TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KEŞFÜ'L-HÜDÂ

Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi

İnceleme - Metin - Dizin

CİLT I

GİRİŞ - DİL İNCELEMESİ - METİN - ÇEVİRİ - TIPKIBASIM

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KEŞFÜ'L-HÜDÂ

Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi

İnceleme - Metin - Dizin

CİLT I

GİRİŞ - İNCELEME - METİN - ÇEVİRİ - TIPKIBASIM

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Aysu ATA

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Zuhal ÖLMEZ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Faruk YILDIRIM

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Engin ÇETİN

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Aysu ATA

Üye: Prof. Dr. Zuhal ÖLMEZ

Üye: Doç. Dr. Faruk YILDIRIM

Üye: Doç. Dr. Engin ÇETİN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
..../..../2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

- tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 14/12/2015

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

ÖZET

KEŞFÜ'L-HÜDÂ

Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi

İnceleme - Metin - Dizin

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

Cilt I

Giriş - İnceleme - Metin - Çeviri - Tıpkıbasım

Cilt II

Dizin

Aralık 2015/ XXIII Sayfa + Tıpkıbasım, 1390 Sayfa

Bu çalışmada, Hüseyn-i Hârezmî'nin Keşfü'l-Hüdâ adlı eserinin bilinen iki nüshasından biri olan Berlin Şehir Kitaplığında Ms. or. oct. 1688 kayıt numarasıyla muhafaza edilen kopyasının çeviriyazısı ile Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmış, dil bilgisi özellikleri tespit edilip metnin söz dizini oluşturulmuştur. Ayrıca, eserin diğer nüshası olan ve Süleymaniye Kütüphanesi Mahmud Paşa Koleksiyonunda 271 kayıt numarasıyla muhafaza edilen nüsha ile Berlin Şehir Kitaplığındaki nüshanın farkları saptanıp değerlendirilmiştir. Üzerinde çalışılan metnin hem Berlin Şehir Kitaplığı hem de Süleymaniye Kütüphanesindeki nüshalarının renkli taranmış birer kopyası temin edilmiş ve bunlar, tezin dördüncü bölümüne eklenmiştir.

Hüseyn-i Hârezmî'nin, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sine şerh olarak yazdığı Keşfü'l-Hüdâ, çalışmada beş bölümde ele alınmıştır:

Birinci bölüm, Bûsîrî ve Kaside-i Bürde hakkında genel bilgileri, eserin yazılma nedenini, hakkında anlatılagelen rivayet ve ritüelleri, onun üzerine yapılan şerhleri içermektedir. Bu bölümde ayrıca, Keşfü'l-Hüdâ'nın yazarı Hüseyn-i Hârezmî, eserin telif sebebi ve tarihi, nüshalarının istinsah tarihleri ile şerh yazma geleneği içindeki yeri, metnin yazım özellikleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde metnin -Süleymaniye nüshasındaki verilerle karşılaştırmalı olarak- Berlin nüshasının ses ve yapı özellikleri ile sözcük türleri bakımından söz

varlığı ayrıntılı olarak değerlendirilmiş; elde edilen veriler, başta Hârezm Türkçesi ve Çağatayca olmak üzere Türkçenin diğer tarihî ve çağdaş kollarıyla karşılaştırılmıştır.

Keşfü'l-Hüdâ'nın çeviriyazılı metni, çalışmanın üçüncü bölümünü teşkil etmektedir. Bu bölümde, Kaside-i Bürde'nin özgün metni ile bazı Arapça, Farsça beyit ve kıtalar korunmuştur. Bu bölümde ayrıca, eserin iki nüshasının karşılaştırması yapılmış ve tespit edilen farklar değerlendirilmiştir.

Hüseyn-i Hârezmî'nin yazdığı şerhin Türkiye Türkçesine çevirisi olan dördüncü bölümde, bilhassa, Kaside-i Bürde'nin diğer Türkçe şerhleri de göz önünde bulundurulmuş ve bunlardan yararlanılmıştır. Tezin bu bölümünde, Kaside-i Bürde'nin ilgili beyitlerinin Türkiye Türkçesine çevirisi de verilmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'nın çevirisi, metne sadık kalınarak manzum - mensur karışık biçimde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümü olan dizinde, bu çalışmanın üçüncü kısmını teşkil eden metnin gramatikal dizini oluşturulmuştur. Sözcüklerin metin içinde tespit edilen farklı anlamlarda kullanımları ve kullanım sıklıkları ile kökenleri belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bürde, Hârezmî, Bûsîrî, Keşfü'l-Hüdâ, Doğu Türkçesi.

ABSTRACT

KASHFU'L-HUDA

A Commentary of Qasida-i Burda Written in Eastern Turkish

Analysis – Text – Index

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Ph. D. Dissertation, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

Volume I

Introduction - Analysis - Text - Translation - Facsimile

Volume II

Index

December 2015/ XXIII Pages + Facsimile, 1390 Pages

In this study, the translation of one of two known copies of the Keşfü'l-Hüdâ, written by Hüseyn-i Hârezmî, one of which is located at Berlin City Library, with Ms. or. oct. 1688 registration number, and the translation was made into modern Turkish language, the grammatical characteristics were determined and an index of words was generated. Besides, the differences between the other copy, located in Süleymaniye Library, Mahmud Paşa Collection, with 271 registration number and the copy in Berlin City Library was determined and assessed. A colored scanned copy of both copies in Berlin City Library and Süleymaniye Library were obtained and they are given at the fourth part of the thesis.

Keşfü'l-Hüdâ, written as annotation to Kaside-i Bürde of Hüseyn-i Hârezmî has been explained in the study in five chapters.

Chapter one consists of general information about Bûsîrî and Kaside-i Bürde, the reasons of writing the work, the stories and rituals that has been told and annotations about the work. Also at this chapter, information about Hüseyn-i Hârezmî the author of Keşfü'l-Hüdâ, the copyright reason of the work and date, the copy dates of editions, its location in writing of annotations, and the writing properties were explained.

At the second chapter, the copy of Berlin -in comparison with the copy in Süleymaniye- the phonetic and structural features and part of speech were assessed in

detail in terms of vocabulary; and the obtained data was compared with Hârezm Turkish and Chagatai primarily and other historical and contemporary branches of Turkish.

Chapter three consists of the translated version of Keşfü'l-Hüdâ. At this chapher, the original text of Kaside-i Bürde and some Arabic, Persian couplets and stanza were protected. Moreover, at this chapter, the comparison of both copies of the work was made and determined differences were assessed.

At the chapter four where the translation of annotation written by Hüseyn-i Hârezmî to modern Turkish language is given, other Turkish annotations, especially Kaside-i Bürde was taken into consideration and they were used. At this chapter of thesis, translation to modern Turkish of the relevant couplets of Kaside-i Bürde is also given. The translation was made by being faithful to source text of Keşfü'l-Hüdâ, by mixing the poetical- prosaic methods.

In the index that is fifth section of the study, grammatical index of the text constituting the third part of the study was formed. The usage of words in different meanings and usage frequencies and etymology were determined.

Keywords: Burda, Harezmi, Busiri, Kashfu'l-Huda, Eastern Turkish.

ÖNSÖZ

Hârezm Türkçesi, 14. yüzyılda, tarihî Doğu Türkçesinin seyri içinde, Karahanlı Türkçesinden Çağataycaya geçiş özelliği gösteren bir dönemdir. Bu dönemin ürünlerinden olup Türkoloji araştırmalarında varlığı pek bilinmeyen, ancak literatürde Türkçenin söz konusu evresine adını veren Hüseyn-i Hârezmî'nin Keşfü'l-Hüdâ (1431) adlı eseri, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Keşfü'l-Hüdâ, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sine manzum - mensur karışık olarak yazılmış bir şerhtir.

Nevâyî'nin *Hârezmîçe Türkî tili* ile yazıldığını belirttiği, yazarının da şerhte *Türkî til* kullandığını söylediği bu eser Hârezm Türkçesinin gerçek dil özelliklerini, yazarının nisbesiyle birlikte göstermesi bakımından oldukça kıymetlidir. Literatürde *Klasik Öncesi Çağatayca* olarak geçen bir dönemde telif edilen eserin üzerinde çalışılan nüshası, her ne kadar geç döneme ait olsa da (1758-1759), metnin dilinin korunmuş olması yönüyle eserin dil verisi bakımından kıymetini arttırmaktadır. Ayrıca, Berlin nüshasının, kendisinden daha eskicil biçimleri içeren ve yeni tespit edilmiş olan Süleymaniye nüshasıyla karşılaştırılmasının yapılması hem Hârezmî'nin dil özelliklerini hem de dil ve edebiyat araştırmalarında aynı metnin farklı yüzyıllarda ve coğrafyalarda yapılan istinsahlarının ne gibi farklılıklar içerebileceğini göstermesi bakımından kıymetlidir.

Bûsîrî'nin kasidesi; Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında, şerh yazma geleneklerinde, inanç ve ritüellerinde, hatta eğitimde, hat çalışmalarında söz konusu kültürler için önemli bir yer tutmaktadır. Keşfü'l-Hüdâ'nın, Kaside-i Bürde'ye Doğu Türkçesiyle yapılan ilk şerh olması dikkate alındığında, bu çalışmanın, yalnızca dilciliğe değil Türk edebiyatı araştırmalarına da katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu tez; Keşfü'l-Hüdâ ve Kaside-i Bürde ile yazarları hakkında bilgilerin verildiği *Giriş*, Hüseyn-i Hârezmî'nin eserinin dil özelliklerinin ele alındığı *İnceleme*, Berlin nüshasının çeviriyazısını içeren *Metin* ile nüsha farklarını gösteren *Nüsha Karşılaştırması*, *Çeviri* başlığı altında Keşfü'l-Hüdâ'nın Türkiye Türkçesine çevirisi, nüshaların özgün birer kopyasının bulunduğu *Tıpkıbasım* ve çeviriyazılı metnin söz varlığının ortaya koyulduğu *Dizin* bölümlerinden oluşmaktadır.

Üniversiteye adım attığım ilk gün ve ilk lisans dersimde kürsüde bulunup bugüne kadar gerek bu çalışmada gerekse yaşadığım diğer çıkmazlarda yardımlarını

benden esirgemeyen, hem hoşgörüsü hem de sabrıyla yanımda yer alan muhterem hocam Prof. Dr. A. Deniz ABİK'e, hayata ve mesleğime dair öğrenme sürecimi hâlihazırda da destekleyen ve akademik hayat serüvenimde varlıklarıyla yolumu aydınlatan muhterem hocalarım Prof. Dr. Mine Mengi ve Prof. Dr. Mehmet Özmen'e minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, Keşfü'l-Hüdâ'nın bilinmeyen bir nüshasından haberdar eden ve elinde bir kopyası bulunan Süleymaniye nüshasını tarafımıza göndererek hem sağladığı kolaylık hem de destekleriyle uğraşımızın sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunan Prof. Dr. Mustafa Koç'a, teşvikleriyle uğraşımda ilerlememi sağlayan Doç. Dr. Faruk YILDIRIM, Doç. Dr. Engin ÇETİN ve kıymetli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Başak KARAKOÇ ÖZTÜRK'e müteşekkirim.

Bu çalışma, FEF2012D13 araştırma numarasıyla, Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET……..……..... IV

ABSTRACT.....VI

ÖNSÖZ.....VIII

KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ..... XX

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....XXII

TABLOLAR LİSTESİ.....XXIII

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Kaside-i Bürde.....1

1.1.1. Şairi ve Telif Sebebi.....2

1.1.1.1. Şairi.....2

1.1.1.2. Telif Sebebi.....4

1.1.2. Şerhleri.....6

1.2. Keşfü'l-Hüdâ.....9

1.2.1. Yazarı.....10

1.2.2. Telif Sebebi.....15

1.2.3. Metnin Telif, İstinsah Tarihi ve Nüshaları.....17

1.2.4. Bir Şerh Metni Olarak Keşfü'l-Hüdâ.....21

1.2.5. Yazım Özellikleri (Berlin Nüshası).....27

1.2.5.1. Hareke ve Diğer Yazı İşaretlerinin Kullanımı.....29

1.2.5.1.1. Hemze.....29

1.2.5.1.2. Kesre.....30

1.2.5.1.3. Şedde.....30

1.2.5.1.4. Üstün ve Ötre.....31

1.2.5.2. Ünlülerin Yazımı.....31

1.2.5.3. Ünsüzlerin Yazımı.....32

BÖLÜM II

İNCELEME

2.1. Ses Bilgisi.....35

2.1.1. Ünlüler.....35

2.1.1.1. Ses Değişmeleri.....35

2.1.1.1.1. /e/~/ė/~/i/ 35

2.1.1.1.2. /a/ > /u/ 39

2.1.1.1.3. /e/ > /ö/ 39

2.1.1.1.4. /ı/ > /a/.....40

2.1.1.1.5. /ı/ > /u/.....40

2.1.1.1.6. /i/ > /e/ 40

2.1.1.1.7. /i/ > /ü/.....41

2.1.1.1.8. /o/ > /a/.....42

2.1.1.1.9. /u/ > /a/…….....……..42

2.1.1.1.10. /ü/ > /e/…….....……42

2.1.1.1.11. /ü/ > /i/…….....……43

2.1.1.1.12. /i/-/e/ > /i/-/i/…….....……43

2.1.1.1.13. /o/-/ı/ > /ö/-/ü/ ; /ö/-/i/…….....……43

2.1.1.2. Göçüşme.....44

2.1.1.3. Ünlü Düşmesi.....44

2.1.1.4. Ünlü Türemesi.....45

2.1.1.5. Ünlü Kaynaşması.....45
2.1.1.6. Ünlü Uyumu.....45
2.1.1.6.1. Dil Uyumu.....45
2.1.1.6.1.1. Ön Sıradan Ünlü Taşıyan Sözcüğe, Art Ünlülü Ek Gelmesi.....46
2.1.1.6.1.2. Art Sıradan Ünlü Taşıyan Sözcüğe, Ön Ünlülü Ek Gelmesi.....47
2.1.1.6.2. Dudak Uyumu.....47
2.1.1.6.2.1. Dudak Uyumuna Uymayan Düz Ünlülü Ekler.....48
2.1.1.6.2.2. Dudak Uyumuna Uymayan Yuvarlak Ünlülü Ekler.....49
2.1.2. Ünsüzler.....51
2.1.2.1. Ses Değişmeleri.....51
2.1.2.1.1. /b/.....51
2.1.2.1.1.1. /b-/ 51
2.1.2.1.1.2. /b/-/n/ ~ /n͡g/ > /m/-/n/ ~ /n͡g/ 52
2.1.2.1.1.3. /b-/ > Ø 52
2.1.2.1.1.4. /-b-/, /-b/ > /-v-/, /-v/ 53
2.1.2.1.1.5. /-b/ > /-y/.....53
2.1.2.1.1.6. /-b/ > Ø.....54
2.1.2.1.2. /ç/ 55
2.1.2.1.2.1. /ç-/ > /s-/.....55
2.1.2.1.2.2. /-ş-/ > /-ç-/.....55
2.1.2.1.2.3. /-ş/ > /-ç/.....55
2.1.2.1.3. /d/ 55
2.1.2.1.3.1. /t-/ > /t-/ ~ /d-/ 55
2.1.2.1.3.1.1. /t-/ 56
2.1.2.1.3.1.2. /t-/ > /d-/.....57
2.1.2.1.3.2. /-d-/, /-d/ > /-d-/, /-d/~/-d̲-/, /-d̲/~/-y-/, /-y/~/-g-/~/-z-/, /-z/.....57

2.1.2.1.3.2.1. /-d-/, /-d/ > /-d-/, /-d/.....58

2.1.2.1.3.2.2. /-d-/, /-d/ > /-d̲-/, /-d̲/.....58

2.1.2.1.3.2.3. /-d-/, /-d/ > /-y-/, /-y/.....58

2.1.2.1.3.2.4. /-d-/ > /-g-/.....60

2.1.2.1.3.2.5. /-d-/, /-d/ > /-z-/, /-z/.....60

2.1.2.1.4. /f/ 60

2.1.2.1.4.1. /p-/ (veya /b-/) > /f-/.....61

2.1.2.1.4.2. /-p-/, /-p/ > /-f-/, /-f/.....61

2.1.2.1.5. /G/ 61

2.1.2.1.5.1. /g/, /ġ/ > Ø.....62

2.1.2.1.5.1.1. Hece ve Ek Başlarında.....63

2.1.2.1.5.1.2. Eklerin / Sözcüklerin Sonlarında.....63

2.1.2.1.5.2. /ġ/ ~ /ķ/ Nöbetleşmesi.....64

2.1.2.1.5.3. /ġ/ > /v/.....65

2.1.2.1.5.4. /ġ/ > /y/.....65

2.1.2.1.6. /ŋ̲/ 66

2.1.2.1.7. /n/; /n͡g/; /ń/ 66

2.1.2.1.7.1. /-ń-/, /-ń/> /-n-/,/-n/ ~ /-y-/,/-y/.....66

2.1.2.1.7.2. /n͡g/ > /ġ/.....67

2.1.2.1.8. /r/.....67

2.1.2.1.9. /s/.....68

2.1.2.1.10. /v/ 68

2.1.2.1.11. /y/.....68

2.1.2.2. Göçüşme 70

2.1.2.3. İkizleşme 71

2.1.2.4. Ötüm Benzeşmesi 71

2.2. Şekil Bilgisi 74
2.2.1. İsim 74
2.2.1.1. Aitlik Eki 74
2.2.1.2. Çokluk 75
2.2.1.3. Durum Ekleri 76
2.2.1.3.1. Araç Durumu 76
2.2.1.3.2. Ayrılma Durumu 77
2.2.1.3.3. Belirtme Durumu 79
2.2.1.3.4. Bulunma Durumu 82
2.2.1.3.5. Eşitlik Durumu 83
2.2.1.3.6. Tamlayan Durumu 84
2.2.1.3.7. Yönelme Durumu 86
2.2.1.3.8. Yön Gösterme Durumu 90
2.2.1.4. İyelik Ekleri 91
2.2.1.5. İsimlerde Soru 93
2.2.1.5.1. Soru Edatıyla.....93
2.2.1.5.2. Soru Zamiriyle.....93
2.2.1.5.3. Soru Sıfatıyla.....94
2.2.1.6. Zamir n'sinin Kullanımı.....94
2.2.2. Zamir 96
2.2.2.1. Dönüşlülük Zamiri 96
2.2.2.2. Belgisiz Zamir 97
2.2.2.3. İşaret Zamiri 98
2.2.2.4. Kişi Zamiri 100
2.2.2.5. Soru Zamiri 103
2.2.3. Sıfat 104

2.2.3.1. Niteleme Sıfatı 104
2.2.3.2. Belirtme Sıfatı 107
2.2.3.2.1. Belgisiz Sıfat 107
2.2.3.2.2. İşaret Sıfatı 109
2.2.3.2.3. Sayı Sıfatı 109
2.2.3.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatı 110
2.2.3.2.3.2. Kesir Sayı Sıfatı 111
2.2.3.2.3.3. Sıra Sayı Sıfatı 111
2.2.3.2.4. Soru Sıfatı 111
2.2.4. Zarf 112
2.2.4.1. Durum Zarfı 112
2.2.4.2. Miktar Zarfı 114
2.2.4.3. Soru Zarfu 115
2.2.4.4. Yer-Yön Zarfı 116
2.2.4.5. Zaman Zarfı 116
2.2.5. Fiil 120
2.2.5.1. Fiil Çekimi 120
2.2.5.1.1. Kişi Biçimbirimleri 120
2.2.5.1.1.1. Kişi Zamirleri 120
2.2.5.1.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri 121
2.2.5.1.1.3. Emir - İstek Ekleri 122
2.2.5.1.2. Basit Çekimler 122
2.2.5.1.2.1. Haber Kipleri 122
2.2.5.1.2.1.1. Geçmiş Zaman 122
2.2.5.1.2.1.1.1. Belirli Geçmiş Zaman 122
2.2.5.1.2.1.1.2. Belirsiz Geçmiş Zaman 125

2.2.5.1.2.1.2. Gelecek Zaman 127

2.2.5.1.2.1.3. Geniş Zaman 130

2.2.5.1.2.2. Tasarlama Kipleri 133

2.2.5.1.2.2.1. Emir - İstek 133

2.2.5.1.2.2.2. Şart 136

2.2.5.1.2.2.3. Gereklilik 138

2.2.5.1.3. Birleşik Çekimler 138

2.2.5.1.3.1. Hikâye 138

2.2.5.1.3.1.1. Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi 139

2.2.5.1.3.1.2. Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi 139

2.2.5.1.3.1.3 Gelecek Zamanın Hikâyesi.....140

2.2.5.1.3.1.4 Geniş Zamanın Hikâyesi.....141

2.2.5.1.3.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi 142

2.2.5.1.3.2. Rivayet 143

2.2.5.1.3.3. Şart 143

2.2.5.1.3.3.1. Belirli Geçmiş Zamanın Şartı 143

2.2.5.1.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı 144

2.2.5.2. Fiilimsiler 144

2.2.5.2.1. İsim-Fiil 144

2.2.5.2.1.1. {-mAk} 144

2.2.5.2.1.2. {-mA} 145

2.2.5.2.1.3. {-ş} 146

2.2.5.2.2. Sıfat-Fiil 146

2.2.5.2.2.1. Geçmiş Zaman Bildirenler 146

2.2.5.2.2.1.1. {-dUk} 146

2.2.5.2.2.1.2. {-mIş} 146

2.2.5.2.2.2. Gelecek Zaman Bildirenler 147

2.2.5.2.2.2.1. {-esü} 147

2.2.5.2.2.2.2. {-GU} 147

2.2.5.2.2.2.3. {-gUçI} / {-gunçı}.....147

2.2.5.2.2.3. Geniş Zaman Bildirenler 148

2.2.5.2.2.3.1. {-Ar} 148

2.2.5.2.2.3.2. {-GAn} 148

2.2.5.2.2.3.3. {-glI}.....150

2.2.5.2.2.3.4. {-mAs} / {-mAz}.....150

2.2.5.2.2.3.5. {-r} 150

2.2.5.2.2.3.6. {-Ur} 150

2.2.5.2.3. Zarf-Fiil 151

2.2.5.2.3.1. Zarf-Fiil Ekleri 151

2.2.5.2.3.1.1. {-A} / {-y} / {-(y)U} 151

2.2.5.2.3.1.2. {-ArdA} 152

2.2.5.2.3.1.3. {-(X)bAn} 152

2.2.5.2.3.1.4. {-GAç} 152

2.2.5.2.3.1.5. {-gAlI} 154

2.2.5.2.3.1.6. {-GAnçA} / {-gan} + İyelik Eki + {+çA}.....154

2.2.5.2.3.1.7. {-GandA} 154

2.2.5.2.3.1.8. {-Gan} + İyelik Eki + {+dA} 155

2.2.5.2.3.1.9. {-GUnçA} 155

2.2.5.2.3.1.10. {-ken} 156

2.2.5.2.3.1.11. {-mAy} 156

2.2.5.2.3.1.12. {-mAyIn} 157

2.2.5.2.3.1.13. {-mIşdA} / {-mIş}+ İyelik Eki+ Zamir n'si+ {+dA}....158

2.2.5.2.3.1.14. {-p} / {-(U)p}.....158

2.2.5.2.3.1.15. {-(X)rda}.....160

2.2.5.2.3.2. Zarf-Fiil İşlevli Yapılar 160

2.2.5.2.3.2.1. çün ..... {-DI} / ėrür.....160

2.2.5.2.3.2.2. {-DI} ėrse.....160

2.2.5.2.3.2.3. egerçi ..... turur.....161

2.2.5.2.3.2.4. (e)ger ..... {-sA}.....161

2.2.5.2.3.2.5. tā ..... {-sA} / {-sUn} / {-AyIn}.....162

2.2.5.3. Bildirme (Ek-Fiil Çekimi) 162

2.2.5.3.1. Olumlu Bildirme 163

2.2.5.3.1.1. Belirli Geçmiş Zaman 163

2.2.5.3.1.2. Belirsiz Geçmiş Zaman 164

2.2.5.3.1.3. Geniş Zaman 164

2.2.5.3.1.4. Şart 168

2.2.5.3.2. Olumsuz Bildirme 168

2.2.5.3.2.1. dęgül(dür) / dügül 168

2.2.5.3.2.2. ė(r)mes 169

2.2.5.3.2.3. yoḳ / yoḳtur / yoḳ turur / yoḳ ė(r)di.....169

2.2.5.4. Fiillerde Soru 170

2.2.5.4.1. Soru Edatıyla.....170

2.2.5.4.1. Soru Zarfıyla.....171

2.2.6. Edat 171

2.2.6.1. İsimlerin Yalın, Zamirlerin Yalın veya Tamlayan Durumuyla Kullanılan Edatlar 172

2.2.6.2. Ayrılma Durumuyla Kullanılan Edatlar 177

2.2.6.3. Belirtme Durumuyla Kullanılan Edatlar 179

2.2.6.4. Yönelme Durumuyla Kullanılan Edatlar 180

2.2.6.5. Kuvvetlendirme Edatları 180

2.2.6.6. Kabul ve Ret Edatları 182

2.2.7. Bağlaç 183

2.2.8. Ünlem 197

BÖLÜM III

METİN 200

NÜSHA KARŞILAŞTIRMASI 351

BÖLÜM IV

ÇEVİRİ 454

TIPKIBASIM (Berlin Nüshası) 580

TIPKIBASIM (Süleymaniye Nüshası) 581

BÖLÜM V

DİZİN 582

KAYNAKLAR 1362

ÖZGEÇMİŞ 1390

KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ

Ar.	Arapça
bkz.	Bakınız
BN	Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin Nüshası
bs.	Baskı
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Çin.	Çince
Far.	Farsça
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
krş.	Karşılaştırınız
mec.	Mecaz
Moğ.	Moğolca
S. veya s.	Sayfa
SN	Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye Nüshası
Soğd.	Soğdca
Tr.	Türkçe
Yay.	Yayımlayan
- -	Dizin bölümünde, madde başının metinde kaç kez geçtiğini gösterir.
/ /	Fonem işareti
{ }	Morfem işareti
< , >	Dil bilgisinde gelişme işaretleri
~	Metinde her iki biçimi de kullanılan yapıyı gösterir.

( ) 1. Metin bölümünde satır numarasını gösterir: (1), (2) vd. 2. Dizinde, kulanım sıklığına göre dizilmiş eş sesli madde başlarının sırasını gösterir: (I), (II) vd. 3. Dizinde, madde başlarının bağlama göre anlam farklarını gösterir: (1), (2) vd.

[ ] 1. Metne eklenen harf veya sözcüğü gösterir. 2. Metin ve Çeviri bölümlerinde sayfa numarasını gösterir. 3. Dizinde, ilgili sözcüğün hangi dilden ödünçlendiğini gösterir.

[...] Metinde silinmiş olan sözcük veya sayfayı gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Arap	Latin	Arap	Latin
آ	A, a, Ā, ā	ظ	Ẓ, ẓ
ا	A, a; Ā, ā; E, e	ع	ʿ
ب	B, b; P, p	غ	Ġ, ġ
ت	T, t	ف	F, f
ث	Ş, ş	ق	Ḳ, ḳ
ج	C, c; Ç, ç	ک	K, k; G, g; ŋ
ح	Ḥ, ḥ	نک	n͡g
خ	Ḫ, ḫ	ل	L, l
د	D, d	م	M, m
ذ	Türkçe Sözcüklerde Ḏ, ḏ; Alıntı Sözcüklerde Ẕ, ẕ	ن	N, n
ر	R, r	ه	H, h; a, e
ز	Z, z	و	V, v; o, ö, u, ü; ū
ژ	J, j	ڤ, ق, ف	w
س	S, s	ی	Y, y; I, ı, İ, i, Ī, ī; Ė, ė, yazılmamışsa Ẹ, ẹ
ش	Ṣ, ṣ	ء	ʾ
ص	Ṣ, ṣ	ءه	ʾī
ض	Ḍ, ḍ; Ż, ż		
ط	Ṭ, ṭ		

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Keşfü'l-Hüdâ (Konulara Göre Bölümler).....10

Tablo 2: İyelik Ekleri.....91

Tablo 3: İşaret Zamirleri.....98

Tablo 4: Kişi Zamirleri (Tekil).....100

Tablo 5: Kişi Zamirleri (Çoğul).....101

Tablo 6: Kişi Zamirleri (Fiil Çekimi).....120

Tablo 7: İyelik Kökenli Kişi Ekleri.....121

Tablo 8: Emir - İstek Ekleri (Kişi Ekleri) 121

Tablo 9: Belirli Geçmiş Zaman.....122

Tablo 10: Belirsiz Geçmiş Zaman I.....124

Tablo 11: Belirsiz Geçmiş Zaman II.....126

Tablo 12: Gelecek Zaman I.....127

Tablo 13: Geniş Zaman I.....130

Tablo 14: Emir - İstek Çekimi.....133

Tablo 15: Şart Çekimi.....135

Tablo 16: Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi II.....138

Tablo 17: Gelecek Zamanın Hikâyesi.....139

Tablo 18: Geniş Zamanın Hikâyesi.....140

Tablo 19: Şart Kipinin Hikâyesi.....141

Tablo 20: Belirli Geçmiş Zamanın Şartı.....142

Tablo 21: Belirli Geçmiş Zaman (Bildirme).....162

Tablo 22: Geniş Zaman ėr- (Bildirme).....163

Tablo 23: Geniş Zaman tur- (Bildirme).....164

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Kaside-i Bürde

Kaside-i Bürde[1] ilk olarak *Ka'b bin Züheyr*'in kaleminden çıkmıştır. Hz. Muhammed'in hediye olarak hırkasını vermesi üzerine bu adı alan kasideyi yazmak daha sonra bir geleneğe dönüşmüştür. Bu gelenek içinde yazılan eserlerden en ünlüsü *Ebû Abdi'llâh Şerefü'd-dîn Muhammed bin Saîd bin Hammâd bin Muhsin El-Bûsîrî*'nin kasidesidir. *El-Bürdetü'l-Mîmiyye* adıyla da bilinen Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin adı Keşfü'z-zunûn'da *Kasîdetü'l-Bürdeti'l-Mevsûmetü bi'l-Kevâkibi'd-Dürriyeti fî Medhi Hayri'l-Beriyye* olarak geçmektedir (Balcı, 2014a, s. 1066). Lakin eser, Kâ'b bin Züheyr'in kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için ve şairinin hastalıktan kurtulmasına vesile olmasından, daha çok Osmanlı kültür muhitinde, Kasidetü'l-Bür'e veya Kasidetü'l-Bür'iyye şeklinde anılmıştır (Basset, 1979b, s. 837b; Kaya, 2001, s. 569).

On bölümden oluşan kaside, en eski nüshalarında 160 beyit iken sonrakilerde 165 beyite kadar ulaşmaktadır (Kaya, 2001, s. 569). Keşfü'l-Hüdâ'da, Kaside-i Bürde 161 beyit olarak yer almıştır. Ayrıca, 53 ve 54. beyitler arasında, muhtemelen Kaside-i Bürde'ye ait olup kasidenin özgün metniyle ilgili kaynaklardan tespit edilemeyen Arapça bir beyit bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan yazmada, Kaside-i Bürde'nin beyitlerinin dizilişi şöyledir: 1-71/ 82-85/ 72-81/ 88-159-161-160. Metinde, kasidenin 86 ve 87. beyitleri şerh edilmemiştir.

Klasik Arap kasidelerinde olduğu gibi şiir, sevgiliye özlem temasının işlendiği nesip bölümüyle başlar, daha sonra nefisten şikâyet, Hz. Muhammed'e övgü, onun doğumu, miraç mucizesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz bölümleriyle sona erer (Kaya, 2001, s. 569).

Keşfü'z-zunûn'daki bilgiye göre Kaside-i Bürde, 162 beyitten oluşmaktadır. Çelebi, Bûsîrî'nin Arapça olarak yazdığı Kaside-i Bürde'nin, içerdiği konular

[1] Kaside-i Bürde ve Keşfü'l-Hüdâ için bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmış hususlar, çalışmayı tanıtma amacıyla, *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı*'nda *Keşfü'l-Hüdâ Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi* başlıklı makalede değerlendirilmiştir (Dağıstanlıoğlu, 2014, s. 133-137).

bakımından dokuz ana bölümden oluştuğunu belirtmiştir: Beyitlerin ilk on ikisi başlangıç, on altısı nefsin ve arzunun anlatımı, otuzu Hz. Muhammed'e övgü, on dokuzu peygamberin doğumu, onu duasının uğuru, on yedisi Kur'an'ı övme, on üçü Hz. Muhammed'in miracı, yirmi ikisi onun cihadı, on dördü af dileme, dokuzu dua etme hakkındadır (Balcı, 2014a, s. 1066).

Kaside, şöhretini, sanat değerinden daha çok, şairin bir döneminde geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğu rivayetine borçludur. Bûsîrî'nin hiçbir kasidesinde felç olduğuna dair bilgi bulunmamakla birlikte kendisinden 66 yıl sonra vefat eden biyografi yazarı İbn Şâkir el-Kütübî, bu durum hakkında bilgi veren ilk kişi olmuştur (Kaya, 2001, s. 569).

Kaside-i Bürde, bir şifa kaynağı ve dua vesilesi gibi görülüp dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün, bayram, cenaze merasimlerinde okunagelmiştir. Haftalık *evrad* olarak da okunan kaside, 140. beyitten itibaren felçlilere şifa maksadıyla yedi gün süreyle okunmuştur. Hattatlar da meşk derslerinde genellikle bu kasideyi yazmışlardır (Kaya, 2001, s. 568). İbn Teymiyye'den itibaren Selefîler 33, 109, 152 ve 154. beyitlerde şairin Hz. Muhammed'i övgüde aşırı gittiğini belirterek kasideyi eleştirmiş ve okunmasının bid'at olduğunu iddia etmişlerdir (Kaya, 2001, s. 569).

1.1.1. Şairi ve Telif Sebebi

Bu bölümde Kaside-i Bürde'nin şairi Bûsîrî ve kasidenin yazılma nedeni, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen veriler göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

1.1.1.1. Şairi

Ebû Abdi'llâh Şerefü'd-dîn Muhammed bin Saîd bin Hammâd bin Muhsin El-Bûsîrî (7 Mart 1212-1296), Berberî asıllı Arap şairidir. Yukarı Mısır'da Behnesâ şehrine bağlı Behşim'de doğan şair, Fas'taki Hammâd kalesinde Habnunoğulları diye tanınan bir aileden gelmektedir. Babası tarafından Bûsîrli olduğu için Bûsîrî, annesi tarafından da Delâslı olduğu için Delâsî nisbeleriyle anılmaktadır. Bu iki kelimeden doğmuş Delâsîr de nisbelerindendir. H. 608 (7 Mart 1213) şevvalinin birinde doğmuştur (Basset, 1979a, s. 822; Kaya, 1992, s. 468). Mahir bir hattat olup Bilbîs'te ikamet etmiştir. Sûfî Ebu'l-Abbâs Ahmed el-Marsî'nin talebelerindendir. Hadis ilminde şöhret kazanmıştır.

Yahudilik ve Hristiyanlığa karşı yazdığı reddiyeler, onun Tevrat ve İncillere vâkıf olduğunu göstermektedir (Kaya, 1992, s. 469).

İskenderiye'de vefat eden Bûsîrî'nin vefat tarihi, Makrîzî ve İbn Şâkir'e göre 696 (1296/1297), Suyûtî'ye göre 695 (1295/1296), Kâtib Çelebi'ye göre ise 694 (1294/1295)'tür (Basset, 1979a, s. 822).

Bûsîrî'nin eserlerinin çoğu manzum olup geneli Hz. Muhammed için yazılan kasidelerdir (Kaya, 1992, s. 469). Muhammed Bûsîrî'nin eserleri şunlardır:

1. *Divanü'l-Bûsîrî*: Şiirlerini, kendisi bir divanda toplamamıştır. Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye'de bulunan sonraki bir döneme ait divanın iki nüshası, şairin bütün şiirlerini içermez.

2. *El-Kasidetü'l-Hemziyye fî medhi'n-nebeviyye*: Kasidetü'l-Bürde'den sonra şairin en ünlü eseridir. 455 beyitlik bu kasidenin diğer adı Ümmü'l-kurâ fî medhi hayri'l-verâ'dır.

3. *Zuhrü'l-me'âd fî vezni Bânet Su'âd*: 204 beyitten oluşan bu kaside, Kâ'b bin Züheyr'in "lâm" redifli kasidesine nazire olarak yazılmıştır.

4. *El-Muhrec ve'l-merdûd'ale'n-nasârâ ve'l-yehûd*: Yahudilik ve Hristiyanlığa reddiye olarak yazılan 284 beyitlik bu kasidede nazım ve nesir karışık olup şiirle ifade edilmesi güç olan konular mensur olarak yazılmıştır.

5. *El-Kasidetü'l-mudariyye fi's-salâti alâ hayri'l-beriyye*: 39 beyitten oluşan bir kasidedir.

6. *Takdîsü'l-harem min tednîsi'd-darem*: 98 beyitten oluşan bu kaside, 1256 yılında Medine-i Münevvere'de çıkan ve Ravza-i Mutaharra ile Hücre-i Saâdet'in yanmasına sebep olan yangın nedeniyle yazılmıştır.

7. *Kasidetü'l-Bürde*: 160 beyitten oluşan bu kaside, şairin en meşhur eseridir (Kaya, 1992, s. 469).

Bûsîrî'nin bu eserler dışında, devlet büyüklerine yazdığı kasideler, Mısır'daki sosyal hayatı eleştiren şiirleri de mevcuttur (Kaya, 1992, s. 469-470).

1.1.1.2. Telif Sebebi

Kaside-i Bürde'nin yazılma nedeniyle ilgili farklı anlatılar mevcuttur. Rivayete göre Bûsîrî, Kaside-i Bürde'yi felç geçirip vücudunun bir tarafı tutmaz olduğu zaman yazdı ve bununla Allah'tan şifa diledi. Uykusunda Hz. Muhammed'i gördü. Onun mübarek eliyle sıvazlaması sonucu iyileşti, sabah namazı vakti evinden çıktı, yolda bir kişiyle karşılaştı. O kişi "Efendim, içinde Allah'ın elçisini övdüğün kasideyi bana vermeni istiyorum." dedi. Bunun üzerine Bûsîrî ona hangi kasideyi istediğini sordu. "Baş tarafı, komşuları hatırladığın için midir ki, şeklinde olanı." cevabını alınca ona verdi ve insanlar arasında ünü yayıldı (Balcı, 2014a, s. 1066).

Kaside-i Bürde'nin şifa vesilesi olduğu inancı da oldukça yaygındır. Rivayete göre kaside El-Melik'üz-Zâhir'in veziri Sâhib Bahâü'd-dîn'e ulaştığı zaman onun kopyasını çıkardı ve bu eseri sadece yalınayak, ayakta durarak ve başı açık şekilde dinlemeyi adak olarak adadı. O ve ev halkı bundan hayır ve bereket umuyorlardı (Balcı, 2014a, s. 1066).

Kaside-i Bürde'nin şifa dağıtıcılığına diğer bir örnek olarak da yine *Keşfü'z-Zunûn*'da şöyle bir rivayet geçmektedir: Sa'dü'd-dîn El-Fârikî büyük bir göz iltihabına yakalandı, bunun yüzünden neredeyse kör olacaktı, uykusunda "Sâhib Bahâü'd-dîn'e git, ondan El-Bürde'yi al, onu gözlerinin üstüne koy, eğer yüce Allah dilerse iyileşirsin." diyen birini gördü. Doğruldu, ona geldi ve uykusunda gördüklerini anlattı. Sâhib, "Benim yanımda El-Bürde denen bir şey yoktur, benim yanımda sadece Peygamber'e övgü vardır, bunu Bûsîrî yazmıştır, biz bununla şifa umarız." dedi. Sa'dü'd-dîn bunu iki gözünün üstüne koydu ve göz iltihabı iyileşti (Balcı, 2014a, s. 1066).

Kâtip Çelebi, Kaside-i Bürde'nin yazılış ve üne kavuşma sebebi olarak çeşitli rivayetlerin varlığına değinmiş ve "en kabule yakını" olarak şunu aktarmıştır: *Bûsîrî* rüyasında Hz. Muhammed'i gördü. Peygamber onun iki omzunun üstüne bir hırka attı ve eliyle sıvazladı, uyandığı zaman vücudunun tümünün sağlıklı olduğunu gördü ve bu hırkayı iki omzunun üstünde buldu. Buna sevindi ve dışarı çıktı (Balcı, 2014a, s. 1067).

Keşfü'l-Hüdâ'da, Kaside-i Bürde'nin yazılma ve meşhur olma öyküsü, Keşfü'z-zunûn'daki bilgilerle örtüşür biçimde ve şu şekilde anlatılmıştır:

20/8 Bilgil kim ey bilig teninin͡g cānı (9) ve dāniş cānının͡g cihānı kim bu ḳaṣīdeni aytḳan, (10) niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī, müzeyyen ᶜarāyis-i ġavānīnin͡g (11) sīmi Muḥammed Būṣīrī kim ḥażret-i risāletnin͡g [21/1] meddāḥlıḳında Ḥassān-ı ṣānī érür.

Fālic marażı birle (2) ḳolı ayaḳı tutmas bolup hīç enīs-i ṣādıḳ ve (3) mūnis ve celīs-i muvāfıḳ ve yār-ı hem-nişīn ve ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmadı. Medīne taġlarının͡g (5) bir ġārında tekye ḳılıp öz cānıdın ümīd keşip endīşe (6) ḳılmış kim "Çün sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i ṣıḥḥat-i (7) kāmrānī éligdin çıḳıp ḫizāne-i nefīs-i enfās-ı (8) beşerī münḳażī çaḳ boldı, bārī bu bir néçe kim (9) nefes bāḳī ḳalıpdur, naẓm-ı ṣıfāt-ı Resūl ṣalla'llāhu (10) ᶜaleyhi ve sellemġa iştiġāl ḳılıp ẕaḫīre-i ebedī ve saᶜādet-i (11) sermedī ḥāṣıl ḳılsa, lā-cerem. Bu ḳaṣīdeni aytıp tamām [22/1] ḳılġan kéçe ḥażret-i risāletġa, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (2) ḫiṭāb ḳılıp aymış kim "Ey ḥabīb-i Ḫāliḳ ve ey (3) ekrem-i ḫalāyıḳ! Sẹnin͡g dergāhın͡gdın özge penāhım (4) yoḳ ve taḳı sẹnin͡g bendelikin͡gdin artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ." [...]

"Ey Ḫaḳ'nın͡g ḥabībi ve ey ḫasta (3) kön͡güller ṭabībi! Ey dermāndelernin͡g tedbīri (4) ve ey bī-çārelernin͡g destgīri! Mẹn şikestenin͡g (5) ol çaḳlu mecālim yoḳ kim ṭayyibe-i ṭayyibeġa barıp (6) ravża-i muḳaddesġa yüzüm ḳoyup bu cevāhir-i maᶜānī, (7) kim ᶜarāyis-i ġavānī dėg ḥall-i ᶜibārāt-i anīḳa ve (8) ḥulel-i istiᶜārāt-ı reşīḳa birle ārāste ve pirāste (9) érür, ḫāk-i ḳademün͡gde īṣār ḳılsam yana revāyī (10) tapman kim bu şiᶜr-i ġarrānı ol ḥażret-i ᶜalīyede edā ḳılsam (11) taḳı bilür-mėn kim sẹnin͡g ᶜilm-i şāmilin͡g nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ berāber turur." [...]

(8) Lā-cerem, bu ḳaṣīdeni hem bu yėrde ḫiẓmetḳa ᶜarż ḳılur-mẹn, (9) dėp bu ḳaṣīdeni tamām oḳıġandın son͡g iᶜādeᵓ-i maṭlaᶜ (10) ḳılıp peyġambernin͡g pāk rūḥından duᶜā birle istimdād (11) ėtip tekye ḳılsa, resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni [25/1] tüşinde körmiş kim kėlip mübārek ḳolın bu bī-çāre (2) ḫastanın͡g tutmas ḳolı ayaḳına salıp aymış kim (3) "Ey mẹnin͡g adaşım! Tur kim Ḫaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, san͡ga bu zaḥmet-(4)-din şifā bėrdi." Oyġanıp tura kėlse körer kim (5) hīç zaḥmeti ḳalmay tamām-ı ṣıḥḥat tapıp turur, lā-cerem.

(6) Vużū ḳılıp şükr-i ilāhīni yẹrge kẹltürüp bu naᶜt-i (7) bī-naẓīrni beyāż ḳılıp ṣabāḥ peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, (8) ravżasına müteveccih bolup barurda, ḳuṭb-ı zamāne (9) ve ṣıddīḳ-ı yegāne Şeyḫ Ebū'r-recā -kim evliyāᵓ-ı iḫfāᵓdın ėrdi (10) taḳı ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup taġlarda ᶜuzlet (11) iḫtiyār ḳılıp turur ėrdi- Muḥammed Būṣīrī, raḥmetu'llāhi [26/1] ᶜaleyhiġa ḳarşu kėlip aytur:

— Ey faṣīḥler başı (2) ve Muḥammed Hāşimī'nin͡g adaşı ve zübde-i ümmetlernin͡g (3) ḳardaşı! Oḳıġıl ol ḳaṣīdeᵓī kim ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) medḥinde naẓm ḳılıp turur-sėn.

Nāẓım aytur: (5) "Sordum kim:

— Ḳayu ḳaṣīdeni tiler-siz? Mėn (6) ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, medḥinde (7) köp ḳaṣīde aytıp turur-mėn.

Şeyḫ aytur:

— Ol (8) ḳaṣīdeni tiler-mėn kim maṭlaᶜı bu turur: [...]

(11) Ve mėn taᶜaccüb ḳılıp yıġlap ayt[t]ım:

— Ey şeyḫ-i şāḥib-kerāmet [27/1] ve ey şefīᶜ-i yevm-i ḳıyāmet! Siz bu maṭlaᶜnı kimdin yād (2) aldıng͡ız kim mėn bu ḳaṣīdeni hīç kişi ḳaşında (3) oḳıġanım yoḳ ėrdi?

Şeyḫ aytur:

— Mėn bu kėçe (4) ḥażret-i risālet-penāhī, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni (5) tüşümde körer-mėn kim cemīᶜī aṣḥābı birle olturmışda (6) sėn rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler ėrding͡. (8) Resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, icāzet bėrip (9) oḳıġanıng͡da "inne mine'ş-şiᶜri le-ḥikeme" dėp taḥsīn (10) bėrip mīvelig yıġaçnıng͡ butaḳı āheste ėsgen (11) yėldin titregen dėg ḥareket ḳılur ėrdi taḳı bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı yana oḳıdıng͡ (2) ėrse iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum.

1.1.2. Şerhleri

Türk, Arap ve Fars edebiyatında, edebî yönü ağırlıkta olan manzumelerden özellikle Kâ'b bin Züheyr'in Kasîdetü'l-Bürde/ Kasîde-i Bânet Sü'âd ve Muhammed bin Said el-Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde/ Kasîdetü'l-Bür'e adlarıyla bilinen kasideleri en çok şerh edilenlerdir (Ceylan, 2010 s. 566).

Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si, ününü adına yazılmış olan şerh ve diğer edebi türde nazirelerle de ispat etmiştir. Kasideyi, Bûsîrî'nin sağlığında, Abdüsselâm bin İdrîs el-Merrâküşî ve Ebû Şâme el-Makdisî şerh etmişlerdir. Merrâküşî, Havâssü'l-Bürde'sinde kasidenin hangi beyitlerinin ne gibi dertlere şifa olacağını belirtmiş, ayrıca geçim sıkıtısından kurtulmaya, isteklerin yerine gelmesine ve başka hayırlara yol açacağını anlatmıştır (Kaya, 2001, s. 569).

Keşfü'z-Zunûn'da *Kâtip Çelebi, Kaside-i Bürde* için yazılmış birçok şerhin adını vermiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe olarak kaleme alınmış bu şerhlerden bazıları şöyledir:

- İlk olarak *Şeyh Alî bin Muhammed El-Bistâmî Eş-Şâhrûdî*'nin şerhi yer almaktadır. Bu kişi *Musannifek* diye tanınmıştır, 875 (1470-1471) yılında ölmüştür. Eserini 836 (1432-1433) ramazanının on sekizinde Bistam kasabasında tamamlanmıştır.

- *Şeyh Bedru'd-dîn Muhammed ibn Muhammed El-Gazzî* eserine *Ez-Zübde* adını vermiştir. 984 (1576-1577)'te ölmüştür.
- *Şeyh Muhyi'd-dîn Muhammed bin Mustafâ, Şeyhzade* diye tanınmıştır, 951 (1544-1545) yılında ölmüştür.
- *Kadı Şeyh Bahr bin Reîs bin El-Hârûnî* bu eseri şerh edenlerdendir. Eserine *İrtişâfü'ş-Şühdeti fî Şerhi Kasîdetü'l-Bürde* adını vermiştir.
- Mevlâ Ubeydu'llâh Muhammed bin Ya'kub El-Fenârî, Halep kadılığından azledilmiş olarak 936 (1529-1530) yılında ölmüştür.
- Hüsâmü'd-dîn Hasan bin … El-Abbâsî, Şerefü'dîn Alî El-Yezdî, 828 (1424-1425) yılında ölmüştür.
- *Şemsü'd-dîn Ebû Abdi'llâh Muhammed bin Abdi'r-Rahmân Ez-Zümürrüdî, İbn Es-Sâig* diye ünlüdür, 776 (1374-1375) yılında ölmüştür.
- ***Kemâlü'd-dîn Hüseyn El-Hârezmî, 840 (1436-37) yılında ölmüştür.***
- *Cemâlü'd-dîn Abdu'llâh ibn Yûsuf*, nahivci *İbn Hişâm* diye tanınmıştır, 761 (1359-1360) yılında ölmüştür.
- *Şeyh Zeynü'd-dîn Hâlid bin Abdi'llâh El-Ezherî* eserine *Ez-Zübdetü fî Şerhi Kasîdeti'l-Bürde* adını vermiş ve eserini 903 (1497-1498) Recebinde tamamlanmıştır.
- *Celâlü'd-dîn Muhammed bin Ahmed El-Mahallî* kısa bir şerh yazmıştır, 864 (1459-1460)'te ölmüştür.
- *Ahmed bin Muhammed ibn Ebî Bekr*, muhtemelen *Mar'aşlı*dır. Eserini 797 (1394-1395) muharreminde tamamlamıştır. Eserinde sözlerin çözümüyle yetinmiş, 809'da (1406-1407) ayrıntılı bir şerh yazıp *Nüzhetü't-Tâlibîne ve Tuhfetü'r-Râgıbîn* adını vermiştir.
- *Hayru'd-dîn Hıdır bin Ömer El-Atûfî*, 948 (1541-1542)'de ölmüştür.
- *Zeynü'd-dîn Ebü'l-İzz* (*Ebü'l-Muzaffer*) *Tâhir bin Hasan, İbn Habîb El-Halebî* diye tanınmıştır. Eserine *Veşyü'l-Bürde* adını vermiş ve beyitlere üçer mısra eklemiştir. 808 (1405-1406)'de ölmüştür.
- 781 (1379-1380)'de ölen *Ebû Abdi'llâh Muhammed ibn Ahmed bin Merzûk Et-Telemsanî*'nin iki şerhi vardır: *El-İstîâbü limâ fîhâ mine'l-Beyânî ve'l-İ'rab* ve *İzhâru Sıdkı'l-Meveddeti fî Şerhi Kasîdetü'l-*Bürde.

- *Ahmed bin Mustafa* önce Arapça sonra da Türkçe olarak kasideyi şerhetti. Bu kişi *Lâlî* diye ünlüdür. Türkçe olan şarhini 1001 (1592-1593) yılında tamamladı (Balcı, 2014a, s. 1067-1068).

Kaside-i Bürde sadece şerh edilmemiş, beyitlerine üçer mısra eklenerek tahmisler de oluşturulmuştur. Bu konuda *Kâtip Çelebi*'nin verdiği eserler ve şairleri şunlardır:

- *Süleymân bin Alî El-Karamanî*, 924 (1518-1519)'te ölmüştür.
- *Ebü'l-Fadl Ahmed bin Ebî Bekr El-Mar'aşî*, 872 (1467-1468)'de ölmüştür.
- *Abdu'llâh bin Mahmûd, Küçük Mahmûdzâde* diye tanınmıştır ve 1042 (1632-1633)'de ölmüştür.
- *Yûsuf bin Mûsâ El-Cizâmî*, 767 (1365-1366)'de ölmüştür (Balcı, 2014a, s. 1068).

Bunların yanı sıra kasidenin beyitlerine üçer mısra eklenerek yazılmış olan eserlere de şerhler yazılmıştır:

İbn El-Kabâkıbî adıyla da tanınan ve 849 (1445-1446) yılında ölen *Şeyh Şemsü'd-dîn Muhammed bin Halîl El-Halebî, Kaside-i Bürde*'nin beyitlerine üçer mısra eklemiştir. Eserine *El-Kevâkibü'd-Dürriyyeü fî Mehdi Hayri'l-Beriyye* adını vermiştir. Onun eserine şerh yazanlar şunlardır: *Mustafâ bin Bali*'nin şerhi kısadır ve Türkçedir. *Mevlâ Muhammed, Yazıcı İbn Bedri'd-dîn Er-Rûmî El-Akhisarî* diye ünlüdür. 1001 (1592-93)'de ölmüştür. Eserinin adı *Tırâzü'l-Bürde*'dir ve 958 (1551)'de tamamlanmıştır (Balcı, 2014a, s. 1068).

Kaside-i Bürde'nin Türkçe şerhleri içinde *Şeyhülislâm Ahmed Mekkî*'nin *Tavassul*'unu, *Ahmed Mekkî* ve *Muhammed Nahifî*'nin Türkçe olarak yazdıkları bir tahmisi, *Şemseddin Sivasî, Şeyh Esasî*, Marmara müftüsü *Hulûlî, Seyyid Ahmed Leâlî, Kemâl Paşa-zâde*'nin eserlerini saymak mümkündür (Basset, 1979b, s. 837b). Hastalığı sırasında *Bâbür* de şifa vesilesi olarak Hoca Ubeydullah'ın *Vâlidiye* risalesini Türkçeye çevirirken Kaside-i Bürde'nin şifa kaynağı olduğundan bahsetmiştir (Arat, 1946, s. 393).

Bu çalışmanın Türkiye Türkçesine çeviri bölümünde, kasideyi anlamak ve Hüseyn-i Hârezmî'nin değindiği açıklama ve ek bilgileri doğru bir şekilde aktarabilmek için Abidin Paşa'nın *Terceme ve Şerh-i Kaside-i Bürde* kitabından yararlanılmıştır.

Kaside-i Bürde, Batı dillerine de çokça çevrilmiştir. İlk olarak 1761'de *Uri* tarafından Leyden'de *Carmen mysticum Borda dictum* adı ile Latince tercümesi ile birlikte yayımlanmıştır (Basset, 1979b, s. 838a).

İslam milletlerinin konuştuğu hemen bütün dillere çevrilen bu eser; Grekçe, Latince, İtalyanca, Fransızca, İngilizce, Almanca'ya, Afrika ve Güney Asya'da birçok dile de çevrilmiştir (Kaya, 2001, s. 569).

1.2. Keşfü'l-Hüdâ

Hüseyn-i Hârezmî'nin *Türkî til* (metinde 38/8) ile kaleme aldığı Keşfü'l-Hüdâ, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sine yazılmış, manzum - mensur bir şerhtir (metinde 16/10). Bu eser, Hârezm'i fetheden Ebu'l-Hayr Han'a sunulmuştur.

Köprülü (1978, s. 296a), eserin *o devir Çağataycasının Hârezm şive hususiyetleri ile karışık bir şekli*yle yazıldığı tespitinde bulunmuştur. Hofman, Keşfü'l Hüdâ'nın dili için *Eastern Turkish* ifadesini kullanmakla birlikte metinde Hârezm'in yerel özelliklerinin de [Eastern Turkish tainted with the local idiom of Hârizm (Hofman, 1969, 271)] bulunduğunu ifade etmiştir.

Eckmann'ın (2003b, s. 1), Hârezm Türkçesinin *belirli bir şive* olduğuna delil olarak gösterdiği Hüseyn-i Hârezmî'nin yazdığı Keşfü'l-Hüdâ hakkında, Mecâlîsü'n-nefâyîs'te, *Hârezmîçe Türkî til bile* kaleme alındığı bilgisi yer almaktadır (Eraslan, 2001a, s. 9). Hüseyn-i Hârezmî'nin kendi eserinin *Türkî til* ile yazıldığını belirtmesi, Mecâlîsü'n-nefâyîs'teki tek örnek haricinde *Hârezmîçe Türkî til* ifadesinin kullanılmaması ve Keşfü'l-Hüdâ'nın edibi ile Nevâyî'nin, her ne kadar biri yüzyılın ilk yarısında diğeri ikinci yarısında yaşamış olsalar da, aynı asrın ve yakın muhitlerin insanı olmaları göz önünde bulundurulduğunda, Mecâlîsü'n-nefâyîs'teki Hârezmîçe ifadesi, Hârezmî unvanının üzerine getirilen eşitlik durumu ekiyle dilin, Hüseyn'e ait bir üslupla işlendiğinin göstergesi de olabilir.

Biri Berlin Şehir Kitaplığında Ms. or. oct. 1688 kayıt numarasıyla, diğeri Süleymaniye Kütüphanesi Mahmud Paşa koleksiyonunda 271 kayıt numarasıyla muhafaza edilen iki nüshası bulunan Keşfü'l-Hüdâ, *dîbâce-i kitab*, iki *mukaddime* ile

Kaside-i Bürde'nin *şerhini* içermektedir. Ayrıca Berlin nüshasında, yazmanın sonunda, istinsah tarihini gösterir bir de kıta yer almaktadır. Ele alınan konular bakımından kitabın bölümleri şunlardır:

Tablo 1

Keşfü'l-Hüdâ (Konulara Göre Bölümler)

	Sayfalar		Konular
Keşfü'l-Hüdâ (Konulara Göre Bölümler)	8-20	Dîbâce-i Kitap	
		8-10	Allah'a hamd.
		10-12	Hz. Muhammed'in medhi.
		12-15	Ebu'l-Hayr Han'a mensur övgü.
		15-18	Sebeb-i telif.
		18-20	Ebu'l-Hayr Han'a hitap ve manzum övgü.
	20-35		Birinci Mukaddime (Bûsîrî hakkında bilgi ve Kaside-i Bürde'nin *sebeb-i telif*i anlatılmış, kasidenin nasıl meşhur olduğu, bereketi ve şifa vericiliği, örnekler ve manzum - mensur anlatılarla açıklanmıştır.)
	35-342		İkinci Mukaddime (Bûsîrî'nin bu kasideyi yazarkenki hâletiruhiyesi ön plana çıkarılmış ve Kaside-i Bürde bu bölümde şerh edilmiştir.)
	342-344		Mensur ve manzum dua ve hamd bölümü.
	344-347		Adına kitap yazılan *Han*'a övgü, yazarın Mekke ve Medine'yi ziyaret arzusunu mensur ve manzum olarak bildirdiği, *Han*'dan dilek bölümü.
	347		Kitabın künyesinin ve istinsah tarihinin beyanı.
	347-348		Nüshanın yazılma tarihini bildirir Farsça kıta.

1.2.1. Yazarı

Şahruh ve ahfadı, "samimi bir Sünni" olmaları ve Sünni tarikatları desteklemelerine karşın Sünni din adamları -Osmanlı Devleti'nde de olduğu gibi- şehirlerde yaşamış, Şiîlik hareketi ise kuvvet kazanarak 15. yüzyılın sonunda halk arasında yayılmıştır. Bu dönemde, Sünni tarikatların en yaygını Nakşibendîliktir. *Sadr*, *şeyhülislam*, *kadı*, *müderris* gibi devlet hizmetlileri ile tarikat şeyh ve dervişleri -bilhassa Nakşibendîler- arasında sürekli bir mücadele söz konusuydu. İslam ülkelerinde kelâmcıların şer'î uygulamalarıyla tasavvufî yaklaşımlar çekişme hâlinde iken Türkistan ve Horasan'da bunun tam tersi yaşanmıştır. Siyasi merkez olması ve devletin her tarafından gelen gelirin burada sarfedilmesi Herat'da debdebeli bir hayat sürdürülmesini doğurmuştu. İnsanı yoldan çıkaracak eğlencelerinden dolayı burada

meydana getirilen vakıfları bazı şeyhler meşru görmediklerinden, müritlerinin Herat'a gitmelerine izin vermemişlerdir (Aka, 1994, s. 210).

Orta Asya kökenli üç büyük tarikattan biri olup 13-14. yüzyılda Orta Asya'dan, Hindistan ve Irak'a kadar yayılan Kübreviyye tarikatının kurucusu Necmeddîn-i Kübrâ'dır. Sünni geleneğe bağlı olan ve 1221 yılında ölen Necmeddîn-i Kübrâ'nın sisilesi, Hz. Ali'ye dayandırılmaktadır. Sonraki yüzyıllarda Kübreviyye'nin bazı kolları Şiîliğe geçmiştir. Kübrâ'nın halifelerinden biri, Türk asıllı ve Türk muhitinde etkin olan Baba Kemâl-i Cendî, Moğol istilasında Hârezm'in düşmesi arifesinde Cend'e yerleşmiştir. Baba Kemal'in müritlerinden Kâşgarlı Kemâleddin Muzafferî'nin ardından Türkistan'da Yesi şehrinin müftüsü Mecdüddin Ahmed Mevlânâ halife olmuş ve kendisinden iki Kübrevî kolu çıkmıştır. Bunlardan biri Bahâeddîn Kübrevî, Dânişmend Muhammed Mevlânâ, Ebu'l-Fütûh bin Bahâeddîn, Ebu'l-Vefâ-yı Hârezmî aracılığıyla *Hüseyn-i Hârezmî*'ye kadar ulaşır. Ebu'l-Vefâ ve Hüseyn-i Hârezmî'den sonra Kübreviyye'nin, ortaya çıktığı Hârezm'de son bulduğu belirtilebilir. Özellikle 16. yüzyılda Nakşibendîlik ile Kübrevîliğin yaşam sahası bulma adına bir mücadelede olduğu söylenebilir (Algar, 2006, s. 502b-502c).

Kübreviyye şeyhi olan *Kemâleddîn Hüseyn bin el-Hasan el-Hârezmî el-Kübrevî*, Hârezm'i idare eden Emir Şah Melik ve Emir İbrahim ile Şahruh, Uluğ Beğ ve Hârezm'i işgalinden sonra Ebu'l-Hayr Han'a eserlerini sunmuştur (Hofman, 1969, s. 267-272; Budak, 1994, s. 325-326).

Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin Türkçe yapılmış şerhlerinden *Keşfü'l-Hüdâ*'nın yazarı *Hüseyn-i Hârezmî* hakkındaki bilgiler, *Nizâmü'd-din Ali Şîr Nevâyî*'nin *Mecâlîsü'n-Nefâyîs*'iyle sınırlıdır (Eraslan, 2001a, s. 9; Eraslan, 2001b, s. 321). Her ne kadar *Keşfü'z-zunûn*'da ve *Devletşah Tezkiresi*'nde (Lugal, 2011, s. 430-431; Balcı, 2014a, s. 1068; Balcı, 2014b, s. 1442) edibin adı veya bazı eserleri anılsa da en ayrıntılı bilgi *Nevâyî*'den alınmaktadır.

Nevâyî, *Hüseyn-i Hârezmî*'nin hayatından kısaca bahsetmiştir. Onun *Şahruh Mirza* zamanında bir gazeli nedeniyle küfürle suçlanıp "Hârezm"den "Herî"ye getirildiği bilgisini aktaran Nevâyî, *dânişmend ve ıstılah bilür kişi* olduğundan kendisinde bir suç bulunamadığını ve tekrar ülkesine gittiğini belirtmiştir. *Hüseyn-i Hârezmî*'nin ölümü hakkında da bilgi veren Nevâyî, onu *ten-sûfî bulgagıda* Hârezm'de bir Özbek'in şehit ettiği bilgisini vermiştir. *Mecâlîsü'n-Nefâyîs'*te *Hüseyn-i*

Hârezmî'nin mezarının *Hâce Ebu'l-Vefâ*'nın kabrinin ayak tarafında olduğu bilgisi yer almaktadır (Eraslan, s. 2001a, 10; Eraslan, 2001b, s. 321).

Tasavvufta ifrata kaçan Ebu'l-Vefâ ile talebesi *Hüseyn-i Hârezmî*'nin görüşleri, Hanefî mezhebinden saparak, iman ile şüphe arası ayrı bir sistem hâline gelmeğe başlayınca, fikirleri devrin âlimlerinin dikkatini çekmiş, bir gazelinde "Ey bütün âlemde gizlenebilen ve görünen Tanrı, sen âşığın gönlünde de böylesin." şeklindeki ifadesi nedeniyle Herat'ta sorgulanmış ancak dinî ilimlerdeki birikimi nedeniyle kendisine bir şey yapılamamıştır (Aka, 1994, s. 210).

Hüseyn-i Hârezmî, Devletşah Tezkiresi'nde, Şahruh zamanında ortaya çıkan şeyhler, büyükler, âlimler ve şairlerden biri olarak anılmıştır. Onunla beraber ismi geçen, *eserleri ve divanları dünyanın her yerinde meşhur* kişiler şunlardır: Âlimlerin ve muhakkiklerin sultanı, milletin ve dinin güneşi, Hâce Parsa diye tanınan, Muhammedü'l-Hâfiziyyü'l-Buharî; Hâce Sâinüddin Tereke-i İsfahanî, Mevlana Hüseyn-i Hârezmî; âlimlerin ve fazılların medar-ı iftiharı Şerefeddin Ali Yezdî; büyük şairlerden Şeyh Azerî, Baba Sevdaî, Mevlana Ali Şihâb, Emir Şahî-i Sebzvarî, Mevlana Kâtibî-i Turşîzî, Mevlana Nesîmî (Lugal, 2011, s. 430-431).

Yazdığı eserleriyle şerh hususunda yetkinliğini gösteren *Hüseyn-i Hârezmî*'nin edebi ve sufi kimliğinin oluşmasında Mevlânâ ve Mesnevi'sinin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Şarihin Mevlânâ ve Mesnevi'ye olan özel ilgisi, kendisinin dilinden, *Cevâhirü'l-esrâr ve Zevâhiri'l-envâr* adlı eserinde aktarılmıştır. Daha gençlik çağında, Mesnevi ile ilgili *müşküllerde* insanların kendisine başvurduğu, kendisinin bu konularda mektuplar kaleme aldığı bilgisi, edibin şerhinin telif sebebi kısmında anlatılmıştır. *Hüseyn-i Hârezmî*'nin *Cevâhirü'l-esrâr ve Zevâhiri'l-envâr*'ı yazma nedeni, şeyhi Hâce Ebu'l-Vefâ'nın gördüğü bir rüyaya dayandırılmıştır: *Rüyamda Mevlevî'yi senin şeklinde ve hey'etinde Mesnevî'nin müşküllerini hallederken gördüm. Senin bu işe sarılman ve onu tamamlamaya girişmen gerekir.* Bu şerhi yazması için, Şahruh'un valisi *Gıyâsü'd-dîn Ebu'l-Feth Şah Melik Bahadır* da *Hârezmî*'ye talepte bulunmuştur (Gökbulut, 2013, s. 37-47).

Hüseyn bin Hasan Kemâlü'd-dîn el-Hârezmî el-Kürevî'nin ölüm tarihi olarak Kâtip Çelebi'de iki ayrı yerde 840 ve 845 yılı civarı (1436-1437 veya 1441-1442) (Balcı, 2014a, s. 1068; Balcı, 2014b, s.1442), Köprülü'de 1432 (Köprülü, 1978, s. 296a), Hofman'da 1435-1436 yılları (Hofman, 1969, s. 267), Götz'de ise 1435 (Götz,

1979, s. 531-532) yılı geçmektedir. Kurtuluş (2002, s. 233), İranlı sûfî ve şair olarak tanıttığı *Hüseyn-i Hârezmî*'nin aslen Mâverâünnehirli olup daha çok Hârezm'de oturduğu için Hârezmî nisbesiyle tanındığını ve Özbeklerin 836 (1433) veya 840 (1436)'da Hârezm'deki ayaklanmaları sırasında öldürüldüğünü ifade etmiştir.

Köprülü (1978, s. 295b-296a), 15. yüzyıl Çağataycası ve bu sahadaki edip, âlimlerin dil özellikleri ve kültür muhiti ile Hüseyn-i Hârezmî'nin bu dönemdeki yeri hakkında şunları belirtmiştir:

> XV. asır Çağatay edebiyatını, bu asır İran edebiyatından ayrı olarak tetkike asla imkân yoktur çünkü ekseriyetle iki dili de hemen aynı kuvvette kullanan şairler tarafından yaratılan bu edebiyat, yine aynı kültür muhitilerinde tekâmülünü takip eden İran edebiyatına tamamıyla bağlı kalmış ve onu büyük bir sadakatle takip etmiştir. [...] Türkçeden daha çok Farsça yazan adamlar tarafından, sırf yüksek sınıflar için vücuda getirilen bu klasik Çağatay şiirinin dışında Türkçe, çok mahdut bir dairede kullanılıyor, ilim ve tasavvuf eserleri ve tarih kitapları, umumiyetle, Farsça yazılıyordu. XV. asrın ilk yarısında bu gibi eserlerden Türkçeye çevrilmiş olanlar [...] iyi Farsça bilmeyen Türk büyükleri namına yapılmıştır. 1432'de ölen ve tasavvufa ait muhtelif eserleri ile şöhret kazanmış olan Şeyh Hüseyn Hârezmî'nin Keşfü el-Hüdâ adlı Türkçe Kaside-i Bürde şerhini, o devir Çağataycasının Hârizm şive hususiyetleriyle karışık bir şekli ile bir aralık Hârezm'i istila etmiş olan Özbeklerden Ebu'l-Hayr Han namına yazması, bu gibi Türkçe eserlerin, daha ziyade, İran kültürü tesirlerinden uzak kalmış Türk muhitlerinde rağbet kazandığını göstermektedir.

Nevâyî, Mecâlîsü'n-Nefâyîs'te, *Mevlânâ Hüseyn-i Hârezmî*'nin, Hârezm halkı tarafından *yėr feriştesi* denilen *Hâce Ebu'l-Vefâ*'nın dünyevi bilgide öğrencisi ve ilahi bilgide müridi olduğunu söylemiştir. Onun dünyevi bilgide zamanının meşhurlarından olduğunu belitmiştir. Nevâyî, *Hüseyn-i Hârezmî*'nin eserlerini sayarken ilk olarak onun *Maksad-ı Aksâ* adında bir kitabının olduğundan ve *Mevlānā Celâlü'd-dîn-i Rûmî*'nin mesnevisine şerh yazdığından bahsetmiştir. *Hüseyn-i Hârezmî*'nin diğer bir eseri olarak *Kaside-i Bürde*'ye *Hârezmîçe Türkî tili* ile yazdığı şerhi işaret etmiştir. Nevâyî, *Hüseyn-i Hârezmî*'nin, kendisinin saydıkları dışında eserleri olduğunu da bildirmiştir (Aka, 1994, s. 210; Eraslan, 2001a, s. 9; Eraslan, 2001b, s. 321).

Karabulut (2001, s. 927a-927b), *Hüseyn-i Hârezmî*'nin eserleri olarak *Cevâhirü'l-esrâr ve zevâhiri'l-envâr fî şerhi'l-mesnevî*, *Künûzü'l-hakâyık fî rumûzi'd-dakâyık fi't-tasavvuf ve'l-ahlâk*, *Nasîhat-nâme-i şâhî*'yi göstermiştir.

Hüseyn-i Hârezmî'nin eserleri şunlardır:

1. *El-Maksadü'l-Aksâ fî Tercemeti'l-Mustaksâ,* Arapçadan Farsçaya yapılmış bir çeviridir (Hofman, 1969, s. 267-272). Keşfü'z-zunûn'da, *Azîz bin Muhammed en-Nesefî*'nin *Maksıdü'l-Aksâ* adlı tasavvuf hakkındaki eserinin tercümesini *Mevlânâ Kemâlü'd-dîn Hüseyn el-Hârezmî*'nin yaptığı bilgisi verilmiştir. *Habîbü's-Siyer*'in yazarının, *Hüseyn-i Hârezmî*'nin eseri hakkında, bazı hikâyelerinde düzensizlikten uzak olmadığını kaydetmekle beraber Hârezmî'nin kitabının düzgün anlatımındaki ve akıcı konuşmadaki üstünlüğünü kabul ettiği ve bu eserin *el-Maksıdü'l-Aksa* isimli bir tercümesinin olduğunu belirttiği aktarılmıştır (Balcı, s. 2014b,1442).

2. *Şerh-i Mulahhas,* El-Çagmînî el-Hârezmî'nin (ö. 1221) temel astronomi bilgilerini içerir eserinin açıklamalı Farsça çevirisidir (Hofman, 1969, s. 268; Ökten, 1993, s. 182-183).

3. *Cevâhirü'l-Esrâr ve Zevâhiri'l-Envâr,* Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin Mesnevi'sinin ilk üç cildinin Farsça şerhi olup on bölümlük bir ön sözle başlar. Birinci bölümde Hz. Ali ile Necmeddîn-i Kübrâ'ya kadar otuz bir sûfînin hâl tercümesi ve Mevlana'nın tarikat şeceresi hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde bazı tasavvuf terimleri açıklanmış, diğer bölümlerde tasavvufla ilgili konular üzerinde durulmuştur (Hofman, 1969, s. 267-272; Kurtuluş, 2002, s. 233; Şensoy, 2010 s. 557; Gökbulut, 2013, s. 37-47). Şerhin ilk bölümünde Kübrevî menkıbeleri bulunmaktadır ve bunların bir kısmı Mevlânâ Celâleddin, Bahâeddin Veled ve Şems-i Tebrîzî ile ilgilidir (Algar, 2006, s. 502c). *Hüseyn-i Hârezmî*'nin bu Farsça eseri, İran coğrafyasında yazılmış ilk kapsamlı Mesnevi şerhidir (Gökbulut, 2013, s. 45).

4. *Künūzü'l-Hakâyık fî Rumūzi'd-Dakâyık, Mevlânâ Celâlü'd-dîn Muhammed bin Muhammed el-Belhî sonra Konevî*'nin Mesnevî'sine yazılmış Farsça, manzum şerhtir (Hofman, 1969, s. 267-272; Şensoy, 2010 s. 557; Balcı, 2014b, s. 1226).

5. *Nasîhat-nâme-i Şâhî,* Farsça bir ahlak kitabıdır (Hofman, 1969, s. 267-272).

6. *Yanbû'ü'l-Esrār fî Nesâyihi'l-Ebrār,* ahlaki konuları içeren ve Farsça yazılan eserin mukaddimesinde müellif, dönemin hükümdarlarından da faydalandığını kaydeder. Eserin bir nüshası Tahran'da Meclis-i Şûrâ-yı Millî Kütüphanesinde bulunmaktadır (Hofman, 1969, s. 267-272; Kurtuluş, 2002, s. 233).

7. *Nüzhetü'l-Mullâk fî Hey'eti'l-Eflâk,* muhtemelen Uluğ Beğ'in oğlu olan Abdü'l-aziz için yazılmış iki makaleden oluşan bir eserdir. Birinci makalede Güneş

sistemi, dokuz tabaka gökyüzü ve yıldızlar, ikincisinde ise yedi diyar ele alınmıştır (Hofman, 1969, s. 267-272).

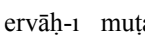
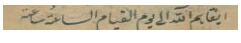
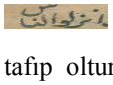
8. Râyihatü'l-Ervâh (Süleymaniye nüshasında Râhatü'l-Ervâh), Hüseyn-i Hârezmî'nin Kaside-i Bürde için yazdığı Arapça şerhtir. Bu bilgi, Keşfü'l-Hüdâ'da, bizzat yazar tarafından verilmektedir:

> 38/8 Türkī til birle ebyāt maᶜnīsige bu miḳdār işāret (9) yeter, kim, kim ki ziyāde taḥḳīḳ izdese bu duᶜāçınıng̃ (10) Rāyiḥatü'l-ervāḥ atlıḳ ᶜArabī şerḥ[i]ge muṭālaᶜa (11) ḳılġay kim ᶜacāyib taḥḳīḳāt ve ġarāyib tedḳīḳāt ve [39/1] ġurar-ı işārāt ve dürr-i delālāt ol şerḥ-i (2) laṭīfning̃ mehāvīsinde münderic turur.

9. Keşfü'l-Hüdâ, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin Türkçe şerhidir. Manzum - mensur karışık yazılmış bir şerhtir. Hârezm'i fetheden Ebu'l-Hayr Han'a sunulmuştur.

1.2.2. Telif Sebebi

Yazar, telif sebebini Keşfü'l-Hüdâ'da şöyle anlatmıştır:

> 13/8 Öz ḫān ataları-(9)-nıng̃ tėgişlig taḫtın tileyü Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānıng̃ (10) ᶜināyet-i bī-ġāyetiġa iᶜtimād ḳılıp -taḳı meşāyiḫ-i (11) ᶜiẓām ve evliyāᵓ-ı kirāmnıng̃ ervāḥ-ı muṭahharası-[14/1]-dın istimdād ḳılıp- Ḳubbetü'l-islām Ḫᵛārezm (2) saru, ᶜasākir-i manşūre (3) birle müteveccih boldı ėrse, tevfīḳ-i ilāhī refīḳ (4) bolup saᶜādet-i nā-mütenāhī bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup (5) feṭḥ ve ẓafer ᶜinānın tutup baḫt ve iḳbāl rikābında (6) yörüp "Naṣrun min allāhi ve feṭḥun" vaᶜdesi ḳarīb (7) bolup rebīᶜü'l-evvel ayınıng̃ yėgirme birinçi küni, (8) cumᶜa ṣabāḥında "İnnā feteḥnā leke feṭḥen mübīnā" (9) yosunıça, āsānlıḳ birle, feṭḥ-i Ḳalᶜa-i Ḫᵛārezm müyesser (10) boldı.
>
> Taḳı sādāt-ı ẓāhiretü'l-ensāb ve ᶜulemāᵓ-yı (11) ẓāhiretü'l-aḥsāb ve sāyir eyimme-i ᶜiẓām ve ecille-i kirām [15/1] (2) dergāh-ı ᶜālīġa yüz kėltürüp (3) muḳteżāsınça ol cenāb-ı münīf-(4)-ning̃ bisāṭ-ı şerīfinde orun tafıp olturġanda, (5) eṭrāf-ı bilāddın eṣnāf-ı ᶜibād ẓerāyif (6) ve ṭurf, hedāyā ve tuḥaf kėltürüp ėrdiler. (7) Bu uçurda ᶜazīzī, ṣalāḥ ve sedād birle (8) maᶜrūf ve felāḥ ve reşād birle mevṣūf, ḫaṭṭ-ı (9) laṭīf birle ḳaṣīde-i bürdeni bitip ol ḥażret-i (10) şerīfge kėltürdi ėrse, bu pādişāh-ı şāḥib-(11)-intibāh ve nīkū-esās ve süḫen-şinās, dād-ger ve hüner-[16/1]-perver, erbāb-ı faż̧l u kemāl ve aṣḥāb-ı ᶜizz ü celāl arasıda, (2) bu żaᶜīfni ḫiṭāb-ı müsteṭāb birle maḫṣūṣ ḳılıp (3) bu ḳaṣīde-i ġarrānıng̃ faż̧āyilidin istīṭāf (4) ḳıldı ėrse, ol eṣnā meclis-i ᶜālīde aydım:
>
> (5) Naẓm:
>
> şahım devlet tenige cān ėrür-sėn

(6) leṭāfet mülkide sulṭān ėrür-sėn

ḫalāyıḳ (7) teng͡ridin ḫānlıḳ tileyür

sėni teng͡ri tilegen ḫān ėrür-[sėn]

(8) Andın song͡ bu ḳaṣīdening͡ baᶜżı faż̄āyilin şerḥ (9) ėtip bir nėçening͡ maᶜnīsin beyān ḳıldım ėrse, (10) bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam, (11) taḳı baᶜżı muᶜcizāt ve ġarvāt ve aḫlāḳ ve ṣıfāt [17/1] ve aḥādīṣ ve ḥikāyāt, kim bu ḳaṣīdede ang͡a işāret bar, (2) taḥrīr-i ṣāfī ve taḳrīr-i vāfī birle olarnı beyān ėtsem. (3) Lā-cerem imtiṣāl-ı miṣāl ve ḳabūl-ı maḳāl-ı şāhīni z̄imme-i (4) himmetge vācib körüp bu emīr-i ḫaṭīrge iḳdām (5) ḳıldım, taḳı iᶜtiz̄ār ve istiġfārġa mecāl tapmadım. Bā-(6)-vücūd ol kim bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve firḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerāḥati tāze ve köng͡lüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi ve taḳı firāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otıdın cigerim kebāb (10) ėrdi.

Naẓm:

ger közümning͡ yaşı köng͡lüm otını söndürmese

(11) örtegey ėrdi ḳamuġ ᶜālemni bir āhım mėning͡

[18/1] Ve līkin “Ḥükm-i şāhīni kim mutażammın-i ḥikmet-i ilāhī turur.” dėp (2) baḫt ḳalemining͡ mehārın fikret seyyāḥının͡g ḳolıġa (3) bėrip Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa çėkmek tiledim taḳı bu kitāb-ı zībāġa (5) Keşfü’l-hüdā at bėrdim fī ṣıfati’l-muṣṭafā. Ümīd (6) ol-turur kim bu biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı mışr, (7) salṭanatnın͡g ḫażretinde simmet-i ḳabūl birle (8) mevsūm bolġay, lā-cerem. Dībāce-i kitābnı, bu şāhnın͡g (9) ḫiṭābında bir nėçe beyt birle iḫtişār ḳıldım...

Bu alıntıda görüldüğü üzere, Ebu’l-Hayr Han’ın Hârezm’i ilk fethinden sonra kurulan meclisinde hazır bulunan Hüseyn-i Hârezmî, hanın ilgisine mazhar olmuştur. Hana gelen bir Kaside-i Bürde nüshasını açıklamak üzere vazifelendirilmiştir. Ayrıca bununla da yetinmeyip *ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ* ile şerh etmeğe niyetlenmiş ve *baḫt ḳalemining͡ mehārın fikret seyyāḥının͡g ḳolıġa bėrip Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni Rūm bilādıġa* çekerek eserine Keşfü’l-Hüdâ adını vermiştir.

Keşfü’l-Hüdâ’nın adına ithaf olunduğu, Moğol hükümdarı Cuci Han’ın en küçük oğlu Şîbân Han’ın neslinden İbrahim’in torunu ve Devlet Şeyh’in oğlu olan Özbek hükümdarı Ebu’l-Hayr Han, 1412’de doğdu. 1429’da Tara (Tura) şehrinde han ilan edildi. 834 (1430-1431) yılı kışında, Ürgenç dâhil olmak üzere, Hârezm’in kuzeyini işgal etmiş ancak ikliminden ötürü bir süre sonra geri çekilmiştir. Ebu’l-Hayr Han, bu

bölgeyi 839 (1435-1436) yılında ikinci kez fethetmiştir. Bu coğrafyada, bilhassa Şahruh ve ahfadı ile mücadele etmiştir. Şahruh'un oğlu Uluğ Beğ'in ölümünden sonraki (1449) taht kavgalarına müdahil olmuştur. Bu mücadelede, başta Nakşibendî şeyhi Ubeydullah Ahrâr olmak üzere Nakşibendîliğin, Ebu'l-Hayr Han üzerinde ve coğrafyada etkin olduğu görülmektedir. Ebu'l-Hayr Han, 872 (1468) yılında, Timür soyundan Şehzade Hüseyin Baykara'ya, Ebû Said Mirza'ya karşı yardım göndermeğe hazırlandığı sırada felç geçirip ordu yola çıkmadan vefat etti (Aka, 1994, s. 147; Budak, 1994, s. 325-326). Kendisinden sonra dağılan Özbekleri, 16. yy.da torunu ve Şah Budak'ın oğlu Şîbân Han (Muhammed) birleştirmiştir (Budak, 1994, s. 325-326).

1.2.3. Metnin Telif, İstinsah Tarihi ve Nüshaları

Hofman, *Keşfü'l-Hüdâ fî Kasîde-i Bürde* adıyla verdiği eserin telif tarihi olarak 1431 yılını göstermiştir (Hofman, 1969, s. 271). Hüseyn-i Hârezmî'nin ölüm tarihi olarak verilen 1436-1442 yıları arası da eserin yazılabileceği en son tarihi göstermektedir (Hofman, 1969, s. 267; Köprülü, 1978, s. 296a; Götz, 1979, s. 531-532; Balcı, 2014a, s. 1068; Balcı, 2014b, s. 1442).

Eser, Ebu'l-Hayr Han'a, Hârezm'i fethinden sonra sunulmuştur (Hofman, 1969, 271; Köprülü, 1978, s. 296a; Götz, 1979, s. 531-532). Ebu'l-Hayr Han, 1430-31 yılı kışında, Ürgenç dâhil olmak üzere, Hârezm'in kuzeyini işgal etmiştir (Aka, 1994, s. 147). Hüseyn-i Hârezmî, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sini, muhtemelen daha önceki bir dönemde Râyihatü'l-Ervâh (SN Râhatü'l-Ervâh) adıyla Arapça olarak şerh etmiştir. Kaynaklarda varlığı tespit edilemeyen bu eser, Keşfü'l-Hüdâ'da, yazarın yaptığı atıflarda görülmektedir (bkz. Keşfü'l-Hüdâ 38/10 vd.). Ayrıca sebeb-i telif kısmında değinildiğine göre, Ebu'l-Hayr Han'ın kendisine sunulan Kaside-i Bürde nüshasını açıklamak üzere Hüseyn-i Hârezmî'yi işaret etmesi de onun bu konudaki yetkinliğini ve tanınmışlığını göstermektedir. Yine sebeb-i telifin açıklandığı bölümde, Ebu'l-Hayr Han'ın Hârezm'i fethinden sonra kurulan meclisin tasviri de eserin bu yıllarda yazıldığını göstermektedir. Hüseyn-i Hârezmî, metinde Hârezm'in fetih tarihini vermektedir: 14/7 rebīᶜü'l-evvel ayının͡g yėgirme birinçi küni, (8) cumᶜa ṣabāḥında "İnnā feteḥnā leke fetḥen mübīnā" (9) yosunıça, āsānlıḳ birle, feṯḥ-i Ḳalᶜa-i Ḫᵛārezm müyesser (10) boldı. Bu tarih, Ebu'l-Hayr Han'ın Hârezm'i ilk fethinin tarihine uymaktadır: 834 (7 Aralık 1430).

Bu çalışmada *Keşfü'l-Hüdâ*'nın Berlin Şehir Kitaplığında, Ms. or. oct. 1688 kayıt numarasıyla muhafaza edilen nüshası esas alınmış; istinsah hatası olan, okunamayan, silinmiş ya da çeviri esnasında eksik olduğu görülen sözcükler, Süleymaniye nüshasından tamamlanmıştır. Berlin Şehir Kitaplığında Ms. or. oct. 1688 numarasıyla kayıtlı nüsha 1172 (1758-1759) yılında istinsah edilmiştir. Nüshanın sonunda Farsça bir kıta ile belirtilen tarih, ayrıca bu kıta sonrasında da açık bir biçimde yazılmıştır:

> 347/4 Yevm-i istiflāḥ ėdi kim (5) nüsḫaᵓ-ı Keşfü'l-hüdā ḫatm boldı, āyetinge "va'llāhu aᶜlemu (6) bi'ṣ-ṣavāb." Tamām boldı, bu nüsḫaᵓ-ı şerīf ve risāleᵓ-i (7) laṭīf kim atı ėrür Keşfü'l-hüdā der medḥ-i ḥażret-i (8) Muḥammed Muṣṭafā, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem.
>
> Ḳıṭᶜaᵓī fi't-tārīḫ-i (9) kitābihi [...]
>
> 348/8 Sene 1172.

Metinden alınan bu paragrafta da görüldüğü üzere kitabın tam adı *Keşfü'l-hüdā der medḥ-i ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā*dır. Kitabın adı, metinde şu şekilde de geçmektedir: 18/4 bu kitāb-ı zībāġa (5) *Keşfü'l-hüdā* at bėrdim *fī ṣıfati'l-muṣṭafā*. Süleymaniye nüshasının ikinci sayfasında, farklı bir kalem ile yazılmış hâlde kitabın adı yer almaktadır. Yazmanın muhtelif yerlerinde yazarın ve eserin adının işaretlendiği göz önünde bulundurulduğunda, bu notun, kütüphane kaydı için sonradan düşüldüğü anlaşılmaktadır: *Keşfü'l-Hüdā fī Ṣıfati'l-Muṣṭafā, Şerḥ-i Ḳaṣīdeti'l-Bürᵓe, Ḥüseyn*. Bu kayıtta yazar ismi olarak, metnin içinde işaretlenmiş olan ve manzum kısımda yer alan *Hüseyn* yazmaktadır. Edibin unvanı ve kim olduğu hakkında bilgi yer almamaktadır. Ayrıca *Şerḥ-i Ḳaṣīdeti'l-Bürᵓe* ifadesi de nüshanın Anadolu sahasında yazıldığına delalet etmektedir. Zira bu kaside, bilhassa, Osmanlı muhitinde *bürᵓe* adıyla bilinmektedir. Eserin yazılma nedenine de kitabın ilgili kısmında işaretlenip ikinci sayfada yer verilmiştir: *Ḫᵛārezm Ḳalᶜesi fetḥi sebebi ile teᵓlīf edilmiş*. Metnin bir şerh olarak yazıldığı ise bizzat yazar tarafından şu cümleyle açıklanmıştır: 16/10 *bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam*.

Eserin Berlin nüshası 356 sayfadır. Kitabın 3. sayfasında kalem çalışması yapılmış, 4 ve 5. sayfalarında ters çevrilip birleştirme yoluyla bir bütünmüş gibi görünen ancak kısmen okunabilen şu ibare tespit edilmiştir: .... ġarīb şādmān bolmas ėmiş. Keşfü'l-Hüdâ, kitabın 8-348. sayfaları arasındadır. Yazmada 280 ve 290. sayfalar boş veya silinmiş gibi görünmektedir ancak metin bağlamı kopmadan diğer sayfalarda

devam edilmiştir. 71-74 ile 317-318. sayfalar arasında kalem değişmiştir. Metnin genelinde sayfalar 11 satır olmakla birlikte, 9, 10 ve 12 satırlık sayfalar da mevcut.

Berlin nüshası üzerinde, Devin Deweese çalışmıştır (1985): *The Kashf al-Huda of Kamal ad-Din Husayn Khorezmi: A Fifteenth-Century Sufi Commentary of the Qasidat al-Burdah in Khorezmian Turkic*. Indiana Üniversitesinde doktora tezi olarak yapılan bu çalışma; tarih, din hayatı ve tarikatlar hakkında bir giriş bölümüyle metnin çeviriyazısını ve İngilizce tercümesini içermektedir.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Prof. Dr. Mustafa Koç[2] tarafından tespit edilen ikinci nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Mahmud Paşa[3] koleksiyonunda, 271 numarayla kayıtlıdır. Bu nüsha, *Kaside-i Bürde Şerhi* olarak kayda geçilmiştir.

Süleymaniye nüshasında, Berlin nüshasındaki bazı bölümlerin istinsah sırasında atlandığı, bazı cümlelerde de eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Berlin nüshasındaki sözcük düzeyinde ve az sayıda eksiklik, Süleymaniye nüshasından tamamlanmakla birlikte metnin tamlığı göz önünde bulundurularak Berlin nüshası esas alınmıştır. Eksiklikler, ses, sözcük ve cümle düzeyindeki farklılıklar ise nüsha karşılaştırması bölümünde ele alınmıştır.

Berlin nüshasında olduğu gibi Süleymaniye nüshasında da müstensih hakkında herhangi bir kayıt tespit edilememiştir. Öte yandan, Süleymaniye nüshasının müstensihi, muhtemelen, Doğu Türkçesine tam anlamıyla hâkim değildir, zira Türkçe sözcüklerin ve bilhassa eklerin yazımındaki hatalar ve eksik harfler buna delalet etmektedir. Bununla birlikte müstensih, ses gelişimi bakımından eskicil özellik gösteren ve iki ayrı biçimde yazımı metinde tespit edilen *aḏaḳ* ve *ayaḳ* sözcükleri için bir yerde açıklama ihtiyacı da duymuştur. Bu açıklama, her iki kullanımın bulunmasından ve

[2] Bu çalışma sürdürülürken, kaynaklarda bilgisi yer almayan ve kütüphane kaydı yanlış tutulmuş olan Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshası hakkında Prof. Dr. Mustafa Koç, Prof. Dr. A. Deniz Abik'i sözlü olarak nüshanın varlığından haberdar etmiştir. Bu nüshanın bir kopyasını, doktora tez çalışmasının tamamlandığı sıralarda tarafımıza gönderme lütfunda bulunmuşlardır.

[3] Yaşadığı devirde ediplerin hamisi, veli sıfatıyla halk arasında tanınan, Adnî mahlasını kullandığı Farsça ve Türkçe şiirleriyle altı mektubunu içerir divan sahibi olup İran edebiyatına meraklı ve İran şairlerine nazireler yazmış olan Mahmud Paşa, II. Mehmet'in iki ayrı dönemde sadrazamlığını yapmış ve 1474 yılında vefat etmiştir (Tekindağ, 2003, s. 376-378). Mahmud Paşa, İstanbul'da bir cami etrafında medrese, imaret, sıbyan mektebi, mahkeme, türbe, hamam vd. diğer bölümlerden oluşan bir külliye yaptırmış ve medresenin talebeleri için kütüphane kurmuştur. Medresenin 1473-1474 tarihli vakfiyesinde, adları anılmadan konularına göre tasnif edilmiş 195 kitaptan bahsedilmiş, 1778 tarihli kayıtta 341 cilt kitabın tamir edildiği belirtilmiştir; 1718, 1783, 1832, 1841 ve 1873-1874 yıllarında kütüphane tadilat görmüş; 1910 yılında, kitaplar yeterince korunamadığından Nuruosmaniye Kütüphanesine nakledilmiş; Mahmut Paşa koleksiyonuna ait 359 yazma eser, 1949 yılında Süleymaniye Kütüphanesine aktarılmıştır (Erünsal, 2003, s. 381-382).

metin bağlamından yapılan bir çıkarım da olabilir: SN 60/12 aḏaḳ yaᶜnī ayaḳ ilgerü basıp.

Berlin nüshasının istinsah tarihi bilinmekle birlikte Süleymaniye nüshasının istinsah tarihi yazmada saptanamamıştır. Bu çalışmanın nüsha karşılaştırması bölümündeki dil verileri ele alındığında, Süleymaniye nüshasının daha erken bir istinsah olduğu söylenebilir. Ayrıca yazmanın bulunduğu koleksiyon da -yazmadaki *Mahmud Paşa Vakfı* kaydı- oldukça erken dönem istinsahı olduğunu işaret etmektedir. 15. yüzyılın ikinci çeyreğinde yazılmış bu eserin aynı yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da tanınıyor olması, eserin ününü göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

İki nüshadaki sözcük kullanımı farklılıkları, sayfa kenarlarında -belki de müstensih tarafından haricen eklenmiş olan- açıklama ve ifadeler, farklı yüzyıllara ait seslik ve yapısal dil özelliklerini gösterir kullanımlar mevcut iki nüshanın, farklı kopyalardan istinsah edildiğini göstermektedir. Bu durum, eserin tespit edilememiş kayıp ya da Süleymaniye nüshasındaki gibi farklı adla kaydedilmiş başka nüshaları olduğunu da göstermektedir.

Süleymaniye nüshasında Keşfü'l-Hüdâ, kitabın beşinci sayfasında başlamaktadır. Eser birinci sayfası tek yön, geri kalanları çift yönlü olmak üzere toplam 109 varaktır. Kitabın üçüncü ve dördüncü sayfalarında, muhtemelen ciltleme esnasında konan ya da boş sayfaya sonradan yazılmış, farklı bir kalemden çıktığı anlaşılan ve yazı stili değişik olan bir mersiye yer almaktadır. 109b sayfasının sonundan itibaren dört sayfa boyunca, asıl metnin bittiği yerden başlayan, farklı bir kalem ve yazı ile sonradan yazıldığı anlaşılan çeşitli manzumeler bulunmaktadır. Metnin bittiği satırın hemen altından başlayarak yazılan manzumelerin bir kısmı, Eski Anadolu Türkçesi özelliği göstermektedir.

Kitabın birinci sayfasında (veya iç kapağında) hat ile çekilmiş ve açık bir biçimde okunabilen *Vaḳf-ı Mahmūd Paşa raḥmetu'llāhi ᶜaleyh* ifadesi yazmaktadır. Hemen bu yazının altında kitap adı olarak *Ḳaṣīde-i Bürde Şerḥi* ifadesi bulunmaktadır. Bu ifadenin altında kütüphane kayıt numarası olarak ٢٧١ (271) yazılıdır. Sayfanın muhtelif yerlerinde ve Keşfü'l-Hüdâ'nın tamamlandığı 109b sayfasının sonunda farklı dönemlerde kütüphane kayıtları olarak üzerine düşülmüş notlar yer almaktadır: varaḳ adedi 109, satır adedi 13-; satır 13, varak 210, numero 155.

1.2.4. Bir Şerh Metni Olarak Keşfü'l-Hüdâ

Edebî eseri veya onun bir bölümünü çağrıştıran edebî metin terimi, Türk edebiyatı çalışmalarında el yazması eseri de belirtir. Metin tahlili de edebî metnin nasıl tasarlandığını çözümlemektir (Mengi, 2007, s. 408, 412). Metin şerhi ise anlaşılmasında zorluk olan metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla açıklama yapılması demektir (Vaux, 1979, s. 429; Mengi, 2007, s. 408, 412; Şensoy, 2010 s. 555). Şerh, metni daha kolay anlaşılır hâle getirmeyi; tahlil, *edebî metinlerin edebiyat tarihi içindeki yerlerini, geçmiş dönem edebiyatının tanıtımını, kültür zenginliğini, değer yargılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır* (Mengi, 2007, s. 409). Şerh metinleri, çoğunlukla, kendi alanında meşhur olan eserler üzerine yazılan, bu eserlerdeki kapalı ifadeleri açıklayıp eksik konuları tamamlayıp yanlışlara işaret edip örnekler vermeyi hedefleyen eserlerdir (Vaux, 1979, s. 429; Şensoy, 2010, s. 555). Şerh ve tahlil haricinde, metin hakkındaki bilgilendirmeler olarak kullanılan *derkenar* ve *hâşiye*, sayfa kenarlarına yazılmış olan açıklayıcı bilgi; *telhi*, özetleme; *tefsir* ise açıklama, yorum demektir (Mengi, 2007, s. 412).

Keşfü'l-Hüdâ'da, Kaside-i Bürde'nin bazı beyitlerinin yanında -36, 144, 159 vd. sayfalarda- Farsça olarak yazılmış, beyitlerin okunma usullerini ve şifa kaynağı olduğunu belirtir açıklamalar yer almaktadır. Berlin nüshasında yer alan bu açıklamalar, Süleymaniye nüshasında bulunmamaktadır. Ayrıca, metinde kimi anlatıların ardından, önceki beyitlerin bütün olarak değerlendirildiği ve *nâzım*ın hâletiruhiyesinin açıklandığı özetler de bulunmaktadır. Bu özetler, mensur ve manzum olarak yapılmıştır. Eserin 66/5 - 75/2 sayfaları arası, yani 13. beyitin mensur ve manzum açıklama ve çevirisinden sonraki bölüm, bunun en ayrıntılı örneğidir:

> 66/5 Bilgil, ey bilig cevherining͡ kānı kim niẓām-ı (6) ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī, ḳāyil-i ḳaṣīde Şeyḫ Muḥammed (7) Būṣīrī, ol ḳaṣīdedin ḥażret-i risālet-(8)-penāh, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemning͡ medḥige şürūᶜ (9) ḳılġunça bu bir neçe beyt içide, köp türlüg leṭāyif-i (10) bāb-ı irşād ve taᶜlīm-i ṭarīḳaᵓ-ı sedād idrāc ḳılıp (11) bu naṣāyiḥ maḥall-i ḳabūlde vāḳiᶜ bolmaḳı üçün uyalıp [67/1] kelāmda hünerler ḫarc ḳılıp turur.
>
> Evvel ol kim maṭlaᶜ-ı (2) ḳaṣīdede bizning͡ [dėg] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan ġāfil-(3)-ler ᶜitāb ḳılmas, bel-kim, özige ḫiṭāb ḳılıp öz (4) ḥālining͡ beyānı içinde bizlerge taᶜlīm-i ṭarīḳat-ı (5) ṣavāb ḳılıp aytur kim:
>
> "Ey męning͡ cānım kim ten (6) birle taᶜalluḳ ḳılġandın tört ming͡ yıl ilgeri (7) ḥażret-i ilāhī ve elṭāf-ı nā-mütenāhī birle maḫṣūṣ (8) bolup cīrān-ı ervāḥ-ı ḳudsiyye birle

muvāneset (9) ḳılıp sevāḳī-yi ṣıfāt ėligidin şarāb-ı ṭuhūr-ı (10) tecelliyāt-ı cemālni, ḳadeḥ-i ṣıdḳ birle nūş ḳılıp (11) bisāṭ-ı inbisāṭda āşār-ı neşāṭ cūş ḳılur ėrdin͡g. [68/1] Ėmdi, ey nedīm-i ḥażret-i melik-i ḳadīm ve fihrist-i rūz-nāme-i (2) aḥsen-i taḳvīm! Ol vaṭan-ı aṣlīde, menzil-i ḥaḳīḳīde (3) enīs ü hem-dem ve celīs ü maḥrem bolġan dost-(4)-larnı mu saġınıp köz yaşını kön͡gül ḳanı birle (5) ḳatışturur-sėn, yā ḥażret-i ġafūriyyetdin (6) -kim kāżimetü'l-ġayẓ turur- nesīmī mü kėldi, yā İẓam(7)'dın -kim ḳulleᵊ-ı ḳāf-ı ḳudret ėrür-tecelliyāt yaşını (8) mu yaşnadı kim közün͡g yaşı tınmas taḳı kön͡glün͡g (9) otı savumas?"

Andın son͡g āṣār-ı sāṭıᶜa ve (10) berāhīn-i ḳāṭıᶜa birle muḥabbetni iṣbāt ḳılıp inkār ḳılmaḳḳa (11) maḥāll yoḳın bilip ᶜāṣıḳlıḳıġa iᶜtirāf ėtip [69/1] maḥbūb-ı ḥaḳīḳinin͡g ārzūsı közdin ve uyḳusı (2) kön͡güldin ṣabr ve ḳarār kėtergenige iḳrār ḳılıp bu yolda (3) melāmet ḳılġuçılar sözige ḳulaḳ salmay, nāmūs-(4)-un͡gnı bir pulġa almay, erbāb-ı selāmet ve aṣḥāb-ı (5) melāmetḳa ḫiṭāb ḳılıp aytur:

Naẓm:

(6) sulṭān-ı ᶜaşḳ tut[t]ı kön͡gülnin͡g diyārını

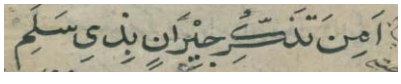
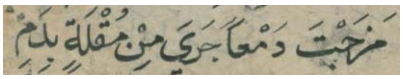
(7) cānān ḳolıġa bėrdi bu cān iḫtiyārını...

Şerhler, biçim özellikleri bakımından üç kategoride değerlendirilmektedir: Özgün metnin başında *kâle* (kavlühû), şerhte ise *ekûlü* yazılan şerhler (Bunlarda özgün metin belirtilebildiği gibi, şerhin içinde geçtiği kadarı da yazılmış olabilir.); *kavlühû* ifadesiyle şerhe konu olan bölümün yazıldığı eserler (Özgün metnin bütünü hâmişte, sayfa başında ya da satır aralarında yazılır.); özgün metinle şerhin iç içe yer aldığı eserler [Bunlarda özgün metin *mim* (metin) veya *sâd* (nass), şerh de şîn ile işaretlenebilir. Özgün metin şerhten, metin üstüne konulan çizgiyle, sonraki dönemlerde metnin parantez içine alınmasıyla veya ikisinin farklı kalemlerle yazılmalarıyla ayrılabilir.] (Şensoy, 2010, s. 556). Berlin nüshasında özgün metin, genellikle, kırmızı kalemle yazılmış *ḳāle ḳuddise sırrahu* ifadesiyle gösterilmiştir. Bu ifade, Süleymaniye nüshasında sistematik bir biçimde kullanılmıştır. Süleymaniye nüshasında Kaside-i Bürde'nin özgün metni de kırmızı mürrekkeple ve çerçeve içinde yapılmıştır. Ayrıca özgün metnin harekeli olması da ayırıcı bir özelliktir. Metnin çevirisine ise, umumiyetle, *yaᶜnī* ifadesiyle başlanmıştır.

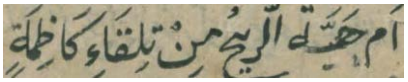
Klasik Türk edebiyatında şerh, bilhassa manzumelerin beyit beyit ele alınıp terkip ve ibarelerinin açıklanmasıyla yapılmıştır. Öncelikle kelimelerin yapı özellikleri, anlamları ve metne uygun gelen anlamı tespit edilmiş, daha sonra beytin bütünün anlamı verilmiştir. Beyitin çevirisinde ve sonrasında yapılan açıklamalarda, şarihin *bilgi ve anlayışına göre Kur'an, tefsir, hadis, tasavvuf vb. din bilimleri, mitoloji, peygamber*

kıssaları, tarihî ve efsanevi kişilerle, din, tarikat büyüklerinin menkabeleri, çağın gelenek ve görenekleriyle inançları hakkında verilen ek bilgiler ve yapılan yorumlar, konunun genişlemesini getirmiştir (Mengi, 2007, s. 411-412). Klasik Türk edebiyatı şerhlerinde, çağdaş çalışmalardan farklı biçimde, metnin bütün olarak değerlendirilip *genel plan, kompozisyon, iç ve dış yapı özellikleri* vb. yönlerden incelenmesi söz konusu değildir (Mengi, 2007, s. 411-412; Ceylan, 2010, s. 566). Hacimli şerhlerde görülen metin içi atıflar ile bazı şerhlerdeki nüsha - rivayet eleştirileri geleneksel şerh metodunun önemli unsurlarıdır (Ceylan, 2010, s. 566).

Keşfü'l-Hüdâ'da, şerh edilen Kaside-i Bürde'nin bağlama göre bir veya iki beyti (147 ve 159. beyitlerden sonra iki kez üç beyit verilmiştir.), genellikle, öncesinde yazılan *ḳāle* (*ḳuddise sırrahu*) ifadesinden sonra harekeli olarak verilmiştir. Bundan sonra, *yaᶜnī* bağlacıyla başlayan beyit ya da beyitlerin Türkçeye çevirisi yer almıştır. Mensur olarak yapılan bu çevirinin ardından, genellikle, manzum bir çeviriye yer verilmiştir. Daha sonra, beyitte telmih olunan ayet, hadis, kıssa vb. unsurlara dair açıklamalar ve bunların ayrıntıları verilmiş, ihtiyaç duyulması hâlinde başvurulabilecek diğer kaynaklara atıf yapılmıştır. Eserde, bilhassa ayet ve hadislerdeki bazı sözcüklerin birden çok anlama gelmesinden kaynaklı güçlükler izah edilmeğe çalışılmış, beyitlerdeki sözcüklerin yapı ve anlam çözümlemelerine gidilmemiştir. Çeviri ve açıklamaların sonlarında, bazen, *nâzım* ifadesiyle Bûsîrî'nin eserinde aksettirdiği duygu ve bunu yazarkenki ruh hâliyle ilgili izahlar da verilmiştir. Nâzımın duygu dünyasıyla ilgili benzer açıklamalar, beyitlerin öncesinde de bir beyitten diğerine geçişi gösterir şekilde ifade edilmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'daki şerh yönteminin bir örneği şöyledir:

> 35/10 Bilgil kim ey bilig meydānınıng̃ şahsüvārı, (11) tarāvet ḫānedānınıng̃ büzürgvārı kim erbāb-ı derd ü [36/1] niyāz ve aṣḥāb-ı sūz u güdāz, ḳaçan kim öz köng̃linig̃ (2) rāḥatı üçün cānınıng̃ cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳnı tilesin, mūnis ü yār, hem-dem ü ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmasa öz özige ḫiṭāb ėtip ol (5) muḫāṭab anıng̃ ḥālin beyān ḳılmaḳ birle, öz derd-i firāḳın (6) veyā miḥnet-i iştiyāḳın iẓhār ḳılur, lā-cerem. Bu ḳaṣīde-(7)-ning̃ ḳāyili hem bu ṭarīḳanı sülūk ėtip kim ᶜulemāᵓ-ı (8) ġarībiyyet anı tecrīd ėter, öz özige ḫiṭāb ḳılıp aytur:
>
> (9-10)
>
> [1]
>
>

(11) - [37/1]

[2]

(2) Yaᶜnī, ey dostlar firāḳınıng̃ otıġa yanġan (3) ve taḳı hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın tanġan, (4) selem yıġaçı köp bitken yẹrdeki ḳonışılar mu saġınıp (5) dem-be-dem köz yaşını köng̃ül ḳanı birle ḳatışturur-sėn; (6) yā kāẓime atlıḳ yẹrdin -kim anda söygen dostlar (7) cemālini körmek ve taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ (8) müyesser bolur ėrdi-nesīm-i dil-güṣāy ve şemīm-i rūḥ-(9)-efzāy mü kėldi; yā iẓam atlıḳ taġdın yaşın (10) mu yaşnap ol dostlarnıng̃ ḫāṭırıġa (11) saldı kim eşking̃ni tıymay, işing̃ köz yaşı birle [38/1] köng̃ül ḳanın ḳatışturmaḳḳa ḳaldı.

Naẓm:

(2) ėrteki yārānlarıng̃nı saġınıp mu ey köng̃ül

(3) köz yaşın ḳatışturur-sėn bu yürek ḳanı bile

(4) yā nesīmī kėldi mü ol yār üze mẹndin sang̃a

(5) boldı rūḥung̃ şīftesi ol rūḥ-ı reyḥānī bile

(6) yā yaşın mu yaşnadı dildār turġan taġdın

(7) kim cigerning̃ dāġı boldı tāze lemeᶜānı bile

(8) Türkī til birle ebyāt maᶜnīsige bu miḳdār işāret (9) yẹter, kim, kim ki ziyāde taḥḳīḳ izdese bu duᶜāçınıng̃ (10) Rāyiḥatü'l-ervāḥ atlıḳ ᶜArabī şerḥ[i]ge muṭālaᶜa (11) ḳılġay kim ᶜacāyib taḥḳīḳāt ve ġarāyib tedḳīḳāt ve [39/1] ġurar-ı işārāt ve dürr-i delālāt ol şerḥ-i (2) laṭīfning̃ mehāvīsinde münderic turur.

Manzum ve mensur olarak yazılabilen şerhin Türk edebiyatında başlangıcı 15. yüzyıl olup yoğunlaştığı dönem 18-19. yüzyıldır (Ceylan, 2010, s. 566). Şerhin özelliğini ve hacmini belirleyen hususlar; eserin hangi amaçla yazıldığı, metodunun ne olduğu, şerh için kullanılan kaynakların neler olduğudur. Sözlükler, varsa yararlanılan diğer şerhler, şarih'in diğer eserleri veya şerh edilen metnin yazarının diğer eserleri, Kur'an ve hadisler, İsrâiliyât vb. anlatılar bu kaynaklardandır (Kılıç, 2009, s. 330-331).

Keşfü'l-Hüdâ'da; *Kur'an*'dan ayetlere, *hadis*lere, *Huneyn, Bedir, Uhud gazve*lerine, Irak'ta son *Kisra Yezdicerd bin Şehryâr*'ın kumandanı *Rüstem* ile *Hz. Ömer* zamanında *Sa'd Vakkâs* komutasındaki müslüman ordularının savaşına (*Kıssa-i Feth-i Medâyin*), *Kisra*'nın gördüğü rüya ve bunun üzerine, yorumu için *Satîh Kâhin*'e elçi yollamasına, *Bedir*'de yaşanan *Kıssa-ı Remy-i Hasâh*'a, *Kıssa-ı Ashâb-ı Fil*'e, *Kıssa-ı Yunus Aleyhisselâm*'a, *Âd* kavmi ve *İrem* anlatısına, *Hz. Muhammed*'in *mevlidi* ve *miracı*na, Şam'da *Rahip Bahîrâ* ile karşılaşmalarına, *Hz. Muhammed*'in mucizelerinden *şakkü'l-kamer*e, *hicret* ve bu esnada *Hz. Ebu Bekir* ile yaşadıklarına, *kâinatın yaratılışı* ve *mahşer* günü yaşanacaklarla ilgili anlatılara yer verilmiştir. Hüseyn-i Hârezmî'nin metin boyunca, neredeyse her anlatısından sonra, kendisinin yazmış olduğu diğer eserlere de atıf yaptığı ve ilgili konuların bu eserlerde daha ayrıntılı olarak bahsedildiğini belirttiği tespit edilmiştir. Metinde bir anlatının ayrıntılarının varlığı Keşfü'l-Hüdâ'nın diğer bölümlerine gönderimle ya da önceki - sonraki beyitlerin açıklamalarına atıfla işaret edilebildiği gibi, bahsolunan konuların Hüseyn-i Hârezmî'nin diğer eserlerinden Maksad-ı Aksâ ve Râyihatü'l-Ervâh'ta tafsilatlı olarak ele alındığına da değinilmiş; kimi yerde konunun ayrıntıları için *muṭavvelāt*, yani konuyla ilgili tafsilat içerir kitaplara ya da doğrudan isim vererek belirli kaynaklara atıfta bulunulduğu tespit edilmiştir: 234/1 Tefāṣīli bu ḳıṣṣanıng͡, *Kitāb-ı* (2) *ᶜArāyis-i S̱aᶜlebī*' de me̱zkūr turur. Benzer atıflar, hadislerle ilgili olarak da Buhârî ve Müslim'e yapılmıştır: 254/4 Miᶜrācdın (5) kim *Ṣaḥīḥ-i Müslim* ve *Ṣaḥīḥ-i Buḫārī*'nıng͡ ittifāḳı birle rivāyet ḳılur, (6) Mālik bin Ṣaᶜṣaᶜa.

Üzerinde çalışılan eserde ayrıca, eserin yazıldığı dönem ve önceki devirlerdeki ünlü kumandan ve devlet adamlarının da isimleri zikredilmiştir. Bunlardan bazılarına, eserin adına yazıldığı hükümdar soyunun ve kendisinin övüldüğü bölümde yer verilmiştir:

> 12/11 Şubannıng͡ faḫrı, Çingiz Ḫan uruġı ... Ebu'l-ḫayr Ḫan

Selçuklu sultanlarının isimlerinin de kendi dönemlerindeki şaşaaya ve dünyanın faniliğine işaret etmek için kullanıldığı saptanmıştır:

> 74/7 ḳanı melik-şah ḫaḳan ḳaydadur sencer
>
> ḳanı ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) ḳanı ṭuġrıl
>
> bu barça köçti vü keçti cihān-ı fānīdin

ḳamuġ kişige budur (9) yol ᶜāḳil ėrsen͡g bil

Şerhlerin en çok tenkit edilen özelliği, anlam ve içerikten ziyade sözler ve onların nitelikleriyle ilgilenilmiş olması, benzer örneklerin tekrarlanması, özgün metindeki ifadenin sıradan cümlelerle yinelenmesi, açıklama niteliğinden uzak bilgilendirmelerle konunun anlaşılmaz hâle getirilmesi, karmaşık bir usul ve anlaşılması zor üslupla yazılmış olamasıdır (Şensoy, 2010, s. 556). Keşfü'z-zunûn'da, Kaside-i Bürde şerhleriyle ilgili olarak bu durum şöyle tespit ve tenkit edilmiştir:

> Bu eseri tamamlayacak şerhler şerh ettiler ancak onlar sözlük anlamıyla yetindiler, latifeleri ve işareti bıraktılar fakat şeyh İbn el-Merzûk el-Mağribî bu eserin büyük bir şerhle şerhetti ve bu şerhte tasavvufla ilgili anlamları son derece uzun ve önemli şekilde açıkladı (Balcı, 2014a, s. 1066).

Bir şerh metni olarak Keşfü'l-Hüdâ'da doğrudan sözcüklerin ve ifadelerin açıklamaları verilmemiş, özgün metnin ardından yapılan mensur ve manzum çevirilerle, bunlardan sonra gerekli görülen açıklamalar ve özetlemelerle, telmih olunduğu düşünülen ayet, hadis, kıssa ve çeşitli hikâyelerle eserin anlatım gücü zenginleştirilmiştir. Ayrıca bu anlatılarda, başka eserlere de gönderimde bulunularak şarihin ve şerhin bilgisi ve niteliği ortaya koyulmuştur. Metinde, bir şerh yöntemi olarak, Arapça sözcüklerin Türkçe karşılıklarının verilmesi yerine beyitlerin çevirileri ve açıklamaları tercih edilmiştir.

Hüseyn-i Hârezmî *Cevâhirü'l-esrâr ve Zevâhiri'l-envâr* adlı Mesnevi şerhinde, usul bakımından sözcükleri tek tek ele almamış, şekil incelemesinden öte doğrudan mana sorgulamasına yönelmiş, şairlik yönünü de kullanarak secili bir anlatımı esas almış ve gerek gördüğünde hem kendi hem de başka şairlerin şiilerinden yararlanmıştır (Gökbulut, 2013, s. 37-47). Şarihin Keşfü'l-Hüdâ'da da aynı yöntemi kullanması, onun şerh yazımındaki genel üslubunu gösteriyor olmalıdır.

Keşfü'l-Hüdâ, klasik Türk edebiyatındaki şerh yazma geleneğinin usulleri göz önünde bulundurulduğunda, mensur ve manzum çeviriyi içermesi, nâzımın duygu dünyasına ve gerçek hayattaki hastalık ve yalnızlığına gönderimle kıyaslı bir anlatımı barındırması, ayet, hadis, kıssalar ve diğer kaynaklardan yararlanarak anlatımı bezemesi hem yazarı olan Hüseyn-i Hârezmî'nin aynı konulu Arapça şerhi ve diğer eserlerine hem de metin içi gönderime yer vermesi bakımından hacimli bir şerh olarak değerlendirilebilir. Ayrıca metinde Arapça sözcüklerin dil bilgisi özelliklerinin tek tek

incelenmemiş olması, daha ziyade özgün metnin Türkçe çeviri ve izahının ön plana çıkarılması, okunması ve anlaşılması kolay bir eser doğurmuştur. Bu şekilde bir yol izlenmesi, eserin yazılma amacına da uygundur. Zira Ebu'l-Hayr Han'ın Hârezm'i fethinden sonra huzuruna getirilen Kaside-i Bürde'nin Arapça özgün metni üzerine yaptığı açıklamalarla yetinmeyen Hüseyn-i Hârezmî, onu *Türkî-yi melîh*'e çevirerek bu kasidedeki zenginlikleri anlaşılır kılmak istemiş, ayrıntı isteyenlere ise Arapça yazdığı Râyihatü'l-Ervâh'ı işaret etmiştir.

1.2.5. Yazım Özellikleri (Berlin Nüshası)

Arapça bölümleri *muhakkak*, Türkçe kısımları eğik *nesîh* ile karışık hâlde *tâlik* yazı ile kaleme alınmış olan eserde (Götz, 1979, s. 531), bazı kişi adları, unvanları (özellikle *resul* ve ardı sıra kullanılan kalıp ifadeler düzenli olarak) ile *nazm*, *şi'r* gibi bölüm başları ve bazı dinî ibareler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bûsîrî'nin Arapça yazdığı özgün Kaside-i Bürde'nin aktarımı ile ayet, hadislerden doğrudan alıntılar dışında metinde hareke kullanımı sınırlıdır. Türkçe veya alıntı sözcükleri okutma ihtiyacı duyulduğunda, nadiren de sözcük sonundaki düz ünlülü eki göstermede hareke kullanılmıştır. Arapça sözcüklerde okutma maksatlı şedde kullanılırken, Türkçe sözcüklerde art arda gelen benzer seslerde ya şedde kullanılmış ya her iki ses de yazıda gösterilmiş ya da tek bir harf kullanılmıştır.

Metinde, Uygur imla geleneğine uygun olarak ekler, köklerden ayrı yazılmış, Türkçe sözcüklerdeki ünlüler, genellikle, gösterilmiştir. Arapça ve Farsçadan alıntı sözcüklerde kısa ünlüler yazılmazken uzun ünlüler, özgün hâllerine uygun olarak yazılmışlardır.

Türkçe sözcüklerde, art ve ön sıradan ünlülü hecelerde ت - ط harflerinin birbirleri yerine kullanımı, metinde yalnızca üç örnekte saptanmıştır: BN 163/7 ḳureyş, ol ḳaḥṭdın ḳutulġan üçün bu yılġa (8) feṭḥ ve nuṣret ve sėvinç yılı dėp *aṭ* bėrdiler: SN 50b/3 feṭḥ [...] ve sęvinç yılı [...] *at* bėrdi; BN 175/1 ᶜArabī *aṭlar* meydānġa tolup turur: SN 54b/3 ᶜArabī *atlar* meydānġa tolup [...]; BN 274/2 *aṭlarġa* kim su yüzgen (3) tėgi ṣāḥibin ėmgetmey yörür: SN 86a/6 *aṭlarġa* kim suw yüzgen tėg ṣāḥibin ėmgetmey yörür.

Keşfü'l-Hüdâ'da, alıntı sözcüklerin yazımında ve harekelenmesinde, birkaç örnekte, hata tespit edilmiştir: 8/4 ḥażret-i ḥayy u ḳadīm (5) ve cenāb-ı Ḥaḳḳ-ı (خلق)

kerīmge; 8/5 ekfāʾ (اكفاء) (6) ve emṣāl; 12/11 Çingiz Ḫan (حان); 20/10 müzeyyen ʿarāyis-i ġavānīninġ (عواهي veya عواص) (11) sīmi; 34/9 iftiḫār-ı (افتحار) külli benī Ādem; 66/9 köp türlüg leṭāyif-i (10) bāb-ı irşād ve taʿlīm-i ṭarīḳaʾ-ı sedād *idrāc* (ادرح) ḳılıp; 75/11 *ceẕbāt*-ı (جزبات) ilāhiyye birle; 81/11 idrāk-i ḥaḳāyıḳ-ı ilāhiyye ve *ẕevḳ*-ı (زوق) leẕẕāt-ı [82/1] rūḥāniyyeġa terġīb ḳılsanġ; 93/9 Ḥażret-i (10) Settārü'l-ʿUyūb (الغيوب); 105/2 yẹr yüzindeki *cemīʿ* (جمعى) taġlar; 113/8 ʿarşnı yarat[t]ım ėrse *iżṭırāb* (اظطراب) (9) ḳıldı; 142/4 şerīʿat-i (5) sehle-i ve *şemḫa*-ı (شمحه) ġarrānınġ ittibāʿıda; 142/8 şerīʿatini (9) biznińg üzre ḳılmadı düşvār (ديشوار); 184/4 silk-i fesādnınġ inḳisāmı (انقضام); 196/11 taġlar başında vaḥşī cānvarlarġa daʿvet ḳılġuçı, [197/1] *mużāf*-ı (مضياف) kerīm ʿAbdu'l-muṭṭalib bu turur.

Metne sonradan yapılan eklemeler ya da düzeltmeler de mevcuttur. Satırın yanına ya da unutulan sözcüğün olması gerektiği yere, sonradan, farklı bir kalemle eklemeler de yapılmıştır: 8/4 ḥażret-i ḥayy u ḳadīm (5) ve cenāb-ı Ḥaḳḳ-ı (خلق) kerīmge; 20/6 sẹninġ bustān-ı ʿaşḳınġnı ḫazāndın saḳlasun tenġri; (7) kim uş luṭfunġ bahārıdın cihān ḫoş būstān [boldı].

Türkçe sözcüklerin ve eklerin yazımında da eksik/ fazla/ yanlış harf kullanımı, diziliş hatası vb. nedenlerden kaynaklanan yazım hataları tespit edilmiştir: 24/4 deryāsıġa yoḳtu[r] hīç sāḥil; 71/10 bu yıraḳ (11) maḳṣadnınġ seferinde *ḳẹç* (كنج) ḳalmasanġ; 73/5 güzāf sürme ki ḳẹlse *ẹşikinġge* (اشنكيكا) sāyil; 92/10 atanınġ (اتاانينك) düşmanı bolmas oġulġa mihr-bān; 99/7 hīç *azuḳ* (اذوق) ḥāṣıl ḳılmadım; 116/8 Ḥaḳ *Taʿālā'nmġ* (تعالى نيعنك) ḥabībi oldur; 178/7 Saʿd, bu iki serdārġa birikip (بريكيت); 196/6 *bir* (هر) nėçe kişi ıḏa bẹrip Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) tėvelerni aldı; 198/6 her bir taş birle ölmek taḳdīr (7) ḳılınġan kāfirninġ atı ol taş üze bitiglig (بيتيلليك); 209/10 *bir* (هر) kün Ḥacūn'da, yaʿnī gūristān-ı (11) Mekke'de, ġamgīn ve ḥazīn olturur ėrken ayt[t]ı; 298/6 evvelġı (اولوغى) ġazvī-yi dünyāda; 317/10 ol (11) bahādurlar atlar üstünide, yüksek tallar üze [318/1] *bitken* (بيكن) sebze turur; 214/1 Ḫāṣe, *inş[iḳ]āḳ* (انشاق) içinde ikisininġ biri birige nisbeti (2) bar; 261/6 ḫarḳ-ı sebʿ-i *ṭabaḳāt* (طبقاق) ḳıldınġ; 261/10 meʿāric-i iʿlā (اعقلا); 270/3 celāl-i *salṭanat* (صلصنات) birle nebī kėlse muʿādāġa; 318/6 olar ḥarbde işbāt ḳademi ve cevde reʾyi ve żabṭ-i (7) emri *mülaḫḫaṣ* (ملحظ), nẹ yalġuz şiddet-i ḥuzāmī; 324/11 mėn ṣayd [326/1] bolmaḳ *ārzūlaram* (آرضولار) ol velī dirīġ; 333/5 Ey ḫalāyıḳnınġ *ekremi* (اكريمى) ve ey luṭf-ı keremninġ (6) ʿālemi; 333/11 ḥażret-i Perverd-

gār-ı kerīm ve Āferīde-gār-ı pür-raḥīm, *müntaḳim*-[334/1]-lıḳ (منفيم) atı birle tecellī ḳılsa; 339/5 ahvāl ve ifzāᶜ (افزاغ).

Eserde, kişi ve kabile adlarının yazımında da hatalar saptanmıştır: 96/8 Ebū ᶜAlī Cüzcānī (جرجانى); 178/3 Saᶜd (سعدو) Vaḳḳāṣ; 178/4 Müṣennā (مشتى) bin Ḥārişe; 191/6 Ebrehe-i Eşrem'ning (اشرح) bahādurları-(7)-dur; 222/1 Ḳabīle-i *Evs* (اوش) ve Ḫazrec; 288/9 ᶜAdī bin Ebi'z-zaġbā *Cühenī* (جعفى) (10) ve taḳı Besbes bin ᶜAmr *Cühenī'ni* ilgerü ḳaravulġa iberdi; 304/11 Ḥubāb (جناب) bin el-Münẕir'ni iberdi.

Keşfü'l-Hüdâ'da, her iki unsuru da Farsça tamlamalardan oluşan bağlama gruplarında, "atıf vavı"nın yanlış yerde kullanımından kaynaklanan diziliş hatası tespit edilmiştir: 93/6 kėçgen, ḫışāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde (Metinde: *kėçgen ḫışāl ve ḥamīde aᶜmāl-ı pesendīde*); 125/4 aḫlāḳ-ı ḥamīde (5) ve ṣıfāt-ı pesendīde (Metinde: *sāyir aḫlāḳ-ı ḥamīde ṣıfāt ve pesendīde*).

Yazmada, Türkçe bir tamlamada, sonradan farkedilen diziliş hatası ve sözcüklerin olmaları gereken yerler, üzerlerine koyulan işaretlerle belirtilmiştir: 341/5 nāzik *yıġaç butaḳ*-(6)-*larını* ḳılsa iżṭırāb.

1.2.5.1. Hareke ve Diğer Yazı İşaretlerinin Kullanımı

Keşfü'l-Hüdâ, geneli itibariyle, harekesiz bir metindir. Yazmada; Kaside-i Bürde'den doğrudan alıntılarda, Arapça kalıp ifadeler ve ayet / hadislerin özgün kullanımlarında harekelere yer verilmiştir. Ayrıca düzenli olmamakla birlikte, Farsça tamlamaları işaret etmek amacıyla hemze, iyelik üçüncü tekil kişi eki {+I}yi göstermek için kesre, alıntı sözcükleri okutmak için ve Türkçe sözcüklerdeki art arda gelen benzer seslerin yazımında şedde, bazı Türkçe sözcükleri doğru okutmak için de ötre kullanılmıştır.

1.2.5.1.1. Hemze:

Alıntılanan Arapça sözcüklerin özgün hâllerindeki iki ünlü arasında yer alan hemzeler, Keşfü'l-Hüdâ'nın genelinde "ى" ile yazılmıştır: 24/2 luṭfung bile *kāyināt* ḫoş-dil; 36/6 bu ḳaṣīde-(7)-ning *ḳāyili*; 38/11 ᶜacāyib taḥḳīḳāt ve ġarāyib tedḳīḳāt; 46/4 şevāhid-i āyāt ve *delāyil*-i ᶜalāmāt; 82/3 Ḥaḳ'nıng emri birle *ḳāyim* bolġay; 82/4 ḥaserāt (5) *dāyim* bolġay; 106/2 manga Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın (3) özge hīç *fāyide* yoḳ turur; 129/8 barça *kā*-(9)-*yinātnıng* ᶜulūmı, nėçe kim köp bolsa; 143/6 anıng (7) maᶜānī ve *fażāyilidin* ᶜāciz bolmadı; 143/7 şerḥ ve aḫlāḳ (8) ve *şemāyilidin* müfḥam ve ḥayrān

ḳalmaġay; 155/7 bu āftāb-ı faẕl ṭāliᶜ boldı, ol *şerāyiᶜ* (8) mensūḫ boldı; 172/2 mecmūᶜ-ı *kāyināt* anın͡g dām dānesi; 201/7 öz vaṭanın (8) mürācaᶜat ḳılmaḳ *cāyiz* bolġay; 205/10 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, enbiyā ᶜaleyhi's-selāmnı, (11) *faẕāyil* birle ārāste ḳılıp; 278/9 ammā Hevāzīn-i Kaᶜb ve Kilāb *ġāyib* ėrdiler; 299/11 ḳarındaşım Cebraᵓīl, *melāyikeler* birle mededge kėldiler. Metinde -bilhassa özel adlarda- hemzenin korunduğu örnekler de tespit edilmiştir: Cebraᵓīl 200/6, 223/1, 256/4, 262/6, 263/3, 297/5, 299/11 vd.

Farsça tamlamalarda, ünlüyle biten ilk sözcükten sonra, izafet göstergesi olarak, düzensiz biçimde, hemze kullanılmıştır: 11/1 ol *ḥalḳaᵓ-i* enbiyāġa ḫātem; (2) ẕātı sebeb-i vücūd-ı ādem.

Yazmada vahdet "ى"sinin hemze ile gösterildiği örnekler saptanmıştır: 26/3 oḳıġıl ol *ḳaṣīdeᵓī* kim ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) medḥinde naẓm ḳılıp turur-sėn; 95/9 erbāb-ı taṣavvuf ve aṣḥāb-ı teᶜarrüf (10) ḳatında istiḳāmet, be-ġāyet ᶜālī *dereceī* ėrür; 129/8 barça kā-(9)-yinātnın͡g ᶜulūmı, nėçe kim köp bolsa Ḥaḳ Taᶜālā'nın͡g (10) ᶜilm-i şāmili nisbetige *noḳṭaᵓī* yā *şikleᵓī* menzilesindedür; 130/8 uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ ėtsem *ḳaṭreᵓī*; 335/7 ᶜulūm-ı levḥ ve ḳalem *ḳaṭreᵓī* turur, deryā-yı ᶜilm-i kāmilin͡gdin; 346/8 ḫulḳ-ı rūḥ-efzāyın͡gızdın *şemmeᵓīdür* müşg-i çīn; (9) reᵓy-i mülk-ārān͡gızdın *lemᶜaᵓīdür* āf-tāb.

1.2.5.1.2. Kesre:

Keşfü'l-Hüdâ'da, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de rastlanılan şekilde (Özmen, 2001b, s. 285), ünsüzle biten sözcüklerin sonuna getirilen iyelik ekinin kesre ile yazıldığı örnekler tespit edilmiştir: 55/9 kön͡glüm otı birle közüm *yaşı* fāş ėtti mėni; 68/7 tecelliyāt *yaşını* (8) mu yaşnadı.

1.2.5.1.3. Şedde:

Metindeki Türkçe sözcüklerde -ekleme, ikizleşme yoluyla veya sözcüğün özgün hâlinde bulunan- aynı sesin art arda tekrarı durumunda, yalnızca bir sesin yazıda karşılanıp şedde kullanıldığı örnekler saptanmıştır: 29/7 mėn bu ḳaṣīdenin͡g resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın an͡glap (9) ṣabāḥ *ayttım*; 34/3 bu barġan ṣıddīḳlar *ayttı*; 39/8 iki közün͡gge kim *nėççe* (9) "Tıyılġıl!" kim dėsen͡g; 39/10 *nėççe* "Ayılġıl!" dėsen͡g; 55/4 kėlsün öltürsün ḥelāl *ėttim* an͡ga ḳanımnı mėn; 55/9 kön͡glüm otı birle közüm yaşı fāş *ėtti* mėni; 80/7 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, *ayttı*; 98/3 "Mėni pīr ḳıldı, Hūd sūresi." dėp (4) *ayttın͡gız*; 100/7 ᶜömr raḫtın baġlaban köçti *ḳėtti* kārvān;

102/1 tan͡gġa tėgrü *ḳulluḳ* ḳılmaḳdın (2) mübārek ḳademleri *şışşuḳ* zaḥmetidin şikāyet (3) mü ḳıldı; 122/11 kim kim anı muḥkem *tuttı*; 124/3 ḥabību'llāh yolında kim tėlim yıl ḳılmayın *ḳulluḳ*; 126/5 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, san͡ga *ögretti* anın͡g (6) ᶜilmini; 141/ resūlī (2) kim yaratḳan ḥaḳ *yaruttı*; ḳamuġ ᶜālemni nūrı ẕāt birle; 150/11 Ḥaḳ Taᶜālā, [151/1] her bir ḳaṭredin bir peyġāmber yā bir nebī veyā bir rüsülnin͡g (2) rūḥını *yarattı*; 152/9 maşrıḳdın maġribġa tėgrü ol (10) nūr birle yėrni *yaruttı*; 217/11 ol ḳan ornıġa [218/1] özge nėyerse *ḳattı*; 243/5 ṣırāṭ, tamuġnın͡g üzeside çėkilmiş köprüg (6) turur; ḳıldın yinçge, ḳılıçdın *ittig*; 295/6 Sufyān Ḍamrī bir *nėççe* süvāre birle uçradı; 310/3 resūl, ᶜaleyhi's-selām, (4) ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *ellig* tīr-endāzlar birle merkez saḳlap (5) *ayttı*; 310/11 mėn nisāᵓ-ı Ḳureyş'ni kördüm, [311/1] ėteklerin *yuḳḳarı* köterip taġḳa mine başla-(2)-dılar.

Yazmada, mensur metin içinde, herhangi bir kalıp ifade veya ayet/ hadis gibi özgün alıntılar olmaksızın, birkaç örnekte sözcüğü doğru okutmak için şedde kullanımı tespit edilmiştir: 214/10 bir pāresi yıraḳ ḳetti; *ḥattā* İbn Mesᶜūd, rażiya'llāhu ᶜanh, (11) aytur; 216/5 taġ başında kökke baḳıp *tebessüm* ḳıla olturur (6) ėrdi.

1.2.5.1.4. Üstün ve Ötre:

Metinde, yaygın bir kullanım olmamakla birlikte, bazı Türkçe sözcüklerde ötre kullanımı saptanmıştır: 54/5 Bu dünyānın͡g otı su birle (6) *savur*; 97/8 *küçün͡güz* yetkençe yörün͡güz; 114/6 kim ḳāmetine ḳabā-yı levlāk; zībā *ėrür* laṭīf ü çālāk; 286/7 bir avuç tofraḳ. Metinde *avuç* örneğindeki gibi, sözcüğün doğru okunması için söz başı elifin med ile işaretlendiği de tespit edilmiştir: آوُج 110/1, 128/6, 200/7, 286/7, 300/1.

Keşfü'l-Hüdâ'da, manzum kısımda, atıf vavının ötreyle gösterildiği bir örnek saptanmıştır: 114/6 kim ḳāmetine ḳabā-yı levlāk; zībā ėrür laṭīf *ü* çālāk.

1.2.5.2. Ünlülerin Yazımı

Uygur imla geleneğine uygun olarak ünlüler yazıda genellikle gösterilirken, Keşfü'l-Hüdâ'da bir örnekte ünlülerin yazılmadığı saptanmıştır: 124/2 bu cāhnı *ḳaraḳda* (قرق) ḳılġıl temessük ḥabl-ı Ḳur'ān'ġa.

Arapça ve Farsça alıntılarda, özgün yazımında bulunmayan kısa /i/'lerin bazı sözcüklerde yazıldığı görülmüştür: 29/9 bu (10) faṣāḥat ehlinin͡g sözige *ṣıla* (صيله) dėp bėreyin; 55/11 baᶜżı nezẓāre ḳılġanlardın [56/1] bu yigitnin͡g istikşāf-ı (ايستيكشاف) esrārın ḳıldım; 78/5 bu *mühim*nin͡g (مهيم) kifāyetige pīr-i dānā (6) ḥākim ḳėrek; 120/10 faḳīrler

müᵓmin (موءمين) (11) birle uçmaġķa kirgen, mėndür-mėn; 151/10 *Ḥāṣıl* (حاصيل) ol kim; 151/3 olarnıng enfāsıdın (4) Ḥaḳ Taᶜālā, evliyā ve şühedā ve süᶜedā ve muṭīᶜ ve *müᵓmin*-(5)-lerning (موءمين) ervāḥını yarattı; 185/11 istirāḳ-ı semᶜ ėtip [186/1] *istimāᶜ*-ı (ايستماع) kelām ḳılayın; 190/8 Muḥammed'ning şeref-i kemālin (9) *istidlāl* (ايستدلال) aytmadılar; 206/4 yalġan söz araġa kirse vaḥyge iᶜtibār (5) ḳalmas ve līkin *muᶜārıż* (معاريض) cāyiz turur; 225/6 ger manga cevr ü cefā ḳılsa felekning *gerdişi* (كرديش); 281/6 Hevāzīn, bu *ḥākim*-(7)-ning (حاكيم) ḳolından sizge żarar yėtkürüp feżīḥet (8) bolmaḳdın özge iş kėlmes.

Metindeki Arapça ve Farsça alıntılarda, özgün yazımında bulunmayan kısa /u/'nun bir sözcükte yazıldığı görülmüştür: 324/2 mėn ol *ḳurbān* (قوربان) (3) üçün muᶜayyen ḳılıp boynıġa bėlgü asġan tavarġa (4) oḫşaş-mėn; nėteg kim ol *ḳurbānnıng* (قوربان) ölmeki (5) muᶜayyendür taḳı mening helāk bolmaḳım muḳarrer ėrür.

Eserde, alıntı sözcüklerin bazılarında, özgün biçimlerinde var olan "ى"lerin yazılmadığı tanıklar da tespit edilmiştir: 123/9 *medārīc*-i (مدارج) kelimāt ve meᶜāric-i saᶜādātġa irtifāᶜ anıng (10) birle dürüst bolur; 137/9 bilgil kim şān-ı ḫāliḳ, ḳavī ve *ḳadīr* (قدر) ėrür; 259/8 *teşyīᶜ* (تشيع) ḳılmaḳ üçün; 259/8 *teşyīᶜ* (تشيع) ḳılmaḳ üçün. Alıntı sözcüklerdeki uzun /a/'ların yazılmadığı örnekler de metinde tespit edilmiş olup bir tanıkta, sonradan sözcüğün üst kısmına elif yazıldığı saptanmıştır: 73/10 vişālning küni [74/1] *ᶜāşıḳġa* (عشق) zehr ėrür tiryāk; 168/10 Muḥammed'ni (11) maşrıḳ ve maġribḳa *ṭavāf* (طوف) ḳıldurung; 291/4 iki kişi tėvelerin *tālda* (تلدا) çökerip su alıp kėttiler.

1.2.5.3. Ünsüzlerin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen bir özellik olarak, Harezm Türkçesinde art ve ön ünlü bulunduran sözcüklerde ت - ط / س - ص ayrımının nadiren de olsa yapıldığı görülmüştür (Ata, 2014, s. 59; Yüksekkaya, 2011, s. 131). Keşfü'l-Hüdâ'da, hayvan adı olan "at" ve isim anlamındaki "at" sözcüklerinde ت - ط harflerinin birbirleri yerine kullanımına birkaç örnekte rastlanmıştır. Bu örnekler, herhangi bir düzen ya da anlam ayırtı arz etmemektedir: 163/7 ḳureyş, ol ḳaḥṭdın ḳutulġan üçün bu yılġa (8) feṭḥ ve nuṣret ve sėvinç yılı dėp *aṭ* bėrdiler; 175/1 ᶜArabī *aṭlar* meydānġa tolup turur; 274/2 anıng dėg, *aṭlarġa* kim su yüzgen (3) tėgi ṣāḥibin ėmgetmey yörür. Metnin geri kalanında, bu örneklerdeki ayrımın aksine sabit bit "ت" kullanımı söz konusudur: 308/5 ol kün (6) ᶜĀyişe, öydin *atlanıp* ming kişi birle (7) Uḥud sarı müteveccih boldı;

333/11 ḥażret-i Perverd-gār-ı kerīm ve Āferīde-gār-ı pür-raḥīm, müntaḳim-[334/1]-lıḳ *atı* birle tecellī ḳılsa; 347/6 *atı* ėrür Keşfü'l-hüdā der medḥ-i ḥażret-i (8) Muḥammed Muṣṭafā, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem. Eserin Süleymaniye nüshasında ط/ت ve ص/س ayrımına altı örnekte rastlanmıştır: BN 169/5 *atlar* kişnemeki: SN 52b/3 *aṭlar* kişnemeki; BN 243/7 *anın͡g üstidin* yıldırım *dėg* kėçkey *ve* baᶜżı, (8) yėl dėg, [...] yügrük *at* dėg: SN 76a/1 *anıŋ üstindin* yıldırım *tėg* kėçkey [...] baᶜżı yėl dėg, *baᶜżı* yügrük *aṭ* dėg; BN 283/11 aḳ şahsüvārlar kördük, ala *atlar* minmiş: SN 89a/6 aḳ şahsüvārlar kördük, ala *aṭlar* minmiş; BN 295/5 ḫaber bilmek üçün *atlandı* (6) ėrse: SN 92b/7 ḫaber bilmek üçün *aṭlandı* ėrse; BN 308/5 taḳı hem ol kün (6) ᶜĀyişe [...] öydin *atlanıp* min͡g kişi birle (7) Uḥud sarı müteveccih boldı: SN 97a/5 hemān kün ᶜĀyişe rażiya'llāhu ᶜanhā ėwindin *aṭlanıp* min͡g kişi birle Uḥud saru müteveccih boldılar; BN 317/11 *atlar* üstünide: SN 100a/7 *aṭlar* üstinde.

Metindeki Türkçe sözcüklerde, art arda gelen benzer ünsüzlerin yazımında üç ayrı usul tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, ünsüzlerden birinin yazımıdır: 19/11 kelāmın͡g medḥini *ayt[t]ım* sözüm şükr-i ṣıfat kėldi; 20/2 seṇin͡g ḳahrın͡gnı yād *ėt[t]im*; 26/11 ve mėn taᶜaccüb ḳılıp yıġlap ayt[t]ım; 29/5 iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp munda *yėt[t]i*; 71/3 tün ü kün (4) *çẹ̄k[k]en* intiẓārımnı; 73/8 közün͡g-(9)-ni tėgme özin *yum[m]aġan* yüzün͡gge açıp; 75/9 ol başımda orun tut[t]ı; 80/11 an͡ga muvāfaḳat ėtsen͡g *yamanlıḳ[ḳ]a* tartar; 163/10 iblīs, ᶜaleyhi'l-lāᶜnenin͡g taŋtının͡g *yuḳ[ḳ]arısı* şaḳḳ bolup; 201/11 sudın *çıḳ[ḳ]unça* kenāredeġı oġlın [202/1] ḳurt yẹp turur ėrdi; 295/8 fülān kün Mekke'din *çıḳ[ḳ]anların* ėşittim. Diğer bir usul ise her iki ünsüzün de yazımıdır: 28/2 bu maṭlaᶜnı yād *tuttum*; 307/8 bizni (9) alıp çıḳḳıl, muḳātele ḳılalın͡g. Türkçe sözcüklerdeki art arda gelen ünsüzlerin yazımında şedde de kullanılmıştır: 29/7 mėn bu ḳaṣīdenin͡g resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın an͡glap (9) ṣabāḥ *ayttım*; 34/3 bu barġan ṣıddīḳlar *ayttı*; 39/8 iki közün͡gge kim *nẹ̄çẹ̄* (9) "Tıyılġıl!" kim dėsen͡g; 39/10 *nẹ̄çẹ̄* "Ayılġıl!" dėsen͡g; 55/4 kėlsün öltürsün ḥelāl *ėttim* an͡ga ḳanımnı mėn; 81/6 pīr bolġunça süt *emmeki* muḥabbeti andın (7) kėtmes; 122/11 kim kim anı muḥkem *tuttı*.

Uygur Türkçesinde /n/ ve /k/ seslerini karşılayan harflerin birleşerek /ŋ/ sesini işaret ettiğini ve bu yazım usulünün, Arap harfli yazı sistemindeki Karahanlı Türkçesi metinlerinde "ڭ" ile sürdürüldüğünü belirten Yüksekkaya (2011, s.130-131), aynı özelliğin Harezm Türkçesinde de devam ettiğini, bununla birlikte Oğuzca bir özellik

olarak yalnızca “ڭ” kullanımının da bu sesi karşılayabildiğini belirtmiştir. Keşfü’l-Hüdâ’da /ŋ/ sesi, “نڭ” yazımıyla gösterilmiştir.

Metinde, Farsça tamlamalarda izafet göstergesi olarak “ى”nin kullanımı da saptanmıştır: 124/6 kėçip bu *cān-ı* fānīdin yetişgil vaṣl-ı cānānġa.

BÖLÜM II

İNCELEME

2.1. Ses Bilgisi

Bu bölümde, ünlüler ve ünsüzler olmak üzere iki ana başlık altında, Türkçedeki seslerin tarihî gelişim seyri göz önünde bulundurularak, Keşfü'l-Hüdâ'da tanıklanan ses değişmeleri, ses uyumları ve ses olayları ele alınmıştır.

2.1.1. Ünlüler

Bu bölümde, Türkçenin ünlülerinin tarihî seyri kapsamında, metinde saptanan ses değişmeleri; göçüşme, türeme, düşme ve kaynaşma başlıklarında ses olayları ve ünlü uyumları incelenmiştir.

2.1.1.1. Ses Değişmeleri

Çalışmanın bu bölümünde, Türkçenin ünlülerinin eserde tespit edilen tanıklar doğrultusunda seslik gelişmeleri ile ünlü ve ünsüzlerle olan etkileşimleri sonucu yaşadıklar benzeşmeler ele alınmıştır.

2.1.1.1.1. /e/~/ė/~/i /

Türkçenin çağdaş kollarında fonemik bir öge olarak varlığını sürdüren kapalı /ė/ sesinin (Kartallıoğlu ve Yıldırım, 2007, s. 176; Kara, 2007, 235; Öztürk, 2007, 294; Ersoy, 2007, 364; Tamir, 2007, 431; Öner, 2007, 687), tarihî devirlerinden kalan eserlerdeki varlığı, fonemik olup olmaması ve yazıda gösterilişine bağlı olarak hangi sözcüklerin bu sesi taşıyıp taşımadığı, Türkçe en eski yazılı verilerinden itibaren düzensiz seyreden /e/~/ė/~/i/ geçişleri araştırmacılar tarafından tartışılagelmiştir (Thomsen, 2002, s. 36, 308, 313; Gabain, 2000, s. 34; Eckmann, 2003a, s. 26; Eckmann, 2003b, s. 84, 112; Mansuroğlu, 1988, s. 136; Yılmaz, 1991, s. 151-165; Ata, 2002, s. 47; Argunşah, 2010, s. 47-60).

Türkçe sözcüklerin ilk hecesindeki kapalı /ė/ ünlüsünün Yenisey yazıtlarında müstakil bir işaretle gösterildiği, Orhun yazıtlarında ise bazen /ı/, /i/ seslerini karşılayan

işaretle gösterilip bazen de yazılmadığını ifade eden Thomsen (2002, s. 36, 313), yazıtlarda bu sesi taşıyan *ėki, ėl "aşiret", ėş, ėt-, bėl "bel", bėş, yėti, yėtmiş, kėş "kuşak?"* sözcüklerini vermiştir. Gabain (2000, s. 34), /e/ sesinin yanı sıra, Uygur ve Mani yazısında gâh /e/ sesini karşılayan işaret ile gâh /i/ sesini karşılayan işaret ile temsil edilen bir kapalı /ė/'nin varlığından bahsetmiş, Brahmi yazısıyla yazılmış bazı yazmalarda açık ve kapalı /e/ sesinin birbirinden ayırt edilebildiğine değinmiştir.

Harezm Türkçesi metinlerinde kapalı /ė/ sesi ya yazılmamış ya da /i/ ile yazılmış, Nehcü'l-Ferâdîs'in Yeni Cami nüshasında düzensiz olmakla birlikte üstünlü ىَ kürsüsüyle gösterilmiştir (Eckmann, 2003b, s. 112). Eckmann (2003b, s. 7), Nehcü'l-Ferâdîs'in Yeni Cami nüshasındaki kapalı /ė/'lerin yazım özelliği ile 14. yüzyılda Farsçadan alınan uzun ve kapalı /ē/'nin işaretlenme şeklinin aynı olduğuna dikkat çekmiştir. Çağataycada ى yazımıyla devam eden kapalı /ė/ temsilinin Harezm Türkçesi eserlerinden Kısasü'l-Enbiyâ'daki yansımasını Ata (2002, s. 48), Çağatayizmin etkisindeki bir müstensihe dayandırmıştır.

Eckmann (2003a, s. 32), Karahanlı Türkçesinde ilk hecede bulunan /e/ sesinin, genellikle 14. yüzyılın ortasına kadar Harezm Türkçesinde de korunduğunu fakat daha sonra ya ى ile ya da Nehcü'l-Ferâdîs'teki gibi ىَ ile yazıldığını belirtmiştir. Yani bu yüzyıldan itibaren, önceki devirlerin kapalı /ė/ sesini taşıyan sözcüklerinin dışında, daralma yoluyla oluşmuş yeni yapıların da ortaya çıktığı ve bunların birbirleriyle iç içe geçtikleri görülmüştür. Eckmann'ın (2003a, s. 26, 84), Harezm Türkçesi ve Çağataycanın dokuz kısa ünlüsünden biri olarak gösterdiği kapalı /ė/ sesinin Harezm Türkçesi metinlerinde /e/'li örneklerinin yanı sıra bir kez bile olsa /i/'li yazılmış olmasının bu sese delalet edeceğini söyleyen Argunşah (2010, s 58), söz konusu sesin transkripsiyonunun "ė" ile yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Keşfü'l-Hüdâ'da kapalı /ė/ sesi için özel bir işaretleme yoktur. Bu sesi taşıyan sözcükler, çağdaşı olan diğer eserlerin bilimsel yayınlarından ve araştırmacıların belirlemiş oldukları listelerden yola çıkılarak gösterilmiş olup metinde ى işaretiyle gösterilip gösterilmemesine göre "ė" veya "ẹ" harfiyle karşılanmıştır.

Metinde, "ى" ile yazılan sözcükler şunlardır: 8/2 ġurre-i ṣubḥ-ı ezel *tėg*; 9/1 yol *ėltmedi*; 10/2 mücellā ėtti; 10/7 ḳudret *ėlginiṉg* şah-bāzı; 15/2 dergāh-ı ᶜālīġa yüz *kėltürüp*; 15/6 hedāyā ve tuḥaf *kėltürüp* ėrdiler; 15/9 ḳaṣīde-i bürdeni bitip ol ḥażret-i (10) şerīfge *kėltürdi* ėrse; 16/8 bu ḳaṣīdeniṉg baᶜżı fażāyilin şerḥ (9) *ėtip*; 17/11 örtegey

ėrdi ḳamuġ ᶜālemni bir āhım *mėniṅ*; 19/3 *ėşikiṅ* tofraḳı; 19/7 hünerniṅ ehlini sanġa kişi ḳatmas *ėdi* hergiz; 19/9 *tėlim* til birle medḥiṅni ḥüseyn aymaḳ tilep *ėmdi*; 20/2 seṇiṅ ḳahrıṅnı yād *ėt[t]im*; 20/11 ḥażret-i risāletniṅ [21/1] meddāḥlıḳında Ḥassān-ı ṣānī *ėrür*; 21/6 çün sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i ṣıḥḥat-i (7) kāmrānī *ėligdin* çıḳıp; 22/5 *sėn* eger sürseṅ (6) mẹni dergāh-ı luṭfuṅdın bu kün; 22/6 ḳayu bir *ėşikde* (7) yā rabb ḳılġa-*mėn* feryād āh; 22/9 pāk ẕātıṅ şevḳıdın atıṅ-(10)-nı atar-*mėn* seṇiṅ; 23/1 salṭanat bāġıda bolur ġonce *dėg* (2) ṣāḥib-külāh; 23/11 bilür-*mėn*; 24/5 naᶜtiṅni *nė*-tẹp ayġa-*mėn*; 24/8 bu *yėrde* ḫiẓmetḳa ᶜarż ḳılur-mẹn *dėp*; 26/3 oḳıġıl ol ḳaṣīdeᵊī kim ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) medḥinde naẓm ḳılıp turur-*sėn*; 26/5 mẹn (6) ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, medḥinde (7) köp ḳaṣīde aytıp turur-*mėn*; 26/7 ol (8) ḳaṣīdeni tiler-*mėn* kim maṭlaᶜı bu turur; 26/11 ve *mėn* taᶜaccüb ḳılıp yıġlap ayt[t]ım; 27/6 *sėn* rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler *ėrdiṅ*; 27/8 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, icāzet *bėrip* (9) oḳıġanıṅgda; 28/3 *mėn* bu ḳaṣīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū'r-recā bėrgünçe; 28/7 *mėn* (8) bu ḳaṣīdeni oḳurda; 29/9 bu (10) faṣāḥat ehliniṅ sözige ṣıla *dėp bėreyin*, (11) *dėp* münācāt ḳıldım *ėrse*; 36/4 öz özige ḫiṭāb *ėtip*; 37/5 dem-be-dem köz yaşını köṅgül ḳanı birle ḳatışturur-*sėn*; 38/4 yā nesīmī *kėldi* mü ol yār üze mẹndin saṅga; 42/5 her kėçe taṅġa tėgrü oyaġ baḳ-(6)-turmas-*sėn* ėrdiṅ; 43/3 ᶜaşḳınıṅ yoḳ *ėse* nẹ yıġlayur-*sėn*; 43/7 *nė* derd ėrür bu ᶜaşḳ derdi; 45/9 *sėn* muḥabbet barına inkār *nė dėp* (10) ḳılġa-*sėn*; 48/4 "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) köṅgülde asrar-mẹn." *dėmek*; 55/9 55/9 köṅglüm otı birle közüm yaşı fāş *ėtti mėni*; 61/3 maṅga *tėggen* zaḥmet hergiz münḳaṭıᶜ bolmas; 62/2 *mėn* taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim; 68/1 *ėmdi*, ey nedīm-i ḥażret-i melik-i ḳadīm ve fihrist-i rūz-nāme-i (2) aḥsen-i taḳvīm; 69/2 ṣabr ve ḳarār *kėtergenige*; 73/8 közüṅ-(9)-ni *tėgme* özin yum[m]aġan yüzüṅgge açıp; 73/5 güzāf sürme ki kẹlse *ẹşikiṅgge* sāyil; 74/9 saṅga ḥayāt beḳāsı bolur *dėyü* hergiz; 75/1 *ėdi* ᶜināyeti öksülmesün şahenşahdın; 77/4 ol zamānī kim ecelniṅ *ėlgi* tutġay ḫalḳdın; 81/6 pīr bolġunça süt emmeki muḥabbeti andın (7) *kėtmes*; 88/6 toya *yėmek* egerçi āfetdür; 92/6 mẹn vesvese ḳılıp bir *ėrni*, (7) öz ḥelālidin ayırdım; 96/4 ol (5) ḫalḳ dėg bolmaṅ kim munça zaḥmetler birle (6) yifni *ėgirip* özi üzer; 102/11 biz bu Ḳur'ān-ı Mecīd ve Furḳān-ı Ḥamīd'ni [103/1] anıṅ üçün *ėndürmedük*; 124/3 ḥabību'llāh yolında kim *tėlim* yıl ḳılmayın ḳulluḳ; 129/8 barça kā-(9)-yinātnıṅ ᶜulūmı, *nėçe* kim köp bolsa; 137/10 *sėn* ḳoy anı kim aydı naṣārā-yı bī-edeb; 142/2 *kėçgen* ümmetlerġa bolġan *ėmgeklerdin* bizni (3) ḫalāṣ ḳıldı *ėrse*; 142/8 tilep resūl *ėḏi* ḥażretdin āsānlıḳ; 163/3 bir *nėççe* yıl Ḳureyş, ḳaḥṭ birle mübtelā bolup

turur ėrdiler; 163/7 ḳureyş, ol ḳaḥṭdın ḳutulġan üçün bu yılġa (8) feṯḥ ve nuṣret ve *sėvinç* yılı dėp aṭ bẹrdiler; 185/1 nūr-ı vücūd-ı Muḥammed, maşrıḳdın maġribġa *tėgrü* (2) şuᶜle urup yıldırar ėrdi; 188/5 ol taġ *tėgresige kėldiler*; 190/5 vilādet *kėçesinde* bütler yüz töpen *ėndiler ėrdi*; 193/4 andın soŋ͡g Ebrehe'ge, eşrem *tėdiler*; 196/6 bir *nėçe* kişi ıḏa bẹrip Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) *tėvelerni* aldı; 202/1 ḥasret ve endūh birle (2) *kėmege* mindi; 346/3 kim sẹni (4) ḳılġay *ėḏim* öz faẓlı birle kām-yāb vd.

Eserde "ى" ile yazılmayan ancak "ا" ile de gösterilmeyen, bunlar dışında hem "ى"li hem de "ى"siz tanıkları bulunan sözcükler şunlardır: 20/2 *sẹniŋ͡g* ḳahrıŋ͡gnı yād ėt[t]im; 22/4 sẹniŋ͡g bendelikiŋ͡gdin artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ; 22/5 sėn eger sürseŋ͡g (6) *mẹni* dergāh-ı luṭfuŋ͡gdın bu kün; 22/8 *mẹn* gedānıŋ͡g ḥāline ;23/4 *mẹn* şikesteniŋ͡g (5) ol çaḳlu mecālim yoḳ; 24/5 naᶜtiŋ͡gni nė-*tẹp* ayġa-mėn; 24/8 bu yėrde ḫiẕmetḳa ᶜarż ḳılur-mẹn; 25/3 ey *mẹniŋ͡g* adaşım; 25/6 şükr-i ilāhīni *yẹrge* kẹltürüp; 26/5 *mẹn* (6) ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, medḥinde (7) köp ḳaṣīde aytıp turur-mėn; 28/5 *mẹni* (6) taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḥtirām; 28/9 bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup *yẹtip* āstāneᵓ-i ḥażretde çökti; 29/9 bir münāsib hediyye *yẹtkürgil*; 29/11 ol duᶜānı [30/1] müstecāb ḳılıp bu ḥālde *yẹtkürdi*; 32/5 senediniŋ͡g sanıġa *nẹ* ḥācet bolġay; 37/6 kāẓime atlıḳ yẹr; 38/4 yā nesīmī kėldi mü ol yār üze *mẹndin* saŋ͡ga; 43/3 ᶜaşḳınıŋ͡g yoḳ ėse *nẹ* yıġlayur-sėn; 44/2 *sẹniŋ͡g* (3) üze; 45/7 inkār-ı muḥabbet *sẹndin* be-ġāyet (8) ġarīb turur; 48/4 "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) köŋ͡gülde asrar-*mẹn*." dėmek; 58/5 mėni ol yigit ḳaşıġa ıḏa *bẹrdi*; 58/9 maḥbūbın körmek ārzūsında iş cānıġa (10) *tẹgip*; 69/7 cānān ḳolıġa *bẹrdi* bu cān iḫtiyārını; 71/9 bāḳī ᶜālemġa yüz *kẹltürüp*; 71/10 bu yıraḳ (11) maḳṣadnıŋ͡g seferinde *kẹç* ḳalmasaŋ͡g; 79/3 ṭaᶜām *yẹmek* birle ḥarīṣ kişiniŋ͡g iştihāsı ḳuvvet (4) tapar; 94/8 yaḫşı buyurdum *mẹn* buyruġḳa boynum sunmadım; 97/8 küçüŋ͡güz yetkençe yörüŋ͡güz, hergiz (9) bu maḳāmnıŋ͡g nihāyetiġa *yẹtalmas*-siz; 100/7 ᶜömr raḫtın baġlaban köçti *kẹtti* kārvān; 125/11 Muḥammed'ni [126/1] ᶜaẓīm *ḏẹyü* vaṣf ḳılġanımdın soŋ͡g; 233/8 bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yaŋ͡gaḳlıġ, (9) ḳısḳa boyluḳ, bir ḳaşı *mẹŋ͡glig*; 239/1 deryā *tẹgindeki* cevāhirdin artuḳraḳ turur; 256/9 yanmaḳ tilerem kim (10) pervāne-ṣıfat şemᶜ-i şebistānnı *sẹver*-mėn; 342/4 naẓar-ı cemāliŋ͡ge *ẹltmek* vd.

Eserin Süleymaniye nüshasında *tėg/tẹg* sözcüğünün elifle yazımı da tespit edilmiştir: SN 83a/1 yegāne-i meşhūrla[r] *tẹg* (تاك); SN 83a/3 anıŋ tẹg; SN 91b/5 sellāḫ-ḫāneġa *kẹlgen tawar tẹg* vd.

Keşfü'l-Hüdâ'da, Karahanlı Türkçesindeki sözcük başı /e/'sinin ى ile yazıldığı örneklerden biri de *ėtleş-* sözcüğüdür: 269/11 mėn ḳılıç birle *ėtleşgen* resūl-mėn; *ėtleş-* "vücutlar birbirine girerek çetin bir şekilde savaşmak" (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014, s. 649). Bu durum, metindeki bütün /e/'ler için geçerli değildir: 224/3 evvel özi kirip barça *teşüklerni* [Çağatayca *tėşük*; Harezm Türkçesi ve Kıpçakça *teşük*/ *teşik* (Clauson, 1972, s. 563).] tutup (4) resūlni kiyürdi.

2.1.1.1.2. /a/ > /u/

Metinde iki örnekte, /a/ sesinin dar-yuvarlak /u/ sesine dönüştüğü tespit edilmiştir. İlk örnekte, {+lA-} isimden fiil yapım ekinin ünlüsünün, üzerine gelen {-ġuçı} sıfat-fiil eki ile eklendiği *boġuz* sözcüğünün yuvarlak ünlüsünün arasında kalarak benzeşmesi sonucu dar-yuvarlak /u/ sesine dönüştüğü; ikinci örnekte tayan- fiilinin ikinci hece ünlüsünün, metinde nadir görülen Oğuzca {-Up} zarf-fiilinin etkisiyle yuvarlaklaşıp /u/ olduğu saptanmıştır: 72/1 feraḥlar tüzükin *boġuzluġuçı* (< boġuz+la-ġuçı) ecelning͡ yavuḳıda kėlürin bilip; 285/11 resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, esterge *tayunup* (<tayan-).

2.1.1.1.3. /e/ > /ö/

Eserin Berlin nüshasında rastlanılan ses değişmelerinden bir diğeri hem Harezm - Altın Ordu Türkçesinde (Ata, 2002, s. 49) hem de Çağataycada (Eckmann, 2003b, s. 84, 112) görülen gerek /v/ dudak sesinden kaynaklanan gerekse gerileyici ünlü benzeşmesinden doğan /e/>/ö/ yuvarlaklaşmasıdır: 37/6 anda *söygen* (~sėv- ~sẹv- ~sėvinç) dostlar (7) cemālini körmek; 39/10 *ösrüklük* (< esrük) (11) otı birle ᶜālemni yaḳar; 47/1 ārī, *söyüngenim* yārning͡ ḫayāli, kėçe kẹlip (2) közümdin uyḳunı köterip aydı; 49/10 bu bir *öksük* ḳulın sorsa nẹ *öksülgey* (< eksü-) kemālidin; 53/2 ol ḳabīlede bir ᶜazīzning͡ *öyinde* (< ėv < eb) ḳonaḳ (3) boldum; 75/1 ėdi ᶜināyeti *öksülmesün* şahenşahdın; 71/3 şükr kim ᶜaşḳ artıp *öksit[t]i*; 164/11 hergiz mẹning͡ kön͡glümning͡ ḳayġusı ve közüm-[165/1]-ning͡ yaşı *öksülmegey*; 165/6 yẹr yüzi-(7)-deki meliklerining͡ taḫtı *öyrülüp* (< evür- < ebir-) özleri-(8)-ning͡ tilleri tutulup; 201/2 barça yüz *öyürüp* (3) ḳaçtılar; 315/2 siᶜat ve raḥmetḳa *söyünüp* hengām-ı (3) elem ve cerāḥatde, yüz *öyürgenlerdin* mümtāz bolsalar.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında bu örneklerin /e/~/ė/~/ẹ/'li biçimleri tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): *sėw-~sẹw-~sẹv-, ėksil-, ẹksük, ėw, ewür-* vd.

2.1.1.1.4. /ı/ > /a/

Metinde, Harezm Türkçesinde rastlanılan bir değişim olarak /ı/ > /a/ ses değişimi de saptanmıştır: 27/10 mīvelig yıġaçnıng͡ *butaḳı* [< butıḳ (Yüksekkaya, 2011, s.132)]; 211/1 *butaḳ* yol üze āyāt-ı mu^{c}cizin bitidi.

2.1.1.1.5. /ı/ > /u/

Eski Türkçeden itibaren dudak uyumuna girmeyen bazı sözcük kökleri Harezm - Altınordu Türkçesinde hem uyumsuz biçimiyle devam etmiş hem de uyuma girmiş örnekleriyle kullanılmıştır (Ata, 2002, s. 50-51; Yüksekkaya, 2011, 132). Keşfü'l-Hüdâ'da, söz konusu dudak uyumu bağlamında hem /ı/ > /u/ değişimine bağlı olarak dudak uyumunun sağlandığı hem de eskicil şeklin korunduğu örnekler tespit edilmiştir: 28/1 yana *oḳıdıng͡* (2) ėrse iki *oḳuġan* (< oḳı-) üçün bu maṭla^{c}nı yād tuttum; 28/7 mėn (8) bu ḳaṣīdeni *oḳurda*; 30/3 yalang͡ baş öre (4) turup anıng͡ ḫiẕmetide *oḳıdı* ėrse; 47/10 ^{c}āṣıḳlarġa *uyumaḳ* (< udı-) rāst kęlmes; 54/5 bu dünyānıng͡ otı su birle (6) *savur*, köng͡ül otı deryā birle *savumas* [savu- < soġı-; Harezm Türkçesinden itibaren savu-/ sovu- (Clauson, 1972, s. 806).]; 54/11 munung͡ dėg ebyāt *oḳur*; 65/9 bu *yavuzluḳ* (<yavız <yabız) buyurġuçı (10) nefs; 67/2 vaṭan-ı aṣlnı *unutḳan* [< unıt-; 14. yy.dan itibaren Harezm Türkçesinde *unut- ~ unıt-* (Clauson, 1972, s. 179).] ġāfil-(3)-ler; 68/8 közüng͡ yaşı tınmas taḳı köng͡lüng͡ (9) otı *savumas*; 69/1 maḥbūb-ı ḥaḳīḳīning͡ ārzūsı közdin ve *uyḳusı* (uḍıḳ) (2) köng͡üldin; 71/8 bu ṭāyif vecel birle ġaflet *uyḳusındın* oyġanıp; 79/1 *yavuzluḳ* ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning͡ şehvetin sındurmaḳ; 100/8 nėçe sėn ġāfil *uyur*-sėn bar ėse cānıng͡ oyan; 116/1 men^{c} ḳılġuçıdur, barça *yavuzluḳdın*; 145/11 anıng͡ dėg *uyuḳlaġan* ḳavm; 146/6 en-nāsü (7) neyāmün *uyḳusıdın* oyġanıp; 147/8 bu ġaflet *uyḳusı* birle *uyuġanlar* nę bilsünler; 170/1 taḳı köz yumup (2) açḳunça *bulut* (< bulıt) açıldı, Muḥammed peydā boldı; 211/5 aytılġan āyāt ve mu^{c}cizāt ol *bulut* dėg turur.

2.1.1.1.6. /i/> /e/

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında tespit edilen bir diğer ses değişimi, Harezm Türkçesinde de örnekleri saptanan (Yüksekkaya, 2011, s. 133), söz içi ve söz sonundaki

/i/> /e/ değişimidir: 14/7 rebīᶜü'l-evvel ayının͡g *yėgirme* [< yigirmi; Harezm Türkçesinde sözcük *yigirmi* şeklindeyken (Eckmann, 2003b, s. 16), Çağataycada *yigirmi* ve *yigirme* biçimleri birlikte kullanılmıştır (Eckmann, 2003b, s.92). Çağdaş Uygurca ve Özbekçede sözcüğün *yigirme* biçimi kullanılmaktadır (Öztürk, 2007, s. 316; Ersoy, 2007, s. 381).] birinçi küni; 104/2 çökerdi, yumşaḳ tere-(3)-lig [<teri; Köktürkçe, Uygurca ile Karahanlı, Harezm ve Kıpçak Türkçelerinde teri, Çağataycada tėri; çağdaş Uygurca *tere* (Clauson, 1972, s. 531; Öztürk, 2010, s. 14).] tehīgāhımın ḳatıġ taş astında; 150/10 yüz *yėgirme* tört (11) min͡g ḳaṭre-i ᶜaraḳ; 161/8 şevḳ (9) birle tilep ol tofraḳġa kim salsa yüzin; ṭūbā-yı (10) cennet *kölege* [< kölige; Harezm Türkçesinde *kölige*, Çağataycada ise *kölege* (Clauson, 1972, s. 718).] salġay ol müştāḳına; 202/1 ḥasret ve endūh birle (2) *kėmege* [< kemi; Karahanlı Türkçesi kėmi, Harezm Türkçesi kemi, Kıpçakça keme, Çağatayca kėme (Clauson, 1972, s. 721); Harezm Türkçesinde kemi-keme (Yüksekkaya, 2011, s. 133).] mindi; 202/3 bir uluġ yazuġluḳ kişi sebebidin bu *kėme* (4) batar; 278/2 sekizinçi yıl hicretdin, ramażān (3) ayının͡g *yėgirmesinde*.

Eserin Süleymaniye nüshasında, söz konusu ses olayının yaşanmadığı örnekler de tespit edilmiştir: SN 30b/9 yumşaḳ *terilig*; SN 47a/1 yüz min͡g *taḳı yėgirmi* tört min͡g ḳaṭre-i ᶜaraḳ; SN 50a/1 ṭūbā-yı (طوباو) cennet كولانكا [köletke: 14. yüzyıl Harezm Türkçesi *kölige*/ *köletke* (Clauson, 1972, s. 718).] salġay ol müştāḳına; SN 87b/1 Ḥaḳ Taᶜālā ᶜināyeti birle sekizinç yıl hicretdin, ramażān ayının͡g *yėgirmisinde* vd.

Metinde *ėdi~ėḏi* ve *ėḏe~ẹye~ėge* sözcükleri bir arada bulunması her ne kadar bir /i/~/e/ geçişi çağrıştırsa da Arat (2007, s. 364), bu iki sözcüğün -ilki "sahip", ikincisi "Tanrı" anlamında- farklı yapılar olması gerektiğini belirtmiştir: 50/9 eger ḫod inṣāf *ėgesi* bolsan͡g ėrdin͡g; 75/1 *ėdi* ᶜināyeti öksülmesün şahenşahdın; 197/8 ol öynin͡g bir küçlüg *ėgesi* bar; 301/4 kārvānnı dār-ı endūhda turġuzup (5) māl *ẹyeleri* ḥāżır bolmaḳḳa köyüp tururlar.

2.1.1.1.7. /i/ > /ü/

Keşfü'l-Hüdâ'da, Çağataycada görülen (Eckmann, 2003b, s. 85) iç ses ve son seste /i/ > /ü/ değişimine rastlanmıştır: 160/4 tebessüm birle iki laᶜl tişin arasıdın (5) obdan *ünçüler* (< inçü) körgüzmeki bar; 160/7 bir külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse *ünçü* tişlerin; 215/7 bir kün Muḥammed, (8) *emügdeşi* (< emig) uyaları birle oynamaḳġa çıḳıp

(9) turur ėrdi; 242/9 behişt içindin aḳġay suyı, sütdin aḳraḳ, (10) ᶜaseldin *süçügrek* (< süçig), müşgdin ḫoş-būyraḳ.

2.1.1.1.8. /o/ > /a/

Harezm - Altınordu Türkçesi metinlerinde görülen /o/ > /a/ değişimine ve şekillerin ikili kullanımına (Eckmann, 2003b, s. 7; Ata, 2002, s.49), Keşfü'l-Hüdâ'da da rastlanmıştır: 54/5 bu dünyānıng͡ otı su birle (6) *savur*, kong͡ül otı deryā birle *savumas* [< soġı-; Harezm Türkçesinden itibaren savu-/ sovu- (Clauson, 1972, s. 806).]; 68/8 közüng͡ yaşı tınmas taḳı kong͡lüng͡ (9) otı *savumas*; 216/9 mėn uyalarım birle (10) *ḳavumaḳ* ėtişip oynarda, üç ᶜazīz kėldi-(11)-ler [~ ḳov- (Keşfü'l-Hüdâ 238/2-3) < ḳoġ-]; 224/6 Ḳureyş (7) yigitleri *ḳava* kėlip elig arşun çaḳlı (8) ġārġa yavuḳ kėlip; 271/5 bular ḫᵛārluḳ birle *ḳavuġan* yaġı ḳolınġa (6) tutuldılar.

2.1.1.1.9. /u/ > /a/

Harezm Türkçesi metinlerinde görülen düzleşme örneklerinden biri olarak (Yüksekkaya, 2011 s. 133), Keşfü'l-Hüdâ'da /u/ > /a/ değişimine rastlanmıştır: 42/5 her kėçe tang͡ġa tėgrü *oyaġ* [< oḏuġ; Hararezm Türkçesinde *oyaġ* (Clauson, 1972, s. 47).] baḳ-(6)-turmas-sėn ėrding͡; 43/6 köz kördi *oyaġlıġıng͡* belāsın; 97/3 elif tā istiḳāmet taptı ėrse orun (4) taptı körüng͡ cān *otrasında* [< ortu; Uygurca *ortu / otıra*; 11. yüzyıl Karahanlı Türkçesi *ortu / otra*; Harezm Türkçesi *orta*; Kıpçakça *orta*; 15. yüzyıl sonrası Çağataycası *orta* (Clauson, 1972, s. 204; Kaya, 1994, s. 625).]; 147/4 ġayret birle perde-i ġayretni *otra*-(5)-dın köterip; 159/2 gūyā ki, leşker-i ᶜaẓīm *otrasında* turġan (3) şahsüvār ėrür.

2.1.1.1.10. /ü/ > /e/

Harezm - Altınordu Türkçesinde görülen /ü/~/ö/ > /e/ değişimi (Ata, 2002, s.50), Keşfü'l-Hüdâ'da da saptanmıştır: 120/5 livā-yı ḥamdnı ḳıyāmet küni mėn *köterür*-mėn (< *kötür*-); 147/4 ġayret birle perde-i ġayretni otra-(5)-dın *köterip*; 163/9 vilādet küni, barça bütler yüz *töpen* (< töpün) yıḳılıp; 174/1 başıdın (2) özge aᶜżāsıda *sün͡gek* (< sün͡gük) yoḳ turur; 190/5 vilādet kėçesinde bütler yüz *töpen* ėndiler ėrdi; 193/1 Ebrehe'ning͡ (2) *töpesin* çevrüp ḳılıç ėndürdi; 217/10 bu şeyṭān (11) ülüşi ėrdi kim *köterdim*, ey ḥabību'llāh; 286/3 Leşker-i İslām'nı *bölek bölek* (< bölük) (4) atarıp ündegil.

2.1.1.1.11. /ü/ > /i/

Harezm - Altınordu Türkçesi metinlerinde karşılaşılan /ü/ > /i/ değişimine ve sözcüklerin ikili kullanımına, Keşfü'l-Hüdâ'da da rastlanmıştır: 30/2 Medīne'ning ol zamāndaġı (3) ḥākimi, Muḥammed Būṣīrī'ni *indep* [~ ünde- (Keşfü'l-Hüdâ 286/3)]; 67/6 tört ming yıl *ilgeri* [~ ilgerü (Keşfü'l-Hüdâ 288/10); Harezm Türkçesinde +GarU ~ +GarI; Çağataycada +GArI (Eckmann, 2003b, s. 113; Ata, 2002, s. 64).]; 122/10 *indedi* bu resūl ḫalḳnı; 173/4 tüş körüp (5) ḳorḳunç birle oyġanıp barça körümçi ve sāḥir-(6)-lerni *indep*; 204/1 Cebraʾīl, ʿaleyhi's-selām, āşkārā kėlgendin *ilgeri*, (2) altı ay tüşinde vaḥy kėldi; 289/7 tangla yā *bėrisi* (< berü) kün Ḳureyş kārvānı (8) kėlür; 298/10 Ḥamza ve ʿAlī ve ʿUbeyde bin Ḥāriş ayaḳ *ilgeri* basıp (11) Ḥaḳ Taʿālā'nıng ʿināyeti birle bu üç müşrikni ḳatl ḳıldı-[299/1]-lar; 312/9 *ilgeri* yörüdi.

2.1.1.1.12. /i/-/e/ > /i/-/i/

Metinde, bir örnekte ilerleyici benzeşmeyle /i/-/e/ > /i/-/i/ değişimi tespit edilmiştir. Her ne kadar tek örnek olsa da çağdaş Uygurcadaki /i/'leşme temayülüne benzer bu yapı dikkat çekicidir: 59/3 berār könglümni *izdemes* velī ḳorḳar-mėn uş ėmdi; (4) kim *izdip* tapmaġay nāgeh mėning nām nişānımnı. Çağdaş Uygurcada, birden çok heceli kelimelerin sonunda bulunan /a/ ve /e/ sesleri, orta-açık hecede kaldıklarında /i/ olmaktadırlar: zoq+lan-ıp > zoqlinip, bala+lar+ı > baliliri (Ersoy, 2007, s. 365).

Keşfü'l-Hüdâ'da ayrıca *izde*- fiili "aramak" anlamıyla, *iste*- fiili ise "arzu etmek, istemek" anlamlarıyla kullanılmıştır. Bu kullanım Harezm Türkçesine özgü olup Çağataycada *iste*- fiili, her iki anlamı ihtiva eder hâle gelmiştir (Clauson, 1972, s. 24, 243).

2.1.1.1.13. /o/-/ı/ > /ö/-/ü/ ; /ö/-/i/

Metinde, Harezm - Altınordu Türkçesi verilerine uygun olarak, Eski Türkçeden itibaren dudak uyumuna uymayan kimi sözcüklerin hem uyuma girmiş hâlleri hem de eskicil şekilleri kullanılmıştır (Ata, 2002, s. 51; Yüksekkaya, 2011, 132): 72/7 munıng sekīn *yörümek* (< yorı-) birle bilmeseng ḳayda; 97/8 küçüngüz yetkençe *yörüngüz*; 101/1 bu *yörimek* birle maḳṣadnı körüp bolmas ʿıyān; 200/5 aytılġan āyāt ve muʿcizāt ol bulut dėg turur, (6) ḳayda *yörüse yörüp* mübārek (7) başıġa sāye ḳılıp; 256/5 nė üçün *yörimes*-sėn.

2.1.1.2. Göçüşme

Yazmada, iki sözcükte ünlü-ünsüz göçüşmesi tespit edilmiştir: 69/1 maḥbūb-ı ḥaḳīḳīning ārzūsı közdin ve *uyḳusı* (2) köngüldin [< Uyg. uḏuḳ < uḏıḳ (Clauson, 1972, s. 46). Clauson (1972, s. 271), *uyku* sözcüğü için *uḏık* maddesine atıfta bulunmuştur.]; 115/11 *buyruġuçı* (< buyur-) durur, barça eḏgülükni.

2.1.1.3. Ünlü Düşmesi

Keşfü'l-Hüdâ'da, ekleme sonrası orta hecesinin dar ünlüsü düşen hem isim hem de fiil soylu sözcükler tespit edilmiştir: 10/7 ḳudret *ėlgining* şah-bāzı; 17/8 firāḳ *ėlgidin*; 17/10 közümning yaşı *könglüm* otını söndürmese; 18/11 sėning *könglüng* bile *ėlging*; 19/1 açtı ḥaḳ sėning *könglüngni* islāmġa; 37/9 iẓam atlıḳ taġdın yaşın (10) mu *yaşnap* ol dostlarnıng ḫāṭırıġa (11) saldı; 48/11 *baġrımız* ᶜaşḳdın kebāb bolup; 52/1 ol ṣanem *asru* [< Moğ. asuru < aşru < aşur-u (Ölmez, 2011, s. 161-169).] dil-nüvāz ėrür; 54/2 *aldıda* (3) ot yaḳar taḳı könglining otıdın köz yaşı (4) tınmay aḳar; 64/11 ḥasretdin yüz *sarġatmay* (< sarıġ+a-t-), köz [65/1] yaşın ciger ḳanı bile ḳızartmay turġanımnı (2) bilür ėrken; 65/5 āh bu nefs-i serkeş *ėlgidin*; kim ḳılur tevbe vü yana ḳaytur; 73/6 irādet *ėlgi* bilen tut bu ᶜaşḳnıng etekin; 77/4 ol zamānī kim ecelning *ėlgi* tutġay ḫalḳdın; 87/3 tenni *tapşur* (< tapış-ur) riyāżet *ėlgine* kim (4) cān-ı ḳudsī-ṣıfatnı pāk ḳılur; 104/5 düşmanlar közige körünmeslik üçün, (6) *ḳarnıġa* taş bağlar ėrdi; 105/9 dünyā rāḥatın terk ėtip ve miḥnetke ṣabr ḳılmaḳ *buyrup* (10) manga fermān ḳılıp turur; 110/8 Tihāme'ning barça taġlardın, zümürrüd (9) ve yāḳūt ve taḳı altun, kümüş ḳılıp *ḳayda* (< ḳayu+da) barsang (10) ḫiẕmetingde alıp yör[ü]gey-sėn; 123/6 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, *buyrur*; 152/11 ol nūrnı anıng *aldında* vedīᶜat [153/1] ḳoydı; 165/6 yėr yüzi-(7)-deki meliklering taḫtı *öyrülüp* (< ebir-) özleri-(8)-ning tilleri tutulup; 167/5 ḳanat tėg nėrseni *kögsümge* (< kögüs < kögüz)sürtüp (6) ėrdi ėrse ḳorḳuġ zaḥmeti mėndin kętti; 170/3 iki *yaġrını* (< yaġır) arasıda (4) mühr-i nübüvvet üze lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūlu'llāh bitilmiş; 193/1 Ebrehe'ning (2) töpesin *çevrüp* (< çevür-) ḳılıç ėndürdi ėrse; 207/10 Ḫayber künide emīrü'l-müᵒminīn ᶜAlī'ning közige, mübārek [208/1] *aġzınıng* yarın saldı ėrse; 215/7 bir kün Muḥammed, (8) emügdeşi uyaları birle *oynamaḳġa* çıḳıp (9) turur ėrdi; 215/9 mėning *oġlum* Aḍmare, feryād (10) ḳıla kėldi; 216/1 biz *oynarda*, (2) Muḥammed'ni bir kişi aradın ḳapup taġ başıġa mindürüp (3) *kögsin* yardı; 217/4 mėning içimdeki (5) aḥşānı çıḳarıp ḳar birle yudı taḳı *ornıda* ḳoydı; 220/5 kėlip ġār

ėşikidin *ḳaytur* (< ḳaḏıt-) aġyār; 279/8 yaş *oġlanlar* yıġlamaḳın, tavar ḳara (9) āvāzın ėşitür-mėn; 287/3 mālını alıp esīrni *ḳaytar*-(4)-ġıl; 297/6 artḳaru (7) artḳaru *ḳayta* başladı ėrse; 323/11 her kişige şiᶜr aytmaḳ ve ḫiẕmet ḳılmaḳ mėning *boynumġa* [324/1] aning dėg nişāneᵊ ėtip tururlar; 346/11 nėçe kim [347/1] bolsa duᶜā *ormı* ḥaremde mültezem.

Metinde, ekleme sonrası sözcüklerin orta hecelerinin dar ünlülerinin düşmediği tanık da tespit edilmiştir: 67/9 sevāḳī-yi şıfāt *ėligidin*.

2.1.1.4. Ünlü Türemesi

Metinde bir alıntı sözcükte ünlü türemesine rastlanmıştır: 308/4 peyġamber *sağıt* (Far. sāḫt) kėygendin kėyin mulāḳāt-ı (5) eᶜādī ḳılmay çıḳarsa bolmas. Clauson (1972, s.806), Farsça alıntı olan *sāḫt* sözcüğünün, 14. yüzyıl Harezm Türkçesi ve Kıpçakçada *sağıt* olarak kullanıldığını, Çağataycada ise bu sözcüğün *sawut* olduğunu belirtmiştir.

2.1.1.5. Ünlü Kaynaşması

Olumsuz yeterlik yapımında kullanılan *u-* fiilinin kendisinden önceki zarf-fiil ekiyle kaynaşması Karahanlı Türkçesi döneminde gerçekleşmiş bir ses olayıdır (Ercilasun, 1984, s. 84). Keşfü'l-Hüdâ'da, olumsuz yeterlik için, Harezm Türkçesinde seyrek olarak, Çağataycada ise sıkça kullanılan (Eckmann, 2003b, s. 25) *al-* fiilinin söz başı ünlüsünün, kendisinden önceki sözcüğün son sesindeki zarf-fiilin ünlüsüyle kaynaştığı saptanmıştır: 97/8 küçüngüz yetkençe yörüngüz, hergiz (9) bu maḳāmning nihāyetiġa *yėtalmas*-siz; 158/5 *yazalmas* yüz yıl (6) içide birini yüz debīr.

2.1.1.6. Ünlü Uyumu

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan veriler doğrultusunda, Türkçenin *dil uyumu* ile *dudak uyumu*na uygun ve aykırı sözcük/ ek kullanımları ele alınmıştır.

2.1.1.6.1. Dil Uyumu

Dil uyumu, Türkçe kelimelerde gerek Harezm - Altınordu Türkçesinde gerekse Çağataycada genellikle korunmuştur: felekke, gülge, yaḫşılıḳ; alnıge, kimerseġa, sünügümdeği (Eckmann, 2003b, s. 113; Ata, 2002, s. 50). Eckmann (2003b, s. 9, 85, 113), Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Çağataycada, bilhassa Arapça ve Farsça alıntılara art sıradan ünlülü eklerin ulandığını, /k/ ve /g/ sesini içeren sözcüklere ön

sıradan ünlülü ekler geldiğini, son hecesinde /ı/, /i/ ve /ī/ bulunduran sözcüklere ise sıklıkla art sıradan ünlü taşıyan ekler geldiğini belirtmiştir. Bu durum, Özbekçe ve çağdaş Uygurcadaki /i/ sesinin yazıdaki tekliğini ve art damak ünsüzleriyle /ı/-/i/ arası bir çıkışa sahip olmasını çağrıştırmaktadır (Öztürk, 2007, s.295; Ersoy, 2007, s. 365).

Keşfü'l-Hüdâ'da, Türkçe sözcüklere ulanan eklerde de dil uyumuna aykırılıklar saptanmıştır: 78/11 nefs-i emmāre, yaman *işlerġa* [79/1] ḥarīṣ turur; 200/11 *közleriġa*, [201/1] ağızlarıġa, *yüzleriġa* topraḳ bile taş uşaḳı kirmegen (2) müşrikler ḳalmadı.

Özgün yazımı metin genelinde korunan Arapça ve Farsça sözcüklerin telaffuzundaki farklılıkların, sözcüğe ulanan eklerin ünlülerini de etkilediği söylenebilir. Örneğin *ṭaraf* sözcüğü dört tanıkta art sıradan ünlülü ek alırken iki tanıkta ön sıradan ünlü bulunduran ek almış, *ḥażret* sözcüğü ise yalnızca art sıradan ünlülü ekler almıştır.

2.1.1.6.1.1. Ön Sıradan Ünlü Taşıyan Sözcüğe, Art Ünlülü Ek Gelmesi:

Metinde, ön sıradan ünlü taşıyan sözcüğe, düzensiz biçimde, art ünlülü allomorfuyla ulanan ekler şunlardır:

{+ġa}: 13/9 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānıng͡ (10) ᶜināyet-i *bī-ġāyetiġa* iᶜtimād ḳılıp; 15/2 dergāh-ı *ᶜālīġa* yüz kėltürüp; 23/5 ṭayyibe-i *ṭayyibeġa* barıp (6) ravża-i *muḳaddesġa* yüzüm ḳoyup; 25/11 Muḥammed Būṣīrī, raḥmetu'llāhi [26/1] *ᶜaleyhiġa* ḳarşu kėlip; 32/6 ṣaḥb-ı senedi-(7)-ning͡ *kemāliġa* muᶜterifdürler; 60/8 şaᶜşaᶜaᵊ-ı *ḫūrşīdġa* ḳaçan (9) muḳāvemet ḳıla bilsün; 72/7 ḥarem-i kaᶜbe-i (8) *ḥażretġa* bolġay-sėn vāṣıl; 78/11 nefs-i emmāre, yaman *işlerġa* [79/1] ḥarīṣ turur; 81/11 idrāk-i ḥaḳāyıḳ-ı ilāhiyye ve ẕevḳ-ı leẕẕāt-ı [82/1] *rūḥāniyyeġa* terġīb ḳılsang͡; 88/4 perhīz-(5)-lik sebebidin *dīnġa* noḳṣān yėter; 100/5 öz *taḳṣīrıġa* iᶜtirāf ḳılıp bizning͡ dėg (6) *ġāfillerġa* tenebbüh ėter; 200/11 *közleriġa*, [201/1] ağızlarıġa, *yüzleriġa* topraḳ bile taş uşaḳı kirmegen (2) müşrikler ḳalmadı.

{+lıġ}: 19/10 bu *devletlıġ* ėşikke uş sıġındı medḥ-ḫᵛān boldı; 167/8 körklü yüzlü, naḫl dėg (9) *ḳāmetlıġ*, ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa oḫşar żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tėgremde olturdılar.

{+lıḳ}: 105/4 mėn (5) dünyānıng͡ açlıġın, toḳluḳ üze taḳı *faḳīrlıġın*, (6) baylıḳ üze taḳı ḳayġusın, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım; 119/1 anga͡ *pey-revīlıḳ* ḳılġan, maḥbūbiyet maḳāmıġa yėter.

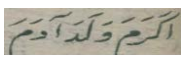
{+ḳı}: 117/11 *evvelḳı*; 160/2 *evvelḳı* beytde beyān ḳılındı.

2.1.1.6.1.2. Art Sıradan Ünlü Taşıyan Sözcüğe, Ön Ünlülü Ek Gelmesi:

Yazmada, art sıradan ünlü taşıyan sözcüğe, düzensiz biçimde, ön ünlülü allomorfuyla ulanan yönelme durumu ekinin tanıkları şunlardır:

{+ge}: 11/5 türbet-i *muᶜaṭṭarige*; 81/5 bu nefs *ṭıflge* oḫşar (Metinde art sıradan kullanımı da vardır: 82/7 oḫşar bu nefs ṭıflġa kim tapsa mühletī); 269/7 ḳayu *ṭarafke* kim yüz kėltürdüm; 303/11 kitāb-ı [304/1] ᶜAbbās'nı *Saᶜd'ge* ḫaber bėrdi.

2.1.1.6.2. Dudak Uyumu

Dudak uyumu bakımından, Harezm - Altınordu Türkçesinde görülen sözcük düzeyindeki uyumsuzluklar (Ata, 2002, s. 50), Keşfü'l-Hüdâ'da da saptanmıştır: 13/4 *ḳamuġ* bī-çāreler miskīn-penāhı; 14/1 Ḳubbetü'l-islām Ḫʷārezm (2) *saru*; 17/11 örtegey ėrdi *ḳamuġ* ᶜālemni; 19/3 *mengü* suyı; 22/4 seṇing bendelikingdin *artuḳ* (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ; 28/1 yana *oḳıdıng* (2) ėrse iki *oḳuġan* üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum; 54/5 bu dünyānıng otı su birle (6) *savur*, köngül otı deryā birle *savumas*; 54/8 ḥālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün *yavuḳında* olturdum; 77/11 tevsen atlarnı bahādurlar [78/1] cılavlap *köni* yoldın çıḳmaḳġa ḳoymaslar; 93/11 *eḏgü* ᶜameller birle [94/1] sizge emr ḳılıp; 95/3 ö-(4)-züm ol fermānnı tutmadım taḳı mėn *köni* bolmadım; 94/6 *köni* bolġıl; 99/7 hīç *azuḳ* ḥāṣıl ḳılmadım, *artuḳ* ṭāᶜat-(8)-lerdin ölümdin burunraḳ; 101/1 bu *yörimek* birle maḳṣadnı körüp bolmas ᶜıyān; 109/6 *altun* bolalım, bizni ḳabūl ḳılġıl; 109/11 bu kün āl-i Muḥammed arasıda [110/1] bir *avuç* talḳan yā un yoḳ turur; 125/1 *artuḳ* boldı resūl, ᶜaleyhi's-selām, barça peyġamberler-(2)-din *artuḳ* boldı ḫalḳ içide hem ṣūretde ve hem sīretde (3) taḳı peyġāmberler anga *yavuḳ* bolmadılar ᶜilm içide ve kerem (4) içide; 127/6 ammā kerem içide *artuḳluḳı* (7) birle ṣābit boldı; 155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların *ḳarangġu* bolġanda (3) iẓhār ḳılurlar; 174/5 Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ *tapuġıġa* ıḏa bėrdi; 179/10 *yalġuz* bir börkining bahāsı yüz ming *altun*; 181/9 ol raḥmet aḫteri tuġarıdın ᶜaceb *dėgül* (Metinde, benzeşme yoluyla dudak uyumuna girmiş hâli de mevcuttur: 106/11 merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *dügül* bergüstvān); 185/8 biz Ḳur'ān-ı ᶜaceb istimāᶜ ḳılduḳ kim (9) *köni* yolġa köndürür; 199/6 noḫuddın kiçigrek taş birle (7) kişi *nėçük* öler ėrmiş; 207/6 sebeb-i İslām bolup (7) *yazuḳlardın* ḳutḳardı; 215/7 bir kün Muḥammed, (8) *emügdeşi* uyaları birle oynamaḳġa çıḳıp (9)

turur ėrdi; 216/10 üç ᶜazīz kėldi-(11)-ler birining̑ ḳolıda *kümişdin* ibrīḳ; 218/8 her-āyine, közüng̑ *yarugay* (9) ėrdi; 24/6 Ḳureyş (7) yigitleri ḳava kėlip elig *arşun* çaḳlı (8) ġārġa yavuḳ kėlip; 288/2 *ḳarşu* çıḳıng̑lar; 296/2 taḳı ḳolı birle (3) ᶜIrāḳ *saru* su bar, işāret ḳıldı; 296/9 ol yėrlerni *bėlgü* ḳıldım ėrdi; 314/2 mėning̑ sözümge Ḥaḳ Taᶜālā'(3)'nıng̑ Kitāb'ı *tanuḳ* turur.

Harezm - Altınordu Türkçesinde ve Çağataycada kimi eklerin dudak uyumuna ya hiç girmediği ya da aykırı örneklerinin bulunduğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir (Ata, 2002, s. 50; Eckmann, 2003a, s. 30-31; Eckmann, 2003b, s. 9-11, 86-87). Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen dudak uyumuna aykırı kullanımlar şunlardır:

2.1.1.6.2.1. Dudak Uyumuna Uymayan Düz Ünlülü Ekler

Metinde şu örneklerde, düz ünlülü eklerin dudak uyumuna aykırılık gösterdiği tespit edilmiştir:

Aitlik Eki: 74/10 meṣel turur kim ayt[t]ı *burunḳı*.

Ayrılma Durumu: 69/1 maḥbūb-ı ḥaḳīḳīning̑ ārzūsı *közdin* ve uyḳusı (2) *köng̑üldin*; 77/11 tevsen atlarnı bahādurlar [78/1] cılavlap köni *yoldın* çıḳmaḳġa ḳoymaslar; 82/9 ger küç bile ayırsa anı *sütdin* kişi vd.

Belirtme Durumu Eki: 20/3 yana *luṭfung̑nı* arturdum sözüm ber-cā-yı cān boldı; 20/4 aydım ᶜadling̑ni arturup emān tutsun bu *mülküng̑ni*; 47/10 dost-(11)-dın ġāfil bolġan *köng̑ülni* ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp [48/1] bir pulġa almas vd.

Tamlayan Durumu: 17/10 *közümning̑* yaşı; 20/1 *ḳolung̑nıng̑* vaṣfını ḳıldım tilim gevher-feşān boldı; 33/3 uşol *künning̑* kėçesi; 47/3 *dostnıng̑* (4) cemāli; 49/5 *özümning̑* öz (6) atanġanımġa tang̑lap; 75/10 *munıng̑* dėg mihmān-ı kerīmni közge ilmedi vd.

İyelik 3. Tekil Kişi: 10/10 miᶜrāc *burcınıng̑* aḫteri, iḳbāl *dürci*-(11)-ning̑ gevheri; 12/8 mürüvvet ḥadeḳasının̑g̑ *nūrı*; 12/11 Çingiz Ḫan *urugı*, kiçig yaşdın uluġ-[13/1]-larnıng̑ *ulugı*.

İyelik 1. Çoğul Kişi: 302/2 Ėmdi bu māl birle bizge meded bėring̑, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim *öçümizni* alġay-biz.

Belirli Geçmiş Zaman 3. Kişi: 28/9 bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup yėtip āstāneᵊ-i ḥażretde *çökti*; 250/6 ᶜAbdu'llāh bin Selām'nı *öpti*; 167/8 andın

so͡ngra, körklü yüzlü, naḫl dėg (9) ḳāmetlıġ, ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa oḫşar żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tėgremde *olturdılar* vd.

Belirsiz Geçmiş Zaman {-mIş}: 33/3 Uşol künnin͡g kėçesi sekiz kişi, (4) şıddīḳlardın, peyġamber ᶜaleyhi's-selāmnı tüşide *körmiş*-(5)-*ler*; 97/10 Resūl, ᶜaleyhi'[98/1]'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmnı tüşde *körmiş-mėn*.

Emir 2. Tekil Kişi: 94/6 köni *bolġıl*; 96/9 ṣāḥib-i istiḳāmet *bolġıl*; 113/5 Muḥammed'ge taṣdīḳ ḳılġıl taḳı ümmetin͡ge *buyurġıl* vd.

{-mIş}: 171/8 ḳayu maḥalledin (9) *yör[ü]miş* bolsa aṣḥāb, ol maḥallede, revāyiḥ-i ṭayyibesidin (10) resūlni tapar ėrdiler; 194/7 ėmdi, Yemen tofraḳı, alın saçın ıḏa bėrdim kim melik anı (8) basıp munı kęsip ant içkenin yęrige *kęltür*-(9)-*miş* bolsa vd.

{-mIşdA}: 27/5 cemīᶜī aṣḥābı birle *olturmışda* (6) sėn rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler ėrdin͡g.

Metinde, bazı yapım eklerinde de dudak uyumuna aykırılık tespit edilmiştir:

{+siz}: 278/9 benī (10) Cüşem arasında bir pīr bar ėdi, *közsiz*, yüz altmış (11) yaşaġan, Düreyd Dürre min Hümā atlıḳ.

{+çi}: 165/6 barça *körümçilerning͡* işi bāṭıl bolup; 221/6 *örümçi* öyi buzulġay ėrdi.

{+(X)nçI}: 201/4 *üçünçi* ḳışṣaᵊ (5) ol; 283/8 se-şenbih (9) aḫşamı, şevvāl ayının͡g *onunçı* kėçesi Ḥuneyn'ge yėt[t]iler vd.

2.1.1.6.2.2. Dudak Uyumuna Uymayan Yuvarlak Ünlülü Ekler

Metinde şu örneklerde, yuvarlak ünlülü eklerin dudak uyumuna aykırılık gösterdiği tespit edilmiştir:

Yön Gösterme Durumu: 297/6 artḳaru (7) artḳaru ḳayta başladı ėrse.

İyelik 2. Tekil Kişi {+(U)n͡g}: 23/9 ḫāk-i *ḳademün͡gde* īṣār ḳılsam; 102/11 *ḳademün͡gni* yęrge basġıl; 281/1 *ḳavmün͡g*, ehl ve evlādın aldurup.

Belirsiz Geçmiş Zaman {-pDUr}: 21/8 bārī bu bir nėçe kim (9) nefes *bāḳī ḳalıpdur*; 325/10 kim kim dünyāsın (11) āḫiretġa ziyān ḳılur, lā-cerem, āḫiretni -kim bāḳī-[327/1]-dür- *iḫtiyār ėtipdür* vd.

Geniş Zaman: 40/9 anın͡g (10) dėg mü *sag̀ınur-sėn*; 43/3 ᶜaşḳnın͡g yoḳ ėse nę *yıġlayur-sėn*; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs *izdeyür* hemīşe vd.

Emir 3. Kişi: 20/6 sęnin͡g bustān-ı ᶜaşḳın͡gnı ḫazāndın *saḳlasun* ten͡gri; 30/8 *Kėlsün*, bu ḳaṣīdenin͡g istimāᶜ-ı berekātı-(9)-dın maḥrūm ḳalmasun; 112/3 dünyā nęteg kim yanınġa *çėksün*; 147/8 bu ġaflet uyḳusı birle uyuġanlar nę *bilsünler* vd.

{-dUk}: 102/11 biz bu Ḳur'ān-ı Mecīd ve Furḳān-ı Ḥamīd'ni [103/1] anın͡g üçün *ėndürmedük*.

{-esü}: 226/2 ol tilegen (3) ᶜaṭānı taptım, *öpesü* ḳollarnın͡g yaḫşıraḳıdın; 261/8 hīç *minesü* (9) derece-i bāḳī ḳoymadın͡g.

{-GU}: 104/4 Açlıḳdın *ęmgengü* dėg (5) bolsa, düşmanlar közige körünmeslik üçün, (6) ḳarnıġa taş bağlar ėrdi.

{-GUçI} / {-gUnçI}: 50/1 ey *melāmet ḳılġuçı*; 64/4 ey naṣīḥat bābında ihtimām-ı tamām *ḳılġuçı*; 65/9 bu yavuzluḳ *buyurġuçı* (10) nefs kim męnde bar turur vd.

{-(y)Ur}: 103/5 bu ḫiṭāb kėlgendin son͡g (6) ḥażret-i risālet-penāh, şükr-i ḥażret ve taᶜlīm-i ümmet (7) üçün *kėçeler ḳılur* ṭāᶜatin arturur ėrdi; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs izdeyür hemīşe; (7) cārūb *ḳılurġa* ḫāk-i rāhın͡g; 167/4 *ferzend vücūdġa kėlüri* vaḳt boldı ėrse Burāḳ Ḳuş peydā (5) boldı vd.

{-(y)U}: 125/11 Muḥammed'ni [126/1] ᶜaẕīm *dęyü* vaṣf ḳılġanımdın son͡g; 134/5 sėn eger ḫod bendesi-męn (6) *dęyü* faḫr ėtsen͡g bu kün; męn sėni ey dost (7) aytur-męn ḥabību'llāh-sėn; 216/6 *yıġlayu* üzesinge tüşüp yüzin (7) öpüp ayt[t]ım vd.

{-GUnçA}: 28/3 mėn bu ḳaṣīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū'r-recā *bėrgünçe*; 66/6 Şeyḫ Muḥammed (7) Būṣīrī, ol ḳaṣīdedin ḥażret-i risālet-(8)-penāh, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemnin͡g medḥige *şürūᶜ* (9) *ḳılġunça* vd.

{-(U)p}: 216/1 biz oynarda, (2) Muḥammed'ni bir kişi aradın *ḳapup* taġ başıġa mindürüp (3) kögsin yardı; 257/6 ism-i beşeriyye-(7)-din raḳabe-i Muḥammediyye ḫalāṣ *tapup* vd.

{-DUr}: 32/6 ṣaḥb-ı senedi-(7)-nin͡g kemāliġa *muᶜterifdürler*; 47/4 ᶜāşıḳ, le<u>z</u>zetdin (5) *bīgānedür* ᶜaşḳ birle rāḥat izdegen *dīvānedür* vd.

Metinde, bazı yuvarlak ünlülü yapım eklerinin dudak uyumuna aykırılık gösterdiği tespit edilmiştir:

{+lU}: 158/6 berg-i gül dėgdür teni (7) özi *şereflü* tolun ay.

{-uḳ}: 323/8 bu medḥ vāsıṭası birle ol (9) *yazuḳlarnı,* ḫalāyıḳġa şiᶜr aytıp ḫiẕmet ḳılmaḳ birle (10) kėçken ᶜömr içinde ḳılıpdur-mėn.

{-DUr-}: 15/2 dergāh-ı ᶜālīġa yüz *kėltürüp*; 15/3 ol cenāb-ı münīf-(4)-ning bisāṭ-ı şerīfinde orun tafıp *olturġanda*; 15/6 hedāyā ve tuḥaf *kėltürüp* ėrdiler; 15/9 ḳaṣīde-i bürdeni bitip ol ḥażret-i (10) şerīfge *kėltürdi* ėrse; 17/10 ger közümning yaşı köngülüm otını *söndürmese*; 37/5 dem-be-dem köz yaşını köngül ḳanı birle *ḳatışturur*-sėn; 42/2 bu buzulġan sarāylarnıng nişānesi üze (3) köz yaşın *aḳturmas* ėrding; 42/5 her kėçe tanggа tėgrü oyaġ *baḳ*-(6)-*turmas*-sėn ėrding; 79/1 yavuzluḳ ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning şehvetin *sındurmaḳ*; 200/5 mangа vaᶜde ḳılġan nuṣretni ᶜināyet bile *yėtkürgil* vd.

{-Ur-}: 20/3 yana luṭfungnı *arturdum* sözüm ber-cā-yı cān boldı; 41/3 ḥāl tilidin, ḳāl tilin beyān (4) içinde *aşurup* bolmas; 41/4 köz yaşı, köngül (5) otı birle ᶜaşḳnı *yaşurup* bolmas vd.

{-gUr-}: 322/7 şerᶜ-i sābıḳ taḳı *bėlgürmegen* (8) vaḥy-i lāḥiḳ taḳı kifāyetdür sangа bu cemāl-i edebning (9) mülāḥaẓası nebīde.

{-gUz-}: 139/8 *tirgüzgey* ėrdi (9) anıng atarılġanda çürüp pāre bolġan sungek-(10)-lerni.

2.1.2. Ünsüzler

Bu bölümde, Türkçenin ünsüzlerinin art zamanlı gelişmeleri göz önünde bulundurularak, Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan ses değişmeleri; göçüşme, ikizleşme, benzeşme başlıklarında ses olayları ele alınmıştır.

2.1.2.1. Ses Değişmeleri

2.1.2.1.1. /b/

Bu bölümde /b/ sesinin, Keşfü'l-Hüdâ'daki tanıklar bağlamında söz başı, içi ve sonundaki seslik gelişmeleri değerlendirilmiştir.

2.1.2.1.1.1. /b-/

Harezm - Altınordu Türkçesinde ve Çağataycada söz başı /b-/ sesi, genellikle, korunmuştur (Eckmann, 2003a, s. 36; Ata, 2002, s. 52). Keşfü'l-Hüdâ'da bu sesin

korunduğu örnekler şunlardır: 8/3 bevārıḳ-āṣār-ı (4) ṭurre-i ġayb *birle*; 9/2 *boldı* idrākidin ḫıred ᶜāciz; *bolsa* iḳtidālarıdın ḥāṣıl-ı ibtidā; 12/1 hem-dem ve refīḳ ve bedreḳa-ı ṭarīḳ *bolup*; 13/2 *biliglig* cānı; 17/1 bu ḳaṣīdede an͡ga işāret *bar*; 18/10 *bilig* birle şecāᶜatde; 23/5 ṭayyibe-i ṭayyibeġa *barıp*; 27/8 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, icāzet *bėrip* (9) oḳıġanın͡gda "inne mine'ṣ-ṣiᶜri le-ḥikeme" dėp taḥsīn (10) *bėrip*; 30/3 yalan͡g *baş* öre (4) turup; 32/5 senedinin͡g sanıġa nę ḥācet *bolġay*; 35/10 *bilgil* kim ey *bilig* meydānının͡g şahsüvārı; 66/11 *bu* naṣāyiḥ maḥall-i ḳabūlde vāḳiᶜ bolmaḳı üçün; 77/4 kizler ėrdim saç *boyap* mėn pīrlikimni ḫalḳdın; 113/9 ᶜarş üzre lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūl-(10)-u'llāhnı *bitidim* ėrse sākin *boldı*; 233/8 bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yan͡gaḳlıġ, (9) ḳısḳa *boyluḳ*, bir ḳaşı mę̈n͡glig.

2.1.2.1.1.2. /b/-/n/ ~ /n͡g/ > /m/-/n/ ~ /n͡g/

Keşfü'l-Hüdâ'da, söz başı /b-/ sesi, sözcüğün kök ya da gövdesinde /n/ veya /ŋ/ bulunması durumunda -Harezm Türkçesi ve Çağataycada da olduğu gibi (Eckmann, 2003a, s. 36; Ata, 2002, s. 52)- gerileyici nazal benzeşmeyle /m-/'ye gelişmiştir: 19/3 *men͡gü* suyı; 22/8 *mėn* gedānın͡g ḥāline; 22/9 pāk ẕātın͡g şevḳıdın atın͡g-(10)-nı atar-*mėn* sęnin͡g; 25/3 ey *mėnin͡g* adaşım; 28/5 *mėni* (6) taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḫtirām; 54/11 *munun͡g* dėg ebyāt oḳur; 55/1 bir zamān körgey mü-*mėn* yā rabb bu cānānımnı *mėn*; 56/2 *mėnin͡g* ḳonaġım öyin ıraḳdın körüp ayttılar; 58/7 yüz (8) *min͡g* sūz güdāz birle; 61/3 *man͡ga* tėggen zaḥmet hergiz münḳaṭıᶜ bolmas; 62/2 *mėn* taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim; 67/6 tört *min͡g* yıl ilgeri; 75/10 *munın͡g* dėg mihmān-ı kerīmni közge ilmedi; 92/4 *mundaġ* (5) fitneler ḳıldım; 94/10 *mėn munça* yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın tuymaġa; 100/10 *mindi* pīş-āheng sürdi buḫtīsini sārbān; 164/4 hīç vaḳt sizlerge *mundaġ* helāket kęlgeni yoḳ; 167/7 bir çanaḳ süt *men͡gzer* aḳ şerbet (8) *man͡ga* bęrdiler; 202/1 ḥasret ve endūh birle (2) kėmege *mindi*; 233/8 bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yan͡gaḳlıġ, (9) ḳısḳa boyluḳ, bir ḳaşı *mę̈n͡glig*.

2.1.2.1.1.3. /b-/ > Ø

Keşfü'l-Hüdâ'da söz başı /b-/ sesi, Harezm - Altınordu Türkçesi ve Çağataycadaki gibi *bar, bar-, bol-, barmak, bış- ~ biş-, boyun, bil-* vb. örneklerde korunmuştur. Yazmada, Oğuzca bir unsur olarak *bol- > ol-* gelişmesi de saptanmıştır. Bu ses gelişmesiyle ilgili, metnin manzum kısmında yer alan üç tanık tespit edilmiştir: 235/1 fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa ḳayda ten͡g *olsun*; (2) bu söz ḥaḳīḳatini an͡glar ehl-i faẓl u

kemāl; 270/2 ᶜadūnıng̃ köng̃li taş *olsa* ėrigey heybet otıdın; (3) celāl-i salṭanat birle nebī kėlse muᶜādāġa; 346/10 sehm (10) tīring̃din ᶜadūlar münhezim *olsa* nę tang̃; ṭurfe (11) ėrmes ger ḳaçursa żıll-ı şeyṭānnı şihāb.

2.1.2.1.1.4. /-b-/, /-b/ > /-v-/, /-v/

Ölmez (2010, s. 212), Köktürk harfli metinlerde /b/ ile /v/ sesleri arasında fonemik bir ayrım görülmemesinden ötürü bu seslerin yazımında da ayrı bir işaret kullanılmadığını belirtmiştir. Karahanlı Türkçesindeki söz içi /w/ sesi, Harezm Türkçesinde hem devam etmiş hem de /v/ olmuştur (Ata, 2002, s. 53). Eckmann (2003a, s. 36), Eski Türkçede iki ünlü arasında veya kök sonunda yer alan /b/ sesinin Çağataycada ise /v/'ye geliştiğini ifade etmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, söz konusu sesin, bir örnek dışında, yalnızca /v/'ye gelişmiş şekillerine rastlanmıştır: 28/9 bir yüklüg *tėve* mehārın üzüp toz (10) tozġurup yętip āstāneᵊ-i ḥażretde çökti; 29/3 bu *tėvening̃* yüki raḫtını; 29/4 bu *tėve*; 51/9 barça cānlar ḳuşını *avlamaġa*; 65/9 bu *yavuzluḳ* buyurġuçı (10) nefs; 79/1 *yavuzluḳ* ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning̃ şehvetin sındurmaḳ; 116/1 menᶜ ḳılġuçıdur, barça *yavuzluḳdın*; 118/9 eger (10) siz Teng̃ri'ni *sėver* bolsang̃ız, mėn kim Muḥammed turur-mėn, (11) mang̃a ittibāᶜ ḳılng̃; 163/7 ḳureyş, ol ḳaḥṭdın ḳutulġan üçün bu yılġa (8) feṯḥ ve nuṣret ve *sėvinç* yılı dėp aṭ bęrdiler; 196/6 bir nėçe kişi ıḏa bęrip Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) *tėvelerni* aldı; 256/9 yanmaḳ tilerem kim (10) pervāne-ṣıfat şemᶜ-i şebistānnı *sęver*-mėn; 270/10 *sėvdiler*, eᶜādī, ḳaçmaḳnı ḥażret-i risālet-[271/1]-ning̃ ḳıtālından; 274/11 her bir ṭarafdın yüz *ęvrüp* ḥaḳnıng̃ rıżāsın saġınıp.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, yalnızca bir örnekte /w/ sesine delalet edecek biçimde kullanım saptanmıştır: 192/1 taş uşaḳları [.....]ning̃ *awuç*-(2)-ları(افوج) içinde tesbīḥ aytıp çıḳarında. Berlin nüshasında tek örnekte tespit edilen bu ses, eserin Süleymaniye nüshasında çok daha yaygın olarak kullanılmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması): *tėwe/ tėve, tawar, ėw, ėwür-, yawuz, sėw-/sęw-* vd.

2.1.2.1.1.4. /-b/ > /-y/

Çağataycada /ėv/ ses grubu, /öy/'e dönüşmüştür (Eckmann, 2003a, s. 37; Eckmann, 2003b, s. 115): *ėv~öy, ėvür-~öyür-* vb. Benzer özellik ve yuvarlaklaşma, Harezm Türkçesi metinlerinden Kısasü'l-Enbiyâ'da da görülmektedir (Ata, 2002, s. 37): *ėw~öw~öy, sėv-~söw-~sėw-* vb. Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, söz konusu

yuvarlaklaşma *sėv-*, *sėvin-*, *évür-* ve *év* sözcüklerinde tespit edilmiştir: 37/6 anda *söygen* dostlar (7) cemālini körmek; 47/1 ārī, *söyüngenim* yārnıng̃ ḫayāli, kėçe kęlip (2) közümdin uyḳunı köterip aydı; 53/2 ol ḳabīlede bir ᶜazīznıng̃ *öyinde* ḳonaḳ (3) boldum; 56/2 mėning̃ ḳonaġım *öyin* ıraḳdın körüp ayttılar; 56/2 bu (3) nā-murād, ol *öydeki* ḥūrī-zādġa ᶜāşıḳ érür; 57/4 çün bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ *öyige* kėldim; 76/11 dimāġ [77/1] ḥücresi üstinde yıġılġan ḳaravul *öyni* buzmay ḳoymas; 116/8 ḥabībi, yaᶜnī (9) *söygen* dostı; 165/6 yęr yüzi-(7)-deki meliklerining̃ taḫtı *öyrülüp* özleri-(8)-ning̃ tilleri tutulup; 197/8 ol *öyning̃* bir küçlüg ėgesi bar; 201/2 barça yüz *öyürüp* (3) ḳaçtılar; 300/3 nuṣret-i ilāhī ve ᶜināyet-i ḥażret-i pādişāhī birle (4) müşrikler yüz *öyürüp* emvālini salıp ḳaçtılar; 315/2 siᶜat ve raḥmetḳa *söyünüp* hengām-ı (3) elem ve cerāḥatde, yüz *öyürgenlerdin* mümtāz bolsalar.

Eserin Berlin nüshasında sėv- (BN 118/10, 270/10), sęv- (BN 256/10, 294/5) ve sėvinç (BN 163/8) sözcüklerinde /v/ sesinin kullanımı da saptanmıştır. Yazmanın Süleymaniye nüshasında ise /w/ ve /v/ sesinin kullanımı tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): *tėwe/ tėve, tawar, ėw, ėwür-*, *kiwür-/ kigür-*, *yawuz, sėw-* vd.

2.1.2.1.1.5. /-b/ > Ø

Harezm Türkçesinde *sub* sözcüğünde son ses /-b/'nin hem süreklileştiği *suw~suv* hem de düştüğü *su* şekli kullanılmıştır (Ata, 2002, 34). Bu sözcük, Çağataycada yalnızca *su* biçiminde yaşamış ve iyelik 3. tekil kişi almış şekli de *sıyı* olarak kullanılmıştır (Eckmann, 2003a, 37).

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında sözcüğün kullanımı, Çağatayca verilerle örtüşmektedir: 19/3 meng̃ü *sıyı*; 54/5 bu dünyānıng̃ otı *su* birle (6) savur, köng̃ül otı deryā birle savumas; 55/6 köz yaşım birle *suġargan* serv-i bustānımnı mėn; 128/6 bir avuç su; 163/11 ferişteler ol melᶜūnnı ḳırḳ kün *suġa* çomdurdılar; 167/6 *susap* (7) turup ėrdim; 181/1 aḳġan (2) *su*, öz közidin ġāfil boldı; 181/10 *sunı* taşursa bęrse ėdi otdın necāt; 182/3 kiçig deryā-(4)-larınıng̃ *sular suġalmaḳı* ve taḳı *susap* kęlgen kişi-(5)-ning̃ *su* tapmay açlıḳ birle ḳaytmaḳı; 249/1 ḫasta *sunıng̃* ṭaᶜmıġa inkār ḳılur.

Eserin Süleymaniye nüshasında bu sözcük /w/ sesini korur hâldedir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 17a/1 bu dünyā otı *suw* birle söner līk köng̃ülniŋ otı deryā birle sönmes; SN 57a/5 bu *suwnıŋ* tėgresinde; SN 90b/13 bu *suwġa* yętip ulağın *suwara* [91a/1] turur [ėr]di; SN 93a/2 miz suwdan-miz vd.

2.1.2.1.2. /ç/

2.1.2.1.2.1. /ç-/ > /s-/

Harezm - Altınordu Türkçesi, Memluk Kıpçakçası ve Çağataycada görülen, söz başı, iç (bilhassa /t/ komşuluğunda) ve son sesteki /ç/ > /ş/ değişiminin yanı sıra (Eckmann, 2003b, s. 90; Ata, 2002, s. 54; Argunşah, 2011, s. 257-258) Çağataycada /s-/ > /ç-/ (süçüg>çüçüg) (Eckmann, 2003b, s. 90) değişimi de söz konusudur. Keşfü'l-Hüdâ'da, bunların dışında /ç-/ > /s-/ değişimi saptanmıştır: BN 45/5 bahār atlıḳ *sęçek* (< çęçek) dėg sarıġ: SN 13b/12 bahār atlıḳ *çėçek tėg* sarıġ.

2.1.2.1.2.2. /-ş-/ > /-ç-/

Harezm Türkçesinde /-ş-/ > /-ç-/ değişimi, [Soğdca *wstm'h* (Clauson, 1972, s. 257)] *uştmaḫ* > *uçtmaḫ*/ *uçmaḫ* sözcüğünde yaşanmıştır. Keşfü'l-Hüdâ'da bu sözcüğün hem özgün hâli korunmuş hem de *uçmaġ*'a gelişmiş biçimi tespit edilmiştir: 120/9 ol *uçmaġ* ḥalḳasın tutup (10) ėşik açḳan, mėndür-mėn ve yana faḳīrler müᵓmin (11) birle *uçmaġḳa* kirgen, mėndür-mėn ~ 255/11 anın͡g ümmeti mėnin͡g ümmetimdin [256/1] köprek *uştmaḫḳa* kirer.

2.1.2.1.2.3. /-ş/ > /-ç/

Harezm - Altınordu Türkçesi ve Çağataycada (Eckmann, 2003b, 118; Ata, 2002, s. 54) rastlanılan /-ç/ > /-ş/ değişimin tersi bir süreksizleşme, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilmiştir: 53/5 bu ᶜazīznin͡g bir zībā ḳızı (6) bar ėrdi, *küneç* (< küneş) yüzlüg, fettān közlüg; 145/4 çün köz ḳamar *küneç* yüzidin ol ḥabībnün͡g ~ 155/10 *ḳuyaş* barında nė imkān temāşā-yı sühā (11) ḳılmaḳ.

2.1.2.1.3. /d/

Bu bölümde /d/ (ve /t/) sesinin, Keşfü'l-Hüdâ'daki tanıklar kapsamında söz başı, içi ve sonundaki seslik gelişimleri değerlendirilmiştir.

2.1.2.1.3.1. /t-/ > /t-/ ~ /d-/

Harezm Türkçesinde, söz başı /t-/'leri genellikle korunmuştur: *tag̀* "dağ", *tal* "dal", *tap-* "bulmak", *tile-* "dile-" vb. Oğuzcadan alınan *dudaḳ~tudaḳ* "dudak", Çağataycalaşmış *dik* "gibi" ve *di-* "demek" sözcüklerinde ise /t-/ > /d-/ gelişimi yaşanmıştır (Eckmann, 2003b, s. 12). Bunlar dışında, Çağataycada *dag̀ı* "ve, dahi, de",

durur / *+dUr*, *dėgrü* “kadar, dek”, *dėgինçe* “+A kadar” sözcüklerinde de ötümlüleşme yaşanmıştır (Eckmann, 2003a, s. 37-38).

Keşfü’l-Hüdâ’nın Berlin nüshasında söz başı /t-/ sesi korunmakla birlikte *tėg~dėg*, *taḳı~daġı*, *turur~durur* ve *tė-~dė-* sözcüklerinde ötümlüleşmeler saptanmıştır. Eserin Süleymaniye nüshasında, söz başı /t-/’lerinin, enklitik yapılar da dâhil olmak üzere çok daha fazla örnekte korunduğu, yazmanın genelinin /t-/ yanlısı olduğu görülmektedir (bkz. Nüsha Karşılaştırması).

2.1.2.1.3.1.1. /t-/

Metinde, Eski Türkçenin söz başı /t-/’lerinin korunduğu örnekler şunlardır: 8/2 ġurre-i ṣubḥ-ı ezel *tėg*; 8/6 muḳaddes ve müberrā *turur*; 8/7 münezzeh (8) ve muᶜarrā *turur*; 11/6 ḳāᶜide-i ḳadīm-i millet olar (7) ḳuvveti birle rāsī ve rāsiḫ *turur*; 13/8 öz ḫān ataları-(9)-nıng̃ tėgişlig taḫtın *tileyü*; 14/5 feṯḥ ve ẓafer ᶜinānın *tutup*; 16/6 ḫalāyıḳ (7) teng̃ridin ḫānlıḳ *tileyür*; 17/5 iᶜtiẕār ve istiġfārġa mecāl *tapmadım*; 19/2 *tiling̃* aḥkām-ı ġaybdın söz içre tercümān boldı; 19/3 *tün* kün; 19/9 *tėlim til* birle medḥing̃ni ḥüseyn aymaḳ *tilep* ėmdi; 20/4 aydım ᶜadling̃ni arturup emān *tutsun* bu mülküng̃ni; 21/4 Medīne *taġlarınıng̃* (5) bir ġārında tekye ḳılıp; 24/5 naᶜting̃ni nė-*tęp* ayġa-mėn; 24/11 resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemni [25/1] *tüşinde* körmiş; 28/11 ol [29/1] *tėvening̃* yüki barçası bürd-i şāmī ėrdi; 37/9 iẓam atlıḳ *taġ*; 38/6 yā yaşın mu yaşnadı dildār *turġan taġdın*; 41/3 ḫāl *tilidin*, ḳāl *tilin* beyān (4) içinde aşurup bolmas; 45/9 sėn muḥabbet barına inkār nė *dėp* (10) ḳılġa-sėn; 57/6 tiler-mėn; 58/8 közini dost ėşikige (9) *tikip* maḥbūbın körmek ārzūsında iş cānıġa (10) *tęgip*; 58/11 ḳaraḳçı közleri her dem *töker* közgüre ḳanımnı; 61/3 mang̃a *tėggen* zaḥmet hergiz münḳaṭıᶜ bolmas; taḳı (Bağlaç ve Edat): 68/8 közüng̃ yaşı tınmas *taḳı* köng̃lüng̃ (9) otı savumas; 194/3 Mėn nęteg kim seṇing̃ (4) ḳulung̃-mėn, Eryāṭ *taḳı* bir ḳulung̃ ėrdi (8/3; 8/6; 9/6; 10/3; 11/6; 11/7; 13/10; 14/10; 16/11; 17/5; 17/8; 18/4; 22/4; 23/11; 27/11 vd.); 73/8 közüng̃-(9)-ni *tėgme* özin yum[m]aġan yüzüngge açıp; 77/2 pīrlikning̃ ādemī yęr ejdehāsı, insān luḳmesidin (3) *toymas*; 77/4 ol zamānī kim ecelning̃ ėlgi *tutġay* ḫalḳdın; 88/6 *toya* yėmek egerçi āfetdür; 94/10 mėn munça yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın *tuymaġa*; 124/3 ḥabību’llāh yolında kim *tėlim* yıl ḳılmayın ḳulluḳ; 127/3 “ve kāne faẓlu’llāhi ᶜaleyke ᶜaẓīmā” *tėdi*; 127/10 *tėdi* anı ḫudāy ḫuluḳın ᶜaẓīm; 139/8 *tirgüzgey* ėrdi (9) anıng̃ atarılġanda çürüp pāre bolġan süng̃ek-(10)-lerni; 141/3 ölüg *tirilgey* ėrdi atı birle; 142/5 nefslerimiz küçey-(6)-likdin ḳaçmay ve hīç şekke *tüşmey*; 149/10 *törtünçi* ḳısm, on iki ming̃ yıl,

maḳām-ı dost-(11)-luḳda *turġuzup*; 155/3 kün *tuġḳanda* maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 158/2 *toḳuz* yıl ḫiẕmetin ḳıldım; 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve eẕfer dėg ḫoş-būyluġ neyer-(2)-selerning hīçbiri ol *tofraḳġa tengilmes*; 167/5 ḳanat *tėg* nėrse; 173/10 biz *tüş* taᶜbīrini bilür-miz; 181/5 Fırāt taşıp Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ arasındaġı Sāva atlıġ bādiyeni *toldurdı*; 183/8 bitip sebze uşol su otġa *töndi*; 185/1 nūr-ı vücūd-ı Muḥammed, maşrıḳdın maġribġa *tėgrü* (2) şuᶜle urup yıldırar ėrdi; 188/5 ol *taġ tėgresige* kėldiler; 193/4 andın song Ebrehe'ge, eşrem *tėdiler*; 196/6 bir nėçe kişi ıḏa bėrip Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) *tėvelerni* aldı; 207/7 bir sütsüz ḳoyġa (8) ḳolın *tėgürdi* ėrse süt (9) bėrdi; 224/3 evvel özi kirip barça *teşüklerni* tutup (4) resūlni; 274/1 bu ārāste (2) leşker süvāre bolsalar, anıng dėg, aṭlarġa kim su yüzgen (3) *tėgi* ṣāḥibin ėmgetmey yörür; 276/3 bu dīnge baş bolayım *tėyü* saᶜy ėtip kęsti; 288/8 meymene ve meyserede Ebū Bekr ve ᶜÖmer'ni (9) yasap Baḳīᶜ'de *tüşti*; 328/4 hem-nāmlıḳ vāsıṭası birle raḥmet-i ilāhī ve elṭāf-ı (5) nā-mütenāhīni ümīd *tutar*-mẹn vd.

2.1.2.1.3.1.2. /t-/ > /d-/

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, bilhassa *dėg* edatında (Yalnızca üç örnekte *tėg*.) ve *tė-~dė-* fiilinde söz başı /t-/'sinin ötümlüleşmesi söz konusudur. Bunlar dışında *durur* (Metinde on iki örnekte tespit edilmiştir.) ve *daġı* (Yalnızca iki örnekte saptanmıştır.) tanıkları da tespit edilmiştir: 8/3 şām-ı ebed dėg; 18/1 "Ḥükm-i şāhīni kim mutażammın-i ḥikmet-i ilāhī turur." *dėp*; 23/1 salṭanat bāġıda bolur ġonce *dėg* (2) ṣāḥib-külāh; 24/8 bu yėrde ḫiẕmetḳa ᶜarż ḳılur-mẹn, (9) *dėp*; 27/9 "inne mine'ş-şiᶜri le-ḥikeme" *dėp* taḥsīn (10) bėrip; 29/9 bu (10) faṣāḥat ehlining sözige ṣıla *dėp* bėreyin, (11) *dėp* münācāt ḳıldım ėrse; 39/8 iki közüngge kim nęççe (9) "Tıyılġıl!" kim *dėseng*; 48/4 "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) köngülde asrar-mẹn." dėmek; 74/9 sanga ḥayāt beḳāsı bolur *dėyü* hergiz; 79/4 erbāb-ı ḥāl ve aṣḥāb-ı kemālning sözi (5) ol *durur*; 85/3 nevāfil otlaġın süçi sanap (4) ᶜibādet bolup *durur*; 85/4 ᶜibādet bolup *durur*; 113/1 bu beyt içide telmīḥ *durur*, ol ḥadīṣġa; 121/3 bu beytde (4) *daġı* ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp; 122/6 ümmetim *dėben* tiler bizlerni ol pākize ẕāt; 123/5 Ḳur'ān ḥabl-i metīn (6) *durur* ve nūr-ı mübīn; 314/7 şehādet-i emīrü'l-müᵓminīn (8) Ḥamza *daġı* munça şikestler.

2.1.2.1.3.2. /-d-/, /-d/ > /-d-/, /-d/ ~ /-ḏ-/, /-ḏ/ ~ /-y-/, /-y/ ~ /-g-/ ~ /-z-/, /-z/

Eckmann (2003b, s. 87, 116), Karahanlı ve Harezm Türkçesindeki /ḏ/'lerin, Nevâyî öncesi bazı yazarlardaki istisnai arkaik şekilleri hariç, Çağataycada tamamen /y/

olduğunu belirtmiştir. Harezm Türkçesi metinlerinde /d̲/ ve /y/ kullanımı bir aradadır (Ata, 2002, s. 54).

Eski Türkçenin söz içi ve sonu /-d-/, /-d/'lerinin Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında /d̲/ ve /y/ olduğu saptanmıştır (bkz Nüsha Karşılaştırması). Söz konusu sesin eserin Berlin nüshasındaki durumu şöyledir:

2.1.2.1.3.2.1. /-d-, /-d/ > /-d-/, /-d/

Çağataycada birkaç sözcükte, Eski Türkçenin iç ve son ses /d/'leri korunmuştur (Eckmann, 2003b, s. 116): *ıd* "koku", *südre-* "yerde sürüklemek", *ḳuduḳ* "kuyu"; Nevâyî'den önce *adaḳ* "ayak", *idgü* "iyi", *kidin* "sonra" vd.

Keşfü'l-Hüdâ'da *ėdi* ve *yıdla-* sözcüklerinde bu sesin korunduğu saptanmıştır: 75/1 *ėdi* ᶜināyeti öksülmesün şahenşahdın; 161/3 ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlning̑ ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın *yıdlasa,* öpse.

2.1.2.1.3.2.2. /-d-/, /-d/ > /-d̲-/, /-d̲/

Eski Türkçenin iç ve son ses /d/'lerinin Harezm Türkçesinde /d̲/ ve /y/ gelişimleriyle kullanılmalarına benzer bir şekilde (Ata, 2002, s. 54), Keşfü'l-Hüdâ'da da /-d-/, /-d/ > /-d̲-/, /-d̲/ gelişmesi tespit edilmiştir: 44/11 könglünngge müstevlī [45/1] bolġan *ḳad̲ġung̑* kātibi; 52/3 ᶜaşḳ *ėd̲esi*; 58/5 mėni ol yigit ḳaşıġa *ıd̲a* bėrdi; 126/8 eger bilseng̑, *ėd̲esi* bu āyetġa yaḫşı (9) teᵓemmül ḳılsa bolur kim ḥażret-i ilāhī, enbiyā ve rüsülning̑ (10) her birini bir fażīlet birle maḫṣūṣ ḳılıpdur; 142/8 tilep resūl *ėd̲i* ḥażretdin āsānlıḳ; 148/1 *ėd̲im* remzī beyān ḳıldı anıng̑ ᶜizz ü celālidin; 164/5 Muḥammed bin ᶜAbdu'llāh (6) -kim kesgen ḳılıç *ėd̲esidür-* dünyāġa kėldi; 166/3 emr-i maᶜrūf, nehy-i münkerni ḳılġay-(4)-lar *ıd̲ınsa*; 174/5 Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ tapuġıġa *ıd̲a bėrdi*; 178/2 ᶜÖmer, rażiya'llāhu ᶜanh, (3) Saᶜd Vaḳḳāṣ'nı başlatıp ᶜasākir-i manṣūreni (4) *ıd̲a bėrip*; 180/11 büt-i Fürs'ning̑ küfr-[181/1]-ining̑ yoḳalmaḳı üze *ḳad̲ġurmaḳ* üçün taḳı aḳġan (2) su, öz közidin ġāfil boldı; 346/3 kim sėni (4) ḳılġay *ėd̲im* öz fażlı birle kām-yāb.

Süleymaniye nüshasında /d̲/ kullanımı, Berlin nüshasına kıyasla çok daha yaygındır (bkz. Nüsha Karşılaştırması): *ad̲aḳ, ad̲rıl-, ėd̲e, ed̲gü, ėd̲i, ıd̲-, ıd̲ıl-, ḳod̲-, ḳad̲ġu, ḳad̲ġur-* vd.

2.1.2.1.3.2.3. /-d-/, /-d/ > /-y-/, /-y/

Harezm Türkçesinde /-d̲-/, /-d̲/ ~ /-y-/, /-y/ biçimlerinde saptanan, Çağataycada ise tamamen /-y-/, /-y/'leşen Eski Türkçenin iç ve son ses /-d-/, /-d/'lerinin Keşfü'l-Hüdâ'da /-y-/, /-y/'leşmiş tanıkları da tespit edilmiştir: 25/4 *oyġanıp* tura kėlse körer; 33/6 rāżī bolur mu (7) dost dostıdın *ayrılmaḳ̇ka*; 39/9 *tıyılġıl*; 42/5 her kėçe tan͡ggа tėgrü *oyaġ* baḳ-(6)-turmas-sėn ėrdin͡g; 43/6 köz kördi *oyaġlıġın͡g* belāsın; 47/10 ᶜāşıḳlarġa *uyumaḳ* rāst kęlmes; 49/4 *uyḳunı* közümge ḥarām ḳıldım; 49/7 közümge kirmedi *uyḳu* bu tün yārim ḫayālidin; 57/8 ėşikdin (9) taşḳarı ḳadem *ḳoysa*; 69/1 maḥbūb-ı ḥaḳīḳīnin͡g ārzūsı közdin ve *uyḳusı* (2) kön͡güldin; 69/9 çün ᶜaşḳ kėldi *ḳoymadı* ol bendlerini; 71/6 sęni nāṣiḥler (7) ḳavlide iḳtidā ḳılmaḳġa *ḳoymas*; 71/8 bu ṭāyif vecel birle ġaflet *uyḳusından oyġanıp*; 72/4 közün͡ge *uyḳu* ḥarām ętip bu yolda (5) āgah bol; 76/11 dimāġ [77/1] ḥücresi üstinde yıġılġan ḳaravul öyni buzmay *ḳoymas* (2) pīrlikin͡g ādemī yęr ejdehāsı, insān luḳmesidin (3) *toymas*; 77/4 kizler ėrdim saç *boyap* mėn pīrlikimni ḫalḳdın; 77/11 tevsen atlarnı bahādurlar [78/1] cılavlap köni yoldın çıḳmaḳġa *ḳoymaslar*; 81/7 eger küç birle anı sütdin *ayırsan͡g*; 82/9 ger küç bile *ayırsa* anı sütdin kişi; 88/1 köp ḳatıġ açlıḳ bolur kim *toyġunça* ṭaᶜām (2) yęp sin͡gmeslik zaḥmetidin yamanraḳ (3) turur; 88/6 *toya* yėmek egerçi āfetdür; 92/6 mėn vesvese ḳılıp bir ėrni, (7) öz ḥelālidin *ayırdım*; 100/8 nėçe sėn ġāfil *uyur*-sėn bar ėse cānın͡g *oyan*; 101/2 ᶜömr żāyiᶜ ḳılmaġa *ḳayġurmasan͡g* andın ėrür; 105/4 mėn (5) dünyānın͡g açlıġın, toḳluḳ üze taḳı faḳīrlıġın, (6) baylıḳ üze taḳı *ḳayġusın*, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım; 137/10 sėn *ḳoy* anı kim aydı naṣārā-yı bī-edeb; 145/11 anın͡g dėg *uyuḳlaġan* ḳavm; 146/6 en-nāsü (7) neyāmün *uyḳusıdın oyġanıp*; 147/8 bu ġaflet *uyḳusı* birle *uyuġanlar* nę bilsünler; 152/11 ol nūrnı anın͡g aldında vedīᶜat [153/1] *ḳoydı*; 164/11 hergiz mėnin͡g kön͡glümnin͡g *ḳayġusı* ve közüm-[165/1]-nin͡g yaşı öksülmegey; 166/7 barça ḫalāyıḳnın͡g yaḫşıraḳı sęnin͡g *boyun͡gda* (8) turur; 172/6 Fārs memleketinin͡g ḫalḳı, ferāset birle (7) an͡gladılar, ḳatıḳ zaḥmet ve köp miḥnet ve uluġ *ḳayġu* (8) ve ᶜuḳūbet kėlür vaḳt boldı; 173/4 tüş körüp (5) ḳorḳunç birle *oyġanıp* barça körümçi ve sāḥir-(6)-lerni indep; 173/8 Mėn bir heybetlig tüş kördüm, ḳorḳup *oyġan*-(9)-*dım*; 179/9 Rüstem'nin͡g *ḳeygen* silāḫın Saᶜd, Hilāl'ġa (10) bėrdi; 192/11 Eryāṯ, uzun *boyluġ*, ᶜaẕīm cüsselü kişi; 193/8 Yemen (9) tofraḳın *ayaḳ* astınġa basmay Ebrehe'nin͡g nāṣīyesin (10) kėsmey tınmaġay-mėn; 209/11 man͡ga āyetī [210/1] körgüzgil, bu kündin son͡g mėni tek̲ẕīb ḳılmaḳdın hīç (2) *ḳayġum* bolmasun; 220/5 kėlip ġār ėşikidin *ḳaytur* (< ḳad̲ıt-) aġyār; 276/1 ṣaḥābe himmetidin taptı öz uruġ *ḳayaşın* (< ḳad̲aş); 285/3 Müsülmānlar'ġa keş̲ret-i leşker birle ḳuvan-(4)-

maḳ tīġası lāḥiḳ bolup ḳaçıp Mekke sarı *ḳayt[t]ı*-(5)-lar; 287/3 mālını alıp esīrni *ḳaytar*-(4)-ġıl; 301/4 kārvānnı dār-ı endūhda turġuzup (5) māl *ẹyeleri* ḥāżır bolmaḳḳa köyüp tururlar; 306/5 mėn bir ḥaṣīn dirᶜ *kẹyer* ėrdim; 308/4 peyġamber saġıt kẹygendin *kėyin* (< ke͟din) mulāḳāt-ı (5) eᶜādī ḳılmay çıḳarsa bolmas.

2.1.2.1.3.2.4. /-d-/ > /-g-/

Arat'ın *Şark Türkçesi* özelliği olarak değerlendirdiği /-d-/ > /-g-/ gelişimi (2007, s. 364), Çağataycada *ėge* "sahip, efendi", *ėger* "eyer", *ėgiz* "yüksek, yüce" sözcüklerinde mevcuttur (Eckmann, 2003a, 38). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, bu ses gelişmesinin örnekleri tespit edilmiştir: BN 50/9 eger ḫod inṣāf *ėgesi* bolsa͡ng ėrdi͡ng: SN 15b/8 eger ḫod inṣāf ė͟desi bolsa͡ng ėrdi; BN 197/8 ol öyni͡ng bir küçlüg *ėgesi* bar: SN 62a/3 [...] ėwniŋ bir küçlüg *ė͟desi* bardur; BN 301/4 kārvānnı dār-ı endūhda turġuzup (5) māl *ẹyeleri* ḥāżır bolmaḳḳa köyüp tururlar: SN 94b/9 māl *ė͟deleri*.

2.1.2.1.3.2.5. /-d-/, /-d/ > /-z/-, /-z/

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında tespit edilen diğer bir ses gelişmesi, yalnızca *e͟dgü* > *ezgü* örneğinde var olan /-d-/, /-d/ > /-͟d-/, /-͟d/ > /-z/-, /-z/'dir: 93/11 *e͟dgü* (metinde ازکو) ᶜameller birle [94/1] sizge emr ḳılıp; 94/1 ᶜaḳīm kişige (2) ferzend iṣbāt ėtken dėg özümge *e͟dgü*-(3)-lük (metinde ازکو) nisbet ḳılur; 115/11 buyruġuçı durur, barça *e͟dgülükni* (metinde ازکو). Bu ses, Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında, düzenli olarak "ذ" yazımı ile görülmektedir (bkz. Nüsha Karşılaştırması).

Söz konusu seslik gelişmenin gerek tek sözcükte sınırlı kalması gerekse metin içinde "ذ" ve "ز" kullanımının Türkçe ve alıntı sözcüklerde karıştırılabiliyor olması, müstensihten kaynaklı bir yazım yanlışını da çağrıştırmaktadır: 75/11 *ce͟zbāt*-ı (Metinde جزبات.) ilāhiyye birle; 81/11 idrāk-i ḥaḳāyıḳ-ı ilāhiyye ve *͟zevḳ*-ı (Metinde زوق.) le͟zzāt-ı [82/1] rūḥāniyyeġa terġīb ḳılsa͡ng; 99/7 hīç *azuḳ* (Metinde اذوق.) ḥāṣıl ḳılmadım.

2.1.2.1.4. /f/

Çağataycada söz içi /-p-/ sesi, şu örneklerde /-f-/ olmuştur (Eckmann, 2003a, s. 37): *ofra*- "yaşlanmak, yıpranmak", *ofrak* "giyecek, elbise", *tofraḳ/tofraġ* "toprak, yer", *yafraḳ/yafraġ* "yaprak", *köfrüg/k* "köprü", *tofuḳ* "topuk". Eckmann (2003a, s. 37), bu ses hadisesinin ilk defa Nevâyî'de görüldüğünü belirtmiş, ayrıca Kısasü'l-Enbiyâ'da görülen /f/'li biçimlerin Çağatayizm olduğunu ifade etmiştir (2003b, s. 11).

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında görülmeyen /p/ (veya /b/) > /f/ gelişimi (bkz. Nüsha Karşılaştırması); eserin Berlin nüshasında söz başı, içi ve sonunda, tek ve birden çok heceli sözcüklerde, isim ve fiil soylu sözcüklerde tespit edilmiştir:

2.1.2.1.4.1. /p-/ (veya /b-/) > /f-/

Eserin Berlin nüshasında tespit edilen söz başı /p/ (veya /b/) > /f/ gelişmesi örneği şöyledir: 291/10 çeriglep *fat* [< pat / bat "hemen, hızlıca"; Uygurca, Karahanlı, Harezm Türkçesi ve Çağataycada bu şekilde tespit edilmiş (Clauson, 1972, s. 296).] kėlin͡g (11) kim mālın͡gızını Muḥammed ġāret ḳıldı.

2.1.2.1.4.2. /-p-/ ; /-p/ > /-f-/ ; /-f/

Berlin nüshasında tespit edilen söz içi ve sonu /p/ (veya /b/) > /f/ gelişmesi örnekleri şunlardır: 15/3 ol cenāb-ı münīf-(4)-nin͡g bisāṭ-ı şerīfinde orun *tafıp* olturġanda; 30/10 Saᶜdü'd-dīn'nin͡g başıġa kilīm *yafıp* bu (11) ḳaşīdeni oḳıp; 96/4 ol (5) ḫalḳ dėg bolman͡g kim munça zaḥmetler birle (6) *yifni* ėgirip özi üzer; 122/11 kim kim anı muḥkem tuttı, muḥkem tutḳandur anın͡g dėg *yifni* [123/1] kim hīç üzelmes; 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve ez̲fer dėg ḫoş-būyluġ nęyer-(2)-selerin͡g hīçbiri ol *tofraḳġa* ten͡gilmes; 161/3 ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlnin͡g ravżasını ḳuçup (5) ve *tofraḳın* yıdlasa, öpse; 215/10 revān kėlin͡giz kim bilmen, (11) męnin͡g kön͡glüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig *tafġay* mu-siz; 257/5 yegānelıḳ nūrı birle bīgānelıḳ sāyesi, fenā (6) *tafıp*; 299/3 Muᶜāz̲, Ebū Cehl'ni kemīn ḳılıp ᶜāḳıbet ẓafer (4) *tafıp* bir butın kęsip yıḳtı vd.

2.1.2.1.5. /G/

Keşfü'l-Hüdâ'nın her iki nüshasında da /g/, /ġ/ sesleri, tek ve birden çok heceli sözcüklerin sonlarında, ek ve hece başlarında -eskicil düşmeler hariç- umumiyetle muhafaza edilmiştir. Eserin Süleymaniye nüshasında /g/, /ġ/ seslerinin hece başı ve ek sonlarında düşmesine, /ġ/~/ḳ/ nöbetleşmesine, Berlin nüshasına nazaran çok daha az örnekte rastlanmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması). Söz konusu seslerin, yazmanın Berlin nüshasındaki durumu şöyledir:

Harezm Türkçesi ve Çağataycada olduğu gibi /g/, /ġ/ sesi, Keşfü'l-Hüdâ'da tek ve birden çok heceli sözcüklerin sonunda, ek ve hece başlarında, genel olarak korunmuştur: 12/11 *kiçig* yaşdın *ulug̱*-[13/1]-larnın͡g *ulug̱ı*; 13/4 *ḳamug̱* bī-çāreler miskīn-penāhı; 13/6 *arıg̱ z̲ātlıg̱, körklüg* (7) *atlıg̱*; 21/4 Medīne *tag̱larının͡g* (5) bir

ġārında tekye ḳılıp öz cānıdın ümīd ḳesip endīşe (6) ḳılmış; 64/6 anıng dėg tühmetdin *yıraḳ*; 65/9 bu *yavuzluḳ buyurġuçı* (10) nefs; 74/8 *ḳamuġ* kişige budur (9) yol ᶜāḳil ėrseng bil; 74/11 bu kün cevāhir-i maᶜnīge (12) müşterī *bolġay*; 79/1 *yavuzluḳ* ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning şehvetin sındurmaḳ; 87/7 ḳorḳġıl kim *örtüglüg* āfetlerdin, *açlıḳ* (8) *toḳluḳdın* peydā bolur; 87/10 *toḳluḳdın* köngül *ḳatıġ*lıġ ve ġaflet (11) taḳı *kāhillıḳ* birle ġalebe-i şehvet; 88/1 köp *ḳatıġ açlıḳ* bolur; 101/8 ẓulm ḳıldım sünnetige, ol şerīf *ẕātlıġ*, *arıġ* (9) *ṣıfātlıġ* resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng kim kėçeler bir *ayaḳ* üstide (10) şemᶜ dėg turup köngül *otıġa*, cān rištesini [102/1] pervāne dėg yaḳıp *tanggа* tėgrü *ḳulluḳ* ḳılmaḳdın (2) mübārek ḳademleri *şışşuḳ* zaḥmetidin şikāyet (3) mü ḳıldı; 109/7 ol *taġlarġa*, öz (8) himmeti rifᶜatin körgüzüp; 111/4 tapar aᶜlā meᶜāricni *ayaḳ* basḳanda meydānda; 116/8 Ḥaḳ Taᶜālā'nıng ḥabībi oldur kim ḥabībi, yaᶜnī (9) söygen dostı kim ümīd tutulur, her bir düşvār iş (10) içinde, *uluġ düşvārlıḳlardın* kim ādemī anıng birle; 124/3 ḥabību'llāh yolında kim tėlim yıl ḳılmayın *ḳulluḳ*; 132/5 *uluġluḳı* ve ᶜizzet (6) dībācı birle müşerref ḳılıp; 132/11 sanga [133/1] nę *türlüg* niṣār ḳılayın; 133/7 velī męn tiler-męn kim bu niṣārdın *körklügrek* (8) niṣār ḳılsam; 141/3 *ölüg tirilgey* ėrdi atı birle; 142/2 *kėçgen* ümmetlerġa bolġan *ėmgeklerdin* bizni (3) ḫalāṣ ḳıldı ėrse; 142/8 tilep resūl ėḏi ḥażretdin *āsānlıḳ*; 144/10 anıng *bī-nihāyetlıḳın* anglap; 146/6 en-näsü (7) neyāmün uyḳusıdın *oyġanıp*; 153/2 bu nūrnı *arıġdın arıġḳa*, ṭāhirdin ṭayyibḳa (3) naḳl ḳılıp; 155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların *ḳarangġu* bolġanda (3) iẓhār ḳılurlar, kün *tuġḳanda* maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 156/3 ḫoş *ṣūretlıġ* peyġāmber kim anga zīnet bėrdi, *kör*-(4)-*klüg ḳılıḳlıḳ*; 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve ezfer dėg *ḫoş-būylug* nęyer-(2)-selerning hīçbiri ol *tofraḳġa* tengilmes; 174/5 Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ *tapuġıġa* ıḏa bėrdi; 181/5 Fırāt taşıp Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ arasındaġı Sāva *atlıġ* bādiyeni toldurdı; 188/5 ol *taġ* tėgresige kėldiler; 195/1 Ṣanᶜā-yı Yemen'de bir *körklüg* kenīse ᶜimāret ḳılıp; 196/2 Maḥmūd *atlıġ* bir *uluġ* fīl; 227/5 *ḳarangġu* kėçe mihmāndārlıḳ üçün (6) yüksek taġ başında otnung ẓuhūrı dėg; 243/7 baᶜżı, (8) yėl dėg, yügrük at dėg ve baᶜżı, *ėmgeklep* (9) kėçkey; 325/8 kim kim dünyāsın bėrip āḫiret almasa *alıġ* (9) *satıġında uluġ* ziyān ḳılmış *bolġay*; 332/7 *yaġın yaġsa* anıng feyżi (8) *ölüg* yęrni ḳılur iḥyā.

2.1.2.1.5.1. /g/, /ġ/ > Ø

Bu bölümde Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen, hece ve ek başı /g/, /ġ/'ları ile eklerin ve sözcüklerin sonunda yer alan /g/, /ġ/'ların durumu değerlendirilmiştir.

2.1.2.1.5.1.1. Hece ve Ek Başlarında

Keşfü'l-Hüdâ'da, hece ve ek başı /g/, /ġ/'ları, genellikle, korunmuştur. Harezm Türkçesi öncesinde yaşanan *kergek* > *kerek*, *ḳulġaḳ* > *ḳulaḳ*, *topurġaḳ* > *toprаḳ* gelişmesi, metinde de tespit edilmiştir: 48/1 ᶜaşḳ közlegenning̑ közi bī-ḫᵛāb (2) *kẹ̄rek*, dost sırrın kizlegenning̑ cigeri ġayret (3) otında kebāb *kẹ̄rek*; 63/9 ᶜāşıḳ (10) *ḳulaġı* (< ḳulġaḳ) naṣīḥat ėşitmes bolur; 64/1 ᶜāşıḳ *ḳulaġı* ėşitmes anı; 64/5 ḳarılıḳnıng̑ naṣīḥatige (6) *ḳulaḳ* salman; 73/3 ḥadīṯ-i nefsni könglüng̑ *ḳulaġına* salma; 73/7 viṣāl-i dost *kẹ̄rek* bolsa kėl özüng̑-(8)-din kėç; 78/5 bu mühimning̑ kifāyetige pīr-i dānā (6) ḥākim *kẹ̄rek*; 245/1 kāşki *tofraḳ* (< topurġaḳ) bolup (5) bu ḥālġa uçramaġay ėrdim.

Berlin nüshasında birkaç örnekte hece ve ek başı /g/, /ġ/'larının düştüğü görülmektedir. Bununla birlikte, bu sözcüklerin düşme yaşanmamış tanıkları da metinde mevcuttur: 142/5 nefslerimiz *küçey*-(6)-likdin (< küçgey "zor") ḳaçmay ve hīç şekke tüşmey; 339/4 mẹning̑ ṣabrım pāy-dār dẹgül ve taḳı *küçeylik* (5) kėlgende, ber-ḳarār dẹgül; 46/3 yaş ḳızartıp yüz *sarartıp* (< sarġar- < sarıġ+ar-) ḳılmas ėrding̑ āh āh ~ 64/11 ḥasretdin yüz *sarġatmay*, köz [65/1] yaşın ciger ḳanı bile ḳızartmay turġanımnı (2) bilür ėrken; 100/8 nėçe sėn ġāfil *uyur*-sėn bar ėse cānıng̑ *oyan* ~ 173/4 tüş körüp (5) ḳorḳunç birle *oyġanıp* barça körümçi ve sāḥir-(6)-lerni indep.

2.1.2.1.5.1.2. Eklerin Sonlarında

Harezm Türkçesinde ek ve sözcüklerin son ses /g/, /ġ/'ları korunmakla birlikte, bilhassa şiirde, vezin ve kafiye zaruretiyle ses düşmeleri de görülmektedir (Eckmann, 2003b, s. 14): *sası* < *sasıġ* "sası, pis kokulu", öŋin *türlü* < *türlüg* "başka türlü" vb.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında eklerin ve sözcüklerin sonlarındaki /g/, /ġ/'lar korunmakla birlikte, bazı sözcüklerde düşmeler tespit edilmiştir: 23/4 mẹn şikestening̑ (5) ol *çaḳlu* mecālim yoḳ; 56/5 *körklü* yüzin kim körüp cān birle ᶜāşıḳ bolmaġay; 57/7 bu ay *çiraylu*, çolpan *közlü*; 63/11 bu *körklü* sözüng̑ni ḳılma żāyiᶜ; 75/5 āmāde ḳılmadı bu nefs-i kāfir-kīş, ᶜāḳıbet-i nā-(6)-endīş, *körklü* efᶜāldin ve şāliḥ aᶜmāldin hīç (7) nėrse; 82/10 elvān *türlü* aṭᶜime peydā ḳılur şeᶜf; 167/8 *körklü* yüzlü, naḫl dėg (9) ḳāmetlıġ, ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa oḫşar żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tėgremde olturdılar; 194/6 işi ol *çaḳlı* boldı; 208/10 yüz *türlü* derdi bolsa hem-ān-dem devā tapar; 224/6 Ḳureyş (7) yigitleri ḳava kėlip elig arşun *çaḳlı* (8) ġārġa yavuḳ kėlip; 250/10 żaᶜīf *közlü* ḳuyaş nūrına ḳılur inkār; 277/3 bilseng̑ (4) kim bu bahādurlardın her

biri meydānda nė *türlü* (5) cürᵓet ve merdānelıḳ körüp turur; 308/7 Uḥud'ge yavuḳ kėlip (8) müşrikler leşkeri körünür *çaḳlı* bolġanda. Özellikle ek sonu düşmelerinde, Eski Anadolu Türkçesinde görülen yuvarlaklaşmalar da saptanmıştır [+lU < +lXg (Gülsevin, 1997, s. 118)]: 192/11 Eryāṭ, uzun *boyluġ*, ᶜaẕīm *cüsselü* kişi; 158/6 berg-i gül dėgdür teni (7) özi *şereflü* tolun ay vd.

2.1.2.1.5.2. /ġ/ ~ /ḳ/ Nöbetleşmesi

Söz içi ve sonu /ġ/ ~ /ḳ/ nöbetleşmesi hem Harezm Türkçesinde hem de Çağataycada karşılaşılan bir özelliktir (Eckmann, 2003a, s. 41; Ata, 2002, s. 57).

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, genellikle, eklerin son seslerinde, tek ve birden çok heceli sözcüklerin sonlarında nöbetleşme yaşanmamıştır: 16/6 ḫalāyıḳ (7) teng͡ridin *ḫānlıḳ* tileyür; 19/10 bu *devletlıġ* ėşikke uş sıġındı medḥ-ḫᵛān boldı; 67/11 ᶜāşıḳlıḳıġa iᶜtirāf ėtip; 72/4 sefer *yaraġını* ḳıl bolma bir nefes ġāfil; 107/2 mėn bir zamān (3) bu ėşikde bende bolmaḳnı iki cihān *pādişāhlıḳıġa* bėr-(4)-mes-mėn, lā-cerem; 116/1 menᶜ ḳılġuçıdur, barça *yavuzluḳdın*; 162/11 şıfātınıng͡ *arıġlıḳı*; 233/8 bir Müsülmān, *sarıġ çehrelig*, ḳızıl *yang͡aḳlıġ*; 311/1 ėteklerin yuḳḳarı köterip *taġḳa* mine başla-(2)-dılar.

Metinde, tek ve birden çok heceli sözcüklerin sonlarında, hece başlarında, eklerin son seslerinde /ġ/ ~ /ḳ/ nöbetleşmesinin yaşandığı tanıklar ise şunlardır: 21/7 ḫizāne-i nefīs-i enfās-ı (8) beşerī münḳażī *çaḳ* (çaġ~çaḳ) boldı; 23/4 mėn şikestening͡ (5) ol *çaḳlu* mecālim yoḳ; 35/4 āḫiretde *uluḳ* (uluġ~uluḳ) (5) derecāt rūzī ḳılġay; 37/6 kāẕime *atlıḳ* yėr; 37/9 iẕam *atlıḳ* taġ; 38/9 bu duᶜāçınıng͡ (10) Rāyiḥatü'l-ervāḥ *atlıḳ* ᶜArabī şerḥ[i]ge; 43/6 köz kördi *oyaġlıġıng͡* belāsın; 44/7 ol tanuḳlar köz çeşmesining͡ *revān*-(8)-*lıġı* ve ten mübtelāsınıng͡ *nātüvānlıġı* turur; 45/5 bahār *atlıḳ* sėçek dėg sarıġ; 53/5 bu ᶜazīzning͡ bir zībā ḳızı (6) bar ėrdi, küneç yüzlüg, fettān közlüg, faṣīḥ *kelām*-(7)-*lıḳ*, melīḥ *mülāmlıḳ*; 87/10 toḳluḳdın köng͡ül ḳatıġ*lıġ* ve ġaflet (11) taḳı kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet; 110/2 kök ᶜālemidin bir *ḳatıḳ* (< ḳatıġ) āvāz (3) kėldi; 116/5 sözini *tutmaslıġ* anıng͡ ᶜayn-ı gümrāhı ėrür; 121/10 Rāyiḥatü'l-ervāḥ (11) *atlıḳ*, bu duᶜāçınıng͡ teᵓlīfi ᶜArabī şerḥide bu mevżiᶜni [122/1] müṭālaᶜa ḳılġay; 155/4 olarnıng͡ şerāyiᶜining͡ nūrınıng͡ ẓuhūrı, (5) ol çaḳda ėrdi; 156/3 ḫoş *ṣūretlıġ* peyġāmber kim ang͡a zīnet bėrdi, *kör*-(4)-*klüg ḳılıḳlıḳ*; 157/9 hīç dībāc ve ḥarīr, resūlning͡ (10) tenindin *yumşaġraḳ* körmedim; 158/1 resūlning͡ *ḳılıġıdın* körklügrek *ḳılıġ* tapmadım; 172/6 Fārs

memleketining̑ ḫalḳı, erāset birle (7) angladılar, *ḳatıḳ* zaḥmet ve köp miḥnet ve uluġ ḳaygu (8) ve ᶜuḳūbet kėlür vaḳt boldı; 174/5 Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ *atlıḳ* bir ınaġın, Saṭīḥ tapuġıġa ıḍa bėrdi; 202/3 bir uluġ *yazuġluḳ* kişi sebebidin bu kėme (4) batar; 218/2 anıng̑ *savuḳluġıdın* barça ᶜurūḳ (3) mefāṣılımda tapar-mėn; 233/8 bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yangaḳlıġ, (9) *ḳısḳa boyluḳ*, bir ḳaşı męng̑lig; 278/9 benī (10) Cüşem arasında bir pīr bar ėdi, közsiz, yüz altmış (11) yaşaġan, Düreyd Dürre min Hümā *atlıḳ*; 286/4 ᶜAbbās *ḳattıḳ āvāzlıḳ* kişi (5) ėrdi; 289/6 ol (7) *borçluḳ* cāriye ayttı.

2.1.2.1.5.3. /ġ/ > /v/

Söz içi ve söz sonu /-ġ-/, /-ġ/ sesinin /-v-/, /-v/'ye gelişmesi hem Harezm Türkçesi (/-v-/, /-v/ ~ /-w-/, /-w/) hem de Çağataycada (/-v-/, /-v/) tespit edilen bir seslik durumdur (Eckmann, 2003b, s. 117; Ata, 2002, s. 55). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında da bu ses gelişimine rastlanmıştır: 23/11 sęning̑ ᶜilm-i şāmiling̑ nisbetige [24/1] yıraḳ *yavuḳ* berāber turur; 54/5 bu dünyānıng̑ otı su birle (6) *savur*, köng̑ül otı deryā birle *savumas* [< savu- < soġı-; Harezm Türkçesinden itibaren *savu-* ~ *sovu-* (Clauson, 1972, s. 806)]; 54/8 ḫālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün *yavuḳında* [< yaġu-; Harezm Türkçesinde yaġu- ~yavu- (Clauson, 1972, s. 898-899)] olturdum; 68/8 közüng̑ yaşı tınmas taḳı köng̑lüng̑ (9) otı *savumas*; 72/1 feraḥlar tüzükin boġuzluġuçı ecelning̑ *yavuḳıda* kėlürin bilip; 224/6 Ḳureyş (7) yigitleri *ḳava* (< ḳoġ-) kėlip elig arşun çaḳlı (8) ġārġa yavuḳ kėlip.

Eserin Süleymaniye nüshasında, yaygın bir kullanımla, söz konusu sözcüklerin /w/'li örnekleri de saptanmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 69a/5 anıŋ *sawuḳluḳın*; SN 71a/9 [...] özi kirip barça teşüklerni tutup resūl ᶜaleyhi's-selām'nı *kiwürdi*; SN 80b/2 eger bir barmaḳ endāzesi *yawuḳraḳ* barsam vd.

2.1.2.1.5.4. /g/ > /y/

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, söz içi /-g-/ sesinin hem korunduğu hem de /-y-/'ye geliştiği örnekler tespit edilmiştir: 124/3 ḫabību'llāh yolında kim tėlim yıl ḳılmayın ḳulluḳ; (4) muḥabbetning̑ salāṭīni *kiyürmesler* sęni sanġa; 224/3 evvel özi kirip barça teşüklerni tutup (4) resūlni *kiyürdi*; 279/2 Mālik bin ᶜAvf -kim bu leşker-i ᶜaẕīmning̑ (3) serdārı- eṭfāl ve ᶜıyāl ve mevāşī ve emvāl birle leşker-(4)-ni sürüp yolġa *kiyürdi*; 321/6 dīnning̑ emānına *kigürüp* ümmetin nebī; (7) asrar nęteg kim asrasa arslan balasın. Ata (2002, s.56), /-g-/ sesinin Harezm - Altınordu Türkçesinde korunduğu ya da

/-v-/'ye geliştiğini belirtmiştir. Metinde tespit edilen *kigür- ~ kiyür-* sözcüğü hakkında, Clauson (1972, s. 713), Osmanlı Türkçesinde giyür-/ givür-, Harezm Türkçesinde *kigür- ~ kivür-* bilgisini vermiştir. Eserin Süleymaniye nüshasında söz konusu sesin /w/'ye gelişmiş örnekleri de tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): *kiwür-*.

2.1.2.1.6. /ẖ/

Söz içindeki /ḳ/ sesinin süreklileşerek /ẖ/ olduğu örnekler hem Harezm - Altınordu hem de Çağatay Türkçesi metinlerinde görülmektedir (Eckmann, 2003a, s. 39-40; Ata, 2002, s. 58). Eckmann (2003a, s. 40); *aẖtar-* "aktarmak, aramak", *oẖşa-* "benzemek, gibi görünmek" ve *yaẖşı* "iyi, güzel" sözcüklerinin Çağatayca devrinden önce bu değişimi yaşadıklarını belirtmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da /-ḳ-/ > /-ẖ-/ süreklileşmesi şu sözcüklerde tespit edilmiştir: 56/7 *aẖşam oẖşar*-mėn saçıġa dėse tan͡g ėrmes velī; 82/7 *oẖşar* bu nefs ṭıflġa kim tapsa mühletī; 94/8 *yaẖşı* buyurdum mẹn buyruġḳa boynum sunmadım; (9) *yaẖşı* yamannı bilmedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẕīm; 116/4 çün anın͡g dėg yoḳ turur *yaẖşı* yamannı bilgüçi; 126/8 ėḏesi bu āyetġa *yaẖşı* (9) teᵊemmül ḳılsa bolur; 144/4 resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi, künge *oẖşar* kim yıraḳdın közlerge (5) kiçig körünür; 166/7 barça ẖalāyıḳnın͡g *yaẖşıraḳı* sẹnin͡g boyun͡gda (8) turur.

2.1.2.1.7. /n/; /n͡g/; /ń/

Metinde, Harezm Türkçesindeki söz içi /n/ ~ /n͡g/ varlığı, *ḳonışı* [Harezm Türkçesinde eskicil şekil olan ḳonışı~ḳon͡gşı; Çağataycada ḳon͡gşı (Clauson, 1972, s. 640)] sözcüğünde tespit edilmiştir: BN 37/4 selem yıġaçı köp bitken yẹrdeki *ḳonışılar* mu sağınıp (5) dem-be-dem köz yaşını kön͡gül ḳanı birle ḳatışturur-sėn: SN 11b/4 selem yıġaçı köp bitken yẹrdeki *ḳon͡gşılarnı* mu سی‌غینب dem-be-dem köz yaşını kön͡gül ḳanı birle ḳarışturur-sėn

2.1.2.1.7.1. /-ń-/, /-ń/> /-n-/,/-n/ ~ /-y-/,/-y/

Köktürkçedeki iç ve son sesteki /-ń-/, /-ń/ sesi, Uygurcada /-ń-/, /-ń/ ~ /-n-/, /-n/ ~ /-y-/, /-y/ olarak üç farklı ağız özelliğiyle yer almıştır (Gabain, 2000, s. 2-3; Eraslan, 2012, s. 69-70). Keşfü'l-Hüdâ'da hem /-n-/, /-n/ hem de /-y-/, /-y/'li kullanımlar tespit edilmiştir: 53/5 bu ᶜazīzni͡ng bir zībā ḳızı (6) bar ėrdi, *küneç* (< küneş) yüzlüg, fettān közlüg; 145/4 çün köz ḳamar *küneç* yüzidin ol ḥabībnün͡g; 155/10 *ḳuyaş* barında nė imkān temāşā-yı sühā (11) ḳılmaḳ; 220/6 közini͡ng żaᶜfı bolġay dėg turur kim; *ḳuyaşnı* körse ol envār içinde; 250/10 żaᶜīf közlü *ḳuyaş* nūrına ḳılur inkār; 207/7 bir sütsüz

ḳoyġa (8) ḳolın tėgürdi ėrse süt (9) bėrdi; 268/10 ġāfil *ḳoylarnı* [269/1] bir ügü ḳatıġ ürkütse.

2.1.2.1.7.2. /n͡g/ > /ġ/

Metinde -Harezm Türkçesi devrinde gerçekleşmiş olan (Eckmann, 2003b, s. 118)- *yalġuz* (< yalın͡guz) sözcüğündeki /n͡g/ > /ġ/ değişmesi tespit edilmiştir: 158/11 *yalġuzluḳ* [159/1] ḥālide; 179/10 *yalġuz* bir börkinin͡g bahāsı yüz min͡g altun; 311/10 ᶜAbdu'llāh *yalġuz* uruştı.

2.1.2.1.8. /r/

Harezm Türkçesinde *er-* fiilinde korunan /r/ sesi, *ḳutul-~ḳutıl-* ve ḳutġar- fiillerinde düşmüştür (Eckmann, 2003b, s. 14). Çağataycada /r/ sesi, ünsüzlerden önce sıklıkla düşürülmüştür (Eckmann, 2003a, s. 41): *birle~bile, ė-~ėr-, ėrmes~ėmes, ėrdi~ėdi, ėrse~ėse*; *ėrür*.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında /r/ sesinin düşürüldüğü örnekler şunlardır (bkz. Nüsha Karşılaştırması):

ėdi(~ėrdi): 30/5 biznin͡g Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'nin͡g közleri körer bolsa *ėdi*, (7) bu ḳaṣīdeᵊ-i şerīfni bitip alġay *ėrdi*; 69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi; 19/7; 29/4; 30/6; 69/10; 181/10; 189/5; 189/7; 210/11; 276/1; 278/10; 347/4 vd.

ėse(~ėrse): 43/3 ᶜaşḳnın͡g yoḳ *ėse* nę yıġlayur-sėn; 100/8 nėçe sėn ġāfil uyur-sėn bar *ėse* cānın͡g oyan.

ėmes(~ėrmes): 204/7 tüşinde vaḥy kėlmek an͡ga çün ġarīb *ėmes* vd.

ḳutul-: 50/11 ᶜaşḳnın͡g [51/1] şāh-bāz-ı bülend-pervāzının͡g çengālıġa tüşken kön͡gülni (2) ḳuşı *ḳutulmas*; 163/7 ol ḳaḥṭdın *ḳutulġan* üçün; 271/4 ölgenler, düşman sīmātesindin *ḳutuldı*-(5)-lar vd.

bile(~birle): 11/2 ṣūret *bile* ᶜīsādın muᶜaḫḫar; 11/3 maᶜnī *bile* ādemdin muḳaddem; 18/11 sėnin͡g kön͡glün͡g *bile* ėlgin͡g çın oḳ deryā vü kān boldı; 24/2 luṭfun͡g *bile* kāyināt ḫoş-dil; 38/3; 38/5; 38/7; 45/3; 45/5; 46/2; 47/4; 65/1 vd.

bilen: 73/6 irādet ėlgi *bilen* tut bu ᶜaşḳnın͡g etekin; 230/7 ẓāhir bāṭını bilen boldı; 276/1 resūl ḳolı bilen dīn ġarīb ėdi evvel.

2.1.2.1.8. /s/

Keşfü'l-Hüdâ'da söz içi /-ş-/ > /-s-/ değişimi tespit edilmiştir: 52/1 ol ṣanem *asru* [< aşru < aşur-u Harezm Türkçesinde *asru~asrı*, Çağağatayca *asru* (Clauson, 1972, s. 264)] dil-nüvāz ėrür; 72/4 közünge uyḳu ḥarām ẹtip bu yolda (5) āgah bol; kim *asru* maḳṣad ıraḳ ḫatar budur menzil.

Metinde, söz sonundaki /-z/ sesinin /-s/ olduğu örnek saptanmıştır: 167/5 ḳanat tėg nėrseni kögsümge (< kögüz) sürtüp (6) ėrdi ėrse ḳorḳuġ zaḥmeti mėndin kẹtti.

Harezm Türkçesinde olumsuz geniş zaman sıfat-fiili olarak {-mAz} ve {-mAs} ekleri birlikte kullanılmaktadır (Ata, 2002, s.88). Çağataycada bu ek {-mAs} şeklinde kullanılmıştır (Eckmann, 2003a, 103-104). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında yalnızca bir örnekte {-mAz} şekli saptanmıştır: 281/3 Oġul ḳız, māl tavarnı *aldurmazlıḳ* ü-(4)-çün ėl uruşḳay. Berlin nüshasında tek örnekte ve sıfat-fiil görevinde kullanılan bu ekin {-mAz} şeklinin, Süleymaniye nüshasında olumsuz geniş zaman eki görevinde kullanımı da tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 17b/9 aḫşam oḫşar-mėn saçınġa tėse *taŋ ėrmez* velī; SN 54a/5 biz tüş taᶜbīrin bilür-miz [...] aytmaġan tüşni *tapmaz-biz*.

2.1.2.1.9. /v/

Metinde, iç seste /-v-/ düşmesi bakımından bir örnek tespit edilmiştir: 200/11 közleriġa, [201/1] ağızlarıġa, yüzleriġa toprak bile taş *uşaḳı* [< uvşa:ḳ < uvşa:- (Clauson, 1972, s. 16)] kirmegen (2) müşrikler ḳalmadı.

2.1.2.1.10. /y/

Eski Türkçede söz başında /ı-/~/yı-/ kullanımı bulunan sözcükleri Halaççа ile karşılaştıran Doerfer (1995, s. 7-9), Eski Türkçede /ı-/'ların Halaççada /i-/'ye, /yı-/'ların Halaççada /yi-/'ye, ikili kullanımların ise Halaççada söz başı /h-/ sesine denk geldiğini tespit etmiştir: Eski Türkçe *ıġaç~yıġaç* \ Halaççа *haġaç*, Eski Türkçe *ıġla-~yıġla-* \ Halaççа *hiġla-* vb. Halaççadaki söz başı /h-/ sesinin Ana Türkçeye uzanan eskicil bir yapı olduğunu öne süren Doerfer, Orhun yazıtlarında söz başı a:t "isim", a:ç, a:ç- "acıkmak" sözcükleri dışında söz başı ünlü uzunluklarının yazılmamasını, aslında bu seslerin ḳa:r (yazımda ḳr) sözcüğünde olduğu gibi birer iç ses olmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Tekin'in (1975, s. 114, 126, 128-153; 2000, s. 46) tespit

ettiği uzun ünlülü sözcüklerle Doerfer'in söz konusu örneklerinin uyuştuğu görülmektedir.

Eckmann (2003b, s. 14), Harezm Türkçesinde /ı-/~/yı-/ kullanımı husunda şu örnekleri vermiştir: *yıġaç* "ağaç"~*aġaç* "sopa, dayak", *yıġla-*~*ıġla-* "ağlamak", *yıraḳ*~*ıraḳ* "ırak, uzak", *yışı-* "parlamak, aydınlatmak", *yigren-* "iğrenmek", *yilik* "ilik", *yinçge* "ince, nazik", *yinçü* "inci", *yip* "ip", *yipek* "ipek". Eckmann (2003a, s. 39), Çağataycadaki söz başı */y-/'lerin düşürüldüğü veya kullanılmadığı* örnekler olarak şu sözcükleri işaret etmiştir: *ıdlan-* "kokmak, koklamak", *yıdıḳ* "güzel kokulu", *ıl* (umumiyetle yıl) "yıl", *ılan*~*yılan* "yılan", *ıldırım* "yıldırım", *ılḳı* "at, beygir", *ıpar* "amber", *inçü*~*yinçü* "inci", *inçke* "ince", *it-* "kaybolmak", *itür-* "kaybetmek", *üz* "yüz sayısı" ve "yüz, çehre", *üz-* "yüzmek".

Eski Türkçedeki /ı-/ - /yı-/ kullanımıyla ilişkili sözcüklerin Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasındaki durumu aşağıda verilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması):

ıḏa bẹr-: 174/5 Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ tapuġıġa *ıḏa bẹrdi*; 58/5; 178/4; 194/2; 194/7; 196/6; 198/5; 198/10; 232/8; 341/3.

ıraḳ: 72/4 közün͡ge uyḳu ḥarām ẹtip bu yolda (5) āgah bol; kim asru maḳṣad *ıraḳ* ḫatar budur menzil.

iber-: 91/11 İblīs, taḫtını hevā üstide ḳurup [92/1] leşkerin fitneler ḳılmaḳ üçün eṭrāf-ı (2) ᶜālemge *iberür*; 105/8; 106/1; 110/7; 113/5; 133/4; 179/3; 179/4; 281/11; 284/3; 288/10; 291/10; 304/7; 304/11 [Keşfü'l-Hüdâ'da *ıḏa bẹr-* ve *iber-* biçimleri mevcuttur; *yiber-* kullanımı yoktur. Clauson (1972, s. 37), bu şekildeki kullanımı Çağatay öncesi olarak değerlendirmiştir.].

ittig < itig ~ yitig: 243/5 ṣırāṭ, tamuġnın͡g üzeside çẹkilmiş köprüg (6) turur; ḳıldın yinçge, ḳılıçdın *ittig*: SN 76a/1 [...]dur; ḳıldın inçge, ḳılıçdın *yitig*.

ünçü [< inçü ~ yinçü (Clauson, 1972, s. 944)]: 160/4 tebessüm birle iki laᶜl tişin arasıdın (5) obdan *ünçüler* körgüzmeki bar; 160/7 bir külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse *ünçü* tişlerin.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında söz başı /yı-/ bulunduran sözcükler şunlardır (bkz. Nüsha Karşılaştırması):

yıdla-: 161/3 ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlning ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın *yıdlasa*, öpse.

yıġaç: 27/10 mīvelig *yıġaçnıng* butaḳı āheste ėsgen (11) yėldin titregen dėg ḥareket ḳılur ėrdi; 37/4; 42/10; 43/5; 45/3; 340/11; 341/5

yıġla-: 26/11 ve mėn taᶜaccüb ḳılıp *yıġlap* ayt[t]ım; 28/8; 29/7; 34/3; 34/4; 42/11; 43/3; 60/11; 89/4; 94/10; 104/10; 171/4 vd.

yıl: 152/2 her bir ḥicāb içide (3) ming *yıl* turġuzdı; 152/6 her ḥicāb (7) içide ming *yıl*; 158/2 toḳuz *yıl* ḫiẕmetin ḳıldım; 158/5 yazalmas yüz *yıl* (6) içide birini yüz debīr.

yıraḳ: 64/6 anıng dėg tühmetdin yıraḳ [Harezm Türkçesinde yıraḳ~ıraḳ, Çağataycada yıraḳ (Clauson, 1972, s. 214)].

yif: 96/4 ol (5) ḫalḳ dėg bolmang kim munça zaḥmetler birle (6) *yifni* ėgirip özi üzer; 122/11 kim kim anı muḥkem tuttı, muḥkem tutḳandur anıng dėg *yifni* [123/1] kim hīç üzelmes.

yinçge: BN 243/5 ṣırāṭ, tamuġnıng üzeside çėkilmiş köprüg (6) turur; ḳıldın *yinçge*, ḳılıçdın ittig: SN 76a/1 [...]dur; ḳıldın *inçge*, ḳılıçdın yitig.

yulduz: 150/4 bir pāredin (5) aynı ve *yulduzlarnı* yaratıp; 151/8 cennette kim nė bar mėning nūrum-(9)-dın kün birle ay, *yulduzlar*, ervāḥ-ı rüsül ve enbiyā ve şehīdler (10) ve saᶜīdler ve ṣāliḥlerning ervāḥı; 155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça *yulduzlar* (2) tururlar.

2.1.2.2.Göçüşme

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, şu örneklerde ünsüz ve ünlü-ünsüz göçüşmesi saptanmıştır: 97/3 elif tā istiḳāmet taptı ėrse orun (4) taptı körüng cān *otrasında* [< ortu; Uygurca *ortu / otıra*; 11. yüzyıl Karahanlı Türkçesi *ortu / otra*; Harezm Türkçesi *orta*; Kıpçakça *orta*; 15. yüzyıl sonrası Çağataycası *orta* (Clauson, 1972, s. 204; Kaya, 1994, s. 625).]; 115/11 *buyruġuçı* durur, barça eḏgülükni; 147/4 ġayret birle perde-i ġayretni *otra*-(5)-dın köterip; 159/2 gūyā ki, leşker-i ᶜaẓīm *otrasında* turġan (3) şahsüvār ėrür; 228/2 mėning biginler [< *kēp+i (Tekin, 1975, s. 12; Li, 2004, s.155)] anı ögmek iḥtiyāc dėgül. Süleymaniye nüshasında bu sözcüklerin göçüşme

yaşanmamış biçimleri tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 34b/10 *buyurġuçıdur*; SN 45b/4 perde-i ġayretni *ortadın* kiterip vd.

2.1.2.3. İkizleşme

Eckmann (2003b, s. 90), Harezm Türkçesi ve Çağataycada kimi sözcüklerin hem ikizleşmiş hem de özgün şekillerinin birlikte yaşadığından bahsetmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da da şu sözcüklerde ikizleşme tespit edilmiştir: 39/8 iki közüng͡gge kim *nęççe* [~ nėçe (129/8)] (9) "Tıyılġıl!" kim dėseng͡; 39/10 *nęççe* "Ayılġıl!" dėseng͡; 163/3 bir *nėççe* yıl Ḳureyş, ḳaḥṭ birle mübtelā bolup turur ėrdiler; 243/5 ṣırāṭ, tamuġnıng͡ üzeside çękilmiş köprüg (6) turur; ḳıldın yinçge, ḳılıçdın *ittig*; 286/4 ᶜAbbās *ḳattıḳ* āvāzlıḳ kişi (5) ėrdi.

2.1.2.4. Ötüm Benzeşmesi

Keşfü'l-Hüdâ'da sözcüklere ulanan eklerin ilk ses ünsüzünün sözcüğün son sesine göre ötüm benzeşmesine uğraması, örnekleri bazı eklerde görülen sınırlı ve düzensiz bir durumdur:

Bulunma Durumu: 151/8 *cennette* (SN'de bu sözcük eksiktir.) kim nę bar męning͡ nūrum-(9)-dın; BN 176/10 Kisrā'nıng͡ eyvānı münşaḳḳ bolġan *ḥālette*: SN 55a/7 Kisrā'nıng͡ eyvānı münşaḳḳ bolġan *ḥāletde* vd.

Yönelme Durumu: 22/11 ėşiking͡de *bendelik ḳılmaḳġa* [23/1] kim ḳoysa başın; 31/7 ecille-i ṣiḳātdin icāzet (8) ḥāṣıl ḳılıp iᶜtimād ve iḫlāṣ birle *oḳımaḳḳa* tiler-mėn; 33/6 yaᶜnī rāżī bolur mu (7) dost dostıdın *ayrılmaḳḳa*; 46/7 *inkār ḳılmaḳġa* mecāl ḳalmadı ėrse vd.

Yön Gösterme Durumu: 57/8 ėşikdin (9) *taşḳarı* (SN taşḳaru) ḳadem ḳoysa; 297/6 *artḳaru* (7) *artḳaru* ḳayta başladı ėrse; 311/1 ėteklerin *yuḳḳarı* (SN yuḳ[ḳ]aru) köterip taġḳa mine başla-(2)-dılar vd.

Belirli Geçmiş Zaman: 29/7 mėn bu ḳaṣīdening͡ resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın ang͡lap (9) ṣabāḥ *ayttım*; 100/9 sėn ḫarīdār izdeyü yolda dūkān *açtıng͡*; 240/1 ayttım ang͡a kim "Ḥaḳ Taᶜālā'ġa vāṣıl bolmaḳ vāsıṭa-(2)-sını *taptung͡*, muḥkem tutġıl; 74/8 bu barça *köçti* vü *ḳęçti* cihān-ı fānīdin; 199/2 barça (3) aᶜżāsı mefāṣılıdın bir bir ayrılıp *tüşdi*; 250/6 ᶜAbdu'llāh bin Selām'nı *öpti* vd.

Belirsiz Geçmiş Zaman: 122/11 kim kim anı muḥkem tuttı, muḥkem *tutḳandur* anın͡g dėg yifni [123/1] kim hīç üzelmes; 279/9 Mālik, barça leşkerni küç (10) birle *kėltürüptür*; 325/10 kim kim dünyāsın (11) āḫiretġa ziyān ḳılur, lā-cerem, āḫiretni -kim bāḳī-[327/1]-dür- *iḫtiyār ėtipdür* vd.

Gelecek Zaman: 77/6 ol zamānī kim ecelnin͡g ėlgi *tutġay* ḫalḳdın; 215/10 Revān kėlin͡giz kim bilmen, (11) mėnin͡g kön͡glüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig *tafġay mu-siz,* [216/1] yā yoḳ mu; 281/3 oġul ḳız, māl tavarnı aldurmazlıḳ ü-(4)-çün ėl *uruşḳay*, dėp kėltürüp turur-mėn vd.

Emir - İstek Çekimi (2. Tekil Kişi): 200/7 sėn bir avuç (8) seng-rīze, bu kāfirler ṭarafıġa *atġıl*; 210/6 cevāb bėrip "*Ḳaytḳıl*!" (7) dėp fermān ḳıldı ėrse ḳayt[t]ı; 307/8 bizni (9) alıp *çıḳḳıl,* muḳātele ḳılalın͡g vd.

Sıfat-fiil Eki {-GAn}: 49/3 yārnın͡g *aytġan* sözinin͡g ḥaḳīḳatini bildim; 149/1 ḥaḳ Taᶜālā evvel *yaratḳan* ḳayu nėmerse turur, dėdim (2) ėrse aydılar; 190/7 biri birinin͡g son͡gınça *ḳaçḳan*-(8)-*ların* müşāhede ḳılıp; 299/6 resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, çün iki leşker *ḳarışḳanın* kördi (8) ėrse ehl-i İslām'nı bir yėrge yıġıp ayttı vd.

Zarf-fiil Ekleri: 110/1 ḥażret-i risālet (2) bu sözni *aytḳaç*, kök ᶜālemidin bir ḳatıḳ āvāz (3) kėldi; 111/3 ṭarīḳ-ı ᶜaşḳda himmet-i burāḳī berḳ-ı cünbiş dėg; (4) tapar aᶜlā meᶜāricni *ayaḳ basḳanda* meydānda; 114/3 *uçḳanda* hümā-yı himmetinġa; firdevs-i mekīne āşiyāndur; 155/1 yā-ḫod, bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların *ḳaran͡ggu bolġanda* (3) iẓhār ḳılurlar, *kün tuġḳanda* maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 177/4 mülk-i Fārs'da melik bolup salṭanatının͡g aḥvāli (5) *istiḳāmet tapḳanda* Rüstem bin Ferruḫ-zād'nı leşker (6) bėgi ḳılıp aydı; 308/11 ebyāt oḳıp sürūd *aytġalı* [303/1] bu seferde murafaḳat ve muvāfaḳat iḫtiyār ḳıldılar vd.

Bildirme {-DUr}: 32/6 eyimme-i ḥadīṯ özinin͡g ṣaḥb-ı senedi-(7)-nin͡g kemāliġa *muᶜterifdürler*; 171/10 āġāz-ı kār ḫātimeside (11) resūlnin͡g; ḥaḳnın͡g ᶜināyeti bile *köptür* nişānesi; 333/6 *yoḳtur* mėnin͡g sėndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm kėlgende anın͡g penāhıġa (8) sıġınsam; 334/3 ḥaḳ intiḳām almaḳ izdese bendelerdin; luṭfun͡gdın (4) özge *yoḳtur* ey ḫᵛāce ᶜöẕr-ḫᵛāhım vd.

Harezm - Altınordu Türkçesinde, söz içi iki ünlü arasında kalan /t/ ünsüzünün ötümlüleşmesi sonucu /-t-/ ve /-d-/'yi bulunduran sözcükler yer almıştır (Ata, 2002, s. 60): *ata-~ada-*, *ataġ~adaġ* "ada", *butaḳ~budaḳ*, *öte-~öde* vb.

Çağataycada iki ünlü arasında kalan /t/ sesi, genellikle korunmuştur (Eckmann, 2003a, s. 38; Eckmann, 2003b, s. 116): *ataş* "adaş", *iter* "eder", *otun* "odun", *öte-* "ödemek", *yiti* "yedi", *ḳutul-* "kurtulmak", vb. Bununla birlikte ötümlüleşmenin yaşandığı örnekler de mevcuttur: *adaġ/ḳ* "ada", *budaġ/ḳ* "budak, dal, sürgün".

Keşfü'l-Hüdâ'da iki ünlü arasındaki /t/ sesi genellikle muhafaza edilmiştir: atanġanımġa: 49/6; *atanıp*: 32/1; *atar*: 48/7; *atar-mėn*: 22/10; *atı*: 139/11; *atı͡ngnı*: 22/9; *butaḳ(ı)*: 27/10, 209/7, 210/5, 211/1, 341/1; *butın*: 299/3; *ėter*: 36/8; *ėşitip*: 110/6, 176/5, 194/1, 232/1, 233/1, 278/6; *ėtip(dür)*: 16/8, 24/11, 293/10, 324/1, 327/1, 342/7, 342/10; *kėter-*: 69/2, 234/7, 238/1; *ḳutul-*: 51/2, 163/7, 271/4; *nẹteg*: 44/2, 61/5, 77/11, 78/6, 91/9, 241/9; *otı*: 17/9, 17/10, 140/11; *satar*: 48/8; *satıp*: 327/2; *tozutup*: 59/9; *yėti*: 260/4; *yetişip*: 286/6.

İki ünlü arasında ötümsüzlüğünü koruyan /t/ sesine benzer bir özellik olarak metinde, /ḳ/ sesinin muhafaza edildiği sözcükler de tespit edilmiştir: *aḳar*: 39/9, 54/4; *aḳartıp*: 64/1, 100/1; *aḳarur*: 241/8; *aḳırġan*: 41/2; *arıġlıḳı*: 162/11; *ayaḳı*: 21/2, 73/4; *ayaḳına*: 25/2; *ayaḳını͡ng*: 59/8; *bolmaḳı*: 66/11, 117/1; *bolmaḳıġa*: 119/4; *çaḳır-*: 286/5; *ḳatılmaḳı͡ng*: 65/2; *meddāḥlıḳında*: 21/1; *pādişāhlıḳıġa*: 107/3; *saḳlamaḳıġa*: 108/3; *taḳı*: 8/3, 8/6, 9/6, 10/3, 11/6, 11/7, 13/10, 14/10, 16/11, 17/5, 17/8, 18/4, 22/4, 23/11; *tofraḳı*: 19/3, 73/5; *tofraḳın*: 161/5; *tofraḳına*: 161/8; *toḳuz*: 158/2, 166/10, 232/9; *yaḫşıraḳı*: 166/7.

Metinde, iki ünlü arasındaki /ḳ/ sesinin ötümlüleştiği tanıklar da mevcuttur. Sözcüklerin, ek almamış hâllerinde /ḳ/ sesinin korunuyor olması, ekli hâllerinde sistemli ya da dağınık bir nöbetleşmeden ziyade, iki ünlü arasındaki ötümsüzün ötümlüleşmesini çağrıştırmaktadır: 63/9 ᶜāşıḳ (10) *ḳulaġı* naṣīḥat ėşitmes bolur ~ 64/5 ḳarılıḳnı͡ng naṣīḥatige (6) *ḳulaḳ* salman; 75/7 bu ḳarılıḳnı͡ng *ḳo-*(8)-*naġıġa* ~ 76/6 bu ᶜazīz *ḳonaḳ-*(7)-nı͡ng ᶜizzetin saḳlap; 76/3 kėlip başımda olturġan ḳarılıḳnı͡ng *ḳonaġıġa* ~ 76/8 ḳarılıḳdın peydā bolġan *ḳonaḳ-*(9)-nı nẹ reng pūşīde tutġay ėrdim; 105/4 mẹn (5) dünyānı͡ng *açlıġın*, *toḳluḳ* üze taḳı *faḳīrlıġın*, (6) *baylıḳ* üze taḳı ḳayġusın, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım. Keşfü'l-Hüdâ'da, ek almış sözcüklerde iki ünlü arasındaki /ḳ/ sesinin ötümlüleştiği sözcükler şunlardır: 174/8 ᶜAbdu'l-mesīḥ, (9) Saṭīḥ *çıḳmaġıġa* muntaẓır

boldı; dağı: 121/3 bu beytde (4) *dağı* ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp; 314/7 şehādet-i emīrü'l-müᵓminīn (8) Ḥamza *dağı* munça şikestler; tofrağı(ndın): 252/5, 318/4; 43/6 köz kördi *oyağlığın͡g* belāsın; 44/7 ol tanuḳlar köz çeşmesinin͡g *revān*-(8)-*lığı* ve ten mübtelāsının͡g *nātüvānlığı* turur; 56/2 mėnin͡g *ḳonaġım* öyin ıraḳdın körüp ayttılar; 64/1 ᶜāṣıḳ *ḳulağı* èşitmes anı; 73/3 ḥadīṯ-i nefsni kön͡glün͡g *ḳulağına* salma; 85/3 nevāfil *otlaġın* süçi sanap (4) ᶜibādet bolup durur; (11) süçi sansa *otlaġın* menᶜ èyleliṉ͡g ṭāᶜatdin; 105/4 mẹn (5) dünyānın͡g *açlığın, toḳluḳ* üze taḳı *faḳīrlığın*, (6) *baylıḳ* üze taḳı ḳaygusın, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım; 166/1 yümn, bereket (2) birle ᶜālemġa kėlip arığlıḳ ve pākizelik birle ümmetler-(3)-nin͡g *yaḫşıraġıġa*; 181/5 Fırāt taşıp Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ *arasındağı* Sāva atlığ bādiyeni toldurdı; 254/7 Kaᶜbe *yavuġında* uyḳu birle (8) oyaġ arasında èrdim; *saġın*-: 38/2, 40/10, 42/4, 43/5, 68/4, 70/6, 110/3, 138/3, 159/4 vd.

Çağataycada olduğu gibi (Eckmann, 2003a, s. 37) Keşfü'l-Hüdâ'da da iki ünlü arasındaki /p/ sesi korunmuştur: öpesü: 226/3; öpüp: 210/10, 212/5, 216/7; 218/6; tapar: 79/4; töpe(n): 163/9, 190/5, 193/2 vd.

2.2. Şekil Bilgisi

2.2.1. İsim

Bu bölümde Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen tanıklar göz önünde buludurularak *aitlik eki, çokluk, durum ekleri, iyelik ekleri* ve *isimlerde soru* ele alınacaktır.

2.2.1.1. Aitlik Eki

Yazmada aitlik eki olarak "{+ki} / {+ḳı} / {+ġı}" kullanılmıştır. Bu biçimbirim, Harezm Türkçesi ve Çağataycada aitlik bildiren sıfatlar yapan ekle aynıdır (Eckmann, 2003a, s. 45; Yüksekkaya, 2011, s. 144).

Eserde tespit edilen aitlik ekli yapılar şunlardır: 30/2 Medīne'nin͡g ol *zamāndağı*; 37/4 selem yıġaçı köp bitgen *yẹrdeki*; 38/2 *èrteki*; 42/9 ol *diyārdağı*; 56/3 ol *öydeki*; 70/9 *èrteki*; 74/10 meṣel turur kim ayt[t]ı *burunḳı*; 105/2 *yẹr yüzindeki*; 165/8 *maşrıḳdağı*; 165/9 *maġribdaḳı*; 178/5 ᶜIrāḳ *nevāḥīsindeki*; 181/5 Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ *arasındağı*; 185/5 eger vaḥy kèlgendin *son͡gdağı*; 196/6 Mekke *ṣaḥrāsındağı*; 217/4 nẹnin͡g *içimdeki*; 217/6 *evvelḳı*; 239/1 deryā *tẹgindeki*; 298/6 *evvelġı* ġazvī-yi dünyāda (7) ikinçi ġazvī-yi ḳuṣvā èrür vd.

2.2.1.2. Çokluk

Metinde Türkçe çoğul eki olarak {+lAr} kullanılmıştır. Bu ek; adlara, zamirlere, edat grupları vb. isim soylu sözcük ve sözcük gruplarına getirilerek çokluk sağlanmıştır: 13/8 öz ḫān *ataları*-(9)-*nıng͡* tėgişlig taḫtın tileyü; 19/8 bi-ḥamdi'llāh bu ėşking͡de *anıng͡ dėglerge* san boldı; 21/4 Medīne *tağlarının͡g* (5) bir ġārında; 22/10 mūnis-i cāndur ḳamuġ *ᶜāşıḳ*-(11)-*lara* bī-gāh gāh; 23/2 ey ḫasta (3) *köng͡üller* ṭabībi; 23/3 ey *dermāndelerning͡* tedbīri (4) ve ey *bī-çārelerning͡* destgīri; 26/1 ey *faṣīḥler* başı; 26/2 zübde-i *ümmetlerning͡* (3) ḳardaşı; 28/4 *mücāvirler* taḳı Medīne (5) ḫalḳı; 29/2 *mücāvirler uluġlarıġa* pīşkeş ḳılıp aydı; 30/1 *bürd*-(2)-*lerni* ṣıla bėrdi; 30/5 bizning͡ Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'ning͡ *közleri*; 33/3 sekiz kişi, (4) *ṣıddīḳlardın*; 37/2 ey *dostlar* firāḳının͡g otıġa yanġan; 37/4 selem yıġaçı köp bitgen yėrdeki *ḳonışılar* mu sağınıp; 37/6 söygen *dostlar*; 37/6 ol *dostlarnıng͡* ḫāṭırı; 40/3 bu *sebebler* kim san͡ga ayt[t]ım anın͡g tafṣīlini; 42/2 bu buzulġan *sarāylar*; 42/5 *közlering͡ni* her kėçe tan͡gġa tėgrü oyaġ baḳ-(6)-turmas-sėn ėrding͡; 43/5 tek *tağ u yıġaçların* sağınıp; (6) köz kördi oyaġlıġın͡g belāsın; 44/4 ᶜādil *tanuḳlar*; 53/11 bu *ᶜaḳllar* āfetining͡ leṭāfetini körüp; 55/11 bu ḫālni müşāhede ḳılıp baᶜżı nezẓāre *ḳılġanlardın*; 74/11 öz *güvālar*; 77/11 tevsen atlarnı *bahādurlar* [78/1] cılavlap; 89/10 *anlarġa* (11) ᶜişyān ḳılġıl ~ 90/1 *olarnı* müttehem bilgil; 91/3 *olar* murādıça yörümek; 92/1 *fitneler* ḳılmaḳ üçün; 92/5 *bularnı* ança pesend ḳılmas; 99/3 *bizlerge* (3) istiḳāmet maḳāmının͡g düşvārlıḳıdın (4) ḫaberdār ḳılmaḳ üçün; 101/9 *kėçeler* bir ayaḳ üstide (10) şemᶜ dėg turup; 105/2 yėr yüzindeki cemīᶜ *tağlar*; 109/5 yüksek (6) *tağlar*; 122/4 şefāᶜat birle ᶜāṣī *ḳullar* bolur necāt; 122/6 ümmetim dėben tiler *bizlerni* ol pākize z̲āt; 133/11 san͡ga [134/1] *ittibāᶜ ḳılġanlar*; 155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça *yulduzlar* (2) tururlar; 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve ez̲fer dėg ḫoş-būyluġ *nėyer*-(2)-*selerning͡* hīçbiri; 175/1 ᶜArabī *aṭlar*; 182/7 bu sunın͡g tėgresinde (8) *āteş-gedeler*; *büt-ḫāneler*, satıġ alıġ ḳılġan *bāzārlar* (9) bar ėrdi; 185/9 yėr kök *yolların* (10) saḳlap ferişтelerdin söz tın͡glar ėrdük; 186/1 *ferişteler* ot birle (2) anı ḳovarlar; 196/3 özge *fi͡llerni* alıp; 197/3 *tėvelerimni* tilemekke kėldim; 242/3 bu *bendelerni* kevs̲er suyıġa kigürün͡g; 279/8 yaş *oğlanlar*; 283/11 aḳ *şahsüvārlar* kördük, ala atlar minmiş; 288/11 özi *bularnıng͡* son͡gınça yörüdi; 296/1 *sizler* (2) kimler-sizler; 314/8 munça *şikestler* vd.

Eserin Berlin nüshasında, sayı sıfatından sonraki sözcükte çoğul eki kullanıldığı saptanmıştır: BN 44/9 bu *iki tanuḳlar* bar ėrken: SN 13b/8 bu *iki tanuḳ* bar ėrken; BN

310/4 *ellig tı̄r-endāzlar* birle merkez saḳlap: SN 97b/7 ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *elig tı̄r-endāz* birle merkez saḳlatıp aydı.

Keşfü'l-Hüdâ'da, Türkçenin yanı sıra Arapça çokluk ifadeleri de kullanılmıştır: 16/11 baᶜżı *muᶜcizāt*; 17/1 aḥādīṯ ve ḥikāyāt; 17/6 bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve firḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın; 54/11 munun͡g dėg *ebyāt* oḳur; 86/5 köp *kerrāt*; BN 237/3 ol faṣāḥat (4) ile *düşmanān* feżāḥat ėrür: SN 75b/1 kim ol faṣāḥat ile *düşmana* feżāḥat ėrür.

Metinde, Türkçe çoğul ekinin tamlayan olduğu isim tamlamasında tamlananın Arapça çoğul kullanıldığı, alıntılanan dilin tamlama kuralının gözetildiği bir örnek saptanmıştır: 342/2 ey *ᶜāṣıḳlar ḳavāfilinin͡g* Kaᶜbe-i (3) ḥaḳīḳīsi ~ 72/6 emīr-i ḳāfile köçti.

Yazmada, alıntı çokluklara Türkçe çoğul ekinin getirildiği tanıklar da tespit edilmiştir: 38/2 ėrteki *yārānlar*ın͡gnı saġınıp mu ey kön͡gül; 271/10 bu *eᶜādıler* āfet-i maḫāfet birle anın͡g dėg (11) ḥayrān; 299/11 Cebraʾīl, *melāyikeler* birle mededge kėldiler.

2.2.1.3. Durum Ekleri

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da kullanılan durum ekleri ve özellikleri ele alınmıştır.

2.2.1.3.1. Araç Durumu

Harezm Türkçesi ve Çağataycada, araç durumu eki olarak, bilhassa kalıplaşmış yapılarda kullanılan {+n} ve {+lA} eki (Eckmann, 2003a, s. 77; Ata, 2002, s. 64), Keşfü'l-Hüdâ'da da tespit edilmiştir. Metinde {+n} araç durumu ekinin kalıplaşarak üç örnekte *bilen* edatında, iki örnekte de *töpen* sözcüğünde kullanıldığı saptanmıştır: 73/6 irādet ėlgi *bilen* tut bu ᶜaşḳnın͡g etekin; ki uşbu yolda (7) ėrür ᶜaşḳ mürşid-i kāmil; 190/5 vilādet kėçesinde bütler yüz *töpen* ėndiler ėrdi.

Yazmada, {+lA} isimlerden zarf yapan ekin (Önler, 1996, 9-15), kalıplaşarak *ḳatla* ve *tan͡gla* sözcüklerinde kullanıldığı görülmektedir: 107/2 üç *ḳatla* ayt[t]ı; 182/11 *tan͡glası* su izdeyü kėlgenler su tapmay bāzārlar [183/1] ḫarāb boldı ve āteş-gedeler buzuldı; 241/2 *tan͡gla* eger tilesen͡g otdın ḫalāṣ tapmaḳ; (3) cān birle nūş ḳılġıl ḥaḳnın͡g

kelām-ı cāmın; 289/7 *tan͡gla* yā beŗisi kün Ḳureyş kārvānı (8) kėlür; 329/9 ger ᶜināyet birle bu ḳolumnı tutmas muṣṭafā; vāy kim (10) *tan͡gla* ṣırāṭ üzre tayar bolġay ayaḳ.

Keşfü'l-Hüdâ'da araç durumu işlevinde *birle, bile, bilen, ile* edatlarıyla kurulmuş edat grupları da kullanılmıştır: 16/10 bu ᶜArabī-yi faṣīḥni *lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle* şerḥ ḳılsam; 17/2 *taḥrīr-i şāfī ve taḳrīr-i vāfī birle* olarnı beyān ętsem; 18/8 dībāce-i kitābnı, bu şāhnın͡g (9) ḫiṭābında *bir nėçe beyt birle* iḫtişār ḳıldım; 19/9 *tėlim til birle* medḥin͡gni ḥüseyn aymaḳ tilep ėmdi; 21/1 *fālic marażı birle* (2) ḳolı ayaḳı tutmas bolup; 93/6 *ḫışāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde birle* (7) emr ḳılmaḳ içide özüm *ṣıfāt birle* mütecellī-mėn, (8) dėmek daᶜvāsı bar dėp; 24/2 *luṭfun͡g bile* kāyināt ḫoş-dil; 24/10 peyġambernin͡g pāk rūḥından *duᶜā birle* istimdād (11) ėtip; 31/7 ecille-i şiḳātdin icāzet (8) ḥāṣıl ḳılıp *iᶜtimād ve iḫlāṣ birle* oḳımaḳḳa tiler-mėn; 49/9 eger ol körklüg ḫānı *kemāl-i ḳudreti birle*; (10) bu bir öksük ḳulın sorsa nę öksülgey kemālidin; 54/5 bu dünyānın͡g otı *su birle* (6) savur, kön͡gül otı *deryā birle* savumas; 138/3 līkin saġınma kim an͡ga lāyıḳ ṣıfātını; (4) taᶜbīr ḳılġa-sėn *bu beyān-ı edā bile*; 199/6 *noḫuddın kiçigrek taş birle* (7) kişi nėçük öler ėrmiş; 212/10 ėḏi bu ḳudret *ile* ṣūret-i cihān ḳıldı; 237/3 kim ol faṣāḥat (4) *ile* düşmanān feżāḥat ėrür; 253/6 bu iki beytnin͡g (7) terceme[si], *türkī til birle* ol ėrdi kim ėşitin͡g vd.

2.2.1.3.2. Ayrılma Durumu

Harezm Türkçesinde yaygın olarak kullanılan ayrılma durumu eki {+dIn}'dir (Ata, 2002, s. 63). Çağataycada, ayrılma durumu eki ötüm benzeşmesine, büyük oranda tabi olmuştur (Eckmann, 2003a, s. 72).

Keşfü'l-Hüdâ'nın genelinde ayrılma durumu eki olarak, Harezm Türkçesindeki kullanıma benzer biçimde, {+dIn} kullanılmıştır: 8/5 ẕāt-ı aḥadiyyesi *ekfāᵒ* (6) *ve emṣāldin* muḳaddes ve müberrā turur; 9/8 *nevᶜ-i insāndın* baᶜżı aṣfiyānı; 9/10 olarnın͡g esrār-ı (11) ẓāhiresin *ednās-ı nüfūs-ı nāsdın* muṣaffā [10/1] ve aḳdās-i bāhiresin *muvāfaḳat-ı rüsūm-ı ḫalāyıḳdın* (2) mücellā ėtti; 11/2 ṣūret bile *ᶜīsādın* muᶜaḫḫar; (3) maᶜnī bile *ādemdin* muḳaddem; 11/10 dürūd-ı bī-ḳıyās-i nebīᵓ-i (11) *muḫtārdın* son͡g; 15/5 *eṭrāf-ı bilāddın* eşnāf-ı ᶜibād ẓerāyif (6) ve ṭurf, hedāyā ve tuḥaf kėltürüp ėrdiler; 16/3 bu ḳaṣīde-i ġarrānın͡g *fażāyilidin* istīṭāf (4) ḳıldı ėrse; 16/6 ḫalāyıḳ (7) *ten͡gridin* ḫānlıḳ tileyür; 16/8 *andın* son͡g; 18/3 *Zengbār deryāsıdın* kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa çėkmek tiledim; 19/2 tilin͡g *aḥkām-ı ġaybdın* söz içre tercümān boldı; 19/4 tiley

bel cān bėrip tapmay *uyalmaḳdın* nihān boldı; 20/6 sęnin͡g bustān-ı ᶜaşḳın͡gnı *ḫazāndın* saḳlasun ten͡gri; 21/6 sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i şıḥḥat-i (7) kāmrānī *ėligdin* çıḳıp; 22/3 sęnin͡g *dergāhın͡gdın* özge penāhım (4) yoḳ ve taḳı sęnin͡g *bendelikin͡gdin* artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ; 22/7 āh vā-veylā eger ḳılmasa (8) faẕl-ı şāmilin͡g; męn gedānın͡g ḫāline *ᶜayn-ı* (9) ᶜ*ināyetdin* nigāh; 24/10 peygamberin͡g pāk *rūḥındın* duᶜā birle istimdād (11) ėtip; 25/10 *ḫalāyıḳdın* münḳaṭıᶜ bolup; 28/5 bu *ḫāldin* ḫaberdār bolup; 28/10 bir (11) *laḫẓadın* son͡g; 29/4 bilmen (5) *nędin*; 30/8 kėlsün, bu ḳaṣīdenin͡g *istimāᶜ-ı berekātı*-(9)-*dın* maḥrūm ḳalmasun; 31/2 öz dār[ū]-ḫāne-i *keremidin* közige şifā bėrdi; 31/2 ᶜulemāᵓ-ı (3) İslām ve fużalā-yı *kirāmdın*; 31/7 *ecille-i ṣiḳātdin* icāzet (8) ḥāṣıl ḳılıp; 32/4 *andın* ᶜālī-(5)-raḳ ėrür; 33/6 yaᶜnī rāżī bolur mu (7) dost *dostıdın* ayrılmaḳḳa; 32/7 ol pākize ẕāt (8) ve pesendīde-ṣıfātnın͡g ẕikr-i şemāyili ve şerḥ-i (9) fażāyili ḥadd-i *beyāndın* ḫāric ėrür; 33/3 sekiz kişi, (4) *ṣıddīḳlardın*; 34/4 ey şeyḫ, nę *sebebdin* mürācaᶜat ḳıldın͡gız; 37/3 hem-nefesler iştiyāḳı *ḥayātıdın* tanġan; 38/4 yā nesīmī kėldi mü ol yār üze *męndin* san͡ga; 38/6 yā yaşın mu yaşnadı dildār turġan *taġdın*; 40/5 bes *nėdin* dėsen͡g közün͡gni tınmayın seyl aḳturur; 42/6 her-āyine, menāzil-i viṣālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) *maḥremdin* ḫālī körgen ᶜāşıḳnın͡g *saḳlamaḳdın* (9) özge pīşesi yoḳ ve taḳı ol diyārdaġı (10) yıġaç ve taġnı yād *ėtmekdin* özge endīşesi (11) yoḳ; 47/4 ᶜāşıḳ, *lezzetdin* (5) bīgānedür ᶜaşḳ birle rāḥat izdegen dīvānedür; 106/2 ėmdi, va'llāhi kim man͡ga Ḥaḳ fermānın *tutmaḳdın* (3) özge hīç fāyide yoḳ turur ve özge çāre hem (4) yoḳ; 116/1 bes, hīç kişi (2) *andın* rāst-gūyraḳ ėrmes, īcāb ve taḥrīm (3) ḳabūl ve redd içide; 132/2 biᶜset-i nübüvvet *ḳırḳ yıldın* son͡gra ẓāhir (3) boldı; 140/11 munı, ᶜaşḳ otıġa yanġan an͡glar ve līkin [141/1] ve ġāfil, fāriġ *an͡glamaḳdın* tan͡glar; 310/7 eger körsen͡giz biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa alsaḳ, *mėndin* fermān bolmay bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılman͡g vd.

Keşfü'l-Hüdâ'da, *Güney-batı Türkçesi* ya da *Memlük Kıpçakçası* yansıması olarak Harezm Türkçesinde ve Çağatayca için de Şiban Han Divanı'nda karşılaşılan {+dAn} ekinin kullanımı (Eckmann, 2003a, s. 72; Ata, 2002, s. 63), bir sözcükte tespit edilmiştir: BN 296/2 biz *sudan*-biz: SN 93a/2 miz *suwdan*-miz. Eserin Süleymaniye nüshasında {+dAn} ekinin kullanımına çok daha fazla örnekte rastlanmıştır: BN 152/8 ol nūrnı (9) yėrde taᶜbiyyet ḳıldı taḳı *maşrıḳdın* maġribġa tėgrü: SN 47b/4 ol nūrnı yėrde baḳıyye ḳıldı taḳı *maşrıḳdan* maġribġa tėgrü; BN 160/4 iki laᶜl tişin *arasıdın*: SN 49a/11 iki laᶜl tişin *arasıdan*; BN 217/2 uyalarım *arasındın* alıp: SN 68b/8 uyalarım *arasından* alıp; BN 255/11 anın͡g ümmeti męnin͡g ümmetimdin [256/1] köprek uştmaḫḳa kirer,

andın yıġlar-mėn: SN 80a/11 anın͡g ümmeti mẹnim ümmetimdin köprek uçtmaḫġa kirer, *andan* yıġlar-mẹn.

Yazmada, {+dIn} ekinin, araç durumu işleviyle kullanıldığı örnekler de görülmektedir: 12/11 *kiçig yaşdın* uluġ-[13/1]-larnın͡g uluġı; 41/3 ḥāl *tilidin*, ḳāl tilin beyān (4) içinde aşurup bolmas; 88/11 ḥarāmdın mümtelī bolup turur; 240/2 eger sėn bu āyātnı (3) tamuġ otının͡g ḥarāretidin ḳorḳup oḳısan͡g, (4) her-āyine, söndürgey-sėn ol otnun͡g ḥarāretini, (5) *bu āyātnın͡g zülāl dėg savuḳ suyındın*; 270/2 ᶜadūnın͡g kön͡gli taş olsa ėrigey *heybet otıdın*; (3) celāl-i salṭanat birle nebī kėlse muᶜādāġa vd.

Metinde ayrılma durumu eki, sebep ifadesiyle de kullanılmıştır: 17/6 bu eyyāmda *riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve fırḳat-ı* (7) *aṣdiḳā ve ḫullāndın* cānım cerāḥati tāze ve kön͡glüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi ve taḳı *firāḳ ėlgidin* (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otıdın cigerim kebāb (10) ėrdi; 20/7 uş luṭfun͡g *bahārıdın* cihān ḫoş būstān [boldı]; 48/11 bağrımız *ᶜaşḳdın* kebāb bolup; cānımız derd ėlinde ḳan boldı; 49/7 közümge kirmedi uyḳu bu tün *yārim ḫayālidin*; (8) kön͡gülde ḳalmadı rāḥat *temennā-yı viṣālidin*; 51/10 *ġayret-i ᶜaşḳdın* kön͡gül ėşiki; ġayrnın͡g yüzine ferāz ėrür; 53/11 bu ᶜaḳllar āfetinin͡g leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı çıḳtım ėrse bir yigit (2) kördüm, hilāl dėg żaᶜīf, ḫilal dėg naḥīf, aldıda (3) ot yaḳar taḳı *kön͡glinin͡g otıdın* köz yaşı (4) tınmay aḳar; 145/4 çün köz ḳamar *küneç yüzidin* ol ḥabībnün͡g.

2.2.1.3.3. Belirtme Durumu

Harezm Türkçesinde belirtme durumu için kullanılan ek umumiyetle {+nI}'dir. İyelik üçüncü kişilerden sonra, düzensiz hâlde, {+n} eki kullanılmıştır. Ayrıca Husrev ü Şîrîn'de belirtme durumu eki olarak {+I} de kullanılmıştır (Ata, 2002, s. 61). Çağataycada genel belirtme durumu eki {+nI}, iyelik üçüncü kişilerden sonra sıklıkla kullanılan ek ise {+n}'dir (Eckmann, 2003a, s. 69).

Keşfü'l-Hüdâ'da belirtme durumu eki olarak {+nI}, {+n} ve {+I} ekleri kullanılmıştır:

{+nI}: Metinde, Türkçe ve alıntı sözcüklerin üzerine getirilen, yaygın kullanıma sahip belirtme durumu eki {+nI}'dir: 9/8 nevᶜ-i insāndın baᶜżı *aṣfīyānı*, teblīġ-i risālet (9) ve inbāᵓ-i zevāhir-i enbā üçün, kemāl-i iṣṭifā ve cemāl-i (10) eḥibbā birle maḫṣūṣ ḳılıp; 10/2 ḳıldı *rüsülni* ṣāḥib-iḳbāl ve menzilet; 15/8 ḫaṭṭ-ı (9) laṭīf birle *ḳaṣīde-i bürdeni* bitip; 16/2 *bu żaᶜīfni* ḫiṭāb-ı müsteṭāb birle maḫṣūṣ ḳılıp; 16/10 *bu ᶜArabī-yi*

faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam; 17/2 taḥrīr-i şāfī ve taḳrīr-i vāfī birle *olarnı* beyān ẹtsem; 17/10 ger közümning yaşı kөnglüm *otını* söndürmese; 18/8 *dībāce-i kitābnı*, bu şāhning (9) ḫiṭābında bir nėçe beyt birle iḫtişār ḳıldım; 19/7 hünerning *ehlini* sanġa kişi ḳatmas ėdi hergiz; 19/9 tėlim til birle *medḥingni* ḫüseyn aymaḳ tilep ėmdi; 20/1 ḳolungning *vaṣfını* ḳıldım tilim gevher-feşān boldı; 20/2 sening *ḳahrıngnı* yād ėt[t]im ḳamuġ cān titredi ḳorḳup; 20/6 sening *bustān-ı ᶜaşḳıngnı* ḫazāndın saḳlasun tengri; 20/9 bu *ḳaṣīdeni* aytḳan; 21/11 bu *ḳaṣīdeni* aytıp tamām [22/1] ḳılġan kėçe; 26/5 ḳayu *ḳaṣīdeni* tiler-siz; 27/1 siz bu *maṭlaᶜnı* kimdin yād (2) aldıngız; 36/1 öz kөnglining (2) rāḥatı üçün cānının *cerāḥatini* beyān ḳılıp (3) ᶜıyān *ḳılmaḳnı* tilesin; 47/10 ᶜāşıḳlarġa uyumaḳ rāst kẹlmes, dost-(11)-dın ġāfil bolġan *kөngülni* ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp [48/1] bir pulġa almas; 92/5 *bularnı* ança pesend ḳılmas; 98/4 bu sūre içinde peyġamberlering ḳıṣṣa-(5)-sı mu *sizni* pīr ḳıldı; 122/6 ümmetim dėben tiler *bizlerni* ol pākize ẕāt; 140/11 *munı*, ᶜaşḳ otıġa yanġan anglar ve līkin [141/1] ve ġāfil, fāriġ anglamaḳdın tanglar; 307/8 *bizni* (9) alıp çıḳḳıl, muḳātele ḳılaling; 310/5 bizning *aᶜżāmızını* (6) ḳuşlar alıp kėtedür.

{+n}: İyelik üçüncü kişi eki almış sözcüklerin üzerine, Keşfü'l-Hüdâ'da hem manzum hem de mensur kısımlarda, sıklıkla {+n} eki getirilmiştir. İyelik üçüncü kişi ekini almış sözcüklerin üzerine {+nI} eki getirilebildiği gibi metin genelinde {+n} ekinin kullanıldığı görülmektedir: 9/7 anıng münevver *celāletin* iẓhār ḳıldı; 13/8 öz ḫān ataları-(9)-ning tėgişlig *taḫtın* tileyü; 16/8 bu ḳaṣīdening baᶜżı *fażāyilin* şerḥ (9) ėtip; 18/2 baḫt ḳaleming *mehārın* fikret seyyāḥıning ḳolıġa (3) bėrip; 22/11 ėşiking de bendelik ḳılmaḳġa [23/1] kim ḳoysa *başın*; 25/1 kėlip mübārek *ḳolın* bu bī-çāre (2) ḫastanıng tutmas ḳolı ayaḳına salıp aymış; 28/9 bir yüklüg tėve *mehārın* üzüp toz (10) tozġurup yẹtip āstāneᵊ-i ḥażretde çökti; 29/5 bu ṣabāḥ *mehārın* üzüp ḳaçıp; 29/7 mėn bu ḳaṣīdening resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde *maḳbūl bolġanın* anglap (9) ṣabāḥ ayttım; 36/4 ol (5) muḫāṭab aning *ḥālin* beyān ḳılmaḳ birle öz derd-i *firāḳın* (6) veyā miḥnet-i *iştiyāḳın* iẓhār ḳılur; 37/11 eşking ni tıymay, işing köz yaşı birle [38/1] kөngül *ḳanın* ḳatışturmaḳḳa ḳaldı; 38/2 ėrteki yārānlarıngnı saġınıp mu ey kөngül; (3) köz *yaşın* ḳatışturur-sėn bu yürek ḳanı bile; 41/3 ḥāl tilidin, ḳāl *tilin* beyān (4) içinde aşurup bolmas; 41/6 ᶜāşıḳ tileyür kim bolsa pinhān rāzı; (7) hem anglamaġay *ḥālin* aning dem-sāzı; 43/1 ey ᶜāşıḳ-ı ḫasta ḳılma inkār; (2) ol derd ile nāzenīn *hevāsın*; 43/3 ᶜaşḳning yoḳ ėse nẹ yıġlayur-sėn; (4) körgende nişāne-i *serāsın*; 43/5 tek *tağ u yıġaçların* saġınıp; (6) köz kördi oyaġlıġing *belāsın*; 43/7 nė derd ėrür bu ᶜaşḳ derdi; (8) kim tapmadı hīç kişi

devāsın; 47/2 ey viṣāl (3) gülistānınıng *nesemin* tilegen dostnıng (4) *cemālin* yüz ārzū bile tilegen; 48/3 āh, yār *sırrın* aġyārġa aymaḳ, (4) ehl-i ġayretġa ᶜār ėrür; 48/5 ᶜaşḳ (6) tīr-endāzī turur kim raḫt butasıġa elemler (7) *nāvekin* atar; 50/7 męning dėg (8) vālih ü ḥayrān ve ᶜāşıḳ-ı sergerdān *ᶜöẕrin* ḳabūl ḳılġıl; 59/5 kişige aymadım hergiz *köngül sırrın* velī her dem; (6) közüm yaşı ḳılur peydā męning rāz-ı nihānımnı; 61/10 *ol maḳām ehlinıng ḥālin* anıng dėg kim (11) kęrek bilmes; 68/10 inkār ḳılmaḳḳa (11) maḥāll *yoḳın* bilip; 73/6 irādet ėlgi bilen tut bu ᶜaşḳnıng *etekin*; 102/5 "yā eyyühe'l-müzzemmil ḳumi'l-leyle"ning *buyrugın* (6) tutup; 105/4 ve līkin, męn (5) dünyānıng *açlıġın*, toḳluḳ üze taḳı *faḳīrlıġın*, (6) baylıḳ üze taḳı *ḳayġusın*, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım; 132/9 ol bending ᶜ*izzet ve celāletin* ve ᶜ*aẓamet ve iḳbālin* (10) iẓhār ḳılmaḳ tileseler, nefāyis ve cevāhirdin anıng (11) üze īṣār ḳılurlar; 133/11 bu kündin song hem sęning ᶜizzeting üçün, sanga [134/1] ittibāᶜ ḳılġanlar *bu devlet naṣıbin* tapmaġaylar; 147/6 mīm-i mā ve (7) men-lik kętmek birle Aḥmediyye, Aḥadiyye'ge *bedel bolġanın* bilmesler; 161/3 ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlning ravżasını ḳuçup (5) ve *tofraḳın* yıdlasa öpse, yaᶜnī ziyāret ḳılsa, (6) aşsa yā ol āstānede muḳīm bolsa; 169/7 Ādem, ᶜaleyhi's-selām-(8)-nıng *ṣafāsın*; Nūḥ, ᶜaleyhi's-selāmnıng *rıḳḳıyyetin*; (9) İbrāhim, ᶜaleyhi's-selāmnıng *ḫulletin*; İsmāᶜīl *lisānın*, Yaᶜḳūb (10) *beşerīsin*, yūsuf [……], Dāvud'nıng *āvāzın*, Süleymān (11) *ḥükmin*, Loḳmān *ḥikmetin*, Mūsā *ḳuvvetin*, Eyyūb *ṣabrın*, Yaḥyā [170/1] *zühdin*, ᶜĪsā *keremin* ᶜaṭā bęring; 185/9 yęr kök *yolların* (10) saḳlap ferişтelerdin söz tınglar ėrdük; 190/7 biri birining songınça *ḳaçḳan*-(8)-*ların* müşāhede ḳılıp; 196/5 Tihāme'ning *şülüş-i mālın* bęreling, ḳaytsun; 193/8 Yemen (9) *tofraḳın* ayaḳ astınġa basmay Ebrehe'ning *nāṣīyesin* (10) kėsmey tınmaġay-męn; 211/10 Baḥīrāyī rāhib ol bulutnı [212/1] körüp ḫātemü'l-mürselīnning nişānesi *ėrdükin* bilip; 245/3 bu künnüng (4) *yaraġın* ḳılġay ėrdim; 279/8 yaş oġlanlar *yıġlamaḳın*, tavar ḳara (9) *āvāzın* ėşitür-mėn.

{+I}: Bu ek, bir örnek dışında, birinci ve ikinci tekil kişi zamirine getirilmiştir: 35/9 *sėni* hergiz ayırmasun dem-i āḫirde īmāndın; 22/5 sėn eger sürseng (6) *męni* dergāh-ı luṭfungdın bu kün; ḳayu bir ėşikde (7) yā rabb ḳılġa-mėn feryād āh; 28/5 *męni* (6) taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḫtirām; 35/9 *sėni* hergiz ayırmasun dem-i āḫirde īmāndın; 58/3 velī ol nātüvānġa *mėni* körmek maşlaḥat körmes; 58/5 *mėni* ol yigit ḳaşıġa ıḏa bęrdi; 83/8 yaᶜnī, hevāġa ittibāᶜ ḳılmaġıl kim ṭarīḳ-ı (9) ḫudāydın *sęni* azdurur; BN 187/6 bu nādān (7) *ḳavmleri* ḫaber bęrgendin song: SN 58b/8 bu nādān *ḳavmlerġa* kāhinleri ḫaber bęrgendin song.

2.2.1.3.4. Bulunma Durumu

Harezm Türkçesi metinlerinde bulunma durumu eki, genellikle {+dA} biçimindedir ve eklendiği sözcüğün son ses ötümsüzüyle, düzenli olarak ötüm benzeşmesine girmez (Ata, 2002, s. 63). Çağataycada ise ek {+DA} biçiminde olup ötüm benzeşmesi bakımından daha düzenli bir kullanım arz eder (Eckmann, 2003a, 70).

Keşfü'l-Hüdâ'da kullanılan bulunma durumu eki, metnin genelinde -Harezm Türkçesindeki kullanıma benzer biçimde- {+dA}'dir: 14/8 cumᶜa *ṣabāḥında*; 16/4 ol eṣnā *meclis-i ᶜālīde* aydım; 16/5 şahım devlet tenige cān ėrür-sėn; (6) *leṭāfet mülkide* sulṭān ėrür-sėn; 17/1 *bu ḳaṣīdede* anga işāret bar; 17/6 bu eyyāmda; 18/10 eyā şāh-ı muẓaffer kim bilig birle *şecāᶜatde*; (11) sėninġ köngliniġ bile ėlginġ çın oḳ deryā vü kān boldı; 19/6 sėninġ *ᶜahdınġda* ol düşman şefīḳ mihr-bān boldı; 19/8 bi-ḥamdi'llāh bu *ėşkinġde* aninġ dėglerge san boldı; 20/11 Muḥammed Būṣīrī kim ḥażret-i risāletninġ [21/1] *meddāḥlıḳında* Ḥassān-ı ṣānī ėrür; 21/4 Medīne taġlarınınġ (5) bir *ġārında*; 22/6 ḳayu bir *ėşikde* (7) yā rabb ḳılġa-mėn feryād āh; 23/1 salṭanat *bāġıda* bolur ġonce dėg (2) ṣāḥib-külāh; 24/3 kim kim *ėşikinġde* bende bolsa; 24/6 vālih *biliginġde* rūḥ-ı nāṭıḳ; ᶜāciz *ṣıfatınġda* ᶜaḳl-ı kāmil; 24/11 Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni [25/1] *tüşinde* körmiş; 25/3 tur kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sanga bu *zaḥmet*-(4)-*din* şifā bėrdi; 25/10 ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup *taġlarda* ᶜuzlet (11) iḫtiyār ḳılıp turur ėrdi; 26/3 oḳıġıl ol ḳaṣīdeᵊī kim ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) *medḥinde* naẓm ḳılıp turur-sėn; 27/5 *tüşümde* körer-mėn; 28/8 barça baş açıp yıġlay turġan (9) *uçurda*; 28/9 bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup yėtip *āstāneᵊ-i ḥażretde* çökti; 29/5 iki (6) künlük yolnı az *müddetde* yörüp *munda* yėt[t]i; 37/4 selem yıġaçı köp bitgen *yėrdeki* ḳonışılar; 39/1 ol şerḥ-i (2) laṭīfninġ *mehāvīsinde* münderic turur; 48/11 baġrımız ᶜaşḳdın kebāb bolup; cānımız derd *ėlinde* ḳan boldı; 67/3 öz (4) ḥālininġ beyānı *içinde*; 70/4 *mey-ḫāne-i ceberūtda*, (5) cīrān-ı ervāḥnı unutup-sėn; 127/4 barçadın her bir *faẓīletde ṣıfatda*; 143/6 yıraḳ *yavuḳda* körünmedi; 203/5 inkār ḳılmaġıl resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmġa (6) vaḥy *tüşinde* kėlmekinge; 203/8 taḳı bu *tüşde* vaḥy kėlmek, peyġamberninġ nübüvvetiġa yėter (9) *çaḳda* ėrdi, lā-cerem.

Metinde iki örnekte {+te} eki tespit edilmiştir: 151/8 *cennette* (SN'de bu sözcük eksiktir.) kim nė bar mėninġ nūrum-(9)-dın; BN 176/10 Kisrā'ninġ eyvānı münşaḳḳ bolġan *ḥālette*: SN 55a/7 Kisrā'ninġ eyvānı münşaḳḳ bolġan *ḥāletde*.

2.2.1.3.5. Eşitlik Durumu

Keşfü'l-Hüdâ'da eşitlik durumu eki olarak {+çA} kullanılmıştır: 14/8 "İnnā feteḥnā leke fetḥen mübīnā" (9) *yosunıça*; 15/3 muḳteżāsınça; 33/11 Mevlānā Celālü'd-dīn, ᶜaleyhi'r-raḥmening [34/1] *songınça* mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp barurda; 58/10 yaḳar cānımġa ol cānān *nėçe* kim yaḳsa cānımnı; 63/9 "ḥubbüke'ş-şeyᵓe yuᶜmī ve yuṣimmu" *muḳteżāsınça* ᶜāṣıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur; 70/5 "ḥubbu'l-vaṭan mine'l-īmān" (6) *muḳteżāsınça* vaṭan-ı aṣlīni saġınıp köz yaşın (7) aḳturmas-sėn; 71/5 kelām-ı muṣannef (6) *ṭarīḳasınça*; 72/9 nė ḳıldıng *ançа* ḫazāyin bile ḳelip ḥāṣıl; 80/8 *barçadın* mücerred (9) bolġıl; 85/6 "ve nehe'n-nefse ᶜani'l-hevā (7) fe inne'l-cennete hiye'l-meᵓvā" *teḳāżāsınça*; 91/3 olar *murādıça* yörümek; 94/10 mėn *munça* yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın tuymaġa; (11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm; 100/7 ᶜömr raḫtın baġlaban köçti ḳetti kārvān; (8) *nėçe* sėn ġāfil uyur-sėn bar ėse cānıng oyan; 129/5 olarnıng mertebesi iḫtilāf-ı (6) ṭabaḳāt ve tefāvüt-i derecāt *muḳteżāsıça*; 130/1 ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādınıng *endāzesinçe*; 130/10 ehl-i ḥikem-i mütaᶜāliyye ve (11) erbāb-ı işārāt-ı mütelāliyye *ṭarīḳasınça*; 153/8 bu ḥadīṯ *muḳteżāsınça* (9) maᶜlūm boldı; 172/11 ol ekāsire [173/1] *sanıça*; 190/7 biri birining *songınça* ḳaçḳan-(8)-ların müşāhede ḳılıp; 201/10 özin, anıng *artınça* salıp; 241/9 yazuḳ (10) *endāzesinçe*; 288/11 özi bularnıng *songınça* yörüdi; 314/8 *munça* şikestler; 336/8 yazuḳlar *endāzesinçe* (9) taḳsīm ḳılınġanı.

Metinde, {+çA} ekinin yanı sıra tėg~dėg, tėgi (SN'de tėgin) edatlarıyla kurulan edat grupları ve onların ekleşmiş hâlleri de eşitlik kavramını sağlamakta kullanılmıştır: 23/7 *ᶜarāyis-i ġavānī dėg* ḥall-i ᶜibārāt-i anīḳa ve (8) ḥulel-i istiᶜārāt-ı reşīḳa birle ārāste ve pirāste (9) ėrür; 92/4 *mundaġ* (5) fitneler ḳıldım; 96/4 yaᶜnī, *ol* (5) *ḫalḳ dėg* bolmang kim munça zaḥmetler birle (6) yifni ėgirip özi üzer; 164/3 vāy sizlerge kim helāk boldunguzlar (4) kim hīç vaḳt sizlerge *mundaġ* helāket ḳelgeni yoḳ (5) ėrdi; 167/5 ḳanat *tėg* nėrse; 171/1 āşüfte *dėg* bolup; 183/3 muṭīᶜ ve ᶜāṣī, (4) nāḥiyet-i ḥażret-i ilāhīġa *mundaḳ* bolsa edānī ve aḳāṣī; 231/7 ᶜĀd dėrler, Hāşim oġlanlarınġa Hāşim dėgen *dėg*; 274/2 su yüzgen (3) *tėgi*; 278/3 resūl, ᶜaleyhi's-selāmġa feṯḥ-i (4) Mekke müyesser bolup on beş künge *tėgrü* henüz namāz-(5)-nı müsāfirāne ḳılur ėrdi; 305/2 *kitābında bitilgen dėg* muvāfiḳ çıḳtı.

2.2.1.3.6. Tamlayan Durumu

Harezm Türkçesi metinlerinde kullanılan tamlayan durumu ekleri {+nIn͡g}/ {+nUn͡g} / {+In͡g} ve {+im}'dir (Ata, 2002, s. 61). Eckmann (2003a, s. 64), Çağataycada tamlayan durumu eki olarak {+nIn͡g} biçimbiriminin kullanıldığını, nadiren yuvarlak ünlülü {+nUn͡g} şeklinin tercih edildiğini, bazen de *Özbek şivelerindeki* gibi {+nI} ekinin kullanıldığını belirtmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da tamlayan durumu için şu ekler kullanılmıştır:

{+nIn͡g} / {+nUn͡g}: Genellikle düz ünlülü biçimi kullanılmakla beraber, Keşfü'l-Hüdâ'da dudak uyumuna girmiş örnekleri de tespit edilen bu ek, ulandığı sözcüğün ünlüyle bitip bitmemesine bakılmaksızın bütün sözcüklere eklenen genel tamlayan durumu ekidir.

9/10 *olarnın͡g* esrār-ı (11) ẓāhiresin; 10/6 *celālet cihānının͡g* cemşīdi, *risālet āsmānı*-(7)-*nın͡g* ḫūrşīdi, *ḳudret èlginin͡g* şah-bāzı, (8) *nübüvvet hevāsının͡g* cā-yı bülend-pervāzı, *ṣafā* (9) *būstānının͡g* servi, *vefā gülistānının͡g* (10) teẕervi, *miᶜrāc burcının͡g* aḫteri, *iḳbāl dürci*-(11)-*nin͡g* gevheri, *eflāk mesālikinin͡g* sıġırı, *levlāke* [11/1] *memālikinin͡g* emīri; 13/3 ulus *èlnin͡g* tèlişlig ünçü ḫānı; 13/10 meşāyiḫ-i (11) ᶜiẓām ve *evliyāᵓ-ı kirāmnın͡g* ervāḥ-ı muṭahharası; 15/3 cenāb-ı *münīf*-(4)-*nin͡g* bisāṭ-ı şerīfinde; 17/10 ger *közümnin͡g* yaşı kön͡glüm otını söndürmese; 18/2 *baḫt ḳaleminin͡g* mehārın fikret seyyāḥının͡g ḳolıġa (3) bèrip; 19/7 *hünernin͡g* ehlini sanġa kişi ḳatmas èdi hergiz; 20/1 *ḳolun͡gnın͡g* vaṣfını ḳıldım tilim gevher-feşān boldı; 20/11 Muḥammed Būşīrī kim ḥaż*ret-i risāletnin͡g* [21/1] meddāḥlıḳında Ḥassān-ı ṣānī èrür; 23/3 ey *dermāndelernin͡g* tedbīri (4) ve ey *bī-çārelernin͡g* destgīri; 27/10 mīvelig *yıġaçnın͡g* butaḳı; 30/5 *biznin͡g* Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'nin͡g közleri; 32/5 *senedinin͡g* sanıġa nę ḥācet bolġay; 33/3 uşol *künnin͡g* kèçesi; 44/7 ol tanuḳlar *köz çeşmesinin͡g* revān-(8)-lıġı ve t*en mübtelāsının͡g* nātüvānlıġı turur; 45/6 *munın͡g* dèg iki ḫaṭṭ-ı beyyine ~ 54/11 *munun͡g dèg* ebyāt oḳur; 57/5 *sizniṅg* mihmānnı ᶜazīz körmekin͡giz (6) ᶜālemde meşhūr èrür; 100/5 *biznin͡g* dèg (6) ġāfillerġa tenebbüh èter; 139/6 eger münāsib bolsa èrdi *resūlnin͡g* ḳadrine (7) nübüvvetinin͡g ᶜalāmātı; 142/8 şerīᶜatini (9) *biznin͡g* üzre ḳılmadı düşvār; 145/4 çün köz ḳamar küneç yüzidin ol *ḥabībnün͡g*; 173/9 èmdi męnin͡g *tüşümnin͡g* taᶜbīrini aytıp bèrin͡g-(10)-ler; 182/7 bu *sunın͡g* tègresinde; 189/4 küffārnın͡g közinde ḫalel bolmasa èrdi; (5) körgey èdi *resūlnin͡g* iᶜcāz-ı āyetin; 197/4 *sizniṅg* ᶜizzetin͡giz anın͡g (5) birle turur; 200/9 *biznin͡g* ḳudretimizni körgil; 214/11 Ḥirā Taġı'nı, *aynın͡g* iki *bölüngenin͡g*

arasında [215/1] kördüm; 215/4 barı inşiḳāḳ-ı ḳamer, *resūlnüng͡* (5) muᶜcizāt-ı bāhire ve āyāt-ı ẓāhiresindin ėrür; 227/6 *otnung͡* ẓuhūrı dėg; 227/10 leālī-yi āyātḳa, (11) *mėning͡ dėgning͡* naẓmı zīnet bėrmes; 245/3 bu *künnüng͡* (4) yaraġın ḳılġay ėrdim; 249/1 ḫasta *sunıng͡* ṭaᶜmıġa inkār ḳılur; 249/11 *resūlnüng͡* [250/1] ḥālini; 267/8 *resūl*-(9)-*ning͡*.

Yazmada, ilgi grupları, tamlayanı ilgi grubu olan belitili isim tamlamaları tespit edilmiştir: 30/5 *bizning͡ Saᶜdü'd*-(6)-*dīn Kātib*'ning͡ közleri; 136/9 ḥükm ḳılġıl *bizning͡ resūl*ġa; 177/7 *bizning͡* (8) *bilād*nıng͡ kenāresiġa kirip turur; 289/10 bėrisi kün *bizning͡ arḳış* yėter.

Eckmann (2003a, s. 65), Çağataycada tamlayan durumunun Türkiye Türkçesinden daha az kullanıldığını belirtmiş, bilhassa şiirde, iyelikli isimlerde, sıkça düşürüldüğünü ifade etmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da, tamlayanı da isim tamlaması olan, iç içe geçmiş ve her seferinde tamlayan durumu ekinin kullanıldığı örnek de saptanmıştır: 155/4 olarnıng͡ şerāyiᶜining͡ nūrınıng͡ ẓuhūrı, (5) ol çaḳda ėrdi.

{+Ing͡} / {+Ung͡}: Harezm Türkçesinde birinci tekil kişi zamirinin üzerine gelen tamlayan durumu eki {+Ing͡} ve {+im}'dir. Birincisi Eski Türkçeden itibaren takip edilen bir ek olup ikincisi, Harezm Türkçesi eserlerinde farklı sıklıklarla kullanılmıştır (Ata, 2002, s. 61). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, birinci ve ikinci kişi zamirlerinde {+Ing͡} ekinin yaygın kullanımı tespit edilmiştir. Bu ek, dudak uyumuna girip {+Ing͡} / {+Ung͡} şeklinde, birinci ve ikinci kişi zamirlerinin dışında da kullanılmıştır: BN 17/11 örtegey ėrdi ḳamuġ ᶜālemni bir āhım *mėning͡*; BN 18/11 *sėning͡* köng͡lüng͡ bile ėlging͡ çın oḳ deryā vü kān boldı; BN 19/1 uşol yandın kim açtı ḫaḳ *sėning͡* köng͡lüng͡ni islāmġa; BN 19/6 *sęning͡* ᶜahdıng͡da ol düşman şefīḳ mihr-bān boldı; BN 25/3 ey *męning͡* adaşım; BN 33/7 *męning͡* dīnim kemāli; BN 43/5 tek taġ u yıġaçların saġınıp; (6) köz kördi *oyaġlıġıng͡* belāsın; BN 56/2 *mėning͡* ḳonaġım öyin ıraḳdın körüp ayttılar; BN 133/11 *sęning͡* ᶜizzeting͡ üçün; BN 187/4 *resūlüng͡*, ᶜaleyhi's-selām, kėlmeki birle; BN 293/6 bu meşveret (7) ve istinṭākdın murādıng͡ *bizing͡* ḥālimizni bilmekdür; BN 294/4 va'llāhi kim *bizing͡* (5) mālımızdın alġanıng͡ köprek sęver-biz bizge māl (6) bėrgening͡din; BN 307/1 ėmdi *sizing͡* bile (2) meşveret ḳılur-mėn kim ṣavāb körünse anga (3) işāret ḳılıng͡; BN 310/2 *sizing͡* dėg münāfiḳlarnı Medīne'din (3) bī-niyāz ḳılġaylar.

{+im}:

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında, birinci tekil ve çoğul kişi zamirlerine, yaygın kullanım olarak, {+im} ekinin ulandığı saptanmıştır: SN 7b/4 ey *mẹnim* adaşım; SN 10a/10 *mẹnim* dīnimniŋ kemāl ve şerīᶜatimniŋ [...] kętmekinge; SN 18a/6 *mẹnim* ḫātırım (7) üçün; SN 43b/11 tilep resūl ėdi ḥażretindin āsānlıḳ; şerīᶜatini *bizim* üzre ḳılmadı düşvār; SN 63a/6 *bizim* ḳudretimizni körgil vd.

{+nI}:

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında bir örnekte, Çağataycada rastlanan ve Eckmann'ın *Özbek şive özelliği* (Eckmann, 2003a, s. 65) olarak adlandırdığı {+nI} eki tespit edilmiştir: 50/11 ᶜAşḳnıng͡ [51/1] şāh-bāz-ı bülend-pervāzınıng͡ çengālıġa tüşken *köng͡ülni* (2) ḳuşı ḳutulmas. Metinde tek örnek olması sebebiyle bu ek, müstensih hatasından kaynaklanan bir eksik yazımın sonucu olabilir. Zira eserin Süleymaniye nüshasında ifade şu şekildedir: SN 15b/10 çengālınġa tüşken *köng͡ül* ḳuşı ḳutulmas.

2.2.1.3.7. Yönelme Durumu

Köktürkçede kullanılan yönelme durumu ekleri {+kA}, {+ŋA} ve {+A}'dir. İlki genel kullanıma sahip ek olup {+ŋA}, üçüncü kişi iyelik eki almış adlarda oluşan şekildir. {+A} ise birinci ve ikinci kişi iyelik eki almış sözcüklere ulanır (Tekin, 2000, s. 111).

Harezm Türkçesinde yönelme durumu ekleri {+GA} ve {+A}'dir. {+GA} eki, ulandığı sözcüğün son sesiyle düzenli bir ötüm uyumu göstermez. Eski Türkçede olduğu gibi, iyelik üçüncü kişilerden sonra kullanılan {+GA} eki, zamir n'si ile birleşerek /ŋ/ sesini oluşturmaktadır. Zamir n'sinin düzensiz kullanımı, farklı şekilleri doğurmaktadır: anasıŋa ~ anasınġa ~ anasıḳa ~ anasıke (Ata, 2000, s. 62).

Çağataycada düzenli bir ötüm uyumuna girmemekle beraber asıl yönelme durumu eki {+GA}'dir. Bununla birlikte iyelik eklerinden sonra, özellikle şiirde, {+A} eki de kullanılmaktadır (Eckmann, 2003a, s. 66). İyelik ikinci kişiden sonra {+ḳa}, {+ġa} / {+ke}, *yawuzluḳuŋḳa, yüzüŋke,* {+nḳa} biçimlerinde kullanılır. İyelik üçüncü kişiden sonra ise tamamen {+nġa}, {+nge} şekli kullanılır: *başınġa*. {+nġa}, {+nge} şekli, çoğu zaman kaynaşıp {+ŋa}, {+ŋe} olur: *ḳulıŋa, eliŋe* (Eckmann, 2003b, s. 15).

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen yönelme durumu ekleri {+GA} ve {+A}'dir. Metinde {+ŋA} ekinin müstakil bir ek olarak düşünülmemiş olması ve çeviriyazıda, yalnızca ön ünlülü sözcüklerde iyelik ikinci kişinin üzerine gelip نک biçiminde yazılan tanıklarda {+n͡gA}transkripsiyonunun yapılması şu verilerden kaynaklanmaktadır:

İkinci tekil kişi iyelik ekinde نک'in ardından gelen yönelme durumu ekinin ک'i bazen yazılıyor bazen yazılmıyor ve tek bir damak sesi karşılayıcısı olarak نک kalıyor. Bu, müstensihe yahut müellife ait bir tasarruf olabilir. Bu örneklerde, ön sıradan ünlüleri içeren yapılarda, yönelme durumunun ünsüzü yazılmıştır: 39/8 iki *közün͡gge* kim neççe (9) "Tıyılġıl!" kim dėsen͡g; yaşı seyl dėg aḳar taḳı yandurur (10) *kön͡glün͡gge* kim neççe "Ayılġıl!" dėsen͡g ösrüklük (11) otı birle ᶜālemni yaḳar; 44/11 *kön͡glün͡gge* müstevlī [45/1] bolġan ḳaḏġun͡g kātibi; 45/3 *kön͡glün͡gge* yėtgen yara ḳanı bile, baḳam yıġaçı rengi dėg; 73/5 güzāf sürme ki kėlse *ėşikin͡gge* sāyil; 73/8 közün͡g-(9)-ni tėgme özin yum[m]aġan *yüzün͡gge* açıp; 133/2 mėni "Ḳulum." dėp *özün͡gge* (3) iżāfet ḳılġıl, ey Perverd-gār'ım.

Bazı örneklerde, ön ünlülü yapılarda, yönelme durumu ekinin ünsüzünün yazılmadığı görülmüştür: 40/6 *kön͡glün͡ge* huş-yār bol dėsen͡g bolur ḥayrān mest; 72/4 *közün͡ge* uyḳu ḥarām ėtip bu yolda (5) āgah bol; 84/6 hevā vü nefsni özün͡ge ḳılmaġıl ḥākim; 86/1 ārzūsın bėrmegil bir dem bu kāfir nefsin͡ge; 113/5 Muḥammed'ge taṣdīḳ ḳılġıl taḳı *ümmetin͡ge* buyurġıl, Muḥammed'(6)'ni idrāk ḳılsunlar; 264/9 nisbet ėtsem *ḳadrün͡ge* bir pāye-i ednā ėrür; 294/2 sėnin͡g *fermānin͡ge* rıżā bėrmek; 294/3 sėnin͡g ᶜ*ahdin͡ge* vefā ḳılmaḳ; 342/3 bir dem *viṣālin͡ge* yėtmek; 342/4 naẓar-ı *cemālin͡ge* ėltmek.

Eğer sözcük art sıradan ünlü ihtiva ediyorsa, iyelik ikinci tekil kişinin son ses نک'inden sonra yönelme durumu eki غا şeklinde gelmiştir: 127/10 ḥüsn-i ḫulḳun͡gġa kim yėtişgey.

Üçüncü kişi iyelik eki almış art sıradan ünlü barındıran sözcüklere yönelme durumu eki, bilhassa zamir n'sinden sonra غا şeklinde gelmiştir: 46/5 nāẓımnın͡g *muḫāṭabın͡ġa*; 89/1 peşīmānlıḳ *iḫtimāsın͡ġa* mülāzemet ḳılġıl; 112/3 dünyā nėteg kim *yanın͡ġa* çėksün; 114/3 uçḳanda hümā-yı *himmetin͡ġa*; 122/10 indedi bu resūl ḫalḳnı, Ḥaḳ *yanın͡ġa* (150/10; 193/9; 194/2; 195/5; 205/4; 207/9; 228/9; 231/6; 231/7; 271/5; 273/3; 275/8; 293/4; 313/10; 315/10; 324/7; 345/1).

İşte bu veriler ışığında, ön ünlülü sözcüklerde, üçüncü kişi iyelik ekinden sonra gelen ve zamir n'si de bulunduran yönelme durumu ekinin ön ünlülü örneklerinde,

{+n͡ge} yerine {+n+ge} transkripsiyonu tercih edilmiştir: 203/5 inkār ḳılmaġıl resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmġa (6) vaḥy tüşinde *kėlmekinge*; 216/6 yıġlayu *üzesinge* tüşüp yüzin (7) öpüp ayt[t]ım (236/1; 238/9; 252/4; 267/6; 269/9; 273/9; 274/4; 284/5; 293/11; 316/5; 336/6; 346/1; 347/5.).

Keşfü'l-Hüdâ'da yönelme durumu ekleri ve özellikleri şöyledir:

{+GA}: Dil ve ötüm uyumuna aykırı örnekleri de tespit edilen bu ek, umumi yönelme durumu ekidir: 11/1 ol *ḥalḳaᵓ-i enbiyāġa* ḫātem; (2) ẕātı sebeb-i vücūd-ı ādem; 11/4 Muḥammed Muṣṭafā, ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmel (5) ü't-taḥiyyātnıṉ͡g merḳad-i münevver ve *türbet-i muᶜaṭṭarige* ve (6) taḳı āl ve *aṣḥābıġa*; 13/9 ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānıṉ͡g (10) *ᶜināyet-i bī-ġāyetiġa* iᶜtimād ḳılıp; 15/2 dergāh-ı *ᶜālīġa* yüz kėltürüp; 15/9 ol *ḥażret-i* (10) *şerīfge* kėltürdi ėrse; 16/5 devlet tenige cān ėrür-sėn; 18/3 Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) *Rūm bilādıġa* çėkmek tiledim taḳı bu *kitāb-ı zībāġa* (5) Keşfü'l-hüdā at bėrdim; 19/1 uşol yandın kim açtı ḥaḳ sėniṉ͡g köṉ͡glüṉ͡gni *islāmġa*; 19/7 hünerniṉ͡g ehlini *sanġa* kişi ḳatmas ėdi hergiz; 19/8 bi-ḥamdi'llāh bu ėşkiṉ͡gde *anıṉ͡g dėglerge* san boldı; 19/10 bu devletlıġ *ėşikke* uş sıġındı medḥ-ḫᵛān boldı; 21/9 naẓm-ı ṣıfāt-ı Resūl ṣalla'llāhu (10) ᶜaleyhi ve *sellemġa* iştiġāl ḳılıp; 22/1 ḥażret-i *risāletġa*; 22/11 ėşikiṉ͡gde *bendelik ḳılmaḳġa* [23/1] kim ḳoysa başın; 23/5 ṭayyibe-i *ṭayyibeġa* barıp (6) ravżа-i *muḳaddesġa* yüzüm ḳoyup; 24/3 bī-şübhe bolur *ḫudāġa* vāṣıl; 24/8 bu ḳaṣīdeni hem bu yėrde *ḫiẕmetḳa* ᶜarż ḳılur-mėn; 25/11 Muḥammed Būṣīrī, raḥmetu'llāhi [26/1] *ᶜaleyhiġa* ḳarşu kėlip aytur; 29/2 mücāvirler *uluġlarıġa* pīşkeş ḳılıp aydı; 31/2 öz dār[ū]-ḫāne-i keremidin *közige* şifā bėrdi; 31/7 ecille-i ṣiḳātdin icāzet (8) ḥāṣıl ḳılıp iᶜtimād ve iḫlāṣ birle *oḳımaḳḳa* tiler-mėn; 32/5 senediniṉ͡g *sanıġa* nė ḥācet bolġay; 32/6 eyimme-i ḥadīṣ öziniṉ͡g ṣaḥb-ı senedi-(7)-niṉ͡g *kemāliġa* muᶜterifdürler; 33/2 ṣıla-ı raḥm üçün öz *maḥalletige* ᶜazīmet ḳılıp (3) *yolġa* kirgende; 33/6 yaᶜnī rāżī bolur mu (7) dost dostıdın *ayrılmaḳḳa*; 33/7 mėniṉ͡g dīnim kemāli (8) ve şerīᶜatimniṉ͡g celāli *kėtmekige* nė üçün rāżī boldunguz; 33/9 ravżа-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi (10) ve *sellemġa* ḥāżır bolup; 34/5 yaᶜnī maṉ͡ga ḫaber bėrdi (6) ol dost kim *sizge* ḫaber ḳıldı; 37/11 eşkiṉ͡gni tıymay, işiṉ͡g köz yaşı birle [38/1] köṉ͡gül ḳanın *ḳatışturmaḳḳa* ḳaldı; 38/8 Türkī til birle ebyāt *maᶜnīsige* bu miḳdār işāret (9) yėter; 39/11 *ᶜaşḳḳa* inkār ḳılġan ᶜāşıḳ-[40/1]-nıṉ͡g sözige; 46/7 *inkār ḳılmaḳġa* mecāl ḳalmadı ėrse; 46/8 iltifāt vechige, kelāmnı tekellümge naḳl ḳılıp (9) *ᶜāşıḳlıḳḳa* maᶜrifet bolup aytur; 48/3 āh, yār sırrın *aġyārġa* aymaḳ, (4) ehl-i *ġayretġa* ᶜār ėrür; 48/5 ᶜaşḳ (6) tīr-endāzī turur kim raḫt

butasıġa elemler (7) nāvekin atar; 51/4 ᶜanḳāᵓ-ı *ᶜaşḳḳa* ṣayd bolġan cān ṭāyiri, (5) ḳulle-ı ḳāf-ı ḳudretdin hergiz uçmas; 58/4 *çıḳmaḳġa* (5) vaᶜde ḳılıp; 68/10 *inkār ḳılmaḳḳa* (11) maḥāll yoḳın bilip; 69/4 erbāb-ı selāmet ve aṣḥāb-ı (5) *melāmetḳa* ḫiṭāb ḳılıp aytur; 72/7 ḥarem-i kaᶜbe-i (8) *ḥażretġa* bolġay-sėn vāṣıl; 73/10 viṣālning küni [74/1] *ᶜāşıḳġa* zehr ėrür tiryāk; 78/11 nefs-i emmāre, yaman *işlerġa* [79/1] ḥarīṣ turur; 81/5 bu nefs *ṭıflge* oḫşar ~ 82/7 oḫşar bu nefs *ṭıflġa*; 88/4 perhīz-(5)-lik sebebidin *dīnġa* noḳṣān yęter; 94/8 yaḫşı buyurdum męn *buyruġḳa* boynum sunmadım; 97/9 bu maḳāmnıng *nihāyetiġa* yętalmas-siz; 109/1 ḫātırıngnıng *ḥalvetiġa* basmas ol cānān ḳadem; 113/1 bu beyt içide telmīḥ durur, ol *ḥadīṩġa*; 114/3 uçḳanda hümā-yı *himmetinġa*; firdevs-i mekīne āşiyāndur; 118/9 *ümmetḳa* aytġıl; 123/10 *ḥaḳīḳatġa* baḳsang; 127/10 ḥüsn-i *ḫulḳunggġa* kim yętişgey; 136/10 nė türlüg medḥ bile kim tiler-sėn taḳı *ḥākimlerġa* ᶜarż (11) ḳılġıl; 141/7 bizni *saḳlamaḳġa* ḥırşı bar (8) üçün; 141/11 bu *ümmetḳa*; 153/2 ṭāhirdin *ṭayyibḳa* (3) naḳl ḳılıp ᶜAbdu'llāh bin *ᶜAbdu'l-muṭṭalib'ḳa*; 161/2 biri ol *tofraḳġa* tengilmes; 168/10 Muḥammed'ni (11) maşrıḳ ve *maġribḳa* ṭavāf ḳıldurung; 177/7 bizning (8) bilādnıng *kenāresiġa*; 178/6 buyurdı kim *Saᶜd Vaḳḳāṣ'ḳa*; 195/2 *ṭavāfḳa* (3) Ḳalīs sarı kėlseler; 208/4 nāẕım-ı *ḳaṣīdeġa* tüşinde ḥażret-i (5) risāletning ėlgi tėgmek birle fālic zaḥmetidin ḫalāṣ (6) tapḳanı kim evvel-i kitābda yād ḳılınıp ėrdi; 242/1 Ḥaḳ Taᶜālā ᶜināyeti birle zindān-ı ᶜuḳūbetdin (2) ḫalāṣ bolup *uştmaḥḳa* kėlgende, fermān-ı ilāhī ṣādır (3) bolġay; 288/2 ḳarşu çıḳınglar, şāyed (3) kim bu emvāl-i ᶜaẕīmni Ḥaḳ Taᶜālā *sizge* rūzī ḳılġay; 266/5 ḳadring ayaḳı yętişdi *ᶜarşḳa*; 297/4 nāgāh (5) Cebraᵓīl męni esīr ḳılıp *ḫalāyıḳḳa* bildürgey; 323/8 ol (9) yazuḳlarnı, *ḫalāyıḳġa* şiᶜr aytıp ḫiẕmet ḳılmaḳ birle (10) kėçken ᶜömr içinde ḳılıpdur-męn.

{+A}: Keşfü'l-Hüdâ'da hem manzum hem de mensur bölümlerde tespit edilen bu ekin; yalın hâldeki sözcük, çoğul eki almış sözcük, soru zamiri ve zamir n'sini de bulunduran iyelik üçüncü kişi ulanmış sözcükte kullanımları tespit edilmiştir: 8/8 *ẕāt-ı bī-çūnına* bidāyet yoḳ; 22/7 āh vā-veylā eger ḳılmasa (8) faẕl-ı şāmiling; męn gedānıng *ḥāline* ᶜayn-ı (9) ᶜināyetdin nigāh; 22/10 mūnis-i cāndur ḳamuġ *ᶜāşıḳ*-(11)-*lara* bī-gāh gāh; 25/1 kėlip mübārek ḳolın bu bī-çāre (2) ḫastanıng tutmas ḳolı *ayaḳına* salıp aymış; 25/7 peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, (8) *ravżasına* müteveccih bolup barurda; 29/3 bu tėvening yüki raḫtını peyġamber, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām-(4)-nıng *rūḥına* neẕr ḳılıp ėdim; 45/9 sėn muḥabbet *barına* inkār nė dėp (10) ḳılġa-sėn; 51/10 ġayret-i ᶜaşḳdın köngül ėşiki; ġayrnıng *yüzine* ferāz ėrür; 87/2 nęçe bu nefs ḳıldı ārāyiş (3) leẕẕetini kim ol helāk ḳılur; tenni tapşur riyāżet *ėlgine* kim (4) cān-ı ḳudsī-ṣıfatnı pāk ḳılur; 88/7 toya

yėgen bolur marīż vü līk; açnıng *dīnine* maḫāfet bar; 90/7 iᶜtibār ętme bu iki ḫaşmnıng *güftārına*; (8) muᶜteber bolġay mu hergiz iki kāfirning sözi; 114/6 kim *ḳāmetine* ḳabā-yı levlāk; zībā ėrür laṭīf ü çālāk; 135/8 ḫatm boldı *atına* ḥükm-i peyġamberī; 137/4 nę kim tiler-sėn, şerefdin taḳı nisbet (5) ḳılġıl *ḳadrine* āfāḳnı; 139/6 eger münāsib bolsa ėrdi resūlning *ḳadrine* (7) nübüvvetining ᶜalāmātı; 161/7 hīç ḫaṭā yoḳ kim tengelmes müşgge ᶜūd-ı ᶜabīr; (8) ol resūl-i hāşimīning ravżası *tofraḳına*; 161/10 męn (11) bigin ol ravżanı körmekke ᶜāşıḳ köp turur; [162/1] cān fedā bolsun uşol maḥbūbnıng ᶜ*uşşāḳına*; 228/3 anıng ṣıfātı bile sözlerim revāc tapar; (4) kim ol *cevāhire* bu naẓmdın revāc dęgül; 250/10 żaᶜīf közlü ḳuyaş *nūrına* ḳılur inkār; 320/1 resūldin *kime* kim tėgse (2) nuṣret-i iḳbāl; anı körüp ḳaçar öz bīşesi tapa (3) arslan.

2.2.1.3.8. Yön Gösterme Durumu

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, yön gösterme eki olarak -Harezm Türkçesindeki verilere benzer biçimde (Ata, 2002, s. 64)- {+GarU} / {+GarI} (SN {+GarU}) / {+rA} ekleri kullanılmıştır: 19/2 tiling aḥkām-ı ġaybdın söz *içre* tercümān boldı; 48/10 leşker-i derd birle ᶜaşḳ kėlip; tā köngül taḫtı *üzre* ḫān boldı; 57/8 ėşikdin (9) *taşḳarı* (SN taşḳaru) ḳadem ḳoysa; 67/5 ten (6) birle taᶜalluḳ ḳılġandın tört ming yıl *ilgeri* (SN ilgerü); 82/8 ḥabbu'r-reżāᶜ üzre ḳılur ᶜömrni telef; 111/9 ḳanāᶜat mülketi *içre* süleymānī turur himmet; 113/9 bes, ᶜarş *üzre* "lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūl-(10)-u'llāh"nı bitidim ėrse; 119/3 kelām *içre*; 121/1 çün (2) bu ḥadīṣ *içre ḥabību'llāh*lıḳ birle şefīᶜ (3) birle meẕkūr turur; 132/2 biᶜṣet-i nübüvvet ḳırḳ yıldın *songra* (SN song) ẓāhir (3) boldı; 142/8 şerīᶜatini (9) bizning *üzre* ḳılmadı düşvār; 158/7 baḥrge oḫşar keremde himmet (8) *içre* bī-naẓīr; 167/8 andın *songra*; 171/7 vefāt bolġandın *songra* (SN song); 175/5 bu kündin *songra* (SN song), şeyṭānlar kökdin (6) söz tınglayu bilmesler; 193/1 ayaḳ *ilgeri* (SN ilgerü) basıp ḳolıġa ḥarbe alıp Ebrehe'ning (2) töpesin çevrüp; 204/1 āşkārā kėlgendin *ilgeri* (SN ilgerü); 224/6 vaḥşī ḥamāmeler yumurtḳa basḳandın *songra*; 253/2 tolun ay kėçe *içre* maşrıḳdın maġribġa yörür; 262/4 öz (5) derecāt ve maḳāmātındın ḳadem *ilgeri* (SN ilgerü) basmadılar; 273/11 ong ḳolı ve sol ḳolı taḳı *ilgeri* (SN ilgerü) oz-[274/1]-ġunçısı; 274/9 kāfirler *üzre* dīn çęker deryā-yı leşkerlerni; 288/10 Besbes bin ᶜAmr Cühenī'ni *ilgerü* ḳaravulġa iberdi; 298/10 Ḥamza ve ᶜAlī ve ᶜUbeyde bin Ḥāriṣ ayaḳ *ilgeri* (SN ilgerü) basıp (11) Ḥaḳ Taᶜālā'nıng ᶜināyeti birle bu üç müşrikni ḳatl ḳıldı-[299/1]-lar; 297/6 *artḳaru* (7) *artḳaru* ḳayta başladı ėrse; 311/1 ėteklerin *yuḳḳarı* (SN yuḳ[ḳ]aru) köterip taġḳa mine başla-(2)-dılar; 312/9 *ilgeri* (SN

ilgerü) yörüdi; 329/10 tan͡gla ṣırāṭ *üzre* tayar bolġay ayaḳ; 346/6 taḫt *üzre* baḫt birle şāh köp (7) kördüm.

2.2.1.4. İyelik Ekleri

Keşfü'l-Hüdâ'da iyelik eklerinin bağlayıcı ünlüleri, Harezm Türkçesi ve Çağataycada olduğu gibi (Eckmann, 2003a, s. 61-63; Ata, 2002, s. 64-66), eklendikleri sözcüklerin son hecelerindeki ünlüyle dudak uyumuna girmektedirler. Her iki tarihî dönemden kalan metinlerde, birinci ve ikinci çoğul kişi iyelik eklerinde, bağlayıcı ünlülerin dudak uyumuna girmelerinin aksine, ek ünlüsünde, düz ünlülü yapıların tercih edildiği görülse de bilhassa Nehcü'l-Ferâdîs'te uyuma girmiş yuvarlak ünlülü eklerin kullanımı yaygındır (Ata, 2002, s. 66). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında bir, Süleymaniye nüshasında iki örnekte, birinci çoğul kişi iyelik ekinin ek ünlüsünün dudak uyumuna uymadığı saptanmıştır: BN 302/2 ėmdi bu māl birle bizge meded bėri͡ng, tā leşker cem^{c} ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim *öçümizni* alġay-biz: SN 95a/2 ėmdi bu māl birle bizge meded bėri͡ng, tā leşker cem^{c} ḳılıp Muḥammed birle muḳābele ḳılsaḳ, şāyed kim *öçümizni* ala bilsek; BN 294/2 kön͡glümüzni͡ng tileki (3) seni͡ng ^{c}ahdi͡nge vefā ḳılmaḳ [...]: SN 92a/9 *kön͡glümizniŋ* tileki seniŋ ^{c}ahdi͡nge vefā ḳılmaḳ ėrür.

Yardımcı ünlünün yuvarlaklaşıp dudak uyumuna aykırılık göstermesi, Eski Anadolu Türkçesinde görülen bir özelliğin benzeri olarak, Keşfü'l-Hüdâ'da da tespit edilmiştir (Eckmann, 2003a, s. 63): 44/11 kön͡glün͡gge müstevlī [45/1] bolġan *ḳaḏġun͡g* kātibi; 85/10 ṭā^{c}at otlaġında *nefsün͡g* merkebin otlat velī; (11) süçi sansa otlaġın men^{c} ẹyleli͡ng ṭā^{c}atdin; 102/11 *ḳademün͡gni* yẹrge basġıl; 198/1 sėn taḳı öz *ḥarīmün͡gni* (2) saḳlaġıl; 262/10 seni͡ng *rikābun͡gdın*; 264/9 nisbet ėtsem *ḳadrün͡ge* ~ 266/5 *ḳadri͡ng* ayaḳı yẹtişdi ^{c}arşḳa.

Tablo 2

İyelik Ekleri

İyelik Ekleri
1. Tekil Kişi
{+(X)m}
16/5 *şahım* devlet tenige cān ėrür-sėn; 17/7 *cānım* cerāḥati tāze ve *kön͡glüm* (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi; 171/5 *atam anam* san͡ga (6) fedā bolsun; 215/9 nāgāh, mẹni͡ng *oġlum* Aḍmare, feryād (10) ḳıla kėldi kim: Revān kėli͡ngiz kim bilmen, (11) mẹni͡ng *kön͡glüm* ḳuşı, *uyam* Muḥammed'ni tirig tafġay mu-siz, [216/1] yā yoḳ mu vd.

2. Tekil Kişi

{+(X)n͡g} / {+(U)n͡g}

18/11 sėnin͡g *kön͡glün͡g* bile *ėlgin͡g*; 19/3 *ėşikin͡g* tofraḳı ḳadrin tilep men͡gü suyı tün kün; 37/11 *eşkin͡gni* tıymay, *işin͡g* köz yaşı birle [38/1] kön͡gül ḳanın ḳatışturmaḳḳa ḳaldı; 38/2 ėrteki *yārānların͡gnı* saġınıp mu ey kön͡gül; 90/1 şeyṭān, (2) *atan͡gnın͡g* düşmanı ėrür; 194/3 mėn neteg kim seniṅ (4) *ḳulun͡g*-mėn, Eryāṭ taḳı bir *ḳulun͡g* ėrdi; 200/4 seniṅ *resūlün͡gni* tekẕīb ḳılurlar vd.

44/11 kön͡glün͡gge müstevlī [45/1] bolġan *ḳaḏġun͡g* kātibi; 85/10 ṭāᶜat otlaġında *nefsün͡g* merkebin otlat velī; (11) süçi sansa otlaġın menᶜ eyelin͡g ṭāᶜatdin; 102/11 *ḳademün͡gni* yėrge basġıl; 198/1 sėn taḳı öz *ḥarāmün͡gni* (2) saḳlaġıl; 262/10 seniṅ *rikābun͡gdın*; 264/9 nisbet ėtsem *ḳadrün͡ge* ~ 266/5 *ḳadrin͡g* ayaḳı yėtişdi ᶜarşḳa.

3. Tekil Kişi

{+I}, {+sI}

9/6 “Ḫalaḳa’l-insān ᶜallemehü’l-beyān.” *tuġrası*; 12/11 Şubannıṅ *faḫrı*, Çingiz Ḫan *uruġı*; 33/1 çehre-i *mübārekindin*; 33/11 Mevlānā Celālü’d-dīn, ᶜaleyhi’r-raḥmeniṅ [34/1] *son͡gınça* mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp barurda; 38/8 Türkī til birle ebyāt *maᶜnīsige* bu miḳdār işāret (9) yėter; 39/1 ol şerḥ-i (2) laṭīfniṅ *mehāvīsinde* münderic turur; 41/3 Ḫāl tilidin, ḳāl tilin beyān (4) *içinde* aşurup bolmas vd.

1. Çoğul Kişi

{+(I)mIz}/ {+(U)mUz}/ {+(U)mIz}

48/11 *baġrımız* ᶜaşḳdın kebāb bolup; *cānımız* derd ėlinde ḳan boldı; 200/9 biznin͡g *ḳudretimizni* körgil; 284/1 biznin͡g olar birle *ṭāḳat* (2) *ve muḳāvemetimiz* yoḳ; 294/2 *kön͡glümüzniṅ* tileki (3) seniṅ ᶜahdin͡ge vefā ḳılmaḳ; 310/5 biznin͡g *aᶜżāmızını* (6) ḳuşlar alıp kėtedür vd.

302/2 Ėmdi bu māl birle bizge meded bėrin͡g, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim *öçümizni* alġay-biz.

2. Çoğul Kişi

{+(X)n͡gXz}

197/4 sizniṅ ᶜ*izzetin͡giz* anın͡g (5) birle turur; 57/4 sizniṅ mihmānnı ᶜazīz *körmekin͡giz* (6) ᶜālemde meşhūr ėrür; 119/11 sizler-[120/1]-nin͡g *sözün͡güzni* ve *tan͡glaġanın͡gız* an͡gladım; 260/9 ey resūller pīşvāsı enbiyānıṅ serveri; (10) ḫatm boldı *atın͡gız* birle saᶜādet defteri; 346/8 ḫulḳ-ı *rūḥ-efzāyın͡gızdın* şemmeᵓīdür müşg-i çīn; (9) reᵓy-i *mülk-ārān͡gızdın* lemᶜaᵓīdür āf-tāb vd.

3. Çoğul Kişi

{+lArI}

50/5 bu ṭāyifeniṅ ᶜ*āşıḳlarınıṅ* kön͡gli; 69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi; (9) çün ᶜaşḳ kėldi ḳoymadı ol *bendlerini*; 190/6 şeyṭānlar vaḥy yolından (7) kökėşikleridin biri birinin͡g son͡gınça *ḳaçḳan*-(8)-*ların* müşāhede ḳılıp; 269/1 körer-sėn düşmanlar-(2)-nı, her bir maᶜrekede *tilleri* nīze başınça sançılmış vd.

2.2.1.5. İsimlerde Soru

İsimlerdeki soru ifadeleri ya isim soylu sözcüklerin soru edatıyla fiile bağlanması biçiminde ya da soru sözcükleri -soru sıfatı ve soru zamiri- kullanılarak oluşturulmuştur.

2.2.1.5.1. Soru Edatıyla

Soru edatları, gerek isim soylu sözcüklerin üzerine gerekse isim tamlaması, sıfat tamlaması, edat grubu vb. kelime gruplarına getirilerek yapıları, soru ifadesiyle fiile bağlamıştır. Keşfü'l-Hüdâ'da, Harezm Türkçesi ve Çağataycada olduğu gibi *mU* soru edatı kullanılmıştır (Eckmann, 2003a , s. 32; Ata, 2002, s. 68-69): 37/4 selem yıġaçı köp bitgen yẹrdeki ḳonışılar *mu* saġınıp (5) dem-be-dem köz yaşını köng͡ül ḳanı birle ḳatışturur-sėn; 37/8 nesīm-i dil-güşāy ve şemīm-i rūḥ-(9)-efzāy *mü* kėldi; yā iẓam atlıḳ taġdın yaşın (10) *mu* yaşnap; 40/9 anıng͡ (10) dėg *mü* saġınur-sėn kim ᶜaşḳnıng͡ āṣārı, (11) köz yaşı birle köng͡ül otı bar ėrken pūşīde ḳalġay; 68/2 ol vaṭan-ı aşlīde, menzil-i ḥaḳīḳīde (3) enīs ü hem-dem ve celīs ü maḥrem bolġan dost-(4)-larnı *mu* saġınıp köz yaşını köng͡ül ḳanı birle (5) ḳatışturur-sėn, yā ḥażret-i ġafūriyyetdin (6) -kim kāżimetü'l-ġayẓ turur- nesīmī *mü* kėldi, yā İẓam(7)'dın -kim ḳulleᵊ-ı ḳāf-ı ḳudret ėrür-tecelliyāt yaşını (8) *mu* yaşnadı kim közüng͡ yaşı tınmas taḳı köng͡lüng͡ (9) otı savumas; 98/4 bu sūre içinde peyġamberlerning͡ ḳıṣṣa-(5)-sı *mu* sizni pīr ḳıldı yā ümem-i sālifening͡ (6) helāk bolġanının͡g sözi *mü*; 197/2 ḥācet üçün *mü* kėlding͡iz; 215/10 revān kėling͡iz kim bilmen, (11) mẹning͡ köng͡lüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig tafġay mu-siz, [216/1] yā yoḳ *mu*; 247/2 yana ṣırāṭdın kėçerde (3) ve yana nāme kėlgende ong͡dın *mu* yā soldın *mu* (4) kėlürin bilmeyin, kişi, özgeni yād ḳılmas.

2.2.1.5.2. Soru Zamiriyle

İsimlerde; *kim, nė, ḳanı, nẹteg, ḳayda* ve *ḳayu biri* sözcükleriyle soru ifadeleri oluşturulmuştur: 41/1 her kėçe şemᶜ dėg köng͡ül otı birle yanıp köz yaşın (2) aḳırġan kişi "ᶜAşḳım yoḳ." dėse sözige *kim* (3) ḳulaḳ salġay; 55/3 *ḳanı* ol köng͡lüm alıp cānımġa ḳaṣd ḳılġan ṣanem; 74/7 *ḳanı* melik-şah ḫaḳan *ḳaydadur* sencer; *ḳanı* ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) *ḳanı* ṭuġrıl; 92/2 *ḳayu biri* kim uluġraḳ fitne ḳılsa; 110/9 *ḳayda* barsang͡; 214/6 tileking͡ *nė* turur; 216/1 ḳıṣṣa *nẹteg* turur.

2.2.1.5.3. Soru Sıfatıyla

İsimlerde; *nė*, *nẹteg*, *nėçe* ve *ḳayu* sözcükleriyle soru ifadeleri oluşturulmuştur: 143/8 ġayrdın (9) ġayret bile çün ḥaḳ ḥabībin kizledi; *ḳayu* köz ḳılġay (10) temennā körmege ẕātın anın͡g; 184/10 *nė* ḥāl boldı, (11) bizni ot atıp kök ᶜālemidin süre tururlar; 199/7 ol *nẹteg* ḳuş ėrdi; 207/5 *nėçe* ḥācetlig kişi.

2.2.1.6. Zamir n'sinin Kullanımı

Karahanlı Türkçesi metinlerindeki zamir n'siz nadir kullanımlar bir yana bırakılırsa Harezm Türkçesinde, üçüncü kişi iyelik ekinden sonra getirilen hâl eklerinde zamir n'si kullanılmakla beraber, bilhassa, *Çağatayizmin* görüldüğü Kısasü'l-Enbiyâ'da zamir n'si kullanımı tutarsızdır (Ata, 2002, s. 48, 65). Eckmann (2003b, s. 15), Harezm Türkçesinde zamir n'siz örneklerin seyrek olduğunu belirtmiş; Çağataycada ise zamir n'sinin, bilhassa şiirde kullanıldığına işaret etmiştir (2003a, s. 70, 72).

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasının hem manzum hem de mensur kısımlarında yaygın olarak zamir n'si kullanılmıştır. Eserin Berlin nüshasında da iyelik üçüncü kişi eki almış bir sözcüğe eklenen bütün hâl eki kategorilerinden önce zamir n'si kullanılmış, bununla birlikte zamir n'siz kullanımların da çokça bulunduğu saptanmıştır: 8/8 ẕāt-ı bī-çūnına bidāyet yoḳ; (9) *kibriyāsında* ḥadd u ġāyet yoḳ; 8/9 ᶜaḳl ḥayrān anın͡g *kemālindin*; [9/1] fikr mebhūt anın͡g *celālindin*; 14/8 cumᶜa *ṣabāḥında*; 15/3 cenāb-ı münīf-(4)-nin͡g bisāṭ-ı *şerīfinde*; 20/11 Muḥammed Būṣīrī kim ḥażret-i risāletnin͡g [21/1] *meddāḥlıḳında* Ḥassān-ı ṣānī ėrür; 21/4 Medīne tağlarının͡g (5) bir *ġārında*; 24/10 peyġambernin͡g pāk *rūḥındın* duᶜā birle istimdād (11) ėtip; 24/11 resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni [25/1] *tüşinde* körmiş; 26/3 Muḥammed resūlu'llāh (4) *medḥinde* naẓm ḳılıp turur-sėn; 26/6 ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, *medḥinde*; 27/2 hīç kişi *ḳaşında*; 29/7 resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, *ḥażretinde* maḳbūl bolġanın; 33/1 çehre-i *mübārekindin*; 33/11 Mevlānā Celālü'd-dīn, ᶜaleyhi'r-raḥmenin͡g [34/1] *son͡gınça* mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp barurda; 39/1 ol şerḥ-i (2) laṭīfnin͡g *mehāvīsinde* münderic turur; 41/3 Ḥāl tilidin, ḳāl tilin beyān (4) *içinde* aşurup bolmas; 44/4 ḳāżī-yi maḥkemeᵊ-i ᶜuşşāḳ (5) ve sadr-mend-i müştāḳ *ḥażretinde*; 46/5 nāẓımnın͡g *muḥāṭabınġa*; 46/6 ᶜibāret öz *ẕātındın* ėrür; 48/2 dost sırrın kizlegennin͡g cigeri ġayret (3) *otında* kebāb kẹrek; 48/11 baġrımız ᶜaşḳdın kebāb bolup; cānımız derd *ėlinde* ḳan boldı; 50/2 anın͡g dėg kön͡gülge müstevlī (3) bolġan ᶜaşḳ *içinde*; 50/4 anın͡g dėg maḥbūbnın͡g *muḥabbetinde*; 53/1 müteveccih bolup barurda, (2) ol ḳabīlede bir

ᶜazīznin͡g *öyinde* ḳonaḳ (3) boldum; 54/6 bu yigitnin͡g (7) *çehresinde* āṣār-ı muḥabbetni vāżıḥ ve envār-ı mürüvvetni (8) lāyıḥ kördüm ėrse ḥālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün *yavuḳında* olturdum; 56/4 Ḥaḳ bu bī-çāre (5) *ṭarafında* turur; 56/9 zāhid ol yüzni körüp miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳılmasa; (10) ᶜaşḳ *dīninde* anın͡g dėg hīç fāsıḳ bolmaġay; 58/9 körmek *ārzūsında*; 63/9 "ḥubbüke'ş-şeyᵓe yuᶜmī ve yuṣimmu" *muḳteżāsınça* ᶜāṣıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur; 65/4 mėn ḳarılıḳ *naṣīḥatin* tutman; nėçe kim sözni bī-ġaraż aytur; 67/3 öz (4) ḥālinin͡g beyānı *içinde*; 70/5 "ḥubbu'l-vaṭan mine'l-īmān" (6) *muḳteżāsınça* vaṭan-ı aṣlīni saġınıp köz yaşın (7) aḳturmas-sėn; 71/5 kelām-ı muṣannef (6) *ṭarīḳasınça*; 71/8 ġaflet *uyḳusındın* oyġanıp; 71/10 bu yıraḳ (11) maḳṣadnın͡g *seferinde* ḳeç ḳalmasan͡g; 76/11 dimāġ [77/1] ḥücresi *üstinde* yıġılġan; 77/10 gümrāhlıḳ *yolındın*; 83/5 Ḥażret-i İlāhī, (6) menşūr-ı pādişāhī *içinde* fermān ḳılur; 84/4 Ḥaḳ, subḥānehu (5) ve taᶜālā'nın͡g *ḥażretinde*; 85/2 aᶜmāl-ı ṣāliḥanın͡g *çerā-gāhında* otlar; 85/6 "ve nehe'n-nefse ᶜani'l-hevā (7) fe inne'l-cennete hiye'l-meᵓvā" *teḳāżāsınça*; 85/10 ṭāᶜat *otlaġında*; 87/2 riyāżet *ėlgine*; 88/7 toya yėgen bolur marīż vü līk; açnın͡g *dīnine* maḫāfet *bar*; 89/1 peşīmānlıḳ *iḥtimāsınġa* mülāzemet ḳılġıl; 89/4 Ḥaḳ liḳāsı *şevḳında* yıġlamaḳ (5) birle; 95/9 aṣḥāb-ı teᶜarrüf (10) *ḳatında*; 97/4 cān *otrasında*; 98/4 bu sūre *içinde*; 102/6 *kėçeler* ayaḳ üstinde turup; 104/3 ḳatıġ taş *astında*; 105/2 yėr *yüzindeki* cemīᶜ tağlar; 112/3 dünyā nėteg kim *yanınġa* çėksün; 114/3 uçḳanda hümā-yı *himmetinġa*; 116/9 her bir düşvār iş (10) *içinde*; 117/2 Kitāb (3) *içinde*; 122/10 indedi bu resūl ḫalḳnı, Ḥaḳ *yanınġa*; 124/3 ḥabību'llāh *yolında* kim tėlim yıl ḳılmayın ḳulluḳ; 129/9 Ḥaḳ Taᶜālā'nın͡g (10) ᶜilm-i şāmili nisbetige *noḳṭaᵓī yā şikleᵓī menzilesindedür*; 130/1 ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādının͡g *endāzesinçe*; 130/9 bu beytnin͡g *şerḥinde*; 130/10 ehl-i ḥikem-i mütaᶜāliyye ve (11) erbāb-ı işārāt-ı mütelāliyye *ṭarīḳasınça*; 131/8 bu son͡g yėtmek rütbe-(9)-si *yanındın*; 135/2 kişi şerīk bola bilse, ol fażāyil ve kerāmāt (3) ve şemāyil ve kemālāt *içinde*; 139/8 ᶜaẓamet *yanındın*; 146/11 efᶜāl ve *ṣıfātında*; 153/8 bu ḥadīṯ *muḳteżāsınça* (9) maᶜlūm boldı; 154/9 ol āftāb (10) *cemālindin*; 154/10 ẓulmāt-ı cehālāṭ *ḥāletinde*; 159/2 leşker-i ᶜaẓīm *otrasında*; 170/11 mescid *ėşikinde*; 173/1 ᶜÖmer, rażiya'llāhu ᶜanh, ᶜ*ahdında*; 178/5 ᶜIrāḳ *nevāḥīsindeki*; 181/5 Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ *arasındaġı*; 182/7 şehr *yavuḳında* taḳı bu sunın͡g *tėgresinde*; 187/4 olar *ḳaşında*; 189/4 küffārnın͡g *közinde*; 190/3 her bir *kenāre*-(4)-*sinde*; 190/5 vilādet *kėçesinde*; 190/6 vaḥy *yolındın*; 190/7 biri birinin͡g *son͡gınça* ḳaçḳan-(8)-ların müşāhede ḳılıp; 192/1 awuç-(2)-ları *içinde*; 193/4 Ebrehe'nin͡g (5) *ḳafāsında*; 193/9 ayaḳ *astınġa*; 195/9 Ḳalīs'nin͡g *törinde*; 198/5 her birinin͡g *minḳārında*; 199/8 sarāy *içinde*; 201/10 özin, anın͡g *artınça*

salıp; 202/6 üç ẓulmet *arasında*; 203/5 inkār ḳılmaġıl resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmġa (6) vaḥy *tüşinde kėlmekinge*; 208/7 cān *ᶜāleminde*; 208/8 anıng͡ *nefesindin*; 214/7 kök *ᶜāleminde*; 214/11 Ḥirā Tağı'nı, aynıng͡ iki bölüngenining͡ *arasında* [215/1] kördüm; 218/9 mėni *munda* salıp; 221/1 ġār *ėşikinde*; 226/2 mübārek *ḳolından*; 231/5 ᶜÂd bin ᶜAvṣ (6) bin İrem bin Sām ibn Nūḥ'nung͡ *oġlanlarınġa*; 231/7 Hāşim *oġlanlarınġa*; 239/1 deryā *tęgindeki*; 240/5 bu āyātnıng͡ zülāl dėg savuḳ *suyından*; 241/9 yazuḳ (10) *endāzesinçe*; 244/3 peyġamberning͡ *nūrından*; 244/4 tamuġ ejdehāsınıng͡ (5) *tilindin*; 254/7 Kaᶜbe *yavuġında* uyḳu birle (8) oyaġ *arasında* ėrdim; 260/6 alar *arasında*; 266/4 ḥaḳnıng͡ *ḥareminde* āşinā-sėn; 266/5 seyr *içinde* müntehā-sėn; 269/3 ḳaṣṣāb *pīş-ḫᵛānında*; 270/10 ḥażret-i risālet-[271/1]-ning͡ *ḳıtālından*; 277/8 barça helāket *eyyāmından* (9) yamanraḳ helāket eyyāmı ėrür; 283/1 şevvāl ayınıng͡ *sekizinde*; 288/11 özi bularnıng͡ *song͡ınça* yörüdi; 295/8 eger rāst (9) bolsa kęrek kim ḥālā bu vādī *kenāresinde* bolsalar; 304/4 şevvāl ayınıng͡ *başında*; 305/2 *kitābında* bitilgen dėg muvāfıḳ çıḳtı; 307/4 Medīne *içinde* turup; 309/10 Teng͡ri'ning͡ (11) *raḥmetindin* yıraḳ bolġay-sėn; 311/2 *ayaḳlarındaġı* ḫalḫāl ve *ḳolların*-(3)-*dağı* sivār körünür ėrdi; 313/9 Müsülmānlar (10) *ḳafālarınġa* tüşüp; 317/3 olar iḫtiyār-ı *ṭayyibesindin*; 324/6 resūl *dergāhında*; 335/4 sırr-ı vaḥdetni, "mā remeyte iẕ (5) remeyte"ning͡ *imtişālindin* anglaġan anglar; 325/8 alıġ (9) *satıġında*; 334/10 ᶜulūmungnıng͡ (11) *ᶜālemindin* turur; 336/8 yazuḳlar *endāzesinçe* (9) taḳsīm ḳılınġanı vd.

2.2.2. Zamir

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen dönüşlülük zamirleri, belgisiz zamirler, işaret, kişi ve soru zamirleri ele alınmıştır.

2.2.2.1. Dönüşlülük Zamiri

Metinde, Türkçe *öz* ve Farsça *ḫod* sözcükleri dönüşlülük zamiri olarak kullanılmıştır:

öz: 13/8 *öz* ḫān ataları-(9)-nıng͡ tėgişlig taḫtın tileyü; 31/2 öz dār[ū]-ḫāne-i keremi; 32/6 *özining͡* ṣaḥb-ı senedi; 33/2 *öz* maḥalleti; 36/1 ḳaçan kim *öz* köng͡lining͡ (2) rāḥatı üçün cānının͡g cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳnı tilesin; 36/4 *öz özige* ḫiṭāb ėtip; 36/5 *öz* derd-i firāḳın; 36/8 *öz özige* ḫiṭāb ḳılıp aytur; 46/6 *öz* ẕātı; 49/5 *özümning͡ öz* (6) atanġanım; 55/10 *öz* sırr-ı pinhānım; 67/3 *özige* ḫiṭāb ḳılıp *öz* (4) ḥālining͡ beyānı içinde bizlerge taᶜlįm-i ṭarįḳat-ı (5) ṣavāb ḳılıp aytur; 74/10 burunḳı *öz* güvālar; 83/11 *öz*

nefsi; 93/11 eḏgü ᶜameller birle [94/1] sizge emr ḳılıp özümge imtiŝāl ḳılmay; 133/5 biᶜabdihi dėmek birle resūlni ᶜubūdiyyet birle *özige* (6) iżāfet ḳılġandın soñg; 144/8 *özleri* dėg bir ādemį; 327/2 satıp ᶜuḳbānı dünyā almaḳ izdep; (3) *özüñgni* salmaġıl her dem ziyānġa vd.

ḫod: 114/5 bu sözge delįl ḥācet ėrmes; erbāb-ı naẓarġa *ḫod* ᶜıyāndur; 134/5 sėn eger *ḫod* bendesi-mėn (6) deyü faḫr ėtseñg bu kün; mėn sėni ey dost (7) aytur-mėn ḥabįbu'llāh-sėn; 134/7 mā remeyte iẕ remeyte (8) sırrını bilgen kişi; *ḫod* bilür kim bende ėrmes-sėn (9) ve-lįkin şāh-sėn.

2.2.2.2. Belgisiz Zamir

Keşfü'l-Hüdâ'da Türkçe ve alıntı sözcükler, belgisiz zamir olarak kullanılmıştır. Metinde tespit edilen belgisiz zamirler; *bir nėçe, barça, barçası, barı, bāḳī, bir biri, biri, biri birige, cemīᶜ, ekẕer, her biri, her kim, hīçbiri, hīç kişi, hīç nęmerse, hīç nėrse, kimėrse, köp, mundaġın, nėrse / nęrse, nęmerse, nęyerse, özgeler* vd. sözcük ve sözcük gruplarıdır: 16/9 *bir nėçe*niñg maᶜnīsin beyān ḳıldım ėrse; 21/8 bārī bu *bir nėçe* kim (9) nefes bāḳī ḳalıpdur; 28/8 *barça* baş açıp yıġlay turġan (9) uçurda; 28/11 ol [29/1] tėveniñg yüki *barçası* bürd-i şāmī ėrdi; 33/10 *biri birige* bu rüᶜyā-yı şāliḥ-(11)-din ḫaber bęrip; 40/4 *hīçbiri* bolmasa; 45/2 *biri,* (3) könglüñgge yętgen yara ḳanı bile, baḳam yıġaçı rengi dėg (4) ḳızıl; 46/1 anı *her kim* oḳır ḥāliñg uḳar bī-iştibāh; 52/1 dil-rubā *köp* turur; 52/6 *özge*-(7)-*ler* yüzi; 55/8 *özgeler* yüzige açmas-mėn gülistānımnı mėn; 74/8 bu *barça* köçti vü keçti cihān-ı fānīdin; ḳamuġ kişige budur (9) yol ᶜāḳil ėrseñg bil; 75/5 taḳı āmāde ḳılmadı bu nefs-i kāfir-kīş, ᶜāḳıbet-i nā-(6)-endīş, körklü efᶜāldin ve şāliḥ aᶜmāldin *hīç* (7) *nėrse*, mihmāndārlıḳ üçün, bu ḳarılıḳnıñg ḳo-(8)-naġıġa, ġāyet ėrklikdin hīç iltifāt ḳılmadı; 80/8 *barçadın* mücerred (9) bolġıl; 83/4 ḳayu *nęrsege* kim ḥākim bolur anı (5) helāk yā maᶜyūb ḳılur; 84/4 *hīç nęmerse* maᶜbūd-ı ḥażret, Ḥaḳ, subḥānehu (5) ve taᶜālā'nıñg ḥażretinde düşmanraḳ ėrmes; 86/11 ᶜāşıḳ kim liḳā-yı dost-[87/1]-dın özge *nęyerse* birle rāḥat ḳılsa, muḥabbetde (2) ṣādıḳ ėrmes; 91/8 *bir biri,* olarnıñg murādın (9) kifāyet ḳılmaḳda, ihtimām-ı tamām ḳılurlar; 92/4 bu cünūd-ı şeyṭānnıñg *her biri* aytur; 92/6 nāgāh *biri* aytur; 93/1 nefs-i kāfir-kīşni *her kim* yeñgse şoldur pehlevān; 116/1 *hīç kişi* (2) andın rāst-gūyraḳ ėrmes; 119/6 aṣḥāb-ı resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, bir kün fażāyil-i enbiyā ve rüsülde sözlep (8) *biri* ayttı; 119/8 yana *biri* ayt[t]ı: (9) Mūsā, kelīmu'llāhdur. Yana *biri* ᶜĪsā, rūḥu'llāhdur; (10) yana *biri* ayttı ve Ādem, ṣafiyu'llāhdur, dėdi; 120/5 Ādem (6) ve taḳı ferzendleri *barça* ol livā astıda

bolġay-(7)-lar; 125/6 *barçadın* artuḳluḳı āyāt ve aḥādīṣ birle ma^{c}lūm (7) boldı; 126/9 ḥażret-i ilāhī, enbiyā ve rüsülnin͡g (10) *her biri*ni bir faż̄ilet birle maḫṣūṣ ḳılıpdur; 129/4 *barçası* ḥażret-i Muḥammediyye'de turġandurlar; 129/4 *her biri* (5) öz mertebeside; 130/1 ammā *hīçbiri*, ol deryā-(4)-nın͡g sāḥilidin aşa bilmes; 142/11 zihī resūl kim esrār-ı ümmetin tan͡glap; ^{c}ināyeti bile anlarnı *mundaġın* asrar; 143/8 *ġayrdın* (9) ġayret bile çün ḥaḳ ḥabībin kizledi; 149/1 Ḥaḳ Ta^{c}ālā evvel yaratḳan ḳayu *nęmerse* turur; 158/5 yazalmas yüz yıl (6) içide *birini* yüz debīr; 161/1 ^{c}ūd, ^{c}anber ve ez̦fer dėg ḫoş-būyluġ *nęyer*-(2)-*seler hīçbiri* ol tofraḳġa ten͡gilmes; 163/1 *barçaġa* ẓāhir boldı; 165/10 *biri birige* beşāret (11) bęrür ėrdiler; 167/3 bu ḥālde, ḳaşımda *hīç kişi* yoḳ ėrdi; 167/5 ḳanat tėg *nėrse*; 168/5 üç ^{c}alem kördüm *biri* ve (6) maşrıḳda *biri* maġribde *biri* ka^{c}be öçekide; 177/1 hergiz *bir biri*ge yıġılmadı; 183/1 ḥükm-i melik-i (2) muṭā^{c} birle *nęyerse*lerde taġayyür-i ṭıbā^{c} boldı, tā ḥaḳ (3) kėlip bāṭıl kętmekige i^{c}tirāf ḳılsa; 190/7 *biri biri*nin͡g son͡gınça; 195/10 *ba^{c}żı* ayturlar, cemā^{c}at-ı Mekkīler kęlip ot yaḳḳanda, (11) Ḳalīs'nin͡g eyvānıġa ot tüşüp örtenmiş; 198/5 *her biri*nin͡g minḳārı; 199/2 *barça* helāk boldı; 206/6 iki türlüg ma^{c}nī bolsa *biri* rāst *biri* yalġan; 219/5 *cümle*-i mu^{c}cizāt-ı ẓāhir[e], kerāmāt-ı bāhire-i resūldin; 222/9 anı (10) *özgeler* körmek maṣlaḥat ėrmes; 244/6 *barı* (7) ḥadīṣ-i ṣaḥīḥde kėlip turur; 244/9 *kimėrse*, emānet verzişi ėtip (10) ṣıla^{c}-ı raḥm ḳılmış bolsa; 249/9 *ba^{c}żısı* ḥaḳnı bilür ėrken (10) yaşururlar; 260/2 *cemī^{c}*-i enbiyā ve rüsül; 288/5 sėksen kişi Ḳureyş (6) ve ḫalīf-i Ḳureyş'din, *bāḳī*, enṣārdın; 299/5 *ekṣer*-i ṣanādīd-i Ḳureyş; 300/5 ehl-i İslām, son͡glarıġa tüşüp ^{c}*āmme*-i müşrikīn-(6)-ni öltürdiler taḳı *farīḳ* ḳatl ḳılıp *farīḳ*ni esīr (7) ėtip ḫazāyin, māl ve emvāl ġanīmet aldılar; 337/2 *barçanı* yarlıḳaġanda vd.

2.2.2.3. İşaret Zamiri

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen işaret zamirleri *bu, uş, uşol, şol* ve *ol*'dur. Bu zamirlerin durum ekli kullanımları, tekil ve çoğul görünümleri şöyledir:

Tablo 3
İşaret Zamirleri

	bu tekil/çoğul	**uş** tekil/çoğul	**uşol** tekil/çoğul	**şol** tekil/çoğul	**ol** tekil/çoğul
Yalın Durum	bu / bular / munlar	uş / -	uşol / -	şol / -	ol / olar

Tamlayan Durumu	munıng͡ / munung͡ / bularnıng͡	-	-	-	anıng͡
Belirtme Durumu	munı	-	-	-	anı
Yönelme Durumu	-	-	-	-	ang͡a
Bulunma Durumu	munda	-	-	-	anda
Ayrılma Durumu	mundın	-	-	-	andın / olardın
Eşitlik Durumu (1)	munça	-	-	-	ança
Eşitlik Durumu (2)	mundaġ / mundaḳ	-	-	-	andaġ

bu: 26/7 ol (8) ḳaṣīdeni tiler-mėn kim maṭlaᶜı *bu* turur; 29/4 bu tėve, bilmen (5) nėdin, bu ṣabāḥ mehārın üzüp ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp *munda* yėt[t]i; 45/6 *munıng͡* dėg; 72/4 közüng͡e uyḳu ḥarām ętip bu yolda (5) āgah bol; kim asru maḳṣad ıraḳ ḫatar *budur* menzil; 74/8 bu barça köçti vü keçti cihān-ı fānīdin; ḳamuġ kişige *budur* (9) yol ᶜāḳil ėrseng͡ bil; 72/7 *munıng͡* sekīn yörümek birle bilmeseng͡ ḳayda; ḥarem-i kaᶜbe-i (8) ḥażretġa bolġay-sėn vāṣıl; 75/10 *munıng͡* dėg; 92/5 *bularnı* ança pesend ḳılmas; 94/10 mėn *munça* yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın tuymaġa; (11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm; 140/11 *munı* ᶜaşḳ otıġa yanġan ang͡lar; 164/4 *mundaġ*; 164/9 *munlar* sebebidin Ḥaḳ dergāhından yıraḳ (10) tüştüm; 183/3 muṭīᶜ ve ᶜāṣī, (4) nāḥiyet-i ḥażret-i ilāhīġa *mundaḳ* bolsa edānī ve aḳāṣī; 194/7 melik *anı* (8) basıp *munı* kęsip ant içkenin yęrige kęltür-(9)-miş bolsa; 218/9 mėni *munda* salıp; 245/11 *mundın* özge; 271/5 *bular* ḫᵛārluḳ birle ḳavuġan yaġı ḳolınġa (6) tutuldılar; 277/2 bes *bularnıng͡* ḥālin ol kişidin (3) sorġıl; 297/9 *munung͡* dėg ḥālde bizni nę üçün salıp (10) ḳaçar-sėn; 314/8 *munça* vd.

uş: Metinde, *uş* işaret zamirinin kullanımı, bir cümlede tanıklanmıştır: 19/10 bu devletlıġ ėşikke *uş* sıġındı medḥ-ḫᵛān boldı.

uşol: *Uşol* işaret zamiri, yazmada tek örnekte saptanmıştır: 135/10 bir cevherige nę ėrür ḥüsn-i aḥmedī; kim tapsam (11) aytsam ki *uşol* ḥüsn-i cevherī.

şol: *Şol* işaret zamirinin kullanımı bir örnekte tespit edilmiştir: 93/1 nefs-i kāfir-kīşni her kim yen͡gse *şoldur* pehlevān.

ol: 16/8 *andın* son͡g; 17/1 bu ḳaṣīdede *an͡ga* işāret bar; 17/2 taḥrīr-i şāfī ve taḳrīr-i vāfī birle *olar*nı beyān ẹtsem; 18/5 ümīd (6) *ol*-turur kim; 23/4 mẹn şikesteni͡ng (5) *ol* çaḳlu mecālim yoḳ; 32/6 *anın͡g* üçün; 34/6 arż *ol* kim; 37/6 *anda* söygen dostlar (7) cemālini körmek ve taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ (8) müyesser bolur ėrdi; 40/3 bu sebebler kim san͡ga ayt[t]ım *anın͡g* tafṣīlini; 46/1 *anı* her kim oḳır ḥāli͡ng uḳar bī-iştibāh; 64/1 sẹn maḥż-i naṣīḥat ẹyledi͡ng līk; ᶜāşıḳ ḳulaġı ėşitmes *anı*; 113/3 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmdın *andaġ* (4) aydılar; 121/1 baᶜżı meṭālib *anda* meẕkūr turur; 130/6 ger muḥabbetni͡ng yẹli birle bu deryā (7) ḳılsa mevc; tėgme ḳaṭresidin *anın͡g* köterür baş ādemī; 141/7 ᶜaḳl *andın* ᶜāciz bolsa; 153/11 mecmūᶜ-ı āyāt ve muᶜcizāt kim *olardın* ẓāhir boldı ėrse; 162/7 *ança*; 194/7 melik *anı* (8) basıp *munı* ḳẹsip ant içkenin yẹrige ḳẹltür-(9)-miş bolsa; 232/5 taḳı *anda*, eṣnāf-ı enhār ve eşcār mīvege (6) yẹtip; 275/6 *ança* vd.

Metinde katmerli zamir çekimi de saptanmıştır: BN 318/9 düşman-(10)-lar kön͡gli ḫavf birle perīşān bolup uçup *anın͡g*-(11)-*dın* ḫabersiz bolur kim tavar ḳaradın, bahādurlarnı [319/1] farḳ ėte bilmes: SN 100b/1 *anıŋ tẹg* ḫabersiz bolur kim tawar ḳaradın, bahādurlarnı farḳ ėte bilmes.

2.2.2.4. Kişi Zamiri

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen tekil ve çoğul kişi zamirleri *mėn/ mẹn, sėn/ sẹn, ol* ve *biz, siz, olar/ onlar/ alar/ anlar*'dır. Bu zamirlerin durum ekli kullanımları şöyledir:

Tablo 4
Kişi Zamirleri (Tekil)

	1. Tekil Kişi	**2. Tekil Kişi**	**3. Tekil Kişi**
Yalın Durum	mėn / mẹn	sėn / sẹn	ol
Tamlayan Durumu	mẹni͡ng / mėni͡ng	sėni͡ng / sẹni͡ng	anın͡g
Belirtme Durumu	mẹni / mėni	sẹni/ sėni	anı
Yönelme Durumu	man͡ga	san͡ga	an͡ga
Bulunma Durumu	mẹnde	-	anda
Ayrılma Durumu	mẹndin/ mėndin	sẹndin	andın

1. Tekil Kişi: 22/5 sėn eger sürseng (6) *mẹni* dergāh-ı luṭfungdın bu kün; 22/8 *mẹn* gedānıng ḫāline; 25/3 ey *mẹning* adaşım; 26/11 ve *mėn* taᶜaccüb ḳılıp yıġlap ayt[t]ım; 28/5 *mẹni* (6) taᶜaẕẕum ve ikrām ve iclāl ve iḥtirām; 34/5 *man*ga ḫaber bẹrdi; 38/4 yā nesīmī kėldi mü ol yār üze *mẹndin* sanga; 50/7 *mẹning* dėg; 55/1 bir zamān körgey mü-mẹn yā rabb bu cānānımnı *mėn*; (2) kim körüp yüzin revān ḳılsam fedā cānımnı *mėn*; 55/5 būy çẹkip baş çėkti *mėndin* bir köre alman yüzin; 55/7 közlerim ol gül ḫayālidin gülistāndur *mėnmg*; 55/9 könglüm otı birle közüm yaşı fāş ėtti *mėni*; 58/2 mėn anı körmekdin ictināb ḳılmas-mėn (3) velī ol nātüvānġa *mėni* körmek maşlaḥat körmes; 61/1 *mẹning* ḫālimni aytay sanga; 61/3 *manga* tėggen zaḥmet hergiz münḳaṭıᶜ bolmas; 62/2 *mėn* taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim taḳı ᶜuṣṣāḳ-ı bī-nevāġa sẹning (4) dėg melāmet ḳılur ėrdim; 65/9 bu yavuzluḳ buyurġuçı (10) nefs kim *mẹnde* bar turur vd.

2. Tekil Kişi: 16/7 *sėni* tengri tilegen ḫān ėrür-[sėn]; 18/11 *sẹning* könglüng bile ėlging çın oḳ deryā vü kān boldı; 19/6 *sẹning* ᶜahdıngda ol düşman şefīḳ mihr-bān boldı; 22/5 *sėn* eger sürseng (6) *mẹni* dergāh-ı luṭfungdın bu kün; 24/2 ey sidre *sanga* mekīne menzil; 35/9 *sėni* hergiz ayırmasun dem-i āḫirde īmāndın; 40/3 bu sebebler kim *sanga* ayt[t]ım anıng tafṣīlini; 45/7 inkār-ı muḥabbet *sẹndin* be-ġāyet (8) ġarīb turur; 45/9 *sėn* muḥabbet barına inkār nė dėp (10) ḳılġa-sėn; 52/2 *sanga* dost-ı çāre-ṣāz [ėrür]; 61/1 mẹning ḫālimni aytay *sanga*; 62/3 *sẹning* (4) dėg; 62/4 zīrek ü ᶜāḳil ėrdim us boldum; (5) körgeli *sėn* perīni dīvāne; 64/1 *sẹn* maḫż-i naṣīḥat ẹyleding; 71/4 *sẹning* ḳahrıng; 71/6 *sẹni* nāṣiḥler (7) ḳavlide iḳtidā ḳılmaḳġa ḳoymas; 71/7 *sẹning* ᶜālingdin *sanga* ḫaber bẹrür; 117/6 sẹni anıng dėg terk ḳılmadı; 133/8 anıng üçün *sẹni* muḥabbet birle özümge (9) iżāfet ḳılıp *sanga* ḫabību'llāh at bẹrdim; 164/6 mẹn sėni ey dost (7) aytur-mẹn ḫabību'llāh-sėn vd.

3. Tekil Kişi: 8/9 ᶜaḳl ḫayrān *anmg* kemālindin; 11/1 *ol* ḫalḳaᵓ-i enbiyāġa ḫātem; 19/8 *anıng* dėglerge san boldı; 32/4 *andın* ᶜālī-(5)-raḳ; 36/8 *anı* tecrīd ẹter; 55/4 kėlsün öltürsün ḫelāl ėttim *anga* ḳanımnı *mėn*; 56/9 zāhid ol yüzni körüp miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳılmasa; (10) ᶜaşḳ dīninde *anmg* dėg hīç fāsıḳ bolmaġay; 58/2 mėn *anı* körmekdin ictināb ḳılmas-mėn; 59/10 *anı* körüp ḫabersiz yanıp turġan otġa (11) yaḳılıp; 75/9 *ol* başımda orun tut[t]ı; 104/11 ol [105/1] Tengri'm kim *mẹning* cānım *anın*g ḳudreti ḳolıda (2) turur; 116/1 hīç kişi (2) *andın* rāst-gūyraḳ ėrmes; 125/3 peyġāmberler *anga* yavuḳ bolmadılar; 204/10 *anda* ᶜaḳlı kāmil ü hem cismi saġ ėrür vd.

Tablo 5

Kişi Zamirleri (Çoğul)

	1. Çoğul Kişi	**2. Çoğul Kişi**	**3. Çoğul Kişi**
Yalın Durum	biz	siz	olar / onlar / alar / anlar
Tamlayan Durumu	bizning͡ / bizin͡g	sizning͡ / sizin͡g / sizlerning͡	olarnın͡g / anlarnın͡g
Belirtme Durumu	bizni	sizni / sizlerni	olarnı / anlarnı
Yönelme Durumu	bizge / bizlerge	sizge / sizlerge	olarġa / anlarġa / alarġa
Bulunma Durumu	-	-	-
Ayrılma Durumu	bizlerdin	-	olardın

1. Çoğul Kişi: 30/5 *bizning͡* Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib; 61/6 iṭālet-i lisān birle her sāᶜat (7) *bizge* ḳıyāmet ḳılmas ėrding͡; 67/2 *bizning͡* [dėg] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan ġāfil-(3)-ler; 67/4 *bizlerge* taᶜlīm-i ṭarīḳat-ı (5) ṣavāb ḳılıp aytur; 136/9 Taḳı ḥükm ḳılġıl *bizning͡* resūlġa; 141/7 *bizni* saḳlamaḳġa ḥırṣı bar (8) üçün; 142/4 *biz* taḳı bu millet-i ḥanīfī-yi beyżā ve şerīᶜat-i (5) sehle-i ve şemḫa-ı ġarrānın͡g ittibāᶜıda, nefslerimiz küçey-(6)-likdin ḳaçmay; 142/8 tilep resūl ėḏi ḥażretdin āsānlıḳ; şerīᶜatini (9) *bizning͡* üzre ḳılmadı düşvār; 185/11 ėmdi *bizlerdin* ḳayu yėrimiz kim istirāḳ-ı semᶜ ėtip [186/1] istimāᶜ-ı kelām ḳılayın, dėseler; 293/7 *bizin͡g* ḥālimiz vd.

2. Çoğul Kişi: 27/1 *siz* bu maṭlaᶜnı kimdin yād (2) aldın͡gız; 93/11 eḏgü ᶜameller birle [94/1] *sizge* emr ḳılıp; 98/4 bu sūre içinde peyġamberlerning͡ ḳıṣṣa-(5)-sı mu *sizni* pīr ḳıldı yā ümem-i sālifening͡ (6) helāk bolġanının͡g sözi mü; 119/11 *sizler*-[120/1]-*ning͡* sözün͡güz; 164/4 hīç vaḳt *sizlerge* mundaġ helāket kėlgeni yoḳ (5) ėrdi; 197/4 *sizning͡* ᶜizzetin͡giz anın͡g (5) birle turur; 301/11 Muḥammed [302/1] *sizlerni* zebūn ḳıldı, yaḫşıraḳların͡gızını öltürdi; 307/1 ėmdi *sizin͡g* bile (2) meşveret ḳılur-mėn vd.

3. Çoğul Kişi: 11/6 ḳāᶜide-i ḳadīm-i millet *olar* (7) ḳuvveti birle rāsī ve rāsiḫ turur; 44/5 *olarnın͡g* (6) ᶜadāleti; 89/10 *anlarġa* (11) ᶜişyān ḳılġıl; 90/1 *olarnı* müttehem bilgil; 90/6 nėçe kim nefᶜī naṣīḥat bolsa *anlarnın͡g* sözi; 91/3 *olar* murādıça; 91/8 bir biri, *olarnın͡g* murādın (9) kifāyet ḳılmaḳda, ihtimām-ı tamām ḳılurlar; 106/4 her-āyine,

Ḥaḳ Taᶜālā'nıng̃ tevfīḳi birle ṣabr (5) ḳılġay-mėn. Nėteg kim *olar* ṣabr ḳıldı; 129/4 her biri (5) öz mertebeside -kim *olarnıng̃* mertebesi iḫtilāf-ı (6) ṭabaḳāt ve tefāvüt-i derecāt muḳteżāsıça noḳṭaᵓī-(7)-dur- ᶜilm-i ilāhīdin; 142/11 ᶜināyeti bile *anlarnı* mundaġın asrar; 164/3 *olarġa* ayt[t]ı; 243/11 zebāneler [244/1] *olarnı* ırġaḳ birle çėk[k]eyler; 260/6 *alar* arasında; 278/8 *alar* birle müttefiḳ boldılar; 286/11 baᶜżı [287/1] *olardın* īmān kėltürdi; 289/8 *alarġa* ḫiẕmet ḳılıp bir direm ḥāṣıl (9) ḳılıp bėreyin vd.

Yazmada, Farsça birinci tekil ve çoğul kişi zamiri de kullanılmıştır. Farsça tamlamada yer alan bu zamirlerden ikincisine, ortak olarak, {+lXk} isimden isim yapım eki getirilmiştir: 147/6 mīm-i *mā* ve (7) *men*-lik kętmek…

Metinde üçüncü çoğul kişi zamiri *olar*/ *onlar*/ *alar*/ *anlar* biçimlerinde kullanılmıştır. Eckmann'ın Nevâyî öncesi dönem dediği *olar* biçimi (Eckmann, 2003b, s. 122), Clauson'un 15. yüzyıl Çağataycası ve sonrası için kullanımını belirttiği *alar*/ *anlar* ve Osmanlıca olarak işaret ettiği *onlar* şeklinin (Clauson, 1972, s. 123), Keşfü'l-Hüdâ'da bir arada kullanıldığı görülmektedir. 18. yüzyıl istinsahı olan yazmanın müstensihinden kaynaklanması muhtemel bu durumun yanı sıra *olar* / *onlar* ve *anlar* biçimlerinin metinde bulunması, eserin verilerinin Harezm Türkçesi ile uyuştuğunu göstermektedir.

2.2.2.5. Soru Zamiri

Keşfü'l-Hüdâ'da *ḳanı*, *ḳayda*, *ḳayu*, *kim*, *nė*, *nėteg* soru zamirlerinin kullanımı tespit edilmiştir: 22/11 ėşikingde bendelik ḳılmaḳġa [23/1] *kim* ḳoysa başın; 24/3 *kim* kim ėşikingde bende bolsa; 27/1 Siz bu maṭlaᶜnı *kimdin* yād (2) aldıngız; 38/9 *kim* ki ziyāde taḥḳīḳ izdese; 39/7 "ᶜAşḳning vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." dėp (8) daᶜvā ėtseng *nę* bolupdur; 41/1 her kėçe şemᶜ dėg köngül otı birle yanıp köz yaşın (2) aḳırġan kişi "ᶜAşḳım yoḳ." dėse sözige *kim* (3) ḳulaḳ salġay; 45/9 sėn muḥabbet barına inkār *nė* dėp (10) ḳılġa-sėn; 49/10 *nę* öksülgey kemālidin; 55/3 *ḳanı* ol könglüm alıp cānımġa ḳaṣd ḳılġan ṣanem; 72/7 munıng sekīn yörümek birle bilmeseng *ḳayda*; ḥarem-i kaᶜbe-i (8) ḥażretġa bolġay-sėn vāṣıl; 72/9 *nė* ḳıldıng ança ḫazāyin bile kęlip ḥāṣıl; 74/7 *ḳanı* melik-şah ḫaḳan *ḳaydadur* sencer; *ḳanı* ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) *ḳanı* ṭuġrıl; 76/2 *nę* boldı nefske bilmen boyun tolġar kerem ḳılmas; 77/9 *kimdür* kim; 80/10 muḫālefeti birle ayt[t]ı bu nefs *nė* kim; (11) anga muvāfaḳat ėtseng yamanlıḳ[ḳ]a tartar; 92/2 *ḳayu biri* kim uluġraḳ fitne ḳılsa; 96/9 ṣāḥib-i istiḳāmet bolġıl, *nę* ṭālib-i (10) kerāmet; 110/9

ḳayda barsan͡g; 122/11 *kim* anı muḥkem tuttı; 127/10 ḫüsn-i ḫulḳun͡gġa *kim* yętişgey kim; tėdi anı ḫudāy ḫuluḳın ᶜaẕīm; 131/1 aṣḥāb-ı fehīmdin *kim* kim ol ḥaḳāyıḳġa (2) ıṭṭılāᶜ ṭaleb ḳılsa ol kitābġa naẕar ḳılġay; 135/10 bir cevherige *nę* ėrür ḫüsn-i aḫmedī; 136/11 bes nisbet ḳılġıl [137/1] resūlnin͡g ẕātıġa *nę* kim tiler-sėn, ᶜaẕametdin; 138/11 męn naᶜtini *nė* dėp aytayın kim; [139/1] bilmes ṣıfatını hīç ᶜāḳil; 151/8 cennette kim *nę* bar męnin͡g nūrum-(9)-dın; 196/9 ol kėle turġan *kim* turur, dėp sordı; 211/6 *ḳayda* yörüse; 214/6 tilekin͡g *nė* turur; 216/1 ḳıṣṣa *nęteg* turur; 296/1 sizler (2) *kimler*-sizler; 320/1 resūldin *kime* kim tėgse (2) nuṣret-i iḳbāl; anı körüp ḳaçar öz bīşesi tapa (3) arslan vd.

2.2.3. Sıfat

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Sıfatlarda karşılaştırma {-rAk} eki ile yapılmıştır: 92/2 ḳayu biri kim *ulu*ġ*raḳ* fitne ḳılsa; 133/7 velī męn tiler-męn kim *bu niṣārdın körklügrek* (8) niṣār ḳılsam; 157/9 va'llāhi, hīç dībāc ve ḥarīr, *resūlnin͡g* (10) *tenindin yumşa*ġ*raḳ* körmedim taḳı hīç müşg, (11) ᶜanber *anın͡g būyıdın ḫoş-būyraḳ* bilmedim taḳı [158/1] *resūlnin͡g ḳılıġıdın körklügrek* ḳılıġ tapmadım; 169/2 bir tonġa çuġlan-(3)-mış, *sütdin aḳraḳ, müşgdin ḫoş-būyraḳ*; 192/9 *kiçigrek* boy; 199/6 *noḫuddın kiçigrek* taş; 277/8 *barça helāket eyyāmındın* (9) *yamanraḳ* helāket eyyāmı vd.

2.2.3.1. Niteleme Sıfatı

Yazmada, Türkçe ve alıntı sözcükler, fiilimsili unsurlar (sıfatımsı) niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır: 12/11 *kiçig* yaş; 13/6 *arıġ* ẕātlıġ, *körklüg* (7) atlıġ; 19/10 *devletlıġ* ėşik; 22/9 *pāk* ẕātın͡g şevḳıdın; 24/10 *pāk* rūḥ; 25/1 *mübārek* ḳol; 25/1 *bī-çāre* (2) ḫasta; 27/10 *mīvelig* yıġaç; 29/9 *münāsib* hediyye; 30/2 *ol zamāndaġı* (3) ḥākim; 30/3 *yalan͡g* baş; 31/5 *bī-nihāyet* meşhūr; 34/2 *yalan͡g* baş ayak; 35/4 *uluḳ* (5) derecāt; 38/2 *ėrteki* yārānlar; 38/8 *Türkī* til; 38/10 *ᶜArabī* şerḥ; 38/11 *ᶜacāyib* taḥḳīḳāt ve *ġarāyib* tedḳīḳāt; 44/4 *ᶜādil* tanuḳlar; 45/11 *çın* gevāh; 47/1 söyüngenim yār; 49/9 *körklüg* ḫān; 49/10 öksük ḳul; 52/5 *zībā* ḳız; 52/6 *küneç* yüz; 52/6 *fettān* köz; 52/6 *faṣīḥ* kelām; 52/7 *melīḥ* mülām; 56/5 *körklü* yüz; 57/1 *muḥaḳḳar* tuḥfe; 57/7 *ay* çiray; 57/7 *çolpan* köz; 57/8 *seḥāb* niḳāb; 58/11 *ḳaraḳçı* közler; 63/11 *körklü* söz; 70/9 *kęreklig* yār; 70/9 *ėrteki* diyār; 71/8 *fānī* cihān; 71/9 *bāḳī* ᶜālem; 71/10 *yıraḳ* (11) maḳṣad; 75/6 *körklü* efᶜāl; 75/6

ṣāliḥ aᶜmāl; 76/6 *ᶜazīz* ḳonaḳ; 77/9 *ser-keş* merkeb; 77/11 *tevsen* atlar; 78/1 *köni* yol; 78/11 *yaman* işler; 79/3 *ḥarīṣ* kişi; 82/10 *elvān* tür; 87/7 *örtüglüg* āfetler; 93/11 *eḏgü* ᶜameller; 94/1 ᶜ*aḳīm* kişi; 95/10 ᶜ*ālī* dereceī; 101/8 şerīf ẕāt; 101/8 arıġ (9) ṣıfāt; 102/2 *mübārek* ḳademleri; 104/1 *şerīf* vücūd; 104/2 yumşaḳ tere; 104/3 *ḳatıġ* taş; 104/6 *mesrūk* rivāyet; 106/1 *uluġ* fermān; 109/5 *yüksek* (6) taġlar; 110/2 *ḳatıḳ* āvāz; 111/4 *aᶜlā* meᶜāric; 113/11 *pāk* ẕāt; 116/9 *düşvār* iş; 116/10 *uluġ* düşvārlıḳlar; 121/11 ᶜ*Arabī* şerḥ; 122/6 *pākize* ẕāt; 141/6 *düşvār* iş; 145/4 *küneç* yüz; 154/8 *uluġ* faẕl ve kemālāt; 156/3 *kör*-(4)-*klüg* ḳılıḳ; 158/7 *şereflü* tolun ay; 160/1 *bī-nihāyet* ṣalābet; 160/4 *laᶜl* tiş; 160/5 *obdan* ünçüler; 160/8 *ünçü* tişler; 161/3 *mübārek* ten; 162/7 *ġarīb* ḫāṣṣiyyet-(8)-ler; 162/8 ᶜ*acīb* faẕīletler; 165/3 *faṣīḥ* til; 167/7 *aḳ* şerbet; 167/8 *körklü* yüz; 167/11 *aḳ* dībā; 172/7 *ḳatıḳ* zaḥmet; 172/7 *uluġ* ḳayġı (8) ve ᶜuḳūbet; 173/8 *heybetlig* tüş; 175/1 ᶜ*Arabī* aṭlar; 175/1 ᶜ*Irāḳī* tėveler; 178/10 *üstād* körümçi ve müneccim; 182/3 *kiçig* deryā; 185/9 *köni* yol; 187/2 ᶜ*acāyib* āyāt; 187/3 *ġarāyib* beyyināt; 187/6 *nādān* (7) ḳavmler; 187/8 *egri* dīn; 192/10 *semiz* kişi; 192/11 *uzun* boy; 192/11 ᶜ*aẓīm* cüsse; 193/5 *bahādur* ḳul; 195/1 *körklüg* kenīse; 195/4 *zībā, dil-güşā* (5) kenīse; 196/11 *vaḥşī* cānvarlar; 197/8 *küçlüg* ėge; 202/5 *ḳarang̃gu* (6) kėçe; 206/1 *yalġan* söz; 206/7 *rāst* vech; 207/7 *sütsüz* ḳoy; 208/2 *ḳatıḳ* ḫastalıḳ; 208/8 *ḫasta* cān; 211/2 *bedīᶜ* ḫaṭṭ;216/11 *kümişdin* ibrīḳ; 217/1 *zümürrüddin* ṭaşt; 217/10 *ḳara* ḳan; 221/1 *ṣaḥrāyī* kögerçgün; 221/8 *yüksek* taġlar; 222/6 Muḥammed'ning̃ *körklüg* cemāli, *şīrīn* maḳālı, *laṭīf* (7) aḫlāḳı, *pākize* aᶜrāḳı; 233/8 *sarıġ* çehre; 233/8 *ḳızıl* yang̃aḳ; 233/9 *ḳısḳa* boy; 235/1 *fenāᵓī* muᶜcize; 237/8 *ġayretlıġ* ėr; 246/11 *türlüg* ḥikmet; 248/11 *żaᶜīf* köz; 252/1 ᶜ*aẓīm* niᶜmetī-sėn; 261/9 ᶜ*ālī* maḳām; 271/6 *ḳorḳluġ* kāfirler; 273/11 ong̃ ḳol; 273/11 sol ḳol; 274/1 *ārāste* (2) leşker; 275/8 *müşfiḳ* ata, *mihr-bān* ḥelālet; 279/8 *yaş* oġlanlar; 284/2 *yüreksiz* kişiler;284/3 *dilīr* kişi; 285/5 *boz* ester; 286/4 *ḳattıḳ* āvāz; 286/7 *ala* atlar; 287/11 *aġır* arḳış;289/7 *borçluḳ* cāriye; 306/5 *ḥaṣīn* dirᶜ; 310/1 *yavuḳ* zamān; 315/10 *ḳara* başlar; 318/2 *yaş* ot; 320/11 *muḥkem* ḥirz; 327/4 *fānī* cihānġa; 332/8 *ölüg* yėr; 338/1 *yazuḳlu* ḳul; 341/1 *kör*-(2)-*klüg* tėveler; 345/11 *kerīm* ẕāt; 345/11 *körklü* at vd.

Metinde ikilemeler, sıfat tamlamaları, isnat grupları, sıfat-fiil grupları, edat grupları gibi sözcük grupları da niteleme sıfatı vazifesiyle kullanılmışlardır: 13/6 *arıġ ẕātlıġ, körklüg* (7) *atlıġ* Ebu'l-ḫayr Ḫan; 20/9 *bu ḳaṣīdeni aytḳan,* (10) niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī, müzeyyen ᶜarāyis-i ġavānīning̃ (11) sīmi Muḥammed Būṣīrī; 21/11 *bu ḳaṣīdeni aytıp tamām* [22/1] *ḳılġan* kėçe; 22/3 *sėning̃ dergāhing̃dın özge* penāhım (4) yoḳ ve taḳı *sėning̃ bendeliking̃din artuḳ* (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ; 23/4 mėn şikestening̃

(5) *ol çaḳlu* mecālim yoḳ; 25/1 bu bī-çāre (2) ḫastanıng *tutmas* ḳolı ayaḳına; 25/8 *ḳuṭb-ı zamāne* (9) *ve ṣıddīḳ-ı yegāne* Şeyḫ Ebū'r-recā; 27/10 *āheste ėsgen* (11) yęl; 35/6 *ḳażā birle uġan* tengrim; 37/4 *selem yıġaçı köp bitgen yęrdeki* ḳonışılar; 37/6 *kāẕime atlıḳ* yęr; 37/9 *iẕam atlıḳ* taġ; 38/6 *dildār turġan* taġ; 38/8 *Türkī til birle* ebyāt maᶜnīsige; 38/10 *Rāyiḥatü'l-ervāḥ atlıḳ* ᶜArabī şerḥ; 41/1 *her kėçe şemᶜ dėg köngül otı birle yanıp köz yaşın (2) aḳırġan* kişi; 44/10 *muḥabbet-(11)-din nāṣī bolup könglüngge müstevlī* [45/1] *bolġan* ḳaḏġung kātibi, sęning inkārıng (2) üze iki ḫaṭṭ ṣebt ḳılıp turur; 45/3 *baḳam yıġaçı rengi dėg* (4) ḳızıl; 45/5 *bahār atlıḳ sęçek dėg* sarıġ; 48/7 *ḥezār* (8) *sāle* ṭāᶜat; 50/11 *ᶜaşḳnıng* [51/1] *şāh-bāz-ı bülend-pervāzınıng çengālıġa tüşken* köngül; 54/2 *hilāl dėg* żaᶜīf, *ḫilal dėg* naḥīf; 54/11 *munung dėg* ebyāt; 55/3 ḳanı ol *könglüm alıp cānımġa ḳaśd ḳılġan* ṣanem; 57/7 *ay çiraylu, çolpan közlü,* müşterī (8) nāzenīn; 61/3 *manga tėggen* zaḥmet; 65/9 *yavuzluḳ buyurġuçı* (10) nefs; 66/9 *köp türlüg* leṭāyif-i (10) bāb-ı irşād ve taᶜlīm-i ṭarīḳaᵓ-ı sedād; 67/2 *biznıng [dėg] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan* ġāfil-(3)-ler; 82/10 elvān türlü aṭᶜime; 88/1 *köp ḳatıġ* açlıḳ; 91/5 *munıng dėg* ḫaşm ve ḥakem; 101/8 ẓulm ḳıldım sünnetige, ol *şerīf zātlıġ, arıġ* (9) *ṣıfātlıġ* resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng; 103/7 *kėçeler ḳılur* ṭāᶜat; 105/2 *yęr yüzindeki* cemīᶜ taġlar; 106/1 *uluġ fermān iberdük* resūller; 106/6 *dostdın yętgen* (7) belā, ᶜaṭā turur; 114/6 zībā ėrür laṭīf ü çālāk; 121/10 *Rāyiḥatü'l-ervāḥ* (11) *atlıḳ,* bu duᶜāçınıng teᵓlīfi ᶜArabī şerḥi; 127/6 *bir avuç* su; 128/6 *bir ḳaṭre* (7) nem; 131/7 *Ādemīlerni* (8) *yaratġuçı* Tengri; 133/1 *nę türlüg* nişār; 134/7 *mā remeyte iẕ remeyte* (8) *sırrını bilgen* kişi; 144/8 *özleri dėg* bir ādemī; 159/2 *leşker-i ᶜaẓīm otrasında turġan* (3) şahsüvār; 161/1 *ᶜūd, ᶜanber ve eẕfer dėg ḫoş-būyluġ* nęyer-(2)-seler; 165/8 *maşrıḳdagı* vaḥşī (9) cānvarlar; 165/9 *maġribdaḳı* cānvarlar; 167/4 *ferzend vücūdġa kėlüri* vaḳt; 167/7 *süt mengzer* aḳ şerbet; 185/5 *vaḥy kėlgendin songdagı* aḥvāl; 192/11 *uzun boyluġ, ᶜaẓīm cüsselü* kişi; 202/3 *uluġ yazuġluḳ* kişi; 207/4 teni zaḥmetlig kişi; 221/7 ḳat (8) ḳat kübeler; 236/9 *bu kelāmġa oḫşaş* (10) söz;243/5 *tamuġnıng üzeside çękilmiş* köprüg; 261/8 *ḥīç minesü* (9) derece-i bāḳī; 286/4 *ḳattıḳ āvāzlıḳ* kişi vd.

Eserde, sık sık Farsça sıfat tamlamaları da kullanılmıştır: 25/6 naᶜt-i (7) bī-naẓīr; 26/11 şeyḫ-i ṣāḥib-kerāmet; 29/1 bürd-i şāmī; 30/7 ḳaṣīdeᵓ-i şerīf; 31/5 eyimme-i ᶜiẓām; 32/1 ravżaᵓ-ı muḳaddese-i resūl-i (2) muḫtār; 33/5 ᶜibārāt-ı faṣīḥ ve lafẓ-ı melīḥ; 33/10 rüᵓyā-yı ṣāliḥ; 37/8 nesīm-i dil-güşāy ve şemīm-i rūḥ-(9)-efzāy; 39/1 şerḥ-i (2) laṭīf; 40/4 ᶜāşıḳ-ı dilber-perest; 40/9 ᶜāşıḳ-ı pür-niyāz ve muḥabbet-i sūz güdāz; 43/1 ᶜāşıḳ-ı ḫasta; 45/4 ten-i nātüvān; 49/2 ᶜāşıḳ-ı zār ü nātüvān; 50/8 ᶜāşıḳ-ı sergerdān; 52/2 dost-ı

çāre-ṣāz; 55/10 sırr-ı pinhānım; 56/8 ṣubḥ-ı ṣādıḳ; 58/1 bī-çāre-i ġam-zede; 59/2 serv-i revānım; 59/6 męning rāz-ı nihānım; 59/7 maḥbūb-ı dil-peẕīr ve maṭlūb-ı bī-naẕīr; 62/3 ᶜuṣṣāḳ-ı bī-nevā; 63/11 hem-dem-i mihr-bān; 64/4 ᶜāṣıḳ-ı (5) ṣeydā ve vālih-i bī-pervā; 65/5 nefs-i serkeş; 66/3 nefs-i emmāre; 66/4 nefs-i leᶜīm; 68/2 vaṭan-ı aṣlī; 68/2 menzil-i ḥaḳīḳī; 74/8 cihān-ı fānī; 75/5 nefs-i kāfir-kīş, ᶜāḳıbet-i nā-(6)-endīş; 75/9 nefs-i ḍalāl-i ḳadīm; 75/10 mihmān-ı kerīm; 78/5 pīr-i dānā; 78/6 mūsā-ı kelīm; 78/7 nefs-i serkeş; 79/7 menzil-i aṣlī; 80/5 ḥadīṯ-i ḳudsī; 82/1 saᶜādet-i (2) ebediyye ve kerāmāt-ı sermediyye; 90/2 yār-ı mihr-bān; 93/1 nefs-i kāfır-kīş; 101/3 genc-i şāygān; 102/8 ḫiṭāb-ı müsteṭāb; 111/3 himmet-i ᶜālī; 112/3 ẕāt-ı şerīf; 112/4 ᶜunṣur-ı laṭīf; 116/3 nebī-yi hāşimī; 133/9 cevher-i nefīs; 137/10 naṣārā-yı bī-edeb; 137/10 ᶜīsā-yı pāk-(11)-cān; 138/2 ḳadr-i ᶜalā; 146/4 ḳavm-i ġāfil; 159/2 leşker-i ᶜaẓīm; 160/5 laᶜl-i dürr-(6) -pūş; 189/9 ṣıfat-ı bī-nihāyet; 212/10 muḥammed-i ᶜarabī; 215/5 muᶜcizāt-ı bāhire ve āyāt-ı ẓāhire; 222/8 ṣıfāt-ı ḥamīde ve efᶜāl-i pesendīde; 226/6 dīn-i kāmil; 228/11 eşᶜār-ı ġarrā [229/1] ve naẓm-ı dilārā; 239/5 burhān-ı ḳāṭıᶜ; 239/5 āb-ı zülāl; 244/7 ḥadīṯ-i ṣaḥīḥ;245/11 faẓl-ı nā-mütenāhī; 249/3 āyāt-ı bāhire; 251/9 ẕāt-ı (10) pākize-ṣıfāt; 262/1 maḳām-ı ᶜālī; 272/3 ᶜömr-i girānmāye; 288/3 emvāl-i ᶜaẓīm; 306/9 dirᶜ-i ḥaṣīn; 313/10 ḳatl-i şedīd; 324/11 cennetü'l-aᶜlā; 325/1 dīn-i nefīs; 326/11 dünyā-yı ḫasīs; 340/1 ᶜarş-ı muᶜallā; 341/11 menāzil-i aḳdas; 341/2 Kaᶜbe-i (3) ḥaḳīḳī; 342/4 ḳıble-i aṣlī; 343/1 *ḥacc*-ı ekber; 343/2 bende-i żaᶜīf ve bī-çāre-i naḥīf vd.

2.2.3.2. Belirtme Sıfatı

Bu bölümde, *belirtme sıfatları* ana başlığında, *belgisiz sıfat*, *işaret sıfatı*, *sayı sıfatı* ve *soru sıfatı* ele alınmıştır:

2.2.3.2.1. Belgisiz Sıfat

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen belgisiz sıfatlar; *baᶜżı*, *sāyir*, *fülān*, *ḳamuġ*, *bir*, *bir nėçe*, *tėlim*, *hīç*, *ḳayu bir*, *köp*, *cemīᶜī*, *az*, *barça*, *ziyāde*, *her*, *bī-nihāyet*, *besī*, *tėgme bir*, *asru*, *ança*, *munça*, *özge* vb. sözcüklerdir: 9/8 *baᶜżı* aşfiyā; 11/8 *sāyir* edyānnı; 13/4 *ḳamuġ* bī-çāreler; 14/11 *sāyir* eyimme-i ᶜiẓām ve ecille-i kirām; 16/8 bu ḳaṣīdening *baᶜżı* fażāyilin; 16/11 *baᶜżı* muᶜcizāt; 17/11 *ḳamuġ* ᶜālem; 17/11 *bir* āh; 18/9 *bir nėçe* beyt birle iḫtişār ḳıldım; 19/9 *tėlim* til; 20/2 sening ḳahrıngnı yād ėt[t]im *ḳamuġ* cān titredi ḳorḳup; 21/2 *hīç* enīs-i ṣādıḳ; 21/4 Medīne taġlarının (5) *bir* ġārında; 22/6 *ḳayu bir* ėşik; 22/10 mūnis-i cāndur *ḳamuġ* ᶜāşıḳ-(11)-lara bī-gāh gāh; 24/4 ey kān-ı kerem

şefāᶜatiŋniŋ deryāsıġa yoḳtu[r] *hīç* sāḥil; 24/5 bilmes ṣıfatıŋnı *hīç* ᶜāḳil; 25/5 *hīç* zaḥmet; 26/7 *köp* ḳaṣīde; 27/2 *hīç* kişi; 27/5 *cemīᶜī* aṣḥāb; 28/10 *bir* (11) laḥẓa; 28/11 *bir* Ṣāmī bedev-süvār; 29/5 *az* müddet; 29/9 *bir* münāsib hediyye; 31/3 bu ḳaṣīdeniŋ ḫāṣṣiyyet-(4)-leri *be-ġāyet köp* menḳūl turur; 31/5 *barça* eyimme-i ᶜiẓām; 38/8 *bu miḳdār* işāret; 38/9 *ziyāde* taḥḳīḳ; 41/1 *her* kėçe; 43/8 *hīç* kişi; 44/9 hīç ara; 45/7 *be-ġāyet* (8) ġarīb; 45/8 *bī-nihāyet* (9) ᶜacīb ėrür; 46/4 *bir* rāh-ı (5) ḳāṭiᶜa ve ḥac-ı sāṭıᶜa birle; 48/1 *bir* pul; 48/5 *besī* düşvār; 48/7 *bir* endāzī; 48/8 *bir* kirişme; 49/1 *tėgme bir* ẕerre; 49/10 *bir* öksük ḳul; 51/3 *hīç* ḥīle birle; 51/9 *barça* cānlar; 52/1 ol ṣanem *asru* dil-nüvāz ėrür; 53/2 *bir* ᶜazīz; 55/1 *bir* zamān; 55/11 *baᶜżı* neẕẕāre ḳılġanlar; 56/10 *hīç* fāsıḳ; 58/11 *her* dem; 59/11 *baᶜżı* aᶜżā; 61/6 *her* sāᶜat; 62/5 *hīç* kişi; 63/5 *be-ġāyet* (6) ḫāliṣ; 66/9 *bir nėçe* beyt; 66/9 *köp* tür; 72/9 nė ḳıldıŋ *ança* ḫazāyin bile kęlip ḥāṣıl; 73/8 közüŋ-(9)-ni *tėgme* özin yum[m]aġan yüzüŋge açıp; ḥabīb (10) yüzini taŋla körerde bolma ḫacīl; 74/4 *ḳamuġ* feraḥ tüzüki; 74/8 *ḳamuġ* kişi; 74/10 *burunḳı* (11) öz güvālar; 79/11 *be-ġāyet* müşkil; 88/6 *ziyāde* noḳṣān; 90/3 *barça* düşmanlar; 92/4 *mundaġ* (5) fitneler ḳıldım; 92/11 pehlevān ėrmes kişi kim *köp* yaġılarnı yeŋer; 95/5 *be-ġāyet* ġarīb, *bī-nihāyet* ᶜacīb ėrür; 96/5 *munça* zaḥmetler; 97/1 *ḳamuġ* (2) iḳbāl ve kerāmetniŋ pīrāyesi; 99/7 *hīç* azuḳ; 99/7 *artuḳ* ṭāᶜat-(8)-ler; 103/9 *her* kėçe; 105/2 *cemīᶜ* taġlar; 106/3 *hīç* fāyide; 106/3 *özge* çāre; 109/11 bu kün āl-i Muḥammed arasıda [110/1] *bir avuç* talḳan yā un yoḳ turur; 110/8 *barça* taġlar; 108/9 *hīç* menzil; 111/1 dost, *özge* yęrge ḳanāᶜat ḳılġan, (2) muḥabbetdin ḫālī ėrür; 111/8 *tėgme* bir şah; 115/2 *ḳamuġ* ᶜālem; 116/9 *her bir* düşvār iş; 120/4 *hīç* şek; 121/1 *baᶜżı* meṭālib; 124/3 *tėlim* yıl; 125/1 *barça* peygamberler; 125/4 *sāyir* aḫlāḳ-ı ḥamīde (5) ve ṣıfāt-ı pesendīde; 126/7 *be-ġāyet* (8) ᶜaẓīm; 127/4 *her bir* fażīlet; 128/1 *hīç* delīl; 130/1 *her* resūl ve *her* nebī; 130/5 *barça* ᶜālem; 130/7 *tėgme* ḳaṭre; 130/10 *besī* esrār-ı ġarībiyye ve ḥaḳāyıḳ-ı ᶜacībiyye; 132/4 *baᶜżı* erbāb-ı tefāsīr ve aḥādīṣ ayturlar; 134/5 *bī hīç* şek; 135/8 *andaġ* kemāl; 138/9 *hīç* (10) ġāyetī; 139/1 *hīç* ᶜāḳil; 141/2 *ḳamuġ* ᶜālem; 148/6 *her* nişāne-i nübüvvet ve ᶜalāmet-i risālet; 148/9 *cemīᶜ* enbiyā ve rüsül; 149/4 *barça* ḫayrlar; 151/1 *her bir* ḳaṭre; 157/9 *hīç* dībāc ve ḥarīr; 162/7 *ança* ġarīb ḫāṣṣiyyet-(8)-ler; 163/3 *bir nėççe* yıl; 163/9 *barça* bütler; 164/4 *mundaġ* helāket; 172/7 *köp* miḥnet; 175/10 *bir nęçe* vaḳt; 196/3 *özge* fīller; 196/6 *bir nėçe* kişi;198/1 *her bir* pādişāh; 199/2 *barça* (3) aᶜżāsı; 199/4 *be-ġāyet* ᶜuḳūbet; 212/2 *barça* ırḳış ḫalḳı; 215/4 *barı* inşiḳāḳ-ı ḳamer; 220/4 *tęlim* ḫayr-ı kerem; 228/7 *besī* uzaḳ; 244/11 *zihī* ḥasret [245/1] aŋa kim tayılsa ṣırāṭdın; 247/9 *fülān* bende; 260/5 *eyle* (6) mevkib; 265/7 *besī* büzürgdür (8) miḳdārı ol

mertebening; 265/9 *bī-nihāyet* düşvār; 279/7 *be-ġāyet* münāsib; 295/6 *bir nęççe* süvāre; 296/7 *köp* kişi; 314/8 *munça* şikestler; 333/6 *eyle* kişi; 344/10 *az* vaḳt; 346/2 *üküş* duᶜā *sansız* şenā vd.

2.2.3.2.2. İşaret Sıfatı

Keşfü'-Hüdâ'da işaret sıfatı vazifesiyle *bu*, *uş*, *uşbu*, *uşol*, *şol*, *ol* sözcüklerinin kullanıldığı saptanmıştır:

bu: 11/7 *bu* dīn-i müstaḳīm; 11/11 *bu* ẓaᶜīf; 15/7 *bu* uçurda; 15/10 *bu* pādişāh-ı ṣāḥib-(11)-intibāh; 16/2 *bu* żaᶜīf; 16/3 *bu* ḳaṣīde-i ġarrā; 16/8 *bu* ḳaṣīde; 16/10 *bu* ᶜArabī-yi faṣīḥ; 17/6 *bu* eyyāmda; 18/4 bu kitāb-ı zībā; 19/10 *bu* devletlıġ ėşikke; 21/8 Bārī *bu* bir nėçe kim (9) nefes bāḳī ḳalıpdur; 25/1 *bu* bī-çāre (2) ḫasta; 30/7 *bu* ḳaṣīdeᵊ-i şerīf; 38/8 *bu* miḳdār; 42/2 *bu* buzulġan sarāylar vd.

uş: 20/7 *uş* luṭfung bahārıdın cihān ḫoş būstān [boldı]; 71/1 kördüm özüm-(2)-din *uş* kenāre ḳılıp; yārdın tolu öz kenārımnı.

uşbu: 73/6 *uşbu* yolda; 74/2 *uşbu* kün; 130/8 *uşbu* deryā sırrı.

uşol: 19/1 *uşol* yandın; 33/3 *uşol* kün; 162/1 cān fedā bolsun *uşol* maḥbūbnıng ᶜuşşāḳına; 183/8 bitip sebze *uşol* su otġa töndi.

şol: 30/9 *şol* zamān.

ol: 15/3 ol cenāb-ı münīf; 15/9 *ol* ḥażret-i (10) şerīf; 16/4 *ol* eşnā; 19/6 *ol* düşman; 23/10 *ol* ḥażret-i ᶜalīyede; 26/3 *ol* ḳaṣīdeᵊī; 28/11 ol [29/1] tėve; 30/2 *ol* zamān; 34/6 *ol* dost; 34/7 *ol* mürşid-i ẓarāyif-i ümem; 36/4 *ol* (5) muḫāṭab anıng ḥālin beyān ḳılmaḳ birle; 42/3 *ol* zamāne (4) ve menāzilning diraḫt ve tağı; 49/9 *ol* körklüg ḫān; 52/1 *ol* ṣanem; 55/3 ḳanı *ol* kөnglüm alıp cānımġa ḳaṣd ḳılġan ṣanem; 59/7 *ol* maḥbūb-ı dil-peẕīr ve maṭlūb-ı bī-naẓīrning (8) ėşiki vd.

2.2.3.2.3. Sayı Sıfatı

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilmiş olan *asıl*, *kesir* ve *sıra sayı* sıfatları ele alınmıştır.

2.2.3.2.3.1. Asıl Sayı Sıfatı

Metinde *bir*, *iki*, *üç*, *tört*, *bėş*, *altı*, *yẹti/ yėti/ yẹtti*, *sekiz*, *toḳuz*, *on*, *on tört*, *on bẹş*, *yėgirme*, *otuz*, *ḳırḳ*, *elig/ ellig*, *sėksen*, *yüz*, *iki yüz*, *üç yüz*, *üç yüz on bẹş*, *yẹtti yüz*, *mi͡ng*, *mi͡ng üç yüz*, *üç mi͡ng*, *tört mi͡ng*, *altı mi͡ng*, *on mi͡ng*, *on iki mi͡ng*, *toḳsan mi͡ng*, *yüz mi͡ng*, *yüz yėgirme tört mi͡ng* sözcük ve sözcük grupları, asıl sayı sıfatı olarak kullanılmıştır: 28/8 *bir* yüklüg tėve; 29/5 *iki* (6) künlük yol; 33/3 *sekiz* kişi; 39/8 *İki* közün͡g; 45/2 *iki* ḫatṭ; 45/6 *iki* ḫatṭ-ı beyyine; 45/11 iki ḫaṭ; 56/6 *yüz* kön͡gül; 58/7 *yüz* (8) *mi͡ng* sūz güdāz; 59/1 *yüz* cān; 67/6 *tört mi͡ng* yıl; 90/7 *iki* ḫaşm; 90/8 *iki* kāfir; 101/9 *bir* ayaḳ; 107/2 *üç* ḳatla; 107/8 *yüz* mertebe; 117/8 *üç* ḥāl; 132/2 *ḳırḳ* yıl; 149/6 *on iki mi͡ng* yıl; 149/7 *tört* ḳısm; 150/3 *tört* pāre; 150/10 *yüz yėgirme tört* (11) *mi͡ng* ḳaṭre-i ᶜaraḳ; 151/6 *yẹti* kök; 152/3 *mi͡ng* yıl; 158/2 *toḳuz* yıl; 158/5 *yüz* yıl; 158/6 *yüz* debīr; 160/4 *iki* laᶜl tiş; 163/11 *ḳırḳ* kün; 164/1 *mi͡ng* ḥīle; 166/5 *altı* ay; 166/10 *toḳuz* ay; 166/11 on iki; 167/2 *tört* ay; 168/5 *üç* ᶜalem; 172/10 *on tört* küngüre; 172/11 *sekiz* küngüre; 174/5 *otuz* ḳarn; 176/2 *sekiz* küngüre; 176/2 *sekiz* melik; 177/9 *iki yüz mi͡ng* kişi; 179/10 *yüz mi͡ng* altun; 181/4 *mi͡ng* yıl; 192/4 *üç* ḳışşa; 198/5 her birini͡ng minḳārında *bir* taş, *iki* (6) çengālıda *iki* taş; 199/11 *bėş* ay; 201/7 *iki* kiçig oġlanlar; 204/2 *altı* ay; 204/3 *yėgirme üç* yıl; 204/4 *ḳırḳ altı* cüzv; 208/10 *yüz* tür; 214/9 *iki* pāre; 224/7 *elig* arşun; 232/6 *üç yüz* yıl; 232/9 toḳuz (10) yüz; 244/2 *on iki* (3) *mi͡ng* yıl; 251/8 *yüz mi͡ng* derd (9) ve niyāz ve sūz güdāz; 257/1 *toḳsan mi͡ng* kelime-i Ḥaḳ Taᶜālā; 260/4 *yėti* ḳat; 278/4 *on bẹş* kün; 278/10 *yüz altmış*; 283/2 *on mi͡ng* ėr; 283/3 *üç mi͡ng* kişi; 286/11 *altı mi͡ng* nefs; 287/11 *otuz* kişi; 288/4 *üç yüz on bẹş* kişi; 288/5 *sėksen* kişi; 289/8 *bir* direm; 292/1 *mi͡ng üç yüz* kişi; 298/11 *üç* müşrik; 303/6 *üç mi͡ng* kişi, *mi͡ng* tėve, *iki yüz* (7) at, *yẹtti yüz* çibe; 304/4 *on* kün; 310/4 *ellig* tīr-endāzlar; 311/8 *iki yüz (*9) fāris vd.

Berlin nüshasında, sayı sıfatından sonraki sözcükte çoğul eki kullanımı saptanmıştır: BN 44/9 bu *iki* tanuḳlar bar ėrken: SN 13b/8 bu iki *tanuḳ* bar ėrken; BN 310/4 ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *ellig tīr-endāzlar* birle merkez saḳlap (5) ayttı: SN 97b/7 ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *elig tīr-endāz* birle merkez saḳlatıp aydı.

Yazmada, Arapça ve Farsçadan ödünçlenen sözcükler de asıl sayı sıfatı olarak kullanılmıştır: 331/11 şuᶜarāᵓ-ı *sebᶜa*; 48/7 *hezār* (8) sāle.

2.2.3.2.3.2. Kesir Sayı Sıfatı

Metinde tespit edilen kesir sayı sözcüğü, Arapçadan alınan, "üçte bir" anlamındaki *s̱ülüs̱*'tür ve sıfat vazifesiyle kullanılmamıştır: 196/5 Tihāme'ning *s̱ülüs̱*-i mālın; 263/1 *s̱ülüs̱ning biri*; 308/9 s̱ülüs̱-i leşker-i İslām; 312/3 *s̱ülüs̱*-i leşker-i ehl-i İslām şehīd boldılar, *s̱ülüs̱i* (4) mecrūḥ bolup ve *s̱ülüs̱i* münhezim boldılar.

2.2.3.2.3.3. Sıra Sayı Sıfatı

Sıra sayı sıfatları, Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında, Türkçe sayı adlarının üzerine getirilen {+(X)nçI} eki ile yapılmıştır. Ekin bağlayıcı ünlüsü dudak uyumuna girerken, ek ünlüsü yalnızca düzdür: 14/7 yėgirme *birinçi* kün; 149/10 *törtünçi* ḳısm; 150/5 *törtünçi* pāre; 150/9 *törtünçi* cüzv; 175/11 *sekizinçi* [176/1] Kisrā; 199/11 *ikinçi*; 201/4 üçünçi ḳıṣṣaᵊ; 217/6 *ikinçi* ᶜazīz; 218/3 *üçünçi* ᶜazīz; 255/6 *ikinçi* kök; 255/6 *üçünçi*; 255/7 *törtünçi*; 255/7 *bẹşinçi*; 255/8 *altınçı*; 256/2 *yẹtinçi* kök; 278/2 *şẹkizinçi* yıl; 283/9 şevvāl ayının *onunçı* kėçesi; 292/6 *ikinçi* yıl; 293/5 *yüz ming* cān; 301/1 *üçünçi* ġazve vd.

Eserin Süleymaniye nüshasında ekin, Harezm Türkçesinde ve önceki devirlerde rastlanılan {+(X)nç} şekli tespit edilmiştir: SN 3b/6 rebīᶜü'l-evvelniŋ yėgirme *birinç* kün; SN 87b/1 Ḥaḳ Taᶜālā ᶜināyeti birle *sekizinç* yıl hicretdin, ramażān ayının yėgirmisinde.

Keşfü'l-Hüdâ'da, Arapça alıntı sözcükler veya bu sözcüklere eklenen aitlik ekiyle oluşan yapılar da sıra sayı sıfatı olarak kullanılmıştır: 21/1 Ḥassān-ı *s̱ānī*; 117/11 *evvelḳı* […] *ikinçi* nefy ḳılındı; 160/2 *evvelḳı* beyt; 177/3 *āḫir* Kisrā; 217/6 *evvelḳı* (7) ᶜamel ḳılġan; 255/4 *evvel* kök; 269/4 *evvel* beyt vd.

2.2.3.2.4. Soru Sıfatı

Yazmada kullanıldığı saptanan soru sıfatları *ḳayu, nẹ, nėçe, nẹteg*'dir: 22/6 *ḳayu* bir ėşik; 26/3 *ḳayu* ḳaṣīdeni tiler-siz; 32/5 senedining sanıġa *nẹ* ḥācet bolġay; 34/4 *nẹ* sebeb; 43/7 *nė* derd ėrür bu ᶜaşḳ derdi; 70/7 *nẹ* sebeb; 71/2 *nẹçe* yıl; 76/9 *nẹ* reng; 77/5 *nė* ḥāṣıl; 78/2 *ḳayu* pīr-i kāmil ve mürşid-i mükemmel; 83/4 *ḳayu* nẹrse; 105/3 *ḳayu* ṭaraf; 106/10 çehreᵊ-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ *nė* iḥtiyāc; 111/5 bu yolda himmet-i ᶜālī eger hemrāh-ı cān bolsa; (6) *nẹ* ḥācet ḳaṣr-ı ḳayṣerġa *nẹ* ḳıymet tāc-ı ḫaḳanda; 133/1 *nẹ* tür; 143/8 ġayrdın (9) ġayret bile çün ḥaḳ ḥabībin kizledi; *ḳayu* köz ḳılġay (10) temennā

körmege z̲ātın anın͡g; 145/4 çün köz ḳamar küneç yüzidin ol ḥabībnün͡g; (5) ey vāy *ḳayu* köz köre bilgey cemālini; 149/1 *ḳayu* nẹmerse; 171/8 *ḳayu* maḥalle; 184/10 *nė* ḥāl boldı, (11) bizni ot atıp kök ᶜālemidin süre tururlar; 185/11 *ḳayu* yẹr 199/7 ol *nẹteg* ḳuş ėrdi; 207/5 *nėçe* ḥācetlig kişi; 216/8 san͡ga *nẹ* ḥāl (9) boldı; 321/10 yaᶜnī, cedel *nėçe* ḳılġuçılarnı, kelimāt-ı ilāhī ᶜāciz ḳıldı (11) taḳı *nėçe* ḫuṣūmet birle muᶜāraża ḳılġanlarnı, burhān [322/1] birle iskāt ėtti vd.

2.2.4. Zarf

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen durum, miktar, soru, yer - yön ve zaman zarfları ele alınmıştır.

Zarflarda karşılaştırma {+rAk} eki ile yapılmıştır: 336/9 yaᶜnī, uluġ yazuḳ ḳılġanlarġa (10) *köprek*, kiçig yazuḳ ḳılġanlarġa *azraḳ* yẹtkey; 294/4 va'llāhi kim bizin͡g (5) mālımızdın alġanın͡g *köprek* sẹver-biz bizge māl (6) bẹrgenin͡gdin vd.

2.2.4.1. Durum Zarfı

Metinde; Türkçe ve alıntı sözcükler, zarf-fiil ve edat grupları, ikilemeler durum zarfı olarak kullanılmışlardır: 9/2 boldı *idrākidin* ḫıred ᶜāciz; 12/11 kiçig yaş*dın* uluġ-[13/1]-larnın͡g uluġı; 13/8 öz ḫān ataları-(9)-nın͡g tėgişlig taḫtın *tileyü*; 13/9 Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānın͡g (10) ᶜināyet-i bī-ġāyetiġa *iᶜtimād ḳılıp*; 14/2 *ᶜasākir-i manṣūre* (3) *birle* müteveccih boldı ėrse; 15/3 ol cenāb-ı münīf-(4)-nin͡g bisāṭ-ı şerīfinde *orun tafıp olturġanda*; 15/8 *ḫaṭṭ-ı* (9) *laṭīf birle* ḳaşīde-i bürdeni *bitip* ol ḥażret-i (10) şerīfge kėltürdi ėrse; 16/10 bu ᶜArabī-yi faṣīḥni *lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle* şerḥ ḳılsam; 17/8 firāḳ ėlgi*din* (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otı*dın* cigerim kebāb (10) ėrdi; 18/8 dībāce-i kitābnı, bu şāhnın͡g (9) ḫiṭābında *bir nėçe beyt birle* iḫtiṣār ḳıldım; 18/11 sėnin͡g kön͡glün͡g bile ėlgin͡g *çın oḳ* deryā vü kān boldı; 19/4 tiley bel *cān bėrip tapmay uyalmaḳdın* nihān boldı; 19/7 hünernin͡g ehlini sanġa kişi ḳatmas ėdi *hergiz*; 22/10 mūnis-i cāndur ḳamuġ ᶜāṣıḳ-(11)-lara *bī-gāh gāh*; 24/3 *bī-şübhe* bolur ḫudāġa vāṣıl; 24/9 bu ḳaṣīdeni *tamām* oḳıġandın son͡g; 27/9 "inne mine'ṣ-ṣiᶜri le-ḥikeme" dėp taḥsīn (10) bėrip; 27/10 *āheste* ėsgen; 27/10 *mīvelig yıġaçnın͡g butaḳı āheste ėsgen (11) yẹldin titregen dėg* ḥareket ḳılur ėrdi; 27/10 bu [28/1] ḳaṣīdeni *tamām* oḳıp; 27/10 bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı *yana* oḳıdın͡g (2) ėrse; 33/5 *ᶜibārāt-ı faṣīḥ ve lafẓ-ı melīḥ birle* aytmış; 34/2 yalan͡g baş ayaḳ, (3) yıġlayu ḳaytıp kėle turur;36/1 ḳaçan kim *öz kön͡glinin͡g* (2) *rāḥatı üçün* cānının͡g cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳnı tilesin;

39/7 “ᶜAşḳnıng̃ vecd-i miḥnetidin azāde-mėn.” *dėp* (8) daᶜvā ėtseng̃ nę bolupdur; 40/5 nėdin dėseng̃ közüng̃ni *tınmayın* seyl aḳturur; 42/3 ol zamāne (4) ve menāzilning̃ diraḫt ve tağın sağınıp (5) közlering̃ni her kėçe tang̃ġa tėgrü *oyaġ* baḳ-(6)-turmas-sėn ėrding̃; 42/6 *her-āyine*, menāzil-i viṣālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) maḥremdin ḫālī körgen ᶜāşıḳnıng̃ saḳlamaḳdın (9) özge pīşesi yoḳ; 42/11 *lā-cerem*, bu yıġlamaḳ bar ėrken ᶜaşḳḳa inkār ḳılıp [43/1] bolmas; 46/1 anı her kim oḳır ḥāling̃ uḳar *bī-iştibāh*; 59/3 *lā-cerem*, yārnıng̃ aytġan sözining̃ ḥaḳīḳatini bildim; 52/4 *ḫāṣe*, ᶜāşıḳ, benī ᶜUẕre ᶜaşḳı birle mübtelā bolsa; 52/4 *her-āyine*, (5) melāmetdin ḳaçmas ėrding̃; 53/11 *sāyir-i* [54/1] *ḳabīleni teferrüc ḳılġalı* çıḳtım ėrse; 54/5 bu dünyānıng̃ otı *su birle* (6) savur, köng̃ül otı *deryā birle* savumas; 54/8 ḥālindin *ḫaberdār bolmaḳ* (9) *üçün* yavuḳında olturdum; 55/2 körüp yüzin *revān* ḳılsam fedā cānımnı mėn; 57/2 *yār üçün* düşman cefāsıġa taḥammül ḳıl ḥüseyn; 59/10 anı körüp *ḫabersiz* yanıp turġan otġa (11) yaḳılıp; 63/5 naṣīḥatni *be-ġāyet* (6) *ḫāliṣ* ḳılur-sėn; 63/9 *ḥubbüke'ş-şeyᵓe yuᶜmī ve yuṣimmu muḳteżāsınça* ᶜāşıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur; 65/4 mėn ḳarılıḳ naṣīḥatin tutman; nėçe kim sözni *bī-ġaraż* aytur; 65/5 āh bu nefs-i serkeş ėlgidin; kim ḳılur tevbe vü *yana* ḳaytur; 72/10 bu kün taṣarruf-ı emvāl *ḫoş* kęlür līkin; soruġçı (11) tang̃la sorarda ḥisāb ėrür müşkil; 73/2 tileme salṭanat-ı māl teng̃rini *elbette*; ḫudāy bāḳī (3) mülk-i cihān ėrür zāyil; 78/11 çün bilding̃ kim nefs-i emmāre, yaman işlerġa [79/1] ḥarīṣ turur, *lā-cerem*, yavuzluḳ ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning̃ şehvetin sındurmaḳ ṭamaᶜ ḳılmaġıl, kim (3) ṭaᶜām yęmek birle ḥarīṣ kişining̃ iştihāsı ḳuvvet (4) tapar; 81/7 *küç birle* anı sütdin ayırsang̃; 82/1 *her-āyine*, saᶜādet-i (2) ebediyye ve kerāmāt-ı sermediyye birle iḫtişāṣ tapıp (3) Ḥaḳ'nıng̃ emri birle ḳāyim bolġay; 83/4 ḳayu nęrsege kim ḥākim bolur anı (5) helāk yā maᶜyūb ḳılur, *lā-cerem*; 95/4 mėn köni bolmadım (5) *bes*; 101/2 ᶜömr żāyiᶜ ḳılmaġa ḳayġurmasang̃ andın ėrür; (3) kim tapıpdur-sėn bu genc-i şāygān *rāygān*; 101/4 ᶜömrning̃ sermāyesin munda ḳılıp sevdā bu kün; (5) sūd eger bolmasa ḥāṣıl ḳılmaġıl *bārī* ziyān; 101/9 kėçeler *bir ayaḳ üstide* (10) *şemᶜ dėg* turup; 101/11 cān riştesini [102/1] *pervāne dėg* yaḳıp; 106/4 *her-āyine*, Ḥaḳ Taᶜālā'nıng̃ tevfīḳi birle ṣabr (5) ḳılġay-męn; 107/2 męn bir zamān (3) bu ėşikde bende bolmaḳnı iki cihān pādişāhlıḳıġa bęr-(4)-mes-męn, *lā-cerem*; 113/3 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmdın *andaġ* (4) aydılar; 123/11 Ḳur'ān'ġa temessük ḳılġıl *hemān* ḥabību'llāhġa temessük ėrür; 126/8 *yaḫşı* (9) teᵓemmül ḳılsa; 134/4 bendelik esrārıdın (5) *bī ḥīç şek* āgāh-sėn; 135/9 ᶜayb-ı iştirākdin *el-ḥaḳ* ėrür berī; 142/11 zihī resūl kim esrār-ı ümmetin tang̃lap; ᶜināyeti bile anlarnı *mundaġın* asrar; 144/4 yıraḳdın közlerge (5) *kiçig* körünür; 160/7

bir külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse ünçü tişlerin; ḫavfdın (9) ölgen köŋgüllerge *yana* cānlar kėlür; 162/6 *pākize, arıġ*, (7) dünyādın barġanı anıŋ; 163/9 barça bütler *yüz töpen* yıḳılıp; 197/9 Ebrehe bu sözdin ḳorḳup *revān* (10) tėvelerin bėrdi; 198/7 bu ḳuş-(8)-lar *bölek bölek* kėlip; 199/2 barça (3) aᶜżāsı mefāṣılıdın *bir bir* ayrılıp tüşdi; 208/10 yüz türlü derdi bolsa *hem-ān-dem* devā tapar;209/11 *ġamgīn ve ḥazīn* olturur ėrken; 212/5 bu ferzendni Cehūdlardın (6) *yaḫşı* saḳlaġıl; 215/10 bilmen, (11) mėniŋ köŋlüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni *tirig* tafġay mu-siz; 218/6 mėni *āheste* olturġuzup; 240/2 *muḥkem* tutġıl; 248/8 ṣınāᶜat-i belāġatnı *körklüg* bilip; 259/9 köklerge *birge* aştılar; 268/10 ġāfil ḳoylarnı [269/1] bir ügü *ḳatıġ* ürkütse; 278/4 namāz-(5)-nı *müsāfirāne* ḳılur ėrdi; 286/3 leşker-i İslām'nı *bölek bölek* (4) atarıp ündegil; 286/5 fecv fevc kėldiler; 291/10 çeriglep *fat* kėliŋ (11) kim mālıŋgızını Muḥammed ġāret ḳıldı; 303/2 *sehimnāk* ve *bī-bāk* müteveccih bolġaç; 311/10 ᶜAbdu'llāh *yalġuz* uruştı kim şehīd (11) boldı; 341/3 bārān-ı raḥmetiŋni ıḏa (4) bėrgil ey kerīm; tā ravża-ı resūl üze yaġsa *bī-ḥisāb*; 341/6 yā-ḫod ḥaddā oḳuġuçılar (7) naġmesi bile; mādām kim ḳılur tėveler raḳṣ *bī-ḥicāb* vd.

2.2.4.2. Miktar Zarfı

Keşfü'l-Hüdâ'da miktar zarfı olarak *bir yolı, ança, tükel, toḳuz, yüz, iki, köp, barça, bi-tamām, tamām, üküş, az, bir, yüz mertebe, üç ḳatla, be-ġāyet, munça, ança, köp, köp kerrāt, artuḳ, hīç, tek, iki* sözcük ve sözcük grupları kullanılmıştır: 27/10 bu [28/1] ḳaṣīdeni *tamām* oḳıp maṭlaᶜnı yana oḳıdıŋ (2) ėrse *iki* oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum; 31/4 *be-ġāyet* köp menḳūl; 37/4 selem yıġaçı *köp* bitgen yėr; 43/5 *tek* taġ u yıġaçların saġınıp; 55/5 būy çėkip baş çėkti mėndin *bir* köre alman yüzin; 57/10 özini ᶜaşḳ miḥneti birle öltürgen yigitke (11) *bir* yüz körgüzüp ḳaytsa; 59/1 eger yüz cān bėrip yüzin müyesser bolsa *bir* körmek; 75/8 *hīç* iltifāt ḳılmadı; 85/4 muḫālefet-i hevā-yı nefs (5) üçün anı *artuḳ*, ṭāᶜat çerā-gāhında ot-(6)-latmaġıl; 86/5 *köp kerrāt* bu nefs-i leᵓīm lezzetini, lezzāt-ı naᶜīm-(6)-din kim bilmese; 88/1 *köp* ḳatıġ açlıḳ; 92/5 bularnı *ança* pesend ḳılmas; 94/10 mėn *munça* yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın tuymaġa; (11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm; 95/10 *be-ġāyet* ᶜālī dereceī; 107/2 peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, *üç ḳatla* ayt[t]ı; 107/8 *yüz mertebe* lā-mekāndın aştı; (9) iḳbāl içide evc-i cāhıŋ; 125/11 öz ᶜaẓametim ve celāletim nisbetige *az* kördüm; 160/7 *bir* külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse ünçü tişlerin; ḫavfdın (9) ölgen köŋgüllerge yana cānlar kėlür; 176/3 dirīġ kim Saṭīḥ'niŋ ᶜömridin *az* ḳalıp (4) turur; 178/9 Rüstem toḳuş

ḳılmaḳdın *üküş* ḳorḳar ėrdi; 182/10 su, *tamām* suġalıp ḳurıdı; 182/10 āteş-gedelerning otları, (11) *bi-tamām* öçti; 193/6 fi'l-ḥāl, ḥamle ḳılıp Eryāṭ'ḳa zaḫm urup öltürdi (7) ėrse leşker-i Ḥabeşe *barça* Ebrehe'ge inḳıyād ḳıldılar; 201/5 Yūnus, ᶜaleyhi's-selām, ḳavmini *köp* daᶜvet (6) ḳılıp; 217/9 yürekimni çıḳarıp *iki* yarıp; 232/9 *toḳuz* (10) *yüz* yaşar ėrdi; 248/8 ḫavāṣṣ-ı terākīb (9) ve muḳteżāyāt-ı aḥvālni *tükel* anglar ėrken; 275/6 bu şimşīrdārlar ve nīze-güẕārlar *ança* saᶜy ḳıldılar; 285/2 kāfirler *bir yolı* ḥamle (3) ḳıldılar ėrse vd.

2.2.4.3. Soru Zarfı

Yazmada, soru zarfı görevinde *ḳaçan*, *ḳayda*, *nė*, *nėdin*, *nẹ üçün*, *nẹ sebebdin*, *nẹteg*, *nėçe* ve *nėçük* sözcük ve sözcük grupları kullanılmıştır: 24/5 naᶜtingni *nė*-tẹp ayġa-mėn; 29/4 bu tėve, bilmen (5) *nėdin*, bu ṣabāḥ mehārın üzüp ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp munda yėt[t]i; 33/7 mẹning dīnim kemāli (8) ve şerīᶜatimning celāli kẹtmekige *nẹ üçün* rāżī boldunguz; 34/4 ey şeyḫ *nẹ sebebdin* mürācaᶜat ḳıldıngız; 39/10 *nẹççe* "Ayılġıl!" dėseng; 40/5 *nėdin* dėseng közüngni tınmayın seyl aḳturur; 43/3 ᶜaşḳnıng yoḳ ėse *nẹ* yıġlayur-sėn; 44/2 *nẹteg* inkār ḳılur-sėn; 60/7 sāyening (8) hestī-yi mevhūmı, şaᶜşaᶜaᵓ-ı ḫūrşīdġa *ḳaçan* (9) muḳāvemet ḳıla bilsün; 70/2 *nẹ üçün* (3) ol şarāb-ı selsebīlī ve ṣahbā-yı zencebīlīning (4) mezesi kāmı cānıngdın kėtip mey-ḫāne-i ceberūtda, (5) cīrān-ı ervāḫnı unutup-sėn; 74/3 cenāb-ı ḥażret-i ḥaḳda *ḳaçan* bolur (4) maḳbūl; ezel ᶜināyetidin bolmasa kişi muḳbil; 100/7 ᶜömr raḫtın bağlaban köçti kẹtti kārvān; (8) *nėçe* sėn ġāfil uyur-sėn bar ėse cānıng oyan; 108/10 faḳr iḫtiyācı sebebidin bu dünyā-yı fānī-(11)-ġa *ḳaçan* meyl ḳılsun; 113/11 munıng dėg pāk ẕāt Ḥaḳ'dın özgege *ḳaçan* [114/1] meyl ḳılsun kim anıng himmeti kevneynni *ḳaçan* közge ilsün; 122/5 enbiyā ḳorḳup *ḳaçan* nefsī vü nefsī dėseler; 132/7 pādişāhlar *ḳaçan* bir bendeni (8) luṭf ve ᶜināyet birle maḫṣūṣ ėtip anga mülk bẹrip melik (9) ḳılıp ol bendening ᶜizzet ve celāletin ve ᶜaẓamet ve iḳbālin (10) iẓhār ḳılmaḳ tileseler, nefāyis ve cevāhirdin anıng (11) üze īṣār ḳılurlar; 145/10 *nẹteg* idrāk ḳılsun dünyāda ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye'ni, (11) anıng dėg uyuḳlaġan ḳavm; 147/8 bu ġaflet uyḳusı birle uyuġanlar *nẹ* bilsünler; (9) közini uyḳudın açmay muḥammedning kemālidin; 158/2 *nẹ üçün* ḳıldıng; 158/3 *nẹ üçün* (4) ḳılmadıng; 197/5 sėn bir (6) uluġ kişi, bu öyni tilemey *nẹteg* tėvelering'ni (7) tiler-sėn; 199/6 soḫuddın kiçigrek taş birle (7) kişi *nėçük* öler ėrmiş; 206/11 aḥkām-ı ġaybda nebī yalġan aytmas hīç vaḳt; [207/1] yalġan *nẹ* sözlesün kişi kim bilse ḥaḳnıng ṣavletin; 235/1 fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa *ḳayda* teng olsun vd.

2.2.4.4. Yer-Yön Zarfı

Keşfü'l-Hüdâ'da, yer-yön zarfı olarak *üze, utru, songınça, song, ilgeri/ ilgerü, artḳaru, yavuḳ, yıraḳ, ḳarşu, yuḳḳarı* sözcükleri kullanılmıştır: 19/5 felek ehl-i hüner birle *üze* düşman bolur ėrdi; 28/5 mücāvirler taḳı Medīne (5) ḫalḳı bu ḥāldin ḫaberdār bolup *utru* kęlip; 33/11 Mevlānā Celālü'd-dīn, ᶜaleyhi'r-raḥmening [34/1] *songınça* mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp barurda; 131/8 yarar kim bu *song* yętmek rütbe-(9)-si yanındın bolsa anıng üçün kim ḥabīblik (10) mertebesi cemᶜ-i merātibdin aᶜlā ve barça muṭālebedin (11) aḳṣā ėrür; 193/1 ayaḳ *ilgeri* basıp ḳolıġa ḥarbe alıp; 196/3 Mekke sarı ᶜazīmet ḳılıp *yavuḳ* (4) yętip; 214/10 bir pāresi *yıraḳ* kętti; 217/8 özi *yavuḳ* kėlip; 273/11 *ilgeri* oz-[274/1]-ġunçısı; 281/9 bu ṭāyife *yavuḳ* kėlgenin ḥażret-i (10) risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ėşit[t]iler ėrse; 288/2 *ḳarşu* çıḳıng̃lar; 288/10 Besbes bin ᶜAmr Cühenī'ni *ilgerü* ḳaravulġa iberdi; 288/11 özi *bularnıng songınça* yörüdi; 297/6 *artḳaru* (7) *artḳaru* ḳayta başladı; 298/10 Ḥamza ve ᶜAlī ve ᶜUbeyde bin Ḥāriṣ ayaḳ *ilgeri* basıp (11) Ḥaḳ Taᶜālā'nıng ᶜināyeti birle bu üç müşrikni ḳatl ḳıldı-[299/1]-lar; 311/1 ėteklerin *yuḳḳarı* köterip taġḳa mine başla-(2)-dılar; 312/7 İbn (8) Ḳamiyye defᶜi üçün Musᶜab bin ᶜUmeyr -kim ṣāḥib-i rāyet (9) ėrdi yevm-i Bedr ve yevm-i Uḥud'da- *ilgeri* yörüdi vd.

2.2.4.5. Zaman Zarfı

Metinde, zaman zarfı görevinde *dāyim, ḥālā, tangla, evvel, āḫirde, kėçe, āḫirü'l-emr, fi'l-ḥāl, hergiz, henüz, ėmdi, nāgehān, hīç, kiçig, bes, hemīşe, dem-be-dem, nāgāh, gāhī, kęç, āḫir, ᶜāḳıbet, vaḳtī, ṣabāḥ, müddetī, ṣabāḥ, tün, kün, uçur* vb. kullanılmıştır: 16/4 *ol eṣnā* meclis-i ᶜālīde aydım; 17/6 *bu eyyāmda* riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve fırḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerāḥati tāze ve köng̃lüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi; 19/3 ėşiking tofraḳı ḳadrin tilep mengü suyı *tün kün*; 19/9 tėlim til birle medḥing̃ni ḥüseyn aymaḳ tilep *ėmdi*; 22/5 sėn eger sürseng (6) męni dergāh-ı luṭfung̃dın *bu kün*; 25/7 *ṣabāḥ* peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, (8) ravżasına müteveccih bolup barurda; 27/3 mėn *bu kėçe* (4) ḥażret-i risālet-penāhī, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni (5) tüşümde körer-mėn; 29/9 *ṣabāḥ* ayttım; 32/10 Ḥażret-i Mevlevī, *müddetī* ravża-ı (11) nebevīde, mücāveret ḳılıp; 33/9 bu ṣıddīḳlar, *ṣabāḥ* ravża-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi (10) ve sellemġa ḥāżır bolup; 35/9 sėni *hergiz* ayırmasun dem-i āḫirde īmāndın; 45/6 *ėmdi* munıng dėg iki ḫaṭṭ-ı beyyine arada (7) bar ėrken; 47/1 *kėçe* kęlip; 51/4 ᶜAnḳāᵓ-ı ᶜaşḳḳa

ṣayd bolġan cān ṭāyiri, (5) ḳulle-ı ḳāf-ı ḳudretdin *hergiz* uçmas; 57/3 *ʿāḳıbet* bolġay arada kim münāfıḳ bolmaġay; 59/3 berār kön͡glümni izdemes velī ḳorḳar-mėn *uş ėmdi*; (4) kim izdip tapmaġay *nāgeh* męnin͡g nām nişānımnı; 59/5 kişige aymadım *hergiz* kön͡gül sırrın velī her dem; (6) közüm yaşı ḳılur peydā męnin͡g rāz-ı nihānımnı; 61/3 man͡ga tėggen zaḥmet *hergiz* münḳaṭıʿ bolmas; 62/2 mėn taḳı *vaḳtī*, ḳavānīn-i ʿaḳl-(3)-nı bilür ėrdim taḳı ʿuşşāḳ-ı bī-nevāġa sęnin͡g (4) dėg melāmet ḳılur ėrdim; 62/9 *ʿāḳıbet*, şāhid-i zībā-yı ʿaşḳ, gāhī (10) kirişme ve nāz gāhī ġamzeᵊ-i ġammāz birle sırrımnı (11) iẓhār ḳıldım; 64/8 męn bilür ėrken sözin tutman, (9) yigitlik sermāyesin żāyiʿ ḳılıp *henüz* ve (10) ʿaşḳnın͡g āşüftelıḳın unutman; 64/10 saç aḳartıp (11) nāme ḳarartıp *henüz* ḥasretdin yüz sarġatmay; 66/2 *hergiz* közge ilmedi; 71/1 *āḫir* ey ṣubḥ ḳılmaġıl taʿcīl; kim bu tün taptım bu diyārımnı; 71/10 bu yıraḳ (11) maḳṣadnın͡g seferinde *kęç* ḳalmasan͡g; 72/10 bu kün taṣarruf-ı emvāl ḫoş kęlür līkin; soruġçı (11) *tan͡gla* sorarda ḥisāb ėrür müşkil; 73/8 közün͡g-(9)-ni tėgme özin yum[m]aġan yüzün͡gge açıp; ḥabīb (10) yüzini *tan͡gla* körerde bolma ḫacīl; 74/2 *hemīşe* tan͡gnın͡g işin uşbu kün ḳılur-sėn līk; bu künnin͡g (3) işini tan͡ggа saldın͡g ey kāhil; 74/9 san͡ga ḥayāt beḳāsı bolur dėyü *hergiz*; (10) ḫudāy ḥażretidin vaḥy boldı mu nāzil; 81/8 ol sütni (9) *hīç* ārzūlamas; 88/3 anın͡g üçün kim tuḫmenin͡g ġālib żararı (4) tenge bolur taḳı açlıḳdın *gāhī* bolur kim perhīz-(5)-lik sebebidin dīnġa noḳṣān yęter; 90/8 muʿteber bolġay mu *hergiz* iki kāfirnin͡g sözi; 92/6 *nāgāh* biri aytur; 97/8 yaʿnī, küçün͡güz yetgençe yörün͡güz, *hergiz* (9) bu maḳāmnın͡g nihāyetiġa yętalmas-siz; 101/9 *kėçeler* bir ayaḳ üstide (10) şemʿ dėg turup; 103/7 *kėçeler* ḳılur ṭāʿat; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs izdeyür *hemīşe*; (7) cārūb ḳılurġa ḫāk-i rāhın͡g; 112/4 eger dünyā anın͡g vücūdı birle (5) zīnet tapmaḳ murād bolmasa ėrdi, *hergiz* dünyā, ṣaḥrā-yı (6) ʿademdin, fażāyili vücūdġa kėlmegey ėrdi; 113/8 be-dürüstī ki ʿarşnı yarat[t]ım ėrse iżṭırāb (9) ḳıldı. *Bes*, ʿarş üzre lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūl-(10)-u'llāhnı bitidim ėrse sākin boldı taḳı ārām taptı, lā-cerem; 118/4 anın͡g üçün kim muḥabbet mertebesige *henüz* (5) yętmey meveddet ve ḫullet mertebesi bar; 120/5 livā-yı ḥamdnı ḳıyāmet küni mėn köterür-mėn kim Ādem (6) ve taḳı ferzendleri barça ol livā astıda bolġay-(7)-lar taḳı *henüz* faḫr ḳılmas-mėn; 122/11 muḥkem tutḳandur anın͡g dėg yifni [123/1] kim *hīç* üzelmes; 130/8 uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ ętsem ḳaṭreᵊī; ḳorḳaram kim (9) *nāgehān* āşüfte bolġay ʿālemī; 132/11 *ėmdi* sėn iḫtiyār ḳılġıl, san͡ga [133/1] nę türlüg niṣār ḳılayın; 149/1 ḥaḳ Taʿālā *evvel* yaratḳan ḳayu nęmerse turur; 153/7 sęnin͡g peyġāmberin͡gnin͡g *evvel* yaratılġanı-(8)-nın͡g ṣıfatı; 155/4 yaʿnī, olarnın͡g şerāyiʿinin͡g nūrının͡g ẓuhūrı, (5) ol çaḳda ėrdi kim *henüz* āftāb-ı vücūdī-yi Muḥammedī,

kemāl-i faẕl-ı (6) ilāhī birle ᶜināyet-i nā-mütenāhīdin ṭulūᶜ ḳılmay turur (7) ėrdi; 158/2 *hergiz* ḳılġan işimni (3) "Nę üçün ḳıldıng?" dėmedi; 182/11 *tang͡lası* su izdeyü kėlgenler su tapmay bāzārlar [183/1] ḫarāb boldı ve āteş-gedeler buzuldı; 193/6 *fi'l-ḥāl*, ḥamle ḳılıp Eryāṭ'ḳa zaḫm urup öltürdi (7) ėrse leşker-i Ḥabeşe barça Ebrehe'ge inḳıyād ḳıldılar; 214/3 Ebū Cehl, bir Yahūdī birle (4) *kėçe* [...] mulāḳāt ḳılıp aydı; 222/10 *āḫirü'l-emr* Ebū Cehl (11) sözige ittifāk ḳılıp; 224/3 *evvel* özi kirip; 241/2 *tang͡la* eger tilesen͡g otdın ḫalāṣ tapmaḳ; (3) cān birle nūş ḳılġıl ḥaḳnın͡g kelām-ı cāmın; 252/10 *kėçe* yör[ü]dün͡g; 266/6 *āḫirde* cihānġa kėldin͡g ammā; sırr-ı defter-i cümle-i enbiyā-sėn; 282/4 *evvel* siz (5) ḥamle ḳılın͡g; 289/7 *tang͡la* yā *bęrisi kün* Ḳureyş kārvānı (8) kėlür; 295/8 eger rāst (9) bolsa kęrek kim *ḥālā* bu vādī kenāresinde bolsalar; 320/2 resūl dostına iḳbāl baḫt öksilmes; (4) tėger ᶜadūsına *dāyim* hezīmet noḳṣān; 322/9 ata anadın *kiçig* ḳalıp; 341/9 kaᶜbe firāḳı birle (10) resūl iştiyāḳıdın; bolur bu bendenin͡g cigeri (11) *dem-be-dem* kebāb vd.

Metinde; isim tamlaması, sıfat tamlaması, ikileme, fiilimsi ve edat grupları gibi kelime grupları ile "çün ..... {-DI} / ėrür, {-DI} ėrse, egerçi ..... turur, (e)ger ..... {-sA}, tā ..... {-sA}/ {-sUn}/ {-AyIn}" gibi bağlaç - kip eki ilgileriyle tasarlanmış yapılar zaman zarfı vazifesiyle kullanılmıştır: 14/7 *rebīᶜü'l-evvel ayının͡g yėgirme birinçi küni*, (8) *cumᶜa ṣabāḥında*; 15/7 *bu uçurda*; 27/5 *cemīᶜī aṣḥābı birle olturmışda* (6) sėn rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler ėrdin͡g; 27/8 Resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, icāzet bėrip (9) oḳıġanın͡gda; 28/8 barça baş açıp yıġlay turġan (9) uçurda; 29/4 bu tėve, bilmen (5) nędin, *bu ṣabāḥ* mehārın üzüp ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp munda yėt[t]i; 30/9 *şol zamān* ḥāżır boldı (10) ėrse; 30/9 şol zamān *ḥāżır boldı* (10) *ėrse* Saᶜdü'd-dīn'nin͡g başıġa kilīm yafıp bu (11) ḳaṣīdeni oḳıp rūḥ-ı muṭahhar-ı resūl, ᶜaleyhi's-selāmdın [31/1] istimdād tilep *duᶜā ḳıldı ėrse* Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, (2) öz dār[ū]-ḫāne-i keremidin közige şifā bėrdi; 33/2 ṣıla-ı raḥm üçün öz maḥalletige ᶜazīmet ḳılıp (3) *yolġa kirgende*; 33/3 *uşol künnin͡g kėçesi* sekiz kişi, (4) ṣıddīḳlardın, peyġamber ᶜaleyhi's-selāmnı tüşide körmiş-(5)-ler; 33/11 Mevlānā Celālü'd-dīn, ᶜaleyhi'r-raḥmenin͡g [34/1] *son͡gınça* mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp *barurda* körer kim; 35/9 sėni hergiz ayırmasun *dem-i āḫirde* īmāndın; 37/5 *dem-be-dem* köz yaşını kön͡gül ḳanı birle ḳatışturur-sėn; 42/3 ol zamāne (4) ve menāzilnin͡g diraḫt ve tağın sağınıp (5) közlerin͡gni *her kėçe tang͡ġa tėgrü* oyaġ baḳ-(6)-turmas-sėn ėrdin͡g; 43/3 ᶜaşḳnın͡g yoḳ ėse nę yıġlayur-sėn; (4) *körgende nişāne-i serāsın*; 49/7 közümge kirmedi uyḳu *bu tün* yārim ḫayālidin; 52/11 Aşmaᶜī aytur: *Benī ᶜUẕre*

ḳabīlesidin -ḳıble-i naẓar-ı ᶜuşşāḳ [53/1] *ve ārām-ı cān-ı müştāḳ ėrdi- müteveccih bolup barurda,* (2) ol ḳabīlede bir ᶜazīzning öyinde ḳonaḳ (3) boldum; 53/11 sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı *çıḳtım ėrse* bir yigit (2) kördüm; 54/6 bu yigitning (7) çehresinde āṣār-ı muḥabbetni vāżıḥ ve envār-ı mürüvvetni (8) lāyıḥ *kördüm ėrse* ḥālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün yavuḳında olturdum; 55/1 *bir zamān* körgey mü-mėn yā-rab bu cānānımnı mėn; 57/4 *çün* bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ öyige *kėldim*; 58/11 ḳaraḳçı közleri *her dem* töker közgüre ḳanımnı; 59/5 kişige aymadım hergiz köngül sırrın velī *her dem*; (6) közüm yaşı ḳılur peydā mėning rāz-ı nihānımnı; 61/6 iṭālet-i lisān birle *her sāᶜat* (7) bizge ḳıyāmet ḳılmas ėrding; 62/5 hīç kişi ᶜaşḳḳa āşinā bolmas; (6) *ᶜaḳldın bolmaġunça bīgāne*; 62/8 *müddet-i medīd*, dīvānelıḳdın bīgāne ve ᶜaḳl birle āşinā (9) ve yār ėrdim; 69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi; (9) *çün* ᶜaşḳ *kėldi* ḳoymadı ol bendlerini; 71/1 āḫir ey ṣubḥ ḳılmaġıl taᶜcīl; kim *bu tün* taptım bu diyārımnı; 71/3 şükr kim ᶜaşḳ artıp öksit[t]i; *tün ü kün* (4) çeḳ[k]en intiẓārımnı; 72/3 köngülni baġlama fānī cihānġa ey ᶜāḳil; (4) sefer yaraġını ḳıl bolma *bir nefes* ġāfil;72/10 *bu kün* taṣarruf-ı emvāl ḫoş keḷür līkin; soruġçı (11) tangla sorarda ḥisāb ėrür müşkil; 73/10 *viṣālning küni* [74/1] ᶜāşıḳġa zehr ėrür tiryāk; *fırāḳ kėçesi* āb-ı ḥayāt ėrür ḳātil; 77/5 āh ey ġāfil nė ḥāṣıl kizlemekdin yaşnı; (6) *ol zamānī* kim ecelning ėlgi tutġay ḫalḳdın; 78/11 *çün bilding* kim nefs-i emmāre, yaman işlerġa [79/1] ḥarīṣ turur, lā-cerem, yavuzluḳ ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning şehvetin sındurmaḳ ṭamaᶜ ḳılmaġıl; 80/7 Yā ᶜĪsā! Aç (8) turġıl, *tā* mėni *tuya körseng* taḳı barçadın mücerred (9) bolġıl, *tā* manga *vāṣıl bolsang*; 94/10 mėn munça yıġlap *bir nefes* yazuḳ kitābın tuymaġa; (11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm; 97/3 elif tā istiḳāmet *taptı ėrse* orun (4) taptı körüng cān otrasında; 100/3 *bir dem* (4) Ḫāliḳ'ni ḫoşnūd ḳılmadım; 103/8 ᶜāşıḳla[r]ġa tang ėrmes kim şemᶜ dėg kėçürse; (9) *her kėçe tangġa tėgrü* sūz u güdāz birle; 109/9 *bir kün* resūl, (10) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, birle Ṣafā Tagı'ġa minip (11) ėrdük; 110/1 *Ḥażret-i risālet* (2) *bu sözni aytḳaç*, kök ᶜālemidin bir ḳatıḳ āvāz(3) kėldi; 107/2 mėn *bir zamān* (3) bu ėşikde bende bolmaḳnı iki cihān pādişāhlıḳıġa bėr-(4)-mes-mėn, lā-cerem; 119/10 *bu uçurda* (11) resūl, ᶜaleyhi's-selām, öydin çıḳıp aydı; 120/5 livā-yı ḥamdnı *ḳıyāmet küni* mėn köterür-mėn; 133/9 bu cevher-i nefīsni, (10) *bu künge tėgrü* sėndin özgege niṣār ḳılġanım yoḳ; 133/11 *bu kündin song* hem sėning ᶜizzeting üçün, sanga [134/1] ittibāᶜ ḳılġanlar bu devlet naṣībin tapmaġaylar; 143/8 ġayrdın (9) ġayret bile *çün* ḥaḳ ḥabībin *kizledi*; ḳayu köz ḳılġay (10) temennā körmege ẕātın anıng; 143/10 ḥaḳ kemāliġa *çü boldı* (11) āyine ẕātı nebī; anglayu bilmes kişi ḥaddi kemālātın anıng; 145/2

kün tüşde (3) *kördi ėrse* muḥammed kemālini; boldı ḫacel tiledi özi-(4)-ni͡ng zevālini; 155/3 *kün tuġķanda* maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 155/10 *ķuyaş barında* nė imkān temāşā-yı sühā (11) ķılmaķ; 158/4 muṣṭafā (5) evṣāfını *bir laḥẓa* aytsam mẹn faķīr; 158/5 yazalmas *yüz yıl* (6) *içide* birini yüz debīr; 163/9 *vilādet küni*, barça bütler yüz töpen yıķılıp; 163/11 ferişteler ol melᶜūnnı *ķırķ kün* suġa çomdurdılar; 164/3 vāy sizlerge kim helāk boldun͡guzlar (4) kim *hīç vaķt* sizlerge mundaġ helāket kẹlgeni yoķ (5) ėrdi; 166/10 *çün toķuz ay* tamām bol*dı ėrse dü-şenbih küni*, (11) *rebīᶜü'l-evvel ayını͡ng on ikiside* mẹn menzilde [167/1] ėrdim; 174/7 bu Saṭīḥ, *yılda bir kerret* öydin çıķıp bir yılda (8) bolġan vāķıᶜātdın ḫaber bẹrür ėrdi; 188/8 *müddet-i medīd* kök sarı baķıp; 206/11 aḥkām-ı ġaybda nebī yalġan aytmas *hīç vaķt*; 274/10 cān oynaġanlar mevcidin ol baḫr *her dem* cūş ėter; 283/1 *şenbih küni*, *şevvāl ayını͡ng sekizinde*, Ḥuneyn sarı (2) çıķsalar; 292/5 resūl, ᶜaleyhi's-selām, *çehār-şenbih kėçesi*, *leyle-i nıṣf-ı* (6) *ramażān*, *hicret ikinçi yıl* Revḥā'da ķonup Revḥā ķatında (7) namāz oķup Ḥaķ, subḥānehu ve taᶜālādın tiledi; 304/3 *penç-şenbih küni*, (4) *şevvāl ayını͡ng başında* on kün yol yörüp (5) Ķureyş, Cuḥfe'de nüzūl ķılġanlarından resūlġa (6) ḫaber bẹrdiler vd.

2.2.5. Fiil

Bu bölümde; *fiil çekimi*, *fiilimsiler*, *bildirme* (ek-fiil çekimi) ve *fiillerde soru* başlıkları altında yazmadaki veriler tasnif edilmiş ve incelenmiştir.

2.2.5.1. Fiil Çekimi

Fiil çekimi başlığında, Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan *kişi biçimbirimleri*, *basit* ve *birleşik fiil çekimleri* ele alınmıştır.

2.2.5.1.1. Kişi Biçimbirimleri

Metinde, fiil çekiminde kullanıldığı tespit edilen kişi zamirleri, iyelik kökenli kişi ekleri ve emir - istek ekleri şunlardır:

2.2.5.1.1.1. Kişi Zamirleri

Keşfü'l-Hüdâ'da, fiil çekimlerinde tespit edilen kişi zamirleri ve onların ekleşmiş hâlleri şöyledir:

Tablo 6

Kişi Zamirleri (Fiil Çekimi)

KİŞİ ZAMİRLERİ (FİİL ÇEKİMİ)
1. Tekil Kişi
mėn/ mẹn / {-Am} (SN {-Im})
2. Tekil Kişi
sėn/ sẹn
3. Tekil Kişi
Ø
1. Çoğul Kişi
biz / {-miz}
2. Çoğul Kişi
siz
3. Çoğul Kişi
{-lAr}

2.2.5.1.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

Yazmada, fiil çekimlerinde tespit edilen iyelik kökenli kişi ekleri şöyledir:

Tablo 7

İyelik Kökenli Kişi Ekleri

İYELİK KÖKENLİ KİŞİ EKLERİ
1. Tekil Kişi
{-m}
2. Tekil Kişi
{-n͡g}
3. Tekil Kişi
Ø
1. Çoğul Kişi
{-k}/ {-ḳ}
2. Çoğul Kişi
{-n͡gXz} / {-n͡glAr}
3. Çoğul Kişi
{-lAr}

2.2.5.1.1.3. Emir - İstek Ekleri

Metinde kullanımı saptanan emir - istek ekleri şunlardır:

Tablo 8

Emir - İstek Ekleri (Kişi Ekleri)

EMİR EKLERİ (KİŞİ EKLERİ)
1. Tekil Kişi
{-AyIn}/ {-Ay}/ {-AyIm}
2. Tekil Kişi
{-GIl}/ Ø
3. Tekil Kişi
{-sUn}, {-sin}
1. Çoğul Kişi
{-(A)lın͡g} / {-AlIm}
2. Çoğul Kişi
{-(X)n͡g}/ {-(X)n͡glAr}/ {-(X)n͡gXz(lAr)}
3. Çoğul Kişi
{-sUnlAr}

2.2.5.1.2. Basit Çekimler

Bu bölümde veriler, *haber* ve *tasarlama kipleri* başlıkları altında ele alınmıştır.

2.2.5.1.2.1. Haber Kipleri

Keşfül'-Hüdâ'da tespit edilen haber kipleri tanıkları *geçmiş zaman*, *gelecek zaman* ve *geniş zaman*dır.

2.2.5.1.2.1.1. Geçmiş Zaman

Geçmiş zaman başlığı altında, *belirli* ve *belirsiz geçmiş zaman* fiil çekimleri, yazmadan elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2.2.5.1.2.1.1.1. Belirli Geçmiş Zaman

Keşfü'l-Hüdâ'da belirli geçmiş zaman çekimi, {-DX} eki ile yapılmıştır. Belirli geçmiş zaman çekiminde ek başı ünsüzü, ötüm uyumuna genellikle uygun kullanılmıştır: 28/9 bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup yętip āstāne^{9}-i

ḥażretde *çökti*; 53/11 bu ᶜaḳllar āfetiniṉg leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı *çıḳtım* ėrse; 55/4 kėlsün öltürsün ḥelāl *ėttim* aṉga ḳanımnı mėn; 122/11 kim kim anı muḥkem *tuttı*; 164/9 yıraḳ (10) *tüştüm*; 199/2 barça (3) aᶜżāsı mefāṣılıdın bir bir ayrılıp *tüşdi* vd. Bu ek, üçüncü kişilerde daima düz ünlülü olup diğer kişilerde dudak uyumuna tabi olarak kullanılmıştır.

Metinde, ek ünlüsünün -Eski Anadolu Türkçesi metinlerindeki gibi (Gülsevin, 1997, s. 88)- dudak uyumuna uymayıp {-tuṉg} şeklinde kullanıldığı bir örnek saptanmıştır: 240/1 Ayttım aṉga kim "Ḥaḳ Taᶜālā'ġa vāṣıl bolmaḳ vāsıṭa-(2)-sını *taptuṉg*, muḥkem tutġıl.

Harezm Türkçesi eserlerinde, Husrev ü Şîrîn'in tamamında, Nehcü'l-Ferâdîs'in genelinde kullanılan, Kısasü'l-Enbiyâ'da ise daha az yer verilen {-DUk} ekinin yanı sıra {-DImIz}/ {-DImUz}/ {-DUmIz} eki de eskicil bir biçim olarak bulunmaktadır (Ata, 2002, s. 73). Keşfü'l-Hüdâ'da, belirli geçmiş zamanın birinci çokluk kişisinde, düzenli olarak {-DUk} eki kullanılmıştır.

Tablo 9

Belirli Geçmiş Zaman

Belirli Geçmiş Zaman
1. Tekil Kişi {-DXm} 16/4 ol eṣnā meclis-i ᶜālīde *aydım*; 18/3 zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa çėkmek tiledim; 20/3 yana luṭfuṉgnı *arturdum* sözüm ber-cā-yı cān boldı; 27/11 bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı yana oḳıduṉg (2) ėrse iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı *yād tuttum*; 29/7 mėn bu ḳaṣīdeniṉg resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın aṉglap (9) ṣabāḥ *ayttım*; 57/4 çün bu ḥāldin *ḫaberdār boldum*, ḳonaḳ öyige *kėldim*, (5) *aydım*; 70/11 *kördüm* ol nāzenīn nigārını; merhem-i sīne-i figārımnı; 71/1 āḫir ey ṣubḥ ḳılmaġıl taᶜcīl; kim bu tün *taptım* bu diyārımnı; 92/4 mundaġ (5) *fitneler ḳıldım*; 104/8 resūl ᶜaleyhi's-selāmnı *kördüm*; 164/8 bu (9) ümmetdür kim munlar sebebidin Ḥaḳ dergāhından yıraḳ (10) *tüştüm* vd.
2. Tekil Kişi {-DXṉg}/ {-tuṉg} 64/1 sėn *maḫż-i naṣīḥat ėyleding* līk; ᶜāṣıḳ ḳulaġı ėşitmes anı; 72/8 ḫazīnelerni saṉga bėrdi (9) ḥaḳ ticāret üçün; nė *ḳıldıṉg* ança ḫazāyin bile kėlip ḥāṣıl; 74/2 bu künniṉg (3) işini taṉgġa *saldıṉg* ey kāhil; 100/9 sėn ḫarīdār izdeyü yolda dükān *açtıṉg*; 240/1 ayttım aṉga kim "Ḥaḳ Taᶜālā'ġa vāṣıl bolmaḳ vāsıṭa-(2)-sını *taptuṉg*, muḥkem

tutġıl; 252/10 kèçe *yör[ü]dün̂g* bir ḥaremdin vd.

3. Tekil Kişi

{-DI}

9/7 anın̂g münevver celāletin *iẓhār ḳıldı*; 9/10 olarnın̂g esrār-ı (11) ẓāhiresin ednās-ı nüfūs-ı nāsdın muṣaffā [10/1] ve aḳdās-i bāhiresin muvāfaḳat-ı rüsūm-ı ḫalāyıḳdın (2) *mücellā ètti*; 19/1 uṣol yandın kim *açtı* ḥaḳ sènin̂g kön̂glün̂gni islāmġa; 28/9 bir yüklüg tève mehārın üzüp toz (10) tozġurup yętip āstāneᵊ-i ḥażretde *çökti*; 62/11 asradım ᶜaṣḳ sırrını līkin; [63/1] *taptı* bu serser-i nühüfte *ẓuhūr*; 74/8 bu barça *köçti* vü *kęçti* cihān-ı fānīdin; 199/2 barça (3) aᶜżāsı mefāṣılıdın bir bir ayrılıp *tüşdi*; 250/6 ᶜAbdu'llāh bin Selām'nı *öpti* vd.

1. Çoğul Kişi

{-DUk}

102/11 biz bu Ḳur'ān-ı Mecīd ve Furḳān-ı Ḥamīd'ni [103/1] anın̂g üçün *ėndürmedük* kim sèn zaḥmetde (2) bolsan̂g ve meşaḳḳatler çèksen̂g; 103/3 bil kim anın̂g üçün *ėndürdük*; 122/1 baᶜżı meṭālib anda meẕkūr turur dėp (2) bu iki beyt birle *iḫtiṣār ḳılduḳ*; 140/2 ṭarīḳ-ı ḥaḳdın *azmaduḳ*; 216/3 mèn taḳı atası, feryād (4) ve zārī ve nāle ve bī-ḳarārī ḳıla *yęttük*; Muḥammed'ni *kördük*, (5) taġ başında kökke baḳıp tebessüm ḳıla (6) olturur èrdi; 283/11 aḳ şahsüvārlar *kördük*, ala atlar minmiş vd.

2. Çoğul Kişi

{-DXn̂gXz}

27/1 siz bu maṭlaᶜnı kimdin *yād* (2) *aldın̂gız*; 33/7 mènin̂g dīnim kemāli (8) ve şerīᶜatimnin̂g celāli kętmekige nę üçün *rāżī bolduñguz*; 34/4 ey şeyḫ, nę sebebdin *mürācaᶜat ḳıldın̂gız*; 98/3 "Mèni pīr ḳıldı, Hūd sūresi." dėp (4) *ayttm̂gız*; 197/2 ḥācet üçün mü *kèldin̂giz*; 218/4 siz ikin̂giz fermān yęrige *yętkürdün̂güz*, yıraḳ vd.

3. Çoğul Kişi

{-DIlAr}

28/5 męni (6) taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḥtirām birle ravżaᵊ-ı (7) resūl, ᶜaleyhi's-selāmġa alıp *bardılar*; 56/2 mènin̂g ḳonaġım öyin ıraḳdın körüp *ayttılar*; 167/8 andın son̂gra, körklü yüzlü, naḫl dèg (9) ḳāmetlıġ, ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa oḫşar żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tègremde *olturdılar*; 173/10 olar *aydılar*; 216/9 mèn uyalarım birle (10) ḳavumaḳ ètişip oynarda, üç ᶜazīz *kèldi*-(11)-*ler*; 288/4 üç yüz on bęş kişi *ittifāk ḳıldılar* vd.

Belirli geçmiş zamanın olumsuzu, zaman ekinin {-mA-} ekli olumsuz gövdeye ulanmasıyla yapılmıştır: 9/1 vehm yol *èltmedi* an̂ga hergiz; 17/5 iᶜtiẕār ve istiġfārġa mecāl *tapmadım*; 21/1 fālic marażı birle (2) ḳolı ayaḳı tutmas bolup hīç enīs-i ṣādıḳ ve (3) mūnis ve celīs-i muvāfıḳ ve yār-ı hem-nişīn ve ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār *tapmadı*; 43/7 nè derd èrür bu ᶜaşḳ derdi; (8) kim *tapmadı* hīç kişi devāsın; 49/7

közümge *kirmedi uyḳu* bu tün yārim ḫayālidin; (8) köŋ͡gülde *ḳalmadı* rāḥat temennā-yı vişālidin; 59/5 kişige *aymadım* hergiz köŋ͡gül sırrın velī her dem; (6) közüm yaşı ḳılur peydā meniŋ͡g rāz-ı nihānımnı; 141/8 şerīᶜat ḳabūlıda, hīç *şekke* (9) *tüşmedük* taḳı ḫayrān bolup *ġalaṭ ḳılmaduḳ*; 142/6 İslām yolıda (7) ṣāḥib-ḳadem bolup ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'dın *yanmaduḳ*; 158/3 nę üçün (4) *ḳılmadıŋ͡g*; 189/8 kāhinleri ṣıfāt-ı nebīni beyān ḳılıp; (9) *bilmediler* anıŋ͡g ṣıfat-ı bī-nihāyetin vd.

2.2.5.1.2.1.1.2. Belirsiz Geçmiş Zaman

Keşfü'l-Hüdâ'da, belirsiz geçmiş zaman ifadesi için üç ayrı yapı kullanılmıştır: "{-mIş} + Kişi Zamirleri"; "{-p} + (turur/ durur/ {-DUr}) + Kişi Zamiri"; "{-Gan} (turur / {-dUr})". Bu yapılar içinde en sık kullanım, "{-p} + (turur/ durur/ {-DUr}) + Kişi Zamiri" biçimidir.

1. Yapı: Yazmada, belirsiz geçmiş zamanı göstermek için yaygın olarak kullanılan yapı "{-p} + (turur/ durur/ {-DUr}) + Kişi Zamiri"dir. Bu yapının, metinde, yalnızca ikinci çoğul kişi çekimi kullanılmamıştır. Metinde, belirsiz geçmiş zaman çekimlerinde Harezm Türkçesindeki kullanıma benzer şekilde (Ata, 2002, s. 76), birinci çoğul kişi çekiminde *biz* ve {-mIz}'li yapıların birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 10

Belirsiz Geçmiş Zaman I

Belirsiz Geçmiş Zaman: {-p} + (turur) + Kişi Zamiri
1. Tekil Kişi
26/5 Męn (6) ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, medḥinde (7) köp ḳaṣīde *aytıp turur-mėn*; 197/4 mėn bu Kaᶜbe'ni -kim sizniŋ͡g ᶜizzetiŋ͡giz anıŋ͡g (5) birle turur- buzmaḳġa *kėlip turur-mėn*; 281/3 oġul ḳız, māl tavarnı aldurmazlıḳ ü-(4)-çün ėl uruşḳay, dėp *kėltürüp turur-mėn*; 323/8 ol (9) yazuḳlarnı, ḫalāyıḳġa şiᶜr aytıp ḫiẕmet ḳılmaḳ birle (10) kėçken ᶜömr içinde *ḳılıpdur-mẹn* vd.
2. Tekil Kişi
26/3 Oḳıġıl ol ḳaṣīdeᵓī kim ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) medḥinde *naẓm ḳılıp turur-sėn*; 70/2 Nę üçün (3) ol şarāb-ı selsebīlī ve ṣahbā-yı zencebīlīniŋ͡g (4) mezesi kāmı cānıŋ͡gdın kėtip mey-ḫāne-i ceberūtda, (5) cīrān-ı ervāḥnı *unutup-sėn*; 101/2 ᶜömr żāyiᶜ ḳılmaġa ḳayġurmasaŋ͡g andın ėrür; (3) kim *tapıpdur-sėn* bu genc-i şāygān rāygān vd.
3. Tekil Kişi
21/8 bārī bu bir nėçe kim (9) nefes *bāḳī ḳalıpdur*; 25/5 hīç zaḥmeti ḳalmay

tamām-ı ṣıḥḥat *tapıp turur*; 39/6 Eger muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuᵓādġa inkār ḳılsaŋ (7) taḳı "ᶜAşḳnıŋ vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." dėp (8) daᶜvā ėtseŋ nę *bolupdur*; 85/3 eger bilseŋ nevāfil otlaġın süçi sanap (4) ᶜ*ibādet bolup durur*; 88/10 yaᶜnī, ḫālī ḳılma, tilegil, anıŋ dėg közüŋ (11) yaşın kim ḥarāmdın *mümtelī bolup turur*; 116/11 ėmdi bilgil kim resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıŋ [117/1] *ḥabību'llāh* bolmaḳı Kitāb'nıŋ delāleti ve ḥadīṯ-(2)-niŋ ᶜibāreti birle *ṯābit boluptur*; 174/4 taḳı Saṭīḥ, baḥrında sākin bolur (5) ve taḳı otuz ḳarndın artuḳraḳ *yaşap durur*; 279/9 Mālik, barça leşkerni küç (10) birle *kėltürüptür*; 325/10 kim kim dünyāsın (11) āḫiretġa ziyān ḳılur, lā-cerem, āḫiretni -kim bāḳī-[327/1]-dür- *iḫtiyār ėtipdür* vd.

1. Çoğul Kişi

180/5 Bāḳī-yi *Ḳıṣṣaᵓ-ı Feṯḥ-i Medāyin* taḳı (6) ᶜacāyib ve ġarāyib-i emīr-i Müslimīn'ni *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā*'da (7) ᶜale'ṭ-ṭarīḳ-ı istiḳżā *ẕikr ḳılıp turur-miz*; 287/7 bāḳī-yi tefāṣīl-i (8) ḳıṣṣanı, *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā*'da ẕikr ḳılıp *turur-biz*; 293/10 iṭāᶜat ve inḳıyād kemerin cān (11) bęlinge *baġlap turur-biz* vd.

2. Çoğul Kişi

-

3. Çoğul Kişi

31/5 barça eyimme-i ᶜiẓām (6) *ittifāḳ ḳılıp tururlar*; 104/8 Resūl ᶜaleyhi's-selāmnı kördüm, açlıḳdın (9) żaᶜīf bolup ḳarnıġa taş *baġlap tururlar*; 218/7 eger bilseŋ kim saŋga (8) nė türlüg saᶜādet *tilepdürler*, her-āyine, közüŋ yaruġay (9) ėrdi; 323/11 her kişige şiᶜr aytmaḳ ve ḫiẓmet ḳılmaḳ męniŋ boynumġa [324/1] anıŋ dėg *nişāneᵓ ėtip tururlar* vd.

Belirsiz geçmiş zamanda, "{-p} + (turur/ durur/ {-DUr}) + Kişi Zamiri" yapısının olumsuzu, "{-mAy} turur" şeklindedir: 281/2 Sėn pīr bolup fikr ve tedbīriŋ (3) *ḳalmay turur*.

2. Yapı: Metinde, belirsiz geçmiş zaman için, tekil kişiler ve üçüncü çoğul kişide, "{-mIş} + Kişi Zamirleri" yapısı da kullanılmıştır.

Tablo 11

Belirsiz Geçmiş Zaman II

Belirsiz Geçmiş Zaman: {-mIş} + Kişi Zamirleri
1. Tekil Kişi
97/10 Resūl, ᶜaleyhi'[98/1]'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmnı tüşde *körmiş-męn.*
2. Tekil Kişi
282/7 Bu söz-(8)-ni yalġan dėseŋ şāyed ki ḥaḳnı yalġan *dėmiş-sėn* (9) bolġay.

3. Tekil Kişi

21/4 Medīne tağlarının͡g (5) bir ġārında tekye ḳılıp öz cānıdın ümīd kęsip *endīşe* (6) *ḳılmış*; 21/11 bu ḳaṣīdeni aytıp tamām [22/1] ḳılġan kėçe ḥażret-i risāletġa, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (2) ḥiṭāb ḳılıp *aymış*; 24/11 resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni [25/1] tüşinde *körmiş*.

1. Çoğul Kişi

-

2. Çoğul Kişi

-

3. Çoğul Kişi

33/3 Uşol künnin͡g kėçesi sekiz kişi, (4) ṣıddīḳlardın, peyġamber ᶜaleyhi's-selāmnı tüşide *körmiş*-(5)-*ler*.

3. Yapı: Keşfü'l-Hüdâ'da belirsiz geçmiş zaman çekimi için kullanılan diğer bir yapı "{-Gan} (turur / {-dUr})"dur. Eckmann (2003a, s. 124-125), bu yapının *tesiri hâlâ devam eden tamamlanmamış bir hareketi* ifade ettiğini belirtmiştir. Metinde, üçüncü tekil ve çoğul kişi çekimleri tespit edilmiştir: 122/11 kim kim anı muḥkem tuttı, muḥkem *tutḳandur* anın͡g dėg yifni [123/1] kim hīç üzelmes; 129/3 yaᶜnī, enbiyā ve rüsül -kim ḥuffāẕ-ı merāṣıd-i seyl ėrürler- (4) barçası ḥażret-i Muḥammediyye'de turġandurlar; 153/8 bu ḥadīṯ muḳteżāsınça (9) maᶜlūm boldı kim enbiyā ve rüsülnin͡g vücūdı Muḥammed'nin͡g (10) nūrının͡g feyżi ėrür, *cūdı bolġan turur*, lā-cerem; 209/7 *ḳadem ėrken*, gūyiyā kim, bu diraḫtlar butaḳları yol üstide, (8) be-ġāyet ḫaṭṭlar yazar ėrdiler "Ayak olmuş âdeta bu ağaçların dalları yol üstünde...."; 315/9 yaᶜnī, medḥ ḳılur-mėn ol nīze-dār ve şimşīr-(10)-güẕārlarnı kim düşmanlarnın͡g ḳara başlarınġa (11) ėndürgen aḳ ḳılıçlarnı ḳan birle ḳızarmış [316/1] *ḳaytaydurġandurlar* taḳı *bitigendürler* sün͡güler (2) birle; 322/4 yaᶜnī, kifāyetdür san͡ga ey ṭālib-i muᶜcizāt, (5) bu kemāl-i ᶜilmnin͡g müşāhedesi, resūlde ḳılur-sėn, (6) bā-vücūd kim oḳumaġan ėrür; nüşū-nümā *tapġandur*, (7) münḥarif bolġan eyyāmda.

2.2.5.1.2.1.2. Gelecek Zaman

Yazmada, gelecek zaman ifadesi için iki ayrı yapı kullanılmıştır:

1. Yapı: Keşfü'l-Hüdâ'da, gelecek zaman için asıl olarak {-GA(y)} eki kullanılmış ve kişi zamirleriyle çekimlenmiştir. Metinde, Harezm Türkçesinde olduğu gibi (Ata, 2002, s. 76), birinci çoğul kişi çekimi hem *biz* hem de {-mIz} ile yapılmıştır.

Tablo 12

Gelecek Zaman I

Gelecek Zaman: {-GA(y)} + Kişi Zamiri

1. Tekil Kişi

22/5 sėn eger sürseng (6) *mẹni* dergāh-ı luṭfungdın bu kün; ḳayu bir ėşikde (7) yā rabb *ḳılġa-mėn* feryād āh; 24/5 naᶜtingni nė-tẹp *ayġa-mėn* kim; bilmes ṣıfatıngnı hīç ᶜāḳil; 55/1 bir zamān *körgey mü-mẹn* yā rabb bu cānānımnı mėn; 59/1 eger yüz cān bẹrip yüzin müyesser bolsa bir körmek; (2) bėrip cānnı revā *körgey-mėn* ol serv-i revānımnı; 106/4 her-āyine, Ḥaḳ Taᶜālā'nıng tevfīḳi birle *ṣabr* (5) *ḳılġay-mẹn* vd.

2. Tekil Kişi

45/9 sėn muḥabbet barına inkār nė dėp (10) *ḳılġa-sėn*; 72/7 ḥarem-i kaᶜbe-i (8) ḥażretġa *bolġay-sėn vāṣıl*; 138/3 līkin sağınma kim anga lāyıḳ ṣıfātını; (4) *taᶜbīr ḳılġa-sėn* bu beyān-ı edā bile; 240/2 eger sėn bu āyātnı (3) tamuġ otınıng ḥarāretidin ḳorḳup oḳısang, (4) her-āyine, *söndürgey-sėn* ol otnung ḥarāretini vd.

3. Tekil Kişi

18/6 bu biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı mıṣr, (7) salṭanatnıng ḥażretinde simmet-i ḳabūl birle (8) mevsūm *bolġay*; 32/5 senedining sanıġa nẹ ḥācet bolġay; 49/9 eger ol körklüg ḫānı kemāl-i ḳudreti birle; (10) bu bir öksük ḳulın sorsa nẹ *öksülgey* kemālidin; 77/6 ol zamānī kim ecelning ėlgi *tutġay* ḫalḳdın; 281/3 oġul ḳız, māl tavarnı aldurmazlıḳ ü-(4)-çün ėl *uruşḳay*, dėp kėltürüp turur-mėn vd.

1. Çoğul Kişi

267/10 Biz taḳı ekrem-i ümmet ve ḫayr-ı ehl-i millet *bolġay-miz*; 302/2 ėmdi bu māl birle bizge meded bẹring, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim *öçümizni alġay-biz*.

2. Çoğul Kişi

215/10 Revān kėlingiz kim bilmen, (11) mẹning könglüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig *tafġay mu-siz*, [216/1] yā yoḳ mu; 246/7 bilmes-mẹn kim āḫiretde bizni hīç *yād ḳılġay* (8) *mu-siz* vd.

3. Çoğul Kişi

120/5 Ādem (6) ve taḳı ferzendleri barça ol livā astıda *bolġay*-(7)-*lar*; 242/5 ḥattā ᶜaẕāb çėkmey uştmaḥḳa (6) kirgenler, olarnıng ḥālin *temennā ḳılġaylar*; 288/4 üç yüz on bẹş kişi ittifāk ḳıldılar kim resūl (5) birle *ᶜazīmet ḳılġaylar* vd.

Metinde, olumsuz gelecek zaman, {-mA-} ile oluşturulan gövdelere "{-GA(y)} + Kişi Zamiri" yapısının getirilmesiyle tasarlanmıştır: 41/6 ᶜāşıḳ tileyür kim bolsa pinhān rāzı; (7) hem *anglamaġay* ḥālin anıng dem-sāzı; 59/4 izdip *tapmaġay* nāgeh

mẹning nām nişānımnı; 133/11 Bu kündin song hem sẹning ᶜizzeting üçün, sanga [134/1] ittibāᶜ ḳılġanlar bu devlet naşībin *tapmaġaylar*; 193/8 Yemen (9) tofraḳın ayaḳ astınġa basmay Ebrehe'ning nāşīyesin (10) kėsmey *tınmaġay-mẹn* vd.

Gelecek zaman eki, aynı zamanda istek, temenni anlamlarında da kullanılmıştır: 56/5 körklü yüzin kim körüp cān birle *ᶜāşıḳ bolmaġay*; (6) yüz köngül birle kim ol ᶜazrāġa *vāmıḳ bolmaġay*; 56/7 aḫşam oḫşar-mẹn saçıġa dėse tang ėrmes velī; (8) künni yüzige teng ėtse *ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolmaġay*; 56/9 zāhid ol yüzni körüp miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳılmasa; (10) ᶜaşḳ dīninde anıng dėg hīç *fāsıḳ bolmaġay*; 304/1 Va'llāhi ümīd tutar-mẹn, (2) olarnıng kėlmeki bizge *ḫayr bolġay*; 309/10 Tengri'ning (11) raḥmetindin yıraḳ bolġay-sėn vd.

Yazmada, {-GAy} eki ile tahmin, olasılık, çıkarım ifadeleri de sağlanmıştır: 123/1 ėmdi yaᶜnī, bu ḥabldin murād (2) *resūl bolġay*, anıng üçün kim vāsıṭaᵊ-ı vuṣūl-ı (3) ḫayrāt ve rābıṭaᵊ-ı ḥuṣūl-ı kemālāt ḥażret-i risālet-(4)-dür yā murād bu ḥabldin *Ḳur'ān bolġay*, nẹteg kim (5) ḥadīṣde kėlip turur kim "Ḳur'ān ḥabl-i metīn (6) durur ve nūr-ı mübīn"; 186/6 maᶜnī ve kelimdin murād, *Ḳur'ān bolġay* kim muᶜizeᵊ-i Bāḳī (7) turur; 250/1 mẹn öz oġlumdın artuġraḳ (2) tanır-mẹn, anıng üçün kim Muḥammed'ning risāletinde hīç (3) şekkim yoḳ ve taḳı bu oġul mẹndin bolġanıġa (4) şekkim bar, şāyed kim anası *ḫıyānet ḳıldı bolġay*; 282/7 bu söz-(8)-ni yalġan dėseng şāyed ki ḥaḳnı *yalġan dėmiş-sėn* (9) *bolġay*. "Bu söze yalan dersen gerçeğe yalan demiş olursun"; 325/8 yaᶜnī, kim kim dünyāsın bẹrip āḫiret almasa alıġ (9) satıġında *uluġ ziyān ḳılmış bolġay*; 329/9 ger ᶜināyet birle bu ḳolumnı tutmas muṣṭafā; vāy kim (10) tangla ṣırāṭ üzre *tayar bolġay* ayaḳ.

2. Yapı: Metinde gelecek zaman ifadesi için kullanılan "{-IsAr} + Kişi Zamiri" Oğuzca bir alıntı biçimbirim olup (Eckmann, 2003b, s. 32; Ata, 2002, s. 78), Harezm Türkçesinde de az sayıda örnekte görülmüştür. Keşfü'l-Hüdâ'da yalnızca üçüncü kişilerde tespit edilen bu ek, *rüya tabirlerinde ya da kutsal kitaplara dayandırılarak yapılan çıkarımlarda* kullanılmıştır: 233/6 Ol İrem, "ẕātü'l-ᶜimād" dur. Kütüb-i ilāhī-(7)-de, aḥādīṯ-i resūlġa maᶜlūm bolup turur kim bu ᶜahd-(8)-de bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yangaḳlıġ, (9) ḳısḳa boyluḳ, bir ḳaşı mẹnglig, tėve izdeyü (10) İrem'ge kirip andaġı emvāldin *alısar*; 175/7 Sāsān (8) tüşining teᵊvīli ol ėrür kim ḫalīl ᶜArab aṣḥābı turur, (9) ol nebī-yi ᶜArabī-yi ẕekī kim ḥażret-i aᶜlādın anga vaḥy kėlür. (10) Bu aṣḥāb, bir nẹçe vaḳtdın song, Fārs memleketige (11) kirip Medāyin'ni Sāsān'dın song

melik bolġan sekizinçi [176/1] Kisrā'dın *alısarlar* kim eyvān-ı kisrā yıḳılmay ḳalġan (2) sekiz küngüre ol sekiz melikke işāret ėrür.

2.2.5.1.2.1.3. Geniş Zaman

Yazmada, geniş zaman için iki farklı yapının kullanıldığı tespit edilmiştir:

1. Yapı: Keşfü'l-Hüdâ'da, yaygın olarak kullanılan geniş zaman biçimi "{-r}/ {-Ar}/ {-(y)Ur} + Kişi Zamiri"dir. Eckmann'ın (2003a, s. 102), Çağataycanın sıfat-fiilleri için eskicil şekil olarak ifade ettiği ve 15. yüzyıl öncesi ile Şiban Han'da nadiren rastlandığını belirttiği {-(y)Ur} eki, Keşfü'l-Hüdâ'da fiil çekiminde tanıklanmıştır: 43/3 ᶜaşḳnın͡g yoḳ ėse nę *yıġlayur-sėn*; (4) körgende nişāne-i serāsın; 106/5 Şeyḫ ᶜAbdu'llāh (6) Enṣārī, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, *dęyür*: Dostdın yętken (7) belā, ᶜaṭā turur, lā-cerem, ᶜaṭādın nāliş ḳılġan, ḫaṭā turur; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs *izdeyür* hemīşe; (7) cārūb ḳılurġa ḫāk-i rāhın͡g.

Birinci tekil kişide, Eski Anadolu Türkçesi metinlerindekine benzer bir kullanımla (Eckmann, 2003a, s. 119; Gülsevin, 1997, s. 92), "{-r}/ {-Ar} + {-Am}" yapısı saptanmıştır: 130/8 uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ ętsem ḳaṭreᵓī; *ḳorḳaram* kim (9) nāgehān āşüfte bolġay ᶜālemī; 324/11 mėn ṣayd [326/1] bolmaḳ *ārzūlaram*.

Metinde, Harezm Türkçesinde olduğu gibi (Ata, 2002, s. 76), birinci çoğul kişi çekiminde hem *biz* hem de {-mIz}'li yapılar saptanmıştır: 173/10 biz tüş taᶜbīrini bilürmiz, velī aymaġan (11) tüşni *bilmes-miz*; 284/9 bu kün (10) azlıḳdın *maġlūb bolmas-biz*.

Tablo 13

Geniş Zaman I

Geniş Zaman: {-r}/ {-Ar}/ {-(y)Ur} + Kişi Zamiri
1. Tekil Kişi
22/9 pāk z̲ātın͡g şevḳıdın atın͡g-(10)-nı *atar-mėn* sęnin͡g; 23/11 *bilür-mėn* kim sęnin͡g ᶜilm-i şāmilin͡g nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ berāber turur; 26/7 ol (8) ḳaşīdeni *tiler-mėn* kim maṭlaᶜı bu turur; 27/3 mėn bu kėçe (4) ḥażret-i risālet-penāhī, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni (5) tüşümde *körer-mėn*; 48/4 esrār-ı ᶜaşḳnı (5) kön͡gülde *asrar-mẹn*; 225/8 ol ḥabīb-i mihr-bānnın͡g ėşikini *saḳlaram*; (9) kim cefā ḳılġanda düşmanlar penāhımdur męnin͡g; 279/8 yaş oġlanlar yıġlamaḳın, tavar ḳara (9) āvāzın *ėşitür-mėn*; 323/7 ᶜafv ḳılmaḳ ümīd (8) *tutar-mẹn* vd.
130/8 uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ ętsem ḳaṭreᵓī; *ḳorḳaram* kim (9) nāgehān āşüfte bolġay ᶜālemī; 256/9 yansam taḳı yanmay, yana yanmaḳ *tilerem* kim (10)

pervāne-şıfat şemᶜ-i şebistānnı *sẹver-mėn*; 324/11 mėn ṣayd [326/1] bolmaḳ *ārzūlaram*.

2. Tekil Kişi

37/5 dem-be-dem köz yaşını kö͡ngül ḳanı birle *ḳatışturur-sėn*; 38/2 ėrteki yārānlarıṉ͡gnı saġınıp mu ey kö͡ngül; (3) köz *yaşın ḳatışturur-sėn* bu yürek ḳanı bile; 40/9 anıṉ͡g (10) dėg mü *saġınur-sėn*; 43/3 ᶜaşḳnıṉ͡g yoḳ ėse nẹ *yıġlayur-sėn*; (4) körgende nişāne-i serāsın; 44/2 nẹteg *inkār ḳılur-sėn* muḥabbetke; 63/5 naṣīḥatni be-ġāyet (6) ḫāliş *ḳılur-sėn*; 136/10 nė türlüg medḥ bile kim *tiler-sėn* taḳı ḥākimlerġa ᶜarż (11) ḳılġıl; 255/9 nẹ üçün (10) *yıġlar-sėn*?

3. Tekil Kişi

11/9 ḥamd ve (10) sipās-ı ḥażret-i perverd-gār ve dürūd-ı bī-ḳıyās-i nebīᵓ-i (11) muḫtārdın so͡ng bu ẓaᶜīf *aytur*; 16/6 ḫalāyıḳ (7) te͡ngridin ḫānlıḳ *tileyür*; 25/4 oyġanıp tura kėlse *körer*; 36/7 ᶜulemāᵓ-ı (8) ġarībiyyet anı *tecrīd ẹter*; 41/6 ᶜāşıḳ *tileyür* kim bolsa pinhān rāzı; 46/1 anı her kim *oḳır* ḥāli͡ng *uḳar* bī-iştibāh; 106/5 Şeyḫ ᶜAbdu'llāh (6) Enṣārī, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, *dẹyür*: Dostdın yẹtken (7) belā, ᶜaṭā turur, lā-cerem, ᶜaṭādın nāliş ḳılġan, ḫaṭā turur; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs *izdeyür* hemīşe; (7) cārūb ḳılurġa ḫāk-i rāhıṉ͡g; 140/11 munı, ᶜaşḳ otıġa yanġan *an͡glar* ve līkin [141/1] ve ġāfil, fāriġ an͡glamaḳdın *tan͡glar* vd.

1. Çoğul Kişi

293/3 eger berk-i ġımādġa barsa͡ng *barur-biz* ve eger (4) deryā-yı āteşīnġa kir, dėse͡ng *kirer-biz*; 293/11 eger deryāġa kir dėse͡ng *kirer-biz* [294/1] ve eger otḳa dėse͡ng *tüşer-biz*; 294/4 va'llāhi kim bizi͡ng (5) mālımızdın alġanıṉ͡g köprek *sẹver-biz* bizge māl (6) bẹrgeniṉ͡gdin.

2. Çoğul Kişi

26/5 Ḳayu ḳaṣīdeni *tiler-siz*; 311/6 resūl, ᶜaleyhi's-selām, ḳılġan vaṣiyyet-(7)-ni nẹ üçün *żāyiᶜ ḳılur-siz*?

3. Çoğul Kişi

91/8 olarnıṉ͡g murādın (9) kifāyet ḳılmaḳda, *ihtimām-ı tamām ḳılurlar*; 144/10 ẕerre içide ḫūrşīd (11) ve ḳaṭre içide deryā kizlegenige *tan͡glarlar*; 128/5 barça enbiyā ve rüsül, ḥażret-i resūlu'llāhdın *iltimās* (6) *ḳılurlar*; 132/4 baᶜżı erbāb-ı tefāsīr ve aḥādīṯ *ayturlar*; 173/6 Yehūd'nıṉ͡g zāhidleri, biligleri (7) kim olarnı müᵓebbedān *dėrler*; 186/1 ferişteler ot birle (2) anı *ḳovarlar* vd.

Geniş zamanın olumsuzu "{-mAs} + Kişi Zamiri" ile yapılmıştır. Berlin nüshasında, sıfat-fiil vazifesiyle kullanılan {-mAz} ekinin, geniş zaman çekiminde kullanılımına rastlanmamıştır: 24/5 naᶜti͡ngni nė-tẹp ayġa-mėn kim; *bilmes* şıfatıṉ͡gnı hīç ᶜāḳil; 39/11 ᶜaşḳḳa inkār ḳılġan ᶜāşıḳ-[40/1]-nıṉ͡g sözige kişi *ḳulaḳ salmas*, ᶜaşḳ birle (2)

müşg kizlemek *pinhān ḳalmas*; 41/8 bī-çāre egerçi ḫalḳġa *aymas* rāzın; (9) köz yaşı kön͡gül otı ėrür ġammāzı; 47/10 ᶜāşıḳlarġa uyumaḳ rāst *ḳėlmes*, dost-(11)-dın ġāfil bolġan kön͡gülni ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp [48/1] bir pulġa *almas*; 55/8 özgeler yüzige *açmas-mėn* gülistānımnı mėn; 56/11 cānnı cānándın *ayamas-mėn* velī aytur kön͡gül līk; 58/2 mėn anı körmekdin *ictināb ḳılmas-mėn*; 65/4 mẹn ḳarılıḳ *naṣīḥatin tutman*; nėçe kim sözni bī-ġaraż aytur; 70/5 “ḥubbu’l-vaṭan mine’l-īmān” (6) muḳteżāsınça vaṭan-ı aṣlīni saġınıp köz yaşın (7) *aḳturmas-sėn*; 77/11 nẹteg kim tevsen atlarnı bahādurlar [78/1] cılavlap köni yoldın çıḳmaḳġa *ḳoymaslar*; 97/8 yaᶜnī, küçün͡güz yetkençe yörün͡güz, hergiz (9) bu maḳāmnın͡g nihāyetiġa *yẹtalmas-siz*; 124/3 ḥabību’llāh yolında kim tėlim yıl ḳılmayın ḳulluḳ; (4) muḥabbetnin͡g salāṭīni *kiyürmesler* sẹni sanġa; 155/1 yā-ḫod, bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların ḳaran͡ggu bolġanda (3) iẓhār ḳılurlar, kün tuġḳanda maḫfī bolup *körünmes*-(4)-*ler*; 173/10 biz tüş taᶜbīrini bilür-miz, velī aymaġan (11) tüşni *bilmes-miz*; 120/7 yana ol şefāᶜat (8) ḳılıp şefāᶜati ḳabūl bolġan, ḳıyāmet küni, mėndür-mėn (9) taḳı *faḫr ḳılmas-mėn*; 256/5 nė üçün *yörimes-sėn*; 284/9 bu kün (10) azlıḳdın *maġlūb bolmas-biz*. vd.

Keşfü’l-Hüdâ’da, olumsuz geniş zamanın çekiminde, Harezm Türkçesi ve Çağataycada da rastlanılan, Eckmann’ın *Azeri Türkçesi* ve *Güney Türkçesi* olarak adlandırdığı (2003a, s. 120; 2003b, s. 31, 103), Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de görülen {-mAn} biçimbirimi de saptanmıştır: 23/9 ḫāk-i ḳademün͡gde īṣār ḳılsam yana revāyī (10) *tapman*; 29/4 *bilmen* (5) nẹdin; 55/5 būy çẹkip baş çẹkti mėndin bir *köre alman* yüzin; 55/10 *saḳlayu bilmen* ḥüseyn öz sırr-ı pinhānımnı mėn; 63/6 mėn *ėşitmen* taḳı sẹnin͡g bu (7) sözün͡g, muvāfıḳ-ı ᶜaḳl turur, dėp bilür-mẹn ve (8) velī anın͡g birle *iş ẹtmen*; 64/1 sẹn maḥż-i naṣīḥat ẹyledin͡g līk; ᶜāşıḳ ḳulaġı *ėşitmes* anı; 64/5 ḳarılıḳnın͡g naṣīḥatige (6) *ḳulaḳ salman* taḳı anın͡g dėg tühmetdin yıraḳ ve (7) naṣīḥatni *bir pulġa alman*; 64/8 mẹn bilür ėrken *sözin tutman*; 64/10 ᶜaşḳnın͡g āşüftelıḳın *unutman*; 76/2 nẹ boldı nefske *bilmen* boyun tolġar kerem ḳılmas; 215/10 revān kėlin͡giz kim *bilmen*, (11) mẹnin͡g kön͡glüm ḳuşı, uyam Muḥammed’ni tirig tafġay mu-siz, [216/1] yā yoḳ mu.

Yazmada tespit edilen diğer bir olumsuz geniş zaman şekli, {-mA-} ile oluşturulan fiil gövdesine {-(y)Ur} ekinin ulanmasıyla tasarlanmıştır: 319/10 Taḳı sėn *körmeyür-sėn*, (11) resūlnin͡g dostın nuṣret tapmaġan taḳı düşmanı [320/1] şikest bolmaġan?

2. Yapı: Keşfü'l-Hüdâ'da geniş zaman için kullanılan ikinci yapı "{-A}/ {-y}/ {-yU} + turur + Kişi Zamiri"dir ve yalnızca üçüncü kişide olumlu çekimleri tespit edilmiştir**:** 34/2 Ḥażret-i Mevlevī, yalan͡g baş ayaḳ, (3) yıġlayu ḳaytıp *kėle turur*; 184/10 Nė ḥāl boldı, (11) bizni ot atıp kök ᶜālemidin *süre tururlar*; 287/10 Ebū Sufyān (11) başlıġ otuz kişi aġır arḳış başlap emvāl-i [288/1] Ḳureyş'ni alıp Şām'dın mürācaᶜat ḳılıp *kėle turur*-(2)-*lar*; 289/3 bu suġa (4) yętip ulaġın *suġara turur*; 297/3 Cebraᵓīlni kördi kim ferişteler (4) birle meded ve nuṣret üçün *ėnedür*; 310/5 eger körsen͡giz kim bizniṉ͡g aᶜżāmızını (6) ḳuşlar alıp *kėtedür*, siz bu mevżiᶜdin teprenmen͡g.

2.2.5.1.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri başlığı altında, yazmadan elde edilen veriler doğrultusunda, *emir - istek, şart* ve *gereklilik* kipleri ele alınmıştır.

2.2.5.1.2.2.1. Emir - İstek

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen emir - istek çekimleri, metnin genelinde belirli eklerin düzenli kullanımları göz önünde bulundurulduğunda, Çağataycanın ekleriyle uygunluk göstermektedir (Eckmann, 2003a, 112-114). Metnin genelinde her kişi kategorisinde belirli eklerin sıklıkla kullanılması, eserin 15. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olmasıyla ilgili olup Harezm Türkçesiyle de ortaklık gösteren emir - istek eklerindeki ölçünlüleşme, belki de *Klasik Öncesi Çağatayca* evresine doğru ilerleyişi göstermektedir. Metinde, asıl olarak Nevâyî'de görülen (Eckmann, 2003a, s. 113), {-dėk(ler)} ekinin hiç kullanılmamış olması da eserdeki Harezm Türkçesinin çok şekilliğinden, Çağataycanın genel yazı dili olarak ölçünlü kullanımlarına doğru ilerleyişin sürdüğünü göstermektedir.

Emir - istek ikinci tekil kişi eki {-GIl}'in ötüm uyumuna girdiği örnekler de mevcuttur: 307/8 bizni (9) alıp *çıḳḳıl*, muḳātele ḳılalın͡g.

Üçüncü tekil kişi eki, bir örnek dışında yuvarlak ünlülüdür. Metinde tek örnekte ekin, Özbekçedeki gibi düzleşmiş biçimde (Öztürk, 2007, s. 332), {-sin} olarak kullanıldığı saptanmıştır: 36/1 Öz kön͡glinin͡g (2) rāḥatı üçün cānının͡g cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳını *tilesin*. Bu durum, müstensih hatası ya da yazmanın geç dönem istinsahı olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 14

Emir - İstek Çekimi

Emir-İstek Çekimi

1. Tekil Kişi

{-AyIn}/ {-Ay}/ {-ayım}

29/9 Bu (10) faṣāḥat ehlining sözige ṣıla dėp *bėreyin*; 132/11 Ėmdi sėn iḫtiyār ḳılġıl, sanga [133/1] nę türlüg *niṣār ḳılayın*; 138/11 męn naᶜtini nė dėp *aytayın* kim; [139/1] bilmes ṣıfatını hīç ᶜāḳil; 185/11 ėmdi bizlerdin ḳayu yęrimiz kim istirāḳ-ı semᶜ ętip [186/1] istimāᶜ-ı kelām *ḳılayın*, dėseler; 214/4 ey Muḥammed! Bir muᶜcizeᵊ (5) körgüzgil, tā mėn *īmān kėltüreyin*; 218/10 eger tilesengler, kirgen mevżiᶜni *kör*-(11)-*güzeyin*, ey ana, tėdi vd.

61/1 Męning ḥālimni *aytay* sanga.

276/3 bu dīnge *baṣ bolayım* tėyü saᶜy ėtip kęsti; (4) ata oġul başını vü oġul atası başın

2. Tekil Kişi

{-GIl}/ Ø

26/3 *oḳıġıl* ol ḳaṣīdeᵊī; 29/9 bir münāsib hediyye *yętkürgil*; 137/9 *bilgil* kim ṣān-ı ḫāliḳ, ḳavī ve ḳadīr ėrür; 200/7 sėn bir avuç (8) seng-rīze, bu kāfirler ṭarafıġa *atġıl*; 210/6 cevāb bęrip "*Ḳaytḳıl*!" (7) dėp fermān ḳıldı ėrse ḳayt[t]ı; 307/8 bizni (9) alıp *çıḳḳıl*, muḳātele ḳılaling.

25/3 *Tur* kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sanga bu zaḥmet-(4)-din şifā bėrdi; 40/6 könglünge *huş-yār bol* dėseng bolur ḥayrān mest; 57/2 yār üçün düşman cefāsıġa *taḥammül ḳıl* ḥüseyn; 72/11 köngülni *kęs* bu cihāndın [73/1] ᶜ*ibādet ėt*; 84/8 yüzüngni ḫaşyet-i ḥaḳdın közüng yaşı bile *yu* vd.

3. Tekil Kişi

{-sUn}, {-sin}

20/4 Aydım ᶜadlingni arturup emān *tutsun* bu mülküngni; 20/6 sęning bustān-ı ᶜaşḳıngnı ḫazāndın *saḳlasun* tengri; 30/8 *Kėlsün*, bu ḳaṣīdening istimāᶜ-ı berekātı-(9)-dın maḥrūm ḳalmasun; 112/3 dünyā nęteg kim yanınġa *çėksün*; 293/4 Sęning rıżāng (5) üçün yüz ming cān *fedā bolsun*.

36/1 Öz könglining (2) rāḥatı üçün cānının cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳnı *tilesin*.

1. Çoğul Kişi

{-(A)lıng} / {-AlIm}

85/10 ṭāᶜat otlaġında nefsüng merkebin otlat velī; (11) süçi sansa otlaġın *menᶜ ęyleling* ṭāᶜatdin; 196/5 Tihāme'ning şülüş-i mālın *bęreling*, ḳaytsun; 307/8 bizni (9) alıp çıḳḳıl, *muḳātele ḳılalıng*; 308/2 evlā bolsa Medīne'de (3) *iḳāmet*

ḳılalın͡g.

109/6 *Altun bolalım*, bizni ḳabūl ḳılġıl.

2. Çoğul Kişi

{-(X)n͡g}/ {-(X)n͡glAr}/ {-(X)n͡gXz(lAr)}

96/6 Yaᶜnī, ḳılġan ᶜahd, (7) peymān ve ḫayr-ı iḥsān üze *müstaḳīm bolun͡g*, tā (8) ol aᶜmāl bāṭıl bolmasun; 168/1 *alın͡g* bu ferzendni ḫalḳ közidin; 242/3 bu bendelerni kevşer suyıġa *kigürün͡g*; 253/6 bu iki beytnin͡g (7) terceme[si], türkī til birle ol ėrdi kim *ėşitin͡g*; 282/3 toḳuş küni ehl ve evlādın͡gızını (4) öz ḳafān͡gızda *ṣaff ḳıldurun͡g* taḳı evvel siz (5) *ḫamle ḳılın͡g*; 302/1 ėmdi bu māl birle bizge *meded bėrin͡g*, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim öçümizni alġay-biz; 327/1 dünyā -kim fānī ėrür- *terk* (2) *ḳılın͡g* vd.

97/8 Küçün͡güz yetkençe *yörün͡güz*; 215/10 revān *kėlin͡giz* kim bilmen, (11) mėnin͡g kön͡glüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig tafġay mu-siz, [216/1] yā yoḳ mu.

164/3 Vāy sizlerge kim *helāk boldun͡guzlar*.

173/9 Ėmdi mėnin͡g tüşümnin͡g taᶜbīrini *aytıp bėrin͡g*-(10)-*ler*; 288/2 *ḳarşu çıḳın͡glar*, şāyed (3) kim bu emvāl-i ᶜaẕīmni Ḥaḳ Taᶜālā sizge rūzī ḳılġay.

3. Çoğul Kişi

{-sUnlAr}

113/5 Muḥammed'ge taṣdīḳ ḳılġıl taḳı ümmetin͡ge buyurġıl, Muḥammed'(6)'ni *idrāk ḳılsunlar*, an͡ga *īmān kėltürsünler*; 147/8 bu ġaflet uyḳusı birle uyuġanlar nę *bilsünler*; (9) közini uyḳudın açmay muḥammednin͡g kemālidin; 168/10 Muḥammed'ni (11) maşrıḳ ve maġribḳa ṭavāf ḳıldurun͡g, *tā* mecmūᶜ-ı mevcūdāt [169/1] anı *körsünler*, şūret ve şıfatı birle *bilsünler*.

Yazmada, emir - istek kipinin olumsuzunun ikinci kişiler ve üçüncü tekil kişi çekimiyle kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yapılar, {-mA-} ile oluşturulan fiil gövdesine ulanan emir - istek ekleriyle tasarlanmıştır: 30/8 kėlsün, bu ḳaṣīdenin͡g istimāᶜ-ı berekātı-(9)-dın *maḥrūm ḳalmasun*; 35/9 sėni hergiz *ayırmasun* dem-i āḫirde īmāndın; 43/1 ey ᶜāşıḳ-ı ḫasta *ḳılma inkār*; (2) ol derd ile nāzenīn hevāsın; 52/2 derd eger yętse *nāle ḳılma* ḥüseyn; çün san͡ga dost-ı çāre-şāz [ėrür]; 63/11 bu körklü sözün͡gni *ḳılma żāyi*ᶜ; ey hem-dem-i mihr-bān cānı; 71/1 āḫir ey ṣubḥ *ḳılmaġıl taᶜcīl*; kim bu tün taptım bu diyārımnı; 73/2 *tileme* salṭanat-ı māl; 75/1 ėdi ᶜināyeti *öksülmesün* şahenşahdın; 96/4 yaᶜnī, *ol* (5) *ḫalḳ dėg bolman͡g* kim munça zaḥmetler birle (6) yifni ėgirip özi üzer; 137/2 sėn yıraḳ *turmaġıl* ġulüvv ve iġrāḳnı ol (3) ẕātnın͡g vaṣfıda; 310/5 eger körsen͡giz kim biznin͡g aᶜżāmızını (6) ḳuşlar alıp kėtedür, siz bu mevżiᶜdin *teprenmen͡g* (7) taḳı eger

körsen͡giz biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa alsaḳ, mėndin fermān bolmay bu mevżiᶜ-(9)-ni *terk ḳılman͡g* vd.

2.2.5.1.2.2.2. Şart

Keşfü'l-Hüdâ'da şart kipi, {-sA} ekine ulanan iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenmiştir. Metinde tespit edilen tanıklar hem Harezm Türkçesi hem de Çağataycanın verileriyle uyuşmaktadır. Bilhassa ikinci çoğul kişi dışındaki ölçünlüleşmeler, Çağataycadaki kullanıma benzemektedir (Eckmann, 2003a, s. 116-117; Ata, 2002, s. 82-83). İkinci çoğul kişideki {-sAn͡glAr} kullanımı, çağdaş Uygurca ile örtüşmektedir (Ersoy, 2007, s. 393).

İkinci çoğul kişi, nezaket çoğulu olarak da kullanılmıştır: 218/10 Eger *tilesen͡gler*, kirgen mevżiᶜni kör-(11)-güzeyin, ey ana, tėdi.

Tablo 15

Şart Çekimi

Şart
1. Tekil Kişi {-sAm} 16/10 Bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle *şerḥ ḳılsam*; 17/2 taḥrīr-i ṣāfī ve taḳrīr-i vāfī birle olarnı *beyān ėtsem*; 55/1 bir zamān körgey mü-mėn yā rabb bu cānānımnı mėn; (2) kim körüp yüzin revān *ḳılsam fėdā* cānımnı mėn; 130/8 uşbu deryā sırrıdın ger *şerḥ ėtsem* ḳaṭreᵊī; ḳorḳaram kim (9) nāgehān āşüfte bolġay ᶜālemī; 333/6 yoḳtur mėnin͡g sėndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm kėlgende anın͡g penāhıġa (8) *sıġınsam* vd. **2. Tekil Kişi** {-sAn͡g} 22/5 Sėn eger *sürsen͡g* (6) mėni dergāh-ı luṭfun͡gdın bu kün; ḳayu bir ėşikde (7) yā rabb ḳılġa-mėn feryād āh; 39/6 eger muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuᵊādġa *inkār ḳılsan͡g* (7) taḳı "ᶜAşḳnın͡g vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." dėp (8) *daᶜvā ėtsen͡g* nę bolupdur; 102/11 biz bu Ḳur'ān-ı Mecīd ve Furḳān-ı Ḥamīd'ni [103/1] anın͡g üçün ėndürmedük kim sėn *zaḥmetde* (2) *bolsan͡g* ve *meşaḳḳatler çėkisen͡g*; 123/10 ḥaḳīḳatġa *baḳsan͡g*, (11) Ḳur'ān'ġa temessük ḳılġıl hemān ḥabību'llāhġa temessük ėrür vs. **3. Tekil Kişi** {-sA} 25/4 Oyġanıp *tura kėlse* körer; 38/9 kim ki ziyāde taḥḳīḳ *izdese* bu duᶜāçınınn͡g (10) Rāyiḥatü'l-ervāḥ atlıḳ ᶜArabī şerḥ[i]ge muṭālaᶜa (11) ḳılġay; 56/7 aḫşam oḫşar-mėn saçıġa *dėse* tan͡g ėrmes velī; (8) künni yüzige *ten͡g ėtse* ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolmaġay;

161/3 ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlning ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın *yıdlasa, öpse,* yaᶜnī *ziyāret ḳılsa,* (6) *aşsa* yā ol āstānede *muḳīm bolsa*; 270/2 ᶜadūnıng köngli *taş olsa* èrigey heybet otıdın; (3) celāl-i salṭanat birle nebī *kèlse* muᶜādāġa vd.

1. Çoğul Kişi
{-sAk}

185/5 Eger vaḥy kèlgendin songdaġı aḥvāli-(6)-ning beyānını *tutsaḳ,* maᶜnī ol èrür; 302/2 èmdi bu māl birle bizge meded bèring, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle *muḳātele ḳılsaḳ*, şāyed kim öçümizni alġay-biz; 310/7 eger körsengiz biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa *alsaḳ*, mèndin fermān bolmay bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılmang vd.

2. Çoğul Kişi
{-sAngIz} / {-sAnglAr}

118/11 Mangа ittibāᶜ ḳılıng, tā Ḥaḳ Taᶜālā'nıng *maḥbūbı bolsangız*; 310/5 Eger *körsengiz* kim bizning aᶜżāmızını (6) ḳuşlar alıp kètedür, siz bu mevżiᶜdin teprenmeng.

218/10 Eger *tilesengler*, kirgen mevżiᶜni kör-(11)-güzeyin, ey ana, tèdi.

3. Çoğul Kişi
{-sAlAr}

89/11 Nèçe kim naṣīḥat-ı iḫlāṣ birle *ḳılsalar* [90/1] olarnı müttehem bilgil; 122/5 enbiyā ḳorḳup ḳaçan nefsī vü nefsī *dèseler*; (6) ümmetim dèben tiler bizlerni ol pākize ẕāt; 132/9 ol bendening ᶜizzet ve celāletin ve ᶜaẓamet ve iḳbālin (10) iẓhār ḳılmaḳ *tileseler*, nefāyis ve cevāhirdin anıng (11) üze īṣār ḳılurlar; 185/11 èmdi bizlerdin ḳayu yèrimiz kim istirāḳ-ı semᶜ ètip [186/1] istimāᶜ-ı kelām ḳılayın, *dèseler*; 295/8 Eger rāst (9) bolsa kèrek kim ḥālā bu vādī kenāresinde *bolsalar* vd.

Metinde şart çekiminin olumsuzu, {-mA-} ile oluşturulan fiil gövdesine ulanan şart ekiyle sağlanmıştır. Şart kipinin olumsuzu, yalnızca ikinci ve üçüncü tekil kişilerde tanıklanmıştır: 22/7 āh vā-veylā eger *ḳılmasa* (8) faẓl-ı şāmiling; mèn gedānıng ḥāline ᶜayn-ı (9) ᶜināyetdin *nigāh*; 36/3 mūnis ü yār, hem-dem ü ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār *tapmasa*; 40/4 hīçbiri *bolmasa* ey ᶜāşıḳ-ı dilber-perest; 56/9 zāhid ol yüzni körüp *miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳılmasa*; (10) ᶜaşḳ dīninde anıng dèg hīç fāsıḳ bolmaġay; 71/9 bu künning (10) işini tanglaġa *salmasang*; 71/10 bu yıraḳ (11) maḳṣadnıng seferinde *ḳeç ḳalmasang*; 100/2 ᶜömr żāyiᶜ ḳılmaġa *ḳayġurmasang* andın èrür; (3) kim tapıpdur-sèn bu genc-i şāygān rāygān vd.

Şart eki almış fiil, başka bir eylemin koşulu olmaksızın, tek başına cümlede kullanıldığında, istek anlamıyla metinde yer almıştır: 57/6 tiler-mèn kim mèning ḫātırım (7) üçün bu kün bu ay çiraylu, çolpan közlü, müşterī (8) nāzenīn, seḥāb niḳābını yüzidin

alıp ėşikdin (9) taşḳarı ḳadem *ḳoysa* ol bir dūkānda ol-(10)-turġan, özini ᶜaşḳ miḥneti birle öltürgen yigitke (11) bir yüz körgüzüp *ḳaytsa*; 133/7 velī mẹn tiler-mẹn kim bu niṣārdın körklügrek (8) *niṣār ḳılsam*; 176/4 furṣat vefā ḳılmas kim ol resūlġa vaḥy kėlgen (5) çaḳnı *idrāk ḳılsam*; 194/11 ebrehe, fārigʾ bolup [195/1] Ṣanᶜā-yı Yemen'de bir körklüg kenīse ᶜimāret ḳılıp at (2) bėrip tiledi kim ḥācīler Kaᶜbe'ge barmay ṭavāfḳa (3) Ḳalīs sarı *kėlseler*; 195/6 tiler-mėn kim ᶜArab Kaᶜbe'sini (7) terk ḳılıp Ḳalīs'ni *ḥacc ḳılsalar*; 324/6 kevneyndin teberrā ḳılıp resūl dergāhında tevellā (7) ḳılur-mẹn, tā *helāk bolmasam* vd.

2.2.5.1.2.2.3. Gereklilik

Keşfü'l-Hüdâ'da gereklilik çekimi, {-mAk} kẹrek, isim + kẹrek, {-sA} kẹrek, kẹrek ... {-sA}, kẹrek ...{-mAs} yapılarıyla oluşturulmuştur. Metinde كراك biçiminde yazılan *kẹrek*, Harezm Türkçesinde *kerek*, Çağataycada *kėrek* şeklindedir (Clauson, 1972, s. 742). Yazmada tespit edilen gereklik çekimi tanıkları şunlardır: 48/1 ᶜaşḳ közlegenning̑ közi *bī-ḫᵛāb* (2) *kẹrek*, dost sırrın kizlegenning̑ cigeri ġayret (3) otında *kebāb kẹrek*; 78/5 bu mühimning̑ kifāyetige pīr-i dānā (6) *ḥākim kẹrek*; nẹteg kim ejdehā öltürmekke *mūsā-ı kelīm* (7) *kẹrek*; 118/6 *ḥabību'llāh* dėmekni (7) bu āyetdin *istiᶜāde ḳılmaḳ kẹrek*; 270/4 belī āṣār-ı heybetdin tecellī ḳılmışında ḥaḳ; (5) ġarīb ėrmes *teẕekkür bolsa kẹrek* ṭūr-ı sīnāġa; 337/7 közüng̑ni özgeler yüzige (8) açma; *kẹrek bolsa* sang̑a ḥaḳnıng̑ beḳāsı vd.

Söz konusu birliklerden oluşan yapılarda tahmin / çıkarım ifadeleri de görülmektedir: 61/9 mādām kim ṭālib öz sırrı birle bir maḳāmġa (10) yẹtmes, ol maḳām ehlining̑ ḥālin anıng̑ dėg kim (11) *kẹrek bilmes*; 233/11 va'llāhi [234/1] ol kişi bu ėr *kẹrek bolsa*; 279/6 bu yẹr *kẹrek Evṭās bolsa*; 295/8 eger rāst (9) bolsa *kẹrek* kim ḥālā bu vādī kenāresinde *bolsalar*; 295/11 olar taḳı *kẹrek* kim bu yẹrge *yẹtmiş bolsalar*, fülān [296/1] kün çıḳtılar, dėp ėşittim; vd.

2.2.5.1.3. Birleşik Çekimler

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen birleşik fiil çekimleri *hikâye*, *rivâyet* ve *şart* başlıkları altında ele alınmıştır.

2.2.5.1.3.1. Hikâye

Metinde, belirli geçmiş zaman, belirsiz geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve şart kipinin hikâye birleşik çekimi tespit edilmiştir.

2.2.5.1.3.1.1. Belirli Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Keşfü'l-Hüdâ'da, belirli geçmiş zamanın hikâye birleşik çekiminin (-DI + ėrdi), birinci ve üçüncü tekil kişi ile üçüncü çoğul kişide kullanıldığı saptanmıştır: 296/9 ol yęrlerni *bėlgü ḳıldım ėrdi*; 192/3 Yūnus, ᶜaleyhi's-selām, balıḳ içinde tesbīḥ aytıp (4) *çıḳtı ėrdi*; 190/5 vilādet kėçesinde bütler yüz töpen *ėndiler ėrdi*.

Belirli geçmiş zamanın olumsuz hikâye birleşik çekimi, metinde şu cümlede tespit edilmiştir: 307/7 Ammā ol aṣḥāb -kim Bedr'ni *idrāk ḳıla bilme*-(8)-*diler ėrdi*- ittifāḳ birle ayttılar.

2.2.5.1.3.1.2. Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Metinde, belirsiz geçmiş zamanın hikâye birleşik çekimi, iki ayrı yapıyla oluşturulmuştur. İlki "{-mIş} + ėrdi" biçiminde olup sıralı bir cümlede ortak kullanılan *ėrdi* sözcüğü ile üçüncü tekil kişide saptanmıştır: 170/2 Yüzining͡ (3) nūrı çerāġnı ġalebe ḳılur ėrdi, iki yaġrını arasıda (4) mühr-i nübüvvet üze *lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūlu'llāh bitilmiş*, (5) riyāḥ-ı ṭayyibesidin āfāḳ muᶜaṭṭar bolur *ėrdi*.

İkinci yapı, "{-p} (turur) + ė(r)di" biçimindedir ve yazmanın genelinde bu yapının kullanıldığı görülmektedir:

Tablo 16

Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi II

Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi: **{-p} (turur) + ė(r)di**
1. Tekil Kişi: 29/3 bu tėvening͡ yüki raḫtını peyġamber, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām-(4)-nıng͡ rūḥına *nezr ḳılıp ėdim*; 167/6 *susap* (7) *turup ėrdim*, bir çanaḳ süt meng͡zer aḳ şerbet (8) mang͡a bęrdiler, içtim; 217/4 Taḳı mėn *baḳıp turur ėrdim*.
2. Tekil Kişi: -
3. Tekil Kişi: 25/10 ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup taġlarda ᶜuzlet (11) *iḫtiyār ḳılıp turur ėrdi*; 179/1 yana *tüş körüp turur ėrdi*; 201/11 sudın çıḳ[ḳ]unça kenāredeġı oġlın [202/1] ḳurt *yęp turur ėrdi*; 208/4 nāẓım-ı ḳaṣīdeġa tüşinde ḥażret-i (5) risāletning͡ ėlgi tėgmek birle fālic zaḥmetidin ḫalāṣ (6) tapḳanı kim evvel-i kitābda *yād ḳılınıp ėrdi*; 215/7 bir kün Muḥammed, (8) emügdeşi uyaları birle oynamaḳġa *çıḳıp* (9) *turur ėrdi*.

1. Çoğul Kişi:
109/9 Bir kün resūl, (10) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, birle Ṣafā Tağı'ġa *minip* (11) *ėrdük*.
2. Çoğul Kişi:
-
3. Çoğul Kişi:
15/5 eṭrāf-ı bilāddın eṣnāf-ı ᶜibād ẕerāyif (6) ve ṭurf, hedāyā ve tuḥaf *kėltürüp ėrdiler*; 163/3 Bir nėççe yıl Ḳureyş, ḳaḥṭ birle *mübtelā bolup turur ėrdiler*.

Bu ikinci yapının olumsuzu, "{-mAy} turur ėrdi" şeklindedir: 155/4 Yaᶜnī, olarnıng̑ şerāyiᶜining̑ nūrınıng̑ ẓuhūrı, (5) ol çaḳda ėrdi kim henüz āftāb-ı vücūdī-yi Muḥammedī, kemāl-i faẕl-ı (6) ilāhī birle ᶜināyet-i nā-mütenāhīdin *ṭulūᶜ ḳılmay turur* (7) *ėrdi*.

2.2.5.1.3.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Metinde, gelecek zamanın hikâyesinin "-GA(y) + ė(r)di" şeklinde kullanıldığı, bu yapıda, bilhassa *dilek* ve *çıkarım* ifadelerinin aktarıldığı tespit edilmiştir:

Tablo 17

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Gelecek Zamanın Hikâyesi:
{-GA(y)} + ė(r)di
1. Tekil Kişi:
76/8 ḳarılıḳdın peydā bolġan ḳonaḳ-(9)-nı nė reng *pūşīde tutġay ėrdim*; 245/4 kāşki tofraḳ bolup (5) bu ḥālġa *uçramaġay ėrdim*
2. Tekil Kişi:
69/10 *bilgey ėding̑* bu vāmıḳ-ı bī-çāre ḳadrini; (11) ger körseng̑ ėrdi dilber-i ᶜaẕrā ᶜiẕārını
3. Tekil Kişi:
17/11 *örtegey ėrdi* ḳamuġ ᶜālemni bir āhım mėning̑; 30/5 bizning̑ Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'ning̑ közleri körer bolsa ėdi, (7) bu ḳaṣīdeᵊ-i şerīfni bitip *alġay ėrdi*; 221/4 eger (5) kirmiş bolsa bu vaḥşī cānvarlar *uçḳay ėrdi* taḳı örümçi öyi *buzulġay ėrdi*
1. Çoğul Kişi:
-
2. Çoğul Kişi:
-
3. Çoğul Kişi:
189/6 ger bolmasa ḳulaḳlarıda hīç āfetī; (7) hem *istimāᶜ ḳılġay ėdiler*

ḥikāyetin

Yazmada, gelecek zamanın hikâyesinin olumsuzu, *çıkarım* ve *sebep-sonuç ilişkisi* anlamlarında, şu cümlelerde saptanmıştır: 112/4 eger dünyā anıng vücūdı birle (5) zīnet tapmaḳ murād bolmasa ėrdi, hergiz dünyā, ṣaḥrā-yı (6) ᶜademdin, faẓāyili *vücūdġa kėlmegey ėrdi*; 113/6 eger taḳdīr-i (7) vücūd-ı Muḥammed bolmasa ėrdi, ādemni, behişt ve dūzaḫnı (8) *yaratmaġay ėrdim*.

2.2.5.1.3.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi

Metinde, geniş zamanın hikâyesi, "{-r}/ {-Ar} + ėrdi" biçiminde, geçmiş zamanda sürerlik anlamıyla kullanılmıştır (Dağıstanlıoğlu, 2009, s. 31). Bu yapıyı oluşturan her iki fiil unsurunda da kişi ekinin bulunduğu iki tanık tespit edilmiştir: bn 42/5 közleringni her kėçe tanggа tėgrü oyaġ *baḳ*-(6)-*turmas-sėn ėrding*: SN 13a/4 közleringni her kėçe tanġa tėgrü oyaġ *baḳturmas* ėrding; 209/5 yaᶜnī resūl, ᶜaleyhi's-selām, ündegen üçün kėldiler (6) diraḫtlar secde ḳılıp kim *öre yörürler ėrdiler*.

Tablo 18

Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş Zamanın Hikâyesi: **{-r}/ {-Ar} + ėrdi**
1. Tekil Kişi: 62/2 mėn taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı *bilür ėrdim* taḳı ᶜuşşāḳ-ı bī-nevāġa sėning (4) dėg *melāmet ḳılur ėrdim*; 62/6 dostnıng kemāl-i ġayretin (7) anglap esrār-ı ᶜaşḳnı köngülde *asrar ėrdim*.
2. Tekil Kişi: 27/6 bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet *tiler ėrding*; 67/11 bisāṭ-ı inbisāṭda āṣār-ı neşāṭ *cūş ḳılur ėrding*.
3. Tekil Kişi: 19/5 felek ehl-i hüner birle üze *düşman bolur ėrdi*; 27/10 mīvelig yıġaçnıng butaḳı āheste ėsgen (11) yėldin titregen dėg ḥareket *ḳılur ėrdi*.
1. Çoğul Kişi: 185/9 Yėr kök yolların (10) saḳlap ferişte lerdin söz *tınglar ėrdük*.
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: 165/10 biri birige beşāret (11) *bėrür ėrdiler*; 175/1 ᶜArabī aṭlar meydānġa

tolup turur ve ᶜIrāḳī tėvelerni (2) sürüp *çıḳarurlar ėrdi*; 209/5 yaᶜnī resūl, ᶜaleyhi's-selām, ündegen üçün kėldiler (6) diraḫtlar secde ḳılıp kim *öre yörürler ėrdiler*.

Geniş zamanın hikâyesinin olumsuzu, Keşfü'l-Hüdâ'da, şu tanıklarda kullanılmıştır: 19/7 hünerning ehlini sanġa kişi *ḳatmas ėdi* hergiz; 42/2 bu buzulġan sarāylarnıng nişānesi üze (3) köz yaşın *aḳturmas ėrding*; 42/5 közleringni her kėçe tanggа tėgrü oyaġ *baḳ*-(6)-*turmas*-*sėn ėrding*; 46/2 ᶜaşḳ derdi bile şeydā bolmasa ėrdi könggül; (3) yaş ḳızartıp yüz sarartıp *ḳılmas ėrding āh āh*; 52/4 ḫāṣe, ᶜāşıḳ, benī ᶜUẕre ᶜaşḳı birle mübtelā bolsa, her-āyine, (5) melāmetdin *ḳaçmas ėrding*; 61/4 dürd-i ᶜaşḳ çāşnisidin (5) tatsang ėrdi, *melāmet ḳılmas ėrding*, nėteg kim (6) ᶜārifler ayturlar taḳı iṭālet-i lisān birle her sāᶜat (7) bizge *ḳıyāmet ḳılmas ėrding*; 194/4 sėn fermān (5) ḳılġan işde, mėn *usal ḳılmas ėrdim* vd.

2.2.5.1.3.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi

Keşfü'l-Hüdâ'da, şart kipinin hikâyesi "{-sA} + ė(r)di" şeklindedir ve yalnızca tekil çekimleri tespit edilmiştir. Bir örnekte, her iki fiil unsurunun da kişi eki aldığı saptanmıştır: BN 50/9 eger ḫod inṣāf ėgesi *bolsang ėrding*: SN 15b/8 eger ḫod inṣāf ėḏesi *bolsang ėrdi*.

Tablo 19

Şart Kipinin Hikâyesi

Şart Kipi Hikâyesi: **{-sA} + ė(r)di**
1. Tekil Kişi: 76/6 eger *bilsem ėrdi*; 77/3 *bilsem ėrdi* pīrler yolını tutmas bir nefs.
2. Tekil Kişi: 50/9 eger ḫod inṣāf ėgesi *bolsang ėrding*; 61/4 dürd-i ᶜaşḳ çāşnisidin (5) *tatsang ėrdi*, melāmet ḳılmas ėrding; 69/10 bilgey ėding bu vāmıḳ-ı bī-çāre ḳadrini; (11) ger *körseng ėrdi* dilber-i ᶜaẕrā ᶜiẕārını.
3. Tekil Kişi: 30/5 bizning Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'ning közleri körer *bolsa ėdi*, (7) bu ḳaṣīdeᵊ-i şerīfni bitip alġay ėrdi; 127/4 barçadın her bir faẓīletde ṣıfatda peyġamber, (5) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemning artuḳluḳın hem istidlāl (6) ḳılmaḳġa *bolsa ėrdi*.

Şart kipinin hikâyesinin olumsuz çekimi şu cümlelerde saptanmıştır: 42/1 illā bolmasa ėrdi; 46/2 ᶜaşḳ derdi bile *şeydā bolmasa ėrdi* kö͡ngül; (3) yaş ḳızartıp yüz sarartıp ḳılmas ėrdi͡ng āh āh; 112/4 eger dünyā anı͡ng vücūdı birle (5) zīnet tapmaḳ *murād bolmasa ėrdi*, hergiz dünyā, ṣaḥrā-yı (6) ᶜademdin, fażāyili vücūdġa kėlmegey ėrdi; 113/6 eger taḳdīr-i (7) vücūd-ı Muḥammed *bolmasa ėrdi*, ādemni, behişt ve dūzaḫnı (8) yaratmaġay ėrdim.

2.2.5.1.3.2. Rivayet

Metinde yalnızca geniş zamanın rivayeti, "{-Ar} + ėrmiş" biçiminde saptanmıştır: 199/6 Noḫuddın kiçigrek taş birle (7) kişi nėçük *öler ėrmiş*?

2.2.5.1.3.3. Şart

Keşfü'l-Hüdâ'da, belirli geçmiş zaman ve geniş zamanın şart birleşik çekimleri tespit edilmiştir.

2.2.5.1.3.3.1. Belirli Geçmiş Zamanın Şartı

Türkiye Türkçesine {-XncA} ekiyle çevrilen ve zarf-fiil işlevinde kullanılmış olan bu yapı (Dağıstanlıoğlu, 2009, s. 40), Keşfü'l-Hüdâ'da, tüm tekil kişiler ve üçüncü çoğul kişide sıkça kullanılmıştır:

Tablo 20

Belirli Geçmiş Zamanın Şartı

Belirli Geçmiş Zamanın Şartı: **{-DI} + ėrse**
1. Tekil Kişi: 16/9 bir nėçeni͡ng maᶜnīsin *beyān ḳıldım ėrse*; 113/8 be-dürüstī ki ᶜarşnı *yarat[t]ım ėrse* iżṭırāb (9) ḳıldı. Bes, ᶜarş üzre "lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūl-(10)-u'llāh"nı *bitidim ėrse* sākin boldı taḳı ārām taptı, lā-cerem.
2. Tekil Kişi: 27/11 bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı yana *oḳıdı͡ng* (2) *ėrse* iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum; 258/7 cilve-i cānānedin ḫalvet-sarāy-ı ᶜaşḳ ara; (8) ger nişānī *taptı͡ng ėrse* bol özü͡ngdin bī-nişān.
3. Tekil Kişi: 15/9 ol ḥażret-i (10) şerīfge *kėltürdi ėrse*; 46/7 inkār ḳılmaḳġa *mecāl ḳalmadı ėrse*
1. Çoğul Kişi: -

2. Çoğul Kişi:

-

3. Çoğul Kişi:

102/6 kėçeler ayaḳ üstinde turup ṭā^{c}atni (7) ḳılmaḳnı *ḳoymadılar ėrse*; 178/1 her ṭarafdın leşker-i İslām birle muḥārebe üçün (2) *müteveccih boldılar ėrse*; 281/9 Ka^{c}b ve Kilāb, bu ṭāyife yavuḳ kėlgenin ḥażret-i (10) risālet, ṣalla'llāhu ^{c}aleyhi ve sellem, *ėşit[t]iler ėrse* ^{c}Abdu'llāh (11) bin Ebī Ḥadred Eslemī'ni iberdi kim bu leşkerdin [282/1] ḫaber kėltür.

Metinde, bu yapının olumsuzu da tespit edilmiştir: 93/2 nefs ėlige *bėrmedi͡ng ėrse* zimām-ı iḫtiyār; (3) cān diyārıda hevānı͡ng ḥükmige boldı revān.

2.2.5.1.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı

Yazmada, geniş zamanın şartı "{-r}/ {-Ur} + ėrse" biçiminde oluşturulmuştur: 327/3 na^{c}īm-i cāvidānī *izder* (4) *ėrse͡ng*; kön͡gülni baġlama fānī cihānġa.

Metinde, iki örnekte, art arda yazılmış beyitlerde, *ėr-* fiilinin ekleştiği saptanmıştır: 339/9 *yaḳarsa* ḫasrımnı nė dūd-ı āhım; 339/11 ėşiki͡ng āsitānı͡ng *yastanursam* [340/1] bolur ^{c}arş-ı mu^{c}allā tekye-gāhım.

2.2.5.2. Fiilimsiler

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil ekleri ve kullanım özellikleri, tarihî Türk lehçelerindeki verilerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir:

2.2.5.2.1. İsim-Fiil

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen, fiillerden hareket ve iş adı ile kalıcı isimler yapan isim-fiiller {-mAk}, {-mA} ve {-ş}'dir.

2.2.5.2.1.1. {-mAk}

İsim-fiil eki {-mAk}, yazmada hareket adı olarak geçici isimler yaptığı gibi kalıcı isimler de türetmiştir: 216/9 mėn uyalarım birle (10) *ḳavumaḳ* ėtişip oynarda, üç ^{c}azīz kėldi-(11)-ler.

Keşfü'l-Hüdâ'da {-mAk}'in, iyelik ekleri alarak kişi unsuru taşıdığı tanıklar da tespit edilmiştir: 33/7 mėni͡ng dīnim kemāli (8) ve şerī^{c}atimni͡ng celāli *ḳetmekige* nę üçün rāżī boldu͡nguz; 57/4 sizni͡ng mihmānnı ^{c}azīz *körmeki͡ngiz* (6) ^{c}ālemde meşhūr ėrür;

65/2 manga *ḳatılmaḳınġ* ᶜaceb ėrür; 66/11 bu naṣāyiḥ maḥall-i ḳabūlde *vāḳiᶜ bolmaḳı üçün*; 271/8 eşhür-i ḥarām kėlgenin bilürler, ḳıtāl-ı (9) ehl-i İslām'dın *ḫalāṣ tapmaḳları* üçün; 324/5 męning helāk *bolmaḳım* muḳarrer ėrür. Bu yapılar Türkiye Türkçesine, {-mA} eki kullanılarak {-mAsI} için, {-mAlArI} için, {-mAnIz}, {-mAm} biçiminde çevrilmiştir.

Yazmada kullanılan {-mAk} ekinin diğer tanıkları şunlardır: 18/3 Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa *çėkmek* tiledim; 19/4 tiley bel cān bėrip tapmay *uyalmaḳdın* nihān boldı; 19/9 tėlim til birle medḥingni ḥüseyn *aymaḳ* tilep ėmdi; 22/11 ėşiking̊de *bendelik ḳılmaḳġa* [23/1] kim ḳoysa başın; 27/6 bu (7) ḳaṣīdeni *oḳımaḳḳa* icāzet tiler ėrding; 36/4 ol (5) muḫāṭab aning ḥālin beyān *ḳılmaḳ birle*; 37/6 anda söygen dostlar (7) cemālini *körmek* ve taḳı maḥbūblar viṣālini *tapmaḳ* (8) müyesser bolur ėrdi; 37/11 eşkingni tıymay, işing köz yaşı birle [38/1] köngül ḳanın *ḳatışturmaḳḳa* ḳaldı; 40/1 ᶜaşḳ birle (2) müşg *kizlemek* pinhān ḳalmas; 42/6 her-āyine, menāzil-i viṣālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) maḥremdin ḫālī körgen ᶜāşıḳnıng *saḳlamaḳdın* (9) özge pīşesi yoḳ; 42/11 lā-cerem, bu *yıġlamaḳ* bar ėrken ᶜaşḳḳa inkār ḳılıp [43/1] bolmas; 47/10 ᶜāşıḳlarġa *uyumaḳ* rāst kęlmes, dost-(11)-dın ġāfil bolġan köngülni ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp [48/1] bir pulġa almas; 48/3 āh, yār sırrın aġyārġa *aymaḳ*, (4) ehl-i ġayretġa ᶜār ėrür, yana "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) köngülde asrar-męn." *dėmek* besī düşvār ėrür; 54/6 bu yigitning (7) çehresinde āṣār-ı muḥabbetni vāżıḥ ve envār-ı mürüvvetni (8) lāyıḥ kördüm ėrse ḫālindin *ḫaberdār bolmaḳ* (9) üçün yavuḳında olturdum; 58/3 velī ol nātüvānġa mėni *körmek* maṣlaḥat körmes; 58/7 bu sözni ėşitgeç yüz (8) ming sūz güdāz birle közini dost ėşikige (9) tikip maḥbūbın *körmek* ārzūsında iş cānıġa (10) tęgip aydı; 79/3 ṭaᶜām *yęmek* birle ḥarīṣ kişining iştihāsı ḳuvvet (4) tapar; 93/6 ḫıṣāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde birle (7) *emr ḳılmaḳ* içide özüm ṣıfāt birle mütecellī-męn, (8) dėmek daᶜvāsı bar dėp; 140/11 munı, ᶜaşḳ otıġa yanġan anglar ve līkin [141/1] ve ġāfil, fāriġ *anglamaḳdın* tanglar; 141/7 bizni *saḳlamaḳġa* ḥırṣı bar (8) üçün; 174/8 ᶜabdu'l-mesīḥ, (9) Saṭīḥ *çıḳmaġıġa* muntaẓır boldı; 180/11 büt-i Fürs'ning küfr-[181/1]-ining *yoḳalmaḳı* üze *ḳad̲ġurmaḳ* üçün taḳı aḳġan (2) su, öz közidin ġāfil boldı, ḥayreti ve nedāmeti sebebidin vd.

2.2.5.2.1.2. {-mA}

Yazmada tespit edilen diğer bir isim-fiil eki {-mA}'dir: 51/9 barça cānlar ḳuşını *avlamaġa*; ᶜaşḳ bir ṭurfe şāh-bāz ėrür; 49/4 ᶜaşḳ (5) pūşīde *ḳalmasın* anglap özümning öz

(6) atanġanımġa tan͡glap iḳrār ḳılıp aydım; 94/10 mėn munça yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın *tuymaġa*; (11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẕīm; 100/2 ᶜömr *żāyiᶜ ḳılmaġa* ḳayġurmasan͡g andın ėrür; (3) kim tapıpdur-sėn bu genc-i şāygān rāygān; 143/8 ġayrdın (9) ġayret bile çün ḥaḳ ḥabībin kizledi; ḳayu köz ḳılġay (10) temennā *körmege* ẕātın anın͡g; 346/11 nėçe kim [347/1] bolsa duᶜā ornı ḥaremde mültezem; mültezim bolsun (2) duᶜān͡gnı *ḳılmaġa* şeyḫ şebāb vd.

2.2.5.2.1.3. {-ş}

Bu isim-fiil ekiyle oluşturulan yapılar, metinde geçici ve kalıcı isim olarak kullanılabildiği gibi sıfat olarak da kullanılmıştır: 236/9 maṣāḳiᶜ-i ḫuṭebā, bu kelāmġa *oḫşaş* (10) söz kėltürmekdin ᶜāciz ve ḥayrān; 282/3 *toḳuş* küni ehl ve evlādın͡gızını (4) öz ḳafān͡gızda ṣaff ḳıldurun͡g; 324/3 boynıġa bėlgü asġan tavarġa (4) *oḫşaş*-mėn.

2.2.5.2.2. Sıfat-Fiil

Keşfü'l-Hüdâ'da kullanılan sıfat-fiil ekleri; geçmiş zaman, gelecek zaman ve geniş zaman sıfat-fiilleri olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır: {-dUk}, {-mIş}, {-esü}, {-GU}, {-GUçI} / {-gUnçI}, {-Ar}, {-GAn}, {-mAs} / {-mAz}, {-r}, {-(y)Ur}.

2.2.5.2.2.1. Geçmiş Zaman Bildirenler

2.2.5.2.2.1.1. {-dUk}

Eckmann'ın Çağataycada sıfat-fiil kullanımından düştüğünü belirttiği {-dUk} eki (2003b, s. 142), Keşfü'l-Hüdâ'da iki örnekte saptanmıştır. Metinde, ekin hem iyelik eki aracılığıyla kişi unsurunu taşıdığı hem de kişi unsuru ulanmadığı örnekleri mevcuttur. Ayrıca örneklerden birinde ek, *ėr-* fiiline ulanmış ve nesne olarak kullanılmıştır: 105/11 yaᶜnī, ḳılġıl ey Muḥammed, [106/1] nėteg kim *uluġ fermān iberdük* resūller ṣabr ḳıldı-(2)-lar; 211/10 Baḥīrāyī rāhib ol bulutnı [212/1] körüp ḫātemü'l-mürselīnnin͡g nişānesi *ėrdükin* bilip.

2.2.5.2.2.1.2. {-mIş}

Eckmann'ın Çağataycada sıfat-fiil olarak *pek nadir* kullanıldığını, bu özelliğinin {-GAn} ekine *aktarıldığını* ve daha ziyade fiil çekiminde yer aldığını belirttiği {-mIş} sıfat-fiil eki (2003a, s. 104), Keşfü'l-Hüdâ'da şu örneklerde tespit edilmiştir: 171/8 ḳayu maḥalledin (9) *yör[ü]miş* bolsa aṣḥāb, ol maḥallede, revāyiḥ-i ṭayyibesidin (10) resūlni tapar ėrdiler; 194/7 ėmdi, Yemen tofraḳı, alın saçın ıḏa bėrdim kim melik anı (8) basıp

munı kęsip ant içkenin yęrige *kęltür*-(9)-*miş* bolsa; 195/5 hīç melik atınġa *ᶜimāret* (6) *ķılmışım* yoķ; 243/5 ṣırāṭ, *tamuġnıng üzeside çękilmiş* köprüg (6) turur; ķıldın yinçge, ķılıçdın ittig; 225/3 yaᶜnī, rūzigār manga hīç vaķt ẓulm ve cefā ķılmadı kim (4) mėn ḫażret-i risālet-penāhġa sıġınıp ol (5) ẓulm ve sitem ve cefā ve elemdin *ḫalāṣ tapmamış* bolsam; 295/11 olar taķı kęrek kim bu yęrge *yętmiş bolsalar*, fülān [296/1] kün çıķtılar, dėp ėşittim; 315/9 yaᶜnī, medḥ ķılur-mėn ol nīze-dār ve şimşīr-(10)-güẕārlarnı kim düşmanlarnıng ķara başlarınġa (11) ėndürgen aķ ķılıçlarnı ķan birle *ķızarmış* [316/1] ķaytaydurġandurlar vd.

2.2.5.2.2.2. Gelecek Zaman Bildirenler

2.2.5.2.2.2.1. {-esü}

Harezm Türkçesinde {-AsI} / {-gAsI} / ve {-esü} şekillerinde kullanılan sıfat-fiil ekinin (Ata, 2002, s. 89; Yüksekkaya, 2011, 158), Keşfü'l-Hüdâ'da {-esü} kullanımı saptanmıştır: 226/2 ol tilegen (3) ᶜaṭānı taptım, *öpesü* ķollarnıng yaḫşıraķıdın.

2.2.5.2.2.2.2. {-GU}

Eckmann'ın *İslamî Orta Asya edebî Türkçesini Çağataycadan önceki devirlerinde* daha sık kullanılığını ve Çağataycada kullanımının azaldığını belirttiği {-GU} sıfat-fiili (2003a, 100), Keşfü'l-Hüdâ'da bir örnekte tespit edilmiştir: 104/4 açlıķdın *ęmgengü* dėg (5) bolsa, düşmanlar közige körünmeslik üçün, (6) ķarnıġa taş bağlar ėrdi.

2.2.5.2.2.2.3. {-gUçI} / {-gunçı}

Eckmann'ın {-GU} ekinden türemiş yapılar başlığında ele aldığı {-GUçI} eki (2003a, s. 100), Keşfü'l-Hüdâ'da, gelecek ve geniş zaman ifadeleriyle kullanılmıştır: 50/1 ey *melāmet ķılġuçı*; 51/5 kirişme-i nāz ve (6) şevķ ve niyāz birle yanġan ᶜaşķ otı *melāmet ķılġuçılar*-(7)-*nıng* dem-i nefesi birle öçmes; 63/5 *melāmet ķılġuçı-sėn*; 64/4 ey naṣīḥat bābında ihtimām-ı tamām *ķılġuçı*; 65/9 bu yavuzluķ *buyurġuçı* (10) nefs kim męnde bar turur; 69/2 bu yolda (3) *melāmet ķılġuçılar* sözige ķulaķ salmay; 115/10 ḫażret-i risālet *ḫaber bęrgüçidür* bizge, aḥkām-ı (11) ilāhīdin taķı *buyurġuçı* durur, barça eḏgülükni ve taķı [116/1] *menᶜ ķılġuçıdur*, barça yavuzluķdın; 116/4 çün anıng dėg yoķ turur yaḫşı yamannı *bilgüçi*; (5) sözini tutmaslıġ anıng ᶜayn-ı gümrāhı ėrür; 131/7 ādemīlerni (8) *yaratġuçı* Tengri; 138/9 anıng üçün kim ḫażret-i resūlu'llāhnıng faźlıġa hīç (10) ġāyetī yoķ turur kim til birle *sözlegüçi* anı beyān (11) ķıla bilse, lā-

cerem; 196/10 Mekke'ning ulugı, kėlgen barġanġa ṭaᶜām *bėrgüçi,* (11) ḥattā tağlar başında vaḥşī cānvarlarġa *daᶜvet ḳılġuçı,* [197/1] mużāf-ı kerīm ᶜAbdu'l-muṭṭalib bu turur.

Metinde, Harezm Türkçesinde görülen {-gunçı} ekinin bir örneği saptanmıştır (Ata, 2002, s. 88): 273/11 ong ḳolı ve sol ḳolı taḳı ilgeri *oz*-[274/1]-*ġunçısı*.

2.2.5.2.2.3. Geniş Zaman Bildirenler

2.2.5.2.2.3.1. {-Ar}

Yazmada tespit edilen {-Ar} sıfat-fiil eki kullanımları şunlardır: 118/10 siz Tengri'ni *sėver bolsangız*, mėn kim Muḥammed turur-mėn, (11) manga ittibāᶜ ḳılıng; 159/3 şahsüvārī kim özini ki (4) *körer bolsa* kişi; saġınur anı mehābetdin (5) kim ėrür leşkerī; 191/10 ol [192/1] taş uşaḳları [.....]ning awuç-(2)-ları içinde tesbīḥ aytıp *çıḳarında;* 329/9 ger ᶜināyet birle bu ḳolumnı tutmas muṣṭafā; vāy kim (10) tangla ṣırāṭ üzre *tayar bolġay* ayaḳ.

2.2.5.2.2.3.2. {-GAn}

Metinde {-Duk} sıfat-fiilinin işlevi, {-GAn} ekiyle sağlanmıştır. Bu ekin, düzensiz de olsa ötüm uyumuna girdiği saptanmıştır. Bu ekin ulandığı sözcükler, sıfat olarak kullanılabildiği gibi, hareket ismi olarak da kullanılmışlardır. Yazmada tespit edilen tanıklarda, {-GAn}'in, iyelik ekleri aracılığıyla kişi unsuru taşıdığı ve taşımadığı örnekler de tespit edilmiştir: 27/2 mėn bu ḳaṣīdeni hīç kişi ḳaşında (3) *oḳıġanım* yoḳ ėrdi; 29/7 mėn bu ḳaṣīdening resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde *maḳbūl bolġanın* anglap (9) ṣabāḥ ayttım; 37/2 ey dostlar firāḳının otıġa *yanġan* (3) ve taḳı hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın *tanġan*; 47/1 ārī, *söyüngenim* yārnıng ḫayāli, kėçe kėlip (2) közümdin uyḳunı köterip aydı; 48/1 ᶜaşḳ *közlegenning* közi bī-ḫᵛāb (2) kėrek, dost sırrın *kizlegenning* cigeri ġayret (3) otında kebāb kėrek; 64/10 saç aḳartıp (11) nāme ḳarartıp henüz ḥasretdin yüz sarġatmay, köz [65/1] yaşın ciger ḳanı bile ḳızartmay *turġanımnı* (2) bilür ėrken, manga ḳatılmaḳıng ᶜaceb ėrür; 120/7 yana ol şefāᶜat (8) ḳılıp şefāᶜati *ḳabūl bolġan*, ḳıyāmet küni, mėndür-mėn (9) taḳı faḫr ḳılmas-mėn; 133/9 bu cevher-i nefīsni, (10) bu künge tėgrü sėndin özgege *niṣār ḳılġanım* yoḳ; 133/11 sanga [134/1] *ittibāᶜ ḳılġanlar*; 146/3 bu resūl, beşerī ėrür; (4) Ḥaḳ *yaratḳan* barça ḫalḳdın yaḫşıraḳ; 147/6 mīm-i mā ve (7) men-lik kętmek birle Aḥmediyye, Aḥadiyye'ge *bedel bolġanın* bilmesler; 149/1 ḥaḳ Taᶜālā evvel *yaratḳan* ḳayu nėmerse turur, dėdim (2) ėrse aydılar;

190/7 biri birining songınça *ḳaçḳan*-(8)-*ların* müşāhede ḳılıp; 196/10 *kėlgen barġanġa* ṭaᶜām bėrgüçi; 223/8 her ṭarafḳa aylanıp *yörügenim* (9) ḳorḳmaḳdın ėrmes; 271/7 ḫavfdın eyyām *kėçgenin* bilmesler; 299/6 resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, çün iki leşker *ḳarışḳanın* kördi (8) ėrse ehl-i İslām'nı bir yėrge yıġıp ayttı vd.

Keşfü'l-Hüdâ'da belirlenen {-GAn} eki kullanımları şöyledir: 20/9 bu ḳaşīdeni *aytḳan*, (10) niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī, müzeyyen ᶜarāyis-i ġavānīning (11) sīmi Muḥammed Būṣīrī; 21/11 bu ḳaṣīdeni aytıp *tamām* [22/1] *ḳılġan* kėçe; 27/10 mīvelig yıġaçning butaḳı āheste *ėsgen* (11) yėldin *titregen* dėg ḫareket ḳılur ėrdi; 28/8 *barça baş açıp yıġlay turġan* (9) uçurda; 34/3 bu barġan ṣıddīḳlar ayttı; 35/6 ḳażā birle *uġan* tengrim; 37/4 selem yıġaçı köp *bitken* yėr; 38/6 yā yaşın mu yaşnadı dildār *turġan* taġdın; 39/11 ᶜaşḳḳa *inkār ḳılġan* ᶜāşıḳ-[40/1]-ning sözige; 41/1 her kėçe şemᶜ dėg köngül otı birle yanıp köz yaşın (2) *aḳırġan* kişi; 42/2 bu *buzulġan* sarāylar; 45/2 biri, (3) könglüngge *yėtken* yara ḳanı bile, baḳam yıġaçı rengi dėg (4) ḳızıl; 47/2 ey viṣāl (3) gülistānının nesemin *tilegen* dostning (4) cemālin yüz ārzū bile *tilegen*; 47/4 ᶜāşıḳ, leẕẕetdin (5) bīgānedür ᶜaşḳ birle rāḥat *izdegen* dīvānedür; 47/10 ᶜāşıḳlarġa uyumaḳ rāst kėlmes, dost-(11)-dın ġāfil *boltġan* köngülni ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp [48/1] bir pulġa almas; 49/3 yārning *aytġan* sözining ḥaḳīḳatini bildim; 55/3 ḳanı ol könglüm alıp cānımġa *ḳaṣd ḳılġan* ṣanem; 115/5 muḥammeddür *yaratḳanning* ḥabībi; 118/1 Şeyḫ Cāru'llāh, Keşşāf'da *aytġan* (2) söz bu turur; 133/6 sėn *tilegen* (7) niṣārnı ḳıldım; 134/7 mā remeyte iẕ remeyte (8) sırrını *bilgen* kişi; 183/5 ḍalālet otı *yaḳḳan* küfr otı; (6) muḥammed āb-ı rūyı birle söndi; 191/5 şeyāṭīn kökdin ferişteler *atḳan* ot (6) birle *ḳaçḳan* ḥāletde; 218/10 eger tilesengler, *kirgen* mevżiᶜni kör-(11)-güzeyin, ey ana, tėdi; 312/6 taḳı (7) taş *atḳan* ᶜAbdu'llāh bin Ḳamiyye Ḥārisī ėrdi; 323/8 ol (9) yazuḳlarnı, ḫalāyıḳġa şiᶜr aytıp ḫizmet ḳılmaḳ birle (10) *kėçken* ᶜömr içinde ḳılıpdur-mėn; 343/4 bu faḳīrning resūl, ᶜaleyhi's-selām, (5) ṣıfātıda *aytḳan* tuḥfe-i ḥaḳīrin vd.

Yazmada {-GAn} ekinin olumsuz gövdelere geldiği tanıklar da mevcuttur: 65/8 mėning naṣīḥat *ḳabūl ḳılmaġanımnı* bilür-sėn; 249/2 ḥasūdḳa ḥażret-i aᶜlādın *tevfīḳ, refīḳ* (3) *bolmaġan* üçün āyāt-ı bāhireġa inkār ḳılur vd.

Eckmann (2003a, s. 100), {-GAn} sıfat-fiil ekinin, edilgenlik ifade edebildiğini belirtmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da, bu ekin edilgenlik gösterdiği ve edilgen gövde üzerine geldiği tanıklar tespit edilmiştir: 37/6 anda *söygen* dostlar (7) cemālini körmek ve taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ (8) müyesser bolur ėrdi; 49/4 ᶜaşḳ (5) pūşīde ḳalmasın

a͡nglap özümnin͡g öz (6) *atanġanımġa* tan͡glap iḳrār ḳılıp aydım; 104/6 Neṭeg kim mesrūk rivāyet (7) ḳılur, ᶜĀyişe, razıya'llāhu ᶜanhā'dın *aytu bėrgen* vd.

2.2.5.2.2.3.3. {-glI}

Eski Türkçe döneminden Harezm Türkçesine kadar kullanımına rastlanılan bu ek, metinde tek örnekte tespit edilmiştir: 172/1 ḥaḳnın͡g *körügli* ṣaydı turur āhū-yı ḫotan.

2.2.5.2.2.3.4. {-mAs} / {-mAz}

Harezm Türkçesinde olumsuz geniş zaman sıfat-fiili olarak {-mAs} / {-mAz} ekleri kullanılmıştır (Ata, 2002, s. 88). Eckmann (2003a, s. 104), Çağataycada, bu vazifeyle {-mAs} ekinin kullanıldığı tespitinde bulunmuştur.

Keşfü'l-Hüdâ'nın genelinde {-mAs} eki kullanılmış, bir örnekte {-mAz} tespit edilmiştir: 21/1 fālic marażı birle (2) ḳolı ayaḳı *tutmas* bolup hīç enīs-i ṣādıḳ ve (3) mūnis ve celīs-i muvāfıḳ ve yār-ı hem-nişīn ve ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmadı; 25/1 kėlip mübārek ḳolın bu bī-çāre (2) ḫastanın͡g *tutmas* ḳolı ayaḳına salıp aymış; 63/9 "ḥubbüke'ş-şeyᵓe yuᶜmī ve yuṣimmu" muḳteżāsınça ᶜāṣıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat *ėşitmes bolur*; 88/1 taḳı köp ḳatıġ açlıḳ bolur kim toyġunça ṭaᶜām (2) yėp *sin͡gmeslik* zaḥmetidin yamanraḳ (3) turur; 104/4 açlıḳdın ėmgengü dėg (5) bolsa, düşmanlar közige *körünmeslik* üçün, (6) ḳarnıġa taş bağlar ėrdi; 116/4 çün anın͡g dėg yoḳ turur yaḫşı yamannı bilgüçi; (5) *sözini tutmaslıġ* anın͡g ᶜayn-ı gümrāhı ėrür; 187/2 yaᶜnī, *körmes* boldı kāfirler ᶜacāyib āyātnı taḳı (3) *ėşitmes* boldılar ġarāyib beyyinātnı, lā-cerem; 198/3 fīller, tėveler hergiz Kaᶜbe sarı *yörimes* (4) *boldılar*; 281/3 Oġul ḳız, māl tavarnı *aldurmazlıḳ* ü-(4)-çün ėl uruşḳay, dėp kėltürüp turur-mėn.

2.2.5.2.2.3.5. {-r}

Metinde tespit edilen {-r} sıfat-fiili kullanımları şunlardır: 77/2 pīrlikin͡g *ādemī yėr* ejdehāsı; 167/9 ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa *oḫşar* żaᶜīfe-(10)-ler.

2.2.5.2.2.3.6. {-Ur}

Harezm Türkçesinde {-(y)Ur} biçiminde kullanılan bu ek (Ata, 2002, s. 87-88), Çağataycada {-r} ve {-Ur} biçimindedir (Eckmann, 2003a, s. 102). Eckmann (2003a, s. 102), bu ekin {-(y)Ur} eskicil şekline, 15. yüzyılın ilk yarısının yazarlarında ve Şiban Han'da bazen rastlandığını belirtmiştir.

Keşfü'l-Hüdâ'da, zaman çekiminde tespit edilen {-yUr}'ün sıfat-fiil kullanımı saptanmamıştır: 43/3 ᶜaşḳnın͡g yoḳ ėse nę *yıġlayur-sėn*; (4) körgende nişāne-i serāsın.

Metinde {-Ur} sıfat-fiil ekinin kullanıldığı tanıklar şunlardır: 103/5 bu ḫiṭāb kėlgendin son͡g (6) ḥażret-i risālet-penāh, şükr-i ḥażret ve taᶜlīm-i ümmet (7) üçün *kėçeler ḳılur* ṭāᶜatin arturur ėrdi; 107/6 rūḥü'l-ḳudüs izdeyür hemīşe; (7) cārūb *ḳılurġa* ḫāk-i rāhın͡g; 167/4 *ferzend vücūdġa kėlüri* vaḳt boldı ėrse Burāḳ Ḳuş peydā (5) boldı; 247/2 yana ṣırāṭdın kėçerde (3) ve yana nāme kėlgende on͡gdın mu yā soldın mu (4) *kėlürin* bilmeyin, kişi, özgeni yād ḳılmas; 296/6 bu fülānnın͡g (7) *yıḳılur* yęri ėrür; 324/8 *ḫiẕmet ḳılurġa* aḥmed-i muḫtār bes ėrür vd.

2.2.5.2.3. Zarf-Fiil

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen zarf-fiil ekleri, *zarf-fiil ekleri* ve *zarf-fiil işlevli yapılar* olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır: {-A}, {-ArdA}, {-(X)bAn}, {-GAç}, {-gAlI}, {-GAnçA} \ {-gAn} + İyelik Eki + {+çA}, {-GAndA}, {-GAndIn} / {-GAn} + İyelik Eki + {+dIn}, {-GAn} + İyelik Eki + {+dA}, {-GUnçA}, {-I}, {-ken}, {-mAy}, {-mAyIn}, {-mIşdA} / {-mIş +İyelik Eki + Zamir n'si +dA}, {-sA}, {-p}, {-(y)Xrda}, {-y}, {-(y)U}; çün ..... {-DI} / ėrür, {-DI} ėrse, egerçi ..... turur, (e)ger ..... {-sA}, tā ..... {-sA}/ {-sUn}/ {-AyIn}.

2.2.5.2.3.1. Zarf-Fiil Ekleri

Bu bölümde, Keşfü'l-Hüdâ'da kullanlan zarf-fiil ekleri ele alınmıştır.

2.2.5.2.3.1.1. {-A}, {-y}, {-(y)U}

Ünsüzle biten fiillere {-A}, ünlüyle biten fiillere ise {-y} zarf-fiilinin geldiğini belirten Eckmann (2003a, s. 104-105), Çağataycada {-yU} zarf-fiilinin, eskicil bir biçim olarak, nadiren şiirde geçtiğini ifade etmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da {-yU} zarf-fiili, metnin genelinde kullanılmıştır:

{-A}: Keşfü'l-Hüdâ'da {-A} zarf-fiil ekinin kullanıldığı örnekler şunlardır: 58/10 yaḳar cānımġa ol cānān nėçe kim yaḳsa cānımnı; (11) ḳaraḳçı közleri her dem töker *közgüre* ḳanımnı; 88/6 *toya* yėmek egerçi āfetdür; açlıḳda ziyāde noḳṣān bar; 88/7 *toya* yėgen bolur marīż vü līk; açnın͡g dīnine maḫāfet bar; 209/5 yaᶜnī resūl, ᶜaleyhi's-selām, ündegen üçün kėldiler (6) diraḫtlar secde ḳılıp kim *öre yörürler ėrdiler*; 210/4 diraḫt, secde ḳılıp yolnı *şikāf* (5) *ḳıla*, butaḳları bir ḫaṭṭ *yaza* yavuḳ kėlip (6) [.....]ġa selām ḳıldı; 215/9 nāgāh, męnin͡g oġlum Aḍmare, *feryād* (10) *ḳıla* kėldi; 216/3 mėn taḳı

atası, *feryād* (4) ve zārī ve nāle ve bī-ḳarārī *ḳıla* yętttük; 246/8 ol Teng̃ri'ni (9) *tuta* ant içer-mėn vd.

Metinde, bu zarf-fiil ekleri, tasvirî birleşik fiil kurmada, iki fiili birbirine bağlama vazifesinde de kullanılmışlardır: 25/4 oyġanıp *tura* kėlse körer; 55/3 būy çękip baş çėkti mėndin bir *köre alman* yüzin; 76/7 taᶜẕīm ve ikrām ve taᶜcīl (8) ve iḥtirām *ḳıla bilmen*; 78/7 nefs-i serkeş pāre ḳıldı ᶜaḳlnıng̃ zencīrini; (8) kim *ḳıla bilgey* bu bir dīvānening̃ tedbīrini; 130/3 ammā hīçbiri, ol deryā-(4)-nıng̃ sāḥilidin *aşa bilmes*; 135/2 kişi *şerīk bola bilse*; 136/11 ḥākim redd *ḳıla bilmes*; 196/9 ol *kėle turġan* kim turur, dėp sordı; 227/3 męni *ḳoya bęrgil*; 265/3 cemᶜ ḳıldıng̃, faẓāyil ve kemālātdın her bir (4) faḫr *ḳıla turġan* nęyerseni; 297/6 artḳaru (7) artḳaru *ḳayta* başladı ėrse; 311/1 ėteklerin yuḳḳarı köterip taġḳa *mine* başla-(2)-dılar vd.

Keşfü'l-Hüdâ'da, olumsuz yeterlik için kullanılan *al-* tasvir fiilinin söz başı ünlüsünün, kendisinden önceki sözcüğün son sesindeki zarf-fiilin ünlüsüyle kaynaştığı yapılar da mevcuttur: 97/8 küçüng̃güz yetkençe yörüng̃güz, hergiz (9) bu maḳāmnıng̃ nihāyetiġa *yętalmas*-siz; 158/5 *yazalmas* yüz yıl (6) içide birini yüz debīr.

{-y}: Yazmada, {-y} zarf-fiili şu örneklerde tespit edilmiştir: 19/3 ėşiking̃ tofraḳı ḳadrin tilep meng̃ü suyı tün kün; (4) *tiley* bel cān bėrip tapmay uyalmaḳdın nihān boldı; 28/8 barça baş açıp *yıġlay* turġan (9) uçurda.

{-(y)U}: Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan {-(y)U} zarf-fiili örnekleri şunlardır: 13/8 öz ḫān ataları-(9)-nıng̃ tėgişlig taḫtın *tileyü*; 34/2 Ḥażret-i Mevlevī, yalang̃ baş ayaḳ, (3) *yıġlayu* ḳaytıp kėle turur; 59/11 köng̃li köyüp *yıġlayu* [60/1] öyige kirip mang̃a ayttı; 74/9 sang̃a ḥayāt beḳāsı bolur *dėyü* hergiz; (10) ḫudāy ḥażretidin vaḥy boldı mu nāzil; 100/9 sėn ḫarīdār *izdeyü* yolda dūkān açtıng̃; 125/11 Muḥammed'ni [126/1] ᶜaẓīm *dęyü* vaṣf ḳılġanımdın song̃; 134/5 sėn eger ḫod bendesi-męn (6) *dęyü* faḫr ėtseng̃ bu kün; męn sėni ey dost (7) aytur-męn ḥabību'llāh-sėn; 216/6 *yıġlayu* üzesinge tüşüp yüzin (7) öpüp ayt[t]ım; 276/3 bu dīnge baş bolayım *tėyü* saᶜy ėtip kęsti; (4) ata oġul başını vü oġul atası başın vd.

Bu zarf-fiil eki, tasvirî birleşik fiil yapısında da kullanılmıştır: 55/10 *saḳlayu bilmen* ḥüseyn öz sırr-ı pinhānımnı mėn; 104/6 nęteg kim mesrūk rivāyet (7) ḳılur, ᶜĀyişe, rażiya'llāhu ᶜanhā'dın *aytu bęrgen*; 143/10 ḥaḳ kemāliġa çü boldı (11) āyine ẕātı nebī; *ang̃layu bilmes* kişi ḥaddi kemālātın anıng̃ vd.

2.2.5.2.3.1.2. {-ArdA}

Eckmann'ın (2003a, s.103; 2003b, s. 23), {-Ar} partisibi başlığında değerlendirip "-Ar iken, -dığı sırada" anlamlarını verdiği; Yüksekkaya'nın (2011, s. 159), Harezm Türkçesinde kullanılmış olan zarf-fiiller listesinde belirttiği {-ArdA} ekinin Keşfü'l-Hüdâ'daki tanıkları şunlardır: 72/10 bu kün taṣarruf-ı emvāl ḫoş kėlür līkin; soruġçı (11) tan͡gla *sorarda* ḥisāb ėrür müşkil; 73/8 közün͡g-(9)-ni tėgme özin yum[m]aġan yüzün͡gge açıp; ḥabīb (10) yüzini tan͡gla *körerde* bolma ḫacīl; 216/1 biz *oynarda,* (2) Muḥammed'ni bir kişi aradın ḳapup taġ başıġa mindürüp (3) kögsin yardı; 216/9 mėn uyalarım birle (10) ḳavumaḳ ėtişip *oynarda,* üç ᶜazīz kėldi-(11)-ler; 247/2 yana ṣırāṭdın *kėçerde* (3) ve yana nāme kėlgende on͡gdın mu yā soldın mu (4) kėlürin bilmeyin, kişi, özgeni yād ḳılmas; 334/4 sėn dėg uluġ (5) şefīᶜim ḥaḳdın mėni *ḳolarda*; dėsem uluġ (6) günah nė bolġay yana günāhım vd.

2.2.5.2.3.1.3. {-(X)bAn}

Eckmann (2003a, s. 105), bu eki, Çağatayca açısından eskicil bir biçim olarak değerlendirmiş ve nadiren şiirde kullanıldığını ifade etmiştir. Metinde, ünlüyle biten sözcüğe {-bAn} biçiminde ulanan ve bağlayıcı ünlüsünün dudak uyumuna uygun örnekleri tespit edilen {-(X)bAn} zarf-fiil eki, mensur ve manzum kısımlarda kullanılmıştır: 100/7 ᶜömr raḫtın *bağlaban* köçti kėtti kārvān; (8) nėçe sėn ġāfil uyur-sėn bar ėse cānın͡g oyan; 122/5 enbiyā ḳorḳup ḳaçan nefsī vü nefsī dėseler; (6) ümmetim *dėben* tiler bizlerni ol pākize z̲āt; 127/11 ᶜilminin͡g şerḥini e lem neşraḥ; *ḳılıban* ėrdi ümmetige feraḥ; 210/10 diraḫt başı *ḳoyuban* yėr öpüp revān kėldi; (11) resūl işāretidin gerçi yoḳ ėdi ḳademi vd.

2.2.5.2.3.1.4. {-GAç}

Harezm Türkçesinde de Çağataycada da kullanılmış olan {-GAç} zarf-fiil eki (Eckmann, 2003a, s. 107; Ata, 2002, s. 89), Keşfü'l-Hüdâ'da ötüm benzeşmesine girmiştir: 58/7 bu sözni *ėşitkeç* yüz (8) min͡g sūz güdāz birle közini dost ėşikige (9) tikip maḥbūbın körmek ārzūsında iş cānıġa (10) tėgip aydı; 110/1 ḥażret-i risālet (2) bu sözni *aytḳaç*, kök ᶜālemidin bir ḳatıḳ āvāz (3) kėldi; 155/9 bu künnin͡g yüzini *körgeç* naẓar kim ḳıl-(10)-sun özgege; ḳuyaş barında nė imkān temāşā-yı sühā (11) ḳılmaḳ; 210/2 bu *münācātnı ḳılġaç* -ehlī-yi Medīne (3) ṭarafındaġı ᶜAḳabe sarı bir diraḫt bar ėrdi- ol (4) diraḫtnı ündedi; 299/9 taḳı resūl, ᶜaleyhi's-selām, bir dem köz (10) yumup *oyġanġaç* ayttı; 328/7 Ḥaḳ Taᶜālā, san͡ga *tėgeç* aytur.

2.2.5.2.3.1.5. {-gAlI}

Keşfü'l-Hüdâ'da {-gAlI} zarf-fiil eki, hem amaç gösteren "{-mAk} için" hem de başlangıç gösteren "{+DAn} beri" anlamlarında kullanılmıştır.

"{-mAk} için" Anlamıyla: 53/11 bu ᶜaḳllar āfetiniñ leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni *teferrüc ḳılġalı* çıḳtım ėrse bir yigit (2) kördüm; 308/11 ebyāt oḳıp sürūd *aytġalı* [303/1] bu seferde murafaḳat ve muvāfaḳat iẖtiyār ḳıldılar.

"{+DAn} beri" Anlamıyla: 62/4 zīrek ü ᶜāḳil ėrdim us boldum; (5) *körgeli* sėn perīni dīvāne.

2.2.5.2.3.1.6. {-GAnçA} / {-gAn} + İyelik Eki + {+çA}

Keşfü'l-Hüdâ'da, birden çok ekin birleştiği {-GAnçA}, {-gAn} + İyelik Eki + {+çA} yapıları, "-diği kadar, -diğince" anlamlarında zarf-fiil işleviyle kullanılmıştır: 97/8 küçüñgüz *yetkençe* yörüñgüz; 232/11 İrem'ge uçur bolup [233/1] *kötere bilgeniçe* andaġı cevāhir ve emvāldin (2) alıp.

2.2.5.2.3.1.7. {-GAndA}

Keşfü'l-Hüdâ'da {-GAn} ve {-dA} sıfat-fiil ve bulunma durumu eklerinin birleşmesinden oluşan {-GAndA} biçimbirimi, "-dığında, -dığı sırada" anlamlarında zarf-fiil işleviyle kullanılmış ve ek başı ünsüzü, genellikle ötüm benzeşmesine girmiştir: 15/3 ol cenāb-ı münīf-(4)-niñ bisāṭ-ı şerīfinde orun tafıp *olturġanda*; 33/2 şıla-ı raḥm üçün öz maḥalletige ᶜazīmet ḳılıp (3) *yolġa kirgende*; 43/3 ᶜaşḳnıñ yoḳ ėse nė yıġlayur-sėn; (4) *körgende* nişāne-i serāsın; 92/3 *cemᶜ bolġanda*, (4) bu cünūd-ı şeyṭānnıñ her biri aytur; 107/7 sėn iki cihānnı terk ḳıldıñ; (8) *bolġanda* bu faḳrdın külāhıñ; 111/3 ṭarīḳ-ı ᶜaşḳda himmet-i burāḳī berḳ-ı cünbiş dėg; (4) tapar aᶜlā meᶜāricni *ayaḳ basḳanda* meydānda; 114/3 *uçḳanda* hümā-yı himmetiñe; firdevs-i mekīne āşiyāndur; 125/7 nėteg kim ḥüsn-i Yūsuf, ᶜaleyhi's-selāmnı *ataġanda* (8) dėp özinin melāḥatini beyān ḳıldı; 132/4 Ḥaḳ, (5) subḥānehu ve taᶜālā, peyġamber ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, uluġluḳı ve ᶜizzet (6) dībācı birle müşerref ḳılıp kerāmet-i *leyletü'l-miᶜrāc* birle (7) *mükerrem ḳılġanda*, ayt[t]ı; 139/6 yaᶜnī eger münāsib bolsa ėrdi resūlniñ ḳadrine (7) nübüvvetiniñ ᶜalāmātı yā firāḳdın özge muᶜcizātı, (8) ᶜaẓamet yanındın, her-āyine, tirgüzgey ėrdi (9) anıñ *atarılġanda* çürüp pāre bolġan süñgek-(10)-lerni; 144/5 yavuḳ *kėlgende* közni iḥāṭa (6) ve idrākdin ᶜāciz ḳılur; 155/1 yā-ẖod, bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların *ḳarañgġu bolġanda* (3) iẓhār ḳılurlar, *kün*

tuġķanda maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 177/4 mülk-i Fārs'da melik bolup salṭanatınıng aḥvāli (5) *istiķāmet tapķanda* Rüstem bin Ferruḫ-zād'nı leşker (6) bėgi ķılıp aydı; 179/5 çāre (6) tapmay muḥārebeġa *turuşġanda*; 195/10 baᶜżı ayturlar, cemāᶜat-ı Mekkīler kėlip ot *yaķķanda*, (11) Ķalīs'ning eyvānıġa ot tüşüp örtenmiş; 203/6 anıng bir köngli bar kim (7) iki köz *uyuķlaġanda* ol köngül hergiz uyuķlamas; 258/2 *barġanda* Aḥmed ėrdim, kėlgende emīn-(3)-lik zaḥmetining zā-yı nuķaṭdın mücerred bolup maḥż (4) raḥmet kėldim; 333/6 yoķtur mening sėndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm *kėlgende* anıng penāhıġa (8) sıġınsam.

Bu ek, metinde bir örnekte *ėr-* fiiline ulanmıştır: 211/8 bu nişān, resūl başıġa *kiçig* (9) *ėrkende* hem bar ėrdi.

2.2.5.2.3.1.8. {-GAn} + İyelik Eki + {+dA}

Metinde, {-GAndA} biçimbirimindeki birden çok ekin bir araya gelmesine benzer şekilde, yine "-dığında, -dığı sırada" anlamında ve zarf-fiil işlevinde {-ġanıngda} ve {-ġanıda} yapısı tespit edilmiştir: 27/8 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, icāzet bėrip (9) *oķıġanıngda*; 211/9 Ebū Ṭālib, Şām (10) sarı alıp *barġanıda* Baḥīrāyī rāhib ol bulutnı [212/1] körüp.

2.2.5.2.3.1.9. {-GUnçA}

Keşfü'l-Hüdâ'da, ek başı ünsüzü ötüm benzeşmesine uyan bu biçimbirim, Harezm Türkçesinde dil, dudak uyumuna, ötüm benzeşmesine bağlı olarak {-GXnçA} (Ata, 2002, s. 90), Çağataycada ise yalnızca yuvarlak ünlülü hâlde ve genellikle ötüm benzeşmesine uyarak {-GUnçA} şeklindedir (Eckmann, 2003a, s. 108). Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasında {-GUnçA} biçiminde kullanılmış olan ekin, eserin Süleymaniye nüshasında, düzensiz olmakla birlikte dudak uyumuna girerek {-GXnçA} biçiminde kullanımları saptanmıştır: 28/3 mėn bu ķaşīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū'r-recā *bėrgünçe*, mücāvirler taķı Medīne (5) ḫalķı bu ḥāldin ḫaberdār bolup utru kėlip; 62/5 hīç kişi ᶜaşķķa āşinā bolmas; (6) ᶜaķldın *bolmaġunça bīgāne*: SN 19b/9 hīç kişi ᶜaşķ āşinā bolmas; ᶜaķldın *bolmaġınça* bīgāne; 66/6 Şeyḫ Muḥammed (7) Būṣīrī, ol ķaşīdedin ḥażret-i risālet-(8)-penāh, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemning medḥige *şürūᶜ* (9) *ķılġunça*; 81/5 bu nefs ṭıflge oḫşar kim eger mühlet bėr-(6)-seng, *pīr bolġunça* süt emmeki muḥabbeti andın (7) kėtmes; 88/1 taķı köp ķatıġ açlıķ bolur kim *toyġunça* ṭaᶜām (2) yėp singmeslik zaḥmetidin yamanraķ (3) turur; 170/1 taķı köz yumup (2)

açḳunça bulut açıldı, Muḥammed peydā boldı; 194/10 Yemen vilāyetin żabṭ ḳılıp (11) turġıl, mẹndin *fermān bolġunça*: SN 61a/4 mẹndin *fermān bolġınça* vd.

2.2.5.2.3.1.10. {-ken}

Özmen (2014, s. 34-35), Harezm ve Kıpçak Türkçesinde görülen {-ken} zarf-fiil ekinin Çağataycada kullanımının saptanamadığını belirtmiştir. Keşfü'l-Hüdâ'da {-ken} zarf-fiili yalnızca *ėr-* fiiline ulanmıştır: 40/10 ᶜaşḳnıng̃ āṣārı, (11) köz yaşı birle kөng̃ül otı *bar ėrken* pūşīde ḳalġay; 42/11 lā-cerem, bu yıġlamaḳ *bar ėrken* ᶜaşḳḳa inkār ḳılıp [43/1] bolmas; 44/9 bu iki tanuḳlar *bar ėrken* hīç arada (10) inkār ḳılıp bolmas; 46/6 ėmdi munıng̃ dėg iki ḫaṭṭ-ı beyyine arada (7) *bar ėrken* inkār-ı muḥabbet sẹndin be-ġāyet (8) ġarīb turur ve iẓhār-ı ᶜadem-i meveddet bī-nihāyet (9) ᶜacīb ėrür; 52/9 iştiyāḳ otı birle *örtenür ėrken* (10) müşāhede-i cemālġa ṭāḳati yoḳ; 64/8 mẹn *bilür ėrken* sözin tutman; 64/10 saç aḳartıp (11) nāme ḳarartıp henüz ḥasretdin yüz sarġatmay, köz [65/1] yaşın ciger ḳanı bile ḳızartmay turġanımnı (2) *bilür ėrken*, manga ḳatılmaḳıng̃ ᶜaceb ėrür; 209/10 bir kün Ḥacūn'da, yaᶜnī gūristān-ı (11) Mekke'de, ġamgīn ve ḥazīn *olturur ėrken* ayt[t]ı; 248/8 ṣınāᶜat-i belāġatnı körklüg bilip ḫavāṣṣ-ı terākīb (9) ve muḳteżāyāt-ı aḥvālni tükel *anglar ėrken*, bu āyātḳa (10) -kim ġāyāt-ı belāġat birle mevṣūf ėrür- inkār ḳılur; 249/8 yaᶜnī ehl-i kitāb, resūlni yā Ḳur'ān'nı tanırlar, öz oġlan-(9)-ların tanıġan dėg taḳı baᶜżısı ḥaḳnı *bilür ėrken* (10) yaşururlar; 331/6 istiḥḳāḳ *yoḳ ėrken*, yẹr yüzige (7) hīç minnet ḳılmas vd.

2.2.5.2.3.1.11. {-mAy}

Bu zarf-fiil eki, {-A}, {-y} ve {-p}, zarf-fiil eklerinin olumsuzu olup (Eckmann, 2003a, s. 111; Ata, 2002, s. 91) Keşfü'l-Hüdâ'da şu örneklerde tespit edilmiştir: 19/3 ėşiking̃ tofraḳı ḳadrin tilep mengü suyı tün kün; (4) tiley bel cān bėrip *tapmay* uyalmaḳdın nihān boldı; 25/5 hīç zaḥmeti *ḳalmay* tamām-ı ṣıḥḥat tapıp turur; 37/11 eşking̃ni *tıymay*, işing̃ köz yaşı birle [38/1] kөng̃ül ḳanın ḳatışturmaḳḳa ḳaldı; 53/11 bu ᶜaḳllar āfetining̃ leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı çıḳtım ėrse bir yigit (2) kördüm, hilāl dėg żaᶜīf, ḫilal dėg naḥīf, aldıda (3) ot yaḳar taḳı kөng̃lining̃ otıdın köz yaşı (4) *tınmay* aḳar; 64/10 saç aḳartıp (11) nāme ḳarartıp henüz ḥasretdin *yüz sarġatmay*, köz [65/1] yaşın ciger ḳanı bile *ḳızartmay* turġanımnı (2) bilür ėrken, manga ḳatılmaḳıng̃ ᶜaceb ėrür; 69/2 bu yolda (3) melāmet ḳılġuçılar sözige *ḳulaḳ salmay*, nāmūs-(4)-ungnı *bir pulġa almay*, erbāb-ı selāmet ve aṣḥāb-ı (5) melāmetḳa ḫiṭāb ḳılıp aytur; 71/2 nẹçe yıl ġurbet otıda (3) yandım; *tanmay* ẹrteki diyārımnı; 76/11

dimāġ [77/1] ḥücresi üstinde yıġılġan ḳaravul öyni *buzmay* ḳoymas; 93/11 bu ᶜamel ḳolumdın kim eḏgü ᶜameller birle [94/1] sizge emr ḳılıp özümge *imtiṣāl ḳılmay*, ᶜaḳīm kişige (2) ferzend iṣbāt ėtken dėg özümge eḏgü-(3)-lük nisbet ḳılur, lā-cerem; 118/4 anın͡g üçün kim muḥabbet mertebesige henüz (5) *yėtmey* meveddet ve ḫullet mertebesi bar; 124/5 özün͡gni bir nefes *körmey* cemāl-ı dostını körgil; 147/8 bu ġaflet uyḳusı birle uyuġanlar nę bilsünler; (9) közini uyḳudın *açmay* muḥammednin͡g kemālidin; 176/1 eyvān-ı kisrā *yıḳılmay* ḳalġan (2) sekiz küngüre ol sekiz melikke işāret ėrür; 193/8 Yemen (9) tofraḳın ayaḳ astınġa *basmay* Ebrehe'nin͡g nāṣīyesin (10) *kėsmey* tınmaġay-męn; 194/11 Ebrehe, fārigˇ bolup [195/1] Ṣanᶜā-yı Yemen'de bir körklüg kenīse ᶜimāret ḳılıp at (2) bėrip tiledi kim ḥācīler Kaᶜbe'ge *barmay* ṭavāfḳa (3) Ḳalīs sarı kėlseler; 197/5 sėn bir (6) uluġ kişi, bu öyni *tilemey* nęteg tėvelerin͡gni (7) tiler-sėn; 310/7 eger körsen͡giz biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa alsaḳ, mėndin *fermān bolmay* bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılman͡g vd.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasındaki {-mAy} zarf-fiil ekli bazı tanıklar, eserin Süleymaniye nüshasında {-mAdIn} eklidir: BN 299/8 ehl-i İslām'nı bir yęrge yıġıp ayttı: Męndin *icāzet* (9) *bolmay* ḥamle ḳılman͡g: SN 94a/7 ehl-i İslām'nı bir yėrge yıġıp aydı: Męndin *icāzet bolmadın* ḥamle ḳılman͡g.

2.2.5.2.3.1.12. {-mAyIn}

Eckmann (2003a, s. 111), {-mAyIn} ekinin {-mAdIn} zarf-fiilinden gelişmediğini ve {-bAn} ekinin olumsuzu olduğunu, {-mAyIn} zarf-fiilinin Çağataycada şiirde, vezin zorunluluğu ile kullanıldığını belirtmiştir. Bu zarf-fiilin metindeki tanıkları şunlardır: 40/5 bes nėdin dėsen͡g közün͡gni *tınmayın* seyl aḳturur; 124/3 ḥabību'llāh yolında kim tėlim yıl *ḳılmayın ḳulluḳ*; (4) muḥabbetnin͡g salāṭīni kiyürmesler sęni sanġa; 247/2 yana ṣırāṭdın kėçerde (3) ve yana nāme kėlgende on͡gdın mu yā soldın mu (4) kėlürin *bilmeyin*, kişi, özgeni yād ḳılmas vd.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshasındaki {-mAyIn} eki ulanmış sözcüklerin, Süleymaniye nüshasında {-mAdIn} ekiyle kullanıldığı saptanmıştır:: BN 247/3 nāme kėlgende on͡gdın mu yā soldın mu (4) kėlürin *bilmeyin*: SN 77a/10 nāme kėlgende saġdın mu yā soldın mu kėlürin *bilmedin*; BN 246/11 aᶜmālını [247/1] ölçegende, bende, öz mīzānının͡g aġırı, yen͡gili (2) *bilmey* özgeni yād ḳılmas: SN 77a/8 aᶜmālını ölçgende, bende, öz mīzānınıŋ aġırı, yen͡gili *bilmedi[n]* özgeni yād ḳılmas.

2.2.5.2.3.1.13. {-mIşdA} / {-mIş} + İyelik Eki + Zamir n'si + {+dA}

Bu birleşik yapı, Keşfü'l-Hüdâ'da, "-dığında, -dığı sırada" anlamında ve zarf-fiil işlevinde kullanılmıştır: 27/5 cemīᶜī aṣḥābı birle *olturmışda* (6) sėn rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler ėrdiṉg; 270/4 belī āṣār-ı heybetdin *tecellī ḳılmışında* ḥaḳ; (5) ġarīb ėrmes teẕekkür bolsa ḳėrek ṭūr-ı sīnāġa vd.

2.2.5.2.3.1.14. {-p} / {-(U)p}

Keşfü'l-Hüdâ'da {-p} zarf-fiil eki, ünlüyle biten fiillere doğrudan ulanırken ünsüzle biten fiillere eklendiğinde bağlayıcı ünlüsü, genellikle dudak uyumuna uymaktadır. Bununla birlikte, Eski Anadolu Türkçesi ve Harezm Türkçesinde olduğu gibi (Timurtaş, 1994, s. 140; Ata, 2002, s. 89), Keşfü'l-Hüdâ'da da -muhtemelen eklendiği sözcükte bulunan dudak sesinin etkisiyle- {-(U)p} zarf-fiili kullanılmıştır: 212/3 kütüb-i (4) ilāhīde körgen Muḥammed ṣıfatın muvāfıḳ *tapup*.

Metinde, {-p} zarf-fiil ekinin kullanıldığı örnekler şunlardır: 13/9 ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānıṉg (10) ᶜināyet-i bī-ġāyetiġa *iᶜtimād ḳılıp*; 14/3 tevfīḳ-i ilāhī *refīḳ* (4) *bolup* saᶜādet-i nā-mütenāhī *bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup* (5) fetḥ ve ẓafer ᶜinānın *tutup* baḫt ve iḳbāl rikābında (6) *yörüp* "Naṣrun min allāhi ve fetḥun" vaᶜdesi *ḳarīb* (7) *bolup* rebīᶜü'l-evvel ayınıṉg yėgirme birinçi küni, (8) cumᶜa ṣabāḥında "İnnā feteḥnā leke fetḥen mübīnā" (9) yosunıça, āsānlıḳ birle, fetḥ-i Ḳalᶜa-i Ḫᵛārezm müyesser (10) boldı; 15/2 dergāh-ı ᶜālīġa *yüz kėltürüp*; 15/3 ol cenāb-ı münīf-(4)-niṉg bisāṭ-ı şerīfinde *orun tafıp* olturġanda; 16/2 bu żaᶜīfni ḫiṭāb-ı müsteṭāb birle *maḫṣūṣ ḳılıp*; 16/8 bu ḳaṣīdeniṉg baᶜżı fażāyilin *şerḥ* (9) *ėtip*; 16/3 lā-cerem imtiṣāl-ı miṣāl ve ḳabūl-ı maḳāl-ı şāhīni ẕimme-i (4) himmetge *vācib körüp* bu emīr-i ḫaṭīrge iḳdām (5) ḳıldım; 39/7 "ᶜAşḳınıṉg vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." *dėp* (8) daᶜvā ėtseṉg nę bolupdur; 19/3 ėşikiṉg tofraḳı ḳadrin tilep meṉgü suyı tün kün; (4) tiley bel *cān bėrip* tapmay uyalmaḳdın nihān boldı; 19/9 tėlim til birle medḥiṉgni ḥüseyn aymaḳ *tilep* ėmdi; 20/2 sęniṉg ḳahrıṉgnı yād ėt[t]im ḳamuġ cān titredi *ḳorḳup*; 20/4 aydım ᶜadliṉgni *arturup* emān tutsun bu mülküṉgni; 21/1 fālic marażı birle (2) ḳolı ayaḳı *tutmas bolup* hīç enīs-i ṣādıḳ ve (3) mūnis ve celīs-i muvāfıḳ ve yār-ı hem-nişīn ve ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmadı; 21/4 Medīne taġlarınıṉg (5) bir ġārında *tekye ḳılıp* öz cānıdın *ümīd kęsip* endīşe (6) ḳılmış; 21/11 bu ḳaṣīdeni *aytıp* tamām [22/1] ḳılġan kėçe ḥażret-i risāletġa, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (2) *ḫiṭāb ḳılıp* aymış; 23/5 ṭayyibe-i ṭayyibeġa *barıp* (6) ravża-i muḳaddesġa yüzüm *ḳoyup*; 24/5 naᶜtiṉgni nė-*tęp* ayġa-mėn kim; bilmes

ṣıfatın͡gnı hīç ᶜāḳil; 24/9 iᶜādeᵊ-i maṭlaᶜ (10) *ḳılıp* peyġamberni͡ng pāk rūḥından duᶜā birle *istimdād* (11) *ėtip* tekye ḳılsa; 25/4 *oyġanıp* tura kėlse körer; 25/6 *vużū ḳılıp* şükr-i ilāhīni *yẹrge kẹltürüp* bu naᶜt-i (7) bī-naẓīrni *beyāż ḳılıp* ṣabāḥ peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, (8) ravżasına *müteveccih bolup* barurda; 26/11 ve mėn *taᶜaccüb ḳılıp yıġlap* ayt[t]ım; 27/11 bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām *oḳıp* maṭlaᶜnı yana oḳıdın͡g (2) ėrse iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum; 28/9 bir yüklüg tėve mehārın *üzüp* toz (10) *tozġurup* yẹtip āstāneᵊ-i ḥażretde çökti; 29/4 bu tėve, bilmen (5) nẹdin, bu ṣabāḥ mehārın *üzüp* ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde *yörüp* munda yėt[t]i; 29/6 mücāvir-(7)-ler *yıġlap* ayt[t]ı; 29/7 mėn bu ḳaṣīdeni͡ng resūl, (8) ᶜaleyhi's-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın *an͡glap* (9) ṣabāḥ ayttım; 34/2 Ḥażret-i Mevlevī, yalan͡g baş ayaḳ, (3) yıġlayu *ḳaytıp* kėle turur; 34/4 *yıġlap* ayt[t]ı; 38/2 ėrteki yārānların͡gnı *saġınıp* mu ey kön͡gül; 39/7 "ᶜAşḳnın͡g vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." *dėp* (8) daᶜvā ėtsen͡g; 41/1 her kėçe şemᶜ dėg kön͡gül otı birle *yanıp* köz yaşın (2) aḳırġan kişi; 47/1 ārī, söyüngenim yārnın͡g ḫayāli, kėçe *kẹlip* (2) közümdin uyḳunı *köterip* aydı; 49/4 ᶜaşḳ (5) pūşīde ḳalmasın *an͡glap* özümnin͡g öz (6) atanġanımġa *tan͡glap iḳrār ḳılıp* aydım; 59/4 *izdip* tapmaġay nāgeh mẹnin͡g nām nişānımnı; 142/6 İslām yolıda (7) *ṣāḥib-ḳadem bolup* ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'dın yanmaduḳ; 155/1 yā-ḫod, bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların ḳaran͡ggu bolġanda (3) iẓhār ḳılurlar, kün tuġḳanda *maḫfī bolup* körünmes-(4)-ler; 194/11 Ebrehe, *fārig̱ bolup* [195/1] Ṣanᶜā-yı Yemen'de bir körklüg kenīse *ᶜimāret ḳılıp at* (2) *bėrip* tiledi kim ḥācīler Kaᶜbe'ge barmay ṭavāfḳa (3) Ḳalīs sarı kėlseler; 299/9 taḳı resūl, ᶜaleyhi's-selām, bir dem köz (10) *yumup* oyġanġaç ayttı vd.

Yazmada, {-p} zarf-fiil eki, doğrudan aktarmalarda kullanılmıştır: 39/7 "ᶜAşḳnın͡g vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." *dėp* (8) daᶜvā ėtsen͡g nẹ bolupdur?

Keşfü'l-Hüdâ'da, "{-p} bol-" yapısı *imkânsızlığa işaret eden olumsuzluk için* (Eckmann 2003a, 110) kullanılmıştır: 41/3 ḥāl tilidin, ḳāl tilin beyān (4) içinde *aşurup bolmas*. Köz yaşı, kön͡gül (5) otı birle ᶜaşḳnı *yaşurup bolmas*; 42/11 lā-cerem, bu yıġlamaḳ bar ėrken ᶜaşḳḳa inkār *ḳılıp* [43/1] *bolmas*; 44/9 bu iki tanuḳlar bar ėrken hīç arada (10) *inkār ḳılıp bolmas*; 63/1 fāş boldum belī *tutup bolmas*; (2) hestīᵊ-yi müşg-i ᶜaşḳnı mestūr; 101/1 bu yörimek birle maḳṣadnı *körüp bolmas* ᶜıyān; 239/2 *sanap bolmas*, anın͡g ġarāyibini taḳı *iḥṣā ḳılıp* (3) *bolmas*, anın͡g ᶜacāyibini vd.

Metinde {-p} zarf-fiil eki, tasvirî birleşik fiilde, anlamca asıl fiil ile tasvir fiilini birbirine bağlamada da kullanılmıştır: 194/10 Yemen vilāyetin *żabṭ ḳılıp* (11) *turġıl,* męndin fermān bolġunça.

2.2.5.2.3.1.15. {-(X)rdA}

Yazmada {-(X)rda} biçimbirimi, "-ken, -dığında, -dığı sırada" anlamında ve zarf-fiil işlevinde kullanılmıştır: 25/6 vużū ḳılıp şükr-i ilāhīni yęrge kęltürüp bu naᶜt-i (7) bī-naẓīrni beyāż ḳılıp ṣabāḥ peyġamber, ᶜaleyhi's-selām, (8) ravżasına müteveccih bolup *barurda*; 28/7 mėn (8) bu ḳaṣīdeni *oḳurda*, barça baş açıp yıġlay turġan (9) uçurda, bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup yętip āstāneᵊ-i ḥażretde çökti; 33/11 Mevlānā Celālü'd-dīn, ᶜaleyhi'r-raḥmening [34/1] songınça mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp *barurda*, (2) körer; 53/1 müteveccih bolup *barurda*, (2) ol ḳabīlede bir ᶜazīzning öyinde ḳonaḳ (3) boldum.

2.2.5.2.3.2. Zarf-Fiil İşlevli Yapılar

Keşfü'l-Hüdâ'da, zarf-fiil eklerinin yanı sıra, bağlaçlar ve çeşitli eklerin birlikte kullanılması ile Türkiye Türkçesine çevirisi zarf-fiil ekiyle olan yapılar tespit edilmiştir: çün ..... {-DI} / ėrür, {-DI} ėrse, egerçi ..... turur, (e)ger ..... {-sA}, tā ..... {-sA}/ {-sUn}/ {-AyIn}.

2.2.5.2.3.2.1. çün ..... {-DI} / ėrür

Metinde kullanılan "çün ..... {-DI} / ėrür", {-XncA} eki ve "-dığı için" edat grubunun anlamını vermektedir: 21/6 *çün* sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i ṣıḥḥat-i (7) kāmrānī ėligdin çıḳıp ḫizāne-i nefīs-i enfās-ı (8) beşerī münḳażī çaḳ *boldı*; 52/2 derd eger yętse nāle ḳılma ḥüseyn; *çün* sanga *dost-ı çāre-ṣāz [ėrür]*; 57/4 *çün* bu ḥāldin *ḫaberdār boldum*, ḳonaḳ öyige *ḳėldim*, (5) aydım; 69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi; (9) *çün* ᶜaşḳ *ḳėldi* ḳoymadı ol bendlerini; 143/10 ḥaḳ kemāliġa *çü boldı* (11) *āyine* ẕātı nebī; anglayu bilmes kişi ḥaddi kemālātın anıng; 180/1 *çün* çerig buzulup (2) Rüstem ölgenining ḫaberin Yezdicerd'ge *yėtkürdiler*, (3) emvāl ve ḫazāyinni imkān barıça aldılar, yüklep nihāvendni (4) çevrüp tağlar sarı ḳaçıp çıḳtı vd.

2.2.5.2.3.2.2. {-DI} ėrse

Kutadgu Bilig'den itibaren varlığı takip edilen (Ercilasun, 1984, s. 188), Harezm Türkçesinde Nehcü'l-Ferâdîs ve Kısasü'l-Enbiyâ gibi tahkiye üzerine kurulu metinlerde birçok örneği görülen ve {-XncA} ekiyle Türkiye Türkçesine çevrilen bu yapı

(Dağıstanlıoğlu, 2009, s. 40), Keşfü'l-Hüdâ'da, tüm tekil kişiler ve üçüncü çoğul kişide sıkça kullanılmıştır: 16/3 bu ḳaṣīde-i ġarrānıng fażāyilidin *istiṭāf* (4) *ḳıldı ėrse*, ol eṣnā meclis-i ᶜālīde aydım; 27/11 bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı yana *oḳıdıng* (2) *ėrse* iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum; 29/9 "İlāhī! Bir münāsib hediyye yėtkürgil kim bu (10) faṣāḥat ehlining sözige ṣıla dėp bėreyin, (11) dėp *münācāt ḳıldım ėrse* Ḥaḳ taᶜālā, ol duᶜānı [30/1] müstecāb ḳılıp bu ḥālde yėtkürdi." dėp bürd-(2)-lerni ṣıla bėrdi; 30/9 şol zamān ḥāżır *boldı* (10) *ėrse* Saᶜdü'd-dīn'ning başıġa kilīm yafıp bu (11) ḳaṣīdeni oḳıp rūḥ-ı muṭahhar-ı resūl, ᶜaleyhi's-selāmdın [31/1] istimdād tilep *duᶜā ḳıldı ėrse* Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, (2) öz dār[ū]-ḫāne-i keremidin közige şifā bėrdi; 53/11 bu ᶜaḳllar āfetining leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı *çıḳtım ėrse* bir yigit (2) kördüm; 54/6 bu yigitning (7) çehresinde āṣār-ı muḥabbetni vāżıḥ ve envār-ı mürüvvetni (8) lāyıḥ *kördüm ėrse* ḥālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün yavuḳında olturdum; 80/5 ᶜĪsā, ᶜaleyhi'(6)'s-selām, Ḥażret-i Ẕü'l-Celāl'din müşāhede-i cemāl *ṭaleb* (7) *ḳıldı ėrse* Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ayttı; 113/8 be-dürüstī ki ᶜarşnı *yarat[t]ım ėrse* iżṭırāb (9) ḳıldı. Bes, ᶜarş üzre "lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūl-(10)-u'llāh"nı *bitidim ėrse* sākin boldı taḳı ārām taptı, lā-cerem; 145/2 kün tüşde (3) *kördi ėrse* muḥammed kemālini; boldı ḫacel tiledi özi-(4)-ning zevālini; 149/1 Ḥaḳ Taᶜālā evvel yaratḳan ḳayu nėmerse turur, *dėdim* (2) *ėrse* aydılar; 150/10 ol nūr yanınġa *naẓar ḳıldı ėrse* yüz yėgirme tört (11) ming ḳaṭre-i ᶜaraḳ ol nūrdın tereşşuḥ ḳıldı; 167/4 ferzend vücūdġa kėlüri *vaḳt boldı ėrse* Burāḳ Ḳuş peydā (5) boldı; 193/8 ḫaber, melik-i Necāşīġa *yėt[t]i ėrse* ant içti; 210/6 cevāb bėrip "Ḳaytḳıl!" (7) dėp fermān *ḳıldı ėrse* ḳayt[t]ı; 281/9 Kaᶜb ve Kilāb, bu ṭāyife yavuḳ kėlgenin ḥażret-i (10) risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, *ėşit[t]iler ėrse* ᶜAbdu'llāh (11) bin Ebī Ḥadred Eslemī'ni iberdi kim bu leşkerdin [282/1] ḫaber kėltür; 286/4 ᶜAbbās ḳattıḳ āvāzlıḳ kişi (5) ėrdi, *çaḳırdı ėrse* fecv fevc kėldiler vd.

2.2.5.2.3.2.3. egerçi ..... turur

Yazmada "-dığı için" anlamıyla "egerçi ..... turur" yapısı da kullanılmıştır: 51/2 Egerçi mürġ-i zīrek turur kim (3) dām-ı zülf ve dāne-i ḫāldin özge hīç ḥīle birle (4) tutulmas.

2.2.5.2.3.2.4. (e)ger ..... {-sA}

Metinde "(e)ger ..... {-sA}", {-rsA}/ {-mAzsA} ekiyle Türkiye Türkçesine çevrilen ve zarf-fiil işleviyle kullanılan bir yapı olup şu cümlelerde saptanmıştır: 17/10

ger közümning yaşı könglüm otını *söndürmese*; (11) örtegey ėrdi ḳamuġ ᶜālemni bir āhım mėning; 22/5 sėn *eger sürseng* (6) mẹni dergāh-ı luṭfungdın bu kün; ḳayu bir ėşikde (7) yā rabb ḳılġa-mėn feryād āh; 39/6 *eger* muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuˢādġa *inkār ḳılsang* (7) taḳı "ᶜAşḳnıng vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." dėp (8) *daᶜvā ėtseng* nẹ bolupdur; 49/9 *eger* ol körklüg ḫānı kemāl-i ḳudreti birle; (10) bu bir öksük ḳulın *sorsa* nẹ öksülgey kemālidin; 293/3 *eger* berk-i ġımādġa *barsang* barur-biz ve *eger* (4) deryā-yı āteşīnġa kir, *dėseng* kirer-biz; 310/5 *eger* kö*rsengiz* kim bizning aᶜżāmızını (6) ḳuşlar alıp kėtedür, siz bu mevżiᶜdin teprenmeng (7) taḳı *eger körsengiz* biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa alsaḳ, mėndin fermān bolmay bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılmang vd.

2.2.5.2.3.2.5. tā ..... {-sA} / {-sUn} / {-AyIn}

Türkiye Türkçesine çevirisi "{-mAk} için", "{-mA} + İyelik eki + için" şeklinde çevrilen bu yapının Keşfü'l-Hüdâ'daki örnekleri şunlardır: 10/2 ḳıldı rüsülni ṣāḥib-iḳbāl ve menzilet (3) *tā bolsa* iḳtidālarıdın ḥāṣıl-ı ibtidā; 80/7 Yā ᶜĪsā! Aç (8) turġıl, *tā* mẹni tuya körseng taḳı barçadın mücerred (9) bolġıl, *tā* manga *vāṣıl bolsang*; 96/6 yaᶜnī, ḳılġan ᶜahd, (7) peymān ve ḫayr-ı iḥsān üze müstaḳīm bolung, *tā* (8) ol aᶜmāl bāṭıl bolmasun; 118/11 manga ittibāᶜ ḳılıng, *tā* Ḥaḳ Taᶜālā'nıng *maḥbūbı bolsangız*; 121/3 nāẓım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, bu beytde (4) dağı ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp *tā* (5) ḥadīṯge işāret bolsa; 168/10 Muḥammed'ni (11) maşrıḳ ve maġribḳa ṭavāf ḳıldurung, *tā* mecmūᶜ-ı mevcūdāt [169/1] anı *körsünler*, ṣūret ve ṣıfatı birle *bilsünler*; 183/1 ḥükm-i melik-i (2) muṭāᶜ birle nẹyerselerde taġayyür-i ṭıbāᶜ boldı, *tā* ḥaḳ (3) kėlip bāṭıl kẹtmekige iᶜtirāf ḳılsa; 214/4 Ey Muḥammed! Bir muᶜcizeˢ (5) körgüzgil, *tā* mėn *īmān kėltüreyin*; 302/2 ėmdi bu māl birle bizge meded bẹring, *tā* leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle *muḳātele ḳılsaḳ*, şāyed kim öçümizni alġay-biz; 324/6 kevneyndin teberrā ḳılıp resūl dergāhında tevellā (7) ḳılur-mẹn, *tā* helāk *bolmasam* vd.

2.2.5.3. Bildirme (Ek-Fiil Çekimi)

İsim soylu sözcükler, *zamanda ve uzayda başlangıç ve son belirtilmeksizin var olma*yı (Clauson, 1972, s. 193, 331) ifade eden *ėr-* ve *tur-* ile kurdukları birleşik fiiller vasıtasıyla cümlede yüklem olarak kullanılabilmektedir. Ayrıca, yalnızca isimler ve zamirler de bu işlevde kullanılmaktadır. Bu bölümde, *bildirme (ek-fiil çekimi)* başlığı altında, Keşfü'l-Hüdâ'da bu şekilde oluşmuş yapılar, olumlu ve olumsuz bildirmeler olarak ele alınmıştır.

2.2.5.3.1. Olumlu Bildirme

Bu başlık altında, Keşfü'l-Hüda'da tespit edilen, bildirme yapısının *belirli geçmiş zaman*, *belirsiz geçmiş zaman*, *geniş zaman* ve *şart* kipindeki olumlu çekimleri değerlendirilmiştir.

2.2.5.3.1.1. Belirli Geçmiş Zaman

Ek-fiil çekiminde belirli geçmiş zaman, *ė(r)-* fiilinin üzerine getirilen {-di} ve iyelik kökenli kişi ekleriyle yapılmıştır. Keşfü'l-Hüdâ'da, birinci ve ikinci çokluk kullanımı bulunmamaktadır:

Tablo 21

Belirli Geçmiş Zaman (Bildirme)

İsim + ė(r)di
1. Tekil Kişi:
62/4 *zīrek ü ᶜāḳil ėrdim* us boldum; (5) körgeli sėn perīni dīvāne; 62/8 müddet-i medīd, dīvānelıḳdın bīgāne ve ᶜaḳl birle āşinā (9) *ve yār ėrdim*; 254/7 Kaᶜbe yavuġında *uyḳu birle* (8) *oyaġ arasında ėrdim*.
2. Tekil Kişi:
260/6 Alar arasında, sulṭān-ı ṣāḥib-i (7) ᶜalem *sėn ėrdiṅ* yā mevākib-i kevākib ara-(8)-larında bedr dėg māhī-yi ẓulm *sėn ėrdiṅ*.
3. Tekil Kişi:
17/6 bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve firḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerāḥati tāze ve köṅglüm (8) miḥneti *bī-ḥadd ve endāze ėrdi* ve taḳı firāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otıdın cigerim *kebāb* (10) *ėrdi*; 25/9 evliyāᵓ-ı iḫfāᵓdın *ėrdi*; 27/8 mėn bu ḳaṣīdeni hīç kişi ḳaşında (3) oḳıġanım *yoḳ ėrdi*.
69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred *bend-i rāh ėdi*; (9) çün ᶜaşḳ kėldi ḳoymadı ol bendlerini; 210/10 diraḫt başı ḳoyuban yėr öpüp revān kėldi; (11) resūl işāretidin gerçi *yoḳ ėdi* ḳademi.
1. Çoğul Kişi:
-
2. Çoğul Kişi:
-
3. Çoğul Kişi:
178/5 ᶜIrāḳ nevāḥīsindeki İslām leşkeriniṅ ümerāsı (6) *ėrdiler*; 199/10 taḳı *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Fīl*, resūl ᶜaleyhi's-selāmnıṅ (11) vilādetindin bėş ay burunraḳ *ėrdiler*; 278/9 ammā Hevāzīn-i Kaᶜb ve Kilāb *ġāyib ėrdiler*.

Metinde, olumsuz bildirmenin üzerine (ėrmes), *ėrdi* yapısının getirildiği birleşiklik de saptanmıştır: 178/11 öz ṭālīᶜiniṉg̃ żaᶜīfin aṉg̃lap helāk bolmaḳdın [179/1] *eymen ėrmes ėrdi*.

Keşfü'l-Hüdâ'da bir örnekte, *ėr-* fiilnin geçmiş zaman sıfat-fiiliyle kullanılıp nesne görevinde bulunduğu tespit edilmiştir: 211/10 Baḥīrāyī rāhib ol bulutnı [212/1] körüp ḫātemü'l-mürselīnniṉg̃ nişānesi *ėrdükin* bilip.

2.2.5.3.1.2. Belirsiz Geçmiş Zaman

Yazmada, ek-fiilin belirsiz geçmiş zamanı tek örnekte, ikinci çoğul kişi çekimiyle tespit edilmiştir: 284/2 siz yüreksiz kişiler *ėrmiş*-(3)-*siz*.

2.2.5.3.1.3. Geniş Zaman

Olumlu geniş zaman bildirmeleri, Keşfü'l-Hüdâ'da, *ėr-* ve *tur-*/ *dur-* fiilinin geniş zaman çekimiyle, *tur-*/ *dur-* fiilinin geniş zaman çekiminin ekleşmiş hâliyle ({-Dur}), kişi, işaret ve soru zamirleriyle, bunların haricinde yalnızca isim soylu sözcüklerin kullanımıyla oluşturulmuştur.

***ėr-* Fiiliyle:** Metinde *ėr-* fiilnin geniş zaman çekimiyle oluşturulan olumlu bildirme yapıları, ikinci tekil ve üçüncü kişilerde kullanılmıştır:

Tablo 22

Geniş Zaman ėr- (Bildirme)

İsim + ėrür + Kişi Zamiri
1. Tekil Kişi:
-
2. Tekil Kişi:
16/5 şahım devlet tenige *cān ėrür-sėn*; (6) leṭāfet mülkide *sulṭān ėrür-sėn*; 287/2 Sėn ḫalāyıḳnıṉg̃ yaḫşıraḳı *ėrür-sėn*.
3. Tekil Kişi:
20/11 Muḥammed Būṣīrī kim ḥażret-i risāletniṉg̃ [21/1] meddāḥlıḳında *Ḥassān-ı ṣānī ėrür*; 41/8 bī-çāre egerçi ḫalḳġa aymas rāzın; (9) köz yaşı köṉg̃ül otı *ėrür* ġammāzı; 46/6 ėmdi munıṉg̃ dėg iki ḫaṭṭ-ı beyyine arada (7) bar ėrken inkār-ı muḥabbet sęndin *be-ġāyet* (8) *ġarīb turur* ve iẓhār-ı ᶜadem-i meveddet *bī-nihāye*t (9) ᶜ*acīb ėrür*; 56/2 bu (3) nā-murād, ol öydeki ḥūrī-zādġa ᶜ*āṣıḳ ėrür* taḳı (4) sėn körgen ᶜAẕrā'ġa *Vāmıḳ ėrür*; 137/9 bilgil kim ṣān-ı ḫāliḳ, *ḳavī ve ḳadīr ėrür*; 157/4 resūlniṉg̃ teni *şükūfe dėg ėrür*, yumşaḳ; 347/7 atı *ėrür Keşfü'l-hüdā der medḥ-i ḥażret-i (8)*

Muḥammed Muṣṭafā.

1. Çoğul Kişi:

-

2. Çoğul Kişi:

-

3. Çoğul Kişi:

129/3 Enbiyā ve rüsül kim *ḥuffāẕ-ı ımerāṣıd-i seyl ėrürler*; 146/4 Bu ḳavm-i ġāfil kim ḳāniᶜ-(5)-dür, ḫayāl birle taḳı *rāżī ėrürler* tüşde körgen timṣāl (6) birle.

***tur*- veya {-DUr} ile:** Yazmada, bildirme yapısının oluşturulmasında, Harezm Türkçesi ve Çağataycadakine benzer biçimde (Eckmann, 2003a, s. 132-133; Ata, 2002, s. 71-72), *tur*- / *dur*- fiilinin geniş zaman çekimi (*turur* ve *durur*) ve onun ekleşmiş, ötüm uyumuna girmiş hâli olan {-DUr} eki de kullanılmıştır. Metinde, birinci tekil ve üçüncü kişilerdeki çekimler saptanmıştır:

Tablo 23

Geniş Zaman tur- (Bildirme)

İsim + turur / durur (-DUr) + Kişi Zamiri

1. Tekil Kişi:

118/10 mėn kim *Muḥammed turur-mėn*; 268/1 Mėn seyyid-i veled-i Ādem ve ekrem-i cemīᶜ-i (2) ḫalḳ-ı ᶜālem *turur-mėn*.

120/7 ol şefāᶜat (8) ḳılıp şefāᶜati ḳabūl bolġan, ḳıyāmet küni, *mėndür-mėn*; 120/9 Yana ol uçmaġ ḥalḳasın tutup (10) ėşik açḳan, *mėndür-mėn* ve yana faḳīrler müᵓmin (11) birle uçmaġḳa kirgen, *mėndür-mėn* taḳı eger evvelīn ve [121/1] ve āḫirīn *mėndür-mėn*.

2. Tekil Kişi:

-

3. Tekil Kişi:

8/5 ẕāt-ı aḥadiyyesi ekfāᵓ (6) ve emṣāldin muḳaddes ve müberrā *turur* ve taḳı (7) ṣıfāt-ı ezeliyyesi fenāᵓ-i zevāldin *münezzeh* (8) *ve muᶜarrā turur*; 18/5 ümīd (6) ol-turur; 23/11 bilür-mėn kim sėning ᶜilm-i şāmiling nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ *berāber turur*; 26/7 ol (8) ḳaṣīdeni tiler-mėn kim maṭlaᶜı *bu turur*; 31/2 ᶜulemāᵓ-ı (3) İslām ve fużalā-yı kirāmdın bu ḳaṣīdening ḫāṣṣiyyet-(4)-leri be-ġāyet köp *menḳūl turur*; 65/9 bu yavuzluḳ buyurġuçı (10) nefs kim mėnde bar turur; 119/5 ḥadīṣ ol *turur*; 140/7 muᶜteber *durur*, şāᵓnī taḳı *turur*; 157/5 ẕātı, şeref içide, *tolun ay dėg* (6) *turur*; 164/5 ḳıṣṣa *nė turur* vd.

22/10 *mūnis-i cāndur* ḳamuġ ᶜāṣıḳ-(11)-lara bī-gāh gāh; 32/9 fażāyil ve kemāli-(10)-din biri *oldur*; 47/4 ᶜāṣıḳ, leẕẕetdin (5) *bīgānedür* ᶜaṣḳ birle rāḥat izdegen *dīvānedür*; 74/8 ḳamuġ kişige *budur* (9) yol ᶜāḳil ėrseng bil; 120/2 İbrāhīm,

ḫalı̄lu'llāhdur ve taḳı Mūsā, *kelı̄mu'llāhdur* (3) ve taḳı ᶜĪsā, *rūḥu'llāhdur* ve taḳı Ādem, *ṣafiyu'llāhdur*; 127/8 *muṣṭafādur* lisānı ḫoş-efṣaḥ; 146/4 bu ḳavm-i ġāfil kim *ḳānı̄ᶜ*-(5)-*dür*, ḫayāl birle taḳı rāżī ėrürler tüşde körgen timṣāl (6) birle; 158/6 *berg-i gül dėgdür* teni (7) özi şereflü tolun ay; 171/10 āġāz-ı kār ḫātimeside (11) resūlning͡; ḥaḳnıng͡ ᶜināyeti bile *köptür* nişānesi; 333/6 *yoḳtur* męning͡ sęndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm kėlgende anıng͡ penāhıġa (8) sıġınsam; 334/3 ḫaḳ intiḳām almaḳ izdese bendelerdin; luṭfung͡dın (4) özge *yoḳtur* ey ḫᵛāce ᶜöẕr-ḫᵛāhım vd.

79/4 erbāb-ı ḥāl ve aṣḥāb-ı kemālning͡ sözi (5) *ol durur*; 113/1 bu beyt içide *telmı̄ḥ durur*, ol ḥadīṣġa; 122/3 ḫaḳ taᶜālānıng͡ ḥabībi *aḥmed-i mürsel durur*; 123/5 Ḳur'ān ḥabl-i metīn (6) *durur* ve nūr-ı mübīn vd.

1. Çoğul Kişi:

-

2. Çoğul Kişi:

-

3. Çoğul Kişi:

32/6 eyimme-i ḥadīṣ özining͡ ṣaḥb-ı senedi-(7)-ning͡ kemāliġa *muᶜterifdürler*.

155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça *yulduzlar* (2) *tururlar* kim öz nūrların ḳarang͡ġu bolġanda (3) izẖār ḳılurlar, kün tuġḳanda maḫfī bolup körünmes-(4)-ler; 268/1 mėn seyyid-i veled-i Ādem ve ekrem-i cemīᶜ-i (2) ḫalḳ-ı ᶜālem turur-mėn taḳı Ādem ve ebnāᵓ-yı Ādem, męning͡ (3) livām astında *tururlar*.

Zamirlerle: Eserde kişi, işaret ve soru zamirleri kullanılarak da bildirme yapısı oluşturulmuştur. Metinde, Eski Türkçe ve Karahanlı Türkçesindeki gibi *ol* zamirinin kullanımı, *biz* ve {-miz} yapısının Harezm Türkçesindekine uygun olarak bir arada yer alması (Ata, 2002, s. 69) dikkat çekicidir: 34/6 ᶜarż ol; 39/7 ᶜaşḳning͡ vecd-i miḥnetidin *azāde-mėn*; 55/3 *ḳanı* ol köng͡lüm alıp cānımġa ḳaṣd ḳılġan ṣanem; 63/5 *melāmet ḳılġuçı-sėn*; 64/4 mėn *ol ᶜāṣıḳ-ı* (5) *şeydā ve vālih-i bī-pervā-mėn*; 67/1 evvel ol kim; 74/7 *ḳanı* melik-şah ḫaḳan ḳaydadur sencer; *ḳanı* ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) *ḳanı* ṭuġrıl; 92/2 *ḳayu biri* kim uluġraḳ fitne ḳılsa; 93/6 ḫışāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde birle (7) emr ḳılmaḳ içide özüm ṣıfāt birle *mütecellī-mėn*, (8) dėmek daᶜvāsı bar dėp; 107/7 sėn *ḥāṣıl-ı ḫilᶜat-i cihān-sėn*; 120/4 *ḥabı̄bu'llāh-mėn*; 134/4 bendelik esrārıdın (5) bī hīç şek *āgāh-sėn*; 134/5 sėn eger ḫod *bendesi-męn* (6) dęyü faḫr ėtseng͡ bu kün; męn sėni ey dost (7) aytur-męn *ḥabı̄bu'llāh-sėn*; 134/7 mā remeyte iẕ remeyte (8) sırrını bilgen kişi; ḫod bilür kim bende ėrmes-sėn (9) ve līkin *şāh-sėn*; 171/6 *arıġ ve pākize, ḫoş-būy-sėn* tirig-(7)-likde ve hem vefāt bolġandın song͡ra; 194/3 mėn nęteg kim *sęning͡* (4) *ḳulung͡-mėn*, Eryāṭ taḳı bir ḳulung͡ ėrdi; 201/4 *üçünçi* ḳıṣṣaᵓ (5) ol; 222/3 Şeyḫ *Necdı̄*ᵓ(4)*'mėn*; 251/9 ey ẕāt-ı (10) pākize-ṣıfāt kim *uluġ āyetī-sėn*, iᶜtibār alġanġa [252/1] ve *ᶜaẕı̄m*

niᶜmetī-sėn, ġanīmet bilgenge; 296/1 sizler (2) *kimler-sizler*; 296/2 biz *sudan-biz*; 308/1 iḫtiyār (2) sęninḡdür, iḳāmet *sęninḡ*; 324/3 boynıġa bęlgü asġan tavarġa (4) *oḫşaş-mėn*; 334/1 ey ekrem-i ḫalāyıḳ *sėn-sėn* (2) męninḡ penāhım.

Yalnızca İsimler veya *bar* Sözcüğüyle: Yazmada bildirme yapısının, yalnızca isimlerle veya bar [< barır (Gabain, 2000, s. 41; Eckmann, 2003a, s. 133)] sözcüğüyle tasarlandığı örnekler şunlardır: 8/9 ᶜaḳl *ḫayrān* anınḡ kemālindin; [9/1] fikr *mebhūt* anınḡ celālindin; 9/2 *ḳādir*, *dānā* ve *ḳāhir*, (3) *tüvānā* kim ḳudret-i ḳāhire ve ḥikmet-i bāhire birle ibdāᶜ-i (4) mükevvenāt ve iḫtirāᶜ-i mevcūdāt ḳılıp nevāᶜīf-i (5) ecnās-ı ḫalḳdın kemāl-i maᶜrifet üçün iḫtiyār (6) ḳıldı; 11/1 ol ḫalḳaᵊ-i enbiyāġa ḫātem; (2) ẕātı sebeb-i vücūd-ı ādem; 11/2 şūret bile ᶜīsādın muᶜaḫḫar; (3) maᶜnī bile ādemdin muḳaddem; 17/1 bu ḳaṣīdede anḡa işāret *bar*; 24/2 ey sidre sanḡa mekīne menzil; luṭfunḡ bile kāyināt ḫoş-dil; 24/3 *kim* kim ėşikinḡde bende bolsa; bī-şübhe bolur ḫudāġa vāṣıl; 24/6 *vālih* biliginḡde rūḥ-ı nāṭıḳ; *ᶜāciz* ṣıfatınḡda ᶜaḳl-ı kāmil; 44/3 ᶜaşḳnınḡ *bar*; 45/2 biri, (3) könḡlünḡge yętken yara ḳanı bile, *baḳam yıġaçı rengi dėg* (4) *ḳızıl* taḳı biri, ten-i nātüvānnınḡ yara (5) ḳanı bile, *bahār atlıḳ sęçek dėg sarıġ*; 53/11 bu ᶜaḳllar āfetininḡ leṭāfetini körüp sāyir-i [54/1] ḳabīleni teferrüc ḳılġalı çıḳtım ėrse bir yigit (2) kördüm, *hilāl dėg żaᶜīf*, *ḫilal dėg naḥīf*; 65/3 ārī, maḥall-i ḳābildin bolmasa naṣīḥat-i ḳāyildin nė fāyide; 77/5 āh ey ġāfil nė *ḥāṣıl* kizlemekdin yaşnı; 88/6 toya yėmek egerçi āfetdür; açlıḳda ziyāde noḳṣān *bar*; 88/7 toya yėgen bolur marīż vü līk; açnınḡ dīnine maḫāfet *bar*; 89/6 muḥarremāt bile közde imtilā çün *bar*; (7) ᶜilāc üçün bu közünḡ yaşını ḳıl istifrāġ; 93/6 ḫıṣāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde birle (7) emr ḳılmaḳ içide özüm ṣıfāt birle mütecellī-męn, (8) dėmek daᶜvāsı *bar* dėp; 100/11 azuḳunḡ *az* yol *yıraḳ* hem yük *aġır* merkeb *yaġır*; 118/4 anınḡ üçün kim muḥabbet mertebesige henüz (5) yętmey meveddet ve ḫullet mertebesi *bar*; 149/2 *sėninḡ peyġāmberinḡninḡ nūrı*, (3) ey Cābir; 158/6 berg-i gül dėgdür teni (7) özi *şereflü tolun ay*; baḥrge oḫşar keremde himmet (8) içre *bī-naẓīr*; 179/10 yalġuz bir börkininḡ bahāsı *yüz minḡ altun*; 192/5 evvel, *Ḳıṣṣaᵊ-ı Aṣḥāb-ı Fīl*; 192/11 Eryāṭ, *uzun boylıġ*, *ᶜaẓīm cüsselü kişi*; 197/8 ol öyninḡ bir küçlüg ėgesi *bar*; 198/6 her bir taş birle ölmek taḳdīr (7) ḳılınġan kāfirninḡ atı ol taş üze *bitiglig*; 215/6 Ḥalīme, *resūlninḡ asraġan*, *süt bęrgen anası* kim Saᶜd (7) bin Bekr'ninḡ ḳızlarıdın ėrür, aytur; 232/2 üç yüz yıl (3) içinde bir şehrī yętkürdi; dīvārı *altun ve* (4) *kümüşdin*, özgeleri *zeberced ve yāḳūt*-(5)-*dın*; 236/9 maṣāḳiᶜ-i ḫuṭebā, bu kelāmġa oḫşaş (10) söz kėltürmekdin *ᶜāciz ve ḫayrān*; 250/3 bu oġul męndin bolġanıġa

(4) şekkim *bar*; 269/4 evvel beytde işāret *bar* bu ḥadīṯġa kim (5) resūl, ᶜaleyhi's-selām, aytur vd.

Metinde şu örneklerde, *bar* ve *yoḳ* sözcüklerinin, üzerlerine gelen isim işletme ekleriyle birlikte "var olduğuna; olmadığını, yok olduğunu" anlamları taşıdığı saptanmıştır: 45/9 sėn muḥabbet *barına* inkār nė dėp (10) ḳılġa-sėn ~ 68/10 inkār ḳılmaḳḳa (11) maḥāll *yoḳın* bilip (342/9). Bu örneklerde, *bar* ve *yoḳ* sözcükleriyle oluşan kelime grubu, yüklem değil tümleç ya da nesne olarak kullanılmıştır.

2.2.5.3.1.4. Şart

Bildirme yapsında şart çekimi, Keşfü'l-Hüdâ'da, yalnızca ikinci ve üçüncü tekil kişilerde kullanılmıştır: 74/8 ḳamuġ kişige budur (9) yol *ᶜāḳil ėrseng̃* bil; 43/3 ᶜaşḳnıng̃ *yoḳ ėse* nę yıġlayur-sėn; (4) körgende nişāne-i serāsın; 100/7 ᶜömr raḫtın *baġlaban* köçti kętti kārvān; (8) nėçe sėn ġāfil uyur-sėn *bar ėse* cānıng̃ oyan; 148/2 közüng̃ *bar ėrse* (3) körgil kim niḳāb aldı cemālidin.

2.2.5.3.2. Olumsuz Bildirme

Eserde olumsuz bildirmeler, *dęgül(dür)*/ *dügül* (bkz. Nüsha Karşılaştırması SN *tėgül*, *tęgül*) edatı, *ė(r)mes* (bkz. Nüsha Karşılaştırması SN *ėrmez*), *yoḳ* / *yoḳtur* / *yoḳ turur* / *yoḳ ė(r)di* sözcükleriyle tasarlanmıştır.

Metinde ayrıca, soru zamirleriyle oluşturulan, soru yoluyla olumsuz bildirmeler de kullanılmıştır: 96/9 ṣāḥib-i istiḳāmet bolġıl, *nę* ṭālib-i (10) kerāmet; 106/10 çehreᵊ-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ *nė* iḫtiyāc; (11) merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet dügül bergüstvān.

2.2.5.3.2.1. dęgül(dür) / dügül

Eckmann (2003a, s. 133), Çağataycada *dėgül* kullanımının, Nevâyî öncesi şairlerin şiirlerinde rastlanılan bir durum olarak açıklamıştır. Clauson (1972, s. 480), bu edatın Harezm Türkçesinde degül/ degil biçiminde olduğunu belirtmiştir.

Yazmada, sınırlı kullanımı ve bir örneği dışında manzum kısımda yer almakla birlikte, Oğuzca dęgül/ dügül edatının varlığı saptanmıştır: BN 106/10 çehreᵊ-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ nė iḫtiyāc; (11) merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *dügül* bergüstvān: SN 31b/6 merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *tėgül* bergüstvān; BN 181/9 ol raḥmet aḫteri tuġarıdın ᶜaceb *dęgül*; (10) sunı taşursa bęrse ėdi otdın necāt; BN 228/1 cihānnı tut[t]ı anıng̃ muᶜcizātınıng̃ nūrı; (2) męning̃ biginler anı ögmek iḫtiyāc *dęgül*: SN 72b/4 cihānnı tutdı

anıŋ mu^{c}cizātınıŋ nūrı; (5) mẹnim tėginler anı ögmek iḥtiyāc *dėgül*; BN 228/3 anı͡ŋ ṣıfā͡tı bile sözlerim revāc tapar; (4) kim ol cevāhire bu naẓmdın revāc *dẹgül*: SN 72b/5 anıŋ ṣıfā͡tı bile sözlerim revāc tapar; (6) kim ol cevāhir bu naẓmdın revāc *dėgül*; BN 339/4 mẹni͡ŋ ṣabrım pāy-dār *dẹgül* ve taḳı küçeylik (5) kėlgende, ber-ḳarār *dẹgül*: SN 107a/10 mẹnim ṣabrım pāy-dār *tẹgül* ve taḳı küçeylik kėlgende, ber-ḳarār *tẹgül*.

Metinde, tek örnekte, benzeşme sonucu *dügül* kullanımı tespit edilmiştir: 106/10 çehre^{e}-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ nė iḥtiyāc; (11) merkeb-i ḫūrşīdġa *ḥācet dügül* bergüstvān.

2.2.5.3.2.2. ė(r)mes

Keşfü'l-Hüdâ'da, genellikle üçüncü tekil kişide kullanılmış olan *ė(r)mes* unsurunun, bir örnekte ikinci tekil kişi çekimi tespit edilmiştir: 134/7 mā remeyte iz̲ remeyte (8) sırrını bilgen kişi; ḫod bilür kim *bende ėrmes-sėn* (9) ve līkin şāh-sėn.

Metinde kullanılmış olan üçüncü kişi çekimi örnekleri şunlardır: 56/7 aḫşam oḫşar-mėn saçıġa dėse *tan͡g ėrmes* velī; (8) künni yüzige ten͡g ėtse ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolmaġay; 61/2 sırrım ġammāzlardın *pūşīde ėrmes*; 84/4 ya^{c}nī, hīç nẹmerse ma^{c}būd-ı ḥażret, Ḥaḳ, subḥānehu (5) ve ta^{c}ālā'nın͡g ḥażretinde *düşmanraḳ ėrmes*; 86/10 lez̲z̲āt-ı ṭa^{c}ām ve ṭabīb-i riḳād, ehl-i muḥabbet (11) ve vedādġa *lāyıḳ ėrmes*; 92/11 *pehlevān ėrmes* kişi kim köp yaġılarnı yen͡ger; 103/8 ^{c}āşıḳla[r]ġa *tan͡g ėrmes* kim şem^{c} dėg kėçürse; (9) her kėçe tan͡gġa tėgrü sūz u güdāz birle; 114/5 bu sözge delīl *ḥācet ėrmes*; 116/1 bes, hīç kişi (2) andın *rāst-gūyraḳ ėrmes*, īcāb ve taḥrīm (3) ḳabūl ve redd içide; 128/1 muṣṭafā͡ġa keremde yoḳ bedīl; *ḥācet ėrmes* bu sözge hīç delīl; 204/7 tüşinde vaḥy kėlmek an͡ga çün *ġarīb ėmes*; (8) kim közleri uyuḳlasa kön͡gli oyaġ ėrür; 205/8 vaḥy kesb birle ḥāṣıl bolmas (9) taḳı hīç nebī ġaybdın bẹrgen ḫaberde *müttehim ėrmes*; 206/1 ḫāṣe, yalġan söz-(2)-din kim enbiyā ve rüsülġa, peyġamberlıḳıdın burunraḳ taḳı yalġan (3) *revā ėrmes*; 222/9 anı (10) özgeler körmek *maṣlaḥat ėrmes*; 223/8 her ṭarafḳa aylanıp yörügenim (9) *ḳorḳmaḳdın ėrmes* vd.

Eserde, *ėrdi* unsuruyla oluşturulmuş birleşik yapı da saptanmıştır: 178/11 öz ṭālī^{c}ini͡ŋ ża^{c}īfin an͡glap helāk bolmaḳdın [179/1] *eymen ėrmes ėrdi*.

2.2.5.3.2.3. yoḳ / yoḳtur / yoḳ turur / yoḳ ė(r)di

Yazmada tespit edilen olumsuz bildirme yapılarından bir diğeri *yoḳ* / *yoḳtur* / *yoḳ turur* / *yoḳ ė(r)di* sözcükleriyle kurulanlardır. Tespit edilen tanıklarda, *turur* sözcüğünün ekleştiği ve ötüm uyumuna uyduğu örnekler de mevcuttur. *Yoḳ* sözcüğüyle

kurulan yapılar, cümlede yüklem olabildiği gibi, nesne görevinde de kullanılmışır: 342/9 ᶜ*umre*-i iᶜtimād *yoḳın* bilip (68/11) ~ 45/9 sėn muḥabbet *barına* inkār nė dėp (10) ḳılġa-sėn.

Metinde tespit edilen *yoḳ* / *yoḳtur* / *yoḳ turur* / *yoḳ ė(r)di* ile kurulmuş olumsuz bildirme yapıları şunlardır: 8/8 ẕāt-ı bī-çūnına *bidāyet yoḳ*; (9) kibriyāsında ḥadd u ġāyet *yoḳ*; 22/3 seninġ dergāhınġdın özge penāhım (4) *yoḳ* ve taḳı seninġ bendelikinġdin artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım *yoḳ*; 23/4 mėn şikestenińg (5) ol çaḳlu mecālim *yoḳ*; 24/4 ey kān-ı kerem şefāᶜatinġningġ; deryāsıġa *yoḳtu[r]* hīç sāḥil; 41/2 ᶜaşḳım *yoḳ*; 42/6 her-āyine, menāzil-i viṣālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) maḥremdin ḫālī körgen ᶜāşıḳnınġ saḳlamaḳdın (9) özge pīşesi *yoḳ* ve taḳı ol diyārdaġı (10) yıġaç ve taġnı yād ėtmekdin özge endīşesi (11) *yoḳ*; 106/2 ėmdi, va'llāhi kim manġa Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın (3) özge hīç fāyide *yoḳ turur* ve özge çāre hem (4) *yoḳ*; 126/2 ol ḫulḳ ᶜaẓametininġ nihāyeti *yoḳ* taḳı leṭāfetininġ (3) ḥadd ġāyeti *yoḳ*; 128/1 muṣṭafāġa keremde *yoḳ bedīl*; ḥācet ėrmes bu sözge hīç delīl; 133/9 bu cevher-i nefīsni, (10) bu künge tėgrü sėndin özgege niṣār ḳılġanım *yoḳ*; 138/9 anınġ üçün kim ḥażret-i resūlu'llāhnınġ fażlıġa hīç (10) ġāyetī *yoḳ turur* kim til birle sözlegüçi anı beyān (11) ḳıla bilse, lā-cerem; 161/7 hīç ḫaṭā *yoḳ* kim tenġelmes müşgge ᶜūd-ı ᶜabīr; (8) ol resūl-i hāşimīninġ ravżası tofraḳına; 167/3 bu ḥālde, ḳaşımda hīç kişi *yoḳ ėrdi*; 174/1 başıdın (2) özge aᶜżāsıda sünġek *yoḳ turur*; 195/5 hīç melik atınġa ᶜimāret (6) ḳılmışım *yoḳ*; 205/4 ḫayrātı, elṭāf ve aᶜṭāfınġa, ᶜaded ve iḥṣā (5) *yoḳ*. Siᶜat ve raḥmet kibriyāsıġa, ḥadd ve intihā *yoḳ*; 210/10 diraḫt başı ḳoyuban yėr öpüp revān kėldi; (11) resūl işāretidin gerçi *yoḳ ėdi* ḳademi; 215/10 revān kėliṅgiz kim bilmen, (11) mėninġ köṅglüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig tafġay mu-siz, [216/1] yā *yoḳ mu*; 250/2 Muḥammed'ninġ risāletinde hīç (3) şekkim *yoḳ*; 333/6 *yoḳtur* mėninġ sėndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm kėlgende anınġ penāhıġa (8) sıġınsam; 334/3 ḥaḳ intiḳām almaḳ izdese bendelerdin; luṭfunġdın (4) özge *yoḳtur* ey ḫᵛāce ᶜöẕr-ḫᵛāhım vd.

2.2.5.4. Fiillerde Soru

Fiillerde soru ifadeleri, soru edatı ya da soru zarfları kullanılarak oluşturulmuştur.

2.2.5.4.1. Soru Edatıyla

Harezm Türkçesi ve Çağataycadaki kullanıma benzer şekilde Keşfü'l-Hüdâ'da da *mU* soru edatı kullanılmıştır (Eckmann, 2003a , s. 32; Ata, 2002, s. 68-69):

Metinde, soru edatı, iyelik kökenli kişi ekleriyle çekimlenen yapılarda sona gelmiştir: 38/4 yā nesīmī kėldi *mü* ol yār üze mẹndin sanga; (5) boldı rūḥung şīftesi ol rūḥ-ı reyḥānī bile; 55/1 bir zamān *körgey mü-mẹn* yā rabb bu cānānımnı mėn; 74/9 sanga ḥayāt beḳāsı bolur dėyü hergiz; (10) ḫudāy ḥażretidin vaḥy boldı *mu* nāzil; 83/10 yaᶜnī, (11) kördüng *mü* ol gümrāhnı kim öz nefsining [84/1] hevāsını Ḫudā ḳılıp anga tapınur; 279/10 sėn reᵓīs-i ḳavm bolup (11) saġınmadıng *mu* kim nāgāh, iş, sėn tilegen dėg [280/1] […] [281/1] bolmasa ḳavmüng, ehl ve evlādın aldurup feżīḥet (2) bolmas *mu*; 291/3 Muḥammed'din ḫaber bilding *mü* vd.

Kişi zamirleriyle çekimlenen yapılarda, soru edatı, kip ekiyle kişi zamirinin arasında yer almıştır: 33/6 yaᶜnī rāżī bolur *mu* (7) dost dostıdın ayrılmaḳḳa; 55/1 bir zamān körgey *mü-mẹn* yā rabb bu cānānımnı mėn; (2) kim körüp yüzin revān ḳılsam fedā cānımnı mėn; 83/10 yaᶜnī, (11) *kördüng mü* ol gümrāhnı kim öz nefsining [84/1] hevāsını Ḫudā ḳılıp anga tapınur; 90/7 iᶜtibār ẹtme bu iki ḫaṣmnıng güftārına; (8) muᶜteber bolġay *mu* hergiz iki kāfirning sözi; 104/10 Ḥaḳ taᶜālā'(11)'dın ṭaᶜām tilesẹng bolmas *mu*; 215/10 revān kėlingiz kim bilmen, (11) mẹning könglüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig tafġay *mu-siz*, [216/1] yā yoḳ mu; 246/7 bilmes-mẹn kim āḫiretde bizni hīç yād ḳılġay (8) *mu-siz*; 295/10 Muḥammed ḫaber bilür *mü-sėn* vd.

2.2.5.4.2. Soru Zarfıyla

Soru ifadesi için *nė, nẹdin, nẹ üçün, nẹççe, ḳaçan, nẹteg, nėçük, ḳayda* sözcükleri kullanılmıştır: 24/5 naᶜtingni *nė*-tẹp ayġa-mėn; 29/4 bu tėve, bilmen (5) *nẹdin*, bu ṣabāḥ mehārın üzüp ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp munda yėt[t]i; 33/7 mẹning dīnim kemāli (8) ve şerīᶜatimning celāli kẹtmekige *nẹ üçün* rāżī bolunguz; 39/10 *nẹççe* "Ayılġıl!" dėseng; 60/7 sāyening (8) hestī-yi mevhūmı, şaᶜşaᶜaᵓ-ı ḫūrşīdġa *ḳaçan* (9) muḳāvemet ḳıla bilsün; 145/10 *nẹteg* idrāk ḳılsun dünyāda ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye'ni, (11) anıng dėg uyuḳlaġan ḳavm; 199/6 noḫuddın kiçigrek taş birle (7) kişi *nėçük* öler ėrmiş; 235/1 fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa *ḳayda* teng olsun vd.

2.2.6. Edat

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen edatlar, isimlerin ve zamirlerin durum ekli hâlleriyle kullanımlarına göre tasnif edilmiş ve tarihî Türk lehçelerindeki gelişimleriyle karşılaştırarak ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca, kuvvetlendirme edatları, kabul ve ret edatları incelenmiştir.

2.2.6.1. İsimlerin Yalın, Zamirlerin Yalın veya Tamlayan Durumuyla Kullanılan Edatlar

Metinde şu edatların; isimlerin yalın, zamirlerin yalın ve tamlayan durumlu hâlleriyle kullanıldığı saptanmıştır:

ara

Orhun Türkçesinden itibaren varlığı takip edilebilen ve "arasında, {+DA}, içinde" anlamlarıyla kullanılan *ara* edatı (Li, 2004, s. 78-9), metinde de tespit edilmiştir: 257/7 cilve-i cānānedin ḫalvet-sarāy-ı ᶜaşḳ *ara*; (8) ger nişānī taptın͡g ėrse bol özün͡gdin bī-nişān.

bigin

Clauson (1972, s. 686), *kibi* ve *bigin* edatlarının Harezm Türkçesinde; Eckmann da (2003b s. 125), daha çok Nevâyî öncesinde "gibi" anlamıyla kullanıldığını belirtmiştir: 161/10 męn (11) *bigin* ol ravżanı körmekke ᶜāşıḳ köp turur; 176/10 aṣḥāb-ı (11) Kisrā'nın͡g leşkeri *bigin*; 228/1 cihānnı tut[t]ı anın͡g muᶜcizātının͡g nūrı; (2) męnin͡g *biginler* anı ögmek iḥtiyāc dęgül.

birle/ bile/ bilen

Keşfü'l-Hüdâ'da tespit edilen diğer bir edat, "ile, vasıtasıyla" anlamında olup Eski Türkçeden itibaren kullanılagelen *birle/ bile/ bilen'dir*: 8/2 şevārıḳ-ı ḥaḳ *birle*; 9/3 ḳudret-i ḳāhire ve ḥikmet-i bāhire *birle*; 9/6 "Ḫalaḳa'l-insān ᶜallemehü'l-beyān." tuġrası (7) *birle*; 9/9 kemāl-i iṣṭifā ve cemāl-i (10) eḥibbā *birle*; 11/2 ṣūret *bile* ᶜīsādın muᶜaḫḫar; 11/3 maᶜnī *bile* ādemdin muḳaddem; 11/6 olar (7) ḳuvveti *birle*; 11/8 olar nuṣreti *birle*; 14/2 ᶜasākir-i manṣūre (3) *birle*; 14/9 āsānlıḳ *birle*; 15/7 ṣalāḥ ve sedād *birle* (8) maᶜrūf ve felāḥ ve reşād *birle* mevṣūf; 16/10 lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ *birle*; 17/2 taḥrīr-i ṣāfī ve taḳrīr-i vāfī birle; 18/9 bir nėçe beyt *birle*; 19/5 ehl-i hüner *birle*; 19/9 tėlim til *birle*; 23/7 ḥall-i ᶜibārāt-i anīḳa ve (8) ḥulel-i istiᶜārāt-ı reşīḳa *birle*; 24/2 luṭfun͡g *bile*; 24/7 ḳudreti *birle*; 27/5 cemīᶜī aṣḥābı *birle*; 28/6 taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḥtirām *birle*; 31/8 iᶜtimād ve iḫlāṣ *birle* oḳımaḳ; 33/5 ᶜibārāt-ı faṣīḥ ve lafẓ-ı melīḥ *birle* aytmış; 35/6 ḳażā *birle* uġan ten͡grim; 35/8 ten ü cān māl u mülkün͡gni emān *birle* tutup ten͡gri; 36/4 ol (5) muḫāṭab anın͡g ḥālin beyān ḳılmaḳ *birle*; 37/5 dem-be-dem köz yaşını kön͡gül ḳanı *birle* ḳatışturur-sėn; 38/5 boldı rūḥun͡g şīftesi ol rūḥ-ı reyḥānī *bile*; 38/7 kim

cigerning dāġı boldı tāze lemeᶜānı *bile*; 39/10 ösrüklük (11) otı birle ᶜālemni yaḳar; 45/3 könglüngge yętgen yara ḳanı bile; 46/2 ᶜaşḳ derdi *bile* şeydā bolmasa ėrdi köngül; 54/5 bu dünyānıng otı su *birle* (6) savur, köngül otı deryā *birle* savumas; 56/5 *cān birle* ᶜāşıḳ bolmaġay; 58/7 yüz (8) ming sūz güdāz *birle*; 70/1 bu sözler *bile* tenebbüh ḳılur; 73/6 irādet ėlgi *bilen* tut bu ᶜaşḳnıng etekin; 122/2 bu iki beyt *birle* iḫtişār ḳılduḳ; 142/11 ᶜināyeti *bile* anlarnı mundaġın asrar; 164/1 ming ḥīle *birle*; 199/4 be-ġāyet ᶜuḳūbet *birle*; 223/6 ḳayġurmaġıl kim Ḥaḳ, subḥānehu (7) ve taᶜālānıng ᶜināyeti bizning *birle* turur vd.

burun

Edat olarak ve "önce, +den önce" anlamıyla Karahanlı Türkçesinden itibaren varlığı takip edilen bu sözcük (Li, 2004, s. 184), asıl olarak isimlerin ayrılma durumu ekli hâlleriyle kullanılırken Keşfü'l-Hüdâ'da, yalın durumdaki isimle kullanımı da tespit edilmiştir: 167/2 ᶜAbdu'llāh tört ay *burun* vefāt bolup (3) ėrdi; 199/10 resūl ᶜaleyhi's-selāmnıng (11) vilādetindin bėş ay *burunraḳ* ėrdiler.

çaḳlu/ çaḳlı

Metinde, isimlerin yalın durumlarıyla kullanımı tespit edilen, "gibi, kadar" anlamıyla *çaḳlu*/ *çaḳlı* (< çaḳlıġ) edatı, Harezm Türkçesi metinlerinde *çaḳlıġ*, Kıpçakçada *çaḳlı*/ *şaḳlı*, Çağataycada *çaġlıġ*, *çaġlıḳ*, *çaḳlıḳ*, *çaḳlı* biçimlerinde kullanılmıştır (Li, 2004, s. 196): 23/4 męn şikestening (5) ol çaḳlu mecālim yoḳ; 224/7 elig arşun *çaḳlı* (8) ġārġa yavuḳ kėlip; 308/7 Uḥud'ge yavuḳ kėlip (8) müşrikler leşkeri körünür *çaḳlı* bolġanda, ᶜAbdu'llāh (9) bin Übey, şülüş-i leşker-i İslām birle Medīne sarı ḳayt[t]ılar.

dęgül/ dügül

Oğuzca bir unsur olarak *dęgül*, Nevâyî'den önceki şairlerin eserlerinde *dėgül* biçiminde görülmüştür (Eckmann, 2003a, s. 133). Clauson, bu edatın Harezm Türkçesinde *degül* ve *degil* olarak kullanıldığını belirtmiştir (Clauson, 1972, s 480): BN 106/10 çehreᵊ-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ nė iḫtiyāc; (11) merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *dügül* bergüstvān: SN 31b/6 merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *tėgül* bergüstvān; BN 181/9 ol raḥmet aḫteri tuġarıdın ᶜaceb *dęgül*; (10) sunı taşursa bęrse ėdi otdın necāt; BN 228/1 cihānnı tut[t]ı aning muᶜcizātının nūrı; (2) męning biginler anı ögmek iḫtiyāc *dęgül*: SN 72b/4 cihānnı tutdı anıŋ muᶜcizātınıŋ nūrı; (5) męnim tėginler anı ögmek iḫtiyāc *dėgül*; BN 228/3 aning ṣıfātı bile sözlerim revāc tapar; (4) kim ol cevāhire bu naẓmdın revāc *dęgül*:

SN 72b/5 anıŋ ṣıfātı bile sözlerim revāc tapar; (6) kim ol cevāhir bu naẓmdın revāc *dėgül*; BN 339/4 mening ṣabrım pāy-dār *dęgül* ve taḳı küçeylik (5) kėlgende, ber-ḳarār *dęgül*: SN 107a/10 mėnim ṣabrım pāy-dār *tęgül* ve taḳı küçeylik kėlgende, ber-ḳarār *tęgül*. Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında bu edatın *dėgül / dęgül / tėgül / tęgül* biçimleri saptanmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması).

içide/ içinde

Metinde, *iç* isminden gelişip üzerine aldığı iyelik ve durum ekiyle belirtisiz isim tamlaması görünümünde olduğu saptanan *içide*/ *içinde* sözcükleri, "hususunda, hakkında" anlamıyla kalıplaşarak edat görünümünde kullanılmıştır: 93/6 ḫışāl-ı ḥamīde ve aᶜmāl-ı pesendīde birle (7) emr ḳılmaḳ *içide* özüm ṣıfāt birle mütecellī-męn, (8) dėmek daᶜvāsı bar dėp nāẓım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, (9) hażm-ı nefs üçün aytur; 116/1 bes, hīç kişi (2) andın rāst-gūyraḳ ėrmes, īcāb ve taḥrīm (3) ḳabūl ve redd *içide*; 116/9 ümīd tutulur, her bir düşvār iş (10) içinde; 125/3 peyġāmberler anga yavuḳ bolmadılar ᶜilm içide ve kerem (4) içide ḫalḳ ve ḫulḳ ve ᶜilm-i kerem ve sāyir aḫlāḳ-ı ḥamīde (5) ve ṣıfāt-ı pesendīde *içide*; 157/6 kerem *içinde*, deryā dėg (7) ėrür, feyż-i bī-ġāyet ve himmet *içide*, zamān dėg (8) turur, ᶜaẓameti bī-nihāyet; 214/1 ḫāṣe, inş[iḳ]āḳ *içinde* ikisining biri birige nisbeti (2) bar; 238/8 Yaᶜnī, bu āyātning maᶜānīsi, deryā-yı mevvāc-ı mütalāṭım-(9) ü'l-emvācġa oḫşar, biri biringe meded bęrmek *içinde* vd.

içre

Yön gösterme durumu eki almış *iç* sözcüğünden gelişen bu edat (Li, 2004, s. 234), metinde "içinde" anlamıyla kullanılmıştır: 19/2 tiling aḥkām-ı ġaybdın söz *içre* tercümān boldı; 119/3 ᶜulemāᵓdın kelām *içre* "küntüm ḫayre ümmetin" (4) āyeti birle resūl-i ḫayl-ı enbiyā ve rüsül bolmaḳıġa istidlāl (5) ḳılurlar; 253/2 tolun ay kėçe *içre* maşrıḳdın maġribġa yörür; 253/3 bu kėçe *içre* sanga teraḳḳī ve ᶜurūc ḥāṣıl boldı; 261/2 aṣfiyānıng ḫayli *içre* sėn ey pākize ẕāt; (3) hem ḫudāvend-i ᶜalem hem ṣāḥib-i engüşterī vd.

ile

Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Çağataycada varlığı tespit edilen *ile* edatı (Eckmann, 2003a, s. 91; Li, 2004, s.237), Keşfü'l-Hüdâ'da da saptanmıştır: 43/1 ey ᶜāşıḳ-ı ḫasta ḳılma inkār; (2) ol derd *ile* nāzenīn hevāsın; 212/10 ėḏi bu ḳudret *ile* ṣūret-i cihān ḳıldı; muḥammed-i ᶜarabīni cihānġa cān ḳıldı; 226/7 ḥācetini resūldin

kim tilese niyāz *ile*; (8) bir naẓarı bile tapar iki cihān murādını; 237/3 ol faṣāḥat (4) *ile* düşmanān feżāḥat ėrür.

ilgeri

Harezm Türkçesi ve Kıpçakçada ilgeri/ ilgerü, Çağataycada *ilgeri* biçiminde kullanılmış olan bu edat (Eckmann, 2003b, s. 124; Li, 2004, s. 244), asıl olarak isimlerin ayrılma durumlarıyla kullanılmıştır. Yazmada *ilgerü* şekli zarf olarak kullanılan *ilgeri* edatının, yalın durumdaki isimle kullanımı tespit edilmiştir: 67/6 tört miṉg yıl *ilgeri*. Eserin Süleymaniye nüshasında bu edat *ilgerü* biçimindedir (bkz. Nüsha Karşılaştırması).

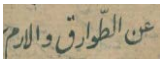
kibi

Metinde görülen *bigi(n)* ile aynı olan bu edat (Eckmann, 2003a, 90), Harezm Türkçesinde ve Nevâyî öncesinde, "gibi" anlamıyla kullanılmıştır (Clauson, 1972, s. 686): 346/7 körmedi köz sėn *kibi* bir ḫüsrev-i ᶜālī-(8)-cenāb.

özge

Tarihî Türk lehçelerinde ayrılma durumundaki isimlerle kullanılan bu edatın Keşfül'-Hüdâ'da, yalın durumdaki isimle kullanımı da saptanmıştır: 272/3 yana ᶜömr-i girānmāyeniṉg (4) ḥisābındın anıṉg dėg ġāfil tururlar kim eşhür-i (5) ḥarām *özge*, leālī ve eyyām kėçgenin bilmesler.

saru/ sarı

Harezm Türkçesi ve Kıpçakçada *saru*/ *sarı*, Çağataycada *sarı* biçiminde kullanılan bu edat (Clauson, 1972, s. 844; Li, 2004, s. 383-384), Keşfü'l-Hüdâ'da Harezm Türkçesinde de olduğu gibi *saru*/ *sarı* biçiminde ve "+a doğru, yönüne" anlamıyla kullanılmıştır: 14/1 Ḫᵛārezm (2) *saru*; 77/10 felāḥ *sarı* (11) ḳaytarsaṉg; 165/8 maşrıḳdaġı vaḥşī (9) cānvarlar, maġrib *sarı* ve maġribdaḳı cānvarlar, (10) maşrıḳ *sarı* yügürüşüp biri birige beşāret (11) bėrür ėrdiler; 169/4 kök *sarıdın* bir bulut peydā (5) boldı; 180/4 taġlar *sarı*; 188/8 müddet-i medīd kök *sarı* baḳıp; 195/3 Ḳalīs *sarı*; 196/3 Mekke *sarı*; 198/3 Kaᶜbe *sarı*; 200/11 kāfirler *sarı*; 210/3 ᶜAḳabe *sarı*; 211/9 Şām (10) *sarı*; 223/3 ġār *sarı*; 283/1 Ḥuneyn *sarı*; 296/2 taḳı ḳolı birle (3) ᶜIrāḳ *saru* su bar, işāret ḳıldı.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında bu edat *saru* biçimindedir ve yalnızca iki örnekte *sarı* saptanmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması).

tapa

Orhun Türkçesinden itibaren tarihî Türk lehçelerinde "+a doğru" anlamıyla, isimlerin yalın, zamirlerin tamlayan durumuyla kullanılan bu edat, metinde bir kez, isimin yalın durumuyla kullanılmıştır: 320/1 resūldin kime kim tėgse (2) nuṣret-i iḳbāl; anı körüp ḳaçar öz bīşesi tapa (3) arslan.

tėg/ dėg / tẹgi/ tėgi

Türk dilinin bütün tarihî dönemlerinde kullanılmış ve çağdaş kollarında da edat ve ek olarak kullanılmağa devam eden bu edat, yazmada, *tėg*/ *dėg* / *tẹgi*/ *tėgi* biçimlerinde ve "gibi, misali, benzeri, misalindeki" anlamlarıyla kullanılmıştır: 8/2 ġurre-i ṣubḥ-ı ezel *tėg*; 8/3 şām-ı ebed *dėg*; 19/8 anın͡g *dėglerge* san boldı; 23/1 ġonce *dėg*; 23/7 ᶜarāyis-i ġavānī *dėg*; 27/10 mīvelig yıġaçnın͡g butaḳı āheste ėsgen (11) yẹldin titregen *dėg*; 39/9 yaşı seyl *dėg* aḳar; 40/9 anın͡g (10) *dėg* mü; 41/1 şemᶜ *dėg*; 45/3 baḳam yıġaçı rengi *dėg* (4) ḳızıl; 45/5 bahār atlıḳ seçek *dėg* sarıġ; 45/6 munın͡g dėg; 50/2 anın͡g *dėg*; 50/7 mẹnin͡g *dėg*; 54/2 hilāl *dėg* żaᶜīf, ḫilal *dėg* naḥīf; 54/11 munun͡g *dėg*; 94/1 ᶜaḳīm kişige (2) ferzend iṣbāt ėtgen *dėg*; 100/5 biznin͡g *dėg*; 101/10 şemᶜ *dėg*; 102/1 pervāne *dėg*; 104/4 açlıḳdın ẹmgengü *dėg* (5) bolsa; 158/6 berg-i gül *dėgdür* teni; 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve eẕfer *dėg*; 167/5 ḳanat *tėg* nėrse; 227/11 mẹnin͡g *dėgnin͡g* naẓmı; 274/1 bu ārāste (2) leşker süvāre bolsalar, anın͡g dėg, aṭlarġa kim su yüzgen (3) *tėgi* ṣāḥibin ėmgetmey yörür vd. Metinde *tẹgi* edatının, durum eki almış biçimine de rastlanmıştır: 239/1 deryā *tẹgi*ndeki cevāhir.

Eserin Süleymaniye nüshasında bu edatın *tėgin* biçimine de rastlanmıştır (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 72b/4 cihānnı tutdı anıŋ mucᶜizātınıŋ nūrı; (5) *mẹnim tėginler* anı ögmek iḥtiyāc dėgül.

üçün

Keşfü'l-Hüdâ'da "için, amacıyla" anlamlarında ve isimlerin yalın, zamirlerin tamlayan durumu almış hâlleriyle kullanılan *üçün* edatının tanıkları şunlardır: 9/5 kemāl-i maᶜrifet *üçün*; 9/8 teblīġ-i risālet (9) ve inbāᵓ-i zevāhir-i enbā *üçün*; 28/2 iki oḳuġan *üçün*; 32/6 anın͡g *üçün*; 33/2 ṣıla-ı raḥm *üçün*; 33/8 nẹ *üçün*; 36/1 öz kön͡glinin͡g (2) rāḥatı *üçün*; 54/8 ḫaberdār bolmaḳ (9) *üçün*; 57/2 yār *üçün*; 57/6 mẹnin͡g ḫāṭırım (7)

üçün; 72/9 ticāret *üçün*; 75/7 mihmāndārlıḳ *üçün*; 85/4 muḫālefet-i hevā-yı nefs (5) *üçün*; 89/7 ᶜilāc *üçün*; 92/1 fitneler ḳılmaḳ *üçün*; 93/9 haẕm-ı nefs *üçün*; 99/4 ḫaberdār ḳılmaḳ *üçün*; 103/6 şükr-i ḥażret ve taᶜlīm-i ümmet (7) *üçün*; 104/5 düşmanlar közige körünmeslik *üçün*; 121/8 defᶜ-i ᶜuḳūbāt *üçün*; 141/7 bizni saḳlamaḳġa ḥırṣı bar (8) *üçün*; 163/7 ol ḳaḥṭdın ḳutulġan *üçün*; 192/8 muḳātele (9) *üçün*; 197/2 ḥācet *üçün* mü kėldiñgiz vd.

üstünide

Yazmada, bir örnekte *üstünide* edatı, ismin yalın durumuyla kullanılmıştır: BN 317/10 ol (11) bahādurlar atlar *üstünide*, yüksek tallar üze [318/1] bitken sebze turur: SN 100a/7 aṭlar *üstinde*.

üze

Metinde tespit edilmiş diğer bir edat, "üst, üstünde(n), yerine" anlamıyla kullanılmış olan *üze*'dir: 38/4 yā nesīmī kėldi mü ol yār *üze* mẹndin sañga; 42/2 bu buzulġan sarāylarnıñg nişānesi *üze*; 44/2 sẹniñg (3) *üze*; 45/1 sẹniñg inkārıñg (2) *üze*; 78/5 cādde-i ḥaḳ *üze*; 96/6 *ḳılġan* ᶜ*ahd, (7) peymān ve ḫayr-ı iḥsān üze* müstaḳīm boluñg; 105/4 ve līkin, mẹn (5) dünyānıñg açlıġın, toḳluḳ *üze* taḳı faḳīrlıġın, (6) baylıḳ *üze* taḳı ḳayġusın, feraḥ *üze* iḫtiyār (7) ḳıldım; 127/1 faẓāyil *üze*; 170/4 mühr-i nübüvvet *üze*; 180/11 büt-i Fürs'niñg küfr-[181/1]-iniñg yoḳalmaḳı *üze*; 198/7 ol taş *üze* bitiglig; 206/4 ṣıdḳ *üze*; 208/3 anıñg *üze*; 211/1 yol *üze* vd.

üzre

Bu edat, yazmada, "üstünde, üzerine" anlamıyla, isimlerin yalın, zamirlerin tamlayan durumu eki almış biçimleriyle kullanılmıştır: 48/10 leşker-i derd birle ᶜaşḳ kėlip; tā köñgül taḫtı *üzre* ḫān boldı; 82/8 ḥabbu'r-reżāᶜ *üzre* ḳılur ᶜömrni telef; 126/7 sẹniñg *üzre*; 142/8 tilep resūl ėḏi ḥażretdin āsānlıḳ; şerīᶜatini (9) biziñg *üzre* ḳılmadı düşvār; 274/9 kāfirler *üzre* dīn çẹker deryā-yı leşkerlerni; 329/9 vāy kim (10) tañgla ṣırāṭ *üzre* tayar bolġay ayaḳ; 346/6 taḫt *üzre* baḫt birle şāh köp (7) kördüm velī; körmedi köz sėn kibi bir ḫüsrev-i ᶜālī-(8)-cenāb vd.

2.2.6.2. Ayrılma Durumuyla Kullanılan Edatlar

Keşfü'l-Hüdâ'da, ayrılma durumu eki almış sözcüklerden sonra *artuḳ*, *beri*/*berü*, *burun*, *ilgeri*, *kėyin*, *soñg* / *soñgra*, *özge*, *taş*, *taşḳarı*, *yıraḳ* edatları kullanılmıştır:

artuḳ

Tarihî Türk lehçelerinde isimlerin ayrılma durumuyla kullanılmış olan *artuḳ* edatı, metinde tek örnekte saptanmıştır: 22/4 seniṉg bendelikiṉgdin artuḳ.

beri/ berü

Uygurca ve Karahanlı Türkçesinde *berü*, Harezm Türkçesi ve Kıpçakçada *berü*/ *bėrü*/ *beri*, Çağataycada *beri*/ *bėri* şeklinde kullanılan ve "beri, {+DAn} bu yana" anlamlarında kullanılan bu edat metinde, *beri* ve *berü* olarak kullanılmıştır: 181/4 miṉg yıldın *berü* (Metinde, sözcüğün sonunda yazılı olan ى harfinin üstü çizilmiş ve üst kısmına و eklenmiştir.); 330/9 ol vaḳtdın *beri*; 345/5 ᶜahd-i baᶜīddin *beri*.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Süleymaniye nüshasında bu edatın yalnızca *berü* biçimi tespit edilmiştir (bkz. Nüsha Karşılaştırması): SN 56b/7 nėteg kim rivāyet ḳılınur Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, vücūdḳa kėlgen kėçe Fürsniṉ miṉg yıldın *berü* saḳlaġan otları öçti; SN 104b/3 ol vaḳtdın *berü*.

burun

Metinde, yalın durumdaki isimle kullanımı tespit edilen bu edatın, ayrılma durumundaki isimle kullanımı da saptanmıştır: 206/2 peyġamberlıḳıdın *burunraḳ*.

ilgeri

Berlin nüshasında yalın durumdaki isimle kullanımı da saptanan *ilgeri* edatının ayrılma durumundaki isimlerle kullanımı belirlenmiştir: BN 204/1 Cebraᵓīl, ᶜaleyhi's-selām, āṣkārā kėlgendin *ilgeri*: SN 64a/8 Cebraᵓīl, ᶜaleyhi's-selām, āṣkārā kėlgendin *ilgerü*; BN 262/4 öz (5) derecāt ve maḳāmātın*dın* ḳadem *ilgeri* basmadılar: SN 82a/12 öz derecāt ve maḳāmātındın ḳadem *ilgerü* basmadılar.

kėyin

Harezm Türkçesinde *kėḏin*/ *kėdin*, Çağataycada *keyin*/ *kėyin* biçiminde olan bu edatın, Berlin nüshasında *kėyin* olarak kullanımı saptanmıştır: BN 308/3 peyġamber saġıt ḳeygendin *kėyin*: SN 97a/4 peyġamber saġıt keygendin *soṉg*.

soṉg / soṉgra

Yazmada, ayrılma durumu eki almış isim soylu sözcüklerle kullanılan bir diğer edat *soṉg / soṉgra*'dır: 11/10 dürūd-ı bī-ḳıyās-i nebīᵓ-i (11) muḫtārdın *soṉg*; 16/8 andın

son͡g; 24/9 bu ḳaṣīdeni tamām oḳıġandın so*n͡g*; 28/10 bir (11) laḥẓadın *son͡g*; 33/1 ẓāhir bolġandın (2) so*n͡g*; 44/3 "ᶜAṣḳnın͡g bar." dėp tanuḳluḳ bėrgendin (4) *son͡g*; 68/9 andın *son͡g*; 79/9 mübtelā bolġandın *son͡g*; 103/5 bu ḫiṭāb kėlgendin *son͡g*; 126/1 vaṣf ḳılġanımdın *son͡g*; 132/2 ḳırḳ yıldın *son͡gra*; 133/5 bi-ᶜabdihi dėmek birle resūlni ᶜubūdiyyet birle özige (6) iżāfet ḳılġandın *son͡g*; 140/7 ẓuhūr-ı (8) ᶜalāmātdın *son͡g*; 149/4 andın (5) *son͡g*; 164/6 bu kündin (7) *son͡g*; 166/5 altı aydın (6) *son͡g*; 167/8 andın *son͡gra*; 171/7 vefāt bolġandın *son͡gra*; 175/5 bu kündin *son͡gra*; 185/5 vaḥy kėlgendin *son͡gdaġı* aḥvāli-(6)-nin͡g beyānını tutsaḳ; 224/6 ḥamāmeler yumurtḳa basḳandın *son͡gra* vd.

özge

Keşfü'l-Hüdâ'da yalın durumdaki isimle kullanımı saptanan bu edatın, ayrılma durumundaki isimlerle kullanımı yaygındır: 22/3 sėnin͡g dergāhın͡gdın *özge*; 42/8 saḳlamaḳdın (9) *özge*; 42/10 yād ėtmekdin *özge*; 51/3 dāne-i ḫālдin *özge*; 79/9 ᶜināyet-i ezeliyye ve ceẕbe-i (10) ḥażret-i aḥadiyyedin *özge*; 86/11 liḳā-yı dost-[87/1]-dın *özge*; 99/8 namāz ve rūze-(9)-nin͡g ferāyiż-i vācibātıdın *özge*; 106/2 Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın (3) *özge*; 108/6 cemāl-i ḥaḳdın (7) *özgege* naẓar salmas; 117/8 üç ḫāldin (9) *özge*; 139/7 firāḳdın *özge*; 245/11 mundın *özge* 281/7 feżīḥet (8) bolmaḳdın *özge* vd.

taş

Karahanlı ve Harezm Türkçesinde kullanımı saptanmış olan *taş* edatının (Li, 2004, s. 731), Keşfü'l-Hüdâ'da "dışında, başka" anlamıyla kullanımı saptanmıştır: 159/11 resūl, ᶜaleyhi's-selāmnın͡g ḥaddi-[160/1]-din *taş* mehābeti ve bī-nihāyet ṣalābeti bar; 193/10 nėteg kim mėn ḳoyġan ḫākimni mėnin͡g (11) fermānımdın *taş* öltürmiş.

taşḳarı

Çağataycada, ayrılma durumu eki almış isimlerle kullanılan bu edat, metinde bir örnekte saptanmıştır: BN 57/8 ėşikdin (9) *taşḳarı* ḳadem ḳoysa: SN 18a/7 ėşikdin *taşḳaru* ḳadem basıp.

2.2.6.3. Belirtme Durumuyla Kullanılan Edatlar

Tarihî Türk lehçelerinde kalıplaşmış olarak zamirlerin belirtme durumuyla kullanılmış olan tėg/ dėg edatı (Li, 2004, s. 457), Keşfü'l-Hüdâ'da belirtme durumu eki almış birinci kişi zamiriyle kullanılmıştır: 332/6 *mėni dėg* ᶜāṣīġa (7) tėgse ᶜaceb ėrmes

nebī luṭfı: SN 105a/5 *mẹniŋ tẹg* ᶜāṣīġa tėgse nebī luṭfı ᶜaceb ėrmes; (7) yaġın yaġsa anıŋ feyżi ölüg yėrni ḳılur iḥyā. Harezm Türkçesi ve Çağataycada zamirlerin belirtme durumuyla kullanımı kalıplaşmış olan bu edatın metinde, ekin açık görünümüyle kullanılmış tek örnek olması ve Süleymaniye nüshasındaki kullanım sebebiyle, bu tanık, tamlayan durumunun son ses damaksılının yazılmamasından kaynaklanmış bir müstensih hatası olmalıdır.

2.2.6.4. Yönelme Durumuyla Kullanılan Edatlar

Keşfü'l-Hüdâ'da, yönelme durumu eki almış sözcüklerden sonra *ḳarşu*/ *köre*/ *tėgrü* edatları kullanılmıştır:

ḳarşu

Harezm, Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi ve Çağataycada *ḳarşu* biçiminde kullanılan bu edat, yazmada, yönelme durumu almış bir isimle kullanılmıştır: 25/11 Muḥammed Būṣīrī, raḥmetu'llāhi [26/1] ᶜaleyhiġa *ḳarşu*.

köre

Metinde, yönelme durumu eki almış sözcüklerden sonra kullanılan edatlardan biri de *köre*'dir: 287/2 yamanlarġa (3) *köre* muᶜāmele ḳılmaġıl; 337/3 her birining yazuḳıġa *köre* raḥmet ve maġfiret (4) ḳılmış bolur.

tėgrü

Keşfü'l-Hüdâ'da, *tėgrü* edatı, yönelme durumu eki almış isimlerden sonra, "+a kadar" anlamıyla kullanılmıştır: 42/5 tangġa tėgrü; 102/1 *tangġa tėgrü* ḳulluḳ ḳılmaḳ; 103/9 her kėçe tangġa *tėgrü* sūz u güdāz birle; 133/10 bu künge *tėgrü*; 152/9 maşrıḳdın maġribġa *tėgrü*; 185/1 maşrıḳdın maġribġa *tėgrü*; 212/3 mühr-i nübüvvetḳa *tėgrü*; 234/9 ḳıyāmetḳa *tėgrü*; 278/4 on beş künge *tėgrü*; 321/3 ol vaḳtḳa (4) *tėgrü* vd.

2.2.6.5. Kuvvetlendirme Edatları

Keşfü'l-Hüdâ'da; *ėrken, hem, ḫod, kim, oḳ, tağı*/ *dağı* sözcükleri kuvvetlendirme edatı olarak kullanılmıştır:

ėrken

209/7 Ḳadem *ėrken*, gūyiyā kim, bu diraḫtlar butaḳları yol üstide, (8) be-ġāyet ḫaṭṭlar yazar ėrdiler kim āyet ėrdi, delālet (9) ḳılġan resūlning risāletiġa.

hem

24/8 Lā-cerem, bu ḳaṣīdeni *hem* bu yėrde ḫiẕmetḳa ᶜarż ḳılur-mėn, (9) dėp; 36/6 Bu ḳaṣīde-(7)-ninᷝg ḳāyili *hem* bu ṭarīḳanı sülūk ėtip kim; 41/6 ᶜāṣıḳ tileyür kim bolsa pinhān rāzı; (7) *hem* anᷝglamaġay ḥālin anınᷝg dem-sāzı; 106/2 ėmdi, va'llāhi kim manᷝga Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın (3) özge hīç fāyide yoḳ turur ve özge çāre *hem* (4) yoḳ; 127/4 tā barçadın her bir faẓīletde ṣıfatda peyġamber, (5) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemninᷝg artuḳluḳın *hem* istidlāl (6) ḳılmaḳġa bolsa ėrdi; 127/9 ve ḍuhā nūrınınᷝg beyānı ėrür; leyl *hem* saçınınᷝg nişānı; 133/11 bu kündin sonᷝg *hem* sėninᷝg ᶜizzetinᷝg üçün, sanᷝga [134/1] ittibāᶜ ḳılġanlar bu devlet naṣībin tapmaġaylar; 189/6 ger bolmasa ḳulaḳlarıda hīç āfetī; (7) *hem* istimāᶜ ḳılġay ėdiler ḥikāyetin; 204/9 bes kėlse vaḥy oyaġıda inkār ḳılmaġıl; (10) kim anda ᶜaḳlı kāmil ü *hem* cismi saġ ėrür; 211/8 bu nişān, resūl başıġa kiçig (9) ėrkende *hem* bar ėrdi; 326/7 muvāfaḳat ḳıldım kiçiglikninᷝg gümrāhlıġınġa (8) iki ḥāletde, yaᶜnī yigitlikde ve *hem* ḳarılıḳda yā şiᶜrde (9) ve ḫiẕmetde vd.

ḫod

50/7 Mėninᷝg dėg (8) vālih ü ḥayrān ve ᶜāşıḳ-ı sergerdān ᶜöẕrin ḳabūl ḳılġıl (9) ve eger *ḫod* inṣāf ėgesi bolsanᷝg ėrdinᷝg.

kim

39/8 İki közünᷝgge kim nėççe (9) "Tıyılġıl!" *kim* dėsenᷝg, yaşı seyl dėg aḳar.

ok

18/11 Sėninᷝg könᷝglünᷝg bile ėlginᷝg çın *oḳ* deryā vü kān boldı; 154/7 çın *oḳ*, ḥażret-i risālet āftābdur kim Ḥaḳ'nınᷝg (8) uluġ faẓl ve kemālātıdın ve enbiyā ve rüsül, aylar (9) turur bedr ve hilāl menzileside nūr alġan, ol āftāb (10) cemālindin.

taḳı/ dağı

8/5 Ẕāt-ı aḥadiyyesi ekfāᵊ (6) ve emṣāldin muḳaddes ve müberrā turur ve *taḳı* (7) ṣıfāt-ı ezeliyyesi fenāᵊ-i zevāldin münezzeh (8) ve muᶜarrā turur; 10/3 ve *taḳı* (4) ṣalavāt-ı miskiyyetü'n-nefeḥāt ve taḥiyyāt-ı verdiyyet(5)ü'l-fevcāt ḫᵛāce-i kāyināt ve zübde-i mevcūdāt; 11/5 merḳad-i münevver *ve* türbet-i muᶜaṭṭarige ve (6) *taḳı* āl ve aṣḥābıġa; 11/7 ve *taḳı* bu dīn-i müstaḳīm (8) olar nuṣreti birle; 17/6 bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve fırḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerāḥati tāze ve könᷝglüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi ve *taḳı* firāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb ve işti yāḳ otıdın

cigerim kebāb (10) ėrdi; 22/3 sẹninġ dergāhınġdın özge penāhım (4) yoḳ ve *taḳı* sẹninġ bendelikinġdin artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ; 35/1 bu ḳaṣīde-i (2) mevcūdātü'l-berekātnı ṣıdḳ ve iḫlāṣ birle oḳıġay, (3) tā Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, murādātların muḥaṣṣal ḳılıp (4) dünyā āfetidin necāt bẹrip ve *taḳı* āḫiretde uluḳ (5) derecāt rūzī ḳılġay; 37/2 ey dostlar firāḳınınġ otıġa yanġan (3) ve *taḳı* hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın tanġan; 37/6 söygen dostlar (7) cemālini körmek ve *taḳı* maḥbūblar viṣālini tapmaḳ; 42/6 her-āyine, menāzil-i viṣālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) maḥremdin ḫālī körgen ᶜāşıḳnınġ saḳlamaḳdın (9) özge pīşesi yoḳ ve *taḳı* ol diyārdaġı (10) yıġaç ve taġnı yād ėtmekdin özge endīşesi (11) yoḳ; 62/2 mėn *taḳı* vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim taḳı ᶜuşşāḳ-ı bī-nevāġa sẹninġ (4) dėg melāmet ḳılur ėrdim; 87/10 toḳluḳdın könġül ḳatıġlıġ ve ġaflet (11) *taḳı* kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet; 88/3 anınġ üçün kim tuḫmeninġ ġālib żararı (4) tenge bolur *taḳı* açlıḳdın gāhī bolur kim perhīz-(5)-lik sebebidin dīnġa noḳṣān yẹter; 91/4 anınġ üçün kim sėn *taḳı* bilür-sėn, (5) munınġ dėg ḫaṣm ve ḥakem, ḥīle ve mekrdin ḫālī (6) bolmas; 110/8 Tihāme'ninġ barça taġlardın, zümürrüd (9) ve yāḳūt ve *taḳı* altun, kümüş ḳılıp; 120/1 belī, (2) İbrāhīm, ḫalīlu'llāhdur ve *taḳı* Mūsā, kelīmu'llāhdur (3) ve *taḳı* ᶜĪsā, rūḥu'llāhdur ve *taḳı* Ādem, ṣafiyu'llāhdur; 121/3 nāẓım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, bu beytde (4) *daġı* ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp tā (5) ḥadīṯge işāret bolsa; 142/4 biz *taḳı* bu millet-i ḥanīfī-yi beyżā ve şerīᶜat-i (5) sehle-i ve şemḫa-ı ġarrāninġ ittibāᶜıda, nefslerimiz küçey-(6)-likdin ḳaçmay; 194/3 mėn nẹteg kim sẹninġ (4) ḳulunġ-mėn, Eryāṭ *taḳı* bir ḳulunġ ėrdi; 206/1 ḫāṣe, yalġan söz-(2)-din kim enbiyā ve rüsülġa, peyġamberlıḳıdın burunraḳ *taḳı* yalġan (3) revā ėrmes; 284/3 ol *taḳı* bu sözni (4) ayta kėldi vd.

2.2.6.6. Kabul ve Ret Edatları

Keşfü'l-Hüdâ'da *ārī, belī, yoḳ'un* kabul ve ret edatları olarak kullanıldığı tespit edilmiştir: 47/1 yaᶜnī, "*Ārī*, söyüngenim yārninġ ḫayāli, kėçe kẹlip (2) közümdin uyḳunı köterip aydı; 63/1 fāş boldum *belī* tutup bolmas; (2) hestīᵓ-yi müşg-i ᶜaşḳnı mestūr; 65/3 *ārī*, maḥall-i ḳābildin bolmasa naṣīḥat-i ḳāyildin nė fāyide; 98/6 resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt (7) ve's-selām, aydı: "Yoḳ!"; 120/1 *belī*, (2) İbrāhīm, ḫalīlu'llāhdur ve taḳı Mūsā, kelīmu'llāhdur (3) ve taḳı ᶜĪsā, rūḥu'llāhdur ve taḳı Ādem, ṣafiyu'llāhdur; 270/4 *belī* āṣār-ı heybetdin tecellī ḳılmışında ḥaḳ; (5) ġarīb ėrmes tẹzekkür bolsa kẹrek ṭūr-ı

sīnāġa; 279/6 *belī*, Vādī-yi Evṭās (7) ėrür, dėdiler; 291/3 *Yoḳ*. Velī (4) iki kişi tėvelerin tālda çökerip su alıp kęttiler vd.

2.2.7. Bağlaç

Keşfül'-Hüdâ'da, sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri birbirine bağlamada kullanılan bağlaçlar şunlardır:

ammā

87/7 Yana ḳorḳġıl kim örtüglüg āfetlerdin, açlıḳ (8) toḳluḳdın peydā bolur, *ammā* açlıḳdın (9) sūᵓ-ı ḫalḳ-ı melāl ve buḫūl-ı ten ve ḥudūṣ-ı kelāl (10) taḳı toḳluḳdın köng̃ül ḳatıġlıġ ve ġaflet (11) taḳı kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet; 116/11 ėmdi bilgil kim resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng̃ [117/1] *ḥabību'llāh* bolmaḳı Kitāb'nıng̃ delāleti ve ḥadīṯ-(2)-ning̃ ᶜibāreti birle ṯābit boluptur. *Ammā* Kitāb (3) içinde resūl, ᶜaleyhi's-selāmnı *ḥabību'llāh* (4) dėmekni Şeyḫ Cāru'llāh, bu āyetdin alur kim; 120/4 hīç şek yoḳ *ammā* ḥabību'llāh-mėn taḳı faḫr ḳılmas-mėn; 130/1 bes her resūl ve her nebī ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādınıng̃ endāzesinçe rūḥāniyyet-i Muḥammed'(3)'ning̃ deryāsıdın feyż alur. *Ammā* hīçbiri, ol deryā-(4)-nıng̃ sāḥilidin aşa bilmes; 266/6 āḫirde cihānġa kėlding̃ *ammā*; sırr-ı defter-i cümle-i enbiyā-sėn vd.

anıng̃ üçün kim

32/6 Anıng̃ üçün kim eyimme-i ḥadīṯ özining̃ ṣaḥb-ı senedi-(7)-ning̃ kemāliġa muᶜterifdürler; 63/6 mėn ėşitmen taḳı sėning̃ bu (7) sözüng̃, muvāfıḳ-ı ᶜaḳl turur, dėp bilür-mėn ve (8) velī anıng̃ birle iş ętmen, *anıng̃ üçün* (9) *kim* ḥubbüke'ş-şeyᵓe yuᶜmī ve yuṣimmu muḳtežāsınça ᶜāşıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur; 88/3 *anıng̃ üçün kim* tuḫmening̃ ġālib żararı (4) tenge bolur taḳı açlıḳdın gāhī bolur kim perhīz-(5)-lik sebebidin dīnġa noḳṣān yęter; 90/1 *anıng̃ üçün kim* şeyṭān, (2) atang̃nıng̃ düşmanı ėrür ve sang̃a yār-ı mihr-bān (3) bolmas; 123/1 ėmdi yaᶜnī, bu ḥabldin murād (2) *resūl* bolġay, *anıng̃ üçün kim* vāsıṭaᵓ-ı vuṣūl-ı (3) ḫayrāt ve rābıṭaᵓ-ı ḥuṣūl-ı kemālāt ḥażret-i risālet-(4)-dür; 131/8 yarar kim bu song̃ yętmek rütbe-(9)-si yanından bolsa *anıng̃ üçün kim* ḥabībblik (10) mertebesi cemᶜ-i merātibdin aᶜlā ve barça muṭālebedin (11) aḳṣā ėrür; 206/1 ḫāṣe, yalġan söz-(2)-din kim enbiyā ve rüsülġa, peyġamberlıḳıdın burunraḳ taḳı yalġan (3) revā ėrmes. *Anıng̃ üçün kim* teblīġ-i risāletning̃ bināsı (4) ṣıdḳ üze turur; 250/1 mėn öz oġlumdın artuġraḳ (2) tanır-mėn, *anıng̃ üçün kim* Muḥammed'ning̃

risāletinde hīç (3) şekkim yoḳ ve taḳı bu oġul męndin bolġanıġa (4) şekkim bar, şāyed kim anası ḫıyānet ḳıldı bolġay vd.

bārī

21/8 *Bārī* bu bir nėçe kim (9) nefes bāḳī ḳalıpdur, naẓm-ı ṣıfāt-ı Resūl ṣalla'llāhu (10) ᶜaleyhi ve sellemġa iştiġāl ḳılıp ẕaḫīre-i ebedī ve saᶜādet-i (11) sermedī ḥāṣıl ḳılsa, lā-cerem; 285/1 *bārī* baᶜżı leşker-i (2) İslām, vādīġa ėngen ḥālde, kāfirler bir yolı ḥamle (3) ḳıldılar ėrse Müsülmānlar'ġa keṣret-i leşker birle ḳuvan-(4)-maḳ tīġası lāḥiḳ bolup ḳaçıp Mekke sarı ḳayt[t]ı-(5)-lar vd.

bā-vücūd (ol kim)

Bā-(6)-*vücūd ol kim* bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve firḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerḥati tāze ve kö‿nglüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi ve taḳı firāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otıdın cigerim kebāb (10) ėrdi; 102/3 *bā-vücūd ol kim,* ḥabīb-i Ḥażret-i İlāhī, maẓhar-ı (4) raḥmet-i nā-mütenāhī, bu zaḥmetni özige revā körüp (5) "yā eyyühe'l-müzzemmil ḳumi'l-leyle"ni‿ng buyruġın (6) tutup kėçeler ayaḳ üstinde turup ṭāᶜatni (7) ḳılmaḳnı ḳoymadılar ėrse, Ḥażret-i Melik-i Vehhāb'(8)'dın bu ḫiṭāb-ı müsteṭāb kėldi; 231/3 *bā-vücūd*ᵊ ol kėçgen ḳarn-(4)-lardın ḫaber bęrür taḳı ᶜĀd ve İrem ḳışṣasından iᶜlām (5) ḳılur kim ᶜĀd ḳavmi Yehūd ėrür; 322/4 yaᶜnī, kifāyetdür sa‿nga ey ṭālib-i muᶜcizāt, (5) bu kemāl-i ᶜilmni‿ng müşāhedesi, resūlde ḳılur-sėn, (6) *bā-vücūd kim* oḳumaġan ėrür; nüşū-nümā tapġandur, (7) münḥarif bolġan eyyāmda vd.

be-dürüstī ki (kim)

113/8 *Be-dürüstī ki* ᶜarşnı yarat[t]ım ėrse iżṭırāb (9) ḳıldı; 158/11 yaᶜnī, *be-dürüstī kim* peyġamber, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, yalġuzluḳ [159/1] ḥālide, şevket ve şecāᶜat ve ḳuvvet ve mehābet (2) sebebidin, gūyā ki, leşker-i ᶜaẓīm otrasında turġan (3) şahsüvār ėrür.

bel(-kim)

19/4 Tiley *bel* cān bėrip tapmay uyalmaḳdın nihān boldı; 67/1 evvel ol kim maṭlaᶜ-ı (2) ḳaṣīdede bizni‿ng [dėg] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan ġāfil-(3)-ler ᶜitāb ḳılmas, *bel-kim,* özige ḫiṭāb ḳılıp öz (4) ḥālini‿ng beyānı içinde bizlerge taᶜlīm-i ṭarīḳat-ı (5) ṣavāb

ḳılıp aytur; 146/8 ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (9) rivāyet-i efᶜāl-i nefsiyye ve ẓulmet-i şevāġil-i ḥissiyyeni (10) terk ḳılıp mülābis-i ẕāt ve celābīb-i ṣıfātdın munṣaliḥ (11) bolup efᶜāl ve ṣıfātında, *bel-kim*, öz ẕātın Ḥaḳ'nıng [147/1] ẕātında fānī ḳılıp; 148/9 *bel-kim*, cemīᶜ enbiyā ve rüsülning vücūdlarınıng (10) sermāyesi, nūr-ı resūl ėrür.

birle/ bile/ bilen

18/10 Eyā şāh-ı muẓaffer kim bilig *birle* şecāᶜatde; 18/11 sėning köglüng *bile* ėlging çın oḳ deryā vü kān boldı; 20/4 aydım ᶜadlingni arturup emān tutsun bu mülküngni; (5) kim evvel ᶜadl *birle* mülk ikisi tevāmān boldı; 37/11 işing köz yaşı *birle* [38/1] köngül ḳanın ḳatışturmaḳḳa ḳaldı; 38/2 köz yaşın ḳatışturur-sėn bu yürek ḳanı *bile*; 40/1 ᶜaşḳ birle (2) müşg kizlemek; 40/10 ᶜaşḳnıng āṣārı, (11) köz yaşı *birle* köngül otı bar ėrken pūşīde ḳalġay; 151/8 cennette kim nę bar męning nūrum-(9)-dın kün *birle* ay, yulduzlar, ervāḥ-ı rüsül ve enbiyā ve şehīdler (10) ve saᶜīdler ve ṣāliḥlerning ervāḥı; 156/11 sīret *bile* ṣūreti müzeyyen; iḥsān *bile* ḥüsni bī-kerāne; 181/5 Fırāt taşıp Dımışḳ *birle* (6) ᶜIrāḳ arasındaġı Sāva atlıġ bādiyeni toldurdı; 230/7 ẓāhir bāṭını *bilen* boldı; (8) maᶜnī-yı kāşif-i ḥudūṣ ḳıdem; 255/6 ᶜĪsā *bile* Yaḥyā'nı kördüm; 326/9 taḳı bu işdin yazuḳ *birle* peşīmān-(10)-lıḳdın özge ḥāṣıl ḳılmadım, lā-cerem vd.

bes

130/1 *Bes* her resūl ve her nebī ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādınıng endāzesinçe rūḥāniyyet-i Muḥammed'(3)'ning deryāsıdın feyż alur. Ammā hīçbiri, ol deryā-(4)-nıng sāḥilidin aşa bilmes; 204/9 *bes* kėlse vaḥy oyaġıda inkār ḳılmaġıl; (10) kim anda ᶜaḳlı kāmil ü hem cismi saġ ėrür; 277/2 *bes* bularnıng ḥālin ol kişidin (3) sorġıl kim bular birle toḳuşmış bolsa, tā bilseng (4) kim bu bahādurlardın her biri meydānda nė türlü (5) cürᶜet ve merdānelıḳ körüp turur.

çü/ çün

21/6 *Çün* sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i ṣıḥḥat-i (7) kāmrānī ėligdin çıḳıp; 46/4 *çün* şevāhid-i āyāt ve delāyil-i ᶜalāmāt ve bir rāh-ı (5) ḳāṭiᶜa ve ḥac-ı sāṭıᶜa birle nāẓımnıng muḫāṭabınġa (6) -kim ᶜibāret öz ẕātındın ėrür- ᶜaşḳ ṣābit (7) bolup inkār ḳılmaḳġa mecāl ḳalmadı ėrse (8) iltifāt vechige, kelāmnı tekellümge naḳl ḳılıp (9) ᶜāşıḳlıḳḳa maᶜrifet bolup aytur; 48/9 ṭalᶜat-i ᶜaşḳ *çün* ᶜıyān boldı; ᶜāşıḳ āşüfte-i cihān

boldı; 52/2 derd eger yętse nāle ḳılma ḥüseyn; *çün* sa͡nga dost-ı çāre-ṣāz [ėrür] ; 57/4 *çün* bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ öyige kėldim; 89/6 muḥarremāt bile közde imtilā *çün* bar; (7) ᶜilāc üçün bu közü͡ng yaşını ḳıl istifrāġ; 134/3 *çün* sęni͡ng hem (4) ẓāhiri͡ng hem bāṭını͡ng taptı kemāl; bendelik esrārıdın (5) bī hīç şek āgāh-sėn; 143/8 ġayrdın (9) ġayret bile *çün* ḥaḳ ḥabībin kizledi; ḳayu köz ḳılġay (10) temennā körmege ẕātın anı͡ng; 143/10 ḥaḳ kemāliġa *çü* boldı (11) āyine ẕātı nebī; an͡glayu bilmes kişi ḥaddi kemālātın anı͡ng; 148/2 *çü* aḥmed mīm-i menlikdin kėçip boldı aḥad ẓāhir; közü͡ng bar ėrse (3) körgil kim niḳāb aldı cemālidin vd.

gāh (geh/gāhī/ gehī) .... gāh (geh/ gāhī/ gehī)

51/8 ᶜAşḳ *geh* nāzik niyāz ėrür; *gāh* sūz u *gehī* güdāz ėrür; 62/9 ᶜĀḳıbet, şāhid-i zībā-yı ᶜaşḳ, *gāhī* (10) kirişme ve nāz *gāhī* ġamzeᵊ-i ġammāz birle sırrımnı (11) iẓhār ḳıldım; 244/6 tilin *gāhī* yası ḳılur *gāhī* yinçge ėter; 251/8 gāhī piyāde gāhī süvāre.

ger/ gerçi/ eger/ egerçi

17/10 *Ger* közümni͡ng yaşı kön͡glüm otını söndürmese; 22/5 sėn *eger* sürsen͡g (6) męni dergāh-ı luṭfun͡gdın bu kün; 22/7 āh vā-veylā *eger* ḳılmasa (8) faẓl-ı şāmili͡ng; 39/6 *eger* muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuᵊādġa inkār ḳılsan͡g; 41/8 bī-çāre *egerçi* ḫalḳġa aymas rāzın; 42/1 yaᶜnī *eger* ᶜaşḳ ve hevā ve muḥabbet ve illā bolmasa ėrdi; 49/9 *eger* ol körklüg ḫānı kemāl-i ḳudreti birle; (10) bu bir öksük ḳulın sorsa nę öksülgey kemālidin; 50/7 męni͡ng dėg (8) vālih ü ḥayrān ve ᶜāṣıḳ-ı sergerdān ᶜöẕrin ḳabūl ḳılġıl (9) ve *eger* ḫod inṣāf ėgesi bolsan͡g ėrdi͡ng; 51/2 *egerçi* mürġ-i zīrek turur kim (3) dām-ı zülf ve dāne-i ḫāldin özge hīç ḥīle birle (4) tutulmas; 52/2 derd *eger* yętse nāle ḳılma ḥüseyn; 59/1 *eger* yüz cān bęrip yüzin müyesser bolsa bir körmek; (2) bėrip cānnı revā körgey-mėn ol serv-i revānımnı; 69/10 bilgey ėdi͡ng bu vāmıḳ-ı bī-çāre ḳadrini; (11) *ger* körsen͡g ėrdi dilber-i ᶜaẕrā ᶜiẕārını; 76/6 *eger* bilsem ėrdi kim bu ᶜazīz ḳonaḳ-(7)-nın͡g ᶜizzetin; 82/9 *ger* küç bile ayırsa anı sütdin kişi; (10) elvān türlü aṭᶜime peydā ḳılur şeᶜf; 85/3 *eger* bilsen͡g nevāfil otlaġın süçi sanap (4) ᶜibādet bolup durur, muḫālefet-i hevā-yı nefs (5) üçün anı artuḳ, ṭāᶜat çerā-gāhında ot-(6)-latmaġıl; 88/6 toya yėmek *egerçi* āfetdür; açlıḳda ziyāde noḳṣān bar; 101/4 ᶜömrni͡ng sermāyesin munda ḳılıp sevdā bu kün; (5) sūd *eger* bolmasa ḥāṣıl ḳılmaġıl bārī ziyān; 105/2 *eger* tilesem yęr yüzindeki cemīᶜ taġlarnı (3) altun, kümüş ḳılıp męn ḳayu ṭarafke barsam, (4) köçürüp męni͡ng birle yörütgey; 112/4 *eger* dünyā anı͡ng vücūdı birle (5) zīnet tapmaḳ murād bolmasa ėrdi,

hergiz dünyā, ṣaḥrā-yı (6) ᶜademdin, fażāyili vücūdġa kėlmegey ėrdi; 120/11 *eger* evvelīn ve [121/1] ve āḫirīn męndür-mėn taḳı faḫr ḳılmas-mėn; 141/3 *eger* ḳadriġa lāyıḳ bolsa āyāt; ölüg tirilgey ėrdi atı birle; 159/10 ḥāṣıl-ı maᶜnī (11) ol *kim* leşkerde *egerçi* resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng̑ ḥaddi-[160/1]-din taş mehābeti ve bī-nihāyet ṣalābeti bar, nęteg (2) kim evvelḳı beytde beyān ḳılındı ve līkin ṣoḥbetde, ḥoḳḳa-ı (3) yāḳūtdın kim dürr-pūşdur; 173/11 *eger* tapsa Saṭīḥ Kāhin tapar dėdiler; 189/6 *ger* bolmasa ḳulaḳlarıda hīç āfetī; (7) hem istimāᶜ ḳılġay ėdiler ḥikāyetin; 192/9 Ebrehe, *egerçi* kiçigrek boyluġ (10) semiz kişi ėrdi, meydānġa kirip Eryāṭ'dın mübārezet (11) tiledi; 210/10 diraḫt başı ḳoyuban yęr öpüp revān kėldi; (11) resūl işāretidin *gerçi* yoḳ ėdi ḳademi; 211/1 butaḳ yol üze āyāt-ı muᶜcizin bitidi; (2) bedīᶜ ḫatṭ bile *gerçi* körülmedi ḳalemi; 212/11 *egerçi* yęrge anıng̑ sāyesin tüşürmedi ḥaḳ; velī bulutdın anıng̑ üzre sāyebān [ḳıldı]; 266/3 sėn iki cihānda pādişāh-sėn; ṣūretde *egerçi* bī-nevā-sėn; 284/1 *eger* olar ḥamle ḳılsalar bizning̑ olar birle ṭāḳat (2) ve muḳāvemetimiz yoḳ; 293/3 *eger* berk-i ġımādġa barsang̑ barur-biz ve *eger* (4) deryā-yı āteşīnġa kir, dėseng̑ kirer-biz; 327/9 yaᶜnī, *egerçi* yazuḳ ḳılur-męn, īmān ve tevḥīdni iltizām (10) ḳılġan ᶜahdim; hergiz şikeste bolmas taḳı ol muḥabbet (11) ve iḫlāṣım -kim ḥażret-i risāletġa bar- taġayyür tapmas vd.

gūyā ki / gūyiyā kim

158/11 Yaᶜnī, be-dürüstī kim peyġamber, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, yalġuzluḳ [159/1] ḥālide, şevket ve şecāᶜat ve ḳuvvet ve mehābet (2) sebebidin, *gūyā ki*, leşker-i ᶜaẕīm otrasında turġan (3) şahsüvār ėrür; 184/1 *gūyiyā kim* sunıng̑ bīnālıḳı, otda peydā bolup ot-(2)-nıng̑ ḥarāreti, suda ẓāhir boldı; 191/5 *gūyiyā kim* şeyāṭīn kökdin ferişteler atḳan ot (6) birle ḳaçḳan ḥāletde, Ebrehe-i Eşrem'ning̑ bahādurları-(7)-dur kim ebābīlning̑ atḳan taşındın ḳaçar ėrdiler; 209/7 ḳadem ėrken, *gūyiyā kim*, bu diraḫtlar butaḳları yol üstide, (8) be-ġāyet ḫatṭlar yazar ėrdiler kim āyet ėrdi, delālet (9) ḳılġan resūlning̑ risāletiġa;241/8 *gūyiyā* Ḳur'ān, ḥavż-ı kevṯer turur kim yüzler anıng̑ birle aḳarur; 249/3 *gūyiyā* (4) bu iki beyt işāret ḳılur ol āyātḳa kim (5) Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, aytur.

ḫāṣeᵊ (kim)

44/10 *Ḫāṣeᵊ kim* vecd, yaᶜnī muḥabbet-(11)-din nāṣī bolup köng̑lüng̑ge müstevlī [45/1] bolġan ḳaḏġung̑ kātibi, sęning̑ inkārıng̑ (2) üze iki ḫatṭ ṣebt ḳılıp turur; 206/1

ḫāṣe, yalġan söz-(2)-din kim enbiyā ve rüsülġa, peyġamberlıḳıdın burunraḳ taḳı yalġan (3) revā ėrmes; 214/1 *ḫāṣe*, inş[iḳ]āḳ içinde ikisiniṉg biri birige nisbeti (2) bar.

ḫāṣıl ol kim/ ḫāṣıl-ı maᶜnī ol kim

151/10 *Ḫāṣıl ol kim*, cemīᶜ-i (11) mecmūᶜ-ı mükevvenāt, mėniṉg nūrumnıṉg āṣārı ve feyżi ėrür; 159/10 *ḫāṣıl-ı maᶜnī* (11) *ol kim* leşkerde egerçi resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıṉg ḫaddi-[160/1]-din taş mehābeti ve bī-nihāyet ṣalābeti bar; 265/11 *ḫāṣıl ol kim* enbiyā sėniṉg [266/1] ḫalīliṉg, denī ve ᶜuḳbā sẹniṉg ᶜarş-ı mecīd tekye-(2)-gāhıṉg, ḥarīm-i ḥażret bārgāhıṉg ėrür.

ḫattā

196/10 Mekke'niṉg ulugı, kėlgen barġanġa ṭaᶜām bẹrgüçi, (11) *ḫattā* taġlar başında vaḥşī cānvarlarġa daᶜvet ḳılġuçı, [197/1] mużāf-ı kerīm ᶜAbdu'l-muṭṭalib bu turur; 214/10 bBir pāresi yıraḳ kẹtti; *ḫattā* İbn Mesᶜūd, rażiya'llāhu ᶜanh, (11) aytur kim "Ḥirā Taġı'nı, aynıṉg iki bölüngeniniṉg arasında [215/1] kördüm."

hem / hem .... (ve) hem

125/1 Artuḳ boldı resūl, ᶜaleyhi's-selām, barça peyġamberler-(2)-din artuḳ boldı ḫalḳ içide *hem* ṣūretde *ve hem* sīretde; 134/3 çün sẹniṉg *hem* (4) ẓāhiriṉg *hem* bāṭınıṉg taptı kemāl; bendelik esrārıdın (5) bī hīç şek āgāh-sėn; 261/2 aṣfiyānıṉg ḫayli içre sėn ey pākize ẕāt; (3) *hem* ḫudāvend-i ᶜalem *hem* ṣāḥib-i engüşterī; 275/9 *hem* yetīm bolmadı *hem* bīve ḳalmadı.

ki/ kim

11/5 Merḳad-i münevver ve türbet-i muᶜaṭṭarige ve (6) taḳı āl ve aṣḥābıġa *kim* ḳāᶜide-i ḳadīm-i millet olar (7) ḳuvveti birle rāsī ve rāsiḫ turur; 11/11 bu ẓaᶜīf aytur *kim* ᶜināyet-i ezelī [12/1] ve saᶜādet-i lem-yezelī, hem-dem ve refīḳ ve bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup; 16/11 baᶜżı muᶜcizāt ve ġarvāt ve aḫlāḳ ve ṣıfāt [17/1] ve aḥādīṣ ve ḥikāyāt *kim* bu ḳaṣīdede aṉga işāret bar; 18/5 ümīd (6) ol-turur kim bu biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı mışr, (7) salṭanatnıṉg ḥażretinde simmet-i ḳabūl birle (8) mevsūm bolġay, lā-cerem;20/4 aydım ᶜadliṉgni arturup emān tutsun bu mülküṉgni; (5) *kim* evvel ᶜadl birle mülk ikisi tevāmān boldı; 20/8 bilgil *kim* ey bilig teniniṉg cānı; 20/11 Muḥammed Būṣīrī *kim* ḥażret-i risāletniṉg [21/1] meddāḥlıḳında Ḥassān-ı ṣānī ėrür; 21/8 bārī bu bir nėçe *kim*

(9) nefes bāḳī ḳalıpdur; 23/11 bilür-mėn *kim* sęning ᶜilm-i şāmiling nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ berāber turur; 24/3 kim *kim* ėşiking de bende bolsa; 26/3 oḳıġıl ol ḳaşīdeᵊī *kim* ḥabību'llāh, Muḥammed resūlu'llāh (4) medḥinde naẓm ḳılıp turur-sėn; 26/7 ol (8) ḳaşīdeni tiler-mėn *kim* maṭlaᶜı bu turur; 32/9 faẕāyil ve kemāli-(10)-din biri oldur *kim*; 33/3 uşol künning kėçesi sekiz kişi, (4) ṣıddīḳlardın, peyġamber ᶜaleyhi's-selāmnı tüşide körmiş-(5)-ler *kim* ᶜibārāt-ı faṣīḥ ve lafẓ-ı melīḥ birle aytmış; 34/5 yaᶜnī mang ḫaber bęrdi (6) ol dost *kim* sizge ḫaber ḳıldı; 36/1 ḳaçan *kim* öz köng lining (2) rāḥatı üçün cānının cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān ḳılmaḳnı tilesin; 36/6 bu ḳaşīde-(7)-ning ḳāyili hem bu ṭarīḳanı sülūk ėtip *kim* ᶜulemāᵊ-ı (8) ġarībiyyet anı tecrīd ęter, öz özige ḫiṭāb ḳılıp aytur; 38/9 kim *ki* ziyāde taḥḳīḳ izdese; 39/8 İki közüngge kim nęççe (9) "Tıyılġıl!" kim dėseng; 40/3 bu sebebler kim sanga ayt[t]ım anıng tafṣīlini; 41/6 ᶜāşıḳ tileyür kim bolsa pinhān rāzı; 43/7 nė derd ėrür bu ᶜaşḳ derdi; (8) *kim* tapmadı hīç kişi devāsın; 48/7 ᶜaşḳ-ḫāne bir endāzīdür kim hezār (8) sāle ṭāᶜatni bir kirişmege satar; 54/9 körer-mėn *kim* (10) közlering çeşmesidin seyl-i ḫūnīn aḳturup (11) munung dėg ebyāt oḳur; 65/5 āh bu nefs-i serkeş ėlgidin; *kim* ḳılur tevbe vü yana ḳaytur; 65/9 bu yavuzluḳ buyurġuçı (10) nefs *kim* męnde bar turur; 71/3 şükr *kim* ᶜaşḳ artıp öksit[t]i; tün ü kün (4) çęk[k]en intiẓārımnı; 73/6 irādet ėlgi bilen tut bu ᶜaşḳning etekin; *ki* uşbu yolda (7) ėrür ᶜaşḳ mürşid-i kāmil; 83/10 yaᶜnī, (11) kördüng mü ol gümrāhnı *kim* öz nefsining [84/1] hevāsını Ḫudā ḳılıp anga tapınur; 86/11 ᶜāşıḳ *kim* liḳā-yı dost-[87/1]-dın özge nęyerse birle rāḥat ḳılsa, muḥabbetde (2) ṣādıḳ ėrmes; 136/11 bes nisbet ḳılġıl [137/1] resūlning ẕātıġa nę *kim* tiler-sėn, ᶜaẓametdin; 155/7 ėmdi *kim* bu āftāb-ı faẕl ṭāliᶜ boldı, ol şerāyiᶜ (8) mensūḫ boldı; ol yulduzlar, ḥicāb-ı iḫtifāda mestūr (9) boldılar; 164/3 vāy sizlerge *kim* helāk boldunguzlar (4) *kim* hīç vaḳt sizlerge mundaġ helāket kęlgeni yoḳ (5) ėrdi; 197/8 ol öyning bir küçlüg ėgesi bar *kim* saḳlamaḳġa (9) ḳudreti yęter vd.

līk(in)

56/11 Cānnı cānāndın ayamas-mėn velī aytur köngül *līk*; [57/1] cān muḥaḳḳar tuḥfedür cānānġa lāyıḳ bolmaġay; 62/11 asradım ᶜaşḳ sırrını *līkin*; [63/1] taptı bu serser-i nühüfte ẓuhūr; 64/1 sęn maḥż-i naṣīḥat ęyleding *līk*; ᶜāşıḳ ḳulaġı ėşitmes anı; 72/5 sefer (6) yaraġını sęn tanglaġa salur-sęn *līk*; emīr-i ḳāfile köçti revān ḳılıp (7) maḥmil; 72/10 bu kün taṣarruf-ı emvāl ḫoş kęlür *līkin*; soruġçı (11) tangla sorarda ḥisāb ėrür müşkil; 74/2 hemīşe tangning işin uşbu kün ḳılur-sėn *līk*; bu künning (3) işini tanggа saldıng ey kāhil vd.

mādām(ī) kim

61/9 Yaᶜnī, *mādām kim* ṭālib öz sırrı birle bir maḳāmġa (10) yętmes, ol maḳām ehlining̑ ḥālin anıng̑ dėg kim (11) kęrek bilmes, ser-mest bilür kim telḫī-yi şarāb, şehd ve [62/1] şeker-rīz ėrür; dīvāne an̑glar kim āvīz-i zencīr-i dil-(2)-āvīz, ṭarab-engīz ėrür; 85/1 riᶜāyet ḳılġıl bu merkeb-i nefsning̑ cānibin, (2) *mādām kim* aᶜmāl-ı şāliḥanıng̑ çerāgāhında otlar; 305/10 nuṣret-i ilāhī sizge refīḳ ve ᶜināyet-i (11) nā-mütenāhī, bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup turur, mādām [306/1] kim, ṣabr-pīşeni ḳılıp ṭaleb-i marżāt-ı ḥaḳnı (2) endīşe ḳılsang̑; 340/9 taḳı fermān ḳılġıl, raḥmet bulutıġa kim sęning̑ ḥażretin̑gdin (10) hīç münḳaṭıᶜ bolmay resūl, ᶜaleyhi's-selām, feyż-i (11) bī-nihāyet yętkür, tursun, *mādāmī kim* ṣabā yęli, bān yıġaçı [341/1] butaḳlarını ḥareket ḳıldurur; ḥaddā oḳuġuçı, kör-(2)-klüg tėvelerni ḫoş-naġme ve ṭarablar bile ẕevḳ (3) ve ṭarabġa kėltürür.

meger kim

226/1 Yaᶜnī, ṭaleb ḳılmadım iki cihānnıng̑ baylıḳın ve (2) resūlning̑ mübārek ḳolından, *meger kim*, ol tilegen (3) ᶜaṭānı taptım, öpesü ḳollarnıng̑ yaḫşıraḳıdın; 236/5 yaᶜnī, muᶜāraża ḳılınmadı bu āyāt-ı kerīme, nevādir-i ġarāyib-i fuṣaḥā (6) ve bedāyiᶜ ve ᶜacāyib-i ᶜArab ve ᶜarbā birle. *Meger kim* bu kelāmnıng̑ (7) faṣāḥatidin olarġa faṣāḥat lāzım kėldi taḳı düşman-(8)-larnıng̑ boynaġuraḳı, bu āyāt-ı bāhire ve muᶜcizāt-ı ẓāhireni (9) körüp teslīm ḳıldı; 271/6 bu ḳorḳluġ kāfirlerdin kün-(7)-ler kėçer kim ḫavfdın eyyām kėçgenin bilmesler, (8) *meger kim*, eşhür-i ḥarām kėlgenin bilürler, ḳıtāl-ı (9) ehl-i İslām'dın ḫalāṣ tapmaḳları üçün.

nėçe kim

58/10 Yaḳar cānımġa ol cānān *nėçe kim* yaḳsa cānımnı; 64/7 *nęçe kim* inḳırāż-ı ecel ve inḳitāᶜ-ı (8) emeldin ḫaber bęrür, męn bilür ėrken sözin tutman; 65/4 męn ḳarılıḳ naṣīḥatin tutman; *nėçe kim* sözni bī-ġaraż aytur; 89/11 *nėçe kim* naṣīḥat-ı iḫlāṣ birle ḳılsalar [90/1] olarnı müttehem bilgil; 90/5 nefs şeyṭānġa ḫilāf ėt kirme anıng̑ sözige; (6) *nėçe kim* nefᶜī naṣīḥat bolsa anlarnıng̑ sözi; 129/8 barça kā-(9)-yinātnıng̑ ᶜulūmı, *nėçe kim* köp bolsa Ḥaḳ Taᶜālā'nıng̑ (10) ᶜilm-i şāmili nisbetige noḳṭaᵓī yā şikleᵓī menzilesindedür; 177/6 ḫazāyindin māl ve silāḥ *nėçe kim* (7) ṣalāḥ körseng̑ alġıl vd.

nęteg kim

61/4 Dürd-i ᶜaşḳ çāşnisidin (5) tatsaŋ ėrdi, melāmet ḳılmas ėrdiŋ, *nėteg kim* (6) ᶜārifler ayturlar taḳı iṭālet-i lisān birle her sāᶜat (7) bizge ḳıyāmet ḳılmas ėrdiŋ; 77/11 *nėteg kim* tevsen atlarnı bahādurlar [78/1] cılavlap köni yoldın çıḳmaḳġa ḳoymaslar; 78/5 bu mühimniŋ kifāyetige pīr-i dānā (6) ḥākim kėrek; *nėteg kim* ejdehā öltürmekke mūsā-ı kelīm (7) kėrek; 105/11 yaᶜnī, ḳılġıl ey Muḥammed, [106/1] *nėteg kim* uluġ fermān iberdük resüller ṣabr ḳıldı-(2)-lar; 106/4 her-āyine, Ḥaḳ Taᶜālā'nıŋ tevfīḳi birle ṣabr (5) ḳılġay-mėn. *Nėteg kim* olar ṣabr ḳıldı; 123/4 murād bu ḥabldin *Ḳur'ān* bolġay, *nėteg kim* (5) ḥadīṣde kėlip turur kim "Ḳur'ān ḥabl-i metīn (6) durur ve nūr-ı mübīn." ; 148/9 bel-kim, cemīᶜ enbiyā ve rüsülniŋ vücūdlarınıŋ (10) sermāyesi, nūr-ı resūl ėrür. Nėteg kim Cābir bin ᶜAbdu'llāh (11) el-Enṣārī rivāyet ḳılur resūldin; 163/1 *nėteg* (2) *kim* Kaᶜbe'l-aḥbār, rażiya'llāhu ᶜanh, rivāyet ḳılurlar kim; 190/3 kāfirān henüz aŋlamadılar ᶜālemniŋ her bir kenāre-(4)-sinde kökdin otlar ėngenin körüp *nėteg kim*, (5) vilādet kėçesinde bütler yüz töpen ėndiler ėrdi; 194/3 mėn *nėteg kim* sėniŋ (4) ḳuluŋ-mėn, Eryāṭ taḳı bir ḳuluŋ ėrdi; 238/2 belāġatı bile ḳur'ān ḳovar muᶜārıżnı; (3) *nėteg kim* öz ḥaremindin ḳovar yamannı ġayūr vd.

şāyed ki (kim)

245/11 Yana mundın özge, [246/1] *şāyed kim* türlüg ḥikmet bolġay velī ᶜadem-i maᶜrifet-i (2) ḥikmetdin, ᶜadem-i ḥikmet lāzım kėlmes; 250/1 mėn öz oġlumdın artuġraḳ (2) tanır-mėn, anıŋ üçün kim Muḥammed'niŋ risāletinde hīç (3) şekkim yoḳ ve taḳı bu oġul mėndin bolġanıġa (4) şekkim bar, *şāyed kim* anası ḫıyānet ḳıldı bolġay; 282/7 bu söz-(8)-ni yalġan dėseŋ *şāyed ki* ḥaḳnı yalġan dėmiş-sėn (9) bolġay; 288/2 ḳarşu çıḳınglar, *şāyed* (3) *kim* bu emvāl-i ᶜaẓīmni Ḥaḳ Taᶜālā sizge rūzī ḳılġay; 302/2 ėmdi bu māl birle bizge meded bėriŋ, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, *şāyed kim* öçümizni alġay-biz.

tā

10/2 Ḳıldı rüsülni ṣāḥib-iḳbāl ve menzilet (3) *tā* bolsa iḳtidālarıdın ḥāṣıl-ı ibtidā; 35/1 bu ḳaṣīde-i (2) mevcūdātü'l-berekātnı ṣıdḳ ve iḫlāṣ birle oḳıġay, (3) *tā* Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, murādātların muḥaṣṣal ḳılıp (4) dünyā āfetidin necāt bėrip ve taḳı āḫiretde uluḳ (5) derecāt rūzī ḳılġay; 48/10 leşker-i derd birle ᶜaşḳ kėlip; *tā* köŋül taḫtı üzre ḫān boldı; 71/7 sėniŋ ᶜāliŋdin saŋa ḫaber bėrür, (8) *tā* bu ṭāyif vecel birle ġaflet uyḳusından oyġanıp fānī cihāndın (9) köŋül kęsip bāḳī ᶜālemġa yüz kęltürüp sefer

yarağını ḳılıp; 80/7 Yā ᶜĪsā! Aç (8) turġıl, *tā* mẹni tuya körseng̃ taḳı barçadın mücerred (9) bolġıl, *tā* mang̃a vāṣıl bolsang̃; 86/1 ārzūsın bẹrmegil bir dem bu kāfir nefsing̃e; (2) *tā* sẹni ḥaḳ saḳlaġay faẓlı bile āfātdın; 96/6 yaᶜnī, ḳılġan ᶜahd, (7) peymān ve ḫayr-ı iḥsān üze müstaḳīm bolung̃, *tā* (8) ol aᶜmāl bāṭıl bolmasun; 97/3 elif *tā* istiḳāmet taptı ėrse orun (4) taptı körüng̃ cān otrasında; 121/3 nāẓım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, bu beytde (4) dağı ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp *tā* (5) ḥadīṯge işāret bolsa; 183/1 ḥükm-i melik-i (2) muṭāᶜ birle nẹyerselerde taġayyür-i ṭıbāᶜ boldı, *tā* ḥaḳ (3) kėlip bāṭıl kẹtmekige iᶜtirāf ḳılsa; 214/4 Ey Muḥammed! Bir muᶜizeᵊ (5) körgüzgil, *tā* mėn īmān kėltüreyin vd.

taḳı/ dağı

8/2 Ḥamdī, ġurre-i ṣubḥ-ı ezel tėg şevārıḳ-ı ḥaḳ birle (3) muṭarrā *taḳı* ṣenāī, şām-ı ebed dėg bevārıḳ-āṣār-ı (4) ṭurre-i ġayb birle muṭarrā; 9/2 ḳādir, dānā ve ḳāhir, (3) tüvānā kim ḳudret-i ḳāhire ve ḥikmet-i bāhire birle ibdāᶜ-i (4) mükevvenāt ve iḫtirāᶜ-i mevcūdāt ḳılıp nevāᶜīf-i (5) ecnās-ı ḫalḳdın kemāl-i maᶜrifet üçün iḫtiyār (6) ḳıldı *taḳı* "Ḫalaḳa'l-insān ᶜallemehü'l-beyān." tuġrası (7) birle anıng̃ münevver celāletin iẓhār ḳıldı; 14/10 *taḳı* sādāt-ı ẓāhiretü'l-ensāb ve ᶜulemāᵊ-yı (11) ẓāhiretü'l-aḥsāb ve sāyir eyimme-i ᶜiẓām ve ecille-i kirām; 16/10 bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam, (11) *taḳı* baᶜżı muᶜcizāt ve ġarvāt ve aḫlāḳ ve ṣıfāt [17/1] ve aḥādīṯ ve ḥikāyāt, kim bu ḳaṣīdede ang̃a işāret bar, (2) taḥrīr-i ṣāfī ve taḳrīr-i vāfī birle olarnı beyān ẹtsem; 18/3 Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa çėkmek tiledim *taḳı* bu kitāb-ı zībāġa (5) Keşfü'l-hüdā at bėrdim; 23/9 ḫāk-i ḳademüng̃de īṯār ḳılsam yana revāyī (10) tapman kim bu şiᶜr-i ġarrānı ol ḥażret-i ᶜalīyede edā ḳılsam (11) *taḳı* bilür-mėn kim sẹning̃ ᶜilm-i şāmiling̃ nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ berāber turur; 28/4 mücāvirler taḳı Medīne (5) ḫalḳı; 31/3 bu ḳaṣīdening̃ ḫāṣṣiyyet-(4)-leri be-ġāyet köp menḳūl turur *taḳı* āṣār-ı berekātı (5) bī-nihāyet meşhūr ėrür; 45/2 biri, (3) köng̃lüng̃ge yẹtgen yara ḳanı bile, baḳam yıġaçı rengi dėg (4) ḳızıl *taḳı* biri, ten-i nātüvānnıng̃ yara (5) ḳanı bile, bahār atlıḳ sẹçek dėg sarıġ; 49/3 lā-cerem, yārnıng̃ aytġan sözining̃ ḥaḳīḳatini bildim (4) *taḳı* uyḳunı közümge ḥarām ḳıldım; 54/2 aldıda (3) ot yaḳar *taḳı* köng̃lining̃ otıdın köz yaşı (4) tınmay aḳar; 56/2 bu (3) nā-murād, ol öydeki ḥūrī-zādġa ᶜāşıḳ ėrür *taḳı* (4) sėn körgen ᶜAẕrā'ġa Vāmıḳ ėrür; 62/2 mėn taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim *taḳı* ᶜuṣṣāḳ-ı bī-nevāġa sẹning̃ (4) dėg melāmet ḳılur ėrdim; 68/8 közüng̃ yaşı tınmas *taḳı* köng̃lüng̃ (9) otı savumas; 80/7 Yā ᶜĪsā! Aç

(8) turġıl, tā mẹni tuya körsen͡g *taḳı* barçadın mücerred (9) bolġıl, tā man͡ga vāṣıl bolsan͡g; 141/8 şerīᶜat ḳabūlıda, hīç şekke (9) tüşmedük *taḳı* ḥayrān bolup ġalaṭ ḳılmaduḳ; 216/3 mėn *taḳı* atası, feryād (4) ve zārī ve nāle ve bī-ḳarārī ḳıla yęttük; 285/7 Ebū Bekr ve ᶜÖmer ve ᶜAlī ve Ebū Sufyān (8) bin Ḥāriṣ [bin] ᶜAbdu'l-muṭṭalib *taḳı* uyası Rebīᶜa *taḳı* (9) Faẓl bin ᶜAbbās ve Usāme bin Zeyd *taḳı* uyası (10) Eymen bin ᶜAbdu'l-ḫazrec'din; 314/7 şehādet-i emīrü'l-müᵓminīn (8) Ḥamza *daġı* munça şikestler vd.

ve; u/ ü; vu/vü:

9/9 Kemāl-i iṣṭifā *ve* cemāl-i (10) eḥibbā; 10/3 *Ve* taḳı (4) ṣalavāt-ı miskiyyetü'n-nefeḥāt ve taḥiyyāt-ı verdiyyet(5)ü'l-fevcāt ḫᵛāce-i kāyināt ve zübde-i mevcūdāt; 10/4 ṣalavāt-ı miskiyyetü'n-nefeḥāt *ve* taḥiyyāt-ı verdiyyet(5)ü'l-fevcāt; 10/5 ḫᵛāce-i kāyināt ve zübde-i mevcūdāt; 11/5 merḳad-i münevver *ve* türbet-i muᶜaṭṭarige *ve* (6) taḳı āl ve aṣḥābıġa; 11/7 rāsī *ve* rāsiḫ; 11/7 *ve* taḳı bu dīn-i müstaḳīm (8) olar nuṣreti birle; 11/8 nāsī ve nāsiḫ; 12/1 hem-dem *ve* refīḳ *ve* bedreḳa-ı ṭarīḳ; 13/10 meşāyiḫ-i (11) ᶜiẓām *ve* evliyāᵓ-ı kirāmnın͡g; 14/10 taḳı sādāt-ı ẓāhiretü'l-ensāb *ve* ᶜulemāᵓ-yı (11) ẓāhiretü'l-aḥsāb *ve* sāyir eyimme-i ᶜiẓām *ve* ecille-i kirām; 16/11 baᶜżı muᶜcizāt *ve* ġarvāt *ve* aḫlāḳ *ve* ṣıfāt [17/1] *ve* aḥādīṣ *ve* ḥikāyāt; 17/6 bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā *ve* iḫvān ve fırḳat-ı (7) aṣdiḳā *ve* ḫullāndın cānım cerāḥati tāze *ve* kön͡glüm (8) miḫneti bī-ḥadd *ve* endāze ėrdi *ve* taḳı fırāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb *ve* iştiyāḳ otıdın cigerim kebāb (10) ėrdi; 20/8 ey bilig tenınin͡g cānı (9) *ve* dāniş cānının͡g cihānı; 22/2 ey ḥabīb-i Ḫāliḳ *ve* ey (3) ekrem-i ḫalāyıḳ; 28/6 taᶜaẓẓum *ve* ikrām *ve* iclāl *ve* iḥtirām; 31/8 iᶜtimād *ve* iḫlāṣ birle oḳımaḳ; 31/11 üstādān-ı eyimme-i [32/1] tefsīr *ve* aḥādīṣ *ve* aḫbār *ve* ravżaᵓ-ı muḳaddese-i resūl-i (2) muḫtār; 32/9 fażāyil *ve* kemāli-(10)-din biri oldur kim; 33/5 ᶜibārāt-ı faṣīḥ *ve* lafẓ-ı melīḥ birle; 35/11 erbāb-ı derd ü [36/1] niyāz *ve* aṣḥāb-ı sūz u güdāz; 36/3 mūnis ü yār, hem-dem ü ġam-güsār (4) *ve* maḥrem-i esrār; 37/2 ey dostlar fırāḳının͡g otıġa yanġan (3) *ve* taḳı hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın tanġan; 37/6 söygen dostlar (7) cemālini körmek *ve* taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ; 38/11 ᶜacāyib taḥḳīḳāt *ve* ġarāyib tedḳīḳāt *ve* [39/1] ġurar-ı işārāt *ve* dürr-i delālāt; 40/9 ey ᶜāṣıḳ-ı pür-niyāz *ve* muḥabbet-i sūz güdāz; 42/3 ol zamāne (4) *ve* menāzilnin͡g diraḫt *ve* taġı; 42/10 yıġaç ve taġ; 50/8 vālih ü ḥayrān *ve* ᶜāṣıḳ-ı sergerdān; 50/10 ᶜaṣḳ sermāye-i nāz *ve* (11) niyāz ėrür; 59/7 maḥbūb-ı dil-peẕīr *ve* maṭlūb-ı bī-naẓīr; 60/1 ey ᶜāṣıḳlar ḥālidin (2) ġāfil *ve* ey ᶜaṣḳ otıġa yanġanlar sırrıdın (3) ẕāhil; 215/10 ey ata *ve* ey ana; 228/11 eşᶜār-ı ġarrā

[229/1] *ve* naẓm-ı dilārā; 277/5 Bedr *ve* Ḥuneyn (6) *ve* Uḥud; 8/9 kibriyāsında ḥadd *u* ġāyet yoḳ; 35/8 ten *ü* cān māl *u* mülkünġni emān birle tutup tenġri; 35/11 erbāb-ı derd *ü* [36/1] niyāz ve aṣḥāb-ı sūz *u* güdāz; 36/3 mūnis *ü* yār, hem-dem *ü* ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār; 39/6 muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuᶜād; 43/5 taġ *u* yıġaçlar; 44/5 olarnıng (6) ᶜadāleti ẓāhir *ü* peydā, rūşen *ü* hüveydā ėrür; 49/2 ᶜāşıḳ-ı zār *ü* nātüvān; 50/8 vālih *ü* ḥayrān ve ᶜāşıḳ-ı sergerdān; 65/5 āh bu nefs-i serkeş ėlgidin; kim ḳılur tevbe *vü* yana ḳaytur; 71/3 tün *ü* kün; 74/10 meṣel turur kim ayt[t]ı burunḳı (11) öz güvālar; maḥall-i ḳābil *ü* anġa naṣīḥat-i ḳābil; 103/9 sūz u güdāz birle; 276/4 ata oġul başını *vü* oġul atası başın vd.

velī

56/7 Aḫşam oḫşar-mėn saçıġa dėse tanġ ėrmes *velī*; (8) künni yüzige tenġ ėtse ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolmaġay; 56/11 cānnı cānāndın ayamas-mėn *velī* aytur köngül līk; [57/1] cān muḥaḳḳar tuḥfedür cānānġa lāyıḳ bolmaġay; 58/2 mėn anı körmekdin ictināb ḳılmas-mėn. (3) *Velī* ol nātüvānġa mėni körmek maṣlaḥat körmes; 59/3 berār köngülümni izdemes *velī* ḳorḳar-mėn uş ėmdi; (4) kim izdip tapmaġay nāgeh mėning nām nişānımnı; 59/5 kişige aymadım hergiz köngül sırrın *velī* her dem; (6) közüm yaşı ḳılur peydā mėning rāz-ı nihānımnı; 63/6 mėn ėşitmen taḳı sėning bu (7) sözüng, muvāfıḳ-ı ᶜaḳl turur, dėp bilür-mėn ve (8) *velī* anıng birle iş ętmen, anıng üçün (9) kim ḥubbüke'ş-şeyᶜe yuᶜmī ve yuṣimmu muḳteżāsınça ᶜāşıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur; 85/10 ṭāᶜat otlaġında nefsüng merkebin otlat *velī*; (11) süçi sansa otlaġın menᶜ ęyleling ṭāᶜatdin; 100/9 sėn ḫarīdār izdeyü yolda dūkān açtıng *velī*; (10) mindi pīş-āheng sürdi buḫtīsini sārbān; 133/6 sėn tilegen (7) niṣārnı ḳıldım. *Velī* mėn tiler-mėn kim bu niṣārdın körklügrek (8) niṣār ḳılsam; 173/10 biz tüş taᶜbīrini bilür-miz, *velī* aymaġan (11) tüşni bilmes-miz; 190/11 köp kişi muᶜcizāt kördi *velī*; bėrgüçi ḥaḳ turur hidāyetler; 294/10 Ebū Sufyān'nı bilmen (11) *velī* Ḳureyş leşkeri kėlip tüşüp tururlar; 346/6 taḫt üzre baḫt birle şāh köp (7) kördüm *velī*; körmedi köz sėn kibi bir ḫüsrev-i ᶜālī-(8)-cenāb vd.

ve li-hāẕā

313/11 *Ve li-hāẕā* ᶜAbbās, raẕiya'llāhu ᶜanh, ayt[t]ı "Hīç [314/1] mevṭinde nebī, ᶜaleyhi's-selām, Uḥud'da zaḥmet tapġan dėg (2) tapmadı."

ve-līk(in)/ vü-līk(in)

18/11 *Ve lākin* “Ḥükm-i şāhīni kim mutażammın-i ḥikmet-i ilāhī turur.” dėp; 52/1 dil-rubā köp turur cihānda *vü lāk*; ol ṣanem asru dil-nüvāz ėrür; 88/7 toya yėgen bolur marīż *vü-lāk*; açnıng dīnine maḫāfet bar; 95/3 buyurdum sanga “Ḫayr ḳılġıl!” dėp *ve lākin* ö-(4)-züm ol fermānnı tutmadım; 105/4 *ve lākin,* męn (5) dünyānıng açlıġın, toḳluḳ üze taḳı faḳīrlıġın, (6) baylıḳ üze taḳı ḳayġusın, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım; 134/7 mā remeyte iẕ remeyte (8) sırrını bilgen kişi; ḫod bilür kim bende ėrmes-sėn (9) *ve-lākin* şāh-sėn;140/11 munı, ᶜaşḳ otıġa yanġan anglar *ve lākin* [141/1] ve ġāfil, fāriġ anglamaḳdın tanglar; 160/2 *ve lākin* ṣoḥbetde, ḥoḳḳa-ı (3) yāḳūtdın kim dürr-pūşdur, söz bile gevher-pāş-(4)-lıḳlar bar;206/4 yalġan söz araġa kirse vaḥyge iᶜtibār (5) ḳalmas *ve lākin* muᶜārıż cāyiz turur; 215/1 bu muᶜcizeni körüp Yahūdī, īmān (2) kėltürdi *ve lākin* Ebū Cehl hidāyet tapmadı.

veyā

36/5 Öz derd-i firāḳın (6) *veyā* miḥnet-i iştiyāḳın iẕhār ḳılur; 150/11 Ḥaḳ Taᶜālā, [151/1] her bir ḳaṭredin bir peyġāmber yā bir nebī *veyā* bir rüsülning (2) rūḥını yarattı.

yā / yā .... yā

37/6 *Yā* kāẕime atlıḳ yęrdin -kim anda söygen dostlar (7) cemālini körmek ve taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ (8) müyesser bolur ėrdi- nesīm-i dil-güşāy ve şemīm-i rūḥ-(9)-efzāy mü kėldi; *yā* iẕam atlıḳ taġdın yaşın (10) mu yaşnap; 38/4 *yā* nesīmī kėldi mü ol yār üze; 38/6 *yā* yaşın mu yaşnadı dildār turġan taġdın; 50/2 anıng dėg könggülge müstevlī (3) bolġan ᶜaşḳ içinde -kim ṣāḥibining ᶜöẕri maḳbūl ėrür- (4) *yā* anıng dėg maḥbūbnıng muḥabbetinde -kim benī ᶜUẕre (5)’din turur- kim bu ṭāyifening ᶜāşıḳlarınıng könggli (6) ḥaffet birle mevṣūf taḳı maḥbūblarnıng sāḥat (7) ᶜişmeti ve ᶜiffet birle maᶜrūf turur; 52/3 ᶜaşḳ ėḏesi melāmeti, ḫarābātī bolur, *yā* selāmeti, münācātī (4) bolur; 68/2 ol vaṭan-ı aşlīde, menzil-i ḥaḳīḳīde (3) enīs ü hem-dem ve celīs ü maḥrem bolġan dost-(4)-larnı mu sağınıp köz yaşını könggül ḳanı birle (5) ḳatışturur-sėn, *yā* ḥażret-i ġafūriyyetdin (6) -kim kāżimetü’l-ġayẕ turur- nesīmī mü kėldi, *yā* İẕam(7)’dın -kim ḳulleᵊ-ı ḳāf-ı ḳudret ėrür- tecelliyāt yaşını (8) mu yaşnadı kim közüng yaşı tınmas taḳı könglüng (9) otı savumas; 78/2 ḳayu pīr-i kāmil ve mürşid-i mükemmel, ḳavānīn-i riyāżet ve ṭarīḳ-ı (3) iżāfetni bilip bu nefsning ulaġın (4) rām ḳılġay, *yā* nefs hevā ve hevesini terk ėtip (5) cādde-i ḥaḳ üze ārām alġay; 84/6 hevā vü nefsni özünge ḳılmaġıl ḥākim; (7) kim ol hevā sęni maᶜyūb *yā* helāk ḳılur; 98/4 bu sūre içinde

peyġamberlerning̑ ḳıṣṣa-(5)-sı mu sizni pīr ḳıldı *yā* ümem-i sālifening̑ (6) helāk bolġanının̑g sözi mü; 109/11 bu kün āl-i Muḥammed arasıda [110/1] bir avuç talḳan *yā* un yoḳ turur; 150/11 Ḥaḳ Taᶜālā, [151/1] her bir ḳatredin bir peyġāmber *yā* bir nebī veyā bir rüsülning̑ (2) rūḥını yarattı; 161/4 resūlning̑ ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın yıdlasa öpse, yaᶜnī ziyāret ḳılsa, (6) aşsa *yā* ol āstānede muḳīm bolsa; 215/10 revān kėling̑iz kim bilmen, (11) mening̑ kön̑glüm ḳuşı, uyam Muḥammed'ni tirig tafġay musiz, [216/1] *yā* yoḳ mu; 289/7 tan̑gla *yā* bęrisi kün Ḳureyş kārvānı (8) kėlür vd.

yā-ẖod

155/1 *Yā-ẖod* bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar; 341/6 *yā-ẖod* ḥaddā oḳuġuçılar (7) naġmesi bile; mādām kim ḳılur tėveler raḳṣ bī-ḥicāb.

yana

9/7 Anın̑g münevver celāletin iẓhār ḳıldı (8) *yana* nevᶜ-i insāndın baᶜżı aṣfiyānı; 20/3 *yana* luṭfun̑gnı arturdum sözüm ber-cā-yı cān boldı; 23/9 ẖāk-i ḳademün̑gde īṯār ḳılsam *yana* revāyī (10) tapman kim bu şiᶜr-i ġarrānı ol ḥażret-i ᶜalīyede edā ḳılsam (11) taḳı bilür-mėn kim sęning̑ ᶜilm-i şāmiling̑ nisbetige [24/1] yıraḳ yavuḳ berāber turur; 30/2 *yana* Medīne'ning̑ ol zamāndaġı (3) ḥākimi, Muḥammed Būṣīrī'ni indep; 31/2 *yana* ᶜulemāᵊ-ı (3) İslām ve fużalā-yı kirāmdın bu ḳaṣīdening̑ ẖāṣṣiyyet-(4)-leri be-ġāyet köp menḳūl turur; 48/3 āh, yār sırrın aġyārġa aymaḳ, (4) ehl-i ġayretġa ᶜār ėrür, *yana* "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) kön̑gülde asrar-męn." dėmek besī düşvār ėrür; 49/3 lā-cerem, yārnın̑g aytġan sözining̑ ḥaḳīḳatini bildim (4) taḳı uyḳunı közümge ḥarām ḳıldım, *yana* ᶜaşḳ (5) pūşīde ḳalmasın an̑glap özümning̑ öz (6) atanġanımġa tan̑glap iḳrār ḳılıp aydım; 70/2 nę üçün (3) ol şarāb-ı selsebīlī ve ṣahbā-yı zencebīlīning̑ (4) mezesi kāmı cānın̑gdın kėtip mey-ẖāne-i ceberūtda, (5) cīrān-ı ervāḥnı unutup-sėn, *yana* ḥubbu'l-vaṭan mine'l-īmān (6) muḳteżāsınça vaṭan-ı aṣlīni saġınıp köz yaşın (7) aḳturmas-sėn; 119/8 *yana* biri ayt[t]ı: (9) Mūsā, kelīmu'llāhdur. *Yana* biri ᶜĪsā, rūḥu'llāhdur; (10) *yana* biri ayttı ve Ādem, ṣafiyu'llāhdur, dėdi; 196/2 uluġ fīl *yana* (3) özge fīller vd.

yaᶜnī

33/6 *Yaᶜnī* rāżī bolur mu (7) dost dostıdın ayrılmaḳḳa; 34/5 *yaᶜnī* man̑ga ẖaber bęrdi (6) ol dost kim sizge ẖaber ḳıldı; 44/10 ẖāṣeᵊ kim vecd, *yaᶜnī* muḥabbet-(11)-din nāṣī bolup kön̑glün̑gge müstevlī [45/1] bolġan ḳaḏġun̑g kātibi, sęning̑ inkārın̑g (2) üze iki ẖaṭṭ ṯebt ḳılıp turur; 83/7 "ve lā tetebiᶜi'l-hevā fe-yuḍilleke ᶜan sebīl-(8)-i'llāh" yaᶜnī,

hevāġa ittibāᶜ ḳılmaġıl kim ṭarīḳ-ı (9) ḫudāydın sẹni azdurur; 161/4 resūlning ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın yıdlasa öpse, *yaᶜnī* ziyāret ḳılsa, (6) aşsa yā ol āstānede muḳīm bolsa; 209/10 Ḥacūn'da, *yaᶜnī* gūristān-ı (11) Mekke'de; 221/3 barça āferīniş (4) yaḫşıraḳı, *yaᶜnī* resūl bu ġār içinde yoḳ turur; 255/4 evvel kökde, (5) *yaᶜnī* semā-yı dünyāda vd.

2.2.8. Ünlem

Keşfü'l-Hüdâ'da, unvanlar, emir kipiyle çekimlenmiş fiiller, alıntı ve Türkçe sözcükler, metin bağlamında ünlem olarak kullanılmışlardır: 16/5 *Şahım*! Devlet tenige cān ėrür-sėn; 25/3 ey mẹning adaşım! *Tur* kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sanga bu zaḥmet-(4)-din şifā bėrdi; 26/3 *oḳıġıl* ol ḳaşīdeᵓī; 29/9 *İlāhī*! Bir münāsib hediyye yẹtkürgil kim; 35/10 *bilgil* kim ey bilig meydānının şahsüvārı; 39/8 iki közüngge kim nẹççe (9) "*Tıyılġıl*!" kim dėseng; 39/10 nẹççe "*Ayılġıl*!" dėseng; 57/2 yār üçün düşman cefāsıġa *taḥammül ḳıl ḥüseyn*; 66/5 *bilgil*, ey bilig cevherining kānı; 72/3 köngülni *baġlama* fānī cihānġa ey ᶜāḳil; (4) sefer yaraġını *ḳıl bolma* bir nefes ġāfil; 200/3 ey *Bār-Ḫudāyā*; 281/6 *Hevāzīn*! Bu ḥākim-(7)-ning ḳolından sizge żarar yẹtkürüp feżīḥet (8) bolmaḳdın özge iş kėlmes vd.

Metinde kullanılan diğer ünlemler şunlardır:

āh:

Metinde tespit edilen ünlemlerden biri *āh*'tır: 22/7 *āh* vā-veylā eger ḳılmasa (8) fażl-ı şāmiling; 46/3 yaş ḳızartıp yüz sarartıp ḳılmas ėrding *āh āh*; 48/3 *Āh*, yār sırrın aġyārġa aymaḳ, (4) ehl-i ġayretġa ᶜār ėrür; 65/5 *āh* bu nefs-i serkeş ėlgidin; kim ḳılur tevbe vü yana ḳaytur; 77/5 *āh* ey ġāfil nė ḥāṣıl kizlemekdin yaşnı vd.

dirīġ(ā):

Metinde tespit edilen ünlemlerden bir diğeri *dirīġ*'dir: 176/3 *Dirīġ* kim Saṭīḥ'ning ᶜömridin az ḳalıp (4) turur; 30/5 *Dirīġ*! Bizning Saᶜdü'd-(6)-dīn Kātib'ning közleri körer bolsa ėdi; 147/9 muḳayyed-i şer bile (10) bolup beşer kördiler aḥmedni; *dirīġā* bolmadı āgāh kişi (11) ol şāh ḥālidin.

ey(ā):

Yazmada saptanan diğer bir ünlem *ey(ā)*'dır: 18/10 *eyā* şāh-ı muẓaffer kim bilig birle şecāᶜatde; 20/8 *ey* bilig tenining cānı; 22/2 *ey* ḥabīb-i Ḫāliḳ ve *ey* (3) ekrem-i ḫalāyıḳ; 23/2 *ey* Ḥaḳ'nıng ḥabībi ve *ey* ḫasta (3) köngüller ṭabībi! *Ey* dermāndelering tedbīri (4) ve *ey* bī-çārelering destgīri; 24/2 *ey* sidre sanga mekīne menzil; 24/4 *ey* kān-ı kerem; 25/3 *ey* mening adaşım; 26/11 *ey* şeyḫ-i ṣāḥib-kerāmet [27/1] ve *ey* şefīᶜ-i yevm-i ḳıyāmet; 34/4 *ey* şeyḫ, nẹ sebebdin mürācaᶜat ḳıldıngız; 35/10 bilgil kim *ey* bilig meydānınıng şahsüvārı, (11) tarāvet ḫānedānınıng büzürgvārı; 37/2 *ey* dostlar firāḳınıng otıġa yanġan (3) ve taḳı hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın tanġan; 38/2 *ey* köngül; 39/5 *Ey* bī-çāre-i derd-mend ve *ey* ᶜāşıḳ-ı müstmend; 40/4 *ey* ᶜāşıḳ-ı dilber-perest; 40/9 *Ey* ᶜāşıḳ-ı pür-niyāz ve muḥabbet-i sūz güdāz; 43/1 *ey* ᶜāşıḳ-ı ḫasta; 47/2 *ey* viṣāl (3) gülistānınıng nesemin tilegen dostnıng (4) cemālin yüz ārzū bile tilegen; 50/2 *ey* melāmet ḳılġuçı; 58/6 *ey* ārzū-mend-i viṣāl; 60/1 *ey* ᶜāşıḳlar ḥālidin (2) ġāfil ve *ey* ᶜaşḳ otıġa yanġanlar sırrıdın (3) ẕāhil; 66/5 *ey* bilig cevherining kānı; 67/5 *ey* mening cānım; 70/1 *ey* muḳarreb-i ḥażret-i Ḥaḳ (2) ve *ey* bāde-nūş-ı cām-ı cemāl-i muṭlaḳ; 72/3 köngülni bağlama fānī cihānġa *ey* ᶜāḳil; (4) sefer yaraġını ḳıl bolma bir nefes ġāfil; 104/11 *ey* ᶜĀyişe; 133/2 mẹni "Ḳulum." dẹp özüngge (3) izāfet ḳılġıl, *ey* Perverd-gār'ım; 200/3 *ey* Bār-Ḫudāyā; 215/10 *ey* ata ve *ey* ana vd.

Ey sözcüğü, metinde tek başına da ünlem olarak kullanılmıştır: 63/5 *Ey*! Melāmet ḳılġuçı-sėn. Ve *ey*! Naṣīḥatni be-ġāyet (6) ḫāliṣ ḳılur-sėn.

ḫoşā:

Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan ünlemlerden biri de *ḫoşā*'dır: 237/1 Zihī, vaḥy-ı nāṭıḳ; beyyināt, ḥücec birle taḳı *ḫoşā* Ḳur'ān-ı ᶜArabī (2) kim münāsebeti yoḳ, ᶜavac bile; (3) zihī, kelām-ı ilāhī, bu nė faṣāḥat ėrür kim ol faṣāḥat (4) ile düşmanān feżāḥat ėrür.

kāşki

245/2 Andın (3) ḳorḳar ėrdim, *kāşki* tiriglik eyyāmında, bu künning (4) yaraġın ḳılġay ėrdim; *kāşki* tofraḳ bolup (5) bu ḥālġa uçramaġay ėrdim.

vāh:

Metinde *vāh* sözcüğü de ünlem olarak kullanılmıştır: 171/4 *V[āh]* enbiyāh! *Vāh* aṣfiyāh! *Vāh* ḫalīlāh!

vā-veylā:

Eserde tespit edilen diğer bir ünlem ögesi *vā-veylā*'dır: 22/7 āh *vā-veylā* eger ḳılmasa (8) faẓl-ı şāmilin͡g.

yā:

Metinde *yā* da ünlem olarak kullanılmış bir unsurdur: 22/7 yā rabb; 55/1 bir zamān körgey mü-mẹn *yā rabb* bu cānānımnı mėn; 80/7 *yā* ᶜĪsā; 98/1 *yā* resūla'llāh; 133/2 *Yā* rabb! Mẹni "Ḳulum." dėp özün͡gge (3) iżāfet ḳılġıl, ey Perverd-gār'ım vd.

vāy:

Keşfü'l-Hüdâ'da saptanan diğer bir ünlem ögesi *vāy*'dır: 145/4 çün köz ḳamar küneç yüzidin ol ḥabībnün͡g; (5) ey *vāy* ḳayu köz köre bilgey cemālini; 64/3 *vāy* sizlerge kim helāk bolдun͡guzlar (4) kim hīç vaḳt sizlerge mundaġ helāket kẹlgeni yoḳ (5) ėrdi; 329/9 ger ᶜināyet birle bu ḳolumnı tutmas muṣṭafā; *vāy* kim (10) tan͡gla ṣırāṭ üzre tayar bolġay ayaḳ.

zihī:

Yazmada tespit edilen ünlem unsurlarından biri de *zihī*'dir: 142/11 *zihī* resūl kim esrār-ı ümmetin tan͡glap; ᶜināyeti bile anlarnı mundaġın asrar; 156/3 *Zihī*! Ḫoş ṣūretlıġ peyġāmber kim an͡ga zīnet bẹrdi, kör-(4)-klüg ḳılıḳlıḳ; 162/4 yaᶜnī āşkārā, vücūdġa kẹlgen zamānı ol şerīf-(5)-nin͡g, aṣl-ı laṭīfnin͡g pākizelıḳ, *zihī*, bereket (6) ve ḫoşluḳ birle ᶜālemġa kėlmeki taḳı pākize, arıġ, (7) dünyādın barġanı anın͡g; 166/4 *zihī*, ḫoş-vaḳtī ol ümmetlerġa; 237/1 *zihī*, vaḥy-ı nāṭıḳ; beyyināt, ḥücec birle taḳı ḫoşā Ḳur'ān-ı ᶜArabī (2) kim münāsebeti yoḳ, ᶜavac bile; (3) *zihī*, kelām-ı ilāhī, bu nė faṣāḥat ėrür kim ol faṣāḥat (4) ile düşmanān feżāḥat ėrür.

BÖLÜM III

METİN

[8/1] Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm.

(2) Ḥamdī, ġurre-i ṣubḥ-ı ezel tėg şevārıḳ-ı ḥaḳ birle (3) muṭarrā taḳı ṣenāī, şām-ı ebed dėg bevārıḳ-āṣār-ı (4) ṭurre-i ġayb birle muṭarrā, ḥażret-i ḥayy u ḳadīm (5) ve cenāb-ı Ḥaḳḳ-ı[4] kerīmge kim ẕāt-ı aḥadiyyesi ekfā'[5] (6) ve emṣāldin muḳaddes ve müberrā turur ve taḳı (7) ṣıfāt-ı ezeliyyesi fenā'-i zevāldin münezzeh (8) ve mu'arrā turur.

Naẓm:

ẕāt-ı bī-çūnına bidāyet yoḳ

(9) kibriyāsında ḥadd u ġāyet yoḳ

'aḳl ḥayrān anıng kemālindin

[9/1] fikr mebhūt anıng celālindin

vehm yol ėltmedi anga hergiz

(2) boldı idrākidin ḫıred 'āciz

Ḳādir, dānā ve ḳāhir, (3) tüvānā kim ḳudret-i ḳāhire ve ḥikmet-i bāhire birle ibdā'-i (4) mükevvenāt ve iḫtirā'-i mevcūdāt ḳılıp nevā'īf-i (5) ecnās-ı ḫalḳdın kemāl-i ma'rifet üçün iḫtiyār (6) ḳıldı taḳı "Ḫalaḳa'l-insān 'allemehü'l-beyān."[6] tuġrası (7) birle anıng münevver celāletin iẓhār ḳıldı. (8) Yana nev'-i insāndın ba'żı aṣfiyānı, teblīġ-i risālet (9) ve inbā'-i zevāhir-i enbā üçün, kemāl-i iṣṭifā ve cemāl-i (10) eḥibbā birle maḫṣūṣ ḳılıp olarnıng esrār-ı (11) ẓāhiresin ednās-ı nüfūs-ı nāsdın muṣaffā **[10/1]** ve aḳdās-i bāhiresin muvāfaḳat-ı rüsūm-ı ḫalāyıḳdın (2) mücellā ėtti.

ḳıldı rüsülni ṣāḥib-iḳbāl ve menzilet

---

[4] Metne sonradan eklenen bir ifadeyle düzeltilmiştir. Satırın içindeki sözcük şöyledir: خلق.
[5] Metinde اكفاء.
[6] Rahman Suresi 3-4. ayetler: "İnsanı yarattı. Ona beyanı (düşünüp ifade etmeyi) öğretti." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#55:4

(3) tā bolsa iḳtidālarıdın ḥāṣıl-ı ibtidā

Ve taḳı (4) ṣalavāt-ı miskiyyetü'n-nefeḥāt ve taḥiyyāt-ı verdiyyet(5)ü'l-fevcāt ḫᵛāce-i kāyināt ve zübde-i mevcūdāt, (6) celālet cihānınıng cemşīdi, risālet āsmānı-(7)-nıng ḫūrşīdi, ḳudret ėlgining şah-bāzı, (8) nübüvvet hevāsınıng cā-yı bülend-pervāzı, ṣafā (9) būstānınıng servi, vefā gülistānınıng (10) teẕervi, miᶜrāc burcınıng aḫteri, iḳbāl dürci-(11)-ning gevheri, eflāk mesālikining sıġırı, levlāke **[11/1]** memālikining emīri

Naẓm:

ol ḥalḳaᵊ-i enbiyāġa ḫātem

(2) ẕātı sebeb-i vücūd-ı ādem

ṣūret bile ᶜīsādın muᶜaḫḫar

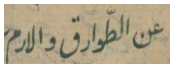
(3) maᶜnī bile ādemdin muḳaddem

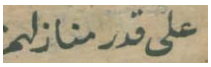
cān-ı cihān-ı ṣafā ve cihān-ı cān-ı (4) aṣfiyā Muḥammed Muṣṭafā, ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmel(5)ü't-taḥiyyātnıng merḳad-i münevver ve türbet-i muᶜaṭṭarige ve (6) taḳı āl ve aṣḥābıġa kim ḳāᶜide-i ḳadīm-i millet olar (7) ḳuvveti birle rāsī ve rāsiḫ turur ve taḳı bu dīn-i müstaḳīm (8) olar nuṣreti birle, sāyir edyānnı nāsī ve nāsiḫ ėrür, (9) ᶜaleyhüm mine'ṣ-ṣalavāt ezkā-hā ve mine't-taḥiyyāt innemā-hā.

Ḥamd ve (10) sipās-ı ḥażret-i perverd-gār ve dürūd-ı bī-ḳıyās-ı nebī-yi (11) muḫtārdın song bu ẓaᶜīf aytur kim ᶜināyet-i ezelī **[12/1]** ve saᶜādet-i lem-yezelī, hem-dem ve refīḳ ve bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup (2) ḫaḳan-ı aᶜẓam ve şahenşāh-ı mükerrem, pādişāh-ı maḳbūl-(3)-sīret, pesendīde-serīret, melikü'l-aḫlāḳ ve (4) melik-i aᶜrāḳ, leṭāfet ṣadefining gevheri, ṭerāfet (5) felekining aḫteri, celālet cihānınıng cānı, [...][7] cihānınıng cānı, (6) salṭanat tārekining tācı, saᶜādet ḳāmetining (7) dībācı, vefā būstānınıng serv-i revānı, ṣafā gülistānı-(8)-nıng hezār-dāstānı, mürüvvet ḥadeḳasınıng nūrı, (9) fütüvvet sīnesining serveri, ᶜibād āsāyişi-(10)-ning vāsıṭası, bilād ārāyişining rābıṭası, (11) Şuban'nıng faḫrı, Çingiz Ḫan[8] urugı, kiçig yaşdın uluġ-**[13/1]**-larnıng uluġı, köngüller rāḥatı, cānlar ferāġı, (2) şebistān-ı saᶜādetning çerāġı, biliglig cānı, (3) devletning cihānı, ulus ėlning tėlişlig[9] ünçü ḫānı, (4) saᶜādet ordasınıng pādişāhı, ḳamuġ bī-çāreler miskīn-

[7] SN 3a/1 "eyālet".
[8] Metinde حان .
[9] Metinde تيليشليك.

penāhı; (5) ᵃenī şahzāde-i civān-baḫt, fürūzende-i tāc ve ferāzende-i (6) taḫt, sulṭān bin sulṭān, arıġ ẕātlıġ, körklüg (7) atlıġ Ebu'l-ḫayr Ḫan (8) üze kėçgen.

Öz ḫān ataları-(9)-nıng tėgişlig[10] taḫtın tileyü Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālānıng (10) ᶜināyet-i bī-ġāyetiġa iᶜtimād ḳılıp taḳı meşāyiḫ-i (11) ᶜiẓām ve evliyāᵓ-ı kirāmnıng ervāḥ-ı muṭahharası-**[14/1]**-dın istimdād ḳılıp Ḳubbetü'l-islām Ḫᵛārezm (2) saru, ᶜasākir-i manṣūre (3) birle müteveccih boldı ėrse, tevfīḳ-i ilāhī refīḳ (4) bolup saᶜādet-i nā-mütenāhī bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup (5) feṭḥ ve ẓafer ᶜinānın tutup baḫt ve iḳbāl rikābında (6) yörüp "Naṣrun min allāhi ve feṭḥun"[11] vaᶜdesi ḳarīb (7) bolup rebīᶜü'l-evvel ayınıng yėgirme birinçi küni, (8) cumᶜa ṣabāḥında "İnnā feteḥnā leke feṭḥen mübīnā"[12] (9) yosunıça, āsānlıḳ birle, feṭḥ-i Ḳalᶜa-i Ḫᵛārezm müyesser (10) boldı.

Taḳı sādāt-ı ẓāhiretü'l-ensāb ve ᶜulemāᵓ-yı (11) ẓāhiretü'l-aḥsāb ve sāyir eyimme-i ᶜiẓām ve ecille-i kirām **[15/1]** (2) dergāh-ı ᶜālīġa yüz kėltürüp (3) muḳteżāsınça ol cenāb-ı münīf-(4)-ning bisāṭ-ı şerīfinde orun tafıp olturġanda, (5) eṭrāf-ı bilāddın eṣnāf-ı ᶜibād ẓerāyif (6) ve ṭurf, hedāyā ve tuḥaf kėltürüp ėrdiler. (7) Bu uçurda ᶜazīzī, ṣalāḥ ve sedād birle (8) maᶜrūf ve felāḥ ve reşād birle mevṣūf, ḫaṭṭ-ı (9) laṭīf birle Ḳaṣīde-i Bürde'ni bitip ol ḥażret-i (10) şerīfge kėltürdi ėrse, bu pādişāh-ı ṣāḥib-(11)-intibāh ve nīkū-esās ve süḫen-şinās, dād-ger ve hüner-**[16/1]**-perver, erbāb-ı faẓl u kemāl ve aṣḥāb-ı ᶜizz ü celāl arasıda, (2) bu żaᶜīfni ḫiṭāb-ı müsteṭāb birle maḫṣūṣ ḳılıp (3) bu ḳaṣīde-i ġarrānıng fażāyilidin istīṭāf (4) ḳıldı ėrse, ol eṣnā meclis-i ᶜālīde aydım:

(5) Naẓm:

şahım devlet tenige cān ėrür-sėn

(6) leṭāfet mülkide sulṭān ėrür-sėn

---

[10] BN 13/9 tigitlig; SN 3a/12 tėgişlig.

[11] Saff Suresi 13. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#61:13

[12] Fetih Suresi 1. ayet: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#48:1

ḫalāyıḳ (7) teñgridin ḫānlıḳ tileyür

sėni teñgri tilegen ḫān ėrür-[sėn]

(8) Andın soñg bu ḳaṣīdeniñg baᶜżı fażāyilin şerḥ (9) ėtip bir nėçeniñg maᶜnīsin beyān ḳıldım ėrse, (10) bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam, (11) taḳı baᶜżı muᶜcizāt ve ġarvāt ve aḫlāḳ ve ṣıfāt **[17/1]** ve aḥādīṣ ve ḥikāyāt, kim bu ḳaṣīdede añga işāret bar, (2) taḥrīr-i şāfī ve taḳrīr-i vāfī birle olarnı beyān ėtsem. (3) Lā-cerem imtiṣāl-ı miṣāl ve ḳabūl-ı maḳāl-ı şāhīni ẕimme-i (4) himmetge vācib körüp bu emīr-i ḫaṭīrge iḳdām (5) ḳıldım, taḳı iᶜtiẕār ve istiġfārġa mecāl tapmadım. Bā-(6)-vücūd ol kim bu eyyāmda riḥlet-i eḥibbā ve iḫvān ve firḳat-ı (7) aṣdiḳā ve ḫullāndın cānım cerāḥati tāze ve köñglüm (8) miḥneti bī-ḥadd ve endāze ėrdi ve taḳı firāḳ ėlgidin (9) ḥālim ḫarāb ve iştiyāḳ otıdın cigerim kebāb (10) ėrdi.

Naẓm:

ger közümniñg yaşı köñglüm otını söndürmese

(11) örtegey ėrdi ḳamuġ ᶜālemni bir āhım mėniñg

[18/1] Ve līkin “Ḥükm-i şāhīni kim mutażammın-i ḥikmet-i ilāhī turur.” dėp (2) baḫt ḳaleminiñg mehārın fikret seyyāḥınıñg ḳolıġa (3) bėrip Zengbār deryāsıdın kārvān-ı maᶜānīni (4) Rūm bilādıġa çėkmek tiledim taḳı bu kitāb-ı zībāġa (5) Keşfü’l-hüdā at bėrdim fī ṣıfati’l-Muṣṭafā. Ümīd (6) ol-turur kim bu biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı mışr, (7) salṭanatnıñg ḫażretinde simmet-i ḳabūl birle (8) mevsūm bolġay, lā-cerem. Dībāce-i kitābnı, bu şāhnıñg (9) ḫiṭābında bir nėçe beyt birle iḫtişār ḳıldım.

Lemᶜa:

(10) eyā şāh-ı muẓaffer kim bilig birle şecāᶜatde

(11) sėniñg köñglüñg bile ėlgiñg çın oḳ deryā vü kān boldı

[19/1] uşol yandın kim açtı ḫaḳ sėniñg köñglüñgni islāmġa

(2) tiliñg aḥkām-ı ġaybdın söz içre tercümān boldı

(3) ėşikiñg tofraḳı ḳadrin tilep meñgü suyı tün kün

(4) tiley bel cān bėrip tapmay uyalmaḳdın nihān boldı

(5) felek ehl-i hüner birle üze düşman bolur ėrdi

(6) sẹning͡ ᶜahdıng͡da ol düşman şefīḳ mihr-bān boldı

(7) hünerning͡ ehlini sanġa kişi ḳatmas ėdi hergiz

(8) bi-ḥamdi'llāh bu ėşking͡de anıng͡ dėglerge san boldı

(9) tėlim til birle medḥing͡ni ḥüseyn aymaḳ tilep ėmdi

(10) bu devletlıġ ėşikke uş sıġındı medḥ-ḫᵛān boldı

(11) kelāmıng͡ medḥini ayt[t]ım sözüm şükr-i şıfat kėldi

[20/1] ḳolung͡nıng͡ vaṣfını ḳıldım tilim gevher-feşān boldı

(2) sẹning͡ ḳahrıng͡nı yād ėt[t]im ḳamuġ cān titredi ḳorḳup

(3) yana luṭfung͡nı arturdum sözüm ber-cā-yı cān boldı

(4) aydım ᶜadling͡ni arturup emān tutsun bu mülküng͡ni

(5) kim evvel ᶜadl birle mülk ikisi tevāmān boldı

(6) sẹning͡ bustān-ı ᶜaşḳıng͡nı ḫazāndın saḳlasun teng͡ri

(7) kim uş luṭfung͡ bahārıdın cihān ḫoş būstān [boldı][13]

(8) MUḲADDİME

[13] Bu sözcük farklı bir kalemle sonradan eklenmiştir.

Bilgil kim ey bilig tenining cānı (9) ve dāniş cānınıng cihānı kim bu ḳaṣīdeni aytḳan, (10) niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī, müzeyyen ᶜarāyis-i ġavānīning[14] (11) sīmi Muḥammed Būṣīrī kim ḥażret-i risāletning **[21/1]** meddāḥlıḳında Ḥassān-ı ṣānī érür.

Fālic marażı birle (2) ḳolı ayaḳı tutmas bolup hīç enīs-i ṣādıḳ ve (3) mūnis ve celīs-i muvāfıḳ ve yār-ı hem-nişīn ve ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmadı. Medīne taġlarınıng (5) bir ġārında tekye ḳılıp öz cānıdın ümīd keşip endīşe (6) ḳılmış kim "Çün sermāye-i zindegānī ve pīrāye-i ṣıḥḥat-i (7) kāmrānī éligdin çıḳıp ḫizāne-i nefīs-i enfās-ı (8) beşerī münḳażī çaḳ boldı, bārī bu bir nèçe kim (9) nefes bāḳī ḳalıpdur, naẓm-ı ṣıfāt-ı Resūl ṣalla'llāhu (10) ᶜaleyhi ve sellemġa işti ġāl ḳılıp ẕaḫīre-i ebedī ve saᶜādet-i (11) sermedī ḥāṣıl ḳılsa, lā-cerem. Bu ḳaṣīdeni aytıp tamām **[22/1]** ḳılġan kèçe ḥażret-i risāletġa, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (2) ḫiṭāb ḳılıp aymış kim "Ey ḥabīb-i Ḫāliḳ ve ey (3) ekrem-i ḫalāyıḳ! Sęning dergāhıngdın özge penāhım (4) yoḳ ve taḳı sęning bendelikingdin artuḳ (5) ᶜizzet ve cāhım yoḳ."

Naẓm:

sèn eger sürseng (6) męni dergāh-ı luṭfungdın bu kün

ḳayu bir èşikde (7) yā rabb ḳılġa-mèn feryād āh

āh vā-veylā eger ḳılmasa (8) faẓl-ı şāmiling

męn gedānıng ḥāline ᶜayn-ı (9) ᶜināyetdin nigāh

pāk ẕātıng şevḳıdın atıng-(10)-nı atar-mèn sęning

mūnis-i cāndur ḳamuġ ᶜāşıḳ-(11)-lara bī-gāh gāh

èşikingde bendelik ḳılmaḳġa **[23/1]** kim ḳoysa başın

salṭanat bāġıda bolur ġonce dèg (2) ṣāḥib-külāh

"Ey Ḥaḳ'nıng ḥabībi ve ey ḫasta (3) köngüller ṭabībi! Ey dermāndelerning tedbīri (4) ve ey bī-çārelerning destgīri! Męn şikestening (5) ol çaḳlu mecālim yoḳ kim

[14] Metinde عواهي veya عواصbiçiminde yazılmıştır. Sözcüğün oluşturduğu terkibin bir benzeri 23. sayfanın 7. satırında *ᶜarāyis-i ġavānī* şeklinde geçmektedir.

ṭayyibe-i ṭayyibeġa barıp (6) ravża-i muḳaddesġa yüzüm ḳoyup bu cevāhir-i maᶜānī, (7) kim ᶜarāyis-i ġavānī dėg ḥall-i ᶜibārāt-i anīḳa ve (8) ḥulel-i istiᶜārāt-ı reşīḳa birle ārāste ve pirāste (9) ėrür, ḫāk-i ḳademüngde īṣār ḳılsam yana revāyī (10) tapman kim bu şiᶜr-i ġarrānı ol ḥażret-i ᶜalīyede edā ḳılsam (11) taḳı bilür-mėn kim sėning ᶜilm-i şāmiling nisbetige **[24/1]** yıraḳ yavuḳ berāber turur.”

Naẓm:

(2) ey sidre sanga mekīne menzil

luṭfung bile kāyināt ḫoş-dil

(3) kim kim ėşikingde bende bolsa

bī-şübhe bolur ḫudāġa vāṣıl

(4) ey kān-ı kerem şefāᶜatingning

deryāsıġa yoḳtu[r] hīç sāḥil

(5) naᶜtingni nė-tęp ayġa-mėn kim

bilmes ṣıfatıngnı hīç ᶜāḳil

(6) vālih biligingde rūḥ-ı nāṭıḳ

ᶜāciz ṣıfatıngda ᶜaḳl-ı kāmil

(7) ḥaḳ ḳudreti birle ᶜilm-i faẓling

ẕerrāt-ı cihānġa boldı şāmil

(8) Lā-cerem, bu ḳaṣīdeni hem bu yėrde ḫiẓmetḳa ᶜarż ḳılur-mėn, (9) dėp bu ḳaṣīdeni tamām oḳıġandın song iᶜādeᵊ-i maṭlaᶜ (10) ḳılıp peyġamberning pāk rūḥından duᶜā birle istimdād (11) ėtip tekye ḳılsa, resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemni **[25/1]** tüşinde körmiş kim kėlip mübārek ḳolın bu bī-çāre (2) ḫastanıng tutmas ḳolı ayaḳına

salıp aymış kim (3) “Ey mening adaşım! Tur kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sanga bu zaḥmet-(4)-din şifā bėrdi.” Oyġanıp tura kėlse körer kim (5) hīç zaḥmeti ḳalmay tamām-ı ṣıḥḥat tapıp turur, lā-cerem.

(6) Vużū ḳılıp şükr-i ilāhīni yėrge kėltürüp bu naᶜt-i (7) bī-naẓīrni beyāż ḳılıp ṣabāḥ peyġamber, ᶜaleyhi’s-selām, (8) ravżasına müteveccih bolup barurda, ḳuṭb-ı zamāne (9) ve ṣıddīḳ-ı yegāne Şeyḫ Ebū’r-recā -kim evliyāᵓ-ı iḫfāᵓdın ėrdi (10) taḳı ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup taġlarda ᶜuzlet (11) iḫtiyār ḳılıp turur ėrdi- Muḥammed Būṣīrī, raḥmetu’llāhi **[26/1]** ᶜaleyhiġa ḳarşu kėlip aytur:

— Ey faṣīḥler başı (2) ve Muḥammed Hāşimī’ning adaşı ve zübde-i ümmetlerning (3) ḳardaşı! Oḳıġıl ol ḳaṣīdeᵓī kim ḥabību’llāh, Muḥammed resūlu’llāh (4) medḥinde naẓm ḳılıp turur-sėn.

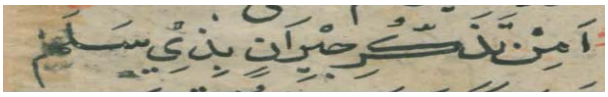
Nāẓım aytur: (5) Sordum kim:

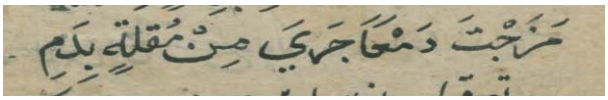
— Ḳayu ḳaṣīdeni tiler-siz? Mėn (6) ḥażret-i risālet, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, medḥinde (7) köp ḳaṣīde aytıp turur-mėn.

Şeyḫ aytur:

— Ol (8) ḳaṣīdeni tiler-mėn kim maṭlaᶜı bu turur:

Ḳāle (9) ḳuddise sırrahu:

[1]

(10)

(11) Ve mėn taᶜaccüb ḳılıp yıġlap ayt[t]ım:

— Ey şeyḫ-i ṣāḥib-kerāmet **[27/1]** ve ey şefīᶜ-i yevm-i ḳıyāmet! Siz bu maṭlaᶜnı kimdin yād (2) aldıngız kim mėn bu ḳaṣīdeni hīç kişi ḳaşında (3) oḳıġanım yoḳ ėrdi?

Şeyḫ aytur:

— Mėn bu kėçe (4) ḥażret-i risālet-penāhī, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemni (5) tüşümde körer-mėn kim cemīᶜī aṣḥābı birle olturmışda (6) sėn rāzīlıḳ ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp bu (7) ḳaṣīdeni oḳımaḳḳa icāzet tiler ėrding. (8) Resūl, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-

selām, icāzet bėrip (9) oḳıġanıng͡da “inne mine’ş-şiᶜri le-ḥikeme”[15] dėp taḥsīn (10) bėrip mīvelig yıġaçnıng͡ butaḳı āheste ėsgen (11) yęldin titregen dėg ḥareket ḳılur ėrdi taḳı bu **[28/1]** ḳaṣīdeni tamām oḳıp maṭlaᶜnı yana oḳıdıng͡ (2) ėrse iki oḳuġan üçün bu maṭlaᶜnı yād tuttum.

(3) Nāẓım, taġamadu’llahu bi-ġufranihi, aytur:

Mėn bu ḳaṣīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū’r-recā bėrgünçe, mücāvirler taḳı Medīne (5) ḫalḳı bu ḥāldin ḫaberdār bolup utru kęlip męni (6) taᶜaẓẓum ve ikrām ve iclāl ve iḥtirām birle ravżaᵊ-ı (7) resūl, ᶜaleyhi’s-selāmġa alıp bardılar. Mėn (8) bu ḳaṣīdeni oḳurda, barça baş açıp yıġlay turġan (9) uçurda, bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup yętip āstāneᵊ-i ḥażretde çökti. Bir (11) laḥẓadın song͡ bir Şāmī bedev-süvār kėlip ol **[29/1]** tėvening͡ yüki barçası bürd-i Şāmī ėrdi ve (2) mücāvirler uluġlarıġa pīşkeş ḳılıp aydı:

— (3) Bu tėvening͡ yüki raḫtını peyġamber, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selām-(4)-nıng͡ rūḥına nezr ḳılıp ėdim. Bu tėve, bilmen (5) nędin, bu ṣabāḥ mehārın üzüp ḳaçıp iki (6) künlük yolnı az müddetde yörüp munda yėt[t]i.

Mücāvir-(7)-ler yıġlap ayt[t]ı:

Mėn bu ḳaṣīdening͡ resūl, (8) ᶜaleyhi’s-selām, ḥażretinde maḳbūl bolġanın ang͡lap (9) ṣabāḥ ayttım[16] kim “İlāhī! Bir münāsib hediyye yętkürgil kim bu (10) faṣāḥat ehlining͡ sözige ṣıla[17] dėp bėreyin, (11) dėp münācāt ḳıldım ėrse Ḥaḳ taᶜālā, ol duᶜānı **[30/1]** müstecāb ḳılıp bu ḥālde yętkürdi.” dėp bürd-(2)-lerni ṣıla[18] bėrdi.

Yana Medīne’ning͡ ol zamāndaġı (3) ḥākimi, Muḥammed Būṣīrī’ni indep yalang͡ baş öre (4) turup anıng͡ ḫizmetide oḳıdı ėrse Muḥammed Bū-(5)-ṣīrī’ni taḥsīn ḳılıp ayt[t]ı kim:

— Dirīġ! Bizning͡ Saᶜdü’d-(6)-dīn Kātib’ning͡ közleri körer bolsa ėdi, (7) bu ḳaṣīdeᵊ-i şerīfni bitip alġay ėrdi.

Nāẓım, (8) raḥmetu’llāhi ᶜaleyhi, aytur:

Kėlsün, bu ḳaṣīdening͡ istimāᶜ-ı berekātı-(9)-dın maḥrūm ḳalmasun, dėp.

---

[15] Hadis-i Şerif: “İnne mine'l-beyâni sihren ve inne mine’ş-şi’ri hikemen.” “Beyan ve ifadeden bir kısmı, sihir etkisi yapar, şiirlerden bir kısmında da hikmetler vardır.” (Okay, 2009, s. 172-173).

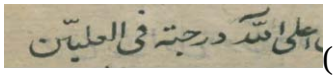
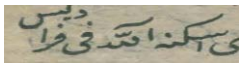
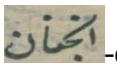
[16] Metinde ايتّم.

[17] Metinde صيله.

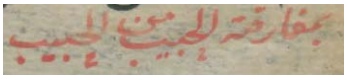
[18] Metinde صيله.

Şol zamān ḥāżır boldı (10) ėrse Saᶜdü'd-dīn'ning başıġa kilīm yafıp bu (11) ḳaṣīdeni oḳıp rūḥ-ı muṭahhar-ı resūl, ᶜaleyhi's-selāmdın **[31/1]** istimdād tilep duᶜā ḳıldı ėrse Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, (2) öz dār[ū]-ḫāne-i keremidin közige şifā bėrdi.

Yana ᶜulemāᵓ-ı (3) İslām ve fużalā-yı kirāmdın bu ḳaṣīdening ḫāṣṣiyyet-(4)-leri be-ġāyet köp menḳūl turur taḳı āṯār-ı berekātı (5) bī-nihāyet meşhūr ėrür. Yana barça eyimme-i ᶜiẓām (6) ittifāḳ ḳılıp tururlar kim ẓuhūr-ı ḫāṣṣiyyeti, bu ḳaṣīde-(7)-ning mevḳūf turur. Ecille-i şiḳātdin icāzet (8) ḥāṣıl ḳılıp iᶜtimād ve iḫlāṣ birle oḳımaḳḳa tilermėn.

(9) Taḳı mėn duᶜāçı bu ḳaṣīdeni ḫātemetü'l-müctehidīn Mevlānā (10) Ḥāfıẓü'd-dīn Bezzāzī (11)-din ve taḳı Mevlānā Ḥāfıẓü'd-dīn, üstādān-ı eyimme-i **[32/1]**[19] tefsīr ve aḥādīṯ ve aḫbār ve ravżaᵓ-ı muḳaddese-i resūl-i (2) muḫtār Mevlānā Celālü'd-dīni'l-Ḫucendī (3) -din rivāyet ḳılur. Ve taḳı Mevlānā Celālü'd-dīn'(4)ning celālet-i ḳadri ve ᶜaẓametī şāᵓnı, andın ᶜālī-(5)-raḳ ėrür kim senedining sanıġa nė ḥācet bolġay. (6) Anıng üçün kim eyimme-i ḥadīṯ özining ṣaḥb-ı senedi-(7)-ning kemāliġa muᶜterifdürler ve taḳı ol pākize ẕāt (8) ve pesendīde-ṣıfātnıng ẕikr-i[20] şemāyili ve şerḥ-i (9) fażāyili ḥadd-i beyāndın ḫāric ėrür. Fażāyil ve kemāli-(10)-din biri oldur kim:

Ḥażret-i Mevlevī, müddetī ravża-ı (11) nebevīde, mücāveret ḳılıp şeyḫü'l-muḥaddiṯīn atanıp **[33/1]** āṯār-ı ṣafā ve envār-ı vefā çehre-i mübārekindin ẓāhir bolġandın (2) song, ṣıla-ı raḥm üçün öz maḥalletige ᶜazīmet ḳılıp (3) yolġa kirgende, uṣol künning kėçesi sekiz kişi, (4) ṣıddīḳlardın, peyġamber ᶜaleyhi's-selāmnı tüşide körmiş-(5)-ler kim ᶜibārāt-ı faṣīḥ ve lafẓ-ı melīḥ birle aytmış:

 (6)

"Yaᶜnī rāżī bolur mu (7) dost dostıdın ayrılmaḳḳa? Mening dīnim kemāli (8) ve şerīᶜatimning celāli kętmekige nę üçün rāżī bolduŋuz?"

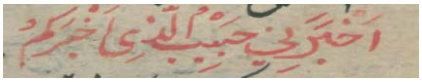
(9) Bu ṣıddīḳlar, ṣabāḥ ravża-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi (10) ve sellemġa ḥāżır bolup biri birige bu rüᵓyā[21]-yı ṣāliḥ-(11)-din ḫaber bėrip Mevlānā Celālü'd-dīn,

[19] Satırın başında و bulunmaktadır.
[20] Metinde و yazılmış.
[21] Metinde ریای.

ᶜaleyhi’r-raḥmening **[34/1]** songınça mürācaᶜat üçün iltimās ḳılıp barurda, (2) körer kim Ḥażret-i Mevlevī, yalang baş ayaḳ, (3) yıġlayu ḳaytıp kėle turur. Bu barġan ṣıddīḳlar ayttı[22] (4) kim:

— Ey şeyḫ, nę sebebdin mürācaᶜat ḳıldıngız?

Yıġlap ayt[t]ı:

(5)

“Yaᶜnī manga ḫaber bėrdi (6) ol dost kim sizge ḫaber ḳıldı.”

ᶜArż ol kim üstād-ı (7) ᶜulemāᵓ-ı ᶜālem, ḥāvī-i eṣnāf-ı ᶜulūm ve ḥikem Mevlānā Ḥāfıẓ(8)ü’d-dīn, taġamadu’llahu bi-ġufranihi, ol mürşid-i ẓarāyif-i ümem, (9) iftiḫār[23]-ı külli benī Ādem Mevlānā Celālü’d-dīn Ḫucendī, (10) nevverallahu merkadehuning icāzeti birle bu duᶜāçıġa icāzet (11) bėrdim kim taḳı bu şehryār-ı ᶜālī-cenāb ve şahenşāh-ı mālik-**[35/1]**-riḳābġa icāzet bėrdim kim sevāniḥ-i mühimmātda, bu ḳaṣīde-i (2) mevcūdātü’l-berekātnı ṣıdḳ ve iḫlāṣ birle oḳıġay, (3) tā Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, murādātların muḥaṣṣal ḳılıp (4) dünyā āfetidin necāt bėrip ve taḳı āḫiretde uluḳ (5) derecāt rūzī ḳılġay.

Naẓm:

(6) ḳażā birle uġan tengrim sanga çın çīn māçīnni

(7) ḳadīr ḳadringni arturup ḳılur ḳader ḳadr-i ḫāndın

(8) ten ü cān māl u mülküngni emān birle tutup tengri

(9) sėni hergiz ayırmasun dem-i āḫirde īmāndın

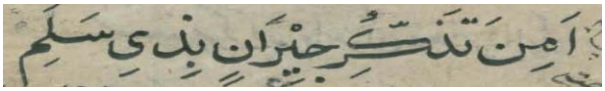
(10) MUḲADDİME

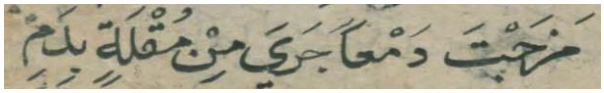
Bilgil kim ey bilig meydānının şahsüvārı, (11) tarāvet ḫānedānının büzürgvārı kim erbāb-ı derd ü[24] **[36/1]** niyāz ve aṣḥāb-ı sūz u güdāz, ḳaçan kim öz könglining (2) rāḥatı üçün cānının cerāḥatini beyān ḳılıp (3) ᶜıyān[25] ḳılmaḳnı tilesin, mūnis ü yār,

[22] Metinde ایتّی.
[23] Metinde افتحار.
[24] 36. sayfanın başında tekrar yazılmış.
[25] Metinde اعیان.

hem-dem ü ġam-güsār (4) ve maḥrem-i esrār tapmasa öz özige ḫiṭāb ėtip ol (5) muḫāṭab anıng̑ ḥālin beyān ḳılmaḳ birle, öz derd-i firāḳın (6) veyā miḥnet-i iştiyāḳın iẓhār ḳılur, lā-cerem. Bu ḳaṣīde-(7)-ning̑ ḳāyili hem bu ṭarīḳanı sülūk ėtip kim ʿulemāʾ-ı (8) ġarībiyyet anı tecrīd ęter, öz özige ḫiṭāb ḳılıp aytur:

(9-10)

[1]

(11) - **[37/1]**

[2]

(2) Yaʿnī, ey dostlar firāḳınıng̑ otıġa yanġan (3) ve taḳı hem-nefesler iştiyāḳı ḥayātıdın tanġan, (4) selem yıġaçı köp bitken yęrdeki ḳonışılar mu saġınıp (5) dem-bedem köz yaşını köng̑ül ḳanı birle ḳatışturur-sėn; (6) yā kāẓime atlıḳ yęrdin -kim anda söygen dostlar (7) cemālini körmek ve taḳı maḥbūblar viṣālini tapmaḳ (8) müyesser bolur ėrdi- nesīm-i dil-güşāy ve şemīm-i rūḥ-(9)-efzāy mu kėldi; yā iẓam atlıḳ taġdın yaşın (10) mu yaşnap ol dostlarnıng̑ ḫāṭırıġa (11) saldı kim eşking̑ni tıymay, işing̑ köz yaşı birle **[38/1]** köng̑ül ḳanın ḳatışturmaḳḳa ḳaldı.

Naẓm:

(2) ėrteki yārānlarıng̑nı saġınıp mu ey köng̑ül

(3) köz yaşın ḳatışturur-sėn bu yürek ḳanı bile

(4) yā nesīmī kėldi mü ol yār üze męndin sang̑a

(5) boldı rūḥung̑ şīftesi ol rūḥ-ı reyḥānī bile

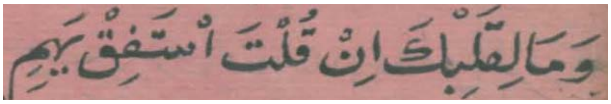
(6) yā yaşın mu yaşnadı dildār turġan taġdın

(7) kim cigerning dāġı boldı tāze lemeᶜānı bile

(8) Türkī til birle ebyāt maᶜnīsige bu miḳdār işāret (9) yeter, kim, kim ki ziyāde taḥḳīḳ izdese bu duᶜāçınıng (10) Rāyiḥatü'l-ervāḥ atlıḳ ᶜArabī şerḥ[i]ge muṭālaᶜa (11) ḳılġay kim ᶜacāyib taḥḳīḳāt ve ġarāyib tedḳīḳāt ve[26] **[39/1]** ġurar-ı işārāt ve dürr-i delālāt ol şerḥ-i (2) laṭīfning mehāvīsinde münderic turur.

(3-4) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[3]

(5) Yaᶜnī, ey bī-çāre-i derd-mend ve ey ᶜāşıḳ-ı müstmend! (6) Eger muḥabbet ü vedād ve levāᶜic-i fuᵓādġa inkār ḳılsang (7) taḳı "ᶜAşḳnıng vecd-i miḥnetidin azāde-mėn." dėp (8) daᶜvā ėtseng nę bolupdur? İki közüngge kim nęççe[27] (9) "Tıyılġıl!" kim dėseng; yaşı seyl dėg aḳar taḳı yandurur (10) könglüngge kim nęççe[28] "Ayılġıl!" dėseng ösrüklük (11) otı birle ᶜālemni yaḳar. ᶜAşḳḳa inkār ḳılġan ᶜāşıḳ-**[40/1]**-nıng sözige kişi ḳulaḳ salmas, ᶜaşḳ birle (2) müşg kizlemek pinhān ḳalmas.

(3) bu sebebler kim sanga ayt[t]ım aning tafṣīlini

(4) hīçbiri bolmasa ey ᶜāşıḳ-ı dilber-perest

(5) bes nėdin dėseng közüngni tınmayın seyl aḳturur

(6) könglünge huş-yār bol dėseng bolur ḥayrān mest

(7-8)

[4]

[26] 39. sayfanın başında tekrar yazılmış.
[27] Metinde نجّه.
[28] Metinde نجّه.

(9) Yaᶜnī ey ᶜāşıḳ-ı pür-niyāz ve muḥabbet-i sūz güdāz! Anıng (10) dėg mü saġınur-sėn kim ᶜaşḳnıng āşārı, (11) köz yaşı birle köngül otı bar ėrken pūşīde ḳalġay? **[41/1]** Her kėçe şemᶜ dėg köngül otı birle yanıp köz yaşın (2) aḳırġan kişi "ᶜAşḳım yoḳ." dėse sözige kim (3) ḳulaḳ salġay? Ḥāl tilidin, ḳāl tilin beyān (4) içinde aşurup bolmas. Köz yaşı, köngül (5) otı birle ᶜaşḳnı yaşurup bolmas.

Şiᶜr:

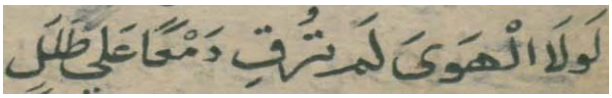
(6) ᶜāşıḳ tileyür kim bolsa pinhān rāzı

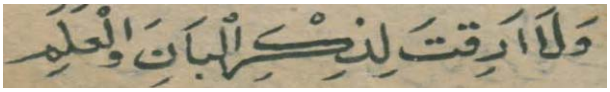
(7) hem anglamaġay ḥālin anıng dem-sāzı

(8) bī-çāre egerçi ḫalḳġa aymas rāzın

(9) köz yaşı köngül otı ėrür ġammāzı

(10-11)

[5]

[42/1] Yaᶜnī eger ᶜaşḳ ve hevā ve muḥabbet ve illā bolmasa ėrdi, (2) bu buzulġan sarāylarnıng nişānesi üze (3) köz yaşın aḳturmas ėrding taḳı ol zamāne (4) ve menāzilning diraḫt ve tağın saġınıp (5) közlering'ni her kėçe tangġa tėgrü oyaġ baḳ-(6)-turmas-sėn ėrding. Her-āyine, menāzil-i vişālde (7) sākin müşāhede-i cemālni, yār-ı hem-demni, dost-ı (8) maḥremdin ḫālī körgen ᶜāşıḳnıng saḳlamaḳdın (9) özge pīşesi yoḳ ve taḳı ol diyārdaġı (10) yıġaç ve tağnı yād ėtmekdin özge endīşesi (11) yoḳ. Lā-cerem, bu yıġlamaḳ bar ėrken ᶜaşḳḳa inkār ḳılıp **[43/1]** bolmas.

ey ᶜāşıḳ-ı ḫasta ḳılma inkār

(2) ol derd ile nāzenīn hevāsın

(3) ᶜaşḳıng yoḳ ėse neᵹ yıġlayur-sėn

(4) körgende nişāne-i serāsın

(5) tek taġ u yıġaçların saġınıp

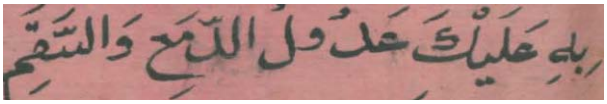
(6) köz kördi oyaġlıġıng belāsın

(7) nė derd ėrür bu ᶜaşḳ derdi

(8) kim tapmadı hīç kişi devāsın

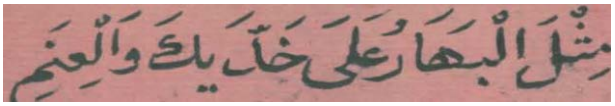
(9-10)

[6]

(11) - **[44/1]**

[7]

(2) Yaᶜnī, nėteg inkār ḳılur-sėn muḥabbetke, sėning (3) üze "ᶜAşḳıng bar." dėp tanuḳluḳ bėrgendin (4) song, ᶜādil[29] tanuḳlar kim ḳāżī-yi maḥkemeᵊ-i ᶜuşşāḳ (5) ve sadr-mend-i müştāḳ ḥażretinde, olarnıng (6) ᶜadāleti ẓāhir ü peydā, rūşen ü hüveydā ėrür, (7) kim ol tanuḳlar köz çeşmesining revān-(8)-lıġı ve ten mübtelāsınıng nātüvānlıġı turur. (9) Bu iki tanuḳlar bar ėrken hīç arada (10) inkār ḳılıp bolmas. Ḫāṣeᵊ kim vecd, yaᶜnī muḥabbet-(11)-din nāşī bolup könglüngge müstevlī **[45/1]** bolġan ḳaḏġung kātibi, sėning inkārıng (2) üze iki ḫaṭṭ ṣebt ḳılıp turur. Biri, (3) könglüngge yėtken yara ḳanı bile, baḳam yıġaçı rengi dėg (4) ḳızıl taḳı biri, ten-i nātüvānnıng yara (5) ḳanı bile, bahār atlıḳ sėçek dėg sarıġ. (6) Ėmdi munıng dėg iki ḫaṭṭ-ı beyyine arada (7) bar ėrken inkār-ı muḥabbet sėndin be-ġāyet (8) ġarīb turur ve iẓhār-ı ᶜadem-i meveddet bī-nihāyet (9) ᶜacīb ėrür.

Naẓm:

[29] Metinde عدل.

sėn muḥabbet barına inkār nė dėp (10) ḳılġa-sėn

kim ėrür köz yaşı tenning̀ żaᶜfi ėrür (11) çın gevāh

yaş ḳızıl dėp sarığı yüzde iki ḫaṭṭı **[46/1]** ėrür

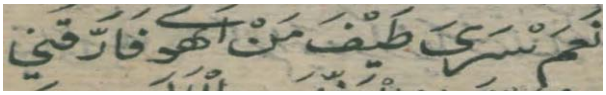
kim anı her kim oḳır ḥāling̀ uḳar bī-iştibāh

(2) ᶜaşḳ derdi bile şeydā bolmasa ėrdi köngül

(3) yaş ḳızartıp yüz sarartıp ḳılmas ėrding̀ āh āh

(4) Çün şevāhid-i āyāt ve delāyil-i ᶜalāmāt ve bir rāh-ı (5) ḳāṭiᶜa ve ḥac-ı sāṭıᶜa birle nāẓımning̀ muḫāṭabınġa (6) -kim ᶜibāret öz ẕātından ėrür- ᶜaşḳ ṣābit (7) bolup inkār ḳılmaḳġa mecāl ḳalmadı ėrse (8) iltifāt vechige, kelāmnı tekellümge naḳl ḳılıp (9) ᶜāşıḳlıḳḳa maᶜrifet bolup aytur:

(10-11)

[8]

[47/1] Yaᶜnī, “Ārī, söyüngenim yārning̀ ḫayāli, kėçe kėlip (2) közümdin uyḳunı köterip aydı:

— Ey viṣāl (3) gülistānining̀ nesemin tilegen dostning̀ (4) cemālin yüz ārzū bile tilegen! ᶜĀşıḳ, leẕẕetdin (5) bīgānedür ᶜaşḳ birle rāḥat izdegen dīvānedür.”

(6) Beyt:

(7)

(8)

(9)

(10) ᶜĀşıḳlarġa uyumaḳ rāst ḳelmes, dost-(11)-dın ġāfil bolġan kön͡gülni ṣarrāf-ı ᶜaşḳ, ḳalb dėp **[48/1]** bir pulġa almas. ᶜAşḳ közlegenning͡ közi bī-ḫᵛāb (2) ḳėrek, dost sırrın kizlegenning͡ cigeri ġayret (3) otında kebāb ḳėrek. Āh, yār sırrın aġyārġa aymaḳ, (4) ehl-i ġayretġa ᶜār ėrür, yana "Esrār-ı ᶜaşḳnı (5) kön͡gülde asrar-mėn." dėmek besī düşvār ėrür. ᶜAşḳ (6) tīr-endāzī turur kim raḫt butasıġa elemler (7) nāvekin atar. ᶜAşḳ-ḫāne bir endāzīdür kim hezār (8) sāle ṭāᶜatni bir kirişmege satar.

Naẓm:

(9) ṭalᶜat-i ᶜaşḳ çün ᶜıyān boldı
ᶜāşıḳ āşüfte-i cihān boldı

(10) leşker-i derd birle ᶜaşḳ kėlip
tā kön͡gül taḫtı üzre ḫān boldı

(11) baġrımız ᶜaşḳdın kebāb bolup
cānımız derd ėlinde ḳan boldı

[49/1] ᶜaşḳ esrārının͡g beyānıda
tėgme bir ẕerre tercümān boldı

(2) zāhid[30] ol nāzenīn ṣanemni körüp
ᶜāşıḳ-ı zār ü nātüvān boldı

[30] Metinde ذاهد.

(3) Lā-cerem, yārnıng aytġan sözining ḥaḳīḳatini bildim (4) taḳı uyḳunı közümge ḥarām ḳıldım, yana ᶜaşḳ (5) pūşīde ḳalmasın anglap özümning öz (6) atanġanımġa tanglap iḳrār ḳılıp aydım:

Şiᶜr:

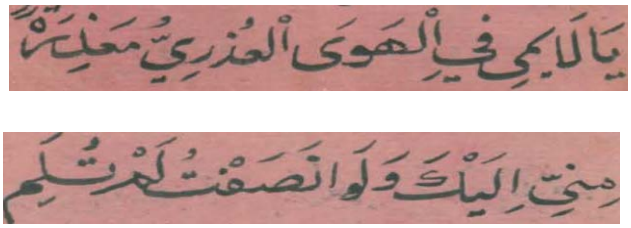
(7) közümge kirmedi uyḳu bu tün yārim ḫayālidin

(8) köngülde ḳalmadı rāḥat temennā-yı viṣālidin

(9) eger ol körklüg ḫānı kemāl-i ḳudreti birle

(10) bu bir öksük ḳulın sorsa nę öksülgey kemālidin

(11) - **[50/1]**

[9]

(2) Ey melāmet ḳılġuçı! Anıng dėg köngülge müstevlī (3) bolġan ᶜaşḳ içinde -kim ṣāḥibining ᶜöẕri maḳbūl ėrür- (4) yā anıng dėg maḥbūbnıng muḥabbetinde -kim benī ᶜUẕre (5)'din turur- kim bu ṭāyifening ᶜāşıḳlarınıng köngli (6) ḥaffet birle mevṣūf taḳı maḥbūblarnıng sāḥat (7) ᶜişmeti ve ᶜiffet birle maᶜrūf turur. Męning dėg (8) vālih ü ḥayrān ve ᶜāşıḳ-ı sergerdān ᶜöẕrin ḳabūl ḳılġıl (9) ve eger ḫod inṣāf ėgesi bolsang ėrding, (10) anıng üçün bilür-sėn kim ᶜaşḳ sermāye-i nāz ve (11) niyāz ėrür ve pīrāye-i sūz u güdāz ėrür. ᶜAşḳnıng **[51/1]** şāh-bāz-ı bülend-pervāzınıng çengālıġa tüşken köngülni (2) ḳuşı ḳutulmas. Egerçi mürġ-i zīrek turur kim (3) dām-ı zülf ve dāne-i ḫāldin özge hīç ḥīle birle (4) tutulmas. ᶜAnḳāᵓ-ı ᶜaşḳḳa ṣayd bolġan cān ṭāyiri, (5) ḳulle-ı ḳāf-ı ḳudretdin hergiz uçmas. Kirişme-i nāz ve (6) şevḳ ve niyāz birle yanġan ᶜaşḳ otı melāmet ḳılġuçılar-(7)-nıng dem-i nefesi birle öçmes.

Şiᶜr:

(8) ᶜaşḳ geh nāzik niyāz ėrür

gāh sūz u gehī güdāz ėrür

(9) barça cānlar ḳuşını avlamaġa

ᶜaşḳ bir ṭurfe şāh-bāz ėrür

(10) ġayret-i ᶜaşḳdın köng̈ül ėşiki

ġayrnıng̈ yüzine ferāz ėrür

(11) cānnı cānānġa revān ḳılmaḳ

resm-i ᶜuşşāḳ-ı pāk-bāz ėrür

[52/1] dil-rubā köp turur cihānda vü līk

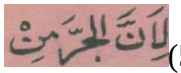
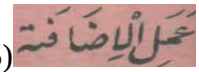
ol ṣanem asru dil-nüvāz ėrür

(2) derd eger yeṭse nāle ḳılma ḥüseyn

çün sang̈a dost-ı çāre-ṣāz [ėrür]

(3) ᶜAşḳ ėḏesi melāmeti[31], ḫarābātī bolur, yā selāmeti, münācātī (4) bolur. Ḫāṣe, ᶜāşıḳ, benī ᶜUẕre ᶜaşḳı birle mübtelā bolsa, her-āyine, (5) melāmetdin ḳaçmas ėrding̈. Dost -kim dilberi (6) dīdārı birle gülistān bolġan közin söz birle özge-(7)-ler yüzige açmas- vālih ve şeydā ėrür kim sūz-ı (8) ᶜaşḳ sebebidin sözining̈ tertīb ve siyāḳı (9) yoḳ taḳı iştiyāḳ otı birle örtenür ėrken (10) müşāhede-i cemālġa ṭāḳati yoḳ.

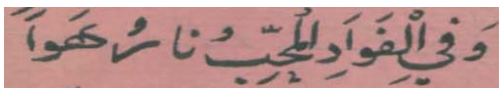
Ḥikāyāt:

(11) Aşmaᶜī aytur: Benī ᶜUẕre ḳabīlesidin -ḳıble-i naẓar-ı ᶜuşşāḳ **[53/1]** ve ārām-ı cān-ı müştāḳ ėrdi- müteveccih bolup barurda, (2) ol ḳabīlede bir ᶜazīzning̈ öyinde ḳonaḳ (3) boldum. Bāb-ı eṣnāfda, luṭf u iḥsān ve faẓl (4) u imtinān birle cerr-i meveddet ḳıldı. (5) Taḳı bu ᶜazīzning̈ bir zībā ḳızı (6) bar ėrdi, küneç yüzlüg, fettān közlüg, faṣīḥ kelām-(7)-lıḳ, melīḥ mülāmlıḳ, ḳāmeti ḳıyāmet-engīz, ġamzesi (8) fitne-āmīz, ṭerrār-ı ṭurresi dīvānelerning̈ zencīri, (9) ᶜişvesi āşüfte, köng̈üller derdining̈ tedbīri, (10) laᶜl-i gevher-pāşı derd-nūş, nergis-i sermesti bāde-fürūş.

[31] Metinde sözcüğün sonundaki /i/, hareke ile gösterilmiştir: ملامتِ.

(11) Aşmaᶜī aytur:

Bu ᶜaḳllar āfetiniŋ leṭāfetini körüp sāyir-i **[54/1]** ḳabīleni teferrüc ḳılġalı çıḳtım ėrse bir yigit (2) kördüm, hilāl dėg żaᶜīf, ḫilal dėg naḥīf, aldıda (3) ot yaḳar taḳı köŋlüniŋ otıdın köz yaşı (4) tınmay aḳar.

 (5)

"Bu dünyānıŋ otı su birle (6) savur, köŋül otı deryā[32] birle savumas."

Bu yigitniŋ (7) çehresinde āṡār-ı muḥabbetni vāżıḥ ve envār-ı mürüvvetni (8) lāyıḥ kördüm ėrse ḥālindin ḫaberdār bolmaḳ (9) üçün yavuḳında olturdum. Körer-mėn kim (10) közleriniŋ çeşmesidin seyl-i ḫūnīn aḳturup (11) munuŋ dėg ebyāt oḳur kim:

Şiᶜr:

[55/1] bir zamān körgey mü-mėn yā rabb bu cānānımnı mėn

(2) kim körüp yüzin revān ḳılsam fedā cānımnı mėn

(3) ḳanı ol köŋlüm alıp cānımġa ḳaṣd ḳılġan ṣanem

(4) kėlsün öltürsün ḥelāl ėttim[33] aŋa ḳanımnı mėn

(5) būy çėkip baş çėkti mėndin bir köre alman yüzin

(6) köz yaşım birle suġargan serv-i bustānımnı mėn

(7) közlerim ol gül ḥayālidin gülistāndur mėniŋ

(8) özgeler yüzige açmas-mėn gülistānımnı mėn

(9) köŋlüm otı birle közüm yaşı[34] fāş ėtti[35] mėni

(10) saḳlayu bilmen ḥüseyn öz sırr-ı pinhānımnı mėn

[32] Metinde sayfanın yan kısmına sonradan eklenmiş ve metin içine işaretlenmiştir.
[33] Metinde اتيّم.
[34] Metinde sözcüğün sonundaki /ı/, harekeyle gösterilmiştir. ياش.
[35] Metinde اتيّ.

(11) Bu ḥālni müşāhede ḳılıp baᶜżı neẕẕāre ḳılġanlardın **[56/1]** bu yigitning istikşāf[36]-ı esrārın ḳıldım. (2) Mening ḳonaġım öyin ıraḳdın körüp ayttı[37]lar:

— Bu (3) nā-murād, ol öydeki ḥūrī-zādġa ᶜāşıḳ érür taḳı (4) sén körgen ᶜAẕrā'ġa Vāmıḳ érür.

Ayttım:

— Ḥaḳ bu bī-çāre (5) ṭarafında turur.

körklü yüzin kim körüp cān birle ᶜāşıḳ bolmaġay

(6) yüz köngül birle kim ol ᶜaẕrāġa vāmıḳ bolmaġay

(7) aḫşam oḫşar-mén saçıġa dése tang érmes velī

(8) künni yüzige teng étse ṣubḥ-ı ṣādıḳ bolmaġay

(9) zāhid ol yüzni körüp miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳılmasa

(10) ᶜaşḳ dīninde anıng dég hīç fāsıḳ bolmaġay

(11) cānnı cānándın ayamas-mén velī aytur köngül līk

[57/1] cān muḥaḳḳar tuḥfedür cānānġa lāyıḳ bolmaġay

(2) yār üçün düşman cefāsıġa taḥammül ḳıl ḥüseyn

(3) ᶜāḳıbet bolġay arada kim münāfıḳ bolmaġay

(4) Çün bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ öyige kéldim, (5) aydım:

— Sizning mihmānnı ᶜazīz körmeking̃iz (6) ᶜālemde meşhūr érür. Tiler-mén kim mening ḫāṭırım (7) üçün bu kün bu ay çiraylu, çolpan közlü, müşterī (8) nāzenīn, seḥāb niḳābını yüzidin alıp éşikdin (9) taşḳarı ḳadem ḳoysa ol bir dükānda ol-(10)-turġan, özini ᶜaşḳ miḥneti birle öltürgen yigitke (11) bir yüz körgüzüp ḳaytsa.

---

[36] Metinde ایستیکشاف

[37] Metinde ایتّی.

Bu nāzenīn ayttı[38] kim:

— Ey **[58/1]** şeyḫ! Ol bī-çāre-i ġam-zede, man͡ga ᶜamm-zāde bolur taḳı (2) mėn anı körmekdin ictināb ḳılmas-mėn. (3) Velī ol nātüvānġa mėni körmek maṣlaḥat körmes.

(4) Mėn iltimāsda mübālaġa ḳılur-mėn ve taḳı çıḳmaḳġa (5) vaᶜde ḳılıp mėni ol yigit ḳaşıġa ıḏa bęrdi. (6) Kėlip ayıttım:

— Ey ārzū-mend-i viṣāl! Müṭālaᶜa-ı (7) cemālġa āmāde bolġıl.

Bu sözni ėşitkeç yüz (8) min͡g sūz güdāz birle közini dost ėşikige (9) tikip maḥbūbın körmek ārzūsında iş cānıġa (10) tęgip aydı:

yaḳar cānımġa ol cānān nėçe kim yaḳsa cānımnı

(11) ḳaraḳçı közleri her dem töker közgüre ḳanımnı

[59/1] eger yüz cān bęrip yüzin müyesser bolsa bir körmek

(2) bėrip cānnı revā körgey-mėn ol serv-i revānımnı

(3) berār kön͡glümni izdemes velī ḳorḳar-mėn uş ėmdi

(4) kim izdip tapmaġay nāgeh męnin͡g nām nişānımnı

(5) kişige aymadım hergiz kön͡gül sırrın velī her dem

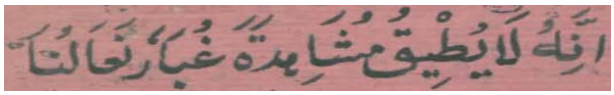
(6) közüm yaşı ḳılur peydā męnin͡g rāz-ı nihānımnı

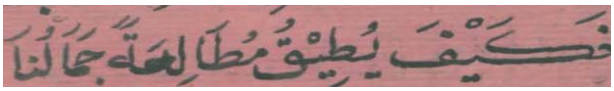
(7) Bu ḥālde, ol maḥbūb-ı dil-pez̲īr ve maṭlūb-ı bī-naẓīrnin͡g (8) ėşiki açılıp mübārek ayaḳının͡g ġubārı -kim (9) ᶜāşıḳlar közige tūtiyā[39] ėrür- tozutup kėldi. (10) Bu bī-çāre, anı körüp ḫabersiz yanıp turġan otġa (11) yaḳılıp baᶜżı aᶜżāsı köygenige, kön͡gli köyüp yıġlayu **[60/1]** öyige kirip man͡ga ayttı[40]:

— Ey ᶜāşıḳlar ḥālidin (2) ġāfil ve ey ᶜaşḳ otıġa yanġanlar sırrıdın (3) z̲āhil!

[38] Metinde ایتّی.
[39] Metinde طوطیا.
[40] Metinde ایتّی.

Beyt:

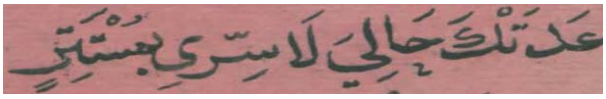

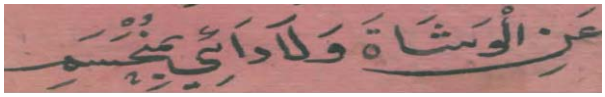
(4)

(5) Yaᶜnī, ol sūḫte-i firāḳ ve miḥnet-endūḫte-i iştiyāḳ-(6)-nıng̃ ṭāḳati yoḳ kim mẹning̃ ġubār-ı niᶜālimni müşāhede (7) ḳılsa, envār-ı cemālimni bitip müṭālaᶜa ḳılsun. Sāyening̃ (8) hestī-yi mevhūmı, şaᶜşaᶜaᵓ-ı ḫūrşīdġa ḳaçan (9) muḳāvemet ḳıla bilsün?

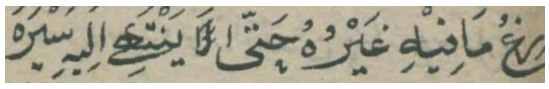
Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(10-11)

[10]

[61/1] Yaᶜnī, mẹning̃ ḥālimni aytay sang̃a, sirāyet (2) ḳılsun kim sırrım ġammāzlardın püşīde ėrmes (3) taḳı mang̃a tėggen zaḥmet hergiz münḳaṭıᶜ bolmas, sang̃a (4) bu derd sirāyet ḳılmas. Dürd-i ᶜaşḳ çāşnisidin (5) tatsang̃ ėrdi, melāmet ḳılmas ėrding̃, nėteg kim (6) ᶜārifler ayturlar taḳı iṭālet-i lisān birle her sāᶜat (7) bizge ḳıyāmet ḳılmas ėrding̃.

 (8)

(9) Yaᶜnī, mādām kim ṭālib öz sırrı birle bir maḳāmġa (10) yẹtmes, ol maḳām ehlining̃ ḥālin anıng̃ dėg kim (11) kẹrek bilmes, ser-mest bilür kim telḫī-yi şarāb, şehd ve[41] **[62/1]** şeker-rīz ėrür; dīvāne ang̃lar kim āvīz-i zencīr-i dil-(2)-āvīz, ṭarab-engīz ėrür. Mėn taḳı vaḳtī, ḳavānīn-i ᶜaḳl-(3)-nı bilür ėrdim taḳı ᶜuşşāḳ-ı bī-nevāġa sẹning̃ (4) dėg melāmet ḳılur ėrdim.

zīrek ü ᶜāḳil ėrdim us boldum

(5) körgeli sėn perīni dīvāne

[41] 62. sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

hīç kişi ᶜaşḳḳa āşinā bolmas

(6) ᶜaḳldın bolmaġunça bīgāne

Dostnıng̃ kemāl-i ġayretin (7) aṅglap esrār-ı ᶜaşḳnı köṅgülde asrar ėrdim taḳı (8) müddet-i medīd, dīvānelıḳdın bīgāne ve ᶜaḳl birle āşinā (9) ve yār ėrdim. ᶜĀḳıbet, şāhid-i zībā-yı ᶜaşḳ, gāhī (10) kirişme ve nāz gāhī ġamzeᵊ-i ġammāz birle sırrımnı (11) iẓhār ḳıldım.

Naẓm:

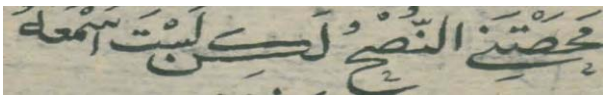
asradım ᶜaşḳ sırrını līkin

[63/1] taptı bu serser-i nühüfte ẓuhūr

fāş boldum belī tutup bolmas

(2) hestīᵊ-yi müşg-i ᶜaşḳnı mestūr

(3-4)

[11]

(5) Yaᶜnī:

Ey! Melāmet ḳılġuçı-sėn. Ve ey! Naṣīḥatni be-ġāyet (6) ḫāliş ḳılur-sėn. Mėn ėşitmen taḳı seṅing̃ bu (7) sözüṅg̃, muvāfıḳ-ı ᶜaḳl turur, dėp bilür-mėn ve (8) velī anıṅg̃ birle iş ėtmen, anıṅg̃ üçün (9) kim ḥubbüke'ş-şeyᵊe yuᶜmī ve yuṣimmu[42] muḳteżāsınça ᶜāşıḳ (10) ḳulaġı naṣīḥat ėşitmes bolur.

Naẓm:

(11) bu körklü sözüṅg̃ni ḳılma żāyiᶜ

ey hem-dem-i mihr-bān cānı

[42] "Senin bir şeyi sevmen seni kör ve sağır eder" (Kotku, 2010, s. 156).

[64/1] sẹn maḥż-i naṣīḥat eyleding̀ līk

ᶜāşıḳ ḳulaġı èşitmes anı

(2-3)

[12]

(4) Yaᶜnī, ey naṣīḥat bābında ihtimām-ı tamām ḳılġuçı! Mėn ol ᶜāşıḳ-ı (5) şeydā ve vālih-i bī-pervā-mėn kim ḳarılıḳnıng̀ naṣīḥatige (6) ḳulaḳ salman taḳı anıng̀ dėg tühmetdin yıraḳ ve (7) naṣīḥatni bir pulġa alman; nėçe kim inḳırāż-ı ecel ve inḳitāᶜ-ı (8) emeldin ḫaber bėrür, mẹn bilür ėrken sözin tutman, (9) yigitlik sermāyesin żāyiᶜ ḳılıp henüz ve (10) ᶜaşḳnıng̀ āşüftelıḳın unutman. Saç aḳartıp (11) nāme ḳarartıp henüz ḥasretdin yüz sarġatmay, köz **[65/1]** yaşın ciger ḳanı bile ḳızartmay turġanımnı (2) bilür ėrken, manga ḳatılmaḳıng̀ ᶜaceb ėrür. (3) Ārī, maḥall-i ḳābildin bolmasa naṣīḥat-i ḳāyildin nė fāyide.

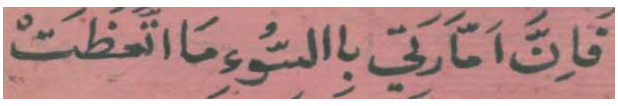
(4) mẹn ḳarılıḳ naṣīḥatin tutman

nėçe kim sözni bī-ġaraż aytur

(5) āh bu nefs-i serkeş ėlgidin

kim ḳılur tevbe vü yana ḳaytur

(6-7)

[13]

(8) Yaᶜnī, mẹning̀ naṣīḥat ḳabūl ḳılmaġanımnı bilür-sėn. (9) Ol sebebdin ėrür kim bu yavuzluḳ buyurġuçı (10) nefs -kim mẹnde bar turur- öz cehli sebebidin hīç (11) mevᶜiẓet pīrlikide ḳabūl ḳılmadı taḳı āṣār-ı şeyb **[66/1]** ve yaramnı körüp -müẕakkir-i memāt ve delīl-i inḳırāż-ı ḥayāt (2) ėrür- hergiz közge ilmedi.

Naẓm:

(3) pīrlikning naṣīḥati birle

nefs-i emmāre muhtedī bolmas

(4) ejdehāy turur bu nefs-i leʾīm

kim cefā vü sitem bile ölmes

(5) Bilgil, ey bilig cevherining kānı kim niẓām-ı (6) ʿuḳūd-ı cevāhir-i maʿānī, ḳāyil-i ḳaṣīde Şeyḫ Muḥammed (7) Būṣīrī, ol ḳaṣīdedin ḥażret-i risālet-(8)-penāh, ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemning medḥige şürūʿ (9) ḳılġunça bu bir neçe beyt içide, köp türlüg leṭāyif-i (10) bāb-ı irşād ve taʿlīm-i ṭarīḳaʾ-ı sedād idrāc[43] ḳılıp (11) bu naṣāyiḥ maḥall-i ḳabūlde vāḳiʿ bolmaḳı üçün uyalıp **[67/1]** kelāmda hünerler ḫarc ḳılıp turur.

Evvel ol kim maṭlaʿ-ı (2) ḳaṣīdede bizning [dėg] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan ġāfil-(3)-ler ʿitāb ḳılmas, bel-kim, özige ḫiṭāb ḳılıp öz (4) ḥālining beyānı içinde bizlerge taʿlīm-i ṭarīḳat-ı (5) ṣavāb ḳılıp aytur kim:

"Ey mening cānım kim ten (6) birle taʿalluḳ ḳılġandın tört ming yıl ilgeri (7) ḥażret-i ilāhī ve elṭāf-ı nā-mütenāhī birle maḫṣūṣ (8) bolup cīrān-ı ervāḥ-ı ḳudsiyye birle muvāneset (9) ḳılıp sevāḳī-yi ṣıfāt ėligidin şarāb-ı ṭuhūr-ı (10) tecelliyāt-ı cemālni, ḳadeḥ-i ṣıdḳ birle nūş ḳılıp (11) bisāṭ-ı inbisāṭda āṣār-ı neşāṭ cūş ḳılur ėrding. **[68/1]** Ėmdi, ey nedīm-i ḥażret-i melik-i ḳadīm ve fihrist-i rūz-nāme-i (2) aḥsen-i taḳvīm! Ol vaṭan-ı aṣlīde, menzil-i ḥaḳīḳīde (3) enīs ü hem-dem ve celīs ü maḥrem bolġan dost-(4)-larnı mu sağınıp köz yaşını köngül ḳanı birle (5) ḳatışturur-sėn, yā ḥażret-i ġafūriyyetdin (6) -kim kāžimetü'l-ġayẓ[44] turur- nesīmī mü kėldi, yā İẓam(7)'dın -kim ḳulleʾ-ı ḳāf-ı ḳudret ėrür- tecelliyāt yaşını[45] (8) mu yaşnadı kim közüng yaşı tınmas taḳı köngling (9) otı savumas?"

Andın song āṣār-ı sāṭıʿa ve (10) berāhīn-i ḳāṭıʿa birle muḥabbetni iṣbāt ḳılıp inkār ḳılmaḳḳa (11) maḥāll yoḳın bilip ʿāṣıḳlıḳıġa iʿtirāf ėtip **[69/1]** maḥbūb-ı ḥaḳīḳining ārzūsı közdin ve uyḳusı (2) köngüldin ṣabr ve ḳarār kėtergenige iḳrār ḳılıp bu yolda (3)

[43] Metinde ادرج.
[44] Metinde كاظمه.
[45] Metinde يشين.

melāmet ḳılġuçılar sözige ḳulaḳ salmay, nāmūs-(4)-un͡gnı bir pulġa almay, erbāb-ı selāmet ve aṣḥāb-ı (5) melāmetḳa ḫiṭāb ḳılıp aytur:

Naẓm:

(6) sulṭān-ı ᶜaşḳ tut[t]ı kön͡gülnin͡g diyārını

(7) cānān ḳolıġa bėrdi bu cān iḫtiyārını

(8) nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi

(9) çün ᶜaşḳ kėldi ḳoymadı ol bendlerini

(10) bilgey ėdin͡g bu vāmıḳ-ı bī-çāre ḳadrini

(11) ger körsen͡g ėrdi dilber-i ᶜaẕrā ᶜiẕārını

[70/1] Taḳı bu sözler bile tenebbüh ḳılur kim:

“Ey muḳarreb-i ḥażret-i Ḥaḳ (2) ve ey bāde-nūş-ı cām-ı cemāl-i muṭlaḳ! Nė üçün (3) ol şarāb-ı selsebīlī ve ṣahbā-yı zencebīlīnin͡g (4) mezesi kāmı cānın͡gdın kėtip mey-ḫāne-i ceberūtda, (5) cīrān-ı ervāḥnı unutup-sėn, yana *ḥubbu’l-vaṭan mine’l-īmān* (6) muḳteżāsınça vaṭan-ı aṣlīni saġınıp köz yaşın (7) aḳturmas-sėn? Taḳı nė sebebdin melāmet-i ᶜāşıḳ-(8)-lar yolın tutup selāmetī, zāhidler ṭarīḳasıdın (9) iᶜrāż ḳılıp kėreklig yārnı bilip ėrteki diyārnı (10) tanıp şükr ėtip aytmas-sėn?”

Naẓm:

(11) kördüm ol nāzenīn nigārını

merhem-i sīne-i figārımnı

[71/1] āḫir ey ṣubḥ ḳılmaġıl taᶜcīl

kim bu tün taptım bu diyārımnı

kördüm özüm-(2)-din uş kenāre ḳılıp

yārdın tolu öz kenārımnı

neçe yıl ġurbet otıda (3) yandım

tanmay ẹrteki diyārımnı

şükr kim ᶜaşḳ artıp öksit[t]i

tün ü kün (4) çeḳ[k]en intiẓārımnı

Yana seníng̃ ḳahrıng̃ keḷip naṣīḥat istimāᶜıdın (5) iᶜrāż ḳılıp saᶜādet-i ḳabūldin maḥrūm ḳalmaġıl, dėp kelām-ı muṣannef (6) ṭarīḳasınça pīr bolġan song̃, nefs-i emmāre işide […][46] seni nāṣiḥler (7) ḳavlide iḳtidā ḳılmaḳġa ḳoymas, dėp seníng̃ ᶜālíng̃din sanga ḫaber bẹrür, (8) tā bu ṭāyif vecel birle ġaflet uyḳusından oyġanıp fānī cihāndın (9) köng̃ül keṣip bāḳī ᶜālemġa yüz keḷtürüp sefer yaraġını ḳılıp bu künníng̃ (10) işini tang̃laġa salmasang̃ taḳı nefs-i emmāre sözige maġrūr bolup bu yıraḳ (11) maḳṣadnıng̃ seferinde keç[47] ḳalmasang̃ taḳı āṣār-ı şeybni müşāhede ḳılıp **[72/1]** feraḥlar tüzükin boġuzluġuçı ecelníng̃ yavuḳıda kėlürin bilip (2) taḳvā-i ṭāᶜatdin yol azuḳı alsang̃ taḳı nāṣiḥler sözige ḳulaḳ (3) salsang̃, kim aytur:

Beyt:

köng̃ülni baġlama fānī cihānġa ey ᶜāḳil

(4) sefer yaraġını ḳıl bolma bir nefes ġāfil

közüng̃e uyḳu ḥarām ẹtip bu yolda (5) āgah bol

kim asru maḳṣad ıraḳ ḫatar budur menzil

sefer (6) yaraġını seṇ tang̃laġa salur-seṇ līk

emīr-i ḳāfile köçti revān ḳılıp (7) maḥmil

munıng̃ sekīn yörümek birle bilmeseng̃ ḳayda

[46] Bu sözcük büyük oranda silinmiş durumda.
[47] Metinde كنج.

ḥarem-i kaᶜbe-i (8) ḥażretġa bolġay-sėn vāṣıl

ḫazīnelerni sanga bėrdi (9) ḥaḳ ticāret üçün
nė ḳıldıng ança ḫazāyin bile kėlip ḥāṣıl

(10) bu kün taṣarruf-ı emvāl ḫoş kėlür līkin
soruġçı (11) tangla sorarda ḥisāb ėrür müşkil

köngülni kęs bu cihāndın **[73/1]** ᶜibādet ėt kim[48]
ḫudā ṭāᶜatidin üzgen ėrür (2) bāṭıl

tileme salṭanat-ı māl tengrini elbette
ḫudāy bāḳī (3) mülk-i cihān ėrür zāyil

ḥadīṯ-i nefsni könglüng ḳulaġına salma
(4) kim ol ḥadīṯ ėrür siḥr-i cāvidānī hāyil

faḳīrler ayaḳı (5) tofraḳı ėrür sürme
güzāf sürme ki kėlse ęşikingge[49] sāyil

(6) irādet ėlgi bilen tut bu ᶜaşḳnıng ėtekin
ki uşbu yolda (7) ėrür ᶜaşḳ mürşid-i kāmil

viṣāl-i dost kęrek bolsa kėl özüng-(8)-din kėç

[48] Metinde ikinci kez yazılmış ایرور vezin gözetilerek silinmiştir.
[49] Metinde اشنکیکا.

irāde kim bu özüng͡ körmekiŋ͡ turur māyil

közüŋ͡-(9)-ni tėgme özin yum[m]aġan yüzüŋ͡gge açıp
ḥabīb (10) yüzini[50] taŋ͡la körerde bolma ḫacīl

viṣālniŋ͡ küni **[74/1]** ᶜāşıḳġa[51] zehr ėrür tiryāk
firāḳ kėçesi āb-ı ḥayāt ėrür ḳātil

(2) hemīşe taŋ͡gnıŋ͡ işin uşbu kün ḳılur-sėn līk
bu künniŋ͡ (3) işini taŋ͡ġa saldıŋ͡ ey kāhil

cenāb-ı ḥażret-i ḥaḳda ḳaçan bolur (4) maḳbūl
ezel ᶜināyetidin bolmasa kişi muḳbil

ḳamuġ feraḥ tüzükin (5) ecelni bilip
ᶜaceb turur bu ṭaraf tüzmekin maḥfil

ölümniŋ͡ (6) āfetidin çıḳtı ḳaşrdın ḳayṣer
ecel maḫāfetidin saldı tācnı hirḳıl

(7) ḳanı melik-şah ḫaḳan ḳaydadur sencer
ḳanı ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) ḳanı ṭuġrıl

bu barça köçti vü keçti cihān-ı fānīdin

[50] 73. sayfanın 9. satır sonu ve 10. satır başında iki kez yazılmış.
[51] Metinde عشّق.

ḳamuġ kişige budur (9) yol ᶜāḳil ėrseng̃ bil

sang̃a ḥayāt beḳāsı bolur dėyü hergiz

(10) ḫudāy ḥażretidin vaḥy boldı mu nāzil

meṣel turur kim ayt[t]ı burunḳı (11) öz güvālar

maḥall-i ḳābil ü ang̃a naṣīḥat-i ḳābil

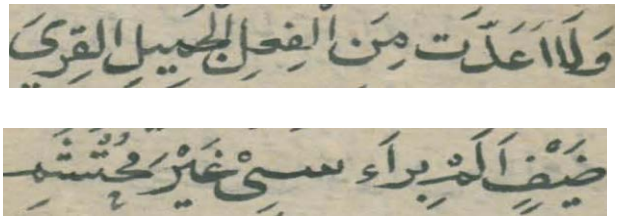
bu kün cevāhir-i maᶜnīge (12) müşterī bolġay

ėrür bu şāh-ı süḫan-dān ḫüsrev-i ᶜādil

[75/1] ėdi ᶜināyeti öksülmesün şahenşahdın

(2) kim ol ᶜināyet ėrür bī-ḥasr bī-ḥadd ü sāḥil

(3-4)

[14]

(5) Taḳı āmāde ḳılmadı bu nefs-i kāfir-kīş, ᶜāḳıbet-i nā-(6)-endīş, körklü efᶜāldin ve ṣāliḥ aᶜmāldin hīç (7) nėrse, mihmāndārlıḳ üçün, bu ḳarılıḳnıng̃ ḳo-(8)-naġıġa, ġāyet ėrklikdin hīç iltifāt ḳılmadı. (9) Ol başımda orun tut[t]ı. Yaᶜnī, bu nefs-i ḍalāl-i ḳadīm (10) tevbe ḳılmadı taḳı munıng̃ dėg mihmān-ı kerīmni közge ilmedi (11) ve ceẕbāt-ı[52] ilāhiyye birle ednās-ı beşeriyyedin müzekkī bolmadı **[76/1]** ve ḥīle-i ṭāᶜat ve zīver-i ᶜibādāt birle müzeyyen ve mücellā bolmadı.

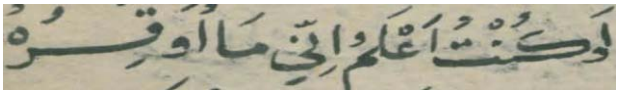
(2) Naẓm:

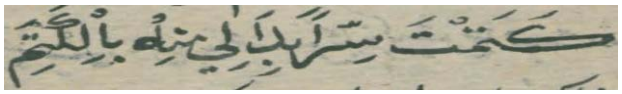
neᵉ boldı nefske bilmen boyun tolġar kerem ḳılmas

[52] Metinde جزبات.

(3) kėlip başımda olturġan ḳarılıḳnıng̃ ḳonaġıġa

(4-5)

[15]

(6) Yaᶜnī, eger bilsem ėrdi kim bu ᶜazīz ḳonaḳ-(7)-nıng̃ ᶜizzetin saḳlap taᶜẓīm ve ikrām ve taᶜcīl (8) ve iḥtirām ḳıla bilmen, ḳarılıḳdın peydā bolġan ḳonaḳ-(9)-nı nę reng pūşīde tutġay ėrdim, kim ḳarıdın (10) yigitlik yaraşmas, yigitlik fiᶜlin ḳılġan (11) birle ecel taḳdīr ḳılġan sāᶜatdin aşmas? Dimāġ **[77/1]** ḥücresi üstinde yıġılġan ḳaravul öyni buzmay ḳoymas (2) pīrlikning̃ ādemī yęr ejdehāsı, insān luḳmesidin (3) toymas.

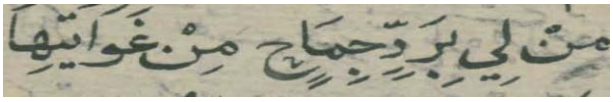
bilsem ėrdi pīrler yolını tutmas bir nefs

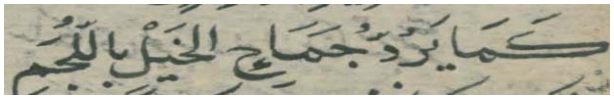
(4) kizler ėrdim saç boyap mėn pīrlikimni ḫalḳdın

(5) āh ey ġāfil nė ḥāṣıl kizlemekdin yaşnı

(6) ol zamānī kim ecelning̃ ėlgi tutġay ḫalḳdın

(7-8)

[16]

(9) Yaᶜnī, kimdür kim nefsimning̃ ser-keş merkebin, (10) gümrāhlıḳ yolından sebīl-i ṣalāḥ, tevsenin felāḥ sarı (11) ḳaytarsang̃? Nęteg kim tevsen atlarnı bahādurlar **[78/1]** cılavlap köni yoldın çıḳmaḳġa ḳoymaslar. (2) Ḳayu pīr-i kāmil ve mürşid-i mükemmel, ḳavānīn-i riyāżet ve ṭarīḳ-ı (3) iżāfetni bilip bu nefsning̃ ulaġın (4) rām ḳılġay, yā nefs hevā ve hevesini terk ėtip (5) cādde-i ḥaḳ üze ārām alġay?

bu mühimning̃[53] kifāyetige pīr-i dānā (6) ḥākim kęrek

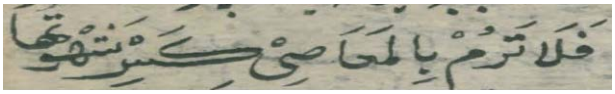
[53] Metinde مهيم.

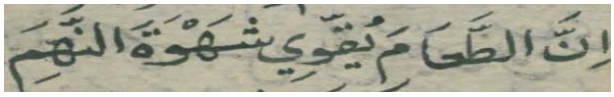
neṭeg kim ejdehā öltürmekke mūsā-ı kelīm (7) kerek

nefs-i serkeş pāre ḳıldı ᶜaḳlnıng̃ zencīrini

(8) kim ḳıla bilgey bu bir dīvānening̃ tedbīrini

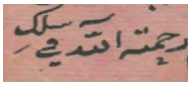
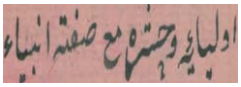
(9-10)

[17]

(11) Yaᶜnī, çün bilding̃ kim nefs-i emmāre, yaman işlerġa **[79/1]** ḥarīṣ turur, lācerem, yavuzluḳ ḳılmaḳ birle nefs-(2)-ning̃ şehvetin sındurmaḳ ṭamaᶜ ḳılmaġıl, kim (3) ṭaᶜām yemek birle ḥarīṣ kişining̃ iştihāsı ḳuvvet (4) tapar. Erbāb-ı ḥāl ve aṣḥāb-ı kemālning̃ sözi (5) ol durur kim:

Rūḥ-ı insānī kim “laḳad ḫalaḳne’(6)’l-insāne fī aḥseni taḳvīm”[54] teşrifi birle müşerref ėrür. (7) Aᶜlā-yı ᶜillīyīndin -kim menzil-i aṣlī turur- “sümme (8) radednāhu esfele sāfilīn”[55] muḳteżāsınça şehvet-(9)-de mübtelā bolġandın song̃, ᶜināyet-i ezeliyye ve ceẕbe-i (10) ḥażret-i aḥadiyyedin özge tedbīr birle ḫalāṣ bolmaḳ (11) be-ġāyet müşkil ėrür.

Ėmdi nāẓım, **[80/1]** irşād ḳılıp (2) aytur kim:

Defᶜ-i mādde-i şehvet, ᶜiffet birle bolur (3) taḳı ḥuṣūl-ı ᶜiffet, devām-ı cūᶜ-ı mücāhede birle, yana (4) bu cūᶜ ve mücāhedening̃ münāsebeti, rüᶜyet ve müşāhede (5) birle. Ḥadīṣ-i ḳudsīdin maᶜlūm bolur kim ᶜĪsā, ᶜaleyhi’(6)’s-selām, Ḥażret-i Ẕü’l-Celāl’din müşāhede-i cemāl ṭaleb (7) ḳıldı ėrse Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ayttı[56]: “Yā ᶜĪsā! Aç (8) turġıl, tā meni tuya körseng̃ taḳı barçadın mücerred (9) bolġıl, tā mang̃a vāṣıl bolsang̃.”

Naẓm:

---

[54] Tîn Suresi 4. ayet: “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#95:4

[55] Tîn Suresi 5. ayet: “Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#95:5

[56] Metinde ایتّی.

(10) muḫālefeti birle ayt[t]ı bu nefs nė kim

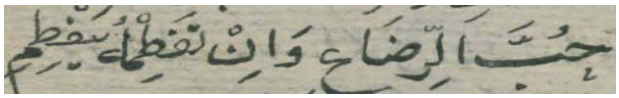
(11) anga muvāfaḳat ėtseng yamanlıḳ[ḳ]a tartar

[81/1] fücūr fısḳ bile nefs şehveti sınmas

(2) ṭaᶜām birle yaḳīndür ki iştihā artar

(3-4)

[18]

(5) Yaᶜnī, bu nefs ṭıflge oḫşar kim eger mühlet bėr-(6)-seng, pīr bolġunça süt emmeki[57] muḥabbeti andın (7) kėtmes ve eger küç birle anı sütdin ayırsang, (8) envāᶜ-ı aṭᶜimedin leẕẕet alıp ol sütni (9) hīç ārzūlamas, lā-cerem. Eger nefsni meᵓkū-(10)-lāt-ı ṭabīᶜiyye[58] ve leẕẕāt-i kāẕibeᵓ-i vehmiyyedin (11) menᶜ ḳılıp idrāk-i ḥaḳāyıḳ-ı ilāhiyye ve ẕevḳ-ı[59] leẕẕāt-ı **[82/1]** rūḥāniyyeġa terġīb ḳılsang, her-āyine, saᶜādet-i (2) ebediyye ve kerāmāt-ı sermediyye birle iḫtiṣāṣ tapıp (3) Ḥaḳ'nıng emri birle ḳāyim bolġay ve eger ᶜıyān-ı gencīne (4) terk ḳılsang, ėmdi necātı ḳalmay ḥaserāt (5) dāyim bolġay taḳı könglüngning peymānesi (6) şarāb-ı nedāmet birle tolġay.

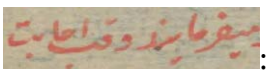
Naẓm:

(7) oḫşar bu nefs ṭıflġa kim tapsa mühletī

(8) ḥabbu'r-reżāᶜ üzre ḳılur ᶜömrni telef

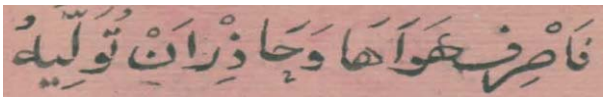
(9) ger küç bile ayırsa anı sütdin kişi

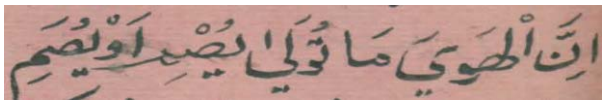
(10) elvān türlü aṭᶜime peydā ḳılur şeᶜf

(11) Ḳāle ḳuddise sırrahu'l-ᶜazīz :

[57] Şedde ile gösterilmiş: امّاکی.
[58] Metinde طبعیّه.
[59] Metinde زوق.

[83/1] - (2)

[19]

(3) Yaᶜnī, hevā ve nefsni menᶜ ḳılıp anı ḥākim ḳılmaḳdın (4) perhīz ḳılġıl kim ḳayu nęrsege kim ḥākim bolur anı (5) helāk yā maᶜyūb ḳılur, lā-cerem. Ḥażret-i İlāhī, (6) menşūr-ı pādişāhī içinde fermān ḳılur kim:

(7) “ve lā tetebiᶜi’l-hevā fe-yuḍilleke ᶜan sebīl-(8)-i’llāh”[60]

Yaᶜnī, hevāġa ittibāᶜ ḳılmaġıl kim ṭarīḳ-ı (9) ḫudāydın sęni azdurur.

Yana aytur:

(10) “eferaeyte meni’tteḫaẕe ilāhehu hevāhu”[61]

Yaᶜnī, (11) kördüng̃ mü ol gümrāhnı kim öz nefsiniñ̃ **[84/1]** hevāsını Ḫudā ḳılıp añ̃a tapınur.

Yana ḥażret-i (2) risālet-penāh, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, buyurdı kim:

(3)

(4) Yaᶜnī, hīç nęmerse maᶜbūd-ı ḥażret, Ḥaḳ, subḥānehu (5) ve taᶜālā’nıng̃ ḥażretinde düşmanraḳ ėrmes.

(6) Naẓm:

hevā vü nefsni özüng̃e ḳılmaġıl ḥākim

(7) kim ol hevā sęni maᶜyūb yā helāk ḳılur

---

[60] Sâd Suresi 26. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “ Ona dedik ki: ‘Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.’ ” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#38:26

[61] Câsiye Suresi 23. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#45:23

(8) yüzüngni ḫaşyet-i ḥaḳdın közüng yaşı bile yu

(9) kim ol küdüret-i nefs ü hevānı pāk ḳılur

(10-11)

[20] وَرَاعِهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ

وَإِنْ هِيَ اسْتَحْلَتِ الْمَرْعَى فَلَا تَسُمِ

[85/1] Yaᶜnī, riᶜāyet ḳılġıl bu merkeb-i nefsning cānibin, (2) mādām kim aᶜmāl-ı ṣāliḥanıng çerā-gāhında otlar (3) ve eger bilseng nevāfil otlaġın süçi sanap (4) ᶜibādet bolup durur, muḫālefet-i hevā-yı nefs (5) üçün anı artuḳ, ṭāᶜat çerā-gāhında ot-(6)-latmaġıl, kim “ve nehe’n-nefse ᶜani’l-hevā (7) fe inne’l-cennete hiye’l-meᵓvā”[62] teḳāżāsınça rıżā-yı (8) Ḫudāy taᶜālā ve idrāk-i cennetü’l-meᵓvā, muḫālefet-i (9) nefs birle müyesser bolur.

Naẓm:

(10) ṭāᶜat otlaġında nefsüng merkebin otlat velī

(11) süçi sansa otlaġın menᶜ ẹyleling ṭāᶜatdin

[86/1] ārzūsın bẹrmegil bir dem bu kāfir nefsinge

(2) tā sẹni ḥaḳ saḳlaġay fażlı bile āfātdın

(3-4)

[21] كَمْ حَسَنَةٍ لِلْمَرْءِ قَاتِلَةٌ

مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ أَنَّ السَّمَّ فِي الدَّسَمِ

(5) Yaᶜnī, köp kerrāt bu nefs-i leᵓīm leẕẕetini, leẕẕāt-ı naᶜīm-(6)-din kim bilmese -kim anıng mażarratı ᶜaẓīm ve āḫiret ᶜaẕābı (7) elīm turur- iblīs ve anıng ḳubḥın telbīs

[62] Nâziât Suresi 40. ayetin bir kısmı ve 41. ayetin bütünüdür: “Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#79:40

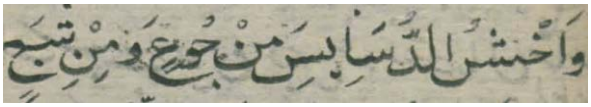
ḳılıp ārāste (8) körgüzür. Tā ṣāḥib-i nefs anglamay kim zehr-i ḳātil (9) ve semm-i helāhil çerb ve şīrīn içide müdġam turur, (10) helāk bolsa. Lezzāt-ı ṭaᶜām ve ṭabīb-i riḳād, ehl-i muḥabbet (11) ve vedādġa lāyıḳ ėrmes. ᶜĀşıḳ kim liḳā-yı dost-**[87/1]**-dın özge neyerse birle rāḥat ḳılsa, muḥabbetde (2) ṣādıḳ ėrmes.

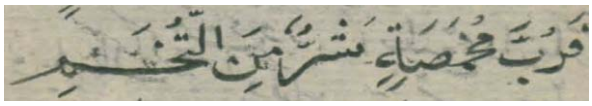
neçe bu nefs ḳıldı ārāyiş (3) lezzetini kim ol helāk ḳılur

tenni tapşur riyāżet ėlgine kim (4) cān-ı ḳudsī-ṣıfatnı pāk ḳılur

Ḳāle ḳuddise sırrahu'l-ᶜazīz:

(5-6)

[22]

(7) Yana ḳorḳġıl kim örtüglüg āfetlerdin, açlıḳ (8) toḳluḳdın peydā bolur. Ammā açlıḳdın (9) sūᵓ-ı ḫalḳ-ı melāl ve buḫūl-ı ten ve ḥudūṣ-ı kelāl (10) taḳı toḳluḳdın köngül ḳatıġlıġ ve ġaflet (11) taḳı kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet. **[88/1]** Taḳı köp ḳatıġ açlıḳ bolur kim toyġunça ṭaᶜām (2) yėp singmeslik zaḥmetidin yamanraḳ (3) turur. Anıng üçün kim tuḫmening ġālib żararı (4) tenge bolur taḳı açlıḳdın gāhī bolur kim perhīz-(5)-lik sebebidin dīnġa noḳṣān yėter.

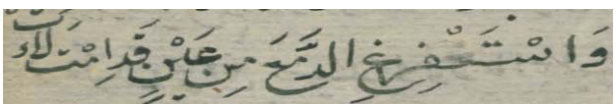
(6) toya yėmek egerçi āfetdür

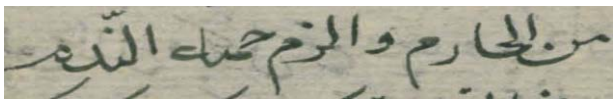
açlıḳda ziyāde noḳṣān bar

(7) toya yėgen bolur marīż vü līk

açnıng dīnine maḫāfet bar

(8-9)

[23]

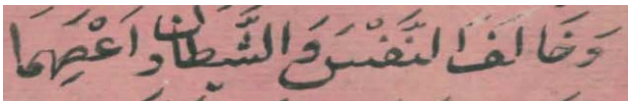

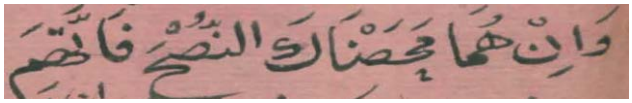
(10) Yaᶜnī, ḫālī ḳılma, tilegil, anıng dėg közüng (11) yaşın kim ḥarāmdın mümtelī bolup turur. Taḳı **[89/1]** peşīmānlıḳ iḥtimāsınġa mülāzemet ḳılġıl kim (2) imtilānıng ᶜilācı, istifrāġ birle bolur. Taḳı ṣıḥḥat-(3)-ning ḥuṣūli iḥtimā birle köngül marażġa nedāmet, (4) maᶜcūn-ı necāḥ izder; Ḥaḳ liḳāsı şevḳında yıġlamaḳ (5) birle revāḥ ᶜālemide, felāḥ izder.

(6) muḥarremāt bile közde imtilā çün bar

(7) ᶜilāc üçün bu közüng yaşını ḳıl istifrāġ

(8-9)

[24]

(10) Yaᶜnī, muḫālefet ėtgil nefs, şeyṭānġa taḳı anlarġa (11) ᶜişyān ḳılġıl. Nėçe kim naṣīḥat, iḫlāṣ birle ḳılsalar **[90/1]** olarnı müttehem bilgil. Anıng üçün kim şeyṭān, (2) atangnıng düşmanı ėrür ve sanga yār-ı mihr-bān (3) bolmas taḳı nefs kim barça düşmanlardın yaman-(4)-raḳ turur; yār-ı girān, dil-i cān bolmas.

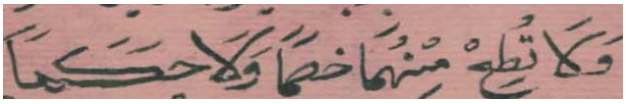
(5) nefs şeyṭānġa ḫilāf ėt kirme anıng sözige

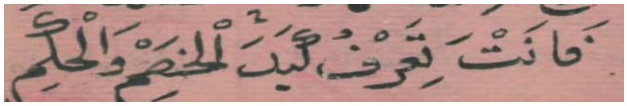
(6) nėçe kim nefᶜī naṣīḥat bolsa anlarnıng sözi

(7) iᶜtibār ętme bu iki ḫaşmnıng güftārına

(8) muᶜteber bolġay mu hergiz iki kāfirning sözi

(9-10)

[25]

(11) Yaᶜnī, imtiṣāl ve inḳıyād ḳılmaġıl, nefs ve şeyṭān **[91/1]** ṭarafıdın ḫaşm ve ḥakem bolup nefs hevāsı (2) ve şeyṭān rıżāsıġa muvāfaḳat ḳılıp (3) olar murādıça

yörümekke delālet ḳılġan-(4)-larġa. Anıng üçün kim sėn taḳı bilür-sėn, (5) munıng dėg ḫaşm ve ḥakem, ḥīle ve mekrdin ḫālī (6) bolmas taḳı nefs ve şeyṭānnıng cünūd (7) ve haşem ve ceẕb ve ḫademi, cinn ve insdin (8) be-ġāyet köp turur kim bir biri, olarnıng murādın (9) kifāyet ḳılmaḳda, ihtimām-ı tamām ḳılurlar. Neteg (10) kim Cābir, raẓiya'llāhu ᶜanh, Peyġamber, ṣalla'llāhu'dın rivāyet (11) ḳılur kim:

İblīs, taḫtını hevā üstide ḳurup **[92/1]** leşkerin fitneler ḳılmaḳ üçün eṭrāf-ı (2) ᶜālemge iberür, ḳayu biri kim uluġraḳ fitne ḳılsa (3) şeyṭān anga ınaġraḳ bolur ėrdi. Cemᶜ bolġanda, (4) bu cünūd-ı şeyṭānnıng her biri aytur kim "Mundaġ (5) fitneler ḳıldım." dėr. Bularnı ança pesend ḳılmas. (6) Nāgāh biri aytur kim "Mėn vesvese ḳılıp bir ėrni, (7) öz ḫelālidin ayırdım." İblīs, anga taḥsīn (8) ḳılıp özige ınaġ ḳılur, lā-cerem.

Naẓm:

(9) tutmaġıl şeyṭān sözini bėrmesün bāzī sanga

(10) kim atanıng[63] düşmanı bolmas oġulġa mihr-bān

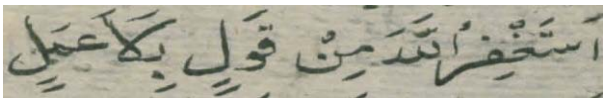
(11) pehlevān ėrmes kişi kim köp yaġılarnı yenger

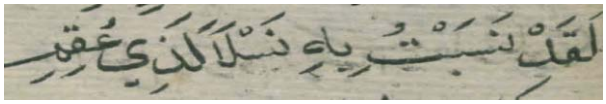
[93/1] nefs-i kāfir-kīşni her kim yengse şoldur pehlevān

(2) nefs ėlige bėrmeding ėrse zimām-ı iḫtiyār

(3) cān diyārıda hevānıng ḥükmige boldı revān

(4-5)

[26]

(6) Yaᶜnī; kėçgen, ḫışāl-ı ḥamīde ve[64] aᶜmāl-ı pesendīde birle (7) emr ḳılmaḳ içide özüm ṣıfāt birle mütecellī-mėn, (8) dėmek daᶜvāsı bar dėp nāẓım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, (9) haẓm-ı nefs üçün aytur:

[63] Metinde اتانينك.

Mėn, Ḥażret-i (10) Settārü'l-ᶜUyūb[65] ve Ġaffārü'ẕ-Ẕünūb'dın yarlıḳamaḳ (11) tiler-mėn. Bu ᶜamel ḳolumdın kim eḏgü[66] ᶜameller birle **[94/1]** sizge emr ḳılıp özümge imtiṣāl ḳılmay, ᶜaḳīm kişige (2) ferzend iṣbāt ėtken dėg özümge eḏgü-(3)-lük[67] nisbet ḳılur, lā-cerem. "Atāᵓ mürüne'n-näse (4) bi'l-birri ve tensevne enfüseküm[68]"ning (5) dāḫil bolmaġay-mėn, dėp istiġfār ḳılur-mėn.

(6) mėn aytıp özüm ḳılmadım istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm

(7) yazuḳnı közge ilmedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm

(8) yaḫşı buyurdum mėn buyruġḳa boynum sunmadım

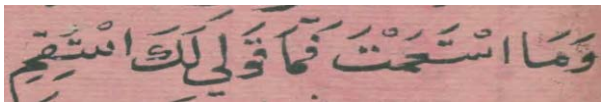
(9) yaḫşı yamannı bilmedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm

(10) mėn munça yıġlap bir nefes yazuḳ kitābın tuymaġa

(11) köz yaşımnı silkimedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm

[95/1] - (2)

[27]

(3) Yaᶜnī, buyurdum sanga "Ḫayr ḳılġıl!" dėp ve līkin ö-(4)-züm ol fermānnı tutmadım taḳı mėn köni bolmadım (5) bes. Be-ġāyet ġarīb, bī-nihāyet ᶜacīb ėrür kim (6) sanga "Köni bolġıl!" dėp buyruḳın istiḳāmet-i (7) ᶜibāretdür, ṣābit bolmaḳdın īcāb ve nedb (8) üçün ḳelgen emr ve nevāhīning muḳteżāyātı (9) üze. Taḳı erbāb-ı taṣavvuf ve aṣḥāb-ı teᶜarrüf (10) ḳatında istiḳāmet, be-ġāyet ᶜālī dereceī[69] ėrür, (11) kim barça işning

[64] Bu satırdaki sözcüklerin dizilişi şöyledir: *yaᶜnī kėçgen ḫıṣāl ve ḥamīde aᶜmāl-ı pesendīde birle*; SN 27b/3'te doğru diziliş yer almaktadır.
[65] Metinde الغيوب : SN 27b/5 ᶜuyūb.
[66] Metinde ازكو.
[67] Metinde ازكو.
[68] Bakara Suresi 44. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Nasa iyilik emreder de kendinizi unutur musunuz? Halbuki kitap okuyorsunuz, artık akıl etmez misiniz." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:44
[69] Metinde درجهء.

kemāli ve tamāmı taḳı mecmūᶜ-ı **[96/1]** ḫayrātnıng̃ ḥuṣūli, anıng̃ birle bolur, kim (2) ḥāl içide müstaḳīm bolmasa, saᶜy żāyiᶜ taḳı (3) cehdi bāṭıl ėrür.

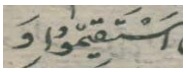
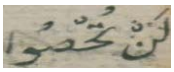
Ḳāle'llāhu taᶜālā:

"ve lā tekūnū (4) kelletī neḳaḍat ġazlehā"[70]

Yaᶜnī, ol (5) ḫalḳ dėg bolmang̃ kim munça zaḥmetler birle (6) yifni ėgirip özi üzer. Yaᶜnī, ḳılġan ᶜahd, (7) peymān ve ḫayr-ı iḥsān üze müstaḳīm bolung̃, tā (8) ol aᶜmāl bāṭıl bolmasun.

Ebū ᶜAlī Cüzcānī,[71] raḥmetu'llāhi (9) ᶜaleyhi, aytur:

Ṣāḥib-i istiḳāmet bolġıl, nė ṭālib-i (10) kerāmet kim nefsing̃ ṭaleb-i kerāmet ḳılur taḳı (11) Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sęndin ṭaleb-i istiḳāmet ḳılur, **[97/1]** lā-cerem. Mecmūᶜ-ı saᶜādātnıng̃ sermāyesi, ḳamuġ (2) iḳbāl ve kerāmetning̃ pīrāyesi, istiḳāmet (3) ėrür. Elif tā istiḳāmet taptı ėrse orun (4) taptı körüng̃ *cān* otrasında. Maḳām-ı (5) istiḳāmetning̃ düşvārlıḳıdın Ṣevbān, (6) mevlā-yı nebī ᶜaleyhi's-selām, ḫaber bęrür kim resūl, (7) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi's-selām, ayt[t]ı:

 (8)

Yaᶜnī, küçüng̃üz yetkençe yörüng̃üz, hergiz (9) bu maḳāmnıng̃ nihāyetiġa yętalmas-siz.

Ebū ᶜAlī-yi (10) Yesevī'din[72] rivāyet turur kim aytur:

Resūl, ᶜaleyhi'**[98/1]**'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmnı tüşde körmiş-mėn. (2) Sordum:

— Yā resūla'llāh! (3) Yaᶜnī, "Mėni pīr ḳıldı, Hūd sūresi." dėp (4) ayttıng̃ız.[73] Bu sūre içinde peyġamberlerning̃ ḳıṣṣa-(5)-sı mu sizni pīr ḳıldı yā ümem-i sālifening̃ (6) helāk bolġanınıñg sözi mü?

---

[70] Nahl Suresi 92. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Bir topluluk diğer bir topluluktan daha (güçlü ve) çoktur diye yeminlerinizi aranızda bir hile ve fesat sebebi yaparak, ipliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah bununla sizi ancak imtihan eder. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#16:92

[71] Metinde جرجانی. Ancak aktarılan sözün sahibi Hasen b. Ebû Alî el-Cüzcânî'dir (Kara, 1993, s. 97).

[72] Ebu Ali eş-Şeterî olmalıdır. http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/eni-hud-suresi-ihtiyarlatti Hadisin aktarıldığı kaynak Ahmed b. Hüseyin Beyhakî'nin Şü'abü'l-îmân adlı eseridir (Kandemir, 1992, s. 59).

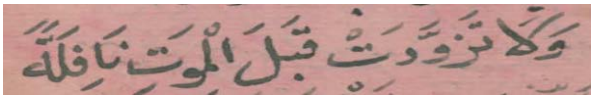
[73] Metinde ایتّینکز.

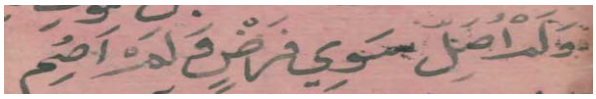
Resūl, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt (7) ve’s-selām, aydı:

— Yoḳ! Bil kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, (8) bu sūre içinde aytıp turur kim “festaḳım (9) kemā ümirte”[74] yaᶜnī, męning fermānımnı (10) ber-cāy ḳılıng, müstaḳīm bolung, lā-cerem. Lā-cerem, (11) istiḳāmet ḥāṣıl ḳılmaḳda düşvārlıḳın **[99/1]** anglap yigit ėrdim, pīr boldum, dėdi.

Ėmdi (2) nāẓım, raḥmetu’llāhi ᶜaleyhining ḳavli bizlerge (3) istiḳāmet maḳāmının düşvārlıḳıdın (4) ḫaberdār ḳılmaḳ üçün ėrür.

(5-6)

[28]

(7) Yaᶜnī, hīç azuḳ[75] ḥāṣıl ḳılmadım, artuḳ ṭāᶜāt-(8)-lerdin ölümdin burunraḳ taḳı namāz ve rūze-(9)-ning ferāyiż-i vācibātıdın özgege iştiġāl (10) ḳılmadım ve ḫazāyin-i girānmāyeᵓ-i ᶜömrni ṭalef ḳılıp (11) ḳadr nė, bilmedim. Meḥāsinni, maḳābīḥ efᶜāl içide **[100/1]** aḳartıp ve nāmeᵓ-i aᶜmālni, baġıyy ve ṭuġyān birle ḳarartıp (2) ḫar-gāh-ı zengārī-yi felekni, dūd-ı āh birle kebūd ḳılmadım. Tamām-ı (3) ᶜömrni, ḫalāyıḳ birle ġafletde kėçürüp bir dem (4) Ḫāliḳ’ni ḫoşnūd ḳılmadım kim nāẓım, raḥmetu’llāhi ᶜaleyhi, (5) öz taḳṣīriġa iᶜtirāf ḳılıp bizning dėg (6) ġāfillerġa tenebbüh ėter kim:

(7) ᶜömr raḫtın baġlaban köçti kętti[76] kārvān

(8) nėçe sėn ġāfil uyur-sėn bar ėse cānıng oyan

(9) sėn ḫarīdār izdeyü yolda dūkān açtıng velī

(10) mindi pīş-āheng sürdi buḫtīsini sārbān

---

[74] Hûd Suresi 112. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#11:112

[75] Metinde اذوق.

[76] Metinde كتىّ.

(11) azuḳung az yol yıraḳ hem yük aġır merkeb yaġır

[101/1] bu yörimek birle maḳṣadnı körüp bolmas ᶜıyān

(2) ᶜömr żāyiᶜ ḳılmaġa ḳaygurmasang andın ėrür

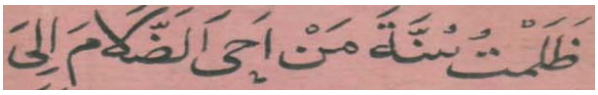
(3) kim tapıpdur-sėn bu genc-i ṣāygān rāygān

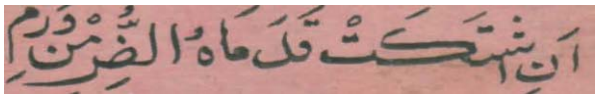
(4) ᶜömrning sermāyesin munda ḳılıp sevdā bu kün

(5) sūd eger bolmasa ḥāṣıl ḳılmaġıl bārī ziyān

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(6-7)

[29]

(8) Yaᶜnī, ẓulm ḳıldım sünnetige, ol şerīf ẕātlıġ, arıġ (9) ṣıfātlıġ resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng kim kėçeler bir ayaḳ üstide (10) şemᶜ dėg turup köngül otıġa, cān riştesini **[102/1]** pervāne dėg yaḳıp tangġa tėgrü ḳulluḳ[77] ḳılmaḳdın (2) mübārek ḳademleri şışşuḳ[78] zaḥmetidin şikāyet (3) mü ḳıldı? Bā-vücūd ol kim, ḥabīb-i Ḥażret-i İlāhī, maẓhar-ı (4) raḥmet-i nā-mütenāhī, bu zaḥmetni özige revā körüp (5) "yā eyyühe'l-müzzemmil ḳumi'l-leyle[79]"ning buyruġın (6) tutup kėçeler ayaḳ üstinde turup ṭāᶜatni (7) ḳılmaḳnı ḳoymadılar ėrse, Ḥażret-i Melik-i Vehhāb'(8)'dın bu ḫiṭāb-ı müsteṭāb kėldi kim:

"tā hā mā (9) enzelnā ᶜaleyke'l-ḳur'āne li teşḳā"[80]

---

[77] Metinde قولوُق.
[78] Metinde شيشُوق.
[79] Müzzemmil Suresi'nin 1. ayeti ve 2. ayetinin bir bölümüdür. İlk üç ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk, birazı hariç olmak üzere geceyi; yarısını ibadetle geçir. Yahut bundan biraz eksilt." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#73:1
[80] Tâhâ Suresi 1 ve 2. ayetler. İlk üç ayetin Türkçe anlamı şöyledir: "Tâ Hâ. Kur'an'ı sana bedbaht olasın diye indirmedik." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#20:2

Yaᶜnī, ey meclis-i (10) ünsning çerāġı ve ey maḥfil-i ḳudüsning fėrāġı! (11) Ḳademüngni yėrge basġıl kim biz bu Ḳur'ān-ı Mecīd ve Furḳān-ı Ḥamīd'ni **[103/1]** anıng üçün ėndürmedük kim sėn zaḥmetde (2) bolsang ve meşaḳḳatler çėkseng.

"İllā tezkiratel (3) li men yaḫşā"[81]

Bil kim anıng üçün ėndürdük (4) kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālādın ḳorḳ[ḳ]an bendelerge mevᶜiẓet (5) ve naṣīḥat bolsa. Bu ḫiṭāb kėlgendin song (6) ḥażret-i risālet-penāh, şükr-i ḥażret ve taᶜlīm-i ümmet (7) üçün kėçeler ḳılur ṭāᶜatin arturur ėrdi.

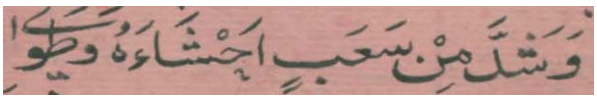
(8) Beyt:

ᶜāşıḳla[r]ġa tang ėrmes kim şemᶜ dėg kėçürse

(9) her kėçe tanggа tėgrü sūz u güdāz birle

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(10-11)

[30]

[104/1] Yaᶜnī, sanga ittibāᶜ ḳılmadım, ol şerīf vücūdung (2) kim bağladı, açlıḳdın taḳı çökerdi, yumşaḳ tere-(3)-lig tehīgāhın ḳatıġ taş astında. Resūl, ᶜaleyhi's-selām-(4)-nıng sünneti ol ėrdi kim açlıḳdın ėmgengü dėg (5) bolsa, düşmanlar közige körünmeslik üçün, (6) ḳarnıġa taş bağlar ėrdi. Nėteg kim mesrūk rivāyet (7) ḳılur, ᶜĀyişe, rażiya'llāhu ᶜanhā'dın aytu bėrgen:

(8) Resūl ᶜaleyhi's-selāmnı kördüm, açlıḳdın (9) żaᶜīf bolup ḳarnıġa taş bağlap tururlar. (10) Yıġlap ayttım:[82]

— Ey Muḥammed ve ey ḥabīb-i Ḥażret-i Aḥad! Ḥaḳ taᶜālā'(11)'dın ṭaᶜām tileseng bolmas mu?

Ayt[t]ı:

[81] Tâhâ Suresi 3. ayet: "Ancak saygısı olana tezkir için." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#20:3
[82] Metinde ايتّيم.

— Ey ᶜĀyişe! Ol[83] **[105/1]** Tenġri'm kim mening cānım aning ḳudreti ḳolıda (2) turur kim eger tilesem yer yüzindeki cemīᶜ[84] taġlarnı (3) altun, kümüş ḳılıp men ḳayu ṭarafke barsam, (4) köçürüp mening birle yörütkey. Ve līkin, men (5) dünyānıng açlıġın, toḳluḳ üze taḳı faḳīrlıġın, (6) baylıḳ üze taḳı ḳayġusın, feraḥ üze iḫtiyār (7) ḳıldım. Ey ᶜĀyişe! Dünyā Muḥammed'ge ve taḳı āl-i Muḥammed'ge ḳerekmes. (8) Ey ᶜĀyişe! Ḥaḳ Taᶜālā, fermān iberdi resūllerġa, (9) dünyā rāḥatın terk ėtip ve miḥnetke ṣabr ḳılmaḳ buyrup (10) manga fermān ḳılıp turur:

"faṣbir kemā (11) ṣabera ulü'l-ᶜazmi mine'r-rusüli"[85]

Yaᶜnī, ḳılġıl ey Muḥammed, **[106/1]** nėteg kim uluġ fermān iberdük resūller ṣabr ḳıldı-(2)-lar.

Ėmdi, va'llāhi kim manga Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın (3) özge hīç fāyide yoḳ turur ve özge çāre hem (4) yoḳ. Her-āyine, Ḥaḳ Taᶜālā'nıng tevfīḳi birle ṣabr (5) ḳılġay-men. Nėteg kim olar ṣabr ḳıldı.

Şeyḫ ᶜAbdu'llāh (6) Enṣārī, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, dėyür:

"Dostdın yėtken (7) belā, ᶜaṭā turur, lā-cerem, ᶜaṭādın nāliş ḳılġan, ḫaṭā turur."

(8) Naẓm:

dost birle çün köngülni ittiṣāl ü infiṣāl

(9) taptı vaṣl-ı cāvidānī bolmasun kevn ü mekān

(10) çehreᵊ-i ḫūrşīdġa meşşāṭalıḳ nė iḥtiyāc

(11) merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet dügül bergüstvān[86]

[109/1] ḫāṭırıngnıng ḫalvetiġa basmas ol cānān ḳadem

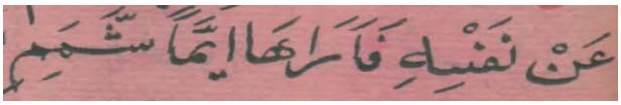
---

[83] 105. sayfanın başında tekrar yazılmıştır.
[84] Metinde جمعی.
[85] Ahkâf Suresi 35. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) O halde yüksek azim sahibi peygamberlerin sabretmesi gibi sabret. Onlar için acele etme. Onlar tehdit edildikleri azabı gördükleri gün, sanki dünyada gündüzün bir anından başka kalmadıklarını sanırlar. Bu bir duyurudur. Ancak yoldan çıkmış olan topluluk helak edilir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#46:35
[86] Sonradan verilen sayfa numaraları, kitabın sayfalarının metin bağlamına uygun şekilde bir araya getirilmediğini göstermektedir. 106. sayfadan sonra- sonradan verilen numaralara göre- 109. sayfa gelmektedir.

(2) bolmasa ḫālī ḫayāli ġayrdın dergāh-ı cān

(3) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[31]

(4)

Yaᶜnī, özini (5) peyġāmber, ᶜaleyhi’s-selām’ġa ᶜarż ḳıldı, yüksek (6) taġlar kim “Altun bolalım, bizni ḳabūl ḳılġıl.” dėp. (7) Resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ol taġlarġa, öz (8) himmeti rifᶜatin körgüzüp ḳabūl ḳılmadı. Nėteg kim (9) İbn ᶜAbbās, raẓiya’llāhu ᶜanh, aydılar:

Bir kün resūl, (10) ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, birle Ṣafā Taġı’ġa minip (11) ėrdük. Cebrāᵓīl, ᶜaleyhi’s-selām, bu kün āl-i Muḥammed arasıda **[110/1]** bir avuç talḳan yā un yoḳ turur. Ḥażret-i risālet (2) bu sözni aytḳaç, kök ᶜālemidin bir ḳatıḳ āvāz (3) kėldi kim resūl, ᶜaleyhi’s-selām, saġındılar (4) kim ḳıyāmet bolġay, dėp nāgāh İsrāfīl, ᶜaleyhi’s-(5)-selām, kėlip aydı:

— Yā Muḥammed! Ḥaḳ, subḥānehu, aytḳan (6) sözüngni ėşitip yėr yüzindeki ḫazāyin-(7)-ning kilīdlerini iberdi. ᶜĀlemning salṭanatın (8) tilesėng, Tihāme’ning barça taġlardın, zümürrüd (9) ve yāḳūt ve taḳı altun, kümüş ḳılıp ḳayda barsang (10) ḫiẕmetingde alıp yör[ü]gey-sėn ve eger tile-(11)-seng bende bolġıl peyġāmberlıḳ ṣıfatı birle mevṣūf[87] **[107/1]** bolġıl.

Cebrāᵓīl işāret ḳıldı kim “Ḥaḳ Taᶜālā’ġa tevāżuᶜ (2) ḳılġıl.” Peyġamber, ᶜaleyhi’s-selām, üç ḳatla ayt[t]ı:

— Mėn bir zamān (3) bu ėşikde bende bolmaḳnı iki cihān pādişāhlıḳıġa bėr-(4)-mes-mėn, lā-cerem.

Cebrāᵓīl, ᶜaleyhi’s-selām, taḥsīn bėrip (5) aytur:

Naẓm:

ey ᶜarş-ı mecīd tekye-gāhıng

[87] Sonradan verilen sayfa numaraları, kitabın sayfalarının metin bağlamına uygun şekilde bir araya getirilmediğini göstermektedir. 110. sayfadan sonra- sonradan verilen numaralara göre- 107. sayfa gelmektedir.

(6) firdevs-i mekīne bār-gāhıng͡

rūḥü’l-ḳudüs izdeyür hemīşe

(7) cārūb ḳılurġa ḫāk-i rāhıng͡

sėn iki cihānnı terk ḳıldıng͡

(8) bolġanda bu faḳrdın külāhıng͡

yüz mertebe lā-mekāndın aştı

(9) iḳbāl içide evc-i cāhıng͡

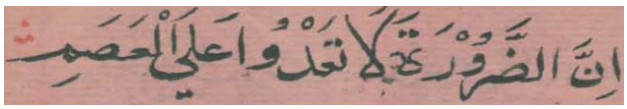
sėn ḥāṣıl-ı ḫilᶜat-i cihān-sėn

(10) āfāḳ bu sözgedür gevāhıng͡

Ḳāle ḳuddise sırrahu تحه:

(11) - **[108/1]**

[32]

(2) Yaᶜnī, beṛkit[t]i anıng͡ zühd-i perhīzini dünyādın, faḳr (3) ḥāceti. Anıng͡ üçün kim Ḥaḳ Taᶜālā’nıng͡ saḳlamaḳıġa (4) żarūret ve ḥācet ġālib kėlmes, lā-cerem. Ḥabībī, kim (5) ᶜişmet-i ilāhī anıng͡ refīḳi turur, taḳı ḥıfẓ ve ᶜināyet-i (6) pādişāhī anıng͡ himmetining͡ közi, cemāl-i ḥaḳdın (7) özgege naẓar salmas kim “mā zāġa’l-baṣaru (8) ve mā ṭaġā”[88] ḥażret-i melik-i muḳtedirġa yeṭmedi ve (9) hīç menzilde turup ḳalmadı kim “inne ilā rabbik-(10)-e’r-rücᶜā”[89] faḳr iḥtiyācı sebebidin bu dünyā-yı fānī-(11)-ġa ḳaçan

[88] Necm Suresi 17. ayet: “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:17

[89] Alak Suresi 8. ayet: “Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#96:8

meyl ḳılsun, yā ḥaḳdın özgeni ḳaçan[90] **[111/1]** közge ilsün. Dost, özge yerge ḳanāᶜat ḳılġan, (2) muḥabbetdin ḫālī ėrür.[91] Miᶜrāc-ı ᶜaşḳnıng̃ burāḳı, (3) himmet-i ᶜālī turur.

Naẓm:

ṭarīḳ-ı ᶜaşḳda himmet-i burāḳī berḳ-ı cünbiş dėg

(4) tapar aᶜlā meᶜāricni ayaḳ basḳanda meydānda

(5) bu yolda himmet-i ᶜālī eger hemrāh-ı cān bolsa

(6) nė ḥācet ḳaṣr-ı ḳayṣerġa nė ḳıymet tāc-ı ḫaḳanda

(7) şahenşāhī turur himmet kim öz ḳaṣr-ı celālide

(8) tang̃ ėtmes tėgme bir şahnı tapuġ ḳılġuçı derbānda

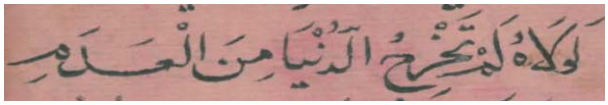
(9) ḳanāᶜat mülketi içre süleymānī turur himmet

(10) kim ins ü cinn tutup sözin iṭāᶜat ḳıldı fermānda

(11) Ḳāle ḳuddise sırrahu'l-ᶜazīz:

[112/1] - (2)

[33]

(3) Yaᶜnī, dünyā nėteg kim yanınġa çėksün ol ẕāt-ı şerīf (4) ve ᶜunṣur-ı laṭīfning̃ kim eger dünyā anıng̃ vücūdı birle (5) zīnet tapmaḳ murād bolmasa ėrdi, hergiz dünyā, ṣaḥrā-yı (6) ᶜademdin, fażāyili vücūdġa kėlmegey ėrdi. Çün ᶜālem, (7) anıng̃ ṭufeylī vücūdı ėrür; ādem ve ebnā-yı ādem, reşḥa-ı (8) deryā-yı cūdı turur; "ḳābe ḳavseyni ev

[90] Sonradan verilen sayfa numaraları, kitabın sayfalarının metin bağlamına uygun şekilde bir araya getirilmediğini göstermektedir. 108. sayfadan sonra- sonradan verilen numaralara göre- 111. sayfa gelmektedir.
[91] Metinde اورماس.

ednā”[92] menzili; (9) “lī maᶜa’llāhi vaḳtün”[93] ṣıfatı; maḥall-i esrā bi ᶜabdihi[94] miᶜrācı-(10)-nıng̃ nişānı; “mā zāġa’l-beṣaru”[95] himmetining̃ beyānı; “li-emrüke”[96] (11) anıng̃ tācı; “levlāke”[97] anıng̃ dībācı. Her-āyine, metāᶜ-ı ḳalīl-i dünyāġa **[113/1]** meyl ḳılmaġay.

Bu beyt içide telmīḥ durur, ol ḥadīṣġa (2) kim Saᶜīd bin el-Müseyyeb, ibn ᶜAbbās[’dın][98], raẓiya’llāhu ᶜanh, rivāyet (3) ḳılur.

Resūl, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selāmdın andaġ (4) aydılar kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ᶜĪsā, ᶜaleyhi’s-selāmġa vaḥy (5) iberdi kim “Muḥammed’ge taṣdīḳ ḳılġıl taḳı ümmetiñge buyurġıl, Muḥammed’(6)’ni idrāk ḳılsunlar, añga īmān kėltürsünler kim eger taḳdīr-i (7) vücūd-ı Muḥammed bolmasa ėrdi, ādemni, behişt ve dūzaḫnı (8) yaratmaġay ėrdim. Be-dürüstī ki ᶜarşnı yarat[t]ım ėrse iżṭırāb[99] (9) ḳıldı. Bes, ᶜarş üzre *lā ilāhe illa’llāh muḥammed resūl-(10)-u’llāh*nı bitidim ėrse sākin boldı taḳı ārām taptı, lā-cerem. (11) Munıng̃ dėg pāk ẕāt Ḥaḳ’dın özgege ḳaçan **[114/1]** meyl ḳılsun kim anıng̃ himmeti kevneynni ḳaçan közge ilsün.

(2) ol ẕāt-ı şerīf kim vücūdı

sermāye-i ḫilᶜat-i cihāndur

(3) uçḳanda hümā-yı himmetinġa

firdevs-i mekīne āşiyāndur

(4) faḳr şerefige nisbet ėtsem

---

[92] Necm Suresi 9. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:1

[93] “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler, ne de bir nebi o yakınlığı elde edememiştir.” anlamındaki hadisin bir parçasıdır. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11885,izzipdf.pdf?0

[94] İsrâ Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

[95] Necm Suresi 17. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:17

[96] Hicr Suresi 72. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Melekler Lût'a:) "Ömrüne andolsun ki onlar (şehvetten) gözleri dönmüş halde sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlar (Bu durumda asla seni dinlemezler)" dediler.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#15:72

[97] “Levlâke levlâk, lemmâ halaktü’l-eflâk: Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ya Muhammed) eflâki (yeri göğü) yaratmazdım.” (Pala, 2000, s. 255).

[98] SN 33b/9.

[99] Metinde اظطراب.

miᶜrāc-ı melāyik āsitāndur

(5) bu sözge delīl ḥācet ėrmes

erbāb-ı naẓarġa ḫod ᶜıyāndur

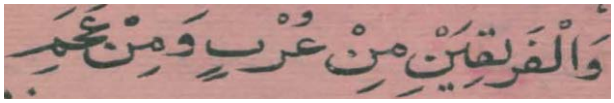
(6) kim ḳāmetine ḳabā-yı levlāk

zībā ėrür laṭīf ü çālāk

(7) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(8-9)

[34]

(10) Yaᶜnī, bu ṣıfāt ve kemāl ve ᶜaẓamet ve celāl birle mevṣūfdur (11) ẕāt-ı Muḥammed, ᶜaleyhi's-selām kim iki cihānnıng̃ serveri, **[115/1]** ādem ve perīning̃ rehberi, ᶜArab ve ᶜAcem'ning̃ sulṭānı, (2) yaᶜnī ḳamuġ ᶜālemning̃ ṣāḥib-fermānı turur.

(3) muḥammeddür cihānnıng̃ pādişāhı

muḥammeddür ḫalāyıḳnıng̃ penāhı

(4) muḥammeddür nebīler muḳtedāsı

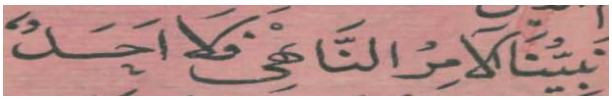
muḥammeddür melāyik pīşvāsı

(5) muḥammeddür yaratḳannıng̃ ḥabībi

muḥammeddür ḳamuġ ᶜālem ṭabībi

(6) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve ᶜalā ālihi ve aṣḥābihi ecmaᶜīn ve erzeḳnā şefāᶜatü (7) ilā yevmi'd-dīn

(8-9)

[35]

(10) Yaᶜnī, ḥażret-i risālet ḫaber bėrgüçidür bizge, aḥkām-ı (11) ilāhīdin taḳı buyruġuçı durur, barça eḏgülükni[100] ve taḳı **[116/1]** menᶜ ḳılġuçıdur, barça yavuzluḳdın. Bes, hīç kişi (2) andın rāst-gūyraḳ ėrmes, īcāb ve taḥrīm (3) ḳabūl ve redd içide.

ol nebī-yi hāşimī kim āmir ü nāhī ėrür

(4) enbiyā ser-ḫayl-ı ᶜālem ol şahenşāhī ėrür

çün anıng dėg yoḳ turur yaḫşı yamannı bilgüçi

(5) sözini tutmaslıġ anıng ᶜayn-ı gümrāhı ėrür

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(6-7)

[36]

(8) Yaᶜnī, Ḥaḳ Taᶜālā'nıng[101] ḥabībi oldur kim ḥabībi, yaᶜnī (9) söygen dostı kim ümīd tutulur, her bir düşvār iş (10) içinde, uluġ düşvārlıḳlardın kim ādemī anıng birle.

(11) Ėmdi bilgil kim resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng **[117/1]** *ḥabību'llāh* bolmaḳı Kitāb'nıng delāleti ve ḥadīṯ-(2)-ning ᶜibāreti birle ṯābit boluptur. Ammā Kitāb (3) içinde resūl, ᶜaleyhi's-selāmnı *ḥabību'llāh* (4) dėmekni Şeyḫ Cāru'llāh, bu āyetdin alur kim:

(5) "mā veddeᶜaḳe rabbüke ve mā ḳalā"[102]

Yaᶜnī, ey Perverd-gār'(6)'ıng seni anıng dėg terk ḳılmadı kim sening (7) birle hīç ėşi bolmasa taḳı hem düşman tutmadı. (8) Ėmdi vech-i delālet ol bilişgen birle üç

[100] Metinde ازكو.
[101] Metinde تعالى نيعنك.
[102] Duhâ Suresi 3. ayet: "Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#93:3

ḥāldin (9) özge yoḳ; yā tevdīᶜdür kim anıng̃ ėşi yoḳ (10) yā ḳılādur, yaᶜnī düşman tutmaḳ yā dost tutmaḳ. (11) Evvelḳı […] ikinçi nefy ḳılındı kim dost **[118/1]** tutmaḳ ṣābit boldı.

Şeyḫ Cāru'llāh, Keşşāf'da aytġan (2) söz bu turur. Velī bu żaᶜīf aytur kim tevdīᶜ ve ḳılānı (3) nefy ḳılman birle ḫuṣūṣiyet-i ḥabīblik maᶜlūm (4) ḳılmas. Anıng̃ üçün kim muḥabbet mertebesige henüz (5) yeṭmey meveddet ve ḫullet mertebesi bar. Bes şāyed (6) ve vedd bolġay bes evveli ol turur kim *ḥabību'llāh* dėmekni (7) bu āyetdin istiᶜāde ḳılmaḳ ḳerek:

"ḳul in küntüm (8) tuḥibbūna'llāhe fettebiᶜūnī yuḥbibkümü'llāhu (9) ve yaġfir le-küm"[103]

YaᶜnI, ümmetḳa aytġıl ey Muḥammed kim eger (10) siz Teng̃ri'ni sėver bolsang̃ız, mėn kim Muḥammed turur-mėn, (11) mang̃a ittibāᶜ ḳılıng̃, tā Ḥaḳ Taᶜālā'nıng̃ maḥbūbı bolsang̃ız, **[119/1]** lā-cerem. Ang̃a pey-revīlıḳ ḳılġan, maḥbūbiyet maḳāmıġa yeṭer. (2) Ol, bi-ṭarīḳ-ı evvelī, ḥabīb-i ḥażret-i Ḥaḳ bolġay.

Neṭeg kim (3) ᶜulemāᵓdın kelām içre "küntüm ḫayre ümmetin"[104] (4) āyeti birle resūl-i ḫayl-ı enbiyā ve rüsül bolmaḳıġa istidlāl (5) ḳılurlar. Ammā ḥadīṯ ol turur kim İbn ᶜAbbās, (6) rażiya'llāhu ᶜanh rivāyet ḳılur kim:

Aṣḥāb-ı resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, bir kün fażāyil-i enbiyā ve rüsülde sözlep (8) biri ayttı[105] kim:

— İbrāhīm, ḫalīlu'llāhdur.

Yana biri ayt[t]ı:

— (9) Mūsā, kelīmu'llāhdur.

Yana biri ᶜĪsā, rūḥu'llāhdur; (10) yana biri ayttı[106] ve Ādem, ṣafiyu'llāhdur, dėdi.

Bu uçurda (11) resūl, ᶜaleyhi's-selām, öydin çıḳıp aydı:

---

[103] Âl-i İmrân Suresi 31. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:31

[104] Âl-i İmrân Suresi 110. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:110

[105] Metinde ايتّى.

[106] Metinde ايتّى.

— Sizler-**[120/1]**-ning sözüngüzni ve tanglaġanıngız angladım. Belī, (2) İbrāhīm, *ḫalīlu'llāh*dur ve taḳı Mūsā, *kelīmu'llāh*dur (3) ve taḳı ᶜĪsā, *rūḥu'llāh*dur ve taḳı Ādem, *ṣafiyu'llāh*dur. (4) Hīç şek yoḳ ammā *ḥabību'llāh*-mėn taḳı faḫr ḳılmas-mėn. (5) *Livā-yı ḥamd*nı ḳıyāmet küni mėn köterür-mėn kim Ādem (6) ve taḳı ferzendleri barça ol livā astıda bolġay-(7)-lar taḳı henüz faḫr ḳılmas-mėn. Yana ol şefāᶜat (8) ḳılıp şefāᶜati ḳabūl bolġan, ḳıyāmet küni, mėndür-mėn (9) taḳı faḫr ḳılmas-mėn. Yana ol uçmaġ ḥalḳasın tutup (10)ėşik açḳan, mėndür-mėn ve yana faḳīrler müᵓmin[107] (11) birle uçmaġḳa kirgen, mėndür-mėn taḳı eger evvelīn ve **[121/1]** ve āḫirīn mėndür-mėn taḳı faḫr ḳılmas-mėn.

Çün (2) bu ḥadīṯ içre *ḥabību'llāh*lıḳ birle şefīᶜ (3) birle meẕkūr turur, nāẓım -raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi- bu beytde (4) daġı ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ ḳılıp tā (5) ḥadīṯge işāret bolsa. Yana bilgil kim şefāᶜat (6) naṣṣ-ı icmāᶜ birle ṯābit bolup turur. Muṭīᶜ ve ṯābit-(7)-ġa refᶜ-i derecāt ve ziyāde-i meṯūbāt taḳı ᶜāṣī ve ehl-i (8) kübāyir ḫaṭṭ-ı seyiᵓāt ve defᶜ-i ᶜuḳūbāt üçün, ammā (9) īrād-ı cemīᶜ-i nuṣūṣ taḳı muᶜtezilening ḫilāfeti ve edille-i ᶜaḳliyye (10) ve naḳliyye birle olarnıng ḳerek bolsa, *Rāyiḥatü'l-ervāḥ* (11) atlıḳ, bu duᶜāçınıng teᵓlīfi ᶜArabī şerḥide bu mevżiᶜni **[122/1]** müṭālaᶜa ḳılġay. Baᶜżı meṭālib anda meẕkūr turur, dėp (2) bu iki beyt birle iḫtiṣār ḳılduḳ:

Naẓm:

(3) ḥaḳ taᶜālānıng ḥabībi aḥmed-i mürsel durur

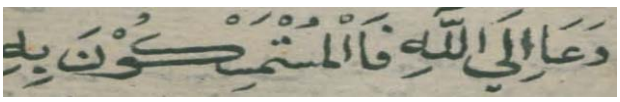
(4) kim şefāᶜat birle ᶜāṣī ḳullar bolur necāt

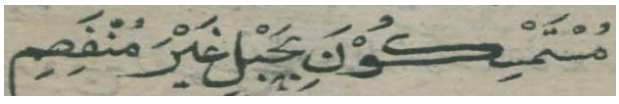
(5) enbiyā ḳorḳup ḳaçan nefsī vü nefsī dėseler

(6) ümmetim dėben tiler bizlerni ol pākize ẕāt

(7) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(8-9)

[37]

[107] Metinde موءمين.

(10) Yaᶜnī, indedi bu resūl ḫalḳnı, Ḥaḳ yanınġa bes (11) kim kim anı muḥkem tuttı[108], muḥkem tutḳandur anıng dėg yifni **[123/1]** kim hīç üzelmes. Ėmdi yaᶜnī, bu ḫabldin murād (2) *resūl* bolġay, anıng üçün kim vāsıṭaᵊ-ı vuṣūl-ı (3) ḫayrāt ve rābıṭaᵊ-ı ḫuṣūl-ı kemālāt ḫażret-i risālet-(4)-dür yā murād bu ḫabldin *Ḳur'ān* bolġay, nėteg kim (5) ḫadīṣde kėlip turur kim "Ḳur'ān ḫabl-i metīn (6) durur ve nūr-ı mübīn." Taḳı Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, buyrur:

(7) "v'aᶜtaṣimū bi ḫabli'llāhi"[109]

Yaᶜnī, tutung Ḳur'ān'nı kim (8) meżāyıḳ-ı āfetdin necāt anıng birle bėrür taḳı (9) medārīc[110]-i kelimāt ve meᶜāric-i saᶜādātġa irtifāᶜ anıng (10) birle dürüst bolur taḳı ḫaḳīḳatġa baḳsang, (11) Ḳur'ān'ġa temessük ḳılġıl hemān ḫabību'llāhġa temessük ėrür.

[124/1] Naẓm:

eger sėn cāh-ı vaḥdetni tileseng ḫaḳ cenābıda

(2) bu cāhnı ḳaraḳda ḳılġıl temessük ḫabl-ı ḳur'ānġa

(3) ḫabību'llāh yolında kim tėlim yıl ḳılmayın ḳulluḳ[111]

(4) muḥabbetning salāṭīni kiyürmesler sẹni sanġa

(5) özüngni bir nefes körmey cemāl-ı dostını körgil

(6) kėçip bu cān[112]-ı fānīdin yetişgil vaṣl-ı cānānġa

(7) bu ḫāṣāk-i ḫavādiṣni ḳadem-ı nūrī bile yapġıl

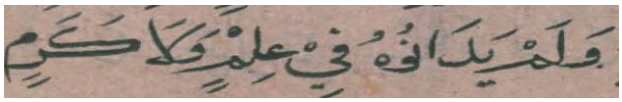
(8) ḳadem basmaḳ tiler bolsang ḫarīm-ı ḳurb-ı raḥmānġa

---

[108] Metinde توتىّ.
[109] Âl-i İmrân Suresi 103. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de o sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:103
[110] Metinde مدارج.
[111] Metinde قولوُق.
[112] Metinde جانى.

(9) Ḳāle ḳuddise sırrahu’l-ᶜazīz:

[38]

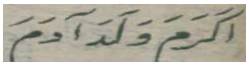
[125/1] Yaᶜnī, artuḳ boldı resūl, ᶜaleyhi’s-selām, barça peyġamberler-(2)-din artuḳ boldı ḫalḳ içide hem ṣūretde ve hem sīretde (3) taḳı peyġāmberler anga yavuḳ bolmadılar ᶜilm içide ve kerem (4) içide ḫalḳ ve ḫulḳ ve ᶜilm-i kerem ve sāyir aḫlāḳ-ı ḥamīde (5) ve ṣıfāt-ı pesendīde[113] içide. Ḥażret-i risāletning (6) barçadın artuḳluḳı āyāt ve aḥādīṯ birle maᶜlūm (7) boldı. Neteg kim ḫüsn-i Yūsuf, ᶜaleyhi’s-selāmnı ataġanda (8) dėp özining melāḥatini beyān ḳıldı (9) taḳı Ḥaḳ Taᶜālā “inneke le ᶜalā ḫuluḳin ᶜaẓīm”[114] dėmek birle tenebbüh (10) ḳıldı kim mėn mecmūᶜ-ı dünyā metāᶜın “ḳul metāᶜü’d-dünyā (11) ḳalīl”[115] öz ᶜaẓametim ve celāletim nisbetige az kördüm.

Muḥammed’ni **[126/1]** ᶜaẓīm dėyü vaṣf ḳılġanımdın song, biling kim (2) “Ol ḫulḳ ᶜaẓametining nihāyeti yoḳ taḳı leṭāfetining (3) ḥadd ġāyeti yoḳ.” dėp ᶜilm-i nebīde Ḥaḳ Taᶜālā aytur:

(4) “ve ᶜallemeke mā lem tekun taᶜlem ve kāne faẓlu’llāhi ᶜaleyke (5) ᶜaẓīmā”[116]

Yaᶜnī, Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sanga ögretti[117] aning (6) ᶜilmini kim ḳuvvet-i beşeriyye birle anı bilmeking muḥāl ėrdi (7) taḳı Ḥaḳ Taᶜālā’ning faẓl ve ᶜināyeti sening üzre be-ġāyet (8) ᶜaẓīm turur. Eger bilseng, ėḏesi bu āyetġa yaḫşı (9) teᶜemmül ḳılsa bolur kim ḥażret-i ilāhī, enbiyā ve rüsülning (10) her birini bir faẓīlet birle maḫṣūṣ ḳılıpdur. Ol (11) faẓāyilni Muḥammed’de cemᶜ ėtipdür. Yana faẓīleti ol **[127/1]** faẓāyil

[113] BN'deki sözcük dizilişi şöyledir: sāyir aḫlāḳ-ı ḥamīde ṣıfāt ve pesendīde.
[114] Kalem Suresi 4. ayet: “Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#68:4
[115] Nisâ Suresi 77. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Daha önce kendilerine, ‘(savaşmaktan) ellerinizi çekin, namazı kılın, zekâtı verin’ denilenleri görmedin mi? Üzerlerine savaş yazılınca hemen içlerinden bir kısmı; insanlardan, Allah'tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve ‘Rabbimiz! Niçin bize savaş yazdın? Bizi yakın bir zamana kadar erteleseydin ya!’ derler. De ki: ‘Dünya geçimliği azdır. Ahiret, Allah'a karşı gelmekten sakınan kimse için daha hayırlıdır. Size kıl kadar haksızlık edilmez.’ ” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:77
[116] Nisâ Suresi 113. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:113
[117] Metinde اوكرتىّ.

üze arturup -kim ol faẕīletning (2) şerḥi taḳrīrġa sıġmas- anga faẕl at beŗip (3) “ve kāne faẕlu’llāhi ᶜaleyke ᶜaẕīmā”[118] tėdi, (4) tā barçadın her bir faẕīletde ṣıfatda peyġamber, (5) ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemning artuḳluḳın hem istidlāl (6) ḳılmaḳġa bolsa ėrdi. Ammā kerem içide artuḳluḳı (7) birle ṣābit boldı.

Naẓm:

(8) muṣṭafādur lisānı ḫoş-efṣaḥ

yūsuf-ı mıṣrdın ėrür emlaḥ

(9) ve ḍuhā[119] nūrının beyānı ėrür

leyl hem saçının nişānı

(10) ḥüsn-i ḫulḳungġa kim yętişkey kim

tėdi anı ḫudāy ḫuluḳın ᶜaẓīm[120]

(11) ᶜilmining şerḥini e lem neşraḥ[121]

ḳılıban ėrdi ümmetige feraḥ

[128/1] muṣṭafāġa keremde yoḳ bedīl

ḥācet ėrmes bu sözge hīç delīl

(2) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(3-4)

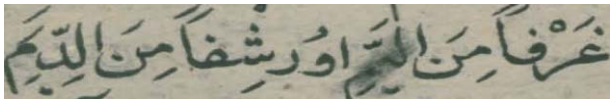
[118] Nisâ Suresi 113. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:113

[119] Duhâ Suresi 1. ayet: “Kuşluk vaktine andolsun!” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#93:1

[120] Kalem Suresi 4. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#68:4

[121] İnşirâh Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#94:1

[39]

(5) Yaᶜnī, barça enbiyā ve rüsül, ḥażret-i resūlu'llāhdın iltimās (6) ḳılurlar; bir avuç su, anıng deryā-yı kemālidin yā bir ḳaṭre (7) nem, anıng bārān-ı efḍālidin kim ol baḥrīdür kim (8) muṭālebe ḳılınmas yęteri taḳı cerīdür kim şaḳḳ ėtilmes.

(9) muṣṭafānıng kemāl-i ẕātıġa

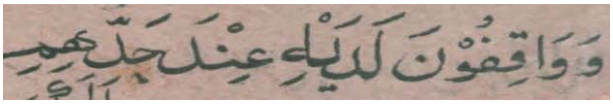
barça āfāḳ iᶜtirāf ḳılur

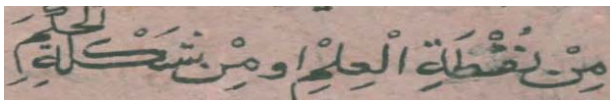
(10) enbiyā vü rüsül niyāz bile

baḥr-ı faẓlıdın iġrāḳ ḳılur

(11) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[129/1] - (2)

[40]

(3) Yaᶜnī, enbiyā ve rüsül -kim ḥuffāẓ-ı merāṣıd-i seyl ėrürler- (4) barçası ḥażret-i Muḥammediyye'de turġandurlar. Her biri (5) öz mertebeside -kim olarnıng mertebesi iḫtilāf-ı (6) ṭabaḳāt ve tefāvüt-i derecāt muḳteżāsıça noḳṭaᵓī-(7)-dür- ᶜilm-i ilāhīdin yā şikleᵓīdür kim yaᶜnī iᶜrābī (8) ḥikem-i nā-mütenāhīdin ḥāṣıl-ı maᶜnī ol kim barça kā-(9)-yinātnıng ᶜulūmı, nėçe kim köp bolsa Ḥaḳ Taᶜālā'nıng (10) ᶜilm-i şāmili nisbetige noḳṭaᵓī yā şikleᵓī menzilesindedür. (11) Taḳı ol ᶜulūm meşrebi, baḥr-ı rūḥāniyyet-i Muḥammed ėrür. **[130/1]** Resūl, şalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, bes her resūl ve her nebī ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādınıng endāzesinçe rūḥāniyyet-i Muḥammed'(3)'ning deryāsıdın feyż alur. Ammā hīçbiri, ol deryā-(4)-nıng sāḥilidin aşa bilmes.

Naẓm:

muṣṭafā-(5) -nıng bāṭını baḥrī ėrür bī-intihā

barça ᶜālemġa yeṭişgen (6) feyż andın şebnemī

ger muḥabbetning yeli birle bu deryā (7) ḳılsa mevc

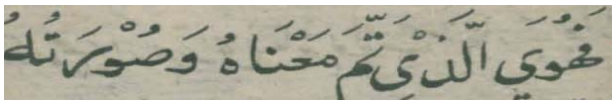
tėgme ḳaṭresidin anıng köterür baş ādemī

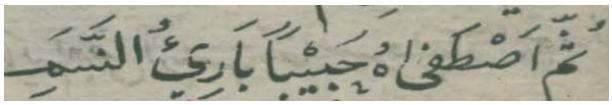
(8) uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ eṭsem ḳaṭreᵊī

ḳorḳaram kim (9) nāgehān āşüfte bolġay ᶜālemī

Bu beytning şerḥinde (10) besī esrār-ı ġarībiyye ve ḥaḳāyıḳ-ı ᶜacībiyye ehl-i ḥikem-i mütaᶜāliyye ve (11) erbāb-ı işārāt-ı mütelāliyye ṭarīḳasınça *Rāyiḥatü'l-ervāḥ* **[131/1]** beyān ḳılınıpdur. Aṣḥāb-ı fehīmdin kim kim ol ḥaḳāyıḳġa (2) ıṭṭılāᶜ ṭaleb ḳılsa ol kitābġa naẓar ḳılġay.

Ḳāle ḳuddise (3) sırrahu:

[41]

(5) Bes oldur resūlī kim tamām boldı, anıng ẓāhir ve bāṭını ve (6) cismāniyyet ve rūḥāniyyet yā ᶜilm ve ᶜameli. Andın song (7) anı ber-güzīde ḳıldı ḥabīblikke, Ādemīlerni (8) yaratġuçı Tengri.

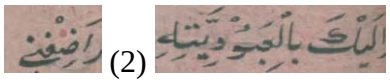
Yarar kim bu song yetmek rütbe-(9)-si yanındın bolsa anıng üçün kim ḥabīblik (10) mertebesi cemᶜ-i merātibdin aᶜlā ve barça muṭālebedin (11) aḳṣā ėrür.

Taḳı yarar kim bu terāḫī-yi zamāne bolsa ve murād-ı **[132/1]** ḥabīblik üçün ber-güzīde ḳılmaḳ vaḥy (2) kėlmeki bolsa kim biᶜṣet-i nübüvvet ḳırḳ yıldın songra ẓāhir (3) boldı.

Hem yarar kim terāḫī-yi zamāne bolup işāret bolsa ol (4) sözge kim baᶜżı erbāb-ı tefāsīr ve aḥādīṣ ayturlar Ḥaḳ, (5) subḥānehu ve taᶜālā, peyġamber ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, uluġluḳı ve ᶜizzet (6) dībācı birle müşerref ḳılıp kerāmet-i *leyletü'l-miᶜrāc* birle (7) mükerrem ḳılġanda, ayt[t]ı kim:

— Ey Muḥammed! Pādişāhlar ḳaçan bir bendeni (8) luṭf ve ᶜināyet birle maḫṣūṣ ėtip anga mülk bėrip melik (9) ḳılıp ol bendening ᶜizzet ve celāletin ve ᶜaẓamet ve iḳbālin (10) iẓhār ḳılmaḳ tileseler, nefāyis ve cevāhirdin anıng (11) üze īṣār ḳılurlar. Ėmdi sėn iḫtiyār ḳılġıl, sanga **[133/1]** nė türlüg niṣār ḳılayın.

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, ayttılar:[122]

 (2)

— Yā rabb! Mėni "Ḳulum." dėp özüngge (3) iżāfet ḳılġıl, ey Perverd-gār'ım!

Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, (4) "subḥāne'l-leẕī esrā bi ᶜabdihi leylen"[123] āyetin iberip (5) *bi-ᶜabdihi* dėmek birle resūlni ᶜubūdiyyet birle özige (6) iżāfet ḳılġandın song, ayt[t]ı:

Ey Muḥammed! Sėn tilegen (7) niṣārnı ḳıldım. Velī mėn tiler-mėn kim bu niṣārdın körklügrek (8) niṣār ḳılsam. Anıng üçün sėni muḥabbet birle özümge (9) iżāfet ḳılıp sanga *ḥabību'llāh* at bėrdim. Bu cevher-i nefīsni, (10) bu künge tėgrü sėndin özgege niṣār ḳılġanım yoḳ. (11) Bu kündin song hem sėning ᶜizzeting üçün, sanga **[134/1]** ittibāᶜ ḳılġanlar bu devlet naṣībin tapmaġaylar.

(2) "ḳul in küntüm tuḥibbūna'llāhe fe'ttabiᶜūnī (3) yuḥbibkümü'llāhu"[124]

Naẓm:

çün sėning hem (4) ẓāhiring hem bāṭınıng taptı kemāl

bendelik esrārıdın (5) bī hīç şek āgāh-sėn

sėn eger ḫod bendesi-mėn (6) dėyü faḫr ėtseng bu kün

mėn sėni ey dost (7) aytur-mėn ḥabību'llāh-sėn

---

[122] Metinde ایتّی.

[123] İsrâ Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

[124] Âl-i İmrân Suresi 31. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.' " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:31

mā remeyte iẕ remeyte[125] (8) sırrını bilgen kişi

ḫod bilür kim bende ėrmes-sėn (9) ve līkin şāh-sėn

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(10-11)

[42]

[135/1] Yaᶜnī, pākdür ḥażret-i risālet ol ᶜaybdın kim (2) kişi şerīk bola bilse, ol fażāyil ve kerāmāt (3) ve şemāyil ve kemālāt içinde kim maᶜden-i kemāl ve maḫzen-i (4) esrār-ı Celāldin ol ḥażretġa fāyiż bolup turur, (5) lā-cerem. Ḥüsn ve kemāl cevheri -kim ol enbiyā serveri-(6)-ning ẕātında kim bar turur- hīç türlüg müteḳassim (7) bolmas.

Naẓm:

ol faḫr-i enbiyā vü rüsül barça serveri

(8) kim ḫatm boldı atına ḥükm-i peyġamberī

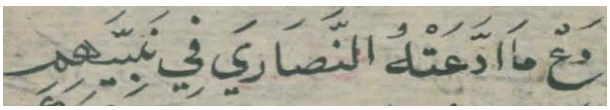
andaġ kemāl birle ėrür ẕāt-ı (9) muttaṣıf

kim ᶜayb-ı iştirākdin el-ḥaḳ ėrür berī

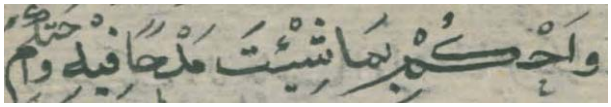
(10) bir cevherige nė ėrür ḥüsn-i aḥmedī

kim tapsam (11) aytsam ki uşol ḥüsn-i cevherī

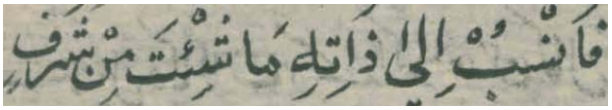
[136/1] -(2)

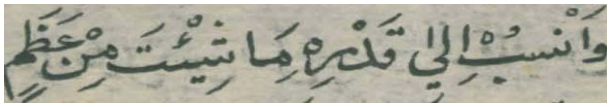
[43]

[125] Enfâl Suresi 17. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#8:17

(3-4)

[44]

(5) Yaᶜnī, terk ḳılġıl anı kim Naṣārā, öz peyġamberleri ᶜĪsā, (6) ᶜaleyhi’s-selām, ḥaḳḳında daᶜvā ḳılıp ayturlar kim (7) “ᶜĪsā, ᶜaleyhi’s-selām, Ḥaḳ Taᶜālā’nıng̃ oġlı turur.”

“taᶜālā (8) a’llāhu ᶜammā yaḳūlūne’ṭ-ṭālimūne ᶜuluvven kebīran”[126]

(9) Taḳı ḥükm ḳılġıl bizning̃ resūlġa, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (10) nė türlüg medḥ bile kim tiler-sėn taḳı ḥākimlerġa ᶜarż (11) ḳılġıl kim ḥākim redd ḳıla bilmes. Bes nisbet ḳılġıl **[137/1]** resūlning̃ z̲ātıġa nę kim tiler-sėn, ᶜaẓametdin. Yaᶜnī, (2) sėn yıraḳ turmaġıl ġulüvv ve iġrāḳnı ol (3) z̲ātnıng̃ vaṣfıda, teblīġ-i risālet birle rūşen (4) ḳıldı, nę kim tiler-sėn, şerefdin taḳı nisbet (5) ḳılġıl ḳadrine āfāḳnı, lā-cerem.

Anıng̃ z̲ātı birle ḳadrini (6) vaṣf ḳılġıl şeref ve kemāl-i ᶜaẓamet ve celālet birle (7) kim z̲ātınıng̃ ṣıfātı mücerred, kibriyādın ve ḳadrining̃ (8) simātı, ᶜizzet ve ᶜalādın nę endāze-i ṭavḳ ve beşer durur. (9) Bilgil kim şān-ı ḫāliḳ, ḳavī ve ḳadīr[127] ėrür.

Naẓm:

(10) sėn ḳoy anı kim aydı naṣārā-yı bī-edeb

ᶜīsā-yı pāk-(11)-cān ḥaḳḳına iftirā bile

andın ögün cemīᶜ-i kemālāt-ı **[138/1]** faẓlnı

iṣbāt ḳıl resūlġa ṣıdḳ-ı ṣafā bile

[126] İsrâ Suresi 43. ayet. Lakin metinden farklı olarak, ayetin özgün hâli şöyledir: “subḥānehu taᶜālā ᶜammā yaḳūlūne ᶜuluvven kebīran” Ayetin Türkçe anlamı şöyledir: “Allah, her türlü eksiklikten uzaktır, onların söylediklerinin ötesindedir, yücedir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:43

[127] Metinde قدر.

(2) ẕātıġa nisbet ėtti[128] tiler kim şeref kön̂gül

ḳadr-i ʿalāsını (3) ṣıfat eyle ʿalā bile

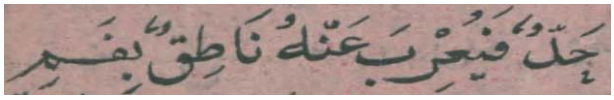
līkin saġınma kim an̂ga lāyıḳ ṣıfātını

(4) taʿbīr ḳılġa-sėn bu beyān-ı edā bile

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(5-6)

[45]

(7) Yaʿnī, resūl, ʿaleyhi’s-selāmnın̂g istīfāʾ-ı kemālātın (8) taḳı istiḳżā-yı nevādir-i ḥālātın ṭamaʿ ḳılmaġıl. (9) Anın̂g üçün kim ḥażret-i resūlu’llāhnın̂g faẕlıġa hīç (10) ġāyetī yoḳ turur kim til birle sözlegüçi anı beyān (11) ḳıla bilse, lā-cerem.

Naẓm:

mėn naʿtini nė dėp aytayın kim

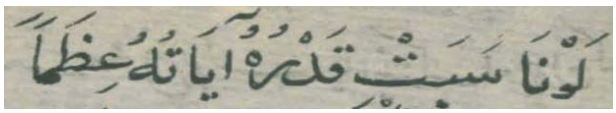
[139/1] bilmes ṣıfatını hīç ʿāḳil

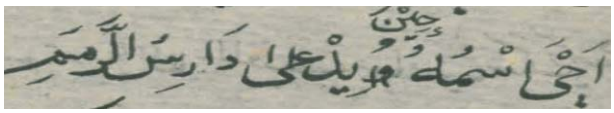
ḥaḳ ḳudreti birle (2) ʿilm-i faẕlın̂g

ẕerrāt-ı cihānġa boldı şāmil

(3) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(4-5)

[46]

[128] Metinde اتىٓ.

(6) Yaᶜnī eger münāsib bolsa ėrdi resūlning̑ ḳadrine (7) nübüvvetining̑ ᶜalāmātı yā firāḳdın özge muᶜcizātı, (8) ᶜaẕamet yanındın, her-āyine, tirgüzgey ėrdi (9) anıng̑ atarılġanda çürüp pāre bolġan süng̑ek-(10)-lerni. Yaᶜnī, neteg kim ẕātı birle ḳulūb, ervāḥnıng̑ (11) ölügleri tirildi taḳı atı birle ᶜiẕām ve eşbāḥ-**[140/1]**-nıng̑ ölügleri tirilgey ėrdi. Ve līkin ḥikmet-i (2) ilāhiyye, iḳtiżā ḳıldı ṭarīḳ-ı ḥaḳdın azmaduḳ kim (3) resūlning̑ ġalebāt-ı kemāli taḳı nihāyāt-ı ḳadr-ı celāli (4) mestūr ve maḫfī bolsa yā anıng̑ üçün kim (5) maḳṣad-ı müᶜmīn, bi'l-ġayb, ṣāḥib-i şek ve reybdin (6) mümtāz bolsa kim taṣdīḳāt-ı ᶜibādāt-ı ġāyibāne-(7)-ning̑ muᶜteber durur, şāᵊnī taḳı turur. Āyāt, ẓuhūr-ı (8) ᶜalāmātdın song̑ fāyide ḳılmas hīç (9) nefsge, īmānnı yā anıng̑ üçün kim muḥabbet ḳılmas (10) kim yārnıng̑ kemāl-i ḥüsnin, aġyārġa cilve ḳılsa (11) taḳı bu berīdür kim munı, ᶜaşḳ otıġa yanġan ang̑lar ve līkin **[141/1]** ve ġāfil, fārig̑ ang̑lamaḳdın tang̑lar.

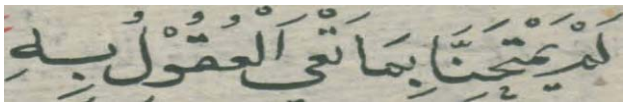
resūlī (2) kim yaratḳan ḥaḳ yaruttı[129]

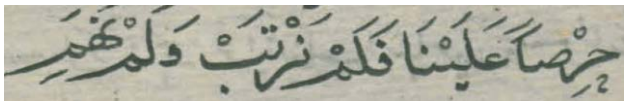
ḳamuġ ᶜālemni nūrı ẕāt birle

(3) eger ḳadriġa lāyıḳ bolsa āyāt

ölüg tirilgey ėrdi atı birle

(4) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[47]

(5)

(6) Yaᶜnī, āzmāyiş ḳılmadı bizni anıng̑ dėg düşvār iş birle, (7) ᶜaḳl andın ᶜāciz bolsa, bizni saḳlamaḳġa ḥırṣı bar (8) üçün, lā-cerem. Şerīᶜat ḳabūlıda, hīç şekke (9) tüşmedük taḳı ḥayrān bolup ġalaṭ ḳılmaduḳ.

(10) Ḥāṣıl-ı maᶜnī ol kim ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, Ḥaḳ Taᶜālā (11) bu ümmetḳa taḫfīf-i şerāyiᶜ ve tekālīfini tilep vażᶜ-ı āḫir **[142/1]** ve iᶜlāl ve refᶜ-i meşaḳḳat ve ᶜuḳūbet ve nekālni ṭaleb (2) ḳılıp kėçgen ümmetlerġa bolġan ėmgeklerdin bizni (3) ḫalāṣ ḳıldı ėrse, ᶜaḳl bu işler düşvār dėp (4) ᶜāciz ve ḥayrān

[129] Metinde یاروتیّ.

bolmadı. Biz taḳı bu millet-i ḥanīfī-yi beyżā ve şerīᶜat-i (5) sehleᵓī ve şemḫa[130]-ı ġarrānıng ittibāᶜıda, nefslerimiz küçey-(6)-likdin ḳaçmay ve hīç şekke tüşmey ġalaṭ, İslām yolıda (7) ṣāḥib-ḳadem bolup ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'dın yanmaduḳ.

Naẓm:

(8) tilep resūl ėḏi ḥażretdin āsānlıḳ

şerīᶜatini (9) bizning üzre ḳılmadı düşvār[131]

ᶜuḳūl bolmadı ᶜāciz (10) anıng ḳabūlıdın

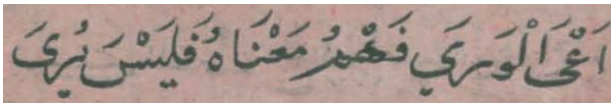
nüfūs ḳılmadı ḥayrān bolup anga inkār

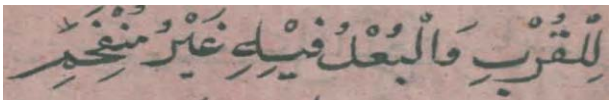
(11) zihī resūl kim esrār-ı ümmetin tanglap

ᶜināyeti bile anlarnı mundaġın asrar

[143/1] Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(2-3)

[48]

(4) Yaᶜnī, ᶜāciz ḳıldı ḫalḳ-ı ḥālni, resūlning kemālātınıng idrāki (5) taḳı mühtedī bolmadı, anıng celālātını anglamaḳġa hīç kişi-(6)-ning ᶜaḳl ve idrāki, lā-cerem. Yıraḳ yavuḳda körünmedi, anıng (7) maᶜānī ve fażāyilidin ᶜāciz bolmadı taḳı şerḥ ve aḫlāḳ (8) ve şemāyilidin müfḥam ve ḥayrān ḳalmaġay.

Naẓm:

ġayrdın (9) ġayret bile çün ḥaḳ ḥabībin kizledi

ḳayu köz ḳılġay (10) temennā körmege z̲ātın anıng

[130] Metinde شمحه.
[131] Metinde ديشوار.

ḥaḳ kemāliġa çü boldı (11) āyine ẕātı nebī

anglayu bilmes kişi ḥaddi kemālātın anıng

[144/1] Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(2-3)

[49]

(4) Yaᶜnī resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi, künge oḫşar kim yıraḳdın közlerge (5) kiçig körünür taḳı muḳābil, yavuḳ kėlgende közni iḥāṭa (6) ve idrākdin ᶜāciz ḳılur.

Yaᶜnī, Muḥammed'ning ṣūret-i (7) beşerīsin körüp maᶜnī yavuḳluḳı birle esrārıġa muṭṭaliᶜ (8) bolmaġanlarġa, özleri dėg bir ādemī körünür ve līkin (9) anga yavuḳ bolup müşāhede-i kemāl ve cemāliġa müteveccih bolġan-(10)-lar, anıng bī-nihāyetlıḳın anglap taḳı ẕerre içide ḫūrşīd (11) ve ḳaṭre içide deryā kizlegenige tanglarlar. Taḳı yarar kim **[145/1]** bu teşbīḥ maḳbūl ḳılındı, anıng üçün kim kün anıng (2) yüzindin cüzvī piş ėrmes.

Naẓm:

kün tüşde (3) kördi ėrse muḥammed kemālini

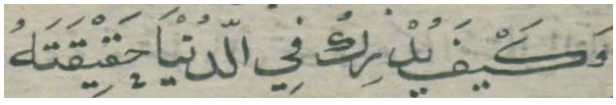
boldı ḫacel tiledi özi-(4)-ning zevālini

çün köz ḳamar küneç[132] yüzidin ol ḥabībnüng

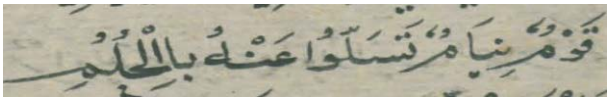
(5) ey vāy ḳayu köz köre bilgey cemālini

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

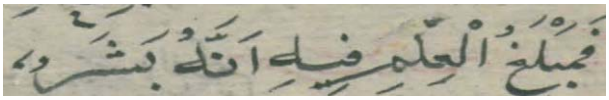
(6-7)

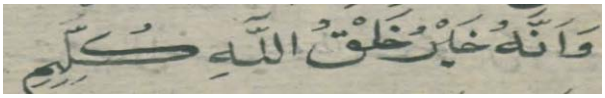
[50]

[132] Metinde كوناج.

(8-9)

[51]

(10) Yaᶜnī, neteg idrāk ḳılsun dünyāda ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye'ni, (11) anıng dėg uyuḳlaġan ḳavm, kim tüşde körgen **[146/1]** ḫayāl birle ḳāniᶜ bolup tanımaslar maẓhar-ı ḥażret-i aḥadiyye. (2) Bes, ġāyet olarnıng ᶜilmi ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi, (3) bilmek içide oldur kim ayturlar "Bu resūl, beşerī ėrür; (4) Ḥaḳ yaratḳan barça ḫalḳdın yaḫşıraḳ." Bu ḳavm-i ġāfil kim ḳāniᶜ-(5)-dür, ḫayāl birle taḳı rāżī ėrürler tüşde körgen timṯāl (6) birle.

Mūtū[133] *ḳable en temūtū*[134] emrige imtiṯāl *en-nāsü* (7) *neyāmün*[135] uyḳusıdın oyġanıp başīret közin (8) açıp körmesler kim ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (9) rivāyet-i efᶜāl-i nefsiyye ve ẓulmet-i şevāġil-i ḥissiyyeni (10) terk ḳılıp mülābis-i ẕāt ve celābīb-i ṣıfātdın munṣaliḥ (11) bolup efᶜāl ve ṣıfātında, bel-kim, öz ẕātın Ḥaḳ'nıng **[147/1]** ẕātında fānī ḳılıp tecelliyāt-ı ᶜaẓamet ve kibriyā ve sevāṭıᶜ-ı (2) envār-ı mecd ve şenā birle ḳuyūd-ı ẓalamāt-ı vücūdıdın ḥaḳīḳat-i (3) sürādiḳāt-ı ḥelālde yol tapıp sebaḥāt-ı envār-ı cemāl birle (4) maḥv bolup turur taḳı ġayret birle perde-i ġayretni otra-(5)-dın köterip ınanıp ḥicābın aradın köterip (6) saṭevāt-ı tecelliyāt birle eniyyet-i beşeriyye mużmaḥill bolup mīm-i mā ve (7) men-lik ḳetmek birle Aḥmediyye, Aḥadiyye'ge bedel bolġanın bilmesler.

(8) Naẓm:

bu ġaflet uyḳusı birle uyuġanlar ne bilsünler

(9) közini uyḳudın açmay muḥammedning kemālidin

muḳayyed-i şer bile (10) bolup beşer kördiler aḥmedni

[133] Metinde *mevtū*.
[134] Hadis-i Şerif: "Ölmeden evvel ölünüz" (Çağrıcı, 1989, s. 7).
[135] Hadis-i Şerif: "İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar" (Uludağ, 2008, s. 309).

dirīġā bolmadı āgāh kişi (11) ol şāh ḥālidin

yedu’llāhi fevḳa eydīhim[136] deyü beyᶜat sözi **[148/1]** içre

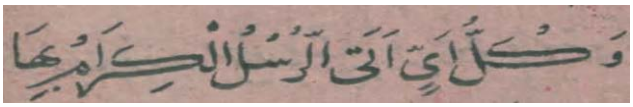
ėḏim remzī beyān ḳıldı anıng̃ ᶜizz ü celālidin

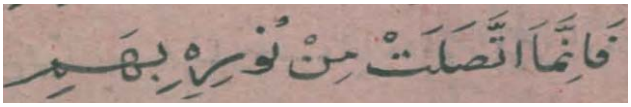
(2) çü aḥmed mīm-i menlikdin kėçip boldı aḥad ẓāhir

közüng̃ bar ėrse (3) körgil kim niḳāb aldı cemālidin

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(4-5)

[52]

(6) Yaᶜnī, her nişāne-i nübüvvet ve ᶜalāmet-i risālet kim rüsül-i kirām, (7) ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selām, muᶜcize üçün iẓhār ḳıldılar; (8) ol barça muᶜcizāt nūr-ı resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, vāṣıl bolup (9) turur. Bel-kim, cemīᶜ enbiyā ve rüsülnig̃ vücūdlarınıng̃ (10) sermāyesi, nūr-ı resūl ėrür. Nėteg kim Cābir bin ᶜAbdu’llāh (11) el-Enṣārī rivāyet ḳılur resūldin:

Suᵊāl ḳıldım **[149/1]** kim:

— Ḥaḳ Taᶜālā evvel yaratḳan ḳayu nėmerse turur, dėdim (2) ėrse aydılar kim:

— Sėnig̃ peyġāmberig̃nig̃ nūrı, (3) ey Cābir kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ol nūrnı yaratıp (4) barça ḫayrlarnı andın yarat[t]ı taḳı mecmūᶜ-ı mevcūdāt andın (5) song̃ yaratıldı. Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ol nūrnı yaratıp (6) öz ḥażretide, on iki ming̃ yıl, maḳām-ı ḳurbda tur-(7)-ġuzup tört ḳısm ḳılıp bir ḳısmdın (8) ᶜarşnı, bir ḳısmdın kürsīni yana bir ḳısmdın (9) cümle-i ᶜarşnı ve bir ḳısmdın ve ḫizāne-i kürsīni yarat[t]ı (10) taḳı törtünçi ḳısmnı, on iki ming̃ yıl, maḳām-ı dost-(11)-luḳda turġuzup yana tört ḳısm ḳıldı.

[136] Fetih Suresi 10. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#48:10

Bir kısmdın **[150/1]** ḳalemni, bir ḳısmdın levḥni, bir ḳısmdın uçmaġnı (2) yarat[t]ı. Törtünçi kısmnı ḫavf maḳāmıda, on iki miṅg (3) yıl turġuzup ve ol kısmnı tört pāre ḳıldı. (4) Bir pāredin ferişteleri, bir pāredin künni, bir pāredin (5) aynı ve yulduzlarnı yaratıp törtünçi pāreni maḳām-ı (6) recāda, on iki miṅg yıl turġuzdı. Andın soṅg, (7) tört cüzv ḳılıp bir cüzvidin ᶜaḳlnı, bir cüzvidin (8) ᶜilm ve ḥilmni, yana bir kısmdın ᶜişmet ve tevfīḳni yaratıp (9) törtünçi cüzvni on iki miṅg yıl maḳām-ı ḫayāda turġuzdı. (10) Ol nūr yanınġa naẓar ḳıldı ėrse yüz yėgirme tört (11) miṅg ḳaṭre-i ᶜaraḳ ol nūrdın tereşşuḥ ḳıldı. Ḥaḳ Taᶜālā, **[151/1]** her bir ḳaṭredin bir peyġāmber yā bir nebī veyā bir rüsülniṅg (2) rūḥını yarattı[137]. Andın soṅg enbiyā ve rüsülniṅg (3) ervāḥı nefes ürdiler. Olarnıṅg enfāsıdın (4) Ḥaḳ Taᶜālā, evliyā ve şühedā ve süᶜedā ve muṭīᶜ ve müᵓmin-(5)-lerniṅg[138] ervāḥını yarattı,[139] lā-cerem. ᶜArş ve kürsī, mėniṅg (6) nūrumdın yaratılıp turur: yeti kök ferişteleri (7) mėniṅg nūrumdın, kerūbīler[140] ve rūḥānīler ve cennetler, (8) mėniṅg nūrumdın ve cennette kim nė bar mėniṅg nūrum-(9)-dın kün birle ay, yulduzlar, ervāḥ-ı rüsül ve enbiyā ve şehīdler (10) ve saᶜīdler ve ṣāliḥlerniṅg ervāḥı […….] Ḥāṣıl[141] ol kim, cemīᶜ-i (11) mecmūᶜ-ı mükevvenāt, mėniṅg nūrumnıṅg āṣārı ve feyżi ėrür. **[152/1]** Andın soṅg, bu nūrnı kim törtünçi ḳısmda, on (2) iki miṅg ḥicāb içide turġuzdı. Her bir ḥicāb içide (3) miṅg yıl turġuzdı taḳı bu ḥicāblar maḳām-ı ᶜubūdiyyet-(4)-din ėrür kim ol ḥicāb kerāmāt ve saᶜādāt ve heybet (5) ve raḥmet ve rifᶜat ve ᶜilm ve ḥilm ve vaḳār ve sakīne (6) ve ṣabr ve ṣıdḳ ve yaḳīn ėrür, lā-cerem. Bu nūr, her ḥicāb (7) içide miṅg yıl Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālāġa ᶜibādet ḳılıp (8) bu ḥicāblardın çıḳtı ėrse Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, ol nūrnı (9) yėrde taᶜbiyyet ḳıldı taḳı maşrıḳdın maġribġa tėgrü ol (10) nūr birle yėrni yarattı[142]. Andın soṅg Ādem, ᶜaleyhi’s-selām, (11) yėrdin yaratıp ol nūrnı aniṅg aldında vedīᶜat **[153/1]** ḳoydı. Andın soṅg Şīṣ’ge müntaḳil boldı taḳı (2) bu nūrnı arıġdın arıġḳa, ṭāhirdin ṭayyibḳa (3) naḳl ḳılıp ᶜAbdu’llāh bin ᶜAbdu’l-muṭṭalib’ḳa, andın (4) mėniṅg anam Eymīne’ge müntaḳil bolup Ḥaḳ Taᶜālā mėni dünyāġa (5) kėltürüp *seyyidü’l-mürselīn* ve *ḫātemü’n-nebiyyīn* ve *raḥmet* (6) *li’l-ᶜālemīn* ve *kāyid ᶜan muḥaccelīn* ḳıldı. Bu aytḳan dėg (7) ėrdi, sėniṅg peyġāmberiṅgniṅg evvel yaratılġanı-(8)-nıṅg ṣıfatı ėrür, ey Cābir.

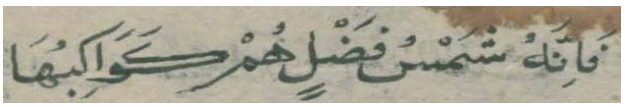
---

[137] Metinde يراتىّ.
[138] Metinde موءمين.
[139] Metinde يراتّى.
[140] Metinde كروُبى.
[141] Metinde حاصيل.
[142] Metinde ياروتىّ.

Bu ḥadīṣ muḳteżāsınça (9) maᶜlūm boldı kim enbiyā ve rüsülniṉg vücūdı Muḥammed'niṉg (10) nūrınıṉg feyżi ėrür, cūdı bolġan turur, lā-cerem. (11) Mecmūᶜ-ı āyāt ve muᶜcizāt kim olardın ẓāhir boldı ėrse **[154/1]** bereket-i nūr-ı Muḥammed'din ėrür, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem.

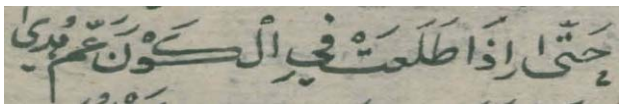
(2) Ḳāle ḳuddise sırrahu:

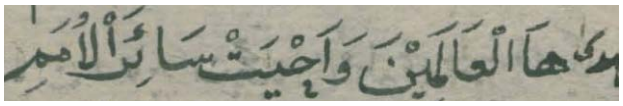
(3-4)

[53]

(5-6)

(7) Taḳı çın oḳ, ḥażret-i risālet āftābdur kim Ḥaḳ'nıṉg (8) uluġ faẓl ve kemālātıdın ve enbiyā ve rüsül, aylar (9) turur bedr ve hilāl menzileside nūr alġan, ol āftāb (10) cemālindin. Kim ẓulmāt-ı cehālāṭ ḥāletinde, bu āftāb-ı ġāyet (11) ėrken, anıṉg ḥikmet ve esrārıdın alġan feyżni, ümmetlerġa **[155/1]** yeṭkürürler. Yā-ḫod, bu enbiyā ve rüsül, barça yulduzlar (2) tururlar kim öz nūrların ḳaraṉggu bolġanda (3) iẓhār ḳılurlar, kün tuġḳanda maḫfī bolup körünmes-(4)-ler. Yaᶜnī, olarnıṉg şerāyiᶜiniṉg nūrınıṉg ẓuhūrı, (5) ol çaḳda ėrdi kim henüz āftāb-ı vücūdī-yi Muḥammedī, kemāl-i faẓl-ı (6) ilāhī birle ᶜināyet-i nā-mütenāhīdin ṭulūᶜ ḳılmay turur (7) ėrdi. Ėmdi kim bu āftāb-ı faẓl ṭāliᶜ boldı, ol şerāyiᶜ (8) mensūḫ boldı; ol yulduzlar, ḥicāb-ı iḫtifāda mestūr (9) boldılar.

bu künniṉg yüzini körgeç naẓar kim ḳıl-(10)-sun özgege

ḳuyaş barında nė imkān temāşā-yı sühā (11) ḳılmaḳ

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[156/1] -(2)

[54]

(3) Zihī! Ḫoş şūretlıġ peyġāmber kim aṅga zīnet berdi, kör-(4)-klüg ḳılıḳlıḳ. Peyġāmber, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, kemāl-i ḥüsn birle (5) mevṣūf ve cemāl-i iḥsān birle maᶜrūf ėrür; ḫulḳ-ı (6) cemīli, ḫulḳ-ı ḥüsn birle ārāste ve iḥsān-ı cezīli, cemāl-i (7) beşāret birle pirāste; ṣūret ve sīretiniṅg (8) idrākinde ᶜaḳl, ᶜāciz ve ḥayrān; ḥüsn ve iḥsānınıṅg (9) biliginde vehm, sergerdān.

Naẓm:

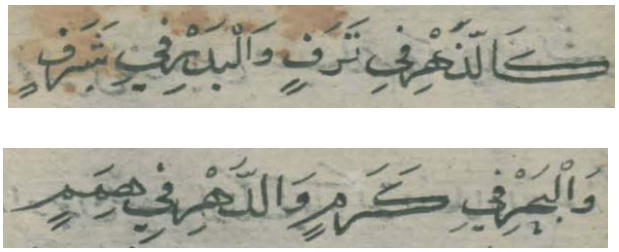
ol şāh-ı (10) rüsülni ḳıldı īzid

mürseller arasıda yegāne

(11) sīret bile ṣūreti müzeyyen

iḥsān bile ḥüsni bī-kerāne

[157/1] Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[55]

(4) Yaᶜnī, resūlniṅg teni şükūfe dėg ėrür, yumşaḳ, (5) ter tāze ėrür taḳı ẕātı, şeref içide, tolun ay dėg (6) turur, yüzi bī-ḥadd ve endāze taḳı kerem içinde, deryā dėg (7) ėrür, feyż-i bī-ġāyet ve himmet içide, zamān dėg (8) turur, ᶜaẓameti bī-nihāyet.

Enes, raẓiya’llāhu ᶜanh, (9) aytur kim “Va’llāhi, hīç dībāc ve ḥarīr, resūlniṅg (10) tenindin yumşaġraḳ körmedim taḳı hīç müşg, (11) ᶜanber anıṅg būyıdın ḫoş-būyraḳ bilmedim taḳı[143] **[158/1]** resūlniṅg ḳılıġıdın körklügrek ḳılıġ tapmadım. (2) Toḳuz yıl

[143] 158. sayfanın başında tekrar yazılmış.

ḫiẕmetin ḳıldım, hergiz ḳılġan işimni (3) “Nę üçün ḳıldıng?” dėmedi taḳı ḳılmaġanımnı “Nę üçün (4) ḳılmadıng?” dėp aytmadı.

Naẓm:

muṣṭafā (5) evṣāfını bir laḥẓa aytsam mėn faḳīr

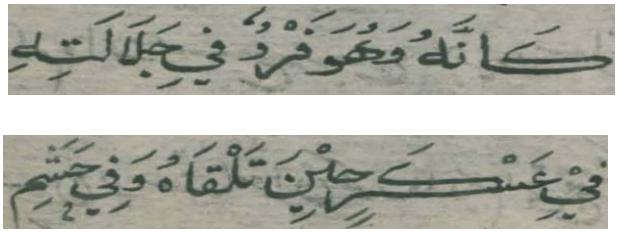
yazalmas yüz yıl (6) içide birini yüz debīr

berg-i gül dėgdür teni (7) özi şereflü tolun ay

baḥrge oḫşar keremde himmet (8) içre bī-naẓīr

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(9-10)

[56]

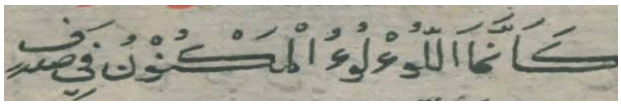
(11) Yaᶜnī, be-dürüstī kim peyġamber, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, yalġuzluḳ **[159/1]** ḥālide, şevket ve şecāᶜat ve ḳuvvet ve mehābet (2) sebebidin, gūyā ki, leşker-i ᶜaẓīm otrasında turġan (3) şahsüvār ėrür.

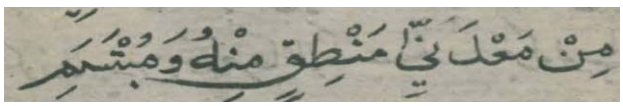
şahsüvārī kim özini[144] ki (4) körer bolsa kişi

saġınur anı mehābetdin (5) kim ėrür leşkerī

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(6-7)

[57]

[144] Metinde اوزين.

(8) Yaᶜnī, gevherlerdür ṣadefde örtüglüg, kelām (9) kānındın kim kön͡güldür dürında bolġan söz taḳı tebessüm kānındın (10) kim kön͡gül aġızdur körüngen tişleri. Ḥāṣıl-ı maᶜnī (11) ol kim leşkerde egerçi resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng̃ ḥaddi-**[160/1]**-din taş mehābeti ve bī-nihāyet ṣalābeti bar, neteg (2) kim evvelḳı beytde beyān ḳılındı ve līkin ṣoḥbetde, ḥoḳḳa-ı (3) yāḳūtdın kim dürr-pūşdur, söz bile gevher-pāş-(4)-lıḳlar bar taḳı tebessüm birle iki laᶜl tişin arasıdın (5) obdan ünçüler körgüzmeki bar.

Naẓm:

laᶜl-i dürr-(6) -pūşını gevher-pāş ḳıldı söz bile

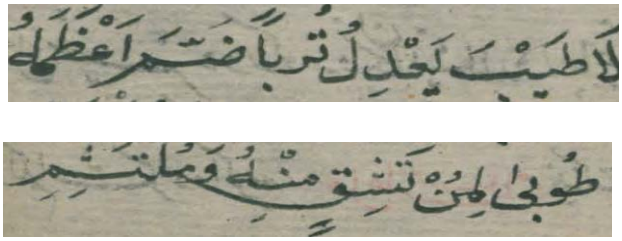
müstemiᶜnin͡g (7) közleridin dürr-i mercānlar kėlür

bir külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse ünçü tişlerin

ḫavfdın (9) ölgen kön͡güllerge yana cānlar kėlür

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

(10-11)

[58]

[161/1] Yaᶜnī ᶜūd, ᶜanber ve ezfer dėg ḫoş-būyluġ neyer-(2)-selerning̃ hīçbiri ol tofraḳġa ten͡gilmes (3) kim resūlning̃ mübārek tenlerini ḳuçup. Ḫoş-vaḳt-(4)-lıḳ ol kişige kim resūlning̃ ravżasını ḳuçup (5) ve tofraḳın yıdlasa, öpse, yaᶜnī ziyāret ḳılsa, (6) aşsa yā ol āstānede muḳīm bolsa.

(7) hīç ḫaṭā yoḳ kim ten͡gelmes müşgge ᶜūd-ı ᶜabīr

(8) ol resūl-i hāşimīning̃ ravżası tofraḳına

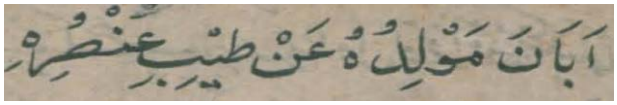
şevḳ (9) birle tilep ol tofraḳġa kim salsa yüzin

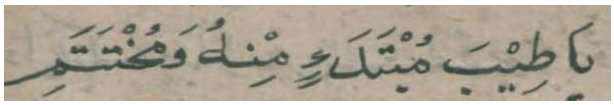
ṭūbā-yı (10) cennet kölege salġay ol müştāḳına

mẹn (11) bigin ol ravżanı körmekke ᶜāşıḳ köp turur

[162/1] cān fedā bolsun uşol maḥbūbnıng̃ ᶜuşşāḳına

(2-3)

[59]

(4) Yaᶜnī āşkārā, vücūdġa kẹlgen zamānı ol şerīf-(5)-ning̃, aṣl-ı laṭīfning̃ pākizelıḳ, zihī, bereket (6) ve ḫoşluḳ birle ᶜālemġa kẹlmeki taḳı pākize, arıġ, (7) dünyādın barġanı anıng̃.

Yaᶜnī, ançа ġarīb ḫāṣṣiyyet-(8)-ler ve ᶜacīb fażīletler ḥażret-i resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (9) vücūdġa kẹlgeni taḳı dünyādın barġan ḥāletleride (10) müşāhede ḳılındı kim ẕātınıng̃ ṭahāreti, ednās (11) ve nüfūs-ı ḫalāyıḳdın ve ṣıfātınıng̃ arıġlıḳı, **[163/1]** küdūrāt-ı ᶜalāyıḳdın barçaġa ẓāhir boldı. Nẹteg (2) kim Kaᶜbe'l-aḥbār, rażiya'llāhu ᶜanh, rivāyet ḳılurlar kim:

(3) Bir nẹççe[145] yıl Ḳureyş, ḳaḥṭ birle mübtelā bolup turur ėrdiler. (4) Resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām, vücūdġa kẹlgende kökdin yaġın (5) yaġıp yẹrdin niᶜmetler ünüp eṭrāf-ı bilāddın (6) eṣnāf-ı ᶜibād, envāᶜ-ı ḫayrāt ve elvān-ı meberrāt birle (7) kẹlip Ḳureyş, ol ḳaḥṭdın ḳutulġan üçün bu yılġa (8) feṭḥ ve nuṣret ve sėvinç yılı dėp aṭ bẹrdiler. Taḳı (9) vilādet küni, barça bütler yüz töpen yıḳılıp (10) iblīs, ᶜaleyhi'l-lāᶜnening̃ taḫtının̆g̃ yuḳ[ḳ]arısı şaḳḳ bolup (11) ferişteler ol melᶜūnnı ḳırḳ kün suġa çomdurdılar **[164/1]** ve ming̃ ḥīle birle olar ḳolından ḳaçıp [E]bū Ḳubeys (2) tağıġa kẹlip bir feryād ḳıldı kim barça leşkeri cemᶜ (3) boldı. Olarġa ayt[t]ı:

— Vāy sizlerge kim helāk boldung̃uzlar (4) kim hīç vaḳt sizlerge mundaġ helāket kẹlgeni yoḳ (5) ėrdi.

Aytt ı[146]lar:

— Ḳıṣṣa nẹ turur?

---

[145] Metinde نيجّه.
[146] Metinde ايتّى.

İblīs aydı:

— Muḥammed bin ᶜAbdu'llāh (6) -kim kęsgen ḳılıç ėḏesidür- dünyāġa kėldi. Bu kündin (7) soñg lāt, ᶜuzzāġa ᶜibādet ḳılmaḳ ḳalmas. (8) Barça[147] yęrde Teñgri'niñg birliki āşkārā bolur. Bu (9) ümmetdür kim munlar sebebidin Ḥaḳ dergāhından yıraḳ (10) tüştüm. Bu resūldin anıñg dėg işler ẓāhir (11) bolġay kim hergiz męniñg köñglümniñg ḳayġusı ve közüm-**[165/1]**-niñg yaşı öksülmegey.

İbn ᶜAbbās, rażiya'llāhu, (2) aytur:

[.....] anası Eymīne emānetini ḳabūl (3) ḳılġan kėçe kim barça Ḳureyş'niñg barça devābbı, faṣīḥ til (4) birle ayt[t]ılar kim Muḥammed-i emīn, dünyā ėli ve barça ᶜālemniñg (5) çerāġı durur, vücūdġa kėlseler taḳı ol kėçe kim (6) barça körümçilerniñg işi bāṭıl bolup yęr yüzi-(7)-deki meliklerinińg taḫtı öyrülüp özleri-(8)-niñg tilleri tutulup taḳı maşrıḳdaġı vaḥşī (9) cānvarlar, maġrib sarı ve maġribdaḳı cānvarlar, (10) maşrıḳ sarı yügürüşüp biri birige beşāret (11) bęrür ėrdiler ve taḳı kökdin, yęrdin nidā ėşitilür ėrdi ki **[166/1]** yavuḳ boldı Ebu'l-ḳāsım Muḥammed'niñg yümn, bereket (2) birle ᶜālemġa kėlip arıġlıḳ ve pākizelik birle ümmetler-(3)-niñg yaḫşıraġıġa -kim emr-i maᶜrūf, nehy-i münkerni ḳılġay-(4)-lar- ıḏınsa. Zihī ḫoş-vaḳtī ol ümmetlerġa kim (5) Eymīne aytur:

Emānet ḥamlini ḳabūl ḳılġan altı aydın (6) soñg, tüşümde bir ᶜazīzī kördüm kim aytur (7) "Barça ḫalāyıḳnıñg yaḫşıraḳı sęniñg boyuñgda (8) turur. Ḥāliñgni ḫalḳdın yaşurġıl taḳı (9) bu ferzend vücūdġa kėlse Muḥammed at bęrgil." (10) Çün toḳuz ay tamām boldı ėrse dü-şenbih küni, (11) rebīᶜü'l-evvel ayınıñg on ikiside męn menzilde **[167/1]** ėrdim ve ᶜAbdu'l-muṭṭalib ṭavāfda ėrdi (2) taḳı ᶜAbdu'llāh tört ay burun vefāt bolup (3) ėrdi. Bu ḥālde, ḳaşımda hīç kişi yoḳ ėrdi. (4) Ferzend vücūdġa kėlüri vaḳt boldı ėrse Burāḳ Ḳuş peydā (5) boldı. Ḳanat tėg nėrseni kögsümge sürtüp (6) ėrdi ėrse ḳorḳuġ zaḥmeti męndin kętti. Susap (7) turup ėrdim, bir çanaḳ süt meñgzer aḳ şerbet (8) maña bęrdiler, içtim. Andın soñgra, körklü yüzlü, naḫl dėg (9) ḳāmetlıġ, ᶜAbdu Menāf ḳızlarıġa oḫşar żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tėgremde olturdılar. Ol ḥālde, (11) bir aḳ dībā kökdin yęrge asılmış kördüm taḳı ḳāyili **[168/1]** aytur ėrdi kim "Alıñg bu ferzendni ḫalḳ közidin (2) taḳı bir bölek ḳuş kėlür ėrdi, minḳārları zümürrüd-(3)-din, ḳanatları yāḳūtdın taḳı bu ḥāletde Ḥaḳ, subḥānehu (4) ve taᶜālā, męniñg közümni açtı, tā maşārıḳ ve maġārib ve (5) arżnı müşāhede ḳılıp üç ᶜalem kördüm biri ve (6) maşrıḳda biri

[147] 165. sayfanın 7. satırının sonu ve 8. satırının başında iki kez yazılmış.

maġribde biri Kaᶜbe öçekide. Andın (7) soñg, ḫatunlar ḳaşımda köp boldı. Bu ḥālde Muḥammed vücūdḳa (8) kėldi. Naẓar ḳıldım ėrse secde ḳılıp duᶜā ḳılıp (9) ḳolın kökke kötergen dėg turur ėrdi. Bes Muḥammed'ni ġāyib (10) ḳılıp ėşitür ėrdim kim bir münādī aytur ėrdi "Muḥammed'ni (11) maşrıḳ ve maġribḳa ṭavāf[148] ḳıldurung, tā mecmūᶜ-ı mevcūdāt **[169/1]** anı körsünler, ṣūret ve ṣıfatı birle bilsünler." Taḳı (2) köz yumup açḳunça yana ḥāżır boldı, bir tonġa çuġlan-(3)-mış, sütdin aḳraḳ, müşgdin ḫoş-būyraḳ. (4) Andın soñg, kök sarıdın bir bulut peydā (5) boldı kim atlar kişnemeki taḳı ėrenler āvāzı kėlür (6) ėrdi taḳı bir münādī aytur ėrdi "Muḥammed'ni ins, cinn ve (7) ḥūş ṭuyūrġa ṭavāf ḳıldurung taḳı Ādem, ᶜaleyhi's-selām-(8)-nıng ṣafāsın; Nūḥ, ᶜaleyhi's-selāmnıng rıḳḳıyyetin; (9) İbrāhīm, ᶜaleyhi's-selāmnıng ḫulletin; İsmāᶜīl lisānın, Yaᶜḳūb (10) beşerīsin, Yūsuf [……][149], Dāvud'nıng āvāzın, Süleymān (11) ḥükmin, Loḳmān ḥikmetin, Mūsā ḳuvvetin, Eyyūb ṣabrın, Yaḥyā **[170/1]** zühdin, ᶜĪsā keremin ᶜaṭā beriñg." Taḳı köz yumup (2) açḳunça bulut açıldı, Muḥammed peydā boldı. Yüziniñg (3) nūrı çerāġnı ġalebe ḳılur ėrdi, iki yaġrını arasıda (4) mühr-i nübüvvet üze *lā ilāhe illa'llāh muḥammed resūlu'llāh* bitilmiş, (5) riyāḥ-ı ṭayyibesidin āfāḳ muᶜaṭṭar bolur ėrdi. (6) Bu meẕkūr şemmeᵓī ėrür, ṭīb-i ᶜunṣur-ı resūl, ṣalla'llāhu (7) ᶜaleyhi ve sellemdin ḥālet-i meftaḥda.

Ėmdi bir nesīme-i (8) muḫtetimininġ nesīmātıdın bilmeklik tilesenġ (9) bilgil kim Ebū Hüreyre, raẓiya'llāhu ᶜanh, aytur:

[.....] (10) vefāt bolġanlarıda Ebū Bekr, (11) raẓiya'llāhu ᶜanh, kėlip mescid ėşikinde tüşti taḳı ᶜÖmer, raẓiya'llāhu **[171/1]** ᶜanh, āşüfte dėg bolup ḫalḳ birle sözleşür ėrdi. (2) Ebū Bekr iltifāt ḳılmadı; resūl ḳaşıġa, ᶜĀyişe öyige (3) kirip [.....] yüzidin perdeni (4) açıp "V[āh] enbiyāh! Vāh aṣfiyāh! Vāh ḫalīlāh!" deyü yıġlap [.....]-(5)-ni öpti taḳı "Atam anam sanġa (6) fedā bolsun! Arıġ ve pākize, ḫoş-būy-sėn tirig-(7)-likde ve hem vefāt bolġandın soñgra." Taḳı tefāsīrde (8) kėlip turur [.....] ḳayu maḥalledin (9) yör[ü]miş bolsa aṣḥāb, ol maḥallede, revāyiḥ-i ṭayyibesidin (10) resūlni tapar ėrdiler.

āġāz-ı kār ḫātimeside (11) resūlniñg

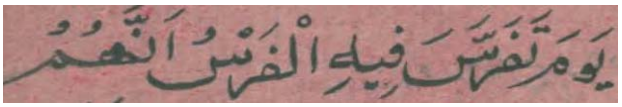
ḥaḳnıng ᶜināyeti bile köptür nişānesi

[148] Metinde طوف.
[149] SN 52b/7 *Yūsuf'nıŋ cemālin*.

[172/1] ḥaḳnıng̃ körügli ṣaydı turur āhū-yı ḫotan

(2) mecmūᶜ-ı kāyināt anıng̃ dām dānesi

(3-4)

[60]

(5) Yaᶜnī, ḥażret-i [.....]ning̃ mevlūdı (6) ol kün ėrdi kim Fārs memleketining̃ ḫalḳı, ferāset birle (7) ang̃ladılar, ḳatıḳ zaḥmet ve köp miḥnet ve uluġ ḳayġu (8) ve ᶜuḳūbet kėlür vaḳt boldı.

Rivāyet ḳılurlar (9) kim [.....] vücūdḳa kėlgen kėçe ṭāḳ-ı Kisrā (10) yėr titremekdin buzulup on tört küngüresi (11) yėrge tüşti, sekiz küngüresi ḳaldı. Ol ekāsire **[173/1]** sanıça, emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer, rażiya'llāhu ᶜanh, ᶜahdında (2) bilād-ı Fārs feṭḥ bolġunça anlar ḥākim bolsalar.

Taḳı (3) peyġāmber, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi's-selām, vücūdḳa kėlgen kėçe (4) Medāyin'dağı Kisrā, Sāsānī turur, tüş körüp (5) ḳorḳunç birle oyġanıp barça körümçi ve sāḥir-(6)-lerni indep yana Yehūd'nıng̃ zāhidleri, biligleri- (7) kim olarnı müᵓebbedān dėrler- cemᶜ ḳılıp sormış kim:

— (8) Mėn bir heybetlig tüş kördüm, ḳorḳup oyġan-(9)-dım. Ėmdi mėning̃ tüşümning̃ taᶜbīrini aytıp bėring̃-(10)-ler.

Olar aydılar:

— Biz tüş taᶜbīrini bilür-miz, velī aymaġan (11) tüşni bilmes-miz. Eger tapsa Saṭīḥ Kāhin tapar dėdiler. **[174/1]** Atı Rabīᶜ turur. Benī Ġassān'dın turur taḳı başıdın (2) özge aᶜżāsıda sünġek yoḳ turur, iki ḫatundın (3) mütevellid bolġan üçün bī-sünġek ėrür; sünġek ėr (4) nuṭfesidin bolur. Taḳı Saṭīḥ, baḥrında sākin bolur (5) ve taḳı otuz ḳarndın artuḳraḳ yaşap durur.

Sāsānī, (6) ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ tapuġıġa ıḏa bėrdi. (7) Bu Saṭīḥ, yılda bir kerret öydin çıḳıp bir yılda (8) bolġan vāḳıᶜātdın ḫaber bėrür ėrdi. ᶜAbdu'l-

mesīḥ, (9) Saṭīḥ çıḳmaġıġa muntaẓır boldı. Saṭīḥ çıḳ[ḳ]aç, Sāsān (10) ḫaberin başlap ayttı[150] kim:

— Ṭāḳ-ı Kisrā titrep (11) şerefeler bile yıḳılġan kėçesi Sāsān tüş körüp turur **[175/1]** kim ᶜArabī aṭlar meydānġa tolup turur ve ᶜIrāḳī tėvelerni (2) sürüp çıḳarurlar ėrdi.

— Bilgil kim ol kėçe, nebī-yi (3) ümmī-yi Hāşimī-yi ebṭaḥī Muḥammed -kim eşref-i enbiyā ve ḫalīl ėrür (4) ve taḳı anıng̃ şıfatı birle müşerref-i Tevrīt ve İncīl ėrür- (5) mütevellid boldı. Bu kündin song̃ra, şeyṭānlar kökdin (6) söz tıng̃layu bilmesler, şeyb birle mercūm bolup ḫalāyıḳ-(7)-nı kehānet birle iġvā ḳılmaslar.

Ammā Saṭīḥ ayttı:[151]

— Sāsān (8) tüşining̃ teʾvīli ol ėrür kim ḫalīl ᶜArab aṣḥābı turur, (9) ol nebī-yi ᶜArabī-yi ẕekī kim ḥażret-i aᶜlādın ang̃a vaḥy kėlür. (10) Bu aṣḥāb, bir nėçe vaḳtdın song̃, Fārs memleketige (11) kirip Medāyin'ni Sāsān'dın song̃ melik bolġan sekizinçi **[176/1]** Kisrā'dın alısarlar kim eyvān-ı kisrā yıḳılmay ḳalġan (2) sekiz küngüre ol sekiz melikke işāret ėrür.

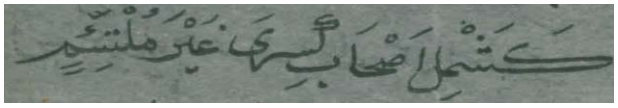
Andın (3) song̃ yıġlap ayt[t]ı:

— Dirīġ kim Saṭīḥ'ning̃ ᶜömridin az ḳalıp (4) turur. Furṣat vefā ḳılmas kim ol resūlġa vaḥy kėlgen (5) çaḳnı idrāk ḳılsam.

ᶜAbdu'l-mesīḥ, bu sözlerni ėşitip (6) Sāsān'ġa ḫaber yėtkürdi. Bu ḳıṣṣanıng̃ tefāṣīlin, Maḳṣad-ı (7) Aḳṣā'da kėltürüp turur.

(8-9)

[61]

(10) Yaᶜnī, Kisrā'nıng̃ eyvānı münşaḳḳ bolġan ḥālette, aṣḥāb-ı (11) Kisrā'nıng̃ leşkeri bigin kim ol leşker taḳı şikeste **[177/1]** bolġandın song̃, hergiz bir birige yıġılmadı ve müteferriḳ (2) bolġandın song̃, cemᶜ bolmadı.

[150] Metinde ایتّی.
[151] Metinde ایتّی.

Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Kisrā (3) ol turur kim:

Āḫir Kisrā, Yezdicerd bin Şehryār turur. (4) Mülk-i Fārs'da melik bolup salṭanatınıng aḥvāli (5) istiḳāmet tapḳanda Rüstem bin Ferruḫ-zād'nı leşker (6) bėgi ḳılıp aydı:

— Ḫazāyindin māl ve silāḥ nėçe kim (7) ṣalāḥ körseng alġıl taḳı bu ᶜArab çerigi -kim bizning (8) bilādnıng kenāresiġa kirip turur- defᶜ ḳılġıl.

(9) Rüstem, iki yüz ming kişige istiᶜdād ve silāḥ (10) ḫazāyindin alıp vādī-yi ᶜArab'ḳa bardı. ᶜIrāḳ'(11)'nıng dehāḳinesi, Müsülmānlar bile ḳılġan ᶜahdni buzup **[178/1]** her ṭarafdın leşker-i İslām birle muḥārebe üçün (2) müteveccih boldılar ėrse emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer, rażiya'llāhu ᶜanh, (3) Saᶜd[152] Vaḳḳāṣ'nı başlatıp ᶜasākir-i manṣūreni (4) ıḏa bėrip Cerīr bin ᶜAbdu'llāh ve Müṯennā[153] bin Ḥārisṯe'(5)'ġa -kim ᶜIrāḳ nevāḥīsindeki İslām leşkerining ümerāsı (6) ėrdiler- buyurdı kim Saᶜd Vaḳḳāṣ'ḳa, rażiya'llāhu ᶜanh, (7) mütābaᶜat ḳılsalar. Saᶜd, bu iki serdārġa birikip[154] (8) Rüstem bile muḳātele ḳılmaḳġa muḳābele ḳıldılar ėrse (9) Rüstem toḳuş ḳılmaḳdın üküş ḳorḳar ėrdi. (10) Anıng üçün, be-ġāyet üstād körümçi ve müneccim ėrdi, (11) öz ṭālīᶜining żaᶜīfin anglap helāk bolmaḳdın **[179/1]** eymen ėrmes ėrdi. Yana tüş körüp turur ėrdi, (2) melikī silāḥ-ı[155] ehl-i Fārs'nı yıġıp […..] (3) iberür ėrdi taḳı resūl, ᶜaleyhi's-selām, ol silāḥlarnı (4) ᶜÖmer'ge iberür ėrdi. Bu cihetlerdin uruşdın (5) ḳaçar ėrdi. Velī çün imṯāl-i fermān-ı Yezdicerd'in, çāre (6) tapmay muḥārebeġa turuşġanda Hilāl ibn ᶜAlḳama (7) Teymī,[156] Rüstem'ni körüp ḥamle ḳıldı. Rüstem oḳ birle (8) attı,[157] Hilāl'ning rikābıġa tėgdi. Andın, Hilāl, Rüstem'ni (9) ḳatl ḳıldı. Rüstem'ning ḳeygen silāḥın Saᶜd, Hilāl'ġa (10) bėrdi, yalġuz bir börkining bahāsı yüz ming altun. (11) Andın song, Fārs leşkeri münhezim boldı. Saᶜd, ḳafālarige **[180/1]** tüşüp köp çerigni ḳatl ḳıldı.

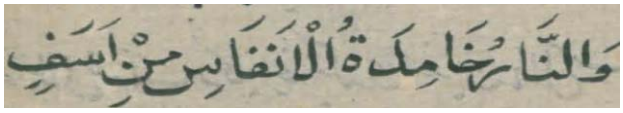
Çün çerig buzulup (2) Rüstem ölgenining ḫaberin Yezdicerd'ge yėtkürdiler, (3) emvāl ve ḫazāyinni imkān barıça aldılar, yüklep nihāvendni (4) çevrüp taġlar sarı ḳaçıp çıḳtı. Andın song, (5) hergiz şeml-i aṣḥāb-ı Kisrā birikmedi.

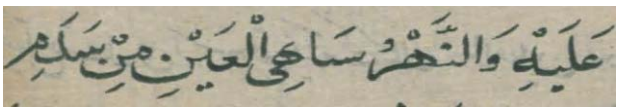
Bāḳī-yi *Ḳıṣṣaᵓ-ı Feṯḥ-i Medāyin* taḳı (6) ᶜacāyib ve ġarāyib-i emīr-i Müslimīn'ni *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā*'da (7) ᶜale'ṭ-ṭarīḳ-ı istiḳżā zikr ḳılıp turur-miz.

---

[152] Metinde سعدو.
[153] Metinde مشتى.
[154] Metinde بريكيت.
[155] Metinde صلاح.
[156] Metinde تمتمى.
[157] Metinde انّى.

(8-9)

[62]

(10) Yaᶜnī, taḳı otnıng̃ nefesleri söngen boldı [.....] (11) tuġḳan kün. Büt-i Fürs’ning̃ küfr-**[181/1]**-ining̃ yoḳalmaḳı üze ḳaḏġurmaḳ üçün taḳı aḳġan (2) su, öz közidin ġāfil boldı, ḥayreti ve nedāmeti sebebidin. (3) Nėteg kim rivāyet ḳılur [.....] vücūdḳa kėlgen (4) kėçe Fürslerning̃ ming̃ yıldın berü[158] saḳlaġan (5) otları öçti, Fırāt taşıp Dımışḳ birle (6) ᶜIrāḳ arasındaġı Sāva atlıġ bādiyeni toldurdı.

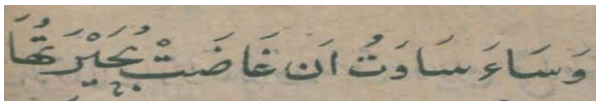
(7) küfr otınıng̃ nefesleri söndi ḳudūmdın

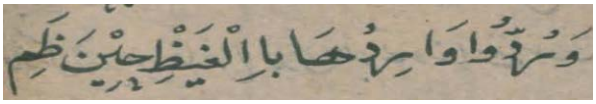
(8) küffārnıng̃ bināsını yıḳtı taşıp fırāt

(9) ol raḥmet aḫteri tuġarıdın ᶜaceb dėgül

(10) sunı taşursa bėrse ėdi otdın necāt

[182/1] - (2)

[63]

(3) Yaᶜnī, ġamgīn ḳıldı Sāva şehrining̃ ḫalḳını, kiçig deryā-(4)-larınıng̃ sular suġalmaḳı ve taḳı susap kėlgen kişi-(5)-ning̃ su tapmay açlıḳ birle ḳaytmaḳı. Bu beytde işāret (6) ḳılur ol ḳıṣṣaġa kim:

Sāva şehride bir uluġ su (7) bar ėrdi, şehr yavuḳında taḳı bu sunıng̃ tėgresinde (8) āteş-gedeler; büt-ḫāneler, satıġ alıġ ḳılġan bāzārlar (9) bar ėrdi. [.....] vücūdḳa kėlgen kėçe (10) su, tamām suġalıp ḳurıdı taḳı āteş-gedelerning̃ otları, (11) bi-tamām öçti. Tang̃lası su izdeyü kėlgenler su tapmay bāzārlar **[183/1]** ḫarāb boldı ve āteş-gedeler

[158] Metinde, sözcüğün sonunda yazılı olan ى harfinin üstü çizilmiş ve üst kısmına و eklenmiştir.

buzuldı. Ḥükm-i melik-i (2) muṭāᶜ birle neyerselerde taġayyür-i ṭıbāᶜ boldı, tā ḥaḳ (3) kėlip bāṭıl kętmekige iᶜtirāf ḳılsa; muṭīᶜ ve ᶜāṣī, (4) nāḥiyet-i ḥażret-i ilāhīġa mundaḳ bolsa edānī ve aḳāṣī.

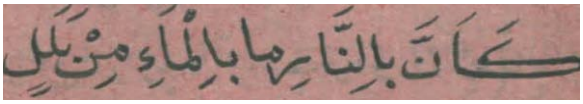
(5) ḍalālet otı yaḳḳan küfr otı

(6) muḥammed āb-ı rūyı birle söndi

(7) suġaldı sāvanıng̃ şehri yęridin

(8) bitip sebze uşol su otġa töndi

(9-10)

[64]

[184/1] Gūyiyā kim sunıng̃ bīnālıḳı, otda peydā bolup ot-(2)-nıng̃ ḥarāreti, suda ẓāhir boldı kim ol ruṭūbet ve bu (3) ḥarāretdin suġaldı. Yaᶜnī, Ḥaḳ'nıng̃ kemāl-i ḳudreti birle (4) ve silk-i fesādnıng̃ inḳisāmı[159] ve ᶜaḳd-i reşādnıng̃ (5) intiẓāmı üçün ṭebāyiᶜ-i eşyā müteġayyir bolup aḥvāl-i (6) zamān, mütebeddil boldı.

ot sunıng̃ mizācını aldı

(7) suġa ḥaḳ ḥażret otını saldı

(8-9)

[65]

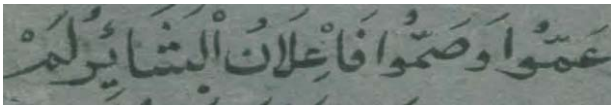
(10) Yaᶜnī, cinnler feryād ėtip ayturlar kim "Nė ḥāl boldı, (11) bizni ot atıp kök ᶜālemidin süre tururlar?"

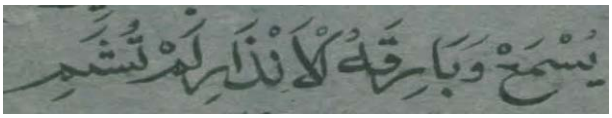
[159] Metinde انقضام.

[185/1] Ve[160] taḳı nūr-ı vücūd-ı Muḥammed, maşrıḳdın maġribġa tėgrü (2) şuᶜle urup yıldırar ėrdi ve taḳı ẓāhir bāṭın-(3)-dın ḥaḳ ẓāhir boldı. Bu maᶜnī münāsib turur, eger (4) resūl, ᶜaleyhi's-selām, mütevellid bolġan kėçening̃ ṣıfatını (5) dėseng̃, velī eger vaḥy kėlgendin song̃dağı aḥvāli-(6)-ning̃ beyānını tutsaḳ, maᶜnī ol ėrür kim cinn, feryād ḳılur (7) kim: "fe ḳālū innā semīᶜnā ḳur'ānen ᶜacebā yehdī (8) ile'r-rüşdi"[161]

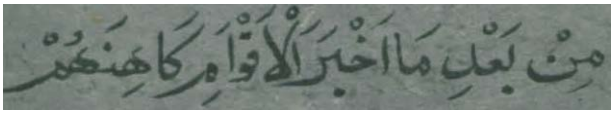
YaᶜnI, "Biz Ḳur'ān-ı ᶜaceb istimāᶜ ḳılduḳ kim (9) köni yolġa köndürür." Yana ayturlar "Yėr kök yolların (10) saḳlap ferişte lerdin söz tıng̃lar ėrdük. (11) Ėmdi bizlerdin ḳayu yėrimiz kim istirāḳ-ı semᶜ ėtip **[186/1]** istimāᶜ-ı[162] kelām ḳılayın, dėseler ferişteler ot birle (2) anı ḳovarlar, tā biz söz oġurlap kāhinlerġa aytıp (3) resūlġa kėlgen vaḥyde kāhin sözi dėp şübhe bolmasa." (4) Taḳı envār ẓāhir bolmaḳı ᶜibāret bolmaġay, ẓuhūr-ı şerāyiᶜ (5) ve ṣıfāt-ı ḥamīde ve āṣār-ı ġarībe ve kemālāt-ı ᶜacībedin taḳı (6) maᶜnī ve kelimdin murād, Ḳur'ān bolġay kim muᶜcizeᵊ-i Bāḳī (7) turur taḳı resūlning̃ ṣıdḳı risāletde bu Ḳur'ān birle ẓāhir (8) bolur.

(9-10)

[66]

(11) - **[187/1]**

[67]

(2) YaᶜnI, körmes boldı kāfirler ᶜacāyib āyātnı taḳı (3) ėşitmes boldılar ġarāyib beyyinātnı, lā-cerem. (4) Olar ḳaşında resūlüng̃[163], ᶜaleyhi's-selām, kėlmeki birle (5)

[160] 184. sayfanın sonu ile 185. sayfanın başında iki kez yazılmış.
[161] Cinn Suresi 1 ve 2. ayetlerin bir bölümüdür. Ayetlerin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) De ki: 'Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: 'Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.' " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#72:1
[162] Metinde ايستماع.
[163] Metinde رسولڭنک.

beşāret bėrgüçilerning sözi ėşitilmedi taḳı (6) ḳorḳutmaḳ āşārının yıldırı körülmedi. Bu nādān (7) ḳavmleri ḫaber bėrgendin song kim olarnıng iḫtiyārī (8) ḳılġan egri dīnleri hergiz revāc tapmaslar. (9) Bā-vücūd, ān ḳavm, hīç mülāḥaẓa ḳılmadılar ġarīb (10) āşārġa kim delālet ḳılur; ṣıdḳ-ı risālet-i nebī-yi muḫtārġa (11) taḳı ḳulaḳ salmadılar ᶜacāyib esrārġa iᶜtibār ḳılmay **[188/1]** aḫbār-ı kehene ve iḫbārġa.

Nėteg kim İbn İsḥāḳ, Nāfiᶜ (2) Cerşī'din rivāyet ḳılur kim:

Ehl-i Yemen'ning Cāhiliyyet'(3)'de bir kāhini bar ėrdi çün resūl ,ᶜaleyhi's-selām-(4)-nıng [….] ᶜArab'da münteşir boldı, barça ḳavm yıġılıp (5) ol taġ tėgresige kėldiler, kāhinning menzili (6) ėrdi taḳı ayt[t]ılar "Bu peyġāmberlıḳ daᶜvā ḳılġan (7) ėrning ḥālidin bizge ḫaber bėrgil." Kāhin, ḳolıġa ya (8) alıp çıḳtı taḳı müddet-i medīd kök sarı baḳıp (9) bir şāgirdi ayt[t]ı "Ey ḳavm! Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, Muḥammed ṣalla'llāhu (10) ᶜaleyhi ve sellemni barça ḫalḳdın iḫtiyār ḳılıp turur. (11) Bu kündin song küfrge revāc ḳalmadı ve līkin bu **[189/1]** resūlning müddet-i ḥayātı turur." dėp menzilige (2) ḳayt[t]ı. Munung aḫbārı, kāhinler aytġan aḫbār-ı ᶜahd-i (3) resūl-i muḫtār, ᶜaleyhi's-selām, be-ġāyet köp turur.

(4) küffārning közinde ḫalel bolmasa ėrdi

(5) körgey ėdi resūlning iᶜcāz-ı āyetin

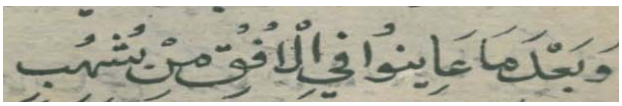
(6) ger bolmasa ḳulaḳlarıda hīç āfetī

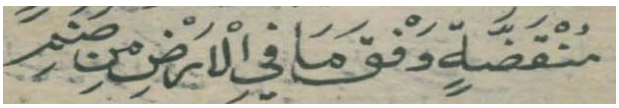
(7) hem istimāᶜ ḳılġay ėdiler ḥikāyetin

(8) kāhinleri ṣıfāt-ı nebīni beyān ḳılıp

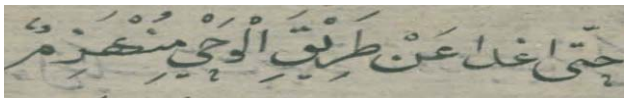
(9) bilmediler anıng ṣıfat-ı bī-nihāyetin

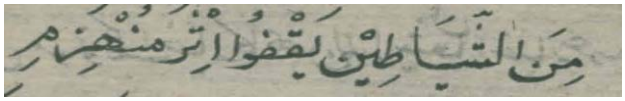
(10-11)

[68]

[190/1] - (2)

[69]

(3) Yaᶜnī, kāfirān henüz anglamadılar ᶜālemning her bir kenāre-(4)-sinde kökdin otlar ėngenin körüp neteg kim, (5) vilādet kėçesinde bütler yüz töpen ėndiler ėrdi (6) taḳı otlar birle şeyṭānlar vaḥy yolından (7) kök ėşikleridin biri birining songınça ḳaçḳan-(8)-ların müşāhede ḳılıp Muḥammed'ning şeref-i kemālin (9) istidlāl[164] aytmadılar.

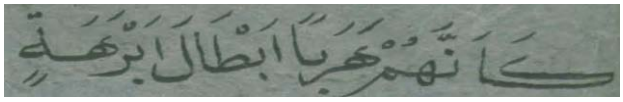
ger baṣīret közini (10) açmasa ḥaḳ

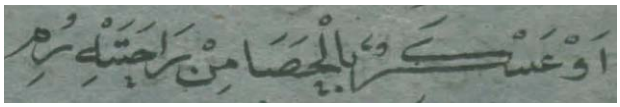
körgeningdin ne ḥāṣıl āyetler

(11) köp kişi muᶜcizāt kördi velī

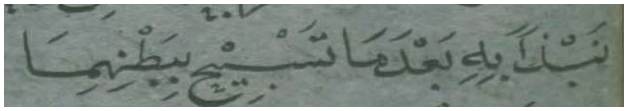
bėrgüçi ḥaḳ turur hidāyetler

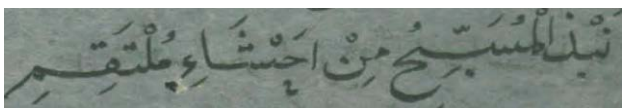
[191/1] - (2)

[70]

(3-4)

[71]

(5) Gūyiyā kim şeyāṭīn kökdin ferişteler atḳan ot (6) birle ḳaçḳan ḥāletde, Ebrehe-i Eşrem'ning[165] bahādurları-(7)-dur kim ebābīlning atḳan taşından ḳaçar ėrdiler; (8) yā Ḳureyş'ning kāfirleridür kim [.....] (9) ayalarından atılġan taş uşaḳları birle (10)

[164] Metinde ايستدلال.
[165] Metinde اشرح.

ḳatışlıḳ tofraḳdın ḳaçar ėrdiler. Ol **[192/1]** taş uşaḳları [.....]ninġ awuç-(2)-ları içinde tesbīḥ aytıp çıḳarında, nėteg kim, (3) Yūnus, ᶜaleyhi's-selām, balıḳ içinde tesbīḥ aytıp (4) çıḳtı ėrdi.

Bu iki beyt içinde nāẓım, üç ḳıṣṣaġa (5) işāret ḳılur. Evvel, *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Fīl*. Ḳıṣṣa ol (6) turur kim:

Ebrehe-i Ḥabeşī -kim künyeti[166] Ebū Yeksūm turur- (7) Eryāṭ birle, kim melik-i Yemen ėrdi, Necāşī ḥākim birle ve (8) münāzaᶜat ḳılıp Ḥabeşī, iki fırḳa bolur, muḳātele (9) üçün muḳābele ḳıldılar. Ebrehe, egerçi kiçigrek boyluġ (10) semiz kişi ėrdi, meydānġa kirip Eryāṭ'dın mübārezet (11) tiledi; Eryāṭ, uzun boyluġ, ᶜaẓīm cüsselü kişi, **[193/1]** ayaḳ ilgeri basıp ḳolıġa ḥarbe alıp Ebrehe'ninġ (2) töpesin çevrüp ḳılıç ėndürdi ėrse yüzige (3) tėgip ḳaşın, yüzin, közin, tudaḳın yardı. (4) Andın soṉġ Ebrehe'ge, eşrem tėdiler. Ebrehe'ninġ (5) ḳafāsında, ᶜAḳūde atlıġ bahādur ḳulı bar ėrdi. (6) Fi'l-ḥāl, ḥamle ḳılıp Eryāṭ'ḳa zaḫm urup öltürdi (7) ėrse leşker-i Ḥabeşe barça Ebrehe'ge inḳıyād ḳıldılar.

(8) Ḥaber, melik-i Necāşīġa yėt[t]i ėrse ant içti kim "Yemen (9) tofraḳın ayaḳ astınġa basmay Ebrehe'ninġ nāṣīyesin (10) kėsmey tınmaġay-mėn. Nėteg kim mėn ḳoyġan ḥākimni mėninġ (11) fermānımdın taş öltürmiş." Ebrehe, melikninġ ḳasem **[194/1]** yād ḳılġanın ėşitip alın saçın kęsip bir enbān (2) birle Yemen tofraḳın alıp Necāşī ḫiẕmetinġa ıḏa bėrdi. (3) ᶜArż-dāşt ḳıldı kim:

— Ey melik! Mėn nėteg kim sėninġ (4) ḳuluṉġ-mėn, Eryāṭ taḳı bir ḳuluṉġ ėrdi. Sėn fermān (5) ḳılġan işde, mėn usal ḳılmas ėrdim. Manġa ḥased (6) ęyletip ḳaṣd ḳıldılar ėrse işi ol çaḳlı boldı. (7) Ėmdi, Yemen tofraḳı, alın saçın ıḏa bėrdim kim melik anı (8) basıp munı kęsip ant içkenin yęrige kęltür-(9)-miş bolsa. Bāḳī fermān melikninġdür, ve's-selām.

(10) Melik ᶜafv ḳılıp ayttı:[167]

— Yemen vilāyetin żabṭ ḳılıp (11) turġıl, męndin fermān bolġunça.

Ebrehe, fāriġ bolup **[195/1]** Ṣanᶜā-yı Yemen'de bir körklüg kenīse ᶜimāret ḳılıp at (2) bėrip tiledi kim ḥācīler Kaᶜbe'ge barmay ṭavāfḳa (3) Ḳalīs sarı kėlseler. Taḳı Necāşī'ġa ḫaber ḳıldı kim (4) köp māl ṣarf ḳıldım, melik atıġa bir zībā, dil-güşā (5)

[166] Metinde كنّيتى.
[167] Metinde ايتّى.

kenīse ᶜimāret ḳıldım; hīç melik atınġa ᶜimāret (6) ḳılmışım yoḳ taḳı tiler-mėn kim ᶜArab Kaᶜbe'sini (7) terk ḳılıp Ḳalīs'ni ḥacc ḳılsalar.

Çün bu ḫaber Mekke'ge (8) münteşir boldı ėrse benī Kināne'din bir yigit açıġlanıp (9) barıp Ḳalīs'ning törinde ḳażā-yı ḥācet ḳıldı. (10) Baᶜżı ayturlar, cemāᶜat-ı Mekkīler kęlip ot yaḳḳanda[168], (11) Ḳalīs'ning eyvānıġa ot tüşüp örtenmiş.

[196/1] Taḳı Ebrehe-i Eşrem'ning ġażabı kėlip Kaᶜbe'ni buzmaḳ (2) üçün Ḥabeşe leşkeri birle Maḥmūd atlıġ bir uluġ fīl yana (3) özge fīllerni alıp Mekke sarı ᶜazīmet ḳılıp yavuḳ (4) yętip Muġammes'de nüzūl ḳılġanda, ᶜAbdu'l-muṭṭalib çıḳıp ḳabūl (5) ḳıldı, "Tihāme'ning şülüş-i mālın bęreling, ḳaytsun." Ebrehe, (6) rāżī bolmadı, Bir[169] nėçe kişi ıḏa bęrip Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) tėvelerni aldı. ᶜAbdu'l-muṭṭalib, Ebrehe birle sözleşmek (8) üçün kėldi ėrse yıraḳdın ᶜAbdu'l-muṭṭalib'ni körüp köng̈lige (9) ḳorḳuġ tüşüp:

— Ol kėle turġan kim turur, dėp sordı.

(10) Ayttı[170]lar:

— Mekke'ning uluġı, kėlgen barġanġa ṭaᶜām bęrgüçi, (11) ḥattā taġlar başında vaḥşī cānvarlarġa daᶜvet ḳılġuçı, **[197/1]** mużāf[171]-ı kerīm ᶜAbdu'l-muṭṭalib bu turur.

Ebrehe aydı, (2) taᶜẓīm ḳılıp orun bęrdi, "Ḥācet üçün mü kėldingiz?" (3) dėp sordı ėrse ayttı:[172]

— Tėvelerimni tilemekke kėldim.

(4) Ebrehe aydı:

— Mėn bu Kaᶜbe'ni -kim sizning ᶜizzeting̈iz anıng (5) birle turur- buzmaḳġa kėlip turur-mėn. Sėn bir (6) uluġ kişi, bu öyni tilemey nęteg tėvelering̈ni (7) tiler-sėn?

ᶜAbdu'l-muṭṭalib ayt[t]ı:

— Mėn öz mālımnı tiler-mėn. (8) Ol öyning bir küçlüg ėgesi bar kim saḳlamaḳġa (9) ḳudreti yęter.

---

[168] Metinde ياقاندا.
[169] Metinde هر.
[170] Metinde ايتّى.
[171] Metinde مضياف.
[172] Metinde ايتّى.

Ebrehe bu sözdin ḳorḳup revān (10) tėvelerin bėrdi. ᶜAbdu'l-muṭṭalib, revān Mekke'ge kėlip Kaᶜbe'ning (11) ḥalḳasın tutup aydı: "Ey pādişāhlarnıng pādişāhı! **[198/1]** Her bir pādişāh öz ḥarīmin saḳlar, sėn taḳı öz ḥarīmüngni (2) saḳlagıl."

Taḳı Ebrehe, leşker ārāste ḳılıp yörümek (3) tiledi ėrse fīller, tėveler hergiz Kaᶜbe sarı yörimes (4) boldılar. Bu ḥāletde Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, sebz ḳuşlar (5) ıḏa bėrdi, her birining minḳārında bir taş, iki (6) çengālıda iki taş. Her bir taş birle ölmek taḳdīr (7) ḳılınġan kāfirning atı ol taş üze bitiglig.[173] Bu ḳuş-(8)-lar bölek bölek kėlip Kaᶜbe tėgresinde ṭavāf ḳılıp (9) leşker-gāh-ı küffārġa müteveccih boldılar. Ehl-i Kaᶜbe angladılar kim (10) Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, nuṣret ıḏa bėrdi. Ol ḳuşlar kėlip (11) ḳayu bir kāfirning töpesige salur ėrdiler, mingen **[199/1]** ulaġının ḳarnıdın öte çıḳar ėrdi.[174] (2) Barça helāk boldı, Ebrehe taḳı ḫasta bolup barça (3) aᶜżāsı mefāṣılıdın bir bir ayrılıp tüşdi taḳı (4) be-ġāyet ᶜuḳūbet birle öldi.

Ebrehe'ning bir vezīri (5) bar ėrdi ḳaçıp Melik Necāşī'ġa ḫaber yėtkürdi (6) ėrse Necāşī ayttı:[175]

— Noḫuddın kiçigrek taş birle (7) kişi nėçük öler ėrmiş? Ol nėteg ḳuş ėrdi, (8) dėp sorġan ḥālde, bir ḳuş sarāy içinde peydā bolup (9) bu kėlgen vezīrning başıġa taş salıp helāk ḳıldı.

(10) Taḳı *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Fīl*, resūl ᶜaleyhi's-selāmnıng (11) vilādetindin bėş ay burunraḳ ėrdiler.

İkinçi, **[200/1]** *Ḳıṣṣa-ı Remy-ı Ḥaṣāh* ėrür. Ḳıṣṣaᵓ ol turur kim:

Bedr-i Kübrā'da, (2) Ḳureyş leşker yasap peydā bolġanda [.....] ayttı:[176]

— (3) Ey Bār-Ḫudāyā! Bu Ḳureyş turur, özige ınanıp ḳuvveti (4) birle ḳuvanıp kėlip sėning resūlüngni tekẕīb ḳılurlar. (5) Manga vaᶜde ḳılġan nuṣretni ᶜināyet bile yėtkürgil.

(6) Fi'l-ḥāl Cebraᵓīl-i emīn kėlip ḥażret-i Rabbü'l-ᶜālemīn'(7)'din selām yėtkürüp ayttı:[177]

---

[173] Metinde بيتيلليك.
[174] Metinde art arda iki kez yazılmış.
[175] Metinde ايتّى.
[176] Metinde ايتّى.
[177] Metinde ايتّى.

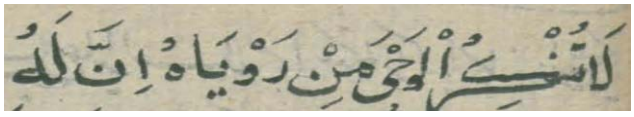
— Ey Muḥammed! Sėn bir avuç (8) seng-rīze, bu kāfirler ṭarafıġa atġıl taḳı (9) bizning̃ ḳudretimizni körgil. [.....] bir ḳabżaˢ (10) ḥaṣbā, emīrü'l-müˢminīn ᶜAlī'din, kerremu'llāhu veche, tilep *şāhetü'*(11)*'l-vücūhu* dėp kāfirler sarı attı[178] ėrse közleriġa, **[201/1]** aġızlarıġa, yüzleriġa toprak̇ bile taş uşaḳı kirmegen (2) müşrikler ḳalmadı, lā-cerem. Barça yüz öyürüp (3) ḳaçtılar. ᶜAsākir-i manṣūre-i ehl-i İslām, ḳafālarıġa (4) tüşüp ḳatl ėtip esīr ḳıldılar.

Üçünçi ḳıṣṣaˢ (5) ol kim Yūnus, ᶜaleyhi's-selām, ḳavmini köp daᶜvet (6) ḳılıp İslām kėlürmegenlerdin melūl bolup (7) iki kiçig oġlanlardın alıp "Öz vaṭanın (8) mürācaᶜat ḳılmaḳ cāyiz bolġay." dėyü ẓann ęyletip (9) bir su kenāresiġa kėlip bir oġlı suġa tüşdi (10) ėrse özin, anın̆g artınça salıp köp saᶜy ḳıldı, ḫalāṣ (11) ḳıla bilmedi. Sudın çıḳ[ḳ]unça kenāredeġı oġlın **[202/1]** ḳurt yęp turur ėrdi. Ḥasret ve endūh birle (2) kėmege mindi. Kėmede ġarḳ ḫavfi boldı ėrse ayttı[179]-(3)-lar "Bir uluġ yazuġluḳ kişi sebebidin bu kėme (4) batar." Ḳurᶜa saldılar, Yūnus atıġa çıḳtı. Yūnus'nı (5) suġa saldılar, balıḳ anı luḳme ḳıldı. Ḳaran̆ggu (6) kėçe, su içinde, balıḳ içinde üç ẓulmet arasında, Ḥaḳ (7) subḥānehu ve taᶜālāġa tesbīḥ aytur, öz taḳṣīriġa iᶜtirāf (8) ḳılıp ayttı:[180]

lā ilāhe illā ente subḥānek innī küntü mine'ẓ-ẓālimīne[181]

(9) Ḥaḳ, subḥānehu, daᶜvetin icābet ḳılıp Yūnus'ḳa necāt (10) bęrdi. Bāḳī-yi tefāṣīl, tefāsīrde meẕkūr turur.

[203/1] - (2)

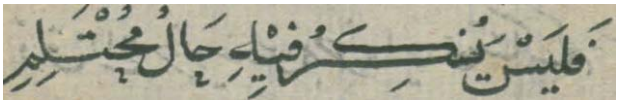
[82]

(3-4)

[178] Metinde انّى.
[179] Metinde ايلّى.
[180] Metinde ايلّى.
[181] Enbiyâ Suresi 87. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Zünnûn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.' diye dua etti." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#21:87

[83]

(5) Yaᶜnī, inkār ḳılmaġıl resūl, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt[182] ve’s-selāmġa (6) vaḥy tüşinde kėlmekinge kim anıng̃ bir köng̃li bar kim (7) iki köz uyuḳlaġanda ol köng̃ül hergiz uyuḳlamas. (8) Taḳı bu tüşde vaḥy kėlmek, peyġamberning̃ nübüvvetiġa yėter (9) çaḳda ėrdi, lā-cerem. Kemāl-i ᶜaḳl ve selāmet-i ḥavās ḥāletinde (10) vaḥy kėlmekin inkār ḳılıp (11) bolmas.

Rivāyet ol turur kim **[204/1]** Cebraᵓīl, ᶜaleyhi’s-selām, āşkārā kėlgendin ilgeri, (2) altı ay tüşinde vaḥy kėldi taḳı tamāmı eyyām-ı vaḥy, (3) yėgirme üç yıl ėrdi, lā-cerem. Bu altı ay, vaḥy müddetining̃ (4) ḳırḳ altı cüzvidin bir cüzv ėrdi. Nėteg kim *resūlü* (5)*’ṣ-ṣaḳaleyn* ve *nebiyyü’l-ḫāfiḳeyn* aytur:

(6) *er-ruᵓyatu’ṣ-ṣāliḥatu cüzᵓün min sitteti ve erbaᶜīne cüz’en mine’(7)’n-nübüvveti*, el-ḥadīṣ

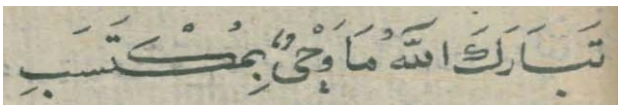
tüşinde vaḥy kėlmek ang̃a çün ġarīb ėmes

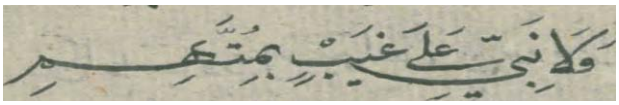
(8) kim közleri uyuḳlasa köng̃li oyaġ ėrür

(9) bes kėlse vaḥy oyaġıda inkār ḳılmaġıl

(10) kim anda ᶜaḳlı kāmil ü hem cismi saġ ėrür

[205/1] -(1)

[84]

(3) Yaᶜnī, ṣābit ve devāmdur Ḥaḳ’nıng̃ ẕātı taḳı ᶜaẓīm ve bī-(4)-nihāyetdür. Ḫayrātı, elṭāf ve aᶜṭāfınġa, ᶜaded ve iḥṣā (5) yoḳ. Siᶜat ve raḥmet kibriyāsıġa, ḥadd ve

[182] Metinde صلوة.

intihā yoḳ. “Va’llāhu (6) yaḫteṣṣu bi-raḥmetihi men yeşāᵓu”[183] muḳteżāsınça kim nė kim (7) fażl ve raḥmet birle maḫṣūṣ ḳıldı, şeref-i nübüvvet birle (8) anga teşrīf bėrdi, lā-cerem, vaḥy kesb birle ḥāṣıl bolmas (9) taḳı hīç nebī ġaybdın bėrgen ḫaberde müttehim ėrmes. (10) Anıng üçün kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, enbiyā ᶜaleyhi’s-selāmnı, (11) fażāyil birle ārāste ḳılıp vaṣmet-i reẕāyildin, öz **[206/1]** kenf-i ᶜişmet ve tutuḳ ḥimāyetinde saḳlar. Ḫāṣe, yalġan söz-(2)-din kim enbiyā ve rüsülġa, peyġamberlıḳıdın burunraḳ taḳı yalġan (3) revā ėrmes. Anıng üçün kim teblīġ-i risāletning bināsı (4) ṣıdḳ üze turur. Yalġan söz araġa kirse vaḥyge iᶜtibār (5) ḳalmas ve līkin muᶜārıż[184] cāyiz turur. Yaᶜnī, anıng dėg (6) söz kim iki türlüg maᶜnī bolsa biri rāst biri yalġan, (7) aytġan kişi ol rāst vechni irāde ḳılsa taḳı (8) ėşitkenge yana bir vechni anglar söz yętse bir maşlaḥatḳa (9) binā ḳılıp.

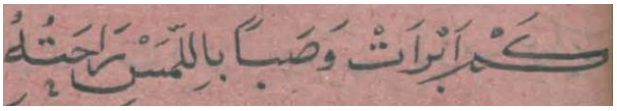
ḥaḳ fażl-ı iḥsānı bile bėrür nebīlerge şeref

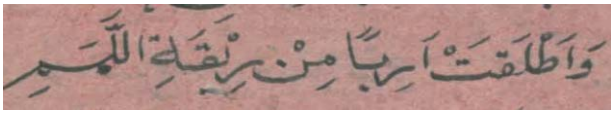
(10) hīç efrīde kesb ętip tapmas nübüvvet devletin

(11) aḥkām-ı ġaybda nebī yalġan aytmas hīç vaḳt

[207/1] yalġan nę sözlesün kişi kim bilse ḥaḳnıng ṣavletin

(2-3)

[85]

(4) Yaᶜnī, teni zaḥmetlig kişige rāḥat bėrdi tėgmek birle anıng (5) rāḥesi.

Yaᶜnī, ėlgining ayası taḳı nėçe ḥācetlig kişi-(6)-ning bağlanġan murādın yışıt[t]ı taḳı sebeb-i İslām bolup (7) yazuḳlardın ḳutḳardı. Nėteg kim bir sütsüz ḳoyġa (8) ḳolın tėgürdi ėrse süt (9) bėrdi taḳı İbn Mesᶜūd’nıng İslām’ınġa sebeb boldı, (10) yana Ḫayber künide emīrü’l-müᵓminīn ᶜAlī’ning közige, mübārek **[208/1]** aġzının yarın saldı ėrse

[183] Bakara Suresi 105. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Ne Kitap ehlinden inkâr edenler ve ne de Allah'a ortak koşanlar, Rabbinizden size bir iyilik gelmesini isterler. Oysa Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah, büyük lütuf sahibidir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:105

[184] Metinde معاريض.

zaḥmetdin şifā (2) taptı, yana Cābir bin ᶜAbdu’llāh ḳatıḳ ḫastalıḳdın bī-hūş (3) bolġanda, ṭahāret ḳılġandın anın͡g üze saçtı ėrse (4) ḫoş boldı, yana nāẓım-ı ḳaṣīdeġa tüşinde ḥażret-i (5) risāletnin͡g ėlgi tėgmek birle fālic zaḥmetidin ḫalāṣ (6) tapḳanı kim evvel-i kitābda yād ḳılınıp ėrdi.

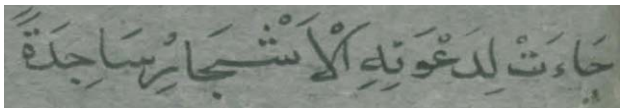
(7) cān ᶜāleminde ᶜīsā-yı meryem resūl ėrür

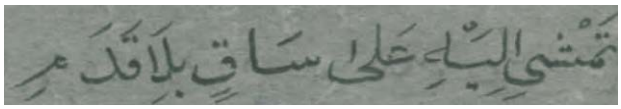
(8) kim ḫasta cān anın͡g nefesindin şifā tapar

(9) ger ḫastaġa tėgürse ayamay ayasını

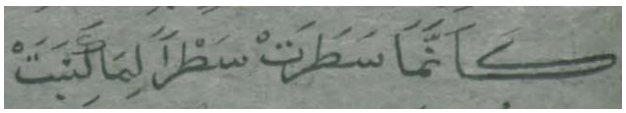
(10) yüz türlü derdi bolsa hem-ān-dem devā tapar

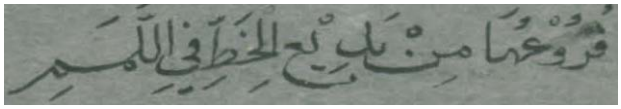
[209/1] - (2)

[72]

(3-4)

[73]

(5) Yaᶜnī resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ündegen üçün kėldiler (6) diraḫtlar secde ḳılıp kim öre yörürler ėrdiler. (7) Ḳadem ėrken, gūyiyā kim, bu diraḫtlar butaḳları yol üstide, (8) be-ġāyet ḫaṭṭlar yazar ėrdiler kim āyet ėrdi, delālet (9) ḳılġan resūlnin͡g risāletiġa.

Emīrü’l-müᵓminīn ᶜÖmer, rażiya’llāhu (10) ᶜanh, aytur:

[...] bir[185] kün Ḥacūn’da, yaᶜnī gūristān-ı (11) Mekke’de, ġamgīn ve ḥazīn olturur ėrken ayt[t]ı “İlāhī! Man͡ga āyetī **[210/1]** körgüzgil, bu kündin son͡g mėni tekẕīb ḳılmaḳdın hīç (2) ḳayġum bolmasun.” dėp. Bu münācātnı ḳılġaç -ehlī-yi Medīne (3) ṭarafındaġı ᶜAḳabe sarı bir diraḫt bar ėrdi- ol (4) diraḫtnı ündedi. Diraḫt, secde ḳılıp

[185] Metinde هر.

yolnı şikāf (5) ḳıla, butaḳları bir ḫaṭṭ yaza yavuḳ kėlip (6) [.....]ġa selām ḳıldı, cevāb bėrip “Ḳaytḳıl!” (7) dėp fermān ḳıldı ėrse ḳayt[t]ı. Resūl şādmān (8) bolup ayttı:[186]

[…]

“Yaᶜnī hīç bāk tutmas-mėn, manga ınan-(9)-maġanlardın bu muᶜcizeni körgendin song.”

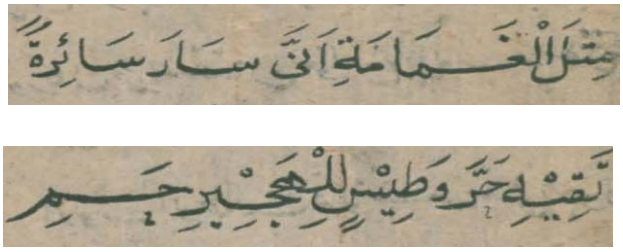
(10) diraḫt başı ḳoyuban yėr öpüp revān kėldi

(11) resūl işāretidin gerçi yoḳ ėdi ḳademi

[211/1] butaḳ yol üze āyāt-ı muᶜcizin bitidi

(2) bedīᶜ ḫaṭṭ bile gerçi körülmedi ḳalemi

(3-4)

[74]

(5) Yaᶜnī, aytılġan āyāt ve muᶜcizāt ol bulut dėg turur, (6) ḳayda yörüse yörüp mübārek (7) başıġa sāye ḳılıp kün ısıġıda, resūlni ḥarāret-(8)-din saḳlar ėrdi. Bu nişān, resūl başıġa kiçig (9) ėrkende hem bar ėrdi kim resūlni, Ebū Ṭālib, Şām (10) sarı alıp barġanıda Baḥīrāyī rāhib ol bulutnı **[212/1]** körüp ḫātemü’l-mürselīnning nişānesi ėrdükin bilip (2) barça ırḳış ḫalḳın daᶜvet ḳılıp resūlning barça (3) ᶜalāmetin mühr-i nübüvvetḳa tėgrü körüp kütüb-i (4) ilāhīde körgen Muḥammed ṣıfatın muvāfiḳ tapup resūlni (5) öpüp Ebū Ṭālib’ḳa “Bu ferzendni Cehūdlardın (6) yaḫşı saḳlaġıl.” dėp vaṣiyyet ḳılġanı, meşhūr (7) ėrür.

Taḳı tefāṣīl-i ḳıṣṣa, Kitāb’da ve Maḳṣad-ı Aḳṣā’da (8) meẕkūr ėrür kim tamāmī ḳıṣṣanı müstevfī bilmek tilese (9) evvel kitāb-ı aᶜẓamġa naẓar ḳılsun.

(10) ėḏi bu ḳudret ile ṣūret-i cihān ḳıldı

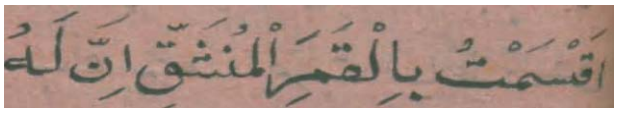
muḥammed-i ᶜarabīni cihānġa cān ḳıldı

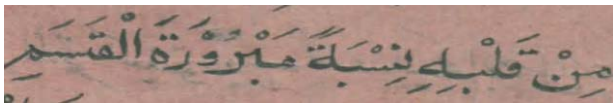
[186] Metinde ایّی.

(11) egerçi yėrge anıng̑ sāyesin tüşürmedi ḥaḳ

velī bulutdın anıng̑ üzre sāyebān [ḳıldı][187]

[213/1] - (2)

[75]

(3) Yaᶜnī, ant içer-mėn resūlning̑ işāreti birle iki pāre (4) bolġan ayġa kim ol aynıng̑ resūl köng̑lige nisbeti (5) ve müşābeheti bar kim eger kişi bu ikisin biri birige (6) oḫşatıp ant içse tutulmaġay. Anıng̑ ü-(7)-çün kim luṭf ve ṣafā ve nezāhat ve işrāḳ ve ṣunᶜ-ı (8) ḳulūb ve tertīb-i elbābda taḳı yol azmaḳdın sa-(9)-ḳlamaḳda, yana ᶜālīdin istifāża ḳılıp sāfiliġa iżāfe-i (10) ifāża ḳılmaḳda, ikisining̑ iştirāki muḳarrer turur. **[214/1]** Ḫāṣe, inş[iḳ]āḳ[188] içinde ikisining̑ biri birige nisbeti (2) bar.

Erbāb-ı tefsīr, sūre-i "iḳtarabati's-sāᶜatü ve'nşaḳḳ (3) a'l-ḳamer"[189]de kėltürüp tururlar kim Ebū Cehl, bir Yahūdī birle (4) kėçe [...] mulāḳāt ḳılıp aydı:

— Ey Muḥammed! Bir muᶜcizeᵊ (5) körgüzgil, tā mėn īmān kėltüreyin.

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, (6) ayt[t]ı:

— Tileking̑ nė turur?

Yahūdī, Ebū Cehl'ge işāret (7) ḳıldı, "Ḳamerning̑ inşiḳāḳını tilegil kim siḥr kök ᶜāleminde (8) eṣer ḳılmas."

Ebū Cehl tiledi ėrse resūl, ᶜaleyhi's-selām, (9) mübārek barmaḳı birle işāret ḳıldı ėrse ay iki pāre (10) boldı. Bir pāresi yıraḳ kętti[190]; ḥattā İbn Mesᶜūd, rażiya'llāhu ᶜanh, (11) aytur kim "Ḥirā Tağı'nı, aynıng̑ iki bölüngenining̑ arasında **[215/1]** kördüm."

Bu muᶜcizeni körüp Yahūdī, īmān (2) kėltürdi ve līkin Ebū Cehl hidāyet tapmadı kim:

---

[187] Vezin ve kafiye uyumu gözetilerek yazımı unutulmuş olan sözcük eklenmiştir.
[188] 214. sayfanın 7. satırında tam olarak yazılmıştır.
[189] Kamer Suresi 1. ayet: "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#54:1
[190] Metinde كتىّ.

“men (3) yahdi’llāhu fe-hüve’l-mühtedī”[191] ve “men yuḍlili’llāhu (4) fe lā hādiye leh”[192]

Barı inşiḳāḳ-ı ḳamer, resūlnüng (5) mu^{c}cizāt-ı bāhire ve āyāt-ı ẓāhiresindin ėrür. (6) Ḥalīme, resūlning asraġan, süt bęrgen anası kim Sa^{c}d (7) bin Bekr’ning ḳızlarıdın ėrür, aytur:

Bir kün Muḥammed, (8) emügdeşi uyaları birle oynamaḳġa çıḳıp (9) turur ėrdi. Nāgāh, męning oġlum Aḍmare, feryād (10) ḳıla kėldi kim:

— Ey ata ve ey ana! Revān kėlingiz kim bilmen, (11) męning köng̈lüm ḳuşı, uyam Muḥammed’ni tirig tafġay mu-siz, **[216/1]** yā yoḳ mu?

Ayt[t]ım:

— Ḳıṣṣa nęteg turur?

Ayt[t]ı:

— Biz oynarda, (2) Muḥammed’ni bir kişi aradın ḳapup taġ başıġa mindürüp (3) kögsin yardı.

Ḥalīme aytur:

Mėn taḳı atası, feryād (4) ve zārī ve nāle ve bī-ḳarārī ḳıla yęttük[193]. Muḥammed’ni kördük, (5) taġ başında kökke baḳıp tebessüm ḳıla olturur[194] (6) ėrdi. Yıġlayu üzesinge tüşüp yüzin (7) öpüp ayt[t]ım:

— Anam sanga fedā bolsun, ey közüm-(8)-ning nūrı ve ey cānımning sürürı! Sanga nę ḥāl (9) boldı?

Ayt[t]ı:

— Ḫayrdur. Ey anam! Mėn uyalarım birle (10) ḳavumaḳ ėtişip oynarda, üç ^{c}azīz kėldi-(11)-ler. Birining ḳolıda kümişdin ibrīḳ, yana birining **[217/1]** ḳolında zümürrüddin ṭaşt -ḳardın tolu- mėni bu ^{c}azīz-(2)-ler uyalarım arasından alıp taġ başıġa

[191] A’râf Suresi 178. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Allah kime hidayet ederse hidayet bulan o, kimi de dalâlete bırakırsa husrane düşenler de işte onlar.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#7:178

[192] A’râf Suresi 186. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Allah kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletecek kimse yoktur. Allah onları azgınlıkları içinde bırakır, bocalayıp dururlar.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#7:186

[193] Metinde يتوَک.

[194] Altıncı satırın başında tekrar yazılmış.

min-(3)-dürüp birisi āheste, mẹni yatḳurup kögsümni (4) yardı. Taḳı mėn baḳıp turur ėrdim. Mẹning içimdeki (5) aḥşānı çıḳarıp ḳar birle yudı taḳı ornıda ḳoydı (6) kim mėn hīç elem tapmadım. İkinçi ᶜazīz tutup evvelkı (7) ᶜamel ḳılġanġa ayttı[195] “Sanga Ḥaḳ buyruġan işni ḳıldıng. (8) Yıraḳ kėtkil!” dėp özi yavuḳ kėlip ėlin kögsümge (9) ḳatıp yürekimni çıḳarıp iki yarıp içindeki (10) bağlanġan ḳara ḳannı köterip ayttı[196] “Bu şeyṭān (11) ülüşi ėrdi kim köterdim, ey ḥabību’llāh!” Ol ḳan ornıġa **[218/1]** özge nẹyerse ḳattı[197] taḳı ornıġa ḳoydı taḳı buzdın bir ḫātem (2) birle mühr ḳıldı kim anıng savuḳluġıdın barça ᶜurūḳ (3) mefāşılımda tapar-mėn. Andın song üçünçi ᶜazīz (4) kėlip “Siz ikingiz fermān yẹrige yẹtkürdüngüz, yıraḳ!” (5) dėp manga yavuḳ kėlip ḳolın kögsümge sürtüp (6) yaranı bitkürüp mėni āheste olturġuzup öpüp (7) ayt[t]ılar “Ey Ḥaḳ’nıng ḥabībi! Eger bilseng kim sanga (8) nė türlüg saᶜādet tilepdürler, her-āyine, közüng yaruġay (9) ėrdi.” dėp. Taḳı mėni munda salıp üçi uçup kökler (10) arasıġa kirdiler. Eger tilesengler, kirgen mevżiᶜni kör-(11)-güzeyin, ey ana, tėdi.

[219/1] - (2)

[76] وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ

وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِ

(3-4)

[77] فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرَمَا

وَهُمْ يَقُولُونَ مَا فِي الْغَارِ مِنْ أَرَمِ

(5) Yaᶜnī, cümle-i muᶜcizāt-ı ẓāhir[e], kerāmāt-ı bāhire-i resūldin, (6) ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ol ėrdi kim cemᶜ ḳıldı ġār ol (7) ẕātnı kim maḥż-ı ḫayr ve ᶜayn-ı kerem ėrdi taḳı izdeyü kẹlgen (8) kāfirlerning közi kör boldı, anı körmekke bolmadı. (9) Bes ṣıdḳ, yaᶜnī resūl taḳı Ebū Bekr-i Ṣıddīḳ, ġārda hīç (10) ḥaẕer ḳılmay, āfāt ve maḫāfetdin müteġayyir bolmay (11) olturur ėrdiler. Taḳı küffār aytur ėrdiler kim “Ġārda **[220/1]** hīç

[195] Metinde ایتّی.
[196] Metinde ایتّی.
[197] Metinde قاتىّ.

aḥadī yoḳ turur.” Ārī, Ḥaḳ Taᶜālā öz ḥıfẓ ve ᶜināyeti (2) birle kenf-i ḥimāyetde saḳlaġannı, kāfirler -kim ġavāşe-i (3) ebṣār birle mübtelā tururlar- ḳaçan körsünler.

(4) tęlim ḫayr-ı keremdin ġār tolup

kişi körmes anı küffār içinde

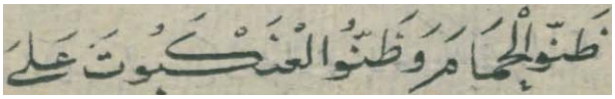
(5) kėlip ġār ėşikidin ḳaytur aġyār

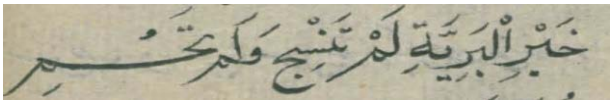
resūl öz yārı birle ġār içinde

(6) közining͡ żaᶜfı bolġay dėg turur kim

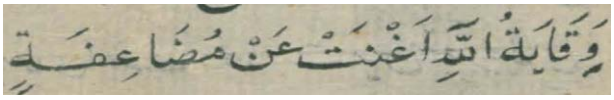
ḳuyaşnı körse ol envār içinde

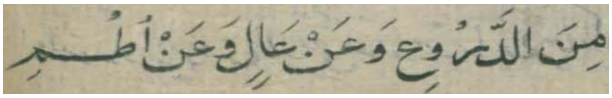
(7-8)

[78]

(9-10)

[79]

[221/1] Yaᶜnī, kāfirler ġār ėşikinde ṣaḥrāyī kögerçgünni, bu yumurtḳa (2) basḳan körüp taḳı örümçining͡ ġār ėşikinde ör-(3)-genin müşāhede ḳılıp gümān ėlt[t]iler kim “Barça āferīniş (4) yaḫşıraḳı, yaᶜnī resūl bu ġār içinde yoḳ turur kim eger (5) kirmiş bolsa bu vaḥşī cānvarlar uçḳay ėrdi (6) taḳı örümçi öyi buzulġay ėrdi, lā-cerem.” Ḥaḳ Taᶜālā’(7)’nıng͡ saḳlamaḳı, resūlni bī-niyāz ḳıldı, ḳat (8) ḳat kübeler kęymekdin taḳı yüksek taġlar başındaġı (9) ḥiṣārlarġa kirmekdin.

Ḳıṣṣaġa meşhūr ėrür (10) taḳı tefāṣīl muṭavvelātda meẕkūr ėrür ammā çaḳlı kim (11) bu muḫtaṣarda anıng beyānıġa ḥācetī bar ol ėrür kim **[222/1]** çün Ḳabīle-i Evs[198] ve Ḫazrec, īmān kėltürmeki birle (2) aḥkām-ı İslām, istiḥkām taptı. Ṣanādīd-i Ḳureyş, Dārü'n-nedve'(3)'de cemᶜ bolup meşveret ḳılġanda iblīs, "Şeyḫ Necdī'(4)'mėn." dėp ḥāżır bolup baᶜżı resūlni ḥabs ḳılmaḳ (5) baᶜżı [.....]ni[199] Mekke'din sürmek fikrin ėtkende, iblīs (6) ayt[t]ı:

— Muḥammed'ning körklüg cemāli, şīrīn maḳālı, laṭīf (7) aḫlāḳı, pākize aᶜrāḳı, kerem ve iḥsānı, faẓl ve imtinānı (8) bī-nihāyet ėrür. Bu ṣıfāt-ı ḥamīde ve efᶜāl-i pesendīde (9) birle, kim kim anı körse yüz cān birle ᶜāşıḳ bolġay. Anı (10) özgeler körmek maṣlaḥat ėrmes.

Āḫirü'l-emr Ebū Cehl (11) sözige ittifāk ḳılıp her ḳabīledin bir kişi barıp **[223/1]** öltürmek boldılar ėrse Cebraᵓīl kėlip resūlġa (2) ḫaber bėrdi. Resūl öz ornında emīrü'l-müᵓminīn ᶜAlī, (3) raẓiya'llāhu ᶜanhnı yatḳurup Ebū Bekr birle ġār sarı (4) revāne boldılar ėrse Ebū Bekr, raẓiya'llāhu ᶜanh, resūlning (5) tört yanıda aylanıp yörür ėrdi. Resūl, ᶜaleyhi's-selām, (6) ayttı:[200]

lā taḥzen inne'llāhe maᶜanā[201]

Yaᶜnī, "Ḳayġurmaġıl kim Ḥaḳ, subḥānehu (7) ve taᶜālānıng ᶜināyeti bizning birle turur."

Ebū Bekr, raẓiya'llāhu (8) ᶜanh, ayt[t]ı:

— Yā resūla'llāh! Her ṭarafḳa aylanıp yörügenim (9) ḳorḳmaḳdın ėrmes. Düşmanlar ḳayu ṭarafdın (10) kim ḳaṣd ḳılġay, dėp saġınsam ol ṭarafḳa kėçer-mėn, (11) tā özümni sanga fedā ḳılsam.

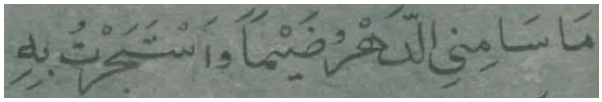
Andın song, resūl-**[224/1]**-nüng mübārek ayaḳları mecrūḥ bolġanın körüp (2) Ebū Bekr, resūlni öz boynıġa köterip ġārġa yėtkürdi (3) taḳı evvel özi kirip barça teşüklerni tutup (4) resūlni kiyürdi. Andın song Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā-(5)-nıng

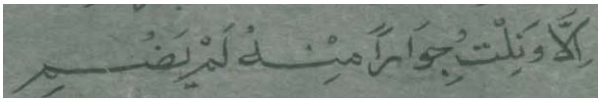
---

[198] Metinde اوش.
[199] 222. sayfanın 4. satırına benzer şekilde "resūlni" olmalı.
[200] Metinde ایتّی.
[201] Tevbe Suresi 40. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz bir takım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#9:40

fermānı birle ᶜankebūt, ėşikini örüp ve (6) vaḥşī ḥamāmeler yumurtḳa basḳandın soñgra Ḳureyş (7) yigitleri ḳava kėlip elig arşun çaḳlı (8) ġārġa yavuḳ kėlip vaḥşī kögerçgünlerni taḳı (9) ᶜankebūt örgenin körüp müşāhede ḳılıp (10) “Bu yavuḳda kişi bu ġārġa kirgeni yoḳ.” dėp ḳayt[t]ılar.

[225/1] - (2)

[80]

(3) Yaᶜnī, rūzigār mañga hīç vaḳt ẓulm ve cefā ḳılmadı kim (4) mėn ḥażret-i risālet-penāhġa sıġınıp ol (5) ẓulm ve sitem ve cefā ve elemdin ḫalāṣ tapmamış bolsam.

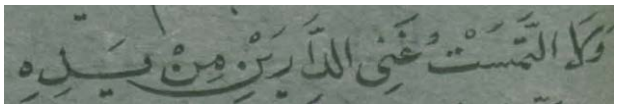
(6) ger mañga cevr ü cefā ḳılsa felekniñg gerdişi[202]

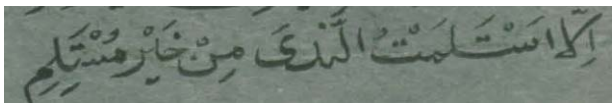
(7) muṣṭafānıñg ėşiki ārām-gāhımdur mėniñg

(8) ol ḥabīb-i mihr-bānnıñg ėşikini saḳlaram

(9) kim cefā ḳılġanda düşmanlar penāhımdur mėniñg

(10-11)

[81]

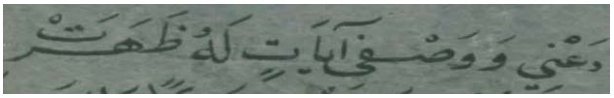
[226/1] Yaᶜnī, ṭaleb ḳılmadım iki cihānnıñg baylıḳın ve (2) resūlniñg mübārek ḳolından, meger kim, ol tilegen (3) ᶜaṭānı taptım, öpesü ḳollarnıñg yaḫşıraḳıdın. (4) Yaᶜnī, resūlniñg mübārek ḳolıdın ḥāṣıl boldı (5) mañga, dünyānıñg baylıḳın kim mañga vāfir ėrür taḳı (6) āḫiretniñg ġınāsı kim dīn-i kāmil turur.

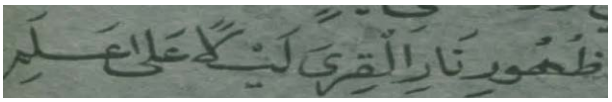
(7) ḥācetini resūldin kim tilese niyāz ile

(8) bir naẓarı bile tapar iki cihān murādını

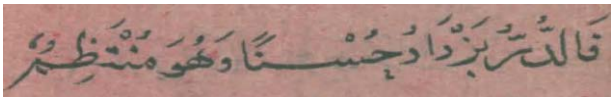
[202] Metinde كرديش.

(9-10)

[88]

[227/1] - (2)

[89]

(3) Yaᶜnī, mẹni ḳoya bẹrgil vaṣf ḳılmaḳım birle āyāt-ı (4) Ḳur’āniyye ve muᶜcizāt-ı Furḳāniyye-i resūlni kim ol āyāt (5) ve muᶜcizāt ẓāhir boldı, ḳarang̃gu kėçe mihmāndārlıḳ üçün (6) yüksek taġ başında otnung̃ ẓuhūrı dėg. Anıng̃ (7) üçün kim leālī ve cevāhirning̃ ḥüsni, naẓm ḳılmaḳ (8) birle artar taḳı eger hem tüzülmese hem ḳadri öksilmes ve (9) maḥbūb-ı zībā birle ve dilber-i ᶜaẕrānıng̃ ᶜiẕārıġa, (10) meşşāṭalıḳ ḥācet ėrmes. Leālī-yi āyātḳa, (11) mẹning̃ dėgning̃ naẓmı zīnet bẹrmes.

[228/1] cihānnı tut[t]ı anıng̃ muᶜcizātınıng̃ nūrı

(2) mẹning̃ biginler anı ögmek iḥtiyāc dẹgül

(3) anıng̃ ṣıfātı bile sözlerim revāc[203] tapar

(4) kim ol cevāhire bu naẓmdın revāc dẹgül

(5-6)

[90]

[203] Metinde üzeri çizilmiş hâlde ~~دكول~~.

(7) Yaᶜnī, besī uzaḳ boldı, medḥ ḳılġuçılarnıng̃ (8) ārzūları, ol ḥüsn ve aḫlāḳ, kemāl-i merḥamet (9) ve eşfāḳ yanınġa kim ḥażret-i risāletning̃ ẕāt-ı (10) şerīfi ve ᶜunṣur-ı laṭīfide bar. Anıng̃ üçün kim eşᶜār-ı ġarrā[204] **[229/1]** ve naẓm-ı dilārā, anıng̃ elfāẓ-ı müsteᶜẕebe-i laṭīfesi (2) ve kelimāt-ı müsteṭābe-i şerīfesi, ol fażl-ı reşīḳ (3) ve maᶜnī-yı anīḳ birle zīnet tapar kim ḥabīb-i Ẕü'l-Celāl'(4)'ning̃ ẕātı, bī-miṣlī anıng̃ birle ārāste ėrür.

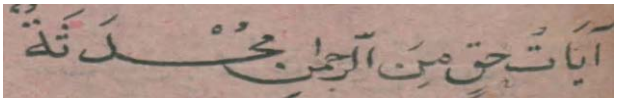
(5) bizning̃ dėgler medḥindin münezzehdür anıng̃ ẕātı

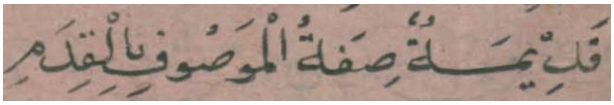
(6) ve līkin sözge zīnetdür anıng̃ evṣāfını aymaḳ

(7) ėrür sözlerge ārāyiş bėrür cānlarġa āsāyiş

(8) ṣıfātı ẕātını dėmek tėlim elṭāfını almaḳ

(9-10)

[91]

[230/1] Yaᶜnī, baᶜżı muᶜcizāt-ı resūl, āyāt turur, nübüvvet (2) birle mevṣūf taḳı tenzīl ve taᶜẓīm-i Raḥmān birle maᶜrūf (3) kim elfāẓ-ı ḥadīṯ turur taḳı maᶜnīsi aᶜnī kelām-ı nefsī (4) kim ḳāyim turur ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī taᶜālā birle ėrür, ārī.

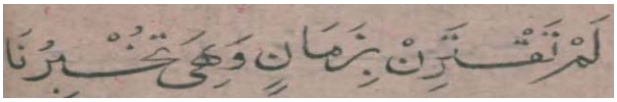
(5) çün kelām öz maḳarr-ı ᶜizzetidin

(6) ᶜālem-i mülk içinde bastı ḳadem

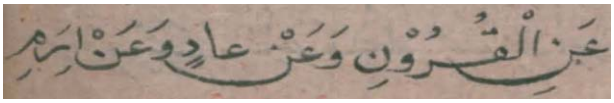
(7) ẓāhir bāṭını bilen boldı

(8) maᶜnī-yı kāşif-i ḥudūṯ ḳıdem

(9-10)

[92]

[204] Satır ve sayfanın altında kılavuz olarak yazılmış.

[231/1] Yaᶜnī, bu āyāt zamānı maḫṣūṣ ėrmes, ḳadīmlıḳ (2) yanından taḳı elfāẓınıng nüzūli āḫir-zamānede, (3) *ḫātemü'l-enbiyā* ᶜahdinde ėrdi. Bā-vücūdᵊ ol kėçgen ḳarn-(4)-lardın ḫaber bėrür taḳı ᶜĀd ve İrem ḳıṣṣasından iᶜlām (5) ḳılur kim ᶜĀd ḳavmi Yehūd ėrür, yana ᶜÂd bin ᶜAvṣ (6) bin İrem bin Sām ibn Nūḥ'nung oġlanlarınġa (7) hem ᶜĀd dėrler, Hāşim oġlanlarınġa Hāşim dėgen dėg.

(8) Rivāyet ḳılurlar kim ᶜĀd'nıng iki oġlı bar ėrdi: (9) biri Şeddād, biri Şedīd. Şedīd ölüp tamāmī mülk (10) memleket Şeddād'ġa müsellem bolup muṭīᶜ ve ᶜāṣī, edānī (11) ve aḳāṣī ang'a inḳıyād ḳılmış. Cennetning ṣıfatın **[232/1]** ėşitip baᶜżı "Ṣaḥrā-yı ᶜAden'de cennet ḳılur-mėn." (2) dėp ḫazāyin-i emvāl ṣarf ḳılıp üç yüz yıl (3) içinde bir şehrī yeṭkürdi; dīvārı altun ve (4) kümüşdin, özgeleri zeberced ve yāḳūt-(5)-dın. Taḳı anda, eṣnāf-ı enhār ve eşcār mīvege (6) yeṭip bu mecmūᶜ tamām bolġandın song, ehl-i memleket (7) birle ittifāḳ ḳılıp İrem'ge barurda bir künlük yol (8) ḳalġanda Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, żacīce ıḏa bėrip barçanı (9) helāk ḳıldı. Taḳı Şeddād helāk bolġanda, toḳuz (10) yüz yaşar ėrdi.

ᶜAbdu'llāh bin Ḳılābe'din rivāyet (11) ḳılur kim tėve izder ėrdi nāgāh İrem'ge uçur bolup **[233/1]** kötere bilgeniçe andaġı cevāhir ve emvāldin (2) alıp öyige kėlgenining ḫaberin Muᶜāviye (3) ėşitip İbn Ḳılābe'ni iḫżār ḳıldı. (4) Ol Medīne'ning aḫbārından istifsār ėtip (5) taᶜaccüb ḳıldı taḳı Kaᶜb'ni ṭaleb ḳılıp sordı (6) ėrse aydı:

— Ol İrem, "ẕātü'l-ᶜimād"[205]dur. Kütüb-i ilāhī-(7)-de, aḥādīṯ-i resūlġa maᶜlūm bolup turur kim bu ᶜahd-(8)-de bir Müsülmān, sarıġ çehrelig, ḳızıl yangaḳlıġ, (9) ḳısḳa boyluḳ, bir ḳaşı meng'lig, tėve izdeyü (10) İrem'ge kirip andaġı emvāldin alısar.

Bu sözni (11) ayturda nāgāh közi İbn Ḳılābe'ġa tüşti ayttı:[206]

— Va'llāhi **[234/1]** ol kişi bu ėr kėrek bolsa.

Tefāṣīli bu ḳıṣṣanıng, Kitāb-ı (2) ᶜArāyis-i Ṣaᶜlebī'de meẕkūr turur.

(3-4)

[205] Fecr suresi 7. ayet: "sütunlarla dolu İrem" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#89:6
[206] Metinde ایّی.

[93]

(5) Yaᶜnī, ḥażret-i İlāhī muᶜcizeᵓī ėrür, bāḳiyye -kim hergiz anga inḳıżā (6) ve inḳırāż yoḳ- lā-cerem. Anga, mecmūᶜ-ı muᶜcizātdın -kim (7) olarnıng devāmı yoḳ- bel-kim kėlür taḳı kėter, (8) bu muᶜcize-i fāyiḳ ėrür taḳı ḫātem-i enbiyā ve rüsülge kim milleti (9) ḳıyāmetḳa tėgrü mensūḫ bolmaḳ lāyıḳ ėrür.

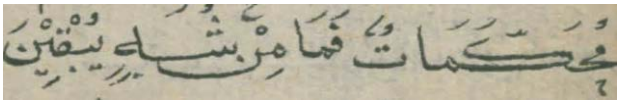
(10) ḥabīb muᶜcizesi çün kelām-ı ḥaḳ boldı

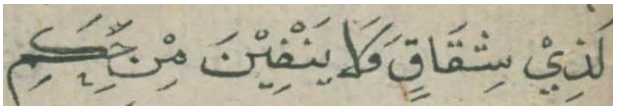
(11) bu muᶜcizetke revā bolmadı fenā vü zevāl

[235/1] fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa ḳayda teng olsun

(2) bu söz ḥaḳīḳatini anglar ehl-i fażl u kemāl

(3-4)

[94]

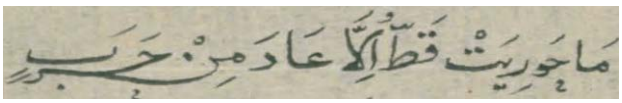

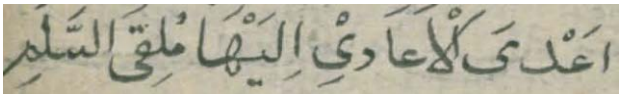
(5) Yaᶜnī, bu āyāt mevṣūf turur ḥükm ve ḥikmet ve aḥkām (6) birle, lā-cerem. Hīç şek ve şübhe bāḳī ḳoymas, muḫālefet (7) ḳılġuçıġa taḳı ḥaḳ ve bāṭıl arasında farḳ ḳılmaḳ (8) özge ḥakem tilemes. Anıng üçün kim aṣl-ı uṣūl-i (9) şerāyiᶜ, Ḳur'ān ve li-hāẕā ḥadīṯ-i müsneddür ve (10) Kitāb'ḳa yā ḥadīṯke taḳı ḳıyās ve muḥtāc bu uṣūl **[236/1]** ṣülüṣning biringe.

ḥaḳ taᶜālā ḥükmidin ḥikmet içinde bu kitāb

(2) ḥaḳ ve bāṭılnı ayırmaḳda ėrür faṣlü'l-ḫiṭāb

(3-4)

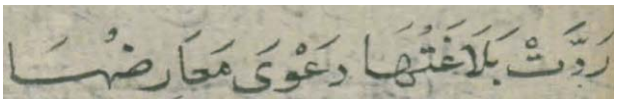
[95]

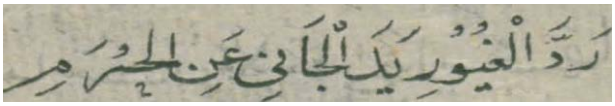

(5) Yaᶜnī, muᶜāraża ḳılınmadı bu āyāt-ı kerīme, nevādir-i ġarāyib-i fuṣaḥā (6) ve bedāyiᶜ ve ᶜacāyib-i ᶜArab ve ᶜarbā birle. Meger kim bu kelāmnıng̃ (7) faṣāḥatidin olarġa faṣāḥat lāzım kėldi taḳı düşman-(8)-larnıng̃ boynaġuraḳı, bu āyāt-ı bāhire ve muᶜcizāt-ı ẓāhireni (9) körüp teslīm ḳıldı. Maṣāḳiᶜ-i ḫuṭebā, bu kelāmġa oḫşaş (10) söz kėltürmekdin ᶜāciz ve ḥayrān taḳı medārih-i bulaġā, bu (11) sözning̃ ednāsıġa muᶜāraża ḳılmaḳda āşüfte ve sergerdān.

[237/1] Zihī, vaḥy-ı nāṭıḳ; beyyināt, ḥücec birle taḳı ḫoşā Ḳur'ān-ı ᶜArabī (2) kim münāsebeti yoḳ, ᶜavac bile; (3) zihī, kelām-ı ilāhī, bu nė faṣāḥat ėrür kim ol faṣāḥat (4) ile düşmanān feżāḥat ėrür.

(5-6)

[96]

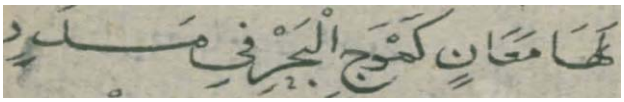

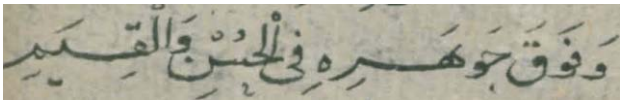
(7) Yaᶜnī, bu āyātnıng̃ belāġatı, redd ėt[t]i, muᶜāraża ḳılġuçı-(8)-nıng̃ daᶜvāsını, anıng̃ dėg; ġayretlıġ ėr, öz (9) ḥareminde ḫıyānet ḳılġuçınıng̃ taṣarrufın redd ḳılur. (10) Bu söz içinde işāret bar anga kim Ḳur'ān'nıng̃ (11) iᶜcāzı, aᶜlā-yı ṭabaḳāt ve aḳṣā-yı merātib-i belāġatda **[238/1]** bolmaḳdın ėrür, muᶜāraża ḳudretin ḫalḳdın kėtermek (2) birle ėrmes.

belāġatı bile ḳur'ān ḳovar muᶜārıżnı

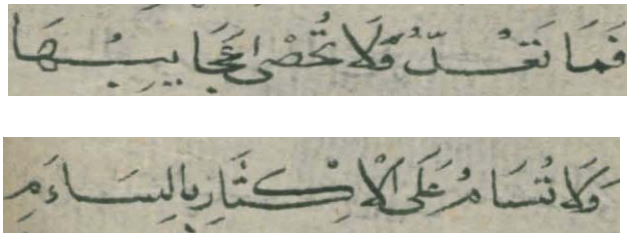
(3) nėteg kim öz ḥaremindin ḳovar yamannı ġayūr

(4-5)

[97]

(6-7)

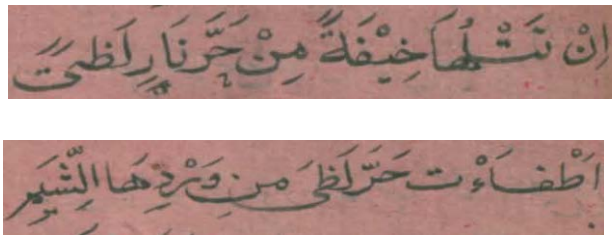
[98]

(8) Yaᶜnī, bu āyātnıng maᶜānīsi, deryā-yı mevvāc-ı mütalāṭım-(9) ü'l-emvācġa oḫşar, biri biringe meded bėrmek içinde. (10) Velī, bu nefāyis-i maᶜānī -kim ᶜarāyis-i ġavānī dėg ārāyiş-i (11) bī-niyāzī ėrür- ḥüsn ve bahā ve luṭf ve ṣafā içinde, **[239/1]** deryā tęgindeki cevāhirdin artuḳraḳ turur, lā-cerem. (2) Sanap bolmas, anıng ġarāyibini taḳı iḥṣā ḳılıp (3) bolmas, anıng ᶜacāyibini taḳı teşebbüh birle ḳatışmas, (4) tibyān-ı sāṭıᶜı taḳı muᶜāraża birle münḳaṭıᶜ bolmas, anıng (5) burhān-ı ḳāṭıᶜı. Taḳı anıng leṭāyifi kim āb-ı zülālġa oḫşar, (6) köp bolmaḳı birle mūcib-i melāl bolsun?

(7-8)

[99]

(9-10)

[100]

(11) Yaᶜnī, rūşen boldı bu āyātnı oḳıġan kişining **[240/1]** közleri, lā-cerem. Ayttım[207] anga kim "Ḥaḳ Taᶜālā'ġa vāṣıl bolmaḳ vāsıṭa-(2)-sını taptung, muḥkem tutġıl. Eger sėn bu āyātnı (3) tamuġ otının ḥarāretidin ḳorḳup oḳısang, (4) her-āyine, söndürgey-sėn ol otnung ḥarāretini, (5) bu āyātnıng zülāl dėg savuḳ suyındın."

Yaᶜnī, (6) bu Ḳur'ān kim şifā-yı raḥmet ėrür. Dārū-yı her derd (7) ve zaḥmet ėrür, ot anıng dėg eşḳıyānıng (8) naṣībi turur kim Ḳur'ān'nı tekẕīb ḳılıp aḥkāmıdın (9)

[207] Metinde ايتّم.

yüz evürse. Taḳı ḫalāṣ tapmaḳ ol etḳiyānıng̃ vaẓīfe-(10)-si turur, mevrid-i ᶜaẕāb kelām-ı ilāhīdin sīr-āb (11) bolsa.

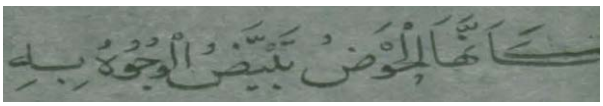
ḳur’ān birle yarudı ḳārīsining̃ ḳaraḳı

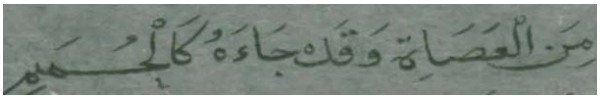
[241/1] ayt[t]ım bu ḥabl-ı ḥaḳdur terk ėtme iᶜtiṣāmın

(2) tang̃la eger tilesen̄g otdın ḫalāṣ tapmaḳ

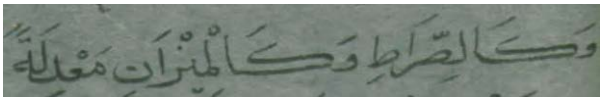
(3) cān birle nūṣ ḳılġıl ḥaḳnıng̃ kelām-ı cāmın

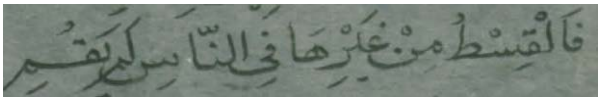
(4-5)

[101]

(6-7)

[102]

(8) Gūyiyā Ḳur’ān, ḥavż-ı kevs̱er turur kim yüzler anıng̃ birle aḳarur. (9) Nėteg kim aḥādīṣde kėlip turur kim ᶜāṣīler yazuḳ (10) endāzesinçe tamuġda ᶜaẕāb çėkip kömür dėg **[242/1]** ḳararıp Ḥaḳ Taᶜālā ᶜināyeti birle zindān-ı ᶜuḳūbetdin (2) ḫalāṣ bolup uştmaḥḳa kėlgende, fermān-ı ilāhī ṣādır (3) bolġay kim “Bu bendelerni kevs̱er suyıġa kigürüng̃.” Kirip (4) çıḳsalar köygen, ḳararġan yüz ve tenleri tolun ay (5) dėg yıldıraġay. Ḥattā ᶜaẕāb çėkmey uştmaḥḳa (6) kirgenler, olarnıng̃ ḫālin temennā ḳılġaylar. Bu (7) ḥavżnıng̃ eṭrāfı altundın bolġay; ṭūl (8) ve ᶜarżı, bir aylıḳ mesāfeti yana bir aylıḳ bolup (9) behişt içindin aḳġay suyı, sütdin aḳraḳ, (10) ᶜaseldin süçügrek, müşgdin ḫoş-būyraḳ. Kim (11) kim bir şerbetleri andın içse hergiz susamaġay **[243/1]** taḳı seng-rīzeleri lüᵓlüᵓ ve mercāndın bolġay.

Yana (2) bu Ḳur’ān, ṣırāṭġa ve mīzānġa oḫşar kim yaḫşı ve (3) yaman anıng̃ birle ẓāhir bolur, artuḳ ve öksük [anıng̃] (4) birle bėlgürür. Nėteg kim rivāyetde kėlip

turur kim (5) şırāṭ, tamuġnıng üzeside çekilmiş köprüg (6) turur; ḳıldın yinçge, ḳılıçdın ittig[208]. Baᶜżı, (7) anıng üstidin yıldırım dėg kėçkey ve baᶜżı, (8) yėl dėg, yügrük at dėg ve baᶜżı, ėmgeklep (9) kėçkey. Her kişi öz ṭāᶜati endāzesinçe ve (10) āsānlıḳ birle kėçkey ve taḳı bu kāfirler ve ᶜāṣīlerning (11) ayaḳı tayılıp tamuġḳa tüşkey. Yana zebāneler **[244/1]** olarnı ırġaḳ birle çėk[k]eyler.

Taḳı ḥadīṯ-i Cābir birle (2) bu şırāṭnıng yaratıġı ḫavf maḳāmında on iki (3) ming yıl turġanda, peyġambernig nūrındın (4) ėrür. Baᶜżı rivāyetde bu şırāṭ, tamuġ ejdehāsınıng (5) tilindin turur -kim Ḥaḳ Taᶜālā anga aḳdār bėrip turur- kim (6) tilin gāhī yası ḳılur gāhī yinçge ėter. Kim barı (7) ḥadīṯ-i ṣaḥīḥde kėlip turur kim şırāṭnı vażᶜ (8) ḳılġanda, bir yanıda emānet ve bir ṭarafında raḥmnı (9) turġuzġaylar. Kimėrse, emānet verzişi ėtip (10) ṣılaᵓ[209]-ı raḥm ḳılmış bolsa şırāṭdın āsānlıḳ birle (11) kėçkey. Taḳı ḥadīṯde kėlip turur kim zihī ḥasret **[245/1]** anga kim tayılsa şırāṭdın anıng ḳademi fāyide ḳılmasa, (2) ol ḥālde nedemi, lā-cerem. Aytġay bu, ol turur kim "Andın (3) ḳorḳar ėrdim, kāşki tiriglik eyyāmında, bu künnüng (4) yaraġın ḳılġay ėrdim; kāşki tofraḳ bolup (5) bu ḥālġa uçramaġay ėrdim, yā resūl yolın tutup (6) bu belādın emān bolġay ėrdim." Ammā mīzān ᶜibāret turur (7) ol neᵓyersedin kim anıng birle maḳādir-i aᶜmāl bilinür (8) taḳı bu aᶜmālnı vezn ḳılmaḳda bir ḥikmet ol turur (9) kim bendeler öz ḥālin maᶜlūm ḳılsalar tā ᶜiḳāb (10) ḳılġanda, ᶜadl-i ilāhīġa iᶜtirāf ḳılıp ᶜafv ḳılġanda, (11) faẓl-ı nā-mütenāhīni bilseler. Yana mundın özge, **[246/1]** şāyed kim türlüg ḥikmet bolġay velī ᶜadem-i maᶜrifet-i (2) ḥikmetdin, ᶜadem-i ḥikmet lāzım kėlmes.

Emīrü'l-müᵓminīn (3) Ḥüseyn, raẓiya'llāhu ᶜanh, rivāyet ḳılur kim bir kün resūl, (4) ᶜaleyhi's-selām, ᶜĀyişe raẓiya'llāhu ᶜanhānıng tizige (5) mübārek başın ḳoyup tekye ḳılıp turur ėrdi. ᶜĀyişe, (6) bu ḥāletde āḫiretni saġınıp aytdı:[210]

— Yā resūla'llāh! (7) Bilmes-mėn kim āḫiretde bizni hīç yād ḳılġay (8) mu-siz?

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, aytdı:[211]

— Ol Tengri'ni (9) tuta ant içer-mėn kim mėning cānım anıng ḳudreti (10) ḳolında turur kim üç mevżiᶜde hīç kişi özidin (11) özgeni yād ḳılmas. Bir mevżiᶜ mevāzīn ḳılıp aᶜmālını **[247/1]** ölçegende, bende, öz mīzānınıng aġırı, yengili (2) bilmey özgeni yād ḳılmas. Yana şırāṭdın kėçerde (3) ve yana nāme kėlgende ongdın mu yā

[208] Metinde ايتيّک.
[209] Metinde صيله.
[210] Metinde ايتّى.
[211] Metinde ايتّى.

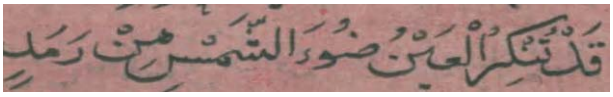
soldın mu (4) kėlürin bilmeyin, kişi, özgeni yād ḳılmas. (5) Enes ibn Mālik, rażiya'llāhu ᶜanh, rivāyet ḳılurlar kim (6) ḳıyāmetde Ādem oġlın mīzānınn̄g iki keffesi (7) arasında turġuzup Ḥaḳ Taᶜālā melekni müᵓekkel (8) ḳılġay, nidā ḳılmaḳ üçün. Kimnin̄g mīzānı ṣaḳīl bolsa (9) nidā ḳılġay kim fülān bende saᶜādet taptı kim hergiz (10) şaḳāvet yüzin körmegey. Taḳı eger mīzānı ḫafīf (11) bolsa nidā ḳılġay kim fülān bende saᶜādet tapmaġay **[248/1]** anın̄g dėg bed-baḫt boldı. Taḳı āḫir aḥvālinin̄g (2) tefāṣīli muṭavvelātda meẕkūr turur.

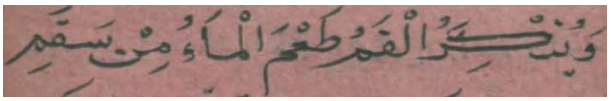
(3-4)

[103]

(5-6)

[104]

(7) Yaᶜnī ol ḥasūdnın̄g ḥālindin taᶜaccüb ḳılmaġıl kim (8) ṣınāᶜat-i belāġatnı körklüg bilip ḫavāṣṣ-ı terākīb (9) ve muḳteżāyāt-ı[212] aḥvālni tükel an̄glar ėrken, bu āyātḳa (10) -kim ġāyāt-ı belāġat birle mevṣūf ėrür- inkār ḳılur. (11) Anın̄g üçün kim żaᶜīf köz, künnin̄g yüzige münkir **[249/1]** bolur taḳı ḫasta sunın̄g ṭaᶜmıġa inkār ḳılur, (2) lā-cerem. Ḥasūdḳa ḥażret-i aᶜlādın tevfīḳ, refīḳ (3) bolmaġan üçün āyāt-ı bāhireġa inkār ḳılur. Gūyiyā (4) bu iki beyt işāret ḳılur ol āyātḳa kim (5) Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, aytur:

"elleẕīne āteynāhümü'l-kitābe (6) yaᶜrifūnehü kemā yaᶜrifūne ebnāᵓhüm" ve "inne farīḳan (7) minhüm le yektümūne'l-ḥaḳḳa ve hüm yaᶜlemūn"[213]

[212] Metinde مقتضات.

[213] Bakara Suresi 146. ayet: "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir takımı bile bile gerçeği gizlerler." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:146

(8) Yaᶜnī ehl-i kitāb, resūlni yā Ḳur’ān’nı tanırlar, öz oġlan-(9)-ların tanıġan dėg taḳı baᶜżısı ḥaḳnı bilür ėrken (10) yaşururlar.

Rivāyet ḳılınur kim emīrü’l-müᵓminīn ᶜÖmer, (11) rażiya’llāhu ᶜanh, ᶜAbdu’llāh bin Selām’ġa resūlnüng **[250/1]** ḥālini sordı.

Ayt[t]ı:

— Mėn öz oġlumdın artuġraḳ (2) tanır-mėn, anıng üçün kim Muḥammed’ning risāletinde hīç (3) şekkim yoḳ ve taḳı bu oġul męndin bolġanıġa (4) şekkim bar, şāyed kim anası ḫıyānet ḳıldı bolġay.

(5) Emīrü’l-müᵓminīn ᶜÖmer, rażiya’llāhu ᶜanh, taḥsīn bęrip (6) ᶜAbdu’llāh bin Selām’nı öpti taḳı resūlnüng (7) maᶜrifet-i müstelzim-i maᶜrifet āyātı turur.

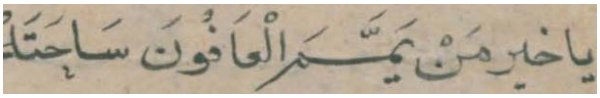
(8) ḥasūd öz ḥasedidin kitābġa bütmes

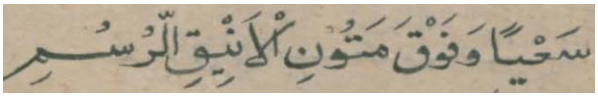
(9) nę ol sebebdin ėrür kim bu ḥālni bilmes

(10) żaᶜīf közlü ḳuyaş nūrına ḳılur inkār

(11) marīż lezẕet-i āb-ı zülālni bilmes

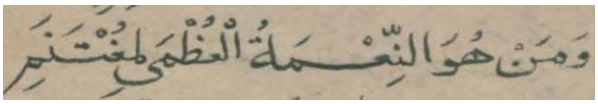
[251/1] - (2)

[105]

(3-4)

[106]

(5) Ey yaḫşıraḳı ol ṭāyifening kim eṣnāf-ı ᶜibād ve (6) eṭrāf-ı bilāddın, ᶜarż-ı ḥācāt yā kifāyāt-i mühimmāt ü-(7)-çün anıng sāḥat ve rāḥatı sarı seyāḥat (8) ḳılıp gāhī piyāde gāhī süvāre yüz ming derd (9) ve niyāz ve sūz güdāz birle müteveccih bolurlar

taḳı ey ẕāt-ı (10) pākize-ṣıfāt kim uluġ āyetī-sėn, iᶜtibār alġanġa **[252/1]** ve ᶜaẓīm niᶜmetī-sėn, ġanīmet bilgenge.

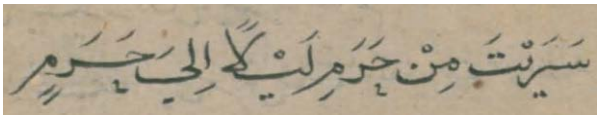
(2) ehl-i ḥācet sāḥatiñde yüz miñ rāḥat tapar

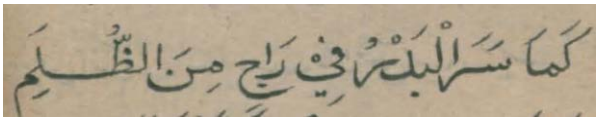
(3) bende bolġanda sañga bolur cihānda pādişāh

(4) āstīniñ būsesi iḳbāl bėlinge kemer

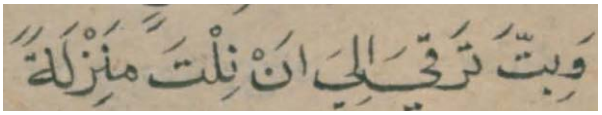
(5) āsitānnıñ tofraġı devlet közige tūtiyā

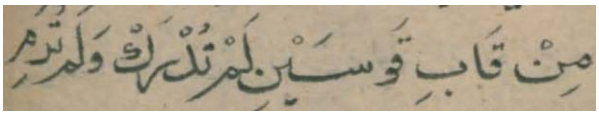
(6-7)

[107]

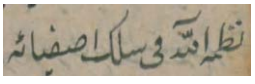

(8-9)

[108]

(10) Yaᶜnī, kėçe yör[ü]düñ bir ḥaremdin kim *Beytü'l-ḥarām* turur **[253/1]** yana bir ḥaremge kim *Beytü'l-maḳdis* turur, anıñ dėg (2) tolun ay kėçe içre maşrıḳdın maġribġa yörür, lā-cerem. (3) Bu kėçe içre sañga teraḳḳī ve ᶜurūc ḥāṣıl boldı, tā şeref-i (4) idrāk-i menzile-i "ḳābe ḳavseyn"[214] birle müşerref boldunġ. (5) Kim bu menzile hergiz idrāk ḳılınġanı yoḳ, hīç aḥadī (6) hem bu mertebeni tilegeni yoḳ. Bu iki beytniñ (7) terceme[si], türkī til birle ol ėrdi kim ėşitiñ.

Ammā nāẓım, (8) işāret ol vāḳıᶜa-i (9) ġarībe ve ḥāl ve ᶜacībege kim ḥażret-i ilāhīniñ feyż ve (10) fażl-ı nā-mütenāhīsi birle müyesser bolup

[214] Necm Suresi 9. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:1

turur, efḍal-i (11) enbiyā ve rüsül, reh-nümā-yı ḫayr ve sübül, Muḥammed Muṣṭafā'ġa. **[254/1]** Kim mevāhib-i rabbānīnin͡g ḫazīnedārı, merātib-i rūḥānī-(2)-nin͡g cenībet-süvārı ᶜilm-i ḥikmet deryāsının͡g (3) gevheri, faẕl ve raḥmet felekinin͡g bedr-i enveri (4) ėrür taḳı bu ᶜaceb vāḳıᶜa-ı ᶜibāret turur.

Miᶜrācdın (5) kim Ṣaḥīḥ-i Müslim ve Ṣaḥīḥ-i Buḫārī'nin͡g ittifāḳı birle rivāyet ḳılur, (6) Mālik bin Ṣaᶜṣaᶜa kim resūl, ᶜaleyhi's-selām, ayt[t]ı:

Mėn (7) Ḥaṭīm-i Mescidü'l-ḥarām'da, Kaᶜbe yavuġında uyḳu birle (8) oyaġ arasında ėrdim. Cebraʾīl, ᶜaleyhi's-selām, bir ulaġ (9) alıp kėldi; esterdin kiçigrek, rengi boz, köz yętken (10) yęrge ayaḳın basar ėrdi, atı Burāḳ. Męni Burāḳ'ġa mindürüp (11) Mescidü'l-ḥarām'dın, Mescid-i Aḳṣā'ġa yętkürdiler. **[255/1]** Nęteg kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, aytur:

"subḥāne'l-leẕī (2) esrā bi-ᶜabihi leylen mine'l-mescidi'l-ḥarāmi (3) ile'l-mescidi'l-aḳṣa'l-leẕī bāreknā ḥavlehu"[215]

(4) Andın son͡g, męni köklerge aşurdı. Evvel kökde, (5) yaᶜnī semā-yı dünyāda Ādem'ni kördüm, man͡ga duᶜā ḳıldı. (6) İkinçi kökde, ᶜĪsā bile Yaḥyā'nı kördüm. Üçünçi (7) Yūsuf'nı, törtünçide İdrīs'ni, bęşinçide Hārūn'(8)'nı, altınçıda Mūsā'nı kördüm. Man͡ga duᶜā ḳıldı (9) ėrse, mėn aştım ėrse yıġladı. Cebrāʾīl ayttı:[216]

— Nę üçün (10) yıġlar-sėn?

Ayttı:[217]

— Muḥammed'ge nübüvvet męndin son͡g (11) ḥāṣıl bolup anın͡g ümmeti męnin͡g ümmetimdin **[256/1]** köprek uştmaḫḳa kirer, andın yıġlar-mėn, dėdi.

Andın (2) yętinçi kökde İbrāhīm, ᶜaleyhi's-selāmnı kördüm. (3) Selām ḳıldım, man͡ga terḥīb ḳılıp duᶜā ḳıldı. Andın (4) aşıp Sidretü'l-müntehā'ġa yętkende, Cebraʾīl turup (5) ḳaldı. "Nė üçün yörimes-sėn?" dėdim.

"lev denevtü ünmületen (6) leharaktü"[218]

---

[215] İsrâ Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

[216] Metinde ایتّی.

[217] Metinde ایتّی.

[218] "Buradan bir parmak dahi ileri geçersem yanarım" (Uludağ, 2009, s. 151-152).

“Eger barmaḳ endāzesi yavuḳraḳ barsam (7) subuḥāt-ı cemāl-i ilāhīdin yanġaymėn.”

Ve mėn müşāhede-i (8) Cemāl temennāsıda Sidre’din aşıp ayttım:[219] (9) Yansam taḳı yanmay, yana yanmaḳ tilerem kim (10) pervāne-şıfat şemᶜ-i şebistānnı seṿer-mėn. (11) Barı, ᶜināyet-i Bārī birle “ḳābe ḳavseyn ev ednā”[220] **[257/1]** ḥāṣıl bolup toḳsan miṉg kelime-i Ḥaḳ Taᶜālā (2) birle sözleşip işrāḳāt-ı tecelliyāt-ı ḥaḳ ve saṭevāt-ı (3) envār-ı cemāl-i muṭlaḳdın, niḳāb-ı eniyyet aradın ḳetip ḥicāb-ı (4) işneyniyyet zāyil bolup mīm-i Aḥmediyye ẕāt-ı Aḥadiyye’de maḥv (5) bolup yegānelıḳ nūrı birle bīgānelıḳ sāyesi, fenā (6) tafıp kemāl-i ᶜubūdiyyet birle ribḳat-ı resm, ism-i beşeriyye-(7)-din raḳabe-i Muḥammediyye ḫalāṣ tapup mükevvenāt ve mevcūdāt (8) ᶜaḳabesindin bu *fekkü raḳabeh* iḳtiḥām müyesser bolup (9) ḥüriyyet-i muṭlaḳ[ḳ]a dest bėrip sırr-ı “fe lāḳteḥame’l-ᶜaḳabeh (10) ve mā edrāke me’l-ᶜaḳabeh fekkü raḳabeh”[221] ẓuhūr (11) tapıp “lī maᶜa’llāhi vaḳtün lā yesᶜanī fīhi melekün **[258/1]** muḳarrebün ve lā nebiyyi mürselün”[222] bezmgāhınıṉg şemᶜ-i şeb-(2)-efrūzı boldum. Barġanda Aḥmed ėrdim, kėlgende emīn-(3)-lik zaḥmetiniṉg zā-yı nuḳaṭdın mücerred bolup maḥż (4) raḥmet kėldim kim: “ve mā erselnāke illā raḥmetel li’l-ᶜālemīn”[223] (5)

leyle-i isrā burāḳı ᶜaşḳ ėrür asra anı

(6) kim dęgüldür bu burāḳġa berḳ-ı ḫāṭıf hem ᶜinān

(7) cilve-i cānānedin ḫalvet-sarāy-ı ᶜaşḳ ara

(8) ger nişānī taptıṉg ėrse bol özüṉgdin bī-nişān

(9) Miᶜrāc ḳıṣṣasın istifsār ve istiḳżā birle Kitāb-ı (10) Maḳṣad-ı Aḳṣā’da kėltürüp tefāṣīl-i meẕāhibni ẕikr (11) ḳılıp ḥaḳīḳat-i meẕheb-i ehl-i sünnet muḥaḳḳaḳ bolup turur.

---

[219] Metinde ايتّم.

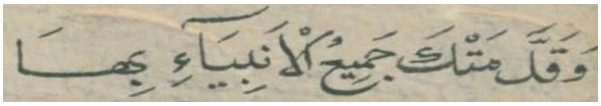
[220] Necm Suresi 9. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:1

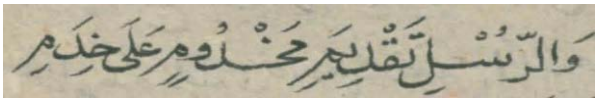
[221] Beled Suresi 11, 12 ve 13. ayetler: “Fakat o, sarp yokuşa atılmadı. Sarp yokuşun ne olduğunu sen ne bileceksin? O tutsak bir boynu çözmek(köle azat etmek)tir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#90:11

[222] “Benim Rabb’im ile bir vaktim olur ki o zaman ne mukarreb melek ne de nebi mürsel benimle bulunmazlar” (Yavuz, 2005, s. 132-135).

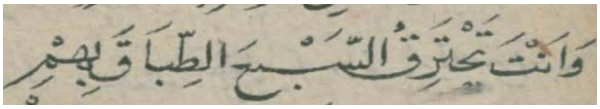
[223] Enbiyâ Suresi 107. ayet: “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#21:107

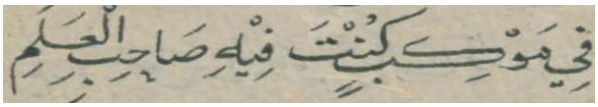
[259/1] – (2)

[109]

(3-4)

[110]

(5) Yaᶜnī, rivāyāt-ı ḥadīṯ-i miᶜrācda menḳūl turur kim (6) ervāḥ-ı enbiyā, Beytü'l-maḳdis'de mütemeṯṯil bolup ḥażret-i (7) risāletni imāmet üçün taḳdīm ḳılıp barça iḳtidā (8) ḳılıp namāz oḳıġandın soṉg, teşyīᶜ[224] ḳılmaḳ üçün (9) köklerge birge aştılar. Taḳı baᶜżı rivāyetde menḳūl (10) ėrür kim namāz, sū-ı Menāt'da ḳılıp Sidre yanıġa **[260/1]** teşyīᶜ[225] ḳıldılar.

Ėmdi nāẓım, raḥmetu'llāhi, aytur: "Sẹni (2) ey Muḥammed, cemīᶜ-i enbiyā ve rüsül, Beytü'l-maḳdis'de yā ol menzile-(3)-de kim meẕkūr boldı, ḫādimler maḫdūmnı taḳdīm ḳılġan dėg, (4) taḳdīm ḳıldılar. Taḳı melāyike ve enbiyā birle yėti ḳat kök (5) yarıp Ḥaḳ Taᶜālā yārī bẹrmekke birle yörüdüṉg. Eyle (6) mevkibi içinde kim alar arasında, sulṭān-ı ṣāḥib-i (7) ᶜalem sėn ėrdiṉg yā mevākib-i kevākib ara-(8)-larında bedr dėg māhī-yi ẓulm sėn ėrdiṉg."

(9) ey resūller pīşvāsı enbiyānıṉg serveri

(10) ḫatm boldı atıṉgız birle saᶜādet defteri

(11) ḳıldılar taḳdīm birle enbiyā-yı mürselīn

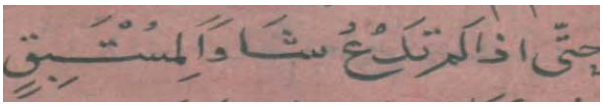
[261/1] şāhnı taḳdīm ḳılġan dėg özige leşkeri

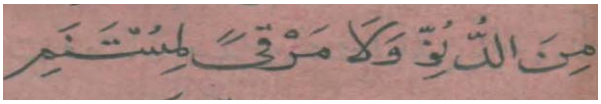
[224] Metinde تشيع.
[225] Metinde تشيع.

(2) aṣfiyānıng̃ ḫayli içre sėn ey pākize z̲āt

(3) hem ḫudāvend-i ᶜalem hem ṣāḥib-i engüşterī

(4-5)

[111]

(6) Yaᶜnī, ḫarḳ-ı sebᶜ-i ṭabaḳāt[226] ḳıldıng̃, ol ġāyetġa (7) tėgrü kim ozmaḳ tilegenge hīç meydān ve ġāyet (8) ḳoymadıng̃, yavuḳluḳdın taḳı hīç minesü (9) derece-i bāḳī ḳoymadıng̃, ᶜālī maḳām ṭaleb ḳılġanġa.

(10) Yaᶜnī, meᶜāric-i iᶜlā[227] ve medārīc-i[228] irtiḳāda Ḥaḳ'dın (11) ᶜināyet-i tevfīḳ, bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup **[262/1]** sang̃a anıng̃ dėg maḳām-ı ᶜālī ḥāṣıl boldı kim ᶜulüvv (2) birle üküş ṭaᶜne ḳılur, ᶜarş-ı muᶜallāġa ve (3) li-hāz̲ā enbiyā-yı mürselīn ve melāᵓike-i muḳarrebīn "ve mā (4) minnā illā lehü maḳāmün maᶜlūm"[229] muḳteżāsını öz (5) derecāt ve maḳāmātından ḳadem ilgeri basmadılar. (6) Ḥattā Cebraᵓīl-i emīn kim iştiyāḳ-ı istiᶜlānıng̃ meżā-(7)-mīr ve merāsında aḳṣā-yı ġāyet ve aᶜlā-yı dereceni tileşür, (8) Sidre'ge yętkende kim müntehā-yı seyri oldur "lev (9) denevtü ünmületen leḥaraḳtü"[230] dęyü ᶜinānın tartıp (10) sęning̃ rikābung̃dın ḳaldı.

(11) sėn dėgen vaḳtün lī maᶜa'llāhi

[263/1] çün boldı viṣāl-i ḥaḳ müsellem

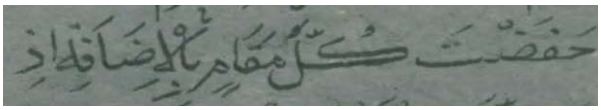
(2) yol tapmadı anda hīç mürsel

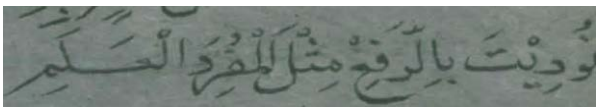
(3) hem bolmadı cebraᵓīl muḥarrem

(4-5)

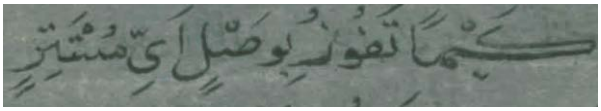

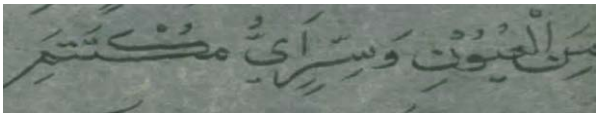
[226] Metinde طبقاق.
[227] Metinde اعقلا.
[228] Metinde مدارج.
[229] Sâffât Suresi 164. ayet: "(Melekler derler ki:) Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır. " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#37:164
[230] "Buradan bir parmak dahi ileri geçersem yanarım" (Uludağ, 2009, s. 151-152).

[112]

(6-7)

[113]

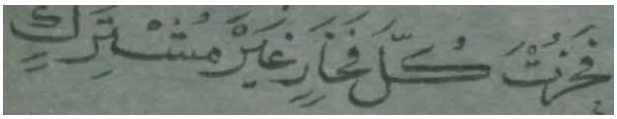

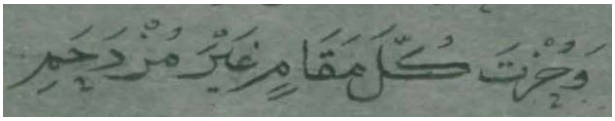
(8) Yaᶜnī, cemāl-i nehmet ve kemāl-i himmet ayaḳınıng̃ āsitānıġa (9) basıp pest ḳıldıng̃; mesālik-i ṭarīḳat ve (10) menāhic-i ḥaḳīḳatde sülūk ḳılġan kāmillerning̃ (11) maḳāmın, öz maḳāmıng̃ nisbetige, egerçi, her birining̃ **[264/1]** maḳāmı öz ḥadd-i ẕātında ᶜālī ėrür, ol vaḳt kim (2) nidā ḳıldıng̃, müfred-i ᶜalem dėg. Yaᶜnī, ol çaḳda kim barça (3) kāmiller arasında maḫṣūṣ boldung̃, ᶜālī (4) ḳılınmaḳġa, faẕl ve kemāl içinde yegāne-i meşhūrlar (5) dėg, tā tapsang̃ anıng̃ dėg vaṣlnı kim mestūr (6) ėrür, baṣāyir-i ebṣārdın taḳı bilseng̃ anıng̃ (7) dėg sırnı kim pūşīde turur mecmūᶜ-ı esrārdın.

(8) sidre kim rūḥü'l-emīnning̃ müntehā-yı seyri ėrür

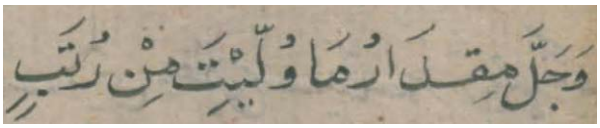
(9) nisbet ėtsem ḳadrüng̃e bir pāye-i ednā ėrür

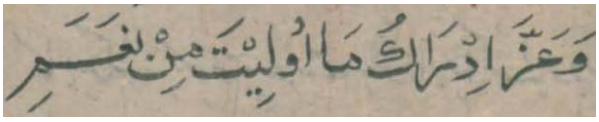
(10-11)

[114]

[265/1] – (2)

[115]

(3) Yaᶜnī, cemᶜ ḳıldıng͡, faż̇āyil ve kemālātdın her bir (4) faḫr ḳıla turġan neẏerseni kim özgelerning͡ anda (5) iştirāki yoḳ. Taḳı nė seyr ḳıldıng͡, merātib ve derecāt (6) her bir maḳāmnı kim hīç aḥadīning͡ anı īrād (7) ẹtmekke mecāl ve idrāki yoḳ. Taḳı besī büzürgdür (8) miḳdārı ol mertebening͡, sang͡a bẹrilipdür, (9) rüteb-i celīledin taḳı bī-nihāyet düşvār ėrür (10) idrāki, ol niᶜmetning͡ kim sang͡a ṭāᶜat ḳılınıpdur, (11) niᶜmet-i cezīledin. Ḥāṣıl ol kim enbiyā sėning͡ **[266/1]** ḫalīling͡, denī ve ᶜuḳbā sẹning͡ ᶜarş-ı mecīd tekye-(2)-gāhıng͡, ḥarīm-i ḥażret bārgāhıng͡ ėrür.

(3) sėn iki cihānda pādişāh-sėn

ṣūretde egerçi bī-nevā-sėn

(4) bīgāne bolup ḳamuġ cihāndın

ḥaḳnıng͡ ḥareminde āşinā-sėn

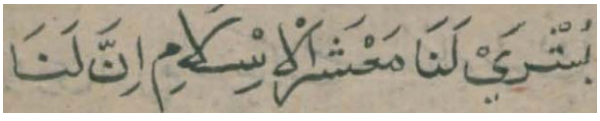
(5) ḳadring͡ ayaḳı yẹtişdi ᶜarşḳa

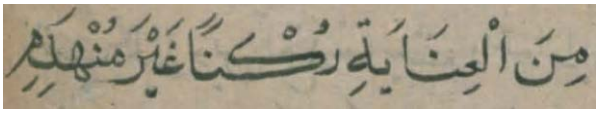
kim seyr içinde müntehā-sėn

(6) āḫirde cihānġa kėlding͡ ammā

sırr-ı defter-i cümle-i enbiyā-sėn

(7-8)

[116]

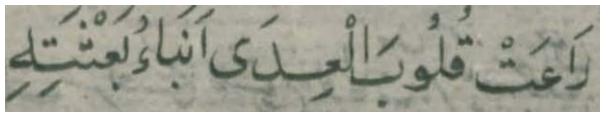

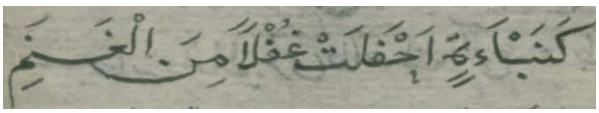
(9-10)

[117]

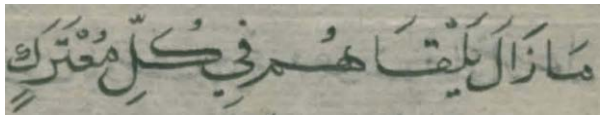
[267/1] Yaᶜnī, feraḥ ve beşāret bizge ḥāşıl turur, ey ehl-i (2) İslām kim ᶜināyet-i bī-ġāyet-i ḥażret-i İlāhī'din (3) bizge rükn-i risāletdin bolup turur kim hergiz (4) ol rükn ḳıyāmetġa tėgrü ḫarāb bolmas. Bizni (5) anıng dėg resūlning ümmeti ḳılıpdur kim (6) anıng şerīᶜatinge mensūḫ bolmaḳ yoḳ, her-āyine, çün Ḥaḳ, (7) subḥānehu ve taᶜālā, bizni ṭāᶜat-i İlāhī'ġa ve iṭāᶜat-i (8) ḥażret-i pādişāhīġa daᶜvet ḳılġan resūl-(9)-ning "ekrem-i rüsül ve reh-nümā-yı ḫayr-ı sübül" dėdi, (10) biz taḳı ekrem-i ümmet ve ḫayr-ı ehl-i millet bolġay-miz. Nėteg (11) kim ḥadīṯ-i ṣaḥīḥde resūl, ᶜaleyhi's-selām, Ḥaḳ'dın **[268/1]** ḫaber bėrip ayt[t]ı kim "Mėn seyyid-i veled-i Ādem ve ekrem-i cemīᶜ-i (2) ḫalḳ-ı ᶜālem turur-mėn taḳı Ādem ve ebnāᵓ-yı Ādem, mėning (3) livām astında tururlar." Maᶜlūm turur kim ḥażret-i (4) risālet, bu ḫaberni vaḥy-ı ilāhī birle aytur, nė hevā birle kim.

(5-6)

[118]

(7-8)

[119]

(9) Yaᶜnī, ḳorḳıt[t]ı düşmanlarnıng könglini resūlnüng (10) risāletining ḫaberi, anıng dėg kim ġāfil ḳoylarnı **[269/1]** bir ügü ḳatıġ ürkütse, lā-cerem. Körer-sėn düşmanlar-(2)-nı, her bir maᶜrekede tilleri nīze başınça sançılmış, (3) ḳaṣṣāb pīş-

ḫᵛānında kesip ḳınnāreġa asılmış (4) dėg, evvel beytde işāret bar bu ḥadīṯġa kim (5) resūl, ᶜaleyhi’s-selām, aytur:

“nuṣirtu bi’r-rubᶜi mesīrete (6) şehreyne”

Yaᶜnī, Ḥaḳ Taᶜālā manga ḳorḳuġ leşkeri (7) birle nuṣret bėrdi. Ḳayu ṭarafke kim yüz kėltürdüm, (8) iki aylıḳ yėrge tėgrü mėning ḳorḳuġumnı düşman (9) könglinge saldı. Taḳı ikinçi beytde işāret bar (10) ol ḥadīṯġa kim aytur:

(11) Yaᶜnī, mėn ḳılıç birle ėtleşgen resūl-mėn, **[270/1]** ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem.

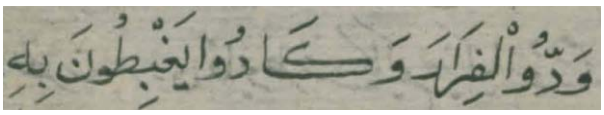
(2) ᶜadūnıng köngli taş olsa ėrigey heybet otıdın

(3) celāl-i salṭanat[231] birle nebī kėlse muᶜādāġa

(4) belī āṯār-ı heybetdin tecellī ḳılmışında ḥaḳ

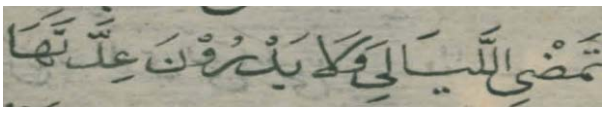
(5) ġarīb ėrmes teẕekkür bolsa kėrek ṭūr-ı sīnāġa

(6-7)

[120]

(8-9)

[121]

[231] Metinde صلصنات.

(10) Yaᶜnī sėvdiler, eᶜādī, ḳaçmaḳnı ḥażret-i risālet-**[271/1]**-ning̑ ḳıtālından taḳı ḳorḳuġ birle ḳaçḳanda, yavuḳdur (2) kim ḥasret yęseler ᶜuḳāb, özge ḳuşlar alıp (3) kętken ölüglerning̑[232] aᶜżāsı ḥālindin. Anıng̑ (4) üçün kim ölgenler, düşman sīmātesindin ḳutuldı-(5)-lar taḳı bular ḫᵛārluḳ birle ḳavuġan yaġı ḳolınġa (6) tutuldılar, lā-cerem.

Bu ḳorḳluġ kāfirlerdin kün-(7)-ler kėçer kim ḫavfdın eyyām kėçgenin bilmesler, (8) meger kim, eşhür-i ḥarām kėlgenin bilürler, ḳıtāl-ı (9) ehl-i İslām'dın ḫalāṣ tapmaḳları üçün.

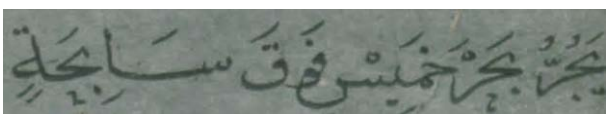
Yaᶜnī, (10) bu eᶜādīler āfet-i maḫāfet birle anıng̑ dėg (11) ḥayrān ve ṣadmet ve ṣavlet-i ehl-i İslām'dın **[272/1]** anıng̑ dėg sergerdān ėrürler kim her biri ᶜużvlarını (2) ᶜuḳāb ḳolında bolmaḳnı yaḫşıraḳ bilürler kim (3) ḫaṣm ḳolında ᶜitābda bolmaḳnı. Yana ᶜömr-i girānmāyening̑ (4) ḥisābından anıng̑ dėg ġāfil tururlar kim eşhür-i (5) ḥarām özge, leālī ve eyyām kėçgenin bilmesler.

(6-7)

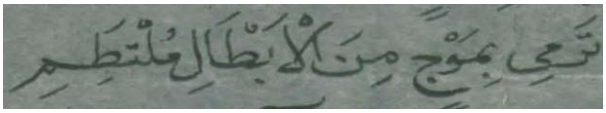
[122]

(8) Yaᶜnī, gūyiyā kim, dīn ve İslām mihmānīdür kim nüzūl (9) ḳılur küffār menāzilining̑ tėgresinde, her bir (10) büzürgi birle ṣaḥābe-i resūldin kim düşmannıng̑ **[273/1]** helākige bī-nihāyet raġbetlıḳ ėrür. Taḳı ṭāyife-i (2) ehl-i İslām, teşyīd-i[233] ḳavāᶜid-i şerāyiᶜ ve aḥkām anıng̑ (3) dėg ihtimām ḳılurlar kim küffārnıng̑ ḳanınġa (4) susap ėtige açıḳıp tururlar.

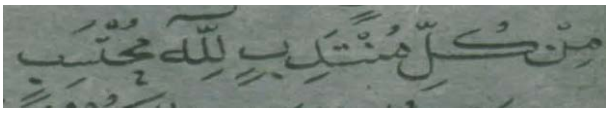
(5-6)

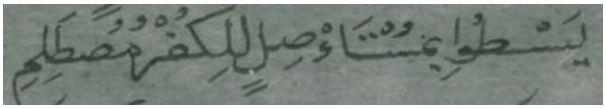
[123]

[232] Metinde اولوكلارنىڭ.
[233] Metinde تشيد.

(7-8)

[124]

(9) Yaᶜnī, çękip kėltürür dīn-i İslām kāfirler üstinge (10) anıng̑ dėg leşkerlerning̑ deryāsın kim meyş böleki (11) aᶜnī ġūl birle ong̑ ḳolı ve sol ḳolı taḳı ilgeri oz-**[274/1]**-ġunçısı ḳafāda çıġdavulı ārāste bolsa; bu ārāste (2) leşker süvāre bolsalar, anıng̑ dėg, aṭlarġa kim su yüzgen (3) tėgi ṣāḥibin ėmgetmey yörür. Yana bu deryā-yı leşker-(4)-ning̑ mevci, bahādurlardın bolsa kim biri biringe (5) toḳuşsalar taḳı revāne bolup ṭaleb ḳılınġan yęrdin (6) Ḥaḳ Taᶜālā rıżāsı üçün her biri ḫaşmġa ḥamle ḳılur, (7) anıng̑ dėg, ḳılıç birle kim kāfirni helāk ḳılıp bīḫ (8) ve bünyādın kėser. Ḥāṣıl-ı maᶜnī ol ėrür kim:

(9) kāfirler üzre dīn çęker deryā-yı leşkerlerni kim

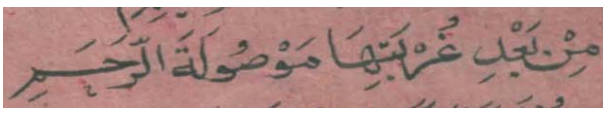
(10) cān oynaġanlar mevcidin ol baḫr her dem cūş ėter

(11) her bir ṭarafdın yüz evrüp ḥaḳnıng̑ rıżāsın saġınıp

[275/1] nāgāh ḥamle ḳılsalar küffārnı medhūş ėter

(2-3)

[125]

(4-5)

[126]

(6) Yaᶜnī, bu şimşīrdārlar ve nīze-güẕārlar ança saᶜy ḳıldılar, (7) millet-i İslām ġarīb ėrdi, olar vücūdı birle (8) uruġ ḳayaşın taptı taḳı müşfiḳ ata, mihr-bān ḥelāletinġa (9) yętti[234], lā-cerem. Hem yetīm bolmadı hem bīve ḳalmadı. Erāmil, İslām (10) dėg ḫᵛārluḳ çėkmedi.

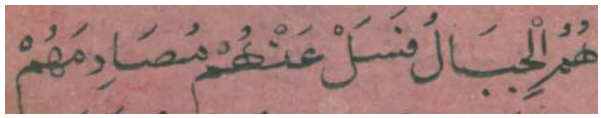
[276/1] resūl ḳolı bilen dīn ġarīb ėdi evvel

(2) ṣaḥābe himmetidin taptı öz uruġ ḳayaşın

(3) bu dīnge baş bolayım tėyü saᶜy ėtip kęsti

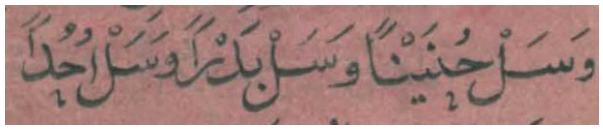
(4) ata oġul başını vü oġul atası başın

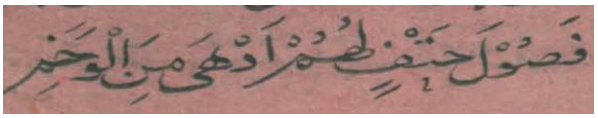
(5-6)

[127]

(7-8)

[128]

(9) Yaᶜnī, bu bahādurlar kim iᶜlā-yı Kelimetu’llāh üçün küffār (10) birle muḥārebe ḳılurlar, dīn içinde ṣalābet yanından; **[277/1]** toḳuşurlar tevekkül birle, toḳuşmaḳ sebebindin taġla[r]ġa (2) oḫşarlar. Bes bularnıng̃ ḥālin ol kişidin (3) sorġıl kim bular birle toḳuşmış bolsa, tā bilseng̃ (4) kim bu bahādurlardın her biri meydānda nė türlü (5) cürᵓet ve merdānelıḳ körüp turur.

[234] Metinde يتىّ.

Taḳı Bedr ve Ḥuneyn (6) ve Uḥud’nıng nefsindin, yā mevāżıᶜda ehl-i İslām (7) uruşḳanlardın suᵓāl ḳılġıl, bu evḳāt-i (8) ḥarbni kim kāfirlerġa, barça helāket eyyāmından (9) yamanraḳ helāket eyyāmı ėrür.

Nāẓım, raḥmetu’llāhi, bu iki (10) beyt içinde ġazavāt-ı resūl, ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selām-(11)-dın üç ġazavāt[235] işāret ḳılur, biri ġazve-i Ḥuneyn **[278/1]** ėrür. Bu ġazvetning ḳıṣṣası ol turur kim:

Ḥaḳ (2) Taᶜālā’nıng ᶜināyeti bile sekizinçi yıl hicretdin, ramażān (3) ayınıng yėgirmesinde resūl, ᶜaleyhi’s-selāmġa feṯḥ-i (4) Mekke müyesser bolup on beş künge tėgrü henüz namāz-(5)-nı müsāfirāne ḳılur ėrdi kim Hevāzīn, bu feṯḥ (6) ḫaberin ėşitip Mālik bin ᶜAvf Naṣrī ḳatında (7) leşker bolup yana Ṣeḳīf[236] taḳı benū Naṣr ve Cüşem (8) taḳı Saᶜd bin Bekr birle baᶜżı benī Hilāl alar birle müttefiḳ boldılar. (9) Ammā Hevāzīn-i Kaᶜb ve Kilāb ġāyib ėrdiler. Velī benī (10) Cüşem arasında bir pīr bar ėdi, közsiz, yüz altmış (11) yaşaġan, Düreyd Dürre min Hümā atlıḳ. Anı, reᵓy ve tedbīri **[279/1]** ve tecrübe ve dānişi yaḫşı, dėp maḥaffe birle alıp barça ᶜazīmet-i (2) Mekke ḳıldılar.

Mālik bin ᶜAvf -kim bu leşker-i ᶜaẓīmning (3) serdārı- eṭfāl ve ᶜıyāl ve mevāşī ve emvāl birle leşker-(4)-ni sürüp yolġa kiyürdi. Evṭās’ġa yėtkende, (5) tavar ayaḳının āvāzından Düreyd anglap ayttı[237] kim:

— (6) Bu yėr kėrek Evṭās bolsa.

Ayttı[238]lar:

— Belī, Vādī-yi Evṭās (7) ėrür, dėdiler, bu yėr uruşḳa be-ġāyet münāsib turur.

(8) Andın song ayttı:[239]

— Yaş oġlanlar yıġlamaḳın, tavar ḳara (9) āvāzın ėşitür-mėn.

Ayttılar:[240]

— Mālik, barça leşkerni küç (10) birle kėltürüptür.

Mālik’ke ayttı:[241]

---

[235] Metinde غزات.
[236] Metinde تصف.
[237] Metinde ايتّى.
[238] Metinde ايتّى.
[239] Metinde ايتّى.
[240] Metinde ايتّى.

— Sėn reʾīs-i ḳavm bolup (11) saġınmadıng mu kim nāgāh, iş, sėn tilegen dėg **[280/1]** […] **[281/1]** bolmasa ḳavmüng, ehl ve evlādın aldurup feżīḥet (2) bolmas mu?

Mālik aydı:

— Sėn pīr bolup fikr ve tedbīring (3) ḳalmay turur. Oġul ḳız, māl tavarnı aldurmazlıḳ ü-(4)-çün ėl uruşḳay, dėp kėltürüp turur-mėn.

Düreyd (5) ayttı:[242]

— Mėn bu ᶜömrüm içinde ḳaçḳan leşkerge oġul ḳız, sebeb-i (6) ẓafer bolġanın körmedim.

Yana ayttı:[243]

— Hevāzīn! Bu ḥākim[244]-(7)-ning ḳolından sizge żarar yętkürüp feżīḥet (8) bolmaḳdın özge iş kėlmes.

Andın song (9) Kaᶜb ve Kilāb, bu ṭāyife yavuḳ kėlgenin ḥażret-i (10) risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ėşit[t]iler ėrse ᶜAbdu'llāh (11) bin Ebī Ḥadred Eslemī'ni iberdi kim bu leşkerdin **[282/1]** ḫaber kėltür. ᶜAbdu'llāh, Hevāzīn leşkerige kirip Mālik (2) ḫaymasıġa kėlip ekābir-i Hevāzīn eṭrāfında olturup (3) olarġa ayttı[245] kim "Toḳuş küni ehl ve evlādıngızını (4) öz ḳafāngızda ṣaff ḳıldurung taḳı evvel siz (5) ḥamle ḳılıng kim ẓafer-i mübārezet, müsābaḳat ḳılġan-(6)-nıng naṣībesi turur."

ᶜAbdu'llāh kėlip resūlġa (7) ḫaber bėrdi ėrse ᶜÖmer ayttı:[246]

— Yalġan aytur.

ᶜAbdu'llāh ayttı:[247]

— Bu söz-(8)-ni yalġan dėseng ṣāyed ki ḥaḳnı yalġan dėmiş-sėn (9) bolġay.

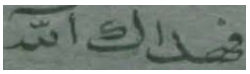
ᶜÖmer ayt[t]ı:

— Yā resūla'llāh! Ėşitgil kim İbn Ebī Ḥadred (10) nė aytur.

Resūl ᶜaleyhi's-selām aytur:

---

[241] Metinde ایڭى.
[242] Metinde ایڭى.
[243] Metinde ایڭى.
[244] Metinde حاكيم.
[245] Metinde ایڭى.
[246] Metinde ایڭى.
[247] Metinde ایڭى.

 (11)

Andın song, leşkerge ḥükm ḳıldı kim **[283/1]** şenbih küni, şevvāl ayınıng sekizinde, Ḥuneyn sarı (2) çıḳsalar, lā-cerem.

On ming ėr Müsülmān'dın taḳı yana (3) üç ming kişi ṭulaḳādın yolġa kirdiler. Livānı ve (4) emīrü'l-müᵓminīn ᶜAlī'ġa bėrip bir rāyetni Saᶜd (5) Vaḳḳāṣ'ġa, birini emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer'ge, livāᵓ-ı Ḫazrec'ni (6) Saᶜd bin ᶜUbāde'ġa, livāᵓ-ı Evs'ni[248] Üseyd bin Ḫuḍayr'ġa (7) tapşurup barça leşkerni ārāste ėtip "Şiᶜār-ı (8) leşkeriyān-ı aṣḥāb, sūretü'l-baḳara[249] bolsun." dėp se-şenbih (9) aḫşamı, şevvāl ayınıng onunçı kėçesi Ḥuneyn'ge yėt[t]iler. (10) Mālik'ning ḳaravulları körüp Mālik'ke barıp aytı[250]- (11)-lar kim:

— Aḳ şahsüvārlar kördük, ala atlar minmiş. **[284/1]** Eger[251] olar ḥamle ḳılsalar bizning olar birle ṭāḳat (2) ve muḳāvemetimiz yoḳ.

Mālik, "Siz yüreksiz kişiler ėrmiş-(3)-siz." dėp bir dilīr kişi iberdi. Ol taḳı bu sözni (4) ayta kėldi. Mālik, Ḥuneyn'ni körüp turur ėrdi, (5) inişi[252] be-ġāyet küçey turur. Leşkeringe buyurdı kim (6) ol yolnıng eṭrāfında kemīn ḳılıp tursalar. Resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, birle ehl-i İslām, bu ṭāyifening kemīn (8) ḳılġanın bilmey müteveccih bolġanda, bir kişi aytı:[253]

— Leşker-i (9) ehl-i İslām, bī-nihāyet keşīr ve ḳavī turur. Bu kün (10) azlıḳdın maġlūb bolmas-biz.

Resūlġa bu söz (11) ḫoş kėlmedi.

 "ve yevme ḥuneynin **[285/1]** iẕ aᶜcebetküm keşratüküm"[254]

Bārī baᶜżı leşker-i (2) İslām, vādīġa ėngen ḥālde, kāfirler bir yolı ḥamle (3) ḳıldılar ėrse Müsülmānlar'ġa keşret-i leşker birle ḳuvan-(4)-maḳ tīġası lāḥiḳ bolup

[248] Metinde اوش.
[249] Metinde البقّره.
[250] Metinde ایتّی.
[251] 283. sayfanın sonu ve 284. sayfanın başında iki kez yazılmış.
[252] Metinde انیسی.
[253] Metinde ایتّی.
[254] Tevbe Suresi 25. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#9:25

ḳaçıp Mekke sarı ḳayt[t]ı-(5)-lar. Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, boz ester minip merkez (6) saḳlap emīrü’l-müᵓminīn ᶜAbbās cılavın tutup (7) ḳaldı. Taḳı aṣḥābdın Ebū Bekr ve ᶜÖmer ve ᶜAlī ve Ebū Sufyān (8) bin Ḥāriṯ [bin] ᶜAbdu’l-muṭṭalib taḳı uyası Rebīᶜa[255] taḳı (9) Faẕl bin ᶜAbbās ve Usāme bin Zeyd taḳı uyası (10) Eymen bin ᶜAbdu’l-ḫazrec’din özge kişi ḳalmadı. (11) Taḳı resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, esterge tayunup **[286/1]** “enā e’n-nebiyyü lā kiẕben ibn ᶜabdu’l-muṭṭalib” dėp kāfirler sarı (2) yörümek tiler ėrdi. Taḳı ᶜAbbās yörümekke mānicᶜ bolur (3) ėrdi. ᶜAbbās’ġa ayttı[256] “Leşker-i İslām’nı bölek bölek (4) atarıp ündegil.” ᶜAbbās ḳattıḳ āvāzlıḳ kişi (5) ėrdi, çaḳırdı ėrse fecv fevc kėldiler. Andın (6) soṉg, nuṣret yėtişip ferişteler aḳ tonlar (7) birle ala atlar minip kėldiler hem bir avuç[257] tofraḳ *şāhet*-(8)*ü’l-vücūhu* dėp attı[258] ėrse barça kāfirlerniṉg köz-(9)-lerige kirip ᶜasākir-i maḫẕūleᵓ-i küffār, münhezim bolup ehl (10) ve ᶜıyāl mevāşī ve emvāllerin ehl-i İslām alıp (11) altı miṉg nefs olardın esīr ḳıldılar.

Baᶜżı **[287/1]** olardın īmān kėltürdi ve ayttı[259]lar “Yā resūla’llāh! (2) Sėn ḫalāyıḳnıṉg yaḫşıraḳı ėrür-sėn, yamanlarġa (3) köre muᶜāmele ḳılmaġıl, mālını alıp esīrni ḳaytar-(4)-ġıl.” Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ol sözni icābet (5) ḳıldı taḳı bī-nihāyet māl ve ġanīmet alındı. (6) Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ol mālnıṉg köprekini ḫulefāᵓ (7) ve müᵓellifü’l-ḳulūbġa ḳısmet ḳıldı.

Bāḳī-yi tefāṣīl-i (8) ḳıṣṣanı, *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā*’da ẕikr ḳılıp turur-biz. (9) İkinçi, *Ġazve-i Bedr-i Kübrā* ėrür taḳı bu ġazveniṉg ḳıṣṣası (10) ol turur kim:

Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ėşit[t]i kim Ebū Sufyān (11) başlıġ otuz kişi aġır arḳış başlap emvāl-i **[288/1]** Ḳureyş’ni alıp Şām’dın mürācaᶜat ḳılıp kėle turur-(2)-lar, lā-cerem. Aṣḥābġa ayt[t]ı kim “Ḳarşu çıḳınṉglar, şāyed (3) kim bu emvāl-i ᶜaẕīmni Ḥaḳ Taᶜālā sizge rūzī ḳılġay.” (4) Üç yüz on beş kişi ittifāḳ ḳıldılar kim resūl (5) birle ᶜaẕīmet ḳılġaylar sėksen kişi Ḳureyş (6) ve ḫalīf-i Ḳureyş’din, bāḳī, enṣārdın.

Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, (7) rāyet-i muhāceretni -kim *ᶜUḳāb* atlıġ ėrdi- emīrü’l-müᵓminīn (8) ᶜAlī’ġa bėrip meymene ve meyserede Ebū Bekr ve ᶜÖmer’ni (9) yasap Baḳīᶜ’de tüşti. ᶜAdī bin Ebi’z-zaġbā Cühenī[260] (10) ve taḳı Besbes bin ᶜAmr

[255] Metinde زمعه.
[256] Metinde ایتّی.
[257] Metinde اوُج.
[258] Metinde آتیّ.
[259] Metinde ایتّی.
[260] Metinde جعفی.

Cühenī'ni[261] ilgerü ḳaravulġa iberdi (11) taḳı özi bularnıng̃ song̃ınça yörüdi. ᶜAdī, Besbes Bedr'ge **[289/1]** yeṭip su yavuġında bir tālda[262] tėvelerin çöke-(2)-rip su almaḳḳa bardılar. Bu uçurda, Mecdī bin (3) ᶜAmr[263] kim Ebū Sufyān'nıng̃ yurtçısı ėrdi bu suġa (4) yeṭip ulaġın suġara turur taḳı ḥavārī-yi Cüheyne'(5)'din iki cāriye, biri yana birindin bir direm ṭaleb (6) ḳılıp "Ḥaḳḳımnı beṛ." dėp tileşür ėrdiler. Ol (7) borçluḳ cāriye ayttı[264] "Tang̃la yā beṛisi kün Ḳureyş kārvānı (8) kėlür. Alarġa ḫiẕmet ḳılıp bir direm ḥāṣıl (9) ḳılıp beṛeyin." dėdi. Bu yurtçı taṣdīḳ ḳılıp (10) ayttı[265] "Rāst aytur. Beṛisi kün bizning̃ arḳış yeṭer." (11) Bu ᶜAdī ve Besbes, bu ḫaberni bilip resūl ḥażretiġa **[290/1]** […] **[291/1]** mürācaᶜat ḳıldılar taḳı maᶜlūm ėtken yeṭkürdiler. Bu iki-(2)-si kėtkeç Ebū Sufyān, Bedr'ge yeṭip öz yurtçısı (3) Mecdī'din sordı kim:

— Muḥammed'din ḫaber bilding̃ mü?

Ayttı:[266]

— Yoḳ. Velī (4) iki kişi tėvelerin tālda[267] çökerip su alıp keṭtiler[268].

(5) Ebū Sufyān barıp olar tėvesining̃ ḳumalaġın (6) sındurup ḫurmā dānesin körüp ayttı:[269]

— Bu Muḥammed'(7)'ning̃ dīde-bānı turur. Bu Yeṣrib tėvesi turur kim ḫurmā (8) yėp turur.

Revān kārvānnı müferraḳ yolı birle revāne (9) ḳılıp Ḍamḍam [bin] ᶜAmr Ġıfārī'ni[270] ücrege tutup Cummāze (10) bile Ḳureyş'ġa ḫaber iberdi kim çeriglep fat kėling̃ (11) kim mālıng̃ızını Muḥammed ġāret ḳıldı. Ebū Leheb, şanādīd-i **[292/1]** Ḳureyş ming̃ üç yüz kişi şalāḥ ve istiᶜdād-ı tamām birle (2) Bedr'ge müteveccih boldı, barı taᶜcīl-i tamām birle.

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, (3) Bedr'ge yeṭken kün küffār-ı Ḳureyş sellāḫ-ḫāneġa kėlgen (4) tavar dėg öz ayaḳları birle ölüm yeṛige yeṭişdiler. (5) Ammā resūl, ᶜaleyhi's-selām, çehār-şenbih kėçesi, leyle-i nıṣf-ı (6) ramażān, hicret ikinçi yıl Revḥā'da ḳonup

---

[261] Metinde جعفى.
[262] Metinde تلدا.
[263] Metinde عمرو.
[264] Metinde ايتّى.
[265] Metinde ايتّى.
[266] Metinde ايتّى.
[267] Metinde تلدا.
[268] Metinde كتىّ.
[269] Metinde ايتّى.
[270] Metinde ضمضم عمرو غفار.

Revḥā ḳatında (7) namāz oḳup Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālādın tiledi kim "İlāhī! Bu ümmet-(8)-ning firᶜavnı Ebū Cehl'ni helāk ḳılġıl. Zemᶜa bin Esved'ni (9) helākdın ḫalāṣ ḳılmaġıl." el-ḥadīṣ.

Andın köçüp (10) vādī-yi Vefā'ġa yętkende Ḳureyş leşkerining ḫaberi (11) kėldi ėrse resūl, ᶜaleyhi's-selām, aṣḥābḳa meşveret **[293/1]** ḳıldı ėrse ṣaḥābe-i kibār farīḳ-ı muhācir ve enṣār-(2)-dın bir bir turup ḥamd ve ṣenādın song ayttı[271]lar:

— (3) Yā resūla'llāh! Eger berk-i ġımādġa[272] barsang barur-biz ve eger (4) deryā-yı āteşīnġa kir, dėseng kirer-biz. Sęning rıżāng (5) üçün yüz ming cān fedā bolsun.

Saᶜd bin (6) ᶜUbāde turup ayt[t]ı:

— Yā resūla'llāh! Bu meşveret (7) ve[273] istinṭākdın murādıng bizing ḥālimizni bilmekdür?

(8) Resūl, ᶜaleyhi's-selām, ayttı:[274]

— Ārī, Saᶜd, dėdi.

— Yā resūla'llāh! Biz (9) sanga ṣıdḳ birle ittibāᶜ ḳılıp millet-i İslām'ġa iḫlāṣ (10) birle iᶜtiḳād ėtip iṭāᶜat ve inḳıyād kemerin cān (11) bęlinge baġlap turur-biz. Eger deryāġa kir dėseng kirer-biz **[294/1]** ve eger otḳa dėseng tüşer-biz. Cānımızning murādı (2) sęning fermāninge rıżā bęrmek, könglümüzning tileki (3) sęning ᶜahdinge vefā ḳılmaḳ. Cānımız fedā bolsun (4) sanga, mālımız īṣār bolsun. Va'llāhi kim bizing (5) mālımızdın alġanıng köprek sęver-biz bizge māl (6) bęrgeningdin.

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, barçaġa duᶜā (7) ḳılıp turup Bedr'ge nüzūl ḳıldılar. Bu ḥālde Ḳureyş'(8)'din meşk birle su almaḳġa kėlgen kişilerni kördi-(9)-ler. Aṣḥāb-ı resūl bir kirāyī ḳulnı tutup Ebū Sufyān (10) ḫaberin sordılar ėrse aydı:

— Ebū Sufyān'nı bilmen (11) velī Ḳureyş leşkeri kėlip tüşüp tururlar.

Resūl, ᶜaleyhi's-selām, **[295/1]** ol ḳul sözin taṣdīḳ ḳılıp Ḥubāb bin (2) Münẕir bin Cemūḥ işāreti birle Bedr ḳabīlelerin ḳafāda (3) ḳoyup öz yavuḳlarında bir uluġ ḥavżnı su toldurup (4) ol mevżiᶜde nüzūl ḳıldılar. Resūl, ᶜaleyhi's-selām, bir (5) iki kişi

---

[271] Metinde ایّی.
[272] Metinde غماز غا.
[273] 293. sayfanın 6. satırının sonu ve 7. satırının başında iki kez yazılmış.
[274] Metinde ایّی.

birle müşriklerdin ḫaber bilmek üçün atlandı (6) ėrse Sufyān Ḍamrī[275] bir neççe[276] süvāre birle uçradı. (7) Resūl, ᶜaleyhi's-selām, andın Ḳureyş'ning ḫaberin sordı. (8) Ayt[t]ı kim:

— Fülān kün Mekke'din çıḳ[ḳ]anların ėşittim[277]. Eger rāst (9) bolsa ḳerek kim ḥālā bu vādī kenāresinde bolsalar.

(10) Yana resūl, ᶜaleyhi's-selām, ayttı:[278]

— Muḥammed ḫaber bilür mü-sėn?

Ayttı:[279]

— (11) Olar taḳı ḳerek kim bu yėrge yėtmiş bolsalar, fülān **[296/1]** kün çıḳtılar, dėp ėşittim.

Sufyān sordı kim:

— Sizler (2) kimler-sizler?

Resūl aydı:

— Biz sudan-biz.

Taḳı ḳolı birle (3) ᶜIrāḳ saru su bar, işāret ḳıldı.

Taḳı bu söz (4) çün muᶜārıżdın ėrür, şerᶜen cāyiz turur. Andın (5) song ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, kėlip (6) her bir yėrge ḳolın ḳoyup aytur ėrdi "Bu fülānnıng (7) yıḳılur yėri ėrür." dėp köp kişining maṣraᶜın, (8) ṣanādīd-i Ḳureyş'din taᶜyīn ḳıldı. Emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer, (9) rażiya'llāhu ᶜanh, aytur kim ol yėrlerni bėlgü ḳıldım ėrdi, (10) va'llāhi, hīçbiri ol nişān ḳılġan yėrdin teḫalluf (11) ḳılmadı.

Bir sāᶜatdin song iki leşker yasap **[297/1]** körüştiler ėrse iblīs, eşref-i benī Kināne'din (2) Sürāḳa bin Cüᶜşüm ṣūretinde bolup küffār-ı Ḳureyş arasıġa (3) kirip kėlür ėrdi. Cebraᵓīlni kördi kim ferişteler (4) birle meded ve nuṣret üçün ėnedür, ḳorḳup kim nāgāh (5) Cebraᵓīl mėni esīr ḳılıp ḫalāyıḳḳa bildürgey, ikinçi (6) manga hīç kişi

[275] Metinde ضمیری.
[276] Metinde نجّه.
[277] Metinde ایشیتمّ.
[278] Metinde ایتّی.
[279] Metinde ایتّی.

iṭāᶜat ḳılmaġay, dėp artḳaru (7) artḳaru ḳayta başladı ėrse Ebū Cehl'ning ḳarın-(8)-daşı Ḥāriṯ bin Ḥişām,[280] iblīsge yavuḳ ėrdi (9) ayttı:[281]

— Ey Sürāḳa! Munung dėg ḥālde bizni nė üçün salıp (10) ḳaçar-sėn?

Ayttı:[282]

— Mėn anıng dėg nėyerse körer-mėn kim (11) sėn körmes-sėn.

Andın song resūl, ṣalla'llāhu **[298/1]** ᶜaleyhi ve sellem, Ḥaḳ Taᶜālā'ġa ḥamd ve ṯenā ėtip aṣḥābnı (2) uruşḳa taḥrīż ḳılıp künni ḳafāġa salıp (3) maġrib sarı müteveccih boldı ėrse, müşrikler künge (4) müstaḳbil bolup ḳafāların maġrib sarı ḳılıp. (5) Resūl, ġazve-i şāhiyyede nüzūl ḳılıp Ḳureyş ġazve-i (6) Yemāniyye'de tüştiler kim evvelġı[283] ġazvī-yi dünyāda (7) ikinçi ġazvī-yi ḳuṣvā ėrür. Andın song, tennūr-ı ḥarbni (8) germ ḳılıp müşriklerdin ᶜUtbe ve Şeybe, Velīd bin (9) ᶜUtbe meydānġa kirip mübārezet tilediler ėrse, (10) Ḥamza ve ᶜAlī ve ᶜUbeyde bin Ḥāriṯ ayaḳ ilgeri basıp (11) Ḥaḳ Taᶜālā'nıng ᶜināyeti birle bu üç müşrikni ḳatl ḳıldı-**[299/1]**-lar.

Andın song Muᶜāẕ bin ᶜAmr bin Cemūḥ kördi kim (2) benī Maḫzūm eṭrāfında ḥalḳa bolup Ebū Cehl'ni ortaġa (3) alıp tururlar. Muᶜāẕ, Ebū Cehl'ni kemīn ḳılıp ᶜāḳıbet ẓafer (4) tafıp bir butın ḳesip yıḳtı, ᶜAbdu'llāh bin Mesᶜūd (5) öltürdi. Andın song, ekṣer-i ṣanādīd-i Ḳureyş, şimşīr-i (6) āb-dār birle vīrān bolup dūzaḫḳa bardı. Resūl, (7) ᶜaleyhi's-selām, çün iki leşker ḳarışḳanın kördi (8) ėrse ehl-i İslām'nı bir yėrge yıġıp ayttı:[284]

— Mėndin icāzet (9) bolmay ḥamle ḳılmang.

Taḳı resūl, ᶜaleyhi's-selām, bir dem köz (10) yumup oyġanġaç ayttı:[285]

— Beşāret bolsun sizge (11) kim ḳarındaşım Cebraᶜīl, melāyikeler birle mededge kėldiler. Andın **[300/1]** song bir avuç tofraḳ emīrü'l-müᶜminīn ᶜAlī'din tilep (2) *şāhetü'l-vücūhu* dėp müşrikler sarı atıp tapundılar (3) ėrse nuṣret-i ilāhī ve ᶜināyet-i ḥażret-i pādişāhī birle (4) müşrikler yüz öyürüp emvālini salıp ḳaçtılar (5) ėrse ehl-i İslām, songlarıġa tüşüp ᶜāmme-i müşrikīn-(6)-ni öltürdiler taḳı farīḳ ḳatl ḳılıp farīḳni esīr (7) ėtip ḫazāyin, māl ve emvāl ġanīmet aldılar. Bu feṯḥ, maḥż (8) ve elṭāf-ı Subḥānī

[280] Metinde هشٰام.
[281] Metinde ایٮّی.
[282] Metinde ایٮّی.
[283] Metinde *ulugı-* اولوغی.
[284] Metinde ایٮّی.
[285] Metinde ایٮّی.

ėrdi ve ᶜināyet-i Rabbānī birle ėrdi. (9) Ḥaḳḳā kim bu ġazvenin͡g ᶜacāyibi, ḥadd ü iḥṣā ve istīfā (10) vü istiḳżādın ziyādedür kim basṭ tilese, bu żaᶜīf (11) teᵓlīf ḳılġan *Kitābu Maḳṣadü'l-aḳṣā'*ġa müṭālaᶜa ḳılsun.

[301/1] Üçünçi ġazve, Uḥud turur. Bu ġazvenin͡g sebebi ol (2) ėrür kim Ḳureyş çün muṣībet-zede bolup şikest ve (3) tamām tapup tirig ḳalġanı Mekke'ge yėt[t]i, Ebū Sufyān'nı (4) kördiler, kārvānnı dār-ı endūhda turġuzup (5) māl ẹyeleri ḥāżır bolmaḳḳa köyüp tururlar, lā-cerem. (6) Ekābir-i Ḳureyş, Ṣafvān bin Ümeyye ve ᶜAbdu'llāh bin Rabīᶜa (7) ve ᶜİkrime bin Ebī Cehl ve Übey bin Ḫalef dėg, cemāᶜati (8) birle -kim her birinin͡g eḳārib ve ᶜaşāyirleri Bedr'de (9) maḳtūl bolup turur- ittifāḳ ḳılıp Ebū Sufyān'ġa (10) ve taḳı ol kişilerge -kim bu kārvānda olarnın͡g (11) mālı bar ėrdi- kėlip ayttılar:[286]

— Ey maᶜşer-i Ḳureyş! Muḥammed **[302/1]** sizlerni zebūn ḳıldı, yaḫşıraḳların͡gızını öltürdi. (2) Ėmdi bu māl birle bizge meded bėrin͡g, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle muḳātele ḳılsaḳ, şāyed kim öçümizni alġay-biz.

(4) Barça raġbet bile ḳabūl ḳıldılar, lā-cerem. Ḳureyş, mecmaᶜ bolup (5) ḳabāyil-i Kināne-i Aḥābiş'din[287] ittibāᶜ ḳılġanlar bile yolġa (6) kirdiler. Ebū Sufyān, zevcesi Hind bint ᶜUtbe bin Rabīᶜa'(7)'nı alıp Ṣafvān Berze bint Mesᶜūd Ṣeḳāfī'ni hem-rāh ḳılıp (8) sāyir nisvān ve ḥavārī-yi şanādīd-i Ḳureyş, ḥilā ve ḥulel birle (9) ārāste bolup dāyireler alıp muḳātele ḳılmaḳḳa (10) eᶜādīdin intiḳām almaḳ üçün ricālni çerigge (11) taḥrīż ḳılurġa ebyāt oḳıp sürūd aytġalı **[303/1]** bu seferde murafaḳat ve muvāfaḳat iḫtiyār ḳıldılar.

(2) Sehimnāk ve bī-bāk müteveccih bolġaç ᶜAbbās, benī Ġıfār[288](3)'dın bir kişige nėyerse bėrip üç künde Medīne'ge (4) yėtmek şarṭ ḳılıp resūl, ᶜaleyhi's-selām, ḥażretiġa (5) mektūb birle iᶜlām ḳıldı kim bu Ḳureyş taḳı olarġa (6) ittibāᶜ ḳılġanlar üç min͡g kişi, min͡g tėve, iki yüz (7) at, yėtti yüz çibe birle ḳıtāl-ı ehl-i İslām üçün (8) Medīne'ge müteveccih boldılar. Ġıfārī, üç künde Medīne'ge (9) kėlip Ḳubā'da[289] kitāb-ı ᶜAbbās'nı resūl, ᶜaleyhi's-selāmġa (10) yėtkürdi. Übey bin Kaᶜb, kitābnı resūl ḥażretinde (11) oḳudı ėrse resūl menzil-i Saᶜd bin Rabīᶜ kirip kitāb-ı **[304/1]** ᶜAbbās'nı Saᶜd'ge ḫaber bėrdi. Saᶜd ayttı:[290]

---

[286] Metinde ایّی.
[287] Metinde احابیش.
[288] Metinde بن غفّار.
[289] Metinde قباد.
[290] Metinde ایّی.

— Va’llāhi ümīd tutar-mėn, (2) olarnıng̑ kėlmeki bizge ḫayr bolġay.

Andın song̑ kėlmeki-(3)-ning̑ ḫaberi Medīne’de fāş boldı taḳı penç-şenbih küni, (4) şevvāl ayınıng̑ başında on kün yol yörüp (5) Ḳureyş, Cuḥfe’de nüzūl ḳılġanlarından resūlġa (6) ḫaber bėrdiler ėrse resūl, Fāḍile oġlanları Enes (7) ve Müennis’ni taḫḳīḳ-i ḫaber üçün iberdi. Olar taḳı (8) körüp ayta kėldiler, Ḳureyş yana köçüp benī (9) Ḥārişe ve benī Selime ve benī ᶜAbdü’ş-şehīd’ning̑ eginlerige (10) yėtip tavar ḳaraların boşaġan uçurda. Resūl, (11) ᶜaleyhi’s-selām, Ḥubāb[291] bin el-Münẕir’ni iberdi kim leşker-i **[305/1]** Ḳureyş’ni [..] Ḥubāb kėlse, Ḥubāb körüp aytġanı, (2) kitābında bitilgen dėg muvāfiḳ çıḳtı. Resūl, (3) ᶜaleyhi’s-selām, ayttı:[292]

ḥasbina’llāhü ve niᶜme’l-vekīl[293] (4)

Taḳı bu cumᶜa kėçesin, (5) ekābir ve eşrāf-ı enṣār, silāḥ kėyip ḥırāset (6) ve muḥāfaẓat üçün resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ėşikide (7) kėçürdi. Tang̑lası resūl, ᶜaleyhi’s-selām, cumᶜa namāzın (8) edā ḳılıp ḫutbe oḳıp Ḥaḳ Taᶜālā’nıng̑ ḥamd ve şenāsın (9) aytıp ehl-i İslām’ġa cidd ve ictihād birle emr ḳılġaç (10) ayt[t]ı kim:

— Nuṣret-i ilāhī sizge refīḳ ve ᶜināyet-i (11) nā-mütenāhī, bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup turur, mādām **[306/1]** kim, ṣabr-pīşeni ḳılıp ṭaleb-i marżāt-ı ḥaḳnı (2) endīşe ḳılsang̑, lā-cerem. Tehiyye-i esbāb ḳılġaç (3) Rabbü’l-erbāb’ġa tevekkül ḳılıng̑.

Yana ayt[t]ı kim:

— Mėn bu kėçe (4) tüş kördüm kim bir nėçe sıġır ḳurbān ḳılur (5) ėrdim taḳı mėn bir ḥaşīn dirᶜ kėyer ėrdim taḳı ḳılıçım (6) Ẕü’l-fiḳār’da sınmaḳ bar ėrdi, yana ḳoçḳarnı (7) redīf ḳılur ėrdim. Ol ḳurbānlarnı taᶜbīr ḳıldım (8) kim bir nėçe kişi aṣḥābdın şehīd bolġaylar (9) taḳı dirᶜ-i ḥaşīnni Medīne birle teᵓvīl ḳıldım taḳı (10) Ẕü’l-fiḳār sınmaḳı ol ėrür kim mėning̑ tenimge zaḥmetī (11) yėtkey. Ammā ḳoçḳar, ol aᶜdānıng̑ reᵓīsin ḳolġa tüşür-**[307/1]**-gey-biz, inşa’llāhu taᶜālā. Ėmdi sizing̑ bile (2) meşveret ḳılur-mėn kim ṣavāb körünse ang̑a (3) işāret ḳılıng̑.

---

[291] Metinde جناب.
[292] Metinde ایّی.
[293] Âl-i İmrân Suresi 173. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, ‘İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun.’ dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve ‘Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!’ dediler.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:173

Taḳı resūl, ᶜaleyhi’s-selām, bu tüşni (4) körgen üçün Medīne içinde turup ḥişār saḳlamaḳ (5) tiler ėrdi. ᶜAbdu’llāh bin Übey’ning reᵓyi muvāfıḳ (6) tüşti, ḥażret-i risālet ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem (7) iḫtiyārıġa. Ammā ol aṣḥāb -kim Bedr’ni idrāk ḳıla bilme-(8)-diler ėrdi- ittifāk birle ayttılar[294]:

— Yā resūla’llāh! Bizni (9) alıp çıḳḳıl, muḳātele ḳılalıng. Ḫaṣm, bizni ḳorḳtı dėp (10) gümān ėltmesün.

Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, öyge kirip (11) lāmesin kęyip çıḳtı ėrse baᶜżı aṣḥāb, ilḥāḥ ḳılġan-**[308/1]**-larıdın peşīmān bolup ayttılar:[295]

— Yā resūla’llāh! İḫtiyār (2) sęningdür, iḳāmet sęning. Evlā bolsa Medīne’de (3) iḳāmet ḳılalıng.

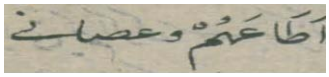
Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ayttı:[296]

— Ėmdi (4) fāyide ḳılmas, peyġamber saġıt kęygendin kėyin mulāḳāt-ı (5) eᶜādī ḳılmay çıḳarsa bolmas.

Taḳı hem ol kün (6) ᶜĀyişe, öydin atlanıp ming kişi birle (7) Uḥud sarı müteveccih boldı. Uḥud’ge yavuḳ kėlip (8) müşrikler leşkeri körünür çaḳlı bolġanda, ᶜAbdu’llāh (9) bin Übey, ṣülüṣ-i leşker-i İslām birle Medīne sarı ḳayt[t]ılar. (10) İki ṭāyife benū Ḫazrec birle benū Ḥārişe’din, ḳaṣd ḳıldı kim (11) ᶜAbdu’llāh bile mürācaᶜat ḳılsalar. Ḥaḳ Taᶜālā bu iki ṭāyifeni, **[309/1]** öz kenf-i ᶜişmetinde saḳladı, tā ḳaytmadılar. Nęteg kim (2) Ḥaḳ, subḥanehu ve taᶜālā, ḫaber bęrür:

“iẕ hemmet ṭāᵓifetāni (3) minküm en tefşelā va’llāhü veliyyühümā ve ᶜale’llāhi (4) fel yetevekkeli’l-müᵓminūn”[297]

ᶜAbdu’llāh bin Übey, ḳaytġanıda (5) resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ayttı:[298]

(6) Yaᶜnī, kāfirlerge iṭāᶜat ḳılıp manga ᶜāṣī boldı (7) ᶜAbdu’llāh bin ᶜAmr bin Ḥarām -kim Cābir’ning atası ėrür- (8) songınça nėçe kim ayttı:[299]

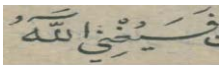
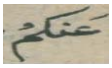
---

[294] Metinde ایتّی.
[295] Metinde ایتّی.
[296] Metinde ایتّی.
[297] Âl-i İmrân Suresi 122. ayet: “Hani sizden iki takım (paniğe kapılarak) çözülmeye yüz tutmuştu. Halbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:122
[298] Metinde ایتّی.

— Munung dėg ḥālde mürācaᶜat ḳılıp (9) leşker-i İslām'ġa şikest bęrip öz ehlingni (10) feżīḥet ḳılmaġıl.

Eşitmedi ᶜAmr.

Ayt[t]ı:

— Tengri'ning (11) raḥmetindin yıraḳ bolġay-sėn. **[310/1]** Yavuḳ zamānda Ḥaḳ Taᶜālā, İslām'ġa ḳuvvet ve nuṣret (2) bęrip sizing dėg münāfıḳlarnı Medīne'din (3) bī-niyāz ḳılġaylar.

Andın song resūl, ᶜaleyhi's-selām, (4) ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni ellig[300] tīr-endāzlar birle merkez saḳlap (5) ayttı[301] kim "Eger körsengiz[302] kim bizning aᶜżāmızını (6) ḳuşlar alıp kėtedür, siz bu mevżiᶜdin teprenmeng (7) taḳı eger körsengiz biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) ayaḳ astıġa alsaḳ, mėndin fermān bolmay bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılmang."

Taḳı resūl, ᶜaleyhi's-selām, Ḥaḳ Taᶜālā'(10)'nıng ᶜināyeti birle ḥamle ḳılıp yaġını ḳaçurdı ėrse (11) Berāᵓ bin ᶜĀzib[303] aytur kim "Mėn nisāᵓ-ı Ḳureyş'ni kördüm, **[311/1]** ėteklerin yuḳḳarı[304] köterip taġḳa mine başla-(2)-dılar, tā ġāyetī kim ayaḳlarındaġı ḫalḫāl ve ḳolların-(3)-daġı sivār körünür ėrdi, lā-cerem. Aṣḥāb-ı Cübeyr, (4) ġanīmetdin maḥrūm ḳalġay-biz!" dėp merkez sa-(5)-ḳlamaḳḳa ṭāḳat ḳılmay yörüdiler. Nėçe kim (6) ᶜAbdu'llāh ayttı[305] "Resūl, ᶜaleyhi's-selām, ḳılġan vaṣiyyet-(7)-ni nę üçün żāyiᶜ ḳılursiz?" Olar ėşitmediler, (8) kėtkeç, Ḫālid bin el-Velīd taḳı ᶜİkrime bin Ebū Cehl, iki yüz (9) fāris birle bu mevżiᶜdaḳı raḫneni ḫālī tapıp (10) ḥamle ḳıldı. ᶜAbdu'llāh yalġuz uruştı kim şehīd (11) boldı. Andın song bu fāris leşkeri ehl-i İslām'nıng **[312/1]** ḳafālarıġa tüşüp olarnı ġanīmet almaḳġa meşġūl (2) tafıp Müsülmānlar'ġa köp żarar yętkürdiler, anıng dėg (3) kim ṣülüṣ-i leşker-i ehl-i İslām şehīd boldılar, ṣülüṣi (4) mecrūḥ bolup ve ṣülüṣi münhezim boldılar, tā ġāyetī kim (5) eᶜādī resūl sarı ḥamle ḳılıp taş tėgip mübārek (6) tişleri sınıp yüzleri cerāḥat boldı. Taḳı (7) taş atḳan ᶜAbdu'llāh bin Ḳamiyye Ḥārişī ėrdi. İbn (8) Ḳamiyye defᶜi üçün Musᶜab bin ᶜUmeyr -kim ṣāḥib-i rāyet

---

[299] Metinde ایّی.
[300] Metinde الیک.
[301] Metinde ایّی.
[302] Metinde کورسنیکز.
[303] Metinde عاریت.
[304] Metinde یوڤّاری.
[305] Metinde ایّی.

(9) ėrdi yevm-i Bedr ve yevm-i Uḥud'da- ilgeri yörüdi, (10) İbn Ḳamiyye ẓafer tapıp Musᶜab'nı şehīd ḳıldı, (11) resūl dėyü bilip "Muḥammed'ni ḳatl ėttim." dėp fermān ḳıldı **[313/1]** ėrse köprek aṣḥābnıng müteferriḳ bolmaḳıġa ve maġlūb (2) bolmaḳıġa sebeb boldı. Ammā resūl, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt, (3) bir yėrde turup "Mėning yanımġa kėling Tengri'ning (4) ḳulları!" dėp nidā ḳılmaḳı birle baᶜżı aṣḥāb cemᶜ (5) bolġanda, resūl ᶜaleyhi's-selām, münhezim bolġanlarıġa (6) melāmet ḳılġanda, ayttılar:[306]

— Yā resūla'llāh! Atamız anamız (7) sanga fedā bolsun ve sėni maḳtūl boldı, dėp (8) münādī ḳılġan ḫaberi bizni helāk ḳıldı.

Andın song (9) Ḥaḳ Taᶜālā nuṣret bėrip müşrikler ḳaçıp Müsülmānlar (10) ḳafālarınġa tüşüp ḳatl-i şedīd ḳıldılar kim ḥass andın (11) ᶜibāret ėrür. Ve li-hāẕā ᶜAbbās, rażiya'llāhu ᶜanh, ayt[t]ı "Hīç **[314/1]** mevṭinde nebī, ᶜaleyhi's-selām, Uḥud'da zaḥmet tapġan dėg (2) tapmadı." İnkār ḳılġanlarġa ayttı[307] "Mėning sözümge Ḥaḳ Taᶜālā'(3)'ning Kitāb'ı tanuḳ turur kim aytur "ve leḳad ṣadeḳküm (4) ü'llāhü va'dehu iẕ teḥussūnehüm bi iẕnih"[308]

Bārī, Ṭalḥa bin (5) Ebī Ṭalḥa -kim ṣāḥib-i rāyet-i küffār ėrdi- taḳı cemīᶜ-i[309] ekābir-i (6) ḳavmdin maḳtūl boldılar. Olarning tefāṣīli *Kitāb-ı* (7*) Maḳṣad-ı Aḳṣā*'da meẕkūr turur. Ammā şehādet-i emīrü'l-müᵓminīn (8) Ḥamza daġı munça şikestler -kim vāḳiᶜ boldı, muḫālefet-i (9) fermān-ı resūl ḳılıp merkez terk ḳılmaḳdın- boldı (10) taḳı Ḥaḳ Taᶜālā munung taḳdīr ḳılmaḳı, iẓhār-ı istiġnā (11) üçün ėrdi taḳı dostlarnı imtiḥān ḳılmaḳ üçün, **[315/1]** tā ḳażāġa rıżā bėrip belāġa ṣabr ḳılmaḳ, naᶜmāġa şükr (2) ḳılġan muḥibbler, siᶜat ve raḥmetḳa söyünüp hengām-ı (3) elem ve cerāḥatde, yüz öyürgenlerdin mümtāz bolsalar.

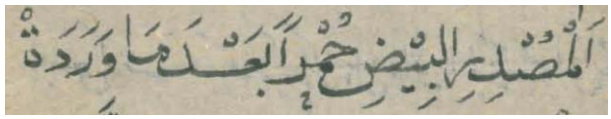
(4) belā kim dostdın kėlse ᶜaṭādur

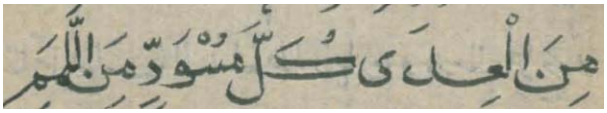
ᶜaṭā-yı dostdın ḳaçmaḳ ḫaṭādur

(5-6)

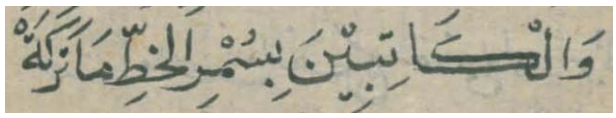

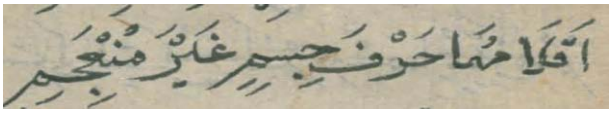
[306] Metinde ایتّی.
[307] Metinde ایتّی.
[308] Âl-i İmrân Suresi 152. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Andolsun, Allah, izniyle, onları (müşrikleri) kırıp geçirdiğiniz sırada size olan vadini gerçekleştirdi. Nihayet sevdiğiniz şeyi (zaferi) size gösterdikten sonra, za'f gösterdiniz. (Peygamber'in verdiği) emir konusunda tartıştınız ve emre karşı geldiniz. İçinizden dünyayı isteyenler de vardı, ahireti isteyenler de. Sonra sizi denemek için onlardan yüzünüzü çevirdi. (Kaçıp hezimete uğradınız. Buna rağmen) sizi bağışladı. Allah mü'minlere karşı çok lütufkârdır." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:152
[309] Metinde جمعی.

[129]

(7-8)

[130]

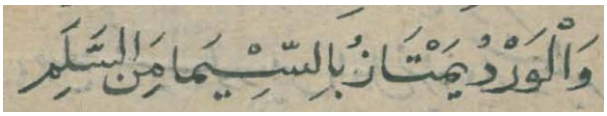

(9) Yaᶜnī, medḥ ḳılur-mėn ol nīze-dār ve şimşīr-(10)-güẕārlarnı kim düşmanlarnıng̃ ḳara başlarıngȧa (11) ėndürgen aḳ ḳılıçlarnı ḳan birle ḳızarmış **[316/1]** ḳaytaydurġandurlar taḳı bitigendürler süng̃üler (2) birle kim olarnıng̃ nīzelerinig̃ ḳalemi hīç ten-(3)-nig̃ ḥarfini noḳtasız ḳoymas zaḫmsız.

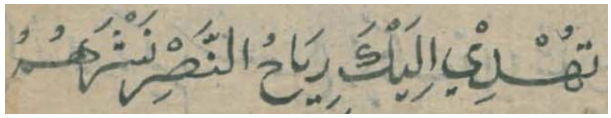
Rāstī (4) bu iki beyt içinde ġarāyib-i şanāyiᶜ ve ᶜacāyib-i bedāyiᶜ (5) besī köp turur kim eger ehl-i maᶜānī anıng̃ beyānı bedīᶜinge (6) teᵓemmül ḳılsalar, neşāṭ-ı eẕhān ve müddet-i ḳarāyiḥ ve (7) baḫt ve ṣıḥḥat-ı enfüsge maḳżī bolur, hüve'l-muvāfıḳ.

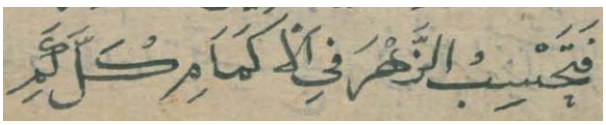
(8-9)

[131]

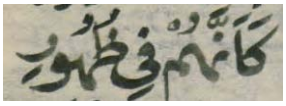
(10-11)

[132]

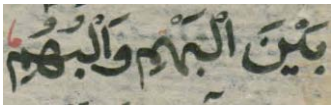
[317/1] Yaᶜnī tamām silāḥlar, levāḥlar kim çehrelerdin körmek (2) birle bahādurluḳlar ẓāhir bolur, neteg kim çeçek, tiken-(3)-din mümtāz bolsa. Olar iḫtiyār-ı ṭayyibesindin, seninḡ (4) cānınḡ şāmıġa anınḡ dėg nuṣret lāyıḥı yeter kim (5) her bir bahādurnı, ġonce içindeki çeçek gümān ėltür-(6)-sėn.

Ḳāle ḳuddise sırrahu:

[133] (7)

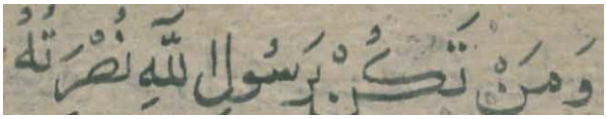
 (8)

[134] (9)

 (10)

Yaᶜnī, gūyiyā kim ol (11) bahādurlar atlar üstünide, yüksek tallar üze **[318/1]** bitken[310] sebze turur, ḥüsn-i reʾy ve żabṭ-ı emr yanındın; (2) yā ḥuzāmī, muḥkemlikdin. Yaᶜnī, tal üze bitken[311] yaş otnınḡ (3) ḳuvveti, şiddeti bir neçe su almaḳġa köp uzap özi bu tal (4) tofraġındın tut[t]ı. İnsān üçün velī meninḡ murādım, (5) bu bahādurlarnı nebt-i rubbāġa oḫşatmaḳ içinde, (6) olar ḥarbde iṣbāt ḳademi ve cevde reʾyi ve żabṭ-ı (7) emri mülaḫḫaṣ,[312] ne yalġuz şiddet-i ḥuzāmī. Egerçi ol taḳı (8) ḥazmdin turur ol bahādurlarnınḡ (9) toḳuşda ḳatıḳlıḳdın ve düşman-(10)-lar köngli ḫavf birle perīşān bolup uçup anınḡ-(11)-dın ḫabersiz bolur kim tavar ḳaradın, bahādurlarnı **[319/1]** farḳ ėte bilmes. Yaᶜnī, iḫtilāl-i ᶜaḳl sebebindin, nāfiᶜ (2) birle żarar farḳ ḳılmas.

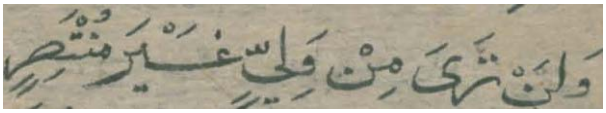
(3-4)

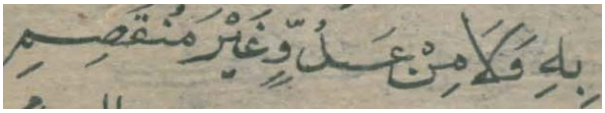
[135]

[310] Metinde بيكن.
[311] Metinde بيكن.
[312] Metinde ملحظ.

(5-6)

[136]

(7) Yaᶜnī, kim kim anıng dėg nuṣret tapmaḳı resūl, ᶜaleyhi’s-selām, (8) vāsıṭası birle bolsa, eger arslanlar bīşesine kirse (9) ol arslanlar pīşesi şiddet-i maḫāfet sebebidin (10) kizlenip turmaḳ bolġay. Taḳı sėn körmeyür-sėn, (11) resūlning dostın nuṣret tapmaġan taḳı düşmanı **[320/1]** şikest bolmaġan?

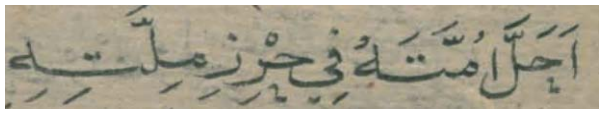
resūldin kime kim tėgse (2) nuṣret-i iḳbāl

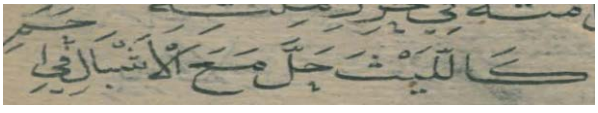
anı körüp ḳaçar öz bīşesi tapa (3) arslan

resūl dostına iḳbāl baḫt öksilmes

(4) tėger ᶜadūsına dāyim hezīmet noḳṣān

(5-6)

[137]

(7) Yaᶜnī, orun bėrdi resūl, ᶜaleyhi’s-selām, öz ümmetiġa (8) millet-i İslām’ning penāhıda, ḥişārında; anıng dėg (9) kim arslan, balalarıġa bīşe içinde orun bėrip (10) asrar. Nėteg kim ḥadīṯ-i ṣaḥīḥde kėlip turur kim (11) resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ayttı:[313]

— Dīnning bir muḥkem ḥirzi **[321/1]** bar. Kim *lā ilāhe illa’llāh* dėse ol ḥirzge kirer.

[313] Metinde ایّی.

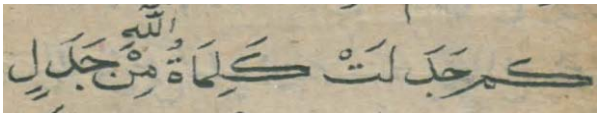
Yana ayttı:[314]

— Ḥaḳ, (2) subḥānehu ve taᶜālā, manga emr ḳılıp turur kim İslām (3) kėltürmegenler birle muḳātele ḳılsam, ol vaḳṭḳa (4) tėgrü kim *lā ilāhe illa'llāh* dėseler. Ḳaçan kim kelime-i şahādet-(5)-ni aytsalar ḳanları mālları mėndin emānda bolur.

(6) dīnning emānına kigürüp ümmetin nebī

(7) asrar nėteg kim asrasa arslan balasın

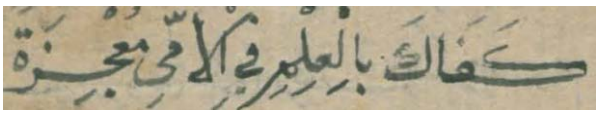
(8-9)

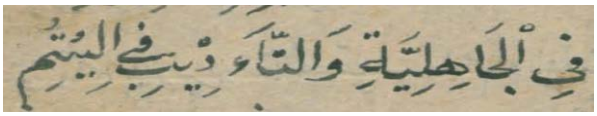
[138]

(10) Yaᶜnī, cedel nėçe ḳılġuçılarnı, kelimāt-ı ilāhī ᶜāciz ḳıldı (11) taḳı nėçe ḫuṣūmet birle muᶜāraża ḳılġanlarnı, burhān **[322/1]** birle iskāt ėtti[315].

(2-3)

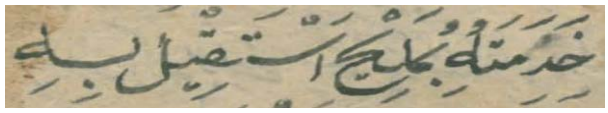
[139]

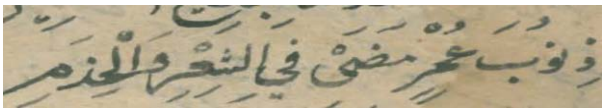

(4) Yaᶜnī, kifāyetdür sanga ey ṭālib-i muᶜcizāt, (5) bu kemāl-i ᶜilmning müşāhedesi, resūlde ḳılur-sėn, (6) bā-vücūd kim oḳumaġan ėrür; nüşū-nümā tapġandur, (7) münḥarif bolġan eyyāmda. Şerᶜ-i sābıḳ taḳı bėlgürmegen (8) vaḥy-i lāḥiḳ taḳı kifāyetdür sanga bu cemāl-i edebning (9) mülāḥaẓası nebīde -kim ata anadın kiçig ḳalıp teᵓdīb-i (10) ilāhī birle anıng dėg müᵓeddeb[316] turur -kim anıng (11) ḥüsn ve edebining nihāyeti yoḳ taḳı faẓl ve dānişi-**[323/1]**-ning ġāyeti yoḳ.

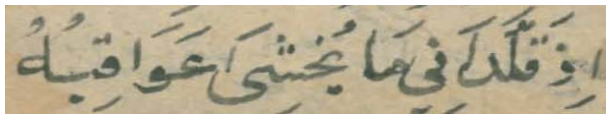
(2-3)

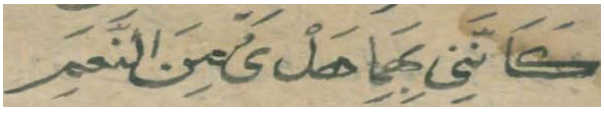
[314] Metinde ایتّی.
[315] Metinde ایتّی.
[316] Metinde موءَدیب.

[140]

(4-5)

[141]

(6) Yaᶜnī, ḫizmet ḳıldım resūlġa, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem, (7) anıng̃ dėg mėn aytmaḳ birle ᶜafv ḳılmaḳ ümīd (8) tutar-mėn, Ḥaḳ Taᶜālā’dın; bu medḥ vāsıṭası birle ol (9) yazuḳlarnı, ḫalāyıḳġa şiᶜr aytıp ḫizmet ḳılmaḳ birle (10) kėçken ᶜömr içinde ḳılıpdur-mėn.

Anıng̃ üçün kim (11) her kişige şiᶜr aytmaḳ ve ḫizmet ḳılmaḳ mėning̃ boynumġa **[324/1]** anıng̃ dėg nişāneᵊ ėtip tururlar kim anıng̃ ᶜāḳıbeti pūşīde (2) ėrür, bel-kim, bu ikisining̃ irtikābı birle, mėn ol ḳurbān[317] (3) üçün muᶜayyen ḳılıp boynıġa bėlgü asġan tavarġa (4) oḫşaş-mėn; nėteg kim ol ḳurbānnıng̃[318] ölmeki (5) muᶜayyendür taḳı mėning̃ helāk bolmaḳım muḳarrer ėrür, (6) lā-cerem. Kevneyndin teberrā ḳılıp resūl dergāhında tevellā (7) ḳılur-mėn, tā helāk bolmasam.

Beyt:

dergāh-ı ḫalḳ barça ḳarīb (8) ü heves ėrür

ḫizmet ḳılurġa aḥmed-i muḫtār bes ėrür

(9) dürr-i yetīm-i baḥr-ı ḥaḳīḳat resūldür

ᶜāşıḳ közige özgesi ḫāşāk-i (10) ḫas ėrür

[317] Metinde قوربان.
[318] Metinde قوربان.

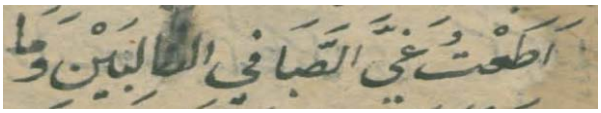
gülşen turur bu cān ḳuşına ravżа-ı ḥabīb

(11) andın yıraḳ cennetü’l-aᶜlā ḳafes ėrür

mėn ṣayd[319] **[326/1]** bolmaḳ ārzūlaram[320] ol velī dirīġ

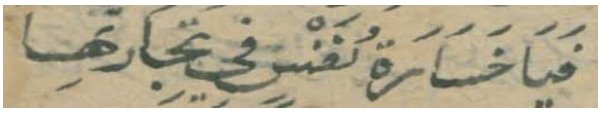
şahbāz-ı ḳudüs (2) ṣaydıġa cān per-i meges ėrür

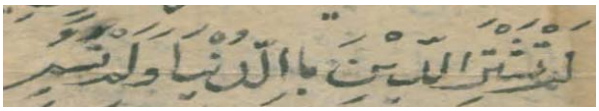
(3-4)

[142]

(5-6)

[143]

(7) Yaᶜnī, muvāfaḳat ḳıldım kiçiglikniŋ gümrāhlıġınġa (8) iki ḥāletde, yaᶜnī yigitlikde ve hem ḳarılıḳda yā şiᶜrde (9) ve ḫizmetde. Taḳı bu işdin yazuḳ birle peşīmān-(10)-lıḳdın özge ḥāṣıl ḳılmadım, lā-cerem. Zihī ḫasāret ve (11) ziyān bu nefsniŋ ticāreti içinde kim dünyā-yı ḫasīsni **[325/1]** bėrip dīn-i nefīsni almadı taḳı almaḳġa hem raġbet (2) ḳılmadı, lā-cerem[321]. ᶜÖmr sermāyesi sevdā-yı dünyādānlıḳ (3) bolup sūd ėligge kėlmedi.

kiçiglikni uluġ (4) bolġanda ḳoymay

nedāmet birle yazuḳ boldı ḥāṣıl

[319] 324. sayfa sonundaki بولماق ibaresi, devamındaki sayfanın 325 değil 326 olduğunu göstermektedir. Metnin tanziminde sonradan verilen sayfa numaralarıyla metnin akışı uyuşmamaktadır.

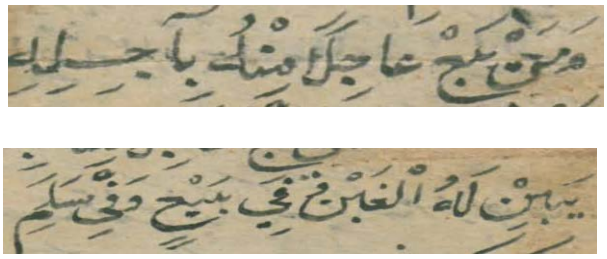
[320] Metinde آرضولار.

[321] Bu cümle Bakara suresinin 86. ayetine gönderim içermektedir: “Onlar, ahireti verip dünya hayatını satın alan kimselerdir. Artık bunlardan azap hiç hafifletilmez. Onlara yardım da edilmez.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:86

(5) zihī ḫüsrān zihī ḥasret an͡ga kim

ḳılur dünyāsını dīnge muḳābil

(6-7)

[144]

(8) Yaᶜnī, kim kim dünyāsın bėrip āḫiret almasa alıġ (9) satıġında uluġ ziyān ḳılmış bolġay. Anın͡g (10) üçün kim resūl, ᶜaleyhi's-selām, aytur "Kim kim dünyāsın (11) āḫiretġa ziyān ḳılur, lā-cerem, āḫiretni -kim[322] bāḳī-**[327/1]**-dür- iḫtiyār ėtipdür. Dünyā -kim fānī ėrür- terk (2) ḳılın͡g."

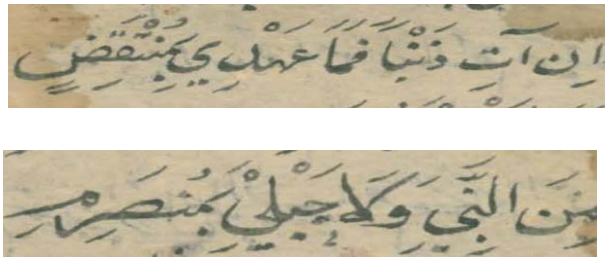
satıp ᶜuḳbānı dünyā almaḳ izdep

(3) özün͡gni salmaġıl her dem ziyānġa

naᶜīm-i cāvidānī izder (4) ėrsen͡g

kön͡gülni baġlama fānī cihānġa

(5-6)

[145]

(7-8)

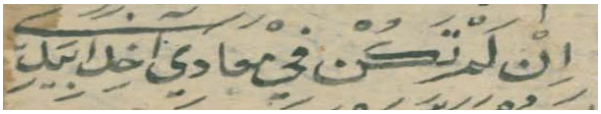
[146]

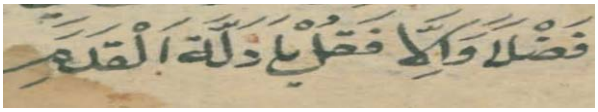
[322] Metinde كيم كه.

(9) Yaᶜnī, egerçi yazuḳ ḳılur-mẹn, īmān ve tevḥīdni iltizām (10) ḳılġan ᶜahdim hergiz şikeste bolmas taḳı ol muḥabbet (11) ve iḫlāṣım -kim ḥażret-i risāletġa bar-taġayyür tapmas. **[328/1]** Yana ḥaḳīḳat ol turur kim maṉga Muḥammed at bẹrmek birle resūl, (2) ᶜaleyhi's-selāmnıṉg ẕimme-i kereminde, mẹniṉg ḥaḳḳım bar taḳı (3) barça ḫalḳdın, ḥaḳnı edā ḳılıp ᶜahdge vefā ḳılġanraḳdur, (4) lā-cerem. Hem-nāmlıḳ vāsıṭası birle raḥmet-i ilāhī ve elṭāf-ı (5) nā-mütenāhīni ümīd tutar-mẹn. Nẹteg kim ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu (6) ᶜaleyhi ve sellem, aytur:

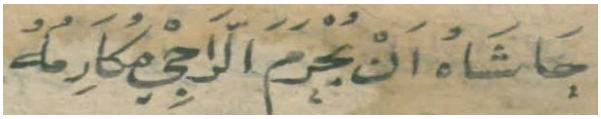
— Cebrāᵓīl, ᶜaleyhi's-selām, maṉga kẹlip ayttı[323] (7) kim "Ḥaḳ Taᶜālā, saṉga tėgeç aytur kim öz ᶜizzet ve celāl (8) ve ᶜaẓamet ve kemāl birle ant içer-mẹn kim ᶜaẕāb ḳılmaġay-mẹn (9) ol bendeni kim aṉga Muḥammed at yazılmış bolsa."

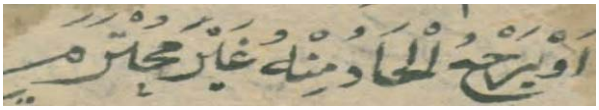
(10-11)

[147]

[329/1] - (2)

[148]

(3) Yaᶜnī eger resūl, ᶜaleyhi's-selām, āḫiretde öz faẕl ve ᶜināyeti (4) birle mẹniṉg ḳolumnı tutup mededkārlıḳ ḳılmasa (5) zihī ayaḳ tayılmaḳ, zihī mübtelā bolmaḳ mẹn maḥrūmġa (6) kim ümīd tutġan bendeni mekārim-i aḫlāḳ ve merḥamet-i eşfāḳ-(7)-dın maḥrūm ḳılsa yā aṉga penāh kẹltürmegenni, luṭf (8) ve keremi birle ᶜazīz ve muḥterem ḳılmay ḳaytarsa.

(9) ger ᶜināyet birle bu ḳolumnı tutmas muṣṭafā

vāy kim (10) taṉgla ṣırāṭ üzre tayar bolġay ayaḳ

[323] Metinde ایّی.

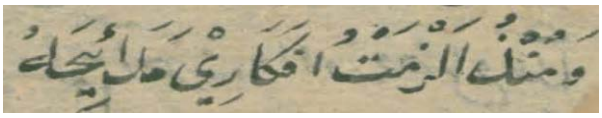
ḥāşe li’llāh (11) kim nebī maḥrūm ḳılsa bendeni

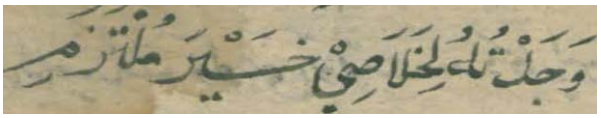
kim ḥarīmiġa yavuḳ barġannı **[330/1]** hīç salmas yıraḳ

bir naẓar sẹndin mẹning dėg ᶜāṣīlerġa bes ėrür

(2) yā resūla’llāh köz uçı birle mẹn miskīnge baḳ

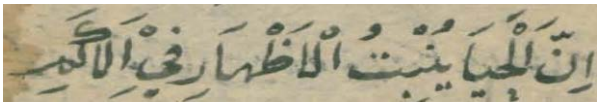
(3-4)

[149]

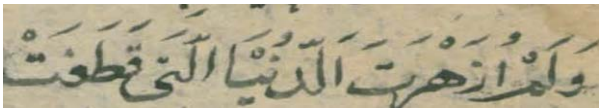

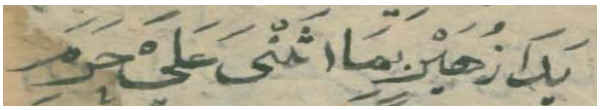
(5-6)

[150]

(7-8)

[151]

(9) Yaᶜnī, ol vaḳtdın beri kim resūl, ᶜaleyhi’s-selāmnıng (10) faẓāyil ve kemālāt ve āyāt-ı muᶜcizātında fikr ḳılıp medḥin (11) aytur-mẹn, barça āfāt ve beliyyātdın mẹni ḫalāṣ **[331/1]** ḳılmaḳġa resūl, ᶜaleyhi’s-selāmġa iltizām ḳılġan (2) tapupdur[324]-mẹn ve taḳı ümīdim ol turur kim āḫiretde (3) hem anıng şefāᶜati birle baylıḳ, ṣevāb-ı ḫayrātdın (4) tapar-mẹn; anıng üçün kim yaġmur, şükūfelerni ġonce (5) içinde yẹtkürür taḳı anga

[324] Metinde تابوتدورمن.

feyż yętkürmekde, hīç minnet (6) ḳılmas taḳı istiḥḳāḳ yoḳ ėrken, yęr yüzige (7) hīç minnet ḳılmas, lā-cerem. İstiḥḳāḳım yoḳ, dėp (8) anıng̃ sebebindin ümīd kęsmek be-ġāyet ḫaṭā ėrür.

(9) Yana ḥāl ol turur kim męn hergiz ḥażret-i risālet, (10) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, dünyānıng̃ müştehiyāt[325] ve müstelezzātın (11) ṭaleb ḳılġanım yoḳ; anıng̃ dėg kim şuᶜarāᵓ-ı sebᶜadın **[332/1]** biri kim Ẓüheyr'dür, Herim'din -kim mülūk-ı ᶜArab arasında (2) cūd ve seḫā birle meşhūrdur- zehre-i dünyānı ṭaleb (3) ḳılıp ḫilᶜat-i iḥsānnı tiler ėrdi. Bel-kim męning̃ murādım, (4) āḫiretde derekātdin necāt ve menāzil-i ebrārda rifᶜat-i (5) derecāt turur.

męn ol demdin kim aytur-męn nebī-yi hāşimī medḥin

(6) resūlu'llāh körgüzgil ḫalāṣımda yed-i beyżā

męni dėg ᶜāṣīġa (7) tėgse ᶜaceb ėrmes nebī luṭfı

yaġın yaġsa anıng̃ feyżi (8) ölüg yęrni ḳılur iḥyā

nę ister-męn resūlümdin (9) bu fānī dünyānıng̃ mülkin

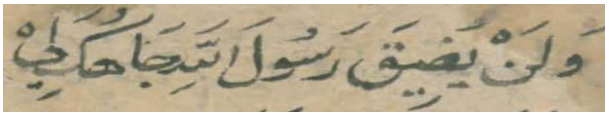
anıng̃ dėg kim züheyr ister (10) herimdin zehre-i dünyā

(11) - **[333/1]**

[152]

(2-3)

[153]

[325] Metinde مشهتاب.

(4) Ėmdi resūl, ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa ḫiṭāb ḳılıp (5) aytur:

Ey ḫalāyıḳnıng̑ ekremi[326] ve ey luṭf-ı keremning̑ (6) ᶜālemi! Yoḳtur mening̑ sẹndin özge eyle kişim kim (7) ol ḥükm-i ᶜāmm-ı tāmm, yaᶜnī ölüm kėlgende anıng̑ penāhıġa (8) sıġınsam. Taḳı hergiz tar bolmas ey Teng̑ri’ning̑ (9) resūli, sẹning̑ ᶜaẓamet ve cāhıng̑ sāḥati, mẹning̑ (10) dėg ᶜāṣī ve bī-çāreler penāh tutmaḳ birle, ol çaḳda kim (11) ḥażret-i Perverd-gār-ı kerīm ve Āferīde-gār-ı pür-raḥīm, müntaḳim[327]-**[334/1]**-lıḳ atı birle tecellī ḳılsa.

ey ekrem-i ḫalāyıḳ sėn-sėn (2) mẹning̑ penāhım

tapuġung̑da bende bolmaḳ iḳbāl ᶜizz cāhım

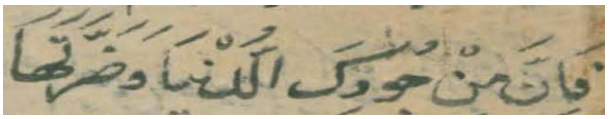
(3) ḥaḳ intiḳām almaḳ izdese bendelerdin

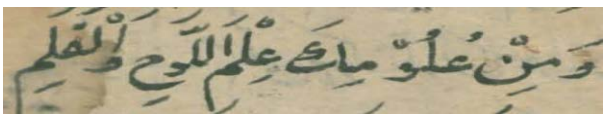
luṭfung̑dın (4) özge yoḳtur ey ḫᵛāce ᶜöẕr-ḫᵛāhım

sẹn dėg uluġ (5) şefīᶜim ḥaḳdın mẹni ḳolarda

dėsem uluġ (6) günah nė bolġay yana günāhım

(7-8)

[154]

(9) Yaᶜnī, be-dürüstī ve rāstī ki sẹning̑ bernāng̑dın ėrür, (10) ḥuṣūl-i ḫayrāt-ı dünyā ve āḫiret taḳı ᶜulūmung̑nıng̑ (11) ᶜālemindin turur, ᶜilm-i levḥ ve ḳalem. Bel-kim, iżmiḥlāl-i rüsūm-ı[328] **[335/1]** beşeriyyet ve insilāḫ-ı ḳuyūd-ı işneyniyyet birle ḥażret-i

[326] Metinde اكريمى.
[327] Metinde منفيم.
[328] Metinde رسولوم.

(2) Aḥadiyyet’de maḥv bolmaḳdın “teḫallaḳu bi-aḫlaḳi’llāh”[329] ḥāṣıl (3) ḳılıp “bī-yesmaᶜ” ve “bī-yabsir” maḳāmında temkīn bolġa-(4)-nıng̃nı, bīkām taḳı sırr-ı vaḥdetni, “mā remeyte iẕ (5) remeyte”[330]ning̃ imtiṣālindin ang̃laġan ang̃lar. Kim vücūd (6) ve āḫiret pür-feyż ėrür, feyeżān-ı şāmiling̃din (7) taḳı ᶜulūm-ı levḥ ve ḳalem ḳaṭreᵊī turur, deryā-yı ᶜilm-i kāmiling̃din.

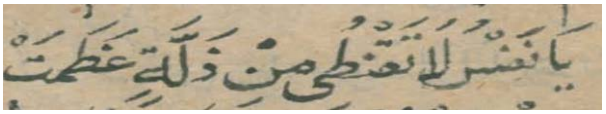
(8) pertev-i āf-tāb-ı ẕātıng̃dın

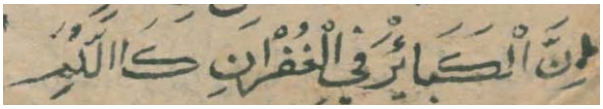
ẕerreᵊ-i nā-pedīd ėrür ᶜālem

(9) reşḥa-ı baḥr-ı ᶜilm-i faẓlıng̃dın

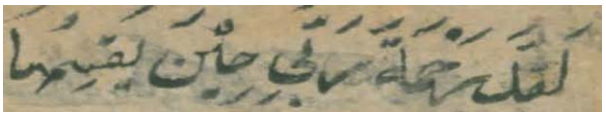
ḳaṭreᵊīdür ᶜulūm-ı levḥ ḳalem

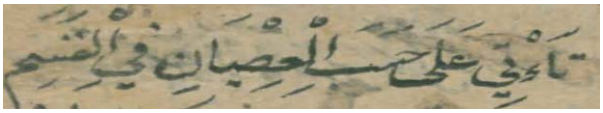
(10-11)

[155]

[336/1] – (2)

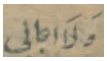
[156]

(3) Yaᶜnī, nevmīd bolmaġıl ey nefs, neçe yazuḳung̃ uluġ (4) bolsa; anıng̃ üçün kim yarlıḳamaḳ cāyizdür, kübāyirni (5) ṣaġāyir dėg; yā uluġ yazuḳlar Ḥaḳ Taᶜālā’nıng̃ (6) aġferānınıng̃ uluġluḳı nisbetinge kiçig dėg turur, (7) lā-cerem. Nevmīd bolmaḳ ḳerekmes, şāyed kim Ḥaḳ Taᶜālā raḥmeti (8) faẓl maḳāmında ḳısmet ḳılġanda, yazuḳlar endāzesinçe (9) taḳsīm ḳılınġanı. Yaᶜnī, uluġ yazuḳ ḳılġanlarġa (10) köprek, kiçig yazuḳ

[329] “Tanrı’nın ahlakıyla ahlaklanmak” (Sülün, 2012, s. 21).

[330] Enfâl Suresi 17. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#8:17

ḳılġanlarġa azraḳ yętkey; (11) anıng üçün kim īmān ehlige, faẓl maḳāmında Ḥaḳ Taᶜālā **[337/1]** kemāl-i ġafūriyyet ve raḥmāniyyet birle tecellī ḳılsa. (2) dėse, her-āyine, barçanı yarlıḳaġanda (3) her birining yazuḳıġa köre raḥmet ve maġfiret (4) ḳılmış bolur. Bu söz, maḥż faẓl-ı ᶜayn ve ᶜināyet-(5)-din turur, ümīd tutġanlar sözi ėrür.

(6) bu fānī dünyāġa kim kim beḳāsı
bilür bolġay kim (7) anıng yoḳ beḳāsı

közüngni özgeler yüzige (8) açma
kęrek bolsa sanga ḥaḳnıng beḳāsı

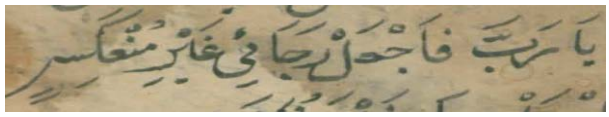
(9) hevesler birle ḳıldım ᶜömr żāyiᶜ
velī ol kėlmedi (10) nefsim hevāsı

maḳābīḥde meḥāsīn aḳ boldı
(11) ve līkin kętmedi könglüm ḳarası

zihī ḥasret **[338/1]** bu bir yazuḳlu ḳulġa
maḳām-ı ᶜadlde tėgse cezāsı

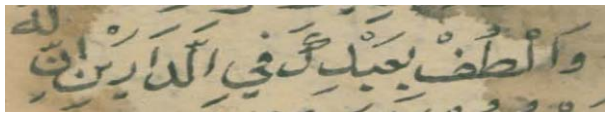
(2) ilāhī nefsdin dermānde boldum
velī faẓlıng ėrür (3) derdim devāsı

ᶜināyet ḳılmasang ey şāh (4) kętmes
ḳıyāmetde köngüllerning ᶜanāsı
(5-6)

[157]

(7-8)

[158]

(9) Ey Rabb-i Vehhāb-ı Kerīm ve ey Berr-i Tevvāb-ı Raḥīm! Baḫşiş-i (10) bī-ġāyet ve baḫşāyiş-i bī-nihāyet birle mẹning (11) murādımnı bẹrip öz ḥażretingde ümīdimni ᶜaks ḳılmay, **[339/1]** faẓlıng birle mẹni maḥrūm ėtmegil taḳı mẹning ḥisāb-ı (2) ḫayrātımnı münḳaṭıᶜ ḳılıp simmet-i ḥayrān birle mẹni mevsūm (3) ẹtmegil taḳı mẹn bendege iki cihānda luṭf ḳılġıl (4) kim mẹning ṣabrım pāy-dār dẹgül ve taḳı küçeylik (5) kėlgende, ber-ḳarār dẹgül, aḥvāl[331] ve ifzāᶜ[332] ol (6) ṣabrġa yüz kėltürse ṭāḳat ḳılmay ḳaçar.

(7) murādımnı mẹning bẹrgil ilāhım

ᶜināyet (8) birle ᶜafv ėtgil günāhım

mẹning ṣabrım belāġa ṭāḳat (9) ėtmey

yaḳarsa ḫasrımnı nė dūd-ı āhım

mẹni (10) sėn bende-i dergāh dėseng

zihī devlet zihī (11) iḳbāl cāhım

ėşiking āsitānıng yastanursam

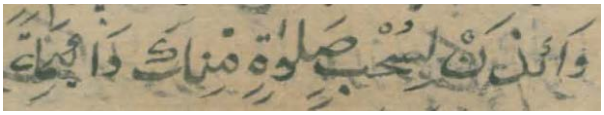
[331] Metinde اهوال.
[332] Metinde افزاغ.

[340/1] bolur ᶜarş-ı muᶜallā tekye-gāhım

ḳıyāmet kün muḫālif ḥāletide

(2) seniṅg faẓlıṅgdın özge yoḳ penāhım

(3-4)

[159]

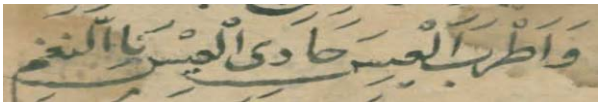
(5-6)

[161]

(7-8)

[160]

(9) Taḳı fermān ḳılġıl, raḥmet bulutıġa kim seniṅg ḥażretiṅgdin (10) hīç münḳaṭıᶜ bolmay resūl, ᶜaleyhi’s-selām, feyż-i (11) bī-nihāyet yeṭkür, tursun, mādāmī kim ṣabā yeli, bān yıġaçı **[341/1]** butaḳlarını ḥareket ḳıldurur; ḥaddā oḳuġuçı, kör-(2)-klüg tėvelerni ḫoş-naġme ve ṭarablar bile ẕevḳ (3) ve ṭarabġa kėltürür.

bārān-ı raḥmetiṅgni ıḏa (4) bėrgil ey kerīm

tā ravża-ı resūl üze yaġsa bī-ḥisāb

(5) mādām kim ṣabā yęlining̑ ęsmeki bile

nāzik yıġaç butaḳ-(6)-larını[333] ḳılsa iżṭırāb

yā-ḫod ḥaddā oḳuġuçılar (7) naġmesi bile

mādām kim ḳılur tėveler raḳṣ bī-ḥicāb

(8) ol pāk ẕāt rūḥı üçün ḳılġıl ey kerīm

męn bende-(9)-ni kerem bile ḫoş-vaḳt kām-yāb

kaᶜbe firāḳı birle (10) resūl iştiyāḳıdın

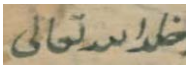
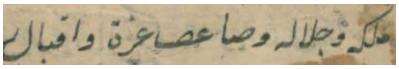
bolur bu bendening̑ cigeri (11) dem-be-dem kebāb

męn ḳulnı ol menāzil-i aḳdasġa yętkürüp

[342/1] ḳılġıl tileklerimni kerem birle müstecāb

Ey Kerīm-i kār-sāz (2) ve ey Raḥīm-i bende-nüvāz! Ey ᶜāṣıḳlar ḳavāfilining̑ Kaᶜbe-i (3) ḥaḳīḳīsi! Bir dem viṣālin̑ge yętmek, ey ṣādıḳlar (4) revāḥilining̑ ḳıble-i aṣlīsi, naẓar-ı cemālin̑ge ęltmek, ḳavāfil-i[334] (5) ᶜuṣṣāḳ, revāḥil-i müştāḳlar ḥürmeti üçün kim (6) ḥarīm-i ḳıble-i iḳbāl ve āstāne-i Kaᶜbe-i Celāl'ġa yüz kėltürüp (7) *Mīḳāt*-i iḫlāṣdın *lebbeyk*-i şevḳ ėtip *iḥrām*-ı (8) tevāżuᶜ ve iḥtirāmġa yętip ᶜ*Arafāt*-ı ᶜirfānda vuḳūf (9) ḳılıp ᶜ*umre*-i iᶜtimād yoḳın bilip *Ṣafā* birle *Merve*-i (10) mürüvvet sarı saᶜy ėtip ṭavāf-ı āstāne-i ḥaḳīḳatni (11) tilep dost dīdārıdın temettuᶜ almaḳ üçün **[343/1]** *ḥacc*-ı ekber viṣālini izdep nefs-i serkeşni ḳurbān (2) ḳılurlar. Bu bende-i żaᶜīf ve bī-çāre-i naḥīf-(3)-ning̑ biżāᶜat-i müzcāt daᶜvetin, ᶜizz-i icābetġa (4) muvaṣṣal ḳılġıl taḳı bu faḳīrning̑ resūl, ᶜaleyhi's-selām, (5) ṣıfātıda aytḳan tuḥfe-i ḥaḳīrin, cenāb-ı ḥażret-i (6) risāletde, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, maḳbūl ḳılġıl taḳı (7) resūl-i kāyināt ve server-i mevcūdāt, meyāmīn-i berekāt[335] (8) birle envāᶜ-ı ḫayrāt, evṣāf-ı meberrāt bu pādişāh-ı

[333] Metinde *butaḳ yıġaçlarını* yazılıp sonradan işaretleme ile yanlış yazım düzeltilmiştir.
[334] 342. sayfanın 5. satırında tekrar yazılmıştır.
[335] 343. sayfanın 7. satırının sonu ve 8. satırının başında iki kez yazılmış.

(9) pākize ẕāt dil-i pesendīde-ṣıfātġa (10) refīḳ, hem-rāh (1) ḳılıp ḥavādiṣ ve āfāt ėlgini celālet ve cāhınıng̑ ėteki-**[344/1]**-din kūtāh ḳılġıl.

tā felek bāġıda köp türlüg nihāl-i tāzeġa

(2) bāġbānlar iḥtiyācı bar būstān ḳılġalı

baḫt iḳbāling̑ (3) nihālin tāze ḳılsun kird-gār

memleket bāġın miṣāli bāġ-ı (4) rıżvān ḳılġalı

Her-āyine, pādişāhlar İslām'nıng̑ (5) ṭabᶜ-ı selīm ve ḫāṭır-ı müstaḳīmġa ẓāhir ü peydā ve rūşen ü (6) hüveydā ėrür kim bu risāleni oḳup ṣıfāt-ı resūl, (7) ᶜaleyhi's-selāmdın fāyide alġan ᶜazīzlerning̑ berekāt-ı (8) adᶜiyye ve ṣāliḥası teᶜlīfge sebeb bolġan pādişāh-ı (9) ᶜālem-penāhnıng̑ sebeb-i mezīd-i ᶜaẓamet ve cāhī bolsa. Taḳı (10) az vaḳtde, iḳbālning̑ ṣīti, āfāḳ-ı cihānġa tolsa; (11) anıng̑ üçün kim pādişāhlarġa, devlet ve iḳbāl saᶜādet **[345/1]** ve celāl tağınġa, hīç sermāye-i duᶜā-yı ehlu'llāhdın (2) yaḫşıraḳ ėrmes. Ḫāṣe, duᶜāyī kim evḳāt-i şerīfe (3) ve menāzil-i münīfede vāḳiᶜ bolġan bolsa, her-āyine, icābetge (4) yavuḳraḳ bolġay, lā-cerem. Mėn duᶜāçı kim müddet-i (5) medīd ve ᶜahd-i baᶜīddin beri, şevḳ-ı ṭavāf-ı *Beyt*-(6)*ü'l-ḥarām* ve ẕevḳ-ı ziyāret-i resūl, ᶜaleyhi's-selām, birle (7) āşüfte ve ḥayrān ėrdim taḳı ve baᶜżı ṭāyifening̑ (8) mānīᶜī bolmaḳı birle ᶜāciz ve sergerdān ėrdim. Tiler-mėn (9) kim bu pādişāh-ı İslām'nıng̑ icāzeti ve himmeti birle (10) ol mevāṭin-i muᶜaṭṭar ve emākin-i mükerremege yėtip duᶜā ḳabūl (11) bolur orunlarda bu kerīm ẕātlıġ, körklü atlıġ, **[346/1]** sözi uluġ ėḏesinge ṣıdḳ ve iḫlāṣ birle (2) üküş duᶜā sansız ṣenā edā ḳılsam.

(3) mėn duᶜāçının̑g murādın bėrgil ey mālik-riḳāb

kim sėni (4) ḳılġay ėḏim öz fażlı birle kām-yāb

bu tilim lāl ü tilek bėr-(5)-güçi-sėn bolġay mu kim

bolsa bu miskīn tileki (6) ḥażreting̑de müstecāb

taḫt üzre baḫt birle şāh köp (7) kördüm velī

körmedi köz sėn kibi bir ḫüsrev-i ᶜālī-(8)-cenāb

ḫulḳ-ı rūḥ-efzāyıng̃ızdın şemmeᵓīdür müşg-i çīn

(9) reᵓy-i mülk-ārāng̃ızdın lemᶜaᵓīdür āf-tāb

sehm (10) tīring̃din ᶜadūlar münhezim olsa nė tang̃

ṭurfe (11) ėrmes ger ḳaçursa żıll-ı şeyṭānnı şihāb

nėçe kim **[347/1]** bolsa duᶜā ornı ḥaremde mültezem

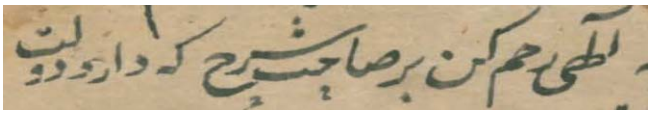
mültezim bolsun (2) duᶜāng̃nı ḳılmaġa şeyḫ şebāb

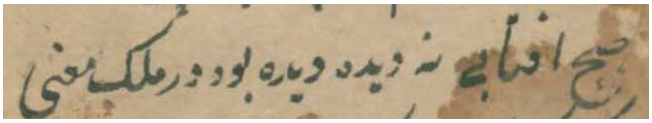
düşmanıng̃nıng̃ dīdesi (3) tīr-i nevāyibġa hedef

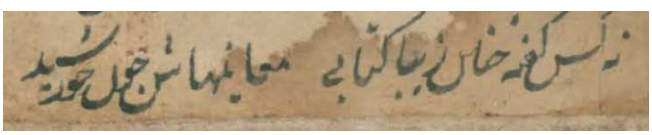
ḥāsıdıng̃nıng̃ sīnesi tīġ-ı (4) meşāyibġa ḳırāb

Yevm-i istiflāḫ[336] ėdi kim (5) nüsḫaᵓ-ı Keşfü'l-hüdā ḫatm boldı, āyetinge "va'llāhu aᶜlemu (6) bi'ṣ-ṣavāb." Tamām boldı, bu nüsḫaᵓ-ı şerīf ve risāleᵓ-i (7) laṭīf kim atı ėrür Keşfü'l-hüdā der medḥ-i ḥażret-i (8) Muḥammed Muṣṭafā, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem.

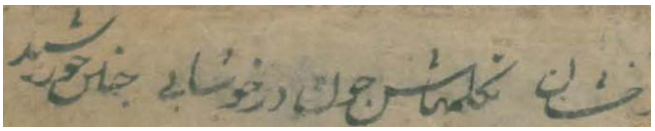
Ḳıṭᶜaᵓī fi't-tārīḫ-i (9) kitābihi:

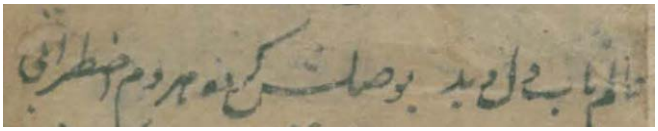

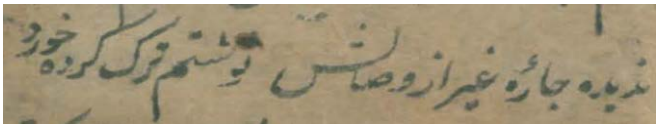
(10)

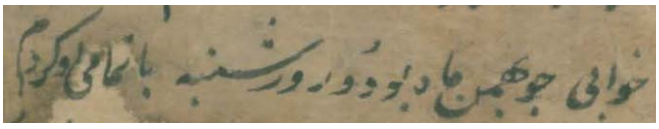
(11)

[336] Metinde استفناخ. Metnin tespit edildiği katalogda verilen matbu örnekte sözcük, استفتاح biçiminde yazılmıştır (Götz, 1979, s. 531). SN 109b/8 istiftāḥ.

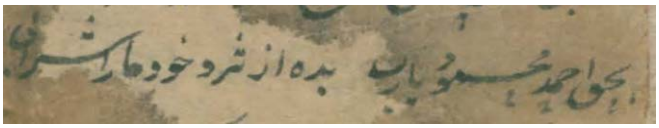
[348/1]

(2)

(3)

(4)

(5)

(6)

(7)

(8) Sene 1172.[337]

[337] Miladi 1758/59. http://193.255.138.2/takvim.asp?takvim=2&gun=&ay=0&yil=1172

NÜSHA KARŞILAŞTIRMASI

Bu çalışmanın *metin, çeviri, dil incelemesi* ve *dizin* bölümlerinde Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin nüshası (BN) esas alınmış olup *nüsha karşılaştırması* bölümünde Süleymaniye nüshasındaki (SN) erken ve geç dönem özellikleri gösteren dil ögeleri iki nüsha karşılaştırılarak tespit edilmiş, gerek iki nüsha arasında benzer ifadeler için kullanılan söz dizimi farklılıkları (BN türkî til: SN Türk tili vb.) gerekse aynı satırda aynı kavram için tercih edilen farklı sözcükler ve ifadeler (BN ḳonaḳ: SN mihmān vb.) saptanmıştır. Nüsha karşılaştırmasından elde edilen tanıklar, Süleymaniye nüshasının hem ses bilgisi hem de yapı bilgisi bakımından daha eskicil ögeler içerdiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra Süleymaniye nüshasında, Oğuzca unsurların, Berlin nüshasındakinden daha fazla yer aldığı, benzer satırlarda geç dönem dil özelliklerinin de kullanıldığı görülmüştür.

Nüsha karşılaştırması sonucunda, iki metin arasındaki farklar yazım özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi ve söz varlığı bakımından şu şekilde özetlenebilir:

Eserin iki nüshasında da Uygur imla geleneğine uygun olarak Türkçe sözcüklerdeki ünlüler gösterilmiş ve ekler, köklerden ayrı yazılmıştır. Süleymaniye nüshasında, Arapça ve Farsça sözcükler ile bazı Türkçe sözcük ve eklerin yazımında hata tespit edilirken Berlin nüshasında bunların doğru bir biçimde yazıldığı saptanmştır. Arapça ve Farsça sözcüklerin kısa ünlülerinin yazımı, BN'de daha yaygınken SN'de bu kullanıma nadiren rastlanmıştır. BN'de art arda gelen benzer iki ünsüzü göstermek için ya şedde kullanılmış ya da ünsüzlerden yalnızca biri yazıda gösterilmiş, nadiren ise iki ünsüzün de yazımı saptanmıştır: ayttı (ایّتی), ayt[t]ı (ایتی), ayttı (ایتتی). SN'de bu yapıların geneli, ikinci ünsüzü bulunduran ekte, ünsüzün ötümlü hâliyle kullanılması biçimindedir: ayt[t]ı (ایتی), aydı (ایدی veya ایتدی); ḳaytdı (قایتدی). SN'de bu tür durumlar için şedde kullanılan bir örnek de tespit edilmiştir: SN 92a/4 Saᶜd, *ayttı* (ایّتی).

BN'de, yazımındaki hatalardan kaynaklı olarak okunamayan kimi Türkçe ve alıntı sözcükler, SN'de tespit edilerek okunmuştur. BN'deki Türkçe ve Farsça tamlamalardaki diziliş hatalarının SN'de doğru biçimde yazıldığı tespit edilmiştir. BN'de çoğu zaman alıntı sözcükleri, bazen de Türkçe sözcükleri okutmak için kullanılan harekelere, SN'de çok daha az rastlanmıştır: SN 10a/6 *sekkiz*(سکیّز) kişi. SN'de, Farsça izafet, BN'den farklı olarak, sıklıkla ی yazılarak gösterilmiştir: himmet-

i(همتی) ᶜālī vb. BN'deki söz başı ھ'ler, SN'de ـه, ـﻪ veya ﻲ ile yazılmıştır. BN'deki iç ses ھ'leri SN'de ﻲ ile belirtilmiştir: zühd(زید), zāhidler(زایدلار) vb. BN'dekine benzer biçimde SN'de de birkaç örnekte ت - ط harflerinin birbirleri yerine kullanımı tespit edilmiştir: BN 163/8 fetḥ *ve nuṣret* ve *sėvinç* yılı *dėp aṭ bėrdiler*: SN 50b/3 fetḥ [...] ve *sẹvinç* yılı [...] *at bėrdi*; BN 243/7 *anın͡g üstidin* yıldırım *dėg* kėçkey *ve* baᶜżı, (8) yėl dėg, [...] yügrük *at* dėg: SN 76a/1 *anıŋ üstindin* yıldırım *tėg* kėçkey [...] baᶜżı yėl dėg, *baᶜżı* yügrük *aṭ* dėg vb. BN'nin genelinde /ŋ/ sesi نك ile gösterilirmişken, SN'de bilhassa tamlayan durumu ekinde, nadiren de iyelik 2. tekil kişi ekinde ك ile gösterilmiştir.

BN'de bazen ﻲ ile gösterilip bazen de yazılmadığı saptanan /ė/ sesi SN'de düzenli olarak yazılmış, bunun istisnalarına fiil çekimindeki *mẹn* ve *sẹn* ile *tėg* edatının birkaç örnekte تاك biçimindeki yazımında rastlanmıştır. İyelik eklerinin ek ünlülerindeki uyumsuzluğa, SN'de iki örnekte, BN'de bir örnekte rastlanmıştır. Ünlülerde yuvarlaklaşma BN'de yaygın bir durum iken SN'de eskicil biçimlerin kullanıldığı saptanmıştır: BN *öksük, öy, öyin, öksül-, öyür-* ; SN *ėksik, ėksil-, ėw, ėvin, ėwür-/ẹwür-* (bir örnekte *ögür-*) vd.

Söz başı /b-/ sesi her iki nüshada da korunurken *bol->ol-* gelişimi iki nüshada da tespit edilmiştir. Bu sözcüğün seslik gelişime uğramış hâllerinin metinde geçtiği yerler, nüshalarda uyum göstermemektedir. *Min͡g* sayı adı SN'de bir sözcükte *bin͡g* şeklinde saptanmıştır.

Söz başı /t-/ sesinin ötümlüleşmesine, BN'de *dėg* edatında (üç örnekte tėg) *tė-~dė-* fiilinde ve iki örnekte *dạġı* ve on iki örnekte *durur* sözcüğünde rastlanmıştır. Bu ses, SN'de, metnin genelinde korunmuştur. *Anın͡g tėg* vb. enklitik yapılarda dahi kendisini koruyan söz başı /t-/'leri SN'de çok daha az örnekte ötümlüleşmiş hâliyle kullanılmıştır. Bu ses SN'de, bilhassa *dėg* edatında ötümlüleşmişken (SN genelinde *tėg* biçimindedir.), beş örnekte durur kullanımı saptanmıştır. SN'de bir tanıkta *daḫı* kullanımı tespit edilmiştir.

Karahanlı Türkçesindeki iç ses ve son ses /w/'leri, Harezm Türkçesi metinlerinde /w/ ve /v/ olarak kullanılmıştır. BN'de bu sesin çift dudak /w/'si olduğu tek örnek mevcutken (awuç), SN'de /w/ kullanımı oldukça yaygındır ve /w/-/v/ ikili kullanımı tespit edilmiştir: *tėwe/ tėve, tawar, awuç, ėw, ėwür-, kiwür-/ kigür-, suw* vd.

Karahanlı Türkçesindeki iç ses ve son ses /d̲/'leri Harezm Türkçesinde /d̲/ ve /y/ olarak yazıda tespit edilmiştir. BN'de /y/'leşme yaygın iken *ėge* sözcüğünde /g/'li

kullanım, *ıḏ-*, *ḳaḏġu* ve *ḳaḏġur-* sözcüklerinde /ḏ/ sesinin korunduğu tanıklar tespit edilmiştir. SN'de /ḏ/ kullanımının çok daha yaygın olduğu saptanmıştır: *aḏaḳ, eḏgü, ėḏe, ėḏi, ḳoḏ-, ḳaḏġu, ḳaḏġur-, ıḏ-* vb. SN'de *aḏaḳ* ve *ayaḳ* kullanımının bir arada olduğu görülürken *ėḏe* sözcüğünün yalnızca bir örnekte *ėye* olduğu saptanmıştır. Ayrıca SN'de bir örnekte, aḏaḳ sözcüğünün anlamının açıklandığı tespit edilmiştir: SN 60a/12 *aḏaḳ* ya^{c}nī *ayaḳ* ilgerü basıp.

İç ses ve son ses /p/'lerinin /f/'leşmesine BN'de rastlanırken, SN'de bu ses olayı tespit edilmemiştir. Söz ve ek sonu /ġ/-/ḳ/ nöbetleşmesi, BN'ye nazaran, SN'de çok daha az görülen bir ses olayıdır. BN'de *sekiz* olarak tespit edilen sözcüğün SN'de ünsüz ikizleşmesiyle *sekkiz* şeklinde kullanımı saptanmıştır.

BN'den farklı olarak SN'de ek başı ünsüzlerinin genellikle ötümlü şekilleri kullanılmıştır: {+gA}, {-gAn} vd. BN'de ayrılma durumu eki bir örnek dışında (BN sudan: SN suwdan) {+dIn} biçimindeyken SN'de {+dAn} kullanımına daha sık rastlanmıştır: BN 152/8 ol nūrnı (9) yėrde ta^{c}biyyet ḳıldı taḳı *maşrıḳdın* maġribġa tėgrü: SN 47b/4 ol nūrnı yėrde baḳıyye ḳıldı taḳı *maşrıḳdan* maġribġa tėgrü; BN 160/4 iki la^{c}l tişin *arasıdın*: SN 49a/11 iki la^{c}l tişin *arasıdan*; BN 217/2 uyalarım *arasındın* alıp: SN 68b/8 uyalarım *arasından* alıp; BN 255/11 anın͡g ümmeti mėnin͡g ümmetimdin [256/1] köprek uştmaḫḳa kirer, *andın* yıġlar-mėn: SN 80a/11 anın͡g ümmeti mėnim ümmetimdin köprek uçtmaḫġa kirer, *andan* yıġlar-mėn.

Zamir n'sinin BN'de -aykırı örnekleri de sıkça kullanılmakla birlikte- varlığı tespit edilmiş, SN'de ise hem manzum hem de mensur bölümlerin genelinde hâkim olarak kullanıldığı saptanmıştır.

BN'de geniş zaman olumsuzluğu için {-mAs} kullanılmış, {-mAz} ekinin ise yalnızca sıfat-fiil kullanımı saptanmıştır. SN'de {-mAz} ekinin geniş zaman işleviyle hem *ėr-* fiiline hem de diğer fiillere ulandığı tespit edilmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde görülen eklerde ve bağlayıcı ünlülerdeki yuvarlaklaşmalar SN'de de saptanmıştır.

BN'de *al-* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin SN'de *bil-* ile oluşturulduğu saptanmıştır. BN'de *-p ėdim* biçiminde birleşik yapının SN'de *-p turur ėdim* biçiminde yazıldığı görülmüştür. Buna karşılık *turur/ durur/ {-dUr}* yapılarının her iki nüshada bir anlam ifade edebilir düzeyde farklı kullanımlarına rastlanmamıştır. SN'de *durur* biçimi nadiren kullanılmış olmakla birlikte BN ile SN arasında *turur* ile *{-dUr}*'ün birbiri yerine kullanımı düzenli değildir.

BN'de *aldıda* biçimindeki kullanım SN'de *alnıda* hâlinde tespit edilmiştir. BN'deki *ilgeri, taşḳarı* ve *sarı* sözcüklerinin yaygın kullanımının aksine SN'de *ilgerü, taşḳaru* ve *saru* kullanımları yaygındır. BN'de *olar, anlar, alar* kullanımları mevcutken, SN'de *anlar* ve bir örnekte de *onıŋ* kullanımı saptanmıştır. BN'de *mundaġ* sözcüğünün SN'de aynı satırda *munun͡g dėg* biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.

BN'deki bazı sözcüklerin SN'de farklı biçimlerde yazılmasının yanı sıra (BN Rāyiḥatü'l-Ervāḥ: SN Rāḥatü'l-Ervāḥ; BN kölege: SN köletke vb.) iki nüsha arasında aynı kavramı karşılamak için farklı sözcüklerin seçildiği de tespit edilmiştir: BN titre-: SN tepre(n)-; BN ḳonaḳ: SN mihmān vb.

Keşfü'l-Hüdâ'nın Berlin ve Süleymaniye nüshalarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgular şunlardır:

1. BN 8/2 şevārıḳ-ı ḥaḳ birle (3) *muṭarrā*: SN 1/1 şevārıḳ-ı *envār*-ı ḥaḳ birle *ġurre*

2. BN 8/3 şām-ı ebed *dėg*: SN 1/2 şām-ı ebed *tėg*

3. BN 8/3 bevārıḳ-āṣār-ı (4) *ṭurre-i ġayb* birle *muṭarrā* : SN 1/2 bevārıḳ-āṣār-ı *vech-i muṭlaḳ* birle سطر

4. BN 8/5 cenāb-ı Ḥaḳḳ-ı kerīmge: SN 1/3 cenāb-ı ḫāliḳ-i ḥakīmge

5. BN 8/5 z̲āt-ı aḥadiyyesi ekfā[ʾ] (6) ve emṣāldin muḳaddes: SN 1/3 z̲āt-ı aḥadiyyesi [...] ve emṣāldin muḳaddes

6. BN 8/7 ṣıfāt-ı ezeliyyesi *fenā[ʾ]-i* zevāldin münezzeh (8) ve mu[ᶜ]arrā *turur*: SN 1/4 ṣıfāt-ı ezeliyye ve *ebediyyesi* fenā[ʾ] *ve* zevāldin münezzeh ve mu[ᶜ]arrā *ėrür*

7. BN 8/9 kibriyāsında: SN 1/5 kibriyāsına

8. BN 8/9 anın͡g: SN 1/6 anıŋ

9. BN 9/2 an͡ga: SN 1/7 aŋa

10. BN 9/2 ḫıred: SN 1/7 حرف

11. BN 9/3 ḳudret-i *ḳāhire*: SN 1/8 ḳudret-i فاهره

12. BN 9/4 *nevā[ʾ]īf-i* (5) ecnās-ı ḫalḳdın: SN 1/9 *nev[ᶜ]-i insān-ı* ecnās-ı ḫalḳdın

13. BN 9/7 anın͡g münevver celāletin: SN 1/11 anıŋ منشور celālin

14. BN 9/8 baᶜżı *aṣfiyānı*: SN 2a/1 baᶜżı اوصاقنى

15. BN 9/9 cemāl-i (10) *eḥibbā* birle maḫṣūṣ *ḳılıp olarnıng͡* esrār-ı (11) ẓāhiresin *ednās-ı* nüfūs-ı nāsdın muṣaffā: SN 2a/3 cemāl-i اجنها birle maḫṣūṣ [...] *anlarnıng͡* esrār-ı ẓāhiresin اولناس nüfūs-ı nāsdın muṣaffā

16. BN 10/2 [...] ḳıldı rüsülni: SN 2a/5 *beyt* ḳıldı rüsülni

17. BN 10/3 ḥāṣıl-ı *ibtidā*: SN 2a/6 ḥāṣıl-ı اهتدا

18. BN 10/4 taḥiyyāt-ı *verdiyyet*(5)ü'l-fevcāt: SN 2a/7 taḥiyyāt-ı رويه fevcāt

19. BN 10/6 celālet *cihānınıng͡* cemşīdi: SN 2a/8 celālet *cihānınıŋ* cemşīdi

20. BN 10/8 *nübüvvet hevāsınıng͡ cā*-yı bülend-pervāzı: SN 2a/10 هويت *hevāsınıŋ hümā*-yı bülend-pervāzı

21. BN 10/8 ṣafā (9) *būstānınıng͡ servi*: SN 2a/11 ṣafā *būstānınıŋ* سرورى

22. BN 10/10 miᶜrāc *burcınıng͡* aḫteri, iḳbāl *dürci*-(11)-*ning͡* gevheri, eflāk *mesālikining͡ sıġırı*, levlāke [11/1] *memālikining͡* emīri: SN 2a/12 miᶜrāc *burcınıŋ* aḫteri, iḳbāl *burcınıŋ* gevheri, eflāk *sālikiniŋ* سقيري levlāk همالیکىنيك emīriniŋ emīri

23. BN 11/2 ẕātı sebeb-i vücūd-ı *ādem*: SN 2b/1 ẕātı sebeb-i vücūd-ı ᶜ*ālem*

24. BN 11/3 maᶜnī bile *ādemdin* muḳaddem: SN 2b/2 maᶜnī bile *ādem*[...] muḳaddem

25. BN ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmel(5)ü't-*taḥiyyātnıng͡*: SN 2b/4 ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmel(5)ü't-*taḥiyyātnıŋ*

26. BN 11/5 türbet-i *muᶜaṭṭarige*: SN 2b/4 türbet-i *muᶜaṭṭaringe*

27. BN 11/6 ḳāᶜide-i *ḳadīm-i* millet *olar* (7) ḳuvveti birle: SN 2b/5 ḳāᶜide-i [...] millet *anlar* ḳuvveti birle

28. BN 11/8 *olar* nuṣreti birle: SN 2b/6 *anlar* nuṣreti birle

29. BN 11/8 nāsī ve nāsiḫ ėrür: SN 2b/7 nāsī ve rāsiḫ ėrür

30. BN 12/1 bedreḳa-ı ṭarīḳ bolup: SN 2b/10 bedreḳa-ı حالق bolup

31. BN 12/2 pādişāh-ı maḳbūl-(3)-sīret, pesendīde-serīret: SN 2b/11 pādişāh-ı maḳbūl-sīret *ve* pesendīde-serīret

32. BN 12/4 leṭāfet *ṣadefiniᷝg* gevheri, ṭerāfet (5) *felekiniᷝg* aḫteri, celālet *cihānınıᷝg* cānı, [...] cihānınıᷝg cānı (6) salṭanat tārekiniᷝg tācı, saᶜādet *ḳāmetiniᷝg* (7) dībācı, vefā *būstānınıᷝg serv-i revānı*, ṣafā *gülistānı*-(8)-*nıᷝg* hezār-dāstānı, mürüvvet *ḥadeḳasınıᷝg nūrı* (9) fütüvvet sīnesiniᷝg serveri, ᶜibād *āsāyişi*-(10)-*niᷝg* vāsıṭası, bilād ārāyişiniᷝg rābıṭası, (11) *Şuban'nıᷝg* faḫrı: SN 2b/13 leṭāfet *ṣadefiniŋ* gevheri, ẓarāfet (ضرافت) *felekiniŋ* aḫteri, celālet *cihānınıŋ* cānı, *eyālet* cihānınıŋ cānı, salṭanat tārekiniᷝg tācı, saᶜādet *ḳāmetiniŋ* dībācı, vefā *būstānınıŋ* سرورانی, ṣafā *gülistānınıŋ* hezār-dāstānı, mürüvvet *ḥadeḳasınıŋ* [...] serveri ᶜibād *āsāyişiniŋ* vāsıṭası [...] *Şuban'nıŋ* faḫrı

33. BN 12/11 *uluġ*-[13/1]-*larnıᷝg* uluġı: SN 3a/5 *uluġlarnıŋ* uluġı

34. BN 13/2 şebistān-ı *saᶜādetniᷝg* çerāġı, *biliglig cānı*, (3) *devletniᷝg* cihānı, ulus *ėlniᷝg tėlişlig ünçü ḫānı*, (4) saᶜādet *ordasınıᷝg* pādişāhı, ḳamuġ *bī-çāreler miskīn-penāhı*: SN 3a/6 şebistān-ı *saᶜādetniŋ* çerāġı, *biligniŋ ḫānı*, ulus *ėlniŋ tęlişlig inçi cānı*, ḳamuġ *bī-çāre miskīnler penāhı*, *devletniŋ* cihānı, saᶜādet *ordasınıŋ* pādişāhı

35. BN 13/6 sulṭān *bin* sulṭān: SN 3a/10 sulṭān*dın* sulṭān

36. BN 13/6 arıġ ẕātlıġ: SN 3a/10 arıġ ذاتیغ

37. BN 13/7 Ebu'l-ḫayr Ḫan: SN 3a/10 دبوالخیرخان

38. BN 13/9 tigitlig; SN 3a/12 tėgişlig

39. BN 13/9 *tileyü*: SN 3a/12 یقلایو

40. BN 13/9 Ḥaḳ, subḥānehu ve *taᶜālānıᷝg*: SN 3a/12 Ḥaḳ, subḥānehu ve *taᶜālānıŋ*

41. BN 13/11 evliyāᵓ-ı *kirāmnıᷝg* ervāḥ-ı *muṭahharası*-[14/1]-*dın*: SN 3b/1 evliyā ᵓ-ı kirāmnıŋ ervāḥ-ı *muṭahharasındın*

42. BN 14/3 refīḳ (4) *bolup*: SN 3b/3 refīḳ *olup*

43. BN 14/4 bedreḳa-ı ṭarīḳ *bolup*: SN 3b/4 bedreḳa-ı ṭarīḳ *olup*

44. BN 14/5 baḫt ve iḳbāl rikābında (6) *yörüp*: SN 3b/5 baḫt ve iḳbāl rikābında *turup*

45. BN 14/6 "Naṣrun min allāhi *ve fetḥun*" vaᶜdesi ḳarīb (7) bolup: SN 3b/5 "Naṣrun min allāhi [...]" vaᶜdesi ḳarīb bolup

46. BN 14/7 rebīᶜü'l-evvel *ayınıng* yėgirme *birinçi küni*: SN 3b/6 *rebīᶜü'l-evvelniŋ* yėgirmi *birinç kün*

47. BN 14/8 "İnnā feteḥnā leke fetḥen *mübīnā*" (9) *yosunıça*: SN 3b/7 "İnnā feteḥnā leke fetḥen" *yosunınça*

48. BN 14/9 āsānlıḳ birle: SN 3b/7 āsānlıḳ پرده

49. BN 15/3 ol cenāb-ı *münīf*-(4)-*ning*: SN 3b/11 ol cenāb-ı *münīfniŋ*

50. BN 15/4 bisāṭ-ı şerīfinde orun *tafıp* olturġanda: SN 3b/11 bisāṭ-ı şerīfinde orun *tapup* (تاپوب) olturġanda

51. BN 15/6 hedāyā ve tuḥaf *kėltürüp* ėrdiler: SN 3b/13 hedāyā ve tuḥaf *kėltürür* ėrdiler

52. BN 15/9 Ḳaṣīde-i *Bürde'ni* bitip: SN 4a/2 Ḳaṣīde-i بردخی bitip

53. BN 15/9 ol *ḥażret-i* (10) *şerīfge* kėltürdi ėrse: SN 4a/2 ol ḥażret *şerīfinge* kėltürdi ėrse

54. BN 15/10 bu pādişāh-ı *ṣāḥib*-(11)-*intibāh*: SN 4a/3 bu pādişāh-ı *ṣāḥib-ḳırān*

55. BN 15/11 dād-ger: SN 4a/4 dād-güster

56. BN 16/1 aṣḥāb-ı ᶜizz ü celāl *arasıda*: SN 4a/5 aṣḥāb-ı ᶜizz ü celāl *arasında*

57. BN 16/3 bu ḳaṣīde-i *ġarrānıng fażāyilidin istīṭāf* (4) ḳıldı ėrse: SN 4a/6 bu ḳaṣīde-i ġarrānıŋ *fażāyilindin istinṭāḳ* ḳıldı ėrse

58. BN 16/4 ol *eşnā* meclis-i *ᶜālīde* aydım: SN 4a/7 ol *şāh* meclis-i *ᶜālemde* aydım

59. BN 16/5 naẓm: SN 4a/7 beyt

60. BN 16/6 ḫalāyıḳ (7) tengridin ḫānlıḳ *tileyür*: SN 4a/8 ḫalāyıḳ tengridin ḫānlıḳ *tilerler*

61. BN 16/8 andın song bu ḳasīdening: SN 4a/10 ایدین song bu ḳasīdeniŋ

62. BN 16/9 bir *nėçening* maᶜnīsin beyān ḳıldım ėrse, [...] (10) bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam: SN 4a/11 bir *nėççe beytniŋ* maᶜnīsin beyān ḳıldım ėrse, *ol maᶜānīniŋ bedīᶜ beyānın* یوپسولوب *fermān ḳıldı kim* bu ᶜArabī-yi faṣīḥni lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ birle şerḥ ḳılsam

63. BN 16/10 bu ᶜArabī-yi *faṣīḥni*: SN 4a/12 bu ᶜArabī-yi *efṣaḥ*

64. BN 16/11 taḳı baᶜżı *muᶜcizāt* ve *ġarvāt*: SN 4a/13 *ve* taḳı baᶜżı *ġarvāt* ve *muᶜcizāt*

65. BN 17/2 olarnı beyān ẹtsem: SN 4b/2 anlar daḫı beyān ایتم

66. BN 17/3 ḳabūl-ı maḳāl-ı şāhīni: SN 4b/3 ḳabūl-ı maḳāl-ı شاهیفی

67. BN 17/4 bu emīr-i *ḫaṭīrge*: SN 4b/4 bu emīr-i *ḫaṭīrġa*

68. BN 17/8 bī-ḥadd ve endāze *ėrdi*: SN 4b/7 bī-ḥadd ve endāze ایزدی

69. BN 17/8 firāḳ *ėlgidin*: SN 4b/7 firāḳ *ėlgindin*

70. BN 17/9 iştiyāḳ *otıdın* cigerim kebāb (10) *ėrdi*: SN 4b/7 iştiyāḳ *otındın* cigerim kebāb *ėdi*

71. BN 17/10 naẓm: SN 4b/8 beyt

72. BN 17/10 *ger közümning͡ yaşı* kön͡glüm *otını* söndürmese: SN 4b/9 közümnüng͡ یشتي kön͡glüm اوقی söndürmese

73. BN 17/11 *örtegey* ėrdi *ḳamuġ* ᶜālemni bir āhım *mėning͡*: SN 4b/10 اوتکای ėrdi *ḳamuḳ* ᶜālemni bir āhım *mėniŋ*

74. BN 18/1 dėp: SN 4b/11 tėp

75. BN 18/2 baḫt *ḳalemining͡* mehārın fikret *seyyāḥının͡g* ḳolıġa: SN 4b/11 baḫt *ḳaleminiŋ* mehārın fikret *seyyāḥınıŋ* ḳolıġa

76. BN 18/4 Rūm *bilādıġa*: SN 4b/13 Rūm *bilādına*

77. BN 18/4 bu kitāb-ı zībāġa (5) Keşfü'l-hüdā at bėrdim fī ṣıfati'l-muṣṭafā: SN 5a/1 bu kitāb-ı zībāġa Keşfü'l-hüdā fī ṣıfati'l-Muṣṭafā [...]

78. BN 18/8 bu *şāhnın͡g* (9) ḫiṭābında bir nėçe beyt birle iḫtişār *ḳıldım*: SN 5a/4 bu *şāhnıŋ* ḫiṭābında bir nėçe beyt birle iḫtişār *ḳılıp aytayım*

79. BN 18/10 *eyā şāh-ı muẓaffer kim bilig birle şecāᶜatde*; (11) *sėning͡ kön͡glüng͡*: SN 5a [...]; (7) *sėniŋ kön͡glüŋ*

80. BN 19/1 *sėning͡* kön͡glüngni: SN 5a/10 *sėniŋ* kön͡glüngni

81. BN 19/3 ėşiking͡ *tofraḳı*: SN 5a/8 ėşiking͡ *toprakı*

82. BN 19/4 tiley *bel* cān bėrip: SN 5a/9 tiley *bil* cān bėrip

83. BN 19/5 felek *ehl-i* hüner birle üze düşman bolur ėrdi: SN 5a/12 felek *iki* hüner birle üze düşman bolur ėrdi

84. BN 19/6 *sẹning͡* ᶜahdın͡gda ol düşman *şefīḳ* mihr-bān boldı: SN 5a/13 *sẹniŋ* ᶜahdın͡gda ol düşman *refīḳ* mihr-bān boldı

85. BN 19/7 *hünerning͡* ehlini: SN 5b/1 *hünerniŋ* ehlini

86. BN 19/8 bi-ḥamdi'llāh bu *ėşking͡de anıng͡ dėglerge* san boldı: SN 5b/2 bi-ḥamdi'llāh bu *ėşkide anıŋ tėgge* san boldı

87. BN 19/9 *tėlim* til birle *medḥing͡ni* ḥüseyn aymaḳ *tilep ėmdi*: SN 5b/3 *tẹlim* til birle حينكفى ḥüseyn aymaḳ *tileyin* المدى

88. BN 19/11 *kelāmıng͡ medḥini ayt[t]ım*: SN 5b/5 *kelāmung͡* موحنى *aydım*

89. BN 20/1 *ḳolung͡nıng͡* vaṣfını: SN 5b/6 *ḳolung͡nıŋ* vaṣfını

90. BN 20/2 *sẹning͡* ḳahrın͡gnı yād *ėt[t]im* ḳamuġ cān *titredi* ḳorḳup: SN 5b/7 *sẹniŋ* ḳahrın͡gnı yād *ėtdim* ḳamuġ cān *tepredi* ḳorḳup

91. BN 20/3 luṭfun͡gnı: SN 5b/8 luṭfın͡gnı

92. BN 20/4 aydım: SN 5b/9 ايذديم

93. BN 20/5 kim *evvel ᶜadl birle mülk* ikisi tevāmān boldı: SN 5b/10 kim ol birle ikisi tevāmān boldı

94. BN 20/6 *sẹning͡* bustān-ı *ᶜaşḳın͡gnı*: SN 5b/11 *sẹniŋ* bustān-ı *ᶜaşḳınŋnı*

95. BN 20/7 kim uş luṭfun͡g *bahārıdın* cihān ḫoş būstān [boldı]: SN 5b/12 kim uş luṭfun͡g *bahārındın* cihān ḫoş būstān boldı

96. BN 20/8 bilgil *kim* ey bilig *tenining͡* cānı (9) ve dāniş *cānının͡g* cihānı: SN 5b/13 bilgil ey bilig *teninin̨* cānı ve dāniş *cānının̨* cihānı

97. BN 20/9 bu ḳaṣīdeni aytḳan: SN 6a/1 bu ḳaṣīdeni ريبغان

98. BN 20/11 ḥażret-i *risāletning͡* [21/1] *meddāḥlıḳında*: SN 6a/2 ḥażret-i *risāletniŋ meddāḥlıġında*

99. BN 21/1 *fālic* marażı (2) ḳolı *ayaḳı* tutmas bolup: SN 6a/3 فلك marażı ḳolı *aḏaḳı* tutmas bolup

100. BN 21/4 maḥrem-i esrār *tapmadı* Medīne *taġlarınıng͡* (5) bir *ġārında* tekye ḳılıp öz *cānıdın* ümīd *ḳęsip*: SN 6a/5 maḥrem-i esrār *tapmay* Medīne *taġlarınıŋ* bir *ġārıda* tekye ḳılıp öz *cānındın* ümīd *ḳėsip*

101. BN 21/8 münḳażī [...] çaḳ boldı: SN 6a/8 münḳażī *bolur* çaḳ boldı

102. BN 21/9 bāḳī ḳalıpdur: SN 6a/9 bāḳī ḳalıp turur

103. BN 21/9 naẓm-ı ṣıfāt-ı Resūl *ṣalla'llāhu* (10) *ᶜaleyhi ve sellem*ġa: SN 6a/10 naẓm-ı ṣıfāt-ı *Resūlġa*

104. BN 21/11 ḥāṣıl ḳılsa: SN 6a/11 ḥāṣıl ḳılsalar

105. BN 22/3 *sęning͡* dergāhıng͡dın özge penāhım (4) yoḳ *ve taḳı sęning͡* bendeliking͡din artuḳ: SN 6a/13 *sęniŋ* dergāhıng͡dın özge penāhım yoḳ [...] *sęniŋ* bendeliking͡din artuḳ

106. BN 22/5 naẓm: SN 6b/2 [...]

107. BN 22/6 ḳayu bir ėşikde (7) yā rabb *ḳılġa-mėn* feryād āh: SN 6b/4 ḳayu bir ėşikde *ḳılġay-męn* yā rabb feryād āh

108. BN 22/7 āh vā-veylā eger ḳılmasa (8) *faẓl-ı* şāmiling͡: SN 6b/5 āh vā-veylā eger ḳılmasa faẓl *u* (ل) şāmiling͡

109. BN 22/8 męn *gedānıng͡* ḥāline: SN 6b/6 męn *gedānıŋ* ḥāline

110. BN 22/9 pāk *ẕātıng͡* şevḳıdın *atıng͡*-(10)-*nı* atar-*mėn sęning͡*: SN 6b/7 pāk *ẕātıŋ* şevḳıdın *atıŋnı* atar-ماق *sęniŋ*

111. BN 23/1 salṭanat *bāġıda*: SN 6b/10 salṭanat *bāġında*

112. BN 23/2 ey *Ḥaḳ'nıng͡* ḥabībi: SN 6b/11 ey *Ḥaḳ'nıŋ* ḥabībi

113. BN 23/3 ey *dermāndelering͡ tedbīri* (4) ve ey *bī-çārelering͡* destgīri: SN 6b/11 ey *dermāndelerniŋ* ṭabībi ve ey *bī-çārelerniŋ* destgīri

114. BN 23/6 ravża-i *muḳaddesġa* [...] yüzüm *ḳoyup* bu cevāhir-i maᶜānī kim ᶜarāyis-i ġavānī *dėg*: SN 6b/13 ravża-i *muḳaddesenıŋ āstānıġa* yüzüm *salıp* bu cevāhir-i maᶜānīni kim ᶜarāyis-i ġavānī *tėg*

115. BN 23/10 edā *ḳılsam*: SN 7a/4 edā *ḳılsa*

116. BN 23/11 *sẹning͡* ᶜilm-i *şāmiling͡* nisbetige [24/1] yıraḳ [...] *yavuḳ* berāber turur: SN 7a/5 *sẹniŋ* ᶜilm-i *şāmiliŋ* nisbetige yıraḳ ve *yawuḳ* berāber turur

117. BN 24/1 naẓm: SN 7a/6 beyt

118. BN 24/2 *luṭfung͡* bile: SN 7a/7 *luṭfıŋ* bile

119. BN 24/4 ey kān-ı kerem *şefāᶜatingning͡*; deryāsıġa *yoḳtu[r]* hīç sāḥil: SN 7a/8 ey kān-ı kerem *şefāᶜatiŋniŋ*; (9) deryāsıġa *yoḳ* hīç sāḥil

120. BN 24/5 bilmes ṣıfatıng͡nı hīç *ᶜāḳil*: SN 7a/10 bilmes ṣıfatıng͡nı hīç *ġāfil*

121. BN 24/7 ḥaḳ ḳudreti *birle ᶜilm-i* faẓlıng͡; ẕerrāt-ı *cihānġa* boldı şāmil; SN 7a/11 ḥaḳ ḳudreti بيرا ᶜilm *ü* faẓlıng͡; ẕerrāt-ı cihān عن boldı şāmil

122. BN 24/8 ḫiẕmetḳa: SN 7a/13 ḫiẕmet عن

123. BN 24/9 *bu* ḳaṣīdeni *tamām* oḳıġandın song͡: SN 7a/13 *tamām-ı* ḳaṣīdeni oḳıġandın song͡

124. BN 24/9 iᶜādeᵊ-i *maṭlaᶜ*: SN 7b/1 iᶜādeᵊ-i مطلق

125. BN 24/10 *peyġamberning͡* pāk rūḥındın: SN 7b/1 *peyġamberniŋ* pāk rūḥındın

126. BN 25/1 bu bī-çāre (2) *ḫastanıng͡* tutmas ḳolı *ayaḳına* salıp: SN 7b/3 bu bī-çāre *ḫastanıŋ* tutmas ḳolı *aḏaḳına* salıp

127. BN 25/3 Ey *mẹning͡* adaşım: SN 7b/4 ey *mẹnim* adaşım

128. BN 25/6 şükr-i ilāhīni *yẹrge* ḳeltürüp: 7b/7 şükr-i ilāhīni *yẹringe* ḳeltürüp

129. BN 25/7 ṣabāḥ peyġamber, *ᶜaleyhi's-selām*, (8) *ravżasına* müteveccih bolup barurda: SN 7b/8 ṣabāḥ peyġamber [...] ravżası *saru* müteveccih bolup barurda

130. BN 25/10 ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup [...] taġlarda ᶜuzlet (11) iḫtiyār ḳılıp turur *ėrdi*: SN 7b/10 ḫalāyıḳdın münḳaṭıᶜ bolup *ėrdi* taġlarda ᶜuzlet iḫtiyār ḳılıp turur *ėdi*

131. BN 26/1 ey *faṣiḥler* başı ve Muḥammed *Hāşimī'ning͡* adaşı *ve zübde-i ümmetlerning͡ (3) ḳardaşı*: SN 7b/12 ey *faṣiḥlerniŋ* başı ve Muḥammed *Hāşimī'niŋ* adaşı [...]

132. BN 26/4 nāẓım aytur: [...] (5) Sordum kim : SN 8a/1 ناخليم aytur *kim* sordum kim

133. BN 26/5 mẹn (6) ḥażret-i risālet, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem,* medḥinde (7) köp ḳaṣīde *aytıp turur-mėn*: SN 8a/2 mẹn ḥażret-i risālet [...] medḥinde köp ḳaṣīde *aytıp-mẹn*

134. BN 26/7 şeyḫ aytur: SN 8a/3 şeyḫ aydı

135. BN 26/7 ol (8) ḳaṣīde*ni tiler-mėn* kim maṭlaᶜı bu turur: SN 8a/3 ol ḳaṣīde [...] kim maṭlaᶜı bu turur

136. BN 26/8 ḳāle (9) ḳuddise sırrahu: 8a/4 [...]

137. BN 26/11 *ve mėn* taᶜaccüb ḳılıp *yıġlap ayt[t]ım*: SN 8a/6 [...] *mẹn* taᶜaccüb ḳılıp *yıġladım taḳı aydım*

138. BN 27/1 siz bu maṭlaᶜnı kimdin yād (2) [...] *aldıng͡ız* kim *mėn* bu ḳaṣīdeni hīç kişi *ḳaşında* (3) *oḳıġanım yoḳ ėrdi*: SN 8a/7 siz bu maṭlaᶜnı kimdin yād *tutup* [...]*ng͡ız* kim *mẹn* bu ḳaṣīdeni hīç kişi *ḳaşıda* اوقواديم [...]

139. BN 27/3 şeyḫ aytur: SN 8a/9 aydılar kim

140. BN 27/3 *mėn bu* kėçe (4) ḥażret-i risālet-*penāhī, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni* (5) tüşümde *körer-mėn*: SN 8a/9 [...] kėçe ḥażret-i *risāletni* tüşümde *körer ėrdim*

141. BN 27/6 sėn: SN 8a/10 sẹn

142. BN 27/7 icāzet tiler *ėrding͡*: SN 8a/11 icāzet tiler *ėrdiŋ*

143. BN 27/8 Resūl, *ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām*, icāzet bėrip (9) *oḳıġanıng͡da*: SN 8a/11 Resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, icāzet bėrip *oḳıġanıŋda*

144. BN 27/10 mīvelig *yıġaçnıng͡ butaḳı* āheste ėsgen (11) *yẹldin titregen dėg*: SN 8a/13 mīvelig *yıġaçnıŋ* بوتاتى āheste ėsgen yėldin *tepretgen tėg*

145. BN 27/11 taḳı [...] bu [28/1] ḳaṣīdeni tamām *oḳıp* maṭlaᶜnı yana *oḳıdıng͡* (2) ėrse iki *oḳuġan* üçün: SN 8b/1 taḳı *sẹn* bu ḳaṣīdeni tamām *oḳup* maṭlaᶜnı yana *oḳudung͡* ėrse iki *oḳulġan* üçün

146. BN 28/3 mėn bu ḳaṣīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū'r-recā [...] bėrgünçe: SN 8b/3 *mẹn* bu ḳaṣīdeni (4) bitip Şeyḫ Ebū'r-recā*ġa* (عن) *bėrdim* bėrgünçe

147. BN 28/9 uçurda: SN 8b/8 اوجوزدا

148. BN 28/9 bir yüklüg tėve mehārın üzüp toz (10) tozġurup: SN 8b/8 bir yüklüg tėve mehārın üzüp توغ tozġurup

149. BN 28/11 bir *Şāmī* bedev-süvār kėlip ol [29/1] tėvenin͡g yüki barçası bürd-i *Şāmī* ėrdi: SN 8b/9 bir شاهى bedev-süvār kėlip ol *tėveniŋ* yükin kim barçası bürd-i شاهى ėrdi

150. BN 29/3 bu *tėvenin͡g yüki raḫtını peyġamber, ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām*-(4)-*nın͡g* rūḥına neẕr ḳılıp [...] *ėdim*: SN 8b/11 bu *tėveniŋ yük* رحمتخى peyġāmber, ᶜ*aleyhi's-selām* rūḥına neẕr *ḳılıp turur ėrdim*

151. BN 29/6 mücāvir-(7)-ler yıġlap *ayt[t]ı* bu *ḳaṣīdenin͡g*: SN 9a/1 mücāvirler yıġlap *aydı* bu *ḳaṣīdeniŋ*

152. BN 29/9 ayttım (ايتّم) kim : SN 9a/3 aydım

153. BN 29/9 bir münāsib hediyye [...] yętkürgil: SN 9a/3 bir münāsib hediyye *sėn* yętkürgil

154. BN 29/9 bu (10) faṣāḥat ehlinin͡g *sözige ṣıla dėp* bėreyin: SN 9a/4 *ṣıla dėp* bu faṣāḥat ehlinin͡g *serverige* bėreyin

155. BN 30/3 Muḥammed Būṣīrī'ni *indep* yalan͡g baş öre (4) turup [...] anın͡g ḫiẕmetide oḳıdı ėrse Muḥammed Bū-(5)-ṣīrī'ni taḥsīn ḳılıp ayt[t]ı kim: SN 9a/6 Muḥammed Būṣīrī'ni [...] yalan͡g baş öre turup *bu ḳaṣīdeni ėşitkendin son͡g aydı*

156. BN 30/5 *bizin͡g* Saᶜdü'd-(6)-dīn *Kātib'nin͡g* közleri körer bolsa *ėdi*: 9a/7 *bizim* Saᶜdü'd-dīn *Kātib'niŋ* közleri körer bolsa *ėrdi*

157. BN 30/7 nāẕım, (8) raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, aytur: [...] *Kėlsün*, bu *ḳaṣīdenin͡g istimāᶜ-ı* berekātı-(9)-dın maḥrūm *ḳalmasun, dėp*: SN 9a/9 nāẕım, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, aytur: *aydım bārī*, bu *ḳaṣīdeniŋ istimāᶜınıŋ* berekātıdın maḥrūm *bolmasun* [...]

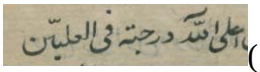
158. BN 30/9 *şol zamān* ḥāżır boldı (10) ėrse Saᶜdü'd-dīn'nin͡g başıġa kilīm *yafıp* bu (11) ḳaṣīdeni *oḳıp rūḥ*-ı muṭahhar-ı resūl, ᶜaleyhi's-selāmdın [31/1] istimdād tilep duᶜā *ḳıldı* ėrse: SN 9a/11 [...] ḥāżır boldı ėrse bir kilīm Saᶜdü'd-dīn'nin͡g başıġa *yapup* bu ḳaṣīdeni *oḳup* روم muṭahhar-ı resūl, ᶜaleyhi's-selāmdın istimdād tilep duᶜā *ḳıldım* ėrse

159. BN 31/2 öz *dār[ū]-ḫāne-i keremidin közige* şifā bėrdi: SN 9a/13 öz *dārū-ḫāne-i keremindin közinge* şifā bėrdi

160. BN 31/3 bu *ḳaṣīdening* ḫāṣṣiyyet-(4)-leri: SN 9b/1 bu *ḳaṣīdeniŋ* ḫāṣṣiyyetleri

161. BN 31/6 ẓuhūr-ı ḫāṣṣiyyeti, bu *ḳaṣīde*-(7)-*ning*: SN 9b/4 ẓuhūr-ı ḫāṣṣiyyeti, bu *ḳaṣīdeniŋ*

162. BN 31/8 *iᶜtimād* ve iḫlāṣ birle *oḳımaḳḳa* tiler-mėn: SN 9b/5 *iᶜtiḳād* ve iḫlāṣ birle *oḳumaḳ* [...]

163. BN 31/9 bu ḳaṣīdeni ḫātemetü'l-müctehidīn Mevlānā (10) Ḥāfıẓü'd-dīn Bezzāzī (11)-din [...]: SN 9b/7 bu ḳaṣīdeni ḫātemetü'l-müctehidīn Mevlānā Ḥāfıẓü'd-dīn Bezzāzī *rivāyet ḳılur-mėn*

164. BN 32/5 *senedining sanıġa nę* ḥācet *bolġay*: SN 9b/12 *senediniŋ* beyānıġa ḥācet *bolsa*

165. BN 32/6 özining ṣaḥb-ı senedi-(7)-ning kemāliġa muᶜterifdürler: SN 9b/13 öziniŋ صحت senediniŋ kemālingge muᶜterif tururlar

166. BN 32/8 pesendīde-*ṣıfātnıng ẕikr-i* şemāyili: SN 10a/1 pesendīde-*ṣıfātnıŋ* نظرکر şemāyili

167. BN 32/9 faẓāyil ve kemāli-(10)-din biri oldur kim: SN 10a/2 faẓāyil ve kemālātındın biri ol turur kim

168. BN 33/1 çehre-i *mübārekindin* ẓāhir bolġandın (2) song: SN 10a/5 çehre-i *mübārekinde* ẓāhir bolġandın song

169. BN 33/2 öz maḥalletige ᶜazīmet ḳılıp (3) yolġa kirgende, *uşol künning* kėçesi *sekiz* kişi: SN 10a/6 öz maḥalletige ᶜazīmet ḳılıp yolġa kirgen *künniŋ* kėçesi *sekkiz* kişi

170. BN 33/7 dost dostıdın *ayrılmaḳḳa*: SN 10a/10 [...] dostdın *ayrılmaḳġa*

171. BN 33/7 *męning dīnim* kemāli (8) ve *şerīᶜatimning* celāli *ḳętmekige*: SN 10a/10 *męnim dīnimniŋ* kemāl ve *şerīᶜatimniŋ* [...] *ḳętmekinge*

172. BN 33/10 biri *birige* bu *rüʾyā-yı* ṣāliḥ-(11)-din ḫaber *bęrip* Mevlānā Celālü'd-dīn, *ᶜaleyhi'r-raḥmening* [34/1] *songınça* mürācaᶜat üçün iltimās *ḳılıp* barurda:

SN 10a/12 biri biringe bu زدمای ṣāliḥdin ḫaber *bėrip* Mevlānā Celālü'd-dīn, *ᶜaleyhi'r-raḥmeniŋ sonǧunça* mürācaᶜat üçün iltimās *ḳılmaḳġa* barurda

173. BN 34/2 yalanǧ baş *ayaḳ*: SN 10b/2 yalanǧ baş *aḏaḳ*

174. BN 34/3 Bu barġan ṣıddīḳlar *ayttı*: SN 10b/3 bu barġan ṣıddīḳlar *aydılar*

175. BN 34/4 yıġlap *ayt[t]ı*: SN 10b/4 yıġlap *aydı*

176. BN 34/5 manǧa ḫaber *bẹrdi* (6) ol dost kim sizge ḫaber *ḳıldı*: SN 10b/5 manǧa ḫaber *bėrdi* ol dost kim sizge ḫaber *bėrdi*

177. BN 34/10 bu duᶜāçıġa icāzet (11) *bẹrdim*: SN 10b/9 bu duᶜāçıġa icāzet *bėrip turur-mẹn*

178. BN 35/1 icāzet *bẹrdim*: SN 10b/11 icāzet *bėrdim*

179. BN 35/2 ṣıdḳ ve iḫlāṣ birle *oḳıġay*: SN 10b/12 ṣıdḳ ve (د) iḫlāṣ birle *oḳuġay*

180. BN 35/3 tā Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, *murādātların* muḥaṣṣal ḳılıp: SN 10b/12 tā Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, *murādātın* (هراداتين) muḥaṣṣal ḳılıp

181. BN 35/4 āḫiretde *uluḳ* (5) derecāt rūzī ḳılġay: SN 11a/1 āḫiretde *uluġ* derecāt rūzī ḳılġay

182. BN 35/5 naẓm: SN 11a/2 [...]

183. BN 35/6 ḳażā birle uġan *tenǧrim* sanǧa çın çīn māçīnni: SN 11a/2 ḳażā birle uġan *bėrsün* sanǧa çīn ü māçīnni

184. BN 35/9 dem-i āḫirde: SN 11a/5 دهی āḫirde

185. BN 35/10 muḳaddime: SN 11a/5 [...]

186. BN 35/11 tarāvet *ḫānedānınınǧ* büzürgvārı: SN 11a/6 tarāvet *ḫānedānınıŋ* büzürgvārı

187. BN 36/1 öz *köŋglinińg* (2) rāḥatı üçün *cānınınǧ* cerāḥatini beyān ḳılıp (3) *ᶜıyān ḳılmaḳnı tilesin*: SN 11a/8 öz *köŋglinıŋ* rāḥatı üçün *cānınıŋ* cerāḥatini beyān ḳılmaḳ *tilegende*

188. BN 36/4 ol (5) muḫāṭab anınǧ ḫālin beyān ḳılmaḳ birle: SN 11a/10 ol muḫāṭabnıŋ ḫālin beyān ḳılmaḳ birle

189. BN 36/6 bu ḳaṣīde-(7)-ninḡ ḳāyili hem bu ṭarīḳanı sülūk ėtip kim: SN 11a/12 bu ḳaṣīdeniŋ ḳāyili hem bu ṭarīḳanı sülūk ḳılıp kim

190. BN 36/9 [...]: SN 11a/13 ḳale ḳuddise sırrahu

191. BN 37/3 hem-nefesler iştiyāḳı [...] *ḥayātıdın* tanġan: SN 11b/3 hem-nefesler iştiyāḳı *birle öz ḥayātındın* tanġan

192. BN 37/4 selem yıġaçı köp bitken yėrdeki *ḳonışılar* mu sağınıp (5) dem-be-dem köz yaşını köngül ḳanı birle *ḳatışturur*-sėn: SN 11b/4 selem yıġaçı köp bitken yėrdeki *ḳongşılarnı* mu سی‌غینب dem-be-dem köz yaşını köngül ḳanı birle *ḳarışturur*-sėn

193. BN 37/6 yā kāẓime *atlıḳ* yėrdin kim anda *söygen* dostlar (7) cemālini körmek: SN 11b/6 yā kāẓime *atlıġ* yėrdin kim anda *sėwgen* dostlar cemālini körmek

194. BN 37/9 iẓam *atlıḳ* taġdın: SN 11b/8 iẓam *atlıġ* taġdın

195. BN 37/10 ol *dostlarnıng ḫāṭırıġa* (11) saldı kim *eşkingni tıymay*, işing köz yaşı birle [38/1] köngül ḳanın *ḳatışturmaḳḳa* ḳaldı: SN 11b/9 ol dostlarnıŋ *ḫāṭıringe* kim *ėşkni* تایمای, işing köz yaşı birle köngül ḳanın *ḳarışturmaḳġa* ḳaldı

196. BN 38/1 naẓm: SN 11b/11 [...]

197. BN 38/3 köz yaşın *ḳatışturur*-sėn bu yürek ḳanı bile: SN 11b/12 köz yaşın *ḳarışturur*-sėn bu yürek ḳanı bile

198. BN 38/4-5’teki beyit SN’de eksik.

199. BN 38/7 *cigerning* dāġı: SN 12a/1 *cigerniŋ* dāġı

200. BN [...]: SN 12a/2 āh firḳat otıdın ey vāy hicrān ėlgidin; kim tilemes körmege cānānnı yüz cānı bile

201. BN 38/8 Türkī til birle ebyāt maᶜnīsige bu *miḳdār* işāret (9) yėter, kim, *kim* ki ziyāde taḥḳīḳ izdese bu duᶜāçınıng (10) *Rāyiḥatü’l-ervāḥ atlıḳ* ᶜArabī *şerḥ[i]ge* muṭālaᶜa (11) ḳılġay: SN 12a/4 Türkī til birle ebyāt maᶜnīsige bu *ḳadar* işāret yėter, *her* kim ziyāde taḥḳīḳ izdese bu duᶜāçınıng *Rāḥatü’l-ervāḥ atlıġ* ᶜArabī *şerḥiġa* muṭālaᶜa ḳılġay

202. BN 39/8 daᶜvā ėtseng [...] nė *bolupdur*: SN 12a/11 daᶜvā ėtseng *bes* nė *boluptur*

203. BN 39/8 iki *közüngge*: SN 12a/11 iki *közinge*

204. BN 39/9 yaşı seyl dėg [...] aḳar: SN 12a/12 yaşı seyl dėg *köprek* aḳar

205. BN 39/10 *kön͡glün͡gge* kim *nėççe* “*Ayılġıl*!” dėsen͡g *ösrüklük* (11) otı birle ᶜālemni yaḳar: SN 12a/12 *kön͡glün͡ge* kim *nėçe* “*Aytġıl*!” dėsen͡g *esrüklük* (اپروكلوك) otı (اوقى) birle ᶜālemni yaḳar

206. BN 39/11 ᶜaşḳḳa: SN 12a/13 ᶜaşḳġa

207. BN 39/11 *ᶜāşıḳ*-[40/1]-*nın͡g* sözige kişi ḳulaḳ salmas, ᶜaşḳ birle (2) müşg kizlemek [...] pinhān ḳalmas: SN 12b/1 ᶜāşıḳ[...] sözige kişi ḳulaḳ salmas, ᶜaşḳ birle müşg kizlemek *birle* pinhān ḳalmas

208. BN 40/3 bu sebebler kim san͡ga *ayt[t]ım*: SN 12b/2 bu sebebler kim san͡ga *aydım*

209. BN 40/9 muḥabbet-i sūz [...] güdāz: SN 12b/6 muḥabbet-i sūz *u* güdāz

210. BN 40/9 anın͡g (10) *dėg*: SN 12b/6 anın͡g *tėg*

211. BN 41/3 ḥāl *tilidin*, ḳāl tilin beyān (4) içinde: SN 12b/9 ḥāl *tilindin*, ḳāl tilin beyān içinde

212. BN 41/5 şiᶜr: SN 12b/11 rubāᶜī

213. BN 41/6 ᶜāşıḳ *tileyür* kim bolsa pinhān rāzı: SN 12b/12 ᶜāşıḳ *tiler* kim bolsa pinhān rāzı

214. BN 42/2 *sarāylarnın͡g* nişānesi üze: SN 13a/2 *sarāylarnıŋ* nişānesi üze

215. BN 42/3 ol *zamāne* (4) *ve menāzilnin͡g* diraḫt ve taġın saġınıp (5) közlerin͡gni her kėçe *tan͡gġa* tėgrü oyaġ *baḳ*-(6)-*turmas*-*sėn* ėrdin͡g: SN 13a/4 ol [...] *menāzilniŋ* diraḫt ve taġın saġınıp közlerin͡gni her kėçe *tanġa* tėgrü oyaġ *baḳturmas* ėrdin͡g

216. BN 42/11 bu yıġlamaḳ bar *ėrken ᶜaşḳḳa* inkār ḳılıp [43/1] bolmas [...]: SN 13a/7 bu yıġlamaḳ bar *ėken ᶜaşḳa* inkār ḳılıp bolmas *taḳı bu* اماغليقنى *(umaġlıḳnı?) köre turġan daᶜvā ṣabr ve ḳarār ḳılıp bolma*s

217. BN 43/2 ol derd ile nāzenīn hevāsın: SN 13a/10 ol dilber-i nāzenīn hevāsın

218. BN 44/3 “ᶜAşḳın͡g bar.” *dėp*: SN 13b/3 “ᶜAşḳın͡g bar.” *tėp*

219. BN 44/5 *olarnın͡g* (6) ᶜadāleti ẓāhir ü peydā, rūşen ü hüveydā ėrür: SN 13b/5 *anlarnın͡g* ᶜadāleti ẓāhir ü peydā *ve* rūşen ü hüveydā ėrür

220. BN 44/9 bu iki *tanuḳlar* bar ėrken: SN 13b/8 bu iki *tanuḳ* bar ėrken

221. BN 44/11 köñglüñgge müstevlī [45/1] bolġan *ḳaḏġuñg* kātibi: SN 13b/9 köñglüñgge müstevlī bolġan *ḳaḏġununñg* kātibi

222. BN 45/3 köñglüñgge *yętken* yara ḳanı: SN 13b/11 köñglüñgge *tėggen* yara ḳanı

223. BN 45/5 bahār atlıḳ *sęçek dėg* sarıġ: SN 13b/12 bahār atlıḳ *çėçek tėg* sarıġ

224. BN 45/6 *munıñg* dėg: SN 13b/12 *munuñg* [...]

225. BN 45/9 naẓm: SN 14a/2 [...]

226. BN 45/9 sėn muḥabbet barına inkār *nė dėp* (10) ḳılġa-sėn: SN 14a/2 sėn muḥabbet barına inkār *nė-tėp* ḳılġa-sėn

227. BN 45/10 kim ėrür köz yaşı tenniñg ża^{c}fı *ėrür* (11) *çın* gevāh: SN 14a/3 kim ėrür köz yaşı tenniñg ża^{c}fı *iki* gevāh

228. BN 45/11 yaş *ḳızıl dėp*: SN 14a/4 yaş *ḳızılı tėp*

229. BN 46/1 anı her kim *oḳır*: SN 14a/5 anı her kim *oḳur*

230. BN 46/4 *şevāhid-i* āyāt ve *delāyil-i* ^{c}alāmāt ve *bir rāh-ı* (5) ḳāṭi^{c}a: SN 14a/8 شوايد *ü* āyāt ve delāyil *ü* ^{c}alāmāt ve *berāhīn-i* ḳāṭi^{c}a

231. BN 46/8 kelāmnı [...] tekellümge naḳl ḳılıp: SN 14a/11 kelāmnı *ḫiṭābdın* tekellümge naḳl ḳılıp

232. BN 46/10 [...]: SN 14a/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

233. BN 47/1 *söyüngenim yārnıñg* ḫayāli: SN 14b/1 *sęwgenim yārnıŋ* ḫayāli

234. BN 47/2 viṣāl (3) *gülistānınıñg* nesemin tilegen: SN 14b/2 viṣāl *gülistānınıŋ* nesemin tilegen

235. BN 47/10 ^{c}āşıḳlarġa *uyumaḳ* rāst ḳelmes: SN 14b/7 ^{c}āşıḳlarġa *uyuḳlamaḳ* rāst ḳelmes

236. BN 48/1 ^{c}aşḳ közlegenniñg közi: SN 14b/8 ^{c}aşḳ *közlegenniŋ* közi

237. BN 48/3 yār sırrın aġyārġa *aymaḳ*: SN 14b/9 yār sırrın aġyārġa *aytmaḳ*

238. BN 48/4 “Esrār-ı ^{c}aşḳnı (5) köñgülde asrar-męn.” *dėmek* besī düşvār ėrür: SN 14b/10 “Esrār-ı ^{c}aşḳnı köñgülde asrar-męn.” *tėmek* be-ġāyet düşvār ėrür

239. BN 48/5 ᶜaşḳ (6) *tīr-endāzī turur* kim *raḫt butasıġa*: SN 14b/11 ᶜaşḳ *tīr-endāzīdür* kim *rāḥatlar butasına*

240. BN 48/8 naẓm: SN 15a/1 [...]

241. BN 48/11 [...]: SN 15a/3 dostnıŋ çāresi ümīd انیدا ; ilahī rāhat revān boldı

242. BN 49/2 zāhid ol nāzenīn ṣanemni körüp: SN 15a/4 زاید ol nāzenīn ṣanemni körüp

243. BN 49/1 ᶜaşḳ *esrārınıng beyānıda*: SN 15a/5 ᶜaşḳ *esrārınıŋ beyānında*

244. BN 49/3 yārnıng [...] aytġan *sözining ḥaḳīḳatini* bildim: SN 15a/6 yārnıng *ḫayāl* aytġan *sözi ḥaḳīḳat* bildim

245. BN 49/6 şiᶜr: SN 15a/11 [...]

246. BN 49/9 eger ol *körklüg* ḫānı kemāl-i *ḳudreti* birle: SN 15a/13 eger ol *körklüler* ḫānı kemāl-i *merḥamet* birle

247. BN 49/10 bu bir *öksük* ḳulın sorsa nę *öksülgey kemālidin*: SN 15b/1 bu bir *ęksük* ḳulın sorsa nę *ęksilgey kemālindin*

248. BN 49/11 [...]: SN 15b/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

249. BN 50/4 anıng *dėg maḥbūbnıng* muḥabbetinde: SN 15b/4 anıng *tėg maḥbūbnıŋ* muḥabbetinde

250. BN 50/5 bu *ṭāyifening ᶜāşıḳlarınıng* köngli: SN 15b/5 bu *ṭāyifeniŋ ᶜāşıḳlarınıŋ* köngli

251. BN 50/6 *maḥbūblarnıng* sāḥat (7) ᶜişmeti *ve* ᶜiffet birle maᶜrūf turur: SN 15b/6 *maḥbūblarnıŋ* sāḥat ᶜişmeti [...] ᶜiffet birle maᶜrūf turur

252. BN 50/9 eger ḫod inṣāf *ėgesi* bolsang *ėrding* [...]: SN 15b/8 eger ḫod inṣāf ėḫesi (ایدا) bolsang *ėrdi melāmet ḳılmas ėding*

253. BN 50/10 *anıng* üçün: SN 15b/9 *anıŋ* üçün

254. BN 51/1 *çengālıġa* tüşken *köngülni* (2) ḳuşı ḳutulmas: SN 15b/10 *çengālınġa* tüşken *köngül* ḳuşı ḳutulmas

255. BN 51/4 ᶜanḳāᵓ-ı *ᶜaşḳḳa* ṣayd bolġan: SN 15b/12 ᶜanḳāᵓ-ı *ᶜaşḳġa* ṣayd bolġan

256. BN 51/7 şiᶜr: SN 16a/2 [...]

257. BN 51/8 ᶜaşḳ geh nāzik niyāz ėrür: SN 16a/2 ᶜaşḳ geh nāz geh niyāz ėrür

258. BN 51/11 cānnı *cānānġa* revān ḳılmaḳ: SN 16a/5 cānnı *cānāneġa* revān ḳılmaḳ

259. BN 52/2 çün *sanga* dost-ı çāre-ṣāz [*ėrür*]: SN 16a/7 çün *saŋa* dost-ı çāre-ṣāz *ėrür*

260. BN 52/4 [...] benī ᶜUẕre ᶜaşḳı birle mübtelā bolsa: SN 16a/8 dilber-i ᶜaẕrā-yı benī ᶜUẕre ᶜaşḳı birle mübtelā bolsa

261. BN 52/6 özge-(7)-ler *yüzige*: SN 16a/11 özgeler *yüzinge*

262. BN 52/7 *sūz-ı* (8) ᶜaşḳ *sebebidin sözining* tertīb ve siyāḳı (9) yoḳ: SN 16a/11 sūz *u* ᶜaşḳ *sebebindin sözinіŋ* tertīb ve siyāḳı yoḳ

263. BN 52/10 ḥikāyāt: SN 16a/13 [...]

264. BN 52/11 [...] ḳıble-i naẕar-ı ᶜuşşāḳ: SN 16b/1 *vaḳtā ki Ḳabıle-i ᶜUẕre saru kim* ḳıble-i naẕar-ı ᶜuşşāḳ

265. BN 53/2 bir *ᶜazīzning öyinde ḳonaḳ* (3) boldum: SN 16b/2 bir *ᶜazīzniŋ ėvinde mihmān* boldum

266. BN 53/4 *cerr*-i meveddet ḳıldı: SN 16b/4 *ḥürmet*-i meveddet ḳıldı

267. BN 53/5 bu *ᶜazīzning* bir zībā *ḳızı* (6) bar ėrdi: SN 16b/5 bu ᶜazīzniŋ bir zībā باتلیغی bar ėrdi

268. BN 53/6 faṣīḥ kelām-(7)-lıḳ, melīḥ mülāmlıḳ: SN 16b/6 faṣīḥ kelāmlıġ, melīḥ mülāmlıġ

269. BN 53/8 *dīvānelerning* zencīri: SN 16b/7 *dīvānelerniŋ* zencīri

270. BN 53/9 ᶜişvesi *āşüfte, köngüller derdining* tedbīri: SN 16b/8 *āşüfteler derdiniŋ* tedbīri

271. BN 53/11 bu ᶜaḳllar *āfetining* leṭāfetini körüp: SN 16b/10 bu ᶜaḳllar *āfetiniŋ* leṭāfetini körüp

272. BN 54/1 çıḳtım: SN 16b/11 çıḳdım

273. BN 54/2 hilāl dėg ża^{c}īf, ḫilal *dėg* naḥīf *aldıda* (3) ot yaḳar *taḳı* kön͡glinin͡g *otıdın* köz yaşı (4) tınmay aḳar [...]: SN 16b/12 ﻫﻼﻝ dėg ża^{c}īf, ḫilal *tėg* naḥīf *alnıda* ot yaḳar [...] kön͡glinin͡g otındın köz yaşı tınmay aḳar *ėrdi*

274. BN 54/5 bu *dünyānın͡g* otı *su* birle (6) *savur*, [...] *kön͡gül* otı deryā birle *savumas*: SN 17a/1 bu *dünyā* otı *suw* birle *söner lıḳ kön͡gülniŋ* otı deryā birle *sönmes*

275. BN 54/7 envār-ı mürüvvetni: SN 17a/3 envār-ı meveddetni

276. BN 54/10 *közlerinin͡g çeşmesidin* seyl-i ḫūnīn *aḳturup*: SN 17a/5 *közlerinin͡g çeşmesindin* seyl-i ḫūnīn *revān ḳılıp*

277. BN 55/2 kim körüp yüzin *revān* ḳılsam *fėdā* cānımnı *mėn*: SN 17a/8 kim körüp yüzin *fėdā* ḳılsam *revān* cānımnı *mẹn*

278. BN 55/3 ḳanı ol kön͡glüm alıp cānımġa *ḳaṣd ḳılġan* ṣanem: SN 17a/9 ḳanı ol kön͡glüm alıp cānımġa *ḳaṣd ėtgen* ṣanem

279. BN 55/5 būy çẹkip baş çėkti mėndin bir *köre alman yüzin*; köz yaşım birle *suġargan* serv-i bustānımnı mėn: SN 17a/11 būy çẹkip baş çėkti mėndin bir *köre bilmen közüŋ*; köz yaşım birle *suḳargan* serv-i bustānımnı mėn

280. BN 55/9 kön͡glüm otı birle közüm yaşı fāş ėtti mėni; (10) saḳlayu bilmen ḫüseyn öz sırr-ı pinhānımnı mėn: SN 17a/13 saḳlayu bilmen ḫüseyn öz sırr-ı pinhānımnı mẹn; kön͡glüm otı (ﺍﻗﻰ) birle *közin͡g* yaşı fāş ėtti mẹn

281. BN 56/1 bu *yigitnin͡g* istikşāf-ı esrārın ḳıldım [...] (2) *mėnin͡g* ḳonaġım *öyin ıraḳdın* körüp *ayttılar*: SN 17b/3 bu *yigit* istikşāf-ı esrārın ḳıldım *ėrse mẹnim* ḳonaġım *ėvin yıraḳdın* körüp *aydılar*

282. BN 56/3 ol *öydeki* [...] ḫūrī-zādġa ^{c}āşıḳ ėrür taḳı (4) [...] sėn körgen ^{c}Aẕrā'ġa Vāmıḳ ėrür: SN 17b/4 ol *ėvdeki bir* ḫūrī-zādġa ^{c}āşıḳ ėrür taḳı *uşol* sėn körgen ^{c}Aẕrā'ġa Vāmıḳ ėrür

283. BN 56/4 ayttım: SN 17b/6 aydım

284. BN 56/7 aḫşam oḫşar-*mėn saçıġa dėse tan͡g ėrmes* velī: SN 17b/9 aḫşam oḫşar- *mẹn saçınġa tėse taŋ ėrmez* velī

285. BN 56/9 zāhid ol *yüzni* körüp miḥrāb-ı ṭā^{c}at ḳılmasa: SN 17b/11 zāhid ol *ḳaşnı* körüp miḥrāb-ı ṭā^{c}at (ﻃﺎﻗﺖ) ḳılmasa

286. BN 56/11 cānnı cānándın ayamas-mėn velī aytur kön͡gül līk: SN 17b/13 cānnı cānándın ayamas dėp aytur bu kön͡gül

287. BN 57/2 yār üçün düşman cefāsıġa taḥammül ḳıl ḥüseyn: SN 18a/2 yār üçün düşman *cefāsma* taḥammül ḳıl ḥüseyn

288. BN 57/4 çün bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ öyige kėldim, (5) aydım: SN 18a/4 çün bu ḥāldin ḫaberdār boldum, ḳonaḳ *ė vige* kėlip aydım

289. BN 57/5 sizni͡ng: SN 18a/4 sizniŋ

290. BN 57/6 *mėni͡ng* ḫāṭırım (7) üçün: SN 18a/6 *mẹnim* ḫāṭırım üçün

291. BN 57/8 seḥāb niḳābını yüzidin *alıp* ėşikdin (9) *taşḳarı* ḳadem *ḳoysa*: SN 18a/7 seḥāb niḳābını yüzidin *salıp* ėşikdin *taşḳaru* ḳadem *basıp*

292. BN 58/5 *mėni* ol yigit ḳaşıġa ıḏa *bẹrdi* kėlip *ayıttım*: SN 18a/12 *mẹni* ol yigit ḳaşıġa ıḏa *bėrdi* kėlip *aydım*

293. BN 58/9 *maḥbūbın* körmek ārzūsında iş *cānıġa* (10) tẹgip aydı: SN 18b/2 *ėşin* körmek ārzūsında iş *cānınġa* tẹgip aydı

294. BN 59/1 eger yüz cān *bẹrip*: SN 18b/5 eger yüz cān *bėrip*

295. BN 59/3 *berār köng̃lümni* izdemes velī ḳorḳar-*mėn* uş ėmdi; (4) kim *izdip* tapmaġay nāgeh *mẹni͡ng* nām [...] nişānımnı: SN 18b/7 *bėrerde köng̃lüm* izdemes velī ḳorḳar-*mẹn* uş ėmdi; (8) kim *istep* tapmaġay nāgeh *mẹnim* nām *u* nişānımnı

296. BN 59/8 mübārek *ayaḳını͡ng* ġubārı kim (9) ᶜāşıḳlar közige tūtiyā ėrür: SN 18b/12 mübārek *aḏaḳını͡ng* ġubārı kim ᶜāşıḳlar közige tūtiyā turur

297. BN 59/10 *yanıp turġan otġa* (11) yaḳılıp: SN 18b/13 *yana turġan* ot *üstige* yaḳılıp

298. BN 59/11 yıġlayu [60/1] *öyige* kirip *mani͡ga ayttı*: SN 19a/2 yıġlayu *ėvge* kirip mani͡ga (هنكا) *aydı*

299. BN 60/1 ᶜāşıḳlar *ḥālidin*: SN 19a/2 ᶜāşıḳlar *ḥālindin*

300. BN 60/3 ẕāhil: SN 19a/4 ذايل

301. BN 60/3 beyt: SN 19a/3 [...]

302. BN 60/5 sūḫte-i [...] fırāḳ: SN 19a/6 sūḫte-i *āteş-i* fırāḳ

303. BN 60/7 sāyening (8) hestī-yi mevhūmı: SN 19a/8 sāyeniŋ پستیﻫوﻫوﻫی

304. BN 61/1 *mẹnińg* ḥālimni: SN 19a/11 *mẹnim* ḥālim[...]

305. BN 61/3 *sanga* (4) bu derd sirāyet *ḳılmas* dürd-i ᶜaşḳ *çāşnisidin* (5) *tatsang* ėrdi: SN 19a/12 *saŋa* bu derd sirāyet *ḳılıp* dürd-i ᶜaşḳ *çāşnisin tapsang* ėrdi

306. BN 61/10 ol maḳām *ehlinińg* ḥālin: SN 19b/4 ol maḳām *ehlinińŋ* ḥālin

307. BN 62/4 zīrek ü ᶜāḳil ėrdim *us* boldum; (5) körgeli sėn perīni dīvāne; SN 19b/8 zīrek ü ᶜāḳil ėrdim *uş* boldum; körgeli sėn perīni dīvāne

308. BN 62/5 hīç kişi *ᶜaşḳḳa* āşinā bolmas; (6) ᶜaḳldın *bolmaġunça* bīgāne: SN 19b/9 hīç kişi *ᶜaşḳ* āşinā bolmas; ᶜaḳldın *bolmaġınça* bīgāne

309. BN 63/1 fāş boldum belī tutup bolmas; (2) hestīᵊ-yi müşg-i ᶜaşḳnı mestūr: SN 20a/1 fāş boldum belī tutup bolmas; (2) hestī (هستی) *vü* müşg *ü* ᶜaşḳnı mestūr

310. BN 63/5 Ey! Melāmet ḳılġuçı-sėn. Ve ey! Naṣīḥatni be-ġāyet (6) ḫāliş ḳılur-sėn. Mėn ėşitmen taḳı sening bu (7) sözüng, muvāfiḳ-ı ᶜaḳl turur, dėp bilür-mėn ve (8) velī anıng birle iş ętmen, anıng üçün (9) kim: SN 20a/4 Yaᶜnī ey melāmet ḳılġuçı ve ey naṣīḥat ayġuçı sėn naṣīḥatni ḫāliş ḳılur-sėn ve-līkin mėn ėşitmen taḳı sėniŋ sözüng muvāfiḳ-ı ᶜaḳl turur, tėp bilür-mėn velī anıng birle iş ėtmen, anıŋ üçün kim

311. BN 63/9 ᶜāşıḳ (10) *ḳulaġı*: SN 20a/7 ᶜāşıḳ *ḳulaḳı*

312. BN 63/10 naẓm: SN 20a/8 şiᶜr

313. BN 64/2 [...]: SN 20a/11 ḳāle ḳuddise sırrahu

314. BN 64/4 ihtimām-ı tamām: SN 20a/13 اﻫتمام tamām

315. BN 64/5 ḳarılıḳnıng *naṣiḥatige* (6) ḳulaḳ salman taḳı *anıng* dėg: SN 20b/1 ḳarılıḳnıng *naṣiḥatinge* ḳulaḳ salman taḳı *anıŋ* dėg

316. BN 64/7 inḳitāᶜ-ı (8) emeldin [...] ḫaber *bẹrür*: SN 20b/3 inḳitāᶜ-ı emeldin *rāst* ḫaber *bėrür*

317. BN 64/8 *mẹn* bilür ėrken sözin *tutman*: SN 20b/3 [...] bilür ėrken sözin *tutmam*

318. BN 64/10 *ᶜaşḳnıng āşüftelıḳın* unutman: SN 20b/5 *ᶜaşḳnıŋ āşüftelıġın* unutman

319. BN 64/11 köz [65/1] *yaşın* ciger ḳanı *bile* ḳızartmay turġanımnı (2) bilür ėrken, *manga ḳatılmaḳıng* ᶜaceb ėrür: SN 20b/6 köz *yaşı* ciger ḳanı *birle* ḳızartmay turġanımnı bilür ėrken, *maŋa naṣīḥat ḳılmaḳıng* ᶜaceb ėrür

320. BN 64/5 āh bu nefs-i serkeş *ėlgidin*; kim ḳılur tevbe vü yana ḳaytur: SN 20b/10 āh bu nefs-i serkeş *ėlgindin*; kim ḳılur tevbe vü(ـ) yana ḳaytur

321. BN 65/8 męning naṣīḥat ḳabūl ḳılmaġanımnı bilür-sėn (9) ol sebebdin ėrür kim bu *yavuzluḳ* buyurġuçı (10) nefs kim męnde bar turur: SN 20b/13 męnim naṣīḥat ḳabūl ḳılmaġanım [...] ol *sebebdindür* bu *yawuzluḳ* buyurġuçı nefs kim męnde bar [...]

322. BN 66/2 naẓm: 21a/3 [...]

323. BN 66/7 ḥażret-i risālet-(8)-*penāh*, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve *sellemning medḥige*: SN 21a/8 ḥażret-i risālet [...], ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve *sellemniŋ medḥine*

324. BN 66/9 bu bir nęçe beyt içide: SN 21a/9 bu bir nęçe beyt *içinde*

325. BN 66/11 *vāḳiᶜ* bolmaḳı üçün *uyalıp*: SN 21a/10 *vāḳıᶜa* bolmaḳı üçün اسالیب

326. BN 67/2 bizning [*dėg*] vaṭan-ı aṣlnı unutḳan *ġāfil*-(3)-*ler* ᶜitāb ḳılmas: SN 21a/12 bizning-*dėg* vaṭan-ı aṣlnı unutḳan *ġāfillerġa* ᶜitāb ḳılmas

327. BN 67/4 taᶜlīm-i *ṭarīḳat-ı* (5) ṣavāb ḳılıp: SN 21b/1 taᶜlīm-i *ṭarīḳ-ı* ṣavāb ḳılıp

328. BN 67/5 *męning* cānım: SN 21b/2 *męnim* cānım

329. BN 67/6 tört ming yıl *ilgeri*: SN 21b/2 tört ming yıl *ilgerü*

330. BN 68/2 ol vaṭan-ı aṣlīde, menzil-i ḥaḳīḳīde: SN 21b/8 ol vaṭan-ı aṣlī *ve* menzil-i ḥaḳīḳīde

331. BN 68/4 köz *yaşını* köngül ḳanı birle (5) *ḳatışturur*-sėn: SN 21b/9 köz *yaşın* köngül ḳanı birle *ḳatışturur-sęn*

332. BN 68/8 *könglüng* (9) otı *savumas*: SN 21b/13 *köngül* otı سونماس

333. BN 69/3 melāmet ḳılġuçılar *sözige* ḳulaḳ salmay: SN 22a/3 melāmet ḳılġuçılar *sözinge* ḳulaḳ سالماسی

334. BN 69/5 naẓm: SN 22a/6 beyt

335. BN 69/8 nāmūs zühd ᶜilm ḫıred bend-i rāh ėdi: SN 22a/8 nāmūs zühd(زيد) *ü* ᶜilm *ü* ḫıred bend-i rāh ėdi

336. BN 70/1 bu sözler bile: SN 22a/10 bu sözler birle

337. BN 70/3 ṣahbā-yı zencebīlīnin͡g (4) mezesi: SN 22a/11 ṣahbā-yı zencebīlīniŋ mezesi

338. BN 70/4 mey-ḫāne-i *ceberūtda,* (5) cīrān-ı ervāḥnı *unutup-sėn*: SN 22a/12 mey-ḫāne-i *ceberūtdaġı* cīrān-ı ervāḥnı *unutup turur-sėn*

339. BN 70/6 vaṭan-ı aṣlīni *saġınıp*: SN 22b/1 vaṭan-ı aṣlīni *ṣaġınıp*

340. BN 70/8 zāhidler ṭarīḳasıdın: SN 22b/2 زايدلار ṭarīḳasındın

341. BN 70/10 şükr ėtip aytmas-sėn: SN 22b/4 şükr ėtmes-sẹn

342. BN 71/1 āḫir ey ṣubḥ ḳılmaġıl taᶜcīl; kim *bu tün taptım bu diyārımnı*: SN 22b/5 āḫir ey ṣubḥ ḳılmaġıl taᶜcīl; kim *bu kün taptım uşbu yārımnı*

343. BN 71/2 *nẹçe* yıl ġurbet *otıda* (3) yandım: SN 22b/8 *nėçe* yıl ġurbet *otına* yandım

344. BN 71/3 şükr kim ᶜaşḳ artıp *öksit[t]i*: SN 22b/9 şükr kim ᶜaşḳ artıp *ėksitdi*

345. BN 71/4 sẹnin͡g ḳahrın͡g: SN 22b/10 sẹniŋ ḳahrın͡g

346. BN 71/6 nāṣiḥler (7) *ḳavlide* iḳtidā ḳılmaḳġa ḳoymas, *dėp sẹnin͡g ᶜālin͡gdin* san͡ga ḫaber *bẹrür*: SN 22b/11 nāṣiḥler *ḳavlinġa* iḳtidā ḳılmaḳġa ḳoymas, *tėp sẹniŋ ḥālin͡gdin* san͡ga ḫaber *bėrür*

347. BN 71/9 bu künnin͡g (10) işini tan͡glaġa salmasan͡g: SN 23a/2 bu künnin͡g işini tan͡glaġa(تانكداغا) *salman͡g*

348. BN 72/1 *boġuzluġuçı ecelnin͡g yavuḳıda* kėlürin bilip: SN 23a/5 *buzġuçı ecelniŋ yawuḳda* kėlürin bilip

349. BN 72/2 yol azuḳı: SN 23a/6 yol azuġı

350. BN 72/5 sefer (6) yaraġını *sẹn tan͡glaġa* salur-*sẹn* līk: SN 23a/10 sefer yaraġını *sėn* tan͡glaġa(تانكداغا) salur-*sėn* līk

351. BN 72/7 *munın͡g sekīn* yörümek birle *bilmesen͡g* ḳayda: SN 23a/11 *munun͡g bigin* yörümek birle *bilmesem* ḳayda

352. BN 72/8 ḫazīnelerni san͡ga *bẹrdi* (9) ḥaḳ ticāret üçün; *nė ḳıldın͡g ança ḫazāyin bile kẹlip ḥāṣıl*: SN 23a/13 ḫazīnelerni san͡ga *bėrdi* ḥaḳ ticāret üçün; [...]

353. BN 72/10 bu kün taṣarruf-ı *emvāl* ḫoş kẹlür līkin; soruġçı (11) tan͡gla sorarda ḥisāb ėrür müşkil: SN 23b/1 bu kün taṣarruf-ı *aḥvāl* ḫoş kẹlür līkin; soruġçı tan͡gda sorarda ḥisāb ėrür müşkil

354. BN 73/1 *ḫudā* ṭāᶜatidin *üzgen* ėrür (2) bāṭıl: SN 23b/4 *ḫudāy* ṭāᶜatidin *özge barçası* ėrür bāṭıl

355. BN 73/2 tileme salṭanat-ı māl ten͡grini *elbette*; ḫudāy bāḳī (3) mülk-i cihān ėrür zāyil: SN 23b/5 tileme salṭanat-ı māl ten͡grini *izde*; (6) ḫudāy bāḳī vü(د) mülk-i cihān ėrür zāyil

356. BN 73/3 ḥadīṣ-i nefsni kön͡glün͡g *ḳulaġına salma*: SN 23b/7 ḥadīṣ-i nefsni kön͡glün͡g *ḳulaḳına ḳoyma*

357. BN 73/4 faḳīrler *ayaḳı* (5) *tofraḳı* ėrür sürme: SN 23b/9 faḳīrler *aḏaḳı*(ازاقی) *toprаḳı* ėrür sürme

358. BN 73/6 irādet ėlgi *bilen* tut bu ᶜ*aşḳnın͡g* ėtekin: SN 23b/11 irādet ėlgi *birle* tut bu ᶜ*aşḳnıŋ* ėtekin

359. BN 73/6 *ki* uşbu yolda: SN 23b/12 *kim* uşbu yolda

360. BN 73/10 viṣālnin͡g küni [74/1] ᶜāşıḳġa zehr ėrür tiryāk: SN 24a/4 viṣālnin͡g küni ᶜāşıḳġa zehrdür tiryāk(تریاق)

361. BN 74/2 bu *künnin͡g* (3) [...] işini tan͡gġa saldın͡g ey kāhil: SN 24a/7 bu *künniŋ* işini *sėn* tan͡gġa saldın͡g ey kāhil

362. BN 74/6 ecel maḫāfetidin saldı tācnı hirḳıl: SN 24a/13 ecel maḫāfetidin saldı tācnı سرقل

363. BN 74/7 ḳanı melik-şah ḫaḳan ḳaydadur sencer; ḳanı ṭuġyān-ı ḳızıl arslan (8) ḳanı ṭuġrıl: SN 24b/1 ḳanı melik-şah *u* ḫaḳan *u* ḳaydadur sencer; ḳanı ṭuġyān *u* ḳızıl arslan (8) ḳanı ṭuġrıl

364. BN 74/8 bu barça köçti vü *kẹçti* cihān-ı fānīdin; ḳamuġ kişige budur (9) yol ᶜāḳil ėrsen͡g bil: SN 24b/3 bu barça köçti vü *kėçti* cihān-ı fānīdin; (4) ḳamuġ kişige budur yol *u* ᶜāḳil ėrsen͡g bil

365. BN 74/9 *sa͡nga* ḥayāt *beḳāsı* bolur dėyü hergiz: SN 24b/5 *saŋa* ḥayāt *beḳāsını* bolur dėyü hergiz

366. BN 74/10-11'deki beyitler arasında [...]: SN 24b/7 *naṣiḥat aṣlını aydı sa͡nga hüseyn vü-lāk*; (8) *ḳabūl ḳılmaġa sözni kön͡gül ḳerek ḳābil*

367. BN 74/10 meṣel turur kim ayt[t]ı *burunḳı* (11) *öz güvālar*: SN 24b/9 meṣel turur kim ayt[t]ı *burunġı eḏgüler*

368. BN 74/11 bu kün cevāhir-i maᶜnīge (12) müşterī *bolġay*; ėrür bu şāh-ı süḫan-dān [...] ḫüsrev-i ᶜādil: SN 24b/11 bu kün cevāhir-i maᶜnīge müşterī *bolġan*; (12) ėrür bu şāh-ı süḫan-dān *ü* ḫüsrev-i ᶜādil

369. BN 75/1 ėdi ᶜināyeti *öksülmesün* şahenşahdın: 24b/13 ėdi ᶜināyeti *ḗksilmesün* şahenşahdın

370. BN 75/3 [...]: SN 25a/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

371. BN 75/7 bu ḳarılıḳnın͡g *ḳo*-(8)-*naġıġa* ġāyet ėrklikdin hīç iltifāt ḳılmadı: SN 25a/4 bu ḳarılıḳnın͡g *ḳonaḳıġa kim ᶜināyet ėrkliklikdin man͡ga* hīç iltifāt ḳılmadı

372. BN 75/10-86/7 arası SN'de yok.

373. BN 86/7 iblīs ve anın͡g ḳubḥın telbīs ḳılıp: SN 25a/7 iblīs *bigin* telbīs ḳılıp

374. BN 86/9 çerb ve şīrīn *içide* müdġam turur: SN 25a/8 çerb ve şīrīn *içinde* müdġam turur

375. BN 86/10 ehl-i muḥabbet: SN 25a/9 ايل muḥabbet

376. BN 87/1 özge neyerse birle: SN 25a/11 özge nėrse birle

377. BN 87/2 neçe bu nefs ḳıldı ārāyiş (3) leẕẕetini kim ol helāk ḳılur

tenni tapşur riyāżet ėlgine kim (4) cān-ı ḳudsī-ṣıfatnı pāk ḳılur

SN 25a/12 *nėçe* bu nefs ḳıldı ārāyiş

leẕẕetini kim ol helāk ḳılur

(13) tenni tapşur riyāżet ėlgine kim

cān-ı ḳudsī-ṣıfatnı pāk ḳılur

378. BN 87/4 ḳāle ḳuddise sırrahu'l-ᶜazīz: SN 25b/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

379. BN 87/7 ḳorḳġıl kim *örtüglüg* āfetlerdin: SN 25b/1 ḳorḳġıl *örtüglü* āfetlerdin kim

380. BN 87/9 ve buḫūl-ı ten ve ḥudūş-ı kelāl [...] (10) taḳı toḳluḳdın kön͡gül *ḳatıġlıġ* ve ġaflet (11) taḳı kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet [...] [88/1] taḳı köp ḳatıġ *açlıḳ* bolur kim toyġunça ṭaᶜām (2) yęp *sin͡gmeslik*: SN 25b/4 ve buḫūl-ı ten ve ḥudūş-ı(حدوث) kelāl *bigin* taḳı toḳluḳdın kön͡gül *ḳatıġlıḳı* ve ġaflet taḳı kāhillıḳ birle ġalebe-i şehvet *bigin* taḳı köp ḳatıġ *açlıġ* bolur kim toyġunça ṭaᶜām yęp *siŋmeslik*

381. BN 88/4 *perhīz*-(5)-*lik sebebidin* dīnġa noḳṣān *yęter*: SN 25b/9 *perhīzniŋ sebebindin* dīnġa noḳṣān *tęger*

382. BN 88/6 toya yėmek egerçi āfetdür; açlıḳda ziyāde *noḳṣān* bar: SN 25b/10 toya yėmek egerçi āfetdür; (11) açlıḳda ziyāde *āfet* bar

383. BN 88/7 toya yėgen *bolur marīż vü lā̆k*; açnın͡g *dīnine* maḫāfet bar: SN 25b/11 toya yėgen *marīż bolur lā̆kin*; açnın͡g *tenide* maḫāfet bar

384. BN 88/8 [...]: SN 25b/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

385. BN 88/10 ḫālī *ḳılma*, tilegil, *anın͡g dėg közün͡g* (11) yaşın: SN 26a/1 ḫālī ḳılmaḳ tilegil, *anıŋ tėg közüŋ* yaşın

386. BN 89/1 *peşīmānlıḳ* iḫtimāsınġa: SN 26a/2 *peşīmānlıḳnın͡g* iḫtimāsınġa

387. BN 89/6 muḥarremāt *bile*: SN 26a/5 muḥarremāt *bilen*

388. BN 89/7-8 arasında eksik olan bir beyittir: SN 26a/7 *bu dem nedem bile ger iḫtimā*(اجتما) *ḳılur bolsan͡g*; (8) *ḳulūbnıŋ marażındın bolur kön͡gülde ferāġ*

389. BN 89/8 [...]: SN 26a/9 ḳāle ḳuddise sırrahu

390. BN 89/10 muḫālefet ėtgil nefs, şeyṭānġa: SN 26a/11 muḫālefet ėtgil nefs *ü* şeyṭānġa

391. BN 90/2 san͡ga *yār-ı* mihr-bān (3) bolmas taḳı nefs kim [...] barça düşmanlardın *yaman*-(4)-*raḳ* turur: SN 26b/1 san͡ga yār *u* mihr-bān bolmas taḳı nefs kim *san͡ga* barça düşmanlardın *düşmanraḳ* turur

392. BN 90/5 nefs şeyṭānġa ḫilāf ėt kirme *anıng sözige*; (6) nėçe kim *nefᶜī* naṣīḥat bolsa anlarnıng sözi: SN 26b/3 nefs şeyṭānġa ḫilāf ėt kirme *anlar ḳolıġa*; (4) nėçe kim *maḥż* naṣīḥat bolsa anlarnıng sözi

393. BN 90/7 iᶜtibār ętme: SN 26b/5 iᶜtimād ėtme

394. BN 90/9 [...]: SN 26b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

395. BN 90/11 nefs ve şeyṭān [91/1] *ṭarafıdın*: SN 26b/8 nefs ve şeyṭān *ṭarafından*

396. BN 91/3 olar murādıça: SN 26b/9 anlar murādınça

397. BN 91/5 munıng dėg: SN 26b/11 munung-dėg

398. BN 91/8 be-ġāyet *köp turur* kim bir biri, *olarnıng* murādın: SN 26b/13 be-ġāyet *köpdür* kim bir biri, *anlarnıng* murādın

399. BN 91/10 Peyġamber, *ṣalla'llāhu'dın* rivāyet (11) ḳılur: SN 27a/1 Peyġāmber, ṣalla'llāhu *ᶜaleyhi ve sellemdin* rivāyet ḳılur

400. BN 91/11 İblīs, taḫtını *hevā* üstide *ḳurup* [...] [92/1] leşkerin fitneler ḳılmaḳ üçün eṭrāf-ı (2) ᶜālemge iberür: SN 27a/2 İblīs, taḫtını *suw* üstide *ḳoyup özi olturup* leşkerin fitneler ḳılmaḳ üçün eṭrāf-ı ᶜālemge ıda bėrür

401. BN 92/4 *mundaġ* (5) *fitneler* ḳıldım: SN 27a/6 *Munung dėg fitne* ḳıldım

402. BN 92/6 *nāgāh* biri aytur: SN 27/a7 *tā ki* biri aytur

403. BN 92/8 *özige* ınaġ ḳılur: SN 27a/8 *özinge* ınaġ ḳılur

404. BN 92/8 naẓm: SN 27a/9 [...]

405. BN 93/1 nefs-i kāfir-kīşni her kim *yengse şoldur* pehlevān: SN 27a/12 nefs-i kāfir-kīşni her kim *yeng[se] oldur* pehlevān

406. BN 93/2 nefs *ėlige bęrmeding ėrse zimām-ı iḫtiyār*: SN 27a/13 nefs *ėlinge* barmadıng *hükmi tėg boldıng revān*

407. BN 93/3 cān *diyārıda*: SN 27b/1 cān *diyārında*

408. BN 93/4 [...]: SN 27b/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

409. BN 93/7 emr ḳılmaḳ *içide*: SN 27b/3 emr ḳılmaḳ *içinde*

410. BN 93/8 dėmek daᶜvāsı bar *dėp*: SN 27b/4 dėmek daᶜvāsı bar *tėp*

411. BN 93/10 *yarlıḳamaḳ* (11) tiler-mėn bu ᶜ*amel* ḳolumdın kim *eḏgü* (metinde ازکو) ᶜameller birle [94/1] sizge emr ḳılıp özümge imtiṣāl *ḳılmay*: SN 27b/6 *yarılġamaḳ* tiler-mėn bu ᶜ*amelsiz* ḳolumdın kim *eḏgü* ᶜameller birle sizge emr ḳılıp özümge imtiṣāl *ḳılmadı*

412. BN 94/7 yazuḳnı közge ilmedim istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm: SN 27b/10 [...]

413. BN 94/8 yaḫşı buyurdum mėn *buyruġḳa* boynum *sunmadım*: SN 27b/10 yaḫşı buyurdum mėn *buyruḳġa* boynum *sunmayın*

414. BN 94/11 köz *yaşımnı silkimedim* istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm: SN 27b/13 köz *yaşım silmedim* istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm

415. BN 95/1 [...]: SN 27b/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

416. BN 95/3 "Ḫayr ḳılġıl!" *dėp*: SN 28a/2 "Ḫayr ḳılġıl!" *tėp*

417. BN 95/6 "Köni bolġıl!" *dėp*: SN 28a/4 "Köni bolġıl!" *tėp*

418. BN 95/11 barça *işning* kemāli ve tamāmı taḳı mecmūᶜ-ı [96/1] *ḫayrātnıng ḥuṣūli, anıng* birle bolur: SN 28a/7 barça *işniŋ* kemāli ve tamāmı taḳı mecmūᶜ-ı *ḫayrātnıŋ ḥuṣūl-ı intiẓāmı anıŋ* birle bolur

419. BN 96/2 ḥāl *içide*: SN 28a/9 ḥāl *içinde*

420. BN 96/3 bāṭıl *ėrür*: SN 28a/9 bāṭıl *turur*

421. BN 96/4 ol (5) *ḫalḳ dėg* bolmang: SN 28a/10 ol *ḫatun tėg* bolmang

422. BN 96/6 ḳılġan ᶜahd, (7) peymān ve *ḫayr-ı* iḥsān üze müstaḳīm *bolung*: SN 28a/12 ḳılġan ᶜahd *ü* peymān ve ḫayr *u* iḥsān üze müstaḳīm *olung*

423. BN 96/8 Ebū ᶜAlī Cüzcānī(جرجانی): SN 28a/13 Ebū ᶜAlī Cüzcānī

424. BN 97/1 mecmūᶜ-ı *saᶜādātnıng* sermāyesi, ḳamuġ (2) iḳbāl ve *kerāmetning* pīrāyesi: SN 28b/2 mecmūᶜ-ı *saᶜādātnıŋ* sermāyesi *taḳı* ḳamuġ iḳbāl ve *kerāmetniŋ* pīrāyesi

425. BN 97/3 elif *tā* istiḳāmet *taptı* ėrse orun (4) taptı körüng *cān* otrasında: SN 28b/4 elif *de* istiḳāmet *boldı* ėrse orun taptı körüng *cān* otrasında

426. BN 97/4 maḳām-ı (5) *istiḳāmetning düşvārlıḳıdın*: SN 28b/5 maḳām-ı *istiḳāmetniŋ düşvārlıġıdın*

427. BN 97/6 resūl, (7) ṣalla'llāhu *ᶜaleyhi's-selām*: SN 28b/6 resūl, ṣalla'llāhu *ᶜaleyhi ve sellem*

428. BN 97/8 *küçüng͡üz* yetkençe [...] *yörüng͡üz*, hergiz (9) bu *maḳāmnıng͡* nihāyetiġa *yętalmas-siz*: SN 28b/7 *küçüng͡üz*(كوجونكوز) *köni bolung͡uz*, hergiz bu *maḳāmnıŋ* nihāyetiġa *yętip bolmas-siz*

429. BN 97/10 aytur: Resūl, *ᶜaleyhi'*[98/1]*'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmnı* tüşde *körmiş-męn*: SN 28b/9 aydur: Resūl, *ᶜaleyhi's-selāmnı* tüşde *kördüm*

430. BN 98/3 "*Mėni* pīr ḳıldı, Hūd sūresi." *dėp* (4) *ayttıng͡ız*: SN 28b/10 "*Męni* pīr ḳıldı, Hūd sūresi." *tėp aydıng͡*

431. BN 98/4 peyġamberlerning͡ ḳıṣṣa-(5)-sı mu: SN 28b/11 peyġambernig͡ ḳıṣṣaları mu

432. BN 98/9 męning͡ fermānımnı (10) ber-cāy ḳılıng͡: SN 29a/1 męnim fermānım üze müstaḳīm bolġıl

433. BN 98/11 istiḳāmet ḥāṣıl *ḳılmaḳda düşvārlıḳın* [99/1] ang͡lap [...] yigit *ėrdim*, pīr boldum, dėdi [...]: SN 29a/2 istiḳāmet ḥāṣıl *bolmaḳnıng͡ düşvārlıġın* ang͡lap *bu kaḏġudın* yigit *ėrken* pīr boldum [...] *nāẓımnıŋ taḳı müstaḳīm bolmadım tėgeni resūl ᶜaleyhi's-selāmnıŋ istidāsı üçün ėrür yana resūlniŋ sözi hem nāẓımnıŋ ḳavli*

434. BN 99/5 [...]: SN 29a/7 ḳāle ḳuddise sırrahu

435. BN 99/10 *ṭalef* ḳılıp (11) *ḳadr nė*, bilmedim: SN 29a/11 *telef* ḳılıp *ḳadrin* bilmedim

436. BN 99/11 maḳābīḥ efᶜāl *içide*: SN 29a/12 maḳābīḥ efᶜāl *içinde*

437. BN 100/5 bizning͡ dėg: SN 29b/3 bizniŋ tėg

438. BN 100/6 [...]: SN 29b/3 beyt

439. BN 100/7 ᶜömr raḫtın bağlaban köçti [...] ḳetti kārvān; (8) nėçe *sėn* ġāfil uyur-sėn bar ėse cānıng͡ oyan: SN 29b/4 ᶜömr raḫtın bağlaban köçti *vü* ḳetti kārvān; (5) nėçe *ey* ġāfil uyur-sėn bar ėse cānıng͡ oyan

440. BN 100/11 *azuḳung͡* az: SN 29b/8 *azuḳıng͡* az

441. BN 101/1 bu *yörimek* birle: SN 29b/9 bu *yörümek* birle

442. BN 101/4 *ᶜömrning sermāyesin munda* ḳılıp sevdā bu kün; (5) sūd eger bolmasa ḥāṣıl ḳılmaġıl *bārī* ziyān: SN 29b/12 *ᶜömrnüng sermāyesi birle* ḳılıp sevdā bu kün; (13) sūd eger bolmasa ḥāṣıl ḳılmaġıl *asrı* ziyān

443. BN 101/9 resūl, ᶜaleyhi's-selāmnıng: SN 30a/3 resūlniŋ

444. BN 101/9 bir *ayaḳ* üstide: SN 30a/4 bir *aḏaḳ* üstide

445. BN 102/1 tangġa *tėgrü*: SN 30a/5 tangġa *tęgin*

446. BN 102/2 *şışşuḳ zaḥmetidin* şikāyet (3) *mü* ḳıldı: SN 30a/6 *şışıġ zaḥmetindin* şikāyet [...] ḳıldı

447. BN 102/5 *buyruġın* (6) tutup kėçeler *ayaḳ* üstinde turup ṭāᶜatni (7) ḳılmaḳnı ḳoymadılar ėrse: SN 30a/8 *buyruḳın* tutup kėçeler *aḏaḳ* üstinde turup ṭāᶜatni ḳılmaḳnı *ḳoḏmadı*(قوزمادی) ėrse

448. BN 102/11 ḳademüngni *yęrge* basġıl: SN 30a/12 ḳademüngni *yėrge* basġıl

449. BN 103/4 Ḥaḳ, *subḥānehu ve* taᶜālādın *ḳorḳ[ḳ]an* bendelerge: SN 30b/1 Ḥaḳ *taᶜālādın ḳorḳġan* bendeler[...]

450. BN 103/8 *ᶜāşıḳla[r]ġa tang* ėrmes kim şemᶜ *dėg kėçürse*: SN 30b/5 *ᶜāşıḳ kişi taŋ* ėrmes kim şemᶜ *tėg kęçürse*

451. BN 104/1 ol şerīf vücūdung: SN 30b/8 ol şerīf vücūdıng

452. BN 104/2 yumşaḳ *tere*-(3)-*lig*: SN 30b/9 yumşaḳ *terilig*

453. BN 104/4 açlıḳdın *ęmgengü dėg*: SN 30b/10 açlıḳdın *ḳęlür tėg*

454. BN 104/5 düşmanlar közige körünmeslik üçün: SN 30b/11 düşmanlar közige żaᶜīf körünmiş üçün

455. BN 104/8 [...] Resūl *ᶜaleyhi's-selāmnı* kördüm: SN 30b/13 *bir kün* Resūl *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni* kördüm

456. BN 104/10 yıġlap ayttım: SN 31a/1 yıġlar ėrdim

457. BN 104/11 tilesenġ bolmas mu [...]: SN 31a/2 tilesenġ bolmas mu *ėrdi*

458. BN 104/11 ayt[t]ı: SN 31a/2 aydı

459. BN 104/11 ol [105/1] Tengri'm kim męning cānım aning ḳudreti: SN 31a/3 ol Tengri'niŋ ḥaḳḳıḳa kim męnim cānım anıŋ ḳudreti

460. BN 105/3 ḳayu *ṭarafke* barsam, (4) köçürüp *mẹnin͡g* birle yörütkey: SN 31a/5 ḳayu *ṭarafġa* barsam, köçürüp *özüm* birle yörütkey

461. BN 105/7 dünyā Muḥammed'ge ve taḳı āl-i Muḥammed'ge *ḳerekmes*: SN 31a/7 dünyā Muḥammed'ge [...] *ḳerekmez*

462. BN 105/11 yaᶜnī, [...] ḳılġıl ey Muḥammed, [106/1] nẹteg kim uluġ fermān *iberdük* resūller ṣabr ḳıldı-(2)-lar: SN 31a/10 yaᶜnī, *ṣabr* ḳılġıl ey Muḥammed, nẹteg kim uluġ fermān *ėḏesi* resūller ṣabr ḳıldılar

463. BN 106/4 her-āyine, Ḥaḳ *Taᶜālā'nın͡g* tevfīḳi birle ṣabr (5) ḳılġay-mẹn nẹteg kim *olar* ṣabr *ḳıldı*: SN 31a/12 her-āyine, Ḥaḳ *Taᶜālā'nıŋ* tevfīḳi birle ṣabr ḳılġay-mẹn nẹteg kim *anlar* ṣabr *ḳıldılar*

464. BN 106/5 Şeyḫ ᶜAbdu'llāh (6) Enṣārī, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, *dẹyür*: SN 31a/13 Şeyḫ ᶜAbdu'llāh Enṣārī, raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi, *aytur*

465. BN 106/7 ᶜaṭādın nāliş *ḳılġan*, ḫaṭā turur: SN 31b/2 ᶜaṭādın nāliş *ḳılmaḳ*, ḫaṭā turur

466. BN 106/8 naẓm: SN 31b/2 beyt

467. BN 106/11 merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *dügül* bergüstvān: SN 31b/6 merkeb-i ḫūrşīdġa ḥācet *tėgül* bergüstvān

468. BN 109/1 ḫātırın͡gnın͡g *ḫalvetiġa*: SN 31b/7 ḫātırın͡gnın͡g *ḫalvetige*

469. BN 109/6 "[...] altun *bolalım*, *bizni* ḳabūl ḳılġıl." *dėp*: SN 31b/11 " *Ḳızıl* altun *bolayın*, *mẹni* ḳabūl ḳılġıl." *tėp*

470. BN 109/9 İbn ᶜAbbās, raẓiya'llāhu ᶜanh, *aydılar*: SN 31b/13 İbn ᶜAbbās, raẓiya'llāhu ᶜanh, *aytur*

471. BN 109/9 bir kün resūl, (10) ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, birle Ṣafā Tağı'ġa minip (11) ėrdük: SN 32a/1 bir kün resūl, ᶜaleyhi's-selām, Cebraᵓīl birle Ṣafā Tağı'ġa minip aydı

472. BN 109/11 āl-i Muḥammed *arasıda* [110/1] bir *avuç* talḳan yā un yoḳ turur: SN 32a/2 āl-i Muḥammed *arasında* bir *awuç* talḳan yā un yoḳ turur

473. BN 110/2 bu sözni aytḳaç kök *ᶜālemidin* bir *ḳatıḳ* āvāz (3) *kėldi*: SN 32a/3 bu sözni aytġaç kök *ᶜālemindin* bir *ḳatıġ* āvāz *peydā boldı*

474. BN 110/3 resūl, *ᶜaleyhi's-selām, saġındılar* (4) kim ḳıyāmet *bolġay, dėp*: SN 32a/4 resūl [...] *saġındı* kim ḳıyāmet *bolısar, tėp*

475. BN 110/5 *Yā* Muḥammed! Ḥaḳ, subḥānehu [...], [...] *aytḳan* (6) *sözüngni* ėşitip yėr yüzindeki ḫazāyin-(7)-ning *kilīdlerini iberdi*: SN 32a/5 *Ey* Muḥammed! Ḥaḳ, subḥānehu *ve taᶜālā, sėn ayġan sözni* ėşitip yėr yüzindeki ḫazāyinning *kilīdlerin* ıḏa [...]

476. BN 110/8 Tihāme'ning barça *taġlardın*: SN 32a/7 Tihāme'ning barça *taġların*

477. BN 110/9 ḳayda barsang (10) *ḫizmetingde* alıp yör[ü]gey-sėn: SN 32a/8 ḳayda barsang *ḳademingde* alıp *yörügey-[s]ėn*

478. BN 107/2 üç *ḳatla ayt[t]ı*: SN 32a/11 üç *ḳurla aydı* (*Ḳurla* kelimesi, satırın yanında *yaᶜnī üç kerre bir* ifadesiyle açıklanmıştır.)

479. BN 107/3 iki *cihān pādişāhlıḳıġa bėr*-(4)-*mes-mėn*: SN 32a/12 iki *cihānnıŋ pādişāhlıġına bėrmen*

480. BN 107/4 taḥsīn *bėrip*: SN 32a/13 taḥsīn *ḳılıp*

481. BN 107/5 naẓm: SN 32a/13 beyt

482. BN 107/8 yüz mertebe lā-mekāndın aştı; (9) iḳbāl *içide* evc-i cāhıng: SN 32b/4 yüz mertebe lā-mekāndın aştı; iḳbāl *içinde* evc-i cāhıng

483. BN 108/2 anıng *zühd-i* perhīzini: SN 32b/8 anıng zühd(زېد) *ü* perhīzini

484. BN 108/5 ᶜişmet-i *ilāhī anıng* refīḳi turur: SN 32b/10 ᶜişmet-i *ilāhīniŋ* refīḳi turur

485. BN 108/9 hīç menzilde turup *ḳalmadı*: SN 32b/13 hīç menzilde turup *ḳalmas*

486. BN 108/10 faḳr *iḫtiyācı sebebidin*: SN 33a/1 faḳr *ve iḫtiyāc sebebindin*

487. BN 111/1 *dost*, özge *yėrge* ḳanāᶜat ḳılġan: SN 33a/3 *dostdın* özge *her nege* ḳanāᶜat ḳılġan

488. BN 111/2 miᶜrāc-ı *ᶜaşḳınıng* burāḳı, (3) himmet-i ᶜālī *turur*: SN 33a/4 miᶜrāc-ı *ᶜaşḳınıŋ* burāḳı, himmet-i ᶜālī *ėrür*

489. BN 111/3 ṭarīḳ-ı ᶜaşḳda himmet-i burāḳī berḳ-ı cünbiş dėg; (4) tapar aᶜlā meᶜāricni *ayaḳ basḳanda meydānda*: SN 33a/5 ṭarīḳ-ı ᶜaşḳıda burāḳ cünbiş teg; (6) tapar aᶜlā meᶜāricni *aḏaḳ basġanda meydānġa*

490. BN 111/7 şahenşāhī turur himmet kim öz ḳaṣr-ı *celālide*: SN 33a/9 şahenşāhī turur himmet kim öz ḳaṣr-ı *celālinde*

491. BN 111/10 *kim* ins ü cinn tutup sözin iṭāᶜat ḳıldı fermānda: SN 33a/12 *ki* ins ü cinn tutup sözin iṭāᶜat ḳıldı fermānda

492. BN 111/11 ḳāle ḳuddise sırrahu’l-ᶜazīz: SN 33a/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

493. BN 112/11 anın͡g tācı: SN 33b/7 anıŋ tācı

494. BN 112/11 anın͡g dībācı: SN 33b/7 anıŋ dībācı

495. BN 113/1 bu beyt *içide telmīḥ durur*, ol *ḥadīṯġa* (2) kim Saᶜīd *bin el-Müseyyeb* ibn ᶜAbbās, raẕiya’llāhu ᶜanh, rivāyet (3) ḳılur: SN 33b/8 bu beyt *içinde telmīḥdür*, ol *ḥadīṯge* kim Saᶜīd *ibn Müseyyeb* ibn ᶜAbbās’dın, raẕiya’llāhu ᶜanh, rivāyet ḳılur

496. BN 113/4 vaḥy (5) *iberdi*: SN 33b/11 vaḥy *ıḏa bėrdi*

497. BN 113/5 Muḥammed’(6)’ni idrāk *ḳılsunlar*: SN 33b/12 Muḥammed’ni idrāk *ḳılsalar*

498. BN 113/11 Munın͡g dėg: SN 34a/4 munun͡g tėg (منوكدتيك)

499. BN 115/2 ṣāḥib-fermānı *turur*: SN 34b/1 ṣāḥib-fermānı *ėrür*

500. BN 115/5 muḥammeddür *yaratḳannın͡g* ḥabībi; muḥammeddür *ḳamuġ ᶜālem* ṭabībi: SN 34b/3 muḥammeddür *yaratġannıŋ* ḥabībi; muḥammeddür *kön͡güllerniŋ* ṭabībi

501. BN 115/5-6 arasında bulunmayan bir beyit: SN 34b/5 *muḥammed şāh ėrür āfāḳ ḫayli; muḥammedniŋ ḳamuġ ᶜālem tufeylī*

502. BN 115/8 [...]: SN 34b/7 ḳāle ḳuddise sırrahu

503. BN 115/11 buyruġuçı durur, barça eḏgülükni (metinde ازكو): SN 34b/10 buyurġuçıdur barça اوكوتنى (ögütni?)

504. BN 116/1 menᶜ ḳılġuçıdur, barça *yavuzluḳdın*: SN 34b/10 menᶜ ḳılġuçıdur, barça *yawuzluḳdın*

505. BN 116/1 hīç kişi (2) andın *rāst-gūyraḳ ėrmes*: SN 34b/11 hīç kişi andın *rāstraḳ olmas*

506. BN 116/3 ḳabūl ve redd *içide*: SN 34b/12 ḳabūl ve redd *içinde*

507. BN 116/4 anın͡g dėg: SN 34b/13 anıŋ dėg

508. BN 116/8 Ḥaḳ Taᶜālā'nın͡g ḥabībi oldur kim ḥabībi, yaᶜnī (9) *söygen* dostı kim ümīd tutulur [...], her bir düşvār iş (10) içinde, uluġ düşvārlıḳlardın kim ādemī anın͡g birle [...]: SN 35a/3 *oldur ḥabȋbi* yaᶜnī Ḥaḳ Taᶜālā'nın͡g *sẹvgen* dostı kim ümīd tutulur *anın͡g şefāᶜati* her bir düşvār iş içinde *anıŋ birle mübtelā bolur*

509. BN 116/11 resūl, ᶜaleyhi's-selāmnın͡g [117/1] ḥabību'llāh bolmaḳı: SN 35a/5 resūlniŋ, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ḥabību'llāh bolmaġı

510. BN 117/2 ṣābit boluptur: SN 35a/7 ṣābit bolup turur

511. BN 117/3 ḥabību'llāh (4) dėmekni: SN 35a/8 ḥabību'llāh tėmeki

512. BN 117/5 yaᶜnī, ey [...] Perverd-gār'(6)'ın͡g sẹni anın͡g dėg terk ḳılmadı: SN 35a/9 yaᶜnī, ey *Muhammed* Perverd-gār'ın͡g sẹni anıŋ-dėg terk ḳılmadı

513. BN 117/9 yā tevdīᶜdür kim *anın͡g* [...] ėşi yoḳ: SN 35a/12 yā tevdīᶜdür kim *anıŋ birle* ėşi yoḳ

514. BN 117/10 yā dost tutmaḳ evvelḳı ikinçi nefy ḳılındı: SN 35a/13 yā dost çün evvelġı ikinçi taḳı ḳılındı

515. BN 118/1 Şeyḫ Cāru'llāh, Keşşāf'da aytġan (2) söz *bu turur*: SN 35b/1 Şeyḫ Cāru'llāh, Keşşāf'da aytġan söz *bu durur*

516. BN 118/3 nefy *ḳılman* birle ḫuṣūṣiyet-i ḥabīblik maᶜlūm (4) *ḳılmas*: SN 35b/2 nefy *ḳılmaḳ* birle ḫuṣūṣiyet-i ḥabīblik maᶜlūm *bolmas*

517. BN 118/4 *anın͡g* üçün kim muḥabbet *mertebesige*: SN 35b/3 *anıŋ* üçün kim muḥabbet *mertebesinge*

518. BN 118/6 vedd bolġay [...] bes evveli ol turur: SN 35b/4 vedd bolġay *yā ḫalīl bolġay* bes evveli ol turur

519. BN 118/9 *ümmetḳa* aytġıl: SN 35b/6 *ümmetġa* aytġıl

520. BN 118/9 eger (10) siz Teng͡ri'ni *sėver* bolsang͡ız: SN 35b/7 eger siz Teng͡ri'ni *sẹwer* bolsang͡ız

521. BN 119/8, 119/10 biri *ayttı*: SN 36a/1, 36a/2, 36a/3 biri *aydı*

522. BN 119/11 resūl, ᶜaleyhi's-selām, *öydin* çıḳıp aydı: Sizler-[120/1]-ning͡ *sözüng͡üzni* ve *tang͡laġanıng͡ız* ang͡ladım: SN 36a/3 resūl, ᶜaleyhi's-selām, *ėvdin* çıḳıp aydı: Sizlerning͡ *sözüng͡iz* ve *tang͡laġanıng͡ızını* ang͡ladım

523. BN 120/6 ol livā *astıda*: SN 36a/8 ol livā *astında*

524. BN 120/8 ḳıyāmet *küni*: SN 36a/10 ḳıyāmet *küninde*

525. BN 120/9 ol *uçmaġ* ḥalḳasın tutup (10) *ėşik açḳan, mėndür-mėn ve yana faḳīrler müᵓmi̇n* (11) birle *uçmaġḳa* kirgen: SN 36a/10 ol *uçmtaḥ* ḥalḳasın tutup *ėşik açıp faḳīr müᵓmi̇nler* birle *uçtmaḥġa* kirgen

526. BN 121/2 bu ḥadīṯ *içre*: SN 36a/13 bu ḥadīṯ *içinde*

527. BN 121/2 *şefīᶜ* (3) *birle* meẕkūr turur: SN 36b/1 *şefīᶜlik bizge* meẕkūr turur

528. BN 121/3 nāẓım -raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi *bu beytde* (4) *daġı* ḥabīblik, şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ *ḳılıp*: SN 36b/1 nāẓım -raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi [...] *daḫı* ḥabīblik *birle* şefāᶜat ṣıfatın cemᶜ *ḳıldı*

529. BN 121/7 ziyāde-i meṣūbāt [...] taḳı ᶜāṣī ve ehl-i (8) *kübāyir*: SN 36b/4 ziyāde-i meṣūbāt *üçün* taḳı ᶜāṣī ve ehl-i *kübāyirġa*

530. BN 121/9 muᶜtezilening͡ ḫilāfeti: SN 36b/6 muᶜtezileniŋ ḫilāfınıŋ beyānı

531. BN 121/10 olarnıng͡: SN 36b/7 anlarnıng͡

532. BN 121/10 *Rāyiḥatü'l-ervāḥ* (11) *atlıḳ*, bu *duᶜāçınıng͡* teᵓlīfi ᶜArabī *şerḥide*: SN 36b/8 *Rāḥatü'l-ervāḥ atlıġ*, bu *duᶜāçınıŋ* teᵓlīfi ᶜArabī *şerḥde*

533. BN 122/1 anda meẕkūr turur, *dėp*: SN 36b/10 anda meẕkūr turur, *tėp*

534. BN 122/3 ḥaḳ *taᶜālānıng͡* ḥabībi aḥmed-i mürsel *durur*; (4) kim şefāᶜat birle ᶜāṣī ḳullar *bolur* necāt: SN 36b/11 ḥaḳ *taᶜālānıŋ* ḥabībi aḥmed-i mürsel *ėrür*; kim şefāᶜat birle ᶜāṣī ḳullar *ėrür* necāt

535. BN 122/10 *indedi* bu resūl ḫalḳnı: SN 37a/3 *ündedi* bu resūl ḫalḳnı

536. BN 122/11 muḥkem *tutḳandur* anıng͡ dėg *yifni*: SN 37a/3 muḥkem *tutġandur* anıng͡ dėg *yipni*

537. BN 123/2 *anıng͡* üçün kim: SN 37a/5 *anıŋ* üçün kim

538. BN 123/5 Ḳur’ān ḥabl-i metīn (6) *durur* ve nūr-ı *mübīn*: SN 37a/7 Ḳur’ān ḥabl-i metīn ve nūr-ı *mübīndür*

539. BN 123/6 Ḥaḳ, subḥānehu ve taʿālā, *buyrur*: SN 37a/8 Ḥaḳ, subḥānehu ve taʿālā, *buyurur*

540. BN 123/8 necāt anıng birle bėrür: SN 37a/9 necāt anıŋ birle ḥāṣıl bolur

541. BN 123/9 medārīc-i *kelimāt*: SN 37a/10 medārīc-i *kemālāt*

542. BN 124/1 naẓm: 37a/12 [...]

543. BN 124/4 *muḥabbetning* salāṭīni *kiyürmesler* sẹni sanġa: SN 37b/3 *muḥabbetniŋ* salāṭīni *kiwürmesler* sẹni sanġa

544. BN 124/9 ḳāle ḳuddise sırrahu’l-ʿazīz: SN 37b/8 ḳāle ḳuddise sırrahu

545. BN 125/2 ḫalḳ *içide*: SN 37b/11 ḫalḳ *içinde*

546. BN 125/3 anga *yavuḳ* bolmadılar ʿilm *içide* ve kerem (4) *içide*: SN 37b/12 anga *yawuḳ* bolmadılar ʿilm *içinde* ve kerem *içinde*

547. BN 125/5 ṣıfāt-ı pesendīde *içide*: SN 37b/13 ṣıfāt-ı pesendīde *içinde*

548. BN 125/5 Ḥażret-i risāletning (6) barçadın artuḳluḳı: SN 38a/1 ḥażret-i *risāletniŋ* barçadın artuḳluḳı

549. BN 125/9 “inneke le ʿalā ḫuluḳin ʿaẓīm” *dėmek* birleSN 38a/4 “inneke le ʿalā ḫuluḳin ʿaẓīm” *tėmek* birle

550. BN 126/2 ol *ḫulḳ* ʿaẓametining nihāyeti yoḳ taḳı *leṭāfetining* (3) ḥadd [...] ġāyeti yoḳ: SN 38a/7 ol *ḫulḳnıng* ʿaẓametining nihāyeti yoḳ taḳı *leṭāfetniŋ* ḥadd *ve* ġāyeti yoḳ

551. BN 126/5 anıng (6) ʿilmini: SN 38a/10 anıŋ ʿilmini

552. BN 126/6 *anı bilmeking* muḥāl ėrdi: SN 38a/11 *anıŋ bilmeki* muḥāl ėrdi

553. BN 126/7 sẹning üzre: SN 38a/12 sẹniŋ üze

554. BN 126/8 ėḏesi bu āyetġa yaḫşı (9) teʾemmül ḳılsa *bolur* kim: SN 38a/12 ėḏesi bu āyetġa yaḫşı teʾemmül ḳılsa *bilür* kim

555. BN 127/2 anga faẓl [...] at *bẹrip*: SN 38b/3 anga *faẓl-ı ʿaẓīm* at *bėrip*

556. BN 127/5 artuḳluḳın hem [...] istidlāl (6) ḳılmaḳġa: SN 38b/5 artuḳluḳın hem *bu āyetdin* istidlāl (6) ḳılmaḳġa

557. BN 127/6 kerem *içide*: SN 38b/6 kerem *içinde*

558. BN 127/9 ve ḍuhā *nūrınıng͡* beyānı ėrür; leyl hem saçınıng͡ nişānı [...]: SN 38b/8 ve ḍuhā *nūrınıŋ* beyānı ėrür; leyl hem saçınıng͡ nişānı *ėrür*

559. BN 127/10 ḥüsn-i *ḫulḳung͡ġa* kim yętişkey kim: SN 38b/9 ḥüsn-i *ḫulḳıġa* kim yętişkey kim

560. BN 127/11 ḳılıban *ėrdi* ümmetige feraḥ: SN 38b/10 ḳılıban *bėrdi* ümmetige feraḥ

561. BN 128/6 *anŋg͡* deryā-yı *kemālidin*: SN 39a/2 *anŋ* deryā-yı *kemālindin*

562. BN 128/8 [...]: 39a/4 beyt

563. BN 128/10 baḥr-ı faẕlıdın *iġrāḳ* ḳılur: SN 39a/6 baḥr-ı faẕlıdın *iᶜtirāf* ḳılur

564. BN 129/5 öz *mertebeside*: SN 39a/10 öz *mertebesinde*

565. BN 129/6 tefāvüt-i derecāt *muḳteżāsıça*: SN 39a/12 tefāvüt-i derecāt *muḳteżāsınça*

566. BN 129/8 barça *kā*-(9)-*yinātnıng͡* ᶜulūmı: SN 39b/1 barça *kāyinātnıŋ* ᶜulūmı

567. BN 129/11 *baḥr-ı rūḥāniyyet-i* Muḥammed ėrür [130/1] *Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, her resūl ve her nebī [...] ol ḳābiliyyet-i (2) istiᶜdādınıng͡ endāzesinçe rūḥāniyyet-i Muḥammed'(3)'ning͡ *deryāsıdın* feyż alur: SN 39b/3 *baḥr u rūḥāniyyet-i* Muḥammed ėrür, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi's-selām, her resūl ve her nebī *ve velī* ol ḳābiliyyet-i istiᶜdādınıng͡ endāzesinçe rūḥāniyyet-i Muḥammed'ning͡ *deryāsındın* feyż alur

568. BN 130/3 ol deryā-(4)-nıng͡ sāḥilidin: SN 39b/5 ol deryānıŋ sāḥilindin

569. BN 130/7 tėgme *ḳaṭresidin*: SN 39b/9 tėgme *ḳaṭresindin*

570. BN 130/8 uşbu deryā sırrıdın ger şerḥ ėtsem ḳaṭreᵊī: SN 39b/10 uşbu deryā-yı sırdın ger şerḥ ḳılsam ḳaṭreᵊī

571. BN 130/9 bu *beytning͡* şerḥinde: SN 39b/12 bu *beytniŋ* şerḥinde

572. BN 130/11 *Rāyiḥatü'l-ervāḥ* [131/1] beyān *ḳılınıpdur*: SN 40a/1 *Rāḥatü'l-ervāḥ'da*(ﻭ) beyān *ḳılınıp turur*

573. BN 131/1 kim kim ol ḥaḳāyıḳġa (2) ıṭṭılāᶜ *ṭaleb ḳılsa* ol kitābġa naẓar ḳılġay: SN 40a/1 kim kim ol ḥaḳāyıḳġa ıṭṭılāᶜ *tilese* ol kitābġa naẓar ḳılġay

574. BN 132/2 ḳırḳ yıldın *son͡gra*: SN 40a/10 ḳırḳ yıldın *son͡g*

575. BN 132/7 *ayt[t]ı* kim: SN 40b/2 *aydı* kim

576. BN 132/8 an͡ga mülk *bẹrip* melik (9) ḳılıp ol *bendenin͡g* ᶜizzet ve celāletin: SN 40b/3 an͡ga mülk *bėrip* melik ḳılıp ol *bendenıŋ* ᶜizzet ve celāletin

577. BN 132/11 *san͡ga* [133/1] nẹ türlüg niṣār *ḳılayın*: SN 40b/6 *saŋa* nẹ türlüg niṣār *ḳılayım*

578. BN 133/1 Resūl, ᶜaleyhi’s-selām, ayttılar: SN 40b/6 Resūl aydı

579. BN 133/4 āyetin *iberip* (5) bi-ᶜabdihi *dėmek* birle resūlni ᶜubūdiyyet birle *özige* (6) iżāfet ḳılġandın son͡g, *ayt[t]ı*: SN 40b/9 āyetin *ıḏa*(اذ) *bėrip* bi-ᶜabdihi *tėmek* birle resūlni ᶜubūdiyyet birle *özün͡ge* (6) iżāfet ḳılġandın son͡g, *aydı*

580. BN 133/9 san͡ga ḥabību’llāh at *bẹrdim*: SN 40b/13 san͡ga ḥabību’llāh at *bėrdim*

581. BN 133/10 bu künge *tėgrü*: SN 41a/1 bu künge *tẹgin*

582. BN 133/11 sẹnin͡g [...] ᶜ*izzetin͡g* üçün: SN 41a/2 sẹnin͡g *ġayretiŋ ve* ᶜ*izzetiŋ* üçün

583. BN 134/3 çün *sẹnin͡g* hem (4) *ẓāhirin͡g* hem *bāṭının͡g taptı* kemāl: SN 41a/4 çün *sẹniŋ* hem *ẓāhiriŋ* hem *bāṭınıŋ tapdı* kemāl

584. BN 134/5 sėn eger *ḫod* bendesi-mẹn (6) *dẹyü* faḫr ėtsen͡g bu kün: SN 41a/6 sėn eger *ḥaḳ* bendesi-mẹn *tẹyü* faḫr ėtsen͡g bu kün

585. BN 135/1 kim (2) kişi [...] şerīk bola bilse: SN 41a/11 kim kişi *an͡ga* şerīk bola bilse

586. BN 135/6 bar *turur*: SN 41b/2 bar *durur*

587. BN 135/8 *andaġ* kemāl birle ėrür ẕāt-ı (9) muttaṣıf; kim ᶜayb-ı iştirākdin el-ḥaḳ ėrür *berī*: SN 41b/4 *anday*(ایدای) kemāl birle ėrür ẕāt-ı muttaṣıf; kim ᶜayb-ı iştirākdin el-ḥaḳ ėrür *ārī*

588. BN 136/1 [...]: SN 41b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

589. BN 136/5 ᶜĪsā, (6) ᶜaleyhi's-selām, *ḥaḳḳında* daᶜvā ḳılıp ayturlar kim (7) "ᶜĪsā, *ᶜaleyhi's-selām*, Ḥaḳ *Taᶜālā'nm͡g oġlı turur*.": SN 41b/9 ᶜĪsā, ᶜaleyhi's-selām, *ḥaḳḳınḳa* daᶜvā ḳılıp ayturlar kim (7) "ᶜĪsā [...] Ḥaḳ *Taᶜālā'nŋ oġlıdur*."

590. BN 136/10 medḥ *bile*: SN 41b/12 medḥ *birle*

591. BN 136/11 bes nisbet ḳılġıl [137/1] resūlnin͡g ẕātıġa nę kim tiler-sėn, ᶜaẓametdin yaᶜnī, (2) sėn yıraḳ turmaġıl: SN 42a/1 bes nisbet ḳılġıl ḳadrine nę kim tiler-sęn ᶜaẓametdin yaᶜnī sėn yıraḳ tutmaġıl

592. BN 137/9 naẓm: SN 42a/6 beyt

593. BN 138/9 *anın͡g* üçün kim *ḥażret-i resūlu'llāhnın͡g fażlıġa* hīç (10) ġāyetī *yoḳ turur*: SN 42b/1 *anıŋ* üçün kim [...] *resūlu'llāhnıŋ fażiletiġa* hīç ġāyetī *yoḳdur*

594. BN 138/11 męn naᶜtini nė dėp aytayın kim: SN 42b/3 męn naᶜtini nė-tėp aytayın kim

595. BN 24/6'daki "vālih *biligin͡gde* rūḥ-ı nāṭıḳ; *ᶜāciz ṣıfatın͡gda* ᶜaḳl-ı kāmil" beyti, SN 42b/4'te "vālih *biliginde* rūḥ-ı nāṭıḳ; *ᶜāṣī ṣıfatında* ᶜaḳl-ı kāmil" şeklinde yazılmış.

596. BN 139/7 yā *firāḳdın* özge muᶜcizātı: SN 42b/8 yā *Ḳur'ān'dın* özge muᶜcizātı

597. BN 140/3 resūlnin͡g *ġalebāt-ı* kemāli: SN 42b/13 resūlnin͡g *ġāyet-i* kemāli

598. BN 140/9 *anın͡g* üçün kim: SN 43a/4 *anıŋ* üçün kim

599. BN 140/10 *yārnın͡g* kemāl-i ḥüsnin: SN 43a/5 *yārnıŋ* kemāl-i ḥüsnin

600. BN 141/1 *ve* ġāfil, fārigʾ *an͡glamaḳdın* tan͡glar: SN 43a/7 ġāfil *ve* fārigʾ *an͡glamaġanındın* tan͡glar

601. BN 141/1 resūlī (2) kim yaratḳan ḥaḳ yaruttı; ḳamuġ ᶜālemni *nūrı ẕāt* birle: SN 43a/8 resūlī kim yaratḳan ḥaḳ yaruttı; ḳamuġ ᶜālemni *nūr-ı ẕātı* birle

602. BN 141/3 eger *ḳadriġa* lāyıḳ bolsa āyāt; ölüg tirilgey *ėrdi* atı birle; SN 43a/9 eger *ḳadrinġa* lāyıḳ bolsa āyāt; ölüg tirilgey *ėrd[i]* atı birle

603. BN 141/6 anın͡g dėg: SN 43a/12 anıŋ dėg

604. BN 141/10 ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, Ḥaḳ *Taᶜālā* (11) bu *ümmetḳa* taḫfīf-i şerāyiᶜ ve *tekālīfini* tilep: SN 43b/2 ḥażret-i risālet, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, Ḥaḳ *Taᶜālā'dın* bu *ümmetġa* taḫfīf-i şerāyiᶜ ve *tekālīf* tilep

605. BN 142/3 ᶜaḳl bu *işler* [...] düşvār *dėp* (4) ᶜāciz ve ḥayrān bolmadı: SN 43b/6 ᶜaḳl bu *işlerni ḳılmaḳ* düşvār *tėp* ᶜāciz ve ḥayrān bolmadı

606. BN 142/5 sehleᵓī ve şemḫa-ı *ġarrānıng ittibāᶜıda*, nefslerimiz küçey-(6)-likdin ḳaçmay ve hīç şekke tüşmey ġalaṭ [...], İslām *yolıda* (7) *ṣāḥib-ḳadem* bolup ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'dın *yanmaduḳ*: SN 43b/8 sehleᵓī ve şemḫa-ı *ġarrānıŋ ittibāᶜında*, nefslerimiz küçeylikdin ḳaçmay ve hīç şekke tüşmey ġalaṭ *ḳılmay*, İslām *yolında ṯābit-ḳadem* bolup ṭarīḳ-ı Ḥaḳ'dın *azmaduḳ*

607. BN 142/7 naẓm: SN 43b/10 beyt

608. BN 142/8 tilep resūl *ėḏi ḥażretdin* āsānlıḳ; şerīᶜatini (9) *bizning* üzre ḳılmadı düşvār: SN 43b/11 tilep resūl *ėdi ḥażretindin* āsānlıḳ; şerīᶜatini *bizim* üzre ḳılmadı düşvār

609. BN 142/11 zihī resūl kim esrār-ı ümmetin *tanglap*; ᶜināyeti bile anlarnı *mundaġın* asrar: SN 43b/13 zihī resūl kim esrār-ı ümmetin *anglap*; ᶜināyeti bile anlarnı *mundayın* asrar

610. BN 143/4 ᶜāciz ḳıldı *ḫalḳ-ı ḥālni*, *resūlning kemālātının* idrāki: SN 44a/3 ᶜāciz ḳıldı *ᶜālemni*, resūlniŋ *kemālātıdın* idrāki

611. BN 143/5 anıng celālātını: SN 44a/4 anıŋ ḫālātı

612. BN 143/4 yıraḳ *yavuḳda* körünmedi, *anıŋ* (7) maᶜānī ve *faẓāyilidin*: SN 44a/5 yıraḳ *yawuḳda* körünmedi, *anıŋ* maᶜānī ve *faẓāyilindin*

613. BN 143/10 ḥaḳ *kemāliġa* çü boldı (11) āyine ẕātı nebī: SN 44a/10 ḥaḳ *kemālinde* çü boldı āyine ẕātı nebī

614. BN 144/4 resūl, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi*, künge oḫşar: SN 44b/1 resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, künge oḫşar

615. BN 144/5 *yavuḳ* kėlgende: SN 44b/2 *yawuḳ* kėlgende

616. BN 144/7 maᶜnī *yavuḳluḳı* birle: SN 44b/3 maᶜnī *yawuḳluḳı* birle

617. BN 144/8 özleri *dėg* bir ādemī körünür: SN 44b/4 özleri *tėg* bir ādemī körünür

618. BN 144/9 an͡ga *yavuḳ* bolup *müşāhede-i* kemāl ve [...] cemāliġa müteveccih bolġan-(10)-lar: SN 44b/5 an͡ga *yawuḳ* bolup *idrāk-i* kemāl ve *müşāhede-i* cemāliġa müteveccih bolġanlar

619. BN 144/10 anın͡g bī-nihāyetlıḳın *an͡glap*: SN 44b/6 anın͡g bī-nihāyetlıḳın *tan͡glap*

620. BN 145/3 boldı ḫacel tiledi *özi*-(4)-*nin͡g* zevālini: SN 44b/10 boldı ḫacel tiledi *öziniŋ* zevālini

621. BN 145/4 çün köz ḳamar küneç yüzidin ol *ḥabıbnün͡g*: SN 44b/11 çün köz ḳamar küneç yüzidin ol *ḥabıbnin͡g*

622. BN 145/11 *anın͡g dėg* uyuḳlaġan ḳavm: SN 45a/2 *anıŋ tėg* uyuḳlaġan ḳavm

623. BN 146/2 *olarnın͡g* [...] ʿilmi ḥażret-i risālet, *ṣalla'llāhu ʿaleyhi*, (3) bilmek *içide*: SN 45a/4 *anlarnıŋ ġāyet-i* ʿilmi ḥażret-i risāletni [...] bilmek *içinde*

624. BN 146/6 "Mūtū ḳable en temūtū" *emrige* imtiṯāl [...] "en-nāsü (7) neyāmün" *uyḳusıdın* oyġanıp: SN 45a/8 "Mūtū ḳable en temūtū" *emringe* imtiṯāl *ḳılıp* "en-nāsü neyāmün" *uyḳusındın* oyġanıp

625. BN 146/11 *Ḥaḳ'nın͡g* [147/1] ẕātında: SN 45b/1 Ḥaḳ'nıŋ ẕātında

626. BN 147/3 sürādiḳāt-ı *ḥelālde*: SN 45b/3 sürādiḳāt-ı *celālde*

627. BN 147/4 perde-i ġayretni *otra*-(5)-*dın köterip ınanıp ḥicābın* aradın köterip: SN 45b/4 perde-i ġayretni *ortadın kiterip iṯneniyyet ḥicābın*(جابين) aradın köterip

628. BN 147/9 közini uyḳudın açmay *muḥammednin͡g kemālidin*: SN 45b/9 közini uyḳudın açmay *muḥammedniŋ kemālindin*

629. BN 147/9 muḳayyed-i şer *bile* (10) bolup beşer kördiler aḥmedni: SN 45b/10 muḳayyed-i şer *bilen* bolup beşer kördiler aḥmedni

630. BN 147/11 yedu'llāhi fevḳa eydīhim *dėyü* beyʿat sözi [148/1] içre; ėḏim remzī beyān ḳıldı *anın͡g* ʿizz ü *celālidin*: SN 45b/12 yedu'llāhi fevḳa eydīhim *tėyü* beyʿat sözi içre; ėḏim remzī beyān ḳıldı *anıŋ* ʿizz ü *celālindin*

631. BN 148/3 niḳāb aldı *cemālidin*: SN 46a/2 niḳāb aldı *cemālindin*

632. BN 148/8 ol barça muᶜcizāt [...] nūr-ı *resūl*, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, vāṣıl bolup (9) turur: SN 46a/6 ol barça muᶜcizāt *anlarġa* nūr-ı *resūldin*, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, vāṣıl bolup turur

633. BN 148/9 vücūdlarınıng̃ (10) sermāyesi: SN 46a/8 vücūdlarınıŋ sermāyesi

634. BN 148/10 Cābir bin ᶜAbdu'llāh (11) el-Enṣārī rivāyet *ḳılur* [...] resūldin: Suᶜāl ḳıldım [149/1] kim: SN 46a/9 Cābir bin ᶜAbdu'llāh el-Enṣārī rivāyet *ḳılıp aytur*: Resūldin suᶜāl ḳıldım kim

635. BN 149/1 Ḥaḳ Taᶜālā evvel yaratḳan ḳayu *nęmerse turur*: SN 46a/10 Ḥaḳ Taᶜālā evvel yaratḳan ḳayu *nęrsedür*

636. BN 149/2 *sėning̃ peyġāmbering̃ning̃* nūrı, (3) ey Cābir kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, [...] ol nūrnı yaratıp: SN 46a/11 *sęniŋ peyġāmberniŋ* nūrı, ey Cābir kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, *evvel* ol nūrnı yaratıp

637. BN 149/10 <u>*törtünçi*</u> ḳısmnı, on iki ming̃ yıl, *maḳām-ı dost*-(11)-*luḳda* turġuzup: SN 46b/4 *törtinçi* ḳısmnı, on iki ming̃ yıl, *dostluḳ maḳāmında* turġuzup

638. BN 150/1 <u>bir</u> ḳısmdın *uçmaġnı* (2) *yarat[t]ı* <u>*törtünçi*</u> ḳısmnı ḫavf *maḳāmıda*: SN 46b/6 bir ḳısmdın *uçtmaḫnı yaratıp törtinçi* ḳısmnı ḫavf *maḳāmında*

639. BN 150/4 bir <u>*pāredin*</u> ferişţelerni, bir <u>*pāredin*</u> künni, bir *pāredin* (5) <u>*aynı*</u> *ve* yulduzlarnı yaratıp <u>*törtünçi*</u> <u>*pāre*</u>*ni maḳām-ı* (6) *recāda, on iki ming̃ yıl turġuzdı*: SN 46b/8 bir *cüzvdin* ferişţelerni, bir *cüzvdin* künni, bir cüzvdin *ay birle* yulduzlarnı yaratıp *törtinçi cüzvni on iki ming̃ yıl, maḳām-ı recāda turġuzup*

640. BN 150/8 bir <u>*kısmdın*</u> ᶜişmet *ve* tevfīḳni yaratıp (9) <u>*törtünçi*</u> <u>cüzv</u>ni on iki ming̃ yıl maḳām-ı *ḥayāda turġuzdı* (10) ol nūr *yanınġa* naẓar ḳıldı ėrse: SN 46b/12 bir *cüzvdin* ᶜişmet [...] tevfīḳni yaratıp *törtinçi* cüzvni on iki ming̃ yıl maḳām-ı *ḥayātda turġuzup* ol nūr *yana* naẓar ḳıldı ėrse

641. BN 150/10 yüz <u>*yėgirme*</u> <u>tört</u> (11) ming̃ ḳaṭre-i ᶜaraḳ: SN 47a/1 yüz ming̃ *taḳı yėgirmi* tört ming̃ ḳaṭre-i ᶜaraḳ

642. BN 151/3 olarnıng̃ enfāsıdın: SN 47a/4 anlarnıng̃ enfāsından

643. BN 151/5 mėnin͡g (6) nūrumdın yaratılıp turur: SN 47a/6 mėnim nūrımdındur

644. BN 151/7 mẹnin͡g nūrumdın: SN 47a/7 mẹnim nūrımdın

645. BN 151/9 kün *birle* ay, yulduzlar, ervāḥ-ı rüsül ve enbiyā ve şehīdler (10) ve saᶜīdler ve ṣāliḥlerning ervāḥı […….]: SN 47a/9 kün *ve* ay, yulduzlar, ervāḥ-ı rüsül ve enbiyā ve şehīdler ve saᶜīdler ve ṣāliḥlerning ervāḥı *mẹnim nūrımnıŋ āṯārıdın ėrür*

646. BN 152/1 *törtünçi ḳısmda*, on (2) iki *min͡g* ḥicāb *içide*: SN 47a/11 *törtinçi ḳısmdur* , on iki [...] ḥicāb *içinde*

647. BN 152/6 her ḥicāb (7) *içide*: SN 47b/2 her ḥicāb *içinde*

648. BN 152/8 ol nūrnı (9) *yẹrde taᶜbiyyet* ḳıldı taḳı *maşrıḳdın* maġribġa tėgrü ol (10) nūr birle *yẹrni* yaruttı: SN 47b/4 ol nūrnı *yėrde baḳıyye* ḳıldı taḳı *maşrıḳdan* maġribġa tėgrü ol nūr birle *yėrni* yaruttı

649. BN 152/10 andın son͡g *Ādem*, ᶜaleyhi's-selām, (11) yẹrdin yaratıp ol nūrnı anın͡g *aldında*: SN 47b/6 andın son͡g *Ādem'ni*, ᶜaleyhi's-selām, yẹrdin yaratıp ol nūrnı anın͡g *alnıda*

650. BN 153/2 arıġdın arıġḳa, ṭāhirdin ṭayyibḳa (3) naḳl *ḳılıp*: SN 47b/v8 arıġdın arıġġa, ṭāhirdin ṭayyibġa naḳl *ḳıla*

651. BN 153/4 *mẹnin͡g* anam *Eymᾱne'ge*: SN 47b/9 *mẹnim* anam *Āmᾱne'ġa*

652. BN 153/6 bu *aytḳan* dėg (7) ėrdi: SN 47b/11 bu *aytġan* dėg ėrdi

653. BN 153/7 *sẹnin͡g peyġāmberin͡gnin͡g* evvel *yaratılġanı*-(8)-*nın͡g* ṣıfatı ėrür: SN 47b/12 *sẹniŋ peyġāmberin͡gniŋ* evvel *yaratılġanın͡g* ṣıfatı ėrür

654. BN 153/9 Muḥammed'nin͡g (10) *nūrının͡g* feyżi *ėrür*, cūdı [...] bolġan *turur*: SN 48a/1 Muḥammed'nin͡g *nūrınıŋ* feyżi [...] cūdı *birle bolġandur*

655. BN 153/11 *olardın* ẓāhir boldı ėrse: SN 48a/3 *anlardın* ẓāhir boldı [...]

656. BN 154/7 Ḥaḳ'nın͡g (8) uluġ faẓl ve kemālātıdın: SN 48a/6 Ḥaḳ'nıŋ kemālındın

657. BN 154/8 enbiyā *ve* rüsül, aylar (9) *turur* bedr ve hilāl *menzileside*: SN 48a/7 enbiyā [...] rüsül, aylar *tururlar* bedr ve hilāl *menzilesinde*

658. BN 154/11 anın͡g ḥikmet ve *esrārıdın* [...] alġan feyżni, [...] ümmetlerġa [155/1] yetkürürler: SN 48a/9 anın͡g ḥikmet ve *esrārının͡g nūrıdın* alġan feyżni, *kėçken* ümmetlerġa yetkürürler

659. BN 155/1 bu enbiyā ve rüsül, barça *yulduzlar* (2) *tururlar* kim öz nūrların *ḳaran͡gġu* bolġanda (3) iẓhār *ḳılurlar*, kün *tuġḳanda* [...] maḫfī bolup *körünmes*-(4)-*ler*: SN 48a/11 bu enbiyā ve rüsül, barça *yulduzlardurlar* kim öz nūrların *ḳarangu* bolġanda iẓhār *ḳılurla[r]*, kün *tuḳganda barça* maḫfī bolup *körünmesle[r]*

660. BN 155/4 *olarnın͡g* şerāyiᶜinin͡g *nūrının͡g* ẓuhūrı: SN 48a/13 *anlarnın͡g* şerāyiᶜinin͡g *nūrınıŋ* ẓuhūrı

661. BN 155/7 ol şerāyiᶜ (8) mensūḫ *boldı*; ol yulduzlar, ḥicāb-ı iḫtifāda mestūr (9) boldılar: SN 48b/4 ol şerāyiᶜ mensūḫ *bolup* ol yulduzlar, ḥicāb-ı iḫtifāda mestūr boldılar

662. BN 155/9 bu künnin͡g yüzini körgeç naẓar kim ḳıl-(10)-sun özgege; ḳuyaş barında nė imkān temāşā-yı sühā (11) ḳılmaḳ: SN 48b/5 [...]

663. BN 155/9-158/4 arası SN'de yok.

664. BN 158/5 yazalmas yüz yıl (6) içide birini yüz debīr: SN 48b/7 yamaġay yüz yıl içinde yüz debīr

665. BN 158/6 berg-i gül *dėgdür* teni: SN 48b/8 berg-i gül *tėgdür* teni

666. BN 158/11 peyġamber, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, yalġuzluḳ [159/1] ḥālide, [...] şevket ve şecāᶜat ve ḳuvvet ve mehābet (2) *sebebidin*: SN 48b/12 resūl, ᶜaleyhi's-selām, yalġuzluḳı ḥāletinde *taḳı kemāl-i celāletinde* şevket ve şecāᶜat ve ḳuvvet ve mehābet *sebebindin*

667. BN 159/2 leşker-i ᶜaẓīm *otrasında*: SN 49a/1 leşker-i ᶜaẓīm *ortasında*

668. BN 159/3 şahsüvārī kim *özini* ki (4) körer *bolsa* kişi: SN 49a/2 şahsüvārī kim *özin* ki körer *ėrse* kişi

669. BN 159/8 [...] gevherlerdür *ṣadefde örtüglüg*, kelām (9) kānındın kim kön͡güldür *dūrında* bolġan *söz*: SN 49a/5 *gūyiyā* gevherlerdür *örtüglü ṣadef içinde*, kelām kānındın kim kön͡güldür *peydā* bolġan *sözleri*

670. BN 160/2 ḥoḳḳa-ı (3) *yāḳūtdın*: SN 49a/9 ḥoḳḳa-ı *yāḳūtıdın*

671. BN 160/4 iki laᶜl tişin *arasıdın*: SN 49a/11 iki laᶜl tişin *arasıdan*

672. BN 160/5 *ünçüler körgüzmeki*: SN 49a/12 *yinçüler körgezmeki*

673. BN 160/5 laᶜl-i *dürr*-(6)-*pūşını* gevher-pāş ḳıldı söz *bile*; *müstemiᶜning* (7) *közleridin dürr-i* mercānlar kėlür: SN 49a/13 laᶜl-i *dürr-pūşın* gevher-pāş ḳıldı söz *bilen*; [49b/1] *müstemiᶜniŋ yüzlerindin* dürr *ü* mercānlar(جانلار) kėlür

674. BN 160/7 bir külüp yāḳūtı-(8)-dın körgüzse *ünçü tişlerin*: SN 49b/2 bir külüp yāḳūtıdın körgüzse *tişler yinçüsin*

675. BN 161/1 ᶜūd, ᶜanber ve *ezfer dėg* ḫoş-*būyluġ nęyer*-(2)-*selerning* hīçbiri ol *tofraḳġa tengilmes* (3) kim *resūlning* mübārek *tenlerini* ḳuçup [...]: SN 49b/6 ᶜūd *u* ᶜanber ve *müşg ü* ḫoş-[...] *nęrselerniŋ* hīçbiri ol *toprakġa tengelmes* kim *resūlniŋ* mübārek *tenin* ḳuçup *turur*

676. BN 161/3 *ḫoş-vaḳt*-(4)-*lıḳ* [...] ol kişige kim *resūlning* [...] *ravżasını* ḳuçup (5) ve *tofraḳın yıdlasa*, öpse, yaᶜnī ziyāret *ḳılsa*: SN 49b/8 *ḫoş-vaḳtlıġ taḳı uçtmaḥ* ol kişige kim resūl *ᶜaleyhi's-selāmnıŋ ravżasının toprakını būy ḳılsa*, öpse, yaᶜnī ziyāret *ḳılıp*

677. BN 161/7 hīç ḫaṭā yoḳ kim tengelmes *müşgge ᶜūd-ı ᶜabīr*; (8) ol resūl-i hāşimīning *ravżasi tofraḳına*: SN 49b/11 hīç ḫaṭā yoḳ kim tengelmes *müşg yā ᶜūd u ᶜanber*; (12) ol resūl-i hāşimīning *ravża toprakına*

678. BN 161/8 şevḳ (9) birle *tilep* ol *tofraḳġa* kim salsa yüzin; ṭūbā-yı (10) cennet kölege salġay ol müştāḳına: SN 49b/13 şevḳ birle *yıġlap* ol *toprakġa* kim salsa yüzin; [50a/1] ṭūbā-yı (طوباو) cennet كولاتكا [köletke: 14. yüzyıl Harezm Türkçesi *kölige*/ *köletke* (Clauson, 1972, s. 718).] salġay ol müştāḳına

679. BN 162/1 uşol *maḥbūbnıng* ᶜuşşāḳına: SN 50a/3 uşol *maḥbūbnıŋ* ᶜuşşāḳına

680. BN 162/2 [...]: SN 50a/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

681. BN 162/5 aṣl-ı laṭīfning: SN 50a/5 aṣl-ı laṭīfniŋ

682. BN 162/7 dünyādın barġanı *anıng*: SN 50a/7 dünyādın barġanı *anıŋ*

683. BN 162/11 ṣıfātının arıġlıḳı: SN 50a/10 ṣıfātınıŋ arıġlıġı

684. BN 163/2 Kaᶜbe'l-aḥbār, rażiya'llāhu ᶜanh, rivāyet *ḳılurlar* kim [...]: SN 50a/12 Kaᶜbe'l-aḥbār, rażiya'llāhu ᶜanh, rivāyet *ḳılur* kim *aydı*

685. BN 163/3 ḳaḥṭ birle mübtelā bolup turur *ėrdiler*: SN 50a/13 ḳaḥṭ birle mübtelā bolup turur *ėdiler*

686. BN 163/4 vücūdġa *kėlgende*: SN 50b/1 vücūdġa *kėlgen yıl*

687. BN 163/8 fetḥ *ve nuṣret* ve *sėvinç* yılı *dėp aṭ bẹrdiler*: SN 50b/3 fetḥ [...] ve *sẹvinç* yılı [...] *at bėrdi*

688. BN 163/10 iblīs, ᶜaleyhi'l-lāᶜnening taḫtınıng *yuḳ[ḳ]arısı*: SN 50b/5 iblīs, taḫtı *yuḳ[ḳ]arusı*

689. BN 163/11 ferişteler ol melᶜūnnı ḳırḳ kün suġa *çomdurdılar*: SN 50b/6 ferişteler ol melᶜūnnı ḳırḳ kün suġa *çomdurupdurlar ėrdi*

690. BN 164/1 *olar* ḳolından ḳaçıp [E]bū Ḳubeys (2) *tağıġa* kėlip: SN 50b/7 *anlar* ḳolından ḳaçıp [E]bū Ḳubeys *tağınġa* kėlip

691. BN 164/3 olarġa ayt[t]ı: SN 50b/9 anlarġa aydı

692. BN 164/3 vāy *sizlerge* kim [...] helāk *boldunguzlar* (4) kim hīç vaḳt *sizlerge mundaġ* helāket kẹlgeni yoḳ (5) ėrdi: SN 50b/9 vāy *sizge* kim *anday* helāk *boldıngız* kim hīç vaḳt *sizge munung-dėg* helāket kẹlgeni yoḳ ėrdi

693. BN 164/5 *Ayttılar*: Ḳıṣṣa *nẹ turur*: SN 50b/11 *Aydılar*: Ḳıṣṣa *nẹdür*?

694. BN 164/6 *kẹsgen* ḳılıç *ėḏesidür*: SN 50b/11 *kėsgen* ḳılıç *ṣāḥibidür*

695. BN 164/8 *Tengri'ning* birliki: SN 50b/13 *Tengri'niŋ* birliki

696. BN 164/8 *bu* ümmetdür: SN 51a/1 *ol* ümmetdür

697. BN 164/9 yıraḳ (10) *tüştüm*: SN 51a/1 yıraḳ *düştüm*

698. BN 164/11 *mẹning köngülümning* ḳayġusı ve *közüm*-[165/1]-*ning* yaşı *öksülmegey*: SN 51a/2 *mẹnim köngülüm* ḳayġusı [...] *közüm* yaşı *ėksilmegey*

699. BN 165/2 [.....] anası *Eymīne* emānetini ḳabūl (3) ḳılġan kėçe: SN 51a/4 *resūlᶜaleyhi's-selāmnıŋ* anası *Āmīne* emānetini ḳabūl ḳılġan kėçe

700. BN 165/3 faṣīḥ til (4) birle *ayt[t]ılar*: SN 51a/5 faṣīḥ til birle *dėdiler*

701. BN 165/7 meliklerining taḫtı *öyrülüp* özleri-(8)-ning tilleri *tutulup*: SN 51a/7 [...] *ẹwrülüp* özlerining tilleri *tutuldı*

702. BN 165/8 maşrıḳdaġı vaḥşī (9) cānvarlar, maġrib *sarı* ve *maġribdaḳı* cānvarlar, (10) maşrıḳ *sarı* yügürüşüp biri birige beşāret (11) *bėrür* ėrdiler *ve* taḳı *kökdin*, *yėrdin* nidā *ėşitilür* ėrdi *ki*: SN 51a/9 maşrıḳdaġı vaḥşī cānvarlar, maġrib *saru* [...] *maġribdaġı* [...] maşrıḳ *saru* yügürüşüp biri birige beşāret *bėrür* ėrdiler [...] taḳı *yėrdin*, *kökdin* nidā *ḳėlür* ėrdi *kim*

703. BN 166/2 ümmetler-(3)-ning͡ *yaḫşıraġıġa*: SN 51a/13 ümmetlerning͡ *yaḫşıraḳınġa*

704. BN 166/4 ıḏınsa zihī *ḫoş-vaḳtī* ol *ümmetlerġa*: SN 51b/1 ıḏılsa zihī *ḫoş-vaḳt* ol *ümmetning͡*

705. BN 166/5 *Eymīne* aytur: SN 51b/1 *Āmīne* aytur

706. BN 166/7 barça [...] *ḫalāyıḳning͡* yaḫşıraḳı sening͡ *boyung͡da* (8) *turur* ḥāling͡ni ḫalḳdın yaşurġıl: SN 51b/2 barça *ᶜālem ḫalāyıḳının͡g* yaḫşıraḳı sening͡ *boyung͡dadur* ḥāling͡ni ḫalḳdın yaşurġıl

707. BN 166/10 çün toḳuz ay tamām boldı *ėrse* dü-şenbih *küni,* (11) rebīᶜü'l-evvel *ayının͡g* on *ikiside*: SN 51b/5 çün toḳuz ay tamām boldı [...] dü-şenbih [...]rebīᶜü'l-evvel *ayınıŋ* on *ikisinde*

708. BN 167/1 ᶜAbdu'l-muṭṭalib ṭavāfda ėrdi (2) taḳı [...] ᶜAbdu'llāh tört ay burun vefāt bolup (3) ėrdi bu ḥālde, *ḳaşımda hīç kişi yoḳ ėrdi*: SN 51b/6 ᶜAbdu'l-muṭṭalib ṭavāfda ėrdi taḳı *Muḥammed'niŋ -ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem- atası* ᶜAbdu'llāh tört ay burun vefāt bolup ėrdi bu ḥālde hīç kişi *yoḳında*

709. BN 167/4 ferzend vücūdġa kėlüri vaḳt boldı ėrse Burāḳ Ḳuş peydā (5) boldı ḳanat tėg nėrseni kögsümge sürtüp (6) ėrdi ėrse ḳorḳuġ zaḥmeti mėndin kętti: SN 51b/8 ferzend vücūdġa kėlür zaḥmet peydā boldı ėrse bir aḳ ḳuş ḳanat tėg nęsneni kögsümge sürtülüp ḳorkuġ zaḥmet mėndin kėtti

710. BN 167/9 żaᶜīfe-(10)-ler peydā bolup tėgremde olturdılar: SN 51b/13 ḫatunlar kördüm

711. BN 167/11 bir aḳ dībā kökdin *yėrge* asılmış: SN 52a/1 bir aḳ dībā kökdin *yėrge* asılmış

712. BN 168/1 ḫalḳ *közidin*: SN 52a/2 ḫalḳ *közindin*

713. BN 168/4 *mėning͡* közümni açtı: SN 52a/4 *mėnim* közümni açtı

714. BN 168/5 üç ᶜalem [...] kördüm: SN 52a/5 üç ᶜalem *bitilgen* kördüm

715. BN 168/6 Kaᶜbe *öçekide*: SN 52a/6 Kaᶜbe *öçekinde*

716. BN 168/7 ḫatunlar ḳaşımda köp *boldı*: SN 52a/7 ḫatunlar ḳaşımda köp *boldılar*

717. BN 168/8 secde ḳılıp duᶜā *ḳılıp* (9) ḳolın *kökke kötergen dėg turur ėrdi*: SN 52a/8 secde ḳılıp duᶜā *ḳılġan dėg* ḳolın *kök saru köterip ėrdi*

718. BN 169/2 köz yumup açḳunça yana ḥāžır boldı, bir tonġa *çuġlan*-(3)-*mış*: SN 52a/12 köz yumup açḳunça yana ḥāžır boldı, bir tonġa *çuġlanıp*

719. BN 169/4 kök *sarıdın* bir bulut peydā (5) boldı: SN 52b/2 kök *sarudın* bir bulut peydā boldı

720. BN 169/5 *atlar* kişnemeki: SN 52b/3 *aṭlar* kişnemeki

721. BN 169/7 Ādem, ᶜaleyhi's-selām-(8)-nın͡g ṣafā̃sın; Nūḥ, ᶜaleyhi's-selāmnın͡g rıḳḳıyyetin; (9) İbrāhīm, ᶜaleyhi's-selāmnın͡g ḫulletin; İsmāᶜīl lisānın, Yaᶜḳūb (10) beşerīsin, yūsuf [……], Dāvud'nın͡g āvāzın, Süleymān (11) ḥükmin, Loḳmān ḥikmetin, Mūsā ḳuvvetin, Eyyūb ṣabrın, Yaḥyā [170/1] zühdin, ᶜĪsā keremin ᶜaṭā bėrin͡g: SN 52b/5 Ādem'niŋ [...] ṣafā̃sın, Nūḥ'nıŋ [...] rıḳḳıyyetin, İbrāhīm'niŋ [...] ḫulletin, İsmāᶜīl'niŋ lisānın, Yūsuf'nıŋ cemālin, Yaᶜḳūb'nıŋ beşerīsin, Dāvud'nuŋ āvāzın, Süleymān'nıŋ ḥükmin ve Loḳmān'nıŋ ḥikmetin, Mūsā'nıŋ ḳuvvetin, Eyyūb'un͡g ṣabrın, Yaḥyā'nıŋ zühdin, ᶜĪsā'nıŋkeremin -ᶜaleyhi's-selām- ᶜaṭā bėrin͡g

722. BN 170/2 *yüzinin͡g* (3) nūrı *çerāġnı* ġalebe ḳılur ėrdi: SN 52b/11 *yüziniŋ* nūrı *çerāġ nūrıġa* ġalebe ḳılur ėrdi

723. BN 170/3 iki yaġrını *arasıda*: SN 52b/12 iki yaġrını *arasında*

724. BN 170/5 riyāḥ-ı ṭayyibesidin: SN 52b/13 revāyiḥ-i ṭayyibesindin

725. BN 170/9 [.....] (10) vefā̃t *bolġanlarıda*: SN 53a/4 *resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, vefā̃t *bolġanda*

726. BN 171/1 ḫalḳ birle *sözleşür ėrdi*: SN 53a/6 ḫalḳ birle *sözleşe turur ėrdi*

727. BN 171/3 [.....] yüzidin perdeni (4) açıp: SN 53a/7 *resūl ᶜaleyhi's-selām'nıŋ* yüzidin perdeni açıp

728. BN 171/4 “V[āh] enbiyāh! Vāh aṣfiyāh! Vāh ḫalīlāh!” *dęyü* yıġlap: SN 53a/8 “V[āh] enbiyāh! Vāh aṣfiyāh! Vāh ḫalīlāh!” *tęyü* yıġlap

729. BN 171/4 [.....]-(5)-ni öpti *taḳı* atam anam sa͡nga (6) fedā bolsun: SN 53a/9 *resūl ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem’ni* öpti *ayt[t]ı* atam anam sa͡nga fedā bolsun

730. BN 171/7 vefāt bolġandın *so͡ngra*: SN 53a/11 vefāt bolġandın *so͡ng*

731. BN 171/7 taḳı tefāsīrde (8) *kėlip turur* [.....] ḳayu *maḥalledin* (9) *yör[ü]miş* bolsa aṣḥāb, ol maḥallede, revāyiḥ-i *ṭayyibesidin* (10) resūlni tapar ėrdiler: SN 53a/11 taḳı tefāsīrde *kėlipdür resū[*ḳayu *maḥallede yörümiş* bolsa aṣḥāb, ol maḥallede, revāyiḥ-i *ṭayyibe birle* resūlni tapar ėrdiler

732. BN 171/10 āġāz-ı kār *ḫātimeside* (11) *resūlni͡ng*; *ḥaḳnı͡ng* ᶜināyeti bile *köptür* nişānesi: SN 53b/1 āġāz-ı kār *ḫātimesinde resūlniŋ*; *ḥaḳnıŋ* ᶜināyeti bile *köpdür* nişānesi

733. BN 172/1 *ḥaḳnı͡ng körügli* ṣaydı *turur* āhū-yı ḫotan; (2) mecmūᶜ-ı kāyināt *anı͡ng* dām [...] dānesi: SN 53b/2 *ḥaḳnıŋ ḳerekli* ṣaydı *durur* āhū-yı ḫotan; (2) mecmūᶜ-ı kāyināt *anıŋ* dām *u* dānesi

734. BN 172/3 [...]: SN 53b/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

735. BN 172/5 ḥażret-i [.....]ni͡ng mevlūdı: SN 53b/5 ḥażret-i *risāletniŋ* mevlūdı

736. BN 172/6 ferāset birle (7) a͡ngladılar, [...] ḳatıḳ [...] zaḥmet *ve* köp miḥnet *ve uluġ ḳayġu* (8) ve ᶜuḳūbet *kėlür* vaḳt boldı: SN 53b/6 ferāset birle a͡ngladılar, *anlarġa* ḳatıḳ *ḳaḏġuluḳ* zaḥmet *taḳı* uluġ miḥnet ve ᶜuḳūbet *ḳelür* vaḳt boldı

737. BN 172/9 [.....] vücūdḳa *kėlgen* kėçe: SN 53b/8 *resūl ᶜaleyhi’s-selām* vücūdḳa *ḳelgen* kėçe

738. BN 172/10 titremekdin: SN 53b/9 teprenmekdin

739. BN 172/11 sekiz küngüresi: SN 53a/10 sekkiz küngüresi

740. BN 173/3 peyġāmber, *ṣalla’llāhu* ᶜaleyhi’s-selām, vücūdḳa *kėlgen* kėçe: SN 53b/12 peyġāmber, [...] ᶜaleyhi’s-selām, vücūdḳa *ḳelgen* kėçe

741. BN 173/4 Medāyin’dağı Kisrā, *Sāsānī turur*, tüş körüp (5) *ḳorḳunç* birle oyġanıp: SN 53b/13 Medāyin’dağı Kisrā, *Sāsān durur*, tüş körüp *ḳorḳuġ* birle oyġanıp

742. BN 173/6 Yehūd'nıng̃ zāhidleri, *biligleri* (7) kim *olarnı* müʾebbedān *dėrler*: SN 54a/2 Yehūd'nıng̃ zāhidleri, *biligenleri* kim *anlarġa* müʾebbedān *tėrler*

743. BN 173/8 mẹn bir *heybetlig* tüş kördüm: SN 54a/3 mẹn bir *heybetlıġ* tüş kördüm

744. BN 173/9 ėmdi mẹning̃ tüşümning̃ taᶜbīrini aytıp bėring̃-(10)-ler: SN 54a/4 ėmdi mẹning̃ tüşümni mang̃a tapıp teʾvīlin ḳıla bėring̃

745. BN 173/10 *olar* aydılar: SN 54a/5 *anlar* aydılar

746. BN 173/10 biz tüş *taᶜbīrini* bilür-miz, *velī aymaġan* (11) tüşni *bilmes-miz*: SN 54a/5 biz tüş *taᶜbīrin* bilür-miz [...] *aytmaġan* tüşni *tapmaz-biz*

747. BN 173/11 eger tapsa Saṭīḥ Kāhin *tapar dėdiler*: SN 54a/6 eger tapsa Saṭīḥ Kāhin *tapḳay* [...]

748. BN 174/1 atı *Rabīʿ turur*: SN 54a/7 atı *Rabīʿ'dür*

749. BN 174/1 başıdın (2) özge aᶜżāsıda sün̄gek yoḳ turur: SN 54a/7 *başındın* özge *aᶜżāsında* sün̄gek(سواك) yoḳ turur

750. BN 174/3 sün̄gek ėr (4) *nuṭfesidin* bolur: SN 54a/9 sün̄gek(سواك) ėr *nuṭfesindin* bolur

751. BN 174/5 otuz *ḳarndın artuḳraḳ yaşap durur*: SN 54a/10 otuz *ḳarnı artuġraḳ yaşapdur*

752. BN 174/6 ᶜAbdu'l-mesīḥ atlıḳ bir ınaġın, Saṭīḥ *tapuġıġa* ıḏa *bẹrdi*: SN 54a/11 ᶜAbdu'l-mesīḥ *atlıġ* bir ınaġın, Saṭīḥ *tapuġında* ıḏa *bėrdi*

753. BN 174/7 *öydin* çıḳıp: SN 54a/12 *ėwdin* çıḳıp

754. BN 174/8 ᶜAbdu'l-mesīḥ, (9) Saṭīḥ *çıḳmaġıġa* muntaẓır boldı: SN 54a/13 ᶜAbdu'l-mesīḥ, Saṭīḥ *çıḳmaḳınġa* muntaẓır boldı

755. BN 174/9 Saṭīḥ *çıḳ[ḳ]aç*, Sāsān (10) *ḫaberin* başlap *ayttı*: SN 54b/1 Saṭīḥ *çıḳġaç*, Sāsān *sözin* başlap *aydı*

756. BN 174/10 ṭāḳ-ı Kisrā *titrep* (11) *şerefeler bile* yıḳılġan *kėçesi*: SN 54b/2 ṭāḳ-ı Kisrā *teprep şerefeleri* yıḳılġan *kėçe*

757. BN 175/1 ᶜArabī *aṭlar* meydānġa tolup *turur*: SN 54b/3 ᶜArabī *atlar* meydānġa tolup [...]

758. BN 175/4 *anın͡g* şıfatı birle: SN 54b/5 *anıŋ* şıfatı birle

759. BN 175/5 bu kündin *son͡gra*: SN 54b/6 bu kündin *son͡g*

760. BN 175/8 *ẖalıl* ᶜArab *aṣḥābı turur,* (9) ol nebī-yi ᶜArabī-yi *ẕekī*: SN 54b/9 *ẖayl* ᶜArab *aṣḥābıdur,* ol nebī-yi ᶜArabī-yi *ẕekīnin͡g*

761. BN 176/1 eyvān-ı *kisrā* yıḳılmay ḳalġan (2) sekiz küngüre: SN 54b/13 eyvān-ı *kisrāda* yıḳılmay ḳalġan (2) sekiz küngüre

762. BN 176/2 andın (3) *son͡g* yıġlap *ayt[t]ı*: SN 55a/1 andın [...] yıġlap *aydı*

763. BN 176/8 [...]: SN 55a/5 ḳāle ḳuddise sırrahu

764. BN 177/2 *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Kisrā* (3) *ol turur*: SN 55a/10 *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Kisrā oldur*

765. BN 177/10 vādī-yi ᶜ*Arab'ḳa* bardı: SN 55b/3 vādī-yi ᶜ*Iraḳ'ġa* bardı

766. BN 178/1 her [...] ṭarafdın: SN 55b/4 her *bir* ṭarafdın

767. BN 178/4 ıḏa *bẹrip*: SN 55b/6 ıḏa *bėrip*

768. BN 178/5 ᶜIrāḳ *nevāḥīsindeki* İslām leşkerinin͡g ümerāsı (6) ėrdiler *buyurdı* kim: SN 55b/7 ᶜIrāḳ *nevāḥīsindaġı* İslām leşkerinin͡g ümerāsı ėrdiler *buyurdılar* kim

769. BN 178/7 bu iki *serdārġa birikip*(بريكيت): SN 55b/10 bu iki *serverġa birikip*

770. BN 179/2 melikī, silāḥ-ı ehl-i Fārs'nı yıġıp […..] (3) iberür ėrdi: SN 55b/13 melik, silāḥ-ı ehl-i Fārs'nı yıġıp *Resūl'ġa, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, bėrür* ėrdi

771. BN 179/3 resūl, ᶜ*aleyhi's-selām*, ol silāḥlarnı (4) ᶜÖmer'ge [...] *iberür* ėrdi: SN 56a/1 resūl, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, ol silāḥlarnı ᶜÖmer, *raẓiya'llāhu ᶜanh*'ġa [...] ėrdi

772. BN 179/8 Hilāl'nin͡g rikābıġa tėgdi andın [...] Hilāl, Rüstem'ni (9) ḳatl ḳıldı: SN 56a/5 Hilāl'niŋ rikābınġa tęgdi, andın *son͡g* Hilāl, Rüstem'ni ḳatl ḳıldı

773. BN 179/9 *Rüstem'nin͡g kẹygen silāḥın* Saᶜd, Hilāl'ġa (10) *bẹrdi*, yalġuz bir *börkinin͡g* bahāsı yüz min͡g altun [...]: SN 56a/6 Saᶜd *Rüstem'niŋ kėygen* سببين, Hilāl'ġa *bėrdi*, yalġuz bir börkiniŋ bahāsı yüz min͡g altun *ėrdi*

774. BN 179/11 Saᶜd, *ḳafālarige* [180/1] tüşüp köp *çerigni* ḳatl *ḳıldı*: SN 56a/8 Saᶜd, *ḳafālarınġa*(قناقلارنيغه) tüşüp köp *çėrigni* ḳatl *ėt[t]i*

775. BN 180/1 çün *çerig* buzulup: SN 56a/9 çün *çėrig* buzulup

776. BN 180/3 emvāl ve *ḫazāyinni* imkān *barıça* aldılar, yüklep nihāvendni (4) *çevrüp* taġlar sarı ḳaçıp çıḳtı: SN 56a/11 emvāl ve *ḫazāyindin* imkān *barınça* [...] yüklep [...] *çevrip* (حوريت) *taġlarġa* ḳaçıp *çıḳdı*

777. BN 180/6 *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā'*da (7) *ᶜale'ṭ-ṭarīḳ-ı istiḳżā* z̲ikr ḳılıp *turur-miz*: SN 56b/1 *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā'* da *ᶜale'ṭ-ṭarīḳi'l-istiḳżā* z̲ikr ḳılıp *turur-[m]iz*

778. BN 180/8 [...]: SN 56b/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

779. BN 180/10 *otnm͡g* nefesleri *söngen* boldı [.....] (11) *tuġḳan* kün: SN 56b/4 *otnŋ* nefesleri *öçken* boldı *Resūl, ᶜaleyhi's-selām, tuḳġan* kün

780. BN 181/2 öz *közidin* ġāfil boldı, *ḫayreti* ve *nedāmeti sebebidin*: SN 56b/6 öz *közindin* ġāfil boldı, *ḫayret* ve *nedāmet sebebindin*

781. BN 181/3 nėteg kim rivāyet *ḳılur* [.....] vücūdḳa kėlgen (4) kėçe *Fürslerni͡ng* mi͡ng yıldın *berü* saḳlaġan (5) otları öçti: SN 56b/7 nėteg kim rivāyet *ḳılınur Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, vücūdḳa kėlgen kėçe *Fürsniŋ* mi͡ng yıldın *berü* saḳlaġan otları öçti

782. BN 181/7 küfr *otınm͡g* nefesleri söndi *ḳudūmdın*; (8) *küffārnı͡ng* bināsını *yıḳtı* taşıp fırāt: SN 56b/10 küfr *otınŋ* nefesleri söndi *ḳudūmıdın*; *küffārnıŋ* bināsını *yıḳdı* taşıp fırāt

783. BN 181/9 ol raḥmet aḫteri tuġarıdın ᶜaceb dėgül; (10) sunı taşursa *bėrse ėdi* otdın necāt; SN 56b/11 ol raḥmet aḫteri *tuġarındın* ᶜaceb dėgül; sunı taşursa [...] *ėd̲i* otdın necāt

784. BN 182/1 [...]: SN 56b/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

785. BN 182/3 ġamgīn [...] ḳıldı Sāva şehrini͡ng ḫalḳını, kiçig *deryā*-(4)-*larını͡ng* sular suġalmaḳı: SN 57a/1 ġamgīn *ve ḫazīn* ḳıldı Sāva şehrini͡ng ḫalḳını, kiçig *deryālarınıŋ* sular سو الماقى

786. BN 182/4 susap kėlgen *kişi*-(5)-*ni͡ng* su *tapmay açlıḳ* birle ḳaytmaḳı: SN 57a/2 susap kėlgen *kişi* su *tapmadı açıġ* birle ḳaytmaḳı

787. BN 182/5 bu beytde işāret (6) *ḳılur* ol ḳıṣṣaġa: SN 57a/3 bu beytde işāret *turur* ol ḳıṣṣaġa

788. BN 182/7 bu *sunıng͡* tėgresinde: SN 57a/5 bu *suwnıŋ* tėgresinde

789. BN 182/9 [.....] *vücūdḳa kėlgen* kėçe (10) su, tamām *sugalıp ḳurıdı*: SN 57a/6 *peygāmber ᶜaleyhi's-selām mütevellid bolġan* kėçe su, tamām سواليب *ḳurudı*

790. BN 182/11 su izdeyü kėlgenler su tapmay: SN 57a/8 su izdep tapmadılar

791. BN 183/2 *nęyerselerde* taġayyür-i ṭıbāᶜ boldı: SN 57a/10 *nęrselerde* taġayyür-i ṭıbāᶜ boldı

792. BN 183/5 ḍalālet otı *yaḳḳan* küfr otı: SN 57a/12 ḍalālet otı *yaḳġan* küfr otı

793. BN 183/7 suġaldı sāvanın͡g *şehri yęridin*; (8) bitip sebze uşol *su* otġa töndi; SN 57a/13 suġaldı sāvanıŋ *baḥrındın*; [57b/1] bitip sebze uşol *suw* otġa töndi

794. BN 183/9 [...]: SN 57b/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

795. BN 184/1 *sunın͡g bīnālıḳı*, otda peydā bolup: SN 57b/3 *suwnıŋ* تينياليكى, otda peydā bolup

796. BN 184/6 [...]: SN 57b/7 beyt

797. BN 184/6 ot *sunın͡g* mizācını aldı: SN 57b/8 ot *sunıŋ* mizācını aldı

798. BN 184/8 [...]: SN 57b/9 ḳāle ḳuddise sırrahu

799. BN 184/10 *yaᶜnī*, cinnler feryād ėtip ayturlar: SN 57b/11 *taḳı* cinnler feryād ėtip ayturlar

800. BN 184/11 bizni ot atıp kök *ᶜālemidin* süre tururlar: SN 57b/12 bizni ot atıp kök *ᶜālemindin* süre tururlar

801. BN 185/2 ẓāhir [...] bāṭın-(3)-dın ḥaḳ ẓāhir *boldı*: SN 58a/1 ẓāhir *ve* bāṭındın ḥaḳ ẓāhir *bolur ėrdi*

802. BN 185/3 bu maᶜnī münāsib *turur*, eger (4) resūl, ᶜaleyhi's-selām, mütevellid bolġan *kėçenin͡g* ṣıfatını (5) *dėsen͡g*, velī eger vaḥy kėlgendin *son͡gdaġı aḥvāli*-(6)-*nin͡g* beyānını tutsaḳ: SN 58a/1 bu maᶜnī *münāsibdür*, eger resūl, ᶜaleyhi's-selām, mütevellid bolġan *kėçeniŋ* ṣıfatını *tėsen͡g*, velī eger vaḥy kėlgendin *son͡graġı aḥvāliniŋ* beyānını tutsaḳ

803. BN 185/9 *yęr* kök yolların (10) saḳlap ferişte̊lerdin söz tın͡glar ėrdük: SN 58a/6 *biz* kök yolların saḳlap ferişte̊lerdin söz tın͡glar ėrdük

804. BN 186/3 resūlġa kėlgen vaḥyde kāhin sözi *dėp* şübhe bolmasa: SN 58a/10 resūlġa kėlgen vaḥyde kāhin sözi *tėp* şübhe bolmasa

805. BN 186/4 envār ẓāhir bolmaḳı ᶜibāret *bolmaġay*: SN 58a/11 envār ẓāhir bolmaḳı ᶜibāret *bolġay*

806. BN 186/6 muᶜcizeᵊ-i Bāḳī (7) turur: SN 58a/13 muᶜcizeᵊ-i [58b/1] Bāḳī'dür

807. BN 186/9 [...]: SN 58b/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

808. BN 187/4 *olar* ḳaşında: SN 58b/6 *anlar* [...]

809. BN 187/6 ḳorḳutmaḳ *āṯārınıng yıldırı* körülmedi bu nādān (7) *ḳavmleri* ḫaber bėrgendin song: SN 58b/7 ḳorḳutmaḳ *āṯārınıŋ yıldırımı* körülmedi bu nādān *ḳavmlerġa* kāhinleri ḫaber bėrgendin song

810. BN 187/7 *olarnıng* iḫtiyārī (8) ḳılġan egri dīnleri: SN 58b/9 *anlarnıng* iḫtiyārī ḳılġan egri dīnleri

811. BN 187/11 ḳulaḳ salmadılar ᶜacāyib esrārġa iᶜtibār *ḳılmay*: SN 58b/11 ḳulaḳ salmadılar ᶜacāyib esrārġa iᶜtibār *ḳılmadı*

812. BN 188/3 çün resūl *,ᶜaleyhi's-selām*-(4)-*nıng* [….] ᶜArab'da münteşir boldı: SN 59a/1 çün resūl *,ᶜaleyhi's-selāmnıŋ ẕikri* ᶜArab'da münteşir boldı

813. BN 188/5 ol taġ tėgresige kėldiler: SN 59a/3 ol taġda kęldiler

814. BN 188/6 ayt[t]ılar: Bu peyġāmberlıḳ daᶜvā ḳılġan (7) *ėrning ḥālidin* bizge ḫaber bėrgil: SN 59a/3 aydı: Bu peyġāmberlıḳ daᶜvā ḳılġan *ėrniŋ ḥālindin* bizge ḫaber bėrgil

815. BN 188/7 kāhin, ḳolıġa *ya* (8) alıp çıḳtı: SN 59a/5 kāhin, ḳolıġa یایما alıp çıḳtı

816. BN 188/9 bir şāgirdi [...] *ayt[t]ı*: SN 59a/7 bir şāgirdi *taḳı aydı*

817. BN 188/10 barça ḫalḳdın iḫtiyār *ḳılıp turur*: SN 59a/8 barça ḫalḳdın iḫtiyār *ḳılıpdur*

818. BN 189/1 menzilige (2) ḳayt[t]ı: SN 59a/9 menzilinge ḳaytdı

819. BN 189/2 *Munung* [...] *aḫbārı*, kāhinler aytġan aḫbār-ı ᶜahd-i (3) resūl-i muḫtār, *ᶜaleyhi's-selām*, be-ġāyet *köp turur*: SN 59a/9 *munung tėg aḫbār*, kāhinler aytġan, aḫbār-ı ᶜahd-i resūl-i muḫtār, *ᶜaleyhi's-selām'da* be-ġāyet *köpdür*

820. BN 189/10 [...]: SN 59a/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

821. BN 190/9 [...] :SN 59b/7 beyt

822. BN 190/10 *körgenin͡gdin* nę ḥāṣıl āyetler: SN 59b/8 *körgeniŋdin* nę ḥāṣıl āyetler

823. BN 191/1 [...]: SN 59b/10 ḳāle ḳuddise sırrahu

824. BN 191/5 ferişteler *atḳan* ot (6) birle: SN 59b/13 ferişteler *atġan* ot birle

825. BN 191/6 Ebrehe-i *Eşrem'ni͡g* bahādurları-(7)-dur kim *ebābīlni͡g atḳan* taşından ḳaçar ėrdiler: SN 60a/1 Ebrehe-i *Eşrem'niŋ* bahādurlarıdur(بهارلاری‌دور) kim *ebābīlniŋ atġan* taşından ḳaçar ėrdiler

826. BN 191/8 *Ḳureyş'ni͡g* kāfirleridür kim [.....] (9) ayalarından atılġan taş *uşaḳları* birle (10) *ḳatışlıḳ tofraḳdın* ḳaçar *ėrdiler*: SN 60a/2 *Ḳureyş'niŋ* kāfirleridür kim *peyġāmber, ᶜaleyhi's-selām*, ayalarından atılġan taş *uşaḳı* birle *ḳarışlıḳ topraḳdın* ḳaçar *ėrdi*

827. BN 192/1 [.....]ni͡g awuç-(2)-ları içinde tesbīḥ aytıp çıḳarında, nęteg kim, (3) Yūnus, ᶜaleyhi's-selām, balıḳ içinde tesbīḥ aytıp (4) çıḳtı ėrdi: SN 60a/5 [.....]ni͡g awuçları içinde tesbīḥ aytıp çıḳtı ėrdi.

828. BN 192/4 bu iki beyt içinde nāẓım [...], üç ḳıṣṣaġa (5) işāret ḳılur evvel, *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Fīl* ḳıṣṣa ol (6) turur kim: Ebrehe-i Ḥabeşī kim künyeti Ebū Yeksūm turur: SN 60a/6 bu iki beyt içinde nāẓım, ḳuddise sırrahu, üç ḳıṣṣaġa işāret ḳılur evvel, *Ḳıṣṣaᵓ-ı Aṣḥāb-ı Fīl* taḳı ḳıṣṣa-ı Ebrehe-i Ḥabeşī kim künyeti Ebū Yeksūm turur

829. BN 192/9 Ebrehe, egerçi kiçigrek *boyluġ* (10) *semiz* kişi ėrdi: SN 60a/10 Ebrehe, egerçi kiçigrek *boylu semüz* kişi ėrdi

830. BN 192/11 Eryāṭ, uzun *boyluġ*, ᶜaẓīm *cüsselü* kişi [...]: SN 60a/11 Eryāṭ, uzun *boyluḳ*, ᶜaẓīm *cüsselig* kişi *ėrdi*

831. BN 193/1 *ayaḳ* [...] *ilgeri* basıp: SN 60a/12 *aḏaḳ yaᶜnī ayaḳ ilgerü* basıp

832. BN 193/1 *Ebrehe'ni͡g* (2) töpesin *çevrüp* ḳılıç ėndürdi ėrse *yüzige* (3) tėgip ḳaşın, yüzin, *közin*, tudaḳın yardı: SN 60a/13 *Ebrehe'niŋ* töpesin *çevrip* ḳılıç ėndürdi [60b/1] ėrse *yüzinge* tėgip ḳaşın, yüzin, [...] tudaḳın yardı

833. BN 193/4 Ebrehe'ni͡g (5) ḳafāsında: SN 60b/2 Ebrehe'niŋ ḳafāsında

834. BN 193/6 *Eryāṭ'ḳa* zaḫm urup öltürdi (7) ėrse: SN 60b/3 *Eryāṭ'ġa* zaḫm urup öltürdi ėrse

835. BN 193/8 Yemen (9) *tofraḳın*: SN 60b/5 Yemen *toprаḳın*

836. BN 193/9 *Ebrehe'ni͡ŋ* nāṣīyesin: SN 60b/6 *Ebrehe'niŋ* nāṣīyesin

837. BN 193/10 *mėni͡ŋ* (11) fermānımdın taş öltürmiş: SN 60b/7 *mėnim* fermānımdın taş öltürmiş

838. BN 194/1 *alın* saçın *ḳęsip*: SN 60b/9 *alnınıŋ* saçın *kėsip*

839. BN 194/2 Yemen *tofraḳın* alıp Necāşī *ḫizmetiŋga ıḏa bęrdi* (3) ᶜarż-dāşt ḳıldı kim: SN 60b/9 Yemen *toprаġın* alıp Necāşī *ḫizmetinga ıḏa bęrip* ᶜarż-dāşt ḳıldı kim

840. BN 194/5 ma͡ŋga ḥased (6) *ęyletip* ḳaṣd *ḳıldılar* ėrse: SN 60b/12 ma͡ŋga ḥased *ḳılıp* ḳaṣd *ėttiler* ėrse

841. BN 194/7 Yemen tofraḳı [...] *alın* saçın ıḏa bęrdim: SN 60b/13 Yemen tofraḳı [61a/1] *birle alnım* پناحين ıḏa bęrdim

842. BN 194/8 *ant içkenin yęrige* kęltür-(9)-miş bolsa: SN 61a/2 *antın yęringe* kęltürmiş bolsa

843. BN 194/10 melik ᶜafv ḳılıp *ayttı*: SN 61a/3 melik ᶜafv ḳılıp *ėrdi*

844. BN 194/11 *męndin* fermān *bolġunça*: SN 61a/4 *mėndin* fermān *bolġınça*

845. BN 195/1 ᶜimāret ḳılıp [...] at (2) bėrip tiledi kim: SN 61a/5 ᶜimāret ḳılıp *Ḳalīs* at bėrip tiledi kim

846. BN 195/2 ṭavāfḳa (3) Ḳalīs *sarı kėlseler*: SN 61a/6 ṭavāfḳa Ḳalīs *saru kęlseler*

847. BN 195/4 köp māl *ṣarf ḳıldım*, melik atıġa bir zībā, dil-güşā (5) kenīse ᶜimāret ḳıldım: SN 61a/7 köp māl *ṣarf ḳılıp* melik atıġa bir zībā, dil-güşā kenīse ᶜimāret ḳıldım

848. BN 195/8 benī Kināne'din bir yigit açıġlanıp (9) barıp Ḳalīs'ni͡ŋ törinde ḳażā-yı ḥācet *ḳıldı*: SN 61a/11 benī Kināne'din bir yigit açıġlanıp barıp Ḳalīs'ni͡ŋ törinde ḳażā-yı ḥācet *ḳılıp kėtmiş*

849. BN 195/11 Ḳalīs’ning *eyvānıġa* ot tüşüp: SN 61a/13 Ḳalīs’ning *ėvinġa* ot tüşüp

850. BN 196/3 Mekke *sarı* ᶜazīmet ḳılıp *yavuḳ* (4) yętip: SN 61b/3 Mekke *saru* ᶜazīmet ḳılıp *yawuḳ* yętip

851. BN 196/5 Tihāme’ning ṣülüṣ-i mālın *bęreling*: SN 61b/4 Tihāme’ning ṣülüṣ-i mālın *bėreyim*

852. BN 196/6 bir nėçe kişi ıḏa *bęrip* Mekke ṣaḥrāsındaġı (7) *tėvelerni* aldı: SN 61b/5 bir nėçe kişi ıḏa *bėrip* Mekke ṣaḥrāsındaġı *tėwelerni* aldı

853. BN 196/8 *könglige* (9) ḳorḳuġ tüşüp: SN 61b/8 *könglinge* ḳorḳuġ tüşüp

854. BN 196/9 ol kėle turġan *kim turur, dėp* sordı: SN 61b/8 ol kėle *turġan* kimdür, *tėp* sordı

855. BN 196/10 ayttılar: SN 61b/9 aydılar

856. BN 196/10 *kėlgen* barġanġa ṭaᶜām *bęrgüçi*: SN 61b/8 *kęlgen* barġanġa ṭaᶜām *bėrgüçi*

857. BN 197/1 ᶜAbdu’l-muṭṭalib *bu turur*: SN 61b/11 ᶜAbdu’l-muṭṭalib *budur*

858. BN 197/2 orun *bęrdi*, “Ḥācet üçün mü kėldingiz?” (3) dėp sordı ėrse *ayttı*: SN 61b/12 orun *bėrip*, “Ḥācet üçün mü *kęldiŋiz*?” dėp sordı ėrse *aydı*

859. BN 197/3 *tėvelerimni* tilemekke *kėldim*: SN 61b/13 *tęwelerimni* tilemekke *kęlipdür-męn*

860. BN 197/4 *sizning* ᶜizzetingiz *anıng* (5) *birle turur*: SN 62a/1 *siziŋ* ᶜizzetingiz anıŋ *birledür*

861. BN 197/5 buzmaḳġa *kėlip turur-mėn*: SN 62a/1 buzmaḳġa *kęlipdür*-[...]

862. BN 197/6 bu *öyni* tilemey nęteg *tėveleringni* (7) tiler-*sėn*: SN 62a/2 bu *ėwni* tilemey nęteg *tėweleringni* tiler-*sęn*

863. BN 197/8 ol *öyning* bir küçlüg *ėgesi bar*: SN 62a/3 [...] *ėwniŋ* bir küçlüg(كوچكوك) *ėḏesi bardur*

864. BN 197/11 ey *pādişāhlarnıng* pādişāhı: SN 62a/6 ey *pādişāhlarnıŋ* pādişāhı

865. BN 198/3 fīller, *tėveler* hergiz Kaᶜbe *sarı* yörimes (4) boldılar: SN 62a/9 fīller, *tėweler* Kaᶜbe *saru* hergiz yörimes boldılar

866. BN 198/4 sebz ḳuşlar (5) ıḏa *bẹrdi*, her *birining͡* minḳārında bir taş, iki (6) *çengālıda* iki taş: SN 62a/10 sebz ḳuşlar ıḏa *bėrdi*, her *biriniŋ* minḳārında bir taş, iki *çengālında* iki taş

867. BN 198/6 her bir taş birle ölmek taḳdīr (7) *ḳılınġan kāfirning͡* atı ol taş üze *bitiglig*: SN 62a/12 her bir taş birle ölmek taḳdīr *ḳılġan kāfiriŋ* atı ol taş üze *bitigli*

868. BN 198/9 leşker-gāh-ı *küffārġa* müteveccih boldılar: SN 62b/1 leşker-gāh-ı *küffār saru* müteveccih boldılar

869. BN 198/10 nuṣret ıḏa *bẹrdi*: SN 62b/2 nuṣret ıḏa *bėrdi*

870. BN 198/11 kāfirning͡ töpesige: SN 62b/3 kāfirniŋ töpesinge

871. BN 198/11 mingen [199/1] *ulaġının͡g ḳarnıdın* öte çıḳar ėrdi: SN 62b/4 mingen *ulaġınıŋ ḳarnındın* öte çıḳar ėrdi

872. BN 199/2 barça helāk *boldı*, Ebrehe taḳı ḫasta bolup barça (3) aᶜżāsı *mefāṣılıdın* bir bir *ayrılıp tüşdi*: SN 62b/5 barça helāk *bolup*, Ebrehe taḳı ḫasta bolup barça aᶜżāsı *mefāṣılındın* bir bir *aḏ[r]ılıp* [...]

873. BN 199/6 noḫuddın kiçigrek taş *birle* (7) kişi *nėçük* öler ėrmiş: SN 62b/7 noḫuddın kiçigrek taş *bilen nẹteg* kişi öler ėrmiş

874. BN 199/8 ol nẹteg ḳuş ėrdi, (8) *dėp sorġan ḥālde*: SN 62b/8 ol nẹteg ḳuş ėrdi, *tėp sorġanda*

875. BN 199/9 bu *kėlgen vezīrning͡* başıġa: SN 62b/10 bu *kẹlgen vezīrniŋ* başıġa

876. BN 200/1 *Ḳıṣṣa-ı* [...] *Remy-ı Ḥaṣāh* ėrür: SN 62b/12 *Ḳıṣṣa-ı Aṣḥāb-ı Remy-ı Ḥaṣāh* ėrür

877. BN 200/2 Ḳureyş leşker yasap peydā bolġanda [.....] *ayttı*: SN 62b/13 Ḳureyş leşker [63a/1] yasap peydā bolġanda *resūl ᶜaleyhi'ṣ-selām aydı*

878. BN 200/3 *ey* Bār-Ḫudāyā: SN 63a/1 *yā* Bār-Ḫudāyā

879. BN 200/3 Ḳureyş turur [...], özige ınanıp: SN 63a/2 Ḳureyş turur *kim özinge* ınanıp

880. BN 200/9 *bizning͡* ḳudretimizni körgil: SN 63a/6 *bizim* ḳudretimizni körgil

881. BN 200/10 [.....] bir ḳabżaˢ (10) ḥaṣbā, emīrü'l-müˢminīn ᶜAlī'din kerremu'llāhu veche, tilep şāhetü'(11)'l-vücūhu *dėp* kāfirler *sarı attı* ėrse *közleriġa*, [201/1] *aġızlarıġa*, *yüzleriġa* toprak *bile* taş uşaḳı kirmegen (2) *müşrikler* ḳalmadı: SN 63a/6 *Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, bir ḳabża ḥaṣbā, emīrü'l-müˢminīn ᶜAlī'din kerremu'llāhu veche, tilep şāhetü'l-vücūhu *tėp* kāfirler *saru atdı* ėrse *közleringe*, *aġızınġa*, *yüzinge* toprak *birle* taş uşaḳı kirmegen *müşrik* ḳalmadı

882. BN 201/2 barça yüz *öyürüp* (3) ḳaçtılar: SN 63a/10 barça yüz *ẹwürüp* ḳaçtılar

883. BN 201/3 ᶜasākir-i manṣūre-i ehl-i İslām, *ḳafālarıġa* (4) tüşüp ḳatl ėtip esīr ḳıldılar: SN 63a/11 ᶜasākir-i manṣūre-i ehl-i İslām, *ḳafāsınça* tüşüp ḳatl ėtip esīr ḳıldılar

884. BN 201/6 İslām *kėlürmegenlerdin* melūl bolup (7) iki kiçig *oġlanlardın* alıp "Öz *vaṭanın* (8) mürācaᶜat *ḳılmaḳ* cāyiz bolġay." *dėyü* ẓann *ẹyletip* (9) bir su *kenāresiġa kėlip*: SN 63a/13 İslām *ḳeltürmegenlerdin* [63b/1] melūl bolup iki kiçig *oġlanların* alıp "Öz *vaṭanıġa* mürācaᶜat *ḳılmaḳġa* cāyiz bolġay." *tėyü* ẓann *ėtip* bir su *kenāresinge ḳılıp*

885. BN 201/10 özin, *anın͡g* artınça salıp köp saᶜy *ḳıldı*, ḫalāṣ *ḳıla bilmedi*: SN 63b/3 özin, *onıŋ* artınça salıp köp saᶜy *ḳıldılar*, ḫalāṣ *ḳıla bilmediler*

886. BN 201/11 sudın *çıḳ[ḳ]unça* kenāredeġı oġlın [202/1] ḳurt *yẹp* turur ėrdi: SN 63b/4 sudın *çıḳġunça* kenāredeġı oġlın ḳurt *yėp* turur ėrdi

887. BN 202/2 ayttı-(3)-lar: SN 63b/6 aydılar

888. BN 202/3 bir uluġ *yazuġluḳ* kişi *sebebidin*: 63b/7 bir uluġ *yazuḳluḳ* kişi *sebebindin*

889. BN 202/4 *Yūnus atıġa* çıḳtı: SN 63b/7 [...] *atınġa* çıḳtı

890. BN 202/5 *ḳaran͡gġu* (6) kėçe, *su* içinde: SN 63b/8 *ḳarangu* kėçe, *suw* içinde

891. BN 202/7 öz *taḳṣīriġa* iᶜtirāf (8) ḳılıp *ayttı*: SN 63b/10 öz *taḳṣīrġa* iᶜtirāf ḳılıp *ėrdi*

892. BN 202/9 *Yūnus'ḳa* necāt (10) *bẹrdi*: SN 63b/12 *Yūnus'ġa* necāt *bėrdi*

893. BN 203/1 [...]: SN 63b/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

894. BN 203/11 rivāyet *ol turur*: 64a/7 rivāyet *oldur*

895. BN 204/1 Cebraʾīl, ʿaleyhi's-selām, āşkārā kėlgendin *ilgeri*: SN 64a/8 Cebraʾīl, ʿaleyhi's-selām, āşkārā kėlgendin *ilgerü*

896. BN 204/3 vaḥy *müddetiniŋ͡g* (4) ḳırḳ altı cüzvidin bir cüzv ėrdi: SN 64a/10 vaḥy *müddetiniŋ* ḳırḳ altı cüzvidin bir cüzv ėrdi

897. BN 204/4 nėteg kim resūlü (5)'s̱-s̱aḳaleyn ve nebiyyü'l-ḫāfiḳeyn [...] aytur: SN 64a/11 nėteg kim resūlü's̱-s̱aḳaleyn ve nebiyyü'l-ḫāfiḳeyn -*ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem*- aytur

898. BN 204/9 bes kėlse vaḥy *oyaġıda* inkār ḳılmaġıl: SN 64b/3 bes kėlse vaḥy *oyaġında* inkār ḳılmaġıl

899. BN 205/1 [...]: SN 64b/5 ḳāle ḳuddise sırrahu

900. BN 205/3 s̱ābit ve *devāmdur Ḥaḳ'nıŋ͡g* z̲ātı taḳı ʿaẓīm ve bī-(4)-nihāyetdür: SN 64b/7 s̱ābit ve *dāyimdür Ḥaḳ'nıŋ* z̲ātı taḳı ʿaẓīm ve bī-nihāyet ėrür

901. BN 205/8 aŋ͡ga teşrīf *bėrdi*: SN 64b/10 aŋ͡ga teşrīf *bėrdi*

902. BN 205/10 *anıŋ͡g* üçün kim: SN 64b/13 *anıŋ* üçün kim

903. BN 206/3 *anıŋ͡g* üçün kim: SN 65a/4 *anıŋ* üçün kim

904. BN 206/5 *anıŋ͡g dėg* (6) söz kim iki türlüg *maʿnī* bolsa biri rāst biri yalġan: SN 65a/6 *anıŋ* [...] söz kim iki türlüg *maʿnīsı* bolsa biri rāst biri yalġan

905. BN 206/9 ḥaḳ faẓl-ı iḥsānı *bile bėrür* nebīlerge şeref; (10) hīç efrīde kesb *ėtip* tapmas nübüvvet devletin: SN 65a/10 ḥaḳ faẓl-ı iḥsānı *bilre bėrür* nebīlerge şeref; hīç efrīde kesb *ėtip* tapmas nübüvvet devletin

906. BN 207/2 [...]: SN 65a/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

907. BN 207/4 rāḥat *bėrdi* tėgmek birle *anıŋ͡g* (5) rāḥesi: SN 65b/3 rāḥat *bėrdi* tėgmek birle anıŋ rāḥesi

908. BN 207/5 nėçe *ḥācetlig* kişi-(6)-niŋ͡g bağlanġan murādın: SN 65b/4 nėçe *ḥācetlıḳ* kişiniŋ͡g bağlanġan murādın

909. BN 207/7 yazuḳlardın *ḳutḳardı*: SN 65b/5 yazuḳlardın *ḳutġardı*

910. BN 207/7 bir *sütsüz* ḳoyġa [...] (8) ḳolın tėgürdi ėrse süt (9) *bėrdi*: SN 65b/6 bir(هر) *sütsiz* ḳoyġa *Resūl, ʿaleyhi's-selām,* ḳolın tėgürdi ėrse süt *bėrdi*

911. BN 207/9 İbn *Mesᶜūd'nıng͡ İslām'ınġa* sebeb boldı: SN 65b/7 İbn *Mesᶜūd'nıŋ İslām'ınḳa* sebeb boldı

912. BN 207/10 Ḫayber *künide* emīrü'l-müᵓminīn *ᶜAlī'ning͡ közige*, mübārek [208/1] *aġzınıng͡ yarın* saldı ėrse: SN 65b/8 Ḫayber *küninde* emīrü'l-müᵓminīn *ᶜAlī'niŋ közinge*, mübārek *aġzınıŋ* شوقين saldı ėrse

913. BN 208/2 Cābir *bin* ᶜAbdu'llāh *ḳatıḳ* ḫastalıḳdın bī-hūş (3) bolġanda, ṭahāret *ḳılġandın*: SN 65b/10 Cābir *ibn* ᶜAbdu'llāh *ḳatıġ* ḫastalıḳdın bī-hūş bolġanda, ṭahāret *ḳılġan sudın*

914. BN 208/4 ḥażret-i (5) *risāletning͡ ėlgi* tėgmek birle *fālic zaḥmetidin* ḫalāṣ (6) tapḳanı kim evvel-i kitābda *yād ḳılınıp ėrdi*: SN 65b/12 ḥażret-i *risāletniŋ ėligi* tėgmek birle *felc zaḥmetindin* ḫalāṣ [66a/1] tapḳanı kim evvel-i kitābda *yād ḳılındı ėrdi*

915. BN 208/8 ḫasta cān *anıng͡* nefesindin şifā tapar: SN 66a/2 ḫasta cān *anıŋ* nefesindin şifā tapar

916. BN 209/1 [...]: SN 66a/4 ḳāle ḳuddise sırrahu

917. BN 209/7 butaḳları yol üstide, (8) be-ġāyet [...] ḫaṭṭlar yazar ėrdiler: SN 66a/7 butaḳları yol *üstinde,* be-ġāyet *laṭīf* ḫaṭṭlar yazar ėrdiler

918. BN 209/10 [...] bir kün Ḥacūn'da, yaᶜnī gūristān-ı (11) Mekke'de, ġamgīn ve ḥazīn olturur ėrken *ayt[t]ı*: SN 66a/10 *Resūl, ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem,* bir kün Ḥacūn'da, yaᶜnī gūristān-ı Mekke'de, ġamgīn ve ḥazīn olturu[r] ėrken *aydı*

919. BN 209/11 man͡ga [...] āyetī [210/1] *körgüzgil*: SN 66a/11 man͡ga *bir* āyetī *körgezgil*

920. BN 210/1 hīç (2) *ḳayġum bolmasun*: SN 66a/13 hīç *ḳaḏġu bolmasa*

921. BN 210/3 ᶜAḳabe *sarı*: SN 66b/1 ᶜAḳabe *saru*

922. BN 210/6 [.....]ġa selām ḳıldı: SN 66b/3 *resūlġa* selām ḳıldı

923. BN 210/8 ayttı: SN 66b/4 aydı

924. BN 211/3 [...]: SN 66b/11 ḳāle ḳuddise sırrahu

925. BN 211/5 aytılġan āyāt ve mucᶜizāt ol bulut *dėg* turur, (6) ḳayda yörüse yörüp mübārek (7) *başıġa* sāye ḳılıp kün *ısıġıda, resūlni* ḥarāret-(8)-din saḳlar ėrdi: SN 66b/12 aytılġan āyāt ve mucᶜizāt ol bulut *tėg yörür*, ḳayda yörüse yörüp mübārek

Hāşimī [67a/1] *üstige* sāye ḳılıp kün اسیکاندا(isigende?), resūl *ᶜaleyhi's-selāmnı* ḥarāretdin saḳlar ėrdi

926. BN 211/9 resūlni, Ebū Ṭālib, Şām (10) *sarı* alıp *barġanıda*: SN 67a/3 resūlni, Ebū Ṭālib, Şām *saru* alıp *barġanda*

927. BN 212/1 ḫātemü'l-*mürselīnniṉg* nişānesi: SN 67a/5 ḫātemü'l-*mürselīnniŋ* nişānesi

928. BN 212/3 kütüb-i (4) ilāhīde körgen Muḥammed [...] ṣıfatın muvāfiḳ tapup [...] resūlni (5) öpüp: SN 67a/7 kütüb-i ilāhīde körgen Muḥammed, *ᶜaleyhi's-selām*, ṣıfatın muvāfiḳ tapup *yıġlap* resūlni öpüp(اولوب)

929. BN 212/7 tefāṣīl-i ḳıṣṣa, *Kitāb'da ve Maḳṣad-ı Aḳṣā'da* (8) meẕkūr ėrür kim tamāmī ḳıṣṣanı müstevfī bilmek tilese (9) evvel kitāb-ı aᶜẓamġa naẓar *ḳılsun*: SN 67a/10 tefāṣīl-i ḳıṣṣa, *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā'da* meẕkūr ėrür kim tamāmī ḳıṣṣanı müstevfī bilmek tilese evvel kitāb-ı aᶜẓamġa naẓar *ḳılġay*

930. BN 212/10 ėḏi *bu* ḳudret ile ṣūret-i cihān ḳıldı: SN 67a/13 ėdi *çü* ḳudret ile ṣūret-i cihān ḳıldı

931. BN 213/1 [...]: SN 67b/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

932. BN 213/3 ant içer-*mėn resūlniṉg* işāreti birle iki pāre (4) bolġan ayġa kim ol *aynıṉg* resūl *köṉglige* nisbeti (5) ve müşābeheti bar: SN 67b/4 ant içer-*mẹn resūl ᶜaleyhi's-selāmnıŋ* işāreti birle iki pāre bolġan ayġa kim ol *aynıŋ* resūl *köṉglinge* nisbeti ve müşābeheti bar

933. BN 213/5 biri *birige*: SN 67b/6 biri *biringe*

934. BN 213/10 ikisiniṉg iştirāki muḳarrer *turur*: SN 67b/10 ikisiniṉg iştirāki muḳarrer *tururlar*

935. BN 214/3 Ebū Cehl, bir Yahūdī birle (4) kėçe [...] mulāḳāt ḳılıp aydı: SN 67b/11 Ebū Cehl, bir Yahūdī birle kėçe *Resūl'ġa -ᶜaleyhi's-selām-* mulāḳāt ḳılıp aydı

936. BN 214/4 bir muᶜizeᵊ (5) *körgüzgil*, tā *mėn* īmān *kėltüreyin*: SN 67b/12 bir muᶜizeᵊ *körgezgil*, tā *mẹn* īmān *kėltüreyim*

937. BN 214/5 Resūl, ᶜaleyhi's-selām, (6) *ayt[t]ı*: SN 67b/13 Resūl, ᶜaleyhi's-selām, *aydı*

938. BN 214/9 ay iki pāre (10) boldı [...] bir pāresi yıraḳ *ḳętti*: SN 68a/1 ay iki pāre boldı *bir pāre ol mevżiᶜde turup* bir pāresi yıraḳ *ḳėtti*

939. BN 215/2 [...]: SN 68a/5 ḳāle'llāhu taᶜālā

940. BN 215/4 *resūlnüng͡* (5) muᶜcizāt-ı bāhire ve āyāt-ı ẓāhiresindin ėrür: SN 68a/6 resūl *ᶜaleyhi's-selāmnıŋ* muᶜcizāt-ı bāhire ve(د) āyāt-ı ẓāhiresindin ėrür

941. BN 215/6 Ḥalīme, *resūlning͡* asraġan, süt *bęrgen* anası kim Saᶜd (7) *bin Bekr'ning͡ ḳızlarıdın* ėrür: SN 68a/8 Ḥalīme, resūl *ᶜaleyhi's-selāmnıŋ* asraġan, süt *bėrgen* anası kim Saᶜd *ibn Bekr'niŋ ḳızlarındın* ėrür

942. BN 215/8 *emügdeşi* uyaları birle: SN 68a/10 *emügteşi* uyaları birle

943. BN 215/9 *męning͡* oğlum: SN 68a/10 *męnim* oğlum

944. BN 215/11 *męning͡* könglüm ḳuşı uyam Muḥammed'ni tirig *tafġay* mu-siz: SN 68a/11 *męnim* [...] ḳuşı(قرشى) uyam Muḥammed'ni tirig *tapġay* mu-siz

945. BN 216/2 taġ *başıġa* mindürüp: SN 68a/13 taġ *başınḳa* mindürüp

946. BN 216/5 *kökke* baḳıp: 68b/2 *kök saru* baḳıp

947. BN 216/6 *yıġlayu üzesinge* tüşüp yüzin (7) öpüp *ayt[t]ım*: SN 68b/3 *yıġlap üstige* tüşüp yüzin öpüp *aydım*

948. BN 216/7 [...] anam san͡ga fedā bolsun, ey *közüm*-(8)-*ning͡* nūrı *ve ey* cānımnıng͡ sürūrı: SN 68b/3 atam anam san͡ga fedā bolsun, ey *közümniŋ* nūrı [...] cānımnıng͡ sürūrı

949. BN 216/11 *birining͡ ḳolıda* kümişdin ibrīḳ, yana *birining͡* [217/1] ḳolında *zümürrüddin* ṭaşt: SN 68b/6 *biriniŋ ḳolında* kümişdin ibrīḳ, yana *biriniŋ* ḳolında *zümürrüd* ṭaşt

950. BN 217/2 uyalarım *arasındın* alıp: SN 68b/8 uyalarım *arasından* alıp

951. BN 217/2 taġ *başıġa* min-(3)-dürüp: SN 68b/9 taġ *başınġa* mindürüp

952. BN 217/4 *męning͡* içimdeki (5) aḥşānı çıḳarıp ḳar birle [...] yudı taḳı *ornıda* ḳoydı: SN 68b/10 *męnim* içimdeki aḥşānı çıḳarıp ḳar birle *arıġ* yudı taḳı *ornında* ḳoydı

953. BN 217/6 ikinçi ᶜazīz *tutup evvelḳı* (7) ᶜamel ḳılġanġa *ayttı*: SN 68b/12 ikinçi ᶜazīz *turup evvelġı* ᶜamel ḳılġanġa *aydı*

954. BN 217/7 “San͡ga Ḥaḳ *buyruġan* işni ḳıldın͡g. (8) Yıraḳ kėtkil!” *dėp*: SN 68b/13 “San͡ga Ḥaḳ *buyurġan* işni ḳıldın͡g. [69a/1] Yıraḳ kėtkil!” *tėp*

955. BN 217/10 bağlanġan ḳara ḳannı *köterip ayttı*: SN 69a/1 bağlanġan ḳara ḳannı *kėterip aydı*

956. BN 217/10 bu şeyṭān (11) ülüşi ėrdi kim *köterdim*: SN 69a/3 bu şeyṭān ülüşi ėrdi kim *kėterdim*

957. BN 218/2 anın͡g savuḳluġıdın: SN 69a/5 anıŋ sawuḳluḳın

958. BN 218/4 siz ikin͡giz fermān *yẹrige yẹtkürdün͡güz*, yıraḳ [...]: SN 69a/7 siz ikin͡giz fermān *yėringe yẹtkürdin͡giz*, yıraḳ *turun͡g*

959. BN 218/6 *mėni* āheste olturġuzup [...] öpüp (7) *ayt[t]ılar*: SN 69a/9 *mẹni* āheste olturġuzup *mẹni* öpüp *aydılar*

960. BN 218/9 kökler (10) arasıġa kirdiler: SN 69a/12 kökler *arasınġa* kirdiler

961. BN 218/10 eger *tilesen͡gler*, [...] kirgen mevżiᶜni *kör*-(11)-*güzeyin*: SN 69a/13 eger *tilesen͡g*, *anlar* kirgen mevżiᶜni [69b/1] *körgüzeyim*

962. BN 219/1 [...]: SN 69b/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

963. BN 219/5 cümle-i muᶜcizāt-ı *ẓāhir[e],* [...] kerāmāt-ı *bāhire-i resūldin*, (6) *ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem*: SN 69b/4 cümle-i muᶜcizāt-ı *ẓāhire ve* kerāmāt-ı *bāhire resūl ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem’dindür*

964. BN 219/11 ġārda [220/1] hīç aḥadī *yoḳ turur*: SN 69b/9 ġārda hīç aḥadī *yoḳdur*

965. BN 220/4 [...] SN 69b/12 beyt

966. BN 220/4 ṭẹlim *ẖayr-ı keremdin* ġār tolup: SN 69b/13 ṭẹlim *ẖayr u keremdin* ġār tolup

967. BN 220/6 közinin͡g żaᶜfı *bolġay* dėg turur kim; ḳuyaşnı *körse* ol envār içinde: SN 70a/2 közinin͡g żaᶜfı *bolġan* dėg turur kim; ḳuyaşnı *körgil* ol envār içinde

968. BN 220/7 [...]: SN 70a/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

969. BN 221/1 ṣaḥrāyī *kögerçgünni*: SN 70a/6 ṣaḥrāyī *kögerçinni*

970. BN 221/1 *yumurtḳa* (2) basḳan: SN 70a/6 *yumurtġa* basḳan

971. BN 221/2 örümçining͡ *ġār* èşikinde ör-(3)-genin müşāhede ḳılıp gümān *èlt[t]iler*: NS 70a/7 *örümçiniŋ* [...] èşikinde örgenin müşāhede ḳılıp gümān *ètti*

972. BN 221/4 resūl [...] bu ġār içinde *yoḳ turur*: SN 70a/8 resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, bu ġār içinde *yoḳdur*

973. BN 221/6 örümçi *öyi* buzulġay *èrdi*: SN 70a/10 örümçi *èwi* buzulġay *èdi*

974. BN 221/6 Ḥaḳ *Taᶜālā*'(7)'*nıng͡* saḳlamaḳı: SN 70a/11 Ḥaḳ *Taᶜālā'nıŋ* saḳlamaḳı

975. BN 221/9 *ḳıṣṣaġa* meşhūr *èrür* (10) taḳı tefāṣīl muṭavvelātda meẕkūr *èrür* ammā [...] çaḳlı kim (11) bu muḫtaṣarda *anıng͡ beyānıġa* ḥācetī bar: SN 70a/13 *ḳıṣṣa-ı ġār* meşhūr *èrdi* taḳı [70b/1] tefāṣīl muṭavvelātda meẕkūr *èrdi* ammā *ol* çaḳlı kim bu muḫtaṣarda *anıŋ beyānınġa* ḥācetī bar

976. BN 222/5 iblīs (6) *ayt[t]ı*: SN 70b/6 iblīs *aydı*

977. BN 222/10 āḫirü'l-emr Ebū Cehl (11) *sözige ittifāk ḳılıp*: SN 70b/10 āḫirü'l-emr Ebū Cehl *sözinge kirip*

978. BN 223/3 ġār *sarı*: SN 70b/13 ġār *saru*

979. BN 223/4 *resūlnıng͡* (5) tört *yanıda* aylanıp yörür èrdi: SN 71a/1 *resūlnüng͡* tört *yanıġa* aylanıp yörür èrdi

980. BN 223/6 Ḥaḳ, subḥānehu (7) ve *taᶜālānıng͡* ᶜināyeti *bizning͡ birle turur*: SN 71a/3 Ḥaḳ, subḥānehu ve *taᶜālānıŋ* ᶜināyeti *bizim birledür*

981. BN 223/7 Ebū Bekr, *rażiya'llāhu* (8) *ᶜanh*, *ayt[t]ı*: SN 71a/3 Ebū Bekr [...] *aydı*

982. BN 223/8 her *ṭarafḳa aylanıp yörügenim* (9) ḳorḳmaḳdın èrmes: SN 71a/5 her *ṭarafġa aylanġanım* ḳorḳmaḳdın èrmes

983. BN 223/11 *resūl*-[224/1]-*nüng͡* mübārek *ayaḳları* mecrūḥ bolġanın körüp (2) Ebū Bekr, resūlni [...] öz boynıġa köterip: SN 71a/7 *resūlning͡* mübārek *aḏaḳları* mecrūḥ bolġanın körüp Ebū Bekr, resūlni, *ᶜaleyhi's-selām*, öz boynıġa köterip

984. BN 224/3 evvel özi kirip barça teşüklerni tutup (4) *resūlni kiyürdi*: SN 71a/9 [...] özi kirip barça teşüklerni tutup *resūl ᶜaleyhi's-selām'nı kiwürdi*

985. BN 224/4 Ḥaḳ, subḥānehu ve *taᶜālā*-(5)-*nıng͡* fermānı birle: SN 71a/10 Ḥaḳ, subḥānehu ve *taᶜālā'nıŋ* fermānı birle

986. BN 224/6 vaḥşī ḥamāmeler *yumurtḳa* basḳandın son͡gra: SN 71a/11 vaḥşī ḥamāmeler *yumurtġa* basḳandın son͡gra

987. BN 224/7 elig arşun çaḳlı (8) ġārġa *yavuḳ kėlip* vaḥşī *kögerçgünlerni taḳı* (9) ᶜankebūt örgenin körüp müşāhede ḳılıp: SN 71a/13 elig arşun çaḳlı ġārġa *yawuḳ yėtip* [71b/1] vaḥşī *kögerçinlerni* [...] ᶜankebūt örgenin [...] müşāhede ḳılıp

988. BN 224/10 "Bu yavuḳda kişi bu ġārġa *kirgeni yoḳ*." dėp *ḳayt[t]ılar*: SN 71b/2 "Bu yavuḳda bu ġārġa kişi *kirmeydür*." dėp *ḳaytdılar*

989. BN 224/10'dan sonra [...]: SN 71b/2 derbān ḳılıp ḥammāme bile ᶜankebūtnı; saḳlardı ġār içinde idim şahsüvārlar

990. BN 224/10'dan sonra [...]: SN 71b/3 ḥaḳ saḳçı bolsa bendege ḥācet ėmes turur; ḳat ḳat kübe taḳı yana muḥkem ḥişārlar

991. BN 225/1 [...]: SN 71b/5 ḳāle ḳuddise sırrahu

992. BN 225/4 mėn ḥażret-i *risālet-penāhġa* sıġınıp ol (5) ẓulm ve sitem ve cefā ve elemdin ḫalāṣ *tapmamış* bolsam: SN 71b/7 mėn ḥażret-i risālet *ᶜaleyhi's-selām penāhinge* sıġınıp ol ẓulm ve sitem ve cefā ve elemdin ḫalāṣ *tapmış* bolsam

993. BN 225/6 [...]: SN 71b/9 beyt

994. BN 226/6 *ger man͡ga* cevr ü cefā ḳılsa felekni͡ng gerdişi; (7) *muṣṭafānı͡ng* ėşiki ārām-gāhımdur *mėni͡ng*: SN 71b/10 *eger maŋa* cevr ü cefā ḳılsa felekni͡ng gerdişi; *muṣṭafānıŋ* ėşiki ārām-gāhımdur *mėnim*

995. BN 225/8 ol ḥabīb-i mihr-bānnı͡ng ėşikini *saḳlaram*; (9) kim cefā ḳılġanda düşmanlar penāhımdur mėni͡ng: SN 71b/11 ol ḥabīb-i mihr-bānnı͡ng ėşikini *saḳlasam*; kim cefā ḳılġanda düşmanla[r] penāhımdur mėni͡ng

996. BN 225/10 [...]: SN 71b/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

997. BN 226/1 yaᶜnī, ṭaleb ḳılmadım iki *cihānnı͡ng* baylıḳın ve (2) *resūlni͡ng* mübārek ḳolından, meger kim, ol tilegen (3) ᶜaṭānı taptım, *öpesü ḳollarnı͡ng yaḫşıraḳıdın*: SN 72a/1 taḳı ṭaleb ḳılmadım iki *cihānnıŋ* baylıḳın ve *resūlniŋ* mübārek ḳolından, meger kim, ol tilegen ᶜaṭānı taptım, [...] *ḳollarnıŋ yaḫşıraḳındın*

998. BN 226/4 resūlning mübārek ḳolıdın ḥāṣıl boldı (5) manga, dünyānıng baylıḳın: SN 72a/3 resūl ᶜaleyhi's-selām ḳolın ḥāṣıl ḳıldım manga dünyānıng *baylıġı*

999. BN 226/7 ḥācetini resūldin kim *tilese* niyāz ile; (8) bir naẓarı *bile* tapar iki cihān murādını: SN 72a/6 ḥācetini resūldin kim *tiler* niyāz ile; bir naẓarı *bilen* tapar iki cihān murādını

1000. BN 226/9 [...]: SN 72a/7 ḳāle ḳuddise sırrahu

1001. BN 227/3 meni ḳoya *bęrgil* vaṣf ḳılmaḳım birle *āyāt-ı* (4) Ḳur'āniyye ve muᶜcizāt-ı *Furḳāniyye*-i *resūlni*: SN 72a/10 meni ḳoya *bėrgil* vaṣf ḳılmaḳım birle *āyāt u* Ḳur'āniyye ve muᶜcizāt-ı *fermāniyye*-i *resūl ᶜaleyhi's-selām'nı*

1002. BN 227/5 *ḳarangġu* kèçe mihmāndārlıḳ üçün (6) yüksek taġ başında [...] *otnung* ẓuhūrı *dėg*: SN 72a/12 *ḳarangu* kèçe mihmāndārlıḳ üçün yüksek taġ başında *yanġan*(يلغان) *otnıng* ẓuhūrı *tėg*

1003. BN 227/6 *anıng* (7) üçün kim: SN 72a/13 *anıŋ* üçün kim

1004. BN 227/8 ḳadri *öksilmes*: SN 72b/1 ḳadri *ėksilmes*

1005. BN 227/11 mening *dėgning* naẓmı zīnet *bęrmes*: SN 72b/3 mening *dėglerning* naẓmı zīnet *bėrmes*

1006. BN 228/1 cihānnı *tut[t]ı anıng muᶜcizātınıng* nūrı; (2) *mening biginler* anı ögmek iḥtiyāc *dęgül*: SN 72b/4 cihānnı *tutdı anıŋ muᶜcizātınıŋ* nūrı; (5) *mėnim tėginler* anı ögmek iḥtiyāc *dėgül*

1007. BN 228/3 *anıng* ṣıfātı bile sözlerim revāc tapar; (4) kim ol *cevāhire* bu naẓmdın revāc *dęgül*: SN 72b/5 *anıŋ* ṣıfātı bile sözlerim revāc tapar; (6) kim ol *cevāhir* bu naẓmdın revāc *dėgül*

1008. BN 228/5 [...]: SN 72b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

1009. BN 228/7 medḥ *ḳılġuçılarnıng* (8) ārzūları: SN 72b/8 medḥ ḳılġuçılarnıŋ ārzūları

1010. BN 228/9 ḥażret-i *risāletning* ẕāt-ı (10) şerīfi ve ᶜunṣur-ı *laṭīfide* bar: SN 72b/9 ḥażret-i *risālet ᶜaleyhi's-selāmnıŋ* ẕāt-ı şerīfi ve ᶜunṣur-ı *laṭīfinde* bar

1011. BN 228/10 *anıng* üçün kim: SN 72b/11 *anıŋ* üçün kim

1012. BN 229/1 *anıng͡* elfāẕ-ı müsteᶜẕebe-i laṭīfesi (2) ve *kelimāt-ı* müsteṭābe-i şerīfesi: SN 72b/11 *anıŋ* elfāẕ-ı müsteᶜẕebe-i laṭīfesi ve *kemālāt-ı* müsteṭābe-i şerīfesi

1013. BN 229/5 *bizning͡* dėgler *medḥindin* münezzehdür anın͡g *atı*; (6) ve līkin sözge zīnetdür anın͡g evṣāfını aymaḳ: SN 73a/2 *biznіŋ* dėgler *medḥidin* münezzehdür anın͡g *ātı*; (3) ve līkin sözge zīnetdür *anıŋ* evṣāfını aymaḳ

1014. BN 229/7 ėrür sözlerge ārāyiş bėrür cānlarġa āsāyiş; (8) ṣıfātı ẕātını dėmek tėlim elṭāfını almaḳ: SN 73a/4 ėrür cānlarġa āsāyiş bėrür sözlerge ārāyiş; (5) ṣıfātı ẕātını dėmek tęlim elṭāfını aymaḳ

1015. BN 229/9 [...]: SN 73a/5 ḳāle ḳuddise sırrahu

1016. BN 230/4 ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī taᶜālā birle [...] ėrür: SN 73a/9 ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī taᶜālā birle *ḳadīm* ėrür

1017. BN 230/5 [...]: SN 73a/10 beyt

1018. BN 230/7 ẓāhir [...] bāṭını bilen boldı; (8) maᶜnī-yı kāşif-i ḥudūṯ ḳıdem: SN 73a/12 ẓāhir *ü* bāṭını bilen boldı; kāşif-i maᶜnī-yı ḥudūṯ ḳıdem

1019. BN 230/9 [...]: SN 73a/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1020. BN 231/1 bu āyāt [...] *zamānı* maḫṣūṣ ėrmes: SN 73b/1 bu āyāt *hīç zamānīġa* maḫṣūṣ ėrmes

1021. BN 231/4 ḫaber *bęrür* taḳı ᶜĀd ve *İrem* ḳıṣṣasından *iᶜlām* (5) ḳılur: SN 73b/3 ḫaber *bėrür* taḳı ᶜĀd ve *İrem'nin͡g* ḳıṣṣasından *ḫaber* ḳılur

1022. BN 231/6 *Nūḥ'nun͡g oġlanlarınġa* (7) hem ᶜĀd dėrler, Hāşim *oġlanlarınġa* Hāşim dėgen dėg: SN 73b/5 *Nūḥ'nın͡g oġlanlarıġa* hem ᶜĀd dėrler, Hāşim *oġlanlarıġa* Hāşim *tėgen tėg*

1023. BN 231/9 Şedīd *ölüp* tamāmī mülk (10) memleket Şeddād'ġa müsellem bolup: SN 73b/8 Şedīd *öldi* tamāmī mülk memleket Şeddād'ġa müsellem bolup

1024. BN 231/11 an͡ga inḳıyād *ḳılmış cennetnin͡g* ṣıfatın [232/1] ėşitip: SN 73b/9 an͡ga inḳıyād *ḳılmışda cennetniŋ* ṣıfatın ėşitip

1025. BN 232/8 żacīce ıḏa *bęrip*: SN 74a/3 żacīce ıḏa *bėrip*

1026. BN 232/9 Şeddād helāk bolġanda, *toḳuz* (10) yüz yaşar ėrdi: SN 74a/4 Şeddād helāk bolġanda, *toḳḳuz* yüz yaşar ėrdi

1027. BN 232/10 ᶜAbdu'llāh *bin* Ḳılābe'din rivāyet (11) *ḳılur* kim *tėve* izder ėrdi: SN 74a/5 ᶜAbdu'llāh *ibn* Ḳılābe'din rivāyet *ḳılunur* kim *tėwe* izder ėrdi

1028. BN 233/3 İbn Ḳılābe'ni iḥżār *ḳıldı* (4) ol *Medīne'ning* aḫbārından istifsār ėtip (5) taᶜaccüb ḳıldı: SN 74a/7 İbn Ḳılābe'ni iḥżār *ḳılıp* ol *Medīne'niŋ* aḫbārından istifsār ėtip taᶜaccüb *ḳılındı*

1029. BN 233/7 aḥādīṯ-i *resūlġa* maᶜlūm *bolup turur*: SN 74a/10 aḥādīṯ-i *resūlda* maᶜlūm *bolupdur*

1030. BN 233/8 sarıġ çehrelig, ḳızıl *yangaḳlıġ*, (9) ḳısḳa boyluḳ, bir *ḳaşı* męnglig: SN 74a/11 sarıġ çehrelig, ḳızıl *yangaḳlıḳ*, ḳısḳa boyluḳ, bir *ḳaşıda* męnglig

1031. BN 233/11 közi İbn Ḳılābe'ġa tüşti *ayttı*: SN 74a/13 közi İbn Ḳılābe'ġa [75b/1] tüşti *aydı*

1032. BN 234/3 [...]: SN 74b/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

1033. BN 234/5 yaᶜnī, [...] ḥażret-i İlāhī muᶜcizeᵓī ėrür: SN 74b/4 yaᶜnī, *bu āyāt-ı* ḥażret-i İlāhī muᶜcizeᵓī ėrür

1034. BN 234/7 *olarning* devāmı yoḳ: SN 74b/5 *anlarning* devāmı yoḳ

1035. BN 234/9 ḳıyāmetḳa tėgrü mensūḫ *bolmaḳ* lāyıḳ ėrür: SN 74b/6 ḳıyāmetḳa tėgrü mensūḫ *bolmas*, lāyıḳ ėrür

1036. BN 234/11 bu muᶜcizetke *revā* bolmadı fenā vü zevāl: SN 74b/8 bu muᶜcizetke *revān* bolmadı fenā vü zevāl

1037. BN 235/1 fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa ḳayda teng *olsun*; (2) bu söz ḥaḳīḳatini anglar ehl-i faẓl u kemāl: SN 74b/8 fenāᵓī muᶜcize bāḳīġa ḳayda teng *bolsun*; (9) bu söz ḥaḳīḳatini anglar ehl-i faẓl [...] kemāl

1038. BN 235/3 [...]: SN 74b/9 ḳāle ḳuddise sırrahu

1039. BN 235/5 bu āyāt *mevṣūf turur*: SN 74b/11 bu āyāt *mevṣūfdur*

1040. BN 235/7 ḥaḳ ve bāṭıl arasında farḳ ḳılmaḳ [...] (8) özge ḥakem tilemes: SN 74b/12 ḥaḳ ve bāṭıl arasında farḳ ḳılmaḳ *üçün* özge ḥakem tilemes

1041. BN 235/8 aṣl-ı uṣūl-i (9) şerāyiᶜ, Ḳur'ān [...] ve li-hāẕā ḥadīṯ-i müsneddür *ve* (10) *Kitāb'ḳa*: SN 75a/1 aṣl-ı uṣūl-i şerāyiᶜ Ḳur'ān *ėrür* ve li-hāẕā ḥadīṯ-i müsneddür [...] *Kitāb'ġa*

1042. BN 236/3 [...]: SN 75a/4 ḳāle ḳuddise sırrahu

1043. BN 236/6 bu *kelāmnıng͡* (7) faṣāḥatidin *olarġa* faṣāḥat lāzım kėldi taḳı *düşman*-(8)-*larnıng͡* boynaġuraḳı: SN 75a/7 bu *kelāmnıŋ* faṣāḥatidin *anlarġa* faṣāḥat lāzım kėldi taḳı *düşmanlarnıŋ* boynaġuraḳı

1044. BN 236/10 bu (11) *sözning͡ ednāsıġa*: SN 75a/11 bu *sözniŋ ednāsınġa*(اوتىسينغا)

1045. BN 237/2 ᶜavac *bile*: SN 75b/1 ᶜavac *birle*

1046. BN 237/5 [...]: SN 75b/1 beyt

1047. BN 237/3 zihī, kelām-ı ilāhī, bu nė faṣāḥat ėrür kim ol faṣāḥat (4) ile *düşmanān* feżāḥat ėrür: SN 75b/1-2'de beyt başlığıyla verilmiş: 75b/1 zihī, kelām-ı ilāhī, bu nė faṣāḥat ėrür; (2) kim ol faṣāḥat ile *düşmana* feżāḥat ėrür

1048. BN 237/5 [...]: SN 75b/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

1049. BN 237/7 bu *āyātnıng͡* belāġatı, *redd ėt[t]i,* muᶜāraża *ḳılġuçı*-(8)-*nıng͡* daᶜvāsını, *anıng͡ tėg*: SN 75b/4 bu *āyātnıŋ* belāġatı [...] muᶜāraża *ḳılġuçınıŋ* daᶜvāsını, *anıŋ tėg*

1050. BN 237/8 ġayretlıġ ėr, öz (9) *ḥareminde* ḫıyānet *ḳılġuçınıng͡* taṣarrufın redd ḳılur: SN 75b/5 ġayretlıġ ėr, öz *ḥaremindin* ḫıyānet *ḳılġuçı* taṣarrufın redd ḳılur

1051. BN 237/10 *Ḳur'ān'nıng͡* (11) iᶜcāzı: SN 75b/6 *Ḳur'ān'nıŋ* iᶜcāzı

1052. BN 238/2 [...]: SN 75b/8 beyt

1053. BN 238/4 [...]: SN 75b/10 ḳāle ḳuddise sırrahu

1054. BN'de 238/8-243/6 arası SN'de eksik.

1055. BN 243/5 köprüg (6) turur; ḳıldın *yinçge,* ḳılıçdın *ittig*: SN 76a/1 [...]dur; ḳıldın *inçge,* ḳılıçdın *yitig*

1056. BN 243/7 *anıng͡ üstidin* yıldırım *dėg* kėçkey *ve* baᶜżı, (8) yėl dėg, [...] yügrük *at* dėg: SN 76a/1 *anıŋ üstindin* yıldırım *tėg* kėçkey [...] baᶜżı yėl dėg, *baᶜżı* yügrük *aṭ* dėg

1057. BN 243/10 bu kāfirler ve *ᶜāṣīlerning͡* (11) *ayaḳı*: SN 76a/4 bu kāfirler ve *ᶜāṣīlerniŋ aḏaḳı*

1058. BN 244/1 *olarnı* ırġaḳ birle *çėk[k]eyler*: SN 76a/5 *anlarnı* ırġaḳ birle *çękkeyler*

1059. BN 244/2 bu *ṣırāṭnıng͡ yaratıġı*: SN 76a/6 bu *ṣırāṭnıŋ yaratıḳı*

1060. BN 244/3 *peyġamberning͡* nūrındın (4) ėrür: SN 76a/7 *peyġamberniŋ* nūrındın ėrür

1061. BN 244/8 bir *yanıda* emānet ve bir *ṭarafında* raḥmnı(9) turġuzġaylar *kimėrse*, emānet verzişi ėtip: SN 76a/11 bir *yanında* emānet ve bir *yanında* raḥmnı turġuzġaylar *kim kim* emānet verzişi ėtip

1062. BN 244/11 ḥadīṯde *kėlip turur*: SN 76b/1 ḥadīṯde *kėlipdür*

1063. BN 245/1 tayılsa ṣırāṭdın *anıng͡* ḳademi fāyide ḳılmasa, (2) ol ḥālde nedemi: SN 76b/2 tayılsa ṣırāṭdın *anıŋ* ḳademi fāyide ḳılmasa, ol ḥālde nedemi

1064. BN 245/2 bu, ol [...] *turur*: SN 76b/3 bu, ol *ḥāldür*

1065. BN 245/4 kāşki *tofraḳ* bolup (5) bu ḥālġa uçramaġay ėrdim: SN 76a/4 kāşki *topraḳ* bolup bu ḥālġa uçramaġay ėrdim

1066. BN 245/6 mīzān ᶜibāret turur (7) ol *nęyersedin*: SN 76b/6 mīzān ᶜibāret turur ol *nęsnedin*

1067. BN 245/7 *anıng͡* birle: SN 76b/6 *anıŋ* birle

1068. BN 246/3 resūl, (4) *ᶜaleyhi's-selām*, [...] ᶜĀyişe rażiya'llāhu *ᶜanhānıng͡ tizige* (5) mübārek başın ḳoyup: SN 76b/12 resūl, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, emīrü'l-müᵓminīn* ᶜĀyişe rażiya'llāhu *ᶜanhümānıŋ tizinge* mübārek başın ḳoyup

1069. BN 246/6 bu ḥāletde āḫiretni saġınıp [...] ayttı: Yā resūla'llāh : SN 77a/1 bu ḥāletde āḫiretni saġınıp *yıġladı ėrse közinіŋ yaşı şebnem külge tüşken dėg yüzinge tüşti resūl oyġanıp aydı ey ᶜĀyişe nę üçün yıġlar-sėn aydı āḫiretni saġınıp* yā resūla'llāh!

1070. BN 246/9 *męning͡* cānım: SN 77a/6 *męnim* cānım

1071. BN 246/10 hīç kişi *özidin* (11) özgeni yād ḳılmas: SN 77a/7 hīç kişi *özindin* özgeni yād ḳılmas

1072. BN 246/11 aᶜmālını [247/1] *ölçegende*, bende, öz *mīzānınıng͡* ağırı, yen͡gili (2) *bilmey* özgeni yād ḳılmas: SN 77a/8 aᶜmālını *ölçgende*, bende, öz *mīzānınıŋ* ağırı, yen͡gili *bilmedi[n]* özgeni yād ḳılmas

1073. BN 247/3 nāme kėlgende *on͡gdın* mu yā soldın mu (4) kėlürin *bilmeyin*: SN 77a/10 nāme kėlgende *saġdın* mu yā soldın mu kėlürin *bilmedin*

1074. BN 247/8 *kimnin͡g* [...] mīzānı ṣaḳīl bolsa (9) nidā ḳılġay *kim* fülān bende saᶜādet taptı [...] kim hergiz (10) ṣaḳāvet yüzin körmegey: SN 77b/1 *kimün͡g kim* mīzānı ṣaḳīl bolsa nidā ḳılġay [...] fülān bende saᶜādet taptı *eyle* kim hergiz ṣaḳāvet yüzin körmegey

1075. BN 248/1 anın͡g dėg bed-baḫt boldı [...] taḳı *āḫir aḥvālinin͡g* (2) tefāṣīli muṭavvelātda *meẕkūr turur*: SN 77b/4 anın͡g dėg bed-baḫt boldı *kim hergiz saᶜādet tapmaġay yawuz bi'llāh* taḳı *āḫiret aḥvāli anın͡g* tefāṣīli muṭavvelātda *meẕkūrdur*

1076. BN 248/3 [...]: SN 77b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

1077. BN 248/7 ol *ḥasūdnıŋ͡g* ḥālindin taᶜaccüb ḳılmaġıl kim (8) *ṣınāᶜat-i* belāġatnı körklüg bilip: SN 77b/9 ol *ḥasūdnıŋ* ḥālindin taᶜaccüb ḳılmaġıl kim *ṣınāᶜat ve* belāġatnı körklüg bilip

1078. BN 248/9 bu *āyātḳa*: SN 77b/11 bu *āyātġa*

1079. BN 248/11 żaᶜīf köz, *künnin͡g yüzige* münkir [249/1] bolur taḳı ḫasta sunın͡g *ṭaᶜmıġa* inkār ḳılur: SN 77b/12 żaᶜīf köz, *künnün͡g yüzinge* münkir bolur taḳı ḫasta(خستەنينك) sunın͡g *ṭaᶜmınġa* [78a/1] inkār ḳılur

1080. BN 249/3 āyāt-ı *bāhireġa* [...] inkār ḳılur: SN 78a/2 āyāt-ı *bāhire ve risālet-i ẓāhireġa* inkār ḳılur

1081. BN 249/4 bu iki beyt işāret ḳılur ol *āyātḳa* kim (5) Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, aytur: SN 78a/3 bu iki beyt işāret ḳılur ol *emānetġa* kim Ḥaḳ, subḥānehu ve taᶜālā, aytur

1082. BN 249/10 emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer, (11) raẕiya'llāhu ᶜanh, ᶜAbdu'llāh *bin* Selām'ġa *resūlnün͡g* [250/1] *ḥālini sordı ayt[t]ı mėn* [...] öz oġlumdın *artuġraḳ* (2) tanır-*mėn, anın͡g* üçün kim: SN 78a/8 emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer, raẕiya'llāhu ᶜanh, ᶜAbdu'llāh *ibn* Selām'ġa *sordı kim "Resūl'niŋ ḥālin bilür mi-sėn?" aydı mėn Muḥammed'ni öz oġlumdın artuḳraḳ tanır-mėn anıŋ* üçün kim

1083. BN 250/3 bu *oġul mẹndin* bolġanıġa: SN 78a/12 bu *oġlum mėndin* bolġanıġa

1084. BN 250/5 taḥsīn *bẹrip*: SN 78b/1 taḥsīn *bėrip*

1085. BN 250/7 āyātı turur: SN 78b/2 āyāt[ı] ėrür

1086. BN 250/10 żaᶜīf *közlü* ḳuyaş nūrına ḳılur inkār: SN 78b/4 żaᶜīf *yüzlü* ḳuyaş nūrına ḳılur inkār

1087. BN 251/1 [...]: SN 25b/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1088. BN 251/5 ey *yaḫşıraḳı* ol *ṭāyifeniṉg*: SN 78b/9 ey *yaḫşıraḳ[ı]* ol *ṭāyifeniŋ*

1089. BN 251/7 *anıṉg* sāḥat ve rāḥatı *sarı*: SN 78b/10 *anıŋ* sāḥat ve rāḥatı *saru*

1090. BN 251/8 yüz miṉg derd (9) *ve* niyāz ve sūz [...] güdāz birle: SN 78b/11 yüz miṉg derd *ü* niyāz ve sūz *u* güdāz birle

1091. BN 252/3 bende bolġanda saṉga bolur cihānda pādişāh: SN 79a/3 bende bolġanda(بولغانلا) saṉga bolur cihānda pādişāh

1092. BN 252/5 āsitānnıṉg *tofraġı* devlet közige tūtiyā: SN 79a/4 āsitānnıṉg *topraḳı* devlet közige tūtiyā

1093. BN 252/6 [...]: SN 79a/5 ḳāle ḳuddise sırrahu

1094. BN 252/10 bir ḥaremdin kim Beytü'l-ḥarām *turur* [253/1] yana bir ḥaremge kim Beytü'l-maḳdis *turur*: SN 79a/8 bir ḥaremdin kim *Beytü'l-ḥarām'dur* yana bir ḥaremge kim Beytü'l-maḳdis *ėrür*

1095. BN 253/1 anıṉg dėg: SN 79a/9 anıŋ tėg

1096. BN 253/3 *şeref-i* (4) idrāk-i menzile-i "ḳābe ḳavseyn": SN 79a/11 *şeref ve* idrāk-i menzile-i "ḳābe ḳavseyn"

1097. BN 253/6 bu iki *beytniṉg* (7) *terceme[si], türkī til* birle *ol* ėrdi kim ėşitiṉg: SN 79b/1 bu iki [...]niŋ *tercemesi, türk tili* birle [...] ėrdi kim ėşitiṉg

1098. BN 253/8 işāret [...] ol vāḳıᶜa-i (9) ġarībe: SN 79b/2 işāret *ḳılur* ol vāḳıᶜa-i ġarībe

1099. BN 253/10 müyesser *bolup turur*: SN 79b/4 müyesser *bolupdur*

1100. BN 254/4 bu ᶜaceb vāḳıᶜa-ı ᶜibāret *turur*: SN 79b/8 bu ᶜaceb vāḳıᶜa-ı ᶜ*ibāretdür*

1101. BN 254/5 Ṣaḥīḥ-i Müslim ve Ṣaḥīḥ-i *Buḫārī'nin͡g* ittifāḳı birle rivāyet ḳılur, (6) Mālik *bin* Ṣaᶜṣaᶜa kim resūl, ᶜaleyhi's-selām, *ayt[t]ı*: SN 79b/9 Ṣaḥīḥ-i Müslim ve Ṣaḥīḥ-i *Buḫārī'niŋ* ittifāḳı birle rivāyet ḳılur, Mālik *ibn* Ṣaᶜṣaᶜa kim resūl, ᶜaleyhi's-selām, *aydı*

1102. BN 254/7 Kaᶜbe *yavuġında*: SN 79b/11 Kaᶜbe *yavuḳında*

1103. BN 255/1 Ḥaḳ, subḥānehu [...] ve taᶜālā, aytur: SN 80a/2 Ḥaḳ, subḥānehu *tebārek* ve taᶜālā, aytur

1104. BN 255/6 ikinçi kökde, ᶜĪsā *bile* Yaḥyā'nı kördüm üçünçi [...] (7) Yūsuf'nı, *törtünçide* İdrīs'ni: SN 80a/6 ikinçi kökde, ᶜĪsā *birle* Yaḥyā'nı kördüm üçünçi *kökde* Yūsuf'nı, *törtinçide* İdrīs'ni

1105. BN 255/9 nẹ üçün (10) *yıġlar*-sėn: SN 80a/9 nẹ üçün *aġlar*-sėn

1106. BN 255/11 anın͡g ümmeti *mẹnin͡g* ümmetimdin [256/1] köprek *uştmaḫḳa* kirer, andın yıġlar-*mėn*: SN 80a/11 anın͡g ümmeti *mẹnim* ümmetimdin köprek *uçtmaḫġa* kirer, *andan* yıġlar-*mẹn*

1107. BN 256/5 "*Nė* üçün *yörimes-sėn*?" *dėdim* [...]: SN 80b/1 "*Nẹ* üçün *yörümes-sẹn*?" *tėdim ėrse aydı*

1108. BN 256/6 eger [...] barmaḳ endāzesi *yavuḳraḳ* barsam (7) subuḥāt-ı cemāl-i ilāhīdin *yanġay-mėn*: SN 80b/2 eger *bir* barmaḳ endāzesi *yawuḳraḳ* barsam subuḥāt-ı cemāl-i ilāhīdin *yanġa-mẹn*.

1109. BN 256/7 *ve mėn* müşāhede-i (8) cemāl temennāsıda Sidre'din aşıp *ayttım*: (9) Yansam taḳı *yanmay*, yana yanmaḳ *tilerem*: SN 80b/4 [...] müşāhede-i cemāl temennāsıda Sidre'din aşıp *ėrdim* yansam taḳı *yanman*, yana yanmaḳ *tilerim*

1110. BN 257/9 ḥüriyyet-i muṭlaḳ[ḳ]a dest *bẹrip*: SN 81a/1 ḥüriyyet-i muṭlaḳ[ḳ]a dest *bėrip*

1111. BN 258/2 barġanda Aḥmed ėrdim, kėlgende *emɨn*-(3)-*lik* zaḥmetinin͡g zā-yı nuḳaṭdın mücerred bolup: SN 81a/4 barġanda Aḥmed ėrdim, kėlgende *mẹnlik* zaḥmetinin͡g zā-yı nuḳṭadın mücerred bolup

1112. BN 258/6 kim *dęgüldür* bu burāḳġa berḳ-ı ḫāṭıf hem *ᶜinān*: SN 81a/8 kim *dęgüldür*(دكوكدور) bu burāḳġa berḳ-ı ḫāṭıf hem *ᶜıyān*

1113. BN 258/8 ger nişānī *taptın͡g* ėrse bol özün͡gdin bī-nişān: SN 81a/10 ger nişānī *taptun͡g* ėrse bol özün͡gdin bī-nişān

1114. BN 258/9 Kitāb-ı (10) Maḳṣad-ı Aḳṣā'da: SN 81a/11 Kitābu Maḳṣadi'l-Aḳṣā'da

1115. BN 258/11 muḥaḳḳaḳ *bolup turur*: SN 81a/12 muḥaḳḳaḳ *bolupdur*

1116. BN 259/1 [...]: SN 81a/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1117. BN 259/5 *rivāyāt-ı* ḥadīṯ-i *miᶜrācda menḳūl turur*: SN 81b/2 *rivāyet-i* ḥadīṯ-i *muᶜcizātda menḳūldur*

1118. BN 259/8 namāz *oḳıġandın* son͡g: SN 81b/3 namāz *oḳuġandın* son͡g

1119. BN 260/4 taḳı [...] melāyike ve enbiyā birle yėti ḳat *kök* (5) yarıp Ḥaḳ Taᶜālā yārī *bęrmekke* birle yörüdün͡g: SN 81b/9 taḳı *sęn* melāyike ve enbiyā birle yėti ḳat *kökni* yarıp Ḥaḳ Taᶜālā yārī *bėrmek* birle yörüdün͡g

1120. BN 260/6 *alar* arasında, sulṭān-ı ṣāḥib-i (7) ᶜalem *sėn* ėrdin͡g yā [...] mevākib-i kevākib [...] ara-(8)-larında bedr *dėg* māhī-yi ẓulm sėn ėrdin͡g: SN 81b/11 *anlar* arasında, sulṭān-ı ṣāḥib-i ᶜalem *sęn* ėrdin͡g yā *ol* mevākib-i kevākib *ėrdi kim* aralarında bedr *tęg* māhī-yi ẓulm *sęn* ėrdin͡g

1121. BN 260/10 ḫatm boldı *atın͡gız* birle saᶜādet defteri: SN 82a/1 ḫatm boldı *atıŋız* birle saᶜādet(سالت) defteri

1122. BN 260/11 ḳıldılar taḳdīm *birle enbiyā-yı* mürselīn; [261/1] ṣāhnı taḳdīm ḳılġan-dėg *özige* leşkeri: SN 82a/1 ḳıldılar taḳdīm *sizni* enbiyā *vü* mürselīn; (2) ṣāhnı taḳdīm ḳılġan-dėg *özinge* leşkeri

1123. BN 261/2 *aṣfiyānın͡g* ḫayli içre *sėn* [...] ey pākize z̲āt: SN 82a/3 *aṣfiyānıŋ* ḫayli içre *sęn-sęn* ey pākize z̲āt

1124. BN 261/4 [...]: SN 82a/4 ḳāle ḳuddise sırrahu

1125. BN 261/7 hīç meydān ve ġāyet (8) ḳoymadın͡g, *yavuḳluḳdın*: SN 82a/7 hīç meydān ve ġāyet ḳoymadın͡g, *yawuḳluḳdın*

1126. BN 261/10 me^{c}āric-i *i^{c}lā* ve medārīc-i *irtiḳāda*: SN 82a/8 me^{c}āric-i *i^{c}tilā* ve medārīc-i *irtifā^{c}da*(ارتفادا)

1127. BN 262/1 *anın͡g dėg* maḳām-ı ^{c}ālī: SN 82a/10 *anıŋ* [...] maḳām-ı ^{c}ālī

1128. BN 262/3 “ve mā (4) minnā illā lehü maḳāmün ma^{c}lūm” *muḳteżāsını* öz (5) derecāt ve maḳāmātındın ḳadem *ilgeri* basmadılar: SN 82a/11 “ve mā minnā illā lehü maḳāmün ma^{c}lūm” *muḳteżāsınça* öz derecāt ve maḳāmātındın ḳadem *ilgerü* basmadılar

1129. BN 262/8 “lev (9) denevtü ünmületen leḥaraḳtü” dęyü: SN 82b/2 “lev denevtü ünmületen leḥaraḳtü” *tęyü*

1130. BN 262/11 sėn *dėgen* vaḳtün lī ma^{c}a’llāhi: SN 82b/4 sėn *tėgen* vaḳtün lī ma^{c}a’llāhi

1131. BN 263/4 [...]: SN 82b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

1132. BN 263/8 cemāl-i nehmet ve kemāl-i himmet *ayaḳının͡g āsitānıġa* (9) basıp: SN 82b/9 cemāl-i nehmet ve kemāl-i himmet *aḏaḳının͡g astı* basıp

1133. BN 263/11 öz maḳāmın͡g *nisbetige*: SN 82b/11 öz maḳāmın͡g *nisbetinge*

1134. BN 264/1 ol vaḳt kim (2) nidā ḳıldın͡g, [...] müfred-i ^{c}alem *dėg*: SN 82b/12 ol vaḳt kim nidā ḳıldın͡g, *def^{c} birle* müfred-i ^{c}alem *tėg*

1135. BN 264/4 yegāne-i meşhūrlar (5) *dėg*: SN 83a/1 yegāne-i meşhūrla[r] *tęg*

1136. BN 264/6 anın͡g (7) dėg: SN 83a/3 anıŋ tęg

1137. BN 264/10 [...]: SN 83a/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

1138. BN 265/3 cem^{c} *ḳıldın͡g*: SN 83a/9 cem^{c} *ḳıldın͡g*

1139. BN 265/6 hīç *aḥadīnin͡g* anı īrād (7) ętmekke mecāl *ve idrāki* yoḳ: SN 83a/12 hīç *aḥadīniŋ* anı īrād ętmekke mecāl [...] idrāk[i] yoḳ

1140. BN 265/8 san͡ga *bęrilipdür* [...]: SN 83a/13 san͡ga *bėripdür tėp*

1141. BN 265/9 bī-nihāyet düşvār ėrür (10) idrāki, ol *ni^{c}metnin͡g* kim san͡ga *ṭā^{c}at ḳılınıpdur*: SN 83b/1 bī-nihāyet düşvār ėrür idrāki, ol *ni^{c}metniŋ* kim san͡ga *^{c}aṭā ḳılıpdur*

1142. BN 265/11 enbiyā *sėnin͡g* [266/1] ḫalīlin͡g [...] denī ve ^{c}uḳbā [...] *sęnin͡g* ^{c}arş-ı mecīd tekye-(2)-gāhın͡g [...] ḥarīm-i *ḥażret* [...] bārgāhın͡g ėrür: SN 83b/3 enbiyā

[...]in͡g ḫalīlin͡g *ve* denī ve ᶜuḳbā *ṭufeylīn͡g ve* [...] ᶜarş-ı mecīd tekye-gāhın͡g *ve* ḥarīm-i *ḥażret-i ḥaḳ* bārgāhın͡g ėrür

1143. BN 266/3 [...]: SN 83b/5 beyt

1144. BN 266/5 *ḳadrin͡g* ayaḳı yętişdi ᶜarşḳa: SN 83b/7 *ḳadrıŋ* ayaḳı yętişdi ᶜarşḳa

1145. BN 266/7 [...]: SN 83b/9 ḳāle ḳuddise sırrahu

1146. BN 267/1 feraḥ ve beşāret bizge *ḥāṣıl turur*: SN 83b/12 feraḥ ve beşāret bizge *ḥāṣıldur*

1147. BN 267/3 bizge rükn-i risāletdin [...] *bolup turur*: SN 83b/13 bizge rükn-i risāletdin *rūzī* [84a/1] *bolupdur*

1148. BN 267/4 [...] bizni (5) *anın͡g* dėg *resūlnin͡g* ümmeti ḳılıpdur kim (6) *anın͡g* şerīᶜatinge mensūḫ bolmaḳ yoḳ: SN 84a/2 *yaᶜnī* bizni *anıŋ* dėg *resūlnıŋ* ümmeti ḳılıpdur kim *anıŋ* şerīᶜatinge mensūḫ bolmaḳ yoḳ

1149. BN 267/8 *resūl*-(9)-*nin͡g* “ekrem-i rüsül ve reh-nümā-yı [...] ḫayr-ı sübül” *dėdi*, (10) *biz*: SN 84a/4 *resūlni* “ekrem-i rüsül ve reh-nümā-yı *ḫayl-ı* ḫayr-ı sübül” *tėdi*, *bizni*

1150. BN 268/1 ḫaber bėrip *ayt[t]ı*: SN 84a/7 ḫaber bėrip *aydı*

1151. BN 268/2 *mėnin͡g* (3) livām astında tururlar [...] maᶜlūm turur: SN 84a/9 *mėnim* livām(بو ادم) astında tururlar *taḳı* maᶜlūm turur

1152. BN 268/5 [...]: SN 84a/11 ḳāle ḳuddise sırrahu

1153. BN 268/9 *ḳorḳıt[t]ı düşmanlarnın͡g* kön͡glini: SN 84b/1 *ḳorḳuttı düşmanlarnıŋ* kön͡glini

1154. BN 268/10 *anın͡g* dėg kim: SN 84b/2 *anıŋ* dėg kim

1155. BN 269/3 ḳaṣṣāb pīş-ḫᵛānında *kesip* ḳınnāreġa *asılmış* [...] (4) *dėg*: SN 84b/4 ḳaṣṣāb pīş-ḫᵛānında *kesilip* ḳınnāreġa *asılġan ėt pāreler[i] tėg*

1156. BN 269/4 evvel beytde işāret bar bu *ḥadīṯġa*: SN 84b/5 evvel beytde işāret bar bu *ḥadīṯge*

1157. BN 269/7 nuṣret *bėrdi*: SN 84b/7 nuṣret *bėrdi*

1158. BN 269/8 iki aylıḳ *yėrge* tėgrü *mėninḡ* ḳorḳuġumnı: SN 84b/8 iki aylıḳ *yėrge* tėgrü *mėnim* ḳorḳuġumnı

1159. BN 269/11 mėn ḳılıç birle ėtleşgen [...] resūl-mėn: SN 84b/10 *mėn* ḳılıç birle *ėyleşgen resūl bolsa* resūl-*mėn*

1160. BN 270/2 [...]: SN 84b/12 beyt

1161. BN 270/6 [...]: SN 85a/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

1162. BN 271/1 ḳorḳuġ birle ḳaçḳanda, *yavuḳdur* (2) kim ḥasret *yėseler ᶜuḳāb*, özge ḳuşlar alıp (3) *ḳėtken ölüglerninḡ* aᵉżāsı ḥālindin: SN 85a/5 ḳorḳuġ birle ḳaçḳanda, *yawuḳdur* kim ḥasret *tapsalar ᶜuḳābda*, özge ḳuşlar alıp *kėtken ölüglerniŋ* aᵉżāsı ḥālindin

1163. BN 271/5 bular: SN 85a/8 munlar

1164. BN 271/6 bu *ḳorḳluġ* kāfirlerdin kün-(7)-ler [...] kėçer kim ḫavfdın *eyyām kėçgenin* bilmesler: SN 85a/9 bu *ḳorḳuġlu* kāfirlerdin künler *tünler* kėçer kim ḫavfdın *sayu* bilmesler

1165. BN 271/8 ḳıtāl-ı (9) ehl-i İslām'dın ḫalāṣ *tapmaḳları* üçün: SN 85a/11 ḳıtāl-ı ehl-i İslām'dın ḫalāṣ *tapḳanları* üçün

1166. BN 271/10 anınḡ dėg: SN 85a/12 anıŋ tėg

1167. BN 272/2 ᶜuḳāb ḳolında bolmaḳnı yaḫşıraḳ *bilürler*: SN 85b/3 ᶜuḳāb ḳolında bolmaḳnı yaḫşıraḳ *köreler*

1168. BN 272/6 [...]: SN 85b/6 ḳāle ḳuddise sırrahu

1169. BN 272/10 düşmannınḡ [273/1] *helākige* bī-nihāyet [...] raġbetlıḳ ėrür *taḳı* ṭāyife-i (2) ehl-i İslām teşyīd-i ḳavāᵉid-i şerāyiᵉ ve aḥkām [...] anınḡ (3) dėg ihtimām ḳılurlar kim [...] küffārınḡ ḳanınġa (4) susap *ėtige* açıḳıp tururlar: SN 85b/10 düşmannınḡ *helākinge* bī-nihāyet *durur* raġbetlıḳ ėrür *yaᶜnī* ṭāyife-i ehl-i İslām teşyīd-i ḳavāᵉid-i şerāyiᵉ ve aḥkām *üçün* anınḡ dėg ihtimām ḳılurlar kim *gūyiyā* küffārınḡ ḳanınġa susap *ėtinge* açıḳıp tururlar

1170. BN 273/5 [...]: SN 85b/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1171. BN 273/11 *ilgeri* oz-[274/1]-ġunçısı: SN 86a/5 *ilgerü* ozġunçısı

1172. BN 274/2 *anınḡ* dėg: SN 86a/6 *anıŋ* dėg

1173. BN 274/2 aṭlarġa kim *su* yüzgen (3) *tėgi* ṣāḥibin ėmgetmey yörür: SN 86a/6 aṭlarġa kim *suw* yüzgen *tėg* ṣāḥibin ėmgetmey yörür

1174. BN 274/3 bu deryā-yı *leşker*-(4)-*ning͡* mevci: SN 86a/7 bu deryā-yı *leşkerniŋ* mevci

1175. BN 274/7 *anıng͡* dėg: SN 86a/10 *anıŋ* dėg

1176. BN 274/7 *kāfirni* helāk ḳılıp: SN 86a/11 *küfrni* helāk(ييلاك) ḳılıp

1177. BN 274/9 [...]: 86a/13 beyt

1178. BN 275/2 [...]: SN 86b/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

1179. BN 275/6 bu şimşīrdārlar ve nīze-güẕārlar ança saᶜy ḳıldılar [...] (7) millet-i İslām ġarīb ėrdi, *olar* vücūdı birle (8) uruġ ḳayaşın taptı: SN 86b/6 bu şimşīrdārlar ve nīze-güẕārlar ança saᶜy ḳıldılar *kim* millet-i İslām ġarīb ėrdi, *anlar* vücūdı birle uruġ ḳayaşın taptı

1180. BN 275/9 erāmil [...] *İslām* (10) dėg ḫᵛārluḳ *çėkmedi*: SN 86b/9 erāmil *de etyām* dėg ḫᵛārluḳ *çękmedi*

1181. BN 276/3 bu dīnge baş bolayım tėyü saᶜy *ėtip* ḳęsti; (4) ata oġul başını *vü* oġul atası başın: SN 86b/12 bu dīnge baş bolayım tėyü saᶜy *ẹtip* ḳęsti; (13) ata oġul başını *hem* oġul atası başın

1182. BN 276/5 [...]: SN 86b/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1183. BN 277/1 *tevekkül* birle toḳuşmaḳ *sebebindin taġla[r]ġa* (2) oḫşarlar: SN 87a/4 *töleklik* birle toḳuşmaḳ *sebebidin taġlarġa* oḫşarlar

1184. BN 277/2 *bularnıng͡* ḥālin ol kişidin (3) sorġıl kim *bular* birle toḳuşmış bolsa: SN 87a/6 *munlarnıŋ* ḥālin ol kişidin sorġıl kim *munlar* birle toḳuşmış bolsa

1185. BN 277/4 *nė türlü* (5) cürᵉet ve *merdānelıḳ körüp turur*: SN 87a/7 *nẹ dürlü* cürᵉet ve *merdānelıḳlar körüpdür*

1186. BN 277/6 *Uḥud'nıng͡ nefsindin* mevāżıᶜda ehl-i İslām [...] (7) uruşḳanlardın: SN 87a/8 *Uḥud'nıŋ nefsidin* mevāżıᶜda ehl-i İslām *birle* uruşḳanlardın

1187. BN 277/11 üç *ġazavāt* işāret *ḳılur*: SN 87a/12 üç *ġazāġa* işāret *bėrür*

1188. BN 278/1 bu *ġazvetning͡* ḳıṣṣası ol turur: SN 87a/13 bu *ġazvetniŋ* [87b/1] ḳıṣṣası ol turur

1189. BN 278/1 Ḥaḳ (2) *Taᶜālā'nıng͡* ᶜināyeti *bile sekizinçi* yıl hicretdin, ramażān (3) ayınıng͡ *yėgirmesinde resūl, ᶜaleyhi's-selāmġa* feṯḥ-i (4) Mekke müyesser bolup on *bęş* künge tėgrü henüz namāz-(5)-nı müsāfirāne *ḳılur* ėrdi: SN 87b/1 Ḥaḳ *Taᶜālā* ᶜināyeti *birle sekizinç* yıl hicretdin, ramażān ayınıng͡ *yėgirmisinde* resūlġa, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem* feṯḥ-i Mekke müyesser bolup on *bėş* künge tėgrü henüz namāznı müsāfirāne *oḳur* ėrdi

1190. BN 278/8 alar birle: SN 87b/6 anlar birle

1191. BN 278/9 ammā *Hevāzīn-i* Kaᶜb ve Kilāb ġāyib ėrdiler: SN 87b/7 ammā *Hevāzīn'din* Kaᶜb ve Kilāb ġāyib ėrdiler

1192. BN 278/10 bir pīr bar *ėdi*: SN 87b/8 bir pīr bar *ėrdi*

1193. BN 279/1 tecrübe ve dānişi yaẖşı, *dėp*: SN 87b/9 tecrübe ve dānişi yaẖşı, *tėp*

1194. BN 279/2 Mālik *bin* ᶜAvf -kim bu leşker-i ᶜaẓīmning͡ (3) serdārı [...]- eṭfāl ve ᶜıyāl ve *mevāşī ve* emvāl birle leşker-(4)-ni sürüp yolġa *kiyürdi*: SN 87b/11 Mālik *ibn* ᶜAvf -kim bu leşker-i ᶜaẓīmning͡ serdārı *ėrdi*- eṭfāl ve ᶜıyāl ve *mevāşī-yi* emvāl birle leşkerni sürüp yolġa *kiwürdi*

1195. BN 279/5 *tavar ayaḳınıng͡* āvāzından: SN 88a/1 *tawar ayaḳınıŋ* āvāzından

1196. BN 279/5 ayttı: Bu *yęr kęrek* [...] Evṭās bolsa: SN 88a/1 aydı: Bu *yėr kėrek kim* Evṭās bolsa

1197. BN 279/6 ayttılar: SN 88a/2 aydılar

1198. BN 279/6 Vādī-yi Evṭās (7) ėrür, *dėdiler,* bu *yęr uruşḳa* be-ġāyet münāsib turur: SN 88a/2 Vādī-yi Evṭās ėrür, *tėdi,* bu *yėr uruşġa* be-ġāyet münāsib turur

1199. BN 279/8 andın song͡ *ayttı*: SN 88a/3 andın song͡ *aydı*

1200. BN 279/9 *Ayttılar*: Mālik, barça leşkerni küç (10) birle *kėltürüptür*: SN 88a/5 *Aydılar*: Mālik, barça leşkerni küç birle *kėltürüpdür*

1201. BN 279/10 Mālik'ke ayttı: *Sėn* reᵓīs-i ḳavm bolup (11) *sağınmadıng͡* mu kim: SN 88a/5 Mālik'ġa aydı: *Sẹn* reᵓīs-i ḳavm bolup *sağınmadung͡* mu kim

1202. BN 281/1 ehl ve *evlādın* aldurup feżīḥet (2) bolmas mu: SN 88a/7 ehl ve *evlāddın öldürüp* feżīḥet bolmas mu

1203. BN 281/4 Düreyd (5) *ayttı*: Mėn bu ᶜömrüm içinde *ḳaçḳan* leşkerge oġul ḳız, sebeb-i (6) ẓafer bolġanın *körmedim*: SN 88a/9 Düreyd *aydı*: *Mẹn* bu ᶜömrüm içinde *ḳaçġan* leşkerge oġul ḳız, sebeb-i ẓafer bolġanın *körgenim yoḳ*

1204. BN 281/6 Yana *ayttı*: [...] Hevāzīn! Bu ḥākim-(7)-ni͡ng ḳolından *sizge* żarar yẹtkürüp feżīḥet (8) *bolmaḳdın* özge iş kėlmes: SN 88a/11 Yana *aydı*: *Ey* Hevāzīn! Bu ḥākimni͡ng ḳolından *bizge* żarar yẹtkürüp feżīḥet *ḳılmaḳdın* özge iş kėlmes

1205. BN 281/8 andın so͡ng (9) Kaᶜb ve *Kilāb* [...] bu ṭāyife *yavuḳ kėlgenin* ḥażret-i (10) risālet, *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem, ėşit[t]iler ėrse* ᶜAbdu'llāh (11) *bin* Ebī Ḥadred Eslemī'ni *iberdi*: SN 88a/12 andın so͡ng Kaᶜb ve *Kilāb'nı sordı ġāyibdür, dėp aydılar* [88b/1] *ėrse żarūret birle Mālik ibn ᶜAvf yawuḳge iṭāᶜat ḳıldılar çün* bu ṭāyife *yawuḳ kẹlgen ḫaberin* ḥażret-i risālet, [...] *ėşitip* ᶜAbdu'llāh *ibn* Ebī Ḥadred Eslemī'ni *ıḏa bėrdi*

1206. BN 282/1 *Mālik* (2) ḫaymasıġa *kėlip* [...]: SN 88b/4 *Mālik'niŋ* ḫaymasıġa *kẹldi kim*

1207. BN 282/6 ᶜAbdu'llāh *kėlip* resūlġa [...] (7) ḫaber *bẹrdi ẹrse* ᶜÖmer [...] *ayttı*: SN 88b/7 ᶜAbdu'llāh *kẹlip* resūlġa, *ᶜaleyhi's-selām,* ḫaber *bėrdi ėrse* ᶜÖmer, *rażiya'llāhu ᶜanh, aydı*

1208. BN 282/7 bu söz-(8)-ni yalġan *dėse͡ng şāyed ki* ḥaḳnı yalġan dėmiş-*sėn* (9) bolġay: SN 88b/9 bu sözni yalġan *tėse͡ng* [...] ḥaḳnı yalġan *tėmiş* bolġay

1209. BN 282/9 ᶜÖmer ayt[t]ı: SN 88b/10 ᶜÖmer aydı

1210. BN 283/1 şenbih küni, *şevvāl ayını͡ng* sekizinde, Ḥuneyn *sarı* (2) çıḳsalar: SN 88b/11 şenbih küni, *şevvālniŋ* sekizinde, Ḥuneyn *saru* çıḳsalar

1211. BN 283/2 on *mi͡ng* ėr *Müsülmān'dın*: SN 88b/12 on *bi͡ng* ėr *Müsülmānlardın*

1212. BN 283/3 livānı *ve* (4) emīrü'l-müᵓminīn *ᶜAlī'ġa bẹrip*: SN 89a/1 livānı emīrü'l-müᵓminīn *ᶜAlī'ge bėrip*

1213. BN 283/7 "Şiᶜār-ı (8) leşkeriyān-ı aṣḥāb, sūretü'l-baḳara bolsun." *dėp* se-şenbih (9) aḫşamı, *şevvāl ayını͡ng onunçı kėçesi*: SN 89a/4 "Şiᶜār-ı leşkeriyān-ı aṣḥāb, sūretü'l-baḳara bolsun." *tėp* se-şenbih aḫşamı, *şevvālniŋ onınçı kėçe*

1214. BN 283/11 aḳ şahsüvārlar kördük, ala *atlar* minmiş: SN 89a/6 aḳ şahsüvārlar kördük, ala *aṭlar* minmiş

1215. BN 284/1 eger *olar* ḥamle ḳılsalar *bizni͡ng olar* birle: SN 89a/7 eger *anlar* ḥamle ḳılsalar *bizim anlar* birle

1216. BN 284/2 Mālik [...] “Siz yüreksiz kişiler ėrmiş-(3)-siz.” dėp bir dilīr kişi iberdi: SN 89a/8 Mālik aydı: “Siz yüreksizler ėmiş-sizler.” [...] bir dilīr kişi *ıḏa bẹrdi*

1217. BN 284/4 Mālik, [...] Ḥuneyn’ni körüp turur ėrdi [...], (5) inişi be-ġāyet *küçey turur*: SN 89a/10 Mālik, *Vādī-yi* Ḥuneyn’ni körüp turur ėrdi *kim* inişi be-ġāyet *küçeydür*

1218. BN 284/6 ol *yolnı͡ng* eṭrāfında: SN 89a/11 ol *yolnu͡ng* eṭrāfında

1219. BN 284/6 resūl, (7) ᶜaleyhi’s-selām, birle ehl-i İslām, bu ṭāyifeni͡ng kemīn (8) *ḳılġanın bilmey* müteveccih bolġanda, bir kişi *ayttı*: SN 89a/12 resūl, ᶜaleyhi’s-selām, birle ehl-i İslām, bu ṭāyifeni͡ng kemīn [...] *bilmedi* müteveccih bolġanda, bir kişi *aydı*

1220. BN 284/10 resūlġa [...] bu *söz* (11) ḫoş kėlmedi: SN 89b/2 resūlġa, *ᶜaleyhi’s-selām*, bu *sözni* ḫoş kėlmedi

1221. BN 285/4 Mekke sarı *ḳayt[t]ı*-(5)-*lar*: SN 89b/6 Mekke sarı *ḳaytdılar*

1222. BN 285/6 emīrü’l-müᵓminīn ᶜAbbās *cılavın* tutup (7) *ḳaldı*: SN 89b/7 emīrü’l-müᵓminīn ᶜAbbās *cılavdın* tutup *ḳaldılar*

1223. BN 285/11 resūl, *ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem*, esterge tayunup [286/1] “enā e’n-nebiyyü lā kiẕben ibn ᶜabdu’l-muṭṭalib” *dėp* kāfirler *sarı* (2) yörümek tiler ėrdi: SN 89b/10 resūl, *ᶜaleyhi’s-selām*, esterge tayunup “enā e’n-nebiyyü lā kiẕben ibn ᶜabdu’l-muṭṭalib” *tėp* kāfirler *saru* yörümek tiler ėrdi

1224. BN 286/3 ᶜAbbās’ġa ayttı: SN 89b/13 ᶜAbbās’ġa aydı

1225. BN 286/4 ᶜAbbās *ḳattıḳ* āvāzlıḳ kişi (5) ėrdi: SN 90a/1 ᶜAbbās *ḳatıġ* āvāzlıḳ kişi ėrdi

1226. BN 286/7 [...] hem bir avuç *tofraḳ* şāhet-(8)ü’l-vücūhu *dėp atdı* ėrse *barça kāfirlerni͡ng köz*-(9)-*lerige* kirip ᶜasākir-i maḫẕūleᵓ-i küffār, münhezim bolup ehl (10) ve ᶜıyāl [...] mevāşī ve *emvāllerin*: SN 90a/4 *resūl*, *ᶜaleyhi’s-selām*, hem bir avuç *toprāḳ*

şāhetü'l-vücūhu *tėp atdı* ėrse *barçanıŋ közleringe* kirip ᶜasākir-i maḫẕūleᵊ-i küffār, münhezim bolup ehl ve ᶜıyāl *ve* mevāşī ve *mālların*

1227. BN 287/1 īmān kėltürdi ve ayttılar: SN 90a/7 [...] kęltürüp aydılar

1228. BN 287/2 sėn ḫalāyıḳnın͡g yaḫşıraḳı ėrür-sėn: SN 90a/7 sęn ḫalāyıḳnıŋ yaḫşıraġı-sęn

1229. BN 287/7 bāḳī-yi tefāṣīl-i (8) ḳıṣṣanı, *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā'*da ẕikr ḳılıp turur-*biz*: SN 90a/11 bāḳī-yi tefāṣīl-i ḳıṣṣanı, *Kitābu Maḳṣadi'l-Aḳṣā'*da ẕikr ḳılıp turur-*miz*

1230. BN 287/9 bu *ġazvenin͡g* ḳıṣṣası (10) ol turur kim: SN 90a/13 bu *ġazvenıŋ* ḳıṣṣası [90b/1] ol turur kim

1231. BN 287/11 aġır *arḳış*: 90b/2 aġır *arġış*

1232. BN 288/2 aṣḥābġa *ayt[t]ı* kim ḳarşu *çıḳın͡glar*: SN 90b/3 aṣḥābġa *aydı* kim ḳarşu *çıḳın͡g*

1233. BN 288/4 üç yüz on *bęş* kişi: SN 90b/5 üç yüz on *bėş* kişi

1234. BN 288/7 emīrü'l-müᵊminīn (8) *ᶜAlī'ġa bęrip*: SN 90b/8 emīrü'l-müᵊminīn *ᶜAlī'ge bėrip*

1235. BN 288/10 ilgerü ḳaravulġa *iberdi* (11) taḳı özi *bularnın͡g* son͡gınça yörüdi: SN 90b/10 ilgerü ḳaravulġa *ıd̲a bėrdi* taḳı özi *munlarnıŋ* son͡gınça yörüdi

1236. BN 288/11 ᶜAdī [...] Besbes Bedr'ge [289/1] yętip *su yavuġında* bir tālda *tėvelerin* çöke-(2)-rip su almaḳḳa bardılar: SN 90b/11 ᶜAdī *ve* Besbes Bedr'ge yętip *suw yawuḳında* bir tālda *tėwelerin* çökerip *suw* almaḳḳa bardılar

1237. BN 289/3 bu suġa (4) yętip ulaġın suġara turur [...]: SN 90b/13 bu *suwġa* yętip ulaġın *suwara* [91a/1] turur *[ėr]di*

1238. BN 289/6 "Ḥaḳḳımnı *bęr*." *dėp*: SN 91a/2 "Ḥaḳḳımnı *bėr*." *tėp*

1239. BN 289/6 ol (7) *borçluḳ* cāriye *ayttı*: SN 91a/2 ol *borçluġ* cāriye *aydı*

1240. BN 289/7 *bęrisi* kün: SN 91a/3 *bėrisi* kün

1241. BN 289/8 *alarġa* ḫiẕmet ḳılıp: SN 91a/4 *anlarġa* ḫiẕmet ḳılıp

1242. BN 289/10 ayttı: Rāst aytur *bęrisi* kün *biznin͡g arḳış* yęter: SN 91a/5 aydı: Rāst aytur *bėrisi* kün *bizim arġış* yęter

1243. BN 291/3 Muḥammed'din [...] ḫaber bildin͡g mü: SN 91a/8 Muḥammed'din *hīç* ḫaber bildin͡g mü

1244. BN 291/3 ayttı: Yoḳ. Velī (4) iki kişi *tėvelerin tālda çökerip su* alıp kęttiler: SN 91a/8 aydı: Yoḳ. Velī iki kişi *tėwelerin olda çökerüp suw* alıp kęttiler

1245. BN 291/5 olar tėvesinin͡g ḳumalaġın: SN 91a/9 anlar tėvesiniŋ ḳumalaḳın

1246. BN 291/7 bu Yeṣrib *tėvesi* turur kim ḫurmā (8) *yėp turur*: SN 91a/11 bu Yeṣrib *tėwesi* turur kim ḫurmā *yėpdür*

1247. BN 291/10 Ḳureyş'ġa ḫaber *iberdi* kim çeriglep *fat kėlin͡g*: SN 91b/1 Ḳureyş'ġa ḫaber *ḳıldı* kim çeriglep *tīz kęlin͡g*

1248. BN 291/11 *Ebū Leheb* [...] ṣanādīd-i [292/1] Ḳureyş min͡g üç yüz kişi: SN 91b/2 *Ebū Leheb'din özge* ṣanādīd-i Ḳureyş min͡g üç yüz kişi

1249. BN 292/3 sellāḫ-ḫāneġa *kėlgen* (4) *tavar dėg*: SN 91b/5 sellāḫ-ḫāneġa *kęlgen tawar tęg*

1250. BN 292/6 *hicret* ikinçi *yıl*: SN 91b/7 *hicretniŋ* ikinçi *yılı*

1251. BN 292/7 bu *ümmet*-(8)-*nin͡g* fir^{c}avnı: SN 91b/8 bu *ümmetniŋ* fir^{c}avnı

1252. BN 292/10 Ḳureyş *leşkerinin͡g ḫaberi*: SN 91b/11 Ḳureyş *leşkeriniŋ ḫaber[i]*

1253. BN 293/2 ḥamd ve ṣenādın son͡g *ayttılar*: SN 91b/13 ḥamd ve ṣenādın son͡g *aydılar*

1254. BN 293/3 eger berk-i ġımādġa barsan͡g barur-biz *ve* eger (4) deryā-yı *āteşīnġa* kir, *dėsen͡g kirer-biz*: SN 91b/13 eger berk-i ġımādġa [92a/1] barsan͡g barur-biz [...] eger deryā-yı *āteşīnge* kir [...] *kirür-miz*

1255. BN 293/4 *sęnin͡g* rıżān͡g (5) üçün: SN 92a/1 *sęniŋ* rıżān͡g üçün

1256. BN 293/5 Sa^{c}d bin (6) ^{c}Ubāde turup *ayt[t]ı*: SN 92a/2 Sa^{c}d bin ^{c}Ubāde turup *aydı*

1257. BN 193/6 Yā resūla'llāh! [...] bu meşveret (7) ve istinṭākdın murādın͡g *bizin͡g* ḥālimizni *bilmekdür*: SN 92a/3 Yā resūla'llāh! *Meger* bu meşveret ve istinṭākdın murādın͡g *bizim* ḥālimizni *bilmek durur*

1258. BN 293/8 resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, *ayttı*: Ārī, Saᶜd, *dėdi*: SN 92a/4 resūl [...] *aydı*: Ārī, Saᶜd, *ayttı*

1259. BN 293/10 iṭāᶜat ve inḳıyād kemerin cān (11) *bęlinge bağlap turur-biz*: SN 92a/6 iṭāᶜat ve inḳıyād kemerin cān *bėlinge bağlayudur-miz*

1260. BN 293/11 eger deryāġa *kir dėsen͡g kirer-biz* [294/1] *ve* eger *otḳa dėsen͡g tüşer-biz*: SN 92a/7 eger deryāġa [...] *tėrsen͡g kirür-miz* [...] eger *otġa tėrsen͡g tüşer-miz*

1261. BN 294/2 rıżā *bęrmek*: SN 92a/8 rıżā *bėrmek*

1262. BN 294/2 kön͡glümüznin͡g tileki (3) *sęnin͡g* ᶜahdin͡ge vefā ḳılmaḳ [...]: SN 92a/9 *kön͡glümiznin̨* tileki *sęnin̨* ᶜahdin͡ge vefā ḳılmaḳ *ėrür*

1263. BN 294/3 cānımız *fedā* bolsun (4) san͡ga, *mālımız i̱sār bolsun*: SN 92a/9 cānımız san͡ga *ni̱sār* bolsun [...]

1264. BN 294/4 *bizin͡g* (5) mālımızdın *alġanın͡g* köprek *sęver-biz* bizge māl (6) *bęrgenin͡gdin*: SN 92a/10 *bizim* mālımızdın *alġanın͡gdın* köprek *sęwer-miz* bizge māl *bėrgeniŋdin*

1265. BN 294/6 barçaġa duᶜā (7) ḳılıp *turup* Bedr'ge nüzūl ḳıldılar: SN 92a/12 barçaġa duᶜā ḳılıp *yörüp* Bedr'ge nüzūl ḳıldılar

1266. BN 294/7 bu ḥālde Ḳureyş'(8)'din *meşk* birle *su* almaḳġa *kėlgen kişilerni kördi*-(9)-*ler*: SN 92a/13 bu ḥālde Ḳureyş'din *meşkler* birle *suw* almaḳġa *kęlgen kişiler kördi*

1267. BN 294/9 Ebū Sufyān [...] (10) ḫaberin sordılar ėrse: SN 92b/1 Ebū Sufyān *kārvānnı* ḫaberin sordılar ėrse

1268. BN 295/3 öz yavuḳlarında bir uluġ ḥavżnı su toldurup: SN 92b/5 öz *yawuḳlarında* bir uluġ ḥavżnı *suw* toldurup

1269. BN 295/5 ḫaber bilmek üçün *atlandı* (6) ėrse: SN 92b/7 ḫaber bilmek üçün *aṭlandı* ėrse

1270. BN 295/8 ayt[t]ı: SN 92b/9 aydı

1271. BN 295/8 fülān kün Mekke'din *çıḳ[ḳ]anların* èşittim eger rāst (9) bolsa *ḳerek* kim: SN 92b/9 fülān kün Mekke'din *çıḳḳanların* èşittim eger rāst bolsa *kèrek* kim

1272. BN 295/10 resūl, ᶜaleyhi's-selām, *ayttı*: *Muḥammed* ḫaber bilür mü-sèn: SN 92b/11 resūl, ᶜaleyhi's-selām, *aydı*: *Muḥammed'din* ḫaber bilür mü-sèn

1273. BN 295/10 *ayttı*: (11) [...] *Olar* taḳı *ḳerek* kim bu *yerge* yètmiş bolsalar, fülān [296/1] kün çıḳtılar, dèp èşittim: SN 92b/12 aydı: *anlar Medīne'din fülān kün çıḳdılar, dèp èşit[t]im* eger rāst bolsa *anlar* taḳı *kèrek* [93a/1] bu *yèrge* yètmiş bolsalar

1274. BN 296/2 biz sudan-biz: SN 93a/2 miz suwdan-miz

1275. BN 296/3 ᶜIrāḳ saru *su* bar [...], işāret ḳıldı: SN 93a/3 ᶜIrāḳ saru *suw* bar *èrdi*, işāret ḳıldı

1276. BN 296/6 bu *fülānnın͡g* (7) yıḳılur yèri èrür: SN 93a/6 bu *fülānnıŋ* (7) yıḳılur yèri èrür

1277. BN 297/3 Cebraᵓīlni [...] kördi: SN 93a/12 Cebraᵓīl, *ᶜaleyhi's-selāmnı* kördi

1278. BN 297/5 Cebraᵓīl mèni esīr ḳılıp *ḫalāyıḳḳa* bildürgey, ikinçi (6) man͡ga hīç kişi iṭāᶜat ḳılmaġay, *dèp artḳaru* (7) *artḳaru* ḳayta başladı èrse: SN 93b/1 Cebraᵓīl mèni esīr ḳılıp *ḫalāyıḳġa* bildürgey, ikinçi man͡ga hīç kişi iṭāᶜat ḳılmaġay, *tèyü artġaru* [...] ḳayta başladı èrse

1279. BN 297/8 Ḥāriṣ bin Ḥişām, iblīsge *yavuḳ* èrdi: SN 93b/3 Ḥāriṣ bin Ḥişām, iblīsge *yawuḳ* èrdi

1280. BN 297/9 munun͡g *dèg* ḥālde *bizni nè* üçün salıp (10) ḳaçar-sèn: SN 93b/3 munun͡g *tèg* ḥālde *biz[...] nè* üçün salıp ḳaçar-sèn

1281. BN 297/10 *nèyerse* körer-*mèn*: SN 93b/5 *nèsne* körer-*mèn*

1282. BN 298/2 künni ḳafāġa salıp (3) maġrib *sarı* müteveccih boldı èrse: SN 93b/7 künni ḳafāġa salıp maġrib *saru* müteveccih boldı [...]

1283. BN 298/4 ḳafāların maġrib *sarı* ḳılıp: SN 93b/8 ḳafāların maġrib *saru* ḳılıp

1284. BN 298/7 tennūr-ı ḥarbni (8) germ ḳılıp: SN 93b/11 [...] ḥarb germ bolup

1285. BN 298/10 Ḥamza ve ᶜAlī ve ᶜUbeyde bin Ḥāriṣ *ayaḳ ilgeri* basıp: SN 93b/12 Ḥamza ve ᶜAlī ve ᶜUbeyde bin Ḥāriṣ *aḏaḳ ilgerü* basıp

1286. BN 299/3 ẓafer (4) *tafıp*: SN 94a/4 ẓafer tapup

1287. BN 299/8 ehl-i İslām'nı bir *yẹrge* yıġıp *ayttı*: Mẹndin icāzet (9) *bolmay* ḥamle ḳılmaŋ͡g: SN 94a/7 ehl-i İslām'nı bir *yėrge* yıġıp *aydı*: Mẹndin icāzet *bolmadın* ḥamle ḳılmaŋ͡g

1288. BN 299/9 *bir* dem köz (10) yumup oyġanġaç *ayttı*: SN 94a/8 *bir*(هر) dem köz yumup oyġanġaç *aydı*

1289. BN 299/11 ḳarındaşım Cebraᵓīl: SN 94a/9 uyam Cebraᵓīl

1290. BN 300/1 bir avuç *tofraḳ*: SN 94a/10 bir avuç *toprạḳ*

1291. BN 300/2 *müşrikler sarı* atıp: SN 94a/11 *müşriklerge* atıp

1292. BN 300/4 müşrikler yüz *öyürüp* emvālini salıp *ḳaçtılar* (5) ėrse ehl-i İslām, *soŋ͡glarıġa tüşüp*: SN 94a/13 müşrikler yüz *ögürüp* emvālini salıp *ḳaçdılar* [94b/1] ėrse ehl-i İslām, *ḳafalarınġa* يوموب

1293. BN 300/6 *farıḳ* ḳatl ḳılıp farīḳni esīr (7) *ėtip*: SN 94b/2 *farıḳni* ḳatl ḳılıp farīḳni esīr *ẹtip*

1294. BN 300/9 bu *ġazveniŋ͡g* ᶜacāyibi: SN 94b/4 bu *ġazveniŋ* ᶜacāyibi

1295. BN 300/11 *Kitābu Maḳṣadü'l-aḳṣā'ġa* müṭālaᶜa *ḳılsun*: SN 94b/6 *Kitāb-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā*'ġa müṭālaᶜa *ḳılġay*

1296. BN 301/1 üçünçi ġazve, Uḥud *turur* bu *ġazveniŋ͡g* sebebi ol (2) *ėrür*: SN 94b/6 üçünçi ġazve, Uḥud *ėrür* bu *ġazveniŋ* sebebi ol *ėrdi*

1297. BN 301/5 māl *ẹyeleri*: SN 94b/9 māl *ėḏeleri*

1298. BN 301/6 ekābir-i Ḳureyş, Ṣafvān *bin* Ümeyye ve ᶜAbdu'llāh bin Rabīᶜa (7) ve ᶜİkrime bin Ebī Cehl ve Übey bin Ḫalef *dėg*: SN 94b/10 ekābir-i Ḳureyş, Ṣafvān *ibn* Ümeyye ve ᶜAbdu'llāh bin Rabīᶜa ve ᶜİkrime bin Ebī Cehl ve Übey bin Ḫalef *tẹg*

1299. BN 301/8 her *birініŋ͡g* eḳārib ve *ᶜaşāyirleri* Bedr'de (9) maḳtūl *bolup turur*: SN 94b/11 her *birініŋ* eḳārib ve ᶜaşāyir[leri] Bedr'de maḳtūl *bolupdur*

1300. BN 301/10 bu kārvānda *olarnıŋ͡g* (11) *mālı* bar ėrdi kėlip *ayttılar*: SN 94b/13 bu kārvānda *anlarnıŋ͡g emvāli* [95a/1] bar ėrdi kėlip *aydılar*

1301. BN 301/11 Muḥammed [302/1] *sizlerni* zebūn *ḳıldı*: SN 95a/1 Muḥammed *bizlerni* zebūn *ḳılıp*

1302. BN 302/2 ėmdi bu māl birle bizge meded *bėriṅg*, tā leşker cemᶜ ḳılıp (3) Muḥammed birle *muḳātele* ḳılsaḳ, şāyed kim öçümizni *alġay-biz*: SN 95a/2 ėmdi bu māl birle bizge meded *bėriṅg*, tā leşker cemᶜ ḳılıp Muḥammed birle *muḳābele* ḳılsaḳ, şāyed kim öçümizni *ala bilsek*

1303. BN 302/5 ittibāᶜ ḳılġanlar *bile yolġa* (6) kirdiler: SN 95a/5 ittibāᶜ ḳılġanlar *birle yola* kirdiler

1304. BN 302/9 muḳātele *ḳılmaḳḳa*: SN 95a/9 muḳātele *ḳılmaḳda*

1305. BN 302/11 ebyāt *oḳıp*: SN 95a/10 ebyāt *oḳuyup*

1306. BN 303/3 bir kişige *nėyerse bėrip*: SN 95a/12 bir kişige *nėsne bėrip*

1307. BN 303/5 *olarġa* (6) ittibāᶜ ḳılġanlar: SN 95b/2 *anlarġa* ittibāᶜ ḳılġanlar

1308. BN 303/11 kitāb-ı [304/1] *ᶜAbbās'nı* Saᶜd'ge ḫaber bėrdi Saᶜd *ayttı*: SN 95b/6 kitāb-ı *ᶜAbbās'dın* Saᶜd'ge ḫaber bėrdi Saᶜd *aydı*

1309. BN 304/2 olarnıṅg kėlmeki: SN 95b/7 anlar kėlmeki

1310. BN 304/5 *resūlġa* (6) ḫaber *bėrdiler* ėrse: SN 95b/10 *resūl ᶜaleyhi's-selāmġa* ḫaber *bėrdiler* ėrse

1311. BN 304/7 taḥḳīḳ-i ḫaber üçün *iberdi*: SN 95b/12 taḥḳīḳ-i ḫaber üçün *ıḏa bėrdi*

1312. BN 304/7 *olar* taḳı (8) körüp *ayta kėldiler*: SN 95b/12 *anlar* taḳı körüp *aytu kėldiler*

1313. BN 304/9 eginlerige (10) yėtip: SN 96a/1 eginge tüşe

1314. BN 304/11 Ḥubāb *bin* el-Münẕir'ni *iberdi*: SN 96a/2 Ḥubāb *ibn* el-Münẕir'ni *ıḏa bėrdi*

1315. BN 305/1 Ḥubāb körüp aytġanı, (2) [...] kitābında bitilgen *dėg* muvāfiḳ çıḳtı: SN 96a/3 Ḥubāb körüp aytġanı, *ᶜAbbās* kitābında bitilgen [...] muvāfiḳ çıḳtı

1316. BN 305/2 Resūl, (3) *ᶜaleyhi's-selām, ayttı*: SN 96a/4 Resūl [...] *aydı*

1317. BN 305/6 resūl, *ᶜaleyhi's-selām, ėşikide* (7) kėçürdi [...] : SN 96a/7 resūl [...] *ėşikinde* kėçürdi *kėçe tan͡g at[t]ı*

1318. BN 305/8 ḫutbe *oḳıp* Ḥaḳ *Taᶜālā'nın͡g* ḥamd ve *s̱enāsın* (9) *aytıp*: SN 96a/8 ḫutbe *oḳup* Ḥaḳ *Taᶜālā'ġa* ḥamd ve *s̱enā ėtip*

1319. BN 305/9 emr ḳılġaç (10) *ayt[t]ı*: SN 96a/9 emr ḳılġaç *aydı*

1320. BN 305/11 bedreḳa-ı ṭarīḳ *bolup turur*: SN 96a/10 bedreḳa-ı ṭarīḳ *ėrür*

1321. BN 306/3 ayt[t]ı: SN 96a/12 aydı

1322. BN 306/5 ḳılıçım (6) Z̲ü'l-fiḳār'da *sınmaḳ* bar ėrdi: SN 96a/13 ḳılıçım Z̲ü'l-fiḳār'[96b/1]'da *sınılmaḳ* bar ėrdi

1323. BN 306/8 bir nėçe kişi aṣḥābdın şehīd *bolġaylar*: SN 96b/2 bir nėçe kişi aṣḥābdın şehīd *olurlar*

1324. BN 306/10 Z̲ü'l-fiḳār *sınmaḳı* ol *ėrür* kim *mėnin͡g* tenimge zaḥmetī (11) *yėtkey*: SN 96b/4 Z̲ü'l-fiḳār *sınmaḳ[ı]* ol *turur* kim *mėnim* tenimge zaḥmetī *yėtkey*

1325. BN 306/11 aᶜdānın͡g reᵓīsin ḳolġa *tüşür*-[307/1]-*gey-biz*: SN 96b/5 *aᶜdānıŋ* reᵓīsin ḳolġa *tüşürgey-miz*

1326. BN 307/1 sizin͡g bile: SN 96b/6 sizin͡g birle

1327. BN 307/6 ḥażret-i risālet *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem* (7) *iḫtiyārıġa*: SN 96b/9 ḥażret-i risālet [...] *iḫtiyārınġa*

1328. BN 307/8 bizni (9) alıp *çıḳḳıl*, muḳātele *ḳılalın͡g* ḫaşm [...] bizni *ḳorḳtı dėp* (10) gümān *ėltmesün*: SN 96b/11 bizni alıp *çıḳġıl*, muḳātele *ḳılalım* ḫaşm *birle kim* bizni *ḳorḳdı tėp* gümān *ėltmegey*

1329. BN 307/10 *öyge* kirip: SN 96b/13 *ėvge* kirip

1330. BN 307/11 ilḥāḥ *ḳılġanlarıdın* peşīmān *bolup* ayttılar: SN 97a/1 ilḥāḥ *ḳılġanlardın* peşīmān *ḳılıp aydılar*

1331. BN 308/1 iḫtiyār (2) *sėnin͡gdür, iḳāmet sėnin͡g*: SN 97a/2 iḫtiyār *sėniŋdür* [...]

1332. BN 308/3 Resūl, *ᶜaleyhi's-selām, ayttı*: SN 97a/3 Resūl [...] aydı

1333. BN 308/4 peyġamber saġıt kęygendin kėyin: SN 97a/4 peyġamber saġıt kęygendin *son͡g*

1334. BN 308/5 *taḳı hem ol* kün (6) ᶜĀyişe [...] *öydin atlanıp* min͡g kişi birle (7) Uḥud *sarı* müteveccih *boldı*: SN 97a/5 *hemān* kün ᶜĀyişe raẓiya'llāhu ᶜanhā *ėwindin aṭlanıp* min͡g kişi birle Uḥud *saru* müteveccih *boldılar*

1335. BN 308/7 Uḥud'ge *yavuḳ* kėlip (8) müşrikler leşkeri körünür *çaḳlı* bolġanda: SN 97a/7 Uḥud'ge *yawuḳ* kėlip müşrikler leşker[i] körünür *çaḳlu* bolġanda

1336. BN 308/9 Medīne *sarı ḳayt[t]ılar*: SN 97a/8 Medīne saru *ḳaytdı*

1337. BN 308/10 iki ṭāyife benū Ḫazrec birle benū Ḥārişe'din, *ḳaṣd ḳıldı* kim (11) ᶜAbdu'llāh bile mürācaᶜat ḳılsalar: SN 97a/9 iki ṭāyife benū Ḫazrec birle benū Ḥārişe'din, *ḳaṣd ḳılurdı* kim ᶜAbdu'llāh bile mürācaᶜat ḳılsalar

1338. BN 309/4 ᶜAbdu'llāh bin Übey, *ḳaytġanıda* (5) resūl, ᶜaleyhi's-selām, *ayttı*: SN 97a/12 ᶜAbdu'llāh bin Übey, *ḳaytġanda* resūl, ᶜaleyhi's-selām, *aydı*

1339. BN 309/8 ayttı: SN 97b/2 aydı

1340. BN 309/8 munun͡g *dėg* ḥālde mürācaᶜat ḳılıp (9) leşker-i İslām'ġa şikest *bęrip* öz *ehlin͡gni* (10) feżīḥet *ḳılmaġıl*: SN 97b/2 munun͡g *tėg* ḥālde mürācaᶜat ḳılıp leşker-i İslām'ġa şikest *bėrip* öz *ehliŋni* feżīḥet [...]

1341. BN 310/1 *yavuḳ* zamānda: SN 97b/5 *yawuḳ* zamānda

1342. BN 310/1 ḳuvvet ve nuṣret (2) *bęrip* sizin͡g *dėg*: SN 97b/6 nuṣret ve ḳuvvet bėrip sizin͡g *tėg*

1343. BN 310/4 ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *ellig tīr-endāzlar* birle *merkez saḳlap* (5) *ayttı*: SN 97b/7 ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr'ni *elig tīr-endāz* birle merkez *saḳlatıp aydı*

1344. BN 310/5 *biznin͡g* aᶜżāmızını: SN 97b/9 *bizim* aᶜżāmızını

1345. BN 310/7 eger *körsen͡giz* biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı (8) *ayaḳ* astıġa *alsaḳ*, *mėndin* fermān *bolmay* bu mevżiᶜ-(9)-ni terk ḳılman͡g: SN 97b/10 eger *körsen͡g* biz aᶜdāġa ġalebe ḳılıp barçanı *aḏaḳ* astıġa *alduḳ*, *mẹndin* fermān *bolmadı[n]* bu mevżiᶜni terk ḳılman͡g

1346. BN 310/9 resūl *ᶜaleyhi's-selām*: SN 97b/12 resūl *ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem*

1347. BN 311/1 *ėteklerin yuḳḳarı*(يوقّارى) köterip *tagḳa* mine başla-(2)-dılar, tā ġāyetī kim *ayaḳlarındagı* ḫalḫāl: SN 98a/1 *ẹteklerin yuḳ[ḳ]aru* köterip *tagġa* mine başladılar, tā ġāyetī kim aḏaḳlarındagı ḫalḫāl

1348. BN 311/3 “Aṣḥāb-ı Cübeyr, (4) ġanīmetdin maḥrūm ḳalġay-biz!” *dėp*: SN 98a/3 “Aṣḥāb-ı Cübeyr, ġanīmetdin maḥrūm ḳalġay-biz!” *tėp*

1349. BN 311/6ᶜAbdu’llāh *ayttı*: SN 98a/4 ᶜAbdu’llāh *aydı*

1350. BN 311/7 olar ėşitmediler: SN 98a/6 anlar ėşitmedi

1351. BN 311/9 bu *mevżiᶜdaḳı* raḫneni ḫālī *tapıp*: SN 98a/7 bu *mevżiᶜdagı* raḫneni ḫālī *tapup*

1352. BN 311/11 andın son͡g bu *fāris leşkeri* ehl-i İslām’nın͡g [312/1] *ḳafālarıġa* tüşüp *olarnı* ġanīmet almaḳġa meşġūl (2) *tafıp*: SN 98a/9 andın son͡g bu fāris *birle leşker-i* ehl-i İslām’nın͡g *ḳafāsınġa* tüşüp *anlarnı* ġanīmet almaḳġa meşġūl *tapup*

1353. BN 312/2 *anın͡g dėg* (3) kim s̱ülüs̱-i leşker-i *ehl-i* İslām şehīd *boldılar*, s̱ülüs̱i (4) mecrūḥ bolup ve s̱ülüs̱i münhezim *boldılar*: SN 98a/11 *anıŋ tẹg* kim s̱ülüs̱-i leşker-i [...] İslām şehīd *bolup*, s̱ülüs̱i mecrūḥ bolup ve s̱ülüs̱i münhezim *boldı*

1354. BN 312/5 resūl *sarı* ḥamle ḳılıp: SN 98a/13 resūl *saru* ḥamle ḳılıp

1355. BN 312/9 ilgeri yörüdi: SN 98b/3 ilgerü yöridi

1356. BN 312/10 İbn Ḳamiyye ẓafer *tapıp* Musᶜab’nı şehīd *ḳıldı*, (11) resūl *dėyü* bilip “Muḥammed’ni ḳatl ėttim.” *dėp fermān* ḳıldı [313/1] ėrse köprek aṣḥābnın͡g müteferriḳ *bolmaḳıġa ve maġlūb* (2) *bolmaḳıġa* sebeb [...] boldı: SN 98b/3 İbn Ḳamiyye ẓafer *tapup* Musᶜab’nı şehīd ḳıl*ı*p resūl *tẹyü* bilip “Muḥammed’ni ḳatl ėttim.” *tėp feryād* ḳıldı ėrse köprek aṣḥābnın͡g müteferriḳ *bolmaḳına* [...] sebeb *ol* boldı

1357. BN 313/2 resūl, *ᶜaleyhi’ṣ-ṣalavāt*, (3) bir yẹrde turup “*Mẹnin͡g* yanımġa *kėlin͡g Tengri’nin͡g* (4) ḳulları!” *dėp* nidā ḳılmaḳı birle: SN 98b/5 resūl, *ᶜaleyhi’s-selām*, bir yẹrde turup “*Mẹnim* yanımġa *kẹlin͡g Tengri’niŋ* ḳulları!” *tėp* nidā ḳılmaḳı birle

1358. BN 313/6 ayttılar: SN 98b/8 aydılar

1359. BN 313/7 dėp: SN 98b/10 dẹyü

1360. BN 313/9 Ḥaḳ Taᶜālā nuṣret *bẹrip*: SN 98b/10 Ḥaḳ Taᶜālā nuṣret *bėrip*

1361. BN 313/11 ᶜAbbās, raẕiya'llāhu ᶜanh, *ayt[t]ı*: SN 98b/13 ᶜAbbās, raẕiya'llāhu ᶜanh, *aydı*

1362. BN 314/1 Uḥud'da *zaḥmet* tapġan *dėg*: SN 98b/13 Uḥud'da [...] tapġan *tėg*

1363. BN 314/2 İnkār *ḳılġanlarġa ayttı*: *Męnin͡g* sözümge Ḥaḳ *Taᶜālā*'(3)'*nın͡g* Kitāb'ı *tanuḳ turur* kim aytur: SN 99a/1 İnkār *ḳıldılar ėrse aydı*: *Męnim* sözümge Ḥaḳ *Taᶜālā'nıŋ* Kitāb'ı *tanuḳdur* kim [...]

1364. BN 314/6 *olarnın͡g* tefāṣīli: SN 99a/4 *anlarnıŋ* tefāṣīli

1365. BN 314/8 muḫālefet-i (9) fermān-ı resūl [...] ḳılıp: SN 99a/7 muḫālefet-i fermān-ı resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, ḳılıp

1366. BN 314/10 munun͡g [...] taḳdīr ḳılmaḳı, iẓhār-ı istiġnā (11) üçün ėrdi *taḳı* dostlarnı imtiḥān ḳılmaḳ üçün: SN 99a/8 munun͡g *tęg* taḳdīr ḳılmaḳı, iẓhār-ı istiġnā üçün ėrdi *daḫı* dostlarnı imtiḥān ḳılmaḳ üçün

1367. BN 315/1 ḳażāġa rıżā *bęrip*: SN 99a/9 ḳażāġa rıżā *bėrip*

1368. BN 315/3 yüz *öyürgenlerdin* mümtāz bolsalar: SN 99a/11 yüz *ėwürgenlerdin* mümtāz bolsalar

1369. BN 315/5 [...]: SN 99a/13 ḳāle ḳuddise sırrahu

1370. BN 315/10 düşmanlarnın͡g ḳara başlarınġa (11) ėndürgen aḳ ḳılıçlarnı ḳan birle ḳızarmış [316/1] *ḳaytaydurġandurlar*: SN 99b/3 düşmanlarnın͡g ḳara başlarınġa ėndürgen aḳ ḳılıçlarnı ḳan birle ḳızarmış *ḳaytarġandurlar*

1371. BN 316/2 *olarnın͡g nīẕelerinin͡g* ḳalemi: SN 99b/6 *anlarnın͡g nīẕelerinin̆* ḳalemi

1372. BN 316/5 anın͡g beyānı: SN 99b/8 anıŋ beyān[ı]

1373. BN 316/8 [...]: SN 99b/10 ḳāle ḳuddise sırrahu

1374. BN 317/2 nęteg kim *çęçek*, tiken-(3)-din mümtāz bolsa *olar* iḫtiyār-ı ṭayyibesindin: SN 100a/1 nęteg kim *çėçek*, tikendin mümtāz bolsa *anlarnıŋ* iḫtiyār-ı ṭayyibesindin

1375. BN 317/4 anın͡g dėg: SN 100a/2 anıŋ tęg

1376. BN 317/5 her bir bahādurnı, ġonce içindeki *çęçek* [...] gümān ėltür-(6)-*sėn*: SN 100a/3 [...] bahādurnı, ġonce içindeki *çėçek tėp* gümān ėltür-*sẹn*

1377. BN 317/11 atlar üstünide: SN 100a/7 aṭlar üstinde

1378. BN 317/11 yüksek tallar üze [318/1] bitken *sebze turur*: SN 100a/7 yüksek tallar üze bitken *sebzelerdür*

1379. BN 318/2 *tal* üze bitken yaş *otnıng͡* [...] (3) ḳuvveti: SN 100a/9 *tallar* üze bitken yaş *otnıŋ toparḳın* ḳuvveti

1380. BN 318/4 *mẹning͡* murādım: SN 100a/10 *mẹnim* murādım

1381. BN 318/6 *olar* ḥarbde iṣbāt ḳademi ve *cevde* reʿyi: SN 100a/11 *anlarnıŋ* ḥarbde iṣbāt ḳademi ve *cevdet* reʿyi

1382. BN 318/8 نوح ḥazmdin turur: SN 100a/12 nevʿ-i ḥazmdin turur

1383. BN 318/8 ol bahādurlarnıng͡ (9) toḳuşda ḳatıḳlıḳdın: SN 100a/13 ol bahādurlarnıng͡ toḳuşda ḳatığlığından

1384. BN 318/10 *anıng͡*-(11)-*dın* ḫabersiz bolur kim *tavar* ḳaradın, bahādurlarnı [319/1] farḳ ėte bilmes: SN 100b/1 *anıŋ tẹg* ḫabersiz bolur kim *tawar* ḳaradın, bahādurlarnı farḳ ėte bilmes

1385. BN 319/3 [...]: SN 100b/4 ḳāle ḳuddise sırrahu

1386. BN 319/7 *anıng͡ dėg* nuṣret tapmaḳı: SN 100b/7 *anıŋ* [...] nuṣret tapmaḳı

1387. BN 319/9 ol *arslanlar* pīşesi şiddet-i maḫāfet *sebebidin* (10) kizlenip *turmaḳ* bolġay: SN 100b/8 ol *arslanlarnıŋ* pīşesi şiddet-i maḫāfet *sebebindin* kizlenip *durmaḳ* bolġay

1388. BN 319/10 *sėn* körmeyür-sėn, (11) *resūlning͡* dostın nuṣret tapmaġan: SN 100b/10 *hīç* körmey-sėn, *resūl ʿaleyhi's-selāmnung͡* dostın nuṣret tapmaġan

1389. BN 320/1 [...]: SN 100b/11 beyt

1390. BN 320/3 *resūl dostına iḳbāl baḫt öksilmes*; (4) tėger ʿadūsına dāyim hezīmet [...] noḳṣān: SN 100b/13 *baḫt u nuṣret ẹksilmes*; tėger ʿadūsına dāyim hezīmet *ü* noḳṣān

1391. BN 320/5 [...]: SN 101a/1 ḳāle ḳuddise sırrahu

1392. BN 320/7 öz *ümmetiġa*: SN 101a/3 öz *ümmetinġa*

1393. BN 320/8 anın͡g *dėg* (9) kim arslan, *balalarıġa* bīşe içinde orun *bęrip* (10) asrar: SN 101a/4 anın͡g *tęg* kim arslan, *balalarınġa* bīşe içinde orun *bėrip* asrar

1394. BN 321/1 lā ilāhe illa'llāh *dėse* ol ḥirzge *kirer*: SN 101a/6 lā ilāhe illa'llāh *tėseler* ol ḥirzge *kirür*

1395. BN 321/1 yana *ayttı*: SN 101a/7 yana *aydı*

1396. BN 321/2 man͡ga emr *ḳılıp turur*: SN 101a/7 man͡ga emr *ḳılıpdur*

1397. BN 321/4 lā ilāhe illa'llāh *dėseler*: SN 101a/6 lā ilāhe illa'llāh *tėseler*

1398. BN 321/6 [...] SN 101a/10 beyt

1399. BN 321/6 dīnnin͡g emānına *kigürüp* ümmetin nebī: SN 101a/11 dīnnin͡g emānına *kiwürüp* ümmetin nebī

1400. BN 321/8 [...]: SN 101a/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

1401. BN 321/10 *cedel nėçe* ḳılġuçılarnı, *kelimāt*-ı ilāhī ᶜāciz ḳıldı: SN 101b/1 *nėçe cedel* ḳılġuçılarnı, *kemālāt*-ı ilāhī ᶜāciz ḳıldı

1402. BN 322/2 [...]: SN 101b/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

1403. BN 322/5 bu kemāl-i *ᶜilmnin͡g* müşāhedesi, *resūlde* ḳılur-sėn, (6) bā-vücūd kim oḳumaġan [...] ėrür: SN 101b/5 bu kemāl-i *ᶜilmniŋ* müşāhedesi, *resūl ᶜaleyhi's-selāmda* ḳılur-sėn, bā-vücūd kim oḳumaġan *ümmī* ėrür

1404. BN 322/9 teᵓdīb-i (10) ilāhī birle *anın͡g dėg müᵓeddeb* [...] turur kim *anın͡g* (11) ḥüsn *ve* edebinin͡g nihāyeti yoḳ: SN101b/10 teᵓdīb-i ilāhī birle *anıŋ tęg müᵓeddeb bolup* turur kim *anıŋ* ḥüsn [...] edebinin͡g nihāyeti yoḳ

1405. BN 323/2 [...]: SN 101b/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

1406. BN 323/7 anın͡g *dėg męn* aytmaḳ birle: SN 102a/2 anın͡g *tėg medḥ* aytmaḳ birle

1407. BN 323/10 ᶜömr içinde *ḳılıpdur-męn*: SN 102a/5 ᶜömr içinde *ḳılıp turur-męn*

1408. BN 323/10 *anın͡g* üçün kim: SN 102a/5 *anıŋ* üçün kim

1409. BN 323/11 *mẹnin͡g* boynumġa [324/1] *anın͡g dėg* nişāneᵓ *ėtip* tururlar: SN 102a/6 *mẹnim* boynumġa *anıŋ tėg* nişāneᵓ *asıp* tururlar

1410. BN 324/2 mẹn ol *ḳurbān*(قوربان) (3) üçün muᶜayyen ḳılıp boynıġa bẹlgü *asġan tavarġa* (4) *oḫşaş-mėn*: SN 102a/8 mẹn ol *ḳurbān*(قربان) üçün muᶜayyen ḳılıp boynıġa bẹlgü *asan tawarġa oḫşar-mẹn*

1411. BN 324/5 *taḳı mẹnin͡g* helāk bolmaḳım: SN 102a/10 *mẹnim taḳı* helāk bolmaḳım

1412. BN 324/7 beyt: SN 102a/12 naẓm

1413. BN 324/9 ᶜāşıḳ *közige* özgesi *ḫāşāk-i* (10) *ḫas* ėrür: SN 102b/1 ᶜāşıḳ *közinge* özgesi *ḫas ḫāşāk* ėrür

1414. BN 324/11 mėn ṣayd [326/1] bolmaḳ *ārzūlaram*(آرضولارم) *ol* velī dirīġ: SN 102b/3 mėn ṣayd bolmaḳ *ārzūlar-mẹn* [...] velī dirīġ

1415. BN 326/3 [...]: SN 102b/4 ḳāle ḳuddise sırrahu

1416. BN 326/7 kiçiglikni͡ng *gümrāhlıġınġa*: SN 102b/7 kiçiglikni͡ng *gümrāhlıġına*

1417. BN 326/11 dünyā-yı ḫasīsni [325/1] *bẹrip*: SN 102b/10 dünyā-yı ḫasīsni *bėrip*

1418. BN 325/2 ᶜömr sermāyesi sevdā-yı *dünyādānlıḳ* (3) bolup: SN 102b/12 ᶜömr sermāyesi sevdā-yı *dünyāda telef* bolup

1419. BN 325/3 [...]: SN 102b/13 beyt

1420. BN 325/6 [...]: SN 103a/2 ḳāle ḳuddise sırrahu

1421. BN 325/8 kim *kim* dünyāsın *bẹrip āḫiret* [...] almasa alıġ (9) satıġında uluġ ziyān ḳılmış bolġay *anın͡g* (10) üçün kim: SN 103a/4 kim [...] dünyāsın *bėrip āḫiretni* almasa *ḳılġan* alıġ satıġında uluġ ziyān ḳılmış bolġay *anıŋ* üçün kim

1422. BN 325/10 kim kim *dünyāsın* (11) *āḫiretġa* ziyān ḳılur [...] lā-cerem: SN 103a/6 kim kim [...] *āḫiretinġa* ziyān ḳılur *taḳı kim āḫiretin satsa dünyāsınġa ziyān ḳılur* lā-cerem

1423. BN 327/1 dünyā -kim fānī ėrür- terk (2) *ḳılın͡g*: SN 103a/7 dünyā -kim fānī ėrür- terk *ḳılsan͡g*

1424. BN 327/2 [...]: SN 103a/8 beyt

1425. BN 327/5 [...]: SN 103a/11 ḳāle ḳuddise sırrahu

1426. BN 328/1 manga Muḥammed at *bęrmek* birle: SN 103b/3 manga Muḥammed at *bėrmek* birle

1427. BN 328/2 *męning* [...] ḥaḳḳım bar: SN 103b/4 *męnim bir* ḥaḳḳım bar

1428. BN 328/5 ümīd *tutar-męn*: SN 103b/7 ümīd *tutar-mėn*

1429. BN 328/6 Cebrāʾīl, ʿaleyhi's-selām, manga ḳelip *ayttı*: SN 103b/7 Cebrāʾīl, ʿaleyhi's-selām, manga ḳelip *aydı*

1430. BN 328/8 ʿaẕāb ḳılmaġay-męn (9) ol bendeni kim anga Muḥammed at *yazılmış* bolsa: SN 103b/10 ʿaẕāb ḳılmaġay-męn ol bendeni kim anga Muḥammed at *bėrilmiş* bolsa

1431. BN 328/10 [...]: SN 103b/11 ḳāle ḳuddise sırrahu

1432. BN 329/4 *męning* ḳolumnı: SN 104a/1 *męnim* ḳolumnı

1433. BN 329/5 zihī *ayaḳ* tayılmaḳ, zihī mübtelā bolmaḳ męn *maḥrūmġa* [...] (6) kim ümīd tutġan bendeni mekārim-i aḫlāḳ ve merḥamet-i *eşfāḳ*-(7)-*dın* maḥrūm ḳılsa: SN 104a/2 zihī *aḏaḳ* tayılmaḳ, zihī mübtelā bolmaḳ męn *maḥrūmge lākin sāḥat-i keremi ve ḥarīm yā rāḥat-ı ḥaremi resūlnüng ʿaleyhi's-selām münezzehdür andın* kim ümīd tutġan bendeni mekārim-i aḫlāḳ ve merḥamet-i *eşfāḳındın* maḥrūm ḳılsa

1434. BN 329/9 ger ʿināyet birle *bu* ḳolumnı *tutmas* muṣṭafā; vāy kim (10) tangla ṣırāṭ üzre *tayar* bolġay *ayaḳ*: SN 104a/7 ger ʿināyet birle *tutmasa* [...] ḳolumnı muṣṭafā; vāy kim tangla ṣırāṭ üzre *tayar*(تاپار) bolġay *aḏaḳ*

1435. BN 329/11 kim *ḥarīmiġa* yavuḳ barġannı [330/1] hīç salmas yıraḳ: SN 104a/10 kim *ḥarīminge* yavuḳ barġannı hīç salmas yıraḳ

1436. BN 330/1 bir naẓar *sęndin* męning *dėg ʿāṣīlerġa* bes ėrür: SN 104a/11 bir naẓar *sėndin* męning *tęg ʿāṣīle[rġa]* bes ėrür

1437. BN 330/3 [...]: SN 104a/12 ḳāle ḳuddise sırrahu

1438. BN 330/9 ol vaḳtdın *beri*: SN 104b/3 ol vaḳtdın *berü*

1439. BN 330/9 resūl ʿaleyhi's-selāmnıng: SN 104b/3 resūlnüng ʿaleyhi's-selām

1440. BN 331/3 *anın͡g* şefāᶜati: SN 104b/6 *anıŋ* şefāᶜati

1441. BN 331/5 *hiç* minnet (6) ḳılmas: SN 104b/8 *hergiz* minnet ḳılmas

1442. BN 331/8 *anın͡g sebebindin* ümīd ḳesmek: SN 104b/9 *anıŋ ᶜaṭāsındın* ümīd ḳesmek

1443. BN 331/11 anın͡g dėg: SN 104b/12 anıŋ tęg

1444. BN 332/3 *ḫilᶜat-i iḥsānnı tiler* ėrdi bel-kim *męnin͡g* murādım: SN 105a/1 [...] *iḥsān tapar* ėrdi bel-kim *męnim* murādım

1445. BN 332/4 rifᶜat-i (5) derecāt *turur*: SN 105a/2 rifᶜat-i derecāt *ėrür*

1446. BN 332/5 [...]: SN 105a/2 beyt

1447. BN 332/6 *resūlu'llāh körgüzgil* ḫalāṣımda yed-i beyżā: SN 105a/4 [...] *körgüzür* ḫalāṣımda yed-i beyżā

1448. BN 332/6 *męni dėg* ᶜāṣīġa (7) tėgse *ᶜaceb ėrmes nebī luṭfı*; yaġın yaġsa *anın͡g* feyżi (8) ölüg *yęrni* ḳılur iḥyā: SN 105a/5 *męniŋ tęg* ᶜāṣīġa tėgse *nebī luṭfı ᶜaceb ėrmes*; (6) نفس yaġsa *anıŋ* feyżi ölüg *yėrni* ḳılur iḥyā (حيا)

1449. BN 332/8 *nę ister-męn* resūlümdin (9) bu fānī *dünyānın͡g* mülkin; *anın͡g dėg* kim züheyr *ister* (10) herimdin zehre-i dünyā: SN 105a/7 *męn izdemen* resūlümdin bu fānī *dünyānıŋ* mülkin; (8) *anıŋ tęg* kim züheyr *izder* herimdin zehre-i dünyā

1450. BN 332/11 [...]: SN 105a/8 ḳāle ḳuddise sırrahu

1451. BN 333/6 *męnin͡g sęndin* özge: SN 105a/12 *męnim sėndin* özge

1452. BN 333/7 anın͡g penāhıġa: SN 105a/13 anıŋ penāhınġa

1453. BN 333/8 ey *Ten͡gri'nin͡g* (9) resūli, *sęnin͡g* ᶜaẓamet ve *cāhın͡g* sāḥati, męnin͡g (10) *dėg*: SN 105b/1 ey *Ten͡gri'niŋ* resūli, *sęniŋ* ᶜaẓamet ve *cāhın͡gnıŋ* sāḥati, męnin͡g *tęg*

1454. BN 334/1 [...]: SN 105b/4 beyt

1455. BN 334/1 ey ekrem-i ḫalāyıḳ *sėn*-sėn (2) *męnin͡g* penāhım; tapuġun͡gda bende bolmaḳ iḳbāl ᶜizz [...] cāhım: SN 105b/5 ey ekrem-i ḫalāyıḳ *sęn*-sėn *męnim* penāhım; tapuġun͡gda bende bolmaḳ iḳbāl ᶜizz *ü* cāhım

1456. BN 334/3 (3) ḥaḳ intiḳām almaḳ izdese bendelerdin; luṭfun͡gdın (4) özge yoḳtur ey ḫᵛāce ᶜöz̲r-ḫᵛāhım: SN 105b/6 [...]

1457. BN 334/4 *sẹn dėg* uluġ (5) şefīᶜim ḥaḳdın mẹni ḳolarda; *dėsem* uluġ (6) günah *nė* bolġay *yana* günāhım: SN 105b/7 *sėn tẹg* uluġ şefīᶜim ḥaḳdın mẹni ḳolarda; (8) *tėsem* uluġ günah [...] bolġay [...] günāhım

1458. BN 334/7 [...]: SN 105b/9 ḳāle ḳuddise sırrahu

1459. BN 334/9 be-dürüstī ve rāstī *ki sẹnin͡g bernān͡gdın* ėrür: SN 105b/11 be-dürüstī ve rāstī kim *sẹniŋ bėrmeŋdin* ėrür

1460. BN 334/10 *ᶜulūmun͡gnın͡g* (11) ᶜālemindin turur: SN 105b/12 *ᶜulūmun͡gnun͡g* ᶜālemindin turur

1461. BN 335/3 temkīn bolġa-(4)-nın͡gnı, *bi-ḥkām* taḳı *sırr-ı* vaḥdetni: SN 106a/2 temkīn bolġanın͡gnı *bilgen* taḳı *bir ve* vaḥdetni

1462. BN 335/8 [...]: SN 106a/5 beyt

1463. BN 335/9 reşḥa-ı baḥr-ı *ᶜilm-i fażlın͡gdın*; ḳaṭreᵊīdür ᶜulūm-ı levḥ [...] ḳalem: SN 106a/7 reşḥa-ı baḥr-ı *ᶜilm ü fażlıŋdın*; ḳaṭreᵊīdür ᶜulūm-ı levḥ *ü* ḳalem

1464. BN 335/10 [...]: SN 106a/8 ḳāle ḳuddise sırrahu

1465. BN 336/3 nevmīd bolmaġıl ey nefs, *nẹçe* [...] yazuḳun͡g uluġ (4) bolsa; anın͡g üçün kim *yarlıḳamaḳ* cāyizdür, kübāyirni (5) ṣaġāyir *dėg*: SN 106a/11 nevmīd bolmaġıl ey nefs, *nẹçe kim* yazuḳun͡g uluġ bolsa; anın͡g üçün kim *yarlıġamaḳ* cāyizdür, kübāyirni ṣaġāyir *tẹg*

1466. BN 336/6 kiçig *dėg* turur: SN 106a/13 kiçig [106b/1] *tẹg* turur

1467. BN 336/7 Ḥaḳ [...] *Taᶜālā* raḥmeti: SN 106b/1 Ḥaḳ *subḥānehu ve taᶜālānın͡g* raḥmeti

1468. BN 337/2 *dėse*, her-āyine, barçanı *yarlıḳaġanda* (3) her *birinin͡g* yazuḳıġa köre: SN 106b/6 *tėse*, her-āyine, barçanı *yarlıġaġanda* her *biriniŋ* yazuḳıġa köre

1469. BN 337/5 ümīd tutġanlar sözi *ėrür*: SN 106b/8 ümīd tutġanlar sözi *olur*

1470. BN 337/6 [...]: SN 106b/8 beyt

1471. BN 337/6 bu fānī *dünyāġa*: SN 106b/8 bu fānī *dünyāge*

1472. BN 337/9 velī ol *kėlmedi* (10) nefsim hevāsı: SN 106b/12 velī ol *kęsilmedi* nefsim hevāsı

1473. BN 337/11 ve līkin *kętmedi* kön͡glüm ḳarası: SN 106b/13 ve līkin *kėtmedi* kön͡glüm ḳarası(مراسی)

1474. BN 338/3 ᶜināyet ḳılmasan͡g ey şāh (4) *kętmes*; ḳıyāmetde kön͡güllerin͡g ᶜanāsı: SN 107a/2 ᶜināyet ḳılmasan͡g ey şāh *kėtmes*; (3) ḳıyāmetde kön͡güllerin͡g ᶜanāsı

1475. BN 338/5 [...]: SN 107a/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

1476. BN 338/10 *męnin͡g* (11) murādımnı *bęrip* öz ḥażretin͡gde ümīdimni ᶜaks *ḳılmay*: SN 107a/7 *męnim* murādımnı *bėrip* öz ḥażretin͡gde ümīdimni ᶜaks *ḳılmadı*

1477. BN 339/4 *męnin͡g* ṣabrım pāy-dār *dęgül* ve taḳı küçeylik (5) kėlgende, ber-ḳarār *dęgül*: SN 107a/10 *męnim* ṣabrım pāy-dār *tęgül* ve taḳı küçeylik kėlgende, ber-ḳarār *tęgül*

1478. BN 339/7 murādımnı *męnin͡g bęrgil* ilāhım: SN 107a/12 murādımnı *męnim bėrgil* ilāhım

1479. BN 339/8 męnin͡g ṣabrım belāġa ṭāḳat (9) ėtmey; yaḳarsa ḫasrımnı nė dūd-ı āhım: SN 107a/13 [...]

1480. BN 339/9 męni (10) sėn bende-i dergāh *dėsen͡g*; zihī devlet zihī (11) iḳbāl [...] cāhım: SN 107a/13 męni sėn bende-i dergāh *tėsen͡g*; [107b/1] zihī devlet zihī iḳbāl *ü* cāhım

1481. BN 340/1 ḳıyāmet kün *muḫālif ḥāletide*; (2) sęnin͡g faźlın͡gdın özge yoḳ penāhım: SN 107b/2 ḳıyāmet kün *meḫāfet ḥāletinde*; (3) sęnin͡g faźlın͡gdın özge yoḳ penāhım

1482. BN 340/4 [...]: SN 107b/3 ḳāle ḳuddise sırrahu

1483. BN 340/9 fermān ḳılġıl, raḥmet *bulutıġa*: SN 107b/7 fermān ḳılġıl, raḥmet *bulutınġa*

1484. BN 341/3 [...]: SN 107b/11 beyt

1485. BN 341/5 mādām kim ṣabā yęlinin͡g ęsmeki *bile*: SN 107b/12 mādām kim ṣabā yęlinin͡g ęsmeki *bilen*

1486. BN 341/6 yā-ḫod ḥaddā oḳuġuçılar (7) naġmesi *bile*: SN 107b/13 yā-ḫod ḥaddā oḳuġuçılar naġmesi *bilen*

1487. BN 341/8 ol *pāk* ẕāt rūḥı üçün ḳılġıl ey kerīm: SN 108a/1 ol [...] ẕāt rūḥı üçün ḳılġıl ey kerīm

1488. BN 342/7 *iḥrām*-ı (8) tevāżuᶜ ve *iḥtirāmġa yẹtip*: SN 108a/8 *iḥrām*-ı tevāżuᶜ ve *iḥtirām kėyip*

1489. BN 342/9 Merve-i (10) mürüvvet *sarı*: SN 108a/9 Merve-i mürüvvet *saru*

1490. BN 342/10 ṭavāf-ı āstāne-i *ḥaḳīḳatni* (11) tilep: SN 108a/10 ṭavāf-ı āstāne-i *ḥabībni* tilep

1491. BN 343/4 bu *faḳīrning* resūl, *ᶜaleyhi's-selām*, (5) *şıfātıda* aytḳan tuḥfe-i ḥaḳīrin: SN 108a/13 bu *faḳīrniŋ* [108b/1] resūl [...] *şıfātında* aytḳan tuḥfe-i ḥaḳīrin

1492. BN 344/1 tā felek *bāġıda* köp türlüg nihāl-i tāzeġa; (2) bāġbānlar iḥtiyācı *bar* būstān ḳılġalı: SN 108b/6 tā felek *bāġında* köp türlüg nihāl-i tāzeġa; (7) bāġbānlar iḥtiyācı *birle* būstān ḳılġalı

1493. BN 344/2 baḫt [...] iḳbāling (3) nihālin tāze ḳılsun kird-gār: SN 108b/7 baḫt *u* iḳbāling nihālin tāze ḳılsun kird-gār

1494. BN 344/4 İslām'nıng: SN 108b/8 İslām'nıŋ

1495. BN 344/11 *anıng* üçün kim pādişāhlarġa, devlet ve iḳbāl [...] saᶜādet [345/1] ve celāl *taġıġa*, hīç sermāye-i duᶜā-yı ehlu'llāhdın (2) yaḫşıraḳ ėrmes: SN 108b/13 *anıŋ* üçün kim [109a/1] pādişāhlarġa, devlet ve iḳbāl *ve* saᶜādet ve celāl *tapmaḳġa*, hīç sermāye-i duᶜā-yı ehlu'llāhdın yaḫşıraḳ ėrmes

1496. BN 345/3 icābetge (4) *yavuḳraḳ bolġay*: SN 109a/3 icābetge yawuḳ [...]

1497. BN 345/6 ẕevḳ-ı ziyāret-i [...] resūl: SN 109a/4 ẕevḳ-ı ziyāret-i *ravża-ı* resūl

1498. BN 345/7 baᶜżı *ṭāyifenıng* (8) māniᶜī bolmaḳı birle: SN 109a/4 baᶜżı *ṭāyifeniŋ* māniᶜī bolmaḳı birle

1499. BN 345/9 bu pādişāh-ı *İslām'ning* icāzeti ve himmeti birle: SN 109a/6 bu pādişāh-ı *İslām'nıŋ* icāzeti ve himmeti birle

1500. BN 345/11 bu kerīm *ẕātlıġ, körklü* atlıġ, [346/1] sözi [...] uluġ [...] *ėḏesinge*: SN 109a/8 bu kerīm *ẕātlıḳ, körklüg* atlıġ, sözi *tatlıġ* uluġ *orun ėyesinge*

1501. BN 346/4 *bu tilim lāl ü* tilek *bėr*-(5)-*güçi*-sėn bolġay mu kim; bolsa bu miskīn [...] tileki (6) ḫażretiñgde müstecāb: SN 109a/13 *çün kimlerge* tilek *bėrgüçi*-sėn bolġay mu kim; [109b/1] bolsa bu miskīn *duᶜāsı* tileki ḫażretiñgde müstecāb

1502. BN 346/7 körmedi köz sėn *kibi* bir ḫüsrev-i ᶜālī-(8)-cenāb: SN 109b/3 körmedi köz sėn *bigin* bir ḫüsrev-i ᶜālī-cenāb

1503. BN 346/10 ṭurfe (11) ėrmes ger ḳaçursa *żıll-ı* şeyṭānnı şihāb: SN 109b/6 ṭurfe ėrmes ger ḳaçursa *ḫayl-ı* şeyṭānnı şihāb

1504. BN 347/1 mültezim bolsun (2) duᶜāñgnı ḳılmaġa şeyḫ [...] şebāb: SN 109b/7 mültezim bolsun duᶜāñgnı ḳılmaġa şeyḫ *ü* şebāb

1505. BN 347/2 *düşmanıñgnıñg* dīdesi: SN 109b/7 *düşmanıñgnıŋ* dīdesi

1506. BN 347/4 yevm-i *istiflāḥ* ėdi *kim* (5) nüsḫaᵓ-ı Keşfü'l-hüdā ḫatm boldı: SN 109b/8 yevm-i *istiftāḥ* ėdi *bu* nüsḫaᵓ-ı Keşfü'l-hüdā ḫatm boldı

1507. BN 347/8 Ḳıṭᶜaᵓī fi't-tārīḫ-i (9) kitābihi: SN 109b/8 [...]

BÖLÜM IV

ÇEVİRİ

[8] Merhamet eden ve esirgeyen Allah'ın adıyla... Evveli olmayan sabah aydınlığı gibi ilahi nurlarla taptaze bir şükran ve sonsuz geceler gibi bilinmezliğin kıvrımlı ve göz kamaştırıcı şimşeklerinin izleri misali parıltılı bir övgü ancak varlığı ezelî ve ebedî olan ulu Allah'adır ki onun mutlak varlığı denklik, eşitlikten arınmış; ezelî vasfı, yokluktan ve nihayetten âridir.

Manzume:

Benzersiz varlığı başlangıçsız,

Yüceliği uçsuz bucaksız.

Mükemmeliğinin karşısında akıl şaşkın,

[9] Ululuğuna düşünceler kararsız.

Yersiz korkular ona asla ulaşamadı,

Algılar onu kavramada çaresiz.

Kudret ve bilgi sahibi olan, her şeye üstün gelecek gücü elinde bulunduran Allah, mutlak hâkim olan kuvveti ve apaçık hikmetiyle öncesinde bir örneği daha görülmemiş olan varlıkları yoktan yarattı ve onların içinden bazılarını yetkinliğin ve bilginin son haddi olarak yaratıp seçti, "İnsanı yarattı. Ona düşünüp ifade etmeyi öğretti."[338] hükmüyle kendi nurlu yüceliğini gösterdi. Öte yandan insanların içinden de bazı hak yolunda kimselerin -peygamberlik tebliği ve enbiyanın aydınlık haberlerini vermeleri için- en pâk ve halis olanlarını dostlar suretiyle ayırdı. Onların malum sırlarını insanların arasından arındırıp **[10]** apaçık kutsallıklarını, ahalinin kabulüyle pür-nur eyledi. Bu suretle ezeli gücüyle peygamberleri, saadet ve rütbe sahibi kıldı.

Ve bir de misk ve anberi çağrıştıran dualar, demet demet gül kokulu selamlar; evrenin efendisi, bütün varlıkların en seçkini, ululuk cihanının Cemşîd'i, peygamberlik

[338] Rahman Suresi 3-4. ayetler. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#55:4

semasının güneşi, Allah'ın ezelî gücüyle yarattığı yiğit adam, nebilik göğünün kanat vurulabilecek en yüksek makamı, huzur çemenzarının endamı güzel mahbubu, dostluk bahçesinin gösterişli kuşu, *Miraç* gecesinin yıldızı, saadet sedefinin incisi, göğe uzanan hidayet yolunun önderi[339], *Levlâke*[340] **[11]** ülkesinin beyi,

Manzume:

O, nübüvvet silsilesinin en son halkasıdır.

Özü, âdemoğullarının varlık sebebidir.

Dünya gözüyle bakana İsa'dan bir sonra,

Gönül gözüyle görene Âdem'den de evveldir.

(Ve bir de misk ve anberi çağrıştıran dualar, demet demet gül kokulu selamlar)[341] huzur dünyasının cevheri ve azizlerin cihanı, hayır duaların en üstünü ve selamların en kusursuzu üzerine olası Hz. Muhammed Mustafa'nın nurlu kabri ve hoş kokulu türbesi ile ailesi, sahabelerine ulaşsın ki milletlerin en eski nizamı onların kudretiyle sabit ve sağlam bir şekilde ayaktadır ve dosdoğru iman onların yardımları ile diğer dinleri unutturmuş ve iptal etmiştir, benzersiz selamlar ve en halis hayır dualar onların üzerine olsun.

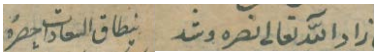
Kullarını rızıklandıran Yüce Allah'a şükürlerini sunup Hz. Muhammed'e ölçülmesi mümkün olmayan selam ve övgüyü gönderdikten sonra bu zavallı ve aciz kul, Allah'ın yardımının **[12]** ve lütfettiği talihin arkadaşlığı, yoldaşlığı ve kılavuzluğu ile yüce kağan ve şahların şahı aziz hükümdar, asil tavırlı, yüksek ahlak sahibi, cümle ırkların sultanı, latif sedefteki inci, semanın eşsiz yıldızı, yücelik dünyasının kalbi, hükümdarlık başının tacı, bahtiyarlık endamının süslü elbisesi, dostluk bahçesinin salınan mahbubu, saadet gülistanının bülbül şöhretlisi, cömertlik gözünün parıltısı, mertlik yüreğinin önderi, kulların rahatının sağlayıcısı, memleketin imarının nâzımı,

---

[339] Metindeki "sığır" sözcüğünün çağrışımı "Boğa Takımyıldızı" olmalıdır. Bu yıldız kümesi, "Zodyak üzerinde Koç ile İkizler arasında yer alan takımyıldızın adı, Sevir"dir (Türkçe Sözlük, 2011, s. 370). *Sığır*'ın Arapça karşılığı olan *Sevr*, mazmun olarak Arapçada *reis* anlamında kullanılmaktadır (Devellioğlu, 1986, s. 1134)

[340] "Levlâke levlâk, lemmâ halaktü'l-eflâk: Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ya Muhammed) eflâki (yeri göğü) yaratmazdım." (Pala, 1999, s. 255).

[341] Manzum kısımdan sonra 10. sayfanın 4. satırındaki ifadeye bağlı olarak cümle devam etmektedir.

Şiban[342] Han'ın kıvancı, Cengiz Han'ın soyu, küçük yaşına rağmen yücelerin **[13]** yücesi[343], yüreklerin ferahı, gönüllerin istirahatı, mutluluk hareminin kandili, ilim ve saadet sahibi, milletin kıymetli inci misali kağanı, neşe ülkesinin sultanı, cümle acizlerin sığınağı; yani talih, taç ve tahtın sahibi olan şehzade, hükümdar soylu, temiz huylu, güzel isimli Ebu'l-Hayr Han üzerine kelam etmeye geçmektedir.

Ebu'l-Hayr Han, hükümdar ecdadının kıymetli tahtını arzulayarak, Allah'ın -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- nihayetsiz desteğine güvenip büyük şeyhlerin ve ulu velilerin pür-pâk ruhlarından **[14]** yardım dileyip İslam'ın kubbesi olan Hârezm'e, , Allah'ın yardımına mazhar olmuş askerleriyle yönelince, ilahi yardım kendisine arkadaş, sonsuz bir baht özüne kılavuz olup galip gelerek elde etmenin dizginlerini elinde tutup, talih ve saadet katında yürüyüp "Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih."[344] ayetinin zamanı yaklaşınca, rebiülevvel ayının yirmi birinci günü[345], cuma sabahında "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."[346] nişanesinin sağladığı gücün kolaylığıyla Hârezm Kalesi'ni ele geçirmiştir.

Bunun ardından soylu seyyitler, tanınmış âlimler, ulu imamlar ve bilginler **[15]** Ebu'l-Hayr Han'ın yüce makamında saf tutup uyarınca o büyük zatın şerefli divanında yer bulup oturduğunda, memleketin dört bir yanındaki cümle kulları türlü türlü hediyeler, nadir bulunur armağanlar, ikramlar getirdi. Bu esnada muhterem bir kişi -ki o dine olan bağlılığı ve doğruluğu ile tanınmış, hidayetli olmasıyla betimlenmiştir- pek güzel bir yazı ile kaleme aldığı *Kaside-i Bürde*'yi o yüce sultana getirdi. Bu durum karşısında sözün kıymetini bilen, maharet sahiplerini gözeten, merhametli, bilge ve asil, ulu sultan; **[16]** erdemli, kıdem sahibi, soylu kimseler arasında bu acize, hoş kelam ile hitabı layık

---

[342] Kastedilen Çingiz Han'ın büyük oğlu Cuci'nin beşinci oğlu Şiban olmalıdır. Şiban Han, aynı zamanda Ebu'l-Hayr Han'ın da atasıdır (Karasoy, 1998, s. 1-4).
[343] Ebu'l-Hayr Han 17 yaşındayken tahta geçmiştir (Budak, 1994, s. 325; Karasoy, 1998: , s. 15).
[344] Saff Suresi 13. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#61:13
[345] 834 yılının (M. 1430-1431) kışında gerçekleşen ve Hârezm'in batısıyla başkent Gürgenç'i kapsayan fethi kastetmektedir. Keşfü'l-Hüdâ, Ebu'l-Hayr Han'a bu dönemde sunulmuştur (Budak, 1994, s. 326; Karasoy, 1998, s. 1).
[346] Fetih Suresi 1. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#48:1.

görüp mezkûr görkemli kasidenin içerdiği bütün faziletleri sorduğu sırada, o yüce katında şöylece söyledim:

Manzume:

Hünkârım, saadet bedeninin ruhusunuz,

Zarafet diyarlarının hükümdarısınız.

Cümle kulları Tanrı'dan sultanlık dilerken,

Tanrı'nın, han olmasını istediğisiniz.

Bu sözlerin ardından, kasidenin bazı erdemlerini şerh edip bir kısmının anlamını açıklayınca, şaşaalı Arapça'yı, şirin Türkçe ile şerh etmeyi, yine bu kasidede yer alan bazı mucizeleri, olağanüstülükleri, türlü husus ve durumları, **[17]** hadisleri, anlatıları şifa niyetine yazıp tamamıyla anlatmayı arzulamaktaydım. Muhakkak, sultanın buyruğuna boyun eğmek ve bunun için çaba sarf etmek lazım gelir ki ben de kasidenin şerhi hususunda bu şanlı hükümdarın emrine uydum. Bununla beraber söz konusu günlerde dostların ölümü, kardeş mertebesinde samimi arkadaşların aramızdan ayrılmalarından ötürü kalbimde açılan yara pek taze, ızdırabım tarif olunmaz şiddetteydi. Bu ayrılığın yarattığı özlem sebebiyle gönlüm viran, ciğerim pür-duman idi.

Manzume:

Gözüm yaşı gönlüm ateşin söndürmese,

Bir ahım cümle kâinatı yakar benim.

[18] Lakin, "Sultanın emri ilahi bir sebebi içerir." diyerek talih kaleminin dizginlerini düşünce gezgininin eline teslim edip mana kervanını, *Zengbâr*[347] ummanından *Rum*[348] diyarına ulaştırmayı arzuladım. Bu güzel kitaba *Mustafa'nın Vasıfları Hakkında Keşfü'l-Hüdâ* adını verdim. Süphesiz, umudum, bu diyarın bir muhtereminin küçük hediyesinin, hükümdar katında kabul görmesiydi. Kitabın önsözünü bu hükümdara seslenişle tamamladım.

---

[347] *Zengbâr*, "Siyahiler memleketi, Sudan ülkesi" manalarında olup Divan edebiyatında *Rum* ile tezat sanatı içinde kullanılmıştır (Pala, 1999, s. 425).

[348] *Rum* sözcüğü "Arap ilinden başka ilden olan kimse" anlamıyla kullanılmış olmalıdır (Devellioğlu, 1986, s. 1078). Zira *Keşfü'l-Hüdâ*'da amaç, aslı Arapça olan *Kaside-i Bürde*'nin Türkçe ile açıklanmasıdır.

Bir parıltı:

Ey muzaffer hakan, bilgi ve hünerde senin,

Elhak, gönlün ve elin, deniz ve memba oldu.

[19] İslam'la fethedilen gönlün vesilesiyle,

Dilin, ilahi hikmetlere tercüman oldu.

Âb-ı hayat, her dem, katının şerefin diler,

Heyhat, can verip bulmayıp utandı, sır oldu.

Cümle maharetiyle çarh düşman iken,

Bir sözünle senin, pek merhametli oldu.

Ustalık ehline hiç itibar edilmezken,

Elhamdülillah, makamında muteber oldu.

Dil döküp övebilmek ister seni Hüseyin,

Mübarek katına sığınıp övgü der oldu.

Sözünün kudretin dedim, hâle hamda geldim.

[20] Hünerinin övgüsüyle dilim sedef oldu.

Öfkeni andım cümle gönül sarsıldı korkup,

Lütfun ile kalplerde asayiş ârâm oldu.

Adaletin çoğalıp huzur sarsın devleti,

Dedim, başta adaletle devlet ikiz oldu.

Gülistanın güz afetinden korusun Tanrı,

Bahşettiğin bahar ile âlem gülzâr oldu.

ÖNSÖZ

Ey ilim bedeninin yüreği ve bilgi ruhlarının evreni, bu kasideyi söyleyen kişi anlam elmaslarından müteşekkil bir dizinin kaidesi, bezenmiş gelinlerin süslerindeki gümüş tel olan *Muhammed Bûsîrî*'dir. O, *Muhammed Mustafa*'yı **[21]** övme hususunda ikinci *Hassân*'dır[349].

Muhammed Bûsîrî, inme sonucu eli ayağının tutmamasının ardından imdadına koşacak hiçbir sadık dost, canayakın arkadaş, vefalı yâren, gönül kederini dağıtacak bir ahbap ya da bir sırdaş bulamamış. Medine dağlarındaki bir mağaraya sığınıp hayatından umudu kesip "Hayatın birikiminin ve mutluluk veren sağlığın bezeklerinin yitip gittiği, insana pek hoş gelen dünyevi hazinelerin tükendiği vakit gelmiştir. Hiç olmazsa geriye kalan bu bir miktar soluğu Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- vafıslarını dillendirmede kullanarak, şüphesiz, sonsuzluğa yönelik güzellikler ve daimi mutluluklar elde etsem." diye kaygılı bir hâlde düşünceye dalmış. Bûsîrî **[22]** bu kasideyi okuduğu gece Hz. Muhammed'e -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- selam ederek şöylece demiş:

"Ey Yaradan'ın mahbubu ve ey mahlukatın en şereflisi, senin katından başka bir sığınağım yoktur. Yine sana kul olmaktan daha yüce bir değer ya da makam yoktur."

Manzume:

Kovarsan beni eğer bu gün şefkatli divanından,

Allah'ım, feryat eyleyeceğim hangi bir kapıdır?

Eğer kâinatı saran lütfun ile etmez isen,

Kulun için ki yardım gözünden bir bakış, yazıktır.

---

[349] Ebü'l-Velîd (Ebû Abdirrahmân) Hassân bin Sâbit bin el-Münzir el-Hazrecî en-Ensârî, Hz. Muhammed'in şairi olarak tanınan sahabidir (Elmalı, 1997, s. 399).

Kusursuzluğunun coşkusuyla vakitli vakitsiz,

Anarım adın, tüm âşıklara canayakın yârdır.

Her kim ki kapında köle olmaya **[23]** baş koyar ise,

Hanedan bahçesinde gonca misali bir sultandır.

"Ey Allah'ın sevgili dostu ve ey hasta gönüllerin tabibi! Ey biçarelerin çaresi ve ey acizlerin yardımcısı! Ben bitkin ve güçsüzün o güzeller güzeli yere varıp mübarek kabrinin toprağına yüz sürüp bu gösterişli benzetmelerle donanmış ve ifadeleri en zarif biçimde sonlandırılmış, gelinler misali süslü, anlamı yüklü hazineyi ayağının tozuna ikram edebilecek takati yoktur. Her ne kadar yüce katında sana sunsam da bu güzel şiirin sözlerinin senin vasfın karşısında hiçbir değeri yoktur. Ama bilirim ki senin engin bilginin içinde **[24]** cümle kıymetler birdir."

Manzume:

Ey Sidre,[350] senin makamın ne yücedir.

Fazlın ile her varlığın gönlü hoştur.

Her kim ki kapında köle olsa senin,

Şüphesiz ki Mevlâ'ya ulaşan odur.

Ey cömertlik kaynağı, şefaatinin

Denizlerinin hiçbir sahili yoktur.

Övgünü hangi şekilde söylesem ki,

Sıfatın bilen akıl sahibi yoktur.

[350] Sidretü'l-Müntehâ, arşın sağ yanındaki ilahi bir ağaç olup ondan ötesi Allah'ın zât âlemidir. Beşer bilgisinin ve amellerinin son sınırıdır (Pala, 1999, s. 353).

Dil döken can ki ilmine pek şaşırmış,

Âlim, vasfın karşısında çok acizdir.

Tanrı'nın gücüyle erdemlerin senin,

Kâinatın her katresini örtendir.

Şüphesiz, bu kasideyi şimdi onun yüce makamına sunuyorum, diyerek kasidenin bütününü okuduktan sonra ilk beyte tekrar dönüp onu okumuş ve Hz. Muhammed'in temiz ruhu şefaatiyle yardım dileyerek dua edince, Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- **[25]** rüyasında kendisine gelip mübarek elini bu dermansız hastanın felçli eli ayağına sürüp "Ey benim adaşım! Allah -onu her türlü arazdan, kusur ve ayıptan tenzih ederim- senin bu derdine derman verdi, kalk!" dediğini görmüş. Uyanıp da ayağa kalkınca hastalığından eser kalmadığına, tamamen iyileştiğine şahit olmuş. Elbette abdest alıp Tanrı'ya şükrünü yerine getirmiş ve bu eşsiz kasideyi kâğıda geçirmiş. Sabah Hz. Muhammed'in -selamet onun üzerine olsun- kabrine doğru yol alırken, zamanın tarikat önderi ve hidayet yolunun biricik sadığı, insanlardan uzaklaşıp dağlarda inzivaya çekilmiş olan Şeyh Ebu'r-recâ, Muhammed Bûsîrî'nin -Allah'ın rahmeti **[26]** üzerine olsun- karşısına çıkmış ve şöylece seslenmiş:

— Ey uzdillilerin başı, Hâşimîler soyundan Muhammed Mustafa'nın adaşı ve inananların özü olan o mübareğin kardeşi! Allah'ın mahbubu ve elçisi Hz. Muhammed hakkında yazmış olduğun kasideyi oku.

Kasidenin yazarı Bûsîrî şöylece sormuş:

— Hangi kasideyi arzulamaktasınız? Ben, peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- övgüsünü içerir çokça kaside yazdım.

Şeyh Ebu'r-recâ şunları demiş:

— İlk beyti şöyle olan kasideyi istiyorum:

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[1] “Ey gönül, Selemli dostları anmaktan mı gözünden kanlı yaş akıtıyorsun”[351] (Kaya 2011:17).

Bûsîrî, şaşakalıp ağlayarak şunları söylemiş:

— Ey keramet sahibi **[27]** ve kıyamet gününün şefaatçilerinden olan şeyh, andığınız bu ilk beyti içeren kasideyi kimsenin yanında okumuşluğum yoktur.

Şeyh şöylece söylemiş:

— Ben bu gece peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed’i -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- rüyamda gördüm. O, bütün sahabeleriyle oturmuş bir hâldeyken sen boyun eğmiş, muhtaç bir vaziyette bu kasideyi okumak için ruhsat istemekteydin. Hz. Muhammed -salat ve selam onun üzerine olsun- izin verip de sen kasideyi okuduğunda, “Şiirlerin bir kısmında hikmetler vardır.” diyerek seni takdir edip meyve yüklü ağacın dallarının meltemle titremesi gibi hareket etmekteydi. İşte bu **[28]** kasideyi sonuna kadar okuyup ilk beytini ikinci kez okuyunca ben de bu beyti aklımda tuttum.

Nâzım, Allah onu korusun ve günahlarını affetsin, cevap vermiş:

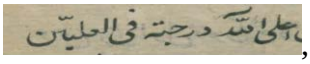
— Bu kasideyi yazıp Şeyh Ebü’r-recâ’ya verince komşular ve diğer Medine halkı bu durumdan haberdar oldular. Hepsi karşıma gelip bana hürmet, saygı göstererek beni yücelterek, överek Hz. Muhammed’in, selamet onun üzerine olsun, kabrine vardılar. Ben bu kasideyi okurken, onlar da başlarını açıp ağlar hâldeyken bir yüklü deve, dizginlerini koparıp tozu dumana katıp Hz. Muhammed’in kabrinin önüne geldi, çöktü. Bir süre sonra, Şamlı bir deveci gelip Şam kumaşıyla yüklü olan o **[29]** devenin yükünün tamamını komşulara, mübarek kimselere hediye olarak dağıttı. Deveci, “Bu devenin yükü ve yol levazımını salat ve selam üzerine olası Hz. Muhammed’in ruhuna adak adamıştım. Bu deve, bu sabah dizginlerini niçin kopardı, kaçtı ve iki günlük yolu bu kadar kısa sürede nasıl geldi bilmiyorum.” dedi. Çevre sakinlerinden biri ağlayarak “Ben bu kasidenin selam üzerinde olası Hz. Muhammed katında kabul görmüş olduğunu anlayıp sabahleyin ‘Yâ Rabbi, bu uzdilli nâzımın övgüsüne layık bir hediye ulaştır!’ diye yalvarınca Yüce Allah, bu duayı **[30]** kabul edip bu deveyi ulaştırdı.” deyip kumaşları bahşiş olarak verdi.

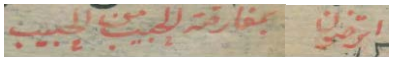
---

[351] Zî Selem, Arap edebiyatında sevgilinin yaşadığı hayalî ülkeyi işaret etmektedir. Anlatılmak iseten, Hz. Muhammed ve sahâbeleridir (Kaya, 2011, s. 17).

Yine o devirde Medine'nin hükümdarı, *Muhammed Bûsîrî*'yi çağırmış, katında baş açık ayakta durup okuyunca Bûsîrî'yi takdir etmiş ve "Ne yazık! Eğer bizim Sâdeddîn Katip'in gözleri görüyor olsaydı bu mübarek kasideyi yazabilirdi." demiş. Allah'ın rahmeti üzerine olası Bûsîrî, "Gelsin, bu kasidenin hayırlarını dinlemeden mahrum olmasın." demiş. Bunun üzerine, mecliste hazır bulunan Sâdeddîn'in başına hırka örtülüp bu kaside okunmuş ve selam üzerine olası Hz. Muhammed'in pâk ruhundan **[31]** yardım niyaz edilerek dua edilince Allah -onu her türlü arazdan, kusur ve ayıptan tenzih ederim- kendi mübarek katından onun gözüne sağlık ihsan etmiş.

Bu malum anlatıların yanı sıra, İslam âlimleri, soylu ve erdemli kimseler, bu kasidenin tesirinin son derece çok olduğunu, mutluluk veren sonsuz alametlerinin bulunduğunu aktarmaktadırlar. Aynı zamanda ulu imamlar da hemfikirlerdir ki bu kasidenin tesirlerinin görünmesi, onu okuyan diğer insanlara da bağışlanmıştır. Ben de muteber ve faziletli kimselerden ruhsat alıp samimiyet ve iman ile bu kasideyi okumayı arzularım.

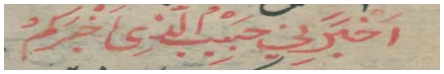
Ben niyaz-ment, bu kasidenin tesirleriyle ilgili aldığı bilgileri, ayet ve hadislerden şer'î hükümler çıkaran din âlimlerinin en sonuncusu Mevlânâ Hâfızü'd-dîn Bezzâzî'den , Mevlânâ Hâfızü'd-dîn'den ve **[32]** Mescid-i Nebevî ile hadis ve tefsir imamlarının hocası Mevlânâ Celâlü'd-dîni'l-Hucendî'den aktardım. Mevlânâ Celâlü'd-dîn, mertebesinin yüksekliği ve ününün yaygınlığı bakımından diğerinden daha üstündür. Öyle ki bu sözü destekleyecek delillerin hesabına ihtiyaç yoktur. Zira hadis imamları da kendisinin bu olgunluklarını anlatmaktadırlar. O temiz ve makbul huylunun tabiatının anılması ve erdemlerinin açıklanması, ifadenin sınırlarının çok ötesindedir. Fazilet ve üstünlüğünü gösterir durumlardan biri şöyledir:

Mevlânâ hazretleri bir zaman Mescid-i Nebevi civarında meskûn bulunmuş ve hadisçilerin önderi olarak adlandırılmış. **[33]** Gönül şenliğinin izleri ve dostların özlemi nurlu yüzünde ortaya çıkınca eşi dostu ziyaret için kendi memleketine gitmek üzere yola koyulmuş. O günün gecesinde iman sahibi dostlardan sekizi, rüyalarında selam üzerine olası Hz. Muhammed'i, tatlı dil ve açık ifadelerle kendilerine yani "Dost, dostundan ayrılmayı kabul eder mi? Benim dinimin şerefi ve emrettiği yolun ululuğu üzerine yaşamayı ne için kabul ettiniz?"

derken görmüşler. Bu iman sahibi kişiler sabahleyin Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- mübarek kabrinde hazır bulunup birbirlerine bu rüyalarını anlatarak Allah'ın rahmeti üzerine olası Mevlânâ Celâlü'd-dîn'in **[34]** ardı sıra toplanıp ona danışmak istedikleri esnada Mevlânâ hazretlerinin baş açık, ayak yalın ağlayarak dönüp geldiğini görmüşler. Bu müminler şöylece seslenmişler:

— Ey şeyh! Niçin geri döndünüz?

Mevlânâ ağlar hâlde yanıtlamış:

Yani, "O dostun size verdiği haber bana da ulaştı."

Bildirilen odur ki dünya âlimlerinin hocası, hikmet ve bilim sınıflarının cümlesine hâiz Mevlânâ Hâfızü'd-dîn -Allah onu korusun ve günahlarını affetsin- ile ümmetlerin zarif önderi, tüm insanlığın övünç kaynağı Mevlânâ Celâlü'd-dîn Hucendî'nin -Allah kabrini nur eylesin- ruhsatı ile bu niyaz-mende, bu şerefli hükümdara **[35]** izin verdim ki ihtiyaç hâlinde bu saadetlerin bütününü barındıran kaside doğruluk ve dürüstlükle okunursa, ümit odur ki, Allah -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- okuyanı arzularına ulaştıracak, dünyanın sıkıntılarından kurtaracak ve ahirette ona yüksek makamlar nasip edecektir.

Manzume:

Hükmü ile kâdir Allah sana gerçek Çin ve Maçin'i,

Şerefin yüceltip takdir eder mertebesini hakan.

Ruh ve beden, servet ve devleti mutlak elinde tutup

Seni asla ayırmasın son nefesinde de bir tek iman.

GİRİŞ

Ey ilim bozkırının hüküm süren at binicisi, bereket saltanatının önde gideni, bil ki ne zaman dert ve **[36]** ihtiyaç sahibi veya sıkıntıyla yanıp yakarır hâletde olan biri, gönül ferahına ulaşmak için hastalığını ifade edip ortaya koymayı arzulasa, cana yakın bir dost, bir sevgili, arkadaş, dert ortağı yahut sırdaş bulamasa, kendi kendine seslenir,

muhatap onun durumunu açıklayarak da şüphesiz, aslında kendi ayrılık acısını ve özlem zahmetini ortaya çıkarır. Bu kasidenin okuyanı da bu yolu tutmuştur ki kimsesizlik onu soyutlamış ve kendi kendisine seslenmiştir:

[1] "Ey gönül, Selemli dostları anmaktan mı gözünden kanlı yaş akıtıyorsun" (Kaya 2011:17).

[2] "Yoksa Kâzıma tarafından rüzgâr mı esti, **[37]** zifiri karanlıkta Izam Dağı'ndan şimşek mi çaktı"[352] (Kaya 2011:18).

Yani, ey dostlarının, arkadaşlarının özlemi ve onlardan mahrum olma nedeniyle ayrılık ateşinde yanan! Selem ağacının çokça yetiştiği yerdeki komşularını düşünüp de mi daima gözyaşın ile kanı birbirine karıştırırsın? Yahut Kâzime denen yerden, sevdiğin dostlarının yüzünü görme ve ahbaplarına kavuşma imkânını veren ferahlatıcı bir rüzgâr, cana can katan hoş kokular mı getirdi yahut İzam dağında çakan şimşekler sevdiğin insanları mı hatırlattı ki gözyaşını engelleyemeyip işin gözyaşınla **[38]** gönül kanını bir birine karıştırmak oldu.

Manzume:

Evvelki dostlarını mı düşünüp ey gönül,

Gözyaşını karıştırırsın yürek kanıyla.

Bir yel mi mahbup hakkında benden sana geldi,

Canın aşk meczubu oldu o misk kokusuyla.

Yoksa şimşekler mi çaktı yârinin dağından,

Bağrın başı peyda oldu bir parıltısıyla.

Beyitlerin Türk dili ile anlamlandırılması hususunda bu kadarı yeter. Daha fazla inceleme isteyen, bu niyaz-mendin Râyihatü'l-Ervâh adlı Arapça şerhini okusun. Alışılmışın dışında değerlendirmeler, şaşılacak tespitler, **[39]** alamet süsleri ve kılavuzluk eden delillerin incileri bu güzel şerhin içinde yer almaktadır.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[352] Kâzima, Medine'nin diğer bir adı, İzam ise bu bölgedeki bir dağdır (Kaya, 2011, s. 18).

[3] “Gözlerine n’oldu ki: ‘Ağlama!’ desen yaş döker, kalbine n’oldu ki ‘Kendine gel!’ desen coşup kendinden geçer” (Kaya, 2011, s. 19).

Yani, ey dert sahibi zavallı ve ey mahzun âşık! Eğer sevgi, dostluk ve gönlün aşkla yanmasını inkâr etsen, “Aşkın zahmet veren aşırı heyecanından hürüm!” diyerek iddia etsen ne olacak sanki. İki gözüne ne kadar ‘Engel ol!’ desen yaşı sel misali akar ve yanmakta olan gönlüne ne kadar “Ayıl!” desen mestlik ateşiyle âlemi kavurur. Aşkını gizleyen, reddeden âşıkın **[40]** sözüne kimse itibar etmez. Aşk ve miski saklamak mümkün değildir.

Öyle nedenler ki dedim her ayrıntısını,

Olmasaydı sende ey mahbubunun bendesi,

Neden dersen gözün durmadan sel gibi akar,

Akıllan dediğin gönlün tutkunun sarhoşu.

[4] “Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık sevginin gizli kalacağını mı sanır” (Kaya, 2011, s. 20).

Yani, ey yanıp yakılan, feryat eden âşık! Şöylece mi düşünürsün ki aşkın izleri olan gözyaşı ile gönül ateşi varken bu muhabbet saklı kalacak? **[41]** Her gece mum gibi gönül ateşi ile kavrulup gözyaşı döken kişi “Âşık değilim!” dese, sözüne kim itibar edecek? Tavırlar ortadayken, bunları dilden çıkan sözlerle gözden kaçırmak mümkün değildir. Gözyaşı ve gönlün ateşi ile aşk gizlenemez.

Şiir:

Âşık, sırrını gizlemek istese,

Sırdaşı da anlamaz o hâlini.

Her ne kadar demese de sırrın halka,

Gözyaşı, kalp ateşidir gammazı.

[5] “Aşk olmasaydı, sevgilinin harap olan yurdunda, ondan arta kalanlara bakıp yaş dökmez, sorgun ağacı ile o dağı anarak geceler boyu uykusuz kalmazdın” (Kaya, 2011, s. 21).

[42] Yani eğer aşk, tutku ve samimi bir sevgi mutlak surette olmasaydı bu harap olmuş aşk diyarlarının kalıntıları için gözyaşları dökmezdin ve o diyar ile zamanın ağaç ve dağlarını düşünüp gözlerin açık bir hâlde her gece günün ilk ışıklarına kadar uyanık kalmazdın. Muhakkak ki sevgilisiyle buluşup mahbubunun, yârinin, herkesten sakındığı dostunun güzel yüzünü görebildiği o yerleri tenha, terkedilmiş bir hâlde bulan âşıkın, şüphesiz, o güzellikleri beklemekten başka bir işi, o diyardaki ağaç ve dağı anmaktan başka bir düşüncesi yoktur. Böylesi bir ağıt söz konusuyken aşkı saklamak yahut reddetmek **[43]** mümkün değildir.

Ey müptela âşık gizleme boşuna,

Kaygın ile sevdiceğin arzusunu.

Yok ise aşkın sen ne diye ağlarsın,

Gördüğünde o dilberin konağını.

Yalnız dağ ve ağacını düşünmeyle,

Göz buldu uyanık kalma marazını.

Nasıl bir illettir bu aşk belası ki,

Bulmadı hiçbir âşık dermanını.

[6] "Gözyaşı ve hastalık aleyhinde iki âdil şâhit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin" (Kaya, 2011, s. 22).

[7] "Aşkın ıztırabı yanaklarında **[44]** sarı papatya ve anem[353] gibi çizgi hâlinde belirirken sevgini nasıl inkâr edebilirsin" (Kaya, 2011, s. 23).

Yani sevgi hususunda, doğru sözlü tanıklar, apaçık ve kusursuz adaletiyle âşıklar mahkemesinin yargıcı ve kalbi sevgilisinin özlemiyle çarpanların reisi huzurunda, senin hakkında "Âşıktır!" diye tanıklık ettikten sonra aşkı nasıl reddedebilirsin. Söz konusu tanıklar, göz pınarlarının yağdırdıkları ile afeti yaşamış bedeninin güçsüzlüğüdür. Bu iki tanık söz konusuyken redde hiç mahal yoktur. Bilhassa aşırı heyecan, yani aşktan ileri

[353] Anem, Hicaz'da yetişen kırmızı meyveli bir ağaçtır (Kaya, 2011, s. 23).

gelen ve gönlü istila eden **[45]** kaygının kâtibi, senin kabullenmeyişinin üzerine iki kayıt düşmüştür ki biri kızılağaç rengine çalan kırmızılıkta olup kalbe dek ulaşan yaranın kanıyla, diğeri ise bahâr adlı çuha çiçeği gibi sarı olup güçsüz bedenindeki yaradan çıkan iltihapla yazılmıştır. Böylesi iki yazının tanıklığında senin aşkı reddetmen oldukça tuhaf, sevginin olmadığını göstermeye çalışman çok gariptir.

Manzume:

Ne diye aşkın varlığını inkâr edersin,

Gözyaşınla tanıkken zayıflığı teninin.

Yaşın kızılı, yüzün sarılığı iki hat **[46]** olur.

Şüphesiz anlar ve okur gören senin hâlin.

Aşk sıkıntısıyla olmasa divane, gönül

Kanlı yaş, soluk ten ile etmez idi figan.

Sözlerin şahitliği ve tavırların delil olması sonucu neticelenen ve ortaya çıkan sonuç ile nâzım, karşısındakine -ki bu aslında kendi benliğidir- aşkı herkesçe malum olup reddine imkân olmadığından sözü başka bir şahsa çevirerek kendisiyle karşılıklı konuşur hâlde, âşıklık hususunda ustalık gösterip şunları dedi:

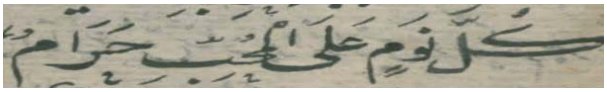
[8] “Evet, gece sevgilimin hayali geldi ve beni uykusuz bıraktı; çünkü aşk, zevk ve elemle iç içedir” (Kaya, 2011, s. 24).

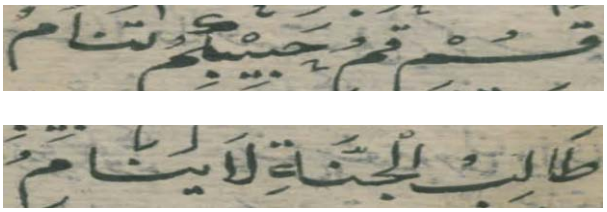
[47] Yani, evet, sevdiğim güzelin hayali gece gelip gözümden uykuyu kaldırıp seslendi:

“Ey vuslat bahçelerinin meltemini, yârinin güzel yüzünü çokça arzulayan! Âşık, diğer tatlara ve keyfe yabancıdır, aşk ile gönül ferahı arayan yalnızca şaşkındır.”

Beyit:

Âşıklara uyumak yakışmaz. Sevdiğini ihmal eden gönlü, aşk sarrafı, "Kıymetli." diyerek **[48]** bir paraya satın almaz. Yolları bekleyenin gözleri uykusuz, yâr aşkını saklayanın ciğeri, kıskançlık ateşiyle kebap olmalıdır. Yazık, yâr aşkını başkasına söylemek, âşıklığın esası olan kıskanma duygusuna sahip kişiler için utançtır. Yine, "Aşkın güzelliklerini ve gizemini gönlümde saklarım." demek de epeyce güçtür. Aşk, tuzaklı kabağa dert okunu atan bir okçudur. Aşk evi, bin yıllık ibadetin bir cilveye değişildiği bir menzildir.

Manzume:

Aşkın parıltıları ortaya çıkınca,

Âşık, bu âlemde divane, meczup oldu.

Elem orduları ile gelen aşk ise,

Gönül tahtına kurulan han gibi oldu.

Ciğerimiz aşk ateşiyle kebap olup

Ruhumuz kederin elinde mecruh oldu.

[49] Muhabbetin gizeminin ifadesini,

Her bir parçamız tek tek dillendirir oldu.

Softalar bile o tapılasıyı görüp,

Feryat figan eyler takatsiz âşık oldu

Şüphesiz sevgilinin dediklerinin gerçekliğine inandım, gözlerimi uykudan mahrum ettim ve aşkın örtülmüşlüğünü anlayıp, kendi kendime yorduğum anlamlara şaşırıp bu durumu kabullendim ve şunları söyledim:

Şiir:

Gözüme uyku girmedi bu gece yâr hayaliyle.

Gönlümde kalmadı huzur kavuşmanın arzusuyla.

Eğer ki güzel sultanı gücünün tesiri ile,

Ne azalır tamlığından eksik, kulun sormasıyla.

[9] "Uzre[354] aşkı gibi bir aşka tutulduğum için ey beni kınayan! **[50]** Mazur gör, eğer âdil davransaydın kınamazdın beni" (Kaya, 2011, s. 25).

Ey ayıplayan! Yârinin aşkı gönlüne yayılan ve muhabbet hususunda Benî Uzre'ninki gibi davranan âşıkın affı makbuldür. Âşıkların gönlü, şefkat ile tanımlanır; maşukların, iç temizliği ve namusluluk ile meşhurdur. Eğer kendin merhamet sahibi isen benim gibi bir şaşkın, düşkün ve perişan âşıkın özrünü kabul et. Zira aşkın cilve ve yalvarış ustalığı, yanıp yakılma nakışları olduğunu bilirsin.

Aşkın **[51]** yükseklerde uçan avcısının pençesine yakalanan gönül kuşu kurtulamaz. O, zeki ve çevik bir kuş olup sevgilinin saçıyla kurulan ve benlerinden oluşan yemlerle tasarlanan tuzak dışında hiçbir oyunla yakalanmaz. Aşk simurguna av olan can kuşu, Kâf dağının doruğundan asla uçmaz; yâr cilvesi, engel olunamaz arzu ile yanan aşk ateşi, onu ayıplayanların kendi soluklarıyla sönmez.

Şiir:

Aşk, bazen zarif bir davet olur,

Bazen yanma bazen feryat olur.

Gönül kuşlarını avlamada,

Aşk, benzeri yok bir avcı olur.

[354] Yemende, saf aşklarıyla tanınan bir kabile (Kaya, 2011, s. 25).

Kıskançlığıyla gönül kapısı,

Ağyar yüzüne kapalı olur.

Canı yâri için feda kılmak,

Sadık âşıklar nişanı olur.

[52] Bu dünyada gönül çalan çoktur.

O tapılası, kalp okşar olur.

Gam gelirse sızlanma Hüseyin.

O yâr ki sana dermanın olur.

Âşıkın ayıplanması beyhude, kurtuluşu ise dua ve niyazdır. Bilhassa âşık, Benî Uzre'nin aşkına tutulsa, şüphe yok ki ayıplamadan da geri durmazdın. Yârinin güzel yüzüyle gül bahçesini yaşayan ve gözü her çağrıya uyup da başka güzelin yüzüne bakmayan âşık, muhabbet nedeniyle divanedir. Onun kelamında ifade düzeni yok, özlem ateşiyle yanar hâldeyken sevgilinin yüzünü görmeye dermanı yoktur.

Hikâye:

Asma'î şu hikâyeyi anlatır:

Âşıkların kıblesi **[53]** ve özlem duyan canların huzur yeri Benî Uzre kabilesine yönelip ulaştığımda muhterem bir zatın evine misafir oldum. Hoş tavırlar, ikramlar ve erdem ile konuk olarak beni kabul etti. Yine bu muhterem zatın güneş yüzlü, baştan çıkartıcı gözlü, sözü nizamlı, tekdiri dahi tatlı, boyu tantana sebebi, bakışı fesat sedefi, zülfünün bukle bukle tuzakları aşkıyla delirenlerin zinciri, edası baştan çıkmış kalplerin dertlerinin dermanı, elmas pınarı dudakları dertle demlenir, şarhoş gözleri şarap satar bir kızı var idi.

Asma'î anlatır:

Bu akla zarar afetin güzelliklerini görüp **[54]** kabilenin geri kalanını gezmek için çıkınca önünde ateş yakan ve gönlünün ateşiyle durmadan gözyaşı akıtan, yeni ay kadar zayıf, fidan gibi ince ve kırılgan bir delikanlı gördüm.

"Bu dünyanın ateşi su ile soğur, gönül ateşi denizle dahi soğumaz."

Bu kişinin yüzünde besbelli aşk alametlerini, aşikâr yiğitlik parıltılarını görünce hâlini sormak için yanına oturdum. Gördüm ki gözlerinin pınarlarından kan tufanları akıtıp şöylece beyitler okur:

Şiir:

[55] Ya Rabbi! Bir vakit gelip görecek miyim yârimi ben,

Yüzünü görüp yârin, feda etsem hemen canımı ben.

Hani o kalbim çalıp canıma kasteden tapılası?

Buyursun, öldürsün hem helal ettim ona kanımı ben.

Hâlim bilip yüz çevirdi benden bir göremem yüzünü,

Gözyaşım ile suladığım bahçemin servisini ben.

Gözlerim o gülün rüyasıyla gül bahçesidir benim.

Başkalarının çehrelerine açmam gül bahçemi ben.

Gönül ateşimle gözümün yaşı ele verdi beni.

Ey Hüseyin! Saklayamam kendi gizli esrarımı ben.

Bu durumu gördükten sonra, mezkûr hâle tanıklık eden bazı kimselere sorarak **[56]** bu delikanlının sırlarını keşfetmeye çalıştım. O kişiler, benim konuk olduğum evi uzaktan göstererek şunları söylediler:

— Bu muradına erememiş delikanlı, o evdeki huri soyluya âşık ve gördüğün üzere Azra'ya Vamık gibidir.

Ben de "Tanrı bu zavallının yanındadır." dedim.

Güzel yüzün görüp canı pahasına âşık olmayan,

Yüz gönlü olsa dahi Azra uğruna Vamık olmaya.

Akşam, "Sana benzerim." dese saçına şaşılmaz lakin,

Güneşi yüzüne eşit görse tan yeri ağarmaya.

Sofu, yüzünü görüp de secdeye varmaz ise eğer,

Aşkın inancında onun misali bir sapkın olmaya.

Canı, yârimden uzaklaştıramam ama gönül söyler:

[57] "Ama can, horlanmış hediyedir, yâre layık olmaya."

Sevgili uğruna ağyar zulmüne sabret, ey Hüseyin.

Elbet sonlanır, yeter ki aşkta arabozan kalmaya.

Bu durumu öğrenince misafiri olduğum eve gittim ve şunları söyledim:

— Sizin konuklarınıza verdiğiniz değeri herkes bilir. Dilerim ki hatırım için bu ay yüzlü, çolpan gözlü, jüpiter misali, nazlı güzel, bulut gibi yüzünü örten peçesini kaldırıp kapıdan dışarı çıkıp o civardaki bir yerde oturan ve kendisini aşkın azabıyla öldüren delikanlıya yüzünü gösterip döne.

Bu nazlı güzel şu cevabı verdi:

— Ey **[58]** şeyh! O gam yüklü zavallı benim amca oğlum olur. Ben onu görmekten sakınmam lakin o bitkin, beni görmeyi uygun bulmaz. Bense bunun gerçekleşmesini çokça isterim.

Bunun üzerine, dışarı çıkma hususunda bir mühlet isteyip beni o delikanlının yanına gönderdi. Gelip şunları söyledim:

— Ey kavuşmayı isteyen âşık, sevdiğinin yüzünü görmeye hazırlan.

Bu sözü işitince feryat ve figan ile gözlerini yârinin kapısına dikip sevgilisini görme arzusuyla ve büyük bir heyecanla konuştu:

Kalbimi yakıp kavurmasıyla tesir eder ruhuma o sevgili.

Yağmacı gözleriyle hep kanımı göstererek döker o sevgili.

[59] Yüz defa can teslim edip bir kez görmek nasip olsa onun yüzünü,

Canım fedayı rast bulup göreceğim salınan servi, o sevgili.

O yâr şimdilik benim gönlüme ihtiyaç duymaz ama korkarım da

Ansızın arayıp bulmayacak benim adım sanımı o sevgili.

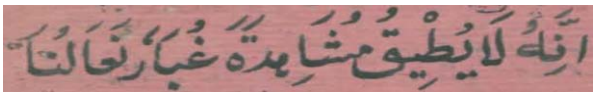
Hiçbir kimseye söylemedim gönüldeki sırrımı lakin her zaman,

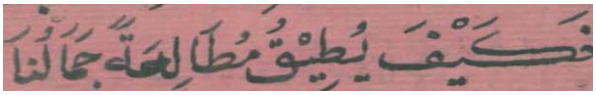
Faş eder saklı sırrım ki dökerim gözyaşım, uğruna o sevgili.

Hâl böyleyken o gönül hırsızı, eşsiz güzelin kapısı açıldı ve o âşıkların gözlerine sürme olan ayağının tozunu kaldırıp geldi. Bu zavallı âşık onu görüp farkında olmadığı yanıp duran ateşte kül olup bazı organları yerine gönlü yanıp ağlar hâlde **[60]** evine girdi ve bana şunları söyledi:

— Ey âşıklar hâlinden anlamaz ve ey aşk ateşiyle yananların gizemini göz ardı eden!

Beyit:

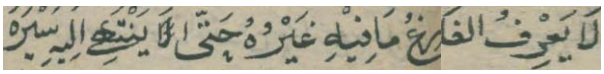

Yani, o ayrılık ateşiyle yanmış ve özlem sıkıntılarını biriktirmiş âşıkın dermanı yoktur ki benim ayağımın tozunu görüp güzel yüzümün parıltılarını yazıp okuyabisin. Zira gölgede oturan, zihninde kurduklarıyla güneşin gösterişli ışıklarına karşı koyabilir mi?

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[10] "Benim hâlim sence mâlum... Sırrım da dedikoducular dan gizli değil, derdim ise bitmez tükenmez" (Kaya, 2011, s. 26).

[61] Yani, "Benim sırrımı sana söyleyeyim ki fitnecilerin de haberdar oldukları sırrım sana da ulaşsın. Bana ulaşan sıkıntı asla tükenmez lakin bu eziyet sana bulaşmaz. İrfan sahibi kişilerin de söyledikleri gibi, aşk tortusunun tadını alsaydın beni ayıplamaz ve her dem dil uzatıp bize eziyet etmezdin:

Yani, değil mi ki arzulayan kendi sakladıkları ile bir yere ulaşamaz, o yerde bulunanın kıymetini onun gibi kimse bilemez, tıpkı sarhoşun şarabın acılığının aslında bal ve **[62]** şeker olduğunu bilmesi; aşk delisinin, gönül kuşunun maşukunun zincirinde asılı bulunmasının bahtiyarlık olduğunu anlaması gibi. Ben de bir zamanlar aklın hükümlerini bilirdim ve sesi çıkmayan âşıkları, senin gibi ayıplardım.

Uyanık ve akıl sahibi bir kişi iken,

Sen periyi göreli oldum aklı kararsız.

Hiçbir kimse ki aşkı biliyorum diyemez,

Aklın hükümlerine kalmayınca kayıtsız.

Yârin yüce ve saf hislerini anlayıp aşkın gizemini gönlümde saklar idim. Pek çok zaman aşk sarhoşluğuna uzak durup aklın hükümlerine uyar idim. Sonunda aşkın görkeminin güzelliği önünde, kimi zaman cilve ve naz, bazen de aklı baştan çıkaran buğulu bakışlar karşısında bütün esrarımı ifşa ettim.

Manzume:

Sakladım aşk sırlarını ama

[63] Kalkıverdi örtüsü esrarın,

Malum oldum evet tutulamaz

Gizli, varlığı misk ile aşkın.

[11] "Sen bana samimi öğütte bulundun, fakat ben onu dinleyecek halde değilim; çünkü âşıkın kulağı öğüt verenlere karşı sağırdır" (Kaya, 2011, s. 27).

Yani, ey beni ayıplayan ve ey bana son derece halis öğütlerde bulunan! Senin, akla uygun olarak söylediğini bildiğim fakat onlara uygun olarak hareket etmediğim bu sözlerini işitmem. Şöyle ki 'Senin bir şeyi sevmen seni kör ve sağır eder' sözüne uygun olarak âşıkın kulağı öğütleri işitmez.

Manzume:

Ey gönlü merhamet sahibi dost!

Etme heba bu güzel sözünü.

[64] Halis öğütler dersin sen ama

Âşık kulağı işitmez onu.

[12] "Ak saçların beni uyaran öğüdünü suçladım, halbuki ak saç öğüt hususunda suçlanmaktan çok uzaktır" (Kaya, 2011, s. 28).

Yani, ey mükemmel öğütler veren! Ben öylesine delice seven ve gözü kara hayranlık besleyen bir âşıkım ki ihtiyarlığın öğütlerine kulak vermem. Yine öylesine kabahat isnat olmaktan uzak ve öğütlere beş para vermez hâletteyim ki vadenin dolduğunu ve ümitlerin bir gün son bulduğunu bilmeme rağmen, gençliğin birikimini şu ana kadar ziyan edip aşkın hovardalığını terk etmem. Olgunluğunu ve tecrübelerini gösterip öğütlerde bulunarak hâlâ özlemden benzimin sararmamış, göz **[65]** yaşımın ciğer kanına bulanmamış olduğunu bildiğin hâlde bana karşı tahammülsüz olman gariptir. Evet kabul makamında olmadıktan sonra edilen öğütlerin ne faydası vardır.

Ben tutmam ihtiyarlığın öğütlerini,

Nasıl ki söyler isteksizce sözlerini.

Ah bu boyun eğmez arzular elinden ki

Kılsam da tövbe, sonra bozarım yemini.

[13] "Kötülüğü emreden nefsim, cehâletinden dolayı, ak saçların ve ihtiyarlığın uyarısından ders almadı"(Kaya, 2011, s. 29).

Yani, benim öğütleri kabul etmediğimi bilirsin. Bu durum, kötülükleri emreden nefsimden kaynaklanmaktadır. Bu nefis, kendi bilmezliğinden hiçbir öğüt ve ihtiyarlık uyarısını tanımadı. Öyle ki saç sakalın ağarmasıyla oluşan izleri **[66]** ve hayatın tükenişini belgeleyen, ölümü hatırlatan yaralarımı asla göz önünde bulundurmadı.

Manzume:

İhtiyarlığın öğütleri ile

Ermez hiç hidayete deli nefis.

Zulüm ve eziyet ile ölmeyen,

Zorba bir ejderhadır deli nefis.

Ey bilgi elmasının madeni! Bil ki anlam cevherlerinin halkalarını birbirine bağlayan ve bu kasideyi söyleyen Şeyh Muhammed Bûsîrî, Kaside-i Bürde'ye Hz. Muhammd'e -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- yönelik övgüyle başladığı için bu birkaç beyitte doğru yolu gösterip uyarma hususunda çok çeşitli hikâye ve güzel sözler ile Allah'a ulaşma yolunda türlü dersleri bir araya toplamış. Yine bu sebeple kabul görmesi bakımından bu öğütlerini, utanarak **[67]** ve ifadede ustalık göstererek kasidenin ilk beyitinde öncelikle, bizim gibi asıl vatanını ve dönülecek mutlak yeri unutan gafilleri azarlamaz da aksine, kendisine seslenip kendi durumunu anlatırcasına bizlere doğru yolu gösterir ve şöylece der:

"Ey benim ruhum, beden ile kavuşmandan dört bin yıl önce, sonsuz iyilikler sahibi Allah'ın katında bulunup mübarek ruhların komşuluklarında arkadaşlık edip güzel hurilerin elinden ilahi güzelliğin ortaya çıktığı pâk şarabı, doğruluk kadehinden içip ferah makamında neşeyle yaşardın. **[68]** Ey evveli olamayan yüce sultanın dostu, en güzel nizam ile yaratılmış olan insan neslinin seçkini; o gerçek vatanındaki, asıl

makamındaki dostlarını, arkadaşlarını, sevdiklerini, samimi ahbaplarını mı hatırladın da gözyaşını gönül kanı ile karıştırırsın? Yoksa öfkelerin dindiği ve bağışlanmanın yaşandığı ilahi menzilden bir meltem mi esti ya da kutsal gücü barındıran Kafdağı'nın zirvesi misali İzam'dan Allah'ın lütfunu andıran şimşekler mi çaktı ki gözyaşın durmaz ve gönül ateşin soğumaz?"

Nâzım, bundan sonra, apaçık deliller ve mutlak kanıtlarla aşkı ortaya koyup, inkârın mümkün olmadığını bilip âşıklığı itiraf ederek **[69]** gerçek sevgilinin gözden arzusunu, gönülden uykusunu sabırla ve neticeye ulaşana kadar kaldırdığını saklamadan beyan edip bu uğurda kendisini ayıplayanlara da kulak asmayarak ve toplum ilkelerine; haya, edep olarak bilinenlere kıymet vermeyerek kurtuluşa erenlere ve kınanmışlara seslenir:

Manzume:

Aşkın sultanı zapt eyledi gönül ülkesini.

Sundu âşık, maşukuna kendi iradesini.

Kural kaide, bilim ve akıl yolda engeldi.

Aşk gelip kaldırdı yolun cümle engellerini.

Eğer görseydin gönülçelen Azra yanağını,

Bilebilirdin bu dermansız Vamık kıymetini.

[70] Nâzım, daha sonra şu sözlerle gafletten uyanır:

"Ey Tanrı'nın dostu ve biricik sevgilinin güzeller güzeli yüzüne tanıklık eden! Ne için cennet çeşmelerinden akan şerbeti ve zencefil kokulu ilahi şarabın mezesinin zevkinden uzaklaşıp mübarek dergâhtaki komşularını unutmuşsun? Yine 'Vatan sevgisi imandandır.' sözüne yakışır vaziyette gerçek yurdunu hatırlayıp ne diye göz yaşlarını dökmezsin? Hangi sebeple ayıplanan ve dışlanan âşıkların yolunu tutup, kaba sofuların emin kurtuluş güzergâhı olarak bildiklerinden yüz çevirip varlığı gerekli olan sevgiliyi tanıyıp önceki vatanını fikredip şükürlerini dillendirmezsin?"

Manzume:

Gördüm o nazlı yârin tapılası simasını.

Hem açılan gönül yaralarımın dermanını.

[71] Ey sabah! Doğmak için bu kadar acele etme

Ki ben bu gece buldum aşkımın aşiyanını.

Ben ki bu varlığımdan sıyrılarak gördüm ancak

Sevgilinin hüküm sürdüğü kendi vatanımı.

Nice zaman yad ellerin ateşinde kavruldum.

Ben gözardı edip önceki asıl diyarımı.

Elhamdülillah ki bende aşk çoğalıp azalttı

Beklememi gece ve gündüz onun yollarını.

Nâzım yine "Sen kendini beyhude zorlayarak öğütleri işitmeğe yüz çevirip aslında sahip olduğun bahtından mahrum kalma." deyip "Hak yolunda yaşayıp kocadıktan sonra şehvetin ardı sıra gitmek seni öğüt verenlerin sözüne tabi olmaktan alıkoyar." diyerek senin yüceliğinden sana haber verir. İşte sen de bunlar gibi korku ile ihtiyatsızlık uykusundan uyanıp ölümlü dünyadan el çekip sonsuz âleme yüzünü dönüp yolculuk levazımını hazırlayarak bugünün işini yarına bırakma. Yine şehvetin kulağına fısıldadıklarına aldanıp bu uzak menzile, yolculuğa geç kalmasan ve ihtiyarlığın işaretlerini görüp **[72]** sözde gönül açıklığıyla kurulu nizamı boğazlayacak ölümün yaklaştığını fikredip Allah'tan korkup onun yasaklarına uyarak yol ihtiyacını alsan ve öğüt verenlerin sözüne kulak versen ki bak bu beyitte de geçer:

Beyit:

Ey akıl sahibi gönül verme bu ölümlü dünyaya.

Kişi sefer ihtiyacın kılıp bir an dalgın olmaya.

Uykuyu gözüne yasakla bu uğurda hep uyanık ol.
Arzulanan uzaklarda, tehdit ise eksik olmaya.

Yol gereksinimini sen yarına bırakırsın ama
Kafile beyi çoktan sürdü kervanı bak işte yola.

Böylece gönül ferahıyla gidip bilmesen nerede,
Kavuşacaksın Tanrı'nın mübarek evinin yoluna.

Cümle bu varlığı Tanrı sana ticaret için verdi.
Ne ürettin bunca servet ile gelip sen bu dünyada.

Bu günlerde servet idaresi göze güzeldir ama
Yarın sorguda hesabı uydurmak zordur kitabına.

Gönlünü bu dünyadan arıt, **[73]** kulluk et ki yoksa olur
Tanrı'ya ibadetten el çekenler sapmış başka yola.

İsteme dünya servertinin hükmün, akıbet Tanrı'yı,
Zira Tanrı ebedidir, dünya malı daim olmaya.

Şehvetin sözlerini gönül kulağına iliştirme.
O sözlerdir ki sonsuz ilahi büyüye mani ola.

Bu dünya yoksulunun ayağının toprağı sürmedir.
O dilenci ki kapına gelince eli boş kalmaya.

Gönülden arzulayarak sarıl bu aşkın eteğine.
Bu uğurda aşk, doğru yolu gösterir kılavuz ola.

Yâre kavuşmak ister isen gel kendi varlığından geç.
Zira gönül arzusu kendin görmeye hevesli ola.

Gözünü, her bir kendini gizlemezin yüzüne açıp
Yarın maşukunun yüzünü gördüğünde utanmaya.

Kavuşma gününde **[74]** âşıka ağı bile ilaç iken,
Ayrılık gecesi ölümsüzlük suyu katili ola.

Daima yarının işini sen bugün eylersin ama
Ey tembel bugünün işi de bak yarına kala.

Kişi ki Tanrı'nın ihsanıyla kutsanmadıktan sonra,
Hak taalanın huzurunda ne şekilde kadri ola.

Cümle âlem nizamı vadenin dolacağını bilip
Ne şaşılasıdır ki yine de dört bir yanı donata.

Ölüm felaketiyle sarayını da terk etti sultan.
Tacını da bıraktı Heraklius ecel korkusuyla.

Hanidir Melik Şah Kağan, nerededir Sencer?

Hani Kızıl Arslan şaşaası, Tuğrul nerede ola?

Bunların hepsi göçtü ve geçtiler ölümlü dünyadan.

Varsa aklın, bil, tutulacak yol budur tüm insanlara.

Tanrı taala katından hiç vahiy indi mi sana ki

Diyerek, senin için hayatın sonsuzluğu var ola.

Evvel tanık olanların söylediği bir örnektir ki

Bu onun için kabulü mümkün nasihatler taşıya.

Bugün bu anlam hazinelerine alıcı olacak

Bu sözün kıymetini bilen ise adil sultan ola.

[75] Tanrı'nın ihsanları bu şahlar şahından eksilmeye.

O ihsanlar engelsiz, sınırsız, uçsuz bucaksız ola.

[14] "Nefsim, misafir (olan ihtiyarlığa) ziyafet için hiçbir güzel amel hazırlamadı; o da ansızın gelip başıma konuverdi" (Kaya, 2011, s. 30).

Yine bu mutlak sonunu düşünmeyen, nankör dünyevi arzularım, irade gösterip güzel işlerden ve dinin emrettiği uğraşlardan hiçbir şeyi misafirliği için bu ihtiyarlığın önüne ikramda bulunup hazır etmedi. O ise başıma geldi. Yani, bu eskiden beri gaflette olan dünyevi arzular af dilemedi ve böylesi yüce bir misafiri dikkate almadı ve yine ilahi bir kendinden geçişle dünyevi kirlerden arınmadı. **[76]** Aynı zamanda ibadetin incelikleri ve bezekleriyle süslenip aydınlanmadı.

Manzume:

Ne oldu nefse bilmem büker boynunu, eylemez lütuf.

Gelip başıma yerleşen ihtiyarlığın konuğuna.

[15] “O misafire gereken saygıyı gösteremeyeceğimi bilmiş olsaydım, onun eseri olan ak saçları boyayıp gizlerdim” (Kaya, 2011, s. 31).

Yani, eğer bu muhterem konuğun kıymetini gözetip ululama ve hürmet, ikram ve saygı gösteremeyeceğimi bilseydim, ihtiyarlıktan doğan izleri hangi hile ile örtebilecektim? Zira yaşını almışlara gençlik göstergeleri yakışmaz ve gençliğin eylemlerini ihtiyarlıkta yapmakla ecelin hüküm saati aşılmaz. **[77]** İhtiyarlığın âdemoğlunu yiyen ejderhası, insan lokmasıyla doymadığı gibi, yaşlılık, insanın akıl diyarları üstüne kurulu karakolları harap etmeden bırakmaz.

Bilse idim şehvetim tanımaz ihtiyarlık konuğunu,

Saç boyayıp saklardım halktan yaşım sırlarını.

Vah! Ey gafil ne olacak saklamakla yaşını?

Öyle bir zamandır, ecel tutacak boğazını.

[16] “Huysuz atın dizginle çevrilmesi gibi azgın nefsi sapıklığından çevirmede kim bana yardım edecek” (Kaya, 2011, s. 32).

Yani kimdir ki şehvetin inatçı bineğini sapkınlık yolundan hidayete, dikbaşlılığını selamete doğru döndürecek? Nasıl ki cesur yiğitler, dikbaşlı atları **[78]** yularlarından zapt ederek onların doğru yoldan çıkmalarına izin vermezlerse, hangi noksanlardan arınmış şeyh ve yetkin kılavuz, nefsi kıran kanunlar ve gerekli usulleri bilip bu şehvetin atını itaat altına alacak veya şehvet sahibi, nasıl dünyevi arzu ve geçici isteklerini bırakıp Hak yoluna girecek?

Bu lüzumlu hâlin yetişmesine pek bilge erenler gerek,

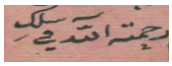
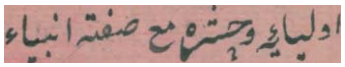
Nasıl ki ejderha katline Tanrı’yla konuşan Musa gerek.

İnatçı arzular tarumar etti aklın halkalarını,

Bu sebeple ki göremedi bu şaşkının ihtiyacını.

[17] “Nefsin kötü isteklerini kırmayı günahlarda arama. Çünkü yemek oburluk arzusunu güçlendirir” (Kaya, 2011, s. 33).

Yani şehvetin kötü amelleri kılma hususunda **[79]** hırslı olduğunu -ki bu muhakkaktır- anlayınca, kötülükler eyleyerek şehvetin aşırı isteklerini kırmaya kalkışma. Öyle ki yemek yemeyle, karnı doymaz hırslı kişinin iştahı ancak kuvvetlenir. Bu duruma hâkim, olgun kimselerin sözleri şöyledir:

"İnsanın canı 'Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.'[355] kelamı ile kutsanmıştır. Asıl vatanı olan cennetin en yüce makamından 'Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik.'[356] uyarınca dünyevi isteklere gark olan insanın, öncesi olmayan ve mutlak birliğin sahibi bulunan Tanrı'nın ihsanlarından başka bir çare ile kurtulması son derece güçtür. Nâzım **[80]** doğru yolu göstererek şunları söyler:

"Dünyevi arzuların özünü ortadan kaldırmak temizlik ve namus ile mümkündür. Bu temizliğin ortaya çıkışı, nefsi yenme yolunda savaşma ve bu uğurda açlığı sürdürme ile gerçekleşir. Yine bu açlık ve nefis ile savaşın uygunluğu Hz. Muhammed'in mübarek sözlerinde görülmektedir ki o şöyledir: Selam üzerine olası Hz. İsa, ululuk sahibi Tanrı'yı görmeyi arzulayınca Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- 'Ey İsa! Beni duyup görünceye kadar aç kal ve bana ulaşıncaya kadar cümle varlıklardan kendini soyutla.' demiş."

Manzume:

Bu şehvetin aykırılıkla dediği ne varsa,

Uysan sen ona sürükler seni fenalığa.

[81] Günah ile sapkınlık ile bu şehvet kırılmaz.

Cümleye malumdur yeme ile ancak iştah arta.

[18] "Nefis emzikli çocuk gibidir, onu kendi haline bırakırsan daha çok emmek ister; sütten kesersen vazgeçiverir" (Kaya, 2011, s. 34).

Yani bu şehvet, çocuğa benzer ki belirli bir mühlet versen de büyüme ile ondaki süt emme isteği kesilmez. Eğer ki zor kullanarak onu emzikten ayırırsan, şüphesiz, türlü türlü yiyeceklerin lezzetini alıp sütü hiç istemez. Eğer şehveti, dünyevi yiyecek ve

[355] Tîn Suresi 4. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#95:4
[356] Tîn Suresi 5. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#95:5

arzular ile kuruntunun yarattığı yalancı tatlardan uzaklaştırıp ilahi gerçekleri kavrama ve **[82]** manevi tatların keyfini almaya yönlendirirsen, muhakkak ki sonsuz mutluluk ve daimi ihsanlar ile yetişip Allah'ın izniyle ayaklarının üzerinde durup sebat edecektir. Eğer ki apaçık hazineleri bırakırsan kurtuluşa erilmeyecek ve iç çekişler sürekli olacak, gönül kadehi, pişmanlık şarabıyla dolacaktır.

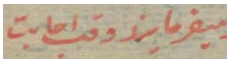
Manzume:

Şehvet çocuğa benzer ki bir mühlet bulsa

Emzik muhabbetiyle ömrü heba eyler.

Eğer kişi zor ile kesse onu sütten

Binbir türlü yemekler kalbini zapt eyler.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[83]

[19] "Nefsi bayağı isteklerinden çevir, onun seni yönlendirmesinden sakın; çünkü nefsâni istekler, hâkim olduğu kimseyi ya helâk yahut rezil eder" (Kaya, 2011, s. 36).

Yani dünyevi arzu ve şehveti engelleyip onu, sana hükmetmekten men eyle ki hangi varlığa hâkim olsa, şüphesiz, onu mahveder ve ayıplanır hâle getirir. Tanrı, Kur'an-ı Kerim'de şöylece buyurur:

"Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır."[357] Yani şehvete uyma ki seni Hak yolundan çıkarır. Yine şöylece buyurur:

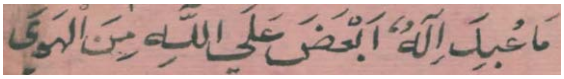
"Nefsinin arzusunu ilah edineni gördün mü?"[358] Yani gördün mü, o doğru yoldan sapmışı ki kendi şehvetinin **[84]** isteklerini Tanrı sayıp tapınır.

---

[357] Sâd Suresi 26. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: " Ona dedik ki: 'Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.' " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#38:26

[358] Câsiye Suresi 23. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#45:23

Yine peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- şöylece buyurdu:

Yani Tanrı diye tapınılan hiçbir şey Hakk'ın -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- huzurunda daha düşman değildir.

Manzume:

Arzu ile şehveti hükümdar kılma kendi kendine.

Ki o arzular seni utandırır ya da eyler helâk.

Yüzünü Allah korkusuyla akan gözyaşınla yıka.

Budur arzuyla şehvetin kirini kılacak olan pâk.

[20] "Nefis çeşitli amellerde otlarken onu kollayıp güt; eğer otlağı tatlı bulursa otlatma" (Kaya, 2011, s. 35).

[85] Yani şehvet bineğinin yönünü, dine uygun işlerin hüküm sürdüğü otlakta otladığı müddetçe gözet. Eğer ki farz ve vacip dışında yapılan ibadetler otlağını tatlı bulup ibadet olarak sayarsa, şehvetin arzularına karşı gelmek için onu daha fazla ibadetten ayır. Öyle ki "(Kim de) nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır."[359] sözüne uygun olarak Allah'ın rızasına ve cennete ulaşmak, dünyevi arzular ve şehvetle savaşmakla mümkün olur.

Manzume:

İbadet otlağında nefsin bineğini otlat ama

Tatlı zannetse otlağını mani ol ibadetine.

[86] Bir an olsun isteğini verme bu inkârcı şehvetine.

Böylece lütfuyla Tanrı seni beladan esirgeye.

[359] Nâziât Suresi 40. ayetin bir kısmı ve 41. ayetin bütünüdür: "Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#79:40

[21] “İnsan, zehirin yağda olduğunu farketmediği için, nefis ona nice öldürücü lezzetleri güzel göstermiştir” (Kaya, 2011, s. 37).

Yani çok kereler kişi bu zararı büyük ve ahiret azabı fena olan aşağılık dünyevi isteklerine aldanıp cennet tatlarını idrak etmez de şeytanın çirkinliklerini gizleyip bezediği yalancı hâlleri görür. Öyle ki şehvet sahibi, katili olacak olan ve panzehiri bulunmayan ağının yağlı ve tatlı içinde bir olduğunu anlamayıp mahvolur. Böylece âşıkların ve dostların layık olduğu huzur ve tatlara uzak kalmış olur. Zira âşık, sevgilisi **[87]** dışında biriyle rahat ederse aşkında sadakat göstermemiş olur.

Her ne kadar bu şehvet süsleyip bezese de o mahveden lezzetini

Bedeni teslim et perhize, temizleye mübarek gönlün suretini.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[22] “Açlık ve tokluğun hilelerinden kork, nice açlık vardır ki tokluktan daha zararlıdır” (Kaya, 2011, s. 38).

Yani açlık ve tokluktan doğan gizli musibetlerden kork. Ama açlıktan; bıkkınlık ve sıkıntının fenalığı, bedenin zayıflığı ve yorgunluk ortaya çıkar; yine tokluktan da kalbin taşlaşması, umursamazlık, ihtiyatsızlık ve tembellik ile nefis üstün gelir. **[88]** Öte yandan çok fazla aç kalma, tıka basa yiyip hazımsızlık sıkıntısı çekmekten daha kötüdür. Mide doygunluğunun zararı bedenedir, açlıktan ise bazen dinin gereklerini yeterince yerine getirememe sorunu doğar.

Tıka basa yemek ne kadar belaysa da

Açlık elinde çok daha eksiklikler var.

Midesini dolduran hastalanır fakat

Açın ibadetinde de sıkıntılar var.

[23] “Haramlarla dolmuş olan gözden yaş akıt ve pişmanlık perhizine sıkıca sarıl” (Kaya, 2011, s. 39).

Yani dinin yasakladıklarıyla dolmuş gözünü boş bırakma ve gözyaşlarını arzula. Yine **[89]** nedametine yönelik perhiz ve Tanrı’ya sığınma ile meşgul ol. Zira mide dolgunluğunun dermanı kusma, sağlığın tesisi perhiz ile mümkündür. Gönül derdine

pişmanlık, kavuşma ilacı; Tanrı'ya ulaşma arzusu üzerine ağlamak ile saadet âleminde kurtuluş arar.

Günahlarınla dolu kanlar toplanmış ise gözüne,

Derman için bu gözyaşlarını durma istifra eyle.

[24] "Nefis ve şeytana muhalefet ederek onlara başkaldır; her ne kadar sana samimi öğütte bulunsalar da onlara güvenme" (Kaya, 2011, s. 40).

Yani karşı dur şehvete, şeytana ve onlara başkaldır. Her ne kadar temiz ve samimi öğütte bulunsalar da **[90]** onları kabahatli kabul et. Öyle ki şeytan atanın düşmanıdır ve sana muhabbet besleyen bir dost olmaz. Yine şehvet de bütün düşmanlardan daha kötüdür ve kıymetli, samimi bir dost olmaz.

Şeytanın şehvetini redddet olma tabi sözüne.

Her ne kadar olsa da fayda bak onların sözünde.

Kıymet verme sakın bu iki düşmanının sözüne.

İtibar olur mu hiç bu iki nankörün sözünde.

[25] "Nefis ve şeytana düşman olarak da hakem olarak da boyun eğme; çünkü sen hasmın da hakemin de hilesini bilirsin" (Kaya, 2011, s. 41).

Yani şehvet ve şeytanın **[91]** düşman ya da hakemliğine boyun eğme ve şehvet arzusu ve şeytanın hoşnutluğuna rıza gösterip onların istekleri doğrultusunda yol tutanlara kendini onlara teslim etme. Öyle ki sen bunlar gibi düşman ve hakemlerin hile ve oyunlarının tükenmeyeceğini bilirsin. Şehvet ve şeytanın, cinler ve insanlar içinde pek çok askeri, maiyeti, hizmetçileri vardır ki bunlar, onların arzularına yetişme hususunda pek gayretlidirler. Buna benzer biçimde Cabir, Tanrı ondan razı olsun, Hz. Muhammed'den -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- aktarır:

"Şeytan makamını göğün üstüne kurup **[92]** askerini azgınlıklar ve karmaşalar çıkarmaları için cihanın dört bir yanına sevk eder, hangi biri daha büyük bir karmaşa çıkarırsa şeytan ona ihsanda bulunur ve onu yakınına alırdı. Bir araya geldiklerinde bu şeytanın askerlerinin her biri 'Ben şöylece karmaşalar çıkardım.' der fakat şeytan

bunları beğenmez. Ansızın biri ‘Ben şüphe doğurup bir erkeği kendi nikâhlı eşinden ayırdım’ deyince şeytan, şüphesiz, onu takdir eder ve derecesini yükseltir.”

Manzume:

Uyma şeytan sözüne vermesin eğlence sana.

Atanın düşmanı olmaz merhametli, evlada.

Nice rakibin yenen kişi pehlivan değildir.

[93] Odur pehlivan ki üstün gelir arzularına.

Şehvet eline vermediysen gönlün yularını,

Gönül ülkesinde nasıl girdi nefis hükmüne.

[26] “Amelsiz sözden Allah’a sığınırım. Şüphesiz bu halimle ben, iğdiş olan kimseye soy isnat etmiş oldum” (Kaya, 2011, s. 42).

Yani, Allah’ın rahmeti üzerine olası nâzım, “Övülmeğe değer huylar ve beğenilmiş işler eyleyeme hususunda kendi vasıflarımla apaçık ortadayım.” iddiasıyla dünyevi arzuları sindirmek için şunları söyler:

“Ayıpları örten ve günahları bağışlayan Allah’tan af dilerim ki **[94]** insanlara elimle iyi işler eylemelerini buyurup kendim uymayarak, şüphesiz, kısır kişiye evlat sahipliği yüklemiş gibi kendime hayırlar iliştirmiş olurum. ‘İnsanlara iyilik emreder de kendinizi unutur musunuz?’[360] sözünde geçenlerden olmayacağım diyerek Allah’tan bağışlanma dilerim.”

Ben söyledim kendim uymadım yüce Allah affeyleye.

Günahı dikkate almadım yüce Allah affeyleye.

Güzellikleri söyledim, emirlere boyun eğmedim,

İyiyi kötüyü bilmedim yüce Allah affeyleye.

[360] Bakara Suresi 44. ayetin bir kısmıdır. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Nasa iyilik emreder de kendinizi unutur musunuz? Halbuki kitap okuyorsunuz, artık akıl etmez misiniz.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:44

Ben bunca ağlayıp da bir an günah defterin duymaya,

Gözyaşılarımı saklamadım yüce Allah affeyleye.

[95]

[27] "Sana iyiliği emrettim, lâkin emrettiğim şeyi ben yapmadım ve dürüst davranmadım. Öyleyse benim sana 'Doğru ol.' demem neye yarar" (Kaya, 2011, s. 43).

Yani sana faydalı işler yap diye buyurdum ama kendim o buyruğa uymadım ve ben yeterince dürüst olmadım. Bu sebeple, sana gelen emir ve yasaklar doğrultusunda lazım olduğu gibi Allah'a kulluk yolunda karar kılmanı isteyerek doğru ol buyruğunu söylemem son derece şaşırtıcı ve bir hayli tuhaftır. Yine tasavvuf ehli ve irfan sahipleri arasında Allah'a kulluk etme anlamında "istikamet" sözü, son derece yüce bir mertebedir. Öyle ki bütün işlerin ikmali ve **[96]** iyiliklerin, yardımların peyda olması onunla mümkündür. Suretinde ve tavrında doğruluk olmadıktan sonra çabalar yitik, gayretler beyhudedir.

Yüce Allah buyurur:

"Bir topluluk diğer bir topluluktan daha (güçlü ve) çoktur diye yeminlerinizi aranızda bir hile ve fesat sebebi yaparak, ipliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah bununla sizi ancak imtihan eder. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır."[361]

Yani bunca zahmet ile ipi eğirip kendi eliyle koparan halk gibi olmayın. Yani ettiğiniz yeminler ve eylediğiniz hayırlarda sebat edin, böylece o işleriniz zayi olmasın.

Allah'ın rahmeti üzerine olası Ebû Alî Cüzcânî şunları söyler:

Keramet arzulayan değil doğru yolda, Hak yolunda sebat eden ol. Öyle ki şehvetin keramet talep ederken Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- şüphesiz senden onun yolunda olmayı arzulamanı bekler. **[97]** Mutlulukların kaynağı ve talih ile kerametin bezekleri doğruluktur. Bu suretle elif de doğruluk ile yer buldu "can" ortasında.

Doğruluk mertebesine ulaşmanın zorluğu hakkında, peygamberin azatlısı Sevbân selam üzerine olası Hz. Muhammed'den aktarır:

[361] Nahl Suresi 92. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#16:92

Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- şöylece dedi:

Yani gücünüz yettiğince yürüyünüz, zira asla bu makamın sonuna ulaşamazsınız.

Ebû Alî-yi Yesevî'den aktarılır:

Hz. Muhammed'i -salat **[98]** ve selam onun üzerine olsun- rüyamda gördüm, sordum: "Ey Allah'ın elçisi! Yani "Beni Hûd Suresi yaşlandırdı." diye buyurdunuz. Bu surenin içindeki peygamberler kıssası mı sizi yaşlandırdı yoksa geçmiş ümmetlerin mahvolmasının ifadesi mi?

Hz. Muhammed -salat ve selam onun üzerine olsun- şunları söyledi:

Hayır. Bil ki Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- bu sure içinde "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol."[362] buyurur. Yani, muhakkak benim buyruğumu yerine getirin ve dosdoğru olun. Şüphesiz doğru olmanın zorluğunu **[99]** anlayıp genç iken ihtiyarladım.

İşte Allah'ın rahmeti üzerine olası nâzımın sözü doğruluk mertebesinin güçlüğünü bizlere beyan etme hakkındadır.

[28] "Ölümden önce nâfile ibadet olarak bir hazırlık yapmadım; farz olandan başka ne namaz kıldım ne de oruç tuttum" (Kaya, 2011, s. 44).

Yani ölümden önce çokça ibadet ile hiç yol hazırlığı yapmadım. Yine namaz ve orucun yapılması gereken farzlarından başkasıyla ilgilenmedim ve hayatın değerli hazinesini kolayca heba edip kıymet nedir bilmedim. Sakal ve bıyığı, kötü işler içinde **[100]** ağartıp amel defterini günah ve azgınlıklarla karartıp göğün çadırını feryat ve yakınma dumanıyla doldurup maviye boyayamadım. Hayatın bütününü insanlar ile tembellik ve ihtiyatsızlıkla geçirip bir an Yaradan'ı memnun etmedim.

Allah'ın rahmeti üzerine olası nâzım, kendi kusurlarını söyleyip bizim gibi ihtiyatsızlara gafletten kurtuluş için tembih eder:

---

[362] Hûd Suresi 112. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#11:112

Ömrün takımını bağlayıp göçtü gitti kervan,

Ey tembel nasıl uyursun var ise canın uyan.

Bindi öncü, sürdü çift hörgüç deveyi deveci

Ama sen müşteri bekleyip yolda açtın dükkân.

Azığın az, yol uzak, yük ağır, binek yaralı,

[101] Yürümekle görülemez pek aşikâr bu meydan.

Hayatı hebayı dert etmezsin ki olsa gerek,

Bu görkemli hazineye bedava sahip oldun.

Ömrün sermayesiyle burada kılıp ticaret

Kâr eğer olmazsa bari zarar olmaya bugün.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[29] "Karanlık geceleri, ayakları şişip ağrıyıncaya kadar ibadetle geçiren o Peygamber'in sünnetini ihmal ettim" (Kaya, 2011, s. 45).

Yani layıkınca yapıp hakkını vermedim peygamberin sünnetinin ki o mübarek karakterli, temiz yüzlü ve selam üzerine olası peygamber, geceler boyunca bir ayağının üzerinde mum gibi gönül ateşine can ipliğini **[102]** pervane misali yakıp sabaha kadar ibadet etmekten ve bu sebeple kutlu ayaklarının şişmesinden dert yanar mıydı hiç? Ayrıca, Tanrı'nın sevgilisi, sonsuz rahmet pınarı bu sıkıntıları kendine uygun görüp "Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk, birazı hariç olmak üzere geceyi; yarısını ibadetle geçir. Yahut bundan biraz eksilt."[363] emrini yerine getirip geceleri, ayakta durarak ibadet etmekle geçirmeyi terk etmeyince çok bağışlayıcı olan ve cümleye hükmü geçen Allah'tan bu güzel hitap ulaştı:

[363] Müzzemmil Suresi'nin ilk üç ayetidir. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#73:1

“Tâ Hâ. Kur'an’ı sana bedbaht olasın diye indirmedik.”[364]

Yani, “Ey dost meclisinin aydınlığı ve ey mübarek makamından ayrılıkla hüzünlenen! Ayağını yere bas ki biz bu şanlı Kur’an’ı ve doğru ve yanlışı gösteren, övülmeye değer kitabı **[103]** sen sıkıntı yaşayasın ve güçlükler çekesin diye indirmedik.”

“Ancak saygısı olana tezkir için.”[365]

“Bil, şu nedenle indirdik ki Allah’tan -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- korkan kullarına öğüt, kılavuz ola.”

Bu seslenişten sonra peygamberliğin sığınağı ve dayanağı Hz. Muhammed, Allah’a şükür ve ümmetine öğretmek için geceleri ettiği ibadeti artırır idi.

Beyit:

Âşık işine şaşılmaz mum gibi bağlasa

Geceleri sabaha hep yanıp yakılmayla

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[30] “O, açlığını hissetmemek için böğürlerinin nazik derisini dürüp bükerek karnına taş bağladı” (Kaya, 2011, s. 46).

[104] Yani o mübarek vücudunda, açlıktan çöken yumuşak derili boş bağrına sert taşı bağladığın hâlde ben sana tabi olmadım. Selam üzerine olası Hz. Muhammed’in bir yaptığı da şuydu ki açlıktan sıkıntı çekecek gibi olsa, düşmanların bunu görmemesi için karnına taş bağlardı. Bu hususta Hz. Ayişe’ye -Tanrı ondan razı olsun- nisbet edilerek aktarılmış bir rivayet vardır ve Hz. Ayişe buna göre selam üzerine olası peygamberin açlıktan zayıfladığını ve karnına taş bağladığını görüp ağlayarak şunları söylemiştir:

— Ey Muhammed ve ey bir olan Allah’ın dostu! Yüce Allah’tan yemek istesen olmaz mı?

Cevap verdi:

---

[364] Tâhâ Suresi’nin ilk üç ayetidir. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#20:2
[365] Tâhâ Suresi 3. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#20:3

— Ey Ayişe! **[105]** O, canım elinde olan Tanrı'm eğer istesem yeryüzündeki bütün dağları altın ve gümüş edip ben nereye gitsem kaldırıp benimle yürütecektir. Ancak ben bu dünyanın açlığını tokluğun yerine, fakirliğini zenginliğin yerine, tasasını ise gönül rahatlığının yerine seçtim. Ey Ayişe! Dünya, Muhammed'e ve onun soyundan olanlara gerekmez. Ey Ayişe! Yüce Allah, elçilerine, rahatı bırakıp sıkıntılara sabretmeyi buyurmuştur. Bana da şöylece emretmiştir: "(Ey Muhammed!) O halde yüksek azim sahibi peygamberlerin sabretmesi gibi sabret."[366] Yani sabreyle ey Muhammed, **[106]** tıpkı yüce buyrukları gönderdiğimiz diğer peygamberler gibi. Şimdi, Allah hakkı için, bana Tanrı'nın emrini yerine getirmekten başka çıkar yol yoktur ve başka çare de yoktur. Muhakkak ki yüce Allah'ın yardımı ile sabreyleyeceğim, nasıl ki onlar da sabreyledilerse.

Şeyh Abdullah Ensârî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle der: "Dosttan gelen musibet, şüphesiz, hediyedir ve hediyeden yakınan yanlıştadır."

Manzume:

Gönül dost ile kavuşup ondan ayrılınca

Sonzuluk vuslatı fani mekânda olmaya.

Güneşin suretine bezekçi ne gerektir?

Güneşin bineğine sırmalar şart olmaya.

[109] Gönül yalnızlığına adım atmaz mahbup,

Gönül tekkesinden başka boş hayal olmasa.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[31] "Altından yüksek dağlar onu kendilerine cezbetmek istedi; o buna aldırış etmeyerek yüksekliğin nerede ve nasıl olduğunu onlara gösterdi" (Kaya, 2011, s. 47).

---

[366] Ahkâf Suresi 35. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) O halde yüksek azim sahibi peygamberlerin sabretmesi gibi sabret. Onlar için acele etme. Onlar tehdit edildikleri azabı gördükleri gün, sanki dünyada gündüzün bir anından başka kalmadıklarını sanırlar. Bu bir duyurudur. Ancak yoldan çıkmış olan topluluk helak edilir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#46:35

Yani, yüksek dağlar “Altın olalım, bizi kabul et!” diye kendilerini, selam üzerine olası peygambere sundular. Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- kendi iradesinin yüksekliğini gösterip kabul etmedi. Buna benzer şekilde İbn Abbas -Tanrı ondan razı olsun- şunları söylediler:

“Bir gün peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- ile Safa Dağı’na çıkmıştık. Peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed, selam üzerine olası Cebrail’e ‘Bu gün Muhammed soyundan gelenlerde **[110]** ne bir avuç ütme buğday ne de un var.’ deyince gök âleminden sert bir seda geldi. Öyle ki selam üzerine olası peygamber hazretleri kıyamet kopacak sandılar. Ansızın, selam üzerine olası İsrafil gelip ‘ Ey Muhammed! Her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı, söylediğin sözleri işitip yeryüzündeki hazinelerin anahtarlarını yolladı. Cihan hükümdarlığını istesen Mekke’nin bütün dağlarını zümrüt ile yakut, altın ve gümüş eyleyip sen nereye gitsen senin hizmetinde yürütecek. Eğer istersen de onun kulu ol. Peygamberlik kimliğiyle vasıflanmış **[107]** ol.’ dedi. Cebrail, yüce Tanrı’ya karşı alçakgönüllülük etmesi için peygambere yol gösterdi. Selam üzerine olası peygamber hazretleri üç kere ‘Ben, şüphesiz, bir an bu kapıda kul olmayı iki cihan sultanlığına değişmem’ dedi. Selam üzerine olası Cebrail takdir edip şunları söyledi:

Manzume:

Ey resul! Ulu gök dayanağın,

Yüce cennet de senin divanın.

Cebrail ki her zaman arzular,

Süpürmek için yolunun tozun.

Sen iki cihanı reddeyledin,

Var iken bu yoksulluk külahın.

Tanrı’ya yüz derece yükseldi,

Baht içinde doruğu itibarın.

Âlem saltanatının kaftanısın.

Bu söze ufuklardır şahidin."

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[108]

[32] "Geçim sıkıntısı çektiği halde onun bu teklife aldırış etmeyişi, dünyaya önem vermediğini bir kere daha pekiştirmiştir. Kuşkusuz sıkıntı çekmek namusa etki etmez" (Kaya, 2011, s. 48).

Yani dünyada çektiği yoksulluğun doğurduğu ihtiyaçlar, onun her şeyden el çekercesine kulluk etmesini daha da sağlamlaştırdı. Şüphesiz ki dünyevi ihtiyaçlar ve çaresizlikler, yüce Tanrı'ya kavuşmayı gözetmeğe üstün gelmez. Kutsal masumluk yoldaşı olan bir dost, kâinatın sultanının lütuf ve sakınmasıyla ve yüksek iradesinin gözüyle Tanrı'dan başkasına bakmaz. Öyle ki "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı."[367] ayetindeki gibi kadir Allah'a erişmedi ama hiçbir konak yerinde de durup kalmadı; aynı zamanda "Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir."[368] ayetine uyarak yoksulluk gereksinimlerini bahane edip ölümlü hayata rağbet etmedi. Bu hâli ile Tanrı'dan başkasına nasıl **[111]** gözleri yönelsin. Başka imkânlara ve fırsatlara razı olan sevgilinin gönlünde aşk yoktur. Aşk miracının Burak'ı, yüksek irade ve gayrettir.

Manzume:

Aşk yolunda Burak'ın gayreti parlayan şimşek misali,

Yüksek basamakları bulur, meydana ayak bastığında.

Bu uğurda yüksek irade ki kalbe yoldaş olursa,

Kıymetli mi kağan tacı, ne gerek sultan sarayına.

Şahlar şahıdır yüksek irade ki yüce sarayında,

Kulluğuna şaşılmaz, cümle sultanların kapısında.

[367] Necm Suresi 17. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:17
[368] Alak Suresi 8. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#96:8

Yüksek irade, rıza ülkesinde bir Süleyman'dır ki

İnsan ve cin, sözüne uyup boyun eğdi fermanına.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[112]

[33] "Kendisi olmasaydı, dünyanın yokluktan varlık alanına çıkamayacağı bir şahsın çektiği sıkıntı, onu dünyaya nasıl bağlayabilir ki" (Kaya, 2011, s. 49).

Yani dünya nasıl kendi yanına çeksin o mübarek ve güzel kişiyi ki eğer onun varlığıyla bezenme kısmetine ermeseydi dünya, asla, yokluk çölünden güzel vasıflar bedenine kavuşmayacaktı. Cihan onun varlığına sığınmıştır. Âdem ve âdemoğlu onun cömertlik denizinden sızan bir damladır. "İki yay aralığı kadar"[369] onun makamı, "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler, ne de bir nebi o yakınlığı elde edememiştir."[370] ifadesi onun niteliği, "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[371] ayeti onun miracının tuğrası, "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı."[372] ayeti onun iradesinin beyanı, "(Melekler Lût'a:) "Ömrüne andolsun ki onlar (şehvetten) gözleri dönmüş halde sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlar (Bu durumda asla seni dinlemezler)" dediler."[373] ayeti onun tacı, "Sen olmasaydın, sen olmasaydın (Ya Muhammed) eflâki (yeri göğü) yaratmazdım."[374] ifadesi onun kaftanıdır. Hâl böyleyken, muhakkak ki o, dünyanın tükenen, azıcık malına mülküne **[113]** gönül vermez.

Bu beyitte Said bin Müseyyeb'in ibn Abbas'tan -Tanrı ondan razı olsun- aktardığı şu hadise gönderim vardır:

---

[369] Necm Suresi 9. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:1

[370] "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler, ne de bir nebi o yakınlığı elde edememiştir." anlamındaki hadisin bir parçasıdır.
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11885,izzipdf.pdf?0

[371] İsrâ Suresi 1. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

[372] Necm Suresi 17. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:17

[373] Hicr Suresi 72. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#15:72

[374] "Levlâke levlâk, lemmâ halaktü'l-eflâk" (Pala, 2000, s. 255).

“Salat ve selam onun üzerine olası peygamberden şöylece aktardılar: Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- selam üzerine olası İsa Peygamber’e, ‘Muhammed’in varlığını doğrula ve ümmetine Muhammed’i algılamayı ve kabulü emret! Ona iman etsinler. Öyle ki Muhammed’in bedeninin var olmasını istemeseydim; Hz. Âdem’i, cennet ve cehennemi yaratmayacaktım. Gerçekten de göğü yarattığımda azap ile inledi, göğün üzerine ‘Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed onun elçisidir.’ yazınca duruldu ve huzurla karar kıldı.’ diye vahiy yolladı.”

Böylesi temiz, yüksek iradesi iki cihanı birden elde edebilen bir kişi nasıl Tanrı’dan başkasına **[114]** gönül verir?

O mübarek kişidir ki bedeni,

Cihanın kaftanının ipliğidir.

İrade kuşu ki uçtuğu zaman,

Mübarek cennet onun meskenidir.

Yoksulluk ve büyüklüğünü ölçsem

Meleğin tuttuğu gök eşiğidir.

Bu söze tanık hiç lazım değildir,

Gören göze kendisi aşikârdır.

Levlâk cübbesi onun boyu için,

Ne güzel ve de görkemli bir süstür.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[34] “Hz. Peygamber iki dünyanın, insanların ve cinlerin, Arap ve Arap olmayan her iki kesimin de efendisidir” (Kaya, 2011, s. 50).

Yani selam üzerine olası Hz. Muhammed; bu nitelikler, olgunluk, yücelik ve büyüklük ile vasfolunmuştur ki iki cihanın önderi **[115]** insan ve cin soyundan olanların kılavuzu, Arap ve Acem'in şahı, yani cümle âlemin hükümdarıdır.

Muhammed'dir âlemlerin hükümdarı.

Muhammed'dir insanların sığınağı.

Muhammed'dir peygamberlerin rehberi.

Muhammed'dir tüm meleklerin önderi.

Muhammed'dir Yaradan'ın sevgilisi.

Muhammed'dir cümle âlemin tabibi.

Salat ve selam onun, soyunun ve sahabelerinin tamamının üzerine olsun, şefaati kıyamet günü üzerimize olsun.

[35] "Peygamberimiz iyilikleri emreden, kötülükleri nehyededir. 'Evet' veya 'hayır' diye karar veren hiçbir kimse onun kadar doğru karar vermiş değildir" (Kaya, 2011, s. 51).

Yani Hz. Muhammed, Tanrı hükümlerinden bize haber verendir ve bütün iyilikleri emreden, bütün kötülükleri de **[116]** yasaklayandır. Öyle ki lazım gelme ve haram kılma hususunda hiç kimse ondan daha doğru konuşamaz.

Haşimi soyundan emreden ve yasaklayan resuldür

Cihan önderi peygamber ve padişahlar şahı odur.

Onun gibi doğru ve yanlışı bilen olmadığından,

Onun sözlerine uymamak doğru yoldan çıkmak olur.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[36] "O öyle sevgili bir peygamberdir ki, (kıyamet günü) dehşetli korkulardan herhangi biri hücum ettiği zaman onun şefaati umulur" (Kaya, 2011, s. 52).

Yani o yüce Allah'ın dostudur ki güçlükler içine düşüldüğünde o dosttan, yani sevdiğinden umut beklenir ve insanoğlu, büyük zorluklardan onunla [kurtulur].

Şimdi bil ki selam üzerine olası Hz. Muhammed'in **[117]** Allah'ın dostu olması Kur'an'ın tanıklıkları ve hadislerin varlığında isbat edilmiştir. Bununla birlikte Şeyh Carullah[375], Kur'an'da, selam üzerine olası Hz. Muhammed'in Allah'ın dostu olmasını bu ayete dayandırır: "Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da."[376]

Yani senin rezzak Tanrı'n, hiç dostu olmadığı hâlde seni yalnız bırakmadı ve düşman da tutmadı. Şimdi malum olan delillerin ışığında, arada, şu üç durumdan başkası yoktur: Biri terk etmedir ki onun dostu yoktur, diğeri ise nefrettir yani düşman ya da dost tutmaktır. Önceki […] ikincisi yasaklandı ki dost **[118]** tutmak anlaşıldı.

Şeyh Carullah'ın el-Keşşâf'ta belirttikleri şöyledir: "Fakat bu aciz kul der ki terk etme ve nefreti yasaklama ile dostluk hususunda her şeyi ortaya koymaz. Şöyle ki aşk derecesine hâlâ ulaşılmayıp içten sevgi ve dostluk vardır. Dostluk ifadesinin öncelikli kaynağı bu olmakla birlikte eğer ki "Allah'ın dostu" ifadesi aranıyorsa bu ayetten çıkarmak gerekir": "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[377]

Yani Ey Muhammed, ümmetine "Eğer siz Tanrı'yı seviyorsanız ben Muhammed'im, benim ardım sıra gelin böylece, şüphesiz, yüce Allah'ın sevdiği dostu olun." de. **[119]** Onun izinden giden dostluk mevkisine ulaşır. O bu yola ilk giren, Tanrı'nın dostudur. Benzer şekilde âlimler, Kur'an'da "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz."[378] ayetini Hz. Muhammed'in, müstakil şeriati olan ve olmayan bütün peygamberler zümresinin önderi olduğuna delil gösterirler. Ama İbn Abbas'ın -Tanrı ondan razı olsun- aktardığı hadis şöyledir:

Sahabeler bir gün müstakil şeriati olan ve olmayan bütün peygamberlerin erdemlerinden konuşurlarken biri "İbrahim, halilullahtır.", bir diğeri "Musa, kelimullahtır.", yine biri de "İsa, ruhullahtır.", diğeri ise "Âdem, safiyullahtır." dedi. Bu

---

[375] Ebü'l-Kāsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî (ö. 1144) olmalıdır. Zemahşerî, El-Keşşâf adlı tefsirin sahibidir (Öztürk & Mertoğlu, 2013, s. 235-238).
[376] Duhâ Suresi 3. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#93:3
[377] Âl-i İmrân Suresi 31. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:31
[378] Âl-i İmrân Suresi 110. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:110

sırada selam üzerine olası Hz. Muhammed, evinden çıkıp "Sizlerin **[120]** sözlerinizi şaşkınlığınızı anladım. Evet, İbrahim halilullahtır, Musa kelimullahtır, İsa ruhullahtır ve de Âdem safiyullahtır. Bunda hiç şüphe yoktur ama ben habibullah iken övünmem. Zira mahşerde ümmetin, Hz. Âdem ve oğullarının tamamının altında toplanacağı sancağı ben taşıyacağım. Hâl böyleken ben övünmem. Yine o kıyamet günü şefaat edip şefaati kabul olacak kişi de benim ve bununla övünmem. Cennet kapısının halkasını tutup kapıyı açacak olan da benim, biçareler ve iman edenlerle cennete girecek olan da benim. Ve yine önce ve **[121]** sonra olan da ben olduğum hâlde övünmem." dedi. İşte bu hadiste, onun Tanrı'nın dostu ve şefaatçi olduğu anılmıştır.

Tanrı'nın rahmeti üzerine olası nâzım, bu beyitte, Tanrı'nın dostluğu ve peygamberin şefaatçilik vasıflarını bir araya getirmiştir. Bu hususta hadise işaret olduğu gibi bil ki şefaat de Kur'an'a dayandırılan açıklıkla ispat edilmiştir. İtaat ve sebat edenlerin mertebelerinin yükselmesi ve mükâfatlarının çoğalması, kibirlenenlerin ve isyan edenlerin suçlarının yazımı ve cezalarının kaldırılması hususunda; öte yandan, ifadelerin ve delillerin açıklanması, Mutezile'nin karşı çıkışı, akılla algılanabilen ya da söyleme dayalı olan delillere ihtiyaç duyulmasında bu niyaz-mendin yazdığı Râyihatü'l-Ervâh adlı Arapça şerhe bakılabilir ki bu konu **[122]** tetkik edilmiştir ve bazı aranan bilgiler bu kitapta anılmıştır. Bu nedenle nâzımın söz konusu beytini yine iki beyitle kısalttık.

Manzume:

Yüce Tanrı'nın dostu gönderilmiş Ahmet'tir,

Ki şefaat ile asi kullar felah bulur.

Nebiler ne zaman korkup şehvetten deseler,

Ümmetim deyip, o soyu temiz, bizi ister.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[37] "Hazret-i Peygamber (bütün insanları) Allah'a davet etti. O'na sarılanlar kopmayan sağlam bir iple yapışmışlardır" (Kaya, 2011, s. 53).

Yani Hz. Muhammed halkı, Tanrı'nın tarafına çağırdı ve "Kim ki onu sağlam bir şekilde tutarsa **[123]** kopmaz bir ipe tutunmuştur." dedi. Şimdi bu ipten kastedilen,

peygamberin kendisi olabilir. Öyle ki iyiliklere ulaşmanın aracı ve bilgi, ahlakça olgunluğun zuhurunun usulü Hz. Muhammed'dir. Yine bu ipten kasıt Kur'an da olabilir. Nitekim hadiste de bahsedilmektedir ki Kur'an, sağlam bir halat ve apaçık bir ışıktır. Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- şöyle emreder: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın."[379]

Yani tutun Kur'an'ı ki felaketlerin yarattığı sıkıntılardan kurtuluşu Tanrı, onunla verir ve sözlerin anlaşılma yolları ile mutluluğun merdivenlerine yükselme onunla sağlam bir şekilde gerçekleşir. Yine gerçeğe ulaşmak istersen Kur'an'a tutun, o tıpkı, Allah'ın dostuna sarılmaktır.

[124] Manzume:

Eğer Tanrı huzurunda birlik makamını dilersen,

Gözünde, Kur'an ipine sarılarak bul, bu makamı.

Allah'ın dostunun yolunda çok yıllar etmeden kulluk,

Sana hürmet itibar eylemezler, aşkın sultanları.

Kendini bir anlık görmeyip yârin güzel yüzünü gör.

El çekip bu ölümlü candan bul sevgilinin vaslını.

Bu şehvet kirlerini ilahi ışık adımıyla ört,

İstersen merhametli Tanrı huzuruna ulaşmayı.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[38] "Yaratılışta ve ahlâkta bütün peygamberlerden üstündür. İlim, asâlet ve cömertlikte hiçbir peygamber onun mertebesine yükselmiş değildir" (Kaya, 2011, s. 54).

---

[379] Âl-i İmrân Suresi 103. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de o sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:103

[125] Yani selam üzerine olası Hz. Muhammed hem diğer bütün peygamberlerden hem de insanlar arasında görünüşü ve tabiatı ile üstündür ve diğer peygamberler ona yaklaşamamıştır. Sonsuz bilgi, yaratılış, soyluluk ve diğer övülmeğe değer ahlak özellikleri ile beğenilen vasıfları bakımından Hz. Muhammed'in herkesten üstün olduğu ayet ve hadislerle bilinmektedir. Nasıl ki selam üzerine olası Hz. Yusuf güzelliğini adlandırdığında diyerek kendi yüz güzelliğini ortaya koyduysa, yüce Tanrı "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin."[380] demekle gafletten uyandırdı ki ben dünya malının tamamını "Dünya geçimliği azdır."[381] diyerek "Kendi büyüklüğüm karşısında az gördüm." dedi. Muhammed'i **[126]** yüce diyerek vasıflandırdıktan sonra "Bilin ki onun yaratılışındaki büyüklük sonsuzdur ve güzelliğinin derecesi, nihayeti yoktur." deyip peygamberlik bilgisi hakkında yüce Tanrı şöylece buyurdu: "(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür."[382]

Yani Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- sana öğretti onun bilgisini ki insan gücüyle onu kavramak mümkün değildi ve yüce Tanrı'nın erdem ve ihsanı senin üzerine oldukça da çoktur. Eğer bilirsen sahibi, bu ayette de belirttiği gibi etraflıca düşünüp, sabırla iş görerek müstakil şeriati olan ve olmayan peygamberlerin her birini bir erdem ile donatıp o niteliğiyle üstün kılmış ve o niteliklerin tamamını Hz. Muhammed'de toplamıştır. Yine erdemini o **[127]** faziletler üzerine çoğaltmış ki onların açıklaması ifadeye sığmaz. Ona erdem adını verip "Allah'ın sana lütfu çok büyüktür."[383] dedi. Bu suretle her bir erdem ve hikmette, Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- herkesten üstünlüğünü

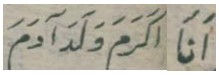
---

[380] Kalem Suresi 4. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#68:4

[381] Nisâ Suresi 77. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Daha önce kendilerine, '(savaşmaktan) ellerinizi çekin, namazı kılın, zekâtı verin' denilenleri görmedin mi? Üzerlerine savaş yazılınca hemen içlerinden bir kısmı; insanlardan, Allah'tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve 'Rabbimiz! Niçin bize savaş yazdın? Bizi yakın bir zamana kadar erteleseydin ya!' derler. De ki: 'Dünya geçimliği azdır. Ahiret, Allah'a karşı gelmekten sakınan kimse için daha hayırlıdır. Size kıl kadar haksızlık edilmez.' " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:77

[382] Nisâ Suresi 113. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:113

[383] Nisâ Suresi 113. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:113

delili ile ortaya koydu. Ama asalet bakımından üstünlüğü sözüyle kesinleşti.

Manzume:

Mustafa'dır insanların en uzdillisi,

Hem de Mısırlı Yusuf'tan daha güzeli.

Duha Suresi[384] ışığının ifadesi,

Geceyse onun saçlarının alameti.

Yaratılış güzelliğine kim ulaşır,

Ki Tanrı ona "Yüce ahlaklısın."[385] dedi.

Hikmetinin ifadesini İnşirah[386]'la

Ümmeti için rahatlık kılmış idi.

[128] Mustafa'ya asalette yoktur eş, benzer,

Hem gerekmez de bu söze hiçbir delili.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[39] "Bütün peygamberler Resûlullah'ın (irfan) denizinden bir avuç veya cömertlik yağmurundan bir yudum su istemektedir" (Kaya, 2011, s. 55).

Yani müstakil şeriat sahibi olsun, olmasın bütün peygamberler, Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'in olgunluk denizinden bir avuç su veya lütuf yağmurundan bir damla şebnem dilerler. O bir denizdir ki kifayeti sorgulanamaz ve öylesine kalındır ki yarılamaz.

---

[384] Duhâ Suresi 1. ayet: "Kuşluk vaktine andolsun!" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#93:1

[385] Kalem Suresi 4. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#68:4

[386] İnşirâh Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#94:1

Mustafa’nın insani olgunluğunun

Cümle ufuklar teslim eder hakkını.

Bütün peygamber ve nebiler duayla,

Överler çok onun erdem ummanını.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[129]

[40] “Diğer peygamberler Resûlullah’ın huzurunda, dereceleri bakımından, ilim noktası veya hikmetin harekesi gibi kalırlar” (Kaya, 2011, s. 56).

Yani müstakil şeriati olan ve olmayan bütün peygamberlerin hepsi ki onlar şiddetli sel felaketini gözlem yerinde olup ondan koruyandırlar, makamları rütbelerindeki farklara göre ayrı ayrı tabakalar olup Hz. Muhammed’in karşısında kendi dereceleriyle kıyaslandıklarında bir noktadırlar. Kutsal bilgiden bir parçadır ki sonsuz hikmetten bir hareke kadar yer sahibidir ki bundan kasıt bütün evrenin ilimleri ne kadar çok olursa olsun aslında yüce Tanrı’nın sonsuz bilgisi karşısında yalnızca bir nokta ya da bir ses, hareke mertebesindedir. Yine o ilmin tabiatı Muhammed’in mübarek ruhunun ummanıdır. **[130]** Hz. Muhammed’in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- mübarek ruhunun ummanından, müstakil şeriati olan ve olmayan her peygamber kendi kavrayış ve kabiliyetinin miktarınca ilim, irfan edinmişlerdir. Ancak hiçbiri o ummanın kıyısını aşamaz.

Manzume:

Mustafa’nın özü bir denizdir uçsuz bucaksız,

Cümle cihana kâfi gelen onun bir tek çiği.

Eğer aşk rüzgârıyla bu deniz dalgalanırsa,

Her damlasından bulur insanlar bir bir hayatı.

Bu deniz sırrının bir damlasını açıklasam,

Korkarım ki ansızın çıldırtacak bu cihanı.

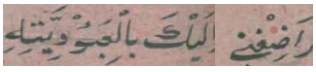
Bu beytin açıklamasında daha fazla ilgi çekici sır, şaşırtıcı gerçekler, yüce hakimler ve parıltılı alamet konusunda, üstadların usulünce Râyihatü'l-Ervâh'ta **[131]** ifade edilmiştir. Kavrayış sahiplerinden kim ki o gerçekleri öğrenmeyi arzularsa bu kitaba bakabilir.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[41] "O öyle bir peygamberdir ki, maddesi ve mânâsı tam kemâle ermiş, sonra da insanı yaratan Allah onu kendine sevgili seçmiştir" (Kaya, 2011, s. 57).

O öyle bir peygamberdir ki kemale erdi onun görünen madde kısmı ile iç yüzü, vücudu ve ruhu, bilgisi ve eylemleri. Ondan sonra insanoğlunu yaratan Tanrı, onu dostluk makamına seçti. Bu en son ulaşılacak dereceye denk gelmektedir ki dostluk mertebesi bütün rütbelerden yüksek ve cümle isteklerin en uç noktasıdır. Diğer bir kabul gören düşünce ise **[132]** habiplik arzusu için seçilme adına vahiy gelmesi, peygamberliğin gönderilişinden kırk yıl önce gerçekleşti.

Bir diğer kabul gören görüş ise bazı tefsir ve hadis âlimlerinin söyledikleri üzeredir ki buna göre Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- salat ve selam üzerine olası peygamberi, yüceliği ve kudret kumaşıyla şereflendirip miraç gecesinin lütfuyla aziz kıldığında ona seslendi: "Ey Muhammed! Padişahlar nasıl ki bir kulunu iyilikler ve ihsanla lütuflandırıp ona ülke, toprak vererek hakan edip o kulunun değerini, büyüklüğünü, talihini göstermek isterse güzel, kıymetli eşyalar, türlü elmasları ona ikram ederse şimdi sen de seç, sana **[133]** ne çeşit ihsanlar saçayım."

Selam üzerine olası peygamber şöylece yanıtladılar: "Ey Allah'ım! Beni kulum diyerek kendinle ilişkilendir, ey rızıklandırıcım."

Tanrı -her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir- "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[387] ayetini gönderip "bi abdihi" demekle peygamberi kullukla kendisine ilişkilendirdikten sonra buyurdu: "Ey

[387] İsrâ Suresi 1. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

Muhammed! Senin istediğin lütfu bağışladım. Ama ben bundan daha güzel ihsanları bağışlamak isterim. Onun için seni aşkla kendime bağladım. Sana 'Tanrı'nın dostu' adını verdim. Bu güzel cevheri bu güne kadar senden başkasına lütfetmedim. Bu günden sonra da senin kadrinden dolayı sana **[134]** tabi olanlar da bu saadetten pay almayacaklar." "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[388]

Manzume:

Senin için ve de dışın olgunluk bulunca

Kulluğun sırlarından şüphesiz haberdarsın.

Bugün, onun kuluyum, diye övünürsen,

Ey dost, ben sana derim Tanrı'nın dostusun.

Her kim ki Enfal[389] sırlarını bilmekteyse,

O bilir ki kul değil şahların şahısın.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[42] "O, güzelliğinde ortağı olmayandır. Ondaki güzellik cevheri de bölünmüş değildir" (Kaya, 2011, s. 58).

[135] Yani peygamber hazretleri kusurlardan arınmıştır. Kişi ki erdemler, asalet, ahlak ve olgunluk hususunda onunla ortak, eş olabilse, olgunluk madeni ve ululuk sırlarının mahzeniyle o mübarek zata ulaşmış olur şüphesiz. O peygamberler önderinin kişiliğinde var olan güzellik ve olgunluk cevheri hiçbir şekilde parçalanıp saçılamaz.

Manzume:

O peygamberler övüncü ve resuller önderi,

Ki son buldu adıyla peygamberlik hükümleri.

---

[388] Âl-i İmrân Suresi 31. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:31

[389] Bu beyitten kastedilen, Enfâl Suresi 17. ayettir: "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#8:17

Öylesi olgunlukla vasıflanmıştır kendisi,

Ki ortaklık kusurundan arınmıştır, gerçeği.

Ahmet'in güzelliklerinin bir tek cevherini,

Ki bulsam söylesem, işte bu cevher güzelliği.

[136]

[43] "Hıristiyanların kendi peygamberleri hakkındanki (aşırı) iddialarını bırak da Hz. Peygamber hakkında dilediğin gibi hüküm ver" (Kaya, 2011, s. 59).

[44] "Onun şahsına dilediğin üstün hasletleri izafe et, onun kadrini dilediğin büyüklük sıfatları ile yücelt" (Kaya, 2011, s. 60).

Yani Hristiyanların, kendi peygamberleri, selam üzerine olası İsa hakkında "Selam üzerine olası İsa Tanrı'nın oğludur." diyerek ettikleri iddialarını bir yana bırak. "Allah, her türlü eksiklikten uzaktır, onların söylediklerinin ötesindedir, yücedir."[390] Bununla beraber bizim, perygamberimizi -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- övme hususunda dilediğin gibi hüküm ver. Hatta istersen hüküm sahiplerine de sun, zira onlar da bunu geri çevirmeyeceklerdir. İmkân ölçüsünde kıyaslayarak **[137]** Hz. Muhammed'in kendisinin büyüklüğü hakkında dilediğin gibi hüküm ver. Peygamberliğin üstlendiği cümle vasıflara haiz o kutlu kişinin hakkında abartılı anlatımlardan ve aklın almayacağı mübalağalardan geri durma. Onun mübarekliği ve kıymeti hakkında bir şeyler söylemek istersen, şüphesiz, onu ufuklarla kıyaslayabilirsin.

Onun kişiliği ile kuvvetini, onur ve büyüklüğünün uçsuz bucaksızlığı ile tarif et ki onun bu vasıfları yalnız onda olan asaletinden ve kıymetinin alameti, başka insanlarla ve diğer söz konusu olabilecek güçlerle kıyaslanamayacak ölçüde uludur. Bil ki onun kıymeti, Tanrı'nın şanında mevcut güç ve değerdendir.

Manzume:

Sen boşver onu dedi adap bilmez Hristiyan,

Temiz gönüllü İsa hakkında iftira ile.

[390] İsrâ Suresi 43. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:43

Onunla övün ki **[138]** erdem ve olgunluk, yekûnu,

Muhammed'e dayandır doğruluk ve ferahlık ile.

Onunla kıyasladı ki itibar diler gönül,

Yüce kıymetin, tazimle vaslıflandırmak ile.

Ama düşünme ki ona yakışır vasıfları,

İfade edebilirsin bu hoş anlatım ile.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[45] "Resûlullah'ın fazîletinin bir hududu yoktur ki, konuşan kimse o fazileti dile getirebilsin" (Kaya, 2011, s. 61).

Yani selam üzerine olası Hz. Muhammed'in olgunluğunu tamamıyla ve vasıflarında saklı nadir özellikleri bir bütün olarak beyanı arzulama. Öyle ki Allah'ın elçisinin erdemlerinin hiç sınırı yoktur. Şüphesiz, onun bu özelliklerini dillendirmeğe çalışan da tam anlamıyla ifade edemez.

Manzume:

Ben övgüsünü ne diyerek söyleyeyim ki,

[139] Bilmez vasıflarını hiçbir akıl sahibi.

Tanrı'nın gücüyle faziletinin bilgisi,

Meydana getirir kâinatın zerresini.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[46] "Onun mucizeleri büyüklük bakımından zâtı derecesinde olsaydı, ismi anıldığı zaman çürüyen kemikleri bile diriltirdi" (Kaya, 2011, s. 62).

Yani denk olsa idi Hz. Muhammed'in kendi kıymetine, peygamberliğinin nişaneleri ya da ayrılığı dışındaki mucizeleri, büyüklüğünün karşısında, hiç şüphe yok

ki, dirilecekti onun adı anıldığında çürüyüp parçalanmış olan kemikler. Kendi öz varlığı sayesinde, kalpleri ve ruhları ölmüş olanlar dirildiği gibi, kemikleri ve bedenleri **[140]** ölenler de dirilecekti. Ancak ilahi hikmet, doğru yoldan ayrılmadığımız için buna ihtiyaç görmedi. Zira Hz. Muhammed'in olgunluğunun üstünlüğü ve yüce kıymetinin sonsuzluğu örtülü, yani gizli olmasına rağmen iman sahibi olanlar, gözle görünmese de, şüpheden arınmışlardır, hem gözle görünmediği hâlde ona kulluk etmeyi kabullenmek uygundur ve itibarlıdır. Ünü, apaçık meydanda olan Kur'an ayetleridir. Alametler gösterdikten sonra hiçbir dünyevi duyguya inancı kâr etmez. Benzer şekilde sevgilinin, güzelliğini başkalarına göstermesi de aşkı ortada bırakmaz. Muhakkak ki bunu aşk ateşiyle yananlar anlar ve **[141]** gaflette olanlar ile vazgeçmişler ise buna şaşırır.

Bir peygamber ki Yaradan var etti,

Tüm kâinatı onun nuru ile.

Kıymetine yakışsa alametler,

Ölüler dirilirdi adı ile.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[47] "Bize olan aşırı sevgisinden dolayı o, aklın almadığı şeyle bizi imtihan etmedi. Biz de şüpheye düşmedik ve şaşırıp bir hata yapmadık" (Kaya, 2011, s. 63).

Yani sınamadı bizleri aklın aciz kalacağı kadar zor işlerle, muhakkak ki bizi gözetme ve kollama arzusu vardı. Allah'ın emirlerini kabul hususunda da hiç şüpheye düşmedik ve şaşırıp da hata etmedik. Bu sözden çıkarılacak anlam şudur ki Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- yüce Allah'tan bu ümmet için din hükümlerinin ve ibadetlerinin hafifletilmesini dileyip **[142]** eziyet, bela, sıkıntı ve azapların sonlanmasını talep edip, bizi, daha önceki ümmetlerin başına gelen sıkıntılardan kurtarınca akıl da "Bu işler zordur." diyerek zayıflık gösterip şaşırmadı. Biz de İslam'a sımsıkı bağlı bu saf müslümanlar olup dinin dosdoğru yoluna ve görkemli yüceliğine tabi olmakdan, şehvetlerimizin yarattığı zorlukları bahane edip, kaçmadık ve hiç şüpheye ve yanlışa düşmedik. İslam yolunda sebat edip Tanrı'nın işaret ettiği güzergâhtan dönmedik.

Manzume:

Peygamber Tanrı'dan kolaylık dileyince

Ağır hükmü üstümüze farz kılmadı.

Akıl onları tasdikte zayıf olmadı,

Canlar şaşırıp da onu hiç ret kılmadı.

Ne kutlu peygamber, ümmetin sırlarına,

Şaşıp, lütfuyla onları öyle gözetti.

[143] Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[48] "Onun kemalini anlamak bütün varlıkları âciz bıraktı. Ona yakın ve uzak olanlarda hayret ve acizden başka bir şey görülmez" (Kaya, 2011, s. 64).

Yani çaresiz bıraktı peygamber olgunluğunu algılamağa çalışan insanları ve şüphesiz, onun büyüklüğünü anlama hususunda kimse hidayete erişemedi. Uzakta ve yakındakilerde görülmedi, onun anlam ve faziletleri karşısında çaresizlik yaşamayan ve onun izahı, ahlakı, tabiatı karşısında müptela ve şaşkın olup kalmayan.

Manzume:

Tanrı dostunu başkasından kıskanıp gizledi,

Hangi gözdür ki arzulayacak görmeyi onu.

Tanrı mükemmelliyetine ayna olunca o,

Anlayamaz değerini ve de olgunluğunu.

[144] Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[49] "Hz. Peygamber, uzaktan gözlere küçük görünen, fakat yakından (ve doğrudan bakılınca) gözü kamaştıran güneş gibidir" (Kaya, 2011, s. 65).

Yani, peygamber -Allah onun şanını yüceltsin- güneşe benzer ki uzaktan gözlere küçük görünür ve buna karşılık yaklaştığında gözleri kuşatır ve kavrayışı aciz bırakır. Yani Hz. Muhammed, insani görünüşünü görüp anlamca onun sırlarını öğrenmeyenlere

kendileri gibi bir âdemoğlu görünür. Ancak, ona yaklaşıp asalet, olgunluk ve güzelliğini gözleriyle görüp manen ona yönelenler, onun sonsuzluğunu anlayıp bir tek zerre içinde güneşi, bir damlacıkta ummanı sakladığını anlayıp şaşırırlar. **[145]** Yine malumdur ki onun için yapılan bu benzetme hoş karşılanmaktadır: Güneş, onun yüzünden küçücük bir parçaya dahi benzemez.

Manzume:

Güneş, düşünde görünce Muhammed olgunluğunu,

Utanıp talep eyledi kendisinin yokluğunu.

O sevgilinin yüzünden güneşin gözü kamaşır,

Eyvah, kim görebilecek yüzünün kutluluğunu.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[50] "Uyuyan ve gördüğü düşle avunanlar, dünyada onun yüce varlığını nasıl anlayabilir" (Kaya, 2011, s. 66).

[51] "Onun hakkında ilmin varabildiği en son netice, onun bir beşer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıkların en hayırlısı olduğudur" (Kaya, 2011, s. 67).

Yani, nasıl algılayabilsin dünyada Hz. Muhammed gerçeğini ve onun esaslarını, böylesi uyuyan ve gördüğü düşteki **[146]** hayalleriyle avunup fazlasını istemeyen bir kavim ki onlar, bir olan Allah'ın zuhurunu idrak edemezler. Onların bilgisi, Hz. Muhammed'i -Allah onun şanını yüceltsin- algılama hususunda şöyledir: Bu peygamber Tanrı'nın yarattığı bütün insanlardan daha iyidir ve insandır. Bu gafil topluluk, gördükleri düşle kanaat edip fazlasını istemeyen ve düşlerindeki surete rıza gösterendir. "Ölmeden evvel ölünüz." emrine boyun eğip "İnsanlar uykudadırlar, öldükleri zaman uyanırlar." sözüyle uyanıp gönül gözlerini açıp da görmezler. Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- dünyevi isteklerin emrettiği işlerin vesvesesini ve şehvetin yarattığı meşguliyetin karanlığını bırakıp kendisini Tanrı'ya yakınlaştırıp güzel vasıfların feracesini kaldırıp işlerinde ve tabiatında daha doğru bir tabirle kendi varlığını, Tanrı'nın **[147]** varlığında öldürüp ululuğun zuhuru ile şan ve şeref ışıklarının yüksekliğiyle bedenin karanlık bağlarından sıyrılıp bütün perdelerin kalktığı kutlu hareme doğru yol alıp güzel yüzün nurlarının yarattığı çıldırma hissiyle

yok olmuştur (ve insani isteklerinden arınmıştır). Yine o insanlar, peygamberin, çaba ile utanma, kıskanma perdesini aradan kaldırıp ikilik utancını ve perdesini def edip Tanrı'ya kavuşmanın yarattığı şiddetli hislerle insani varlığı yok edip vahdette bir olup *mâ* yani biz ve *men* yani bendeki mim harfi aradan kalkıp Ahmet varlığının, yani bu sözdeki *mim*in ortadan kalkmasıyla, birlik makamına yani *ahad*a değiştiğini bilmezler.

Manzume:

Bu tembellik uykusunda uyuyanlar nasıl bilsinler,

Gözü uykudan almamışlar, Muhammed olgunluğunu?

Kötülüğün bağında var olup da gördüler Ahmet'i,

Ne yazıktır ki bilmediler o sultanın ahvalini.

"Allah'ın eli onlarınkinin üzerindedir."[391] **[148]** ile,

Rabbim işaretle dedi onun değer, yüceliğini.

Ahmet *ben*in (Farsça *men*) *mim*inden sıyrılıp buldu birlik (*ahad*) şüphesiz,

Gözün var ise gör ki kaldırdı yüzünden peçesini.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[52] "Bütün peygamberlerin getirdiği mûcizeler, onlara, ancak onun nurundan ulaşanlardan ibarettir" (Kaya, 2011, s. 68).

Yani her nebilik alameti ve resullük nişanesi ki salat ve selam üzerine olası ulu peygamberler mucize göstermek için ortaya çıkardılar, o mucizelerin tamamı Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- nurundan ulaşmıştır. Daha doğrusu, müstakil şeriati olsun ya da olmasın bütün peygamberlerin varlıklarının sermayesi ve sebebi, Hz. Muhammed'in nurudur. Nitekim Cabir bin Abdullah el-Ensari, Hz. Muhammed'den aktarırlar:

[391] Fetih Suresi 10. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#48:10

Allah'ın elçisine **[149]** "Yüce Allah'ın ilk yarattığı varlık hangisidir?" diye sorunca şöyle cevapladılar:

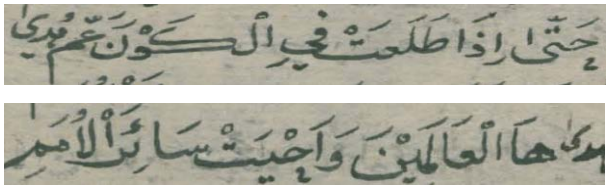
— Ey Cabir! Senin peygamberinin nurudur. Yüce varlığı her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı, o nuru yaratıp diğer bütün işleri ve varlıkları ondan meydana getirdi. Yine mahlukatın tamamı da ondan sonra yaratıldı. Yüce varlığı her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı, o nuru yaratıp kendi makamında on iki bin yıl bulundurdu. Sonra onu dört parçaya ayırıp birinden gökleri, diğerinden yeryüzünü, bir başkasından gökyüzündeki varlıkların nizamını, bir diğerinden de yeryüzünün hazinlerini yarattı. Daha sonra dördüncü parçayı on iki bin yıl dostluk makamında bulundurup onu da dörde ayırdı. Bir parçasından **[150]** *kalem*i, bir diğerinden Allah tarafından takdir edilenlerin yazılı olduğu *levhi mahfuz*u, bir parçasından ise cenneti yarattı. Dördüncü parçayı korku makamında on iki bin yıl bulundurup onu da dört kısma ayırdı. Bir kısmından melekleri, bir kısmından güneşi, bir kısmından ise ayı yıldızları yaratıp dördüncü kısmı ümit, niyaz makamında on iki bin yıl bulundurdu. Daha sonra onu da dört bölüme ayırdı. Bir bölümünden aklı, bir bölümünden kavrayış, bilgi ve insanın güzel, yumuşak tabiatını, yine bir bölümünden de masumiyet ve Allah'ın yardımına kavuşma iradesini yaratıp dördüncü bölümü on iki bin yıl günahtan kaçınma ve ar makamında bulundurdu. O nurun tarafına bakınca yüz yirmi dört bin ter damlası o nurdan sızdı. Yüce Tanrı **[151]** o terin her bir damlasından ya müstakil şeriati olan bir peygamberi ya müstakil şeriati olmayan bir peygamberi ya da mesajlarını ileten bir elçinin ruhunu yarattı. Yüce Tanrı, daha sonra peygamber ve nebilerin ruhlarına nefes, can üfleyip, onların nefeslerinden velilerin, şehitlerin, kutlu kimselerin, itaatkâr insanların ve müminlerin ruhlarını yarattı. Muhakkak ki Tanrı gök ve yeryüzünü benim nurumdan yaratmıştır. Yedi kat gökteki melekleri, büyük melekleri, ruhtan müteşekkil melekleri; cennetleri ve o cennette var olan cümle mahlukatı; güneş, ay ve yıldızları; peygamber, nebi, şehit, ahiretini hazırlamış kutlu kimse ile Hak yolunda ilerleyen kişilerin ruhlarını benim nurumdan yaratmıştır. Hasılıkelam, yaratılanların tamamı benim nurumun nişane ve bereketindendir. **[152]** Daha sonra Tanrı, bu nuru, dördüncü bölümde on iki bin perde ardında bulundurdu. Her bir perde ardında bin yıl bulundurdu. Bu perdeler kulluk makamındadır ki bunlar, şüphesiz, keremler, saadetler, korkuyla saygı hisleri, acımayla esirgeme duyguları, yücelik, kavrayış, yumuşak huyluluk, ağırbaşlılık, usluluk, sabır, doğruluk ve mutlak bilgidir. Bu nur, her perde içinde bin yıl, yüce varlığı her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı'ya ibadet edip bu

perdelerden ayrılınca Tanrı, o nuru yeryüzünde tertip etti. Doğudan batıya kadar o nur ile bu yeryüzünü aydınlattı. Ondan sonra selam üzerine olası Hz. Âdem'i topraktan yaratıp o nuru onun alnında emanet **[153]** olarak bıraktı. Ondan sonra bu nur, Şis'e miras kaldı. Bu nur, saf olandan saf olana, temiz olandan güzel olana intikal edip en sonunda Abdulmuttalib oğlu Abdullah'a, ondan da benim annem Eymine'ye intikal oldu. Yüce Tanrı beni dünyaya getirip peygamberlerin önderi, pergamberlik silsilesinin son halkası, âlemlere rahmet, en mahrem olanın komutanı eyledi. Ey Cabir, işte senin peygamberinden önce yaratılanların vasıfları bu anlatılan gibidir.

Bu hadise dayandırılarak malumdur ki şüphesiz, mütakil şeriati olsun, olmasın bütün peygamberlerin varlığı, Hz. Muhammed'in nurunun bereketinden, cömertliğindendir. Ortaya çıkan cümle alametler ve mucizeler, **[154]** Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- nurunun bereketindendir.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[53] "Çünkü o bir fazilet güneşidir; diğer peygamberler ise (güneş batınca) karanlıkta insanlara parıltısını gösteren yıldızlar gibidir" (Kaya, 2011, s. 69).

Muhakkak ki peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed, Tanrı'nın yüce fazilet ve olgunluğundan bir güneştir. Yine peygamber ve nebiler ise o güneşin güzel yüzünden, dolunay ve yeni ay derecesinde ışık alan aydırlar. Öyle ki bilinmezliklerin karanlığına düştüklerinde bu sonsuz ışık kaynağının hikmetlerinden öğrendiklerini ümmetlerine **[155]** ulaştırırlar. Veyahut bu peygamber ve nebiler tamamı yıldızdırlar. Öyle ki kendi ışıklarını karanlık çöktüğünde ortaya çıkarırlar, güneş doğduğunda ise saklanıp görünmezler. Yani onların hükümlerinin ortaya çıkışı ve geçerliliği, Muhammed'in varlık güneşinin Tanrı'nın erdemleriyle, sonsuz ihsanlarından doğmadığı zamandadır. Bu fazilet güneşi doğduktan sonra onların hükümleri kaldırılmıştır. O yıldızlar, çekili perdelerin ardında saklı kalmışlardır.

Bu güneşin cemalini görünce kim bakabilir başkasına?

Güneşin varlığında mümkün müdür ki Süha'yı seyir eylemek?

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[156] [54] “Güzel ahlâkla süslenen Peygamber’in yaratılışı Allah’ın ne büyük ikramıdır! Güzellik onu bürümüş ve güzel yüz ona nişan olmuştur” (Kaya, 2011, s. 70).

Ne şahanedir! Güzel görünüşlü peygamber, hoş tabiatlılığın süsleriyle bezenmiştir. Peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- mükemmel güzellikle vasfolunmuş, lütfedilen yüz güzelliği ile tanınmıştır. Hoş tabiatı, güzel yaratılış ile bezenmiş, zengin lütufları güzel müjdelerle tertiplenmiştir. Görünüş ve tabiatını kavramada akıllar çaresiz ve şaşkındır. Güzellik ve lütuflarının ilminde yersiz korkular boşunadır.

Manzume:

Tanrı eyledi o resul önderini,

Elçilerinin içinde biricik, tek.

Tavrı hem de görünüşü bezenmiştir,

İhsanı ile sonsuz güzellikte pek.

[157] Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[55] “Hz. Peygamber yumuşaklıkta çiçek, şerefte dolunay, cömertlikte deniz, himmet hususunda sonsuz zaman gibidir” (Kaya, 2011, s. 71).

Yani Hz. Muhammed’in teni çiçek gibi yumuşak ve pek gençtir. Yine kendisi şerefte yüzü misali sınırsız ve hesabı mümkün olmaz derecedeki dolunay gibidir. Cömertlikte sonsuz bereket sahibi bir deniz gibidir ve himmeti, büyüklüğünün sınırı tarif olunmaz zaman gibidir.

Enes, Tanrı ondan razı olsun, şunları aktarır:

“Allah hakkı için, peygamberin teninden daha yumuşak hiçbir ipekli kumaş görmedim. Yine onun kokusundan daha hoş kokan amberi bilmedim. Aynı zamanda **[158]** peygamberin tabiatından daha güzel bir huyu bulmadım. Dokuz yıl boyunca ona hizmet ettim. Asla, yaptığım iş için ‘Ne için yaptın?’ ve yapmadığım için de ‘Ne için yapmadın?’ demedi.”

Manzume:

Mustafa vasfını bir an desem ben garip,

Yüz yıl geçse yazamaz birini yüz kâtip.

Teni gül yaprağı, kutlu dolunay kendi,

Deryadır cömertlikte, pek eşsiz himmeti.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[56] "Onunla yalnızken karşılaştığın zaman, heybetiyle sanki o, bir ordu veya emrine âmâde olanlar arasında gibidir" (Kaya, 2011, s. 72).

Hakikaten, Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- yalnızlık **[159]** durumunda heybet, yiğitlik, güç ve azameti nedeniyle sanki büyük bir ordu ortasında duran ata binmiş lider gibidir.

Süvaridir ki kendisini görse bir kişi,

Azametinden ki zanneder onu bir ordu.

[57] "Sedef içinde gizli inciler, sanki onun söz ve tebessümünden oluşmuştur" (Kaya, 2011, s. 73).

Yani, inci kabuğunda saklı kıymetler, onun söz madeninden, yani gönül evinden ve tebessüm ocağındandır. Öyle ki gönül ağızdır, tebessümüyle görünen inciler ise dişleridir. Bu sözden çıkarılacak anlam odur ki bir önceki beyitte değinildiği üzere, selam üzerine olası peygamberin **[160]** her ne kadar ordudan başka ve üstün bir ululuğu, heybeti ve sonsuz kuvveti varsa da kelamında, inciyi örten sedefinden yakut taneleri saçması söz konusudur. Yine gülümsemesi ile iki dudağıyla örtülü dişleri arasından güzel inciler göstermektedir.

Manzume:

Sözü ile sedef dudağından inciler saçtı.

İşitenin gözünden mercan tanesi dökülür.

Bir gülüşle ağzında gösterse dişlerini,

Korkudan ölen kalplere taze canlar gelir.

[58] “Onun kemiklerini saran toprağa denk olacak hiçbir koku yoktur: Onu koklayana ve öpene ne mutlu” (Kaya, 2011, s. 74).

[161] Yani, misk ve amber gibi hoş kokulu nesnelerin hiçbiri o toprağa denk olmaz ki Hz. Muhammed’in mübarek bedenini kucaklamıştır. Ne saadettir o kişiye ki peygamberin cennet misali mezarının toprağına sarılsa ve onu koklayıp öpse, yani ziyaret etse, hatta onun eşiğinde ikamet eder olsa.

Şüphe yoktur ki denk olamaz misk ile amber,

Haşimî peygamberin mezar toprağına.

Coşkuyla isteyip o toprağa yüz sürene,

Cennet ağacı gölge olacak âşığına.

Ben gibi o bahçeyi görmeğe âşık çoktur.

[162] Canlar feda ola o dostun âşıklarına.

[59] “Allah onun doğumunu tertemiz soyundan meydana getirdi; ne güzel bir başlangıç ve ne güzel bir son” (Kaya, 2011, s. 75).

Yani besbellidir ki o soylu ve aslı temiz peygamberin doğduğu zaman, dünyaya bereket ve güzellikler hâkim olmuştur. Yine onun tertemiz bir biçimde dünyadan ayrılışı da öyledir. Yani Hz. Muhammed’in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- dünyaya geldiği zamanda tuhaf etkiler ve şaşırtıcı, görülmemiş erdemler ortaya çıktı. Aynı şekilde dünyadan göçüp gittiği zamanda da bu olağanüstülükler görüldü. Onun kendisinin tertemiz olduğu, insanlar arasında ve vasıflarının kusursuzluğu **[163]** bu durumla ilgilenen herkese malum oldu.

Bu hususta Ka’b el-Ahbar şunu aktarırlar ki epey bir zamandır Kureyş, kıtlık felaketiyle uğraşmıştır. Salat ve selam üzerine olası peygamberin dünyaya gelmesiyle gökten yağmurlar düşmüş, toprakta yiyecekler yetişir olmuştur. Çevre diyarlardan türlü türlü insanlar, çeşitli lütuflar ve hayırlarıyla gelip Kureyş’in o kıtlıktan kurtulmasına işaret ederek bu yıla fetih, yardım ve sevinç yılı diyerek ad vermişlerdir. Yine doğum gününde bütün putlar yüzleri yere gelecek biçimde yere düşmüşler, Tanrı’nın laneti

üzerine olası şeytanın tahtının tepesi yarılmış ve melekler onu kırk gün suya gark etmişler. **[164]** O ise bin bir hile ile onların elinden kurtulup Ebû Kubeys Dağı'na gelerek feryat, figan eylemiştir. Öyle ki bu durum karşısında bütün ordusu toplanmış ve onlara şunları söylemiştir:

— Ne yazık ki daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir yok oluşa uğradınız.

Ne olduğunu sorduklarında şeytan şöyle cevapladı:

— Keskin kılıç sahibi Abdullah oğlu Muhammed dünyaya geldi. Bu günden sonra Lat, Uzza gibi putlara tapmak söz konusu olmaz. Cümle diyarlarda Allah'ın birliği bilinir. Tanrı'nın makamından ayrı düşmemin nedeni bu ümmettir. Bu peygamberden öyle icraatlar ortaya çıkacak ki asla benim gönül kaygım ve göz **[165]** yaşım eksilmeyecek.

İbn Abbas, Tanrı ondan razı olsun, şunları söyler: "Peygamberin annesi Eymine, kendisine emanet edilene kavuştuğu gece Kureyş'in bütün yük hayvanları, açık bir dille söylediler ki dünyanın ve bütün kâinatın nuru, güvenilir Muhammed doğmuş olmalıdır. Yine o gece bütün müneccimlerin sözleri ve işleri geçersiz oluverdi. Yeryüzündeki hükümdarların tahtı devrilip kendilerinin dilleri tutulup doğudaki yabani canlılar batıya doğru ve batıdaki canlılar da doğuya doğru koşuşturup birbirlerine müjdeler verir idiler. Yine gökten ve yerden çağırışlar işitilirdi: **[166]** Ebu'l-Kasım Muhammed'in bereket ve bolluk ile dünyaya gelip temizlik ve saflık ile yasakları bilip şeriatin uygun bulduğunca yaşayan ve ümmetlerin en hayırlısı olanın üzerine geleceği vakit yaklaşsa gerek. Gerçekten ne saadettir o ümmet için."

Eymine şunları söyler: "Emanetin yükünü üstlenmemin altıncı ayından sonra rüyamda muhterem bir kişiyi gördüm. Bana 'Bütün insanların en hayırlısı senin bedenindedir. Bu durumunu diğer insanlardan sakla. Bu çocuk doğduğunda Muhammed adını ver.' dedi. Dokuz ay tamamlanınca rebiyyülevvel ayının on ikinci günü olan pazarteside ben evde **[167]** idim ve Abdulmuttalib de Kâbe'yi tavafta idi, Abdullah ise dört ay önce ölmüş idi. Vaziyet böyleyken, yanımda kimsenin olmadığı bir an çocuğun doğacağı vakit geldiğinde Burak ortaya çıkıp kanat misali uzvunu göğsüme sürünce korkunun izleri üzerimden gitti. Susamıştım. Süte benzer bir tas ak şerbeti bana verdiler. İçtim. Ondan sonra güzel yüzlü, fidan boylu Abdu Menaf kızlarına benzer kadınlar ortaya çıkıp çevremde oturdular. Hâl böyleyken gökten yere asılmış beyaz, ipek bir elbise gördüm. Biri **[168]** 'Alın bu çocuğu insanların gözünden.' dedi. Gagaları

zümrütten, kanatları yakuttan olan bir grup kuş geldi. Her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı, benim gözümü açtı. Doğudan batıya bütün kâinatı ve dünyayı görüp biri doğuda, biri batıda ve biri de Kâbe'nin tepesinde üç âleme şahit oldum. Ondan sonra kadınlar karşımda çoğaldılar ve Muhammed dünyaya geldi. Ona baktığımda, secde eder hâlde duada olduğunu ve elini göğe kaldırır vaziyette bulunduğunu gördüm. Daha sonra Muhammed'i görmez olup bir ses işittim ki 'Muhammed'i doğudan batıya götürün ki bütün varlıklar **[169]** onu görsün. Hem görünüşü hem de tavırlarıyla tanısınlar.' Bunun ardından göz yumup açıncaya kadar bir giysiye bürünmüş, sütten beyaz, miskten güzel kokar hâlde ortaya çıktı. Daha sonra gökten bir bulut geldi ki atların kişneme, insanların nidalarına benzer bir ses gelmekteydi ve şunları söylemekteydi: 'Muhammed'i insanlar, cinler, vahşi canlılar ve kuşlara tavaf ettirin ve selam üzerine olası Hz. Âdem'in saflığını, selam üzerine olası Hz. Nuh'un kulluğunu, selam üzerine olası Hz. İbrahim'in içten sevgisini, İsmail'in dilini, Yakub'un insanlığını, Yusuf'un [yüz güzelliğini], Davud'un sesini, Süleyman'ın kudretini, Lokman'ın bilgeliğini, Musa'nın kuvvetini, Eyüb'ün sabrını, Yahya'nın **[170]** zahitliğini, İsa'nın cömertliğini bağışlayın.' Göz yumup açıncaya kadar bulut dağıldı, Muhammed göründü. Yüzünün aydınlığı, muma baskın gelmekteydi. İki kürek kemiği arasında peygamberlik mührü olarak 'Tanrı'dan başka ilah yoktur, Muhammed onun elçisidir.' yazmaktaydı. Hoş rüzgârların ufukta yarattığı güzel kokular doluşmuştu. Söz konusu bu koku, peygamberin -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- hazinesinden gelen kokular idi."

Şimdi peygamberin son nefesi hakkında bilgi edinmek istersen bil ki Ebû Hüreyre, Tanrı ondan razı olsun, şunları aktarır: "Hz. Muhammed vefat ettiklerinde Ebû Bekir, Tanrı ondan razı olsun, gelip mescidin kapısında oturdu. Bu sırada Ömer, Tanrı ondan razı olsun, **[171]** çıldırmış bir ruh hâlinde insanlarla konuşmaktaydı. Ebû Bekir onların sohbetine dâhil olmadı. Peygamberin huzuruna, Ayişe'nin evine girip, peygamberin yüzünü örten örtüyü açıp 'Vah, Tanrı'nın resulü! Eyvah, Tanrı'nın aziz dostu!' diye ağlayıp onu öptü. Daha sonra 'Babam, annem sana feda olsun. Tertemiz ve ne de güzel kokulusun.' Hz. Muhammed'in hem hayattayken hem de vefatı sonrasındaki kokusu tefsirlerde de anlatılagelmiştir. Peygamber hangi mahalleden geçmiş, yürümüş olsa o çevrede güzel kokuları sayesinde bulunur idi.

Peygamberin işinin başı ve sonu,

Tanrı'nın izniyle çoktur alameti.

[172] Tanrı'nın aşikâr avı, Hoten ceylanı,

Cümle kâinat tuzağıdır hem yemi.

[60] "(Onun doğduğu gün) Öyle bir gündür ki, o gün İranlılar, keder ve azapların gelişiyle korkutulduklarını sezdiler" (Kaya, 2011, s. 76).

Yani, Hz. Peygamber'in doğumu o gün idi ki Fars diyarının halkı açık bir şekilde idrak ettiler ki ağır mihnetler ve büyük sıkıntılar, kaygılar ve eziyetlerin vakti gelmiştir.

Aktarılan odur ki Hz. Muhammed'in doğduğu gece Kisra'nın tepesi yer sarsıntılarıyla dağılmış ve on dört kubbesi yerle bir olmuş. Sekiz kubbesi geriye kalmış ki bunlar da **[173]** müminlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, zamanında Fars diyarı fethedilinceye kadar geçen süredeki Acem hükümdarlarının sayısına tekabül etmektedir.

Peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- doğduğu gece, Medayin'deki Kisra olan Sasani korkunç bir kâbusla uyanmış. Bütün müneccimlerini, büyücülerini çağırıp ve yine İsrailoğullarından muabbidan denen zahitleri toplayıp sormuş:

Ben korkunç bir kâbus gördüm, korkup uyandım. Şimdi benim rüyamın yorumunu söyleyiverin."

Onlar şu cevabı verdiler:

— Biz rüya yorumlarını biliriz fakat bu daha önce dile getirilmemiş olan rüyayı bilmiyoruz. Bilse bilse Satih Kâhin bilir. **[174]** Adı Rabi'dir. Gassanoğlullarındandır. Onun başından başka bir organında kemik yoktur. İki hatunda dünyaya geldiği için kemiksizdir. Zira kemik, erkek tohumundandır. Satih, nehrinde yaşamaktadır ve otuz asırdan ziyade hayattadır.

Sasani, Abdulmesih adında, güvenilir bir adamını Satih'in huzuruna yolladı. Bu Satih, yılda bir kez evinden çıkıp bir yıl boyunca başa gelecek hadiseleri haber verirdi. Abdulmesih, Satih'in çıkmasını gözler oldu. Satih'in çıkmasıyla birlikte Sasan'ın

haberini söyledi ki Kisra sarsılıp minarelerinin yıkıldığı gece Sasan bir rüya görmüştür **[175]** ki Arap atları meydana doluşup, Irak develerini sürüp çıkarırlardı.

Satih:

— Bil ki o gece Haşimî soyundan ümmi peygamber Muhammed, ki kendisi peygamberlerin en şereflisidir ve samimi dosttur yine Tevrat ve İncil onun vasıflarıyla şereflendirilmiştir, dünyaya geldi. Bu günden sonra şeytanlar gökten söz işitemezler. Kocamışlıkla taşlanıp insanları falcılıkla yoldan çıkaramazlar.

Daha sonra Satih şunları söyledi:

— Sasan'ın rüyasının anlamı şudur ki samimi dost Arap sahabelerindendir ve kendisine yüce Tanrı'dan vahiy gelen o halis Arap soylu peygamberin sahabeleri, bir zaman sonra Fars diyarına girip Medayin'i Sasan'dan sonra gelecek sekizinci **[176]** Kisra'dan alacaklardır. Zira Kisra sarayında yıkılmadan kalan sekiz kubbe, o sekiz hükümdara işarettir.

Daha sonra ağlayarak konuştu:

— Ne yazık ki Satih'in ömrü kısalmıştır. İmkân yoktur ki o peygambere vahiy gelecek zamanı görebilsem.

Abdulmesih bu sözleri işitip Sasan'a haber ulaştırdı. Bu kıssanın ayrıntılarını Maksad-ı Aksa'da anlattım.

[61] "Kisra'nın adamlarının bir daha bir araya gelmeyecek şekilde dağıldığı gibi onun sarayı da öylece yarılıp ayrıldı" (Kaya, 2011, s. 77).

Yani Kisra'nın sarayı yarıldığı vaziyette, Kisra'nın erleri de orduları gibi bozguna uğradı ki o ordu dağıldıktan sonra **[177]** asla bir araya toplanmadı, ayrıldıktan sonra bir araya gelemedi.

Kisra erlerinin anlatısı şöyledir:

Son Kisra olan Şehryar oğlu Yezdicerd, Fars diyarında hükümdar olup saltanat tahtına oturduğunda Ferruhzad oğlu Rüstem'i ordularının kumandanı yaptı. Şunları söyledi:

— Uygun gördüğünce hazinelerden para ve silah, zırh al ve bizim diyarımızın sınırlarına kadar gelen bu Arap ordusunu savuştur.

Rüstem, iki yüz bin kişiye levazım ve silahlarını alıp Arap vadisine ulaştı. Irak'ın köylüleri, Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaları bozup **[178]** her bir yandan İslam ordusuyla savaşmak için gelince müminlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, Sad Vakkas'ı askerin başına geçirip Allah'ın yardımıyla şereflenmiş askerleri sevkedip Irak beldelerindeki İslam ordularının beyleri olan Cerir bin Abdullah ve Müsenna bin Harise'ye, Sad Vakkas'a, Tanrı ondan razı olsun, tabi olmalarını buyurdu. Bu iki kumandan bir araya gelip Rüstem ile muharebe etmek için karşılaşınca Rüstem cenk etmekten çokça korkar oldu. Zira çok kuvvetli bir müneccim olduğu için kendi askerinin güçsüzlüğünü anlayıp helak olmaktan **[179]** çekinirdi. Ayrıca rüya da görmüştü. Bir hükümdar, Fars diyarına bağlı askerleri toplayıp [….] sevk etmekteydi. Selam üzerine olası peygamber ise o silahları Ömer'e gönderirdi. Bu nedenle savaştan kaçar idi. Ancak Yezdicerd'in fermanına uyarak, çaresiz savaşa başladığında Hilal ibn Alkama Teymî, Rüstem'i görüp ona saldırdı. Rüstem okla hücum etti ancak oku Hilal'in atının üzengisine isabet etti. Ardından Hilal, Rüstem'i öldürdü. Rüstem'in giydiği zırhı Sad, Hilal'e verdi. Yalnız bir miğferinin kıymeti yüz bin altın idi. Daha sonra Fars ordusu bozguna uğradı. Sad, artları sıra gidip **[180]** birçok askeri öldürdü.

Ordunun dağılıp Rüstem'in öldürüldüğü haberi Yezdicerd'e ulaşınca mal ve hazinelerini imkân ölçüsünde alıp Nihavend'in çevresinde dolanıp dağlara doğru kaçtı. Bu olaydan sonra Kisra'nın insanları asla bir araya gelmedi. Medayin'in fetih anlatısının geri kalanını ve Müslümanların önderinin olağanüstülüklerini, ihtiyaç hâlinde müracaat edilmesi için Maksad-ı Aksa kitabında andık.

[62] "Onun doğumuna duyduğu eseften dolayı (taptıkları) ateşin nefesi kesilip söndü. Nehirleri de öfke ve üzüntüsünden kaynak ve yatağını değiştirdi" (Kaya, 2011, s. 78).

Yani, ateşin nefesi söner oldu [peygamberin] doğduğu gün. Fars putlarının imansızlığı **[181]** yok olmayla kaygılandığı için de akan sular kendi kaynaklarını unuttu, şaşkınlık ve pişmanlıklarından.

Öyle ki aktarırlar, [peygamberin] doğduğu gece Farsların bin yıldan bu yana korunan ateşleri söndü, Fırat taşıp Şam ile Irak arasındaki Sava adlı çölü doldurdu.

İnkâr ateşinin nefesi kesildi adımıyla,

Kâfirin evini yıktı başına taşıp da Fırat.

O rahmet yıldızının doğmasından da şaşılmaz ki,

Suyunu taşırıp verse Tanrı ateşten selamet.

[182]

[63] "Göllerinin yere batması Sava'lıları ümitsizliğe düşürdü ve susadıkları zaman göle gidenler öfkeyle geri döndüler" (Kaya, 2011, s. 79).

Yani kedere boğdu Sava şehrinin halkını, küçük nehirlerinin sularının azalması. Yine susayıp da buraya gelenlerin su bulmadan, suya kanmadan dönmeleri bu beyitte şu kıssaya telmihle anılmıştır. Kıssa şöyledir:

Sava şehrinde bir büyük su kaynağı var idi. Şehrin yakınında olan bu suyun çevresinde ateşperestlerin mabetleri, putlar için ibadethaneler ve alış veriş için de pazarlar vardı. [Peygamber] doğduğu gece su tamamen tükenip kurudu ve ateşperestlerin ateşleri bütünüyle söndü. Ertesi gün su için gelenler su bulamadı ve pazarlar **[183]** mahvoldu. Mabetler yıkıldı, Tanrı'nın emriyle doğada var olan olağan akış değişti ki ilahi gerçeğin hükmünün gelip yalan ve bozuk olanın geçersiz olduğunun hakkı teslim edilsin, itaat eden ile asi olanın Tanrı huzurunda alçak ve yüksek makamları belli olsun.

Sapkınlığı doğuran inkâr ateşi,

Muhammed'in yüzü suyuna ki söndü.

Kurudu Sava şehri, toprağı ile

Soldu yeşil hem nehir ateşe döndü.

[64] "Sanki ateşte, sudaki ıslaklık (ve söndürme) özelliği varmış gibi üzüntüsünden (söndü). Su da ateşteki alev (ve yakma) özelliğine sahip gibiydi" (Kaya, 2011, s. 80).

[184] Sanki suyun gözü ateşte doğdu ve ateşin sıcaklığı suda ortaya çıktı. Öyle ki o nem ve bu ısıdan su azaldı. Yani Tanrı'nın ezelî gücü ile fenalık yolu yarıldı ve Hak yolunun nizamı için doğadaki olağan işleyip değişip zamanın görünümü farklılaştı.

Ateş, suyun tabiatını aldı,

Tanrı suya hak ateşini saldı.

[65] "Onun doğduğu gün cinler sevinç çığlıkları atıyor, nurlar yükselip yayılıyor, hakikat mânâda ve sözde ortaya çıkıyordu" (Kaya, 2011, s. 81).

Yani, cinler figan eyleyip derler ki "Ne oldu bize de ateş atıp bizi göklerden sürerler?" **[185]** Aslında Muhammed'in varlığının aydınlığı doğudan batıya kadar alevlerle parlamaktadır. Özünde gizli olandan Tanrı'nın hükmü ortaya çıktı. Eğer selam üzerine olası peygamberin doğduğu gecenin özelliklerini anlatmak istersen veya vahiy geldikten sonraki durumu ele alsan "ile'r-rüşdi"[392] kelamının manası uygun gelir. Yani biz olağanüstü Kur'an'ı dinledik ki o doğru yola yöneltir. Yine derler ki "Yer ve göğün yollarını bekleyen meleklerden işitirdik. Şimdi bizlerden biri kulak kabartıp **[186]** o Kur'an'ın sözlerini işiteyim dese melekler ateş ile onu def ederler. Bizim çalıp müneccimlere söylediğimiz o sözler, peygambere gelen vahiylerdendir şüphesiz. Zira bu ilahi hükümler, övülmeğe değer vasıflar, olağanüstü alametler ve şaşılacak olgunluklar olmasaydı, çalınan o sözlerin ışığı da ortaya çıkmayacaktı. İşte bu anlam ve sözlerden kastedilen, Tanrı'nın mucizesi Kur'an olacak ve Hz. Muhammed'in peygamberlik döneminde doğruluğu, bu Kur'an ile ortaya çıkacak.

[66] "Kör ve sağır kesildiler de müjdelerin ilânı işitilmedi ve korku şimşekleri görülmedi" (Kaya, 2011, s. 82).

[187]

[67] "Kavimlere, kendi eğri dinlerinin devam edemeyeceğini kâhinler haber verdikten sonra dahi uyarıları farkedemediler" (Kaya, 2011, s. 83).

Yani görmez oldu inkâr edenler olağanüstü ayetleri ve duymaz oldular sıradışı delilleri, şüphesiz, onlar tarafından, selam üzerine olası peygamberin gelmesi hakkında müjde verenlerin sözleri işitilmedi. Yine korkutma maksatlı şimşekler de görülmedi. Bu cahil topluluklar, kendi sapkın dinlerine değer vermemeleri gerektiğine dair haber verildikten sonra bile bu olağandışı alametleri dikkate almadılar ki bunlar seçilmiş olan peygamberin doğruluğuna işaret ederler ve görülmemiş gizemlere saygı gösterip **[188]** falcılarının duyurdukları haberlere kulak vermediler.

---

[392] Cinn Suresi 1 ve 2. ayetlerin bir bölümüdür. Ayetlerin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) De ki: 'Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: 'Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.' " http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#72:1

Öyle ki İbn İshak, Nafî'den aktarır ki Yemen ahalisinin cahiliye devrinde bir kâhini var idi. Selam üzerine olası peygamberin -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- [nebiliği] Araplar arasında yayılınca bütün halk toplanıp o dağın çevresine geldiler ki kâhinin ikamet yeriydi. "Bu peygamberlik iddiasında olan kişinin durumu hakkında bize bilgi ver." dediler. Kâhin, eline bir yay alıp çıktı ve epey bir zaman göğe baktıktan sonra bir öğrencisi "Ey ahali! Her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı, Muhammed'i -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- bütün insanların arasından seçmiştir. Bugünden sonra inkârın anlamı yoktur. Aynı zamanda bu, **[189]** peygamberin hayat serüveninin varlığıdır." deyip evine döndü. Selam üzerine olası seçilmiş peygamberin zamanı ve nebiliği hakkında kâhinlerin müjdeledikleri bunun gibi haberler oldukça çoktur.

İnkâr edenin gözünde olmasaydı maraz,

Görecekti nebinin şaşırtıcı alametin.

Eğer olmasa idi kulaklarında kusur,

İşitecek idi hem onun hikâyelerin.

Kâhinleri resul vasıflarını bildirdi,

İdrak etmediler onun sonsuz niteliğin.

[68] "Yerdeki putların (yüz üstü) düştüğü gibi ufukta yıldızların akmasını gördükleri halde yine farkedemediler" (Kaya, 2011, s. 84).

[190]

[69] "Öyle ki şeytanlar (yıldızların akması karşısında) vahiy yolunda dönüp peşpeşe kaçışıyorlardı" (Kaya, 2011, s. 85).

Yani inkâr edenler, doğum gecesinde putların yüzleri üstüne indikleri gibi kâinatın her bir yanında gökten ateşler indiğini görüp ateşlerle şeytanların vahiy yolundan ve göğün kapılarından birbiri ardınca kaçtıklarına şahit olmalarına rağmen, hâlâ, Muhammed'in mükemmeliğine delil olarak algılamazlar.

Eğer sezgi gözünü açmaz ise Tanrı,

Gördüğünden ne çıkar bunca alameti.

Birçok insan da mucizeler gördü ancak

Sadece Tanrı'dır gösteren doğru yolu.

[191]

[70] "Onlar âdeta Ebrehe'nin yiğit erleri (!) veya (Hz. Peygamber'in) avuçlarından atılan çakıl taşları karşısındaki (bozguna uğrayan) asker gibiydiler" (Kaya, 2011, s. 86).

[71] "Hz. Peygamber'in avuçlarındaki çakıl taşları, tesbih ettikten sonra, tıpkı tesbih eden Hz. Yûnus'un, kendini yutan balığın karnından atıldığı gibi atıldılar" (Kaya, 2011, s. 87).

Sanki Ebrehe-i Eşrem'in yiğitlerinin ebabillerin attıkları taştan kaçmaları veya Kureyş'in müşriklerinin peygamberin avuçlarından attığı taş parçalarıyla karışık topraktan kaçmaları gibi şeytanlar da gökten, meleklerin attıkları ateşlerden kaçar hâldeydiler. **[192]** Peygamberin avuçlarındaki o küçük taş parçaları onun ayasında Allah'ı zikredip çıktıklarında, selam üzerine olası Hz. Yunus'un balığın içinden tesbih edip çıkmasına benzemekteydiler.

Bu iki beyitte, nâzım üç kıssaya telmih yapmıştır. İlki "Ashab-ı Fil"dir ki kıssası şöyledir:

Ebû Yeksum soyundan Habeşli Ebrehe, Habeş hükümdarının emri altındaki Yemen emiri Eryat ile çekişmiş, Habeşliler ikiye ayrılıp cenk etmek için karşı karşıya gelmişlerdi. Ebrehe her ne kadar kısa boylu, şişman biri ise de meydanda Eryat'la vuruşmayı istedi. Eryat ise uzun boylu ve iri yapılı bir kişiydi. **[193]** İleri çıkıp eline süngüsünü alarak Ebrehe'nin üstüne saldırıp başına kılıcını indirince yüzüne isabet eden kılıç, Ebrehe'nin kaşını, yüzünü, gözünü ve dudağını yardı. Bu olaydan sonra Ebrehe'ye, burnu kesik anlamında "eşrem" derdiler. Ebrehe'nin arkasında Akude adlı bir yiğidi var idi. Hemen saldırıp Eryat'ı yaralayıp öldürünce Habeş ordusu tamamen Ebrehe'ye boyun eğdi.

Bu haber Habeş hükümdarına ulaşınca hükümdar "Yemen toprağını ayağımın altına alıp benim atadığım emiri, fermanım olmadan öldüren Ebrehe'nin alın perçemini

kesmedikçe durmayacağım.” diye yemin etti. Hükümdarın yeminini işiten Ebrehe, **[194]** yeminde geçtiği gibi alın saçını kesip bir heybeye de Yemen toprağını alıp Necaşi’nin huzuruna gönderdi ve şöylece sundu: “Ey hükümdar! Nasıl ki senin kulunsam Eryat da bir kulun idi. Senin buyruğun karşısında ben gafil olmazdım. Beni kıskanıp canıma kastettiği için vakalar, malum şekilde gerçekleşti. Şimdi Yemen toprağı ve alın saçımı gönderdim ki sultan ona basıp bunu kesip ettiği yemini yerine getirmiş olsun. Özgesi ve hükmü muhakkak sultanındır.”

Hükümdar bunun üzerine Ebrehe’yi affetti ve “Benden buyruk gelince Yemen ilini elegeçir.” dedi.

Ebrehe sıkıntıdan kurtulup rahatlayınca **[195]** Yemen’in Sana bölgesinde görkemli bir kilise yaptırıp ad vermek istedi ki hacılar Kâbe’ye gitmeyip tavaf için Kalis’e doğru gelsinler. Necaşi’ye haber gönderdi ki “Büyük servet harcayıp hükümdar adına gönülleri ferahlatan, görkemli bir kilise yaptırdım. Öyle ki hiçbir hükümdar adına ibadethane yapmamıştım. Dilerim ki Araplar Kâbe’yi bırakıp Kalis’e hac için gelsinler.”

Bu haber Mekke’ye yayılınca Kinane soyundan bir delikanlı öfkelenip Kalis’in baş köşesinde abdest bozdu. Bazıları da derler ki Mekke cemaati gelip ateş yaktıklarında Kalis’in divanhanesine ateş düştü ve yanıverdi **[196]** ve Ebrehe-i Eşrem hiddetlenip Kâbe’yi yıkmak için Habeş ordusu ile Mahmut adlı büyük bir fili ve diğer filleri alıp Mekke’ye doğru yola koyuldu. Mekke’ye yaklaşıp Mugammes’te konaklayınca Abdulmuttalib çıkıp “Mekke’nin servetinin üçte birini verelim dönsün.” dedi ama Ebrehe rıza göstermedi. Ebrehe adamlarını gönderip Mekke ovasındaki develere el koyunca Abdulmuttalib, onunla konuşmak için yanına geldi. Ebrehe, uzaktan Abdulmuttalib’i görünce gönlüne korku salındı.

Sordu:

— O gelen kimdir?

—Mekke’nin büyüklerinden, gelip geçene yemek veren hatta dağ başlarındaki yabani hayvanları çağıran, **[197]** cömertliğiyle tanınmış Abdulmuttalib’dir, dediler.

Ebrehe, onu saygıyla karşılayıp buyur ettikten sonra “Bir ihtiyacınız mı var?” diye sorunca Abdulmuttalib “Develerimi istemek için geldim.” dedi.

Ebrehe:

— Ben bu Kâbe'yi, ki sizin yüceliğiniz onunla malumdur, yıkmağa geldim. Sen ki yüce bir zatsın bu evi arzulamayıp da niçin develerini istersin?" dedi.

Abdulmuttalib şunları söyledi:

— Kendi malımı istiyorum. O evin kudretli bir sahibi var. Öyle ki bu evi korumak için onun kudreti yeter.

Ebrehe bu sözden korkup hemen develeri verdi. Abdulmuttalib derhal Mekke'ye gelip Kâbe'nin halkasını tutup "Ey sultanların sultanı! **[198]** Her bir sultan kendi haremini korur. Sen de kendi haremini koru." dedi.

Ebrehe ordusunu donatıp ilerlemek isteyince filler ve develer hiçbir surette Kâbe'ye doğru hareket etmez oldu. Hâl böyleyken, her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı, yeşil kuşlar gönderdi ki her birinin gagasında bir, pençelerinde ise iki taş vardı. Her bir taşın üstünde ölmesi hükmedilen kâfirin adı yazılıydı. Bu kuşlar bölük bölük gelip Kâbe'nin çevresinde dönüp kâfirlerin ordugâhına yöneldiler. Kâbe'nin ahalisi anladılar ki her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı yardım gönderdi. O kuşlar gelip hangi kâfirin tepesine taşları bıraktılarsa o taş, askerin bindiği **[199]** atın karnını yarıp çıktı. Ebrehe'nin ordusunun tamamı telef oldu. Ebrehe de yaralanıp bütün organları eklem yerlerinden bir bir ayrılıp düştü ve oldukça büyük bir eziyet altında öldü. Ebrehe'nin bir veziri kaçıp Sultan Necaşi'ye haber ulaştırdı. Necaşi şunları söyledi:

— Nohuttan daha küçük taşla bir insan nasıl ölürmüş? O nasıl bir kuştu?

Necaşi, bu soruyu sorduğu sırada sarayın içinde bir kuş türedi ve bu haber ulaştıran vezirin başına bir taş bırakıp onu öldürdü. İşte bu "Fil Kıssası", selam üzerine olası peygamberin doğumundan beş ay önce gerçekleşen bir olay idi.

İkinci **[200]** anlatı "Remy-i Hasah" yani çakıl atma kıssasıdır ki bu da şöyledir:

Bedir savaşında Kureyş kabilesi asker toplayıp ortaya çıktığında Hz. Muhammed "Ey Tanrı'm! Bu Kureyşliler kendilerine inanıp kuvvetleriyle övünüp senin elçini yalanlarlar. Bana vadettiğin yardımı ihsan eyle." dedi. O anda Cebrail gelip âlemlerin Rabb'inden selam ulaştırdı ve şunları söyledi: "Ey Muhammed! Sen bir avuç çakılı bu kâfirlere doğru savur ve bizim gücümüzü gör." Hz. Muhammed, inananların önderi Hz. Ali'den, Allah onu şerefli eylesin, bir avuç dolusu çakıl isteyip "Yüzleri kahrolsun!" diyerek kâfirlerin tarafına bunları savurunca gözlerine, ağızlarına ve

yüzlerine toprakla karışık taş parçaları girmeyen hiçbir müşrik kalmadı. Tamamı yüzlerini dönüp kaçtılar. Müslümanların, Allah'ın yardımıyla üstün gelen askerleri kâfileri takip edip onları öldürdüler veya esir aldılar.

Üçüncü anlatı odur ki selam üzerine olası Hz. Yunus, kavmini İslam'a girmeleri hususunda çokça davet etmesine karşın onların Müslüman olmayışlarından mahzun olup iki küçük oğlunu da yanına alarak kendi vatanına geri dönmek uygun olacaktır, diye düşünüp bir su kıyısına geldiğinde oğullarından biri suya düştü. Kendisi de onun ardı sıra suya atlayıp çokça çabalasa da oğlunu kurtaramadı. Sudan çıkınca da suyun kıyısındaki oğlunun **[202]** kurt tarafından yendiğini görüp üzüntü ve kederle gemiye bindi. Gemide batma, boğulma korkusu vuku bulunca "Büyük günahlar işlemiş biri yüzünden bu gemi batar." dediler. Kura çektiler ve Yunus adı çıktı. Yunus'u suya bıraktılar. Balık onu yuttu. Yunus, gece karanlığında, su ve balık içinde olmak üzere üç sıkıntının arasında her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı'nın adını zikrederek kendi kusurlarını dillendirerek "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum."[393] dedi. Her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı, onun dualarını kabul edip Yunus'a kurtuluşu bahşetti. Bu anlatının geri kalanı ve ayrıntıları tefsirlerde anlatılmıştır.

[203]

[82] "Onun rüyasında gerçekleşen vahyi inkâr etme; çünkü onun, gözleri uyuduğu zaman uyumayan bir kalbi vardır" (Kaya, 2011, s. 98).

[83] "(Rüyadaki) bu vahiy, onun peygamberlik mertebesine erdiği bir sırada gerçekleşmişti. O halde böyle bir zamanda rüya görenin hâli inkâr olunamaz" (Kaya, 2011, s. 99).

Yani, salat ve selam üzerine olası peygambere rüyasında vahiy gelmesini tanımazlık etme. Onun öyle bir kalbi vardır ki iki gözü uyuduğunda bile o kalp asla uyumaz. Yine bu rüyada vahiy gelme hususu, şüphesiz, onun peygamberliğine yeter işarettir. Aklı ve duyguları yetişkin birinin böylesi bir vahiy gelişini tanımaması mümkün değildir.

---

[393] Enbiyâ Suresi 87. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Zünnûn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.' diye dua etti." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#21:87

Anlatılan odur ki **[204]** selam üzerine olası Cebrail'in açık bir biçimde gelmesinden önce, altı ay boyuca peygambere rüyasında vahiy geldi ve bu vahiylerin iniş zamanının bütünü yirmi üç yıl idi. Nitekim bu altı ay, vahiy sürecinin kırk altıda biri idi.

İnsan ve cinlerin, doğu ve batının peygamberi Hz. Muhammed bir hadisinde şöyle demiştir: Salih rüyalar, peygamberliğin kırk altı kısmında biridir (Çelebi, 2008, s. 306-309).

Rüyada vahiy gelişi nasıl tuhaf değilse

Onun gözü uyusa da gönlü uyanık kalır.

Uyanık olduğunda gelirse de reddetme

Ki onun zihni açık hem bedeni salim kalır.

[205]

[84] "Hâşâ, vahiy çalışıp kazanmakla elde edilmiş değildir ve hiçbir peygamber de gâibden verdiği haberde yanlış yapmaz" (Kaya, 2011, s. 100).

Yani, Tanrı'nın varlığı kesin ve daimidir, yüce ve sonsuzdur. İhsanları, iyilikleri ve şefkatinin miktarı, adedi yoktur. Gücünün ve esirgemesinin ululuğunun sınırları ve bir sonu bulunmaz. "Allah rahmetini dilediğine tahsis eder."[394] ayetinde belirtildiği gibi peygamberlik onuruyla ululanma, Tanrı'nın erdemi ve rahmetiyle sağladığı ihsanlardan kaynaklanır. Şüphesiz bunlar, çalışma ile elde edilmez. Yine hiçbir peygamber bilinmeyenden haber verirken hata etmez. Zira her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan Tanrı, selam üzerine olası peygamberi erdemlerle süslemiş, ayıp ve eksikliklerden **[206]** masumiyet sığınağında ve öz korumasında saklamıştır. Bilhassa da yalan sözlerden ki müstakil şeriati olsun olmasın tüm nebilerin peygamberliklerinde, önceki hâllerinde de böylesi bir kusur uygun olmaz. Öyle ki peygamberliğin beyanının esası doğruluk üzerinedir ve yalan sözler var olursa vahiyde mutberlik söz konusu olmaz.

[394] Bakara Suresi 105. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Ne Kitap ehlinden inkâr edenler ve ne de Allah'a ortak koşanlar, Rabbinizden size bir iyilik gelmesini isterler. Oysa Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah, büyük lütuf sahibidir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:105

Ancak bunun karşısında şöylesi sözler de uygun görülür ki iki türlü manası vardır ve bunlardan biri doğru, diğeri yalandır. Söyleyen kişi bunlardan doğru olanı buyurur, dinleyen de diğer anlamı anlar ise bu başka bir işi doğurur.

Tanrı lütfuyla peygamberlere yücelik verir,

Hiçbir kul kazanıp alamaz o saadetleri.

Asla yalan söylemez nebi bilinmez adına,

[207] İnsan yalan söyler mi bilse Tanrı öfkesini?

[85] "Onun eli, nice hastayı dokunmakla iyileştirdi ve nice şifaya muhtaç olan kimseyi cinnet bağından kurtarıp salıverdi" (Kaya, 2011, s. 101).

Yani bedeni hasta insana sağlık verdi dokunmasıyla onun ayası.

Yani, elinin ayası nice ihtiyaç sahibi kişinin kilitlenen arzusunu aydınlığa kavuşturdu ve İslam hürmetine günahlarından arındırdı. Öyle ki sütü gelmeyen koyuna elini değirince koyun süt verir oldu, İbn Mesud'un İslam'a girmesini sağladı ve Hayber gününde iman edenlerin önderi Ali'nin gözüne, kutlu **[208]** ağzından tükrük değdirip hastalığına derman oldu. Yine Cabir bin Abdullah'ın ağır hastalıktan muzdarip olduğu bir dönemde abdest aldığı sudan üzerine saçınca şifa buldu. Benzer şekilde, Kaside-i Bürde'nin şairinin, rüyasında Hz. Muhammed'in elinin değmesiyle felçten kurtulduğu da kitabın başında anlatılmıştı.

Ruh âleminde Meryem'in İsa'sı, Muhammed'dir,

Ki hasta canlar onun nefesinden derman bulur.

Hastalara ayasını değirse def eyleyip,

Yüz çeşit sıkıntıyı, o anda çareler bulur.

[209]

[72] "Onun davetine ağaçlar secde ederek ve ayaksız, kökleri üstünde (sürünerek) yürüyüp geldiler" (Kaya, 2011, s. 88).

[73] “Ağaçlar öyle çizgi çizdiler ki, sanki kökleriyle yol ortasına en güzel yazı yazmışlardı” (Kaya, 2011, s. 89).

Yani selam üzerine olası peygamber çağırdığı için geldiler ağaçlar secde kılarak ki kalkıp yürür hâldelerdi. Ağaçlar için ayak imiş dalları ve onlar sanki dallarının üzerindeydiler, dallarıyla yol üstünde yazılar yazar vaziyetteydiler. Öyle ki bunlar, Hz. Muhammed’in peygamberliğine tanıklık eden işaretler idi.

İman edenlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, şunları anlatır:

Bir gün Hacun’da, yani Mekke mezarlığında gamlı, mahzun otururken [Hz. Muhammed] “Ey Tanrım! Bana bir işaret **[210]** göster ki bugünden sonra yalanlanma adına hiçbir endişem kalmasın.” deyip bu duayı ettikten sonra Medine tarafındaki ekili topraklardan, Akabe’ye doğru var olan bir ağaca seslendi. Ağaç, secde edip yolu yararak dalları üzerinde bir yazı yazar hâlette yaklaştı, [Hz. Muhammed]’e cevap verip resulün “Dön!” emrine uyarak geri döndü. Peygamber sevinip şunları söyledi: [...] Yani, bu mucizeyi gördükten sonra artık bana inanmayanlardan hiç şüphe etmem.

Ağaç, başını koyup yer öpüp hemen geldi,

Peygamber işaretiyle, hoş, yoktu ayağı.

[211] Dalı yol üstüne mucize nişaneler yazdı,

Benzersiz yazıyla gerçi yoktu da kalemi.

[74] “(Ağaçların hareketi) bulut gibiydi; o nereye gitse bulut da gider ve onu, günün en sıcak vaktinde fırın gibi kızgın güneşin hararetinden korurdu” (Kaya, 2011, s. 90).

Yani anlatılan o nişaneler ve mucizeler o bulut gibidir ki nereye yürüse peygamberle yürüyüp kutlu başına gölge eyleyip güneş ışığında onu sıcaktan korur idi. Bu alamet, peygamberin başında, yaşı küçükken de vardı.

Ebû Talib, peygamberi alıp Şam tarafına gittiğinde Rahip Bahira, o bulutu **[212]** görüp son peygamberin alameti olduğunu anlayıp kervandaki bütün insanları davet ederek Hz. Muhammed’in son peygamber olduğunu gösterir bütün alametlerini görüp kutsal kitaplardaki Muhammed adını yerinde bulup Hz. Muhammed’i öpmüş ve Ebû Talib’e “Bu çocuğu Yahudilerden iyice sakla.” diye tavsiye etmiştir. Bu meşhur

anlatının ayrıntıları hem bu kitapta hem de Maksad-ı Aksa'da anılmıştır. Kıssayı tam olarak bilmek isteyenler once o büyük kitaba baksınlar.

Tanrı gücüyle cümle cihanı yarattı,

Arap Muhammed'i cihana nefes kıldı.

Gölgesini yere düşürmemek içine Hak,

Buluttan üzerine bir gölgelik kıldı.

[213]

[75] "Yarılan aya yemin ederim ki onun Hz. Peygamber'in kalbine bir benzerliği vardı" (Kaya, 2011, s. 91).

Yani yemin ederim peygamberin işareti ile iki parça olan aya ki o ayın, peygamberin gönlüne bağı ve benzerliği var. Öyle ki insan bu ikisini birbirine benzetip yemin etse karanlıkta kalmayacaktır. Zira iyilik, gönül şenliği, temizlik, aydınlık ile gönüllerin ve akıl sahiplerinin ustaca nizama koyulmasında, yine sapkınlıktan korunmakta ve yüce olandan feyzlenip alçak olana bu feyzi karıştırmakta ikisinin birlikteliği bildirilmiştir. **[214]** Bilhassa *yarılma* ifadesinde her ikisinin denkliği söz konusudur. Müfessirler, "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı."[395] suresini anmaktadırlar ki Ebû Cehl, bir Yahudi ile birlikte gece vakti, [peygamberle] görüşüp şöyle dedi:

— Ey Muhammed! Bize mucize göster ki ben imana geleyim.

Selam üzerine olası peygamber şöyle karşılık verdi:

— İsteğin nedir?

Bu sırada Yahudi, Ebû Cehl'e işaret edip "Ayın ikiye yarılmasını dile. Zira büyü, gök âlemine etki etmez." dedi. Ebû Cehl bunu dileyince selam üzerine olası peygamberin kutlu parmağıyla işareti sonrası ay iki parça oldu. Bir parçası uzağa gitti. Hatta bu hususta İbn Mesud, Tanrı ondan razı olsun, "Hira Dağı'nı ayın bölünen iki parçasının arasında **[215]** gördüm." der. Bu mucizeyi gördükten sonra Yahudi, imana

[395] Kamer Suresi 1. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#54:1

geldi lakin Ebû Cehl, Hak yoluna girmedi. “Allah kime hidayet ederse hidayet bulan o.”[396]

Tüm bu ayın yarılması olayı, peygamberin apaçık mucizesi ve besbelli alametindendir. Peygamberi yetiştiren ve sütannesi olan, Sa’d bin Bekir’in kızlarından Halime şunları anlatır:

Bir gün Muhammed, süt kardeşleri ile oynamaya çıkmıştı. Ansızın oğlum Admare, çığlık atarak geldi:

— Ey baba! Ey ana! Hemen gelin! Bilmem ki gönül kuşum, kardeşim Muhammed’i diri ya da ölü bulacak mısınız? **[216]**

Sordum:

— Mesele nedir?

Şöyle dedi:

— Biz oynarken bir kişi aramızdan Muhammed’i yakalayıp dağ başına çıkarıp göğsünü açtı.

Halime şunları anlatır:

Ben ve babası figan ve çığlıklarla, tedirgin bir hâlde yetişip Muhammed’i dağ başında, semaya bakıp gülümserken gördük. Ağlayarak yanına gidip yüzünü öpüp şunları söyledim:

— Annem senin yoluna feda olsun. Ey gözümün nuru ve ey gönlümün neşesi! Sana ne oldu?

Şunları söyledi:

— Hayırdır, ey annem! Ben kardeşlerimle kovalamaç oynarken üç muhterem kişi geldi ki birinin elinde gümüşten su testisi, birinin **[217]** elinde zümrütten, içi kar dolu leğen vardı. Bu muhterem kişiler beni kardeşlerimin arasından alıp dağ başına çıkardılar. Biri yavaşça beni yatırıp göğsümü açtı ki ben bu sırada olan bitene bakmaktaydım. İçimdeki kalbi karla yıkadı ve yerine koydu. Ben hiç sıkıntı duymadım. İkinci zat, önceki işi yapana “Tanrı’nın sana emrettiği işi yaptın, uzaklaş.” deyip kendisi

[396] A’râf Suresi 178. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Allah kime hidayet ederse hidayet bulan o, kimi de dalâlete bırakırsa husrane düşenler de işte onlar.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#7:178

yaklaştı, elini göğsüme koyup kalbimi çıkarıp ikiye yararak içinde toplanan kara kanı tahliye edip "Ey Tanrı'nın dostu! Bu şeytanın nasibidir ki onu tahliye ettim." dedi. O kan yerine **[218]** başka bir şey koydu ve buzdan bir mühür ile kapattı ki onun soğukluğunu tüm damar ve eklemlerimde hissettim. Daha sonra üçüncü zat gelip "Siz ikiniz buyruğu yerine getirdiniz, uzaklaşın." deyip bana yaklaştı, elini göğsüme sürüp yarayı sağaltıp beni yavaşça oturtup öperek "Ey Tanrı'nın dostu! Eğer sana nasıl bir baht arzuladıklarını bilseydin, mutlaka, gözün parlardı." deyip beni burada bırakarak üçü birden uçup semaya karıştılar. Ey anne! İstersen yerini göstereyim.

[219]

[76] "Hayır ve kerem sahibini (Hz. Peygamber'i) mağaranın saklayışı ve kâfirlerin bütün gözlerinin ona karşı kör kesilişi onun mucizelerindendir" (Kaya, 2011, s. 92).

[77] "Müşrikler, mağarada hiç kimse yok derken, sâdık olan Hz. Muhammed ile sıddık olan Ebû Bekir mağarada (bulundukları halde) görülmediler" (Kaya, 2011, s. 93).

Yani peygamberin -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- besbelli kerameti ve apaçık mucizelerinin tamamı odur ki mağara, asillik kaynağı ve iyilikler sahibi o zatı içine alıp kuşattı ve kendisini takip ederek gelen kâfirlerin gözleri görmez oldu, onu görmeleri mümkün olmadı. *Sıdk* yani peygamber ve *sıddık* yani Ebû Bekir, mağarada hiç korkmadan, musibetler ve korkudan etkilenmeden otururlardı. Bu esnada kâfirler "Bu mağarada **[220]** hiç kimse yoktur." dediler. Evet, yüce Tanrı kendi lütfu ve koruması altında esirgemesi sayesinde gözlerine perde inen kâfirler büyülendiler ki nasıl görsünler.

Asaletinin güzellikleriyle doldu mağara,

Hangi kişi ki var kâfirlerden görmezler de onu.

Gelip de mağaranın kapısından döner o rakip,

Peygamber içindeyken mağaranın yanında dostu,

Gözünün zayıflığından sebebi olacaktır ki

Görür de o parıltıların içindeki güneşi.

[78] “Müşrikler, mahlûkâtın en hayırlısının üzerine örümceğin ağını örmediğini ve güvercinin uçup dolaşmadığını sandılar” (Kaya, 2011, s. 94).

[79] “Allah’ın (onu) koruması, kat kat zırhlara ve sağlam kalelere ihtiyaç bırakmadı” (Kaya, 2011, s. 95).

[221] Yani kâfirler mağara kapısında çöl güvercininin yumurtladığını görüp örümceğin mağara kapısına ördüğü ağına şahit olup cümle yaratılanların en hayırlısının, yani peygamberin bu mağarada var oluğu şüphesinden arındılar. Öyle ki buraya girmiş olsa bu vahşi hayvanlar uçacaktı ve örümceğin evi bozulacaktı, şüphesiz. Yüce Tanrı’nın esirgemesi, peygamberi kat kat zırh giyerek ve yüksek dağlar başındaki kalelere girerek korunma gereksiniminden azat etti, buna ihtiyaç bırakmadı. Bunların anlatısı çokça tanınmıştır ve ayrıntıları genişçe anlatılmıştır lakin bu özet mahiyetindeki kitapta da ifade edilme ihtiyacı vardır. Anlatı odur ki **[222]** Evs ve Hazrec kabilelerinin dine intisapları ile İslam’ın gücü arttı. Kureyş’in ileri gelenleri *darünnedve* denen yerde toplanıp istişare ettiklerinde şeytan “Ben Şeyh Necdi’yim.” diyerek orada bulunmuştur. Kimi peygamberi alıkoyup tutsak etmeyi, kimi Mekke’den sürgün etmeyi önerirken şeytan “Muhammed’in güzel yüzü, tatlı sözü, hoş ahlakı, asil soyu, cömertliği ve lütfu, erdemleri sonsuzdur. Bu övülmeğe değer nitelikler ve beğenilen eylemleriyle kim ki onu görse canını ortaya koyar hâlde ona âşık olacaktır. Onun başkaları tarafından görülmesi uygun olmaz.” En sonunda Ebû Cehl’in sözünde anlaştılar. Her kabileden bir kişi gelip **[223]** onu öldürmek için toplanınca Cebrail ulaşıp peygambere haber getirdi. Peygamber, kendi evinde müminlerin önderi Ali’yi, Tanrı ondan razı olsun, yatırıp Ebû Bekir ile birlikte mağaraya doğru yola koyuldular. Bu yolculukta Ebû Bekir, Tanrı ondan razı olsun, peygamberin dört bir yanında dönüp duruyordu. Selam üzerine olası peygamber,

— Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber,[397] dedi.

[397] Tevbe Suresi 40. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: “Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber’ diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz bir takım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#9:40

Yani, “Kaygılanma, zira her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı’nın yardımı bizimledir.”

Ebû Bekir, Tanrı ondan razı olsun,

— Ey Allah’ın elçisi! Her bir tarafında dönüp durmam korkudan değildir. Düşmanlar hangi yandan canına kasteder diye düşünüp o yana geçerim ki kendimi sana feda edeyim, dedi.

Daha sonra peygamberin **[224]** kutlu ayaklarının yaralandığını görüp Ebû Bekir, peygamberi kendi sırtına alarak mağaraya eriştiler. Önce kendisi girip bütün delikleri kapatıp peygamberi içeri aldı. Bunun ardından her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı’nın buyruğu ile örümcek kapıyı ördü ve yabani güvercinler kuluçkaya yatıp oraya yerleşti. Kureyş’in erleri, artları sıra gelip elli arşın kadar mağaraya yaklaşıp yabani güvercinleri ve örümceğin ağ ördüğünü görüp “Bu yakınlarda ve mağarada herhangi bir insan yoktur.” deyip döndüler.

[225]

[80] “Zamanın bana zulmederek zarar vermesinden dolayı her ne vakit ona sığındımsa, onun tam bir himayesinden başka bir şey bulmadım” (Kaya, 2011, s. 96).

Yani, zaman bana hiçbir vakit eziyet ve haksızlık edemedi ki ben peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed’den yardım umayım. Onun sayesinde eziyet, haksızlık ve kederden muhakkak ki kurtuldum.

Eğer bana eziyet eylese feleğin dönüşü,

Mustafa’nın kapısı ise şifahanemdir benim.

O merhametli yârin kapısını gözlerim hep ben,

Cefa kıldığında düşmanlar, sığınağımdır benim.

[81] “Her ne zaman ondan iki dünyaya ait nimet istedimse, iyilik yapanların en hayırlısı olandan (Hz. Muhammed’den) bol bol ihsan gördüm” (Kaya, 2011, s. 97).

[226] Yani her ne kadar istemesem de peygamberin o kutlu elinden, öpülesi ellerin en hayırlısından gönlümden geçen hediyeyi, iki dünyanın zenginliğini buldum.

Yani peygamberin kutlu elinden peyda oldu bana dünyanın zenginliği ki o benim için oldukça fazladır ve ahiretin bolluğu ki o İslam'dır.

İhtiyacını dileyen, nebiden dua ile

Bir bakışıyla bulur iki dünya arzusunu.

[88] "Bırak beni de onun, gece yüksek dağ başında yakılan ziyafet ateşi gibi besbelli olan mucizelerini anlatayım" (Kaya, 2011, s. 104).

[227]

[89] "Muntazam olarak dizilen inci daha güzeldir; bununla beraber dizilmemek incinin kıymetini eksiltmez" (Kaya, 2011, s. 105).

Yani, beni bırakıver de Kur'an'ın ayetleri ve peygamberin ulaştırdığı kitabın mucizelerini tarif edeyim ki bu ayet ve mucizeler, karanlık gecede ziyafet için yüksek dağ başında ateşin peyda olması gibi apaçık ortadadır. İnci ve elmasın güzelliği tertip edilmekle artar ancak düzene koyulmamış olsalar da değerleri eksilmez ve el değmemiş güzel sevgilinin yanaklarına gelin bezekçisi gerekmez. O alamet incilerine benim gibisinin düzenlemesi fazladan bir güzellik vermez.

[228] Âlemi sardı onun mucizelerinin ışığı.

Benim gibilerin övgüsüne hiç ihtiyaç yoktur.

Onun nitelikleri ile kelamım kıymet bulur,

O elmasın kıymetine, kelamın değeri yoktur.

[90] "Şairin hayal gücü, ondaki yüksek ahlâkı ve temiz huyu anlatmaya yetmez" (Kaya, 2011, s. 106).

Yani, oldukça uzaktır peygamberin ulu sıfatı ve güzel varlığı hakkında övgü düzenlerin muratları; o güzellik, ahlak, merhamet ve şefkat sahibinin yanına. O gösterişli şiirler, **[229]** gönül alan manzumelerin nazik, tatlı sözleri ile mübarek, hoş kelamı, onun görkemli erdemi ve zarif manalarıyla süslenmiştir.

Biz gibiler övgüsünden uzaktır onun varlığı,

Lakin kelam için de bezektir onun vasıfları.

Sözlere süstür canlar için ise güven demektir.

Almak olur lütfunu çokça, deyip vasfı, aslını.

[91] “Allah’ın hak olan âyetleri (lafız itibariyle) sonradan, (mânâ itibariyle) ezelîdir; çünkü kadîm olan Allah’ın sıfatıdır” (Kaya, 2011, s. 107).

[230] Yani evet, merhamet eden Tanrı’yı yüceltmesiyle bilinen, peygamberliğiyle vasıflanmış Muhammed’in mucizelerinden biri olan Kur’an’ın ayetleri, söylenen söz itibarıyla insan sözü görünümünde mevcuttur ancak her şeyi yaratan yüce Tanrı’nın varlığında ezelîdir.

Söz, kendisinin yüce makamından,

Cihan içine adım attıysa da,

Sureti hem de iç yüzü oldu,

Eski ve yeni anlamın kâşifi.

[92] “Kur’ân âyetleri, bize âhiretten, Âd ve İrem kavimlerinden haber vermeleri itibariyle (manası ve hükümleri) belirli bir zamana ait değildir” (Kaya, 2011, s. 108).

[231] Yani bu ayetlerin zamanı belirli bir anı işaret etmez. Eskilik bakımından sözlerin inmesi, zamanın son peygamberi Hz. Muhammed’in devrindeydi. Bununla beraber o, geçmiş yüzyıllardan da haberler verir, Ad ve İrem kıssasından haber verir.

Âd kavmi Yahudi’dir. Yine Âd bin Avs bin İrem bin Sâm bin Nuh’un soyundan gelenlere de Âd derler, Haşimoğullarına Haşim dendiği gibi. Derler ki Âd’ın iki oğlu vardı, biri Şeddad, diğeri Şedid. Şedid öldükten sonra bütün ülke Şeddad’ın kontrolüne geçmiş olup itaatkârlar ve asiler, yakındakiler ve uzaktakiler ona boyun eğmişler. Cennetin niteliklerini **[232]** duyup “Aden Körfezi’nin bir ovasında cenneti inşa ediyorum.” diyerek devletinin hazinelerini harcayıp üç yüz yıl içinde bir şehir tasarlamış. Bu şehrin duvarları altın ve gümüşten, diğer kısımları zebercet ve yakuttanmış. Orada ırmaklar tanzim edilip ağaçlar meyveye durup bunlar tamamlandıktan sonra ülke insanlarıyla sözleşip İrem’e gitmişler. Oraya bir günlük

mesafe kaldığında her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı, büyük bir fırtına gönderip tamamını yok etmiş. Şeddad öldüğünde dokuz yüz yaşındaymış.

Abdullah bin Kılabe'den aktarılır ki bir gün devesini ararken ansızın İrem'e rast gelip **[233]** kaldırabildiğince oradaki değerli taşları, malları alıp evine geldiği haberini Muaviye işitip onu huzuruna getirtti. Ona şehrin durumundan haberler sorup şaşırdı ve Ka'b'ı çağırıp sorunca "Sütunlar sahibi İrem'dir[398]. Peygamberin hadislerinden ve kutsal kitaptan bilinir ki sarı benizli, kırmızı yanaklı, kısa boylu, bir kaşı benli, devesini arayan bir müslüman İrem'e girip oradaki mallardan alacaktır." cevabını aldı. Bu cevabın ardından, birden, gözlerini İbn Kılabe'ye dikti. "Allah hakkı için **[234]** o kişi bu adam olmalıdır." dedi. Kıssanın ayrıntıları Sa'lebî'nin Arâyis Kitabı'nda anılmıştır.

[93] "Onlar, bugün hâlâ elimizde bulunmakta olup diğer peygamberlerin mucizelerinden üstündür; çünkü onların mucizeleri (belirli bir zamanda gelmiş) ve devam etmemiştir" (Kaya, 2011, s. 109).

Yani Tanrı'nın lütfettiği daimi bir mucizedir ki ona bir bitiş yoktur, şüphesiz. O mucize, devamı gelmeyen diğer bütün mucizelerin aksine devam edecektir ve onlardan yücedir. Bu mucize, müstakil şeriati olsun olmasın bütün peygamberlerin sonuncusu olana ve ümmeti kıyamete kadar hüküm sürecek olana layıktır.

Dostun mucizesi Tanrı'nın kelamı olunca,

Bu mucizeye uygun olmadı yokluk hem zeval.

[235] Biten mucize hükmü sürene nasıl denk olsun?

Sözün gerçekliğini anlar sahibi, erdem, kemal.

[94] "Onlar, şüpheye yer vermeyen ve (kendisinin üstünde) hiçbir hakem kabul etmeyen muhkem âyetlerdir" (Kaya, 2011, s. 110).

Yani, bu ayetler, emirleri, bilgelikleri ve hükümleri ile vasıflanmıştır, muhakkak ki hiçbir şüphe ve tereddüt bırakmaz karşı çıkanlara ve doğru ile yalan arasındaki farkı belirtmek için de başka hakeme ihtiyaç bırakmaz. Şeriat hükümlerinin aslı Kur'an ve peygambere isnat edilmiş olan hadistir, Kur'an ve hadisle veya kıyas, ihtiyaç hâlinde bu usulle, **[236]** üçünden birine başvurulur.

[398] Fecr suresi 7. ayet: "sütunlarla dolu İrem" http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#89:6.

Yüce Tanrı'nın buyruğu ile hikmetlidir bu kitap,

Gerçeği, yalanı kıyasta, bilgidir ki olundu hitap.

[95] "Her ne zaman Kur'ân âyetlerine harp ilan edilecek olsa, onun sonunda en azılı düşmanlar bile gerçeği görerek ona teslim olmuşlardır" (Kaya, 2011, s. 111).

Yani, karşı gelinmedi bu yüce ayetlere, güzel ve uzdillilerin şaşırtıcı nadirlikteki sözleri ve Arap dilinin olağandışı lafzlarıyla. Öyle ki bu sözün güzelliğinden ötürü onlara fasihlik gerekti ve düşmanların en itaatsizi bu apaçık alametleri ve besbelli mucizeleri görüp teslim oldu. Seçkin hatipler, bu sözlere benzer kelam etmekte zayıf ve şaşkın; yine belagat sahipleri, bu sözlere yaklaşmağa çalışma hususunda aciz kaldılar.

[237] Ne hoş ki beyan edilen vahiy, vesikarıyla delilli, ne güzel ki Arapça Kur'an'ın ilgisi yoktur bozulmayla, ne şahanedir ki Tanrı'nın sözü tarif olunmaz bir söz ustalığı taşır, bu fasihlikle düşmanları utanır.

[96] "Namusuna düşkün kimsenin kendi hareminden câninin elini çekip defettiği gibi, Kur'ân'ın belâgatı da muarızlarının iddiasını öylece reddetmiştir" (Kaya, 2011, s. 112).

Yani ayetlerin fesahati, karşı gelenlerin davasını geri çevirdi; tıpkı kıskanç bir erkeğin, haremine kastedenin ettiklerini savuşturması gibi. Bu söz içinde ona işaret vardır ki Kur'an'ın aciz bırakan yanı, mertebesinin yüksekliği ve uzdillilik rütbesindeki en son makamda **[238]** olmasından ileri gelir, karşı çıkma kuvvetini insanlardan kaldırmakla değil.

Fasihliği ile Kur'an savar düşmanı,

Nasıl ki kıskanç kovar evinden yabanı.

[97] "Kur'ân âyetlerinin, deniz dalgaları gibi birbirini destekleyen mânâları vardır, fakat onlar güzellik ve değer bakımından denizin cevherinden daha üstündür" (Kaya, 2011, s. 113).

[98] "Kur'ân âyetlerinin olağanüstülükleri saymakla bitmez ve çok okumakla bıkıp usanılmaz" (Kaya, 2011, s. 114).

Yani bu ayetlerin anlamları dalgalarla çalkalanan bir denize benzer, birbirlerine destek verme hususunda. Ancak bu anlamların güzellikleri -ki gelinlerin bezeği gibi başka bir şeye ihtiyaç duymayan, pâk süslerdir- güzellik ve değer, ihsanlar ve ferahlık

bakımından **[239]** deniz kadar kıymetli taştan daha fazladır, şüphesiz. Onun olağanüstülükleri sayılamaz, sıradışılıkları hesap edilemez ve onun açık ifadeleri başka bir sözle karıştırılamaz, yine karşı çıkma ile de son bulmaz. Onun kesin delilleri ve güzel sözleri saf bir suya benzer ki çok olması ile nasıl usanmaya neden olsun?

[99] "Kur'ân'ı okuyanın gözü ve gönlü onunla tatmin olmuştur. Onu okuyana dedim ki: Allah'ın ipi olan Kur'ân sayesinde istediğine ulaştın, artık ona sımsıkı sarıl" (Kaya, 2011, s. 115).

[100] "Eğer Kur'ân'ı Lezzâ ateşinin hararetinden korktuğun için okursan, onun serin suyuyla cehennem ateşini bile söndürürsün" (Kaya, 2011, s. 116).

Yani, parladı bu ayetleri okuyan kişinin **[240]** gözleri, şüphesiz. Ona "Yüce Tanrı'ya ulaşma aracını buldun, sıkı tut. Eğer bu ayetleri cehennem ateşinin sıcaklığından korkup okursan, muhakkak ki, onu bu ayetlerin saf, soğuk suyuyla söndüreceksin." dedim.

Yani bu bağışlanma ilacı olan Kur'an, bütün dertlerin dermanıdır. Ateş, ancak şöylesi bir haydutun kısmetidir ki Kur'an'ı yalanlayıp hükümlerine yüz çevirmiş olsun. Kurtuluş ise Allah korkusuyla günahlardan kaçınanlarındır ki azap yeri onlar için Tanrı kelamıyla kanmıştır.

Kur'an ile parladı okuyanın gözleri,

[241] Dedim bu Tanrı'nın ipi, bırakma tutunmayı.

Sonra ateşten kurtulmayı dilersen eğer,

Gönülden yudumla Tanrı'nın kadehini.

[101] "Kur'ân âyetleri havz-ı kevser gibidir. Günahkârlar ona kömür gibi simsiyah girseler dahi yüzleri ak pâk olarak çıkarlar" (Kaya, 2011, s. 117).

[102] "Onlar sırat ve terazi gibi dosdoğrudur. İnsanlar arasında Kur'ân'ın gösterdiği adaletin dışında bir adalet sürekli değildir" (Kaya, 2011, s. 118).

Sanki Kur'an, Kevser havuzu gibidir ki yüzler onunla aklaşır. Tıpkı hadiste de belirtildiği gibi asiler, günahlarının miktarınca cehennemde azap çekip kömür gibi **[242]** kararıp yüce Tanrı'nın lütfuyla azap hapishanesinden kurtulup cennete geldiklerinde

Tanrı'nın emri gelecek ki bu kulları Kevser suyuna sokun. Girip çıktıklarında, yanmaktan kararan yüz ve tenleri dolunay gibi parlayacak. Hatta azap çekmeden cennete girenler, onların durumunda olmayı isteyecekler. Bu havuzun etrafı altından olacak, uzunluğu ve genişliği bir aylık uzaklıkta olup cennetin içinden akacak suyu sütten beyaz, baldan daha tatlı, miskten daha güzel kokuludur. Kim ki ondan bir şerbet içse asla susamayacak. **[243]** Çakılları inci ve mercandan olacak.

Yine bu Kur'an, sırat köprüsüne ve teraziye benzer ki iyi ve kötü onunla ortaya çıkar, fazla ve eksik onunla belli olur. Tıpkı anlatıldığı gibidir ki bu sırat, cehennemin üzerine kurulmuş köprüdür; kıldan ince, kılıçtan keskin. Kimi onun üstünden yıldırım gibi geçecek, kimi yel gibi, kimi koşan at gibi ve kimi de emekleyerek geçecek. Her bir kişi kendi ibadeti ölçüsünde ve kolaylıkla geçecek, bu kâfirler ve asiler ayakları takılıp cehenneme düşecekler. Yine cehennem melekleri, **[244]** onları kanca ile çekecekler.

Cabir'in aktardığı bir hadiste bu sıratın tabiatının, korku makamında on iki bin yıl durduğu sırada peygamberin nurundan yaratıldığı belirtilmiştir. Kimi anlatılanlarda bu sırat, cehennem ejderhasının dilindendir ki yüce Tanrı ona kudret vermiştir ki dilini kimi zaman yassı kimi zaman da ince hâle getirir ki bütün sahih hadislerde belirtilir ki sırat kurulduğunda bir tarafında emanet, bir tarafında merhameti bulunduracaklar. Kim ki emaneti, anne baba ve akrabasını gözetirse sırattan kolaylıkla geçecek. Hadiste belirtilmiştir ki ne büyük özlemdir **[245]** ona ki takılsa sırattan onun ayağı, şüphesiz kâr etmeyecek nedameti. Söyleyecek ki "Bu odur ki ben ondan korkarım. Keşke hayattayken bugünün gereğini yerine getirseydim. Keşke toprak olsaydım da bu hâle uğramasaydım. Hâlbuki peygamberin yolunu tutup bu sıkıntıdan emin olacaktım." Ama teraziden oluşan o varlığın ki onunla amellerin değeri ölçülür ve bu amelleri tartmakta bir sebep de odur ki kullar kendi durumlarını bileler, hüküm verildiğinde, ceza belirlendiğinde Tanrı'nın adaletini kabul edip özür dilediklerinde sonsuz erdemi anlayalar. Yine bundan başka **[246]** çokça hikmetleri de vardır. Ancak hikmetini kavramak için daha fazla bilgi yoktur ki bunu anlamak için daha fazlası da gerekmez.

İman edenlerin önderi Hüseyin, Tanrı ondan razı olsun, aktarırlar ki bir gün selam üzerine olası peygamber, Ayişe'nin, Tanrı ondan razı olsun, dizine kutlu başlarını koyup dinlenmekteydi. Ayişe, bu sırada ahireti düşünüp sordu:

— Ey Allah'ın elçisi! Bilmem ki ahirette bizi hiç anacak mısınız?

Selam üzerine olası peygamber cevapladı:

— O Tanrı'yı anarak yemin ederim ki benim canım onun kudreti elindedir. Üç yerde hiç kimse kendisinden başkasını anmaz. Biri terazinin kurulu olduğu yerdir ki amelleri **[247]** ölçtüğü sırada kul, kendi terazisinin ağırlığı ve hafifliğini bilmeden başkasını düşünmez. Bir diğeri sırattan geçerken ve yine amel defteri geldiğinde sağdan mı soldan mı geldiğini bilmeden kişi başkasını düşünmez. Enes ibn Mâlik, Tanrı ondan razı olsun, aktarırlar ki kıyamette insanoğlu terazinin iki kefesi arasında durup yüce Tanrı, meleği vekil kılacak seslenmek için ki kimin terazisinde amelleri ağır gelse seslenecek ki falanca kul saadet buldu. Öyle ki asla bedbahtlık yaşamayacak. Eğer amelleri hafif gelirse seslenecek ki falan kul saadet bulamayacak **[248]** ki o bedbaht olacak. Bunların ayrıntılarının daha geniş anlatıldığı kitaplar mevcuttur.

[103] "İyi anladığı ve tam erbabı olduğu halde, bilmezlikten gelerek onu inkâra yeltenen kıskancın haline sakın şaşma" (Kaya, 2011, s. 119).

[104] "Bazen ağrı yüzünden göz güneşin ışığını ve hastalıktan dolayı suyun tadını inkâr eder" (Kaya, 2011, s. 120).

Yani, o kıskancın hâline şaşırma ki fesahat ustalığını güzelce bilip ifade nizamının saygınlığını ve terkiplerini tamamen anladığı hâlde bu ayetleri -ki uzdililiğiyle tanımlanmıştır- reddeder. Onun durumu, zayıf gözün güneşin yüzünü inkâr etmesi **[249]** gibidir ve hastanın, suyun lezzetini tanımaması gibidir, şüphesiz. Kıskanç kişiye Tanrı'nın yardımı yoldaş olmadığı için apaçık alametleri reddeder. Sanki bu iki beyit şu ayete işaret eder ki her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı buyurur:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir takımı bile bile gerçeği gizlerler."[399]

Yani kendilerine ilahi kitap indirilmiş olanlar, peygamberi ve Kur'an'ı bilirler, tıpkı kendi oğullarını bildikleri gibi ve kimisi doğruyu bildikleri hâlde gizlerler. Derler ki müminlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, Abdullah bin Selam'a peygamberin **[250]** durumunu sordu. Dedi ki:

— Ben kendi oğlumdan daha iyi bilirim. Onun içindir ki Muhammed'in peygamberliğinden hiç şüphem yoktur ve hatta bu oğlanın benden olduğuna şüphem olabilir velev ki annesi ihanet etmiş olabilir.

[399] Bakara Suresi 146. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:146

Müminlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, takdir edip Abdullah bin Selam'ı öptü. İşte peygamberin ustalığını bildiren vasıta, alamet budur.

Kıskanç kendi hasedinden Kur'an'a inanmaz.

Bu hâl sebebinin ne olduğunu anlamaz.

Gözü zayıf güneşin ışığını tanımaz,

Hasta olan da saf suyun tadını kavramaz.

[251]

[105] "Ey ihtiyaç sahiplerinin koşarak ve güçlü develere binerek kapısına yöneldiği kimselerin en hayırlısı (olan Peygamber)" (Kaya, 2011, s. 121).

[106] "İbret almak isteyenler için senden başka varlığı en büyük âyet kim olabilir? Ve ganimet bilenler için senden başka en yüce nimet kim olabilir" (Kaya, 2011, s. 122)?

Ey en hayırlısı o insanların ki kulların cümlesinden ve çevre memleketlerden ihtiyaçlarını bildirmek için onun avlusuna, gönül ferahı için yolculuk edip ya yaya yahut atlı olarak yüz bin dert, dua, yanıp yakılma ile yönelirler. Ey kendisi temiz ve soylu ki büyük bir delilsin kıymet bilene **[252]** ve yüce bir nimetsin ganimet bilene.

İhtiyaç sahibi, avlunda yüz bin huzur bulur,

Sana kul olduğunda dünyaya padişah olur.

Elini öpmek beline talih kemeri; göze

Eşiğinin toprağı saadet sürmesi olur.

[107] "Sen, zifiri karanlık bir gecede dolunayın gidişi gibi bir Harem'den diğer bir Harem'e gittin" (Kaya, 2011, s. 123).

[108] "Sen (miraç gecesi) Kâbe-kavseyn denilen öyle bir mertebeye yükseldin ki, o mertebe (diğer peygamberler tarafından) ne istenildi ne de ona ulaşıldı" (Kaya, 2011, s. 124).

Yani gece yürüdün bir haremden ki Kâbe'dir, **[253]** diğer bir hareme ki Kudüs'tür, âdeta dolunay gece içinde doğudan batıya yürüdü, şüphesiz. Bu gece içinde sana yükselme ve göğe çıkma imkânı doğdu, Kabe Kavseyn mertebesine erişme şerefiyle onurlanman için. Öyle ki bu mertebeye hiçbir zaman erişilmemiştir, hiç kimse bu mertebeyi dilememiştir. Bu iki beyitin Türk dili ile tercümesi budur ki haberdar olasınız.

Nâzım, o benzeri görülmemiş olaya ve şaşılası duruma işaret eder ki bu durum Tanrı'nın ilmi ve sonsuz erdemiyle, müstakil şeriati olsun olmasın bütün peygamberlerin en faziletlisi ve hayırla şeri gösteren kılavuz Hz. Muhammed Mustafa'ya nasip olmuştur. **[254]** Öyle ki o; Tanrı'nın ihsanının hazinedarı, ilahi rütbelerin atlı serveri, bilgelik denizinin incisi, erdem ve esirgeme semasının nurlu dolunayıdır. İşte bu şaşılasılık, ondan kaynaklanır.

Mâlik bin Sa'sa'a, Müslim ve Buhari'nin benzer bildirmeleri ile miraç hakkında aktarır ki selam üzerine olası peygamber şöyle söyledi:

"Ben Kâbe civarında Hatim'de uyku ile uyanıklık arasında iken selam üzerine olası Cebrail bir at alıp geldi ki bu katırdan küçük, hâki renkteydi ve gözün görebildiği en uç noktaya ayağını basardı. Adı Burak. Beni Burak'a bindirip Kâbe'den, Kudüs'e ulaştırdılar. **[255]** Netekim her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı buyurur: Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir.[400]"

"Daha sonra beni göklere çıkardı. İlk mertebede yani dünyanın gökyüzünde Âdem'i gördüm, bana dua etti. İkinci mertebede İsa ile Yahya'yı gördüm. Üçüncü'de Yusuf'u, dördüncüde İdris'i, beşincide Harun'u, altıncıda Musa'yı gördüm. Bana dua ettikten sonra yükseldiğim esnada ağladı. Cebrail 'Ne için ağlıyorsun?' dedi. Musa, 'Muhammed'e peygamberlik benden sonra geldi. Onun ümmeti benimkinden **[256]** daha çok cennete girecek. Ondan ağlıyorum.' dedi. Daha sonra yedinci mertebede selam üzerine olası İbrahim'i görünce selam ettim. O da bana selam ile dua etti. Oradan yükselip Sidretü'l-Müntehâ'ya ulaştığımda Cebrail durup kaldı. 'Niçin yürümüyorsun?'

[400] İsrâ Suresi 1. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:1

dedim. O, 'Lev denevtü ünmületen leharaktü.'[401] dedi. Yani 'Eğer parmak kadar yakına varsam Tanrı'nın suretinin görkeminden yanacağım.' Bunun üzerine ben o güzel yüzü görmenin umuduyla Sidre'den ileri geçip 'Yanmadan dönsem, yine de yanmak isterim tıpkı pervane gibi haremdeki mumu severim. Hiç olmazsa Yaradan'ın ihsanı ile *iki yay aralığı kadar*[402] **[257]** bir mesafeye ulaşıp doksan bin ulu Tanrı kelamıyla söyleşip Tanrı'nın ortaya çıkışındaki ışıltıları ve onun güzel yüzünün nurlarının yansımalarını perdenin aradan kalkıp ikilik perdesinin sonra ermesiyle müşahede edip Ahmed'in kişisel varlığı mutlak olan Tanrı'nın birliğinde yok olup teklik nuru ile ayrılık gölgesi mahvolup aşırı bağlılık ile suret, insan ismi olan Muhammed'den sıyrılıp yaratılıp var olanların zorlu kulluk yokuşundan azat olup mutlak özgürlüğe el uzatıp 'Fakat o, sarp yokuşa atılmadı. Sarp yokuşun ne olduğunu sen ne bileceksin? O tutsak bir boynu çözmek(köle azat etmek)tir.'[403] sırrı ortaya çıkıp 'Benim Rabb'im ile bir vaktim olur ki o zaman ne **[258]** mukarreb melek ne de nebi, mürsel benimle bulunmazlar.' meclisinin geceyi aydınlatan mumu oldum. Ulaştığımda Ahmed idim, döndüğümde korku yükünün, zahmetin z'sinin noktasından arınıp rahmet olup geldim. Netekim Tanrı '(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.'[404] buyurur."

Miraç gecesinin Burak'ı aşktır, sakla onu,

Ki Burak'a göz kamaştıran şimşek değil dizgin.

Yârin görünmesinden aşkın haremi içinde,

Bir alamet bulunca da o sıyrılmış kendiden.

Miraç kıssası, araştırılıp başka kaynaklardan sorgulanarak Maksad-ı Aksa kitabında, mezheplerin verdikleri ayrıntılar ile Hz. Muhammed'in ve sahabelerin itikatine uyanların tuttukları yolun gerçekleriyle ele alınmıştır.

[259]

[109] "(O gece) bütün nebî ve resûller, hizmetçinin efendiyi öne geçirdiği gibi seni öne geçirdiler" (Kaya, 2011, s. 125).

---

[401] "Buradan bir parmak dahi ileri geçersem yanarım" (Uludağ, 2009, s. 151-152).
[402] Necm Suresi 9. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#53:1
[403] Beled Suresi 11, 12 ve 13. ayetler. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#90:11
[404] Enbiyâ Suresi 107. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#21:107

[110] “Sen, kalabalık bir topluluk içinde sancak sahibi olarak onlara uğrayıp yedi kat gökleri yarıp gittin” (Kaya, 2011, s. 126).

Yani, miraç hususundaki hadislerden aktarılanlarda bahsedilir ki peygamberlerin ruhları Kudüs’te, Mescid-i Aksa’da, hazır olup, Hz. Muhammed’i imamlık için öne geçirip ve ona uyup namaz kıldıktan sonra uğurlamak için göklere birlikte çıktılar. Yine bazı aktarılanlarda bahsedilir ki namazı Kâbe civarında kılıp Sidre’ye **[260]** oradan uğurladılar. İşte nâzım, Tanrı’nın rahmeti üzerine olsun, “Ey Muhammed! Seni müstakil şeriati olan ve olmayan bütün peygamberler, Kudüs’te veya anılan o diğer yerde, hizmet edenlerin, efendilerini öne geçirdikleri gibi buyur ettiler ve melekler, peygamberler ile yedi kat göğü yarıp yüce Tanrı’ya dostluğunu göstermeğe birlikte yürüdün. Öyle bir kalabalık içindeydin ki onlar arasında sancağa sahip olan sultandın, tıpkı yıldız topluluğu içindeki dolunay gibi karanlığı aydınlatan ay sendin.” der.

Ey nebiler reisi, peygamberler önderi,

Son buldu adınız ile mutluluk defteri.

Aldılar öne resul ve nebiler sizleri,

[261] Sultanını selamlar gibi kendi askeri.

Azizlerin zümresi içinde sen ey en halis,

Sen hem sancağın hem de yüzüğün tek sahibi.

[111] “Allah’a yaklaşmak üzere yükselmek isteyenlere yükselecek bir yer ve ileri geçmek isteyenlere bir nihayet bırakmayıncaya dek yükseldin” (Kaya, 2011, s. 127).

Yani, göğün yedi katını yarıp geçtin, o sona kadar ki geçmek isteyene, ulaşılacak hiçbir alan ve son bırakmadın; yaklaşma bakımından da çıkılacak hiçbir yüksek derece koymadın, yüce mertebe isteyenler için.

Yani, yüce basamaklar ve çıkılacak tabakalarda, Tanrı’nın yol gösteren lütfuyla **[262]** sana öylesi yüce bir yer nasip oldu ki bu yücelik, bu yüce mevki dokuzuncu göğü aşarak ve bununla birlikte bütün resul ve nebileri, “(Melekler derler ki:) Bizim her

birimizin bilinen bir makamı vardır."[405] ayetine uygun olarak kendi mertebelerinden ileri adım atamayan Tanrı'ya yakın melekleri aşarak peyda oldu. Hatta Cebrail bile gidebileceği son nokta ve çıkabileceği en yüksek mertebe olan Sidre'ye yükselip görmeyi arzuladığında ki bu sırada hareket edebileceği son noktata gelmiştir, "Buradan bir parmak dahi ileri geçersem yanarım." deyip kendisini dizginleyerek senin ardında kaldı.

Sen *vaktün lî ma'allâhi* dediğinde,

[263] Olmuştu mümkün sana Tanrı vuslatı.

Yol bulamadı oraya hiçbir resul,

Hem de o mevki Cebrail'in haramı.

[112] "Sen mîraca davet olunduğunda, bir sancak gibi kendi makamına nisbetle bütün makamları aşağıda bıraktın" (Kaya, 2011, s. 128).

[113] "Gözlerden gizli mi gizli olan Allah'a kavuşmak ve nice önemli sırları anlamak için mîrac ettin" (Kaya, 2011, s. 129).

Yani, yüksek himmet sahibinin cemali ve ulu irade sahibinin olgunluğunu bulduğun eşiği geçerek geri kalan her şeyi aşağıda bıraktın. Allah'a ulaşan yollar ve mutlak gerçeğe açılan kapılara yönelen mürşitlerin mevkilerine kıyasla -ki onların her birinin **[264]** mevkisi esasen oldukça yüksektir- onları aşağıda bırakmış ve tek bir sancak gibiydin. Yani bütün azizler arasında, erdeminin yüceltilmesiyle sana has bir yere ulaştın ki orada var olan biricik kişiydin ki öylesi bir kavuşmayı yaşayasın. Bu öyle bir kavuşmadır ki diğer gözlere örtülüdür ve öğrendiğin sırlar da diğer bütün sırlardan bile daha saklıdır.

Sidre ki Cebrail'in varacağı en son yerdir,

Makamınla kıyaslasam pek aşağı rütbedir.

[114] "Kimse sana ortak olmadan bütün övülecek sıfatları kendinde topladın ve her makamı tek başına geçtin" (Kaya, 2011, s. 130).

[265]

[405] Sâffât Suresi 164. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#37:164

[115] “Senin sahip olduğun mertebelerin derecesi yüce ve sana verilen nimetleri hakkıyla anlamak zordur” (Kaya, 2011, s. 131).

Yani topladın güzel vasıfları, bilgi ve ahlak bakımından olgunlukları ki her biri övünç kaynağıdır ve başka biri bunlara ortak değildir. Yine ilerledin o derece ve mertebelerde ki hiç kimsenin onları söylemeye takati ve algısı yok. Oldukça yücedir kıymeti o derecenin ki sana verilmiş olan ulu rütbelerdir ve çok güçtür algılamak o saadeti ki sana bolca lütuflar olarak sunulmuştur. Velhasıl, nebiler senin **[266]** dostun, dünya ve ahiret senin sığınılacak şan ve şeref sahibi yüce göğün, Tanrı’nın mahremi ise senin haremindir.

Sen iki âlemin sultanısın,

Oysa surette fani insansın.

Soyutlanıp da bütün âlemden,

Tanrı’nın mahremine tanıksın.

Kadrinin adımı göğe vardı,

Ki yolculukta sen son noktasın.

Dünyaya en son geldin ve lakin

Nebiler künyesin saklayansın.

[116] “Ey İslâm toplumu! Allah’ın ezelî bir lütfu olarak bizim yıkılmayan bir dayanağımız vardır, ne mutlu bizlere” (Kaya, 2011, s. 132).

[117] “Allah bizleri, peygamberlerin en şereflisi olan Hz. Muhammed vasıtasıyla kendine itaate davet edince, biz de ümmetlerin en şereflisi olduk” (Kaya, 2011, s. 133).

[267] Yani ne güzel bir gönül açıklığı ve müjdedir bizlere nasip olan, ey Müslümanlar ki Tanrı, sonsuz lütfuyla bize peygamberliğin temelini vermiştir ki o temel, kıyamete kadar asla yıkılmaz. Bizi öylesi bir peygamberin ümmeti etmiştir ki onun hükmü ebedi olacaktır. Muhakkak ki her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı, bizi kendisine kulluğa ve Hz. Muhammed’e boyun eğmeye davet etmesiyle,

onun en şerefli peygamber, hayır ve şeri gösteren kılavuz olmasından ötürü biz de ümmetlerin en şereflisi ve Hak yoluna girmişlerin en hayırlısı olmalıyız. Öyle ki sahih bir hadiste, selam üzerine olası peygamber Tanrı'dan **[268]** haber iletip "Ben âdemoğullarının önderiyim ve kâinattaki bütün insanların en şereflisiyim. Âdem ve âdemoğulları benim sancağım altındadırlar." dedi. Muhakkak ki peygamber bu haberi Tanrı'nın vahyi ile söyler, kendi isteğiyle değil.

[118] "Aslanın kükreyişi, bir şeyden habersiz otlayan koyun sürüsünü ürküttüğü gibi, onun pegamberlik haberleri de düşmanların kalperine öylece korku saldı" (Kaya, 2011, s. 135).

[119] "Hz. Peygamber her savaşta düşmanla karşılaşmaktan geri kalmadı; öyle ki, mızrak ile (öldürülen düşmanlar), kasap kütüğünde doğranan ete benzedi" (Kaya, 2011, s. 136).

Yani, korkuttu düşmanlarının gönlünü peygamberin resullüğünün haberi tıpkı habersiz koyunları **[269]** bir baykuşun acımasızca ürkütmesi gibi, şüphesiz. Görüyorsun, düşmanlarının her biri savaş meydanında dilleri mızrağın ucuna saplanmış, âdeta kasabın et kütüğünde kesilip mezbahada asılmışlar gibi.

İlk beyitten şu hadise gönderim vardır ki selam üzerine olası peygamber, "İki aylık yoldan korku ile muzaffer kılındım." buyurur. Yani, "Yüce Tanrı, bana korku ordusu ile yardım gönderdi, hangi yöne dönsem iki aylık mesafeye kadar benim korkumu düşmanın kalbine doladı". Yine ikinci beyitte de şu hadise gönderim vardır: Yani, "Ben kılıçla savaşan **[270]** peygamberim, Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin."

Düşmanın taş olsa erir korku ateşinden

Sultanlık kudretiyle resul gelse bu harbe.

Evet, görkeminden gösterdiğinde Tanrı ki

Şaşılmaz Sina Dağı'nın hatırlanmasına.

[120] "Düşmanlar, karakuş ve kartalların (savaş meydanından) kalkıp kaldırdığı et parçalarına özenircesine harpten kaçmak isterlerdi" (Kaya, 2011, s. 137).

[121] “Haram ayların geceleri dışında düşmanlar, gelip geçen gecelerin sayısını bilmezlerdi” (Kaya, 2011, s. 138).

Yani, sevdiler ve arzuladılar düşmanlar kaçmayı Hz. Muhammed’in **[271]** hücumundan ki korku ile kaçtıklarında tıpkı kartalların ve diğer kuşların alıp gittikleri ölülerin organlarının durumlarına imrendiler. Öyle ki ölenler, düşman olmaktan kurtuldular ve bunlar ezip def eden bir düşmanın eline düştüler, şüphesiz.

Bu korku duyan kâfirlerin üzerinden günler geçip gider de bunlar onu farketmezler, yalnızca haram ayların geldiğini bilirler, Müslümanların saldırılarından kurtuldukları için.

Yani düşmanlar korku belasıyla öyle şaşkın, Müslümanların şidddetli hücumlarından **[272]** öylesine perişandırlar ki her biri organlarının, kartalların pençelerinde olmasını veya düşmanlarının elinden yaralanmayı daha iyi görürler. Yine kıymetli hayatlarından geçen günlerin sayısından öylesine habersizlerdir ki haram aylarından başka gece ve günlerin geçtiğini idrak edemezler.

[122] “İslâm dini sanki düşmanların etine iştahlı, bütün kumandanlarla, onların üzerine inen misafir gibidir” (Kaya, 2011, s. 139).

Yani, sanki din ve İslam bir konuktur ki üzerlerine iner kâfirlerin mekânlarının, her biri bir veli, önder ve peygamberin sahabelerinden. Öyle ki düşmanın **[273]** yok olmasına sonsuz isteklidirler. Yine Müslüman topluluklar, dinin hüküm ve emirlerini yüceltmede öyle dikkatli çalışırlar ki kâfirlerin kanına susayıp etine acıkmış gibidirler.

[123] “Hz. Peygamber at üzerinde, dalgalar gibi art arda ok yağdıran kahramanlardan oluşan deniz gibi bir orduyu sevk ve idare ediyordu” (Kaya, 2011, s. 140).

[124] “O kahramanlar, küfrün kökünü kazımak için hücum ederler, sevabını yalnız Allah’tan bekler ve O’nun her davetini hemen kabul ederlerdi” (Kaya, 2011, s. 141).

Yani, sevk edip yönlendirir İslam dini, kâfirlerin üzerine, âdeta asker denizini ki bu orduda sağ ve sol kanadı mızrak ve okçu takımı olup hızlı bir biçimde ve **[274]** ardı sıra ilerleyen artçı askerlerle bezenmiştir. Âdeta, bu donanmış ordu atlıdır, bu atlar suyun üstünde ilerler gibi sahiplerine sıkıntı vermeden yürür, yine bu asker denizinin dalgaları da yiğitleridir ki hangisi biriyle cenk etse, ilerleyip emredilen noktadan yüce

Tanrı'nın hoşnutluğu için rakibine saldırır. Öyle ki kılıçla kâfiri öldürüp bedenini keser. Velhasıl burada kastedilenler böyledir.

Tanımayanın üstüne din sevk eder asker denizini,

Ki cambazların dalgalarıyla o deniz hep kaynar durur.

Her yana yüzlerini dönüp tek, Tanrı hoşnutluğu ister,

[275] Ki ansızın hücum etseler kâfirler dehşete gark olur.

[125] "Nihayet İslâm milleti garip kaldıktan sonra o kahramanlar sayesinde hısım ve akrabalarına kavuştu" (Kaya, 2011, s. 142).

[126] "(Çocuk ve kadınlar) en hayırlı baba ve kocaların sayesinde (düşmanlardan) ebediyyen korunarak yetim ve dul kalmadı" (Kaya, 2011, s. 143).

Yani, bu kılıç ve mızrak tutanlar öyle çabaladılar ki Müslümanlar kimsesiz iken onların varlığı ile aile ve akrabalarını buldular, merhametli baba ve sevgi dolu eşler ulaştı, şüphesiz. Hem babasız hem de kocasız kalmadılar. Dullar, İslam'ın ilk dönemlerindekine benzer bir sıkıntı çekmediler.

[276] Din kimsesiz idi önce peygamberin eli ile,

Sahabenin çabasıyla buldu eşini dostunu.

Bu dine öncü olayım, diye çalıştı ve kesti,

Baba oğul başını ve oğullar babalarını.

[127] "Mücahitler dağlar gibidir. Şimdi sen, her savaşta onlardan neler çektiklerini düşmanlarına sor" (Kaya, 2011, s. 144).

[128] "Düşmanlar için vebadan daha tehlikeli birer felaket mevsimi olan savaşları sen Huneyn'den, Bedir'den ve Uhud'dan sor" (Kaya, 2011, s. 145).

Yani bu yiğitler Allah'ın kelamını, İslam'ı yüceltmek için kâfirlerle savaşırlar, din hususunda sağlamlık bakımından **[277]** ve kaderlerine razı olarak cenk etmeleri nedeniyle dağlara benzerler. Sonra sen bunların durumunu o kişiden sor ki bunlarla

cenk etmiş olsun ve bu yiğitlerin her birinden, savaş meydanında nasıl cesaret ve kahramanlık gördüklerini desinler.

Yine Bedir, Huneyn ve Uhud'un kendisinden veya orada Müslümanlarla savaşanlardan sor ki bu savaş vakitleri nedir ki kâfirler için mahvolma günlerinden daha kötü günler olarak anılır.

Nâzım, Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun, bu iki beyit içinde salat ve selam üzerine olası peygamberin yaptığı savaşlardan üçüne işaret etmiştir. Bunlardan biri Huneyn muharebesidir. **[278]** Bu savaşın anlatısı şöyledir:

Yüce Tanrı'nın lütfuyla hicretin sekizinci yılının ramazan ayının yirmisinde, selam üzerine olası peygambere Mekke'nin fethi nasip oldu. On beş gündür hâlâ namazını bir yolcu gibi kılmaktaydı ki Hevazin kabilesi bu fetih haberini duyup Mâlik bin Avf Nasri'nin etrafında bir ordu kurup yine Sakif ve Benî Nasr ve Cüşem ile Sa'd bin Bekir ile Benî Hilal'den kimileri onlara katıldı. Lakin Hevazin'den Ka'b ve Kilab kabileleri yoktu. Cüşemoğulları arasında gözü görmeyen, yüz altmış yaşında, Düreyd Dürre min Hüma adlı bir ihtiyar vardı. Onu; görüşleri, **[279]** tecrübesi ve bilgisinin önemi yüzünden iki kişi taşıma imkânına sahip bir devenin üstüne koyup yanlarına aldılar ve hep birlikte Mekke'ye doğru yola koyuldular. Mâlik bin Avf ki bu ordunun kumandanıdır, çocukları, eşleri, hayvanları ve taşınır mallarıyla birlikte orduyu sevk edip Evtas'a geldiğinde hayvanların ayaklarından çıkan sesi Düreyd anlayıp

— Bu yer Evtas olmalı, dedi.

— Evet, Evtas Vadisi'dir, dediler.

Daha sonra şöyle dedi:

— Bu yer, cenk için pek uygundur. Küçük çocukların ağlamasını, küçük ve büyükbaş hayvanların seslerini duyuyorum.

Dediler ki,

— Mâlik, bütün orduyu zorlayarak getirmiştir.

Mâlik'e şunları söyledi:

— Sen bu kavmin önderi olarak düşünmedin mi ki ansızın işler istediğin gibi **[281]** olmasa, kavminin eşleri, çocuklarını kaptırman kabahat olmaz mı?

Mâlik:

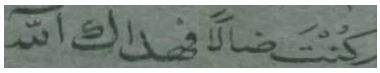
— Sen yaşlandın, düşüncelerin ve üreteceğin çareler kalmamış. Bu insanlar, erkek ve kız çocuklarını, mallarını ve hayvanlarını kaptırmamak için savaşacaklar. Bunun için getirdim.

Düreyd:

— Ben bu hayatım boyunca, meydandan kaçan askerin, evlatları için zafer kazandıklarını görmedim.

Daha sonra şunları söyledi:

— Ey Hevazin! Bu kumandanın elinden size zarar ve zor duruma düşmekten başka bir şey gelmez.

Daha sonra Ka'b ve Kilab kabilelerinin kendilerine yaklaştıklarını öğrenince peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- Abdullah bin Ebî Hadred'i gönderdi ki bu ordudan **[282]** bilgiler getirsin. Abdullah, Hevazin ordusuna karışıp Mâlik'in çadırına gelip Hevazin'in ileri gelenlerinin çevresinde oturarak onlara "Savaş günü ailelerinizi kendi arkanızda sıralayın ve ilk önce siz saldırın ki cenk meydanında zafer kazanmanın alameti budur." dedi. Abdullah gelip peygambere durumu anlatınca Ömer "Yalan söylüyor." dedi. Abdullah, "Bu söze yalan dersen gerçeğe yalan demiş olursun." diye karşılık verdi. Ömer, "Ey Allah'ın elçisi! Duy, bak, İbn Ebî Hadred ne söyler." dedi. Selam üzerine olası peygamber şöyle buyurdu: Daha sonra orduya emretti ki **[283]** cumartesi günü, şevval ayının sekizinde, kati surette, Huneyn'e doğru hareket edeler.

Müslümanlardan on bin bahadır ile üç bin kişi azatlıdan oluşan ordu yola çıktılar. Bayrağı, müminlerin önderi Ali'ye verip bir sancağı Sa'd Vakkas'a, bir sancağı müminlerin önderi Ömer'e, Hazrec kabilesinin bayrağını Sa'd bin Ubade, Evs kabilesinin bayrağını ise Üseyd bin Hudayr'a teslim etti. Bütün orduyu donatıp "Sahabe askerlerin alameti Bakara Suresi olsun." deyip salı günü Huneyn'e ulaştılar. Mâlik'in keşif birlikleri bu durumu görüp Mâlik'e:

— Beyaz kıyafetli süvariler gördük, ala renkte atlara binmişler. Eğer **[284]** onlar saldırırlarda bizim onlara karşı direncimiz olamaz.

Mâlik:

— Siz yüreksiz kişilermişsiniz, deyip cesur bir kişi gönderdi. O da bu sözü söyleyerek geldi. Mâlik, Huneyn'i görmüştü ki yokuşu epey zorlayıcıdır. Ordusuna, o yolun etrafında pusu kurup beklemelerini emretti.

Selam üzerine olası peygamber ile Müslümanların ordusu bu kavmin pusu kurduğunu bilmeden yaklaşırlarken bir kişi "Müslümanların ordusu son derece kalabalık ve kuvvetlidir. Bu gün az olduğumuz için yenilmeyiz." dedi. Bu söz peygamberin hoşuna gitmedi.

"Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. **[285]** Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş."[406]

Ne zaman ki İslam ordusu vadiye indi, kâfirlerin bir kere saldırmalarıyla sayıca çok olmalarıyla övünen Müslümanlara kılıcın keskin tarafı görünüp Mekke tarafına geri çekildiler. Selam üzerine olası peygamber, hâki renkteki atına binmiş, idare noktasını korumakta, müminlerin önderi Abbas da onun atının yularını tutmaktaydı. Bu sırada onun etrafında, sahabelerden Ebû Bekir, Ömer, Ali ve Ebû Sufyan bin Haris bin Abdulmuttalib ve kardeşi Rebi'a yine Fazl bin Abbas ve Usame bin Zeyd ile kardeşi Eymen bin Abdulhazrec'den başkası kalmadı. Peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- atını sürüp **[286]** "Yalan yok ki ben Abdulmuttalib'in soyundan peygamberim." diyerek kâfirlere doğru hücum etmeyi istiyordu. Ancak Abbas, ilerlemesini engelliyordu. Hz. Muhammed, Abbas'a "İslam ordularına, birliklerin adlarını anarak seslen." dedi. Abbas, güçlü bir ses tonuna sahipti. Onun çağrısıyla askerler, bölük bölük geldiler. Daha sonra Tanrı'nn yardımı ulaştı ve melekler, beyaz kıyafetler içinde alaca renkte atlara binip geldiler. Peygamber, bir avuç toprağı "Yüzleri kahrolsun!" diyerek atınca bütün kâfirlerin gözlerine bu toprak girdi ve onların perişan olmuş askerleri hezimete uğradı. Onların çocukları, eşleri, küçük ve büyükbaş hayvanları, mallarını Müslümanlar alıp onlardan altı binini de esir ettiler. **[287]** Onların kimisi imana geldi ve "Ey Allah'ın elçisi! Sen insanların en hayırlısısın. Bize, kötülere uyguladığın davranışı sergileme. Malını alıp esir ettiklerini salıver." dediler. Selam üzerine olası peygamber, o sözü kabul etti. Çok büyük bir hazine ele geçirildi. Selam üzerine olası peygamber o ganimetin çoğunu kalbi imana tam ısınmayanlara dağıttı. Bu anlatının geriye kalanı ve ayrıntılarını Maksad-ı Aksa kitabında anlattık.

İkinci gaza, "Büyük Bedir Muharebesi"dir. Bu muharebenin rivayeti şöyledir:

[406] Tevbe Suresi 25. ayetin bir bölümüdür. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#9:25

Selam üzerine olası peygamber, sağlam bir bilgi olarak işitti ki Ebû Sufyan'ın başkanlığını ettiği otuz kişi, yüklü kervana liderlik edip **[288]** Kureyş'in mallarını alıp Şam'a gidip gelmektedirler. Peygamber, sahabelere "Onları karşılayıp mallarını ele geçirmeye çalışınız ki yüce Tanrı bu büyük ganimeti size nasip edecek." dedi. Üç yüz on beş kişi karar kıldılar ki peygamberle birlikte yola revan olalar. Bu orduda seksen kişi kadar Kureyşli ve sonradan Kureyş'ten gelen, geri kalanı da Medine'de onları kabul eden ensardandı.

Peygamber, hicret edenlerin *Ukab* adlı sancağını müminlerin önderi Ali'ye verdi. Hz. Muhammed, ordunun sağ ve sol kanatlarının idaresine Ebû Bekir ve Ömer'i tayin edip Baki'de orduyu topladılar. Besbes bin Amr Cühenî ve Adî bin Ebizzagba Cühenî'yi keşif kolu olarak gönderdi ve kendisi onların ardı sıra hareket etti. Adî ve Besbes, Bedir'e **[289]** ulaşıp kuyuların yakınında bir gölet civarında develerini çökertip su almaya gittiler. Bu esnada Mecdî bin Amr da -ki Ebû Sufyan'ın öncüsü olup güzergâhın asayişini kontrol eden ve kamp yerlerini belirleyen kişiydi- bu suya gelip atını suya saldığı sırada Cüheyne kabilesinden iki hizmetçi kadın birbiriyle konuşuyor, biri diğerinden bir akçe para istiyor, "Hakkımı ver." deyip. O borçlu olan kadın da "Yarın veya öteki gün Kureyş kervanı gelir. Onlara hizmet edip bir akçe kazanırım ve sana veririm." diyordu. Ebû Sufyan'ın öncüsü de o kadını onaylayıp "Doğrudur. Ertesi gün bizim kervan ulaşacak." dedi. Adî ve Besbes, bu bilgiyi elde edip peygamberin katına **[291]** geri döndüler ve bildiklerini ulaştırdılar. Bu ikisi gidince Ebû Sufyan, Bedir'e vasıl olup kendi öncüsü Mecdî'den sordu ki "Muhammed'den bir haberin var mı?" Mecdî, "Hayır." dedi. Ancak iki kişinin tevelerini gölette çökertip su alıp gittiklerini belirtti. Ebû Sufyan, gidip onların devesinin dışkılarını karıştırıp hurma tanesini gördü ve "Bu Muhammed'in keşif koludur. Bu Medine devesidir ki hurma yemiştir." dedi. Hemen kervanı farklı bir yoldan sevk edip Damdam bin Amr Gıfarî'yi parayla tutup hızlıca Kureyş'e haber gönderdi ki "Ordu toplayıp tez gelin ki Muhammed, malınızı yağmalayacak." Ebû Leheb ve **[292]** Kureyş'in ileri gelenleri bin üç yüz kişi ile eksiksiz bir güven ve donanmış bir şekilde ve büyük bir telaş ile Bedir'e yöneldiler.

Selam üzerine olası peygamber, Bedir'e ulaştığı gün Kureyş'in kâfirleri de mezbahaneye kesilmek için gelen hayvanlar gibi kendi ayaklarıyla ölecekleri yere geldiler. Ama selam üzerine olası peygamber çarşamba gününün gecesi -ramazan ayının

tam ortasında bir gece vakti idi- hicretin ikinci yılında Revha'da konaklayıp burada namaz kıldı ve her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı'dan şunları diledi, hadistir:

"Tanrı'm! Bu ümmetin firavunu olan Ebû Cehl'i yok et ve Zem'a bin Esved'i yok olmaktan da kurtarma."

Buradan ayrılıp Vefar Vadisi'ne geldiklerinde Kureyş ordusunun haberi ulaştı. Selam üzerine olası peygamber sahabelerine danışınca **[293]** sahabeler, muhacirler ve ensarın önde gelenleri tek tek ayağa kalkıp şükür ve övgülerini belirttikten sonra dediler ki "Ey Allah'ın elçisi! Dünyanın öbür ucuna gitsen geliriz. Eğer ateş denizine gir desen gireriz. Senin gönül hoşluğun için yüz bin can feda olsun." Sa'd bin Ubade ayağa kalktı:

— Ey Allah'ın elçisi! Bu sohbet ve danışmadan kastın bizim durum ve tutumumuzu bilmek midir?

Selam üzerine olası peygamber:

— Evet Sa'd, dedi.

Sa'd bin Ubade:

— Ey Allah'ın elçisi! Biz sana samimiyetle tabi olup İslam ümmetine gönülden dostlukla inanıp teslimiyet kemerini can beline bağlamışız. Eğer denize gir dersen gireriz **[294]** ve eğer ateşe desen düşeriz. Can arzumuz senin emirlerine boyun sunmak, gönlümüzün arzusu sana verdiğimiz söze vefa göstermektir. Canımız sana feda, malımız sana ikram olsun. Allah için ki bizim malımızdan aldığında daha çok seviniyoruz, bize mal verdiğinden.

Selam üzerine olası peygamber cümlesine dua edip kalktı ve Bedir'e indi. Hâl böyleyken Kureyşlilerden ellerinde testi ile su almağa gelen kişileri gördüler. Peygamberin sahabeleri, parayla tutulmuş bir köleyi yakalayıp Ebû Sufyan hakkında bilgi sordular. Bu köle:

— Ebû Sufyan'ı bilmem ama Kureyş ordusu gelip konaklamıştır.

Selam üzerine olası peygamber, **[295]** o kölenin sözlerini onaylayıp Hubab bin Münzir bin Cemuh'un işaretiyle Bedir kabilelerini geride bırakıp kendi yakınlarındaki büyük bir su havuzunu doldurup o bölgeye yerleştiler. Selam üzerine olası peygamber, bir iki kişiyle birlikte, müşriklerden bilgi edinmek için atlandığında Sufyan Damri'ye ve

birkaç atlısına rastladı. Selam üzerine olası peygamber ondan Kureyşliler hakkında bilgi sordu. Sufyan Damri:

— Falanca gün Mekke'den çıktıklarını duydum. Eğer doğru ise hâlâ bu vadi civarındadırlar.

Selam üzerine olası peygamber sordu:

— Muhammed'den haberin var mı?

Sufyan Damri:

— Onların da buraya ulaşmış olmaları gerekir, falanca **[296]** gün çıktılar diye işittim.

Sufyan Damri sordu:

— Sizler kimsiniz?

Peygamber:

— Biz Sudan'ız.

Eli ile gösterip Irak tarafında su var diye işaret etti. Bu söz düşmana söylendiği için dinen söylenmesi uygundur.

Daha sonra Hz. Muhammed -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- gelip her bir yere elini koyup bura falanın devrilip öleceği yer diye Kureyş'in ileri gelenlerinden çokça kişinin yerini belli etti. Müminlerin önderi Ömer, Tanrı ondan razı olsun, "O yerleri işaretlemiştim. Allah için, hiçbiri o belirtilen yerden farklı olmadı." der.

Bir süre sonra iki ordu karşı **[297]** karşıya gelince şeytan, Kinaneoğullarının önde gelenlerinden Süraka bin Cüş'üm'ün görüntüsünde ortaya çıkıp Kureyş kâfilerinin arasına girdiğinde gördü ki Cebrail, meleklerle birlikte yardım için inmektedir. Cebrail ansızın beni tutsak edecek ve insanlara bildirecek, ikincisi bana kimse boyun eğmeyecek, diye korkup gerisin geriye kaçmaya başladı. Bu sırada Ebû Cehl'in kardeşi Haris bin Hişam şeytana yaklaşıp

— Ey Süraka! Böylesi bir durumda bizi niçin bırakır kaçarsın, dedi.

Şeytan:

— Ben senin görmediğin bir varlığı görüyorum.

Daha sonra peygamber, **[298]** -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- yüce Tanrı'ya şükredip sahabesini savaş için hazırlayıp güneşi arkasına alarak batıya doğru hareket edince müşrikler, güneşi karşılarına alarak doğuya doğru hareket ettiler. Peygamber sultanlara ait bir düzenle ordusunu tertip ederken Kureyşliler, Yemenlilerin savaş taktiğini uyguladılar. Bunlardan ilki yakın nizam tertip iken ikincisi uzak nizamlı savaş tertibidir. Daha sonra savaş fırınını ısıtıp müşriklerden Utbe, Şeybe ve Velid bin Utbe ortaya gelip birebir çarpışmak isteyince Hamza, Ali ve Ubeyde bin Haris ileri adım atarak yüce Tanrı'nın yardımıyla bu üç kâfiri öldürdüler. **[299]**

Daha sonra Muaz bin Amr bin Cemuh gördü ki Mahzumoğulları etrafında çember oluşturmuş ve Ebû Cehl'i ortaya almışlar. Muaz, Ebû Cehl'i pusuya düşürüp sonunda üstün gelerek bir bacağını kesip devirdi, Abdullah bin Mesud ise öldürdü. Bunun ardından Kureyş'in ileri gelenlerinin çoğu parlayan kılıçlar altında ölüp cehenneme gittikten sonra selam üzerine olası peygamber iki ordunun iç içe geçtiğini görüp Müslümanları bir tarafa toplayıp "Benim iznim olmadan saldırmayın." dedi. Selam üzerine olası peygamber göz yumup açıncaya kadar geçen bir süre sonunda "Müjdeler olsun size ki biraderim Cebrail, meleklerle yardıma geldiler." dedi. Daha sonra **[300]** bir avuç toprağı müminlerin önderi Ali'den isteyip "Yüzleri kahrolsun!" diyerek müşriklerin üzerine savurup dua etti. Tanrı'nın yardımı ve lütfuyla müşrikler, arkalarına dönüp mallarını terk edip kaçtılar. Müslümanlar onların peşlerine düşüp müşriklerin çoğunu öldürdüler. Bir kısmını öldürüp bir kısmını tutsak alıp mallarını ganimet olarak ele geçirdiler. Bu zafer, ilahi lütuflar ve yardımlar ile mümkün olmuştur. Gerçekte bu muharebenin olağanüstülüğü saymayla bitmez. Uzun uzadıya açıklama isteyen bu fakirin yazdığı Maksadü'l-Aksa kitabını okusun.

[301] Üçüncü gaza, Uhud'dur. Bu muharebenin sebebi odur ki Kureyşliler, felaketi yaşayıp kırıldıktan sonra hayatta kalanları Mekke'ye geldiler. Ebû Sufyan'ı gördüler, kervanı matem evininin önünde durur. Mal sahipleri orada bulunmak için yanıp tutuşurlar, şüphesiz. Kureyş'in büyükleri Safvan bin Ümeyye, Abdullah bin Rabi'a, İkrime bin Ebî Cehl, Übey bin Halef gibi toplulukları ile birlikte her birinin yakın akrabaları, aşiretlerinden kimseler Bedir'de öldürülmüştü. Anlaşıp Ebû Sufyan'a ve bu kervanda malı olan kişilere dediler ki "Ey Kureyşliler! Muhammed **[302]** sizleri aciz duruma düşürdü. En iyi olanlarınızı öldürdü. Şimdi bu mal ile bize yardım edin ki ordu toplayıp Muhammed ile vuruşalım ve öcümüzü alalım." Tamamı kabul etti.

Kureyşliler toplanıp Ahabişlilerden oluşan Kinane kabilelerine tabi olanlarla yola koyuldular. Ebû Sufyan, eşi Hind bint Utbe bin Rebi'a'yı aldı, Safvan da Berze bint Mesud Sekafi'yi yol arkadaşı aldı. Diğer Kureyş'in ileri gelen kadınları ve yoldaşlarıyla birlikte, kaftanlar, süslü elbiselerle donanıp zilli tefler alıp beyitler okuyarak, şarkılar söyleyerek **[303]** bu yolculukta onlara yol arkadaşlığı etmeği uygun buldular. Bunların dehşet verici ve kendine güveni tam bir hâlde yola koyulduklarının haberini, Abbas, üç gün içinde Medine'ye ulaşmak ve selam üzerine olası peygambere mektubunu ulaştırmak koşuluyla Gıfaroğullarından bir kişiye para verip gönderdi. Bu mektupta Kureyşliler ve onlara tabi olan üç bin kişi, bin deve, iki yüz at ve yedi yüz zırhlının Müslümanları öldürmek için Medine'ye doğru yola çıktıkları yazıyordu.

Gıfarî, üç günde Medine'ye gelip Abbas'ın mektubunu, Kuba'da, selam üzerine olası peygambere ulaştırdı. Übey bin Ka'b, peygamberin huzurunda mektubu okuyunca peygamber, Sa'd bin Rebi'nin evine gidip **[304]** Abbas'ın mektubunu haber verdi. Sa'd, "Allah için, umuyorum ki onların gelmesi bize hayır olacak." dedi. Daha sonra bu haber Medine'ye yayıldı.

Perşembe günü şevval ayının başında, on gün yol aşıp Kureyşliler Cuhfe'de[407] konakladılar. Bu durum peygambere haber verilince, o da Fâdileoğlanlarından Enes ve Müennis'i haber getirmeleri için gönderdi. Onlar bu durumu görüp geldiler: "Kureyşliler tekrar geldiler. Benî Harise, Benî Selime ve Benî Abdüşşehid artları sıra mal mülk ne varsa getirmişler." Selam üzerine olası peygamber Hubab bin Münzir'i oraya gönderdi ki **[305]** Kureyş ordusu [hakkında bilgi edinsin]. Hubab'ın gelip anlattıkları mektupta yazanla uyuşmaktaydı. Selam üzerine olası peygamber "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!"[408] dedi. Cuma akşamı, ensarın ileri gelenleri silahlarını kuşanıp selam üzerine olası peygamberin kapısında, onu korumak için sabaha kadar beklediler. Ertesi gün selam üzerine olası peygamber Cuma namazını kılıp hutbeyi okuyup yüce Tanrı'ya şükrettikten sonra Müslümanlara, ciddiyet ve Tanrı kelamından çıkarımlarla buyurup şunları söyledi:

---

[407] Metinde, olağan mürekkebin aksine ince bir biçimde yazılmıştır. Kaynaklarda, Kureyşlilerin konakladıkları bu yerin adı Zülhuleyfe olarak belirtilmektedir (Hamîdullah & Avcı, 2012, s. 54-57).

[408] Âl-i İmrân Suresi 173. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, 'İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun.' dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!' dediler." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:173

“Muhakkak ki Tanrı’nın yardımı size arkadaş ve sonsuz kudret sahibinin ihsanları kılavuzdur. Yeter **[306]** ki tevekkül edip Tanrı’nın hoşnutluğunu dileyin. Dua edip Tanrı’ya tevekkül edin.” Sonra şunları ekledi: “Ben bu gece bir rüya gördüm ki birkaç sığırı kurban ediyordum. Sağlam bir zırh giyiyordum ve kılıcım Zülfikar kırılıyordu. Tekrar bir koçun ardından gidip onu tutuyordum. O kurbanları, sahabeden şehit olacak birkaç kişi diye yordum ve sağlam zırhı Medine olarak yordum. Yine Zülfikar’ın kırılmasını benim bedenime gelecek sıkıntı olarak yordum. Lakin koç ise o düşmanın önderinin elimize **[307]** geçmesi olacaktır, yüce Tanrı’nın izniyle. Şimdi size danışırım ki uygun gördükleriniz hakkında bilgi verin.”

Selam üzerine olası peygamber, gördüğü bu rüyadan yola çıkarak Medine’de kalıp savunma harbi yapmayı istiyordu. Abdullah bin Übey’in oyu, peygamberin -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- görüşü doğrultusunda olmuştu. Ama Bedir savaşında bulunamayan o sahabeler, hep bir ağızdan “Ey Allah’ın elçisi! Bizi alıp sefer et. Onlarla çarpışalım. Düşman bizi korktu sanmasın.” dediler. Selam üzerine olası peygamber eve girip miğferini giyip çıktığında kimi sahabeler ısrar ettikleri **[308]** için pişman olup dediler ki:

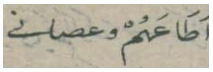
— Ey Allah’ın elçisi! Tercih senindir. Burada kalmak senin için daha uygunsa Medine’de kalalım.

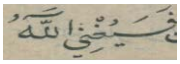
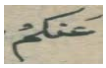
Selam üzerine olası peygamber:

— Artık faydası yok. Zira bir peygamber zırhını giydikten sonra düşmanıyla karşılaşmadan çıkarması mümkün değildir.

O gün Ayişe de evinden çıkıp, atlanıp bin kişi ile Uhud’a doğru yol aldı. Uhud’a yaklaştıklarında müşriklerin ordusu göründü. Bu sırada Abdullah bin Übey, İslam ordusunun üçte biriyle Medine’ye geri döndü. Benû Hazrec ve Benû Harise’den olmak üzere iki bölük de Abdullah ile geri dönmek istedilerse de yüce Tanrı bu iki bölüğü **[309]** kendi pâk korumasıyla gözetti ve onlar geri dönmediler. Netekim her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı haber verir: “Hani sizden iki takım (paniğe kapılarak) çözülmeye yüz tutmuştu. Halbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler.”[409]

[409] Âl-i İmrân Suresi 122. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:122

Abdullah bin Übey'in dönmesi hususunda selam üzerine olası peygamber dedi ki Yani "Kâfirlere boyun eğip bana isyan etti."

Abdullah bin Amr bin Haram ki Cabir'in babasıdır, onların ardı sıra "Böylesi bir hâlde geri dönüp, İslam ordusunu parçalayıp kendi insanlarını alçaltma." diye seslendiyse de işitmediler. Amr, "Tanrı'nın rahmetine eremeyesin." **[310]** "Yakın zamanda yüce Tanrı, İslam'a kuvvet ve yardım verip sizin gibi münafıkları Medine'den def edecektir." dedi.

Daha sonra selam üzerine olası peygamber Abdullah bin Cübeyr'i elli okçusu ile orta kısımda tutup dedi ki "Eğer görseniz ki bizim organlarımızı kuşlar alıp götürür, yine de siz bu yerden kımıldamayın ve eğer görseniz ki düşmanlara üstün gelip ayaklarımız altında ezeriz, emir gelmeden bu yeri boşaltmayın." Selam üzerine olası peygamber yüce Tanrı'nın yardımıyla hücum edip düşmanı püskürtünce Bera bin Azib "Ben kesin olarak Kureyş kadınlarını gördüm, **[311]** eteklerini yukarı kaldırmış dağa çıkarlar öyle ki ayaklarındaki halhal ve kollarındaki bilezikler görünür. Cübeyr'in adamları olarak ganimetten mahrum kalacağız." diyerek bulundukları konumu korumağa çabalamayıp ilerleyince Abdullah, "Selam üzerine olası peygamberin isteğini niçin yerine getirmiyorsunuz?" dedi ancak onlar duymadı. Bu grup yerinden ayrılınca Halid bin el-Velid ve İkrime bin Ebû Cehl iki yüz atlı ile bu yerdeki boşluğu yarıp saldırınca Abdullah, tek başına çarpışıp şehit oldu. Daha sonra bu atlı birlik, Müslümanların **[312]** artlarına düşüp onları ganimet toplarken bulup epey zayiat verdirdiler. Öyle ki Müslüman ordusunun üçte biri şehit olup üçte biri de yaralandı. Geriye kalanı ise dağılıverdi.

O denli bir bozuna uğradılar ki düşmanlar peygambere doğru hücum edip taş atıp kutlu dişlerini kırarak yüzlerinden yaraladılar. O taşı atan Abdullah bin Kami'e Harisî idi. İbn Kami'e'nin uzaklaştırılması için Mus'ab bin Umeyr, Bedir ve Uhud günü sancaktardı, hamle etti. İbn Kami'e üstün gelip Mus'ab'ı şehit etti. İbn Kami'e, peygamberi öldürdüğünü zannedip "Muhammed'i öldürdüm." diye çağrıda bulundu. **[313]** Bunu duyan sahabelerin çoğu dağılmaya yüz tuttu ve savaşı kaybetmeğe başladılar. Lakin salat ve selam üzerine olası peygamberin bir noktada doğrulup "Benim yanıma gelin, ey Allah'ın kulları!" çağrısıyla sahaberlerin bir kısmı toplandı. Selam

üzerine olası peygamber onların dağılmasını ayıpladığında dediler ki " Ey Allah'ın resulü! Anne ve babalarımız senin yoluna feda olsunlar. Senin öldürüldüğünün haberi bizi mahvetti." Bunu üzerine yüce Tanrı'nın yardımıyla müşrikler kaçıp Müslümanlar da artları sıra onları kovalayıp şiddetli bir kıyımdan geçirdiler. Hissedilen tam olarak buydu.

Bu durumla ilgili olarak Abbas, Tanrı ondan razı olsun, dedi ki **[314]** "Selam üzerine olası peygamber ayağını bastığı hiçbir yerde Uhud'daki kadar sıkıntı duymamıştır." Bunu kabul etmeyenlere "Benim sözüme yüce Tanrı'nın kitabı şahitlik eder."

"Andolsun, Allah, izniyle, onları (müşrikleri) kırıp geçirdiğiniz sırada size olan vadini gerçekleştirdi. Nihayet sevdiğiniz şeyi (zaferi) size gösterdikten sonra, za'f gösterdiniz. (Peygamber'in verdiği) emir konusunda tartıştınız ve emre karşı geldiniz. İçinizden dünyayı isteyenler de vardı, ahireti isteyenler de. Sonra sizi denemek için onlardan yüzünüzü çevirdi. (Kaçıp hezimete uğradınız. Buna rağmen) sizi bağışladı. Allah mü'minlere karşı çok lütufkârdır."[410]

Hülasa, Talha bin Ebî Talha -kâfirlerin sancaktarıydı- ve bu kavmin ileri gelenlerinin tamamı öldürüldüler. Onların ve burada olanların ayrıntıları Maksad-ı Aksa kitabında anlatılmıştır. Ancak müminlerin önderi Hamza'nın şehit oluşu ve bunca kayıplar -bunlar peygamberin buyruğuna karşı gelip bulundukları noktayı bırakanlardan doğmuştur- yüce Tanrı'nın takdiridir ki onun hiçbir şeye muhtaç olmadığının beyanıdır ve dostlarını sınamak adına yapmıştır ki **[315]** bu hadiseye rıza gösterip sıkıntılara sabreden ve lütuflarına şükreden dostlar bolluk ve Tanrı'nın esirgemesiyle sevinmiş, keder vaktine ve kırılmağa yüz çevirenlerden ayrılmışlardır.

Dosttan gelen sıkıntı, armağandır.

O armağanı çevirmek hatadır.

[129] "Onlar, düşmanların sarkan saçlarıyla simsiyah olan ense köküne beyaz olarak indirdikleri kılıçları kıpkızıl olarak kaldıranlardır" (Kaya, 2011, s. 146).

[410] Âl-i İmrân Suresi 152. ayet. http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#3:152

[130] "Hatt[411] oklarıyla yazı yazan mücahidlerin kalemleri, düşmanın vücudunun hiçbir tarafında noktasız yer bırakmamıştır" (Kaya, 2011, s. 147).

Yani, överim o okçuları ve kılıç taşıyan savaşçıları ki düşmanlarının siyah kafalarına indirdikleri beyaz kılıçlarını kan ile kızarmış olarak **[316]** döndürürler ve yazandırlar oklarıyla ki onların oklarının kalemi tendeki nun harfininin noktası gibi bedenlerinde yara almadık yer bırakmaz.

Aslında bu iki beytin içinde zanaat ustalıkları ve becerinin olağanüstülükleri çoktur. Öyle ki fikredenler onun güzel anlamını iyice düşünseler zihinlere sevinç ve yaşlılara ömür, insanlara talih ve saadetler sunulmuştur, bunları kazandıran Tanrı'dır.

[131] "Nasıl ki gül, güzel manzarasıyla palamut ağacından seçilirse, keskin silahlı mücahidler de kendilerini başkalarından ayıran bir görünüme sahiptirler" (Kaya, 2011, s. 148).

[132] "Zafer rüzgarları sana onların kokusunu sunuyor. Zırhına bürünen her kahramanı henüz kılıfından çıkmamış çiçek sanırsın" (Kaya, 2011, s. 149).

[317] Yani bütün silahlar ve sancaklar arasında onların yüzlerini görmekle kahramanlıkları anlaşılır, tıpkı çiçekle dikenin ayırt edilişi gibi. Onların güzelliklerini algılamayla senin nefsinin gecesine öyle bir ilahi ışık ulaşır, her bir yiğidi gonca içindeki çiçek sanırsın.

Allah sırrını mübarek eyleyesi söyledi:

[133] "Atların sırtında, kolanların sıkı bağlanmasından değil, azim ve sebatlarının kuvvetli oluşundan dolayı sanki mücahitler yükseklerde biten kökleri sağlam ağaçlar gibidir" (Kaya, 2011, s. 150).

[134] "Mücahitlerin şiddetli hücumundan korkan düşmanların kalpleri uçtu da yiğitle kuzuyu ayırt edemez oldular" (Kaya, 2011, s. 151).

Yani sanki o yiğitler atların üstünde, yüksek dallar üzerinde **[318]** yetişen yapraktırlar. Emirlere uyma ve sebatları bakımından ise toprakta kökleri sağlam otlar gibidirler. Yani kökler üzerinden biten taze otun kuvveti ve sağlamlığı, bir miktar su alabilmek için çokça uzayan bu kökler üzerinde toprağa tutunmasından gelir. Ama bu yiğitleri bu muhteşem niteliklere sahip ota benzetme hususunda benim kastım, onların

[411] Bahreyn ve Umman'da birkaç kasaba ve köyün adıdır. Hindistan'dan getirilen oklar bu liman kasabalarında pazarlandığı için kasabanın adıyla anılırdı (Kaya, 2011, s. 147).

varlığını savaş meydanındaki sabit-kademlikleri, olgunlukları ve idareye itaat etmeleri bakımından özetlemek olup sadece otun kuvvetine değinmek değildir. Her ne kadar kararlılık üzerine çiçek demetleri gibi olsalar da o yiğitlerin muharebedeki acımasızlıkları ve sertliklerinden, düşmanların kalpleri korku ile perişan olup öyle bi-haber olurlar ki hayvan sürüsü ile cengâverleri **[319]** ayırt edemezler. Yani akıl karışması nedeniyle kârı ve zararı fark edemezler.

[135] "Ormanda aslanlar, Res'ulullah'ın sayesinde zafer kazanan kimseye rastlayacak olsalar korkudan susarlar" (Kaya, 2011, s. 152).

[136] "Onun yardımıyla zafer kazanmayan bir dost ve perişan olmayan bir düşman asla göremezsin" (Kaya, 2011, s. 153).

Yani, kim ki öylesi bir yardıma erse, selam üzerine olası peygamber aracılığıyla ve eğer aslanlar arasına karışsa aslanlar, büyük korkular yaşayıp saklanırlar ve ortalıkta bulunmazlar. Sen görmezsin peygamberin dostunu ki inayete ermesin ve düşmanını ki **[320]** kırılıp gitmesin.

Nebiden kime ki ulaşsa talih, yardım

Görüp kaçar kendi yerini bulup aslan.

Nebi mahbubuna saadet eksik olmaz

Ulaşır düşmanına hep bozgun ve noksan.

[137] "Aslanların yavrularıyla birlikte (kendileri için güvenli olan) ormana indiği gibi Hz. Peygamber de ümmetini dinin sağlam sığınağına indirdi" (Kaya, 2011, s. 154).

Yani, yer bahşetti selam üzerine olası peygamber ümmetine, Müslümanlığın sığınağında, tıpkı aslanın yavrularına, vazifesi olarak, yuva yapıp koruması gibi. Netekim sahih hadiste rivayet edilir ki selam üzerine olası peygamber "Dinin öyle sağlam bir sığınağı **[321]** var. Kim 'Tanrı'dan başka ilah yoktur.' derse o sığınağa girer." demiştir. Yine peygamber, "Her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan yüce Tanrı bana buyurmuştur ki imana gelmeyenler ile vuruşayım o vakte kadar ki 'Tanrı'dan başka ilah yoktur.' desinler. Ne zaman ki kelime-i şahadeti getirirler, kanları ve malları benim korumamda olur." buyurmuştur.

İnanç sığınağına alıp resul ümmetini,

Korur nasıl saklarsa arslan kendi yavrusunu.

[138] “Allah’ın kelâmı (olan Kur’ân), İslâm dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti” (Kaya, 2011, s. 155).

Yani, Allah’ın kelamı, kendisiyle mücadele eden nicelerini acze uğrattı ve düşmanlık güden nicelerini de deliller **[322]** ile susturdu.

[139] “Okuma yazma bilmeyen bir ümmînin câhiliye döneminde yaşadığı halde ilim, yetim olduğu halde yüksek bir terbiyeye sahip olması sana mucize olarak yeter” (Kaya, 2011, s. 156).

Yani, ey mucize arayan! Kâfidir sana bu olgun ilim sahipliğini o peygamberde görmek, hâlbuki o okuryazar değildir. Sapkınlığın arttığı bir ortamda yolu bulduran Allah’ın emirleri ve ulaşan vahiyler senin için yeterlidir. Bu yüksek terbiye güzelliği peygamberde -ki o küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiştir- ilahi terbiye ile gerçekleşmiştir. Öyle ki onun güzelliği ve ahlakının bir sonu, erdemlerinin ve ilminin **[323]** bir nihayeti yoktur.

[140] “Bu kasideyle ona (Rusûlullah’a) hizmet ettim. Hayatım boyunca başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek işlediğim günahların, bu kaside vesilesiyle affını ummaktayım” (Kaya, 2011, s. 157).

[141] “Başkalarına yazdığım şiir ve ettiğim hizmet, boynuma, neticesinde korkulan bir gerdanlık taktığı için, bunlarla sanki ben kurbanlık bir deveyim” (Kaya, 2011, s. 158).

Yani, hizmet ettim peygambere -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- öyle ki bunları söyleyerek ve bu övgülerin aracılığıyla yüce Tanrı’nın affetmesini umuyorum o günahları ki bunları, insanlar için şiirler söyleyip hizmet ederek geçen ömrüm içinde işledim.

Her bir kişiye şiir söylemek ve hizmet etmek benim boynuma **[324]** öyle bir alamet bıraktı ki akıbeti belirsiz, örtülmüştür. Âdeta, bu ikisinin bana getirdiği fenalıklarla ben, o kurban için belirlenen ve boynuna işaret asılan hayvana benzerim.

Netekim o kurbanın öleceği bellidir ve benim mahvolmam da şüphesiz kesindir. İki cihanın kaygısından el çekip peygamberin katına yaklaşıyorum ki mahvolmayayım.

Beyit:

İnsanların makamları tamamen şevk ve arzudur,

Hizmet etmeğe seçilmiş Muhammed pek kâfi gelir.

Nebi, gerçeklik denizinin biricik incisidir.

Âşığın gözü için ondan ötesi çer çöp gelir.

Can kuşu için bu dostun bahçesi bir gülistandır.

Ondan ayrıyken yüce cennet bile bir kafes gelir.

Ben av **[326]** olmayı isterim lakin ne yazıktır ki o

Kutlu doğan için canım bir sinek kanadı gelir.

[142] "Her iki halde de (başkalarına şiir yazmak ve hizmet etmekle) çocukça taşkınlıklarda bulundum. Neticede günah ve pişmanlıktan başka bir şey elde etmedim" (Kaya, 2011, s. 159).

[143] "Ey ticaretinde zarar eden nefis! Dünyaya karşılık dini satın almadın ve iyi bir pazarlık yapmadın" (Kaya, 2011, s. 160).

Yani, uygun bulup gerçekleştirdim çocukluğun şaşkınlığı altında her iki durumu, yani gençlikte ve yaşlılıkta, şiir ya da hizmet hususunda. Bu işlerden günah ile pişmanlık dışında bir şey elde etmedim, şüphesiz. Yani, ne kadar fena ki zarar ziyanı görmüş bu fakirin nefsinin ticaretinde değersiz dünyayı **[325]** verip pek güzel olan dini almadım ve almayı da gönülden arzulamadım. Ömrün sermayesini dünyalıkların ticaretinde meşgul edip kâr elde edemedim.

Çocukluğu, yaşlandığında bırakmayınca

Pişmanlık ile günahlar hem elde edildi.

Ne büyük hüsran ne büyük ızdırap ona ki

O, inancına tercih eyler dünyalığını.

[144] “Kim ki din hususunda peşini veresiyeye satarsa, onun peşin ve veresiyede iflas edeceği besbellidir” (Kaya, 2011, s. 161).

Yani, kim ki dünyalığı bırakıp ahireti almazsa, ticaretinde büyük zarar etmiş olur. Selam üzerine olası peygamberin söylediği gibi “Kim dünyasını ahireti için harcar, şüphesiz, sonsuz olan ahireti **[327]** seçmiştir. Geçici olan dünyayı bırakınız.”

Satıp ahireti dünyayı almak isteyip

Kendini alıp sürükleme her an zarara.

Bitmez tükenmez cenneti arar isen eğer,

Gönlün esir etme sakın ölümlü dünyaya.

[145] “Eğer günah işleyecek olursam, Hz. Peygamber’le olan ahdim bozulmaz ve onunla olan bağım kopmuş sayılmaz” (Kaya, 2011, s. 162).

[146] “Şüphesiz ismimin Muhammed olması dolayısıyla ben onun himayesindeyim. O ise, yaratılanlar içinde sözünü yerine getirenlerin en vefalısıdır” (Kaya, 2011, s. 163).

Yani, eğer ki günah işlersem inancımı ve Allah’ın birliğine bağlılığımı gerektiren yeminimi asla bozmuş olmam. Peygamber hazretlerine olan o samimi sevgimi bozmuş olmam. **[328]** Yine gerçek odur ki bana Muhammed adının verilmesi ile selam üzerine olası peygamberin sahip olduğu cömertlikten bana da bir şeyler kısmet olmaktadır.

Yine bütün insanlar arasında adaleti yerine getirme ve sözüne sadık kalma bakımından en önde gidendir, şüphesiz. Adaş olmanın vesilesiyle Tanrı’nın esirgemesini ve ebedi olan Allah’ın lütuflarını ummaktayım. Netekim peygamber -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- şöyle söyler: Selam üzerine olası Cebrail, bana gelip dedi ki “Yüce Tanrı sana deyip buyurur ki kendi kudret, ululuk ve mükemmelliğim ile yemin ederim ki sıkıntı göstermeyeceğim o kullara ki ona Muhammed adı kısmet olsun.”

[147] “Eğer kıyamet günü lütfedip elimden tutmazsa, (o zaman sen bana) şöyle de: Ey ayağı sürçen zavallı neredesin” (Kaya, 2011, s. 164)?

[329]

[148] “Hâşâ o, kereminden umanı mahrum etmez; ona sığınan komşu, hürmet ve şefaat görmeden dönmez” (Kaya, 2011, s. 165).

Yani, eğer selam üzerine olası peygamber ahirette kendi erdemi ve lütfuyla benim elimden tutup yardımcı olmazsa ne büyük sendeleme ne büyük felakettir ben bahtsıza, öyle ki ümit eyleyen bu kulu ahlakının cömertliğinden ve şefkatinden mahrum bıraksa yahut ona sığınanı eli açıklığıyla ağırlamadan geri gönderse.

Eğer ki yardımıyla bu elini uzatmazsa Mustafa,

Eyvah! Sırat üstünde takılır olacak yarın ayak.

Allah etmesin! Yoksun bırakır ise peygamber kulu,

Şükür, hanesine yaklaşanı **[330]** tutmaz oradan uzak.

Senden bir bakış benim gibi asiler için kâfidir.

Ey Tanrı’nın elçisi! Ben acize göz ucuyla bir bak!

[149] “Bütün düşüncemi onun medh ü senasına ayıralı, kurtuluşum için onu hâmilerin en hayırlısı buldum” (Kaya, 2011, s. 166).

[150] “Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi, onun bol şefaati de ümitsiz kalan bir eli bırakmaz” (Kaya, 2011, s. 167).

[151] “(Bu kasideyi yazarken), Herem’i övmesi üzerine Züheyr’in elleriyle derlediği göz alıcı dünya çiçeklerini (nimetlerini) istemedim” (Kaya, 2011, s. 168).

Yani, o vakitten beri ki selam üzerine olası peygamberin erdemlerini, olgunluğunu ve mucizelerinin nişanlarını düşünüp övgüsünü söylerim, bütün sıkıntı ve mihnetten beni kurtarmağa **[331]** selam üzerine olası peygambere ihtiyaç duyarım. Yine ümit ederim ki ahirette de onun şefaati ile ferahlık ve iyilikler bulurum, tıpkı yağmurunn çiçekleri gonca içinde yetiştirdiği, ona bereket, bolluk ulaştırmakta ve elinde kendine has bir birikim yok iken yeryüzünü bereketlendirmede hiç teşekkür

beklemediği gibi. Elimde bir şey yok, deyip ondan umudu kesmek oldukça büyük bir hatadır.

Yine vaziyet odur ki benim, asla, peygamberden -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- başka, dünya arzularını ve lezzetlerini istemişliğim yoktur. Oysa yedi büyük şairden **[332]** biri olan Züheyr, Arap hükümdarları arasında cömertliği ile tanınan Herim'den dünyanın çiçeklerini isteyip övgüleriyle bağışladığı kaftanı arzulardı. Bunun aksine benim dileğim, ahirette en alt katlardan kurtuluş ve iyilik sahiplerinin makamlarına doğru derecemin yükselmesidir.

Ben o sebeple söylerim Haşimî peygamberin övgüsünü,

Ey Allah'ın elçisi! Kurtuluşuma göster o nurlu eli.

Benim gibi asiye erişse tuhaf olmaz resul ihsanı,

Yağmur yağınca onun bereketi diriltir kuru toprağı.

Nasıl isterim peygamberden bu ölümlü dünya servetini,

Tıpkı Züheyr'in Herim'den dünya çiçeklerin istemesi gibi?

[152] "Ey yaratılmışların en hayırlısı olan Peygamber! **[333]** Ölüm geldiğinde benim senden başka sığınacak kimsem yoktur" (Kaya, 2011, s. 169).

[153] "Kerîm olan Allah, kıyamet gününde müntakim ismiyle tecelli edince, ey Allah'ın Resûl'ü bana şefaat etmekle senin makamın ve rütbene asla noksanlık gelmez" (Kaya, 2011, s. 170).

Şimdi, peygambere -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- seslenip "Ey yaratılmışların en şereflisi ve ey cömertlik denizinin cihanı! Benim senden başka bir kişim yoktur ki mutlak hüküm yani ölüm geldiğinde onun sığınağına güvensem, orada asla darlık olmaz." der.

Yine, "Ey Tanrı'nın elçisi, senin büyüklüğün ve itibarının avlusu benim gibi asi ve zavallıların sığınağıdır o zamanda ki yaratan, rızıklandıran, merhamet sahibi ve cömert Tanrı, müntakim, **[334]** adı ile ortaya çıkar." der.

Ey insanların en şereflisi sensin sığınağım,

Huzurunda kul olmak benim talih ve itibarım.

Tanrı, hak ettiğini vereceği zaman kuluna,

İhsanından başkasından ey hoca, isteyemem affım.

Sen gibi yüce şefaatçim beni dilediğinde,

Diyeyim büyük günah ne ki hem de benim günahım.

[154] "Şüphesiz dünya ve ahiret senin cömertliğinden, Levh'in ve Kalem'in ilmi de senin ilmindendir" (Kaya, 2011, s. 171).

Yani, doğru ve gerçektir ki senin zarafetindendir dünyadaki lütufların ortaya çıkışı ve ahiret de senin ilim cihanındandır, daha doğrusu, *levh* ve *kalem*in bilgisi, **[335]** insan suretinin ortadan kalkıp ikilik bağından sıyrılmayla bir olan Tanrı'nın varlığında yok olmaktandır. "Tanrı'nın ahlakıyla ahlaklanmak." elde edilip *duyulmazlık* ve *görülmezlik* mevkisinin yaratıldığını, isteğine kavuşmamış olan ve "Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı."[412] ayetinin buyurduğunu anlayan idrak eder. Öyle ki dünya ve ahiret bereketle doludur, senin kendi bolluğundan; *levh* ve *kalem*in bilgisi bir damladır, senin ilim denizinden.

Güneş gibi varlığının ışıltısıyla

Görünmez bir parçacıktır, dünya ve âlem.

Erdeminin ilminin denizinden sızan

Bir damlacıktır bilgisi levh hem de kalem.

[155] "Ey nefs, büyük günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden ümit kesme! Çünkü Allah'ın mağfiretine nisbetle büyük günahlar küçük hatalar gibidir" (Kaya, 2011, s. 172).

[336]

[412] Enfâl Suresi 17. ayetin bir bölümüdür. Ayetin bütününün Türkçe anlamı şöyledir: "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#8:17

[156] “Umulur ki Rabbim rahmetini taksim ederken, taksim günahların (çokluğuna göre) yapılır” (Kaya, 2011, s. 173).

Yani, ümitsiz olma ey nefis, günahın ne kadar büyük olsa da. Öyle ki bağışlanabilir büyük günahlar, tıpkı küçük günahlar gibi. Yüce Tanrı’nın bağışlayıcılığının büyüklüğü karşısında büyük günahlar, küçük gibidir, şüphesiz. Ümitsiz olmak gerekmez. Ola ki yüce Tanrı, affını erdem makamında pay ettiğinde günahların miktarına göre nasip ede, yani rahmet, büyük kabahatler işleyenlere daha çok, küçük suçlar işleyene daha az ulaşa. Yüce Tanrı, erdem makamında, iman sahiplerine **[337]** sonsuz merhametiyle görüne. dese muhakkak ki cümlesini bağışladığında her birinin günahına göre bağışlanma nasip etmiş olur. Bu söz tamamen onun lütuf pınarından akan erdemdir, ümitle bekleyenlerin sözüdür.

Bu ölümlü dünya ki kim sonsuzluk diye,

Bilecek olsa ki yoktur devamlılığı.

Gözünü başkalarının yüzüne açma,

Gerekir sana ancak Tanrı’nın bekası.

Arzularım ile ki ömrümü mahvettim,

Ancak bitmedi nefsimin arzuları.

Kötülükler ile sakal bıyık ağardı,

Velakin silinmedi gönlümün karası.

Ne büyük acıdır **[338]** bu günahkâr kul için,

Adalet gününde erişirse cezası.

Ey Tanrım, şehvetimden ben biçare oldum

Ama erdemindir benim derdim dermanı.

Lütfetmez isen sen ey sultanım tükenmez.

Kıyamet gününde gönüller sıkıntısı.

[157] “Ya Rabbi! (Rahmetine olan) ümidimi huzurunda ters çevirme ve hesabımı noksan eyleme” (Kaya, 2011, s. 174).

[158] “İki dünyada da kuluna lütfeyle, çünkü korkular hücum ettiği zaman onun bitip tükenen bir sabrı vardır” (Kaya, 2011, s. 175).

Ey cömert ve bağışlayan yüce Tanrı! Ey kullarının tövbesini kabul edip onları bağışlayan Tanrı! Sonsuz bağışlaman ile benim beklentimi verip kendi katında umudumu geri döndürmeden **[339]** erdeminle beni dileğime kavuşmaktan beni mahrum etme. Yine sevaplarımın hesabını eksik bırakıp beni perişanlık nişanıyla damgalama. Ben kuluna iki cihanda lutfunu bağışla ki sabretmesi gerekse güçsüz düşüp kaçar.

Ey Tanr’ım! Benim beklentimi bağışla,

Lütfun ile affeyle benim günahım.

Sabrım musibete güç erdirmeyerek,

Yakarsa bağrımı, ne ateştir ahım.

Bana sen “Kapımın kulu.” dersen eğer,

Ne saadet, nasıl bir bahttır makamım.

Kapının eşiğine yaslanabilsem,

[340] Olur yüce gökler benim dayanağım.

Kıyamet günü hilafı durumunda,

Erdeminden başka yoktur sığınağım.

[159] “Allah’ım, sürekli olan salevât bulutlarına izin ver de Hz. Peygamber üzerine sağnak sağnak rahmet yağdırsınlar” (Kaya, 2011, s. 176).

[161] “Ehl-i beytine, sahabelere, sonra tabiîne… Onlar için ki, onlar takva ehli, temiz, hilim ve kerem ehlidir”[413] (Hilmi, 2013, s. 132).

[160] “Seher yeli sorgun ağacının dallarını hareket ettirdikçe ve deveci boz develeri nağmeleriyle coşturdukça o rahmet yağdıkça yağsın” (Kaya, 2011, s. 177).

Emret rahmet bulutuna ki senin yüce makamından ve şanından hiç eksik olmadan selam üzerine olası peygambere sonsuz bereket ulaştıradursun, seher yeli sorgun ağacının **[341]** dallarını hareket ettirip deve çobanları görkemli develeri güzel ses ve çoşkunlukla neşeye getirdikleri sürece.

Rahmet yağmurunu gönderiver ey Tanrı’m,

Ki peygamberin bahçesine müdam yağsın,

Ta seher yeli eserek hem savurup da

Telaşlandırdıkça ince ağaç dalların,

Yahut deveciler şarkısın okuyup da

Develer ettikçe sıkılmadan dansların.

O günahsızın ruhun hürmetine Tanrı’m,

Keremin ile bahtiyar eyle ben kulun.

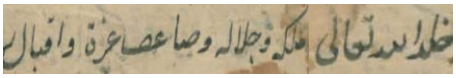
Kâbe’den ayrılışıyla nebi özleminden,

Olur bu kulunun bağrı her zaman duman.

Ben kulunu en kutsal mevkiye taşıyıp

[413] Bu beyit Bûsîrî’nin divanında ve Kaside-i Bürde’nin bazı nüshalarında olmamakla birlikte kasidenin bazı şerhlerinde bulunmaktadır (Hilmi, 2013, s.132)

[342] Eylesin kabul dileklerim, cömertliğin.

Ey kullarına merhamet eden cömert Tanrı'm! Ey bir an sana kavuşmayı arzulayan âşıklar zümresinin gerçek Kâbe'si ve ey güzel suretine ermeyi isteyen sadık deve katarının gerçek kıblesi! Âşıklar kervanının özlem çeken develerinin hatırı için ki yüzlerini saadet kıblesinin dairesine ve güzel simanın kâbesinin eğişine dönüp *Mikat*'ta coşkuyla *lebbeyk* deyip alçakgönüllülük göstergesi *ihram*a girip *Arafat*'ı idrak edip tam bir *Umre* olmadığını bilip *Safa* ve *Aziz Merve* arasında gidip gelip hakiki eşiği tavaf etmeyi arzulayıp yârin cemalinden kâr elde etmek için **[343]** büyük haccı isteyip dikbaşlı şehveti kurban ettiğinde bu fakir kulun ve güçsüzün az mal için duasına yüce kabulünle icabet et. Bu biçarenin selam üzerine olası peygamberin nitelikleri hakkında söylediği değersiz sözleri, peygamberliğin sığınağı Hz. Muhammed'in -Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin- katında makbul eyle, kâinatın efendisi, cümle varlıkların önderinin bereketi ve uğuruyla. Türlü hayırlar ve lütufkâr işler bu temiz soylu sultan ve beğenilip seçilmiş olan gönüledir ki yoldaşlık ve arkadaşlık ederek felaketler ve musibetler elini, ululuk ve itibarının eteğinden **[344]** uzak tut.

Sema bahçesinde çok çeşitli taze fidana,

Bahçıvan lazım olur ki onları bağ yapmağa.

Tanrı; talih, saadet fidanını canlı kılsın,

Dünya bahçesini cennet bağı gibi kılmağa.

Muhakkak ki sultanlar, sağlam tabiatlı ve dosdoğru yoldaki gönüllerde ortaya çıkan, beliren ve orayı apaçık aydınlatan İslam'ın, selam üzerine olası peygamberden ümit tutan azizlerinin ibadetlerinin bolluk ve iyilikleri, yazıp ortaya koyduklarının güzellik ve uygunluğu olan bu kitabı okuyup kâinatın sığınağı Hz. Muhammed'in ululuğundan ve itibarından sebeplenecekleridir. Yine kısa sürede saadetin ve talihin şanı, âlemin ufuklarına dolacaktır; zira sultanların talih, saadet ve **[345]** yüceliğinin dağına, evliyanın duasıyla sağlanan hayırdan daha iyisi yoktur. Bilhassa bir dua ki mübarek çağlardan ve yüce makamlardan peyda olmuş olsun, muhakkak, kabule daha yakın olacaktır. Ben niyaz-mend ki uzun devirlerden bu yana Kâbe'yi tavaf isteğinde ve selam

üzerine olası peygamberi ziyaret keyfinin arzusu ve tutkunluğunda idim ve kimi insanların engel olması ile şaşkın ve perişan hâldeydim. Dilerim ki İslam'ın sultanının izni ve yüksek iradesi ile o güzel kokulu vatana, kutlu makamlara ulaşıp dualaların kabul olduğu yerlerde bu kendi cömert, adı güzel **[346]** kelamı şirin, yüce makam sahibine yürek temizliği ve samimiyet ile çokça dua edip sayısız şükür ve övgüler sunayım.

Ben gibi niyazmendin arzusunu ver ey şehenşeh,
Ki eyler kendi erdemiyle Tanrı'm bahtiyar seni.

Dilsiz isem de sen arzuları bağışlayansındır,
Olur mu makamında kabul acizin dileği?

Makamında ikballe oturan sultan gördüm ama
Görmedi göz senin gibi şerefli bir şehenşehi.

Can veren tabiatınızdan bir zerredir Çin miski,
Cihan süsler idrakinizden nurdur dünya güneşi.

Yay ve okunuz düşmanı bozsa hiç şaşılır mı ki
Tuhaf değil şeytan gölgesini dağıtsa şulesi.

Nasıl ki **[347]** dualar için Kâbe'de varsa Mültezem[414],
Birlikte olsun duanı kılmağa yaşlı hem genci.

Düşmanının gözü musibetler oku için hedef,
Kıskananın yüreği belalar kılıcının kını.

[414] Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasında, dua etmenin makbul olduğu yer (Şener, 2006, s. 552-553).

Keşfü'l-Hüdâ'nın bir suretinin çıkarıldığı felah gününde bu kitap "En doğrusunu Allah bilir." nişanesiyle tamamlandı. Bu mübarek ve güzel kitabın adı Keşfü'l-Hüdâ, övgüsü üzerinedir ki adı Hz. Muhammed Mustafa, Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin. Bu kitabın yazıldığı tarih hakkında bir manzume […] **[347/8]** Yıl 1172[415].

[415] Miladi 1758/59. http://193.255.138.2/takvim.asp?takvim=2&gun=&ay=0&yil=1172

TIPKIBASIM

(Berlin Nüshası)

Ms. or. oct. 1688

acc. ms. 1905, 30 A 69

P. Turkestan
No. 335, 3.

Preußische Staatsbibliothek Berlin

Preußischer Kulturbesitz Berlin

ابج درز س ش ص
ض ط ظ ع ف ق ك
لمن و ه لا ى
بابتج بدهوز بسوبس
بص بض بط بع بف بق
بك بل بم بن بم بلا
بلا بى بى بهمهم بو
جاجت جج جد جه جو جز جح
جص جض جط جع جغ
حق

6

بسم الله الرحمن الرحیم

حمدی غرهٔ صبح ازل تبک شوارق حق برله
مطرا تقی ثنای شام ابد دیک بوارق انار
طره غیب برله مطرا حضرت حیّ قدیم
وجناب خلق کریم کاکم ذات احدیه سی الکفا
وامثال دن مقدس ومبرا تورور وتقی
صفات ازلیه سی فناء زوال دن منزه
ومعرا تورور نظم ذات بیچونینا بدایت یوق
کبریا سینه احد غایت یوق عقل حیران اینک کمالیندن
محکم

فکر مبهوت اینک جلال الدین ذهم یول الکتماد انکار کز
بولدی ادراکیدن خرد عاجز قادر دانا و قاهر
توانا کیم قدرت قاهره و حکمت باهره برله ابداع
مکونات و اختراع موجودات قلب نواعیف
اجناس خلق دین کمال معرفت اوجون اختیار
قیلدی تقی خَلَقَ الْاِنْسَانَ عَلَّمَ الْبَیَانَ طغراسی
برله اینک منشور جلالدین اظهار فیلدی
یه نوع انسان دین بعضی اصفهانی تبلیغ رسالت
و ابناء زمانه ابناء اوجون کمال اصطفا و جمال
اجتبا برله مخصوص قلب اولار اینک اسرار
ظاهره سین ادناس نفوس ناس دین مصفا

واقدس باهر سپین موافقت رسوم خلایق دین
مجلی ابتی فیلدی رسلنے صاحب اقبال منزلت
تا بولا اقتدالا یدین حاصل ابتدا وتقی
صلوات مسکبته النفحات وتحیات وردیته
الفوجات خواجهٔ کاینات وزبدهٔ موجودات
جلالت جهانغ ینگ حمیدی رسالت آسمانغ
ینگ خورشیدی قدرت ایلکی ینگ شهبازی
نبوت هواسی ینگ جای بلند پروازی صفا
بوستانغ ینگ سروی وفا کلستانغ ینگ
تذروی معراج برجی ینگ اختری اقبال درجی
ینگ کوهری افلاک مسالکی ینگ سغری لولاک

ممالکی ننینک امیری نظم اول حلقهٔ انبیاغه خاتم
ذاتی سبب وجود ادم صورت بیله عیسے دین موخر
معنے بیله آدم مقدم جان جهان صفا وجهان جان
اصفیا محمد مصطفے علیه افضل الصلوات واکمل
التحیات ننینک مرقد منور و تربت معطر لکا و
تقی آل واصحابے غاکیم قاعدهٔ قدم ملت اولار
قوتی برله راست وراسخ تورور وتقی بو دین مستقیم
اولار نصرتی برله سایر ادیانی نسخ وناسخ ایردی
علیهم من الصلوات ازکاها ومن التحیات انماها حمد و
سپاس حضرت پروردکار و درود بیقیاس نبی
مختار دین سونکا کو ضعیف ایتورکم عنایت ازلی

وسعادت دم بزلی همدم ورفیق وبدرقهٔ طریق او آب
خاقان اعظم وشهنشاه مکرم پادشاه مقبول
سیرت پسندیده سریرت ملک الاخلاق و
ملک اعراق لطافت صدف ننک کوهری طرف
فلک ننک اختری جلالت جهانی ننک خانی جهانی ننک جهانی
سلطنت تارکی ننک تاجی سعادت قاعتی ننک
دیباجی وفا بوستانی ننک سرور دانی اصفهانی
ننک هزار داستانی مروت جده تی ننک نوری
فتوت سینه ننک سروری عبد اسایشی
ننک واسطه سی بلاد ارایشی ننک رابطه سی
شبانی ننک فخری چنگیز خان اورو غ کیچک یاشدین اولوغ

لازینک اولوغی کونکللارراحتی جانلارفراغت
شبستانی سعادت ینگ جرغه بیلکلیک جایی
دولت ینگ جرغه اولوس ایلینگ تیلیشلیک اوچاغی
سعادت اوردوسینگ یاداسی قموغ بچاره لارسکین پناهی
اغنی شاهزاده جوان بخت فروزنده تاج وفرازنده
تخت سلطان بن سلطان اریغ داتلیغ کورکلوک
اتلیغ ابوالخیرخان زاد الله تعالی نصره وشد
نیطاق السعادت اجصره اوزاکیجکاری اوزخانلاری
ینگ تکستلیک تحتین تیلایوحق سبحانه وتعالی ینگ
عنایتی بی غایتی غا اعتماد قیلسه تقی مشایخ
عظام واولیاء کرام ینگ ارواح مطهره سی

دین استمداد قیلب قبتة الاسلام خوارزم صینت
عن الطوارق و الارم سار و عساکر منصوره
برله متوجه بولدی ایرسا توفیق آلهی رفیق
بولوب سعادت نامتناهی بدرقه طریق بولوب
فتح و ظفر عنانین توتوب بخت و اقبال رکابنی
یوروب نصر من الله و فتح وعده سی قریب
بولوب ربیع الاول آلتی ینگ یکرمه بر نجی کونی
جمعه صباحیدا انا فتحنا لك فتحا مبینا
یوسونیجا اسانلیق برله فتح قلعه خوارزم میسر
بولدی تقی سادات ظاهرة الانساب و علماء
ظاهرة الاحساب و سایر ایمه عظام و اجله کرام

Fakr! 21. Oct. Freitag

ایقاهم الله الی یوم القیام الساعة ساعة
القیام درگاه عالی غریو زکلتوروب انزلوا الناس
علی قدر منازلهم مقتضا سنجه اول جناب منصف
نینگ بساط شریفندا اورون تافیب اولتورغاندا
اطراف بلاد دین اصناف عباد ظرائف
وطرف هدایا وتحف کیلتوروب ایردیلار
بواوجور داعزیزی صلاح وسداد برله
معروف وفلاح ورشاد برله موصوف خطّ
لطیف برله قصیدهٔ برده نی بتب اول حضرت
شریف کا کیلتوردی ایرسا بو پادشاه صاحب
انتباه ونیکوساس وسخن شناس دادکروهنر

پرور ارباب فضل و کمال و اصحاب عز و جلال ارسیدا
بو ضعیف نی خطاب ستطاب برله مخصوص قلب
بو فصیدهٔ غرا بنیک فضایلی دین استطاف
قیلدی ایرسا اول اثنای مجلس عالی دا ایدم
نظم شهیم دولت تینکا جان ایرورسین
لطافت ملکیدا سلطان ایرورسین خلایق
تنکریدن خانلیق تیلایورسن تنکری تیلاکان خان ایرور
اندن سونک بو فصیده نینک بعضی فضایلن شرح
ایتیب برنجه نینک معنی سین بیان قیلدم ایرسه
بو جزء فصیح نی لفظ ترکی ملیح برله شرح قیلسام
تقی بعضی معجزات و غزوات و اخلاق و صفات

واحادیث وحکایات کیم بو قصیده دا انکلاشیلمش بار
تحریر شافی وتقریر وافی برله اولارنی بیان اتمام
لاجرم امتثال منال وقبول مقال شاهی نی ذمهٔ
همت کا واجب کوروب بو امر خطیر کا اقدام
قیلدم تقی اعتذار واستغفار غه مجال یاماديم یا
وجود اولکیم بو ایام دارحلت احبا واخوان وفرقت
اصدقا وخلان دین جانیم جراحتی تازه وکونکلوم
محنتی به حد واندازه ایردی وتقی فراق ایلکیدین
حالیم خراب واشتیاق اوتیدین جگریم کباب
ایردی نظم کرکوزوم نینک یاشی کونکلوم اوتینی سونوردی
اورتاکای ایردی قموغ عالمنی برآهیم مدنیک

ولیکن حکم شاهی بله کیم متضمن حکمت الهه تو رو رب
بخت قلمی ننگ مهارین فکرت سیاحی ننگ قولیغه
بریب زنگبار دریاسیدین کاروان معاینی
روم بلادیغه چیکماک تیلادیم تقی بوکتاب زیاغه
کشف الهدیات بردیم فی صفت المصطفی امید
اولتور رکیم بوبضاعت مزجات عزیز مصر
سلطنت ننگ حضرتینه اسمت قبول برله
موسوم بولغای لاجرم دیباجه کتابنی بوشاه ننگ
خطابیندا برنجه بیت برله اختصار قیلدم
آیا شاه مظفر کیم بیلیک برله شجاعت ده
سنینگ کوکلونگ بیله ایلکینگ چوق دریاوکان بولدی

اوشول یاندین کیم اجتی حق سنینگ کونکلونگه اسلام غه
تیلنگ احکام غیبدین سوز ایچره ترجمان بولدی
ایشیکینگ توفراق قدرین تیلاب منگو سویی تون کون
تیلای بل جان بربه تا بحای اویالماس دین نهان بولدی
فلک اهل هنر برله اوزاد دشمن بولور ایردی
سنینگ عهد ینگدا اول دشمن شفوق مهربان بولدی
هنرلینگ اهلنه صانغاکشی قاتماس ایدی هرگز
بحمد الله بو ایشکینگدا اینیک دیک لایکاسان بولدی
تیلیم تیلاب مدحینگنی چسین ایمان تیلاب ایمدی
بو دولت لیغ ایشیکگا اوتسن سنغندی مدح خوان بولدی
کلامنگ مدحینی ایتم سوزدوم شکر صفت کیلدی

قولونک نینک وصفینی قیلدیم تیلیم کوهرفشان بولدی
سنینک فهرینگنی یاد ایتیم قموخ جانان تیرادی قورقوب
بنه لطفونگنی ارتوردوم سوزدوم برجای جان بولدی
ایدم عدلینگ نی ارتورب امان تو تسون بوملکونگنی
کیم اول عدل برله ملک ایکی پسه تو امان بولدی
سنینگ بسان عشقینگ نی خراندین ساقلاسون تنگری
کیم اوشل لطفونگ بهاریدین جهان خوش بوستان
مقدمه بیل کیم ای بیلیگ تنی نینگ جانی
ودانش جانی نینگ جهانی کیم بو قصیده نی ایتقان
نظام عقود جواهر معانی مزین عرایس عوالی نینگ
سمی محمد بو صیر یکم حضرت رسالت نینگ

مداح لیقند احسان ثانی ایرور فالح مرضی برله
قوله ایاقی یوتماس یولوب میچ انیس صادق و
مونس وجلیس موافق وکلو یاد غمتین وغمکسار
ومحرم اسرار نا یمادی مدینه تاغلاری تنک
برغار بندا نکیه قلب اوره جانیدن امید کسیلیب اندیشه
قلمش کم جون سرمایهٔ زنده کانی وپیرایهٔ صحت
کامرانی ایلیک دین جیقمش خزانهٔ نفیس انفاس
بشری منقضی جاق بولدی باری بو برنجه کیم
نفس باقی قالمش دور نظم صفات رسول صلی الله
علیه وسلم غه اشتغال قلمش ذخیرهٔ ابدی وسعادت
سرمدی حاصل قیلسه لاجرم بو قصیده نی ایتیب تمام

قیلغان کیچه حضرت رسالت غه صلی الله علیه وسلم
خطاب قیلیب ایتیپتورکیم ای حبیب خالق وای
اکرم خلایق سینینگ درکاهینگدین اوزکا بناهیم
یوق وتقی سینینگ بنده لیکینگ دین ارتوق
عزتلی وجاهیم یوق نظم سین اکر سورساینگ
منی درکاه لطفونگ دین یوکون قاپوبرا شینگدا
یارب قیلغانیمن فریاد آه واویلا اکر یلماسا
فضل شاملینگ من کدا اینگ حالنه عین
عنایت دین نگاه پاک ذاتینگ شوقیدین آینگ
نی آتر مین سینینگ مولنی جاندور قموع عاشق
لاره پیکاه کاه ایشکینگ دابنده لیک قیلماغه

کیم قویسه باشین سلطنت یاغدابولورغه دیک
صاحب کلاه ای حق نینگ حبیبی وای خسته
کونگل لار طبیبی ای درمانده لار نینگ تدبیری
وای بچاره لار نینگ دستگیری من شکسته نینگ
اول جا قلوب مجالیم یوق کیم طبیبه طبیبه غه باریب
روضهٔ مقدسس غه یوزوم قویوب بوجواهر معانی
کیم عرایس غوانی دیک جلّ عبارات انیقه و
حلل استعارات رشیقه برله آراسته وپیراسته
ایرور خاک قدمونگدا اینار قیلام بنه روی
ناپمانکیم بو شعر غزانی اول حضرت علیه الرحمه قیلام
تقی بیلور میں کیم سنینگ علم شاملینگ نسبتکا

نظم

براق باروق برابر تورور

ای سدره سکا کمینه میرای لطفونک بیله کا باتا جوئس دل

کیم کیم اشیکنکدا بنده بولسه بی شبهه یولور خدا غه واصل

ای کان کرم شفاعتنک بیلک دریا سیغه یوقدیمیج ساحل

نعتینک نی نسب انغا مان کیم سیلماس صفتینک نی هیچ عاقل

والله بیلیکسنک دا روح ناطق عاجز صفتینک دا عقل کامل

حق قدرتی برله علم فضلنک ذرات جهانغه بولدی شامل

لاجرم بو قصیده نی هم بویردانحدقه عوض قیلورمن

دیب بو قصیده نی تمام او قیغاندین سونک اعادهٔ مطلع

قلیب بیغمبر نینک پاک روحینه دن دعا برله آتمدا

اتیب تکیه قیلار رسول صلی الله علیه وسلم نی

توشیندا کورمش کیم کیلیب سیارک ولیس توتیارہ
جستہ بینک اوکمش ولی ایا تیغہ سالیب کیتمش کیم
ای مینک اداشیم تورکیم حق سبحانہ وتعالی سکا بو رحمت
دین شفا بردی ایلغانیب تورا کیلسا کورکیم
همچ زحمت قالمای تمام صحت تاپیب تورور لاجرم
وضو قیلیب شکرانے نیرکا کلتوروب بو نعت
بے نظیرنے بیاض قلب صباح پیغمبر علیہ السلام
روضہ سینہ متوجہ بولوب بارور داقطب زمانہ
وصدیق یگانہ شیخ ابوالرجا کیم اولیای اخفا دین ایردی
تقی خلایق دین منقطع بولوب وتاغلار داعزلت
اختیار قیلیب تورور ایردی محمد بوصیری رحمت اللہ

علیه فقار شوکیلیب ایتوراق قصیده لاری
و محمد هاشمی نینگ اوشبو وزنده امت لاری نینگ
قرداشی او قیلغیل اول قصیده کیم حبیب آلیب محمد رسول آلیب
مدحیندا نظم قیلیب تورور سین ناظم ایتور
سورردوم کیم قایو قصیده نی تیلارسین من
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم مدحیندا
کوپ قصیده ایتیب تورور مین شیخ ایتور اول
قصیده نی تیلارمین کیم مطلعی بو تورور قال
مدرس امن تذکر جیران بذی سلم
مزجت دمعا جری من مقلة بدم
و ملن تعجب قیلیب بغلاب ایتیم ای شیخ صاحب کرامت

ای

دای شفیع یوم قیامت بیز بو مطلع نی کیم دیب یاد
الدینکز کیم مان بو قصیده نی بو سبح کشی ایشیدا
بو قیغانیم بوق ایردی شیخ ابتور مان بو کیجه
حضرت رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم نی
تو شومدا کورمزمن کیم جمیعی اصحابی برله اولتورمیش دا
مان رازی ایتی ونیازمند ایتی قلب بو
قصیده نی اوقماق قه اجازت تیلار ایردینک
رسول علیه الصلوات والسلام اجازت برب
بو قیغانینک دا اِنَّ مِنَ الشِّعرِ لَحِکمَة دیب تحسین
برب میوه لیک یغاج نینک یوتاقی آهسته ایشکان
بلدن تیتراکاندیک حرکت قیلور ایردی تقی بو

قصیده نی تمام اوقیب مطلع نی بیان اوقیدینک
ایرسه اکی اوقوغان اوجون بو مطلعنی یاد قیلتوم
ناظم تغمده الله بغفرانه ابتور مین بو قصیده نی
یتیب شیخ ابو العلی برکونجه مجاور لار تقی مدینه
خلقی بو حال دین خبردار بولوب اوتروکلیب مینی
تعظیم واکرام واجلال واحترام برله روضهٔ
رسول علیه السلام غه الیب باردی لار مین
بو قصیده نی اوقوردا بارچه باش اچیب یغلای تورغان
اوچور دا بر یوکلوک تیوه مهارین اوزوب توز
توز غوروب یتیب استانهٔ حضرت داجوکتی بر
لحظه دین سونک برشامی بدوسوار کیلیب اول

بیوه

بتیوه بنینک یوکی بارچه بشنی بر دستامی ایردی و
مجاور لار اداوغ لار نی یلنکاش قیلب ایدی
بو بتیوه بنینک یوکی رختنی بنجمر علیه الصلوة والسلام
بنینک روحنه نذر قیلب ایدم بو بتیوه سلمان
نه دین بو صباح مهارین اوزوب قاچیب ایکی
کونلوک یولنی از مدت ده یوروب موندایتی مجاور
لار یغلاب ایتی مان بو قصیده بنینک رسول
علیه السلام حضرتیندا مقبول بولغانین انکلاب
صباح ایتیم کیم الحی برمناسب هدیه بنکور کیل کیم او
فصاحت اهلی بنینک سوزیکا صیله دیب برایمن
دیب مناجات قیلدم ایرسه حق تعالی اول دعانی

بجستجاب قلیب بو خالدا یتکوردی دیب برد
لار نی حیله بردی بیز مدینه نینگ اول زماندا غی
حاکمی محمد بو صیرنی ایندا ب یالانگ باشی اورا
تو روب اینگ خذ میدا او قیدی ایرسه محمد بو
صیرنی تحسین قلیب ایتکیم دریغ بیز نینگ سعد
الدین کاتبنینگ کوزلاری کورار بولسه ایدی
بو قصیده ٔ شریفنی بتب الغای ایردی ناظم
رحمت الله علیه استورکیلسون بو قصیده نینگ استماع برکاتی
دین محروم قالماسون دیب شول زمان حاضر بولدی
ایرسا سعد الدین ینگ باشیغه کلیم یافیب بو
قصیده نی او قیب روح مطهر رسول علیه السلام دین

استمداد نیلاب دعا قبلدی پرسا حق سبحانه و تعالی
اوزدارخانه کرمی دین کونیکا شفا بردی یه علماء
اسلام و فضلای کرام دین بو قصیده بنینک حاصبت
لارنی بغایت کوب منقول تورور تقی اثار برکاتی
بی نهایت مشهور ایردار سنه بارجه ایمه عظام
اتفاق قلب تورور لارکیم ظهور خاصیتی بو قصیده
بنینک موقوف تورور اجله و ثقات دین اجازت
حاصل قلب اعتماد و اخلاص برله او قماق و تیلارکز
تقی مین دعاجی بو قصیده نی خاتمة المجتهدین مولانا
حافظ الدین بزازی اعلی الله درجته فی العلیین
دین و تقی مولانا حافظ الدین استادلاریمه

وتفسیر و احادیث و اخبار در روضهٔ مقدسهٔ رسول
مختار مولانا جلال الدین البخاری اسکنه الله فی فراد
الجنان دین روایت قیلور و تقی مولانا جلال الدین
نینگ جلالت قدری و عظمتی شاد نی اندین عالی
راق ایرور کیم سندی نینگ سانی نه حاجت بولغای
انینگ اوچون کیم ایمه حدیث اوزی نینگ صحبت سندی
نینگ کمالنه معترف دورلار و تقی اول پاکیزه ذات
و پسندیده صفات نینگ ذکر و شمایل و شرح
فضایل جد بیاندین خارج ایرور فضایل و کمالی
دین بری اول دور کیم حضرت مولوی مدنی روضهٔ
نبوی دا مجاورت قیلیب شیخ المحدثین انا نب

اثار صفا و انوار وفا جهره مبارکیندن ظاهر بولغاید
سونگ صله رحم اوجون اندن جلیکا عزیمت قیلیب
یول غه کیرکاندا اوشول کون ننگ کیجه سی کیرکاچ
صدیق لاردین بیغمبر علیه السلام نی توشیدا کورمش
لارکم عبارت فصیح و لفظ ملیح برله ایتمش ارضوان
بفارقته الحبیب من الحبیب یعنی راضی بولورمو
دوست دوستیدین ایرلماق قه ننگ دینمکمایی
و شریعتم ننگ جلالی کتماکیکانه اوجون راضی بولدو
بو صدیق لار صباح روضه رسول صلی الله علیه
وسلم غه حاضر بولوب بری بری کا بوریای صالح
دین خبر بریب مولانا جلال الدین علیه الرحمه ننگ

سوبکیام راجعت ایلوجون التماس قیلسه بارورداد
کورارکم حضرت مولوی یلانک باش وبلانک اباق
بغلایوقایتب کیلاتورور بوبارعاصدیق لاراینتی
کیم ای شیخ نه سبب دن مراجعت قیلدینکز یغلاب ایتی
اَخبَرَنی حَبیبُ الَّذی اَخبَرکُم یعنی منکا خبر بردی
اول دوستکیم سیزکا خبر قیلدی عرض اولکیم استاد
علماء عالم جاوی اصناف علوم وحکم مولانا حافظ
الدین تغمده الله بغفرانه اول مرشد طریقت اُمَم
افتخار کُلّ بنی آدم مولانا جلال الدین حجندی
نور الله مرقده بنینک اجازتی برله بو دعاجی غه اجازت
بردیکم تقوی بوشهریار عالی جناب شهنشاه مالک

رقاب

رخصت اجازت بریدیم کیم سوی خیمات دا اوتیدیم
موجودات البرکات نی صدق و اخلاص برله اوقیغای
تا حق سبحانه و تعالی مرادات لارین محصل قیلیب
دنیا آفتیدین نجات برب و تقی اخرت دا اولوق
درجات زوری قیلغای نظم
قضا برله اوغا تنگریم سنگا جان جانی جانی
قدر قدر بینگ نی ارتورب قیلور قدر قدر خاندین
تن و جان مالی ملکونگ نی امان برله تو توب تنگری
سنی هرگز ایرماسون دم اخر دا ایمان
مقدمه بیل کیل کیم ای بیلنگ میدانی بینگ سهوری
طراوت خانه دانی بینگ بزرگواری کیم ارباب درد

ونیاز و اضطراب بسیار بوکذار قاچاقیم اوزکونکلی تنگ
راحتی اوچون جانی تنگ جراحتی نه بیان قیلیب
اعیان قلماق زیلاسین مونس و یار همدم و غمگسار او
و محرم اسرار یاماسا اوزاوزیکا خطاب ایتیب اول
مخاطب بیک چالین سیان قلماق برله اوزدردوقلیس
ویا محنت اشتیاقین اظهار قیلور لاجرم بو قصیده
تنگ قیلیب هم بوطریقه نه سلوک ایتب کم علماء
غربیت انی تجریدا تاراوزاوزیکا خطاب قیلیب ایتدی

اَمِنْ تَذَكُّرِ جِيْرَانٍ بِذِي سَلَمٍ
مَزَجْتَ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمٍ
اَمْ هَبَّتِ الرِّيْحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ

وَاوِ مَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ اَظْهَرِ

یعنی ای ذوالجلال لار فصاحتی بنگ اوچون یانغان

ولقی همنفس لار اشتیاقی حیاتبدین تانغان

سلیم لغاجی کوب بیتکان پرده کی قوشیلار موسیقیب

دمبدم کوزیاشی بی کونکل قانی برله قاتیشتورور سین

باکاظمه اتلیق پردین کم اندا سویکان دوست لار

جمالانی کورماک ولقی محبوب لار وصالنی یاماق

میسر بولورایردی نسیم دلکشای وشمیم روح

افزای موکبلدی یااظم اتلیق تاغدین یشین

موباشتاب اول دوست لار بنگ خاطری غه

سالدیکم اشکنگ نی تمای ایشنگ کوزیاشی برله

نظم

کونکل قانین قاپیشور یاقه قالدی

ایرتاکی یارانلارینک نی ساغنب هوای کونکل

کوزیاشین قاپیشور وسن بویورماق قانی بیله

یانسیه کیلدیمو اول یاراوزامندین سنکا

بولدی روحونک شیفته سی اول روح ریحانی بیله

یایاشین مویاشنادی دلدار تورغالی تاغدین

کیم جگرینک داغی بولدی تازه لمعانی بیله

ترکی تیل برله ابیات معنی سبکا بو مقدار اشارت

یتار کیم کمکه زیاده تحقیق ایزداسا بو دعاجی نینک

رایحة الارواح اتیلق عرفی شرح کامطالعه

قیلغایکم عجایب تحقیقات وغرایب تدقیقات و

دقایق

وعزراشارات ودرره دلالات اقل شرح
لطیف نینک محاوی سیندا مندرج تورور
قال قدس سره فَمَا لِعَيْنَيْكَ اِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَتَا
وَمَا لِقَلْبِكَ اِنْ قُلْتَ اسْتَفِقْ يَهِمِ
یعنی ای بچاره دردمند وای عاشق مستمند
اگر محبت و وداد ولواعج فواد غه انکار قیلنک
تعی عشق نینک وجد محنتی دین ازاده مبتلی دب
دعوی ایتسانک نه بولوب دور انکه کوزونک کاکیم نجه
تیلغیل کیم دیسانک باشی سیل دیک اقا تعی تیندورور
کونکلونک کاکیم نجه اسیلغیل دیسانک اوسروک کوک
اوتی برله عالم نی یقار عشق فه انکار قیلعان عاشق

نینک سوزیکا کشی قولاق سالماس عشق یولیده
مشک کیزلاماک پنهان قالماس

بوسبب لادر کیم سنکا ایتدم نینک تفصیلنی

هیچ بری بولماسا ای عاشق دلبر پرست
بس ندین دیسانکه زونکنی تنها باین سیل قیلور
کونکلونکا هشیار بول دیسانکه بولور حیران مست

اَیَحْسَبُ الصَّبُّ اَنَّ الْحُبَّ مُنْکَتِمٌ
مَا بَیْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٍ

یعنی ای عاشق پرنیاز و محبت سوزکدا زاینک
دیک موساغینور سین کیم عشق بنینک اثاری
کوزیاشی برله کونکل اوتی بار ایرکان پوشیده قالغای

هر کیجه شمع دیک کونکل اوتی برله یانیب کوزیاشین
اقیرغان کشی عشقیم توق دیسا سوزیکا کم
قولاق سالغای حال تیلیندن قال تیلین بیان
انچند اشورو ب بو ماس کوزیاشی کونکل
اوتی برله عشق نی یاشورو ب بو ماس شعر
عاشق تلایور کیم بولا یخلان رازی
هم انکلاماغای حالین اینک دمسازی
بیچاره اکرچه خلق غه ایماس رازین
کوزیاشی کونکل اوتی ایرور غمازی
لَولَا الْهَوَى لَمْ تُرِقْ دَمْعًا عَلَى طَلَلٍ
وَلَا اَرَقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

یعنی اگر عشق وهوا و محبت والا بولماسا ایردی
بو بوز ولغان سرای لارینینگ نشانه سی اوزا
کوز یاشین اقتورماس ایردینگ تقی اول زمانه
ومنازل نینگ درخت وتاغلاین ساغنت
کوز لارینگ نی هر کیجه تانگ تیکر و اویاغ باق
تورماس ایردیلنگ هر آینه منازل وصال دا
ساکلن مشاهدهٔ جمال نی یار همدم نی دوست
محرم دین خالی کورکان عاشق نینگ ساقلاماقدین
اوزکا بیشه شی لوق ونقی اول دیار داغی
یغاج وتاغنی یاد ایتماک دین اوزکا اید سه
لوق لاجرم بو یغلاماق بارایرکان عشق قه انکار قلب

بو مس ای عاشق خسته قیلمه انکار
اول درد ایله نازلین هوا سین
عشقینک لوقی ایسه نه یغلا اورسین
کور کاندا نشانه سراسین
تاک تاغ یغاج لارن ساغینب
کوز کوردی اویاغ لبغنک بلاسین
نی درد ایرور بو عشق دردی
کیم تا بمادی هیچ کشی دوا سین
فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَ مَا شَهِدَتْ
بِهِ عَلَيْكَ عُدُولُ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ
وَاثْبَتَ الْخَطُّ عِبْرَةً وَضَنًى أُوجِلُ

مِثْلَ الْبِهَارِ عَلَى خَدَّيْكَ وَالْعَنَمِ

یعنی نتاک انکار قیلورسین محبت کاسنینک
اوزاعشقینک بار دیب تانو قلوق برکاندین
سونک عدل تانو قلار کیم قاضی محکمۂ عشاق
وصدر مسند مشتاق حضرتلندا اولارنینک
عدالتی ظاهر وپیدا روشن وهویدا اولور
کیم اول تانو قلار کوز چشمه سی نینک روان
لیغی وتن مبتلاسی نینک ناتوانلیغی تورور
بو ایکی تانوق لار بارایرکان هیچ ارادا
انکار قلیب بولماس خاصۂ کیم وجد یعنی محبت
دین ناشی بولوب کونکلونک کا مستولی

بولغان قدغونک کا تنبی سنینک انکلارینک
اوزا ایکی خط ثبت قیلب بورورمی
کونکلونک کا تیکان یره قانچه بله بقم بغاجی رنکیدک
قزیل تقی بری تن ناتوان نینک یره
قانی بله بهار اتلیق سبحک دیک سارغ
ایکدی مونینک دیک ایکی خط بدینه اراد
بار ایرکان انکار محبت سندین بغایت
غریب تروروا اظهار عدم مودت بنهایت
عجیب ایرور نظم سابن محبب بارینه انکار نیدیب
قیلغاسین کیم ایرور کوزیاشی تن نینک ضعفی ایرور
جین کواه یانش قزیل دیب سارغی یوز دا ایکی خطی

ایرور کیم انی مهر کیم او قیرحالینک ادقارنی اشتیا
عشق دردی برله رشید ابولمسه ایردی کوکل ریشه
باشی قرار تیب یوز سرار تیب شیلاسی ایردی تاکه

جون شواهد اماتک و دلایل علاماتی برراه
قاطعه وحج ساطعه برله ناظم تینک مخاطبین غه
کیم عبارت اوزدا تینده بن ایرور عشوقیات
بولوب انکار قیلماق غه محال قالمادی ایرسا
النفات وجهی کا کلام نی تکلم کا نقل قلب
عاشق لبق قه معترف بولوب ابتور

نَعَمْ سَرَى طَيْفُ مَنْ اَهْوَى فَاَرَّقَنِي
وَالْحُبُّ يُعْتَرِضُ اللَّذَّاتِ بِالْاَلَمِ

یعنی آرزی سیوگانیم یارینگ خیالی اکچه کلیب
کوزومدن اویقونی کوتارب آیدای وصال
کلستانی نینگ نسمان تلاگان دوست نینگ
جمالین یوز آرزو بیله تلاگان عاشق لذتی دین
بیگانه دور عشق مرلهٔ راحت ابر دگان دیوانه دور

بیت عَجَبًا لِلْمُحِبِّ کَیْفَ یَنَامُ
کُلُّ نَوْمٍ عَلَی الْمُحِبِّ حَرَامُ
قُمْ قُمْ حَبِیْبَ عَیْنِیْ تَنَامُ
طَالِبُ الْجَنَّةِ لَا یَنَامُ

عاشق لارغه اویومق راست کیلماس دوست
دین غافل بولغان کونکل نی صرّاف عشق قلب دیب

بر پولغه اماس عشق کوزلاکان نینگ کوزی بخواب
کراک دوست سیرین کزلاکان نینگ حکمی غیرت
اوتینداکباب کرک آه یار سیرین اغیارغه ایمان
اهل غیرتغه عار ایرور دینه اسرار عشق بنی
کونکل دا اسرار قیلسم دیماک بسی دشوار ایرور عشق
تراندازی نور دورکیم رخت بوته سیغه الم لار
ناوکین اتار عشق خانه براندازی دورکیم هزار
ساله طاعت نی برکرشمه کاستار نظم
طلعت عشق جون عیان بولدی عاشق اشفته جهان بولدی
لشکر درد برله عشق کیلیب تاکونکل تختی اوزرا خان بولدی
باغرم عشق دین کباب بولوب جانیمز درد ایلیندا فغان بولدی

عشق اسراری نینک بیانی دا تبکم بر ذرّه تر جمان بولدی

ذاهد اول نازین صنمی کوردی عاشق زار و ناتوان بولدی

لاجرم بار نینک ایتقان سوزی نینک حقیقتی نی بیلدم

تقی اویقونی کوزوم کا حرام قیلدم سینه عشق

پوشیده قاماهیلین انکلاب اوزوم نینک اوز

اتا لغانیم غه تانکلاب اقرار قیلیب ایدیم شعر

کوزوم کا کرمادی اویقو بوتون یارم خیالیدین

کونکل دا قالمادی راحت تمنای وصالیندین

اگر کور اهلی کلوک خانی کمالی قدرتی برله

بو براوکسوک قولین سورسانه اوکسوکای کمالیدین

یَا لَایَمِی فِی الْهَوَی الْعُذْرِیِّ مَعْذِرَةً

مِنّی اِلَیْکَ وَلَوْ اَنَصَفَتْ لَمْ تَلُمِ

ای ملامت قیلغوچی اینینگ دیگ کونگل کا مستولی
بولغان عشق ایچیندا کم صاحبی نینگ عذری مقبول ایرور
یا اینینگ دیگ محبوب نینگ محبتیندا کم بی عذره
دین تورور کیم بو طایفه نینگ عاشق لاری نینگ کونگلی
جفت برله موصوف تقی محبوب لاری نینگ سیاحت
عصمتی وعفت برله معروف تورور مینگ دیگ
واله وحیران وعاشق سرگردان عذرین قبول قیلیل
واکر خود انصاف ایکاسی بولسانگ ایردینگ
اینینگ اوجون بیلورسین کم عشق سرمایه ناز و
نیاز ایرور وبیرایه سوز وگداز ایرور عشق نینگ

شاباز بلند پروازی نه نیک جنگالغه توشکان کونکلی
نوشی نو تو تماس اگرچه مرغ زیرک تو رورکیم
دام زلف و دانهٔ خال دین اوزکا هیچ حیله برله
تو تو تماس عنقاء عشق قه صید بولغان جانطاری
قلهٔ قاف قدر تدن هرکزا وجماس کرشمهٔ نازو
شوق و نیاز برله یانغان عشق اوتی ملامت قیلغوچی لار
نینک دم نفسی برله اوجماس شعر

عشق که نارک نیازایرور کاسوزو کهی کسدایرور
بارچه جانلار وشینی اولامغه عشق برطرفه شاباز ایرور
غیرت عشق دین کونکل ایشیکی غیر نینک یوزینه قرایرور
جانی جانان غه روان قیلماق رسم عشاق باکبایرور

دلربا کوبتور ور جهان دیو لنک اول صنم اسیر دلنواز اورو
ور دا کر بتسه نا له قیلمه حسین چون سنکا دوست چاره ساز
عشق ایده سی ملامتِ خرابا تی بولور یا سلامتی مناجاتی
بولور خاصهٔ عاشق بنی عذره عشقی برله مبتلا بولسه هر آنه
ملامت دین قاچمس ایر دینک دوست کیم دلبری
دیداری برله کلسه ان بولغان کوزین سوز برله اوزکا
لار یوزکا اجمس واله و شیدا ایر ور کیم سوز
عشق بیبیدن سوزی نینک ترتیب و سیاقی
یوق تقی اشتیاق اوتی برله اور تانور ایرکان
مشاهدهٔ جمال غه طاقتی یوق حکایات
اصمعی ایتور بنی عذره قبیله سیدن قبلهٔ نظر عشاق

وارام جان مشتاق ایردی متوجه بولوب بار وردا

اول قبیله دابر عزیزی نینگ اویندا قوناق

بولدوم باب اصناف دالطف واحسان وفضل

وامتنان برله جرعه مودت قیلدی لِاَنَّ الجزاءَ مِنْ

عَمَلِ الْاِضَافَة تقی بوعزیز نینگ برزیبا قزی

بار ایردی کوناج یوزلوک فتان کوزلوک فصیح کلام

لیق ملیح ملام لبق قامتی قیامت انکیز غمزه سی

فتنه امیز طرار طره سی دیوانه لار نینگ زنجیری

عشوه سی اشفته کونکلار دردی نینگ تدبیری

لعل کوهرپاشی دردنوش نرگس سرمستی باده فروش

اصمعی استور بوعقل لار افتی نینگ لطافتی نی کوروب بار

قبیله نی تفرّج قلغالی چیقتم ایرسا برکیت
کوردوم هلال دیک ضعیف خلال دیک نحیف الیدا
اوت یقار تقی کونکلی ننینک اوتیدین کوزیاشی
تیمای اقار وَفِی الْفُؤَادِ لِلْحِبِّ نَارٌ هَوًا
اَحَرُّ نَارُ الْجَحِیْمِ اَبْرَدُهَا بو دنیا ننینک اوتی سوبرله
سوُر کونکل اوتی برله سوُدماس بو یکیت ننینک
جهره سینداآثار محبّت نی واضح وانوار مودّت نی
لایح کوردوم ایرسا حالیندن خبردار بولماق
اوچون یاوو قیندا اولتوردوم کورارمین کیم
کوزلاری ننینک حسرتیدن سیل خونین اقتوروب
مونینک دیک ابیات اوقورکیم شعر

۲ دریا

۱۰ زمان

برزمان کورکایمومن یارب بوجانا نیمنی من
کیم کوروب یوزین روان قیلام فدا جانیمنی
قانی اول کونکلوم الب جانم غه قصد قیلغان صنم
کیاسون اولتورسون جلال ایتیم انکا قانیمنی
بوی جکیب باشی جیکتی مندین برکورالمای یوزین
کوزلاشیم برله سوغارغان بسترونیم نی من
کوزلاریم اول کل خیالیدین کلستان دورمنی
اورکالاریوزیکا اجماس کلستانیمنی من
کونکلوم اوتی برله کوزوم یاشی فاش ایتیتمنی
ساقلایو بلمان حسین اوزسرنجانیمنی من
بوجانی مشاهده قیلیب بعضی نظاره قیلغان لاردین

بو یکیت نینک ایستیکنافی اسرارین قیلدم
مینک قوناغیم اویمین ایراقدین کوروب ایتیلار بو
نامراد اول اویدا کی چوری زاد غه عاشق ایرور تیقی
سایین کورکان عذرا غه وامق ایرور ایتیم حق یوبچاره
طرفیندا تورور کورکلویوزین کیم کوروب جانلار له عاشق بولماغای
یوز کونکل برله کیم اول عذرا غه وامق بولماغای
اختشم اوخشارمین ساچیغه دیب تانیک ایرماس ماویله
کون نی یوزیکا تنک اتسه صبح صادق بولماغای
زاهد اول یوزنی کوروب مجراب طاعت قیلماسا
عشق دینینداانینک دیکه هیچ فاسق بولماغای
جانه جانانه دین ایاماس من ولی ایتور کونکلیک

جانان حقیر تحفه دور جانان غه لایق بولماغای
یارا وجون محشمن جفا نیغه تحمل قیل جلس
عاقبت بولغای ارادا کم منافق بولماغای
جون بو جالدین جزدار بولدوم قوناق او یکا کیلدیم
ایدم سز نینگ مهمان بی عزز کور ماکنگز
عالم دا مشهور ایرور تلار مین کم مینینگ خاطر
او جون بو کون بو آی جرا یلو جولیان کوز لو مشتری
نازلین سحاب نقابینی یوزیدین الیب تشکدین
تاشقاری قدم قویسه اول بر دوکا ندا اول
تورغان او زینی عشق محبتی برله اولتورکان یکیت کا
بر یوز کور کوزوب قابتسه بو نازلین ایتدی کم ای

شیخ اول بچاره غمزده نکاح زاده بولور تقی
باین انی کورماک دین اجتناب قلماسین
ولی اول بانا توان غه منی کورماک مصلحت کورماس
باین التماس دا مبالغه قیلور باین و تقی جمله غه
وعده قیلیب منی اول یکت قاشیغه ایذاردی
کیلیب ایتیم ای ارزومند وصال مطالعه
جمال غه اماده بولغیل بوسوزنی ایشیتکاچ یوز
مینک سوز کدار برله کوزینی دوست الشیکیکا
تیکیب مجلسده باین کورماک آرزو سیندا ایش جانی غه
تکیب ایدی بقارجا نیغه اول جانان نجه کیم باقسه جانیم نی
قراقچی کوزلاری هر دم توکار کوز کورا جانیم نی

اگر یوز جان بریب یوز سن میسر بولسه بر کورماک
بریب جان نی روا کورکایمن اول سرو روانمنی
برار کونکلومنی ایزدامس ولی قورقارمن اوشبو دمدی
کیم ایزدیب تاپاغای ناکه مینک نام نشانیم نی
کشیکا ایمادم هرگز کونکل سیرین ولی هردم
کوزوم یاشی فیلور پیدا مینک رازیمانمنی
بوحالدا اول محبوب دلپذیر و مطلوب بی نظیر مینک
ایشیکی اجیلب مبارک ایاقی مینک غباری کیم
عاشق لار کوزیکا طوطیا ایرور توزو توتیلدی
بوبیچاره انی کوروب خبر سیز مانیب تورغان اوقه
یقیلیب بعضی اعضاسی کو بکانیکا کونکلی کو یوب بغلایو

او یسکا کریب منسکا ایتی ای عاشق لا رحالیدن
غافل وای عشق او یتغه یا نعالان لار سریدن
ذاهل بیت انّه لا یطیق مشاهدة غبار نعالنا
فکیف یطیق مطالعة جمالنا
یعنی اول سوختهٔ فراق و محنت اندوختهٔ اشتیاق
منینک طاقتی یوق کم منینک غبار نعالیم نی مشاهده
قیلا انوار جمالم نی بیت مطالعه قیلسون سایه منینک
هستی موهومی شعشعهٔ خورشید غه قاجان
مقاومت قیلا بیلسون حال حوسس ده
عدتک حالی لا سری بستتر
عن الوشاة ولا دائی بمنجسم

یعنی منینک حالیم نی ایتای سکا سرایت
قیلسونکیم سرّیم غمازلاردن پوشیده ایرماس
تقی منکا نیکان زحمت بهر کز منقطع بولماس سکا
بو درد سرایت قیلماس دُرد عشق جاشنی سین
تاتسانک ایردی ملامت قیلماس ایردینک تنک کیم
عارف لارا ایتورلار تقی اطالت لسان برله هرعت
بزکا قیامت قیلماس ایردینک لَا یَعْرِفُ الفَا
رِغُ مَا فِیْهِ غَیْرُهُ حَتّٰی اِلَا یَنْتَهِیْ اِلَیْهِ سَیْرُهُ
یعنی مادام کم طالب اوز سیری برله بر مقام غه
یتمس اول مقام اهلی منینک حالین انینک دیک کیم
کراک بیلماس سرمست بیلور کم تلخی شراب شهدو

وشکر ریز ایرور دیوانه انکلار کیم اوبزر نیچه دل
آویز طرب انگیز ایرور من تقی وقتی وایدین عقل
نی بیلور ایردم تقی عشاق بی نواغه سنینک
دیک ملامت قیلور ایردیم زیرک عاقل ایردم اوسن بولمدم
کورکلی سین بنی دیوانه بیچ کشی عشق نه آشنا بولماس
عقل دین بولمانغونچه بیکانه دوست نینک کمال غیرتین
انکلاب اسرار عشق نی کونکل واسرار ایردیم تقی
مدت مدید دیوانه لیقدین بیکانه وعقل یرلیه آشنا
وبار ایردم عاقبت شاهد زیبای عشق کاهی
کرشمه وناز کاهی غمزه غماز یرلیه سرمنه
اظهار قیلدیم نظم اسرادیم عشق سرینی لیکین

تا بنی بو سر نهفته ظهور فاش بولدوم بلی تو بولوب بو تمام
هستی مشک عشق انی مستور

محضتنی النصح لکن لست اسمعه
ان المحب عن العذال فی صمم

یعنی ای ملامت قیلغوچی سین وای نصیحت قیلغوچی بعانت
خالص قیلورسین مانی اشتمان تقی سنینک بو
سوزونک موافق عقل ترور دیب بیلورمن و
ویلی اینینک برله ایش اتمان اینینک اوچون
کیم حبک الشیء یعمی و یصم مقتضاسینجا عاش
و لاغی نصحت اشتماس بولور نظم

بو کو کلو سوزونکنی قیلمه ضایع ای همدم مهربان جانی

سین محض نصحت ایلادینک لیک عاشق قولاغی ایشتمس آنی

اِنّی اتّهمتُ نَصیحَ الشَّیبِ فی عَذَلی
وَالشَّیبُ ابعَدُ فی نُصحٍ مِنَ التُّهَمِ

یعنی ای نصحت یاپندا اتهام تمام قیلغوچی من اول عاشق
شیدا و والهٔ بی پروا مین کیم قاری لیق نینک نصیحت کا
قولاق سالمان یقه اینک دیک تهمت دین یراق و
نصیحت نی بر یلغه المان نجه کیم انقراض اجل و انقطاع
امل دین خبر بر ور من بیلور ارکان سوزین تو تمان
یکیت لیک سرمایه سین ضایع قیلب بهنوز و
عشق نینک اشفته لیقین او تو تمان ساچ اقارتب
نامه قرا تیب بهنوز حسرت دین یوز سارغاتمای کوز

یاشسن جکر قانی پیله قزارتمای تورغانیم نی
بیلور ایرکان من سکا قاتیلما قینک عجب ایرور
آری محلّ قابل دین بولماسا نصیحت قابل دین فایده
من قاریلیق نصیحتیان تومان نجه کیم سوزنی بغرضسیز
اه بونفس سرکش ایلکیدن کیم قیلور توبه وینه قیلور
فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَظَتْ
مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ
یعنی منینک نصیحت قبول قیلمغانیم نی بیلورسین
اول سبب دین ایرورکیم بویاوزلوق بویورغوچی
نفسکم مندابارتروراوزجهلک سببی دین هیچ
موعظت برلیکدا قبول قیلمادی تقی انار شیب

ویرام نی کوروب مذکر مات و دلیل انقراض حیات

ایرورهر کز کوزکا ایلماسی نظم

پرلیک نینک نصیحتی پرله نفس امّاره مهتدی بولماس

ازدهای تورور بونفس لئیم کیم جفادستم پله اولماس

بیل کیل ای پلیک جوهری نینک کانی کیم نظام

عقود جواهر معانی قایل قصیده شیخ محمد

بوصیری اول قصیده دین حضرت رسالت

پناه صلی الله علیه وسلم نینک مدحیکا شروع

قیلغونجه بوبرنجه بیت ایچدا کوب تورلوک لطایف

باب ارشاد و تعلیم طریقه سداد اورحه قیلمش

بونصایح محل قبول دا واقع بولماقی اوجون اول باب

کلام واهز لارخ قیلیب تورورا ول اولکیم مطلع
قصیده دا ایتر نینگ وطن اصلینی اونو تقان غافل
لارعتاب قیلماسن بلکیم اوزیکا خطاب قیلیب اوز
چالینینگ بیانی ایچندا ایتر لارکا تعلیم طریقت
صواب قیلیب ایتورکیم ای منینگ جانیم کیم تن
برله تعلق قیلغاندین تورت مینگ سبل ایلیکاری
حضرت الهی واالطاف نامتناهی برله مخصوص
بولوب حیران ارواح قدسیه برله موانست
قیلیب سواقی صفات ایلیکی دین شراب طهور
تجلیات جمالنی قدح صدق برله نوش قیلیب
بساط انبساط دا انار نشاط جوش قیلور ایر

ایمدی ای ندیم حضرت ملک قدیم و فهرست روزنامهٔ
احسن تقویم اول وطن اصلیدر امنزل حقیقی دا
انیس و همدم و جلیس و محرم بولغان دوست
لارنی موساغینب کوزیاشینه کونکل قانی برله
قانیشتورورسن یاحضرت غفوریتی دین
کیم کاظمته الغیظ تورورسن یموکبلدی یاظم
دین کیم قله قاف قدرت ایرورتجلیات شین
مویاشنادی کیم کوزونک یاشی نیماسن نقطه کونکلونک
اوتی سوو ماسن اندین بسونک اثار ساطعه و
براهین قاطعه برله مجتبینه اثبات قیلیب انکار قیلمای قه
مجال بوقان بیلیب عاشق لیقی غه اعتراف ایتب

محبوب حقیقی نینگ آرزوسی کوزدن واویقوسی
کونکل دن صبر و قرار کیتار کا نیکا اقرار قیلیب بولدا
ملامت قیلغوچی لار سوزیکا قولاق سالمای ناموس
دینگ نی بر بلغه المای ارباب سلامت واصحاب
ملامت قه خطاب قیلیب انور نظم

سلطان عشق نوتی کونکل نینگ دیارینی
جانان ولیغه بردی بوجان خیتیارینی
ناموس زهد علم خرد بندراه ایدی
جون عشق کیلدی قویمادی اول بندلارینی
بیلکای ایدینگ بووامو بیچاره قدرینی
کرکور سانگ اردی دلبر عذراغیدارینی

نقد وسوزلار یله تنبه قیلورکیم ای مؤمن حضرت حق

وای باده نوش جام جمال مطلق نه اوجون

اول شراب سلسبیلی وصهبای زنجبیلی ننگ

مزه سی کامی جانینگ دین کتب میخانه دیروت دا

جیرانلار رواج نی اونوتوب سین نه حب الوطن من الایمان

مقتضا سینجا وطن اصلینی ساغینگ کوزیاشین

افتور ماسین تقی به سبب دین ملامت عاشق

لاریولمین توتوب سلامتی زاهد لار طریقه سیدین

اعراض قیلیب کراک لیک یارنی سیلب اوتاکی دیدنی

تا نیب شکر اتیب ایتماسین

کور دوم اول نازنین نگارنی مرهم سینه فکارنی

اعرای صبح قیلمایغیل تعجیل کیم بولتوں تا پیتم بو دیار یمنی کورمدم اوزدم
دین اوتی کناره قیلیب یار دین تولمداور کنار یمنی کجه یل غربت اوتیدا
یاندم تا نمای ارنای دیار یمنی شکر کیم عشق ارتیب اوکت تونوکون
چکان انتظار یمنی یه سنینگ قهر سنینگ کلیب مضحیت استماعیدین

اعراض قلیب سعادت قبول دین محروم قالمایغیل دیب کلام مصنف
طریقه سنیچه بر بولغان سوزنگ نفس اماره اغوا اتمه سین ناصح لار
قولیدا قند آچیلمایغه قویماس سوز سنینگ عالیانه دین سنگا خبر بولمه
تا بولطایف وصل بر له عفلت اویقوسیدین اویغانیب قاغه مهمانیدین
کوچکل کیب باقتی عالم غه یوز کلتوروب سفر یراغنی قلیب بوکون سنینگ
اشینی تا نمای اغلمانگ یقه نفس اماره سوزیگا مغرور بولوب بو یراق
مقصد سنگ سفر نیدا کیچ قالمانگ یقه اثر شیب شاهد قلیب

فرح لارتوزکین یوغوزلوغوجی اهل تنگ یاوقیلدیلکلورین پلیب
تقوی طاعت دین یولی آزوقی السه تنگ تقرناصح لار سوزیکا قولاق
سالنگ کیم ایتور بیت کونگل بی غلام فانی جهانغه ای عاقل
سفر یراغینی قیل یوله برتقسل غافل کوزونگا اویقو حرام ایتپ یول
آکه بول کیم اسرو مقصد ایراق خطر بودور منزل سفر
یراغینی تانگلاغ لوزسن تنگ امیر قافله کوچتی روان قیلیب
محمل موتنگ سکین یوردماک برله پیلماتنگ قایدا حرم کعبه
حضرتغه بولغای سن واصل خزینه لارنی سنگا برسی
حق تجارت اوجون منی قیلدینگ انجه خزانی پله کاپ حاصل
بوکون تصرف اموال خوشی کلور لیکین سورو غجر
تانگلاسو مرداحت ایرور مشکل کونگل نی کمش بوجهاندین

عبادت

عبادت ایت کیم ایرور حذا طاعتی دین اوزکان ایرور
باطل تیلاما سلطنت مالی تکرینی البته حذای بارچه
ملک جهان ایرور زایل حدیث نقش کوکانک قولاغنه سالمه
کیم اولا حدیث ایرور سحر جاودانی بایل فقر لازیاقی
تعزاق ایرور سوم کزاف سوزاکه مالک اشیانکا سایل
ارادت ایلکی پیلانوت بوعشق تنگ آنکی کیم اوشبو یولدا
ایرور عشق مرشد کامل وصال دوست کرک بولسه کیل اوزونگ
دین کیچ ارادہ کیم بواوزونگ کورماکینگ تروحایل کوزونگ
نی تیکه اوزین یوماغان یوزونگا اجنب جیب یوزینی
یوزینی تاخلا کورامدا بولمه خجل وصال تینگ کورنی

عشق غه زهر ایرور تریاک فراق کیم آبِ حیات ایرور قاتل
همیشه تانکلر تانکلر آشیبن اوشبو کون قیلور سین لیک بو کون تنگلر
آشیبنی تانکلغه سلیمانکلای کاهل جناب حضرت حق واتجال بولور
مقبول ازل عنایتیدن بولمش مقبل قموغ فرح توزکون
اجلنی پلب عجب تروز بو طرف توزماکین محفل اولوکنگلر
آفتیدن حقی قصردن قبصر اجل مخافتیدن سالک تاجنی قیل
قنی ملک شهر خاقان قاید ادو سنجر قنی طغیانلر قزیل ارسلان
قنی طغرل بو بارچه کوچتی کچتی جهانلر فانیدن قموغ کشکا بو مور
یول عاقل ایرسانکا چل سنکا حیات بقاسی بولور دیو ارکیز
خدای حضرتیدن وحی بولمدیمو نازل مثل تورکم انی بورچ
اوزکوالار محل قابل والکه نصحت قابل بوکون جواهر معنه که
مشتری بولغای ایرور بوشا سنجی بان خسرو عادل

ایدی عنایتی اوکسولماسون شهنشه دین

کیم اول عنایت ایرور بحر و بحدر و ساحل

وَلَا اَعَدَّتْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِیلِ قِرًی

ضَیْفٍ اَلَمَّ بِرَاْسِی غَیْرَ مُحْتَشِمِ

تقی امادہ قیلمادی بو نفس کافر کیش عاقبت نا

اندیشی کور کلوافعال دین و صالح اعمال دن بیج

نیرسا مهماندار لیق اوجون بو قاری لیق نینک قو

ناغیغه غایت ایرکلیک دین هیچ النفات قیلمادی

اول باشیمدا اورون تو تی یعنی بو نفس ضلال قدم

تو به قیلمادی تقی مو منینک دیک مهمان کریمنی کو زکا ایلمادی

وجزبات الهیه برله اونا بشریه دن مزکی بولمادی

وجیله وطاعات وزیور عبادات برله مزین ومجلی بولماق

نظم نه بولدی نفس کا سپلمان بویون تولغار کرم قیلماس

کسلب باشمدا اولتورغان قاریلیق ننگ قوی ناغه

لَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ اَنِّي مَا اُوقِرُهُ

كَتَمْتُ سِرًّا بِدَا لِي مِنْهُ بِاللَّجَمِ

یعنی اگر بیلسام ابردی کیم بو عزیز قوناق

ننگ عزیزین ساقلاب تعظیم واکرام وتعجیل

واحترام قیلا بیلمان قاریلیق دین پیدا بولغان قوناق

نه رنگ بوشیده تولغای اردیم کیم قاری دین

یکست لیک برا شماس یکست لیک قیلین قیلغان

برله اجل تقدیر قیلغان ساعت دین اشماس دماغ

حجره سی اوستیندا یغلیغان قراول آدینی بورنلی قوماس

برلیک نینگ آدمی یراز دیماسے ان نی لقمه سیدین

تویماس بیلم ایردی برلاریولنینگ توتماس برنفر

کزلار ایردیم ساچ بویاب مین برلیکم نی خلق دین

آه ای غافل نی چاصل کزلاماک دین یاشنے

اول زمانی کیم اجل نینگ ایلکه تونغای خلق دین

من لی برد جماح من غوائیها

کما یرد جماح الخیل باللجم

یعنی کم دورکم نفسیم نینگ سرکش مرکبین

کماه لیق یولینده سبیل صلاح توسنین فلاح ساری

قایتار سانگ نتاک کیم توسن اتلارنی بهادرلا

جیلا ولاب کونی بولدرن حقمانی غه قویماس لار
قایو پیر کامل و مرشد مکمل قوانین ریاضت و طریق
اضافت نی بیلیب بو نفس نینگ اولاغین
رام قیلغای یا نفس هوا و هوسینی ترک ایت
جاده حق اوزه آرام الغای بو مهم نینگ کفایسی کا پردانا
چاکیم کراک نتاک کیم ازدها اولتورماک کا موسی کلیم
کراک نفس سرکش پاره قیلدک عقل نینگ زنجیرنی
کیم قیلا بیلکای بو بر دیوانه نینگ تدبیرنی

فَلَا تَرُمْ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتِهَا
إِنَّ الطَّعَامَ يُقَوِّي شَهْوَةَ النَّهِمِ

یعنی جون بیلدینگ کیم نفس امّاره یمان ایشلارغه

حریص تورور لاجرم یاوز لوق قیلمای برله نفس
نینگ شهوتلین سیندورماق طمع قیلماغبل کیم
طعام یماک برله حریص کشی نینگ اشتهاسی قوت
تاپار ارباب حال واصحاب کمال نینگ سوزی
اول دورورکیم روح انسانی کیم لَقَدْ خَلَقْنَا
الْاِنْسَانَ فِیْ اَحْسَنِ تَقْوِیْم تشریفی برله مشرف ایرور
اعلای علیین دین کیم منزل اصلی سی تورور ثُمَّ
رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِیْن مقتضاسینجه شهوت
دامبتلا بولغاندین سونگ عنایت ازلیه وجذبهٔ
حضرت احدیه دین اوزکاتدیر برله خلاص بولماق
بغایت مشکل ایرور ایمدی ناظم رحمة الله فی سلک

اولیایه وحشره مع صفته انبیاء ارشاد قلب
ابتورکم دفع مادهٔ شهوت عفت برله بولور
تقی حصول عفت دوام جوع مجاهده برلاینه
بوجوع ومجاهده نینک مناسبتی رودیت ومشاهده
برله حدیث قدسی دین معلوم بولورکم عیسی علیه
السلام حضرت ذوالجلال دن مشاهدهٔ جمال طلب
قیلدی ایرساحق سبحانه وتعالی انتی یاعیسی اج
بولغیل تامنه توبا کورسانک تقی بارچه دین مجرد
بولغیل تامنکا واصل بولسانک نظم

هنکا مخالفتیه برله اینتی نفسنی کم
الکا موافقت ایتسانک کان لیقه تاتار

مجور فرق بیله نفس شهوتی سنمامس
طعام برله یعنی دورکه اشتهاراتنا
وَالنَّفْسُ کَالطِّفْلِ اِنْ تُهْمِلْهُ شَبَّ عَلٰی
حُبِّ الرَّضَاعِ وَاِنْ تَفْطِمْهُ یَنْفَطِمِ
یعنی بو نفس طفل کا اوخشار کیم اگر مهلت بر
سانگ بر بولونجه سوت امّا کی محبتی اندین
کیمتمس واگر کوچ برله انی سوتدین ایرسنگ
انواع اطعمه دین لذّت الیب اول سوتنی
بیج ارزو لامس لاجرم اگر نفس نی ماءکو
فات طبعیه ولذّات کاذبهٔ وهمیه دین
منع قیلسب ادراک حقایق الهیه وذوق لذات

روحانیه غه ترغیب قیلسا نک هر اینه سعادت
ابدیه و کرامات سرمدیه برله اختصاص تاپب
حق بنینک امری برله قایم بولغای و اگر عیاذاً باللہ
ترک قیلسا نک ابدی نجاتدن قالمای حسرات
دایم بولغای تقی کوکلونک بنینک پیمانه سی
شراب ندامت برله تولغای نظم
اوخشار بو نفس طفل غه کیم تا بسه مهلت
چب الرضاع اورزا قیلور عمرنی تلف
کرکوچ بیله ایرسه انی سوتدین کشی
الوان تورلو اطعمه بیدا قیلور شعف
قال قدس سره العزیز میفرماید وقت اجابت

فَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَاذِرْ اَنْ تُوَلِّيَهُ
اِنَّ الْهَوٰى مَا تُوَلِّى يُصْمِ اَوْ يُصِمِ

یعنی هوا و نفس نی منع قیلیب انی حاکم قیلما فدین
برهز قیلغیل کیم قایو نرسا کا کیم حاکم بولورانی
هلاک یا معیوب قیلور لاجرم حضرت آلهٔ
منشور پادشاهی اچیندا فرمان قیلور کیم
وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ
اللّٰهِ یعنی هوا غه اتباع قیلما غیل کیم طریق
خدای دین سنی ازدور ورینه ایتور
مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوَاهُ یعنی
کوردونکمو اول کمراه نی کیم اوز نفسی نینک

هوا سینی خدا قلیب انکا تابینور بنه حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بویوردیکم
مَا عُبِدَ اِلٰهٌ اَبْغَضَ عَلَی اللّٰهِ مِنَ الْهَوٰی
یعنی هیچ نرسا معبود حضرت حق سبحانه
وتعالا اینبک حضرتینداد شمن راق ایرماس
نظم هوا و نفسنی اوزونکا قیلما غیل حکم
کیم اول هوا سنی معبوب یا هلاک قیلور
یوزونکنی خشیت حق دین کوزونک یاشیلا یو
کیم اول کدورت نفس هوانی پاک قیلور
وَرَاءِهَا وَهِیَ فِی الْاَعْمَالِ سَائِمَةٌ
وَاِنْ هِیَ اسْتَحْلَتِ الْمَرْعٰی فَلَا تَسُمِ

یعنی رعایت قیلغیل یوم کیلغنده نفسنک جانبین
مادام کیم اعمال صالحه نینک جزاکا هیدا اوتلا
واکریپلسانک نوافل اوتلاغین سوجی سنیک
عبادت بولوب دور ومخالفت هوی نفس
اوجون انی ارتوق طاعات جزاکا هیدا اوتلا
لائما غیل کیم وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى
فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰى تقاضاسینجا رضای
خدای تعالی وادراک جنّة الماوی مخالفت
نفس برله میسر بولور نظم
طاعت اوتلاغیندا نفسونک مرکبین اوتلاتولی
سوجی سانسه مراد اوتلاغین منع ایلالنک طاعاتدن

آرزوسین برماکیل بردم بوکا فرنفسینکا
تاسنی حق ساقلاغای فضلی بله آفات دین

كَمْ حَسَنَةٍ لَذَّةٌ لِلْمَرْءِ قَاتِلَةٌ
مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ اَنَّ السَّمَّ فِي الدَّسَمِ

یعنی کوب کرات بو نفس لئیم لذتی نی لذات نعیم
دین کم بیلماسا کم اینینک مضرتی عظیم واخرت عذابی
الیم ضرور ابلیس واینینک قبحین تلبس وملبس اولمسته
کورکوزور تا صاحب نفس انکلامای کم زهر قاتل
وسم هلاهل حرب وشیرین اجدا مدغم ضرور
هلاک بولسه لذات طعام وطیب رقاوا هل محبت
وودادوغه لایق ایرماس عاشق کم لقای دوست

دین اوزکا نیارسا برله راحت قیلمه محبت دا
صادق ایرماس. نجه بو نفس قیلدارایش
لدنی بیکم اول ملاک قیلور. تن فنا بیشور ریاضت الکنه کیم
جان قدسی صفتنی پاک قیلور قال قدس سره العزیز
وَاخْشُنِ الدَّسَابِسَ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شِبَعٍ
فَرُبَّ مُخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التُّخَمِ
یعنه قورقمغل کیم اورتوکلوک افت لاردین آجلیق
توقلوق دین پیدا بولور امّا اجلیق دین
سوء خلق ملال و بخل تن وجدوث کلال
یعه توقلوق دین کونکل قانغ لیق و غفلت
تقی کاهل لیق برله غلبهٔ شهوت

تقی کوب قاتیغه اجلیق بولورکیم تویونجه طعام
یب سینکماس لیک زحمتدین عمازراق
تورورانینک اوچونکیم تحمینک غالب حرزی
تن کا بولورتقی اجلیق دین کاهی بولورکیم بر
لیک سبب دین دین غه نقصان یتار
تو یا یماک اگرچه افت دور اجلیق دازیاده نقصان بار
تو یا یکان بولورمرض دلک آج تینک دینیا مخافت بار

وَاسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلَأَتْ
مِنَ الْحَرَامِ وَالْزَمْ حِمْلَهُ النَّدَمَا

یعنی خالی قلما تلاکل اینک دیک کوزونک
یاشین کم حرام دین ممتلی بولوبتورورتقی

بشبمانلیق احتمالسیزلغه ملازمت قیلغیل کیم
امتلاینک علاجی استفراغ برلا بولور تقیهجت
بینک حصولی احتمال برله کوکل مرضغه ندامت
معجون نجاح ابزدارجی لقاسی شوقیندا یغلاماق
برله رواج عالمیدا فلاح ایزدار
محرمات بیله کوزدا امتلاجون بار
علاج اوجون بوکوزونک یاشینی تکل استفراغ
وَخَالِفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَاعْصِهِمَا
وَإِنْ هُمَا مَحَضَاكَ النُّصْحَ فَاتَّهِمِ
یعنی مخالفت ایتکیل نفس شیطان نه کیم انلار
عصیان ملغیل نه کیم نصحت اخلاص برله قبلسه لار

اولارنی متهم بیلکیل اینینک اوجون کم شیطان
اتانک اینینک دشمنی ایرور وسنکا یار مهربان
بو ماس تقی نفس کم بارچه دشمن لاردین امان
راق تر دور یار کران دل جانان بو ماس
نفس شیطان نفاخلاف ایت کرما اینینک سوزیکا
نه کم نفعی نصیحت بولسه انلار اینینک سوزی
اعتبار اتمه بو ایکی خصم اینینک کفتارینه
معتبر بولغای موهر کز ایکی کافر اینینک سوزی
وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكُومًا
فَانْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكَمِ
یعنی استمال و انقیاد قیلما غیل نفس و شیطان

طاقسدین خصم و حکم بولوب نفس هوای
وشیطان رضا سیغه موافق قلب
اولار مرادیجه یورو ماک کا دلالت قیلغاکم
لارغه اینماک اوچونکیم سین تعی سیلورسین
مونینک دینک خصم و حکم حیله و مکر دین خالی
بولماس تعی نفس و شیطان اینماک جنود
وحشم و جذب و خدمی جن و انس دین
بغایت کوب توزوکیم بر بری اولارینماک حکم
کفایت قیلماقدا اهتمام تمام قیلورلار تاکم
جابر رضی الله عنه پیغمبر صلی الله دن روایت
قیلورکیم ابلیس تختینی هوا اوستیدا قورروب

لشکرین فتنه لار قیلماق اوچون اطراف
عالم کا ایبار در قایو بری کیم اولوغراق فتنه قیلسا
شیطانلان انکا اینا غراق بولور ایردی جمع بولغانلار
بوجنود شیطانلاننک هر بری ایتور کیم مونداغ
فتنه لار قیلدیم دیر بولارنی انچه یسندیلماسان
ناگاه بری اینور کیم من وسوسه قیلیب ایرنی
اوزخلیلیدین ایریدیم ابلیس انکا تحسین
قیلیب اوزنکا ابناع قیلور لاجرم نظم
نوتما غیل شیطان سوزینه بزما سوزلاری سنکا
کیم انا اینانک دشمنی بولماس اوغولغه مهربانم
بهلوان ایرماس کشی کیم کوب یاغیلار بیکار

نفس کافر کیشنی هر کیم بنکه شول دور پهلوان
نفس ایلیکا بر مادینک ایر سازمام اختیار
جان دیارید اهوا اینک حکیمکا بولدی روان
اَستَغفِرُ اللّٰهَ مِن قَولٍ بِلَا عَمَلٍ
لَقَد نَسَبتُ بِهٖ نَسلًا لِّذِی عُقمٍ
یعنی کچکان خصال و حمیده اعمال پسندیده بر له
امر قلماق ایجدا اوزدم صفات بر له متحلی
دیمک دعویسیه بار دیب ناظم رحمة الله علیه
هضم نفس اوجون ایتور مین حضرت
ستار العیوب و غفار الذنوب دین یار لقاقا
تیلار مین بو عمل قولوم دین کیم از کو عمل لار بر له

سیز کا امر قلیب اوزوم کا امتثال قیلمای عصیم کشیکا
فرزند اثبات ایتکا مذیک اوزوم کا ازکو
لوک نسبت قیلورلا جرم آتا ومروون الناس
بالبر وتنسون انفسکم وانتم تتلون
داخل بولماغا مذیب استغفار قیلورمن
من ایتیب اوزوم قیلمادم استغفر الله العظیم
یازوقنی کوزکا ایلمادم استغفر الله العظیم
یخشی بولوردوم من یمان بورغه بونوم سوکمادم
یخشی یمانی قیلمادم استغفر الله العظیم
یامن مونجه یعلاب نفس یازوق کتابین بو یمانغه
کوزیاشیمی سیلکمادم استغفر الله العظیم

اَمَرتُكَ اَلَّا تَعبُدَ اِلَّا اِيَّاهُ وَبِهٖ اُمِرتَ

وَمَا اسْتَعَمْتَ فَمَا قَوْلُكَ اسْتَقِمْ

یعنی لو بود دوم سنگا خیر قلغیل دیب لکن او

زنوم اول فرمان نی نو تمادیم نقی مین کونی بولدیم

بس بغایت غریب نهایت عجیب ابرو کیم

سنگا کونی بولغیل دیب بویرو فاین استقامت

عبارت دور تابت بولما قدین ایجاب دیب

اوجون کلکان امر و نواهی نینگ مقتضاسیدی

ایرا تقی ارباب تصوف و اصحاب تعرف

قاتیندا استقامت بغایت عالی درجه ابرو

کیم بارجه ایشلر نینگ کمالی و تمامی نفی مجموع

خیرات نینک حصولی انینک برله بولور کیم
حال ایجدا مستقیم بولماسا سعی ضایع تلقی
جهدی باطل ابرور قال الله تعالی ولا تکونوا
کالتی نقضت غزلها یعنی اول
خلق دیک بولماک کیم مونجه زحمت لار برله
یغ فی الکسب اوزی اوزار یعنی قیلغان عهد
یمان وخیر احسان اوزا مستقیم بولونک تا
اول اعمال باطل بولماسون ابو علی جرجانی رحمة الله
علیه ایتور صاحب استقامت بولغیل نه طالب
کرامت کیم نفسینک طلب کرامت قیلور تلقی
حق سبحانه وتعالی سندین طلب استقامت قیلور

لاجرم مجموع سعادات نینگ سرمایه سی قموغ
اقبال و کرامت نینگ بیرایه سی استقامت
ایرور الف تا استقامت تا بتی ایرسا اورون
یا بتی کورونک جان اوترا سیندا مقام
استقامت نینگ دشوار لیقی دین توبان
مولای نبی علیه السلام جزبرور کیم رسول
صلی الله علیه السلام ایتی استقیموا و
لن تحصوا یعنی کوجونکوز بیتکانچه یورونکوز هرگز
بو مقام نینگ نهایتی غه یتا ماس ابو علیء
یسوی دین روایت تزور کیم ایتور رسول علیه

الصلوٰة والسلام نی توشدا کورمیش من
سوردوم یا رسول الله شیبتنی سوره هود
یعنی مینی پرقیلدی هود سوره سی دیب
ایتیکز بو سوره انجندا پیغمبرلار نینک قصه
سی هوسز نی برقیلدی یا امم سالفه نینک
هلاک بولغانی نینک سوزیمور رسول علیه الصلوٰة
والسلام ایدی یوق بل کم حق سبحانه وتعالی
بو سوره انجندا ایتیب تور درکیم فاستقیم
کما امرت یعنی ملینک فرمانینمنی
برجای قیلینک مستقیم بولونک لاجرم بالام
استقامت حاصل قیلما قدادنسوا لیقین

انکلاب یکیت ایردیم پر بولدوم دیدی ایمدی
ناظم رحمة الله علیه نینک قولی پرلارکا
استقامت معامی نینک دنیوار لیقدین
خبردار فیلماق اوچون ارور

وَلَا تَزَوَّدْتَ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً
وَلَمْ اُصَلِّ سِوَى فَرْضٍ وَلَمْ اَصُمِ

یعنی هیچ ادوق حاصل قیلمادم آرتوق طاعات
بلا دین اولوم دین بله روزه نماز ورده
نینک فرایض واجباتی دین اورنکا اشتغال
قیلمادم وخزاین کرانمایه عمرنی طلف قیلب
قدرنی بیلمادم مجلس نی مفاتیح افعال الحمدا

اقارتیب دنامۂ اعمالنی بغی و طغیان برله قرارتب
حرکاه زنکاری فلکنی دود آه برله کبود قیلمادم عالم
عمرنی خلایق برله غفلت ده کجوروب بردم
خالق نی خشنود قیلمادم کیم ناظم رحمة الله علیه
اوزتقصیرلغه اعتراف قیلیب یزمنینگ دیک
غافل لارغه تنبیه ایتارکیم
عمر رختین باغلابان کوچتی کتی کاروان
نجه سین غافل ادیورسن یارایه جانینگ ایمان
سین خریدار ایزدا بولداد وکان اجینگ ولی
میندی پیش آهنگ سوری بختی سینی ساربان
آرزو قونگ ایول براق هم یوک ایغر مرکب یا غیر

بویورماک برله مقصدنی کوروب بولماسمن عیان
عمر ضایع قیلما غاقا یغورماسانک ایندین ایرو
کیم تایب دورسین بوکنج شایکارلان رایکان
عمر ننینک سرمایه سین موندا قیلسب سود ابوکا
سود اکر بولاسا حاصل قیلما غیل باری زیان فال قدر

ظَلَمْتُ سُنَّةَ مَنْ اَحْیَ الظَّلَامَ اِلَی
اَنِ اشْتَکَتْ قَدَمَاهُ الضُّرَّ مِنْ وَرَمِ

یعنی ظلم قیلدم سنتی کا اول شریف زاتلیغ ایرنغ
صفاتلیغ رسول علیه السلام نینک کیم کیجه لار براباق اوستیدا
شمع دیک توروب کونکل اوتی غه جان رشته سی

پروانه دیک یانیب تانکه تیکرو قولاق قیلما قدین
مبارک قدم لاری شبنشوق زحمت بیرن شکایت
موقیلدی باوجوداولکیم حبیب حضرت لاری مظهر
رحمت تامتناهی بوزحمت نی اوزیکارواکورمیب
یا ایها المزمل قم اللیل نینک بویرغونین
توتوب کیجه لارایاق اوستیندا تورو طاعت نی
قیلماق نی قویمادی لارایرسا حضرت ملک وهاب
دین بوخطاب ستطاب کیلدی کیم طه ما
انزلنا علیک القرآن لتشقی یعنی ای مجلس
انس نینک چراغی وای محفل قدس نینک فراغی
قدمونک نی یرکا باسغیل کیم بزبو قران مجید و فرقان حمید نی

اینینک اوجون ایندورماد وک کیمسین زحمتدہ
بولسانک و مشقت لارچیکسانک الا تذکرہ
لمن یخشی ایلکم اینینک اوجون ایندوردوک
کیم حق سبحانہ و تعالی دین قورقانلرنی لارکا موعظت
و نصیحت بولسہ بو خطاب کیلکاندین سونک
حضرت رسالت پناہ شکر حضرت و تعلیم امت
اوجون کیچہ لارقیلور طاعتین ارتورورایدی
بیت عاشق لاغہ تانک ایرماس کیم شمع دیکیچورسہ
ہر کیچہ تانک غہ تیکرو سوزدوکداز برلہ قال قدس سرہ
وَشُدَّ مِنْ سَعَبٍ اَحْشَاءَهُ وَطَوَى
تَحْتَ الْحِجَارَةِ كَشْحًا مُتْرَفًا اَلِدًا

یعنی سنکا اتباع قیلایم اول شریف وجودونک
کیم باغلادی اجلیق دین تقی جوکاردی یوشاق تره
لیک تهیکا بهمن قاتنغ تاشس استینداء رسول علیه السلام
نینک سنتی اول ایردی کیم اجلیق دین امکانیکودک
بولسه شمن لار کوزیکا کورونماس لیک اوجون
قارنیغه تاشس باغلار ایردی نتاکیم مسروق روایت
قیلور عایشه رضی الله عنها دین ایتوبرکان
رسول علیه السلام نی کوردوم اجلیق دین
ضعیف بولوب قارنیغه تاشس باغلاب تورورلار
یغلاب ایتتم ای محمد وای حبیب حضرت احدحق تعالی
دین طعام تیلاسانک بوعلاسموایتی ای عایشه اول

اول تنکریم کیم مینینک جانیم اینینک قدرتی قولیدا
تروکیم اکر تیلاسام یر یوزیندا کی جمعی تاغلارنی
التون کومیش قیلیب من قایو طرف کا بارسام
کوجوروب مینینک برله یورو تکای ولیکن من
دنیا اینینک اجلیغین تو فلوق اوزا تقی فقیر لیغین
باایلیغ اوزا تقی قایغوسین فرح اوزا اختیار
قیلدیم ای عایشه دنیا محمد کا وتقی ال محمد کا کرکماس
ای عایشه حق تعالی فرمان ایبارد دی رسول لارغه
دنیا راحتین ترک ایتیب ومحنت کا صبر قیلمای یوروب
منکا فرمان قیلیب تورور فَاصْبِرْ كَمَا
صَبَرَ اُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ یعنی قیلغیل ای محمد

نتاک کیم اولوغ فرمان ایبار دوک رسول لار صبر قیلدی
لار ایمدی واللہ کیم مسکا حق فرمانین تو تماقدین
اوزکا هیچ فایده یوق ترور واوزکا جاره هم
یوق هر آینه حق تعالی نینگ توفیقی برله صبر
قیلغایمن نتاک کیم اولار صبر قیلدی شیخ عبد اللہ
انصاری رحمة اللہ علیه دیور دوست دین تیکان
عطا
بلا تور ور لاجرم عطا دین نالتن قیلغان خطا تور

نظم دوست برله جون کونکل نی اتصال انفصال
باتی وصل جاودانی بولماسون کون مکان
جهره خورشید غه مشاطه لیق نی احتیاج
مرکب خورشید غه حاجت دوکون رکستوان

بولغنل جرائیل اشارت قیلدی کیم حی تعالا غه تواضع
قیلغنل سنجر علیه السلام اوج قاتلا ایتتی من بر زمان
بو اشیکده بنده بولماق نی ایکی جهان پادشاه لیقی غه بر
ماسمن لاجرم جبرائیل علیه السلام تحیسین بر

ایتور نظم ای عرش مجید تکیه کاهینک
فردوس کمینه بارگاهینک روح القدس ایزد اپور همیشه
جاروب قبلور غه خاکراهینک سین ایکی جهان نی ترک قیلغ
بولغاندا بو فقر دین کلاهینک یوز مرتبه لامکاندین آشتی
اقبال ایچدا اوج جاهینک سین حاصل خلعت جهان سین
افاق بوسوزکا دور کوهینک قال قدس سره تله
وَاَکَدَتْ زُهْدُهُ فِیهَا ضَرُورَ

اِنَّ الضَّرُوْرَةَ لَا تَعْدُوا عَلَى الْعِصَمِ

یعنی برکتہ اینینک زہد پرھیزنے دنیا دین فقر
حاجتی اینینک اوجونیکم حق تعالی اینینک سا قلما قیغہ
ضرورت وحاجت غالب کیلماس لاجرم جیبی کیم
عصمت لکھ اینینک رفیقی تورور تقی حفظ وعنایت
بادشاھی اینینک ہمتی نینک کوزی جمال حق دین
اوزکا کا نظر لماس کیم مَا زَاغَ الْبَصَرُ
وَمَا طَغٰی حضرت ملک معتدر غہ یتمادی و
ہیچ منزل دا تورو ب قالماکے کیم اِنَّ اِلٰی رَبِّکَ
الرُّجْعٰی فقر احتیاجی سببیدن بو دنیای فانی
غہ قاجان میل قیلسون یا حق دین اوزکا تی طالبان

خاطرنبک نینک خلوتینه باسمماس اول جانلدم

بولماسا خالق خیالی غیردن درگاه جان

قال عز وجل وَرَاوَدْتُهُ الْجَمَالُ الشَّمْسُ مِنْ ذَهَبٍ
عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا إِيَّاهُ شَمْسٌ یعنی اوزینی
پیغامبر علیه السلام دن عرض قیلدی بوکسک
تاغلارکیم التون بولالیم یزنی قبول قیلغیل دیب
رسول صلی الله علیه وسلم اول تاغلارغه اوز
همتی رفعتین کورکوزوب قبول قیلمادی تاکیم
ابن عباس رضی الله عنه ایدیلار برکون رسول
صلی الله علیه وسلم برله صفا تاغینه منیب
ایردوک جبرائیل علیه السلام بوکون آل محمدرا اسیدا

براوج تلقان یاانون یوقتور ورحضرت رسالت
پوسوزنی ایتقاج کوک عالمیدین برقایتیق آواز
کیلدی کیم رسول علیه السلام ساغیندی لار
کیم قیامت بولغای دیب ناگاه اسرافیل علیه
السلام کیلیب ایدی یا محمد حق سبحانه ایتقان
سوزونک نی اشتیب یوزنداکی خزاین لار
نینک کلیدلارینی ایبار دی عالم نینک سلطانین
تیلاسانک تهامه نینک بارچه تاغلاردین زمرد
دیاقوت ولقه التون کوموش قیلیب قایدا بارسانک
خذ متینک ده الیب یورکای سین واکر تیلا
سانک بنده بولغیل بیغامبرلیق صفتی برله موصوف

111

ایلسون دوست اوزکا بر کا قناعت قیلغان

محبت دین خالی ایرمس معراج عشق تینگ برا

همت عالی تر ور نظم طریق عشق دا همت لی بر

تبارا علا معارجنی ایاق باسقاندا میدا

بو یولدا همت عالی اکرهمراه جان بولسا

نه حاجت قصر قیصر غه نه قیمت تاج خاقانا

شهنشاهی تور ور همت کم اوز قصر جلالیدا

تنک اتماس تیکما بر شه نی بوغ قیلغوچی دریا

قناعت ملکنی ایچره سلیمانی تور ور همت

کم انس جن تو توب سوزین اطاعت قیلدی فرمانا

قال قدس سره العزیز

فَكَيْفَ تَدْعُوا إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةُ مَنْ
لَوْلَاهُ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

یعنی دنیا نناک کم یانینغا جبکسون اول ذات شریف
وعنصر لطیف نینگ کم اکر دنیا انینگ وجودی برله
زینت نایماق مراد بولماسایدی هرگز دنیا صحراسی
عدم دین فصایله وجوده کیلماکای ایردی جون عالم
انینگ طفلی وجودی ایرور آدم وابنای آدم رشحهٔ
دریای جودی تور قاب قوسین اوادنی منزلی
لی مع الله وقت صفتی محل اسری بعبده معراجی
نینگ نشانی مازاغ البصر وهمتی نینگ بیانی لعمرک
انینگ تاجی لولاک انینگ دیباجی هرایینه متاع قلیل دنیا

میل قیلماغای بو بیت الحمد التلمیح دور دور اول حدیث غه
کیم سعید بن المسیب ابن عباس رضی الله عنه روایت
قیلور رسول علیه الصلوٰة والسلام دین انداغ
ایدلاریکم حق سبحانه وتعالی عیسی علیه السلام غه وحی
ایبار دیکم محمدکا تصدیق قیلغل تقی امتینکا بویورغیل محمد
نی ادراک قیلسونلار انکا ایمان کیلتورسونلار یکم اگر محمد
وجود بولماسایدی آدم نی بهشت و دوزخ نی
برا تماغای ایردم بدرستیکه عرش نی برا تیم ایرسه اوطرا
قیلدی بس عرش اوزرا لا اله الا الله محمد رسول
الله نی بتیدیم ایرسه اکن بولدی تقی آرام تاپتی آدم
مونینگ دیک پاک ذات حق دین اوزکا کا قجان

میل قیلسونکیم انینک همتی کونین نی قاچان کورکا ایلسون

اول ذات شریف کیم وجودی سرمایهٔ خلعت جهاندور

اوجقاندا همای همتین عنقا فردوس کمینه آشیاندور

فقر شرفیکا نسبت استیسام معراج ملایک آستاندور

بوسوزکا دلیل حاجت ارباب نظر غه خود عیاندور

کیم قامتینا قبای لولاک زیبا ایردی لطیف جالاک

قال قدس سره

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالثَّقَلَيْنِ

وَالْفَرِيقَيْنِ مِنْ عُرْبٍ وَمِنْ عَجَمِ

یعنی بو صفات وکمال وعظمت وجلال برله موصوف دور

ذات محمد علیه السلام کیم ایکی جهان اینک سردر

آدم و پری نینک رهبری عرب و عجم نینک سلطانی

یعنی قاموغ عالم نینک صاحب فرمانی تورور

محمد دور جهان نینک پادشاهی محمد دور خلایق نینک پناهی

محمد دور نبی لار مقتداسی محمد دور ملایک نینک شواسی

محمد دور پراقتان نینک حبیبی محمد دور قاموغ عالم نینک طبیبی

صلی الله علیه و علی آله و اصحابه اجمعین و ارزقنا شفاعته

الی یوم الدین

نَبِیُّنَا الْآمِرُ النَّاهِیْ فَلَا اَحَدٌ

اَبَرَّ فِیْ قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمِ

یعنی حضرت رسالت خبر بر کوچی دور بزکا احکام

لطفی دین تقی بو یرده خوجی دور ور بارچه ازکولوک نی وتقی

منع قیلغو جدور بارچه یاوزلوقدین بس هیچ کشی
اندین راست کوی راق ایرماس ایجاب تحریم
قبول ورد ایچدا اول نبی هاشمی کم امر و ناهی ایرور
انبیا سرخیل عالم اول آخر مهتابی ایرور جون اینکدیک یوقورور بخر رحمانیتی بلکو
سوزینی تو تملیه اینک عین کم ایرور قال قدس سره

هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرْجَى شَفَاعَتُهُ
لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَحِمِ

یعنی حق تعالی بنینک حبیبی اولدورکیم حبیبی یعنی
سوبکان دوستی کیم امد تو تولور هر بر دشوار ایشدا
ایکندا اولوغ دشوار لیق لاردین کم آدمی اینک رله
امدی بلکسل کم رسول علیه السلام ننک

حبیب الله بولماقی کتاب نینک دلالتی وحدیث
نینک عبارتی برله ثابت بولوبتور اما کتاب
الجندا رسول علیه السلام نی حبیب الله
دیماکنی شیخ جار الله بو آیت دین الورکیم
ما ودّعک ربّک وما قلی یعنی ای پروردگار
بنک سنی اینیک دیک ترک قیلمادی کم سنینک
برله هیچ ایشی بولماسا تقی هم دشمن توتمادی
ایمدی وجه دلالت اول بیلینکاکیم برله اوج حالدین
اورکا یوق یا تودیع دورکم اینیک ایشی یوق
یا قلی دور یعنی دشمن توتماق یا دوست توتماق
اولقی ایکینچی نفی قیلینیدورکم دوست

تومماق ثابت بولدی شیخ جار الله کشافده ایتغان
سوز بو ترور ولی بو ضعیف ایتورکیم تودیع وقلنی
نفی قیلمان برله خصوصیت حبیب لیک معلوم
قیلماس اینینک اوجونکیم محبت مرتبه سیکا هنوز
یتمای مودت وخلت مرتبه سی بارپس شاید
وود بولغای پس اولی اولتورورکیم حبیب الله دیماکنی
بوایت دین استعاده قیلماق کرک قُلْ اِنْ کُنْتُمْ
تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ
وَیَغْفِرْ لَکُمْ یعنی امت قه ایتغیل ای محمد کیم اگر
سیز تنکرنی سیوار بولسنکز مین کیم محمد تورورمان
منکا اتباع قیلینک تا حق تعالی سنک محبوب بولسنکز

لاجرم انکا پی روی لق قیلغانلار محبوبیت مقامینه یتار
اول بطریق اولی حبیب حضرت حق بولغای تناکیم
علماء دین کلام اخیره کُنتُم خَیرَ اُمَّةٍ
آیتی برله رسول خیل انبیا و رسل بولماقیغه استدلال
قیلورلار اما حدیث اولتور رکیم ابن عباس
رضی الله عنه روایت قیلورکیم اصحاب رسول
علیه السلام برکون فضایل انبیا و رسل دا سوز
بری ایتی کیم ابراهیم خلیل الله دور بنه بری ایتی
موسی کلیم الله دور بنه بری عیسی روح الله دور
بنه بری ایتی آدم صفی الله دور دیدی بو اوجور دا
رسول علیه السلام اویدن چیقیب ایدی سیزلار

نینک سوزونکوزنی وتانکلاغانینکرانکلادیم بلی
ابراهیم خلیل الله دور وتقی موسی کلیم الله دور
وتقی عیسی روح الله دور وتقی ادم صفی الله دور
بیج سنک یوق اما حبیب الله مین تقی فخر قیلمامس مین
لوای حمدنی قیامت کونی مین کوتاردورمین کیم آدم
وتقی فرزندلاری بارچه اول لوا استیدلولغای
لار تقی هنوز فخر قیلمامس مین بنه اول شفاعت
قیلیب شفاعتی قبول بولغان قیامت کونی مین دورمین
تقی فخر قیلمامس مین بنه اول اوجماغ حلقه سین توتوب
ایشیک اجقان مین دورمین وبنه فقرلار مودمین
برله اوجماغقه کرگان مین دورمین تقی اکر اولین و

واخرین من دور یلن تقی فخر فیلماس یلن جون
بو حدیث ایکسره حبیب الله لیق برله شفیع
برله مذکور تورور ناظم رحمة الله علیه بو بیت ده
داغی حبیب لیک شفاعت صفتین جمع قیلیب تا
حدیث کا اشارت بولسه یه بلکیل کیم شفاعت
نص اجماع برله ثابت بولوب تورور مطیع و ثابت
غه رفع درجات و زیادهٔ مثوبات تقی عاصی و اهل
کبایر خطا سیئات و دفع عقوبات اوچون اما
ابراد جمیع نصوص تقی معتزله نینک خلافی و ادلهٔ عقلیه
و نقلیه برله اولار نینک کراک بولسه رایحة الارواح
ایلیق بو دعاجی نینک تا دلیفی عربی شرحیدا بو موضع ده

مطالعه قیلغای بعضی مطالب اندا مذکور تورور دیب
بو ایکی بیت برلا اختصار قیلدوق نظم

حق تعالی مینگ حبیبی احمد مرسل دورور
کیم شفاعت برله عاصی قللار بولور نجات
انبیا ورقوب قیلان نفسی نفسی دیب للار
امتیم دیبان تیلار بزلارنی اول پاکیزه ذات

قال قدس سره

دَعَا اِلَی اللّٰهِ فَالْمُسْتَمْسِکُوْنَ بِهٖ
مُسْتَمْسِکُوْنَ بِحَبْلٍ غَیْرِ مُنْفَصِمٍ

یعنی اینداوی بورسول خلق نی حق یانینغا بس
کیم کیم انی محکم توتی محکم توتغانلار انینگ دیک سیف نی

کیم عیسی اوزلاس احمدی یعنی بوحبل دین مراد
رسول بولغای اینینک اوچونکیم واسطه وصول
خیرات ورابطه حصول کمالات حضرت رسالت
دور یا مراد بوحبل دین قرآن بولغای تناک کیم
حدیث داکلیب لورور کیم قران حبل متین
دور ور ونور مبین تقی حق سبحانه وتعالی بویرور
واعتصموا بحبل الله یعنی تو تونک قران نی کیم
مضایق افات دین نجات اینینک برله برور تقی
مدارج کلمات ومعارج سعادات غه ارتفاع اینینک
برله درست بولور تقی حقیقت غه باقانک
قرآن غه تمسک فبلغیل همان حبیب الله غه تمسک ایرور

نظم اکرسین جاه وحدتنی تیلاسانگ حق جنابی دا
بوجاه نی فرق دا قیلغیل تمسک حبل قران غه
حبیب الله یولیندا کیم تسلیم سل قیلما یین قولوق
محبت نینگ سلاطینی کیورماس لارسنی سانغه
اوزونگنی برنفس کورمای جمال دوستنی کورگیل
کجیب یوجانی فانی دین تیشکیل وصل جانان غه
بوخاشاک حوادث نی قدم نوری پله یا بغیل
قدم باسماق تیلار بولسانگ حریم قرب رحمان غه

قال قدس سره العزیز

فَاقَ النَّبِيِّينَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ
وَلَمْ يُدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ

یعنی ارتوق بولدی رسول علیه السلام بارجه پیغمبرلار
دین ارتوق بولدی خلق اجمعدا هم صورت داوهم سیرتدا
تقی پیغامبرلار انکا یاوق بولادی لار علم اجمعدا وکرم
اجمعدا خلق وخلق وعلم کرم وسایر اخلاق حمیده
صفات وپسندیده اجمعدا حضرت رسالتپناک
بارجه دین ارتوقلوق آیات واحادیث برله معلوم
بولدی نتاک کیم حسن یوسف علیه السلام نی اتا عاندا
اَنَا اَملَحُ دیب اوزی نینک ملاحتی نی بیان قیلدی
تقی حق تعالی اِنَّکَ لَعَلیٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ دیماک برله تنبیه
قیلدی کیم باین مجموع دنیا متاعین قل متاع الدنیا
قَلِیلٌ اوزغظیمتم وجلالتیم نسبتیکا آز کوردوم محمد

عظیم دیو وصف قیلغانیم دین سونگ بیلنگ کیم
اول خلق عظمتے نینگ نهایتی یوق تقی لطافتے نینگ
حد غایتے یوق دیب علم بیے داحق تعالے ایتور
وَعَلَّمَكَ مَالَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ
عَظِيمًا یعنی حق سبحانہ و تعالے سنکا اوکراتی اینگنک
علمینے کم قوت بشریہ برله انے بیلماکینگ محال ایردے
تقی حق تعالی نینگ فضل و عنایتے سینگنک اوزرا بغایت
عظیم ترور اکر بیلسانگ ایندا سے بوایت عمه بخشے
تا وقتمزدہ قیلسه بو اوزکیم حضرت الهی انبیا و رسل نینگ
هر بریسے بر فضیلت برله مخصوص قیلیب دور اول
فضایل نے محمدده جمع ایتیب دور بو فضیلتے اول

فضایل اوزا ارتوروب کیم اول فضیلت نینگ

شرحی تقریرغه سیغماس انکا فضل آت بریب
وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ایتدی
تا بارچه دین هر بر فضیلت ده صفت ده بیغام
صلی الله علیه وسلم نینگ آرتوقلوقین هم ایسندلان
قلمانغه بولسه ایردی امّا کرم ایجدا ارتوقلوقر انا
اکرم ولد آدم برله ثابت بولدی نظم

مصطفی دور لسانی حوتسل افصح — یوسف مصر دین ایرور املح
وضحی اوزی نینگ سیانی ایرور — لیل هم ساجی نینگ زلفی
حسن خلقونکغه کیم یتشکایکم — تبدی انی خدای حلق عظیم
علی نینگ شرحینی الم نشرح — قیلیبان ایردی اتیکا فرح

مصطفی غا کرم دایون مدیل حاجت ایرمس یوسوزکا بجد لیل

قال قدس سره

وَكَلَّمَهُمْ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ مُلْتَمِسُهُمْ
غَرْفًا مِنَ الْيَمِّ اَوْ رَشْفًا مِنَ الدِّيَمِ

بعضی بارچه انبیا و رسل حضرت رسول الله دین التماس
قیلورلار براوچ سوانینگ دریاکا لیدین یا بر قطره
نم اینینگ یا باران افضالیدین کیم اول بحری دور کیم
مطالبه قیلینماس بتاری تقی جری دور کیم شوق اینگاس
مصطفی نینگ کمال ذاتی غه بارچه افاق اعتراف قیلور
انبیا و رسل نیاز یله بحر فضلیدین اغراف قیلور

قال قدس سره

وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ جَدِّهِمِ
مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ اوْمِنْ شَكْلَةِ الْحِكَمِ

یعنی انبیا و رسل کرام حفاظ مراصد سبل ایرورلار
بارچه سی حضرت محمدیه دایور غاندورلار هر بری
اوز مرتبه سیدا کم اولار نینگ مرتبه سی اختلاف
طبقات و تفاوت درجات مقتضاسیجا نقطه
دور علم الهی دین یا شکله دور کم یعنی اعرابی
حکم نامتناهی دین چا صیل معنی اولکم بارچه کا
بنات نینگ علومی نجه کم کوب بولسه حق تعالی نینگ
علم شامل نسبتیکا نقطه یا شکله منزله سیندا دور
نقی اول علوم مشربی بحر روحانیت محمد ایرور

رسول صلی اللہ علیہ وسلم پس ہر رسول و ہر نبی اول قابلیت
استعدادی نینک اندازہ سینجار و جانیت محمد
نینک دریا سیدین فیض الور آما ھیچ بری اول دریا
نینک ساحلیدن اشا بیکماس نظم مصطفی
نینک باطنی بحری ابرور بی انتہا بارجہ عالم غرقیتسکان
فیض اندین شبہ کرمحبت نینک یلے برلہ بو دریا
قیلسا موج تیکما قطرہ سیدین آنینک کوتارور باش آدمی
اوشبو دریا سیر یدین کرشرح اتسام فطرہ قورقارم کیم
ناکھان اشفتہ بولغای عالمی بو بیت نینک شرحیدا
بسے اسرار غریبہ و حقایق عجیبہ اھل حکم متعالیہ و
ارباب اشارات متعالیہ طریقہ سینجار ایچتہ الارواح

بیان قیلنیب دورا صحاب فهم دین کیم کیم اول حقایق خه
اطلاع طلب قیلیسه اول کتابخه نظر قیلغای قال الله تعالی
هُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ
ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيبًا بَارِئُ النَّسَمِ
بس اول دور رسول اکرم تمام بولدی اینینگ ظاهر و باطنی
وجسمانیت و روحانیت یا علم و عمل اندین سونگ
انی برگزیده قیلدی حبیب لیک کادمی لارنی
یراتقوچی تنگری یرارکیم بوسونگ یتماک رتبه
سی یانیندین بوله اینینگ اوچونکم حبیب لیک
مرتبه سی جمع مراتب دین اعلی و بارچه مطالبه دین
اقصا ایرور تیقی یرارکیم بوتراخی زمانه بوله و مراد

حبیب لیک اوجون سوچی برگزیده قیلماق وحی
کیلماکه بولسه کیم بعثت نبوّت فرق سیلدین سونکره اظهار
بولدی هم یاراکیم تراخی زمانه بولوب اشارت بولسه اول
سوزکا کیم بعضی ارباب تفاسیر واحادیث اینور لاجرم
سبحانه وتعالی پیغامبر علیه الصلوة والسلام اولوغلوق وعزّت
دیباچیسی برله مشرف قیلیب کرامت لیلة المعراج برله
مکرّم قیلغانده ایتکیم ای محمّد پادشاه لار مخازن برینده نی
لطف وعنایت برله مخصوص اتیب انکا ملک برینده
قیلیب اول بنده نینگ عزّت وجلالتین وعظمت واقبالین
اظهار قیلماق تیلاسالار نفایس جواهر دین اینگ
اوزه اینار قیلور لار ایمدی سین اختیار قیلغیل سکا

ر تورلوک نثار قیلایین رسول علیه السلام ایتتی لار اَضعفنی
اِلَیکَ بالعبودیّتِه یارب منی قولوم دیب اوزونکا
اضافت قیلغیل ای پروردکاریم حق سبحانه و تعالی
سُبحانَ الَّذی اَسرٰی بِعَبدِهٖ لَیلًا آیتین اسا
بِعَبدِهٖ دیماک برله رسولنی عبودیت برله اوزکا
اضافت قیلغاندین سونک ایتتی ای محمد سن بیلا کن
نثار نی قیلدم ولیکن من بیلار من کیم بو نثار دین کورکلوکرک
نثار قیلام اینیک او جون سنی محبت برله اوزومکا
اضافت قیلیب سنکا حبیب الله آت بردیم بو جوهر نفیس
بو کونکا تیکرو سندین اوزکا کا نثار قیلغانیم یوق
بو کوندین سونک هم سنینک غیرتینک او جون سنکا

www.KitaboSunnat.com

اتباع قیلغانلار بو دولت نصیبین تاپماغایلار
قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ
یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ نظم جون سنینک هم
ظاهرینک هم باطنینک تابتی کمال بنده لیک اسرارین
بیهیچ شک اکاه سین سن اگر خود بنده سے من
دیو فخر اینسانک بوکون من سنی ایدوست
ایتور من حبیب الله سین مَا رَمَیْتَ اِذْ رَمَیْتَ
سرینی بیلگان کشے خود بلور کیم بنده ایرمس سین
ولیکن شاه سین قال قدس سره
مُنَزَّهٌ عَنْ شَرِیْکٍ فِیْ مَحَاسِنِهٖ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِیْهِ غَیْرُ مُنْقَسِمِ

یعنی پاک دور حضرت رسالت اول عیب دین کیم
کشی شریک بولا بیلا اول فضایل وکرامات
وشمایل وکمالات انجنداکیم معدن کمال ومخزن
اسرار جلال دین اول حضرت غه فایض بو لونور و
لاجرم حسن وکمال جوهر یکم اول انبیا سروری
نینگ ذاتیندا کم بار تور ورهیچ تورلوک منقسم
بولماس نظم اول فخر انبیا ورسل بارچه سروری
کیم ختم بولدی آیتنه حکم پیمبری انداغ کمال برله ایردی ذات
متصف کیم عیب شتر اکدین الحق ایردی بری
برجوهر یکانه ایردی حسن احمدی کیم تا بسام
ایتسام که اوشول حسن جوهری

دَعْ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ
وَاحْكُمْ بِمَا شِئْتَ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتَكِمِ
فَانْسُبْ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتَ مِنْ شَرَفٍ
وَانْسُبْ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتَ مِنْ عِظَمِ

یعنی ترک قیلغیل انکیم نصاری اوز پیغمبرلاری عیسی
علیه السلام حقیندا دعوی قیلیب اینورلار کیم
عیسی علیه السلام حق تعالی اینک اوغلی تورور تعالی
اللّٰه عَمَّا یَقُولُونَ الظَّالِمُونَ عُلُوًّا کَبِیرًا
تقی حکم قیلغیل پیغمبر اینک رسول اغه صلی الله علیه وسلم
نی تورلوک مدح بیله کیم تیلارسین تقی حاکیم لارغه عرض
قیلغیل کیم حاکیم رد قیلا بیلمس بس نسبت قیلغیل

رسول

رسول نینک ذاتیغه نه کیم تیلارسین عظمت دین یعنی
سین براق تورماغیل غلو واغراق نی اول
ذات نینک وصفیده تبلیغ رسالت برله روشن
قیلدیک نه کیم تیلارسین شرف دین تقی نسبت
قیلغیل قدر بنا آفاقنی لاجرم اینک ذاتی برله قدری
وصف قیلغیل شرف وکمال عظمت وجلالت برله
کیم ذاتی نینک صفاتی مجرد کبریادین وقدری نینک
سماتی عزت وعلادین نه اندازه وطوق وبشر دوردی
بیلکیل کیم خالق شان قوی وقدرایرور نظم
سین قوی انی کیم ایدی نصاری بی ادب عبد پاک
جان حضنا افترا بیلا اندین ادکون جمیع کمالات

فضل نبی انبیا قبیل رسولغه صدق صفا بیلا
ذاتیغه نسبت ایتی تیلارکیم شرف کونکل قدر علاسینی
صفت ایله علا بیلا لیکن ساغنماکم انکا لایق صفاتینی
تعبیر قیلغاسین یوبیان ادا بیلا قال قدس سره
فَإِنَّ فَضْلَ اللهِ رَسُولٌ لَيْسَ لَهُ
حَدٌّ فَيُعْرِبَ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمِ
یعنی رسول علیه السلام نینگ استیفاء کمالاتین
تمنی استقصای نوادر حالاتین طمع قیلمغیل
انینگ اوجونکم حضرت رسول الله نینگ فضیلتغه هیچ
غایتی یوق تورورکیم تیل برله سوزلاکوچی انی بیان
قیلا بیلا لاجرم نظم من یغتنی فی وصف ایاتین کیم

بیلماس صفتینی هیچ عاقل حق قدرتی برله
علم فضلینک ذرّات جهان غه بولدی شامل

فال قدس سرّه

لَوْنَا سَبَتْ قُدْرَهٗ آیَاتُهٗ عِظَمًا
اَجَنَّ اِسْمُهٗ هُوَیْدٰی عَلٰی دَارِسِ الرَّمَمِ

یعنی اگر مناسب بولسه ایردی رسول ینک قدرینه
نبوّتی ینک علامتی یا فراق دین اوزکا معجزاتی
عظمت یا نیندین هر ایبه تیر کوزکای ایردی
انینک آثاری یلغاندا چوروب پاره بولغان سوکاک
لارنی یعنی ناک کیم ذاتی برله قلوب ارواح ینک
اولوک لاری تریلدی تقاتی برله عظام و اشباح

نینک اولوکلاری تریکای ایردی ولیکن حکمت
الهیه اقتضا قیلدی طریق حق دین آزماد وق کیم
رسول نینک غلبات کمالی تقی نهایات قدر جلالی
ستور و مخفی بولسه یا اینک اوجون کیم
مقصد مورمایین بالغیب صاحب شک ریب دین
ممتاز بولسه کیم تصدیقات عبادات غایبانه
نینک معتبر دور ورنه ائی تقی تردرایات ظهور
علامات دین سونک فایده قیلماس هیچ
نفس کا ایمان نی یا اینک اوجونکم محبت قیلماس
کیم یار نینک کمال حسنین اغیارغه جلوه قیلسه
تقی بو یرید ورکیم مونی عشق اونیغه یا نعان انکلار ولیکن

غافل

وغافل فارغ الخلا ما قدمن تا نکلار رسولی

کیم براتقان حق بارو تی قموغ عالم نی نوری ذات برله

اکر قدر بغه لایق بولسه آیات اولوک تریلکای ایردی انی بیله

قال لَمْ يَمْتَحِنَّا بِمَا تَعِي الْعُقُولُ بِهِ قدس سر

حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نَهِمِ

یعنی ازمایش قیلمادی بزنی انینک دیک دشوار ایشلر برله

عقل اندین عاجز بولسه بزنی ساقلاماقغه حرصی بار

اوجون لاجرم شریعت قبولیده هیچ شک کا

توشماسدوک تقی حیران بولوب غلط قیلماسدوق

حاصل معنی اولکیم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم حق تعالی

بوایت قه تخفیف شرایع وتکالیفنی تیلاب وضع حرج

واعلال ورفع مشقت وعقوبت وذکال فی طلب

قلب کیچکان امت لارغه بولغان ایمکاک لاردین بیزنی

خلاص قیلدی ایرسا عقل بویش لارنی دشوار دین

عاجز وحیران بولمادی بیز تقی بو ملت حنیفی بیضا وسبز

سهلهٔ وشیمجهٔ غرا ننینک اتباعیده نفس لاریمز کوجای

لیک دین فاجماوی هیچ شک کاتوشمای غلط اسلام بولیدا

صاحب قدم بولوب طریق حق دین مانماد وق نظم

تیلاب رسول اندی حضرتیدین اسانلیق شریعتینی

بیز بینک اوزره قیلمادی دلشوار عقول بولماسا عاجز

انینک قبولیدین نفوس قیلماسا حیران بولوب انکا انکار

زهی رسول کم سهرار اقتین تانکلاب عنایتی بیله انلارنی موندا غلین سهرار

قال قدس سره

اَعْمَى الْوَرَى فَهْمُ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى
لِلْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ غَيْرُ مُنْفَحِمِ

یعنی عاجز قیلدی خلق جانبی رسول اینینگ کمالاتی اینینگ ادراکی
نقطه مهندسی بولادی اینینگ جلالاتی نه انکلاماق غه یتکیسز
اینینگ عقل ادراکی لاجرم یراق یاقده کورونمادی اینینگ
معانی و فضایلدین عاجز بولادی تعی شرح واخلاق
و شمایلدین منفحم و حیران قالماغای نظم غیردین
غیرت بیله جون حق حبیبین کیزلادی قایو کوز قیلغای
تمنا کورماکا ذاتین اینینگ حق کمالینه جو بولادی
آینه ذاتی نبی انکلایو بلماس کیشی حدی کمالاتین اینینگ

قال قدس سره

كَالشَّمْسِ تُظْهِرُ لِلْعَيْنَيْنِ مِنْ بُعْدٍ
صَغِيْرَةً وَلَكُلِّ الطَّرْفِ مِنْ اَمَمِ

یعنی رسول صلی الله علیه کونکا اوخشاریکم یراقدن کوزلارکا
کیچیک کورونور تقی مقابل یاوق کیلکاندا کوزنی احاطه
وادراک دین عاجز قیلور یعنی محمد بنینک صورت
بشری سین کوروب معنی یاوقلوقیدن اصرار ایله مطلع
بولماغانلارغه اوزلاریدنک برآدمی کورونور ولیکن
انکا یاوق بولوب ومشاهده کمال وجمالنی متوجه بولغانلار
لارانینک بی نهایت لیقین انکلاب تقی ذره ایکندیکورسه
وقطره ایکنده دریاکبزلاکانیکاتانکلالار تقی یراکیم

بولمشبه مقلوب قیلینسه اینینک اوجونکم کون اینینک
یوزینه سن جزوی پیش ایرماس نظم کون تونشدا
کوردی ایرسه محمد کمالنی بولدی خجل تیلادی انوری
نینک ذوالی نی جون کوزقمر کوناج یوزینه سن اول جیبنونک
ای وای قایو کوز کورا بیلکای جمالنی قال قدس سره
وَكَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ
قَوْمٌ نِيَامٌ تَسَلَّوْا عَنْهُ بِالْحُلُمِ
فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ اَنَّهُ بَشَرٌ
وَاَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللّٰهِ كُلِّهِمِ

یعنی نیناک ادراک فیلسون دنیاده حقیقت محمدیه نی
انینک دیک اویو قلاغان قوم کیم توشده کورکان

خیال برله قانع بولوب تانماس لار مظهر حضرت احدیه
بس غایت اولار زینهار علیم حضرت رسالت صلی الله علیه

بیلماک ایچدا اولدوریکیم ایتورلار بو رسول بشری ایرور
حق یراتقان بارچه خلق دین بخشراق بو قوم غافل کم قانع
دور خیال برله تقی راضی ایرورلار توشده کورکانمثال
برله مَوتُوا قَبلَ اَن تَمُوتُوا مرکا امتثال النّاس
نیامرُ اویقوسیدن اویغانیب بصیرت کوزین
اچیب کورماس لار کیم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
روایت افعال نفسیه وظلمات شواغل حسیه نی
ترک قیلیب ملابس ذات وجلابیب صفات دین منصلح
بولوب افعال وصفاتین ده بل کم اوز ذاتین حق بیلکه

تذکر

ذاتینده فانی قیلیب تجلیات عظمت وکبریا وسواطع
انوار مجد وثنا برله قیود ظلمات وجودیدن حقیقت
سر ادقات جلال وایوان بارگاه سبحات انوار جمال برله
محو بولوب نور ورتقی غیب برله پرده غیب غنی اورا
دین کو تاریب اینا نیب حجابلاین اراده دین کو تاریب
سطوات تجلیات برله اینیب بشریه مضمحل بولوب میم احد
من لیک کفاک برله احمدیه احدیه کا بدل بولغانلاین بیلمکلار
نظم بو غفلت اویقوسی برله اویوغانلار نه بیلسونلار
کو زینی اویقودین اجماعی محمد تنبک کمالیدین متقید شریعه
بولوب بشر کوردی لار احمدنی دریغا بولمادی آکه کشه
اول شاه جلالیدین یدالله فوق ایدیهم دیو بیعت سوزی

ایکره ایندم رمزی بیان قیلدی اینک عزّ جلالیدن
جواحد میم من لبک مجیب بولدی احد ظاهر کورزونک بارایر
کورکیل کم نقاب الدی جمالیدن قال قدس سره

وَكُلُّ اَيٍ اَتَى الرُّسْلُ الْكِرَامُ بِهَا
فَاِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُوْرِهِ بِهِمِ

یعنی هر نشانهٔ نبوت وعلامت رسالت کم رسل کرام
علیه الصلوٰة والسلام معجزه اوجون اظهار قیلدیلار
اول بارچه معجزات نور رسول صلی الله علیه وسلم واصل اولکو
نور در بل کم جمیع انبیا ورسل اینک وجودلاری اینک
سرمایه سی نور رسول ابرور اینک کیم جابر بن عبد الله
الانصاری روایت قیلور رسول دین سوآل قیلدیکم

کیم حق تعالی اول یرانقان قابو نمرسه تورور دیدم
ایرسه ایدلار کیم سنینک پیغامبرینک نینک نوری
ای جابر کیم حق سبحانه وتعالی اول نورنی یراتیب
بارچه خیرلارنی اندین یراتقی مجموع موجودات اندین
سونک یراتمکدی حق سبحانه وتعالی اول نورنی یراتیب
اوزحضرتیدا اون ایکی مینک یل مقام قربده نور
غوروب نورت قسم قلیب برقسم دین
عرشنی برقسم دین کرسینی یه برقسم دین
جمله عرشنی وبرقسم دین وخزانه کرسینی یراتی
نقه تورلوکی قسم نی اون ایکی مینک یل مقام دوست
لوقدا تورغوروب یه تورت قسم قیلدی برقسم دین

قلم نی برقسم دین لوح نی برقسم دین او جماع نی
برائے تورتونجی قسم نی خوف مقامیدا اون ایکی مینگ
یل تورغوزوب واول قسم نی تورت پاره قیلدی
برپاره دین فرشته لارنی برپاره دین کون نی برپاره دین
آی نی ویولدوزلارنی برائیب تورتونجی پاره نی مقام
رجاده اون ایکی مینگ یل تورغوزدی اندین سونگ
تورت جزو قیلیب برجزو دین عقل نی برجزو دین
علم وحلم نی یینه برقسم دین عصمت وتوفیق نی برائیب
تورتونجی جزو نی اون ایکی مینگ یل مقام جیاده تورغوزدی
اول نورنی ینغانتظ قیلدی ایرسه نورنی کرمه تورت
مینگ قطره عرق اول نوردین ترشیح قیلدی حق تعالے

هر بر قطره دین بر پیغامبر یا بر نبی و یا بر رسل مینک
روحینی یراتقاندین سونکرا انبیا و رسل مینک
ارواحی نفسلاوردیلارا ولارینک انفاسیدین
حق تعالی اولیا و شهدا و سعدا و مطیع و مؤمنین
لارینک ارواحینی یراتی لاجرم عرشی و کرسی مینک
نوروم دین براتلاب توبه ورینی کوک دوشته لاری
مینک نوروم دین کرو بی لار ورو چالی لار و جنت لار
مینک نوروم دین و جنت تکیم نه بار مینک نوروم
دین کون یزلاآی یولدوزلار ارواح رسل و انبیا و شهید لار
و سعید لار و صالح لارینک ارواحی حاصل اولکم جمیع
مجموع مکونات مینک نوروم مینک اثار و فیضی ایرور

اندین سونک بولوزنی کیم تورتونجی قسم ده اولن
ایکی مینگ حجاب الجدا تورغوزدی هر بر حجاب الجدا
مینگ یل نورغوزدی تقی بو حجاب لار مقام عبودیت
دین ایرورکیم اول حجاب کرامات و سعادت و هیبت
و رحمت و رفعت و علم و حلم و وقار و سکینه
و صبر و صدق و یقین ایرور لاجرم بو نور هر حجاب
الجدا مینگ یل حق سبحانه و تعالی غه عبادت قیلیب
بو حجاب لار دین حقیقی ایرسا حق سبحانه و تعالی اول نورنی
پرده تعبیت قیلمکی تقی مشرقدین مغرب غه تیکرو اول
نور برله یرنی یاروتی اندین سونک ادم علیه السلام
یرودین یراتیب اول نورنی اینگ الدینداودیعت

تورمدی اندین سونگ شیث غه منتقل بولدی تقه
بولونرنی اربغه دین اربغه طاهر دین طیب قه
نقل قلدب عبد الله بن عبد المطلب قه اندین
مدینگ انام ایمینه کا منتقل بولوب حق تعالی منه دنیا غه
کلشتوروب سید المرسلین وخاتم النبیین ورحمة
للعالمین وفایدعن مجلهن قلدی بو اینقاندک
ایردی سنینگ پیغامبرلیک نینگ اول ایرانیلغانی
نینگ صفتی ایرورای جابر بو حدیث مقتضاسنجه
معلوم بولدیکم انبیا ورسل نینگ وجودی محمد نینگ
نوری نینگ فیضی ایرور وجودی بولغان نور ورلاجرم
محمد ایات ومعجزات کم اولاردین ظاهر بولدی ایرسا

برکات نور محمدی بن ابو در صلی الله علیه وسلم

بحال مقدس سره

فانه شمس فضل هم کواکبها
یظهرن انوارها للناس فی الظلم
حتی اذا طلعت فی الکون عم مدی
هدی ها العالمین واحییت سائر الامم

تقی چنوق حضرت رسالت افتاب دوریکیم حق نینک
اولوغ فضل وکمالاتیدن وانبیا ورسل ای لار
نور در بدر وهلال منزله سیدانور العالمین اول افتاب
جمالیدن کیم ظلمات جهالات حالینده بوافتاب غایت
ارکان اینک حکمت واسراریدن العالمین فیض نی امت لاغه

نکودر

نیکو رو رلار یا خود بو انبیا و رسل یا رجه بولدوزلا
تورو رلار کیم اوزنورلارین قرانکو بولغاندا
اظهار قیلورلار کون تو غفاندا مخفی بولوب کیرو مکاسین
لار یعنی اولارینینگ شرایعی نینگ نوری نینگ ظهوری
اول جاهدا ایردیکیم هنوز افتاب وجودی محمدی کمال فضل
الهی برله عنایت نامتناهی دین طلوع قیلمای تورور
ایردی احمدی کیم بو افتاب فضل طالع بولدی اول شرایع
منسوخ بولدی اول بولدوزلار حجاب اختفاده ستور
بولدیلار بوکون نینگ یوزینی کورکاج نظر کیم قیل
سون اوزکاکا تو باشن بار بنده نی مکان نمایشای سهها
قیلماق قال قدس سره

اکرم بخلق النبی ذانه خلق

بالحسن مشتمل بالبشر متسم

زهی خوش صورت یثربه پیغامبر کریم الکا زینت بردی کور

کاوک فیلق لق پیغامبر صلی الله علیه وسلم کمال حسن برله

موصوف و جمال احسان برله معروف ایرور خلق

جمیله خلق حسن برله ارامسته و احسان جزیله حمال

بشارت برله پیراسته صورت و سیرتی تینک

اورا کیلنده عقل عاجز و حیران حسن و احسانی تینک

بیلکیچه دا و هم سرکردان نظم اول سا

رسلنی قیلدی ایزد مرسل الارا سیدا یکانه

سیرت یله صورتی مزین احسان یله حسن بی کرانه

قال قدس سره

كَالذَّهْرِ فِي تَرَفٍ وَالْبَدْرِ فِي شَرَفٍ
وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالدَّهْرِ فِي هِمَمٍ

یعنی رسول نینک تنی شکوفه دیک ایرور یوناق
تر تازه ایرور تقی ذاتی شرف ایجدا تولون ایک
تورور یولزی بیجد و اندازه تقی کرم ایجدا دزیادیک
ایرور فیض بی غایت و همت ایجدا زمان دیک
تورور عظمتی بی نهایت انس رضی الله عنه
ایتور کم والله هیچ دیباج و حریر رسول نینک
تنیندن یومشاغراق کورمادیم تقی هیچ مشک
عنبر اینینک بویدن خوشبویراق بیلمادیم تقی

تقی رسول نبیک قبل بعید سن کور کلو کراک قبلغ یا بمادیم
تو فوز بیل خذ متبین قیلدم هرگز قیلغان ایشیمنی
نه اوچون قیلدنک دیمادک تقی قیلما غاینم نی نه اوچون
قیلمادنک دیب ابتمادی نظم مصطفی
اوصافینی برلحظه ایتمام من فقیر یازا الماس بو زیل
ایجیدا بر بنی یوزد بیر برگ کل دیمک دور تنی
اوزی شرفلو تولون آی بحر کا اوخشار کرم همتی
ایجره بی نظیر قال قدس سره

كَأَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ فِي جَلَالَتِهِ
فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمِ

یعنی بدرستی کیم پیغمبر صلی الله علیه وسلم یالغوز لوق

جالید انشوکت وشجاعت وقوت ومهابت

سبب دین کویاکه لشکر عظیم او ترا سیند اورعان

سهوار ایرور شهواری کم او دین کم

کورار بولکشی ساغینورانی مهابت دین

کیم ایرور لشکری قال قدس سره

كَأَنَّمَا اللُّؤْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ

مِنْ مَعْدَنِيِّ مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمُبْتَسَمِ

یعنی کوهرلار در صدف دا اورتوکلوک کلام

کاینندن کم کونکل دورینداولعان سوزتیقی تبسم کاینندن

کم کونکل اغیز دورکورونکان تیشلاری حاصل معنی

اولکم لشکرده اکرچه رسول علیه السلام نینک حدی

در دندان هزار لیکان بکوید
سفا کجوید

دین تاشی مهابتی و بی نهایت صلابتی بار نتاک
کیم اولغ بیت دابیان تیلنگ دیلیکن صحبت دخی
باقوت دین کیم در پوشش دور سوز بیله کوهر پاش
لیق لار بار تقی تبسم برله انکه لعل تشین ارسین
اوبدان اونجولار کور کوزماکه بار نظم لعل در
پوشینی کوهر پاش قیلدی سوز بیله مستمع نینک
کوزلاریدین دُرّ مرجانلار کیسلور برکولوب باقوتی
دین کورکوزسه اونجو تبسملاریدین خوف دین
اولکانلار کونجل لار کابنه جانلار کیسلور قال قدس سره

لَا طِيبَ يَعْدِلُ تُرْبًا ضَمَّ اَعْظُمَهُ
طُوبَى لِمَنْ تَشِقٍ مِنْهُ وَمُلْتَثِمِ

یعنی عود عنبر و از فردیک خوشبوی لوغ نیاک

سالار نینک هیچ بری اول تو فراقنه تنکیلماس

کم رسول نینک مبارک تن لاری نه قوجوب خوشوقت

لیق اول کشبکا کم رسول نینک روضه سینی قوجوب

و تو فراقلن بدلاسا اوپسا یعنی زیارت قیلسه

آشسا یا اول آستانه ده مقیم بولسه

هیچ خطا یوق کم تنکا ماس مشک کا عود عبیر

اول رسول پاشنی نینک روضه سی تو فراقنه شوق

براله تیلاب اول تو فراقنه کم سالسا نور ین طوبئ

جنت کولاکا سالغای اول مشتاقینه من

بیکسن اول روضه نی کور ماک کا عاشق کو بتور ور

جان فدا بولسون اوشبو محبوب نینگ شمائله

اَبَانَ مَوْلِدُهُ عَنْ طِيْبِ عُنْصُرِهِ
يَا طِيْبَ مُبْتَدَءٍ مِنْهُ وَمُخْتَتَمِ

یعنی اشکارا وجودغه کلمکان زمانی اول شریف
نینگ اصل لطیف نینگ پاکزه لیق زهی برکت
وحسن خلوق برله عالم غه کیلمکی تقی پاکزه اویغ
دنیا دین بارغانی نینگ یعنی انجه غریب خاصیت
لار وعجیب فضیلت لار حضرت رسول صلی الله علیه وسلم
وجودغه کیلکانی تقی دنیا دین بارغان حالت لاریدن
مشاهده قیلینیدیکم ذاتی نینگ طهارتی اوتاس
ونفوس خلایق دین وصفاتی نینگ اریغلیغی

کدورات علایق دن بارچه غه ظاهر بولدی تناک
کم کعب الاخبار رضی الله عنه روایت قیلور لار کیم
برنچه یل قریش قحط برله مبتلا بولوب تورور ایردیلار
رسول علیه الصلوة والسلام وجودغه کیلکاندا کوکدین یاغین
یاغیب یردین نعمت لار اونوب اطراف بلاددین
اصناف عباد انواع خیرات والوان مبرات برله
کلیب قریش اول قحط دین قوتولغان اوچون یوز غه
فتح ونصرت وسیونج یلے دیب اط بردیلار نقل
ولادت کونی بارچه بت لار یوز تون یقیلیب
ابلیس علیه اللعنه ینیک تختی ینیک یوقاریسیغه چیقیب
ورشته لار اول ملعون نی فرق کون سوغه جومدوروب

Marmara University Library

ومینک حیله برله اولار قولیندن قاچیب توقیب
تاغیغه کیلیب برفریاد قیلدی کیم بارچه لشکری جمع
بولدی اولارغه ایتی وای سیزلارکا کیم هلاک بولدونکوزلا
کیم هیچ وقت سیزلارکا موندغ هلاکت کلکانی یوق
ایردی ایتی لار قصه نی تورور ابلیس ایدی محمد بن عبد الله
کیم کسکان فلیح ایدا سیدور دنیاغه کیلدی بوکوندین
سونک لات عزّی غه عبادت قیلماق قالماس بارچه
بارچه پرده تنکری نینک برلکی اشکارا بولور بو
امّت دورکیم مونلار سببی دین حق درکاهیدین یراق
توشتوم بورسول دین انینک دیک ایشلار ظاهر
بولغای کیم هرکز مینک کونکلوم نینک قایغوسی کورمدم

فکر

نینک یاشی اوکسولماکای ابن عباس رضی الله
ایتور اناسی ایمنه امانتی نی قبول
قیلغان کجه قریش نینک بارچه دوابی فیصح تیل
برله ایتی لار کیم محمد امین دینا ایلی و بارچه عالم نینک
جراغیدور ور وجودنه کیلا لار تقی اول کجه کیم
بارچه کور وچی لار نینک ایشی باطل بولوب یرونوی
داکی ملک لاری نینک تختی اویرولوب اوزلاری
نینک تیل لاری توتولوب تقی مشرق داغی دن
جانور لار مغرب ساری و مغرب داغی جانور لار
مشرق ساری یوگورو شوب بری بریکا باشارت
برور ایردیلار و تقی کوکدن بردین ندا ایشتیلور ایردیکم

یاذق بولدی ابوالقاسم محمد نینگ یمن برکت
برله عالم غه کیلیب ارغلیق و پاکزه لیک برله امت لار
نینگ بخشی راغیغه کیم امر معروف نهی منکر نی قیلغای
لار ایدنساز هی خوش وقتی اول امت لار غه کیم
ایمینه ایتور امانت جملی نی قبول قیلغان التی آیدین
سونگ توشوملدا برعزیزی کورد وم کیم ایتور
بارجه خلایق نینگ بخشی راقی سینگ بیونکدا
تورورجالینگ نی خلق دین یاشورغیل تقی
بوفرزند وجود غه کیلسه محمدات برکیل
جون توقوزای تمام بولدی ایرسه دوشنبه کونی
ربیع الاول آیی نینگ اون ایکی سیدامن منزاده

ایردم وعبد المطلب طواف دا ایردی
تقی عبد الله آورت آی بورون وفات بولوب

ایردی بوحال دا قتیمه اهیج کشی یوق ایردی
فرزند وجود غه کیلوری ایرسا براق قوتش بیدا بولدی
بولدی قنات تیک نیرسه نی کوکسو مکا سورتوب

ایردی ایرسه قورقوغ زجمتی مندین کتی سوسب
توروب ایردیم برچناق سوت منکرزآق شربت
منکا بردیلار بجتیم اندین سونکرا کورکلوب وزلوغل دیک
قامت لیغ عبد مناف قیزلاریغه اوخشار ضعیفه
لار پیدا بولوب تیکرامده اولتوردیلار اول حال دا
براق دیبا کوکن کیرکا اسیلمیش کوردوم تقی فایلی

اسورا یردیکم الینک بو فرزندنی خلق کوزیدن
تقی بر بولک قوشکیلورا بردی منقارلاری مرد
دین قنات لاری یا قوتدن تقی بوجالت داحق سبحانه
وتعالی مینینک کوزومنی اجتی تا مشارق ومغارب و
ارضنی مشاهده قیلیب اوچ علم کوردوم بری و
مشرق ده بری مغربده بری کعبه اوچاکیدا ایدین
سونک خانولارقاشیمداکوب بولدی بوجالدا محمد وجودنی
کیلدی نظر قیلدیم ایرسا سجده قیلیب دعا قیلیب
قولین کوکاکوتارکاندیک نور ورایردی بس محمد نی عایب
قیلیب الشیتورا یردیم کم ومنادی ایسورا یردی محمد نی
مشرق ومغرب قه طوف قیلدورونک تا مجموع موجودات

انی کورسونلار صورت وصفتی برله بلسونلار تقی
کوزیوموب اجقونجه بنده حاضر بولدی بر تونغه جوغلان
میش سوت دین آق راق منگ دین خوشبوراق
اندین سونگ کوک ساریدین بربولوت پیدا
بولدی کیم اتلار کشنا مای تقی ایرنلار اوازی کیلور
ایردی تقی برمنادی ایتور ایردی محمد ذی انس جن و
جوشش طیور غه طواف قیلدورونگ تقی ادم علیه السلام
نینگ صفاسین نوح علیه السلام نینگ رقتین
ابراهیم علیه السلام خلتین اسماعیل لسانین یعقوب
بشری سین یوسف داود نینگ آوازین سلیمان
حکمین لقمان حکمتین موسی قوتین ایوب صبرین عیسی

زهدین عیسی کرمان عطا برینک تقی کوزیومو
اجقوبنجه بولوت اچلدی محمد پیدا بولدی یوزی نینک
نوری جراغنه علبر صلور ایردی انکه یاغزینی آچدی
مهر نبوت اوزه لا الاه الا الله محمد رسول الله یازلمیش
ریاح طیبه سیدین افاق معطر بولور ایردی
بو مذکور شمهٔ ایرور طیب عنصر رسول صلی الله
علیه وسلم دن حالت مفتح ده ایمدی برنسیمهٔ
مختصی نینک نسیمهٔ دن بیلمه کلیک تبلاسانک
بیلکیل کیم ابو هریره رضی الله عنه ایتور
وفات بولغان لاریدا ابو بکر
رضی الله عنه کیلیب مسجد ایشکنده اوتوشتی تقی عمر رضی الله

عنه اشفته دیک بولوب خلق رله سوزلاشوردی
ابوبکر التفات قیلمای رسول قاشیغه عایشه اویکا
کریب یوزیدن برده یتی
اجیب وانبیاء واصفیاء واخلیلاء دیو یغلاب
نی وبنی تقی انام انام سکا
فدا بولسون اریغ وپاکیزه خوشبوی سین یرتک
لیک ده وهم وفات بولغاندین سونکرا نقی لفاسیرا
کیلیب تورور فایو محله دین
یورمش بولسه اصحاب اول محله دار وایچ طیبه سیدین
رسول نی تابار ایردیلار اغاز کار خاتمه سیدالرسول
نبینک حق نبینک عنایتی بیله کوبتور نشانه سی

حق نینک کرکلی صیدی بو تورورا هوی خاتن

مجموع کاینات اینینک دام دانه سی

يَوْمَ تَفَرَّسُ فِيهِ الْفُرْسُ اَنَّهُمْ

قَدْ اُنْذِرُوا فِي حُلُولِ الْبُؤْسِ وَالنِّقَمِ

یعنی حضرت نینک مولودی

اول کون ایردی کیم فارس مملکتی نینک خلقی فراست بیله

انکلادیلار قاتیق زحمت وکوب محنت واولوغ فاجعه

وعقوبت کیلور وقت بولدی روایت قیلورلار

کیم وجود فه کیلکان کیجه طاق کسری

برنیتراماک دین بوزولوب اون اوزت کنگره سی

یرکا توشتی سکز کنگره سی قالدی اول اکاسره

سانجه امیر المومنین عمر رضی الله عنه عهدینده
بلاد فارس فتح بولونجه اسلار حاکم بوله لار تقی
بنغمبر صلی الله علیه السلام وجودنه کیلکان کیجه
مداین داغی کسری ساسانی نورور توشکه روب
نور قونج برله اویقانیب بارچه کورومجی وساحر
لارنی ایندا ب بینه یهودنینک زاهدلاری بیلیک کیلدی
کیم اولارنی مومتبدان دیرلار جمع قیلیب سورمیشکیم
من برعیبت لیک توشکه کوردوم نور قوب اویقانم
دیکم امدی منینک توشوم منینک تعبیرنی ایتیب بر
لار اولار امدیلار بیز توشکه تعبیرنی بیلورمز ولیکن
توشکنی بیلکاسیز اکر ناپاسطیح کاهن تاپارسیز

اتی بریح تورور بنی غاتدین تورور تقی تاشبدین
اوزکا اعضاسیدا سونکاک یوقتورور ایکی خاتوندین
متولد بولغان اوجون بی سونکاک ایرور سونکاک ایر
نطفه سیدین بولور تقی سطیح بحر بندا ساکن بولور
وتقی اوتوز قرن دین آرتوقراق یشابدورور ساسانی
عبدالمسیح ایلیتی اینا غان سطیح تبوغنغه ایزاردی
بوسطیح یلدا برکرت اویدین جیقب برسیل دا
بولغان واقعاتدین خبر بورایردی عبدالمسیح
سطیح جیقماغنغه منتظر بولدی سطیح جیقاج ساسان
خبرین باشلاب ایتتی کم طاق کسری تیزاب
شرفه لاریله یقیلغان کیجه ساسان توشی کورولوتورور

ع

یکم

عربی اطلاری میدان غه تولو بتورور وعراقی تیوه لارنی

سورور وب جیقارور لار ایردی بیل کیل کیم اول کیشی نبی

امتی هاشمی ابطحی محمد کیم اشراف انبیا وخلیل ایرور

ویلقی اینیک صفتی برله مفسر توریت وانجیل ایرور

متولد بولدی بوکوندین سونکرا شیطانلارکوکدین

سوزتیکلایو بیلماس لار شیب برله مرجوم بولوب خلایق

نی کهانت برله اغوا قیلماس لار اما سطیح آیتی سانان

توشنی بیتک تاویلی اول ایرور کیم خلیل عرب اصحابی تورور

اول نبی عربی کیم حضرت اعلی دین انکا وحی کیلور

واصحاب برنجه وقت دین سونک فارس مملکتی کا

کریت مدائن نی ساسان دین سونک ملک بولماس کیکی

کسریدن الیسارلار کیم ایوان کسری یقتلمای قالغان
سیز کنگره اول سیز ملک کا اشارت ایرورایدین
سونک یغلاب ایتی ورنه کیم سطح نینک عمریدین آز قالیب
تورور فرصت وقایلماس کم اول رسول غه وحی کیلکان
جاقنی ادراک قیلسام عبدالمسیح بوسوزلارنی ایشتیب
ساسان غه خبر بیکوردی بوقصه نینک تفاصیلین مقصد
اقصا داکیلتوروب تورور

وَبَابَ اِیْوَانِ کِسْرٰی وَهُوَ مُنْصَدِعٌ
کَشَمْلِ اَصْحَابِ کِسْرٰی غَیْرَ مُلْتَئِمِ

یعنی کسری نینک ایوانی منشق بولغان حالتده ایجاد
کسری نینک لشکری بیکلن کم اول لشکر تفی شکسته

بولغاندین سونک هرکز بربر بکا یغیلمادی و متفرق
بولغاندین سونک جمع بولمادی قصه اصحاب پیره
اول تورورکیم اخرکسری یزدجردین شهریارتورور
ملک فارس دا ملک بولوب سلطنتی تینک احوالی
استقامت تاپقاندا رستم بن فرخزادنی لشکر
بیکی قیلیب ایدی خزاین دین مال و سلاح بخه کیم
صلاح کورسانک الغیل تقی بوعرب جریکی کیم بنرتینک
بلادینینک کناره سینه کریب تورورد فع قیلغیل
رستم انکا یوزمینک کشیکا استعداد و سلاح
خزاینیندین الیب وادی عرب قه باردی عرق
مینک دها قنه سی مسلمانلار بیله قیلغان عهدنی بوزوب

هر طرفدین لشکر اسلام برله محاربه اوجون
متوجه بولدی لار ایرسا امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه
سعد وقاص نی باشلاتیب عاکر منصوره نی
ایذا بریب جریر بن عبد الله ومشتی بن حارثه
غه کیم عراق نواحی سینداغی اسلام لشکری نینگ امری
ایردیلار بویوردی کم سعد وقاص رضی الله عنه
متابعت قیلالار سعد بولکه سردارغه بریکیت
رستم بله مقاتله قیلماق غه مقابله قیلدیلار ایرسا
رستم نوّوشش قلماقدین اوکوشش تورقار ایردی
اینینگ اوجون بغایت اوستاد کوروجی ونجم ایردی
اوز طالبی نینگ ضعیفلین انگلاب هلاک بولماقدین

179

ایمن ایرماس ایردی نه توشن کوروب تورورایردی
ملک صلاح اهل فارس نی بغیب
ایبارورایردی تقی رسول علیه السلام اول سلاح لارنی
عمر کا ایبارورایردی بوجهت لاردین اورتوشن دین
قجارایردی ولی جون امتثال فرمان یزدجردین جاره
تاپمای قجاربه غه تورتوشن غاندا هلال ابن علقمه
تمتی رستم نی کوروب حمله قیلدی رستم اوق برله
انی هلال نینک رکابیغه تیکدی اندین هلال رستم نی
قتل قیلدی رستم نینک کیکان سلاحین سعد هلالغه
بردی یالغوز برلورکی نینک بهاسی یوز مینگ التون
اندین سونگ فارس لشکری منهزم بولدی سعد قفالار

توشوب کوب جریک نے قتل قیلدی جون جریک بے زور تو
رستم اولکانے نینک خبرین یزدجرکا یتکوردی مال
اموال وخزاین نے امکان باریجہ الدیلار یوکلاب نہاوندنے
جوروب تاغلار ساری قاجیب جیسقتی اندین سونک
ہرکز نشمل اصحابکے بریکمادی باقی فصہ فتح مداین تقی
عجایب وغرایب امیر مسلمن نے کتاب مقصد اقصا
علے الطریق استقضا ذکر قلیب تورورمز

وَالنَّارُ خَامِدَةُ الْأَنْفَاسِ مِنْ أَسَفٍ
عَلَيْهِ وَالنَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمٍ

یعنے تقی اوت نینک نفسلاری سونکان بولدی
توغفلان کون بت فرس نینک کف

تندر

ینک بو قاماقه اوزاقار غور ماق اوجون لقی افغانم
سوا اوزکوزندین غافل بولدی حیرته وندامته سببیدین
ننک کم روایت قیلور وجوده کلکان
کچه ورسلار ینک مینک یلدین بروی ساقلاغان
اوت لاری اوچی فرات تا شیب دمشق برله
عراق اراسیندا غی ساوه اتلغ بادیه نی تولدیردی
کفر اوی ینک نفس لاری سوندی قدومدین
کفار ینک بنا سینه یقتی تا شیب فرات
اول رحمت اختری تو غاریدین عجب دکول
سونی تا شور سا برسا یدی او تدین نجات

وَسَاءَ سَاءَتْ اَنْ غَاضَتْ بِحَيْرَتِهَا
وَرُدُّوا وَارِدُهَا بِالْغَيْظِ حِيْنَ ظَمِ

یعنی عمکس قیلدی ساوه شهری نینک خلقی نی کهک دریا
لاری نینک سولاری سوغالمای وتقی سوساب کلکان کمی
نینک سوتا یمای آجلیق برله قاینمای بو بیت دا اشاره
قیلور اول قصه عه کیم ساوه شهریدا براولوغ سو
بار ایردی شهر اوه قیندا تقی بو سو نینک تیکرا سیندا
اشکده لار بتخانه لار ساتیغ الیغ قیلغان بازارلار
بار ایردی وجود فه کیلکان کمچه
سو نمام سوغالیب قوریدی تقی اشکده لار نینک اوتلاری
بتمام اوچتی تا نکلاسی سوایزدایو کیلکان لار سوتا یمای بازارلار

خراب بولدی واتشکده لار یوز قلدی حکم ملک
مطاع برله نیار سالار ده تغییر طباع بولدی تا حق
کیلیب باطل کیتماکلکا اعتراف قیلسه مطیع وعاصی
ماحسب حضرت الهی غه منقاد بولوب ادانی واقاصی
ضلالت اوتی یاقلان کفر اوتی
محمد آب روی برله سوندیی
سوغال دی ساوه نینگ شهری یریدین
بتیب سبزه اوشول سوادتغه تونديی

كَانَ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ
حُزْناً وَبِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمٍ

کو بیاکیم سونینک بینا لیقی اوتدا پیدا بولوب آت
نینک حرارتی سودا ظاهر بولدی کیم اول رطوبت دیو
حرارتدین سوغالدی یعنی حق نینک کمال قدرتی له
وسلک فسادنینک انقضامی وعقدرشادنینک
انتظامی اوجون طبایع اشیا متغیر بولوب احوال
زمان متبدل بولدی اوت سونینک مزاجی الدی
سوغه حق حضرت اوتدی سالدی

وَالْجِنُّ تَهْتِزُ وَالْأَنْوَارُ سَاطِعَةٌ
وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنًى وَمِنْ كَلِمِ

یعنی جن لار فریاد اتیب اینور لار کیم زوال بولدی
پرزنی اوت اتیب کوک عالمدین سورا تورور لار

دلقی نور وجود محمد مشرق دین مغرب غه تیکرو

شعله اوروب بیلدیرار ایردی دلقی ظاهر باطن

دین حق ظاهر بولدی بو معنی مناسب تورور اکر

رسول علیه السلام متولد بولغان کیجه بینک صفتی نی

دیسانک ولے اکر وحی کیلیکاندین سونک داغی احوالے

بینک بیانی نی تو تاق معنے اول ایدورکیم حق فریاد قیلور

کم فَقَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا یَهْدِی

اِلَی الرُّشْدِ یعنی بز قران عجب استماع قیلدوق کیم

کونی یولغه کوندورور بز انیتورلار یرکوک یوللارین

ساقلاب فرشته لار دین سوز تینکلار ایردوک

ایمدی بز لار دین قایو بیر بز کیم استراق سمع تب

ایستماع کلام قیلایین دیب لار فرشته لار اوت برله
انی قوار لار تا یز سوزلاو غورلاب کاهن لار غه اتب
رسول غه کیلکان وحی دا کاهن سوزی دیب شبهه بولماسا
تقی انوار ظاهر بولماق عبارت بولماغای ظهور شرایع
وصفا حمیده واثار غریبه وکمالات عجیبه دین تقی
معنی وکلم دین مراد قران بولغای کیم معجزه باقی
تور ور تقی رسول نینگ صدق رسالت دا بو قران ظاهر
بولور

عَمُّوا وَصَمُّوا فَاِعْلَانُ الْبَشَائِرِ لَمْ
یَسْمَعْ وَبَارِقَهُ الْاِنْذَارِ لَمْ تُشِمِ
مِنْ بَعْدِ مَا اَخْبَرَ الْاَقْوَامَ کَاهِنُهُمْ

بانّ دینهم المعوج لم یقم

یعنی کورمکس بولدی کافرلار عجایب ایات نی تلقی

ایشتمکس بولدی لار غرایب بیّنات نی لاجرم

اولار قاشیندا رسول انک علیه السلام کیلمکه برله

بشارت برکوچی لار ینک سوزی ایشتیلمادی تلقی

فور قوتماق اثاری ینک بیلدری کورولمادی بو ناوان

قوم لاری جزبر کاندس سونک کیم اولار ینک اختیاری

قیلغان اکری دین لاری هرگز رواج تاپمکس لار

باوجود آن قوم هیچ ملاحظه قیلمادی لار عجب

اثار غه کیم دلالت قیلور صدق رسالت نبی مختار غه

تلقی اولاق سلمادی لار عجایب اسرار غه اعتبار قیلمای

اخبار کهنه واخبار غه نتاک کیم ابن اسحاق نافع
جرشیدین روایت قیلور کیم اهل یمن نینک جاهلیت
دابر کاهنی بار ایردی جون رسول علیه السلام
نینک عربده منتشر اولدی بارچه قوم یغیلیب
اول تاغ تیکر اسیکا کیلدی لار کاهن نینک منزلی
ایردی تقی اتی لار یو پیغامبرلیق دعوی قیلغان
ایر نینک جالیدین بیز کا خبر برکیل کاهن قولیغه یا
الیب جیقتی تقی مدت مدید کوک ساری یاقیب
برشاکردی اتی ای قوم حی سبحانه وتعالی محمد صلی الله
علیه وسلم نی بارچه خلق دین اختیار قیلیب تورور
بو کوندین سونک کفر کا رواج قالمادی ولیکین بو

بو رسول نینگ مدت حیاتی تورور دیب منزلیکا
قایتی مونونگ اخبار کاهن لار ابتعان اخبار عهد
رسول مختار علیه السلام بغایت کوب تورور
کفار نینگ کونیندا خلل بولماسا ایدی
کورکای ایدی رسول نینگ اعجاز آیتلاین
کربولماسا قولاق لاریدا هیچ آفتی
هم استماع قیلغای ایدی لار حکایتلاین
کاهن لاری صفات نبی نی بیان قیلیب
پیلمادی لار انینگ صفت بی نهایتین
وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الْأُفُقِ مِنَ الشُّهُبِ
مُنْقَضَّةً وَفْقَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ صَنَمٍ

حَتّٰی اِذا عَنْ طَرِیقِ الْوَحْیِ مُنْعَزِمٌ
مِنَ الشَّیاطِینِ یَقْفُوا اَثَرَ مُنْهَزِمِ

یعنی کافران مسوز انجلا مادیلار عالم نینگ هر برکناره
سیندا کوک دین اوتلار اینکانان کوروب تناکیم
ولادت کیجه سیندا بت لار یوز توبن ایندیلار ایرے
تقی اوت لار برله شیطان لار وحی یولیندین
کوک ایشیک لاریدین بری بری نینگ سونکنجا قاچقان
لارین مشاهده قیلیب محمد نینگ شرف کمالین
ایستدلال ایتمادیلار کربصیرت کوزینی
اجماسا حق کورکانینگ دین نه حاصل آیت لار
کوکب لر مغزاکوردی ویلا برکوحق تورورهدایت لار

كَأَنَّهُمْ هَرِبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةٍ

أَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَا مِنْ رَاجِتَيْهِ رُمِي

نَبْذٌ إِلَيْهِ بَعْدَ مَا تَسْبِيحُ بَيْطَنِهِمَا

نَبْذَ الْمُسَبِّحِ مِنْ إِحْشَاءِ مُلْتَقِمِ

كويا كيم شيطانين كوك دين فرشته لارا تقاندا وت

برله قاچقان خالت ده ابرهه اشرح نينك بهادرلاري

دوركيم ابابيل نينك تقان تاشيندين قاچارا يردىلار

يا قوبلش نينك كافرلاري دوركيم

اياللار بندين اينلقان تاشلر اوشاق لاري برله

قاتيشليق توفراقدين قاچارا يردىلار اول

تاش اوشاق لاری مینک افوج

لاری انجمند التسبیح ایتب حیقار بندا ستاک کیم
یونس علیه السلام بالیق انجمند التسبیح ایتب
جیقتی ایردی بو ایکی بیت انجمند ناظم اوج قصه غه
اشارت قیلور اول قصه اصحاب فیل قصهٔ اول
تورور کیم ابرهه حبشی کم کنیسه ابو یکسوم تورور
ارباط برله کیم ملک یمن ایردی نجاشی حاکم برله د
منازعت قیلب حبشی ایکی فرقه بولوب مقاتله
اوجون مقابله قیلدیلار ابرهه اکرچه کجیک راک بولوغ
سیمز کشی ایردی میدان غه کریب ارباط دین مبارزت
تیلادی ارباط اوزون بولوغ عظیم حبشه لو کشی

اباق ایلکاری بابسبب قولیغه جربه الیب ابرهه نینک
توباسین جوروب قیلیچ ایندوردی ایرسه یوزیکا
تکیب قاشین یوزین کوزین توداقین بردی
اندین سونک ابرهه کا اشرم تیدیلار ابرهه نینک
قفاسینداعقوده اتلیغ بها درقولی بارایردی
بو الحال جمله قلیب ارباط قه زخم اوروب اولتوردی
ایرسا لشکرجسنه بارجه ابرهه کا انقیاد قیلدیلار
خبر ملک نجاشیغه یتی ایرسا انت ایچتی کیم بین
توفراقین اباق استیغا باسمای ابرهه نینک ناصیه سین
کیسمای تینمایغا یمن نتاک کیم بین تویلیان حاکم نی نینک
فرمانیم دین تاشی اولتورمیش ابرهه ملک نینک قسم

یاد قیلغانین ایشتب آلین ساجیلیب کسیب برانبان
برله یمن تو فراقین الیب نجاشی خدمتین غه ایذا بردی
عرضه داشت قیلدیکم ای ملک مین نتاک کیم سنینک
قولونک مین ارباط نقی بر قولونک ابردی سین فرمان
قیلغان ایشدا مین اوسال قیلمامس ابردیم مسکا خصه
ایلتیب قصد قیلدیلار ابرسا ایشه اول جاقلی بولدی
ایمدی یمن تو فراقی آلیم ساجین ایذا بردیم کیم ملک آنی
باسیب مونی کسیب انت ایچکانین بیرسکا کلتور
میش بولسه باقی فرمان ملک نینک دور والسلام
ملک عفو قیلیب ایتی یمن ولایتین ضبط قیلب
تورغیل مندین فرمان بولغونچه ابرهه فارغ بولوب

صفای

صفای یمن دابر کورکلوک کبنسه عمارت قبلیب آت
بریب تیلادی کیم حاجی لار کعبه کا بارمای طواف قه
قلین ساری کیلا لار تقی نجاشیغه خبر قیلدی کیم
کوب مال صرف قیلدم ملک اتی غه بر زیبا دلکشا
کبنسه عمارت قیلدم هیچ ملک اینن غه عمارت
قیلمشیم یوق تقی سلار مین کیم عرب کعبه سینی
ترک قیلیب قلیس نی حج قیلا لار جون بو خبر مکه کا
منتشر بولدی ایرسا بنی کنانه دین بر یکیت اچغلاب
باریب قلیس نینک تورینداقضای حاجت قیلدی
بعضی ایتور لار جماعت مکّه لار کلیب اوت باقاندا
قلیس نینک ایوا ینغا اوت توشوب اورنامش

تقی ابرهه اشرم نینگ غضبی کیلیب کعبه نی یوزماق
اوچون حبشه لشکری برلا محمود اتلیغ براولوغ فیل بله
اوزکا فیل لارنی الیب مکه ساری عزیمت قیلیب یودق
یتیب مغمدا نزول قیلغانداعبد المطلب حبقیب معول
قیلدی تهامه نینگ تلث مالین برالینگ قایتسون ابرهه
راضی بولمادی هرنجه کیشی ایذا بریب مکه صحراسیغا
تنوه لارنی الدی عبد المطلب ابرهه برله سوزلاشماق
اوچون کیلدی ایرسا یراقدن عبد المطلب نی کوروب کونکلی
قورقوغ توشوب اول کیلا اوزغانکم تروردیب سوردی
ایتی لار مکه نینگ اولوغی کیلکان بارغان غه طعام برکوچی
چتی تاغلار باشیندا وچشی جا بوزلارغه دعوت قیلغ

مضیاف کریم عبد المطلب بو تورور ابرهه ایدی
تعظیم قلیب اورون بردی حاجت اوجون موکیلدنکز
دیب سوردی ابرسا ایتی نیوه لار منی تبلاماک کاکیلدم
ابرهه ایدی مین بو کعبه نی کیم سنیز نینک عز تینکز نینک
برله تورور بوزماق عه کیلیب تورور مین سین بر
اولوغ کشی بو اوینی تبلاماک ننک نیوه لار نینک نی
تیلارسین عبد المطلب ایتدی مین اوز مالیم نی تیلارمن
اول اوی نینک بر کوجلوک ایکاسی بار کیم ساقلامافیه
قدرتی یتار ابرهه بو سوزدین قورقوب روان نیوه
لار سن بردی عبد المطلب روان مکه کا کیلیب کعبه نینک
حلقه سین توتوب ایدی ای پادشاه لار نینک پادشاهی

هر بر پادشاه اوزچه یمین ساقلار سین تقی اوزچه یمونکنی
ساقلا غیل تقی ابرهه لشکرارا سته قیلیب یوردوکی
تیلادی ایرسا فیل لار تیوه لار هر کز کعبه ساری یورمکی
بولدیلار بوحالت دا حق سبحانه وتعالی سبز قوشلار
ایدا بردی هر بری نینگ منقارینده بر تاش ایکی
چنگالیدا ایکی تاش هر بر تاش بر له اولاک تقدیر
قیلینغان کافرنینگ اتی اول تاش اوزا پتیلیک یوقوشر
لار بولک بولاک کیلیب کعبه تیکرا سیندا طواف قیلیب
لشکرگاه کفارغه متوجه بولدیلار اهل کعبه انکلادیلار کیم
حق سبحانه وتعالی نصرت ایدا بردی اول قوشلار کیلیب
قایو برکافرنینگ توپاسیکا سالوا یردی لار میکان

اولاغی

اولاغی نینک قرنیدین اوتا جیقارایردی ایردی
بارچه هلاک بولدی ایرمه تقی خسنه بولوب بارچه
اعضاسی مفاصلیدین بربرایرلب توشدی تقی
بغایت عقوبت برله اولدی ایرمه نینک وزیری
بارایردی قاجیب ملک نجاشیغه خبر ستکوردی
ایرسا نجاشی ایتی نخوذ دین کجیک راک تاشی برله
کیشی نجوک اولارایرمیش اول سنتاک توشی ایردی
دیب سورغان حال دابر توشی سرای کچیندا بیدا بولوب
بوکیلکان وزیرنینک باشیغه تاشی سالیب هلاک قیلدی
تقی قصه اصحاب فیل رسول علیه السلام نینک
ولادتیندین بیش ای بورو نراق ایردیلار انکچی

2.00

قصهٔ رمی حصاه ایرور قصهٔ اول تورورکیم بدر کبری دا
قریشلر کیسا ب بیدا بولغاندا ابتی
ای بار خدایا بو قریش تورورا وزیکا اینانیب قوتی
برله قوانیب کیلیب سنینگ رسولونکنی تکذیب قیلورلا
منکا وعده قیلغان نصرت نی عنایت بیله بیتکورگیل
فی الحال جبرئیل امین کیلیب حضرت رب العالمین
دین سلام بیتکوروب ابتی ای محمد سین برآوج
سنگریزه لرنی کافرلار طرفیغه اتغیل تیب بیرگینگ
بیرگینگ قدر تیمرنی کورگیل برقبضهٔ
چصبا امیر المؤمنین علی دین کرم الله وجهه تیلاب شاهته
الوجوه دیب کافرلار ساری اتی ایرساکوزلارینه

اغیز لاریغه یوزلاریغه توبراق بیلاتاش اوشاقی کرمان
مشرک لار قالادی لاجرم بارجه یوزاویوروب
قاچتی لار عسکر منصوره اهل اسلام قفالاریغه
توشوب قتل انیب اسیر قیلدی لار او جوبکی قصه
اولکم یونس علیه السلام قومی نه کوب دعوت
قیلیب اسلام کولور ماکان لاردین ملول بولوب
ایکه کیجیک اوغلان لاردین الیب اوز وطنین
مراجعت قتلماق جایز بولغای دیوطن ایلتیب
برسوکناره سیغه کیلیب براوغلی سوغه تو شدی
ایرساواوزین اتنیک اریتیجه سالیب کوب سعی قیلدی خلاص
قیلا بیلمادی سودین جیقوبجه کناره داغی اوغلین

قورت یب تورورایردی حسرت واندوه برلا
کیمه کامیندی کیمه داغرق خوفی بولدی ابرسا ایتی
لار براولوغ یازوغلوق کشی شبهیدین بوکیمه
باتار قرغه سالدیلار یونس اینغه جیقتی یونس نبی
سوغه سالدیلار بالیق انی لقمه قیلدی قرانکغو
کیمه سوایجندا بالیق ایچندا اوح ظلمات اسیندا حق
سبحانه وتعالا نه تسبیح ایتورار اوز تقصیرینه اعتراف
قیلیب ایتی لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین
حق تسبحانه دعوتین اجابت قیلب یونس نی نجاة
بردی باقی تفاصیل تفاسیرده مذکور تورور

لَا تُنْكِرُ الْوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ اِنَّ لَهُ
قَلْبًا اِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ يَنَمِ
فَذَاكَ حِيْنَ بُلُوْغٍ مِنْ نُبُوَّتِهِ
فَلَيْسَ يُنْكِرُ فِيْهِ حَالُ مُحْتَلِمِ

یعنی انکار قیلما غیل رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام غہ
وحی توشیندا کیلما کینکا کیم انینک برکونکلی بارکیم
ایکی کوزاویو قلاغاندا اول کونکل ہرگزاویو قلاماس
تقی یوقتش دا وحی کیلماک پیغمبرلیک نبوتغہ یتار
جاقدا یردی لاجرم کمال عقل وسلامت حواس حالیندا
وحی کیلماکدن انکار قیلب

یوقاریکی روایت اول تورورکیم

جبرئیل علیه السلام اشکار اکیلکا مندن ایلکاری
التی آی توشمیشدا وحی کیلدی تقی تمامی ایام وحی
یکرمه اوچ سیل ایردی لاجرم بو التی آی وحی مدتی بلک
فرق التی جزو یندن بر جزو ایردی بناک کیم رسول
الثقلین و نبی الخافقین ایتور
الرؤیا الصالحة جزو من ستة واربعین جزواً من
النبوة الحدیث توشمیشدا وحی کیلمک انکا جون غریب امر
کیم کوزلاری اویو قلاسا کونکلی اویاغ ایرور
بس کیلسا وحی اویاغیدا انکار قیلما غیل
کیم انداغ عقلی کامل هم جسمی ساغ ایرور

تبارك الله ما وحي بمكتسب
ولا نبي على غيب بمتهم

يعني ثابت و دوام دور حق بينك ذاتي لقي عظيم و بي
نهايت دور خيراتي الطاف و اعطا فينغا عدد و احصا
يوق سعت و رحمت كبريا سينغا حد و انتها يوق والله
يختص برحمته من يشاء مقتضا سينجا كيم نه كيم
فضل و رحمت برله مخصوص قيلدي شرف نبوت برله
انكا تفسير بردي لاجرم وحي كسب برله حاصل بولماس
لقي هيچ نبي غيب دين بركان جزدا متهم ايماس
اينك اوجونكم حق سبحانه و تعالى انبيا عليهم السلام نى
فضايل برله آراسته قيلب و صمت رذايل دين اوز

کنف عصمت و تتق حمایتند اسا قلار خاصه یالغان سوز
دین کیم انبیا و رسل غه پیغمبر لیقدین بورون نزاق تقی یالغان
روا ایرمس انینک اوچون کم تبلیغ رسالت نینک بیانیده
صدق اوزاتور ور یالغان سوز ارانه کیرسا وحی کا اعتبار
قالماس ولیکن معاریض جایز تور ور یعنی انینک دیک
سوز کیم انکه تور لوک معنی بولسا بری راست بری یالغان
ایشتقان کشی اول راست وجه نی اراده قیلسا تقی
ایشیتکا کنایه بر وجه نی انکلار سوز متابر مصلحتقه
بنا قیلسب حق فضل احسانی بیلا بر ور نبی لارکا شرف
هیچ افزیده کسب ایتیب تا یماس نبوت دولتین
احکام غیبی دا نبی یالغان اینماس هیچ وقت

بالغان نه سوزلاسون کشی کیم بلساحق نینک صولتین

کُمْ اَبْرَاتْ وَصَبًّا بِاللَّمْسِ رَاحَتُهُ
وَاَطْلَقَتْ اَرِبًّا مِنْ رِبْقَةِ اللَّمَمِ

یعنی تنی حمت لیک کشیکا راحت بردی تنکماک برلا اینک
راحه سی یعنی ایلکی نینک ایاسی تقی نجه حاجت لیک کشی
نینک باغلانغان مرادین یشتی تقی سبب سلام بولوب
یازوق لاردین قوتقاردی نتاک کیم برسوتسوز قوینه
قولین تیکوردی ایرساسوت
بردی تقی ابن مسعود نینک سلامینغه سبب بولدی
نه خیبر کونیدا امیر المومنین علی نینک کوزکا مبارک

اغزی نینگ یارین سالدی ایرسا رحمت دین شفا

تا بتی بنه حابر بن عبد الله فاتیق خسته لیقدن بهبود

بولغاندا طهارت قیلغاندین اینگ اوزا ساجتی ایرسا

خوش بولدی بنه ناظم قصیده غه یوتشیندا حضرت

رسالت نینگ ایلکی تیکماک برله فالج رحمتیدین خلاص

تا بقانی کیم اول کتابدا یاد قیلنیب ایردی

جان عالمیندا عیسی مریم رسول ایرور

کیم خسته جان اینگ نفسیندین شفا تاپار

کر خسته غه تیکور سا ایا مای ایاسنی

یوز تورلو دردی بولسا همان دم دوا تاپار

جاءت لدعوته الاشجار ساجدة
تمشي اليه على ساق بلا قدم
كانما سطرت سطرا لما كتبت
فروعها من بديع الخط في اللمم

يعني رسول عليه السلام اوندا كان اوجون كيلديلار
درختلار سجده قيليب كيم اورا يورورلار ايدي يلار
قدم ايركان كويا كيم بودرختلار بوتا فلاري يول اوستيدا
بغايت خطلار يزار ايدي يلار كيم آيته ايردي دلالت
قيلمان رسول ينك رسالتيغه امير المؤمنين عمر رضي الله
عنه ايتور هركون جون دايعني كورسه لار
مكه داغملكين دجرين اولتورور ايركان ايتي الهي منكا آيتي

کورکوزکیل بوکوندین سونک مینی تکذیب قیلما قدین ہیچ
قایغوم بولماسون دیب بو مناجاتنی قیلغاج اہلی مدینہ
طرفیندا غی عقبہ ساری بر درخت بار ایردی اول
درخت نی اوندادی درخت سجدہ قیلیب تولغنی سکاف
قیلا بوتا قلاری برخط یزا یاوق کیلیب
غہ سلام قیلدی جواب بریب قایتقل
دیب فرمان قیلدی ایرسا قایتیب رسول ساد مان
بولوب اتی یعنی ھیچ باک تومامسن منکا اینان
ماغانلار دین بو معجزہ نی کورکان دین سونک
درخت باشی قویبان یراو یوب روان کیلدی
رسول اثار تبدین کرچہ یوق ابدی قدمی

بو تاق یول اوزا ایات معجزن بلندی

بدیع خط بیلا کرجه کورولمادی قلم

مِثْلَ الْغَمَامَةِ اَنّیٰ سَارَ سَائِرَةً

تَقِیْلَةٍ حَرَّ وَطِیْسٍ لِلْهَجِیْرِ حَمِیْم

یعنی ایتیلغان آیات و معجزات اول بولوندیک تورور

قاید ابورو سا بوروب مبارک

باشیغه سایه قیلیب کون اسیغدا رسول نی حرارت

دین ساقلار ایردی بولتان رسول باشیغه کجیک

ایکاندا هم بارایردی کیم رسول نی ابو طالب شام

ساری الیب بارغانیدا بحیرا بی راهب اول بولوتنی

کورد خاتم المرسلین اینینک نشانه سی ایردوکین سبب
باجه ایرقیش خلقلرین دعوت قیلمق رسول اینینک باجه
علامتلین مهر نبوت قویمق کوردوب کتب
الهی دا کورکان محمد صفتلین موافق تاپوب رسول اینی
اویوب ابو طالب نه بوفرزندنی جهود لاردین
یخشی ساقلاغیل دیب وصیت قیلغانی مشهور
ایردور تفصیل قصه کتابدا و مقصد اقصادا
مذکور ایردور کیم تمامی قصه نی مستوفی بیلماک تیلاسا
اول کتاب اعظم غه نظر قیلسون

ایدی بو قدرت ایله صورت جهان قیلمق محمد عربی نی جهان جان قیلدی

اگرچه برکا اینینک سایه سین تصویر مادحی ویلی بولوندین اینینک اوزراسان

اَقْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِّ اِنَّ لَهُ

مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةً مَبْرُوْرَةَ الْقَسَمِ

یعنی انت انجار من رسول نینک اشارتی برله ایکی پاره

بولغان آی غه کیم اول آی نینک رسول کونکلیکا نسبتی

وماتابعتی بار کیم اگر کشی بولایکی سان بری بر بکا

اوخشاتیب انت ایجه تو تولغای نینک او

جون کیم لطف وصفا ونزاهت واشراق وضیع

قلوب وترتیب الباب داتقی یول ازما قدین سا

قلاما قدا ینه عالی دین استفاضه قبلیب افلیغه اضافه

افاضه قیلما قدا ایکی سی نینک اشراکی مقرر تورور

خاصه انشاق ایچندا ایکی سی نینک بری بر یکا نسبتی
بار ارباب تفسیر سوره اقربت الساعة وانشق
القمر داکیلتور وب تورور لار کیم ابوجهل یهودی برله
کیچه ملاقات قیلیب ایدی ای محمد برمعجزه
کورکوزکیل تامین امان کیلتورایین رسول علیه السلام
ایتی تیلاکینک نی تورور بهودی ابوجهل کا اشارت
قیلدی قمر نینک انشقاقینی تیلاکیل کیم سحر کوک عالمنده
اترقیلماس ابوجهل تیلادی ایرسا رسول علیه السلام
مبارک بارماقی برله اشارت قیلدی ایرسا آی ایکی پاره
بولدی برپاره سی یراق کیتی حتی ابن مسعود رضی الله عنه
ابتور کیم حرا تاغینی آی نینک ایکی بولوکانی نینک آراسیدا

کوردوم بو معجزه نی کوروب یهودی ایمان
کیلتوردی ولیکن ابوجهل هدایت تاپماد یکم مَنْ
یَهْدِی اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِی وَمَنْ یُضْلِلْ
فَلَا هَادِیَ لَهُ باری انشقاق قمر رسول اونک
معجزات باهره وایات ظاهره سیندن ایرور
حلیمه رسول اونک اسرا غان سوت برکان اناسی کیم سعد
بن بکر اونک قرلاریدن ایرور ایتور بر کون محمد
اموکداشی اویالاری برله اوینا ماق غه حیقیب
تورور ایردی ناگاه اونک اوغلوم اضمره فریاد
قیله کیلدی کیم ای اتا وای اتا روان کیلیب کزکیم یلمان
اونک کو نکلوم قوشی اوتام محمدنی تریک تا فغا یموب

یاوقمو ایتیم قصه تناک تورورایتی بزاوینارداد
محمدنی برکشی ارادن قابوب تاغ باشیغه مینیروب
کوکسین یاردی جلیم اتورمین تقی اناسی فریاد
وزاری ونالهٔ وبیقراری قیلاتوک محمدنی کوردوک
تاغ باشیندا کوک کابا قیب تبسم قیلاا ولتورو
ولتورورایردی یغلایوا وزاسینکا توشوب تورسین
اویلوب ایتیم انام سنکا فدابولسون ای کوزوم
نینک نوری وای جانیم نینک سروری سنکا نه حال
بولدی ایتے خیر دورای انام مین اویالاریم برله
قاووماق ایتشیب اوینارداا وج عزیز کیلدی
لاربری نینک قولیدا کومیش دین ابریق بنه بری نینک

قولیدا

تولیندا زمرد دین طنت قاردین تولو مینی یوغرز
لارا ویالارم ارا سیندن الب تاغ باشیغه مین
دوروب بریسی آهسته منے یا تقوروب کوکسومنے
یاردی تقی مین باقیب تورورایردیم ملنک اچمدکے
اخانی چیقاریب قاربرلیه یودی تقی اورنیدا ویدے
کیم مین هیچ الم تا یادیم ایکنجی غرز تو توب اولقی
عمل قیلغان غه آتی سنکا حق بویروغان ایشنے قیلدنگ
یراق کتکیل دیب اوزی باوق کیلیب ایلان کوکسوکا
قاتیب یورا کینے چیقاریب ایکے یاریب اچندا کی
باغلانغان قرقان نی کوتاریب آتی بوشیطان
اولوشنے ایردیکم کوتاردیم ای حبیب الله اول ان اورنغه

اوزکا نیارساقاتی تقی اورنیغه قوبدی تقی یوزدین برخام
برله مهرقیلدی کیم اینک ساوقلوغیدین بارچه عروق
مفاصلیدا تبارمان اندین سونک اوجونجی عزیز
کیلیب سیزا یکینکز فرمان بریکا یتکوردونکوز براق
دیب منکا باوق کیلیب قولین کوکسوم کاسوروب
یرانی یتکوروب منی آهسته اولتورغوزوب اویوب
ایتی لارای حق نینک حبیبی اکر بیلسانک کیم سنکا
نی نورلوک سعادت تیلابدورلار مهرآینه کوزونک یاروغاق
ایردی دیب تقی منی موندا سالیب اوجی اوجوب کوکلار
ارا سیغه کردیلار اکر تیلاسانک لار یکرکان موضع نی کور
کوزا یاین ای اناتیدی

وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ
وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِ
فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرَمَا
وَهُمْ يَقُولُونَ مَا فِي الْغَارِ مِنْ اِرَمِ

یعنی جملہ معجزات ظاہر کرامات باہرہ رسول دین
صلی اللہ علیہ وسلم اول ایردی کیم جمع قیلدی غار اول
ذات نی کیم محض خیر و عین کرم ایردی تقی ازدا ابوبکران
کافرلار نینک کوزی کورمولدی انکورماک بولمادی
بس صدق یعنی رسول تقی ابوبکر صدیق غاردا ہیچ
حذر قیلمای افت و مخافت دین متغیر بولمای
اولتورور ایردی لار تقی کفار ایسور ایردیلار کیم غاردا

هیچ احدی یو قمتور و رآری حق تعالی اوز حفظ و عنایتی
برله کنف حمایت دا سا قلاغان نبی کافرلار کم عنادهٔ

ابصار برله مبتلا تورور لار قبلان کورسونلار

تلیم خیر کرمدن غار تولوب کشی کورماس انی کفار ایچیندا
کیلیب غار اشیکیدن قاینور اغیار رسول اوزیاری برله غار ایچیندا
کوزی تینک ضعیف بولغاید کوروکور ویتاشنی کورسه اول انوار ایچیندا

ظَنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى
خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحُمِ
وَقَايَةُ اللهِ أَغْنَتْ عَنْ مُضَاعَفَةٍ
مِنَ الدُّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ وَعَنْ أُطُمِ

یعنی کافرلار غار اشیکیندا صحرای کوکارجکون نی بیلور تقی
باسقان کوروب تقی اورومجی نینک غار اشیکیندا اور
کانین مشاهده قیلیب کان ایلتی لارکیم بارجه اوز
بخشیرا تی یعنی رسول بوغارا یجندا یوقتورورکیم اکر
کرمیش بولسا بوحشی جانورلار اوجقای ایردی
تقی اورومجی اویه بورزولغای ایردی لاجرم حق تعالی
نینک سالاماتی رسولنی بی نیاز قیلدی قت
قت کوبالارکیم اکدن تقی بوکساک تاغلار باشیندا
حصارلارغه کرماک دین قصه غه مشهور ایرور
تقی تفاصیل مطولات دا مذکور ایرور اما جاقلاکیم
بو مختصردا نینک بیانی غه جاجتی بار اول ایرورکیم

جون قبیلهٔ اوش وحرزخ ایمان کیلتور ماکی برله
احکام اسلام استحکام تاپتی صنادید قریش دارالندوه
داجمع بولوب مشورت قیلغاندا ابلیس شیخ نجدی
مین دیب حاضر بولوب بعضی رسول نی حبس قیلماق
بعضی نی مکه دین سورماک فکرین ایتکاندا ابلیس
ایتی محمد نینک کورکلوک جمالی شیرین مقالی لطیف
اخلاقی پاکیزه اعراقی کرم واحسانی فضل ومتنانی
بی نهایت ایرور بو صفات حمیده وافعال پسندیده
برلا کیم کیم انی کورسا یوز جان برلا عاشق بولغای انی
اوزکالار کورماک مصلحت ایرماس اخر الامر اجمل
سوزیکا اتفاق قیلیب هر قبیله دین برکشی بارب

اولتورماک بولدیلار ایرسا جبرئیل کلدی رسولغه
خبر بردی رسول اوزاورنینداامیرالمؤمنین علی
رضی الله عنه نی یاتقوروب ابوبکرنی برلاغارسای
روانه بولدیلار ایرسا ابوبکر رضی الله عنه رسولنک
تورت یانیغه ایلانیب یورورایردی رسول علیه السلام
اینی لاتحزن ان الله معنا یعنی قایغورماغیل کم حق سبحانه
وتعالی بزنینک عنایتی بزنینک برلا تورور ابوبکر رضی الله
عنه اینی یارسول الله هرطرفه ایلانیب یورورمن
قورقامدن ایرماس دشمن لار قایوطرف دین
کیم قصد قیلغای دیب غینم اول طرفه کیجارمن
تااورومنی سنکا فدا قیلام اندین سونک رسول

نونک مبارک ایاق لاری مجروح بولغانین کورب
ابوبکر رسول نی اوزبوینغه کوتاریب غارغه یتکوردی
تقی اول اوزی کریب بارچه تشوک لارنی توتوب
رسول نی کیوردی اندین سونک حق سبحانه وتعالی
نینک فرمانی برلا عنکبوت اشیکینی اوروب و
وحشی حمامه لاری یومورتقه باسقاندین سونکرا اوش
بکیت لاری قاواکیلیب الیک ارتسون جاقلی
غارغه باوق کلیب وحشی کوکارجکون لارنی تقی
عنکبوت اورکانین کوروب مشاهده قیلیب
بویاوقداکشی بوغارغه کرکانی یوق دیب قاینی لار

مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ
إِلَّا وَنِلْتُ جِوَارًا مِنْهُ لَمْ يُضَمِ

یعنی زور کار منکا هیچ وقت ظلم وجفا قیلماد یکم
مین حضرت رسالت پناهنه سیغینیب اول
ظلم وستم وجفا والم دن خلاص تاپمیس اولام
کر منکا جور وجفا قیلسا فلک نینگ کوزینی
مصطفی نینگ اشیکی ایم کاهم دور منینگ
اول جیبی مربان نینگ ایشیکینی ساقلارم
کم جفا قیلغانداشمن لار پناهم دور منینگ

وَكَمْ التَمَسْتُ غِنَى الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ
إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلِمِ

2.2.15

یعنی طلب قیلمادیم ایکی جهان نینک بایلیقلین و
رسول نینک مبارک قولیدین مکرم اول تیلاکان
عطانی تاپتم اوما سوقول لارنینک بخشیر اقیدین
یعنی رسول نینک مبارک قولیدین حاصل بولدی
منکا دنیا نینک بایلیقلین کم منکا وافر یوروتقی
اخوت نینک غناسی کم دین کامل تورور
حاجتنی رسول دین کم تیلاسانیار ایلا
برنظری بیله تاپار ایکی جهان مرادینی

دَعْنِي وَوَصْفِي آيَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ
ظُهُورَ نَارِ الْقِرَى لَيْلًا عَلَى الْعَلَمِ

فالدّر یزداد حسنا وهو منتظم

ولیس ینقص قدرا علی غیر منتظم

یعنی منی قویا برکیل وصف قیلما قیم برله ایات
قرانیه ومعجزات فرقانیه رسول نکیم اول آیات
ومعجزات ظاهر بولدی قرانکغو کچه مهمان دارلیق اوچون
بوکاک تاغ باشیندا اوت یونک ظهور یدیک
انینک اوچونکم لآلی وجواهر ینیک حسنی نظم قیلما
برله ارتار تقی اکرهم تو زولماسا هم قدری کیمای وس
محبوب زیبا برله ودلبر عذرا ینیک عذاریغه
مشاطه لیق حاجت ایرماس لآلی آیات قه
ینیک دیک ینیک نظمی زینت برماس

جهان نی نوتی اینینک بخرانی نینک نوری
مدینک بیکلیس لارانی اومکا کا احتیاج دکول
اینینک صفاتی بیلا سوز لاریم رواج دکول تا یار
کیم اول جواهره بو نظم دین رواج دکول

فَمَا تَطَاوَلَ آمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى
مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشِّيَمِ

یعنی بیر اوزاق بولدی مدح قیلغوچی لار نینک
آرزولاری اول حسن واخلاق کمال مرحمت
واشفاق یا نینغا کیم حضرت رسالت نینک ذات
شریفی و عنصر لطیفی دابار اینینک اوجون کیم اشعار

غزالیهم

ونظم دل آرا اینینک الفاظ مستعذبهٔ لطیفه
وکلمات مستطابهٔ شریفه سی اول فضل رشیق
ومعنی انیق برلا زینت تیارکیم حبیب ذوالجلال
نینک ذاتی به مثلی اینینک برله اراسته ایرور
بیزینینک دیکلار مدحیندین منزه دور اینینک ذاتی
ولکین سوزکا زینت دور اینینک اوصافینه الماق
ایرور سوزلارکا ارشین برور جانلارغه ایشلش
صفاتی ذاتی نی دیماک تسلیم الطافینه الماق

آیاتٌ حقٍّ مِنَ الرَّحمٰنِ مُحْدَثَةٌ
قَدِیمَةٌ صِفَةُ الْمَوصُوفِ بِالْقِدَمِ

یعنی بعضی معجزات رسول آیات تو ور نبوت
برلا موصوف تقی تنزیل و تعظیم رحمن برلا معروف
کیم الفاظ حادث تو ور تقی معنی سے اعنے کلام نفسی
کیم قایم تو ور ذات قدیم باری تعالے برلا ایرور آری
جون کلام اوز مقرر عزتی دین
عالم ملک اچیندا باستی قدم
ظاهر باطنی بیلان بولدی
معنیء کاشف حدوث قدم

لَمْ تَقْتَرِنْ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا
عَنِ الْقُرُوْنِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ اِرَمِ

بلغ

یعنی بو آیات زمانی مخصوص ایرمس قدیم لیق
یا نیندسن تقی الفاظی نینک نزولیله اخر زمانه دا
خاتم الانبیا عهدینه ایردی باوجود اول کیمکان قرآن
لاردین خبر برور تقی عاد دارم قصه سینه دن اعلام
قیلورکم عاد قومی هود ایرور نسه عاد بن عوص
بن ارم بن سام ابن نوح نونک اوغللاریدیغا
هم عاد دیرلار باشم اوغللاریدیغا باشم دیکاندیک
روایت قیلورکم عاد نینک ایکی اوغلی بار ایردی
برینی شداد بری شدید شدید اولوب تمامی ملک
مملکت شداد غه مسلم بولوب مطیع و عاصی اولمی
واقاصی انکا انقیاد قیلمشدین نینک صفتین

ایشتیب بعضی صحرای عدن داجب قیلور مین
دیب خزاین اموال صرف قیلیب اوج یوز یل
الچمندا بر شهری بنکوردی دیواری التون و
کومیش دین اوزکالاری زبرجد و یاقوت
دین تقی اندا اصناف اشجار و اشجار میوه کا
یتیب بو مجموع تمام بولغاندین سونک اهل مملکت
براله اتفاق قیلیب ارم کا بارور دا بر کونلوک یول
قالغاندا حق سبحانه و تعالی صیحه اندا بریب بارچه نی
هلاک قیلدی تقی شداد هلاک بولغاندا تورت
یوز یاشار ایردی عبد الله بن قلابه دین روایت
قیلورکیم تموه ایزدار ایردی ناگاه ارم کا اوجرو بولوب

کیمازا

کوتارا بیلکانجه انداعی جواهر و اموال دین
الیب اویکا کیلکانی نینک خبرین معاویه
ایشتیب ابن قلابه نی احضار قیلدی
اول مدینه نینک اخبارین دین استفسار قیلیب
تعجب قیلدی تقی کعب نی طلب قیلیب سوردی
ایرسا ایدی اول ارم ذات العماد دور کتب آلهٔ
دا احادیث رسول غه معلوم بولوب تورور کیم بو عهد
دا بر مسلمان سار یوز جهره لیک قرنل بیکا قلیق
قیلسه بو ملوق بر قاشی منک لیک یتوه اینر دیم
ارم کا کریب انداعی اموال دین الیسار یوسونی
ایتور دا ناکاه کوزی ابن قلابه غه توشتی ایتی والله

اول کشی بو ایر کراک بولسا تفاصیلی بو قصه نینگ کتاب
عرایس ثعلبی دا مذکور تورور

دامت لدینا ففاقت کل معجزة
من النبیین اذ جاءت ولم تدم

یعنی حضرت الهی معجزه ایرور باقیه کیم هر کز انکا انقضا
و انقراض یوق لاجرم انکا مجموع معجزات دین کیم
اولار نینگ دوامی یوق بل کیم کیلور تقی کیتار
بو معجزهٔ فایق ایرور یقی خاتم انبیا و رسل کا کیم ملتنی
قیامت قه تیکرو منسوخ بولماق لایق ایرور
حبیب معجزه سی جون کلام حق بولدی
بو معجز تکا روا بو لمادی فنا و زوال

فناء معجزه باقی غه قاید آتنک اولسون
بوسوز حقیقتی نی انکلار اهل فضل و کمال

مُحْكَمَاتٌ فَمَا مِنْ شَيْءٍ يُبْقِيْنَ
لَذِيْ شِقَاقٍ وَلَا يَنْفِيْنَ مِنْ حَكَمِ
یعنی بو ایات موصوف تورور حکم و حکمت و احکام
برلا لاجرم هیچ شک و شبهه باقی قویماس مخالفت
قیلغوچی غه تقی حق و باطل ارا سیندا فرق قیلماق
اوزکا حکم تیلاماس اینک اوچونکم اصل اصول
شرایع قرآن و لهذا حدیث مسند دورو
کتاب قه ما حدیث کا تقی قیاس و محتاج بو اصول

ثلثه نینک بر نیکا حق تعالی حکمت بن حکمت اچیندا کتاب
حق و باطلنی ایرماق دا ایرور فصل الخطاب

مَا جُوزِیَتْ قَطُّ اِلَّا عَادَ مِنْ حَرَبٍ
اَعْدَی لِاَعَادِیْ اِلَیْهَا مُلْقِیَ السَّلَمِ

یعنی معارضه قیلغادی بو ابیات کریمه نوادر غرایب فصیحا
و بدایع و عجایب عرب و عربا بر لا مکریم بو کلام نینک
فصاحتی دین اولارغه فصاحت لازم کیلدی تقی دشمن
لار نینک بو نیا غوراقی بو ایات باهره و معجزات ظاهره نی
کوروب تسلیم قیلدی مصاقع خطبا بو کلام غه اوخشار
سوز کیلتورماک دین عاجز و حیران تقی مدارۂ بلغا بو
سوز نینک افی نا سیغه معارضه قیلماقدا اشفته و سرگردان

زهی وحی ناطق بیّنات حجج برلاتقی خوشا قرآن عربی

کیم مناسبتی یوق عوج بیلا

زهی کلام الهی بونی فصاحت ایرور کیم اول فصاحت

ایلادی شمنان فصاحت ایرور

رَدَّتْ بَلَاغَتُهَا دَعْوَی مُعَارِضِهَا

رَدَّ الْغَیُورِ یَدَ الْجَانِی عَنِ الْحَرَمِ

یعنی بو ایات نینک بلاغتی دایتی معارضه قیلوچی

نینک دعویسی نی اینیک دیک غیرتلیغ ایر اوز

حرمیندا خیانت قیلوچی نینک تصرفین رد قیلور

بوسوز الجینداشارت بارانکا کیم قرآن نینک

اعجازی اعلیٰ طبقات واقصیٰ مراتب بلاغتدا

بولماق دین ایرور معارضه قدرتین خلق دین کتاب ما

برله ایرماس بلاغتی بیلافران قوار معارضنی

تناک کیم اوزجه مندین قوار مان نی غیور

لَهَا مَعَانٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ

وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْحُسْنِ وَالْقِيَمِ

فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا

وَلَا تُسَامُ عَلَى الْإِكْثَارِ بِالسَّأَمِ

یعنی بو آیات تینک معانیسی دریای مواج متلاطم

الامواج غه اوخشار بری بر سنکا مدد برماک ایچندا

ولیکن نفایس معانی کیم عرایس غوانی دیک ایرلیش

بے نیازی ایرور حسن وبها ولطف وصفا ایچندا

دریا تکیندا کی جواهر دین آرتو وآق تورور لاجرم

سانا ناب بولماس اینک غرابی نی تقی احصا قیلب

بولماس اینک عجابی نی تقی شبهه برلا قاتیشماس

تبیان ساطعی تقی معارضه برلا منقطع بولماس اینک

برهان قاطعی تقی اینک لطایفی کم آب زلال اغ اوخشار

کوب بولماقی برلا موجب ملال بولسون

قَرَّبَتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ

لَقَدْ ظَفِرْتَ بِحَبْلِ اللّٰهِ فَاعْتَصِمِ

اِنْ تَتْلُهَا خِيفَةً مِنْ حَرِّ نَارِ لَظَى

اَطْفَاءُ تَ حَرَّ لَظَى مِنْ وِرْدِهَا الشَّبِمِ

یعنی روشن بولدی بوایات نی اوقیغان کشی اینک

کوزلاری لاجرم ابتهم انکا کیم حق تعالی غه واصل بولماق واسطه
سبنی تابستونک محکم توغیل اکرسین بوایات نی
تمیغ اوتی تینک حرارتیدین قورقوب اوقیسانک
میرآینه سوندورکای سین اول اوت نونک حرارتینی
بوایات تینک زلال دیک ساوق سوبیندرسین یعنی
بوقران کیم شفای رحمت ایرور داروی هر درد
ورحمت ایرور اوت اینک دیک اشقیا تینک
نصیبی تورورکیم قران نی تکذیب قیلیب احکامیدین
یوزاوورسانتی خلاص تاپماق اول اتقیا تینک وظیفه
سی تورورکیم مورد عذاب کلام آلهی دین سیراب
بولسا قران برلا یاروی قاریسی تینک قرائتی

ایتمم بوجبل حق دور ترک ایتما اعتصا یلن
تا نکلا اکر تلاسانک اوت دین خلاص تا بماق
جان برلا اونش قیلغیل حق ننینگ کلام جانن

كَأَنَّهَا الْحَوْضُ تَبْيَضُّ أَوْجُوهُ بِهِ
مِنَ الْعَصَاةِ وَقَدْ جَاءُوهُ كَالْحُمَمِ
وَكَالصِّرَاطِ وَكَالْمِيزَانِ مَعْدِلَةً
فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ كَالْقَسَمِ

کوبیا قران حوض کوثر تورور کیم یوزلار اینینگ برلا اقاردور
ننگ کیم احادیث واکیلاب تورور کیم عاصی لار یوزی
اندازه سینجا تموغدا غداب جهکیب کومور دیک

قرایب حق تعالا عنایتی برلا زندان عقوبت دین
خلاص بولوب اوشتماح قه کیلکاندا فرمان اطی صادر
بولغایکم یوبنده لارنی کوتر سوینغا کیکورونک کرب
چقالار کویکاندا مزارغان یوزدین لاری تولون آی
دیک یلدیراغای حتی عذاب چیکمای اوشتماحقه
کیرکان لار اولارنینگ حالین تمنا قیلغای لاربو
حوض نینگ اطرافی البوتدین بولغای طوال
وعرضی برای لیق مسافتی نه برآی لیق بولوب
بهشت اچیندین اقغای سویی سوتدین آقراق
عسل دین سوجوکراک مشکدین خوشبویراق کم
کیم بر شربت لاری اندین یحسا هرگز سوسامای

تقی سنکر زه لاری لوءلوء و مرجاندین بولغای سنه
بوقسران صراط غه و میزان غه اوخشاکیم بختی و
یمان اتینک برله ظاهر بولورار توق واوکسوک
برلا پلکورورسنتاک کیم روایت داکیلیتورورکیم
صراط تموغ اتینک اوزاسیدا جکیلمیش کوروک
تورورقیل دین بیرنیجکا قیلیجدین اینیتک بعضی
اتینک اوستیدین یلدیرمدیک کیجکای وبعضی
یلدیک یوکروک آت دیک وبعضی ایمکاکلاب
کیجکای هرکشی اوزطاعتی اندازه سینجا و
اساتیلیق برلا کیجکای وتوقیوکا فرلار وعاصی لار اتینک
ایاقی تایلیب تاموغقه توشکای یه زبانه لار

اولارنی ایرغاق برلا چیکای لارتقی حدیث جابر برلا
بوصراط نینگ یراتیغی خوف مقامیندا اون ایکی
مینگ بیل تورغاندا پیغمبرلر نینگ نورینندن
ایرورلر بعضی روایت دا بوصراط تموغ ازدهاسی نینگ
تیلینندن تورورکیم حق تعالی انکا اقدار بیرسه تورورکیم
تیلین کاهی یلیقیلور کاهی پنجکا ایتارکیم بار
حدیث صحیح دا کلیب تورورکیم صراط نی وضع
قیلغاندا بریانیدا امانت وبرطرفیندا رحم نی
تورغوزغایلارکیم ایرسا امانت ورزشی ایلیب
صیلهٔ رحم قیلمسه بولسه صراط دین اسانلیق برلا
کیچکای تقی حدیث دا کلیب تورورکیم زهی حسرت

انکا کیم تا بیلسا صراط دین انینگ قدمی فایده قیلماس
اول حال دا ندمی لاجرم ایتغای بو اولتور ور کیم ابدین
قورقار ایردیم کاشکی ترکلیک ایامیندا بو کون تونگ
یراغین قیلغای ایردم کاشکی تو فراق بولوب
بو حال غه او جرا ماغای ایردیم یا رسول یولین توتوب
بو بلا دین امان بولغای ایردیم امامزان عبارت تورور
اول نیارسا دین کیم انینگ برله معاد را عمال بیلنور
تقی بو اعمالنی وزن قیلما قدا بر حکمت اولتورور
کم بنده لار او زحالین معلوم قیلا لار تا عقاب
قیلغا نداعدل الهی غه اعتراف قیلسب عفو قیلغانلار
فضل نامتناهی نی بیلا لار نه موندین اوزکا

شاید کیم تورلوک حکمت بولغای ویا عدم معرفت
حکمت دین عدم حکمت لازم کیلماس امیر المومنین
حسین رضی الله عنه روایت قیلور کیم برکون رسول
علیه السلام عایشه رضی الله عنها نینگ نزکا
مبارک باشین قویوب تکیه قیلیب تورور ایردی عایشه
بوحالت دا اخت نی ساغینیب ایتی یا رسول الله
بیلماسمن کیم اخت دابزنی هیچ یاد قیلغای
موسی نبی رسول علیه السلام ایتی اول تنگریني
توتا انت ایجارمین کیم مذنبنگ جانیم اینگ قدرتی
قولیندا تورور کیم اوچ موضعدا هیچ کشی اوزیدین
اورکانی یاد قیلماس بر موضع موازین قیلیب اعمالنی

اوجاکاندا بنده اوزمسرانی نینک اغیری یانکیلے
پیلمای اوزکانی یاد قیلماس بنه صراط دین کیچاردا
وینه نامه کیلکاندا اونک دین موباسولدین مو
کیلورین پیلمایدن کشی اوزکانی یاد قیلماس
انس ابن مالک رضی الله عنه روایت قیلورلار کیم
قیامت دا ادم اوغلان مزان نینک ایکه کوزی
ارا سیندا تورغوزوب حق تعالی ملک نی موکل
قیلغای ندا قیلماق اوجون کیم نینک مزانی ثقیل بولسا
ندا قیلغای کیم فلان بنده سعادت تاپتی کیم مرکز
شقاوت بولدین کورماکای تقی اکر مزانی خفیف
بولسا ندا قیلغای کیم فلان بنده سعادت تاپماغای

اینینک دیک بدبخت بولدی تقی آخر احوالی اینینک

نفاصیلی مطولاً مذکور تورور

لَا تَعْجَبَنْ لِحَسُودٍ رَاحَ يُنْكِرُهَا
تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَاذِقِ الْفَهِمِ
قَدْ يُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمِ

یعنی اول حسود اینینک حالیندن تعجب قیلمغیل کیم
صناعت بلاغت نی کورکلوک بیلیب خواص ترکیب
و مقتضیات احوالنی کمال انکلار ایرکان بو ایات فه
کیم غایات بلاغت برلا موصوف ارور انکار قیلور
اینینک اوجونکم ضعیف کوزکون اینینک اوزیکا منکر

بولور تقی خسته سوزینک طعیفه انکار قیلو
لاجرم حسوده حضرت اعلی دین توفیق رفیق
بولمادی ان اوجون ایات باهره غه انکار قیلور کوبیا
بوالکی بیت دا اشارت قیلور اول ایات قریمه کیم
حق سبحانه و تعالی ایتور الذین آتیناهم الکتاب
یعرفونه کما یعرفون ابناءهم وان فریقا
منهم لیکتمون الحق وهم یعلمون
یعنی اهل کتاب رسول نی یاقران نی تانیرلار اوز اوغلان
لارین تانیغاندیک تقی بعضی سی حق نی بیلور ایرکان
یاشورور لار روایت قیلینور کیم امیر المؤمنین عمر
رضی الله عنه عبد الله بن سلام غه رسول نی نک

حالینی سوردی ایتی مین اوزاوغلوم دین ارتوغراق
تانیر مین انینک اوچونکم محمد ﷺ رسالینده
شکیم یوق ولکن بواوغول مندین بولغا یتغا
شکیم بار شاید کیم اناسی خیانت قیلدی بولغای
امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه نحین برب
عبدالله بن سلام نی اوبتی تقی رسول نونک
معرفت مستلزم معرفت ایاتی تورور
حسود اوزیدین کتاب غه یوتماس
نه اول سبب دین ایرور کم بوجانغه یتماس
ضعیف کوزلوق باشی نورینه قیلور انکار
مریض لذت آب زلال سنی بیلماس

يا خير من يمّم العافون ساحته
سعيا وفوق متون الأينق الرسم
ومن هو الآية الكبرى لمعتبر
ومن هو النعمة العظمى لمغتنم

ای خیر اقی اول طایفه نینک کیم اصناف عباد و
اطراف بلاد دین عرض حاجات وکفایات مهمات او
جون انینک ساحت یاراحتی ساری سیاحت
قیلیب کاهی پیاده کاهی سواره یوزمینک درد
نیاز وسوزکداز برلا متوجه بولور لار تقی ای ذات
پاکزه صفات کیم اولوغ ایتی سین اعتبار الغا نخا

وعظیم نعمتی تین غنیمت بیلکانکا
اهل حاجت ساحتینکدا بو زمینک راحت بار

بنده بولغاندا سنکا بولور جهاندا پادشاه
آستینیک بوسه سی اقبال بلین کامکر
استانینک توفراغی دولت کوزیکا توتیا

سَرَیْتَ مِنْ حَرَمٍ لَیْلًا اِلَی حَرَمٍ
کَمَا سَرَی الْبَدْرُ فِی دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ
وَبِتَّ تَرْقَی اِلَی اَنْ نِلْتَ مَنْزِلَةً
مِنْ قَابِ قَوْسَیْنِ لَمْ تُدْرَکْ وَلَمْ تُرَمِ

یعنی کجه یوردوک برحرم دین کیم بیت الحرام تورور

یئنه برحرم کاکیم بیت المقدس تورورانینک دیک
تولون آی کیجه ایچره مشرقدین مغربغه یورورلاجرم
بوکیجه ایچره سنکا ترقی وعروج حاصل بولدی تا شرف
ادراک منزلهٔ قاب قوسین برلا شرف بولدونک
کیم بو منزله هرکز ادراک قیلینغانی یوق هیچ احدی
هم بو مرتبه نی تیلاکانی یوق بو ایکی بیت نینک
ترجمه ترکی تیل برلا اول ایردیکیم الشتینک امّا ناظم
نظمه الله فی سلک اصفیائه اشارت اول واقعهٔ
غریبه و حال وعجیبه کاکیم حضرت الهی نینک فیض و
فضل نامتناهی سی برلا میسر بولوب تورور افضل
انبیا و رسل رهنمای خیر و سبل محمد مصطفی غه

کیم مواهب ربانی نینگ خزینه داری مراتب روحانی
نینگ جنیبت سواری علم حکمت دریاسی نینگ
کوهری فضل و رحمت فلکی نینگ بدر انوری
ایرور تقی یو عجب واقعه عبارت تو رور معراج دین
کیم صحیح مسلم و صحیح بخاری نینگ انفاق برلار و انیلر و
مالک بن صعصعه کیم رسول علیه السلام انی من
حطیم مسجد الحرام دا کعبه یاوو غیندا او یقو برلا
او یاغ ارا سیندا ایردیم جبرئیل علیه السلام براولاغ
الیب کیلدی استردن کیچیک راک رنگی بورکوزیکان
یرکا اما قین بسار ایردی اتی براق منی براق غه مینذوب
مسجد الحرام دین مسجد اقصی غه یتکوردی لار

نتار

نتاکیم حق سبحانه و تعالی ایتور سُبْحَانَ الَّذِیْ
اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
اِلَی الْمَسْجِدِ الْاَقْصَی الَّذِیْ بَارَکْنَا حَوْلَهٗ
اندین سونک منے کوک لارکا اشوردی اول کوکدا
یعنی سماء دنیا دا آدم نی کوردوم منکا دعا قیلدی
ایکنجی کوک داخیسے یلپه یحیی نی کوردوم اوچونجی
یوسف نی تورتونجی دا ادریس نی بشنجی دا هارون
نی التینجی دا موسی نی کوردوم منکا دعا قیلدی
ایرسا مین آشتیم ایرسا یغلادی جبرائیل انّه نه اوچون
یغلارسین ایتی محمّد کا نبوّت مندین سونک
جاصل بولوب انینک امّتی مدینک امّتیم دین

کو براک اوشتماخ قه کرا راندین یغلار مان دیدی ایدی

یتنجی کوک دا ابراهیم علیه السلام نی کوردوم

سلام قیلدیم منکا ترحیب قیلیب دعا قیلدی ایدی

آشیب سدرة المنتهی غه یتکاندا جبرئیل تورروب

قالدی نی اوجون یوریماس سین دیدم کو دنوت انملة

لاحترقت اگر برماق اندازه سی یاوقراق بارسام

سبحات جمال الهی دین یانغای مین و مین مشاهده

جمال تمنا سیدا سدره دین آشیب ایتیم

یانام تقی یانمای یه یانماق تیلارام کیم

پروانه صفت شمع شبستان نی سوارمین

باری عنایت باری برلا قاب قوسین اوادنی

حاصل بولوب توقان مینک کلمهٔ حق تعالی
برلا سوز لاشیب اشراقات تجلیات حق و سطوات
انوار جمال مطلق دین نقاب انیّة ارادین کتیب حجاب
اثنینیت زایل بولوب میم احمدیه ذات احدیه دا محو
بولوب یکانه لیق نوری برلا بیکانه لیق سایه سی فنا
تافیب کمال عبودیّت برلا ربقت رسم اسم بشریه
دین رقبه محمدیه خلاص تاپوب مکوّنات و موجودات
عقبه سین دین لوفک رقبة اقتحم میسّر بولوب
حریّه مطلقه دست بریب سرّ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ
وَمَا اَدْرٰىكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ ظهور
تاپیب لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملکٌ

مقرب ولا نبی مرسل بزم کاهی نینک شمع شب

افروزی بولدوم بارغاندا احمد ایردیم کیلکاندا امین

لیک رحمتی نینک زایی نقطه دین مجرد بولوب محض

رحمت یلدم کیم وما ارسلناک الا رحمة للعالمین

وهذاه قصیره عن طوله لیلة اسری براق عشق ایروب سرانی

کیم دکول دور بو براق غه برق خاطف هم عنان

جلوه جانانه دین خلوت سرای عشق ارا

کرشانی تا بتینک ایرسه بول اوزونکه دین بی نشان

معراج قصه سین استفساره استقضا بر لا کتاب

مقصد اقصی دا کیلتوروب تفاصیل مذاهبنی ذکر

قیلیب حقیقت مذهب اهل سنت محقق بولتوروب

وَقَدْ مَثَّلَكَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا

وَالرُّسُلِ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمِ

وَأَنْتَ تَخْتَرِقُ السَّبْعَ الطِّبَاقَ بِهِمْ

فِي مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

یعنی روایات حدیث معراج دا منقول تورو کیم

ارواح انبیا بیت المقدس دا متمثل بولوحضرت

رسالت نی امامت اوجون تقدیم قیلیب بارجه اقتدا

قیلیب نماز اوقغاندین سونک تشیع قیلماق اوچون

کوکلارکا برکاشتی لارتقی بعضی روایت دا منقول

ایرور کیم نماز سومنات دا قیلیب بدره یاینغا

تشبیه قیلدیلار ایمدی ناظم رحمه الله اینور سنی

ای محمد جمیع انبیا و رسل بیت المقدس دا با اول منزله

دا کیم مذکور بولدی خادم لار مخدوم نی تقدیم قیلغانیدیک

تقدیم قیلدیلار تقی ملایکه و انبیا بر لایتی قت کو

یاریب حق تعالی یاری برماک کا بر لایور و دوتک ایلا

موکبه ایچندا کیم الار ار اسیندا سلطان صاحب

علم سین ایردینک یا اول مواکب کواکب ارا

لاریندا بدر دیک ماهی ظلم سین ایردینک

ای رسول الار پیشوا سی انبیا نینک سردری

ختم بولدی تهنیکر بر له سعادت دفتری

قیلدیلار تقدیم بر له انبیای مرسلین

شاه نی تقدیم قیلغاندیک اوزیکا لشکری
اصفیانینک خیلی ایجره سین سین ای پاکیزه ذات
مهم خداوند علم هم صاحب انکشتری
حتّی اذا لم تدع شاءً المستبق
من الدنو ولا مرقی لمستنمر
یعنی خرق سبع طبقاق قیلدینک اول غایت غه
یتکروکیم اوزماق تیلاکانکا هیچ میدان وغایت
قویمادینک عالمی یاوقلوقدین تقی هیچ مینسو
درجه باقی قویمادینک عالی مقام طلب قیلغانغه
یعنی معارج اعقلا ومدارج ارتقا داحق دین
عنایت توفیق بدرقه طریق بولوب

سکا اینک دیک مقام عالی حاصل بولدی کم علو
برلا اوکوش طعنه قیلور عرش معلاغه و
لهذا انبیای مرسلین و ملائکهٔ مقربین و ما
منّا الّا له مقامٌ معلوم مقتضاسینی اوز
درجات و مقاماتیندن قدم ایلکری باسمادی الّا
حتّی جبرئیل امین کیم استباق استعلا اینک مضما
یرو مراسیندا اقصیٔ غایت و اعلی درجه نی تبلا
سدره کا یتکاندا کیم منتهی سیری اول دور کو
دلوت انمله لاحرقت دیو عنایتین تارتیب
ستینک رکابونکدین قالدی
سین دیکان وقت لی مع الله

جون بولدی وصال حق مسلّم
بول تا کمادی انداهیچ مرسل

هم بولمادی جبرئیل محرم
حفضت کل مقام بالاضافة اذ
نودیت بالرفع مثل المفرد العلم
کیما تفور بوصل ای مستتر
من العیون وسر ای مکتتم

یعنی جمال نهمت و کمال همت ایاقی تینک سنائی غه
باسیب پیست قیلدینک سالک طریقت و
مناهج حقیقت داسلوک قیلغان کامل لارینک
مقامین اوز مقامینک نسبتی کا اگرچه هر بری تینک

مقامی اوزجه ذاتیندا عالی یرور اول وقتکیم
ندا قیلدینک مفرد علم دیک یعنی اول جاقدا کیم باجه
کامل لار ارا سیندا مخصوص بولدونک عالی
قیلنما قنه فضل و کمال اچیندا یکانه مشهور لار
دیک نا نا بسانک اینینک دیک وصل نه کیم مستور
ایرور بصیرا بصار دین تقی بلسانک اینینک
دیک سر نه کیم پوشیده تور ور مجموع اسرار دین
سدره کیم روح الامین نینک منتهی سیری ایرور
نسبت ایتسام قدر دیکا بر یانه ادنی ایرور
فخرت کل فخار غیر مشترک
وحرت کل مقام غیر منزحم

وَجَلَّ مِقْدَارُ مَا وُلِّيتَ مِنْ رُتَبٍ
وَعَزَّ إِدْرَاكُ مَا أُولِيتَ مِنْ نِعَمِ

یعنی جمع قیلدنک فضایل و کمالات دین ہر بر
فخر قیلا تورغان نیارسانی کیم اورکالارنینک اندا
اشتراکیوق تقی نی سیر قیلدنک مراتب و درجات
ہر بر مقام نی کیم ہیچ احدی نینک انی ایراد
اتماک کا مجال و ادراکیوق تقی بسے بزرک دور
مقداری اول مرتبہ نینک سنکا بر یلیب دور
رتب جلیلہ دین تقی نی نہایت دشوار ایرور
ادراکی اول نعمت نینک کیم سنکا طاعت قیلنیب دور
نعمت جزیلہ دین حاصل اولکیم انبیا سنینک

حلیلنک دنیی وعقبی سنینک عرشن مجید تکیه
کاهینک حریم حضرت بارکاهینک ایرور

سن ایکی جهان دا پادشاهسین صورتدا اگرچه بینوا سین
بیکانه بولوب قموغ جهاندن حق نینک حرمیندا اشنا سین
قدرینک اما نی تیشدی عرشقه کیم سیر ایجیندا فتنه سا سین
آخر دا جهانه کیلدینک اما سر دفتر جمله انبیا سین

بُشْرَیٰ لَنَا مَعْشَرَ الْاِسْلَامِ اِنَّ لَنَا
مِنَ الْعِنَایَةِ رُکْنًا غَیْرَ مُنْهَدِمِ
لَمَّا دَعَی اللّٰهُ دَاعِینَا لِطَاعَتِهِ
بِاَکْرَمِ الرُّسْلِ کُنَّا اَشْرَفَ الْاُمَمِ

یعنی فرح و بشارت بزکا حاصل تورور ای اهل
اسلام کیم عنایت بی غایت حضرت الهی دین
بزکا رکن رسالت دین بولوب تورور کیم هر کز
اول رکن قیامت غه تیکرو خراب بولماس بزنی
انینک دیک رسول نینک امتی قیلیب دور کیم
انینک شریعتینکا منسوخ بولماق یوق هر آینه جوان حق
سبحانه و تعالا بزنی طاعت الهی غه و اطاعت
حضرت پادشاهی غه دعوت قیلغان رسول
نینک اکرم رسل و رهنمای خیر سبل دیدی
بزنی تقی اکرم امت و خیر اهل ملت بولغایمز تناک
کیم حدیث صحیح دا رسول علیه السلم حق دین

خبر بریب ایتی کیم مابین سید ولد آدم واکرم جمیع
خلق عالم تورور مابین تقی آدم وابناء آدم فنینک
لوام استیدا تورور لار معلوم تورور کیم حضرت
رسالت پوخبرنی وحی الهی برلا ایتورنی هوابیرلا کیم

رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدَى اَنْبَاءُ بَعْثَتِهِ
كَنَبْاءَةٍ اَحْفَلَتْ غُفْلًا مِنَ الْغَنَمِ
مَازَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرَكٍ
حَتَّى حَكَوْا بِالْقَنَا لَحْمًا عَلَى وَضَمِ

یعنی قورقتی دشمن لار نینک کونکلی نی رسول اونک
رسالتی نینک خبری اینیک دیک غافل قوی لار نی

براوکو قاتیغ اورکوتا لاجرم کورارسین دشمن لار
نی هر بر معرکه دا تیل لاری نیزه باشینغا ساب نخلبش
قصاب پیش خوانیندا کسیب قنارره غه سلمش
دیک اول بیت دا اشارت بار بو حدیث غه کیم
رسول علیه السلم ایتور نصرت بالرعب مسیرة
شهرین یعنی حق تعالی منکا قورقوغ لشکری
برلا نصرت بردی قایو طرف کا کیم یوز کیلتور دوم
ایکی آی لیق یرکا تیسکرو ملنیک قورقوغونی دشمن
کونکلین کا سالدی تقی ایکنجی بیت دا اشارت بار
اول حدیث غه کیم ایتور انا نبی السیف والملحمة
یعنی مین قیلیچ برلا ایتلا شکان رسول مین

صلی اللہ علیہ وسلم

عدد نونک کو نکلی ناش اولسا ایرکای هیبت اوزیدن

جلال سلطنت برلا نبی کبلہ معاد اغہ

بلی انار هیبت دین تجلّی قیلمیسند احق

غریب ایرمس تذکرک اکر بولسا طور سینا غہ

وَدُّوا الْفِرَارَ وَكَادُوا يَغْبِطُونَ بِهِ

اَلْكُلَاءَ سَأَلَتْ مَعَ الْعُقْبَانِ وَالرَّخَمِ

تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا

مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ

یعنے سیودی لار اعادی فاجر افنی حضرت رسالت

پناہ

نیمنک فتالیندین تقی قورقوغ برلا قاجقاندایاوندو
کیم حسرت بیسالار عقاب اوزکا توشلارالیب
کیکان اولوک لارنی کاعضاسی جالیندین اینیک
اوجونکم اولکانلار دشمن بیماته سیندین قولوکدی
لار تقی بولارخوارلوق برلا قاوغانیاغی قولینغا
توتولدی لارلاجرم بوقورقلوغ کافرلاردین کون
لارکیجارکیم خوف دین ایام کیچکانین بیلماس لار
مکرکیم اشهرحرام کیلکانین بیلور لار قتال
اهل اسلامدین خلاص تاپماق لاری اوچون یعنی
بواعادی لارافت مخافت برلاانینک دیک
حیران وصدمت وصولت اهل اسلام دین

اینینک دیک سرکردان ابرو رلارکیم هربری عضو لارینی
عقاب قولیندا بولماق نی بخشیراق بیلورلارکیم
خصم قولیندا عتاب دا بولماق نی بینه عمر کرانمایه نینک
حسابیندن اینینک دیک غافل تورورلارکیم اشهر
حرام اوزکالیالی وایام کچکانین بیلمایس لار

کَاَنَّمَا الدِّیْنُ ضَیْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ
بِکُلِّ قَوْمٍ اِلَی لَحْمِ الْعِدٰی قَرِمِ
یعنی کویا کیم دین واسلام مهمانی دورکیم نزول
قیلور کفار منازلی نینک تیکر اسیندا هر بر
بزرکی برلا صحابه ء رسول دین کیم دشمن نینک

هلاکیکا بی نهایت رغبت لیق ایرور تقی طایفهٔ
اهل اسلام تشیید قواعد شرایع واحکام اینینک
دیک اهتمام قیلورلار کیم کفار نینک قاینغا
سوساب اتیکا اجیقسب لور ورلار

یَجُرُّ بَحْرًا خَمِیْسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ
تَرْمِی بِمَوْجٍ مِنَ الْاَبْطَالِ مُلْتَطِمِ
مِنْ کُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلّٰهِ مُحْتَسِبٍ
یَسْطُوْا بِمُسْتَاْصِلٍ لِلْکُفْرِ مُصْطَلِمِ

یعنی حکیب کیلتورور دین اسلام کافرلاراوستینکا
اینینک دیک لشکرلار نینک دریاسین کیم بیس یوزلاکی
اغنی غول برلاوینک قولی وسول قولی ایلکاری اوز

غونجی سی قضا دا جغدا دلی آرا سته بولسه بو آرا سته
لشکر سواره بولسالار اینینک دیک اطلارغه کیم سویونورکان
بنکی صاحبین ایمکاتمای یورورینه بو دریای لشکر
نینک موج بحارلار دین بولسا کیم بری بریکا
توقوشسالار تقی روانه بولوب طلب قیلینغان بردین
حق تعالی رضاسی اوچون هر بری خصم غه حمله قیلوب
اینینک دیک قیلیچ برلا کیم کافرنی هلاک قیلیب بنج و
و بنیادین کیسار حاصل معنی اول اروریکیم
کافرلار اوزرا دین حکار دریای لشکرلارنی کیم
جانلاری اوینا غان عالار موجیدین اول کچر هر دم جوش اینار
هر بر طرف دین یوزاوروب حق تینک رضاسین غیب

ناگاه حمله قیلا لار کفار نی مدهوش ایتار

حَتّیٰ غَدَتْ مِلَّةُ الْاِسْلَامِ وَهِیَ بِهِمْ
مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّحِمِ
مَکْفُولَةً اَبَدًا مِنْهُ بِخَیْرِ اَبٍ
وَخَیْرِ بَعْلٍ فَلَمْ تُیْتَمْ وَلَمْ تَئِمِ

یعنی بو شمشیر دار لار و نیزه گذار لار انجه سعی فیلدیلا
ملت اسلام غریب ایردی اولار وجودی ایله
اوروغ قیلیشدین تا بیتی نقی مشفق انا مهربان حلیلنی
بیتی لاجرم هم یتیم بولمادی هم بیوه قالمادی اهل اسلام
دیک خوار لوق چیکمادی

رسول قولی سلان دین غریب ایدی اول

صحابه مهتی دین تا بتنی اوزاوروخ قیلماشین

بو دین کاباش بولایم تیوسعی اتلیب کستی

آتا اوغول باشینی وا اوغول اتاسی باشین

هُمُ الْجِبَالُ فَسَلْ عَنْهُمْ مَصَادِمَهُمْ

مَا ذَارَأَى مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَرَمِ

وَسَلْ حُنَيْنًا وَسَلْ بَدْرًا وَسَلْ أُحُدًا

فَصُولَ حَتْفٍ لَهُمْ أَدْهَى مِنَ الْوَخَمِ

یعنی بوبهادرلار کیم اعلا کلمة الله آوجون کفار

برلا محاربه قیلورلار دین چیقندا صبات بانیندن

توقوشورلار توکل برلا توقتوماق سببندن تاغلاغه
اوخشارلار بس بولار نینگ حالین اول کشی دین
سورغیل کیم بولار برلا توقوشمیش بولسه بیلینگ
کیم بوبهادرلار دین بهره بر میدانی تورلو
جرءت و مردانه لیق کوروب تورور تقی بدر و حنین
واحد نونگ نفسیندن یا مواضع دا اهل سلام
اورو شقانلار دین سوال قیلغیل بو اوقات
حرب نی کیم کافرلار غا بارچه هلاکت ایامیندن
بمانراق هلاکت ایامی ایرور ناظم رحمه الله بو ایکی
بیت ایچندا غزوات رسول علیه الصلوه والسلام
دین اوچ غزات اشارت قیلور بری غزوه حنین

ایرور بو غزوه نینک قصه سی اولتور ور کیم حق
تعالی نینک عنایتی بیلا سکر نجی یل هجرت دین رمضان
آیی نینک یکرمه سیندا رسول علیه السلام عز فتح
مکه مبشر بولوب اون ایکنجی کونکا تیکرو هنوز نماز
نی مسافرانه قیلور ایردی کیم هوازن لو فتح
خبرین اشتیب مالک بن عوف نصری قابیلندا
لشکر بولوب بنا تصف ثقیف ینه نصر و حشم
ثقیف سعد بن بکر بر لا بعضی بنی هلال الا بر لا متفق بولدیلار
امّا هوازن کعب و کلاب غایب ایردیلار ولی انبی
حشم ارا سیندا بر بر یارایدی کور سیز لوز الیمتر
یاسا غان درید دره من هما ایلیق آنی رای و تدبیری

وتجربه ودانشی بخشی وبب محفه برلا الیب بارجه عزمت
مکه قیلدی لار مالک بن عوف کیم بولشکر عظیم نینگ
سرداری اطفال وعیال ومواشی واموال بله لشکر
نی سوروب یولغه کیوردی اوطاس غه یتکاندا
توارایاقی نینگ اوآزیندن دریدانکلاب اتی کیم
بویرکراک اوطاس بولسه اتی لار بلی وادی اوطاس
ایرورديدیلار بویراورو شقا بغایت مناسب تورور
اندین سونگ اتی بایش اوغلان لار یغلاماقین توارا
اوآزین اشیتور مین اتی لار مالک بارجه لشکری کوچ
برلا کیلتوروب تور مالک کا اتی سین بر کیس قوم بوکو
ساغینماد یتنگ موکیم ناکاه اکس سین تیلاکاندیک

280

بولماسا قومونک اهل واولادین الدوروب فضیحت
بولماس مومالک ایدی سین پر بولوب فسکر وتدبیرینک
قالمای تورور اوغول قزمال توارنی الدورمازلیق او
چون ایل اورو شقای دیب کیلیورو بورورمین دیرید
ابتی مین بوعروم ایکندا قاجقان لشکرکا اوغول قرتیب
ظفر بولغانین کورمادیم مینه ابتی هوازن بوحاکیم
نینک قولیندین سیزکا ضرر یتکوروب فضیحت
بولماقدین اوزکا ایش کیلیماس اندین سونک
کعب وکلاب بوطایفه یاوق کیلکانین حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم ایشتی لار ایرساعبدالله
بن ابی حدرد اسلمنی ایبار دیکم بولشکردین

خبر کیلتور عبد الله سوارین لشکر کا کریب مالک
خیمہ سینہ کیلدی اکابر سوارین اطرافیندا اولتورو
اولارغہ ایتی کیم نوقوشکونی اہل واولادینکزنی
اوز قفانکیزدا صف قیلدورونک تقی اول سیز
جملہ قیلنک کیم ظفر مبارزت مسابقت قیلغان
بلینک نصیبہ سی تور عبد الله کیلیب رسول اغہ
خبر بردی ارسا عمر ایتی بالغان ایتور عبد الله ابتی وسوز
نی یالغان دیانک شاید کہ حق نی بالغان دیمس سن
بولغای عمر ایتی یا رسول الله ابستکیل کیم ابن ابی حدرد
نی ایتور رسول علیہ السلام ایتور کنت ضالاً
فهداك الله اندین سونک لشکر کا حکم قیلدی کیم

کیم

شنبه کونی شوال آیی نینگ سکزینداجنین سایدی
جیقسالار لاجرم اون مینگ ایرمسلماندین تقیه
اوج مینگ کشی طلقاء دین بولغه کیردیلار لوانی و
امیرالمؤمنین علی غه بریب بررایتنی سعد
وقاص غه بریبی امیرالمؤمنین عمر کالواء خزرنی
سعدبن عباده غه لواء اوشنی اسیدبن خضر غه
تاپشوروب بارجه لشکرنی آراسته اتیب شعار
لشکریان اصحاب سورة البقره بولسون دیب شنبه
اخشامی شوال آیی نینگ اونبنجی کجه سی جنین کا بتی لار
مالک نینگ قراول لاری کوروب مالک کا بارب ایتیب
لارکیم آق شهوارلار کوردوک الاتلار مینمیش اکر

اکر اولار حمله قیلسالار سیز نینک اولار برلا طاقت
و مقاومتینخ یوق مالک سیز بورا کسیز کشی لار ایریش
سیز دیب بردیلر کشی اسبار دی اول تقی بوسوزی
اینا کیلدی مالک حسین نی کوروب تورور ایردی
اینیسی بغایت کوجای تورور لشکر سینکا بویوردیکم
اول یول نینک اطرافیندا کمین قیلیب تورسالار رسول
علیه السلام برلا اهل اسلام بوطایفه نینک کمین
قیلغانین بیلمای متوجه بولغاندا برکشی اینی لشکر
اهل اسلام بی نهایت کثیر و قوی تورور بوکون
ازلیق دین مغلوب بولماس بز رسول غه بوسوز
خوش کیلمادی و ذالک قوله تعالی وَیَوْمَ حُنَیْنٍ

اذا اعجبتكم انفسكم باری بعضی لشکر
اسلام وادی غا اینکان جال دا کافرلار بر یولی حمله
قیلد یلار ایرسا مسلمانلار غه کرشت لشکر بر لاوان
ماق تیمه سی لاجق بولوب قاجیب مکه ساری وا
لار رسول علیه السلام بوزستر مینیب مرکز
سقلاب امر المؤمنین عباس حیلا دن تو توب
قالدی نقی اصحاب دین ابوبکر و عمر و علی و ابوسفیان
بن حارث عبد المطلب نقی اویاسی زمعه نقی
فضل بن عباس و اسامه بن زید نقی اویاسی
ایمن بن عبد الخزرج دین اوزکا کشی قالمادی
نقی رسول صلی الله علیه وسلم استرکا بنوب

انا النبی لا کذب ابن عبد المطلب دیب کافرلار ساری
یورو ماک تیلار ایردی یقی عباس یورو ماک کاما غه بولور
ایردی عباس غه ایتی لشکر اسلام نی بولک بولک
اتاریب اوندا کیل عباس قاتیق آواز لیق کشی
ایردی جا قردی ایرسا فوج فوج کیلدیلار اندین
سونک نصرت بیتیشب ورشته لاراق تون لار
برلا الا اتلار مینیب کیلدیلار هم براوج توفراق شاهت
الوجوه دیب آتی ایرسا بارجه کافرلار ینک کوز
لاریکا کریب عسا کر محمدیه کفار منهزم بولوب اهل
وعیال موا شی واموال لاریدین اهل اسلام الیب
التی مینک نفس اولاردین اسیر قیلدی لار بعضی

اولار

اولار دین ایمان کبی لمتوردی وانی لار یا رسول الله
سبین خلایق نینک حشیراقی ایرورسین بمانلاغ
کورامعامله قیلما غیل مالینی الیب اسیرنی قاینار
غیل رسول علیه السلام اول سوزنی اجابت
قیلدی تقی بی بهایت مال وغنیمت البندی
رسول علیه السلام اول مال نینک کوبراکی نی خلفاغ
ومؤلفة القلوب غه قسمت قیلدی باقی لفاصل
قصه نی کتاب مقصد اقصادا ذکر قیلب تورورسز
ایکنجی غزوهٔ بدر کبرا ایرور تقی بو غزوه نینک قصه سی
اولتورورکیم رسول علیه السلام ایشتی کیم ابوسفیان
باشلیغ اوتوز کشی اغیر اقیش باشلاب اموال

قرلشنی الب شاه دین مراجعت قلب کیلا نورور
لار لاجرم اصحاب غه ایتی کم قارشو چیقینک لار ایتدی
کیم بو اموال عظیم نی حق تعالی سیز کاروزی قیلغای
اوچ یوز اون بش کشی اتفاق قیلدیلار کیم رسول
برلاغ نصرت قیلغای لار سیکسان کشی قرلش
وخلیف قرلش دین بافی انصار دین رسول علیه السلام
رایت مهاجرت نی کم عقاب ایلیغ ایردی امیر المومنین
علی غه بر یب یمنه و میسره دا ابو بکرنی و عمر نی
یساب یقیع دا اوتوشتی عدی بن ابی الرغا جعفی
وتقی بسیسن بن عمر وجعفی نی ایلکاروقراول غه اتار
تقی اوزی بولار نینک سونکیجا یورودی عدی بسیسن بدرکا

یتب سو یا وغیندا برتل دا تیوه لار بن جوکا
ریب سوالماق قه بار دیلار بوا وجورد امجدی بن
عمر وکیم ابوسفیان نینک یورتجیسی ایردی بوسوغه
یتب اولاغین سوغارا تور ورتقی جوارجی جهنیه
دین ایکی جاریه بری سینا برنیدسن بردرم طلب
قیلیب حقیقتنی بردیب تلاشور ابردیلار اول
برخلوق جاریه ایتی تانکلا یا بربسی کون قریش کاروانی
کیلور الارغه خدمت قیلیب بردرم حاصل
قیلیب برایین دیدی بولورتجی تصدیق قیلیب
ایتی راست ایتور بربسی کون پیز نینک آقیشین بتار
بوعدی ولیسین بو خبرنی یلیب رسول خضرتلغه

مراجعت قیلدیلار تقی معلوم ایشکان بتکوردیلار بو ایکی
سی کینکاج ابوسفیان بدر کا یتیب اوزیورتجی سپه
مجد بدن سوردیکم محمد بن خبر بلدینکمو ایتی بوق دیلی
ایکی کشی تیوه لارین تلداجو کاریب سوالیب کیتی لار
ابوسفیان باریب اولار تیوه سی بلنک قوماشلاری
سیندوروب خرجادانه سیاین کوروب ایتی محمد
بلنک دیدبانی تورور بو یثرب تیوه سی تورور کیم خرجا
یب تورور دیوان کاروان نی مفرقه یولی برلاروب
قیلیب ضمضم عمرو غفاری نی اجره کا توتوب جمازه
بیله قریش غه خبر اسباردی کیم جریکلاب فاتکیلنک
کیم مالینکرنی محمد غارت قیلدی ابوطلب ضادید

قریش مینک اوج یوز کشی صلاح و استعداد نمام برلا
بدر کا متوجه بولدی باری تعجیل نمام برلا رسول علیه السلام
بدر کا بتکان کون کفار قریش سلاح خانه غه کیلکان
توارديک اوزاياق لاری برلا اولوم يركا يتشيلا
اما رسول علیه السلام جهار شنبه کیجه سی لیله و نصف
رمضان ایجرت ایکنجی يل روجا دا قوتوب روجا فاتيندا
نمازاوقوب حق سبحانه و تعالی دين تيلاديکم اطی نوبتت
نينک فرعونی ابوجهل نی هلاک قيلغيل زمعه بن اسود نی
هلاک دين خلاص قيلما غيل الحدث اندين کوجوب
وادئ وفارغه يتکاندا قريش لشکری نينک خبری
کيلدی ايرسا رسول علیه السلام اصحاب قه مشورت

قیلدی ایرسا صحابهٔ کبار فریق مهاجر و انصار
دین بر بر تورو ب حمد ثنا دین سونک ایتتی لار
یا رسول الله اکر برک غماز غه بار سانک بار ور پز و اکر
در پای آشین غه کیرد یسانک کیرار پز سنینک رضانک
اوجون یوز مینک جان سنکا فدا بولسون سعد بن
عباده تورو ب ایتتی یا رسول الله بو مشورت در
و استظاقدن مراد ینک پز سنک حالیمز نی بیلمک دور
رسول علیه السلام ایتتی آری سعد دیدی یا رسول الله پز
سنکا صدق برله اتباع قیلیب ملت اسلامه اخلاص
برلا اعتقاد انیب اطاعت و انقیاد کرمن جان
بلینکا باغلاب تورو ر پز اکر در یاغه کیرد یسانک کیرار

واکر اوتقه دیسانک توشار بزجانمز نینک مرادی
سنینک فرمانینکار ضا برماک کونکلومزنینک تیلاکی
سنینک عهدینکا وفا قیلماق جانمز فدا بولسون
سنکا مالمز ایثار بولسون واللہ کیم بزنینک
مالمز دین الغانلینک کوبراک سوار بزبزکا مال
برکانینک دین رسول علیہ السلام بارچه غادعا
قیلیب توروب بدرکا نزول قیلدیلار بوحالدا اوش
دین مشک برله سوالماق غه کیلکان کشی لارنی کوردی
لار اصحاب رسول برکا ایتی قولنی توتوب ابوسفیان
جرین سوردیلار ایرسا ایدی ابوسفیانی نی سلمان
ولی قریش لشکری کیلیب توشوب تورورلار رسول علیہ السلام

اول قول سوزین تصدیق قیلیب حباب بن
منذر بن جموح اسارتی بر لا بدر قبیله لارین قفا دا
قویوب اوزیاوه قلاریندا براولوغ حوض نی سوتولدو روب
اول موضع دا نزول قیلدیلار رسول علیه السلام بر
ایکی کشی برله مشرک لاردین خبر بیلماک اوچون اتلاندی
ایرسا سفیان ضمیری بر نجه سواره برله اوجرادی
رسول علیه السلام اندین قوزغلیب تنگ خبرین سوردی
اینی کیم فلان کون مکه دین جیقدیلار بیشتم اگر راست
بولسه کرک کیم جالابو وادی کناره سیندا بولسالار
یینه رسول علیه السلام اینی محمد خبر بلور موسیز اینی
اولار تقی کراک کیم بویرکا یتمش بولسه لار فلان

کون چیقتی لار دیب اشتیم سفیان سوردی کیم سیزلار
کیملار سیزلار رسول ایدی بزسودان بزتقی قولی برلا
عراق سارو سوبارا شارت قیلدی تقی بوسوز
جون معارض دین ایرور شرعاً جایز تورور اندین
سونک حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم کیلیب
هر بربرکا قولان قویوب ایتور ایردی بو فلان نینک
یقپلور یری ایرور دیب کوب کشی نینک مصرعین
صنادید قریش دین تعیین قیلدی امیرالمومنین عمر
رضی الله عنه ایتور کیم اول یرلارنی بیلکو قیلدیم ایردی
والله هیچ بری اول نشان قیلغان یردین تخلف
قیلمادی برساعت دین سونک ایکی لشکر ساب

کوروستنے لار ایرسا ابلیس اشراف بنی کنانہ دین
سراقہ بن جعشم صورتلند ابولوب کفار قریش ارا سیغہ
کرکیب سلور ایردی جبرئیل نے کوردی کیم فرشتہ لار
برلا مدد و نصرت اوجون اینا دور تور قوب کیم ناکاہ
جبرئیل منے اسیر قیلیب خلایق قہ بیلدورکای انکیچی
منکا ہیچ کشے اطاعت قیلماغای دیب انی تقارو
ارتقارو قایتا باشلادی ایرسا ابوجہل اینک قرین
داشی حارث بن ہشام ابلیس کا یاوق ایردی
اینتی ای سراقہ مونونگ دیک جالدا پنرنے نہ اوجون سالیب
فاجار سین اینتی ملن اینک دیک نیار سا کورارمن کیم
سین کورمس سین اندین سونگ رسول صلی اللہ

علیه وسلم حق تعالی غه حمد وثنا ایتیب اصحاب نی
اورو شقا ایچره یتیب قیلیب کون نی قفاغه سالیب
مغرب ساری متوجه بولدی ایرسا مشرک لار کونکا
مستقبل بولوب قفا لاریدین مغرب ساری قیلیب
رسول غزوه شاهیه دا نزول قیلیب قریش غزوه
یمانیه دا توشتی لار کیم اولوغی غزوی دنیادا
ایکنجی غزوی قصوی ایرور اندین سونک تنور حرب نی
کرم قیلیب مشرک لار دین عتبه وشیبه ولیدبن
عتبه غه میدان غه کریب مبارزت تیلادیلار ایرسا
حمزه وعلی وعبیده بن حارث ایاق ایلکاری باسب
حق تعالی نینگ عنایتی برلا بو اوچ مشرکنی قتل قیلدی

لار اندین سونگ معاذ بن عمرو بن جموح کوردی کیم
بنی مخزوم اطرافیندا حلقه بولوب ابوجهل نی اورتاغه
الیب توروب لار معاذ ابوجهل نی کیمین قیلیب عاقبت ظفر
تاپیب برلوتیلین کیسیب یقتی عبدالله بن مسعود
اولتوردی اندین سونگ اکرمه نی دیدی قریش شمشیر
ابدار برله ویران بولوب دوزخ قه باردی رسول
علیه السلام جون ایکی لشکر قاریشقانین کوردی
ایرسا اهل اسلامنی بریر کا یغیب ایتی مندین اجازت
بولمای حمله قیلمانک تقی رسول علیه السلام بردم کوز
یومیب اویغانغاج ایتی بشارت بولسون سیزکا
کیم قرینداشیم جبرئیل ملایکه لار برله مدد کا کیلدیلار ایدین

سونک براوج توفراق امرالمومنین علی دین تیلاب
شایت الوجوه دیب بشر کلارساری ایتیب تیوندیلار
ایرسا نصرت الهی وعنایت حضرت پادشاهی برلا
مشرکلاریوزاویوروب امواللینی سالیب قاچتی لار
ایرسا اهل اسلام سونک لاریغه توشوب عامه سین
نی اولتوردی لار تقی فریق قتل قتلیب فریقنی اسیر
اتیب خزاین مال واموال غنیمت الدیلار بو فتح محض
والطاف سبحانی ایردی وعنایت ربانی برلا ایردی
حقاکیم بوغزوه نینگ عجایبی حدّ واحصادن استغنا
واستقصادین زیاده دورکیم زلسط تلاسا بو ضعیف
تاءلیف قیلیغان کتاب مقصد الاقصی غه مطالعه قیلسون

او

اوجونجی غزوه احد تورور بو غزوه نینگ سببی اول
ایرور کیم قریش جون مصیبت زده بولوب شکست و
تمام تابوب تریک قالغانی مکه کا یتتی ابوسفیان نی
کوردی لار کاروان نی دارالندوه داتورغوروب
مال ایالاری حاضر بولماق قه کیوب لور ورلار لارجم
اکابر قریش صفوان بن امیه وعبدالله بن ربیعه
وعکرمه بن ابی جهل وابی بن خلف دیک جماعت
برلاکیم هربری نینگ اقارب وعشایرلاری بدر دا
مقتول بولوبتورورلر اتفاق قلیب ابوسفیانغه
ویتقی اول کشی لار کا کیم بو کاروانداولارنینگ
مالی بارایردی کیلیب ایتی لارای معشر قریش محمد

سیز لارنی زبون قیلدی بخشیر اقلار بنکرنی اولتوردی
احمدی بو مال برله بزکا مدد برمنک تا لشکر جمع قیلیب
محمد برله مقاتله قیلماق شاید کیم اوجو مرنی الغای بز
بارجه رغبت بیله قبول قیلدیلار لاجرم قریش مجمع بولوب
قبایل کنانه دا جانیشیب دین اتباع قیلمقان لاریلا یولغا
کیردیلار ابوسفیان زوجه سی هند بنت عتبه بن ربیعه
نی الیب صفوان برزه بنت مسعود ثقفی نی همراه قیلیب
سایر نسوان و حواری ضادید قریش حلم و حلل برلا
اراسته بولوب دایره لار الیب مقاتله قیلماقه
اعادی دین انتقام الماق اوچون رجال حربک کا
تحریص قیلور غه ابیات اوقیب سرود ایتقالی

بو سفر دا مرافقت و موافقت اختیار قیلدیلار
سهناک و بی باک متوجه بولغاج عباس بن عفار
دین برکشی کا نیار سا بریب اوج کوندا مدینه کا
یتماک شرط قیلیب رسول علیه السلام حضرتغه
مکتوب برلا اعلام قیلدی کیم بو قریش تقی اولاغا
اتباع قیلیب لار اوج مینک کشی مینک تیوه ایکی یوز
آت بتی یوز جیبه برله قتال اهل اسلام اوجون
مدینه کا متوجه بولدیلار غفاری اوج کوندا مدینه کا
کیلیب قبا دکتاب عباس نی رسول علیه السلام غه
یتکوردی ابی بن کعب کتابنی رسول حضرتیندا
او قودی ایرسا رسول منزل سعد بن ربیع کریب کتاب

عباس نی سعد کا خبر دی سعد ابتی واللہ امید تونار مین
اولار نینک کیلمالک پنر کا خبر بولغای اندین سونک کیلمالک
نینک جزی مدینہ دا فاش بولدی تقی پنجشنبہ کونی
شوال آیی نینک باشیندا اون کون یول یوروب
قریش حفہ دا نزول قیلغانلار بیندین رسول غہ
خبر بردیلار ایندی سار رسول فاضلہ اوغلانلاری انس
وہولنس نی تحقیق خبر اوچون ایبارے اولار تقی
کوروب اینا کیلدیلار قریش بنہ کوچوب بنی
حارثہ وبنی سلم وبنی عبد اشہل نینک ایکن لاریکا
یتیب تواریخ الاریں بوشاغان اوچوردا رسول
علیہ السلام جناب بن المنذر نی ایبارہ دیکم لشکر

قریش نے جناب کیلسا جناب کوروب اینغا نے
کتابیندا یتلکا ندیک موافق حقیقتی رسول
علیہ السلام ایتی حسبنا اللہ ونعم الوکیل اللہم
بک اصول وبک اجول نقی بو جمعہ کیجہ سین
اکابر واشراف انصار سلاج کیب جراست
ومحافظت اوجون رسول علیہ السلام ایشکیدا
کیجوردی تا نکلاسی رسول علیہ السلام جمعہ نماز
ادا قیلیب خطبہ اوقیب حق تعالے یلنک حمد وثنا سین
ایتیب اہل اسلامغہ جدّ واجتہاد برلہ امر قیلغاج
ایتی کیم نصرت اطمہ سینر کا رفیق وعنایت
نامتناہی بدرقہ طریق بولوب تورور مادام

کیم صیشرزنی قیلیب طلب مرضاة حق نی
اندیشه قیلسانگ لاجرم تهیه اسباب قیلغای
رب الارباب غنی توکل قیلینگ سنی اتی کیم مین بو کیچه
تونش کوردوم کیم بر نجه سیغر قربان قیلور
ایردیم تقی مین برحصین درع کیار ایردیم نقی قیلیچم
ذوالفقار داسینماق بار ایردی بنه قوجقارنی
ردیف قیلور ایردیم اول قربان لارنی تعبیر قیلدیم
کیم بر نجه کشه اصحاب دین شهید بولغابلار
تقی درع حصین نی مدینه برلاتا، دیل قیلدیم تقی
ذوالفقار سینماقنی اول ایرور کیم مینینگ تینیم کارجیتی
یلتکای اما قوجقار اول اعدانینگ رئیسیدین قولغه توشور

کای بزانشاء الله تعالی ایمدی سیزینک بیلا
مشورت قیلورمیز کیم صواب کورونسا انکا
اشارت قیلینک نقی رسول علیه السلام بو سوزنی
کورکان اوجون مدینه اچیندا تورب حصار سوقلاقی
تیلار ایردی عبد الله بن أبی بیلک راوی موافق
توشتی حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
اختیار یغا امّا اول اصحاب کیم بدرنی ادراک قیلا بیلما
دیلار ایردی اتّفاق برلا ایتی لار یا رسول الله بزنی
البیب چیقیب قتال مقاتله قیلالینک خصم بزنی قوتی دیب
کمان ایلتماسون رسول علیه السلام اویکا کرب
لامه سین کیسب چیقتی ایرسا بعضی اصحاب الحاح قیلغان

لاریدین پشمان بولوب ایتی لار یا رسول الله اختیار
سنینگ دور اقامت سنینگ اولی بولسه مدینه دا
اقامت قیلالینگ رسول علیه السلام ایتی ایمدی
فایده قیلماس سنیم ساغیت کیکاندین کیین ملاقات
اعادی قیلمای چیقارسه بولماس تقی هم اول کون
عایشه ادی دین انلاینب مینگ کشی برلا
اُحُد ساری متوجه بولدی اُحد کا یاوق کیلیب
مشرک لار لشکری کورولوب چاقلی بولغاندا عبد الله
بن اُبَی ثلث لشکر اسلام برلا مدینه ساری قایتی لار
ایکی طایفه سو خزرج برلا بنو حارثه دین قصد قیلدی کیم
عبد الله بیلا مراجعت قیلسالار حق تعالی بو ایکی طایفه نی

اوزکنف عصمتیندا ساقلادی تاقایتماد یلارنینگ
حق سبحانه وتعالی جزبرورا ذ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ
مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ عبد الله بن اُبَی قاینغاندا
رسول علیه السلام ایتّی اَطَاعَهُمْ وعصانی
یعنی کافولارکا اطاعت قیلیب منکا عاصی بولدی
عبد الله بن عمرو بن حرام کم جابر بنینگ اتاسی ایرور
سونیکنی انجه کم ایتّی مونونگ دیک حالدا مراجعت قیلیب
لشکر اسلامغه شکست بریب اوزاهلینگ نی
فضیحت قیلما غیل ایشتماد ی عمرو ایتی تنگری بنینگ
رحمتیندین یراق بولغای سین فَسَيُغْنِي اللّٰهُ

عنکم یاوق زماندا حق تعالی اسلام غه قوت ونصرت
بریب سیز نینگ دیگ منافق لارنی مدینه دین
بی نیاز قیلغای لار اندین سونگ رسول علیه السلام
عبد الله بن جبیر نی الینگ تیراندازلار برلا مرکز سافلاب
ایتی کیم اگر کور سینگز کیم سیز نینگ اعضا یمز نی
قوشلار الیب یتسا دور سیز بو موضع دین تبرانمانگ
تقی اگر کور سینگز بزا عداغه غلبه قیلیب بارجانی
ایاق استیغا السافی میندین فرمان بو لمای بو موضع
نی ترک قیلمانگ تقی رسول علیه السلام حق تعالی
نینگ عنایتی برله حمله قیلیب باغنی قاچوردی ابرسا
براء بن عاریت ایتور کیم مین نساء قریشنی کوردوم

ایتاک لارین بوفاری کوتاریب تاغقه مینا باشلا
دیلار تاغاینی کیم اباق لاریندا غی خلخال و قول لارین
داغی سوار کورونور ایردی لاجرم اصحاب خبیر
غنیمت دین محروم قالغای پزدیب مرکز سا
قلاماق قه طاقت قیلمای یورو دیلار نجه کیم
عبد الله ابنی رسول علیه السلام قیلغان وصیت
نی نه اوچون ضایع قیلور سیز اولار اشتیماد دیلار
کیشکاچ خالد بن الولید تی عکرمه بن ابوجهل ایکی یوز
فارس برلا بو موضع داقی رخنه ذی خالد تا بیب
همله قیلدی عبد الله یالغوز اورو شتی کیم شهید
بولدی اندین سونک بوفارس لشکری اهل اسلام ننگ

قفالاریغه توشوب اولاری غنمت المافغه مشغول
تافیب سلمانلاریغه کوب ضرر یتکوردیلار اینینگ دیگ
کیم ثلث لشکر اهل اسلام شهید بولدیلار ثلثی
مجروح بولوب وثلثی منهزم بولدیلار تاغایتی کیم
اعادی رسول ساری حمله قلب تاشن تیکیب مبارک
تیشلاری سینیب یوزلاری جراحت بولدی تفخ
تاشن اتقان عبدالله بن قمیه حارثی ایردی ابن
قمیه دفعی اوجون مصعب بن عمیر کیم صاحب رایت
ایردی یوم بدر ویوم احد دا ایکاری یورودی
ابن قمیه ظفر تاپیب مصعب نی شهید قیلدی
رسول دیبو پیلیب محمدنی قتل ایتدم دیب فرمان قیلدی

ایرسا کوبراک اصحاب نینک متفرق بولماقیغه و مجبور
بولماقیغه سبب اول اولدی امار سول علیه الصلوة
بریردا اورتوب مسینک یانمغه کیلینک تنکری نینک
قول لاری دیب ندا قیلماقه برلا بعضی اصحاب جمع
بولغاندا رسول علیه السلام منهزم بولغانلارنی
ملامت قیلغاندا ایتی لار یارسول الله اتا فرانامز
سنکا فدا بولسون وسنی مقتول بولدی دیب
منادی قیلغانن خبری یتمی هلاک قیلدی اندین سونک
حق تعالی نصرت بریب مشرک لار قاچیب مسلمانلار
قفالارینغا توشوب قتل شدید قیلدیلار کیم حسن اندین
عبارت ایرور و لهذا عباس رضی الله عنه ایتی

موطند انبی علیه السلام احدداز جمت تا یغاندک
تا یمادی انکار قیلغانلار غه ایتی مننک سوزوم کا حق تعالی
نینک کتابی تانوق تورور کیم ایتور وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ
اللّٰهُ وَعْدَهُ اِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِاِذْنِهِ باری طلحه بن
ابی طلحه کیم صاحب رایت کفار ایردی تقی جمعی اکابر
قوم دن مقتول بولدیلار اولارنینک تفاصیلی کتاب
مقصد اقصی دا مذکور تورور امّا شهادت امیر المؤمنین
حمزه داغی مونجه شکست لارکیم واقع بولدی مخالفت
فرمان رسول قیلیب مرکز نی ترک قیلماقدن بولدی
تقی حق تعالی مونونک تقدیر قیلماقی اظهار استغنا
اوجون ایردی تقی دوستلارنی امتحان قیلماق اوجون

تا قضاغه رضا بریب بلاغه صبر قیلماق نعماغه شکر

قیلغان محب لارسعت ورحمت قه سیونوب منکام

الم وحراجت دا یوزا ویورکان لاردین ممتاز بولالار

بلاکیم دوست دین کیلسا عطای دوست دین قاچماخطادور

اَلْمُصْدِرِ الْبِیْضِ حُمْرَ الْعَدَمَا وَرَدَتْ

مِنَ الْعِدَی کُلَّ مَسْوَدٍّ مِنَ اللِّمَمِ

وَالْکَاتِبِیْنَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا رَکَبَتْ

اَقْلَامُهَا حَرْفَ جِسْمٍ غَیْرَ مُنْعَجِمِ

یعنی مدح قیلورمین اول نیزه دار وشمشیر

کذار لارنی کیم دشمن لارینک قرابا شلارینغا

ایسند ورکان اق قیلیچ لارنی قانلار له قزارتیش

قیتایدور غاندور لار تقی پیشکان دور لار سونکولا
برلاکیم اولار نینگ نیزه لاری نینگ قلمی هیچ قچن
نینگ چرفینی نقط سیز قویماس زخم سیز قالمسه
بو ایکی بیت اچندا غرایب صنایع و عجایب بدایع
بسی کوب تور ور کیم اکر اهل معانی اینگ عبانی بدیعنکا
تامل قیلا لار نشاط اذهان و مدت قراح و
صحت وصحت انفس کا مقضی بولور سو الموفق
شَاكِي السِّلَاحِ لَهُمْ سِيمَا يُمَيِّزُهُمْ
وَالْوَرْدُ يَمْتَازُ بِالسِّيمَا مِنَ السَّلَمِ
تُهْدِي اِلَيْكَ رِيَاحُ النَّصْرِ نَشْرَهُمْ
فَتَحْسِبُ الزَّهْرَ فِي الْاَكْمَامِ كُلَّ كَمِ

یعنی تمام سلاح لار لوح لاریکم جهره لاری کوماک
برله بهادرلوق لار ظاهر بولور تاکیم چچک تیکان
دیب ممتاز بولمه اولار اختیار طریه سیندیرسنیک
جانیک شامیغه اتیک دیک نصرت لایح سیتیاکم
هر بر بهادر فی غنجه الجنده کی چچک کمان ایلیور
سین قال قدس سره کَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ
الْخَيْلِ نَبْتُ رُبًا، مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ
لَا مِنْ شِدَّةِ الْحُزُمِ، طَارَتْ قُلُوبُ
الْعِدَى مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا، فَمَا تُفَرِّقُ
بَيْنَ الْبُهْمِ وَالْبُهَمِ یعنی کویا کیم اول
بهادرلار آطلار اوستونیده اوسکن تل لار اوزره

پیکان سیزه تروحسن رای وضبط امر یا تیزین
یا حزامی محکم لیکدین یعنی تل اوزه پیکان باش اوت تیک
قوتی شدتی برنجه سوالماقغه کوب اوزاب اوزی بوتل
تفراغنی دین قوتی انسان اوجون ولی منیک مرادیم
بوبهادرلارنی پیت ربغه ادخاتماق ایچنده
اولار حرب دا اثبات قدمی وجوده رای وضبط
امری ملحظانا یا لغوشدتی حزامی اگرچه اول تیغ
نوح خرم دین تروراول بهادرلار تیک
توقوشدا قاتیق لیق دین دوشمن
لارکونکا خوف برله پریشان بولوب اوجوب اینک
دی خبر سیز بولوب کیم توارقرادیسز بهادرلارنی

فرق ابتا پلماس یعنی اختلال عقل سبیندن نافع

براه خرار اسپندا فرق قلماس

وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللّٰهِ نُصْرَتُهُ

اِنْ تَلْقَهُ الْاُسْدُ فِي اَجَامِهَا تَجِمِ

وَاِنْ تَرَى مِنْ وَلِيٍّ غَيْرَ مُنْتَصِرٍ

بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوٍّ غَيْرَ مُنْقَصِمِ

یعنی کیم اینینک دیک نصرت تا یماقی رسول علیه السلام

واسطه سی بر لا بولسا اگر ارسلانلار بیشه سینا کرسا

اول ارسلان لار بیشه سی شدت مخافت سبب دن

کز لائیب تورماق بولغای تقی سین کورماس ین

رسول اینینک دوستین نصرت تا یماغان تقی دشمنی

شکست بولماغان رسول دین کیماکتیک

نصرت اقبال انی کوردب فجار اوزینه شی بنا

ارسلان رسول دوستینا اقبال بخت اوکیلماک

تیکار عدو سینا دایم هزیمت نقصان

اَجَلَّ اُمَّتَهُ فِی حِرْزِ مِلَّتِهِ

کَاللَّیْثِ جَلَّ مَعَ الْاَشْبَالِ فِی الْاَجَمِ

یعنی اورون بردی رسول علیه السلام اوز امتینی

ملت اسلام نینک پناهی داحصارندا اینک دیک

کیم ارسلان بالالاریغا بیشه ایچنداوروں بر

اسرارلنتاک کیم حدیث صحیح داکیلب تورور کیم

رسول علیه السلام ایتی دین نینک بر محکم حرزی

بارکیم لا الٰہ الا اللہ دیسا اول حرز کا کرار بنا اینی حق
سبحانہ و تعالیٰ منکا امر قلیب تورورکیم اسلام
کیلتورماکانلار برله مقاتله قیلسام اول وقت
تیکروکیم لا الٰہ الا اللہ دیسالار بحانکم کلمۂ شہادت
نی ایتسالار قان لاری مال لاری مین دین امانلاور
دین نینک امانیتا کیکورو ب امتین بنے
اسرارنتاک کیم اسرا ارسلان بلا سینے
کم جَادَلَتْ کَلِمَةُ اللّٰہِ مِنْ جَدَلٍ
فِیْہِ وَکَمْ خَصَّمَ الْبُرْهَانُ مِنْ خَصِیْمٍ
یعنی جدل نجه قیلغوچی لارنی کلمات اظهر عاجز قلدی
تقی نجه خصومت برلا معارضه قیلغان لارنی برهان

برلا اسکات ایتی

كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجِزَةً

فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي الْيُتْمِ

یعنی کفایت دورسنکا ای طالب معجزات

بوکمال علم ننینک مشاهده سی رسول امیکوردین

باوجود کم اوقوماغان ابرو رنسونماتا بغاذور

منحرف بولغنم ایام دا شرع سابق نبی بلکور ماکم

وحی لاحق نبی کفایت دورسنکا بوجمال ادب ننینک

ملاحظه سی نبی دا کم اتا انا دین کیجیک قالیب تاءدیب

الهی برله انینک دیک مودّب تروردکم انینک

جسم وادنی نزاکت نهایتی لوق نبی فضل مدارشی

ننینک غایتی یوق

خدمته بمدیح استقبل به
ذنوب عمر مضی فی الشعر والحزم
او قلدانی ما یحتشی عواقبه
کانتنی بجمالها هدی من النعم

یعنی خدمت قیلدم رسول خدا صلی الله علیه وسلم
ننینک دیک من ابتمای برله عفو قلماق امید
تونارم حق تعالی دن بو مدح واسطه سی برله اول
یازوقلارنی خلایق نوعه شعر ایتیب خدمت قلماق برله
کیچکان عمر انچندا قیلیب دور من ننینک اوچونکیم
هر کیشیکا شعر ایتماق و خدمت قلماق ننینک یوغنه

انلینک دیک ایشانه اندیب تورمه لار کیم انلینک عافیتی بولسه
ایرور بل کیم بو ایکی سوز انلینک ارتکابی برله من ادل قوربان
اوجون معین قیلیب بو سینغا بلکه اوسغان توارعه
اوخشاش مین ننا کیم ادل قوربان انلینک ادعاسی
معاین دور تقی انلینک هلاک بولماقی مقرر ایرور
لاجرم کونین دین تبرا قیلیب رسول درکاهنده اولا
قیلور من ناهلاک بولماسام درکاه خلق بارچه قریب
وهوس ایرور خدمتیده رغبه احمد مختار اسلی ایرور
دریتیم بحر حقیقت رسول دور عاشق کونکلی اورکاسی پاک
خس ایرور کلشن نور بولجای وشینه نوضه قلب
اندس یراق جنت الاعلی قفس ایرور مین صید

بربب دین نفیس نی الادی نقی الاقعه هم رغبت
قیلمادی لاجرم عمر سرمایه سی سودای دنیا دا نلیق
بولوب سودا ایلیه کا کلمادی کچمک کیمک نی اولیخ
بولغاندا تو بمای ندامت برله بازوق بولدی حاصل
زهی خسران زهی حسرت انکا کیم قیلور دنیا سنی دین کا مقابل

مَنْ بَاعَ عَاجِلًا مِنْكَ بِآجِلِهِ
يَبِيْنُ لَهُ الْغَبْنُ فِيْ بَيْعٍ وَفِيْ سَلَمِ

یعنی کیم کیم دنیا سن بربب اخرت الاما سا البیغ
سا تیغنیدا اولیخ زیان قیلمش بولغای انبیاء
او جونکم رسول علیه السلام ایتورکیم کیم دنیا سن
اخرتیغه زیان قیلور لاجرم اخرت ده کیم کرباده

بو کمانی آرضو لارم اول ولی درنخ شهباز قدس
صیدیغه جان پرسکن ایرور

اَطَعْتُ دَعْیَ الصَّبَا فِی الْحَالَتَیْنِ وَمَا
حَصَّلْتُ اِلَّا عَلَی الْآثَامِ وَالنَّدَمِ
فَیَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِی تِجَارَتِهَا
لَمْ تَشْتَرِ الدِّیْنَ بِالدُّنْیَا وَلَمْ تَسْمِ

یعنی موافقت قیلدم کیچک لیک نینگ کمراه لیغینغا
ایکی حالتدا یعنی یکیت لیک دا وهم قوی لیغدا شعر دا
وضعت دا نقی بولیشی دین یا رذوق برله پشیمان
لیق دین کما حاصل قیلمادم لاجرم زهی خسارت و
زیان بو نفس نینگ تجارتی اینچه اکیم دنیای حسیسنی

لحالتین

دور اختیار اتیب دور دنیا کیم فانی ایرور ترک
قیلنگ ساتیب عقبی نی دنیا الماق ایزدا
اوزونکنی سالما غیل هر دم زیانه نعیم جاودانی ایزدار
ایرسانگ کونکلنی باغلاما فانی جهانغه
اِنَّ آتٍ دُنْیا فَما عَهْدِی بِمُنْقَضٍ
مِنَ النَّبِیِّ وَلا جَبَلِی بِمُنْصَرِمِ
فَاِنَّ لِی ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِیَتِی
مُحَمَّدًا وَهُوَ اَوْفَی الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ
یعنی اگرچه بازو و قیلورمن ایمان و توحیدنی الزام
قیلغان عهدیم هرگز شکسته بولماس تقیم اول محبت
واخلاصیم کیم حضرت رسالت غه بار تغیرنا ماس

بنه حقیقت اول تو در کیم منکا محمدآت بر ماک بر لر رسول
علیه السلام بنینک ذمه کرمیندا منینک حقیم باریقی
بارچه خلق دین حقنی ادا قیلیب عهد کا وفا قیلغانلاری اوچون
لاجرم بنم بیلن ایق واسطه سیسی بر له رحمت الهی والطاف
نامتناهی نه امید تو تارمن تنا کیم حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم استور جبرائیل علیه السلام منکا کلیب ایتی
کیم حق تعالی سنکا یتکاج اینور کم اوز عزت وجلال
وعظمت وکمال بر له آنت ایچارمن کیم عذاب قیلما غایمن
اول بنده نی کیم انکا محمدآت یازیلمیش بولسه

اِنْ لَمْ تَكُنْ فِي مَعَادِي آخِذًا بِيَدِي
فَضْلًا وَاِلَّا فَقُلْ يَا زَلَّةَ الْقَدَمِ

حاشاه ان یحرم الراجی مکارمه

او یرجع الحامد منه غیر محتشم

یعنی رسول علیه السلام آحرت دا اوز فضل و عنایتی

برله منینک قولومنی توتوب مدد کار لیق قیلماسا

زهی ایاق تایلماق زهی بتلا بولماق من محروم غم

کیم امید تو تغان بنده نی بکارم اخلاق و مرحمت انصاف

دین محروم قیلماسه یا الکا پناه کلنور ماکان فی لطف

و کرمی برله عزیز و محترم قیلمای قایتارسا

کرعنایت برله بو قولومنی توتماس مصطفی وای کیم

تا کلاه صراط اوزرا تیار بولغای ایاق جاش لند

کیم نبی محروم قیلسه بنده نی کیم جریمه یاوق یارغانی

هیچ سالماس یاق برنظر سیدین تنبک دیک عاصی ایدرسن یور

یارسول الله کورا وجی یرله من مسکین کا یاق

ومنك الزمت افکاری مالا یحله

وجدته لخلاصی خیر ملتزم

ولن یفوت الغنی منه یدا قربت

ثوبت ۱۲ ر

ان الحیا ینبت الازهار فی الاکم

ولم ازهرت الدنیا التی قطعت

یدا زهیر بما اثنی علی هرم

یعنی اول وقت دین بری کیم رسول علیه السلام تنبک

فضایل وکمالات وآیات معجزاتنی افکر قلبنده جمع

ایتور ایدی بارچه افات وبلیات دین منی خلاص

قیلدی

قبلماق غه رسول علیه السلام غه الزام قبلغان
تابوت دورنم وتقی امیدم اول تروز کیم اخرتدا
هم اینک شفاعتی برله یابلیق ثواب خیرات دین
تابارسم اینک اوبونکیم یا مغفور شکوه لازم غجه
ایکسندا اینکور ورتقی انکا فیض تکور ماکدا ایچ منت
قبلماس تقی استحقاق بوق ایرکان یرینوزکا
هیچ منت قبلماس لاجرم استحقاقم بوق دب
اینک سبندن امید کسماک بغایت خطا ایرور
بنه حال اوا یوروزکیم من هرگز حضرت رسالت
صلی الله علیه وسلم دنیا اینک شهنات و مسئلدا ین
طلب قبلغانیم بوق اینک دیک کیم شعراء سبعه دین

بری کیم زهیر دور هرم دین کیم ملوک عرب آرا نیدا
جود و سخا برله مشهور دور ز هرهٔ دنیائی طلب
قیاب خلعت احسان نی بیلار ابردی بلکم منینک مرادیم
آخرت داور کات دین نجات و منازل ابرار رفعت
درجات ترور من اول مدین کیم آیور نبی حاشمی مدین
رسول الله کور کوز کیلل خلاصه ابد بیضا منی دیک عاصی غه
نیک عجب ایمس نبی لطفی باغس یاغه اینک فیضی
اولوک بیرنی فیلور احیا نه استار من رسولیدین
بو فانی دنیا نینک ملکین اینک دیکم زهیر استار
هرم دین زهرهٔ دنیا

یا اکرم الخلق مالی من الوذ به

سواک عنک حلول الحادث العمیم

ولن یضیق رسول الله جاهک یا

اذا الکریم تجلی باسم منتقم

ایمدی رسول صلی الله علیه وسلم غه خطاب قلب

ایتور ای خلایق نینک کریمی وای لطف کرم نینک

عالمی یوقتور نینک سندین اوزکا ایلا کشیم کیم

اول حکم عام تام یعنی اولوم کیلکاندا اننک شفاعه

سیغینسام تعی هرگز تاریو ماس ای منکری نینک

رسولی سننک عظمت وجاهینک ساچی نینک

دیک عاصی وبیچاره لار پناه تو تماق برله اول جاغه کیم

حضرت پروردگار کریم وآفریده کار رحیم مستقیم

یق انی برله تجلی قیلسه ای اکرم خلایق سن سین
منینک پناهم سنسین غوغا کلدیم بولماق اقبال غرضاهم
حق انتقام الماق ایردیسه بنده لاردین لطف قیلکیل
اوزکا پوقتورای خواجه عذر خواهم مسندیک اولوغ
شفیعم خوب بن منه قولاردا دیم اولوغ
کنه نی بولغای بنه کناهم

فَاِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَضَرَّتَهَا

وَمِنْ عُلُومِكَ عِلْمَ اللَّوْحِ وَالْقَلَمِ

یعنی بدرستی وراستی که سنینک برکانلکدین ایرور
حصول خیران دنیا واخرت تیکی علو مرتبه نیک
عالمیدین نور ورعلم لوح وقلم تلکم اضحلال رسولم

بشریت و انسلاخ قیود انسیت بر له حضرت

احدیت داجو بو لما قدین تخلقوا باخلاق الله جاب

قلب نی یسمع و بی یبصر مقامیدا ایملین بولغا

یانگ فی بیکام تقی سر وحدت نی مارمیت اذ

رمیت ولکن الله مثالیدین انکلاغان انکلا کریم وجود

واحوت پر فیض ایرور فیضلان شاملیکدین

نقی علوم لوح و قلم قطرهٔ بر دریای علم کاملیکدین

پرتو افتاب ذاتیکدین ذرهٔ تابید بدایرور عالم

رشحهٔ بحر علم فضلیکدین قطرهٔ دور علوم لوح و قلم

یا نفس لا تقنطی من ذلة عظمت

ان الکبائر فی الغفران کاللمم

لقد رحمة ربي حين يقسمها

تأبى على حسب العصبان في القسم

يعنى نومبدبولا غيل اى نفس نخه بازوقونك اولوغ
بولسه اينك اوجونكم بارليغا ماق جايزدور كبارنى
صغاربرديك يا اولوغ بازوق لازم حق تعالى اينك
اغفرلى ينك اولوغ لوقى نسبتيكا كيجك ديك ور
لاجرم نومبدبولماق كركماس شايدكيم حق تعالى رحمتى
فضل مقامينداقسم قيلغاندا بازوق لازم اندازه سيجه
تقسيم قيلينغانى يعنى اولوغ بازوق قيلغان لازم
كوبراك كيجك بازوق قيلغانلارغه آزراق بيكلك
اينك اوجونكم ايمانسيزلارغا فضل مقامينداحق تعالى

کمال مغفرت و رحمانیت برله تجلی قیلسه اغفر
ولاآبالی دیسه هر آینه یارحمه نه بارلیقا غاندا
هر بری ینگ بازوقعه کورا رحمت و مغفرت
قیلمس بولور یوسوز محض فضل عین وغنایت
دین نور و رامید تو آغانلار سوزی ایدور
بو عالم دنیا غه کیم کیم لقاسی بلور بولغای کیم
امینگ بوق بقاسی کوزونگ نی اوزکالار یوزکا
اجما کرک بولسه نکا حق ینگ لقاسی
هوس لار برله قیلدم عمر ضایع ولی اول کیلمادی
نصیم هواسی مفا بچه اجماسین اق بولدی
ولیکن کیمادی کونکلوم مرادی زهی حسرت

بو بر بازو قلو قول غه مقام عدل دا نیاب جزا سی

لطی نفس دین در ماندہ بولدوم ویله فضلنیک ایرو

در دیم دوا سی عنایت قیلما سانک ای شاه

کماتس قیامت دا کونکل لار نینک عنا سی

یا رب فاجعل رجائی غیر منعکس

لدیك واجعل حیائی غیر منخرم

واکلف بعبدك فی الدارین ان له

صبرا متی تدعه الاهوال ینهزم

ای رب وهاب کریم وای پر لو آب رحیم نخبس

بی غایت وبخشایش بی نهایت برله منینک

مرادیم نی یب اوزحضرتنکدا امید یمی عکس ملمای

فضلینک برله منی محروم اینما کیلر نوع منینک حساب
خزانه منی منقطع قیلیب سمت حیرانی برله منی نوسوم
اینما کیلر تقی من بنده کا ایکی جهاندا لطف قیلغل
کیم منینک صبرم پایدار دکول ولعی کوجا یلیک
کیلکاندا بر قرار دکول احوال واوزاغ اول
صبر غه بوزکیلتورسه طاقت قیلمای قاچار
مراد بمنی منینک برکیل الهیم عنایت
برله عفو اینکیل کناهم منینک صبرم بلاغه طاقت
ابتمای یا قادر بر منی بی دود ایهیم منی
سیلین بنده درکاه یسانک زهی دولت
اقبال جاهیم ایسکنک استانینک یاستاور نسم

بولور عرش معلا ملائکه کاهم قیامت کون مخالف اولمیه

سنینک فضلدن دین و دنیا بولق بیلهم

وائذن لی بسحب صلوة منک دائما

علی النبی منصل و منسجم

والآل و الصحب ثم التابعین هم

اهل التقی و النقی و الحلم و الکرم

ما رنحت عذبات البان ریح صبا

و اطرب العیس حادی العیس بالنغم

نقی فرمان فضل رحمت لوی عه کیم سنینک خضر سکدن

بهیج منقطع بولمای رسول علیه السلام فیض

بی نهایت سکور نور سون مادامی کیم صبا یلمان یغاجی

اولمیه

بوتاق لارنی حرکت قیلدور وحدی اوقوغوچی کور
کلوک ستوه لارنی خوش نغمه وطرب بلا رپله ذوق
وطرب بغه کیلتورور باران رحمتینکنی ایدا
برکیل ای کریم تا روضهٔ رسول اوزرایاغمه یه حساب
مادام کم صبایله تنبک اسماکی پیلان نازک بوتاق نخاج
لارنی قیلیب ایضه طرات باخود حدی اوقوغوچی لار
نغمه سی پیلان مادام کم قیلور ستوه لار رقص نخاب
اول پاک ذات روحی اوچون قیلغیل ای کریم بنده
نی کرم بله خوش وقت کامیاب کعبه فراقی برله
رسول استیا قیدین بولور بوبنده تنبک حکمی
دمبدم کباب من قلنی اول منازل اقدس عنبر بو

قبلغل نیلاکلاریم نه کرم بره استجاب ای کریم کارساز
وای رحیم بنده نواز ای عاشقلار قوافلی بنیک کعبهٔ
حقیقی سی بردم وصالینکا یتمک ای صادق للار
رواحلی بنیک قبلهٔ اصلی سی نظر جمالینکا التماک قوافل
قوافل عشاق رواحل مشتاق للار حرمتی اوچونکم
حریم قبلهٔ اقبال آستانهٔ کعبهٔ جلال غه یوز کلتوروب
میقات اخلاص دین لبیک شوق بلتیب احرام
تواضع و احرام غه یتیب عرفات عرفاندا وقوف
قیلیب سعیره اعتماد یوقاس یلیب صفا برله مروه
مروه ساری سعی ایتیب طواف استانهٔ حقیقتی
نیلاب دوست دیدار یدین تمتع الماق اوچون

حج اکبر و صالی نی ابزد دانفس سرکش نی قربان
قیلور لار بو بنده ضعیف و بیچاره نحیف
تنبک بضاعت مزجات دعوا یلین عز اجابت غه
موصل قبلغیل تو بو فقیر تنبک رسول علیه السلام
صفا بتدا ایتقان تحفه جعفرین جناب حضرت
رسالت دا صلی الله علیه وسلم مقبول قبلغیل تحفه
رسول کائنات و سرور موجودات مبا مابین برکات
برکات برله انواع خیرات اوصاف مبرات بو بنده
پاکیزه ذات دلپسندیده صفا نعه خلد الله تعالی
ملکه وجلاله وصاعصاعزة واقبال رفیق همراه
قیلیب حوادث وافات ایلکی نی جلالک وصاحبی تنبک ایناک

تازه غه
دین کوتاه قیلغل تا فلک باغدا کوب نورلوک بحال
باغبان لار احتیاجی بار بوسان قیلغالی بخت اقبالینگ
نهالیس تازه قیلسون کردگار مملکت باغیس منالی تا ع
رضوان قیلغالی هر آینه پادشاه لار سلام ینگ
طبع سلیم و خاطر مستقیم غه ظاهر و هویدا و روشن و
هویدا ایرورکیم بو رساله نی اوقوب صفات رسول
علیه السلام دین فایده العان عزیز لار ینگ برکات
ادعیه و صالحه سیدن تاویلیف کا سبب بولغان پادشاه
عالم پناه ینگ سبب مزید عظمت و جاهی بولسون
از وقت دا اقبال ینگ صبحی افاق جهان غه نور
انینگ اوجونکیم پادشاه لار غه دولت و اقبال سعادت

دجلال

وجلال اغنیغه هجج سرمایه دعای اهل الله دن
بخشراق ایرماس خاصه دعای کیم اوقات شریفه
ومنازل منیفه دا واقع بولغان بولسه هر آینه اجابت
باوق راق بولغای لاجرم من دعاجی کیم مدت
مدید وعهد بعید دن بری شوق الحرم بیت
الحرام ودوق زیارت رسول علیه السلام برله
اشفته وحیران ایردم نتی وبعضی طایفه منیک
مانعی بولغانی برله عاجز وسرگردان ایردیم نیلای
کیم بو پادشاه اسلام منیک اجازتی وهمتی برله
اول مواطن معطر واماکن مکرمه کا یتب دعا قبول
بولور اورون لار دا بو کریم ذا تلیغ کورکلو اتلیغ

سوزی اولوغ ایدا سنکا مصدق و اخلاص برله
او کوشش دعا سانسز ثنا اداقیلسام
من دعاجی نه کم مراد دین برکیلای مالک رقاب کیم سنی
قبلغای ایدم اوزفضلی برله کامیاب بو تیلیم لال تیلاکی بر
کوجی سین بولغایمو کم بولسه بوسکین تیلاکی
حضرتنکدا استجاب نخت اوزریخت برله شاه کوب
کوردوم ولی کوردمدی کوزسین کیم حضرو عالی
جناب خلق روح افزا اینکزدین شمه حضور مشک جاین
رای ملک آرا اینکزدین لمعه دور افتاب سهم
تبر ینکیدین عدولار منهزم اولسه ثنانک طرفه
ایرماس کرفاجورسه فضل شیطانی شهباب نجه کیم

بولسه دعا اورنی حرم دا ملتزم ملتزم بولسون
دعا کنی قیلما غاشیخ شباب دستمینک تینک دیده
تبر نواب غه هدف جاسدینک تینک سیه سینخ
مصایب غه قراب یوم استفتاخ ایدیکم
نسخه کشف الهدی ختم بولدی آتینکا واسدلام
با الصواب تمام بولدی بو نسخه شریف ورسالهٔ
لطیف کیم آدی ابرور کشف الهدی در مدح حضرت
محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم قطعه فی التاریخ
کتابیه الهی رحم کن بر صاحب شرح که دارد دولت
جمع احبابی نه دیده دیده بود در ملک معنی
نه کس کفه خیال زیبا کتابی معانیهاش جمله خورشید

خان نکهتش چون از خوشابی جانش خورشید
عالم تاب دل دید بوصلش گریه هر دم مضطرابی
ندیده جاره غیر از وصالش توشتم ترک کرده خورد
خوابی جو بهمن ماه بود و روز شنبه با نامی لوکردم
شتابی اگر پرسی تاریخ کتابت بجو تا یابی از خورشید
بحق احمد مرسل بارب بده از شرد خود مارا شرابی
گناهی نرفتی کن درگذشته بعفوت کن خطاب سنطابی

349

348 S. 6.VI.1975

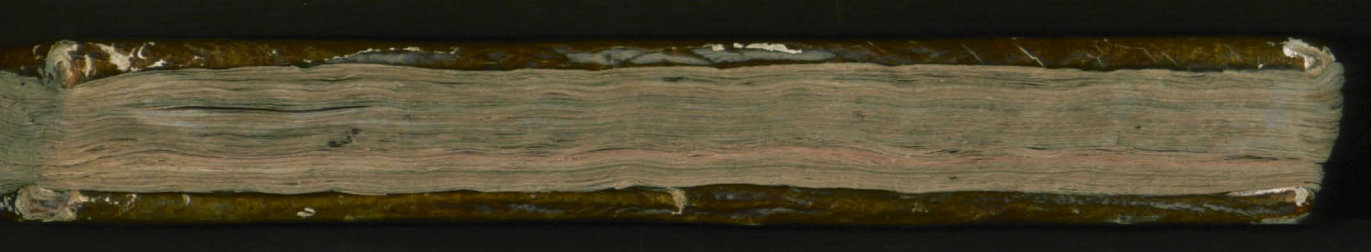
3351

353

333

Ms. orient.
Oct. 1688

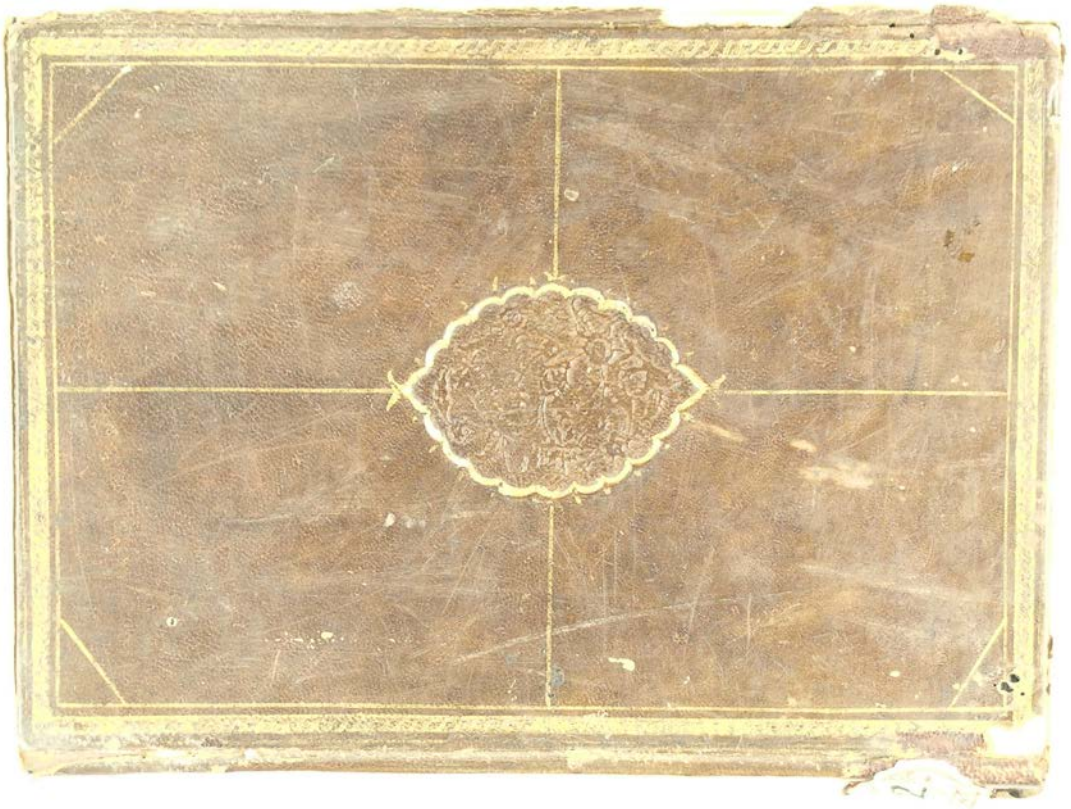

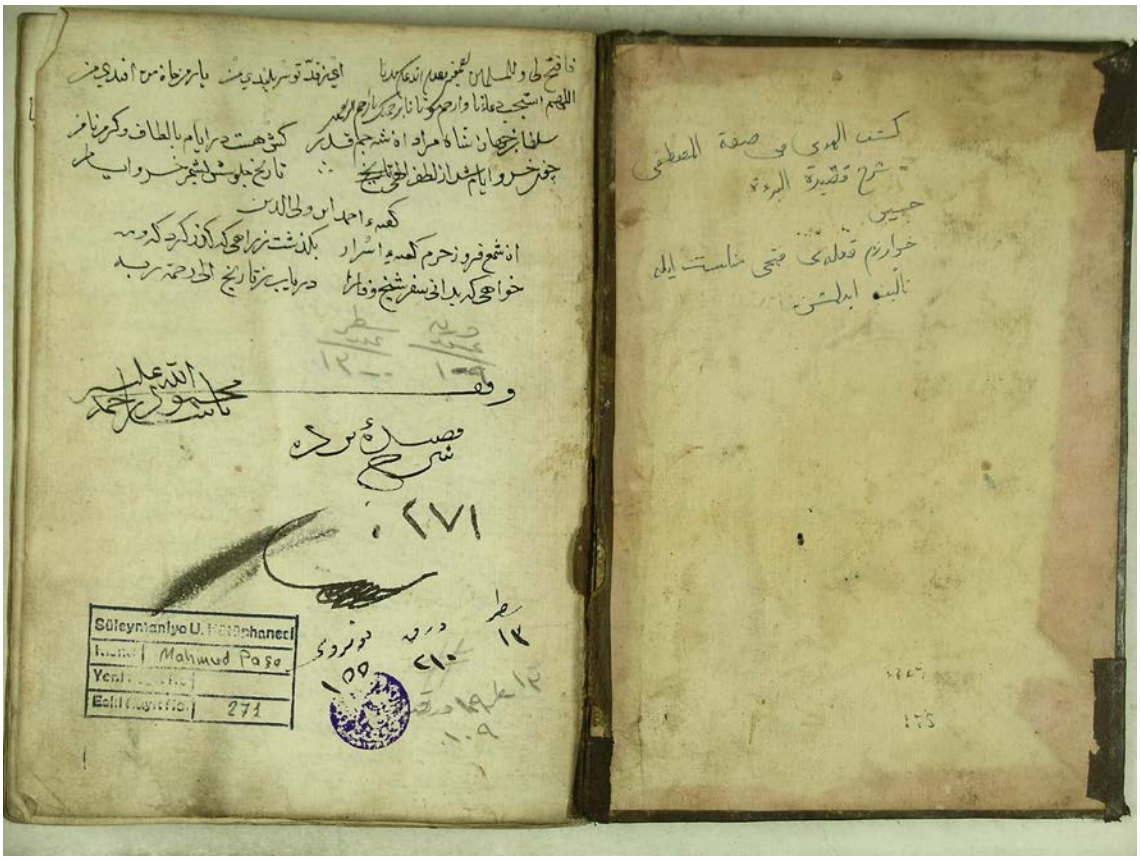

cm 1 2 3 4 5
2.5
2.8
2.2
3.2
2.0
3.6
1.8
4.0
1.0
1.6
1.1
1.4
1.25
STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN
PREUSSISCHER KULTURBESITZ
Preußische Staatsbibliothek Berlin

TIPKIBASIM

(Süleymaniye Nüshası)

كشف الهدى عن وصفة المصطفى
شرح قصيدة البردة
حسين
خوارزم قلعه‌سی متحی مناسبتیله
تالیف ابلیس
Süleymaniye U. Kütüphanesi
Mahmud Paşa
271

اول خلقه ء انبیا عة خاتم ٭٭ ذاتی سببی وجود عالم
صورت بیله عیسی دین مؤخر ٭٭ معنی بیله ادم امقدم
جان جهان صفا وجهان جان اصفیا محمد مصطفی علیه
افضل الصلوات واکمل التحیات بنیك مرقد منورًا وتربت
معطر بنکا تقی اك واصحابی غاکیم قاعده ء ملت قویم انلار
قوتی بیرلا راسی وراسخ تزورتقی بودین مستقیم انلار
نصرتی بیرلا سایرادیان فی ناسخ وراسخ ایرور علیهم
من الصلوة ازکاها ومن التحیات انماها حمد وسپاس حضرت
پروردکار ودرود فی قیاس نبی مختار دین سونکی وضیعه
ابتوکیم عنایتی ازلی وسعادت ألمدیزلی همدم ورفیق وبدرقه ء
حالق یولوب خاقان اعظم وشهنشهی مکرم پادشاه
مقبول یرت وپسندیده سریرت ملك الاخلاق ملکی
الاعراق لطافت صدفی بنك کوهری ظرافت فلکی

بنك اختری جلالت جهانی بنك جانی ایالت جهانی بنك جانی
سلطنت تاریکی بنك تاجی سعادت قامتی بنك دیباجی
وفا بوستانی بنك سروانی صفا کلستانی بنك هزار دستانی
مرحمت حدیقه سی بنك سروری عباد اسایشی بنك وانطمینی
شبان بنك فخری جنکیز خان اورغی ٭٭ کیجیك باشدین اولغ لار بنك اولوغی
کوکلار درا حتی جان لار فراغی ٭ شبستانی سعادت بنك چراغی
اولوبس ایل بنك تابش لك اینجی جانی ٭ قوغ پجان مسکین لار بناهی
بیلیك بنك خانی دولت بنك جانی ٭٭ سعادت اورداسی بنك پادشاهی
اعنی شاه زاده ء جوان بخت فروزنده ء تاج وفرازنده ء تخت
سلطان دین سلطان اربغ ذات یغ کورکلوك اتلنمش بولغن
خان زاد الله تعالی حضرتلرینك اسعاده حضرة راوار کجکان
اوزخان اتالاری بنك تکیش لیك تخیین یقلایوحق سبحانه
وتعالی بینکه عنایت نی غایتی کا اعتماد قیلیب تنقی مشایخ عظام

واولیاء کرام بنك ارواح مطهره سیندین استمداد قیلیب
قبة الاسلام خوارزم صینت من الطوارق والارزم سار وعساکر
منصوره بیرلا متوجه بولدی ایرسا توفیق الهی رفیق اولوب
وسعادت نامتناهی بدرقه ء طریق اولوب فتح وظفر غا بین
لوبوب بخت واقبال رکا بینی توروب نصر من الله وعدسی
قریب بولوب ربیع الاول فی بنك بیکرم بریخ کون جمع صباح
انا فتحنا لك فتحًا یوسونیخیا سان لیق یره ٭ فتح قلعه ء خوارزم
میسر بولدی تقی سادات ظاهرة الاحساب وینابر ائمه ء عظام
واجلهٔ کرام ابقابسم الله تعالی یوم الساعة وساعة القیام درکاه
عالیه سی یوزکلتوروب اترلی الناس علی قدر مازلهم مقتضا بسجه
اولجناب منیف بنك بساط شرفینی اورونه تا یوب اولنور
غایتا اطراف بلاد دین اضاف عباد ظرائف وطرف دین
هدایا وطرف کلتورورایره کلا یوا وجورد اغزیکی صلاح وشداد

بیرله معروف وفلاح ورشاد بیرله موصوف خط لطیف بیرلا
قصیده ء برخی بیتاولحضرت شریفیکا کلتوردی
ایرسا اول پادشاه صاحب قران اشتیاقه بنکی اساس سخن
شناس داد کستر هنر پرور داد باب فضل وکمال واصحاب
عز وجلال ارا سنید بوضعیف دن خطاب عستداب بیرلا
مخصوص قیلیب بوقصیده ء غرانیك فضایلینی استنطاق
قیلدی ایرسا اول شاه مجلس عالم دا ایدیم بیت

لطافت ملکی اسلطان ایرورسن	خلایق نیکری دین خان لیق تیلارلار
سنی تیکری بیلکا خان ایرورسن	شریعت دولتی کا جان ایرورسن

ایدین سونك بوقصیده ء بنك بعضی فضایلین شرح ایتیب
بیریخه ثبت بنك معنی سین بیان قیلدیم ایرسا اول معانی
بنك بدیع بیانین یوسولوب فهمان قیلدی کیم بوغزی
افصح لفظی توزکی ملیح بیرلا شرح قیلسام وانتی بعض عزوات

ومعجزات و اخلاق صفات و احادیث و حکایات کیم
یوقیده یدا انکا اشارت بار تحریر شافی و تقریر کافی بیرلا انلار
دخی بیان ایت م لاجرم امتثال مثال و قبول مقال شاهی فی ذمته
همت کا واجب کوروب بو امر خطیرغا اقدام قیلدیم تقی اعتماد
واستغنا غا مجال تاپمادیم با وجود ان کیم بو ایام دارحلت
احبا و اخوان و فرقت اصدقا و خلان دین جانیم جراحتی
تازن کونکلوم محنتی نحد و اندازه ایزدی تقی فراق یلکیندین
حالیم خراب و اشتیاق اوتیندین جکریم کباب ایدی بیت

کونم تونك یاشتی	کونکلوم اوتی سوندرماسا

اونکای بردی فوق عالم ذی شرافه منك ولیکن
حکم شاهی فی کیم متضمن حکمت الهی ر تورر بیت بختی
قلم بنك مهارتی فی کرفت سیاهی بنك قولیغه بیربیب
رنجیده دریا سیدین کاروان مفقی فی روم بیلادینه جکمك

بیلادیم تقی بو کتاب زیبا نفه کشف الهدیه فی صفة المصطفی اب
در کیم بو بضاعت مزجان عزیز مصر سلطنت بنك مخضر
بیندا سمت قبول بیرلا موسوم بولغای لاجرم دیباچه
کتاب فی بوشاه بنك خطا بنیدا بیرینجه بیت

بیرلا اختصار قیلیب ایتایه	لؤلفه

سنیك کونکلوك بیلا ایلکینك جیوق دریاده کان تولدك
آشکینك بو تیراقی قدر تیلاب متکوسوی تون کون
تالای بیل جان بیریب تاپمای اویا یلماقدین تهان تولدی
اوشول یاندین کیم اجتهوسنیك کونکونکتی اسلام غا
تیلیك احکام عیبی دین سوزایرا تیمان اولدی
فلك ایکی هنر بیرلا اوازشمن بولوراردی
سنیك عهدکده اولدشمن فوقهریان بولدی

هزنیك اهلی فی سافاکیشی یاغماسایدی هرکز
الحمد لله بو ایشکدا اینك تیك کاسان بولدی
تیلیم تیلیرلا حنیك فی حسین ایماق تیلاین املك
بودولت لیغ ایشیك کاوش سعیدك مدح خوان بولدی
کلامنوزك موحنی ایدیم سوزوم شکرصفت کلدی
قولوزك بنك وصفنی قیلدیم تیلیم نوهرفشان بولدی
سنیك فهرنیك فی یاد ایتدیم قوغ جان بیرادی فروقوب
نیه لطفنکنی ایاردیم سوزوم یارحباسی جان بولدی
ایزیم عدلنیك فی ایاروتروب امان تونسون بوملکنك
کیم اول بیرلا ایکی سی اولمان بولدی
سنیك بیشان عیشکنی خزان دین ساقلاسون تیکری
کیم اوش لطفونك نهارینیتجمای خوش بوستان بولدی

مقدمه بیلکیل ای سیلیك تنی بنك جانی دانش جانی بنك

جهانی کیم بو قصیدنی دینیان نظام عقود جواهر معنی مزیده عرایس
غواسیمنی محمد بوصیری کیم حضرت رسالت پناهك مسلم
لغیندا حسان ثانی ایرور کیم فلك مرضی بنك مرضی
بیرلا قولی اذا قی نوتماس بولوب هیچ اینس صادق وجلیس
موافق و مونس یار همنشین و همکسا و محرم اسرار تاپمای مدینه
تاج لاری بنك بیرغاریدا تکیه قیلیب وزحیا تیدین امید
کیسیب اندیشه قیلمش کیم جون سرمایه زندکانی و بیر آیرمه
صحبت کامرانی ایلیکدین خیف یب حزینه نفیس انفاس بشری منغص
بولورجاق بولدی باری بو پرینجه نفس کیم باقی قالیب
ژور نظم صفات رسولغا اشتغال قیلیب ذخیره ابدی و سعادت
سرمدی حاصل قیلسه لار لاجرم بو قصیده فی ایتیب تمام قیلغان
کیچه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم خطاب قیلیب
ایمش کیم ای حبیب خالق و ای اکرم خلایق سنیك

درگاهنگ دن اوزگا نیاهم یوق سنینگ تینگ لیکینگدین
ارتوق عزت وجاهم یوق
سن اگر سورساگ منی درگاه لطفونگ دین کون
قاپوسیدا شیکار اقبلغای من یاریب فریاداه
اه واویلا اگر فیلاسا فضل رشاملینگ
من کدانیگ حالینه عینی عنایت دین کاه
یاراذاتیگ شوقیدین آیتگ تی اتارماق سینگ
موشی جاندور قوغ عاشق لره بیگاه کاه
ایشکدایندم لیکر قیلماق تاکیم قویسه باشین
سلطنت باغیدا بولور غنجه دیگ صاحب کلاه
ای حق ینگ حبیبی وای خسته کو نکلار طبیبی ای درمانده لار ینگ
طبیبی تدبیری وای بیچاره لار ینگ دستگیری من شکسته ینگ
اول جاقاوجالیم یوق کیم طبیبه یطبیبه غم باریب روضه

مقدسه ینگ اشتیاقینه یوزوم سیلیب بوجواهر معانی دن کیم
عرایش غوانی نیگ جاوعیاراتی انیقه وخلل استعارات رشیقه
بیرلا اراسته وبیراسته ایرور خاک قدوم کاه انثار قیلسام بنه
راوق تامن کیم بوشعر غرانی اول حضرت علیاد اداقیلسه
تقی بیلور من کیم سینگ علم شامل ینگ کابیراق ویقوق برا
برتقدیر بیت ای سدره سکا کمینه منزل
لطفینگ بیلکه کاینات حوض دل کیم کیم ایشکدا بنده بوتما
تی شبه بولور جدا غاواصل ای کان کرم شفاعتینگ بنگ
دریا سیغه یوق هیچ ساحل نقینگ تی نقیب ایتغامن کیم
بیلماس صفتینگ کنی هیچ غافل واکه بیلکندا روح ناطق
عاجز صفتنده عقل کامل حق قدرتی بیراعلم وفضلینگ
دراتجهان عن بولدی شامل لاجرم بوقصیده تی هم
بویرداخذمت سن عرض قیلور من دیب تمای قصیده تی اوقوغان

دین سونگ اعاده یمطلق قیلیب بنغا برینگ پاک روحیندین
دعا بیرلا استمداد ایتیب تکیه قلسا رسولی صلی الله علیه وسلم
نوشیدا کورمیش کیم کلیب مبارک قولین بویجا نوخته تینگ
نوتماس قوطاذاقینه سیلیب امیش کیم ای مسیحا دا ایشیم تورکیم
حق سبحانه وتعالی سنگا بورحمت دین شفا بیردی اویغانیب
نورا کلسا کورارکیم هیچ رحمتی قالمای تمام صحت تا بیب تورور
لاجرم وضو قیلیب فطایف شکرانه ای تی بیرینگا کلتورور
بونعت تی نظیرینه نیاض قیلیب صباح بنغا برروضه سی سارو
متوجه بولوب بادورد قطب زمانه وصدیق یگانه شیخ
ابوالنجا کیم اولیاء اخیبا دین اهدی تقی خلایقودین منقطع
بولوب بیردی تاغ لارداغرلتا اختیارقیلیب تروراید ی محمد
بوحیری رحمة الله عن فرشو کلیب اینوای فصیح لارینگ باشی
محمد هاشمی تینگ داشی اوقوغیل اول قصیده تی کیم حبیب الهی

محمد رسول الله مدحنداتظم قیلیب تزورسن ناخلیم ایتورکیم
سوردوم کیم بوقصیده تی تیلارسین من حضرت رسالت
مدحی اکوب قصیده ایتیب من شیخ ایدی اول قصیده کیم
مطلعی بوتورور

أمن تذكر جيران بذي سلم	مزجت دمعاً جرى من مقلة بدم

من تعجب قیلیب بنغا دیم تقی ایدیم ای شیخ صاحب کرامت
وای شفیع روز قیامت سیرینگ مطلع تی کیم دین یاد
تونتوب نکین کیم من بوقصیده تی هیچ کیشی فاشیدا اوقوادیم
ایدی لار کیم کیچه حضرت رسالت تی توشومدا کورارایدیم
جمع اصحاب بیرلا اولوز میش راسن زاری ونیاز مندلیق قیلیب
بوقصیده تی اوقوماق غراجازت تیلارایردیلار رسول علیه السلام
اجازت بیریب اوقوغایکدا انا من الشعر لحکمة دیب تحسین بیریب
موی لیک یغاج ینگ بوتاق اهسته ایتیکان بیلدین تاپرات

كان بنيك حركت قيلور ايردى تقى سن بو قصيده نى تمام اوقوب
مطلع فى بنيه اوقودوقدك ايرسا ايكى قولغان اوجون بو مطلع نى
ياد توتوم ناظم رحمة الله ونعمة الله يغفر انه ايتور من قصيده نى
بيت شيخ ابو الحاجا عن بيرديم بيركيم مجاورلار تقى بو مدينه خلقى
بوجالدين جزه ايربولوب اوتروكليب منى تعظيم واكرام واجلال
بيرواحترام بيرلار روضه ء رسول عليه السلام غا ايلب باردى
لار من بو قصيده نى اوقورداياريجا باش اجيب ينغلاى تورغان
اوجوزداييربولوك توالهارا فوروب توغ توزغوروب يانيب
استانه ء حضرته اجوكدى بيرلحظه دين سونك بيرشاهى
بداوسواركليب اولدنيانيك بوكين كيم بارجاسى برجه شاهى
ايردى مجاورلارا اولوغ عاپيشكش قيليب ايدى بوتوانيناك
بولوك رحمت نجيغيبا برعليه السلام روحينه نذر قيليب تور
ايردى بويتوا بيلمن ندين بوصباح مهاراوزوب قاجيب

ايكى

ايكى كونلوك يولنى ازمدته ايوروب موندايي مجاورلار ينغلاب
ايدبكو بو قصيده بنيك رسول عليه السلام حضرتيندا مقبول بولغايين
انكلاب صباح ايديم كيم الهى بيرمناسب هديه سين بنكورگيل كيم
صيله ديب بوفصاحت اهلى بنيك سرورى كابيراين حق تعالى اولدعا
مستجاب قيليب بوجالدا بنكوردى ديب بردلارنى صله بيردى
بنيه مدينه بنيك اول زمانداغى حاكمى محمد بوصيرى نى يلانك باش
اوراتوروب بوقصيده نى ايشتيكان دين سونك ايدى دريغ بزيم
سعد الدين كاتب بنيك كوزلارى كورارلوبسه ايردى بو قصيده ء
شريفه نى بتيب القاى ايردى ناظم رحمة الله عليه ايتورايديم كلسون
بارى بو قصيده بنيك استماغى بنيك بركاتيدين محروم بولماسون
حاضر بولدى ايرسا بيرگليم سعد الدين بنيك ياشى نما يا بوب قصيده نى
اوقوسون مطهر رسول عليه السلام ديل استمداد بنيلاب
دعاقيلديم ايرساحق سبحانه وتعالى اوزدارو خانه كرهيندين

كوزبنيكا شفا بيردى بنيه علماء اسلام وفضلاء كرام دين بو قصيده
بنيك خصيت لارى بغايت كوب منقول تورتقى آثار بركات
نى نهايت مشهور ايرورينه برجائمه ء عظام اتفاق قيليب تورلار
كيم ظهور حصينتى بو قصيده بنيك اوقوقنى ورا جله ء ثقاب
دين اجازت حاصل قيليب اعتقاد واخلاص بيرلا اوقوماق
تقى منده عاجى بو قصيده نى خاتمة المجتهدين مولانا حافظ الدين
ابن بزارى دبن عبد الله درجته فى العليين روايت قيلور من
تقى مولانا حافظ الدين استاد ائمة تفسير واحاديث واخبار
مجاورروضه ء مقدس رسول مختار مولانا جلال الدين المجندى
دين اسكنه الله فى فراديس الجنان روايت قيلور تقى مولانا
جلال الدين بنيك جلالت قدرى وعظمت شانى اندين عالى
راق كيم سندى بنيك بيانيغه حاجت بولسه اينك
اوجون كيم ائمه ء حديثا وزى بنيك صحت سيندى بنيك

كما

بنيكا لبنيك كا معترف تورلار تقى اول پاكيزه ذات پسنديده صفات
بنيك خطر كرشما يلى وشرح فضايلى حديبان دين خارج ايرور فضايل
وكمالاتيندين بيرى اول زورگيم حضرت مولوى مدته
روضه ء بنوى دا مجاورت قيليب شيخ المحدثين اتا نيب
آثار صفا وانوار وفا جهر مباركين داظاهر بولغان دين
سونك رحم اوجون اورمحكتى كا عزيمت قيليب بولغاكركا زكون
بنيك كيجه سى سكيز كيشى صديق لاردين بيغا برعليه السلام
نى توشه كورميشلاركيم عبارت فصيح ولفظ مليح
بيرلا ايتمش ارتصون عما رقية الحبيب من الحبيب يعنى راضى
موبولورير وستدين ايريلماق غه بزيم دينيم بنيك كمال شريعتيم
بنيك كيتماكينكا نه اوجون راضى بولدوكوزنو صديق لار
صباح روضه ء رسول داحاضر بولوب بيرى بيريكا بوزه مای
صلاح دين خبر بيريب مولانا جلال الدين عليه الرحمة بنيك

لونکو بخه مراجعت اوجون التماس قیلماق غه بارورد اکورار
لار کیم حضرت مولوی یلانك اذاق بیغلاتوقایتیب
کلار نزور بو بارغان صدیق لار ایدی لار کیم ای شیخ نه سبب
دین مراجعت قیلدینکیز بیغلاب ایدی اجزنی الحبیب الذی
اخبرکه یعنی منکا خبر بیردی اول دوست کیم سیز کا خبر
بیردی اول دوست کیم سیز کا خبر قیلدی عرض اول کیم استاد
علمای عالم حادی اصناف علوم وحکم مولانا حافظ الدین نفحة الله
بغفرانه اول مرشد طوایف ایم فتخار عجم بنی آدم مولانا جلال الدین
المجدی نور الله مرقده بنیك اجازت بیرلا بود عاجیغه اجازت
بیریب نزور من تقی بوتهریار عالی جناب وشهنشاه ممالك
رقاب عالم اجازت بیردیکیم سوانح مهمات دا بو
قصیده مرجوة البرکات فی صدق داخلاص بیرلا اوقوغای تا
حق سبحانه وتعالی بارجاهراد ایتین محصل قیلیب دنیا

افاتیدین نجات تقی احزت دا اولوغ درجات دونی قیلغای
فضا بیرلا اوغان بیریون ستکاجین ومناجین نی قدر
قدر نیکنی ازبو فراق قیلیب قدر قدر جاندین
تزوجان مال وملکونکنی امان بیرلا توتوب نیکری
سنی هرکز ایرماسون دیو اخرد ایماندین
بیلکیل ای بلیك میبا فی بنیك شهواری ظرافت خاندا فی
بنیك بزکواری کیم ارباب درد ونیاز واصحاب سوز
کدان قجان کیم اوزکونکلی بنیك راحتی اوجون جانی بنیك
جراحتی فی بیان قیلماق تیلاکان دا موبنی یار وهمدم وغمکسار
محرم اسرار تاپماسدا وزینکا خطاب یتیب اول مخاطب بنیك
حالین بیان قیلماق بیرلا اوزدرد فراقین یا محنت اشتیاقین
قیلور لاجرم بو قصیده بنیك قایلی هدبو طریقه فی سلوك قیلیب
کیم علماء عرب بیت الحرم بیدا تار لا اوزینکا خطاب قیلا یتور قدس سره

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانٍ بِذِي سَلَمٍ	مَزَجْتَ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمِ
أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ	وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ إِضَمِ

یعنی ای دوست لار فراق بنیك اوتیغه یانغان تنی همنفس لار
اشتیاقی بیرلا اوزحیاتیندین یانغان سلم بنیاقی کوب بنیکان
یرداکی قونکشی لار فی موسی عنیب مبدم کوزیاشی کوبنکلر فانی بیرلا
قارشیتورورسین یاکاظمه انلیغ یردن کیم اندا ستوکان دوست
لرجمالینی کورمالك تقی محبوب لا وصالینی تیلماق میسر بولورایردی
نسیم دکشا دشمیمی روح افزا موکلدی یا اضم انلیغ تاغ دین یاشین
یاشنا ب اول دوست لاریمنك خاطرینکا سالدی کیم ایشك
فی تایمای ایشینك کوزیاشی بیرلا توتوب نکلماقا بین قارشیتورماق
قالدی ایرتاکی یاران لریکنی ساعنیب موای کونکل
کوزیاشین قارستورورسین بویورك قانی نیله
یاپاشین موبا یشنا دی ده لدار تورغان تاغ دن

کیم

کیم جکرینك دا نی بولدی تازه لعانی نیله
اه فرقت اوتیتین ای وای هجران ایلکیدین
کیم تیلاماسکور مکاجانان فی یوزجانی نیله
ترکی تیل بیرلا ابیات معنی سیکا بو قدر اشارت تیار هرکیم
زیاده تحقیق ایزداسا بود عاجی بنیك راحة الارواح انلیغ عرف
شرحی غه مطالعه قیلغای عجایب تحقیقات غرایب تدقیقات
وغرا اشارت ودردلالات اولشرح لطیف نیکه فحای نما مدرج تزور قدس سره

فَالْعَيْنُ إِنْ زَقَلَتْ كَفَّا هَمَتَا	وَمَا الْقَلْبُ إِنْ زَقَلَتْ اسْتَوْقَ بِصَدِ

یعنی ای دوجاره دردمندای عاشق مستمند اگر محبت وداد و
لوایح فوارغا لکار قیلنك تقی عاشق بنیك وجد وفحتی نی زاده
من یبه عوی ایتسانك بس تر بولوتور ایکی توزینکا کیم نیچه
تیفیل دیسانك یاشی سیل دیك کوراك اقار تنی نه دونکه کونکلو
نکا نیچه ایتیفیل دیسانك اپروکلوك اوقی بر لا عالم فی نیقار عشوغه

انکار قلغان عاشق سوزیکا کیشی قولاق سالماس عشق بولامشاك
کیرلاماك برلا پنهان قالماس بوسببدن کیم سنکا ایدیم اتینك
تفصیلی ایتی پیری بولسا ای عاشق دلبر پرست بس بزدین دیانات
کورو تکشی یتیمابن سبیل اقتزور کونکلونکا هشیار ولا بیسانا بولور حیران

ایحسب الصبان الحب منکتم	ما بین منسجم منه ومضطرم

یعنی عاشق پرنیاز و محب باسور وکلدا ایتینك بنك موساغنور کیم
عشق تینك ثاری کوزیاشی برلا کونکل اوتی باراپرکان بوشیده
قالغای هرکیجه شمع دیك کونکل اوتی بیرلا یانیب کوزیاشین
اقیزغان کشی عشقیم یوق دیسه سوزیکا قولاق سالغای حال
تیلدین قالماتیلین بیان ایچندا اسوزوب بولماس کوزیاشی
کونکل اوتی بیرلا عشقیم تی یاشروب بولماس دیای

عاشق تبلادیورکیم بولا پنهان ترانك	هم انکلاماغای حالین اتیکدسازی
بیچاره اگرچه خلق قاتیماس رازین	کوزیاشیکونکل اوتی اروزغمازی

بولا الهوی لم ترق دمعا علی طلل	ولا ارقت لذکر البان والعلم

کریعنی عشق وهوادمحبت وولا بولسا ایردی یوزولغان سرای
لارینك نشانه سی اوزراکوزیاشین اقورماس ایردینك
تحی اولمنازل بنك صدرخت وتاغیت ساغنیب کوزلاریك
ذی هرکیجه تانقاتیکروایاغ باقورماپسرایردینك هرایینه
منازل یدلمنازل وصارداماکن مشاهدجمالنی یارهدم ماق
دین اوزکابیشه سی یوق لاجرم بویغلاماق بارایکان عشقا
انکارقلب بولماس تقی هوا وماغلیق نی کوراتورغاج دعوی
صبروقرارقیلیب بولماس

ای عاشوخ سنه قلما انکار	اولدلبرنازنین تیواسین
عشقیکیوق ایسه تیك اغلابورین	کورکانلانشانه سراسین
تاغ تاغ وبیغاج لارین سپاغیب	کوزکوردی ویاغلیغیتیك بلاسین
ذره ذره ایرور بوعشق دردی	تیمانیمادی هیچ کشی دواسین

فکیف تنکر حبا بعدما شهدت	به علیك عدول الدمع والسقم
واثبت الوجد خطی عبرة وضنا	مثل البهار علی خدیك والعنم

یعنی تاراکانکار قیلورسین محبتکا سنیك اوزاعشقینك
بارتیب تانوقلوق برکان دین سونك عدلتانوقلارکیم
قاضی تحکمه عشاق وصدرسنیه مشتاق حضرتنیدا انلارنیك
عدالتی ظاهروپیدا وروشن هویدا ایرورکیم اولتانوقلارکوز
چشمه سی یتیك روان لیغی وتن مپتلا یتیك تانوان لیغی تزور
بوابکی تانوق تاراپرکان هیچ خط ازاد بولسا انکارقیلیب
بولماس حاصلکیم وجدیعنی محبت دین تاشی بولوب کونکل
کامستولی بولغان غه قدغونوك کاتبی سنیك اتیکارنیك اوزا
ایکی خط ثبت قیلیب تزوریری کونکلکا تیکگان یره قاف
بیرلا غم یرقاف بیرلا بهارا تلیغ جیحاك یك سارغ ایمدی مونوك
ایکی خط وبین اراد ابارایرکان انکار محبت سنیدین غایت غریب

واظهار علم مودت تی نهایت عجیب یاردر
سن محبت بارینیا انکار نیتیب قیلغاسن
کیم ایرور کوزیاشی تزتنیك ضعفتی ایکی کواه
یاش قیزیلی تیب سارلغی یوزدایکی خط ایرور
ثیم اتی هرکیم اوقورحالیکه اوقارنحاشتاه
عشق دردی بیرلا شیدا بولسه ایردی کونکل
باش قرارتیب یوزسارا تیب قیلار دیکه آه

جون شوایدوایات ودلایل وعلامات وبیراهین قاطعه وحج
ساطعه بیرلا ناظم تنیك مخاطبینغا کیم عبارت اوزداتین دیب
ایرور عشق ثابت بولوب انکار قیلماق عه مجال قالمادی ایرسا
التفات وجهتیکا کلام فی خطاب دین تکلم کانقل قیلیب
عاشق لیق غه معترف بولوب ابتور قدرسره

نوم سرخطیف من هوی قارقتی	واحب بعارض للذات بالاله

یعنی اری شفکا نیم یارنیك خیالی یجه کلیب کوزوم دین اویقسو
کیلتارب ایدی ای وصال طلستان نیك نیمین تیلاکان
دوست نیك جمالین یوزارزو بیرلا تیلاکان عاشق لذت
دین بیکانه دور عشق بیرلا راحت ایزه کان دیوانه دور
عَجِبًا لِلْمُحِبِّ كَيْفَ يَنَامُ ۝ كُلَّ يَوْمٍ عَلَى الْمَحَبَّةِ حَرَامُ
قُمْ قُمْ يَا حَبِيبِي كَمْ تَنَامُ ۝ طَالِبُ الْجَنَّةِ لَا يَنَامُ
عاشق ارغه او یوقلاماق راست کلماس دوست دین غافل
بولغان کوتکلی حرافی عشق قلب دیب بیرلا بولغا المس عشق کوز
لاکان نیك کوزی نیچواب کرك اه یارسیرین اغیارغه ایتماق
اهل غیرت غه عار ایردیب اسرار عشق نی کوتکل دا اسرار من
تمام بغایت دشوار ایرور عشق نیر اندازی دور کیم راحت لار
بوتا سینیه الملار نا کوکین اتار خانه بر ابداری دور کیم
رخت هزار طاعت نی بیر کرشمه کا ستار

طلعت عشق چون عیان بولدی ۝ عاشق آشفته یه جهان بولدی
لشکری دو بیرلا عشق کلب ۝ باغریمیز عشق دین کجاب بولوب
جانیمیز دره انلیناقان بولدی ۝ دوست نیك جاره سی میانیدا
الی راحت دوان بولدی ۝ زاید اولیانین صنم کوروب
عاشقی زارنا توان بولدی ۝ عشق اسرارنیك بیانندا
یتکه پیرودة ترجمان بولدی ۝ لاجرم یارنیك خیالـ
تاکوتکل بخت اوزراخان بولدی

ایتغان سوزنی حقیقت بیلدیم تمتا اویقوتی کوزوم کا حرام
قیلدیم بینه عشق پوشیده قالماس انکلاب اوزوم اوزانا نعا
بیمقه نا انکلاب اقا رقیلیب ایدیم
کوزومکا کرمادی اویقو برتون یارنیم جایلادیم
کوتکلدا قالمادی راحت تمنای وصالندین
اکراولد کور کاولار خانی کمال رحمت بیرلا

بیار بیرلا یانغان عشق اوتی ملامت قیلغوچیلارنیك دم
ونفسی بیرلا اوچماس ۝ عشق که نازله نیاز ایرور
کاه سوز وکهی کدا ایرور ۝ بوجه جانلر قوشینی اولا معا
عشق بیرطرفه شاهیانه ایرور ۝ غیرتی عشق دین کوتکل ایشکی
غیرتیك یوزینه فرار ایرور ۝ جانی جانانه غه روان قیلماق
رسم عشاق پاك یاز ایرور ۝ درد اکرنیك نالهٔ حسین
جون سکا دوست چاره ساز ایرور ۝ عشق انداسی ملامتی خرابات
بولورتی سلامتی منا جات ۝ خاصیه عشق کیم دلیر
عذرای بی عذره عشق بیرلا مبتلا بولسا یرانینه ملامت دین
قاچماس دوست دیداری بیرلا طلسنان بولغان کوزین سوز بیرلا
اوزکالا دیور بیکا اچماس والهی بشیدا ایرور کیم سوز عشق
سینیدین سوزنیك ترتیب سیاقتی بوق تمتا اشتیاق اوتی
بیرلا اوزانور ایرکان مشاهده جمالی غه طاقتی بوق اصمی ایتور

یوبراکسوك قولین سورسه نرایلیکا کی الندی قال قدتسره

یالآتی فی الهوی العذری معذرة	منی الیك ولو انصفتم تلمه

ای ملامت قیلغوچی اینك دیك کوتکل مستولی بولغان عشق
ایچدا کیم صاحبی نینك عذر مقبول ایرور یا اینك تیك محجوب
نیك محتنیدا کیم بی عذره دین تور ورکیم بوطایفه نیك عاشق
لری نیك کوتکلی حفت بیرلا موصوف تمتی محجوب لارنیك ساحت
عصمتی عفت بیرلا معروف تر ورمنیك والله حیران وعاشق
سرکردان عذرین قبول قبیل واکر خود انصاف ایداسی
بولسانك ابردی ملامت قلماس ایدینك اینك ایجون کیم بیلورن
کیم عشق سرمایه ریناز ونیاز ایرور رحمانیکا توشکان کوتکل قوشی
قوتولماس اکر جه مرغ زیرك تر ورکیم دام زلف دوانه تحاردین
اوزکا هیچ حیله بیرلا تو تولماس عنقای عشق عنصید بولغان جان
طایری قلهٔ قاف قربته دین هرکز اوجماس کرشمه فرازنوشوقو

وقتی ایله یاره عذرسار وکیم قبله یه نظر عشاق وارآمر
جان مستاق ایردی متوجه بولوب اول قبله یه دایر غزلر نیك
ایوندیا مهمان بولدوم بابا ضافت الطف واحسان وفضل
امتنان بیرلا میندین حرمت مودت قیلدی لان الخیر مع العجل
اضافه وتقی بوغزلر نیك بیرزیبا باتلیغی یارایردی کوناج بوزلوك
قتان کوزلوك فصیح کلام بلیغ ملیح ملام لبغ قامتی قیامت آنکیر
غمزه سی فتنه امیز طرار طرتسی دیوانه لرنیك زنجیر غمازی غمزه سی
فتنه امیز طرار طرتسی دیوانه لارنیك زنجیر تقی اشفته لاردردی
نیك تدبیری کعل کوهرباشی دربوش زلف سرمستی یاده فروش
اصمعی ایتور بوعقل لارافتی نیك لطافتی کوروب سایر قبیله دن
مفرح قیلغالی جیفدیم ایرسه بیرسیکیت کوردوم بیلارد یاك
ضعیف خلال تیك نحیف المنیا اوت تیقار کوزلکلی تنیك اوتیندین
کوزی باشی تینمای اقارایردی وَفِی فُؤَادِ الْمُحِبِّ نَارٌ وَهُوَی

اجزا

اجزار الحکیم ایردها بودینا اوتی سف بیرلا سوناریاك
کوزلکلیك اوتی دریاییله سوناس یوسکیتیك جهره سینداثار
محبت واضح وانوار مودت فی لایح کوردوم ایرسا
حالیندین خبردار بولماق اوجون یاوقیدا اولتوردوم کوزار
مین کوزلا یك چشمه سنیندین سیل خونین روان قلیب
موقوبکدیك ببیت اوقور کیم

بیرزمان کورکاسه مومن یاربوجانا نیم فی من
کیم کوروب یوزین قدا قسام روان جلنیم فی من
قاش اول کورکلوم الیب جانیمغه قصد اینکان صنم
کلسون اولتورسون حلال ایتدیم انکار قانیمنی من
بوی جکیت یاش حالکدی مندین بیرکورایلیمان کورونك
کوزیاشی بیرلا سوقارغان سروبوستانیم من
ساقلا بوبیلان حسبان اوزسرینها نیم فی من

جان

کونکلوم اوقی بیرلا کوزینك یاشی فاش ایتی من
بوجالنی مشاهده قلیب یه مضی نظاره قیلغان لاردین
بویکیت استکشا سارین قلاریم ایرسا نیم قوناقیم ایوین
براقدین کوزکوزوب یدیلار بونامراد اولایوداکی بیرجور
ذات غه عاشق ایرورنفی اوشول سرکورکان عذراغه
واصق ایرورایدیحق بویچاره طریقیدا تزور
کوزکلوبوزین کیم کوروب جان بیرعاشق بولغای
یوزکوزکل بیرلا کیم اول عذراغه واصق بولغای
احشم اوخشارمسا جنغ نلسه تاك ارمازولی
کوزکوزی یوزو نکاتاك سینه صبح صادق بولماغای
زاهدا اولقاشی کوروب محراب طاقت قیلماسا
عشق دینیدا اینکلیك هیچ فاسق بولغای
جان جانان دین ایاماس دیب ایتورسوزکل

جان

جان محقر تحفه دورجانا نفه لایق بولماغای
یارا وجون دشمن جفا سینه تحمل قیل حسین
عاقبت بولغای کیم اراد امافوق بولغای
جون حالدین خبردار بولدوم قوناق ایوکا کلیب ایدیم سیزنیك
مهمان فی عزیز کورما یکنیلیز عالمدا مشهور ایرورینیلار مین کیم
مینیم خاطرپیراوجون بیرای جیرایلوجولیان کوزلوکوب مشتری
لوناز نین سحاب نقاب فی یوریدین صایلب اشیك دین
تاشغار وقدم باسب اول بیرد یکان دا اولتورغان اوزینی
عشق محنتی اولتورکان یکیت کابیروز کورکوزوب قاینا بونازنین
ایتی ای شیخ اول یحاره عزده منکا غم زاد بولور تقی مین انی
کورمان دین اجتناب قیلماسدامبالغه قیلدیم حقماق
وعده قیلیب منی اول یکیت قاسنی عذاذا بیردی کلب ایدیم
ای رزومندوصال مطالعه جمال غه اماده بولغیل بوسوز

ایشکاج یوزمینك سوزیرلا کوزنی دوست ایشیکی کاتکیب
ایشین کورماك ارزوسیندا ایشرجا نیفاتکیب ایدی
یقارجا نیمغه اولجانان نیجه کیم یاقسا جانیمنی
قرایجی کوزلاری هردم توکار کوزکورقا نیمنی
اگریوزجان بیریب یوزین میسیوسه بیرکورماك
بیریب جان نی روان کورکمن اولسروی روانیمنی
بیرارزو کونکلوم ایزدا ماسولی قرارمن اوشل ایدی
کیم ایستاب تا یمغای ناکه منیم نامه ونشانیمنی
کشی کا ایمادیم هرگز کونکل سرین ولی هردم
کوزوم یاشی قیلار پیدا منیم رازونهانیم نی
یوحالدا اول محبوب لبدیروه مطلوب نی تصویرنیك ایشکی
اجیلیب مبارك اداقی نینك غباری کیم عاشق لارکوزیکا
توتیا ترور توروب نوبچاره آن کوروب جزنیز بولوب نیه

نور

نورغان اوت اوستی کاتقلیب بعضی اعضاسی کویکا ینکادا ول
نازنین کونکلی کویوب نیغلا یوانوکا کیریب هنکا ایدی ای عاشق
لارحالیندین بخبر غافل وای عشق اوقی غه یاتغان لار بیریدین
ذابل

انه لایطیق مشاهده عنار نعالنا فکیف یطیق مطالعه انوار جمالنا

یعنی اولخته یانتش فراق ومحنت اندوخته درد اشتیاق نیك طاقتی
یوق کیم نیم حالیم نی مشاهده قلسا پس نیم افغان جمالیم نی
نیته مطالعه قیلیون سایه نیك پستی هوهوی شمشه خورشیدغه
جان مقاومت قیله بیلیون قال قدس سره

عذیرك خلیلا سیری بمستبر | عن اوشاة ولداجی بمنسجم

یعنی نیم حالیم سکا سرایت قیلسون کیم سریم تمام اردین یوشیده
ایرماس تقی نیکه کان هرگز منقطع بولماس سکا بود درسرایت قیلب
دردی عشق جاسنی سین تاپسانك ایردی ملامت قیلماس

تابنی

ایردنیك تقی اطاك لسان بیرلا برساعت بکا قیامت قیلما ایردنیك
تتاکه کیم عارف لارا یتور لایعرف الفارع ما فیه
غره حتی ینتهی الیه سره یعنی هاوام که طالب اوزسر
بیرلا مقام غریتماس اول مقام اهلینیك حالین اینیك شهر شکر
ریزایرور دیوانه انکار کیم اوان زنجیرلاویروطرب انکیز
ایرور من تقی وقتی قوایتین عقل نی بیلور ایردیم تقی عشاق
نی توتاغاسینیك دیك ملامت قیلور ایردیم
زیرك وعاقل ایردیم اول شهولدم تورکالی سن پریتی دیوانه
هیچ کشی عشق اشنا بولماس عقل دین بولما یغیچا بیکانه
دوست نیك کمال غیرتین انکلاب اسرار عشق نی کونکل ااسرار
ایردیم تقی مدتی دیوانه لیقدین بیکانه وعقل بیرلا اشنا وبار
ایردیم عاقبت شاهد زیبای عشق کاهی شمه ونازوکاهی غمزه نمازی
بیرلا سریمدی اظهار قلدی اسرادیم عشق سرینی تیکین

تابنی

تابنی بوسره نهفته ظهور فاش بولدوم بی یوتوب یعنی اس
مستی ومشك وعشقنی مستور

محضتنی النصح لکن لست اسمعه | ان المحب عن العذال فی صمم

یعنی ای ملامت قیلغوچی وای نصیحت ایغوچی سن نصیحت
نی خالص قیلورسن ولیکن من اشتمن تقی سینك سوزونیك موافق
عقل تورتیب بیلورمن وطانینك بیرلا ایش ایتمان اینك
اجون کیم حبك الشی یعمی ویصم مقتضا سینجا عاشق قولاغی نصیحت
اشتماس بولور شعر بوکور کاموسوزونکنی قیلما ضایع

ای همدم مهربان جانی سن مخلص نصیحت ایلادینك لیك عاشق قولاغی اشتماس اتی

قال قدس سره

انی اتممت نصیحی للشفیق فعذلی | واستشف بعدی فی نصحی من التهم

یعنی ای نصیحت بابندا ایتمام تمام قیلغوچی من اول عاشق

شیدا و والهٔ پروانه کیم قرلی لیق نینك نصیحتین کا قولاق
سالمن تقی اینك دیك همت دین بیراق نصیحت فی بیربولغا
المان نجاکیم انقراض اجل و انقطاع امل دین راست خبر بیرور بیلور
ارکان سوزین توتمام بیکیت لیك سرمایه سین ضایع قیلیب
نور عشق نینك اشفته لیغین او نوتمان بیچ اقاربنیك نامه
قرار تیب عموز حسرت دین یوز سارغارتمای کوز یاشی جکرقانی
بیرلا قیزارتمای تورغانیم فی بیلور ارکان منکا نصیحت قیلما
قینك عجب یرورار ای محل قابل بولماس نصیحت قابل دین نی
فائده من قریلیق نصیحتین نوتمان

نیچه کیم سوزفی عرض ایتور آه بو نفس سرکش بلکیندین
کیم قیلور نوبره دینه قیتور قال قد برسر

فان اما رفت بالسوء ما اتعظت	من جهلها بنذیر الشیب والهرم

یعنی نیم نصیحت قبول قلما غانیم اول سبب بزنده ورنو نوتمق

بو یورغوچی نفس کیم مندا بارا و زجهلی سیندین هیچ موعظت
بیرلیدین قیلمادی تقی اسارشب و هم فی کوب کیم مدکر
مماتوه لیل انقراض حیات ایرور برکز کوز کا ایلمادی
بیرلیك نینك نصیحتی بیرله نفس امارهٔ مهتدی بولماس
ازدها کا تورور بو نفس لئیم کیم جفا و ستم بیله بولماس
بیکل ای بیکل جویری نینك کافی کیم نظام عقود جواهر
معانی قابل قصیدهٔ شیخ محمد بو صیری اول قصیدهٔ دین
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم نینك مدحنه شروع قیلغنی
بو بیرنجه بیت ایجیدا کوب نوتر لوك لطائف باب ارشاد
تعظیم طریقه سداد دین قیلیب بو بضایع محل قبول اواقعه
اولماق او چون اسالیب کلام دا هزلا رخرج قیلیب تورا ول
اول کیم مطلع قصیده دا بیرنیکدیك وطن اصلی فی او نوتغان
غافل لارغه عتاب قلماس بلکیم اوزینکا خطاب قیلیب اوزحالی

نینك بیان ایجندا بیزارکا تعلیم طریق صواب قیلیب ایتور کیم
ای منم جانیم کا تن بیرلا تعلق قیلغان دین نوترب نینك سبیل ایکلکا رو
حضرت الهی و الطاف نامتناهی بیرلا مخصوص و لوب حیران
ارواح قدسیه بیرلا مواسنت قیلیب سوانی صفات بلکیندین
شراب طهور تحیات جمالی فی قدح حدق بیرلا نوش قیلیب
بساط ابساط دا اثار نشاط دین جوش قیلور ایردینك ایمدی
ای ندیم حضرت ملك قدیم و فرست روزنامه احسن تقویم
اول وطن اصلی و منزل حقیقی دا نیس و محرم و جلیس و محرم نوغان
دوستلارفی موساعیتیکو زیاشین کو نکل قانی بیرلا
قارشتورور سن یا حضرت غفور است دین کیم کاظم الغیظ
تورور نسیی موکلری یا اضعف دین قلهٔ قاق قرتیا برور
تجلیات یا شی یا شنادی کیم کوزونك یاشی تیماس نوتی
کو نکل اوتی سونماس اندین سونماکا ناز طاطعه و براهین قاطعه

بیرلا محبت فی اثبات کلمار قیلما فی عاجزان و قین بیرلیك عاشق
یقیفا اعتراف ایتیب محبوب حقیقی نینك ارزوسی کوزدین
اویقو کو نکل دین صبر و قرار کیتار کا نینکا اقرار قیلیب یو یلدا ملامت
قیلغوچی لارسوزینکا قولاق سالماسنا موس نینك فی بیرلا نوغا
المای ارباب سلامت و اصحاب ملامت عن خطاب قیلیب ایتور

	بیت

سلطان عشق توفی کو نکل نینك دیارینی جابان قولینغه بیردی نوجان اختیارفی
نامومین زید و علم و خیر دنبده نه ایدی جون عشق کلدی بیر بوینجه خوارلی یارفی
بیکلای ایدینك بو دا موجبجان عدرت کرکور سانك ایردی دیر عدا اعتذارفی
تقی نوسوزلاریرلا سنکا تنبیه قلور کیم ای مقرب حضرت خدای
باده نوش جمال مطلق نرا و جون اول شراب سلسبیل و مصهای
زنجبیلی نینك مزه سی کام نینك دین کتیب میخانهٔ جروت دا فی
حیران ارواح فی او نوتوب تورور سیز بنیا حبا لوطن من الایمان

مقضا سینجه وطن اصلی نی صاغیب کوزیاشین افتورماس
تقی نه سبب دین ملامتی عاشقلار یولین توتوب سلامتی زایلار
طریقه سیندین اعراض قیلیب کراک لیك یارنی بولوب یاتاکی
دیارنی تاپیب سنکرایتماس سن

کوردوم اولنازنین نکاریمنی گیم بکون تاپتیم اوشبویاریمنی
اخرای صبح قیلما غل بخیال مرهم سینه یه قنمار لم نی
کوردوم اوزوم دین اوتری کاه قیلب یاردین توتوب اوزکناریم نی
یخه بیل غرتسا وتینه یاتدیم یایتماسای یرتاکی دیاردیم نی
شکر کیم عشق ارتیب بکستدی توتی کون بچکان انتظاریمنی
نه سینك قهرینك کلیب نصیحت اشتما عین دین اعراض قیلیب
سعادت قبولایدین محروم سوزك اماره اهتدا تایماسای منی ناصح
لار قولینغا اقتدا قیلماق غه فوتماس تیب سینك حالینك
دین سنکا جزیرور تابولطایقه وخیل یرلاغفلت اویقوسین

دین

دین اویغانیب قالمانی جهاندین کونکل کسیب باقی عالم غه نور
کلتورو ب سفر اغنی نی قلیب بوکون نینك ایشینی تاکلدا غه سالمانك
تقی نفس اماره سوزیکا مغرور بولوب بویراق مقصدینینك سفر
ندا کیم قالمالسانك تقی اثار شیب نی مشاهده قیلیب فرح لار توزو
کین بوز عوجی اجل ینك یقوفکا لورین یلیب تقوی وطاعت
دین بولا زوغی السانك تقی ناصح سوزیکا قولاق سالسانك ایتور

بیت

کونکلمنی یاغلاما قانجه جهان غا ایاغ اقل سفر اغنی قیلیولما یرنصیحغا قل
کوزونك کا اویقو حرام ایتیوولدا کرکو سرای مقصدیاراق وخطرلو ورمنزل
سفر اغنی سینی تاکلدغا سالورسینلیك ایرقاتلی کوجتی روان قلیب محمل
مولوتك بیکین یوروماك بیرلا بسلیاسام قایدا
حزینه کعبه حضرت غابولغاسن واصل
حزینه لرنی سنکا بیردی حق تجارتا وجون

بکون بتصرف احوالغه خوش کلورایکن
سوروغی تانك اسوردا حساب ایرورمکمل
کونکلمنی کیسیوجهاندین عبارت ایتکیم ایرور
خدای طاعتی دین اوزکا بارحاسی ایرورباطل
نیلاما سلطنتی مال تنکدنی ایزدا
خدای باقی دملکی جهان ایرورزایل
حدیث نفسنی کونکل قلاقنه قاتما
کیم اولحدیث ایرورسحر جادوی بابل
فقیرینك ازاقی توبراقی ایرورسرمنزل
کزاف سوزماکراپشیك کاکلدیسا سائل
ارادت ایلکی بیرلا توزماکینك محفل
کیم اوشبویولدا ایرورعشوه مرشد کامل
وصال دوستکراك بولسه کیل اوزونکدین کیچ

کیم

کیم اراد ابواوزونك کورماکینك توردجایل
کوزوکنی تیکه اوزین یوماغان یوزنیکا اجیب
حبیب نوزنی تاکلدا کورورد ابوله نجمل
وصال نیك کونی عاشق غه زهرورتریاق
فراق کیجه آب حیات ایرورقاتل
همیشه تانك نینك ایشین اویشوکون قیلورالك
بوکون نیك ایشنی یرتاکغا سالدینك ای کاهل
جناب حضرت حق دا قجان بولورمقبول
ازل عنایتی دین دابولماسا کیشی مقبل
قوی فرح توزوکین بوز عوجی اجل نی بیلیب
عجب زور یوفرح بیرلا توزماکینك محفل
اولوم نینك افتی دین حقیقی قصرین قیصر
اجل مخافتی دین سالدی تاجینی سرقل

قانی ملکشه وخاقان وقاید ادور سنجر

قانی طغان وقویل ارسلان قنی طغرل

بوبارجه کوجتی وکیجتی جهان قانی دین

قونغ کشیکا بودور بولوغاقل ایرسانك بیل

سنکا حساب بقاضی بولور دیوهرگز

خدای حضرتیدین وحی بولدی موناز ل

نصیحت اصلینی ایدی سنکا حسین ولیك

قبول قلما غاسوزنی کونکل کرا قابل

مثل بقرور کیم ایتی بورونغی اذکولا ز

محل قابل ان که نصیحت قابل

بکون جواهر معنی کا مشتری بولغان

ایرور بوپشاه سخن دان وخسرو عادل

ایدی عنایت اکسیلماسون شهنشه دین

کیم

کیم اول عنایت ایردی سنکا حل • قال قدس سره

ولا اعدت من الفعل الجميل قرى	ضيف الكرام ثوى غير محتشم

تقی اماده قلدی بو نفس کا فرکیش عاقبت نا اندیش کورکلوافعال

وصاع اعمال دین هیچ نارسا مهمان دار لیق وجون بوقوی لیق

نینك قونا قیغه کیم عنایت ایرك لیکلیکدین مشاهیج التفات

قیلمادی اولیا شیدا اورون توتدی یعنی بو نفس ضلال قدیم قوبه

قلمادی ابلیس یکبین تلبیس قلب اراسته کوردکوزو زناصاحب

نفس انکلاما ی کیم زهر قاتل وهم هلاهل حرب وشیرین

ایجیدیا مدغم تزور هلاهل بولسه لذات طعام طبیب زقاد ایبل

محبت دوداغه لایق ایرماس عاشق کیم بقای دوست دین

اوزکا نارسا بیرلا راحت قیل محبت صادق ایرماس

یعنی بو نفس قبلدی ارا بیتی جان قدسی صفت نه یاراء قیلور

تن فی بشور زیاضت بلکه کیم لذت فی کیم اولهلاك قیلور

قال قدس سره یعنی قور قمل اورتوکلوافت لاردین کیم

واخش الدسائس من جوع ومن شبع	فرب مخمصة شر من التخم

یعنی قورغیل اورتوکلوافت لاردین کیم اج لیق توقلوق دین پیدا بلور

اما اج لیقدین سوخلق وملال وبخاتن وحدوت کلال

بیکین تقی توقلوقدین کونکل قانیغ لیقی وغفلت تقی کا هل لیق

بیرلا غلبه شهوت بیکین تقی کوب قانیغ اجلیغ بلور کیم

توغوبوخه طعام بیب سیکماس لیك حمی دین بیمان راقتورور

انینك اوجون کیم تحمه نینك غالب ضرری تن کا بلور تقی اج

لیقدین کاه بلور کیم پرهیز نینك سیندین دین

کانقصان بیتکار تویا بیمار اگرچه افت دور

اج لیقدا زیاده افت بار تویا بیکان ریض بولور لیکن

اج نینك تنسیدا خافت بار قال قدس سره

واستفرغ الدفع من بعض قد امتلأت	من المحارم والزم خيمة النذم

یعنی

یعنی خالی قیلماق تیلاکیل اینك تیك کوز نینك یاسین کیم حرام

دین محتلی بولوب تزور تقی پشیمان لیق تینك اچمه سنیغه ملازمت

قیلغیل کیم امتلا نینك علاجی استفراغ بیرلا کونکل مرضی غا

ندامت مجوز نخاح ایزدا حوتعالی لقاسی نینك شوقیدا بیغلاماق

بیرلا ارواح عالمیندا فلاح ایردا محرمات بیلان کوردامتلا جون بار

علاج اوجون بوکوز ونینك یاشینی استفراغ قیل

بو دم ندم بیله کراچمه قیلور بولسانك

قلوبینك مرضیدین بولور کونکل افراغ

قال قدس سره

وخالف النفس والشيطان واعصهما	وان هما محضاك النصح فاتهم

یعنی مخالفت اینکیل نفس وشیطان نه تقی انلارغه عصیان قیلغیل

وینجه کیم نصیحت تنی مخلص اخلاص بیرلا قیلسالار انلارنی تهمت

بیکیل انینك جون کیم شیطان اتانك نینك دشمنی ایرور

سنکا یارو مهربان بولماس تقی نفس کیم سنکا یار جاد شمن لار دین
دشمن راق نزور یاکران دل جان بولماس
نفس شیطان غه خلاف ایت کیرما انلار قولینه
یخه کیم محض نصیحت بولسه انلار نیك سوزی
اعتماد ایتما بو ایکی خصم نینك کفتارینه
معتبر بولغای یوهر کز انلارکا فریبك سوزی قال الله تعالی
فَاخْرُجْ إِنَّكَ لَكَ الْخَصْمُ وَالْحَكَمُ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكَمًا
یعنی امتثالا و انقیادا قلما غیل نفس و شیطان طرفیدین خصم و حکم
ولوب نفس هواسی شیطان رضاسی غه موافقت قلب انلار مراد
بیغایورماك کادلالت قیلغان لار غه انینك وجون کیم سن
تقی بیلورسن موننکا دیك خصم و حکم حیله و مکر دین خالی بولماس
تقی نفس شیطان نیك جنود و حشم و حرب و خدعه جزو اسی
دین نعمایت کوب بدور کیم هر بیری انلار نیك مرادین کفایت

قیلما

قیلما قدا اهتمام تمام قیلور لار تاك کیم جابر رضی الله عنه پیغامبر
صلی الله علیه وسلم دین روایت قیلور کیم ایدی کیم ابلیس
تختی نی سف اوستی دا قویوب اوزی اولتوروب لشکرینی فیتکلار
قیلماق اوجون اطراف عالم غه اذا بیرورتا پو بیری کیم اولنوع راق
فتنه قیل شیطان غه انا غراق بولور جمع بولغاندا بوجود شیطان
هر بیری یانیتور کیم منونك دیاشفته قیلدیم انجا پسند قیلماس
تا کله بیری یانیتور کیم من بوو سوسه قلیب بیرارتی حلا لیدین
ایردیم ابلیس تخسین بیریب اوزینکا انام قیلور لاجرم
نوقما غیل شیطان سوزینی برماسون باری سنکا
کیم انا نیك دشمنی بولماس اوغول غامهربان
بهلوان ابرماس کیشی کوب یاغی لارتی کیم یتکار
نفس کافر کیشی تی کیم یانیك اولدور بهلوان
نفس ابلیسکا بارما دینك حکمی تیك بولدینك دوان

جان دیارینداهوا ینك حکمی تیك بولدینك دوان قال الله تعالی
اسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ قَوْلِي بِلَا عَمَلٍ لَقَدْ نَبَّتَنِي بِسُنَّةِ الَّذِي عَقَلَ
کیجکان خصال حمیده و اعمال پسندیده بیرلا امر قیلماق ایجدا اولزم
بوصفات بیرلا متحلی من دیماك دعوی سی بار تیب ناظم رحمة الله
هضم نفس اوجون ایتور من حضرت ستار عیوب و غفار ذنوب
دین بار بلغاماق یتارلیق بو عمل سیز قولوم دین کیم اذکو
عمل بیرلا سیزکا امر قیلیب اوزوم امتثال قیلمادی عقیم کیشی کافر
رندا من لاجرم اتامرون الناس بالبر و تنسون انفسکم نیك بور
بخیغا داخل بولما غا نیم دیب استغفار قیلور مین من ایتیب
اوزوم قیلمادیم استغفر الله العظیم یخشی بیوردوم من یمان
بوروق غا بو یوم سوماین یخشی عان نی بیلادیم استغفر الله
العظیم من موبخه یاشاب هر نفس یارو ق کا بین بو یماغا
کوردمکی باشیم سیلمادیم استغفر الله العظیم قال الله تعالی

امرتك

امرتك الخیر لکن ما تمرت بعد وما استقمت فما قولی لك استقم
یعنی بیوردوم سنکا خیر قیلغیل تیب ولیکن اوزوم اول فرمانی نی
توقمادیم تقی من کوفی بولمادیم بس بغایت عزیب فنی نهایت
عجب ایرور کیم سنکا کوفی بو غیل تیب بیوردورمن استقامت
عبارت ودر ثابت بولماق دین انجاب و مدیا وجون کلکان
اوامر نواهی نیك مقتضیا اورا تقی ارباب تصرف دیارباب تعرف
قتدا استقامت بغایت علی درجه ایرور کیم برجه ایش نیك
کمالقای تقی مجموع خیرات نیك حصول نظامی انیك بیرلا بولور
کیم حالی ایجدا مستقیم بولماسا سعی ضایع تقی جهدی باطل ترور
قال الله تعالی وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا یعنی اولخاتون
بتیك بولمانك موبخه رحمت اکرب اوزاکلیز کان بیت
فی کسار یعنی قیلغان عهد و پیمان و خیر و احسان اوزا مستقیم
اولونك تا اولدا عمال باطل بولماسون ابو علی جرجانی رحمة الله

علیا بتور صاحب استقامت بولغیل نر طالب کرامت قیلور تقی
حق سبحانه وتعالی سیندین طلب استقامت قیلور لاجرم مجموع
سعادات نیك سرمایه سی تقی قوتاقبال وکرامت نیك بیرایی
استقامت یرور الف دا استقامت بولدی ایرسا اورون تایتی
تورونك جان اورتاسیندا مقام استقامت نیك دشوار ایکی
دین توبان مولای نبی علیه سلام خبر یرور کیم رسول صلی الله
علیه وسلم استقیموا ولن تحصوا یعنی کوجونك کوریتکا نجا کوفی
بولونکوز هر کز بو مقام نیك نهایتی غه یتیب بولماس سیر ابوعلی
یسوی دین مردی تورکیم ایدور رسول علیه السلام نی توشدا
کورد وم یا رسول الله شیبتنی سورة هود یعنی منی بیر قیلدی
هود سورة سی نیب ایدینك بو سوره ایچندا پیغامبرینك
قصه لاری موسی بن بیر قلدی یا عم سالخه نیك هلاك سوزی
مور سول علیه السلام ایدی یوق بلکم حق سبحانه وتعالی

بوسوره

بوسوره ایچندا ایتیبدور کیم فاستقم کما امرت یعنی نیجه
فرمایلنم اوزا مستقیم بولغیل لاجرم استقامت حاصل بولماق
نیك دشوار لغین انکلاب بو قدغو دین یکیت ایرکان بیر
بولدوم ایمدی ناظم نیك تقی مستقیم بولمادیم تیکا نی رسول
علیه السلام نیك استدا سی اوجون ایرورینه رسول نیك
سوزی هم ناظم نیك قولی بیرلا رکا استقامت مقامی نیك
دشوار لغین خبر دار قیلماق اوجون ترور قال قدس سره

ولا تودعت قبل الموت نافلة	ولم اصل سوى فرض ولم اصم

تقی هیچ ازوق حاصل قیلمادیم ارتوق طاعت نلار دین اولوم
دین برون راق تقی نماز ورون نیك فرایض واجبا تین دا اوزکا
کا اشتغال قیلمادیم وخراین کرا غایه عرفی تلف قیلیب قدرین
بیلمادیم محاسن نی مفاتح افعال ایچندا اقاربنیب نامهٔ اعمال
نی بنی وطغیان بیرلا قاربنیب مزکاه زکاری فلکی قدوداه

قال قدس سره

ظلمت سنة من احیی الظلام الی	ان اشتکت قدماه الضر من ورم

یعنی ظلم قیلدیم سکا اولشریف ذات لیغ صفات لیغ رسول نیك کیم
کیجه لار بیدا ذاق اوستی شیم دیك توزوب کونکل اویتغه جان ستة
سین یا قیب تانکفا تکین تنکری کا قوالوق قیلما قدین مبارك
قدم لری شیشیغ زحمتین دین شکایت قلدی با وجود ان اول
جنیب حضرت الهی مطهر رحمت نامتناهی بورحمت نی اوزنیکا
رواکورووب یا ایها المزمل قم اللیل الا نیك بیورو قین توتوب
کیجه اذاق اسندا توروب طاعت قیلما قنی قوزمادی ایرسا حضرت
ملك وهاب بوخطاب مستطاب کلامی کیم طه ما انزلنا
علیك القرآن لتشقی یعنی ای مجلس انس نینك چراغ وای محفل
قدس نینك فراغی قدمونك نی بیرکا با سغیل کیم بنی بو مجدد فرقان
حمیدی اتینك اوجون ایندورماد وك کیم سین رحمت جیك نك

الا تذكرة لمن يخشى بلكيم اينك اوجون ايندورد وك كيم حق تعالى
دين قورقمغان بندلار موعظت ونصيحت بولسه خطاب كلكان
سوزلك حضرت رسالت شكر حضرت غه قليب تعليم امت
اوجون كيجه عبادت قيلور ايردى وطاعتين اريتورور
ايردى بيت عاشق كيشى تاك ايرماس كيم شمع تيك كجور سا
هر كيجه تا تانك غه تيكدر وسوزولكان بيرلا قال قدس سره

وَشَدَّ مِنْ سَغَبٍ أَخْشَادَ طَوَى	تَحْتَ الْحِجَارَةِ شَخْمًا مُنْفِدَ الْأَدَمِ

تقى نبينغه اتباع قيلمق ديمك اول شريف وجودينك كيم باغلادى اجليق
دين تقى نبى كورمكادى يومشاق تزى ليك تهى كابين قاتيغ تاش استدار
رسول عليه السلام نينك ستنى اول اول ايردى كيم اجليق دين كلور
نينك بولسه دشمن لار كوزيكا صيغمس كورونمش اوجون قارنينغا
تاش باغلار ايردى نتاك كيم سروقد وعايشه رضى الله عنها كيم
ايتورلر كون رسول صلى الله عليه وسلم نى تورد وم ايرليقدين

ضعيف

ضعيف بولوب قارنيغه تاش ايردى يغلار ايردى يمراى محمد واى حبيب
حضرت احد حق تعالى دين طعام تيلاسانك بولماسه ايردى ايردى
اى عايشه اول تمكرى ينك حقيقه كيم منيم جانيم اينك قدرتى قولدد
اوتزورلر كيم اگر سلاسام بيرلور ينداكى مجموع طاغ لرنى التون كمش
قيلب من قيوطرف غه بارسام كوجوب اوزوم بيرلار وتكاى
وليكن من دنيا نينك اج توق اوراتمى فقير لغين ياى ليق
اوزاتمى قيغولسين فرج اولاختيار قيلاردىم اى عايشه دنيا محمد
كاكرمكاى عايشه حق تعالى فرمان رسول لارغه دنيادا حتين ترك
ايتيب محتيكا صبر قيلاق بويورمب تزورلر كيم فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو
الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ يعنى صبر قيلغيل اى محمد نتاك اولوغ فرمان ايزاسى
رسول لار صبر قيلدى لار ايمدى والله كيم مكا حق فرمانين
توتماقدين جاره يوق تزور هر اينه حق تعالى نينك توفيقى بيرلا
صبر قلغاى من نتاك كيم اتلار صبر قلدى لار شيخ عبد الله انصارى

رحمة الله عليه ايتورد وست دين بيكان بلا عطا تزور لا جره
عطا دين ناتز قيلاق خطا تزور بيت

دوست بيرلا جون كوكلكا ن اتصال وانفصال
تا يدى وصل جاودانى بولماسون كوتمكان
جهره خورشيد غه مشاطه ليق فن احتياج
مركب خورشيد غا حاجت تيكول بركستوار

خاطرينك نينك خلوتيكا باسماسن اولجا نازقدم
بولماساخالى خيالى غيردين درگاه جان قال قدس سره

وَرَاوَدَتْهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ	عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمِ

يعنى اوزينى پيغامبر عاليه السلام عرضه قيلدى كوكساك تاغ
لار كيم قيزيل التون بولا ينى فبول قيلغيل يتب رسول صلى الله
عليه وسلم اول تاغ لار غا اوزهمتى ينك رفعتين كوركوزوب
قبول قيلمادى نتاك كيم ابن عباس رضى الله عنهما ايتورلر كيم

بيركون

بيركون رسول عليه السلام جبرئيل بيرلا صفا تاغى غا منيب ايدى
اى جبرئيل بكون الحمدا راسندا بيرا فوج تلغان يا اون بوق
تزور حضرت رسالت بوسوزدن اتيغاج كوك عالمينين بير
قاتيغ اوازبيدا بولدى رسول ساعندى كيم قيامت بولب ياتيب
تاكه اسرافيل كليب ايدى اى محمد حق سبحانه وتعالى سين اينغان
سوزدن ايشتيب بريوز ينداكى خزاين نينك كليدلارين اذا يعنى
اجا عالم نينك سلطنتين تيلاسنك تهامه ينك برجاغ لارين
فرمان برلار زمره وياقوت والتون كوش قليب فلديا بارسانك
قدمينكا اليب يوزوكا ين واكرتيلاسانك بنده بولمغيل پيغامبر

يعنى اوج كوزيم

ليق صفتى بيرلا موصوف جبرئيل اشارت قيلدى كيم حق
تعالى غا تواضع قيلغيل پيغامبر عليه السلام اوج قورلا ايدى من بير
زمان بوايشيكدا بنده بولماقتى ايكى جهان نينك پادشاه ليغينا
بيرمن لاجره جبرئيل بحسين قليب ايتور بيت

ای عرش مجید نکیه کاهنك وزدوس کینه بارکاهنك
روح القدس ایزدیور همیشه جاروب قیلور غاخان راهنك
سین کك جهانی ترك قیلدینك بولغاندا بوفقرین کلاهنك
یوز مرتبه لامکان دین اشتی افبال ایجنده اوچ جارهنك
سین حاصل خلعت جهان سن افاق بوسورکادوز کواهنك

قال قدس سره

وَلَا كُلَّ تَعْدُهُ فِيهَا ضَرُورَةٌ	إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعِصَمِ

یعنی کینی اینك زیدو پرهیز بنی دنیادین فقروحاجتی اینك اوجون کیم حق تعالی سلا قلاما قیغاضروریت وحاجت غالب کلماس لاجرم جیبی کیم عصمت الهی بنك دیفتی تورتقی حفظ وعنایت پادشاهی اینك بدرقه طریق تقی ایرور تقی اینك همتی بنك کوزی جمال حق دین اوزکا کانظرها لماس کیم ما زاغ البصر وما طغی تقی حضرت ملك مقتدرغه تیمای هیچ منزل دا تورو ب

قالماس

قالماس کیم ارتق الی ربك الرجعی فقر واحتیاج سبب دین بودنیای فانی غاقجان میل قیلسون ناحق اوزکا فی قجان کوزکا ایلسون دوست دین اوزکا هرنه کا فنالمت قیلغان محبت دین خالی ایرور معراج عشقی بنك براق همتی عالی ایرور

طریق عشقیدا براق جنیش نا لب
بتارا علی معارج فی اذاق باشغا ندمیا نغا

بویولدا همت علی اکرهراه جان بولسه
نه حاجت قصر قیصر غانه قیمت تاج خاقان غا

شهنشاهی ترورهمت کیم اوزقصری جلالینیدا
تنك ایتماس تیکمه بیرشه فی بتوغ فیلغوچی دربان غا

فنالمت ملکتی ایجرا سلیمان ایرورهمت
له الس وجن توتوب سورین اطاعت قیلدی فرمانغه

قال قدس سره

وَكَيْفَ تَدْعُوا إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةُ مَنْ	لَوْلَاكَ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

یعنی نتاك دنیا یا ینغا جاکسون اولذات شریف وعنصر لطیف اینك حاجتی کیم کردینا اینك وجودی بیرلا زینت تابماق مراد بولسا ایردی هرکز دنیا صحرای عدم دین فضای وجودغه کلماکا ایردی جون عالم اینك طفیلی وجودی ایرورادم ابنا یارم رشحه دریای جودی ترورقاب قوسین اوادنی مزلی لمع الله وقت صفت همتی بنك بیان لمعه اینك تاج لولاك اینك دیباجی هرایکه متلمح قیلدینا غامیل قیلمافای بوبیت ایجنا اتلیج دورا ول حدیث کاکیم سعید ابن مسیب ابن عباس دین رضی الله عنهم روایت قیلورسول علیه السلام ایدی حق سبحانه وتعالی علیه السلام غه وحی ایدا بیردی کیم محمد کا تصدیق قیلغیل تقی امتیکا بویورغیل کیم محمد فی ادراك قیلسالار انکا ایمان کلتورسون لاركیم اکر تقلید وجود محمد

بولسا

بولسا ایردی ادم فی بهشت وحوا فی دوزخ فی ایرا تمای ایردیو بدستی کیم عرش فی یرا تیم ایرسا اصطراب قیلدی بس عرش اوزرا لا اله الا الله محمد رسول الله بتیدیم ایرسا ساکن بولدی تقی ارام تاپتی لاجرم منوکدیتك پاك ذات حوزین اوزکا کا قجان میل قیلسون

اولذات شریف کیم وجودی	سرمایهٔ خلعتی جهان دوز
اوجغاندا همای همتیکا	قردوس کینه اشیان دور
قصر شرفیکا نسبت ایتسام	معراج ملایك آستان
بوسوزکا دلیل حاجت ایرماس	ارباب نظر غاخود عیان دور
کیم قامتیکا فدای لولاك	زیبا ایرور ولطیف حالاك

قال قدس سره

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالثَّقَلَيْنِ	وَالْفَرِيقَيْنِ مِنْ عُرْبٍ وَمِنْ عَجَمِ

یعنی بومحمد ورعلیه السلام کیم ایکی جهان نیك سروری ادی وپری نیك رهبری عرب وعجم نیك سلطانی یعنی قوغ عالم

صفت کمال الوفق وجلال بزرك موصوف ذات

صاحب فرمان ایرور بیت

محمد ور بنی لر مقتداسی محمد ور ملایك پیشواسی
محمد ور یر اتقان بنك حبیبی محمد ور کونکللر بنك طبیبی
محمد ور جهان بنك پادشاهی محمد ور خلایق بنك پناهی
محمد شاه ایرور افاق خیلی محمد بنك قونغ عالم طفیلی

صلی الله علیه وسلم وعلی اله واصحابه اجمعین ورزقنا شفاعة یوم الدین قال قدس سره

هُوَ الْحَبِیبُ الَّذِی تُرْجٰی شَفَاعَتُهُ لِکُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْاَهْوَالِ مُقْتَحِمِ

یعنی حضرت رسالت خبین بر کوچه ور بنی کا احکام آلهی دین تقی بویور غوچی دوربار جا اوکوتنی تقی منع قیلغوچی دوربار جا بنور لوقدین هیچ کشی اندین راست راق اولماس ایجاب وتخریم وقبول ورد ایجیندا اول بنی هاشمی لك امرونا هی ایرور انبیا سرخیل عالم اول شهنشاهی ایرور جون اینك دیکیفقور ورنجنی یمان

ف بیکوچی سوزدن توتماس لق اینك یعنی کراهی ایرور قال قدس سره

بِنَبْذِ الْاَمْرِ النَّاهِی فَلَا اَحَدٌ اَبَرَّ فِی قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمِ

یعنی اول ور حبیبی یعنی حق تعالی اینك سوکان دوستی کیم امید تق تولور اینك شفاعتی هر بیر شوارایش ایجیندا اولوغ دشوار ایش لاردین کیم ادمی اینك بیرلا مبتلا بولور ایمدی بیکلر رسول اینك صلی الله علیه وسلم حبیب الله بولماغی کا بنیك دلالتی وحدیث بنیك عبارتی بیرلا ثابت بولوب دور اما کتاب ایجیندا رسولغا حبیب الله یتماك شیخ جار الله بو ایت دین انور کیم ماوذعك زنبك وما قلی یعنی ای محمد پروردکار سینی تیکدیك ترك قیلمادی کیم سنیك بیرلا هیچ اینتی بولماسا تقی هم دشمن توتمادی ایمدی وجه دلالت اول بیلشکان بیرلا اوچ حالدین اوزکا بوق یا توذیع دور کیم اینك بیرلا اینتی یا قلی دور یعنی دشمن توتماق یا دوست جون اولنی ایکینجی تقی قیلمادی دوست توتماق ثابت

بولدی شیخ کشاف دا ایتقان سوز بودور ورولی بوضعیف ایبور کیم توذیع وقلی نی تقی قیلماق بیرلا خصوصیت جیب لیك معلوم بولماس اینك اوجون کیم محبت مرتبه سنیکا هوز یتمای موذت وخلعت مرتبه سی بارمش شاید ودوز بولغای یا خلیل بولغای بیر اولی اول نزور کیم قل اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ یعنی امة غا ایتغیل ای محمد کیم اگر سیز تنکری نی سفار بولسا نکیز لاجرم انکا بنی رولیق قیلغان لسا نکیز من کیم محمد ور مین مکا اتباع قیلیك تا حق تعالی بنیك محبوبی بیت مقامیغا تیار اول بطریق اولحبیب حضرت حق بولغای نتاك کیم علماء اصل کلام کُنْتُمْ خَیْرَ اُمَّةٍ ایتی بیرلا رسول بنیك جزا انبیا ورسل بولماقیغا استدلال قیلور اما حدیث اول نزور کیم ابن عباس رضی الله عنهما روایت قیلور کیم اصحاب رسول بیرکون فضایل انبیا ورسلدا سوزلاب

بیری ایدی ابراهیم خلیل دور صلوات الله علیه الرحمن بنه بیری ایدی عیسی روح الله دور صلوات الله علیه الرحمن بنه بیری ایدی احمد صلعم الله دور صلوات الله علیه الرحمن بو وجود ارسول علیه السلام ایودین حبیب ایدی سیزلار ینك سوزنی کلیزنا نکلار اغا سکیرن انکلادیه بلی ابراهیم خلیل الله دور تقی موسی کلیم الله دور عیسی روح الله دور ادم صفی الله دور هیچ شك یوق اما مزحبیب الله مین تقی فخر قیلماس من بو احمدن قیامت کون من کولتا دور من کیم ادم تقی فرزندلاری یا رجا اول لوا استیندا بولغای لار تقی هنوز فخر قیلماس من بنیه اول ساعت قیلیب شفاعتی قبول بولغان قیامت کندامن دور من بنیه اول اختماح بنیك حلقه سین توقوب اشیك اجلیب فقیر مؤمن لار بیرلا اجتماح غه کیرکن مزدور من تقی اکراه اولین واخرین من دور من تقی فخر قیلماس من جون بو حدیثنا ایجندا جیب الله

لیق بیرلا شفیع لیك بیز كا مذكور تروز ناظم رحمة الله داعی حبیب
لیك بیرلا شفاعت صفتین جمع قیلادی تا حدیث كا اشارت
بولسه بیلیك كیم شفاعت نص واجتماح بیرلا ثابت
بولوب تروز مطیع تایب غه رفع ودرجات وزیاده ثوابات
اوجون تقی عاصی واهل كبایر غه خط سیات ورفع عقوبات
اوجون اما ایراد جمیع نصوص تقی معتزله نیك خلافی نیك
بیانی واداله عقلیه ونقلیه بیرلا انلار نیك ابطال اطول
كلام اقتضا قیلور كیم كاز یاده بسط كلام راحة الارواح
اتلیغ بود عاجی تا لیقی عزی شرح دابو موضع نی مطالعه قیلغی
كیم بعضی مطالبی انداز تورتیب بوایكی بیت بیرلا اختصار قیلدوق
حوتقه یك حبیبی احمد مرسلا ایرور كیم شفاعت بیرلا عاصی قولدا ایروخبارات
انبیا قورقوب فجان نفسی ونفسی دیسالار
امتی دیبان بیلا ریبزلار نی اوك كیزه ذات

قال قدس سره

دعی الی الله فالمستمسكون به	مستمسكون بحبل غیر منفصم

یعنی اوندای نور رسول خلقتی حق یا بیغامبس كیم انی محكم توتی محكم توتقاندور انیكدیك بیب نی كیم هیچ اوزولماس ایمدی بوجمله دین مراد رسول
بولغای انیك اوجون كیم واسطه وصول خیرات ورابطه
حصول كمالات حضرت رساله دور یا مراد بوجمله دین قران
بولغای نتاك كیم حدیث ده كلیب تروركیم قران حبل متین وبوز
مبین دور تقی حق سبحانه وتعالی بویورورواعتصموا بحبل الله
یعنی توتونك قران كیم مضایق افات دین نجات انیك بیرلا
حاصل بولور تقی مدارج كمالات ومعارج سعادات غه ارتقا
انیك بیرلا دوست بورور تقی حقیقت غه یاقسانك قران غه
تمسك همان حبیب الله غه تمسك ایرور اكرسین جاه وحدیث
نی تیلاسانك حق جنابینیلا

بوجاه وفرقدا قیلغیل تمت بالجمل فرمان غا
حبیب الله بولینداتالیم بیل قیلما این قول اوق
محبت نیك سلاطینی كفور ماسلار سنینی سانغه
اوزونكنی هرنفس كورماى جمالی وشنی اوزكل
كیجیب یوجان فانی دین تشكیل وصل جانان غه
یوخاشاكی حوادث نی قدم نوری یله یاقیل
قدم باسما قیتلار بولسانك حریم قرب جانانغا

قال قدس سره

فاق النبیین فی خلق وفی خلق	ولم یدانوه فی علم ولا كرم

ارتوق بولدی رسول علیه السلام بارجه پیغامبرلار دین
خلق ایجیدا وخلق ایجیدا یعنی صورت ده وایمه سیرت ده اوتقی
پیغامبرلار دین انكا یقوق بولمادی لار علم ایجیدا وكرم ایجیدا
خلق وخلق وعلم وكرم وسایر اخلاق حمیده وصفات پسندیده

ایجیدا

ایجیدا حضرت رسالت پناك بارجادین ارتوق لوقی ایات
واحادیث بیرلا معلوم بولوب تروز نتاك كیم حسن یوسف
نی اتارقاندا انا اعلم ادیب اوزی پیناك ملاحتین بیان
قیلادی تقی حق تعالی انك لعلی خلق عظیم یتماك بیرلا تنبیه
قیلادی من كیم مجموع دنیا مقابعین قل متاع الدنیا
قلیل اوز عظمت وجلالیم نسبتكا اوز كوردوم محمدی عظیم دیو
وصف قیلغانیم دین بیلینك كیم اول خلق پیناك عظمتی پیناك
نهایت یوق تقی لطافت پیناك حد وغایتی یوق دیب علم پنی
داحق تعالی ایبور علمك مالم تكن تعلم وكان فضل الله علیك
عظیما یعنی حق سبحانه وتعالی سنكا اوكراتتی انیك علمی نی كیم قوت
وبشریت بیرلا انیك بیلماكی محال ایردی تقی حق پیناك فضل
وعنایتی سنیك اوزا بغایت عظیم تروراكر بیلیك ایناسی
بوایت غه بخشی تامل قیلسا بیلورسیكیم حضرت الهی انبیاو

رسل بنیك هر بیری بیر فضیلتی بیرلا مخصوص قیلیب والفضائل
اوزا ارتوروب کیم اول فضیلت بنیك شرحی تقریر غا سیغماس
انکا فضل عظیم ات بیریب وکان فضل الله علیك عظیما بتدی
تا برجه دین هر بر صفت ده پیغامبر بنیك صلی الله علیه وسلم
ارتوق لوقین همه بوایت دین استدلال قیلماق غا بولسه
آماکرم ایچیدا ارتوق لوقی انا اکرم ولادم بیرلا ثابت بولدی نظم

مصطفی کیم لسان دور افصح — یوسف مصر دن ایرور املح
والضحی یوز بنیك بیان ایرور — لیك کیم ساجی بنیك نشان ایرور
حسن خلقیغا کیم بتیشکای کیم — بتدی لی خدای خلق عظیم
علی بنیك شرح لك نشرح — قیلیان بیردی امتی کافرح
مصطفی غا کرم دایوق لو بدیل — حاجت ایرماس بو سوزکا هیچ دلیل

قال قدتر سره

وکلهم من رسول الله ملتمس — غرفا من البحر اوروشفا من الدیم

یعنی

یعنی برجه انبیا ورسل حضرت رسول الله دین التماس قیلورلار
بیراوج سوا بنیاد دیای کمالینی پایبر قدده نم اینك یاران
افضلین دین کیم اولنبری دورکیم مطالمه قیلیماس
بنیاری تقی جری دورکیم شق اتیلماس عباری بیت
مصطفی بنیك کمال ذاتیغا برجه افاق اعتراف قیلور
انبیا ورس بنیاز بیلان نحر فضیلدین اعتراف قیلور

قال قدتر سره

وفاقهون لدیه عند حدهیه — من نقطة العلم اومن شکلة الحکم

یعنی انبیا ورسکیم حقات مراصد سبل ایرورلار
بارجاسی حضرت محمدیه دانور غان دورلار بیری اوزمرتبه
سنیداکیم اتلار بنیك مرتبه سی اختلاف طبقاب وتفاوت
درجات مقتضا سنیجا نقطه ده دور علم الهی دین باشکله ده
دوربعنی عرانی حکم نامتناهی دین حاصل معنی اولکیم برجه

کاینات بنیك علوم نیجاکیم کوب بولسه حق تعالی بنیك علم شامل
نسبتیکا نقطه یا شکله منزله سنیداور تقی اول علوم مشرق
بحرورحانیت محمد ایرور صلی الله علیه السلام سن هر رسول وهر نبی
وولی اوز محمد بنیك دریاسیندن فیضی اولور اما هیچ بیری
اول دریانیك ساحلیندن اشا بیلماس

مصطفی بنیك باطنی بحری ایرور جی انتها
بارجه عالم عه تیشکان فیض اندین شبنمی

کربحت یلی بیرلا بودر یا قیلسا موج
بیکما قطره سنیدین اینیك کوتادوریا بی می

اوبشود دریاسی دین کرشمه قیلسام قطره
قورقارام کیم ناکهان آشفته بولغای عالمی

بو بیت بنیك شرحینا بسی اسرار غریبه وحقایق عجیبه اهل
حکم متعالیه وارباب اشارات متلالیه طریقه سنیجا خطاب

راحة

راحة الارواح وابیان قیلیب تورا صحاب فهم دین کیم کیم
اولحقایق غه اطلاع تیلاسا اول کتاب غه نظر قیلغای

قال قدتر سره

فهو الذی اتحفه منه وصورته — ثم اصطفاه حبیبا بارئ النسم

پس اول دور رسولی کیم تمام بولدی اینیك ظاهر وسوناك ان
برکزیده قیلدی حبیب باطنی وجسمانیت وروحانیت یا علم
وعملی اندین لیك کاآدمی لارغه یراتقوچی تنکری حبیب لیك
مرتبه سی جمیع مراتب دین اعلی وبارجا مطالب دین اقصا ایرور
تقی برارکیم بوتراخی زمان بولسه ومراد حبیب لیك اوجون
برکزیده قیلماق وحی کلماکی بولسه کیم بعثت ونبوت فرقیلدین
سونك ظاهر بولدی همه یرارکیم تراخی زمان بولوب اشارت
بولسه اول سوزکا کیم بعض ارباب تفسیر واهل حدیث اتورلار حق
سبحانه وتعالی پیغامبر علیه السلام نی اولوغ لوق عزت دیاجی

بیرلا مشرف قیلیب کرامت لیلة المعراج بیرلا مکرم قیلغان
دا ایدی کیم ای محمد پاپشاه لرقجان کیم هر بنده دن لطف
وعنایت بیرلا محصوص ایتیب انکا ملاک بیریب ملاک قیلیب
اول بنده نیک عزت وجلالین عظمت واقبالین اظهار قیلاق
تیلا سالار نقاب جواهر دین اینیک اوزا تشار قیلور لار ایمدی سن
اختیار قیلغیل کیم سکا نور لوک نثار قیلایم رسول
ادی اصغنی الیک بالعبودة تیرباب منی قولوم دیب اوزوزنکا
اضافت قیلغیل ای پروردکار یم حق سبحانه وتعالی سبحان الذی
اسری بعبده لیلا اینین اذ بیریب بعبده یتیمک بیرلا رسول
دن عبودیت بیرلا اوزونکا قیلغان دین سونک ایدی محمد سن
تیلا کا فه نثار دن قیلایم وامن تیلا دن کیم بونثار دین
کور کلوک رانک نثار قیلسام لاجرم سینی محبت بیرلا اوزومکا
اضافت قیلیب سنکا حبیب الله ات بیردیم کیم بوجوه نفسینی

بوکونکا تکین سندین اوزکا کا نثار قیلغانیم بوق بوکوندین
سونک هم سینک غیرتینک وغرتینک اوجون سنکا اتباع قیلغان
لار بودولت فضیلتی تا پقای لار کیم قال ان کنتم تحبون الله
فاتبعونی یحببکم جون سینک هم ظاهر بنیک هم باطنیک تابدی کمال
بنده لیک اسرار دین نی سیح شاک اکماه سن
سن اکرحق بنده سی مزتیسو فخر اینا تاکیکون
من سنجای دوستا یتور من حبیب الله سن
مار میتا زومت سرینی بیلکان کیشی
خود بیلور کیم بنده ابرما سرسن ولیکن شاه من قال قدس سره

منزه عن شریک فی محاسنه	فجوهر الحسن فیه غیر منقسم

یعنی پاک دور حضرت رسالتا اول عیب دین کیم کیشی
انکا شریک بولا بیلسا اول فضایل وکرامات وشمایل وکرامات
ایچیدا کیم معدن کمال ومخزن جلال دین اول حضرت غه فایض

بولوب تورلاجرم حسن بنیک جوهری کیم اول انبیا سروری
منیک ذاتندا بارد وروهیچ تورلوک منقسم بولماس
اول فخر انبیا ورسل رجه سروری کیم ختم بولدی اینیه حکم یبری
ایدای کمال بیرلا ایرورد انی متصف کیم عیب اشراک دین لحق ایرورادی
بیرجوهر یکانه ایرور حسن احمدی کیم تا بمادین ایتمام اوشول حسن جوهری
قال قدس سره

دع ما ادعته النصاری فی نبیهم	واحکم بما شئت مدحا فیه واحتکم
واسبت الی ذاته ما شئت من شرف	واسبت الی قدره ما شئت من عظم

یعنی ترک قیلغیل انی کیم نصاری اوز پیغامبرلاری عیسی
علیه السلام حقینا دعوی قیلیب اتور لار کیم عیسی حق تعالی
بنیک اوغلی دور تعالی الله عما یقولوا الظالمون علوا کبیرا
تقی حکم قیلغیل بیز رسولغا صلی الله علیه وسلم نعوت لوک مدح
بیرلا کیم تیلا دین تقی حاکم لار کا عرض قیلغیل کیم هیچ

رد قیلا بیلماس بین ست قیلغیل قدر بنا زکیم تیلا رسن عظمت
دین یعنی سین بیراق توتما غیل غلو دا غرا قبینی اول ذات نینک
وصفیدا کیم تبلیغ رسالت بیرلا قون بنی وصف قیلغیل شرف وکمال
وعظمت جلال بیرلا کیم ذات بنینک صفاتی محمد کبریا دین قدر
بنینک سما قی عزت وعلا دین نه اندازه طوق شد تورملیکم
شان خالق قوی قدرة تزور بیت
بین قوی ان کیم ایدی ضاری خلاد ب عیسی پاک جان حقینا افترا بیله
اندین اونکن جمیع کمالات وفضائل اثبات قیلور سوا خاصه صفا بیله
دایتسا فانبت ایتیه نرتوکیم تیلا رکونکلار قدر علی سینی صفت ایله علی بیله
لیکن سا عتما کیم انکا لایق صفات نی تعبیر قیلغا سن بوبیان دا ایله
قال قدس سره

فان فضل رسول الله لیس له	حد فیعرب عنه ناطق بفم

یعنی رسول تینک استیفا مکا لایتین استقضاء نوادر حالاتین

طمع قیلما غیل اینك اوجون کیم رسول الله سنك فضیلتینا هیچ غایتی یوقدر
کیم بیرلا سوزلاکوچی بیان قیله بیله لاجرم
مزمتی فی نیتیا یتاین کیم بیلا سر صفتی دن هیچ عاقل
واله بیلکیندا روح ناطق عاصر صفتیدا عقل کامل

قال اقدرسزه

لو ناسبت قدره آیاته عظما | احیی اسمه حین یدعی دارس الرمم

یعنی اگر مناسب بولسه ایردی رسول نینك قدرینا بوقوت نینك
علاماتی یا قرآن دین اوزکا معجزاتی عظمت یا بینیدین هرایته
یتر کوزکای ایردی اینك انی اتان یلعیدا جوروب پاره بولغان
سوزك لاردن یعنی تاك کیم ذاتی تیرقلوب ارواح نینك او
لوکلاری تیریلدی انی بیرلا هم عظام واشباه اینك اولوکلار
تیریلکای ایردی ولیکن حکمة الهیة اقتضا قیلدی کیم
رسول نینك غایات کمالی تقی نهایت وقدر جلالط مستور مخفی

بولسه

بولسه یا اینك اوجون مصدق ومؤمن یا لغیصاحب شکر
ودیب دین ممتاز بولسه کیم تصدیقات وعبادات
غایبانه ء نینك معتبر دشانی تقی برورایات وظهور علامات
دین سوزك فایده قیلمانش هیچ نفس کا ایمانی یا اینك اوجون
کیم محبتیلا ماس کیم یارینك کمال حسنین اغیار غاجاوه قیله
تقی یوسری د رکیم موجب عشق اولدی غایا نغان آنکلار ولیکن
عاقل وفارغ انکلاماغا نینیدین تانکلار ۱
رسولکیم یراتعان حق یروقت قموغ عالم فی نورذاتی یرلا
اگر قدرینه لایق بولسه ایات اولوك تیریلکای ایردی تیرلا

قال اقدرسزه

لم یمتحنا بما تعنی العقول به | حرصا علینا فلم ترتب ولم تهم

یعنی ازمایش قیلمادی یزنی اینك دیاك شوارایش لارکیم
عقل اندین عاجز بولسه یزنی ساقلاماق غه حرص یارا وجون

لاجرم قول شریعت داهیچ شك کاتوشمادوك تقی حیران بولوب
غلط قیلماد وق حاصل معنی اول کیم حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم حق تعالی دین بوامت غه تخفیف شرایع وتکالیف
تیلاب وضع واصرواغلال ورفع مشقت وعقوبت وتکالف
فی طلب قیلیب کیجکان امت لارغا بولغان ایمکاك لاردین
یزنی خلاص قیلدی ایرسا عقل توایش لارنی قیلماق دشوار
تیب عاجز وحیران بولمادی یزتقی بوملت حنیفه بیضا و
وشریعت سهل سمحه ء غرایاك اتباعیدا نفس لاریمیز کوجای
لیك دین قاجمای هیچ شك کاتوشمای غلط قیلمای اسلام بولینیدا
ثابت قدم بولوب طریق حق دین ازماد وق بدیت

تیلاب رسولا یدی حضرتیدن یاساتی شریعتی نی یزیم اوزرا قیلمادی دشوار
عقول بولمادی عاجز نینك قبولیندین نفوس قیلمادی حیران بولوب انکا انکار
زهی رسول کیم اسرارامتین انکلاب عنایتی بیرلا انلارنی موندا یزلارا

قال

قال اقدرسزه

اعمی الهوی فهم معناه فلیس یری | فی القرب والبعد منهم غیر منتصم

یعنی عاجز قیلادی وعالمنی رسوینك کما لتیدین ادراکی تقی مهتدی
بولمادی اینك حالادن انکلاماق غه هیچ کیشی نینك عقلی ادراکی
لاجرم یراق ویقوقدا کورونمادی نینك معانی فضایلیندین
عاجز بولماغان تقی شرح اخلاق وشمایلیندین محجم حیران قالماغان

نظم

غیردین غیرت بیله جوز حق جنیدین کیزلادی
قایوکوزکورك تمناکورماکا ذاتین اینك
حق کمالیندا جوبولادی اینه ذات نبی
انکایوبیلاس کیشی حدوکمالاتین اینك

قال اقدرسزه

کالشمس تظهر للعینین من بعد | صغیرة وتکل الطرف من الم

يعنى رسول عليه السلام كوبكا اوخشاكيم بيراقدين كوزلارى كا
كيجيك كوروبنور تقى مقابل يفوق كلكا ندا كوزنى احاطه ادراك
دين عاجز قيلور يعنى محمد بنيك صورت بشريين كوربه معنى
يفوقلوقى بيرلا اسراري غه مطلع بولماغان لارغه اورلاري
بيك بيرادى كوروبنور ولبكن انبكا يفوق بولوب
ادراك كمال وشاهد جمال غا متوجه بولغانلارا نبيك نى نهايت
ليغين تانك لاركيم بوتشبيه تشبيه مقلوب قبلينديين
بولسا انبيك وجون كيم كون انبيك نوينديين جزوى پيش
ايرماس ثون توشاكوردى ايرسا محمدكا لينى
بولدى مجمل تيلادى اوزى بيك ذوالبنى
جوزكوزقاركوناج بوريدين اولجيب تينيك
اى واى قايوكوزكرا بيلكاى جمالينى قال قدس سره

وَكَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَةَ | قَوْمٌ بِنَوْمٍ شَتَوْا عَنْهُ بِالْحُلُمِ

قبلغ

قبلغ اَلْعِلْمُ فِيهِ اَنَّ بَشَرٌ | وَاَنَّ خَيْرَ خَلْقِ اللّٰهِ كُلِّهِمِ

يعنى نتاك ادراك قبلسون دنيا داحقيقت محمديه نى انبيك
تيك اوتوقلاغان قوم كيم توشداكوركان خيال بيرلا قانع بولوب
تابنما سلار مطهر حضرت احديه نى پسانلار بنيك عايت
على حضرت رسالت نى بيلماك ايجيداولد وركيم ايتورلار
بورسول بشرى ايرور حق يراتقان بارجه خلق دين تخيراق
وليكن بوقوم عافل كيم قانع دورلار خيال بيرلا تقى راضى
ايرورلار بوتشاكوركان تمثال بيرلا موتوا قبل ان تموتوا
امرينكا امتثال قيلوب الناس نيام اويقوسنديين اويغانيب
بصارت كوزين اجيب كورماس لار كيم حضرت رسول
عليه السلام رويت وافعال نفسيه وظلمات شوائيل حسيه
نى ترك قيلوب ملاس ذات وجلايب صفات دين تمام
منسنج بولوب افعال وصفاتين حق بنيك افعال وصفاتينا

جواحمد ميم من ليكدين كيجيب بولدى احظاهر
كوزونك بارايرساكوركيل كيم نقاب الدى جمالينديين
قال قدس سره

وَكُلُّ آيٍ اَتَى الرُّسْلُ الْكِرَامُ بِهَا | فَاِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمِ

يعنى هرنشانه نبوت وعلامت رسالت كيم رسل كرام عليهم
معجزاوجون اظهار قيلدى لار اول بارجا معجزات انلارغه
نوردرسول دين صلى الله عليه وسلم واصل بولوب تورباكيم
جميع انبيا ورسل بنيك وجودلارى بنيك سرمايه سى نوررسول
ايرورلتاك كيم جابربن عبدالله انصارى انصارى روايت
قيلياتورر رسول دين سوال قيلديكيم حق تعالى اول يراتقان
قايونارسادورايدى سنيك بيغامبرينك نورى اى جابر كيم
حق سبحانه وتعالى اقل اول نورنى بارايتيب بارجا جيزنى
اندين يراتى تقى مجموع موجودات اندين سنيك يراتيلدى

يلكيم اوزداتين حق بنيك ذاتينداقانى قيلب تجليات وعظمت
وكبريا وسواطع انوار مجدوسنيا بيرلا قيودلام وجودديين
حقيقت سرادقات جلالدا اول يولتابوت سبحات
انوان جمال بيرلا محوبولوب تزورتقى غيرت بيرلا پرده عزتينى
ادرتادين كتيارب اشنيت جابين ارادين كوتوروب
سطوات تجليلات بيرلان انبيه بشريت مضمحل بولوب
مبم ما ومن كمال بيرلا احمديا حديث كا بدل بولغانين
بيلماس لار بوغفلت ايبوسى بيرلا اويغانلار نربيلسوزلار
كوزبنى ويقودين اجماى محمد بنيك كمالينديين
مقيد شهيدلان بولوب بشر كوردى لار احمدنى
دريغا بولمادى اكه كيشى اولمشا حالتدين
يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ تيوبعت سوزى ايجرا
انديم رمزى بيان قيلدى بنيك عزوجلالينديين

جوا

حق سبحانه وتعالی اول نوری یرا تیب او زحضرت عزت ایکی
مینك پیل مقام قریب دا تورغوزوب قدرت قسم قلیب بیر قسم
دین عرش فی بیر قسم دین کرسی فی بینه بیر قسم دین
حمله ء عرش وخزنه ء کرسی فی یراتی وتقی تورتنجی قسم فی اون
ایکی مینك پیل دوست لوقه مقامیندا تورغوزوب بینه تورت
قسم قلیب بیر قسم دین قلم بیر قسم دین لوح بیر قسم دین اویتماح
یرا تیب تورتنجی قسم فی خوف مقامیندا اون مینك پیل نورغو
زوب اول قسم فی تورت پاره ء قلیب بین جزوده فرشته لار فی
بیر جزو دین کونی بیر جزو دین ای بیر لا بولدوز لار فی یرا تیب
تورتنجی جزو فی اون ایکی مینك پیل مقام رجا دا تورغوزوب
اندین سونك تورت بخش قلیب بیر جزو دین عقلنی بیر جزو دین
علم وحلم فی بیر جزو دین عصمة توفیق نی یرا تیب تورتنجی جزو فی
اون ایکی مینك پیل مقام حیا ندا تورغوزوب اول نوری یا ناقطره قیلدی

ایرسا

ایرسا یورمنك تقی بیکیری تورت مینك قطره عرق اولنوردین
ترشح قیلدی حق سبحانه وتعالی هر بیر قطره دین بیر پیغامبر یا بیر
رسول نبیك روحنی یراتی اندین سونك انبیا ورسل مینك
ارواحی نفس اوردی لار انلار دینك اتقاسیدین حق تعالی
اولیا وشهدا وسعدا ومطیع مومنلا رینك ارواحین یراتی
لاجرم عرش وکرسی مینم نوریم دین دور وکرونی لار وروحان
لار مینم نوریم دین دور بیتی نوریم دین ابرورکون وای ویولدوز
لار ارواح رسل انبیا وشهید لار سعید لار صالح لار نینك
ارواحی مینم نوریم دین اثار دیدیغ ابرورحاصل اولکیم مجموع
مکونات مینم نوردوم دینك فیضی ابرورا ندین سونا محق
بولوردی کیم تورتنجی قسم دور اون ایکی حجاب ایجیندا نور
عوزدی بیر بر حجاب ایجیندا مینك پیل تقی بو حجاب لار
مقامات وعبودیت دین ابرورکیم اول حجاب کرامت

بولدی انبیا ورسل دینك وجودی محمد دینك نوری دینك
فیض جودی بیر لا بولغان دور لاجرم مجموع ایات ومعجزات
کیم انلار دین ظاهر بولدی برکت نور محمد دین ابرور صلی الله علیه
وعلی اله واصحابه الطیبین الطاهرین اجمعین وسلم قال الله تعالی

فَإِنَّهُ شَمْسُ فَضْلٍ هُمْ كَوَاكِبُهَا	يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ

یعنی چین اوقو حضرت رسالت قاندی ورحق دینك کما لیدین
وانبیا رسل ای لار نور لار بدر وهلال منزله سیندا نور الغان
اول افتاب جمالیدین کیم ظلمات جهالات حالتدا
بولوب افتاب غایت ایرکان انبیك حکمت واسراری دینك
نوری دیل الغان فیض فی کیجکان امت لار کا تیکوروب یا خود
بو انبیا ورسل بولدوز لار دور لار کیم روز نور لار دین
قرا نغو بولغاندا اظهار قیلور لاکون توقفاندا بارجا مخفی
بولوب کورنماس لا یعنی انلار دینك شرایعی دینك یودی

بولدی

بنیك ظهوری اول جاقدا ایردی کیم هنوز افتاب وجود
محمدی کمال فضل الهی بیرلا مشرف عنایت باستناهی ینطلوع
قیلمای تروایردی ایمدی کیم بوافتاب فضل طالع بولدی
اول شرایع مسنوخ بولوب اولیولدوزلار حجاب اختفا دا
مستور بولدیلار

مصطفی اوصافنی بیر لحظا ایسام من فقیر
یازمغای یوز یل ایچینا یوزدا بیر تن یوزدا بیر
برك کلمك دورتنی اوزی تیر فدا قیلور آی
محرکا اه خشار کرده اهمت ایچرانی فظیر

قال قدس سره

کانه وهو فرد فی جلالته	فی عسکر حین تلقاه وفی حشم

یعنی بدرستی کیم رسول علیه السلام بلغوز لوقی حالتنده تی کمال جلا
لتیله شوکت وشجاعت وقوت ومهمابتی سبنیدین کوبیا کیم

لشکر عظیم

لشکر عظیم اوزا سینیدا تورغان شهوار ایرور
سهواری کیم اوزین بلغوز کورا ایرسا کشی
ساغنورانی مهابت دین کیم ایرور لشکری قال قدس سره

کانما اللؤلؤ المکنون فی صدف	من معدن منطق منه ومبتسم

یعنی کوبیا کوهر لار دورا وزنو کلو صدف ایچینا کلام کانین
دین کیم کونکل دورپیدا بولغان سوزلاری تقی تبسم کانیندن
کیم اغیز دورکورو کنان نیتلاری حاصل معنی اول کیم لشکرا کرچه
رسول علیه السلام بیرجه دین تاشمهابتی وقت نهایت صلابتی
بارتاکیم بورومتقی نیت دابیان قیلمندی ولیکن صحبت داحقه
باقوتی دین کیم دیوسه دورسوز بیرلا کوهر باشلیتی
بارتقی تبسم بیرلا ایکی لعل اتشین اراسیندان ابدا فت
بیجولار کودکار ما کی یار بیت
لعل ورنوشین کوهر باش قیلسا سوز بیلان

مستمع بنیك اوزن لار بنیدین دود وجان لار کیلور
بیرکوب یاقوتی دین کوزکوزسانش لار بیجوسین
خوف دین اولکلان کونکل لار کانیه جان لار کیلور

قال قدس سره

لاطیب یعدل تربا ضم اعظمه	طوبی لمنتشق منه وملتثم

یعنی عود وعنبر ومشك وخوش سلیك نارسالار دیك هیچ بیری
اول تو براق عاتکا لماس کیم رسول بنیك مبارك تنین
قوجوب تروخوش وقتلیغ تقی اجتماح اولکشبکا کیم رسول
علیه السلام بنیك روضه سی بنیك توپراقی نی بوی قیلسه یا اوبا
یعنی زیارت قیلیب اولا ستانزدا مقیم بولیب
هیچ خطا یوق کیم تاتکا لماس مشك یا عود وعنبر
اول رسولی هاشمی بنیك روضه توپراقینا
شوق بیرلا یغلا بلاولتوپراقما کیم سالسا یوزین

طوبی

طوبی وجنتکولا تکا سالغای اول شاقینا
من بیکین اولروضه نی کورمالك عاشق کوبتزور
جان فدا بولسون اوشول مجوبنیك عشاقینا قال قدس سره

ابان مولده عن طیب عنصره	یا طیب مبتقیه منه ومختتم

یعنی اشکارا وجود عه کلکان زمانی اول شریف بنیك اصلی لطیف
بنیك پاکیزه لیقین زهی برکت وخوش اوقی بیرلا علم غا
کلمای تقی پاکیزه اریغ دینا دین بارغانی ابنیك یعنی ایخا عرب
خاصیت لار وعجیب فضیلت لار رسول علیه السلام بنیك وجود عه
کلکانی تقی دینا دین بارغانی حالت ومشاهده قیلندی
کیم ذاتی بنیك طهارتی اداناس نفوس حلاین وصفاتی بنیك
اریغ لیقی کمدورات علایقدین بارچاغا ظاهر بولدی تتاك
کیم کعب الاحبار رضی الله عنه روایت قیلور کیم ایدی بیرنجه
یل قریش قحط بیرلا مبتلا بولوب نزورایدی لار رسول علیه م

وجود غاکلکان بیل کولدین یا غین یا غیب بیرده بن نعمت اوغوب
اطراف بلاده دین اصناف عباد انواع خیرات والوان برات
بیرلا طلب قریش اولمحط دین قوتلغان اوجون بویله غافتح
وسوخ سلامات بیرده ی تقی ولادت کونی برجابت لار
یوبتان سینلیب ایلیس تختی یوقاروسی اشلغنه بولوب
فرشته لار اول ملعون نی قرق کون سوغا جومدوروب دور
لار ایردی مینك حیله بیرلا نالار قولیندین قاچیب
بوقیش تا عنیفا کلیب بیرفریاد قیلدی کیم بارجا لشکری جمع
بولدی نالار غه ایدی وای سیزکا کیم اندای هلاك بولدیکیز
کیم هیچ وقت سیزکا منونکدیك هلاکت کلکای بوق ایردی
ایدی لار فصه نی دور ایدی محمد ابن عبد الله کیم کیتکان قیلیچ
صاحبی ورد دنیا غاکلکای بوکوندین سونك لات وعزی غا
عبادت قلماق قالمس بارجا بردتنکری بنیك بیرلیکی اشکارا

بلور

بلور اول امتدور کیم مون لار سینی دین حق درکاهین بیراق
دوشتم بودسولدین اینیك دیك اشلار ظاهر بولغای کیم هرکز مینم
توبکلوم قیغوسی کوزوم یاشی ایکسیلماکای ابن عباس رضی الله
عنه ایتور رسول علیه السلام بنیك ناسی امینه حمل امانتی نی قبول
قیلغان کیجه قریش بنیك بارجاد واقی فصیح تیل بیرلا دیدی
لار کیم محمد کیم امان اهل دنیا دور تقی برجا عالم بنیك چراغی
دور وجود غاکلسا لار تقی اول کیجه بارجا کور وبحی لار بنیك
تخت لاری اغزو بولوب اولاری بنیك تیل لاری
توتولدی تقی مشرق داغی وحشی جانور لار مغرب ساروم غرب
داغی مشرق ساروبوکور وشوب بیری بیری کا باشلادی
بیرودایردی لار تقی بیردین کوکین ندا کلور ایردی کیم
یوق بولدی ابوالقاسم ومحمد بنیك یمن وبرکت بیرلا عالم
غاکلیب ارینج لیق پاکیزه بیرلا امت لار تنیك یحشی راقغا کیم

امر معروف ای منکر قیلغای دامنه ایتور امانت حملنی قبول قیلغان
دیل الهی ای دین سونك توشدا بیر عزیزلی کورده وم کیم ایتور بارجا
عالم خلایقی بنیك بخشی راق سنیك بویوبکداد ورایمدی حالیکنی
خلق دین بایشور غیل تقی یوفرزندوجود غاکلسا محمدات بیرجیلا
بجون توقورای تمام بولدی دوشنبه ربیع الاول اتی بنیك اون
ایکیکی سینداز منزلدا ایردیم تقی عبد المطلب طواف ایردی
تقی محمد بنیك صلی الله علیه وسلم اتاسی عبد الله تورت آی
بورون وفات بولوب ایردی بوحالدا هیچ کیشی بوقیدا فرزند
وجود غاکلور رحمت پیدا بولدی ایرسا بیر آق قوش
قانتی بیك ناستنا کوکسومکا سورتولوب قورقوغ رحمت
مندین کیتی بنه سوساب تزورایردیم بیرجناق غاسوت
بیك اق شربت منکا دیك قامت لیق عبد مناف قیلارینا
اوخشام خاتون لار کورده وم بتکرام دا اولتوردیلار اول

حالدا

حالدا بیراق دنیا کوك دین بیرکا اسلش کورده وم تقی قاییلی
ایتورایردی کیم الیك بوفرزندنی خلق کوزین دین
تقی بیربولاك قوش کیاورایردی منبقارلاری زمرد دین
قنات لاری یاقوت دن بوحالته احق تعالا منیم کورمنی
اجتی تامشارق ومغاربیارض مشاهده قیلیب اوچ علم بیلکان
کورده وم بیری مشرقه ایبری مغربه ایبری کعبه آوجاکینداندین
سونك خاتون لار رقاشیمدا کوب بولدی لار بوحال دا احمد و
بوجود غاکلدی نظر قیلدیم ایرسا بجده قیلیب دعا قیلغان دیك
قولین کوك سارو کونا ریب ایردی پس محمدنی غایب قیلدیم
ایشتورایردیم کیم بیرمنادی ایتورایردی محمدنی مشرقه مغربه طواف
قیلدورونك تقی مجموع موجودات انی صورت وصفی بیرلا
بیلیون لار تقی کوزیوموب آجغونجا بنیه حاضر بولدی
بیرتونغا جولغا نیب سوندین اقراق مشك دین خوش بوی

بو الدی بیر تو نغا بولغانیب سوندین ایوی داق اندین سونگ
کولگ سارودین بیر بولوت پیدا بولدی کیم اندین
اطلاریکیشنا ماکی تقی ابرالاراوانی کلوراردی تقی بیب
مناد ی ایتوراردی محمد حن وانس وجوش طبورغه
طواف قیلادورونگ تقی انکا آدم بنگ صفاسین نوح بنگ
رفتین ابراهیم بنگ خلیتین اسماعیل بنگ لسانین
یوسف بنگ جمالین یعقوب بنگ بشری سین داوود نوگ
اوازین سلیمان بنگ حکمین ولقمان بنگ حکمتین موسی
بنگ قوتین وایوبونگ صبرینیحیی بنگ زهدینعیسی بنگ
گرمین علیرالسلام عطا بیرینگ تقی کوربوموب اجفد
بخابولوت اجیلدی محمد پیدا بولدی یوزینگ نوری جراغ
نوریغا غلبه قیلورادی ایکی یاغزی ذی ارا سیندا مهر نبوت
اورلا الاله الا الله محمد رسول الله تلمیش روایح طیبه سیندین

افاق معطر بولورادی بولورادی بومذکور شمه ایرور طیب
عنصر رسولدین حالت مفتح دا ایمدی بیر نسخه طیبه بخشی بنگ
نماذی دین بیلاگ تیلاسانگ بیکیل کیم ابوهریره رضی الله
عنه ایتورر رسول صلی الله علیه وسلم وفات بولغانداابوبکر رضی الله
کلیب مسجدا ایشکینداتوشتی تقی عمر رضی الله عنه اشغه باگ بولوب
خلق بیرلا سوزلاشارتورادی ابوبکر التفات قیلمادی رسول
قاشیغا عایشه اینگی کاکریب کیردی رسول علیرالسلام بنگ
بوزینه دین پردخ اجیب وانبیاء صفیاء واخلیلاء نیو
بیغلاب رسول صلی الله علیه وسلم ن اوردی ایتی اتام انام سنگا
فدا بولسون نه اریغ وپاکیزه وخوشبوی سین هم بیر یکلیکدا
اوفات بولغان دین سونگ تقی تفاسیر داکلیب دورکیم
رسول قایو محله دابورو بیش بولسه اصحاب اول محله دار
وایح طیبه بیرلا رسول نی علیه السلام تبارادی لار

اغاگ کارخاته سیندا رسول بنگ حق بنگ عنایتی بیله کوبه وزشاره بنی
خوتنگ کرکلی جمیعه کوروراکوختین مجموع کاینات اینگ خام وداندسی

قال قدس سره

یَوْمٌ تَفْرَسُ فِیهِ الْفُرْسُ اَنْعَامَهُمْ	قَدْ اَنْذَرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَالنِّقَمِ

یعنی حضرت رسالت بنگ مولودی اول کون ایردی کیم فارس
مملکتی بنگ خلقی فراست بیرلا انکلادی لار کیم انلارغه قاتیغ قدغو
لوقدرحمت تقی اولوغ محنت وعقوبت کلورو وقت بولادی
روایت قیلورلار کیم رسول علیرالسلام وجودغا لکان کیجه
طاق کسری واتابرا نماکدین کسری بولوب اون تورت کنگره
توشوب سکیز کنگره سی قالادی اول انکا سیره سا ینجه کیم امیر
المؤمنین عمر رضی الله عنه عهدینداولا دفارس فتح بولغنیجا
انلار حاکم بولیسا رلار تقی یغا میر علیرالسلام وجودغه
کلکان کیجه مدایین دغی کسری کیم ساسان دورشنی کورو

فور قوغ بیرلا اویغانیب بارجاگر وبحی ساحرلار نی یغیب بینه
یهود بنگ راهبلاری بیرلا بیکیکان لار نی کیم انلارغه
مومدان بیرلا زجم قیلب سورمیش کیم مزعیمت لیغ
نوشکوردوم قورقوب اویغاندیرا ایمدی منگ توشومنی
منکا تاپیب تاویلاین قیلا بیرینگ انلار ایدی لار نی بیرتوش
یغیرین بیلورمیز ایتما غان توشنی تا بمار بیزاکرتا پسا سطیح
کاهین تا پقای کیم انی ربیع دوربنی عبادین تقی ایشیدین
اورکا اعضا سیندا سوال بیوقه دوراکی ثمانون دین متولد
بولغان اوجون کیم سوال ایرمنطفه سیندین بولور تقی
حرینیدا ساکن بولور تقی اونوز قرنی ارتوغراق یاشاب دور
ساسان عبدالمسیح اتلیغ بیرساغین سطیح تا بوغینداایدا بیردی
بوسطیح بیلادا بیرکرات ایزدین جبیقیب بیریل نینگ
دقایقیندین جن پرورایردی عبدالمسیح سطیح جیقا قنغا

منتظر بولدی سطیح جیقمان ساسان سوزین باشلاب ایدی
کیم طاق کسری تیرابنه شرفه لاری بیقیلغان کیجه ساسان توش
کوروب کیم عرفات لار میدان غه تولوب عراق تولارنی سورب
جیقار ولار ایردی بیل کیل کیم اول کیجه بنی ای عرب
هاشمی مکی محمد کیم اشرف انبیاء خلیل ایرور تقی اینك صفتی بیرلا
مشرف توریب وایجیل ایرور متولد بولدی بوکوندین سونك
شیطان لار کولوك دین سورتینك لایوبیلیا س لار رب بیرلا
مرحوم بولوب خلایق نی کنایت بیرلا اغوا قیلما س لار اما
ساسان توشی بینك تا فیل اول ابرور کیم خیل عرب اصحاب
دور اول بنی عرب رکی نینك کیم حضرت اعلی دین آنکا وحی
کلور بوا صحاب بیریجه وقت دین سونك فارس ملکتینا کیریب
میدانی نی ساسان دین سونك ملك بولغان سکز بنجی
کسری دین البسار لار کیم ایوان کسری دایقیلماق تا لغان

سکیز

سکیز کنکره ملك کا اشارت ایرور اندین بیغلاب ایدی کیم
سیطح بینك عمر بن ذقالیب دور وضت وفا قیلما س کیم
اول رسول غاوحی کلکان جاقنی ادراك قیلسام عبدالمسیح بوسوز
لار نی ایشیتیب ساسان غاجز تیکوردی بوقصه بینك تفا
صیلیز مقصد اقصی دا کلتوروب بزور تا لقدر سزه

وَبِنَاتِ أَيْوَانَ كِسْرَىٰ وَهُوَ مُنْصَدِعٌ	كَشَمْلِ أَصْحَابِ كِسْرَىٰ غَيْرَ مُلْتَئِمِ

کینی بولادی کسری بینك ایوانی منشق بولغان حالت
و اصحاب کسری بینك لشکر بکین کیم اول لشکر شکسته
بولغان دین سونك هرکز بیر بیر بیکا بیغیلما دی ومتفرق
بولغان دین سونك جمع بولما دی قصه ء اصحاب کسری اولدور
کیم بزه حبر دین شهریار دور ملك فارس دا ملك بولوب سلطنت
بینك احوال استقامت تا پغا دار رستم ابن فرخ زاد نی لشکر
بیکی قیلیب ایردی خسرابن دین مال وسلاح بیجا کیم کورسا تکه

الغیل تقی بوعرب جیرکین بیزنی بالا زبینك کفار ستیغه
کریب تزورد فع قیلغل رستم کی یورمك کیشی کا استعداد وصلاح
خراب دیزالیب وادی عراق غه باردی عراق بینك وما قیلیم
مسلمان لار بیرلا قیلغان عهدنی بزوب هر بیر طرف دین لشکر
اسلام بیرلا محاربه اوجون متوجه بولادی لار ایرسا امیرالمؤمنین
رضی الله عنه سعد وقاص نی یا شلا بتیب عساکر منصوره ایزا
بیریب جریرین عبدالله ومثنی ابن حارثه عاکیم عراق نواحی
سنیداغی اسلام شکری بینك امراسی ایردی لار بوبوردی
لار کیم سعد وقاص غارضی الله عنه منا بیت قیلسالار سعد
بوایکی سرورا غا بیر یکیب رستم بیرلا مقابله قیلماق غه باردی
مقابله قیلدی ایرسا رستم توقوش قیلما قدین اوکوش
قورقارایردی بینه توش کوروب تورور ایردی کیم ملك
سلاح اهل فارسی بیغیب رسول غه صلی الله علیه وسلم بیرور

ایردی

ایردی تقی رسول صلی الله علیه وسلم اول سلاح لار نی عمر رضی الله عنه
غه ایردی بوجهتلار دین اوروش دین قچار ایردی ولی
جون اشلار فرمان یزدجرد دین جان نا تمای محاربه غه تورو ژنا
ندا هلال ابن علقمه التمیمی نی کوروب حمله قیلدی ایرسا رستم
بیراوقه هلال بینك رکا بینغا تکدی اندین سونك هلال رستم
نی قیلیقیلدی سعد رستم بینك کیکان سیبین هلال غا بیردی
یلغوز بیر بوردکی بینك بهاسی یوز مینك التون ایردی اندین
سونك اندین سونك فارس لشکری متهزم بولوب سعد قنا
قلار نیغه توشوب کوب جیریك نی قتل ایتی جون جیریك
بزولوب رستم اوکلکانی بینك خبرین بزدجرد کا بیکوردی
لار اموال وخزاین نی یراکمکان بارنی یوکلاب حوریت
تاغ لار غاقاچیب چیقدی اندین سونك هرکز شمل اصحاب
کسری بیر یکلمادی باقی قصه فتح موایز تقی عجایب وغرایب

امر مسلمین کی خطاب مقصد اقصی دا علی طریق الاستقصا ذکر
قیلیب تودیر کیم قال قدس سره

والنار خامدة الانفاس من اسف	علیه والنهر ساهی العین من سنه

تقی اوت نیک نفس لاری اوجکان بولدی رسول علیه السلام
توقعان کون قوبرنیک یا کفرنیک بوقلاماق اوزا قدغور
ماق اوجون اقعان سرا وزکوزیندین غافل بولدی حیرت
وندامت سندین تمال کیم روایت قیلیور کیم رسول صلی الله
علیه وسلم وجود غا کلکان اوت لاری اوجتی تقی فراق تاشیب
ومشق بیرلا عراق اراسیندا غی سماوه اتلیغ یا دیرف تولدوردی
کفار نیک بنا سیغ یتکاچ تاپ فراق تغراوین نیک نفس لاری سوندی قدوس دین
اول حمت اختری توغار یندین غروب کولا سوتی تا سور سا ایدی اوت نی نجات

قال قدس سره

وبسآء مساوة ان غاصت بحیرتها	وردة وارد ها یا لغیظ حین ظمی

یعنی غمگین وحزین قیلدی شاوة شهری نیک خلقینی کیجیک
دریالاری نیک سولاری سوالماق تقی سوسا ب کلکان کیشی
سوتنا یماد ی اجیق بیرلا قینماق بوبیت دا اشارت تروراول
قصه عنکیم ساوه شهری دا بیرا ولوغ سویا رایدی شهریاوقیدا
یوسف نیک تیکرا سیندا اتشکده لار وتخانه لار ستیع البغ
قیلغان بازارلار بارایدی پیغامبر علیه السلام متولد بولغان
کیجه سوتمام سوالیب فوزودی تقی اتشکده لار نیک اوتلاری
اوجتی تا نکلماسی سوایزواب تا یماد ی لار یازلار خراب
بولدی اتشکده لار بوزولدی حکم ملک مطاع بیرلا
نارسالار دا اعتبیر طباع بولدی تا حق کیلیب باطل کتماکینکا
اعراف قیلسا ومطیع وعاصی تاجیب حضرت الهی غه منقاد
بولولیسا اداف واقاصی ضلالت بیرلا باقغان کفراوت
عمیاب روی بیرلا سوندی سوغالدی سیاوه نیک بحری بیندین

یعنی

کیجه فیریلیه نیک یارولیسا قاراغان

یتیب سینه اوشول سفاقه غا توزدی قال قدس سره

کان یا لنار ما یا لماء من بللک	حزنا ویا لماء ما یا لنار من ضرم

کویا کیم سفینه نیک بتیا کیکی اوت دا پیدا بولوب اوت نیک حرارت
سودا ظاهر بولدی کیم اول رتبه دین اوجتی وبو حرارت
دین سوغالدی یعنی حق نیک قدرتی بیرلا ساکن فساد نیک
انفضای وعقد شاد نیک انتظای اوجون طبایع اشیا
متغیر بولوب احوال زمان متبدل بولندی بیت

اوت سوینک مراحنی الدی سوغه حق حسرت اوتنی سالدی

قال قدس سره

والجن تهتف والانوار ساطعة	والحق یظهر من معنی ومن کلم

تقی جن فریاد طا اتیب یاتورایدی کیم فی حاصل بولدی کیم
بیزنی اوت اینیب کوک عالمیندین سورا تورولار تقی نور وجود
محمد مشرف دین مضرب غا یتکروشعله اورو ب بیلدیرا رایدی

تقی

تقی ظاهر وباطین دین حق ظاهر بولورایدی بو معنی مناسب
دور اکر رسول علیه السلام متولد بولغان کیجه نیک صفتی تیتاک
ولحاکروحی کیلکان دین سونکرا غی احوالنیک بیانی نوتساق
معنی ولایرور کیم جزو زیاده قیلورکیم اتا سمعنا قرانا عجبا یهدی
الرشد یعنی بیر بیرقران عجب استماع قیلدوق کیم کوین بولغا
کوندور ورینه ایتورلار بیزکوک بولارین ساقلاب
فرشته لار دین سوزینکلاب ایردوا یمدی بیزلار دین
قاپو بیرمیزکیم استراق سمع ایتیب استماع کلام قیلایین
بتیسا فرشته لار اتی اوت بیرلا قوارلار تا بیرسورا وغوز
لاب کاهین لار غا اتیب رسول غه کلکان وحی دکاهن سوزی
یتیب شبهه بولماسا تقی انوار ظاهر بولما قی عبارت بولغای
طهور شرایع وصفات حمیده واثار غریبه وکمالات عجیبه
دین تقی معنی وکلام دین مراد قران بولغای کیم معجزه

باقیه دور تقی رسولونك صدق وحقیقی رسالتده ابو قرآن بیلا
ظاهر بولور قال قدس سره

عموا وصموا اذ اعلان البشایر لم ... شئم وبارقة الانذار لم تشئم
بان دینهم الموعوج لم یقم ... من بعدنا اخبر الاقوام کاهنهم

یعنی کورماس بولدی کافرلار عجایب ایات دن تقی ایشتماس
بولدی لار غرایب بینات دن لاجرم انلار دبر کوجلار ینك
سوزی ایشتلمادی تقی قورقوتماق اثار ینك بیلدرمکو رولمادی
بو ناداندن قوم لار غاکاهن لاری خبر برکان دین سونك
ئیم انلار ینك اختیار قیلغان کاری دین لاری هرگز رواج
تاپماس یاریاوجوان بوقومدیمیج ملاحظه قیلمادی لار غرایب
اثار غه کیم دلالت قیلور صدق رسالت نبی مختار غه تقی قولاق
سالمادی لار عجایب اسرار غا اعتبار قالمادی اخبار کیمسه
واخبار غه نتاك کیم ابن اسحاق نافع حرشی دین روایت قیلور

ئیم اهل یمن ینك جاهلیت ده ایرکاهنی یاراردی چون رسول
علیه السلام ینك ذکری عرب امتنه بولدی بارجا قوم یغلیب
اولتاغدا کلاری لار کیم کاهل ینك متراجاردی تقی ایدی لار بو
پیغامبر لیق دعوی قیلغان ایرینك حالینده بیرکاخبر برکل
کاهن قولاغه یاکیم ایب جیقتی تقی ممدوح کوك سار وباقیب
بیرسیکردی تقی ایدی ای قوم حق سبحانه وتعالی محمد صلی الله
علیه وسلم یاراجاخلق دین اختیار قیلیب ور بوکون مدت
حیاتی تروردیب منزلکاه قایتدی مولونك ینك اختیار کاهن
لار اتیغان اخبار عمدسول بختاردابغایت کوبه ور

کفار ینك کوزینده قلل بولسا ایدی ... تورکای ایدی رسولینك عجاز وایتین
کربولسا قولاقلاریدا بهیج افتی ... هم استماع قیلغای ایدی لار کلامایتین
کاهن لری صفات نبی نی بیازقیلیب ... بیلمادی لار اینك صفتینی نهایتین

قال قدس سره

وبعده غا یتوافی الافق من شهب ... منقضة وفق ما فی الارض من صنم
حتی غدا من طریق الوحی منهزم ... من الشیاطین یقفوا اثرها زعم

یعنی کافرلار هنوز انکلامادی لار عالم ینك هر بیرکناره سیندا
تولدین اوت لار انیکانین کوروب تاك کیم ولادت
بجه سیندابت لار یورتیان اینده ی لار تقی بواوت لار نیدین
بیری بیری ینك سوکینجا قاجقان لارین مشاهده قیلیب محمد ینك
شرف کمالینغا استدلال ایتمادی لار بیت

کربصیرت تو زینی اجماسه حق ... تورکاینك دین نرحاصل ایتلار
توب کشی معجزات کوردی وط ... بیرکو محی حق تروردعدایت لار

قال قدس سره

کانهم هربا ابطال ارهصة ... او عسکلا لحصی من راحتیه ری
بنبذ یه بعد تسبیح ببطنها ... نبذا لمسیح من احشاء ملتقم

تو بیاکیم شیاطین کوك دین فرشته لار اتغان اوت بیرلا

قاجقان

قاجقان حالت دا برهه ء اشرم ینك بهار لاری دوریکیم ابابیل
ینك اتغان تاشیندین قجار ایردی لار یاقو بیش ینك کافرلاری
دوریکیم پیغامبر علیها السلام ایالار ینیدین اتیلغان تاش
اوشاقی بیرلا فاریش لینغ توپراق دین قجار ایردی اولتاش اوشاق
لاری رسول علیه السلام ینك افوج لاری ایچیندا تیپ ایتیب
جیقتی ایردی بو ایکی بیت ایچیندا ناظم قدس سره

اوج قصه غا اشارت قیلور اول قصه ء اصحاب فیل تقی قصه ء ابرهه پشنه کیم

ثنیتی ابو یکسوم تروار باط بیرلا کیم ملك یمن ایردی نجاشی
حکمی بیرلا منازعت قیلیب حبشه ایکی فرقه بولوب متقاتل اوجون
مقابله قیلادی لار ابرهه اکرچه کیجیك راك بولسه موزکیشی ایردی
میدان غاکیریب ارباط دین مبارزت تیلادی ارباط اوزون
بولوق عظیم حیله لیك کیشی ایردی اذاق بیغنه اياق ایلکاروبا سیب
قولی حربره ء الیب ابرهه ینك توباسین جوریب قیلیج ایندوردی

ایرسایوز تکا تیکیب قاشیب یوزین توقاتین بیردی اندین
ابرهه ءکا اشرم تیدی لار ابرهه بنیك قفا سیندا عنود. اتلیغ
بهادور قولی بار ایردی نی الحال جمله ءقیلیب ازباط غازخد
اوروب اولتوردی ایرسا لشکر حبشه بارجا ابرهه ءکا انقیاد
قیلدیلار خبر ملك نجاشی غه یتی ایرسا آنت ایجتی کیم مین تقراقین
اباق استیغا باسمای ابرهه بنیك ناصیه سین کسمادی
تینما غای منتاك من قورقان حاکم نی منیم فرمایتم دین تاش
اولتورمیش ابرهه ملك بنیك قسم یاد قیلغانین ایشتیب
الی نیاك ساجین کیسیب بیرلاینان بیرلا مین نوپراغین الیب
نجاشی خذ متکا ابرابیب عرض داشت قیلدی کیم ای ملك
من تتاك کیم سنیك قولونك من ارباط دا نی بیرقولونك ایردی
سن فرمان قیلغان ابشدا من اوصال قیلماس ایردیم متکاحد
قیلیب قصد ابقا یرسا ایشی اولجا قی بولدی ایمدی یمن بتراق

بیرلا

بیرلا الیم نیاحین ایدا بیردیم کیم ملك انی باسب موق کیب
ایتیب بیر بنیکا کلتور میش بولسا باق فرمان ملك نینك ده ورالملام
ملك عفو قیلیب ایردی یمن ولا تیب ضبط قیلیب تورغیل
مندیب فرمان بولغنیچا ابرهه فارغ بولوب صفاء یمن دا بیر
تورکلوك کندعمارت قیلیب اکنا قیلیس اتا بیریب تیلادی
کیم حاجیلار کعبه کا باریای طواف غه قلیس سارو کلسالار تغی ملك
نجاشی غه خبر قیلادی کیم کوب مال صرف قیلیب ملك
اینغا بیرزیبا بغایت دلکش کنیسه عمارت قیلادیم کیم هیچ ملك
اینغا انینك دیك عمارت قیلمتی شی یوق تغی تیلار من کیم
عرب کعبه نی ترك قیلیب قلیس نی حج قیلسالار جون بوخبر کعبه دا
منتشر بولدی نی کنانه دین بیر یکیب اجیغلانیب باریب قلیسنینك
تورینه قضای حاجت قیلیب کیتمش بعض ابیتورلار جماعتی بکی
لار کلیب اوت یاقعاندا قلیس نینك ایو یقا اوت توشوب

من

کوی اوزاغیش تغی ابرهه اشرم تینك غضبی کلیب کعبه نی یوزماق
اوجون حبشه لشکری بیرلا محمود اتلیغ پیراولوغ فیل بینا اورکا فیل
لار الیب مکه سارو غن بیت قیلیب یقوتی بتیب دانزوا قیلغان
داعبد المطلب حقیب قبول قیلادی کیم تهامه نینك ثلث
مالین بیرایرقا یتسون ابرهه راضی بولمادی بیر نیچه کیشی
ایذا یریب مکه صحراسندا غی سفالارغ الدی عبد المطلب ابرهه ء
بیرلا سوزلاشماك اوجون کلدی ایرسا ییراقدین عبد المطلب
نی کوروب کوکلیکا قورقوغ توشوب اول کلا تورغان
تیم دورتیب سوردی ایدی لار مکه نینك اولوغ کلکان
بارغانقاطعام بیرکوچی حی تاغ لاریا شنیدوحشی جانورلارغا نی
دعوت قیلغوچی مصاف کریم عبد المطلب بودورابرهه تعظیم
قیلیب اورون بیریب حاجت اوجون موکلار یکیزدیب سوردی
ایرسا ایدی تفالاریم تیلاماك کاکلیب وزمن ابرهه ایدی

من بوکعبه نی کیم سیزینك عزتینکزا بینك بیرلا دورورماق غه
کلیب ودسن اولوغ کیشی بولیق نی تیلاماك تاك تینغالار
نیکینی تیلارسن عبد المطلب ایدی من اوزمالیم نی تیلارمن لیف
نینك بیرکوچ کوك ایذا سیاریا ودکیم ساقلاماق غاقدرلی
تیارابرهه بوسوزدین قورقوب روان باردی عبد المطلب
مکه کاکلیب کعبه حلقه سین توتوب ایدی ای پادشاه لار
بینك پادشاهی هر بیرپادشاه اوزحرمین ساقلارسین تغی
اورحریمونکنی ساقلاغیل تغی ابرهه لشکرارا سته قیلیب
بوردوماك تیلادی ایرسا فیل لاریتغالار کعبه سارو هرگز
بوردوماس بولادی لار بوحالت داحق سبحانه وتعالی سیز
قوش لاردانایدی هر بیرینك منقاریندا یتاش لیکی
جکا لینداجنکا لیندا کی تاش هر بیرتاش بیرالماك تقدیر
قیلغان کافرینك لی تا اولتاش اورا تیکلی یوقوش لار بولاك

بولاك كليب كعبه بيتكدا سيندا طواف قيليب بشكركا كفار سارومتوجه
بولدى لار اهل كعبه انكلادى لار كيم حق سبحانه وتعالى حضرتلرينا
بيردى اول قوش لار كليب قايوكا وزينك كيم توپا سينكا اول
آتاش نى سالوراير دى لار منكان اولانى بنك قان بنه دين
اوتاجقا ايردى بارجا هلاك بولوب بر هفته خسته بولوب
بارجا اعضاسى مفاصلينه دين بير بيراذ يليب بيروزيرى
قاجيب ملك بحاشى عاجز بتكوردى ايرسا بحاشى ايدى نخود دين
كچيك راك تاش بيلان نتاك كبشى اولا ريرش اول نتاك
قوش ايردى بتيب سوغان دا بير قوش سراى ايچينه پيدا
بولوب بوكلكان وزينك باشى غه سالوب هلاك قيلدى
تفسير قصه ء اصحاب فيل رسول عليه السلام بنك ولادتين
بيش اى بهرون راق ايردى لار ايكينچى قصه ء اصحاب دى
حساة ايرور قصه اول زمانده كيم بدر كبرى دا قريش لشكر

باساب

ياساب پيدا بولغانلار رسول عليه السلام ايدى يا بار خداى
ياقريش تردكيم اونينكا اينانيب قوتى بيرلا قوانيب كلاب
سينك رسولوكه كنى نكليب قيلورلار منكا وعده قيلغان نصرت
نى عنايت بيرلا تيكورتى الحال جبرائيل كليب حضرت رب
العزتدين سلام تيكوروب ايدى اى محمد سن بير اوچ سنكريزه
بوكافرلار طرفيغا اليغيل تقى بيزيمه قدر تيمير تى كوركيل رسول
صلى الله عليه وسلم بير قبضه حصبا امير المؤمنين على دين كرم الله
وجهه تيلاب ساهت الوجوه تيبكافرلار سارواتدى ايرسا
كوزينكا اغزينغا يوزينكا توپراق بيرلا تاش اوشاقى كيرمكان
سترك قالمادى لاجرم بارجا يوزلرى فوروب قاچتى لار تقى
عساكر منصور اهل اسلام قفا سينجا توشوب قتل اتيتيب
اسير قيلدى لار اوچنچى قصه ء اول كيم يونس عليه السلام
قومى كوب دعوت قيليب اسلام كلتورماكان لاردين

وَلَا سُكْرُ الْهَوَى مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ	قَلْبًا إِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ تَنَمِ
وَذَاكَ حِينَ يَلُوحُ مِنْ بُيُوتِهِمِ	فَلَيْسَ يُنْكِرُ فِيهِ حَالَ مُحْتَلِمِ

يعنى انكار قيلما فيل رسول غه عليه السلام توشنيدا كلما كين
كيم اونينك برنكلى بار كيم ايكى كوزى اويوقلا غاندا اول
كوزنكلى هركزاويوقلاس تقى بوتوشدا وحى كلماك بتيا مبرنيك
بنوت غا يتيا رجا قدر ايردى لاجرم كمال عقل وسلامت خواص
حالتنا رسول غه وحى كلماكين انكار قيليب بولماس روايتيا ولد
دوركيم رسول غه صلى الله عليه وسلم جبرئيل عليه السلام آشكارا
كلكان دين ايكلكا روآلتى اى توشينيا وحى كلادى تقى ايام وحى
بيكرماوچ يللا ايردى لاجرم بوآلتى اى وحى مدتى بنك
فرق التى جزو دين بير جزو ايردى نتاك كيم رسول الثقلين
وبنى الخافقين صلى الله عليه وسلم ايتورلر رويا الصالحة جزء
من ستة واربعين جزءا من النبوة الحديث

قلا

نوشیدا وحی کلماک انکا جون غریبا یماس
کیم کوزلاری اویو قلاسا کوکلی اویاغ ایرور
پس کلسا وحی اویا غیدا انکار قیلما خیال
کیم انداعقل کامل وهم جسم سالخ ایرور
قال قدس سره

تَبَارَكَ اللهُ مَا نَبِيٌّ بِمَكْتَسَبٍ	وَلَا بَنَى عَلَى غَيْبٍ بِمُنْهَجِمِ

یعنی ثابت ودایم دورحق تینگ ذاتی تقی تعظیم وثنا نهایت
ایرور خیرالی الطاف واعطا قسما عدواحصا یوق سعت رحمت
وکبریا سینغا حد ونهایت یوق والله یختص برحمته من یشاء
مقتضا سینجا کیم ذکیم فضل ورحمتی بیرلا مخصوص
قیلدی شرف بوتت بیرلا انکا تشریف بیردی لاجرم
وحی کسب بیرلا حاصل بولماس تقی هیچ نبی غیب دین برکان
خبردا متهم ایرماس اینیک اویجون کیم حق سبحانه وتعالی

انبیا

انبیا فی علیا السلام فضائل بیرلا اراسته قیلیب وصحبت زوایل
دین اودکیف عصمت وتیقو جما یتیندا ساقلار خاصه بلغان
سوزدین کیم انبیا ورسل غا پیغامبر لیقدین برون راق
تقی بلغان روا ایرماس اینیک اویجون کیم تبلیغ رسالت بنیک
نباسی صدق اوزا تزور بلغان سوزلا غا کیرماسا وحی کا اعتماد
قلماس ولیکن مقاریض جایز تور یعنی اینیک سوزکیم ایکی
یوزلوک معنی سی بولسا بیری راست بیری یلغان اتیقان
اولکیجه فی اداده قیلسا تقی ایشنکان کا نبیا بیروجه ف
انکلاسون بتسا بیر مصلحت غا بنا قیلیب حق فضل احسانی
بیرلا بیرور بنی لاکا شرف هیچ آوزیده کسب نتیب تاماس
سوزنده ولیتین احکام غیبیه دا ینی یلغان اتیماس هیچ وقت
یلغان نرسوزلاسون کشی کیم بلسا اینیک حق سبحانه وتعالی قدس سره

لَمْ أَبْرَ ذَاتَ وَصَابًا لَيْسَ بَارِحَتُهُ	وَأَطْلَقَتْ رِيَامِنْ رِيقَةِ اللَّمِمِ

واجبت السته اتتها دعوته
ایمار ضجاد اوخلت البطاح بیر
حتی حکت غزة فی الاعصر الدهم
سیتیا من الیتم اوسبلا من العدم

یعنی رحمت لیک کشی کا راحت بیردی یتکمان بیرلا اینیک داحه
سی یعنی ایلکی بنیک اتاسی تقی نیجه حاجت لیق کیشی نینک یاغلا
تقان مرادین جشمی تقی سبب اسلام بولوب یارتوق لاردین
قوتغاردی نتاک هر بوت شیر قوی غار رسول علیه السلام قولین
تیکوردی ایرماسوت بیردی تقی ابن مسعود بنیک اسلامیغا
سبب بولدی بینه خبر کوبتندا امیر المؤمنین علی نیک کوزینکا
مبارک اغزی نیک شوقین سالدی ایرماس رحمت دین شفا
تاپتی بینه جابر ابن عبدالله قیغ خسته قیغ خسته لیقدین
بیهوش بولغان داطهارت قیلغان سودین اینیک اوزاتماغ
ایرماخوش بولدی بینه ناظم قصیده غه نوشیدا حضرت
رسالت بنیک ایلیکی تیکماک بیرلا فلاح زحمتدین خلاص

تاپتانی

تاپقانی کیم اول تخابه ایادقیلیندی ایردی جان عالمنیدا عیش
عم مریم رسول ایرور کیم خسته جان اینیک فضیلتین شفا بیار
فرخنده غ تیکور سه ایای ایاسنی یوزتورلو دردی بولسه همان دم ایتار ایرور
قال قدس سره

جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً	تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقٍ بِلَا قَدَمِ
كَأَنَّمَا سُطِرَتْ سَطْرًا لِمَا كَتَبَتْ	فَرُوعُهَا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللُّقَمِ

یعنی رسول علیه السلام اوندا کان اوجون کلدی درخت لار یوتاق
لاری یولا وستندا بغایت لطیف خط لار یزار ایردی لار کیم
ایتی ایردی دلالت قیلغان رسول اینیک رسالتیغا عمر رضی الله عنه
ایتور کیم رسول صلی الله علیه وسلم بیر کون جمعون دا ینی کورستان
مکه دا کمکین وحزین اولتورو ایرکان ایدی الهی منکا بیرایتی
کورکا زکیل کیم بوکوندین سونک مینی تکذیب قیلماق
دین هیچ قدر عوبولماسا بو منا جاتنی قیلغاج اهل مدینه

طرفیناغ عقب سارو بیرد رخت بارایردی اول درخت نی
اوندادی درخت بحر قیلیب بوانی شکاف قیلا بوتاق
لاری بیرلا دیزاوق کلیب رسولغا سلام قیلدی جواب
دارسول شادمان بولوب ایدی لا ابالی من کذبنی بعدها
یعنی هیچ باك توتماش من منکا اینا نماغ لاردین بومعجزه نی
کورکاید یوق باك رسول اشارت دین کرجه یوق ایدی قدمی
درخت بیرلا بوبان باش قویوب روان کلدی
بوتاق بولدی وذالک من آیات معجزین تبدی
بدیع خطی بیلا کرجه کورمدی قلمی
قال قدس سره

مثل الغمامة اناساء سار بثرة	تقیه حذر وطیس للهجیر حم

یعنی اینبیلغان آیات ومعجزات اولدبولت یتاش یورکیم
رسول علیه السلام فایدایور وسایور وب مبارك هاشمی

اوستی

اوستی کاسایه قیلیب کون اسیکاندا رسول علیه السلام نی حراردن
دین سلاقلارایردی تفتبونشانه رسول علیه السلام باشی غا
قیجیك ارکان هم بارایردی نتاکیم ابوطالب رسولغا نی
شام سارواییب بارغانداکی راهبا اولبولوت نی
کورو کخاتم المرسلین دیك نشانه سی ایردواین بیلیب
بارجا اوغیش خلقتین دعوت قیلیب رسول دیك برجا علا
مابتن مهر نبوت غه بیتکری کروب کیتا لمی دا کورکان محمد
علیه السلام صفتین موافق تابوب بیغلاب رسول نی
اولوب ابوطالب غا بوفرزند نی جهود لاردین بخشی ساقلا
عبلدیب وصیف قیلغان مشهور ایرورتفتفاصل قصه
کتاب مقصدا قصی دامذکور ایرورکیم تمامی قصه نی ستوف
بیلاسا اول کتاب اعظم غانظر قیلغای

ایدی جوقدرت بایله صورت جهان قیلدی

محمد عزی نی جهان غه جان قیلدی اگرچه اینك سایه سین توشورمادی یرغه
ولی بولوت دین اینك یوزراسایربان قیلدی قال قدس سره

اقسم بالغمام المنشق انّ له	من قبله نشاة مبرورة القسم

یعنی انت ایجار من رسول علیه السلام دیك اشارت بیرلا ایکی
پاره بولغان ای غاکیم اولای دیك رسول کونکلنکا سنسیتی
ومشابهتی بارکیم اگرکیشی بوایکی هی بیری بیرینکا اوخشار
دیب انتایجا تو بولماغای انینك اوجون کیم لطف وصفا
ونزاهت واشراق وضع قلوب وترتیب البابه اتقی
یول ارتماق دینسا قلاماق دا اینا عالی دینراستفاهنه قیلیب
سافل غه اضافه قیلماق دا ایکی سوینك اشتراکی مقرر تورکارکیم
ابوجهل بن هبودی بیرلا کیجه رسول غه علیه السلام ملاقات
قیلیب ایدی ای محمد بیرمعجزه کورکارکیلتا من ایمان کلتورایم
رسول علیه السلام ایدی بیتلا ایرسا رسول علیه السلام مبارك

برماق

برماق بیرلا اشارت قیلدی آی ایکی پاره بولدی بیرپاره اول
موضع دا ترقوب بیرپاره سی بیرآق کیتی حتی ابن مسعود ایتور
کیم صرا ماغ نی ای بنیك ایکی بولوکان بنیك ارا سندا کوردوم
بومعجزه نی کوروب یهودی ایمان کلتوردی ولیکن ابوجهل
ضلالیت تا یماد دی کیم قال الله تعالی من یهد الله
فهو المهتد ومن یضلل فلا هادی له بارچا شقاق قورسول
علیه السلام بنیك معجزات باهره دایات ظاهره سیندین
ایرور حلیمه رسول علیه السلام بنیك سراغان سوت بیرکان
انا سی کیم سعد ابن بکر بنیك قیرلارین دین ایرور یوکون
محمدا موکتا شی تاکاه منیم اوغلوم ضمره فریاد قیلا کیلدی
کیم ای اتا ای اتاروان کیلکلکیز کیم بیلان منیم قرشی اوبام محمد نی
بیزیك تا یقای موسیزاو تیارارا دا بیرکیشی محمد نی اراد بن
قابوب تاخ باشینفا متذور وب کوکسین یاردی ایتور

ولادتی بیرلا اوناق غه جنبش قیلدی بردی

مین تقی انا سی فریاد وزاری و نالہ ایلہ قراری قیلا تیدوک
محمد ﷺ کورد وکم تانع باستیدا کوک سار و با قیب تبشم قیلہ اولتورو
بیغلادیوا وستی کا توشوب بوزین اویوب بدیم اتام انام
سنکا فدا بولسون ای کوزوم بنک نوری جانیم بنیک سروری
سنکا نہ حال بولدی ایدی خیر و رایدی ای انام من اویالاریم
بیرلا قوماق اتسیب اونیارداا اوج عزیز کلدی لاریری بنیک
قولنیدا کومیشدین ابریق بیری بنیک قولنیدا زمرد طشت
قاردین تولو منی یوعزیز لارا و یالاریم ارسنیدان الیب تاغ
باشنیغا میندوروب بیرسی منی اهسته یا تغوروب
کوکسوم نی باردی تقی من یا قیب تورا بردیم تقی متیم ایجیما کی
احسان جیتاریب غار بیرلا اربع یودی تقی اورنیندا قوی
دی کیم من بیچیم الم تا بمادیم ایکینچی عزیز تورو بو اوانی
عمل قیلغان غا ایدی سنکا حق بو یورغان ایشنی قیلدی بنیک

بیراق

بیراق کیتکیل تیبا وزی یا وقلیکیب الین کوکسوم کا قایتب
یوداکیم نی جیقاریب یکی یاریب ایچیدین باغلاغان قراقان
نی کیتاریب ایدی بو شیطان اولوشی ایردی کیم کیتاردیر
ای حبیب الله تقی اول قان اورنی غا اورکا نارسا قاتنی تقی
نوردین بیرنیم بیرلا مهر قیلدی کیم اینک سفو قلوقین
بارچا عروق و مفاصلیم ذات رمین اندین سونک اوچوخ
عزیز قلیب اوچونچی عزیز کلیب سیزا یکینکیز فرمان بیرینکا
یتکوردینکیز بیراق تروناده یب منکا یوق کلیک قولین
کوکسوم کا سورتوب یراق یتکورو وب منی آهسته اولتورغوزوب
منی اویوب ایدی لار ای حق تعالی حبیبی اکر بیکسانک کیم
سنکا نہ تورلوک سعادت تیلاسه ورلار هر اینه کورلوک
یرو غای ایردی تقی منی موندا سالیب لار اوچی اوچوب کوک
لار ارا سینغا کیردی لار اکر تیلا سانک نالار کیکان موضعنه

کلیب غار اینشکین قایتورا غیار رسول اوزیار بیرلا غار ایچیندا
کوزی نیناک ضعفی بولغان دیک تورلیم قوایشی نی کورکیل اولار ایچیندا

قال قدس سره

ظنوا الحمام وظنوا العنکبوت علی	خیر البریة لم تنسج ولم تحم
وقایة الله اغنت عن مضاعفة	من الدروع وعن عال من الادم

یعنی کافر غه غار اینشکینیدا صحرای کوکا رجیب نی یومورتغا باشغان
تورو وب تقی اورو مجی نیک اینشکینیدا اورکان نین مشاهده قیلیب
کمان ایتی کیم برما آوزینیش بنیک یخشی راق یعنی رسول علیه السلام
بو غار ایچیندا بوق دورکیم اکر کیمیش بولسا بو وحشی
جانوارا وجغای ایردی اورو مجی ایتی بوز ولغای ایدی لاجرم
حق تعالی بنیک ساقلاماق ی رسول علیه السلام نی نیازقیلدی
قبقت کو بارلاکریم کلدین تقی بوکسا ناغ لاریاشنیغا
حصار لار غه کیرمالک بر فضه غار مشهور ایردی تقی

کلیب

تفاضیل مطولات دامکورایردی اما اول حاقی کیم
بو مختصردا اینك بیانیغا حاجت بارا ولایرورکیم جوز قبیله
اوس وخزرج یمان کلتورماکی بیرلا احکام واسلام استحکام
تا بنی ضیا دین قریش دارالندوه داجمع بولوب مشورت قیلغانلا
ابلیس شیخ نجدی من دیب حاضر بولوب بعضی رسولنی حبس
قیلماق بعضی مکه دین سورماك فکرین ایتکان دا ابلیس ایدی
محمد ینك کورك لوك جمالی شرین مقالی لطیف اخلاق پاکیزه
اعراقی کرم واحسانی فضل امتنانی نهایت ایرور بو صفات
حمیده وافعال پسندیده بیرلا کیم کیم انی کورسا یوزجان بیرلا
عاشق بولغای انی اوزکالا رکورماك مصلحت ایرماس آخرالامر
ابوجهل سوز بتکا کیب هر قبیله دین بیر کشی باریب اولتور
ماك بولاری لار ایرسا جبرائیل علیه السلام اوزاورینندا علی
رضی الله عنه نی یاتقوزوب ابوبکر بیرلا غارسار ورواتربولاری

لار ابوبکر رسولسونك نوبتی یانیغا ایلانیب بورور
ایردی رسول ایدی لا تحزن ان الله معنا یعنی قایغورمانکیل
حق سبحانه وتعالی اینك عنایتی بیزم بیرلا دور ابوبکر ایدی
یارسول الله هرطرف غه ایلانغانیم قورقما قدیب ایرماس
دشمن لا قایوطرفدین کیم قصد قیلغا دیب یانیغا قیام
اولطرف غا کیجا من تا اوزومنی سنکا فدا قلسم اندین
سونك رسول اینك مبارك اذاق لاری مجروح بولغا
نین کورووب ابوبکر رسولنی علیه السلام اوزبوینی ماکوتا
ریب غار غا تیکوردی تقی اوزی کیریب بارجا تشوك لارنی
توتوب رسول علیه السلام فی کفوردی اندین سونك حق سبحانه
وتعالی اینك فرمانی بیرلا عنکبوت ایشکنی اوروب وحشی
حمامه لار بومور تغا یاسفاندین سونك دا وپیسی سکیز
لار قرا کلیب الیاشارشون جا قلی غار غا یفوق یتیب وحشی

کوکارجین لار فی عنکبوت اورکانین مشاهده قیلیب
بریا وقدا بوغار غه کیشی کیرمایدور دیب فایتدی لار
دریان قیلیب حمامه بیلا عنکبوت نی ساقلاردی غار اچینیدا ایدیم شول لار
حق سبحانه اینك عنایتی بیزم بیرلا دور ابوبکر ایدی
یارسول الله هرطرف غه ایلانغانیم قورقما قدیب ایرماس
دشمن لا قایوطرفدین کیم قصد قیلغا دیب یانیغا قیام
اولطرف غا کیجا من تا اوزومنی سنکا فدا قلسم اندین
سونك رسول اینك مبارك اذاق لاری مجروح بولغا
نین کورووب ابوبکر رسولنی علیه السلام اوزبوینی ماکوتا
ریب غار غا تیکوردی تقی اوزی کیریب بارجا تشوك لارنی
توتوب رسول علیه السلام فی کفوردی اندین سونك حق سبحانه
وتعالی اینك فرمانی بیرلا عنکبوت ایشکنی اوروب وحشی
حمامه لار بومور تغا یاسفاندین سونك دا وپیسی سکیز
لار قرا کلیب الیاشارشون جا قلی غار غا یفوق یتیب وحشی

تقی طلب قیلادیم ایکی جهان بنی یا یلقین رسول علیه السلام
بنی مبارك قولیندین مکر کیم اول بیلاکان عطافی تا بدیم
قولا لا رینی بخشی راقیندین یعنی رسول علیه السلام قولین
حاصیل قیلادیم دریا بنی یا یلیغی کیم مال واقرا یرور
تقی اخرت بنی عنایتی کیم دین کامل رور
جاحتی فی رسول دین کیم تیلا رنیاز ایله بیرنظری بیلان تبار ایکی جهان فرادینی

قال قدس سره

دعنی ووصفی آیاتٍ لستُ اُنظِمُها	ظهورُ نارِ یَ لیلاً علی علمِ
فالدرُّ یزدادُ حُسناً وهو منتظمٌ	ولیسَ ینقصُ قدراً غیرَ منتظمِ

یعنی منی قویا بیرکیل وصف قیلما قیم بیرلا ایات وقرایه ومعجزات
فرمانبره رسول علیه السلام فی کیم اول ایات معجزات ظاهر بولاری
قرانغو کیجا مهمان دار لیق اوجون بو کسا تاغ یاشنیدا یلغان
اوت بنی اینك ظهوری تیك اینك اوجون یم لا وطبجواهر

کوکارجین لار فی عنکبوت اورکانین مشاهده قیلیب
بریا وقدا بوغار غه کیشی کیرمایدور دیب فایتدی لار
دریان قیلیب حمامه بیلا عنکبوت نی ساقلاردی غار اچینیدا ایدیم شول لار
حق سبحانه اینك عنایتی بیزم بیرلا دور ابوبکر ایدی
یارسول الله هرطرف غه ایلانغانیم قورقما قدیب ایرماس
دشمن لا قایوطرفدین کیم قصد قیلغا دیب یانیغا قیام
اولطرف غا کیجا من تا اوزومنی سنکا فدا قلسم اندین
سونك رسول اینك مبارك اذاق لاری مجروح بولغا
نین کورووب ابوبکر رسولنی علیه السلام اوزبوینی ماکوتا
ریب غار غا تیکوردی تقی اوزی کیریب بارجا تشوك لارنی
توتوب رسول علیه السلام فی کفوردی اندین سونك حق سبحانه
وتعالی اینك فرمانی بیرلا عنکبوت ایشکنی اوروب وحشی
حمامه لار بومور تغا یاسفاندین سونك دا وپیسی سکیز
لار قرا کلیب الیاشارشون جا قلی غار غا یفوق یتیب وحشی

ذات

ننیك حسن نظم قیلماق بیرلا اره تار تقی اکرتوز ولساهم قدری
ایکسلماس محبوب زیاده لبعدا ننیك غدار بغا مشاط لیق
حاجت ایرماس لاجلی ایات غه منینك دیك لار ننیك نظمی
زینت بیرماس جهانی تودی ننیك معجزاتی تیکشوری
منیم تکین لار ارانی اوماك احتیاج کیلور اینك صفاتی بیلا سوزلاریم رواج تاپار
کیم اولجواهر بوتظم دین رواج دیکولر قال قدتسره

فَمَا تَطَاوَلَ آمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى	مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشِّيَمِ

یعنی بسی اوزاق بولدی مدح قیلغوچی لار ننیك ارزولاری اول
حسن واخلاق وکمال مرحمت واشفاق بایتماکیم حضرت
رسالت علیه السلام ننیك ذات شریف وعنصر وعنصر لطیفینی
بارا ننیك اوجون کیم اشفار غراو نظم دلارا ننیك الفاظ متعدیه
لطیفه سی وکمالات مسطابه شریفه سی اولفضل رشیق
ومعنی دقیق بیرلا زینت تیارکیم جبینه والجلال ننیك

ذات ف مثالی اننیك بیرلا اراسته ترور
بین ننیك دیك لار مدیحی دین منزه دور آننیك اف
ولیکن سوزکا زینت دورانیك اوصافی ایماق
ایرور جان لار غا اسایش بیرور سوزلار کا ارایش
صفات ذاتی ف دیمالك تائیم الطافینی ایماق قال قدتسره

آيَاتُ حَقٍّ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثَةٌ	قَدِيمَةُ صِفَةِ الْمَوْصُوفِ بِالْقِدَمِ

یعنی بعضی معجزات رسول اایاتی ترور بوقت بیرلا موصوف
تقی تنزیل وتعلیم رحمان بیرلا معروف کیم الفاضی حادث
ترور تقی معنی بی اعنی کلام نفسی کیم قایم دور ذات
قدیم باری تعا بیرلا قدیم ایرور اری بیت
جون کلام اوزمفرق دین عالم ملك ایجیندا باسدی قدم
ظاهر وباطنی بیلان بولدی کاشفی معنی وحدوت قدم
قال قدتسره

تقی

یعنی بوایات هیچ زمانی غه محصوص ایرماس قدیم لیق بایندین
تقی الفاضی ننیك نزولی آخر زمانه دور خاتم الانبیا عهدینداایردی
وباوجود ان کیجکان قرن لاردین خبر بیرور تقی عاد وارم ننیك
قصه سینیدین خبر قیلور کیم عاد قوم هود ایرور نیه عاد دین
عوض ابن ارم سام ابن نوح ننیك اوغلان لاریغه هم عاد
دیرلار رهاشم اوغلان لاریغا هم تیکان تیك روایت قیلورلار
تیم عاد ننیك ایکی اوغلی بارایردی بیری شداد بیری
شدید شدیدنی ولدی تمای مملکت شداد غا مسلم بولوب
مطیع وعاصی اداندا قاضی اکا انقیاد قیلمیش داجنت
قیلور مزدیب خرابی ننیك صفتین ایشیتیب بعضی
صحرای عدن داجنت قیلور مزدیب خرابی داموال
حرف قیلیب اوچ یوز بیل ایجیندا بیرشهری بیتکوردی
دیوارالتون کوبش دین اورالاری زبرجد یاقوت دین

تقی

یعنی بوایات هیچ زمانی غه محصوص ایرماس قدیم لیق بایندین
تقی الفاضی ننیك نزولی آخر زمانه دور خاتم الانبیا عهدینداایردی
وباوجود ان کیجکان قرن لاردین خبر بیرور تقی عاد وارم ننیك
قصه سینیدین خبر قیلور کیم عاد قوم هود ایرور نیه عاد دین
عوض ابن ارم سام ابن نوح ننیك اوغلان لاریغه هم عاد
دیرلار رهاشم اوغلان لاریغا هم تیکان تیك روایت قیلورلار
تیم عاد ننیك ایکی اوغلی بارایردی بیری شداد بیری
شدید شدیدنی ولدی تمای مملکت شداد غا مسلم بولوب
مطیع وعاصی اداندا قاضی اکا انقیاد قیلمیش داجنت
قیلور مزدیب خرابی ننیك صفتین ایشیتیب بعضی
صحرای عدن داجنت قیلور مزدیب خرابی داموال
حرف قیلیب اوچ یوز بیل ایجیندا بیرشهری بیتکوردی
دیوارالتون کوبش دین اورالاری زبرجد یاقوت دین

تقی اندا اصناف انهار واسجار میوه کا یتیب بوجموع تمام بو
لغاندین سونك اهل عملکت بیرلا اتفاق قیلیب ایرم کا بارو
رد ایبرکن ملوك بولغاندا حق تعا مسجه اذا بیریب بارجاق
هلاك قیلدی تقی شداد هلاك بولغاندا توقوزیرشا ایردی
عبدالله ابن قلابه دین روایت قیلورکیم تبغا ایزدان
ایردی ناکاه ارم دین ایسا ینیکا کلکان ننیك خبرین معاویه
استیب ابن قلابه دن احضار قیلیب اولدین ننیك اخبار
بندین استفسار ایتیب تعجب قیلدی تقی کعب دن طلب
قیلیب سوردی ایرسا ایدی اول ارم ذات العماد دورکیت
آلهی احادیث رسولدا معلوم بولوب دورکیم وعهدا
بین مسلمان سادیغ جهره لیك قرنیل تیکاق لیق قیسغا بولوق
بیرفاشیدا منك لبك قرا ایزدا ابوارم کا کیریب اندا غی
اموالدین اللیسار بوسوزنی ایتوردا کوزی ناك ابن قلابه یغه

اصل او وصول شرایع قرآن ایرور و لهذا مسنده و کتاب غایاست
کانتی قیاس محتاج بواصول ثلثه نیك بیرتیکا
توتقه حکم دین حکمت ایچندا بوکتاب حق و باطلنی ایرماقدا ایرور فضل خطاب
قال قدس سره

ما حورِبَتْ قطُّ الإعادةُ منهُ حَرْبَ	عَدَتِ الأعادِي إليها مُلقِيَ السِّلَمِ

یعنی معارضه قیلمادی بوایاتکریمه نوادر غرایب فصیحا
و بلیغ و عجایب عرب و عجم بیرلکده مکرکیم بوکلام نیك فصاحت
دین انلار غه فصاحت لازم کلدی تقی دشمن لار نیك
بوننیا غورانی بوایات باهره و معجزات طاهره نی کوروب
تسلیم قیلدی مصاقع خطبا بوکلام عا اوخشاش سوزکلتورماك
دین غاجز و حیران تقی مداره بلغا بوسوز نیك اوچی سنیغا
معارضه قیلماق آشفته و سرگردان زهی و حی ناطق بینات
وحج بیرلا تقی خوشا قران عزیز کیم مناسبتی بوق

دورقیلدین ایچکا قیلیچ دینیتیك بعضی اینیك اوستیدین
بیلدریم تیك کیچکای بعض بیلدیك بعضی یوکورولماس دیك
بعضی ایمکلاب هر کیشی اوطاعتی اندازه سینچا اسان لیق
بیرلا کیچکا تقی تموع لوکاف لار عاصی لار نیك اذاقی تایپ
نموغ غانق شکای بنیه زبانیه انلار نی اسماق لار بیرلا کاکای
لار تقی حدیث جابر بیرلا یوصراط نیك یرا بیتقی خوف خوف
مقامیندا اون ایکی منیك بیل تورغان بیغامبر نیك یوزین
دین ایرور بعضی روایته ابوصراط تموغ ازدهاسی نیك
تیلین دین تروکیم حق تعالی انکا اقتدا بیرمیه تورکیم
تیلیرکاهی یاسی قیلورکاهی ینچکا ایتا ربار حدیث صحیح
دا کلیه تورکیم صراط نی وضع قیلغاندا بیریا نینیدا امانت
بیریا نینیدا رحم نی تورغوزغای لار کیم امانت و رزشی
اسلیت صله رحم قیلمیش بولسا صراط دین اسان لیق

عوج بیرلا بیت زهی کلام الهی بونر فصاحت ایرور
کیم اول فصاحت ایلدشتما فصاحت ایرور قال قدس سره

زِدْتَ بلاغتها دعوى معارضها	رَدَّ الغيورُ يَدَا لجانى عن الحرم

یعنی بوایات نیك بلاغتی معارضه قیلغوچی نیك دعوی
سینی اینیك نیك غیرت لیغ ایرا وزحمیندین حمایت قیلغوچی
تصرفین دقیلور بوسوز ایچیدا اشارت بار انکا کیم قرآن
نیك اعجازی علا طبقات فصاحت و اقصی مراتب بلاغت
دا بولماق دین ایرور معارضه قدرتین خلقی دین کنار ماکا ایرماتیب
بلاغتی بیلدرمکا قران قوار معارضنی تناك کیم اوزحمیندین قوارغوچی عجز
قال قدس سره

كهامعانٍ كموجِ البحرِ في مددٍ	وفوقَ جوهرِهِ في الحسنِ والقيمِ
فلا تعُدُّ ولا تحصَى عجائبُها	

قال قدس سره

یرده کیجکای تفی حدیث دا کلیب ورکیم زهی حسرت انکا تا
یا بسا صراط دین اینك قدمی تفی هیچ فایده قیلماسا اول
حالدا ندی لاجرم اینغای یو اول حالدور کیم اندین قورقار
ایردیم کاشکی بیر ایدیك یا میندا بولسون اینك یراغین قیلغای
ایردیم کاشکی بو تراق بولوب یوحال غا اوجرا ماغای ایردیم
اما میزان عبارت تورا ول ینسنه دین کیم اینك بیرنی مقادیر
اعمال بیلیور تفی بو اعمال نی وزن قیلماق دا سرحکمت اولتورکیم
بنده لار اوزحالین معلوم قیلسا لار تا عقاب قیلغا ندا فضل
یا متناهی نی بیلسالار بنه موندین اوزکا شایدکیم کوب
نورلوك حکمت بولغای وطعدم معرفت دین عدم حکمت لازم
کلماس امیرالمؤمنین حسن رضی الله عنه روایت قیلورکیم کیمون
رسول صلی الله علیه وسلم امیرالمؤمنین عا بیشه رضی الله عنها
بنك تبز بنکا مبارك باشین قویوب تکیه قیلیب تور

ایردی

ایردی عایشه بوحالت دا آخرت نی ساعنیب یغلادی
ایرسا کوزی بنك باشی شینم کلکا توشکان دیك بوزینکا
توشتی رسول اویغانیب ایردی عایشه نا وجون یغلادین
ایدی آخرت نی ساعنیب یارسول الله بیلماس من کیم
آخرت دا هیچ بیرنی یاد قیلغای موسی رسول علیه السلام
ایدی اول تنکری غا آنت ایجارمز کیم منیم جانیم اینك
قدرت قولیندا تورکیم اوچ موضع دا هیچ کیشی اوزینی بین
اوزکا نی یاد قیلماس بیر موضع موازین قیلیب اعمال نی
اولچکان دا ینده میزان بنك غیری بینکلی نی بیلمادی
اوزکا نی یاد قیلماس نیا صراط دا ینا ما مه کلکا ندا ساغ دین
موبار رسولدین موکا اورین بیلمادین کیشی اوزکا سا
عتماس انس رضی الله عنه روایت قیلورکیم قیامت دا آدم
اوغلین بیران بنینك ایکی ژیه ی ارا سندا نور غوزوت

حق تعالی ملك نی موکل قیلغای ندا قیلماق اوچون کیمونك کیم
میزان ثقیل بولسا ندا قیلغای فلان بنده سعادت تا یتی یا یلدی سعادت
کیم هرکز شقاوت بوزین کورمکای کیم میزان خفیف بولسا ندا
قیلغای کیم فلان اینك دیك بدبخت بولدی کیم
هرکز سعادت تا یمغای نعوذ بالله تفی آخرت احوالی اینلك
تفاضیل مطولات دا مذکور دور قال قدس سره

لا تحزن لحسود راح ینکرها	تحاهلا وهو عین الحاذق الفهم
فالنکر العین ضوء الشمس من رمد	او ینکر الفم طعم الماء من سقم

یعنی اول حسود بنك حالینه تعجب قیلماغیل کیم ضاحت
و بلاغت نی کورکاوك بیلیب خواص ترا کیب و مقتضات
احوالینی توکا رانکلار ایرکان بو ایات نی نه کیم غایات بلاغت
بیرلا موصوف ایرور انکار قیلور اینك اوچون کیم صعیف کور
کون توناك بوزینکا منکر بولور تفی خسته نینك سوتینی طعم نکا

انکار

انکار قیلور لاجرم حسود غا حضرت علی الرفیق دین توفیق
رفیق بولماغان اوچون ایات باهره و رسالت ظاهره غا انکار
قیلور کوبیا بولیکی بیت اشارت قیلور اولا مانت غا کیم
حق سبحانه و تعالی ایتور الذین آتیناهم الکتاب یعرفونه کما
یعرفون ابناءهم و ان فریقا منهم لیکتمون الحق وهم
یعلمون یعنی اهل کتاب رسولنی یا قرآن نی تانیر لار اوز
اوغلان لاردین تانیغان دیك تفی بعضی سی حق نی بیلور
ایرکان باشور ور لار روایت قیلورکیم امیرالمؤمنین عمر
رضی الله عنه عبدالله ابن سلام غا سورد یکیم رسول
بنك حالین بیلور می سین ایدی من محمد نی اوزاوغلوم
دین ارتوقراق تانیرمن اینك اوچون کیم محمد نینك
رسالتنی هیچ شکیم یوق تفی بو اعلوم منیدین بولغانی غا
شکیم یا رشا یدا تا سی خیانت قیلدی بولغای امیرالمؤمنین

عمر رضی الله عنه تحسین بیریب عبدالله بن سلام فی اویتی
رسول علیه السلام بنیك معرفتی مستلزم معرفت ایات
ایروحسوه اوزجه بن کتاب بیلمان نه اولیب دیو سوریکم بولدی بیلمان
ضعیف یوزلو قوباش یوزینه قیلور انکار
ریض لذت آب زلال فی بیلماس

قال قدس سره

یا خیر من یم العافون ساحته	سعیا وفوق متون الاینق الرسم
ومن هو الایة الکبری لمعتبر	ومن هو النعمة العظمی لمغتنم

ای بخشی راق اولطایفه نیك کیم اضاف عباد اطراف بلاد دین
عرض حاجات وکفایت مهمات وجون اینك ساحت
بارحتی سار وساحت قیلیب کاهی ساده وکاهی سواره یورمینك
درد ونیاز وسوز وکداز بیرلا متوجه بولور لار تعالی ای ذات
پاکیزه صفات کیم اولوغ آنی سین اعتبار الغان غاوعظیم

نعمتی

نعمتی من غنیمت بیلدکا تکا
اهل حاجت ساختیا یوز منیك ساحت نیاز
بنده بولغانلا سنکا بولور جهاندا پادشاه
اینك بیك یوسه سی اقبال یکتا کم
استا یلك عقبی راق دولت کوریکا توتیا قال قدس سره

سریت من حرم لیلا الی الحرم	لما سری البدر فی داج من الظلم
وبت ترقی الی ان نلت منزلة	من قاب قوسین لم تدرك ولم ترم

یعنی کیجه یوزه نك بیر حرم دین کیم بیت الحرام دور ینه
بیر حرم کا کیم بیت المقدس ایرور انیك تیك کیم تولون
ای کیجه ایجرا سنکا ترقی وعروج مشرق دین مغرب غا بورور
لاجرم بر کیجه ایجرا سنکا ترقی وعروج حاصل بولدی تا شرف
وادراك منزلهٔ قاب قوسین بیرلا مشرف بولدی
ومنزله هرکز ادراك قیلینغانی یوق هیچ احدیهم بو مرتبه

تیلاکانی یوق بو ایکی بیك ترجمه سی ترك تلی بیرلا ایردی
تیم ایشتمك امّا ناظم رحمة الله علیه فی اسلك اضافیه یا اشارت
قیلور اول واقعهٔ غریبه وحالت عجیبه کا کیم حضرت الهی
بیك فیض فضلنا منتاهی بیرلا میسر بولوب وراء فضل انبیا
ورسل رهنمای جبرائیل مصطفی دور صلی الله علیه وسلم عنه
مواهبت ربانی نیك خریدار ی مراتبه وحانی نیك
جنت سواری علم وحکمت دریای نیك کوهری فضل ورحمت
فلکی نیك بدر انوری ایرور تقی بو عجب واقعه عبارت
دور معراج دین کیم صحیح مسلم وصحیح بخاری نیك اتفاقی
بیرلا روایت قیلورمالك ابن صعصعه کیم رسول علیه السلام
ایدی من خطیم مسجد الحرام دا کعبه یو وقیندا اویقو بیرلا اولغ
ارا سیندا ایردیم جبرائیل علیه السلام بیرا ولاغ ایلب
کلدی استردین کیجیك رنکی یوزکوز یکان بیرکا یاقین بار

ایردی انی براق منجراق غا مینددوب مسجد الحرام دین
مسجد اقصی غا یتکوردی تا انك کیم حق سبحانه تبارك وتعالی
ایتور سبحان الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام
الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله انداین سونك
منی کوك ملکا اشوردی اول کوك دا یعنی سماء دنیا دا
ادم نی کوردوم منکا دعا قیلدی ایکنجی کوکدا عیسی یکنجی نی
کوردوم اوچنجی کوکدا یوسف نی تورتنجی دا ادریس نی بیشنجی دا
هارون نی التنجی دا موسی نی کوردوم منکا دعا قیلدی
من اسیم ایرسا بیغلادی جبرائیل ایدی نه اوچون اغلارسین
ایدی محمد کا نبوت مندین سونك حاصل بولوب
انینك امتی منیم امتیم دین کورا لك اجتماح غا کیرا رانمان
بیغلادیمن بیشنجی کوکدا ابراهیم نی علیه السلام کوردوم سلام
قیلدیم منکا ترحیب قیلیب دعا قیلدی اندین بیغلادیمن

ایردی

اشیب سدرة المنتهی غایتکا ندا جبرائیل بولوب قالدی نر اوجون
بورومس سن تیدیم ایرسا ایدی بولوب اغلاما حرمت اکریم
بارماق اتدا نازه سی یغوراق یارسام بیجات حمالا آلمی
دین یانغا من مشاهد جمالتمنا سی داسده دین اشیب
ایرد یو یا بسنام تقی یا یمان نیا یا نماق تیلار یم کیم پروانر
صفت شمع شبستان فی سوارمن یاری عنایت باری
بیرلا قاب فوسین اوادنی حاصل بولوب توقسان فینک
کلمه حق تعالی بیرلا سوزلا شیب اشراقات تجلیات حق
وسطوات انوار جمال مطلق دین نقاب ایتیب اراد دین
ثیب حجاب بیتیدا ئیل بولوب میم احمدیتیذات
احدیتیدا محو بولوب بکا تر لیق عبودیت بیرلا رتعه
اسم واسم بشریتیدین رفتهٔ محمد یر خلاص تا بوب مکونات
وموجودات عیفه سنیدین بوفالسه قبه اقحام میسر

بولوب

بولوب حرمت مطلقه دست بیریب فلا فتح العقبته وما
ادراک ما العقبة ظهور زنا پیب لم مع الله وقت لا یعنی فیه
ملک مقرب ولا نبی مرسل بر مکاهی بنیاک شمع شب افروزی
بولدوم بار غندا احمد ایرد یم کلکاندا منزلیاک نخستی نینک
رای نقتهٔ دین محمد بولوب محض رحمت کلدیم وما ارسلناک
الا رحمة للعالمین دهده قیصره علی طویله

لیله اسری براق عشق ایرور اسراف
ثیم دکوک دور بورا براق غارق خاطف هم عیان

جلوهٔ جانان دین خلوت سرای عشق دا

کرنشاف تا پتونک ایرسا بولا ور ونکدین نشان معراج قصه سین
استفسار واستقصا بیرلا کتاب مقصد الاقصی دا اهل
سنت محقق بولوب دور قال قدس سره

وقفت فیک جمیع الانبیاء بها | وانت تخترق السبع الطباق بهم

وَالرُّسْلُ تَقْدِیمَ مَخْدُومٍ عَلَی خَدَمِ | فِی مَوْکِبٍ کُنْتَ فِیهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

یعنی روایت حدیث معجزات دا منقولدر وکیم ارواح انبیا
بیت المقدس دا متمثل بولوب حضرت رسالتنی امانت
اوجون تقدیم قیلیب بارجا اقتدا قیلیب نماز اوقوغان دین
سونک تشییع قیلماق اوجون کوک نماز سومنات دا قیلیب
سدهٔ یا نیغا تشییع قیلدیلار ایمدی ناظم رحمة الله ایتور سنی
ای محمد جمیع انبیا ورسل بیت المقدس تا اولی منزله دا کیم
مذکور بولدی خاد لار مخدوم بولدی کیم تقدیم قیلغان
دیک باک تقدیم قیلدی کا رتقی سن ملا یک وانبیا بیرلا یتی
قتکونی بار بحق تعالی یاری بیرملک بیرلا بورورد ونک ایله
موکبی ایچیندا کیم انلار دا راسنیدا سلطان صاحب علم ایرد
بنیاک یا اولی مواکبکا کبا یرد یکیم ارالا رینیدا بدر تاک
مانی ظلم سن ایرد یک ای رسل بیشوای انبیا بنیاک سوری

ختم

ختم بولدی کتابکیم بیرلا رسالت فتری قیلدیلار تقدیم سیزدن انبیا وسلاطین
شاه فی تقدیم قیلغاندیک اورنیکا لشکری

اصفیا بنیاک خیلی ایچرا سن ای پاکین ذات
هم خداوندی علاوهم صاحب انکشتری قال قدس سره

حتی اذا لم یدع شاو لمستبق | من الدنو ولا مرقی لمستنم

یعنی خرق سبع طبق اطباق قیلدیاک اولغایت غایتکر وکیم اوزماق
تیلاکا نکا هیچ میدان غایت قرمایدیناک عالی مقام طلب قیلغان غایتنی معارج
اعتلا ومدارج ارتقا دا حق دین عنایت توفیق بدرقهٔ طریق
بولوب سنکا اینک مقام عالی حاصل کیم علو بیرلا اوکوش طعنه
قیلور عرش معلا غه ولهذا انبیا ورسل ورسلاین وملا یکة مقربین
وما منا الا مقام معلوم مقتضی سینجا اوزدرجات وتقاما یتیدین
قدم ایکلار وبا سمادی لا رتقی جبرائیل امین کیم اسساق

اسلاینیك مضایر ومناك سیندا اقصی غایته اعلی درجت
ی تالا شور سدرة تیكاندا كیم منتهای سری اولدور لوذ نوب
انلا لاحرفت بوقعنا بین تاربتیب سینك ركابونك دین قالدی
سن تیكان وقت طمع الله جون بولدی وصال حق مسلم
بولنا یمادی انداهیچ مرسل هم بولمادی جبرائیل محرم

قال قدس سره

حفصت كل مقام بالاضافة اذ | نودیت یا رفیع مثل الفخر العلم
كیما تفوز بوصل ای مستتر | عن العیون وبسر ای متهم

یعنی جمال نعمت وكمالهت اذاقی نینك استی بایسبب قیلدینك
مسالك طریقت ومنایح حقیقت اسلوك قیلغان كامل لار
نینك مقامین اوزمقامینك مستنیكا اگرچه هر بیری
نینك مقامی اوحدذاتینداعالی ایرور اولوقت كیم نداقیلدینك
دفع بیرلا معرد علم بینك یعنی اولجاقدا كیم بارجاكامل لارا رسینداً

مخصوص

مخصوص بولدونك علی قیلینماق غا فصل وكمال ایجینداً یكانهٔ مشهور
لاتاك تابسانك اینكدینك وجلی ی كیم مستور ایرور بصارا
بصاردین تقی بیلسانك اینك تاك سرنی كیم پوشیده تروز
مجموع اهل سرار دین

سدره روح الامین بینك منتهای سدر دور

بسیط بتمام قدرذكا بیرمایه ءاوی ایرور قال قدس سره

فخرت كل فخار غیر مشترك | وجزت كل مقام غیر مزدحم
وجل مقدارما اولیت من رتب | وعز ادراك ما اولیت من نعم

یعنی جمع قیلدونك فضل ایله كمالاتدین هر بیر فخر قیلاسوبار
سانی كیم اوزكمالاریندینك اذا اشتراك یوق تقی ف
سرقیلدینك مراتبه درجاتدین هر بیر مقامی ی كیم
هیچ احدی بینك انی ایزدامك كامجال ادراك یوق تقی
پسی بزدكده ورمقداری اولمرتبه نینك سنكا بیریب

دورتیب جلیدین تقی نهایته شوار ایرورادراك اولا
نعمت بینك كیم سنكا عطا قیلیبه ورنعم جبرئیل دین حاصل اولا
كیم ابنیا بینك حلستك ودینی وعقبی طفیلینك وعرش
مجید تكیه كاهینك وحریم حضرت حق بارگاهینك ایرور

بیت

سزایكی جهاندا پادشاسن | صورت دا اگرچه ذی نواسن
بیكانه بولوب قوغ جهاندین | حق بینك حرمیندا اشناسن
قدربلك یاقی بیتشدی عرشه | كیم سیرا یجیندا منتهاسن
اخرداجهان غه كلدینك اما | سرده فخر جمله انبیاسن

قال قدس سره

بشری لنا معشر الاسلام انا لنا | من العنایة ركنا غیر منهدم
لما دعی الله داعینا لطاعته | باكرم الرسل كنا اكرم الامم

یعنی فرح وبشارت بیزكاحاصل دورای اهل اسلام كیم عنایت
ی غایت حضرت الهی دین بیزكا اركنی رسالت دین روزی

بولوبه وركیم هركزاولدكن قیامت غایتكروخراب بولماس
یعنی بیزدین اینكه یاكه رسولینك امتی قیلیبه وركیم اینك بیزدین
منسوخ بولماق یوق هرایه حق تعالی وتقدس بیزدین طاعت
الهی دا طاعت حضرت پادشاهی غه دعوت قیلغان رسولنی
علیه السلام اكرم رسل ورهنمای خیل خیر سبل تدی بیزدین تقی
اكرم امت وخیر ایل ملت بولغای میزنتاك كیم حدیث صحیح
دا رسول علیه السلام حق دین خبر بیریبدی كیم من سیّد
ولد آدم واكرم جمیع خلق عالم تورمن تقی آدم وانبیای آدم
منیم بوادم استنداتورورلار تقی معلوم دورركیم حضرت رسالت
پوخبر دین وحی الهی بیرلا ایتورنه هوا بیرلا كیم وما ینطق عن الهوی
ان هو الا وحی یوحی

قال قدس سره

كنا ثلاثة اجفال غفلا من العدم | ما زال لقاهم فی كل متراك
حتی حكوا بالقنا لحما علی وضم | راعت قلوب اعدینا بهیئة

یعنی قور قوق دشمن لار نینك کوکلی نی رسول نینك رسالتی نینك
خبری اینك دیك کیم غافل قوی لار نی بیر قاتیق اوکونتا لاجرم
تورین دشمن دشمن لار نی بیر بیر معرکه دا تن لاری نیزه یا شیغا
سنجیلیمش قصاب بیش خوا نینك دا کسیب قنار یغا غلسیلغان
ایت پاره لاریتك اولیب یده ۱۱ اشارت بار بو حدیث کا کیم
رسول علیه السلام ایتور نصرت بالرعب مترة شهرین یعنی
حق تعالی منکا قورقوغ لشکری بیرلا نصرت بیردی قایو طرف غا
یوز کلتورسم ایکی ای لیق بیرکا تیکرو منیم قورقوغومدن
دشمن لار کونکلینکا سالادی ایکنجی بیت ده ۱۱ اشارت بار اول
حدیث کا کیم ایتور انا نبی السفاح الملحمة یعنی من قلیچ بیرلا
ایبلا شکان رسول بولیبه رسول من صلی الله علیه وسلم وعلی
الله بیت عدو نینك کوکلی ناش بولسه ایرنکای
بلی اشار هیبت دین تجلی قیلمیشدا حق

هیبت

هیبت او تیندین جلال سلطنت بیرلا بنی کلسا معاداغا
غریب ایرماس اکبو لسا تکرار طور سینا غا قال قد تردده

وقد واالغار وکادوا یغطون بیر	اشلار شالت مع الغیطان والاکم
مضی اللیالی ولا یدرون عدتها	ما لم تکن من لیالی الاشهر الحرم

یعنی قورقوغ بیرلا قاچقانلار یتوقه دورکیم حسرت تا بیسالار
عقابده ۱۱ وزه کا قوتوش لار ایلیب کیتکان اولوك لاریدك اعضاسی
حالیندین اینك اوجون کیم اولکان لار دشمن شماته
سیندین قوتولدی لار تقی مونلار حوارلوق بیرلا
قوغان تاغی قولینغا تولدی لار لاجرم بو قورقوغلوکا قولار دین
محون لار تون لار دیکجا کیم خوف دین سایرتیبلا سلار مکرکیم
اشهر حرام کلکانین بیلور لار قتال اهل سلام دین خلاص
تاپقان لاری اوجون یعنی بواعادی افت محافت بیرلا
اینك بیتك حیران وصدمت وصولت اهل اسلام خلاص

تاپقاق لاری اوجون یعنی بواعادی افت محافت بیرلا اینك
تاك وصدمت وصولت اهل اسلام دین اینکدیك سکردان
ایرور لار کیم هر بیر عضولاری عقابه بقولینیدا بولماقنی بخشی
راق کورالار خصم قولینیدا عقابه ابولماق دین یینه عمر کرانما یه
نیك حسابنیدین اینك غافل بتور ور لار کیم اشهر حرام دین
اوزکا لیالی وایام کیجکانین بیلماسلار قال قد تردده

کانها الدرة صیغ حول ساحتهم	یکل قرم الی الحیم العدی قیم

یعنی کویا کیم دین اسلام مهمانی دورکیم تزول قیلور کفار
منازلی نینك تکراسینداهر بیر یرکی بیرلا صحابه رسول
دین کیم دشمن نینك هلاکینکا نی نهایت دورور غبت
لیق ایرور یعنی طائفه اهل اسلام نشیدا قواعد شرایع واحکام
اوجون اینك بیك اهتمام قیلور لار کیم کویا کفار نینك
قاینیقا سوسا بانینیکا اجقیتور لار قال قد تردده

هر بیر طرف دین یوزاورووب حق رضاسین ساغینیب

ناله حمله قیلسالار کفاردن مدهوش ایتار

قال قدس سره

حتی غدت ملة الاسلام وهی بهم ... من بعد غربتها موصولة الرحم

مکفولة ابدا منهم بخیر اب ... وخیر بعل فلم تثکم ولم تئم

یعنی بوتمشیردارلار وینه کزارلار انجاسعی قیلدیلار کیم ملت اسلام کیم غریب ایردی انلار وجودی بیرلا اورونغ قایتدی تا پتی تقی مشفق اتا مهربان حلال بیتی لاجرم هم تایم بولمادی هم بیوه قالمادی اعنی ارامل ایتام دیاشخوار لوقتجمادی

رسول قول بیله دین غریب ایدی اول

صحابه همتدین تایدی اورونغ قیاشینی

بودین کاباش بولایم تیوسی ایتیب کستی

اتا اوغول باشی هم اوغول اقاسی باشین قال قدس سره

هم الجبال فصل غنهم مصادمهم ... ماذا راى منهم فی کل مصطدم

وسل حنینا وسل بدرا وسل احدا ... فصولهم فصول الضیغم الضرم

یعنی بوبهادرلارکیم اعلاء کلمة الله اوچون کفار بیرلا محاربه قیلورلار دین ایچیدا صلابت بابیدین تقوتوش لار تولالار لیاک بیرلا توقتاماق سبیدین باغ لارغا اوخشارلار پس هونلار نینگ حالین ایرکشی دین سوزغیل کیم هونلار بیرلا توقوشتیمش بولسه تا بیلسانگ یم بوبهادرلار دین هر بیری میدانده ولی جرئت ومردانلیق لارکوروب دورتقی بدوحنین واحد نینگ تفسیدین یاموضع دااهل اسلام بیرلا اوروش غانلار دین قیلغیل بوقات حرب نیگیم کافرلار غابار جاهلاکت ایاامیندین نمان راق هلاکت ایاامحاربه رورناظم رحمة الله علیه بولایبیت ایچیدا غزاوت رسول دین علیه السلام دین اوچ غزاغه اشارت بیرورییرغزوحنین ایرورییونغزوه نینگ

قصه سی اولتورکیم حق تعالی عنایتی بیرلا سکزینچی یل هجرت دین رمضان آیی نینگ یگیرمی سیندا رسول غه صلی الله علیه وسلم فتح مکه میسر بولوب اوندن پیشکونکا تیکروهنوز نماز خفتن مسافرانه اوقورایردی کیم هوازن بوقتح خبرین ایشتیب مالک ابن عوف نصری قاتیندا لشکرجمع بولوب بنی ثقیف تقی بونصره چشم سعدابن بکر بیرکی بعضی هی هلال انلار بیرلا متفق بولدیلار اما هوازن دین کعب کلاب عایب ایرلارونی بوجنیم اراسیندا بیربیرماراییه ی کورسیزیولانمش یاشاتغان دریده ره بن صمه اتالیغ اونقفی رای وتدبیری وتجربه ودانشی بخشی بیتکحفه بیرلا ایب بارجاعزمیت مکه قیلدیلار مالک ابن عوف کیم بولشکر عظیم تیلک سردارلاری ایردی اطفال وعیال وهواشیء اموال بیرلا لشکرنی سوروب بولغا کفوردی اوطاس غه بیتکاندا

تفارایاقی تینگ اوازندین دریاکلاب ایدی بوبیرکیراک کیم اوطاس بونیا ایدی لار ملتی وادی اوطاس ایرورتیدی بوبیراورووش نمابغایت مناسبه تورالدین سونگ ایدی یاش اوغلان لاربیغلاماق توارقراواوازی ایشتورمایدیلار مالک بارجا لشکرنی کوچی بیرلا کلتوروب دورمالک غا ایدی سن رییس قوم بولوب ساعتماد ونگ ماکیم تاکاما ایش سن تیلاکان دیگ بولسا وزونگ اهل واولاد دین اولدوروب فضیحت بولماس ومالک ایدی سین پیربولوب فکروتدبیرینگ فالمادین تورورریدایدی من بوعزوم ایچیدا قاجغان لشکرکا اوغول قیرسب طفل بولغا اینکورکانیم بوق بنه ایدی ای هوازن بوحاکم نینگ قولیندین بیرکا ضرر تیکورووب فضیحت قیلماق دین اوزکا ایش کلماس اندین سونگ کعب وکلاب تی سوردی غایبه وردیب ایدی لار

ایرسا ضرورت بیرلا مالك ابن عوف بقوق کا اطاعت
قیلدیلار جون بوطایفه بقوق کلکان جزین حضرت رسالت
ایشیتیب عبدالله ابن ابی حدرد اسلمی نی اذابیرده ی کیم بو
لشکرده ین خبر کلتورسا عبدالله هوازن لشکرینکا کیریب مالك
بنك خیمه سیغاکلدی کم تعوش کون اهل واولاد یکین نی
اوزقاناکیروا صف قیلدورونك نتق جمله قیلینك کیم طغرمادی
ومسابعت قیلغان بنیك بصیریدی درعبدالله کلیب رسول
غه علیه السلام خبر بیردی ایرسا عمر رضی الله عنه ایدی یالغان
ایتور عبدالله ایدی بوسوزنی یالغان بیتسانك حوزنی یالغان
یتمش بولغای عمر ایدی یارسول ایدی کنت فالا فهذاك اذین
سونك لشکرکا حکم قیلدی کیم شنبه کون شوال بنیك
سکیزنداحنین سارو جیمسالارلاجرا اون بینك
ایرمسلمان لارده ین تقی اوج مینك کشی طلقادین بولغاکلدی

لوانی

لوانی امیرالمؤمنین کابیریب بیرلا بیت نی سعد وقاس
غابیرنی امیرالمؤمنین عمرکا لواء حرح سعدابن عباد غالوا اوس
استدین خصرغاتایشوروب بارجالشکرنی آراسته ایتیب
شعارلشکرباصحاب سورة البقرة بولسون بتیب سه شنبه
اخشای شوال بنیك اونبخی کیجاحنین کاسدی لارمالك
بنیك قراوول لاری کوزوب مالك بیردی کلدیکیم آق شهسوار
تورد وك الاّ اط لارمنیمش کرانلار حمله قیلسالار بزیمیه
ایلارسلاطاقه مقاد میتهمز یوق مالك ایدی سیزبورالك
سیزلارا رامیش سیزلاردکیرکیشی اندابرده ی لارا اول تقی بوسوزنی
مالك وادی حنین نی کوروب تورایردی کیم انین غایت
قوجای دوولشکرینکا بوبوردی کیم اول یولغوناك اطرافیندا کیین
قیلیب بتورسالار رسول علیه السلام بیرلا اهل اسلام بوطایفه
بنیك کین بیلادی متوجه بوغاندایکشی ایدی لشکراهل

اسلام فی نهایت کثیرقوی قوچ تورد بوکون ازلیندین مغلوب
بولماس بیزرسول غاعلیه السلام بوسوزنی خوش کلادی وذلك
قوله تعالی ویوم حنین اذ اعجبتکم کثرتکم باری بعضی لشکراسلام دا
دی غااکثان حالته کاکافرلاربیریولحمله قیلدیلار ایرسا
مسلمان لارغه کثرت لشکرپیرلا قوداناق بتمه سی لاحق
بولوب قاچیب مکه ساری قایتدی لار رسول علیه السلام یوز
استرمنیب هرکز متعلاق امیرالمؤمنین عباس رجلا ودین
توتوب قالدی لار تقی اصحابدین ابوبکر وعمر وعلی ابوسفیان
بن حارث فی عبدالمطلب رضی الله عنه اجمعین تقی اویاسی
ایمن بن عبید ابن حزین اوزکاکیشی قالمادی تقی رسول
علیه السلام استرکا بتوب انا النبی لا کذب انا ابن عبدالله
بتیب کا فرلارسارو بوره ماك سلارایردی تقی عباس
بورو مالك کا مانع بولورایردی عباس غاایدی لشکراسلام نی

بولاك

بولاك بولاك اتاریا وندا کیل عباس قاتیغ اوازلیق کیشی
ایردی جافردی ایرسا فوج فوج کلدیلار اندین سونك حضرت
تیپ شیته فرسته لارا ق تون لاربیرلا الا الا الا رمنیب کلدیلار
رسول علیه السلام هم بیراوج توپراق شاهت الوجوه بتیب
اندی ایرسا بارجانیك کولاریتکا لیریب عسکرینکا بخذولانه تمام
منهزم بولوب اهل وعیال ومواشی ومالاریناهل اسلام
کلتوروب ایدی لار یارسول الله سزخلایوتی بخشی
رانی سن بیمان لارغاکورا معامله قیلما عیال مالنی لیب اسیرنی
قایتارغیل رسول علیه السلام اول سوزنی اجابت قیلدی تقی
فی نهایت مال غنیمت الیندی رسول علیه السلام اول مالنیك
خمراکین طلقارمولقه الغلوب غا قسمت قیلدی باقی
تفاصیل قصه نی کتاب مقصد الاقصی دا ذکر قیلیب تزود
میبان کیتیبچی غزوه بدرکبری ایرور تقی بوغزوه نیك قصه سی

اول تردکیم رسول علیه السلام ایشی کیم ابوسفیان باشینغ
اوتورکیشی اعرار عیش باشلاب اموال قریش نی الیب شام دین
مراجعت قیلیب کلا تورورلاجرم اصحاب غا ابدی کیم قاریشو
جیفیك شاید کیم بو اموال عظیم نی حق تعالی بیزکا روز قیلغای
اوچ یوزاون بیش کیشی اتفاق قیلیب یالدرسول علیه السلام
بیرلا عزیمت قیلغای سکسان کیشی قریش دباقی انصار دین
رسول علیه السلام روایت مهاجرات نی کیم عتاب تلیغ ایدی
امیرالمؤمنین علی کابیرب همینه ومعیره ابوبکر وعمر نی باسا ب
بقیع دا توب عدی ابن ابی الزغبا الجعفی توبس بن وحفص
نی ایکارو قراول ایذا پیردی نقی اوزی موندا رینك سوکیخاروی
علی وبس بدکا بتیب سفیانی قیلغالا رین خوکا رسیل
سفالماق فا باردی یالا ربو اوجوده ابجدی بن عمرو کیم ابوسفیان
نینك یورتی سی ایردی بوسفغا بتیب اولاغین سفارا

تورورودی تقی جواری جمعه دین کیچه جاریه بیردی بینا بیرین
دین مردهم طالب قیلیب جیقتی بیرتیب تلا تورا بردی یالا راولا
یورجاوغ جاریرا ایدی تا نکلا تا بیرسی کون قریش کاروانی بیبار
انلار غا خدمت قیلیب بیردرم حاصل قیلیب سنکا بیردی موندین
تصدیق قیلیبا بدی راست ایتور بیردی سی کون بیرا ریشی
بیبا رعدی ولیس نوخبرنی بیتکورد ی لا ربو ایکی سی کیتکاچ
ابوسفیان بدرکا بتیبا ورتورغنی سی محمدی دین سوردی کیم
محمد دین هیچ خبر بیلدینك موایدی یوق ولی ایکی کیشی تیغالا رین
اولدا بجوکوروب سفالیب کیتی لار ابوسفیان بارینبا نالار
بتواسی بنك قومالا قیتین سنیدوب خرما نداندا سین کوروب
ایدی ای محمد برهنك دیدا نالار یوتورورلوشرب تیغا سی تورور
تیم دا نخرما بیدورتقی روان کاروانی معرفه یولی بیرلا
روانه قیلیب صمصم ابن عمرو غفاری نی اوجون کانو توب جماز بیرلا

قریش غا خبر قیلدی کیم جریکلاب تیز کینك کیم مالیستکین
نی محمد غارت قیلدی ابولهب دین اوزکا بجموع ضادیده قریش
مینك اوچ یوز کیشی سلاح تمام وستعداد بیرلا بدرکا متوجه
بولدی باری تعجیل تمام بیرلا رسول علیه السلام بدرکا یتکان
تورکفار قریش سلاخ خانه عاکلکان تغازناك اوزایا
قلاری بیرلا اولوم بیریکا تیشتی لا راما رسول علیه السلام
جمارشنبه کیجاسی لیله نصف رمضان هجرت بنك ایکینچی
یلی روحاد اقوب حق تعالی دین تیلادی کیم الهی بوامت
بنك فرعون ابوجهل نی تیلاك قیلغیل زمعه بن اسود نی تیلاك
دین خلاص قیلغیل حدیث اندین کوجوب وادی وفاران غا یکا نا
قریش لشکری بنك خبر کیلدی ایرسا رسول علیه السلام اصحاب غه
مشورت قیلدی صحابه کبار فریق مهاجروانصار دین بیرتروب
حمد وثنا دین سونك اندیلا ردی لا ربا رسول الله اکر براك غمازغه

بارینك باروز بیرا کره ریاح آتشین کا کیزکرو میز سنیك
رضانك اوجون یوز مینك جان فدا بولسون سعدا بن عباده تورروب
ایدی یا رسول الله مکر بو مشوریت واستطاق دین مراد ینك
بیزیمز حالیمزنی بیلماك دورسول ایدی ای سعد ایتی یا رسول الله
بیز سنکا صدق بیرلا اتباع قیلیب ملت اسلام غا اخلاص بیرلا
اعتقاد ایتیب طاعت وانقیاد کرین جان بیلنکا باغلابورور
میراکرسیز دریاغه یتسنك کرو میز اکراوت غا یتسنك
توشار میز بوجا تمیز ینك مرادی سینك فرمانیکدور رضا بیرماك
کونکلو میز ینك تیلاکی سینك عهدینکا وفا قیلماق ایرورجا
بیمیز سنکا فدا بولسون ما لمیز سنکا نثار بولسون والله کیم بیریم
ما لیمیزدین الغا نینك دین کوراك سفار میز یتر کا بینکدین رسول
علیه السلام برجه غا قلیب بورووب بدرکا نزول قیلدی لار
بوحالدا قریش دین مشك لار بیرلا سفا لماق غا کلکان کیشیلار

گوردی اصحاب رسول بیرکرای قوانی توتوب ابوسفیان
کاروان نی خبرین سوردی لار ایرسا ایدی ابوسفیان نی یلیان
ولی قریش لشکری دور کیم کلیب توشوب تور لار رسول
علیه السلام اولقول سوزین تصدیق قیلیب جناب مندر حموج
اشارت بیرلا بدر قیلیلار ین فقاداتوب اورنقوق لار ینیا
بیر اولوغ حوض نی سف تولدورو ب اول موضع دا نزول قیلیلار
رسول علیه السلام بیر ایکی کیشی بیرلا ردین خبر بیلماک اوچون
اطلاندی ایرسا ابوسفیان صمیری بیر نجا سوار بیرلا اوچرادی
اندین قریش نینگ خبرین سوردی بدی کیم فلان کون مکه دین
حیقفان لار ین ایشتیم کرراست بولسا کیراک کیم حالے
بودار ی کتار سیندا بولسا لا بینار رسول علیه السلام ایدی محمد
دین خبر بیلور موسین ایدی تا لار مدینه دین فلان کون
جیقدیلار دیب ایشتیم کرراست بولسه انلار تنی کیرک کیم

بو بیرکا تیمیش بولسا لار سفیان سوردی کیم سیزلار رسول
سوردی کیم سیزلار رسول ایدی رسول ایدی میرسفدان
میز تنی قولی بیرلا عراق سارود سفبار ایردی اشارت قیلدی
تنی بوسوز چون معاریض دین ایرور شرعا جایز بولور اندین
سونگ حضرت رسالت کلیب هر بیرکا قولین قتوب
ایتور ایردی بو فلان نینگ بیقیلور یری ایرور کوب کیشی
نینگ مصر عین صنادید قریش دین تعیین قیلدی امیرالمومنین
عمر رضی الله عنه ایتور کیم اول یرلار نی بیلکو بو قیلیدیار ایردی
والله کیم هیچ بیری اونشان قیلغان یردین تخلف قیلمادی
بیر سلحت دین سونگ ایکی کور وشدی لار ایرسا ابلیس اراف
بنی کنانه سراقه ین جعشیم صورتیغا بولوب خان قریش اسبغا
ترتیب کلور ایردی جبرائیل علیه السلام نی کوردی کیم فرشته لار
بیرلا مدد و نصرت اوچون انیاد ورقو قوب کیم تاکا ۰

بیرلی منی اسیر قیلیب خلایوق غایبلار دوری ایکنجی کیشی مکا اطاعت
قیلماغای بتوار تغار و قاتیا باشلادی ایرسا ابوجهل بنیاد
قرنیاشی حارث بن هشام ابلیس کا یقوق ایردی ای اسراقه مونگ
تا لاحالا سیزنی اوچون سالیب تجار سین ایدی مین انیاد
نسنه کور ارمن کیم سن کور ماس سین اندین سونگ رسول
صلی الله علیه وسلم حق تعالی غا حمد و ثنا ایتیب اصحاب نی
اوروشن غا ترتیص قیلیب کون نی قفا غا سالیب مغرب سار و
متوجه بولدی مشرک لار کون کا مستقبل بولوب قفا لار ین
مغرب سار و قیلیب رسول تروه سامیه دا نزول قیلیب قریش
عدوه عما نیه دا توشدی لار کیم اولوغ عدوه دنیا ایکیچی عدوه قصوی
ایرور اندین سونگ حرب کرم بولوب مشرک لار عتبه و شیبه
ولیدین عتبه میدان غا کیریب مبارز تیلادی لار ایرسا حمزه
و علی و عبیدابن الحارث اذاق ایکلار و با سیب حق تعالی نینگ

عنایتی بیرلا بیراوج مشرک نی قتل قیلدی لار اندین سونگ معاذین
عمرو بن جموع کوردی کیم بنی مخزوم اطرافیدا حلقه بولوب ابوجهل
نی اورتغالیب یورور لار معاذ ا ابوجهل نی کیزلیب قیلیب عاقبت
طفرتا بوب بیر یوتیم کیسب یقیدی عبدالله بن مسعود اولتوردی
اندین سونگ اکثر صنادید قریش نی شمشیر ایدار بیرلا آتش
دوزخ غا بارد ی رسول علیه السلام چون ایکی لشکر قارشیغا نین
کوردی اهل اسلام نی بیر بیرکا یعنیب ایدی مندین اجارت
بولماین حمله قیلمانا نتی رسول علیه السلام هرد م کوز یومو ب
اوینا نغاج ایدی بشارت پیتر کا کیم اویام جبرئیل ملائکه
بیرلا مدد کا کلدی اندین سونگ بیراوج تیراق امیرالمومنین
علی تیلاب ساهت الوجوه دیب مشرک لار کا ایتیب تیوندی
لار ایرسا نصرت آلهی و عنایت حضرت پادشاهی بیرلا
مشرک لار بوزاکور وب اموال نی سالیب قاچدی لار

ایرسا اهل اسلام قفالارین غایوموب عامه مشرکین نی اولتوردی
لار تقی فریق نی قتل قیلیب قریش نی اسیر اتیب خزاین و اموال نی
غنیمت الدی لار تقی بو فتح محض الطاف سبحانی و عین عنایت
ربانی یرلا ایردی حقا کیم بو غزوه نینگ عجایبی حد احصا و استقصا
یادہ دور کیم زیاده بسط تیلاسا بو ضعیف تالیف قیلغان کتاب
مقتضا قتضی نامطالغه قیلغای اوجونجی غزوه احد ایرور بو غزوه
نینگ سببی اول ایردی کیم قریش جون مصیبت زده بولوب تکست
تمام تاپوب بدر یگ قالغانی مکه کا یتی ابوسفیان نی کورده یلار
کاروان نی دارنده تورغرو بمال ایدالاری حاضر بولماق غا
کو بوب نزور اکابر قریش صوان ابن امیه و عبدالله بن ربیعه
و عکرمه بن ابوجهل و انی ابن خلف تمامتی بیر کیم هر بری
نینگ اقاربی و عشایریدن امقتول بولوب و راتفاق قیلیب
ابوسفیان و تقی اوکشی لار کا کیم بو کاروان دا نیلار نینگ اموال

بارا

بارا یرده ی کلیب ایدی لار ای شمر قریش محمد بیر لار نی زبون قیلیب
بخشی راق لار نینگ کیزنی اولتوردی ایمدی بو مال بیر لار بیز کا مدد
بیر ینگ تا لشکر جمع قیلیب محمد بیر لا مقابله قیلساق شاید کیم
اوجو بیز نی الا بیلساک بار جانب بیر لا قوالقیلدی لار
لاجرم قریش مجتمع بولوب قبایل کانه احابیش دین ابتباع
قیلغانلار بیر لا بولا کیردی لار ابوسفیان زوجه سی هند بنت
عتبه بن ربیعه نی ایب صفوان برده بنت مسعود تقی همراه قیلیب
سایر نسوان و جواری صنادید قریش حد و حلل اراستنی بولوب
دایره لار ایب مقاتله قیلماق داعادی دین انتقام انتقام الماق
اوجون رجال نی حرب کا تحریص قیلور غا ابیاتا و قوبوب
سروه اتیغانی بو سفر ده امدافقت موافقت اختیار قیلدیلار
سهمناک و نی باک مقوجه بولغاج عباس بن عفار دین بیر
کشی کا نسنه بیر یب اوج کوندا مدینه کا تیماک شرط قیلیب

رسول حضرت غا مکتوب بیر لا اعلام قیلدی کیم قریش
تقی انلار غا اتباع قیلغان لار اوجون مینگ کیشی اوچ مینگ
بوه و ایکی یوز آت بیتی بور جه قال اهل اسلام اوجون مدینه
کا متوجه بولد یلار غنادی اوچ کوندا مدینه کا بیتیب قباد اکتاب نی
رسول علیه السلام غا یتکوردی انی ابن کعب کتاب نی رسول حضرت تینیدا
اوقوردی ایرسا رسول منزل سعد ابن ربیع کا کیریب کتاب عباس
دین سعد کا خبیر دی سعدا یدی و الله امیدتوتا رمیز کیم انلار
کلماکی بیز کا خیر بولغای اندین سونگ کلماکی بیز کا خبری مدینه
دا فاش بولدی تقی بحشنه کون شوال آیی نینگ بیشنیدا اون
ثون بول بور وب قریش جمعه دا نزول قیلغانلار نی دین رسول
علیه السلام غا خبر بیر دیلار ایرسا رسول فاضلا و غلانلاری
انس و مونس نی تحقیق خبر اوجون اندا بیر دی انلار تقی کورو ب
ایتیو کلاری لار قریش بیزنا کوجوب بنوحارث بنی سلمه و بنی

عبد اشهل نینگ کیین لاریکا یتیب تو وارقرا لارین کین کا تو شا
غان اوجود رسول علیه السلام جناب ابن مندرث ایدا بیر دی
کیم لشکر قریش نی جناب کلسا کورو ب اتیغانی عباس
کا بیدا ایتیکلان موافق حقیقی رسول ایدی حسبنا الله و نعم
الوکیل اللهم بنگ اصول و بنگ احوال تقی بو جمعه کیجاسی کا بیرو
اشراف انصاف سلاح کیلیب حراست محافظت اوجون
رسول اینگ کیدا یکجور دی کیجا تاناک آتی رسول علیه السلام جمعه
نمازین ادا قیلیب خطبه اوقوب حق تعالی غا حمد و ثنا ایتیب اهل
اسلام غا جد و اجتهاد بیر لا امر قیلغاج ایدی کیم نصرت الهی
پیر کا رفیق عنایت نامتناهی یدرقه ء طریق ایرور مادام
کم صبر دن بیش قیلیب طلب رضاء حق نی اندیشه قیلسانگ
بینا ایدی کیم من بو کیچه بو تش کورده وم کیم بیر نیچه سغیر و قربان
قیلور ایردی تقی من بیر حصن و رج کا رایردیم تقی قیلیچ نی و الفقار

داسندلماق بارایردی بنا بیرفوجقارردیف قیلورایردیم
اولقربان لارغ تعبیر قیلدیدیکیم بیرنچاکیشی اصحابدین شهید
اولورلار تقی درع حصین نی مدینه بیرلا تاقبل قیلدیم تقی
ذوالفقار سینماق اولنزدیکیم منیم تیشم کازحمتی تیکای اما اول
گیم اعدابنك دیتین قولغا توشورکای میزانشآءالله تعالی ایمدی
سیزبنك بیرلا مشورت قیلورمن نی گیم صواب کورساتکین
انکا اشارت قیلینك تقی رسول علیرالسلام بوتوشتی کورکان
اوجون مدینه ایچیندا تورویب حصارساقلاماق تیلارایردی
عبدالله ابن ابجی بنیك رأی موافق توشتی حضرت رسالت
اختیارینغا اما اول اصحاب کبیم بیدرخ ادراك قیلابیلمادی
لارایردی اتفاق بیرلا ایدی لار یارسول الله بیزنی ایچ تغیل
مقاتله قیلایلیم خصم بیرلاگیم بیزنی قورقدی بتیب کمان
ایلتماکای رسول علیرالسلام ایوکا کیریب لامه سین کیب

چیقدی ایرسا بعضی اصحاب الحاح قیلغان نلاردین پشیمان
قیلیب ایدی لار یارسول الله اختیارسینك ده ورا قامت
اولی بولسا مدینه دا اقامت قیلاگیم رسول ایدی ایمدی فایده
قیلماس بیغامبر سعیب کیکان دین سونك ملاقات عادی
قیلمای چیقارسا بولماس تقی همان کون عایشه رضی الله عنها
یقینه دین اطلابنیب مینك کشی احدسارومتوجه بولدی
لار احدکا یقوق کیب مشرك لار اشکر کورنورجا قلوبولغاندا عبدالله
ابن ابی ثلث لشکر اسلام بیرلا مدینه سارو قایتدی ایکی طایفه
بنوحرثه بیرلا بنوحارثه دین قصد قیلوردی کیم عبدالله بیرلامرا
جت قیلسالار خوتعالی بیرایکی طایفه نی اوزکیف عصمتیدا
ساقلادی تاقایتیمادیلار نتاك کیم حق سبحانه وتعالی خبر بورکیم
اذهمت طایفتان منکم ان تفشلا والله ولیهما عبدالله بن
ابی فایتغاندا رسول علیرالسلام ایدی اطاعهم وعیاای عیاصی نی

یعنی کافرلارکا اطاعت قیلیب منکا عاصی بولدی عبدالله بن عمرو بن
خرام گیم جابرینك اتاسی ایرورسوکینجا گیم ایدی گیم مونونك
بتیك حالدا مراجعت قیلیب لشکر اسلام غه شکست بیریب اوز
اهلکنی فضیحت ایشتمادی ابن عمر ایدی تنکری بنی دحمتدین
بیراق بولغای سین فسیغنی الله عنکم بفوق زماندا حق تعالی
اهل اسلام غه نصرت وقوت بیریب سیزبنك تیك منافق
لارغ نیاز قیلغانلاردین سونك رسول علیرالسلام عبدالله
بن حرنی الیك تیراندار بیرلا مرکزساقلاتیب ایدی گیم
اگرکورساتکیز بزبیرا عضا میزنی قوش لار الیب کیتادورسیز
بوموضع دین تابرانمانك تقی اگرکورسانك بیزاعداغه غلبه قیلیب
بریجا اذاق استیغالاروقت مندین فرمان بولمادی بوموضع نی
ترك قیلمانك نقی رسول صلی الله علیه وسلم حق تعالی بنك عنایتی
بیرلا جملدا یغنی قاچوردی ایرسایران غنیمت ایتورگیم من نیاز

قریش نی کوردوم اتاك لاردین یوقاروکوتاریب انج غامینا باقلادی
لارتاغایتی گیم ازاق لارینانی خلخال قولاقلاینداغی سوارکورنور
ایردی لاجرم اصحاب خبرعینمت دین محروم قالغای بیزیتیب
هرکزساقلاماق غاطاقت قیلمادی لارینجه گیم عبدالله بیرسول
ایدی رسول علیرالسلام قیلغان وصیتی نی اوجون ضایع
قیلورسیزانلارایشتمادی کیکاچ خالدبن ولید تقی عکرمه بن ابو
جهلدا یکی یوزفارس بیرلا بوموضع دانی رخنه خالی تاپوب
حمله قیلدی عبدالله ثلغوزانجا اورو شدی گیم شهید
بولدی اندین سونك بوفارس بیرلا لشکر اهل اسلام نینك
قفاسینغا توشوب انلارنی غنیمت الماق غامشغول تاپوب
مسلمان لارغه ضرر تیکوردی لاابنیك تاك گیم ثلث لشکر اسلام
شهید بولوب ثلثی محروج بولوب ثلثی منهزم بولدی تاغایتی
گیم اعادی رسول سارو حمله قیلیب تاشی تیکیب مبارك بتیشلاری

سنت یوزلاری جراحت بولدی تقی تاش انقان عبدالله
قتیبه حارثی ایردی ابن قتیبه بنیاد فحی اوجون مصعب بن
ایکلا اویوردی ابن قتیبه ظفر تابوب مصعب نی شهید قیلیب رسول
بتوسلیب محمدی قتل ایتم بتیب فریاد قیلدی ایرساکوی براك
اصحاب نبیك منفرقه بولما قینا ببا اول بولدی اما رسول علیه
السلام بیریده اوتروب منیم بانیمغا کلینك تنکری نیك قول
لاری بیب ندا قیلما ق بیرلا بعضی اصحاب جمع بولغاندا ر
رسول علیه السلام منهزم بولغاندا رسفا ملانت قیلغاندا ایدی
لاریارسول الله انا میزانا میرسنکا فدا بولسون ستی مقتول
دیو بیزنی هلاك قیلدی اندین سونك حق تعالی نصرت بیریب
مشرك لارقاچیب مسلمان لارقفالاری غاتوشوب قیل شدید
قیلدی کیم حسن اندین عباد ب ایروز ولهذا عباس رضی الله
عنه ابدی هیچ موطن دا بنی علیه السلام احدا تا بغان نبیك

تا بعادی

تا بعادی انکار قیلدی لار ایریا ایدی منیم سوزوم کا حق تعالی
بنیك کتابی تنوق دورکیم والله صدقکم الله و
وعده از نحسونهم باری طلحه بن انی طلحه کیم صاحب
رایت کفار ایردی تقی حمی کابر بوقول دین مقتول بولدی کا رالار
بنیك تفاصیلی کتاب مقصد اقصوداً منکور بتور وانما شهادت
امیر المؤمنین حمزه داغی موبخا شکستکیم واقع بولدی مخالفت
فرمان رسول علیه السلام قیلیب مرکز دن ترك قیلماق دین بولدی
تقی حق بنیك مونوتك تاك تقدیر قیلماق اظهار استیفا اوجون
ایردی دخی دوست لاردن امتحان قیلماق اوجون تا قضا عارضا
بیریب بلا غاصیر قیلیب نعما غا شکر قیلغان محب لاردحالت
سعت وراحت اسوب هنکام الم وجراحت ایورافور
کان لاردین ممتاز بولسالار بلاکیم دوست دین کلسا عطادور
عطای دوست دین قاچماق خطادور قال قدس سره

المصیبتی البضرحمراجدیدا وریت
واکتابتین بسیم الحظ ماترکت

من الدیك کل سوده من اللیم
اقلامهم حرف جسیم غیر منجم

یعنی مدح قیلورمن اول نیزه دار وشمشیر کزار لاردین کیم دشمن لار
بنیك قرا باش لاریغا ایندورکان اق قیلیچ لاردین قان بیرلا
قزار میش قا پتار غان دورلاردتقی بتیکان دورلار سونکوی لاری
بیرلا انلار بنیك نیزه لاری بنیك قلمچ تریناك حرفی نقطه سیز
قوبماس زخم سیز راستی بوایکی بیت ایجیندا غرایب صنایع وعجایب
مدایع بسکوب تزورکیم اهل معانی انیك بیان بدیعنکا تامل
قیلسالار نشاط اذهان ومهت فراغ همت نفسکا مقصی
وهوالموقف قال قدس سره

شاکی السلاح لهم بیما تمیزهم
وله بمیتان بالسیما من السلم
تهدی الیك رماح النصر تهم
فتحسب الزهر فی اکمامها کلمی

یعنی تمام سلاح بولا رکیم جهلا دیزکونی ماك بیرلا بهادر لوقت

لاری

لاری ظاهر بولورتاك کیم حبیجاك بتیکان دین ممتاز بولسا انلار
بنیك احیا رطیبه سیزدین سنینك جانیك شامینغا انیك تاك
نصرت رایحه سی کتکا کیم بهادر دخی عجبا ایجیندا کی حبیجاك بتیب
کمان ایلیورسن قال قدس سره

کانهم فی ظهور الخیل نبت ربا
طارت قلوب العدی من زاسهم فزعا

من شدة الخوف لا من شدة الحذر
فما تفرق بین الیوم والبهم

یعنی کویا کیم اول بهادرلر اطلاو استدیا کوساك تلاو اوزا بتیکان
سبزه لاردورحزدای وضنط امرما نندین نه حرای محکم لیکدین
یعنی تلاو اوزا تیکان تاش اوت بنیك قویرا قتین قوتلغان
اوجون وطی منیم مرادیم بوبهادرلاردین بنت رخ غا اوخشاتماق
ایجیندا انلار بنیك حربه اثبات قدی وجودت رای وضنط
امری ملحوظ نه یلعوز شدت جرانی اکرچه اول تقی نوعی حرم
دین بتورور اول بهادرلار بنیك توقوشی دا قاتیغ لیغین دین

دشمن لارکونکی خوف بیرلا برشیان بولوب اوجوب اینک تاک
خبر سیز بولورکیم تفاوت قرار دین بها دلارنی فرق ایتا بیلماس
یعنی اختلال عقلی سبب دین نافع بیرلا ضارا سنیدا فرق قیلماس

قال قدس سره

وَمَنْ يَكُنْ بِرَسُولِ اللهِ نُصْرَتُهُ	إِنْ تَلْقَهُ الْأُسْدُ فِي آجَامِهَا يَجِدِ
وَلَنْ تَرَى قَطُّ مِنْ وَادٍ غَيْرَ مُنْتَصِبٍ	بِهِ وَلَا عَدُوٍّ غَيْرَ مُنْقَصِمِ

یعنی اینک نصرت تاپماقی رسول علیه السلام واسطه سی بیرلا
بولسه اکر ارسلان لارنی بیشه سیناکیرسا اول ارسلان لار
اینک بیشه سی شدت سخافت سبیدین کیزلا بینه ورماق
بولغای نتیجه سین هیچ کورماس سین رسول علیه السلام نوناک
دوستین نصرت تاپماغان نتیجه شکسته بولماغان بیت
رسولدین کیم اینک نصرت واقبال اکی کورسه فجار ادوبیشه بی تبار ارسلان
بحث و نصرت السیلماس بیکار عدو سنیادایم هزیمت و نقصان

قال

قال قدس سره

كَاللَّيْثِ حَامِي لَحْمِ الْأَشْبَالِ فِي الْأَجَمِ	أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي حِرْزِ مِلَّتِهِ

یعنی اورون بیرلری رسول علیه السلام اوزامتینی املت اسلام
پناه حصارینا اینک تاک کیم ارسلان اوبالالار اینغا بیشه
ایچیندا اورون بیرلب اسرانتاک حدیث صحیح دکلیدور کیم
رسول ایدی دین نتیک بیر حکم جری بازکیم کیم لا اله الا الله
بتسه الار اول حرکا کیرور بیرلا انلری حق سبحانه و تعالی منکا امر قیلیب
دورکیم اسلام کلتورماکان لارنی بیرلا مقاتله قیلسام اول وقت
غایتکوزلا اله الا الله بتسه الار رحمان کیم کلمه شهادت ذابتا
لارقان لاری ما الاری من دین اما سنا بولور بیت

دین نتیک اما سنا کمورولمیز بی اسرانتاک کیم اسرار اسلام بیلاسز بی

قال قدس سره

لَمْ جِئْتَ كَلِمَاتِ اللهِ مُنْجَدِلًا	فِيهِ وَكَمْ خَصَمَ الْبُرْهَانُ مِنْ خَصِمِ

یعنی نیجا جدل قیلغوچی لارنی کمالات الهی جاجر قیلاری تقی نیجا
خصومت بیرلا معارضه قیلغان لارنی برهان بیرلا اسکات

آیتی قال قدس سره

كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجِزَةً	فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي الْيُتُمِ

یعنی کفایت اودینکا ای طالب معجزات بیرکال علم نیتک مشاهده سی
رسول علیه السلام دا قیلورسین باوجود اول کیم هیچ اوقومغان
اکی ایرور نشو نما تاپغان دور محرف بولغان ایام دا شرع سابق
تقی بلکور جاقدا وحی لایق تقی کفایت ادور دینکا بو جمال ادب
نیتک ملاحظه سی بنده کیم اتا انا دین کیجیک قالیب تا دیب
الهی بیرلا اینک تاک مرتب بولوب تورورکیم اینک
حسن ادبی نیتک نهایتی بوق نفسی فضلوده انتهی نیتک
غایتی بوق قال قدس سره

خَدَمْتُهُ بِمَدِيحٍ أَسْتَفِيلُ بِهِ	ذُنُوبَ عُمْرٍ مَضَى فِي الشِّعْرِ وَالْخِدَمِ

اذ

إِذْ قُلْتُ فِي مَا تَخَشَّى عَوَاقِبَهُ	كَانَنِي بِهِمَا هَذِي مِنَ النِّعَمِ

یعنی خدمت قیلدیم رسولغا صلی الله علیه وسلم اینک نیتک
مدح ایتماق بیرلا لیم عفو قیلماق امید تورا رمن حق تعالی دین بو مدح
واسطه سی بیرلا اول یاروق لارنی کیم خلایق غا شعر ایتیب خدمت
قیلماق بیرلا کیجکان عمرایچینا قیلیب تورور من اینک اوجون کیم
هر کیشی کا شعر ایتماق وخدمت قیلماق منیم یونیوم غا اینک نیتک
نشانه اسیب تورورلارکیم اینک ما قیتی پوشیده ایرور
بل کیم بو ایکی بیی نیتک ارکالی بیرلا من اولقربان اوجون معین
قیلیب بو ینغا بالکو اسان بقارغا اوخشار من تناک کیم اول
قربان نیتک اولماکی مین دمنیم تقی هلاک بولماقیم مقرر
ایرور لاجرم کونین دین تبرا قیلیب سولدرکا هی هینا تولا
تولا قیلور من تا هلاک بولسم نظم

درکاه خلق برجه قرب وه دستا یرور خدمتقیلور غامحتار سزا یرور

دری بینم بحر حقیقت رسول دور — عاشق کونینکا اورکانی خلاک ایرور
کلشن ترب بوجان قوشیده روضه حبیب — اندین یراق جنت اعلی قفس ایرور
کلشن ترب بوجان هو — من صید بولماق آرزوسین ولی دریغ
شهباز قدس صید قیلان هرکس ایرور — قال قدس سره

اَطَعْتَنِی الصَّبَا فِی الحَالَتَیْنِ وَمَا	حَصَلْتَ اِلَّا عَلَی الْاٰثَامِ وَالنَّدَمِ
لَمْ تَشْتَرِ الدِّیْنَ بِالدُّنْیَا وَلَمْ تَبِعِ	فَیَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِی تِجَارَتِهَا

یعنی موافقت قیلدیم کیجیک لیک کزه لغبنا اکی حالت دا یعنی کیجه لیک اوهم قری لیق دا اما شم دا وخدمت دا تقی بوایش دین یاز وق بیرلا پشیمان لیق دین اوزکا حاصل قیلمادیم لاجرم زهی خسارت وزیان بو نفس بتیک تجارتی ایجیندا یم دنیای حسیس نی بیریب دین نفس تی المادی تقی المالق غاهم رغبت قیلمادی لاجرم عمرهمایه سی سودای دنیا دا تلف بولوب سودا یکه کاکلمادی

بیت — کیجه لیک لیک تی اولوغ بولغانده قومای

ندامت

ندامت بیرلا یازوق بولدی حاصل — زهی خسران زهی حسرت انکا کیم
قیلور دینی سنی دین کا مقابل — قال قدس سره

وَمَنْ یَبِعْ اٰجِلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ	یُنِلْهُ اَلْعَیْنَ فِیْهِ وَفْیَ وَسْلَمِ

یعنی کیم دنیا سین بیریب اخرتن المالسا قیلغان الیغ سا یتینیا اولوغ زیان قیلش بولغای اینیک اوجون کیم رسول علیه السلام ایتور کیم کیم اخرتینی دنیا زیان قیلوز تقی کیم آخرتین یاسا دنیا سفا زیان قیلور لاجرم آخرت تی کیم باقی دور اختیار ایتیب دنیا کیم فانی ایرور ترک قیلسا نک

بیت

سا یتیب عقبیٰ نی دنیا المایزدا یب — اوزونکنی سالماغیل هردم یازغه
نعیم جاودان ایزدا ایرایرسانک — تونکولینی باغلغم فانی جیهانغه

قال قدس سره

اِنْ اٰتَ دُنْیَا فَاَعْهَدِیْ مُنْقَضِیْ	مِنْ اَلِیَّتِیْ وَلَاتَحِلْ بِمَضْرِمِ
فَاِنَّ تَرْکَ ذِمَّةٍ مِنْهُ بِنَفْسِیْ	مُحَمَّدًا وَهُوَ وَفِی الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ

یعنی اگر رسول علیه السلام اخرتدا اوز فضل وعنایت بیرلا منیم قولونی توتوب مدد کار لیق قیلماسا زهی اذاق تاتیماق زهی مبتلا بولماق من محروم کاه لیکن ساخت کری وحریم یاراحت حری رسول تونک علیه السلام منزه دور اندین کیم امید تونقان بنده نی مکارم اخلاق ومرحمت واسفا قیندین محروم قیلما تا انکا بنیاه کلتورکان تی لطف کری بیرلا عزیز محترم قیلمای قاتیارسا — گرعنایت بیرلا تونماس قولونی مصطفی

وای کیم تا نکلماصراط اوزرانا پاربولغای اذاق
حاش لله کیم بنی محروم قیلا بنده نی
گیم حرمینکا یوق بارغان تی هیچ سالماس بیراق
بیرنظر سیندین منیتیک تاک عاصی لاس ایرور
یارسول الله کوزاوچی بیرلا من مسکین کا یاق — قال قدس سره

اَنْ لَمْ تَکُنْ فِی مَعَادِیْ لِخَذَا بِیَدِیْ	فَضْلًا وَاِلَّا فَقُلْ اِزَلَّةُ الْقَدَمِ
حَاشَاهُ اَنْ یَکْرَمَ الْاٰتِیْ مَکَارِمَهُ	اَوْ یَرْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَیْرَ مُحْتَرَمِ

یعنی

إِنَّ الْجِنَانَ لَأَزْهَارِي تُكَابِدُهُ	وَلَنْ يَفُوتَ الَّذِي مِنْهُ يَدَايَ ثَبَتَ
وَلَمْ أُرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي قُطِعَتْ	يَدَايَ هَذَيْنِ مِمَّا أَثْنَى عَلَى هَرَمِ

یعنی اول وقت دین بارویکیم رسول نونك علیه السلام فضایل وکمالات
وایات معجزات دفکر قیلیب مدحین ایتورمن بارجا افات وبلیات
دین منی خلاص قیلماق غا رسولدك الزام قیلغان تا بویه ورتقی
امیدیوا اولتورکیم اخرتده اینك شفاعتی بیرلا مالمق ثواب
خیرات دین ماسا رمزا اینك اوجون کیم یا غفور شکوفه لارك
عنجه ایجیدا ایتیکورورتقی استحقاق بوق ایرکان بیرورکاهکز
منت قیلماس لاجرم استحقاقم بوق اینك عطاسین دین امید
ثمماك بغایت خطا ایرور دیبنا حال اول تورورکیم من هرکز حضرت
رسالت دین دینا اینك مهمات ومسئلا یتین طلب یوق
اینك تاك سراه سبعه دین بری کیم زهره ورهرم دین کیم
ملوك عرب ارا سیندا جود وسخاوت بیرلا مشهور دورزیره دنیاك

قیلیب

قیلیب واحسان تبا دایره ی بلکیم منیم مرادیم اخرت دا درکات
حرین نجات ومنازل ایزاد ارفعت درجات ایرور بیت

من اولدم دین کیم ایتورمن یا هاشمی مدحینی
کورکوزورحلاصیم دایدیبیضا

مبنیك تاك عاصی عاکیکسا بنی لطفکدن عجب ارماس
نفس ناعسا اینك قتیصا اولوك بتری قیلورحیا

من ایزدامن رسولوم دین بوفانی دنیا نیك ملکین
اینك تاك کیم زبیرا ارهردم دین زهره دنیا قال قدس سره

یا اکرم الخلق مالی من الوذ به	سواك عند حلول الحادث العمم
ولن یضیق رسول الله جاهك بی	اذا الکریم تجلی باسم منتقم

ایمدی رسول غا صلی الله علیه وسلم خطاب قیلیب ایتورای خلایق
اکرمی وای لطف وکرم بنیك عالمی بوق دورمنیم سیندین اوزکا
اسلا کیشم کیم اولحکم عام تام یعنی اولوم کلکدا نیا اینك بنیا هنغا

سنیسلام تقدم کزتا بولاس ای شکری بنیك رسولی سنیك
عظمت وجاهینیك بنیك ساحتی بنیك تاك عاصی بیچاره کادن
پناه توتماقی بیرلا اولجاقدا کیم حضرت پرودکاکریم وافریدکار
ترحم منتقم لیق انی بیرلا تجلی قیلیب بیت

ای اکرم خلایق سن سین منیم پناهیم
تبغونکادا نده بولماق اقبال عزوجاهیم

سین تاك اولوغ سغیم حودین منی قولادور
بیتسام اولوغ کنه بولغای اولوغ کناهیم

قال قدس سره

فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَضَرَّتَهَا	وَمِنْ عُلُومِكَ عِلْمَ اللَّوْحِ وَالْقَلَمِ

یعنی بدرستی وراستی کیم سینك بیرماك دین ایرور حصول
خیرات دنیا واخرت تقی مامومونك نونك عالمیندین
تودرعلم ولوح وقلم بارك اسمحلال رسول بشریت واسلاح

صوا

صواثبت بیرلا حضرت احدیته امحو بولماق دین تمخلوقا خلایق
الله حاصل قیلیب یسمع ویبصر مقامیندا متمکن بولغا اینك سنی
بیلکان تقی بیرلا وحدت فی ماربیت اذ رمیت اذ رمیت مثالی
دین انکلاغان انکلادیکیم وجود دنیا واخرت بیزفیضی ایرور
فیضان شا ملینك دین بیت

پرتوافتابه اینك دا دره ناد بیابرور عالم
رحمه زبحرو علم وفضلیکدین قطره دوزعلوم لوح وقلم

قال قدس سره

یَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ	إِنَّ الْكِبَارَ تُرَى فِي الْعَفْوِ كَالْلَّمَمِ

یعنی نومید بولما اغیل ای نفس بنجا کیم بارزوقونك اولوغ بولسا اینك
اوجون کیم بیلغاماق جایزدورکبایرنی صغایرتاك اولوغ
بارزوقی لاحق تعالی بنیك غفرانی بنیك اوغلوقی سنتیکا یحیك

صواب

تا اك تروز لاجرم بويندبولماق كرلماس شايد كيم حق سبحانه وتعالى
تنيك رحمتى فضل مقامنيدا قسمت قيلغاندا يا روق لارانداز
سيخا تقسيم قيلغاى يعنى اولوغ يا روق قيلغان لارغاكوب
راك يجيك يا زوق قيلغان لارغا ازلاق تيكگاى انيك اوجون
ثيم ايمان اهلينكا فضل مقامنيدا حق تعالى غفور ديت ورحما يتيت
بيرلا يجلى قيلسا تقى اعفو الآن يتساهرانيه بيرجاق يرليغا غا
نداهر بيرى بنك يارو قيغاكورا رحمت ومغفرت قيلمايش
بولور بوسوز محض فضل وعين عنايت دين اميد تو تغان لار

سوزى اولور بيت — بوفانى دنيا كاكيم كيم بقاسى
بيلور بولغاى كيم اينيك بوقولقاسى — ثمر ونكنى اوزكالا ريوزيكا اجما
كراك بولسا سنكا حق تنيك يقاسى — هوبرلا ربيرلا قيلاريم عرضايع
ولى اكسيكماى نفسوم هواسى — مقايح داحاسن آق بولادى
وليكن ثيتماى كونكلوم راسى — زهى حسرت بوبيرياروق توقونغا

مقاى

متقاى عدل داتيكسا جزاسى — الهى نفس دين درماندە بولدوم
وفى فضليك ايرودردىم دواسى — عنايت قيلماسانك مقاى شاه كيماس
قيامت دا كونكولدا رتنيك يتيك — قال قدترسره

يارب فاجعل رجائى غير منعكس — لديك واجعل حسابى غير منخرم
والطف بعبدك فى الدارين انزاله — صبرا لنقمة الاهوال منهزم

اى رب دعا بكريم واى پرتواب رحيم بخشوفى غايت وبخشايش
فى نهايتينك بيرلا منيم مراديوفى بيريب اوزحضرتينكدا اميديم
فى عكس قيلماى فضلينك بيرلا منى محروم ايتماكيل تقى حساب
حيرا يتيم فى منقطع قليب سمت حرمان بيرلا منى موسوم ايتماكيل
تقى من بنده كا ايكى جهاندا لطف قيلغيل كيم منيم صبريم يا ديار تكول
نتى ثوجاى ليك كلكا ندا بيرقرار تكول اهوال وافراغ
اول صبرغا بوزكلتورساطاقت قيلماى نخار مراديم فى منيم بيركا اليهم
عنايت بيرلا عفو اتيكيل كاهيم — منى سن بنده ثوركاه نيساتك

زهى دولت زهى اقبال وجاهيم — ايشيكنك استانين ياستا تورماز
يولور عرش معلا نكيه كاهيم — قيامت كون مخافت حالتينمدا
سنينك فضليتك دين اوزكا يوقتياهيم — قال قدترسره

وَاذِّن فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

على النبى يسهل ومسجده — ولآله والصحب ثم التابعين لهم
اهل التقى والنقى والحلم والكرم — ما رنحت عذبات البان ريح صبا
واطرب الغيس حاذى العيس بالنغم

تقى فرمان قيلغيل يولو تيتماكيم سنينك حضرتينك دين هيچ منقطع
بولماى رسولغا عليه السلام فيض فى نهايت تيكورا تورسون
ماداكيم صبا يلا بان سفاى بنك بواى لارين حركت قيلاورور
تى تخذا اوقوعوجى كورگلوك بيوقلارين خوش ايمه لا ربيرلا دوق
وطرب غاكلتورور بيت — باران رحمتينك ايدا بيركلاى كريم
تا روضه رسولدا وايا غاحاجت — ماداكيم صبا يلا بنك اسماى بيلان
نازك يغاج بواى لارى قيلما اضطراب — ياخود خدا اوقوعوجى لارنيمه بى بيلان

ماداكيم قيلورسوه لارقتى حجاب — اولغاتدوحى ايون قيلغيل اى كريم
من بنده ذكريم يلا خوش وقت كاياب — لمعه فراق بيرلا رسولا شتياق دين
بولور بوبنده يتك جكرى دم بدم كباب — من قوانى اولمانين لا قدين تيكورور
قيلغيل تيلاك لارتيمكى كريم بيرلا منجاب — اى كريم كارسازوا عاجيم بنده
نوازاى عاشق لارقرا قلى بنك كعبه وحقيقى سى بيردم وصالينكا يتماك
اى صادق لارواحلى بنيك قبله اصلى سى نظر اجمالينكا اتماك قوافل
عشاق ورواحل مشتاق لارخرمتى اوچون كيم حريم قبله واخلاص
دين ليبك ثوق اتيب احرام تواضع واحترام كيبه عرفات عرفان
وقوف قيليب عراعماد لوقيل يليب صفا بيرلا مروه مروت سارو
سعى اتيب طواف آستانه حبيب فى تيلاب دست دعا بارين
دين تمتع الماق اوچون حج اكبر وصالنى ايزداب نفس سركش نى
قربان قيلورلا ريوبنده ضعيف وبيچاره تخفيف بنيك بضاعت
مزجات دعوا تين عراجابت غاموصول قيلغيل تقى بوفقيرينك

رسول صفا تیتدا یتکان تحفه وحقیر نخناب حضرت رسالت دا مقبول

قیلغیل تقی رسول کائنات وسرور موجودات بنك میامن

بوکامی بیرلا انواع خیرات واصناف مبرات بوپادشاه یاکیزه ذات

پسندیده غا خلدالله ملکه وجاله وضاعف عزه واقباله رفیق

رفیق وهمراه قیلیب حوادث وافات ایلکی نی جلالت وجاهی بنك

ایتاکی دین کویا قیلغیل تا فلك باغیندا کوب تورلوك نهالی تازه

یاغیان لار احتاجی بیرلا ستان قیلغای بحث واقبالیك نهایین زان نوتسون کمال

مملکت باغینی مثالی باغ رضوان قیلغای هرایته پادشاه واسلام بنك

طبع سلیم وخاطر مستقیم سیفا ظاهر وپیدا وروشن وهویدا ایروب

بورسالت نی اوقوب صفات رسولدین علیه السلام فایده الغان

عزیزلار ننك برکات ادعیه صالحه سوتالیف کاسبب بولغان

شاه عالم پناه بنك سبب مزید عظمت جاهی بولسا تقی اوقوت

دا اقبال بنتك صیتی افاق جهانغا تولیسا رانیك اوچون کیم

پادشاه لار غه دولت واقبال سعادت وجلال تا یمان غا هیچ

سرمایه دعای اهل الله دین بخیشی راق ایرماس خاصه دعای کیم

اوقات شریفه ومنازل منیفه دا واقع بولسه هرایته اجابت غا

یقوق طواف بیت الله الحرام وذوق زیارت روضه رسول

علیه السلام بیرلا اشفته وحیران ایرمیه تقی بعضی طایفه بنك

مانغی بولماق بیرلا غاجز وسرگردان ایرمیه تیلارمن کیم بو

پادشاه اسلام بنك اجازتی وهمتی بیرلا اول مواطن معظمه دا

تلکی مکرمه کا بتیب دعا قبول بولوا اورون لاره بوکر بیوذات لیق

کورکلوك اتلیغ سوزی تا تلیغ اولوغ اورون ایبیا سنکا صدق واخلاص

بیرلا اوکوشه دعا سانیرتنا قیلسام

من دعای بنك مرادین بیرکیلای مالك رقاب

لیم سنی قیلغای ایدیوا وز قصدنی بیرلا کامیاب

جون لیتم لار کا تیلاك بیرکیچی بین بولغای موکیم

بولسا بو مسکین دعاسی تیلاکی حضرتکا مستجاب

تخت اوزرا بخت بیرلا شاه کوب کوه وم وبی

کوزماه ی کون سیر یکین بیر خسروی عالی جناب

خلق روح افزا بیکیزدین شهره دور وشنا جبین

رای ملکا ن بیکیزدین نامدار وراقتاب سیم بیرتیکه ین سعد کرم نومن بولساتاك

طرفه ایرماس کرتجور سلیمان ستقاق شهاب بیخه کیم بولسا دعا اوزنی خرم دامادیم

ملازم بولسونه عاکنکه قبلا غاهرشی ثواب دسمیتك بنك دیده سوی تیری نوایتی هدف

حاسد یکنی بنك سینه بی تیغ مصائب نی غرض یوم استفتاح ایلدیکی بو نسخه کشفا لهدی

ختم بولدی ایتکا والله اعلم بالصواب

تمت الکتاب بعون الله الملك الوهاب

بردن کر طوتشیدی عجبا نی قلام غم صبحنی وجود المشیدی کلیت عدم

یاتم بلا سنی کیوین دهر پیرزن کیخ مصیبت اجره اتور میشدی دم

شواخ کلاه کوزدیشنوی وکبد ردی روزکار کم اوجده اوجه یوزین طوتشیدی

دیلاغ زه اقبو فلکلر یاسا بلغی شمدی کم بوبخت اره بکلیب یندی

برجیس تو میشیدی قضا وحکمی دهر یمه تمدن کرونه حکم ونه کلم تلی

بزمن طوتشیدی بوزخه چکنی چاشد ولتیرین عطارد صبوری

تحتندن اکشیدی شه خاور انیری انجم طوتشیدی انی رب علم

استرکه بجز دوشه مرغ غصه دن بکوزکه یقدی یوز کنی آتشی اثر

شمعین سوندیردی بهوا اندیرتی نار براه سرولن کدم صبح اوزره

دهقان دهر خرمزدوران اصلار داد استرکه دور لغی جهانوز اداده عدم

کوکورسه دوی نه علامت در بواه

وارسه دهر اداولو مصیبت در بواه

شیر قضا یرخرخ ایدین کذی کاه تلاری حوادث اوتلار نه عالمی نشان

سوزدی لیلا برق ایلدیب اه التین رعد یلدا ابر نوحدکراولوب اوزره فغان

چشم زمانه یشن یرنه قان اقار خون شفقلر طولدی بوندطاس اسمان

طولدی بخرخ بوکلر بلن یار غصه دن یاران دکا کورتی یشدی کراولمش دشواه

قندیل خرخ صبح سوندیردی اصلا قبل کلکه ان بوجهان

ایشتدی صبحنم کدخرخ باغلدن کرتیکلو یرخبر کورین یلدی زفاه

دردیله نا کله ایلدی برآه سردکم ارقلدی کطولدی کره ناول زمان

کوکسین کفه موطلا اوریاحی بیرتی دریاقلی غه اول خبر ایرشدی زنا کاها

اوردی بشیدی طشلره طبرزه دوشدی کوه کلولیادطولدی خرخ اسمان

حیرتدن قلدی جهان جهانه بونه حال در

بو حزن حال اولوکه مصیبت مثال در

اوده هر بونه حادثه دنیچه کاردر جمله جهان بلاده عجب روزکاردر

اوصبح نولدیو یم تیکه جان ایلدك نه غصه در بوکه بوکاك طولونا زکر

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi
Numune | Mahmud Paşa
Yer No
Eski No | 271

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KEŞFÜ'L-HÜDÂ

Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi

İnceleme - Metin - Dizin

CİLT II

DİZİN

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KEŞFÜ'L-HÜDÂ

Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kaside-i Bürde Şerhi

İnceleme - Metin - Dizin

CİLT II

DİZİN

Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Aysu ATA

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Zuhal ÖLMEZ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Faruk YILDIRIM

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Engin ÇETİN

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2015

BÖLÜM V

DİZİN

Bu çalışmanın beşinci bölümü olan *gramatikal dizin*'de,

- üçüncü bölümü teşkil eden çeviriyazı kısmı esas alınmış,
- TürkSözDiz v1.2 adlı dizin hazırlama programından yararlanılmış,
- madde başlarının aldığı ekler, birlikte kullanıldığı edat ve yardımcı fiiller ile ikilemeler, Farsça sıfat tamlamaları ve vahdet {+ī}'si belirtilmiş olup kelimelere getirilmiş eklerin sıralanmasında Reşit Rahmeti Arat'ın Kutadgu Bilig dizini için tasarladığı sıralama esas alınmış, gerekli durumlarda alfabetik sıralama vb. değişiklikler uygulanmış,
- madde başlarının, yazmada kaç kez kullanıldığı gösterilmiş,
- eşsesli madde başları için kullanım sıklığına göre (I), (II) biçiminde numara verilmiş,
- bağlamdan kaynaklanan anlam farkları, müşterek madde başı altında, aldıkları ekler ve oluşturdukları öbekler gösterilip kullanım sıklığı esas alınarak, ayrı ayrı sıralanmış,
- aynı satırda tekrarlanan bir sözcüğün tekrar sayısı madde başında belirtilmiş, sözcüklerin bulunduğu ilgili satır numarası ise bir kez gösterilmiş,
- ayet, hadis, Arapça ve Farsça kalıp ifadeler ile Kaside-i Bürde'nin özgün metni, bu çalışmanın *Metin* ve *Çeviri* bölümlerinde, anlamları ve kaynaklarıyla dipnot olarak sunulduğu için dizinde madde başı yapılmamış,
- madde başlarını anlamlandırmada, kaynakçada belirtilen genel Türkçe, Arapça, Farsça, Moğolca vb. sözlükler, etimolojik sözlükler, Derleme ve Tarama sözlükleri ile Köktürkçe, Uygurca gibi dönem sözlükleri ve bu dönem eserlerinin yayınlarında yer alan dizin - sözlüklerden yararlanılmış; sözlük anlamı bağlamla uyuşmayan durumlarda- soru işareti ile gösterilmek suretiyle- bağlama dayalı anlam araştırmacı tarafından verilmiş,

- birden çok sözcükten oluşan bağlaç işlevli yapılar, bu çalışmanın inceleme bölümünde ele alındığı gibi, dizinde bir bütün olarak madde başı yapılmış,

- *mėn/mẹn, sėn/sẹn, ol* ve *bu* zamirlerinin durum ekli kullanımlarında, anlam, madde başında verilmiş, metinde tespit edilen kodları- hem yapı bağını göstermek hem de ilgili biçimleri bir başlıkta toplamak için- *mėn/mẹn, sėn/sẹn , ol* ve *bu zamirlerinin* madde başında da toplanıp sıklığıyla birlikte gösterilmiş,

- Farsça tamlamaların geneli, her bir sözcük madde başı olacak şekilde ele alınırken, bilhassa kalıp ifade olmaları nedeniyle Arapça terkiplerde, tamlamanın bütünü madde başı olarak incelenmiş, Farsça tamlamalardaki istisnalar, *berk-i ġımad* örneğinde olduğu gibi, yapının bütününün kalıp ifade olarak kullanılması gözetilerek tek madde başında değerlendirilmiştir.

A

āb [Far.] su -4-

ā.-ı ḥayāt ėrür 74/1

ā.-ı rūyı birle 183/6

ā.-ı zülālġa 239/5

leẕẕet-i ā.-ı zülālni 250/11

ᶜAbbās Ebü'l-Fazl el-Abbâs bin Abdi'lmuttalib bin Hâşim el-Kureşî el-Haşimî ö. 653, Hz. Muhammed'in amcası -8-

ᶜA. 286/2, 286/4, 303/2

emīrü'l-müᵓminīn ᶜA. 285/6

ᶜA. rażiya'llāhu ᶜanh 313/11

ᶜA.+ ġa 286/3

kitāb-ı ᶜA.+ nı 303/9, 304/1

āb-dār [Far.] keskin, parlak -1-

şimşīr-i ā. birle 299/6

ᶜAbdu'llāh (I) Abdullah bin Abdülmuttalib Şeybe bin Hâşim, Hz. Muhammed'in babası -1- krş. ᶜAbdu'llāh bin ᶜAbdu'l-muṭṭalib

ᶜA. 167/2

ᶜAbdu'llāh (II) Ebû Muhammed Abdullah bin Ebî Hadred bin Umeyr el-Eslemî ö. 690-691, sahabi -3- krş. ᶜAbdu'llāh bin Ebī Ḥadred Eslemī

ᶜA. 282/1, 282/6, 282/7

ᶜAbdu'llāh (III) Ebü'l-Hubâb Abdullah bin Übeyy bin Mâlik bin el-Hâris ö. 631, Hazrec kabilesinin önderi, Hz. Muhammed devrinde Medine'de yaşayan münafıkların reisi -1- krş. ᶜAbdu'llāh bin Übey

ᶜA. bile 308/11

ᶜAbdu'llāh (IV) Ebü'l-Münzir Abdullah bin Cübeyr bin en-Nu'mân el-Ensârî ö. 624, Uhud savaşında Ayneyn tepesindeki okçuların kumandanlığını yapan sahabi -2- krş. ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr, Cübeyr

ᶜA. 311/6, 311/10

ᶜAbdu'llāh bin ᶜAbdu'l-muṭṭalib Hz. Muhammed'in babası -1- krş. ᶜAbdu'llāh (I)

ᶜA.+ ḳa 153/3

ᶜAbdu'llāh bin ᶜAmr bin Ḥarām Ebû Câbir Abdullah bin Amr bin Harâm el-Ensârî es-Selemî ö. 624, Uhud Savaşı'nda ilk şehit düşen sahabi -1- krş. ᶜAmr

ᶜA. 309/7

ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr Ebü'l-Münzir Abdullah bin Cübeyr bin en-Nu'mân el-Ensârî ö. 624, Uhud savaşında Ayneyn tepesindeki okçuların kumandanlığını yapan sahabi -1- krş. ᶜAbdu'llāh (IV), Cübeyr

ᶜA.+ ni 310/4

ᶜAbdu'llāh bin Ebī Ḥadred Eslemī Ebû Muhammed Abdullah bin Ebî Hadred bin Umeyr el-Eslemî ö. 690-691, sahabi -1- krş. ᶜAbdu'llāh (II)

ᶜA.+ ni 281/10

ᶜAbdu'llāh bin Ḳamiyye Ḥāriṣī Uhud savaşında Mus'ab bin Umeyr'i şehit eden, Hz. Muhammed'i yüzünden yaralayan müşrik, ᶜAbdu'llāh bin Ḳamīʾe Ḥāriṣī -1- krş. ibn Ḳamiyye

ᶜA. ėrdi 312/7

ᶜAbdu'llāh bin Ḳılābe Yemen harabelerinde Âd kavminden kalan mücevherleri bulduğu rivayet edilen kişi -1- krş. ibn Ḳılābe

ᶜA.+ din 232/10

ᶜAbdu'llāh bin Mesᶜūd Ebû Abdirrahmân Abdullah bin Mes'ûd bin Gafil bin Habîb el-Hüzelî ö. 652-653, ilk müslümanlardan ve aşere-i mübeşşereden biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu -1-

ᶜA. 299/4

ᶜAbdu'llāh bin Rabīᶜa Hz. Muhammed'in amcasının kızı Ümmü'l-Hakem bint Zübeyr'in oğlu -1-

ᶜA. 301/6

ᶜAbdu'llāh bin selām Ebû Yûsuf Abdullah bin Selâm bin el-Hâris ö. 663-664, Yahudi âlimi iken daha sonra Hz. Muhammed'in Medine'ye hicretinde İslam'a girmiştir-2-

ᶜA.+ ġa 249/11

ᶜA.+ nı 250/6

ᶜAbdu'llāh bin Übey Ebü'l-Hubâb Abdullah bin Übeyy bin Mâlik bin el-Hâris ö. 631, Hazrec kabilesinin önderi, Hz. Muhammed devrinde Medine'de yaşayan münafıkların reisi -3- krş. ᶜAbdu'llāh (III)

ᶜA. 308/8, 309/4

ᶜA.+ ning̑ 307/5

ᶜAbdu'llāh Enṣārī Ebû İsmâîl Abdullah bin Muhammed bin Alî el-Ensârî el-Herevî ö. 1089, mutasavvıf şair ve âlim -1-

ᶜA. raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi 106/5

ᶜAbdu'l-mesīḥ Sâsânî hükümdarının Satih Kâhin'e gönderdiği elçi -3-

ᶜA. 174/6, 174/8, 176/5

ᶜAbdu'l-muṭṭalib Abdülmuttalib Şeybe bin Hâşim, Hz. Muhammed'in dedesi -7-

ᶜA. 167/1, 196/4, 196/7, 197/1, 197/7, 197/10

ᶜA.+ ni 196/8

ᶜAbdu Menāf Menâfoğulları, benî Hâşim ve benî Ümeyye kabilelerinin ecdadı, Hz. Muhammed bu soydandır -1-

ᶜA. 167/9

ᶜAbdü'ş-şehīd Uhud savaşında Kureyş ordusunu oluşturan gruplardan -1-

benī ᶜA.+ ning͡ 304/9

ᶜabīr [Ar.] güzel koku -1-

ᶜūd-ı ᶜa. 161/7

ᶜacāyib [Ar.] olağanüstü, şaşılası -8-

ᶜa. 38/11, 180/6, 187/2, 187/11

ᶜa.-i ᶜArab 236/6

ᶜa.-i bedāyiᶜ 316/4

ᶜa.+ i 300/9

ᶜa.+ ini 239/3

ᶜaceb [Ar.] tuhaf, şaşılası, olağanüstü -6-

ᶜa. 254/4

Ḳur'ān-ı ᶜa. 185/8

ᶜa. dęgül 181/9

ᶜa. ėrür 65/2

ᶜa. turur 74/5

ᶜa. ėrmes 332/7

ᶜAcem Arap olmayan, Arap kavmi dışındakiler -1-

ᶜA.+ ning͡ 115/1

ᶜacīb [Ar.] tuhaf, olağanüstü, şaşılası -3-

ᶜa. 162/8

ᶜa. ėrür 45/9, 95/5

ᶜacībe [Ar.] olağanüstü, şaşılası -2-

ᶜa.+ ge 253/9

kemālāt-ı ᶜa.+ din 186/5

ᶜacībiyye [Ar.] olağanüstü, şaşılası -1-

ḥaḳāyıḳ-ı ᶜa. 130/10

ᶜāciz [Ar.] gücü yetmez, güçsüz, kabiliyetsiz -12-

ᶜa. 24/6, 142/4, 156/8, 236/10, 345/8

ᶜa. boldı 9/2

ᶜa. bolsa 141/7

ᶜa. ḳılur 144/6

ᶜa. ḳıldı 143/4, 321/10

ᶜa. bolmadı 142/9, 143/7

aç tok olmayan, yeme ihtiyacı veya isteği duyan, aç -2-

a. 80/7

a.+ nıŋ͡g 88/7

aç - açmak, açık hâle getirmek -15-

a.- tı 19/1, 168/4

a.- tıŋ͡g 100/9

a.- ıp 28/8, 73/9, 146/8, 171/4

köz yumup a.- ḳunça 169/2, 170/2

a.- ḳan 120/10

a.- mas 52/7

a.- mas-mėn 55/8

a.- ma 337/8

a.- masa 190/10

a.- may 147/9

açıġlan - üzülmek, öfkelenmek -1-

a.- ıp 195/8

açıḳ - acıkmak -1-

a.- ıp tururlar 273/4

açıl - açılmak, açık duruma gelmek -2-

a.- dı 170/2

a.- ıp 59/8

açlıġ tok olmama hâli, açlık -1-

a.+ ın 105/5

açlıḳ tok olmama hâli, açlık -9-

a. 87/7

a. birle 182/5

a. bolur 88/1

a.+ da 88/6

a.+ dın 87/8, 88/4, 104/2, 104/4, 104/8

ᶜĀd (I) Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen, Hz. Nûh'tan sonra yaşamış olan ve kendisine peygamber olarak Hz. Hûd gönderilmiş kavim -3-

ᶜĀ. 231/4, 231/5, 231/7

ᶜĀd (II) Hz. Nûh'un torunlarından Avs'ın oğludur -2-

ᶜĀ. bin ᶜAvṣ 231/5

ᶜĀ.+ nın͡g 231/8

adaş aynı adı taşıyan, adaş -2-

a.+ ım 25/3

a.+ ı 26/2

aᶜdā [Ar.] düşmanlar -2-

	aᶜ.+ nın͡g 306/11
	aᶜ.+ ġa 310/7
ᶜadālet [Ar.]	adalet, doğruluk -1-
	ᶜa.+ i 44/6
ᶜaded [Ar.]	sayı, miktar -1-
	ᶜa. 205/4
ᶜadem [Ar.]	yokluk, bulunmama -4-
	ᶜa.-i ḥikmet 246/2
	ᶜa.-i maᶜrifet-i ḥikmetdin 246/1
	iẓhār-ı ᶜa.-i meveddet 45/8
	ᶜa.+ din 112/6
Ādem (I)	Hz. Âdem -12-
	Ā. 112/7, 119/10, 120/3, 120/5, 268/2
	ebnā-ı Ā. 268/2
	ebnā-yı Ā. 112/7
	seyyid-i veled-i Ā. 268/1
	Ā. ᶜaleyhi’s-selām 152/10
	Ā. ᶜaleyhi’s-selāmnın͡g 169/7
	Ā.+ ni 255/5
	Ā.+ din 11/3
ādem (II) [Ar.]	insan, insanoğlu -4-
	ā. 115/1, 247/6
	sebeb-i vücūd-ı ā. 11/2
	ā.+ ni 113/7
ādemī [Ar.]	insan, insanoğlu -3-
	ā. 77/2, 116/10, 130/7, 144/8

ā.+ lerni 131/7

ᶜAden Aden, Yemen'de bir şehir -1-

ṣaḥrā-yı ᶜA.+ de 232/1

ᶜAdī Cüheyne kabilesinden Adî bin Ebü'z-Zagbâ, Bedir Gazvesi'nde keşif kolunda görev yapan bir sahabi -2- krş. ᶜAdī bin Ebi'z-zaġbā Cühenī

ᶜA. 288/11, 289/11

ᶜAdī bin Ebi'z-zaġbā Cühenī Cüheyne kabilesinden Adî bin Ebü'z-Zagbâ, Bedir Gazvesi'nde keşif kolunda görev yapan bir sahabi -1- krş. ᶜAdī

ᶜA. 288/9

ᶜādil [Ar.] doğru, adaletli -2-

ᶜā. 44/4

Ḫüsrev-i ᶜā. ėrür 74/12

adᶜiyye [Ar.] davet, ibadet, namaz -1-

berekāt-ı a. 344/8

ᶜadl [Ar.] adalet, doğruluk -4-

ᶜa. 20/5

ᶜa.-i ilāhīġa 245/10

maḳām-ı ᶜa.+ de 338/1

ᶜa.+ i͡ngni 20/4

Aḍmare Hz. Muhammed'in süt kardeşlerinden, Halime bint Ebu Züeyb'in oğlu -1-

A. 215/9

ᶜadū [Ar.] düşman -3-

ᶜa.+ nıı͡ng 270/2

ᶜa.+ sına 320/4

ᶜa.+ lar 346/10

āfāḳ [Ar.] ufuklar -5-

ā. 107/10, 128/9, 170/5

ā.-ı cihānġa 344/10

ā.+ nı 137/5

āfāt [Ar.] felaketler, belalar -4-

ā. 219/10, 330/11, 343/11

ā.+ dın 86/2

Āferīde-gār [Far.] yaratıcı, Tanrı -1-

ā.-ı pür-raḥīm 333/11

āferīniş [Far.] bütün mahluklar, yaratılmış olanlar -1-

ā. 221/3

āfet [Ar.] felaket, bela -8-

ā.-i maḫāfet birle 271/10

meżāyıḳ-ı ā.+ din 123/8

ā.+ ī bolmasa 189/6

ā.+ ining͡ 53/11

ā.+ idin 35/4, 74/6

ā.+ lerdin 87/7

ā.+ dür 88/6

āftāb [Far.] güneş -7-

ā. 154/9, 346/9

ā.-ı faż̧l 155/7

ā.-ı ġāyet 154/10

ā.-ı vücūdī-yi Muḥammedī 155/5

pertev-i ā.-ı z̲ātın͡gdın 335/8

ā.+ dur 154/7

ᶜafv [Ar.] affetmek, bağışlamak -4-

ᶜa. ėtgil 339/8

ᶜa. ḳılıp 194/10

ᶜa. ḳılġanda 245/10

ᶜa. ḳılmaḳ 323/7

āgah [Far.] bilgili, uyanık -1-

ā. bol 72/5

āgāh [Far.] bilgili, haberdar -2-

ā. bolmadı 147/10

ā.+ sėn 134/5

āġāz [Far.] başlama, başlangıç -1-

ā.-ı kār 171/10

aġferān [Ar.] bağışlayan, affeden, mağfiret gösteren -1-

a.+ ınıng͡ 336/6

aġır 1. ağır -2-

a. 100/11

a.+ ı 247/1

2. kıymetli -1-

a. 287/11

aġız ağız, organ adı -3-

a.+ dur 159/10

a.+ ınıng͡ 208/1

a.+ larıġa 201/1

aġyār [Ar.] yabancılar -3-

a. 220/5

a.+ ġa 48/3, 140/10

āh ah, feryat, inleme -10-

ā. 48/3, 65/5, 77/5

ā. vāveylā 22/7

dūd-ı ā. birle 100/2

feryād ā. ḳılġa-mėn 22/7

ā. āh ḳılmas ėrdiṅ 46/3

āh ā. ḳılmas ėrdiṅ 46/3

ā.+ ım 17/11

dūd-ı ā.+ ım 339/9

Aḥābiş Mekke çevresinde yaşayan ve Kureyş'in müttefiki olan çeşitli kabilelerin oluşturduğu bir topluluk -1-

ḳabāyil-i Kināne-i A.+ din 302/5

aḥad [Ar.] 1. bir, bir kimse -3-

a.+ ī 220/1, 253/5

a.+ īniṅ 265/6

2. bir, tek, emsalsiz, Tanrı -2-

A. 148/2

ḥabīb-i ḥażret-i A. 104/10

aḥādīṣ [Ar.] hadisler -6-

a. 17/1

a.-i resūlġa 233/7

erbāb-ı tefāsīr ve a. 132/4

üstādān-ı eyimme-i tefsīr ve a. 32/1

a. birle 125/6

a.+ de 241/9

aḥadiyye [Ar.] birlik, teklik, Allah'ın tekliği -5- krş. aḥadiyyet

maẓhar-ı ḥażret-i a. 146/1

ẕāt-ı a.+ de 257/4

a.+ ge 147/7

ceẕbe-i ḥażret-i a.+ din özge 79/10

ẕāt-ı a.+ si 8/5

aḥadiyyet [Ar.] birlik, teklik, Allah'ın tekliği -1- krş. aḥadiyye

ḥażret-i a.+ de 335/2

aḫbār [Ar.] haberler -5-

a. 32/1

a.-ı ᶜahd-i resūl-i muḫtār ᶜaleyhi's-selām 189/2

a.-ı kehene 188/1

a.+ ı 189/2

a.+ ındın 233/4

ᶜahd [Ar.] 1. söz verme, yemin -5-

ᶜa.+ ni 177/11

ᶜa.+ ge 328/3

ᶜa.+ im 327/10

ᶜa.+ i͡nge 294/3

ᶜa. ḳılġan 96/6

2. zaman, çağ, devir -5-

aḫbār-ı ᶜa.-i resūl-i muḫtār ᶜaleyhi's-selām 189/2

ᶜa.-i baᶜīddin beri 345/5

ᶜa.+ de 233/7

ᶜa.+ ında 173/1

ᶜa.+ inde ėrdi 231/3

3. makam, kat -1-

ᶜa.+ ıŋ͡gda 19/6

āheste [Far.] yavaş, ağır -3-

ā. 27/10, 217/3, 218/6

āḫir [Ar.] son, en son -6-

ā. 71/1, 177/3, 248/1

vaż[ᶜ]-ı ā. 141/11

ā.+ de 266/6

dem-i ā.+ de 35/9

āḫiret [Ar.] öteki dünya, baki âlem -13-

ā. 86/6, 325/8, 334/10, 335/6

ā.+ niŋ͡g 226/6

ā.+ ni 246/6, 325/11

ā.+ ġa 325/11

ā.+ de 35/4, 246/7, 329/3, 331/2, 332/4

āḫirīn [Ar.] en son olanlar, sonrakiler -1-

evvelīn ve ā. 121/1

āḫirü'l-emr [Ar.] en sonunda -1-

ā. 222/10

āḫir-zamāne [Ar] son devir, son vakit -1-

ā.+ de 231/2

aḥkām [Ar.] hükümler, emirler -7-

a. 273/2

a.-ı ġaybda 206/11

a.-ı ġaybdın 19/2

a.-ı ilāhīdin 115/10

a.-ı İslām 222/2

a. birle235/5

a.+ ıdın 240/8

aḫlāḳ [Ar.] ahlak, iyilik etmek ve kötülükten kaçınmak için gerekenleri öğreten ilim -6-

a. 16/11, 143/7, 228/8

mekārim-i a. 329/6

a.-ı ḥamīde 125/4

a.+ ı 222/7

Aḥmed Hz. Muhammed -5-

A. 148/2

A.-i muḫtār 324/8

A.-i mürsel durur 122/3

A. ėrdim 258/2

A.+ ni 147/10

Aḥmedī [Ar.] Hz. Muhammed'e ait, onunla ilgili -1-

ḥüsn-i A. 135/10

Aḥmediyye [Ar.] Ahmed yani Muhammed olma durumu, kişi olarak var olma hâli-2-

A. 147/7

mīm-i A. 257/4

aḫsen [Ar.] en güzel -1-

fihrist-i rūz-nāme-i a.-i taḳvīm 68/2

aḫşam akşam -2-

a. 56/7

a.+ ı 283/9

aḥşā [Ar.] kalp, göğüs -1- krş. bağır, kögüs

a.+ nı 217/5

aḫter [Far.] yıldız -3-

a.+ i 10/10, 12/5, 181/9

aḥvāl [Ar.] durumlar, oluşlar -6-

a. 339/5

a.-i zamān 184/5

muḳteżayāt-ı a.+ ni 248/9

a.+ i 177/4

a.+ ining͡ 185/5, 248/1

āhū [Far] ceylan, karaca -1-

ā.-yı Ḫotan 172/1

aḳ ak, beyaz -8-

a. 167/7, 167/11, 283/11, 286/6, 315/11

a. boldı 337/10

sütdin a.+ raḳ 169/3, 242/9

aḳ - akmak -4-

a.- ar 39/9, 54/4

a.- ġay 242/9

a.- ġan 181/1

ᶜaḳabe [Ar.] tepe, yokuş, zorlu geçit, Mekke yakınında bir bölge -2-

ᶜA. sarı 210/3

ᶜa.+ sindin 257/8

aḳar - ağarmak, beyazlamak -1-

a.- ur 241/8

aḳart - ağartmak, beyazlatmak -2-

a.- ıp 100/1

saç a.- ıp 64/10

aḳāṣī [Ar.] çok uzaklar -2-

a. 183/4, 231/11

ᶜaḳd [Ar.] bağ, sözleşme, düzme, kurma -1-

ᶜa.-i reşādnıng͡ 184/4

aḳdār [Ar.] kudretler -1-

a. bėrip turur 244/5

aḳdās [Ar.] en kutsal, mübarek -1- krş. aḳdas

a.-i bāhiresin 10/1

aḳdas [Ar.] en kutsal -1- krş. aḳdās

menāzil-i a.+ ġa 341/11

ᶜāḳıbet [Ar.] nihayet, son, sonunda -5-

ᶜa. 299/3, 62/9

ᶜa.-i nā-endīş 75/5

ᶜa. bolġay 57/3

ᶜa.+ i 324/1

aḳır - akıtmak, dökmek -1-

a.- ġan 41/2

ᶜāḳil [Ar.] akıl sahibi -5-

ᶜa. 24/5, 72/3, 139/1

zīrek ü ᶜā. ėrdim 62/4

ᶜa. ėrseng͡ 74/9

ᶜaḳīm [Ar.] kısır, çocuk sahibi olma imkânı bulunmayan -1-

ᶜa. 94/1

ᶜaḳl [Ar.] akıl -16-

ᶜa. 8/9, 141/7, 142/3, 143/6, 156/8

ᶜa.-ı kāmil 24/6

iḫtilāl-i ᶜa. 319/1

kemāl-i ᶜa. 203/9

ᶜa. birle 62/8

muvāfiḳ-ı ᶜa. turur 63/7

ᶜa.+ nıng͡ 78/7

ᶜa.+ nı 150/7

ḳavānīn-i ᶜa.+ nı 62/2

ᶜa.+ dın bolmaġunça 62/6

ᶜa.+ ı 204/10

ᶜa.+ lar 53/11

ᶜaḳliyye [Ar.] akılla ilgili, akılla anlaşılan, akılcılık -1-

edille-i ᶜa. 121/9

ᶜaks [Ar.] çarpıp geri dönme -1-

ᶜa. ḳılmay 338/11

aḳṣā [Ar.] son, en son -3-

a.-yı ġāyet 262/7

a.-yı merātib-i belāġatda 237/11

a. ėrür 131/11

aḳtur - akıtmak -4-

a.- ur 40/5

a.- up 54/10

a.- mas ėrding͡ 42/3

a.- mas-sėn 70/7

ᶜAḳūde Ebrehe'nin yakınındaki koruması olup Eryat ile mücadelesinde onun hayatını kurtarmıştır -1- krş. Ebrehe

ᶜA. 193/5

ᶜāl [Ar.] yücelik, büyüklük -1-

ᶜā.+ i͡ngdin 71/7

āl [Ar.] aile, evlat -3-

ā. ve aṣḥābıġa 11/6

ā.-i Muḥammed 109/11

ā.-i Muḥammed'ge 105/7

al - 1. birlikte götürmek, almak -27-

a.- ıp tururlar 299/3

a.- dılar 180/3

a.- ısar 233/10

a.- ġıl 177/7

a.- ı͡ng 168/1

a.- sa͡ng 72/2

a.- saḳ 310/8

a.- ıp 28/7, 55/3, 110/10, 177/10, 188/8, 193/1, 194/2, 196/3, 201/7, 211/10, 217/2, 233/2, 254/9, 271/2, 279/1, 288/1, 302/7, 302/9, 307/9, 310/6

2. almak, elde etmek -17-

a.- ur 130/3

yād a.- dı͡ngız 27/2

a.- ġay 78/5

a.- ġay-biz 302/3

a.- ıp 81/8, 291/4

a.- ġan 154/11, 154/9

fāyide a.- ġan 344/7

iᶜtibār a.- ġanġa 251/10

a.- ġanıng͡ 294/5

a.- maḳ 229/8

intiḳām a.- maḳ üçün 302/10

temettuᶜ a.- maḳ üçün 342/11

a.- maḳġa 294/8, 318/3

a.- maḳḳa bardılar 289/2

3. zorla kazanmak, güç kullanarak elde etmek -7-

a.- dı 196/7

a.- dılar 300/7

a.- ısarlar 176/1

a.- ıp 286/10, 287/3

intiḳām a.- maḳ 334/3

a.- maḳġa 312/1

4. satın almak -7-

a.- madı 325/1

a.- man 64/7

a.- mas 48/1

a.- masa 325/8

a.- may 69/4

a.- maḳ 327/2

a.- maḳġa 325/1

5. almak, kaldırmak -2-

a.- dı 148/3

a.- ıp 57/8

6. elde etmek, çıkarım yapmak -1-

a.- ur 117/4

7. almak, bürünmek -1-

a.- dı 184/6

8. nüsha almak, kopyalamak -1-

a.- ġay ėrdi 30/7

9. bilmek (tasvir fiili) -1- krş. yẹtal-, yazal-

köre a.- man 55/5

aᶜlā [Ar.] yüksek, daha, pek, en yüce, Tanrı -7-

aᶜ. 111/4, 131/10

aᶜ.-yı dereceni 262/7

aᶜ.-yı ᶜillīyīndin 79/7

aᶜ.-yı ṭabaḳāt 237/11

ḥażret-i Aᶜ.+ dın 175/9, 249/2

ᶜalā [Ar.] mertebe yüksekliği, şan, şeref -3-

ᶜa. bile 138/3

ᶜa.+ dın 137/8

ḳadr-i ᶜa.+ sını 138/2

ala karışık renkte olan, alaca renkli, açık kestane rengi -2-

a. 283/11, 286/7

ᶜalāmāt [Ar.] izler, nişaneler -3-

delāyil-i ᶜa. 46/4

ẓuhūr-ı ᶜa.+ dın son͡g 140/8

ᶜa.+ ı 139/7

ᶜalāmet [Ar.] iz, nişane -2-

	ᶜa.-i risālet 148/6
	ᶜa.+ in 212/3
alar	onlar (zamir) -3- krş. ol
	a. 260/6
	a. birle 278/8
	a.+ ġa 289/8
ᶜalāyıḳ [Ar.]	alakalar, ilgiler -1-
	küdūrāt-ı ᶜa.+ dın 163/1
aldıda	ön, kat, huzur krş. al(ı)n (1)
	a. 54/2
aldında	alın, yüzün kaşla saç arasında kalan üst kısmı krş. al(ı)n (1)
	a. 152/11
aldur -	kaptırmak, karşı tarafın veya düşmanın eline düşmesine neden olmak -2-
	a.- up 281/1
	a.- mazlıḳ üçün 281/3
ᶜalem [Ar.]	nişan, alamet, bayrak, sancak -4-
	ᶜa. 168/5
	ḫudāvend-i ᶜa. 261/3
	sulṭān-ı ṣāḥib-i ᶜalem 260/7
	müfred-i ᶜa. dėg 264/2
ᶜālem [Ar.]	cihan, dünya -27-
	ᶜā. 112/6, 115/5, 335/8
	ᶜā.-i mülk 230/6
	serḫayl-ı ᶜā. 116/4

üstād-ı ᶜulemāᵓ-ı ᶜā. 34/7

ekrem-i cemīᶜ-i ḫalḳ-ı ᶜā. turur-mėn 268/2

ᶜā.+ ni͡ng 110/7, 115/2, 165/4, 190/3

ᶜā.+ ni 17/11, 39/11, 141/2

eṭrāf-ı ᶜā.+ ge 92/2

ᶜā.+ ġa 71/9, 130/5

ᶜā.+ ġa kėlip 166/2

ᶜā.+ ġa kėlmeki 162/6

ᶜā.+ de 57/6

ᶜā.+ i 333/6

ᶜā.+ ide 89/5

ᶜā.+ inde 208/7, 214/7

ᶜā.+ idin 110/2, 184/11

ᶜā.+ indin turur 334/11

ᶜālemī [Ar.] insan -1-

ᶜā. 130/9

ᶜālem-penāh [Ar.+Far.] cihanın sığınağı -1-

pādişāh-ı ᶜā.+ nı͡ng 344/9

ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt [Ar.] hayır duaların en üstünü ve selamların en kusursuzu onun üzerine olsun -1-

Muḥammed Muṣṭafā ᶜa.+ nı͡ng 11/4

ᶜaleyhi'l-lāᶜne [Ar.] lanet onun üzerine olsun -1-

iblīs ᶜa.+ ni͡ng 163/10

ᶜaleyhi'r-raḥme [Ar.] Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun -1-

Celālü'd-dīn ᶜa.+ ni͡ng 33/11

ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt [Ar.] salat ve selam onun üzerine olsun -1-

resūl ᶜa. 313/2

ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām [Ar.] salat ve selam onun üzerine olsun -10-

peyġamber ᶜa. 132/5

resūl ᶜa. 163/4, 27/8, 98/6

rüsül-i kirām ᶜa. 148/7

peyġamber ᶜ.+ nın͡g 29/3

resūl ᶜa.+ nı 97/10

resūl ᶜa.+ ġa 203/5

ġazavāt-ı resūl ᶜa.+ dın 277/10

resūl ᶜa.+ dın 113/3

ᶜaleyhi's-selām [Ar.] ona selam olsun -101-

ādem ᶜa. 152/10

cebraᵓīl ᶜa. 204/1, 254/8

cebrāᵓīl ᶜa. 107/4, 109/11, 328/6

ᶜīsā ᶜa. 80/5, 136/6, 136/7

isrāfīl ᶜa. 110/4

mevlā-yı nebī ᶜa. 97/6

nebī ᶜa. 314/1

peyġamber ᶜa. 25/7, 107/2

resūl ᶜa. 29/8, 110/3, 119/7, 119/11, 125/1, 133/1, 179/3, 185/4, 209/5, 214/5, 214/8, 223/5, 246/4, 246/8, 254/6, 267/11, 269/5, 282/10, 284/7, 285/5, 287/4, 287/6, 287/10, 288/6, 292/2, 292/5, 292/11, 293/8, 294/6, 294/11, 295/4, 295/7, 295/10, 299/7, 299/9, 303/4, 304/11, 305/3, 305/6, 305/7, 307/3, 307/10, 308/3, 309/5, 310/3, 310/9, 311/6, 313/5, 319/7, 320/7, 320/11, 325/10, 329/3, 340/10, 343/4

resūl-i muḫtār ᶜa. 189/3

resūlün͡g ᶜa. 187/4

Yūnus ᶜa. 192/3, 201/5

ẕāt-ı Muḥammed ᶜa. 114/11

ẕevḳ-ı ziyāret-i resūl ᶜa. birle 345/6

ādem ᶜa.+ nın͡g 169/7

ibrāhīm ᶜa.+ nın͡g 169/9

nūḥ ᶜa.+ nın͡g 169/8

resūl ᶜa.+ nın͡g 101/9, 104/3, 116/11, 138/7, 159/11, 188/3, 199/10, 328/2, 330/9

enbiyā ᶜa.+ nı 205/10

ḥüsn-i Yūsuf ᶜa.+ nı 125/7

İbrāhīm ᶜa.+ nı 256/2

peyġamber ᶜa.+ nı 33/4

resūl ᶜa.+ nı 104/8, 117/3

ᶜĪsā ᶜa.+ ġa 113/4

peyġāmber ᶜa.+ ġa 109/5

ravża-ı resūl ᶜa.+ ġa 28/7

resūl ᶜa.+ ġa 278/3, 303/9, 331/1

ṣıfāt-ı resūl ᶜa.+ dın 344/7

rūḥ-ı muṭahhar-ı resūl ᶜa.+ dın 30/11

alıġ alış, satın alma -2-

a. satıġında 325/8

satıġ a. ḳılġan 182/8

al(ı)n 1. alın, yüzün kaşla saç arasında kalan üst kısmı -3-

a. 194/1, 194/7

a.+ ında (aldında) 152/11 krş. aldında

2. ön, kat, huzur -1- krş. aldıda

a.+ ıda (aldıda) 54/2

alın - zorla kazanılmak, güç kullanarak elde edilmek -1-

a.- dı 287/5

ᶜAlī Ebü'l-Hasen Alî bin Ebî Tâlib el-Kureşî el-Haşimî ö. 661, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadı olup dördüncü halifedir -8-

ᶜA. 285/7, 298/10

emīrü'l-müᵓminīn ᶜA. raẕiya'llāhu ᶜanhnı 223/2

emīrü'l-müᵓminīn ᶜA.+ ning͡ 207/10

emīrü'l-müᵓminīn ᶜA.+ ġa 283/4, 288/8

emīrü'l-müᵓminīn ᶜA.+ din 200/10, 300/1

ᶜālī [Ar.] ulu, yüce -11-

ᶜā. 95/10, 261/9

ᶜā. ėrür 264/1

ᶜā. ḳılınmaḳġa 264/3

himmet-i ᶜā. 111/5

maḳām-ı ᶜā. 262/1

himmet-i ᶜā. turur 111/3

dergāh-ı ᶜā.+ ġa 15/2

meclis-i ᶜā.+ de 16/4

ᶜā.+ din 213/9

ᶜā.+ raḳ 32/4

ᶜālī-cenāb [Ar.] cömert, şerefli -2-

Ḫüsrev-i ᶜā. 346/7

şehryār-ı ᶜā. 34/11

ᶜalīye [Ar.] yüce -1-

ḥażret-i ᶜā.+ de 23/10

altı altı, sayı adı -3-

a. 204/2, 204/3

a. aydın son͡g 166/5

altı min͡g altı bin, sayı adı -1-

a. 286/11

altınçı altıncı, sayı adı -1-

a.+ da 255/8

altun altın -6-

a. 179/10, 232/3

a. bolalım 109/6

a. kümüş ḳılıp 105/3, 110/9

a.+ dın bolġay 242/7

āmāde [Far.] hazır -2-

ā. bolġıl 58/7

ā. ḳılmadı 75/5

aᶜmāl [Ar.] işler, eylemler -8-

aᶜ. 96/8

aᶜ.-ı ṣāliḥanın͡g 85/2

maḳādir-i aᶜ. 245/7

aᶜ.-ı pesendīde birle 93/6

aᶜ.+ nı 245/8

nāme-i aᶜ.+ ni 100/1

aᶜ.+ din 75/6

aᶜ.+ ını 246/11

ᶜamel [Ar.] iş, eylem, niyet -4-

ᶜa. 93/11

ᶜa.+ i 131/6

ᶜ. ḳılġanġa 217/7

ᶜ.+ ler birle 93/11

āmir [Ar.] buyuran, emreden -1-

ā. 116/3

ᶜāmm [Ar.] ekserî, umumi -1-

ḥükm-i ᶜā.-ı tāmm 333/7

ammā [Ar.] ama, fakat, lakin, öte yandan -18-

a. 87/8, 117/2, 119/5, 120/4, 121/8, 127/6, 130/3, 175/7, 221/10, 245/6, 253/7, 266/6, 278/9, 292/5, 306/11, 307/7, 313/2, 314/7

ᶜāmme [Ar.] genel, ekser, umum -1-

ᶜā.-i müşrikīnni 300/5

ᶜamm-zāde [Ar.+Far.] amca oğlu -1-

ᶜa. bolur 58/1

ᶜAmr Ebû Câbir Abdullah bin Amr bin Harâm el-Ensârî es-Selemî ö. 624, Uhud Savaşı'nda ilk şehid düşen sahabi -1- krş. ᶜAbdu'llāh bin ᶜAmr bin Ḥarām

ᶜA. 309/10

ān [Far] bu, şu -1-

ā. 187/9

ᶜanā [Ar.] zahmet, meşakkat, güçlük -1-

ᶜa.+ sı 338/4

ana anne -11-

a. 215/10, 218/11

ata a.+ dın 322/9

a.+ m 153/4, 216/7, 216/9

atam a.+ m 171/5

atamız a.+ mız 313/6

a.+ sı 165/2, 215/6, 250/4

an͡ga ona (zamir) -32- krş. ol

a. 9/1, 17/1, 55/4, 74/11, 80/11, 84/1, 92/3, 92/7, 113/6, 119/1, 125/3, 127/2, 132/8, 138/3, 142/10, 144/9, 156/3, 175/9, 204/7, 205/8, 231/11, 234/5, 234/6, 237/10, 240/1, 244/5, 245/1, 307/2, 325/5, 328/9, 329/7, 331/5

ᶜanber [Ar.] amber, güzel kokulu madde -2-

müşg ᶜa. 157/11

ᶜūd ᶜa. 161/1

ança öylece, o kadar, onca -4- krş. ol

a. 72/9, 92/5, 162/7, 275/6

anda onda, orada (zamir) -8- krş. ol

a. 37/6, 122/1, 204/10, 232/5, 263/2, 265/4

a.+ ġı 233/1, 233/10

andaġ öyle, öylece -2- krş. ol

a. 113/3, 135/8

andın ondan (zamir) -53- krş. ol

a. 32/4, 81/6, 116/2, 130/6, 137/11, 141/7, 153/3, 179/8, 242/11, 245/2, 256/1, 256/3, 292/9, 295/7, 313/10, 324/11

a. son͡g 16/8, 68/9, 131/6, 149/4, 150/6, 151/2, 152/1, 152/10, 153/1, 168/6, 169/4, 176/2, 179/11, 180/4, 193/4,

218/3, 223/11, 224/4, 255/4, 279/8, 281/8, 282/11, 286/5, 296/4, 297/11, 298/7, 299/1, 299/5, 299/11, 304/2, 310/3, 311/11, 313/8

a. son͡gra 167/8

a. ėrür 101/2

anı onu (zamir) -31- krş. ol

a. 36/8, 46/1, 58/2, 59/10, 64/1, 81/7, 82/9, 83/3, 83/4, 85/5, 122/11, 126/6, 127/10, 131/7, 136/5, 137/10, 138/10, 159/4, 169/1, 186/2, 194/7, 202/5, 219/8, 220/4, 222/9, 228/2, 258/5, 265/6, 278/11, 320/2

anın͡g onun (zamir) -133- krş. ol

a. 30/4, 36/5, 40/3, 41/7, 8/9, 86/6, 86/7, 9/1, 9/7, 90/5,105/1, 108/2, 108/5, 108/6, 112/11, 112/4, 112/7, 114/1, 116/5, 117/9, 126/5, 128/6, 128/7, 130/7, 131/5, 137/5, 139/9, 142/10, 143/10, 143/11, 143/5, 143/6, 144/10, 145/1, 148/1, 152/11, 154/11, 157/11, 162/7, 172/2, 175/4, 189/9, 201/10, 203/6, 207/4, 208/8, 212/11, 218/2, 221/11, 228/1, 228/3, 229/1, 229/5, 229/6, 239/2, 239/3, 239/4, 239/5, 243/7, 245/1, 246/9, 251/7, 255/11, 267/6, 316/5, 322/10, 324/1, 331/3, 331/8, 332/7, 333/7, 337/7

a. birle 63/8, 96/1, 116/10, 123/8, 123/9, 197/4, 229/4, 241/8, 243/3, 245/7

a. dėg 40/9, 50/2, 50/4, 56/10, 61/10, 64/6, 88/10, 116/4, 117/6, 122/11, 141/6, 145/11, 164/10, 206/5, 237/8, 240/7, 248/1, 253/1, 262/1, 264/5, 264/6, 267/5, 268/10, 271/1, 272/10, 272/4, 273/2, 273/10, 274/2, 274/7, 297/10, 312/2, 317/4, 319/7, 320/8, 322/10, 323/7, 324/1, 331/11, 332/9

a. dėglerge 19/8

a. üçün 50/10, 103/1, 103/3, 132/10, 133/8, 178/10

a. üze 208/3

a. üzre 212/11

anıng͡dın onun varlığından -1- krş. ol

a. 318/10

anıng͡ üçün kim zira, öyle ki, öte yandan -28-

a. 63/8, 88/3, 90/1, 91/4, 108/3, 118/4, 123/2, 131/9, 138/9, 140/4, 140/9, 145/1, 205/10, 206/3, 213/6, 227/6, 228/10, 235/8, 248/11, 250/2, 271/3, 32/6, 323/10, 325/9, 331/4, 336/11, 336/4, 344/11

aᶜnī [Ar] yani -3-

aᶜ. 13/5, 230/3, 273/11

anīḳ [Ar] güzel, zarif -1- krş. anīḳa

maᶜnī-yı a. birle 229/3

anīḳa [Ar] güzel, zarif -1- krş. anīḳ

ḥall-i ᶜibārāt-i a. 23/7

ᶜanḳā [Ar] simurg, masallarda yer alan hayalî kuş -1-

ᶜa.-ı ᶜaşḳḳa 51/4

ᶜankebūt [Ar.] örümcek -2- krş. örümçi

ᶜa. 224/5, 224/9

an͡gla - anlamak, idrak etmek -24-

a.- r 62/1, 140/11, 206/8, 235/2, 335/5

a.- dım 120/1

a.- dılar 172/7, 198/9

a.- ġan 335/5

a.- yu bilmes 143/11

a.- p 29/8, 49/5, 62/7, 99/1, 144/10, 178/11, 279/5

a.- may 86/8

a.- ġan 335/5

a.- r ėrken 248/9

a.- madılar 190/3

a.- maġay 41/7

a.- maḳġa 143/5

a.- maḳdın 141/1

anlar onlar (zamir) -4- krş. ol

a. 173/2

a.+ nın͡g 90/6

a.+ nı 142/11

a.+ ġa 89/10

ant yemin, kasem -6-

a. içer-mėn 213/3, 246/9

a. içer-mẹn 328/8

a. içti 193/8

a. içse 213/6

a. içkenin 194/8

ᶜār [Ar.] utanma -1-

ᶜā. ėrür 48/4

ara 1. ara, bir topluluğun içi, orta -26-

a.+ ġa 206/4

a.+ da 44/9, 45/6, 57/3

a.+ dın 147/5, 216/2, 257/3

a.+ sıġa 218/10, 297/2

a.+ sıda 16/1, 109/11, 156/10, 170/3

a.+ sında 202/6, 214/11, 235/7, 247/7, 260/6, 264/3, 278/10, 332/1

a.+ sında ėrdim 254/8

a.+ sındaġı 181/6

a.+ sıdın 160/4

a.+ sındın 217/2

a.+ larında 260/7

2. iç (edat)-1-

ḫalvetsarāy-ı ᶜaşḳ a. 258/7

ᶜArab [Ar.] Arap -8-

ᶜA. 115/1

ᶜA. 175/8, 177/7, 195/6

ᶜacāyib-i ᶜA. 236/6

mülūk-ı ᶜA. 332/1

vādī-yi ᶜA.+ ḳa bardı 177/10

ᶜA.+ da 188/4

ᶜArabī [Ar.] 1. Arapça -4-

ᶜA. 38/10, 121/11

ᶜA.-yi faṣīḥni 16/10

Ḳur’ān-ı ᶜA. 237/1

2. Arap soyundan, Araplara has olan -3-

ᶜA. 175/1

nebī-yi ᶜA.-yi ẕekī 175/9

Muḥammed-i ᶜA.+ ni 212/10

ᶜArafāt Haccın icaplarından olarak Kurban bayramı arefesinde usulüne göre vakfeye durulan Mekke civarındaki dağ -1-

ᶜA.-ı ᶜirfānda 342/8

ᶜaraḳ [Ar.] ter -1-

ḳaṭre-i ᶜa. 150/11

aᶜrāḳ [Ar.] soylar, ırklar, kökler -2-

melik-i aᶜ. 12/4

aᶜ.+ ı 222/7

ārām [Far.] istirahat etme, karar kılma -3-

ā. 78/5

ā.-ı cān-ı müştāḳ ėrdi 53/1

ā. taptı 113/10

ārām-gāh [Far.] istirahatgâh, menzil -1-

ā.+ ımdur 225/7

ārāste [Far.] süslenmiş, bezenmiş -10-

ā. 86/7, 156/6, 274/1

ārāste ve pirāste ėrür 23/8

ā. bolsa 274/1

ā. bolup 302/9

ā. ėrür 229/4

ā. ėtip 283/7

ā. ḳılıp 198/2, 205/11

ᶜarāyis [Ar.] gelinler -3-

ᶜa.-i ġavānī dėg 23/7, 238/10

ᶜa.-i ġavānīning͡ 20/10

ᶜArāyis-i Ṣaᶜlebī Arâ'isü'l-mecâlis, Sa'lebî'nin peygamber kıssaları üzerine kitabı -1-

kitāb-ı ᶜA.+ de 234/2

ārāyiş [Far.] süs, bezek, süsleyiş -4-

ā.-i bī-niyāzī 238/10

ā. ėrür 229/7

ā. ḳıldı 87/2

a.+ ining 12/10

ᶜArbā [Ar.] saf kan Arap -1-

ᶜA. birle 236/6

arıġ temiz, saf -6-

a. 13/6, 101/8, 171/6

pākize a. 162/6

arıġdın a.+ ḳa 153/2

a.+ dın arıġḳa 153/2

arıġlıḳ temizlik, saflık -2-

a. 166/2

a.+ ı 162/11

ārī [Far] evet, olumlu cevap -5-

ā. 47/1, 65/3, 220/1, 230/4, 293/8

ᶜārif [Ar.] bilgili, irfan sahibi -1-

ᶜā.+ ler 61/6

arḳış kervan -2- krş. ırḳış, kārvān

a. 287/11, 289/10

arslan aslan -5-

a. 320/3, 320/9, 321/7

a.+ lar 319/8, 319/9

ᶜarş [Ar.] gök, dokuzuncu kat gök -10-

ᶜa. 151/5

ᶜa.-ı mecīd 107/5, 266/1

ᶜa.-ı muᶜallā 340/1

ᶜa.-ı muᶜallāġa 262/2

ᶜa. üzre 113/9

ᶜa.+ ḳa 266/5

ᶜa.+ nı 113/8, 149/8

cümle-i ᶜa.+ nı 149/9

arşun arşın, yaklaşık altmış sekiz santimetrelik uzunluk ölçüsü -1-

a. çaḳlı 224/7

art art, arka -1-

a.+ ınça 201/10

art - artmak, çoğalmak -3-

a.- ar 81/2, 227/8

a.- ıp 71/3

artḳaru geri -2-

a. artḳaru 297/6

artḳaru a. 297/7

artuġ fazla (edat) -1- krş. artuḳ

oğlumdın a.+ raḳ 250/1

artuḳ 1. fazla, çok, ziyade -5- krş. artuġ

a. 85/5, 99/7, 243/3

a. boldı 125/1, 125/2

2. fazla (edat) -3-

bendelikiṅgdin a. 22/4

ḳarndın a.+ raḳ 174/5

cevāhirdin a.+ raḳ turur 239/1

artuḳluḳ fazla, ziyade olma hâli -3-

a.+ ı 125/6

a.+ ı birle 127/6

a.+ ın 127/5

artur - çoğaltmak, yükseltmek -5-

a.- dum 20/3

a.- up 20/4, 35/7, 127/1

a.- ur ėrdi 103/7

ᶜarż (I) [Ar.] bildirme, bir büyüğe sunma -5-

ᶜa. 34/6, 136/10

ᶜa.-ı ḥācāt 251/6

ᶜa. ḳılur-mẹn 24/8

ᶜa. ḳıldı 109/5

ᶜarż (II) [Ar.] en, genişlik, enlem -1-

ṭūl ve ᶜa.+ ı 242/8

arż [Ar.] dünya, yeryüzü -1-

a.+ nı 168/5

ᶜarż-dāşt [Ar.+Far.] hatıra, muhtıra -1-

ᶜa. ḳıldı 194/3

ārzū [Far.] istek, dilek -5-

ā. bile 47/4

ā.+ sı 69/1

ā.+ sın 86/1

ā.+ sında 58/9

ā.+ ları 228/8

ārzūla - [Far.+Tr.] istemek -2-

ā.- ram 326/1

ā.- mas 81/9

ārzū-mend [Far.] istekli, arzulayan -1-

ā.-i viṣāl 58/6

as - asmak -1-

a.- ġan 324/3

ᶜasākir [Ar.] erler, askerler -4-

ᶜa.-i maḫẕūleᵓ-i küffār 286/9

ᶜa.-i manṣūre birle 14/2

ᶜa.-i manṣūre-i ehl-i islām 201/3

ᶜa.-i manṣūreni 178/3

āsānlıḳ [Far.+Tr.] kolaylık -4-

ā. 142/8

ā. birle 14/9, 243/10, 244/10

āṣār [Ar.] alametler -13-

ā.-ı berekātı 31/4

ā.-ı ġarībe 186/5

ā.-ı heybetdin 270/4

ā.-ı muḥabbetni 54/7

ā.-ı neşāṭ 67/11

ā.-ı ṣafā 33/1

ā.-ı sāṭıᶜa 68/9

ā.-ı şeyb 65/11

ā.-ı şeybni 71/11

ā.+ ġa 187/10

ā.+ ı 40/10, 151/11

ā.+ ınıng͡ 187/6

āsāyiş [Far.] rahat, huzur, güvenlik -2-

ā. bęrür 229/7

ā.+ ining͡ 12/9

aṣdiḳā [Ar.] samimi dostlar -1-

firḳat-ı a. ve ḫullāndın 17/7

ᶜasel [Ar.] bal -1-

ᶜa.+ din süçügrek 242/10

aṣfiyā [Ar.] saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kişi, samimi dostlar, azizler -3- krş. aṣfiyāh

cihān-ı cān-ı a. 11/4

a.+ nıng͡ 261/2

a.+ nı 9/8

aṣfiyāh [Ar.] ey saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kişi, ey dost, ey aziz -1- krş. aṣfiyā

a. 171/4

aṣḥāb [Ar.] 1. Hz. Muhammed'i görüp sohbetinde bulunanlar -15-

a. 171/9, 307/7, 307/11, 313/4

a.-ı resūl 119/6, 294/9

şiᶜār-ı leşkeriyān-ı a. 283/8

a.+ nıng͡ 313/1

a.+ nı 298/1

a.+ ġa 288/2

a.+ ḳa 292/11

a.+ dın 285/7, 306/8

a.+ ı birle 27/5

āl ve a.+ ıġa 11/6

2. sahipler -8-

a.-ı fehīmdin 131/1

a.-ı ᶜizz ü celāl 16/1

a.-ı kemālning 79/4

a.-ı melāmetḳa 69/4

a.-ı sūz u güdāz 36/1

a.-ı teᶜarrüf 95/9

ḳıṣṣa-ı a.-ı fīl 192/5, 199/10

3. toplum, kitle -6-

a. 175/10

a.-ı cübeyr 311/3

a.-ı kisrānıng 176/10

ḳıṣṣa-ı a.-ı kisrā 177/2

şeml-i a.-ı kisrā 180/5

a.+ ı turur 175/8

asıl - asılmak, asılı vaziyete getirilmek -3-

a.- mış 167/11

a.- mış dėg 167/11, 269/3

ᶜāṣī [Ar.] isyan eden, yoldan sapan, karşı çıkan -10-

ᶜā. 121/7, 122/4, 183/3, 231/10, 333/10

ᶜā. boldı 309/6

ᶜā.+ ġa 332/6

ᶜā.+ ler 241/9

ᶜā.+ lerning͡ 243/10

ᶜā.+ lerġa 330/1

āsitān [Far.] eşik, kapı, Allah'a yakın kişilerin kabri -4-

ā.+ nıng͡ 252/5

ā.+ ıng͡ 339/11

ā.+ ıġa 263/8

ā.+ dur 114/4

aṣl [Ar.] asıl, öz -3-

a.-ı laṭīfning͡ 162/5

a.-ı uṣūl-i şerāyiᶜ 235/8

vaṭan-ı a.+ nı 67/2

aṣlī [Ar.] asıl, öz, hususi -4-

menzil-i a. turur 79/7

vaṭan-ı a.+ ni 70/6

vaṭan-ı a.+ de 68/2

ḳıble-i a.+ si 342/4

Aṣmaᶜī Ebû Saîd Abdü'lmelik bin Kureyb el-Asmaî el-Bâhilî ö. 828, bilhassa hadislerdeki anlaşılmayan ifadeleri açıklama üzerine çalışmış bir âlim -2-

A. 52/11, 53/11

āsmān [Far.] gök, sema -1- krş. kök

ā.+ ınıng͡ 10/6

asra - 1. korumak -5-

a.- r 142/11, 320/10, 321/7

a.- sa 321/7

a. 258/5

2. saklamak -3-

a.- r-mẹn 48/5

a.- dım 62/11

a.- r ėrdim 62/7

3. yetiştirmek, büyütmek -1-

a.- ġan 215/6

asru [Moğ.] çok, epey -2-

a. 52/1, 72/5

ast alt, aşağı -5-

a.+ ıġa 310/8

a.+ ınġa 193/9

a.+ ıda bolġaylar 120/6

a.+ ında 104/3

a.+ ında tururlar 268/3

āstāne [Far.] eşik, kapı, Allah'a yakın kişilerin kabri -4-

a.-i ḥażretde 28/10

ā.-i kaᶜbe-i celālġa 342/6

ṭavāf-ı ā.-i ḥaḳīḳatni 342/10

ā.+ de 161/6

āstīn [Far.] giyecek kolu, yen -1-

ā.+ in͡g 252/4

aş - aşmak, geçmek, ileri konuma gitmek -8-

a.- tı 107/8

a.- tılar 259/9

a.- sa 161/6

a.- ıp 256/4, 256/8

a.- tım ėrse 255/9

a.- mas 76/11

a.- a bilmes 130/4

ᶜaşāyir [Ar.] kabileler, aşiretler -1-

ᶜa.+ leri 301/8

ᶜāşıḳ [Ar.] âşık, sevgi ve muhabbetle bağlı olan -30-

ᶜā. 41/6, 47/4, 48/9, 52/4, 63/9, 64/1, 86/11, 161/11, 324/9

ᶜā.-ı dilber-perest 40/4

ᶜā.-ı ḫasta 43/1

ᶜā.-ı müstmend 39/5

ᶜā.-ı pür-niyāz 40/9

ᶜā.-ı sergerdān 50/8

ᶜā.-ı şeydā 64/4

ᶜā.-ı zār 49/2

ᶜā. bolġay 222/9

ᶜā. ėrür 56/3

ᶜā. bolmaġay 56/5

ᶜā.+ nıng͡ 39/11, 42/8

ᶜā.+ ġa 74/1

ᶜā.+ larınıng͡ 50/5

ᶜā.+ lar 342/2, 59/9, 60/1

melāmet-i ᶜā.+ lar 70/7

ᶜā.+ larġa 103/8, 47/10

ᶜā.+ lara 22/10

ᶜāşıḳlıḳ [Ar.+Tr.] âşıklık, sevgi ve muhabbetle bağlı olma durumu -2-

ᶜā.+ ḳa 46/9

ᶜā.+ ıġa 68/11

āşinā [Far.] bildik, tanıdık -3-

ā. 62/8

ā. bolmas 62/5

ā.+ sėn 266/4

āşiyān [Far.] kuş yuvası, mesken -1-

ā.+ dur 114/3

ᶜaşḳ [Ar.] sevgi, muhabbet -55-

ᶜa. 40/1, 42/1, 43/7, 46/2, 46/6, 48/1, 48/5, 48/10, 49/1, 49/4, 50/3, 50/10, 51/6, 51/8, 51/9, 52/3, 56/10, 57/10, 60/2, 62/11, 69/9, 71/3, 73/7, 140/11

dürd-i ᶜa. 61/4

ṣarrāf-ı ᶜa. 47/11

sulṭān-ı ᶜa. 69/6

sūz-ı ᶜa. 52/8

şāhid-i zībā-yı ᶜa. 62/9

ṭalᶜat-i ᶜa. 48/9

ḫalvetsarāy-ı ᶜa. ara 258/7

ᶜa. birle 47/5

ᶜa. ėrür 258/5

ᶜa.+ nıng͡ 39/7, 40/10, 43/3, 50/11, 64/10, 73/6

miᶜrāc-ı ᶜa.+ nıng͡ 111/2

ᶜa.+ nı 41/5

esrār-ı ᶜ.+ nı 48/4, 62/7

hestīᵓ-yi müşg-i ᶜ.+ nı 63/2

ᶜa.+ ḳa 39/11, 42/11, 62/5

ᶜanḳā-ı ᶜa.+ ḳa 51/4

ṭarīḳ-ı ᶜa.+ da 111/3

ᶜa.+ dın 48/11

ġayret-i ᶜa.+ dın 51/10

ᶜa.+ ım 41/2

ᶜa.+ ın͡g 44/3

bustān-ı ᶜa.+ ın͡gnı 20/6

ᶜa.+ ı birle 52/4

āşkārā [Far.] aşikâr, belli, açık -1-

ā. 162/4, 204/1

ā. bolur 164/8

aşur - 1. geçirmek, tamamlamak -1-

a.- up bolmas 41/4

2. yukarı çıkarmak, yükseltmek -1-

a.- dı 255/4

āşüfte [Far.] çıldırırcasına seven, bu sebeple deliye dönen -6-

ā. 53/9, 236/11, 345/7

ā.-i cihān boldı 48/9

ā. dėg bolup 171/1

ā. bolġay 130/9

āşüftelıḳ [Far.+Tr.] çıldırırcasına seven, bu sebeple deliye dönme durumu -1-

ā.+ ın 64/10

at (I) isim, ad -20- krş. aṭ (II)

a. 127/2, 166/9, 328/1, 328/9

a. bėrdim 18/5

a. bẹrdim 133/9

a. bėrip 195/1

a.+ ı 174/1, 198/7, 254/10

a.+ ı birle 139/11, 141/3, 334/1

a.+ ı ėrür 347/7

a.+ ıġa 195/4, 202/4

a.+ ınġa 195/5

a.+ ına 135/8

a.+ ın͡gız birle 260/10

a.+ ın͡gnı 22/9

at (II) at, binek hayvanı -7- krş. aṭ (I)

a. 303/7

a. dėg 243/8

a.+ lar 169/5, 283/11, 286/7, 317/11

a.+ larnı 77/11

aṭ (I) at, binek hayvanı -2- krş. at (II)

a.+ lar 175/1

a.+ larġa 274/2

aṭ (II) isim, ad -1- krş. at (I)

a. 163/8

at - atmak, fırlatmak -10-

a.- ar 48/7

a.- tı 179/8

a.- ġıl 200/8

a.- ıp 184/11, 300/2

a.- ḳan 191/5, 191/7, 312/7

a.- tı ėrse 200/11, 286/8

ᶜaṭā [Ar.] hediye, bağış, ihsan -6-

ᶜa.-yı dostdın 315/4

ᶜa. bęriŋ͡g 170/1

ᶜa. turur 106/7

ᶜa.+ nı 226/3

ᶜa.+ dın 106/7

ᶜa.+ dur 315/4

ata 1. baba -10-

a. 215/10, 275/8, 276/4

a. anadın 322/9

a.+ nıŋ͡g 92/10

a.+ m anam 171/5

a.+ mız anamız 313/6

a.+ sı 216/3, 276/4

a.+ sı ėrür 309/7

2. ecdat -2-

a.+ n͡gnıŋ͡g 90/2

a.+ larınıŋ͡g 13/8

ata - adı anmak, zikretmek, çağırmak -2-

a.- r-mėn 22/10

a.- ġanda 125/7

aᶜṭāf [Ar.] şefkatlar -1-

aᶜ.+ ınġa 205/4

atan - adı anılmak, zikredilmek, çağrılmak -2- krş. atar-, atarıl-

a.- ıp 32/11

a.- ġanımġa 49/6

atar - adı anmak, zikretmek, çağırmak -1- krş. atan-, atarıl-

a.- ıp 286/4

atarıl - adı anılmak, ismi söylenmek -1- krş. atan-, atar-

a.- ġanda 139/9

āteş-gede [Far.] ateşe tapanların mabedi -3-

ā.+ ler 182/8, 183/1

ā.+ lerning̃ 182/10

āteşīn [Far.] ateşten olan -1-

deryā-yı ā.+ ġa 293/4

atıl - fırlatılmak, atılmak -1-

a.- ġan 191/9

aṭᶜime [Ar.] yemekler -2-

a. 82/10

envāᶜ-ı a.+ din 81/8

atlan - ata binmek, atla yola çıkmak -2-

a.- dı 295/5

a.- ıp 308/6

atlıġ adlı, isimli -6- krş. atlıḳ

a. 13/7, 181/6, 193/5, 196/2, 345/11

a. ėrdi 288/7

atlıḳ adlı, isimli -7- krş. atlıġ

a. 37/6, 37/9, 38/10, 45/5, 121/11, 174/6, 278/11

ᶜavac [Ar.] bozuk, saptırılmış, çarpık -1-

ᶜa. bile 237/2

āvāz [Far.] ses, seda -5-

ā. 110/2

ā.+ ı 169/5

ā.+ ın 169/10, 279/9

ā.+ ındın 279/5

āvāzlıḳ [Far.+Tr.] sesli -1-

ā. 286/4

āvīz [Far.] asılı bulunan, çeken -1-

ā.-i zencīr-i dilāvīz 62/1

avla - avlamak -1-

a.- maġa 51/9

ᶜAvṣ Hz. Nuh'un torunlarından olup Âd'ın babasıdır -1-

ᶜĀd bin ᶜA. 231/5

avuç avuç, elin iç kısmı, aya -5- krş. awuç

a. 110/1, 128/6, 200/7, 286/7, 300/1

awuç avuç, elin iç kısmı, aya -1- krş. avuç

a.+ ları 192/1

ay 1. ay, bir yılı on iki dilimde gösteren zaman birimi -12-

a. 166/10, 204/2, 204/3

a. burun 167/2

a. burunraḳ ėrdiler 199/11

altı a.+ dın son͡g 166/5

a.+ ının͡g 14/7, 166/11, 278/3, 283/1, 283/9, 304/4

2. gök cismi, ay -8-

a. 57/7, 151/9, 214/9

a.+ nın͡g 213/4, 214/11

a.+ nı 150/5

a.+ ġa 213/4

a.+ lar 154/8

ay - 1. demek, söylemek -32- krş. ayıt-, ayt-

a.- mış 22/2, 25/2

a.- dım 16/4, 20/4, 57/5

a.- dı 29/2, 294/10, 296/2, 47/2, 98/7, 110/5, 119/11, 137/10, 164/5, 177/6, 197/1, 197/4, 197/11, 214/4, 233/6, 281/2

a.- dılar 109/9, 113/4, 149/2, 173/10

a.- ġa-mėn 24/5

a.- mas 41/8

a.- madım 59/5

a.- maġan 173/10

a.- maḳ 19/9, 48/3, 229/6

2. şiir yazmak veya söylemek -2-

a.- dım 49/6

a.- dı 58/10

aya avuç içi -3- krş. rāḥe

a.+ sı 207/5

a.+ sını 208/9

a.+ larından 191/9

aya - men eylemek, uzaklaştırmak -2-

a.- may 208/9

a.- mas-mėn 56/11

ayaḳ ayak -22- krş. ḳadem

a. 101/9, 102/6, 193/9, 310/8, 329/10, 329/5

baş a. 34/2

a. basıp 193/1, 298/10

a. basḳanda 111/4

a.+ ı 73/4, 243/11, 266/5

ḳolı a.+ ı tutmas bolup 21/2

a.+ ınıng͡ 59/8, 263/8, 279/5

a.+ ın basar ėrdi 254/10

ḳolı a.+ ına 25/2

a.+ ları 224/1

a.+ ları birle 292/4

a.+ larındaġı 311/2

āyāt [Ar.] 1. nişaneler, izler, alametler -15-

ā. 141/3, 211/5, 227/4

ā.-ı bāhire 236/8

ā.-ı bāhireġa 249/3

ā.-ı Ḳur'āniyye 227/3

ā.-ı mu^{c}cizātında 330/10

ā.-ı mu^{c}cizin 211/1

ā.-ı ẓāhiresindin ėrür 215/5

mecmū^{c}-ı ā. 153/11

ā. turur 140/7, 230/1

ā.+ nı 187/2

leālī-yi ā.+ ḳa 227/10

ā.+ ı turur 250/7

2. Kur’ân’daki cümleler, ayetler -12-

ā. 125/6, 231/1, 235/5

ā.-ı kerīme 236/5

şevāhid-i ā. 46/4

ā.+ nıng͡ 237/7, 238/8, 240/5

ā.+ nı 239/11, 240/2

ā.+ ḳa 248/9, 249/4

ᶜayb [Ar.] kusur, ayıp -2-

ᶜa.-ı iştirākdin 135/9

ᶜa.+ dın 135/1

āyet [Ar.] 1. nişane, iz, alamet, mucize -6-

ā. ėrdi 209/8

ā.+ ī 209/11

ā.+ ī-sėn 251/10

iᶜcāz-ı ā.+ in 189/5

ā.+ inge 347/5

ā.+ ler 190/10

2. Kur’ân’ın cümlelerinin her biri, ayet -5-

ā.+ ġa 126/8

ā.+ din 117/4, 118/7

ā.+ i birle 119/4

ā.+ in 133/4

ayıl - ayılmak, sersemlemiş hâlden uyanmak -1-

a.- ġıl 39/10

ayır - ayırmak, uzaklaştırmak -5-

a.- dım 92/7

a.- sa 82/9

a.- sa͡ng 81/7

a.- masun 35/9

a.- maḳda ėrür 236/2

ayıt - demek, söylemek -1- krş. ay-, ayt-

a.- tım 58/6

āyine [Far.] ayna -1-

ā. 143/11

ᶜĀyişe Ümmü'l-mü'minîn Âişe bint Ebî Bekr es-Sıddîk el-Kureşiyye ö. 678, Hz. Ebû Bekir'in kızı ve Hz. Muhammed'in hanımı -8-

ᶜĀ. 104/11, 105/7, 105/8, 171/2, 246/5, 308/6

ᶜĀ. raẕiya'llāhu ᶜanhānın͡g 246/4

ᶜĀ. raẕiya'llāhu ᶜanhādın 104/7

aylan - dönmek, dolanmak -2-

a.- ıp 223/5, 223/8

aylıḳ yılın on ikide biri kadar olan süre, bu süre zarfında olan -3-

a. 242/8, 269/8

a. bolup 242/8

ᶜayn [Ar.] göz, pınar, kaynak -4-

ᶜa.-ı gümrāhı ėrür 116/5

ᶜa.-ı ᶜināyetdin 22/8

ᶜa.-ı kerem ėrdi 219/7

faẕl-ı ᶜa. 337/4

ayrıl - ayrılmak -2-

a.- ıp 199/3

a.- maḳḳa 33/7

ayt - 1. demek, söylemek -192- krş. ay-, ayıt-

a.- ur-mėn 330/11

a.- ur-mẹn 134/7, 332/5

a.- ur 11/11, 26/1, 26/4, 26/7, 27/3, 28/3, 30/8, 36/8, 46/9, 52/11, 56/11, 65/4, 67/5, 80/2, 83/9, 92/4, 92/6, 93/9, 96/9, 97/10, 118/2, 126/3, 166/6, 204/5, 249/5, 255/1, 268/4, 269/10, 269/5, 282/10, 282/7, 289/10, 296/9, 310/11, 314/3, 325/10, 328/6, 328/7, 333/5

a.- urlar 61/6, 136/6, 146/3, 184/10, 185/9

a.- mış 33/5

a.- tım 104/10, 19/11, 26/11, 29/9, 40/3, 56/4, 216/7, 240/1, 241/1, 256/8

a.- tı 29/7, 30/5, 34/3, 34/4, 57/11, 60/1, 74/10, 80/7, 80/10, 97/7, 104/11, 107/2, 119/8, 119/10, 132/7, 133/6, 164/3, 174/10, 175/7, 176/3, 188/9, 194/10, 197/3, 197/7, 200/2, 200/7, 202/8, 209/11, 210/8, 214/6, 216/1, 216/9, 217/7, 217/10, 222/6, 223/6, 223/8, 233/11, 246/8, 250/1, 254/6, 255/9, 255/10, 268/1, 279/10, 279/5, 279/8, 281/5, 281/6, 282/3, 282/7, 282/9, 284/8, 286/3, 288/2, 289/7, 289/10, 291/3, 291/6, 293/8, 295/10, 295/8, 297/10, 297/9, 299/8, 299/10, 304/1, 305/3, 305/10, 306/3, 308/3, 309/5, 309/10, 309/8, 310/5, 311/6, 314/2, 320/11, 321/1, 328/6

a.- tıng͡ız 98/4

a.- tılar 56/2, 133/1, 164/5, 165/4, 188/6, 196/10, 202/2, 218/7, 279/6, 279/9, 283/10, 287/1, 293/2, 301/11, 307/8, 308/1, 313/6

a.- ġay 245/2

a.- ay 61/1

a.- ayın 138/11

a.- ġıl 118/9

a.- sam 135/11, 158/5

a.- salar 321/5

a.- ıp 94/6, 186/2, 305/9

a.- ḳaç 110/2

a.- ġan 49/3, 189/2, 206/7

a.- ġanı 305/1

a.- ḳan 20/9, 110/5, 343/5

a.- ḳan dėg 153/6

a.- urda 233/11

a.- ur ėrdi 168/1, 168/10, 169/6, 296/6

a.- ur ėrdiler 219/11

a.- mas-sėn 70/10

a.- mas 206/11

a.- madı 158/4

a.- madılar 190/9

a.- a kėldi 284/4

a.- a kėldiler 304/8

a.- ıp bėriŋ͡gler 173/9

a.- maḳ birle 323/7

2. rivayet etmek, anlatmak -15-

a.- ur 53/11, 157/9, 165/2, 166/5, 170/9, 209/10, 214/11, 215/7, 216/3

a.- urlar 132/4, 195/10

a.- ıp turur 98/8

a.- tı 313/11

a.- ġan 118/1

a.- u bẹrgen 104/7

3. şiir yazmak veya söylemek -8-

a.- ur 69/5, 72/3, 107/5, 260/1

a.- ıp turur-mėn 26/7

a.- ıp 21/11

şiᶜr a.- ıp 323/9

şiᶜr a.- maḳ 323/11

4. sormak -5-

a.- tım 216/1

a.- tı 199/6, 246/6, 293/6, 295/10

5. zikretmek, anmak -3-

tesbīḥ a.- ur 202/7

tesbīḥ a.- ıp 192/2, 192/3

6. şarkı söylemek -1-

sürūd a.- ġalı 302/11

aytıl - söylenmek, denmek, sözü edilmek -1-

a.- ġan 211/5

az az, çok karşıtı -6-

a. 29/6, 100/11, 125/11, 176/3, 344/10

a.+ raḳ 336/10

az - doğru yoldan çıkmak, sapmak -2-

a.- maduḳ 140/2

	a.- maḳdın 213/8
aᶜżā [Ar.]	organlar -5-
	aᶜ.+ mızny 310/5
	aᶜ.+ sı 59/11, 199/3, 271/3
	aᶜ.+ sıda 174/2
ᶜaẕāb [Ar.]	işkence, keder -5-
	mevrid-i ᶜa. 240/10
	ᶜa. çėkip 241/10
	ᶜa. çėkmey 242/5
	ᶜa. ḳılmaġay-mẹn 328/8
	ᶜa.+ ı 86/6
azāde [Far.]	hür, serbest -1-
	a.+ mėn 39/7
aᶜẓam [Ar.]	büyük, en büyük -2-
	ḫaḳan-ı a. 12/2
	kitāb-ı a.+ ġa 212/9
ᶜaẓamet [Ar.]	büyüklük, yücelik -12-
	ᶜa. 114/10, 132/9, 139/8, 328/8, 333/9
	kemāl-i ᶜa. 137/6
	sebeb-i mezīd-i ᶜa. 344/9
	tecelliyāt-ı ᶜa. 147/1
	ᶜa.+ din 137/1
	ᶜa.+ im 125/11
	ᶜa.+ i 157/8
	ᶜa.+ ining͡ 126/2
ᶜaẓametī [Ar.]	büyük, ulu, yüce -1-

ᶜa. 32/4

azdur - yoldan çıkarmak -1-

a.- ur 83/9

ᶜaẕīm [Ar.] büyük, ulu -9-

ᶜa. 86/6, 126/1, 192/11, 205/3, 252/1

leşker-i ᶜa. 159/2

ᶜa. turur 126/8

leşker-i ᶜa.+ ning 279/2

emvāl-i ᶜa.+ ni 288/3

ᶜazīmet [Ar.] gitme, gidiş -4-

ᶜa.-i Mekke ḳıldılar 279/1

ᶜa. ḳılġaylar 288/5

ᶜa. ḳılıp 33/2, 196/3

ᶜazīz [Ar.] muhterem kişi, aziz -11-

ᶜa. 76/6, 216/10, 218/3

biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜa.-ı mışr 18/6

ᶜa. tutup 217/6

ᶜa.+ ning 53/2, 53/5

ᶜa.+ ī 15/7, 166/6

ᶜa.+ ler 217/1

ᶜa.+ lering 344/7

2. değerli, kıymetli -2-

ᶜa. 329/8

ᶜa. körmekingiz 57/5

azlıḳ azlık, çok olmama durumu -1-

a.+ dın 284/10

āzmāyiş [Far.] tecrübe, sınama -1-

ā. ḳılmadı 141/6

ᶜAẕrā (I) Vamık ile Azra mesnevisinin kadın kahramanı -3- krş. Vāmıḳ

dilber-i ᶜA. 69/11

ᶜA.+ ġa 56/4, 56/6

ᶜaẕrā (II) [Ar.] bakire, el değmemiş -1-

dilber-i ᶜa.+ nıng͡ 227/9

azuḳ azık, yiyecek -1-

a. 99/7

a.+ ung͡ 100/11

a.+ ı 72/2

B

bāb [Ar.] husus, konu -3-

b.-ı eṣnāfda 53/3

leṭāyif-i b.-ı irşād 66/10

b.+ ında 64/4

bāde-fürūş [Far.] saki, şarap satan, meyhaneci -1-

b. 53/10

bāde-nūş [Far.] şarap, mey içen -1-

b.-ı cām-ı cemāl-i muṭlaḳ 70/2

bādiye [Ar] çöl -1-

b.+ ni 181/6

bāġ [Far.] bağ, bahçe -4-

b.-ı rıżvān 344/3

b.+ ın 344/3

b.+ ıda 344/1

b.+ ıda bolur 23/1

bāġ-bān [Far.] bağcı, bahçıvan -1-

b.+ lar 344/2

baġır bağır, göğüs, ahşa -1- krş. aḥşā, kögüs

b.+ ımız 48/11

baġıyy [Ar] günah, suç -1-

b. ve ṭuġyān birle 100/1

baġla - bağlamak, dolamak, dolayıp düğümlemek -7-

b.- p turur-biz 293/11

b.- p tururlar 104/9

b.- dı 104/2

b.- ban 100/7

b.- ma 327/4, 72/3

b.- r ėrdi 104/6

baġlan - bağlanmak, düğümlenmek -2-

b.- ġan 207/6, 217/10

bahā [Far.] kıymet, eder, paha -2-

b. 238/11

b.+ sı 179/10

bahādur [Far.] cesur, yiğit kişi -11-

b. 193/5

b.+ nı 317/5

b.+ lar 77/11, 276/9, 317/11

b.+ larnıng̃ 318/8

b.+ larnı 318/11, 318/5

b.+ lardın 277/4

b.+ lardın bolsa 274/4

b.+ larıdur 191/6

bahādurluḳ [Far.+Tr.] yiğitlik, cesaret -1-

b.+ lar 317/2

bahār [Ar.] 1. ilkbahar -1-

b.+ ıdın 20/7

2. bahar çiçeği, çuha çiçeği, papatya -1-

b. 45/5

Baḥīrāyī Asıl adı Sergius olup Hz. Muhammed'in henüz çocukken Suriye'de görüştüğü rivayet edilen rahibin bağlı olduğu topluluk -1-

b. 211/10

bāhire [Ar.] belli, açık -6-

āyāt-ı b. 236/8

muᶜcizāt-ı b. 215/5

kerāmāt-ı b.-i resūldin ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 219/5

ḥikmet-i b. birle 9/3

āyāt-ı b.+ ġa 249/3

aḳdās-i b.+ sin 10/1

baḥr [Ar.] 1. deniz -8-

b. 274/10

b.-ı faẓlıdın 128/10

b.-ı rūḥāniyyet-i Muḥammed ėrür 129/11

dürr-i yetīm-i b.-ı ḥaḳīḳat 324/9

reşḥa-ı b.-ı ᶜilm-i faẓlın͡gdın 335/9

b.+ ge 158/7

b.+ ī ėrür 130/5

b.+ īdür 128/7

2. nehir, akarsu -1-

b.+ ında 174/4

baḫşāyiş [Far.] bağışlayış, merhamet -1-

b.-i bī-nihāyet birle 338/10

baḫşiş [Far.] bağış -1-

b.-i bī-ġāyet 338/9

baḫt [Far.] ikbal, talih -6-

b. 14/5, 18/2, 316/7

b. iḳbāliṅg 344/2

iḳbāl b. 320/3

b. birle 346/6

baʿīd [Ar.] uzak, ırak -1-

ʿahd-i b.+ din beri 345/5

bāk [Far.] şüphe, korku, kaygı -1- krş. bī-bāk

b. tutmas-mẹn 210/8

baḳ - bakmak -4-

b. 330/2

b.- saṅg 123/10

b.- ıp 188/8, 216/5

b.- ıp turur ėrdim 217/4

baḳam bakkam ağacı, kızılağaç -1-

b. 45/3

bāḳī [Ar.] geriye kalan, bundan başka, artık -8-

b. 194/9, 288/6

b.-yi ḳıṣṣa-ı feṯḥ-i medāyin 180/5

b.-yi tefāṣīl 202/10

b.-yi tefāṣīl-i ḳıṣṣanı 287/7

b. ḳalıpdur 21/9

b. ḳoymas 235/6

derece-i b. ḳoymadıṅg 261/9

2. sonsuz, ebedi, daimî olan, Tanrı -1-

b. 71/9, 73/2

mu^{c}cize-i b. 186/6

b.+ dür 325/11

b.+ ġa 235/1

Baḳī^{c} Medine'de müslümanların kurduğu ilk mezarlık -1-

B.+ de 288/9

bāḳiyye [Ar.] geri kalan -1-

b. 234/5

baḳtur - baktırmak, seyrettirmek, gözü etrafa bakar hâlde tutmak -1-

b.- mas-sėn 42/5

bala yavru (hayvan için) -2-

b.+ sın 321/7

b.+ larıġa 320/9

balıḳ balık -3-

b. 192/3, 202/5, 202/6

bān [Ar.] sorgun ağacı, bey söğüdü, mec. sevgilinin boyu -1-

b. 340/11

bar var (olumlu bildirme) -50-

b. 17/1, 44/3, 88/6, 88/7, 89/6, 93/8, 118/5, 151/8, 160/1, 160/4, 160/5, 197/8, 203/6, 213/5, 214/2, 221/11, 228/10, 237/10, 250/4, 269/4, 269/9, 296/3, 321/1, 327/11, 328/2, 344/2

ḥırşı b. üçün 141/8

b. ėdi 278/10

b. ėrdi 53/6, 182/7, 182/9, 188/3, 193/5, 199/5, 210/3, 211/9, 231/8, 301/11, 306/6

b. ėse 100/8

b. ėrse 148/2

b. turur 135/6, 65/10

b. ėrken 40/11, 42/11, 44/9, 45/7

b.+ ına 45/9 “varlık, var olma durumu”

b.+ ında 155/10 “varlık, var olma durumu”

b.+ ıça 180/3 “varlık, var olma durumu”

bar - 1. gitmek, ulaşmak -23-

b.- ur-biz 293/3

b.- dı 177/10

b.- dılar 28/7, 289/2

b.- sam 105/3, 256/6

b.- sa͡ng 110/9, 293/3

b.- ıp 23/5, 195/9, 222/11, 283/10, 291/5

b.- urda 25/8, 34/1, 53/1, 232/7

b.- ġanda 258/2

b.- may 195/2

b.- ġan 34/3

yavuḳ b.- ġannı 329/11

kėlgen b.- ġanġa 196/10

alıp b.- ġanıda 211/10

2. dünyadan ayrılmak, ölmek -2-

dünyādın b.- ġan 162/9

dünyādın b.- ġanı 162/7

3. gitmek, boylamak -1-

dūzaḫḳa b.- dı 299/6

bārān [Far.] yağmur -2- krş. yaġın, yaġmur

b.-ı efḍālidin 128/7

b.-ı raḥmetiṉgni 341/3

barça bütün, hepsi -62-

b. 28/8, 31/5, 51/9, 74/8, 90/3, 95/11, 110/8, 115/11, 116/1, 120/6, 125/1, 128/5, 128/9, 129/8, 130/5, 131/10, 135/7, 146/4, 148/8, 149/4, 155/1, 163/9, 164/2, 164/8, 165/3, 165/4, 165/6, 166/7, 173/5, 188/10, 188/4, 193/7, 199/2, 201/2, 212/2, 218/2, 221/3, 224/3, 259/7, 264/2, 277/8, 279/1, 279/9, 283/7, 286/8, 328/3, 330/11, 302/4, 324/7

b.+ nı 232/8, 310/7, 337/2

b.+ ġa 163/1, 294/6

b.+ dın 80/8, 125/6, 127/4

b.+ sı 29/1, 129/4

bārgāh [Far.] izinle girilebilen yer, makam, çadır -2-

b.+ ıṉg 107/6

b.+ ıṉg ėrür 266/2

Bār-Ḫudā [Far.] Tanrı -1-

B. +yā 200/3 “ey Tanrı”

barı bütün, tüm, tamamı -4-

b. 215/4, 244/6, 256/11, 292/2

bārī [Far.] 1. bari, hiç değilse, en azından -3-

b. 21/8, 101/5, 314/4

2. hülasa, ne zaman ki -1-

b. 285/1

Bārī [Ar.] yaratan, Tanrı -2-

ᶜināyet-i B. birle 256/11

	ẕāt-ı ḳadīm-i B. taʿālā birle ėrür 230/4
barmaḳ	parmak -2-
	b. 256/6
	b.+ ı birle 214/9
bas -	1. ayak basmak, adım atmak -9-
	ḳadem b.- tı 230/6
	b.- ıp 263/9
	ayaḳ b.- ıp 193/1, 298/10
	ayaḳ b.- ḳanda 111/4
	ḳadem b.- mas 109/1
	ḳadem b.- madılar 262/5
	ayaḳın b.- ar ėrdi 254/10
	ḳadem b.- maḳ 124/8
	2. ezmek -2-
	b.- ıp 194/8
	b.- may 193/9
	3. yumurtlamak, kuluçkaya yatmak -2-
	yumurtḳa b.- ḳan 221/2
	yumurtḳa b.- ḳandın son͡gra 224/6
	4. basmak, ayak tabanını zemine değirmek -1-
	b.- ġıl 102/11
baṣāyir [Ar.]	deliller, ibretler -1-
	b.-i ebṣārdın 264/6
baṣīret [Ar.]	ileri görüş, seziş -2-
	b. 146/7, 190/9
basṭ [Ar.]	yayma, uzun uzadıya açıklama -1-

b. 300/10

baş 1. baş, organ adı -16-

b. 28/8, 30/3, 130/7

b. ayaḳ 34/2

b. çėkti 55/5

b.+ ı ḳoyuban 210/10

b.+ ın 276/4

b.+ ın ḳoysa 23/1

b.+ ın ḳoyup 246/5

b.+ ını 276/4

b.+ ıġa 30/10, 199/9, 211/7, 211/8

b.+ ıdın özge 174/1

b.+ larınġa 315/10

2. baş, tepe -9-

b.+ ımda 75/9, 76/3

b.+ ıġa 216/2, 217/2

b.+ ında 196/11, 216/5, 227/6

b.+ ındaġı 221/8

b.+ ınça 269/2

3. reis, lider -2-

b. bolayım 276/3

b.+ ı 26/1

4. baş, ilk, ilk gün -1-

b.+ ında 304/4

başla - 1. başlamak (yardımcı fiil) -2-

ḳayta b.- dı ėrse 297/7

mine b.- dılar 311/1

2. ilk olarak yapmak, başlamak -1-

b.- p 174/10

3. liderlik etmek, başı çekmek -1-

b.- p 287/11

başlat - önderlik ettirmek, askere veya kafileye lider olarak tayin etmek -1-

b.- ıp 178/3

başlıġ önderliğinde, liderliğinde -1-

b. 287/11

bat - batmak, suya gark olmak -1-

b.- ar 202/4

bāṭıl [Ar.] boş, beyhude, çürük, yalan -7-

b. 73/2, 183/3, 235/7

b. bolup 165/6

b. bolmasun 96/8

b. ėrür 96/3

b.+ nı 236/2

bāṭın [Ar.] iç, iç yüz -5-

b.+ ın͡g 134/4

ẓāhir b.+ dın 185/2

b.+ ı 130/5

ẓāhir ve b.+ ı 131/5

b.+ ı bilen 230/7

bā-vücūd [Far.+Ar.] bununla beraber, böyle iken -2-

b. 187/9, 231/3

bā-vücūd kim [Far.+Ar.+Tr.] bununla beraber, böyle iken -1-

b. 322/6

bā-vücūd ol kim [Far.+Ar.+Tr.] bununla beraber, böyle iken -2-

b. 17/6, 102/3

baylıḳ zenginlik -4-

b. 331/3

b. üze 105/6

b.+ ın 226/1, 226/5

bāzār [Far.] pazar, çarşı, alış veriş yeri -2-

b.+ lar 182/8, 182/11

baᶜżı [Ar.] 1. bazı, kimi -16-

b. 9/8, 16/11, 16/8, 55/11, 59/11, 122/1, 132/4, 230/1, 244/4, 259/9, 278/8, 285/1, 307/11, 313/4, 345/7

b.+ sı 249/9

2. bazısı, kimisi -8-

b. 195/10, 222/4, 222/5, 232/1, 243/6, 243/7, 243/8, 286/11

bāzī [Far.] oyun, eğlence -1-

b. 92/9

bedāyiᶜ [Ar.] eşi ve benzeri olmayan, güzel -2-

ᶜacāyib-i b. 316/4

nevādir-i ġarāyib-i fuṣaḥā ve b. 236/6

bed-baḫt [Far.] bahtıkara, talihsiz -1-

b. boldı 248/1

bedel [Ar.] karşılık, değişme -1-

b. bolġanın 147/7

bedev-süvār [Ar.+Far.] deveci, deveye binen -1-

b. 28/11

bedīʿ [Ar.] eşi benzeri olmayan, güzel -2-

b. 211/2

b.+ inge 316/5

bedīl [Ar.] bir şeyin karşılığı -1-

b. 128/1

Bedr (I) 1. Bedir savaşı, Hz. Muhammed ile Mekkeliler arasındaki muharebe, 624 -6-

B. 277/5

B.-i Kübrā'da 200/1

ġazve-i B.-i Kübrā ėrür 287/9

yevm-i B. 312/9

B.+ ni 307/7

B.+ de 301/8

2. Mekke ile Medine arasında bir yer, Bedir savaşının yaşandığı yer -6-

B. 295/2

B.+ ge 288/11, 291/2, 292/2, 292/3, 294/7

bedr (II) [Ar.] dolunay -3-

b. 154/9

b.-i enveri 254/3

b. dėg 260/8

bedreḳa [Far.] yol gösteren, kılavuz -4-

b.-ı ṭarīḳ bolup turur 305/11

b.-ı ṭarīḳ bolup 12/1, 14/4, 261/11

be-dürüstī ki [Far.] gerçekten de, hakikaten -1-

b. 113/8

be-dürüstī kim [Far.+Tr.] gerçekten de, hakikaten -1-

b. 158/11

be-dürüstī ve rāstī ki [Far.] gerçekten de, hakikaten -1-

b. 334/9

bėg bey, lider, serdar -1-

leşker b.+ i ḳılıp 177/6

be-ġāyet [Far.+Ar.] oldukça, son derece, çok -15-

b. 31/4, 45/7, 63/5, 79/11, 91/8, 95/10, 95/5, 126/7, 178/10, 189/3, 199/4, 209/8, 279/7, 284/5, 331/8

behişt [Far.] cennet -2-

b. 113/7, 242/9

beḳā [Ar.] sonsuzluk -4-

b.+ sı 337/6, 337/7, 337/8

b.+ sı bolur 74/9

bel [Ar.] aksine, tersine, daha doğrusu -1-

b. 19/4

bėl bel, organ adı -1- krş. bẹl

b.+ inge 252/4

bẹl bel, organ adı -1- krş. bėl

b.+ inge 293/11

belā [Ar.] gam, musibet -6-

b. 106/7, 315/4

b.+ ġa 315/1, 339/8

b.+ dın 245/6

b.+ sın 43/6

belāġat [Ar.] güzel söz söyleme, uzdillilik -5-

aḳṣā-yı merātib-i b.+ da 237/11

ġāyāt-ı b. birle 248/10

ṣınāᶜat-i b.+ nı 248/8

b.+ ı 237/7

b.+ ı bile 238/2

bėlgü işaret, nişan, alamet -1- krş. bęlgü

b. ḳıldım ėrdi 296/9

bęlgü iz, belirti, alamet -1- krş. bėlgü

b. 324/3

bėlgür - belli etmek, göstermek, haber vermek, bildirmek -2-

b.- ür 243/4

b.- megen 322/7

belī [Far.] evet, olumlu cevap -4-

b. 63/1, 120/1, 270/4, 279/6

beliyyāt [Ar.] felaketler -1-

b.+ dın 330/11

bel-kim [Ar.+Tr.] aksine, tersine, daha doğrusu -7-

b. 67/3, 146/11, 148/9, 234/7, 324/2, 332/3, 334/11

bend [Far.] set, engel, mâni -2-

b.-i rāh ėdi 69/8

b.+ lerini 69/9

bende [Far.] kul -24-

b. 247/1, 247/11, 247/9

b.-i dergāh 339/10

b.-i ża^{c}īf 343/2

b. bolġıl 110/11

b. bolsa 24/3

b. bolġanda 252/3

b. bolmaḳ 334/2

b. bolmaḳnı 107/3

b. ėrmes-sėn 134/8

b.+ ni͡ng 132/9, 341/10

b.+ ni 132/7, 328/9, 329/11, 329/6, 341/8

b.+ ge 339/3

b.+ si-mẹn 134/5

b.+ ler 245/9

b.+ lerdin 334/3

b.+ lerge 103/4

b.+ lerni 242/3

bendelik [Far.+Tr.] kulluk -3-

b. 134/4

b. ḳılmaḳġa 22/11

b.+ i͡ngdin artuḳ 22/4

bende-nüvāz [Far.] kulunu taltif eden -1-

raḥīm-i b. 342/2

benī [Ar.] oğullar, soyundan gelenler -13-

b. ^{c}Abdü'ş-şehīd'ni͡ng 304/9

b. Cüşem 278/9

b. Ġassān'dın turur 174/1

b. Ġıfār'dın 303/2

b. Ḥārişe 304/8

b. Hilāl 278/8

b. Kināne'din 195/8

b. Maḫzūm 299/2

b. Selime 304/9

b. ᶜUẕre 52/11, 52/4

b. ᶜUẕre'din 50/4

eşref-i b. Kināne'din 297/1

benū [Far.] yığın, küme -3-

b. Ḫazrec birle 308/10

b. Ḥārişe'din 308/10

b. Naṣr 278/7

bėr - 1. vermek -7- krş. bęr-

aḳdār b.- ip turur 244/5

at b.- dim 18/5

ṣıla b.- di 30/2

dėp b.- eyin 29/10

at b.- ip 195/2

ebū'rrecā b.- günçe 28/4

velī b.- güçi 190/11

2. ölmek, canı teslim etmek -2-

cān b.- ip 19/4

cānnı b.- ip 59/2

3. iyileştirmek, sağaltmak -2-

şifā b.- di 25/4, 31/2

4. vermek, teslim etmek -1-

b.- ip 18/3

5. vermek, izin vermek -1-

icāzet b.- ip 27/8

6. takdir etmek, beğenmek -1-

taḥsīn b.- ip 27/10

7. kurtuluş sağlamak, vermek -1-

necāt b.- ür 123/8

8. vermek (tasvir fiili) -1-

aytıp b.- in͡gler 173/9

bęr - 1. vermek -31- krş. bėr-

at b.- dim 133/9

b.- di 72/8, 156/3, 179/10, 197/10, 207/9

b.- diler 163/8, 167/8

b.- eyin 289/9

b. 289/6

b.- gil 166/9, 339/7, 346/3

b.- elin͡g 196/5

ᶜaṭā b.- in͡g 170/1

b.- ip 127/2, 132/8, 283/4, 288/8, 303/3, 325/1, 338/11

b.- gen 215/6

b.- genin͡gdin 294/6

b.- güçi 196/10

b.- güçi-sėn 346/4

b.- mes 227/11

b.- megil 86/1

b.- mesün 92/9

b.- mek birle 328/1

2. vermek, ulaştırmak -19-

ḫaber b.- ür 64/8, 71/7, 97/6, 231/4, 309/2

ḫaber b.- di 34/5, 223/2, 304/1

ḫaber b.- gil 188/7

ḫaber b.- ip 33/11, 268/1,

b.- gen 205/9

ḫaber b.- gendin song̃ 187/7

ḫaber b.- güçidür 115/10

beşāret b.- güçilerning̃ 187/5

ḫaber b.- ür ėrdi 174/8

beşāret b.- ür ėrdiler 165/11

ḫaber b.- di ẹrse 282/7

ḫaber b.- diler ėrse 304/6

3. vermek (tasvir fiili) -12-

ıḏa b.- dim 194/7

ıḏa b.- di 58/5, 174/6, 194/2, 198/10, 198/5

ıḏa b.- gil 341/4

mẹni ḳoya b.- gil 227/3

ıḏa b.- ip 178/4, 232/8

ıḏı b.- ip 196/6

aytu b.- gen 104/7

4. yardım etmek -6-

nuṣret b.- di 269/7

meded b.- ing̃ 302/2

ḳuvvet ve nuṣret b.- ip 310/2

nuṣret b.- ip 313/9

meded b.- mek 238/9

yārī b.- mekke birle 260/5

5. kurtuluş sağlamak, vermek -3-

necāt b.- di 202/10

necāt b.- se 181/10

necāt b.- ip 35/4

6. buyur etmek, ağırlamak -3-

orun b.- di 197/2, 320/7

orun b.- ip 320/9

7. vermek, izin vermek -2-

icāzet b.- dim 34/11, 35/1

8. vermek, sunmak -2-

b.- di 69/7

b.- medi͡ng ėrse 93/2

9. vermek, tercih etmek -2-

b.- ip 325/8

b.- mes-mẹn 107/3

10. takdir etmek, beğenmek -2-

taḥsīn b.- ip 107/4, 250/5

11. şereflendirmek, şeref vermek -2-

şeref b.- ür 206/9

teşrīf b.- di 205/8

12. huzur vermek, rahatlatmak -2-

āsāyiş b.- ür 229/7

rāḥat b.- di 207/4

13. razı olmak -2-

rıżā b.- ip 315/1

rıżā b.- mek 294/2

14. tanıklık etmek, şahadet etmek -1-

tanuḳluḳ b.- gendin son͡g 44/3

15. ölmek, canı teslim etmek -1-

cān b.- ip 59/1

16. vermek, hak tanımak -1-

mühlet b.- sen͡g 81/5

17. yanıtlamak -1-

cevāb b.- ip 210/6

18. uzanmak, erişmek -1-

dest b.- ip 257/9

19. zarar vermek, yenilmeğe sebep olmak -1-

şikest b.- ip 309/9

berāber [Far.] beraber, bir, denk -1-

b. turur 24/1

Berāʾ bin ʿĀzib Uhud'dan itibaren Hz. Muhammed'le beraber on dört savaşa katılan, hadis rivayetleriyle meşhur sahabi -1-

B. 310/11

berāhīn [Ar.] deliller -1-

b.-i ḳāṭıʿa birle 68/10

berār [Far.] muhatap, kabul eden -1-

b. 59/3

ber-cā [Far.] yerinde, tam, doğru ve münasip -1- krş. ber-cāy

b.-yı cān boldı 20/3

ber-cāy [Far.] yerinde, tam, doğru ve münasip -1- krş. ber-cā

b. ḳılın͡g 98/10

berekāt [Ar.] saadetler, mutluluklar, hayırlar -4-

b.-ı adᶜiyye 344/7

meyāmīn-i b. birle 343/7

āṣār-ı b.+ ı 31/4

istimāᶜ-ı b.+ ıdın 30/8

bereket [Ar.] bolluk, saadet, Tanrı vergisi -3-

b. 162/5

yümn b. 166/1

b.-i nūr-ı Muḥammed'din ėrür ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 154/1

berg [Far.] yaprak -1-

b.-i gül dėgdür 158/6

bergüstvān [Far.] at eyerinin altına örtülen sırmalı örtü -1-

b. 106/11

ber-güzīde [Far.] seçme, seçkin -2-

b. ḳıldı 131/7

b. ḳılmaḳ 132/1

beri 1. beri, bu yana (edat) -2- krş. berü

ᶜahd-i baᶜīddin b. 345/5

vaḳtdın b. 330/9

2. konuşanın önündeki iki uzaklıktan yakın olan -2-

b.+ si 289/7, 289/10

berī [Ar.] salim, temiz, kurtulmuş -2-

b.+ dür 140/11

b. ėrür 135/9

bęril - verilmek -1-

b.- ipdür 265/8

berḳ [Ar.] şimşek -2-

b.-ı cünbiş dėg 111/3

b.-ı ḫāṭıf 258/6

ber-ḳarār [Far.+Ar.] daimi, devamlı -1-

b. dęgül 339/5

berk-i ġımād [Ar.] "dünyanın öbür ucu" anlamında bir ifade -1-

b.+ ġa barsan͡g barur-biz 293/3

bęrkit - sağlamlaştırma, bağlama -1-

b.- ti 108/2

bernā [Far.] zarif, mükemmel -1-

b.+ n͡gdın ėrür 334/9

Berr [Ar.] Tanrı -1-

B.-i tevvāb-ı raḥīm 338/9

berü beri, bu yana (edat) -1- krş. beri (1)

min͡g yıldın b. 181/4

bes [Far.] 1. aslında, gerçekte -11- krş. besī

b. 113/9, 116/1, 118/5, 118/6, 122/10, 130/1, 131/5, 168/9, 204/9, 219/9, 277/2

2. tamam, kâfi, çok -6-

b. 40/5, 95/5, 136/11, 146/2

b. ėrür 324/8, 330/1

Besbes Besbes bin Amr el-Cühenî, Bedir Gazvesi'nde keşif kolunda görev yapan bir sahabi -2- krş. Besbes bin ᶜAmr Cühenī

B. 288/11, 289/11

Besbes bin ᶜAmr Cühenī Besbes bin Amr el-Cühenî, Bedir Gazvesi'nde keşif kolunda görev yapan bir sahabi -1- krş. Besbes

b.+ ni 288/10

besī [Far.] pek, oldukça, epey -5- krş. bes

b. 48/5, 130/10, 228/7, 265/7, 316/5

bėş beş, sayı adı-1-

b. 199/11

beşāret [Ar.] müjde -5-

b. 267/1

cemāl-i b. birle 156/7

b. bęrgüçilerning̑ 187/5

b. bęrür ėrdiler 165/10

b. bolsun 299/10

beşer [Ar.] insan -2-

b. 147/10

b. durur 137/8

beşerī [Ar.] insani, insanla ilgili, insana mensup, insanlık -4-

ḫizāne-i nefīs-i enfās-ı b. 21/8

b. ėrür 146/3

b.+ sin 169/10

ṣūret-i b.+ sin 144/7

beşeriyye [Ar.] insani -4-

eniyyet-i b. 147/6

ḳuvvet-i b. birle 126/6

ednās-ı b.+ din 75/11

ism-i b.+ din 257/6

beşeriyyet [Ar.] insani -1-

iżmiḥlāl-i rüsūm-ı b. 335/1

bęşinçi beşinci, sayı adı -1-

b.+ de 255/7

bevārıḳ-āṣār [Ar.] şimşek, şimşeğin gökyüzünde bıraktığı parıltı, göz kamaştıran -1-

b.-ı ṭurre-i ġayb birle 8/3

beyān [Ar.] beyan, anlatma, açıklama -20-

b. 41/3

b.-ı edā bile 138/4

b. ętsem 17/2

b. ḳıldı 125/8, 148/1

b. ḳılıp 36/2, 189/8

b. ḳıldım ėrse 16/9

b. ḳıla bilse 138/10

b. ḳılmaḳ birle 36/5

b. ḳılınıpdur 131/1

b. ḳılındı 160/2

ḥadd-i b.+ dın 32/9

b.+ ı 67/4, 112/10, 316/5

b.+ ı ėrür 127/9

b.+ ını tutsaḳ 185/6

b.+ ıġa 221/11

b.+ ıda 49/1

beyʿat [Ar.] hitap, selamlama, biat, sadakat yemini -1-

b. sözi içre 147/11

beyāż [Ar.] kâğıt -1-

b. ḳılıp 25/7 “yazıyı temize çekmek”

beyt [Ar.] beyit -20-

b. 47/6, 60/3, 66/9, 72/3, 103/8, 113/1, 192/4, 249/4, 277/10, 316/4, 324/7

b. birle 18/9, 122/2

b.+ ni͡ng 130/9, 253/6

b.+ de 121/3, 160/2, 182/5, 269/4, 269/9

Beytü’l-ḥarām [Ar.] Kâbe -2-

şevḳ-ı ṭavāf-ı B. 345/5

B. turur 252/10

Beytü’l-maḳdis [Ar.] Kudüs -3-

B. turur 253/1

B.+ de 259/6, 260/2

beyyināt [Ar.] delil, tanık, açık aşikâr -2-

b. 237/1

b.+ nı 187/3

beyyine [Ar.] tanık, şahit -1-

ḫaṭṭ-ı b. 45/6

beyżā [Ar.] temiz, saf, ak -2-

millet-i ḥanīfī-yi b. 142/4

yed-i b. 332/6 “Hz. Musa’nın mucizesi, yed-i beyza”

bezm-gāh [Far.] eğlence yeri, meclis -1-

b.+ ınıng͡ 258/1

bī [Far.] kelimelerin başına getirilen olumsuzluk unsuru -1-

b. hīç şek 134/5

bī-bāk [Far.] korkusuz -1- krş. bāk

b. 303/2

bī-çāre [Far.] çaresiz, zavallı -11-

b. 25/1, 41/8, 56/4, 59/10

b.-i derdmend 39/5

b.-i ġammzede 58/1

b.-i naḥīfning͡ 343/2

vāmıḳ-ı b. 69/10

b.+ ler 13/4, 333/10

b.+ lerning͡ 23/4

bī-çūn [Far.] emsalsiz, sebep sorulmaz, Tanrı -1-

ẕāt-ı b.+ ına 8/8

bidāyet [Ar.] başlangıç -1-

b. 8/8

bī-edeb [Far.+Ar.] edepsiz -1-

Naṣārā-yı b. 137/10

bī-ġaraż [Far.+Ar.] tarafsız, garezsiz -1-

b. 65/4

bī-gāh gāh [Far.] vakitli vakitsiz -1-

b. 22/11

bīgāne [Far.] yabancı, kayıtsız -4-

b. 62/6, 62/8

b. bolup 266/4

b.+ dür 47/5

bīgānelıḳ [Far.+Tr.] yabancılık, kayıtsızlık -1-

b. 257/5

bī-ġāyet [Far.+Ar.] nihayetsiz, sonsuz -4-

baḫşiş-i b. 338/10

feyż-i b. 157/7

ᶜināyet-i b.-i ḥażret-i ilāhīdin 267/2

ᶜināyet-i b.+ iġa 13/10

bigin gibi (edat) -3- krş. dėg, kibi, tėg, tėgi, tęgi

aṣḥāb-ı Kisrā'nın͡g leşkeri b. 176/11

mẹn b. 161/11

mẹnin͡g b.+ ler 228/2

bīḫ [Far.] kök, asıl, kaynak -1-

b. 274/7

bī-ḫᵛāb [Far.] uykusuz -1-

b. kẹrek 48/1

bī-ḥadd [Far.+Ar.] sınırsız, sonsuz -3-

b. 17/8, 75/2, 157/6

bi-ḥamdi'llāh [Ar.] elhamdülillah, Allah'a şükür -1-

b. 19/8

bī-ḥasr [Far.+Ar.] sınırsız -1-

b. 75/2

bī-ḥicāb [Far.+Ar.] sıkılma, utanma olmaksızın -1- krş. ḥicāb

b. 341/7

bī-ḥisāb [Far.+Ar.] sayısız, hesapsız, çok -1-

b. 341/4

bī-hūş [Far.] şaşkın, sersem -1-

b. 208/2

bī-intihā [Far.+Ar.] nihayetsiz, sonsuz -1-

b. 130/5

bī-işţibāh [Far.+Ar.] süphesiz -1-

b. 46/1

bī-ḳarārī [Far.+Ar.] kararsız, rahatsız -1-

b. ḳıla 216/4

bī-kām [Far.] isteksiz, isteğine kavuşmamış -1-

b. 335/4

bī-kerāne [Far.] sınırsız, sonsuz -1-

b. 156/11

bī-ḳıyās [Far.+Ar.] ölçüsüz -1-

dürūd-ı b.-ı nebī-yi muḫtārdın son͡g 11/10

bil - 1. bilmek, idrak etmek -83-

b.- ür-mėn 23/11

b.- ür-mẹn 63/7

b.- ür-sėn 50/10, 65/8, 91/4

b.- ür 61/11, 134/8

b.- ür-miz 173/10

b.- ür-ler 271/8, 272/2

b.- dim 49/3

b.- din͡g 78/11

b. 74/9, 98/7, 103/3

b.- gil 20/8, 35/10, 66/5, 90/1, 116/11, 121/5, 137/9, 170/9, 175/2

b.- sünler 147/8, 169/1

b.- güçi 116/4

b.- in͡g 126/1

b.- sen͡g 85/3, 126/8, 218/7, 264/6, 277/3

b.- se 207/1

b.- seler 245/11

b.- ip 68/11, 70/9, 72/1, 74/5, 78/3, 212/1, 248/8, 312/11, 342/9

b.- mey 247/2, 284/8

b.- meyin 247/4

b.- gen 134/8

b.- genge 252/1

b.- men 76/2, 215/10, 29/4, 294/10

b.- mes-mẹn 246/7

b.- mes 61/11, 139/1, 24/5, 250/11, 250/9

b.- mes-miz 173/11

b.- mesler 147/7, 271/7, 272/5

b.- medim 94/9, 99/11, 157/11

b.- mediler 189/9

b.- mesen͡g 72/7

b.- mese 86/6

b.- ür bolġay 337/6

b.- ür ėrdim 62/3

b.- gey ėdin͡g 69/10

b.- sem ėrdi 76/6, 77/3

b.- ür ėrken 64/8, 65/2, 249/9

b.- mek 146/3, 212/8

b.- mek üçün 295/5

b.- mekdür 293/7

b.- mekin͡g 126/6

b.- meklik 170/8

2. bilmek (tasvir fiili) -15-

köre b.- gey 145/5

tedbīrini ḳıla b.- gey 78/8

muḳāvemet ḳıla b.- sün 60/9

beyān ḳıla b.- se 138/11

şerīk bola b.- se 135/2

kötere b.- geniçe 233/1

iḥtirām ḳıla b.- men 76/8

saḳlayu b.- men 55/10

an͡glayu b.- mes 143/11

aşa b.- mes 130/4

farḳ ėte b.- mes 319/1

redd ḳıla b.- mes 136/11

tın͡glayu b.- mesler 175/6

ḫalāṣ ḳıla b.- medi 201/11

idrāk ḳıla b.- mediler 307/7

3. öğrenmek, bilgi edinmek -3-

b.- ür mü-sėn 295/10

b.- din͡g mü 291/3

b.- ip 289/11

bilād [Ar.] şehirler, memleketler -7-

b. 12/10

b.-ı Fārs 173/2

eṭrāf-ı b.+ dın 15/5, 163/5, 251/6

b.+ nın͡g 177/8

b.+ ıġa 18/4

bildür - bildirmek, tanıtmak, sırrı ifşa etmek -1-

b.- gey 297/5

bile 1. ile (edat) -51- krş. bilen, birle

ᶜAbdu'llāh b. 308/11

ᶜalā b. 138/3

ārzū b. 47/4

ᶜavac b. 237/2

belāġatı b. 238/2

beyān-ı edā b. 138/4

cummāze b. 291/10

derdi b. 46/2

ęsmeki b. 341/5

fażl-ı iḥsānı b. 206/9

fażlı b. 86/2

fücūr fısḳ b. 81/1

ġayret b. 143/9

ḫaṭṭ b. 211/2

ḫazāyin b. 72/9

iftirā b. 137/11

ᶜināyet b. 200/5

ᶜināyeti b. 142/11, 171/11, 278/2

ittibāᶜ ḳılġanlar b. 302/5

ḳanı b. 45/3, 45/5, 65/1

kerem b. 341/9

küç b. 82/9

lemeᶜānı b. 38/7

luṭfun͡g b. 24/2

maᶜnī b. 11/3

medḥ b. 136/10

muḥarremāt b. 89/6

muḳayyed-i şer b. 147/9

Müsülmānlar b. 177/11

naġmesi b. 341/7

naẓarı b. 226/8

niyāz b. 128/10

raġbet b. 302/4

rūḥ-ı reyḥānī b. 38/5

Rüstem b. 178/8

ṣıdḳ-ı ṣafā b. 138/1

ṣıfātı b. 228/3

sitem b. 66/4

sizin͡g b. 307/1

söz b. 160/3, 160/6

sözler b. 70/1

ṣūret b. 11/2

şerefeler b. 174/11

ṭarablar b. 341/2

yaşı b. 84/8

ḳadem-ı nūrī b. 124/7

2. ile (bağlaç) -5- birle (2)

b. 18/11, 38/3, 156/11, 201/1, 255/6

bilen ile (edat) -3- krş. bile (1), birle

bāṭını b. 230/7

ėlgi b. 73/6

ḳolı b. 276/1

bi'l-ġayb [Ar.] gizli olan, gözle görülmeyen -1-

b. 140/5

bilig bilgi, malumat -7-

b. 18/10, 20/8, 35/10, 66/5

b.+ in͡gde 24/6

b.+ inde 156/9

b.+ leri 173/6

biliglig bilgi sahibi -1-

b. 13/2

bilin - bilgi sahibi, haberdar olunmak -1-

b.- ür 245/7

biliş - birlikte öğrenmek, öğrenmek, anlaşılmak -1-

b.- gen birle 117/8

bī-miṣlī [Far.+Ar.] benzersiz, eşsiz -1-

b. 229/4

bin [Ar.] oğul -4- krş. ibn

ᶜĀd b. ᶜAvṣ 231/5

ᶜAvṣ b. İrem 231/6

İrem b. Sām ibn Nūḥ'nung 231/6

sulṭān b. sulṭān 13/6

binā [Ar.] ibadethane, yapı, iman -3-

b. ḳılıp 206/9

b.+ sı 206/3

b.+ sını 181/8

bīnālıḳ [Far.+Tr.] göz, kaynak -1-

b.+ ı 184/1

bī-naẓīr [Far.+Ar.] eşsiz, benzersiz -3-

naᶜt-i b. 158/8

maṭlūb-ı b.+ ning 59/7

b.+ ni 25/7

bī-nevā [Far.] zavallı, fakir, çaresiz -2-

ᶜuşşāḳ-ı b.+ ġa 62/3

b.+ sėn 266/3

bī-nihāyet [Far.+Ar.] sonsuz, pek, çok -14-

b. 31/5, 45/8, 95/5, 157/8, 160/1, 265/9, 273/1, 284/9, 287/5

baḫşāyiş-i b. birle 338/10

feyż-i bī-nihāyet 340/11

b. ėrür 222/8

ṣıfat-ı b.+ in 189/9

b.+ dür 205/3

bī-nihāyetlıḳ [Far.+Ar.+Tr.] sonsuzluk -1-

b.+ ın 144/10

bī-nişān [Far.] işaretsiz, belirtisiz, iz kalmamış -1-

b. bol 258/8

bī-niyāz [Far.+Ar.] muhtaç olmayan, müstagni, doygun -2-

b. ḳıldı 221/7

b. ḳılġaylar 310/3

bī-niyāzī [Far.+Ar.] muhtaç olmama durumu, müstagni, doygun olma hâli -1-

ārāyiş-i b. ėrür 238/11

bī-pervā [Far.] korkusuz -1-

vālih-i b.+ mėn 64/5

bir 1. bir (belgisiz sıfat) -110-

b. 17/11, 21/5, 28/10, 28/11, 28/9, 29/9, 46/4, 48/1, 48/7, 48/8, 49/10, 51/9, 53/2, 53/5, 54/1, 55/1, 57/9, 61/9, 64/7, 69/4, 72/4, 77/3, 78/8, 86/1, 92/6, 94/10, 100/3, 107/2, 109/9, 110/2, 111/8, 119/7, 124/5, 126/10, 132/7, 135/10, 144/8, 158/5, 164/2, 166/6, 167/11, 168/2, 168/10, 169/2, 169/4, 169/6, 170/7, 173/8, 174/6, 182/6, 188/3, 188/9, 194/1, 194/4, 195/1, 195/4, 195/8, 196/2, 197/5, 197/8, 199/4, 199/8, 201/9, 202/3, 203/6, 206/8, 207/7, 209/10, 210/3, 210/5, 214/3, 214/4, 215/7, 216/2, 218/1, 222/11, 226/8, 232/3, 233/8, 233/9, 244/8, 245/8, 246/3, 246/11, 252/10, 253/1, 254/8, 264/9, 269/1, 278/10, 283/4, 284/3, 284/8, 289/1, 294/9, 295/3, 299/4, 299/8, 299/9, 303/3, 306/5, 313/3, 320/11, 330/1, 338/1, 342/3, 346/7

2. bir, sayı adı -38-

b. 101/9, 110/1, 128/6, 149/11, 149/7, 149/8, 149/9, 150/1, 150/4, 150/7, 150/8, 151/1, 167/7, 174/7, 179/10,

198/5, 200/7, 200/9, 204/4, 214/10, 232/7, 242/8, 286/7, 289/5, 289/8, 295/4, 296/11, 300/1

b.+ inge 236/1

3. bir kez, bir defa -5-

b. 55/5, 57/11, 59/1, 160/7, 242/11

4. bir, tek -5-

bir b. 199/3

b. bir turup 293/2

b. bir 199/3

bir b. turup 293/2

b.+ ini 158/6

5. biri, birisi (zamir) -2- krş. biri

b. biri 91/8

b. birige 177/1

birge birlikte, beraber -1-

b. 259/9

biri biri, birisi (zamir) -39- krş. bir (5)

b. 32/10, 45/2, 45/4, 92/6, 119/10, 119/8, 119/9, 168/5, 168/6, 206/6, 231/9, 277/11, 289/5, 332/1

bir b. 91/8

b. birige 165/10, 213/5, 214/1, 33/10

b. biringe 238/9, 274/4

b. birining͡ 190/7

b.+ ning͡ 216/11

biri b.+ ning͡ 190/7

b.+ ni 283/5

bir b.+ ge 177/1

biri b.+ ge 33/10, 165/10, 213/5, 214/1

biri b.+ nge 238/9, 274/4

b.+ ndin 289/5

b.+ si 217/3

birik - toplanmak, yığılmak, bir araya gelmek, birleşmek -2-

b.- ip 178/7

b.- medi 180/5

birle 1. ile (edat) -367- krş. bile (1), bilen

āb-ı rūyı b. 183/6

şimşīr-i āb-dār b. 299/6

açlıḳ b. 182/5

āfet-i maḫāfet b. 271/10

aḥādīṣ b. 125/6

aḥkām b. 235/6

ᶜaḳl b. 62/8

aḳ tonlar b. 286/7

alar b. 278/8

aᶜmāl-ı pesendīde b. 93/6

ᶜameller b. 93/11

anın͡g b. 63/8, 96/1, 116/10, 123/8, 123/10, 197/5, 229/4, 241/8, 243/3, 243/4, 245/7

ᶜArbā b. 236/6

artuḳluḳı b. 127/7

ᶜasākir-i manṣūre b. 14/3

āsānlıḳ b. 14/9, 243/10, 244/10

aṣḥābı b. 27/5

ᶜaşḳ b. 47/5

ᶜaşḳı b. 52/4

atı b. 139/11, 141/3, 334/1

atın͡gız b. 260/10

ayaḳları b. 292/4

āyeti b. 119/4

aytmaḳ b. 323/7

baġıyy ve ṭuġyān b. 100/1

baḫşāyiş-i bī-nihāyet b. 338/10

baḫt b. 346/6

barmaḳı b. 214/9

benū ḫazrec b. 308/10

berāhīn-i ḳāṭıᶜa b. 68/10

bęrmek b. 328/1

bęrmekke b. 260/5

bevārıḳ-āṣār-ı ṭurre-i ġayb b. 8/4

beyān ḳılmaḳ b. 36/5

beyt b. 18/9, 122/2

bilişgen b. 117/8

bizni͡ng b. 223/7

bular b. 277/3

burhān b. 322/1

büzürgi b. 272/10

cān b. 56/5, 222/9, 241/3

celāl b. 114/10

celāl-i salṭanat b. 270/3

celālet b. 137/6

cemāᶜati b. 301/8

cemāl-i beşāret b. 156/7

cemāl-i iḥsān b. 156/5

cīrān-ı ervāḥ-ı ḳudsiyye b. 67/8

çibe b. 303/7

dem-i nefesi b. 51/7

dėmek b. 125/9, 133/5

deryā b. 54/6

devām-ı cūᶜ-ı mücāhede b. 80/3

dībācı b. 132/6

dīdārı b. 52/6

dost b. 106/8

dūd-ı āh b. 100/2

duᶜā b. 24/10

ebrehe b. 196/7

ebūbekr b. 223/3

efᶜāl-i pesendīde b. 222/9

eḥibbā b. 9/10

ehl-i hüner b. 19/5

ehl-i memleket b. 232/7

elṭāf-ı nā-mütenāhī b. 67/7

elvān-ı meberrāt b. 163/6

emān b. 35/8

emri b. 82/3

emvāl b. 279/3

enbān b. 194/2

enbiyā b. 260/4

enbiyā-yı mürselīn b. 260/11

endūh b. 202/1

eryāṭ b. 192/7

faṣīḥ til b. 165/4

fażāyil b. 205/11

fażīlet b. 126/10

fażl-ı nā-mütenāhīsi b. 253/10

fażlı b. 346/4

fażlın͡g b. 339/1

fāris b. 311/9

ferāset b. 172/6

ferişteler b. 297/4

fermānı b. 224/5

fiᶜlin ḳılġan b. 76/11

firāḳı b. 341/9

ġamzeᵓ-i ġammāz b. 62/10

ġavāṣe-i ebṣār b. 220/3

ġayret b. 147/4

ġāyāt-ı belāġat b. 248/10

ġūl b. 273/11

ḥabību'llāhlıḳ b. 121/2

ḥac-ı sāṭıᶜa b. 46/5

ḥadīṯ-i Cābir b. 244/1

ḥaffet b. 50/6

ḥaḳ taᶜālā b. 257/2

ḫalāyıḳ b. 100/3

ḫalḳ b. 171/1

ḫātem b. 218/2

ḫaṭṭ-ı laṭīf b. 15/9

ḫavf b. 318/10

ḫayāl b. 146/1, 146/5

ḫᵛārluḳ b. 271/5

hevā b. 268/4

hevesler b. 337/9

ḥikmet-i bāhire b. 9/3

ḥīle b. 51/3, 164/1

himmeti b. 345/9

ḫiṭāb-ı müsteṭāb b. 16/2

ḫiẕmet ḳılmaḳ b. 323/9

ḫoşluḳ b. 162/6

ḥulel b. 302/8

ḥulel-i istiᶜārāt-ı reşīḳa b. 23/8

ḫulḳ-ı ḥüsn b. 156/6

ḫuşūmet b. 321/11

ḥücec b. 237/1

ḥükm-i melik-i muṭāᶜ b. 183/2

ırġaḳ b. 244/1

ᶜibāreti b. 117/2

icāzeti b. 34/10

ictihād b. 305/9

şeref-i idrāk-i menzile-i ḳābe ḳavseyn b. 253/4

ᶜiffet b. 50/7, 80/2

iḫlāṣ b. 31/8, 89/11, 293/10

iḥtimā b. 89/3

iḥtirām b. 28/6

ilāhī b. 322/10

īmān kėltürmeki b. 222/1

imtinān b. 53/4

ᶜināyet b. 132/8, 329/9, 339/8

ᶜināyet-i bārī b. 256/11

ᶜināyet-i ḥażret-i pādişāhī b. 300/3

ᶜināyet-i Rabbānī b. ėrdi 300/8

ᶜināyeti b. 220/2, 242/1, 298/11, 310/10, 329/4

insilāḫ-ı ḳuyūd-ı işneyniyyet b. 335/1

irtikābı b. 324/2

İslām kėltürmegenler b. 321/3

istiᶜdād-ı tamām b. 292/1

istifrāġ b. bolur 89/2

istiḳżā b. 258/9

iş b. 141/6

işāreti b. 213/3, 295/2

iṭālet-i lisān b. 61/6

ittifāḳ b. 307/8

ittifāḳı b. 254/5

ḳadeḥ-i şıdḳ b. 67/10

ḳaḥṭ b. 163/3

ḳan b. 315/11

ḳanı b. 68/4

ḳar b. 217/5

ḳażā b. 35/6

kāhillıḳ b. 87/11

kehānet b. 175/7

kėlmeki b. 187/4

kemāl b. 135/8, 328/8

kemāl-i fażl-ı ilāhī b. 155/6

kemāl-i ḥüsn b. 156/4

kemāl-i ḳudreti b. 49/9, 184/3

kemāl-i ʿubūdiyyet b. 257/6

kerāmāt-ı sermediyye b. 82/2

kerāmet-i leyletü'lmiʿrāc b. 132/6

kerem b. 342/1

keremi b. 329/8

kesb b. 205/8

keşret-i leşker b. 285/3

kėtermek b. ėrmes 238/2

kętmek b. 147/7

ḳılıç b. 269/11, 274/7

kişi b. 295/5, 308/6

ḳolı b. 296/2

ḳorḳuġ b. 271/1

ḳorḳuġ leşkeri b. 269/7

ḳorḳunç b. 173/5

kön͡gül b. 56/6

köp bolmaḳı b. 239/6

körmek b. 317/2

ḳudreti b. 24/7, 139/1

Ḳur’ān b. 186/7, 240/11

ḳuvvet-i beşeriyye b. 126/6

ḳuvveti b. 11/7, 200/4

küç b. 81/7, 279/10

küffār b. 276/10

lafẓ-ı melīḥ b. 33/5

lafẓ-ı Türkī-yi melīḥ b. 16/10

leşker-i derd b. 48/10

leşker-i islām b. 178/1

leşkeri b. 196/2

maḥaffe b. 279/1

maḥbūb-ı zībā b. 227/9

maʿnī-yı anīḳ b. 229/3

marażı b. 21/1

māl b. 302/2

mānīʿī bolmaḳı b. 345/8

Medīne b. 306/9

mektūb b. 303/5

melāyikeler b. 299/11

mẹnin͡g b. 105/4

meşk b. 294/8

meyāmīn-i berekāt b. 343/8

miḥneti b. 57/10

muᶜāraża b. 239/4

muḥabbet b. 133/8

Muḥammed b. 302/3

muḫālefeti b. 80/10

muḫālefet-i nefs b. 85/9

munıng̑ b. 72/7

müᵓmīn b. 120/11

müşāhede b. 80/5

naḳliyye b. 121/10

naṣīḥati b. 66/3

naṣṣ-ı icmāᶜ b. 121/6

naẓm ḳılmaḳ b. 227/8

Necāşī Ḥākim b. 192/7

nedāmet b. 325/4

nefy ḳılman b. 118/3

neyerse b. 87/1

nidā ḳılmaḳı b. 313/4

nūr b. 152/10

nūrı b. 257/5

nuṣreti b. 11/8

nübüvvet b. 230/2

oḳ b. 179/7

olar b. 284/1

ot b. 186/1, 191/6

otı b. 39/11, 41/1, 41/5, 52/9

otlar b. 190/6

pākizelik b. 166/2

penāh tutmaḳ b. 333/10

raḥmāniyyet b. 337/1

raḥmet b. 205/7

resūl b. 288/5

resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem b. 109/10

reşād b. 15/8

ṣafā b. 342/9

saṭevāt-ı tecelliyāt b. 147/6

sebaḥāt-ı envār-ı cemāl b. 147/3

sedād b. 15/7

seḫā b. 332/2

ṣenā b. 147/2

sęning b. 117/7

ṣıdḳ b. 293/9

ṣıdḳ iḫlāṣ birle 35/2, 346/1

ṣıfatı b. 110/11, 169/1, 175/4

ṣıfāt b. 93/7

sırrı b. 61/9

simet-i ḥayrān b. 339/2

simmet-i ḳabūl b. 18/7

söz b. 52/6

su b. 54/5

sūz güdāz b. 58/8, 251/9

sūz u güdāz b. 103/9

ṣülüṣ-i leşker-i islām b. 308/9

sün͡güler b. 316/2

süvāre b. 295/6

şarāb-ı nedāmet b. 82/6

şefā'at b. 122/4

şefā'ati b. 331/3

şefī' b. 121/3

şeref-i nübüvvet b. 205/7

şevārıḳ-ı ḥaḳ b. 8/2

şevḳ b. 161/9

şevḳ ve niyāz b. 51/6

şeyb b. 175/6

ta'cīl-i tamām b. 292/2

ṭa'ām b. 81/2

taḳrīr-i vāfī b. 17/2

taş b. 198/6, 199/6

ta'ẓīm-i raḥmān b. 230/2

tebessüm b. 160/4

teblīġ-i risālet b. 137/3

tedbīr b. 79/10

tėgmek b. 207/4, 208/5

ten b. 67/6

teşebbüh b. 239/3

teşrifi b. 79/6

tevekkül b. 277/1

tevfīḳi b. 106/4

til b. 19/9, 38/8, 138/10, 253/7

timṣāl b. 146/6

tīrendāzlar b. 310/4

tuġrası b. 9/7

ᶜubūdiyyet b. 133/5

uçı b. 330/2

ᶜuḳūbet b. 199/4

ᶜulüvv b. 262/2

uşaḳları b. 191/9

uyaları b. 215/8

uyalarım b. 216/9

uyḳusı b. 147/8

vaḥy-ı ilāhī b. 268/4

vaṣf ḳılmaḳım b. 227/3

vāsıṭası b. 319/8, 323/8, 328/4

vecel b. 71/8

vücūdı b. 112/4, 275/7

Yahūdī b. 214/3

yaşım b. 55/6

yavuḳluḳı b. 144/7

yavuzluḳ ḳılmaḳ b. 79/1

yazuḳ b. 326/9

yārı b. 220/5

yęli b. 130/6

yęmek b. 79/3

yıġlamaḳ b. 89/5

yolı b. 291/8

yörimek b. 101/1

yümn bereket b. 166/2

zaḥmetler b. 96/5

ẕāt nurı b. 141/2

ẕātı b. 137/5, 139/10

ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī taᶜālā b. ėrür 230/4

ẕevḳ-ı ziyāret-i resūl ᶜaleyhi's-selām b. 345/6

zīver-i ᶜibādāt b. 76/1

2. ile (bağlaç) -13- bile (2)

b. 18/10, 20/5, 37/11, 37/5, 40/1, 40/11, 55/9, 75/11, 151/9, 181/5, 254/7, 278/8, 284/7, 319/2

birlik tek, yegâne olma durumu, vahdet -1-

b.+ i 164/8

bir nėççe birkaç, bir kısım -1- krş. bir nęççe, bir nėçe, bir nęçe

b. 163/3

bir nęççe birkaç, bir kısım -1- krş. bir nėççe, bir nėçe, bir nęçe

b. 295/6

bir nėçe birkaç, bir kısım -4- krş. bir nėççe, bir nęççe, bir nęçe

b. 18/9, 21/8, 196/6, 306/8

b.+ ning͡ 16/9

bir nęçe birkaç, bir kısım -4- krş. bir nėççe, bir nęççe, bir nėçe

b. 66/9, 175/10, 306/4, 318/3

bir yolı bir kez, bir defa -1-

b. 285/2

bisāṭ [Ar.] minder, kilim, makam -2-

b.-ı inbisāṭda 67/11

b.-ı şerīfinde 15/4

biʿşet [Ar.] gönderilme, gönderiliş -1-

b.-i nübüvvet 132/2

bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm [Ar.] esirgeyen ve merhamet eden Allah'ın adıyla -1-

b. 8/1

bī-sün͡gek [Far.+Tr.] kemiksiz, vücudunda kemik bulunmayan -1- krş. sün͡gek

b. ėrür 174/3

bīşe [Far.] orman, yer, yurt -3-

b. 320/9

b.+ si tapa 320/2

b.+ sine 319/8

bī-şübhe [Far.+Ar.] muhakkak, şüphesiz -1-

b. 24/3

bit - (I) bitmek, bitki yetişmek -3-

b.- ken 37/4, 318/1, 318/2

bit - (II) bitmek, tükenmek -1-

b.- ip 183/8

bi-tamām [Ar.] tamamen -1-

b. 182/11

bi-ṭarīḳ [Ar.] yola, yoluyla, vasıtasıyla, usulüyle -1-

b.-ı evvelī 119/2

biti - yazmak -7- krş. yaz-

b.- di 211/1

b.- p 15/9, 28/4, 30/7, 60/7

b.- gendürler 316/1

b.- dim ėrse 113/10

bitiglig yazılı, üzerine yazılmış olan -1-

b. 198/7

bitil - yazılmak -2-

b.- miş 170/4

b.- gen dėg 305/2

bitkür - sona erdirmek, kapatmak -1-

b.- üp 218/6

bīve [Far.] dul -1- krş. erāmil

b. ḳalmadı 275/9

bī-yabsir [Far.+Ar.] görülmez -1-

b. 335/3

bī-yesmaᶜ [Far.+Ar.] duyulmaz -1-

b. 335/3

biz biz (zamir) -48-

b. 102/11, 173/10, 185/8, 186/2, 216/1, 267/10, 293/8, 296/2, 310/7

b. taḳı 142/4

b.+ ning 30/5, 67/2, 136/9, 177/7, 200/9, 284/1, 289/10, 310/5

b.+ ning birle turur 223/7

b.+ ning dėg 100/5

b.+ ning dėgler 229/5

b.+ ning üzre 142/9

b.+ ing 293/7, 294/4

b.+ ni 97/9, 109/6, 141/6, 141/7, 142/2, 184/11, 246/7, 267/4, 267/7, 307/8, 307/9, 313/8

b.+ ge 61/7, 115/10, 188/7, 267/1, 267/3, 294/5, 302/2, 304/2

b.+ lerni 122/6

b.+ lerge 67/4, 99/2

b.+ lerdin 185/11

biżāᶜat [Ar.] mal, sermaye -2-

b.-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı mıṣr 18/6

b.-i müzcāt 343/3

boġuzla - boğazına çökmek, öldürmek -1-

b.- ġuçı 72/1

bol - 1. olmak (yardımcı fiil) -547- krş. ol-

b.- ur 19/5, 23/1, 24/3, 37/8, 40/6, 52/3, 52/4, 58/1, 63/10, 74/3, 74/9, 80/5, 83/4, 85/9, 87/8, 88/1, 88/7, 92/3, 122/4, 123/10, 164/8, 170/5, 174/4, 186/8, 192/8, 243/3, 249/1, 252/3, 286/2, 316/7, 317/2, 318/11, 321/5, 337/4, 340/1, 345/11

b.- ur mu 33/6

b.- urlar 251/9

b.- up turur 88/11, 121/6, 135/4, 147/4, 148/8, 163/3, 233/7, 253/10, 258/11, 267/3, 301/9, 305/11

b.- up durur 85/4

b.- uptur 117/2

b.- updur 39/8

b.- dum 53/3, 57/4, 62/4, 63/1, 99/1, 338/2

b.- dun͡g 253/4, 264/3

b.- dı 9/2, 14/3, 14/10, 18/11, 19/2, 19/4, 19/6, 19/8, 19/10, 20/1, 20/3, 20/5, 20/7, 21/8, 24/7, 30/9, 38/5, 38/7, 48/10, 48/11, 48/9, 49/1, 49/2, 76/2, 93/3, 113/10, 118/1, 125/1, 125/2, 125/7, 127/7, 131/5, 132/3, 135/8, 139/2, 143/10, 145/3, 148/2, 153/1, 153/9, 153/11, 155/7, 155/8, 163/1, 164/3, 166/1, 166/10, 167/4, 167/5, 168/7, 169/2, 169/5, 170/2, 172/8, 174/9, 175/5, 179/11, 180/10, 181/2, 183/1, 183/2, 184/10, 184/2, 184/6, 185/3, 187/2, 188/4, 194/6, 195/8, 199/2, 202/2, 207/9, 208/4, 214/10, 216/9, 219/8, 226/4, 227/5, 228/7, 230/7, 234/10, 239/11, 248/1, 253/3, 260/3, 260/10, 262/1, 263/1, 292/2, 298/3, 304/3, 308/7, 309/6, 311/11, 312/6, 313/2, 313/7, 314/8, 325/4, 337/10, 347/5, 347/6

b.- dı mu 74/10

b.- dun͡guz 33/8

b.- dun͡guzlar 164/3

b.- dılar 155/9, 178/2, 187/3, 198/4, 198/9, 223/1, 223/4, 278/8, 303/8, 312/3, 312/4, 314/6

b.- ġay-sėn 72/8, 309/11

b.- ġay 18/8, 32/5, 57/3, 74/12, 82/3, 82/5, 110/4, 118/6, 119/2, 123/2, 123/4, 130/9, 164/11, 186/6, 201/8, 220/6, 222/9, 242/3, 242/7, 243/1, 245/6, 246/1, 250/4, 282/9, 304/2, 319/10, 325/9, 329/10, 334/6, 337/6, 345/4

b.- ġay-miz 267/10

b.- ġaylar 306/8

b.- ġay mu 90/8

b.- ayım 276/3

b.- ġıl 58/7, 80/9, 95/6, 96/9, 107/1, 110/11

b. 258/8, 40/6, 72/5

b.- sun 162/1, 171/6, 216/7, 239/6, 283/8, 293/5, 294/3, 294/4, 299/10, 313/7, 347/1

b.- alım 109/6

b.- un͡g 96/7, 98/10

b.- sam 225/5

b.- san͡g 50/9, 80/9, 124/8

b.- sa 10/3, 24/3, 30/6, 41/6, 52/4, 59/1, 73/7, 86/10, 90/6, 103/5, 104/5, 111/5, 121/5, 121/10, 129/9, 131/11, 132/3, 139/6, 140/4, 140/6, 141/3, 141/7, 159/4, 161/6, 171/9, 183/4, 194/9, 206/6, 221/5, 234/1, 240/11, 244/10, 247/8, 247/11, 270/5, 274/1, 274/4, 277/3, 279/6, 295/9, 308/2, 317/3, 319/8, 328/9, 336/4, 337/8, 344/9, 345/3, 347/1

b.- san͡gız 118/10, 118/11

b.- salar 173/2, 274/2, 295/11, 315/3

b.- a 135/2

b.- up 12/1, 14/4, 14/7, 21/2, 25/8, 25/10, 28/5, 33/10, 44/11, 46/7, 46/9, 48/11, 53/1, 67/8, 71/10, 91/1, 104/9, 132/3, 141/9, 142/7, 142/10, 144/9, 146/1, 146/11, 147/6, 153/4, 155/3, 163/10, 165/6, 167/2, 167/10, 171/1, 175/6, 177/4, 184/1, 184/5, 194/11, 199/2, 199/8, 201/6, 207/6, 210/8, 222/3, 222/4, 231/10, 232/11, 242/2, 242/8, 245/4, 255/11, 257/1, 257/4, 257/5, 257/8, 258/3, 259/6, 261/11, 266/4, 274/5, 278/4, 278/7, 279/10, 281/2, 285/4, 286/9, 297/2, 298/4, 299/2, 299/6, 301/2, 302/4, 302/9, 308/1, 312/4, 318/10, 325/3

b.- ġaç 303/2

b.- ġanda 92/3, 107/8, 155/2, 200/2, 208/3, 232/9, 252/3, 284/8, 308/8, 313/5, 325/4

b.- ġunça 173/2, 194/11, 81/6

b.- mağunça 62/6

b.- may 219/10, 299/9, 310/8, 340/10

b.- ġan 45/1, 47/11, 50/3, 51/4, 52/6, 68/3, 71/6, 76/8, 120/8, 139/9, 142/2, 153/10, 174/3, 175/11, 176/10, 185/4, 213/4, 322/7, 344/8, 345/3

b.- ġandın 33/1, 79/9, 171/7, 177/1, 177/2, 232/6

b.- ġanın͡gnı 335/3

b.- ġanının͡g 98/6

b.- ġanın 29/8, 147/7, 224/1, 281/6

b.- ġanıġa 250/3

b.- ġanlar 144/9

b.- ġanlarıġa 313/5

b.- ġanlarıda 170/10

b.- mağan 249/3, 320/1

b.- mağanlarġa 144/8

b.- mas-biz 284/10

b.- mas 43/1, 61/3, 62/5, 66/3, 90/3, 90/4, 91/6, 92/10, 135/7, 203/11, 205/8, 239/3, 239/4, 267/4, 327/10, 333/8

b.- mas mu 281/2

b.- madım 95/4

b.- madı 75/11, 76/1, 142/4, 142/9, 143/5, 143/7, 147/10, 177/2, 196/6, 234/11, 263/3, 275/9

b.- madılar 125/3

b.- mağay-mẹn 94/5

b.- mağay 56/10, 56/5, 56/6, 56/8, 57/1, 57/3, 186/4

b.- mağıl 336/3

b.- ma 72/4, 73/10

b.- masun 96/8, 210/2

b.- mang͡ 96/5

b.- masam 324/7

b.- masa 46/2, 65/3, 74/4, 96/2, 101/5, 109/2, 112/5, 113/7, 117/7, 186/3, 189/4, 189/6, 281/1

b.- maḳ 54/8, 79/10, 234/9, 240/1, 267/6, 326/1, 329/5, 334/2, 336/7

b.- maḳnı 107/3

b.- maḳḳa 301/5

b.- maḳdın 95/7, 178/11, 281/8, 335/2

b.- maḳım 324/5

b.- maḳı 66/11, 117/1, 186/4, 239/6, 345/8

b.- maḳıġa 119/4, 313/1, 313/2

.....

ᶜāciz b.- dı 9/2

ᶜāciz b.- madı 142/9, 143/7

ᶜāciz b.- sa 141/7

açlıḳ b.- ur 88/1

āfetī b.- masa 189/6

āgah b. 72/5

āgāh b.- madı 147/10

aḳ b.- dı 337/10

ᶜāḳıbet b.- ġay 57/3

ᶜaḳldın b.- maġunça 62/6

altun b.- alım 109/6

altundın b.- ġay 242/7

āmāde b.- ġıl 58/7

ᶜamm-zāde b.- ur 58/1

ārāste b.- sa 274/1

ārāste b.- up 302/9

artuḳ b.- dı 125/1, 125/2

ᶜāṣī b.- dı 309/6

ᶜāşıḳ b.- ġay 222/9

ᶜāşıḳ b.- maġay 56/5

āşinā b.- mas 62/5

āşkārā b.- ur 164/8

āşüfte b.- ġay 130/9

āşüfte dėg b.- up 171/1

āşüfte-i cihān b.- dı 48/9

aylıḳ b.- up 242/8

bāġıda b.- ur 23/1

bahādurlardın b.- sa 274/4

baş b.- ayım 276/3

bāṭıl b.- masun 96/8

bāṭıl b.- up 165/6

bedbaḫt b.- dı 248/1

bedel b.- ġanın 147/7

bedreḳa-ı ṭarīḳ b.- up 12/1, 14/4, 261/11

bedreḳa-ı ṭarīḳ b.- up turur 305/11

beḳāsı b.- ur 74/9

bende b.- ġanda 252/3

bende b.- ġıl 110/11

bende b.- maḳ 334/2

bende b.- maḳnı 107/3

bende b.- sa 24/3

bercā-yı cān b.- dı 20/3

beşāret b.- sun 299/10

bīgāne b.- up 266/4

bī-hūş b.- ġanda 208/3

bilür b.- ġay 337/6

bī-nişān b. 258/8

būstān b.- dı 20/7

cāhī b.- sa 344/9

cāyiz b.- ġay 201/8

cemᶜ b.- dı 164/3

cemᶜ b.- ġanda 313/5

cemᶜ b.- ġanda 92/3

cemᶜ b.- madı 177/2

cemᶜ b.- up 222/3

cerāḥat b.- dı 312/6

cūdı b.- ġan turur 153/10

çaḳ b.- dı 21/8

çü b.- dı 143/10

dāḫil b.- maġay-mẹn 94/5

dāyim b.- ġay 82/5

dermānde b.- dum 338/2

dil-i cān b.- mas 90/4

dürüst b.- ur 123/10

düşman b.- ur ėrdi 19/5

ėgesi b.- sa͡ng ėrdi͡ng 50/9

emān b.- ġay ėrdim 245/6

emānda b.- ur 321/5

ẹmgengü dėg b.- sa 104/5

ėşi b.- masa 117/7

ėşitmes b.- dılar 187/3

ėşitmes b.- ur 63/10

evlā b.- sa 308/2

evṭās b.- sa 279/6

fārigˌ b.- up 194/11

fāsıḳ b.- maġay 56/10

fāş b.- dı 304/3

fāş b.- dum 63/1

fāyiż b.- up turur 135/4

fedā b.- sun 162/1, 171/6, 216/7, 293/5, 294/3, 313/7

fermān b.- ġunça 194/11

fermān b.- may 310/8

fetḥ b.- ġunça 173/2

feżīḥet b.- maḳdın özge 281/8

feżīḥet b.- mas mu 281/2

fırḳa b.- ur 192/8

ġāfil b.- dı 181/2

ġāfil b.- ġan 47/11

ġāfil b.- ma 72/4

gevherfeşān b.- dı 20/1

gülistān b.- ġan 52/6

ḫaberdār b.- dum 57/4

ḫaberdār b.- maḳ üçün 54/8

ḫaberdār b.- up 28/5

ḫabersiz b.- ur 318/11

ḥabīb-i ḥażret-i ḥaḳ b.- ġay 119/2

ḥabību’llāh b.- maḳı 117/1

ḫacel b.- dı 145/3

ḥācet b.- ġay 32/5

ḫacīl b.- ma 73/10

ḫafīf b.- sa 247/11

ḥakem b.- up 91/1

ḥākim b.- salar 173/2

ḥākim b.- ur 83/4

ḥāl b.- dı 184/10

ḫalāṣ b.- maḳ 79/10

ḫalāṣ b.- up 242/2

ḫalāṣ tapmamış b.- sam 225/5

ḫalel b.- masa ėrdi 189/4

ḫālī b.- mas 91/6

ḫālī b.- masa 109/2

ḥalḳa b.- up 299/2

ḫān b.- dı 48/10

ḫarāb b.- dı 183/1

ḫarāb b.- mas 267/4

ḫarābātī b.- ur 52/3

ḥāṣıl b.- dı 226/4, 253/3, 262/1, 325/4

ḥāṣıl b.- mas 205/8

ḥāṣıl b.- up 255/11, 257/1

ḥāṣıl-ı ibtidā b.- sa 10/3

ḫasta b.- up 199/2

ḫatm b.- dı 135/8, 260/10, 347/5

ḫavfi b.- dı ėrse 202/2

ḫayr b.- ġay 304/2

ḥayrān b.- madı 142/4

ḥayrān b.- up 141/9, 142/10

ḥayrān mest b.- ur 40/6

ḫayr-ı ehl-i millet b.- ġay-miz 267/10

ḥāżır b.- dı 169/2, 30/9

ḥāżır b.- maḳḳa 301/5

ḥāżır b.- up 33/10, 222/4

helāk b.- dı 199/2

helāk b.- dun͡guzlar 164/3

helāk b.- ġanda 232/9

helāk b.- ġanının͡g 98/6

helāk b.- maḳdın 178/11

helāk b.- maḳım 324/5

helāk b.- masam 324/7

helāk b.- sa 86/10

hemrāh-ı cān b.- sa 111/5

ḫıyānet ḳıldı b.- ġay 250/4

ḥikmet b.- ġay 246/1

ḫoş b.- dı 208/4

huşyār b. 40/6

ınaġraḳ b.- ur ėrdi 92/3

ᶜıyān b.- dı 48/9

ᶜibādet b.- up durur 85/4

ᶜibāret b.- maġay 186/4

icāzet b.- may 299/9

iki pāre b.- dı 214/10

iki pāre b.- ġan 213/4

īṣār b.- sun 294/4

işāret b.- sa 121/5, 132/3

ḳabūl b.- ġan 120/8

ḳabūl b.- ur 345/11

kān b.- dı 18/11

ḳan b.- dı 48/11

ḳāniᶜ b.- up 146/1

ḳaran͡ggu b.- ġanda 155/2

ḳarīb b.- up 14/7

ḳayġum b.- masun 210/2

ḳāyim b.- ġay 82/3

kebāb b.- up 48/11

kelām-ı ḥaḳ b.- dı 234/10

kęrek b.- sa 73/7, 121/10, 234/1, 337/8

ḳıyāmet b.- ġay 110/4

kirmiş b.- sa 221/5

kizlenip turmaḳ b.- ġay 319/10

ḳolı ayaḳı tutmas b.- up 21/2

ḳonaḳ b.- dum 53/3

köni b.- ġıl 95/6

köni b.- madım 95/4

köp b.- dı 168/7

köp b.- maḳı birle 239/6

köp b.- sa 129/9

kör b.- dı 219/8

körer b.- sa 159/4

körer b.- sa ėdi 30/6

körmes b.- dı 187/2

körünür çaḳlı b.- ġanda 308/8

Ḳur’ān b.- ġay 123/4, 186/6

külāhın͡g b.- ġanda 107/8

lāḥiḳ b.- up 285/4

lāyıḳ b.- maġay 57/1

lāyıḳ b.- sa 141/3

leşker b.- up 278/7

maġfiret ḳılmış b.- ur 337/4

maġlūb b.- maḳıġa 313/2

maġlūb b.- mas-biz 284/10

maġrūr b.- up 71/10

maḥall-i ḳābildin b.- masa 65/3

maḥbūbı b.- san͡gız 118/11

maḫfī b.- sa 140/4

maḫfī b.- up 155/3

maḥrem b.- ġan 68/3

maḫṣūṣ b.- dun͡g 264/3

maḫṣūṣ b.- up 67/8

maḥv b.- maḳdın 335/2

maḥv b.- up 257/5

maḥv b.- up turur 147/4

maḳbūl b.- ġanın 29/8

maḳbūl b.- ur 74/3

maḳtūl b.- dı 313/7

maḳtūl b.- dılar 314/6

maḳtūl b.- up turur 301/9

maḳżī b.- ur 316/7

maᶜlūm b.- dı 125/7

maᶜlūm b.- dı 153/9

maᶜlūm b.- up turur 233/7

maᶜlūm b.- ur 80/5

maᶜnī b.- sa 206/6

mānīᶜ b.- ur 286/2

mānīᶜī b.- maḳı birle 345/8

maᶜrifet b.- up 46/9

marīż b.- ur 88/7

mecmaᶜ b.- up 302/4

mecrūḥ b.- ġanın 224/1

mecrūḥ b.- up 312/4

medḥ-ḫᵛān b.- dı 19/10

melik b.- ġan 175/11

melik b.- up 177/4

melūl b.- up 201/6

mẹndin b.- ġanıġa 250/3

mensūḫ b.- dı 155/8

mensūḫ b.- maḳ 234/9, 267/6

mercāndın b.- ġay 243/1

mercūm b.- up 175/6

mestūr b.- dılar 155/9

mevṣūf b.- ġıl 107/1

mevsūm b.- ġay 18/8

meẕkūr b.- dı 260/3

mihrbān b.- mas 92/10

muᶜaṭṭar b.- ur ėrdi 170/5

mūcib-i melāl b.- sun 239/6

muḥaḳḳaḳ b.- up turur 258/11

muḥarrem b.- madı 263/3

muhtedī b.- mas 66/3

muḳbil b.- masa 74/4

muḳīm b.- sa 161/6

mundaḳ b.- sa 183/4

munṣaliḥ b.- up 146/11

muntaẓır b.- dı 174/9

murād b.- masa ėrdi 112/5

muṣībet-zede b.- up 301/2

muᶜteber b.- ġay mu 90/8

muṭṭaliᶜ b.- maġanlarġa 144/8

mużmaḥill b.- up 147/6

mübtelā b.- ġandın so͡ng 79/9

mübtelā b.- maḳ 329/5

mübtelā b.- sa 52/4

mübtelā b.- up turur ėrdiler 163/3

mücellā b.- madı 76/1

mücerred b.- ġıl 80/9

mücerred b.- up 258/3

mühtedī b.- madı 143/5

mültezem b.- sa 347/1

mültezim b.- sun 347/1

mümtāz b.- sa 140/6, 317/3

mümtāz b.- salar 315/3

mümtelī b.- up turur 88/11

münācātī b.- ur 52/4

münāfıḳ b.- maġay 57/3

münāsib b.- sa ėrdi 139/6

münḥarif b.- ġan 322/7

münhezim b.- dı 179/11

münhezim b.- dılar 312/4

münhezim b.- ġanlarıġa 313/5

münhezim b.- up 286/9

münḳaṭıᶜ b.- mas 61/3, 239/4

münḳaṭıᶜ b.- may 340/10

münḳatıᶜ b.- up 25/10

münkir b.- ur 249/1

münşaḳḳ b.- ġan 176/10

müntaḳil b.- dı 153/1

müntaḳil b.- up 153/4

münteşir b.- dı 188/4

münteşir b.- dı ėrse 195/8

müsellem b.- dı 263/1

müsellem b.- up 231/10

müstaḳbil b.- up 298/4

müstaḳīm b.- masa 96/2

müstaḳīm b.- un͡g 96/7, 98/10

müstecāb b.- ġay mu 346/5

müstevlī b.- ġan 45/1, 50/3

müşerref b.- dun͡g 253/4

müşterī b.- ġay 74/12

mütebeddil b.- dı 184/6

müteferriḳ b.- ġandın son͡g 177/2

müteferriḳ b.- maḳıġa 313/1

müteġayyir b.- may 219/10

müteġayyir b.- up 184/5

müteḳassim b.- mas 135/7

mütemeṣṣil b.- up 259/6

müteveccih b.- dı 292/2, 308/7

müteveccih b.- dı ėrse 14/3, 298/3

müteveccih b.- dılar 198/9, 303/8

müteveccih b.- dılar ėrse 178/2

müteveccih b.- ġaç 303/2

müteveccih b.- ġanda 284/8

müteveccih b.- ġanlar 144/9

müteveccih b.- up 25/8, 53/1

müteveccih b.- urlar 251/9

mütevellid b.- dı 175/5

mütevellid b.- ġan 185/4

mütevellid b.- ġan üçün 174/3

müttefiḳ b.- dılar 278/8

müyesser b.- dı 14/10

müyesser b.- sa 59/1

müyesser b.- up 257/8, 278/4

müyesser b.- up turur 253/10

müyesser b.- ur 85/9

müyesser b.- ur ėrdi 37/8

müzekkī b.- madı 75/11

naṣīḥat b.- sa 90/6, 103/5

nāṣī b.- up 44/11

nātüvān b.- dı 49/2

nāzil b.- dımu 74/10

nę b.- dı 76/2

nė b.- ġay 334/6

nę b.- updur 39/8

nę hāl b.- dı 216/9

necāt b.- ur 122/4

nevmīd b.- maġıl 336/3

nevmīd b.- maḳ 336/7

nihān b.- dı 19/4

nuṭfesidin b.- ur 174/4

ol çaḳlı b.- dı 194/6

ol ḫalḳ dėg b.- man͡g 96/5

öltürmek b.- dılar ėrse 223/1

pādişāh b.- ur 252/3

pāre b.- ġan 139/9

perīşān b.- up 318/10

peşīmān b.- up 308/1

peydā b.- dı 167/5, 169/5

peydā b.- dı 170/2

peydā b.- ġan 76/8

peydā b.- ġanda 200/2

peydā b.- up 167/10, 184/1, 199/8

peydā b.- ur 87/8

pinhān b.- sa 41/6

pīr b.- dum 99/1

pīr b.- ġan son͡g 71/6

pīr b.- ġunça 81/6

pīr b.- up 281/2

rāst b.- sa 295/9

rāżī b.- dun͡guz 33/8

rāżī b.- madı 196/6

rāżī b.- ur mu 33/6

refīḳ b.- maġan üçün 249/3

refīḳ b.- up 14/4

reʾīs-i ḳavm b.- up 279/10

resūl b.- ġay 123/2

revā b.- madı 234/11

revān b.- dı 93/3

revāne b.- dılar ėrse 223/4

revāne b.- up 274/5

rūḥ-ı reyḥānī bile b.- dı 38/5

rūşen b.- dı 239/11

rükn-i risāletdin b.- up turur 267/3

rüsül b.- maḳıġa 119/4

ṣābit b.- dı 118/1, 127/7

ṣābit b.- maḳdın 95/7

ṣābit b.- up 46/7

ṣābit b.- up turur 121/6

ṣābit b.- uptur 117/2

ṣādır b.- ġay 242/3

ṣāḥib-i istiḳāmet b.- ġıl 96/9

ṣāḥib-ḳadem b.- up 142/7

ṣaḳīl b.- sa 247/8

sākin b.- dı 113/10

sākin b.- ur 174/4

san b.- dı 19/8

ṣayd b.- ġan 51/4

ṣayd b.- maḳ 326/1

sebeb b.- dı 207/9, 313/2

sebeb b.- ġan 344/8

sebeb-i İslām b.- up 207/6

sebeb-i ẓafer b.- ġanın 281/6

sevdā-yı dünyādānlıḳ b.- up 325/3

sėver b.- sa͡ngız 118/10

ṣılaˀ-ı raḥm ḳılmış b.- sa 244/10

sīr-āb b.- sa 240/11

söngen b.- dı 180/10

ṣubḥ-ı ṣādıḳ b.- maġay 56/8

sūd b.- masa 101/5

ṣūretinde b.- up 297/2

sūretü'l-baḳara b.- sun 283/8

süvāre b.- salar 274/2

şādmān b.- up 210/8

şaḳḳ b.- up 163/10

şāmil b.- dı 139/2, 24/7

şefīḳ mihrbān b.- dı 19/6

şehīd b.- dı 311/11

şehīd b.- dılar 312/3

şehīd b.- ġaylar 306/8

şerīk b.- a bilse 135/2

şeydā b.- masa ėrdi 46/2

şikest b.- maġan 320/1

şikeste b.- ġandın so͡ng 177/1

şikeste b.- mas 327/10

şübhe b.- masa 186/3

taġayyür-i ṭıbāᶜ b.- dı 183/2

taḳdīr-i vücūd-ı Muḥammed b.- masa ėrdi 113/7

ṭāliᶜ b.- dı 155/7

tamām b.- dı 131/5, 347/6

tamām b.- dı ėrse 166/10

tamām b.- ġandın son͡g 232/6

tar b.- mas 333/8

tayar b.- ġay 329/10

tāze b.- dı 38/7

tekye-gāhım b.- ur 340/1

temkīn b.- ġanın͡gnı 335/3

terāḫī-yi zamāne b.- sa 131/11

terāḫī-yi zamāne b.- up 132/3

tercümān b.- dı 19/2, 49/1

tevāmān b.- dı 20/5

teẕekkür b.- sa kẹrek 270/5

tilegen dėg b.- masa 281/1

tiler b.- san͡g 124/8

tofraḳ b.- up 245/4

toḳuşmış b.- sa 277/3

uçur b.- up 232/11

uluġ b.- ġanda 325/4

uluġ b.- sa 336/4

us b.- dum 62/4

uzaḳ b.- dı 228/7

ümmetlerġa b.- ġan 142/2

vāḳiᶜ b.- dı 314/8

vāḳiᶜ b.- ġan 345/3

vāḳiᶜ b.- maḳı üçün 66/11

vāḳiᶜ bolġan b.- sa 345/3

vaḳt b.- dı 172/8

vaḳt b.- dı ėrse 167/4

Vāmıḳ b.- maġay 56/6

vāṣıl b.- ġay-sėn 72/8

vāṣıl b.- maḳ 240/1

vāṣıl b.- sa͡ng 80/9

vāṣıl b.- up turur 148/8

vāṣıl b.- ur 24/3

vāsıṭası birle b.- sa 319/8

vedd b.- ġay 118/6

vefāt b.- ġandın so͡ngra 171/7

vefāt b.- ġanlarıda 170/10

vefāt b.- up 167/2

vīrān b.- up 299/6

yalġan dėmiş-sėn b.- ġay 282/9

yār-ı mihrbān b.- mas 90/3

yavuḳ b.- dı 166/1

yavuḳ b.- madılar 125/3

yavuk b.- up 144/9

yavuḳraḳ b.- ġay 345/4

yazılmış b.- sa 328/9

yẹrige kẹltürmiş b.- sa 194/9

yetīm b.- madı 275/9

yętmiş b.- salar 295/11

yıraḳ b.- ġay-sėn 309/11

yörimes b.- dılar 198/4

yörümiş b.- sa 171/9

żaᶜfı b.- ġay 220/6

ẓāhir b.- dı 132/3, 148/2, 163/1, 184/2, 185/3, 227/5, 230/7

ẓāhir b.- dı ėrse 153/11

ẓāhir b.- ġandın son͡g 33/1

ẓāhir b.- ġay 164/11

ẓāhir b.- maḳı 186/4

ẓāhir b.- ur 186/8

ẓāhir b.- ur 243/3, 317/2

żaᶜīf b.- up 104/9

zāyil b.- up 257/4

ziyān ḳılmış b.- ġay 325/9

2. olmak, bulunmak -26-

anın͡g birle b.- ur 96/1

gāhī b.- ur 88/4

ᶜiffet birle b.- ur 80/2

istifrāġ birle b.- ur 89/2

iştiyāḳıdın b.- ur 341/10

teᵓemmül ḳılsa b.- ur 126/9

tenge b.- ur taḳı 88/4

bezmgāhının͡g şemᶜ-i şebefrūzı b.- dum 258/2

astıda b.- ġaylar 120/6

sėn zaḥmetde b.- sa͡ng 103/2

derdi b.- sa 208/10

kėlmeki b.- sa 132/2

yanındın b.- sa 131/9

kenāresinde b.- salar 295/9

muḳayyed-i şer bile b.- up 147/10

dūrında b.- ġan 159/9

bir yılda b.- ġan 174/8

tilesen͡g b.- mas mu 104/11

körmekke b.- madı 219/8

vaṣl-ı cāvidānī b.- masun 106/9

hīçbiri b.- masa 40/4

b.- sa ėrdi 127/6

illā b.- masa ėrdi 42/1

ᶜitābda b.- maḳnı 272/3

ḳolında b.- maḳnı 272/2

aᶜlā-yı ṭabaḳāt ve aḳṣā-yı merātib-i belāġat.da b.- maḳdın ėrür 238/1

3. olmak (yeterlik tasvir fiili) -9-

aşurup b.- mas 41/4

belī tutup b.- mas 63/1

iḥṣā ḳılıp b.- mas 239/3

inkār ḳılıp b.- mas 43/1, 44/10, 203/11

körüp b.- mas 101/1

sanap b.- mas 239/2

yaşurup b.- mas 41/5

4. olmak, gerçekleşmek -2-

b.- sa bu miskīn tileki 346/5

terk ḳılmaḳdın b.- dı 314/9

5. bir eylem uygun, yakışır olmak -1-

çıḳarsa b.- mas 308/5

borçluḳ borçlu -1-

b. 289/7

boşa - sahipsiz, başıboş bırakmak -1-

b.- ġan 304/10

boy beden, vücut -1-

b.+ un͡gda 166/7

boya - boyamak -1-

b.- p 77/4

boyluġ boylu -2- krş. boyluḳ

b. 192/11, 192/9

boyluḳ boylu -1- krş. boyluġ

b. 233/9

boynaġu asi, isyankâr, itaatsiz -1-

b.+ raḳı 236/8

boyun boyun, organ adı -5-

b. 76/2

b.+ um sunmadım 94/8

b.+ umġa 323/11

b.+ ıġa 224/2, 324/3

boz açık toprak rengi -1-

b. 254/9, 285/5

bölek bölük, takım, kısım -6-

b. 168/2

bölek b. 198/8, 286/3

b. bölek 198/8, 286/3

b.+ i 273/10

bölün - bölünmek, parçalara ayrılmak -1-

b.- genining͡ 214/11

börk başlık, miğfer, tolga -1-

b.+ ining͡ 179/10

bu 1. bu (sıfat) -385-

b. 11/11, 11/7, 15/7, 15/10, 16/2, 16/3, 16/8, 16/10, 17/1, 17/4, 17/6, 18/4, 18/6, 18/8, 19/10, 19/8, 20/4, 20/9, 21/8, 21/11, 22/6, 23/10, 23/6, 24/8, 24/9, 25/1, 25/3, 25/6, 27/1, 27/2, 27/3, 27/6, 27/11, 28/2, 28/3, 28/5, 28/8, 29/3, 29/4, 29/5, 29/7, 29/9, 30/1, 30/7, 30/8, 30/10, 31/3, 31/6, 31/9, 33/9, 33/10, 34/3, 34/10, 34/11, 35/1, 36/6, 36/7, 38/3, 38/8, 38/9, 40/3, 42/2, 42/11, 43/7, 44/9, 49/10, 49/7, 50/5, 53/5, 53/11, 54/5, 54/6, 55/1, 55/11, 56/1, 56/2, 56/4, 57/4, 57/7, 57/11, 58/7, 59/7, 59/10, 61/4, 63/1, 63/6, 63/11, 65/5, 65/9, 66/4, 66/9, 69/10, 66/11, 69/2, 69/7, 70/1, 71/1, 71/8, 71/9, 71/10, 72/4, 72/10, 72/11, 73/6, 73/8, 74/11, 74/12, 74/2, 74/5, 75/5, 75/7, 75/9, 76/6, 78/3, 78/5, 78/8, 80/4, 80/10, 81/5, 82/7, 85/1, 86/1, 86/5, 87/2, 89/7, 90/7, 92/4, 93/11, 97/9, 98/4, 98/8, 101/1, 101/3, 101/4, 102/4, 102/11, 102/8, 103/5, 107/3, 107/8, 107/10, 108/10, 109/11, 110/2, 111/5, 113/1, 114/5, 114/10, 117/4, 118/2, 118/7, 119/10, 121/11, 121/2, 121/3, 122/2, 122/10, 123/1, 123/4, 124/2, 124/6, 124/7, 126/8, 128/1, 130/6,

130/9, 131/8, 131/11, 133/7, 133/9, 133/10, 133/11, 134/1, 134/6, 138/4, 141/11, 142/3, 142/4, 145/1, 146/3, 146/4, 147/8, 152/1, 152/3, 152/6, 152/8, 153/2, 153/6, 153/8, 154/10, 155/1, 155/7, 155/9, 163/7, 164/6, 164/8, 164/10, 166/9, 167/3, 168/1, 168/3, 168/7, 170/6, 174/7, 175/5, 175/10, 176/5, 176/6, 177/7, 178/7, 179/4, 182/5, 182/7, 184/2, 185/3, 186/7, 187/6, 188/6, 188/11, 192/4, 195/7, 197/4, 197/6, 197/9, 198/4, 198/7, 199/9, 200/3, 200/8, 202/3, 203/8, 204/3, 209/7, 210/1, 210/2, 210/9, 211/8, 212/5, 212/10, 213/5, 215/1, 217/1, 217/10, 221/1, 221/11, 221/4, 221/5, 222/8, 224/10, 228/4, 231/1, 232/6, 233/7, 233/10, 234/1, 234/8, 234/11, 235/2, 235/5, 235/10, 236/1, 236/5, 236/6, 236/8, 236/9, 236/10, 237/7, 237/10, 238/8, 238/10, 239/11, 240/2, 240/5, 240/6, 242/3, 242/6, 243/10, 243/2, 244/2, 244/4, 245/3, 245/5, 245/6, 245/8, 246/6, 248/9, 249/4, 250/3, 250/9, 253/3, 253/5, 253/6, 254/4, 257/8, 258/6, 268/4, 269/4, 271/10, 271/6, 274/1, 274/3, 275/6, 276/3, 276/9, 277/4, 277/7, 277/9, 278/1, 278/5, 279/2, 279/6, 279/7, 281/5, 281/6, 281/9, 282/7, 284/10, 281/11, 284/3, 284/7, 284/9, 287/9, 288/3, 289/2, 289/3, 289/9, 289/11, 291/1, 292/7, 293/6, 294/7, 295/11, 295/9, 296/3, 298/11, 300/7, 300/9, 300/10, 301/1, 301/10, 302/2, 303/1, 303/5, 305/4, 306/3, 307/3, 308/11, 310/6, 310/8, 311/9, 311/11, 316/4, 318/3, 318/5, 322/5, 322/8, 323/8, 324/2, 324/10, 326/9, 326/11, 329/9, 332/9, 337/4, 337/6, 338/1, 341/10, 343/2, 343/4, 343/8, 344/6, 345/9, 345/11, 346/4, 346/5, 347/6

2. bu (zamir) -40- krş. munıng͡, munung͡, munı, munda, mundın, munça, mundaġ, mundaḳ, munlar

b. 74/8, 140/11, 237/3, 241/1, 245/2, 291/6, 291/7, 296/6

b.+ dur 72/5, 74/8

b. turur 26/8, 118/2, 197/1

b.+ lar 271/5

b.+ lar birle 277/3

b.+ larnıŋ͡ 277/2, 288/11

b.+ larnı 92/5

munıŋ͡ -5-

m. birle 72/7

m. dėg 45/6, 75/10, 91/5, 113/11

munuŋ͡ -5-

m. 189/2, 314/10

m. dėg 54/11, 297/9, 309/8

munı -1-

m. 140/11, 194/8

munda -3-

m. 101/4, 29/6, 218/9

mundın -1-

m. özge 245/11

munça -3-

m. 94/10, 96/5, 314/8

mundaġ -2-

m. 92/4, 164/4

m.+ ın 142/11

mundaḳ -1-

m. bolsa 183/4

munlar -1-

m. 164/9

Buḫārī Ebû Abdillâh Muhammed bin İsmâîl bin İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî ö. 870, Câmiu’s-sahîh adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis -1- krş. Ṣaḥīḥ (III)

Ṣaḥīḥ-i B.+ ning 254/5

buḫtī [Far.] çift hörgüçlü deve -1-

b.+ sini 100/10

buḫūl [Ar.] cimrilik -1-

b.-ı ten 87/9

bulaġā [Ar.] anlamlı, güzel, belagatli konuşan -1-

medārih-i b. 236/10

bulut bulut -6-

b. 169/4, 170/2

b. dėg turur 211/5

b.+ nı 211/10

b.+ dın 212/11

b.+ ıġa 340/9

burc [Ar.] hareketsiz yıldız kümesi -1-

b.+ ınıng 10/10

Burāḳ Hz. Muhammed’in miraçta bindiği binek -6-

B. 254/10

B. ḳuş 167/4

B.+ ġa 254/10, 258/6

B.+ ı 111/2, 258/5

Burāḳī [Ar.] Hz. Muhammed’in miraçta bindiği bineğe ait, ona has -1-

himmet-i B. 111/3

burhān [Ar.] delil, ispat, tanık -2-

b. birle 321/11

b.-ı ḳāṭıʿı 239/5

burun 1. önce (edat) -4-

tört ay b. 167/2

ölümdin b.+ raḳ 99/8

peyġamberlıḳıdın b.+ raḳ taḳı 206/2

bėş ay b.+ raḳ ėrdiler 199/11

2. önce, evvel -1-

b.+ ḳı 74/10

būse [Far.] öpüş, öpme -1-

b.+ si 252/4

bustān [Far.] bahçe, gül çiçek kokularının çokça olduğu yer -2-

b.-ı ʿaşḳın͡gnı 20/6

serv-i b.+ ımnı 55/6

būstān [Far.] bahçe, gül çiçek kokularının çokça olduğu yer -4-

b. boldı 20/7

b. ḳılġalı 344/2

b.+ ının͡g 10/9, 12/7

but bacak -1-

b.+ ın 299/4

buta [Far.] okçu hedefi -1-

b.+ sıġa 48/6

butaḳ ağaç dalı -6-

b. 211/1

b.+ ı 27/10

b.+ ları 209/7, 210/5

b.+ larını 341/1, 341/5

būy [Far.] koku -2-

b. çękip 55/5

b.+ ıdın 157/11

buyruġ emir -2- krş. buyruḳ

b.+ ḳa 94/8

b.+ ın tutup 102/5

buyruḳ emir -1- krş. buyruġ

b.+ ın 95/6

buyur - emretmek, söylemek -11-

b.- dum 94/8, 95/3

b.- dı 178/6, 284/5, 84/2

b.- ur 123/6

b.- ġıl 113/5

b.- up 105/9

b.- ġan 217/7

b.- ġuçı 65/9

b.- ġuçı durur 115/11

buz - yıkmak, harap etmek -4-

b.- up 177/11

b.- may 77/1

b.- maḳ üçün 196/1

b.- maḳġa 197/5

buz buz, suyun donup katılaşmış hâli -1-

b.+ dın 218/1

buzul - 1. yıkılmak -3-

b.- dı 183/1

b.- up 172/10

b.- ġan 42/2

2. ordu dağılmak, bertaraf olmak -1-

b.- up 180/1

3. bozulmak, kullanılmaz olmak -1-

b.- ġay ėrdi 221/6

bülend-pervāz [Far] yüksek uçan, onur sahibi -2-

cā-yı b.+ ı 10/8

şāhbāz-ı b.+ ınıng͡ 51/1

bünyād [Far.] esas, temel, bina -1-

b.+ ın 274/8

bürd [Ar.] kumaş, aba -2- krş. bürde

b.-i Şāmī ėrdi 29/1

b.+ lerni 30/1

bürde [Ar.] hırka, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde adlı eseri -1- krş. bürd

ḳaṣīde-i b.+ ni 15/9

büt [Far.] put -3-

b.-i Fürs'ning͡ 180/11

b.+ ler 163/9, 190/5

büt - inanmak, tapmak -1-

b.- mes 250/8

büt-ẖāne [Far.] puthane -1-

b.+ ler 182/8

büzürg [Far.] büyük, ulu, yüce, reis -2-

b.+ i birle 272/10

b.+ dür 265/7

büzürgvār [Far.] büyük, saygıdeğer kimse -1-

b.+ ı 35/11

C

cā [Far.] yer -1-

c.-yı bülend-pervāzı 10/8

Cābir Ebu Abdillâh Câbir bin Abdillah bin Amr bin Haram el-Ensarî ö. 697, en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri -5- krş. Cābir bin ᶜAbdu'llāh, Cābir bin ᶜAbdu'llāh el-Enṣārī

C. 149/3, 153/8

C. raẓiya'llāhu ᶜanh 91/10

ḥadīṯ-i C. birle 244/1

C.+ ning͡ 309/7

Cābir bin ᶜAbdu'llāh Ebu Abdillâh Câbir bin Abdillah bin Amr bin Haram el-Ensarî ö. 697, en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri -1- krş. Cābir, , Cābir bin ᶜAbdu'llāh el-Enṣārī

C. 208/2

Cābir bin ᶜAbdu'llāh el-Enṣārī Ebu Abdillâh Câbir bin Abdillah bin Amr bin Haram el-Ensarî ö. 697, en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri -1- krş. Cābir, Cābir bin ᶜAbdu'llāh

C. 148/10

cādde [Ar.] yol, cadde -1-

c.-i ḥaḳ üze 78/5

cāh [Ar.] itibar, makam, mevki -8-

c.-ı vaḥdetni 124/1

c.+ nı 124/2

c.+ ım 22/5

iḳbāl c.+ ım 339/11

iḳbāl ᶜizz c.+ ım 334/2

c.+ ın͡g 333/9

evc-i c.+ ın͡g 107/9

c.+ ının͡g 343/11

cāhī [Ar.] itibar, mevki, mertebe -1-

c. bolsa 344/9

Cāhiliyyet [Ar.] İslam öncesi devrin adı -1-

C.+ de 188/2

cām [Far.] kadeh -2-

bāde-nūş-ı c.-ı cemāl-i muṭlaḳ 70/2

kelām-ı c.+ ın 241/3

cān [Far.] 1. can, gönül -55-

c. 20/2, 51/4, 57/1, 69/7, 93/3, 97/4, 101/10, 162/1, 208/7, 274/10, 293/10, 293/5, 324/10, 326/2

ārām-ı c.-ı müştāḳ ėrdi 53/1

bercā-yı c. boldı 20/3

c.-ı cihān-ı şafā 11/3

cihān-ı c.-ı aṣfiyā 11/3

dergāh-ı c. 109/2

dil-i c. bolmas 90/4

hemrāh-ı c. bolsa 111/5

mūnis-i c.+ dur 22/10

c. birle 56/5, 222/9, 241/3

c. bėrip 19/4

c. bẹrip 59/1

c. ḳıldı 212/10

c.+ nı 51/11, 56/11

c.+ nı bėrip 59/2

c.+ ım 17/7, 67/5

c.+ ımnın͡g 216/8

c.+ ımġa 55/3, 58/10

c.+ ın͡g 100/8, 317/4

c.+ ın͡gdın kėtip 70/4

c.+ ı 12/5, 13/2, 63/11

c.+ ının͡g 20/9, 36/2

c.+ ıġa 58/9

c.+ ıdın 21/5

c.+ ımız 294/3, 48/11

c.+ ımıznın͡g 294/1

c.+ ımnı 55/2, 58/10

c.+ lar 13/1, 160/9, 51/9

c.+ larġa 229/7

2. can, ruh -8-

c. 35/8, 208/8

c.-ı fānīdin 124/6

c.-ı ḳudsī-ṣıfatnı 87/4

c. ėrür-sėn 16/5

c.+ ım 105/1, 246/9

c.+ ı 20/8

cānān [Far.] sevgili, gönül verilen -8-

c. 58/10, 69/7, 109/1

c.+ ġa 51/11, 57/1

vaṣl-ı c.+ ġa 124/6

c.+ dın 56/11

c.+ ımnı 55/1

cānāne [Far.] sevgili, maşuka -1-

cilve-i c.+ din 258/7

cānib [Ar.] taraf, yön, cihet -1-

c.+ in 85/1

cānvar [Far.] canlı, hayvan -4-

c.+ lar 165/9, 221/5

c.+ larġa 196/11

cāriye [Ar.] hizmetçi kız -2-

c. 289/5, 289/7

cārūb [Far.] süpürme, geçmişte önemli bir vazife olan Mekke ve Medine'deki camileri süpürüp temizleme işine atıftır -1-

c. ḳılurġa 107/7

Cāru'llāh Ebü'l-Kāsım Mahmûd bin Ömer bin Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî ö. 1144, el-Keşşâf adlı tefsirin sahibidir -2- krş. Keşşāf

C. 117/4, 118/1

cāvidānī [Far.] ebedî -3-

naᶜīm-i c. 327/3

siḥr-i c. 73/4

vaṣl-ı c. bolmasun 106/9

cāyiz [Ar.] olur, olabilir, işlenilmesinde izin olan -4-

c. bolġay 201/8

c. turur 206/5, 296/4

c.+ dür 336/4

ceberūt [Ar.] aşırı büyük, ilahi -1-

mey-ḫāne-i c.+ da 70/4

Cebraʾīl Cebrail, Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen melek -10-

C. 223/1, 256/4, 263/3, 297/5, 299/11

C.-i emīn 200/6, 262/6

C. ᶜaleyhi's-selām 204/1, 254/8

C.+ ni 297/3

Cebrāʾīl Cebrail, Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen melek -5-

C. 107/1, 255/9

C. ᶜaleyhi's-selām 107/4, 109/11, 328/6

cedel [Ar.] münakaşa, kavga -1-

c. ḳılġuçılarnı 321/10

cefā [Ar.] eziyet, incitme -6-

c. 66/4, 225/5

c. ḳılsa 225/6

c. ḳılġanda 225/9

c. ḳılmadı 225/3

c.+ sıġa 57/2

cehālāṭ [Ar.] cahillikler -1-

ẓulmāt-ı c. 154/10

cehd [Ar.] çaba, gayret -1-

c.+ i 96/3

cehl [Ar.] cehalet, bilmezlik -1-

c.+ i 65/10

Cehūd [Ar.] Yahudi -1-

C.+ lardın 212/5

celābīb [Ar.] yüz örtüsü, ferace -1-

c.-i ṣıfātdın 146/10

celāl [Ar.] ululuk -12-

c. 328/7, 345/1

aṣḥāb-ı ᶜizz ü celāl 16/1

c.-i salṭanat birle 270/3

c. birle 114/10

āstāne-i kaᶜbe-i c.+ ġa 342/6

maḫzen-i esrār-ı c.+ din 135/4

c.+ i 33/8

nihāyāt-ı ḳadr-ı c.+ i 140/3

ḳaṣr-ı c.+ ide 111/7

ᶜizz ü c.+ idin 148/1

c.+ indin 9/1

celālāt [Ar.] ululuklar, yücelikler -1-

c.+ ını 143/5

celālet [Ar.] büyüklük, ululuk -8-

c. 10/6, 12/5, 343/11

c.-i ḳadri 32/4

c. birle 137/6

c.+ im 125/11

c.+ in 132/9, 9/7

Celālü'd-dīn ? Kemâl-i Hucendî, mutasavvıf şair, ö. 1401 -2- krş. Celālü'd-dīn Ḫucendī, Celālü'd-dīni'l-ḫucendī

C. ᶜaleyhi'r-raḥmening 33/11

C.+ ning 32/3

Celālü'd-dīn Ḫucendī ? Kemâl-i Hucendî, mutasavvıf şair, ö. 1401 -1- krş. Celālü'd-dīn, Celālü'd-dīni'l-ḫucendī

C. 34/9

Celālü'd-dīni'l-ḫucendī ? Kemâl-i Hucendî, mutasavvıf şair, ö. 1401 -1- krş. Celālü'd-dīn Ḫucendī, Celālü'd-dīn

C. 32/2

celīle [Ar.] büyük, ulu -1-

rüteb-i c.+ din 265/9

celīs [Ar.] arkadaş, birlikte oturan -2-

c. 68/3

c.-i muvāfiḳ 21/3

cemᶜ [Ar.] toplama, toplanma -12-

c. 164/2, 313/4

c.-i merātibdin 131/10

c. bolup 222/3

c. bolġanda 92/3

c. bolmadı 177/2

c. ėtipdür 126/11

c. ḳıldıng 265/3

c. ḳıldı 219/6

c. ḳılıp 121/4, 173/7, 302/2

cemāᶜat [Ar.] cemaat, topluluk, kitle -2-

c.-ı Mekkīler 195/10

c.+ i birle 301/7

cemāl [Ar.] yüz, yüz güzelliği, güzellik -26-

bāde-nūş-ı cām-ı c.-i muṭlaḳ 70/2

c.-i beşāret birle 156/6

c.-ı dostını 124/5

c.-i edebning 322/8

c.-i eḥibbā birle 9/9

c.-i Ḥaḳ'dın özgege 108/6

c.-i iḥsān birle 156/5

c.-i nehmet 263/8

müşāhede-i c. 80/6, 256/8

saṭevāt-ı envār-ı c.-i muṭlaḳdın 257/3

sebaḥāt-ı envār-ı c. birle 147/3

subuḥāt-ı c.-i ilāhīdin 256/7

müşāhede-i c.+ ni 42/7

şarāb-ı ṭuhūr-ı tecelliyāt-ı c.+ ni 67/10

müṭālaᶜa-ı c.+ ġa 58/7

müşāhede-i c.+ ġa 52/10

envār-ı c.+ imni 60/7

naẓar-ı c.+ inge 342/4

c.+ i 222/6

c.+ ini 37/7, 145/5

c.+ in 47/4

c.+ iġa 144/9

c.+ idin 148/3

c.+ indin 154/10

cemīᶜ [Ar.] bütün, tüm -8-

c. 105/2, 148/9

c.-i mecmūᶜ-ı mükevvenāt 151/10

c.-i ekābir-i ḳavmdin 314/5

c.-i enbiyā 260/2

c.-i kemālāt-ı faẕlnı 137/11

ekrem-i c.-i ḫalḳ-ı ᶜālem turur-mėn 268/1

īrād-ı c.-i nuṣūṣ 121/9

cemīᶜī [Ar.] bütün, tüm -1-

c. 27/5

cemīl [Ar.] güzel -1-

c.+ i 156/6

Cemşīd Hz. Süleyman'ın babası -1-

C.+ i 10/6

cenāb [Ar.] 1. şeref, onur, büyüklük ifadesi -4-

c.-ı Ḥaḳḳ-ı kerīmge 8/5

c.-ı ḥażret-i risāletde ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 343/5

c.-ı ḥażret-i Ḥaḳda 74/3

c.-ı münīfning 15/3

2. kat, huzur -1-

c.+ ıda 124/1

cenībet-süvār [Ar.+Far.] atlı, süvari -1-

c.+ ı 254/2

cennet [Ar.] cennet, firdevs -5-

c. 232/1

Ṭūbā-yı cennet 161/10

c.+ ning 231/11

c.+ te 151/8

c.+ ler 151/7

cennetü'l-aʿlā [Ar.] yüce cennet -1-

c. 324/11

cennetü'l-meʾvā [Ar.] yurt, mesken, sığınılacak yer olan cennet -1-

idrāk-i c. 85/8

cerāḥat [Ar.] yara -1-

c. boldı 312/6

c.+ de 315/3

c.+ i 17/7

c.+ ini 36/2

cerī [Ar.] kalın, yoğun -1-

c.+ dür 128/8

Cerīr bin ʿAbdu'llāh Ebû Amr Cerîr bin Abdillâh bin Câbir el-Becelî ö. 671, kumandan sahabi -1-

C. 178/4

cerr [Ar.] çekme, sürükleme -1-

c.-i meveddet ḳıldı 53/4

cevāb [Ar.] yanıt -1-

c. bęrip 210/6

cevāhir [Ar.] cevherler, değerli taşlar, elmaslar -9-

c. 233/1

c.-i maʿānī 23/6

c.-i maʿnīge 74/11

niẓām-ı ᶜuḳūd-ı c.-i maᶜānī 20/10

niẓām-ı ᶜuḳūd-ı c.-i maᶜānī 66/6

c.+ ning͡ 227/7

c.+ e 228/4

c.+ din 132/10

c.+ din artuḳraḳ turur 239/1

cevde [Ar.] olgunluk, güzellik, tezelik -1-

c. 318/6

cevher [Ar.] değerli taş, elmas -5-

c.-i nefīsni 133/9

c.+ i 135/5

c.+ ining͡ 66/5

c.+ ige 135/10

ḥüsn-i c.+ ī 135/11

cevr [Ar.] zulüm, eziyet -1-

c. 225/6

cezā [Ar.] ceza, karşılık -1-

c.+ sı 338/1

ceẕb [Ar.] kendine çekme -1-

c. 91/7

ceẕbāt [Ar.] kendinden geçme, heyecana gelme -1- krş. ceẕbe

c.-ı ilāhiyye 75/11

ceẕbe [Ar.] kendinden geçme, heyecana gelme -1- krş. ceẕbāt

c.-i ḥażret-i aḥadiyyedin özge 79/9

cezīl [Ar.] çok, bol -1- krş. cezīle

iḥsān-ı c.+ i 156/6

cezīle [Ar.] çok, bol -1- krş. cezīl

niᶜmet-i c.+ din 265/11

cılav [Moğ.] at yuları -1-

c.+ ın tutup 285/6

cılavla - [Moğ.+Tr.] atı yularından zaptetme -1-

c.- p 78/1

cidd [Ar.] bir işi gerçekten çalışıp yapma, ciddiyet, önem -1-

c. 305/9

ciger [Far.] bağır, gönül -5-

c. 65/1

c.+ ning͡ 38/7

c.+ im 17/9

c.+ i 48/2, 341/10

cihān [Far.] dünya, âlem -35-

c. 20/7, 107/3, 226/8

āşüfte-i c. boldı 48/9

cān-ı c.-ı ṣafā 11/3

c.-ı cān-ı aṣfiyā 11/3

c.-ı fānīdin 74/8

mülk-i c. 73/3

ṣūret-i c. ḳıldı 212/10

ḥāṣıl-ı ḫilᶜat-i c.+ sėn 107/9

sermāye-i ḫilᶜat-i c.+ dur 114/2

c.+ nıng͡ 114/11, 115/3, 226/1

c.+ nı 107/7

c.+ nı tuttı 228/1

c.+ ġa 72/3, 212/10, 327/4

āfāḳ-ı c.+ ġa 344/10

c.+ ġa kėldiŋ͡g 266/6

ẕerrāt-ı c.+ ġa 24/7

ẕerrāt-i c.+ ġa 139/2

c.+ da 52/1, 252/3, 266/3, 339/3

c.+ dın 71/8, 72/11, 266/4

c.+ ı 13/3, 20/9

c.+ ınıŋ͡g 10/6, 12/5

cihet [Ar.] yan, sebep, bahane, vazife -1-

c.+ lerdin 179/4

cilve [Ar.] tecelli, görünme -2-

c.-i cānānedin 258/7

c. ḳılsa 140/10

cinn [Ar.] cin -1-

c. 91/7, 185/6

ins c. 111/10, 169/6

c.+ ler 184/10

cīrān [Ar.] komşular, çevrede olan yerler -2-

c.-ı ervāḥ-ı ḳudsiyye birle 67/8

c.-ı ervāḥnı 70/5

cism [Ar.] beden, vücut -1-

c.+ i 204/10

cismāniyyet [Ar.] bedenle ilgili olma hâli, vücut, cisim -1-

c. 131/6

civān-baḫt [Far.] talihli -1-

şahzāde-i c. 13/5

cūᶜ [Ar.] aç kalma -2-

c. 80/4

devām-ı c.-ı mücāhede birle 80/3

cūd [Ar.] cömertlik -3-

c. 332/2

c.+ ı bolġan turur 153/10

reşha-ı deryā-yı c.+ ı turur 112/8

Cuḥfe Hac veya Umre maksadıyla Mısır ve Suriye tarafından Mekke'ye gelenlerin ihrama girdikleri mîkat yeri -1-

C.+ de 304/5

cumᶜa [Ar.] cuma -3-

c. 14/8, 305/4, 305/7

cummāze [Ar.] tek hörgüçlü deve -1-

c. bile 291/9 "hızlıca"

cūş [Far.] coşma, kaynama -2-

c. ėter 274/10

c. ḳılur ėrdiṅg 67/11

Cübeyr Ebü'l-Münzir Abdullah bin Cübeyr bin en-Nu'mân el-Ensârî ö. 624, Uhud savaşında Ayneyn tepesindeki okçuların kumandanlığını yapan sahabi -1- krş. ᶜAbdu'llāh (IV), ᶜAbdu'llāh bin Cübeyr

aṣḥāb-ı C. 311/3

Cüheyne Kahtânîler'den Kudâa'ya mensup bir Arap kabilesi -1-

ḥavārī-yi C.+ din 289/4

cümle [Ar.] bütün, hep, tamam -3-

c.-i ᶜarşnı 149/9

c.-i muᶜcizāt-ı ẓāhire 219/5

sırr-ı defter-i c.-i enbiyā-sėn 266/6

cünbiş [Far.] kımıldama hareketi, bu hareket kadar kısa süre -1-

berḳ-ı c. dėg 111/3

cünūd [Ar.] askerler, ordular -2-

c. 91/6

c.-ı şeyṭānnıng͡ 92/4

cürᵓet [Ar.] cesaret, yiğitlik -1-

c. 277/5

cüsselü [Ar.+Tr.] gövdeli, bedenli -1-

c. 192/11

Cüşem Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılan kollarından biri -2-

C. 278/7

benī C. 278/10

cüzv [Ar.] pir parça, biraz, pek az, önemsiz şey, az miktar -7-

c. ėrdi 204/4

c. ḳılıp 150/7

c.+ ni 150/9

c.+ idin 150/7, 204/4

c.+ ī 145/2

Ç

çaḳ zaman, dönem, vakit -6-

ç. boldı 21/8

ç.+ nı 176/5

ç.+ da 264/2, 333/10

ç.+ da ėrdi 155/5, 203/9

çaḳır - seslenmek, çağırmak, davet etmek -1-

ç.- dı ėrse 286/5

çaḳlı 1. gibi (edat) -2- krş. çaḳlu

ol ç. boldı 194/6

körünür ç. bolġanda 308/8

2. benzer, benzer şekilde -1-

ammā ç. kim 221/10

3. kadar, miktarı (edat) -1-

elig arşun ç. 224/7

çaḳlu kadar (edat) -1- krş. çaḳlı (1)

ol ç. 23/5

çālāk [Far.] çevik, büyük adam -1-

laṭīf ü ç. 114/6

çanaḳ kâse -1-

ç. 167/7

çāre [Far.] derman, ilaç, tedbir -2-

ç. tapmay 179/5

ç. hem 106/3

çāre-şāz [Far.] çare bulan -1-

dost-ı ç. ėrür 52/2

çāşni [Far.] çeşni, lezzet, tat -1-

ç.+ sidin 61/4

çęçek çiçek -2- krş. seçek, şükūfe

ç. 317/2, 317/5

çehār-şenbih [Far.] çarşamba -1-

ç. 292/5

çehre [Far.] yüz, suret -4-

ç.-i ḫūrşīdġa 106/10

ç.-i mübārekindin 33/1

ç.+ sinde 54/7

ç.+ lerdin 317/1

çehrelig [Far.+Tr.] yüzlü, suretli -1-

ç. 233/8

çėk - 1. çekmek, devam etmek, bir işin sürmesi -4- krş. çęk-

ç.- seng̃ 103/2

ᶜaẕāb ç.- ip 241/10

ᶜaẕāb ç.- mey 242/5

ḫᵛārluḳ ç.- medi 275/10

2. çekmek, çekip almak, bir noktadaki nesneyi failin yanına doğru hareket ettirmesi -2-

ırġaḳ birle ç.- keyler 244/1

yanınġa ç.- sün 112/3

3. uzaklaşmak, yüz çevirmek -1-

baş ç.- ti 55/5

4. götürmek, bir yerden bir yere ulaştırmak -1-

ç.- mek 18/4

çęk - 1. sevk etmek -2- krş. çėk-

ç.- er 274/9

ç.- ip 273/9

2. algılamak, bilmek -1-

būy ç.- ip 55/5

3. çekmek, devam etmek, bir işin sürmesi -1-

ç.- ken 71/4

çękil - çekilmek, ip vb. gerilmek -1-

ç.- miş 243/5

çengāl [Far.] pençe -2-

ç.+ ığa tüşken 51/1

ç.+ ıda 198/6

çerāġ [Far.] mum -4-

ç.+ nı 170/3

ç.+ ı 13/2, 102/10

ç.+ ı durur 165/5

çerā-gāh [Far.] çayır, otlak -2-

ç.+ ında 85/2, 85/5

çerb [Far.] semiz, yağlı -1-

ç. 86/9

çerig asker, ordu -4-

ç. 180/1

ç.+ ni 180/1

ç.+ ge 302/10

ç.+ i 177/7

çerigle - asker toplamak, ordu kurmak -1-

ç.- p 291/10

çeşme [Far.] çeşme, pınar -2-

ç.+ sining͡ 44/7

ç.+ sidin 54/10

çev(ü)r - çevresinden dönmek, dolanmak -2-

ç.- üp 180/4, 193/2

çıġdavul [Moğ.] artçı er -1-

ç.+ ı 274/1

çıḳ - 1. bir yerden ayrılıp başka bir yere yönelme -20-

ç.- ıp turur 215/8

ç.- tı 74/6

ç.- tılar 296/1

ç.- ḳıl 307/9

ç.- salar 242/4, 283/2

ç.- ıp 119/11, 174/7, 196/4

ç.- ḳunça 201/11

ç.- ḳaç 174/9

ç.- arında 192/2

ç.- ḳanların 295/8

ç.- ar ėrdi 199/1

ç.- tı ėrdi 192/4

ç.- tım ėrse 54/1

ç.- tı ėrse 152/8, 307/11

ç.- maġıġa 174/9

ç.- maḳġa 58/4

2. yüksek bir yere doğru yol almak, çıkmak -2-

ç.- tı 180/4, 188/8

3. tükenmek, kaybetmek -1-

ėligdin ç.- ıp 21/7

4. ayrılmak, uzaklaşmak -1-

yoldın ç.- maḳġa ḳoymaslar 78/1

5. kura denk gelmek -1-

ç.- tı 202/4

6. yol alıp birnin önüne geçme, yol kesme -1-

ḳarşu ç.- ın͡glar 288/2

7. rast gelmek, uygun olmak -1-

muvāfiḳ ç.- tı 305/2

çıḳar - 1. bir nesneyi bulunduğu yerden almak -2-

ç.- ıp 217/5, 217/9

2. defetmek, bir yerden sürüp uzaklaştırmak -1-

ç.- urlar ėrdi 175/2

3. bir kıyafeti çıkarmak, soyunmak -1-

ç.- sa bolmas 308/5

çın 1. gerçekten, hakikaten -2-

ç. oḳ 18/11, 154/7

2. gerçek, hakiki -2-

ç. 35/6, 45/11

çibe [Moğ.] bir çeşit demir zırh -1-

ç. birle 303/7

Çīn Çin -2-

Ç. Māçīn'ni 35/6

müşg-i Ç. 346/8

Çingiz Moğol Hükümdarı Çingiz Han -1- krş. Ebu'l-Ḫayr, Şuban

Ç. Ḫān 12/11

çiraylu [Moğ.+Tr.] yüzlü, suretli, çehreli -1-

ç. 57/7

Çolpan [Moğ.] Çoban Yıldızı, Venüs -1-

Ç. 57/7

çomdur - suya daldırmak -1-

ç.- dılar 163/11

çök - binek hayvanının durup oturması -1-

ç.- ti 28/10

çöker - 1. çökertmek, deveyi oturur hâle getirmek -2-

ç.- ip 289/1, 291/4

2. çökertmek, içe göçürmek -1-

ç.- di 104/2

çuġlan - sarınmak, bürünmek-1-

ç.- mış 169/2

çü [Far.] ne zaman ki, {-XncA} -2- krş. çün

ç. [...] kėçip 148/2

ç. boldı 143/10

çün [Far.] 1. ne zaman ki, {-XncA} -15- krş. çü

ç. 48/9, 57/4, 69/9, 78/11, 106/8, 143/9, 166/10, 180/1, 188/3, 195/7, 230/5, 234/10, 263/1, 299/7, 301/2

2. çünkü, için -14-

ç. 21/6, 46/4, 52/2, 89/6, 112/6, 116/4, 121/1, 134/3, 145/4, 179/5, 204/7, 222/1, 267/6, 296/4

çürü - çürümek -1-

ç.- p 139/9

D

dād-ger [Far.] insaflı, doğru -1-

d. 15/11

dāġ [Far.] yanık yarası -1-

d.+ ı 38/7

daġı 1. dahi, de (kuvvetlendirme edatı) -1- krş. taḳı (2)

bu beytde d. 121/4

2. ve, dahi (bağlaç) -1- krş. taḳı (1)

d. 314/8

dāḫil [Ar.] iç, içeri, içinde, içine girmiş -1-

d. bolmaġay-mẹn 94/5

ḍalāl [Ar.] doğru yoldan sapma -1- krş. ḍalālet

nefs-i ḍ.-i ḳadīm 75/9

ḍalālet [Ar.] doğru yoldan sapma -1- krş. ḍalāl

ḍ. 183/5

dām [Far.] tuzak, ağ -2-

d.-ı zülf 51/3

d. dānesi 172/2

Ḍamḍam bin ᶜAmr Ġıfārī Adnânîlere mensup benî Gıfar'dan olup Bedir savaşı öncesinde Ebû Süfyân'ın Kureyşlilere gönderdiği habercidir -1-

Ḍ.+ ni 291/9

dānā [Far.] bilen, ilim sahibi -2-

ḳādir d. 9/2

pīr-i d. 78/5

dāne [Far.] 1. tane, mec. sevgilinin beni -2-

d.-i ḫāldin özge 51/3

dām d.+ si 172/2

2. tane -1-

d.+ sin 291/6

dāniş [Far.] bilgi, ilim -3-

d. 20/9

d.+ i 279/1

d.+ ining͡ 322/11

dār [Ar.] ev, yer, yur -1-

d.-ı endūhda 301/4

dārū [Far.] ilaç -1-

d.-yı her derd ve zaḥmet 240/6

dārū-ḫāne [Far.] eczane, mübarek kat -1-

d.-i keremidin 31/2

dārü'n-nedve [Ar.] İslam öncesinde Kureyş kabilesinin münakaşalar için toplandığı yerin adı -1-

d.+ de 222/2

daᶜvā [Ar.] iddia, mesele -5-

d. ėtseng͡ 39/8

d. ḳılıp 136/6

d. ḳılġan 188/6

d.+ sı 93/8

d.+ sını 237/8

daᶜvet [Ar.] çağırma, dua -6-

d. ḳılıp 201/5, 212/2

d. ḳılġan 267/8

d. ḳılġuçı 196/11

d.+ in 202/9, 343/3

Dāvud Hz. Davud -1-

D.+ nıng͡ 169/10

dāyim [Ar.] sürekli, her zaman -2-

d. 320/4

d. bolġay 82/5

dāyire [Ar.] tef, vurmalı çalgı -1-

d.+ ler 302/9

dė - demek, söylemek -108- krş. dę-, tė-, tę-

d.- r 92/5

d.- rler 231/7

d.- miş-sėn 282/8

d.- dim 149/1, 256/5

d.- di 99/1, 119/10, 256/1, 267/9, 289/9, 293/8

d.- diler 173/11, 279/7

d.- sem 334/5

d.- seng͡ 39/10, 39/9, 40/5, 40/6, 185/5, 282/8, 293/11, 293/4, 294/1, 339/10

d.- se 41/2, 56/7, 321/1, 337/2

d.- seler 122/5, 186/1, 321/4

d.- p 18/1, 24/9, 27/9, 29/10, 30/1, 30/9, 39/7, 44/3, 45/11, 45/9, 47/11, 63/7, 71/5, 71/7, 93/8, 94/5, 95/3, 95/6, 98/3, 109/6, 110/4, 122/1, 125/8, 126/3, 133/2, 138/11, 142/3, 158/4, 163/8, 186/3, 189/1, 196/9, 197/3, 199/8, 200/11, 210/2, 210/7, 212/6, 217/8, 218/5, 218/9,

222/4, 223/10, 224/10, 232/2, 279/1, 281/4, 283/8, 284/3, 286/1, 286/8, 289/6, 29/11, 296/1, 296/7, 297/6, 300/2, 307/9, 311/4, 312/11, 313/4, 313/7, 331/7

d.- ben 122/6

d.- yü 74/9, 201/8, 312/11

d.- gen 262/11

d.- gen dėg 231/7

d.- medi 158/3

d.- mek 48/5, 93/8, 229/8

d.- mek birle 125/9, 133/5

d.- mekni 117/4, 118/6

2. adlandırmak, adla anmak -1-

d.- rler 173/7

dę - demek, söylemek -6- krş. dė-, tė-, tę-

d.- yür 106/6

d.- yü 126/1, 134/6, 147/11, 171/4, 262/9

debīr [Far.] kâtip, yazıcı -1-

d. 158/6

defᶜ [Ar.] savma, uzaklaştırma, ortadan kaldırma -4-

d.-i mādde-i şehvet 80/2

d.-i ᶜuḳūbāt üçün 121/8

d. ḳılġıl 177/8

d.+ i üçün 312/8

defter [Ar.] mecmua, defter, kitap -2-

sırr-ı d.-i cümle-i enbiyāsėn 266/6

d.+ i 260/10

dėg gibi (edat) -107- krş. bigin, kibi, tėg, tėgi, tęgi

ᶜalem d. 264/2

anıng̑ d. 50/2, 50/4, 56/10, 61/10, 64/6, 88/10, 116/4, 117/6, 122/11, 141/6, 145/11, 164/10, 206/5, 237/8, 240/7, 248/1, 253/1, 262/1, 264/5, 264/7, 267/5, 268/10, 271/10, 272/1, 272/4, 273/3, 273/10, 274/2, 274/7, 297/10, 312/2, 317/4, 319/7, 320/8, 322/10, 323/7, 324/1, 331/11, 332/9

anıng̑ d.+ lerge 19/8

anıng̑ d.+ mü 40/10

ᶜarāyis-i ġavānī d. 23/7, 238/10

asılmış d. 269/4

āşüfte d. bolup 171/1

at d. 243/8

aytķan d. 153/6

bedr d. 260/8

berg-i gül d.+ dür 158/6

berķ-ı cünbiş d. 111/3

bitilgen d. 305/2

bizning̑ d. 100/5

bizning̑ d.+ ler 229/5

bulut d. turur 211/5

dėgen d. 231/7

deryā d. 157/6

ęmgengü d. 104/4

ezfer d. 161/1

ġonce d. 23/1

ḫalḳ d. bolmaŋ̆ 96/5

hilāl d. 54/2

ḫilal d. 54/2

iṣbāt ėtken d. 94/2

İslām d. 275/10

kiçig d. turur 336/6

kömür d. 241/10

kötergen d. turur ėrdi 168/9

mẹni d. 332/6

mẹniŋ̆ d. 50/7, 330/1, 333/10

mẹniŋ̆ d.+ niŋ̆ 227/11

munıŋ̆ d. 45/6, 75/10, 91/5, 113/11

munuŋ̆ d. 54/11, 297/9, 309/8

naḫl d. 167/8

özleri d. 144/8

pervāne d. 102/1

rengi d. 45/3

ṣaġāyir d. 336/5

seçek d. 45/5

sẹn d. 334/4

sẹniŋ̆ d. 62/4

seyl d. 39/9

siziŋ̆ d. 310/2

şām-ı ebed d. 8/3

şemᶜ d. 41/1, 101/10, 103/8

şükūfe d. ėrür 157/4

taḳdīm ḳılġan d. 260/3, 261/1

tanıġan d. 249/9

tavar d. 292/4

tilegen d. 279/11

titregen d. 27/11

tolunay d. 157/5, 242/5

Übey bin Ḫalef d. 301/7

yegāne-i meşhūrlar d. 264/5

yėl d. 243/8

yıldırım d. 243/7

żaᶜfı bolġay d. turur 220/6

zaḥmet tapġan d. 314/1

zamān d. 157/7

ẓuhūrı d. 227/6

zülāl d. 240/5

dęgül değil (edat) -6- krş. dügül

ᶜaceb d. 181/9

berḳarār d. 339/5

iḥtiyāc d. 228/2

pāydār d. 339/4

revāc d. 228/4

ᶜinān d.+ dür 258/6

dehāḳine [Ar.] köylüler, çiftçiler -1-

d.+ si 177/11

delālāt [Ar.] kılavuzluklar, yol göstermeler -1-

dürr-i d. 39/1

delālet [Ar.] yol gösterme, kılavuzluk, iz, işaret -5-

vech-i d. 117/8

d. ḳılur 187/10

d. ḳılġan 209/8

d. ḳılġanlarġa 91/3

d.+ i 117/1

delāyil [Ar.] deliller -1-

d.-i ʿalāmāt 46/4

delīl [Ar.] belge, tanık, şahit -3-

d. 114/5, 128/1

d.-i inḳırāż-ı ḥayāt 66/1

dem [Far.] 1. nefes, vakit -10-

d. 86/1, 100/3, 299/9, 342/3

her d. 58/11, 59/5, 274/10, 327/3

d.-i āḫirde 35/9

d.+ din 332/5

2. büyüklük, ululuk, ah -1-

d.-i nefesi birle 51/7

dem-be-dem [Far.] daima -2-

d. 37/5, 341/11

dem-sāz [Far.] sırdaş -1-

d.+ ı 41/7

denī [Ar.] alçak, rezil, dünya -1-

d. 266/1

der [Far.] {+DA}, içinde, hakkında -1-

d. medḥ-i ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā 347/7

der-bān [Far.] kapıcı, kapıya bakan, bekçi, nöbetçi -1-

d.+ da 111/8

derd [Far.] gam, keder, acı -15-

d. 48/11, 52/2, 61/4, 240/6

d. ve niyāz 251/8

erbāb-ı d. ü niyāz 35/11

d.-i firāḳın 36/5

leşker-i d. birle 48/10

d. ile 43/2

d. ėrür 43/7

d.+ i 43/7

d.+ i bile 46/2

d.+ i bolsa 208/10

d.+ im 338/3

d.+ ining͡ 53/9

derd-mend [Far.] dertli -1-

bī-çāre-i d. 39/5

derd-nūş [Far.] sıkıntı alan -1-

d. 53/10

derecāt [Ar.] mertebeler, rütbeler -6-

d. 35/5, 262/5, 265/5

refᶜ-i d. 121/7

tefāvüt-i d. 129/6

rifᶜat-i d. turur 332/5

derece [Ar.] mertebe, rütbe -3-

d.-i bāḳī ḳoymadıng͡ 261/9

aᶜlā-yı d.+ ni 262/7

d.+ ī ėrür 95/10

derekāt [Ar.] basamaklar, en alt katlar -1-

d.+ din 332/4

dergāh [Far.] tekke, dergâh, makam -8-

bende-i d. 339/10

d.-ı ᶜālīġa 15/2

d.-ı cān 109/2

d.-ı ḫalḳ 324/7

d.-ı luṭfun͡gdın 22/6

d.+ ın͡gdın özge 22/3

d.+ ında 324/6

d.+ ındın 164/9

dermānde [Far.] biçare, zavallı -2-

d. boldum 338/2

d.+ lerniṅ͡g 23/3

deryā [Far.] 1. deniz, umman -21-

d. 18/11, 130/6, 130/8, 144/11

d.-yı āteşīnġa 293/4

d.-yı ᶜilm-i kāmilin͡gdin 335/7

d.-yı kemālidin 128/6

d.-yı leşkerlerni 274/9

d.-yı leşkerniṅ͡g 274/3

d.-yı mevvāc-ı mütalāṭımü'l-emvācġa 238/8

reşha-ı d.-yı cūdı turur 112/8

d. birle 54/6

d. dėg 157/6

d. tęgindeki 239/1

d.+ nıng͡ 130/3

d.+ ġa 293/11

d.+ sınıng͡ 254/2

d.+ sın 273/10

d.+ sıġa 24/4

d.+ sıdın 18/3, 130/3

2. nehir, akarsu -1-

d.+ larınıng͡ 182/3

dest [Far.] el -1-

d. bęrip 257/9

dest-gīr [Far.] elinden tutan, yardımcı -1-

d.+ i 23/4

devā [Ar.] ilaç, derman, şifa -3-

d. tapar 208/10

d.+ sı 338/3

d.+ sın 43/8

devābb [Ar.] yük ve binek hayvanları -1-

d.+ ı 165/3

devām [Ar.] daim olma, sürme, sebat -3-

d.-ı cūᶜ-ı mücāhede birle 80/3

d.+ dur 205/3

d.+ ı 234/7

devlet [Ar.] baht, saadet -7-

d. 16/5, 134/1, 252/5, 339/10, 344/11

d.+ ning 13/3

d.+ in 206/10

devletlıġ [Ar.+Tr.] kutlu, mübarek -1-

d. 19/10

Dımışḳ Şam -1-

D. 181/5

dībā [Ar.] ipek kumaş, elbise -1-

d. 167/11

dībāc [Ar.] ipek kumaş -4-

d. 157/9

d.+ ı 12/7, 112/11,

d.+ ı birle 132/6

dībāce [Ar.] önsöz -1-

d.-i kitābnı 18/8

dīdār [Far.] yüz, çehre -2-

d.+ ı birle 52/6

d.+ ıdın 342/11

dīde [Far.] göz, organ adı -1-

d.+ si 347/2

dīde-bān [Far.] gözcü, kolcu, nöbetçi -1-

d.+ ı turur 291/7

dil [Far.] gönül -2-

d.-i cān bolmas 90/4

d.-i pesendīdeşıfātġa 343/9

dil-ārā [Far.] gönül alan, gönlü dinlendiren -1-

naẓm-ı d. 229/1

dil-āvīz [Far.] gönül çeken, kalbe asılan, sevgili -1-

āvīz-i zencīr-i d. 62/1

dilber [Far.] gönlü alıp götüren, sevgili -3-

d.-i ᶜaẕrā 69/11

d.-i ᶜaẕrānıng͡ 227/9

d.+ i 52/5

dilber-perest [Far.] gönlünü alanı taparcasına seven, âşık -1-

ᶜāşıḳ-ı d. 40/4

dildār [Far.] sevgili -1-

d. turġan 38/6

dil-güşā [Far.] gönül açan, ferahlık veren -1-

zībā d. 195/4

dil-güşāy [Far.] gönül açan, ferahlık veren -1-

nesīm-i d. 37/8

dilīr [Far.] yiğit, cesur -1-

d. 284/3

dil-nüvāz [Far.] gönül okşayan -1-

d. ėrür 52/1

dil-peẕīr [Far.] kalbe hoş gelen, gönül alan, sevgili -1-

maḥbūb-ı d. 59/7

dil-rubā [Far.] gönül kapan, sevgili -1-

d. 52/1

dimāġ [Ar.] akıl, şuur, bilinç -1-

d. 76/11

dīn [Ar.] din, inanç sistemi -17-

d. 272/8, 274/9, 276/1, 276/10

d.-i İslām 273/9

d.-i kāmil turur 226/6

d.-i müstaḳīm 11/7

d.-i nefīsni 325/1

d.+ ni͡ng 320/11, 321/6

d.+ ġa 88/5

d.+ ge 276/3, 325/5

d.+ im 33/7

d.+ ine 88/7

d.+ inde 56/10

d.+ leri 187/8

dirᶜ [Ar.] zırh -2-

d. 306/5

d.-i ḥaṣīnni 306/9

diraḫt [Far.] ağaç -7-

d. 42/4, 210/10, 210/3, 210/4

d.+ nı 210/4

d.+ lar 209/6, 209/7

direm [Far.] akçe, para -2-

d. 289/5, 289/8

dirīġ [Far.] eyvah, yazık, ünlem ifadesi -3- krş. dirīġā

d. 30/5, 176/3, 326/1

dirīġā [Far.] eyvah, yazık, ünlem ifadesi -1- krş. dirīġ

d. 147/10

dīvāne [Far.] şeyda, şaşırmış -5-

d. 62/1, 62/5

d.+ ning͡ 78/8

d.+ lerning͡ 53/8

d.+ dür 47/5

dīvānelıḳ [Far.+Tr.] şeydalık, şaşırmışlık -1-

d.+ dın 62/8

dīvār [Far.] duvar -1-

d.+ ı 232/3

diyār [Ar.] memleket, ülke -6-

d.+ nı 70/9

d.+ dağı 42/9

d.+ ımnı 71/1, 71/3

d.+ ını 69/6

d.+ ıda 93/3

dost [Far.] 1. samimi arkadaş, yâren -18-

d. 33/7, 34/6

d. tutmaḳ 117/11

d.-ı maḥremdin 42/7

viṣāl-i d. 73/7

d. tutmaḳ 117/10

d.+ nıng͡ 47/3

d.+ dın 106/6, 315/4

ʿaṭā-yı d.+ dın 315/4

d.+ ın 319/11

d.+ ına 320/3

d.+ ıdın 33/7

d.+ lar 37/2, 37/6

d.+ larnıng͡ 37/10

d.+ larnı 314/11

d.+ larnı mu 68/3

2. sevgili -13-

d. 48/2, 52/5, 58/8, 111/1, 134/6, 342/11

d.-ı çāre-ṣāz ėrür 52/2

d. birle 106/8

d.+ nıng͡ 62/6

d.+ dın 47/10

liḳā-yı d.+ dın özge 86/11

d.+ ı 116/9

cemāl-ı d.+ ını 124/5

dostluḳ [Far.+Tr.] dostluk, arkadaşlık, yakınlık -1-

maḳām-ı d.+ da 149/10

duᶜā [Ar.] dua -14-

d. 294/6, 345/10, 346/2, 347/1

sermāye-i d.-yı ehlu'llāhdın 345/1

d. birle 24/10

d. ḳıldı 255/5, 255/8, 256/3

d. ḳılıp 168/8

d. ḳıldı ėrse 31/1

d.+ nı 29/11

d.+ n͡gnı ḳılmaġa 347/2

d.+ yī 345/2

duᶜāçı [Ar.+Tr.] duacı, niyazmend -6-

d. 31/9, 345/4

d.+ nın͡g 38/9, 121/11, 346/3

d.+ ġa 34/10

dūd [Far.] duman, keder, tasa -2-

d.-ı āh birle 100/2

d.-ı āhım 339/9

dūkān [Far.] yer, mekân, dükkân -2-

d. 100/9

d.+ da 57/9

dūr [Ar.] evler -1-

d.+ ında 159/9

dur - başlangıç belirtmeksizin var olma (yardımcı fiil) -8- krş. tur- (1)

Aḥmed-i mürsel d.- ur 122/3

beşer d.- ur 137/8

buyruġuçı d.- ur 115/11

çerāġı d.- ur 165/5

ḥabl-i metīn d.- ur 123/6

muᶜteber d.- ur 140/7

ol d.- ur 79/5

telmīḥ d.- ur 113/1

dūzaḫ [Far.] cehennem -2-

d.+ ḳa bardı 299/6

d.+ nı 113/7

dügül değil (edat) -1- krş. degül

ḥācet d. 106/11

dünyā [Ar.] âlem, cihan -32-

d. 35/4, 105/7, 105/9, 112/3, 112/4, 112/5, 165/4, 327/1, 327/2

d.-yı fānīġa 108/10

d.-yı ḫasīsni 326/11

ḥuṣūl-i ḫayrāt-ı d. 334/10

mecmūᶜ-ı d. 125/10

zehre-i d. 332/10

d.+ nıng͡ 54/5, 105/5, 226/5, 331/10, 332/9

zehre-i d.+ nı 332/2

d.+ ġa 337/6

d.+ ġa kėltürüp 153/4

metāᶜ-ı ḳalīl-i d.+ ġa 112/11

d.+ ġa ḳėldi 164/6

d.+ da 145/10

semā-yı d.+ da 255/5

d.+ dın 108/2

d.+ dın barġan 162/9

d.+ dın barġanı 162/7

d.+ sını 325/5

d.+ sın 325/10, 325/8

dünyāda [Ar.] yakın, yakın nizam -1-

ġazvī-yi d. 298/6

dünyādānlıḳ [Ar.+Far.+Tr.] dünyalık, dünyaya özgü nimet, para, mal -1-

sevdā-yı d. 325/2

dürc [Ar.] mücevher kutusu, sandık -1-

d.+ ining͡ 10/10

dürd [Far.] tortu -1-

d.-i ᶜaşḳ 61/4

Düreyd Ebû Amr Muâviye bin el-Hâris bin Muâviye, Düreyd bin Sımme, ö. 630, Hevazinlilerin benî Cüşem bin Muaviye kabilesinin reisi olup Huneyn savaşına katılmıştır -2- krş. Düreyd Dürre min Hümā

D. 279/5, 281/4

Düreyd Dürre min Hümā Ebû Amr Muâviye bin el-Hâris bin Muâviye, Düreyd bin Sımme, ö. 630, Hevazinlilerin benî Cüşem bin Muaviye kabilesinin reisi olup Huneyn savaşına katılmıştır -1- krş. Düreyd

D. 278/11

dürr [Ar.] inci -3- krş. lüᵓlüᵓ, ünçü

d.-i delālāt 39/1

d.-i mercānlar 160/7

d.-i yetīm-i baḥr-ı ḥaḳīḳat 324/9

dürr-pūş [Ar.+Far.] inciyi örten, sedef -2-

laᶜl-i d.+ ını 160/5

d.+ dur 160/3

dürūd [Far.] dua, övgü, selam -1-

d.-ı bī-ḳıyās-ı nebī-yi muḫtārdın son͡g 11/10

dürüst [Far.] doğru, sağlam, tam -1-

d. bolur 123/10

dü-şenbih [Far.] pazartesi -1-

d. 166/10

düşman [Far.] düşman, dost karşıtı, yağı, hasım -22-

d. 19/6, 57/2, 269/8, 271/4

d. bolur ėrdi 19/5

d. tutmadı 117/7

d. tutmaḳ 117/10

d.+ nıng͡ 272/10

d.+ ıng͡nıng͡ 347/2

d.+ ı 92/10, 319/11

d.+ ı ėrür 90/2

d.+ lar 104/5, 223/9, 225/9, 318/9

d.+ larnıng͡ 236/7, 268/9, 315/10

d.+ larnı 269/1

d.+ lardın 90/3

d.+ raḳ ėrmes 84/5

düşmanān [Far.] düşmanlar, rakipler -1-

d. 237/4

düşvār [Far.] zor, güç -6-

d. 116/9, 141/6, 142/3

d. ėrür 48/5, 265/9

d. ḳılmadı 142/9

düşvārlıḳ [Far.+Tr.] zorluk, güçlük -4-

d.+ ın 98/11

d.+ ıdın 97/5, 99/3

d.+ lardın 116/10

E

ė - başlangıç belirtmeksizin var olma (yardımcı fiil) -14- krş. ėr-, ẹr-

ė.- dim 29/4

ė.- di͡ng 69/10

ė.- di 19/7, 30/6, 69/8, 189/5, 210/11, 276/1, 278/10, 347/4

ė.- diler 189/7

ė.- se 43/3, 100/8

ė.- mes 204/7

.....

bar ė.- di 278/10

bar ė.- se 100/8

bend-i rāh ė.- di 69/8

ġarīb ė.- di 276/1

ġarīb ė.- mes 204/7

yevm-i istiflāḫ ė.- di 347/4

yoḳ ė.- di 210/11

yoḳ ė.- se 43/3

.....

bilgey ė.- di͡ng 69/10

istimāᶜ ḳılġay ė.- diler 189/7

körer bolsa ė.- di 30/6

körgey ė.- di 189/5

nez̲r ḳılıp ė.- dim 29/4

	sanġa ḳatmas ė.- di 19/7
eᶜādī [Ar.]	düşmanlar -5-
	e. 270/10, 312/5
	mulāḳāt-ı e. ḳılmay 308/5
	e.+ din 302/10
	e.+ ler 271/10
ebābīl [Ar.]	dağ kırlangıcı, kuş sürüsü -1-
	e.+ ning̑ 191/7
ebed [Ar.]	sonu olmayan gelecek zaman -1-
	şām-ı e. dėg 8/3
ebedī [Ar.]	sonu omayan -1-
	ẕaḫīre-i e. 21/10
ebediyye [Ar.]	sonu olmayan, sonsuz -1-
	saᶜādet-i e. 82/2
ebnā [Ar.]	oğullar, evlatlar -2-
	e.-yı ādem 112/7, 268/2
ebrār [Ar.]	hayır sahipleri -1-
	menāzil-i e.+ da 332/4
Ebrehe	Ebû Yeksûm Ebrehe el-Eşrem el-Habeşî ö. 570, "Fil Vakası" olarak bilinen olayın kahramanı, Yemen valisi -19-
	E. 192/9, 193/11, 194/11, 196/5, 197/1, 197/4, 197/9, 198/2, 199/2
	E.-i eşremning̑ 191/6, 196/1
	E.-i Ḥabeşī 192/6
	E. birle 196/7

E.+ ning 193/1, 193/4, 193/9, 199/4

E.+ ge 193/4, 193/7

ebṣār [Ar.] gözler -2-

ġavāşe-i e. birle 220/3

başāyir-i e.+ dın 264/6

ebṭaḥī [Ar.] hacıların veda haccından önce Mekke ile Mina arasında konakladıkları yer, kumlu ırmak -1-

nebī-yi ümmī-yi Hāşimī-yi e. 175/3

Ebū ᶜAlī Cüzcānī Hasen bin Ebû Alî el-Cüzcânî, ilk devir sufilerindendir -1-

E. raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi 96/8

Ebū ᶜAlī-yi Yesevī ? Ebû Alî el-Hüseyn bin Alî bin Yezîd en-Nîsâbûrî ö. 960, hadis hafızı -1-

E.+ din 97/9

Ebū Bekr Ebû Bekr Abdullāh bin Ebî Kuhâfe Osmân bin Âmir el-Kureşî et-Teymî, ilk halife -9-

E. 171/2, 224/2, 285/7, 288/8

E.-i ṣıddīḳ 219/9

E. birle 223/3

E. rażiya'llāhu ᶜanh 170/10, 223/4, 223/7

Ebū Cehl Ebü'l-Hakem Amr bin Hişâm bin Mugīre el-Kureşî el-Mahzûmî -9-

E. 214/3, 214/8, 215/2, 222/10

E.+ ning 297/7

E.+ ni 292/8, 299/2, 299/3

E.+ ge 214/6

Ebū Hüreyre Abdurrahman bin Sahr ed-Devsî, Hz. Muhammed, Ebû Hureyre adını vermiştir -1-

E. raẓiya'llāhu ᶜanh 170/9

Ebū Ḳubeys Mekke'nin güneydoğusunda küçük bir dağ -1-

E. 164/1

Ebū Leheb Ebû Utbe Abdüluzzâ bin Abdilmuttalib bin Hâşim ö. 624, Hz. Muhammed'in amcası ve büyük düşmanı -1-

E. 291/11

Ebu'l-Ḫayr Cengiz Han'ın büyük oğlu Cuci'nin soyundan olup Harezm Kalesi fatihi ve Keşfü'l-Hüda'nın sunulduğu hükümdardır (1412-1468) -1- krş. Çingiz, Şuban

E. Ḫān üçün 13/7

Ebu'l-Ḳāsım Muḥammed Hz. Muhammed -1-

E.+ ning͡ 166/1

Ebū'r-recā Bûsîrî'nin gördüğü rüyada kendisinin de varlığı rivayet edilen şeyh -2-

E. 25/9, 28/4

Ebū Sufyān Ebû Süfyân Sahr bin Harb bin Ümeyye -9-

E. 287/10, 291/2, 291/5, 294/9, 302/6

E.+ nıng͡ 289/3

E.+ nı 294/10, 301/3

E.+ ġa 301/9

Ebū Sufyān bin Ḥāriṣ bin ᶜAbdu'l-muṭṭalib Ebû Süfyân el-Mugîre bin Hâris bin Abdilmuttalib el-Haşimî ö. 641, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, şair sahabi -1-

E. 285/7

Ebū Ṭālib Ebû Tâlib Abdümenâf bin Abdilmuttalib bin Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî, Hz. Muhammed'in amcası -2-

E. 211/9

E.+ ḳa 212/5

Ebū Yeksūm Ebrehe el-Eşrem'in dayandığı soy, aynı zamanda Yemen valiliği yapan iki oğlundan biri -1-

E. turur 192/6

ebyāt [Ar.] beyitler, şiir -3-

e. 38/8

e. oḳur 54/11

e. oḳıp 302/11

ecel [Ar.] vade, son, hayatın sonu -6-

e. 74/6, 76/11

inḳırāż-ı e. 64/7

e.+ ning 72/1, 77/6

e.+ ni 74/5

ecille [Ar.] bilge -2-

e.-i kirām 14/11

e.-i ṣiḳātdin 31/7

ecnās [Ar.] türler, çeşitler -1-

nevāʿīf-i e.-ı ḫalḳdın 9/5

edā [Ar.] 1. yerine getirme, tarz, usul -4-

beyān-ı e. bile 138/4

e. ḳılsam 23/10, 346/2

e. ḳılıp 328/3

2. namaz kılmak -1-

e. ḳılıp 305/8

edānī [Ar.] en alçak, en aşağılık kimseler -2-

e. 183/4, 231/10

ėḏe sahip, malik -4- krş. ėge, ęye

ė.+ si 52/3, 126/8

ė.+ singe 346/1

ė.+ sidür 164/6

edeb [Ar.] iyi terbiye, zariflik -2-

cemāl-i e.+ ninḡ 322/8

e.+ ininḡ 322/11

eḏgü iyi -1-

e. 93/11

eḏgülük iyilik, doğru işler -2-

e. 94/2

e.+ ni 115/11

ėdi Allah -2- krş. ėḏi

ė. 75/1, 181/10

ėḏi Allah -4- krş. ėdi

ė. 142/8, 212/10

ė.+ m 148/1, 346/4

edille [Ar.] işaretler, rehberler, deliller -1-

e.-i ʿaḳliyye 121/9

ednā [Ar.] pek az, pek aşağı, çok alçak -2-

pāye-i e. ėrür 264/9

e.+ sıġa 236/11

ednās [Ar.] kirler, pislikler, en aşağılık adamlar, arasında, yakın -3-

e. 162/10

e.-ı beşeriyyedin 75/11

e.-ı nüfūs-ı nāsdın 9/11

edyān [Ar.] dinler -1-

e.+ nı 11/8

efʿāl [Ar.] işler, ameller -3-

e. 99/11, 146/11

e.-i pesendīde birle 222/8

rivāyet-i e.-i nefsiyye 146/9

e.+ din 75/6

efḍal [Ar.] en faziletli -1-

e.-i enbiyā 253/10

efḍāl [Ar.] ihsanlar, lütuflar -1-

bārān-ı e.+ idin 128/7

eflāk [Ar.] gök -1-

e. 10/11

efrīde [Far.] yaratılmış olan, insan -1-

e. 206/10

ėge sahip, malik -2- krş. ėḏe, ẹye

ė.+ si 197/8

ė.+ si bolsan͡g ėrdin͡g 50/9

eger [Far.] eğer, velev ki, şayet -50- krş. ger

e. 22/5, 22/7, 39/6, 42/1, 49/9, 50/9, 52/2, 59/1, 76/6, 81/5, 81/7, 81/9, 82/3, 85/3, 101/5, 105/2, 110/10, 111/5, 112/4, 113/6, 118/9, 120/11, 124/1, 126/8, 134/5, 139/6, 141/3, 173/11, 185/3, 185/5, 213/5, 218/7, 218/10, 221/4,

227/8, 240/2, 241/2, 247/10, 256/6, 284/1, 293/11, 293/3, 294/1, 295/8, 310/5, 310/7, 316/5, 319/8, 329/3

egerçi [Far.] her ne kadar -10- krş. gerçi

e. 41/8, 51/2, 88/6, 159/11, 192/9, 212/11, 263/11, 266/3, 318/7, 327/9

egin sırt, arka, art -1-

e.+ lerige 304/9

ėgir - eğirmek, yün, pamuk vb. iğ ile büküp iplik durumuna getirmek -1-

ė.- ip 96/6

egri eğri, düz olmayan, doğru olmayan -1-

e. 187/8

eḥibbā [Ar.] dostlar -2-

riḥlet-i e. 17/6

cemāl-i e. birle 9/10

ehl [Ar.] 1. topluluk, ahali -21-

e. 281/1, 282/3, 286/9

ᶜasākir-i manṣūre-i e.-i İslām 201/3

e.-i İslām 267/1, 277/6, 284/7, 286/10, 300/5

e.-i İslām'nıng̃ 311/11

e.-i İslām'nı 299/8

e.-i İslām'ġa 305/9

ḥaḳīḳat-i meẕheb-i e.-i sünnet 258/11

ḫayr-ı e.-i millet bolġay-miz 267/10

ḳıtāl-ı e.-i İslām'dın 271/9

leşker-i ehl-i İslām 284/9

ḳıtāl-i e.-i İslām üçün 303/7

ṣavlet-i e.-i İslāmdın 271/11

ṣülüṣ-i leşker-i e.-i İslām 312/3

ṭāyife-i e.-i İslām 273/2

e.+ iṅgni 309/9

2. sahip -13-

e.-i kübāyir 121/7

e.-i faẓl 235/2

e.-i ġayretġa 48/4

e.-i ḥācet 252/2

e.-i ḥikem-i mütaᶜāliyye 130/10

e.-i hüner birle 19/5

e.-i Kitāb 249/8

e.-i maᶜānī 316/5

e.-i muḥabbet 86/10

e.+ iniṅg 29/10, 61/10

e.+ ini 19/7

e.+ ige 336/11

3. bir yerde oturan -4-

e.-i Kaᶜbe 198/9

e.-i memleket birle 232/6

e.-i Yemen'niṅg 188/2

silāḥ-ı e.-i Fārsnı 179/2

ehlī [Ar.] bayındır, ekili alan -1-

e.-yi Medīne 210/2

ehlu'llāh [Ar.] veli, evliya -1-

sermāye-i duᶜā-yı e.+ dın 345/1

ejdehāy [Far.] erderha, büyük yılan -4-

e. 78/6

e. turur 66/4

e.+ sı 77/2

e.+ sınıng͡ 244/4

ekābir [Ar.] rütbece büyükler, ileri gelenler, devlet ricali -4-

e. 305/5

cemīᶜ-i e.-i ḳavmdin 314/5

e.-i Hevāzīn 282/2

e.-i Ḳureyş 301/6

eḳārib [Ar.] yakınlar, akrabalar, hısımlar -1-

e. 301/8

Ekāsire [Ar.] eski İran hükümdarları -1- krş. Kisrā

E. 172/11

ekber [Ar.] en büyük -1-

ḥacc-ı e. 343/1

ekfāʾ [Ar.] benzerler -1-

e. 8/5

ekrem [Ar.] en şerefli -6-

e.-i cemīᶜ-i ḫalḳ-ı ᶜālem turur-mėn 268/1

e.-i ḫalāyıḳ 22/3, 334/1

e.-i rüsül 267/9

e.-i ümmet 267/10

e.+ i 333/5

ekṣer [Ar.] çok, daha çok -1-

e.-i ṣanādīd-i Ḳureyş 299/5

ėl (I) halk, ahali, ulus -3-

ė. 281/4

ulus ė.+ ni͡ng 13/3

ė.+ i 165/4

ėl (II) el, organ adı -3-

ė.+ in 217/8

ė.+ ige 93/2

ė.+ inde 48/11

elbāb [Ar.] akıllı kimseler -1-

tertīb-i e.+ da 213/8

elbette [Ar.] muhakkak, behemehâl, mutlaka, elbette -1-

e. 73/2

elem [Ar.] keder, dert -4-

hengām-ı e. 315/3

e. tapmadım 217/6

e.+ din 225/5

e.+ ler 48/6

elfāẓ [Ar.] sözler -3-

e.-ı ḥadīṯ turur 230/3

e.-ı müsteᶜẕebe-i laṭīfesi 229/1

e.+ ınıng 231/2

el-ḥadīṯ [Ar.] Hz. Muhammedin sözleri -2-

e. 204/7, 292/9

el-ḥaḳ [Ar.] hakikaten, doğrusu -1-

e. 135/9

elif [Ar.] Arap alfabesinin ilk harfi -1-

e. 97/3

elig elli, sayı adı -1- krş. ellig

e. 224/7

ėlig el, organ adı -13-

ė.+ ge 325/3

ė.+ din çıḳıp 21/7

ė.+ in͡g 18/11

ė.+ i 208/5

ė.+ i bilen 73/6

ė.+ i tutġay 77/6

ė.+ inin͡g 10/7, 207/5

ė.+ ini 343/11

ė.+ ine 87/3

ė.+ idin 17/8, 65/5, 67/9

elīm [Ar.] çok acı veren -1-

e. turur 86/7

ellig elli, sayı adı -1- krş. elig

e. 310/4

ėlt - götürmek, iletmek, ulaştırmak -2- krş. ẹlt-

gümān ė.- tiler 221/3

ė.- medi 9/1

ẹlt - götürmek, iletmek, ulaştırmak -1- krş. ėlt-

ẹ.- mek 342/4

elṭāf [Ar.] iyilikler, nezaketler -5-

e. 205/4

e.-ı nā-mütenāhī birle 67/7

e.-ı nā-mütenāhīni 328/4

e.-ı subḥānī ėrdi 300/8

e.+ ını 229/8

elvān [Ar.] türler, çeşitler, renkler -2-

e. türlü 82/10

e.-ı meberrāt birle 163/6

em - emmek -1-

e.- meki 81/6

emākin [Ar.] mekânlar, makamlar, yerler -1-

e.-i mükerremege 345/10

emān [Ar.] eminlik, korkusuzluk -5-

e. birle tutup 35/8

e. bolġay ėrdim 245/6

e. tutsun 20/4

e.+ da bolur 321/5

e.+ ına 321/6

emānet [Ar.] emanet -4-

e. 166/5, 244/8, 244/9

e.+ ini 165/2

ėmdi şimdi, işte -22-

ė. 19/9, 45/6, 59/3, 68/1, 79/11, 82/4, 99/1, 106/2, 116/11, 117/8, 123/1, 132/11, 155/7, 170/7, 173/9, 185/11, 194/7, 260/1, 302/2, 307/1, 308/3, 333/4

emel [Ar.] ümit, arzu -1-

e.+ din 64/8

ėmgek zahmet, sıkıntı -1-

ė.+ lerdin 142/2

ėmgekle - eziyet, sıkıntı çekmek -1-

ė.- p 243/8

ẹmgen - sıkıntı çekmek -1-

ẹ.- gü dėg 104/4

ėmget - eziyet, sıkıntı vermek -1-

ė.- mey 274/3

emīn [Ar.] güvenilir -3-

Cebraʾīl-i e. 200/6, 262/6

Muḥammed-i e. 165/4

emīnlik [Ar.+Tr.] güvenilirlik -1-

e. 258/2

emīr [Ar.] bey, yönetici, hükümdar -4-

e.-i ḫaṭīrge 17/4

e.-i ḳāfile 72/6

ġarāyib-i e.-i Müslimīn'ni 180/6

e.+ i 11/1

emīrü'l-müʾminīn [Ar.] iman edenlerin önderi -16-

e. ᶜAbbās 285/6

e. ᶜAlī rażiya'llāhu ᶜanhnı 223/2

e. ᶜAlī'ning 207/10

e. ᶜAlī'ġa 283/4, 288/7

e. ᶜAlī'din 200/10, 300/1

e. Ḥüseyn rażiya'llāhu ᶜanh 246/2

e. ᶜÖmer 173/1, 178/2, 209/9, 250/5

e. ᶜÖmer rażiya'llāhu ᶜanh 249/10, 296/8

e. ᶜÖmer'ge 283/5

şehādet-i e. Ḥamza 314/7

emlaḥ [Ar.] en güzel, son derece güzel -1-

e. 127/8

emmāre [Ar.] emreden, zorlayan, dikbaşlı -4-

nefs-i e. 66/3, 71/10, 71/6, 78/11

emr [Ar.] buyruk, emir -10-

e. 95/8

e.-i maᶜrūf 166/3

żabṭ-ı e. 318/1

e. ḳılıp turur 321/2

e. ḳılıp 94/1

e. ḳılġaç 305/9

e. ḳılmaḳ 93/7

żabṭ-ı e.+ i 318/7

e.+ i birle 82/3

e.+ ige 146/6

emṣāl [Ar.] eş, benzer -1-

e.+ din 8/6

emügdeş aynı anneden süt emen, süt kardeşi -1-

e.+ i 215/8

emvāl [Ar.] varlıklar, servetler -11-

e. 180/3, 300/7

e.-i ᶜaẓīmni 288/3

e.-i Ḳureyş'ni 287/11

ḫazāyin-i e. 232/2

taṣarruf-ı e. 72/10

e. birle 279/3

e.+ din 233/1, 233/10

e.+ ini 300/4

e.+ lerin 286/10

ėn - 1. yüksek bir yerden aşağı yönelmek, nüzul etmek, inmek -3-

ė.- edür 297/4

ė.- gen 285/2

ė.- genin 190/4

2. düşmek, devrilmek -1-

ė.- diler ėrdi 190/5

enbā [Ar.] peygamberler, nebiler -1-

inbāʾ-i zevāhir-i e. üçün 9/9

enbān [Far.] deri çanta, heybe -1-

e. birle 194/1

enbiyā [Ar.] 1. peygamberler -14-

e. 116/4, 122/5, 135/5, 265/11

e. ʿaleyhi's-selāmnı 205/10

e.-yı mürselīn 262/3

e.-yı mürselīn birle 260/11

ervāḥ-ı e. 259/6

eşref-i e. 175/3

resūl-i ḫayl-ı e. 119/4

e. birle 260/4

e.+ nın͡g 260/9

ḥalḳa-i e.+ ġa 11/1

sırr-ı defter-i cümle-i e.+ sėn 266/6

2. müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler -16-

e. 126/9, 128/10, 128/5, 129/3, 148/9, 151/2, 151/9, 153/9, 154/8, 155/1, 206/2

cemīᶜ-i e. 260/2

efḍal-i e. 253/11

faḫr-i e. 135/7

fażāyil-i e. 119/7

ḫātem-i e. 234/8

enbiyāh [Ar.] ey Allah'ın elçisi, ey resul -1-

e. 171/4

endāze [Far.] ölçü, miktar -8- krş. endāzī

bī-ḥadd ve e. 157/6

bī-ḥadd ve e. ėrdi 17/8

e.-i ṭavḳ 137/8

e.+ si 256/6

e.+ sinçe 130/2, 241/10, 243/9, 336/8

endāzī [Far.] ölçek -1- krş. endāze

e.+ dür 48/7

endīşe [Far.] 1. düşünce -2-

e. ḳılsan͡g 306/2

e.+ si 42/10

2. kaygı, şüphe -1-

e. ḳılmış 21/5

endūh [Far.] gam, keder, tasa -2-

e. birle 202/1

dār-ı e.+ da 301/4

ėndür - 1. indirmek, göndermek -2-

ė.- dük 103/3

ė.- medük 103/1

2. indirmek, sallamak, sallayıp vurmak -2-

ė.- gen 315/11

ė.- di ėrse 193/2

Enes (I) Enes bin Fedâle bin Adî el-Ensârî ezZaferî ö. 625, sahabi -1- krş. Müennis

E. 304/6

Enes (II) Ebû Hamza Enes bin Mâlik bin Nadr el-Ensârî ö. 711-712, Hz. Muhammed'e hizmetiyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri -1- krş. Enes ibn Mālik

E. raẓiya'llāhu ᶜanh 157/8

Enes ibn Mālik Ebû Hamza Enes bin Mâlik bin Nadr el-Ensârî ö. 711-712, Hz. Muhammed'e hizmetiyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri -1- krş. Enes (II)

E. raẓiya'llāhu ᶜanh 247/5

enfās [Ar.] nefesler -2-

ḫizāne-i nefīs-i e.-ı beşerī 21/7

e.+ ıdın 151/3

enfüs [Ar.] ruhlar, canlar -1-

ṣıḥḥat-ı e.+ ge 316/7

engüşterī [Far.] yüzük -1-

ṣāḥib-i e. 261/3

enhār [Ar.] akarsular -1-

eṣnāf-ı e. 232/5

enīs [Ar.] dost -2-

e. ü hem-dem 68/3

e.-i ṣādıḳ 21/2

eniyyet [Ar.] kişilik -2-

niḳāb-ı e. 257/3

e.-i beşeriyye 147/6

enṣār [Ar.] yardımcılar, Hz. Muhammed'in hicretinde onu kabul eden Medineliler -3-

eşrāf-ı e. 305/5

e.+ dın 288/6, 293/1

envāᶜ [Ar.] türler, çeşitler -3-

e.-ı aṭᶜimedin 81/8

e.-ı ḫayrāt 163/6, 343/8

envār [Ar.] nurlar, ışıklar, parıltılar -8-

e. 186/4, 220/6

saṭevāt-ı e.-ı cemāl-i muṭlaḳdın 257/3

e.-ı cemālimni 60/7

sevāṭıᶜ-ı e.-ı mecd 147/2

e.-ı mürüvvetni 54/7

e.-ı vefā 33/1

sebaḥāt-ı e.-ı cemāl birle 147/3

enver [Ar.] en nurlu, en parlak -1-

bedr-i e.+ i 254/3

ėr erkek, adam -6- krş. ėren

ė. 174/3, 234/1, 237/8, 283/2

ė.+ ning͡ 188/7

ė.+ ni 92/6

ėr - başlangıç belirtmeksizin var olma (yardımcı fiil) -464- krş. ė-, ẹr-

ė.- ür-sėn 16/5, 16/6, 16/7, 287/2

ė.- ür 11/8, 21/1, 23/9, 31/5, 32/5, 32/9, 41/9, 43/7, 44/6, 45/9, 45/10, 46/1, 46/6, 48/4, 48/5, 50/3, 50/11, 51/8, 51/9, 51/10, 51/11, 52/1, 52/2, 52/7, 56/3, 56/4, 57/6, 59/9, 62/1, 62/2, 65/2, 65/9, 66/2, 68/7, 72/11, 73/1, 73/3, 73/4, 73/5, 73/7, 74/1, 74/12, 75/2, 79/6, 79/11, 90/2, 95/5, 95/10, 96/3, 97/3, 99/4, 101/2, 111/2, 112/7, 114/6, 116/3, 116/4, 116/5, 123/11, 127/8, 127/9, 129/11, 130/5, 131/11, 135/8, 135/9, 135/10, 137/9, 146/3, 148/10, 151/11, 152/4, 152/6, 153/8, 153/10, 154/1, 156/5, 157/4, 157/5, 157/7, 159/3, 159/5, 170/6, 174/3, 175/3, 175/4, 175/8, 176/2, 185/6, 200/1, 204/10, 204/8, 208/7, 212/7, 212/8, 215/5, 215/7, 221/9, 221/10, 221/11, 222/8, 226/5, 229/4, 229/7, 230/4, 231/5, 234/5, 234/8, 234/9, 236/2, 237/3, 237/4, 238/1, 238/11, 240/6, 240/7, 244/4, 248/10, 250/9, 254/4, 258/5, 259/10, 264/1, 264/6, 264/8, 264/9, 265/9, 266/2, 273/1, 274/8, 277/9, 278/1, 279/7, 287/9, 296/4, 296/7, 298/7, 301/2, 306/10, 309/7, 313/11, 322/6, 324/2, 324/5, 324/8, 324/10, 324/11, 326/2, 327/1, 330/1, 331/8, 334/9, 335/6, 335/8, 337/5, 338/2, 344/6, 347/7

ė.- ürler 129/3, 146/5, 272/1

ė.- miş 199/7

ė.- miş-siz 284/2

ė.- dim 62/3, 62/4, 62/7, 62/9, 76/9, 77/4, 99/1, 113/8, 167/1, 167/7, 168/10, 194/5, 217/4, 245/3, 245/4, 245/5, 245/6, 254/8, 258/2, 306/5, 306/7, 345/7, 345/8

ė.- di͡ng 27/7, 42/3, 42/6, 46/3, 50/9, 52/5, 61/5, 61/7, 67/11, 260/7, 260/8

ė.- di 17/10, 17/11, 17/8, 19/5, 25/9, 25/11, 27/11, 27/3, 29/1, 30/7, 37/8, 42/1, 46/2, 53/1, 53/6, 61/5, 69/11, 76/6, 77/3, 92/3, 103/7, 104/4, 104/6, 112/5, 112/6, 113/7, 126/6, 127/6, 127/11, 139/6, 139/8, 140/1, 141/3, 153/7, 155/5, 155/7, 164/5, 165/11, 167/1, 167/3, 167/6, 168/1, 168/2, 168/9, 168/10, 169/6, 170/3, 170/5, 171/1, 172/6, 174/8, 175/2, 178/9, 178/10, 179/1, 179/3, 179/4, 179/5, 182/7, 182/9, 185/2, 188/3, 188/6, 189/4, 190/5, 192/4, 192/7, 192/10, 193/5, 194/4, 199/1, 199/5, 199/7, 202/1, 203/9, 204/3, 204/4, 208/6, 209/8, 210/3, 211/8, 211/9, 215/9, 216/6, 217/11, 218/9, 219/6, 219/7, 221/5, 221/6, 223/5, 231/3, 231/8, 232/10, 232/11, 246/5, 253/7, 254/10, 275/7, 278/5, 284/4, 286/2, 286/3, 286/5, 288/7, 289/3, 296/6, 296/9, 297/3, 297/8, 300/8, 301/11, 306/6, 307/5, 307/8, 311/3, 312/7, 312/9, 314/11, 314/5, 332/3

ė.- dük 109/11, 185/10

ė.- diler 15/6, 163/3, 165/11, 171/10, 178/6, 191/10, 191/7, 198/11, 199/11, 209/6, 209/8, 219/11, 278/9, 289/6

ė.- se͡ng 74/9, 327/4

ė.- se 14/3, 15/10, 16/4, 16/9, 28/2, 29/11, 30/10, 30/4, 31/1, 46/7, 54/1, 54/8, 80/7, 93/2, 97/3, 102/7, 113/10, 113/8, 142/3, 145/3, 148/2, 149/2, 150/10, 152/8, 153/11, 166/10, 167/4, 167/6, 168/8, 178/2, 178/8, 193/2, 193/7, 193/8, 194/6, 195/8, 196/8, 197/3, 198/3, 199/6, 200/11, 201/10, 202/2, 207/8, 208/1, 208/3, 210/7, 214/8, 214/9,

223/1, 223/4, 233/6, 255/9, 258/8, 281/10, 285/3, 286/5, 286/8, 292/11, 293/1, 294/10, 295/6, 297/1, 297/7, 298/3, 298/9, 299/8, 300/3, 300/5, 303/11, 304/6, 307/11, 310/10, 313/1

ė.- ken 40/11, 42/11, 44/9, 45/7, 52/9, 64/8, 65/2, 209/11, 248/9, 249/9, 331/6

ė.- kende 211/9

ė.- dükin 212/1

ė.- mes-sėn 134/8

ė.- mes 56/7, 61/2, 84/5, 86/11, 87/2, 92/11, 103/8, 114/5, 116/2, 128/1, 145/2, 179/1, 205/9, 206/3, 222/10, 223/9, 227/10, 231/1, 238/2, 270/5, 332/7, 345/2, 346/11

.....

ᶜAbdu'llāh bin Ḳamiyye Ḥāriṣī ė.- di 312/7

āb-ı ḥayāt ė.- ür 74/1

ᶜaceb ė.- mes 332/7

ᶜaceb ė.- ür 65/2

ᶜacīb ė.- ür 45/9, 95/5

ᶜahdinde ė.- di 231/3

Aḥmed ė.- dim 258/2

ᶜāḳil ė.- dim 62/4

ᶜāḳil ė.- seng̃ 74/9

aḳṣā ė.- ür 131/11

ᶜālī ė.- ür 264/1

andın ᶜālīraḳ ė.- ür 32/5

andın ė.- ür 101/2

ᶜār ė.- ür 48/4

ārām-ı cān-ı müştāḳ ė.- di 53/1

arasında ė.- dim 254/8

ārāste ė.- ür 229/4

ārāste ve pirāste ė.- ür 23/9

ārāyiş ė.- ür 229/7

ᶜāşıḳ ė.- ür 56/3

ᶜaşḳ ė.- ür 258/5

atası ė.- ür 309/7

atı ė.- ür 347/7

āyāt-ı ẓāhiresindin ė.- ür 215/5

āyet ė.- di 209/8

ayırmaḳda ė.- ür 236/2

ᶜayn-ı gümrāhı ė.- ür 116/5

ᶜayn-ı kerem ė.- di 219/7

aytḳan dėg ė.- di 153/7

baḥr-ı rūḥāniyyet-i Muḥammed ė.- ür 129/11

baḥrī ė.- ür 130/5

bar ė.- di 53/6, 182/7, 182/9, 188/3, 193/5, 199/5, 210/3, 211/9, 231/8, 301/11, 306/6

bar ė.- ken 40/11, 42/11, 44/9, 45/7

bārgāhın͡g ė.- ür 266/2

bāṭıl ė.- ür 96/3

bedr-i enveri ė.- ür 254/4

bende ė.- mes-sėn 134/8

bereket-i nūr-ı Muḥammed'din ė.- ür ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 154/1

berī ė.- ür 135/9

bernāng͡dın ė.- ür 334/9

bes ė.- ür 324/8, 330/1

bėş ay burunraḳ ė.- diler 199/11

beşerī ė.- ür 146/3

beyānı ė.- ür 127/9

bī-nihāyet ė.- ür 222/8

bī-niyāzī ė.- ür 238/11

bī-sün͡gek ė.- ür 174/3

bürd-i Şāmī ė.- di 29/1

cān ė.- ür-sėn 16/5

cüzv ė.- di 204/4

çaḳda ė.- di 155/5, 203/9

derd ė.- ür 43/7

dereceī ė.- ür 95/10

deryā dėg ė.- ür 157/7

dil-nüvāz ė.- ür 52/1

dost-ı çāre-ṣāz ė.- ür 52/2

düşmanı ė.- ür 90/2

düşmanraḳ ė.- mes 84/5

düşvār ė.- ür 48/5, 265/9

elṭāf-ı subḥānī ė.- di 300/8

endāze ė.- di 17/8

evliyāʾ-ı iḫfāʾdın ė.- di 25/9

eyyāmı ė.- ür 277/9

fānī ė.- ür 327/1

faṣāḥat ė.- ür 237/3

fażlın͡g ė.- ür 338/2

feraḥ ė.- di 127/11

ferāz ė.- ür 51/10

feyżi ė.- ür 151/11, 153/10

feżāḥat ė.- ür 237/4

ġarīb ė.- di 275/7

ġarīb ė.- mes 270/5

ġāyib ė.- diler 278/9

ġazve-i Bedr-i kübrā ė.- ür 287/9

ġazve-i Ḥuneyn ė.- ür 278/1

ġazvī-yi ḳuṣvā ė.- ür 298/7

güdāz ė.- ür 51/8

ḫaberdār ḳılmaḳ üçün ė.- ür 99/4

ḥācet ė.- mes 114/5, 128/1, 227/10

ḥadīṯ ė.- ür 73/4

ḫālī ė.- ür 111/2

ḫalīl ė.- ür 175/3

ḫalḳdın kėtermek birle ė.- mes 238/2

ḫān ė.- ür-sėn 16/7

ḫāric ė.- ür 32/9

ḫas ė.- ür 324/10

ḥassān-ı ṯānī ė.- ür 21/1

ḫaṭā ė.- ür 331/8

ḥayrān ė.- dim 345/7

heves ė.- ür 324/8

ḥuffāẕ-ı merāṣıd-i seyl ė.- ürler 129/3

ḫüsrev-i ᶜādil ė.- ür 74/12

hüveydā ė.- ür 44/6, 344/6

ᶜibāret ė.- ür 313/11

iki ḫaṭṭı ė.- ür 46/1

ᶜināyet ė.- ür 75/2

ᶜināyet-i Rabbānī birle ė.- di 300/8

inḳırāż-ı ḥayāt ė.- ür 66/2

istiḳāmet ė.- ür 97/3

işāret ė.- ür 176/2

iẓhār-ı istiġnā üçün ė.- di 314/11

ḳadīr ė.- ür 137/9

ḳafes ė.- ür 324/11

kāhinnin͡g menzili ė.- di 188/6

ḳattıḳ āvāzlıḳ kişi ė.- di 286/5

kebāb ė.- di 17/10

kemāl birle ė.- ür 135/8

ḳıṣṣa-ı remy-ı ḥaṣāh ė.- ür 200/1

ḳızlarıdın ė.- ür 215/7

kiçig ė.- kende hem 211/9

kim ė.- ür 45/10

kişi ė.- di 192/10

kişiler ė.- miş-siz 284/2

ḳorḳmaḳdın ė.- mes 223/9

ḳulleᵊ-ı ḳāf-ı ḳudret ė.- ür 68/7

ḳulun͡g ė.- di 194/4

ḳuş ė.- di 199/7

kün ė.- di 172/6

lāyıḳ ė.- mes 86/11

lāyıḳ ė.- ür 234/9

leşkerī ė.- ür 159/5

maḫṣūṣ ė.- mes 231/1

maḳbūl ė.- ür 50/3

maᶜrūf ė.- ür 156/5

maṣlaḥat ė.- mes 222/10

melik-i Yemen ė.- di 192/7

menḳūl ė.- ür 259/10

menzilde ė.- dim 167/1

merātib-i belāġatda bolmaḳdın ė.- ür 238/1

mestūr ė.- ür 264/6

meşhūr ė.- ür 212/7

meşhūr ė.- ür 31/5, 57/6, 221/9

mevṣūf ė.- ür 248/10

meẕkūr ė.- ür 212/8, 221/10

muᶜārıżdın ė.- ür 296/4

muᶜcizeᵊī ė.- ür 234/5

muᶜcize-i fāyiḳ ė.- ür 234/8

muḥāl ė.- di 126/6

muḳarrer ė.- ür 324/5

müneccim ė.- di 178/10

müntehā-yı seyri ė.- ür 264/8

mürşid-i kāmil ė.- ür 73/7

müşerref ė.- ür 79/6

müşerref-i Tevrīt ve İncīl ė.- ür 175/4

müşkil ė.- ür 72/11, 79/11

müttehim ė.- mes 205/9

nāhī ė.- ür 116/3

nāsiḫ ė.- ür 11/8

nę ė.- ür 135/10

nişānesi ė.- dükin 212/1

niyāz ė.- ür 50/11, 51/8

nūr-ı resūl ė.- ür 148/10

oḳumaġan ė.- ür 322/6

ol ė.- di 104/4, 219/6, 253/7

ol ė.- ür 175/8, 185/6, 221/11, 274/8, 306/10

ol ė.- ür 301/2

otı ė.- ür 41/9

oyaġ ė.- ür 204/8

pāye-i ednā ė.- ür 264/9

pehlevān ė.- mes 92/11

per-i meges ė.- ür 326/2

peyġamberni͡ng nūrındın ė.- ür 244/4

pīrāye-i sūz u güdāz ė.- ür 50/11

piş ė.- mes 145/2

pūşīde ė.- mes 61/2

pūşīde ė.- ür 324/2

pür-feyż ė.- ür 335/6

raġbetlıḳ ė.- ür 273/1

rāst-gūyraḳ ė.- mes 116/2

rāżī ė.- ürler 146/5

resm-i ʿuṣṣāḳ-ı pākbāz ė.- ür 51/11

resūl ė.- ür 208/7

revā ė.- mes 206/3

ṣādıḳ ė.- mes 87/2

saġ ė.- ür 204/10

ṣāḥib-i rāyet ė.- di 312/9

ṣāḥib-i rāyet-i küffār ė.- di 314/5

sebebdin ė.- ür 65/9, 250/9

sėn ė.- di͡ng 260/7, 260/8

sergerdān ė.- dim 345/8

sergerdān ė.- ürler 272/1

ṣıfatı ė.- ür 153/8

sözi ė.- ür 337/5

sulṭān ė.- ür-sėn 16/6

sürme ė.- ür 73/5

şāhbāz ė.- ür 51/9

şahenşāhī ė.- ür 116/4

şahsüvār ė.- ür 159/3

şehd ve şeker-rīz ė.- ür 62/1

şemmeʾī ė.- ür 170/6

şeydā ė.- ür 52/7

şifā-yı raḥmet ė.- ür 240/6

şükūfe dėg ė.- ür 157/4

ta͡ng ė.- mes 103/8, 56/7

tan͡g ṭurfe ė.- mes 346/11

ṭarab-engīz ė.- ür 62/2

ṭavāfda ė.- di 167/1

temessük ė.- ür 123/11

ter tāze ė.- ür 157/5

tūtiyā ė.- ür 59/9

ᶜubūdiyyetdin ė.- ür 152/4

ᶜUḳāb atlıġ ė.- di 288/7

ülüşi ė.- di 217/11

ümerāsı ė.- diler 178/6

üzgen ė.- ür 73/1

vādī-yi Evṭās ė.- ür 279/7

vāfir ė.- ür 226/5

Vāmıḳ ė.- ür 56/4

vücūdı ė.- ür 112/7

yaḫşıraḳ ė.- mes 345/2

yaḫşıraḳı ė.- ür-sėn 287/2

yaḳīn ė.- ür 152/6

yār ė.- dim 62/9

yavuḳ ė.- di 297/8

Yehūd ė.- ür 231/5

yęri ė.- ür 296/7

yıl ė.- di 204/3

yigit ė.- dim 99/1

yoḳ ė.- di 27/3, 164/5, 167/3

yoḳ ė.- ken 331/6

yurtçısı ė.- di 289/3

Yūsuf-ı Mışr’dın ė.- ür 127/8

żaᶜfı ė.- ür 45/10

zaḥmet ė.- ür 240/7

ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī taᶜālā birle ė.- ür 230/4

ẕātındın ė.- ür 46/6

zāyil ė.- ür 73/3

zehr ė.- ür 74/1

ẕerre-i nā-pedīd ė.- ür 335/8

zībā ė.- ür 114/6

.....

āh āh ḳılmas ė.- di͡ng 46/3

aḳturmas ė.- di͡ng 42/3

alġay ė.- di 30/7

an͡glar ė.- ken 248/9

arturur ė.- di 103/7

asrar ė.- dim 62/7

aştım ė.- se 255/9

atlandı ė.- se 295/6

attı ė.- se 200/11, 286/8

ayaḳın basar ė.- di 254/10

aytur ė.- di 168/1, 168/10, 169/6, 296/6

aytur ė.- diler 219/11

bağlar ė.- di 104/6

baḳıp turur ė.- dim 217/4

bar ė.- se 148/2

bėlgü ḳıldım ė.- di 296/9

bęrmediŋ ė.- se 93/2

beşāret bęrür ė.- diler 165/11

beyān ḳıldım ė.- se 16/9

bilsem ė.- di 76/6, 77/3

bilür ė.- dim 62/3

bilür ė.- ken 64/8, 65/2, 249/9

bitidim ė.- se 113/10

buzulġay ė.- di 221/6

cūş ḳılur ė.- diŋ 67/11

çaḳırdı ė.- se 286/5

çıḳar ė.- di 199/1

çıḳarurlar ė.- di 175/2

çıḳtı ė.- di 192/4

çıḳtı ė.- se 152/8, 307/11

çıḳtım ė.- se 54/1

dėdim ė.- se 149/2

duᶜā ḳıldı ė.- se 255/9

duᶜā ḳıldı ė.- se 31/1

düşman bolur ė.- di 19/5

ėgesi bolsaŋ ė.- diŋ 50/9

emān bolġay ė.- dim 245/6

ėndiler ė.- di 190/5

ėndürdi ė.- se 193/2

ėrenler āvāzı kėlür ė.- di 169/6

ėşitilür ė.- di 165/11

ėşittiler ė.- se 281/10

ėşitür ė.- dim 168/10

eymen ė.- mes ėrdi 179/1

fermān ḳıldı ė.- se 210/7

fermān ḳıldı ė.- se 313/1

ġalebe ḳılur ė.- di 170/3

ḫaber bęrdiler ė.- se 304/6

ḫaber bęrür ė.- di 174/8

ḫaber yętkürdi ė.- se 199/6

ḫaberi kėldi ė.- se 292/11

ḫalāṣ ḳıldı ė.- se 142/3

ḫalel bolmasa ė.- di 189/4

ḥamle ḳıldılar ė.- se 285/3

ḥareket ḳılur ė.- di 27/11

ḫavfi boldı ė.- se 202/2

ḥāżır boldı ė.- se 30/10

ınaġraḳ bolur ė.- di 92/3

iberür ė.- di 179/3, 179/4

idrāk ḳıla bilmediler ė.- di 307/8

iḫtiyār ḳılıp turur ė.- di 25/11

illā bolmasa ė.- di 42/1

istidlāl ḳılmaḳġa bolsa ė.- di 127/6

istiḳāmet taptı ė.- se 97/3

istīṭāf ḳıldı ė.- se 16/4

işāret ḳıldı ė.- se 214/9

izder ė.- di 232/11

izder ė.- seng͡ 327/4

ḳaçar ė.- di 179/5

ḳaçar ė.- diler 191/10, 191/7

ḳaçmas ė.- ding͡ 52/5

ḳaçtılar ė.- se 300/5

ḳaçurdı ė.- se 310/10

ḳalmadı ė.- se 46/7

ḳaṣd ḳıldılar ė.- se 194/6

ḳayta başladı ė.- se 297/7

kėldi ė.- se 196/8

kėltürdi ė.- se 15/10

kėltürüp ė.- diler 15/6

kėlür ė.- di 168/2, 297/3

keyer ė.- dim 306/5

ḳıyāmet ḳılmas ė.- ding͡ 61/7

kizler ė.- dim 77/4

ḳorḳar ė.- di 178/9

ḳorḳar ė.- dim 245/3

kögsümge sürtüp ė.- di ėrse 167/6

kögsümge sürtüp ėrdi ė.- se 167/6

kördi ė.- se 145/3

kördi ė.- se 299/8

körseng͡ ė.- di 69/11

körünür ė.- di 311/3

körüp turur ė.- di 284/4

körüştiler ė.- se 297/1

kötergen dėg turur ė.- di 168/9

közün͡g yaruġay ė.- di 218/9

ḳurbān ḳılur ė.- dim 306/5

lāyıḥ kördüm ė.- se 54/8

mānic bolur ė.- di 286/3

melāmet ḳılmas ė.- din͡g 61/5

melāmet ḳılur ė.- dim 62/4

meşveret ḳıldı ė.- se 293/1

mucaṭṭar bolur ė.- di 170/5

muḳābele ḳıldılar ė.- se 178/8

murād bolmasa ė.- di 112/5

mübtelā bolup turur ė.- diler 163/3

münācāt ḳıldım ė.- se 29/11

münāsib bolsa ė.- di 139/6

münteşir boldı ė.- se 195/8

müsāfirāne ḳılur ė.- di 278/5

müteveccih boldı ė.- se 14/3, 298/3

müteveccih boldılar ė.- se 178/2

müyesser bolur ė.- di 37/8

naẓar ḳıldı ė.- se 150/10

naẓar ḳıldım ė.- se 168/8

oḳıdı ė.- se 30/4

oḳıdın͡g ė.- se 28/2

oḳudı ė.- se 303/11

olturur ė.- di 216/6

olturur ė.- diler 219/11

olturur ė.- ken 209/11

oyaġ baḳturmas-sėn ė.- di͡ng 42/6

oynamaḳḳa çıḳıp turur ė.- di 215/9

öler ė.- miş 199/7

öltürdi ė.- se 193/7

öltürmek boldılar ė.- se 223/1

örtegey ė.- di 17/11

örtenür ė.- ken 52/9

pūşīde tutġay ė.- dim 76/9

redīf ḳılur ė.- dim 306/7

revāne boldılar ė.- se 223/4

saçtı ė.- se 208/3

Ṣafā tağıġa minip ė.- dük 109/11

saḳlar ė.- di 211/8

saldı ė.- se 208/1

salur ė.- diler 198/11

sordı ė.- se 197/3

sordı ė.- se 233/6

sordılar ė.- se 294/10

sözleşür ė.- di 171/1

suġa tüşdi ė.- se 201/10

susap turup ė.- dim 167/7

şeydā bolmasa ė.- di 46/2

ṭāᶜatni ḳılmaḳnı ḳoymadılar ė.- se 102/7

taḳdīr-i vücūd-ı Muḥammed bolmasa ė.- di 113/7

ṭaleb ḳıldı ė.- se 80/7

tamām boldı ė.- se 166/10

tapar ė.- diler 171/10

taptın͡g ė.- se 258/8

tapundılar ė.- se 300/3

tatsan͡g ė.- di 61/5

tėgürdi ė.- se 207/8

tekye ḳılıp turur ė.- di 246/5

tın͡glar ė.- dük 185/10

tiledi ė.- se 198/3, 214/8

tilediler ė.- se 298/9

tiler ė.- di 286/2, 307/5, 332/3

tiler ė.- din͡g 27/7

tileşür ė.- diler 289/6

tirgüzgey ė.- di 139/8

tirilgey ė.- di 140/1, 141/3

ṭulūᶜ ḳılmay turur ė.- di 155/7

tüş körüp turur ė.- di 179/1

uçḳay ė.- di 221/5

uçramaġay ė.- dim 245/5

usal ḳılmas ė.- dim 194/5

vaḳt boldı ė.- se 167/4

vefāt bolup ė.- di 167/3

vücūdġa kėlmegey ė.- di 112/6

yād ḳılınıp ė.- di 208/6

yaraġın ḳılġay ė.- dim 245/4

yaratmaġay ė.- dim 113/8

yarattım ė.- se 113/8

yaşar ė.- di 232/10

yazar ė.- diler 209/8

yęp turur ė.- di 202/1

yėtti ė.- se 193/8

yıldırar ė.- di 185/2

yörür ė.- di 223/5

yörürler ė.- diler 209/6

ẓāhir boldı ė.- se 153/11

ęr - başlangıç belirtmeksizin var olma (yardımcı fiil) -2- krş. ė-, ėr-

bu āftāb-ı ġāyet ę.- ken 154/11

ḫaber bęrdi ę.- se 282/7

erāmil [Ar.] dullar -1- krş. bīve

e. 275/9

erbāb [Ar.] sahip, malik, ehil -9-

e.-ı derd 35/11

e.-ı fażl 16/1

e.-ı ḥāl 79/4

e.-ı işārāt-ı mütelāliyye 130/11

e.-ı naẓarġa 114/5

e.-ı selāmet 69/4

e.-ı taṣavvuf 95/9

e.-ı tefāsīr ve aḥādīṯ 132/4

e.-ı tefsīr 214/2

ėren er kişi, erkek, asker -1- krş. ėr

ė.+ ler 169/5

ėri - erimek, katı cismin sıvılaşması -1-

ė.- gey 270/2

ėrken olarak, de (kuvvetlendirme edatı) -1-

ḳadem ė. 209/7

ėrklik ihtiyarlık -1-

ė.+ din 75/8

ėrte önce, evvel -2-

ė.+ ki 38/2, 70/9

ęrte önce, evvel -1-

ę.+ ki 71/3

ervāḥ [Ar.] ruhlar, canlar -9-

cīrān-ı e.-ı ḳudsiyye birle 67/8

e.-ı enbiyā 259/6

e.-ı muṭahharasıdın 13/11

e.-ı rüsül 151/9

ḳulūb e.+ nıng͡ 139/10

cīrān-ı e.+ nı 70/5

e.+ ı 151/3, 151/10

e.+ ını 151/5

Eryāṭ Habeş Necâşîsi'nin kumandanlarından olup Ebrehe tarafından öldürülmüştür -5-

E. 192/11

E. birle 192/7

E. taḳı 194/4

E.+ ḳa 193/6

E.+ dın 192/10

ės - esmek -1- krş. ęs-

ė.- gen 27/10

ęs - esmek -1- krş. ės-

ę.- meki bile 341/5

esbāb [Ar.] nedenler, vasıtalar -1-

tehiyye-i e. ķılġaç 306/2

eṣer [Ar.] tesir -1-

e. ķılmas 214/8

esīr [Ar.] tutsak -5-

e. ėtip 300/6

e. ķıldılar 201/4, 286/11

e. ķılıp 297/5

e.+ ni 287/3

eṣnā [Ar.] ara, aralık, vakit, an -1-

e. 16/4

eṣnāf [Ar.] zümreler, sınıflar, çeşitler -6-

e.-ı enhār 232/5

e.-ı ʿibād 15/5, 163/6, 251/5

ḥāvī-i e.-ı ʿulūm 34/7

bāb-ı e.+ da 53/3

esrār [Ar.] sırlar, aklın eremeyeceği işler -13-

e.-ı ʿaşķnı 48/4, 62/7

e.-ı ġarībiyye 130/10

e.-ı ümmetin 142/11

e.-ı ẓāhiresin 9/10

maḥrem-i e. 21/4, 36/4 “sırdaş, kendisine sır söyleyen kimse” -2-

maḫzen-i e.-ı celāldin 135/4

e.+ ġa 187/11

mecmūᶜ-ı e.+ dın 264/7

e.+ ınıng͡ 49/1

istikşāf-ı e.+ ın ḳıldım 56/1

e.+ ıġa 144/7

e.+ ıdın 134/4, 154/11

ester [Far.] katır -3-

e. 285/5

e.+ ge 285/11

e.+ din 254/9

ėş eş, denk -2-

ė.+ i 117/9

ė.+ i bolmasa 117/7

eşᶜār [Ar.] şiirler -1-

e.-ı ġarrā 228/10

eşbāḥ [Ar.] gövdeler, vücutlar -1-

e.+ nıng͡ 139/11

eşcār [Ar.] ağaçlar -1-

e. 232/5

eşfāḳ [Ar.] merhametler, şefkatler -2-

kemāl-i merḥamet ve e. 228/9

merḥamet-i e.+ dın 329/6

eşhür [Ar.] aylar -2-

e.-i ḥarām 271/8

e.-i ḥarām özge 272/4

ėşik eşik, kapı -22- krş. ęşik

ė. 120/10

ė.+ ke 19/10

ė.+ de 22/6, 107/3

ė.+ din taşḳarı 57/8

ė.+ in͡g 19/3, 339/11

ė.+ in͡gde 19/8, 22/11, 24/3

ė.+ i 51/10, 59/8, 225/7

ė.+ ini 224/5, 225/8

ė.+ ige 58/8

ė.+ ide 305/6

ė.+ inde 170/11, 221/1, 221/2

ė.+ idin 220/5

ė.+ leridin 190/7

ęşik eşik, kapı -1- krş. ėşik

ę.+ in͡gge 73/5

ėşit - işitmek, duymak -22-

ė.- ür-mėn 279/9

ė.- tim 295/8, 296/1

ė.- ti 287/10

ė.- gil 282/9

ė.- in͡g 253/7

ė.- ip 110/6, 176/5, 194/1, 232/1, 233/3, 278/6

ė.- geç 58/7

ė.- kenge 206/8

ė.- men 63/6

ė.- mes 64/1

ė.- medi 309/10

ė.- mediler 311/7

ė.- mes bolur 63/10

ė.- mes boldılar 187/3

ė.- ür ėrdim 168/10

ė.- tiler ėrse 281/10

ėşitil - işitilmek, duyulmak -2-

ė.- medi 187/5

ė.- ür ėrdi 165/11

eşk [Far.] gözyaşı -1-

e.+ i͡ngni 37/11

eşḳıyā [Ar.] haydut -1-

e.+ nın͡g 240/7

eşrāf [Ar.] ileri gelenler, ekâbir -1-

e.-ı enṣār 305/5

eşref [Ar.] önde gelen, en şerefli -2-

e.-i benī Kināne'din 297/1

e.-i enbiyā 175/3

eşrem [Ar.] burnu kesik kişi -1-

e. 193/4

Ebrehe-i e.+ nin͡g 191/6, 196/1

eşyā [Ar.] nesneler, varlıklar -1-

ṭebāyiᶜ-i e. 184/5

ėt et -1-

ė.+ ige 273/4

ėt - eylemek, yapmak, kılmak (yardımcı fiil) -50- krş. ẹt-

ė.- er 100/6, 244/6, 274/10, 275/1

ė.- ip tururlar 324/1

ė.- ipdür 126/11, 327/1

ė.- tim 20/2, 55/4, 312/11

ė.- ti 10/2, 55/9, 138/2, 237/7, 322/1

ė. 73/1, 90/5

ė.- gil 89/10, 339/8

ė.- sem 114/4, 264/9

ė.- seng͡ 39/8, 80/11, 134/6

ė.- se 56/8

ė.- e 319/1

ė.- ip 16/9, 24/11, 36/4, 36/7, 68/11, 78/4, 105/9, 132/8, 184/10, 201/4, 233/4, 244/9, 276/3, 283/7, 293/10, 298/1, 300/7, 342/7, 342/10

ė.- mey 339/9

ė.- ken 94/2, 291/1

ė.- kende 222/5

ė.- me 241/1

ė.- megil 339/1

ė.- mekdin 42/10

.....

ᶜafv ė.- gil 339/8

ārāste ė.- ip 283/7

cemᶜ ė.- ipdür 126/11

cūş ė.- er 274/10

daᶜvā ė.- seng͡ 39/8

esīr ė.- ip 300/7

faḫr ė.- seng͡ 134/6

farḳ ė.- e bilmes 319/1

fāş ė.- ti 55/9

feryād ė.- ip 184/10

fikrin ė.- kende 222/5

ḥamd ve ṣenā ė.- ip 298/1

ḥelāl ė.- tim 55/4

ḫilāf ė. 90/5

ḫiṭāb ė.- ip 36/4

ᶜibādet ė. 73/1

iḫtiyār ė.- ipdür 327/1

iṣbāt ė.- ken dėg 94/2

iskāt ė.- ti 322/1

istifsār ė.- ip 233/4

istimdād ė.- ip 24/11

iᶜtiḳād ė.- ip 293/10

iᶜtirāf ė.- ip 68/11

ḳatl ė.- ip 201/4

ḳatl ė.- tim 312/11

lebbeyk-i şevḳ ė.- ip 342/7

maḥrūm ė.- megil 339/1

maḫṣūṣ ė.- ip 132/8

maᶜlūm ė.- ken 291/1

medhūş ė.- er 275/1

muḫālefet ė.- gil 89/10

muvāfaḳat ė.- seng̃ 80/11

mücellā ė.- ti 10/2

nisbet ė.- sem 114/4, 264/9

nisbet ė.- ti 138/2

nişāne ė.- ip tururlar 324/1

redd ė.- ti 237/7

saᶜy ė.- ip 276/3, 342/10

sülūk ė.- ip 36/7

şerḥ ė.- ip 16/9

ṭāḳat ė.- mey 339/9

tenebbüh ė.- er 100/6

teng̃ ė.- se 56/8

terk ė.- ip 105/9, 78/4

terk ė.- me 241/1

verzişi ė.- ip 244/9

yād ė.- mekdin özge 42/10

yād ė.- tim 20/2

yinçge ė.- er 244/6

ẹt - eylemek, yapmak, kılmak (yardımcı fiil) -12- krş. ėt-

tecrīd ẹ.- er 36/8

beyān ẹ.- sem 17/2

şerḥ ẹ.- sem 130/8

ḥarām ẹ.- ip 72/4

istirāḳ-ı semᶜ ẹ.- ip 185/11

kesb ẹ.- ip 206/10

şükr ẹ.- ip 70/10

iş ẹ.- men 63/8

tang̑ ẹ.- mes 111/8

iᶜtibār ẹ.- me 90/7

mevsūm ẹ.- megil 339/3

īrād ẹ.- mekke 265/7

ėtek etek, dâmen -3-

ė.+ in 73/6

ė.+ idin 343/11

ė.+ lerin 311/1

eṭfāl [Ar.] çocuklar -1-

e. 279/3

ėtil - edilmek, yapılmak (yardımcı fiil) -1-

şaḳḳ ė.- mes 128/8

ėtiş - birlikte yapmak, etmek (yardımcı fiil) -1-

ḳavumaḳ ė.- ip 216/10

etḳiyā [Ar.] Allah korkusuyla günahtan kaçınanlar -1-

e.+ nıng̑ 240/9

ėtleş - vücutlar birbirine girerek çetin bir şekilde savaşmak -1-

ė.- gen 269/11

eṭrāf [Ar.] çevre, yanlar, etraf -8-

e.-ı bilāddın 15/5, 163/5, 251/6

e.-ı ᶜālemge 92/1

e.+ ı 242/7

e.+ ında 282/2, 284/6, 299/2

evc [Ar.] doruk -1-

e.-i cāhın͡g 107/9

evḳāt [Ar.] zamanlar, devirler, çağlar -2-

e.-i ḥarbni 277/7

e.-i şerīfe 345/2

evlā [Ar.] daha uygun, yeğ -1-

e. bolsa 308/2

evlād [Ar.] çocuklar -2-

e.+ ın 281/1

e.+ ın͡gızını 282/3

evliyāʾ [Ar.] veliler, erenler -3-

e. 151/4

e.-ı iḫfāʾdın ėrdi 25/9

e.-ı kirāmnın͡g 13/11

Evs Medine'de ensarı teşkil eden Kahtanî asıllı iki Arap kabilesinden biri -2- krş. Ḫazrec

ḳabīle-i E. 222/1

livā-ı E.+ ni 283/6

evṣāf [Ar.] sıfatlar, nitelikler, vasıflar -3-

e.-ı meberrāt 343/8

e.+ ını 158/5, 229/6

Evṭās Huneyn Savaşı'nda müşriklerin savaştan önce bir araya geldikleri, savaşın nihayetinin vuku bulduğu vadi -3-

vādī-yi E. 279/6

E. bolsa 279/6

E.+ ġa 279/4

evür - çevirmek, döndürmek -2-

yüz e.- se 240/9

yüz e.- üp 274/11

evvel [Ar.] birinci, ilk, önce -15-

e. 20/5, 67/1, 149/1, 153/7, 192/5, 212/9, 224/3, 255/4, 269/4, 276/1, 282/4

e.+ i 118/6

e.+ ġı 298/6

e.+ ḳı 117/11, 160/2, 217/6

2. başlangıç -1-

e.-i kitābda 208/6

evvelī [Ar.] en önce olan, ilk -1-

bi-ṭarīḳ-ı e. 119/2

evvelīn [Ar.] en önce olanlar, öncekiler -1-

e. ve āḫirīn 120/11

ey ey, ünlem ifadesi -98- krş. eyā, yā (III)

e. 20/8, 22/2, 23/2, 23/3, 23/4, 24/2, 24/4, 25/3, 26/1, 26/11, 27/1, 34/4, 35/10, 37/2, 38/2, 39/5, 40/4, 40/9, 43/1, 47/2, 50/2, 57/11, 58/6, 60/1, 60/2, 63/5, 63/11, 64/4, 66/5, 67/5, 68/1, 70/1, 70/2, 71/1, 72/3, 74/3, 77/5, 102/10, 102/9, 104/10, 104/11, 105/7, 105/8, 105/11, 107/5, 117/5, 118/9, 132/7, 133/3, 133/6, 134/6, 149/3, 153/8, 188/9, 194/3, 197/11, 200/3, 200/7, 214/4, 215/10, 216/7, 216/8, 216/9, 217/11, 218/7, 218/11, 251/5, 251/9, 260/2, 260/9, 261/2, 267/1, 297/9, 301/11, 322/4, 333/5, 333/8, 334/1, 334/4, 336/3, 338/3, 338/9, 341/4, 341/8, 342/1, 342/2, 342/3, 346/3

e. vāy 145/5

eyā ey, ünlem ifadesi -1- krş. ey, yā (III)

e. 18/10

ẹye sahip, malik -1- krş. ėḏe, ėge

ẹ.+ leri 301/5

eyimme [Ar.] imamlar -4-

e.-i ḥadīṯ 32/6

e.-i ᶜiẓām 14/11, 31/5

üstādān-ı e.-i tefsīr ve aḥādīṯ 31/11

eyle öyle -2-

e. 260/5, 333/6

ẹyle - etmek, kılmak (yardımcı fiil) -2-

maḥż-i naṣīḥat ẹ.- di‿ng 64/1

ṣıfat ẹ. 138/3

menᶜ ẹ.- li‿ng 85/11

ẹylet - yapmak, etmek (yardımcı fiil) -4-

gümān ẹ.- ür-sėn 317/5

ḥased ẹ.- ip 194/6

ẓann ẹ.- ip 201/8

gümān ẹ.- mesün 307/10

eymen [Ar.] hayırlı, talihli, çekinme, korkma -1-

e. ėrmes ėrdi 179/1

Eymen bin ᶜAbdu'l-ḫazrec Usame bin Zeyd'in kardeşi, sahabi -1-

E.+ din özge 285/10

Eymīne Âmine bint Vehb, Hz. Muhammed'in annesi -3-

E. 165/2, 166/5

E.+ ge 153/4

eyvān [Far.] köşk, saray -3-

e.-ı Kisrā 176/1

e.+ ı 176/10

e.+ ıġa 195/11

eyyām [Ar.] günler -8-

e. 271/7, 272/5

e.-ı vaḥy 204/2

e.+ da 17/6, 322/7

e.+ ı ėrür 277/9

e.+ ında 245/3

e.+ ından 277/8

Eyyūb Hz. Eyyûb -1-

E. 169/11

ezel [Ar.] 1. başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik -1-

ġurre-i ṣubḥ-ı e. tėg 8/2

2. öncesizlik, Tanrı -1-

E. ᶜināyetidin 74/4

ezelī [Ar.] öncesiz, Tanrı -1-

ᶜināyet-i E. 11/11

ezeliyye [Ar.] başlangıçsızlık, Tanrı -2-

ᶜināyet-i E. 79/9

ṣıfāt-ı e.+ si 8/7

eẕfer [Ar.] güzel kokan madde -1-

e. dėg 161/1

eẕhān [Ar.] zihinler -1-

neşāṭ-ı e. 316/6

F

Fāḍile Uhud'da şehit olan sahabilerden Enes'in babası -1- krş. Enes (I)

F. 304/6

faḫr [Ar.] şeref, kıvanç, övünme -8-

f.-i enbiyā 135/7

f. ėtsen͡g 134/6

f. ḳılmas-mėn 120/4, 120/7, 120/9, 121/1

f. ḳıla turġan 265/4

f.+ ı 12/11

faḳīr [Ar.] 1. fakir, yoksul -2-

f.+ ler 73/4, 120/10

2. fakir, yoksul, mec. edibin kendisi -2-

f. 158/5

f.+ nin͡g 343/4

faḳīrlıġ [Ar.+Tr.] fakirlik, yoksulluk -1-

f.+ ın 105/5

faḳr [Ar.] yoksulluk, fakirlik -3-

f. 108/2, 108/10, 114/4

f.+ dın 107/8

fālic [Ar.] yarım inme, kısmi felç -1-

f. 21/1, 208/5

fānī [Ar.] ölümlü, geçici -10-

f. 71/8, 72/3, 327/4, 332/9, 337/6

cān-ı f.+ din 124/6

cihān-ı f.+ din 74/8

f. ėrür 327/1

f. ḳılıp 147/1

dünyā-yı f.+ ġa 108/10

fāriġ [Ar.] vazgeçmiş, rahat -2-

ġāfil f. 141/1

f. bolup 194/11

farīḳ [Ar.] bir kısım, bir takım, mezhep, süvari bölüğü -3-

f. 300/6

f.-ı muhācir 293/1

f.+ ni 300/6

fāris [Ar.] atlı, süvari -2-

f. 311/11

f. birle 311/9

farḳ [Ar.] ayırt, seçilme -3-

f. ėte bilmes 319/1

f. ḳılmas 319/2

f. ḳılmaḳ 235/7

Fārs İran -6-

f. 172/6, 175/10, 179/11

bilād-ı f. 173/2

silāḥ-ı ehl-i f.+ nı 179/2

mülk-i f.+ da 177/4

faṣāḥat [Ar.] uzdillilik -5-

f. 29/10, 236/7

f. ėrür 237/3

f. ile 237/3

f.+ idin 236/7

fāsıḳ [Ar.] sapkın, Allah'ın emirlerini tanımayan -1-

f. bolmaġay 56/10

faṣīḥ [Ar.] 1. güzel, açık, sarih -3-

f. til birle 165/3

ᶜibārāt-ı f. 33/5

ᶜarabī-yi f.+ ni 16/10

2. uzdilli, güzel, açık ve düzgün konuşan -2-

f. 53/6

f.+ ler 26/1

faṣlü'l-ḫiṭāb [Ar.] Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bir tabir olup sözlü ve yazılı ifadelerde başlangıç cümlesini asıl kısımdan ayıran tabir anlamında belâgat terimidir -1-

f. 236/2

fāş [Far.] açığa vurma, duyurma, duyulma -3-

f. boldum 63/1

f. boldı 304/3

f. ėtti 55/9

fat hemen, tez -1-

f. 291/10

fāyide [Ar.] kâr, kazanç, fayda, ümit, hayır -6-

f. 65/3, 106/3

f. alġan 344/7

f. ḳılmas 140/8, 308/4

f. ḳılmasa 245/1

fāyiḳ [Ar.] manevi olarak üstün, yüce -1-

mu^{c}cize-i f. ėrür 234/8

fāyiż [Ar.] muradına eren, başarı kazanan -1-

f. bolup turur 135/4

fażāyil [Ar.] erdemler -13-

f. 32/9, 135/2, 265/3, 330/10

f.-i enbiyā 119/7

f. birle 205/11

f. üze 127/1

f.+ ni 126/11

f.+ i 112/6

şerh-i f.+ i 32/9

f.+ in 16/8

f.+ idin 16/3, 143/7

faẓīlet [Ar.] erdem, hüner -5-

f. birle 126/10

f.+ ni͡ŋ 127/1

f.+ de 127/4

f.+ i 126/11

f.+ ler 162/8

fażl [Ar.] 1. erdem -21-

f. 127/2, 154/8, 205/7, 222/7, 254/3, 264/4, 322/11, 336/11, 336/8

āftāb-ı f. 155/7

ehl-i f. 235/2

erbāb-ı f. 16/1

f.-ı iḥsānı bile 206/9

f.-ı nā-mütenāhīni 245/11

f.-ı nā-mütenāhīsi birle 253/10

f.-ı reşīḳ 229/2

kemāl-i f.-ı ilāhī birle 155/5

cemīᶜ-i kemālāt-ı f.+ nı 138/1

ᶜilm-i f.+ ın͡g 24/7, 139/2

f.+ ıġa 138/9

2. lütuf, ihsan, erdem -12-

f. 53/3, 126/7, 329/3

f.-ı ᶜayn 337/4

f.-ı şāmilin͡g 22/8

f.+ ın͡g birle 339/1

f.+ ın͡g ėrür 338/2

reşḥa-ı baḥr-ı ᶜilm-i f.+ ın͡gdın 335/9

f.+ ın͡gdın özge 340/2

f.+ ı bile 86/2

f.+ ı birle 346/4

baḥr-ı f.+ ıdın 128/10

Faẓl bin ᶜAbbās Ebû Abdillâh Fazl bin Abbâs bin Abdilmuttalib el-Haşimî el-Kureşî ö. 634 , Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, sahabi -1-

F. 285/9

fedā [Ar.] gözden çıkarma, uğruna verme, kurban -8-

f. bolsun 162/1, 171/6, 216/7, 293/5, 294/3, 313/7

f. ḳılsam 55/2, 223/11

fehīm [Ar.] anlama, anlayış -1-

aṣḥāb-ı f.+ din 131/1

felāḥ [Ar.] kurutuluş, selamet, mutluluk -3-

f. 15/8, 89/5

f. sarı 77/10

felek [Ar.] 1. gökyüzü, sema -3-

ḫargāh-ı zengārī-yi f.+ ni 100/2

f.+ ining 12/5, 254/3

2. kader, talih -1-

f. 19/5

3. dünya -1-

f.+ ning 225/6

4. âlem -1-

f. 344/1

fenā [Ar.] geçip gitme, yok olma -3-

f. vü zevāl 234/11

f.-i zevāldin 8/7

f. tafıp 257/5

fenāʾī [Ar.] geçip giden, yok olan -1-

f. 235/1

ferāġ [Ar.] rahat etme, istirahat etme -2-

f.+ ı 13/1, 102/10

feraḥ [Ar.] gönül açıklığı, sevinç -5-

f. 74/4, 267/1

f. üze 105/6

f. ėrdi 127/11

f.+ lar 72/1

ferāset [Ar.] anlayışlılık, çabuk seziş -1-

f. birle 172/6

ferāyiż [Ar.] farzlar -1-

f.-i vācibātıdın özgege 99/9

ferāz [Far.] kapalı, ters -1-

f. ėrür 51/10

ferāzende [Far.] yetiştiren, bir üst duruma, konuma gelen -1-

f.-i taḫt 13/5

ferişte [Far.] melek -8-

f.+ ler 163/11, 186/1, 191/5, 286/6

f.+ ler birle 297/3

f.+ lerni 150/4

f.+ lerdin 185/10

f.+ leri 151/6

fermān [Far.] emir, buyruk -22-

f. ḳılur 83/6, 105/8, 106/1, 194/4, 194/9, 218/4

f.-ı ilāhī 242/2

muḫālefet-i f.-ı resūl ḳılıp 314/9

imṣāl-i f.-ı yezdicerdin 179/5

f. bolġunça 194/11

f. bolmay 310/8

f. ḳılıp turur 105/10

f. ḳıldı 312/11

f. ḳılġıl 340/9

f. ḳıldı ėrse 210/7

f.+ nı tutmadım 95/4

f.+ da 111/10

f.+ ımnı 98/9

f.+ ımdın taş 193/11

f.+ inge 294/2

f.+ ı birle 224/5

Ḥaḳ f.+ ın tutmaḳdın özge 106/2

feryād [Far.] yardım çığlığı -6-

f. āh ḳılġa-mėn 22/7

f. ėtip 184/10

f. ḳılur 185/6

f. ḳıldı 164/2

f. ḳıla 215/9, 216/3

ferzend [Far.] çocuk, evlat -6-

f. 94/2, 166/9, 167/4

f.+ ni 168/1, 212/5

f.+ leri 120/6

fesād [Ar.] bozukluk, fenalık, arabozanlık -1-

silk-i f.+ nıng 184/4

fetḥ [Ar.] 1. bir yeri işgal etme, savaşla elde etme -5-

f. 278/5

bāḳī-yi ḳıṣṣa-ı f.-i Medāyin 180/5

f.-i Mekke 278/3

f.-i ḳalᶜa-i Ḫᵛārezm 14/9

f. bolġunça 173/2

2. savaşta başarı, zafer elde etme, yapılan kuşatmayı kazanma -2-

f. 14/5, 300/7

3. açma, ferahlama, başlangıç -1-

f. 163/8

fettān [Ar.] cazibeli, fitneye teşvik eden -1-

f. 53/6

fevc [Ar.] bölük, takım -2-

fevc f. 286/5

f. fevc 286/5

feyeżān [Ar.] bolluk, fazlalık -1-

f.-ı şāmilin͡gdin 335/6

feyż [Ar.] ilim, irfan, bereket, olgunluk -10-

f. 130/3, 130/6, 253/9, 331/5

f.-i bī-ġāyet 157/7

f.-i bī-nihāyet 340/10

f.+ ni 154/11

f.+ i 332/7

f.+ i ėrür 151/11, 153/10

feżāḥat [Ar.] utanma, mahcubiyet -1-

f. ėrür 237/4

feżīḥet [Ar.] alçaklık, rezillik -3-

f. bolmas mu 281/1

f. bolmaḳdın özge 281/7

f. ḳılmaġıl 309/10

Fırāt Fırat nehri -2-

F. 181/5, 181/8

fırḳa [Ar.] insan kalabalığı, grubu -1-

f. bolur 192/8

fısḳ [Ar.] hak yolundan çıkma, hainlik -1-

fücūr f. bile 81/1

figār [Far.] yara -1-

merhem-i sīne-i f.+ ımnı 70/11

fihrist [Far.] bir konudaki bilgilerin tamamını işaret eden kılavuz, fihrist, indeks -1-

f.-i rūz-nāme-i aḥsen-i taḳvīm 68/1

fikr [Ar.] düşünce -4-

f. 9/1, 281/2

f. ḳılıp 330/10

f.+ in ėtkende 222/5

fikret [Ar.] düşünce -1-

f. 18/2

fīl [Ar.] fil -5-

f. 196/2

ḳıṣṣa-ı aṣḥāb-ı f. 192/5, 199/10

f.+ ler 198/3

f.+ lerni 196/3

fiʿl [Ar.] iş, eylem -1-

f.+ in ḳılġan birle 76/10

fi'l-ḥāl [Ar.] hemen, bu anda -2-

f. 193/6, 200/6

firāḳ [Ar.] ayrılık -7-

f. 17/8, 74/1

sūḫte-i f. 60/5

f.+ dın özge 139/7

f.+ ı birle 341/9

f.+ ınıng͡ 37/2

derd-i f.+ ın 36/5

firᶜavn [Ar.] çok kibirli olan, inatçı, Mısır hükümdarlarının unvanı -1-

f.+ ı 292/8

firdevs [Ar.] cennet -2-

f.-i mekīne 107/6, 114/3

firḳat [Ar.] ayrılık -1-

f.-ı aṣdiḳā ve ḫullāndın 17/6

fī-ṣıfati'l-Muṣṭafā [Ar.] Hz. Muhammed Mustafa'nın vasıfları hakkında -1-

f. 18/5

fitne [Ar.] mihnet, sıkıntı, fesat, ara bozma, karışıklık çıkarma -3-

f. ḳılsa 92/2

f.+ ler ḳıldım 92/5

f.+ ler ḳılmaḳ üçün 92/1

fitne-āmīz [Ar.+Far.] fesat, bozguncu -1-

f. 53/8

fuᵓād [Ar.] kalp, gönül -1-

levāᶜic-i f.+ ġa 39/6

Furḳān [Ar.] Kur'ân-ı Kerim -1-

F.-ı ḥamīdni 102/11

Furḳāniyye [Ar.] Kur'ân-ı Kerim'de yer alan, onunla ilgili -1-

muᶜcizāt-ı F.-i resūlni 227/4

furṣat [Ar.] uygun zaman, elverişli durum, imkân -1-

f. vefā ḳılmas 176/4

fuṣaḥā [Ar.] fasihler, uzdilliler, güzel konuşanlar -1-

nevādir-i ġarāyib-i f. ve bedāyi[c] 236/5

fużalā [Ar.] erdemli kimseler -1-

f.-yı kirāmdın 31/3

fücūr [Ar.] işret, günahkârlık -1-

f. fısḳ bile 81/1

fülān [Ar.] herhangi bir şahış, biri, falan -5-

f. 247/11, 247/9, 295/11, 295/8

f.+ nıng͡ 296/6

Fürs Fars milleti, o milletin mensupları -2-

büt-i F.+ ning͡ 180/11

f.+ lerning͡ 181/4

fürūzende [Far.] parlayan, aydınlatan -1-

f.-i tāc 13/5

fütüvvet [Ar.] soy temizliği, mertlik -1-

f. 12/9

G

Ġaffārü'ẕ-ẕünūb [Ar.] günahları bağışlayan, Tanrı -1-

ḥażret-i Settārü'l-ʿuyūb ve Ġ.+ dın 93/10

ġāfil [Ar.] ihmalkâr, tedbirsiz -12-

ġ. 60/2, 77/5, 100/8, 268/10

ġ. fāriġ 141/1

ḳavm-i ġ. 146/4

ġ. boldı 181/2

ġ. bolġan 47/11

ġ. bolma 72/4

ġ. tururlar 272/4

ġ.+ ler 67/2

ġ.+ lerġa 100/6

ġaflet [Ar.] dalgınlık, ihtiyatsızlık -4-

ġ. 71/8, 147/8

ġ. taḳı 87/10

ġ.+ de 100/3

ġafūriyyet [Ar.] merhamet eden, mağfiret eyleyen, suçları bağışlayan, Tanrı -2-

kemāl-i ġ. 337/1

ḥażret-i ġ.+ din 68/5

gāh [Far.] bazen, kimi zaman, kâh, gah gah bağlacı -1- krş. gāhī, geh, gehī

geh [...] g. [...] gehī 51/8

gāhī [Far.] bazen, kimi zaman, kâh, gah gah bağlacı -7- krş. gāh, geh, gehī

gāhī g. 62/10, 62/9, 244/6, 251/8

g. bolur 88/4

ġalaṭ [Ar.] yanlış, yanılma -2-

ġ. 142/6

ġ. ḳılmaduḳ 141/9

ġalebāt [Ar.] üstünlükler -1-

ġ.-ı kemāli 140/3

ġalebe [Ar.] üstünlük, galip gelme -3-

ġ.-i şehvet 87/11

ġ. ḳılıp 310/7

ġ. ḳılur ėrdi 170/3

ġālib [Ar.] üstün gelen, daha kuvvetli -2-

ġ. 88/3

ġ. kėlmes 108/4

ġam-gīn [Ar.+Far.] kederli, tasalı -2-

ġ. 209/11

ġ. ḳıldı 182/3

ġam-güsār [Ar.+Far.] teselli veren, dertleri dağıtan, dert ortağı -2-

ġ. 21/3, 36/3

ġammāz [Ar.] gammaz, ispiyoncu, birine iftira ederek zarar veren -3-

ġamzeᵊ-i ġ. birle 62/10

ġ.+ ı 41/9

ġ.+ lardın 61/2

ġam-zede [Ar.+Far.] gamlı, kederli -1-

bī-çāre-i ġ. 58/1

ġamze [Ar.] süzgün bakış -2-

ġ.-i ġammāz birle 62/10

ġ.+ si 53/7

ġanīmet [Ar.] kazanç -5-

ġ. 252/1, 287/5, 300/7, 312/1

ġ.+ din 311/4

ġār [Ar.] mağara -14-

ġ. 219/6, 220/4, 220/5, 221/1, 221/2, 221/4

ġ. sarı 223/3

ġ.+ da 219/11, 219/9

ġ.+ ġa 224/10, 224/2, 224/8

ġ.+ ında 21/5

ġarāyib [Ar.] şaşılası, olağanüstü -6-

ġ. 38/11, 187/3

ġ.-i emīr-i müslimīnni 180/6

ġ.-i ṣanāyiᶜ 316/4

nevādir-i ġ.-i fuṣaḥā ve bedāyiᶜ 236/5

ġ.+ ini 239/2

ġāret [Ar.] yağma -1-

ġ. ḳıldı 291/11

ġarīb [Ar.] tuhaf -4- krş. ġarībe, ġarībiyye

ġ. ėrür 95/5

ġ. ėmes 204/7

ġ. ėrmes 270/5

ġ. turur 45/8

2. kimsesiz -2-

ġ. ėdi 276/1

ġ. ėrdi 275/7

3. olağanüstü, şaşılası -2-

ġ. 162/7, 187/9

ġarībe [Ar.] olağanüstü, şaşılası -2- krş. ġarīb, ġarībiyye

vāḳıᶜa-i ġ. 253/9

āṯār-ı ġ. 186/5

ġarībiyye [Ar.] olağandışılık, şaşılasılık -1- krş. ġarīb, ġarībe

esrār-ı ġ. 130/10

ġarībiyyet [Ar.] kimsesizlik -1-

ġ. 36/8

ġarḳ [Ar.] boğulma -1-

ġ. 202/2

ġarrā [Ar.] güzel, gösterişli -4-

eşᶜār-ı ġ. 228/10

ḳaṣīde-i ġ.+ nın͡g 16/3

şemḫa-ı ġ.+ nın͡g 142/5

şiᶜr-i ġ.+ nı 23/10

ġarvāt [Ar.] mucizeler, mucizeyle doldurulmuş -1-

ġ. 16/11

Ġassān 200-636 yılları arasında Suriye'de hüküm süren Hıristiyan Arap hanedanı -1-

benī Ġ.+ dın turur 174/1

ġavānī [Ar.] zenginler -3-

ᶜarāyis-i ġ. dėg 23/7, 238/10

ᶜarāyis-i ġ.+ nin͡g 20/10

ġavāşe [Ar.] örtü, perde -1-

ġ.-i ebṣār birle 220/2

ġāyāt [Ar.] son, nihayet, meram, netice -1-

ġ.-ı belāġat birle 248/10

ġayb [Ar.] gözle görülmeyen, bilinmez -4-

bevārıḳ-āṣār-ı ṭurre-i ġ. birle 8/4

aḥkām-ı ġ.+ da 206/11

ġ.+ dın 205/9

aḥkām-ı ġ.+ dın 19/2

ġāyet [Ar.] son, nihayet, son derece, çok fazla -10-

ġ. 8/9, 75/8, 146/2, 261/7

aḳṣā-yı ġ. 262/7

āftāb-ı ġ. 154/10

ġ.+ ġa tėgrü 261/6

ġ.+ i 323/1

ḥadd ġ.+ i 126/3

ġ.+ ī 138/10

ġāyetī [Ar.] çok, fazla -2-

ġ. 311/2, 312/4

ġāyib [Ar.] kayıp, görünmeyen, yok olan -2-

ġ. 168/9

ġ. ėrdiler 278/9

ġāyibāne [Ar.] şahsen tanımadığı hâlde, görmeyerek -1-

taṣdīḳāt-ı ᶜibādāt-ı ġ.+ ning 140/6

ġayr [Ar.] başkası, yabancı -3-

ġ.+ nıng 51/10

ġ.+ dın 109/2, 143/8

ġayret [Ar.] çabalama, kıskanma, temiz duygu -7-

ġ. 48/2

ġ.-i ᶜaşḳdın 51/10

ġ. bile 143/9

ġ. birle 147/4

perde-i ġ.+ ni 147/4

ehl-i ġ.+ ġa 48/4

kemāl-i ġ.+ in 62/6

ġayretlıġ [Ar.+Tr.] kıskanç -1-

ġ. 237/8

ġayūr [Ar.] kıskanç -1-

ġ. 238/3

ġażab [Ar.] öfke, hiddet -1-

ġ.+ ı 196/1

ġazavāt [Ar.] gazveler, cenkler, din düşmanlarıyla savaşlar -2-

ġ. 277/11

ġ.-ı resūl ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmdın 277/10

ġazve [Ar.] cenk, saldırı, din düşmanıyla savaş -8- krş. ġazvet, ġazvī

ġ. 301/1

ġ.-i Bedr-i kübrā ėrür 287/9

ġ.-i Ḥuneyn 277/11

ġ.-i şāhiyyede 298/5

ġ.-i Yemāniyyede 298/5

ġ.+ ning͡ 287/9, 300/9, 301/1

ġazvet [Ar.] cenk, saldırı, din düşmanıyla savaş -1- krş. ġazve, ġazvī

ġ.+ ning͡ 278/1

ġazvī [Ar.] savaş, muharabe -2- krş. ġazve, ġazvet

ġ.-yi dünyāda 298/6

ġ.-yi ḳuṣvā ėrür 298/7

gedā [Far.] dilenci, yoksul -1-

g.+ nıng͡ 22/8

geh [Far.] bazen, kimi zaman, kâh, gah gah bağlacı -1- krş. gāh, gāhī, gehī

g. [...] gāh [...] gehī 51/8

gehī [Far.] bazen, kimi zaman, kâh, gah gah bağlacı -1- krş. gāh, gāhī, geh

geh [...] gāh [...] g. 51/8

genc [Far.] hazine -1- krş. gencīne

g.-i şāygān 101/3

gencīne [Far.] hazine -1- krş. genc

ᶜıyān-ı g. 82/3

ger [Far.] eğer, velev ki, şayet -12- krş. eger

g. 17/10, 69/11, 82/9, 130/6, 130/8, 189/6, 190/9, 208/9, 225/6, 258/8, 329/9, 346/11

gerçi [Far.] gerçi, her ne kadar -2- krş. egerçi

g. 210/11, 211/2

gerdiş [Far.] dönüş, dolaşma -1-

g.+ i 225/6

germ [Far.] sıcak -1-

g. ḳılıp 298/8

gevāh [Far.] tanık, şahit -2- krş. güvā

g. 45/11

g.+ ın͡g 107/10

gevher [Far.] elmas, kıymetli taş -4-

g.+ i 10/11, 12/4, 254/3

g.+ lerdür 159/8

gevher-feşān [Far.] elmas saçan, kıymetli söz söyleyen -1-

g. boldı 20/1

gevher-pāş [Far.] elmas, mücevher saçan, tatlı dil -2-

laᶜl-i g.+ ı 53/10

g. ḳıldı 160/6

gevher-pāşlıḳ [Far.+Tr.] mücevher, elmas saçan olma hâli -1-

g.+ lar 160/3

Ġıfār Adnânîlere mensup bir Arap kabilesi -1- krş. Ġıfār

benī Ġ.+ dın 303/2

Ġıfārī Adnânîlere mensup Gıfâr kabilesinden olan -1- krş. Ġıfārī

Ġ. 303/8

ġınā [Ar.] zenginlik, bolluk -1-

ġ.+ sı 226/6

girān [Far.] fena, kokmuş, sert, katı -1-

yār-ı g. 90/4

girān-māye [Far.] kıymetli, değerli -2-

ḫazāyin-i g.-i ᶜömrni 99/10

ᶜömr-i g.+ nin͡g 272/3

ġonce [Far.] gonca, açılmamış çiçek -3-

ġ. 317/5, 331/4

ġ. dėg 23/1

ġubār [Far.] toz -2-

ġ.-ı niᶜālimni 60/6

ġ.+ ı 59/8

ġūl [Ar.] yağma etmek, ele geçirmek, hızlı hareket etmek, ani felaket -1-

ġ. birle 273/11

ġulüvv [Ar.] haddini aşma, son derece mübalağa, abartı -1-

ġ. 137/2

ġurar [Ar.] süs -1-

ġ.-ı işārāt 39/1

ġurbet [Ar.] gurbet, yad el -1-

ġ. 71/2

gūristān [Far.] mezarlık -1-

g.-ı Mekke'de 209/10

ġurre [Ar.] aklık, parlaklık, aydınlık -1-

ġ.-i ṣubḥ-ı ezel tėg 8/2

gūyā ki [Far.] sanki, âdeta -1- krş. gūyiyā, gūyiyā kim

g. 159/2

gūyiyā [Far.] sanki, âdeta -2- krş. gūyā ki, gūyiyā kim

g. 241/8, 249/3

gūyiyā kim [Far.] sanki, âdeta -5- krş. gūyā ki, gūyiyā

g. 184/1, 191/5, 209/7, 272/8, 317/10

güdāz [Far.] yanıp yakılma -6- krş. sūz, sūz güdāz, sūz u güdāz

gāh sūz u gehī g. ėrür 51/8

aṣḥāb-ı sūz u g. 36/1

pīrāye-i sūz u g. ėrür 50/11

sūz u g. birle 103/9

muḥabbet-i sūz g. 40/9

sūz g. birle 58/8, 251/9

güftār [Far.] söz -1-

g.+ ına 90/7

gül [Far.] gül -2-

g. 55/7

berg-i g. dėgdür 158/6

gülistān [Far.] gül bahçesi -6-

g. bolġan 52/6

g.+ ımnı 55/8

g.+ ınıng͡ 10/9, 12/7, 47/3

g.+ dur 55/7

gülşen [Far.] gül bahçesi -1-

g. turur 324/10

gümān [Far.] sanma, sezme, şüphe -3-

g. ėlttiler 221/3

g. ęyletürsėn 317/5

g. ęyletmesün 307/10

gümrāh [Far.] doğru yoldan ayrılmış -2-

ᶜayn-ı g.+ ı ėrür 116/5

g.+ nı 83/11

gümrāhlıġ [Far.+Tr.] yolunu şaşırmışlık, doğru yoldan ayrılmışlık -1- krş. gümrāhlıḳ

g.+ ınġa 326/7

gümrāhlıḳ [Far.+Tr.] yolunu şaşırmışlık, doğru yoldan ayrılmışlık -1- krş. gümrāhlıġ

g. 77/10

günah [Far.] Allah'n emirlerine aykırı olarak yapılan iş -1- krş. günāh

g. 334/6

günāh [Far.] Allah'n emirlerine aykırı olarak yapılan iş -2- krş. günah

g.+ ım 334/6, 339/8

güvā [Far.] tanık, şahit -1- krş. gevāh

g.+ lar 74/11

güzāf [Far.] beyhude, boş yere, boş -1-

g. 73/5

H

ḥabbu’r-reżāᶜ [Ar] süt emme arzusu -1-

ḥ. üzre 82/8

ḫaber [Ar] haber, bilgi -41-

ḫ. 176/6, 193/8, 195/7, 199/5, 291/10, 291/3, 295/10, 295/5

ḫ. bęrür 64/8, 71/7, 97/6, 231/4, 309/2

ḫ. bęrdi 34/5, 223/2, 304/1

ḫ. bęrgil 188/7

ḫ. bęrip 268/1, 33/11

ḫ. bęrgendin son͡g 187/7

ḫ. bęrgüçidür 115/10

ḫ. bęrür ėrdi 174/8

ḫ. bęrdi ęrse 282/7

ḫ. bęrdiler ėrse 304/6

ḫ. kėltür 282/1

ḫ. ḳıldı 34/6, 195/3

taḥḳīḳ-i ḫ. üçün 304/7

ḫ.+ ni 268/4, 289/11

ḫ.+ de 205/9

ḫ.+ i 268/10, 292/10, 304/3, 313/8

ḫ.+ in 174/10, 180/2, 233/2, 278/6, 294/10, 295/7

ḫaberdār [Ar.+Far.] haberli, bilgi sahibi -4-

ḫ. boldum 57/4

ḫ. bolup 28/5

ḫ. bolmaḳ üçün 54/8

ḫ. ḳılmaḳ üçün ėrür 99/4

ḫabersiz [Ar.+Tr.] habersiz, bilgi sahibi olmama durumu -2-

ḫ. 59/10

ḫ. bolur 318/11

Ḥabeşe Habeşistan, Etiyopya -2- krş. Ḥabeşī

Ḥ. 196/2

leşker-i Ḥ. 193/7

Ḥabeşī Habeş, Etiyopyalı -1- krş. Ḥabeşe

Ḥ. 192/8

ebrehe-i Ḥ. 192/6

ḥabīb [Ar.] dost -18-

ḥ. 73/9, 234/10

ḥ.-i ḥażret-i Aḥad 104/10

ḥ.-i ḥażret-i Ḥaḳ bolġay 119/2

ḥ.-i Ḫāliḳ 22/2

ḥ.-i ḥażret-i ilāhī 102/3

ḥ.-i mihrbānnıng͡ 225/8

ḥ.-i Zü'l-celāl'ning͡ 229/3

ravża-ı ḥ. 324/10

ḥ.+ nüng͡ 145/4

ḥ.+ i 23/2, 115/5, 116/8, 122/3, 218/7

ḥ.+ in 143/9

ḥ.+ ī 108/4

ḥabīblik [Ar.+Tr.] dostluk -5-

ḥ. 121/4, 131/9

ḫuṣūṣiyet-i ḥ. 118/3

murād-ı ḥ. üçün 132/1

ḥ.+ ke 131/7

ḥabību'llāh [Ar.] Allah'ın dostu, Hz. Muhammed -10-

ḥ. 26/3, 117/3, 118/6, 124/3, 133/9, 217/11

ḥ. bolmaḳı 117/1

ḥ.+ ġa 123/11

ḥ.+ mėn 120/4

ḥ.+ sėn 134/7

ḥabību'llāhlıḳ [Ar.+Tr.] Allah'ın dostu olma hâli -1-

ḥ. birle 121/2

ḥabl [Ar.] ip, halat -4-

ḥ.-ı Ḥaḳ'dur 241/1

ḥ.-ı Ḳur'ān'ġa 124/2

ḥ.-i metīn 123/5 "İslam"

ḥ.+ din 123/1, 123/4

ḥabs [Ar.] hapis, alıkoymak -1-

ḥ. ḳılmaḳ 222/4

ḥac [Ar.] istek, dilek -1-

ḥ.-ı sāṭıᶜa birle 46/5

ḥācāt [Ar.] hacetler, istekler -1-

ᶜarż-ı ḥ. 251/6

ḥacc [Ar.] İslam'ın beş şartından biri olan hac ibadeti -2-

ḥ.-ı ekber 343/1

ḥ. ḳılsalar 195/7

ḫᵛāce [Far.] efendi -2-

ḫ. 334/4

ḫ.-i kāyināt 10/5

ḫacel [Ar.] utanma, utanıp şaşırma -1-

ḫ. boldı 145/3

ḥācet [Ar.] 1. lüzum, ihtiyaç -12-

ḥ. 108/4, 111/6

ehl-i ḥ. 252/2

ḥ. bolġay 32/5

ḥ. ėrmes 114/5, 128/1, 227/10

ḥ. dügül 106/11

ḥ. üçün mü 197/2

ḥ.+ i 108/3

ḥ.+ ini 226/7

ḥ.+ ī 221/11

2. tuvalet ihtiyacı -1-

ḳażā-yı ḥ. ḳıldı 195/9

ḥācetlig [Ar.+Tr.] ihtiyaç sahibi, muhtaç -1-

ḥ. 207/5

ḥācī [Ar.] hacı, Kâbe'yi ziyaret eden -1-

ḥ.+ ler 195/2

ḫacīl [Ar.] utanmış, yüzü kızarmış -1-

ḫ. bolma 73/10

Ḥacūn Mekke mezarlığı -1-

Ḥ.+ da 209/10

ḥadd [Ar.] sınır, nihayet, son -8-

ḥ. 8/9, 205/5, 300/9

ḥ. ġāyeti 126/3

ḥ.-i beyāndın 32/9

ḥ.-i ẕātında 264/1

ḥ.+ i 143/11

ḥ.+ idin taş 159/11

ḥaddā [Ar.] deve çobanı, deve sürücüsü -2-

ḥ. oḳuġuçı 341/1

ḥ. oḳuġuçılar 341/6

ḥadeḳa [Ar.] göz bebeği -1-

ḥ.+ sınıng͡ 12/8

ḫadem [Ar.] hizmetçiler -1-

ḫ.+ i 91/7

ḫādim [Ar.] hizmet eden -1-

ḫ.+ ler 260/3

ḥadīṯ [Ar.] 1. Hz. Muhammedin sözleri, bununla ilgilenen ilim -20-

ḥ. 119/5, 153/8

eyimme-i ḥ. 32/6

ḥ.-i Cābir birle 244/1

ḥ.-i ḳudsīdin 80/5

ḥ.-i müsneddür 235/9

ḥ.-i ṣaḥīḥde 244/7, 267/11, 320/10

rivāyāt-ı ḥ.-i miᶜrācda 259/5

ḥ. içre 121/2

elfāẓ-ı ḥ. turur 230/3

ḥ.+ ning͡ 117/1

ḥ.+ ġa 113/1, 269/10, 269/4

ḥ.+ ge 121/5

ḥ.+ ke 235/10

ḥ.+ de 123/5, 244/11

2. söz -2-

ḥ.-i nefsni 73/3

ḥ. ėrür 73/4

ḥaffet [Ar.] cömertlik, şefkat -1-

ḥ. birle 50/6

Ḥāfıẓü'd-dīn Hâfızüd-dîn Muhammed bin Muhammed bin Şihâb El-Kerderî El-Hârezmî El-Bezzâzî ö. 1424, Hanefî fıkıh âlimi -1- krş. Ḥāfıẓü'd-dīn Bezzāzī

Ḥ. 31/11

Mevlānā Ḥ. taġamadu'llahu bi-ġufranihi 34/7

Ḥāfıẓü'd-dīn Bezzāzī Hâfızüd-dîn Muhammed bin Muhammed bin Şihâb El-Kerderî El-Hârezmî El-Bezzâzî ö. 1424, Hanefî fıkıh âlimi -1- krş. Ḥāfıẓü'd-dīn

Ḥ.+ din 31/10

ḫafīf [Ar.] hafif, ağır olmayan -1-

ḫ. bolsa 247/10

Ḥaḳ [Ar.] 1. Allah -137-

Ḥ. 19/1, 24/7, 56/4, 72/9, 86/2, 89/4, 122/10, 124/1, 139/1, 141/2, 143/9, 143/10, 146/4, 164/9, 184/7, 190/10, 206/9, 212/11, 217/7, 270/4, 334/3

cenāb-ı Ḥ.-ı kerīmge 8/5

Ḥ. fermānın tutmaḳdın özge 106/2

Ḥ. subḥānehu 110/5, 202/9

Ḥ. subḥānehu ve taᶜālā 25/3, 31/1, 35/3, 80/7, 96/11, 98/7, 113/4, 123/6, 126/5, 132/4, 133/3, 149/3, 149/5, 152/8, 168/3, 188/9, 198/10, 198/4, 205/10, 232/8, 249/5, 255/1, 267/6, 309/2, 321/1

Ḥ. subḥānehu ve taᶜālānın͡g 13/9, 223/6, 224/4, 84/4

Ḥ. subḥānehu ve taᶜālāġa 152/7, 202/6

Ḥ. subḥānehu ve taᶜālādın 103/4, 292/7

Ḥ. taᶜālā 29/11, 105/8, 125/9, 126/3, 141/10, 149/1, 150/11, 151/4, 153/4, 220/1, 236/1, 242/1, 244/5, 247/7, 260/5, 269/6, 274/6, 288/3, 308/11, 310/1, 313/9, 314/10, 328/7, 336/11, 336/7

Ḥ. taᶜālānın͡g 106/4, 108/3, 116/8, 118/11, 122/3, 126/7, 129/9, 136/7, 221/6, 278/1, 298/11, 305/8, 310/9, 314/2, 336/5

Ḥ. taᶜālāġa 107/1, 240/1, 298/1

Ḥ. taᶜālādın 104/10, 323/8

işrāḳāt-ı tecelliyāt-ı Ḥ. 257/2

kelime-i Ḥ. taᶜālā birle 257/1

muḳarreb-i ḥażret-i Ḥ. 70/1

viṣāl-i Ḥ. 263/1

kelām-ı Ḥ. boldı 234/10

ḥabīb-i ḥażret-i Ḥ. bolġay 119/2

cādde-i Ḥ. üze 78/5

Ḥ. turur 190/11

Ḥ.+ nın͡g 23/2, 82/3, 146/11, 154/7, 171/11, 172/1, 184/3, 205/3, 207/1, 218/7, 241/3, 266/4, 274/11, 337/8

ṭaleb-i marżāt-ı Ḥ.+ nı 306/1

cenāb-ı ḥażret-i Ḥ.+ da 74/3

Ḥ.+ dın 261/10, 267/11, 334/5

ḫaşyet-i Ḥ.+ dın 84/8

ṭarīḳ-ı Ḥ.+ dın 140/2, 142/7

Ḥ.+ dın özgeni 108/11

Ḥ.+ dın özgege 113/11

cemāl-i Ḥ.+ dın özgege 108/6

ḥabl-ı Ḥ.+ dur 241/1

2. gerçek, hakikat -7-

ḥ. 183/2, 185/3, 235/7, 236/2

şevārıḳ-ı ḥ. birle 8/2

ḥ.+ nı 249/9, 282/8

3. husus, konu -2-

ḥ.+ ına 137/11

ḥ.+ ında 136/6

4. pay, hisse -2-

ḥ.+ ım 328/2

ḥ.+ ımnı 289/6

5. adalet -1-

ḥ.+ nı 328/3

ḫāk [Far.] toprak -2-

ḫ.-i ḳademün͡gde 23/9

ḫ.-i rāhın͡g 107/7

ḫaḳan hükümdar, sultan -3-

Melik-şah Ḫ. 74/7

ḫ.-ı aʿẓam 12/2

tāc-ı ḫ.+ da 111/6

ḥaḳāyıḳ [Ar.] hakikatler, gerçekler -3-

ḥ.-ı ᶜacībiyye 130/10

idrāk-i ḥ.-ı ilāhiyye 81/11

ḥ.+ ġa 131/1

ḥakem [Ar.] iki düşmanın anlaşmazlığını halletmesi için seçtikleri kişi -3-

ḥ. 91/5, 235/8

ḥ. bolup 91/1

ḥaḳīḳat [Ar.] 1. gerçek, doğru -8- krş. ḥaḳīḳī

ḥ. 328/1

dürr-i yetīm-i baḥr-ı ḥ. 324/9

ḥ.-i meẕheb-i ehl-i sünnet 258/11

ḥ.-i sürādiḳāt-ı ḥelāl.de 147/2

ṭavāf-ı āstāne-i ḥ.+ ni 342/10

ḥ.+ ġa 123/10

menāhic-i ḥ.+ de 263/10

ḥ.+ ini 235/2

2. bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti -2-

ḥ.-ı Muḥammediyyeni 145/10

ḥ.+ ini 49/3

ḥaḳīḳī [Ar.] gerçek -3- krş. ḥaḳīḳat

maḥbūb-ı ḥ.+ ni͡ng 69/1

menzil-i ḥ.+ de 68/2

kaᶜbe-i ḥ.+ si 342/3

ḥākim [Ar.] hükmü geçen, hükümdar -11-

ḥ. 136/11

Necāşī ḥ. birle 192/7

ḥ. bolur 83/4

ḥ. bolsalar 173/2

ḥ. ḳılmaġıl 84/6

ḥ. ḳılmaḳdın 83/3

ḥ. kẹrek 78/6

ḥ.+ ning͡ 281/6

ḥ.+ ni 193/10

ḥ.+ i 30/3

ḥ.+ lerġa 136/10

ḥaḳīr [Ar.] değersiz, itibarsız -1-

tuḥfe-i ḥ.+ in 343/5

ḥaḳḳā [Ar.] hakikaten, gerçekten -1-

ḥ. 300/9

ḥāl [Ar.] hâl, durum, vaziyet -46-

ḥ. 41/3, 96/2, 216/8, 253/9, 331/9

erbāb-ı ḥ. 79/4

ḥ. boldı 184/10

ḥ.+ ni 55/11, 250/9

ḫalḳ-ı ḥ.+ ni 143/4

ḥ.+ ġa 245/5

ḥ.+ de 30/1, 59/7, 167/3, 167/10, 168/7, 199/8, 245/2, 285/2, 294/7, 297/9, 309/8

ḥ.+ din 28/5, 57/4

üç ḥāldin özge 117/8

ḥ.+ im 17/9

ḫ.+ imni 61/1

ḫ.+ in͡g 46/1

ḫ.+ in͡gni 166/8

ḫ.+ inin͡g 67/4

ḫ.+ ini 250/1

ḫ.+ in 36/5, 41/7, 61/10, 242/6, 245/9, 277/2

ḫ.+ ine 22/8

ḫ.+ ide 159/1

ḫ.+ idin 60/1, 147/11, 188/7

ḫ.+ indin 54/8, 248/7, 271/3

ḫ.+ imizni 293/7

ḫāl [Far.] ben, vücuttaki leke -1-

dāne-i ḫ.+ din özge 51/3

ḥālā [Ar.] hâlâ, hâlihazırda, henüz -1-

ḥ. 295/9

ḫalāṣ [Ar.] necat, kurtuluş, felah -13-

ḫ. bolup 242/2

ḫ. bolmaḳ 79/10

ḫ. ḳılmaġıl 292/9

ḫ. ḳıldı ėrse 142/3

ḫ. ḳıla bilmedi 201/10

ḫ. ḳılmaḳġa 330/11

ḫ. tapup 257/7

ḫ. tapḳanı 208/5

ḫ. tapmamış bolsam 225/5

ḫ. tapmaḳ 240/9, 241/2

ḫ. tapmaḳları üçün 271/9

ḫ.+ ımda 332/6

ḥālāt [Ar.] nitelikler, suretler, hâller -1-

istiḳżā-yı nevādir-i ḥ.+ ın 138/8

ḫalāyıḳ [Ar.] yaratılmış olanlar, insanlar -14-

ḫ. 16/6

ekrem-i ḫ. 22/3, 334/1

ḫ. birle 100/3

ḫ.+ nın͡g 115/3, 166/7, 287/2, 333/5

ḫ.+ nı 175/6

ḫ.+ ġa 323/9

ḫ.+ ḳa 297/5

ḫ.+ dın 25/10

muvāfaḳat-ı rüsūm-ı ḫ.+ dın 10/1

nüfūs-ı ḫ.+ dın 162/11

ḫalel [Ar.] bozukluk, bozma, boşluk -1-

ḫ. bolmasa ėrdi 189/4

ḥālet [Ar.] hâl, suret, keyfiyet, nitelik -11-

ḥ.-i meftaḥda 170/7

ḥ.+ de 168/3, 191/6, 198/4, 246/6, 326/8

ḥ.+ te 176/10

ḥ.+ ide 340/1

ḥ.+ inde 154/10, 203/9

ḥ.+ leride 162/9

ḫalḫāl [Ar.] halhal, ayak bileziği -1-

ḫ. 311/2

ḫālī [Ar.] sahipsiz, boş, tenha -6-

ḫ. 42/8, 91/5, 311/9

ḫ. bolmasa 109/2

ḫ. ėrür 111/2

ḫ. ḳılma 88/10

Ḫālid bin el-Velīd Ebû Süleymân Seyfullāh ve Fârisü'l-İslâm Hâlid bin el-Velîd bin el-Mugıre el-Mahzûmî el-Kureşî ö. 642, Hz. Muhammed'in "seyfullah" unvanı verdiği meşhur kumandan sahabi -1-

ḫ. 311/8

ḫalīf [Ar.] sonradan gelen -1-

ḫ.-i Ḳureyşdin 288/6

Ḫāliḳ [Ar.] yaratan, yoktan var eden, Tanrı -3-

ḥabīb-i Ḫ. 22/2

şāʾn-ı Ḫ. 137/9

Ḫ.+ ni 100/4

ḫalīl [Ar.] samimi dost -3-

ḫ. 175/8

ḫ. ėrür 175/3

ḫ.+ i͡ng 266/1

ḫalīlāh [Ar.] ey dost, ey Allah'ın habibi -1-

ḫ. 171/4

ḫalīlu'llāh [Ar.] Allah yolunda samimi dost, Hz. İbrahim -2-

ḫ.+ dur 119/8, 120/2

Ḥalīme Halime bint Ebu Züeyb, Hz. Muhammed'in süt annesi-2-

Ḫ. 215/6, 216/3

ḫāliṣ [Ar.] hilesiz, katıksız -1-

ḫ. ḳılursėn 63/6

ḫalḳ [Ar.] 1. insanlar -18-

ḫ. 125/2, 168/1

dergāh-ı ḫ. 324/7

ḫ.-ı ḥālni 143/4

sūᵓ-ı ḫ.-ı melāl 87/9

ḫ. birle 171/1

ḫ. dėg bolmaŋ̑ 96/5

ḫ.+ nı 122/10

ḫ.+ dın 77/4, 77/6, 146/4, 166/8, 188/10, 238/1, 328/3

nevāᶜīf-i ecnās-ı ḫ.+ dın 9/5

ḫ.+ ġa 41/8

ḫ.+ ı 172/6

2. ahali, bir yerde meskûn olanlar -4-

ekrem-i cemīᶜ-i ḫ.-ı ᶜālem turur-mėn 268/2

ḫ.+ ı 28/5

ḫ.+ ını 182/3

ḫ.+ ın 212/2

3. yaratılma, yaratılış -1-

ḫ. 125/4

ḥalḳa [Ar.] halka, zincir, kapı kolu -4-

ḥ.-i enbiyāġa 11/1

ḥ. bolup 299/2

ḥ.+ sın tutup 120/9, 197/11

ḥall [Ar.] çözme, neticeye varma -1-

ḥ.-i ʿibārāt-i anīḳa 23/7

ḫalvet [Ar.] yalnız kalma, tenha yer -1-

ḫ.+ iġa 109/1

ḫalvet-sarāy [Ar.+Fr.] halvet yeri, hususi daire -1-

ḫ.-ı ʿaşḳ ara 258/7

ḥamāme [Ar.] güvercin, kumru -1-

ḥ.+ ler 224/6

ḥamd [Ar.] şükran -6-

ḥ. 11/9, 293/2, 305/8

ḥ. ve ṣenā ėtip 298/1

livā-yı ḥ.+ nı 120/5

ḥ.+ ī 8/2

ḥamīd [Ar.] övülmeğe değer -1-

Furḳān-ı ḥ.+ ni 102/11

ḥamīde [Ar.] övülmeğe değer -4-

aḫlāḳ-ı ḥ. 125/4

ḫıṣāl-ı ḥ. 93/6

ṣıfāt-ı ḥ. 186/5, 222/8

ḥaml [Ar.] anne karnındaki çocuk, gebelik -1-

ḥ.+ ini 166/5

ḥamle [Ar.] saldırma, atılma -11-

ḥ. ḳılur 274/6

ḥ. ḳıldı 179/7, 311/10

ḥ. ḳıldılar 285/2

ḥ. ḳılın͡g 282/5

ḥ. ḳılsalar 275/1, 284/1

ḫ. ḳılıp 193/6, 310/10, 312/5

ḫ. ḳılmaŋ 299/9

Ḥamza Seyyidü'ş-şühedâ Esed'ullāh Ebû Umâre Hamza bin Abdilmuttalib bin Hâşim bin Abdimenâf el-Kureşî el-Haşimî ö. 625, Hz. Muhammed'in amcası -2-

Ḥ. 298/10,

şehādet-i emīrü'l-müᵓminīn Ḥamza 314/8

ḫān [Far.] kağan, hükümdar -8-

ḫ. 13/8

Çingiz ḫ. 12/11

Ebu'l-ḫayr ḫ. 13/7

ḫ. boldı 48/10

ḫ. ėrür-sėn 16/7

ḳadr-i ḫ.+ dın 35/7

ḫ.+ ı 13/3, 49/9

ḫānedān [Far.] soyu asil ve büyük aile -1-

ḫ.+ ınıŋ 35/11

ḥanīfī [Ar.] İslam'a sımsıkı bağlı olan -1-

millet-i ḥ.-yi beyżā 142/4

ḫānlıḳ [Far.+Tr.] kağanlık, hükümdarlık -1-

ḫ. 16/7

ḫarāb [Ar.] viran, yıkık -3-

ḫ. 17/9

ḫ. boldı 183/1

ḫ. bolmas 267/4

ḫarābātī [Ar.] perişan, pejmürde -1-

ḫ.+ bolur 52/3

ḥarām [Ar.] haram, dince yapılması yasak edilen -5-

eşhür-i ḥ. 271/8

ḥ. ėtip 72/4

ḥ. ḳıldım 49/4

eşhür-i ḥ. özge 272/5

ḥ.+ dın 88/11

ḥarāret [Ar.] sıcaklık, ısı -5-

ḥ.+ din 184/3, 211/7

ḥ.+ i 184/2

ḥ.+ ini 240/4

ḥ.+ idin 240/3

ḥarb [Ar.] savaş -3-

evḳāt-i ḥ.+ ni 277/8

tennūr-ı ḥ.+ ni 298/7

ḥ.+ de 318/6

ḥarbe [Ar.] kısa mızrak, süngü -1-

ḥ. 193/1

ḫarc [Ar.] sarf -1-

ḫ. ḳılıp turur 67/1

ḥareket [Ar.] hareket -2-

ḥ. ḳılur ėrdi 27/11

ḥ. ḳıldurur 341/1

ḥarem [Ar.] herkesin girmesine müsaade edilmeyen kutsal yer -5-

ḥ.+ ge 253/1

ḥ.+ din 252/10

ḥ.+ inde 237/9, 266/4

ḥ.+ indin 238/3

Ḥarem [Ar.] Hac'da ihrama girilen yerden itibaren Kâbe'ye doğru olan kısım -2-

Ḥ.-i Kaᶜbe-i ḥażretġa 72/7

Ḥ.+ de 347/1

Ḫᵛārezm Amuderya'nın güneyi olup batısında Oğuzların yaşadığı, güneyde Horasan'ın, doğusundan güneye doğru Maveraünnehir'in bulunduğu alanın adı -2-

Ḳubbetü'l-İslām Ḫ. saru 14/1

feṯḥ-i ḳalᶜa-i Ḫ. 14/9

ḥarf [Ar.] harf, dildeki sesleri karşılayan ve alfabeyi oluşturan işaretler -1-

ḥ.+ ini 316/3

ḫar-gāh [Ar.] büyük çadır -1-

ḫ.-ı zengārī-yi felekni 100/2

ḫāric [Ar.] dışarı, dış -1-

ḫ. ėrür 32/9

ḫarīdār [Far.] müşteri, satın alan -1-

ḫ. 100/9

ḥarīm [Ar.] bir kişi için kutsal olan şeyler, harem dairesi -6-

ḥ.-i ḥażret 266/2

ḥ.-i ḳıble-i iḳbāl 342/6

ḥ.-ı ḳurb-ı Raḥmān'ġa 124/8

ḥ.+ ün͡gni 198/1

ḥ.+ in 198/1

ḥ.+ iġa 329/11

ḥarīr [Ar.] ipek -1-

ḥ. 157/9

ḥarīṣ [Ar.] hırslı, tamahkâr -2-

ḥ. 79/3

ḥ. turur 79/1

Ḥāriṯ bin Ḥişām Ebû Abdirrahmân el-Hâris bin Hişâm bin el-Mugîre bin Abdillâh bin Mahzûm el-Kureşî, Ebû Cehil'in kardeşi ve Hâlid bin Velîd'in amcasının oğlu, sahabi -1-

Ḥ. 297/8

Ḥāriṯe (I) Hazrec kabilesinin bir kolu olup Uhud savaşında Kureyş ordusunu oluşturan gruplardan -1-

benī Ḥ. 304/9

Ḥāriṯe (II) Medine'de ensarın mensup olduğu Kahtânî asıllı meşhur Arap kabilelerinden biri -1- krş. Ḫazrec

benū Ḥ.+ din 308/10

ḫarḳ [Ar.] yarıp yırtma -1-

ḫ.-ı sebᶜ-i ṭabaḳāt ḳıldı͡ng 261/6

ḫᵛārluḳ [Far.+Tr.] hakirlik, horluk -2-

ḫ. çėkmedi 275/10

ḫ. birle 271/5

Hārūn Hz. Musa'nın büyük kardeşi -1-

h.+ nı 255/7

ḫas [Far.] ot kırıntısı, çer çöp -1-

ḫāşāk-i ḫ. ėrür 324/10

ḥaṣāh [Ar.] çakıl -1-

ḳıṣṣa-ı remy-ı ḥ. ėrür 200/1

ḫasāret [Ar.] zarar, ziyan -1-

ḫ. 326/10

ḥaṣbā [Ar.] çakıl, taş ufağı -1-

ḥ. 200/10

ḫāṣe [Ar.] bilhassa, özellikle, başlıca -4-

ḫ. 52/4, 206/1, 214/1, 345/2

ḥased [Ar.] kıskançlık, çekememe -2-

ḥ. ęyletip 194/5

ḥ.+ idin 250/8

ḫāṣeᵊ kim [Ar.+Tr.] bilhassa, özellikle, başlıca -1-

ḫ. 44/10

ḥaserāt [Ar.] iç çekişler, hasretler, hayıflanmalar -1-

ḥ. 82/4

ḥāsıd [Ar.] kıskanan, çekemeyen -1-

ḥ.+ ın͡gnın͡g 347/3

ḥāṣıl [Ar.] peyda olan, türeyen, çıkan -23-

ḥ. 72/9, 77/5, 190/10

ḥ.-ı ḫilᶜat-i cihānsėn 107/9

ḥ.-ı ibtidā bolsa 10/3

ḥ.-ı maᶜnī 274/8

ḥ. boldı 226/4, 253/3, 262/1, 325/4

ḥ. bolup 255/11, 257/1

ḥ. bolmas 205/8

ḥ. ḳıldın͡g 72/9

ḥ. ḳılsa 21/11

ḥ. ḳılıp 31/8, 289/8, 335/2

ḥ. ḳılmadım 99/7, 326/10

ḥ. ḳılmaġıl 101/5

ḥ. ḳılmaḳda 98/11

ḥ. turur 267/1

ḥāṣıl-ı maᶜnī ol kim [Ar.+Tr.] hasılıkelam, velhasıl -3-

ḥ. 129/8, 141/10, 159/10

ḥāṣıl ol kim [Ar.+Tr.] hasılıkelam, velhasıl -2-

ḥ. 151/10, 265/11

ḥaṣīn [Ar.] sağlam, dayanıklı -2-

ḥ. 306/5

dirᶜ-i ḥ.+ ni 306/9

ḫasīs [Ar.] cimri, değersiz, kıymetsiz -1-

dünyā-yı ḫ.+ ni 326/11

ḫaṣm [Ar.] düşman, muhalif -6-

ḫ. 91/1, 91/5, 272/3, 307/9

ḫ.+ nıng͡ 90/7

ḫ.+ ġa 274/6

ḫasr [Ar.] bağır -1-

ḫ.+ ımnı 339/9

ḥasret [Ar.] özlem, iç çekme, üzüntü, hayıflanma -6-

ḥ. 202/1, 244/11, 325/5, 337/11

ḥ. yęseler 271/2

ḥ.+ din 64/11

ḥass [Ar.] duygu, hissedilen -1-

ḥ. 313/10

Ḥassān Ebü'l-Velîd Hassân bin Sâbit bin el-Münzir el-Hazrecî en-Ensârî, Hz. Muhammed'in şairi olarak tanınan sahabi -1-

Ḥ.-ı ş̱ānī ėrür 21/1

ḫāṣṣiyyet [Ar.] kuvvet, tesir -3-

ẓuhūr-ı ḫ.+ i 31/6

ḫ.+ ler 162/7

ḫ.+ leri 31/3

ḫasta [Far.] hasta -7-

ḫ. 23/2, 208/8, 249/1

ᶜāşıḳ-ı ḫ. 43/1

ḫ. bolup 199/2

ḫ.+ nın͡g 25/2

ḫ.+ ġa 208/9

ḫastalıḳ [Far.+Tr.] hastalık -1-

ḫ.+ dın 208/2

ḥasūd [Ar.] kıskanç, çekemeyen -3-

ḥ. 250/8

ḥ.+ nın͡g 248/7

ḥ.+ ḳa 249/2

ḫāşāk [Far.] çer çöp, süprüntü, değersiz meta -2-

ḫ.-i ḥavādiṯni 124/7

ḫ.-i ḫas 324/9

ḥāşeli'llāh [Ar.] Allah göstermesin, hiçbir vakit -1-

ḥ. 329/10

haşem [Ar.] maiyet -1-

h. 91/7

Hāşim Kureyş kabilesi'nin Hz. Muhammed'in de mensup olduğu kolu -2- krş. Hāşimī

H. 231/7

Hāşimī Kureyş kabilesi'nin Hz. Muhammed'in de mensup olduğu kolundan olan -5- krş. Hāşim

nebī-yi H. 116/3, 332/5

nebī-yi ümmī-yi H.-yi ebṭaḥī 175/3

Muḥammed H.+ ning͡ 26/2

resūl-i H.+ ning͡ 161/8

ḫaşyet [Ar.] korku, korkma -1-

ḫ.-i ḥaḳdın 84/8

ḫaṭā [Ar.] yanlış, günah, kabahat -4-

ḫ. 161/7

ḫ. ėrür 331/8

ḫ. turur 106/7

ḫ.+ dur 315/4

ḫatar [Ar.] tehlike -1-

ḫ. 72/5

ḫātem [Ar.] 1. mühür -2-

ḫ. 11/1

ḫ. birle 218/1

2. en son -1-

ḫ.-i enbiyā 234/8

ḫātemetü'l-müctehidīn [Ar.] ayet ve hadislerden şer'î hüküm çıkaran din âlimlerinin sonuncusu -1-

ḫ. 31/9

ḫātemü'l-enbiyā [Ar.] en son peygamber, Hz. Muhammed -1- krş. ḫātemü'l-mürselīn, ḫātemü'n-nebiyyīn

ḫ. 231/3

ḫātemü'l-mürselīn [Ar.] en son peygamber, Hz. Muhammed -1- krş. ḫātemü'l-enbiyā, ḫātemü'n-nebiyyīn

ḫ.+ ning͡ 212/1

ḫātemü'n-nebiyyīn [Ar.] en son peygamber, Hz. Muhammed -1- krş. ḫātemü'l-enbiyā, ḫātemü'l-mürselīn

ḫ. 153/5

ḫāṭıf [Ar.] göz kamaştıran -1-

berḳ-ı ḫ. 258/6

ḫāṭır [Ar.] fikir, zihin, gönül -4-

ḫ.-ı müstaḳīmġa 344/5

ḫ.+ ım üçün 57/6

ḫ.+ ın͡gnın͡g 109/1

ḫ.+ ıġa saldı 37/10

Ḥaṭīm [Ar.] Kâbe'nin bu adla anılan bir tarafı -1-

Ḥ.-i Mescidü'l-ḥarām'da 254/7

ḫātime [Ar.] son, nihayet, son nefeste kelimei şehadet getirme -1-

ḫ.+ side 171/10

ḫaṭīr [Ar.] şan şeref sahibi -1-

emīr-i ḫ.+ ge 17/4

ḫatm [Ar.] son, en son -3-

ḫ. boldı 135/8, 260/10, 347/5

ḫaṭṭ [Ar.] satır, çizgi, ferman, yazı -8-

ḫ. 45/2, 210/5

ḫ.-ı beyyine 45/6

ḫ.-ı laṭīf birle 15/8

ḫ.-ı seyiʾāt 121/8

ḫ. bile 211/2

ḫ.+ ı 45/11

ḫ.+ lar 209/8

ḥattā [Ar.] üstelik, ayrıca -4-

ḥ. 196/11, 214/10, 242/5, 262/6

ḫatun kadın -2-

ḫ.+ dın 174/2

ḫ.+ lar 168/7

ḥavādiṯ [Ar.] ilgiyle karşılanan haber, yeni söz, hadiseler -2-

ḥ. 343/11

ḫāṣāk-ı ḥ.+ ni 124/7

ḥavārī [Ar.] yardımcı -2-

ḥ.-yi Cüheyne'din 289/4

ḥ.-yi ṣanādīd-i Ḳureyş 302/8

ḥavās [Ar.] duygular -1-

selāmet-i ḥ. 203/9

ḫavāṣṣ [Ar.] muhterem, saygın olanlar -1-

ḫ.-ı terākīb 248/8

ḫavf [Ar.] korku, korkma -6-

ḫ. 150/2, 244/2

ḫ. birle 318/10

ḫ.+ dın 160/8, 271/7

ḫ.+ i boldı ėrse 202/2

ḥāvī [Ar.] ihtiva eden, toplayan -1-

ḥ.-i eṣnāf-ı ᶜulūm 34/7

hāyil [Ar.] engel -1-

h. 73/4

ḥavż [Ar.] havuz, su dolu çukur, çukur -3-

ḥ.-ı kevs̱er turur 241/8

ḥ.+ nın͡g 242/7

ḥ.+ nı 295/3

ḥayā [Ar.] utanma, Ar., namus, Allah korkusu ile günahtan kaçınma -1-

maḳām-ı ḥ.+ da 150/9

ḫayāl [Ar.] gerçek olmayan suret, hayal -6-

ḫ. birle 146/1, 146/5

ḫ.+ i 47/1, 109/2

ḫ.+ idin 49/7, 55/7

ḥayāt [Ar.] hayat, yaşam, ömür, can -5-

ḥ. 74/9

āb-ı ḥ. ėrür 74/1

delīl-i inḳırāż-ı ḥ. 66/1

müddet-i ḥ.+ ı turur 189/1

ḥ.+ ıdın 37/3

Ḫayber Medine'den 150 km uzaklıkta bir vaha, Hayber muharebesi -1-

Ḫ. 207/10

ḫayl [Ar.] zümre, takım -2-

resūl-i ḫ.-ı enbiyā 119/4

ḫ.+ i içre 261/2

ḫayma [Ar.] çadır -1-

ḫ.+ sıġa 282/2

ḫayr [Ar.] iyi, faydalı, yararlı, iyilik -10-

ḫ.-ı ehl-i millet bolġaymiz 267/10

ḫ.-ı iḥsān üze 96/7

ḫ.-ı keremdin 220/4

maḥż-ı ḫ. 219/7

reh-nümā-yı ḫ. ve sübül 253/11

reh-nümā-yı ḫ.-ı sübül 267/9

ḫ. bolġay 304/2

ḫ. ḳılġıl 95/3

ḫ.+ larnı 149/4

ḫ.+ dur 216/9

ḥayrān [Ar.] şaşırmış, çok tutkun -12-

ḥ. 8/9, 156/8, 236/10, 271/11

ḥ. mest 40/6

vālih ü ḥayrān 50/8

simet-i ḥ. birle 339/2

ḥ. bolup 141/9, 142/10

ḥ. bolmadı 142/4

ḥ. ėrdim 345/7

müfḥam ve ḥ. ḳalmaġay 143/8

ḫayrāt [Ar.] iyilikler -8-

envāᶜ-ı ḫ. 163/6, 343/8

ḥuṣūl-i ḫ.-ı dünyā 334/10

vāsıṭa-ı vuṣūl-ı ḫ. 123/3

mecmūᶜ-ı ḫ.+ nın͡g 96/1

ṣevāb-ı ḫ.+ dın 331/3

ḥisāb-ı ḫ.+ ımnı 339/2

ḫ.+ ı 205/4

ḥayret [Ar.] şaşkınlık -1-

ḥ.+ i 181/2

Ḥayy [Ar.] diri, canlı, Allah'ın adlarından -1-

ḥażret-i Ḥ. u ḳadīm 8/4

ḫazān [Far.] güz -1-

ḫ.+ dın 20/6

ḫazāyin [Ar.] hazineler, servetler, varlıklar -8-

ḫ. 300/7

ḫ.-i emvāl 232/2

ḫ.-i girānmāye-i ᶜömrni 99/10

ḫ. bile 72/9

ḫ.+ nin͡g 110/6

ḫ.+ ni 180/3

ḫ.+ din 177/6, 177/10

ḫaẕer [Ar.] sakınma, çekinme -1-

ḥ. ḳılmay 219/10

ḥāżır [Ar.] hazır, mevcut, huzurda -5-

ḥ. boldı 30/9, 169/2

ḥ. bolup 33/10, 222/4

ḥ. bolmaḳḳa 301/5

ḥazīn [Ar.] hüzünlü, gazmlı -1-

ḥ. 209/11

ḫazīne [Ar.] hazine, servet, varlık -1-

ḫ.+ lerni 72/8

ḫazīne-dār [Ar.+Far.] hazine muhafızı, hazineyi idare eden -1-

ḫ.+ ı 254/1

hażm [Ar.] sindirme -1-

h.-ı nefs üçün 93/9

ḥazm [Ar.] direnme, kesin karar, doğru ve sağlam karar -1-

ḥ.+ din turur 318/8

Ḫazrec Medine'de ensarı teşkil eden Kahtanî asıllı iki Arap kabilesinden biri -1- krş. Ḥārişe (II), Evs

Ḫ. 222/1

benū Ḫ. birle 308/10

livā-ı Ḫ.+ ni 283/5

ḥażret [Ar.] 1. saygı nedeniyle büyüklere verilen unvan -75-

ḥ. 184/7

cenāb-ı ḥ.-i Ḥaḳ'da 74/3

cenāb-ı ḥ.-i risāletde ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 343/5

ceẕbe-i ḥ.-i aḥadiyyedin özge 79/10

ḥabīb-i ḥ.-i Aḥad 104/10

ḥabīb-i ḥ.-i Ḥaḳ bolġay 119/2

ḥabīb-i ḥ.-i ilāhī 102/3

ḥarīm-i ḥ. 266/2

ḥ.-i aḥadiyyetde 335/1

ḥ.-i aᶜlādın 175/9, 249/2

ḥ.-i ᶜalīyede 23/10

ḥ.-i ġafūriyetdin 68/5

ḥ.-i Ḥayy u ḳadīm 8/4

ḥ.-i ilāhī 67/7, 83/5, 126/9, 234/5

ḥ.-i ilāhīniṉg 253/9

ḥ.-i melik-i muḳtedirġa 108/8

ḥ.-i melik-i Vahhābdın 102/7

ḥ.-i mevlevī 32/10, 34/2

ḥ.-i [.....]niṉg 172/5

ḥ.-i Muḥammediyyede turġandurlar 129/4

iṭāᶜat-i ḥ.-i pādişāhīġa 267/8

ḥ.-i Perverdgār-ı kerīm 333/11

ḥ.-i Rabbü'l-ᶜālemīndin 200/6

ḥ.-i resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 162/8

ḥ.-i resūlu'llāhdın 128/5

ḥ.-i resūlu'llāhnınṉg 138/9

ḥ.-i risālet 110/1, 115/10, 135/1, 154/7, 268/3

ḥ.-i risālet ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 331/9

ḥ.-i risālet ṣalla'llāhuᶜaleyhi 146/2

ḥ.-i risālet ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 26/6, 141/10, 146/8, 281/9, 296/5, 307/6, 328/5

ḥ.-i risāletdür 123/3

ḥ.-i risāletniṉg 20/11, 125/5, 208/4, 228/9, 270/10

ḥ.-i risāletni 259/6

ḥ.-i risāletġa 327/11

ḥ.-i risāletġa ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 22/1

ḥ.-i risālet-penāh 103/6

ḥ.-i risālet-penāh ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 84/1

ḥ.-i risālet-penāh ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemning͡ 66/7

ḥ.-i risālet-penāhġa 225/4

ḥ.-i risālet-penāhī ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni 27/4

ḥ.-i settārü'l-ᶜuyūb 93/9

ḥ.-i şerīfge 15/9

ḥ.-i Ẕü'l-celāl'din 80/6

ᶜināyet-i bī-ġāyet-i ḥ.-i ilāhīdin 267/2

ᶜināyet-i ḥ.-i pādişāhī birle 300/3

maᶜbūd-ı ḥ. 84/4

maẓhar-ı ḥ.-i aḥadiyye 146/1

medḥ-i ḥ.-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 347/7

muḳarreb-i ḥ.-i Ḥaḳ 70/1

nāḥiyet-i ḥ.-i ilāhīġa 183/4

nedīm-i ḥ.-i melik-i ḳadīm 68/1

sipās-ı ḥ.-i Perverdgār 11/10

şükr-i ḥ. 103/6

Ḥarem-i Kaᶜbe-i ḥ.+ ġa 72/8

astāne-i ḥ.+ de 28/10

ḥ.+ din 142/8

2. kat, makam, huzur -13-

ḥ.+ ġa 135/4

ḥ.+ in͡gde 338/11, 346/6

ḥ.+ in͡gdin 340/9

ḥ.+ iġa 289/11, 303/4

ḥ.+ ide 149/6

ḥ.+ inde 18/7, 29/8, 44/5, 84/5, 303/10

ḥ.+ idin 74/10

hedāyā [Ar.] armağanlar, hediyeler -1- krş. hediyye

h. 15/6

hedef [Ar.] nişan, amaç, maksat -1-

h. 347/3

hediyye [Ar.] armağan, hediye -1- krş. hedāyā

h. 29/9

helāhil [Ar.] öldürücü, panzehiri olmayan -1-

semm-i h. 86/9

helāk [Ar.] mahvolma, ölme, yok olma -18-

h. boldı 199/2

h. boldun͡guzlar 164/3

h. bolsa 86/10

h. bolmasam 324/7

h. bolġanda 232/9

h. bolġanının͡g 98/6

h. bolmaḳdın 178/11

h. bolmaḳım 324/5

h. ḳılur 87/3

h. yā maᶜyūb ḳılur 83/5

maᶜyūb yā h. ḳılur 84/7

h. ḳılġıl 292/8

h. ḳılıp 274/7

h. ḳıldı 199/9, 232/9, 313/8

h.+ dın 292/9

h.+ ige 273/1

helāket [Ar.] helak olma, mahvolma -3-

h. 164/4, 277/8, 277/9

ḥelāl [Ar.] 1. kullanılması şer'en caiz olan, dinen uygun olan -2-

ḥ. ėttim 55/4

ḥaḳīḳat-i sürādiḳāt-ı ḥ.+ de 147/3

2. nikâhlı kadın -1- krş. ḥelālet

ḥ.+ idin 92/7

ḥelālet [Ar.] zevce, kadın, eş -1- krş. ḥelāl (2)

ḥ.+ inġa 275/8

hem [Far.] 1. de (kuvvetlendirme edatı) -16-

h. 41/7, 127/5, 171/7, 189/7, 258/6

çāre h. 106/3

ibn Nūḥ'nuṅg oġlanlarınġa h. 231/7

ḳaṣīdeni h. 24/8

ḳāyili h. 36/7

kiçig ėrkende h. 211/9

kündin soṅg h. 133/11

leyl h. 127/9

taḳı h. 117/7

tüzülmese h. 227/8

ü h. 204/10

ve h. 326/8

2. hem, ayrıca, bununla birlikte, de -9-

h. 100/11, 132/3, 227/8, 253/6, 263/3, 286/7, 308/5, 325/1, 331/3

3. “hem ... hem” bağlacı -8-

h. 125/2, 134/3, 134/4, 261/3, 275/9

hemān [Far.] o, tıpkı -1-

h. 123/11

hem-ān-dem [Far.] hemen, o anda -1-

h. 208/10

hem-dem [Far.] yakın arkadaş -5-

enīs ü h. 68/3

h. ve refīḳ 12/1

h. ġam-güsār 36/3

h.-i mihrbān 63/11

yār-ı h.+ ni 42/7

hemīşe [Far.] her zaman, daima -2-

h. 74/2, 107/6

hem-nāmlıḳ [Far.+Tr.] adaşlık -1-

h. 328/4

hem-nefes [Far.+Ar.] arkadaş -1-

h.+ ler 37/3

hem-nişīn [Far.] teklifsiz arkadaş -1-

yār-ı h. 21/3

hem-rāh [Far.] yoldaş, arkadaş, refik -3-

refīḳ h. 343/10

h.-ı cān bolsa 111/5

h. ḳılıp 302/7

hengām [Far.] zaman, çağ, vakit -1-

h.-ı elem 315/2

henüz [Far.] şimdiye kadar, hâlihazırda, daha, hâlâ -7-

h. 64/9, 64/11, 118/4, 120/7, 155/5, 190/3, 278/4

her [Far.] her, hep, bütün -20-

h. 41/1, 42/5, 46/1, 61/6, 93/1, 103/9, 130/1, 148/6, 152/6, 178/1, 222/11, 223/8, 243/9, 323/11

dārū-yı h. dert 240/6

h. dem 58/11, 59/5, 274/10, 327/3

her-āyine [Far.] muhakkak, şüphe yok ki, elbette -12-

h. 42/6, 52/4, 82/1, 106/4, 112/11, 139/8, 218/8, 240/4, 267/6, 337/2, 344/4, 345/3

her bir [Far.+Tr.] her bir -14- krş. her biri

h. 116/9, 127/4, 151/1, 152/2, 190/3, 198/1, 198/6, 265/3, 265/6, 269/2, 272/9, 274/11, 296/6, 317/5

her biri [Far.+Tr.] her biri -10- krş. her bir

h. 92/4, 129/4, 272/1, 274/6, 277/4

h.+ ning͡ 198/5, 263/11, 301/8, 337/3

h.+ ni 126/10

hergiz [Far.] asla, hiçbir zaman -26-

h. 9/1, 19/7, 35/9, 51/5, 59/5, 61/3, 66/2, 74/9, 90/8, 97/8, 112/5, 158/2, 164/11, 177/1, 180/5, 187/8, 198/3, 203/7, 234/5, 242/11, 247/9, 253/5, 267/3, 327/10, 331/9, 333/8

Herim Herim bin Sinân, şair Züheyr'in en çok methiye yazdığı isim -2-

H.+ din 332/1, 332/10

hestī [Far.] var olma, varlık -2-

h.-yi mevhūmı 60/8

h.-yi müşg-i ᶜaşḳnı 63/2

hevā (I) [Ar.] dünyevi arzu, istek, sevgi -15-

h. 42/1, 78/4, 83/3, 84/6, 84/7, 91/11

muḫālefet-i h.-yı nefs üçün 85/4

h. birle 268/4

h.+ nıng͡ 93/3

h.+ nı 84/9

h.+ ġa 83/8

h.+ sı 337/10, 91/1

h.+ sını 84/1

h.+ sın 43/2

hevā (II) [Ar.] hava -1-

h.+ sınıng͡ 10/8

Hevāzīn Adnânîlere mensup bir Arap kabilesi, Huneyn savaşında (630), Hz. Muhammed'e karşı savaşmışlardır -5-

H. 278/5, 281/6, 282/1

ekābir-i H. 282/2

H.-i Kaᶜb ve Kilāb 278/9

heves [Ar.] geçici istek, arzu -3-

h. ėrür 324/8

h.+ ini 78/4

h.+ ler birle 337/9

heybet [Ar.] korku ve saygı duygularını birlikte uyandıran hâl ve görünüş -3-

h. 152/4, 270/2

āṣār-ı h.+ din 270/4

heybetlig [Ar.+Tr.] korkunç, korkutucu -1-

h. 173/8

hezār [Far.] bin, sayı adı -1-

h. sāle 48/7

hezār-dāstān [Far.] bülbül, bülbül misali ün sahibi olan, şanı büyük -1-

h.+ ı 12/8

hezīmet [Ar.] bozgun -1-

h. noḳṣān 320/4

ḥıfẓ [Ar.] saklama, ezberleme -2-

ḥ. 108/5, 220/1

ḥırāset [Ar.] bekleme, koruma -1-

ḥ. 305/5

ḫıred [Far.] akıl, us -2-

ḫ. 9/2, 69/8

ḥırṣ [Ar.] sonu gelmez arzu -1-

ḥ.+ ı bar üçün 141/7

ḫıṣāl [Ar.] ahlaklar, huylar, erdemler -1-

ḫ.-ı ḥamīde 93/6

ḫıyānet [Ar.] ihanet, vefasızlık -2-

ḫ. ḳılġuçınıng̃ 237/9

ḫ. ḳıldı bolġay 250/4

ḥicāb [Ar.] perde -9- krş. bī-ḥicāb

ḥ. 152/2, 152/4, 152/6

ḥ.-ı iḫtifāda 155/8

ḥ.-ı işneyniyyet 257/3

ḥ.+ ın 147/5

ḥ.+ lar 152/3

ḥ.+ lardın 152/8

hicret [Ar.] göç -2-

h. 292/6

h.+ din 278/2

hīç [Far.] 1. hiç, hiçbir -53-

h. 21/2, 24/4, 24/5, 25/5, 27/2, 43/8, 44/9, 51/3, 56/10, 62/5, 65/10, 75/6, 75/8, 84/4, 99/7, 106/3, 108/9, 116/1, 117/7, 120/4, 128/1, 135/6, 138/9, 139/1, 140/8, 143/5, 157/10, 157/9, 161/7, 164/4, 167/3, 187/9, 189/6, 205/9, 206/10, 206/11, 210/8, 217/6, 220/1, 225/3, 235/6, 246/10, 246/7, 250/2, 253/5, 261/7, 261/8, 263/2, 265/6, 297/6, 313/11, 345/1

bī h. şek 134/5

2. asla, hiçbir zaman -12-

h. 81/9, 123/1, 141/8, 142/6, 195/5, 210/1, 219/9, 316/2, 330/1, 331/5, 331/7, 340/10

hīç biri [Far.+Tr.] hiçbiri, hiçbir şey -4-

h. 130/3, 161/2, 296/10

h. bolmasa 40/4

hidāyet [Ar.] hak yoluna, doğru yola yönlendirme, kılavuzluk etme -2-

h. tapmadı 215/2

h.+ ler 190/11

ḥikāyāt [Ar.] hikâyeler -2-

ḥ. 17/1, 52/10

ḥikāyet [Ar.] hikâye, anlatı -1-

ḥ.+ in 189/7

ḥikem [Ar.] hikmetler -3-

ḥ. 34/7

ehl-i ḥ.-i müta^cāliyye 130/10

ḥ.-i nā-mütenāhīdin 129/8

ḥikmet [Ar.] 1. hakimlik, bilgelik -10-

ḥ. 154/11, 235/5, 236/1

^cadem-i ma^crifet-i ḥ. 246/2

ḥ.-i bāhire birle 9/3

ḥ.-i ilāhiyye 140/1

^cilm-i ḥ. 254/2

ḥ. bolġay 246/1

ḥ.+ din 246/2

ḥ.+ in 169/11

2. sebep -2-

ḥ. 245/8

mutażammın-i ḥ.-i ilāhī turur 18/1

ḥilā [Ar.] kaftanlar -1-

ḥ. 302/8

ḫilāf [Ar.] karşı, zıt -1-

ḫ. ėt 90/5

ḫilāfet [Ar.] karşı çıkma, yalanlama -1-

ḫ.+ i 121/9

ḫilāl [Ar.] iki şeyin arasına giren üçüncü bir unsur, bu kadar ince olan -1-

ḫ. dėg 54/2

Hilāl (I) Hilâl bin Ullefe, Sâsânî kumandanı Rüstem'i Kâdisiye savaşında öldüren kişi -3- krş. Hilāl ibn ᶜAlḳama Teymī

H. 179/8

H.+ ning͡ 179/8

H.+ ġa 179/9

hilāl (II) [Ar.] yeni ay -2-

h. 154/9

h. dėg 54/2

Hilāl (III) Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılan kollarından biri -1-

benī H. 278/8

Hilāl ibn ᶜAlḳama Teymī Hilâl bin Ullefe, Sâsânî kumandanı Rüstem'i Kâdisiye savaşında öldüren kişi -1- krş. Hilāl (I)

h. 179/6

ḫilᶜat [Ar.] padişah veya vezirin takdir ettiği kişiye giydirdiği kaftan -3-

ḥāṣıl-ı ḫ.-i cihān-sėn 107/9

ḫ.-i iḥsānnı 332/3

sermāye-i ḫ.-i cihāndur 114/2

ḥīle [Ar.] 1. oyun, hile, tuzak -3-

ḥ. 91/5

ḥ. birle 51/3, 164/1

2. incelik, ustalık, beceri -1-

ḥ.-i ṭāᶜat 76/1

ḥilm [Ar.] yumuşak huyluluk -2-

ḥ. 152/5

	ḥ.+ ni 150/8
ḥimāyet [Ar.]	koruma -2-
	ḥ.+ inde 206/1
	kenf-i ḥ.+ de 220/2
himmet [Ar.]	gayret, emek, yüksek irade, ermiş kişinin tesiri -16-
	h. 111/7, 111/9, 157/7
	h.-i ᶜālī 111/5
	h.-i ᶜālī turur 111/3
	h.-i Burāḳī 111/3
	kemāl-i h. 263/8
	h. içre 158/7
	h.+ ge 17/4
	h.+ i 109/8, 114/1
	h.+ i birle 345/9
	h.+ ining͡ 108/6, 112/10
	hümā-yı h.+ inġa 114/3
	h.+ idin 276/2
Hind bint ᶜUtbe bin Rabīᶜa	Hind bint Utbe bin Rebîa bin Abdişems bin Abdimenâf bin Kusayy el-Kureşiyye ö. 635, Ebû Süfyân'ın karısı -1-
	H.+ nı 302/6
Ḥirā	Hz. Muhammed'e ilk vahyin geldiği mağaranın bulunduğu dağ -1-
	Ḥ. 214/11
Hirḳıl	Roma imparator'u Heraklius -1-
	H. 74/6
ḥirz [Ar.]	sığınak, tılsım -2-

	ḥ.+ ge 321/1
	ḥ.+ i 320/11
ḥisāb [Ar.]	hesap -3-
	ḥ. 72/11
	ḥ.-ı ḫayrātımnı 339/1
	ḥ.+ ındın 272/4
ḥiṣār [Ar.]	kuşatma, kale, bent -3-
	ḥ. 307/4
	ḥ.+ larġa 221/9
	penāhıda ḥ.+ ında 320/8
ḥissiyye [Ar.]	duyarlılık -1-
	ẓulmet-i şevāġil-i ḥ.+ ni 146/9
ḫiṭāb [Ar.]	söyleme, seslenme -10-
	ḫ. 103/5
	ḫ.-ı müsteṭāb 102/8
	ḫ.-ı müsteṭāb birle 16/2
	ḫ. ḳılıp 22/2, 36/8, 67/3, 69/5, 333/4
	ḫ. ėtip 36/4
	ḫ.+ ında 18/9
ḫizāne [Ar.]	hazine -2-
	ḫ.-i kürsīni 149/9
	ḫ.-i nefīs-i enfās-ı beşerī 21/7
ḫiẓmet [Ar.]	1. iş, vazife -8-
	ḫ.+ de 326/9
	ḫ. ḳıldım 323/6
	ḫ. ḳılıp 289/8

ḫ. ḳılurġa 324/8

ḫ. ḳılmaḳ 323/11

ḫ. ḳılmaḳ birle 323/9

ḫ.+ in͡gde 110/10

ḫ.+ in ḳıldım 158/2

2. kat, makam -3-

ḫ.+ ḳa 24/8

ḫ.+ inġa 194/2

ḫ.+ ide 30/4

ḫod [Far.] 1. kendi (zamir) -3-

ḫ. 114/5, 134/5, 134/8

2. kendi de, hem (kuvvetlendirme edatı) -1-

ḫ. 50/9

ḥoḳḳa [Ar.] içine mürekkep konan kap, mec. ağız, dudak -1-

ḥ.-ı yāḳūtdın 160/2

ḫoş [Far.] güzel, latif, iyi -5-

ḫ. 20/7, 156/3

ḫ. boldı 208/4

ḫ. ḳelür 72/10

ḫ. ḳėlmedi 284/11

ḫoşā [Far.] ne güzel, ne hoş, ne kadar latif -1-

ḫ. 237/1

ḫoş-būy [Far.] güzel koku, kokusu güzel -4-

anın͡g būyıdın ḫ.+ raḳ 157/11

müşgdin ḫ.+ raḳ 169/3, 242/10

ḫ.+ sėn 171/6

ḫoş-būyluġ [Far.+Tr.] güzel kokulu -1-

ḫ. 161/1

ḫoş-dil [Far.] gönlü hoş, gönlü şen, memnun -1-

ḫ. 24/2

ḫoş-efṣaḥ [Far.+Ar.] en fasih, uzdilli -1-

ḫ. 127/8

ḫoşluḳ [Far.+Tr.] güzellik, latiflik -1-

ḫ. birle 162/6

ḫoş-naġme [Far.+Ar.] güzel ses -1-

ḫ. 341/2

ḫoşnūd [Far.] razı, memnun -1-

ḫ. ḳılmadım 100/4

ḫoş-vaḳt [Far.+Ar.] güzel imkân, fırsat -2-

ḫ. 341/9

ḫ.+ ī 166/4

ḫoş-vaḳtlıḳ [Far.+Ar.+Tr.] güzel imkân sahibi olma durumu -1-

ḫ. 161/3

Ḫotan Hotan, Doğu Türkistan'da bir şehir -1-

āhū-yı Ḫ. 172/1

Ḥubāb Ebû Ömer el-Hubâb bin el-Münzir bin el-Cemûh el-Ensarî, sahabi -2- krş. Ḥubāb bin el-Münẕir, Ḥubāb bin Münẕir bin Cemūḥ

Ḥ. 305/1

Ḥubāb bin el-Münẕir Ebû Ömer el-Hubâb bin el-Münzir bin el-Cemûh el-Ensarî, sahabi -1- krş. Ḥubāb, Ḥubāb bin Münẕir bin Cemūḥ

Ḥ.+ ni 304/11

Ḫubāb bin Münẕir bin Cemūḥ Ebû Ömer el-Hubâb bin el-Münzir bin el-Cemûh el-Ensarî, sahabi -1- krş. Ḥubāb, Ḥubāb bin el-Münẕir

Ḫ. 295/1

Hūd Kurân-ı Kerim'in on birinci suresi olan Hûd suresi -1-

H. 98/3

Ḫudā [Far.] Tanrı -3-

Ḫ. 73/1

Ḫ. ḳılıp 84/1

Ḫ.+ ġa 24/3

Ḫudāvend [Far.] sahip, efendi, Tanrı -1-

Ḫ.-i ᶜalem 261/3

Ḫudāy [Far.] Tanrı -5-

Ḫ. 73/2, 74/10, 127/10

rıżā-yı Ḫ. taᶜālā 85/8

ṭarīḳ-ı Ḫ.+ dın 83/9

ḥudūṯ [Ar.] sonradan peyda olma -2-

ḥ.-ı kelāl 87/9

maᶜnī-yı kāşif-i ḥ. ḳıdem 230/8

ḥuffāẓ [Ar.] Kur'ân'ı ezberleyenler -1-

ḥ.-ı merāṣıd-i seyl ėrürler 129/3

ḫulefāʾ [Ar.] halifeler, devlet ricalindeki memurlar -1-

ḫ. 287/6

ḥulel [Ar.] elbiseler -2-

ḥ.-i istiᶜārāt-ı reşīḳa birle 23/8

ḥ. birle 302/8

ḫulḳ [Ar.] huy, tabiat -6-

ḫ. 125/4, 126/2

ḫ.-ı cemīli 156/5

ḫ.-ı ḥüsn birle 156/6

ḫ.-ı rūḥefzāyın͡gızdın 346/8

ḥüsn-i ḫ.+ un͡gġa 127/10

ḫullān [Ar.] sadık dostlar -1-

firḳat-ı aṣdiḳā ve ḫ. + dın 17/7

ḫullet [Ar.] içten sevgi, hakiki dostluk -2-

ḫ. 118/5

ḫ.+ in 169/9

Ḥuneyn 1. Huneyn Savaşının yaşandığı yer -3-

Ḥ. sarı 283/1

Ḥ.+ ni 284/4

Ḥ.+ ge 283/9

2. Huneyn Savaşı, Hz. Muhammed ile Hevazinliler arasındaki muharebe 630 -2-

Ḥ. 277/5

ġazve-i Ḥ. 277/11

ḫūnīn [Far.] kanlı, kana bulaşmış -1-

seyl-i ḫ. 54/10

ḥūrī-zād [Far.] huri soylu, cennet kızlarından olan, güzel sevgili -1-

ḥ.+ ġa 56/3

ḫurmā [Far.] hurma -2-

ḫ. 291/6, 291/7

ḫūrşīd [Far.] güneş -5-

ḫ. 144/10

çehreᵊ-i ḫ.+ ġa 106/10

merkeb-i ḫ.+ ġa 106/11

ṣaᶜṣaᶜaᵊ-ı ḫ.+ ġa 60/8

ḫ.+ i 10/7

ḫuṣūl [Ar.] türeme, ortaya çıkma -5-

ḫ.-ı ᶜiffet 80/3

ḫ.-i ḫayrāt-ı dünyā 334/10

rābıṭa-ı ḫ.-ı kemālāt 123/3

ḫ.+ i 89/3, 96/1

ḫuṣūmet [Ar.] düşmanlık, kıskançlık -1-

ḫ. birle 321/11

ḫuṣūṣiyet [Ar.] birine özgü olma durumu, özellik, yakınlık -1-

ḫ.-i ḥabīblik 118/3

ḫūş [Ar.] vahşi canlılar, hayvanlar -1-

ḫ. ṭuyūrġa 169/7

huş-yār [Far.] akıllı, akıl sahibi -1-

h. bol 40/6

ḫutbe [Ar.] hutbe, cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt -1-

ḫ. oḳıp 305/8

ḫuṭebā [Ar.] hatipler, hutbe okuyanlar -1-

maṣāḳiᶜ-i ḫ. 236/9

ḫuzāmī [Ar.] çiçekler, otlar -2-

ḫ. 318/2

şiddet-i ḫ. 318/7

ḫücec [Ar.] deliller, vesikalar -1-

ḥ. birle 237/1

ḥücre [Ar.] odacık, göz -1-

ḥ.+ si 77/1

ḥükm [Ar.] 1. hüküm, emir -9-

ḥ. 235/5

ḥ.-i ᶜāmm-ı tāmm 333/7

ḥ.-i melik-i muṭāᶜ birle 183/1

ḥ.-i peyġamberī 135/8

ḥ.-i şāhīni 18/1

ḥ. ḳıldı 282/11

ḥ. ḳılġıl 136/9

ḥ.+ ige 93/3

ḥ.+ idin 236/1

2. komuta, hüküm -1-

ḥ.+ in 169/11

hümā [Far.] devlet kuşu, saadet -1-

h.-yı himmetinġa 114/3

hüner [Far.] ustalık, bilme -3-

ehl-i h. birle 19/5

h.+ ning͡ 19/7

h.+ ler 67/1

hüner-perver [Far.] hüneri, beceriyi sevip kollayan -1-

h. 15/11

ḥüriyyet [Ar.] serbestlik, özgürlük -1-

ḥ.-i muṭlaḳḳa 257/9

ḥürmet [Ar.] saygı, hatır -1-

ḥ.+ i üçün 342/5

Ḥüseyn (I) Hüseyn-i Hârezmî, Keşfü'l-Hüdâ'nın müellifi -4-

ḥ. 19/9, 52/2, 55/10, 57/2

Ḥüseyn (II) Ebû Abdillâh el-Hüseyn bin Alî bin Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî eş-Şehîd ö. 680, Hz. Ali'nin küçük oğlu ve Hz. Muhammed'in torunu -1-

emīrü'l-müᵓminīn Ḥ. raẓiya'llāhu ᶜanh 246/3

ḥüsn [Ar.] güzellik -15-

ḥ. 135/5, 156/8, 228/8, 238/11, 322/11

ḥ.-i Aḥmedī 135/10

ḥ.-i cevherī 135/11

ḥ.-i ḫulḳun͡ggża 127/10

ḥ.-i reᵓy 318/1

ḥ.-i Yūsuf ᶜaleyhi's-selāmnı 125/7

ḫulḳ-ı ḥ. birle 156/6

kemāl-i ḥ. birle 156/4

ḥ.+ i 156/11, 227/7

kemāl-i ḥ.+ in 140/10

ḫüsrān [Ar.] zarar, ziyan -1-

ḫ. 325/5

ḫüsrev [Far.] padişah -2-

ḫ.-i ᶜādil ėrür 74/12

ḫ.-i ᶜālī-cenāb 346/7

hüve'l-muvāfıḳ [Ar.] başarı kazandıran, elde ettiren odur, Tanrı'dır -1-

h. 316/7

hüveydā [Far] apaçık, besbelli -2-

h. ėrür 44/6, 344/6

I

ıḏ - göndermek, yollamak, sevk etmek -10-

ı.- a bẹrdim 194/7

ı.- a bẹrdi 58/5, 174/6, 194/2, 198/10, 198/5

ı.- a bẹrgil 341/3

ı.- a bẹrip 178/4, 232/8

ı.- ı bẹrip 196/6

ıḏın - gönderilmek -1-

ı.- sa 166/4

ınaġ naip, sadık dost, kâhya -3-

ı. ḳılur 92/8

ı.+ ın 174/6

ı.+ raḳ bolur ėrdi 92/3

ınan - inanmak, iman etmek -3-

ı.- ıp 147/5, 200/3

ı.- maġanlardın 210/8

ıraḳ uzak -2-

ı. 72/5

ı.+ dın 56/2

ᶜIrāḳ Irak -4-

ᶜI. 178/5, 181/6

ᶜI. saru 296/3

ᶜI.+ nın͡g 177/10

ᶜIrāḳī Irak'a has, Iraklı -1-

ᶜI. 175/1

ırġaḳ kanca -1-

ı. birle 244/1

ırḳış kervan -1- krş. arḳış, kārvān

ı. 212/2

ısıġ sıcaklık, ısı, hararet -1-

ı.+ ıda 211/7

ıṭṭılāᶜ [Ar.] öğrenme, tanıma, bilme, haberli olma -1-

ı. 131/2

ᶜıyāl [Ar.] kadın, eş -2-

ᶜı. 279/3, 286/10

ᶜıyān [Ar.] aşikâr, açık, belli, meydanda -5-

ᶜı. 101/1

ᶜı.-ı gencīne 82/3

ᶜı. boldı 48/9

ᶜı. ḳılmaḳnı 36/3

ᶜı.+ dur 114/5

İ

iᶜāde [Ar.] geri çevirme -1-

i.-i maṭlaᶜ 24/9

ᶜibād [Ar.] kullar, ibadet edenler -4-

ᶜi. 12/9

eṣnāf-ı ᶜi. 15/5, 163/6, 251/5

ᶜibādāt [Ar.] ibadetler -2-

taṣdīḳāt-ı ᶜi.-ı ġāyibānening̑ 140/6

zīver-i ᶜi. birle 76/1

ᶜibādet [Ar.] kulluk, dinin emirleri ve ritüelleri yerine getirme -4-

ᶜi. ėt 73/1

ᶜi. bolup durur 85/4

ᶜi. ḳılıp 152/7

ᶜi. ḳılmaḳ 164/7

ᶜibārāt [Ar.] cümleler, ifadeler -2-

ᶜi.-ı faṣīḥ 33/5

ḥall-i ᶜ.-i anīḳa 23/7

ᶜibāret [Ar.] 1. söz, cümle, ifade -5-

ᶜi. 46/6

ᶜi. bolmaġay 186/4

vāḳıᶜa-ı ᶜi. turur 254/4

ᶜi.+ i birle 117/2

istiḳāmet-i ᶜi.+ dür 95/7

2. {+DAn} oluşmuş -2-

andın ᶜi. ėrür 313/11

	ᶜi. turur ol neyersedin 245/6
ibdāᶜ [Ar.]	yaratma, öncesiz olanı meydana getirme -1-
	i.-i mükevvenāt 9/3
iber -	göndermek, yollamak -14-
	i.- ür 92/2
	i.- di 105/8, 110/7, 113/5, 281/11, 284/3, 288/10, 291/10, 304/11, 304/7
	i.- ip 133/4
	i.- dük 106/1
	i.- ür erdi 179/3, 179/4
iblīs [Ar.]	şeytan -9-
	i. 86/7, 91/11, 92/7, 164/5, 222/3, 222/5, 297/1
	i. ᶜaleyhi'l-lāᶜnening 163/10
	i.+ ge 297/8
ibn [Ar.]	oğul -1- krş. bin
	İrem bin Sām i. Nūḥ'nung 231/6
ibn ᶜAbbās	Ebü'l-Abbâs Abdullah bin el-Abbâs bin Abdilmuttalib el-Kureşî ö. 687-688, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahabi -4-
	i. razıya'llāhu ᶜanh 119/5
	i. razıya'llāhu 165/1
	i. razıya'llāhu ᶜanh 109/9
	i. + dın 113/2
ibn Ebī Ḥadred	Ebû Muhammed Abdullah bin Ebî Hadred bin Umeyr el-Eslemî ö. 690-691, sahabi -1-
	i. 282/9

ibn İsḥāḳ Ebû Abdillâh Muhammed bin İshâk bin Yesâr bin Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî ö. 768, siyer ve megâzî müellifi, muhaddis -1-

i. 188/1

ibn Ḳamiyye Uhud savaşında Mus'ab bin Umeyr'i şehit eden, Hz. Muhammed'i yüzünden yaralayan müşrik, ᶜAbdu'llāh bin Ḳamīʾe Ḥāriṯī -2- krş. ᶜAbdu'llāh bin Ḳamiyye Ḥāriṯī

i. 312/7, 312/10

ibn Ḳılābe Yemen harabelerinde Âd kavminden kalan mücevherleri bulduğu rivayet edilen kişi -2- krş. ᶜAbdu'llāh bin Ḳılābe

i.+ ni 233/3

i.+ ġa 233/11

ibn Mesᶜūd Ebû Abdirrahmân Abdullah bin Mes'ûd bin Gafil bin Habîb el-Hüzelî ö. 652-653, ilk müslümanlardan ve aşere-i mübeşşereden biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu -2-

i.+ nıng͡ 207/9

i. raẓiya'llāhu ᶜanh 214/10

İbrāhīm Hz. İbrahim -4-

İ. 119/8, 120/2

İ. ᶜaleyhi's-selāmnıng͡ 169/9

İ. ᶜaleyhi's-selāmnı 256/2

ibrīḳ [Ar.] su kabı -1-

i. 216/11

ibtidā [Ar.] başlama, önce -1-

ḥāṣıl-ı i. bolsa 10/3

īcāb [Ar.] lazım gelme, gerekme -2-

ī. 95/7, 116/2

icābet [Ar.] kabul etme, razı olma -4-

i. 287/4

i. ḳılıp 202/9

ᶜizz-i i.+ ġa 343/3

i.+ ge 345/3

iᶜcāz [Ar.] aciz bırakma, şaşırtma, bir benzerini yapmada herkesi acze düşürme, mucize sayılacak kadar düzgün söyleme -2-

iᶜ.-ı āyetin 189/5

iᶜ.+ ı 237/11

icāzet [Ar.] izin, ruhsat -8-

i. 27/7, 31/7, 299/8

i. bḳrdim 34/10, 35/1

i. bėrip 27/8

i.+ i 345/9

i.+ i birle 34/10

iclāl [Ar.] yüceltme -1-

i. 28/6

icmāᶜ [Ar.] bir araya getirme, toplama -1-

naṣṣ-ı i. birle 121/6

ictihād [Ar.] gücü yettiğince çalışma, bir kişinin bir konuda hüküm çıkararak o iş hakkındaki fikri -1-

i. birle 305/9

ictināb [Ar.] çekinme, sakınma -1-

i. ḳılmas-mėn 58/2

iç husus, konu, iç, dâhil -66-

i.+ imdeki 217/4

i.+ ide 66/9, 86/9, 93/7, 96/2, 99/11, 107/9, 113/1, 116/3, 125/2, 125/3, 125/4, 125/5, 127/6, 144/10, 144/11, 146/3, 152/2, 152/7, 157/5, 157/7, 158/6

i.+ inde 41/4, 50/3, 67/4, 83/6, 98/4, 98/8, 116/10, 117/3, 135/3, 157/6, 192/2, 192/3, 192/4, 199/8, 202/6, 214/1, 220/4, 220/5, 220/6, 221/4, 230/6, 232/3, 236/1, 237/10, 238/11, 238/9, 260/6, 264/4, 266/5, 276/10, 277/10, 281/5, 316/4, 318/5, 320/9, 323/10, 326/11, 331/5

i.+ inde turup 307/4

i.+ indeki 217/9, 317/5

i.+ indin 242/9

i.+ re “içinde, hakkında (edat)” -9-

beyᶜat sözi i. 148/1

ḥadīṯ i. 121/2

ḫayli i. 261/2

himmet i. 158/8

kėçe i. 253/2, 253/3

kelām i. 119/3

mülketi i. 111/9

söz i. 19/2

iç - 1. yemin etmek -6-

ant i.- er-mėn 213/3, 246/9

ant i.- er-mẹn 328/8

ant i.- ti 193/8

ant i.- se 213/6

ant i.- kenin 194/8

2. içmek -2-

i.- tim 167/8

i.- se 242/11

içre içinde, hakkında (edat) -9-

beyʿat sözi i. 148/1

ḥadīṯ i. 121/2

ḫayli i. 261/2

himmet i. 158/8

kèçe i. 253/2, 253/3

kelām i. 119/3

mülketi i. 111/9

söz i. 19/2

idrāc [Ar.] arasına sıkıştırma, toplama -1-

i. ḳılıp 66/10

idrāk [Ar.] akıl erdirme, bilme, algılama, kavrama, algı -15-

i.-i cennetü'l-meʾvā 85/8

i.-i ḥaḳāyıḳ-ı ilāhiyye 81/11

şeref-i i.-i menzile-i ḳābe ḳavseyn birle 253/4

i. ḳılsun 145/10

i. ḳılsunlar 113/6

i. ḳılsam 176/5

i. ḳıla bilmediler 307/7

i. ḳılınġanı 253/5

i.+ din 144/6

i.+ i 143/4, 143/6, 265/10, 265/7

i.+ inde 156/8

i.+ idin 9/2

İdrīs Hz. İdris -1-

İ.+ ni 255/7

ifāża [Ar.] feyzlendirme, bereketlendirme -1-

iżāfe-i i. ḳılmaḳda 213/10

ᶜiffet [Ar.] temizlik, namus -3-

ḥuşūl-ı ᶜi. 80/3

ᶜi. birle 50/7

ᶜi. birle bolur 80/2

iftiḫār [Ar.] övünç, şeref, şan -1-

i.-ı külli benī Ādem 34/9

iftirā [Ar.] iftira, biri hakkında aslı olmayan beyanda bulunma -1-

i. bile 137/11

ifzāᶜ [Ar.] şekillendirme, bir şekle sokma -1-

i. 339/5

iġrāḳ [Ar.] yüceltme, akla yatkın geldiği hâlde imkânsız bulunan mübalağa -2-

i. ḳılur 128/10

i.+ nı 137/2

iġvā [Ar.] azdırma, baştan çıkarma, ayartma -1-

i. ḳılmaslar 175/7

iḥāṭa [Ar.] tam kavrayış -1-

i. 144/5

iḫbār [Ar.] haber verme, bildirme -1-

i.+ ġa 188/1

iḫfāʾ [Ar.] gizleme, sakalama -1-

evliyāʾ-ı i.+ dın ėrdi 25/9

iḫlāṣ [Ar.] temizlik, samimiyet -7-

ṣıdḳ i. birle 35/2, 346/1

i. birle 89/11, 293/9

iʿtimād ve i. birle 31/8

mīḳāt-i i.+ dın 342/7

i.+ ım 327/11

iḥrām [Ar.] hacıların Kâbe'yi tavaf için Mekke haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz kıyafet -1-

i.-ı tevāżuʿ 342/7

iḥṣā [Ar.] sayma, sayılma -3-

i. 205/4, 300/9

i. ḳılıp 239/2

iḥsān [Ar.] iyilik, bağış -9-

i. 53/3, 156/11

cemāl-i i. birle 156/5

i.-ı cezīli 156/6

ḫayr-ı i. üze 96/7

ḫilʿat-i i.+ nı 332/3

i.+ ı 222/7

faż̈l-ı i.+ ı bile 206/9

i.+ ınıng̃ 156/8

iḫtifā [Ar.] saklama, gizleme -1-

ḥicāb-ı i.+ da 155/8

iḫtilāf [Ar.] ayrılık, uymayış -1-

i.-ı ṭabaḳāt 129/5

iḫtilāl [Ar.] bozukluk, karışıklık -1-

i.-i ᶜaḳl 319/1

iḫtimā [Ar.] perhiz, kaçınma, sığınma -2-

i. birle 89/3

i.+ sınġa 89/1

ihtimām [Ar.] dikkat, özenle iş görme -3-

i. ḳılurlar 273/3

i.-ı tamām ḳılurlar 91/9

i.-ı tamām ḳılġuçı 64/4

iḫtirāᶜ [Ar.] benzersizi icat etme, vücuda getirme -1-

i.-i mevcūdāt ḳılıp 9/4

iḫtirām [Ar.] saygı gösterme -3-

i. birle 28/6

i. ḳıla bilmen 76/8

i.+ ġa 342/8

iḫtiṣār [Ar.] kısaltma, özetleme -2-

i. ḳıldım 18/9

i. ḳılduḳ 122/2

iḫtiṣāṣ [Ar.] uzmanlık, tecrübe -1-

i. tapıp 82/2

iḫtiyāc [Ar.] gereklik, gereksinim -4-

i. 106/10

i. dęgül 228/2

i.+ ı 108/10, 344/2

iḫtiyār [Ar.] seçme, tercih etme -12-

i. 9/5

i.-ı ṭayyibesindin 317/3

zimām-ı i. 93/2

i. ėtipdür 327/1

i. ḳılıp turur 188/10

i. ḳıldım 105/6

i. ḳıldı 308/1

i. ḳıldılar 303/1

i. ḳılġıl 132/11

i. ḳılıp turur ėrdi 25/11

i.+ ını 69/7

i.+ ıġa 307/7

iḫtiyārī [Ar.] seçme, tercih etme -1-

i. ḳılġan 187/7

iḫvān [Ar.] sadık dost -1-

i. 17/6

iḥyā [Ar.] diriltme -1-

i. ḳılur 332/8

iḥżār [Ar.] hazır etme, huzura, makama getirme -1-

i. ḳıldı 233/3

ᶜiḳāb [Ar.] eza, cefa, azap -1-

ᶜi. ḳılġanda 245/9

iḳāmet [Ar.] oturma, yerleşme -2-

i. 308/2

i. ḳılalın͡g 308/3

iḳbāl [Ar.] baht, talih -14-

i. 10/10, 107/9, 14/5, 97/2, 252/4, 344/11

i. baḫt 320/3

i. cāhım 339/11

i. ʿizz cāhım 334/2

ḥarīm-i ḳıble-i i. 342/6

nuṣret-i i. 320/2

i.+ ning͡ 344/10

baḫt i.+ ing͡ 344/2

i.+ in 132/9

iḳdām [Ar.] gayretle çalışma -1-

i. ḳıldım 17/4

iki 1. iki, sayı adı -53-

i. 29/5, 39/8, 44/9, 45/11, 45/2, 45/6, 90/7, 90/8, 107/3, 107/7, 114/11, 122/2, 160/4, 170/3, 174/2, 178/7, 192/4, 192/8, 198/5, 198/6, 201/7, 203/7, 206/6, 213/3, 214/11, 214/9, 217/9, 226/1, 226/8, 231/8, 247/6, 249/4, 253/6, 266/3, 269/8, 277/9, 289/5, 291/4, 295/5, 296/11, 299/7, 308/10, 308/11, 316/4, 326/8, 339/3

i.+ n͡giz 218/4

i.+ si 20/5, 291/1

i.+ sining͡ 213/10, 214/1, 324/2

i.+ sin 213/5

2. iki defa -1-

i. oḳuġan üçün 28/2

ikinçi ikinci, sayı adı -9-

i. 117/11, 199/11, 217/6, 255/6, 269/9, 287/9, 292/6, 297/5, 298/7

iki yüz iki yüz, sayı adı -2-

i. 303/6, 311/8

iki yüz miŋ͡g iki yüz bin, sayı adı -1-

i. 177/9

ikrām [Ar.] saygı gösterme, hürmet -2-

i. 28/6, 76/7

iḳrār [Ar.] tasdik ve kabul etme -2-

i. ḳılıp 49/6, 69/2

ᶜİkrime bin Ebī Cehl Ebû Osmân İkrime bin Ebî Cehl Amr bin Hişâm el-Kureşî el-Mahzûmî ö. 634, sahabi -1-

ᶜİ. 301/7

ᶜİkrime bin Ebū Cehl Ebû Osmân İkrime bin Ebî Cehl Amr bin Hişâm el-Kureşî el-Mahzûmî ö. 634, sahabi -1-

ᶜİ. 311/8

iḳtidā [Ar.] tabi olma, uyma -3-

i. ḳılıp 259/7

i. ḳılmaḳġa ḳoymas 71/7

i.+ larıdın 10/3

iḳtiḥām [Ar.] göğüs germe, karşı durma, saldırma -1-

i. 257/8

iḳtiżā [Ar.] gerekme, ihtiyaç -1-

i. ḳıldı 140/2

il - ilişmek, dikkate almak -5-

közge i.- sün 111/1, 114/1

közge i.- medim 94/7

közge i.- medi 66/2, 75/10

iᶜlā [Ar.] yüksek, rütbece yüksek, yüceltme -2-

iᶜ.-yı kelimetu'llāh üçün 276/9

meᶜāric-i iᶜ. 261/10

ᶜilāc [Ar.] deva, çare, tedbir -2-

ᶜi. üçün 89/7

ᶜi.+ ı 89/2

İlāh [Ar.] Tanrı -1-

İ.+ ım 339/7

ilāhī [Ar.] Tanrısal, ilahi -31-

fermān-ı i. 242/2

ḥabīb-i ḥażret-i i. 102/3

ḥażret-i i. 67/7, 83/5, 126/9, 234/5

ᶜişmet-i i. 108/5

kelām-ı i. 237/3

kelimāt-ı i. 321/10

nuṣret-i i. 300/3, 305/10

raḥmet-i i. 328/4

tevfīḳ-i i. 14/3

kemāl-i faẕl-ı i. birle 155/6

teᵓdīb-i i. birle 322/10

vaḥy-ı i. birle 268/4

mutaẓammın-i ḥikmet-i i. turur 18/1

ḥażret-i i.+ ning͡ 253/9

şükr-i i.+ ni 25/6

ᶜadl-i i.+ ġa 245/10

nāḥiyet-i ḥażret-i i.+ ġa 183/4

ṭāᶜat-i i.+ ġa 267/7

kütüb-i i.+ de 212/4, 233/6

aḥkām-ı i.+ din 115/11

ᶜilm-i i.+ din 129/7

ᶜināyet-i bī-ġāyet-i ḥażret-i i.+ din 267/2

kelām-ı i.+ din 240/10

subuḥāt-ı cemāl-i i.+ din 256/7

2. ey Tanrı -4-

i. 29/9, 209/11, 292/7, 338/2

ilāhiyye [Ar.] Tanrısal, mübarek -3-

ceẕbāt-ı i. 75/11

idrāk-i ḥaḳāyıḳ-ı i. 81/11

hikmet-i i. 140/2

iᶜlāl [Ar.] sebep, gaye, hastalık -1-

iᶜ. 142/1

iᶜlām [Ar.] bildirme, anlatma -2-

iᶜ. ḳılur 231/4

iᶜ. ḳıldı 303/5

ile ile (edat) -4-

derd i. 43/2

faṣāḥat i. 237/4

ḳudret i. 212/10

niyāz i. 226/7

ilgeri 1. ön, ileri -4- krş. ilgerü

i. 193/1, 273/11, 298/10, 312/9

2. önce (edat) -3-

kėlgendin i. 204/1

maḳāmātındın i. 262/5

tört mi͡ng yıl i. 67/6

ilgerü ön, ileri -1- krş. ilgeri

i. 288/10

ilḥāḥ [Ar.] zorlama, ısrar etme -1-

i. ḳılġanlarıdın 307/11

illā [Ar.] mutlaka, muhakkak ki -1-

i. bolmasa ėrdi 42/1

ᶜillīyīn [Ar.] cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası-1-

aᶜlā-yı ᶜi.+ din 79/7

ᶜilm [Ar.] ilim, bilgi, marifet -19-

ᶜi. 69/8, 125/3, 131/6, 150/8, 152/5

deryā-yı ᶜi.-i kāmili͡ngdin 335/7

ᶜi.-i faẓlı͡ng 24/7, 139/2

ᶜi.-i ḥikmet 254/2

ᶜi.-i ilāhīdin 129/7

ᶜi.-i kerem 125/4

ᶜi.-i levḥ 334/11

ᶜi.-i nebīde 126/3

ᶜi.-i şāmili 129/10

ᶜi.-i şāmili͡ng 23/11

reşḥa-ı baḥr-ı ᶜi.-i faẓlı͡ngdın 335/9

ᶜi.+ i 146/2

ᶜi.+ ini͡ng 127/11

kemāl-i ᶜi.+ ni͡ng 322/5

ᶜi.+ ini 126/6

iltifāt [Ar.] yüzü başka yere çevirme, dikkat etme, hatır sorma -3-

i. 46/8

i. ḳılmadı 75/8, 171/2

iltimās [Ar.] kayırma, yapılmasını isteme -3-

i. 128/5

i. ḳılıp barurda 34/1

i.+ da 58/4

iltizām [Ar.] gerektirme -2-

i. ḳılġan 327/9, 331/1

imāmet [Ar.] imamlık -1-

i. üçün 259/7

īmān [Ar.] inanç, dini kabul -9-

ī. 327/9, 336/11

ī. kėltürdi 215/1, 287/1

ī. kėltüreyin 214/5

ī. kėltürsünler 113/6

ī. kėltürmeki birle 222/1

ī.+ nı 140/9

ī.+ dın 35/9

ᶜimāret [Ar.] bayındırlık, hayır evi -3-

ᶜi. ḳıldım 195/5

ᶜi. ḳılıp 195/1

ᶜi. ḳılmışım 195/5

imkān [Ar.] imkân, olabilirlik -2-

i. 155/10, 180/3

imṣāl [Ar.] kıssalar, örnekler, benzerler -1-

i.-i fermān-ı yezdicerdin 179/5

imtiḥān [Ar.] deneme, sınama -1-

i. ḳılmaḳ üçün 314/11

imtilā [Ar.] dolma durumu, dolgunluk, kan toplama -2-

i. 89/6

i.+ nın͡g 89/2

imtinān [Ar.] iyilik, iyilik etme -2-

i. birle 53/4

i.+ ı 222/7

imtiṣāl [Ar.] gerekeni yapma, emre boyun eğme -5-

i. 90/11, 146/6

i.-ı miṣāl 17/3

i. ḳılmay 94/1

i.+ indin 335/5

ᶜinān [Ar.] dizgin, idare etme -3-

ᶜi. dęgüldür 258/6

ᶜi.+ ın 262/9

ᶜi.+ ın tutup 14/5

ᶜināyet [Ar.] lütuf, ihsan -31-

ᶜi.-i Bārī birle 256/11

ᶜi.-i bī-ġāyet-i ḥażret-i ilāhīdin 267/2

ᶜi.-i bī-ġāyetiġa 13/10

ᶜi.-i ezelī 11/11

ᶜi.-i ezeliyye 79/9

ᶜi.-i ḥażret-i pādişāhī birle 300/3

ᶜi.-i nā-mütenāhī 305/10

ᶜi.-i nā-mütenāhīdin 155/6

ᶜi.-i pādişāhī 108/5

ᶜi.-i Rabbānī birle ėrdi 300/8

ᶜi.-i tevfīḳ 261/11

ᶜi. bile 200/5

ᶜi. birle 132/8, 329/9

ᶜi. ėrür 75/2

ᶜi. ḳılmasa͡ng 338/3

ᶜi.+ din 337/4

ᶜayn-ı ᶜi.+ din 22/9

ᶜi.+ i 75/1, 126/7, 223/7

ᶜi.+ i bile 142/11, 171/11, 278/2

ᶜi.+ i birle 220/1, 242/1, 298/11, 310/10, 329/3, 339/7

ᶜi.+ idin 74/4

inbāᵓ [Ar.] haber verme -1-

i.-i zevāhir-i enbā üçün 9/9

inbisāṭ [Ar.] iç ferahlığı, açılma -1-

bisāṭ-ı i.+ da 67/11

İncīl [Ar.] İncil -1-

müşerref-i Tevrīt ve İ. ėrür 175/4

inde - çağırmak -3- krş. ünde-

i.- di 122/10

i.- p 30/3, 173/6

infişāl [Ar.] ayrılma, yerini bırakıp gitme, azledilme -1-

i. 106/8

iniş yokuş, vadi -1-

i.+ i 284/5

inkār [Ar.] reddetme, tanımama -20-

i.-ı muḥabbet 45/7

i. ḳılur 248/10, 249/1, 249/3, 250/10

i. ḳılursėn 44/2

i. ḳılġa-sėn 45/9

i. ḳılsa͡ng 39/6

i. ḳılıp 203/10, 42/11

i. ḳılġan 39/11

i. ḳılġanlarġa 314/2

i. ḳılmadı 142/10

i. ḳılma 43/1

i. ḳılmaġıl 203/5, 204/9

i. ḳılmaḳġa 46/7

i. ḳılmaḳḳa 68/10

i. ḳılıp bolmas 44/10

i.+ ıng͡ 45/1

inḳırāż [Ar.] tüketme, bitme -3-

i. 234/6

delīl-i i.-ı ḥayāt 66/1

i.-ı ecel 64/7

inḳıyād [Ar.] boyun eğme, kendini teslim etme -4-

i. 293/10

i. ḳılmış 231/11

i. ḳıldılar 193/7

i. ḳılmağıl 90/11

inḳıżā [Ar.] sona erme -1-

i. 234/5

inḳisām [Ar.] parçalanma, ayrılma -1-

i.+ ı 184/4

inḳitāᶜ [Ar.] tükenme, arkası kesilme -1-

i.-ı 64/8 64/7

ins [Ar.] insan -3-

i. ü cinn 111/10, 169/6

i.+ din 91/7

inṣāf [Ar.] merhamete, vicdana ve mantığa dayanan adalet -1-

i. 50/9

insān [Ar.] insan -3-

i. 77/2

i. üçün 318/4

nevᶜ-i i.+ dın 9/8

insānī [Ar.] insana ait olan, insanla ilgili -1-

rūḥ-ı i. 79/5

insilāḫ [Ar.] sıyrılıp çıkarma -1-

i.-ı ḳuyūd-ı işneyniyyet birle 335/1

inşa'llāhu taᶜālā [Ar.] yüce Tanrı nasip ederse -1-

i. 307/1

inşiḳāḳ [Ar.] yarılma, ikiye ayrılma -3-

i. 214/1

i.-ı ḳamer 215/4

i.+ ını 214/7

intihā [Ar.] son, uç, nihayet -1-

i. 205/5

intiḳām [Ar.] öç -2-

i. almaḳ 334/3

i. almaḳ üçün 302/10

intiẓām [Ar.] nizamlı olma, düzgünlük -1-

i.+ ı üçün 184/5

intiẓār [Ar.] bekleme, gözleme -1-

i.+ ımnı 71/4

iᶜrābī [Ar.] düzgün konuşma ve hakikati isteme -1-

iᶜ. 129/7

īrād [Ar.] getirme, söyleme, gelir -2-

ī.-ı cemīᶜ-i nuṣūṣ 121/9

ī. ẹtmekke 265/6

irāde [Ar.] dileme, isteme, emir, ferman -2-

i. 73/8

i. ḳılsa 206/7

irādet [Ar.] dileme, gönül isteği -1-

i. 73/6

iᶜrāż [Ar.] yüz çevirme -2-

iᶜ. ḳılıp 70/9, 71/5

İrem (I) [Ar.] Kur'ân'da adı geçip Âd kavmi zamanında Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan bahçe, aynı adlı topluluk -5- krş. ẕātü'l-ᶜimād

İ. 231/4, 233/6

İ.+ ge 232/7, 232/11, 233/10

İrem (II) Hz. Nuh'un, oğlu Sâm'dan torunu -1-

İ. bin Sām ibn Nūḥnung 231/6

ᶜirfān [Ar.] bilme, tasavvufta kâinatın sırlarını bilme -1-

ᶜarafāt-ı ᶜi.+ da 342/8

irşād [Ar.] doğru yolu gösterme, uyarma -2-

leṭāyif-i bāb-ı i. 66/10

i. ḳılıp 80/1

irtifāᶜ [Ar.] yükselme, yükseklik -1-

i. 123/9

irtiḳā [Ar.] yükselme, yüksek dereceye ulaşma -1-

medārīc-i i.+ da 261/10

irtikāb [Ar.] kötü iş yapma -1-

i.+ ı birle 324/2

ᶜĪsā Hz. İsa -12-

ᶜĪ. 80/7, 119/9, 120/3, 170/1, 255/6

ᶜĪ. ᶜaleyhi's-selām 80/5, 136/5, 136/7

ᶜĪ. ᶜaleyhi's-selāmġa 113/4

ᶜĪ.-yı pākcān 137/10

ᶜĪ.-yı Meryem 208/7

ᶜĪ.+ dın 11/2

īṣār [Ar.] ikram, bahşiş, dökme, saçma -3-

ī. bolsun 294/4

ī. ḳılsam 23/9

ī. ḳılurlar 132/11

iṯbāt [Ar.] delille doğruyu ortaya çıkarma -4-

i. 318/6

i. ėtken dėg 94/2

i. ḳıl 138/1

i. ḳılıp 68/10

iskāt [Ar.] susturma, razı etme, münakaşada karşı tarafın ağzını kapatma -1-

i. ėtti 322/1

İslām [Ar.] İslam, Müslümanlık -38-

İ. 142/6, 178/5, 272/8

aḥkām-ı İ. 222/2

ᶜasākir-i manṣūre-i ehl-i İ. 201/3

dīn-i İ. 273/9

ehl-i İ. 267/2, 273/2, 277/6, 284/7, 286/10, 300/5

leşker-i ehl-i İ. 284/9

leşker-i İ. 285/2

millet-i İ. 275/7

s̱ülüs̱-i leşker-i ehl-i İ. 312/3

ṭāyife-i ehl-i İ. 273/2

ᶜulemāᵓ-ı İ. 31/3

leşker-i İ. birle 178/1

s̱ülüs̱-i leşker-i İ. birle 308/9

İslām dėg 275/9

ḳıtāl-i ehl-i İ. üçün 303/7

İ. kėlürmegenler birle 321/2

İ. kėlürmegenlerdin 201/6

sebeb-i İ. bolup 207/6

İ.+ nıŋ͡g 344/4

ehl-i İ.+ nıŋ͡g 311/11

millet-i İ.+ nıŋ͡g 320/8

pādişāh-ı İ.+ nıŋ͡g 345/9

ehl-i İ.+ nı 299/8

leşker-i İ.+ nı 286/3

İ.+ ġa 19/1, 310/1

ehl-i İ.+ ġa 305/9

leşker-i İ.+ ġa 309/9

millet-i İ.+ ġa 293/9

ḳıtāl-ı ehl-i İ.+ dın 271/9

ṣavlet-i ehl-i İ.+ dın 271/11

İ.+ ınġa 207/9

ism [Ar.] isim, ad -1-

i.-i beşeriyyedin 257/6

İsmāʿīl Hz. İsmâil -1-

İ. 169/9

ʿişmet [Ar.] masumluk, temizlik -5-

ʿi. 150/8

ʿi.-i ilāhī 108/5

kenf-i ʿi. 206/1

ʿi.+ i 50/7

kenf-i ʿi.+ inde 309/1

işneyniyyet [Ar.] ikilik, ikiden ibaret olma -2-

ḥicāb-ı i. 257/4

insilāḫ-ı ḳuyūd-ı i. birle 335/1

isrā [Ar.] Hz. Muhammed'in miracı -1-

leyle-i i. 258/5

İsrāfīl dört büyük melekten biri, kıyamet günü sura üfleyecek olan melek -1-

İ. ᶜaleyhi’s-selām 110/4

iste - istemek -2- krş. izde- (2)

i.- r-mẹn 332/8

i.- r 332/9

istiᶜāde [Ar.] yeniden yorumlama, çıkarma, çıkarım yapma -1-

i. ḳılmaḳ ḳerek 118/7

istiᶜārāt [Ar.] benzetme, ödünç alma -1-

ḥulel-i i.-ı reşīḳa birle 23/8

istiᶜdād [Ar.] yetenek, kabiliyet, anlayışlılık, meyil, gereksinim -3-

i. 177/9

i.-ı tamām birle 292/1

ḳābiliyyet-i i.+ ınıng͡ 130/2

istidlāl [Ar.] delil ile anlama -3-

i. 190/9

i. ḳılurlar 119/4

i. ḳılmaḳġa 127/5

istīfā [Ar.] tamamıyla alma, ödetilme -2-

i. 300/9

i.-ı kemālātın 138/7

iṣṭifā [Ar.] bir şeyin halis ve pakini seçme -1-

kemāl-i i. 9/9

istifāża [Ar.] feyzalma, etkilenme, ders alma -1-

i. ḳılıp 213/9

istiflāḫ [Ar.] felah, kurtuluş bulma -1-

yevm-i i. ėdi 347/4

istifrāġ [Ar.] kusma -2-

i. birle bolur 89/2

i. ḳıl 89/7

istifsār [Ar.] sorma -2-

i. ve istiḳżā birle 258/9

i. ėtip 233/4

istiġfār [Ar.] tövbe etme, Allah'tan bağışlanma dileme -2-

i.+ ġa 17/5

i. ḳılur-mẹn 94/5

istiġfara'llāhi'l-ᶜaẓīm [Ar.] yüce Allah'tan af dilerim -4-

i. 94/6, 94/7, 94/9, 94/11

istiġnā [Ar.] tokgözlülük, ihtiyaçsızlık -1-

iẓhār-ı i. üçün ėrdi 314/10

istiḥḳāḳ [Ar.] hakkı olma, hak kazanılan şey -2-

i. 331/6

i.+ ım 331/7

istiḥkām [Ar.] sağlamlık, kuvvet -1-

i. taptı 222/2

istiḳāmet [Ar.] doğruluk, Allah'a kullukta bulunma, bir şeyin bir tarafa doğrulması -10-

i. 95/10, 98/11, 99/3

i.-i ᶜibāretdür 95/6

i. ėrür 97/2

ṣāḥib-i i. bolġıl 96/9

ṭaleb-i i. ḳılur 96/11

i. tapḳanda 177/5

i. taptı ėrse 97/3

maḳām-ı i.+ ning͡ 97/5

istikşāf [Ar.] keşfetmeye çalışma, anlamak için araştırma -1-

i.-ı esrārın ḳıldım 56/1

istiḳżā [Ar.] birinin, hakkında hüküm vermek için başka birine müracaat etmesi -3-

i.-yı nevādir-i ḥālātın 138/8

istifsār ve i. birle 258/9

i.+ dın 300/10

istiᶜlā [Ar.] yükselme -1-

iştiyāḳ-ı i.+ nıng͡ 262/6

istimdād [Ar.] yardım isteme -3-

i. 31/1

i. ėtip 24/10

i. ḳılıp 14/1

istimāᶜ [Ar.] dinleme, işitme -5-

i.-ı berekātıdın 30/8

i. ḳılduḳ 185/8

i.-ı kelām ḳılayın 186/1

i. ḳılġay ėdiler 189/7

i.+ ıdın 71/4

istinṭāk [Ar.] birini söyletme, sorgulama -1-

i.+ dın 293/7

istirāḳ [Ar.] çalma, hırsızlık etme -1-

i.-ı sem^{c} ẹtip 185/11

istīṭāf [Ar.] kaplama, tüm özelliklerini içerme -1-

i. ḳıldı 16/3

^{c}işyān [Ar.] itaat etmeme hâli, boyun eğmeme, karşı çıkma -1-

^{c}i. ḳılġıl 89/11

iş 1. iş, eylem, uğraş -15-

i. 116/9, 279/11, 281/8

i. birle 141/6

i. ẹtmen 63/8

i.+ ni͡ng 95/11

i.+ ni 217/7

i.+ de 194/5

i.+ din 326/9

i.+ imni 158/2

i.+ i 165/6, 194/6

i.+ i͡ng 37/11

i.+ ini 71/10, 74/3

i.+ in 74/2

i.+ ide 71/6

i.+ ler 142/3, 164/10

i.+ lerġa 78/11

2. iş, husus, mesele -1-

i. 58/9

işārāt [Ar.] alametler -2-

ġurar-ı i. 39/1

erbāb-ı i.-ı mütelāliyye 130/11

işāret [Ar.] alamet, işaret -21-

i. 17/1, 38/8, 237/10, 253/8, 269/4, 269/9

i. bolsa 121/5, 132/3

i. ėrür 176/2

i. ḳılur 182/5, 192/5, 249/4, 277/11

i. ḳıldı 107/1, 214/6, 296/3

i. ḳılın͡g 307/3

i. ḳıldı ėrse 214/9

i.+ i birle 213/3, 295/2

i.+ idin 210/11

işrāḳ [Ar.] güneşin doğarak etrafı aydınlatması, parlatma, aydınlatma -1-

i. 213/7

işrāḳāt [Ar.] doğarak etrafı ışıklandırma, parlatma -1-

i.-ı tecelliyāt-ı ḥaḳ 257/2

iştiġāl [Ar.] uğraşma, meşgul olma -2-

i. ḳılıp 21/10

i. ḳılmadım 99/9

iştihā [Ar.] meyil, istek, iştah -2-

i. 81/2

i.+ sı 79/3

iştirāk [Ar.] ortaklık, birlik, teklik -3-

ᶜayb-ı i.+ din 135/9

i.+ i 213/10, 265/5

iştiyāḳ [Ar.] özleme, özlem -7-

i. 17/9, 52/9

	i.-ı istiᶜlānıng̃ 262/6
	miḥnetendūḫte-i i.+ nıng̃ 60/5
	i.+ ı 37/3
	miḥnet-i i.+ ın 36/6
	i.+ ıdın bolur 341/10
ᶜişve [Ar.]	naz, eda -1-
	ᶜi.+ si 53/9
iṭāᶜat [Ar.]	boyun eğme, uyma, tabi olma, emri yerine getirme -5-
	i. 293/10
	i.-i ḥażret-i pādişāhīġa 267/7
	i. ḳıldı 111/10
	i. ḳılıp 309/6
	i. ḳılmaġay 297/6
ᶜitāb [Ar.]	azarlama, paylama, zahmet verme, zarar verme -2-
	ᶜi.+ da bolmaḳnı 272/3
	ᶜi. ḳılmas 67/3
iṭālet [Ar.]	uzatma -1-
	i.-i lisān birle 61/6
iᶜtibār [Ar.]	saygı gösterme, önem verme -4-
	i. 206/4
	i. alġanġa 251/10
	i. ėtme 90/7
	i. ḳılmay 187/11
iᶜtiḳād [Ar.]	inanma, gönülden gelen iman -1-
	i. ėtip 293/10
iᶜtimād [Ar.]	güvenme, dayanma -3-

ᶜumre-i iᶜ. 342/9

iᶜ. ve iḫlāṣ birle 31/8

iᶜ. ḳılıp 13/10

iᶜtirāf [Ar.] söyleme, ifşa etme, hakkını teslim etme -6-

i. ėtip 68/11

i. ḳılur 128/9

i. ḳılsa 183/3

i. ḳılıp 100/5, 202/7, 245/10

iᶜtişām [Ar.] tutunma, günahtan sakınma -1-

i.+ ın 241/1

iᶜtiẕār [Ar.] özür dileme -1-

i. 17/5

ittibāᶜ [Ar.] uyma, tabi olma -8-

i. ḳılın͡g 118/11

i. ḳılıp 293/9

i. ḳılġanlar 134/1, 303/6

i. ḳılġanlar bile 302/5

i. ḳılmadım 104/1

i. ḳılmaġıl 83/8

i.+ ıda 142/5

ittifāḳ [Ar.] uyuşmak, hemfikir olmak -7-

i. birle 307/8

i. ḳılıp tururlar 31/6

i. ḳıldılar 288/4

i. ḳılıp 222/11, 232/7, 301/9

i.+ ı birle 254/5

ittig keskin -1-

ḳılıçdın i. 243/6

ittiṣāl [Ar.] kavuşma, ulaşma, yakınlık -1-

i. 106/8

iżāfe [Ar.] iki şey arasındaki bağ, ilgi -1-

i.-i ifāża ḳılmaḳda 213/9

iżāfet [Ar.] iki şey arasındaki bağ, ilgi -4-

i. ḳılıp 133/9

i. ḳılġıl 133/3

i. ḳılġandın son͡g 133/6

ṭarīḳ-ı i.+ ni 78/3

İẕam Medine çevresinde bir dağ -2-

İ. 37/9

İ.+ dın 68/6

ᶜiẕām (I) [Ar.] ulular, büyükler -3-

eyimme-i ᶜi. 14/11, 31/5

meşāyiẖ-i ᶜi. 13/11

ᶜiẕām (II) [Ar.] kemikler -1-

ᶜi. 139/11

ᶜiẕār [Ar.] yanak -2-

ᶜi.+ ını 69/11

ᶜi.+ ıġa 227/9

izde - 1. aramak -9-

i.- r 89/4, 89/5

i.- se 38/9

i.- yü 182/11, 219/7, 233/9

i.- p 59/4

i.- gen 47/5

i.- r ėrdi 232/11

2. aramak, istemek -7- krş. iste-

i.- r 327/3

i.- yür 107/6

i.- se 334/3

i.- yü 100/9

i.- p 327/2, 343/1

i.- mes 59/3

iẓhār [Ar.] gösterme, meydana çıkarma -8-

i.-ı ᶜadem-i meveddet 45/8

i.-ı istiġnā 314/10

i. ḳılur 36/6

i. ḳılurlar 155/3

i. ḳıldım 62/11

i. ḳıldı 9/7

i. ḳıldılar 148/7

i. ḳılmaḳ 132/10

Īzid [Far.] Tanrı -1-

ī. 156/10

iżmiḥlāl [Ar.] yok olma, bitme -1-

i.-i rüsūm-ı beşeriyyet 334/11

iżṭırāb [Ar.] acı, elem, sıkıntı -2-

i. ḳıldı 113/8

i. ḳılsa 341/6

ᶜizz [Ar.] ululuk, yücelik -4-

ᶜi. ü celālidin 148/1

iḳbāl ᶜi. cāhım 334/2

aṣḥāb-ı ᶜi. ü celāl 16/1

ᶜi.-i icābetġa 343/3

ᶜizzet [Ar.] değer, yücelik -9-

ᶜi. 22/5, 132/5, 132/9, 137/8, 328/7

ᶜi.+ in͡g üçün 133/11

ᶜi.+ in 76/7

maḳarr-ı ᶜi.+ idin 230/5

ᶜi.+ in͡giz 197/4

K

Kaᶜb (I) Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılmayan kollarından biri -2- krş. Kilāb

K. ve Kilāb 281/9

Hevāzīn-i K. ve Kilāb 278/9

Kaᶜb (II) Ebû İshâk Kâ'b bin Mâti bin Heynû el-Himyerî el-Yemânî, benî İsrail'e dair rivayetleriyle tanınan tâbiî -1- krş. Kaᶜbe'l-aḥbār

K.+ ni 233/5

ḳabā [Ar.] cübbe, kaftan -1-

ḳ.-yı levlāk 114/6

ḳabāyil [Ar.] kabileler -1-

ḳ.-i Kināne-i Aḥābiş'din 302/5

Kaᶜbe 1. Mekke'de bulunan, Müslümanlarca kıble olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer -13-

K. 168/6, 198/8, 254/7, 341/9

āstāne-i K.-i celālġa 342/6

ehl-i K. 198/9

ḥarem-i K.-i ḥażretġa 72/7

K. sarı 198/3

K.+ ning͡ 197/10

K.+ ni 196/1, 197/4

K.+ ge 195/2

K.+ sini 195/6

2. bir kimsenin kutsal saydığı yer -1-

k.-i ḥaḳīḳīsi 342/2

ḳābe ḳavseyn [Ar.] iki yay arası mesafe, miraçta Hz. Muhammed ile Tanrı'nın yakınlığına atıftır -1-

şeref-i idrāk-i menzile-i ḳ. birle 253/4

Kaᶜbe'l-aḥbār Ebû İshâk Kâ'b bin Mâti bin Heynû el-Himyerî el-Yemânî, benî İsrail'e dair rivayetleriyle tanınan tâbiî -1-
krş. Kaᶜb (II)

k. rażiya'llāhu ᶜanh 163/2

ḳābil [Ar.] kabul eden, olan -3-

maḥall-i ḳ. 74/11

naṣīḥat-i ḳ. 74/11

maḥall-i ḳ.+ din bolmasa 65/3

ḳabīle [Ar.] kabile, boy -6-

ḳ.-i Evs 222/1

ḳ.+ ni 54/1

ḳ.+ de 53/2

ḳ.+ din 222/11

ḳ.+ sidin 52/11

ḳ.+ lerin 295/2

ḳābiliyyet [Ar.] anlama, anlayış, kapasite -1-

ḳ.-i istiᶜdādınıng͡ 130/1

ḳabūl [Ar.] kabul, onay, rıza gösterme -18-

ḳ. 116/3

ḳ.-ı maḳāl-ı ṣāhīni 17/3

simmet-i ḳ. birle 18/7

ḳ. bolur 345/10

ḳ. bolġan 120/8

ḳ. ḳıldı 196/4

ḳ. ḳıldılar 302/4

ḳ. ḳılġıl 109/6, 50/8

ḳ. ḳılġan 165/2, 166/5

ḳ. ḳılmaġanımnı 65/8

ḳ. ḳılmadı 65/11, 109/8

maḥall-i ḳ.+ de 66/11

saᶜādet-i ḳ.+ din 71/5

ḳ.+ ıda 141/8

ḳ.+ ıdın 142/10

ḳabżaˀ [Ar.] bir avuç dolusu, pençe, sap, tutulacak yer -1-

ḳ. 200/9

ḳaç - 1. kaçmak, kurtulmak -17-

ḳ.- ar 320/2, 339/6

ḳ.- ar ėrdiler 191/10, 191/7

ḳ.- tılar 201/3, 300/4

ḳ.- ıp 29/5, 164/1, 180/4, 199/5, 285/4, 313/9

ḳ.- ḳanda 271/1

ḳ.- ḳan 191/6, 281/5

ḳ.- ḳanların 190/7

ḳ.- maḳnı 270/10

2. kaçmak, geri durmak -5-

ḳ.- ar-sėn 297/10

ḳ.- ar ėrdi 179/5

ḳ.- may 142/6

ḳ.- mas ėrdin͡g 52/5

ḳ.- maḳ 315/4

ḳaçan 1. nasıl -7-

ḳ. 60/8, 108/11, 113/11, 114/1, 220/3

ḳ. bolur 74/3

2. ne zaman -4-

ḳ. 36/1, 122/5, 132/7, 321/4

ḳaçur - defetmek, püskürtmek -2-

ḳ.- sa 346/11

ḳ.- dı ėrse 310/10

ḳadeḥ [Ar.] kadeh, câm -1-

ḳ.-i ṣıdḳ birle 67/10

ḳadem [Ar.] ayak -13- krş. ayaḳ

ḳ.-ı nūrī bile 124/7

ḳ. ėrken 209/7

ḳ. bastı 230/6

ḳ. basmas 109/1

ḳ. basmadılar 262/5

ḳ. basmaḳ 124/8

ḳ. ḳoysa 57/9

ḫāk-i ḳ.+ ün͡gde 23/9

ḳ.+ ün͡gni 102/11

ḳ.+ i 210/11, 245/1, 318/6

ḳ.+ leri 102/2

ḳader [Ar.] Allah'ın ilmiyle takdir ettiği -1-

ḳ. 35/7

ḳaḏġu kaygı, tasa, keder -1- krş. ḳayġu

ḳ.+ n͡g 45/1

ḳaḏġur - kaygılanmak, tasalanmak -1- krş. ḳayġur-

ḳ.- maḳ üçün 181/1

ḳadīm [Ar.] eski, öncesi bilinmeyen -5-

ḥażret-i Ḥayy u ḳ. 8/4

nedīm-i ḥażret-i melik-i ḳ. 68/1

nefs-i ḍalāl-i ḳ. 75/9

ẕāt-ı ḳ.-i Bārī taᶜālā birle ėrür 230/4

ḳāᶜide-i ḳ.-i millet 11/6

ḳadīmlıḳ [Ar.+Tr.] eskilik, öncesi bilinmezlik -1-

ḳ. 231/1

ḳadīr [Ar.] tükenmez kudret sahibi olan, Tanrı -2-

Ḳ. 35/7

ḳavī ve ḳ. ėrür 137/9

ḳādir [Ar.] güçlü, kuvvet sahibi, Tanrı -1-

ḳ. dānā 9/2

ḳadr [Ar.] değer, kıymet, şeref -16-

ḳ. 99/11

ḳ.-i ᶜalāsını 138/2

ḳ.-i ḫāndın 35/7

nihāyāt-ı ḳ.-ı celāli 140/3

ḳ.+ i͡ng 266/5

ḳ.+ i͡ngni 35/7

ḳ.+ ü͡nge 264/9

ḳ.+ i 227/8

celālet-i ḳ.+ i 32/4

ḳ.+ ining 137/7

ḳ.+ ini 69/10, 137/5

ḳ.+ in 19/3

ḳ.+ iġa 141/3

ḳ.+ ine 137/5, 139/6

Ḳāf [Ar.] anka kuşunun yaşadığı rivayet edilen efsanevi dağ -2-

ḳulleᵊ-ı Ḳ.-ı ḳudret ėrür 68/7

ḳulle-ı Ḳ.-ı ḳudretdin 51/5

ḳafā [Ar.] art, arka, başın ardı -9-

ḳ.+ da 274/1, 295/2

ḳ.+ ġa salıp 298/2

ḳ.+ sında 193/5

ḳ.+ ngızda 282/4

ḳ.+ ların 298/4

ḳ.+ larıġa tüşüp 201/3, 312/1

ḳ.+ larige tüşüp 179/11

ḳ.+ larınġa tüşüp 313/10

ḳafes [Ar.] kafes -1-

ḳ. ėrür 324/11

ḳāfile [Ar.] birlikte yolculuk eden topluluk, zümre, kitle -1-

emīr-i ḳ. 72/6

kāfir [Ar.] Tanrı'yı tanımayan, Allah'ın varlığına, birliğine inanmayan, nankör -21-

k. 86/1

k.+ ning 90/8, 198/11, 198/7

k.+ ni 274/7

k.+ leridür 191/8

k.+ ler 187/2, 200/8, 220/2, 221/1, 243/10, 273/9, 285/2

k.+ ler sarı 200/11, 286/1

k.+ ler üzre 274/9

k.+ lerni͡ng 219/8, 286/8

k.+ lerġa 277/8

k.+ lerge 309/6

k.+ lerdin 271/6

kāfirān [Ar.] kâfirler, Allah'ın varlığına, birliğine inanmayanlar -1-

k. 190/3

kāfir-kīş [Ar.+Far.] hakkı tanımayan, dinsiz -2-

nefs-i k. 75/5

nefs-i k.+ ni 93/1

kāhil [Ar.] tembel -1-

k. 74/3

kāhillıḳ [Ar.+Tr.] tembellik -1-

k. birle 87/11

kāhin [Ar.] falcı, kâhin -8-

k. 186/3, 188/7

Saṭīḥ K. 173/11

k.+ ni͡ng 188/5

k.+ i 188/3

k.+ leri 189/8

k.+ ler 189/2

k.+ lerġa 186/2

ḳāhir [Ar.] üstün gelen, yok eden -1-

ḳ. tüvānā 9/2

ḳāhire [Ar.] muzaffer -1-

ḳudret-i ḳ. 9/3

ḳahr [Ar.] zorlama, ezma, helak etme gücü -2-

ḳ.+ ın͡g 71/4

ḳ.+ ın͡gnı 20/2

ḳaḥṭ [Ar.] kıtlık, kuraklık -2-

ḳ. birle 163/3

ḳ.+ dın 163/7

ḳāᶜide [Ar.] temel, nizam -1-

ḳ.-i ḳadīm-i millet 11/6

ḳāl [Ar.] laf, söz -1-

ḳ. 41/3

ḳal - 1. kalmak, bulunmak -30-

bāḳī ḳ.- ıpdur 21/9

ḳ.- dı 38/1, 172/11, 256/5, 262/10, 285/7

ḳ.- ġay 40/11

maḥrūm ḳ.- ġay-biz 311/4

ḳ.- ıp 176/3

ḳ.- ġanda 232/8

ḳ.- may 25/5, 82/4

ḳ.- ġan 176/1

tirig ḳ.- ġanı 301/3

ḳ.- may turur 281/3

ḳ.- madı 49/8, 108/9, 188/11, 201/2, 285/10

ḳ.- mas 40/2, 164/7, 206/5

bīve ḳ.- madı 275/9

ḥayrān ḳ.- maġay 143/8

maḥrūm ḳ.- maġıl 71/5

ḳ.- masın 49/5

maḥrūm ḳ.- masun 30/9

ḳ.- masa͡ng 71/11

ḳ.- madı ėrse 46/7

2. ayrı düşmek -1-

ḳ.- ıp 322/9

ḳalᶜa [Ar.] kale -1-

feṯḥ-i ḳ.-i Ḫᵛārezm 14/9

ḳalb [Ar.] ehemmiyetli, kıymetli, gönül -1-

ḳ. 47/11

ḳāle'llāhu taᶜālā [Ar.] yüce Allah buyurdu -1-

ḳ. 96/3

ḳāle ḳuddise sırrahu [Ar.] Allah sırrını mübarek eyleyesi dedi -28-

ḳ. 26/8, 39/3, 60/9, 101/5, 103/9, 107/10, 109/3, 114/7, 116/5, 122/7, 128/11, 128/2, 131/2, 134/9, 138/4, 139/3, 141/4, 143/1, 144/1, 145/5, 148/3, 154/2, 155/11, 157/1, 158/8, 159/5, 160/9, 317/6

ḳāle ḳuddise sırrahu'l-ᶜazīz [Ar.] Allah sırrını mübarek eyleyesi dedi -4-

ḳ. 82/11, 87/4, 111/11, 124/9

ḳalem [Ar.] kalem -7-

ḳ. 334/11, 335/7, 335/9

ḳ.+ ni 150/1

ḳ.+ i 211/2, 316/2

ḳ.+ ining 18/2

ḳalīl [Ar.] az olan şey -1-

metāᶜ-ı ḳ.-i dünyāġa 112/11

Ḳalīs Kuleys, Ebrehe'nin Sana'da, Kâbe'ye özenerek yaptırdığı ibadethane -4-

Ḳ. sarı 195/3

Ḳ.+ ning 195/9, 195/11

Ḳ.+ ni 195/7

kām [Far.] lezzet, zevk, arzu -1-

mezesi k.+ ı 70/4

ḳam - göz kamaşmak -1-

ḳ.- ar 145/4

Ḳamer [Ar.] ay, gök cismi -2-

Ḳ.+ ning 214/7

inşiḳāḳ-ı Ḳ. 215/4

ḳāmet [Ar.] boy, endam -3-

ḳ.+ i 53/7

ḳ.+ ining 12/6

ḳ.+ ine 114/6

ḳāmetlıġ [Ar.+Tr.] boylu, endamlı -1-

ḳ. 167/9

kāmil [Ar.] noksansız, olgun -8-

k. 204/10

ᶜaḳl-ı k. 24/6

pīr-i k. 78/2

mürşid-i k. ėrür 73/7

dīn-i k. turur 226/6

deryā-yı ᶜilm-i k.+ iṅgdin 335/7

k.+ ler 264/3

k.+ lerniṅg 263/10

kāmrānī [Far.+Ar.] isteğine kavuşmuş olma, mutluluk -1-

pīrāye-i ṣıḥḥat-i k. 21/7

ḳamuġ bütün, cümle -11-

ḳ. 13/4, 17/11, 20/2, 22/10, 74/4, 74/8, 97/1, 115/2, 115/5, 141/2, 266/4

kām-yāb [Far.] talihli, bahtiyar -2-

k. ḳılġıl 341/9

k. ḳılġay 346/4

ḳan kan -15-

ḳ. 217/11

ḳ. birle 315/11

ḳ. boldı 48/11

ḳ.+ nı 217/10

ḳ.+ ımnı 55/4, 58/11

ḳ.+ ı 37/5, 38/3

ḳ.+ ı bile 45/3, 45/5, 65/1

ḳ.+ ı birle 68/4

ḳ.+ ın 38/1

ḳ.+ ınġa 273/3

ḳ.+ ları 321/5

kān [Far.] maden, kaynak -5-

k.-ı kerem 24/4

k. boldı 18/11

k.+ ı 66/5

k.+ ındın 159/9

ḳanāᶜat [Ar.] kısmete razı olma -2-

ḳ. 111/9

ḳ. ḳılġan 111/1

ḳanat kanat -2-

ḳ. tėg 167/5

ḳ.+ ları 168/3

ḳanı hani, nerede -4-

ḳ. 55/3, 74/7, 74/8

ḳāniᶜ [Ar.] kanaat eden, fazlasını istemeyen, kanmış, inanmış -2-

ḳ. bolup 146/1

ḳ.+ dür 146/4

ḳap - tutmak, yakalamak, yakalayıp götürmek -1-

ḳ.- up 216/2

ḳar kar, yağış türü -2-

ḳ. birle 217/5

ḳ.+ dın 217/1

kār [Far.] iş -1-

āġāz-ı k. 171/10

ḳara (I) koyun keçi gibi küçükbaş hayvan -3-

tavar ḳ. 279/8

tavar ḳ.+ dın 318/11

tavar ḳ.+ ların 304/10

ḳara (II) kara, siyah -3-

ḳ. 217/10, 315/10

ḳ.+ sı 337/11

ḳaraḳ göz -2-

ḳ.+ da 124/2

ḳ.+ ı 240/11

ḳaraḳçı yağmacı, talan eden -1-

ḳ. 58/11

ḳaran͡gġu karanlık -3-

ḳ. 202/5, 227/5

ḳ. bolġanda 155/2

ḳarar - kararmak, siyahlaşmak -2-

ḳ.- ıp 242/1

ḳ.- ġan 242/4

ḳarart - karartmak, kirletmek -2-

ḳ.- ıp 100/1

nāme ḳ.- ıp 64/11 “karalamak, yazmak”

ḳaravul gözcü, nöbetçi, keşif kolu, öncü birlik, karakol -3-

ḳ. 77/1

ḳ.+ ġa 288/10

ḳ.+ ları 283/10

ḳarār [Ar.] neticeye bağlama, tam ölçü -1-

ḳ. 69/2

ḳarāyiḥ [Ar.] yaşlılar -1-

meddet-i ḳ. 316/6

ḳardaş kardeş -1-

ḳ.+ ı 26/3

ḳarı yaşlı, ihtiyar -1-

ḳ.+ dın 76/9

ḳarılıḳ ihtiyarlık, yaşlılık -6-

ḳ. 65/4

ḳ.+ nıng͡ 64/5, 75/7, 76/3

ḳ.+ da 326/8

ḳ.+ dın 76/8

ḳarın karın, vücut bölgesi -3-

ḳ.+ ıdın 199/1

ḳ.+ ıġa 104/6, 104/9

ḳarındaş kardeş -2- krş. uya

ḳ.+ ım 299/11

ḳ.+ ı 297/7

ḳarış - karışmak, iç içe geçmek -1-

ḳ.- ḳanın 299/7

ḳārī [Ar.] okuyan -1-

ḳ.+ sining͡ 240/11

ḳarīb [Ar.] yakın, yaklaşmış -2-

ḳ. 324/7

ḳ. bolup 14/6

ḳarn [Ar.] yüz yıllık zaman, göbek, kuşak -2-

ḳ.+ dın artuḳraḳ 174/5

ḳ.+ lardın 231/3

kār-sāz [Far.] iş yapan, becerikli -1-

kerīm-i k. 342/1

ḳarşu 1. karşı -1-

ḳ. çıḳın͡glar 288/2

2. karşı (edat) -1-

Muḥammed Būṣīrī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhiġa ḳ. kėlip 26/1

kārvān [Far.] kervan -6- krş. arḳış, ırḳış

k. 100/7

k.-ı maᶜānīni 18/3

k.+ nı 291/8, 301/4

k.+ da 301/10

k.+ ı 289/7

ḳaṣd [Ar.] 1. öldürmeğe kalkışma -3-

ḳ. ḳılġay 223/10

ḳ. ḳılġan 55/3

ḳ. ḳıldılar ėrse 194/6

2. niyet -1-

ḳ. ḳıldı 308/10

ḳasem [Ar.] yemin, ant -1-

ḳ. yād ḳılġanın 193/11

ḳaṣīde [Ar.] kaside -30-

ḳ. 26/7

Ḳ.-i Bürde'ni 15/9

ḳ.-i ġarrānın͡g 16/3

ḳ.-i mevcūdātü'l-berekātnı 35/1

ḳ.-i şerīfni 30/7

ḳāyil-i ḳ. 66/6

ḳ.+ nin͡g 16/8, 29/7, 30/8, 31/3, 31/6, 36/6

ḳ.+ ni 20/9, 21/11, 24/9, 26/5, 26/8, 27/2, 27/7, 28/1, 28/3, 28/8, 30/11, 31/9

ḳ.+ ni hem 24/8

nāẓım-ı ḳ.+ ġa 208/4

ḳ.+ de 17/1

maṭlaᶜ-ı ḳ.+ de 67/2

ḳ.+ din 66/7

ḳ.+ ī 26/3

ḳaṣr [Ar.] köşk, saray -3-

ḳ.-ı celālide 111/7

ḳ.-ı ḳayṣerġa 111/6

ḳ.+ dın 74/6

ḳaṣṣāb [Ar.] kasap -1-

ḳ. 269/3

ḳaş (I) karşı, ön, huzur -6-

ḳ.+ ımda 167/3, 168/7

ḳ.+ ında 27/2, 187/4

ḳ.+ ığa 58/5, 171/2

ḳaş (II) kaş, organ adı -2-

ḳ.+ ı 233/9

ḳ.+ ın yüzin 193/3

kāşif [Ar.] keşfeden, bulan, meydana çıkaran -1-

maᶜnī-yı k.-i ḥudūṯ ḳıdem 230/8

kāşki [Far.] keşke, ne olurdu, bari, hiç olmazsa -2-

k. 245/3, 245/4

ḳat 1. kat, yan, huzur, makam -3-

ḳ.+ ında 95/10, 278/6, 292/6

2. kat, tabaka -3-

ḳ. 260/4

ḳat ḳ. 221/7

ḳ. ḳat 221/7

ḳat - koymak, yerine yerleştirmek -3-

ḳ.- tı 218/1

ḳ.- ıp 217/9

sanġa ḳ.- mas ėdi 19/7

ḳāṭıᶜ [Ar.] kesin, belirleyici -1-

burhān-ı ḳ.+ ı 239/5

ḳāṭıᶜa [Ar.] 1. kesen, kapatan -1-

rāh-i ḳ. 46/5

2. kesin, belirleyici -1-

berāhīn-i ḳ. birle 68/10

ḳatıġ sert, şiddetli, katı, kırıcı, acımasız -3-

ḳ. 88/1, 104/3, 269/1

ḳatıġlıġ güçlük, zorluk, sıkıntı -1-

ḳ. 87/10

ḳatıḳ katı, sert, güçlü -3-

ḳ. 110/2, 172/7, 208/2

ḳatıḳlıḳ katılık, sertlik -1-

ḳ.+ dın 318/9

ḳatıl - katılmak -1-

ḳ.- maḳın͡g 65/2

ḳatış - eklemek, karıştırmak -1-

ḳ.- mas 239/3

ḳatışlıḳ karışık, birlikte olmak -1-

ḳ. 191/10

ḳatıştur - karıştırmak, iç içe geçirmek -4-

ḳ.- ur-sėn 37/5, 38/3, 68/5

ḳ.- maḳḳa 38/1

kātib [Ar.] kâtip, yazıcı -2-

Saᶜdü'd-dīn K.+ ning̑ 30/6

k.+ i 45/1

ḳātil [Ar.] öldüren -2-

ḳ. 74/1

zehr-i ḳ. 86/8

ḳatl [Ar.] öldürmek -7-

ḳ. ėttim 312/11

ḳ. ėtip 201/4

ḳ. ḳıldı 179/9, 180/1

ḳ. ḳıldılar 298/11

ḳ.-i şedīd ḳıldılar 313/10

ḳ. ḳılıp 300/6

ḳatla defa, kere, kez -1-

ḳ. 107/2

ḳaṭre [Ar.] damla -8-

ḳ. 128/6, 144/11

ḳ.-i ᶜaraḳ 150/11

ḳ.+ din 151/1

ḳ.+ sidin 130/7

ḳ.+ ī 130/8

ḳ.+ ī turur 335/7

ḳ.+ īdür 335/9

ḳattıḳ sert, şiddetli, katı -1-

ḳ. 286/4

ḳav - kovalamak, sürmek, takip etmek -1- krş. ḳov-, ḳavu-

ḳ.- a 224/7

ḳavāfil [Ar.] kafileler, zümreler -2-

ḳ.-i ᶜuşşāḳ 342/5

ḳ.+ ining͡ 342/2

ḳavāᶜid [Ar.] kaideler, usuller -1-

teşyīd-i ḳ.-i şerāyiᶜ 273/2

ḳavānīn [Ar.] kanunlar -2-

ḳ.-i ᶜaḳlnı 62/2

ḳ.-i riyāżet 78/2

ḳavī [Ar.] güçlü, kuvvet sahibi, güvenilir -2-

ḳ. ve ḳadīr ėrür 137/9

ḳ. turur 284/9

ḳavl [Ar.] söz, kelam, laf -2-

ḳ.+ i 99/2

ḳ.+ ide 71/7

ḳavm [Ar.] insan topluluğu, bir peygamberin gönderildiği topluluk -11-

ḳ. 145/11, 187/9, 188/4, 188/9

ḳ.-i ġāfil 146/4

reᵓīs-i ḳ. bolup 279/10

cemīᶜ-i ekābir-i ḳ.+ din 314/6

ḳ.+ üng̑ 281/1

ḳ.+ i 231/5

ḳ.+ ini 201/5

ḳ.+ leri 187/7

ḳavu - defetmek, sürmek, kovalamak -1- krş. ḳav-, ḳov-

ḳ.- ġan 271/5

ḳavumaḳ kovalamaca oyunu -1-

ḳ.- ėtişip 216/10

ḳayaş akraba -2-

uruġ ḳ.+ ın 275/8, 276/2

ḳayda 1. nerede, nasıl -2-

ḳ. 72/7, 235/1

2. nerede, nereye -2-

ḳ. 110/9, 211/6

3. nerede, hani -1-

ḳ.+ dur 74/7

ḳayġu kaygı, tasa, keder -4- krş. ḳaḏġu

ḳ. 172/7

ḳ.+ m bolmasun 210/2

ḳ.+ sı 164/11

ḳ.+ sın 105/6

ḳayġur - kaygılanmak, tasalanmak -2- krş. ḳaḏġur-

ḳ.- mağıl 223/6

ḳ.- masang̑ 101/2

kāyid ᶜan muḥaccelīn Hz. Muhammed -1-

k. ḳıldı 153/6

ḳāyil [Ar.] söyleyen -4-

ḳ.-i ḳaṣīde 66/6

naṣīḥat-i ḳ.+ din 65/3

ḳ.+ i 167/11

ḳ.+ i hem 36/7

ḳāyim [Ar.] ayakta duran, varlığı devam eden -2-

ḳ. bolġay 82/3

ḳ. turur 230/4

kāyināt [Ar.] dünya, âlem, var olanların hepsi -5-

k. 24/2

ḫᵛāce-i k. 10/5

mecmūᶜ-ı k. 172/2

resūl-i k. 343/7

k.+ nıng͡ 129/8

Ḳayṣer Roma, Bizans hükümdarı lakabı -2-

Ḳ. 74/6

ḳaṣr-ı Ḳ.+ ġa 111/6

ḳayt - 1. dönmek, rücu etmek -15-

ḳ.- ur 65/5, 220/5

ḳ.- tı 189/2, 210/7

ḳ.- tılar 224/10, 285/4, 308/9

ḳ.- ḳıl 210/6

ḳ.- sun 196/5

ḳ.- sa 57/11

ḳ.- ıp 34/3

ḳ.- ġanıda 309/4

ḳ.- madılar 309/1

ḳ.- a başladı ėrse 297/7

ḳ.- maḳı 182/5

2. bir nesneyi iletilen veya bizzat götürülen noktadan geri almak, döndürmek -1-

ḳ.- aydurġandurlar 316/1

ḳaytar - 1. döndürmek, başka yöne hareket ettirmek -2-

ḳ.- san͡g 77/11

ḳ.- sa 329/8

2. geri göndermek, serbest bırakmak -1-

ḳ.- ġıl 287/3

ḳayu hangi -4-

ḳ. 26/5, 78/2, 83/4, 105/3, 143/9, 145/5, 149/1, 171/8, 185/11, 223/9, 269/7

ḳayu bir hangi bir -2-

ḳ. 22/6, 198/11

ḳayu biri hangi biri -1-

ḳ. 92/2

ḳażā [Ar.] 1. hüküm, olacağı ezelden Allah tarafından bilinenin vuku bulması -2-

ḳ. birle 35/6

ḳ.+ ġa 315/1

2. yapma, eyleme -1-

ḳ.-yı ḥācet ḳıldı 195/9

ḳāżī [Ar.] kadı, hakim -1-

ḳ.-yi maḥkeme-i ʿuşşāḳ 44/4

kāẕibeʾ [Ar.] yalancı -1-

leẕẕāt-i k.-i vehmiyyedin 81/10

Kāẓime şehir, Medine'nin diğer adı -1-

K. 37/6

kāżimetü'l-ġayẓ [Ar.] öfkesini yenen -1-

k. turur 68/6

kebāb [Ar.] kebap, ateşte pişip kıvama gelmiş -4-

k. 341/11

k. bolup 48/11

k. ėrdi 17/9

k. kẹrek 48/3

kebūd [Far.] gök rengi -1-

k. ḳılmadım 100/2

kẹç geç, olması gereken zamanı aşmış -1-

k. 71/11

kėç - 1. bir konumdan diğerine hareket etmek -6- krş. kẹç-

k.- er-mėn 223/10

k.- key 243/10, 243/7, 243/9, 244/11

k.- erde 247/2

2. geçmek, zaman ilerlemek -4-

k.- er 271/7

k.- ken 323/10

k.- genin 271/7, 272/5

3. vazgeçmek, el çekmek -2-

k.- ip 124/6, 148/2

4. geçmek, geride kalmak, önceden yaşamış yada bulunmuş olmak -2-

k.- gen 142/2, 231/3

5. geçmek, konu edilmek, hakkında söz söylemek -2-

k.- gen 13/8, 93/6

6. vazgeçmek, el çekmek -1-

k. 73/8

kẹç - geçip gitmek, ölmek -1- krş. kėç-

k.- ti 74/8

kėçe gece -31-

k. 22/1, 27/3, 41/1, 42/5, 47/1, 103/9, 165/3, 165/5, 172/9, 173/3, 175/2, 181/4, 182/9, 202/6, 214/4, 227/5, 252/10, 306/3

k. içre 253/2, 253/3

k.+ ni͡ng 185/4

k.+ si 33/3, 74/1, 174/11, 283/9, 292/5

k.+ sin 305/4

k.+ sinde 190/5

k.+ ler 101/9, 102/6, 103/7

kėçür - geçirmek, zaman geçirmek, yaşamak -3-

k.- di 305/7

k.- se 103/8

k.- üp 100/3

keffe [Ar.] kefe, terazi gözü -1-

k.+ si 247/6

kehānet [Ar.] falcılık -1-

k. birle 175/7

kehene [Ar.] falcılar -1-

aḫbār-ı k. 188/1

kėl - 1. gelmek, ulaşmak -98- krş. kęl-

k.- ür 160/7, 160/9, 169/5, 172/8, 234/7, 289/8

k.- e turur 34/3

k.- e tururlar 288/1

k.- ip turur-mėn 197/5

k.- dim 57/4, 197/3, 258/4

k.- di 19/11, 37/9, 59/9, 68/6, 69/9, 102/8, 110/3, 210/10, 215/10, 254/9

k.- di mü 38/4

k.- diler 188/5, 209/5, 216/10, 286/5, 286/7, 299/11

k.- di͡ngiz 197/2

k. 73/7

k.- i͡ng 291/10, 313/3

k.- i͡ngiz 215/10

k.- sün 30/8, 55/4

k.- se 270/3, 305/1, 315/4

k.- seler 195/3

k.- ip 25/1, 28/11, 48/10, 58/6, 76/3, 110/5, 164/2, 170/11, 183/3, 196/1, 197/10, 198/8, 198/10, 200/4, 200/6, 201/9, 210/5, 217/8, 218/4, 218/5, 220/5, 223/1, 224/7, 224/8, 282/2, 282/6, 294/11, 296/5, 301/11, 303/9, 308/7

k.- gende 144/5, 242/2, 258/2, 333/7, 339/5

k.- gen 199/9, 292/3, 294/8

k.- genin 271/8, 281/9

k.- gen barġanġa 196/10

k.- ürin 72/1

k.- gendin ilgeri 204/1

k.- gendin son͡g 103/5

k.- genini͡ng 233/2

k.- genler 182/11

k.- mes 281/8

k.- medi 337/9

ḫoş k.- medi 284/11

k.- ür ėrdi 168/2, 297/3

k.- di ėrse 196/8

k.- e turġan 196/9

k.- meki 304/2

k.- meki birle 187/4

k.- mekini͡ng 304/2

k.- mekinge 203/6

2. doğmak, dünyaya gelmek -14-

cihānġa k.- di͡ng 266/6

dünyāġa k.- di 164/6

vücūdḳa k.- di 168/8

vücūdġa k.- se 166/9

vücūdġa k.- seler 165/5

ᶜālemġa k.- ip 166/2

vücūdġa k.- gende 163/4

k.- üri 167/4

vücūdḳa k.- gen 172/9, 173/3, 182/9

vücūdġa k.- geni 162/9

vücūdġa k.- megey ėrdi 112/6

ᶜālemġa k.- meki 162/6

3. haber ulaşmak -13-

vaḥy k.- ür 175/9

vaḥy k.- di 204/2

vaḥy k.- se 204/9

k.- ürin 247/4

k.- gende 247/3

k.- gen 186/3

vaḥy k.- gen 176/4

vaḥy k.- gendin son͡gdaġı 185/5

Ḳureyş leşkerinin͡g ḫaberi k.- di ėrse 292/11

vaḥy k.- mek 203/8, 204/7

vaḥy k.- meki bolsa 132/2

vaḥy k.- mekin 203/10

4. yer almak, aktarılmak -7-

k.- ip turur 123/5, 171/8, 241/9, 243/4, 244/11, 244/7, 320/10

5. gelmek (tasvir fiili) -3-

ayta k.- di 284/4

ayta k.- diler 304/8

oyġanıp tura k.- se 25/4

6. ihtiyaç olmak -2-

lāzım k.- di 236/7

lāzım k.- mes 246/2

7. gelmek, rastlamak -1-

Muḥammed Būṣīrī raḥmetu'llāhi ᶜaleyhiġa ḳarşu k.- ip 26/1

8. üstün gelmek -1-

ġālib k.- mes 108/4

kẹl - 1. gelmek, ulaşmak -15- krş. kėl-

ḫoş k.- ür 72/10

k.- se 73/5

k.- gen 95/8, 182/4, 219/7

k.- geni 164/4

k.- ip 28/5, 47/1, 71/4, 72/9, 163/7, 195/10, 328/6

rāst k.- mes 47/10

k.- medi 325/3

2. doğmak, dünyaya gelmek -2-

vücūdġa k.- gen 162/4

vücūdḳa k.- gen 181/3

kelāl [Ar.] yorgunluk, bıkkınlık -1-

ḥudūṣ-ı k. 87/9

kelām [Ar.] 1. söz -14-

k. 159/8, 230/5

k.-ı cāmın 241/3

k.-ı ḥaḳ boldı 234/10

k.-ı ilāhī 237/3

k.-ı ilāhīdin 240/10

istimāᶜ-ı k. ḳılayın 186/1

k.-ı muṣannef 71/5

k.-ı nefsī 230/3

k.+ nın͡g 236/6

k.+ nı 46/8

k.+ ġa 236/9

k.+ da 67/1

k.+ ın͡g 19/11

2. Kur’ân-ı Kerim -1-

K. içre 119/3

kelāmlıḳ [Ar.+Tr.] sözlü, söz söyleyen -1-

k. 53/6

kelim [Ar.] sözler -1-

k.+ din 186/6

kelīm [Ar.] konuşan, Tûrı Sînâ’da Tanrı’yla konuşan Hz. Musa’ya atıftır -1-

Mūsā-ı k. kẹrek 78/6

kelimāt [Ar.] kelamlar, sözler -3-

k.-ı ilāhī 321/10

k.-ı müsteṭābe-i şerīfesi 229/2

medārīc-i k. 123/9

kelime [Ar.] kelam, söz -2-

k.-i ḥaḳ taᶜālā 257/1

k.-i şahādetni 321/4

kelimetu’llāh [Ar.] Kur’ân-ı Kerim, İslamiyet -1-

iᶜlā-yı k. üçün 276/9

kelīmu'llāh [Ar.] Tûr-ı Sînâ'da Allah'ın hitabını duyan Musa Peygamber -2-

k.+ dur 119/9, 120/2

kėltür - 1. benimsemek, kabul etmek -6- krş. kęltür-, kėlür-

īmān k.- di 215/2, 287/1

īmān k.- eyin 214/5

īmān k.- sünler 113/6

İslām k.- megenler birle 321/3

īmān k.- meki birle 222/1

2. getirmek -5-

k.- ür 273/9

k.- üp turur-mėn 281/4

k.- üptür 279/10

k.- üp ėrdiler 15/6

k.- di ėrse 15/10

3. çevirmek, bir yöne müteveccih olmak, yönelmek -4-

yüz k.- düm 269/7

yüz k.- se 339/6

yüz k.- üp 15/2, 342/6

4. anlatılmak, yer almak -3-

k.- üp turur 176/7

k.- üp tururlar 214/3

k.- üp 258/10

5. haber ulaştırmak -2-

ḫaber k. 282/1

söz k.- mekdin 236/10

6. neşelendirmek -1-

ṭarabġa k.- ür 341/3

7. doğurmak, doğmasını sağlamak -1-

dünyāġa k.- üp 153/5

kęltür - 1. eda etmek -2- krş. kėltür-, kėlür-

yęrige k.- miş 194/8

yęrge k.- üp 25/6

2. çevirmek, bir yöne müteveccih olmak, yönelmek -1-

yüz k.- üp 71/9

3. getirmek -1-

k.- megenni 329/7

kėlür - iman etmek, kabul etmek -1- krş. kėltür-, kęltür-

İslām k.- megenlerdin 201/6

kemāl [Ar.] 1. olgunluk, mükemmellik -27-

k. 114/10, 134/4, 135/5, 235/2, 264/4

erbāb-ı faẕl u k. 16/1

k.-i ᶜaḳl 203/9

k.-i ᶜilmning͡ 322/5

k.-i ᶜubūdiyyet birle 257/6

k.-i ẕātıġa 128/9

maᶜden-i k. 135/3

müşāhede-i k. 144/9

k. birle 328/8

k. birle ėrür 135/8

aṣḥāb-ı k.+ ning͡ 79/4

k.+ i 33/7, 95/11

ġalebāt-ı k.+ i 140/3

k.+ ini 145/3

şeref-i k.+ in 190/8

k.+ iġa 32/7, 143/10

k.+ idin 32/9, 49/10, 147/9

deryā-yı k.+ idin 128/6

k.+ indin 8/9

2. olgunluk, mükemmellik, son hat, derece -12-

k.-i ᶜaẓamet 137/6

k.-i faż̈l-ı ilāhī birle 155/5

k.-i ġafūriyyet 337/1

k.-i ġayretin 62/6

k.-i himmet 263/8

k.-i ḥüsn birle 156/4

k.-i ḥüsnin 140/10

k.-i işṭifā 9/9

k.-i ḳudreti birle 49/9, 184/3

k.-i maᶜrifet üçün 9/5

k.-i merḥamet ve eşfāḳ 228/8

kemālāt [Ar.] olgunluk, mükemmellik -10-

k. 135/3, 330/10

cemīᶜ-i k.-ı faż̈lnı 137/11

k.-ı ᶜacībedin 186/5

rābıṭa-ı ḥuṣūl-ı k. 123/3

k.+ dın 265/3

k.+ ınıng̃ 143/4

k.+ ın 143/11

istīfā-ı k.+ ın 138/7

k.+ ıdın 154/8

kėme gemi -3-

k. 202/3

k.+ de 202/2

k.+ ge 202/2

kemer [Far.] kemer, bel bağı -2-

k. 252/4

k.+ in 293/10

kemīn [Far.] pusu -3-

k. 284/7

k. ḳılıp 299/3

k. ḳılıp tursalar 284/6

kenār [Far.] kıyı, köşe, kucak -1-

k.+ ımnı 71/2

kenāre [Far.] kıyı, kenar, köşe, uzak, sıyrılmak, uzaklaşmak -6-

k. ḳılıp 71/2

k.+ deġı 201/11

k.+ siġa 177/8, 201/9

k.+ sinde 190/3

k.+ sinde bolsalar 295/9

kenf [Ar.] sığınak, koruma, muhafaza etme -3-

k.-i ḥimāyetde 220/2

k.-i ʿişmet 206/1

k.-i ʿişmetinde 309/1

kenīse [Ar.] kilise, tapınak -2-

k. 195/1, 195/5

kerāmāt [Ar.] keremler, lütuflar, bağışlar, kerametler -4-

k. 135/2, 152/4

k.-ı bāhire-i resūldin ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 219/5

k.-ı sermediyye birle 82/2

kerāmet [Ar.] bağış, ikram, velilerin gösterdiği olağanüstülükler -4-

k.-i leyletü'l-miᶜrāc birle 132/6

ṭālib-i k. 96/10

ṭaleb-i k. ḳılur 96/10

k.+ ning 97/2

kęrek gerek, lazım, olmalı -14-

k. 61/11, 279/6, 295/11, 295/9

bī-ḫᵛāb k. 48/2

ḥākim k. 78/6

istiᶜāde ḳılmaḳ k. 118/7

kebāb k. 48/3

Mūsā-ı kelīm k. 78/7

teẕekkür bolsa k. 270/5

k. bolsa 73/7, 121/10, 234/1, 337/8

kęrek - gerekmek, lazım olmak -2-

k.- mes 105/7, 336/7

kęreklig gereken, lazım olan -1-

k. 70/9

kerem [Ar.] cömertlik, şeref -18-

k. 125/3, 127/6, 157/6, 222/7

ᶜilm-i k. 125/4

kān-ı k. 24/4

k. bile 341/9

k. birle 342/1

ᶜayn-ı k. ėrdi 219/7

k. ḳılmas 76/2

luṭf-ı k.+ ning͡ 333/5

k.+ de 128/1, 158/7

ḫayr-ı k.+ din 220/4

k.+ i birle 329/8

k.+ in 170/1

dārū-ḫāne-i k.+ idin 31/2

zimme-i k.+ inde 328/2

kerīm [Ar.] 1. cömert, ulu -6-

k. 345/11

ḥażret-i perverdgār-ı k. 333/11

mużāf-ı k. 197/1

Rabb-i Vehhāb-ı k. 338/9

cenāb-ı ḥaḳḳ-ı k.+ ge 8/5

mihmān-ı k.+ ni 75/10

2. cömert, ulu, Allah -3-

K. 341/4, 341/8

K.-i kār-sāz 342/1

kerīme [Ar.] ulu, yüce, ayet -1-

āyāt-ı k.+ e 236/5

kerrāt [Ar.] defalar, kereler -1-

k. 86/5

kerremu'llāhu veche [Ar.] Allah onu şerefli eylesin -1-

k. 200/10

kerret [Ar.] kez, defa -1-

k. 174/7

kerūbī [Ar.] büyük melekler, dört büyük melek -1-

k.+ ler 151/7

kės - kesmek -2- krş. kęs-

k.- er 274/8

k.- mey 193/10

kęs - 1. kesmek -6- krş. kės-

k.- ti 276/3

k.- ip 194/1, 194/8, 269/3, 299/4

k.- gen 164/6

2. kaybetmek, uzaklaşmak -2-

köŋ͡gülni k. 72/11

ümīd k.- ip 21/5

3. uzaklaşmak, bırakmak, el çekmek -2-

köŋ͡gül k.- ip 71/9

ümīd k.- mek 331/8

kesb [Ar.] çalışıp kazanma -2-

k. birle 205/8

k. ętip 206/10

keṣīr [Ar.] çok, bol -1-

k. 284/9

keṣret [Ar.] çokluk, kalabalık -1-

k.-i leşker birle 285/3

Keşfü'l-hüdā Hüseyn-i Hârezmî'nin Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sine yazdığı Türkçe şerh -3-

K. 18/5, 347/7

nüsḫaᵊ-ı K. 347/5

Keşşāf Ebü'l-Kāsım Mahmûd bin Ömer bin Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî'nin yazdığı tefsir -1- krş. Cāru'llāh

K.+ da 118/1

kėt - 1. uzaklaşmak -3- krş. kẹt-

k.- edür 310/6

k.- kil 217/8

k.- keç 311/8

2. vazgeçmek, soyutlanmak, bir hâlden sıyrılmak -2-

canın͡gdın k.- ip 70/4

k.- mes 81/7

3. hükmü kalkmak, gitmek -1-

k.- er 234/7

4. gitmek -1-

k.- keç 291/2

kẹt - 1. gitmek -4- krş. kėt-

k.- ti 214/10

köçti k.- ti 100/7

k.- tiler 291/4

k.- mekige 33/8

2. uzaklaşmak -3-

k.- ti 167/6

k.- ip 257/3

k.- ken 271/3

3. hükmü kalkmak, gitmek -3-

k.- medi 337/11

k.- mes 338/4

k.- mekige 183/3

4. vazgeçmek, soyutlanmak, bir hâlden sıyrılmak -1-

k.- mek birle 147/7

kėter - hükmü kaldırmak, gidermek -2-

k.- genige 69/2

k.- mek birle ėrmes 238/1

kevākib [Ar.] yıldızlar -1-

mevākib-i k. 260/7

kevn [Ar.] olma, var olma -1-

k. ü mekān 106/9

kevneyn [Ar.] dünya ve ahiret, iki cihan -2-

k.+ ni 114/1

k.+ din 324/6

kevṣer [Ar.] cennette bir havuzun adı -2-

k. 242/3

ḥavż-ı k. turur 241/8

kęy - 1. giymek -5-

k.- ip 307/11

k.- gen 179/9

k.- gendin kęyin 308/4

k.- er ėrdim 306/5

k.- mekdin 221/8

2. kuşanmak -1-

k.- ip 305/5

kęyin sonra (edat) -1-

keygendin k. 308/4

ḳıble [Ar.] kıble, namaza başlarken yönelinen taraf -3-

ḳ.-i aṣlīsi 342/4

ḥarīm-i ḳ.-i iḳbāl 342/6

ḳ.-i naẓar-ı ᶜuşşāḳ 52/11

ḳıdem [Ar.] eskilik, eski olma -1-

maᶜnī-yı kāşif-i ḥudūṣ ḳ. 230/8

ḳıl kıl, tüy -1-

ḳ.+ dın yinçge 243/6

ḳıl - 1. etmek, yapmak (yardımcı fiil) -741-

ḳ.- ur-mėn 58/4, 307/2, 315/9

ḳ.- ur-mẹn 24/8, 94/5, 324/7, 327/9

ḳ.- ur-sėn 44/2, 63/6

ḳ.- ur 27/11, 32/3, 35/7, 36/6, 59/6, 62/4, 65/5, 67/11, 70/1, 82/8, 82/10, 83/5, 83/6, 84/7, 84/9, 87/3, 87/4, 91/11, 92/8, 94/3, 96/10, 96/11, 104/7, 113/3, 119/6, 128/9, 128/10, 144/6, 148/11, 170/3, 181/3, 182/6, 185/6, 187/10, 188/2, 192/5, 231/5, 232/11, 237/9, 244/6, 246/3, 248/10, 249/1, 249/3, 249/4, 250/10, 254/5, 262/2, 272/9, 274/6, 277/11, 278/5, 306/4, 306/7, 325/11, 325/5, 332/8, 341/7

ḳ.- ur-siz 311/7

ķ.- urlar 91/9, 119/5, 128/6, 132/11, 155/3, 163/2, 172/8, 200/4, 231/8, 247/5, 273/3, 276/10, 343/2

ķ.- mış 21/6, 231/11, 244/10, 325/9, 337/4

ķ.- ıp turur-sėn 26/4

ķ.- ıp turur 25/11, 45/2, 67/1, 105/10, 188/10, 246/5, 321/2

ķ.- ıpdur 126/10, 267/5

ķ.- ıp turur-biz 287/8

ķ.- ıp turur-miz 180/7

ķ.- ıp tururlar 31/6

ķ.- dım 16/9, 17/5, 18/9, 20/1, 49/4, 56/1, 62/11, 92/5, 101/8, 105/7, 133/7, 148/11, 158/2, 168/8, 195/4, 195/5, 256/3, 29/11, 296/9, 306/7, 306/9, 323/6, 326/7, 337/9

ķ.- dın͡g 72/9, 107/7, 261/6, 263/9, 264/2, 265/3, 265/5

ķ.- dı 9/6, 9/7, 10/2, 16/4, 31/1, 311/10, 312/10, 312/11, 313/8, 321/10, 34/6, 53/4, 78/7, 80/7, 87/2, 98/3, 98/5, 102/3, 106/5, 107/1, 109/5, 111/10, 113/9, 125/8, 125/10, 131/7, 137/4, 140/2, 142/3, 143/4, 148/1, 149/11, 150/3, 150/10, 150/11, 152/9, 153/6, 156/10, 160/6, 164/2, 179/7, 179/9, 180/1, 182/3, 194/3, 195/3, 195/9, 196/5, 199/9, 201/10, 202/5, 205/7, 210/6, 210/7, 212/10, 212/11, 214/7, 214/9, 218/2, 219/6, 221/7, 232/9, 233/3, 233/5, 236/9, 250/4, 255/5, 255/8, 256/3, 282/11, 287/5, 287/7, 291/11, 293/1, 296/3, 296/8, 302/1, 303/5, 308/10

ķ.- duķ 122/2, 185/8

ķ.- dın͡gız 34/4

ķ.- dılar 106/1, 148/7, 178/8, 192/9, 193/7, 194/6, 201/4, 260/1, 260/4, 260/11, 275/6, 279/2, 285/3, 286/11, 288/4, 291/1, 294/7, 295/4, 298/11, 302/4, 303/1, 313/10

ķ.- ġay-mẹn 106/5

ķ.- ġa-mėn 22/7

ķ.- ġa-sėn 138/4, 45/10

ķ.- ġay 35/5, 38/11, 78/4, 122/1, 131/2, 143/9, 189/7, 223/10, 245/4, 247/11, 247/8, 247/9, 288/3, 346/4

ķ.- ġay mu-siz 246/7

ķ.- ġaylar 166/3, 242/6, 288/5, 310/3

ķ.- ayın 133/1, 186/1

ķ. 57/2, 89/7, 138/1

ķ.- ġıl 50/8, 83/4, 85/1, 89/1, 89/11, 95/3, 107/2, 109/6, 113/5, 123/11, 124/2, 132/11, 133/3, 136/5, 136/9, 136/11, 137/5, 137/6, 177/8, 241/3, 277/7, 292/8, 339/3, 340/9, 342/1, 343/4, 343/6, 344/1

ķ.- ın͡g 98/10, 118/11, 282/5, 306/3, 307/3, 327/2

ķ.- sun 60/7, 61/2, 108/11, 114/1, 145/10, 155/9, 212/9, 300/11, 344/3

ķ.- alın͡g 307/9, 308/3

ķ.- sunlar 113/6

ķ.- sam 16/10, 23/10, 23/9, 55/2, 133/8, 176/5, 223/11, 321/3, 346/2

ķ.- san͡g 39/6, 82/1, 82/4, 306/2

ķ.- sa 21/11, 24/11, 60/7, 87/1, 92/2, 126/9, 130/7, 131/2, 140/10, 161/5, 183/3, 206/7, 225/6, 329/11, 329/7, 334/1, 337/1, 341/6

ķ.- saķ 302/3

ķ.- salar 89/11, 178/7, 195/7, 245/9, 275/1, 284/1, 308/11, 316/6

ḳ.- a 60/9, 76/8, 78/8, 136/11, 138/11, 201/11, 210/5, 215/10, 216/4, 216/5, 265/4, 307/7

ḳ.- ıp 9/10, 9/4, 13/10, 14/1, 16/2, 21/10, 21/5, 22/2, 24/10, 25/6, 26/11, 27/6, 29/2, 29/4, 30/1, 30/5, 31/8, 32/11, 33/2, 35/3, 36/2, 36/8, 42/11, 44/10, 46/8, 49/6, 55/11, 58/5, 64/9, 66/10, 67/10, 67/3, 67/5, 67/9, 68/10, 69/2, 69/5, 70/9, 71/11, 71/2, 71/5, 72/6, 80/1, 81/11, 83/3, 84/1, 86/7, 91/2, 92/6, 92/8, 94/1, 99/10, 100/5, 101/4, 105/3, 110/9, 120/8, 121/4, 132/6, 132/9, 133/9, 136/6, 142/2, 146/10, 147/1, 149/7, 150/7, 152/7, 153/3, 168/5, 168/8, 168/10, 173/7, 177/6, 189/8, 190/8, 192/8, 193/6, 194/10, 195/1, 195/7, 196/3, 197/2, 198/2, 198/8, 201/6, 202/8, 202/9, 203/10, 205/11, 206/9, 209/6, 210/4, 211/7, 212/2, 213/9, 214/4, 221/3, 222/11, 224/9, 232/2, 232/7, 233/5, 239/2, 240/8, 245/10, 246/11, 25/7, 251/8, 256/3, 258/11, 259/7, 259/8, 259/10, 274/7, 284/6, 288/1, 289/6, 289/8, 289/9, 291/9, 293/9, 294/7, 295/1, 297/5, 298/2, 298/5, 298/8, 299/3, 300/6, 301/9, 302/2, 302/7, 303/4, 305/8, 306/1, 309/6, 309/8, 310/7, 310/10, 312/5, 314/9, 324/3, 324/6, 328/3, 330/10, 332/3, 333/4, 335/3, 339/2, 34/1, 342/9, 343/11

ḳ.- ıban 127/11

ḳ.- ġalı 54/1, 344/2, 344/4

ḳ.- ġaç 210/2, 305/9, 306/2

ḳ.- ġanda 132/7, 196/4, 222/3, 225/9, 244/8, 245/10, 313/6, 336/8

ḳ.- ġunça 66/9

ḳ.- may 94/1, 187/11, 219/10, 308/5, 311/5, 329/8, 338/11, 339/6

ḳ.- mayın 124/3

ḳ.- urġa 107/7, 302/11, 324/8

ḳ.- ġan 22/1, 39/11, 55/3, 76/10, 76/11, 96/6, 106/7, 111/1, 119/1, 165/3, 166/5, 182/8, 187/8, 188/6, 194/5, 200/5, 209/9, 260/3, 261/1, 263/10, 267/8, 296/10, 300/11, 313/8, 315/2, 327/10, 331/1

ḳ.- ġannıng͡ 282/5

ḳ.- ġanġa 217/7, 261/9

ḳ.- ġandın 67/6, 133/6, 208/3

ḳ.- ġanım 133/10, 331/11

ḳ.- ġanımdın 126/1

ḳ.- ġanı 212/6

ḳ.- ġanın 194/1, 284/8

ḳ.- ġanlarıdın 307/11

ḳ.- ġanlarındın 304/5

ḳ.- ġanlar 134/1, 302/5, 303/6

ḳ.- ġanlarnı 321/11

ḳ.- ġanlarġa 91/3, 314/2, 336/10, 336/9

ḳ.- ġanlardın 55/11

ḳ.- ġanraḳdur 328/3

ḳ.- maġanımnı 65/8

ḳ.- mışım 195/6

ḳ.- mışında 270/4

ḳ.- ġuçı 50/2, 64/4, 111/8, 196/11

ḳ.- ġuçınıng͡ 237/7, 237/9

ḳ.- ġuçıġa 235/7

ḳ.- ġuçılar 69/3

ķ.- ġuçılarnıng͡ 51/6, 228/7

ķ.- ġuçılarnı 321/10

ķ.- ġuçı-sėn 63/5

ķ.- ġuçıdur 116/1

ķ.- mas-mėn 58/2, 120/4, 120/7, 120/9, 121/1

ķ.- man 118/3

ķ.- mas 46/3, 61/4, 61/5, 61/7, 67/3, 76/2, 92/5, 118/4, 140/8, 140/9, 176/4, 194/5, 214/8, 246/11, 247/2, 247/4, 308/4, 319/2, 331/6, 331/7

ķ.- maslar 175/7

ķ.- may turur 155/6

ķ.- madım 99/10, 99/7, 100/2, 100/4, 104/1, 226/1, 326/10

ķ.- madı 65/11, 75/10, 75/5, 75/8, 109/8, 117/6, 141/6, 142/10, 142/9, 171/2, 225/3, 296/11, 325/2

ķ.- maduķ 141/9

ķ.- madılar 187/9

ķ.- maġay-mẹn 328/8

ķ.- maġay 113/1, 297/6

ķ.- maġıl 71/1, 79/2, 83/8, 84/6, 90/11, 101/5, 138/8, 203/5, 204/9, 248/7, 287/3, 292/9, 309/10

ķ.- ma 43/1, 52/2, 63/11, 88/10

ķ.- man͡g 299/9, 310/9

ķ.- masan͡g 338/3

ķ.- masa 22/7, 56/9, 245/1, 329/4

ḳ.- maḳ 36/5, 51/11, 79/1, 92/1, 93/7, 99/4, 105/9, 118/7, 132/1, 132/10, 155/11, 164/7, 201/8, 222/4, 227/7, 235/7, 247/8, 259/8, 294/3, 314/11, 315/1, 323/7, 323/9, 323/11

ḳ.- maḳnı 36/3, 102/7

ḳ.- maḳḳa 68/10, 302/9

ḳ.- maḳġa 22/11, 46/7, 71/7, 127/6, 178/8, 331/1

ḳ.- maḳda 91/9, 98/11, 213/10, 236/11, 245/8

ḳ.- maḳdın 83/3, 102/1, 178/9, 210/1, 314/9,

ḳ.- maḳım 227/3

ḳ.- maḳı 313/4, 314/10

ḳ.- maġa 101/2, 347/2

.....

ᶜāciz ḳ.- dı 143/4, 321/10

ᶜāciz ḳ.- ur 144/6

ᶜafv ḳ.- ġanda 245/10

ᶜafv ḳ.- ıp 194/10

ᶜafv ḳ.- maḳ 323/7

āh āh ḳ.- mas ėrdi͡ng 46/3

ᶜahd ḳ.- ġan 96/6

ᶜaks ḳ.- may 338/11

altun kümüş ḳ.- ıp 105/3, 110/9

āmāde ḳ.- madı 75/5

ᶜamel ḳ.- ġanġa 217/7

ārāste ḳ.- ıp 198/2, 205/11

ārāyiş ḳ.- dı 87/2

arturup ḳ.- ur 35/7

ᶜarż ḳ.- dı 109/5

ᶜarż ḳ.- ġıl 136/11

ᶜarż ḳ.- ur-mẹn 24/8

ᶜarż-dāşt ḳ.- dı 194/3

ᶜaẕāb ḳ.- maġay-mẹn 328/8

ᶜazīmet ḳ.- ġaylar 288/5

ᶜazīmet ḳ.- ıp 33/2, 196/3

ᶜazīmet-i Mekke ḳ.- dılar 279/2

āzmāyiş ḳ.- madı 141/6

bėgi ḳ.- ıp 177/6

bėlgü ḳ.- dım ėrdi 296/9

bendelik ḳ.- maḳġa 22/11

ber-cāy ḳ.- ın͡g 98/10

bergüzīde ḳ.- dı 131/7

bergüzīde ḳ.- maḳ 132/1

beyān ḳ.- a bilse 138/11

beyān ḳ.- dı 125/8, 148/1

beyān ḳ.- dım ėrse 16/9

beyān ḳ.- ıp 36/2, 189/8

beyān ḳ.- maḳ birle 36/5

beyāż ḳ.- ıp 25/7

bī-ḳarārī ḳ.- a 216/4

binā ḳ.- ıp 206/9

bī-niyāz ḳ.- dı 221/7

bī-niyāz ḳ.- ġaylar 310/3

būstān ḳ.- ġalı 344/2

cān ḳ.- dı 212/10

cārūb ḳ.- urġa 107/7

cedel ḳ.- ġuçılarnı 321/10

cefā ḳ.- ġanda 225/9

cefā ḳ.- madı 225/3

cefā ḳ.- sa 225/6

cemᶜ ḳ.- dı 219/6

cemᶜ ḳ.- dın͡g 265/3

cemᶜ ḳ.- ıp 121/4, 173/7, 302/2

cerr-i meveddet ḳ.- dı 53/4

cilve ḳ.- sa 140/10

cūş ḳ.- ur ėrdin͡g 67/11

cüzv ḳ.- ıp 150/7

daᶜvā ḳ.- ġan 188/6

daᶜvā ḳ.- ıp 136/6

daᶜvet ḳ.- ġan 267/8

daᶜvet ḳ.- ġuçı 196/11

daᶜvet ḳ.- ıp 201/6

daᶜvet ḳ.- ıp 212/2

defᶜ ḳ.- ġıl 177/8

delālet ḳ.- ġan 209/9

delālet ḳ.- ġanlarġa 91/3

delālet ḳ.- ur 187/10

duᶜā ḳ.- dı 255/5, 255/8, 256/3

duᶜā ḳ.- dı ėrse 31/1

duᶜā ḳ.- ıp 168/8

duᶜā ḳ.- ıp turup 294/7

duᶜān͡gnı ḳ.- maġa 347/2

düşvār ḳ.- madı 142/9

edā ḳ.- ıp 305/8, 328/3

edā ḳ.- sam 23/10, 346/2

eger ḳ.- masa 22/7

emr ḳ.- ġaç 305/9

emr ḳ.- ıp 94/1

emr ḳ.- ıp turur 321/2

emr ḳ.- maḳ 93/7

endīşe ḳ.- mış 21/6

endīşe ḳ.- san͡g 306/2

eṣer ḳ.- mas 214/8

esīr ḳ.- dılar 201/4, 286/11

esīr ḳ.- ıp 297/5

faḫr ḳ.- a turġan 265/4

faḫr ḳ.- mas-mėn 120/4, 120/7, 120/9, 121/1

fānī ḳ.- ıp 147/1

farḳ ḳ.- maḳ 235/7

farḳ ḳ.- mas 319/2

fāyide ḳ.- mas 140/8, 308/4

fāyide ḳ.- masa 245/1

fedā ḳ.- sam 55/2, 223/11

fermān ḳ.- dı 312/11

fermān ḳ.- dı ėrse 210/7

fermān ḳ.- ġan 194/5

fermān ḳ.- ġıl 340/9

fermān ḳ.- ıp turur 105/10

fermān ḳ.- ur 83/6

feryād āh ḳ.- ġa-mėn 22/7

feryād ḳ.- a 215/10

feryād ḳ.- dı 164/2

feryād ḳ.- ur 185/6

feżīḥet ḳ.- maġıl 309/10

fikr ḳ.- ıp 330/10

fiᶜlin ḳ.- ġan 76/10

fitne ḳ.- sa 92/2

fitneler ḳ.- dım 92/5

fitneler ḳ.- maḳ üçün 92/1

furṣat vefā ḳ.- mas 176/4

ġalaṭ ḳ.- maduḳ 141/9

ġalebe ḳ.- ıp 310/7

ġalebe ḳ.- ur ėrdi 170/3

ġamgīn ḳ.- dı 182/3

ġāret ḳ.- dı 291/11

ġāyib ḳ.- ıp 168/10

germ ḳ.- ıp 298/8

gevher-pāş ḳ.- dı 160/6

ḫaber ḳ.- dı 34/6, 195/3

ḫaberdār ḳ.- maḳ üçün ėrür 99/4

ḥabs ḳ.- maḳ 222/4

ḥacc ḳ.- salar 195/7

ḥākim ḳ.- maġıl 84/6

ḥākim ḳ.- maḳdın 83/3

ḫalāṣ ḳ.- a bilmedi 201/11

ḫalāṣ ḳ.- dı ėrse 142/3

ḫalāṣ ḳ.- maġıl 292/9

ḫalāṣ ḳ.- maḳġa 331/1

ḫālī ḳ.- ma 88/10

ḫāliṣ ḳ.- ur-sėn 63/6

ḥamle ḳ.- dı 179/7, 311/10

ḥamle ḳ.- dılar ėrse 285/3

ḥamle ḳ.- ın͡g 282/5

ḥamle ḳ.- ıp 193/6, 310/10, 312/5

ḥamle ḳ.- man͡g 299/9

ḥamle ḳ.- salar 275/1, 284/1

ḥamle ḳ.- ur 274/6

ḥarām ḳ.- dım 49/4

ḫarc ḳ.- ıp turur 67/1

ḥareket ḳ.- ur ėrdi 27/11

ḫarḳ-ı sebᶜ-i ṭabaḳāt ḳ.- dın͡g 261/6

ḥāṣıl ḳ.- dın͡g 72/9

ḥāṣıl ḳ.- ıp 289/9

ḥāṣıl ḳ.- ıp 31/8

ḥāṣıl ḳ.- ıp 335/3

ḥāṣıl ḳ.- madım 99/7, 326/10

ḥāṣıl ḳ.- maġıl 101/5

ḥāṣıl ḳ.- maḳda 98/11

ḥāṣıl ḳ.- sa 21/11

ḫayr ḳ.- ġıl 95/3

ḥaẕer ḳ.- may 219/10

helāk ḳ.- dı 199/9, 232/9, 313/8

helāk ḳ.- ġıl 292/8

helāk ḳ.- ıp 274/7

helāk ḳ.- ur 87/3

helāk yā maᶜyūb ḳ.- ur 84/7

hemrāh ḳ.- ıp 302/7

ḫıyānet ḳ.- dı bolġay 250/4

ḫıyānet ḳ.- ġuçınıng̑ 237/9

ḫiṭāb ḳ.- ıp 22/2, 36/8, 67/3, 69/5, 333/4

ḫiẕmet ḳ.- dım 323/6

ḫiẕmet ḳ.- ıp 289/8

ḫiẕmet ḳ.- maḳ 323/11

ḫiẕmet ḳ.- maḳ birle 323/9

ḫiẕmet ḳ.- urġa 324/8

ḫiẕmetin ḳ.- dım 158/2

ḫoşnūd ḳ.- madım 100/4

ḫudā ḳ.- ıp 84/1

ḥükm ḳ.- dı 282/11

ḥükm ḳ.- ġıl 136/9

ınaġ ḳ.- ur 92/8

ᶜıyān ḳ.- maḳnı 36/3

iᶜādeᵊ-i maṭlaᶜ ḳ.- ıp 24/10

ᶜibādet ḳ.- ıp 152/7

ᶜibādet ḳ.- maḳ 164/7

icābet ḳ.- dı 287/5

icābet ḳ.- ıp 202/9

ictināb ḳ.- mas-mėn 58/2

idrāc ḳ.- ıp 66/10

idrāk ḳ.- a bilmediler 307/7

idrāk ḳ.- sam 176/5

idrāk ḳ.- sun 145/10

idrāk ḳ.- sunlar 113/6

iġrāḳ ḳ.- ur 128/10

iġvā ḳ.- maslar 175/7

iḥṣā ḳ.- ıp 239/2

ihtimām ḳ.- urlar 273/3

ihtimām-ı tamām ḳ.- ġuçı 64/4

ihtimām-ı tamām ḳ.- urlar 91/9

iḫtirāᶜ-i mevcūdāt ḳ.- ıp 9/4

iḥtirām ḳ.- a bilmen 76/8

iḫtiṣār ḳ.- dım 18/9

iḫtiṣār ḳ.- duḳ 122/2

iḫtiyār ḳ.- dı 9/6

iḫtiyār ḳ.- dılar 303/1

iḫtiyār ḳ.- dım 105/7

iḫtiyār ḳ.- ġıl 132/11

iḫtiyār ḳ.- ıp turur 188/10

iḫtiyār ḳ.- ıp turur ėrdi 25/11

iḫtiyārī ḳ.- ġan 187/8

iḥyā ḳ.- ur 332/8

iḥżār ḳ.- dı 233/3

ᶜiḳāb ḳ.- ġanda 245/10

iḳāmet ḳ.- alın͡g 308/3

iḳdām ḳ.- dım 17/5

iḳrār ḳ.- ıp 49/6, 69/2

iḳtidā ḳ.- ıp 259/8

iḳtidā ḳ.- maḳġa 71/7

iḳtiżā ḳ.- dı 140/2

iᶜlām ḳ.- dı 303/5

iᶜlām ḳ.- ur 231/5

ilḥāḥ ḳ.- ġanlarıdın 307/11

iltifāt ḳ.- madı 75/8, 171/2

iltimās ḳ.- ıp 34/1

iltimās ḳ.- urlar 128/6

iltizām ḳ.- ġan 327/10

iltizām ḳ.- ġan 331/1

ᶜimāret ḳ.- dım 195/5

ᶜimāret ḳ.- ıp 195/1

ᶜimāret ḳ.- mışım 195/6

imtiḥān ḳ.- maḳ üçün 314/11

imtiṣāl ḳ.- may 94/1

ᶜināyet ḳ.- masan͡g 338/3

inkār ḳ.- ġan 39/11

inkār ḳ.- ġanlarġa 314/2

inkār ḳ.- ġa-sėn 45/10

inkār ḳ.- ıp 42/11, 203/10

inkār ḳ.- ıp bolmas 44/10

inkār ḳ.- ma 43/1

inkār ḳ.- madı 142/10

inkār ḳ.- maġıl 203/5, 204/9

inkār ḳ.- maḳġa 46/7

inkār ḳ.- maḳḳa 68/10

inkār ḳ.- sa͡ng 39/6

inkār ḳ.- ur 248/10, 249/1, 249/3, 250/10

inkār ḳ.- ur-sėn 44/2

inḳıyād ḳ.- dılar 193/7

inḳıyād ḳ.- maġıl 90/11

inḳıyād ḳ.- mış 231/11

irāde ḳ.- sa 206/7

iᶜrāż ḳ.- ıp 70/9, 71/5

irşād ḳ.- ıp 80/1

īs̱ār ḳ.- sam 23/9

īs̱ār ḳ.- urlar 132/11

is̱bāt ḳ. 138/1

is̱bāt ḳ.- ıp 68/10

istiᶜāde ḳ.- maḳ kẹrek 118/7

istidlāl ḳ.- maḳġa 127/6

istidlāl ḳ.- urlar 119/5

istifāża ḳ.- ıp 213/9

istifrāġ ḳ. 89/7

istiġfār ḳ.- ur-mẹn 94/5

istikşāf-ı esrārın ḳ.- dım 56/1

istimāᶜ ḳ.- duḳ 185/8

istimāᶜ ḳ.- ġay ėdiler 189/7

istimāᶜ-ı kelām ḳ.- ayın 186/1

istimdād ḳ.- ıp 14/1

istīṭāf ḳ.- dı ėrse 16/4

ᶜişyān ḳ.- ġıl 89/11

işāret ḳ.- dı 107/1, 296/3

işāret ḳ.- dı 214/7

işāret ḳ.- dı ėrse 214/9

işāret ḳ.- ın͡g 307/3

işāret ḳ.- ur 182/6

işāret ḳ.- ur 192/5, 249/4, 277/11

işti ġāl ḳ.- ıp 21/10

işti ġāl ḳ.- madım 99/10

iṭāᶜat ḳ.- dı 111/10

iṭāᶜat ḳ.- ıp 309/6

iṭāᶜat ḳ.- maġay 297/6

ᶜitāb ḳ.- mas 67/3

iᶜtibār ḳ.- may 187/11

iᶜtimād ḳ.- ıp 13/10

iᶜtirāf ḳ.- ıp 100/5, 245/10

iᶜtirāf ḳ.- ıp 202/8

iᶜtirāf ḳ.- sa 183/3

iᶜtirāf ḳ.- ur 128/9

ittibāᶜ ḳ.- ġanlar 134/1, 303/6

ittibāᶜ ḳ.- ġanlar bile 302/5

ittibāᶜ ḳ.- ın͡g 118/11

ittibāᶜ ḳ.- ıp 293/9

ittibāᶜ ḳ.- madım 104/1

ittibāᶜ ḳ.- maġıl 83/8

ittifāḳ ḳ.- dılar 288/4

ittifāḳ ḳ.- ıp 222/11, 232/7, 301/9

ittifāḳ ḳ.- ıp tururlar 31/6

iżāfe-i ifāża ḳ.- maḳda 213/10

iżāfet ḳ.- ġandın son͡g 133/6

iżāfet ḳ.- ġıl 133/3

iżāfet ḳ.- ıp 133/9

iẓhār ḳ.- dı 9/7

iẓhār ḳ.- dılar 148/7

iẓhār ḳ.- dım 62/11

iẓhār ḳ.- maḳ 132/10

iẓhār ḳ.- ur 36/6

iẓhār ḳ.- urlar 155/3

iżṭırāb ḳ.- dı 113/9

iżṭırāb ḳ.- sa 341/6

ḳabūl ḳ.- dı 196/5

ḳabūl ḳ.- dılar 302/4

ḳabūl ḳ.- ġan 165/3

ḳabūl ḳ.- ġan 166/5

ḳabūl ḳ.- ġıl 50/8, 109/6

ḳabūl ḳ.- madı 65/11, 109/8

ḳabūl ḳ.- maġanımnı 65/8

kām-yāb ḳ.- ġay 346/4

kām-yāb ḳ.- ġıl 341/8

ḳanāᶜat ḳ.- ġan 111/1

ḳaṣd ḳ.- dı 308/10

ḳaṣd ḳ.- dılar ėrse 194/6

ḳaṣd ḳ.- ġan 55/3

ḳaṣd ḳ.- ġay 223/10

ḳatl ḳ.- dı 179/9, 180/1

ḳatl ḳ.- dılar 298/11

ḳatl ḳ.- ıp 300/6

ḳatl-i şedīd ḳ.- dılar 313/10

kāyid ᶜan muḥaccelīn ḳ.- dı 153/6

ḳażā-yı ḥācet ḳ.- dı 195/9

kebūd ḳ.- madım 100/2

kemīn ḳ.- ġanın 284/8

kemīn ḳ.- ıp 299/3

kemīn ḳ.- ıp tursalar 284/6

kenāre ḳ.- ıp 71/2

kerem ḳ.- mas 76/2

ḳısm ḳ.- dı 149/11

ḳısm ḳ.- ıp 149/7

ḳısmet ḳ.- dı 287/7

ḳısmet ḳ.- ġanda 336/8

ḳıyāmet ḳ.- mas ėrdin͡g 61/7

kifāyet ḳ.- maḳda 91/9

köz ḳ.- ġay 143/9

ḳulluḳ ḳ.- maḳdın 102/1

ḳulluḳ ḳ.- mayın 124/3

ḳurbān ḳ.- ur 306/4

ḳurbān ḳ.- urlar 343/2

kūtāh ḳ.- ġıl 344/1

luḳme ḳ.- dı 202/5

luṭf ḳ.- ġıl 339/3

maḥrūm ḳ.- sa 329/11, 329/7

maḫṣūṣ ḳ.- dı 205/7

maḫṣūṣ ḳ.- ıp 9/10, 16/2

maḫṣūṣ ḳ.- ıpdur 126/10

maḳbūl ḳ.- ġıl 343/6

maᶜlūm ḳ.- mas 118/4

maᶜlūm ḳ.- salar 245/9

maᶜyūb yā helāk ḳ.- ur 83/5

mededkārlıḳ ḳ.- masa 329/4

medḥ ḳ.- ġuçılarnıng͡ 228/7

medḥ ḳ.- ur-mėn 315/9

melāmet ḳ.- ġanda 313/6

melāmet ḳ.- ġuçı 50/2

melāmet ḳ.- ġuçılar 69/3

melāmet ḳ.- ġuçılarnıng͡ 51/6

melāmet ḳ.- ġuçı-sėn 63/5

melāmet ḳ.- mas ėrding͡ 61/5

melāmet ḳ.- ur ėrdim 62/4

melik ḳ.- ıp 132/9

menᶜ ḳ.- ġuçıdur 116/1

menᶜ ḳ.- ıp 81/11, 83/3

meşveret ḳ.- dı ėrse 293/1

meşveret ḳ.- ġanda 222/3

meşveret ḳ.- ur-mėn 307/2

mevāzīn ḳ.- ıp 246/11

mevc ḳ.- sa 130/7

meyl ḳ.- maġay 113/1

meyl ḳ.- sun 108/11, 114/1

miḥrāb-ı ṭāᶜat ḳ.- masa 56/9

minnet ḳ.- mas 331/6

minnet ḳ.- mas 331/7

muᶜāmele ḳ.- maġıl 287/3

muᶜārażа ḳ.- ġanlarnı 321/11

muᶜārażа ḳ.- ġuçınıng̃ 237/7

muᶜārażа ḳ.- maḳda 236/11

muᶜayyen ḳ.- ıp 324/3

muḥabbet ḳ.- mas 140/9

muḫālefet ḳ.- ġuçıġa 235/7

muḫālefet-i fermān-ı resūl ḳ.- ıp 314/9

muḥārebe ḳ.- urlar 276/10

muḥaṣṣal ḳ.- ıp 35/3

muḥterem ḳ.- may 329/8

muḳābele ḳ.- dılar 192/9

muḳābele ḳ.- dılar ėrse 178/8

muḳābil ḳ.- ur 325/5

muḳātele ḳ.- alıng͡ 307/9

muḳātele ḳ.- maḳġa 178/8

muḳātele ḳ.- maḳḳa 302/9

muḳātele ḳ.- saḳ 302/3

muḳātele ḳ.- sam 321/3

muḳāvemet ḳ.- a bilsün 60/9

mulāḳāt ḳ.- ıp 214/4

mulāḳāt-ı eᶜādī ḳ.- may 308/5

muṭālaᶜa ḳ.- ġay 38/11

muvāfaḳat ḳ.- dım 326/7

muvāfaḳat ḳ.- ıp 91/2

muvāneset ḳ.- ıp 67/9

muvaṣṣal ḳ.- ġıl 343/4

mübālaġa ḳ.- ur-mėn 58/4

mücāveret ḳ.- ıp 32/11

müᵓekkel ḳ.- ġay 247/8

mühr ḳ.- dı 218/2

mükerrem ḳ.- ġanda 132/7

mülāḥaẓa ḳ.- madılar 187/9

mülāzemet ḳ.- ġıl 89/1

münācāt ḳ.- dım ėrse 29/11

münācātnı ḳ.- ġaç 210/2

münādī ḳ.- ġan 313/8

münāzaᶜat ḳ.- ıp 192/8

münḳaṭıᶜ ḳ.- ıp 339/2

mürācaᶜat ḳ.- dılar 291/1

mürācaᶜat ḳ.- dıng͡ız 34/4

mürācaᶜat ḳ.- ıp 288/1, 309/8

mürācaᶜat ḳ.- maḳ 201/8

mürācaᶜat ḳ.- salar 308/11

müsābaḳat ḳ.- ġannıng͡ 282/5

müsāfirāne ḳ.- ur ėrdi 278/5

müstecāb ḳ.- ġıl 342/1

müstecāb ḳ.- ıp 30/1

müşāhede ḳ.- ıp 55/11, 71/11, 168/5, 190/8, 221/3, 224/9

müşāhede ḳ.- sa 60/7

müşerref ḳ.- ıp 132/6

mütābaᶜat ḳ.- salar 178/7

müṭālaᶜa ḳ.- ġay 122/1

müṭālaᶜa ḳ.- sun 60/7, 300/11

naḳl ḳ.- ıp 46/8, 153/3

nāle ḳ.- ma 52/2

nāliş ḳ.- ġan 106/7

namāz ḳ.- ıp 259/10

naṣīḥat ḳ.- salar 89/11

naẓar ḳ.- dı ėrse 150/10

naẓar ḳ.- dım ėrse 168/8

naẓar ḳ.- ġay 131/2

naẓar ḳ.- sun 155/9, 212/9

naẓm ḳ.- ıp turur-sėn 26/4

naẓm ḳ.- maḳ 227/7

nefy ḳ.- man birle 118/3

nehy-i münkerni ḳ.- ġaylar 166/3

neẕr ḳ.- ıp ėdim 29/4

neẕẕāre ḳ.- ġanlardın 55/11

nidā ḳ.- dın͡g 264/2

nidā ḳ.- ġay 247/11, 247/9

nidā ḳ.- maḳ üçün 247/8

nidā ḳ.- maḳı birle 313/4

niṣār ḳ.- ayın 133/1

niṣār ḳ.- ġanım 133/10

niṣār ḳ.- sam 133/8

niṣārnı ḳ.- dım 133/7

nisbet ḳ.- ġıl 136/11

nisbet ḳ.- ġıl 137/5

nisbet ḳ.- ur 94/3

niṣān ḳ.- ġan 296/10

niyāz-mendlıḳ ḳ.- ıp 27/6

nūṣ ḳ.- ġıl 241/3

nūṣ ḳ.- ıp 67/10

nüzūl ḳ.- dılar 294/7, 295/4

nüzūl ḳ.- ġanda 196/4

nüzūl ḳ.- ġanlarından 304/5

nüzūl ḳ.- ıp 298/5

nüzūl ḳ.- ur 272/9

pāk ḳ.- ur 84/9, 87/4

pāre ḳ.- dı 78/7, 150/3

perhīz ḳ.- ġıl 83/4

pesend ḳ.- mas 92/5

pest ḳ.- dıng͡ 263/9

peydā ḳ.- ur 59/6, 82/10

peyrevīlıḳ ḳ.- ġan 119/1

pīr ḳ.- dı 98/3, 98/5

pīşkeş ḳ.- ıp 29/2

raġbet ḳ.- madı 325/2

rāḥat ḳ.- sa 87/1

raḥmet ve maġfiret ḳ.- mış bolur 337/4

raḳṣ ḳ.- ur 341/7

rām ḳ.- ġay 78/4

redd ḳ.- a bilmes 136/11

redd ḳ.- ur 237/9

redīf ḳ.- ur ėrdim 306/7

refīḳ hem-rāh ḳ.- ıp 343/11

revān ḳ.- ıp 72/6

revān ḳ.- maḳ 51/11

revāne ḳ.- ıp 291/9

rıżvān ḳ.- ġalı 344/4

riᶜāyet ḳ.- ġıl 85/1

rivāyet ḳ.- ur 104/7

rivāyet ḳ.- ur 113/3

rivāyet ḳ.- ur 232/11

rivāyet ḳ.- ur 32/3, 119/6, 148/11, 181/3, 188/2, 246/3, 254/5

rivāyet ḳ.- ur 91/11

rivāyet ḳ.- urlar 163/2, 172/8, 231/8, 247/5

rūşen ḳ.- dı 137/4

rūzī ḳ.- ġay 35/5, 288/3

ṣabr ḳ.- dı 106/5

ṣabr ḳ.- dılar 106/1

ṣabr ḳ.- ġaymẹn 106/5

ṣabr ḳ.- maḳ 105/9, 315/1

ṣabr-pīşeni ḳ.- ıp 306/1

ṣāḥib-iḳbāl ḳ.- dı 10/2

ṣarf ḳ.- dım 195/4

ṣarf ḳ.- ıp 232/2

satıġ alıġ ḳ.- ġan 182/8

saᶜy ḳ.- dı 201/10

saᶜy ḳ.- dılar 275/6

sāye ḳ.- ıp 211/7

sāyebān ḳ.- dı 212/11

ş̱ebt ḳ.- ıp turur 45/2

secde ḳ.- ıp 168/8, 209/6, 210/4

selām ḳ.- dı 210/6

selām ḳ.- dım 256/3

sevdā ḳ.- ıp 101/4

seyāḥat ḳ.- ıp 251/8

seyr ḳ.- dın͡g 265/5

ṣılaᵓ-ı raḥm ḳ.- mış bolsa 244/10

sirāyet ḳ.- mas 61/4

sirāyet ḳ.- sun 61/2

suʿāl ḳ.- dım 148/11

suʿāl ḳ.- ġıl 277/7

ṣūret-i cihān ḳ.- dı 212/10

sülūk ḳ.- ġan 263/10

şarṭ ḳ.- ıp 303/4

şefāʿat ḳ.- ıp 120/8

şehīd ḳ.- dı 312/10

şerḥ ḳ.- sam 16/10

şerḥini ḳ.- ıban 127/11

şikāf ḳ.- a 210/5

şikāyet mü ḳ.- dı 102/3

şükr ḳ.- ġan 315/2

şürūʿ ḳ.- ġunça 66/9

taʿaccüb ḳ.- dı 233/5

taʿaccüb ḳ.- ıp 26/11

taʿaccüb ḳ.- maġıl 248/7

taʿalluḳ ḳ.- ġandın 67/6

ṭāʿatni ḳ.- maḳnı 102/7

taʿbīr ḳ.- dım 306/7

taʿbīr ḳ.- ġa-sėn 138/4

taʿbiyyet ḳ.- dı 152/9

taʿcīl ḳ.- maġıl 71/1

taḥammül ḳ. 57/2

ṭahāret ḳ.- ġandın 208/3

taḥrīż ḳ.- ıp 298/2

taḥrīż ḳ.- urġa 302/11

taḥsīn ḳ.- ıp 30/5

taḥsīn ḳ.- ıp 92/8

ṭāḳat ḳ.- may 311/5, 339/6

taḳdīm ḳ.- dılar 260/11, 260/4

taḳdīm ḳ.- ġan dėg 260/3, 261/1

taḳdīm ḳ.- ıp 259/7

taḳdīr ḳ.- ġan 76/11

taḳdīr ḳ.- maḳı 314/10

ṭaleb ḳ.- dı ėrse 80/7

ṭaleb ḳ.- ġanġa 261/9

ṭaleb ḳ.- ġanım 331/11

ṭaleb ḳ.- ıp 142/2

ṭaleb ḳ.- ıp 233/5

ṭaleb ḳ.- ıp 289/6

ṭaleb ḳ.- ıp 332/3

ṭaleb ḳ.- madım 226/1

ṭaleb ḳ.- sa 131/2

ṭaleb-i istiḳāmet ḳ.- ur 96/11

ṭaleb-i kerāmet ḳ.- ur 96/10

ṭalef ḳ.- ıp 99/10

taᶜlīm-i ṭarīḳat-ı ṣavāb ḳ.- ıp 67/5

ṭamaᶜ ḳ.- maġıl 79/2, 138/8

tamām ḳ.- ġan 22/1

ṭaᶜne ḳ.- ur 262/2

tapuġ ḳ.- ġuçı 111/8

taṣdīḳ ḳ.- ġıl 113/5

taṣdīḳ ḳ.- ıp 289/9, 295/1

ṭavāf ḳ.- ıp 198/8

taʿyīn ḳ.- dı 296/8

tāze ḳ.- sun 344/3

taʿẓīm ḳ.- ıp 197/2

teberrā ḳ.- ıp 324/6

tebessüm ḳ.- a 216/5

tecellī ḳ.- mışında 270/4

tecellī ḳ.- sa 334/1, 337/1

tedbīrini ḳ.- a bilgey 78/8

teʾemmül ḳ.- sa bolur 126/9

teʾemmül ḳ.- salar 316/6

teferrüc ḳ.- ġalı 54/1

teḫalluf ḳ.- madı 296/11

tehiyye-i esbāb ḳ.- ġaç 306/2

tekye ḳ.- ıp 21/5

tekye ḳ.- ıp turur ėrdi 246/5

tekye ḳ.- sa 24/11

tekẕīb ḳ.- ıp 240/8

tekẕīb ḳ.- maḳdın 210/1

tekẕīb ḳ.- urlar 200/4

telbīs ḳ.- ıp 86/7

telef ḳ.- ur 82/8

teʾlīf ḳ.- ġan 300/11

temāşā-yı Sühā ḳ.- maḳ 155/11

temennā ḳ.- ġaylar 242/6

temessük ḳ.- ġıl 123/11, 124/2

tenebbüh ḳ.- dı 125/10

tenebbüh ḳ.- ur 70/1

tereşşuḥ ḳ.- dı 150/11

terġīb ḳ.- sa͡ng 82/1

terḥīb ḳ.- ıp 256/3

terk ḳ.- dı͡ng 107/7

terk ḳ.- ġıl 136/5

terk ḳ.- ı͡ng 327/2

terk ḳ.- ıp 146/10, 195/7

terk ḳ.- madı 117/6

terk ḳ.- maḳdın boldı 314/9

terk ḳ.- ma͡ng 310/9

terk ḳ.- sa͡ng 82/4

teslīm ḳ.- dı 236/9

teşyīᶜ ḳ.- dılar 260/1

teşyīᶜ ḳ.- maḳ üçün 259/8

tevāżuᶜ ḳ.- ġıl 107/2

tevbe ḳ.- madı 75/10

tevbe ḳ.- ur 65/5

tevekkül ḳ.- ı͡ng 306/3

tevellā ḳ.- ur-mẹn 324/7

teᵓvīl ḳ.- dım 306/9

toḳuş ḳ.- maḳdın 178/9

ṭulūᶜ ḳ.- may turur 155/6

usal ḳ.- mas ėrdim 194/5

ümmeti ḳ.- ıpdur 267/5

vaᶜde ḳ.- ġan 200/5

vaᶜde ḳ.- ıp 58/5

vaṣf ḳ.- ġanımdın son͡g 126/1

vaṣf ḳ.- ġıl 137/6

vaṣf ḳ.- maḳım birle 227/3

vaṣfını ḳ.- dım 20/1

vaṣiyyet ḳ.- ġanı 212/6

vaż ᶜ ḳ.- ġanda 244/8

vefā ḳ.- ġanraḳdur 328/3

vefā ḳ.- maḳ 294/3

vesvese ḳ.- ıp 92/6

vezn ḳ.- maḳda 245/8

vuḳūf ḳ.- ıp 342/9

vużū ḳ.- ıp 25/6

yād ḳ.- ġanın 194/1

yād ḳ.- ġay mu-siz 246/7

yād ḳ.- mas 246/11, 247/2, 247/4

yaraġın ḳ.- ġay ėrdim 245/4

yası ḳ.- ur 244/6

yavuzluḳ ḳ.- maḳ birle 79/1

yazuḳ ḳ.- ġanlarġa 336/9, 336/10

yazuḳ ḳ.- ur-mẹn 327/9

yegāne ḳ.- dı 156/10

żabṭ ḳ.- ıp 194/10

żāyiᶜ ḳ.- dım 337/9

żāyiᶜ ḳ.- ıp 64/9

żāyiᶜ ḳ.- ma 63/11

żāyiᶜ ḳ.- maġa 101/2

żāyiᶜ ḳ.- ur-siz 311/7

zebūn ḳ.- dı 302/1

ẕikr ḳ.- ıp 258/11

ẕikr ḳ.- ıp turur-biz 287/8

ẕikr ḳ.- ıp turur-miz 180/7

ziyān ḳ.- mış bolġay 325/9

ziyān ḳ.- ur 325/11

ziyāret ḳ.- sa 161/5

ẓulm ḳ.- dım 101/8

2. etmek, yapmak, gerçekleştirmek -15-

ḳ.- ur-sėn 74/2, 322/5

ḳ.- ur 103/7

ḳ.- ıpdur-mẹn 323/10

ḳ.- dın͡g 158/3, 217/7

ḳ.- ġıl 105/11

ḳ.- ıp 71/9

ḳ.- ġan 158/2, 177/11, 311/6

ḳ.- maġanımnı 158/3

ḳ.- madım 94/6

ḳ.- madın͡g 158/4

3. hazırlamak, hazır etmek -1-

ḳ. 72/4

4. yapmak, imar etmek -1-

ḳ.- ur-mėn 232/1

5. etmek, belirli bir konuma getirmek -1-

ḳ.- ıp 298/4

ḳıldur - etmek, yapmak (yardımcı fiil) -4-

ḥareket ḳ.- ur 341/1

ṣaff ḳ.- un͡g 282/4

ṭavāf ḳ.- un͡g 168/11, 169/7

ḳılıç kılıç -7-

ḳ. 164/6, 193/2

ḳ. birle 269/11, 274/7

ḳ.+ dın ittig 243/6

ḳ.+ ım 306/5

ḳ.+ larnı 315/11

ḳılıġ tabiat, huy -2-

ḳ. 158/1

ḳ.+ ıdın 158/1

ḳılıḳlıḳ tabiatlı, huylu -1-

ḳ. 156/4

ḳılın - edilmek, yapılmak (yardımcı fiil) -15-

rivāyet ḳ.- ur 249/10

beyān ḳ.- ıpdur 131/1

ṭāᶜat ḳ.- ıpdur 265/10

beyān ḳ.- dı 160/2

maḳbūl ḳ.- dı 145/1

müşāhede ḳ.- dı 162/10

nefy ḳ.- dı 117/11

taḳdīr ḳ.- ġan 198/7

ṭaleb ḳ.- ġan 274/5

idrāk ḳ.- ġanı 253/5

taḳsīm ḳ.- ġanı 336/9

yād ḳ.- ıp ėrdi 208/6

muṭālebe ḳ.- mas 128/8

muᶜāraża ḳ.- madı 236/5

ᶜālī ḳ.- maḳġa 264/4

ḳınnāre [Ar.] mezbaha -1-

ḳ.+ ġa 269/3

ḳırāb [Ar.] kılıç ve bıçak kını -1-

ḳ. 347/4

ḳırḳ kırk, sayı adı -2-

ḳ. 132/2, 163/11

ḳırḳ altı kırk altı, sayı adı -1-

ḳ. 204/4

ḳısḳa kısa, uzun zıttı -1- krş. uzun

ḳ. 233/9

ḳısm [Ar.] bölüm, kısım, parça -14-

ḳ. ḳıldı 149/11

ḳ. ḳılıp 149/7

ḳ.+ nı 149/10, 150/2, 150/3

ḳ.+ da 152/1

ḳ.+ dın 149/11, 149/7, 149/8, 149/9, 150/1, 150/8

ḳısmet [Ar.] hisse, pay, nasip, kısmet -2-

ḳ. ḳıldı 287/7

ḳ. ḳılġanda 336/8

ḳıṣṣa [Ar.] hikâye, anlatı, olay, vaka -23-

ḳ. 164/5, 192/5, 200/1, 201/4, 216/1

bāḳī-yi ḳ.-ı feṯḥ-i Medāyin 180/5

ḳ.-ı aṣḥāb-ı fīl 192/5, 199/10

ḳ.-ı aṣḥāb-ı Kisrā 177/2

ḳ.-ı remy-ı ḥaṣāh ėrür 200/1

tefāṣīl-i ḳ. 212/7

ḳ.+ nın͡g 176/6, 234/1

ḳ.+ nı 212/8

bāḳī-yi tefāṣīl-i ḳ.+ nı 287/8

ḳ.+ ġa 182/6, 192/4, 221/9

ḳ.+ sı 278/1, 287/9

ḳ.+ sı mu 98/4

ḳ.+ sın 258/9

ḳ.+ sındın 231/4

ḳıtāl [Ar.] vuruşma, savaşma -3-

ḳ.-ı ehl-i İslām'dın 271/8

ḳ.-ı ehl-i İslām üçün 303/7

ḳ.+ ındın 271/1

ḳıyāmet [Ar.] 1. kıyamet, son gün -9-

ḳ. kün 340/1

ḳ. küni 120/5, 120/8

şefīᶜ-i yevm-i ḳ. 27/1

ḳ. bolġay 110/4

ḳ.+ ġa tėgrü 267/4

ḳ.+ ḳa tėgrü 234/9

ḳ.+ de 247/6, 338/4

2. bela, patırtı -1-

ḳ. ḳılmas ėrdi͡ng 61/7

ḳıyāmet-engīz [Ar.+Far.] bela, patırtı koparan, afet -1-

ḳ. 53/7

ḳıyās [Ar.] karşılaştırma -1-

ḳ. 235/10

ḳıymet [Ar.] kadir, değer, itibar -1-

ḳ. 111/6

ḳız kız, kız evlat -5-

oġul ḳ. 281/3, 281/5

ḳ.+ ı 53/5

ḳ.+ larıġa 167/9

ḳ.+ larıdın ėrür 215/7

ḳızar - kırmızı rengini almış, kırmızıya bulanmış -1-

ḳ.- mış 315/11

ḳızart - kızartmak, kırmızı hâle getirmek -2-

ḳ.- ıp 46/3

ḳ.- may turġanımnı 65/1

ḳızıl kırmızı -3-

ḳ. 45/4, 45/11, 233/8

Ḳızıl Arslan Azerbaycan atabeglerinden Irak Selçuklu sultanı Arslanşah bin Tuğrul'un anne bir kardeşi -1- krş. Melikşah, Sencer, Ṭuġrıl

ṭuġyān-ı Ḳ. 74/7

ki [Far.] ki (bağlaç) -7-

k. 38/9, 73/5, 73/6, 81/2, 135/11, 159/3, 165/11

kibār [Ar.] büyükler, ulular -1-

ṣaḥābe-i k. 293/1

kibi gibi (edat) -1- krş. bigin, dėg, tėg, tėgi, tęgi

sėn k. 346/7

kibriyā [Ar.] ululuk -4-

k. 147/1

k.+ dın 137/7

k.+ sıġa 205/5

k.+ sında 8/9

kiçig 1. küçük, büyük zıttı -10-

k. 12/11, 144/5, 182/3, 201/7, 336/10

k. dėg turur 336/6

k. ėrkende hem 211/8

k.+ rek 192/9, 199/6, 254/9

2. küçük yaştayken -1-

k. 322/9

kiçiglik küçüklük, yaşça küçük olma durumu -2-

k.+ ning͡ 326/7

k.+ ni 325/3

kifāyāt [Ar.] elverme, yeterlik, yararlık -1-

k.-i mühimmāt üçün 251/6

kifāyet [Ar.] yeterlik, yararlılık, yetişme -4-

k. ḳılmaḳda 91/9

k.+ ige 78/5

k.+ dür 322/4, 322/8

kigür - girdirmek, sokmak -2-

k.- ünḡ 242/3

k.- üp 321/6

ḳilā [Ar.] nefret etmek, iğrenmek -2-

ḳ.+ nı 118/2

ḳ.+ dur 117/10

Kilāb Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılmayan kollarından biri -2- krş. Kaᶜb (I)

Kaᶜb ve K. 281/9

Hevāzīn-i Kaᶜb ve K. 278/9

kilīd [Far.] anahtar -1-

k.+ lerini 110/7

kilīm [Far.] aba, hırka, keçe -1-

k. 30/10

kim (I) ki (bağlaç) -637-

k. 8/5, 9/3, 11/11, 11/6, 17/1, 18/1, 18/10, 18/6, 19/1, 20/5, 20/7, 20/8, 20/9, 20/11, 21/6, 21/8, 22/2, 23/10, 23/11, 23/5, 23/7, 24/3, 24/5, 25/1, 25/2, 25/3, 25/4, 25/9, 26/3, 26/5, 26/8, 27/2, 27/5, 29/9, 30/5, 31/6, 32/10, 32/5, 33/5, 34/11, 34/2, 34/4, 34/6, 35/1, 35/10, 35/11, 36/1, 36/7, 37/6, 37/11, 38/7, 38/9, 38/11, 39/8, 39/10, 40/3, 40/10, 41/6, 43/8, 44/4, 44/7, 45/10, 46/1, 46/6, 48/6, 48/7, 50/3, 50/4, 50/5, 50/10, 51/2, 52/5, 52/7, 54/9, 54/11, 55/2, 56/6, 57/3, 57/6, 57/11, 59/4, 59/8, 60/6, 61/2, 61/10, 61/11, 62/1, 64/5, 65/5, 65/9, 65/10, 66/4, 66/5, 67/1, 67/5, 68/6, 68/7, 68/8, 70/1,

71/1, 71/3, 72/3, 72/5, 73/1, 73/4, 73/8, 74/10, 75/2, 76/6, 76/9, 77/6, 77/9, 78/8, 78/11, 79/2, 79/5, 79/7, 80/2, 80/5, 80/10, 81/5, 82/7, 83/4, 83/6, 83/8, 83/11, 84/2, 84/7, 84/9, 85/6, 86/6, 86/8, 86/11, 87/3, 87/7, 88/1, 88/11, 88/4, 89/1, 90/3, 91/8, 91/11, 92/2, 92/4, 92/6, 92/10, 92/11, 93/11, 95/5, 95/11, 96/1, 96/10, 96/5, 97/10, 97/6, 98/7, 98/8, 100/4, 100/6, 101/3, 101/9, 102/8, 102/11, 103/1, 103/3, 103/4, 103/8, 104/2, 104/4, 105/1, 105/2, 106/2, 107/1, 108/4, 108/7, 108/9, 109/6, 110/3, 110/4, 111/10, 111/7, 112/4, 113/2, 113/4, 113/5, 113/6, 114/1, 114/2, 114/6, 114/11, 116/10, 116/11, 116/3, 116/8, 116/9, 117/4, 117/6, 117/9, 117/11, 118/10, 118/2, 118/6, 118/9, 119/5, 119/6, 119/8, 120/5, 121/5, 122/4, 122/11, 123/1, 123/5, 123/7, 124/3, 125/10, 126/1, 126/6, 126/9, 127/1, 127/10, 128/7, 128/8, 129/3, 129/5, 129/7, 130/8, 131/1, 131/5, 131/8, 131/11, 132/2, 132/3, 132/4, 132/7, 133/7, 134/8, 135/1, 135/3, 135/5, 135/6, 135/8, 135/9, 135/10, 136/5, 136/6, 136/10, 136/11, 137/1, 137/4, 137/7, 137/9, 137/10, 138/2, 138/3, 138/10, 138/11, 140/10, 140/11, 140/2, 140/6, 141/2, 142/11, 144/11, 144/4, 145/11, 146/3, 146/4, 146/8, 148/3, 148/6, 149/1, 149/2, 149/3, 151/8, 152/1, 152/4, 153/9, 153/11, 154/7, 154/10, 155/2, 155/5, 155/7, 155/9, 156/3, 157/9, 159/3, 159/5, 159/9, 159/10, 160/3, 161/3, 161/4, 161/7, 162/10, 163/2, 164/11, 164/2, 164/3, 164/4, 164/6, 164/9, 165/3, 165/4, 165/5, 166/3, 166/4, 166/6, 168/1, 168/10, 169/5, 170/9, 172/6, 172/9, 173/7, 174/10, 175/1, 175/2, 175/3, 175/8, 175/9, 176/1, 176/3, 176/4, 176/11, 177/3, 177/7, 178/5, 178/6, 182/6, 184/2, 184/10, 185/6, 185/7, 185/8, 185/11, 186/6, 187/7, 187/10, 188/2, 191/7, 191/8, 192/6, 192/7, 193/8, 194/3, 194/7, 195/2, 195/3, 195/6, 197/4, 197/8, 198/9, 200/1, 201/5, 203/6, 203/11, 204/8, 204/10, 205/6, 206/2, 206/6, 207/1, 208/6, 208/8, 209/6,

209/8, 211/9, 212/8, 213/4, 213/5, 214/3, 214/7, 214/11, 215/2, 215/6, 215/10, 217/6, 217/11, 218/2, 218/7, 219/6, 219/7, 219/11, 220/2, 220/6, 221/3, 221/4, 221/10, 221/11, 222/9, 223/6, 223/10, 225/3, 225/9, 226/5, 226/6, 227/4, 228/4, 228/9, 229/3, 230/3, 230/4, 231/5, 231/8, 232/11, 233/7, 234/5, 234/6, 234/8, 237/2, 237/3, 237/10, 238/10, 239/5, 240/1, 240/6, 240/8, 241/8, 241/9, 242/3, 242/11, 243/2, 243/4, 244/5, 244/6, 244/7, 244/11, 245/1, 245/2, 245/7, 245/9, 246/3, 246/7, 246/9, 246/10, 247/5, 247/9, 247/11, 248/7, 248/10, 249/4, 249/10, 250/9, 251/5, 251/10, 252/10, 253/1, 253/5, 253/7, 253/9, 254/1, 254/5, 254/6, 256/9, 258/4, 258/6, 259/5, 259/10, 260/3, 260/6, 261/7, 262/1, 262/6, 262/8, 264/1, 264/2, 264/5, 264/7, 264/8, 265/4, 265/6, 265/10, 266/5, 267/2, 267/3, 267/5, 268/1, 268/3, 268/4, 268/10, 269/4, 269/7, 269/10, 271/2, 271/7, 272/1, 272/2, 272/4, 272/8, 272/10, 273/3, 273/10, 274/2, 274/4, 274/7, 274/8, 274/9, 276/9, 277/3, 277/4, 277/8, 278/1, 278/5, 279/2, 279/5, 279/11, 281/11, 282/3, 282/5, 282/9, 282/11, 283/11, 284/5, 287/10, 288/2, 288/4, 288/7, 289/3, 291/3, 291/7, 291/10, 291/11, 292/7, 294/4, 295/11, 295/8, 295/9, 296/1, 296/9, 297/3, 297/4, 297/10, 298/6, 299/1, 299/11, 300/9, 300/10, 301/2, 301/8, 301/10, 303/5, 304/11, 305/10, 306/10, 306/3, 306/4, 306/8, 307/2, 307/7, 308/10, 309/7, 310/5, 310/11, 311/2, 311/10, 312/3, 312/4, 312/8, 313/10, 314/3, 314/5, 314/8, 315/4, 315/10, 316/2, 316/5, 317/1, 317/4, 318/11, 319/7, 320/1, 320/9, 320/10, 321/1, 321/2, 321/4, 322/9, 322/10, 324/1, 325/5, 325/8, 325/10, 325/11, 326/11, 327/1, 327/11, 328/1, 328/7, 328/8, 328/9, 329/6, 329/9, 329/11, 330/9, 331/2, 331/9, 331/11, 332/1, 332/5, 332/9, 333/6, 335/5, 333/10, 337/6, 339/4, 340/9, 342/5, 344/6, 345/2, 345/4, 345/9, 346/3, 346/5, 347/4, 347/7

kim (II) kim (zamir) -25-

k. 24/3, 38/9, 41/2, 46/1, 56/5, 93/1, 122/11, 127/10, 131/1, 161/9, 205/6, 222/9, 226/7, 23/1, 242/10, 319/7, 325/10, 325/8, 337/6

k. turur 196/9

k.+ ning͡ 247/8

k.+ e 320/1

k.+ din 27/1

k.+ dür 77/9

k.+ ler-sizler 296/2

kim (III) de, ki (kuvvetlendirme edatı) -1-

tıyılġıl k. 39/9

kimėrse kişi, kimse -1-

k. 244/9

Kināne Adnânîlere mensup büyük bir Arap kabilesi -3-

ḳabāyil-i K.-i Aḥābiş'din 302/5

benī K.+ din 195/8

eşref-i benī K.+ din 297/1

kir - 1. girmek -30-

k.- er 256/1, 321/1

k.- er-biz 293/11, 293/4

k.- ip turur 177/8

k.- diler 218/10, 283/3

k. 293/11, 293/4

k.- se 206/4, 319/8

k.- ip 60/1, 171/3, 175/11, 192/10, 224/3, 233/10, 242/3, 282/1, 286/9, 297/3, 298/9, 303/11, 307/10

k.- gen 120/11, 218/10

k.- geni 224/10

k.- genler 242/6

k.- megen 201/1

közümge uyku k.- medi 49/7

k.- miş bolsa 221/5

k.- mekdin 221/9

2. yola koyulmak -2-

yolġa k.- diler 302/6

yolġa k.- gende 33/3

3. tabi olmak, uymak -1-

k.- me 90/5

kirām [Ar.] ulular, şeref sahipleri -4-

ecille-i k. 14/11

rüsül-i k. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām 148/6

evliyāᵓ-ı k.+ nıng͡ 13/11

fużalā-yı k.+ dın 31/3

kirāyī [Ar.] ücretli çalışan -1-

k. 294/9

Kird-gār [Far.] Tanrı -1-

k. 344/3

kirişme [Far.] cilve -3-

k. ve nāz 62/10

k.-i nāz 51/5

k.+ ge 48/8

Kisrā [Ar.] Nuşirevan'dan itibaren İran hükümdarlarının unvanı -10-

K. 173/4, 177/3

ṭāḳ-ı K. 172/9, 174/10

eyvān-ı Ḳ. 176/1

ḳıṣṣa-ı aṣḥāb-ı Ḳ. 177/2

şeml-i aṣḥāb-ı Ḳ. 180/5

K.+ nın͡g 176/11

aṣḥāb-ı K.+ nın͡g 176/10

K.+ dın 176/1

kişi kişi, insan -69-

k. 19/7, 27/2, 33/3, 40/1, 41/2, 43/8, 62/5, 74/4, 82/9, 92/11, 116/1, 134/8, 135/2, 143/11, 147/10, 159/4, 167/3, 190/11, 192/11, 196/6, 197/6, 199/7, 202/3, 206/7, 207/1, 213/5, 216/2, 220/4, 222/11, 224/10, 234/1, 243/9, 246/10, 247/4, 283/3, 284/3, 284/8, 285/10, 286/4, 287/11, 288/4, 288/5, 291/4, 292/1, 297/6, 303/6, 306/8

k. birle 295/5, 308/6

k. ėrdi 192/10

k.+ nin͡g 79/3, 143/5, 182/4, 207/5, 239/11, 296/7

k.+ ge 59/5, 74/8, 94/1, 161/4, 177/9, 207/4, 303/3, 323/11

k.+ din 277/2

k.+ m 333/6

k.+ ler ėrmiş-siz 284/2

k.+ lerni 294/8

k.+ lerge 301/10

kişne - kişnemek, at avazı çıkarmak -1-

k.- meki 169/5

kitāb [Ar.] 1. kitap -12-

k.-ı ᶜArāyis-i Ṣaᶜlebīde 234/1

k.-ı aᶜẓamġa 212/9

k.-ı Maḳṣad-ı Aḳṣā'da 180/6, 258/9, 287/8, 314/6

k. Maḳṣadü'l-aḳṣā'ġa 300/11

k.-ı zībāġa 18/4

dībāce-i k.+ nı 18/8

k.+ da 212/7

evvel-i k.+ da 208/6

k.+ ın 94/10

2. Kur'ân-ı Kerim -8-

k. 117/2, 236/1

ehl-i k. 249/8

k.+ nıng͡ 117/1

k.+ ġa 131/2, 250/8

k.+ ḳa 235/10

k.+ ı 314/3

3. mektup -4-

k.+ nı 303/10

k.-ı ᶜAbbās'nı 303/9, 303/11

k.+ ında 305/2

kiyür - 1. yola koyulmak -1-

yolġa k.- di 279/4

2. hesaba almak -1-

k.- mesler 124/4

3. girdirmek, sokmak -1-

k.- di 224/4

kizle - gizlemek, saklamak -6-

k.- di 143/9

k.- genning 48/2

k.- genige 144/11

k.- r ėrdim 77/4

k.- mek 40/2

k.- mekdin 77/5

kizlen - gizlenmek, saklanmak -1-

k.- ip turmaḳ bolġay 319/10

ḳoçḳar koç, erkek koyun -2-

ḳ. 306/11

ḳ.+ nı 306/6

ḳol 1. el -31-

ḳ.+ ġa tüşürgey-biz 306/11

ḳ.+ umdın 93/11

ḳ.+ umnı tutmas 329/9

ḳ.+ umnı tutup 329/4

ḳ.+ ungnıng 20/1

ḳ.+ ı ayaḳı tutmas bolup 21/2

ḳ.+ ı ayaḳına 25/2

ḳ.+ ı bilen 276/1

ḳ.+ ı birle 296/2

ḳ.+ ın 25/1, 168/9, 207/8, 218/5, 296/6

ḳ.+ ıġa 18/2, 69/7, 188/7, 193/1

ḳ.+ ınġa 271/5

ḳ.+ ıda 216/11

ḳudreti ḳ.+ ıda 105/1

ḳ.+ ında 217/1, 272/3

ḳ.+ ında bolmaḳnı 272/2

ḳ.+ ında turur 246/10

ḳ.+ ıdın 226/4

ḳ.+ ındın 164/1, 226/2, 281/7

ḳ.+ larındaġı 311/2

ḳ.+ larnıng͡ 226/3

2. kol, kısım, bölük -2-

ḳ.+ ı 273/11

ḳol - istemek, arzulamak -1-

ḳ.- arda 334/5

ḳon - konaklamak, yerleşmek -1-

ḳ.- up 292/6

ḳonaġ misafir, konuk, mihman -3- krş. ḳonaḳ

ḳ.+ ım 56/2

ḳ.+ ıġa 75/7, 76/3

ḳonaḳ misafir, konuk, mihman -4- krş. ḳonaġ

ḳ. 53/2, 57/4

ḳ.+ nıng͡ 76/6

ḳ.+ nı 76/8

ḳonışı komşu -1-

ḳ.+ larmu 37/4

ḳorḳ - korkmak -14-

ḳ.- ar-mėn 59/3

ḳ.- aram 130/8

ḳ.- tı 307/9

ḳ.- ġıl 87/7

ḳ.- up 20/2, 122/5, 173/8, 197/9, 240/3, 297/4

ḳ.- ḳan 103/4

ḳ.- ar ėrdi 178/9

ḳ.- ar ėrdim 245/3

ḳ.- maḳdın ėrmes 223/9

ḳorḳıt - korkutmak -1-

ḳ.- tı 268/9

ḳorḳluġ korku sarmış, korkuya gark olmuş, korkan -1-

ḳ. 271/6

ḳorḳuġ korku -5- krş. ḳorḳunç

ḳ. 167/6

ḳ. birle 271/1

ḳ. leşkeri birle 269/6

ḳ. tüşüp 196/9

ḳ.+ umnı 269/8

ḳorḳunç korku -1- krş. ḳorḳuġ

ḳ. birle 173/5

ḳorḳut - korkutmak -1-

ḳ.- maḳ 187/6

ḳov - kovmak, uzaklaştırmak -3- krş. ḳav-, ḳavu-

ḳ.- ar 238/2, 238/3

ḳ.- arlar 186/2

ḳoy koyun -2-

ḳ.+ ġa 207/7

ḳ.+ larnı 268/10

ḳoy - 1. koymak, bırakmak -5-

vedīʿat ḳ.- dı 153/1

ornıda ḳ.- dı 217/5

ornıġa ḳ.- dı 218/1

ḳ.- madın͡g 261/8

noḳtasız ḳ.- mas 316/3

2. bırakmak, geride sağlam bırakmak -4-

bāḳī ḳ.- mas 235/6

buzmay ḳ.- mas 77/1

derece-i bāḳī ḳ.- madın͡g 261/9

kėldi ḳ.- madı 69/9

3. koymak, adamak -2-

başın ḳ.- sa 23/1

başın ḳ.- up 246/5

4. koymak, sürmek -2-

ḳolın ḳ.- up 296/6

yüzüm ḳ.- up 23/6

5. fırsat vermek, imkan vermek -2-

yoldın çıḳmaḳġa ḳ.- maslar 78/1

męni ḳ.- a bęrgil 227/3

6. terk etmek, yapmayı bırakmak -2-

uluġ bolġanda ḳ.- may 325/4

ṭāʿatni ḳılmaḳnı ḳ.- madılar ėrse 102/7

7. ayak basmak -1-

ḳadem ḳ.- sa 57/9

8. alıkoymak, engellemek -1-

iḳtidā ḳılmaḳġa ḳ.- mas 71/7

9. boşvermek, bırakmak -1-

ḳ. 137/10

10. atamak, görevlendirmek -1-

mėn ḳ.- ġan 193/10

11. koymak, secde etmek -1-

başı ḳ.- uban 210/10

12. yerleştirmek, konumlandırmak -1-

ḳ.- up 295/3

köç - 1. göç etmek, bir yerden bir yere taşınmak, gitmek, yola koyulmak -4-

k.- ti 72/6

k.- ti kętti 100/7

k.- üp 292/9, 304/8

2. ölmek -1-

k.- ti 74/8

köçür - kaldırıp götürmek -1-

k.- üp 105/4

kögerçgün güvercin -2-

k.+ ni 221/1

k.+ lerni 224/8

kögüs göğüs, sine -5- krş. aḥşā, bağır

k.+ ümni 217/3

k.+ ümge 167/5, 217/8, 218/5

k.+ in 216/3

kök gök, sema -23- krş. āsmān

k. 110/2, 151/6, 184/11, 190/7, 214/7, 260/4

yęr k. 185/9

k. sarı 188/8

k. sarıdın 169/4

k.+ ke 168/9, 216/5

k.+ de 255/4, 255/6, 256/2

k.+ din 163/4, 165/11, 167/11, 175/5, 190/4, 191/5

k.+ ler 218/9

k.+ lerge 255/4, 259/9

kölege [Moğ.] gölge -1-

k. salġay 161/10

kömür kömür -1-

k. dėg 241/10

köndür - döndürmek, bir yerden başka bir yere müteveccih kılmak -1-

k.- ür 185/9

kön͡gül gönül, yürek -70-

k. 37/5, 38/1, 38/2, 40/11, 41/1, 41/4, 41/9, 46/2, 48/10, 51/10, 54/6, 56/11, 59/5, 68/4, 87/10, 89/3, 101/10, 138/2, 159/10, 203/7

k. kęsip 71/9

k. birle 56/6

k.+ ning͡ 69/6

k.+ ni 47/11, 51/1, 72/11, 72/3, 106/8, 327/4

k.+ ge 50/2

k.+ de 48/5, 49/8, 62/7

k.+ din 69/2

k.+ üm 17/10, 17/7, 55/3, 55/9, 215/11, 337/11

k.+ ümning͡ 164/11

k.+ ümni 59/3

k.+ üng͡ 18/11, 68/8, 73/3

k.+ üng͡ning͡ 82/5

k.+ üng͡ni 19/1

k.+ üng͡e 40/6

k.+ üng͡ge 39/10, 44/11, 45/3

k.+ i 50/5, 59/11, 203/6, 204/8, 270/2, 318/10

k.+ ining͡ 36/1, 54/3

k.+ ini 268/9

k.+ ige 196/8, 213/4

k.+ inge 269/9

k.+ ümüzning͡ 294/2

k.+ ler 13/1, 23/3, 53/9

k.+ lerge 160/9

k.+ lerning͡ 338/4

k.+ dür 159/9

köni doğru -4-

k. 78/1, 185/9

k. bolğıl 95/6

k. bolmadım 95/4

köp çok -32-

k. 26/7, 37/4, 66/9, 86/5, 88/1, 92/11, 172/7, 180/1, 190/11, 195/4, 201/5, 201/10, 296/7, 31/4, 312/2, 318/3, 344/1, 346/6

k. boldı 168/7

k. bolsa 129/9

k. bolmaḳı birle 239/6

k. turur 52/1, 91/8, 161/11, 189/3, 316/5

k.+ rek 256/1, 294/5, 313/1, 336/10

k.+ rekini 287/6

k.+ tür 171/11

köprüg köprü -1-

k. turur 243/5

kör görme engelli, âmâ -1-

k. boldı 219/8

kör - 1. görmek -112-

k.- er-mėn 27/5, 54/9, 297/10

k.- er 25/4, 34/2

k.- miş-mẹn 98/1

k.- miş 25/1

k.- mişler 33/4

tüş k.- üp turur 174/11

k.- düm 54/2, 70/11, 71/1, 104/8, 166/6, 167/11, 168/5, 255/5, 255/6, 255/8, 256/2, 310/11, 346/7

tüş k.- düm 173/8, 306/4

k.- düng͡ mü 83/11

k.- di 43/6, 190/11, 297/3, 299/1, 299/7

k.- dük 216/4, 283/11

k.- diler 147/10, 294/8, 301/4

k.- gey mü-mẹn 55/1

k.- gil 124/5, 148/3

k.- üng͡ 97/4

k.- sünler 169/1, 220/3

k.- se 220/6, 222/9

k.- seng͡ 80/8

k.- sengiz 310/5, 310/7

k.- erde 73/10

k.- üp 49/2, 53/11, 55/2, 56/2, 56/5, 56/9, 59/10, 66/1, 144/7, 179/7, 196/8, 212/1, 215/1, 221/2, 224/1, 224/9, 236/9, 283/10, 291/6, 304/8, 305/1, 320/2

tüş k.- üp 173/4

vācib k.- üp 17/4

k.- geç 155/9

k.- geli 62/5

k.- gende 43/4

k.- mey 124/5

k.- gen 42/8, 56/4, 145/11, 146/5

k.- gen üçün 307/4

k.- gendin song͡ 210/9

k.- ügli 172/1

k.- meyür-sėn 319/10

k.- mes-sėn 297/11

k.- mes 220/4

maṣlaḥat k.- mes 58/3

k.- mesler 146/8

k.- medi 346/7

k.- megey 247/10

k.- er bolsa ėdi 30/6

k.- er bolsa 159/4

k.- mes boldı 187/2

k.- üp turur ėrdi 284/4

tüş k.- üp turur ėrdi 179/1

k.- seng̃ ėrdi 69/11

lāyıḥ k.- düm ėrse 54/8

k.- gey ėdi 189/5

k.- di ėrse 145/3

k.- e alman 55/5

k.- e bilgey 145/5

k.- mek 37/7, 58/3, 58/9, 59/1, 222/10

k.- mek birle 317/1

k.- mekke 161/11

k.- mekke bolmadı 219/8

k.- mekdin 58/2

k.- meking̃ 73/8

k.- mege 143/10

2. şahit olmak -10-

k.- er-sėn 269/1

k.- üp turur 277/5

k.- düm 215/1

k.- gil 200/9

k.- üp 190/4, 212/3

k.- gen 212/4

k.- genin͡gdin 190/10

k.- medim 157/10, 281/6

3. uygun bulmak -3-

revā k.- gey-mėn 59/2

ṣalāḥ k.- sen͡g 177/7

revā k.- üp 102/4

4. bulmak, değerlendirmek -2-

k.- düm 125/11

ᶜazīz k.- mekin͡giz 57/5

5. iş görmek, yerine getirmek -1-

k.- üp bolmas 101/1

köre göre (edat) -2-

yamanlarġa k. 287/3

yazuḳıġa k. 337/3

körgüz - göstermek -9-

k.- ür 86/8

k.- eyin 218/10

k.- gil 210/1, 214/5, 332/6

k.- se 160/8

k.- üp 57/11, 109/8

k.- meki 160/5

körklü güzel -5- krş. körklüg

k. 56/5, 63/11, 75/6, 167/8, 345/11

körklüg güzel -9- krş. körklü

k. 13/6, 49/9, 156/3, 195/1, 222/6, 248/8, 341/1

k.+ rek 133/7, 158/1

körül - görülmek -2-

k.- medi 187/6, 211/2

körümçi müneccim -3-

k. 173/5, 178/10

k.+ lerning͡ 165/6

körün - görünmek -9-

k.- ür 144/5, 144/8

ṣavāb k.- se 307/2

k.- gen 159/10

k.- mesler 155/3

k.- medi 143/6

k.- ür çaḳlı bolġanda 308/8

k.- meslik üçün 104/5

k.- ür ėrdi 311/3

körüş - karşılaşmak, karşı karşıya gelmek -1-

k.- tiler ėrse 297/1

köter - 1. kaldırmak, ortadan kaldırmak, hükümsüz bırakmak -5-

k.- dim 217/11

k.- ip 47/2, 147/5, 217/10

2. kaldırmak, yükseltmek -4-

k.- ür 130/7

k.- ip 224/2, 311/1

k.- gen dėg turur ėrdi 168/9

3. taşımak -2-

k.- ür-mėn 120/5

k.- e bilgeniçe 233/1

köy - yanmak -4-

k.- üp tururlar 301/5

k.- üp 59/11

k.- gen 242/4

k.- genige 59/11

köz göz, organ adı -87-

k. 37/11, 37/5, 38/3, 40/11, 41/1, 41/4, 41/9, 42/3, 43/6, 44/7, 45/10, 54/3, 55/6, 64/11, 68/4, 70/6, 94/11, 143/9, 145/4, 145/5, 203/7, 248/11, 254/9, 299/9, 330/2, 346/7

k. yumup açḳunça 169/2, 170/1

k.+ ni 144/5

k.+ de 89/6

k.+ din 69/1

k.+ ge ilsün 111/1, 114/1

k.+ ge ilmedim 94/7

k.+ ge ilmedi 66/2, 75/10

k.+ üm 55/9, 59/6

k.+ ümning 17/10, 164/11, 216/7

k.+ ümni 168/4

k.+ ümge 49/4

k.+ ümge uyku kirmedi 49/7

k.+ ümdin 47/2

k.+ üng͡ 68/8, 84/8, 88/10, 89/7, 148/2, 218/8

k.+ üng͡ni 40/5, 73/8, 337/7

k.+ üng͡e 72/4

k.+ üng͡gge 39/8

k.+ i 48/1, 108/6, 219/8, 233/11

k.+ inig͡ 220/6

k.+ ini 58/8, 147/9, 190/9

k.+ in 52/6, 146/7

k.+ in tudaḳın 193/3

k.+ ige 31/2, 59/9, 104/5, 207/10, 252/5, 324/9

k.+ inde 189/4

k.+ idin 168/1, 181/2

k.+ lerge 144/4

k.+ leri 30/6, 58/11, 204/8, 240/1

k.+ leriniig͡ 54/10

k.+ leriġa 200/11

k.+ lerige 286/8

k.+ leridin 160/7

k.+ lerim 55/7

k.+ leriig͡ni 42/5

közgür - göstermek -1-

k.- e 58/11

közle - gözlemek, beklemek -1-

k.- genniig͡ 48/1

közlü gözlü, gözü olan -2- krş. közlüg

k. 57/7, 250/10

közlüg gözlü, gözü olan -1- krş. közlü

k. 53/6

közsiz kör, görme engelli -1-

k. 278/10

Ḳubā Hicret sırasında Hz. Muhammed'in misafir olduğu ve ilk mescidi bina ettiği köy -1-

Ḳ.+ da 303/9

Ḳubbetü'l-İslām [Ar.] İslam'ın kubbesi, zirvesi, çatısı, Belh'in diğer adı, metinde Hârezm -1-

Ḳ. Ḫʷārezm saru 14/1

ḳubḥ [Ar.] çirkinlik -1-

ḳ.+ ın 86/7

ḳuç - kucaklamak, sarılmak -2-

ḳ.- up 161/3, 161/4

ḳudret [Ar.] güç, kabiliyet, ilahi güç -14-

ḳ. 10/7

ḳ.-i ḳāhire 9/3

ḳulleᵊ-ı ḳāf-ı ḳ. ėrür 68/7

ḳ. ile 212/10

ḳulle-ı ḳāf-ı ḳ.+ din 51/5

ḳ.+ i 197/9, 246/9

ḳ.+ i ḳolıda 105/1

ḳ.+ i birle 24/7, 139/1

kemāl-i ḳ.+ i birle 49/9, 184/3

ḳ.+ in 238/1

ḳ.+ imizni 200/9

ḳudsī [Ar.] kutsal, mübarek -1-

ḥadīṯ-i ḳ.+ din 80/5

ḳudsī-ṣıfat [Ar.] mübarek vasıflı -1-

cān-ı ḳ.+ nı 87/4

ḳudsiyye [Ar.] kutsal, mübarek -1-

cīrān-ı ervāḥ-ı ḳ. birle 67/8

ḳudūm [Ar.] uzak bir yoldan gelme, ayak basma -1-

ḳ.+ dın 181/7

ḳudüs [Ar.] mübareklik -2-

şahbāz-ı ḳ. 326/1

maḥfil-i ḳ.+ ning 102/10

ḳul kul, köle -11-

ḳ. 295/1

ḳ.+ nı 341/11

ḳ.+ nı tutup 294/9

ḳ.+ ġa 338/1

ḳ.+ um 133/2

ḳ.+ ung ėrdi 194/4

ḳ.+ ung-mėn 194/4

ḳ.+ ı 193/5

ḳ.+ ın 49/10

ḳ.+ ları 313/4

ḳ.+ lar 122/4

ḳulaġ kulak, organ adı -3- krş. ḳulaḳ

ḳ.+ ı 63/10, 64/1

ḳ.+ ına salma 73/3

ḳulaḳ kulak, organ adı -7- krş. ḳulaġ

ḳ. salġay 41/3

ḳ. salsa͡ng 72/2

ḳ. salmay 69/3

ḳ. salman 64/6

ḳ. salmas 40/1

ḳ. salmadılar 187/11

ḳ.+ larıda 189/6

ḳulle [Ar.] doruk -2-

ḳ.-ı ḳāf-ı ḳudret ėrür 68/7

ḳ.-ı ḳāf-ı ḳudretdin 51/5

ḳulluḳ kulluk, tabi olma hâli -2-

ḳ. ḳılmaḳdın 102/1

ḳ. ḳılmayın 124/3

ḳulūb [Ar.] kalpler, gönüller -2-

ḳ. ervāḥnıng 139/10

ṣunᶜ-ı ḳ. 213/8

ḳumalaġ dışkı -1-

ḳ.+ ın 291/5

ḳur - kurmak, tanzim etmek -1-

ḳ.- up 91/11

ḳurᶜa [Ar.] kura, ad çekme -1-

ḳ. saldılar 202/4

ḳurb [Ar.] yakın, ezelde Allah ile kul arasındaki ahde vefa -2-

ḥarīm-ı ḳ.-ı raḥmānġa 124/8

maḳām-ı ḳ.+ da 149/6

ḳurbān [Ar.] dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan -5-

ḳ. üçün 324/2

ḳ. ḳılur 306/4

ḳ. ḳılurlar 343/1

ḳ.+ larnı 306/7

ḳ.+ nıng͡ 324/4

Ḳur'ān [Ar.] Kur'ân-ı Kerim -19-

Ḳ. 123/5, 235/9, 238/2, 240/6, 241/8, 243/2

Ḳ.-ı ᶜaceb 185/8

Ḳ.-ı ᶜArabī 237/1

Ḳ.-ı mecīd 102/11

Ḳ. bolġay 123/4, 186/6

Ḳ. birle 186/7, 240/11

Ḳ.+ nıng͡ 237/10

Ḳ.+ nı 123/7, 240/8, 249/8

Ḳ.+ ġa 123/11

ḥabl-ı Ḳ.+ ġa 124/2

Ḳur'āniyye [Ar.] Kur'ân-ı Kerim'de yer alan, onunla ilgili -1-

āyāt-ı Ḳ. 227/4

Ḳureyş Hz. Muhammed'in mensup olduğu Arap kabilesi -33-

Ḳ. 163/3, 163/7, 200/2, 224/6, 288/5, 289/7, 292/10, 294/11, 298/5, 301/2, 302/4, 303/5, 304/5, 304/8

ekābir-i Ḳ. 301/6

ekṣer-i ṣanādīd-i Ḳ. 299/5

ḥavārī-yi ṣanādīd-i Ḳ. 302/8

küffār-ı Ḳ. 292/3, 297/2

maᶜşer-i Ḳ. 301/11

ṣanādīd-i Ḳ. 222/2, 292/1

Ḳ. turur 200/3

Ḳ.+ ni͡ng 165/3, 191/8, 295/7

emvāl-i Ḳ.+ ni 288/1

leşker-i Ḳ.+ ni 305/1

nisāᵓ-ı Ḳ.+ ni 310/11

Ḳ.+ ġa 291/10

Ḳ.+ din 294/7

ḫalīf-i Ḳ.+ din 288/6

ṣanādīd-i Ḳ.+ din 296/8

ḳurı - kurumak, su veya nemin tamamen tükenmesi -1-

ḳ.- dı 182/10

ḳurt kurt, köpekgillerden bir hayvan -1-

ḳ. 202/1

ḳuṣvā [Ar.] uzak, uzak nizam -1-

ġazvī-yi ḳ. ėrür 298/7

ḳuş kuş -13-

ḳ. 168/2, 199/8

Burāḳ ḳ. 167/4

ḳ. ėrdi 199/7

ḳ.+ ı 51/2, 215/11

ḳ.+ ını 51/9

ḳ.+ ına 324/10

ḳ.+ lar 198/10, 198/4, 198/7, 271/2, 310/6

kūtāh [Far.] kısa, boysuz -1-

k. ḳılġıl 344/1

ḳuṭb [Ar.] bir tarikatin ulusu -1-

ḳ.-ı zamāne 25/8

ḳutḳar - kurtarmak -1-

ḳ.- dı 207/7

ḳutul - kurtulmak -3-

ḳ.- dılar 271/4

ḳ.- ġan üçün 163/7

ḳ.- mas 51/2

ḳuvan - mağrur olmak, övünmek, kıvanmak, güvenmek -2-

ḳ.- ıp 200/4

ḳ.- maḳ 285/3

ḳuvvet [Ar.] kuvvet, güç -8-

ḳ. 159/1

ḳ.-i beşeriyye birle 126/6

ḳ. ve nuşret bẹrip 310/1

ḳ. tapar 79/3

ḳ.+ i şiddeti 318/3

ḳ.+ i birle 11/7, 200/3

ḳ.+ in 169/11

ḳuyaş 1. güneş, güneşin ısısının veya ışığının şiddeti -2-

ḳ. 250/10

ḳ.+ nı 220/6

2. güneşin ısısının veya ışığının şiddeti -1-

	ḳ. 155/10
ḳuyūd [Ar.]	kayıtlar, bağlar -2-
	insilāḫ-ı ḳ.-ı iṣneyniyyet birle 335/1
	ḳ.-ı ẓalamāt-ı vücūdıdın 147/2
kübāyir [Ar.]	büyükler, çok büyük olanlar -2-
	ehl-i k. 121/8
	k.+ ni 336/4
kübe [Moğ.]	zırh -1-
	k.+ ler 221/8
kübrā [Ar.]	en büyük, pek büyük -2-
	bedr-i k.+ da 200/1
	ġazve-i bedr-i k. ėrür 287/9
küç	1. güç, zor -2-
	k. birle 81/7
	k. bile 82/9
	2. güç, kuvvet -2-
	k. birle 279/9
	k.+ ün͡güz 97/8
küçey	zor, güç -1-
	k. turur 284/5
küçeylik	güçlük, zorluk -2-
	k. 339/4
	k.+ din 142/5
küçlüg	güçlü, kuvvetli, kudret sahibi -1-
	k. 197/8
küdūrāt [Ar.]	kederler, sıkıntılar -1-

k.-ı ᶜalāyıḳdın 163/1

küdūret [Ar.] bulanıklık, gam, tasa, kaygı -1-

k.-i nefs 84/9

küffār [Ar.] kâfirler, imansızlar -13-

k. 219/11, 220/4, 272/9

ᶜasākir-i maḫẕūleᵓ-i k. 286/9

k.-ı Ḳureyş 292/3, 297/2

k. birle 276/9

ṣāḥib-i rāyet-i k. ėrdi 314/5

k.+ nıng͡ 181/8, 189/4, 273/3

k.+ nı 275/1

leşgergāh-ı k.+ ġa 198/9

küfr [Ar.] imansızlık, dinsizlik -1-

k. 181/7, 183/5

k.+ ge 188/11

k.+ ining͡ 180/11

kül - gülmek, tebessüm eylemek -1-

k.- üp 160/7

külāh [Far.] başlık, serpuş -1-

k.+ ıng͡ bolġanda 107/8

külli benī Ādem Âdemoğullarının tamamı -1-

iftiḫār-ı k. 34/9

kümiş gümüş -1- krş. kümüş

k.+ din 216/11

kümüş gümüş -3- krş. kümiş

altun k. ḳılıp 105/3, 110/9

k.+ din 232/4

kün 1. gün, zaman, vakit -48-

k. 22/6, 57/7, 72/10, 74/11, 74/2, 101/4, 109/11, 109/9, 119/7, 134/6, 163/11, 180/11, 209/10, 215/7, 246/3, 284/9, 289/10, 289/7, 292/3, 295/8, 296/1, 304/4, 308/5, 340/1

k. ėrdi 172/6

k.+ ning͡ 33/3, 71/9, 74/2

k.+ nüng͡ 245/3

k.+ ge tėgrü 133/10, 278/4

k.+ de 303/3, 303/8

k.+ din song͡ 164/6, 188/11, 210/1

k.+ din song͡ hem 133/11

k.+ din song͡ra 175/5

k.+ i 73/10, 120/5, 120/8, 163/9, 166/10, 282/3, 283/1, 304/3

k.+ ide 207/10

k.+ ler 271/6

2. güneş -12-

k. 145/1, 145/2, 151/9, 211/7

k.+ ge 144/4, 298/3

k.+ ni 56/8, 150/4, 298/2

k.+ ning͡ 155/9, 248/11

k. tuġķanda 155/3

3. gündüz -2-

tün k. 19/3

tün ü k. 71/3

4. gün, bir yılı üç yüz altmış beş dilimde gösteren zaman birimi -1-

k.+ i 14/7

küneç güneş -2-

k. 53/6, 145/4

küngüre [Far.] kubbenin tepesi, en yüksek yeri -3-

k. 176/2

k.+ si 172/10, 172/11

künlük günlük, iş ya da durum için belirli bir gün sürme -2-

k. 29/6, 232/7

künyet [Ar.] künye, birinin adını, mensubiyetini gösterir bilgi -1-

k.+ i 192/6

kürsī [Ar.] yeryüzü -3-

k. 151/5

k.+ ni 149/8

ḫizāne-i k.+ ni 149/9

kütüb [Ar.] kitaplar -2-

k.-i ilāhīde 212/3, 233/6

L

lā-cerem [Ar.] şüphesiz -58-

l. 17/3, 18/8, 21/11, 24/8, 25/5, 36/6, 42/11, 49/3, 79/1, 81/9, 83/5, 92/8, 94/3, 97/1, 98/10, 106/7, 107/4, 108/4, 113/10, 119/1, 135/5, 137/5, 138/11, 141/8, 143/6, 151/5, 152/6, 153/10, 187/3, 201/2, 203/9, 204/3, 205/8, 221/6, 234/6, 235/6, 239/1, 240/1, 245/2, 249/2, 253/2, 269/1, 271/6, 275/9, 283/2, 288/2, 301/5, 302/4, 306/2, 311/3, 324/6, 325/11, 325/2, 326/10, 328/4, 331/7, 336/7, 345/4

lafẓ [Ar.] dil, söz -2-

l.-ı melīḥ birle 33/5

l.-ı Türkī-yi melīḥ birle 16/10

lāḥiḳ [Ar.] ulaşan, yetişen, eklenen, yenisi -2-

vaḥy-i l. 322/8

l. bolup 285/4

laḥẓa [Ar.] an, zaman, göz ucu ile bir kere bakıncaya kadar geçen zaman -2-

l. 158/5

l.+ dın son͡g 28/11

lā ilāhe illa'llāh [Ar.] Allah'tan başka ilah yoktur -2-

l. 321/1, 321/4

lā ilāhe illa'llāh Muḥammed resūlu'llāh [Ar.] Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed, Allah'ın elçisidir -2-

l. 170/4

l.+ nı 113/9

laʿl [Ar.] kırmızı ve değerli bir taş, dudak -3-

l. 160/4

l.-i dürr-pūşını 160/5

l.-i gevher-pāşı 53/10

lāl [Ar.] dilsiz -1-

l. 346/4

lāme [Far.] miğfer -1-

l.+ sin 307/11

Lā-mekān Tanrı -1-

L.+ dın 107/8

Lāt [Ar.] İslam öncesi Arapların Kâbe'deki putlarından biri -1- krş. Menāt, ᶜUzzā

L. 164/7

laṭīf [Ar.] hoş, nazik -8-

l. 222/6

l. ü çālāk 114/6

risāle-i l. 347/7

ḫaṭṭ-ı l. birle 15/9

şerh-i l.+ ning 39/2

aṣl-ı l.+ ning 162/5

ᶜunṣūr-ı l.+ ning 112/4

ᶜunṣur-ı l.+ ide 228/10

laṭīfe [Ar.] hoş, nazik -1-

elfāẓ-ı müsteᶜẕebe-i l.+ si 229/1

lāyıḥ [Ar.] aşikâr, parlak -2-

l. kördüm ėrse 54/8

l.+ ı 317/4

lāyıḳ [Ar.] uygun, yaraşır, yakışır -5-

l. 138/3

l. bolsa 141/3

l. bolmaġay 57/1

l. ėrür 234/9

l. ėrmes 86/11

lāzım [Ar.] gerekli, lüzumlu -2-

l. kėldi 236/7

l. kėlmes 246/2

leālī [Ar.] inciler -2-

l. 227/7

l.-yi āyātḳa 227/10

lebbeyk [Ar.] "buyurunuz, emir sizindir, efendim," anlamında bir kelime, hacda bu ifadeyle başlayan telbiye denilen dualar söylenir -1-

l.-i şevḳ ėtip 342/7

leʾīm [Ar.] alçak, aşağılık, çekiştiren -2-

nefs-i l. 66/4, 86/5

lemᶜa [Ar.] pırıltı, ışık -2-

l. 18/9

l.+ īdür 346/9

lemeᶜān [Ar.] parıltı, parlayış -1-

l.+ ı bile 38/7

lem-yezelī [Ar.] bakilik, kalıcılık -1-

saᶜādet-i l. 12/1

leşker [Far.] ordu, asker -47-

l. 176/11, 177/5, 198/2, 200/2, 274/2, 296/11, 299/7, 302/2

keṣret-i l. birle 285/3

l.-i ᶜaẓīm 159/2

l.-i ᶜaẓīmning͡ 279/2

l.-i derd birle 48/10

l.-i ehl-i İslām 284/8

l.-i Ḥabeşe 193/7

l.-i İslām 285/1

l.-i İslām birle 178/1

l.-i İslām’ġa 309/9

l.-i İslām’nı 286/3

l.-i Ḳureyş’ni 304/11

ṣülüṣ-i l.-i ehl-i islām 312/3

ṣülüṣ-i l.-i İslām birle 308/9

l. bolup 278/7

deryā-yı l.+ ning͡ 274/3

l.+ ni 279/3, 279/9, 283/7

l.+ ge 281/5, 282/11

l.+ de 159/11

l.+ din 281/11

l.+ i 164/2, 179/11, 261/1, 269/6, 294/11, 308/8, 311/11

l.+ i bigin 176/11

l.+ i birle 196/2

l.+ ining͡ 178/5, 292/10

l.+ in 92/1

l.+ ige 282/1

l.+ inge 284/5

l.+ lerning͡ 273/10

deryā-yı l.+ lerni 274/9

l.+ ī ėrür 159/5

leşker-gāh [Far.] ordu yeri, karargâh -1-

l.-ı küffārġa 198/9

leşkeriyān [Far.] ordular, askerler -1-

şiᶜār-ı l.-ı aṣḥāb 283/8

leṭāfet [Ar.] nezaket, güzellik -4-

l. 12/4, 16/6

l.+ ining͡ 126/2

l.+ ini 53/11

leṭāyif [Ar.] latifeler, güzel sözler, hikâyeler -2-

l.-i bāb-ı irşād 66/9

l.+ i 239/5

levāḥ [Ar.] sancak -1-

l.+ lar 317/1

levāᶜic [Ar.] kalbi aşktan yanan -1-

l.-i fuᵓādġa 39/6

levḥ [Ar.] levhi mahfuz, Allah tarafından takdir edilenlerin yazılı olduğu levha -4-

ᶜilm-i l. 334/11

ᶜulūm-ı l. 335/7, 335/9

l.+ ni 150/1

levlāk [Ar.] Hz. Muhammed'e hitap -1-

ḳabā-yı l. 114/6

levlāke [Ar.] bir kudsî hadisten alınmış olup Hz. Muhammed'e hitaptır -1-

l. 10/11

leyālī [Ar.] geceler -1-

l. 272/5

leyl [Ar.] gece -1-

l. hem 127/9

leyle [Ar.] gece -2-

l.-i isrā 258/5

l.-i nıṣf-ı ramażān 292/5

leyletü'l-miᶜrāc [Ar.] Miraç gecesi, Hz. Muhammed'in göğe yükseldiği gece -1-

kerāmet-i l. birle 132/6

leẕẕāt [Ar.] tatlar -4-

l.-ı naᶜīmdin 86/5

l.-ı ṭaᶜām 86/10

l.-i kāẕibeᵓ-i vehmiyyedin 81/10

ẕevḳ-ı l.-ı rūḥāniyyeġa 81/11

leẕẕet [Ar.] tat -5-

l. 81/8

l.-i āb-ı zülālni 250/11

l.+ din 47/4

l.+ ini 86/5, 87/3

līk [Far.] lakin, ama, ve lakin -4-

l. 56/11, 64/1, 72/6, 74/2

liḳā [Ar.] görme, rast gelip kavuşma, yüz, çehre -2-

l.-yı dostdın özge 86/11

l.+ sı 89/4

lākin [Far.] lakin, ama, ve lakin -3-

l. 62/11, 72/10, 138/3

lisān [Ar.] lisan, dil -3-

iṭālet-i l. birle 61/6

l.+ ı 127/8

l.+ ın 169/9

livā [Ar.] bayrak, sancak -6-

l. 120/6

l.-ı evsni 283/6

l.-ı ḫazrecni 283/5

l.-yı ḥamdnı 120/5

l.+ m 268/3

l.+ nı 283/3

Loḳmān Lokman Hekim, İslam öncesi Araplarda efsanevi bir şahsiyet -1-

L. 169/11

luḳme [Ar.] lokma -2-

l. ḳıldı 202/5

l.+ sidin 77/2

luṭf [Ar.] hoşluk, güzellik, iyi muamele -13-

l. 53/3, 132/8, 213/7, 238/11, 329/7

l.-ı keremning͡ 333/5

l. ḳılġıl 339/3

l.+ un͡g 20/7

l.+ un͡g bile 24/2

l.+ un͡gnı 20/3

dergāh-ı l.+ un͡gdın 22/6

l.+ un͡gdın özge 334/3

l.+ ı 332/7

lüʾlüʾ [Ar.] inci -1- krş. dürr, ünçü

l. 243/1

M

mā [Far.] biz (zamir) -1-

mīm-i m. ve menlik 147/6

maᶜānī [Ar.] manalar, anlamlar -8-

m. 143/7

niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i m. 23/6

ehl-i m. 316/5

nefāyis-i m. 238/10

niẓām-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i m. 20/10

ᶜuḳūd-ı cevāhir-i m. 66/6

kārvān-ı m.+ ni 18/3

m.+ si 238/8

maᶜbūd [Ar.] kendisine tapınılan, kulluk edilen, Allah -1-

m.-ı ḥażret 84/4

maᶜcūn [Ar.] hamur kıvamında ilaç -1-

m.-ı necāḥ 89/4

Māçīn Çin ülkesinin güneyine verilen bir ad -1-

Çīn M.+ ni 35/6

mādām kim [Ar.+Tr.] değil mi ki, {-Dᵒğᵒ} için, {-DᵒğᵒnA} göre, {-Dᵒğᵒ} sürece -5- krş. mādāmī kim

m. 61/9, 85/2, 305/11, 341/5, 341/7

mādāmī kim [Ar.+Tr.] değil mi ki, {-Dᵒğᵒ} için, {-DᵒğᵒnA} göre, {-Dᵒğᵒ} sürece -1- krş. mādām kim

m. 340/11

mādde [Ar.] madde, maya, cevher -1-

	def^{c}-i m.-i şehvet 80/2
ma^{c}den [Ar.]	maden -1-
	m.-i kemāl 135/3
maġārib [Ar.]	batı tarafında olanlar -1- krş. maşārıḳ
	m. 168/4
maġfiret [Ar.]	günahı bağışlama -1-
	raḥmet ve m. ḳılmış bolur 337/3
maġlūb [Ar.]	alt edilmiş, yenilgiye uğramış -2-
	m. bolmaḳıġa 313/1
	m. bolmas-biz 284/10
maġrib [Ar.]	batı -9- krş. maşrıḳ
	m. sarı 165/9, 298/3, 298/4
	m.+ ġa 253/2
	m.+ ḳa 168/11
	m.+ ġa tėgrü 152/9, 185/1
	m.+ de 168/6
	m.+ daḳı 165/9
maġrūr [Ar.]	aldanma, bir şeye güvenme -1-
	m. bolup 71/10
māh [Far.]	ay, gök cismi -1-
	m.-ı ẓalm 260/8
maḫāfet [Ar.]	korku -5-
	m. 88/7
	şiddet-i m. 319/9
	āfet-i m. birle 271/10
	m.+ din 219/10

m.+ idin 74/6

maḥaffe [Ar.] mahfe, devenin sırtına konan iki kişilik kapalı vasıta -1-

m. birle 279/1

maḥall [Ar.] yer, makam -3-

m.-i ḳābil 74/11

m.-i ḳābildin bolmasa 65/3

m.-i ḳabūlde 66/11

maḥāll [Ar.] yerler -1-

m. 68/11

maḥalle [Ar.] yer, semt, mevki -2-

m.+ de 171/9

m.+ din 171/8

maḥallet [Ar.] yer, semt, mevki -1-

m.+ ige 33/2

maḥbūb [Ar.] sevilen, muhabbet beslenilen kimse -9-

m.-ı dilpeẕīr 59/7

m.-ı ḥaḳīḳīniṅ 69/1

m.-ı zībā birle 227/9

m.+ ı bolsaṅgız 118/11

m.+ nıṅ 162/1, 50/4

m.+ ın 58/9

m.+ lar 37/7

m.+ larnıṅ 50/6

maḥbūbiyet [Ar.] dostluk -1-

m. 119/1

maḫdūm [Ar.] efendi, kendisine hizmet edilen -1-

m.+ nı 260/3

maḫfī [Ar.] gizli, saklı -2-

m. bolsa 140/4

m. bolup 155/3

maḥfil [Ar.] toplantı yeri -2-

m. 74/5

m.-i ḳudüsning͡ 102/10

maḥkeme [Ar.] mahkeme -1-

ḳāżī-yi m.-i ʿuşşāḳ 44/4

maḥmil [Ar.] deve üstündeki iki kişilik sepet, hacı kafilesiyle gönderilen hediye -1-

m. 72/7

Maḥmūd Ebrehe'nin, Kâbe'yi yıkmak üzere getirdiği büyük fil -1-

M. 196/2

maḥrem [Ar.] gizli, herkese söylenmeyen -4-

maḥrem-i e. 21/4, 36/4 "sırdaş, arkadaş"

m. bolġan 68/3

dost-ı m.+ din 42/8

maḥrūm [Ar.] nasipsiz, istediğini elde edemeyen -7-

m. ėtmegil 339/1

m. ḳalġay-biz 311/4

m. ḳalmaġıl 71/5

m. ḳalmasun 30/9

m. ḳılsa 329/11, 329/7

m.+ ġa 329/5

maḫṣūṣ [Ar.] hususileşmiş, özel, ayrı, müstakil -8-

m. boldun͡g 264/3

m. bolup 67/7

m. ėrmes 231/1

m. ėtip 132/8

m. ḳılıpdur 126/10

m. ḳıldı 205/7

m. ḳılıp 9/10, 16/2

maḥv [Ar.] yok etme, ortadan kaldırma, insani eksikliklerden kurtulma -3-

m. bolup turur 147/4

m. bolup 257/4

m. bolmaḳdın 335/2

maḥż [Ar.] halis, katıksız, tam -5-

m. 258/3, 300/7, 337/4

m.-ı ḫayr 219/7

m.-i naṣīḥat ėyledin͡g 64/1

maḫzen [Ar.] mahzen, içinde eşya saklanan yer -1-

m.-i esrār-ı celāldin 135/3

maḫẕūleᵊ [Ar.] perişan -1-

ᶜasākir-i m.-i küffār 286/9

Maḫẕūm Kureyş'in en itibarlı kollarından biri -1-

benī M. 299/2

maḳābīḥ [Ar.] çirkin hareketler, kötü işler -2-

m. 99/11

m.+ de 337/10

maḳādir [Ar.] miktarlar, değerler -1-

m.-i aᶜmāl 245/7

maḳāl [Ar.] söz -2-

ḳabūl-ı m.-ı şāhīni 17/3

m.+ ı 222/6

maḳām [Ar.] yer, durak, kat, huzur -23-

m. 61/10, 261/9

m.-ı ᶜadlde 338/1

m.-ı ᶜālī 262/1

m.-ı dostluḳda 149/10

m.-ı ḥayāda 150/9

m.-ı istiḳāmetning 97/4

m.-ı ḳurbda 149/6

m.-ı recāda 150/5

m.-ı ᶜubūdiyyetdin 152/3

m.+ nıng 97/9

m.+ nı 265/6

m.+ ġa 61/9

m.+ ıng 263/11

m.+ ı 264/1

m.+ ınıng 99/3

m.+ ın 263/11

m.+ ıġa 119/1

m.+ ıda 150/2

m.+ ında 244/2, 335/3, 336/11, 336/8

maḳāmāt [Ar.] makamlar, meclisler -1-

m.+ ındın ilgeri 262/5

maḳarr [Ar.] durulan, oturulan yer, merkez -1-

m.-ı ʿizzetidin 230/5

maḳbūl [Ar.] kabul edilmiş, uygun bulunmuş -5-

m. bolur 74/4

m. bolġanın 29/8

m. ėrür 50/3

m. ḳılġıl 343/6

m. ḳılındı 145/1

maḳbūl-sīret [Ar.] ahlakı ve tavrı beğenilen, kabul gören -1-

pādişāh-ı m. pesendīde-serīret 12/2

maḳṣad [Ar.] istenilen şey, hedef, gaye -4-

m. 72/5

m.-ı müʿmīn 140/5

m.+ nıng͡ 71/11

m.+ nı 101/1

Maḳṣad-ı Aḳṣā [Ar.] El-Maksadü'l-Aksâ fî Tercemeti'l-Mustaksâ, Hüseyn-i Hârezmî'nin, Azîz bin Muhammed en-Nesefî'nin Maksidü'l-Aksâ adlı tasavvuf hakkındaki eserine Arapçadan Farsçaya yaptığı çeviri -6- krş. Maḳṣadü'l-aḳṣā

M.+ da 176/6, 212/7

kitāb-ı M.+ da 180/6, 258/10, 287/8, 314/7

Maḳṣadü'l-aḳṣā [Ar.] El-Maksadü'l-Aksâ fî Tercemeti'l-Mustaksâ, Hüseyn-i Hârezmî'nin, Azîz bin Muhammed en-Nesefî'nin Maksidü'l-Aksâ adlı tasavvuf hakkındaki eserine Arapçadan Farsçaya yaptığı çeviri -1- krş. Maḳṣad-ı Aḳṣā

kitābu M.+ ġa 300/11

maḳtūl [Ar.] öldürülmüş, katledilmiş -3-

m. bolup turur 301/9

m. boldı 313/7

m. boldılar 314/6

maḳżī [Ar.] kaza olunmuş, ödenmiş -1-

m. bolur 316/7

māl [Ar.] varlık, servet -19-

m. 35/8, 177/6, 195/4, 287/5, 294/5, 300/7, 301/5

m. tavarnı 281/3

salṭanat-ı m. 73/2

m. birle 302/2

m.+ nıng͡ 287/6

m.+ ımnı 197/7

m.+ ı 301/11

m.+ ını 287/3

s̱ülüs̱-i m.+ ın 196/5

m.+ ımız 294/4

m.+ ımızdın 294/5

m.+ ıng͡ızını 291/11

m.+ ları 321/5

Mālik Mâlik bin Avf bin Nasr bin Muâviye bin Bekr bin Hevâzin en-Nasrî ö. 641'den sonra, sahabi -8- krş. Mālik bin ʿAvf, Mālik bin ʿAvf Naṣrī

M. 279/9, 281/2, 282/1, 284/2, 284/4

M.+ ke 279/10

M.+ ke barıp 283/10

M.+ ni͡ng 283/10

Mālik bin ᶜAvf Mâlik bin Avf bin Nasr bin Muâviye bin Bekr bin Hevâzin en-Nasrî ö. 641'den sonra, sahabi -1- krş. Mālik, Mālik bin ᶜAvf Naṣrī

M. 279/2

Mālik bin ᶜAvf Naṣrī Mâlik bin Avf bin Nasr bin Muâviye bin Bekr bin Hevâzin en-Nasrî ö. 641'den sonra, sahabi -1- krş. Mālik, Mālik bin ᶜAvf

M. 278/6

Mālik bin Ṣaᶜṣaᶜa Hz. Muhammed'in miraç olayını aktaranlardan olup Kerbela'da şehit olmuştur -1-

M. 254/6

mālik-riḳāb [Ar.] hükümdar, kulların sahibi -2-

m. 346/3

şahenşāh-ı m.+ ġa 34/11

maᶜlūm [Ar.] bilinen, belli -8-

m. bolur 80/5

m. bolup turur 233/7

m. boldı 125/6, 153/9

m. ėtken 291/1

m. ḳılsalar 245/9

m. ḳılmas 118/3

m. turur 268/3

man͡ga bana (zamir) -28- krş. mėn

m. 34/5, 58/1, 60/1, 61/3, 65/2, 80/9, 105/10, 106/2, 118/11, 167/8, 194/5, 200/5, 209/11, 210/8, 218/5, 225/3,

225/6, 226/5, 255/5, 255/8, 256/3, 269/6, 297/6, 309/6, 321/2, 328/1, 328/6

maᶜnī [Ar.] 1. anlam -10-

m. 185/3, 185/6, 186/6

ḥāṣıl-ı m. 274/8

m.-yı anīḳ birle 229/3

m. bolsa 206/6

cevāhir-i m.+ ge 74/11

m.+ si 230/3

m.+ sin 16/9

m.+ sige 38/8

2. iç yüz, soyut varlık -1-

m. bile 11/3

3. durum, hâl -1-

m. 144/7

4. neden, sebep -1-

m.-yı kāşif-i ḥudūṣ ḳıdem 230/8

māniᶜ [Ar.] engel -2-

m. bolur 286/2

m.+ ī bolmaḳı birle 345/8

manṣūre [Ar.] Allah'ın yardımıyla üstün gelmiş -3-

ᶜasākir-i m. 14/2

ᶜasākir-i m.+ ni 178/3

ᶜasākir-i m.-i ehl-i islām 201/3

maraż [Ar.] hastalık -2-

m.+ ġa 89/3

m.+ ı birle 21/1

maᶜreke [Ar.] savaş meydanı -1-

m.+ de 269/2

maᶜrifet [Ar.] ustalık, bilme, biliş -5-

ᶜadem-i m.-i ḥikmetdin 246/1

m.-i müstelzim-i maᶜrifet 250/7

maᶜrifet-i müstelzim-i m. 250/7

m. bolup 46/9

kemāl-i m. üçün 9/5

marīż [Ar.] hasta -2-

m. 250/11

m. bolur 88/7

maᶜrūf [Ar.] 1. bilinen, meşhur -4-

m. 15/8, 230/2

m. ėrür 156/5

m. turur 50/7

2. bilinen, şeriatin uygun gördüğü -1-

emr-i m. 166/3

marżāt [Ar.] memnun, hoşnut olma -1-

ṭaleb-i m.-ı ḥaḳnı 306/1

maṣāḳiᶜ [Ar.] seçkin hatipler -1-

m.-i ḫuṭebā 236/9

maṣlaḥat [Ar.] iş, husus, keyfiyet -3-

m. ėrmes 222/10

m. körmes 58/3

m.+ ḳa 206/8

maṣraᶜ [Ar.] kapı, kapı kanadı -1-

m.+ ın 296/7

maşārıḳ [Ar.] doğu tarafında olanlar -1- krş. maġārib

m. 168/4

maᶜşer [Ar.] cemaat, topluluk, birlikte yaşayan kitle -1-

m.-i Ḳureyş 301/11

maşrıḳ [Ar.] doğu -7- krş. maġrib

m. 168/11

m. sarı 165/10

m.+ da 168/6

m.+ dağı 165/8

m.+ dın 152/9, 185/1, 253/2

maṭlaᶜ [Ar.] ilk beyit -6-

iᶜādeᵓ-i m. 24/9

m.-ı ḳaṣīde 67/1

m.+ nı 27/1, 28/1, 28/2

m.+ ı 26/8

maṭlūb [Ar.] talep edilen, aranılan -1-

m.-ı bī-naẓīrning͡ 59/7

māyil [Ar.] hevesli, istekli -1-

m. turur 73/8

maᶜyūb [Ar.] ayıplanmış, ayıplanan -2-

m. yā helāk ḳılur 84/7

helāk yā m. ḳılur 83/5

mażarrat [Ar.] zarar, ziyan -1-

m.+ ı 86/6

maẓhar [Ar.] bir şeyin çıktığı yer, kaynak, şereflenme, nail olma -2-

m.-ı ḥażret-i aḥadiyye 146/1

m.-ı raḥmet-i nā-mütenāhī 102/3

meberrāt [Ar.] hayır için, sevap kazanılmak üzere yapılan işler -2-

elvān-ı m. birle 163/6

evṣāf-ı m. 343/8

meᶜāric [Ar.] merdivenler, basamaklar -3-

m.-i iᶜlā 261/10

m.-i saᶜādātġa 123/9

m.+ ni 111/4

mebhūt [Ar.] şaşkın -1-

m. 9/1

mecāl [Ar.] takat, güç kuvvet -4-

m. 46/7, 265/7

m. tapmadım 17/5

m.+ im 23/5

mecd [Ar.] büyüklük, şan şeref -1-

sevāṭıᶜ-ı envār-ı m. 147/2

Mecdī Mecdî bin Amr el-Cühenî, Bedir'de her iki taraf arasında aracılık etmiştir -1- krş. Mecdī bin ᶜAmr

M.+ din 291/3

Mecdī bin ᶜAmr Mecdî bin Amr el-Cühenî, Bedir'de her iki taraf arasında aracılık etmiştir -1- krş. Mecdī

M. 289/2

mecīd [Ar.] şanlı, ulu, yüce -3-

ᶜarş-ı m. 107/5, 266/1

Ḳur’ān-ı m. 102/11

meclis [Ar.] meclis, şûra, toplanılacak yer, insan topluluğu -2-

m.-i ünsning͡ 102/9

m.-i ʿālīde 16/4

mecmaʿ [Ar.] toplanmış, bir araya gelmiş, cem olunmuş -1-

m. bolup 302/4

mecmūʿ [Ar.] tüm, bütün, tamam, toplanmış -11-

m. 232/6

m.-ı āyāt 153/11

m.-ı dünyā 125/10

m.-ı esrārdın 264/7

m.-ı ḫayrātnıng͡ 95/11

m.-ı kāyināt 172/2

m.-ı mevcūdāt 149/4, 168/11

m.-ı muʿcizātdın 234/6

cemīʿ-i m.-ı mükevvenāt 151/11

m.-ı saʿādātnıng͡ 97/1

mecrūḥ [Ar.] yaralanmış, yaralı -2-

m. bolup 312/4

m. bolġanın 224/1

medārīc [Ar.] meslekler, yollar, mec. merdivenler, tabakalar -2-

m.-i irtiḳāda 261/10

m.-i kelimāt 123/9

medārih [Ar.] dayanak, vesile, sebep, yardımcı -1-

m.-i bulaġā 236/10

Medāyin şehirler, eski İran'ın Dicle civarındaki yedi şehrinin adı olup İslam fetihleri sırasında başkenti teşkil ediyordu -3-

M.+ ni 175/11

bāḳī-yi ḳışṣa-ı fetḥ-i M. 180/5

M.+ dağı 173/4

meddāḥlıḳ [Ar.] öven -1-

m.+ ında 21/1

meddet [Ar.] uzatma, geciktirme -1-

m.-i ḳarāyiḥ 316/6

meded [Ar.] yardım -4-

m. ve nuṣret üçün 297/4

m. bęriŋ͡g 302/2

m. bęrmek 238/9

m.+ ge 299/11

meded-kārlıḳ [Ar.+Far.] destek olma, elinden tutma durumu -1-

m. ḳılmasa 329/4

medḥ [Ar.] övgü -13-

m. 323/8

m.-i ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem 347/7

m. bile 136/10

m. ḳılur-mėn 315/9

m. ḳılġuçılarnıŋ͡g 228/7

m.+ iŋ͡gni 19/9

m.+ ini 19/11

m.+ in 330/10, 332/5

m.+ ige 66/8

m.+ inde 26/4, 26/6

m.+ indin 229/5

medḥ-ḫᵛān [Ar.+Far.] öven -1-

m. boldı 19/10

medhūş [Ar.] dehşete kapılmış, korkmuş -1-

m. ėter 275/1

medīd [Ar.] uzun, müddetimedid uzun zaman, pek çok zaman -3-

müddet-i m. 62/8, 188/8, 345/5

Medīne [Ar.] 1. Medine -11- krş. Yeṣrib

M. 21/4, 28/4

ehlī-yi M. 210/2

M. birle 306/9

M. sarı 308/9

M.+ ning 30/2

M.+ ge 303/3, 303/8

M.+ de 308/2

M.+ din 310/2

2. şehir -3- [Ar.]

m. 307/4

m.+ de 304/3

m.+ ning 233/4

mefāṣıl [Ar.] eklemler -2-

ᶜurūḳ m.+ ımda 218/3

m.+ ıdın 199/3

meftaḥ [Ar.] hazine -1-

ḥālet-i m.+ da 170/7

meger kim [Far.+Tr.] her ne kadar, öyle ki -3-

m. 226/2, 236/6, 271/8

meges [Far.] sinek -1-

per-i m. ėrür 326/2

mehābet [Ar.] azamet, ululuk -3-

m. 159/1

m.+ din 159/4

m.+ i 160/1

mehār [Far.] dizgin, yular -3-

m.+ ın 18/2, 28/9, 29/5

meḥāsīn [Ar.] yüze güzellik veren sakal ve bıyık -2-

m. 337/10

m.+ ni 99/11

mehāvī [Ar.] içinde toplanmış, ihtiva eden -1-

m.+ sinde 39/2

mekān [Ar.] yer, mahal -1-

kevn ü m. 106/9

mekārim [Ar.] keremler, cömertlikler -1-

m.-i aḫlāḳ 329/6

mekīne [Ar.] onur, vakar -3-

m. 24/2

firdevs-i m. 107/6, 114/3

Mekke Mekke -12- krş. Tihāme

M. 196/6

ʿazīmet-i M. ḳıldılar 279/2

fetḥ-i M. 278/4

M. sarı 196/3, 285/4

M.+ ning͡ 196/10

M.+ ge 195/7, 197/10, 301/3

gūristān-ı M.+ de 209/11

M.+ din 222/5, 295/8

Mekkī [Ar.] Mekkeli -1-

cemāᶜat-ı M.+ ler 195/10

mekr [Ar.] hile, oyun -1-

m.+ din 91/5

mektūb [Ar.] mektup -1-

m. birle 303/5

meᵓkūlāt [Ar.] yiyecekler -1-

m.-ı ṭabīᶜiyye 81/9

melāḥat [Ar.] güzellik -1-

m.+ ini 125/8

melāᵓike [Ar.] melekler -1-

m.-i muḳarrebīn 262/3

melāl [Ar.] usanma, bıkma, sıkıntı -2-

mūcib-i m. bolsun 239/6

sūᵓ-ı ḫalḳ-ı m. 87/9

melāmet [Ar.] kınama, ayıplama -11-

m.-i ᶜāṣıḳlar 70/7

m. ḳılġanda 313/6

m. ḳılġuçı 50/2

m. ḳılġuçılar 69/3

m. ḳılġuçılarnıng͡ 51/6

m. ḳılġuçı-sėn 63/5

m. ḳılur ėrdim 62/4

m. ḳılmas ėrding͡ 61/5

aṣḥāb-ı m.+ ḳa 69/5

m.+ din 52/5

m.+ i 52/3

melāyik [Ar.] melekler -2-

m. 115/4

miᶜrāc-ı m. 114/4

melāyike [Ar.] melekler -2-

m. 260/4

m.+ ler birle 299/11

melek [Ar.] melek, ferişte -1-

m.+ ni 247/7

melīḥ [Ar.] güzel, şirin -3-

m. 53/7

lafẓ-ı m. birle 33/5

lafẓ-ı Türkī-yi m. birle 16/10

melik [Ar.] padişah -21-

m. 194/3, 194/7, 194/10, 195/4, 195/5, 199/5

ḥażret-i m.-i muḳtedirġa 108/8

ḥażret-i m.-i Vahhāb'dın 102/7

ḥükm-i m.-i muṭāᶜ birle 183/1

m.-i aᶜrāḳ 12/4

m.-i Necāşī'ġa 193/8

m.-i Yemen ėrdi 192/7

nedīm-i ḥażret-i m.-i ḳadīm 68/1

m. bolup 177/4

m. bolġan 175/11

m. ḳılıp 132/8

m.+ ning͡ 193/11

m.+ ning͡dür 194/9

m.+ ke 176/2

m.+ lerining͡ 165/7

m.+ ī 179/2

Melik-şah Anadolu Selçuklu sultanı ö. 1117 -1- krş. Ḳızıl Arslan, Sencer, Ṭuġrıl

M. Ḫaḳan 74/7

melikü'l-aḫlāḳ [Ar.] insanın güzel tabiatına dair olanların önderi -1-

m. 12/3

melūl [Ar.] usanmış, bezmiş, mahzun -1-

m. bolup 201/6

melʿūn [Ar.] lanetlenmiş, kovulmuş -1-

m.+ nı 163/11

memālik [Ar.] ülkeler -1-

m.+ ining͡ 11/1

memāt [Ar.] ölüm -1-

müẕakkir-i m. 66/1

memleket [Ar.] ülke, diyar -5-

m. 231/10, 344/3

ehl-i m. 232/6

m.+ ining͡ 172/6

m.+ ige 175/10

menᶜ [Ar.] yasaklama, önleme -4-

m. ẹyleling͡ 85/11

m. ḳılıp 81/11, 83/3

m. ḳılġuçıdur 116/1

mėn ben (zamir) -97-

m. 26/11, 27/2, 27/3, 28/3, 28/7, 29/7, 31/9, 55/1, 55/10, 55/2, 55/4, 55/6, 55/8, 58/2, 58/4, 63/6, 64/4, 77/4, 93/9, 94/6, 94/10, 95/4, 118/10, 120/5, 125/10, 193/10, 194/3, 194/5, 197/4, 197/7, 214/5, 216/3, 216/9, 217/4, 217/6, 225/4, 250/1, 254/6, 255/9, 256/7, 268/1, 269/11, 281/5, 297/10, 306/3, 306/5, 310/11, 324/11

m. taḳı 62/2

m.+ ing͡ 17/11, 55/7, 56/2, 151/5, 193/10

m.+ ing͡ ḫāṭırım üçün 57/6

m.+ i 55/9, 58/3, 58/5, 98/3, 210/1, 217/1, 218/6, 218/9

manga -28- 34/5, 58/1, 60/1, 61/3, 65/2, 80/9, 105/10, 106/2, 118/11, 167/8, 194/5, 200/5, 209/11, 210/8, 218/5, 225/3, 225/6, 226/5, 255/5, 255/8, 256/3, 269/6, 297/6, 309/6, 321/2, 328/1, 328/6

m.+ din 55/5, 310/8, 321/5

m.+ dür-mėn 120/8, 120/10, 120/11

mẹn ben (zamir) -101-

m. 22/8, 23/4, 26/5, 64/8, 65/4, 92/6, 94/8, 105/3, 105/4, 107/2, 133/7, 134/6, 138/11, 158/5, 166/11, 173/8, 323/7,

324/2, 329/5, 330/2, 331/9, 332/5, 339/3, 341/11, 341/8, 345/4, 346/3

m. bigin 161/10

m.+ in͡g 25/3, 33/7, 59/4, 59/6, 60/6, 61/1, 65/8, 67/5, 98/9, 105/1, 151/7, 151/8, 151/11, 153/4, 164/11, 168/4, 173/9, 215/9, 215/11, 217/4, 225/7, 225/9, 246/9, 255/11, 268/2, 269/8, 306/10, 313/3, 314/2, 318/4, 323/11, 324/5, 328/2, 329/4, 332/3, 333/6, 334/2, 338/10, 339/1, 339/4, 339/7, 339/8

m.+ in͡g biginler 228/2

m.+ in͡g birle 105/4

m.+ in͡g dėg 50/7, 330/1, 333/9

m.+ in͡g dėgnin͡g 227/11

m.+ i 22/6, 28/5, 80/8, 133/2, 153/4, 217/3, 254/10, 255/4, 227/3, 297/5, 330/11, 334/5, 339/1, 339/2, 339/9

m.+ i dėg 332/6

m.+ de 65/10

m.+ din 167/6, 194/11, 299/8, 38/4

m.+ din bolġanıġa 250/3

m.+ din son͡g 255/10

m.+ dür-mėn 121/1

menāhic [Ar.] açık, geniş yollar -1-

m.-i ḥaḳīḳatde 263/10

Menāt Cahiliye döneminin üç büyük putundan biri -1- krş. Lāt, ᶜUzzā

sū-ı M.+ da 259/10

menāzil [Ar.] bölgeler, mekânlar, yerler, diyarlar -6-

m.-i aḳdasġa 341/11

m.-i ebrārda 332/4

m.-i münīfede 345/3

m.-i viṣālde 42/6

m.+ ning͡ 42/4

m.+ ining͡ 272/9

mẹng͡lig vücudunda leke olan, benli -1-

m. 233/9

menḳūl [Ar.] ağızdan ağıza geçmiş -3-

m. ėrür 259/9

m. turur 31/4, 259/5

menlik [Far.+Tr.] benlik -2-

mīm-i mā ve m. 147/7

mīm-i m.+ din 148/2

mensūḫ [Ar.] hükmü kaldırılmış -3-

m. boldı 155/8

m. bolmaḳ 234/9, 267/6

menşūr [Ar.] padişahın verdiği rütbelerin ilanını içeren ferman, Kur'ân-ı Kerim -1-

m.-ı pādişāhī 83/6

meng͡ü sozsuzluk -1-

m. suyı 19/3 "ab-ı hayat"

meng͡ze - benzemek -1-

m.- r 167/7

menzil [Ar.] 1. konak yeri, mekân, mesafe -6-

m. 24/2, 72/5

m.-i aṣlī turur 79/7

m.-i ḥaḳīḳīde 68/2

m.+ de turup 108/9

m.+ i 112/8

2. ev -4-

m.-i Saᶜd bin Rabīᶜ 303/11

m.+ de 166/11

m.+ i 188/5

m.+ ige 189/1

menzile [Ar.] 1. konum -3-

m. 253/5

şeref-i idrāk-i m.-i ḳābe ḳavseyn birle 253/4

m.+ side 154/9

2. konak yeri -1-

m.+ de 260/2

3. mesafe, miktar -1-

m.+ sindedür 129/10

menzilet [Ar.] derece, rütbe -1-

m. 10/2

merā [Ar.] seviye -1-

m.+ sında 262/7

merāṣıd [Ar.] rasat yerleri, gözlem noktaları -1-

ḥuffāẓ-ı m.-i seyl ėrürler 129/3

merātib [Ar.] mertebeler, dereceler, rütbeler -4-

m. 265/5

aḳṣā-yı m.-i belāġatda 237/11

m.-i rūḥānīnin͡g 254/1

cemᶜ-i m.+ din 131/10

mercān [Ar.] mercan -2-

dürr-i m.+ lar 160/7

m.+ dın bolġay 243/1

mercūm [Ar.] recm olunmuş, taşlanmış -1-

m. bolup 175/6

merdānelıḳ [Far.+Tr.] yiğitlik, kahramanlık -1-

m. 277/5

merḥamet [Ar.] şefkat gösterme, acıma -2-

kemāl-i m. ve eşfāḳ 228/8

m.-i eşfāḳdın 329/6

merhem [Ar.] ilaç -1-

m.-i sīne-i figārımnı 70/11

merḳad [Ar.] kabir -1-

m.-i münevver 11/5

merkeb [Ar.] binek -1-

m. 100/11

m.-i ḫūrşīdġa 106/11

m.-i nefsnin͡g 85/1

m.+ in 77/9, 85/10

merkez [Ar.] orta, ana bölge, idare yeri -4-

m. 285/5, 310/4, 311/4, 314/9

mertebe derece, kademe -2- [Ar.]

m. 107/8

m.+ sige 118/4

mertebe [Ar.] mertebe, derece, kademe, basamak -6-

m.+ ninḡ 265/8

m.+ ni 253/6

m.+ si 118/5, 129/5, 131/10

m.+ side 129/5

Merve Mekke'de bir dağ -1- krş. Ṣafā (II)

M.-i mürüvvet sarı 342/9

Meryem Hz. Meryem -1-

ᶜĪsā-yı M. 208/7

mesāfet [Ar.] mesafe -1-

m.+ i 242/8

mesālik [Ar.] tutulan yol -2-

m.-i ṭarīḳat 263/9

m.+ ininḡ 10/11

meṣāyib [Ar.] felaketler, zorluklar -1-

tīġ-ı m.+ ġa 347/4

mescid [Ar.] mescit, ibadethane -1-

m. 170/11

Mescid-i Aḳṣā Kudüs'teki meşhur cami -1-

M.+ ġa 254/11

Mescidü'l-ḥarām Kâbe -2-

ḥaṭīm-i M.+ da 254/7

M.+ dın 254/11

meṣel [Ar.] örnek, hikâye, benzer -1-

m. turur 74/10

mesrūk [Ar.] bilinen ravisi dışında bir kimseye nisbet edilen hadis -1-

m. 104/6

mest [Far.] sarhoş -1-

ḥayrān m. 40/6

mestūr [Ar.] örtülü, gizli -4-

m. 63/2, 140/4, 155/8, 264/5

meşūbāt [Ar.] iyiliğe karşı Allah'ın verdiği mükâfatlar -1-

ziyāde-i m. 121/7

meşaḳḳat [Ar.] sıkıntı, güçlük -2-

refᶜ-i m. 142/1

m.+ ler 103/2

meşāyiḫ [Ar.] şeyhler, din büyükleri -1-

m.-i ᶜiẓām 13/10

meşġūl [Ar.] bir işle uğraşan, meşgul -1-

m. 312/1

meşhūr [Ar.] tanınmış, şöhretli -6-

m. ėrür 31/5, 57/6, 212/6, 221/9

yegāne-i m.+ lar dėg 264/4

m.+ dur 332/2

meşk [Far.] su kabı -1-

m. birle 294/8

meşreb [Ar.] tabiat, ahlak -1-

m.+ i 129/11

meşşāṭalıḳ [Ar.+Tr.] gelini süsleyen kadın, bezekçilik, süsleyicilik -2-

m. 106/10, 227/10

meşveret [Ar.] danışma -4-

m. 293/6

m. ḳılur-mėn 307/2

m. ḳıldı 292/11

m. ḳılġanda 222/3

metāᶜ [Ar.] satılacak mal, eşya, madde -2-

m.-ı ḳalīl-i dünyāġa 112/11

m.+ ın 125/10

meṭālib [Ar.] istenen şeyler -1

m. 122/1

metīn [Ar.] sağlam, dayanıklı -1-

ḥabl-i m. 123/5

mevāhib [Ar.] ihsanlar, bahşişler -1-

m.-i Rabbānī'ning 254/1

mevākib [Ar.] kafileler, alay -1-

m.-i kevākib 260/7

mevāşī [Ar.] küçük, büyükbaş hayvanlar -2-

m. 279/3, 286/10

mevāṭin [Ar.] yurtlar, vatanlar -1-

m.-i muᶜaṭṭar 345/10

mevāżıᶜ [Ar.] mevziler, yerler -1-

m.+ da 277/6

mevāzīn [Ar.] teraziler -1-

m. ḳılıp 246/11

mevc [Ar.] dalga -3-

m. ḳılsa 130/7

m.+ i 274/4

m.+ idin 274/10

mevcūdāt [Ar.] var olan her şey, varlıklar -6-

m. 257/7

mecmūᶜ-ı m. 149/4, 168/11

server-i m. 343/7

zübde-i m. 10/5

iḫtirāᶜ-i m. ḳılıp 9/4

mevcūdātü'l-berekāt [Ar.] saadetlerin, hayırların hepsi, bütünü -1-

ḳaṣīde-i m.+ nı 35/2

meveddet [Ar.] sevgi -3-

m. 118/5

iẓhār-ı ᶜadem-i m. 45/8

cerr-i m. ḳıldı 53/4

mevhūm [Ar.] zihinde kurulmuş, kuruntuya dayanan -1-

hestī-yi m.+ ı 60/8

mevᶜiẓet [Ar.] öğüt, nasihat -2-

m. 65/11, 103/4

mevkib [Ar.] kafile, topluluk -1-

m.+ i 260/6

mevḳūf [Ar.] vakfedilmiş, ait, bağlı -1-

m. turur 31/7

mevlā [Ar.] efendi, köle azat eden -1-

m.-yı nebī ᶜaleyhi's-selām 97/6

mevlānā [Ar.] "efendimiz" veya "hazret" manasında bir hitap -7-

M. Celālü'd-dīn ᶜaleyhi'r-raḥmening 33/11 krş. Celālü'd-dīni'l-ḫucendī, Celālü'd-dīn Ḫucendī, Celālü'd-dīn

M. Celālü’d-dīni’l-ḫucendī 32/2 krş. Celālü’d-dīni’l-ḫucendī, Celālü’d-dīn Ḫucendī, Celālü’d-dīn

M. Celālü’d-dīni’l-ḫucendī nevverallahu merkadehunın͡g 34/9 krş. Celālü’d-dīni’l-ḫucendī, Celālü’d-dīn Ḫucendī, Celālü’d-dīn

M. Celālü’d-dīn’nin͡g 32/3 krş. Celālü’d-dīni’l-ḫucendī, Celālü’d-dīn Ḫucendī, Celālü’d-dīn

M. Ḥāfıẓü’d-dīn 31/11 krş. Ḥāfıẓü’d-dīn Bezzāzī, Ḥāfıẓü’d-dīn

M. Ḥāfıẓü’d-dīn Bezzāzī’din 31/9 krş. Ḥāfıẓü’d-dīn Bezzāzī, Ḥāfıẓü’d-dīn

M. Ḥāfıẓü’d-dīn taġamadu’llahu bi-ġufranihi 34/7 krş. Ḥāfıẓü’d-dīn Bezzāzī, Ḥāfıẓü’d-dīn

mevlevī [Ar.] Mevlâ’ya mensup, Mevlânâ Celalü’ddini Rûmî’nin yolunda olan -2-

ḥażret-i M. 32/10, 34/2

mevlūd [Ar.] doğum, doğum zamanı -1-

m.+ ı 172/5

mevrid [Ar.] varacak yer, varacak yol -1-

m.-i ʿaẕāb 240/10

mevṣūf [Ar.] vasıflanmış, tanımlanmış -8-

m. 15/8, 50/6, 156/5, 230/2

m. bolġıl 110/11

m. ėrür 248/10

m. turur 235/5

m.+ dur 114/10

mevsūm [Ar.] damgalanmış, işaretlenmiş -2-

m. bolġay 18/8

m. ẹtmegil 339/2

mevṭ [Ar.] ayağın bastığı yer -1-

m.+ inde 314/1

mevvāc [Ar.] çok dalgalı -1-

deryā-yı m.-ı mütalāṭımü'l-emvācġa 238/8

mevżiᶜ [Ar.] yer, bölüm -8-

m. 246/11

m.+ ni 121/11, 218/10, 310/8

m.+ daḳı 311/9

m.+ de 246/10, 295/4

m.+ din 310/6

meyāmīn [Ar.] uğurlular, bereketliler, kutlular -1-

m.-i berekāt 343/7

meydān [Ar.] açık alan, bölge, müsabaka alanı -7-

m. 261/7

m.+ ınıng͡ 35/10

m.+ ġa 175/1, 192/10, 298/9

m.+ da 111/4, 277/4

mey-ḫāne [Far.] meyhane -1-

m.-i ceberūtda 70/4

meyl [Ar.] sevme, tutulma, yönelme -3-

m. ḳılsun 108/11, 114/1

m. ḳılmaġay 113/1

meymene [Ar.] ordunun sağ kanadı -1- krş. meysere

m. ve meyserede 288/8

meysere [Ar.] ordunun sol kanadı -1- krş. meymene

meymene ve m.+ de 288/8

meyş [Ar.] mahmuz, mancınık, karma -1-

m. 273/10

meẕāhib [Ar.] mezhepler -1-

tefāṣīl-i m.+ ni 258/10

meżāmīr [Ar.] meydan, yer -1-

m. 262/6

meżāyıḳ [Ar.] dar, sıkıntılı yerler -1-

m.-ı āfetdin 123/8

meze [Far.] lezzet, çeşni, içkinin yanındaki çerez -1-

m.+ si kāmı 70/4

meẕheb [Ar.] mezhep, tutulan yol -1-

ḥaḳīḳat-i m.-i ehl-i sünnet 258/11

mezīd [Ar.] artma, çoğalma, çoğaltma -1-

sebeb-i m.-i ᶜaẓamet 344/9

meẕkūr [Ar.] anılmış, adı geçmiş -10-

m. 170/6

m. boldı 260/3

m. ėrür 212/8, 221/10

m. turur 122/1, 121/3, 202/10, 234/2, 248/2, 314/7

Mıṣr [Ar.] 1. şehir, ülke -1-

biżāᶜat-ı müzcāt-ı ᶜazīz-ı m. 18/6

2. Mısır -1-

Yūsuf-ı M.+ dın ėrür 127/8

mihmān [Far.] konuk, misafir -3-

m.-ı kerīmni 75/10

m.+ nı 57/5

m.+ īdür 272/8

mihmāndārlıḳ [Far.+Tr.] misafir ağırlama hâli -2-

m. üçün 75/7, 227/5

miḥnet [Ar.] zahmet, sıkıntı -6-

m. 172/7

m.-i iştiyāḳın 36/6

m.+ ke 105/9

m.+ i 17/8

m.+ i birle 57/10

vecd-i m.+ idin 39/7

miḥnet-endūẖte [Ar.+Far.] sıkıntı biriktirmiş, zahmet yığmış -1-

m.-i iştiyāḳnıng͡ 60/5

miḥrāb [Ar.] camide imamın durduğu oyuk kısım, mec. sevgilinin kaşı -1-

m.-ı ṭāᶜat ḳılmasa 56/9

mihr-bān [Far.] şefkatli, merhametli -6-

m. 275/8

şefīḳ m. boldı 19/6

hem-dem-i m. 63/11

yār-ı m. 90/2

m. bolmas 92/10

ḥabīb-i m.+ nıng͡ 225/8

mīḳāt [Ar.] Mekke yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer, bir iş için belirtilen vakit veya yer -1-

m.-i iḫlāṣdın 342/7

miḳdār [Ar.] miktar, değerde, kadar -2-

m. 38/8

m.+ ı 265/8

millet [Ar.] din, mezhep, bir dinde bulunan topluluk -7-

ḫayr-ı ehl-i m. bolġay-miz 267/10

ḳāᶜide-i ḳadīm-i m. 11/6

m.-i ḥanīfī-yi beyżā 142/4

m.-i İslām 275/7

m.-i İslām'nıng͡ 320/8

m.-i İslām'ġa 293/9

m.+ i 234/8

mīm Arap alfabesindeki mim harfi -3-

m.-i Aḥmediyye 257/4

m.-i mā ve menlik 147/6

m.-i menlikdin 148/2

ming͡ bin, sayı adı -6-

m. 152/3, 152/7, 164/1, 181/4, 303/6, 308/6

min - 1. bineğe binmek -5-

m.- di 100/10

m.- ip 285/5, 286/7

m.- gen 198/11

m.- miş 283/11

2. yüksek bir yere çıkmak, uruç etmek -3-

m.- ip 109/10

m.- esü 261/8

m.- e başladılar 311/1

3. bir taşıma aracına binmek, onun içine girmek -1-

m.- di 202/2

mindür - 1. yüksek bir yere çıkarmak -2-

m.- üp 216/2, 217/2

2. bir taşıma aracına bindirmek -1-

m.- üp 254/10

min͡g üç yüz bin üç yüz, sayı adı -1-

m. 292/1

minḳār [Ar.] gaga -2-

m.+ ında 198/5

m.+ ları 168/2

minnet [Ar.] görülen iyiliğe teşekkürde bulunma -2-

m. ḳılmas 331/5, 331/7

miᶜrāc [Ar.] miraç, göğe çıkma, Hz. Muhammed'in göğe çıkması -7-

m. 10/10, 258/9

m.-ı ᶜaşḳını͡g 111/2

m.-ı melāyik 114/4

rivāyāt-ı ḥadīṯ-i m.+ da 259/5

m.+ dın 254/4

m.+ ını͡g 112/9

miṯāl [Ar.] örnek, benzer -2-

imtiṯāl-ı m. 17/3

m.+ i 344/3

miskīn [Ar.] 1. aciz, zavallı -1-

m.+ ge 330/2

2. aciz, zavallı, alçakgönüllülük göstererek ben demek -1-

m. 346/5

miskīn-penāh [Ar.+Far.] acizlerin sığınağı -1-

m.+ ı 13/4

miskiyyetü'n-nefeḥāt [Ar.] misk kokulu esinti -1-

ṣalavāt-ı m. 10/4

mīve [Far.] meyve -1-

m.+ ge 232/5

mīvelig [Far.+Tr.] meyveli, üzerinde meyve bulunan ağaç -1-

m. 27/10

mizāc [Ar.] huy, tabiat -1-

m.+ ını 184/6

mīzān [Ar.] terazi -6-

m. 245/6

m.+ ın͡g 247/6

m.+ ġa 243/2

m.+ ı 247/8, 247/10

m.+ ının͡g 247/1

muᶜādā [Ar.] karşılıklı düşmanlık -1-

m.+ ġa 270/3

muᶜaḫḫar [Ar.] sonra, sonraki, sonraya bırakılmış -1-

m. 11/2

muᶜallā [Ar.] yüksek, yüce -2-

ᶜarş-ı m. 340/1

ᶜarş-ı m.+ ġa 262/2

muᶜāmele [Ar.] davranış, davranma, uygulama -1-

m. ḳılmaġıl 287/3

muᶜāraża [Ar.] birbirine karşı gelme, muhalefet -6-

m. 238/1

m. birle 239/4

m. ḳılġanlarnı 321/11

m. ḳılġuçınıng̑ 237/7

m. ḳılmaḳda 236/11

m. ḳılınmadı 236/5

muᶜārıż [Ar.] karşı gelen, itiraz eden, muhalif -3-

m. 206/5

m.+ nı 238/2

m.+ dın ėrür 296/4

muᶜarrā [Ar.] saf, müberra -1-

münezzeh ve m. turur 8/8

muᶜaṭṭar [Ar.] güzel kokulu -3-

mevāṭin-i m. 345/10

m. bolur ėrdi 170/5

türbet-i m.+ ige 11/5

Muᶜāviye Muaviye bin Ebu Süfyân -1-

M. 233/2

muᶜayyen [Ar.] belli, belirli, kararlaştırılan -2-

m. ḳılıp 324/3

m.+ dür 324/5

Muᶜāẕ Muâz bin Amr bin el-Cemûh el-Hazrecî el-Ensârî, sahabi -1- krş. Muᶜāẕ bin ᶜAmr bin Cemūḥ

M. 299/3

Muᶜāẕ bin ᶜAmr bin Cemūḥ Muâz bin Amr bin el-Cemûh el-Hazrecî el-Ensârî, sahabi krş. Muᶜāẕ -1-

M. 299/1

mūcib [Ar.] lazım gelen, icap eden, sebep, vesile -1-

m.-i melāl bolsun 239/6

muᶜciz [Ar.] acze düşüren, kimsenin yapamayacağı olan -1-

āyāt-ı m.+ in 211/1

muᶜcizāt [Ar.] mucizeler -16-

m. 16/11, 148/8, 153/11, 190/11, 211/5, 227/5

cümle-i m.-ı ẓāhire 219/5

m.-ı bāhire 215/5

m.-ı Furḳāniyye-i resūlni 227/4

m.-ı resūl 230/1

m.-ı ẓāhireni 236/8

ṭālib-i m. 322/4

mecmūᶜ-ı m.+ dın 234/6

m.+ ı 139/7

m.+ ınıng͡ 228/1

āyāt-ı m.+ ında 330/10

muᶜcize [Ar.] olağanüstü işler, hâller -9-

m. 214/4, 235/1

m.-i Bāḳī 186/6

m.-i fāyiḳ ėrür 234/8

m. üçün 148/7

m.+ ni 210/9, 215/1

m.+ si 234/10

m.+ ī ėrür 234/5

muʿcizet [Ar.] olağanüstü işler, hâller -1-

m.+ ke 234/11

Muġammes Mekke yakınında bir yer adı -1-

M.+ de 196/4

muḥabbet [Ar.] sevgi, aşk -20-

m. 39/6, 42/1, 45/9, 118/4, 327/10

ehl-i m. 86/10

inkār-ı m. 45/7

m.-i sūz güdāz 40/9

m. birle 133/8

m. ḳılmas 140/9

m.+ ning̑ 124/4, 130/6

m.+ ni 68/10

āṣār-ı m.+ ni 54/7

m.+ ke 44/2

m.+ de 87/1

m.+ din 111/2, 44/10

m.+ i 81/6

m.+ inde 50/4

muhāceret [Ar.] göç etme, göç -1-

rāyet-i m.+ ni 288/7

muhācir [Ar.] Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar -1-

farīḳ-ı m. 293/1

muḥāfaẓat [Ar.] koruma, muhafızlık -1-

m. üçün 305/6

muḥaḳḳaḳ [Ar.] tahkik olunmuş, doğru -1-

m. bolup turur 258/11

muḥaḳḳar [Ar.] hor görülmüş, tahkir olunmuş, değersiz -1-

m. 57/1

muḥāl [Ar.] mümkün olmayan -1-

m. ėrdi 126/6

muḫālefet [Ar.] aykırılık, düşmanlık -6-

m.-i fermān-ı resūl ḳılıp 314/8

m.-i nefs birle 85/8

m.-i hevā-yı nefs üçün 85/4

m. ėtgil 89/10

m. ḳılġuçıġa 235/6

m.+ i birle 80/10

muḫālif [Ar.] uyuşmayan -1-

m. 340/1

Muḥammed 1. Hz. Muhammed -59-

M. 104/10, 105/11, 110/5, 118/9, 132/7, 133/6, 145/3, 168/7, 170/2, 175/3, 183/6, 200/7, 212/4, 214/4, 215/7, 260/2, 291/11, 295/10, 301/11, 328/1

āl-i M. 109/11

M.-i ᶜArabīni 212/10

M.-i emīn 165/4

nūr-ı vücūd-ı M. 185/1

ẕāt-ı M. ᶜaleyhi’s-selām 114/11

M. Hāşimīning 26/2

M. resūlu'llāh 26/3

M. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni 188/9

baḥr-ı rūḥāniyyet-i M. ėrür 129/11

taḳdīr-i vücūd-ı M. bolmasa ėrdi 113/7

M. turur-mėn 118/10

M. birle 302/3

M.+ ning 144/6, 147/9, 153/9, 190/8, 222/6, 250/2, 291/6

rūḥāniyyet-i M.+ ning 130/2

M.+ ni 113/5, 125/11, 168/10, 168/9, 169/6, 215/11, 216/2, 216/4, 312/11

M.+ ge 105/7, 113/5, 255/10

āl-i M.+ ge 105/7

M.+ de 126/11

M.+ din 291/3

bereket-i nūr-ı M.+ din ėrür ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 154/1

M.+ dür 115/3, 115/4, 115/5

2. özel ad, erkek adı, son peygamberin adı -2-

M. 166/9, 328/9

Muḥammed bin ᶜAbdu'llāh Hz. Muhammed -1-

M. 164/5

Muḥammed Būṣīrī Ebû Abdi'llâh Şerefü'd-dîn Muhammed bin Saîd bin Hammâd bin Muhsin el-Bûsîrî, Berberî asıllı Arap şairi ve Kaside-i Bürde'nin nâzımı (1212-1296) -4-

M. 20/11, 66/6

M. raḥmetu'llāhi ᶜaleyhiġa 25/11

M.+ ni 30/3, 30/4

Muḥammedī Hz. Muhammed'e ait, onunla ilgili olan -1-

āftāb-ı vücūdī-yi M. 155/5

Muḥammediyye Hz. Muhammed'e ait, onunla ilgili olan -3-

raḳabe-i M. 257/7

ḥaḳīḳat-ı M.+ ni 145/10

ḥażret-i M.+ de turġandurlar 129/4

Muḥammed Muṣṭafā Hz. Muhammed -3-

M. ᶜaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve ekmelü't-taḥiyyātnıng̃ 11/4

M.+ ġa 253/11

medḥ-i ḥażret-i M. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 347/8

muḥārebe [Ar.] savaşma, çarpışma -3-

m. üçün 178/1

m. ḳılurlar 276/10

m.+ ġa 179/6

muḥarrem [Ar.] haram kılınmış -1-

m. bolmadı 263/3

muḥarremāt [Ar.] şeriatça haram ve yasak olanlar -1-

m. bile 89/6

muḥaṣṣal [Ar.] elde edilmiş, hasıl olunmuş -1-

m. ḳılıp 35/3

muḫāṭab [Ar.] hitap olunan, seslenilen -2-

m. 36/5

m.+ ınġa 46/5

muḥibb [Ar.] dost -1-

m.+ ler 315/2

muḥkem [Ar.] sağlam -4-

m. 320/11

m. tuttı 122/11

m. tutġıl 240/2

m. tutḳandur 122/11

muḥkemlik [Ar.+Tr.] sağlamlık -1-

m.+ din 318/2

muḥtāc [Ar.] ihtiyaç sahibi -1-

m. 235/10

muḫtār [Ar.] seçilmiş -5-

Aḥmed-i m. 324/8

ravżaᵊ-ı muḳaddese-i resūl-i m. 32/2

aḫbār-ı ᶜahd-i resūl-i m. ᶜaleyhi's-selām 189/3

ṣıdḳ-ı risālet-i nebī-yi m.+ ġa 187/10

dürūd-ı bī-ḳıyās-ı nebī-yi m.+ dın so͡ng 11/11

muḫtaṣar [Ar.] özet, kısaltılmış kitap -1-

m.+ da 221/11

muhtedī [Ar.] hidayete erişen, doğru yolu bulan -1-

m. bolmas 66/3

muḫterem [Ar.] saygıdeğer, aziz -1-

m. ḳılmay 329/8

muḫtetim [Ar.] sonu getiren, neticelendiren, karar veren -1-

nesīme-i m.+ ini͡ng 170/8

muḳābele [Ar.] karşılama, karşı karşıya gelme -2-

m. ḳıldılar 192/9

m. ḳıldılar ėrse 178/8

muḳābil [Ar.] 1. karşı karşıya gelen -1-

m. 144/5

2. karşılık, bir şeye karşılık olan -1-

m. ḳılur 325/5

muḳaddem [Ar.] önde olan -1-

m. 11/3

muḳaddes [Ar.] mübarek, temiz -2-

m. 8/6

ravża-i m.+ ġa 23/6

muḳaddese [Ar.] mübarek, temiz -1-

ravżaᵓ-ı m.-i resūl-i muḫtār 32/1

muḳaddime [Ar.] 1. önsöz -1-

m. 20/8

2. giriş -1-

m. 35/10

muḳarreb [Ar.] yakın -1-

m.-i ḥażret-i ḥaḳ 70/1

muḳarrebīn [Ar.] yakın olanlar -1-

melāᵓike-i m. 262/3

muḳarrer [Ar.] kararlanmış, sağlam, bildirilmiş -2-

m. ėrür 324/5

m. turur 213/10

muḳātele [Ar.] vuruşma, savaşma -6-

m. üçün 192/8

m. ḳılalıng̃ 307/9

m. ḳılsam 321/3

m. ḳılsaḳ 302/3

m. ḳılmaḳġa 178/8

m. ḳılmaḳḳa 302/9

muḳāvemet [Ar.] karşı koyma -2-

m. ḳıla bilsün 60/9

m.+ imiz 284/2

muḳayyed [Ar.] bağlanmış, ayağında zincir bulunan -1-

m.-i şer bile 147/9

muḳbil [Ar.] kutlu -1-

m. bolmasa 74/4

muḳīm [Ar.] ikamet eden, oturan, sâkin -1-

m. bolsa 161/6

muḳtedā [Ar.] kendisine uyulan, önde tutulan -1-

m.+ sı 115/4

muḳtedir [Ar.] gücü yeten, iktidar sahibi -1-

ḥażret-i melik-i m.+ ġa 108/8

muḳteżā [Ar.] lazım gelmiş, icap ettiğince -8-

m.+ sını 262/4

m.+ sıça 129/6

m.+ sınça 15/3, 63/9, 70/6, 79/8, 153/8, 205/6

muḳteżāyāt [Ar.] lazım gelenler, icap edenler, gerekenler, neticeler -2-

m.-ı aḥvālni 248/9

m.+ ı üçün 95/8

mulāḳāt [Ar.] buluşma, görüşme -2-

m.-ı eᶜādī ḳılmay 308/4

m. ḳılıp 214/4

munça bunca (zamir) -3- krş. bu

m. 94/10, 96/5, 314/8

munda burada -3- krş. bu

m. 29/6, 101/4, 218/9

mundaġ bunun gibi, bu şekilde, böyle, böylece (zamir) -3- krş. bu, mundaḳ

m. 92/4, 164/4

m.+ ın 142/11

mundaḳ bunun gibi, bu şekilde, böyle, böylece (zamir) -1- krş. bu, mundaġ

m. bolsa 183/4

mundın bundan (zamir) -1- krş. bu

m. özge 245/11

munı bunu (zamir) -2- krş. bu

m. 140/11, 194/8

munıng͡ bunun (zamir) -5- krş. bu, munung͡

m. birle 72/7

m. dėg 45/6, 75/10, 91/5, 113/11

mūnis [Ar.] cana yakın -3-

m. 21/3

m. ü yār 36/3

m.-i cāndur 22/10

munlar bunlar (zamir) -1- krş. bu

m. 164/9

munṣaliḥ [Ar.] sulh üzere olan -1-

m. bolup 146/10

muntaẓır [Ar.] gözleyen, bekleyen -1-

m. boldı 174/9

munun͡g bunun (zamir) -5- krş. bu, munın͡g

m. 189/2, 314/10

m. dėg 54/11, 297/9, 309/8

murād [Ar.] istek, maksat, meram, kastolunan -16-

m. 123/1, 123/4, 186/6

m.-ı ḥabīblik üçün 131/11

m. bolmasa ėrdi 112/5

m.+ ım 318/4, 332/3

m.+ ımnı 338/11, 339/7

m.+ ın͡g 293/7

m.+ ı 294/1

m.+ ını 226/8

m.+ ın 91/8, 207/6, 346/3

m.+ ıça 91/3

murādāt [Ar.] istekler, maksatlar, meramlar -1-

m.+ ların 35/3

murafaḳat [Ar.] yoldaşlık, yol arkadaşlığı -1-

m. 303/1

Mūsā Hz. Musa -5-

M. 119/9, 120/2, 169/11

M.-ı kelīm kėrek 78/6

M.+ nı 255/8

Musʿab Ebû Abdillâh Musʻab bin Umeyr bin Hâşim el-Kureşî el-Abderî, Hz. Muhammed tarafından "Birinci Akabe

Biatı”ndan sonra İslâm’ı tebliğ için Medine’ye gönderilen sahabi -1- krş. Musᶜab bin ᶜUmeyr

M.+ nı 312/10

Musᶜab bin ᶜUmeyr Ebû Abdillâh Mus‘ab bin Umeyr bin Hâşim el-Kureşî el-Abderî, Hz. Muhammed tarafından “Birinci Akabe Biatı”ndan sonra İslâm’ı tebliğ için Medine’ye gönderilen sahabi -1- krş. Musᶜab

M. 312/8

muṣaffā [Ar.] yabancı maddeden ayrılmış, süzülmüş -1-

m. 9/11

muṣannef [Ar.] tasnif edilmiş, yazılmış -1-

kelām-ı m. 71/5

muṣībet-zede [Ar.+Far.] felakete uğramış -1-

m. bolup 301/2

Muṣṭafā Hz. Muhammed -7-

M. 158/4, 329/9

M.+ nıng͡ 128/9, 130/4, 225/7

M.+ ġa 128/1

M.+ dur 127/8

muṭāᶜ [Ar.] itaat olunan, boyun eğilen -1-

ḥükm-i melik-i m. birle 183/2

muṭahhar [Ar.] temiz -1-

rūḥ-ı m.-ı resūl ᶜaleyhi’s-selāmdın 30/11

muṭahhara [Ar.] temiz, pak -1-

ervāḥ-ı m.+ sıdın 13/11

muṭālaᶜa [Ar.] okuma, tetkik etme -1-

m. ḳılġay 38/10

muṭālebe talepte bulunma, hakkını isteme, dava -2-

m. ḳılınmas 128/8

m.+ din 131/10

muṭarrā [Ar.] taze -2-

m. 8/3, 8/4

muṭavvelāt [Ar.] tafsil edilmiş, ayrıntılandırılmış kitap -2-

m.+ da 221/10, 248/2

mutażammın [Ar.] içine alan, içeren, üstüne alan, kefil olan -1-

m.-i ḥikmet-i ilāhī turur 18/1

muᶜteber [Ar.] güvenilir, saygın -2-

m. bolġay mu 90/8

m. durur 140/7

muᶜterif [Ar.] itiraf eden, anlatan -1-

m.+ dürler 32/7

Muᶜtezile Kaderi inkâr edip "Kul ettiklerinin yaratıcısıdır." diyen ve Allah sıfatlarını kadîm saymakla ehli sünnetten ayrılan kimseler, onların oluşturduğu topluluk -1-

M.+ ning 121/9

muṭīᶜ [Ar.] itaat eden -4-

m. 121/6, 151/4, 183/3, 231/10

muṭlaḳ [Ar.] tek, yalnız, Tanrı -3-

bāde-nūş-ı cām-ı cemāl-i m. 70/2

saṭevāt-ı envār-ı cemāl-i m.+ dın 257/3

ḥüriyyet-i m.+ ḳa 257/9

muṭṭaliᶜ [Ar.] öğrenmiş, haber almış, bilgili -1-

m. bolmaġanlarġa 144/7

muttaṣıf [Ar.] vasıflanan, kendisinde bir sıfat bulunan -1-

ẕāt-ı m. 135/9

muvāfaḳat [Ar.] uygunluk, razı olma, fikir birliği, uyuşma -5-

m. 303/1

m.-ı rüsūm-ı ḫalāyıḳdın 10/1

m. ėtsen͡g 80/11

m. ḳıldım 326/7

m. ḳılıp 91/2

muvāfıḳ [Ar.] uygun, münasip -5-

celīs-i m. 21/3

m.-ı ʿaḳl turur 63/7

m. çıḳtı 305/2

m. tapup 212/4

m. tüşti 307/5

muvāneset [Ar.] arkadaşlık, arkadaşlık etme -1-

m. ḳılıp 67/8

muvaṣṣal [Ar.] ulaştıran, yetiştiren -1-

m. ḳılġıl 343/4

mużāf [Ar.] izafe olunmuş, bağlanmış, bağlı -1-

m.-ı kerīm 197/1

muẓaffer zafer kazanmış, galip -1-

şāh-ı m. 18/10

mużmaḥill [Ar.] darmadağın olmuş, yok olmuş -1-

m. bolup 147/6

mübālaġa [Ar.] çok aşırı, abartı -1-

m. ḳılur-mėn 58/4

mübārek [Ar.] kutlu -13-

m. 25/1, 59/8, 102/2, 161/3, 207/10, 211/6, 214/9, 224/1, 226/2, 226/4, 246/5, 312/5

çehre-i m.+ indin 33/1

mübārezet [Ar.] cenk, kavga, teke tek dövüşme, çarpışma -3-

m. 192/10, 298/9

ẓafer-i m. 282/5

müberrā [Ar.] aklanmış, pak -1-

m. turur 8/6

mübīn [Ar.] iyi ve kötüyü, hayır ve şerri ayıran, apaçık, besbelli -1-

nūr-ı m. 123/6

mübtelā [Ar.] düşkün, tutkun -6-

m. bolsa 52/4

m. bolġandın son͡g 79/9

m. bolup turur ėrdiler 163/3

m. bolmaḳ 329/5

m. tururlar 220/3

m.+ sının͡g 44/8

mücāhede [Ar.] nefsi yenmeye çalışma, savaşma -2-

devām-ı cūᶜ-ı m. birle 80/3

m.+ nin͡g 80/4

mücāveret [Ar.] komşuluk -1-

m. ḳılıp 32/11

mücāvir [Ar.] komşu -3-

m.+ ler 28/4, 29/2, 29/6

mücellā [Ar.] parlak, cilalanmış, aydınlatılmış -2-

m. bolmadı 76/1

m. ėtti 10/2

mücerred [Ar.] tek, yalnız, tecrid edilmiş, soyutlanmış -3-

m. 137/7

m. bolġıl 80/8

m. bolup 258/3

müddet [Ar.] zaman, vakit, bir şeyin olup bittiği, sürdüğü zaman -7-

m.-i ḥayātı turur 189/1

m.-i medīd 62/8, 188/8, 345/4 “uzun zaman, pek çok zaman”

m.+ de 29/6

m.+ ining͡ 204/3

m.+ ī 32/10

müdġam [Ar.] aynı, iç içe -1-

m. turur 86/9

müʾebbedān [Ar.] ölümsüzler, daimi olanlar -1-

m. 173/7

müʾeddeb [Ar.] yetiştirilmiş, terbiyeli, edepli -1-

m. turur 322/10

müʾekkel [Ar.] vekil tayin edilen -1-

m. ḳılġay 247/7

müʾellifü’l-ḳulūb [Ar.] kalbi imana tam ısınmayanlar -1-

m.+ ġa 287/7

Müennis Enes bin Fedâle’nin kardeşi -1- krş. Enes (I)

M.+ ni 304/7

müferraḳ [Ar.] tefrik edilmiş, ayrılmış, farklı -1-

m. 291/8

müfḥam [Ar.] susturulmuş, şaşmış, çok tutkun -1-

m. ve ḥayrān ḳalmağay 143/8

müfred [Ar.] yalnız, tek -1-

m.- i ᶜalem 264/2

mühim [Ar.] önemli, düşündürücü, gerekli -1-

m.+ ning͡ 78/5

mühimmāt [Ar.] gerekli olanlar, lazım gelenler -2-

sevāniḥ-i m.+ da 35/1

kifāyāt-i m. üçün 251/6

mühlet [Ar.] bir işin yapılması için verilen zaman -2-

m. bęrseng͡ 81/5

m.+ ī 82/7

mühr [Far.] mühür -3-

m.-i nübüvvetḳa tėgrü 212/3

m.-i nübüvvet üze 170/4

m. ḳıldı 218/2

mühtedī [Ar.] hidayete erişen, İslam'ı kabul eden -1-

m. bolmadı 143/5

mükemmel [Ar.] olgun, kusursuz -1-

mürşid-i m. 78/2

mükerrem [Ar.] muhterem, aziz -2-

şahenşāh-ı m. 12/2

m. ḳılġanda 132/7

mükerreme [Ar.] aziz, muhterem -1-

emākin-i m.+ ge 345/10

mükevvenāt [Ar.] yaratılmış olanların tamamı -3-

m. 257/7

ibdāᶜ-i m. 9/4

cemīᶜ-i mecmūᶜ-ı m. 151/11

mülābis [Ar.] münasebet, yakınlık -1-

m.-i ẕāt 146/10

mülāḥaẓa [Ar.] dikkatle bakma, iyice düşünme -2-

m. ḳılmadılar 187/9

m.+ sı 322/9

mülaḫḫaṣ [Ar.] özeti çıkarılmış, öz -1-

m. 318/7

mülāmlıḳ [Ar.+Tr.] azarlama, azar -1-

m. 53/7

mülāzemet [Ar.] bir yere veya bir kişiye sığınma, bir işle meşgul olma -1-

m. ḳılġıl 89/1

mülk [Ar.] 1. ülke, diyar, âlem, devlet -9-

m. 20/5, 132/8, 231/9

ᶜālem-i m. 230/6

m.-i cihān 73/3

m.-i Fārs'da 177/4

m.+ ün͡gni 20/4, 35/8

m.+ ide 16/6

2. varlık, servet, mal mülk -1-

m.+ in 332/9

mülk-ārā [Ar.+Far.] diyarı, âlemi süsleyen -1-

reᵓy-i m.+ n͡gızdın 346/9

mülket [Ar.] ülke, diyar, âlem, devlet -1-

m.+ i içre 111/9

Mültezem Hacerü'l-esved ile Kâbe kapısı arasında, dua etmenin makbul olduğu yer -1-

M. bolsa 347/1

mültezim [Ar.] birlikte, ortak, bir şeyi ya da kimseyi gerekli sayıp taraflık gösteren -1-

m. bolsun 347/1

mülūk [Ar.] hükümdarlar -1-

m.-ı ᶜArab 332/1

müʾmīn [Ar.] iman etmiş olanlar -3-

maḳṣad-ı m. 140/5

m. birle 120/10

m.+ lerning 151/4

mümtāz [Ar.] imtiyazlı, seçkin, ayrı tutulmuş -3-

m. bolsa 140/6, 317/3

m. bolsalar 315/3

mümtelī [Ar.] dolmuş, dolu hâle gelmiş -1-

m. bolup turur 88/11

münācāt [Ar.] yalvarma, Allah'a dua etme -3-

m. ḳıldım ėrse 29/11

m.+ nı ḳılġaç 210/2

m.+ ī 52/3

münādī [Ar.] seslenen, duyuran -3-

m. 168/10, 169/6

m. ḳılġan 313/8

münāfıḳ [Ar.] nifak sokan, iki yüzlü -2-

m. bolmaġay 57/3

m.+ larnı 310/2

münāsebet [Ar.] uygunluk, ilgi, bağ -2-

m.+ i 80/4, 237/2

münāsib [Ar.] uygun -4-

m. 29/9

m. bolsa ėrdi 139/6

m. turur 185/3, 279/7

münāzaᶜat [Ar.] ağız kavgası, çekişme -1-

m. ḳılıp 192/8

münderic [Ar.] yer almış, içinde -1-

m. turur 39/2

müneccim [Ar.] astrolog, falcı -1-

m. ėrdi 178/10

münevver [Ar.] aydın, parlatılmış, nurlu -2-

m. 9/7

merḳad-i m. 11/5

münezzeh [Ar.] tenzih edilmiş, arı, uzak -2-

m. ve muᶜarrā turur 8/7

m.+ dür 229/5

münḥarif [Ar.] doğru yolda gitmeyen, sapan -1-

m. bolġan 322/7

münhezim [Ar.] hezimete uğramış, bozguna uğrayan -5-

m. boldı 179/11

m. boldılar 312/4

m. bolup 286/9

m. bolġanlarıġa 313/5

m. olsa 346/10

münīf [Ar.] ulu, büyük -1-

cenāb-ı m.+ ning͡ 15/3

münīfe [Ar.] yüksek, ulu, büyük -1-

menāzil-i m.+ de 345/3

münḳaṭıᶜ [Ar.] kesilmiş, son bulan, ayrılmış -5-

m. bolup 25/10

m. bolmay 340/10

m. bolmas 61/3, 239/4

m. ḳılıp 339/2

münḳażī [Ar.] sona ermiş -1-

m. 21/8

münker [Ar.] şeriatçe yapılması uygun görülmeyen -1-

nehy-i m.+ ni ḳılġaylar 166/3

münkir [Ar.] inkâr eden, reddeden, imansız -1-

m. bolur 248/11

münşaḳḳ [Ar.] yarılan, yarılmış, yarma -1-

m. bolġan 176/10

müntaḳil [Ar.] intikal eden, geçen, miras kalmış -2-

m. boldı 153/1

m. bolup 153/4

müntaḳimlıḳ [Ar.+Tr.] suçlulara hak ettikleri cezayı veren, Tanrı -1-

m. 333/11

müntehā [Ar.] bir şeyin varabileceği son yer, uç -3-

m.-yı seyri 262/8

m.-yı seyri ėrür 264/8

m.+ sėn 266/5

münteşir [Ar.] etrafa yayılmış, duyulmuş -2-

m. boldı 188/4

m. boldı ėrse 195/8

mürācaᶜat [Ar.] 1. geri dönme -6-

m. ḳıldı͡ngız 34/4

m. ḳıldılar 291/1

m. ḳılsalar 308/11

m. ḳılıp 288/1, 309/8

m. ḳılmaḳ 201/8

2. danışma, yardım isteme -1-

m. üçün 34/1

mürġ [Far.] kuş -1-

m.-i zīrek turur 51/2

mürsel [Ar.] gönderilmiş, peygamber -3-

m. 263/2

Aḥmed-i m. durur 122/3

m.+ ler 156/10

mürselīn [Ar.] peygamberler -2-

enbiyā-yı m. 262/3

enbiyā-yı m. birle 260/11

mürşid [Ar.] kılavuz, doğru yolu gösteren, şeyh -3-

m.-i kāmil ėrür 73/7

m.-i mükemmel 78/2

m.-i ẓarāyif-i ümem 34/8

mürüvvet [Ar.] insaniyet, cömertlik -3-

m. 12/8

envār-ı m.+ ni 54/7

Merve-i m. sarı 342/10

müsābaḳat [Ar.] birbirini geçmeye çalışma, yarış -1-

m. ḳılġannıng͡ 282/5

müsāfirāne [Ar.+Far.] misafir gibi, yerleşmeden, tam anlamıyla mesken tutmadan -1-

m. 278/5

müsellem [Ar.] teslim edilmşi, verilmiş -2-

m. boldı 263/1

m. bolup 231/10

Müṣennā bin Ḥārişe El-Müsennâ bin Hârise bin Seleme bin Damdam bin Sa'd bin Mürre bin Zühl eş-Şeybânî ö. 636, Sâsânîler'e karşı mücadeleleriyle tanınan sahabi -1-

M.+ ġa 178/4

Müslim Ebü'l-Hüseyn Müslim bin el-Haccâc bin Müslim el-Kuşeyrî ö. 875, Câmiu's-sahîh adlı eseriyle tanınan muhaddis -1- krş. Ṣaḥīḥ (II)

Ṣaḥīḥ-i M. 254/5

Müslimīn [Ar.] Müslümanlar -1-

ġarāyib-i emīr-i M.+ ni 180/6

müsned [Ar.] isnat edilmiş, nisbet edilmiş -1-

ḥadīṣ-i m.+ dür 235/9

müstaḳbil [Ar.] karşılayan, bir şeyi ön tarafına alan -1-

m. bolup 298/4

müstaḳīm [Ar.] doğru, temiz, düz, dosdoğru, istikamet üzere -5-

dīn-i m. 11/7

m. bolun͡g 96/7, 98/10

m. bolmasa 96/2

ḫāṭır-ı m.+ ġa 344/5

müstecāb [Ar.] kabul olunmuş -3-

m. bolġay mu 346/6

m. ḳılġıl 342/1

m. ḳılıp 30/1

müstelez̲z̲āt [Ar.] tat alınan şeyler -1-

m.+ ın 331/10

müstelzim [Ar.] gereken, gerektiren -1-

maᶜrifet-i m.-i maᶜrifet 250/7

müstemiᶜ [Ar.] işiten, dinleyen -1-

m.+ nin͡g 160/6

müsteṭāb [Ar.] hoş, güzel bulunan, iyi, âlâ -2-

ḫiṭāb-ı m. 102/8

ḫiṭāb-ı m. birle 16/2

müsteṭābe [Ar.] hoş, güzel bulunan -1-

kelimāt-ı m.-i şerīfesi 229/2

müstevfī [Ar.] kâfi derecede, yeteri kadar, tamam -1-

m. 212/8

müstevlī [Ar.] istila eden, yayılan -2-

m. bolġan 44/11, 50/2

müsteᶜz̲ebe [Ar.] tatlı, hoş, latif -1-

elfāz̲-ı m.-i laṭīfesi 229/1

müstmend [Far.] mahzun, zavallı -1-

ᶜāşıḳ-ı m. 39/5

Müsülmān [Ar.] İslam'a mensup olan, Müslüman -6-

M. 233/8

M.+ dın 283/2

M.+ lar 313/9

M.+ lar bile 177/11

M.+ larġa 285/3, 312/2

müşābehet [Ar.] benzeyiş, benzeme -1-

m.+ i 213/5

müşāhede [Ar.] görme -15-

m.-i cemāl 80/6, 257/7

m.-i cemālni 42/7

m.-i cemālġa 52/10

m.-i kemāl 144/9

m. birle 80/4

m. ḳılsa 60/6

m. ḳılıp 55/11, 71/11, 168/5, 190/8, 221/3, 224/9

m. ḳılındı 162/10

m.+ si 322/5

müşerref [Ar.] şereflendirilmiş -4-

m.-i Tevrīt ve İncīl ėrür 175/4

m. boldung̑ 253/4

m. ėrür 79/6

m. ḳılıp 132/6

müşfiḳ [Ar.] merhametli, sevecen -1-

m. 275/8

müşg [Far.] misk, güzel koku -7-

m. 40/2

müşg ᶜanber 157/10

hestīᵊ-yi m.-i ᶜaşḳnı 63/2

m.-i Çīn 346/8

m.+ ge 161/7

m.+ din ḫoş-būyraḳ 169/3, 242/10

müşkil [Ar.] zor, çetin -1-

m. ėrür 72/11, 79/11

müşrik [Ar.] Allah'a ortak koşan -9-

m.+ ni 298/11

m.+ ler 201/2, 298/3, 300/4, 308/8, 313/9

m.+ ler sarı 300/2

m.+ lerdin 295/5, 298/8

müşrikīn [Ar.] Allah'a ortak koşanlar -1-

ᶜāmme-i m.+ ni 300/5

müştāḳ [Ar.] özleyen, can atan -4-

sadr-mend-i m. 44/5

ārām-ı cān-ı m. ėrdi 53/1

m.+ ına 161/10

revāḥil-i m.+ lar 342/5

müştehiyāt [Ar.] arzular, istekler -1-

m. 331/10

müşterī (I) [Ar.] Jüpiter -1-

m. 57/7

Müşterī (II) müşteri, istekli -1-

m. bolġay 74/12

mütaᶜāliyye [Ar.] yüksek olan, yükselen -1-

ehl-i ḥikem-i m. 130/10

mütābaᶜat [Ar.] birine tabi olma, onun ardı sıra gitme -1-

m. ḳılsalar 178/7

müṭālaᶜa [Ar.] okuma, tetkik etme, düşünce -4-

m.-ı cemālġa 58/6

m. ḳılġay 122/1

m. ḳılsun 60/7, 300/11

mütalāṭımü'l-emvāc [Ar.] dalgalarla çalkalanan -1-

deryā-yı mevvāc-ı m.+ ġa 238/8

mütebeddil [Ar.] değişen, başka hâle gelen -1-

m. boldı 184/6

mütecellī [Ar.] görünen, meydana çıkan -1-

m.+ męn 93/7

müteferriḳ [Ar.] dağılmış, ayrı ayrı olmuş -2-

m. bolġandın son͡g 177/1

m. bolmaḳıġa 313/1

müteġayyir [Ar.] değişen, başkalaşan, bozuk -2-

m. bolup 184/5

m. bolmay 219/10

müteḳassim [Ar.] paylaşılan, saçan -1-

m. bolmas 135/6

mütelāliyye [Ar.] parıldayan, ışıldayan -1-

erbāb-ı işārāt-ı m. 130/11

mütemeṣṣil [Ar.] bir şeyin şekline giren, cisimlenip görünen -1-

m. bolup 259/6

müteveccih [Ar.] yönelen, bir tarafa gitmeğe kalkan -13-

m. bolurlar 251/9

m. boldı 292/2, 308/7

m. boldılar 198/9, 303/8

m. bolup 25/8, 53/1

m. bolġaç 303/2

m. bolġanda 284/8

m. bolġanlar 144/9

m. boldı ėrse 14/3, 298/3

m. boldılar ėrse 178/2

mütevellid [Ar.] dünyaya gelen, doğmuş -3-

m. boldı 175/5

m. bolġan 185/4

m. bolġan üçün 174/3

müttefiḳ [Ar.] ittifak eden, anlaşmış -1-

m. boldılar 278/8

müttehem [Ar.] kabahatli, suçlu -1-

m. 90/1

müttehim [Ar.] suçlanan, kabahatli -1-

m. ėrmes 205/9

müyesser [Ar.] kolaylıkla yapılan -7-

m. bolur 85/9

m. bolup turur 253/10

m. boldı 14/9

m. bolsa 59/1

m. bolup 257/8, 278/4

m. bolur ėrdi 37/8

müẕakkir [Ar.] hatırlatan -1-

m.-i memāt 66/1

müzcāt [Ar.] az, küçük, ufak -2-

biżāᶜat-i m. 343/3

biżāᶜat-ı m.-ı ᶜazīz-ı mıṣr 18/6

müzekkī [Ar.] temizleyen, aklayan -1-

m. bolmadı 75/11

müzeyyen [Ar.] süslenmiş, süslü -3-

m. 20/10, 156/11

m. ve mücellā bolmadı 76/1

N

nādān [Far.] bilmez, cahil -1-

n. 187/6

nā-endīş [Far.] sonunu düşünmeyen, kaygısız, umursamaz -1-

ᶜāḳıbet-i n. 75/5

nāfiᶜ [Ar.] kârlı -1-

n. birle 319/1

Nāfīᶜ Cerşī Ebû Abdillâh Nâfi‘ bin Hürmüz el-Kureşî el-Adevî el-Medenî ö. 735, Abdullah bin Ömer’in âzatlı kölesi, tâbii -1-

N.+ din 188/1

nāgāh [Far.] vakitsiz, ansızın, birdenbire -8-

n. 92/6, 110/4, 215/9, 232/11, 233/11, 275/1, 279/11, 297/4

nāgeh [Far.] vakitsiz, ansızın, birdenbire -1-

n. 59/4

nāgehān [Far.] vakitsiz, ansızın, birdenbire -1-

n. 130/9

naġme [Ar.] ses, ahenk -1-

n.+ si bile 341/7

nāhī [Ar.] yasaklayan -1-

n. ėrür 116/3

naḥīf [Ar.] zayıf -2-

n. 54/2

bī-çāre-i n.+ ning͡ 343/2

nāḥiyet [Ar.] kenar, civar, çevre, bölge -1-

n.-i ḥażret-i ilāhīġa 183/4

naḫl [Ar.] hurma ağacı, gelinlerin önünde götürülen ve odasına koyulması âdet olan gümüşten ağaç -1-

n. dėg 167/8

naʿīm [Ar.] bollukta yaşayış, cennetin bir kısmı -2-

n.-i cāvidānī 327/3

leẕẕāt-ı n.+ din 86/5

naḳl [Ar.] aktarma -2-

n. ḳılıp 46/8, 153/3

naḳliyye [Ar.] akla değil nakle yani söylemeye dayalı olan -1-

n. birle 121/10

nāle [Far.] inilti -2-

n. 216/4

n. ḳılma 52/2

nāliş [Far.] inleyiş, inilti -1-

n. ḳılġan 106/7

nām [Far.] isim, ün -1-

n. nişānımnı 59/4

naʿmā [Ar.] ihsan, nimet -1-

n.+ ġa 315/1

namāz [Far.] namaz -6-

n. 99/8

n. ḳılıp 259/10

n. oḳup 292/7

n. oḳıġandın son͡g 259/8

n.+ nı müsāfirāne ḳılur ėrdi 278/4

n.+ ın 305/7

nāme [Far.] 1. kitap, amel defteri -2-

n. 247/3

n.-i aᶜmālni 100/1

2. mektup, kitap, yazı -1-

n. ḳarartıp 64/11

nā-murād [Far.+Ar.] arzusuna, maksadına ermemiş -1-

n. 56/3

nāmūs [Ar.] edep, haya, kanun, nizam -2-

n. 69/8

n.+ un͡gnı 69/3

nā-mütenāhī [Far.+Ar.] sonsuz -9-

ᶜināyet-i n. 305/11

maẓhar-ı raḥmet-i n. 102/4

saᶜādet-i n. 14/4

elṭāf-ı n.- mütenāhī birle 67/7

elṭāf-ı n.+ ni 328/5

fażl-ı n.+ ni 245/11

ḥikem-i n.+ din 129/8

ᶜināyet-i n.+ din 155/6

fażl-ı n.+ si birle 253/10

nā-pedīd [Far.] görünmeyen, saklı -1-

ẕerre-i n. ėrür 335/8

nās [Ar.] insanlar, halk -1-

ednās-ı nüfūs-ı n.+ dın 9/11

Naṣārā Hristiyanlar -2-

N. 136/5

N.-yı bī-edeb 137/10

naṣāyiḥ [Ar.] öğütler -1-

n. 66/11

nāsī [Ar.] unutan -1-

n. ve nāsiḫ ėrür 11/8

naṣīb [Ar.] pay, hisse, kısmet -2- krş. naṣībe

n.+ i turur 240/8

n.+ in 134/1

naṣībe [Ar.] pay, hisse, kısmet -1- krş. naṣīb

n.+ si turur 282/6

nāṣiḥ [Ar.] öğüt veren, nasihat eden -2-

n.+ ler 71/6, 72/2

nāsiḫ [Ar.] iptal eden, geçersiz kılan -1-

nāsī ve n. ėrür 11/8

naṣīḥat [Ar.] öğüt -15-

n. 63/10, 64/4, 65/8, 71/4

n.-i ḳābil 74/11

n.-i ḳāyildin 65/3

n. bolsa 90/6, 103/5

maḥż-i n. ẹyledin͡g 64/1

n. ḳılsalar 89/11

n.+ ni 63/5, 64/7

n.+ i birle 66/3

n.+ ige 64/5

n.+ in tutman 65/4

nāṣīye [Ar.] alın saçı, perçem -1-

n.+ sin 193/9

Naṣr Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılan kollarından biri -1-

benū N. 278/7

naṣṣ [Ar.] Kur'ân'a dayandırılan açıklık, sarihlik -1-

n.-ı icmāᶜ birle 121/6

nāşī [Ar.] ileri gelen, den ötürü, dolayı -1-

n. bolup 44/11

naᶜt [Ar.] överek anlatma -3-

n.-i bī-naẓīr 25/6

n.+ i͡ngni 24/5

n.+ ini 138/11

nāṭıḳ [Ar.] konuşan, bir şeyi gösteren, beyan eden -2-

rūḥ-ı n. 24/6

vaḥy-ı n. 237/1

nātüvān [Far.] güçsüz, zayıf -3-

n. boldı 49/2

ten-i n.+ nı͡ng 45/4

n.+ ġa 58/3

nātüvānlıġ [Far.+Tr.] güçsüzlük -1-

n.+ ı turur 44/8

nāvek [Far.] ok -1-

n.+ in 48/7

nāz [Far.] naz, cilve, kirişme -3-

n. 62/10

kirişme-i n. 51/5

sermāye-i n. 50/10

naẓar [Ar.] bakma, bakış -11-

n. 330/1

ḳıble-i n.-ı ᶜuşşāḳ 52/11

n.-ı cemālin͡ge 342/4

n. ḳıldı ėrse 150/10

n. ḳılġay 131/2

n. ḳılsun 155/9, 212/9

n. salmas 108/7

n. ḳıldım ėrse 168/8

erbāb-ı n.+ ġa 114/5

n.+ ı bile 226/8

nāzenīn [Far.] nazlı yetiştirilmiş, narin -5-

n. 43/2, 49/2, 57/11, 57/8, 70/11

nāẓım [Ar.] 1. şair, vezinli ölçülü söz söyleyen, Bûsîrî -13-

n. 26/4, 79/11, 192/4, 253/7

n. raḥmetu'llāhi 260/1, 277/9

n. raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi 30/7, 93/8, 100/4, 121/3

n. raḥmetu'llāhi ᶜaleyhinin͡g 99/2

n. taġamadu'llahu bi-ġufranihi 28/3

n.+ nın͡g 46/5

2. şair, vezinli ölçülü söz söyleyen -1-

n.-ı ḳaṣīdeġa 208/4

nāzik [Ar.] güzel, zarif -2-

n. 51/8, 341/5

nāzil [Ar.] nuzul eden, inen, inip ulaşan -1-

n. boldı mu 74/10

naẓm [Ar.] nazım, vezinli, kafiyeli söz -45-

n. 8/8, 16/5, 17/10, 22/5, 24/1, 35/5, 38/1, 45/9, 48/8, 62/11, 63/10, 66/2, 69/5, 70/10, 76/2, 80/9, 82/6, 84/6, 85/9, 92/8, 106/8, 107/5, 11/1, 111/3, 122/2, 124/1, 127/7, 130/4, 134/3, 135/7, 137/9, 138/11, 142/7, 143/8, 145/2, 147/8, 156/9, 158/4, 160/5

n.-ı dil-ārā 229/1

n.-ı ṣıfāt-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa 21/9

n. ḳılıp turur-sėn 26/4

n. ḳılmaḳ birle 227/7

n.+ dın 228/4

n.+ ı 227/11

nė 1. ne (zamir) -21- krş. nę

n. 24/5, 45/9, 65/3, 72/9, 77/5, 80/10, 99/11,106/10, 138/11, 155/10, 205/6, 282/10, 339/9

n. bolġay 334/6

n. turur 214/6

n. üçün 256/5

n.+ din 40/5 "neden, niçin"

n.+ çe 207/5, 321/10, 321/11 "nice, çok sayıda"

n.+ çe 100/8 "nasıl, niçin"

nėçük 199/7 "nasıl, ne şekilde"

2. ne (sıfat) -7-

n. 43/7, 136/10, 184/10, 218/8, 237/3, 268/4, 277/4

3. ne (zarf) -1-

n. 265/5

nẹ 1. ne (zamir) -23- krş. nė

n. 49/10, 70/7, 96/9, 111/6, 137/1, 137/4, 137/8, 151/8, 190/10, 250/9, 318/7, 346/10

n. üçün 33/8, 70/2, 158/3, 255/9, 297/9, 311/7

nẹteg 44/2, 145/10, 199/7, 216/1 “nasıl, ne şekilde, ne biçim”

nẹteg 197/6 “niçin, neden”

n. bolupdur 39/8

n. boldı 76/2

n. ėrür 135/10

n. turur 164/5

n.+ din 29/5 “neden, niçin”

n.+ ççe 39/8, 39/10 “ne kadar”

n.+ çe 71/2, 87/2 “nice, çok sayıda”

n. + çe 336/3 “ne kadar, çok”

2. ne (sıfat) -5-

n. 133/1, 216/8, 32/5, 34/4

n. reng 76/9

3. nasıl -3-

n. 147/8, 207/1, 332/8

4. niçin -1-

n. 43/3

nebevī [Ar.] peygambere ait -1-

ravża-ı n.+ de 32/11

nebī [Ar.] 1. peygamber, müstakil şeriat sahibi olmayan peygamber -17-

n. 143/11, 205/9, 206/11, 270/3, 321/6, 329/11, 332/7

dürūd-ı bī-ḳıyās-ı n.-yi muḫtārdın son͡g 11/10

n.-yi ᶜArabī-yi ẕekī 175/9

n.-yi Hāşimī 116/3, 332/5

n.-yi ümmī-yi Hāşimī-yi ebṭaḥī 175/2

ṣıdḳ-ı risālet-i n.-yi muḫtārġa 187/10

ṣıfāt-ı n.+ ni 189/8

ᶜilm-i n.+ de 126/3

n.+ ler 115/4

n.+ lerge 206/9

2. Hz. Muhammed -3-

mevlā-yı n. ᶜaleyhi's-selām 97/6

n. ᶜaleyhi's-selām 314/1

n.+ de 322/9

3. müstakil şeriat sahibi olmayan peygamber -2-

n. 130/1, 151/1

nebiyyü'l-ḫāfiḳeyn [Ar.] doğu ve batının peygamberi, Hz. Muhammed -1-

n. 204/5

nebt [Ar.] ot -1-

n.-i rubbāġa 318/5

necāḥ [Ar.] kurtulma, isteğine kavuşma -1-

maᶜcūn-ı n. 89/4

Necāşī Habeş hükümdarının unvanı -6-

N. 194/2, 199/6

N. ḥākim birle 192/7

N.+ ġa 195/3, 199/5

melik-i N.+ ġa 193/8

necāt [Ar.] kurtuluş, felah -7-

n. 332/4

n. bėrür 123/8

n. bęrdi 202/9

n. bęrse 181/10

n. bęrip 35/4

n. bolur 122/4

n.+ ı 82/4

Necdī şeytanın, "dârü'n-nedve"de, suretinde göründüğü ihtiyar -1-

N.+ mėn 222/3

nęççe ne kadar -2- krş. nę

n. 39/8, 39/10

nėçe 1. nice, çok sayıda -3- krş. nė

n. 207/5, 321/10, 321/11

2. nasıl, niçin -1-

n. 100/8

nęçe 1. nice, çok sayıda -2- krş. nę

n. 71/2, 87/2

2. ne kadar, çok -1-

n. 336/3

nėçe kim ne kadar, her ne kadar, nasıl, nasıl ki -8- krş. nęçe kim

n. 58/10, 65/4, 89/11, 90/6, 129/9, 177/6, 309/8, 311/5

nęçe kim ne kadar, her ne kadar, nasıl, nasıl ki -2- krş. nėçe kim

n. 64/7, 346/11

nėçük nasıl, ne şekilde -1- krş. nė

n. 199/7

nedāmet [Ar.] pişmanlık -4-

n. 89/3

n. birle 325/4

şarāb-ı n. birle 82/6

n.+ i 181/2

nedb [Ar.] ağıt, ağlama -1-

n. üçün 95/7

nedem [Ar.] pişmanlık -1-

n.+ i 245/2

nedīm [Ar.] dost, arkadaş -1-

n.-i ḥażret-i melik-i ḳadīm 68/1

nefāyis [Ar.] nefis, güzel şeyler -2-

n. 132/10

n.-i maᶜānī 238/10

nefes [Ar.] 1. soluk, kendi -6-

n. 21/9

n. ürdiler 151/3

dem-i n.+ i birle 51/7

n.+ indin 208/8

n.+ leri 180/10, 181/7

2. an, kısa süre -3-

n. 72/4, 94/10, 124/5

nefʿī [Ar.] faydacı, çıkarla ilgili -1-

n. 90/6

nefīs [Ar.] pek güzel -3-

ḫizāne-i n.-i enfās-ı beşerī 21/7

cevher-i n.+ ni 133/9

dīn-i n.+ ni 325/1

nefs [Ar.] 1. insanı dinen hataya düşüren ilkel arzular, şehvet -52-

n. 65/10, 77/3, 78/4, 80/10, 81/1, 81/5, 82/7, 87/2, 90/11, 90/3, 91/1, 91/6, 93/2, 336/3

küdūret-i n. 84/9

muḫālefet-i hevā-yı n. üçün 85/4

n.-i ḍalāl-i ḳadīm 75/9

n.-i emmāre 66/3

n.-i emmāre 71/10, 71/6, 78/11

n.-i kāfir-kīş 75/5

n.-i kāfir-kīşni 93/1

n.-i laʾim 66/4

n.-i leʾīm 86/5

n.-i serkeş 65/5

n.-i serkeş 78/7

n.-i serkeşni 343/1

n. şeyṭānġa 89/10, 90/5

ṣāḥib-i n. 86/8

muḫālefet-i n. birle 85/9

hażm-ı n. üçün 93/9

n.+ ning͡ 78/3, 79/1, 326/11

merkeb-i n.+ ning 85/1

n.+ ni 81/9, 83/3, 84/6

ḥadīṯ-i n.+ ni 73/3

n.+ ge 140/9

n.+ ke 76/2

n.+ din 338/2

n.+ im 337/10

n.+ imning 77/9

n.+ ing 96/10

n.+ üng 85/10

n.+ inge 86/1

n.+ ining 83/11

n.+ indin 277/6

n.+ lerimiz 142/5

2. kişi, birey -1-

n. 286/11

nefsī [Ar.] insanı dinen hataya düşüren ilkel arzularla ilgili, şehvetten kaynaklanan -3-

n. vü n. 122/5

kelām-ı n. 230/3

nefsiyye [Ar.] dünyevi isteklerden doğanlarla ilgili -1-

rivāyet-i efʿāl-i n. 146/9

nefy [Ar.] yasaklama, sürgün etme -2-

n. ḳılındı 117/11

n. ḳılman birle 118/3

nehmet [Ar.] yüksek himmet -1-

cemāl-i n. 263/8

nehy [Ar.] yasaklama -1-

n.-i münkerni ḳılġaylar 166/3

nekāl [Ar.] azap, işkence -1-

n.+ ni 142/1

nem [Far.] çiy, şebnem -1-

n. 128/7

nẹmerse nesne, varlık -2- krş. nėrse, nẹrse, nẹyerse

n. 84/4

n. turur 149/1

nergis [Far.] nergis çiçeği, mec. göz -1-

n.-i sermesti 53/10

nėrse nesne, varlık -2- krş. nẹmerse, nẹrse, nẹyerse

n. 75/7

n.+ ni 167/5

nẹrse nesne, varlık -1- krş. nẹmerse, nėrse, nẹyerse

n.+ ge 83/4

nesem [Ar.] soluk, ruh, rüzgâr -1-

n.+ in 47/3

nesīm [Ar.] rüzgâr -3-

n.-i dil-güşāy 37/8

n.+ ī 38/4

n.+ ī mü 68/6

nesīmāt [Ar.] rüzgârlar -1-

n.+ ıdın 170/8

nesīme [Ar.] rüzgâr, hoş, mülayim -1-

n.-i muḫtetimini͡ng 170/7

neşāṭ [Ar.] neşe, sevinç -2-

āṣār-ı n. 67/11

n.-ı eẕhān 316/6

nẹteg 1. nasıl, ne şekilde, ne biçim -4- krş. nẹ

n. 44/2, 145/10, 199/7

n. turur 216/1

2. niçin, neden -1-

n. 197/6

nẹteg kim nitekim, nasıl ki, tıpkı, buna benzer biçimde -35-

n. 61/5, 77/11, 78/6, 91/9, 104/6, 106/1, 106/5, 109/8, 112/3, 119/2, 123/4, 125/7, 139/10, 148/10, 160/1, 163/1, 181/3, 188/1, 190/4, 192/2, 193/10, 194/3, 204/4, 207/7, 238/3, 241/9, 243/4, 255/1, 267/10, 309/1, 317/2, 320/10, 321/7, 324/4, 328/5

nevᶜ [Ar.] tür, cins, sınıf -1-

n.-i insāndın 9/8

nevādir [Ar.] nadir olan şeyler -2-

n.-i ġarāyib-i fuṣaḥā ve bedāyiᶜ 236/5

istiḳżā-yı n.-i ḥālātın 138/8

nevāfil [Ar.] farz ve vacip dışında yapılan ibadetler -1-

n. 85/3

nevāhī [Ar.] yasaklanmış olanlar -1-

n.+ ni͡ng 95/8

nevāḥī [Ar.] nahiyeler, bucaklar -1-

n.+ sindeki 178/5

nevāᶜīf [Ar.] ? türler -1-

n.-i ecnās-ı ḫalḳdın 9/4

nevāyib [Ar.] musibetler, kazalar -1-

tīr-i n.+ ġa 347/3

nevmīd [Far.] ümitsiz -2-

n. bolmaġıl 336/3

n. bolmaḳ 336/7

nevverallahu merkadehu [Ar.] Allah kabrini nur eylesin -1-

n.+ nın͡g 34/10

nęyerse 1. nesne, varlık -7- krş. nęmerse, nęrse, nęrse

n. 218/1, 297/10

n. birle 87/1

n.+ ni 265/4

n.+ din 245/7

n.+ lerni͡ng 161/1

n.+ lerde 183/2

2. mal, para gibi değerli eşya -1-

n. 303/3

nezāhat [Ar.] temizlik, incelik -1-

n. 213/7

neẕr [Ar.] adak -1-

n. ḳılıp ėdim 29/4

neẕẓāre [Ar.] seyirci, bir şeye bakma -1-

n. ḳılġanlardın 55/11

nıṣf [Ar.] yarım, yarı -1-

leyle-i n.-ı ramażān 292/5

niᶜāl [Ar.] ayakkabı -1-

ġubār-ı n.+ imni 60/6

nidā [Ar.] çağırma -6-

n. 165/11

n. ḳıldı͡ng 264/2

n. ḳılġay 247/11, 247/9

n. ḳılmaḳ üçün 247/8

n. ḳılmaḳı birle 313/4

nigāh [Far.] bakış -1-

n. ḳılmasa 22/9

nigār [Far.] resim, sevgili, put -1-

n.+ ını 70/11

nihāl [Far.] fidan -2-

n.-i tāzeġa 344/1

n.+ in 344/3

nihān [Far.] gizli, saklı -2-

n. boldı 19/4

rāz-ı n.+ ımnı 59/6

Nihāvend İran'ın batısında meşhur bir şehir -1-

N.+ ni 180/3

nihāyāt [Ar.] sonlar, uçlar -1-

n.-ı ḳadr-ı celāli 140/3

nihāyet [Ar.] son, uç -3-

n.+ i 126/2, 322/11

n.+ iġa 97/9

niḳāb [Ar.] peçe -3-

n. 148/3

n.-ı eniyyet 257/3

n.+ ını 57/8

nīkū-esās [Far.+Ar.] temeli sağlam, soylu -1-

n. 15/11

niᶜmet [Ar.] lütuf, ihsan, yiyecek -4-

n.-i cezīledin 265/11

n.+ ning͡ 265/10

n.+ ler 163/5

n.+ ī-sėn 252/1

nisāᵓ [Ar.] kadınlar -1-

n.-ı Ḳureyşni 310/11

niṣār [Ar.] saçma, sepme, kısmet etme -5-

n. ḳılayın 133/1

n. ḳılsam 133/8

n. ḳılġanım 133/10

n.+ nı ḳıldım 133/7

n.+ dın 133/7

nisbet [Ar.] ilgi, kıyaslama, ölçü -13-

n. ėtti 138/2

n. ėtsem 114/4, 264/9

n. ḳılur 94/3

n. ḳılġıl 136/11, 137/4

n.+ i 213/4, 214/1

n.+ ige 23/11, 125/11, 129/10, 263/11

n.+ inge 336/6

nisvān [Ar.] kadınlar -1-

n. 302/8

nişān [Far.] iz, belirti, alamet -6-

n. 211/8

n. ḳılġan 296/10

nām n.+ ımnı 59/4

n.+ ı 112/10, 127/9

n.+ ī 258/8

nişāne [Far.] alamet, belirti -6-

n.-i nübüvvet 148/6

n.-i serāsın 43/4

n. ėtip tururlar 324/1

n.+ si 171/11

n.+ si üze 42/2

n.+ si ėrdükin 212/1

niyāz [Far.] dua, yalvarma -7-

derd ü n. 36/1

derd ve n. 251/9

n. bile 128/10

şevḳ ve n. birle 51/6

n. ile 226/7

n. ėrür 50/11, 51/8

niyāz-mendlıḳ [Far.+Tr.] dua eden olma hâli, muhtaçlık hâli -1-

rāzīlıḳ ve n. ḳılıp 27/6

niẓām [Ar.] kaide, usul, düzen -2-

n.-ı ᶜuḳūd-ı cevāhir-i maᶜānī 20/10, 66/5

nīze [Far.] süngü, mızrak, ok -2-

n. 269/2

n.+ lerining 316/2

nīze-dār [Far.] okçu asker -1-

n. 315/9

nīze-güẕār mızrak taşıyan asker, mızraklı -1-

n.+ lar 275/6

noḫud [Far.] nohut -1-

n.+ dın 199/6

noḳṣān [Ar.] eksiklik, kusur -3-

n. 88/5, 88/6

hezīmet n. 320/4

noḳṭaʾ [Ar.] nokta, benek -2-

n.+ ī 129/10

n.+ īdür 129/6

noḳtasız [Ar.+Tr.] nokta işareti olmaksızın -1-

n. ḳoymas 316/3

Nūḥ Nuh Peygamber -2-

N. ᶜaleyhi's-selāmnıng 169/8

İrem bin Sām ibn N.+ nung 231/6

nuḳaṭ [Ar.] noktalar -1-

zā-yı n.+ dın 258/3

nūr [Ar.] 1. aydınlık, parlaklık, ışık, mec. ruh -19-

n. 150/10, 152/6

bereket-i n.-ı Muḥammed'din ėrür ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 154/1

n.-ı resūl ėrür 148/10

n. birle 152/10

n.+ dın 150/11

n.+ umnın͡g 151/11

n.+ umdın 151/6, 151/7, 151/8

n.+ ı 149/2

n.+ ındın 244/3

n.+ ının͡g 153/10

n.+ nı 149/3, 149/5, 152/1, 152/11, 152/8

2. aydınlık, parlaklık, ışık -15-

n. 154/9

n.-ı mübīn 123/6

n.-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 148/8

n.-ı vücūd-ı Muḥammed 185/1

n.+ nı 153/2

n.+ ı 12/8, 141/2, 170/3, 216/8, 228/1

n.+ ı birle 257/5

n.+ ının͡g 127/9, 155/4

n.+ ına 250/10

n.+ ların 155/2

nūrī [Ar.] aydınlıkla ilgili, ışıklı, Kur'ân-ı Kerim -1-

ḳadem-ı n. bile yapġıl 124/7

nuṣret [Ar.] 1. yardım -13-

n. 163/8, 198/10, 286/6, 317/4

meded ve n. üçün 297/4

n.-i iḳbāl 320/2

n.-i ilāhī 300/3, 305/10

n. bẹrip 313/9

n. tapmaġan 319/11

n. tapmaḳı 319/7

n.+ ni 200/5

n.+ i birle 11/8

2. üstünlük -2-

n. bẹrdi 269/7

ḳuvvet ve n. bẹrip 310/1

nuṣūṣ [Ar.] açıklıklar, sarihlikler -1-

īrād-ı cemīᶜ-i n. 121/9

nūş [Far.] içmek -2-

n. ḳılġıl 241/3

n. ḳılıp 67/10

nuṭfe [Ar.] tohum, döl -1-

n.+ sidin bolur 174/4

nübüvvet [Ar.] peygamberlik -11-

n. 10/8, 206/10, 255/10

biᶜṣet-i n. 132/2

nişāne-i n. 148/6

n. birle 230/1

şeref-i n. birle 205/7

mühr-i n. üze 170/4

mühr-i n.+ ḳa tėgrü 212/3

n.+ ining͡ 139/7

n.+ iġa 203/8

nüfūs [Ar.] insanlar, canlar -3-

n. 142/10

n.-ı ḫalāyıḳdın 162/11

ednās-ı n.-ı nāsdın 9/11

nühüfte [Far.] gizli -1-

serser-i n. 63/1

nüsḫaʾ [Ar.] yazılı bir metnin çıkarılan sureti, kitap -2-

n.-ı Keşfü'l-hüdā 347/5

n.-ı şerīf 347/6

nüşū-nemā [Ar.] canlının yetişip büyümesi -1-

n. tapġandur 322/6

nüzūl [Ar.] 1. inme, konaklama -6-

n. ḳılur 272/8

n. ḳıldılar 294/7, 295/4

n. ḳılıp 298/5

n. ḳılġanda 196/4

n. ḳılġanlarından 304/5

2. inme, peygambere vahiy gelmesi -1-

n.+ i 231/2

O

obdan [Far.] güzel, hoş -1-

o. 160/5

oġlan evlat -6-

o.+ lar 279/8

o.+ lardın 201/7

o.+ ları 304/6

o.+ ların 249/8

o.+ larınġa 231/6, 231/7

oġul 1. evlat -10-

o. 250/3, 276/4

o.+ ġa 92/10

o.+ um 215/9

o.+ umdın artuġraḳ 250/1

o.+ ı 201/9, 231/8

o.+ ı turur 136/7

o.+ ın 201/11, 247/6

2. erkek evlat -2-

o. ḳız 281/3, 281/5

oġurla - çalmak, hırsızlık etmek -1-

o.- p 186/2

oḫşa - benzemek -12-

o.- r-mėn 56/7

o.- r 81/5, 82/7, 144/4, 158/7, 167/9, 238/9, 239/5, 243/2

o.- rlar 277/2

o.- ş 236/9

o.- ş-mėn 324/4

oḫşat - benzetmek -2-

o.- ıp 213/6

o.- maḳ 318/5

oḳ (I) de (kuvvetlendirme edatı) -2-

çın o. 18/11, 154/7

oḳ (II) ok, tîr -1-

o. birle 179/7

oḳı - 1. şiir veya başka bir metin okumak -16- krş. oḳu-

o.- r 46/1

o.- dın͡g 28/1

o.- ġay 35/2

o.- ġıl 26/3

o.- san͡g 240/3

o.- p 28/1, 30/11

ebyāt o.- p 302/11

ḫutbe o.- p 305/8

o.- ġan 239/11

o.- ġandın son͡g 24/9

o.- ġanım 27/3

o.- ġanın͡gda 27/9

o.- dı ėrse 30/4

o.- maḳḳa 27/7, 31/8

2. namaz eda etmek -1-

namāz o.- ġandın son͡g 259/8

oḳu - 1. şiir veya başka bir metin okumak -7- krş. oḳı-

ebyāt o.- r 54/11

o.- rda 28/8

o.- p 344/6

o.- ġan üçün 28/2

ḥaddā o.- ġuçı 341/1

ḥaddā o.- ġuçılar 341/6

o.- dı ėrse 303/11

2. namaz eda etmek -1-

namāz o.- p 292/7

3. okumak, okur yazar olmak -1-

o.- maġan ėrür 322/6

ol 1. o (zamir) -362- krş. anın͡g, anın͡gdın, anı, an͡ga, anda, andın, ança, andaġ, olar, alar, anlar

o. 11/1, 32/10, 34/6, 67/1, 75/9, 87/3, 116/8, 119/2, 120/7, 128/7, 131/5, 135/7, 146/3, 192/5, 199/7, 201/5, 233/4, 262/8,301/1, 326/1, 337/9, 339/5

o. durur 79/5

o. ėrür 175/8, 185/6, 221/11, 274/8, 306/10

o. ėrdi 104/4, 219/6, 253/7

o. çaḳlı boldı 194/6

o. çaḳlu 23/5

o. taḳı 284/3, 318/7

o. turur 18/6, 118/6, 119/5, 177/3, 200/1, 203/11, 245/2, 245/8, 278/1, 287/10, 328/1, 331/2, 331/9

anın͡g -133-

a. 30/4, 36/5, 40/3, 41/7, 8/9, 86/6, 86/7, 9/1, 9/7, 90/5,105/1, 108/2, 108/5, 108/6, 112/11, 112/4, 112/7, 114/1, 116/5, 117/9, 126/5, 128/6, 128/7, 130/7, 131/5, 137/5, 139/9, 142/10,143/10, 143/11, 143/5, 143/6, 144/10, 145/1, 148/1, 152/11, 154/11, 157/11, 162/7, 172/2, 175/4, 189/9, 201/10, 203/6, 207/4, 208/8, 212/11, 218/2, 221/11, 228/1, 228/3, 229/1, 229/5, 229/6, 239/2, 239/3, 239/4, 239/5, 243/7, 245/1, 246/9, 251/7, 255/11, 267/6, 316/5, 322/10, 324/1, 331/3, 331/8, 332/7, 333/7, 337/7

a. birle 63/8, 96/1, 116/10, 123/8, 123/9, 197/4, 229/4, 241/8, 243/3, 245/7

a. dėg 40/9, 50/2, 50/4, 56/10, 61/10, 64/6, 88/10, 116/4, 117/6, 122/11, 141/6, 145/11, 164/10, 206/5, 237/8, 240/7, 248/1, 253/1, 262/1, 264/5, 264/6, 267/5, 268/10, 271/1, 272/10, 272/4, 273/2, 273/10, 274/2, 274/7, 297/10, 312/2, 317/4, 319/7, 320/8, 322/10, 323/7, 324/1, 331/11, 332/9

a. dėglerge 19/8

a. üçün 50/10, 103/1, 103/3, 132/10, 133/8, 178/10

a. üze 208/3

a. üzre 212/11

anıng͡dın -1-

a. 318/10

anı -31-

a. 36/8, 46/1, 58/2, 59/10, 64/1, 81/7, 82/9, 83/3, 83/4, 85/5, 122/11, 126/6, 127/10, 131/7, 136/5, 137/10, 138/10, 159/4, 169/1, 186/2, 194/7, 202/5,

219/8, 220/4, 222/9, 228/2, 258/5, 265/6, 278/11, 320/2

an͡ga -32-

a. 9/1, 17/1, 55/4, 74/11, 80/11, 84/1, 92/3, 92/7, 113/6, 119/1, 125/3, 127/2, 132/8, 138/3, 142/10, 144/9, 156/3, 175/9, 204/7, 205/8, 231/11, 234/5, 234/6, 237/10, 240/1, 244/5, 245/1, 307/2, 325/5, 328/9, 329/7, 331/5

anda -8-

a. 37/6, 122/1, 204/10, 232/5, 263/2, 265/4

a.+ ġı 233/1, 233/10

andın -53-

a. 32/4, 81/6, 116/2, 130/6, 137/11, 141/7, 153/3, 179/8, 242/11, 245/2, 256/1, 256/3, 292/9, 295/7, 313/10, 324/11

a. son͡g 16/8, 68/9, 131/6, 149/4, 150/6, 151/2, 152/1, 152/10, 153/1, 168/6, 169/4, 176/2, 179/11, 180/4, 193/4, 218/3, 223/11, 224/4, 255/4, 279/8, 281/8, 282/11, 286/5, 296/4, 297/11, 298/7, 299/1, 299/5, 299/11, 304/2, 310/3, 311/11, 313/8

a. son͡gra 167/8

a. ėrür 101/2

ança -4-

a. 72/9, 92/5, 162/7, 275/6

andaġ -2-

a. 113/3, 135/8

olar -43-

o. 11/6, 11/8, 91/3, 106/5, 164/1, 173/10, 187/4, 275/7, 284/1, 291/5, 295/11, 304/7, 311/7, 317/3, 318/6

o. birle 284/1

o.+ nın͡g 9/10, 44/5, 91/8, 121/10, 129/5, 146/2, 151/3, 155/4, 187/7, 234/7, 242/6, 301/10, 304/2, 314/6, 316/2

o.+ nı 17/2, 90/1, 173/7, 244/1, 312/1

o.+ ġa 164/3, 236/7, 282/3, 303/5

o.+ dın 153/11, 286/11, 287/1

alar -3-

a. 260/6

a. birle 278/8

a.+ ġa 289/8

anlar -4-

a. 173/2

a.+ nın͡g 90/6

a.+ nı 142/11

a.+ ġa 89/10

2. o (sıfat) -207-

o. 15/3, 15/9, 16/4, 19/6, 23/10, 26/3, 26/7, 28/11, 29/11, 30/2, 32/7, 34/6, 34/8, 36/4, 37/10, 38/4, 38/5, 39/1, 42/3, 42/9, 43/2, 44/7, 49/2, 49/9, 52/1, 53/2, 55/3, 55/7, 56/3, 56/6, 56/9, 57/9, 58/1, 58/10, 58/3, 58/5, 59/2, 59/7, 60/5, 61/10, 64/4, 65/9, 66/7, 68/2, 69/9, 70/3, 70/11, 73/4, 75/2, 77/6, 81/8, 83/11, 84/7, 84/9, 95/4, 96/4, 96/8, 101/8, 104/1, 105/1, 109/1, 109/7, 112/3, 113/1, 114/2, 116/3, 116/4, 117/8, 120/6, 120/9, 122/6,

126/2, 126/10, 126/11, 127/1, 129/11, 130/1, 130/3, 131/1, 131/2, 132/3, 132/9, 135/1, 135/2, 135/4, 135/5, 137/2, 145/4, 147/11, 148/8, 149/3, 149/5, 150/3, 150/10, 150/11, 152/11, 152/4, 152/8, 152/9, 154/9, 155/5, 155/7, 155/8, 156/9, 161/10, 161/11, 161/2, 161/4, 161/6, 161/8, 161/9, 162/4, 163/11, 163/7, 165/5, 166/4, 167/10, 171/9, 172/6, 172/11, 175/2, 175/9, 176/2, 176/4, 176/11, 179/3, 181/9, 182/6, 184/2, 188/5, 191/10, 196/9, 197/8, 198/7, 198/10, 203/7, 206/7, 210/3, 211/5, 211/10, 213/4, 217/11, 219/6, 220/6, 223/10, 225/4, 225/8, 226/2, 227/4, 228/4, 228/8, 229/2, 231/3, 233/6, 234/1, 237/3, 240/4, 240/9, 245/2, 245/7, 246/8, 248/7, 249/4, 250/9, 251/5, 253/8, 260/2, 261/6, 264/1, 264/2, 265/8, 265/10, 267/4, 269/10, 274/10, 277/2, 284/6, 287/4, 287/6, 289/6, 295/1, 295/4, 296/9, 296/10, 301/10, 306/7, 306/11, 307/7, 308/5, 315/9, 317/10, 318/8, 319/9, 321/1, 321/3, 323/8, 324/2, 324/4, 327/10, 328/9, 330/9, 332/5, 333/7, 333/10, 341/8, 341/11, 345/10

ol - olmak (yardımcı fiil) -3- krş. bol-

teng̑ o.- sun 235/1

münhezim o.- sa 346/10

taş o.- sa 270/2

olar onlar (zamir) -43- krş. ol

o. 11/6, 11/8, 91/3, 106/5, 164/1, 173/10, 187/4, 275/7, 284/1, 291/5, 295/11, 304/7, 311/7, 317/3, 318/6

o. birle 284/1

o.+ nıng̑ 9/10, 44/5, 91/8, 121/10, 129/5, 146/2, 151/3, 155/4, 187/7, 234/7, 242/6, 301/10, 304/2, 314/6, 316/2

o.+ nı 17/2, 90/1, 173/7, 244/1, 312/1

o.+ ġa 164/3, 236/7, 282/3, 303/5

o.+ dın 153/11, 286/11, 287/1

oltur - oturmak -10-

o.- dum 54/9

o.- dılar 167/10

o.- up 282/2

o.- ġanda 15/4

o.- ġan 57/9, 76/3

o.- mışda 27/5

o.- ur ėrdi 216/6

o.- ur ėrdiler 219/11

o.- ur ėrken 209/11

olturġuz - oturtmak -1-

o.- up 218/6

on on, sayı adı -1-

o. 304/4

on͡g sağ taraf -2-

o. 273/11

o.+ dınmu 247/3

on bęş on beş, sayı adı -1-

o. 278/4

on iki on iki, sayı adı -1-

o.+ side 166/11

on iki min͡g on iki bin, sayı adı -7-

o. 149/6, 149/10, 150/2, 150/6, 150/9, 152/1, 244/2

on min͡g on bin, sayı adı -1-

o. 283/2

on tört on dört, sayı adı -1-

o. 172/10

onunçı onuncu, sayı adı -1-

o. 283/9

orda karargâh, merkez -1-

o.+ sınıng͡ 13/4

orta orta, ara -1- krş. otra

o.+ ġa 299/2

orun yer, makam, mahal -12-

o. bẹrdi 197/2, 320/7

o. bẹrip 320/9

o. taptı 97/3

o. tafıp 15/4

o. tuttı 75/9

o.+ ı 347/1

o.+ ıġa 217/11, 218/1

o.+ ıda 217/5

o.+ ında 223/2

o.+ larda 345/11

ot (I) ateş -48-

o. 54/3, 184/11, 184/6, 195/10, 195/11, 240/7

o. birle 186/1, 191/5

o.+ nıng͡ 180/10, 184/1

o.+ nung͡ 227/6, 240/4

o.+ ḳa 294/1

o.+ ġa 59/10, 183/8

o.+ da 184/1

o.+ dın 181/10, 241/2

o.+ ı 40/11, 51/6, 54/5, 54/6, 55/9, 68/9, 183/5

o.+ ı ėrür 41/9

o.+ ı birle 39/11, 41/1, 41/5, 52/9

o.+ ınıng͡ 181/7, 240/3

o.+ ını 17/10, 184/7

o.+ ıġa 37/2, 60/2, 101/10, 140/11

o.+ ıda 71/2

o.+ ında 48/3

o.+ ıdın 17/9, 54/3, 270/2

o.+ ları 181/5, 182/10

o.+ lar 190/4

o.+ lar birle 190/6

ot (II) ot, yeşillik, toprak üstü bölümleri odunlaşmayan mevsimlik küçük bitkiler -1-

o.+ nıng͡ 318/2

otla - otlamak, hayvanın beslenmesi -1-

o.- r 85/2

otlaġ otlak, mera -3-

o.+ ın 85/3, 85/11

o.+ ında 85/10

otlat - otlatmak, hayvanı beslemek -2-

o. 85/10

o.- mağıl 85/5

otra orta, ara -3- krş. orta

o.+ dın 147/4

o.+ sında 97/4

o.+ sında turġan 159/2

otuz otuz, sayı adı -2-

o. 174/5, 287/11

oyaġ uyanık vaziyette, bidar -4-

o. 42/5, 254/8

o. ėrür 204/8

o.+ ıda 204/9

oyaġlıġ uyanık olma hâli, bidarlık -1-

o.+ ın͡g 43/6

oyan - uyanmak -1- krş. oyġan-

o. 100/8

oyġan - uyanmak -6- krş. oyan-

o.- dım 173/8

o.- ıp 25/4, 71/8, 146/7, 173/5

o.- ġaç 299/10

oyna - 1. oyun oynamak -3-

o.- rda 216/1, 216/10

o.- maḳġa 215/8

2. şiddetli ve ötesini düşünmez şekilde hareket etmek -1-

o.- ġanlar 274/10

oz - aşmak, geçip gitmek, ilerlemek -1-

o.- maḳ 261/7

ozġunçı öncü birlik, akıncı -1-

o.+ sı 273/11

Ö

öç öç, intikam -1-

ö.+ ümizni 302/3

öç - sönmek -3- krş. sön-

ö.- ti 181/5, 182/11

ö.- mes 51/7

öçek dam, çatı -1-

ö.+ ide 168/6

ög - övmek, methetmek -1-

ö.- mek 228/2

ögret - öğretmek -1-

ö.- ti 126/5

ögün - övünmek -1-

ö. 137/11

öksil - eksilmek, azalmak -2- krş. öksül-

ö.- mes 227/8, 320/3

öksit - eksiltmek, azaltmak -1-

ö.- ti 71/3

öksük eksik -2-

ö. 49/10, 243/3

öksül - eksilmek, azalmak -4- krş. öksil-

ö.- gey 49/10

ö.- megey 165/1

ö.- mesün 75/1

öl - ölmek -9-

ö.- di 199/4

ö.- üp 231/9

ö.- gen 160/9

ö.- genining͡ 180/2

ö.- genler 271/4

ö.- mes 66/4

ö.- er ėrmiş 199/7

ö.- mek 198/6

ö.- meki 324/4

ölçe - ölçmek, tartmak -1-

ö.- gende 247/1

öltür - öldürmek -9-

ö.- miş 193/11

ö.- di 193/6, 299/5, 302/1

ö.- diler 300/6

ö.- sün 55/4

ö.- gen 57/10

ö.- mek 223/1

ö.- mekke 78/6

ölüg 1. ölü, ölmüş olan, hayatı son bulmuş olan -4-

ö. 141/3

ö.+ leri 139/11, 140/1

ö.+ lerning͡ 271/3

2. kuru, kuru toprak -1-

ö. 332/8

ölüm ölüm -4-

ö. 292/4, 333/7

ö.+ ning͡ 74/5

ö.+ din burunraḳ 99/8

ᶜÖmer Ebû Hafs Ömer bin el-Hattâb bin Nüfeyl bin Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî ö. 644, ikinci halife -13-

ᶜÖ. 282/7, 282/9, 285/7

ᶜÖ. rażiya'llāhu ᶜanh 170/11, 250/5

emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖ. 249/10, 296/8

emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖ. rażiya'llāhu ᶜanh 173/1, 178/2, 209/9

ᶜÖ.+ ni 288/8

ᶜÖ.+ ge 179/4

emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖ.+ ge 283/5

ᶜömr [Ar.] hayat, yaşam -12-

ᶜö. 100/7, 101/2, 323/10, 325/2, 337/9

ᶜö.-i girānmāyening͡ 272/3

ᶜö.+ ning͡ 101/4

ᶜö.+ ni 82/8

tamām-ı ᶜö.+ ni 100/3

ḫazāyin-i girānmāye-i ᶜö.+ ni 99/10

ᶜö.+ üm 281/5

ᶜö.+ idin 176/3

öp - öpmek -8-

ö.- ti 171/5, 250/6

ö.- se 161/5

ö.- üp 210/10, 212/5, 216/7, 218/6

ö.- esü 226/3

ör - (I) ayakta durmak, doğrulmak -2-

ö.- e 209/6

ö.- e turup 30/3

ör - (II) ağ örmek -3-

ö.- üp 224/5

ö.- genin 221/2, 224/9

örte - yakmak -1- krş. yaḳ- (1), yandur-

ö.- gey ėrdi 17/11

örten - yanmak -2- yan- (I)

ö.- miş 195/11

ö.- ür ėrken 52/9

örtüglüg örtülü, kaplı, gizli -2-

ö. 87/7, 159/8

örümçi örümcek -2- krş. ᶜankebūt

ö. 221/6

ö.+ ning͡ 221/2

ösrüklük sarhoşluk -1-

ö. 39/10

öt - geçmek, delmek, etki etmek -1-

ö.- e 199/1

öy ev, hane -15-

ö.+ ning͡ 197/8

ö.+ ni 77/1, 197/6

ö.+ ge 307/10

ö.+ deki 56/3

ö.+ din 119/11, 174/7, 308/6

ö.+ i 221/6

ö.+ in 56/2

ö.+ ige 57/4, 60/1, 171/2, 233/2

ö.+ inde 53/2

öyrül - evrilmek, dönmek, tersine dönmek -4-

ö.- üp 165/7, 201/2

yüz ö.- üp 300/4

yüz ö.- genlerdin 315/3

öz kendi, öz -105-

ö. 13/8, 21/5, 31/2, 33/2, 36/1, 36/5, 46/6, 49/5, 55/10, 61/9, 65/10, 67/3, 71/2, 74/11, 83/11, 92/7,100/5, 109/7, 111/7, 125/11, 129/5, 136/5, 146/11, 149/6, 155/2, 178/11, 181/2, 197/7, 198/1, 201/7, 202/7, 205/11, 220/1, 220/5, 223/2, 224/2, 230/5, 237/8, 238/3, 243/9, 245/9, 247/1, 249/8, 250/1, 250/8, 262/4, 263/11, 264/1, 276/2, 282/4, 291/2, 292/4, 295/3, 309/1, 309/9, 320/2, 320/7, 328/7, 329/3, 338/11, 346/4

ö. özige 36/4, 36/8

ö.+ üm 93/7, 94/6, 95/3

ö.+ ümning͡ 49/5

ö.+ ümni 223/11

ö.+ ümge 94/1, 94/2, 133/8

ö.+ ümdin 71/1

ö.+ ün͡g 73/8

ö.+ ün͡gni 124/5, 327/3

ö.+ ün͡ge 84/6

ö.+ ünggе 133/2

ö.+ üngdin 73/7, 258/8

ö.+ i 96/6, 158/7, 217/8, 224/3, 288/11, 318/3

ö.+ ining 32/6, 125/8, 145/3

ö.+ ini 57/10, 109/4, 159/3

ö.+ in 73/9, 201/10

ö.+ ige 67/3, 92/8, 102/4, 133/5, 200/3, 261/1

öz ö.+ ige 36/4, 36/8

ö.+ idin özgeni 246/10

ö.+ leri dėg 144/8

ö.+ lerining 165/7

özge 1. başka (edat) -24-

başıdın ö. 174/2

ceẕbe-i ḥażret-i aḥadiyyedin ö. 79/10

dāne-i ḫāldin ö. 51/3

dergāhıngdın ö. 22/3

eşhür-i ḥarām ö. 272/5

Eymen bin ᶜAbdu'l-ḫazrec'din ö. 285/10

faẓlıngdın ö. 340/2

feżīḥet bolmaḳdın ö. 281/8

firāḳdın ö. 139/7

Ḥaḳ fermānın tutmaḳdın ö. 106/3

liḳā-yı dostdın ö. 87/1

luṭfungdın ö. 334/4

mundın ö. 245/11

peşīmanlıḳdın ö. 326/10

saḳlamaḳdın ö. 42/9

sẹndin ö. 333/6

üç ḥāldin ö. 117/9

yād ėtmekdin ö. 42/10

ḥaḳdın ö.+ ni 108/11

özidin ö.+ ni 246/11

ferāyiż-i vācibātıdın ö.+ ge 99/9

cemāl-i Ḥaḳ'dın ö.+ ge 108/7, 113/11

sẹndin ö.+ ge 133/10

2. başka, diğer -16-

ö. 106/3, 111/1, 196/3, 218/1, 235/8, 271/2

ö.+ ge 155/10

ö.+ ler 52/6, 55/8, 222/10, 337/7

ö.+ leri 232/4

ö.+ lerning 265/4

ö.+ ni 247/2, 247/4

ö.+ si 324/9

ᶜözr [Ar.] özür, kusur -2-

ᶜö.+ i 50/3

ᶜö.+ in 50/8

ᶜözr-ḫᵛāh [Ar.+Far.] af isteyen -1-

ᶜö.+ ım 334/4

P

pādişāh [Far.] hükümdar, sultan -15-

p. 198/1

p.-ı ᶜālem-penāhnıng͡ 344/8

p.-ı İslām'nıng͡ 345/9

p.-ı maḳbūl-sīret pesendīde-serīret 12/2

p.-ı pākize ẕāt 343/8

p.-ı ṣāḥib-intibāh 15/10

p. bolur 252/3

p.+ ı 13/4, 115/3, 197/11

p.+ lar 132/7, 344/4

p.+ larnıng͡ 197/11

p.+ larġa 344/11

p.+ sėn 266/3

pādişāhī [Far.+Ar.] hükümdara ait, ona özgü, mec. Tanrı -4-

ᶜināyet-i P. 108/6

menşūr-ı P. 83/6

ᶜināyet-i ḥażret-i P. birle 300/3

ḥażret-i P.+ ġa 267/8

pādişāhlıḳ [Far.+Tr.] hükümdarlık, sultanlık -1-

p.+ ıġa 107/3

pāk [Far.] temiz, saf, arı -7-

p. 22/9, 24/10, 113/11, 341/8

p. ḳılur 84/9, 87/4

p.+ dür 135/1

pāk-bāz [Far.] sadık âşık -1-

resm-i ᶜuşşāḳ-ı p. ėrür 51/11

pāk-cān [Far.] saf ruh, gönlü temiz -1-

ᶜĪsā-yı p. 137/10

pākize [Far.] temiz, saf, arı -7-

p. 32/7, 122/6, 171/6, 222/7, 261/2

p. arıġ 162/6

pādişāh-ı p. ẕāt 343/9

pākizelıḳ [Far.+Tr.] temizlik, saflık, arılık -1-

p. 162/5

pākizelik [Far.+Tr.] temizlik, saflık, arılık -1-

p. birle 166/2

pākize-ṣıfāt [Far.+Ar.] temiz vasıflı -1-

ẕāt-ı p. 251/10

pāre [Far.] parça -8-

p. boldı 214/9

p. bolġan 139/9, 213/3

p. ḳıldı 78/7, 150/3

p.+ ni 150/5

p.+ din 150/4

p.+ si 214/10

pāy-dār [Far.] devamlı, sürekli -1-

p. dęgül 339/4

pāye [Far.] rütbe, derece -1-

p.-i ednā ėrür 264/9

pehlevān [Far.] güreşçi, pehlivan, yiğit -2-

p. 93/1

p. ėrmes 92/11

penāh [Far.] sığınak -9-

p. 329/7

p. tutmaḳ birle 333/10

p.+ ım 22/3, 334/2, 340/2

p.+ ımdur 225/9

p.+ ı 115/3

p.+ ıġa 333/7

p.+ ıda ḥişārında 320/8

penç-şenbih [Far.] perşembe -1-

p. 304/3

per [Far.] kanat -1-

p.-i meges ėrür 326/2

perde [Far.] perde, örtü -2-

p.-i ġayretni 147/4

p.+ ni 171/3

perhīz [Far.] perhiz, dince yasaklanandan el çekme -2-

p. ḳılġıl 83/4

zühd-i p.+ ini 108/2

perhīzlik [Far.+Tr.] perhizde olma hâli, dince yasaklanandan el çekme durumu -1-

p. 88/4

perī [Far.] 1. çok güzel, alımlı kadın -1-

p.+ ni 62/5

2. cin -1-

p.+ ning͡ 115/1

perīşān [Far.] dağınık, tarumar, düzensiz -1-

p. bolup 318/10

pertev [Far.] ışık, parlaklık -1-

p.-i āftāb-ı ẕātıng͡dın 335/8

pervāne [Far.] ışığın etrafında dönen küçük kelebek -1-

p. dėg 102/1

pervāne-şıfat [Far.+Ar.] ışığın etrafında dönen küçük kelebek hâlinde olan, o vasıftaki -1-

p. 256/10

Perverdgār [Far.] rızıklandırıcı, Allah -4-

sipās-ı ḥażret-i P. 11/10

ḥażret-i P.-ı kerīm 333/11

P.+ ım 133/3

P.+ ıng͡ 117/5

pesend [Far.] beğenme, seçme -1-

p. ḳılmas 92/5

pesendīde [Far.] beğenilmiş -3-

ṣıfāt-ı p. 125/5

efᶜāl-i p. 222/8

aᶜmāl-ı p. birle 93/6

pesendīde-serīret [Far.+ Ar.] sırrı kutsanmış, gizli fikirleri beğenilmiş -1-

pādişāh-ı maḳbūl-sīret p. 12/3

pesendīde-şıfāt [Far.+Ar.] tabiatı, vasıfları beğenilmiş, seçilmiş -2-

dil-i p.+ ġa 343/9

p.+ nıng͡ 32/8

pest [Far.] alçak, aşağı -1-

p. ḳıldıng̑ 263/9

peşīmān [Far.] pişman -1-

p. bolup 308/1

peşīmānlıḳ [Far.+Tr.] pişmanlık -2-

p. 89/1

p.+ dın özge 326/9

peydā [Far.] meydanda, açıkta -13-

p. 44/6, 344/5

p. bolur 87/8

p. boldı 167/4, 169/4, 170/2

p. bolup 167/10, 184/1, 199/8

p. bolġan 76/8

p. bolġanda 200/2

p. ḳılur 59/6, 82/10

peyġamber [Far.] 1. Hz. Muhammed -9-

p. ʿaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selām 132/5

p. ʿaleyhi’ṣ-ṣalavāt ve’s-selāmnıng̑ 29/3

p. ʿaleyhi’s-selām 25/7, 107/2

p. ʿaleyhi’s-selāmnı 33/4

p. ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem 158/11

p. ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellemning̑ 127/4

p. ṣalla’llāhudın 91/10

p.+ ning̑ 24/10

2. Allah’tan haber getiren, elçi, yalavaç -6-

p. 308/4

p.+ ning͡ 203/8, 244/3

p.+ leri 136/5

p.+ lerning͡ 98/4

p.+ lerdin 125/1

peyġāmber [Far.] 1. Allah'tan haber getiren, elçi, yalavaç -5-

p. 151/1, 156/3

p.+ ing͡ning͡ 149/2, 153/7

p.+ ler 125/3

2. Hz. Muhammed -3-

p. ʿaleyhi's-selāmġa 109/5

p. ṣalla'llāhu ʿaleyhi's-selām 173/3

p. ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem 156/4

peyġamberī [Far.+Ar.] peygamberlik, peygamberle ilgili -1-

ḥükm-i p. 135/8

peyġamberlıḳ [Far.+Tr.] Allah'tan haber getiren olma durumu, risalet -1-

p.+ ıdın burunraḳ taḳı 206/2

peyġāmberlıḳ [Far.+Tr.] Allah'tan haber getiren olma durumu, risalet -2-

p. 110/11, 188/6

peymān [Far.] yemin, ant, kasem -1-

p. 96/7

peymāne [Far.] kadeh, câm -1-

p.+ si 82/5

peyrevīlıḳ [Far.+Tr.] birinin izinden gitme durumu, birine tabi olma hâli -1-

p. ḳılġan 119/1

pinhān [Far.] gizli -3-

p. bolsa 41/6

p. ḳalmas 40/2

sırr-ı p.+ ımnı 55/10

pīr [Far.] 1. ihtiyar, yaşlı -7-

p. 278/10

p. boldum 99/1

p. bolup 281/2

p. bolġunça 81/6

p. bolġan son͡g 71/6

p. ḳıldı 98/3, 98/5

2. reis, din önderi -3-

p.-i dānā 78/5

p.-i kāmil 78/2

p.+ ler 77/3

pirāste [Far.] donatılmış, süslenmiş -2-

p. 156/7

ārāste ve p. ėrür 23/8

pīrāye [Far.] süs -3-

p.-i ṣıḥḥat-i kāmrānī 21/6

p.-i sūz u güdāz ėrür 50/11

p.+ si 97/2

pīrlik [Far.+Tr.] ihtiyarlık, yaşlılık -4-

p.+ nin͡g 66/3, 77/2

p.+ imni 77/4

p.+ ide 65/11

piş [Far.] benzer -1-

p. ėrmes 145/2

pīş-āheng [Far.] önde giden, öne düşen -1-

p. 100/10

pīşe [Far.] iş, huy, alışkanlık -2-

p.+ si 42/9, 319/9

pīş-ḫʷān [Far.] et kütüğü -1-

p.+ ında 269/3

pīşkeş [Far.] hediye -1-

p. ḳılıp 29/2

pīşvā [Far.] başkan, reis -2-

p.+ sı 115/4, 260/9

piyāde [Far.] yaya -1-

p. 251/8

pul [Far.] para -3-

p.+ ġa 48/1, 64/7, 69/4

pūşīde [Far.] örtülü, gizli -6-

p. 40/11, 49/5

p. ėrür 324/1

p. ėrmes 61/2

p. turur 264/7

p. tutġay ėrdim 76/9

pür-feyż [Far.+Ar.] ilim irfan dolu, bereket dolu -1-

p. ėrür 335/6

pür-niyāz [Far.] feryat eden, feryat dolu -1-

ᶜāşıḳ-ı p. 40/9

pür-raḥīm [Far.+Ar.] merhamet dolu, merhamet sahibi, koruyan -1-

Āferīde-gār-ı p. 333/11

R

Rabb [Ar.] Allah -4-

R. 22/7, 55/1, 133/2

R.-i Vehhāb-ı Kerīm 338/9

Rabbānī [Ar.] Tanrısal, ilahi -2-

ᶜināyet-i R. birle ėrdi 300/8

mevāhib-i R.+ ning 254/1

Rabbü'l-ᶜālemīn [Ar.] kâinatın sahibi, Tanrı -1-

ḥażret-i R.+ din 200/6

Rabbü'l-erbāb [Ar.] efendilerin efendisi, Tanrı -1-

R.+ ġa 306/3

rābıṭa [Ar.] bağ, münasebet, usul, düzen -2-

r.+ sı 12/10

r.-ı ḥuṣūl-ı kemālāt 123/3

Rabīᶜ Satih Kâhin'in adı -1- krş. Saṭīḥ

R. turur 174/1

raġbet [Ar.] istekle karşılama, isteme -2-

r. bile 302/4

r. ḳılmadı 325/1

raġbetlıḳ [Ar.+Tr.] istekli, arzulu -1-

r. ėrür 273/1

rāh [Far.] yol -3-

r.-i ḳāṭıᶜa 46/4

bend-i r. ėdi 69/8

ḫāk-i r.+ ıng 107/7

rāḥat [Ar.] tasa ve kederden azade olma hâli, dertsizlik -9-

r. 47/5, 49/8

r. bḳrdi 207/4

r. ḳılsa 87/1

r. tapar 252/2

r.+ ı sarı 251/7

r.+ ı üçün 36/2

r.+ ı 13/1

r.+ ın 105/9

rāḥe [Ar.] avuç içi, aya -1- krş. aya

r.+ si 207/5

rāhib [Ar.] rahip, din adamı -1-

r. 211/10

Raḥīm [Ar.] esirgeyen, Tanrı -2-

berr-i tevvāb-ı R. 338/9

R.-i bende-nüvāz 342/2

raḥm [Ar.] esirgeme, koruma -3-

ṣıla-ı r. üçün 33/2

ṣılaᵓ-ı r. ḳılmış bolsa 244/10

r.+ nı 244/8

Raḥmān [Ar.] merhamet eden, Tanrı -2-

tenzīl ve taᶜẓīm-i R. birle 230/2

ḥarīm-ı ḳurb-ı R.+ ġa 124/8

raḥmāniyyet [Ar.] merhamet etme hâli -1-

r. birle 337/1

raḥmet [Ar.] koruma, esirgeme -15-

r. 152/5, 181/9, 205/5, 254/3, 258/4, 340/9

r.-i ilāhī 328/4

maẓhar-ı r.-i nā-mütenāhī 102/4

r. birle 205/7

şifā-yı r. ėrür 240/6

r. ve maġfiret ḳılmış bolur 337/3

r.+ ḳa 315/2

bārān-ı r.+ iṅgni 341/3

r.+ i 336/7

r.+ indin 309/11

raḥmet li'l-ᶜālemīn [Ar.] âlemlere rahmet, Hz. Muhammed -1-

r. 153/5

raḥmetu'llāhi [Ar.] Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun -2-

nāẓım r. 260/1, 277/9

raḥmetu'llāhi ᶜaleyhi [Ar.] Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun -8-

ᶜAbdu'llāh Enṣārī r. 106/6

Ebū ᶜAlī Cüzcānī r. 96/8

nāẓım r. 30/8, 93/8, 100/4, 121/3

nāẓım r.+ niṅg 99/2

Muḥammed Būṣīrī r.+ ġa 25/11

raḫne [Far.] gedik, yarık -1-

r.+ ni 311/9

raḫt (I) [Ar.] at takımı, yol levazımı, mal mülk -2-

r.+ ını 29/3

r.+ ın 100/7

raḫt (II) [Far.] tuzak -1-

r. 48/6

raḳabe [Ar.] kul, köle -1-

r.-i Muḥammediyye 257/7

raḳṣ [Ar.] dans -1-

r. ḳılur 341/7

rām [Far.] itaat eden, boyun eğen -1-

r. ḳılġay 78/4

ramażān [Ar.] hicri dokuzuncu ay -2-

r. 278/2

leyle-i nıṣf-ı r. 292/6

rāsī [Ar.] sabit -1-

r. ve rāsiḫ turur 11/7

rāsiḫ [Ar.] sağlam -1-

rāsī ve r. turur 11/7

rāst [Far.] doğru -5-

r. 206/6, 206/7, 289/10

r. bolsa 295/8

r. kęlmes 47/10

rāst-gūy [Far.] doğru sözlü, doğruyu söyleyen -1-

r.+ raḳ ėrmes 116/2

rāstī [Far.+Ar.] doğrusu, aslında, gerçekte -1-

r. 316/3

ravża [Ar.] bahçe, Hz. Muhammed'in kabri -11-

r.-ı ḥabīb 324/10

r.-ı muḳaddese-i resūl-i muḫtār 32/1

r.-ı nebevīde 32/10

r.-ı resūl ʿaleyhi's-selāmġa 28/6

r.-ı resūl ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemġa 33/9

r.-ı resūl üze 341/4

r.-i muḳaddesġa 23/6

r.+ nı 161/11

r.+ sı 161/8

r.+ sını 161/4

r.+ sına 25/8

rāyet [Ar.] sancak -4-

r.-i muhāceretni 288/7

ṣāḥib-i r. 312/8

ṣāḥib-i r.-i küffār ėrdi 314/5

r.+ ni 283/4

rāygān [Far.] bedava, zahmetsiz -1-

r. 101/3

Rāyiḥatü'l-ervāḥ Bûsirî'nin Kaside-i Bürde için Arapça şerhi -3-

R. 38/10, 121/10, 130/11

rāz [Far.] sır -3-

r.-ı nihānımnı 59/6

r.+ ı 41/6

r.+ ın 41/8

rāżī [Ar.] rıza gösteren, kabul eden -4-

r. bolur mu 33/6

r. boldun͡guz 33/8

r. bolmadı 196/6

r. ėrürler 146/5

rāzīlıḳ [Ar.+Tr.] boyun eğmiş bir hâl -1-

r. ve niyāz-mendlıḳ ḳılıp 27/6

raẕiya'llāhu [Ar.] Allah (ondan) razı olsun -1-

ibn ᶜAbbās r. 165/1

raẕiya'llāhu ᶜanh [Ar.] Allah ondan razı olsun -23-

ᶜAbbās r. 313/11

Cābir r. 91/10

Ebū Bekr r. 223/4, 223/7

Ebū Hüreyre r. 170/9, 170/11

emīrü'l-müᵓminīn ᶜAlī r.+ nı 223/3

emīrü'l-müᵓminīn ᶜÖmer r. 249/11, 296/9

Enes ibn Mālik r. 247/5

Enes r. 157/8

Ḥüseyn r. 246/3

ibn ᶜAbbās r. 109/9

ibn ᶜAbbās r. 119/6

ibn Mesᶜūd r. 214/10

Kaᶜbe'l-aḥbār r. 163/2

ᶜÖmer r. 170/11, 173/1, 178/2, 209/9, 250/5

Saᶜd Vaḳḳāṣḳa r. 178/6

Saᶜīd bin el-Müseyyeb ibn ᶜAbbās r. 113/2

raẕiya'llāhu ᶜanhā [Ar.] Allah ondan razı olsun -2-

ᶜĀyişe r.+ nıng̃ 246/4

ᶜĀyişe r.+ dın 104/7

Rebīᶜa Rebîa bin Hâris bin Abdülmüttalib, Hz. Muhammed'in amcasının kızı ve Ebû Süfyân'ın kardeşi -1-

R. 285/8

rebīʿü'l-evvel [Ar.] ilkbahar, hicri üçüncü ay -2-

r. 14/7, 166/11

recā [Ar.] ümit, yalvarma, istek -1-

maḳām-ı r.+ da 150/6

redd [Ar.] ret, geri çevirme, inkâr etme -4-

r. 116/3

r. ėtti 237/7

r. ḳılur 237/9

r. ḳıla bilmes 136/11

redīf [Ar.] arkadan gelmek, bir şeyin arkasından yakalamak -1-

r. ḳılur ėrdim 306/7

refᶜ [Ar.] yükseltme, yukarı kaldırma -2-

r.-i derecāt 121/7

r.-i meşaḳḳat 142/1

refīḳ [Ar.] yoldaş, arkadaş -6-

r. 12/1, 305/10

r. hemrāh 343/10

r. bolup 14/3

r. bolmaġan üçün 249/2

r.+ i turur 108/5

rehber [Far.] kılavuz -1-

r.+ i 115/1

reh-nümā [Far.] kılavuz -2-

r.-yı ḫayr ve sübül 253/11

r.-yı ḫayr-ı sübül 267/9

reʾīs [Ar.] lider, önder -2-

r.-i ḳavm bolup 279/10

r.+ in 306/11

remy [Ar.] atmak, fırlatmak -1-

ḳıṣṣa-ı r.-ı ḥaṣāh ėrür 200/1

remzī [Ar.] işaretleme, anlatma, gizli ve kapalı bir biçimde söyleme -1-

r. 148/1

reng [Far.] 1. renk -2-

r.+ i 254/9

r.+ i dėg 45/3

2. şekil, biçim -1-

nę r. 76/9 "nasıl"

resm [Ar.] suret, nişan, usul -2-

ribḳat-ı r. 257/6

r.-i ᶜuṣṣāḳ-ı pākbāz ėrür 51/11

resūl [Ar.] 1. peygamber, Hz. Muhammed -186-

r. 122/10, 142/8, 146/3, 171/2, 210/7, 211/8, 210/11, 213/4, 219/9, 220/5, 221/4, 223/2, 245/5, 276/1, 289/11, 296/2, 298/5, 303/10, 303/11, 304/6, 312/11, 320/3, 324/6, 341/10

aṣḥāb-ı r. 294/9

aṣḥāb-ı r. ᶜaleyhi's-selām 119/6

ġazavāt-ı r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmdın 277/10

ḥażret-i r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 162/8

muᶜcizāt-ı r. 230/1

naẓm-ı ṣıfāt-ı r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa 21/9

nūr-ı r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 148/8

r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt 313/2

r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām 27/8, 98/6, 163/4

r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmdın 113/3

r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmġa 203/5

r. ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selāmnı 97/10

r. ᶜaleyhi's-selām 29/7, 110/3, 119/11, 125/1, 133/1, 179/3, 185/4, 209/5, 214/5, 214/8, 223/5, 246/3, 246/8, 254/6, 267/11, 269/5, 282/10, 284/6, 285/5, 287/4, 287/6, 287/10, 288/6, 292/2, 292/5, 292/11, 293/8, 294/6, 294/11, 295/10, 295/4, 295/7, 299/6, 299/9, 303/4, 304/10, 305/2, 305/6, 305/7, 307/3, 307/10, 308/3, 309/5, 310/3, 310/9, 311/6, 313/5, 319/7, 320/7, 320/11, 325/10, 328/1, 329/3, 340/10, 343/4

r. ᶜaleyhi's-selāmġa 278/3, 303/9, 331/1

ravża-ı r. ᶜaleyhi's-selāmġa 28/7

r. ᶜaleyhi's-selāmnı 104/8, 117/3

r. ᶜaleyhi's-selāmnın͡g 101/9, 104/3, 116/11, 138/7, 159/11, 188/3, 199/10, 330/9

r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi's-selām 97/6

r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 109/7, 130/1, 285/11, 297/11

r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem birle 109/9

r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa 333/4

r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni 24/11

r. ṣalla'llāhuᶜaleyhi 144/4

ravża-ı r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa 33/9

rūḥ-ı muṭahhar-ı r. ᶜaleyhi's-selāmdın 30/11

ṣıfāt-ı r. ᶜaleyhi’s-selām 344/6

ṭīb-i ᶜunṣur-ı r. ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellemdin 170/6

ẕevḳ-ı ziyāret-i r. ᶜaleyhi’s-selām birle 345/6

r. birle 288/4

r. sarı 312/5

ravża-ı r. üze 341/4

r. bolġay 123/2

r. ėrür 208/7

nūr-ı r. ėrür 148/10

muḫālefet-i fermān-ı r. ḳılıp 314/9

r.+ ning͡ 137/1, 139/6, 140/3, 143/4, 157/4, 157/9, 158/1, 161/3, 161/4, 171/11, 186/7, 189/1, 189/5, 209/9, 212/2, 213/3, 215/6, 223/4, 226/2, 226/4, 319/11

r.+ nüng͡ 215/4, 223/11, 249/11, 250/6, 268/9

r.+ ni 133/5, 171/10, 211/7, 211/9, 212/4, 221/7, 222/4, 224/2, 224/4, 249/8

muᶜcizāt-ı furḳāniyye-i r.+ ni 227/4

r.+ ġa 138/1, 176/4, 186/3, 223/1, 282/6, 284/10, 304/5

aḥādīṣ-i r.+ ġa 233/7

r.+ ġa ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem 136/9, 323/6

r.+ de 322/5

r.+ din 148/11, 164/10, 226/7, 320/1

kerāmāt-ı bāhire-i r.+ din ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem 219/5

ṣaḥābe-i r.+ din 272/10

r.+ ümdin 332/8

r.+ üng͡ ᶜaleyhi’s-selām 187/4

r.+ ī 141/1

r.+ dür 324/9

2. peygamber, müstakil şeriat sahibi olan peygamber -14-

r. 130/1, 142/11

r.-i Hāşimīning 161/8

r.-i kāyināt 343/7

aḫbār-ı ᶜahd-i r.-i muḫtār ᶜaleyhi’s-selām 189/3

ravżaᵊ-ı muḳaddese-i r.-i muḫtār 32/1

r.+ ning 267/5, 267/8

r.+ üngni 200/4

r.+ ler 106/1, 260/9

r.+ lerġa 105/8

r.+ ī 131/5

r.+ mėn ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem 269/11

3. peygamber, önder -1-

r.-i ḫayl-ı enbiyā 119/4

4. peygamber, elçi -1-

r.+ i 333/9

resūla’llāh [Ar.] Allah’ın elçisi -12- krş. resūlu’llāh

r. 98/2, 223/8, 246/6, 282/9, 287/1, 293/3, 293/6, 293/8, 307/8, 308/1, 313/6, 330/2

resūlu’llāh [Ar.] 1. Allah’ın elçisi, Hz. Muhammed -3- krş. resūla’llāh

r. 332/6

ḥażret-i r.+ ning 138/9

ḥażret-i r.+ dın 128/5

2. Allah’ın elçisi -1-

Muḥammed r. 26/3

resūlü'ş-şaḳaleyn [Ar.] insan ve cinin peygamberi, Hz. Muhammed -1-

r. 204/4

reşād [Ar.] hak yolunda yürüme -2-

r. birle 15/8

ᶜaḳd-i r.+ nıng̑ 184/4

reşḥa [Ar.] damla, sızıntı -2-

r.-ı baḥr-ı ᶜilm-i fażlıng̑dın 335/9

r.-ı deryā-yı cūdı 112/7

reşīḳ [Ar.] uzun ve biçimli -1-

fażl-ı r. 229/2

reşīḳa [Ar.] uzun boylu, endamlı -1-

ḥulel-i istiᶜārāt-ı r. birle 23/8

revā [Far.] uygun, yakışır, değer, başarı -5-

r. bolmadı 234/11

r. ėrmes 206/3

r. körgey-mėn 59/2

r. körüp 102/4

r.+ yī 23/9

revāc [Ar.] geçerlik, kıymet -4-

r. 188/11

r. dęgül 228/4

r. tapar 228/3

r. tapmaslar 187/8

revāḥ [Ar.] bir şeyi elde etmekten doğan neşe, güneşin batmasından gece olana kadar geçen zaman -1-

r. 89/5

revāḥil [Ar.] yük develeri -2-

r.-i müştāḳlar 342/5

r.+ ining͡ 342/4

revān [Far.] 1. hemen -6-

r. 197/10, 197/9, 210/10, 215/10, 291/8

r. ḳılsam 55/2

2. yürüyen, salınan -2-

serv-i r.+ ı 12/7

serv-i r.+ ımnı 59/2

3. birinin yoluna ölmek, can feda etmek -1-

r. ḳılmaḳ 51/11

4. giden, yürüyen -1-

r. ḳılıp 72/6

5. ardı sıra gitme, tabi olma -1-

r. boldı 93/3

revāne [Far.] giden, yürüyen -3-

r. bolup 274/5

r. boldılar ėrse 223/4

r. ḳılıp 291/8

revānlıġ [Far.+Tr.] akıcılık, akma -1-

r.+ ı 44/7

revāyiḥ [Ar.] kokular -1-

r.-i ṭayyibesidin 171/9

Revḥā Revhâ vadisi ve kuyusu, Mekke ile Medine arasında Medine'ye 75 kilometre uzaklıkta bir bölge -2-

R. 292/6

R.+ da 292/6

reʾy [Ar.] görme, fikir, oy -5-

r. 278/11

ḥüsn-i r. 318/1

r.-i mülkārāng͡ızdın 346/9

r.+ i 307/5, 318/6

reyb [Ar.] şüphe -1-

r.+ din 140/5

reyḥānī [Ar.] fesleğen gibi ince nakışlı, hoş kokulu -1-

rūḥ-ı r. bile 38/5

reẕāyil [Ar.] utanılacak, ayıp şeyler -1-

vaşmet-i r.+ din 205/11

rıḳḳıyyet [Ar.] kulluk -1-

r.+ in 169/8

rıżā [Ar.] hoşnutluk, memnunluk, razı olma -7-

r.-yı Ḫudāy taʿālā 85/7

r. bẹrip 315/1

r. bẹrmek 294/2

r.+ n͡g üçün 293/4

r.+ sı üçün 274/6

r.+ sın 274/11

r.+ sıġa 91/2

Rıżvān [Ar.] cennetin kapısında duran büyük melek, mec. cennet -1-

bāġ-ı R. ḳılġalı 344/4

riʿāyet [Ar.] gözetme, sayma -1-

r. ḳılġıl 85/1

ribḳat [Ar.] kement -1-

r.-ı resm 257/6

ricāl [Ar.] erkekler, mevki sahibi kimseler -1-

r.+ ni 302/10

rifᶜat [Ar.] yücelik, büyüklük -3-

r. 152/5

r.-i derecāt turur 332/4

r.+ in 109/8

riḥlet [Ar.] göç, ölme -1-

r.-i eḥibbā 17/6

rikāb [Ar.] atta eyerin ayak koyma yeri, üzengi -3-

r.+ un͡gdın 262/10

r.+ ıġa 179/8

r.+ ında 14/5

riḳād [Ar.] uyku -1-

ṭabīb-i r. 86/10

risāle [Ar.] kitap, mecmua -2-

r.-i laṭīf 347/6

r.+ ni 344/6

risālet [Ar.] 1. “risalet-penāh”ın kısaltılmasıyla Hz. Muhammed -24- krş. risālet-penāh

ḥażret-i r. 110/1, 115/10, 135/1, 154/7, 268/4

ḥażret-i r. ṣalla’llāhu ᶜaleyhi ve sellem 26/6, 141/10, 146/8, 281/10, 296/5, 307/6, 328/5, 331/9

ḥażret-i r. ṣalla’llāhuᶜaleyhi 146/2

ḥażret-i r.+ ning 208/5

ḥażret-i r.+ ning 20/11, 125/5, 228/9, 270/10

ḥażret-i r.+ ni 259/7

ḥażret-i r.+ ġa 327/11

ḥażret-i r.+ ġa ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 22/1

cenāb-ı ḥażret-i r.+ de ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 343/6

ḥażret-i r.+ dür 123/3

2. peygamberlik -11-

r. 10/6

ᶜalāmet-i r. 148/6

ṣıdḳ-ı r.-i nebī-yi muḫtārġa 187/10

teblīġ-i r. 9/8

teblīġ-i r. birle 137/3

teblīġ-i r.+ ning 206/3

r.+ de 186/7

rükn-i r.+ din bolup turur 267/3

r.+ ining 268/10

r.+ iġa 209/9

r.+ inde 250/2

risālet-penāh [Ar.+Far.] peygamberliğin sığınağı olan Hz. Muhammed -4- krş. risālet-penāhī

ḥażret-i r. 103/6

ḥażret-i r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem 84/2

ḥażret-i r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemning 66/7

ḥażret-i r.+ ġa 225/4

risālet-penāhī [Ar.+Far.] peygamberliğin sığınağı olan Hz. Muhammed -1- krş. risālet-penāh

ḥażret-i r. ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemni 27/4

rişte [Far.] ipek -1-

r.+ sini 101/10

rivāyāt [Ar.] anlatılar, hikâyeler -1-

r.-ı ḥadīṣ-i miᶜrācda 259/5

rivāyet [Ar.] anlatı, hikâye -22-

r. 203/11

r.-i efᶜāl-i nefsiyye 146/9

r. ḳılur 32/3, 91/10, 104/6, 113/2, 119/6, 148/11, 181/3, 188/2, 232/10, 246/3, 254/5

r. ḳılurlar 163/2, 172/8, 231/8, 247/5

r. ḳılınur 249/10

r. turur 97/10

r.+ de 243/4, 244/4, 259/9

riyāḥ [Ar.] rüzgârlar, kokular -1-

r.-ı ṭayyibesidin 170/5

riyāżet [Ar.] nefsi kırma, perhiz ve kanaatle yaşama -2-

r. 87/3

ḳavānīn-i r. 78/2

rubbā [Ar.] muhteşem, çekici -1-

nebt-i r.+ ġa 318/5

rūḥ [Ar.] ruh, can -9-

r.-ı insānī 79/5

r.-ı muṭahhar-ı resūl ᶜaleyhi's-selāmdın 30/11

r.-ı nāṭıḳ 24/6

r.-ı reyḥānī bile 38/5

r.+ un͡g 38/5

r.+ ı üçün 341/8

r.+ ını 151/2

r.+ ına 29/4

r.+ ından 24/10

rūḥānī [Ar.] ruhtan meydana gelmiş olan, melek, ruhla ilgili olan -2-

merātib-i r.+ nin͡g 254/1

r.+ ler 151/7

rūḥāniyye [Ar.] ruhtan ibaret olanın hâli, ruhla ilgili olma, cismi olmama durumu -1-

ẕevḳ-ı leẕẕāt-ı rūḥāniyyeġa r.+ ġa 82/1

rūḥāniyyet [Ar.] ruhtan ibaret olanın hâli, ruhla ilgili olma, cismi olmama durumu -3-

r. 131/6

baḥr-ı r.-i Muḥammed ėrür 129/11

r.-i Muḥammedni͡ng 130/2

rūḥ-efzāy [Ar.+Far.] ömür arttıran -2-

şemīm-i r.+ mu 37/8

ḫulḳ-ı r.+ ın͡gızdın 346/8

rūḥu'llāh [Ar.] Tanrı'nın can üflemesiyle olan, Hz. İsa -1-

r.+ dur 119/9, 120/3

rūḥü'l-emīn [Ar.] Cebrail -1-

r.+ nin͡g 264/8

rūḥü'l-ḳudüs [Ar.] Cebrail -1-

r. 107/6

Rūm Arap ilinden başka yerde olan kimse, metinde Türkçe -1-

R. 18/4

rūşen [Far.] belli, meydanda -4-

r. 44/6, 137/3, 344/5

r. boldı 239/11

ruṭūbet [Ar.] nem, yaşlık -1-

r. 184/2

rūy [Far.] yüz, çehre -1-

āb-ı r.+ ı birle 183/6

rūze [Far.] oruç -1-

r.+ ning 99/8

rūzī [Far.] kısmet, nasip -2-

r. ḳılġay 35/5, 288/3

rūzigār [Ar.] zaman, devir, dünya -1-

r. 225/3

rūz-nāme [Far.] takvim, günlük -1-

fihrist-i r.-i aḥsen-i taḳvīm 68/1

rükn [Ar.] temel, esas -2-

r. 267/4

r.-i risāletdin bolup turur 267/3

Rüstem Kâdisiye savaşında Sâsânî ordusu kumandanı -8- krş. Rüstem bin Ferruḫ-zād

R. 177/9, 178/9, 179/7, 180/2

R. bile 178/8

R.+ ning 179/9

R.+ ni 179/7, 179/8

Rüstem bin Ferruḫ-zād Kâdisiye savaşında Sâsânî ordusu kumandanı -1- krş. Rüstem

R.+ nı 177/5

rüsūm [Ar.] usul, gelenek -2-

iżmiḥlāl-i r.-ı beşeriyyet 334/11

muvāfaḳat-ı r.-ı ḫalāyıḳdın 10/1

rüsül [Ar.] 1. müstakil şeriat sahibi olan peygamberler -18-

r. 128/10, 128/5, 129/3, 135/7, 154/8, 155/1, 253/11, 260/2

ervāḥ-ı r. 151/9

r. bolmaḳıġa 119/4

r.+ ni͡ng 126/9, 148/9, 151/1, 151/2, 153/9

r.+ ġa 206/2

r.+ ge 234/8

r.+ de 119/7

2. peygamberler, müstakil şeriat sahibi olan peygamberler -4-

ekrem-i r. 267/9

r.-i kirām ʿaleyhi'ṣ-ṣalavāt ve's-selām 148/6

r.+ ni 10/2

şāh-ı r.+ ni 156/10

rütbe [Ar.] mertebe, derece, paye -1-

r.+ si 131/8

rüteb [Ar.] rütbeler -1-

r.-i celīledin 265/9

rüʾyā [Ar.] rüya, düş -1-

r.-yı ṣāliḥdin 33/10

rüʾyet [Ar.] görme -1-

r. 80/4

S

saᶜādāt [Ar.] mutluluklar, saadetler -3-

s. 152/4

mecmūᶜ-ı s.+ nıng͡ 97/1

meᶜāric-i s.+ ġa 123/9

saᶜādet [Ar.] bahtiyarlık, mutluluk -13-

s. 12/6, 13/4, 218/8, 260/10, 344/11

s.-i ebediyye 82/1

s.-i ḳabūldin 71/5

s.-i lem-yezelī 12/1

s.-i nā-mütenāhī 14/4

s.-i sermedī 21/10

s. taptı 247/9

s. tapmaġay 247/11

şebistān-ı s.+ ning͡ 13/2

sāᶜat [Ar.] vakit, zaman, saat -3-

s. 61/6

s.+ din 76/11

s.+ din song͡ 296/11

ṣabā [Ar.] gün doğusundan esen hafif rüzgâr, sabah -2-

ṣ. 340/11, 341/5

ṣabāḥ [Ar.] sabah -5-

ṣ. 25/7, 29/5, 29/9, 33/9

ṣ.+ ında 14/8

sābıḳ [Ar.] geçmiş, geçen -1-

	şerᶜ-i s. 322/7
ṣābit [Ar.]	1. anlaşılmış -5-
	ṣ. boldı 118/1, 127/7
	ṣ. bolup turur 121/6
	ṣ. boluptur 117/2
	ṣ. bolup 46/6
	2. karar kılmış, sebat etmiş -2-
	ṣ. bolmaḳdın 95/7
	ṣ.+ ġa 121/6
	3. bir yerde çakılı ve daimi duran, bulunan -1-
	ṣ. 205/3
ṣabr [Ar.]	sabır -11-
	ṣ. 69/2, 152/6
	ṣ. ḳıldı 106/5
	ṣ. ḳıldılar 106/1
	ṣ. ḳılġay-mẹn 106/4
	ṣ. ḳılmaḳ 105/9, 315/1
	ṣ.+ ġa 339/6
	ṣ.+ ım 339/4, 339/8
	ṣ.+ ın 169/11
ṣabr-pīşe [Ar.+Far.]	sabrı huy edinmiş, sabırlı -1-
	ṣ.+ ni ḳılıp 306/1
saç	saç -6-
	s. 77/4
	s. aḳartıp 64/10
	s.+ ınıng͡ 127/9

s.+ ın 194/1, 194/7

s.+ ıġa 56/7

saç - saçmak, serpmek, dökmek -1-

s.- tı ėrse 208/3

Saᶜd (I) Ebû İshâk Sa'd bin Ebî Vakkâs Mâlik bin Vüheyb el-Kureşî ez-Zührî ö. 675, aşere-i mübeşşereden bir sahabi olup Medâyin'i alan İslam ordusunun kumandanıdır -3- krş. Saᶜd Vaḳḳāṣ

S. 178/7, 179/9, 179/11

Saᶜd (II) Sa'd bin er-Rebî' bin Amr el-Hazrecî el-Ensârî ö. 625, Uhud'da şehid düşen sahabi -2- Saᶜd bin Rabīᶜ

S. 304/1

S.+ ge 304/1

Saᶜd (III) Ebû Sâbit Sa'd bin Ubâde bin Düleym bin Hârise el-Ensârî ö. 635, ensarın önde gelenlerinden, sahabi -1- krş. Saᶜd bin ᶜUbāde

S. 293/8

sādāt [Ar.] ulular, seyyitler -1-

s.-ı ẓāhiretü'l-ensāb 14/10

Saᶜd bin Bekr Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılan kollarından biri -2-

S. 278/8

S.+ ning̑ 215/6

Saᶜd bin Rabīᶜ Sa'd bin er-Rebî' bin Amr el-Hazrecî el-Ensârî ö. 625, Uhud'da şehid düşen sahabi -1- krş. Saᶜd (II)

menzil-i S. 303/11

Saᶜd bin ᶜUbāde Ebû Sâbit Sa'd bin Ubâde bin Düleym bin Hârise el-Ensârî ö. 635, ensarın önde gelenlerinden, sahabi -2- krş. Saᶜd (III)

S. 293/5

S.+ ġa 283/6

ṣadef [Ar.] inci kabuğu -2-

ṣ.+ de 159/8

ṣ.+ ining 12/4

ṣādıḳ [Ar.] sadakatli, sözünün eri -4-

enīs-i ṣ. 21/2

ṣubḥ-ı ṣ. bolmaġay 56/8

ṣ. ėrmes 87/2

ṣ.+ lar 342/3

ṣādır [Ar.] çıkan -1-

ṣ. bolġay 242/2

ṣadmet [Ar.] çarpma, ansızın başa gelen bela -1-

ṣ. 271/11

sadr-mend [Ar.+Far.] başkan, yürekli -1-

s.-i müştāḳ 44/5

Saᶜdü'd-dīn Bûsîrî zamanında Medine'de mukim bir kâtip -2-

S. Kātib'ning 30/5

S.+ ning 30/10

Saᶜd Vaḳḳāṣ Ebû İshâk Sa'd bin Ebî Vakkâs Mâlik bin Vüheyb el-Kureşî ez-Zührî ö. 675, aşere-i mübeşşereden bir sahabi olup Medâyin'i alan İslam ordusunun kumandanıdır -3- krş. Saᶜd (I)

S.+ nı 178/3

S.+ ġa 283/4

S.+ ḳa rażiya'llāhu ᶜanh 178/6

ṣafā (I) [Ar.] saflık, berraklık -8-

ṣ. 10/8, 12/7, 213/7, 238/11

āṣār-ı ṣ. 33/1

cān-ı cihān-ı ṣ. 11/3

ṣıdḳ-ı ṣ. bile 138/1

ṣ.+ sın 169/8

Ṣafā (II) Hacıların Mekke civarında Merve adlı dağ ile arasında, Hz. Hacer'i remzederek dört kez gidip üç defa geldikleri yer -2- krş. Merve

ṣ. 109/10

ṣ. birle 342/9

ṣaff [Ar.] saf, sıra, dizi -1-

ṣ. ḳılduruŋ 282/4

sāfil [Ar.] aşağı, alçak, alçak adam -1-

s.+ iġa 213/9

ṣafiyu'llāh [Ar.] temiz yürekli, tertemiz olan, Hz. Âdem -1-

ṣ.+ dur 119/10, 120/3

Ṣafvān Berze bint Mesᶜūd Ṣeḳāfī Berze bint Mesud bin Amr bin Umeyr es-Sakafi -1-

Ṣ.+ ni 302/7

Ṣafvān bin Ümeyye Ebû Vehb Safvân bin Ümeyye bin Halef bin Cumah el-Kureşî el-Cumahî el-Mekkî, müellefe-i kulûbdan sayılan bir sahabi -1-

Ṣ. 301/6

saġ sağ, diri -1-

s. ėrür 204/10

ṣaġāyir [Ar.] küçükler, küçük olanlar -1-

ṣ. dėg 336/5

saġın - 1. akla getirmek, hatırlamak -7-

s.- ıp 37/4, 42/4, 43/5, 68/4, 70/6, 274/11

s.- ıp mu 38/2

2. düşünmek, sanmak -7- krş. saḳın- (2)

s.- ur-sėn 40/10

s.- ur 159/4

s.- dılar 110/3

s.- sam 223/10

s.- ıp 246/6

s.- madın͡g mu 279/11

s.- ma 138/3

saġıt [Far.] zırh -1-

s. 308/4

ṣaḥābe [Ar.] Hz. Muhammed'i görüp sohbetinde bulunanlar -3-

ṣ. 276/2

ṣ.-i kibār 293/1

ṣ.-i resūldin 272/10

sāḥat [Ar.] alan, meydan -4-

s. 50/6, 251/7

s.+ in͡gde 252/2

s.+ i 333/9

ṣaḥb [Ar.] sahipler, yakın dostlar -1-

ṣ.-ı senedinin͡g 32/6

ṣahbā [Ar.] şarap, mey -1-

ṣ.-yı zencebīlīnin͡g 70/3

ṣāḥib [Ar.] sahip -9-

ṣ.-i engüşterī 261/3

ṣ.-i istiḳāmet bolġıl 96/9

ṣ.-i nefs 86/8

ṣ.-i rāyet 312/8

ṣ.-i rāyet-i küffār ėrdi 314/5

ṣ.-i şek 140/5

sulṭān-ı ṣ.-i ᶜalem 260/6

ṣ.+ inin͡g 50/3

ṣ.+ in 274/3

ṣāḥib-fermān [Ar.+Far.] hüküm, buyruk sahibi, sultan, padişah -1-

ṣ.+ ı turur 115/2

ṣāḥib-iḳbāl [Ar.] bahtlı, talihli -1-

ṣ. ḳıldı 10/2

ṣāḥib-intibāh [Ar.] zeki, uyanık, gözüaçık -1-

pādişāh-ı ṣ. 15/10

ṣāḥib-ḳadem [Ar.] sebat eden, devam eden -1-

ṣ. bolup 142/7

ṣāḥib-kerāmet [Ar.] keramet sahibi -1-

şeyḫ-i ṣ. 26/11

ṣāḥib-külāh [Ar.+Far.] sultan, hükümdar -1-

ṣ. 23/2

ṣaḥīḥ (I) [Ar.] gerçek, doğruluğundan şüphe duyulmayan -3-

ḥadīṯ-i ṣ.+ de 244/7, 267/11, 320/10

Ṣaḥīḥ (II) [Ar.] Müslim'in Câmiu's-sahîh adlı hadis kitabı -1- krş. Müslim

Ṣ.-i Müslim 254/5

Ṣaḥīḥ (III) [Ar.] Buhari'nin Câmiu's-sahîh adlı hadis kitabı -1- krş. Buḫārī

Ṣ.-i Buḫārī'ning 254/5

sāḥil [Ar.] sahil, kıyı -3-

s. 24/4, 75/2

s.+ idin 130/4

sāḥir [Ar.] büyücü -1-

s.+ lerni 173/5

ṣaḥrā [Ar.] çöl -3-

ṣ.-yı ᶜademdin 112/5

ṣ.-yı ᶜAden'de 232/1

ṣ.+ sındaġı 196/6

ṣaḥrāyī [Ar.] çöl, çöle has -1-

ṣ. 221/1

saᶜīd [Ar.] kutlu, ahiretini hazırlamış kimse -1-

s.+ ler 151/10

Saᶜīd bin el-Müseyyeb Ebû Muhammed Saîd bin el-Müseyyeb bin Hazn el-Kureşî el-Mahzûmî ö. 713, Medineli meşhur yedi tâbiîn fakihinden biri -1-

S. rażiya'llāhu ᶜanh 113/2

ṣaḳīl [Ar.] ağır -1-

ṣ. bolsa 247/8

sākin [Ar.] 1. bir yerde yaşayan, oturan, mukim -2-

s. 42/7

s. bolur 174/4

2. sükûn etmiş, uslu, durulmuş -1-

s. boldı 113/10

sakīne [Ar.] uslu, kendi hâlinde oturan -1-

s. 152/5

saḳla - 1. korumak -13-

s.- r 198/1

s.- dı 309/1

s.- ġay 86/2

s.- ġıl 198/2

s.- sun 20/6

s.- p 285/6, 310/4

s.- ġan 181/4

s.- r ėrdi 211/8

s.- maḳ 307/4

s.- maḳġa 197/8

s.- maḳḳa 311/4

s.- maḳı 221/7

2. düşünmek -5- krş. saġın- (2)

s.- maḳġa 141/7

s.- maḳda 213/8

s.- maḳdın özge 42/8

s.- maḳıġa 108/3

s.- p 76/7

3. gizlemek -4-

s.- ġannı 220/2

s.- ġıl 212/6

s.- r 206/1

s.- yu bilmen 55/10

4. yolu tutmak, beklemek -1-

s.- p 185/10

5. gözetmek, beklemek -1-

s.- ram 225/8

sal - 1. getirmek, taşımak -9-

s.- dı 184/7, 269/9

ḫātırıġa s.- dı 37/11

kölege s.- ġay 161/10

s.- ıp 199/9, 201/10

s.- maġıl 327/3

s.- mas 330/1

s.- ur ėrdiler 198/11

2. kulak vermek -7-

ḳulaḳ s.- sa͡ng 72/3

ḳulaḳ s.- ġay 41/3

ḳulaḳ s.- may 69/3

ḳulaḳ s.- man 64/6

ḳulaḳ s.- mas 40/1

ḳulaḳ s.- madılar 187/11

ḳulaġına s.- ma 73/3 “haber ulaştırmak”

3. bırakmak -4-

s.- dılar 202/5

s.- ıp 218/9

ḳafā̆ġa s.- ıp 298/2

s.- dı ėrse 208/1

4. bırakmak, ötelemek -3-

tan͡glaġa s.- ur-sẹn 72/6

tan͡gġa s.- dın͡g 74/3

tan͡glaġa s.- masan͡g 71/10

5. bırakmak, terk etmek -3-

s. - dı 74/6

s.- ıp 297/9, 300/4

6. bir yere sürmek, değdirmek, bir yere doğru serbest bırakmak -2-

s.- sa 161/9

s.- ıp 25/2

7. ulaştırmak, bakmak -1-

naẓar s.- mas 108/7

8. getirmek, çekmek, kura çekmek -1-

ḳurᶜa s.- dılar 202/4

ṣalavāt [Ar.] Hz. Muhammed'e edilen dua -1-

ṣ.-ı miskiyyetü'nnefeḥāt 10/4

ṣalābet [Ar.] sağlamlık, manevi kuvvet, dayanma -2-

ṣ. 276/10

ṣ.+ i 160/1

ṣalāḥ [Ar.] dine olan bağlılık, iyi niyet ve selamet, iyileşme -4-

ṣ. 292/1

sebīl-i ṣ. 77/10

ṣ. ve sedād birle 15/7

ṣ. körseng͡ 177/7

salāṭīn [Ar.] sultanlar -1-

s.+ i 124/4

sāle [Far.] yıllık -1-

hezār s. 48/8

sālife [Ar.] geçen, geçmiş -1-

ümem-i s.+ ning͡ 98/5

ṣāliḥ [Ar.] 1. güzel, iyi, uygun, yakışır -2-

ṣ. 75/6

rüʾyā-yı ṣ.+ din 33/10

2. güzel, iyi huylu kimse -1-

ṣ.+ lerning͡ 151/10

ṣāliḥa [Ar.] güzel, iyi, uygun, yakışır -2-

aʿmāl-ı ṣ.+ nıng͡ 85/2

ṣ.+ sı 344/8

ṣalla'llāhu [Ar.] Allah onun şanını yüceltsin -1-

peyġamber ṣ.+ dın 91/10

ṣalla'llāhu ʿaleyhi [Ar.] Allah onun şanını yüceltsin -2-

ḥażret-i risālet ṣ. 146/2

resūl ṣ. 144/4

ṣalla'llāhu ʿaleyhi's-selām [Ar.] Allah onun şanını yüceltsin ve ona selam olsun -2-

resūl ṣ. 97/7

peyġāmber ṣ. 173/3

ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem [Ar.] Allah onun şanını yüceltsin ve selamete erdirsin -35-

bereket-i nūr-ı Muḥammed'din ėrür ṣ. 154/1

cenāb-ı ḥażret-i risāletde ṣ. 343/6

ḥażret-i risālet ṣ. 331/10

ḥażret-i resūl ṣ. 162/8

ḥażret-i risālet ṣ. 26/6, 141/10, 146/8, 296/5, 307/6, 328/5

ḥażret-i risāletġa ṣ. 22/1

ḥażret-i risālet-penāh ṣ. 84/2

kerāmāt-ı bāhire-i resūldin ṣ. 219/6

medḥ-i ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣ. 347/8

nūr-ı resūl ṣ. 148/8

peyġāmber ṣ. 156/4

peyġamber ṣ. 158/11

resūl ṣ. 109/7, 130/1, 285/11, 297/11

resūlġa ṣ. 136/9, 323/6

resūl-mėn ṣ. 270/1

risālet ṣ. 281/10

resūl ṣ. birle 109/10

ḥażret-i risālet-penāh ṣ.+ ning͡ 66/8

peyġamber ṣ.+ ning͡ 127/5

ḥażret-i risālet-penāhī ṣ.+ ni 27/4

Muḥammed ṣ.+ ni 188/9

resūl ṣ.+ ni 24/11

naẓm-ı ṣıfāt-ı resūl ṣ.+ ġa 21/9

ravża-ı resūl ṣ.+ ġa 33/9

resūl ṣ.+ ġa 333/4

ṭīb-i ʿunṣur-ı resūl ṣ.+ din 170/6

salṭanat [Ar.] 1. sultanlık, hükümdarlık -6-

s. 12/6, 23/1

celāl-i s. birle 270/3

s.+ nıng͡ 18/7

s.+ ınıng͡ 177/4

s.+ ın 110/7

2. bolluk ve zenginlik -1-

s.-ı māl 73/2

Sām Hz. Nuh'un oğullarından -1-

İrem bin S. ibn Nūḥ'nung͡ 231/6

san sayı, hesap -5-

s. boldı 19/8

s.+ ġa 124/4

s.+ ġa ḳatmas ėdi 19/7

s.+ ıġa 32/5

s.+ ıça 173/1

san - sanmak, zannetmek -1- krş. sana- (2)

s.- sa 85/11

sang͡a sana (zamir) -38- krş. sėn

s. 24/2, 25/3, 35/6, 38/4, 40/3, 52/2, 61/1, 61/3, 71/7, 72/8, 74/9, 90/2, 92/9, 95/3, 95/6, 104/1, 126/5, 132/11, 133/9, 133/11, 171/5, 216/7, 216/8, 217/7, 218/7, 223/11, 252/3, 253/3, 262/1, 265/8, 265/10, 293/9, 294/4, 313/7, 322/4, 322/8, 328/7, 337/8

sana - 1. saymak, hesap etmek -1-

s.- p bolmas 239/2

2. zannetmek, fikretmek -1- krş. san-

s.- p 85/3

Ṣanᶜā Yemen'in başkenti Sana şehri -1-

Ṣ.-yı yemende 195/1

ṣanādīd [Ar.] ekâbir, ileri gelen, reis -5-

ekṣer-i ṣ.-i Ḳureyş 299/5

ḥavārī-yi ṣ.-i Ḳureyş 302/8

ṣ.-i Ḳureyş 222/2, 291/11

ṣ.-i Ḳureyşdin 296/8

ṣanāyiᶜ [Ar.] sanatlar, ustalıklar -1-

ġarāyib-i ṣ. 316/4

sançıl - saplamak, batırmak, delici bir aleti bir yere sokmak -1-

s.- mış 269/2

ṣanem [Ar.] put, güzel -3-

ṣ. 52/1, 55/3

ṣ.+ ni 49/2

ṣānī [Ar.] ikinci, sayı adı -1-

Ḥassān-ı ṣ. ėrür 21/1

sansız sayısız, çok -1-

s. 346/2

sarart - sarartmak -1-

s.- ıp 46/3

sarāy [Far.] saray -2-

s. 199/8

s.+ larnıng 42/2

sārbān [Far.] deveci, deve sürücüsü -1-

s. 100/10

ṣarf [Ar.] harcama, masraf etme -2-

ṣ. ḳıldım 195/4

ṣ. ḳılıp 232/2

sarġat - sarartmak -1-

yüz s.- may 64/11

sarı 1. {+A} doğru, tarafına (edat) -23- krş. saru

ᶜAḳabe s. 210/3

felāḥ s. 77/10

ġār s. 223/3

Ḥuneyn s. 283/1

Kaᶜbe s. 198/3

kāfirler s. 200/11, 286/1

Ḳalīs s. 195/3

kök s. 188/8

maġrib s. 165/9, 298/3, 298/4

maşrıḳ s. 165/10

Medīne s. 308/9

Mekke s. 196/3, 285/4

mürüvvet s. 342/10

müşrikler s. 300/2

rāḥatı s. 251/7

resūl s. 312/5

Ṣām s. 211/10

taġlar s. 180/4

Uḥud s. 308/7

2. taraf -1-

kök s.+ dın 169/4

sarıġ sarı, renk adı -3-

s. 45/5, 233/8

s.+ ı 45/11

ṣarrāf [Ar.] sarraf, kuyumcu -1-

ṣ.-ı ᶜaşḳ 47/11

saru {+A} doğru, tarafına (edat) -2- krş. sarı (1)

Ḫᵛārezm s. 14/2

ᶜIrāḳ s. 296/3

Sāsān İran hanedanından olan -5- krş. Sāsānī

S. 174/9, 174/11, 175/7

S.+ ġa 176/6

S.+ dın son͡g 175/11

Sāsānī İran hanedanı 226-651, bu hanedandan olan hükümdar -2- krş. Sāsān

S. 174/5

S. turur 173/4

sat - satmak -2-

s.- ar 48/8

s.- ıp 327/2

saṭevāt [Ar.] ezici kuvvet -2-

s.-ı envār-ı cemāl-i muṭlaḳdın 257/2

s.-ı tecelliyāt birle 147/6

sāṭıᶜ [Ar.] yükselen, yükselip ortaya çıkan -1-

tibyān-ı s.+ ı 239/4

sāṭıᶜa [Ar.] yükselen, yükselip ortaya çıkan, açık, besbelli -2-

āṣār-ı s. 68/9

ḥac-ı s. birle 46/5

satıġ satış, satma -2-

s. alıġ ḳılġan 182/8

alıġ s.+ ında 325/9

Saṭīḥ kafatası dışında vücudunda kemik bulunmadığına ve kumaş gibi dürülebildiğine inanılan kâhin -7- krş. Rabīᶜ

S. 174/4, 174/6, 174/7, 174/9, 175/7

S. Kāhin 173/11

S.+ ning͡ 176/3

Sāva merkezi İran'da bir şehir ve idari bölge -4-

S. 181/6, 182/3, 182/6

S.+ nıng͡ 183/7

ṣavāb [Ar.] doğru -2-

taᶜlīm-i ṭarīḳat-ı ṣ. ḳılıp 67/5

ṣ. körünse 307/2

ṣavlet [Ar.] şiddetli hücum, saldırma -2-

ṣ.-i ehl-i İslām'dın 271/11

ṣ.+ in 207/1

savu - soğumak -3-

s.- r 54/6

s.- mas 54/6, 68/9

savuḳ soğuk -1-

s. 240/5

savuḳluġ soğukluk -1-

s.+ ıdın 218/2

saᶜy [Ar.] 1. çalışma, çabalama, gayret etme -4-

s. 96/2

s. ėtip 276/3

s. ḳıldı 201/10

s. ḳıldılar 275/6

2. hacda Safa ve Merve arasında gidip gelme -1-

s. ėtip 342/10

ṣayd [Ar.] av -4-

ṣ. bolġan 51/4

ṣ. bolmaḳ 324/11

ṣ.+ ı turur 172/1

ṣ.+ ıġa 326/2

sāye [Far.] gölge -4-

s. ḳılıp 211/7

s.+ niṅg 60/7

s.+ si 257/5

s.+ sin 212/11

sāye-bān [Far.] gölgelik -1-

s. ḳıldı 212/11

sāyil [Ar.] dilenci, sual eden -1-

s. 73/5

sāyir [Ar.] diğer, öteki -5-

s. 11/8, 14/11, 125/4, 302/8

s.-i ḳabīleni 53/11

sebᶜ [Ar.] yedi, sayı adı -1-

ḫarḳ-ı s.-i ṭabaḳāt ḳıldıṅg 261/6

sebᶜa [Ar.] yedi, sayı adı -1-

şuᶜarāᵓ-ı s.+ dın 331/11

sebaḥāt [Ar.] tapınak, çılgınca sevme -1-

s.-ı envār-ı cemāl birle 147/3

sebeb [Ar.] 1. sebep, neden -23-

s.-i mezīd-i ᶜaẓamet 344/9

s.-i vücūd-ı ādem 11/2

s.-i ẓafer bolġanın 281/5

s. boldı 313/2

s. bolġan 344/8

s.+ din 34/4, 70/7

s.+ din ėrür 65/9, 250/9

s.+ i 301/1

s.+ idin 52/8, 65/10, 88/5, 108/10, 159/2, 164/9, 181/2, 202/3, 319/9

s.+ indin 277/1, 319/1, 331/8

s.+ ler 40/3

2. vesile -2-

s.-i İslām bolup 207/6

s. boldı 207/9

sebīl [Ar.] yol, cadde -1-

s.-i ṣalāḥ 77/10

ṣebt [Ar.] yazma, kaydetme -1-

ṣ. ḳılıp turur 45/2

sebz [Far.] yeşil -1-

s. 198/4

sebze [Far.] yeşil, bitki, nebat -2-

s. 183/8

s. turur 318/1

secde secde, yere yüz sürme -3-

s. ḳılıp 168/8, 209/6, 210/4

sęçek çiçek -1- krş. çęçek, şükūfe

s. dėg 45/5

sedād [Ar.] doğruluk -2-

taᶜlīm-i ṭarīḳaᵓ-ı s. 66/10

ṣalāḥ ve s. birle 15/7

sefer [Ar.] yolculuk -5-

s. 71/9, 72/4, 72/5

s.+ de 303/1

s.+ inde 71/11

seḫā [Ar.] eli açıklık, cömertlik -1-

s. birle 332/2

seḥāb [Ar.] bulut, karanlık -1-

s. 57/8

sehim-nāk [Far.] dehşet verici -1-

s. 303/2

sehleᵓ [Ar.] düz, sade, kolay -1-

şerīᶜat-i s.+ ī 142/5

sehm [Ar.] ok, yay -1-

s. tīrin͡gdin 346/9

Şeḳīf Hevazinlilerin Huneyn savaşına katılan kollarından biri -1-

	Ṣ. 278/7
sekīn [Ar.]	karar, gönül rahatlığı -1-
	s. 72/7
sekiz	sekiz, sayı adı -5-
	s. 33/3, 172/11, 176/2
	s.+ inde 283/1
sekizinçi	sekizinci, sayı adı -2-
	s. 175/11, 278/2
sėksen	seksen, sayı adı -1-
	s. 288/5
selām [Ar.]	selam -3-
	s. ḳıldım 256/3
	s. ḳıldı 210/6
	s. yętkürüp 200/7
selāmet [Ar.]	eminlik, kurtulma, felah -3-
	erbāb-ı s. 69/4
	s.-i ḥavās 203/9
	s.+ i 52/3
selāmetī [Ar.]	eminlik, felaha dair, ona ait -1-
	s. 70/8
selem [Ar.]	sevgilinin yaşadığı diyarı işaret eden mazmun -1-
	s. yıġaçı 37/4
selīm [Ar.]	sağlam, kusursuz, doğru -1-
	ṭabᶜ-ı s. 344/5
Selime	Hazrec kabilesinin bir kolu olup Uhud savaşında Kureyş ordusunu oluşturan gruplardan -1-

benī S. 304/9

sellāḫ-ḫāne [Ar.+Far.] mezbaha -1-

s.+ ġa 292/3

selsebīlī [Ar.] cennetin bir çeşmesinin adı, tatlı su -1-

şarāb-ı s. 70/3

semᶜ [Ar.] işitme, dinleme -1-

istirāḳ-ı s. ętip 185/11

semā [Ar.] gök -1-

s.-yı dünyāda 255/5

semiz iri yapılı, besili -1-

s. 192/10

semm [Ar.] zehir -1-

s.-i helāhil 86/9

sėn sen (zamir) -80- krş. sęn

s. 22/5, 27/6, 45/9, 56/4, 62/5, 100/8, 100/9, 103/1, 107/7, 107/9, 124/1, 132/11, 133/6, 134/5, 137/10, 137/2, 194/4, 197/5, 200/7, 240/2, 261/2, 262/11, 266/3, 279/10, 279/11, 281/2, 287/2, 297/11, 319/10, 339/10

s. kibi 346/7

s. taḳı 91/4, 198/1

s. ėrdin͡g 260/7, 260/8

s.+ in͡g 18/11, 19/1, 149/2, 265/11

s.+ i 35/9, 134/6

san͡ga -38- 24/2, 25/3, 35/6, 38/4, 40/3, 52/2, 61/1, 61/3, 71/7, 72/8, 74/9, 90/2, 92/9, 95/3, 95/6, 104/1, 126/5, 132/11, 133/9, 133/11, 171/5, 216/7, 216/8, 217/7, 218/7, 223/11, 252/3, 253/3, 262/1,

265/8, 265/10, 293/9, 294/4, 313/7, 322/4, 322/8, 328/7, 337/8

s.+ sėn 334/1

sẹn sen (zamir) -52- krş. sėn

s. 64/1, 72/6

s. dėg 334/4

s.+ in͡g 19/6, 20/2, 20/6, 22/10, 22/3, 22/4, 23/11, 63/6, 71/4, 71/7, 133/11, 134/3, 153/7, 166/7, 194/3, 200/4, 262/10, 266/1, 294/2, 294/3, 308/2, 317/3, 333/9, 334/9, 340/2, 340/9

s.+ in͡g birle 117/6

s.+ in͡g dėg 62/3

s.+ in͡g üçün 44/2

s.+ in͡g inkārın͡g üçün 45/1

s.+ in͡g rıżān͡g üçün 293/4

s.+ in͡g üzre 126/7

s.+ in͡gdür 308/2

s.+ i 16/7, 71/6, 83/9, 84/7, 86/2, 117/6, 124/4, 133/8, 260/1, 313/7, 346/3

s.+ din 45/7, 96/11, 330/1

s.+ din özge 333/6

s.+ din özgege 133/10

s̱enā [Ar.] övgü -6-

s̱. 346/2

s̱. birle 147/2

ḥamd ve s̱. ėtip 298/1

s̱.+ dın son͡g 293/2

	s̲.+ sın 305/8
	s̲.+ ī 8/3
Sencer	Selçuklu sultanı ö. 1157 -1- krş. Melik-şah, Ḳızıl Arslan, Ṭuġrıl
	S. 74/7
sene [Ar.]	yıl -1-
	s. 348/8
sened [Ar.]	dayanılacak şey, kuvvetli delil -2-
	s.+ ining̑ 32/5
	ṣaḥb-ı s.+ ining̑ 32/6
seng-rīze [Far.]	çakıl, taş kırıntısı, parçası -2-
	s. 200/8
	s.+ leri 243/1
serā [Far.]	saray -1-
	nişāne-i s.+ sın 43/4
ser-dār [Far.]	komutan -2-
	s.+ ġa 178/7
	s.+ ı 279/3
ser-gerdān [Far.]	şaşkın, perişan -5-
	s. 156/9, 236/11
	ᶜāşıḳ-ı s. 50/8
	s. ėrürler 272/1
	s. ėrdim 345/8
ser-ḫayl [Far.+Ar.]	başkan, reis -1-
	s.-ı ᶜālem 116/4
ser-keş [Far.]	dikbaşlı, inatçı, asi -4-

s. 77/9

nefs-i s. 65/5, 78/7

nefs-i s.+ ni 343/1

ser-māye [Far.] sermaye, bilgi, ustalık -9-

s.-i duᶜā-yı ehlu'llāhdın 345/1

s.-i ḫilᶜat-i cihāndur 114/2

s.-i nāz 50/10

s.-i zindegānī 21/6

s.+ si 97/1, 148/10, 325/2

s.+ sin 64/9, 101/4

sermedī [Far.+Ar.] sonsuz -1-

saᶜādet-i s. 21/11

sermediyye [Far.+Ar.] daimilik, sürerlik -1-

kerāmāt-ı s. birle 82/2

ser-mest [Far.] baygın, sarhoş -2-

s. 61/11

nergis-i s.+ i 53/10

serser [Far.] gizlemek, örtü, muhafaza, tabaka -1-

s.-i nühüfte 63/1

serv [Far.] servi, mec. sevgilinin boyu -4-

s.-i bustānımnı 55/6

s.-i revānı 12/7

s.-i revānımnı 59/2

s.+ i 10/9

server [Far.] önder, reis, lider -6-

s.-i mevcūdāt 343/7

s.+ i 12/9, 114/11, 135/7, 260/9

s.+ ining͡ 135/5

se-şenbih [Far.] salı -1-

s. 283/8

Settārü'l-ᶜuyūb [Ar.] ayıpları örten, Tanrı -1-

ḥażret-i S. ve Ġaffārü'z̲-z̲ünūbdın 93/10

sėv - 1. arzulamak, dilemek -1- krş. sẹv-

s.- diler 270/10

2. sevmek -1-

s.- er bolsang͡ız 118/10

sẹv - sevmek -2- krş. sėv- (2)

s.- er-mėn 256/10

s.- er-biz 294/5

s̲evāb [Ar.] sevap, dince doğru, hayırlı hareket -1-

s̲.-ı ḫayrātdın 331/3

sevāḳī [Ar.] sakiler, içki dağıtan güzeller, su yerleri, sulak arazi -1-

s.-yi ṣıfāt 67/9

sevāniḥ [Ar.] içe doğan şeyler -1-

s.-i mühimmātda 35/1

sevāṭıᶜ [Ar.] belli ve yüksek olan şeyler -1-

s.-ı envār-ı mecd 147/1

S̲evbān Ebû Abdillah Sevbân bin Bücdüd el-Haşimî el-Himyerî ö. 674, Hz. Muhammed'in azatlısı, sahabi -1-

S̲. 97/5

sevdā [Far.] ticaret -2-

s.-yı dünyādānlıḳ 325/2

s. ḳılıp 101/4

sėvinç sevinç, mutluluk -1-

s. 163/8

seyāḥat [Ar.] gezi, yolculuk -1-

s. ḳılıp 251/7

seyiʾāt [Ar.] suçlar, kabahatler -1-

ḫaṭṭ-ı s. 121/8

seyl [Ar.] sel -4-

s. 40/5

s.-i ḫūnīn 54/10

s. dėg 39/9

ḥuffāẓ-ı merāṣıd-i s. ėrürler 129/3

seyr [Ar.] hareket, yolculuk, gezme -4-

s. 266/5

s. ḳıldın͡g 265/5

müntehā-yı s.+ i 262/8

müntehā-yı s.+ i ėrür 264/8

seyyāḥ [Ar.] gezgin -1-

s.+ ınıng͡ 18/2

seyyid [Ar.] efendi, başkan, reis -1-

s.-i veled-i ādem 268/1

seyyidü'l-mürselīn [Ar.] peygamberlerin efendisi, Hz. Muhammed -1-

s. 153/5

ṣıddīḳ [Ar.] sözünün eri, doğru sözlü -5-

Ebū Bekr-i ṣ. 219/9

ṣ.-ı yegāne 25/9

ṣ.+ lar 33/9, 34/3

ṣ.+ lardın 33/4

ṣıdḳ [Ar.] doğruluk -10-

ṣ. 152/6, 219/9

ṣ.-ı risālet-i nebī-yi muḫtārġa 187/10

ṣ.-ı ṣafā bile 138/1

ṣ. birle 293/9

ḳadeḥ-i ṣ. birle 67/10

ṣ. iḫlāṣ birle 35/2, 346/1

ṣ. üze turur 206/4

ṣ.+ ı 186/7

ṣıfat [Ar.] hâl, suret, vasıf, nitelik -16-

ṣ.-ı bī-nihāyetin 189/9

şükr-i ṣ. 19/11

ṣ.+ da 127/4

ṣ.+ ın͡gnı 24/5

ṣ.+ ın͡gda 24/6

ṣ.+ ı 112/9

ṣ. bile 138/3

ṣ.+ ı birle 110/11, 169/1, 175/4

ṣ.+ ı ėrür 153/8

ṣ.+ ını 139/1, 185/4

ṣ.+ ın 121/4, 212/4, 231/11

ṣıfāt [Ar.] vasıflar, nitelikler -19-

ṣ. 16/11, 114/10

naẓm-ı ṣ.-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemġa 21/9

sevāḳī-yi ṣ. 67/9

ṣ.-ı ezeliyyesi 8/7

ṣ.-ı ḥamīde 186/5, 222/8

ṣ.-ı nebīni 189/8

ṣ.-ı pesendīde 125/5

ṣ.-ı resūl 344/6

ṣ. birle 93/7

celābīb-i ṣ.+ dın 146/10

ṣ.+ ı 137/7, 229/8

ṣ.+ ı bile 228/3

ṣ.+ ınıng͡ 162/11

ṣ.+ ını 138/3

ṣ.+ ıda 343/5

ṣ.+ ında 146/11

ṣıfātlıġ [Ar.+Tr.] vasıflı, nitelikli -1-

ṣ. 101/9

sıġ - sığmak -1-

s.- mas 127/2

sıġın - sığınmak, güvenli yere çekilmek, yardım ummak -3-

s.- dı 19/10

s.- sam 333/8

s.- ıp 225/4

sıġır 1. Boğa takımyıldızı, Sevir, mec. önder, reis -1-

s.+ ı 10/11

2. sığır, büyükbaş hayvan -1-

s. 306/4

ṣıḥḥat [Ar.] sağlamlık, sağlık -4-

pīrāye-i ṣ.-i kāmrānī 21/6

ṣ.-ı enfüsge 316/7

tamām-ı ṣ. tapıp turur 25/5

ṣ.+ ning͡ 89/2

ṣıla (I) [Ar.] yazdığı methiye karşılığında şaire verilen para -2-

ṣ. 29/10

ṣ. bėrdi 30/2

ṣıla (II) [Ar.] memleketine gitme, akrabasına ulaşma -2-

ṣ.-ı raḥm ḳılmış bolsa 244/10

ṣ.-ı raḥm üçün 33/2

sın - 1. kırılmak -3-

s.- ıp 312/6

s.- maḳ 306/6

s.- maḳı 306/10

2. kırılmak, tükenmek, kesilmek -1-

s.- mas 81/1

ṣınāᶜat [Ar.] ustalık, maharet -1-

ṣ.-i belāġatnı 248/8

sındur - 1. kırmak, bitirmek -1-

s.- maḳ 79/2

2. parçalamak, bozup dağıtmak -1-

s.- up 291/6

sır [Ar.] sır, gizem, başkalarının bilmemesi gereken -15-

s.-ı defter-i cümle-i enbiyāsėn 266/6

s.-ı “fe lāḳteḥame’l-ᶜaḳabeh ve mā edrāke me’l-ᶜaḳabeh fekkü raḳabeh” 257/9

s.-ı pinhānımnı 55/10

s.-ı vaḥdetni 335/4

s.+ nı 264/7

s.+ ım 61/2

s.+ ımnı 62/10

s.+ ı birle 61/9

s.+ ını 62/11, 134/8

s.+ ın 48/2, 48/3, 59/5

s.+ ıdın 60/2, 130/8

ṣırāṭ [Ar.] Sırat köprüsü -9-

ṣ. 243/5, 244/4

ṣ. üzre 329/10

ṣ.+ nın͡g 244/2

ṣ.+ nı 244/7

ṣ.+ ġa 243/2

ṣ.+ dın 244/10, 245/1, 247/2

siᶜat [Ar.] genişlik, bolluk -2-

s. 205/5, 315/2

Sidre Sidretü’l-Müntehâ, arşın sağ tarafında, ötesine kimsenin geçemediği ağaç -5- krş. Sidretü’l-müntehā

S. 24/2, 259/10, 264/8

S.+ ge 262/8

S.+ din 256/8

Sidretü'l-müntehā Sidretü'l-Müntehâ, arşın sağ tarafında, ötesine kimsenin geçemediği ağaç -1- krş. Sidre

S.+ ġa 256/4

siḥr [Ar.] büyü -2-

s. 214/7

s.-i cāvidānī 73/4

s̱iḳāt [Ar.] inanılır kimse -1-

ecille-i s̱.+ din 31/7

silāḥ [Ar.] silah, zırh, araç gereç -7-

s. 177/6, 177/9, 305/5

s.-ı ehl-i Fārs'nı 179/2

s.+ ın 179/9

s.+ lar 317/1

s.+ larnı 179/3

silk [Ar.] iplik, sıra, dizi, yol, tutulan yol -1-

s.-i fesādnıng͡ 184/4

silki - sallamak, dökmek -1-

s.- medim 94/11

sīm [Far.] gümüş, gümüş taklidi sırma tel -1-

s.+ i 20/11

simāt [Ar.] nişan, alamet -1-

s.+ ı 137/8

sīmāte [Ar.] nişan, alamet -1-

s.+ sindin 271/4

simmet [Ar.] damga, iz, işaret -2-

s.-i ḳabūl birle 18/7

s.-i ḥayrān birle 339/2

sing͡ - içe işleme, nüfuz etme, iyice yerleşme, sindirme -1-

s.- meslik 88/2

Sīnā Sina yarımadasında Allah'ın tecelli ve Hz. Musa ile tekellüm ettiği yer -1-

ṭūr-ı S.+ ġa 270/5

sīne [Far.] göğüs, yürek -3-

merhem-i s.-i figārımnı 70/11

s.+ si 347/3

s.+ sining͡ 12/9

sipās [Far.] şükretme, hamt -1-

s.-ı ḥażret-i perverdgār 11/10

sīr-āb [Far.] suya kanmış, taze, körpe -1-

s. bolsa 240/10

sirāyet [Ar.] geçme, bulaşma, yayılma -2-

s. ḳılsun 61/1

s. ḳılmas 61/4

sīret [Ar.] bir kişinin içi, tabiatı, tavrın -3-

s. bile ṣūreti 156/11

s.+ de 125/2

s.+ ining͡ 156/7

ṣīt [Ar.] ün, şöhret -1-

ṣ.+ i 344/10

sitem [Far.] zulüm, eziyet -2-

s. 225/5

s. bile 66/4

sivār [Ar.] bilezik -1-

s. 311/3

siyāḳ [Ar.] ifade usulü -1-

s.+ ı 52/8

siz siz (zamir) -22-

s. 27/1, 118/10, 218/4, 282/4, 284/2, 310/6

s.+ ni͡ng 57/5, 197/4

s.+ i͡ng bile 307/1

s.+ i͡ng dėg 310/2

s.+ ni 98/5

s.+ ge 34/6, 94/1, 281/7, 288/3, 299/10, 305/10

s.+ ler 296/1

s.+ lerni͡ng 119/11

s.+ lerni 302/1

s.+ lerge 164/3, 164/4

ṣoḥbet [Ar.] konuşma, tekellüm -1-

ṣ.+ de 160/2

sol sol taraf -2-

s. 273/11

s.+ dın mu 247/3

soṉ͡g 1. sonra (edat) -61- krş. soṉ͡gra

ᶜalāmātdın s. 140/8

altı aydın s. 166/6

andın s. 16/8, 68/9, 131/6, 149/5, 150/6, 151/2, 152/1, 152/10, 153/1, 168/7, 169/4, 176/3, 179/11, 180/4, 193/4, 218/3, 223/11, 224/4, 255/4, 279/8, 281/8, 282/11, 286/6,

296/5, 297/11, 298/7, 299/1, 299/5, 300/1, 304/2, 310/3, 311/11, 313/8

ḫaber bḕrgendin s. 187/7

iżāfet ḳılġandın s. 133/6

kėlgendin s. 103/5

körgendin s. 210/9

kündin s. 164/7

kündin s. 188/11, 210/1

laḥẓadın s. 28/11

mḕndin s. 255/10

muḫtārdın s. 11/11

mübtelā bolġandın s. 79/9

müteferriḳ bolġandın s. 177/2

namāz oḳıġandın s. 259/8

oḳıġandın s. 24/9

pīr bolġan s. 71/6

sāᶜatdin s. 296/11

Sāsān'dın s. 175/11

ṣenādın s. 293/2

şikeste bolġandın s. 177/1

tamām bolġandın s. 232/6

tanuḳluḳ bḕrgendin s. 44/4

vaḳtdın s. 175/10

vaṣf ḳılġanımdın s. 126/1

ẓāhir bolġandın s. 33/2

bu kündin s. hem 133/11

vaḫy kėlgendin s.+ dağı 185/5

2. art, arka -5-

s.+ ınça 34/1, 190/7, 288/11, 309/8

s.+ larıġa 300/5

3. son, nihayet -1-

s. 131/8

son͡gra sonra (edat) -5- krş. son͡g (1)

andın s. 167/8

kündin s. 175/5

vefāt bolġandın s. 171/7

yıldın s. 132/2

yumurtḳa basḳandın s. 224/6

sor - sormak, sual etmek -15-

s.- mış 173/7

s.- dı 196/9, 233/5, 250/1, 291/3, 295/7, 296/1

s.- dı ėrse 197/3

s.- dılar ėrse 294/10

s.- dum 26/5, 98/2

s.- ġıl 277/3

s.- sa 49/10

s.- arda 72/11

s.- ġan 199/8

soruġçı soran, hesap soran, sorgulayan -1-

s. 72/10

sön - sönmek, yanar hâlin dinmesi, nefes tükenmek, son bulmak -3- krş. öç-

s.- di 181/7, 183/6

s.- gen boldı 180/10

söndür - söndürmek -2-

s.- gey-sėn 240/4

s.- mese 17/10

söy - sevmek, muhabbet beslemek -2-

s.- gen 37/6, 116/9

söyün - 1. âşık olmak, sevmek -1-

s.- genim 47/1

2. sevinmek -1-

s.- üp 315/2

söz kelam, laf, söz, ifade -68-

s. 118/2, 159/9, 175/6, 185/10, 186/2, 206/4, 206/6, 206/8, 235/2, 237/10, 284/10, 296/3, 337/4

s. bile 160/3, 160/6

s. birle 52/6

s. içre 19/2

s. kėltürmekdin 236/10

s.+ ning͡ 236/11

s.+ ni 58/7, 65/4, 110/2, 233/10, 282/7, 284/3, 287/4

s.+ ge 114/5, 128/1, 132/4, 229/6

s.+ gedür 107/10

s.+ din 197/9, 206/1

s.+ üm 19/11, 20/3

s.+ ümge 314/2

s.+ üng͡ 63/7

s.+ üng͡ni 63/11, 110/6

s.+ i 79/4, 90/6, 90/8, 186/3, 187/5, 346/1

beyᶜat s.+ i içre 147/11

s.+ i ėrür 337/5

s.+ inin͡g 49/3, 52/8

s.+ in 295/1

s.+ in tutup 111/10

s.+ in tutman 64/8

s.+ ini tutmaġıl 92/9

s.+ ini tutmaslıġ 116/5

s.+ ige 29/10, 40/1, 41/2, 69/3, 71/10, 72/2, 90/5, 222/11

s.+ i mü 98/6

s.+ üng͡üzni 120/1

s.+ ler bile 70/1

s.+ lerni 176/5

s.+ lerge 229/7

s.+ lerim 228/3

sözle - söylemek -3-

s.- sün 207/1

s.- p 119/7

s.- güçi 138/10

sözleş - konuşmak, diyalog kurmak -3-

s.- ip 257/2

s.- ür ėrdi 171/1

s.- mek üçün 196/7

su (I) 1. su, ab -36-

s. 128/6, 181/2, 182/10, 182/11, 182/5, 182/6, 183/8, 201/9, 202/6, 289/1, 289/2, 291/4, 294/8, 295/3, 296/3, 318/3

s. birle 54/5

s. yüzgen tėgi 274/2

s.+ nıng͡ 182/7, 184/1, 184/6, 249/1

s.+ nı 181/10

s.+ ġa 163/11, 184/7, 201/9, 202/5, 289/3

s.+ da 184/2

s.+ dın 201/11

s.+ yı 242/9

meng͡ü s.+ yı 19/3

s.+ yıġa 242/3

s.+ yındın 240/5

s.+ lar 182/4

2. su tarafı, su civarındaki halk -1-

s.+ dan-biz 296/2

sūˀ (II) [Ar.] kötülük, fenalık -1-

s.-ı ḫalḳ-ı melāl 87/9

sū (III) [Far.] taraf, yön, cihet -1-

s.-ı Menāt'da 259/10

suˀāl [Ar.] soru -2-

s. ḳıldım 148/11

s. ḳılġıl 277/7

ṣubḥ [Ar.] sabah, tan yerinin ağarması -3-

ṣ. 71/1

ġurre-i ṣ.-ı ezel tėg 8/2

ṣ.-ı ṣādıḳ bolmaġay 56/8

subḥānehu [Ar.] her türlü kusur ve ayıptan münezzehtir -2- krş. subḥānehu ve taᶜālā

ḥaḳ s. 110/5, 202/9

subḥānehu ve taᶜālā [Ar.] her türlü kusur ve ayıptan münezzeh olan varlığı en yücedir -33- krş. subḥānehu

ḥaḳ s. 25/3, 31/1, 35/3, 80/7, 96/11, 98/7, 113/4, 123/6, 126/5, 132/5, 133/3, 149/3, 149/5, 152/8, 168/3, 188/9, 198/10, 198/4, 205/10, 232/8, 249/5, 255/1, 267/7, 309/2, 321/2

ḥaḳ s.+ nıng͡ 13/9, 84/4, 223/6, 224/4

ḥaḳ s.+ ġa 152/7, 202/7

ḥaḳ s.+ dın 103/4, 292/7

subḥānī [Ar.] Tanrısal, ilahi -1-

elṭāf-ı s. ėrdi 300/8

subuḥāt [Ar.] görkem -1-

s.-ı cemāl-i ilāhīdin 256/7

sūd [Far.] kâr, kazanç -2-

s. 325/3

s. bolmasa 101/5

Sufyān Bedir bölgesindeki Damre kabilesinden bir kişi -1- krş. Sufyān Ḍamrī

S. 296/1

Sufyān Ḍamrī Bedir bölgesindeki Damre kabilesinden bir kişi -1- krş. Sufyān

S. 295/6

suġal - suyun azalması, tükenmesi -4-

s.- dı 183/7, 184/3

s.- ıp 182/10

s.- maḳı 182/4

suġar - 1. toprağı sulamak -1-

s.- gan 55/6

2. hayvanı suya salmak -1-

s.- a turur 289/4

sūḫte [Far.] yanık, yanmış -1-

s.-i firāḳ 60/5

sulṭān [Ar.] padişah, hükümdar -6-

sulṭān bin s. 13/6

s. bin sulṭān 13/6

s.-ı ᶜaşḳ tuttı 69/6

s.-ı ṣāḥib-i ᶜalem 260/6

s. ėrür-sėn 16/6

s.+ ı 115/1

ṣunᶜ [Ar.] yapma, tesir, kudret -1-

ṣ.-ı ḳulūb 213/7

sun - sunmak, boyun sunmak, emre uymak -1-

boynum s.- madım 94/8

sūre [Ar.] sure, Kur'ân'ın ayrıldığı yüz on dört bölümden her biri -4-

s. 98/4, 98/8

s.-i "iḳtarabati's-sāᶜatü ve'nşaḳḳa'l-ḳamer"de 214/2

s.+ si 98/3

ṣūret [Ar.] görünüş, somut varlık -9-

ṣ. 156/7, 169/1

ṣ.-i beşerīsin 144/6

ṣ.-i cihān ḳıldı 212/10

ṣ. bile 11/2

ṣ.+ de 125/2, 266/3

sīret bile ṣ.+ i 156/11

ṣ.+ inde bolup 297/2

ṣūretlıġ [Ar.+Tr.] görünüşlü -1-

ṣ. 156/3

sūretü'l-baḳara [Ar.] Kur'ân-ı Kerim'in ikinci suresi olan Bakara suresi -1-

s. bolsun 283/8

susa - susamak, su ihyiacı bulunmak -4-

s.- p 167/6, 182/4, 273/4

s.- maġay 242/11

sūz [Far.] ateş -2- krş. güdāz, sūz güdāz, sūz u güdāz

gāh s. u gehī güdāz ėrür 51/8

s.-ı ʿaşḳ 52/7

sūz güdāz [Far.] yanıp yakılma -3- krş. güdāz, sūz, sūz u güdāz

muḥabbet-i s. 40/9

s. birle 58/8, 251/9

sūz u güdāz [Far.] yanıp yakılma -3- krş. güdāz, sūz, sūz güdāz

aṣḥāb-ı s. 36/1

pīrāye-i s. ėrür 50/11

s. birle 103/9

sübül [Ar.] yollar -2-

reh-nümā-yı ḫayr ve s. 253/11

reh-nümā-yı ḫayr-ı s. 267/9

süçi tatlı -2- krş. süçüg

s. 85/3, 85/11

süçüg tatlı -1- krş. süçi

ᶜaseldin s.+ rek 242/10

süᶜedā [Ar.] kutlu, uğurlu kimseler -1-

s. 151/4

Sühā Büyükayı yıldız kümesinden en küçük yıldız, eskiden gözlerin görüş kabiliyeti bununla tecrübe edilirmiş -1-

temāşā-yı S. 155/10

süḫan-dān [Far.] güzel söz söyleyen, söz bilen -1-

şāh-ı s. 74/12

süḫen-şinās [Far.] sözün kıymetini bilip takdir eden -1-

s. 15/11

Süleymān Hz. Süleyman -2-

S. 169/10

S.+ ī turur 111/9

sülūk [Ar.] bir yola girme, bir tarikata intisap etme, yol tutma -2-

s. ėtip 36/7

s. ḳılġan 263/10

s̱ülüs̱ [Ar.] üçte bir, sayı adı -6-

s̱.-i leşker-i ehl-i İslām 312/3

s̱.-i leşker-i İslām birle 308/9

s̱.-i mālın 196/5

s̱.+ ning͡ 236/1

s.+ i 312/3, 312/4

sün͡gek kemik -3- krş. bī-sün͡gek

s. 174/2, 174/3

s.+ lerni 139/9

sün͡gü süngü, mızrak -1-

s.+ ler birle 316/1

sünnet [Ar.] iyi ahlak, Hz. Muhammed'in söz ve eylemleri -3-

ḥaḳīḳat-i meẕheb-i ehl-i s. 258/11

s.+ i 104/4

s.+ ige 101/8

sür - 1. sürmek, uzaklaştırmak, sürgün etmek -5-

s.- e tururlar 184/11

s.- sen͡g 22/5

s.- üp 175/2

s.- me 73/5

s.- mek 222/5

2. binek ilerletmek -1-

s.- di 100/10

3. sevk etmek -1-

s.- üp 279/4

sürādiḳāt [Ar.] harem dairelerinin önüne çekilen perde, padişah çadırı -1-

ḥaḳīḳat-i s.-ı ḥelālde 147/3

Sürāḳa Ebû Süfyân Sürâka bin Mâlik bin Cü'şüm el-Kinanî el-Müdlicî ö. 645, Hicret sırasında henüz Müslüman olmadan Hz. Muhammed'i yakalamaya çalışmasıyla ünlü sahabi -1- krş. Sürāḳa bin Cüᶜşüm

S. 297/9

Sürāḳa bin Cüʿşüm Ebû Süfyân Sürâka bin Mâlik bin Cü‘şüm el-Kinanî el-Müdlicî ö. 645, Hicret sırasında henüz Müslüman olmadan Hz. Muhammed'i yakalamaya çalışmasıyla ünlü sahabi -1- krş. Sürāḳa

S. 297/2

sürme [Far.] sürme, kirpik diplerine sürülen boya -1-

s. ėrür 73/5

sürt - sürtmek, değdirmek -2-

s.- üp 167/5, 218/5

sürūd [Far.] şarkı -1-

s. aytġalı 302/11

sürūr [Ar.] sevinç -1-

s.+ ı 216/8

süt süt -9-

s. 81/6, 167/7, 207/8, 215/6

s.+ ni 81/8

s.+ din 81/7, 82/9,

s.+ din aḳraḳ169/3, 242/9

sütsüz sütsüz, sütü gelmeyen dişi -1-

s. 207/7

süvāre [Far.] atlı -3-

s. 251/8

s. birle 295/6

s. bolsalar 274/2

Ş

şādmān [Far.] sevinçli, memnun -1-

ş. bolup 210/7

şāfī [Ar.] şifa veren -1-

taḥrīr-i ş. 17/2

şāgird [Far.] öğrenci, çırak -1-

ş.+ i 188/9

şah [Far.] padişah, hükümdar -2- krş. şāh

ş.+ nı 111/8

ş.+ ım 16/5

şāh [Far.] padişah, hükümdar -9- krş. şah

ş. 147/11, 338/3, 346/6

ş.-ı muẓaffer 18/10

ş.-ı rüsülni 156/9

ş.-ı süḫandān 74/12

ş.+ nıng͡ 18/8

ş.+ nı 261/1

ş.+ sėn 134/9

şah-bāz [Far.] 1. yiğit, şanlı, gösterişli adam -1- krş. şāh-bāz

ş.+ ı 10/7

2. iri ve beyaz doğan, avcı kuş -1-

ş.-ı ḳudüs 326/1

şāh-bāz [Far.] yiğit, şanlı, avcı kuş -2- krş. şah-bāz (1)

ş.-ı bülend-pervāzınıng͡ 51/1

ş. ėrür 51/9

şahādet [Ar.] şahitlik, Tanrı'nın birliğini ve Hz. Muhammed'in onun elçisi ve kulu olduğunu kabul etme sözü, kelime-i şahadet -1-

kelime-i ş.+ ni 321/4

şahenşah [Far.] şahların şahı, en büyük hükümdar -1- krş. şahenşāh

ş.+ dın 75/1

şahenşāh [Far.] şahların şahı, en büyük hükümdar -4- krş. şahenşah

ş.-ı mālik-riḳābġa 34/11

ş.-ı mükerrem 12/2

ş.+ ī ėrür 116/4

ş.+ ī turur 111/7

şāhī [Far.+Ar.] padişaha ait, onunla ilgili -2-

ḥükm-i ş.+ ni 18/1

ḳabūl-ı maḳāl-ı ş.+ ni 17/3

şāhid [Far.] güzel, sevgili -1-

ş.-i zībā-yı ʿaşḳ 62/9

şāhiyye [Far.+Ar.] padişaha has nizam, sultanlara ait nizam -1-

ġazve-i ş.+ de 298/5

şahsüvār [Far.] ata iyi binen, süvari -4-

ş. ėrür 159/3

ş.+ ı 35/10

ş.+ lar 283/11

ş.+ ī 159/3

şahzāde [Far.] prens, hükümdar oğlu -1-

ş.-i civān-baḫt 13/5

şaḳāvet [Ar.] bahtıkaralık, bedbahtlık -1-

ş. 247/10

şaḳḳ [Ar.] kırma, yarma -2-

ş. ėtilmes 128/8

ş. bolup 163/10

şām (I) [Far.] akşam -2-

ş.-ı ebed dėg 8/3

ş.+ ıġa 317/4

Şām (II) Şam, Dımışk -2-

Ş. sarı 211/9

Ş.+ dın 288/1

Şāmī [Far.] 1. Şamlı -1-

Ş. 28/11

2. Şam işi, Şam'a özgü -1-

bürd-i Ş. ėrdi 29/1

şāmil [Ar.] kaplayan, içine alan, evrensel -6-

ş. boldı 24/7, 139/2

faż̈l-ı ş.+ in͡g 22/8

ᶜilm-i ş.+ in͡g 23/11

feyeżān-ı ş.+ in͡gdin 335/6

ᶜilm-i ş.+ i 129/10

şāʾn [Ar.] şöhret, ün, hâl, huy -2-

ş.-ı ẖāliḳ 137/9

ş.+ ı 32/4

şāʾnī [Ar.] şanlı, şöhretli, ünlü -1-

ş. taḳı 140/7

şarāb [Ar.] bade, mey -4-

ş.-ı nedāmet birle 82/6

ş.-ı selsebīlī 70/3

ş.-ı ṭuhūr-ı tecelliyāt-ı cemālni 67/9

telḫī-yi ş. 61/11

şarṭ [Ar.] şart, koşul -1-

ş. ḳılıp 303/4

şaᶜşaᶜaᵓ [Ar.] parlaklık, gösteriş -1-

ş.-ı ḫūrşīdġa 60/8

şāyed [Far.] eğer, ola ki, olur ki -1-

ş. 118/5

şāyed ki [Far.] eğer, ola ki, olur ki -1-

ş. 282/8

şāyed kim [Far.+Tr.] eğer, ola ki, olur ki -5-

ş. 246/1, 250/4, 288/2, 302/3, 336/7

şāygān [Far.] yakışır, kıymetli -1-

genc-i ş. 101/3

şebāb [Ar.] gençlik, civanlık -1-

şeyḫ ş. 347/2

şeb-efrūz [Far.] geceyi aydınlatan -1-

şemᶜ-i ş.+ ı 258/1

şeb-istān [Far.] harem dairesi, yatak odası -2-

ş.-ı saᶜādetning͡ 13/2

şemᶜ-i ş.+ nı 256/10

şebnem [Far.] çiy, nem -1-

ş.+ ī 130/6

şecāᶜat [Ar.] yiğitlik -2-

ş. 159/1

ş.+ de 18/10

Şeddād Hz. Nûh'un torunlarından Avs'ın oğludur Âd'ın iki oğlundan biri -3- krş. Şedīd

Ş. 231/9, 232/9

Ş.+ ġa 231/10

Şedīd (I) Hz. Nûh'un torunlarından Avs'ın oğludur Âd'ın iki oğlundan biri -2- krş. Şeddād

Ş. 231/9

şedīd (II) [Ar.] şiddetli, sert -1-

ḳatl-i ş. ḳıldılar 313/10

şeᶜf [Ar.] kalbi ele geçirme -1-

ş. 82/10

şefāᶜat [Ar.] birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için olunan aracılık -7-

ş. 121/4, 121/5

ş. birle 122/4

ş. ḳılıp 120/7

ş.+ iṅgniṅg 24/4

ş.+ i 120/8

ş.+ i birle 331/3

şefīᶜ [Ar.] şefaat eden, aracı olan -3-

ş.-i yevm-i ḳıyāmet 27/1

ş. birle 121/2

ş.+ im 334/5

şefīḳ [Ar.] merhametli -1-

ş. mihrbān boldı 19/6

şehādet [Ar.] şehitlik, şehit olma hâli -1-

ş.-i emīrü'l-müᵓminīn Ḥamza 314/7

şehd [Ar.] bal, tatlı -1-

ş. şeker-rīz ėrür 61/11

şehīd [Ar.] inanç uğrunda ölen -5-

ş. boldı 311/10

ş. boldılar 312/3

ş. bolġaylar 306/8

ş. ḳıldı 312/10

ş.+ ler 151/9

şehr [Far.] şehir, kent -5-

ş. 182/7

ş.+ i 183/7

ş.+ ining͡ 182/3

ş.+ ide 182/6

ş.+ ī 232/3

şehryār [Far.] hükümdar -1-

ş.-ı ᶜālī-cenāb 34/11

şehvet [Ar.] aşırı istek, nefis -5-

defᶜ-i mādde-i ş. 80/2

ġalebe-i ş. 87/11

ş.+ de 79/8

ş.+ i 81/1

ş.+ in 79/2

şek [Ar.] şüphe, tereddüt -8-

ş. 120/4

bī hīç ş. 134/5

ş. ve şübhe 235/6

ṣāḥib-i ş. 140/5

ş.+ ke 141/8, 142/6

ş.+ im 250/3, 250/4

şeker-rīz [Far.] şeker saçan, tatlılık yayan -1-

şehd ve ş. ėrür 62/1

şemᶜ [Ar.] mum -5-

ş.-i şeb-efrūzı 258/1

ş.-i şeb-istānnı 256/10

ş. dėg 41/1, 103/8

ş. dėg turup 101/10

şemāyil [Ar.] huylar, tabiatler -3-

ş. 135/3

z̲ikr-i ş.+ i 32/8

ş.+ idin 143/8

şemḫa [Ar.] yücelme, yükselme -1-

ş.-ı ġarrānın͡g 142/5

şemīm [Ar.] güzel koku -1-

ş.-i rūḥefzāymu 37/8

şeml [Ar.] kavrama, içine alma, insan yığını, topluluk -1-

ş.-i aṣḥāb-ı kisrā 180/5

şemmeᵓ [Ar.] bir kere koklama, koku -2-

ş.+ ī ėrür 170/6

ş.+ īdür 346/8

şenbih [Far.] cumartesi -1-

ş. 283/1

şer [Ar.] fena, kötü, en kötü -1-

muḳayyed-i ş. bile 147/9

şerᶜ [Ar.] Allah'ın emri, ayet, kural -1-

ş.-i sābıḳ 322/7

şerāyiᶜ [Ar.] şeriat hükümleri -6-

ş. 155/7

aṣl-ı uṣūl-i ş. 235/9

taḫfīf-i ş. 141/11

teşyīd-i ḳavāᶜid-i ş. 273/2

ẓuhūr-ı ş. 186/4

ş.+ ining͡ 155/4

şerbet [Ar.] şerbet, içilen tatlı şey -2-

ş. 167/7

ş.+ leri 242/11

şeref [Ar.] büyüklük, övünme, onur, kutsallık -9-

ş. 137/6, 138/2, 157/5

ş.-i idrāk-i menzile-i ḳābe ḳavseyn 253/3

ş.-i kemālin 190/8

ş.-i nübüvvet birle 205/7

ş. bęrür 206/9

ş.+ din 137/4

ş.+ ige 114/4

şerefe [Ar.] yüksek bir yerin çıkıntısı, minarelerde ezan okuma yeri -1-

ş.+ ler bile 174/11

şereflü [Ar.] büyük, onurlu, kutsal -1-

ş. 158/7

şerᶜen [Ar.] şeriate göre -1-

ş. 296/4

şerḥ [Ar.] şerh, açıklama -11-

ş. 143/7

ş.-i fażāyili 32/8

ş.-i laṭīfning͡ 39/1

ş. ętsem 130/8

ş. ėtip 16/8

ş. ḳılsam 16/10

ş.+ i 127/2

ş.+ ini ḳılıban 127/11

ş.+ ige 38/10

ş.+ ide 121/11

ş.+ inde 130/9

şerīᶜat [Ar.] doğru yol, Hak yolu -5-

ş. 141/8

ş.-i sehleᵓī 142/4

ş.+ imning͡ 33/8

ş.+ ini 142/8

ş.+ inge 267/6

şerīf [Ar.] mübarek, kutsal, şerefli -10-

ş. 101/8, 104/1

nüsḫaᵓ-ı ş. 347/6

ẕāt-ı ş. 112/3, 114/2

ş.+ ning͡ 162/4

ḳaṣīdeᵊ-i ş.+ ni 30/7

ḥażret-i ş.+ ge 15/10

ẕāt-ı ş.+ i 228/10

bisāṭ-ı ş.+ inde 15/4

şerīfe [Ar.] mübarek, kutsal, şerefli -2-

evḳāt-i ş. 345/2

kelimāt-ı müsteṭābe-i ş.+ si 229/2

şerīk [Ar.] ortak -1-

ş. bola bilse 135/2

şevāġil [Ar.] meşguliyetler -1-

ẓulmet-i ş.-i ḥissiyyeni 146/9

şevāhid [Ar.] şahitler, tanıklar -1-

ş.-i āyāt 46/4

şevārıḳ [Ar.] aydınlıklar -1-

ş.-ı ḥaḳ birle 8/2

şevḳ [Ar.] şiddetli arzu, coşku -6-

ş.-ı ṭavāf-ı Beytü'l-ḥarām 345/5

lebbeyk-i ş. ėtip 342/7

ş. ve niyāz birle 51/6

ş. birle 161/8

ş.+ ında 89/4

ş.+ ıdın 22/9

şevket [Ar.] büyüklük, heybet -1-

ş. 159/1

şevvāl [Ar.] hicri takvimin onuncu ayı -3-

ş. 283/1, 283/9, 304/4

şeyāṭīn [Ar.] şeytanlar -1-

ş. 191/5

şeyb [Ar.] saç sakal ağarması, ihtiyarlık -3-

āṣār-ı ş. 65/11

ş. birle 175/6

āṣār-ı ş.+ ni 71/11

Şeybe Şeybe bin Rebîa bin Abdişems bin Abdimenâf ö. 624, Mekkeli müşriklerden olup Utbe'nin kardeşidir -1-

Ş. 298/8

şeydā [Far.] divane -3-

ᶜāşıḳ-ı ş. 64/5

ş. bolmasa ėrdi 46/2

vālih ve ş. ėrür 52/7

şeyḫ [Ar.] 1. bir tekkenin reisi ve müritleri bulunan kimse -12-

ş. 25/9, 26/7, 27/3, 28/4, 34/4, 58/1, 66/6, 106/5, 117/4, 118/1, 222/3

ş.-i ṣāḥibkerāmet 26/11

2. ihtiyar, yaşlı -1-

ş. şebāb 347/2

şeyḫü'l-muḥaddiṣīn [Ar.] hadis ilmiyle uğraşanların reisi -1-

ş. 32/11

şeyṭān [Ar.] şeytan -13-

ş. 90/1, 90/11, 91/2, 92/3, 92/9, 217/10

ş.+ nıng͡ 91/6

cünūd-ı ş.+ nıng͡ 92/4

żıll-ı ş.+ nı 346/11

nefs ş.+ ġa 89/10, 90/5

ş.+ lar 175/5, 190/6

şışşuḳ şişlik, el, ayak vb. şişmesinden doğan rahatsızlık -1-

ş. 102/2

şiʿār [Ar.] alamet, iz, ayırıcı nişan -1-

ş.-ı leşkeriyān-ı aṣḥāb 283/7

şiddet [Ar.] sertlik, sıkılık -3-

ş.-i ḥuzāmī 318/7

ş.-i maḫāfet 319/9

ḳuvveti ş.+ i 318/3

şifā [Ar.] derman -5-

ş.-yı raḥmet ėrür 240/6

ş. bėrdi 25/4, 31/2

ş. tapar 208/8

ş. taptı 208/1

şīfte [Far.] tutkun, düşkün, şeyda -1-

ş.+ si 38/5

şihāb [Ar.] kıvılcım -1-

ş. 346/11

şikāf [Far.] yarık, yırtık, çatlak -1-

ş. ḳıla 210/4

şikāyet [Ar.] yakınma, sızlanma -1-

ş.+ mü ḳıldı 102/2

şikest [Far.] 1. kırık, kırılma, yenilme -3- krş. şikeste

ş. 301/2

ş. bẹrip 309/9

ş. bolmaġan 320/1

2. kayıp, insan kaybı -1-

ş.+ ler 314/8

şikeste [Far.] mağlup, yenilmiş -3- krş. şikest (1)

ş. bolġandın son͡g 176/11

ş. bolmas 327/10

ş.+ nin͡g 23/4

şikleᵊ [Far.] pay, hisse, parça -2-

ş.+ ī 129/10

ş.+ īdür 129/7

şimşīr [Far.] kılıç -1-

ş.-i āb-dār 299/5

şimşīr-dār [Far.] kılıç tutan, kılıç kullanan asker -1-

ş.+ lar 275/6

şimşīr-güẓār [Far.] kılıç kullanan asker -1-

ş.+ larnı 315/9

şiᶜr [Ar.] şiir -8-

ş. 41/5, 49/6, 51/7, 54/11

ş.-i ġarrānı 23/10

ş. aytıp 323/9

ş. aytmaḳ 323/11

ş.+ de 326/8

şīrīn [Far.] tatlı -2-

ş. 86/9, 222/6

Şīs̱ Şîs Peygamber -1-

Ş.+ ge 153/1

şol 1. o (sıfat) -1-

ş. 30/9

2. o (zamir) -1-

ş.+ dur 93/1

şuᶜarā [Ar.] şairler -1-

ş.-ı sebᶜadın 331/11

Şuban Çingiz Han'ın büyük oğlu Cuci'nin beşinci oğlu ve Ebu'l-Hayr Han'ın atası -1- krş. Çingiz, Ebu'l-Ḫayr

Ş.+ nın͡g 12/11

şuᶜle [Ar.] alev -1-

ş. urup 185/2

şübhe [Ar.] kuşku -2-

şek ve ş. 235/6

ş. bolmasa 186/3

şühedā [Ar.] şehitler -1-

ş. 151/4

şükr [Ar.] hamd, minnettarlık -6-

ş. 71/3

ş.-i ḥażret 103/6

ş.-i ilāhīni 25/6

ş.-i ṣıfat 19/11

ş. ętip 70/10

ş. ḳılġan 315/1

şükūfe [Far.] çiçek -2- krş. çęçek, sęçek

ş. dėg ėrür 157/4

ş.+ lerni 331/4

şürūᶜ [Ar.] başlama -1-

ş. ḳılġunça 66/8

T

tā [Far.] 1. bu suretle -22-

t. 10/3, 86/2, 86/8, 96/7, 97/3, 118/11, 127/4, 168/11, 183/2, 186/2, 214/5, 223/11, 245/9, 253/3, 264/5, 277/3, 302/2, 309/1, 315/1, 324/7, 341/4, 344/1

2. benzer, gibi, misali -3-

t. 48/10, 71/8, 121/4

3. kadar, değin -3-

t. 80/8, 80/9, 168/4

4. o kadar, o denli -2-

t. 311/2, 312/4

5. ümit odur ki -1-

t. 35/3

taᶜaccüb [Ar.] şaşırmak -3-

t. ḳıldı 233/5

t. ḳılıp 26/11

t. ḳılmaġıl 248/7

taᶜālā [Ar.] yüce, ulu -48-

Ḥaḳ t. 29/11, 105/8, 125/9, 126/3, 141/10, 149/1, 150/11, 151/4, 153/4, 220/1, 236/1, 242/1, 244/5, 247/7, 260/5, 269/6, 274/6, 288/3, 308/11, 310/1, 313/9, 314/10, 328/7, 336/11, 336/7

rıżā-yı Ḫudāy t. 85/8

kelime-i Ḥaḳ t. 257/1

ẕāt-ı ḳadīm-i Bārī t. birle ėrür 230/4

Ḥaḳ t.+ nıng͡ 106/4, 108/3, 116/8, 118/11, 122/3, 126/7, 129/9, 136/7, 221/6, 278/2, 298/11, 305/8, 310/9, 314/2, 336/5

Ḥaḳ t.+ ġa 107/1, 240/1, 298/1

Ḥaḳ t.+ dın 104/10, 323/8

taᶜalluḳ [Ar.] ait olma, sevme -1-

t. ḳılġandın 67/6

ṭaᶜām [Ar.] yemek -6-

ṭ. 79/3, 88/1, 104/11, 196/10

leẕẕāt-ı ṭ. 86/10

ṭ. birle 81/2

ṭāᶜat [Ar.] ibadet, kulluk etme -13-

ṭ. 85/5, 85/10

ḥīle-i ṭ. 76/1

ṭ.-i İlāhī'ġa 267/7

miḥrāb-ı ṭ. ḳılmasa 56/9

ṭ. ḳılınıpdur 265/10

ṭ.+ ni 48/8

ṭ.+ ni ḳılmaḳnı ḳoymadılar ėrse 102/6

ṭ.+ din 85/11

taḳvā-i ṭ.+ din 72/2

ṭ.+ i 243/9

ṭ.+ in 103/7

ṭ.+ idin 73/1

ṭāᶜāt [Ar.] ibadetler -1-

ṭ.+ lerdin 99/7

taᶜaẓẓum [Ar.] ululama -1-

t. 28/6

ṭabᶜ [Ar.] tabiat, huy, yaratılış -1-

ṭ.-ı selīm 344/5

ṭabaḳāt [Ar.] katlar, tabakalar -3-

aᶜlā-yı ṭ. 237/11

iḫtilāf-ı ṭ. 129/6

ḫarḳ-ı sebᶜ-i ṭ. ḳıldı͡ng 261/6

ṭabīb [Ar.] hekim, doktor -3-

ṭ.-i riḳād 86/10

ṭ.+ i 23/3, 115/5

ṭabīᶜiyye [Ar.] olağan, tabiat icabı -1-

meᵓkūlāt-ı ṭ. 81/10

taᶜbīr [Ar.] 1. rüya yorma -3-

t. ḳıldım 306/7

t.+ ini 173/10, 173/9

2. ifade, anlatma -1-

t. ḳılġa-sėn 138/4

taᶜbiyyet [Ar.] tertip etme -1-

t. ḳıldı 152/9

tāc [Ar.] soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık -5-

fürūzende-i t. 13/5

t.-ı ḫaḳanda 111/6

t.+ ı 12/6, 112/11

t.+ nı 74/6

taʿcīl [Ar.] çabuk, acele ettirme -3-

t. 76/7

t.-i tamām birle 292/2

t. ḳılmaġıl 71/1

taf - bulmak, elde etmek -5- krş. tap-

t.- ġay mu-siz 215/11

t.- ıp 312/2

fenā t.- ıp 257/6

orun t.- ıp 15/4

ẓafer t.- ıp 299/4

tafṣīl [Ar.] açıklama, ayrıntılı bildirme -1-

t.+ ini 40/3

taġ dağ -25-

t. 43/5, 188/5, 216/2, 216/5, 217/2, 227/6

t.+ nı 42/10

t.+ ḳa 311/1

t.+ dın 37/9, 38/6

t.+ ını 214/11

t.+ ın 42/4

t.+ ıġa 109/10, 164/2

t.+ ınġa 345/1

t.+ larınıng͡ 21/4

t.+ lar 109/6, 196/11, 221/8

t.+ lar sarı 180/4

t.+ larnı 105/2

t.+ larġa 109/7, 277/1

t.+ larda 25/10

t.+ lardın 110/8

taġamadu'llahu bi-ġufranihi [Ar.] Allah onu korusun ve günahlarını affetsin -2-

Mevlānā Ḥāfıẓü'd-dīn t. 34/8

nāẓım t. 28/3

taġayyür [Ar.] değişme, başkalaşma, bozulma -2-

t.-i ṭıbāᶜ boldı 183/2

t. tapmas 327/11

taḥammül [Ar.] katlanmak, dayanmak -1-

t. ḳıl 57/2

ṭahāret [Ar.] 1. temizlik, arılık -1-

ṭ.+ i 162/10

2. temizlik, abdest -1-

ṭ. ḳılġandın 208/3

taḫfīf [Ar.] hafifletme -1-

t.-i şerāyiᶜ 141/11

ṭāhir [Ar.] temiz -1-

ṭ.+ din ṭayyibḳa 153/2

taḥiyyāt [Ar.] selam, hayır dua -1-

t.-ı verdiyyetü'l-fevcāt 10/4

taḥḳīḳ [Ar.] araştırma -2-

t. 38/9

t.-i ḫaber üçün 304/7

taḥḳīḳāt [Ar.] araştırmalar, incelemeler -1-

t. 38/11

taḥrīm [Ar.] haram kılma, haram kılınma -1-

t. 116/2

taḥrīr [Ar.] yazma -1-

t.-i şāfī 17/2

taḥrīż [Ar.] kışkırtma -2-

t. ḳılıp 298/2

t. ḳılurġa 302/11

taḥsīn [Ar.] takdir etme -5-

t. bėrip 27/9

t. bęrip 107/4, 250/5

t. ḳılıp 30/5, 92/7

taḫt [Far.] hükümdar makamı -7-

ferāzende-i t. 13/6

t. üzre 346/6

t.+ ı 165/7

t.+ ı üzre 48/10

t.+ ınıng͡ 163/10

t.+ ını 91/11

t.+ ın 13/9

ṭāḳ [Ar.] bina kemeri, kubbe, kümbet -2-

ṭ.-ı Kisrā 172/9, 174/10

ṭāḳat [Ar.] güç, kuvvet, mecal -6-

ṭ. 284/1

ṭ. ėtmey 339/8

ṭ. ḳılmay 311/5, 339/6

ṭ.+ i 52/10, 60/6

taḳdīm [Ar.] öne geçirme, buyur etme, sunma -5-

t. ḳıldılar 260/4, 260/11

t. ḳılıp 259/7

t. ḳılġan dėg 260/3, 261/1

taḳdīr [Ar.] beğenme, uygun görme, Allah'ın ezelde olmasını istediği şeyler -4-

t.-i vücūd-ı Muḥammed bolmasa ėrdi 113/6

t. ḳılġan 76/11

t. ḳılmaḳı 314/10

t. ḳılınġan 198/6

taḳı 1. ve, dahi (bağlaç) -292- krş. dağı (2)

t. 8/3, 9/6, 13/10, 14/10, 16/11, 18/4, 25/10, 27/11, 28/4, 31/4, 31/9, 34/11, 39/7, 39/9, 42/3, 45/4, 49/4, 50/6, 52/9, 53/5, 54/3, 56/3, 58/1, 61/3, 61/6, 62/3, 62/7, 63/6, 64/6, 65/11, 68/8, 70/1, 70/7, 71/10, 71/11, 72/2, 75/10, 75/5, 80/3, 80/8, 82/5, 87/10, 88/1, 88/11, 89/10, 89/2, 90/3, 91/6, 95/4, 95/9, 95/11, 96/2, 96/10, 99/8, 104/2, 105/5, 105/6, 108/5, 113/10, 113/5, 115/11, 120/4, 120/7, 120/9, 120/11, 121/1, 121/7, 121/9, 123/10, 123/6, 123/8, 125/3, 125/9, 126/2, 126/7, 128/8, 129/11, 131/11, 136/10, 136/9, 137/4, 138/8, 139/11, 140/3, 141/9, 140/11, 143/5, 143/7, 144/5, 144/10, 144/11, 146/5, 147/4, 149/10, 149/4, 152/3, 152/9, 153/1, 154/7, 157/5, 157/6, 157/10, 157/11, 158/3, 159/9, 160/4, 162/6, 162/9, 163/8, 165/5, 165/8, 166/8, 167/11, 167/2, 168/2, 168/3, 169/1, 169/5, 169/6, 169/7, 17/5, 170/1, 170/11, 171/5, 171/7, 173/2, 174/1, 174/4, 176/11, 177/7, 179/3, 180/10, 180/5, 181/1, 182/10, 182/7, 186/4, 186/5, 186/7, 187/11, 187/2, 187/5, 188/6, 188/8, 190/6, 195/3, 195/6, 196/1, 198/2, 199/10, 199/2, 199/3, 200/8, 203/8, 204/2, 205/3, 205/9, 206/7, 207/5, 207/6, 207/9, 212/7, 213/8, 216/3,

217/4, 217/5, 218/1, 218/9, 219/11, 219/7, 219/9, 221/10, 221/2, 221/6, 221/8, 224/3, 224/8, 226/5, 227/8, 23/11, 230/2, 230/3, 231/2, 231/4, 232/5, 232/9, 233/5, 234/7, 234/8, 235/7, 235/10, 236/7, 236/10, 237/1, 239/2, 239/3, 239/4, 239/5, 240/9, 243/1, 244/1, 244/11, 245/8, 247/10, 248/1, 249/1, 249/9, 250/6, 251/9, 254/4, 256/9, 259/9, 260/4, 261/8, 264/6, 265/5, 265/7, 265/9, 267/10, 268/2, 269/9, 271/1, 271/5, 273/1, 273/11, 274/5, 275/8, 277/5, 278/7, 278/8, 282/4, 283/2, 285/7, 285/8, 285/9, 285/11, 286/2, 287/5, 287/9, 288/11, 289/4, 291/1, 295/11, 296/2, 296/3, 299/9, 300/6, 303/5, 304/3, 304/7, 305/4, 306/5, 306/9, 307/3, 308/5, 310/7, 310/9, 311/8, 312/6, 314/5, 314/10, 314/11, 316/1, 319/10, 319/11, 321/11, 322/7, 322/8, 322/11, 324/5, 325/1, 326/9, 327/10, 328/2, 331/5, 331/6, 333/8, 334/10, 335/4, 335/7, 339/1, 339/3, 340/9, 343/4, 343/6, 344/9, 345/7

t. hem 117/7

2. dahi, de (kuvvetlendirme edatı) -44- krş. dağı (1)

biz t. 142/4

eryāṭ t. 194/4

ġaflet t. 87/11

mėn t. 62/2

ol t. 284/3, 318/7

peyġamberlıḳıdın burunraḳ t. 206/2

sėn t. 91/4, 198/1

şāʾnī t. 140/7

tenge bolur t. 88/4

ve t. 8/6, 10/3, 11/6, 11/7, 17/8, 22/4, 31/11, 32/3, 32/7, 35/4, 37/3, 37/7, 42/9, 58/4, 105/7, 110/9, 115/11, 120/2,

120/3, 120/6, 165/11, 174/5, 175/4, 182/4, 185/1, 185/2, 243/10, 250/3, 288/10, 301/10, 331/2, 339/4

taḳrīr [Ar.] anlatma -2-

t.-i vāfī birle 17/2

t.+ ġa 127/2

taḳsīm [Ar.] bölme, parçalara ayırma -1-

t. ḳılınġanı 336/9

taḳṣīr [Ar.] bir işi eksik yapma, kusur etme -1-

t.+ iġa 100/5, 202/7

taḳvā [Ar.] Allah'tan kormka, onun yasaklarına uyma -1-

t.-i ṭāᶜatdin 72/2

taḳvīm [Ar.] eğriyi doğrultma, ahseni takvim, mec. insan -1-

fihrist-i rūz-nāme-i aḥsen-i t. 68/2

tal 1. bitki kökü -2-

t. üze 318/2, 318/3

2. dal, bitki dalı -1-

t.+ lar üze 317/11

tāl [Far.] gölet -2-

t.+ da 289/1, 291/4

ṭalᶜat [Ar.] yüz, çehre, parıltı, güzellik -1-

ṭ.-i ᶜaşḳ 48/9

ṭaleb [Ar.] isteme, dileme -13-

ṭ.-i istiḳāmet ḳılur 96/11

ṭ.-i kerāmet ḳılur 96/10

ṭ.-i marżāt-ı ḥaḳnı 306/1

ṭ. ḳıldı 80/6

ṭ. ḳılsa 131/2

ṭ. ḳılıp 142/1, 233/5, 289/5, 332/2

ṭ. ḳılġanġa 261/9

ṭ. ḳılġanım 331/11

ṭ. ḳılmadım 226/1

ṭ. ḳılınġan 274/5

ṭalef [Ar.] kolay, kolayca edinilen şey -1-

ṭ. ḳılıp 99/10

Ṭalḥa bin Ebī Ṭalḥa Uhud savaşında müşriklerin sancaktarı -1-

Ṭ. 314/4

ṭāliᶜ [Ar.] doğan, ortaya çıkan -1-

ṭ. boldı 155/7

ṭālīᶜ [Ar.] talih, kısmet, kader, baht -1-

ṭ.+ ining͡ 178/11

ṭālib [Ar.] talep eden, isteyen, dileyen -3-

ṭ. 61/9

ṭ.-i kerāmet 96/9

ṭ.-i muᶜcizāt 322/4

taᶜlīm [Ar.] öğretme, okutma -3-

t.-i ṭarīḳaᵓ-ı sedād 66/10

t.-i ṭarīḳat-ı ṣavāb ḳılıp 67/4

t.-i ümmet üçün 103/6

talḳan ütme buğdağ, kavrulmuş ve dövülmüş arpa -1-

t. 110/1

ṭaᶜm [Ar.] tat, lezzet, zevk -1-

ṭ.+ ıġa 249/1

ṭamaᶜ [Ar.] arzu etmek, imrenmek, heves, arzu -2-

ṭ. ḳılmaġıl 79/2, 138/8

tamām [Ar.] 1. tamamen, sonuna kadar -11-

t. 24/9, 28/1, 182/10, 317/1

t.-ı ᶜömrni 100/2

t.-ı ṣıḥḥat tapıp turur 25/5

istiᶜdād-ı t. birle 292/1

taᶜcīl-i t. birle 292/2

ihtimām-ı t. ḳılurlar 91/9

ihtimām-ı t. ḳılġuçı 64/4

t.+ ı 95/11

2. tamam olma, bitme -5-

t. boldı 131/5, 347/6

t. bolġandın son͡g 232/6

t. boldı ėrse 166/10

t. tapup 301/3

3. tamam etme, bitirme -1-

t. ḳılġan 21/11

4. bütün, hepsi -1-

t.+ ı 204/2

tamāmī [Ar.] bütün -2-

t. 212/8, 231/9

tāmm [Ar.] noksansız -1-

ḥükm-i ᶜāmm-ı t. 333/7

tamuġ cehennem -5-

t. 240/3, 244/4

t.+ nıng͡ 243/5

t.+ ḳa 243/11

t.+ da 241/10

tang͡ (I) şaşılası, tuhaf -4-

t. ṭurfe 346/10

t. ėrmes 56/7, 103/8

t. ẹtmes 111/8

tang͡ (II) 1. tan, seher vakti, fecir -3-

t.+ ġa tėgrü 42/5, 102/1, 103/9

2. yarın, bugünden sonraki gün -2-

t.+ nıng͡ 74/2

t.+ ġa saldıng͡ 74/3

tan - (I) mahrum olmak -1-

t.- ġan 37/3

tan - (II) inkâr etmek -1-

t.- may 71/3

ṭaᶜne [Ar.] yerme, aşağı görme -1-

ṭ. ḳılur 262/2

tanı - sezmek, bilmek, fikretmek -5-

t.- r-mėn 250/2

t.- rlar 249/8

t.- p 70/10

t.- ġan dėg 249/9

t.- maslar 146/1

tang͡la 1. yarın, erte -8-

t. 72/11, 73/10, 241/2, 329/10

t.+ ġa salur-sẹn 72/6

t.+ ġa salmasan͡g 71/10

t.+ sı 182/11, 305/7

2. sonraki gün -1-

t. 289/7

tan͡gla - şaşırmak, hayret etmek -5-

t.- r 141/1

t.- rlar 144/11

t.- p 49/6, 142/11

t.- ġanın͡gız 120/1

tanuḳ şahit, tanık -4-

t. turur 314/3

t.+ lar 44/4, 44/7, 44/9

tanuḳluḳ şahitlik, tanık olma hâli -1-

t. bẹrgendin son͡g 44/3

tap - bulmak, elde etmek -74- krş. taf-

t.- ar-mėn 218/3

t.- ar-mẹn 331/4

t.- ar 79/4, 111/4, 171/10, 173/11, 208/8, 208/10, 226/8, 228/3, 229/3, 252/2

t.- updur-mẹn 331/2

t.- ıpdur-sėn 101/3

t.- ıp turur 25/5

t.- tım 71/1, 226/3

t.- tın͡g 258/8

t.- tun͡g 240/2

t.- tı 63/1, 97/3, 97/4, 106/9, 113/10, 134/4, 208/2, 222/2, 247/9, 275/8, 276/2

t.- sam 135/10

t.- sa͡ng 264/5

t.- sa 82/7, 173/11

t.- ġan 314/1

t.- ġandur 322/6

t.- ḳanı 208/6

t.- maġan 319/11

t.- ıp 82/2, 147/3, 257/11, 311/9, 312/10

t.- up 212/4, 257/7, 301/3

t.- ḳanda 177/5

t.- may 19/4, 179/6, 182/11, 182/5

t.- man 23/10

t.- mas 206/10, 327/11

t.- maslar 187/8

t.- mamış 225/5

t.- madım 17/5, 158/1, 217/6

t.- madı 21/4, 43/8, 215/2, 263/2, 314/2

t.- maġay 247/11, 59/4

t.- maġaylar 134/1

t.- masa 36/4

t.- maḳ 37/7, 112/5, 240/9, 241/2

t.- maḳı 319/7

t.- maḳları 271/9

.....

ārām t.- tı 113/10

devā t.- ar 208/10

elem t.- madım 217/6

ẖalāṣ t.- ḳanı 208/6

ẖalāṣ t.- maḳ 240/9, 241/2

ẖalāṣ t.- maḳları üçün 271/9

ẖalāṣ t.- mamış bolsam 225/5

ẖalāṣ t.- up 257/7

hidāyet t.- madı 215/2

iẖtiṣāṣ t.- ıp 82/2

istiḥkām t.- tı 222/2

istiḳāmet t.- ḳanda 177/5

istiḳāmet t.- tı ėrse 97/3

ḳuvvet t.- ar 79/4

mecāl t.- madım 17/5

muvāfiḳ t.- up 212/4

nuṣret t.- maġan 319/11

nuṣret t.- maḳı 319/7

nüşū-nemā t.- ġandur 322/6

orun t.- tı 97/4

rāḥat t.- ar 252/2

revāc t.- ar 228/3

revāc t.- maslar 187/8

saᶜādet t.- maġay 247/11

saᶜādet t.- tı 247/9

şifā t.- ar 208/8

şifā t.- tı 208/2

taġayyür t.- mas 327/11

tamām-ı ṣıḥḥat t.- ıp turur 25/5

yol t.- ıp 147/3

yol t.- madı 263/2

ẓafer t.- ıp 312/10

zaḥmet t.- ġan dėg 314/1

zīnet t.- ar 229/3

zīnet t.- maḳ 112/5

ẓuhūr t.- ıp 257/11

ẓuhūr t.- tı 63/1

tapa {+A} doğru (edat) -1-

bīşesi t. 320/2

tapın - tapınmak, ibadet etmek -1-

t.- ur 84/1

tapşur - teslim etmek -2-

t. 87/3

t.- up 283/7

tapuġ 1. huzur, kat, makam -2-

t.+ un͡gda 334/2

t.+ ıġa 174/6

2. hizmet -1-

t. ḳılġuçı 111/8

tapun - dua etmek -1-

t.- dılar 300/2

tar dar, geniş zıttı -1-

t. bolmas 333/8

ṭarab [Ar.] coşkunluk, sevinçlilik -2-

ṭ.+ ġa kėltürür 341/3

ṭ.+ lar bile 341/2

ṭarab-engīz [Ar.+Far.] şenlendiren, gönlü coşturan -1-

ṭ. ėrür 62/2

ṭaraf [Ar.] taraf, yön, cihet -13-

ṭ. 74/5

ṭ.+ ḳa 223/10, 223/8

ṭ.+ ke 269/7

ṭ.+ ke barsam 105/3

ṭ.+ dın 178/1, 223/9, 274/11

ṭ.+ ıġa 200/8

ṭ.+ ında 244/8

ṭ.+ ındağı 210/3

ṭ.+ ıdın 91/1

ṭ.+ ında turur 56/5

tarāvet [Ar.] tazelik -1-

t. 35/11

tārek [Far.] başın tepesi -1-

t.+ ining͡ 12/6

ṭarīḳ [Ar.] yol -9-

ṭ.-ı ʿaşḳda 111/3

ṭ.-ı ḥaḳdın 140/2, 142/7

ṭ.-ı ḫudāydın 83/8

ṭ.-ı iżāfetni 78/2

bedreḳa-ı ṭ. bolup turur 305/11

bedreḳa-ı ṭ. bolup 12/1, 14/4, 261/11

ṭarīḳa [Ar.] yol, usul -5-

taᶜlīm-i ṭ.-ı sedād 66/10

ṭ.+ nı 36/7

ṭ.+ sıdın 70/8

ṭ.+ sınça 71/6, 130/11

ṭarīḳat [Ar.] yol, usul -2-

mesālik-i ṭ. 263/9

taᶜlīm-i ṭ.-ı ṣavāb ḳılıp 67/4

tart - 1. çekmek, sürüklemek -1-

t.- ar 80/11

2. çekmek, yüklenmek, bir şeyi yukarı doğru almak -1-

t.- ıp 262/9

taṣarruf [Ar.] 1. sahip olma, arttırma -1-

t.-ı emvāl 72/10

2. bir zevce muamelesinde bulunma -1-

t.+ ın 237/9

taṣavvuf [Ar.] tasavvuf, gönlü Allah sevgisine bağlama -1-

erbāb-ı t. 95/9

taṣdīḳ [Ar.] doğrulama, onaylama -3-

t. ḳılġıl 113/5

t. ḳılıp 289/9, 295/1

taṣdīḳāt [Ar.] doğrulamalar, onaylamalar -1-

t.-ı ᶜibādāt-ı ġāyibānening͡ 140/6

taş (I) 1. taş -15-

t. 104/3, 104/6, 104/9, 191/9, 192/1, 198/5, 198/6, 199/9, 201/1, 312/5, 312/7

t. birle 198/6, 199/6

t. üze 198/7

t.+ ındın 191/7

2. mec. taş gibi sert, katı -1-

t. olsa 270/2

taş (II) başka, haricinde, dışında (edat) -2-

fermānımdın t. 193/11

ḥaddidin t. 160/1

taş - taşmak, son sınırı aşmak -2-

t.- ıp 181/5, 181/8

taşḳarı dışarı, öte (edat) -1-

ėşikdin t. 57/9

ṭaşt [Far] leğen -1-

ṭ. 217/1

taşur - taşırmak, son sınırı aşırmak -1-

t.- sa 181/10

tat - tatmak, tadına bakmak -1-

t.- sa͡ng ėrdi 61/5

ṭavāf [Ar.] 1. dönerek dolaşma, seyreyleme -4-

ṭ. ḳılıp 198/8

ṭ. ḳıldurun͡g 168/11, 169/7

ṭ.+ ḳa 195/2

2. Kâbe'nin etrafını dolaşarak ibadet etme -3-

şevḳ-ı ṭ.-ı Beytü'l-ḥarām 345/5

ṭ.-ı āstāne-i ḥaḳīḳatni 342/10

ṭ.+ da ėrdi 167/1

tavar 1. koyun, keçi gibi küçükbaş hayvan -6-

t. 279/5

t. ḳara 279/8

t. ḳaradın 318/11

t. ḳaraların 304/10

t. dėg 292/4

t.+ ġa 324/3

2. koyun keçi gibi küçükbaş hayvan, varlık, servet -1-

māl t.+ nı 281/3

ṭavḳ [Ar.] güç, kuvvet -1-

endāze-i ṭ. 137/8

tay - ayak kaymak -1-

t.- ar bolġay 329/10

tayan - yaslanmak, dayanmak -1-

t.- up 285/11

tayıl - ayak kaymak -3-

t.- sa 245/1

t.- ıp 243/11

t.- maḳ 329/5

ṭāyif [Ar.] tavaf eden, dönen, kavim, kitle -1-

ṭ. 71/8

ṭāyife [Ar.] kavim, insanlar -8-

ṭ. 281/9, 308/10

ṭ.-i ehl-i İslām 273/1

ṭ.+ ning͡ 50/5, 251/5, 284/7, 345/7

ṭ.+ ni 308/11

taᶜyīn [Ar.] ayırma, belli etme -1-

t. ḳıldı 296/8

ṭāyir [Ar.] kuş -1-

ṭ.+ i 51/4

ṭayyib [Ar.] iyi, güzel, hoş -1-

ṭahirdin ṭ.+ ḳa 153/2

ṭayyibe [Ar.] iyi, güzel, hoş -5-

ṭ.-i ṭayyibeġa barıp 23/5

ṭayyibe-i ṭ.+ ġa barıp 23/5

revāyiḥ-i ṭ.+ sidin 171/9

riyāḥ-ı ṭ.+ sidin 170/5

iḫtiyār-ı ṭ.+ sindin 317/3

tāze [Far.] taze, yeni, yaş, genç -5-

t. 17/7

ter t. ėrür 157/5

t. boldı 38/7

t. ḳılsun 344/3

nihāl-i t.+ ġa 344/1

taᶜẓīm [Ar.] 1. yüceltme, saygı gösterme -2-

t. 76/7

t. ḳılıp 197/2

2. gönderme -1-

tenzīl ve t.-i Raḥmān birle 230/2

tė - demek, söylemek -6- krş. dė-, dę-, tę-

t.- di 127/10, 127/3, 218/11

t.- diler 193/4

t.- yü 276/3

t.- geç 328/7

tę - demek, söylemek -1- krş. dė-, dę-, tė-

t.- p 24/5

teᶜarrüf [Ar.] bir şeyi araştırarak öğrenme -1-

aṣḥāb-ı t. 95/9

ṭebāyiᶜ [Ar.] tabiatler, âdetler -1-

ṭ.-i eşyā 184/5

teberrā [Ar.] uzaklaşma, çekilme, yüz çevirme -1-

t. ḳılıp 324/6

tebessüm [Ar.] gülümseme -3-

t. 159/9

t. birle 160/4

t. ḳıla 216/5

teblīġ [Ar.] eriştirme, götürme, bildirme -3-

t.-i risālet 9/8

t.-i risālet birle 137/3

t.-i risāletning͡ 206/3

tecellī [Ar.] görünme, belirme -3-

t. ḳılsa 334/1, 337/1

t. ḳılmışında 270/4

tecelliyāt [Ar.] görünme, belirme, kader, Allah'ın lütfuna erme -5-

t. 68/7

işrāḳāt-ı t.-ı Ḥaḳ 257/2

saṭevāt-ı t. birle 147/6

t.-ı ᶜaẕamet 147/1

şarāb-ı ṭuhūr-ı t.-ı cemālni 67/10

tecrīd [Ar.] ayırma, soyutlama -1-

t. ẹter 36/8

tecrübe [Ar.] deneyim, görgü -1-

t. 279/1

tedbīr [Ar.] çare -6-

t. birle 79/10

t.+ in͡g 281/2

t.+ i 23/3, 53/9, 278/11

t.+ ini ḳıla bilgey 78/8

teᵓdīb [Ar.] terbiye etme -1-

t.-i ilāhī 322/9

tedḳīḳāt [Ar.] incelemeler -1-

t. 38/11

teᵓemmül [Ar.] sabırla bakmak, etraflıca düşünmek -2-

t. ḳılsa 126/9

t. ḳılsalar 316/6

tefāṣīl [Ar.] ayrıntılar -9-

t. 221/10

bāḳī-yi t. 202/10

bāḳī-yi t.-i ḳıṣṣanı 287/7

t.-i ḳıṣṣa 212/7

t.-i meẕāhibni 258/10

t.+ i 234/1, 248/2, 314/6

t.+ in 176/6

tefāsīr [Ar.] tefsirler, Kur'ân-ı Kerim'i izah eden kitaplar -3-

erbāb-ı t. ve aḥādīṣ 132/4

t.+ de 171/7, 202/10

tefāvüt [Ar.] iki şey arasındaki fark -1-

t.-i derecāt 129/6

teferrüc [Ar.] gezinti -1-

t. ḳılġalı 54/1

tefsīr [Ar.] Kur'ân-ı Kerim'in anlam bakımından izahı, tefsir -2-

erbāb-ı t. 214/2

üstādān-ı eyimme-i t. ve aḥādīṣ 32/1

tėg gibi (edat) -2- krş. bigin, dėg, kibi, tėgi, tęgi

ġurre-i ṣubḥ-ı ezel t. 8/2

ḳanat t. 167/5

tėg - değmek, ulaşmak -10- krş. tęg-

t.- er 320/4

t.- di 179/8

t.- se 320/1, 332/7, 338/1

t.- ip 193/3, 312/5

t.- gen 61/3

t.- mek birle 207/4, 208/5

tęg - değmek, ulaşmak -1- krş. tėg-

t.- ip 58/10

tėgi gibi, misali (edat) -1- krş. bigin, dėg, kibi, tėg, tęgi

su yüzgen t. 274/3

tęgi gibi, misali (edat) -1- krş. bigin, dėg, kibi, tėg, tėgi

deryā t.+ ndeki 239/1

tėgişlig kıymetli, değerli -1-

t. 13/9

tėgme her, her bir -3-

t. 73/9, 111/8, 130/7

tėgme bir her bir -1-

t. 49/1

tėgre çevre, etraf -5-

t.+ mde 167/10

t.+ sige 188/5

t.+ sinde 182/7, 198/8, 272/9

tėgrü kadar (edat) -13-

gāyetġa t. 261/7

ḳıyāmetġa t. 267/4

ḳıyāmetḳa t. 234/9

künge t. 133/10, 278/4

maġribġa t. 152/9, 185/1

mühr-i nübüvvetḳa t. 212/3

tan͡gġa t. 42/5, 102/1, 103/9

vaḳtḳa t. 321/4

yęrge t. 269/8

tėgür - değirmek, sürtmek -2-

t.- se 208/9

t.- di ėrse 207/8

teḫalluf [Ar.] uyumsuzluk, uymama hâli -1-

t. ḳılmadı 296/10

tehīgāh [Far.] boş bağır -1-

t.+ ın 104/3

tehiyye [Ar.] selam, selam verme, hayır dua etme -1-

t.-i esbāb ḳılġaç 306/2

tek yalnızca, bir tek -1-

t. 43/5

tekālīf [Ar.] ibadetler -1-

t.+ ini 141/11

teḳāżā [Ar.] gerekliliğiyle, uyarınca -1-

t.+ sınça 85/7

tekellüm [Ar.] konuşma, kelam etme -1-

t.+ ge 46/8

tekye [Ar.] 1. sığınma -2-

t. ḳılıp 21/5

t. ḳılsa 24/11

2. dayanma -1-

t. ḳılıp turur ėrdi 246/5

tekye-gāh [Ar.+Far.] dayanak, makam -3-

t.+ ım bolur 340/1

t.+ ın͡g 107/5, 266/1

tekẕīb [Ar.] yalanlama -3-

t. ḳılurlar 200/4

t. ḳılıp 240/8

t. ḳılmaḳdın 210/1

telbīs [Ar.] ayıbını, kusurunu örterek bir şeyi sahtelendirme, hile, sureti haktan görünüp hile ile aldatma -1-

t. ḳılıp 86/7

telef [Ar.] yok etme, yıpratma -1-

t. ḳılur 82/8

telḫī [Ar.] acılık, tadın acı olması -1-

t.-yi şarāb 61/11

teʾlīf [Ar.] eser yazma, yazılmış, ortaya koyulmuş eser -3-

t. ḳılġan 300/11

t.+ ge 344/8

t.+ i 121/11

tėlim çok, fazla, pek çok -3- krş. tęlim

t. 19/9, 124/3, 229/8

tęlim çok, fazla, pek çok -1- krş. tėlim

t. 220/4

tėlişlig kıymetli, delikli -1-

t. 13/3

telmīḥ [Ar.] telmih, gönderim, atıf -1-

t. durur 113/1

temāşā [Far.] bakıp seyretme -1-

t.-yı sühā 155/10

temennā [Ar.] dilek, istek -4-

t.-yı viṣālidin 49/8

t. ḳılġay 143/10

t. ḳılġaylar 242/6

t.+ sıda 256/8

temessük [Ar.] tutunma, sarılma -3-

t. ėrür 123/11

t. ḳılġıl 123/11, 124/2

temettuᶜ [Ar.] kâr, fayda -1-

t. almaḳ üçün 342/11

temkīn [Ar.] tedbir, yaratılma -1-

t. bolġanınn͡gnı 335/3

ten [Far.] ten, beden -18-

t. 35/8, 44/8

buḫūl-ı t. 87/9

t.-i nātüvānnın͡g 45/4

t. birle 67/5

t.+ nin͡g 45/10, 316/2

t.+ ni 87/3

t.+ ge bolur taḳı 88/4

t.+ imge 306/10

t.+ i 157/4, 158/6, 207/4

t.+ inin͡g 20/8

t.+ ige 16/5

t.+ indin 157/10

t.+ leri 242/4

t.+ lerini 161/3

ten͡g [Çin.] denk, benzer -2-

t. ėtse 56/8

t. olsun 235/1

tenebbüh [Ar.] uyanma, gafletten kurtulma -3-

t. ėter 100/6

t. ḳılur 70/1

t. ḳıldı 125/9

teng̑el - [Çin.+Tr.] denk olmak -1- krş. teng̑il-

t.- mes 161/7

teng̑il - [Çin.+Tr.] denk olmak -1- krş. teng̑el-

t.- mes 161/2

Teng̑ri Allah -14-

t. 16/7, 20/6, 35/8, 131/8

t.+ ning̑ 164/8, 309/10, 313/3, 333/8

t.+ ni 73/2, 118/10

t.+ ni tuta 246/8

t.+ din 16/7

t.+ m 35/6, 105/1

tennūr [Ar.] fırın, tandır -1-

t.-ı ḥarbni 298/7

tenzīl [Ar.] ayetin peygambere gönderilişi, iniş -1-

t. ve taᶜẓīm-i Raḥmān birle 230/2

tepren - kımıldamak, hareket etmek -1-

t.- meng̑ 310/6

ter [Far.] yaş, ıslak, taze -1-

t. tāze ėrür 157/5

ṭerāfet [Ar.] soyu seçkin olan, özgün -1-

ṭ. 12/4

terāḫī [Ar.] geri durma, gecikme -2-

t.-yi zamāne bolsa 131/11

t.-yi zamāne bolup 132/3

terākīb [Ar.] terkipler, birkaç şeyden müteşekkil olanlar -1-

ḫavāṣṣ-ı t. 248/8

teraḳḳī [Ar.] yükselme, yukarı kalkma -1-

t. 253/3

terceme [Ar.] çeviri, tercüme -1-

t.+ si 253/7

tercümān [Ar.] tercüman, çevirmen -2-

t. boldı 19/2, 49/1

terelig derili -1-

t. 104/2

tereşşuḥ [Ar.] sızma, terleme -1-

t. ḳıldı 150/11

terġīb [Ar.] arzu ettirme, isteklendirme -1-

t. ḳılsa͡ng 82/1

terḥīb [Ar.] merhaba deme, hâl hatır sorma -1-

t. ḳılıp 256/3

terk [Ar.] bırakma, terk etme, uzaklaşma -12-

t. ėtip 78/4, 105/9

t. ėtme 241/1

t. ḳıldı͡ng 107/7

t. ḳılġıl 136/5

t. ḳılı͡ng 327/1

t. ḳılsa͡ng 82/4

t. ḳılıp 146/10, 195/7

t. ḳılmadı 117/6

t. ḳılma͡ng 310/9

t. ḳılmaḳdın boldı 314/9

ṭerrār [Ar.] hilekâr, tuzak -1-

ṭ.-ı ṭurresi 53/8

tertīb [Ar.] dizgi, sıra, düzen -2-

t. 52/8

t.-i elbābda 213/8

tesbīḥ [Ar.] subhanallah kelimesini söyleyerek Tanrı'yı ululama -3-

t. aytur 202/7

t. aytıp 192/2, 192/3

teslīm [Ar.] hakikat olduğunu söyleme -1-

t. ḳıldı 236/9

teşbīḥ [Ar.] benzetme -1-

t. 145/1

teşebbüh [Ar.] benzeme, zorla benzemeye çalışma -1-

t. birle 239/3

teşrif [Ar.] şereflendirme, gelme gitme -2-

t.+ i birle 79/6

t. bḳrdi 205/8

teşük delik -1-

t.+ lerni 224/3

teşyīᶜ [Ar.] uğurlama -2-

t. ḳıldılar 260/1

t. ḳılmaḳ üçün 259/8

teşyīd [Ar.] yükseltme, sağlamlaştırma -1-

t.-i ḳavāᶜid-i şerāyiᶜ 273/2

tevāmān [Ar.] ikiz -1-

t. boldı 20/5

tevāżuᶜ [Ar.] alçakgönüllülük gösterme -2-

iḥrām-ı t. 342/8

t. ḳılġıl 107/1

tevbe [Ar.] tövbe, af dileme, günahtan el çekme ve tekrarlamama üzerine yemin -2-

t. ḳılur 65/5

t. ḳılmadı 75/10

tevdīᶜ [Ar.] emanet etme, vedalaşmak, terk etme -2-

t. 118/2

t.+ dür 117/9

tėve deve -19-

t. 28/9, 29/4, 232/11, 233/9, 303/6

t.+ ninḡ 29/1, 29/3

t.+ si turur 291/7

t.+ sininḡ 291/5

t.+ lerin 197/10, 289/1, 291/4

t.+ ler 198/3, 341/7

t.+ lerni 175/1, 196/7, 341/2

t.+ lerimni 197/3

t.+ leringni 197/6

tevekkül [Ar.] işi Allah'a bırakıp kadere razı olma -2-

t. birle 277/1

t. ḳılınḡ 306/3

tevellā [Ar.] birine yanaşma, birini dost tutma -1-

t. ḳılur-mẹn 324/6

tevfīḳ [Ar.] Allah'ın yardımına kavuşma -5-

t. 249/2

ᶜināyet-i t. 261/11

t.-i ilāhī 14/3

t.+ ni 150/8

t.+ i birle 106/4

tevḥīd [Ar.] Allah'ın birliğine inanma -1-

t.+ ni 327/9

teᵓvīl [Ar.] sözü çevirme, söze ayrı anlam verme -2-

t. ḳıldım 306/9

t.+ i 175/8

Tevrīt [Ar.] Tevrat -1-

müşerref-i T. ve İncīl ėrür 175/4

tevsen [Far.] dikbaşlı -2-

t. 77/11

t.+ in 77/10

tevvāb [Ar.] kulların tövbesini kabul eden Tanrı -1-

Berr-i T.-ı Raḥīm 338/9

teẕekkür [Ar.] hatıra gelme, bir meseleyi konuşma -1-

t. bolsa ḳerek 270/5

teẕerv [Far.] sülün -1-

t.+ i 10/10

ṭıbāᶜ [Ar.] tabiatler, yaratılışlar, âdetler -1-

taġayyür-i ṭ. boldı 183/2

ṭıfl [Ar.] küçük çocuk -2-

ṭ.+ ge 81/5

ṭ.+ ġa 82/7

tın - durmak, kesilmek -4-

t.- mas 68/8

t.- maġaymẹn 193/10

t.- may 54/4

t.- mayın 40/5

tın͡gla - işitmek, duymak, dinlemek -2-

t.- r ėrdük 185/10

t.- yu bilmesler 175/6

tıy - men etmek, engellemek -1-

t.- may 37/11

tıyıl - durulmak, kesilmek -1-

t.- ġıl kim 39/9

ṭīb [Ar.] güzel koku, güzel kokulu şey -1-

ṭ.-i ᶜunṣur-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemdin 170/6

tibyān [Ar.] açık anlatma, bildirme -1-

t.-ı sāṭıᶜı 239/4

ticāret [Ar.] ticaret, alışveriş -2-

t. üçün 72/9

t.+ i 326/11

tīġ [Far.] kılıç -1-

t.-ı meṣāyibġa 347/3

tīġa [Far.] kılıç, kılıcın keskin tarafı -1-

t.+ sı 285/4

Tihāme Mekke'nin bir adı -2- krş. Mekke

T.+ nin͡g 110/8, 196/5

tik - dikmek, doğrultmak, yöneltmek -1-

közini t.- ip 58/9

tiken diken, bitki dikeni -1-

t.+ din 317/2

til 1. dil, lisan -6-

faṣīḥ t. birle 165/3

t. birle 38/8, 138/10, 253/7

t.+ in 41/3

t.+ idin 41/3

2. dil, organ adı -5-

t.+ im 346/4

t.+ in 244/6

t.+ indin turur 244/5

t.+ leri 269/2

t.+ leri tutulup 165/8

3. söz, kelam -3-

t. birle 19/9

t.+ im 20/1

t.+ i͡ng 19/2

tile - istemek, dilemek, arzulamak -70-

t.- yür 16/7, 41/6

t.- r-mėn 26/8, 31/8, 57/6, 93/11, 195/6, 197/7

t.- r-mẹn 133/7, 345/8

t.- r-sėn 136/10, 137/1, 137/4, 197/7

t.- rem 256/9

t.- r 122/6, 138/2

t.- r-siz 26/5

t.- pdürler 218/8

t.- dim 18/4

t.- di 145/3, 192/11, 195/2, 292/7

t.- gil 88/10, 214/7

t.- sin 36/3

t.- sem 105/2

t.- seng͡ 110/10, 110/8, 124/1, 104/11, 170/8, 241/2

t.- se 212/8, 226/7, 300/10

t.- seng͡ler 218/10

t.- seler 132/10

t.- p 19/3, 19/9, 31/1, 141/11, 142/8, 161/9, 200/10, 300/1, 342/11

t.- yü 13/9

t.- y 19/4

t.- mey 197/6

t.- gen 16/7, 47/3, 47/4, 133/6, 226/2

t.- gen dėg 279/11

t.- genge 261/7

t.- geni 253/6

t.- mes 235/8

t.- me 73/2

t.- r bolsang͡ 124/8

t.- r ėrding͡ 27/7

t.- r ėrdi 286/2, 307/5, 332/3

t.- di ėrse 198/3, 214/8

t.- diler ėrse 298/9

t.- mekke 197/3

tilek dilek, arzu, istek -5-

t. 346/4

t.+ in͡g 214/6

t.+ i 294/2, 346/5

t.+ lerimni 342/1

tileş - 1. istemek, dilemek, arzulamak -1-

t.- ür 262/7

2. karşılıklı istemek -1-

t.- ür ėrdiler 289/6

timṣāl [Ar.] suret, resim, sembol -1-

t. birle 146/5

tīr [Far.] ok -2-

t.-i nevāyibġa 347/3

sehm t.+ in͡gdin 346/10

tīr-endāz [Far.] okçu, ok atan -2-

t.+ lar birle 310/4

t.+ ī turur 48/6

tirgüz - dirilmek, canlanmak -1-

t.- gey ėrdi 139/8

tirig canlı, hayatta, sağ -2-

t. 215/11

t. ḳalġanı 301/3

tiriglik hayat, ömür, yaşam -2-

t. 245/3

t.+ de 171/6

tiril - dirilmek, canlanmak -3-

t.- di 139/11

t.- gey ėrdi 140/1, 141/3

tiryāk [Ar.] panzehir, afyon -1-

t. 74/1

tiş diş, organ adı -4-

t.+ in 160/4

t.+ leri 159/10, 312/6

t.+ lerin 160/8

titre - 1. yer sarsıntısı yaşanmak -2-

t.- p 174/10

t.- mekdin 172/10

2. titremek -1-

t.- di 20/2

3. hareket etmek, oynamak -1-

t.- gen dėg 27/11

tiz diz, organ adı -1-

t.+ ige 246/4

tofraġ toprak -2- krş. tofraḳ, topraḳ

t.+ ı 252/5

t.+ ındın 318/4

tofraḳ toprak -13- krş. tofraġ, topraḳ

t. 286/7, 300/1

t. bolup 245/4

t.+ ġa 161/2, 161/9

t.+ dın 191/10

t.+ ı 19/3, 73/5, 194/7

t.+ ın 161/5, 193/9, 194/2

t.+ ına 161/8

toḳluḳ tokluk, aç olmama hâli -3-

t.+ dın 87/8, 87/10

t. üze 105/5

toḳsan mi͡ng doksan bin, sayı adı -1-

t. 257/1

toḳuş savaş -3-

t. 282/3

t. ḳılmaḳdın 178/9

t.+ da 318/9

toḳuş - savaşmak, çarpışmak -4-

t.- urlar 277/1

t.- salar 274/5

t.- mış bolsa 277/3

t.- maḳ 277/1

toḳuz dokuz, sayı adı -2-

t. 158/2, 166/10

toḳuz yüz dokuz yüz, sayı adı -1-

t. 232/9

tol - dolmak -4-

t.- up turur 175/1

t.- ġay 82/6

t.- sa 344/10

t.- up 220/4

toldur - doldurmak, dolu hâle getirmek -2-

t.- dı 181/6

t.- up 295/3

tolġa - dolamak, burmak -1-

t.- r 76/2

tolu dolu, bir şeyle dolu olan, boş zıttı -2-

t. 71/2, 217/1

tolunay dolunay, bedir -4-

t. 158/7, 253/2

t. dėg 157/5, 242/4

ton elbise, kıyafet -2-

t.+ ġa 169/2

ak t.+ lar birle 286/6

toprąḳ toprak -1- krş. tofraġ, tofraḳ

t. 201/1

toy - doymak, açlığı gidermek -4-

t.- a 88/6, 88/7

t.- ġunça 88/1

t.- mas 77/3

toz toz -1-

t. 28/9

tozġur - tozutmak, toz kaldırmak, hızlıca hareket etmek -1-

t.- up 28/10

tozut - tozutmak, toz kaldırmak, hızlıca hareket etmek -1-

t.- up 59/9

tök - dökmek -1-

ḳanımnı t.- er 58/11 “kan dökmek, cana kast etmek”

tön - dönüşmek, hâlini almak -1-

t.- di 183/8

töpe tepe, üst -2-

t.+ sin 193/2

t.+ sige 198/11

töpen aşağı, alt (edat) -2-

yüz t. 163/9, 190/5

tör baş köşe, hane sadrı, karşı -1-

t.+ inde 195/9

tört dört, sayı adı -6-

t. 149/11, 149/7, 150/3, 150/7, 167/2, 223/5

tört mi͡ng dört bin, sayı adı -1-

t. 67/6

törtünçi dördüncü, sayı adı -6-

t. 149/10, 150/2, 150/5, 150/9, 152/1

t.+ de 255/7

Ṭūbā [Ar.] cennette Sidre’de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilahi ağaç-1-

Ṭ.-yı cennet 161/9

tudaḳ dudak, erin -1-

közin t.+ ın 193/3

ṭufeylī [Ar.] eklenti, sığıntı -1-

ṭ. 112/7

tuġ - doğmak, ortaya çıkmak -3-

kün t.- ḳanda 155/3

t.- ḳan 180/11

t.- arıdın 181/9

tuġra tuğra -1-

t.+ sı birle 9/6

Ṭuġrıl Büyük Selçuklu Devleti'nin ilk hükümdarı ö. 1063 -1- krş. Melik-şah, Ḳızıl Arslan, Sencer

Ṭ. 74/8

ṭuġyān [Ar.] taşkınlık, debdebe -2-

ṭ.-ı Ḳızıl Arslan 74/7

bağıyy ve ṭ. birle 100/1

tuḥaf [Ar.] az bulunup hoşa giden hediyeler -1-

t. 15/6

tuḥfe [Ar.] hediye -2-

t.-i ḥaḳīrin 343/5

t.+ dür 57/1

tuḫme [Ar.] mide doygunluğu, hazımsızlık -1-

t.+ ning 88/3

ṭuhūr [Ar.] temiz, pak -1-

şarāb-ı ṭ.-ı tecelliyāt-ı cemālni 67/9

ṭūl [Ar.] uzunluk, boy, boylam -1-

ṭ. ve ᶜarżı 242/7

ṭulaḳā [Ar.] azatlı, azat edilmiş olan -1-

ṭ.+ dın 283/3

ṭulūᶜ [Ar.] doğma -1-

ṭ. ḳılmay turur 155/6

ṭūr [Ar.] dağ -1-

ṭ.-ı Sīnā’ġa 270/5

tur - 1. başlangıç belirtmeksizin var olma (yardımcı fiil) -163- krş. dur-

t.- ur-mėn 118/10, 268/2

t.- ur 18/1, 24/1, 26/8, 31/4, 31/7, 39/2, 44/8, 45/8, 48/6, 50/5, 50/7, 51/2, 52/1, 56/5, 63/7, 65/10, 66/4, 68/6, 73/8, 74/5, 74/10, 79/1, 79/7, 8/6, 8/8, 86/7, 86/9, 88/3, 90/4, 91/8, 97/10, 105/2, 106/3, 106/7, 108/5, 11/7, 110/1, 111/3, 111/7, 111/9, 112/8, 115/2, 116/4, 118/2, 118/6, 119/5, 121/3, 122/1, 126/8, 135/6, 136/7, 138/10, 140/7, 149/1, 153/10, 154/9, 157/6, 157/8, 161/11, 164/5, 166/8, 172/1, 173/4, 174/1, 174/2, 175/8, 176/4, 177/3, 18/6, 185/3, 186/7, 189/1, 189/3, 190/11, 192/6, 196/9, 197/1, 197/5, 200/1, 200/3, 202/10, 203/11, 206/4, 206/5, 211/5, 213/10, 214/6, 216/1, 220/1, 220/6, 221/4, 223/7, 226/6, 230/1, 230/3, 230/4, 234/2, 235/5, 239/1, 240/10, 240/8, 241/8, 243/6, 244/5, 245/2, 245/6, 245/8, 246/10, 248/2, 250/7, 252/10, 253/1, 254/4, 259/5, 264/7, 267/1, 268/3, 278/1, 279/7, 282/6, 284/5, 284/9, 287/10, 291/7, 296/4, 301/1, 314/3, 314/7, 316/5, 318/1, 318/8, 322/10, 324/10, 328/1, 331/2, 331/9, 332/5, 334/11, 335/7, 336/6, 337/5

t.- urlar 155/2, 220/3, 268/3, 272/4

.....

ᶜaceb t.- ur 74/5

ᶜālemindin t.- ur 334/11

anın͡g birle t.- ur 197/5

aṣḥābı t.- ur 175/8

astında t.- urlar 268/3

ᶜaṭā t.- ur 106/7

āyāt t.- ur 140/7, 230/1

āyātı t.- ur 250/7

aylar t.- ur 154/9

az ḳalıp t.- ur 176/4

ᶜaẕīm t.- ur 126/8

bar t.- ur 65/10, 135/6

benī Ġassāndın t.- ur 174/1

benī ᶜUẕre’din t.- ur 50/5

berāber t.- ur 24/1

Beytü’l-ḥarām t.- ur 252/10

Beytü’l-maḳdis t.- ur 253/1

biznin͡g birle t.- ur 223/7

bu t.- ur 26/8, 118/2, 197/1

bulut dėg t.- ur 211/5

cāyiz t.- ur 206/5, 296/4

cevāhirdin artuḳraḳ t.- ur 239/1

cūdı bolġan t.- ur 153/10

deryā-yı cūdı t.- ur 112/8

dīde-bānı t.- ur 291/7

dīn-i kāmil t.- ur 226/6

Ebū Yeksūm t.- ur 192/6

ejdehāy t.- ur 66/4

ekrem-i cemīᶜ-i ḫalḳ-ı ᶜālem t.- ur-mėn 268/2

elfāẕ-ı ḥadīṯ t.- ur 230/3

elīm t.- ur 86/7

ġāfil t.- urlar 272/4

ġarīb t.- ur 45/8

gülşen t.- ur 324/10

ḥaḳ t.- ur 190/11

ḥarīṣ t.- ur 79/1

ḥāṣıl t.- ur 267/1

ḫaṭā t.- ur 106/7

ḥavż-ı kevṯer t.- ur 241/8

ḥazmdin t.- ur 318/8

himmet-i ᶜālī t.- ur 111/3

ᶜibāret t.- ur 245/6

ᶜināyetdin t.- ur 337/5

ḳaṭreī t.- ur 335/7

ḳavī t.- ur 284/9

ḳāyim t.- ur 230/4

kāżimetü'lġayẓ t.- ur 68/6

kiçig dėg t.- ur 336/6

kim t.- ur 196/9

ḳolıda t.- ur 105/2

ḳolında t.- ur 246/10

köp t.- ur 52/1, 91/8, 161/11, 189/3, 316/5

köprüg t.- ur 243/6

Ḳureyş t.- ur 200/3

küçey t.- ur 284/5

maᶜlūm t.- ur 268/3

maᶜrūf t.- ur 50/7

māyil t.- ur 73/8

menḳūl t.- ur 31/4, 259/5

menzil-i aṣlī t.- ur 79/7

meṣel t.- ur 74/10

mevḳūf t.- ur 31/7

mevṣūf t.- ur 235/5

meẕkūr t.- ur 121/3, 122/1, 202/10, 234/2, 248/2, 314/7

muᶜarrā t.- ur 8/8

muᶜcize-i Bāḳī t.- ur 186/7

Muḥammed t.- ur-mėn 118/10

muḳarrer t.- ur 213/10

mutażammın-i ḥikmet-i ilāhī t.- ur 18/1

muvāfiḳ-ı ᶜaḳl t.- ur 63/7

müberrā t.- ur 8/6

mübtelā t.- urlar 220/3

müddet-i ḥayātı t.- ur 189/1

müdġam t.- ur 86/9

müᶜeddeb t.- ur 322/10

münāsib t.- ur 185/3, 279/7

münderic t.- ur 39/2

mürġ-i zīrek t.- ur 51/2

naṣībesi t.- ur 282/6

naṣībi t.- ur 240/8

nātüvānlıġı t.- ur 44/8

nę t.- ur 164/5

nė t.- ur 214/6

nęmerse t.- ur 149/1

nẹteg t.- ur 216/1

oġlı t.- ur 136/7

ol t.- ur 18/6, 118/6, 119/5, 177/3, 192/6, 200/1, 203/11, 245/2, 245/8, 278/1, 287/10, 328/1, 331/2, 331/9

pūşīde t.- ur 264/7

Rabīᶜ t.- ur 174/1

rāsī ve rāsiḫ t.- ur 11/7

refīḳi t.- ur 108/5

rifᶜat-i derecāt t.- ur 332/5

rivāyet t.- ur 97/10

ṣāḥib-fermānı t.- ur 115/2

Ṣāsānī t.- ur 173/4

ṣaydı t.- ur 172/1

sebze t.- ur 318/1

sęning boyungda t.- ur 166/8

ṣıdḳ üze t.- ur 206/4

Süleymānī t.- ur 111/9

şahenşāhī t.- ur 111/7

tanuḳ t.- ur 314/3

ṭarafında t.- ur 56/5

tėvesi t.- ur 291/7

tilindin t.- ur 244/5

tīr-endāzī t.- ur 48/6

tolunay dėg t.- ur 157/6

Uḥud t.- ur 301/1

vāḳıᶜa-ı ᶜibāret t.- ur 254/4

vaẕīfesi t.- ur 240/10

yamanraḳ t.- ur 88/3, 90/4

Yezdicerd bin Şehryār t.- ur 177/3

yoḳ t.- ur 106/3, 110/1, 116/4, 138/10, 174/2, 220/1, 221/4

yulduzlar t.- urlar 155/2

żaᶜfı bolġay dėg t.- ur 220/6

zamān dėg t.- ur 157/8

2. yaşamak, bulunmak, var olmak -10-

aç t.- ġıl 80/8

yętkür t.- sun 340/11

yıraḳ t.- maġıl 137/2

içinde t.- up 307/4

menzilde t.- up 108/9

on iki mi͡ng yıl t.- ġanda 244/3

dildār t.- ġan 38/6

otrasında t.- ġan 159/2

ḥażret-i Muḥammediyyede t.- ġandurlar 129/4

kötergen dėg t.- ur ėrdi 168/9

3. durmak (tasvir fiili) -9-

faḫr ḳıla t.- ġan 265/4

kėle t.- ġan 196/9

öre t.- up 30/4

żabṭ ḳılıp t.- ġıl 194/11

yanıp t.- ġan 59/10

kizlenip t.- maḳ 319/10

yıġlay t.- ġan 28/8

ḳızartmay t.- ġanımnı 65/1

susap t.- up ėrdim 167/7

4. kalkmak, doğrulmak -5-

bir bir t.- up 293/2

t.- up 293/6

t.- up 294/7

t. 25/3

oyġanıp t.- a kėlse 25/4

5. ayakta durmak -3-

şemᶜ dėg t.- up 101/10

üstinde t.- up 102/6

yęrde t.- up 313/3

6. durmak, hareket etmez olmak -1-

cebraᵓīl t.- up 256/4

7. durmak, mukim olmak, beklemek -1-

kemīn ḳılıp t.- salar 284/6

ṭurf [Ar.] görülmemiş, şaşılacak nesne -1-

ṭ. 15/6

ṭurfe [Ar.] tuhaf, şaşılası -2-

ṭ. 51/9

tan͡g ṭ. 346/10

turġuz - durdurmak, bulundurmak -10-

t.- dı 150/6, 150/9, 152/2, 152/3

t.- ġaylar 244/9

t.- up 149/11, 149/6, 150/3, 247/7, 301/4

ṭurre [Ar.] alın saçı, kıvırcık saç lülesi -2-

bevārıḳ-āṣār-ı ṭ.-i ġayb birle 8/4

ṭerrār-ı ṭ.+ si 53/8

turuş - durmak, karşılıklı hazır bulunmak -1-

t.- ġanda 179/6

tut - 1. tutmak -9-

muḥkem t.- tı 122/11

ėlgi t.- ġay 77/6

muḥkem t.- ġıl 240/2

t. 73/6

t.- up 14/5, 120/9, 197/11, 285/6

muḥkem t.- ḳandur 122/11

2. uymak, tabi olmak, söz dinlemek -9-

yaᶜnī t.- un͡g 123/7

naṣīḥatin t.- man 65/4

sözin t.- man 64/8

fermānnı t.- madım 95/4

sözini t.- maġıl 92/9

buyruġın t.- up 102/6

sözin t.- up 111/10

sözini t.- maslıġ 116/5

Ḥaḳ fermānın t.- maḳdın özge 106/2

3. tutmak, bulunmak -6-

orun t.- tı 75/9

emān t.- sun 20/4

bāk t.- mas-mẹn 210/8

emān birle t.- up 35/8

pūşīde t.- ġay ėrdim 76/9

belī t.- up bolmas 63/1

4. umutlanmak, ümit beslemek -5-

ümīd t.- ar-mėn 304/1

ümīd t.- ar-mẹn 323/8, 328/5

ümīd t.- ġan 329/6

ümīd t.- ġanlar 337/5

5. saymak, kabul etmek, öylece görmek -5-

düşman t.- madı 117/7

dost t.- maḳ 117/10, 118/1

düşman t.- maḳ 117/10

penāh t.- maḳ birle 333/10

6. takip etmek, bir yol veya usulde seyretmek -3-

yolın t.- up 70/8, 245/5

yolını t.- mas 77/3

7. kaplamak, sarmak -2-

cihānnı t.- tı 228/1

tofraġından t.- tı 318/4

8. kiralamak -2-

ḳulnı t.- up 294/9

ücrege t.- up 291/9

9. el uzatmak, destek olmak -2-

ḳolumnı t.- up 329/4

ḳolumnı t.- mas 329/9

10. işlemek, çalışmak -2-

ḫastanın͡g t.- mas 25/2

ḳolı ayaḳı t.- mas bolup 21/2

11. anmak -2-

yād t.- tum 28/2

Teng͡ri'ni t.- a 246/9

12. zaptetmek -1-

sulṭān-ı ʿaşḳ t.- tı 69/6

13. ele almak, değerlendirmek -1-

beyānını t.- saḳ 185/6

14. tutmak, yakalamak -1-

t.- up 217/6

15. engellemek, kapatmak -1-

teşüklerni t.- up 224/3

tūtiyā [Ar.] sürme, aynı adla bilinen taşın dövülüp göze sürülen tozu -2-

t. 252/5

t. ėrür 59/9

tutuḳ [Ar.] perde, örtü, gizleme -1-

t. 206/1

tutul - 1. yakalanmak, tutulmak -2-

t.- dılar 271/6

t.- mas 51/4

2. tutulmak, çalışmaz olmak -2-

t.- maġay 213/6

tilleri t.- up 165/8

3. beklenmek, umulmak -1-

ümīd t.- ur 116/9

tuy - duymak, işitmek -2-

t.- a 80/8

t.- maġa 94/10

ṭuyūr [Ar.] kuşlar -1-

ḥūş ṭ.+ ġa 169/7

tühmet [Ar.] kabahat, isnat olunan suç -1-

t.+ din 64/6

tükel tamamen, bütünüyle -1-

t. 248/9

tün gece -4-

t. 49/7, 71/1

t. kün 19/3

t. ü kün 71/3

türbet [Ar.] türbe, mezar, mezar üzerine çatılmış çatı -1-

t.-i muᶜaṭṭarige 11/5

Türkī [Tr.+Ar.] Türk'e özgü -3-

T. til birle 38/8, 253/7 "Türkçe ile"

lafẓ-ı T.-yi melīḥ birle 16/10

türlü türlü, çeşitli -3- krş. türlüg

t. 82/10, 208/10, 277/4

türlüg türlü, çeşitli -8- krş. türlü

t. 66/9, 133/1, 135/6, 136/10, 206/6, 218/8, 246/1, 344/1

tüş rüya, düş -23-

t. 173/10

t. körüp turur 174/11

t. kördüm 173/8, 306/4

t. körüp 173/4

t. körüp turur ėrdi 179/1

t.+ ni 173/11, 307/3

t.+ de 98/1, 145/11, 145/2, 146/5, 203/8

t.+ ümning 173/9

t.+ ümde 27/5, 166/6

t.+ ide 33/4

t.+ inde 25/1, 203/6, 204/2, 204/7, 208/4

t.+ ining 175/8

tüş - 1. düşmek, tutulmak -5-

t.- key 243/11

ḳorḳuġ t.- üp 196/9

t.- mey 142/6

çengālıġa t.- ken 51/1

t.- medük 141/9

2. varmak, çökmek -5-

t.- er-biz 294/1

t.- üp tururlar 294/11

t.- ti 170/11, 288/9

t.- üp 216/6

3. takip etmek -5-

ḳafālarige t.- üp 180/1

ḳafālarıġa t.- üp 201/4, 312/1

ḳafālarınġa t.- üp 313/10

songlarıġa t.- üp 300/5

4. düşmek -3-

t.- di 199/3, 201/9

t.- üp 195/11

5. kalmak, bulunmak -2-

yıraḳ t.- tüm 164/10

t.- tiler 298/6

6. denk gelmek, gözü takılmak -2-

közi t.- ti 233/11

muvāfiḳ t.- ti 307/6

7. yıkılmak -1-

t.- ti 172/11

tüşür - 1. düşürmek, indirmek, değdirmek -1-

t.- medi 212/11

2. düşürmek, yakalamak, esir etmek -1-

ḳolġa t.- gey-biz 306/11

tüvānā [Far.] güçlü, kuvvetli -1-

ḳāhir t. 9/3

tüz - nizama sokmak, bezemek -1-

t.- mekin 74/5

tüzük nizam -2-

t.+ in 72/1, 74/4

tüzül - muntazam hâle getirilmek, derilmek, bezenmek -1-

t.- mese hem 227/8

U

u [Far.] ve -9- krş. ü, vü

u. 8/4, 8/9, 16/1, 35/8, 43/5, 51/8, 53/3, 53/4, 235/2

ᶜUbeyde bin Ḥāriş Ebü'l-Hâris Ubeyde bin el-Hâris bin Abdilmuttalib el-Kureşî ö. 624, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, sahabi -1-

ᶜU. 298/10

ᶜubūdiyyet [Ar.] kulluk, aşırı bağlılık -3-

ᶜu. birle 133/5

kemāl-i ᶜu. birle 257/6

maḳām-ı ᶜu.+ din 152/3

uç uç, göz ucu -1-

u.+ ı birle 330/2

uç - uçmak -5-

u.- mas 51/5

u.- up 218/9, 318/10

u.- ḳanda 114/3

u.- ḳay ėrdi 221/5

uçmaġ [Soğd.] cennet -3- krş. uştmaḥ, uştmaḫ

u. 120/9

u.+ nı 150/1

u.+ ḳa 120/11

uçra - [Moğ.] uğramak, karşılaşmak, denk gelmek, bulaşmak, maruz kalmak -2-

u.- dı 295/6

u.- maġay ėrdim 245/5

uçur (I) [Moğ.] zaman, an, vakit, çağ -5-

u.+ da 15/7, 28/9, 119/10, 289/2, 304/10

uçur (II) [Moğ.] uğramak, denk gelmek -1-

u. bolup 232/11

ᶜūd [Ar.] kıyılmış parçalarından tütsü yapılan öd ağacı -2-

ᶜu. ᶜanber 161/1

ᶜu.-ı ᶜabīr 161/7

uġan kadir, Allah -1-

u. 35/6

Uḥud 1. Uhud savaşı, Hz. Muhammed ile Mekkeliler arasındaki muharebe, 625 -4-

U. turur 301/1

U.+ nıng͡ 277/6

U.+ da 314/1

yevm-i u.+ da 312/9

2. Uhud savaşının yaşandığı Uhud dağı civarı -2-

u. sarı 308/7

u.+ ge 308/7

uḳ - anlamak, idrak etmek -1-

u.- ar 46/1

ᶜuḳāb [Ar.] 1. karakuş, kartal -2-

ᶜu. 271/2, 272/2

2. Hz. Muhammed'in sancaklarından birinin adı -1-

ᶜU. 288/7

ᶜuḳbā [Ar.] ahiret -2-

ᶜu. 266/1

ᶜu.+ nı 327/2

ᶜuḳūbāt [Ar.] cezalar, eziyetler -1-

defᶜ-i ᶜ. üçün 121/8

ᶜuḳūbet [Ar.] ceza, eziyet -4-

ᶜu. 142/1, 172/8

ᶜu. birle 199/4

zindān-ı ᶜu.+ din 242/1

ᶜuḳūd [Ar.] akitler, şartlar, bağlar -2-

niẓām-ı ᶜu.-ı cevāhir-i maᶜānī 20/10

ᶜu.-ı cevāhir-i maᶜānī 66/6

ᶜuḳūl [Ar.] akıllar, zihinler -1-

ᶜu. 142/9

ulaġ at, binek hayvanı -4-

u. 254/8

u.+ ınıng͡ 199/1

u.+ ın 78/3, 289/4

ᶜulemāᵓ [Ar.] âlimler, bilginler -5-

üstād-ı ᶜu.-ı ᶜālem 34/7

ᶜu.-ı ġarībiyyet 36/7

ᶜu.-ı İslām 31/2

ᶜu.-yı ẓāhiretü'l-aḥsāb 14/10

ᶜu.+ dın 119/3

uluġ yüce, büyük -23- krş. uluḳ

u. 106/1, 116/10, 154/8, 172/7, 182/6, 196/2, 197/6, 202/3, 251/10, 295/3, 325/9, 334/4, 334/5, 336/3, 336/5, 336/9, 346/1

u. bolġanda 325/3

u.+ ı 13/1, 196/10

u.+ larıġa 29/2

u.+ larnıng͡ 12/11

u.+ raḳ 92/2

uluġluḳ yücelik, büyüklük -2-

u.+ ı 132/5, 336/6

uluḳ yüce, büyük -1- krş. uluġ

u. 35/4

ᶜulūm [Ar.] ilimler, bilgiler -6-

ᶜu. 129/11

ḥāvī-i eṣnāf-ı ᶜu. 34/7

ᶜu.-ı levḥ 335/7, 335/9

ᶜu.+ ung͡nıng͡ 334/10

ᶜu.+ ı 129/9

ulus [Moğ.] millet, ahali, halk -1-

u. ėlning͡ 13/3

ᶜulüvv [Ar.] yükseklik, büyüklük -1-

ᶜu. birle 262/1

ᶜumre [Ar.] hac mevsimi dışında Kâbe'yi ve Mekke-i Mükerreme'nin mübarek yerlerini ziyaret etme -1-

ᶜu.-i iᶜtimād 342/9

un un, öğütülüp toz hâline getirilmiş tahıl -1-

u. 110/1

ᶜunṣur [Ar.] unsur, madde, esas -3-

ṭīb-i ᶜu.-ı resūl ṣalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellemdin 170/6

ᶜu.-ı laṭīfniŋ͡g 112/4

ᶜu.-ı laṭīfide 228/10

unut - unutmak -3-

u.- up-sėn 70/5

u.- ḳan 67/2

u.- man 64/10

ur - vurmak, çarpmak -2-

şuᶜle u.- up 185/2

zaḫm u.- up 193/6

ᶜurūc [Ar.] yükselme -1-

ᶜu. 253/3

uruġ soy, kabile -3-

u.+ ı 12/11

u. ḳayaşın 275/8, 276/2

ᶜurūḳ [Ar.] damarlar -1-

ᶜu. mefāṣılımda 218/2

uruş savaş, cenk -3-

u.+ ḳa 279/7, 298/2

u.+ dın 179/4

uruş - savaşmak, çarpışmak -3-

u.- tı 311/10

u.- ḳay 281/4

u.- ḳanlardın 277/7

us akıl -1-

u. boldum 62/4

usal ihmalkârlık, gaflet -1-

u. ḳılmas ėrdim 194/5

Usāme bin Zeyd Ebû Muhammed Üsâme bin Zeyd bin Hârise e-lKelbî ö. 674, Hz. Muhammed'in azatlısı, sahabi -1-

U. 285/9

uṣūl [Ar.] asıllar, yol, yöntem -2-

u. 235/10

aṣl-ı u.-i şerāyiᶜ 235/8

uş şu, işte -4- krş. uşbu, uşol

u. 19/10, 20/7, 59/3, 71/2

uşaḳ ufak, küçük, parçalanmış -3-

u.+ ı 201/1

u.+ ları 192/1

u.+ ları birle 191/9

uşbu bu, işte bu -3- krş. uş, uşol

u. 73/6, 74/2, 130/8

uşol o, işte o -5- krş. uş, uşbu

u. 19/1, 33/3, 135/11, 162/1, 183/8

ᶜuşşāḳ [Ar.] âşıklar -6-

ḳavāfil-i ᶜu. 342/5

ḳāżī-yi maḥkeme-i ᶜu. 44/4

ḳıble-i naẓar-ı ᶜu. 52/11

resm-i ᶜu.-ı pākbāz ėrür 51/11

ᶜu.-ı bī-nevāġa 62/3

ᶜu.+ ına 162/1

uştmaḫ [Soğd.] cennet -2- krş. uçmaġ, uştmaḫ

u.+ ḳa 242/2, 242/5

uştmaḫ [Soğd.] cennet -1- krş. uçmaġ, uştmaḫ

u.+ ḳa 256/1

ᶜUtbe Ebü'l-Velîd Utbe bin Rebîa bin Abdişems bin Abdimenâf ö. 624, Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden biri -1-

ᶜU. 298/8

utru karşı -1-

u. 28/5

uya kardeş -6- krş. ḳarındaş

u.+ m 215/11

u.+ sı 285/8, 285/9

u.+ ları birle 215/8

u.+ larım 217/2

u.+ larım birle 216/9

uyal - utanmak -2-

u.- ıp 66/11

u.- maḳdın 19/4

uyḳu uyku -10-

közümge u. kirmedi 49/7

u. 72/4, 254/7

u.+ nı 47/2, 49/4

u.+ dın 147/9

u.+ sı 69/1

u.+ sı birle 147/8

u.+ sıdın 146/7

u.+ sındın 71/8

uyu - uyumak -3-

u.- r-sėn 100/8

u.- ġanlar 147/8

u.- maḳ 47/10

uyuḳla - uyuklamak, uykuya dalmak -4-

u.- sa 204/8

u.- mas 203/7

u.- ġanda 203/7

u.- ġan 145/11

uza - uzamak -1-

u.- p 318/3

uzaḳ uzak, ırak, yakın zıttı -1-

u. boldı 228/7

ᶜuzlet [Ar.] yalnızlık, inziva -1-

ᶜu. 25/10

ᶜUẕre Yemen'de, saf aşklarıyla tanınan bir kabile -3-

benī ᶜU. 52/4, 52/11

benī ᶜU.+ din 50/4

uzun uzun, kısa zıttı -1- krş. ḳısḳa

u. 192/11

ᶜużv [Ar.] organ -1-

ᶜu.+ larını 272/1

ᶜUzzā Menat ve Lât ile birlikte İslam öncesi Mekke'nin üç büyük putundan biri -1- krş. Lāt, Menāt

ᶜU.+ ġa 164/7

Ü

ü [Far.] ve -30- krş. u, vü

ü. 16/1, 35/8, 36/1, 36/3, 39/6, 44/6, 49/2, 50/8, 62/4, 68/3, 71/3, 74/11, 75/2, 84/9, 106/8, 106/9, 111/10, 114/6, 116/3, 148/1, 204/10, 225/6, 300/9, 324/8, 344/5, 346/4

Übey bin Ḫalef Übey bin Halef bin Vehb el-Cumahî ö. 625, Hz. Muhammed'in en azılı düşmanlarından biri -1-

Ü. dėg 301/7

Übey bin Kaʿb Ebü'l-Münzir Übey bin Kâ'b bin Kays el-Ensarî, Hz. Muhammed'e kâtiplik yapan ve Kur'an'a hizmetleriyle tanınan sahabi -1-

Ü. 303/10

ücre [Ar.] kiralama -1-

ü.+ ge tutup 291/9

üç üç, sayı adı -12-

ü. 107/2, 168/5, 192/4, 202/6, 216/10, 246/10, 277/11, 298/11, 303/3, 303/8

üç ḫāldin özge 117/8

ü.+ i 218/9

üç mi͡ng üç bin, sayı adı -2-

ü. 283/3, 303/6

üçün için (edat) -74-

aldurmazlıḳ ü. 281/3

anı͡ng ü. 50/10, 103/1, 103/3, 133/8, 178/10

bilmek ü. 295/5

buzmaḳ ü. 196/2

defᶜ-i ᶜuḳūbāt ü. 121/8

defᶜi ü. 312/8

fitneler ḳılmaḳ ü. 92/1

ḫaberdār bolmaḳ ü. 54/9

ḫalāṣ tapmaḳları ü. 271/9

hażm-ı nefs ü. 93/9

ḥırṣı bar ü. 141/8

ḥürmeti ü. 342/5

ᶜilāc ü. 89/7

iᶜlā-yı kelimetu’llāh ü. 276/9

imāmet ü. 259/7

imtiḥān ḳılmaḳ ü. 314/11

inbāᵓ-i zevāhir-i enbā ü. 9/9

insān ü. 318/4

intiḳām almaḳ ü. 302/10

intiẓāmı ü. 184/5

ᶜizzeting͡ ü. 133/11

ḳadġurmaḳ ü. 181/1

kemāl-i maᶜrifet ü. 9/5

ḳıtāl-i ehl-i islām ü. 303/7

kifāyāt-i mühimmāt ü. 251/6

körgen ü. 307/4

körünmeslik ü. 104/5

ḳurbān ü. 324/3

ḳutulġan ü. 163/7

mėnin͡g ḫātırım ü. 57/7

mihmāndārlıḳ ü. 227/5, 75/7

mu^{c}cize ü. 148/7

muḥāfaẓat ü. 305/6

muḫālefet-i hevā-yı nefs ü. 85/5

muḥārebe ü. 178/1

muḳātele ü. 192/9

mürāca^{c}at ü. 34/1

murād-ı ḥabībiblik ü. 132/1

mütevellid bolġan ü. 174/3

nė ü. 256/5

nę ü. 33/8, 70/2, 158/3, 255/9, 297/9, 311/7

nedb ü. 95/8

nidā ḳılmaḳ ü. 247/8

nuṣret ü. 297/4

oḳuġan ü. 28/2

rāḥatı ü. 36/2

refīḳ bolmaġan ü. 249/3

rıżāsı ü. 274/6

rūḥı ü. 341/8

sęnin͡g rıżān͡g ü. 293/5

ṣıla-ı raḥm ü. 33/2

sözleşmek ü. 196/8

taḥḳīḳ-i ḫaber ü. 304/7

ta^{c}līm-i ümmet ü. 103/7

temettu^{c} almaḳ ü. 342/11

teşyīᶜ ḳılmaḳ ü. 259/8

ticāret ü. 72/9

ündegen ü. 209/5

vāḳiᶜ bolmaḳı ü. 66/11

yār ü. 57/2

ḫaberdār ḳılmaḳ ü. ėrür 99/4

iẓhār-ı istiġnā ü. ėrdi 314/11

ḥācet ü.+ mü 197/2

üçünçi üçüncü, sayı adı -4-

ü. 201/4, 218/3, 255/6, 301/1

üç yüz üç yüz, sayı adı -1-

ü. 232/2

üç yüz on bęş üç yüz on beş, sayı adı -1-

ü. 288/4

ügü baykuş -1-

ü. 269/1

üküş çok -3-

ü. 178/9, 262/2, 346/2

ülüş pay, hisse, nasip -1-

ü.+ i ėrdi 217/11

ümem [Ar.] bir peygambere inanıp bağlanan cemaatler, ümmetler -2-

mürşid-i ẓarāyif-i ü. 34/8

ü.-i sālifeniṉg 98/5

ümerā [Ar.] emirler, beyler -1-

ü.+ sı 178/5

ümīd [Far.] umut, beklenti -11-

ü. 18/5

ü. kẹsip 21/5

ü. kẹsmek 331/8

ü. tutar-mėn 304/1

ü. tutar-mẹn 323/7, 328/5

ü. tutġan 329/6

ü. tutġanlar 337/5

ü. tutulur 116/9

ü.+ im 331/2

ü.+ imni 338/11

ümmet [Ar.] bir peygambere inanıp bağlanan cemaat -20-

ekrem-i ü. 267/10

taᶜlīm-i ü. üçün 103/6

ü.+ ning͡ 292/7

ü.+ ḳa 118/9, 141/11

ü.+ im 122/6

ü.+ imdin 255/11

ü.+ ing͡e 113/5

ü.+ i 255/11

ü.+ i ḳılıpdur 267/5

ü.+ in 321/6

esrār-ı ü.+ in 142/11

ü.+ iġa 320/7

ü.+ ige 127/11

ü.+ lerning͡ 166/2

zübde-i ü.+ lerning͡ 26/2

ü.+ lerġa 142/2, 154/11, 166/4

ü.+ dür 164/9

ümmī [Ar.] okuma yazma bilmeyen, anadan doğduğu gibi kalan -1-

nebī-yi ü.-yi hāşimī-yi ebṭaḥī 175/3

ün - bitki büyümek, yetişmek -1-

ü.- üp 163/5

ünde - seslenmek, çağırmak, davet etmek -3- krş. inde-

ü.- di 210/4

ü.- gil 286/4

ü.- gen üçün 209/5

ünçü inci -3- krş. lüᵊlüᵊ, dürr

ü. 13/3, 160/8

ü.+ ler 160/5

üns [Ar.] arkadaş, dost -1-

meclis-i ü.+ ning͡ 102/10

ür - üflemek -1-

nefes ü.- diler 151/3

ürküt - korkutmak, telaşlandırmak -1-

ü.- se 269/1

Üseyd bin Ḫuḍayr Ebû Yahyâ Üseyd bin Hudayr bin Simâk el-Eşhelî ö. 641, Medineli ilk müslümanlardan, sahabi -1-

Ü.+ ġa 283/6

üst üst, üzeri -7-

ü.+ inge 273/9

ü.+ ide 101/9, 209/7, 91/11

ü.+ inde 77/1

ü.+ inde turup 102/6

ü.+ idin 243/7

üstād [Far.] bilim veya sanat alanında önde giden, hoca, pir, usta -2-

ü. 178/10

ü.-ı ʿulemāʾ-ı ʿālem 34/6

üstādān [Far.] bilim veya sanat alanında önde gidenler, hocalar -1-

ü.-ı eyimme-i tefsīr ve aḥādīṯ 31/11

üstün üst, üst taraf -1-

ü.+ ide 317/11

üz - 1. kırmak, koparmak -3-

ü.- er 96/6

ü.- üp 28/9, 29/5

2. bırakmak, terk etmek -1-

ü.- gen ėrür 73/1

üze 1. üzerine, hakkında, üzerinde (edat) -23- krş. üzre

anıng̃ ü. 132/11, 208/3

baylıḳ ü. 105/6

cādde-i ḥaḳ ü. 78/5

Ebu'l-ḫayr Ḫan ü. 13/8

fażāyil ü. 127/1

feraḥ ü. 105/6

ḫayr-ı iḥsān ü. 96/7

muḳteżāyātı ü. 95/9

mühr-i nübüvvet ü. 170/4

nişānesi ü. 42/2

ravża-ı resūl ü. 341/4

sẹning inkārıng ü. 45/2

sẹning ü. 44/3

tal ü. 318/2, 318/3

tallar ü. 317/11

taş ü. 198/7

toḳluḳ ü. 105/5

yār ü. 38/4

yoḳalmaḳı ü. 181/1

yol ü. 211/1

ṣıdḳ ü. turur 206/4

2. üzeri, üst -3-

ü. 19/5

ü.+ singe 216/6

ü.+ side 243/5

üzel - kopmak, kırılmak -1-

ü.- mes 123/1

üzre üst, üstüne, ile, hakkında (edat) -9- krş. üze

anıng ü. 212/11

ᶜarş ü. 113/9

bizning ü. 142/9

ḥabbu'r-reżāᶜ ü. 82/8

kāfirler ü. 274/9

sẹning ü. 126/7

ṣırāṭ ü. 329/10

taḫt ü. 346/6

taḫtı ü. 48/10

V

vācib [Ar.] gerekli -1-

v. körüp 17/4

vācibāt [Ar.] yapılması gerekli olanlar -1-

ferāyiż-i v.+ ıdın özgege 99/9

vaᶜde (I) [Ar.] vade, bir iş için önceden belirtilen zaman -2-

v. ḳılıp 58/5

v.+ si 14/6

vaᶜde (II) [Ar.] söz, vaat -1-

v. ḳılġan 200/5

vādī [Ar.] vadi, iki dağ arasındaki uzun çukur, nehir yatağı -5-

v. 295/9

v.-yi ᶜArab'ḳa 177/10

v.-yi Evṭās 279/6

v.-yi Vefār'ġa 292/10

v.+ ġa 285/2

vāfī [Ar.] yeter, tam -1-

taḳrīr-i v. birle 17/2

vāfir [Ar.] çok, bol -1-

v. ėrür 226/5

vāh [Ar.] eyvah, tüh gibi yakarış ifadesi -3-

v. 171/4

vaḥdet [Ar.] birlik, Allah'a ulaşma -2-

cāh-ı v.+ ni 124/1

sırr-ı v.+ ni 335/4

vaḥşī [Ar.] yabani -5-

v. 165/8, 196/11, 221/5, 224/6, 224/8

vaḥy [Ar.] vahiy, bir emrin Allah katından peygambere iletilmesi -21-

v. 74/10, 113/4, 190/6, 203/6, 204/3, 205/8

eyyām-ı v. 204/2

v.-ı ilāhī birle 268/4

v.-i lāḥiḳ 322/8

v.-ı nāṭıḳ 237/1

v. kėlür 175/9

v. kėldi 204/2

v. kėlse 204/9

v. kėlgen 176/4

v. kėlgendin son͡gdağı 185/5

v. kėlmek 203/8, 204/7

v. kėlmeki bolsa 132/1

v. kėlmekin 203/10

v.+ de 186/3

v.+ ge 206/4

vaḳār [Ar.] ağırbaşlılık -1-

v. 152/5

vāḳıᶜa [Ar.] olan, vuku bulan -2-

v.-ı ᶜibāret turur 254/4

v.-i ġarībe 253/8

vāḳıᶜāt [Ar.] baştan geçen hadiseler -1-

v.+ dın 174/8

vāḳiᶜ [Ar.] olan, olagelen, rastlayan -3-

v. boldı 314/8

v. bolġan 345/3

v. bolmaḳı üçün 66/11

vaḳt [Ar.] an, zaman, vakit, dem -11-

v. 164/4, 206/11, 225/3, 264/1

v. boldı 172/8

v. boldı ėrse 167/4

v.+ ḳa tėgrü 321/3

v.+ de 344/10

v.+ dın beri 330/9

v.+ dın so͡ng 175/10

v.+ ī 62/2

vālih [Ar.] şaşırmış -4-

v. 24/6

v. ḥayrān 50/8

v. ve şeydā ėrür 52/7

v.-i bī-pervā-mėn 64/5

va'llāhi [Ar.] "Allah için" anlamında büyük yemin -6-

v. 106/2, 157/9, 233/11, 294/4, 296/10, 304/1

va'llāhu aᶜlemu bi'ṣ-ṣavāb [Ar.] en doğrusunu Allah bilir -1-

v. 347/5

Vāmıḳ Vamık ile Azra mesnevisinin erkek kahramanı -3- krş. ᶜAẕrā (I)

V.-ı bī-çāre 69/10

V. bolmaġay 56/6

V. ėrür 56/4

vaṣf [Ar.] sıfat, özellik, nitelikleri tarif -5-

v. ḳılġıl 137/6

v. ḳılġanımdın son͡g 126/1

v. ḳılmaḳım birle 227/3

v.+ ını 20/1

v.+ ıda 137/3

vāṣıl [Ar.] ulaşan, erişen -5-

v. bolur 24/3

v. bolup turur 148/8

v. bolġay-sėn 72/8

v. bolsan͡g 80/9

v. bolmaḳ 240/1

vāsıṭa [Ar.] vasıta, araç, aracı -6-

v.-ı vuṣūl-ı ḫayrāt 123/2

v.+ sı 12/10

v.+ sı birle 323/8, 328/4

v.+ sı birle bolsa 319/8

v.+ sını 240/1

vaṣiyyet [Ar.] tembih, istek, bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istedikleri -2-

v. ḳılġanı 212/6

v.+ ni 311/6

vaṣl [Ar.] kavuşma, erişme -3-

v.-ı cānānġa 124/6

v.-ı cāvidānī bolmasun 106/9

v.+ nı 264/5

vaṣmet [Ar.] eksiklik, ayıp -1-

v.-i reẕāyildin 205/11

vaṭan [Ar.] yurt -4-

v.-ı aṣlīni 70/6

v.-ı aṣlīde 68/2

v.-ı aṣlnı 67/2

v.+ ın 201/7

vāveylā [Ar.] yazık, eyvah -1-

āh v. 22/7

vāy [Ar.] "vah, eyvah, yazık" gibi ünlem ifadesi -3-

v. 164/3, 329/9

ey v. 145/5

vaż^{c} [Ar.] koyma, tayin etme, meydana getirme -2-

v.-ı āḫir 141/11

v. ḳılġanda 244/7

vāżıḥ [Ar.] açık, belli -1-

v. 54/7

vaẓīfe [Ar.] görev, ödev -1-

v.+ si 240/9

ve [Ar.] ve -745-

v. 8/5, 8/6, 8/8, 9/2, 9/3, 9/4, 9/9, 10/1, 10/2, 10/4, 10/5, 11/3, 11/5, 11/6, 11/7, 11/8, 11/9, 11/10, 12/1, 12/2, 12/3, 13/5, 13/11, 14/5, 14/10, 14/11, 15/6, 15/7, 15/8, 15/11, 16/1, 16/11, 17/1, 17/2, 17/3, 17/5, 17/6, 17/7, 17/8, 17/9, 20/9, 21/10, 21/2, 21/3, 21/4, 21/6, 22/2, 22/5, 23/2, 23/4, 23/7, 23/8, 25/9, 26/2, 26/11, 27/1,

27/6, 28/6, 29/1, 31/3, 31/8, 32/1, 32/4, 32/8, 32/9, 33/1, 33/5, 33/8, 34/7, 34/11, 35/2, 36/1, 36/4, 37/8, 38/11, 39/1, 39/5, 39/6, 40/9, 42/1, 42/4, 42/10, 44/5, 44/8, 45/8, 46/4, 46/5, 50/7, 50/8, 50/9, 50/10, 50/11, 51/3, 51/5, 51/6, 52/7, 52/8, 53/1, 53/3, 54/7, 59/7, 60/2, 60/5, 61/11, 62/8, 62/9, 62/10, 63/5, 63/7, 64/5, 64/6, 64/7, 64/9, 65/5, 66/1, 66/10, 67/7, 68/1, 68/3, 68/9, 69/1, 69/2, 69/4, 70/2, 70/3, 75/6, 75/11, 76/1, 76/7, 76/8, 78/2, 78/4, 79/4, 79/9, 80/4, 81/7, 81/10, 81/11, 82/2, 82/3, 83/3, 85/3, 85/8, 86/6, 86/7, 86/9, 86/10, 86/11, 87/9, 87/10, 90/2, 90/11, 91/1, 91/2, 91/5, 91/6, 91/7, 93/6, 93/10, 95/7, 95/8, 95/9, 95/11, 96/7, 97/2, 99/8, 99/10, 100/1, 102/10, 102/11, 103/2, 103/5, 103/6, 104/10, 105/9, 106/3, 108/4, 108/5, 108/8, 110/9, 110/10, 112/4, 112/7, 113/7, 114/10, 115/1, 116/2, 116/3, 117/1, 118/2, 118/5, 118/6, 119/4, 119/7, 119/10, 120/1, 120/10, 120/11, 121/1, 121/6, 121/7, 121/8, 121/9, 121/10, 123/3, 123/6, 123/9, 125/2, 125/3, 125/4, 125/5, 125/6, 125/11, 126/7, 126/9, 128/5, 129/3, 129/6, 130/1, 130/10, 131/5, 131/6, 131/10, 131/11, 132/10, 132/4, 132/5, 132/8, 132/9, 135/2, 135/3, 135/5, 137/2, 137/6, 137/7, 137/8, 137/9, 139/11, 140/4, 140/5, 141/1, 141/11, 142/1, 142/4, 142/5, 142/6, 143/6, 143/7, 143/8, 144/6, 144/9, 144/11, 146/9, 146/10, 146/11, 147/1, 147/2, 147/6, 148/6, 148/9, 149/9, 150/3, 150/5, 150/8, 151/2, 151/4, 151/5, 151/7, 151/8, 151/9, 151/10, 151/11, 152/4, 152/5, 152/6, 153/5, 153/6, 153/9, 153/11, 154/11, 154/8, 154/9, 155/1, 156/5, 156/6, 156/7, 156/8, 157/6, 157/7, 157/9, 159/1, 160/1, 161/1, 161/5, 162/6, 162/8, 163/6, 162/11, 163/8, 164/1, 164/11, 165/4, 165/9, 166/2, 167/1, 168/4, 168/5, 168/11, 169/1, 169/6, 171/6, 171/7, 172/7, 172/8, 173/5, 175/1, 175/3, 175/4, 177/1, 177/6, 177/9, 178/4, 178/10, 180/3, 180/6, 181/2, 183/1, 183/3, 183/4, 184/2, 184/4, 186/5,

186/6, 188/1, 192/7, 202/1, 203/9, 204/5, 205/3, 205/4, 205/5, 205/7, 206/1, 206/2, 209/11, 211/5, 212/7, 213/5, 213/7, 213/8, 215/3, 215/5, 215/10, 216/4, 216/8, 219/7, 219/10, 220/1, 222/1, 222/7, 222/8, 224/5, 225/3, 225/5, 226/1, 227/4, 227/5, 227/7, 227/8, 227/9, 228/8, 228/9, 228/10, 229/1, 229/2, 229/3, 230/2, 231/4, 231/10, 231/11, 232/3, 232/4, 232/5, 233/1, 234/6, 234/8, 235/5, 235/6, 235/7, 235/9, 235/10, 236/2, 236/6, 236/8, 236/10, 236/11, 237/11, 238/11, 240/7, 242/4, 242/8, 243/1, 243/10, 243/2, 243/3, 243/7, 243/8, 243/9, 244/8, 247/3, 248/9, 251/5, 251/7, 251/9, 252/1, 253/3, 253/9, 253/11, 254/3, 254/5, 256/7, 257/2, 257/7, 258/9, 260/2, 260/4, 261/7, 261/10, 262/3, 262/5, 262/7, 263/8, 263/9, 264/4, 265/3, 265/5, 265/7, 266/1, 267/1, 267/7, 267/9, 267/10, 268/1, 268/2, 271/11, 272/5, 272/8, 273/2, 273/11, 274/8, 275/6, 277/5, 277/6, 278/7, 278/9, 278/11, 279/1, 279/3, 281/1, 281/2, 281/9, 282/3, 283/3, 284/2, 284/9, 285/7, 285/9, 286/10, 287/1, 287/5, 287/7, 288/6, 288/8, 289/11, 292/1, 293/1, 293/10, 293/2, 293/3, 293/7, 294/1, 297/4, 298/1, 298/8, 298/10, 300/3, 300/7, 300/8, 300/9, 301/2, 301/6, 301/7, 301/8, 302/8, 303/1, 303/2, 304/7, 304/9, 305/10, 305/5, 305/6, 305/8, 305/9, 310/1, 311/2, 312/4, 312/9, 313/1, 313/7, 315/2, 315/3, 315/9, 316/4, 316/6, 316/7, 318/1, 318/6, 318/9, 322/11, 323/11, 326/9, 326/10, 327/9, 327/11, 328/4, 328/7, 328/8, 329/3, 329/6, 329/8, 330/10, 330/11, 331/10, 332/2, 332/4, 3333/5, 333/9, 33/10, 333/11, 334/10, 334/11, 335/1, 335/3, 335/6, 335/7, 337/1, 337/3, 337/4, 338/9, 338/10, 339/5, 341/2, 341/3, 342/2, 342/6, 342/8, 343/2, 343/7, 343/11, 344/5, 344/8, 344/9, 344/11, 345/1, 345/3, 345/5, 345/6, 345/7, 345/8, 345/9, 345/10, 346/1, 347/6

v. hem 326/8

v. taḳı 8/6, 10/3, 11/5, 11/7, 17/8, 22/4, 31/11, 32/3, 32/7, 35/4, 37/3, 37/7, 42/9, 58/4, 105/7, 110/9, 115/11, 120/2, 120/3, 120/6, 165/11, 174/5, 175/4, 182/4, 185/1, 185/2, 243/10, 250/3, 288/10, 301/10, 331/2, 339/4

vecd [Ar.] aşırı heyecan, kederlenme -2-

v. 44/10

v.-i miḥnetidin 39/7

vecel [Ar.] korku, korkma -1-

v. birle 71/8

vech [Ar.] usul, yol, yöntem -4-

v.-i delālet 117/8

v.+ ni 206/7, 206/8

v.+ ige 46/8

vedād [Ar.] sevgi, dostluk -2-

v. 39/6

v.+ ġa 86/11

vedd [Ar.] dostluk -1-

v. bolġay 118/6

vedīʿat [Ar.] emanet -1-

v. ḳoydı 152/11

vefā [Ar.] sözünde durma, dostluğu devam ettirme, kâfi gelme -6-

v. 10/9, 12/7

envār-ı v. 33/1

furṣat v. ḳılmas 176/4

v. ḳılġanraḳdur 328/3

v. ḳılmaḳ 294/3

Vefār Bedir yakınlarında bir vadi -1-

vādī-yi V.+ ġa 292/10

vefāt [Ar.] ölme, ölüm -3-

v. bolup 167/2

v. bolġandın son͡gra 171/7

v. bolġanlarıda 170/10

vehhāb [Ar.] çok bağışlayan, hibe eden, Allah'ın sıfatlarından -2-

ḥażret-i melik-i v.+ dın 102/7

Rabb-i v.-ı kerīm 338/9

vehm [Ar.] yersiz korku -2-

v. 9/1, 156/9

vehmiyye [Ar.] kuruntu -1-

leẕẕāt-i kāẕibeᵓ-i v.+ din 81/10

veled [Ar.] çocuk -1-

seyyid-i v.-i ādem 268/1

velī [Far.] lakin, ama, ve lakin -25-

v. 56/11, 56/7, 58/3, 59/3, 59/5, 63/8, 85/10, 100/9, 118/2, 133/7, 173/10, 179/5, 185/5, 212/11, 238/10, 246/1, 278/9, 291/3, 294/11, 318/4, 326/1, 337/9, 338/2, 346/7

v. bėrgüçi 190/11

Velīd bin ᶜUtbe Bedir'de muarezede Hz. Ali'nin öldürdüğü müşrik -1-

V. 298/8

ve li-hāẕā [Ar.] bunun için, bundan dolayı -3-

v. 235/9, 262/2, 313/11

ve līkin [Ar.+Far.] lakin, ama, ve lakin -13-

v. 18/1, 95/3, 105/4, 134/9, 140/1, 140/11, 144/8, 160/2, 188/11, 206/5, 215/2, 229/6, 337/11

verdiyyetü'l-fevcāt [Ar.] demet demet, kat kat gül kokusu, gülle ilgili çağrışımlar -1-

taḥiyyāt-ı v. 10/4

verziş [Far.] çalışma -1-

v.+ i ėtip 244/9

ve's-selām [Ar.] "işte o kadar, kısacası" anlamında bir söz -1-

v. 194/9

vesvese [Ar.] kuruntu, şüphe -1-

v. ḳılıp 92/6

veyā [Ar.+Far.] veya, ya da -2-

v. 36/6, 151/1

vezīr [Ar.] genellikle monarşilerde bakan, vali, paşa vb. rütbeyi çağrıştıran vazifeyle görevli kişi -2-

v.+ ning͡ 199/9

v.+ i 199/4

vezn [Ar.] tartma -1-

v. ḳılmaḳda 245/8

vilādet [Ar.] doğum -3-

v. 163/9, 190/5

v.+ indin 199/11

vilāyet [Ar.] il, idari bölge -1-

v.+ in 194/10

vīrān [Far.] yıkık, kederli -1-

v. bolup 299/6

viṣāl [Ar.] ulaşma, kavuşma -10-

v. 47/2

ārzūmend-i v. 58/6

v.-i dost 73/7

v.-i ḥaḳ 263/1

v.+ ni͡ng 73/10

menāzil-i v.+ de 42/6

v.+ i͡nge 342/3

v.+ ini 37/7, 343/1

temennā-yı v.+ idin 49/8

vuḳūf [Ar.] durma, duruş, anlama -1-

v. ḳılıp 342/8

vuṣūl [Ar.] ulaşma, erişme -1-

vāsıṭa-ı v.-ı ḫayrāt 123/2

vużū [Ar.] abdest alma -1-

v. ḳılıp 25/6

vü [Far.] ve -10- krş. u, ü

v. 18/11, 66/4, 74/8, 84/6, 122/5, 128/10, 135/7, 234/11, 276/4, 300/10

vücūd [Ar.] vücut, beden, varlık -23-

v. 335/5

nūr-ı v.-ı Muḥammed 185/1

sebeb-i v.-ı ādem 11/2

taḳdīr-i v.-ı Muḥammed bolmasa ėrdi 113/7

v.+ ġa kėlse 166/9

v.+ ġa kėlseler 165/5

v.+ ġa kėlgende 163/4

v.+ ġa kėlüri 167/4

v.+ ġa kẹlgen 162/4

v.+ ġa kėlgeni 162/9

v.+ ġa kėlmegey ėrdi 112/6

v.+ ḳa kėldi 168/7

v.+ ḳa kėlgen 172/9, 173/3, 182/9

v.+ ḳa kẹlgen 181/3

v.+ un͡g 104/1

v.+ ı 114/2, 153/9

v.+ ı birle 112/4, 275/7

v.+ ı ėrür 112/7

ḳuyūd-ı ẓalamāt-ı v.+ ıdın 147/2

v.+ larının͡g 148/9

vücūdī [Ar.] varlık, vücut, bedenle ilgili, ona dair olan-1-

āftāb-ı v.-yi Muḥammedī 155/5

vü-līk [Far] lakin, ama, ve lakin -2-

v. 52/1, 88/7

Y

ya (I) yay, savaş aleti -1-

y. 188/7

yā (II) [Far.] ya da, veya -42-

y. 37/6, 37/9, 38/4, 38/6, 50/4, 52/3, 68/5, 68/6, 78/4, 83/5, 84/7, 98/5, 108/11, 110/1, 117/9, 117/10, 123/4, 128/6, 129/7, 129/10, 131/6, 139/7, 140/4, 140/9, 151/1, 161/6, 191/8, 216/1, 235/10, 245/5, 247/3, 249/8, 251/6, 260/2, 260/7, 277/6, 289/7, 318/2, 326/8, 329/7, 336/5

yā (III) [Ar.] ya, ey, ünlem ifadesi -17- krş. ey, eyā

y. 22/7, 55/1, 80/7, 98/2, 110/5, 133/2, 223/8, 246/6, 282/9, 287/1, 293/3, 293/6, 293/8, 307/8, 308/1, 313/6, 330/2

yād [Far.] hatırlamak, anmak -10-

y. aldın͡gız 27/1

y. ėttim 20/2

y. ėtmekdin özge 42/10

y. ḳılġay mu-siz 246/7

ḳasem y. ḳılġanın 194/1

y. ḳılmas 246/11, 247/2, 247/4

y. ḳılınıp ėrdi 208/6

y. tuttum 28/2

yaf - örtmek, kapamak -1- krş. yap-

y.- ıp 30/10

yaġ - yağmak -3-

y.- sa 341/4

yağın y.- sa 332/7

yağın y.- ıp 163/5

yağı düşman -3-

y. 271/5

y.+ nı 310/10

y.+ larnı 92/11

yağın yağmur -2- krş. bārān, yağmur

y. yağsa 332/7

y. yağıp 163/4

yağır yaralı -1-

y. 100/11

yağmur yağmur -1- krş. bārān, yağın

y. 331/4

yağrın kürek kemiği -1-

y.+ ı 170/3

yā-ḫod [Far.] veya, ya da -2-

y. 155/1, 341/6

yaḫşı 1. güzel, hoş, iyi -16-

y. 94/8, 126/8, 279/1

y. yamannı 94/9, 116/4

y. ve yaman 243/2

y.+ raḳ 146/4, 272/2

y.+ raḳ ėrmes 345/2

y.+ raḳı ėrür-sėn 287/2

y.+ raḳı 166/7, 221/4, 251/5

y.+ rağığa 166/3

y.+ raḳıdın 226/3

y.+ raḳlarıŋ͡gızını 302/1

2. iyi, sağlam, tam -1-

y. 212/6

Yahūdī Yahudi -3-

Y. 214/6, 215/1

Y. birle 214/3

Yaḥyā Hz. Yahyâ -2-

Y. 169/11

Y.+ nı 255/6

yaḳ - 1. yakmak -7- krş. örte-, yandur-

y.- ar 39/11, 54/3

y.- sa 58/10

y.- ıp 102/1

y.- ḳanda 195/10

y.- ḳan 183/5

y.- arsa 339/9

2. tesir etmek -1-

y.- ar 58/10

yaḳıl - yanmak, ateşe tutulmak -1-

y.- ıp 59/11

yaḳīn [Ar.] kesin olarak bilme, sağlam bilgi -2-

y. ėrür 152/6

y.+ dür 81/2

Yaʿḳūb Hz. Yakup -1-

Y. 169/9

yāḳūt [Ar.] yakut -5-

y. 110/9

y.+ dın 160/3, 168/3, 232/4

y.+ ıdın 160/7

yalan͡g yalın, çıplak -2-

y. 30/3, 34/2

yalġan yalan, yanlış -9-

y. 206/1, 206/6, 206/11, 206/2, 206/4, 207/1, 282/7, 282/8

yalġuz yalnız, sadece -3-

y. 179/10, 311/10, 318/7

yalġuzluḳ yalnızlık, bir başına olma durumu -1-

y. 158/11

yaman 1. kötü -8-

y. 78/11

yaḫşı ve y. 243/3

y.+ nı 238/3

yaḫşı y.+ nı 94/9, 116/4

y.+ raḳ 88/2, 90/3, 277/9

2. düşman, günahkâr -1-

y.+ larġa köre 287/2

yamanlıḳ kötülük -1-

y.+ ḳa 80/11

yan 1. yan, taraf, cihet -8-

y.+ ımġa 313/3

y.+ ıġa 259/10

y.+ ınġa 122/10, 150/10, 228/9

y.+ ınġa çėksün 112/3

y.+ ıda 223/5, 244/8

2. neden, sebep -6-

y.+ dın 19/1

y.+ ındın 139/8, 231/2, 276/10, 318/1

y.+ ındın bolsa 131/9

yan - (I) yanmak -10- krş. örten-

y.- dım 71/3

y.- ġay-mėn 256/7

y.- sam 256/9

y.- ıp 41/1

y.- ıp turġan 59/10

y.- ġan 37/2, 51/6, 140/11

y.- ġanlar 60/2

y.- maḳ 256/9

yan - (II) geri dönmek -2-

y.- may 256/9

y.- maduḳ 142/7

yana 1. dahi, ve, yine -58-

y. 9/8, 20/3, 23/9, 30/2, 31/2, 31/5, 48/4, 49/4, 70/5, 71/4, 80/3, 84/1, 87/7, 119/8, 119/9, 119/10, 120/7, 120/9, 120/10, 121/5, 126/11, 149/8, 150/8, 160/9, 169/2, 173/6, 179/1, 185/9, 196/2, 206/8, 207/10, 208/2, 208/4, 213/9, 216/11, 231/5, 242/8, 243/1, 243/11, 245/11, 247/2, 247/3, 253/1, 256/9, 272/3, 274/3, 278/7, 281/6,

283/2, 289/5, 295/10, 304/8, 306/3, 306/6, 321/1, 328/1, 331/9, 334/6

2. tekrar, bir daha -4-

y. 28/1, 65/5, 83/9, 149/11

yaŋgaḳlıġ yanaklı -1-

y. 233/8

yandur - yakmak -1- krş. örte-, yaḳ- (1)

y.- ur 39/9

yaᶜnī [Ar.] yani (bağlaç) -159-

y. 33/6, 34/5, 37/2, 39/5, 40/9, 42/1, 44/10, 44/2, 47/1, 60/5, 61/1, 61/9, 63/5, 64/4, 65/8, 75/9, 76/6, 77/9, 78/11, 81/5, 83/10, 83/3, 83/8, 84/4, 85/1, 86/5, 88/10, 89/10, 90/11, 93/6, 95/3, 96/4, 96/6, 97/8, 98/3, 98/9, 99/7, 101/8, 102/9, 104/1, 105/11, 108/2, 109/4, 112/3, 114/10, 115/2, 115/10, 116/8, 117/5, 117/10, 118/9, 122/10, 123/1, 123/7, 125/1, 126/5, 128/5, 129/3, 129/7, 135/1, 136/5, 137/1, 138/7, 139/6, 139/10, 141/6, 143/4, 144/4, 144/6, 145/10, 148/6, 155/4, 157/4, 158/11, 159/8, 161/1, 161/5, 162/4, 162/7, 172/5, 176/10, 180/10, 182/3, 184/3, 184/10, 185/8, 187/2, 190/3, 203/5, 205/3, 206/5, 207/4, 207/5, 209/5, 209/10, 210/8, 211/5, 213/3, 219/5, 219/9, 221/1, 221/4, 223/6, 225/3, 226/1, 226/4, 227/3, 228/7, 230/1, 231/1, 234/5, 235/5, 236/5, 237/7, 238/8, 239/11, 240/5, 248/7, 249/8, 252/10, 255/5, 259/5, 261/10, 261/6, 263/8, 264/2, 265/3, 267/1, 268/9, 269/6, 269/11, 270/10, 271/9, 272/8, 273/9, 275/6, 276/9, 309/6, 315/9, 317/1, 317/10, 318/2, 319/1, 319/7, 320/7, 321/10, 322/4, 323/6, 325/8, 326/7, 326/8, 327/9, 329/3, 330/9, 333/7, 334/9, 336/3, 336/9

yap - örtmek, kapatmak -1- krş. yaf-

ḳadem-ı nūrī bile y.- ġıl 124/7

yar (I) tükürük, ağız suyu -1-

y.+ ın 208/1

yār (II) [Far.] 1. dost, ahbap -8-

mūnis ü y. 36/3

y.-ı mihrbān 90/2

y.-ı hem-demni 42/7

y.-ı hem-nişīn 21/3

y. üçün 57/2

y. ėrdim 62/9

y.+ nı 70/9

y.+ ı birle 220/5

2. sevgili -8-

y. 48/3

y.-ı girān 90/4

y. üze 38/4

y.+ nın͡g 47/1, 49/3, 140/10

y.+ dın 71/2

y.+ im 49/7

yar - 1. yarmak, kesip açmak -4-

y.- dı 193/3, 216/3, 217/4

y.- ıp 217/9

2. delip geçmek, öteye geçmek -1-

y.- ıp 260/5

yara cerahat, yara -4-

y. 45/3, 45/4

y.+ mnı 66/1

y.+ nı 218/6

yara - yaramak, uygun gelmek -4-

y.- r 131/8, 131/11, 132/3, 144/11

yārān [Far.] dostlar, yârenler -1-

y.+ larıng͡nı 38/2

yaraġ ihtiyaç, levazım, tedarik, gereksinim -4-

y.+ ını 71/9, 72/4, 72/6

y.+ ın ḳılġay ėrdim 245/4

yaraş - uygun olmak, yakışmak -1-

y.- mas 76/10

yarat - yaratmak -15-

y.- tı 149/4, 149/9, 150/2, 151/2, 151/5

y.- ıp 149/3, 149/5, 150/5, 150/8, 152/11

y.- ḳan 146/4, 149/1

y.- ġuçı 131/8

y.- maġay ėrdim 113/8

y.- tım ėrse 113/8

yaratıġ huy, tabiat -1-

y.+ ı 244/2

yaratıl - yaratılmak -3-

y.- ıp turur 151/6

y.- dı 149/5

y.- ġanınıng͡ 153/7

Yaratḳan Yaradan, Allah -2-

Y. 141/2

Y.+ nıng͡ 115/5

yārī [Far.] yardım -1-

y. bẹrmekke 260/5

yarlıḳa - bağışlamak, affetmek -3-

y.- ġanda 337/2

y.- maḳ 93/10, 336/4

yaru - parlamak, ışıldamak -2-

y.- dı 240/11

y.- ġay 218/8

yarut - aydınlatmak, ışıtmak -2-

y.- tı 141/2, 152/10

yasa - kurmak, düzmek, derlemek -3-

y.- p 200/2, 288/9, 296/11

yası yassı, düz -1-

y. ḳılur 244/6

yastan - dayanmak, yaslanmak -1-

y.- ursam 339/11

yaş (I) 1. yaş, nemlilik, damla, gözyaşı -27-

y. 45/11, 46/3

y.+ nı 77/5

y.+ ım birle 55/6

y.+ ımnı 94/11

y.+ ı 17/10, 37/11, 39/9, 40/11, 41/4, 41/9, 45/10, 54/3, 55/9, 59/6, 68/8, 165/1

y.+ ı bile 84/8

y.+ ını 37/5, 68/4, 89/7

y.+ ın 38/3, 41/1, 42/3, 65/1, 70/6, 88/11

2. taze, körpe -1-

y. 318/2

yaş (II) 1. yaş, doğumdan beri geçen ve genellikle yıl birimi ile ölçülen zaman -1-

y.+ dın 12/11

2. yaşı küçük, yeni yetme -1-

y. 279/8

yaşa - yaşamak, yaşında olmak -3-

y.- p durur 174/5

y.- ġan 278/11

y.- r ėrdi 232/10

yaşın şimşek -3-

y.+ mu 37/9, 38/6

y.+ ı mu 68/7

yaşna - şimşek çakmak, parlamak -3-

y.- dı 38/6, 68/8

y.- p 37/10

yaşur - saklamak, gizlemek -3-

y.- urlar 249/10

y.- ġıl 166/8

y.- up bolmas 41/5

yatḳur - yatırmak, uzanır vaziyete getirmek -2-

y.- up 217/3, 223/3

yavuġ yakın -2- krş. yavuḳ

y.+ ında 254/7, 289/1

yavuḳ yakın -24- krş. yavuġ

y. 144/5, 196/3, 210/5, 217/8, 218/5, 224/8, 281/9, 308/7, 310/1

yıraḳ y. 24/1

y. barġannı 329/11

y. boldı 166/1

y. bolup 144/9

y. bolmadılar 125/3

y. ėrdi 297/8

y.+ da 224/10

yıraḳ y.+ da 143/6

y.+ ıda 72/1

y.+ ında 182/7, 54/9

y.+ larında 295/3

y.+ raḳ barsam 256/6

y.+ raḳ bolġay 345/4

y.+ dur 271/1

yavuḳluḳ yakınlık -2-

y.+ dın 261/8

y.+ ı birle 144/7

yavuzluḳ kötülük, fenalık -3-

y. 65/9

y.+ dın 116/1

y. ḳılmaḳ birle 79/1

yaz - yazmak -2- krş. biti-

y.- a 210/5

y.- ar ėrdiler 209/8

yazal - yazabilmek -1- krş. al- (9)

y.- mas 158/5

yazıl - yazılmak, nasip olmak -1-

y.- mış bolsa 328/9

yazuġluḳ günahkâr -1- krş. yazuḳlu

y. 202/3

yazuḳ günah, kabahat, suç -14-

y. 94/10, 241/9, 325/4

y. birle 326/9

y. ḳılur-mẹn 327/9

y. ḳılġanlarġa 336/10, 336/9

y.+ nı 94/7

y.+ un͡g 336/3

y.+ ıġa köre 337/3

y.+ lar 336/5, 336/8

y.+ larnı 323/9

y.+ lardın 207/7

yazuḳlu günahkâr -1- krş. yazuġluḳ

y. 338/1

yė - yemek -3- krş. yẹ- (1)

y.- p turur 291/8

y.- gen 88/7

y.- mek 88/6

yẹ - 1. yemek -4- krş. yė-

y.- r 77/2

y.- p 88/2

y.- p turur ėrdi 202/1

y.- mek birle 79/3

2. etkilenmek, çekmek, özlem veya sıkıntı çekmek -1-

ḥasret y.- seler 271/2

yed [Ar.] el -1-

y.-i beyżā 332/6 “Hz. Musa’nın mucizesi, yed-i beyza”

yegāne [Far.] biricik, tek -3-

ṣıddīḳ-ı y. 25/9

y.-i meşhūrlar dėg 264/4

y. ḳıldı 156/10

yegānelıḳ [Far.+Tr.] teklik -1-

y. 257/5

yėgirme yirmi, sayı adı -1-

y.+ sinde 278/3

yėgirme birinçi yirmi birinci, sayı adı -1-

y. 14/7

yėgirme üç yirmi üç, sayı adı -1-

y. 204/3

Yehūd Yahudi -2-

Y. ėrür 231/5

Y.+ nıng̃ 173/6

yėl rüzgâr -1- krş. yẹl

y. dėg 243/8

yẹl rüzgâr -4- krş. yėl

y.+ din 27/11

y.+ i 340/11

y.+ i birle 130/6

y.+ ining͡ 341/5

Yemāniyye [Ar.] Yemenlilere özgü, onlara has olan nizam -1-

ġazve-i Y.+ de 298/6

Yemen Yemen -7-

Y. 193/8, 194/2, 194/7, 194/10

melik-i Y. ėrdi 192/7

ehl-i Y.+ ning͡ 188/2

Ṣanᶜā-yı Y.+ de 195/1

yeng͡ - yenmek, üstün gelmek, galip olmak -2-

y.- er 92/11

y.- se 93/1

yengil hafif -1-

y.+ i 247/1

yėr yer, makam -1- krş. yẹr (4)

y.+ de 24/8

yẹr 1. yer, yön, taraf -9-

y.+ de 313/3

y.+ ge 111/1, 296/6, 299/8

y.+ ge tėgrü 269/8

y.+ din 274/5, 296/10

y.+ i ėrür 296/7

y.+ lerni 296/9

2. diyar, ülke, memleket, alan, bölge -8-

y. 279/6, 279/7

y.+ ge 295/11

y.+ de 164/8

y.+ deki 37/4

y.+ din 37/6

y.+ ige 292/4

y.+ idin 183/7

3. zemin -6-

y. 210/10

y.+ ge 102/11, 167/11, 172/11, 212/11, 254/10

4. yer, makam -5- krş. yėr

y.+ ge kęltürüp 25/6

y.+ de 152/9

y.+ imiz 185/11

y.+ ige 218/4

y.+ ige kęltürmiş 194/8

5. yeryüzü, dünya -4-

y. 172/10

y. kök 185/9

y.+ ni 152/10

y.+ din 165/11

6. toprak -3-

y.+ ni 332/8

y.+ din 152/11, 163/5

yėryüzi dünya, âlem, kâinat -1- krş. yęryüzi

y.+ ndeki 110/6

yęryüzi dünya, âlem, kâinat -3- krş. yėryüzi

y.+ ge 331/6

y.+ deki 165/6

y.+ ndeki 105/2

Yeşrib Medine'nin İslam öncesindeki adı -1- krş. Medīne

Y. 291/7

yėt - 1. ulaşmak -6- krş. yęt- (1)

y.- ti 29/6, 301/3

y.- tiler 283/9

y.- key 306/11

y.- kende 279/4

y.- ti ėrse 193/8

2. kâfi gelmek -1- krş. yęt- (2)

y.- er 203/8

yęt - 1. ulaşmak -31- krş. yėt- (1)

y.- er 88/5, 119/1, 289/10, 317/4

y.- tük 216/4

y.- ti 275/9

y.- key 336/10

y.- se 52/2, 206/8

y.- ip 28/10, 196/4, 289/1, 289/4, 291/2, 304/10, 342/8, 345/10

y.- ken 45/3, 106/6, 254/9, 292/3

y.- kende 256/4, 262/8, 292/10

y.- mey 118/5

y.- mes 61/10

y.- medi 108/8

y.- miş bolsalar 295/11

y.- mek 131/8, 303/4, 342/3

2. kâfi gelmek -4- krş. yėt- (2)

y.- er 38/9, 197/9

y.- kençe 97/8

y.- eri 128/8

3. sahip olmak, olgun hâle gelmek, yetişmek -1-

y.- ip 232/6

yętal - ulaşabilmek -1- krş. al- (9)

y.- mas-siz 97/9

yėti yedi, sayı adı -1- krş. yęti

y. 260/4

yęti yedi, sayı adı -1- krş. yėti

y. 151/6

yetīm [Ar.] 1. babası ölmüş olan, babasız -1-

y. bolmadı 275/9

2. yalnız, tek, eşsiz, mec. Hz. Muhammed -1-

dürr-i y.-i baḥr-ı ḥaḳīḳat 324/9

yętinçi yedinci, sayı adı -1-

y. 256/2

yėtiş - erişmek, ulaşmak -1- krş. yętiş- (1)

y.- ip 286/6

yętiş - 1. erişmek, ulaşmak -4- krş. yėtiş-

y.- di 266/5

y.- diler 292/4

y.- gil 124/6

y.- key 127/10

2. kâfi gelmek -1-

y.- gen 130/5

yėtkür - ulaştırmak -1- krş. yętkür- (1)

y.- diler 180/2

yętkür - 1. ulaştırmak -18- krş. yėtkür-

y.- ürler 155/1

y.- dün͡güz 218/4

y.- di 30/1, 176/6, 199/5, 224/2, 232/3, 303/10

y.- diler 254/11, 291/1, 312/2

y.- gil 200/5, 29/9

y. 340/11

y.- üp 200/7, 281/7, 341/11

y.- mekde 331/5

2. yetiştirmek, büyütmek -1-

y.- ür 331/5

yętti yüz yedi yüz, sayı adı -1-

y. 303/7

yevm [Ar.] gün -4-

y.-i Bedr 312/9

y.-i istiflāḫ ėdi 347/4

şefîᶜ-i y.-i ḳıyāmet 27/1

y.-i Uḥud'da 312/9

Yezdicerd Sasani hükümdarı, Nuşirevan soyuna dayandırılır -2- krş. Yezdicerd bin Şehryār

Y.+ ge 180/2

imṣāl-i fermān-ı Y.+ in 179/5

Yezdicerd bin Şehryār Sasani hükümdarı, Nuşirevan soyuna dayandırılır -1- krş. Yezdicerd

Y. turur 177/3

yıdla - koklamak -1-

y.- sa 161/5

yıġ - toplamak, bir araya getirmek -2-

y.- ıp 179/2, 299/8

yıġaç ağaç -7-

y. 42/10, 341/5

y.+ nıng͡ 27/10

y.+ ı 37/4, 45/3, 340/11

y.+ ların 43/5

yıġıl - bir araya gelmek, toplanmak -3-

y.- ıp 188/4

y.- ġan 77/1

y.- madı 177/1

yıġla - ağlamak -18-

y.- yur-sėn 43/3

y.- r-mėn 256/1

y.- r-sėn 255/10

y.- dı 255/9

y.- yu 34/3, 59/11, 216/6

y.- p 26/11, 29/7, 34/4, 94/10, 104/10, 171/4, 176/3

y.- maḳ 42/11

y.- maḳ birle 89/4

y.- maḳın 279/8

y.- y turġan 28/8

yıḳ - 1. yıkmak, bina çökertmek -1-

y.- tı 181/8

2. devirmek, bir canlıyı öldürmek ya da bir canlının uzvunu kesip bedenden ayırmak -1-

y.- tı 299/4

yıḳıl - 1. yıkılmak, bina çökmek -3-

y.- ıp 163/9

y.- may 176/1

y.- ġan 174/11

2. devrilmek, ölmek -1-

y.- ur 296/7

yıl üç yüz altmış beş gün beş saat kırk dokuz dakikalık zaman dilimi, sene -24-

y. 71/2, 124/3, 149/10, 149/6, 150/3, 150/6, 150/9, 152/3, 152/7, 158/2, 158/5, 163/3, 232/2, 244/3, 278/2, 292/6

tört mi͡ng y. ilgeri 67/6

yėgirme üç y. ėrdi 204/3

y.+ ġa 163/7

y.+ da 174/7

mi͡ng y.+ dın berü 181/4

y.+ dın so͡ngra 132/2

y.+ ı 163/8

yıldır şimşek -1-

y.+ ı 187/6

yıldıra - ışıldamak, parlamak -2-

y.- ġay 242/5

y.- r ėrdi 185/2

yıldırım yıldırım -1-

y. dėg 243/7

yıraḳ uzak, yakın zıttı -15-

y. 64/6, 71/10, 100/11, 164/9, 214/10, 217/8, 218/4, 324/11, 330/1

y. yavuḳ 24/1

y. yavuḳda 143/6

y. bolġay-sėn 309/11

y. turmaġıl 137/2

y.+ dın 144/4, 196/8

yışıt - aydınlatmak -1-

y.- tı 207/6

yif ip -2-

y.+ ni 96/6, 122/11

yigit genç, delikanlı, adam -8-

y. 54/1, 58/5, 195/8

y. ėrdim 99/1

y.+ ning͡ 54/6, 56/1

y.+ ke 57/10

y.+ leri 224/7

yigitlik gençlik -4-

y. 64/9, 76/10

y.+ de 326/8

yinçge ince -2-

ḳıldın y. 243/6

y. ėter 244/6

yoḳ 1. yok, var olmama durumu (olumsuz bildirme) -53-

y. 8/8, 8/9, 22/4, 22/5, 23/5, 41/2, 42/11, 42/9, 52/10, 52/9, 60/6, 106/4, 117/9, 120/4, 126/2, 126/3, 128/1, 133/10, 161/7, 164/4, 195/6, 205/5, 224/10, 234/6, 234/7, 237/2, 250/3, 253/5, 253/6, 265/5, 265/7, 267/6, 284/2, 322/11, 323/1, 331/7, 331/11, 337/7, 340/2

y. ėdi 210/11

y. ėrdi 167/3, 27/3

y. ėse 43/3

y. ėrken 331/6

y. turur 106/3, 110/1, 116/4, 138/10, 174/2, 220/1, 221/4

y.+ mu 216/1

y.+ ın 68/11, 342/9

y.+ tur 24/4, 333/6, 334/4

2. hayır, olumsuz cevap -2-

y. 98/7, 291/3

yoḳal - yok olmak, bitmek, tükenmek -1-

y.- maḳı üze 181/1

yol 1. yol -26-

y. 9/1, 209/7, 213/8, 304/4

y. üze 211/1

y. tapıp 147/3

y. tapmadı 263/2

y.+ nın͡g 284/6

y.+ nı 210/4

y.+ da 69/2, 100/9

y.+ dın çıḳmaḳġa ḳoymaslar 78/1

y.+ ġa 185/9, 283/3

y.+ ġa kirdiler 302/5

y.+ ġa kirgende 33/3

y.+ ġa kiyürdi 279/4

y.+ ı birle 291/8

y.+ ını tutmas 77/3

y.+ ın tutup 70/8, 245/5

y.+ ıda 142/6

y.+ ında 124/3

y.+ ından 77/10, 190/6

y.+ ların 185/9

2. uğur, hedef, gaye -4-

y. 74/9

y.+ da 72/4, 73/6, 111/5

3. mesafe -3-

y. 100/11, 232/7

y.+ nı 29/6

4. yolculuk -1-

y. 72/2

yosun [Moğ.] nişane, üslup, âdet, güç -1-

y.+ ıça 14/9

yöri - yürümek, ilerlemek -3- krş. yörü- (1)

y.- mes-sėn 256/5

y.- mes 198/3

y.- mek birle 101/1

yörü - 1. yürümek, ilerlemek -22- krş. yöri-

y.- r 253/2, 274/3

y.- düng͡ 252/10, 260/5

y.- di 288/11, 312/9

y.- diler 311/5

y.- gey-sėn 110/10

y.- ng͡üz 97/8

y.- se 211/6

y.- p 14/6, 29/6, 211/6, 304/4

y.- genim 223/8

y.- mek 72/7, 198/2, 286/2

y.- mekke 286/2

y.- miş bolsa 171/9

y.- r ėrdi 223/5

y.- rler ėrdiler 209/6

2. yaşamak -1-

y.- mekke 91/3

yörüt - yürütmek, ilerletmek -1-

y.- key 105/4

yu - yıkamak -2-

y.- dı 217/5

y. 84/8

yuḳḳarı yukarı -2-

y. 311/1

y.+ sı 163/10

yulduz yıldız -4-

y.+ lar 151/9, 155/1, 155/8

y.+ larnı 150/5

yum - açık nesneyi kapamak, yummak -4-

y.- maġan 73/9

köz y.- up 299/10

köz y.- up 170/1

köz y.- up açḳunça 169/2

yumşaġ yumuşak -1- krş. yumşaḳ

y.+ raḳ 157/10

yumşaḳ yumuşak -2- krş. yumşaġ

y. 104/2, 157/4

yumurtḳa yumurta -2-

y. basḳan 221/1

y. basḳandın son͡gra 224/6

Yūnus Hz. Yunus -5-

Y. 202/4

Y. ᶜaleyhi’s-selām 192/3, 201/5

Y.+ nı 202/4

Y.+ ḳa 202/9

yurtçı kervanda öncü olup güzergâhı kontrol eden kişi -3-

y. 289/9

y.+ sı 291/2

y.+ sı ėrdi 289/3

Yūsuf Hz. Yusuf -4-

Y. 169/10

ḥüsn-i Y. ʿaleyhi’s-selāmnı 125/7

Y.-ı Mıṣr’dın ėrür 127/8

Y.+ nı 255/7

yügrük koşan, hızlı koşan -1-

y. 243/8

yügürüş - koşmak, koşuşturmak, hızlı yürümek -1-

y.- üp 165/10

yük yük -3-

y. 100/11

y.+ i 29/1, 29/3

yükle - yüklemek -1-

y.- p 180/3

yüklüg yüklü, üzerinde yük bulunan -1-

y. 28/9

yüksek yüksek, alçak zıttı -4-

y. 109/5, 221/8, 227/6, 317/11

yümn [Ar.] bereket, uğur -1-

y. bereket birle 166/1

yürek kalp, yürek -2-

y. 38/3

y.+ imni 217/9

yüreksiz korkak -1-

y. 284/2

yüz (I) yüz, suret, çehre -47-

y. 46/3, 57/11, 201/2, 242/4, 274/11

y. töpen 163/9, 190/5

y. evürse 240/9

y. kėltürdüm 269/7

y. kėltürse 339/6

y. kėltürüp 15/2, 342/6

y. kẹltürüp 71/9

y. öyürüp 300/4

y. öyürgenlerdin 315/3

y. sarġatmay 64/11

y.+ ni 56/9

y.+ de 45/11

y.+ üm ḳoyup 23/6

y.+ ün͡gni 84/8

y.+ ün͡gge 73/9

y.+ i 157/6

y.+ inin͡g 170/2

y.+ ini 73/10, 155/9

y.+ in 55/2, 55/5, 56/5, 59/1, 161/9, 216/6, 247/10

ḳaşın y.+ in 193/3

y.+ ige 52/7, 55/8, 56/8, 193/2, 248/11, 337/7

y.+ ine 51/10

y.+ idin 57/8, 145/4, 171/3

y.+ indin 145/2

y.+ leri 312/6

y.+ leriġa 201/1

y.+ ler 241/8

yüz (II) yüz, sayı adı -8-

y. 47/4, 56/6, 59/1, 107/8, 158/5, 158/6, 208/10, 222/9

yüz - su vb. sıvıda ilerlemek, yüzmek -1-

su y.- gen tėgi 274/2

yüz altmış yüz altmış, sayı adı -1-

y. 278/10

yüzlü yüzlü, simalı, çehreli -1- krş. yüzlüg

y. 167/8

yüzlüg yüzlü, simalı, çehreli -1- krş. yüzlü

y. 53/6

yüz mi͡ng yüz bin, sayı adı -5-

y. 58/7, 179/10, 251/8, 252/2, 293/5

yüz yėgirme tört mi͡ng yüz yirmi dört bin, sai adı -1-

y. 150/10

Z

zā [Ar.] Arap alfabesindeki z harfi -1-

z.-yı nuḳaṭdın 258/3

żabṭ [Ar.] idare altına alma, silah kuvvetiyle alma, kavrama, sıkı tutma -3-

ż.-ı emr 318/1

ż.-ı emri 318/6

ż. ḳılıp 194/10

żacīce [Ar.] feryat, hengâme -1-

ż. 232/8

żaᶜf [Ar.] zayıflık -2-

ż.+ ı bolġay dėg turur 220/6

ż.+ ı ėrür 45/10

ẓafer [Ar.] üstün gelme, savaş kazanma -5-

ẓ. 14/5

ẓ.-i mübārezet 282/5

sebeb-i ẓ. bolġanın 281/6

ẓ. tafıp 299/3

ẓ. tapıp 312/10

zāhid [Ar.] kaba sofu, zahit -4-

z. 49/2, 56/9

z.+ ler 70/8

z.+ leri 173/6

ẕāhil [Ar.] ihmal eden, unutan -1-

ẕ. 60/3

ẓāhir [Ar.] 1. zuhur eden, ortaya çıkan, peyda olan -17-

ẓ. 44/6, 344/5

ẓ. bolur 132/2, 186/7, 243/3, 317/2

ẓ. boldı 148/2, 163/1, 184/2, 185/3, 227/5, 230/7

ẓ. bolġay 164/10

ẓ. bolġandın so͡ng 33/1

ẓ. boldı ėrse 153/11

ẓ. bolmaḳı 186/4

ẓ.+ i͡ng 134/4

2. görünen, dış yüz -2-

ẓ. ve bāṭını 131/5

ẓ. bāṭındın 185/2

ẓāhire [Ar.] belli, apaçık -4-

cümle-i muᶜcizāt-ı ẓ. 219/5

muᶜcizāt-ı ẓ.+ ni 236/8

esrār-ı ẓ.+ sin 9/11

āyāt-ı ẓ.+ sindin ėrür 215/5

ẕaḫīre [Ar.] yiyecekler, iyilik ve hayırlar -1-

ẕ.-i ebedī 21/10

ẓāhiretü'l-aḥsāb [Ar.] asalet sahibi, yüksek makam sahibi, şerefli -1-

ᶜulemāᵓ-yı ẓ. 14/11

ẓāhiretü'l-ensāb [Ar.] soylu, soyu bilinen, asil -1-

sādāt-ı ẓ. 14/10

zaḫm [Far.] yara -1-

z. urup 193/6

zaḥmet [Ar.] 1. sıkıntı, rahatsızlık -14-

z. 61/3, 172/7

z. ėrür 240/7

z.+ ni 102/4

z.+ de 103/1

z.+ din 25/3, 208/1

z.+ i 25/5, 167/6

z.+ ining͡ 258/3

z.+ idin 88/2, 102/2, 208/5

z.+ ler birle 96/5

2. yara -2-

z. tapġan dėg 314/1

z.+ ī 306/10

zaḫmetlig [Ar.+Tr.] sıkıntılı, rahatsız -1-

z. 207/4

zaḫmsız [Far.+Tr.] yarasız -1-

z. 316/3

żaᶜīf [Ar.] zayıf, güçsüz, tembel -10-

ż. 11/11, 54/2, 118/2, 248/11, 250/10, 300/10

bende-i ż. 343/2

ż. bolup 104/9

ż.+ ni 16/2

ż.+ in 178/11

żaᶜīfe [Ar.] kadın -1-

ż.+ ler 167/9

ẓalamāt [Ar.] karanlıklar, haksızlıklar -1-

ḳuyūd-ı ẓ.-ı vücūdıdın 147/2

ẓalm [Ar.] parlak, aydınlık -1-

māh-ı ẓ. 260/8

zamān [Ar.] devir, vakit, an -10-

z. 30/9, 55/1, 107/2

aḥvāl-i zamān 184/6

z. dėg 157/7

z.+ da 310/1

z.+ dağı 30/2

z.+ ı 162/4, 231/1

z.+ ī 77/6

zamāne [Ar.] devir, vakit -4-

z. 42/3

ḳuṭb-ı z. 25/8

terāḫī-yi z. bolsa 131/11

terāḫī-yi z. bolup 132/3

ẓann [Ar.] sanmak -1-

ẓ. ęyletip 201/8

zār [Far.] inleyen, ağlayan -1-

ᶜāşıḳ-ı z. 49/2

żarar [Ar.] ziyan, zarar, kayıp -4-

ż. 281/7, 312/2, 319/2

ż.+ ı 88/3

ẓarāyif [Ar.] zarif, ince şeyler -1-

mürşid-i ẓ.-i ümem 34/8

zārī [Far.] ağlayıp sızlama -1-

z. 216/4

żarūret [Ar.] çaresizlik, yoksulluk -1-

ż. 108/4

ẕāt [Ar.] 1. kendi, öz, varlık -38-

ẕ. 113/11, 341/8

mülābis-i ẕ. 146/10

ẕ.-ı aḥadiyyede 257/4

ẕ.-ı aḥadiyyesi 8/5

ẕ.-ı bī-çūnına 8/8

ẕ.-ı ḳadīm-i bārī taᶜālā birle ėrür 230/4

ẕ.-ı Muḥammed ᶜaleyhi's-selām 114/11

ẕ.-ı muṭṭaṣıf 135/8

ẕ.-ı pākize-ṣıfāt 251/9

ẕ.-ı şerīf 112/3, 114/2

ẕ.-ı şerīfi 228/9

ẕ. birle 141/2

ẕ.+ nıng͡ 137/3

ẕ.+ nı 219/7

ẕ.+ ıng͡ 22/9

pertev-i āftāb-ı ẕ.+ ıng͡dın 335/8

ẕ.+ ı 11/2, 143/11, 157/5, 205/3, 229/4, 229/5

ẕ.+ ı birle 137/5, 139/10

ẕ.+ ınıng͡ 137/7, 162/10

ẕ.+ ını 229/8

ẕ.+ ın 143/10, 146/11

ẕ.+ ıġa 137/1, 138/2

kemāl-i ẕ.+ ıġa 128/9

ẕ.+ ında 135/6, 147/1

ḥadd-i ẕ.+ ında 264/1

ẕ.+ ından ėrür 46/6

2. tabiat, karakter, huy -4-

ẕ. 32/7, 122/6, 261/2

pādişāh-ı pākize ẕ. 343/9

ẕātlıġ [Ar.+Tr.] tabiatlı, karakterli -3-

ẕ. 13/6, 101/8, 345/11

ẕātü'l-ᶜimād [Ar.] Şeddâd'ın asma bahçesine kinayedir -1- krş. İrem (I)

ẕ.+ dur 233/6

żāyiᶜ [Ar.] yitik, zarar, ziyan -6-

ż. 96/2

ż. ḳılur-siz 311/7

ż. ḳıldım 337/9

ż. ḳılıp 64/9

ż. ḳılma 63/11

ż. ḳılmaġa 101/2

zāyil [Ar.] sona eren, devamlılığı olmayan -2-

z. bolup 257/4

z. ėrür 73/3

zebāne [Ar.] cehennemde günahkârları çekecek melek -1-

z.+ ler 243/11

zeberced [Ar.] zümrütten daha açık yeşil olup onun kadar değerli olmayan süs taşı -1-

z. 232/4

zebūn [Far.] zayıf, aciz -1-

z. ḳıldı 302/1

zehr [Far.] zehir, ağı -2-

z.-i ḳātil 86/8

z. ėrür 74/1

zehre [Ar.] çiçek -2-

z.-i dünyā 332/10

z.-i dünyānı 332/2

ẕekī [Ar.] temiz, halis -1-

nebī-yi ᶜArabī-yi ẕ. 175/9

Zemᶜa bin Esved Bedir savaşında müslümanlara karşı savaşan Mekkeli müşriklerden -1-

Z.+ ni 292/8

zencebīlī [Ar.] şarap, zencefil -1-

ṣahbā-yı z.+ ni‿ng 70/3

zencīr [Far.] zincir, halka -3-

āvīz-i z.-i dilāvīz 62/1

z.+ i 53/8

z.+ ini 78/7

zengbār [Far.] mürekkep, mec. Arap dili -1-

z. 18/3

zengārī [Far.] bakır pası nevinden göztaşı -1-

ḫargāh-ı z.-yi felekni 100/2

ẕerāyif [Ar.] zarif, ince nesneler -1-

ẕ. 15/5

ẕerrāt [Ar.] zerreler, ufak parçalar -2-

ẕ.-ı cihānġa 24/7, 139/2

ẕerre [Ar.] küçük parça, molekül -3-

ẕ. 49/1, 144/10

ẕ.-i nā-pedīd ėrür 335/8

zevāhir [Ar.] parlak, aydınlık -1-

inbāʾ-i z.-i enbā üçün 9/9

zevāl [Ar.] sona erme -3-

fenā vü z. 234/11

fenā-i z.+ din 8/7

z.+ ini 145/4

zevce [Ar.] eş, hanım -1-

z.+ si 302/6

ẕevḳ [Ar.] tatma, haz -3-

ẕ. 341/2

ẕ.-ı leẕẕāt-ı rūḥāniyyeġa 81/11

ẕ.-ı ziyāret-i resūl ʿaleyhi’s-selām birle 345/6

żıll [Ar.] gölge, koruma -1-

ż.-ı şeyṭānnı 346/11

zībā [Far.] süslü, güzel -6-

z. 53/5

z. dil-güşā 195/4

şāhid-i z.-yı ʿaşḳ 62/9

maḥbūb-ı z. birle 227/9

z. ėrür 114/6

kitāb-ı z.+ ġa 18/4

zihī [Ar.] ne güzel, ne hoş, ne büyük -15-

z. 142/11, 156/3, 162/5, 166/4, 237/1, 237/3, 244/11, 325/5, 326/10, 329/5, 337/11, 339/10

ẕikr [Ar.] anma, bildirme -4-

ẕ.-i şemāyili 32/8

ẕ. ḳılıp turur-biz 287/8

ẕ. ḳılıp turur-miz 180/7

ẕ. ḳılıp 258/10

zimām [Ar.] yular -1-

z.-ı iḫtiyār 93/2

ẕimme [Ar.] sahip çıkma -2-

ẕ.-i himmetke 17/3

z.-i kereminde 328/2

zindān [Far.] karanlık hapishane, hücre -1-

z.-ı ʿuḳūbetdin 242/1

zindegānī [Far.] dirilik, hayat -1-

sermāye-i z. 21/6

zīnet [Ar.] süs, bezek -5-

z. bėrdi 156/3

z. bėrmes 227/11

z. tapmaḳ 112/5

z. tapar 229/3

z.+ dür 229/6

zīrek [Far.] uyanık, zeki -2-

z. ü ʿāḳil ėrdim 62/4

mürġ-i z. turur 51/2

zīver [Far.] süs, bezek -1-

z.-i ᶜibādāt birle 76/1

ziyāde [Ar.] çok, daha fazla, çoğalma -4-

z. 38/9, 88/6

z.-i meṣūbāt 121/7

z.+ dür 300/10

ziyān [Far.] zarar, kayıp, hasar -5-

z. 326/11

z. ḳılur 325/11

z. ḳılmaġıl 101/5

z. ḳılmış bolġay 325/9

z.+ ġa 327/3

ziyāret [Ar.] ziyaret, görmeye gitme -2-

ẕevḳ-ı z.-i resūl ᶜaleyhi’s-selām birle 345/6

z. ḳılsa 161/5

ẓuhūr [Ar.] görünme, meydana çıkma, türeme -7-

ẓ.-ı ᶜalāmātdın 140/7

ẓ.-ı ḫāṣṣiyeti 31/6

ẓ.-ı şerāyiᶜ 186/4

ẓ. taptı 63/1

ẓ. tapıp 257/10

ẓ.+ ı 155/4

ẓ.+ ı dėg 227/6

ẓulm [Ar.] haksızlık, eziyet -3-

ẓ. 225/5

ẓ. ḳıldım 101/8

ẓ. ve cefā ḳılmadı 225/3

ẕulmāt [Ar.] karanlıklar -1-

ẕ.-ı cehālāṭ 154/10

ẕulmet [Ar.] karanlık -2-

ẕ. 202/6

ẕ.-i şevāġil-i ḥissiyyeni 146/9

zübde [Ar.] öz, en seçkin parça -2-

z.-i mevcūdāt 10/5

z.-i ümmetlerning 26/2

zühd [Ar.] her türlü zevki reddedip ibadete yönelme -3-

z. 69/8

z.-i perhīzini 108/2

z.+ in 170/1

Züheyr Ebû Sülmâ Züheyr bin Ebî Sülmâ bin Riyâh el-Müzenî, muallaka şairi -2-

Z. 332/9

Z.+ dür 332/1

zülāl [Ar.] saf, berrak, güzel -3-

z. dėg 240/5

leẕẕet-i āb-ı z.+ ni 250/11

āb-ı z.+ ġa 239/5

Ẕü'l-celāl [Ar.] ululuk sahibi, Tanrı -2-

ḥabīb-i Ẕ.+ ning 229/3

ḥażret-i Ẕ.+ din 80/6

zülf [Far.] yüzün iki yanına dökülen saç lülesi -1-

dām-ı z. 51/3

Ẕü’l-fiḳār [Ar.] Hz. Muhammed’in Hz. Ali’ye hediye ettiği ucu çatallı kılıç -2-

Ẕ. 306/10

Ẕ.+ da 306/6

zümürrüd [Ar.] zümrüt -3-

z. 110/8

z.+ din 168/2, 217/1

KAYNAKÇA

Abidin Paşa (1906-1907). *Terceme ve şerh-i Kaside-i Bürde*. İstanbul Mahmud Beğ Matbaası.

Abik, A. D. (2003). Nevâyi'nin eserlerindeki deyimlerin Farsça ile karşılaştırılması. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, 2003-1*, 1-10.

Abik, A. D. (2004). Nevâyî'nin üç eserindeki deyimlerin Farsça ile karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2004-1, 13*, 211-212.

Abik, A. D. (2005). *Meyveler münazarası- doğu Türkçesi* (1. bs.). Ankara Seçkin Yayınları.

Abik, A. D. (2006). *Alî Şîr Neyâyî- Hamsetü'l-mütehayyirîn (metin-çeviri-açıklamalar-dizin)* (1. bs.). Ankara Seçkin Yayıncılık.

Abik, A. D. (2007). Sûfî Allahyâr ve Sebâtü'l-âcizîn'i 18. yüzyıl doğu Türk edebî dilinde mahallîleşme eğilimleri üzerine. *International Journal of Central Asian Studies, 11-1*, 52-73.

Abdullayev, F. (1964). *Harezm şeväläri I*. Taşkent.

Abdullayev, F. (1978). *Üzbek tilining Uğuz lehçesi*. Taşkent Özbekistan Fen Neşriyatı.

Ağırakça, A. (1996). Gassânîler. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 13, 397-398). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ağırman, M. (1997a). Hâris b. Hişâm. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 16, 197). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ağırman, M. (1997b). Hâris b. Kâ'b (benî hâris b. kâ'b). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 16, 197-198). Türkiye Diyanet Vakfı.

Aka, İ. (1994). *Mirza Şahruh ve zamanı (1405-1447)*. Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları XIX. Dizi- Sayı 14.

Aka, İ. (2000). *Timur ve devleti* (2. bs.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları XXIV. Dizi Sayı 15[1].

Akdoğan, Y. (1999). *Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne büyük sözlük*. İstanbul Beşir Yayınevi 1.

Akramova, A. M. (1967). *Tevârîh-i Güzîde- Nusret-nâme*. Taşkent Üzbekiston CCR Fan Naşriyati.

Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)* (2. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 439.

Algar, H. (2006). Necmeddîn-i Kübrâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 32, 498-506). Türkiye Diyanet Vakfı.

Algül, H. (1995). Evs. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 11, 541-542). Türkiye Diyanet Vakfı.

Algül, H. (1997). Hamza. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 15, 500-502). Türkiye Diyanet Vakfı.

Algül, H. (2002). Kubâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, 298-299). Türkiye Diyanet Vakfı.

Algül, H. (2006). Mus'ab b. Umeyr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 31, 226-227). Türkiye Diyanet Vakfı.

Alparslan, A. (2007). Nesta'lik. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 33, 11-15). Türkiye Diyanet Vakfı.

Arat, R. R. (1943). *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur- Vekayi- Babur'un hâtıratı I*. Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları II. Seri 5a.

Arat, R. R. (1946). *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur- Vekayi- Babur'un hâtıratı II*. Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları II. Seri 5b.

Arat, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig- III indeks* (Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, Haz.). İstanbul Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü 47.

Arat, R. R. (1998). *Kutadgu Bilig- II- çeviri* (7. bs.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları II. Dizi- S. 20f.

Arat, R. R. (1999). *Kutadgu Bilig- I- metin* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 458.

Arat, R. R. (2006). *Edib Ahmed B. Mahmud Yüknekî- Atabetü'l-hakayık* (3. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları142.

Arat, R. R. (2007). *Eski Türk şiiri* (4. bs.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları 45[3].

Argunşah, M. (2010). Harezm dönemi metinlerinde e/i sorunu. *Dil Araştırmaları, 6*. 47-60.

Argunşah, M. ve Sağol Yüksekkaya, G. ve Tabaklar, Ö. (2011). *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça dersleri* (2. bs.). İstanbul Kesit Yayınları 27.

Arı, M. S. (2012). Üsâme b. Zeyd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 361-363). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ata, A. (1997a). *Nāṣırü'd-dīn bin Burhānü'd-dīn Rabġūzī - Ḳıṣaṣü'l-enbiyā (peygamber kıssaları) I giriş - metin - tıpkıbasım*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 681-1.

Ata, A. (1997b). *Nāṣırü'd-dīn bin Burhānü'd-dīn Rabġūzī - Ḳıṣaṣü'l-enbiyā (peygamber kıssaları) I dizin*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 681-2.

Ata, A. (1998). *Nehcü'l-ferādis - uştmaḫlarnıng͡ acuḳ yolı - cennetlerin açık yolu III dizin - sözlük*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 518.

Ata, A. (2002). *Harezm- Altın Ordu Türkçesi*. İstanbul Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 36.

Ata, A. (2004). *Türkçe ilk Kur'an tercümesi (Rylands nüshası) giriş - metin - notlar - dizin*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 854.

Ata, A. (2014). *Çağatay Türkçesinin ilk devresi Harezm - Altın Ordu Türkçesi* (1. bs.). Ankara Ankara Üniversitesi Yayınları 395.

Atalay, B. (1998a). *Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi I* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 521.

Atalay, B. (1998b). *Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi II* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 522.

Atalay, B. (1999a). *Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi III* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 523.

Atalay, B. (1999b). *Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi IV* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 524.

Ateş, A. O. (1995). Enes b. Fedâle. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 11, 234). Türkiye Diyanet Vakfı.

Atwood, C. P. (2004). *Encyclopedia of Mongolia and the Mongol empire*. New York.

Avcı, C. (2002a). Kinâne (Benî Kinâne). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, 31-32). Türkiye Diyanet Vakfı.

Avcı, C. (2002b). Kisrâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, 71-72). Türkiye Diyanet Vakfı.

Avcı, C. (2002c). Kureyş (Benî Kureyş). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, 442-444). Türkiye Diyanet Vakfı.

Avcı, C. (2003). Medâin. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 28, 289-291). Türkiye Diyanet Vakfı.

Aycan, İ. (1994). Ebû Süfyân. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 230-232). Türkiye Diyanet Vakfı.

Aycan, İ. (2007). Rebîa (Benî Rebîa). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 34, 498-499). Türkiye Diyanet Vakfı.

Aydınlı, A. (2000). İkrime b. Ebû Cehil. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 22, 42-43). Türkiye Diyanet Vakfı.

Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti I (2. bs.) (2010). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 661.

Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti II (2003). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 828.

Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti I-II-III-IV (2006). Bakı Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu.

Azərbaycan SSR'nin İzahlı Coğrafi Adlar Lüğəti (1960). Bakı Azərbaycan SSR Elmlər Akadəmiyası Coğrafiya Cəmiyəti.

Azimli, M. (2008). Sa'd b. Ubâde. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 377-378). Türkiye Diyanet Vakfı.

Azizova, E. (2013). Zühre (Benî Zühre). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, 544). Türkiye Diyanet Vakfı.

Baalbaki, R. (1995). *Al-Mawrid a modern Arabic- English dictionary* (7. ed.). Beirut Dar El-İlm Lilmalayin.

Balcı, İ. (2006). Müsennâ b. Hârise. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 32, 89-90). Türkiye Diyanet Vakfı.

Balcı, R. (2014a). *Kâtip Çelebi - Keşfü'z-zunûn an esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn 3. Cilt* (2. bs.). İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Balcı, R. (2014b). *Kâtip Çelebi - Keşfü'z-zunûn an esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn 4. Cilt* (2. bs.). İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Balcı, R. (2014c). *Kâtip Çelebi - Keşfü'z-zunûn an esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn 5. Cilt-Dizin* (2. bs.). İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin grameri* (6. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 528.

Barthold, W. (1997). *Uluğ Beg ve zamanı* (İsmail Aka, Çev.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları XIX. Dizi- Sayı 17.

Barthold, W. (2008). *Tarihte Türk dünyası* (Nurer Uğurlu, Çev.). İstanbul 1. bs. Örgün Yayınevi.

Barutçu Özönder, F. S. (1996). *Alî Şîr Nevâyî Muhākemetü'l-luġateyn - iki dilin muhakemesi*, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 656.

Barutçu Özönder, F. S. (1998). *Üç itigsizler (giriş- metin- tercüme- notlar- indeks)*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 672.

Basset, R. (1979a). Bûsîrî (5. bs.). *Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul Milli Eğitim Basımevi, C. 2, 822b.

Basset, R. (1979b). Bürde (5. bs.). *Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, C. 2, 837b-838a.

Başaran, S. (1995). Fazl b. Abbas b. Abdülmuttalib. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 12, 272-273). Türkiye Diyanet Vakfı.

Berta, Á. (1996). *Deverbale wortbildung im Mittelkiptschakisch - Türkischen*. Wiesbaden Harrassowitz.

Bilge, M. L. (1993) Cuhfe. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, 82-83). Türkiye Diyanet Vakfı.

Biray, H. (1999). *Batı grubu Türk yazı dillerinde isim*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 711.

Bodrogligeti, A. J. E. (2001). *A grammar of Chagatay*. Muenchen Lincom Europa.

Bodrogligeti, A. J. E. (2003a). *An academic reference grammar of modern literary Uzbek I*. Los Angeles Lincom Europa.

Bodrogligeti, A. J. E. (2003b). *An academic reference grammar of modern literary Uzbek II*. Los Angeles Lincom Europa.

Borovkov, A. K. (1961). *Badā'iʿ al-luġat*. Moskva İzdatel'stvo Vostocnoy Literatur'.

Borovkov, A. K. (2002). *Orta Asya'da bulunmuş Kur'an tefsirinin söz varlığı (XII.-XIII. yüzyıllar)* (Halil İbrahim Usta, Ebülfez Amanoğlu, Çev.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 811.

Bregel, Y. (2003). *An historical atlas of Central Asia*. Leiden- Boston Brill.

Brockelmann, C. (1954). *Osttürkische grammatik der Islamischen litteratursprachen Mittelasiens*. Leiden Brill.

Budak, M. (1994). Ebü'l-Hayr Han. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul C. 10, 325-326.

Buell, P. D. (2003). *Historical dictionary of the Mongol world empire*. Lanham-Maryland Scarecrow Press.

Bulut, H. İ. (2005). Mucize. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 350-352). Türkiye Diyanet Vakfı.

Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. İstanbul Türk Dil Kurumu Yayınları 260.

Caferoğlu, A. (2001). *Türk dili tarihi I-II* (4. bs.). İstanbul Alfa Yayınları 856.

Canan, İ. (1995). Enes b. Mâlik. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 11, 234-235). Türkiye Diyanet Vakfı.

Canpolat, M. (1982). *Ömer Bin Mezîd- Mecmû'atü'n-nezâ'ir*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 500.

Cerrahoğlu, İ. (1988). Abdullah b. Mes'ûd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 114-117). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ceylan, Ö. (2010). Şerh (Türk edebiyatı). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 38, 565-568). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ciley, V. (1999). *Ottura Asya tarihi II* (Gayret Abdurahman, Abduşükür Mehsut, Çev.). Şincaŋ Halk Neşriyatı.

Cirit, H. (2009). Sevbân b. Bücdüd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 36, 583). Türkiye Diyanet Vakfı.

Clauson, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. London Oxford University Press.

Coşkun, V. (1999). Türk lehçelerinde zaman kavramı taşıyan -ºp zarf-fiil eki. *Türk Dünyası (Dil ve Edebiyat Dergisi), Bahar- 7*, 173- 192.

Coşkun, V. (2000). *Özbek Türkçesi grameri*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 752.

Çağatay, S. (1988). Türkçede ki<erki, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1963*, 245- 250.

Çagatay Tiliniŋ İzahlik Lugiti (2002). Şincaŋ Halk Neşriyati.

Çağrıcı, M. (1989). Ahlâk. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, 1-9). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çağrıcı, M. ve Uludağ, S. (2001). İstikamet. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 23, 348-349). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çakan, L. İ. (1988). Abdullah b. Ebû Rebîa. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 96-97). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çakan, L. İ. ve Eroğlu, M. (1988). Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 76-79). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çakan, İ. L. (1992). Berâ b. Âzib. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, 469). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çanga, M. (2007). *Kur'an-ı Kerim lügati - ilavelerle Mu'cemü'l-müfehres*. İstanbul Timaş Yayınları 18.

Çelebi, İ. (2001). Kâhin (kelâm). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, 171-172). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çelebi, İ. (2005). Muhammed (Dindeki Yeri/ Mucizeleri). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 446-448). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çelebi, İ. (2008). Rüya. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 306-309). Türkiye Diyanet Vakfı.

Çetin, N. M. (1989). Aklâm-ı sitte. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, 276-280). Türkiye Diyanet Vakfı.

Dağıstanlıoğlu, B. E. (2009). Ḳışaṣü'l-enbiyā'da birleşik fiiller. Yüksek Lisans Tezi, Çukuova Üniversitesi, Adana.

Dağıstanlıoğlu, B. E. (2014). Keşfü'l-hüdâ doğu Türkçesiyle yazılmış bir Kaside-i Bürde şerhi. *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı* (133-137). Çukurova Üniversitesi Basımevi.

Dayhan, A. T. (2012). Üseyd b. Hudayr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 363-364). Türkiye Diyanet Vakfı.

Demirayak, K. (2001). Kasîdetü'l-bürde. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, 566-568). Türkiye Diyanet Vakfı.

Demircan, A. (2012). Utbe b. Rebîa. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 235-236). Türkiye Diyanet Vakfı.

Deny, J. (1941). *Türk dili grameri- Osmanlı lehçesi* (1. bs.) (Ali Ulvi Elöve, Çev.). İstanbul İstanbul Maarif Matbaası.

Derman, M. U. (2007). Nesih. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 33, 1-3). Türkiye Diyanet Vakfı.

Derman, M. U. (2010). Ta'lik. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 39, 507-508). Türkiye Diyanet Vakfı.

Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik lûgat* (7. bs.). Ankara Aydın Kitabevi Yayınları 2.

DeWeese, D. A. (1985). The Kashf al-Huda of Kamal ad-Din Husayn Khorezmi a fifteenth-century sufi commentary of the Qasidat al-burdah in Khorezmian Turkic. PhD Dissertation, University of Indiana.

Dilçin, C. (2000). *Örneklerle Türk şiir bilgisi* (6. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 517.

Diyanet İslâm Ansiklopedisi (C. 1, 129) (1988). Abdullah b. Rebîa. Türkiye Diyanet Vakfı.

Diyanet İslâm Ansiklopedisi (C. 1, 16-17) (1988). Abbas. Türkiye Diyanet Vakfı.

Diyanet İslâm Ansiklopedisi (C. 11, 544) (1995). Evtâs. Türkiye Diyanet Vakfı.

Diyanet İslâm Ansiklopedisi (C. 30, 479-482) (2005). Muhammed (Hz. Peygamber devri kronolojisi). Türkiye Diyanet Vakfı.

Doerfer, G. (1963). *Türkische und Mongolische elemente im Neupersichen I*. Wiesbaden.

Doerfer, G. (1965). *Türkische und Mongolische elemente im Neupersichen II*. Wiesbaden.

Doerfer, G. (1967). *Türkische und Mongolische elemente im Neupersichen III*. Wiesbaden.

Doerfer, G. (1975). *Türkische und Mongolische elemente im Neupersichen IV*. Wiesbaden.

Doerfer, G. (1995). Eski Türkçe ı-~yı- hakkında, *Türk Dilleri Araştırmaları 5*, 5-11.

Eckmann, J. (1971). *The dîvân of Gedâ'î.* Indiana University.

Eckmann, J. (1988a). Çağatayca (Mehmet Akalın, Çev.). *Tarihî Türk Şiveleri* (211-245). Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 73.

Eckmann, J. (1988b). Harezm Türkçesi (Mehmet Akalın, Çev.). *Tarihî Türk Şiveleri* (173-210). Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 73.

Eckmann, J. (1995). *Nehcü'l-Ferādīs - uştmaḫlarnıng͡ açuq yolı - cennetlerin açık yolu I metin II tıpkıbasım* (Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Yay.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 518.

Eckmann, J. (2003a). *Çağatayca El Kitabı* (1. bs.) (Günay Karaağaç, Çev.). Ankara Akçağ Yayınları 456.

Eckmann, János (2003b). *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi üzerinde araştırmalar* (2. bs.) (Osman Fikri Sertkaya, Haz.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 635.

Efendioğlu, M. (2005). Muâz b. Amr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 337-338). Türkiye Diyanet Vakfı.

El-A'zamî, M. M. (1992). Buhârî, Muhammed b. İsmâil. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, 368-372). Türkiye Diyanet Vakfı.

Elmalı, H. (1997). Hassân b. Sâbit. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 16, 399-402). Türkiye Diyanet Vakfı.

Eraslan, K. (1970). Doğu Türkçesinde ek uyumsuzluğuna dair. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVIII, 113-124.

Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçe'de isim-fiiller*. İstanbul İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Eraslan, K. (1993). Çağatay edebiyatı. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, 168-176). Türkiye Diyanet Vakfı.

Eraslan, K. (1996). *Alî Şîr Nevâyî - nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimü'l-fütüvve I metin* (2. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 608.

Eraslan, K. (1999). *Mevlânâ Sekkâkî divanı*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 720.

Eraslan, K. (2001a). *Alî Şîr Nevâyî mecâlisü'n-nefâyis I*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 788.

Eraslan, K. (2001b). *Alî Şîr Nevâyî mecâlisü'n-nefâyis II*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 788.

Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 1047.

Ercilasun, A. B. (1984). *Kutadgu Bilig grameri - fiil*. Ankara Gazi Üniversitesi Yayınları 33.

Ercilasun, A. B. (2005). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi* (2. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 603.

Ercilasun, A. B. (Ed.) (2007). *Türk lehçeleri grameri* (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud- dîvânu lugâti't-türk (giriş-metin-çeviri-notlar-dizin)*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 1120.

Erdal, M. (1991a). *Old Turkic word formation- a functional approach to the lexicon I*. Wiesbaden Otto Harrassowitz.

Erdal, M. (1991b). *Old Turkic word formation- a functional approach to the lexicon II*. Wiesbaden Otto Harrassowitz.

Erdal, M. (2004). *A grammar of old Turkic*. Leiden Brill.

Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü* (2. bs.). Ankara Bizim Büro Basım Evi.

Ergene, O. (2012). Sibîcâbî - gülistan çevirisi I (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Çeviri-Tıpkıbasım). Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Ergene, O. (2012). Sibîcâbî - gülistan çevirisi II (Dizin). Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Ergin, M. (1997a). *Dede Korkut kitabı giriş- metin- faksimile* (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 169.

Ergin, M. (1997b). *Dede Korkut kitabı II indeks- gramer* (3. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 219.

Ergin, M. (2000). *Türk dil bilgisi*. İstanbul Bayrak Yayınları.

Erul, B. (2012). Übey b. Kâ'b. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 272-274). Türkiye Diyanet Vakfı.

Erünsal, İ. E. (2003). Mahmud Paşa kütüphanesi. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 27, 381-382). Türkiye Diyanet Vakfı.

Etik, A. (1968). *Ferheng-i Farsî - Farsça-Türkçe lûgat*. İstanbul Salâh Bilici Kitabevi Yayınları.

Fayda, M. (1988). Abdullah b. Cübeyr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 93). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1988). Abdullah b. Selâm. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 134-135). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1989). Âişe. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, 201-205). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1991a). Amr b. Ümeyye. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 3, 94-95). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1991b). Bahîrâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 4, 486-487). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1992). Bedir gazvesi. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, 325-327). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1993a). Cennetü'l-bakı. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 7, 387). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1993b). Cerîr b. Abdullah. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 7, 410-411). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1996). Fil vak'ası. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 13, 70-71). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1997). Hâlid b. Velîd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 15, 289-292). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (1999). İbn İshak. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 20, 93-96). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fayda, M. (2005). Muhammed (hayatı). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 408-423). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fazilov, E. (1965). *Özbek tilining tarihiy morfologiyasi*. Taşkent.

Fığlalı, E. R. (1989). Ali. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, 371-374). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fığlalı, E. R. (1994). Ebû Tâlib. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 237-238). Türkiye Diyanet Vakfı.

Fığlalı, E. R. (1998). Hüseyin. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, 518-521). Türkiye Diyanet Vakfı.

Gabain, A. von (2000). *Eski Türkçenin grameri* (Mehmet Akalın, Çev.) (3. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 532.

Golden, P. (2002). *Türk halkları tarihine giriş* (Osman Karatay, Çev.). Ankara KaraM Yayınları 1.

Gökbulut, S. (2013). Kemâleddîn Hüseyin Harezmî ve yarım kalmış Farsça Mesnevî şerhi. *Sûfî Araştırmaları - Sufi Studies*, 4/8, 37-47.

Gölpınarlı, A. (2014). *Türkiye'de mezhepler ve tarikatler* (6. bs.). İstanbul İnkılâp Yayınları.

Götz, M. (1979). *Verzeichnis der orientalischen handschriften in deutschland band XIII.4 Türkische handschriften*. Wiesbaden.

Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 673.

Gülsevin, G. ve Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi* (1. bs.), Ankara Gazi Kitabevi.

Günel, F. (1998). Hira. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, 121-122). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hacıeminoğlu, N. (2008). *Karahanlı Türkçesi grameri* (3. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 638.

Hacıolova, K. (1970). Türkçede iken'in durumu ve fonksiyonu, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 18,* 1- 8.

Hahn, R. F. (2006). *Spoken Uyghur* . Seattle University of Washington.

Hamîdullah, M. (1998). Huneyn gazvesi. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, 376-377). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hamîdullah, M. ve Avcı, C. (2012). Uhud gazvesi. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 54-57). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hamilton, J. R. (2011). *Dunhuang mağarasında bulunmuş Buddhacılığa ilişkin Uygurca el yazması - iyi ve kötü prens öyküsü* (Vedat Köken, Çev.) (2. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 682.

Hanser, O. (2003). *Türkmence elkitabı* (Zuhal Kargı Ölmez, Çev.). İstanbul Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 17.

Harman, Ö. F. (2000). İrem. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 22, 443). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hatiboğlu, İ. (2006). Nâfi'. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 32, 286-287). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hatiboğlu, İ. (2008). Sa'd b. Ebû Vakkâs. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 372-374). Türkiye Diyanet Vakfı.

Hilmi, Ö. F. (2013). *Kelime manalı Kasîde-i Bürde - şerhi, fazileti, havası ve esrarı* (1. bs.). İstanbul Tuğra Neşriyat.

Hofman, H. F. (1969). *Turkish literature a bio-bibliographical survey section III part I*. Utrecht Published by The Library of The University of Utrecht.

İlker, A. (1997). *Batı grubu Türk yazı dillerinde fiil*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 679.

İnan, A. (1992). Çağatay edebiyatı. *Türk Dünyası El Kitabı*, 3. Cilt, 80-103, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 121.

İnan, A. (1998). Çağatay yazı dilinin kuruluş tarihine dair düşünceler (2. bs.). *Abdülkadir İnan - Makaleler ve İnelemeler II*, 1-11, Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi- Sayı 51-1a.

İpekten, H. ve İsen, M. ve Toparlı, R. ve Okçu, N. ve Karabey, T. (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*, Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 942.

Jarring, G. (1964). *An eastern Turki - English dialect dictionary*. Lund.

Johnson, F. (1852). *A dictionary Persian, Arabic and English*. London.

Kaçalin, M. S. (2011). *Niyâzî - Nevâyî'nin sözleri ve Çağatayca tanıklar*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 1027.

Kandemir, M. Y. (1988a). Abdullah b. Amr b. Harâm. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 86). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1988b). Abdullah b. Ömer b. Hattâb. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 126-128). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1992a). Ahmed b. Hüseyin Beyhakî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, 58-61). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1992b). Câbir b. Abdullah. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, 530-532). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1994). Ebû Süfyân el-Hâşimî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 232). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1998a). Hind bint Utbe. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, 64-65). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (1998b). Hubâb b. Münzir. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, 264). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (2001). Kâ'b el-Ahbâr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, 1-3). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (2005). Muhammed (şahsiyeti / isimleri, şemâili ve üstünlükleri, ahlâkı, günlük hayatı ve ibadeti, eşleri ve çocukları). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 423-428). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (2006). Müslim b. Haccâc. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 32, 94-94). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kandemir, M. Y. (2008). Sâid b. Müseyyeb. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 563-564). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (1994a). Ebû Leheb. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 178-179). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (1994b). Ehâbiş. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 496-497). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (1994c). Ebû Cehil. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 117-118). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (1996). Gıfâr (Benî Gıfâr). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 14, 49). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (1998). Hevâzin (Benî Hevâzin). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 17, 276-277). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (2003). Mahzûm (Benî Mahzûm). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 27, 402-403). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, M. A. (2008). Safvân b. Ümeyye. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 486-487). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kara, Mehmet (2007). Türkmen Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (231- 290) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Kara, Mustafa (1993) . Cûzcânî, Ebû Ali. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, 97). Türkiye Diyanet Vakfı.

Karaağaç, G. (1997). *Lutfî divanı (giriş-metin-dizin-tıpkıbasım)*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 687.

Karabulut, A. R. ve Karabulut, A. T. (2001). *Dünya kütüphanelerinde mevcut İslam kültür tarihi ile ilgili eserler ansiklopedisi*. Kayseri Mektebe Yayınları 2. Cilt, 12.

Karacabey, S. (2008). Sa'd b. Rebî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 375-376). Türkiye Diyanet Vakfı.

Karahan, A. (1985). *XIV. yüzyıl sonlarına kadar Türk kültürü ve edebiyatı*. İstanbul İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yaınları 2659.

Karahan, L. (2008). *Türkçede söz dizimi* (13. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 58.

Karamanlıoğlu, A. F. (1989). *Seyf-i Sarâyî- gülistan tercümesi*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 544.

Karamanlıoğlu, A. F. (1994). *Kıpçak Türkçesi grameri*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 579.

Karasoy, Y. (1998). *Şiban Han dîvânı (inceleme-metin-dizin-tıpkıbasım)*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 614.

Kartallıoğlu, Y. ve Yıldırım, H. (2007). Azerbaycan Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (172- 230) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Kashani, A. A. ve Kashani, M. (1996). *The concise Persian - English dictionary* (9. ed.). Tahran Amir Kabir Publication.

Kavuz, K. (1997). *Uygurça - İnglizçe luget - a concise Uighur - English dictionary*. Şincaŋ Halk Neşriyatı.

Kaya, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk- giriş ve dizin* (1.bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 607.

Kaya, C. (2008). *Uygur harfli Rızvan Şah ile Ruh-Afza hikâyesi- giriş, tıpkıbasım, metin, çeviri, notlar ve dizinler* (1. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 930.

Kaya, M. (1992). Bûsîrî, Muhammet b. Saîd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, 468-470). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kaya, M. (2001). Kasîdetü'l-bürde. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, 568-569). Türkiye Diyanet Vakfı.

Kaya, M. (2011). *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe söyleyiş* (3. bs.). İstanbul Damla Yayınevi 1519.

Kazancı, A. L. (1994). Ebrehe. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 79-80). Türkiye Diyanet Vakfı.

Keene, H. G. (1894). *An oriental biographical dictionary*. London W. H. Allen & Co., Limited.

Kılıç, A. (2009). Geleneksel şerh ve modern metin incelemelerine eleştirel bir bakış metotlar, çalışmalar, beklentiler. *Turkish Studies, 4/6,* 326-334.

Kırca, C. (1988). Âd. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 333-334). Türkiye Diyanet Vakfı.

Klassik Azərbaycan Ədəbiyatında İşlənən Ərəb və Fars Sözləri Lüğəti I-II (2005). Bakı Şərq-Qərb.

Kocaoğlu, T. (2003). Tarihi Türk lehçeleri metinlerinin transkripsiyonlanmasında kapalı ė/i meselesi. *Türk Kültürü, Temmuz-Ağustos*, 266-281.

Kocaoğlu, T. (2004). Ali Şir Nevayî'nin Türkçe ünlü sesler üzerindeki açıklamaları (kapalı ė/i meselesi). *Ali Şir Nevayî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yıl Dönümleri Anma Toplantısı Bildirileri* içinde (57-67). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 825.

Koçyiğit, T. (1988). Abdullah b. Übey b. Selûl. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 139-140). Türkiye Diyanet Vakfı.

Korkmaz, Z. (1960). Türkiye Türkçesinde iktidar ve imkân gösteren yardımcı fiiller ve gelişmeleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1959*, 107- 124.

Korkmaz, Z. (1969). Türkiye Türkçesinin ki bağlacı ile ki şüphe edatı arasındaki yapı ve görev ayrılığı. *Necati Lugal Armağanı* içinde (389- 395). Ankara.

Korkmaz, Z. (2003). *Gramer terimleri sözlüğü* (Genişletilmiş 2. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 575.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri- şekil bilgisi* (3. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 827.

Kotku, M. Z. (2010). *Nefsin terbiyesi*. İstanbul Vuslat6.

Köprülü, M. F. (1978). Çağatay edebiyatı. *İslam Ansiklopedisi* (C. 3, 270a-323b).

Köprülü, M. F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi* (3. bs.). İstanbul Ötüken Neşriyat 157.

Köprülü, M. F. (2012). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar* (12. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 494.

Kunos, I. (1902). *Šejx Sulejman Efendi's Čagataj-Osmanisches wörterbuch*. Budapest.

Kurtuluş, R. (2002). Kemâleddî-i Hârizmî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, 233). Türkiye Diyanet Vakfı.

Küçükaşçı, M. S. (2002). Kilâb b. Rebîa (Benî Kilâb b. Rebîa). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, 567-568). Türkiye Diyanet Vakfı.

Küçükaşçı, M. S. (2003). Mâlik b. Avf. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 27, 504-505). Türkiye Diyanet Vakfı.

Lessing, F. D. (ed.) (1960). *Mongolian- English dictionary*. Los Angeles University of California Press.

Levend, A. S. (1965). *Ali Şir Nevaî I - hayatı, sanatı ve kişiliği*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 239.

Levend, A. S. (1988). *Türk edebiyatı tarihi* (3. bs.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları VIII. Dizi- Sayı 8b.

Li, Y. S. (1999). *Türk dillerinde akrabalık adları*. İstanbul Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 15.

Li, Y. S. (2004). *Türk dillerinde sontakılar* (1. bs.). İstanbul Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 40.

Lugal, N. (2011). *Devletşah - şair tezkireleri - tezkiretü'ş-şuarâ* (1. bs.). İstanbul Pinhan Yayınları 7.

Magrufova, Z. M. (1981). *Özbek tilining izahli lügati I-II*. Moskova Rus Tili Näşriyät.

Mansuroğlu, M. (1988). Karahanlıca (Mehmet Akalın, Çev.). *Tarihî Türk şiveleri* (133-171). Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 73.

Mazıoğlu, H. (1983). Eski Türk edebiyatı. *Türk Ansiklopedisi* (C. 32, 80-134). Milli Eğitim Basımevi.

Mengi, M. (1994). *Eski Türk edebiyatı tarihi - edebiyat tarihi - metinler*. Ankara Akçağ Yayınları 111.

Mengi, M. (2007). Metinde incelemesi aşamaları, terimler ve bunlardan biri metin tahlili. *Turkish Studies*, *2/3*, 407-417.

Mertoğlu, M. S. (2009). Sa'lebî, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 36, 28-29). Türkiye Diyanet Vakfı.

Muallim Nâci (1995). *Lûgat-i Nâci*. İstanbul Çağrı Yayınları 6.

Mutçalı, S. (1995). *Arapça - Türkçe sözlük*. İstanbul Dağarcık Yayınları 1.

Naskali, E. (2009). Sâsânîler. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 36, 174-176). Türkiye Diyanet Vakfı.

Navoiy Asarlari Uçun Kiskaça Lugat (1993). Toşkent, O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining Fan Naşriyati.

Necip, N. (2008). *Yeni Uygur Türkçesi sözlüğü* (2. bs.) (İklil Kurban, Çev.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 615.

Okay, M. O. (2009). Sihr-i Helâl. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 37, 172-173). Türkiye Diyanet Vakfı.

Onay, A. T. (1992). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı*. Ankara Türkiye Diyanet Vakfı.

O'zbek Tilining İzohli Lugati I-II (1981). Moskva Rus Tili Neşriyeti.

Ökten, S. (1993). Çağmînî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, 182-183). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk III. kitap- 5. bölüm*, Ankara Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 1.

Ölmez, M. (2003). Çağataycadaki eskicil öğeler üzerine. Aysu Ata, Mehmet Ölmez (Ed.). *Mustafa Canpolat Armağanı* içinde (135-142). Ankara.

Ölmez, M. (2010). Eski Türk yazıtlarının yeni bir yayımı nasıl olmalıdır. *I. Uluslararası Uzak Asya'dan Ön Asya'ya Eski Türkçe Bilgi Söleni* 18-20 Kasım 2009 bildiri kitabı içinde (135-142). Afyonkarahisar.

Ölmez, Z. (1993). Mahbûbü'l-kulûb (inceleme - metin - sözlük). Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ölmez, Z. (1996). *Ebulgazi Bahadır Han - şecere-i Terâkime (Türkmenlerin soykütüğü).* Ankara Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 3.

Ölmez, Z. (2007). Çağatay edebiyatı ve çağatay edebiyatı üzerine araştırmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 5*, 173-219.

Ölmez, Z. (2011). Ali Şir Nevâyî'nin eserlerindeki Moğolca asru sözü hakkında. *Türkiye Dilleri Araştırmaları, 21-2*, 161-169.

Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 703.

Öner, M. (2007). Tatar Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (679- 748) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Öner, M. (2009). *Kazan-Tatar Türkçesi sözlüğü* (1. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 963.

Öngören, R. (2013). Zeynüddin el-Hâfî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, 375-377). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önkal, A. (1991a). Amr b. Avf (Benî Amr b. Avf). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 3, 82). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önkal, A. (1991b). Amr b. Cemûh. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 17, 82-83). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önkal, A. (1993). Cüheyne (Benî Cüheyne). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, 107). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önkal, A. (1998). Hazrec (Benî Hazrec). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 17, 143-144). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önkal, A. (2012). Übey b. Halef. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 272). Türkiye Diyanet Vakfı.

Önler, Z. (1996). Türkçede -lA zarf eki. *Uluslar arası Türk Dili Kongresi 1992* (9-15). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 632.

Özaydın, A. (1997). Hârizm. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 16, 217-220). Türkiye Diyanet Vakfı.

Özbekçe - Türkçe ve Türkçe - Özbekçe İzahlı Lugat (1997). Taşkent Özbekistan Cumhuriyeti Halk Talim Vezirliği Özbek - Türk Liseleri Genel Müdürlüğü.

Özdemir, H. ve Cebeci, S. (1992). *Arapça- Türkçe sözlük* (2. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 48.

Özek, A. (2002). El-Keşşâf. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, 329-330). Türkiye Diyanet Vakfı.

Özel, A. (1992). Bezzâzî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, 113-114). Türkiye Diyanet Vakfı.

Özel, A. (2005). Muhammed (şahsiyeti/ siyasî ve askerî kişiliği). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 431-439). Türkiye Diyanet Vakfı.

Özel, S. ve Atabay, N. ve Kutluk, İ. (2003). *Sözcük türleri* (3. bs.). İstanbul Papatya Yayıncılık.

Özkan, M. (2009). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi* (3. bs.). İstanbul Filiz Kitabevi.

Özkan, N. (2007). *Türk dilinin yurtları*, Ankara Akçağ Yayınları 451.

Özmen, Mehmet (2000). Türkçede değil kelimesi ve kullanımları, *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. XXIX*, 189- 244.

Özmen, M. (2001a). Eksik olan dil bilgisi terimlerimiz üzerine, *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri 1999* içinde (111- 125). Gazimağusa.

Özmen, M. (2001b). *Ahmed-i Dâ'î divanı I - metin - gramer - tıpkıbasım*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 775/1.

Özmen, M. (2003). Gerek, gerekmek ve gereklilik çekimleri üzerine. Aysu Ata, Mehmet Ölmez (Ed.). *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu, Mustafa Canpolat Armağanı* içinde (177-193). Ankara.

Özmen, M. (2007). Olmak fiiliyle kurulan birleşik fiil çekimleri üzerine, *Türk Dil Kurumu IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2000* içinde (C. II, 1417- 1426). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 856/ II.

Özmen, M. (2013). *Türkçenin sözdizimi* (1. bs.). Adana Karahan Kitabevi.

Özmen, M. (2014). *Türkçede -ken zarf-fiili.* Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 1117.

Öztürk, M. ve Mertoğlu, M. S. (2013). Zemahşerî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, 235-238). Türkiye Diyanet Vakfı.

Öztürk, M. ve Örs, D. (2000). *Mütercim Âsım Efendi- Burhân-ı Katı*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 733.

Öztürk, R. (2007). Özbek Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (291- 354) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Öztürk, R. (2010). *Yeni Uygur Türkçesi grameri*, Ankara 2. bs. Türk Dil Kurumu Yayınları 593.

Özyetkin, M. (1996). *Altın Ordu, Kırım ve Kazan sahasına ait yarlıg ve bitiglerin dil ve üslûp incelemesi.* Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 658.

Özyetkin, M. (2001). *Ebū Hayyān - kitābu'l-idrāk li lisāni'l-etrāk - fiil tarihî ve karşılaştırmalı bir gramer ve sözlük denemesi* (1. bs.). Ankara KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı.

Pala, İ. (1999). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul Ötüken Neşriyat.

Pavet de Courteille (1870). *Dictionnaire Turk-Oriental*. Paris.

Pekolcay, N. (1967). *İslâmî Türk edebiyatı*. İstanbul Cağaloğlu Yayınevi 19.

Pritsak, O. (1988). Kıpçakça (Mehmet Akalın, Çev.). *Tarihî Türk Şiveleri* (111-122). Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 73.

Polat, S. (1994). Ebû Ali en-Nîsâbûrî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, 92-93). Türkiye Diyanet Vakfı.

Poppe, N. N. (2009). *Zemahşerî - Mukaddimetü'l-edeb - Moğolca Çağatayca çevirinin sözlüğü* (Mustafa S. Kaçalin, Çev.) (1. bs.) Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 976.

Radloff, W. (1893). *Versuch wörterbuches der Türk dialecte*. St. Petersburg.

Rásonyi, L. (1988). *Tarihte Türklük* (2. bs.). Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 83.

Sağol Yüksekkaya, G. (2011). Harezm Türkçesi. *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri* (107-209) (2. bs.). İstanbul Kesit Yayınları 27.

Sandıkçı, K. (1988). Abdullah b. Ebû Hadred. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 1, 96). Türkiye Diyanet Vakfı.

Sarıçam, İ. (1997). Hâris b. Abdülmuttalib. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 16, 194). Türkiye Diyanet Vakfı.

Savran, A. (1994). Düreyd b. Sımme. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, 235-238). Türkiye Diyanet Vakfı.

Schwarz, H. G. (1992). *An Uyghur - English dictionary*. Washington Center for East Asian Studies Western Washington University.

Sertkaya, A. G. (2005). Yakînî'nin ok yay-nıng münazarası (giriş - metin - çeviri - açıklamalar ve tıpkıbasım). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 33*. 159-206.

Sertkaya, O. F. (1992). Mongolian words and forms in Chagatay Turkish (eastern Turki) and Turkey Turkish (western Turki). *Türk Dili Araştırmaları - Belleten 1987*, 257-263.

Seyhan, T. O. (2004). *Zahîrü'd-din Muhammed Bâbür Mîrza - mübeyyen der fıkh (giriş- metin- dizin- tıpkıbasım).* İstanbul Çağrı Yayınları.

Sezer, İ. H. (2000). Kaside-i Bürde ve nesir ve manzum tercümesi. *İlahiyat Dergisi*, 10, 65-88.

Shaw, R. B. (1878). *A sketch of the Turki language as spoken in eastren Turkistan (Káshghar and Yarkand) I*. Calcutta Baptist Mission Press.

Shaw, R. B. (1880). *A sketch of the Turki language as spoken in eastren Turkistan (Káshghar and Yarkand) II - vocabulary*. Calcutta Baptist Mission Press.

Sifil, E. (2012). Ubeyde b. Hâris. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, 17). Türkiye Diyanet Vakfı.

Sjoberg, A. F. (2006). *Uzbek structural grammar*. Bloomington Research Institute for Inner Asian Studies Indiana University.

Steingass, F. (1884). *The students Arabic - English dictionary*. London.

Steingass, F. (1963). *A comprehensive Persian - English dictionary* (5. bs.). London Routledge & Kegan Paul Limited.

Storey, C. A. (1927). *Persian literature a bio-bibliographical survey*. London.

Sülün, M. (2012). Esma-i hüsna'dan hayata yansıyan es-selam. *Diyanet, Temmuz*, S. 259, 21-24.

Şahin, E. S. (1997). *Kaside-i Bürde'nin Türkçe şerh ve tercümeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şahinoğlu, M. N. (2002). Kemâl-i Hucendî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, 226). Türkiye Diyanet Vakfı.

Şemseddin Sami (1989). *Kâmûs-ı Türkî* (3. bs.). İstanbul Çağrı Yayınları 2.

Şener, M. (2006). Mültezem. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 31, 552-553). Türkiye Diyanet Vakfı.

Şensoy, S. (2010). Şerh. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 38, 555-558). Türkiye Diyanet Vakfı.

Şeşen, R. (2001). *İslâm coğrafyacılarına göre Türkler ve Türk ülkeleri* (2. bs.). Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi Sayı173.

Şeyh Süleymân Efendî-yi Özbekî El-Buhârî (2003). *Lugat-i Çağatay ve Türkî-yi Osmânî*. İstanbul Türk Dilleri Araştırmaları 13.

Tamir, F. (2007). Kazak Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (429- 480) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Taşpınar, İ. (2009). Sâm. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 36, 60-61). Türkiye Diyanet Vakfı.

Tekin, Ş. (1992). Eski Türkçe. *Türk Dünyası El Kitabı*, 69- 119.

Tekin, T. (1975). *Ana Türkçede aslî uzun ünlüler*. Ankara Hacettepe Üniversitesi Yayınları 15.

Tekin, T. (2000). *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara Türk Dili Araştırmaları Dizisi 9.

Tekindağ, Ş. (2003). Mahmud Paşa. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 27, 376-378). Türkiye Diyanet Vakfı.

Thomsen, V. (2002). *Orhon yazıtları araştırmaları* (Vedat Köken, Çev.). Ankara Türl Dil Kurumu Yayınları 815.

Timurtaş, F. K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl gramer - metin - sözlük*. İstanbul Enderun Yayınları 42.

Togan, Z. V. (1987). Hârizm. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, 240-257). İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Topaloğlu, A. (1989). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü* (1. bs.). İstanbul Ötüken Yayınları 207.

Topaloğlu, B. (1992). Batşe-i Kübrâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, 203-204). Türkiye Diyanet Vakfı.

Topaloğlu, B. (2005). Muhammed (dindeki yeri/ Kur'an ve Sünnet'e göre Hz. Muhammed). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 439-441). Türkiye Diyanet Vakfı.

Toparlı, R. (1992). *İrşâdü'l-mülûk ve's-selâtîn* (1. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 555.

Toparlı, R. (2003). *Ed-dürretü'l-mudiyye fi'l-lügati't-Türkiyye*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 836.

Toparlı, R. ve Argunşah, M. (2008). *Mu'înü'l-mürîd* (1. bs). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 925.

Toparlı, R. ve Çögenli, S. ve Yanık, N. (1999). *El-kavânînü'l-külliye li-zabti'l-lügati't-Türkiyye*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 728.

Toparlı, R. ve Çögenli, S. ve Yanık, N. (2000). *Kitâb-ı mecmû-ı tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 763.

Toparlı, R. ve Ilgın, A. (2006). *Mehmet Sadık - üss-i lisân-ı Türkî*. Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 867.

Toparlı, R. ve Vural, H. ve Karaatlı, R. (2007). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü* (2. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 835.

Topuzoğlu, T. R. (1995). Faslü'l-hitâb. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 12, 216-217). Türkiye Diyanet Vakfı.

Tömür, H. (2003). *Modern Uyghur grammar (morphology)* (Anne Lee, Çev.). İstanbul Yıldız Dil ve Edebiyat Dizisi 3.

Turgunbayev, C. (1999). -a turur şimdiki zaman ve –p turur geçmiş zaman eklerinin yapısı üzerine. *Türk Dünyası (Dil ve Edebiyat Dergisi)*. Güz, S. 8, 497- 503.

Tülücü, S. (1991). Asmaî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 3, 499-500). Türkiye Diyanet Vakfı.

Tülücü, S. (2013). Züheyr b. Ebû Sülmâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, 540-542). Türkiye Diyanet Vakfı.

Türkçe Sözlük (11. bs.) (2011). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 549.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I (2. bs.) (1993). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/1.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü II (1965). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/2.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü III (1968). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/3.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü IV (1969). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/4.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü V (1972). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/5.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VI (1972). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/6.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VII (1974). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/7.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü VIII (1975). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/8.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü IX (1977). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/9.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü X (1978). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/10.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü XI (1979). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 211/11.

Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiÿa (1999). Aşgabat.

Uğurlu, M. (1984). Munyetu'l-guzât metin - indeks. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Uğurlu, M. (2006). Türkiye Türkçesinde bakış (aspektotempora) (3. bs.). *Türk Dili El Kitabı* içinde (247- 258). Ankara.

Uludağ, S. (2008). Rüya (tasavvuf). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, 309-301). Türkiye Diyanet Vakfı.

Uludağ, S. (2009). Sidretü'l-müntehâ. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 37, 151-152). Türkiye Diyanet Vakfı.

Uygur Tiliniŋ İzahlik Lugiti 6 Cilt (1990). Milletler Neşriyatı.

Uzun, M. (2009). Sidretü'l-müntehâ (edebiyat). *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 37, 152-153). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ünal, Y. (2010). Sürâka b. Mâlik. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 38, 161). Türkiye Diyanet Vakfı.

Vambery, A. (1862). *Abuska- Csagatajtörök szogyüjtemeny*. Pest.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul Multilingual.

Vaux, C. de (1979). Şerh. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 11, 429). İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Yardım, A. (1992). Besbes b. Amr. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, 529). Türkiye Diyanet Vakfı.

Yavuz, S. S. (2005). Mi'rac. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, 132-135). Türkiye Diyanet Vakfı.

Yazıcı Ersoy, H. (2007). Yeni Uygur Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (355- 427) (1. bs.). Ankara Akçağ Yayınları 886.

Yazıcı, T. ve Uludağ, S. (1998). Herevî, Hâce Abdullah. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 17, 222-226). Türkiye Diyanet Vakfı.

Yeni Tarama Sözlüğü (Cem Dilçin, Haz.) (1982). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 503.

Yıldırım, T. (2010). *Hüseyin Baykara dîvânı (inceleme-metin-dizin-tıpkıbasım).* İstanbul Hat Yayınevi.

Yılmaz, E. (1991). Ana Türkçede kapalı e ünlüsü. *Türk Dilleri Araştırmaları 1991,* 151-165.

Yudahin, K. K. (1998). *Kırgız sözlüğü I* (Abdullah Taymas, Çev.) (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 93.

Yudahin, K. K. (1998). *Kırgız sözlüğü II* (Abdullah Taymas, Çev.) (4. bs.). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 121.

Yüce, N. (2000). *Mukaddimetü'l-edeb* (2.bs). Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları 535.

Yücel, B. (1995). *Bâbür dîvânı (gramer - metin - sözlük - tıpkıbasım).* Ankara Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Yücesoy, H. (2001). Kâdisiye savaşı. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, 136-137). Türkiye Diyanet Vakfı.

Zenker, J. T. (1862). *Dictionnaire Turk - Arabe - Persan I.* Leipzig.

Zeynalov, F. (1993). *Türk lehçelerinin karşılaştırmalı dilbilgisi* (Yusuf Gedikli, Çev.) (1. bs.). İstanbul Cem Yayınevi.

http//193.255.138.2/takvim.asp?takvim=2&gun=&ay=0&yil=1172 Erişim tarihi 16.11.2014

http//www.yeniumit.com.tr/konular/detay/eni-hud-suresi-ihtiyarlatti Erişim tarihi 08.5.2015

http//ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11885,izzipdf.pdf?0 Erişim tarihi 16.11.2014

http//kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#896 Erişim tarihi 16.11.2014

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı	Bilal Erdem DAĞISTANLIOĞLU
Doğum Yeri – Yılı	Adana – 02.01.1985
Adres	Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü 01330 Balcalı, Sarıçam/ Adana
Telefon	0322-3386084/ 2978
E- Posta	erdemdgstn@gmail.com

Öğrenim Durumu

Doktora	2009 - 2015 Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana.
Yüksek Lisans	2006 - 2009 Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana.
Lisans	2002 - 2006 Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Programı, Adana.

Yabancı Dil İngilizce

İş Tecrübesi

2008- Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi.